

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETLER-PROGRAMLARI VE GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

CİLT 5
(26 MART 1971-17 KASIM 1974)

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETLER, PROGRAMLARI VE GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

CİLT 5

(26 MART 1971-17 KASIM 1974)

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri

Cilt 5 – (26 Mart 1971-17 Kasım 1974)

ISBN: 978-605-4700-46-2

ISBN: 978-605-4700-51-6

Hazırlayanlar

Dr. İrfan NEZİROĞLU

TBMM Genel Sekreteri

Dr. Tuncer YILMAZ

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı

Düzenleme

Gülşah ERDEM EFE

Grafik-Tasarım

Uğur SAÇI

(Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı – Grafiker)

Baskı

TBMM Basımevi

Aralık 2013

SUNUŞ

24 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisi tarafından seçilerek görevlendirilmiş olan “Muvakkat İcra Encümenleri Heyeti’nden” Cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürede, 5, 1923’den bugüne kadar 61 hükümet görev yapmıştır. Hükümet Programları ve TBMM Genel Kurul Görüşmeleri isimli bu kaynak eserde bugüne kadar görev yapan bütün Hükümetlerin Bakanlar Kurulu listeleri, hükümet programları ve programların Genel Kurul görüşmeleri ile güven oylaması sonuçları yer almaktadır.

Programların yanı sıra Genel Kurul görüşmeleri ve oylama sonuçlarını da içermesi bakımından ilk olan bu eser araştırmacılar için temel bir kaynak olacaktır. Hükümetlerin belli alanlardaki politikaları üzerine karşılaştırmalı çalışma yapmak artık daha kolay olacaktır.

Bu eser aynı zamanda, yakın tarihimize ait olayların, ülke ve dünya gündemi hükümet politikalarına, dolayısı ile parlamentoya nasıl yansıtıldığının en güzel ve özet sunumu niteliğindedir.

Yasama ve parlamento tarihi literatürüne oldukça önemli katkı sağlayacağını umduğumuz “Tarihe Düşürülen Notlar” kitap serimizin 4’üncü eseri olarak 10 cilt halinde yayınlanan bu eserin hazırlanmasında birincil kaynak olarak “TBMM Tutanak Dergisi” özgün basımları ile referans alınmıştır. Tutanaklardaki bazı küçük dizgi ve sözcük hatalarının düzeltilmesi dışında orijinal yapı korunmuştur.

Başbakanların görev yaptıkları dönemlere ait fotoğraflarının sağlanması konusunda “Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü” Fotoğraf Koleksiyonundan yararlanılmıştır.

Kitabın içeriğinin tamamına yayınından kısa bir süre sonra TBMM web sayfasından erişim mümkün olacaktır.

Yakın siyasi tarihimize ışık tutacak önemli bir kaynak niteliğindeki bu eserin pek çok araştırmaya katkı sağlayacağına inanıyor, başta Genel Sekreterimiz Dr. İrfan Neziroğlu ile Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı Dr. Tuncer Yılmaz olmak üzere hazırlanmasında emeği geçen tüm personelimize teşekkür ediyorum.

Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

ÖNSÖZ

Anayasaya göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerinden birisi de Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemektir. Bu denetime esas olacak metinlerden en önemlisi hiç şüphesiz hükümet programlarıdır.

Hükümet programı ya da Anayasada kullanılan ifadeyle “Bakanlar Kurulunun programı”, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur.

Programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra güvenoyu için görüşmeler başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

Bu eserin basıldığı tarih itibarıyla 25.4.1920 tarihinden bugüne, Cumhuriyetin ilanına kadar 5 İcra Vekilleri Heyeti dahil 66 hükümet kurulmuş, hükümet programı Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunmuş, Genel Kurulda program üzerinde görüşmeler yapılmış ve nihayet güvenoyu ile süreç tamamlanmıştır.

Hükümet programlarına çeşitli kaynaklardan ulaşmak mümkün ise de görüşme tutanaklarına ve güven oylaması sonuçlarına erişmek daha zor bir süreçtir. Elinizdeki eseri değerli kılan Bakanlar Kurulu listesi, bakanların görev tarihleri, koalisyon hükümeti ise koalisyon protokolleri, hükümet programları, hükümet programlarının Genel Kurulda okunan hali, hükümet programlarının TBMM Genel Kurulundaki görüşme tutanakları ve oylama sonuçlarına toplu olarak ve kolayca erişilmesine imkân sağlamasıdır.

Kitabı Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcımız Dr. Tuncer Yılmaz ile birlikte titiz bir çalışma sonucunda yayına hazırladık. Gülşah Erdem Efe ve Uğur saç başta olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Eserin karşılaştırmalı yeni araştırmalara kaynaklık etmesini umuyorum.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Genel Sekreteri

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
33 I. Erim Hükümeti (26.03.1971-11.12.1971)	3265
Bakanlar Kurulu.....	3266
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	3269
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3286
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	3287
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3361
Güvenoylaması.....	3453
34 II. Erim Hükümeti (11.12.1971-22.05.1972)	3467
Bakanlar Kurulu.....	3468
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	3470
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3484
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	3485
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3551
Güvenoylaması.....	3616
35 Melen Hükümeti (22.05.1972-15.04.1973)	3629
Bakanlar Kurulu.....	3630
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	3632
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3650
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	3651
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3722
Güvenoylaması.....	3789

36 Talu Hükümeti (15.04.1973-26.01.1974)	3801
Bakanlar Kurulu.....	3802
Koalisyon Protokolü.....	3804
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	3807
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3816
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	3817
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3886
Güvenoylaması.....	3955
 37 I. Ecevit Hükümeti (26.01.1974-17.11.1974)	3968
Bakanlar Kurulu.....	3969
Koalisyon Protokolü.....	3971
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	3983
B- Cumhuriyet Senatosu.....	4005
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	4160
B- Cumhuriyet Senatosu.....	4240
Güvenoylaması.....	4343
Güvenoylaması Tablosu	4367

I. Erim Hükümeti
26.03.1971-11.12.1971

Bakanlar Kurulu

Başbakan

İsmail Nihat ERİM 26.03.1971-11.12.1971
Bağımsız Milletvekili, Kocaeli

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Sadi KOÇAŞ (Konya) 26.03.1971-11.12.1971

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Atilla KARAOSMANOĞLU 26.03.1971-11.12.1971
(TBMM dışından)

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Ali Mesut EREZ (Kütahya) 03.12.1971-11.12.1971

Devlet Bakanı

Mehmet ÖZGÜNEŞ (C.S. Üyesi) 26.03.1971-11.12.1971

Devlet Bakanı

Doğan KİTAPLI (Samsun) 26.03.1971-13.10.1971

Adalet Bakanı

İsmail Hakkı ARAR (İstanbul) 26.03.1971-11.12.1971

Milli Savunma Bakanı

Ferit MELEN (C.S. Van Üyesi,) 26.03.1971-11.12.1971

İçişleri Bakanı

Hamdi ÖMEROĞLU (TBMM dışından) 26.03.1971-11.12.1971

Dışişleri Bakanı

Osman OLCAY (TBMM dışından) 26.03.1971-11.12.1971

Maliye Bakanı

Sait Naci ERGİN (TBMM dışından) 26.03.1971-11.12.1971

Milli Eğitim Bakanı

Şinasi ÖREL (TBMM dışından) 26.03.1971-11.12.1971

Bayındırlık Bakanı

Cahit KARAKAŞ (Zonguldak) 26.03.1971-10.11.1971
Mukadder ÖZTEKİN (C.S. Adana Üyesi) 10.11.1971-11.12.1971

Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı

İsmail Hamit Özer DERBİL 26.03.1971-11.12.1971
(TBMM dışından, C.S. Üyesi)

Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Ayhan ÇİLİNGİROĞLU 26.03.1971-11.12.1971
(TBMM dışından)

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Türkan AKYOL (TBMM dışından) 26.03.1971-11.12.1971

Gümrük ve Tekel Bakanı

Haydar ÖZALP (Niğde)	26.03.1971-11.12.1971

Tarım Bakanı

Orhan DİKMEN (TBMM dışından)	26.03.1971-11.12.1971

Ulaştırma Bakanı

Haluk ARIK (TBMM dışından)	26.03.1971-29.09.1971

Selahattin BABÜROĞLU (TBMM dışından)	13.10.1971-27.10.1971

Cahit KARAKAŞ (Zonguldak)	10.11.1971-11.12.1971

Çalışma Bakanı

Atilla SAV (TBMM dışından)	26.03.1971-13.10.1971

Atilla SAV	27.10.1971-11.12.1971

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Mehmet İhsan TOPALOĞLU (Giresun)	26.03.1971-29.09.1971

Atilla SAV (TBMM dışından)	13.10.1971-27.10.1971

Nezih DEVRES (TBMM dışından)	10.11.1971-11.12.1971

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Erol Yılmaz AKÇAL (Rize)	26.03.1971-11.12.1971

İmar ve İskân Bakanı

Selahattin BABÜROĞLU	26.03.1971-13.10.1971

(TBMM dışından)	

Selahattin BABÜROĞLU	27.10.1971-11.12.1971

(TBMM dışından)	

Köyşleri Bakanı

Cevdet AYKAN (TBMM dışından)	26.03.1971-11.12.1971

Orman Bakanı

Selahattin İNAL (TBMM dışından)	26.03.1971-11.12.1971

Gençlik ve Spor Bakanı

Sezai ERGUN (Konya)	26.03.1971-11.12.1971

Kültür Bakanı

Talat HALMAN (TBMM dışından)	14.07.1971-11.12.1971

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 3 Cilt 12 Birleşim 79

Sayfa 389

31.03.1971 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Başkanvekili Talât Köseoğlu

KÂTİPLER; Memduh Ekşi (Ordu)

Kenan Aral (Tunceli)

Açılma Saati; 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Sayın Hükümet, program hazır mı, efendim?

DEVLET BAKANI DOĞAN KİTAPLI (Samsun) — Sayın Başkan, Cuma günü Hükümet programını Yüksek Meclise takdim edeceğiz.

BAŞKAN — Sayın üyeler, Hükümet sözcüsü Sayın Kitaplı, Hükümet programının Cuma günü okunacağını beyan etmektedir. Bu beyan, Anayasanın öngördüğü müddet içerisinde.

Birleşimin Cuma gününe talik edilmesini oylarınıza sunuyorum. (“Oylanmaz, neyi oyluyorsunuz?” sesleri)

Müsaade buyurun, efendim. Yarın da toplantı günüdür. Bu yönden yarın toplanmamak için, Birleşimin Cuma günü yapılması hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Almış olduğunuz bu karar gereğince, 2 Nisan Cuma günü saat 15.00’de toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati; 15.07

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 12 Birleşim 80****Sayfa 393-402****02.04.1971 Cuma****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER;** *Memduh Ekşi (Ordu)**Kenan Aral (Tunceli)***Açılma Saati;** 15.00**Hükümet Programının Okunması****BAŞKAN** — Sayın Başbakan, buyurun efendim. (*C.H.P. sıralarından Alkışlar*)**BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli)** — Sayın Başkan, Yüce Meclisin çok Sayın üyeleri;

1960 Devriminin Türkiye'ye kazandırdığı 1961 Anayasası Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasını sağlayacak dengeli bir gelişmenin çerçevesi olarak ortaya çıkmıştır. Anayasanın getirdiği düzen içinde dinamik bir yapıya sahip olan toplumumuz hızlı bir toplumsal ve siyasal değişme sürecine girmiştir. Bu oluşun sağlam bir gelişmeye dönüşmesi için temel yapısal ve kurumsal çözümlerin getirilmesi ve sorunların cesaretli adımlarla ele alınması gerekirdi.

Gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kurumsal değişikliklere türlü nedenlerle girişilememiş ve sorunları çözmede olayların arkasında kalınmıştır. Bu durum toplum yapısıyla devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devlet ve toplumda gelişen çeşitli güçler arasında kuralları belli ilişkiler kurulamamış ve karşılıklı bir güvensizlik ortamı doğmuştur. Bu ortam son ayların karışıklıklarına ve 12 Mart muhtırasının 2'nci maddesi ile çözümlenmesi istenen siyasal bunalıma yol açmıştır. Bu muhtıra ile tutulan yol Yurt sorunları karşısında çok hassas olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin demokratik rejime ve Anayasa düzenine bağlılığının en açık delilidir.

Bu karışık duruma ve bunun yarattığı alışkanlıklara son vermek Hükümetin çözmesi zorunlu olan önemli bir konudur. Fakat asıl görev güçlükleri sonuçlara değil temel nedenlere yönelen bir yaklaşımla ele almaktır. Bu ise, Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformların hiç beklenmeden gerçekleştirilmesi ile mümkündür. İşte bu nedenlerle Türk kamuoyunun karşısına "Reform Hükümeti" olarak çıkıyor ve bu niteliğe uygun bir program sunuyoruz.

Bu programın uygulanabilmesi ve getireceğimiz, reformların ulusal kalkınmamıza katkıda bulunabilmesi, ulusal çıkarlara hizmet arzusu ile dolu ve millî egemenliğin temsilcisi Yüce Meclislerin Hükümetinize güvenerek ve inanarak destek olması ile mümkün ve başarılı olabilecektir.

Sayın Milletvekilleri;

Reform Hükümeti çalışmalarını Anayasanın sağladığı siyasal, toplumsal ve ekonomik haklar çerçevesinde ve belirli ana ilkelerin gerçekleştirilmesi yönünde yoğunlaştıracaktır.

Bu sebeple, Hükümetinizin yapmayı tasarladığı her bakanlığı ayrı ayrı ilgilendiren işlerin hepsini bu programda göremeyeceksiniz. Ana ilkelerimizle yalnız reform niteliğinde, ya da çok önemi gördüğümüz konularla şimdiye kadar uygulanmamış konuların belirtilmesiyle yetinilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Plânda ve 1971 bütçesinde yapılacak zorunlu değişiklikler dışında, ele alınan işler yürütülecektir. Bundan ötürü programımızda değinilmeyen bu işler de, Hükümetinizin reformcu ve dinamik davranış ve tutumu içinde yürütülecektir. Bu konular ayrıntılı olarak en kısa zamanda ilgili bakanlar tarafından Yüce Meclislere ve basın-yayın organlarımız aracılığı ile Yüce Milletimizin bilgilerine sunulacaktır.

Yukarda belirtilen ilkelerimiz;

- Atatürk ilkelerinin ve devrimlerinin tüm olarak uygulanması,
- İdari ve ekonomik yapının modernleştirilmesi,
- Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi konusunda kararlı adımlar atılması,
- Bugünkü huzursuzluk ve asayişsizliğin hızla giderilmesidir.

Bu ana ilkelerin ışığı altında;

- Ekonomik ve siyasal bağımsızlık içinde kalkınma olanaklarının hızla hazırlanması,
- Lâiklik ilkesinin tam olarak uygulanması,
- Öğretim birliğinin sağlanması,
- Devlet kesiminin etkin bir şekilde çalışır hale getirilmesi,
- Özel kesimin toplum yararına uygun bir çalışma düzeni, güvenlik ve kararlılık içinde kalkınmaya katkıda bulunması,
- Gelir dağılımını düzeltecek vergi, bütçe, kredi ve başkaca tedbirlerin alınması,
- Kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirlerin alınması,
- Eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi,
- Sağlık, sosyal yardım ve başkaca kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bunlardan yararlanmada eşitlik sağlanması,
- Gençliğin temel sorunlarının ele alınması, yapacağımız reformların hedefleri olacaktır.

Ülkemiz insan ve doğal kaynaklar yönünden zengin olanaklara sahip bulunmasına rağmen, hâlâ çok düşük bir gelir düzeyindedir. Hepimizin ulaşmayı özlediği

gelişmiş ülkelerin gelir düzeyine varabilmek için aşacağımız yol uzun ve güçlüklerle dolu bir yoldur. Bu yöndeki çabalarımızda israf edilebilecek beşerî veya doğal hiçbir kaynağımızın olmadığını unutmamak zorundayız. Kalkınmamızda karma ekonomi düzeni esas olacaktır.

İçine girdiğimiz dönem, Türkiye’yi ileri götürmek isteyen bütün güçlerin ulusal kalkınma savaşıma katkıda bulunmalarına fırsat veren bir sınav dönemidir. Bu sınavdan, yüz akıyla çıkabilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bütün devlet kuruluşunun, kamuoyunun ve Atatürk devrimlerine bağlı Türk gençliğinin bize destek olacağına güvenerek bu görevi almış bulunuyoruz.

Hükümetinizin hemen gerçekleştirmesi gereken reformlar yanında, üzerinde duracağı önemli bir çalışma alanı da vaktinde çözümlenemediği için büyük sorun haline gelmiş veya yakında bu hale gelebilecek konulardır. Reform çalışmaları ve uygulamaları ile bu türlü konuların ele alınmasında ölçülü ve dengeli bir çalışma düzeni kurmanın güçlükleri ortadadır. Bunu sağlarken huzur içinde yaşama şartlarının derhal yerine getirilmesi ve hizmetlerde sürekliliğin gerçekleştirilmesi yanında uzun vadeli kalkınma gereklerinin de öncelikle ele alınması zorunludur.

Hükümetin reform stratejisi

Sayın üyeler;

Kısa ve uzun vadeli konuların ele alınmasında aşamalı bir strateji uygulanacaktır.

Bu stratejide ilk aşama, reformlarla ilgili ilk atılımı teşkil edecek altı aylık bir programın uygulanması olacaktır. Bu altı ay içinde temel reformlardan, bugüne kadar hazırlıkları belli olgunluğa ulaştığı halde uygulamaya geçilememiş olanlar üzerinde kesin kararlar alınacaktır. Toprak reformu, eğitim reformu ve malî reformlar gibi konularda bu dönemdeki uygulamalar daha uzun süreli reformların ilk adımları olacaktır.

Yine bu dönemde, daha sonraki aşamada uygulanması gerekli reformlar ve kalkınmamızla ilgili diğer konular üzerinde hazırlık yapılacaktır. Bununla ilgili en önemli çalışma Üçüncü Beş Yıllık Plânın esaslarının hazırlanmasıdır. Bu süre içinde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının hedefleri ve stratejisi saptanacak ve açıklanacaktır.

Kısa vadede âcil reformların özel birtakım tedbirlerle bugünkü yönetim düzeni içinde yürütülmesi mümkündür. Ancak, kalkınma çabasının sürekli olması, reformcu ve dinamik bir idarenin kurulmasına bağlıdır. Bu yönde ilk adımımız, Devlet kuruluşunun reformcu bir yapıya ulaştırılması için, bugüne kadar yapılmış yeniden düzenleme çalışmalarının değerlendirilmesi ve bir uygulama programına bağlanması olacaktır.

Ön plânda yapabileceğimize inandığımız ve yapmaya kararlı olduğumuz reformlar;

– Toprak ve tarım reformu,

- Millî Eğitim reformu,
- Malî reformlar,
- Hukuk ve Adalet reformu,
- Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesi,
- Enerji ve tabii kaynaklarla ilgili reformlardır.

Bu konularda izlemeyi teklif ettiğimiz esaslar şunlardır;

Toprak ve tarım reformu

1. Toprak reformu çalışmalarını plânlamak ve uygulamaya koymak üzere Başbakanlığa bağlı bir Toprak Reformu örgütü kurulacaktır. Bu konuda başka ülkelerdeki başarılı reform denemelerinden yararlanılacaktır.

2. Bu konuda kısa sürede alacağımız ilk tedbir, Türkiye de her hangi bir ailenin bölgelere ve toprağın cinsine göre tespit edilecek bir büyüklükten fazla toprağa sahip olmasını engelleyecek Toprak Reformu Ön Tedbirler Kanunu'nun Yüce Meclislere sunulması olacaktır. Bu konudaki tespitlerin ve uygulamanın yapılmasında devlet kuruluşunun bütün olanaklarından yararlanılacaktır.

3. Tarımda üretim düzeninin modernleştirilmesi ve verimliliğin artırılması konusunda tarımla ilgili devlet örgütünün görevlerinin koordine edilmesi yönünde tedbirler, tarım kredi ve fiyat politikasındaki çelişmelerin ortadan kaldırılması ilk görevlerimizden biri olacaktır.

4. Toprak reformunun uygulanmasında önemli araçlardan biri de buna paralel olarak uygulanacak bir tarım vergisi sistemidir. Bu konu maliye reformu bölümünde ayrıca ele alınacaktır.

5. Kadastro çalışmaları hızlandırılacak ve toprak reformu çalışmalarıyla koordine edilecektir. Çeşitli bakanlıklar içindeki harita yapma ve kadastro çalışmaları arasında işbirliği sağlanacaktır.

Millî Eğitim reformu

Sayın Milletvekilleri;

Atatürk'ün, eğitimde birlik (Tevhid-i Tedrisat) ilkesine aykırı bütün uygulamalara son verilecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Din işlerinin yönetimi siyasal ve kişisel çıkar hesaplarının üstünde tutulacak ve lâik devlet esaslarına göre ele alınacaktır. Din görevlilerinin meslek içi ve meslek dışı eğitimi bu ilkeler ışığında düzenlenecektir.

İmam-Hatip Okulları orta öğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunacaktır.

Üniversite ve yüksekokullar reformu konusunda yapılmış çalışmalar ve Devlet Memurları Kanununun kapsamı dışında bırakılmış bulunan üniversite mensuplarının müşkül durumları üniversitelerin görüşleri ve Anayasa ilkeleri çerçevesinde en kısa zamanda halledilecektir.

Özel yüksekokullar sorunu Anayasa Mahkemesi kararı ışığı altında öğrenci hakları zedelenmeyecek biçimde çözümlenecektir.

Orta öğretimde VII'nci ve VIII'inci Eğitim Şûralarında başlatılmış çalışmalar en kısa zamanda tamamlanarak değerlendirilecek ve uygulamaya konulacaktır, özellikle Teknik öğretimin geliştirilmesine önem verilecektir.

Zorunlu öğretim süresinin ileride bütün yurda yayılmasına hazırlık olarak çok yönlü öğretim yapan ve öğrenciyi hem üst okullara, hem de çalışma hayatına hazırlayacak sekiz yıllık okulların deneme olarak kurulmaları için gerekli hazırlıklara hemen başlanacaktır.

İlk ve orta öğretimde tek kitap düzeni uygulanacaktır.

Üniversite ve yükseköğretim ders kitaplarının öğrenciye ucuz fiyatla verilebilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

Öğrenci artışını karşılayacak sayıda ve nitelikte, Atatürk ülküsüne bağlı öğretim üyesi ve öğretmen yetiştirilmesi sağlanacak, öğrettim üyesi ve öğretmenlik meslekinin daha çekici kılınması için çözüm bekleyen sorunlar ele alınacaktır, öğretim üyelerinin ve öğretmenlerin görevlerini huzur ve güven içinde yapabilmelerini sağlamak üzere her türlü tedbir alınacak ve çalışma güvenliğinin sarsılmasına izin verilmeyecektir.

Bilimsel ve teknolojik araştırmalara büyük önem verilecektir. Bu yoldaki araştırmaların kalkınmamıza yardımcı olacak biçimde planlanmasına çalışılacaktır.

Ulusal bir kuruluş olan TRT'nin, Anayasanın öngördüğü özerklik görev anlayışı içinde güçlenmesine yardımcı olunacaktır. TRT, toplumun eğitiminde ve kültürel gelişmesinde çağımızda önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Bu anlayışla Televizyonun köylerde de seyredilebilmesi ve bütün yurda hızla yayılması için gerekli tedbirler alınacak ve yatırımlar yapılacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Anayasanın öngördüğü kültürel kalkınmanın daha etkin biçimde gerçekleştirilebilmesi için eğitim ve kültür işlerinin birbirinden ayrılarak bir Kültür Bakanlığının kurulması konusu önemle ele alınacaktır.

Mali reformlar

Değerli arkadaşlarım;

Vergi idaresi reformu yapılacak ve vergi anlaşmazlıklarında, çabuk sonuç alacak düzenlemelere gidilecektir. Bu bakımdan Vergi Usul Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Gelir Vergisi sistemimizdeki noksanlıkların tamamlanmasını ve bu verginin Veraset ve intikal Vergisi ile organik bağının kurulmasını ve servet bildiriminin etkin biçimde işletilmesini sağlayacak bir sistem kısa zamanda getirilecektir. Vergi kaçakçılığının önlenmesi için alınacak diğer tedbirler yanında yürürlükteki servet vergisi niteliğindeki vergilerin düzeltilmesi için gerekli kanunlar Yüce Meclisinize sunulacaktır.

Anayasamızın 61'nci maddesi hükmü uyarınca tarım gelirleri asgari geçim indirimleri Öngörülerek vergilendirilecektir. Uygulama yönünden Arazi Vergisi veya ıslah edilmiş Tarım Ürünleri Vergisinden hangisinin uygun düşeceği incelenerek karara bağlanacaktır.

Tasarruf Bonosu sisteminin vergi haline dönüştürülmesi sağlanacaktır. İşçi ve memurların bugünkü muaflık sınırlarının artırılması olanakları üzerinde durulacaktır. Şimdiye kadar verilmiş ya da karşılıkları kesilmiş ve kesilecek olan Tasarruf Bonoları hakkındaki devlet taahhütlerine bağlı kalınacaktır.

Ayrıca bütün vergi sistemi, gelir dağılımındaki büyük eşitsizlikleri ortadan kaldırarak sosyal adaleti gerçekleştirme ve vergi gelirlerini artırma ilkelerinin ışığında gözden geçirilecek ve gerekli düzeltmelere gidilecektir.

Devlet Memurları Kanununun bünyesinden doğan ya da uygulanması ile ortaya çıkan aksaklık ve huzursuzlukların giderilmesi için gerekli tedbirler önemle ele alınacaktır.

Bu konudaki uzun vadeli reform çalışmalarına da derhal başlanacaktır.

Emekli, dul ve yetim aylıklarında personel rejimine paralel değişikliklerin yapılması zorunlu görülmektedir. Emekli, dul ve yetimlerin sosyal şartlarının geliştirilmesi öncelikle ve önemle ele alınacaktır.

Bankacılık ve sigorta sisteminin geliştirilmesinde öz kaynakların takviyesi, birleşmelerin teşviki, hizmetlerin modernleştirilmesi ve hizmet maliyetlerinin ucuzlatılmasını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Anayasal bir hak olan sosyal güvenliğin daha geniş kütlelere yönelmesi için plânlar hazırlanacaktır.

Devlet kesiminde lüks ve israfa kaçan harcamalar kesinlikle önleneyecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Aziz arkadaşlarım;

Türk ekonomisinin geleneksel yapısından kurtularak ileri ülkelerin gelişme düzeyine ulaşması ancak hızlı bir sanayileşme ile gerçekleşebilir. Bu sanayileşme süresinde uygun bir süre sonunda fiyat ve kalite yönünden uluslararası rekabet gücüne sahip tesislerin kurulması ve verimlilik ilkelerine uygun olarak işletilmeleri esastır.

Özellikle yurdun gelişmeye muhtaç bölgelerinde sanayi tesisleri kuracak ve kurulmasına ön ayak olacak, gelişmeye muhtaç bölgeler kalkınma örgütü devlet sermayesi ile kurulacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da mandıralar, kombinalar gibi hayvan ürünlerinin değerlendirilmesine ilişkin sınıai kamu projelerinin gerçekleşmesine öncelik verilecektir.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakika efendim.

Muhterem arkadaşlar, Sayın idareci üyeler! Burada devamlı yanan ışık hem Sayın Başbakanın metni okumasına mâni oluyor, hem de bizim takibimizi imkânsızlaştırıyor. Film çekme işine lütfen bir son verilsin.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Teşekkür ederim.

Yabancı sermaye

Başka yollarla sağlanamayan üstün teknoloji niteliğini taşıması, Yurt içinde finanse edilemeyen çok büyük tesisler, Kurulacak kapasitenin Ortak Pazarla rekabet edecek seviyede bulunması ve ihracata dönük olması ve Çoğunluk paylarının Türklere ait olması şartlarıyla desteklenecektir.

Hukuk ve Adalet Reformu

Değerli Milletvekilleri,

Buraya kadar saydığımız reformların yapılması bunalımı giderecek ve özlediğimiz hızlı kalkınmayı sağlayacaktır. Ancak bu reformların gerçekleştirilebilmesi bir huzur ve güven ortamının sağlanması ile mümkündür.

Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesi ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacıyla kabul edilmiş bulunan Devrim kanunları titizlikle uygulanacaktır.

Anayasa ile kurulu Devlet ve toplum düzenini yıkmaya, yurdumuzun ve ulusumuzun bütünlüğünü parçalamaya yönelmiş ve yer yer sınırlarımız dışından yardım gördüğü bilinen yıkıcı faaliyetlere asla müsaade ve müsamaha edilmeyecektir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Hükümetinizin suç ve suçluluğun ortadan kaldırılmasında öncelikle suçu doğuran sosyal ve ekonomik nedenlerin ve bunalımların giderilmesi gerektiği inancındadır. Bununla beraber son zamanlarda sık sık görülen silahlı saldırıları, adam kaçırmaya ve tedhişçilik olaylarını daha etkili müeyyidelere bağlamak gerektiğine de inanmaktayız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Bunun için yürürlükteki yasaların önleyici hükümleri titizlikle uygulanmakla beraber, mevcut anarşik ortamı ve bir kardeş kavgasına yönelme derecesine varan vahim çatışmaları ortadan behemehâl kaldırmak, azmindeyiz.

Vatandaşın huzurunu, can ve mal emniyetini sağlamak için kanunların yetersizliğini tespit ettiğimiz takdirde yürütme organının ve bağımsız adaletin yeni yetkilerle güçlendirilmesi için Yüce Heyetinizin takdirine başvuracağız. Kamu düzenini yakından ilgilendiren ceza dâvalarının ve geniş bir vatandaş kütlesini huzursuz kılan iş, hukuk ve ticaret dâvalarını daha çabuk sonuçlandırılması için Ceza ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunlarında gerekli değişiklikleri kanunlaştırmak üzere Yüce Meclisimizin tensiplerine arz edeceğiz. Gene bu amaçla adli zabitanın hızla kurulmasına çalışacağız.

Adli ve idari yargının işletmesindeki aksaklık ve tıkanıklıkları gidermek için Yargıtay, Danıştay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Mahkemelerin kuruluşu ile ilgili kanunlarda yapılacak değişiklik tasarılarını da meclislerimize takdim edeceğiz.

Mevcut kanunlarla Anayasa arasındaki çelişmelerin giderilmesi ve boşlukların doldurulması ile istinaf mahkemeleri kurulması konusu incelenecektir.

Yüksek Hâkimler Kurulu hakkında 45 sayılı Kanunda yapılacak değişiklik ve eklenecek kadrolarla bu kurulun kendisine verilen görevleri ve bu arada hâkimlerin denetimini daha üstün bir şekilde başarabileceği kanısındayız.

Seçim kanunları, uzun uygulama yıllarının ortaya çıkardığı gerçeklerin ve şikâyetlerin ışığı altında, yeniden gözden geçirilecektir. Seçim kanunlarının yeniden düzenlenmesinde bilimsel kuruluşların ve siyasal partilerimizin görüşleri alınacaktır.

Asayiş ve güvenliğin sağlanması

Değerli Milletvekilleri,

Ülkenin bozulan güvenlik ve asayişini, toplum ve yurttaş huzurunu ve Devlet itibarını ve güvenlik kuvvetlerine karşı sarsılan saygıyı biran önce sağlamak en başta gelen görevlerimizdendir.

Devletin varlığını ve ulusal bütünlüğümüzü bozacak davranışlar kesinlikle önleyecek, Devlet itibarı güçlendirilecek, can ve mal güvenliği, hukukun üstünlüğü ve kanun egemenliği sağlanacaktır.

Dernekler, toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü Grev ve Lokavt ve Ateşli Silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanunlara tanı saygı sağlanacak, uygulamadaki boşluklar giderilecektir.

Kaçakçılık olaylarıyla, özellikle silah kaçakçılığı ile ciddî olarak mücadele edilecektir.

Bütün dünya gençliği için kahredici bir afet haini almış olan afyon kaçakçılığının, her şeyden önce insanlık duygularını incittiği inancında olan Hükümetiniz bu mesele üzerine önemle eğilecektir. Afyon üreticilerine daha iyi bir geçim alanı gösterilecektir.

Genel güvenlik kuvvetleri kuruluşları özellikle toplumsal olaylarda üzerlerine düşen görevleri yapabilecek biçimde güçlendirilecektir. Kadro bakımından yeterli, hareket yeteneği üstün, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir hale getirilecektir, özellikle toplum polisinin eğitime önem verilecektir.

Güvenlik kuvvetlerinin tarafsızlığı mutlaka sağlanacaktır.

Büyük mal ve can kaybı doğuran trafik kazalarını önlemede etkili bir denetleme sisteminin geliştirilmesi ve kuruluşun araç ve gereç bakımından da güçlendirilmesi sağlanacaktır.

İdarenin tarafsızlığı kesin olarak sağlanacaktır. Her türlü kayırma, partizanlık ve iltimas önlenerek, her çeşit yolsuzluklarla ciddî olarak savaşılacaktır.

Devlet kesimini yeniden düzenleme

Değerli Milletvekilleri,

Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bunlara bir yön verilmediği gibi sahip çıkan da olmamıştır. Bu alanda üç konuda çabuk davranmak kararındayız.

1. Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesinin genel yönünü ve stratejisini saptamak üzere en kısa zamanda yargı, politika, idare, askerlik ve üniversitede üstün başarılı ve tecrübeli kişilerden yüksek düzeyde bir Danışma Kurulu kurulacak ve önceden belirtilecek kısa bir sürede Başbakan'a bir ön çalışma raporu vermeleri istenecektir.

2. Bakanlıkların Kuruluş kanunları günün icaplarına uygun olarak hazırlanacaktır.

3. Kamu iktisada Teşebbüslerinin kârlılık ve verimlilik ilkelerine ve modern işletmecilik kurallarına uygun olarak çalışmaları esastır. Bu kuruluşların siyasi baskıdan uzak fakat etkin bir ekonomik ve malî denetim altında çalışmaları şartlarının hazırlanması önemidir, iktisadi Devlet Teşebbüslerinin ve ortaklıklarının reorganizasyonu hakkındaki çalışmalar kısa zamanda değerlendirilecek ve varılan kararlar uygulamaya konacaktır. Aynı ve ilgili konularda çalışan teşebbüslerin holdingler hainde toplanmaları ve Devlet Yatırım Bankasının gerçek bir Kalkınma Bankası haline getirilmesi üzerinde ciddiyetle durulacaktır.

4. Dış ticaret, döviz, gümrük himayesi ve başkaca dış ekonomik ilişkiler konusundaki politikalarda yakın bir işbirliği sağlanacaktır. Bu konuda reform hazırlıklarını yapmak ve yürütmek üzere bir "Dış Ekonomik ilişkiler Bakanlığı" kurulmuştur. Dış ekonomik işlerin en etkin biçimde yürütülmesi ile ilgili görevler ve bugün var olan birimler bu bakanlığa bağlanacaktır. Ayrıca Anayasanın 117'nci maddesi hükmüne de uygun olarak bu konularda Devlet kuruluşu dışındaki kuruluşlara devredilmiş görev ve yetkiler geri alınacaktır. Devlet eliyle ihracat ve ithalât yapan ülkelelerin ihracat ve ithalât işlerinde muhatapları prensip olarak bu bakanlık olacaktır. Bu yolla, ihracatçıların aralarındaki tutarsız rekabetin olumsuz etkileri önlenecektir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar

Enerji sorunu, içinde bulunduğu dağınıklıktan kurtarılacak yeni bir düzene konulacaktır. Bu amaçla uzun vadeli bir enerji plân ve programı hazırlatılacaktır. Enerji politikası öncelikle öz kaynaklarımıza dayandırılacaktır.

Petrol kaynaklarının arama ve işletilmesinde Anayasaya uygun olarak, yeni bir politika uygulanacaktır. Bu konuda ihtisaslaşmış Devlet kuruluşuna öncelik verilecektir.

Petrolde üretimden alınan Devlet payı ve başkaca vergilerin bütün dünyada uygulanan düzeye ulaştırılması sağlanacaktır.

İthal malı ham petrolün de fiyat yönünden en uygunlarını elde etmek için sınırlayıcı hükümlerin kaldırılması sağlanacaktır.

Ulusal petrol sanayinde Petrol Ofisi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına bağlanacak; Türkiye’de ana depo satış işleri Devletleştirilecek ve bu yeni ulusal örgüt el ile yapılacaktır. (*CHP sıralarından “bravo” sesleri*)

Yakıt kullanılmasında ulusal çıkarlarımıza en uygun plân ve program hazırlanacaktır.

Linyit üretimi ve dağıtımı Devlet eliyle yapılacaktır. Devlet kuruluşları tarafından meşgul olunmayacak kadar küçük linyit yataklarının Devlet eliyle yapılacak işletme projelerine göre madenci teşebbüsler eliyle işletilmesi sağlanacaktır.

Maden aramaları bugünkü dağınık ve kontrolsüz düzenden kurtarılacak, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü ihtisas kuruluşları haline getirilerek aramalar daha etkili kılınacaktır.

Boraks gibi stratejik madenler yurt ekonomisindeki önemine ve yerine göre Devletleştirilecek ve her halde madenlerimiz yabancı etkilerden kurtarılacaktır. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Maden ihracatı Devlet ve kamu kuruluşlarınca kontrol edilecektir.

Maden Dairesi hızla yeniden örgütlenecek, maden işlerini etkili biçimde kontrol eden bir örgüt haline getirilecektir.

Ham cevherden çok, yarı işlenmiş veya tam işlenmiş maden ürünleri ihracatını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Madencilik yatırımlarının artırılması, hızlandırılması ve kontrolü için gerekli tedbirler sağlanacaktır.

Türkiye Enerji Kurumu dışında kalan belli başlı elektrik üreten şirketlerin bu örgüte bağlanması için gereken tedbirler alınacaktır.

Elektrik İşleri Etüt İdaresi ilerde kurulacak Devlet Proje Ofisinin çekirdeğini teşkil edecek ve bu amaçla statüsü en kısa zamanda düzenlenecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Sosyo-ekonomik tedbirlerle orman içi ve kenarı köylerle, orman dışı geri kalmış, kuraklığa ve erozyona mâruz bölgelerimizde yaşayan yurttaşların kalkındırılmasına, Anayasamızın öngördüğü sosyal ve ekonomik haklardan yararlanma oranlarının artırılmasına çalışılacaktır. Ormanlarımızın korunması, ileri ormanlık tekniği ile ormanların veriminin ve alanının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Ormanların verim gücü oranında, entegre düzende, millî sermaye ile orman ürünleri endüstrisi kurulması ve tüketim fazlasının ihracı üzerinde önemle durulacaktır.

Şehirleşme harekât ve çalışmaları bilimsel kurullarla ve yerleşme merkezlerinin geleceği,-teknolojik ilerlemelerin hızı da göz önünde tutularak-etkin biçimde düzenlenip uygulanacaktır.

Kıyılarımızdaki tarihî ve turistik nitelik taşıyan Devlet topraklarının elden çıkarılmaması ile ilgili tedbirler sıklaştırılacak, özel mülkiyet konusu toprakların Anayasa gereğince kamu yararına kullanılması ile ilgili tedbirler alınacaktır.

Hisse senedi ve tahvillerin halka arzını, halka açık anonim şirketlerin kuruluş ve işleyişini düzenleyecek ve bu konularda etkin bir denetimi mümkün kılacak mevzuat hazırlanacak, sermaye piyasasının gelişmesinde ve düzenli bir şekilde işlemesinde yer alacak diğer kuruluşların gelişmesini sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Çalışma hayatında huzuru sağlayacak her türlü tedbir alınacak; özellikle, İş Kanunu, Tarım İş Kanunu ve Çıraklık Kanunu tasarılarının en kısa sürede kanunlaştırılması için hazırlanacak tasarılar Meclislerimize getirilecektir.

Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanunları birlikte ele alınarak birbirlerini tamamlayan bu kanun arasındaki çelişmeler giderilecektir. Ulusal ekonomiye zarar veren sosyal patlamalara sebep olan aksaklıklar öncelikle hukukî tedbirler yoluyla giderilecektir.

İşçilerin müteşebbise ortak olması prensibinin uygulanması konusu incelenecektir.

Dış Politika

Değerli Milletvekilleri,

Hükümetinizin dış politikası büyük Atatürk'ün çizdiği temel ilkeler gereğince yürütülecektir.

Gerçekçiliğe ve bilime dayanan dinamik bir politika uygulanacaktır.

Milletlerarası ilişkilerimizde millî çıkarlarımızın gereklerini daima göz önünde tutarak Türkiye Cumhuriyetinin geleneksel tutumuna uygun şekilde barış, iyi niyet, haklara karşılıklı saygı ve işbirliği anlayışı ile hareket edilecektir.

Birleşmiş Milletler Yasasında yer alan ilkelerin milletlerarası ilişkilere hâkim kılınması amacını güden bütün çalışmalara olumlu katkıda bulunacağız.

Türkiye, dün olduğu gibi, bu günde, Birleşmiş Milletler örgütü, Avrupa Konseyi, Avrupa Ortak Pazarı gibi üyesi bulunduğu milletlerarası örgütlerle ilişkilerini geliştirmeye önem verecektir.

Güvenliğimizin en sağlam dış teminatım bir savunma örgütü olarak kurulan ve bu niteliğini koruyan Atlantik ittifakına üyeliğimizde buluyoruz. NATO'nun Avrupa'da güvenilir bir barışın gerçek şartlarının görüşüldüğü bir forum olarak da dış politika hedeflerimize uyan bir rol oynadığı inancındayız.

Mensubu bulunduğumuz Avrupa Kıtasında gerçek bir güvenlik ve işbirliği ortamının yaratılması yönünde yapılan çalışmalara art niyetsiz bir tutumla, olumlu açıdan bakarak ilgi göstermeye ve katkıda bulunmaya devam edeceğiz.

Amerika Birleşik Devletleri ile karşılıklı saygı ve anlayışa dayanan sıkı dostluk ve ittifak ilişkileri içinde bulunuyoruz. Zaman zaman bazı meselelere farklı açılar-

dan bakmakta olmamız, ülkelerimiz arasında karşılıklı anlayış ve samimiyete dayanan dostluğun tabii sayılması gereken bir tezahürü, sağlamlığının en açık delil ve her iki ülkenin mensup olduğu Batı Dünyasının siyasal felsefesinin icabıdır.

Geleneksel politikamıza uygun olarak, büyük Kuzey komşumuz Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizin, iyi komşuluk ve 1921 Moskova Antlaşmasının ruhuna uygun bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve içişlere karışmama esaslarına dayandırılmak suretiyle güven arttırıcı yolda daha da gelişmesini mümkün görmekteyiz.

Yakın dostlarımız İran ve Pakistan ile mevcut, samimî ve sıkı ilişkilerimizi, CENTO ve RCD gibi ahdî bağlarımız çerçevesinde geliştirdiğimiz çok taraflı işbirliği ile kuvvetlendirmeye ve her alanda daha ileri götürmeye çalışacağız.

Aramızda değerli tarihsel ve geleneksel bağların mevcut olduğu Arap ülkeleri ile olumlu ilişkilerimizi geliştireceğiz.

Bu ülkeler ile İsrail arasında yıllardan beri süregelen kanlı anlaşmazlığın, biran önce bölgeyi barışa kavuşturacak, bütün ilgilileri memnun edecek bir çözüme bağlanmasını dilemekteyiz. Bu çözümün Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 kararı çerçevesinde aranmasının en uygun yol olduğu kanısındayız.

Son zamanlarda kamuoyumuzun üzerinde durduğu Kıta Çin'i ile siyasal ve ekonomik ilişkiler kurulması sorununu, millî çıkarlarımıza uygun olup olmadığı yönünden önemle incelemekteyiz.

1959 yılında Kıbrıs meselesinin hali için ilgili taraflarla bazı anlaşmalara vardık. Biz bu anlaşmalara daima saygı gösterdik ve karşı taraftan da saygı bekledik. Aralık 1963 de bu anlaşmalar kanlı bir şekilde olup bittiye getirilmek istendi; fakat Cemaatimizin kahramanca direnişi buna imkân vermedi. Biz, o zaman olduğu gibi bugün de, soydaşlarımızın haklarının ve ulusal güvenliğimizin çiğnenmesi karşısında, anlaşmalar hükümlerine uygun olarak, her türlü tedbiri almaya kararlıyız.

Kıbrıs sorununa barışçı yollarla çözüm bulmak amacıyla üç yıla yakın bir süredir devam edegelen Cemaatler arası görüşmeler haddinden fazla uzamış bulunuyor. Bu görüşmelerde Türk Cemaati daima sabırlı, olumlu ve yapıcı bir tutum içinde bulunmuştur. Görüşmeler devam ettiği bir sırada, taraflardan birinin, görüşmeleri mümkün kılan başlangıç mutabakatının tamamen dışına çıkarak son derece aşırı bir davranış içine girmesinin, karşı tarafı da mukabil isteklerde bulunmakta haklı bir duruma getireceği göz önünden uzak tutulmamalıdır.

Kıbrıs Türk Toplumunun anlaşmalarla sağlanan haklarına Rum idarecilerinin yeni bir saldırısı karşısında, Türkiye, elinde olan her imkânı kullanarak soydaşlarının ve Türkiye'nin güvenliğini korumaya öteden beri olduğu gibi bu gün de kararlıdır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Üyeler,

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık ilişkilerimiz 1963 yılında kurulmuştur. Geçiş dönemi kapsamını tespit eden belgeler 23 Kasım 1970 de imzalanmıştır. Bu belgeler ve yürürlüğe girmeleri ile ilgili işlem bazı eleştirilere uğradı. Bunlardan

haklı olanların incelenmesine ve kapsadıkları konuların uygulama sırasında anlaşmada öngörülen imkânlar çerçevesinde süratle iyileştirilmesine çalışılacaktır.

Milli Savunma

Sayın arkadaşlarım,

Bağımsız Cumhuriyetimizin, ulusal varlık ve bütünlüğümüzün başlıca teminatı ve Milli Savunma gücümüzün temel unsuru olan Türk Silahlı Kuvvetlerine huzursuzluk veren bünye dışı etkenleri hızla ortadan kaldırmak kararındayız.

Yürürlükteki mevzuatın Silahlı Kuvvetlerin komuta ve yönetimindeki özelliklerle bağdaşmayan hükümlerinde gerekli düzeltmeler yapılacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin savaş araç ve gereçlerini yurt içinden sağlanması için harp sanayine yönelmeyi gerekli ve zorunlu görüyoruz. Bu bakımdan yurdumuzda ağır sanayin ilerlemesine paralel olarak harp sanayin geliştirilmesine gayret edilecektir.

BAŞKAN — Sayın üyeler, açık oylamada oyunu kullanmayan arkadaşımız var mı? Yok. Oylama işlemi bitmiştir.

Buyurun efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) —

Büyük Meclislin Sayın üyeleri,

Yüce Meclisimizin manevi kişiliğinde asil Milletimize son olarak şu hususları arz etmek istiyorum.

Toplumdaki bunalım belirtilerinin derin nedenlerine Hükümetiniz zaman geçirmeden çareler aramak azmindedir. Sanayileşmeye hız verilecek, toprak reformu, tarım, orman ve hayvancılık üretimini ve su ürünlerinin artırılması için gerekli tedbirler hemen ele alınacaktır.

Eğitim sistemimizde kökten reform yapılacaktır. Gelir dağılımını sosyal adalete daha uygun hale sokmak için maliyemiz, vergi sistemimiz, yurdun gerçeklerine ve bilim verilerine göre, tekniğin gerektirdiği yönde tereddütsüz reformdan geçirecektir.

Bunların ve bunlara benzere reformların sonuçlarından bazıları hemen alınır; bazıları ise az çok uzunca bir süre sonra meyvelerini verir.

Her halde artık Anayasanın öngördüğü reformların yapılmadığı veya ele alınmadığı söylenemeyecektir.

Ortamin bu şekli almasından sonra, Cumhuriyet kanunlarını hiçe sayarcasına ve “eylem yapıyoruz, devrimciyiz, şariatçıyız, mukaddesatçıyız” gibi sözlerle Devlet düzenine karşı zorlama davranışlarını sürdürenler, Devleti bütün heybeti ile karşılarında bulacaklarından ye Cumhuriyet Kanunlarının pençesine verileceklerinden biran bile şüphe ederlerse, çok yanılmış olacaklardır. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Türk gençliğinin Atatürk ilkelerine bağlılığına, yapıcı ve yaratıcı gücüne güvenimiz tamdır. Gençlik sorunlarına eğilecek verimli bir çalışma ve öğrenme atmosferi içinde gelişmelerine imkân vermeyi önemli görev sayacağız.

Halkımız, huzur ve sükûn istiyor. Sabahleyin evden çıkan yavrusunun akşama yaralı mı döneceğinin, yoksa hiç mi gelemeyeceğinin yürek yakan kuşkusu içinde yaşayan ana ve babaların acılarına mutlaka son verilecektir. Bu uğurda Hükümet gereken her tedbiri Parlâmentoya sunacaktır.

Kanunların pervasızca çiğnendiği bir Devlete gerçek anlamıyla Devlet denemez. Türk Ulusu güçlü ve düzenli devletler kurmasını ve sürdürmesini tarihin her çağında bilmiş bir ulustur.

Türkiye'yi bölmek isteyenlere fırsat verilmeyecektir. Yurdumuzu Atatürk ülkesünden saptırarak, sağ, ya da sol bir diktatoryanın ve anarşinin kucağına asla ve asla düşürmemek Hükümetin en başta güdeceği amaçtır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Programımızı sunmuş bulunuyorum. Güveninize lâyık görürseniz hizmetlerimize devam etmek imkânını bize vermiş olacaksınız. Kendim ve arkadaşlarım adına Yüce Meclisi saygılarla selâmlarım. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri, Sayın Başbakan tarafından Hükümet Programı okunmuştur, Anayasamızın 103'ncü maddesi gereğince; "İki tam gün geçtikten sonra" yani, 5 Nisan 1971 Pazartesi günü, Hükümet Programı üzerindeki görüşmeler yapılacaktır.

Şu ana kadar iki Sayın üye Hükümet Programı üzerinde söz istemiştir. İçtüzüğümüzün 84'ncü maddesinin son fıkrasında; "Gündemde olmayan hususlarda söz kaydedilemez" der. Bu sebeple yapılmış olan bu müracaatlar nazarı itibara alınmamıştır.

Bu akşam, Hükümet Programının görüşülmesine dair gündem basılacak, sabahleyin Sayın üyelere dağıtılacaktır. Bu suretle, İçtüzüğün 84'ncü maddesi ve Anayasanın 103'ncü maddesi hükmü yerine getirilmiş olacaktır.

İşte bu sebeple, Sayın üyelerin Hükümet Programı hakkındaki söz istekleri yarın, yani, Cumartesi günü sabahı saat 9.00 da Millet Meclisi Kanunlar Müdürlüğü odasında yerine getirilecektir. Sayın üyelere arz ederim.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Konya) — Yanlış tatbikat.

BAŞKAN — Efendim, "yanlış tatbikat" diyor bir Sayın üye. Meclisin 5.7.1962 tarihli 109'ncü Birleşiminde bu mesele usul müzakeresi olarak münakaşa edilmiş, İçtüzük hükmünün gayet sarîh olmasına rağmen bir kere daha müzakere edilmiş ve böylece karara bağlanmış, böylece de tatbik edilmiştir; yine Hükümet programının müzakeresi hususunda efendim.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Konya) — Yarın Meclis var mı Sayın Başkan?

BAŞKAN — Sayın Etem Kılıçoğlu, gündem, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu üyelerinin Meclisteki gözlerine dağıtılır. Yarın Meclis yoktur ama resmî tatil de değildir.

Muhterem arkadaşlar, açık oylama sonucunu arz ediyorum;

13.5.1961 tarihinde 299 sayılı Kanunla yürürlüğe giren “Nükleer enerji alanında hukukî mesuliyete dair Sözleşme” de yer almadığı anlaşılan 11’nci maddenin tasdiki hakkında kanun tasarısına; 287 Sayın üye oy kullanmış, 250 kabul, 28 ret, 9 çekinse oyla kanun tasarısı kabul edilmiştir. Hayırlı olsun.

Muhterem arkadaşlarım, gündemin diğer maddelerindeki konularda, Sayın Hükümet program ile meşgul bulunduğundan ve şu anda Cumhuriyet Senatosunda programını takdim edeceğinden, kanunların görüşülmesine fiilen imkân yoktur.

Bu sebeple ve biraz önce arz ettiğim nedenle 5 Nisan 1971 Pazartesi günü saat 15.00’de toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati; 16.00

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 10 Cilt 64 Birleşim 57

Sayfa 499-508

02.04.1971 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Tekin Arıburun

KÂTİPLER; Zerin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Abdülkerim Saraçoğlu (Mardin)

Açılma saati; 15.00

BAŞKAN — 57'nci Birleşimi açıyorum.

2. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Dış Ticaret Dairesi Teşkilâtı hizmet ve konularına ilişkin çeşitli kanun, tüzük ve yönetmeliklerle Ticaret Bakanına ve Ticaret Bakanlığına verilmiş olan görev ve yetkilerin 26.3.1971 tarihinden itibaren Dış Ekonomik İlişkiler Bakanına ve Bakanlığına intikal ettirilmesine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/994)

BAŞKAN — Yüce Senatonun Sayın üyeleri, bir Cumhurbaşkanlığı tezkeresi vardır, okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi; Başbakanlığın 31 Mart 1971 gün ve 1/1-2545 sayılı yazısı.

Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına bağlı olarak yürütülmesi öngörülen Dış Ticaret Dairesi teşkilâtı hizmet ve konularına ilişkin çeşitli kanun, tüzük ve yönetmeliklerle Ticaret Bakanına ve Ticaret Bakanlığına verilmiş olan görev ve yetkilerin; 26.3.1971 tarihinden itibaren Dış Ekonomik İlişkiler Bakanına ve Bakanlığına intikal ettirilmesi, Başbakanın 4951 sayılı Kanunun 1'nci maddesine istinadedden teklifi üzerine, uygun görülmüştür.

Arz ederim.

Cevdet Sunay

Cumhurbaşkanı

BAŞKAN — Bilgilerinize arz edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri, bugünkü gündemde yalnız Hükümet Programının okunması vardır. Fakat bu esnada Hükümet Programı Sayın Başbakan tarafından Millet Meclisinde okunmaktadır. Kendileri rica etmişlerdir. Yüce Senatoda da bizzat programı kendileri okumak arzu etmektedirler.

Sizlerin de buna muvafakat edeceğinize inandığım için; orada bitirdikten sonra bizzat kendilerinin burada gelip okumasını kabul etmiş bulunuyorum. Tensibederseniz birleşime de, yani bu oturuma da saat 18.00'e kadar ara veriyorum.

Kapanma Saati: 15.05

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati 16,10

BAŞKAN — Tekin Arıburun.

KÂTİPLER; Zerin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S. Ü)

Abdülkerim Saraçoğlu (Mardin)

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri-57'nci Birleşimin ikinci oturumunu açıyorum.

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Gündeme devam ediyoruz.

Sayın Başbakan, Hükümetin programını Yüce Senatoya bizzat arz edeceklerdir.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — Sayın Başkan, Yüce Cumhuriyet Senatosunun çok Sayın üyeleri;

Erim Hükümetinin Programı, Millet Meclisinin 2.4.1971 Cuma günü 79'ncü Birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri, Programımızı sunmuş bulunuyorum. Yüce Senatonun desteği ile çalışmak bize ayrı güç katacaktır. Kendim ve arkadaşlarım adına Yüce Heyetinizi saygılarla selâmlarım. (*Bravo sesleri ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Yüce Senatonun Sayın üyeleri, Hükümet programının takdimi bitmiştir. Müzakeresi ise, yine Senatamızda 6 Nisan Salı günü yapılacaktır. Bu sebeple 6 Nisan Salı günü saat 15,00 te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati; 17,02

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 12 Birleşim 81****Sayfa 409-460****05.04.1971 Pazartesi****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER**; *M. Orhan Daut (Manisa)**Nuri Çelik Yazıcıoğlu (Çankırı)***Açılma Saati**; 15.00**Hükümet Programının Görüşülmesi****BAŞKAN** — Gündeme geçiyoruz efendim.

Program üzerinde söz alan Sayın üyelerin sıra ile isimlerini arz ediyorum efendim.

Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Güven Partisi grupları adına söz kaydettirilmiş, diğer gruplar henüz söz kaydettirmemişlerdir.

Şahısları adına söz alanları arz ediyorum; Sayın İbrahim Öztürk, Sayın Enver Akova, Sayın Hasan Tosyalı, Sayın Haydar Özdemir, Sayın Mehmet Ali Aybar, Sayın Kâmrân Evliyaoğlu, Sayın İlyas Kılıç, Sayın Fahri Uğrasızoğlu, Sayın Şinasi Çolakoglu, Sayın Halil Akgöl, Sayın Yavuz Acar, Sayın Mevlüt Ocakcıoğlu, Sayın Nebil Oktay, Sayın Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Sayın Rıfkı Danışman, Sayın Ethem Kılıçoğlu, Sayın Zekeriya Kürşad, Sayın Kemal Önder, Sayın Hüsamettin Başer, Sayın Nuri Kodamanoğlu ve Sayın Oğuz Aygün.

Şimdi söz Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın İnönü'de, buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar “dinleyiciler de alkışlıyor” sesleri)

Efendim affedersiniz ben göremedim. Fakat bir hususu Sayın dinleyicilere duyurmak isterim; İçtüzüğümüzün 216'ncı maddesi, dinleyicilerin lehte, aleyhte gösteri yapmasını men etmiştir; dinleyicilerin dikkatine arz ederim, vazifelilerin de vazife yapmasını rica ederim.

Buyurun Sayın İnönü.

C.H.P. GRUBU ADINA İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın Başkan, çok saygıdeğer milletvekilleri,

1960'dan sonra 12 Mart 1971 de gene bir askerî müdahale ile Hükümet değişikliği olmuştur. 1960 askerî müdahalesinin sonucunda askerler derhal memleket idaresine el koydular. Daha ilk günü, yakın bir zamanda seçimlere gidilerek demokratik rejimin işlemlerini iade edeceklerini vadettiler. Memlekete bu emniyet geldi ve bu vaitlerini şerefle tuttular, içlerinde birçok çekişine ve ayrılmalar olduğu halde.

1971’de ikinci askerî müdahalede Hükümet değişikliği yapıldı ve bu değişiklikten sonra, memleketin içinde bulunduğu huzursuzluk ve ümitsizlik karşısında Parlâmentonun bir an önce esaslı reformları yapması gibi arzuların tahakkuk etmesi lâzım geldiğini belirttiler. Bu suretle bir hükümet kurulacak ve bu hükümet memleketi huzura götürecektir, Atatürk ilkeleri çerçevesi içinde reformları yapacaktır. Bu da olmazsa askerî idare el koyacaktır.

Şimdi bugün karşımızda bulunan Hükümet, programı ile bir reform hükümeti olduğunu söylüyor ve tahakkuk ettireceği büyük meseleleri birer birer ana hatlarıyla bildiriyor. Bundan evvel, askerî idarenin müdahalesi bizim demokratik rejime girmemize daimî bir engel olacak mıdır, bu mevzu dokunup bir-iki söz söylemek isterim.

Arkadaşlarım, birinci askerî müdahale millete karşı hiçbir kuvvet gösterisi yapmaksızın radyoda ilân edilivermekle tahakkuk etmiştir. Bu, mevcut idarenin milletçe hakikaten gözden düşmüş olduğunun aşikâr bir delili oldu. Bir saatte 1960 askerî müdahalesi memleket kaderine hâkim olabildi.

İkinci askerli müdahale yine bir Hükümet değişikliği yaptı. O kadar bunalım ve o kadar üzüntü vardır ki, hiçbir kimseyi ve geçmiş Parlâmentoda hiçbir partiyi, hiçbir arkadaşımızı incitmekten sakınarak söylüyorum, memleket o kadar ümitsiz bir bunalıma girmişti ki yine hiçbir kuvvet gösterisi olmaksızın milletçe bu müdahale kabul olundu.

Askeri müdahaleler hep böyle olur, ilân edilivermekle derhal kabul olunur zannetmeyiniz. Nitekim 1962’de de askerî müdahale oldu ve büyük askerî gösterişlerle başladı. Ankara’da ve Ankara etrafında ne kadar kuvvet varsa, Hükümeti istemeyenlerin, birtakım talepler ileri sürmüş olanların etrafında olduklarını söylediler. Buna rağmen bu askerî müdahale bir saat yaşamadı, bir gün çabaladıktan sonra hepsi kan dökmeden yerlerine döndüler ve hepsi yirmi dört saat zarfında emekliye ayrıldılar. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*).

Bu da yetmedi, 1963 de ikini bir askerî müdahale oldu. Ceza görmeyip serbest bırakılanların etrafında yine kuvvetler toplandı. Bu kuvvetler karşısında da memleket idaresi ve memleket halkı zerre kadar tereddüt etmeden müdahale teşebbüsçülerini akamete uğrattılar ve hepsini mahkemeye verdiler.

Bundan şu netice çıkıyor ki, askerî müdahale bizde evvelâ milletin kafasında bir çaresizlik olarak doğuyor ve eğer ihtiyaç bu şartlar içinde ise kolaylıkla kabul olunuyor ve bu şartlar içinde değil ise, ne kadar büyük kuvvetler harekete geçse mutlaka akamete uğruyor. Bu hatırımızda kalsın. Ama ben bundan şu neticeyi de çıkarırım; Böyle ihtiyaçlar yüz senelik, ikiyüz senelik demokratik memleketlerde de belirse, onlarda ne olacağını da tahmin edemeyiz. En son misalini Fransa’da gördük. Türlü badirelerden geçtikten sonra, bir gün demokratik rejimin yürümeyeceğini söylediler ve çağırdıkları adam şartlarını millete evvelâ teklif ederek kabul ettirdi; ondan sonra, o şartlar içinde senelerce bu yeni iktidara gelen adamın idaresini tuttular.

Şu neticeye varmak iştiyoruz; Demokratik rejim bizde bir tekâmül geçiriyor. Memleketin alışmadığı bir idare tarzıdır. İmparatorluklardan, tek devirlerden geçtikten sonra, bir büyük ayaklanma ile biz de milletçe haklarını müdafaa etmek için her çareye başvurma tarzında bir ihtilâl ile Cumhuriyet kuruldu ve bu Cumhuriyet başından itibaren ihtilâle karışmış olan askerlerini idareden uzak olarak kendi vazifelerinde bulundurmak için bütün gayretlerini sarf etti.

Bizdeki askerli müdahalelerin bir özelliği, birinci gelen, en yakın zamanda demokratik rejime geçeceğini vahdetti. Etrafımızda, dünyada, her kıtada askeri müdahaleler oluyor ve bunlardan, geldiği gibi biran önce gideceğini söyleyen oluyor mu? Demek ki, milletin bünyesinde fevkaladeden bir müdahale ile Hükümet değişikliği yapanlar, aslında bir çaresizliğin, bir bunalımın millete mal olması ile harekete geçtiklerini belirtiyorlar.

Bugünkü askerli idarenin neticesi olan Hükümet karşımızdadır. Bu müdahaleyi yapanlar da memleket idaresine el koymak istemediklerini açıktan söylediler ve yolunu gösterdiler. Teşekkül eden Hükümet, programı ile karşımızdadır. Bu Hükümet Meclisteki partilerim, Parlâmentonun yardımı ile kurulmuştur. Yardım, esas itibariyle Hükümetin, Başbakanın partilerden istediği arkadaşları alabilmesine imkân vermek suretiyle olmuştur. Hükümete alacaklarıyla Başbakan doğrudan doğruya temas etti. Partilerin bu hususta yaptıkları, bizim yaptığımız, Başbakanla bakanlığa almak istediği arkadaşlar arasındaki münasebeti, partiden ayrılmak için bir vesile yapmadık.

Bu Hükümet bir koalisyon hükümeti değildir. Hiçbir parti, koalisyon ortağı olarak Hükümete katılmamıştır. Biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak bunun gibi bir koalisyona dâhil değiliz, koalisyonda değiliz. Bu hükümet, bütün icraatından kendisi mesuldür. Hiçbir parti, buna üye vermiş olan partilerin hiçbirisi Hükümetin sorumluluğuna katılmış değildir. Hükümet, Meclisin tam bir denetimi altındadır. Her güvenoyunu Meclisin rızası ile alacaktır ve güvenoyu neticesine göre vazifesine devam edip muvaffak olacaktır.

Program, Anayasanın sağladığı haklar çerçevesi içinde kurulmuş olduğunu ve çalışılacağını en başta söylüyor.

Program, baştan aşağı, Anayasa maddelerinin hükümete ve Meclislere yüklediği vazifeleri sayarak tatbikata geçeceğini söylüyor. Anayasaya tamamıyla riayet etmek ve onun eksik kalmış tatbikatını tamamlamak için elinden geleni yapacağını söylüyor. Sağlam manzarayı kendisine kılavuz yaptığı bu ilk Anayasa hükmü ile göstermiş oluyor.

Programda bundan sonra, asayişin biran evvel düzelmesi ile meşgul olacağını söylüyor. Bunda isabet etmiştir. Memleket son zamanlarda asayiş bakımından tamamıyla emniyetsiz bir hale gelmiş idi, bunalımın temeli zaten bu idi.

Program, ana ilkeler halinde reformlara derhal başlayacağını söylemektedir. Reformların başında zikrolunan toprak reformunu, toprak ve tarım reformu olarak vasıflandırıyor. Biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak şimdiye kadar hep toprak

reformu halinde, bu reformdan bahsettik. Diğer fikirde olan arkadaşlarımız toprak reformunu zikretmeksizin, tarım reformu halinde gene aynı ihtiyaçları dile getirmişlerdir.

Program, her iki partiden, belki her iki partiden üyelerini memnun etmek için toprak ve tarım reformu ile meşgul olacağını bildirmektedir.

Bizim bakımımızdan toprak reformu, reformun esas noktasıdır, şu bakımdan ki; birtakım insanların bir ölçü üstünde olan mülkiyetindeki toprakları topraksızlara veya az topraklılara hak dâhilinde, usul, kanun dâhilinde alıp dağıtmayı hedef tutar. Toprak reformu budur.

Hiçbir vasıtası olmayan, bir toprağı işletmek için araç ve gereçten mahrum olan, yoksun olan vatandaşlara istediğiniz kadar az veya çok toprak veriniz, onu işletmekten acizdir. Onun için toprak reformu, zaten bünyesinde hükümet tarafından yeni toprak sahiplerinin o toprağı işleyebilmek için vasıta olarak, araç olarak ve kredi olarak bir desteğe muhtaç olmalarını öngörür. Bu, tabii bir ihtiyaçtır.

Biz, toprak ve tarım reformunun bu tarzda uygulanacağını düşünerek, toprak reformu yanma tarım reformu eklenmesini ayrı bir reform görmüyoruz, aksine toprak reformunu tamamlayıcı bir tedbir görüyoruz.

Millî Eğitim reformu, ilk ele alınacak reformlardandır. Biliyorsunuz ki, millî eğitimimiz aylardan beri, senelerden beri güç yollardadır.

Bir türlü çaresini bulamadık, bulamıyoruz. Hatta silahlı öğrenci üniversiteler içinde doğdu, silahlı öğrenciler birbiri ile çatıştı, bunları önlemek için çare bulamadık, Şimdi, millî eğitimde öğrencilerin içine düştükleri bunalımı insaf ile göz önüne almak lâzımdır. Bunların içine karışmış olanlar, en son yapacaklarını yaptıktan sonra nihayet Filistin gerillâlarının yanına giderken yolda yakalanmışlardır. Bizim öğrencilerimizin, Filistin gerillâlarının programını tatbik etmekte ne vazifeleri, ne haberleri vardır. Demek ki, öğrencilerimiz içine, kendilerinin bilmedikleri maksatlar ve insanlar dışarıdan karıştırılmıştır. Bu gerçeğin meydana çıkması, öğrencilerimizde ve üniversitelerimizde yeni bir aydınlık doğuracağını ümit etmekteyim.

Üniversiteler içinde tabii bir tedbir gibi silahlı öğrenci tanımıyoruz, bunu iddia ettik. Aklı başında olan herkesin bizimle birleştiğini zannediyorum. Silahlı öğrenci, sağ kanatta aşırı ucun sol kanatta aşırı ucun vasıtası olarak üniversitelere hâkim oldu, eğitim yuvalarına hâkim oldu. Hazin olan şurasıdır ki, bu mücadeleyi yaparken, eğitim üyeleri içinde, profesörler içinde silahlı öğrenci olmaz tezimizi kabul etmeyenler çıkmıştır. Bu, Hükümetin, millî eğitimde huzuru temin etmek için, çalışmayı temin etmek için tesadüf edeceği güçlükleri gösteren bir unsur olsa gerektir.

Her halde, üniversitelerden boykot ve işgal hastalığı kaldırılmak lâzımdır. Yoksa halimiz değil, geleceğimiz tam mânası ile tehlikededir. Gelecek nesiller, öğrenmeden, silah zoru ile sınıf geçerek memleket kaderine hâkim olacaklar... Bunu tasavvur etmek bile insana dehşet vermektedir.

Cumhuriyet Hükümeti, yeni Hükümetimiz, tarafsız Hükümet Nihat Erim Hükümeti, üniversiteleri tabii hayata, öğrenim hayatına kavuşturmak için esaslı çalışmalara mecbur olacaktır. Bu çalışmalarda kendisine başarılar dileriz ve bu da her şeyden evvel gençlerimizin, memleket aşkıyla, memlekete hizmet aşkıyla yetişmekte olan gençlerimizin aydınlatılması, onların yardımının sağlanması suretiyle mümkün olacaktır.

Program, yabancı sermayeden de bahsetmiştir. Yabancı sermaye, siyasi hayatımızın münakaşa götürür bir konusu olmuştur. Bunun teferruatına girip bildiğiniz şartları söylemeye lüzum görmüyorum, Hükümet de bunların teferruatını bilir. Programda söyledikleri sözler bize yabancı gelmedi. Tatbikatında, bundan faydalar alabileceğimizi almalı, her halde kendimizi aldatmaktan ve aldanmış görünmekten sakınmalıyız.

Hukuk ve adalet reformu düşünüyorlar. Bunun gibi, Devlet kesiminin düzenlenmesi için tedbirler düşünüyorlar.

Bunlar güzel şeyleredir; tatbiki, iyi tedbir bulunması zordur. Tesirleri zamanla görülür; fakat biran evvel sağlam temeller atılmış olmak lâzımdır. Bu temeller, Cumhuriyetle beraber sağlam kurulmuştur. Ondan sonraki olaylar ve zaman içinde, bilhassa, son zamanlarda, on seneden beri daha evvelki yirmi seneden beri tatbikatların tesirleri olmuştur.

Enerji ve tabii kaynaklardan bahs olunmaktadır. “Tabii kaynaklar” sözü ile madenler kasdolunuyor. Madenlerde, doğrudan doğruya bizde bulunan, bizde en çok bulunan ve yabancıların israf edercesine göz koydukları konular ele alınmış görünüyor. Boraksı Devletleştirme teşebbüsü, bu anlayış cümlesindendir. Diğer madenlerimizde de böyle sakınabileceğimiz maddeler olacaktır.

Bundan sonra, enerji ve tabii kaynaklar arasında petrol meselesi büyük mesele olarak karşımızda bulunuyor. Petrol meselesinde biz henüz talihli olamadık. Son kanaatlere göre, memleket altında, toprak altında en çok bulunan maden petroldür ve petrolü olan memleketler değil, olmayan memleketler nadirdir; az veya çok her memlekette vardır. Biz de petrolü kendi malımız ve kendi ihtiyacımız için arar gibi canla başla aradığımız devirlerde yabancı şirketlerin aramalarına üstün geldik. Vaktaki bizim petrol bulmamız diğer yabancı şirketlerin bulduklarının tümüne üstün gelmeye başladı; ondan sonra telâş ettiler ve son zamanlarda her birisi daha çok petrol çıkarmaktadırlar.

Petrol için alınacak tedbirler az çok karışık tedbirlerdir. Bunları esaslı olarak tetkik ettikten sonra karşımıza getirecek Hükümete faydalı ve yardımcı olmaya çalışacağız.

Sanayileşmeye geliyorum, arkadaşlar.

Bizim sanayileşmede öteden beri katlandığımız dert şudur; Biz ağır sanayi yapamayız, uzun müddet montaj sanayi içinde tecrübe görmeye mecburuz, ondan sonra ağır sanayi devri gelebilir.

Bu hususta Hükümetin cesur olmasını isteriz. Ağrı sanayiye biran evvel geçmek lâzımdır. Ona geçmeden ciddi bir sanayi kurulmuş olmuyor, özellikle ordunun muhtaç olduğu sanayi hiç kurulamıyor. Ağır sanayi kurmak bidayette bir uzun tecrübeye ihtiyaç gösterecekse, biran evvel başlayalım ki, o uzun tecrübe zamanı da biran evvel bitsin.

İhracat;

Memleket içinde himaye tedbirleriyle temin ettiğimiz sanayi mamulleri piyasası iyi mal, temiz iş çıkarmak zihniyetini zayıflatmıştır. Buna mektepten başlamak lâzımdır. Çocuk sokakta yürürken bir sokak lâmbasına taş atarak kırmayı marifet sayar. Mektepte ona söylemek lâzımdır ki, bu marifet değildir; kendi evindeki bir lâmbayı, bir bardağı veya bir tabağı kırmak gibi bir şeydir. Bunu şunun için söylüyorum; Sanayileşmede bir defa ağır sanayiye girmek lâzımdır, ondan sonra dünya piyasasına girebilecek iyi mal ve temiz iş çıkarmanın zihniyeti olarak ilk önce memlekete yerleşmesine çalışması lâzımdır.

Gecekondulardan ve kıyılarımızdaki turistik değeri üstün yerlerden Hükümet önemle bahsediyor. Bu, dikkatlerindedir. Özellikle gecekondu için gösterecekleri alâka ile bunların mahrumiyetlerini giderici ve memleket içinde işsiz kalmamaya muktedir olucu bir çalışma yapmak lâzımdır.

Bu işler söylenir, temenni edilir, fakat tahakkuk ettirilmesi hakiki gelişmeye bağlı olan uzun vadeli işlerdir. Bununla beraber Hükümete, programındaki en esaslı maddelere etrafla temas etmesi karşılığı olarak arzularımızı söylemeye mecbur oluyoruz.

Millî sermaye birikimi için Hükümet esaslı tedbirleri düşünüyor. Tahviller, hisse senetleri halka dağılır ve daha faal olarak işlerse millî sermaye birikeceğinden ümitlidir. Bu ümitte kendisini teşvik etmeyi vazife bilirim.

Sevgili arkadaşlarım, kıymetli olan Hükümet programına satır başlarıyla kısaca temas ettikten sonra Millî Savunmaya geliyorum.

Millî Savunmanın esaslı ihtiyacı modern silahta eksik olmamaktır. Bunu dışarıdan alacaksınız. Bu, döviz meselesidir. Bunu, döviziniz olsa dışarıdan da alsanız, bugün silah milletlerin bunalım anlarında en kıymetli olan bir meta haline gelmiştir. Yerli imalât olarak biz silahları yapabilme kudretini elde edinceye kadar emniyetimiz havadadır. Bu önemlidir; Millî Savunmanın silah ihtiyacını yerli fabrikalarda yapmak, vücuda getirmek gayretini bütün gayretlerin önünde tutmalıdır.

Sevgili arkadaşlarım,

Hükümet programı partilere mal edilemez ve siyasi partiler Hükümet programını tetkik ederken “Evet, bizde olan şu şu maddelere temas edilmiştir, ama eksiktir, daha şunlar da vardır” gibi, Hükümet programını kendi programlarıymış gibi teferruatı ile arayıp bulduklarını zannedemezler. Hükümetin programı kendine mahsustur. Partilerin hepsinden seçkin insanlar olarak kurulmuştur. Hükümet, Meclisler dışından, memleketin yetiştirdiği değerli evlâtları bir araya toplamıştır. Bunların hepsiyle kendi programını yapmıştır ve bu yaptığı programda herkesi

mümkün olduğu kadar memnun edecek, hiç kimseyi tamamıyla karşısına almış gibi görünmeyecek bir dikkat içindedir. Bu dikkate hürmet ederek kendi programımıza göre, kendi seçim bildirgemize göre ne ölçüde esaslı maddeler elde ediliyorsa, onun kadrini bilmemiz lâzımdır.

Hükümete oy vermek mecburiyetindeyiz. Her şeyden evvel orduların askerî müdahaleye mecbur edilmeleri gibi bir vebali hiçbir parti üzerine alamaz. Hakkımız yoktur. Bizim kendi partimiz içinde Hükümetten şikâyetleri dinlediğimiz zaman, kendi partimizin programına ve dileklerimize göre ne kadar eksik ve yararsız olduğunu çok dinlemiştir. Zannederim, her parti böyle bir müzakereyi kendi içinde geçirecektir.

Tüm olarak, bu Hükümet Anayasa gereğince, Anayasanın verdiği hakları esas tutarak iş başına gelmiştir. Anayasa nizamını korumak için birçok maddelerde kendisine kılavuz bulmuştur. Şimdi, Anayasada beğenmediğimiz maddelerle mücadele edecek, şiddet tedbirleri getirecek gibi herkesin zihnini karıştıran işaretlerden eser yoktur. İyi niyetle kurulmuştur. Böyle bir Hükümetin Meclislerce güvenoyundan mahrum edilerek, memleketin maceraya itilmesi büyük bir siyasi hata olur. Biz bu maddeleri etraflı görüştükten sonra parti mülâhazası ile değil, memleket mülâhazasıyla partiler üstü, Devletin ve milletin maceralardan kurtulması mülâhazasıyla Nihat Erim Hükümetine müspet oy vermeyi karara bağlamış bulunuyoruz.

Saygılarımı sunarım, muhterem arkadaşlarım. *(C.H.P. sıralarından, alkışlar)*

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Feyzioğlu, buyurun efendim. *(M.G.P. sıralarından alkışlar)*

M.G.P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Milletvekilleri, yeni Hükümetin programı üzerinde Millî Güven Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Daha önce belirttiğimiz gibi, bu Hükümet bir siyasi partinin Hükümeti değildir ve partiler koalisyonu şeklinde kurulmuş bir Hükümet de değildir. Buhanlı bir devrenin özel şartları içinde kurulmuş bu Hükümetin programı Millî Güven Partisinin yetkili kurullarında milliyetçi ve memleketçi bir açıdan dikkatle incelenmiştir. Bu inceleme sonunda, Hükümete güvenoyu verilmesi, program uygulamasının yalandan izlenmesi, memleket yararına olan Hükümet icraatının desteklenmesi, denetleme görevinin de yapıcı ve memleketçi bir tutumla ve dikkatle devam ettirilmesi oybirliğiyle karara bağlanmıştır. Millî Güven Partisi Hükümete güvenoyu verme kararını alırken, her şeyden evvel memleketi bugün içinde bulunduğu dar geçitten selâmet yoluna çıkarmak düşüncesini esas tutmuştur.

Programın muhtevasıyla ilgili görüşlerimizi arz etmeye geçmeden önce bir noktayı belirtmek isterim; Memleketin, içine sürüklenmiş bulunduğu buhranı doğuran sebepler yalnız bir tek açıdan incelenirse, bu sebepler bir bütün halinde göz önünde tutulmazsa, tam bir teşhise ulaşmak ve isabetli tedbirler bulmak mümkün olmaz. Geriye dönük bir muhasebe yapmak maksadıyla değil, ancak, Türkiye'nin

aydınlık yarınlarını hep birlikte hazırlayabilmemiz için, bugüne kadar artarak gelişmiş olan huzursuzlukları önleme yolunda evvelce yapmış olduğumuz bazı teşebbüslerin hatırlanmasını faydalı sayıyorum.

Millî Güven Partisi olarak daha 1969 seçimlerinden çok önce, 22 Şubat 1969 tarihinde Sayın Devlet Başkanına bir muhtıra sunmuştuk. Bu muhtırada; “Memleket huzurunu bozan, millî bütünlüğe ve güvenliğe zarar veren olaylar arızı ve istisnai olmaktan çıkmıştır ve her geçen gün vahamet dereceleri artarak yaygınlaşmaktadır.” dedikten sonra görüş ve düşüncelerimizi aynen şöyle ifade etmiştik;

“Bir toplumda hukukun yerini kaba kuvvet almaya başlar ve bu durum çeşitli sebeplerle yaygınlaşma istidadı gösterirse; kanun hâkimiyeti inancı sarsılır ve endişeler çoğalır. Huzursuzluk sebeplerini gidereceği sanılarak Türkiye’yi bir yasaklar diyarı haline getirmeye kalkışmak ne kadar yersiz ise, kanuni müeyyidelerin önemini küçümsemek, hürriyetlerin kötüye kullanılmasına ve hür düzeni tahrip vasıtası haline getirilmesine seyirci kalmak da o kadar yersiz ve tehlikelidir”

Muhtıramızın sonunda şu görüş yer almıştır; “Arz ettiğimiz bu düşüncelerle; millî, siyasi partilerin üst kademe yöneticilerinin bir araya gelerek, önemleri inkâr kabul etmez olaylara ve bunların sebeplerine birlikte ve iyi niyetle eğilmelerinin yararlı sonuçlar vermesini mümkün görüyoruz”

Üzülerek ifade edelim ki, olaylar bizim dilediğimiz yönde gelişmedi.

14 Nisan 1970 de Güven Partisi Grubu adına bu kürsüden gündem dışı bir konuşma yaparak aşırı uçların birbirini davet ettiğini belirtmiş, Türkiye’de Mao’cu, Sovyet Rusya’cı veya Orta-Doğu tipinde diktatoryalar kurmak isteyenlerin faaliyetlerine dikkati çekmiş, Türkiye’de kızıl emperyalizmin de, petrol emperyalizminin de vatanımızın bütünlüğüne kasteden birtakım davranışlar içinde bulunduklarım hatırlatmış ve şöyle demiştik;

“İktisadi ve sosyal derterin, iktisadi ve sosyal tedbirleri vardır. İktisadi ve sosyal tedbirlerin yanında alınması gerekli siyasi, hukukî, idari tedbirler de vardır. Siyasi tedbir, hukukî tedbir, idari tedbir, iktisadi ve sosyal ıslahat tedbiri; bütün bunlar birbirini tamamlayan bir tedbirler manzumesi halinde süratle alınmazsa, memleket kaderinin nereye doğru sürüklendiğini keşfetmek için kâhin olmaya ihtiyaç yoktur. Kuvvetli, kararlı, Devlet otoritesi kurma bakımından yeteri kadar itimat sağlayacak bir Hükümet kuruluşundan gerekli kanunların çıkarılmasına ve bu kanunların gerektiği şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirlere kadar, her hususta yetkiye sahip olan bir Yüce Heyetin önünde, Millet Meclisinin huzurunda konuşuyorum ve Millet Meclisinin siyasi alanda, kanun çıkarma alanında, denetleme alanındaki geniş imkânlarını bu millî kader davasında kullanması zorunluluğunu ısrarla ifade etmek istiyorum..”

Bunlar geçen yılın 14 Nisanında söylenmiş sözlerdi.

“Mademki, bazı noktalarda, ihtiyaç halinde, partiler arasında bir mutabakat sağlayabiliyoruz; temel konuda, Türkiye’nin yarını konusunda, faşizme de komünizme de dur deme ve Türkiye’nin kaderini kurtarma, milletimizi huzura, selâmete,

refaha kavuşturma bahsinde de siyasi partiler kendilerine düşeni aynı vatanseverlik şuuru içinde yapmalıdırlar; bu hususta elimizden geleni yapmaya, mutabakat noktalarını bulmaya mecburuz.-ve devam etmiştim-Fransa Devlet güvenliğini korumak için özel tedbirler almak lüzumunu De Gaulle idaresinde hissetmiştir, bugün de hissetmektedir; “Devlet Güvenliği Mahkemesi” kurmuşlardır, mecbur olmuşlardır. Her taraftan, üç denizden tehlikelerle çevrili olan Türkiye, çeşitli emperyalizmlerin mücadele alanı haline getirilmek istenen Türkiye Fransa’dan daha fazla dış güvenlik içinde midir? Şu halde, Türkiye Büyük Millet Meclisine vazife düşmektedir. Bu vazifeyi başarmalıyız, faşizme de komünizme de dur demeliyiz ve hep beraber demeliyiz”

Bu konuşmamdan bir ay sonra yine Meclis kürsüsünde şunları ifade etmiştik;

“Bir yanda Türkiye’yi çağ dışı geriliklere, öte yanda insanlık dışı zulüm rejimlerine sürüklemek isteyen tahrik ve taşkınlıklarını her gün artırmaktadırlar. Bu cüretin, bu yıkıcı faaliyetlerin bir sonu gelmek lâzımdır. Hangi uçtan gelirse gelsin, bu yıkıcı faaliyetlerin karşısına daha cesur, daha azimli, daha kararlı şekilde dikilmek mecburiyeti vardır”

Değerli arkadaşlarım;

1970 yılının son günlerinde Sayın Devlet Başkanına yeni bir muhtıra takdim ettik. Bu muhtıramızda da; Devletin temellerini ve milletin bütünlüğünü tahribe yönelen her türlü faaliyetin başıboş olarak yürütüldüğünü kaydettikten sonra, şu görüşlere yer vermiştik;

“1. Anayasamızın 3’ncü maddesi, Türk Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür der. Buna rağmen, halen resmi binaların çatısı altında, kürsülerde, bildirilerde, açıktan açığa millet bütünlüğünü parçalayıcı kışkırtmalar yapılmakta, aşırı solun bayrak yaptığı “Türkiye halkları” deyimiyle Türk Milleti düşman cephe- lere ayrılmak istenmektedir. Milletlerarası komünizmin yayılma emelleriyle, yurt dışındaki fesat merkezleriyle sıkı sıkıya irtibatlı olan etnik ayrılıkları körükleme ve sömürme gayretleri çok tehlikeli noktalara ulaşmış bulunmaktadır.

“2. Anayasamızın ve kanunların reddettiği sınıf kavgası tahrikleri almış yürümüşdür. Proletarya diktası hedefine yönelen kışkırtmalar, ayaklanma provaları, işgaller, tahrip ve yağma olayları birbirini kovalamaktadır. Kışkırtıcılar, son zaman- larda kendi emellerinin gerçekleşmesine engel olarak gördükleri Silahlı Kuvvetleri- mizi dahi yıpratmak ve zayıflatmak hedefini güden kesif bir propaganda faaliyetine girişmişlerdir. Bütün kilit noktalarına, yayın organlarına, çeşitli kuruluşlara sızma ve yerleşme yolunda aşırı solun sarf ettiği sistemi gayretler, memleketin geleceğini düşünen her vatanseveri endişeye düşürecek ölçülere varmıştır.

“3. Orta-Doğudaki ve komşu Arap ülkelerindeki önemli gelişmeler, Akdeniz’de- ki stratejik dengiyi etkileyen askeri ve siyasi sızmalar, Türkiye’imizin her zamankin- den daha çok uyanık ve iç bünyesi bakımından sağlam olmasını gerektirmektedir.

“4. Lâik Devlet ilkesini hiçe sayan istismarcı, irticai, Türkiye’yi yüzyıllarca geri- ye götürmek veya Basra körfezindeki petrol şeyhliklerinin durumuna sürüklemek

isteyen Anayasa ve kanun dışı faaliyetler de gün geçtikçe kesafet kazanmakta ve tehlikeli bir hal almaktadır.

“Şuna inanıyoruz ki, bu tehlikelerden birini görüp, diğerini görmemek; aşırı uçların birbiri beslediği gerçeğini unutmak anlamını taşır.

“Bugün, insanlık tarihinin en geri devirlerindeki şahsi intikam ve iptidai işken-ce usullerini uygulayan bazı sapık totaliter ideolojilerin esiri olmuş gençlik kuruluş-ları vardır. Bugün üniversitelerimiz çalışamaz haldedir. Haysiyet sahibi, milliyetti, Atatürkçü öğretim üyeleri ve masum gençler korkunç maddi ve mânevi baskılar altındadırlar. Yıkıcı ve bölücü faaliyetler liselerimize de sirayet ettirilmiştir, iktisa-di sıkıntıların baskısı, Devlet idaresine karşı güvenin çeşitli sebeplerle sarsılması, Anayasa müesseselerinin işleyişindeki aksaklıklar, millî güvenliğimize yönelen teh-likeleri daha da artırmaktadır”

Bu muhtıramız, millî siyasi partilerin bir masa başında bir araya getirilmeleri, hatta sorumluluk taşıyan-hürriyet, sorumlulukla beraber gittiği için sorumluluk taşıyan-basın mensuplarıyla, basın organlarının yönetici ve sahipleriyle, sorumlu-larıyla, üniversitelerimizin yöneticileriyle, rektörleri, dekanlarıyla bir araya getiril-meleri ve bütün bu meselelerin enine boyuna görüşülmesi ve millî çıkış yolunun aranması teklifiyle son buluyordu.

Arkadaşlar, bu teklifimize uygun toplantılar yapılamadan 1971 yılına geldik.

1971 yılına girerken yılbaşı münasebetiyle yayınlanan bazı mesajlar, mem-leetlin içinde bulunduğu şartlardan doğan ciddi endişeleri, gördüklerini anlaya-bilen, duyduklarına mâna verebilen hiç kimsenin tereddüdüne yer bırakmayacak ölçüde ve kesin bir dille ortaya koyuyordu.

1971 yılının ilk iki ayında olaylar ve yıkıcı faaliyetler yoğunlaştı, Devlet haya-tımızı ciddi bir sarsıntıya mâruz bırakacak olaylar birbirini kovaladı. Nihayet Hü-kümet, 12 Martta bilinen şartlar altında istifa etti; Türkiye’nin içine Sürüklendiği anarşi ortamından süratle kurtarılması ve dar geçitten selâmete çıkarılması her meselenin önüne geçti.

Hükümetin istifasından sonra, Cumhurbaşkanlığınca, siyasî partilerden ve Parlâmentodaki gruplardan Hükümet kuruluşuyla ilgili yazılı mütalâa istendi.

Millî Güven Partisi Grubu adına Cumhurbaşkanlığına sunduğumuz 16 Mart 1971 tarihli muhtıradan yer alan görüşlerimizi, bugün de, olduğu gibi muhafaza edi-yoruz. Hükümet Başkanının ve Hükümetin kuruluş tarzının henüz bilinmediği, or-taya isimlerin çıkmadığı bir dönemde ortaya koymuş olduğumuz görüşler, bulgun de siyasi parti olarak aynen muhafaza ettiğimiz ve savunduğumuz görüşlerdir. 16 Martta Cumhurbaşkanlığına sunduğumuz muhtıradan şöyle demiştik;

“Yeni Hükümetin kuruluşu konusuna yapıcı ve memleketçi bir görüşle cevap arayan Millî Güven Partisi, memleketi selâmete götürecek en isabetli yolu millî be-raberlik Hükümeti kuruluşunda görmektedir.

“Hukuk düzeni içinde Hükümetin müessiriyeti, meclislerle birlikte vatandaş çoğunluğunda da inançla ve içtenlikle benimsenmiş olmasını gerektirir. Böyle bir

Hükümet, kanaatimizce geniş temele hem Parlâmentonun geniş temeline, en azından belli başlı siyasi partilere ve memlekette vatandaşın çok büyük çoğunluğuna dayanan bir millî beraberlik Hükümeti olabilir.

“Millî beraberlik Hükümetinin teşkilini kolaylaştırmak için, kanaatimizce, başbakanın her hangi bir partiye mensup olmayan bağımsız bir zait olması zarureti vardır. Hükümet teşkiline memur edilecek bağımsız zattın, Hükümet kuruluşu için Türkiye Büyük Millet Meclisindeki partilerle yapacağı temaslar şüphesiz demokratik kurallara ve teamüllere uygun bir şekilde cereyan edecek ve bir sonuca bağlanacaktır”

Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ederek bağımsız milletvekili sıfatını alan Kocaeli Milletvekili Sayın Nihat Erimin, Türkiye’nin içinde bulunduğu şartlara göre süratle bir Hükümet kuruluşu için giriştiği teşebbüsler sonunda teşkil edilmiş bulunan Hükümette, Parlâmento dışından görevlendirilmiş uzmanlar çoğunlukta.

Konuşmamın başında da belirttiğim gibi, bu Hükümet ne bir parti hükümetidir, ne de partiler koalisyonudur. Bununla beraber, Sayın Hükümet Başkanı Parlâmento ile sıkı ve samimî bir temasa büyük önem vermiştir, vereceğini ifade etmektedir. Hükümet programında da Parlâmento ile sıkı işbirliği ihtiyacı açıkça ifade edilmiştir.

Hükümet kuruluşu hakkında Cumhurbaşkanlığına sunduğumuz muhtıradaki belirttiğimiz parti görüşü ile Hükümetin teşekkül tarzı arasında fark bulunduğunu görmekle beraber, bizim kurulmasını teklif ettiğimiz Hükümet tarzı ile bugün kurulmuş olan Hükümet, bazı bakımlardan aynı bünyede olmamakla beraber, çok buhranlı bir devrenin özel şartları içinde vuku bulan Hükümet kuruluşunu eleştirmekte fayda görmüyorum. İç ve dış şartlar, Türkiye’nin Hükümete kalmasına müsait değildir. Bugün, bu Hükümette uzman sayısı şöyle olabilirdi, belli-başlı siyasi partilerden alınmış olan üyeler-bunu, oran dâhilinde dendiğine göre kendi siyasi partim için söylemiyorum daha çok seçmen kütlesine hitabeden siyasi partilerden alman üyeler şu miktarda olmalı idi” tarzında yapılabilecek eleştirilerin ve buna müsteniden karar vermenin, güvenoyu veya güvensizlik oyu vermenin gününde değiliz. Türkiye ne iç şartları, ne de dış şartları bakımından Hükümete bırakılabilecek bir durumda değildir. Yeni Hükümetin kuruluşunu, Türkiye’nin içinde bulunduğu özel şartlardan ayırmak mümkün olmayan, nasıl ki, eski Hükümetin istifası özel şartlar içinde vuku bulmuş ise, yeni Hükümetin de kuruluşunun özel şartlar içinde vuku bulduğu gerçeğini bilerek ve Türkiye’yi dar geçitten selâmete çıkarmak, tekrar ediyorum, selâmete çıkarmak düşüncesini hâkim kılarak, yeni Hükümetin Anayasa kuralları içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinden kuvvet almasında, Türkiye Büyük Millet Meclisinin güvenine dayanarak iş görebilmesinde memleket için fayda görüyoruz.

Yeni Hükümetin kuruluşu ile ilgili olmak üzere, Cumhurbaşkanlığına sunduğumuz muhtıradaki kurulacak Hükümet tarafından ele alınmasını düşündüğümüz konulardan bazılarını da belirtmiş idi. Açıklanmış olan program, bizim ele alınmasını istediğimiz konulara genellikle yer vermiş bulunuyor. Cumhurbaşkanlığına sunduğumuz yazılı görüş ve mütalâada şöyle demiştik;

“Sınıf kavgasını körükleyerek çalışma hayatında huzuru ortadan kaldıran, Atatürk Cumhuriyetinin temellerine dinamit koyan, Türkiye’nin bulunduğu nazik coğrafyada, yalnız Cumhuriyet rejimi için değil, millî varlığımız için de tehlike teşkil eden aşırı sol kışkırtmalarına ve lâik Devlet ilkesini hiçe sayarak Anayasa ve kanunlar dışına çıkan istismarcılara karşı en tesirli şekilde mücadele edilmelidir. Anarşiye son verilmeli, huzur, güven ve asayiş sağlanmalıdır.

“Eğitimin millî ve milliyetçi karakterini takviye etmek, eğitim ile Türkiye’nin gelecekteki insan gücü arasında gerekli ilişkiyi kurmak, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayıcı tedbirlere önem vermek, milletimizin çağdaş teknoloji seviyesine ulaşmasını sağlayarak, ekonomik kalkınmayı hızlandıracak bir millî eğitim ve bilim politikasını izlemek şarttır”

Cumhurbaşkanlığına verdiğimiz muhtıradaki belirttiğimiz diğer noktalar şunlardı;

“İsrafi önleyecek ve idari verimliliği artıracak ıslahat yapılmalıdır”

“Her türlü yolsuzluğa karşı tesirli bir teftiş ve denetleme mekanizması işleme-
lidir.

“İktisadi Devlet Teşekküllerinin daha verimli çalışmalarını sağlayacak ve kaynak israfını önleyecek yeniden düzenleme tedbirlerine hız verilmelidir”

5’nci nokta; “Devlet Plânlama Teşkilâtı, şahıslarla ilgili vergi indirimi, yatırım indirimi, gümrük muafiyeti gibi işlerle değil, asli görevleriyle uğraşacak duruma getirilmelidir. Bakanlıkların işlerini, icracı kuruluşların işlerini icra kurulları ve Devlet Plânlama Teşkilâtının görevini de Devlet Plânlama Teşkilâtı yapmalıdır”

6’ncı nokta; “Türkiye’nin ekonomik bakımdan dışa bağıllığını azaltmak ve milletimizi kısa zamanda dış yardım ihtiyacından kurtarmak yalnız iktisadi bakımdan değil, daha şahsiyetli bir dış politika izleyebilmek için de şarttır. İhracat, ithalât, turizm, işçi dövizleri gibi konularda alınacak ciddi tedbirlerle dış ödeme dengemizin açığı yakın bir gelecekte kapatılabilir, Hükümetin öncelik vereceği işlerden biri de bu olmalıdır” demiştik.

7’nci nokta olarak; Hükümetin, Anayasamızın 37’nci maddesine uygun bir toprak reformunu ve tarımda verimliliği artıracak tarım reformu tedbirlerini bir bütün olarak ele alması lüzumunu ortaya koymuştuk.

8’nci nokta olarak; “Petrol Kanununun, millî menfaatlere aykırı hükümleri süratle değiştirilmeli, ihtiyacımız olan petrolün, millî petrol kuruluşumuz tarafından yurt içinden sağlanması temel hedefi teşkil etmeli, uygulamada görülen millî menfaatlere aykırı birçok hususlar düzeltilmelidir” demiştik.

9’ncü nokta olarak; “sosyal güvenlikten yararlanma imkânının daha geniş vatandaş kütlelerine teşmili ve giderek bütün vatandaşlarımızın sosyal güvenliğe kavuşması için ekonomik imkânlarla orantılı olarak plânlı adımlar atılmalıdır” teklifini yapmıştık.

İktisadi ve malî istikrarı sağlayıcı tedbirlerin alınmasını istemiştik.

İşsizlik konusuna temasla; Türkiye’imizde işsizliğim gitgide önem kazanan bir konu olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştik;

“Özellikle büyük yekûnlara ulaşan gizli işsizlik veya mevsim işsizliği konusu üzerinde durularak, kalkınma plânlarında yor alan fakat uygulamada tamamıyla ihmal edilen yahut hemen hemen tamamıyla ihmal edilen toplum kalkınması usulleriyle ve başka özeli tedbirlerle boş duran milyonlarca insan gücünün değerlendirilmesine çalışılmalıdır”

Nihayet; “seçim mevzuatını, özellikle ön seçim sistemini ıslah etmek için başlamış olan çalışmalar tamamlanmalıdır ve şüphesiz bütün bu işler için de kesin öncelik taşıyan husus, anarşinin önlenmesidir” demiştik.

Değerli arkadaşlarım,

Muhtıramızda, yeni Hükümetçe ele alınmasını lüzumlu gördüğümüz konulardan sadece bir kısmıma, o da hatırlatma amacıyla temas edildiği ve ele alınacak konuların şüphesiz bunlardan ibaret olmadığı da belirtilmişti.

Hükümet kuruluşu ve Hükümetin ele alınmasını istediğimiz konular bakımından Cumhurbaşkanlığına sunduğumuz muhtıradaki görüşleri böylece özetledikten sonra, Millî Güven Partisi Grubu açısından yeni Hükümet programına daha yakından bakabiliriz.

Evvvelâ, bu programa birçok çevrelerin yönelttiği bir genel tenkit var, “bazı konulara temas edilmemiş”, deniyor.

Hükümet programının 4’ncü sayfasında, “Hükümetin yapmayı tasarladığı, her bakanlığı ayrı ayrı ilgilendiren işlerin hepsini bu programda göremeyeceksiniz” denmekte ve “İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında, 1971 bütçesinde yapılacak zorunlu değişiklikler dışında, gerek bu plânda, gerek 1971 bütçesinde ele alınması öngörülmüş olan işler yürüyecektir”, tarzında bir genel ifade ile o belgelere atıf yapılmaktadır. Nihayet, ayrı ayrı bakanlıkları ilgilendiren konularda, ayrıntılı bilgilerin kısa zamanda ilgili bakanlar tarafından Yüce Meclise sunulacağı ve umumi efkâra bilgi verileceği de vadolunmaktadır.

Şu halde, bu programda bazı konulara genişliğine temas edilmemiş olması, bazı konulara hiç temas edilmemiş olması, bu konuların Hükümetçe ele alınmayacağı, ihmal edildiği veya ihmal edileceği anlamına gelmemektedir. Yalnız, Grubumuz adına bir dileğimiz, bir siyasi partinin belli programına dayanmayan Hükümetin, burada ele alınmayan konularda Bakanlar Kurulunun ortak görüşünü süratle tespit ederek, bakanların şahsi görüşleri halinde değil, Bakanlar Kurulunun ortak görüşü halinde Yüce Meclise biran önce sunuşlarda bulunmasıdır ve umumi efkârı, programda bahsedilmeyen konularda aydınlığa kavuşturmasıdır.

Reformlar konusunda, Hükümet programı 6 aylık bir dönemi, ilk safhada yapılarak işler için önemli bir dönem olarak belirtmektedir.

6 aylık dönemde, bugüne kadar hazırlıkları belli bir olgunluk seviyesine ulaşan temel reformlar konuşumda kesin kararların verileceği, yine bu 6 aylık dönemde

toprak reformu, millî eğitim reformu ve malî reform gibi konuların ele alınacağı ve işe başlanacağı, nihayet, yine bu 6 aylık dönem içinde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının temel hedeflerinin ve stratejisinin tespit edilerek açıklanacağı vadolunmaktadır.

Programdaki temel iktisadi felsefenin, temel iktisadi görüşün ne olduğunu dikkatle araştırdık. Programa göre, kalkınmada karma ekonomi düzeni esas olacaktır. Bu, katıldığımız bir görüştür. “Karma ekonomi düzeni dendiği zaman biz, karma ekonomi düzeninden Devlet sektörüne de, hür teşebbüse de önemli görevler düştüğüne inanıyoruz. Her iki sektörün de millî kalkınmamızda önemli yerleri ve görevleri olduğuna inanıyoruz. Şüphesiz, bu sektörlerden birinin, ister Devlet sektörünün, ister hür teşebbüs sektörünün tamamıyla sembolik hale geleceği bir düzene “karma ekonomi düzeni”, adını vermek mümkün değildir. Böyle olsa idi, dünyadaki bütün düzenlerin, bütün ülkelerin düzeninin karma ekonomi düzeni olduğunu söylemek icabederdi. Her iki sektörün gereğince ağırlık taşıdığı ve millî ekonomiye katkıda bulunduğu bir düzen...

Hükümet programında bu konu ile ilgili cümleler şöyle;

“Devlet kesimimin etkin bir şekilde çalışır bir hale getirilmesi..”

Etkin, daha tesirli şekilde çalışır hale getirilmesi...

Bu, tamamıyla katıldığımız bir görüştür. Devlet sektörünün daha etkin şekilde çalışması, kıt kaynaklarımızın daha verimli şekilde kullanılması Türkiye’nin kalkınması için bir zarurettir. Özel kesimin bu toplum yararına uygun şekilde güvenlik ve kararlılık için kalkınmaya katkıda bulunması vadedilmektedir.

Değerli arkadaşlarım,

Anayasamızın 40’ncı maddesi “özel teşebbüsler kurmak serbesttir” diyor. “Çalışma hürriyeti ve sözleşme hürriyeti vardır” diyor ve bu hürriyetlerin, özel teşebbüs kurma, çalışma, sözleşme hürriyetlerinin ancak kamu yararıyla sınırlanabileceğini söylüyor ve nihayet, özel kesimin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun şekilde güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını Devletin sağlayacağını belirtiyor. O halde, özel sektörün burada kısaca “toplum yararına” diye ifade edilen vasıfları, Anayasa diliyle millî iktisadın gereklerine uygunluktur, sosyal amaçlara uygunluktur, güven ve kararlılık içinde çalışması da Devletin görevleri arasındadır.

Programda önemle beliren bir husus, ekonomimizin dışa bağıllığını azaltma, Türkiye’yi dış yardım ihtiyacından biran önce kurtarma konusudur.

Diğer bir konu, sosyal adalet ve güvenliğin gerçekleştirilmesidir. Gelir dağılımında, eğitimde, sağlıkta, sosyal yardımda ve başka kamu hizmetlerinde daha geniş vatandaş kütlelerinin daha âdil şekilde hizmetlerden ve gelir dağılımından yararlanması öngörülmektedir.

Bu hedefler hem Anayasamıza uygundur, hem Türkiye’nin ihtiyaçlarına uygundur, hem de Millî Güven Partisi olarak öteden beri savunduğumuz görüşlere uygundur.

Bu arada, dış ödemeler dengesindeki açığın kapatılması büyük öncelik taşımaktadır.

Burada teknik izahata girecek değilim. Yalnız, Yüce Meclisin çok iyi bildiği bir konu, Türkiye’de ihracatın plân hedefinin gerisinde kaldığıdır, ithalâtın, geçmiş yıllarda zorlukla yapılması yüzünden sanayileşme hamlemizin bundan zarar gördüğüdür. Nihayet, plânın ilk üç uygulama yılında yatırım malı ithalâtı olarak toplam 192.000.000 dolarlık yatırım malı getirmek icap ederken, sadece 702.000.000 dolarlık yatırım malı ithal etmek imkânıma kavuşmuş olduğumuzdur.

Toplam ithalat içinde % 39 olması lâzım gelen yatırım malları % 31-31,5 a kadar düşmüştür.

Bir Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı kurulması, Hükümetin bu konuya verdiği önemi ortaya koymaktadır. Yalnız, bu bakanlıkla ilgili bazı düşüncelerimizi, hatta açıkça söyleyeyim bazı endişelerimizi biraz sonra ifade edeceğim.

Dış ödeme dengemiz bakımından çok büyük önem arz eden işçi dövizlerinin artırılması imkânı bulunduğu inanıyoruz.

Çok büyük önem taşımayan ama çok büyük bir kalem haline gelmesi mümkün olan turizm konusunda bugüne kadar yapılamayan hamlelerin bu Hükümetçe yapılmasını temenni ediyoruz.

Yabancı sermaye konusunda uyarılara ve programda belirtilen “ihtiyat, dikkat” tavsiyesine uygun olarak bir rakam vermek istiyorum; Son üç yılda 69 milyon dolar yabancı sermaye girmiş, 97 milyon dolar kâr transferi olmuştur.

Türkiye yabancı sermayeye ne ölçüde bel bağlayabileceğini kestirmek durumundadır. Dış ödeme dengemize olumlu etkide bulunacak, yeni ve ileri teknolojiyi getirecek ihracata dönük büyük yatırımlarla, başka ülkelerin dev tesisleriyle rahatlıkla rekabet yapabilecek ve ancak millî sermayenin yapamayacağı işlerde yabancı sermayeye iltifat edilmesi esaslı öteden beri ısrarla savunduğumuz görüştür.

Değerli arkadaşlarım, bütün bu işlerle uğraşacağı anlaşılan Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı bakımından bir endişemi ifade edeceğimi söyledim. Dış Ticaret Dairesini Ticaret Bakanlığından alıp bu Bakanlığa bağlamak isabetsiz bir karar değildir. Bu karar verilmiştir. Öteden beri bir Dış Ticaret Bakanlığı kurulması fikrini savunmuşuzdur. Bu karar, bu istikamette atılmış bir adımdır diye düşünebiliriz.

Yalnız, programdan çıkardığımız mâna doğru ise veya dolaşan rivayetler doğru ise ve Dışişleri Bakanlığının iktisadi konularla uğraşan servisleri, Maliye Bakanlığımızın dış iktisadi münasebetlerle ilgili servisleri Dışişleri Bakanlığından ve Maliye Bakanlığından koparılarak bu Bakanlığa bağlanmak isteniyor ise, bu adım kanaatimce uygun, yerinde bir tedbir olmayacaktır.

Dışişleri Bakanlığının ve Maliye Bakanlığının oturmuş bünyeleri vardır. Bu bakanlıklar Türkiye’nin eleman seçiminde müsabaka imtihanını çok uzun yıllardan beri dikkatle uygulayan ve bu itibarla da çok vasıflı kadroları zamanla kurmaya muvaffak olmuş, yerleşmiş bakanlıklardır.

Bu bakanlıkların yapmakta oldukları hizmetleri başka bir bakanlığa verdiğimiz saman, kadroları aynen transfer etmek imkânı çoğu zaman bulunamayacaktır; içte ve dışta paralel bir kadro kurmak, aynı vasıfta teşkilât kurmak kolay olmayacaktır. Hizmetlerde birçok aksamaların belirmesinden endişe ederiz.

Maliye Bakanlığının önemli bir dalını, Maliye Bakanlığının mensuplarını, müstakbel umum müdürlerini, müsteşar yardımcılarını, en vasıflı yöneticilerini dış temaslardan alıkoyacak şekilde bir kanadını koparmanın bu önemli Bakanlığımıza kötülük teşkil edeceği kanaatindeyiz.

Dışişleri Bakanlığının ise, iktisadi konularla siyasi kuvveti bir arada kullanarak çalışabildiğini unutmamak lâzımdır. İktisadi görünen birçok konular, konsorsiyum kuruluşundan, Ortak Pazar müzakeresine, GATT müzakeresinden UNGTAD içindeki müzakerelere varıncaya kadar, OECD deki çalışmalara varıncaya kadar iktisadi görünen meseleler aslında siyasi meselelerle iç içedir; siyasi ağırlıkla iktisadi müzakere beraber yürür.

Sayın Başbakana Belçika formülünü hatırlatmak istiyorum. Belçika'da, memleketin ihracatını geliştirmek için dış ekonomik ilişkilerde daha başarılı, daha dinamik bir çalışmayı sağlamak için Dışişleri Bakanlığı yanında ve iç iktisadi işlerle uğraşan bakanların yanında bir "Dış Ticaret Bakanlığı" ihdas edilmiştir. Yalnız bu Dış Ticaret Bakanının ayrıca bir imparatorluğu yoktur, ayrıca dış servisleri yoktur, içeride ayrıca servisleri yoktur; mevcut bakanlıkların servisleriyle çalışır. Dışişleri Bakanlığının sefirleriyle, müsteşarlarıyla, kâtipleriyle, ataşeleriyle bütün dış teşkilâtı yalnız Hariciye Vekilinin değil, aynı zamanda Dış Ticaret Bakanının da emrindedir. Dış ekonomik ilişkiler konusu, bu açıdan ele alındığı takdirde netice almak mümkündür.

Bu mevzuda geçmiş hükümetlere lâf anlatmaya muktedir olmadık. Burada "Türkiye'nin bir numaralı davasıdır" diye hep tekrarlandı, Türkiye'nin bir numaralı davasıdır diye planlara, programlara yazıldı, fakat Türkiye'nin bir numaralı dâvası gerekli ilgiyi görmedi.

Şimdi gerekli ilgiyi göreceğini ifade eden bir Hükümetle karşı karşıyayız. Fakat korkuyorum ki, mevcut teşkilâtları dağıtmak suretiyle, bilhassa Maliyeyi ve Hariciyeyi parçalamak suretiyle yapılacak bir işlem beklenen sonucu vermesin. Buna mukabil bu meseleyi çok daha zarif şekilde, yeni birtakım dış teşkilâtlar kurmadan halletmeye muvaffak olmuş devletlerin, memleketlerin formülleri incelenmeli ve bakanlıklar arası koordinasyonu sağlayacak bir bakanlık şeklinde Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı düşünülmelidir. Bu koordinasyon görevi memleketimizde birçok devirlerde başarı ile yapılmıştır, mevcut mevzuatta bunun imkânları vardır.

Toprak ve tarım reformu gibi hayati konuda Grubumuzun dileği şudur;

Bu meselede bir sosyal amaç vardır, bir de ekonomik amaç vardır. Bu iki amacı bağdaştıran bir yol tutulmak lâzımdır. Yalnız sosyal amaca öncelik verilir ve tarımda verimliliği artıracak tedbirler düşünülmezse, bütün bu tedbirlerin sonu hüsrana ulaşabilir. Üretimi uzun yıllar içinde büyük ölçüde geriletecek bir yola gidilmemek

lâzımdır. Dikkatli adım atılmak lâzımdır. Önümüzde bir personel reformu tedbiri vardır, milyarlar verilmiştir, büyük şikâyetler ve keşmekeş ortaya çıkmıştır. Reform yapmak için Türkiye'nin gerçeğini iyice incelemek ve adımı dikkatli atmak zarureti son bütçe müzakerelerinde ifade etmiştim. Bu reform ne kadar zaruri ise, ne kadar gecikmiş ise, vatandaşın büyük kütlesini ilgilendirdiği için, büyük huzursuzluklara yol açabilecek bir konu olduğu için üzerinde dikkatle konuşulacak, tedbirleri dikkatle alınacak bir konudur.

Anayasamızın 37'nci maddesi, esasen, tarımda verimi artırmak, toprağı daha verimli işletmek vazifesini de sosyal amaçla birlikte Devlete vermiş bulunmaktadır.

Türkiye'nin bazı bölgelerinde toprağın her karışı verimli işlenir hale gelmiştir. Bazı bölgelerinde köy sahipleri vardır, işlenmeyen geniş topraklar vardır veya çalışsa da çalışmasa da refahına hiçbir katkıda bulunmayacağı için üzerinde çalışanın yeteri kadar ilgi göstermediği, sahibinin de meşgul olmadığı topraklar vardır.

Reforma nereden, nasıl başlanacağı konusunda bütün bu konular birer işaret teşkil etmeli ve reforma toprağın verimini en ziyade artırabileceğimiz yurt köşelerinden başlanmalıdır.

Gelişmeye muhtaç bölgeler konusuna programda çok kısa olarak temas edilmiştir. Hükümetin, çok kısa olarak temas edilen bu konunun hayati önemini takdir edeceğini umarız. Bu, Türkiye için yalnız iktisadi bir konu değildir, vatan bütünlüğü konusudur. Bu konuda daha önceki hükümetler tarafından ortaya konmuş düşünceler vardır. Bir bölge plânı hazırlama fikri vardır; kalkınma plânlarında yer almış tedbirler, hükümet programlarında ilân edilmiş tedbirler vardır. Biz, Hükümetin bu konuya programında kısaca temas etmiş olmasını, daha önce düşünülmüş olan bütün bu tedbirleri önemle gözden geçireceği inancı içinde mütalâa ediyoruz.

"Gelişmeye Muhtaç Bölgeler Kalkınma ve Yatırım Bankası" kurulması hakkında yapmış olduğumuz bir teklif vardı. Hükümet programında gelişmeye muhtaç bölgeler için ayrı bir kalkınma örgütü vadedilmektedir. Bunu sevinçle karşılıyoruz.

Eğitimde yetersiz şekilde uygulanan fırsat eşitliği tedbirleri, istihdam imkânlarıyla ve plânın insan gücü ihtiyacıyla ilişkisi kopmuş olan eğitim kurumlarımızın plâna ilişkilerinin yeniden kurulması, meslekî ve teknik öğretime önem verilmesi programda yer alan mühim tedbirlerdir.

Özel yüksekokullar konusunda karar ve muhalefet şerhleri incelenince, belki de bir Anayasa değişikliğine gitmek zaruretiyle karşı karşıya kalacağımız intibai almış bulunuyoruz. Her ne yapılacaksa, kaybedilecek vakit kalmadığını belirtmek isteriz, öğrenci haklarının zedelenmemesi esastır.

Kültür Bakanlığı kuruluşunu yerinde bir tedbir olarak karşılıyoruz.

Hükümet programı, "Üniversite öğretim üyelerinin görevlerini huzur ve güven içinde yapabilmelerini sağlamak üzere her türlü tedbir alınacaktır" diyor, "Üniversitemizde çalışma güvenliğinin sarsılmasına izin verilmeyecektir" diyor. Bunu sevinçle karşılıyoruz.

Üniversitelerimizde silahlı zorbalığa, rengi ne olursa olsun kızıl da geçinse bir kızıl faşizmden başka bir şey olmayan zorbalığa karşı müessir tedbirler almak zorunluluğu vardır. Bugün Türkiye’de özerklik, siyasi iktidarların tehdidi altında değildir; bugün Türkiye’de özerklik, üniversitelerin içindeki zorbaların tehdidi altındadır. Üniversite özerkliğini korumak bu zorbalığa son vermekle mümkündür.

Arkadaşlarım, Hükümet programında lâiklik ilkesine geniş yer verilmiştir. Cumhuriyete inanan, Atatürkçülüğe inanan, Anayasaya oy vermiş olan, emek katmış olan herkesin lâik devlet ilkesini benimsememesi mümkün değil. Lâiklik, Devletimizin temel ve önemli vasıflarından biridir. Bu Devlet millîdir, demokratik olmalıdır, tamamiyle demokratik olmalıdır, bu Devlet lâik olmalıdır, bu Devlet sosyal olmalıdır.

Burada lâiklikle din aleyhtarlığının aynı şey olmadığını açıkça ortaya koymakta zaruret görüyorum. Programda, Anayasamıza çok atıf yapılmıştır. Anayasamızın 19’ncu maddesinden bir cümleyi ben de okumak istiyorum. Anayasanın 19’ncu maddesinin 1’nci fıkrası aynen şöyledir; “Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir”

Lâik devlet, helkesin dinî inanç hürriyetine, vicdan hürriyetine, kanaat hürriyetine saygılı devlet demektir. Lâik devlet tatbikatını bizdekine nazaran çok daha ileriye götürmüş olan ve devlet bütçesinden bir tek kuruşu dinî amaçlar için veya dinî müesseseler için veya dinî öğretim için sarf etmeyi anayasalarıyla men etmiş olan memleketlerde vatandaşın dinî inancına gösterilen saygı da lâikliğin bir icabıdır, böyle görülmektedir.

Lâikliğin bu şekilde anlaşılmasıdır ki; ona karşı, bu önemli ilkeye karşı Cumhuriyetimizin varlığı için, Türkiye’nin geleceği için, medeniyet yolunda yükselmesi için, ilerlemesi için zaruri olan bu ilkenin de vatandaşlarımız tarafından daha yürekten benimsenmesi, çok daha iyi anlaşılması mümkün olacaktır. Lâiklik, dinî duyguların, dinî inançların kişisel ve politik çıkarlar için istismarı yolundaki korkunç tatbikata son vermeyi emrettiği kadar, dinî inançlara tam saygıyı da emreder.

Değerli arkadaşlarım;

Devlet kesiminde israfla mücadele, üzerinde öteden beri ısrarla durduğumuz ve Hükümet programında yer almasından memnunluk duyduğumuz bir husustur.

Türkiye’deki huzursuzluk ortamıyla yakından ilgili olan çalışma konusunda Hükümet programının söylediklerine geliyorum.

Program “Çalışma hayatında huzuru sağlayacak her türlü tedbir alınacaktır” diyor, “Grev ve lokavt konusundaki kanuna tam saygı sağlanacaktır” diyor; Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanunları birlikte ele alınarak birbirlerini tamamlayan bu iki kanun arasındaki çelişmeler giderilecektir” deniyor.

Değerli arkadaşlarım,

Grev ve Lokavt Kanununa tam saygının sağlanması ve çalışma hayatında huzurun temini, gerçekten Türkiye için hayati bir konu haline gelmiştir. Belki birçok-

larımız bu konuya günlük işlerimiz arasında yeteri kadar eğilmek fırsatını bulamıyoruz, fakat Türkiye'nin ekonomisini darbeleyen, gitgide artan ölçüde Türkiye'yi iktisadi bakımdan sendeletici etkiler uyandırmaya başlayan birtakım kanunsuz davranışlar çalışma hayatımıza yerleşmektedir. Kanunsuz grevler, işgaller, silahlı tehditle menfaat temin etmeler ve hiçbir grev kararı almadan iş yavaşlatmak suretiyle, sadece iş yavaşlatmak suretiyle bir müessesenin aylık verimini 1/3 e, 1/4 e ve 1/5 e indirmek yolundaki, tamamıyla kanun dışı ve fakat ekonomik bakımdan muhvedici tatbikat Türkiye'de önemli bir konu haline gelmektedir. Hükümet bu konuda gerekli huzuru sağlayabilir. İş yavaşlatma, kanunsuz grev, silahlı tehdit, işgal dâhil olmak üzere bu çalışma hayatındaki huzuru bozan hallere karşı tedbir getirebilir; bundan, namuslu, milliyetçi, kendi refahını milletin refahı ile bir gören işçi de, işveren de memnun olacaktır. Bundan ancak, Türkiye'nin çalışma huzuru ile birlikte Cumhuriyetimizin temellerini dinamitlemek isteyen birtakım yıkıcı akımların mensupları memnun olmayacaktır.

Yine çalışma hayatımızda; uzlaştırma, hakemlik gibi tatbikata, grev ve lokavt haklarının varlığına dokunmadan, daha geniş ölçüde yer vermek mümkün olup olmadığının araştırılmasını temenni ediyoruz.

Programda; sosyal güvenliğin daha geniş kütlelere yayılması, vaadi vardır. Millî Güven Partisi olarak, öteden beri esnaf ve sanatkârlarımız başta olmak üzere, yeni bazı zümrelere sosyal güvenliğin teşmilini savunur dururuz. 1964 yılında, Resmî Gazetede çıkan bir yıllık programda, o yıl içinde esnaf ve sanatkârların sosyal güvenliğe kavuşturulması konusunun ele alınacağı vadedilmiştir. Aradan 7 sene geçmiştir. Değerli arkadaşlarım; bu konu mutlaka kısa zamanda çözülmeli; yalnız esnaf ve sanatkârlarımız değil, serbest meslek erbabı da en kısa zamanda kaza, hastalık, ihtiyarlık, ölüm gibi risklere karşı güvenliğe kavuşturulmalıdır.

Hükümetin karşısındaki önemli bir konu da emekliler, dul ve yetimler konusudur.

Arkadaşlarım; bir kanun çıkarıldı, ama bunu sevk eden Hükümet de biliyordu ve zannediyorum rey veren arkadaşlarım da biliyorlardı ki; bu madde, bir geçici dönemi kurtarmak için Bütçe Kanununa eklenmiştir. Anayasamızın 126'ncı maddesi; Bütçe Kanununa eklenen bu maddenin mutlak surette iptalini gerektirecek bir kesinliktedir. Anayasa Mahkemesine dâva açılmıştır. Bütçe Kanununa emekli, dul ve yetimlerle ilgili olarak eklenen madde-ne zaman olacağını bilmem ama mutlaka Anayasa Mahkemesi tarafından, iptal edilecektir. Anayasa Mahkemesi bu iptali Anayasa Mahkemesinin mevcut kararlarına ve içtihatlarına göre yapacaktır.

O halde, bir iptalden sonra doğacak vahim huzursuzluklara ve hukuk keşmekeşine imkân vermeden, Hükümetin-eski Hükümet de bunu böyle düşünüyordu sanıyorum-Anayasa Mahkemesinin kararından önce davranıp, meseleyi Meclislerden bir kanun çıkararak halletmek ve Anayasaya aykırı o Bütçe Kanununun maddesini süratle lâğvedip, bir iptal sebebini ortadan kaldırması şarttır. Bu yapılmazsa, iptal bizi, özel okullar konusunda olduğu gibi güç bir durumla karşı karşıya getirecektir.

TRT hakkında, Hükümet programında vaatler vardır; “Televizyonun köylere kadar yayılması..” Hatırlıyorum; yıllar önce bu kürsüde, “Televizyon, büyük şehirlerimizin bir eğlence aracı değil, ama köy kalkınmamızın aracı olmalıdır” demiş idik. Şimdi bu vaade seviniyoruz.

Radyomuzun da Türkiye’nin her tarafından dinlenmesi bir millî güvenlik konusu halini aldı. Türkiye’nin her tarafından radyolar saldırıyor.

Memleketin bazı bölgelerinde Kutudan Devletimin sesini istiyorum diyen vatandaşlarıma rastlamışım; bunu sağlamak şarttır. Bunun için de TRT’ye gerekli yatırım imkânlarını vermelidir. Ama TRT’nin yönetimini de ıslah etmek lüzumunda geliniz birleşelim; bütün partiler, Hükümetle birlikte bunda birleşelim.

Değerli arkadaşlarım;

Geçirilen bunca tecrübeden sonra TRT’nin Hükümet programında belirtilen sıfatını tekrar edeyim; “...ulusal bir kuruluş olan” diyor. Ben Anayasadaki tabir ile “millî kuruluş” diyorum. Anayasadaki deyiimi ile millî bir kuruluş olan” TRT’nin bu millîlik vasfı her şeyden önce gelmelidir. Anayasaya göre, Türk Devletin vasfı millîdir. Bu Devletin bütün özerk müesseselerinin de millî vasıfları üstüne gözbebeğimiz gibi titremeye mecburuz. TRT’de çalışan sayısız vatanperver, milliyetçi arkadaşlarımız; vardır; sayısız yöneticiler, gazeteciler, teknik elemanlar vardır ki; onlar da bugünkü keşmekeşten TRT’nin biran evvel kurtarılması lüzumunda müttefikler. Daha üç gün evvel bir yönetim kurulu toplantısında cereyan eden hâdiseleri görmüş ve okumuşsunuzdur. Bu konuyu da, bu kısa temennilerle geçiyorum.

Bilimsel ve teknolojik araştırmalara önem verilmesi; bizi sevindiren konulardan biri olmuştur.

Vergi ve malî reform konusunda, vergi sistemimizi hem kalkınma hedeflerimize daha uygun, verginin iktisadi amaçlarına daha uygun ve hem de sosyal adalet amacına daha uygun hale getirmek için yapılacak çalışmaları dikkatle takip edeceğiz. Hükümetin tasarıları geldikçe, bunları, bu iki temel hedefe ulaşmak amacıyla inceleyeceğiz.

“Adalet ve hukuk reformu” bahsinde söylenenlere katılıyoruz. Hükümet programında; “Yüksek Hâkimler Kurulu ile ilgili Kanuna bir madde eklenmesi suretiyle, bu kurulun kendisine verilen teftiş ve denetleme görevini daha iyi yapabilmesi imkânları sağlanacaktır” deniyor. Buna bilhassa sevinmiş olduğumu belirtmek isterim. Bu yolda Grubumuz adına bir arkadaşımızın verdiği kanun teklifi de vardır ve çok haklı bir konudur.

Dış politika konusunda kısaca maruzatta bulunacağız;

Grubumuzun kanaatine göre; dış politikada Hükümet görüşü, özlü ve açık bir şekilde ifade olunmuştur. Dış politikamızın temel ilkeleri, NATO, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya ile olan ilişkilerimiz. Arap ülkeleriyle olan ilişkilerimiz ve Orta-Doğu buhranı konusunda söylenenler ile tam mutabakat halindeyiz.

Burada, Kıta Çini konusunda söylenen hususla ilgili bir dilekte bulunmak istiyoruz;

Kanaatimce Hükümet, Kıta Çin'i ile ilişkiler konusunda çok dikkatli ve çok uygun bir ifade kullanmıştır; bu meselenin millî menfaat açısından inceleneceğini söylemektedir. Dış politikada zaten rehber, daima millî menfaat olmalıdır.

Burada, birçok ülkelerin geçirdiği tecrübeye dayanarak, bir dilekte bulunmak istiyorum; Kurdukları geniş kadrolu, bazen mübalâğalı şekilde geniş kadrolu sefa-retleri Mao Che Tung düşüncesinin yayılması ve Çin ihtilâlinin ihracı için vasıta saydıklarını ve bazı ülkelerde bu yolda kesif faaliyette bulunduklarını bilerek, karşılıklı ilişkiler kurmak, ekonomik ilişkilerimizi geliştirmek bakımından, komşu-larımızla siyasi denge kurmak ve Türkiye'nin millî menfaatleri bakımından faydalı görülerek ilişki kurma yoluna gidilirse; kurulacak bu ilişkiden sonra, Türkiye'de bir kızıll ihtilâl üssü kurulmasını önleyici her türlü tedbirler daha baştan alınmalıdır. Bu hususta dikkat edilmelidir; başka ülkelerin tecrübesi sebebiyle arz ediyorum.

Bu arada, Sovyetler Birliği ile ilişkilerde içişlerine karışmama, karşılıklı saygı esasının münasebetlerimize hâkim olduğu belirtilmektedir. İçişlerine karışmama ve karşılıklı haklara saygı sınırlarının içinde, bilhassa yayın organlarının, radyo-nun tamamıyla Devlet emrinde olduğu bir ülkenin kontrolü altındaki radyolarla Türkiye'ye müteveccih ve Türkiye'nin iç politikasına müteveccih iyi münasebetler kuracağını vadeden bir hükümetin mensuplarına müteveccih, hükümete ve Tür-kiye Büyük Millet Meclisine müteveccih devamlı yayınlar yapmasına karşı bir te-şebbüste bulunmaya hakkımız olduğu inancındayım. Hükümetin, karşılıklı iyi münasebetlerin ve içişlerine karışmamanın, devamlı, bölücü birtakım yayınlar ya-pılmasını önleyici davranışta bulunmaya her iki tarafı karşılıklı mecbur tuttuğunu hatırlatmakta fayda görüyorum.

Ortak Pazarla münasebetler konusunda, Hükümetten biraz daha az iyimser olduğumuzu ifade etmek isterim.

Değerli arkadaşlarım; Ortak Pazar konusunda Grubumuzun görüşü bellidir. Biz hazırlık döneminin bir süre daha uzatılmasını ısrarla temenni etmiştik. Ha-zırlık döneminin yeteri kadar iyi kullanılmadığı; ne Devlet sektörü ve ne de özel sektör tarafından ve meslekî kuruluşlar tarafından iyi kullanılmadığı inancı ile bu dönemin uzamasında fayda görüyorduk. Bu arada, yeni bazı unsurların çıkmış ol-duğunu, Katma Protokolün imzasından bu yana yeni bazı gelişmeler olduğunu ifa-de etmek isterim. Birleşmiş Milletlere bağlı olarak kurulmuş çok önemi bir örgüt vardır; UNGTAD. Bu örgüt, gelişmiş ülkelerle bugün sayılan 78-80 civarında kabul edilen gelişmeye muhtaç ülkeler arasındaki ticari münasebetlerle ilgili ve gelişme-miş ülkelerin mallarını daha kolay ihraç etmelerini sağlayıcı tedbirler düşünen bir örgüttür; sanayi mamuller ve bir ölçüde de zirai mahsuller için, birtakım tercihler sağlayan bir örgüttür. Bu örgütün almış olduğu bazı son kararlar, Katma Protokol ile yan yana konmak suretiyle, "Bizim sağlayacağımız nedir ve kaybedeceğimiz ne-dir? Şayet UNGTAD'ın sağladığı imkânlardan Ortak Pazar ile ilişkiler bizi mahrum edecekse, terazinin kefesinde bu ne dereceye kadar ağır basmaktadır" Bunun dik-katle tahliline ihtiyaç olduğu kanısındayım.

Hükümet programında; anlaşmanın olduğu gibi onaylanması, daha sonra uy-gulama safhasında bazı değişiklikler, anlaşmada mevcut hükümlerden yararlanıla-

rak bazı düzeltmeler yapılması öngörülmektedir. Bunun ne dereceye kadar yeterli olacağından şüphe ettiğimizi ifade etmek isterim.

Programda dokunulmayan “İkili Anlaşmalar” konusunda, temel anlaşmaya uygun düzeltmelerin biran evvel tamamlanmasını dilemek istiyoruz. Temel Anlaşma konusunda, partimizin yapmış olduğu tenkitler vardır, bu Temel Anlaşmada gördüğümüz noksanlar vardır. Açık ve gizli celselerde ifade edilmiş olan bu görüşleri burada tekrar edecek değilim. Yalnız bu konuda, gerçekten ittifak içinde, haysiyetli ve şahsiyetli durumumuz ile ilgili olan bu konuda Hükümetin gerekli hassasiyeti göstermesini dilemekle yetiniyorum.

Millî Harp Sanayi kurulması konusuna önem verilmesi, çok mühim bir meseledir. Bunun, umumi sanayileşme politikamız içinde ele alınacak bir konu olduğunu ve ekonomik kalkınma ile bağlantılı olarak ele alınabileceğini ifade etmekle yetiniyorum.

Muhterem arkadaşlarım;

Hükümet programının kanaatimizce en büyük önem taşıyan, asayiş ve huzurun, hukuk hâkimiyetinin sağlanmasıyla ilgili, Devletin varlığının korunmasıyla ilgili bölümleri, özellikle bugünün şartları içinde öncelik taşımaktadır. Programda şu ifadeleri görüyoruz;

“Anayasa ile kurulu Devlet ve toplum düzenini yıkmaya; yurdumuzun ve ulusumuzun bütünlüğünü parçalamaya yönelmiş ve yer yer sınırlarımız dışından yardım gördüğü bilinen yıkıcı faaliyetlere asla müsaade ve müsamaha edilmeyecektir”

Yine Programda; “Mevcut anarşik ortamı ve bir kardeş kavgasına yönelme derecesine varan vahim çalışmaları behemehal ortadan kaldırmak azmindeyiz” denilmektedir.

Programda, “Devletin varlığını ve ulusal bütünlüğümüzü bozacak davranışlar kesinlikle önlenerek, Devlet itibarı güçlendirilecek, can ve mal güvenliği, hukukun üstünlüğü, kanun egemenliği sağlanacaktır” diyor. “Kanunların yetersizliğini tespit ettiğimiz takdirde, yürütme organının ve bağımsız adaletin yeni yetkilerle güçlendirilmesi için Yüce Heyetinizin takdirine başvuracağız” vaadinde bulunuluyor. “Toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti ile ilgili kanunlara tam saygı sağlanacağı” belirtiliyor ve konuşmanın son safhalarında, vatandaşın kolay anlayacağı bir dille şu ifadeler yer buluyor.

“Türkiye’yi bölmek isteyenlere fırsat verilmeyecektir. Türk Milleti, tarihin her çağında güçlü ve düzenli devletler kurmasını bilmiş olan bir millettir. Kanunların pervasızca çiğnendiği bir Devlete Devlet denemez”

Muhterem arkadaşlarım; Türkiye’de bugün kanunlar pervasızca çiğneniyor. Dün çiğneniyordu; bugün de hâlâ çiğneniyor. Sendikalar Kanunu ve bunun 30’ncu maddesi var. Sınıf kavgasını körükleyen sendikaların kanun dışı olduğunu ilân eder. Açıktan açığa, sözlü değil yazılı olarak, her hafta yayınladıkları sayısız dergilerde ve bildirilerde, bu 30’ncu maddeye aykırı tatbikat yapılmaktadır. Mesleki teşekküller,

açıktan açığa kanunun koyduğu sınırların dışında birtakım faaliyetler, eylemler yapmaktadırlar. Siyasetle uğraşması men edilmiş kuruluşlar siyasetin içindedirler.

Partiler Kanunum sayısız maddeleri yeteri kadar ciddiyetle uygulanmıyor. Bu durum, Cemiyetler Kanunu ve Türk Ceza Kanunu içinde böyledir.

Hükümet diyor iki; “Devlet düzenine karşı zorlama davranışları sürdürenler, Devleti bütün heybetliyle karşılarında bulacaklarından şüphe ederlerse çok yanılmış olacaklardır” Kanun hâkimiyetini bozan fiilleri ve Hükümetin bunlarla mücadelede göstereceği azmi, kararlılığı, Millî Güven Partisi Grubu büyük bir dikkatle takip edecektir. Hükümet hakkındaki kanaatini bu gelişmelere göre devamlı olarak tespit edecektir.

Hürriyet ve düzemi bağdaştırmak ihtiyacı karşısındayız. Fransa çöküşten böyle kurtuldu. Faşizme gitmeden kurtuldu, hürriyetleri ortadan kaldırmadan kurtuldu. Yıllar evvel bu kürsüde, De Gaule misalini vererek ifade ettiğim gibi, “Efendim, diktatorya vardır Fransa’da” derler. Basın hürdür, üniversiteler özgürdür, Devlet radyosu tarafsızdır, özgürdür, mahkemeler bağımsız çalışıyor. Fransa bugün hâlâ bir hürriyet ülkesidir arkadaşlar. Fransa, bir Yunanistan değildir, Fransa, bir ispanya değildir; ama Fransa, Devletini korumak için birtakım düzenleyici tedbirler almak lüzumunu hissetmiştir.

Türkiye’yi bu halde bırakmak mümkün değildir. Hukuk ilminin de, siyaset sanatının da en güç meselesi, hürriyet ile düzeni bağdaştırma meselesidir. “Bunlar hürriyetin icabıdır, anarşi tabiidir” dediniz mi, Devletin yıkılma noktasına yaklaşılır. Bunlar, Türkiye’de olup bitenler tabii değildir. Anarşi tabii değildir. Buna tedbir bulan bir hükümet ayakta durur. Buna tedbir bulmayan bir hükümet, ne kendini ayakta tutar, ne de bu müesseseyi ayakta tutabilir, ne de Türk demokrasisini ayakta tutabilir, ne de Türk Devletini ayakta tutabilir. Bunun içindir ki, düzenin yok olduğu yerde, hürriyetin de kalmayacağını bilerek, gerekli tedbirleri zamanında almak zorunluluğu ile karşı karşıyayız.

Bu konuda arkadaşlar, birtakım çevrelerden gelecek tenkitler yok mudur? Vardır. Bir şeyi açıkça ifade edeyim; Bu kürsüye Hükümet çıkıp-tenzih ederim-Brejnev’in bir kaç gün evvel Moskova da Sovyetler Birliği Komünist Partisinin Kongresinde okuduğu nutku okuyacak olsa, Türkiye’de birtakım insanlar var ki, böyle bir nutkun karşısında “Burjuva Revizyonistleri”, “Amerikan kapitalizminin emrindekileri diyecektir. Çünkü Brejnev için söylüyorlar bunu. Türkiye’de çıkan dergiler var, Brejnev bu şekilde saldırıyor; “Burjuva Revizyonisti” diyor, “Amerikan emperyalizminin ajanı olan Moskova’daki yöneticiler” diyor. Onu bile okusanız, “Burjuva Revizyonistti” diyecektir. “Amerikan iş çevrelerinin hizmetinde olan Hükümet” diye bugünden yazmışlardır. Hattâ bu hükümeti, ne muhtıranın, ne de Türkiye Büyük Millet Meclisinin değil, birtakım Amerikan makamlarının kurdurduğu, hükümet değişikliğini onların yaptığı yolunda Türkiye’de çıkan bir haftalık dergi bugünden neşriyat yapmıştır. Bu tezvirleri önlemek mümkün değildir. Ne kadar reformcu olursanız olun, yapacaklardır.

Binaenaleyh bunlara taviz vermek veya bunlara yaklaşmak diye bir şey söz konusu değildir. Bunlar tezviratı nasıl olsa yapacaklardır. Biz bildiğimiz yolda, Atatürkçü çizgide, milliyetçi çizgide, reformlarımızı Anayasanın ve Atatürk çizgisinin gösterdiği sınırlar içinde yapacağız, o yolda yürüyeceğiz ve bunların maksatlarına doğru teşhis koyacağız. Siyasi iktidarın, ancak kanlı bir halk ayaklanması ile silah namlusundan çıkacağını sabah akşam tekrarlayıp duran, azat kabul etmez Mao Che Tung müritlerini memnun etmek mümkün değildir. Silahlı Kuvvetler içinde ayrılıklar yaratarak, bu hükümeti ve ona destek olan güçleri yıkmak hevesine daha bugünden kapılmış olanlar vardır. Sosyalist yaftalı faşistler vardır. Kendilerini bu işe adanmış olan ve bugün daha yeni tahrikleri başlatmış bulunan, bu tahrikleri her gün sütunlarında yapmakta dergilerinde yapmakta olanlar vardır. O halde bunlara doğru teşhis koymak ve tedbirimizi buna göre almak lâzımdır. Bunlara da yararlanmak mümkün değildir. Hedefler ayırdır.

Değerli arkadaşlarım, bu hükümetten elbette mucize beklemeyeceğiz. Ama mümkün olanı yapmasını bekleyeceğiz. “Bakınız bunlar da yapamadı, o halde tek çıkar yol sağ diktatoryadır. Bakınız bunlar da yapamadı, o halde tek çıkar yol sol diktatoryadır” demeye hazırlananlar vardır. Bunlara da fırsat vermemek durumundayız. Bu fırsatı vermemek, yalnız Hükümetin çalışması ile olmaz. Yurdun ve hür düzenin selâmeti için, hislere aklı hâkim kılarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de Hükümetin biraz evvel söylediğim istikametteki çalışmalarında yardımcı olması zorunluluğu vardır. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

Beeyfendiler, 14 Nisan 1970 de “geleceği keşfetmek için kâhin olmak lâzım değildir” derken de gülüyordunuz, varın gülün. Benden söylemesi... (M.G.P. sıralarından alkışlar) Ben vazifemi yapıyorum.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) — Biz de söyledik.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Efendim, duyabilir miyim?

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) — 15 Şubatta Grup adına yaptığımız konuşmada biz de söyledik.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ha, siz de söylemişiniz. O halde saygıyla dinleyin, öyle dinleyin. Madem siz de söylediniz, madem kendi sözleriniz, kendi sözlerine karşı itiraz etmeyin.

Değerli arkadaşlarım, bir bütçe konuşmamızı şöyle bitirmiştik; “Her Türk vatandaşına insanca yaşama imkânı, yarına güvenle bakma imkânı sağlayan sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirlerine evet, fakat herkesi köle yapacak maceralara, hayır diyoruz” Hükümet de Programında sağ diktatoryaya ve sol diktatoryaya “hayır” diyor. Diktatoryanın rengi ne olursa olsun, böyle idarelerde insanların mutlu olması mümkün değildir. Bu çeşit idarelerde ıstıraplar yok olmaz, örtbas edilir. Yolsuzluklar, hırsızlıklar yok olmaz, örtbas edilir. Şikâyetler, dertler yok olmaz, sadece söylenmez hale gelir.

Dalkavukluk, dürüst tenkidin yerini alır. Şahsa tapma usulleri kaçınılmaz hale gelir. Böyle diktatorya rejimlerinin vatandaşları mesut etmesi mümkün değildir.

Hiçbir şahsın milletten daha büyük olması mümkün değildir. Atatürkçüyüz diyoruz; Atatürkçülük akılcılıktır, Atatürkçülük medeniyetçiliktir, Atatürkçülük milliyetçiliktir ve Atatürkçülük millette inanmaktır, millî hâkimiyete inanmaktır. (M.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Hükümetin ve Parlâmentonun Atatürk ilkelerine sahip çıkması, milletin hâkimiyetine sahip çıkması ile mümkündür. Programda; “Yurdumuzu Atatürk ilkesinden saptırarak sağ, ya da sol bir diktatoryanın ve anarşinin kucağına asla düşürmemek, Hükümetin en başta güdeceği amaçtır” sözünün altını bir defa daha çizerek diyoruz ki; Hükümetin bu va’di ve bu va’de uygun kararlı, başarılı icraatı, malûm macera heveslilerini bu Hükümetin karşısına dikmeye yetecektir. Fakat bu vait yerine getirilir ise, bütün gerçek Atatürkçüler, bütün gerçek milliyetçiler Hükümetin bu alandaki icraatına destek olacaklardır. Hükümet, yurdumuzu Atatürk ülküsünden saptırmaya çalışanlarla yürekli şekilde mücadele ettiği müddetçe, Türkiye’yi çağ dışı geriliklere götürmek isteyenlerle mücadele ettiği müddetçe, milliyetçi Atatürk’e gerçekte inanmayan, fakat Moskova veya Pekin menşeli basmakalıp ideolojilerini yaymak için onu maske olarak kullanmaya kalkışanlara fırsat vermediği müddetçe, inançlı milliyetçilerin, gerçek Atatürkçülerin güvenine lâyık olacaktır. Saygılar sunarım. (M.G.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Demokratik Parti Grubu adına Sayın Talât Asal, buyurun efendim. (Demokratik Parti Grubu sıralarından alkışlar)

D.P. GRUBU ADINA TALÂT ASAL (Samsun) — Yüce Meclisin Sayın Başkanı, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Siyasi tarihimizin en açık özelliği olan Devlet idaresinde millet iradesini hâkim kılma mücadelesinin neticesi ve aziz milletimizin en büyük eseri Yüce Meclisin huzuruna bugün yeni bir Hükümet güvenoyu için gelmiştir.

Bu gelişi “Egemenliğin kullanılması hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz” esasının tabii bir neticesi olarak kabul ediyoruz.

Şüphesiz bu gerçek millî temayülün, millî arzusunun ve millî iradenin icabıdır. Hiçbir hükümetin, hiçbir şekil ve suretle bu icabın dışında kalamayacağı inancı ile yeni Hükümet ve onun programı hakkındaki Demokratik Parti Millet Meclisi Grubunun görüşlerini sunuyoruz.

Görüşlerimizi arza başlarken, milletin uzun, kahrırlı ve çetin mücadele yollarından geçerek gerçekleştirdiği Türk demokrasisinin bugün içinde bulunduğu talihsiz şartlara gelişinin sebepleri üzerinde etraflıca durulması lüzumu düşünülebilir. Bu sebepler üzerinde yapılması gerekli muhasebe, demokrasimizin olduğu kadar, milletçe sıhhatli bir bünyeye sahip bulunarak şevk içinde topyekûn kalkınma dâvamızın tahakkukuna esas olacaktır. Böyle bir muhasebeyi herkesin kendi vatanseverlik, basiret ve akıl ölçüleri içinde en kısa zamanda yapması fırsatını yaralamamak gayesiyle biz bu konudaki tahlillerimizi başka bir zamana bırakıyoruz.

Yalnız şu kadarını ifade edelim ki, Büyük Milletimizin yüksek sağduyusu bu konuda da elbette hükmünü icra edecektir.

Bugünün su yüzündeki gerçeği şudur ki; ip kopmuştur, hem de inceldiği yerinden değil, kaim yerinden kopmuştur. (*Demokratik Parti sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri*)

Sayın Milletvekilleri;

Bir Hükümetin programı kadar, hatta onun ilerisinde, o Hükümetin terkip tarzı, dayandığı meclislerle ve siyasi partilerle ilişkileri önem taşır.

Erim Hükümetinin terkip tarzındaki özellik, bilhassa aded bakımından ağırlığın, Parlâmento dışından seçilmiş üyelere verilmesi olmuştur. İşte burada bir noktayı tespit etmek istiyoruz. Programın 4’ncü sayfasında şöyle denilmektedir;

Hükümetimizin yapmayı tasarladığı, her bakanlığı ayrı ayrı ilgilendiren işlerin hepsini bu programda göremeyeceksiniz.

Ana ilkelerimizde yalnız reform niteliğinde, ya da çok önemli gördüğümüz konularla, şimdiye kadar uygulanmamış konuların belirtilmesiyle yetinilmiştir”

Demek ki, Sayın Hükümet birtakım konuları ve bu konularla ilgili bakanlıkları kendi tabirleriyle “çok önemli” görmemiştir. Buna rağmen, çok önemli görülmeyen konular için dahi, Parlâmento içinden bakan bulunamamıştır. Filhakika Anayasanın 102’nci maddesi bu konuda Başbakana bir yetki vermektedir. Ancak, bu yetkinin sınırlarını yine Anayasamızın kurduğu parlamenter sistem ve parlamenter sistemin dünyadaki tatbikatı yönünden tâyin zarureti vardır. Teknisyen üyelerin çoğunlukta bulunduğu kabineler, Anayasamızın Meclis Hükümeti sisteminden geçip gelen tatbikatımız ışığında getirdiği parlamenter sisteme en uzak olan “Başkanlık” sistemlerinde görülmektedir. Bu sistemlerde siyasi yetki ve sorumluluk dengesi kendi mantalitesi içinde kurulmuş ve ağırlık Başkana bırakılmıştır. Bu sebeptendir ki, sözünü ettiğimiz sistem üzerinde bugünlerde dahi münakaşalar yapılmaktadır.

Nitekim 102’nci maddenin müzakeresi sırasında serd ettiğimiz bu görüşler üzerinde durulmuş, maddenin anlaşılış ve uygulanması bakımından fevkalâde titizlik gösterilmiştir.

Bu müzakerelerde ortaya konulan görüşler satır başları alınmak suretiyle şöyle özetlenebilir;

1. Anayasamız Parlamenter sistemi getirmiştir. Başbakanın ve bakanların Meclise karşı siyasi sorumlulukları vardır. Siyasi mesuliyeti olanın siyasi yetkisinin olması lâzımdır. Binaenaleyh hariçten tâyin edilen bakan siyasi yetkiye sahip değildir. Ezcümle kendi bulunduğu Hükümete ve kendi tasarılarına dahi oy verme hakkı yoktur.

2. Teknisyen bakanların görevlendirilmesi bakanlıkların idare hiyerarşisinde yeni problemler ortaya çıkaracaktır. Bakanlıklara teknisyen bakanlar geldiği takdirde idarede sorumlu teknisyenler, müsteşar ve umum müdürler 2’nci plânda kalacaklardır.

3. Bakanlık siyasi bir makamdır. O bakımdan bakanların siyaset adamları arasından seçilmesinde isabet vardır. Memleket politikası bilhassa Meclis içinde yürü-

tülür. Dışarıdan getirilecek bakanlar ne kadar bilgili olurlarsa olsunlar Parlâmento siyasetine intibakta müşkülât çekerler.

Bu arz ettiklerimiz 102’nci maddenin müzakeresinde ortaya atılan görüşlerin özetidir.

Sözü geçen müzakereler sırasında Komisyon Sözcüsü Prof. Turan Güneş bu halin istisnai bir hal olduğunu derpiş etmiştir. Bu ölçüler içinde aralanan imkân kapısı Sayın Erim tarafından neredeyse ardına kadar açılmıştır.

Bu görüşler ve terkip tarzı muvacehesinde doğabilecek bir “intibahı” tespit etmek isteriz;

Hükümet Meclisten güvenoyu istemeye gelmekte ve fakat kuruluş biçimi itibariyle kendisi, âdetâ Meclise güvenmemektedir. (*D.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

Aziz arkadaşlarımız,

Hükümetin Parlâmentoyla irtibatı yönünden vaki bu maruzatımızdan sonra dayandığı siyasi partilerle nispeti açısından da bazı hususları tespitte fayda buluyoruz.

Hükümete üye vermiş olan siyasi teşekküller bu hali çeşitli şekilde yoruma tâbi tutarak âdetâ sorumluluktan kendi ölçüleri içinde telakki etmek gayreti göstermişlerdir. Bu gayretlerin istikâmeti “ne içindeyim, ne dışındayım” zihniyetiyle ayarlanmıştır.

Meseleyi, bu noktada vuzuha kavuşturmak, ileride doğabilecek münakaşalara esas olmak üzere hukukî bir mesnede oturtmak zarureti vardır, işte bu noktada mehzâ Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu olacaktır.

Filhakika Siyasi Partiler Kanununun 13’ncü maddesi siyasi partilerin Hükümet karşısındaki yerini tayin hususunda Hükümete katılıp katılmamaya esas unsur olarak almıştır.

Şu hale göre bugün Hükümete üye veren siyasi teşekküller için kanunun “katılma” unsuru tekevvün etmiştir.

Kaldı ki, Hükümete katılan siyasi partiler Sayın Hükümet Başkanıyla sözlü bir mutabakata varmışlardır. Oyların rengi ile bu mutabakat yeni bir merhaleye gelmiş olacaktır. Hükümetin siyasi sorumluluğuna iştirak neticesi doğuran protokoller bir akit niteliğinde ise bu akit açık, sözlü ve bir yönü ile de zımni olarak meydana gelmiş olacaktır.

Esasen Parlâmentonun güvenine dayanacak bir Hükümetin “Siyasi partilere dayanmıyorum” demesine Anayasanın 56’nci maddesi muvacehesinde de imkân bulunmamaktadır.

Yine Anayasamızın tespit ettiği bir hukukî noktayı da bu münasebetle belirtmek istiyorum; Anayasamızın 94’ncü maddesi, “İktidar Grubuna veya gruplarına en az 30 üye verilmek şartıyla, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına

göre temsili göz önünde tutulur” demektedir. Hiçbir parti iktidar olduğunu kabul etmediğine göre, Anayasanın bu hükmü nasıl uygulanacaktır? Halen Karma Bütçe Komisyonu bu esasa göre teşekkül etmiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu konularla ilgili iptal kararları da ortadadır. Anayasa bakımından çok önemli gördüğümüz bu konuya işaret ediyoruz. Hükümete katılıp iktidara sahip çıkmayan partilerin bu hukukî durumu düşünmeleri lüzumunu da belirtmek istiyoruz.

Büyük Meclisin Sayın üyeleri,

Bu noktadan itibaren Yüce Heyetinize bizatihi Hükümet programı üzerindeki görüşlerimizi arza başlıyoruz.

Önce, Anayasanın 56’ncı maddesini biraz evvel incelediğimiz açının dışında ve diğer bir mânası ile tespit etmek istiyoruz.

Anayasanın 56’ncı maddesine göre “Siyasi partiler ister iktidarda ister muhalefette olsunlar demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır”

Parlamentar hayatin vazgeçilmez unsuru olmanın tabii neticesi siyasi partilerin hukuk nizamına uygun bir programa dayanmalarıdır. Nitekim Siyasi Partiler Kanununun 1’nci maddesi Anayasanın 56’ncı maddesi doğrultusunda tedvin edilmiş olup, partilerin, kanunun deyimi ile “belirli görüşlere” sahip olmalarını hükme bağlamıştır.

Siyasi partiler bu “belirli görüşleri yönünde” toplum ve Devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini yönetmek, denetlemek ve etkilemek fonksiyonunu ifa ederler.

Bu hale göre siyasi partiler için aslolan “belirli görüşlerinin” ifadesini teşkil eden programları istikametinde faaliyet göstermeleridir.

Partilerin programları kamuoyuna mal olmuştur ve partiler kamuoyu önünde programları ile bağlıdırlar. Anayasanın ve diğer kanunların siyasi partilere tahmil ettikleri bu hal dolayısıyla yönetme, denetleme ve etkileme fonksiyonlarını başka türlü anlamak mümkün değildir.

Bir Hükümet hangi espri içinde kurulmuş olursa olsun, siyasi partilerin o Hükümetin programına kanunların tâyin ettiği bu açıdan bakmaları zarureti vardır. Kanunlara ve vatanseverlik ölçülerine dayanmayan partilerin kurulmasını ve yaşamasına imkân olmayan hukukî sistemimizde yüksek vatanseverlik duygularıyla hazırlanmış program ve prensiplerin engin hislerle bağdaşmayacağını zannetmek bu mefhumlarla kabili telif değildir.

Bu itibarla Hükümet programını arz ettiğimiz inançları ön plânda tutarak incelemeye gayret edeceğiz.

Hükümet programının genel yapısında ilk göze çarpan özellik, programın her bölümünü yazmış olan şahsın veya Grubuna eğilimine göre değişik fikirleri ihtiva etmesidir. Bu hal programın bizatihi kendi içinde çelişkilere düşmesine sebep olmuştur.

Programın vüsâtına göre teferruata taallük eden meselelerde hedefe varmak için metodu tâyin eden program, fevkalâde hayati önem taşıyan birçok meselede hedefe ulaşmayı sağlayacak yolu göstermekten itina ile çekinmiştir.

Hükümet neleri devralmıştır, imkânları nedir, kaynakları nedir?

Programda öngörülen hedeflere varabilmemiz ne derece imkân dâhilinde bulunduğunu Büyük Meclisin değerlendirebilmesi için programın bu hususları tespit etmiş olması gerekirdi. Bir Hükümetin gerçekleştireceğini vâ'dettiği hususlarda imkânlarla hedefler arasındaki dengeyi kurmaması halinde ortaya çıkacak program inandırıcı olmak vasfını kazanamaz.

Ezcümle programda sadece reform niteliğinde görülen önemli konulara değinileceği belirtilmiş olmasına rağmen 60 bin yerleşme ünitesinde elektrik bulunmayan ülkemizde her köye televizyon götürüleceği gibi vaitlerin yer aldığını, buna mukabil Türkiye'nin teferruat sayılmasına her halde imkân olmayan Sağlık, İmar İskân, Bayındırlık, Gümrük Tekel, ihracat ve yurt dışı işçi meseleleri ve benzerlerine birer kelime ile bile temas edilmemiş olmasını, bu programın insicamsızlığının ve yetersizliğinin bir örneği olarak görmek kabildir. (*D.P. sıralarından, bravo sesleri, alkışlar*)

Programın malî, iktisadi ve ticari hayata ve enerji problemlerine ait bölümleri münakaşaları celbedecek mahiyette olmasına rağmen bu münakaşalarda getirdiği tezleri kabule şayan kılacak açıklıktan mahrumdur.

Söz konusu bölümleri tetkik edenler kendilerini cevabı programda bulunması imkânsız bir sual sağanağı içinde hissedeceklerdir.

Programın 5'nci sayfasında aynen, "kalkınmamızda karma ekonomi düzeni esas olacaktır" denilmektedir. Bu ibare Anayasanın ve kalkınma plânlarının esaslarına uygundur. Ancak programın diğer hükümleri ile bu esaslar arasındaki mutabakatı anlamakta müşkülât vardır.

Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı adı ile yeni bir bakanlık kurulmuştur. Bu bakanlığın Devlet eliyle ihracat ve ithalât yapan ülkelerin ihracat ve ithalât işlerinde prensip olarak muhatabı olacağı kabul edilmiştir. Bu halin mevcut tatbikatın hangi yönlerini ne ölçüde değiştireceği izaha muhtaçtır.

Programın bu konu ile ilgili bölümünde Anayasanın 117'nci maddesinin hükmüne de uygun olarak bu konularda Devlet kuruluşu dışındaki kuruluşlara devredilmiş görev ve yetkiler geri alınacaktır" denilmektedir.

Bununla kastedilen nedir? Eğer kasıt Odalar Birliğince yürütülen bazı işlerse, Devletin bu işlere girişmesi hem geniş ve pahalı teşkilât kurulmasını gerektirir, hem de bu teşkilâta birtakım rahatsızlıklar getirir.

Bugün Odalar Birliği bu işler için geniş ve yetiştirilmiş kadrolara sahiptir. Hangi imkânlarla Devlet kesiminde bu kadroların benzerleri teşekkül ettirilebilecektir?

BAŞKAN — Sayın Asal, konuşmanız yazılı devam ettiği için izin verirseniz 20 dakika doldu, Heyeti Umumiyenin kararını alayım.

Yazılı görüşmenin bitimine kadar Sayın AsaI'ın konuşmasının devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurunuz efendim.

D.P. GRUBU ADINA TALÂT ASAL (Devamla) — Size ve büyük Meclise teşekkür ederim efendim.

Kaldı ki, konuya mesnet sayılan 117'nci maddenin kapsamına giren kamu hizmetleriyle Odalar Birliğince yürütölen işler arasında irtibat mevcut değildir. Ve Odalar Birliğinin fonksiyonlarını belirleyen kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası da mevcut değildir. Bugünün yabancı sermaye anlayışı sadece para alanında cereyan eden bir muamele olmaktan çıkmış ve sermaye ile birlikte yeni teknoloji, yeni metot, yeni organizasyon ve yeni pazar getirme istikametine yönelmiştir.

Memleketimizin menfaatlerine uygun olmak, plânlı kalkınma gayretlerini destekleyici mahiyette bulunmak ve yeni dış pazarlar kazandırmak kaydıyla yabancı sermayenin ekonomik fayda ve fonksiyonları vardır.

Hâlbuki yabancı sermaye için programın koyduğu hükümler, yabancı sermayenin sadece para olarak görmekte ve güçleştirici şartlar getirmektedir. Bu durum AET prensiplerine ve zamanımızın yabancı sermaye anlayışına da aykırıdır.

Hükümetin petrol ve maden politikası münhasıran devletçi ve devletleştirmeci bir renk taşımaktadır. Malî portesi bugünkü imkânlarımızı aşan bu konularda iyi düşünölmeden ve hesap yapılmadan birtakım değişikliklere tevessül etmek memleketi ekonomik çıkmazlara sokabilecektir.

Meselâ devletleştirileceği ifade edilen “Ana depo Satış işleri” denen tesislerin malî değeri hesaplanmış mıdır? Devletleştirme nereden nereye kadar olacaktır? Bu devletleştirmenin petrol arama ve çıkarmaya tesiri ne olacaktır?

Programla getirilen petrol politikası gelecekte Türkiye'yi petROLSÜZ bırakma, birtakım çıkmazlara sokma ihtimali taşımaktadır.

Petrol istihsalimizin, bütün gayretlere rağmen, petrol ihtiyacımızın yarısı kadar olduğu bir devrede “petrol üretiminden alınan Devlet payı ve başkaca vergilerin bütün dünyada uygulanan düzeye ulaştırılması” tatbikatı petrol aramalarına olumsuz yönde tesir edecek ve gelecek yıllarda petrol ithalatımızı artırmaktan başka bir netice doğurmayacaktır.

Türkiye'de madenlerin % 75'i Devlet elinde bulunduğuna ve maden ihracatımızın da genel ihracat içindeki nispeti bilindiğine göre programdaki “maden ihracatı Devlet ve kamu kuruluşlarınca kontrol edilecektir” ibaresi maksadı aşan bir iddia olarak görölmektedir.

Ham cevherden çok yarı işlenmiş veya tam işlenmiş maden ürünleri ihracatını sağlayacak tedbirlerle, madencilik yatırımlarının artırılması, hızlandırılması ve kontrolü için gerekli tedbirlerin neler olduğunu öğrenmek istiyoruz.

Programda tespit edilen hususlardan biri de aynen şöyledir;

“Türkiye Enerji Kurumu dışında kalan belli başlı elektrik üreten şirketlerin bu örgüte bağlanması için gerekli tedbirler alınacaktır” Bununla kastedilen hangi şirketlerdir?

Bugün birer halk şirketi durumunda başarılı hizmet veren Çukurova Elektrik ve Kepez gibi şirketler midir? Türkiye Enerji Kurumuna bağlanma ne suretle vuku bulacaktır? Bu hususlarda açık bir görüşün programa dercedilmemiş olması yukarıda arz ettiğimiz teşhislerin bir başka örneğini teşkil etmektedir.

Sayın Milletvekilleri;

Demokratik Parti olarak Devletin zenginliğini milletin zenginliğinde görmekteyiz. Bu bakımdan Demokratik Parti Hazine menfaatini halkın menfaatinden farklı ve üstün addetmeyen bir anlayış içindedir.

Mükellefin güven hislerini sarsan, onu iktisadi faaliyetlerde yeni teşebbüslere girmekten alıkoyan, sermaye birikimini önleyen vatandaşlarımızın mal sahibi olmasını baltalayan hususlardan şiddetle kaçınılmalıdır.

Vergilerde vergi yükünün hafif, vergi veriminin yüksek olması prensibinden uzaklaşılmalıdır. Vergi sistemlerimizin ekonomik ve sosyal fonksiyonları tespit edilirken sosyal gelişme üzerinde tesiri olan aynı önemdeki diğer faktörlerle birlikte ve bu faktörleri ihmal etmeden mütalâa etmek gereklidir.

Programın derpiş ettiği malî reformlar yukarıda tespit ettiğimiz görüşlerimizin dışında kaldığı için bunlara iştirak etmemiz elbette ki, mümkün değildir.

Hükümet programının malî reformlar adı altında getirdiği tedbirler vergilerin bazı fonksiyonlarını ele almış ancak yatırımları ve sermaye terakümünü teşvik edici fonksiyonunu dikkatten uzak tutmuştur.

Bu arada beyan etmek isteriz ki, programın tasarruf bonusu ile ilgili görüşlerine de iştirake imkân yoktur. Tasarruf bonusunun vergi haline getirilmesi, esasen geçim sıkıntısı içinde bulunan ve son malî ve ekonomik tedbirlerle yükü fevkalâde ağırlaşmış bulunan geniş vatandaş kütleleri için yeni bir yük teşkil edecektir.

Değerli arkadaşlarımız,

Hükümet programının, toprak ve tarım reformunu şu 5 madde de ele aldığı görülmektedir.

Toprak reformu çalışmalarını plânlamak ve uygulamaya koymak üzere Başkanlığa bağlı bir toprak reformu örgütü kurulacaktır.

İlk tedbir olarak her hangi bir ailenin bölgelere ve toprağın cinsine göre tespit edilecek bir büyüklükten fazla toprağa sahip olması engellenecektir.

Kredi ve fiyat politikasındaki çelişmeler önlenip tarımla ilgili Devlet örgütü güçlendirilecektir.

Toprak reformuna paralel bir Tarım Vergisi sistemi getirilecektir.

Kadastro ve harita çalışmaları hızlandırılacaktır.

Tespit edilen bunlar.

Kendisinden önce gelen 36 Cumhuriyet Hükümeti içinde reform Hükümeti sıfatını yalnız kendisine yakıştıran Erim Kabinesinin işte toprak reformu anlayışı bu.

Bu 5 madde yakından tetkik edildiğinde görünen şudur;

Bunlar şimdiye kadar bazı çevrelerin söyleyegeldikleri sloganlardan öteye mâna taşımamaktadır.

Aslında toprak reformunda gerçek şudur;

Toprak ve tarım reformunu; tarım ormancılık ve köy kalkınması meseleleri halinde bir bütün olarak ele almak zarureti vardır.

Nüfusumuzun büyük kısmı çiftçidir ve geçimini toprağa bağlamıştır.

Bunların hayat seviyesinin yükselmesi ve artan nüfusun beslenmesi birim alandan alınan gelir miktarının artmasına ve kalitenin yükselmesine bağlıdır. Ziraai potansiyelimizi harekete geçirip millî ekonomimize yeni malî güçler katmadan sınai gelişmemizin istenilen seviyeye ulaşmasının da imkânsız olduğu bilinmelidir.

Tarımın teknik ve teknolojik icaplara uygun bir seviyeye çıkartılması kâğıt üzerindeki tedbirlerle mümkün olmayacaktır. Tarım sektöründe çalışanları arzulanan ekonomik ve sosyal imkânları amaç edinmeden çiftçiye yetiştirip teşkilâtlandırmadan ürün, muhafaza, işleme ve pazarlama tedbirlerini düzene sokmadan sadece tarla parsellemekle ortaya çıkacak manzaranın adı toprak reformu olamaz. (*D.P. sıralarından “Bravo” sesleri*)

Topraksız ve yeter toprağı olmayan köylünün toprak sahibi kılınmasını zaruri görmekteyiz, fakat ziraat arazimiz ne şekilde hesaplanırsa hesaplansın bugünkü çiftçi ve köylü nüfusuna yetecek ölçüde değildir. Araziye gittikçe şiddetlenen nüfus baskısı; arazinin mütemadiyen küçülmesine, dolayısıyla verimin düşmesine sebep olmaktadır.

Mülkiyet hakkına sadık, temel insan haklarına dayanan, rejimin samimî tarafı ve koruyucusu bir parti olarak mülkiyetin muhafazası, devri, intikali ve devamı şartlarını ortadan kaldırmadan, düzenli işletmelere dokunmayacak ve Türkiye’yi yeter gelirli ve ekonomik tarım işletmelerine kavuşturacak, Anayasa dışına çıkmayacak tedbirlerle bir toprak reformuna biz de taraftarız.

Programın tarım ve toprak reformu hususundaki esaslarını partimizin bu temel görüşlerine aykırı buluyoruz.

Bu noktada şayanı dikkat bulduğumuz bir hususu da tespitte zaruret görüyoruz;

Toprak ve tarım reformu hususunda programın getirdiği esaslarla 12.5.1966 tarihinde Yüce Meclislere verilmiş bir kanun teklifi arasında dikkati çekici bir paralellik vardır.

Bu kanun teklifi Türkiye İşçi Partisi Grup Başkanvekili Cemal Hakkı Selek ve 4 arkadaşı tarafından verilmiş idi. Bu kanun teklifi de aynen programdaki gibi

2'nci maddesiyle çiftçi ailelerinin sahip olabilecekleri toprağı ilk tedbir olarak tahdit ediyor ve 28'nci maddesiyle de Başbakanlığa bağı bir toprak reformu teşkilâtı kurulmasını öngörüyordu. Aradaki fark sadece Türkiye işçi Partisinin teklifindeki “Teşkilât” kelimesinin yerine programında “örgüt” kelimesinin getirilmiş olmasıdır. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Gerçekten toprak reformu örgütünün Başbakanlığa bağlanması keyfiyeti konuyu ilmî, teknolojik ve ekonomik temellerden ziyade muayyen bir politik görüşe dayamak zihniyetinden ileri gelmektedir. Durum bunun aksine olsa idi, söz konusu teşkilâta, ilmî araştırma kurumlarına teknik güce ve tecrübeye sahip, Cumhuriyet öncesinden bu yana yurda değerli hizmetler vermiş Tarım Bakanlığı bünyesinde yer verilmesi gerekirdi.

Sayın Milletvekilleri,

Millî Eğitim hizmetlerinin yürütülmesindeki problemler ve bilhassa yükseköğrenim kurumlarının içinde bulunduğu şartlar son yıllarda kamuoyunu kaygılara sevk edici bir mahiyet almıştır. Bir yıldan beri yükseköğrenim camiasında hadisesiz geçen günlerin, cinayetler, baskınlar ve çarpışmalarla geçen günler toplamına ulaşamadığı vakıası ile karşı karşıyayız. Başlıca fonksiyonu; insan unsurumuzu her türlü manevi yoksunluğun tahribinden korumak olan Millî Eğitim hizmetlerinin, yetişmekte bulunu nesilleri, ideolojik taassupların baskısından kurtaramaması hazin bir tecellidir.

Devletimizin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğuna inanan, vatan ve millet idealine, demokratik Anayasa nizamına bağı ve millî tarih şuuruna saygılı, müspet zihniyete ve medeni bir insan olmanın gerekli kıldığı fikirlere sahip üstün vasıflı bir gençlik kütlesine kavuşmak yavaş yavaş milletimizin ulaşılmaz özlemi haline gelmektedir. Üniversitelerimiz insan yeteneklerinin geliştirildiğı birer müessese olmaktan uzaklaşmaktadır.

Millete düşman bütün mihraklar faaliyetlerini bugün üniversitelerimizi ihanetlerine yataklık edecek birer üs haline getirme gayretine yönelmişlerdir. Bu gerçeğı herkesten önce yurttta huzur ve barışı sağlamak gayretiyle gelen Hükümetin bilmesi gereklidir. Oysa Hükümetin, “Millî eğitim reformu” başlığı altında Yüce Heyetinize sunduğı metinde bu gerçeklerin unutulmuş görünmesine âdeta önem verilmiştir. Meseleler, 5 yıllık ilköğrenim mecburiyeti uygulanmasında karşılaşılan güçlükler bile henüz tamamıyla bertaraf edilmemişken, meselâ Devletin zaten görevi olan, “Öğrenciye ucuz fiyatla kitap verilmesi” ölçüsündeki vaatler bir reform etiketine bağlanmıştır. (D.P. sıralarından, “Bravo” sesleri)

Bu arada bir hususu da öğrenmek istiyoruz; Bütün ortaöğretim kurumlarından bir yıl daha fazla öğrenim yapılan ve lise müfredat programının eksiksiz uygulandığı İmam-Hatip Okulları hangi yönden ıslaha muhtaç görölmektedir

Aydın din adamları yetiştirmek problemi ele alınırken şu gerçekler gözden uzak tutulmamalıdır; Çağdaş medeniyet seviyesine yükselmek işitiyorsak bizdeki din ve inkılâp münakaşalarını taassup ve tahrip etme plânından kurtarıp Batı dünyasında

olduğu gibi ilim ve akıl plânına sokmak zorundayız. Gıpta ile baktığımız milletlerin sahip olduğu medeniyette maddecilik, mânevi değerlere inançsızlık hâkim vasıflar değildir, ilimsiz ve dinsiz bir medeniyet yoktur, gösterilemez.

Büyük milletimizi bu iki büyük değerden mahrum etmeye müteveccih hareketler karşısında cesaretle ve akıllıca vaziyet almak lâzımdır. Medenileşme gayret ve hareketimizle Batı medeniyetine vücut veren maddi değerler yanında mânevi ve ahlâki unsurların da ahenkli bir senteze tabi tutulduğu gerçeğini bilmemiz lâzımdır. (D.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Aziz arkadaşlarım,

Hukuk ve adalet reformu bahsinde, “Devrim kanunları titizlikle uygulanacaktır. (Anayasa madde 153)” denilmektedir.

Birtakım kavramların arkasına, onların gerçek mahiyetlerine gereği gibi nüfuz edilmeden, sığınmak özellikle son devirlerde âdet haline gelmiştir. Bu hal vatan-daşları, hatta müesseseleri, organları tefriğe tabi tutma, vatandaşları ayrı kompar-tımanların insanları yapma neticesini doğurmaktadır.

Bu itibarla, biz de devrim kanunları üzerinde titizlikle durmak zarureti ni duy-maktayız.

Devrim kanunlarının neler olduğunu Anayasanın 153’ncü maddesi tâyin et-miştir. Maddeye göre bu kanunların Anayasaya aykırılığı bahis konusu edilemez. Şimdi bu kanunlara ve bu kanunların muhtevalarına bakalım.

1. Anayasanın 153’ncü maddesinin tâyin ettiği kanunlardan birincisi; 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanununun yürürlük ve yürütme madde-leri dışında sadece 5 maddeden ibaret kanunun her maddesini tahlilde fayda vardır.

Kanunun birinci maddesi aynen şöyledir;

“Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur”

Şimdi soruyoruz. Böyle değil midir? Kanunun tâbiri ile “Maarif Vekâletine merbut olmayan müessesatı ilmiye ve tedrisiye” var mıdır?

Kanunun ikinci maddesi aynen şöyledir;

“Seriye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bil-cümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir”

Şimdi yine soruyoruz;

6 Mart 1340 tarihinden hemen sonra bu madde hükmü icra edilmemiş midir? Devir ve raptedilme muameleleri hâlâ bitmemiş midir?

Kanunun üçüncü maddesi aynen şöyledir;

“Seriye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekâtip ve medarise tahsis olunan meba-liğ Maarif bütçesine raptedilecektir”

Yine soruyoruz; Aradan yarım asra yakın bir zaman geçtiği halde bu mebalig Maarif Bütçesine nakledilmemiş midir?

Kanunun 4'ncü maddesi de aynen şöyledir;

“Maarif Vekâleti Yüksek Diyanet mütehassısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir ilahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesi ile mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir”

Sormaya devam ediyoruz; Geç de olsa kanunun bu hükmü yerine hâlâ getirilmemiş midir?

Kanunun 5'nci ve son maddesi de şöyledir; “Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar müdafaayı milliyeye merbut olan askeri, rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan darüleytamlar bütçeleri ve heyeti talimiyesi ile beraber Maarif Vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen aidolduğu vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edeceklerdir”

Son olarak şunları da soruyoruz; Rüştiye mi kalmıştır, idadi mi vardır? Darüleytam mı mevcuttur? Yoksa heyeti talimiyelerin bütçeleri ve nispetleri mi hâlâ muhafaza edilmektedir?

Sayın Milletvekilleri, işte Tevhidi Tedrisat Kanunu budur ve bütün maddeleleriyle uygulanmıştır.

2. 25 Teşrinisani 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka iktisabı hakkında Kanun,

Bu kanun uygulanmıyor mu? Bütün Cumhuriyet Hükümetleri tarafından titizlikle uygulanmamış mıdır?

MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu) — O madde sonradan değiştirildi.

TALÂT ASAL (Devamla) — Ona da geleceğim beyefendi. Onu da ceza hukuku bakımından tahlil edeceğim, müsaade edin,

3. 30 Teşrinisani 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin şed-dine ve türbedarlıklar ile birtakım unvanların men ve ilgasına dair Kanun.

Kapatılmamış tekke, zaviye ve türbe var mı? Men ve ilga edilmemiş hangi türbedarlık ve hangi unvan var?

4. Medeni Kanunun evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair hükümler cari değil mi?

5. Beynelmilel erkamı, yani rakamları artık kullanmayan var mı?

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Babıâli'de Sabah Gazetesi

TALÂT ASAL (Devamla) — Beyefendiciğim, kullanmasa kullanmasa Genel Başkanınız kullanmaz.

6. Yarım asırda yetişen kuşaklara rağmen Türk harflerinden başkasını kullanmak imkânı mevcut mu?

7. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanun titizlikle uygulanmamış mıdır?

8. 153'ncü maddenin koyduğu son devrim kanunu da şudur;

26 Teşrinisani 1934 tarihli ve 2590 sayılı, "Efendi, Bey, Paşa" gibi lâkap ve unvanların kaldırıldığına dair Kanun.

İşte, uygulanmayan tek kanun budur. Öyle değil mi çok Sayın Nihat Erim Bey?.. (D.P. sıralarından alkışlar)

Kanunları insaf ölçüleri içinde tüm muhtevaları ile mütalâa etmek başka, Türk Ceza Kanununun ihlâli başkadır.

Burada muhterem Hükümetten üzerinde dikkatle durulmasını istirham ettiğimiz ve lütfetmelerini rica ettiğimiz nokta şudur; Türkiye'de rüşvet, ihtilas, nüfuz suiistimali ve Türk Ceza Kanununun diğer hükümlerinin ihlâlleri muvacehesinde Anayasamızın 153'ncü maddesinin tâyin ettiği kanunlara aykırı fiillerin miktarı ve oranı nedir?.. Biz bu rakamları biliyoruz, diğer ihlâllere nazaran çok azdır ve hiç mesabesinde değildir.

TALÂT ORHON (İzmir) — Kaldırılır.

TALÂT ASAL (Devamla) — Beyefendi, kaldırılması mümkün değildir. Anayasanın 153'ncü maddesinin tedvin maksadı, bunlar kaldırılmak suretiyle Türkiye'nin gelmiş bulunduğu noktalara tekrar dönmesini önlemek içindir.

TALÂT ORHON (İzmir) — Öyle ise niye söylüyorsunuz?..

TALÂT ASAL (İzmir) — Söyleyişimin sebebi, Hükümetin programına almış bulunmasıdır.

Hukuk ve Adalet reformu başlığı altında ileri sürülen dâvaların çabuklaştırılması maksadıyla usul kanunlarında yapılması düşünülen değişikliklerle mahkemelerin kuruluşu ile ilgili kanunlarda yapılacağı vadedilen tadiller sadece tedbir niteliğinde olup reform mânasını tazammun edememektedir.

Sözü edilen tadillerin zamanın şart ve ihtiyaçlarına göre hemen her hükümet tarafından yapılmış olduğu düşünülürse, o hükümetlerin de kendi kendilerine, "Reform Hükümeti" demelerinde haklılık olur.

Sayın Milletvekilleri;

Bu noktadan itibaren asayiş ve güvenliğin sağlanması hususundaki görüşlerimizi takdim edeceğiz;

Ülkenin bozulan güvenlik ve asayişini toplum ve yurttaş huzurunu ve Devlet itibarını ve güvenlik kuvvetlerine karşı sarsılan saygıyı biran önce sağlama hususundaki Hükümet görüşünü tasvipte karşılıyoruz.

Gerçekten programın dili ile "Devletin varlığını ve ulusal bütünlüğümüzü bozacak davranışların kesinlikle önlenmesi, Devlet itibarının güçlendirilmesi, can ve mal güvenliği, hukukun üstünlüğü ve kanun egemenliğinin sağlanması" lüzum ve zarureti aşîkârdır.

Hatanızın, huzur ve sükun istediği doğrudur. Sabahleyin evden çıkan yavrusunun akşama yaralı mı döneceğinin, yoksa hiç mi gelemeyeceğinin yürek yakan

kuşkusu içinde yaşayan anaların ve babaların acılarına mutlaka sen verilmelidir. Hükümetin bu istikametteki görüşlerine yürekten katılıyoruz.

Bu bir gerçektir. Bu gerçeğin hemen yanında bir diğer gerçek daha vardır ki, o derde deva bulmanın temelde yatan çaresi, derde sebep teşkil eden vakıaların iyi teşhis edilebilmesidir.

Derdin asli sebebi programın 12'nci sayfasındaki tarifler içinde birer zabıta vakası değildir. Vuku bulmuş olan hâdiselerin ve tevali etme istidadı gösteren olayların, temelde yatan nedeni ideolojiktir.

Toplumun güven ve huzurunu derin bir şekilde yaralayan son bir yıl içindeki vakıalar tetkik edildiği zaman görülecektir ki, bu hâdiselerin birbirine benzeyen yönü doğrudan doğruya Devlete ve Devlet güçlerine yönelmiş olmalarıdır. Esasen, bu hâdiseleri anarşi içindeki diğer memleketlerde olduğu gibi periyodik ve kademeleli bir şekilde ortaya koyanlar aynı merkezlerdir.

Türk Devletinin bütünlük ve beraberliğini sarsmaya yönelmiş tedhiş hareketlerinin önlenebilmesi, sağlam bir teşhise ve bu teşhisin götüreceği akılcı tedbirlere tevessül etmekle mümkündür.

Konu ile ilgili görüş ve temennilerine tasvipçi bir nazarla baktığımızı ifade ettiğimiz Sayın Hükümetin, yine konu ile ilgili teşhislerine katılmak imkânı bulamıyoruz.

Programın 12'nci sayfasında aynen şu ibare yer almaktadır; “Buraya kadar saydığımız reformların yapılması bunalımı giderecek ve özlediğimiz hızlı kalkınmayı sağlayacaktır. Ancak, bu reformların gerçekleştirilebilmesi bir huzur ortamının sağlanması ile mümkündür” Bu ibarede reformların yapılması ile huzurun geleceği, huzur ve güven olmazsa reformların yapılamayacağı gibi bir teşnis açmasının mevcut olduğu ilk bakışta anlaşılacaktır.

Bu çelişkiyi, tesadüfen meydana gelmiş bir metin hatası addetmek imkânı mevcut değildir.

Program ısrarla aynı görüşü ortaya koymaktadır. Nitekim 22'nci sayfada; Reformlar yapıldıktan sonra, Devlet düzenine karşı zorlama davranışların sürdürülemeyeceği iddia edilmektedir.

Teşpit ve arz ettiğimiz bu çelişkili görüşler, hâdiselerin birbirinden müstakil olarak tevali ettiğinin zannedilmesinden doğmaktadır. Aslında bizdeki doğrudan doğruya Devlete yönelmiş tedhiş hareketleri, hem birbiri ile hem de dünyadaki benzerleriyle irtibatlıdır. Dünyanın birçok ülkesinde, birçok reformlar yapılmıştır; ama bu reformlar o ülkelerin beynelmilel komünizmin tahrik ve tahribatından mâsun kılammıştır. (*D.P. sıralarından alkışlar*) Aksine, muhtevası millî bünyelere ters düşen, iyi niyetli bazı reform çalışmaları, bu tahribatın rol oynayacağı ortamın doğmasına da yol açabilmiştir.

Bu sebeple, her hâdiseyi oluş şartları, menşei, vüsatı ölçüsünde değerlendirip ona göre tedbirler düşünmek kaçınılmaz yoldur. Bunun ilk şartı millî bünyede te-

dirginlik ve rahatsızlık doğuracak iddialar yerine millet varlığını takviye edecek, milletin şevk ve azimle yapıcı gücünü harekete geçirecek çözüm yolları getirebilmektir.

Aziz arkadaşlarımız,

Programdaki dış politikamızla ilgili görüşleri gerçekçi buluyor ve ana hatları itibariyle partimiz programıyla uyduğu için olumlu karşılıyor.

Kuzey-Atlantik Paktının dış güvenliğimiz bakımından ehemmiyetini ve Avrupa barışının temininde bir forum şeklinde mütalâasını memnuniyetle müşahade ediyoruz. Parti programımıza paralel olarak Avrupa'da samimî bir işbirliğinin tees-süsüne katkıda bulunmamız hususuna ve gerek dostumuz ve müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleri, gerekse büyük komşumuz Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizimizin tahlil tarzına iştirak ettiğimizi belirtiyoruz.

Millî dâvamız Kıbrıs meselesine gelince; Bu konuda programın yalnız bir tenkit üslûbu içinde vuzuhsuz bir durumun tespitinden öteye gitmemiş olmasını hassasiyetle belirtiyoruz.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizde Brüksel Protokolleri üzerindeki haklı tenkitlerin uygulama sırasında kaale alınacağına ilişkin beyanın gerçekleştirilmesini dikkatle takip edeceğiz.

Yüce Meclisin Sayın Başkanı, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Hükümet ve programı üzerindeki Grubumuzun görüşünü arz etmiş bulunuyoruz. Maruzatımızla Sayın Nihat Erim Başkanlığındaki Hükümetin terkip tarzı, programının muhtevası ve varmak istediği berraklığa kavuşamamış hedeflerden umutlu bir sonuç çıkaramayacağımızı ifade ettiğimizi sanıyoruz. Yine maruzatımızla bugünün gerçeğini herkesin kendi vatanseverlik, basiret ve akıl ölçüleri içinde bir vicdan muhasebesine tabi tutması imkânlarını zedelediğimiz itminanı içindeyiz. Bütün gücümüzle inanıyoruz ki, Millî Mücadelemizin ve onun neticesi olarak kurulan Cumhuriyetimizin temelinde milletin kendi gücüne inanması vardır. Türkiye'mizin muasır medeniyet seviyesine kavuşmasının önde gelen şartı, temeli insan hak, hürriyet, şeref ve haysiyetine dayanan demokrasinin bütün icap ve müesseseleriyle mutlaka uygulanmasıdır.

Demokratik Anayasa nizamımız hiçbir şahsın, hiçbir zümrenin izni, müsaadesi, himmeti ve özellikle şahsında mündemiç kabiliyetlerinin neticesi değildir. Eserin gerçek ve tek sahibi büyük Türk Milletidir. (D.P. sıralarından alkışlar ve bravo sesleri) Refah, huzur, hizmet ve barış Devletini bütün vasıflarıyla gerçekleştirmeye yönelmek millî vazifedir.

Büyük Heyetinize Grubumuzun en derin saygılarını sunarım. (D.P. sıralarından alkışlar ve bravo sesleri)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Orhan Dengiz, buyurunuz efendim.

A.P. GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

Sayın Erim Hükümetinin programı Cuma günü toplantımızda okunmuştur. Bu program üzerindeki Adalet Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurlarınızda bulunuyorum. Bu vesile ile Adalet Partisi Grubu adına Yüce Meclisin Sayın üyelerini en derin saygılarımla selâmlıyorum.

Hükümet programı üzerindeki görüşlerimize geçmeden önce, bazı gerçekleri ortaya koymak ve demokratik düzen anlayışında vuzuha kavuşmak zaruretini duyuyoruz.

Herkesin de bildiği gibi, memleketimiz bugün ağır bir buhran içindedir. Buhranın sebepleri ve mahiyeti türlü çevrelere göre, türlü şekillerde izah edilebilir. Ancak bunun bir rejim buhranı olduğu inkâr edilemez. Kanaatimizce Meclislerimizin evvel emirde ele alması ve halletmesi gereken mesele budur. Hükümet programında yer alan hususların demokratik düzen içinde gerçekleşmesini sağlamak başta gelen gaye olmalıdır. En doğruyu, en iyiyi, millet ve memleket için en uygun hal şeklini bulmak ancak bu suretle mümkündür.

Demokratik düzenin kemaliyle işlediği ülkelerde millet iradesiyle kurulan meclislerin ve onun bünyesinden doğan hükümetlerin görevlerini ifada, haklarını istimal ve sorumluluklarını idrakte Anayasa ve kanun hükümlerine bağlı kalmaları lâzım ve kâfidir. Bu düzende Meclislerin ve hükümetlerin tutum ve davranışlarıyla başarılarını değerlendiren ve hüküm veren yegâne merci de millettir. Bu hüküm seçim sonuçlarıyla ortaya konur, bu hükme herkesin hürmet etmesi, hem Batılı mânada demokrasi inancının bir icabı, hem de Anayasamızın gereğidir.

Bize göre gelmiş geçmiş hükümetlerin hepsinin sorumluluk taşıdıkları devrede, Devletin imkânları ve şartların müsaadesi nispetinde kendi programlarına uygun olarak reformları gerçekleştirme çabasında bulunmuş, huzur ve sükûnu tesise çalışmış, memleket hizmetlerini en iyi şekilde yapma gayretlerine girişmişlerdir.

Meclislerimiz yasama ve denetleme görevlerini ifada üzerlerine düşeni yerine getirmişlerdir. Bununla beraber, gerek hükümetlerin, gerekse meclislerin çalışmalarını eleştirenler, yapılanları yeterli bulmayanlar olabilir. Ancak bu düşünce ve kanaat sahiplerinin “millet böyle istiyor, böyle düşünüyor” demeye hakları olmamak lâzımdır. Çünkü son sözü söyleyecek olan büyük Türk Milletidir. (A.P. sıralarından alkışlar ve “bravo” sesleri) Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olması ilkesine ters düşen tutum ve davranışların itibar görmesi halinde rejim buhranları kaçınılmaz hale gelir. Bunun ise kısa ve uzun vadede memlekete ne büyük zararlar getireceğini izahıtan varestede bulmak lâzımdır. Esasen bu ilke aziz Atatürk’ün her şeyden önde gördüğü ve Millî Mücadelede düşman ordusunun Ankara civarına geldiği sırada bile asla terk etmediği bir ilkedir. Atatürkçü olmanın ilk şartı, bu ilkeye sıkı sıkıya bağlı kalmakla mümkündür. (A.P. sıralarından alkışlar)

İşte bizler, evvelâ bu ilkenin savunucusu olarak burada bulunuyoruz ve bunun için Hükümetin ve meclislerin her şeyden önce bu meseleye bir çözüm yolu bulması

lüzumuna işaret ediyoruz. Memleket ve millet için lüzumlu görülen reformların yapılması uğruna vatandaşın haysiyetine, temel hak ve hürriyetlerine gölge düşmemesi, millî hâkimiyet prensibinin zedelenmemesi, hiç değilse böyle bir kanaatin zihinlerde en küçük de olsa yer etmemesi lâzımdır. Bunun için ortaya çıkan siyasi bunalımın nedenlerine doğru teşhis konmadığı inancındayız.

Filhakika Hükümet programında gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kurumsal değişikliklere girilmediği, sorunları çözmeye olayların arkasında kalındığı, bu durumun toplum yapısı ile devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açtığı, devlet ve toplumda gelişen güçler arasında ilişkilerin kurulmaması nedeniyle karşılıklı bir güvensizlik ortamının doğduğu, bunun da karışıklıklara ve siyasal bunalımlara yol açtığı öne sürülmekte ve hal çaresi olarak Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformların derhal gerçekleştirilmesi lüzumuna işaret edilmektedir. İşte bizim bu teşhisle mutabık olmamız mümkün değildir.

Gerçekten memleketimiz anarşik bir ortama sürüklenmiştir. Ancak bunların sebepleri tamamen başkadır ve bazı reformların yapılmamış olmasıyla uzak, yakın bir ilişkisi de mevcut değildir. Bilindiği gibi her türlü reformu yapmış, millî geliri çok yüksek seviyelere ulaştırmış, fert başına isabet eden millî geliri de bizimkinin on misline çıkmış ülkeler dâhil, Batılı mânada demokratik düzenin hâkim olduğu birçok memleket bu anarşik ortamı yaşamıştır, yaşamaktadır. Öğrencilerin çatıştığı, üniversitelerin aylarca kapalı kaldığı, kaçırma olaylarının cereyan ettiği memleket sadece Türkiye değildir. Birleşik Amerika, Batı Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere, Japonya ve Güney-Amerika'da da bu olaylara sık sık rastlanmaktadır. Bu durumu tasvip etmek ve memleketimizdeki huzursuzluk için misal olarak göstermekten ziyade, birer vakıa olarak ortada bulunduğunu anlatmak istiyoruz. O halde anarşik ortamın nedenlerine doğru teşhis koymak ve tedbirleri de buna göre almak gerekiyor. Teşhis ve tedavi yolları bizce bellidir. Bunlar 1969 seçim beyannamemizde yer almış, zaman zaman Meclis kürsülerinden de ifade edilmiştir.

Kanaatimize göre, memleketimizde yaratılmak istenen anarşik ortam aslında devlet düzeninin değiştirilmesi gayesine yönelmiştir. Batı demokrasilerinde görülen toplum hâdiselerinin yurdumuza da sirayet etmiş olması, gençlik hareketleri namı altında meydana gelen olayların tevalisi, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakları ile grev hakkının kanun sınırları dışında kullanılması çabaları, bina ve arazi işgallerinin teşvik görmesinin yarattığı huzursuzluklar anarşik ortamın beslenmesine ve yaygın hal almasına sebep olmuştur. (A.P. sıralarından alkışlar) Anayasamızın devletin temel düzenine karşı mücadeleyi reddetmesine rağmen, memleketimizde başta komünizm olmak üzere çeşitli Anayasa dışı cereyanlar bazen örtülü bir şekilde, bazen de açıkça propaganda ve siyasi faaliyet alanına girebilmiştir.

Ayrıca, 1961 Anayasasının getirdiği hak ve hürriyetlerin anlayış ve uygulanışındaki farklı görüşler zaman zaman bu hakların kötüye kullanılmasını mümkün kılmış, ilgili makam ve mercilerin tutum ve davranışları meseleyi daha zor bir hale getirmiştir. Bizim olaylar ve anarşik ortam için koyduğumuz teşhis budur ve Hükümet programındaki görüşten farklıdır. Bu itibarla tedbir ve çare bakımından da gö-

rüşlerimiz farklı olacaktır. Biz bazı reformların yapılması suretiyle her şeyin yoluna gireceği inancına katılmıyoruz. Bize göre evvel emirde Anayasa dışı cereyanların muhtevasını iyice bilmek ve tespit etmek durumunda olan bazı mercilerce yapılan yorumların doğru olması, bazı hallerde de suçların takibinde de etkili bir mekanizmanın müessir bir şekilde işlemesi lâzımdır. Anayasanın on yıllık...

TURGUT ARTAÇ (Kars) — Şimdiye kadar niye yapmadınız?

A.P. GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Devamla) — Bekleseydiniz olurdu.

Anayasanın on yıllık uygulaması sırasında görülen aksaklıklar onun dayandığı temel ilkelerden değil, bu ilkelerin yeterince tatbikata intikal ettirilemeyişinden doğmaktadır. Bu durumda Anayasanın dayandığı temel ilkeleri korumak amacıyla Anayasada bazı ıslahatın yapılması zarureti vardır. Anayasa düzenimizin esaslarına candan bağlı olan milletimizi üzen ve tedirgin eden hale gelmiş Anayasa dışı faaliyetlerin hür tartışma ortamını asla ihlâl etmeyecek şekilde tarif edilmesine ve cezalandırılmasına imkân verecek hükümlerin Anayasada veya kanunlarda yer almasını lüzumlu görmekteyiz.

Çok Sayın Milletvekilleri, Anayasamızda Türk Milletine tanınmış olan hakların ve hürriyetlerin ancak Anayasanın esas ilkesi olan, sözü ve özü ile de belirtilmiş bulunan düzen içinde serbest olabilmesi de yine Anayasanın icabıdır. Anayasanın ilgili hükümleriyle ve keskin çizgilerle açıklanan bu düzen; bölünmez bir bütün halinde millî şuur, Atatürkçülük ve millî ülküler etrafında toplanmış, Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham almış, barışçı, Atatürk devrimlerinin tam şuuruna sahip, insan hak ve hürriyetini ve sosyal adaleti teminat altına almakla görevli, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletinde olduğuna inanmış millî, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti yani büyük Türkiye Cumhuriyetidir.

Atatürkçülük ve Atatürk ilkeleri; Türk tarihi ve içinde yoğrulmuş ileri düşüncelerin gerçeklere istinat eden esaslarıdır.

Atatürkçülük ve Atatürk ilke ve devrimleri, daha önceleri her hangi bir kitapta yeri olmayan, her hangi bir ideoloji ve doktrine bağlı bulunmayan; her zaman canlı, bütün yaşama sürecince ı ışık tutucu, hayattan gelen güçtedir. Bu itibarladır ki, Atatürkçülüğü dar veya geniş bir zümrenin inhisarında ve sahipliğinde görmek de mümkün değildir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Millete mal olmuş bu düşünce ve ideali aksi yolda telâkkiyi, bundan önceleri olduğu gibi, bundan sonrası için de bizatihi Atatürkçülüğe ve ilkelerine taan diye kabul ederiz.

Tarihin seyri içinde gerçek böyledir. Atatürk’ün, Kurtuluş Savaşında yalnız orduların değil; haksızlığa, adaletsizliğe, aziz vatanımıza tasallut etme düşünce ve hareketinde olanlara karşı isyan eden bütün bir milletin kumandanlığını yapmış olması düşüncemize kuvvet veren en güçlü belgedir.

Şunu kaydetmek bizim için kaçınılmaz bir vazife olur ki, Atatürk’ün ilke ve devrimlerine esas ve temel olan, “Hâkimiyet bilâ kaydı şart milletindir” ilkesidir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Nitekim 1961 Anayasasının değişmez esas ve temel unsuru da bu ilkedir.

Gerçekten Anayasanın büyük milletimizin oyuna arz edilişi ve dibacesinin son paragrafında;

“Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasayı kabul ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder” diye kaydedilmiş olması ve yine Anayasanın 4’ncü maddesi bu esasa temel teşkil eden hükümlerdir.

Çok Sayın Milletvekilleri, bir reformu gerçekleştirmenin yeni problemler doğuracağı bir gerçektir. Millet hayatında, yaşama, canlılık, devamlı gelişme esas olduğuna göre; bu tarihî noktada yapılacak reformlardan sonra, toplum hayatında doğacak, yeniden meydana gelecek şartların yeni reformlar ihtiyacını zorlayacağı da unutulmamalıdır.

Her reform veya reform manzumesinden sonra, hiç değilse cemiyetin alacağı yeni bünyevi şekillere göre bazı düzenlemelerin yapılması gerekeceği de aşîkârdır.

Bu mütalâamızdan hiçbir suretle reformların karşısında olduğumuz manası çıkarılmamalıdır. Aksine, rahatça işleyebilecek ve olumlu sonuçlar elde edebilecek bir gayeye bağlı olarak müşterek bir mutabakat içinde reformların yapılmasına, Türkiye gerçeklerine uygun bir tarzda reformlarla ilgili kanunların çıkarılmasına ve uygulanmasına katıldığımızı açıkça beyan ederim.

Esasen, bir gerçeği belirtmek için şunu kabul etmek gerekir ki; bugüne kadar Cumhuriyet hükümetleri, devamlı reformist çalışma ve gayretler içinde bulunmuşlar ve zaman zaman başarılı sonuçlar da almışlardır.

Bizim üzerinde hassasiyetle durmak istediğimiz husus, kanunlara ilâhî bir kudret izafe eden hayalci görüşten kaçınmayı istemek olacaktır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Reform karakterinde, sosyal yapıya yeni şekil verecek birkaç maddeden ibaret kanunların, sosyal şartlara ve hâdiselere hâkimiyet tesis edeceği, daha açık bir ifade ile ortaya konan belli bir sonucu elde edebilmek için kendine göre şartlar yaratacağı veya bu şartları istenilen istikamete göre ayarlayacağı yanlış nokta-i nazarına pek fazla bel bağlanamaz, olacaktır.

Üzerinde durmakta gerçekten fayda umduğumuz bir diğer taraf da, teorinin, iyi niyetle de olsa düşünce ve kanunlarla uygulamaların birbirinden farklı olacağı, tespit edilen farklı neticeler doğuracağı, behemehâl yeni düzeltmelere ihtiyaç göstereceği, uygulamanın belli malî imkânlarla sınırlı kalacağı, bu itibarla bir zamana ihtiyaç göstereceği gerçeğini kabul etmektir.

Reformların, özel bir proje şeklinde düşünülmesi halinde dahi, beş yıllık kalkınma plânlarının ve plânlara paralel yıllık programların içinde mütalâa edilmesi gereğini bir tarafa itmemelidir.

Reform teşebbüs ve uygulamalarında, plân ve programların bütünlüğüne halel getirecek ve genel dengeyi bozacak bir istikamette bir yol intihap edilmemelidir.

Reformlarda, bir anda her şeyi, her kafaya ve herkese mahsus ölçülere göre düzeltmek ve kısa süre içinde, reformla ilgili olsun, olmasın, birçok meseleleri kökünden halledebilecekmiş gibi, bu konudaki ümitleri de kırabilecek bir takdime itibar edilmemelidir.

Her zaman, her meselemizde olduğu gibi, reformlar konusunda da hayallerimizi, ümitlerimizi akılla ve gerçekle sınırlandırma hüner ve basiretini göstermeliyiz.

Her halükârda Hükümet programının genel görünüşünden çıkarttığımız ve itiraf edelim ki, samimiyet içinde endişeye kapıldığımız husus; bir kısım reformların yapılmamış olması, cereyan etmiş olan, tüm vatan ve vatandaş huzurunu selbeden, rejimi bunalıma götüren hâdiseler için, fikir plânında ve eylem alanında rejimi yıkmayı, Devleti dinamitlemeyi, tarih boyu milletçe yapılmış mücadelelerle bedeli ödenmiş müesseselerimizin tahribi, açıktan “Türk halkları” deyimini kullanarak vatan ve millet bütünlüğünü bozmayı hedef almış her çeşit anarşistin ve Marksist düşüncenin esiri olanların hareketlerine mazeret gibi gösterilmesidir. Bundan sureti katiyetle kaçınmalıyız. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Çok Sayın Milletvekilleri, uzun süre devam eden tek parti hâkimiyeti, bu sistemin kendine has kanunlar ötesi özel otorite tarafıyla düşünce ve hareket serbestisini önlemiştir. Şartlar, kanun boşluklarının belirli bir şekilde de ortaya çıkmasına mâni olmuştur. 1961 Anayasamızın getirmiş bulunduğu geniş ölçüdeki kişi hak ve hürriyetleri imkânı, bu hak ve hürriyetlerin bir susamışlık içinde aşırı derecede kullanılışı ve zaman zaman genel dengeyi bozucu istikamette kötüye kullanılması, memleketimizin bugüne kadar alışık olmadığı hâdiselerin meydana gelmesine başlıca âmil olmuştur.

Çeşitli kuruluş ve nifakların, siyasi iktidarın başına gaile açmak maksadıyla huzursuzluk yaratan şiddet hareketlerini çeşitli yönlerden teşvik ettikleri de inkâr edilemez. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Bu arada, Devlet kuvvetleriyle çeşitli grupları karşı karşıya getirerek, Devlet kuvvetlerinin zedelenmesine, itibarlarının kırılması maksadına yönelmiş gayretler de müşahade olunmuştur.

BAŞKAN — Sayın Dengiz, bir saniye efendim; sizin de 20 dakikanız doldu.

Sayın Dengiz’in konuşması yazılı olarak devam etmektedir. Yazılı konuşmanın bitimine kadar konuşmasının devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Devam buyurun efendim.

ORHAN DENGİZ (Devamla) — Çok teşekkür ederim muhterem arkadaşlarım.

Şu da bir gerçektir ki, bu hâdiselerde, gelişme çabası içinde önemli hamleler yapılmış olmasına rağmen, halen az gelişmişlik içinde bulunan yurdumuzda, sosyal ve kültürel ihtiyaçların ekonomik gelişmeye nazaran daha süratli inkişafı sebebiyle, mahdud olan memleket ve Devlet imkânlarının, kabaran arzular halinde ortaya

çıkan vatandaş istek ve arzularını karşılayamaması ve bu durumun daha çok maksatlı olarak istismarının yapılmış bulunması da rol oynamıştır.

Asırlık ihmallerin, sosyal yapımızdan gelen tarihî ve iktisadi sebeplerin bize devrettiği dertlerden müteşekkil yığın halindeki mirasın ve bunların eseri olan yok-sulluktan hemen bir anda kurtulmanın mümkün olamayacağı gerçeği karşısında bu halden birbirimizi sorumlu tutma yoluna girişimiz, dertlere gerçekçi bir gözle, bir zaman süresi içinde sırasıyla çözüm yolu arayacağımıza, tartışmayı sıkıntının mevcudiyeti üzerine teksif etmenin bunalımda rolü olduğu da inkâr edilemez. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri*)

Objektif bir görüşle mütalâa etmek gerekirse, cereyan etmiş hâdiselerin bir kısmı, olması mümkün ve tabii görebileceğimiz karakterdedir. Açık bir ifade ile bu, Anayasanın karşılıklı hak ve hürriyetlere ve dengeye müstenit öngördüğü hakların kullanılmasının sonucudur. Esasen bunlara alışmak da gereklidir. Bir kısmı ise hakların suiistimali yolu ile kasti olarak yaratılmıştır. Kökünde de çoğu kere maksatlı, çeşitli tahrikler mevcuttur. Rejimle mücadele gibi bir maksadı hedef ittihaz etmiştir. Bu gibi olaylar karşısında da, Türk vatandaşının tümüyle Devletine, müesseselerine, Devletin gücüne itimat içinde olması alışkanlığına girmesi, geleneğine kavuşması da zaruridir.

Müştereken ittifak içinde olacağımız husus, demokratik rejimin kendi kendini korumaya muktedir bir rejim olduğu temel ilkesidir.

Öncelikle şunu kabul etmek gerekir ki çok Sayın Milletvekilleri, anarşi, zor ve kaba kuvvet istimleri karşısında, Devletin kendisini savunabileceğine inanmadıkça tedirginlikleri gidermek mümkün de değildir. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri*)

Demokratik rejimin icabı olarak vatandaşa düşen vazifeler de vardır. O da, bu vazifelerde daima uyanık olmak, Devlet kuvvetlerine yardımcı olmak, onların vazifelerini güçleştirmemek ve Devlet kuvvetleri dışındaki gayrimeşru davranışlara alkış tutmamaktır. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*)

Devlete düşen, kanunsuzluk kimden ve nereden gelirse gelsin, bu gibi hâdiseler karşısında kanunları mutlak surette hâkim kılabilmek gereğine paralel olarak bütün vatandaşların ve bütün müesseselerin, yürütme organı kadar yasalara saygılı olmak mecburiyetini inanç olarak daima duymalarıdır.

Devlete inanç, yasalara saygı, her türlü korku ve tedirginliğin devasıdır. Herkes, Devletten ve kanundan güçlü olamayacağı ilkesini yürekten benimsemiş olmalıdır.

Çok Sayın Milletvekilleri, uzun süre tecrübemiz sonucu sabit olduğuna kanaat getirdiğimiz kanun boşluklarının yine yeni kanun tedbirleriyle doldurulması için yapılacak Hükümet çalışmalarına yardımcı olacağımızı şimdiden ve peşinen ifade etmek isteriz. Bu konuda, hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamaması hassasiyet ve itinası içinde hazırlanmış ve Meclise sevk olunmuş tasarıların kanunlaşmasına yardımcı olacağımızı ayrıca kaydetmek isteriz.

Hükümetin ayrıca bir deneme devresi geçirmesine tahammül olmadığı inancını da taşımaktayız.

Gelişen, nüfusu artan ve büyüyen bir memlekette toplum hâdiselerinin yanında münferit suçlarda da, çeşit ve nispet itibariyle, artma göz önünde tutularak bu maksada hizmet gayesiyle emniyet kuvvetlerinin gerek sayıca artırılması ve gerekse cihazlandırılmalarının takviyesi ve eğitimlerinin geliştirilmesi A.P. Hükümetlerinin programlarında da yer alan hususlardır. Bu konularda her türlü destek tarafımızdan sağlanacaktır.

Çok Sayın Milletvekilleri, program vesilesiyle Yüce Meclise arz etmek istediğimiz hususları takiben, şimdi program üzerindeki kanaatlerimizi, düşüncelerimizi ve tekliflerimizi arz ediyorum.

Anayasamızın bir vazife olarak tahmil ettiği ekonomik kalkınmanın, ekonomik istikrar içinde cereyan etmesi gerekeceği aşikârdır. Bu konuda Hükümet programında bizi ferahlatıcı bir açıklığa rastlamamaktayız. Aksine, Sayın Maliye Bakanının basında yer alan “Kimseyi taciz etmeden harcamaların karşılığı parayı bulacağım” şeklindeki beyanı bizi ciddi şekilde endişeye sevk etmiş bulunmaktadır. Bu beyanın taşıdığı maksat, Merkez Bankası kaynaklarına müracaat, emisyonu başvurma, dolayısıyla enflasyon ile finansman yolu değilse, ne olduğunun açık ve seçik bir şekilde izahında, en azından tereddütleri bertaraf, endişeleri yok etme bakımından yarar vardır.

Genellikle Adalet Partisi iktidarının Hükümet programlarına uygun olarak vergi düzenlemelerinin devamına taraftar olduğumuzu belirtmekle beraber, tarım kazançlarının vergilenmesi konusunda görüşümüzü açıklamayı da zaruri görürüz.

Tarım kazançlarının vergi içine alınması uzun süre münakaşa ve inceleme konusu olmuştur. Bu konuda iki görüş mevcuttur. Biri, tarım kazançlarının müstakil bir vergi konusu oluşu, diğeri, Gelir Vergisi sistemi içinde yer almasıdır. 1960 tarihinde çıkan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Millî Birlik Hükümeti zamanında bu konu çözülmüştür. Tarım kazançlarının Gelir Vergisi sistemi içinde vergilenmesi uygun görülmüştü. 150 dönümden fazla arazi sahibi ile 15.000 TL sından fazla tarım mahsulü satışı yapan vergi alanı içine alınmıştır. Bilâhare Koalisyon Hükümeti zamanında önce bu verginin uygulanması ertelenmiş, daha sonra da vergi muafiyeti 202 sayılı Kanunla arazide 500 dönüme, mal satışında ise 50.000 liraya çıkartılmıştır. 1964 yılında çıkartılan 484 sayılı Kanunla da yine Üçüncü Koalisyon Hükümeti zamanında muafiyet arazi bakımından 300 dönüme, satış bakımından da 30.000 liraya indirilmiştir.

Tarım kazançlarının vergilenmesi, şu rakamlarla da anlaşıldığı üzere, güç bir konudur. Her ne kadar millî gelirin takriben % 30 oranındaki kısmı tarımdan gelmekte ise de, vergi olarak tarım kesiminde elde edilen gelir, ancak yüz milyon lira civarındadır.

İstatistiklerinde de görüldüğü şekilde, tarım arazisinin çok küçük parçalara ayrılmış bulunması ve nüfusumuzun % 70’inin bu geliri paylaşma mecburiyeti ve bu itibarla sosyal adaletle telifinin güçlüğü, bu işi çetinleştirmektedir.

Bu sebeple, programda tarım kazançlarının vergilendirilmesi hususunun yer alması, şekil ve şümülü bakımından yeterli açıklığın bulunmaması, köylümüzün ve

çiftçimizin ezilme ihtimali endişesini doğurmayacak şekilde açıklığa kavuşturulmalıdır.

Sayın Milletvekilleri, önceki Hükümet zamanında millî gelirin daha âdil bir şekilde dağılımını temin, refahın tabana yayılmasını sağlamak istikametinde Personel Kanunu, Emeklilik Kanunu, İşçi Emeklilik Kanunu, asgari ücret, asgari geçim indirimi hadlerinin yükseltilmesi, tasarruf bonusu istisna alanının genişletilmesi, vergi reformları ve taban fiyat politikası gibi uygulamaya konmuş teşebbüslerle sosyal adalet ilkesinin geniş ölçüde gerçekleşmesine çalışılmıştır.

Devlet idaresinde genel oy usulünün yer alması, daha açık deyimi ile oy verme hakkının geniş halk kütlesine teşmili şeklinde başlayan sosyal adalet ilkesinin, Anayasa kavramı içinde daha geniş ölçüde gerçekleştirilmesine destek olacağız.

Sayın Milletvekilleri, her seviye ve kademedeki bütün okullarımızda rejim aleyhtarlığı yapılmamasına ve millî şuurun zaafa uğratılmamasına azamî itina gösterilmelidir. Üniversite ve yüksekokullar için öngörülen görüşlere katılmakla beraber, özüne dokunmamaya azamî itina istediğimiz üniversite özerkliğinin rejimi tahribe yönelen hâdiseler ve hareketlere ve bilim ve öğrenim çalışmalarını bir tarafa iterek daha çok siyasal gayretlere ağırlık veren tutuma alet edilmemesi hususunda gerekli tedbirlerin alınmasını beklemekteyiz.

Şu bir gerçektir ki, üniversitelerimizde ve yüksekokullarımızda zedelenmiş olan öğretim ve öğrenim hürriyetinin güvenliğe kavuşturulması, bugün memleketimizin en baş meselesidir. Bu hususta Anayasa tadiline kadar varacak tedbirlere dahi destekçi olacağımızı beyan etmek isteriz.

Sayın Milletvekilleri, kuruluşunda “Bir fantezidir, bir lükstür” gibi telâkki olunan ve bu yolda yoğun tenkit ve iddiaların yapıldığı televizyonun bütün yurt sahına teşmil edilmesi görüş ve düşüncesinin Hükümet programında yer almış bulunmasından ancak memnuniyet duyarız. Yalnız, TRT’nin diğer müesseselerimiz gibi bir millî ve Anayasa kuruluşu olduğu herkesçe malûmdur. Ancak, TRT’ye bu kuruluş özelliği ve özerk hüviyeti, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde Anayasamızı kendisine göre özel bir düşünce tarzı içinde yorumlama yetkisini vermeyeceği de bir gerçektir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Toplumun eğitiminde ve kültürel gelişmesinde de TRT’nin kendisine öz ve kuruluş bünyesinde görev almış kişilerin inanç ve akidelerine göre biçim alan bir yol ve tutum içinde değil, millî eğitim ve millî kültür politikamıza uygun bir şekilde ve muhtevada bu görevini yapması gerektiği, üzerinde hassasiyetle ve ısrarla durduğumuz bir husustur. TRT’nin hiçbir şekilde anarşiye hizmet etmemesi, rejim düşmanlarına alet ve vasıta olmaması ve taraf-sızlık ilkesinden ayrılmaması gereklidir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Artık TRT televizyon ekranlarında sol el yumrukları yukarda kişileri seyretmek istemiyoruz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Reform ise, reform budur. Bunun üzerinde yeni Hükümetin durması lâzımdır.

Sayın Milletvekilleri, nüfusumuzun % 70’i, takriben 25 milyona yakın vatandaşımız köylerde yaşamaktadır. Köyü hedef almayan hiçbir program olamaz. Köy ve

köylü dâvası, Türkiye kalkınmasının en önde gelen meselesidir. Köyden başlamayan bir kalkınmanın neye hizmet edeceğini anlamak mümkün değildir. Türk köyüne ve köylüsüne medeni hizmetlerin götürülmesi, bunun yanında Türk köylüsünün satılma gücünün artırılması, kalkınmamızın en mühim hedefidir. Programda köy ve köylü meselesine hemen hiç yer verilmemiş olmasını üzüntü ile karşılıyoruz. Ümit ediyoruz ki, köye yönelmiş hizmetler ve dikkatler ne sebeple olursa olsun, bütün Cumhuriyet Hükümetleri tarafından artarak yürütülecektir. Bu hususa işaret etmeden geçemedim.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet programında üzüntü ile karşıladığımız diğer bir husus da, kalkınmışlık farklarının giderilmesine gerekli itinanın gösterilmeyişidir. Memleketimizin çeşitli bölgeleri ve bazı yerleri çeşitli sebeplerle farklı kalkınmışlık seviyesi gösterirler. Bu arada bilhassa Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun özel bir itinaya mazhar olması kanaatindeyiz. Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun kalkınmasını mandıralar ve kombinalara inhisar ettiremeyiz. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Esasen Erzurum, Elâzığ, Urfa ve Gaziantep'te kombinalar işlemektedir. Ayrıca, Kars, Ağrı, Tatvan ve Diyarbakır'da kombinalar inşa halindedir. Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun girilmiş bulunan altyapı tesislerinin enterkonnekte elektrik şebekesi, yol şebekesi, sulama sistemleriyle Güney-Doğu Anadolu'daki büyük içme sulan tesislerinin bir an evvel tamamlanması ve bu bölgeye çeşitli istihdam imkânları yaratacak tesislerin götürülmesi faaliyetleri aksatılmamalıdır.

1905 Hükümet programında yer aldığı üzere, Doğu bölgesi özel plânı tanzim olunmalıdır. Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun kalkınması meselesi Adalet Partisi tarafından ısrarla ve itina ile takip olunacaktır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Milletvekilleri, yurdumuzda kalkınmanın yükünü omuzlayan, el emeği, alın teri, vatan sevgisi, heyecanı, hüner ve kabiliyeti ile her sahada Türkiye'nin büyümesine ve refah seviyesinin yükselmesine büyük gayret gösteren işçilerimizin problemleriyle ilgili müşahhas görüşlere programda rastlamak, maalesef, mümkün olamamıştır.

Sermayelerinden çok el emeği ile ve hünerleriyle hayatlarını kazanan, yurt kalkınmasında ve sosyal bütünlüğümüzün korunmasında denge unsuru olarak büyük ve önemli görevler yapan esnaf ve sanatkârlarımızın sorunları konusunda, iktisadi güçlerinin geliştirilmesi ve sosyal güvenliklerinin teminat altına alınması hususunda programda bir kayda rastlamamış olmak bizi cidden üzüntüye sevk etmiştir, önceki Hükümet tarafından programında yer aldığı şekilde benimsenen ve bir teklif olarak Geçici Komisyonunda müzakeresi sonuçlandırılarak Heyeti Umumiyyeye sevk edilmiş olan Esnaf ve Sanatkârlar Sosyal Sigortalar Kurumu kanunu teklifini de bu arada zikretmeyi faydalı bulmaktayım.

Sayın Milletvekilleri, yeraltı servetlerimizin değerlendirilmesi, madenlerimizin ekonomik değer ve fayda bakımından mamul ve yan mamul olarak işlenmesi, Adalet Partisi olarak, öteden beri benimsediğimiz ve uygulamada geniş imkân verdiğimiz bir ilkedir. Karadeniz bakır kompleksi, Seydişehir alüminyum, Ergani,

Antalya ferrokrom, İskenderun demir-çelik, Bandırma boraks tesisleri ile Uludağ volfram çalışmaları bu ilkelerimizin başarılı uygulamaları olmuştur.

Programda müphem ifadelerle geçirtilmiş devletleştirme konusunda tereddütlerimiz vardır, savunduğumuz hukuk prensipleriyle bağdaşamayacak, memleketin gerçek ve fiilî yararına olmayacak teşebbüslerin karşısında olacağız. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri*)

Sayın Milletvekilleri üzerinde önemle durduğumuz husus, rejimin istikran konusudur. Rejimin istikrarı bakımından en önemli işlerden biri de seçim mevzuatının kül olarak ele alınması ve ıslahıdır. Esasen halen partiler arası bir komisyonda bu konuda çalışma yapılmaktadır.

Hükümet programlarıyla ilgili bir endişemizi ve açık tutumumuzu belirtmekte fayda görürüz; Biz, bir seçim yasası düzenlenmesi sırasında ve içinde, vatandaşlarımızın ne şekilde olursa olsun farklı muameleye mâruz bırakılması ve bu arada okuma yazma bilmeyenlerden rey hakkının, idareye iştirak hakkının esirgenmesi gibi çok gerilerde kaldığı bir gerçek olan düşüncelerin tamamıyla karşındayız. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri ve alkışlar*)

Çok Sayın Milletvekili arkadaşlarım, Hükümet Programında “Türk Silahlı Kuvvetlerine huzursuzluk veren bünye dışı etkenler.” sözünden ne maksadın murat edildiğini müphem görür, açıklığa kavuşturulmasında fayda mütalâa ederiz.

Bununla beraber, Silahlı Kuvvetlerimizin kendi kumanda zincirini ve sistemi içinde bütünlüğünün korunması ve her türlü tedirgin edici zincirlerden arınması başlıca istegimizde. Ordumuzun müessese özelliği nazarı itibara alınarak disiplininin temini hususunda Anayasa değişikliğine varacak seviyede dâhi alınacak her çeşit kanuni tedbirlerde olumlu gayretleri esirgemeyeceğimizi bilhassa kaydetmek isteriz.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet Programında NATO, CENTO, RCD gibi teşekküllerle kurulmuş olan ilişkilerimizin eskisi gibi devam edeceği, komşularımızla, büyük devletlerle yürütülen dostlukların korunacağı, özellikle tarihsel ve geleneksel bağlarımız dolayısıyla Arap ülkeleriyle ilişkilerimizin geliştirileceği beyan olunmuştur, Uluslararası anlaşmalara ve taahhütlerimize tamamıyla sadık kalmak, bunların haricinde kalan alanlarda devletlerarası ilişkilerde eski dostluklara hâlel getirmeden yeni dostluklar kurarak ve bu ilişkileri yürütürken karşılıklı saygı, içişlerine karışmama, egemenliğe ve toprak bütünlüğüne riayet etmek gibi belirli ilkelere hassasiyetle riayet etmenin memleketimizin yararına olacağı kanaatindeyiz.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan münasebetlerimizin inkişafına önem verildiğinin açıkça belirtilmiş olması ve Ortak Pazar için şimdiye kadar öne sürülen birtakım fikir ve iddiaların değerlendirilerek, bunların andlaşmada öngörülen imkânlar çerçevesinde ve uygulamaya geçildikten sonra ıslahına çalışılacağı yolundaki ifadeleri olumlu karşıyoruz.

Hükümet Programının Kıbrıs meselesiyle ilgili bölümü de şimdiye kadar izlenen politikanın devamı niteliğindedir. Esasen partilerüstü milli bu meselede, karşı tarafın olumsuz davranışlarına karşı bütün Cumhuriyet hükümetlerinin elinde

olan her imkânı kullanarak soydaşlarının ve Türkiye'nin güvenliğini ve menfaatlerini korumaya kararlı ve kaadir olacağından şüphe etmiyoruz.

Çok değerli milletvekili arkadaşlarım, Hükümet Programı hakkındaki görüşlerini sonuçlandırdığımız şu sırada, özet olarak şu hususları belirtmekte fayda umuyoruz;

Köklü ve tarihte hiçbir zaman silinmemiş, eğilmemiş, daima varlığını canlılık içinde devam ettirmiş bir büyük millete mensubuz. Çok çeşitli kaynak ve imkânları olan bir yurda sahibiz. Aziz vatanımızın korunması için ve kalkındırılması için azimle, kararlılıkla yanan bir milletimiz var. Maziden yığın halinde çok dert devir almışız. Bütün gücümüzle ve en kısa süre içinde medeni memleketlerin seviyesine çıkmak gayreti içindeyiz. Büyük milletimiz, kısır iç çekişmelerin ve faydasız tartışmaların yerine daima verimli bir hizmet özlemini duymuştur. Aziz milletimizin mukaddes vekâletini ve vatandaşlarımızın vebal ve ümitlerini taşıyorum. Gerçek yola, doğru yola gelebilmek, öncelikle müşterek bir mutabakat içinde siyasi meseleyi ağırlıkla, bugün içinde bulunduğumuz buhranı çözmekle kabildir.

Değerli milletvekili arkadaşlarım, siyasi sebeplerden dolayı meydana gelen çalkantıların ilânihaye hiçbir memlekette sürüp gittiğine şahit olunmamıştır. Gayet tabiidir ki, siyasi çalkantıların, siyasi buhranların meydana geli sebepleri ne olursa olsun, bir kere meydana geldikten sonra, bunları olmamış addetmeye ve bıraktıkları rûsubu yok kabul etmeye de imkân yoktur.

Ancak, içinde bulunduğumuz gibi, siyasi bunalımı, açık bir ifade ile rejim meselesini halletmek, meselenin mahiyetinin siyasi olması neticesi, siyasi tedbirlerle mümkündür. Bu itibarla bütün siyasi partilerin öncelikle bu müşterek anlayış içerisinde bu meseleye eğilmesi halisane dileğimizdir.

Adalet Partisi olarak, aziz vatanımızı ve milletimizi her türlü badireden ve her türlü musibetten korumak için akli selim yolunda ve engin vatanperverlik duygusu içinde Anayasa değişikliğine varan her çeşit tedbirin alınmasına taraftar olduğumuzu belirtmek isteriz.

Sayın Milletvekilleri, hepinize Adalet Partisi Grubu adına en derin saygılarımı sunarım. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri; bu suretle siyasi parti grupları adına alınan sözler ve yapılacak konuşmalar bitmiştir.

Şimdi, şahısları adına söz alan arkadaşlarımıza sıra gelmiştir. Ancak, bu arada üç ayrı önerge Başkanlığa verilmiştir. Bunlardan birincisi; şahısları adına yapılacak olan konuşmaların 15 dakika ile kayıtlanmasını istemektedir.

Bir diğer önerge; İçtüzüğün 85'nci maddesi gereğince, şahısları adına yapılacak konuşmaların lehinde, aleyhinde ve üzerinde olmak üzere sıra ile yapılmasını istemektedir.

Bir diğer önerge ise; Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin bitimine kadar birleşimin devamı istenilmektedir.

Şimdi bunları sıra ile takdim edip oylarınıza arz edeceğim, efendim.

Evvvelâ, şahısları adına yapılacak görüşmelerin 15 dakika ile kayıtlanmasını isteyen önergeyi arz ediyorum.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Kişisel konuşmaların 15 dakika ile kısıtlanmasının oya sunulmasını saygı ile arz ederim.

Mustafa Kaftan (Malatya)

BAŞKAN — önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Şahısları adına yapılacak konuşmalar 15 dakika ile kayıtlanmıştır, efendim.

İkinci önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

İçtüzüğün 85'nci maddesi gereğince Hükümet Programı üzerinde yapılacak müzakerelerin lehte, aleyhte ve hakkında görüşülmek üzere münavebe ile yürütülmesini saygılarımla arz ve teklif ederim.

Fahri Uğrasızoğlu (Uşak)

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. 85'nci maddedeki usul tatbik edilecektir.

O halde, şahısları adına söz alan üyelere şimdi sıra ile soracağım, efendim.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Diğer önergeyi oylamadınız efendim.

BAŞKAN — Efendim, konuşmaları tespit edelim. Daha saat 19.00 olmadı. O önergeyi de o zaman muameleye koyarız.

Efendim, Sayın İbrahim Öztürk?

İBRAHİM ÖZTÜRK (Maraş) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Enver Akova?

ENVER AKOVA (Sivas) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Hasan Tosyalı?

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Lehinde.

BAŞKAN — Haydar Özdemir?.

HAYDAR ÖZDEMİR (İstanbul) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Aybar?. Yok. Sayın Kâmran Evliyaoğlu?.

KÂMRAN EVLİYAĞLU (Samsun) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın İlyas Kılıç?

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Fahri Uğrasızoğlu?

FAHRİ UĞRASIZOĞLU (Uşak) — Hakkında.

BAŞKAN — Hakkında. Sayın Şinasi Çolakoğlu?

ŞİNASİ ÇOLAKOĞLU (Gaziantep) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Halil Akgöl?

HALİL AKGÖL (Hatay) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Yavuz Acar?

YAVUZ ACAR (Amasya) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Mevlût Ocakçıoğlu?

MEVLÛT OCAKÇIOĞLU (Niğde) — Lehinde

BAŞKAN — Sayın Nebil Oktay?

MEHMET NEBİL OKTAY (Siirt) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Nuri Çelik Yazıcıoğlu?

NURİ ÇELİK YAZICIOĞLU (Çankırı) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Rıfkı Danışman?

RIFKI DANIŞMAN (Erzurum) — Üzerinde

BAŞKAN — Sayın Etem Kılıçoğlu, sözden vazgeçtiğini bir tezkereyle bildirmiştir.

ETEM KILIÇOĞLU (Konya) — Esbabı mucibesi okunsun.

BAŞKAN — Esbabı mucibesini okumaya lüzum yok. Geri almıyorsanız, soruyorum, lehte mi, aleyhte mi?

İ. ETEM KILIÇOĞLU (Konya) — Esbabı mucibeyi okutun.

BAŞKAN — Söz hakkınızı geri aldığınızı yazmışsınız. Esbabı mucibesini de arz edeyim; Ben, özel itina ile kendisini konuşamayacağı yere yazdırmışım.

Herkes söz aldığı zaman, Kanunlar Müdürlüğünde imza mukabili söz almıştır, imza ile söz alan arkadaşlarımın şahadetine müracaat ediyorum.

Sayın Zekeriya Kürşad?

ZEKERİYA KÜRŞAD (Maraş) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Kemal Önder?

KEMAL ÖNDER (İzmir) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Hüsamettin Başer?

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Nuri Kodamanoğlu?

NURİ KODAMANOĞLU (Niğde) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Oğuz Aygün?.. Yoklar. Sayın İbrahim Öktem?

İBRAHİM ÖKTEM (Bursa) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Hüsamettin Akmumcu?

HÜSAMETTİN AKMUMCU (Isparta) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Şimdi, buna göre sıra ile söz takdim edeceğim, efendim.

Lehte, Sayın İbrahim Öztürk, buyurun, efendim.

İBRAHİM ÖZTÜRK (Maraş) — Büyük Meclisin Sayın Başkanı ve Büyük Meclisin Sayın üyeleri;

Tarih boyunca sayısız güçlükleri yenmiş ve ulusal varlığını korumuş kahraman bir milletin Meclisi olarak, şimdiye kadar onun mânevi şahsiyetine sunduğum selâmların belki de en heyecanlısını ve en manalısını, şu anda bağımsız bir üye sıfatıyla, takdim etmekle bahtiyarım.

Aziz milletvekilleri, 1920'nin baharında Polatlı'ya kadar gelen düşmanın top sesleri altında kahramanların en büyüğü Mustafa Kemal'in Başkanlığında açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi yine görevi başında bulunmaktadır.

Bu Meclis, en karanlık günlerde milletin özgürlük ve bağımsızlık ışığını yakmış ve onun daima ümit mihrakı olmuştur. 23 Nisan 1920 den itibaren bu kutsal ve ulusal yapıtın kapısı kapanmamıştır. Savaşlarda, ihtilâllerde bile Mecliste milletin temsilcileri milletin sesini yansıtmışlardır.

Şimdi de, her şeye rağmen Yüce Meclis görevine devam etmektedir. 12 Mart Muhtırası, Meclisi tatil etmek isteyen tahripleri bertaraf edip, ona çalışma imkânı veren tarihî bir belgenin adıdır.

12 Mart Muhtırası, Anayasa içinde demokratik parlamenter düzenin korunmasını sağlayan Atatürkçü bir hareketin adıdır. Onu Anayasa ve hukuk dışı göstermek isteyen düşüncelerin zaafı ve aczi hareketin gücü ve manası önünde çökmüştür.

Nitekim birkaç ses ve birkaç gazeteden başka her sorumlu kişi gün geçtikçe 12 Martın mânasını daha iyi anlamakta ve akılcı bir dairenin çevresinde toplanmaktadır.

Parlâmentoyu teşkil eden gruplar, bağımsızlar ve tüm siyasi partiler 12 Mart Muhtırasının ışığında memleketin tablosunu birlikte seyretme imkânını bulmuşlardır.

Artık bundan böyle, memleketi 12 Marta kadar getiren sebepleri, hiçbir oy ve parti hesabına yer vermeden, ortadan kaldırma gayreti içine girmişlerdir. Böyle olmasaydı, daha 12 Mart günü bunun gereği yapılırdı. Oysa 3 maddelik belge din-

lenmiş, kulislerde, gruplarda, idare kurullarında Cumhurbaşkanlığında tartışması yapılmış, Hükümet çekilmiş ve yeni Hükümetin kurulmasına geçilmiştir.

O halde, icra teşriî organlar muhtırayı kabullendiğine göre, şimdi yapılacak iş, karşılıklı suçlamaları bir yana bırakarak memleketi bu noktaya getiren sebepleri ortadan kaldırmak ve muhtıranın gösterdiği yönde ve Anayasa içinde elbirliği ile çalışmaktır. 12 Mart belgesinin 2'nci maddesi çok dikkatli bir çalışmadan sonra yerine getirilmiş ve Sayın Hocam Erim Başbakanlığında partiler üstü bir Hükümet kurulmuştur. Tenkitler ne olursa olsun, şahsen ben kabinenin, muhtıra esprisine uygun olduğuna ve tespit edilen şahsiyetlerin değerlerine genellikle inanıyorum. Bu kabinede yer alma ümidini taşımış olanların ve fakat yer alamayanların asla üzülmemesi lâzımdır. Önemli olan, bu çok nazik şartlar içinde kişisel hesapları bir yana bırakarak kurulan Hükümetin başarısına hepimizin yardımcı olmasıdır.

Ordu muhtırası önünde ve Anayasa içinde usun sürede gerçekleşmesi gereken işler ve alınacak tedbirler neler olmalıdır? Birçokları Hükümet Programında gösterilmiş olmakla beraber, bazılarını kişisel açıdan değerlendirmek istiyorum.

Şahsi inancıma göre; reformları ve tedbirleri kısa ve uzun süreli olarak bir ayırıma tabi tutmak mümkündür. Kısa sürede ve genellikle paraya bağlı olmadan yapılacak işler, Hükümete süratle inandırıcılık ve güçlülük vasıflarını Bağlayacaktır.

Hükümet kamuoyuna, aşağıda sayacağımız icraatıyla kendisine inan, güçlülük ve güven temin edecektir. Bu zemin hazırlandıktan sonra da uzun süreli ve plânlı reform hareketleri başlayacaktır.

Sayın Erim Hükümetinin ilk işi şüphesiz ki ülkede huzur ve güven sağlamaktır. Sayın Başbakanın söylediği gibi, sokakta rahat gezilebilmeli ve biz ilâve edelim, çiftçi tarlasında, esnaf dükkânında, öğrenci-öğretmen okulunda, asker kıışlasında ve herkes evinde huzur ve emniyet içinde olmalıdır.

Bunun için faili meçhul kalmış suçların ve gençlik olaylarında ölen 20 memleket evlâdının failleri yakalanıp adalete verilmeli ve bu husus kamuoyuna duyurulmalıdır.

Aşırı akımların kaynakları, ocakları, örgütleri, liderleri, yayınları tespit edilmeli ve faaliyetten alıkonmalıdır. Mezhepçilik, tarikatçılık, ırkçılık, bölgecilik gibi ulus bütünlüğünü bozan faaliyetler tespit ve men olunmalıdır. Gizli ve özel öğretim hemen kontrol altına alınmalı, Atatürkçü öğretmenlere yapılan saldırılar şiddetle cezalandırılmalıdır. Kutsal dinimizi her türlü istismarın üzerinde tutulmalıdır.

Silah kaçakçılığı ve silah imal eden yerler, taşıma belgeleri çok sıkı kontrol altına alınmalıdır. Çocukların zararlı yayınlardan korunma mevzuatı işletilmeli, diskotek, kumarhane, kahvehane ve sinema gibi yerler denetime tabi tutulmalıdır. Uyuşturucu maddelerle savaş sıklaştırılmalıdır.

Atatürk'e ve lâiklik ilkesine yapılacak tecavüzler takip edilmeli, bütün okullara inkılâp dersleri konulmalıdır. Köylerde, şehirlerde halka Atatürk ilkeleri anlatılmalı ve benimsetilmeli, ulusal bayramlar köylerde de kutlanmalıdır.

Kamu hizmetlerinde Atatürk ve inkılâp aleyhtarı memurlar çalıştırılmamak ve ilerici bir kadro göreve çağırılmalıdır. Devlet dairelerinde partizanlık, rüşvet, suiistimal, kayırma kesinlikle önlenmelidir. Polis ve özellikle Toplum Polisi yeni baştan düzenlenmeli, mevzuatı, kadrosu, personeli ve eğitimi yeni esaslara başlanmalıdır. Gençlik ve polisin münasebetleri düzeltilmeli halkın polise olan güveni artırılmalıdır.

67 dinamik ve Atatürkçü vali, savcı ve emniyet müdürü mutlaka iş başına getirilmelidir. Şimdiye kadar partizanlara ve ağalara hizmet eden, gerici ve çıkarıcı çevreleri destekleyen valiler, savcılar ve emniyet müdürleri yerlerini terk etmelidir. Dost, hemşeri, akraba, meslektaş gibi ölçüler yerine liyakat ve inanç hâkim olmalıdır.

Üniversiteye devam eden öğrencilerin yurt, kredi, kitap, tedavi gibi âcil ihtiyaçları karşılanmalıdır. Gençliği bir oy ve kaba kuvvet aracı olarak kullanmak isteyen partililik, mutlaka sona ermelidir. Türk gençliğini Atatürkçü bir bilinci etrafında toplamak için her yıl ulusal gençlik şûrası düzenlenmeli ve ortak amaçlar tespit olunmalıdır.

Parlâmentonun itibarını kuvvetlendirmek için üyelerin mal beyanına tabi tutulması, hangi işlerle meşgul olamayacaklarının tespiti, Devlet dairelerinde kamu ve kişi işlerinin takibinin bir usule bağlanması, Parlâmento üyeleri ile Hükümet münasebetlerinin çizilmesi, üye ödeneklerinin çözümlenmesi, komisyon, Genel Kurul çalışmalarının ve devam konusunun daha verimli hale getirilmesi lâzımdır.

Suiistimal iddialarının yeniden ele alınarak, aksayan Meclis denetiminin etkili bir biçimde işletilmesi bu Hükümete başlıca inandırıcılık vasfını sağlayacaktır.

Sosyal bir afet manzarası arz eden hayat pahalılığını ve işsizliği önleyecek kanuni ve idari tedbirler süratle alınmalıdır.

Sayın Milletvekilleri, şimdi de Hükümetin uzun süreli icraatı ve ele alınacak reform çalışmaları üzerinde kısaca duracağım.

Bu çalışmalar arasında hemen ele alınması gereken konu, seçim mevzuatıdır. Çünkü içinde bulunduğumuz siyasi koşullar bizi her zaman ve her an bir seçim emrivaki ile karşı karşıya getirebilir,

Kabul etmek gerekir ki, yürürlükteki seçim kanunları ulus iradesini serbestçe yansıtmaya, baskı gruplarını Meclislerde temsile engel olan hükümler taşımaktadır, özellikle önseçim mekanizması bu engellerin başında gelmekte ve memlekette siyasi ahlâk telâkkilerini dahi sarsmaktadır. Kütükler, seçmenlerin yaşı ve nitelikleri, oyların Meclislerde tam yansımaları, milletvekili adaylarında aranacak vasıflar gibi hususlar elbette yeni seçim kanununda da yer almalıdır.

Bundan sonra ele alınması gereken reformlar şunlar olmalıdır;

İlkokuldan itibaren, yetişkinler de dâhil, tüm eğitim ve öğretimi içine alan reform taşanlarının hazırlanması için bir eğitim şûrasının çalışmalara başlaması ve teknik öğretime ağırlık verilmesi, köy enstitülerinin bugünkü koşullara uygun olarak tekrar açılması.

Bugünkü kamu düzeninin daha verimli işleyebilmesi için idarede ve idari metotlarda yeniden düzenleme yapılması, idari reforma dayalı sınıflandırma, liyakat ve âdil ücret ilkelerini kapsayan bir personel reformu.

Küçük parçalan birleştiren, büyük toprakları dağıtan, ufalmayı önleyen ve iktisadi işletmeciliğe dayanan, dönüm başına verimi arttıran bir toprak ve tarım reformu ve dolayısıyla yüz yıllardır halkı sömüren, ezen ve her türlü ilerici harekete engel olan ve şimdiden toprak muvazaasına girişen ağalık düzeninin tasfiyesi.

Ulusun % 70'ini kapsayan ve milletin efendisi olan fedakâr köylümüzü kaldıracak ve onu insanca bir yaşama düzeyine getirecek iskân reformu, küçük yerleşme birimlerinin birleştirilerek büyük köyler kurulması, kentleşme akınının düzene sokulması, kooperatifleşme, Tarım-İş Kanunu, el sanatları, yol, su, elektrik gibi alt-yapı tesislerinin tamamlanması.

1985 yılında Türkiye'nin nüfusu 55.000.000'u bulacak, bunun 25-30 milyonu kentlerde yaşayacaktır. Önümüzdeki 15 yıl içinde 8 milyon kişiye kentlerde iş bulmak zorunluluğu vardır, İthalâta dayalı bugünkü montaj sanayi, pek az istihdam hacmi yaratmaktadır. Bu sebeple tanımdaki fazla iş gücünü üretici faaliyetlere kaydırmak için plânlı bir ağır sanayi reformunun yapılması.

Reformcu bir yönetimin, dış ülkelerin tuzağına düşmeden başarıya ulaşabilmesi için dış ticaret sorununun ele alınması ve bu alanın Devletleştirilmesi.

Ulusal ekonomi aleyhinde hızla gelişen ve para ticareti yaparak halk sırtından milyarlar vuran özel bankacılık ve sigortacılığın Devletleştirilmesi, sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu, kimsesiz çocukların korunması, körlerin, sakatların rehabilitasyonu, bütün kamu personelinin, memleketin geri kalmış bölgelerinde bir plân içinde hizmet turu yapmasının sağlanması, bölgeler arası sosyal, ekonomik ve kültürel açıklığın kapatılması, Doğu ve Güney-Doğu için özel kalkınma plânının uygulanması.

NATO, ikili-anlaşmalar, Ortak Pazar, yabancı sermaye, dış yardım, borçlar gibi dışa bağımlılığı arttıran önemli konuların yeni den gözden geçirilmesi, Atatürkçü bir dış politika izlenmesi, rengi ne olursa olsun her çeşit emperyalizme memleket kapılarının kapanması, ulusal harp sanayinin mutlaka gerçekleştirilmesi.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, üç dakikanız var, kabul edilen zamana göre lütfen toparlayınız.

İBRAHİM ÖZTÜRK (Devamla) — Bitiriyorum efendim.

Sonuca gelmiş bulunuyorum Sayın arkadaşlarım.

Salt hukuk açısından incelendiği takdirde Anayasaya ve demokratik ilkelere aykırı gibi görünen ve fakat gerçekçi ve memleketçi açıdan incelendiği zaman demokratik ve lâik Cumhuriyeti korumak amacı ve zaruretiyle ortaya çıktığı anlaşılan ordu muhtırası önünde, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, özellikle arz eden çok nazik bir çalışma döneminin içine girmiş bulunuyoruz.

Demokrasiyi ve Parlâmentoyu korumak, bundan böyle çok hassas bir çiçeği yaşatmak kadar zor ve ince bir mahareti gerektirmektedir. Hepimize düşen görev, memleketi, 12 Mart eşiğine kadar getiren olayların suçlamasını şimdilik kaydıyla bir yana bırakarak, solmuş olan demokrasi çiçeğini tekrar diriltmek ve geliştirmek olmalıdır.

12 Mart muhtırasının ilk kelimesi Parlâmentodur. Ve bu Parlâmentonun yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluk içine soktuğu, Atatürkçü hedefin yitirildiği, reformları yapmadığı ve memleketin geleceğini ağır bir tehlikeye düşürdüğü ileri sürülmektedir.

Bu Meclis, muhtırayı kabullenip reformcu bir Hükümetin kurulmasına imkân verdiğine göre, onun tartışmasını kapatmış, parti ve şahıs çekişmelerini bir yana utarak, Atatürkçü ve reformcu bir çalışma dönemine girmiş bulunmaktadır. Anayasaya ve demokratik kurallara göre, partiler üstü bir tutumla Meclislerin kendi bünyelerinden ve dışarıdan tespit edilen reformcu ve Atatürkçü görüşlere sahip şahsiyetlerden mürekkep bir Hükümet kurulmuştur. Bu Hükümet, Anayasanın ve muhtıranın ışığında memleketin süratle huzurunu sağlayacak ve reformlar yapacaktır. Program bunu açıkça göstermektedir.

Toplumun her kesimi Hükümetten çok şeyler beklemektedir. Şahsen biz de konuşmamızda belirttiğimiz icraat ve reformları, Sayın Erim Hükümetinden sabırsızlıkla beklemekteyiz.

Bir zamanlar dünya politikasına hükmeden büyük devletler ve medeniyetler kuran kahraman bir milletin, bugün dünyanın geri kalmış 78'nci ülkesi durumundan kurtulması ve lâıyk olduğu çağdaş uygarlık düzeyine çıkması kesin bir zorunluluk haline gelmiştir.

Yoksulluğun, bilgisizliğin artık sone ermesi ve bu kara yazının değişmesi lâzımdır. Bu kaderi değiştirebilenler tarihe kahraman olarak geçeceklerdir.

İşte bu sebeple şahsen biz Hükümetin yapacağı Atatürkçü ve reformcu her icraatı destekleyeceğiz.

BAŞKAN — Lütfen toparlayın efendim, vaktiniz doldu.

İBRAHİM ÖZTÜRK (Devamla) — Meclis olarak bunu yapamazsak bu ulusu ve hem de bize verilen son fırsatı kaybetmiş olacağız. O takdirde, muhtıranın üçüncü maddesinde de belirtildiği gibi, Atatürkçü ve reformcu ordu iş başına gelecek ve bu salonda büyük milletimizin kaderini değiştirecek tüm reformları yapacaktır.

“İdare-i maslahatçılar esaslı devrim yapamazlar” diyen büyük reformcu Atatürk'ün bu sözü, yeni Hükümetin düsturu olmalıdır. Başarısını candan dilediğimiz ve bünyesinde bu niteliği gördüğümüz Hükümetin idare-i maslahat yoluna saptığını, tutucu ve gerici düzene taviz verdiğini anladığımız gün karşısına çıkacaklar arasında biz de bulunacağız.

12 Mart muhtırası ordu ile birlikte artık bizim malımız ve emanetimiz olmuştur. Biz onu takip etmezsek o, bizi takip edecektir. Esasen bizi takip eden, Anıttepe'de tüten mânevi buhurdandır. Orada müspet ilim, özgürlük, kardeşlik, ile-

ricilik ve lâiklik ilkeleri tütmede ve her gün bütün vatan ufuklarını sarsmaktadır. 12 Martta bu ruhu aramak lâzımdır.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, vaktiniz çok geçiyor efendim.

İBRAHİM ÖZTÜRK (Devamla) — Çok az kaldı efendim.

Türkiye'yi idare edenler ve edecek olanlar gözlerini ve gönüllerini Anıttepe'den ayırdıkları takdirde hem kendilerine ve hem de memlekette felâket getireceklerini bilmelidirler. Onu, yalnız bayram günlerinde hatırlayanlar, Anıttepe'ye şekilleriyle değil, fikirleriyle, inançlarıyla gitmelidirler.

Türkiye'yi idare edenler ve edecek olanlar bir de Ordu ve gençlik faktörünü hiç hatırdan çıkarmamalıdır. Çünkü Atatürk büyük eserini, yani Cumhuriyeti onlara emanet etmiştir.

Türk Ordusu hiçbir zaman Devleti bizzat idare etme ihtirasına kendisini kap-tırmamıştır. O, ancak Atatürk ilkeleri tehlikeye düştüğü ve memleket bölünme tehlikesi ile karşılaştığı zaman bu yola girmek zorunluluğunu hissetmiştir. Böyle bir tehlikeyi gören Atatürkçü ordunun hissiz ve hareketsiz kalması asla düşün-lemezdi, önemli olan memleketi idare eden tüm politikacıların, siyasal partilerin, hükümetlerin orduyu bir zorunlulukla karşı karşıya bırakmamalarıdır. Kendi öz evlâtlarını harcamak pahasına demokratik idareyi koruma gayreti ile çırpınan Türk Ordusuna ancak minnettar olmak gerekir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün açtığı bu Yüce Meclisin, fakir ve kahraman halkı-mızın ümit mihrakı olarak ebediyen yaşamasına ve reformcu Erim Hükümetinin başarısına bağımsız bir üye sıfatı ile destek olma dileği ve kararı ile hepinize en içten saygılarımı sunarım. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri, Normal çalışma saatimiz dolmuş, biraz önce arz ettiğim gibi, çalışmaların devamı hususunda bir önerge gelmiştir. Ancak, önergeyi, bir saat ara vermek kaydı ile önerge sahipleri de lütfen müsaade ederlerse oylarınıza arz edeceğim. Zaten muvafakatlerini da bildiriyorlar efendim.

Sayın Başkanlığa

Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin bitimine kadar Genel Kurul çalış-malarının devamına karar verilmesini arz ve teklif ederiz.

A.P. Grubu adına

İbrahim Aytaç (Balıkesir)

C.H.P. Grubu adına

Necdet Uğur (İstanbul)

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum; kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Saat 20.10'da toplanılmak üzere birleşime ara veriyorum efendim.

Kapanma saati; 19.05

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER;** *Nuri Çelik Yazıcıoğlu (Çankırı)**M. Orhan Daut (Manisa)***Açılma saati; 20.10****BAŞKAN** — 81'nci Birleşimin 2'nci oturumunu açıyorum.

Görüşmelere devam ediyoruz.

Söz sırası, aleyhte, Sayın Enver Akova'nındır. Buyurunuz efendim.

ENVER AKOVA (Sivas) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım,

Huzurunuzda, Hükümet programı üzerinde şahsım adına görüşlerimi arz etmek için çıkmış bulunuyorum.

Tarihte mümtaz ve emsalsiz bir ırk olarak tanınan Milletimizin, dünyanın üç kıtasını fethedip, dördüncüsüne el attığı günlerde millî şahsiyetimizi temsil eden bir medeniyet kurarak, düşmanlarımızı bile imrendirmesi, sarsılmaz bir üstünlük şuuruyla olmuştur.

Sene 1923 Kenetlenen ve tek nefes halinde bir atmosfer vücuda getiren milletimiz, korkusuzca Dünya Devletlerine bağımsızlığını ilân edip, varlığını kabul ettirmişti.

Dedelerimizin kaniyla yoğrulmuş topraklarımızın sembolü olan bayrağımız göklere yükselmekte ve Devletimizin ismini “Türkiye Cumhuriyeti” olarak Dünya devletlerine duyurdu ve duyurmaktadır.

“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” ibaresiyle içinde bulunduğumuz ve şerefli birer üye olarak çalıştığımız Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin mânevi varlığı teessüs etmiş, sevinç gözyaşları akarken Allah'a uzanan eller, Türkiye'miz için niyazda bulunuyordu.

İşte 1923 yılının kompozisyonu.

Muhterem arkadaşlarım,

Aklın ve mantığın hâkim olmasıyla kurulan Cumhuriyetimizin mahsulü olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, yakın tarihimizde Ulu Atatürk'ün en mukaddes emanetidir. Yüce Meclis, Türk Milletimizin kendisinde mündemiç olduğu bir yasama ve denetleme organıdır. Bu organda cemiyetimizin muhtaç olduğu problemler çözülür ve çareler aranır. Bütün bu arzular ancak ve ancak demokrasi rejiminde düşünülebilir.

Demokrasi uzun mücadele devirlerinin mahsulüdür. Kuvveti hukukta arayan ve insanlara hürriyet getiren bir sistem olarak, hakkını aramasını bilen milletler için “en mütekâmil rejim” şeklinde ortaya çıkmıştır.

Aziz arkadaşlarım;

İdare tarihi, milletleri üç türlü deneme süzgecinden geçirmiştir.

1. — Monarşi, 2. — Oligarşi, 3. — Karar kıldığı demokrasi; uğruna bol bol kanlar dökülen demokrasi.

Demokrasi, halkın kendi kendini idare etmesidir. Ve bunun teminatı, yine halkın irade ve arzusuyla teşekkül ve tekevvün etmiş olan anayasalarda bulunmaktır. Aslında demokrasi, şüphesiz bir kaideler manzumesidir. Elbette demokraside iktidarlar, hâkimiyetlerini halkın çokluklarından aldıkları itimada bağlarlar. Çoğunlukta bulunan iktidarlar azınlıkta bulunan vatandaşların hak ve hukuklarını gözetirler, zulüm ve baskı yapamazlar. Bu kaide tersine döndüğü zaman, azınlıkta kalmış olan kişiler, ekseriyeti hâkimiyetleri altına almak ve iktidara fikirlerini zorla kabul ettirmek yoluna gidemezler. Zira bu halde ortaya hukuk dışı birtakım anarşik hareketler çıkmış olur ve bu, bütünüyle bir kaos yaratır. Demokrasinin olduğu yerde onun yokluğundan bahsedilemez, yokluğu halinde de varlığından söz edilemez. Bu bir mantık kaidesidir.

Yüce Parlâmentomuzun fikir ve kanaat grupları, yani partiler, hem Hükümet, hem de siyasi mücadelelerde, birer disiplin kadrosudur. Demokraside kanun, her hangi bir şahsın sınıf ve zümrenin isteğiyle çıkamaz. Dolayısıyla Parlâmentoda kanun, halkın müşterek aidiinin ve serbest reyinin tecellisi olarak çıkar.

Medeni ve siyasi bütün hakların ölçüğü işte bu kaidelerdir. Bu kaidelerin dışında Parlâmentonun yara almasından değil, yokluğundan bahsedilir.

Muhterem arkadaşlarım;

Bir buçuk seneyi bulan bir süreden beri milletvekili olarak Yüce Mecliste bulunuyoruz. Bu müddet içinde maalesef demokrasimizin üzerine gölge düşürebilecek mahiyette birçok olaylarla karşılaştığımızı da ifade etmek isterim. İşte ben, Türk Milletinin itimadı ve teveccühü ile bu sıralara oturma şerefine nail olmuş ve millet adına milletin kürsüsünde düşünce ve fikirlerimi serbestçe söyleyebilmek imkânını bulmuş bir milletvekili olarak, içinde yaşadığımız hâdiseyi böylesine bir tahlile tabi tutuyorum.

Buna göre, millî iradenin hakiki ve yegâne temsil edildiği yerin Türkiye Büyük Millet Meclisi olduğudur. Ve bu sistemde her şeyin sarıh ve katî mahiyette yani, yeni anayasa ile tahtı emniyete alınmış bulunduğu.

Bu durum muvacehesinde diyorum ki, bu, Türkiye’de halkın idareye iştiraki mücadelesinin değişik bir safhasıdır. Anayasada hükümetlerin nasıl kurulacağı ve nasıl seçileceği açıkça beyan edilmiş olmasına rağmen, içinde bulunduğumuz bu zor ve zorlayıcı şartlar tehaddüs etmiştir. Olaya bu açıdan baktığımızda Sayın Nihat Erim tarafından kurulmuş bulunan Hükümetin Anayasaya uygun bir prosedür dâhilinde kurulmuş olduğu inancında değilim.

TUFAN DOĞAN AVŞARGİL (Kayseri) — Geç fark etmişsin geç...

ENVER AKOVA (Devamla) — Zira 12 Mart muhtırasıyla ortaya çıkan olayın hiç tahliline geçmeksizin onu takip eden günler zarfında Sayın Cumhurbaşkanıamızın tarafsız bir başbakan araması ve sonunda bir siyasi partiye mensup Sayın

Erim'in, istifa ettirmek suretiyle Başbakanlığa atanmış olması, beni tarafsızlık niteliğinde tatmin edememiştir.

Ayrıca, bu Yüce Mecliste milletin iradesi ve seçmesiyle görev ifa eden 450 Sayın Milletvekili ve Senato kanadında aynı şartlarla gelmiş bulunan 180 senatör, sanki genç beyinleri ve ehliyetleri yokmuş gibi bir kenara itilmişlerdir.

Parlâmento dâhilinde kabineye az sayıda, Parlâmento dışından ise çok sayıda üyenin getirilmesini de yadırgamış bulunuyorum.

Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Parlâmentodan gücünü alamayan bir Hükümetin programını gerçekleştiremeyeceğini belirtmek isterim. Bu nedenle programını müzakere ettiğimiz Hükümetin güçlü ve inandırıcı olacağına inancım yoktur.

Bu şartlar dâhilinde Hükümet programının tahliline geçiyorum.

1. — 22 sayfadan ibaret olan programda Türkiye'mizin halledilemeyecek problemleri kalmamış, bütün bunlar dile getirilmiştir. Bu problem ve arzuların halledilmesi ve yerine getirilmesi için, bol bol vaatler yoluyla, hesap ettiğimizde, yüzün üstünde Yüce Meclisten kanunun çıkması gerekmektedir. Sayın Erim kısa müddet içinde bunları gerçekleştirebilecek midir? Sayın Erim Hükümetinin vasfı reform hükümeti olduğuna göre, Hükümet bu reformları kısa bir müddet içinde nasıl yapacaktır? Bunları yapabilmesi için kanaatimce icra ömrünün çok uzun olması gerekir.

2. — Bol bol yapılan vaatler kapalı bir zarf niteliğindedir. Programı dikkatli okumama rağmen, programda çözüm yolu olarak kilidi bulabildim ama anahtarının izine bile rastlayamadım. Şurasını itiraf etmek gerekir ki, programda çözüm bekleyen meseleler maddi cepheye dayandığı gibi, bunlar, aynı zamanda uzun senelerin kucağında çözümlenebilecek konulardır. Sayın Başbakandan bu hususun açıklamasını önemle talep etmekteyim.

3. — Toprak reformunun ifade edildiği cümlelerde, kelimelerde sihir anlamından başka bir şey çıkaramadım.

Bugün dünya tarımı, dev çiftlikleri bile yetersiz buluyor, onları bile birleşik işletmeler haline getiriyor. Toprak reformu, kolay kolay çözümlenecek bir problem değildir, öyle zannediyorum ki, milyarların konuşacağı bir iştir bu.

BAŞKAN — Sayın Akova, üç dakikanız var efendim.

ENVER AKOVA (Devamla) — Bitiriyorum Sayın Başkanım.

Değerli arkadaşlarım;

Millî Eğitim reformuna gelince, programın bilhassa bu konuyla ilgili olarak iki cümlesinde hayli düşündüm ve bir mâna çıkaramadım. Yalnız hatırımdan geçen şudur; Huzurunuzda İmam-Hatip Okullarının durumlarını zabıtlara tescil ettirmek için bu okulların hüviyetinden biraz bahsetmek istiyorum. İmam-Hatip Okulları, ilk devresi dört, ikinci devresi üç sene olmak üzere yedi senedir.

Sayın Hükümet programında "İmam-Hatip Okulları Ortaöğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunacaktır" deniyor.

Sizlere soruyorum muhterem arkadaşlarım; dört senelik ilk devrede meslekî derslerin yanında bir tarafta Fransızca, Farsça, Arapça okunurken, diğer taraftan tarih, coğrafya, inkılap tarihi, Cumhuriyet tarihi, edebiyat, psikoloji gibi bütün dersler de okunmaktadır.

Bu ibareden benim anladığım şudur; İmam-Hatip okullarının üzerinde durulacak bir dâvası yok, sadece İmam-Hatip Okulu mezunlarının, öyle tahmin ediyorum ki, Sayın Hükümet bunda samimî olacaktır-üniversitelere girmesini sağlayacaktır. Anladığım ilk mâna budur.

İkincisi, İmam-Hatip Okullarının, inşallah öyle olmayacaktır, ilk devresini kaldırıp, orta öğretime uydurarak, yalnız pozitif ilimlerle bu talebeleri lise kısmında tutmak suretiyle bir eğitim sistemi düşünülmektedir. Bu takdirde Libya'da Camiat'üs Sunusiyyet'il İslâmiyye'de atalarımızın, şeyhülişlâmlarımızın, Ebû Suud'un tefsirlerini Araplar okurken Türkiye'mizden çıkan bir Cumhuriyet çocuğu, o hapsedilmiş eserlerimizi okumayacak mıdır; meslekî dersleri kaldırarak bu hüviyeti mi İmam-Hatip Okullarına vermek istiyoruz? Bunun açıklanmasını Sayın Hükümetten önemle rica ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Akova, vaktiniz tamamdır efendim.

ENVER AKOVA (Devamla) — Bitiriyorum efendim.

Değerli arkadaşlarım;

Vaktimin az olması sebebiyle konuşmamla son vereceğim.

Bu şartlar dâhilinde, şahsan bu Hükümetin Türk Milleti için yapabileceği en büyük hizmet, olsa olsa Meclisi seçime sokabilecek bir atmosferi temin edebilmesi ve yine iktidarı, Anayasa gereğince, milletin tercihine bırakabilecek bir ortamı hazırlayabilmesi olabilir. Bunun, Hükümet programında hiç bahis konusu edilmemiş olmasını calibi dikkat buluyorum.

Seçim kanununun hazırlanması ayrı bir konudur ve bu sebeple bir türlü güven duygusuna sahip olamıyorum. Hükümet bana bu güveni verebilmelidir. Bunu ümit ediyorum ve bekliyorum.

Yüce Meclise en derin saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — 6 Sayın üye konuşmuş, 4 tane ayrı yeterlik önergesi gelmiştir.

HÜSAMETTİN AKMUMCU (Isparta) — Aleyhte konuşacağım.

BAŞKAN — Okunduğu zaman efendim.

Sayın Başbakan, buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Büyük Meclisin Sayın üyeleri, iki gün önce sunmuş olduğumuz program üzerinde, bugün, partilerimizin gruplarının Sayın liderleri, sözcüleri görüşlerini açıkladılar. Büyük Meclisin iki Sayın üyesi de, şahısları adına konuştular. Sırası ile bunlara cevaplar arz edeceğim.

Sayın İnönü, çok istifade ile dinlediğimiz konuşmasında, Türkiye tarihinde, yakın devirlerde askerî müdahalelerin nedenleri ve sonuçları üzerinde durdular.

Hükümetimizin sunmuş olduğu programı olumlu olarak karşıladıklarını beyan buyurdular. Bunlar hakkında ayrıntılı konuşmayacağım, zaman ilerlemiştir. Yalnız, ilki nokta üzerinde duracağım.

Sayın İnönü, petrol konusuna temas ettiler ve bunun önemi üzerinde durdular. Biz de Hükümet olarak petrol konusu üzerinde aynı önemle duruyoruz ve yer altı petrol servetimizin, en azdan, Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar zengin olmasına rağmen, bugüne kadar fazla bir netice alınamamış olması üzerine eğileceğiz ve bunu en rasyonel şekilde değerlendirmek için, üzerinde ilmî ve teknik çalışmalar yapacağız.

Keza, dışarıdan ithal edilmekte olan petrolün de, diğer medeni dünya ülkelerindeki şartlarla ithal edilmesini, o fiyatlarla ithal edilmesini sağlamaya çalışacağız.

Yine, Sayın İnönü konuşmalarında, toprak reformu, tarım reformu konusuna temas etti ve çok haklı olarak partilerin, kimisinin toprak reformu, kimisinin de tarım reformu üzerinde durduklarını ve fakat muhteva itibariyle, aşağı-yukarı her ikisinin de, biri "toprak reformu" derken aynı şeyleri kastettiğini, öteki de "tarım reformu" derken, aynı şeyleri kastettiğini söylediler.

Bu fırsattan istifade ederek, ben de, Hükümetinizin bu konuda ne düşündüğünü söyleyeyim.

Biz, "toprak reformu" ve "tarım reformu" sözlerini, birbirinin müterafiki olarak kullandık. Yani, Türkiye'de dağıtılabilecek durumda olan toprakları vatandaşlara dağıtmakla tanın meselesi hallolacak, toprak meselesi hallolacak, böyle bir hayat peşinde değiliz.

Öte yandan, toprak reformu yapmadan, sadece tarım ürünlerinin fazlalaşmasını sağlamak için araç ve gereç temin etmek, sadece vatandaşlara tarım eğitimi önemle ele almakla da bu işin sağlanacağına kanii değiliz. İkinci Cihan Savaşından sonra, hemen hemen her memleket toprak reformunu yapmıştır. Bunların içinde çok başarılı netice alanlar olduğu gibi, fazla basan almayanlar da olmuştur.

Sırası gelmişken, toprak reformu ve tarım reformundan bahsederken bir noktaya temas edeyim. Sayın Dengiz, çok haklı olarak toprak reformunun iki yönlü olduğunu, bir sosyal yönü bulunduğunu, bir de ekonomik yönü bulunduğunu işaret etti. Çok yerinde bir işaret, meselâ Hindistan; toprak reformu, tarım reformu yapmıştır, ekonomik yönünde başarılı olmuştur, tarım ürünlerinin gelişmesine, artırılmasına muvaffak olunmuştur ama sosyal yönünde başarılı olunamamıştır. Yani, Hindistan'da topraksız çiftçiye toprak temini işi kemaliyle sağlanamamıştır ama tarım ürünleri artmıştır.

Biz, programımızda da söylediğimiz gibi, bu konuda şöyle hareket etmeyi düşünüyoruz; Eldeki, şimdiye kadar yapılmış hazırlıkları değerlendireceğiz, değerlendiriyoruz. Bundan başka, bu güne kadar, ikinci Dünya Savaşından sonra toprak reformu yapmış ve bunda en başarılı neticeyi almış olan memleketlerin tecrübelerinden de faydalanmak istiyoruz. Onların uzmanlarını memlekete davet edip, onlara da işi bir kere inceletmek istiyoruz. Yani, toprak konusunda da en rasyonel şekilde nasıl hareket etmek mümkünse o şekilde hareket etmek istiyoruz.

Takdir edersiniz ki, Hükümetiniz henüz vazifeye başlayalı bir hafta kadar bir zaman oldu ve Yüce Meclisin güvenoyunu almadan da, daha derinliğine, hazırlıklara girişmek bahis konusu olamazdı.

Şimdi, Sayın Feyzioğlu'nun konuşmasına geçiyorum. Sayın Feyzioğlu, hakikaten çok olumlu, aydınlatıcı ve bizi faydalandırıcı bir konuşma yaptılar. Memleket sorunlarının birçok veçhelerine vukufu bir tarzda temas buyurdular. Bu arada, dış münasebetler üzerinde, diğer noktalarda bir şey söylemiyorum, çünkü biz de kendisi gibi yahut kendisine çok yakın düşündüğümüz için Yüce Meclisin vaktini almak istemiyorum.

Dış münasebetler konusu üzerinde haklı olarak durdular ve bilhassa şuna işaret ettiler; Kıta Çin'ini tanıma meselesinde dediler ki; "Kıta Çin'ini tanıyacağız" Kıta Çin'ini "tanıyacağız" diye bir kararımız yok, inceleyeceğiz, tetkik ediyoruz. Millî menfaatlerimiz tanımayı üstün kılsa tanıyacağız. Başka hiçbir mülâhazayla bağlı kalmayacağız.

Bu noktada şuraya işaret buyurdular; tanıyan memleketlerde görülmüştür-hakikaten görüyoruz-Kıta Çin'e bir sefaret açar, bir elçilik açar, âdeta bir ordu kadar kalabalık elçilik mensubu vardır ve bunların başlıca vazifesi, de, o memleketin işçilerinde "sübversif hareketler" denilen kışkırtıcı, tahrikçi hareketlere girişirler.

Gene bu konuda, Sovyetlerle olan münasebetlerimize de haklı olarak temas ettiler ve "Sovyet Radyosu" dediler, "Sovyet Radyosu" değildir ama "Bizim Radyo" devamlı olarak bizim işçilerimizle meşgul olmaktadır ve sübversif neşriyatına devam etmektedir.

Arkadaşlar, bu noktada gayet sarahatle şunu arz etmek isterim, Hükümetiniz iyi komşuluk münasebetleri gütmek istediği memleketlerden, ülke bütünlüğüne saygı, bağımsızlığına saygı, haklarına saygı yanında işçilerine karışmamayı da başlıca bir şart olarak talep etmektedir. Komşu memleketlerle ve uzak memleketlerle iyi münasebetleri yürütmemiz, geliştirmemiz İçin başlıca şart, bizim işçilerimize karışmamak ve Türkiye'deki sübversif faaliyetleri yani, el altından tahripkâr faaliyetleri körüklememek, beslememektir. Bunlar körüklendiği, beslendiği nispette, o memleketin bizimle olan ilişkilerinin, dostluk içinde gelişmesi engellenmiş olur.

Demek ki, Türkiye ile iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerinin gelişmesi, bizim elimizde değil, bizim komşularımızın elindedir. Çünkü biz Türkiye olarak hiç kimsenin işçilerine karışmıyoruz, hiç kimsenin rejimiyle meşgul olmuyoruz, hiçbir memlekette el altından tahrikler yapmaya çalışmıyoruz. Bunun mukabilini istemek, beklemek de bizim hakkımızdır.

Yine, Sayın Feyzioğlu, ikili anlaşmalardan programda bahsedilmemiş elmasına temas ettiler.

Programın baş sayfalarının birinde de arz ettiğimiz gibi, programda temas edilmeyen noktalar, Hükümetin ihmal ettiği, meşgul olmayacağı, terk ettiği noktalar değildir. Söylüyoruz, İkinci Beş Yıllık Plânda, 1971 bütçesinde mevcut olup da yürütülmekte olan hususları biz tahsisen "bu programda, bu noktayı şu suretle de-

ğiştireceğiz” demezsek, o demektir ki, İkinci Beş Yıllık Plân olduğu gibi yürüyecek, bütün önemiyle takip edeceğiz; o demektir ki, 1971 bütçesindeki hususlar bütün önemiyle takip edilecektir. İkili anlaşmalar hususundaki görüşlerimiz bu kürsüde müteaddit defa ifade edilmiştir. O görüşler dâhilinde, tabii anlaşmalar ve bilhassa ana anlaşma da gözden geçirilecektir.

Tekrar ediyorum, Hükümetiniz henüz işbaşına geleli bir hafta olmuştur ve bu bir haftayı da biz, program hazırlıklarıyla geçirdik, henüz dosyaların içine girip de, meseleleri incelemiş değiliz.

Bu vesile ile bir noktaya daha işaret edeyim, insanlar Parlâmentoda muhalefette iken başka türlü, daha rahat konuşurlar, Devlet sorumu altına girdiği zaman, Devlet dosyalarını tetkik ettiği zaman başka türlü konuşurlar. (A-P. sıralarından alkışlar ve “Bravo” sesleri)

Dış Ekonomik ilişkiler Bakanlığı konusuna da haklı olarak temas ettiler. Ben, Sayın Feyzioğlu’nun, öteden beri bir Dış Ticaret Bakanlığı tesisine taraftar olduğunu bilirim. Hattâ 1970 bütçesi üzerindeki konuşmalarını da hatırlarım. Gene, o konuda da diyeceğim ki; biz fikir olarak mevzuu ortaya attık ama mesele daha inceleme safhasındadır, işaret ettikleri mahzurları bertaraf etmeksizin ama faydayı sağlayacak bir formülü aramaktayız, henüz biz de bulmuş değiliz.

Doğu bölgesinden bahis buyruldu. Doğu bölgesinden programda ayrıca bahsedilmemiş olması, bu konuya Sayın Dengiz de bahsetti, Doğu bölgesinin ihmal edildiği mânasına alınmasın, rica ederim. Arkadaşlarımdan benim kadar Parlâmentoda eski olanlar hatırlayacaklar, 1948 yılında Doğu Kalkınma Plânım ilk defa ortaya atan ve o zamanki Hükümete kabul ettiren, o zamanki bütçeye de ilk tahsisatı koyduran insan benim. 1948 de bu oldu.

Sonra, “Memleketin Doğusu, Batısı yoktur, cümlesi beraber kalkınacak” dendi. Doğu Kalkınma Plânı terk edildi, 22 sene bu şekilde kaybettik. Keşke, o Doğu Kalkınma Plânı devam etseydi de, şimdi Doğu kim bilir ne halde olurdu.

Karma ekonomi hususunda ben zannediyorum ki, plânda kâfi derecede teminat vardır. Plânın iki yerinde; birinde karma ekonomide yani, “Türkiye kalkınmasını karma ekonomi içinde yapacaktır” sarahati vardır, bir yerinde “özel teşebbüsün Anayasada yazılı olan ifadelerle güvenlik içinde çalışmasının sağlanacağı” söylenmiştir.

Arkadaşlar, Türkiye Devleti bir devamlılık içindedir, Hükümetler değişir, ama Devlet devam eder. Şimdi, İkinci Beş Yıllık Plân tatbik edilmektedir. İkinci Beş Yıllık Plânın öngördüğü tarzda, Türkiye karma ekonomisi sistemi içinde çalışmalarına devam edecektir. Söylenenler, söylentiler, hepsi ya bir vesvesedir yahut maksatlı uydurmalarıdır, buna emin olabilirsiniz.

Emeklilik meselesine de temas buyurdular; “Bütçe Kanununa konulmuş olan emeklilere ait avans hükmü iptal edilebilir” dediler. Doğrudur. Bu husustaki karan süratle alacak, âdil bir tedbir olarak, ya, Mecliste halen bulunan kanunu yürüteceğiz, ya da, çok kısa bir zamanda yeni hükümler getireceğiz. Düşüncemiz budur. Programın 10’ncu sayfasında da bu noktaya temas edilmiştir.

Millî savunmadan bahsederken, Silahlı Kuvvetlerimize huzursuzluk veren hâdiselerin neler olduğunun açıklanması istendi.

Arkadaşlar, şu bir haftalık zamanda benim öğrendiğime göre, Silahlı Kuvvetlerimizin kendi içinde huzursuzluğu yoktur. Silahlı Kuvvetlerimize huzursuzluk dışarıdan gelmektedir. Silahlı Kuvvetlerimizde gençler var; Orta-Doğu Teknik Üniversitesinde öğrencidir. Silahlı Kuvvetlerimizde gençler var; Tıp Fakültesinde öğrencidir. Akşam olduğu zaman evlerde hep beraber toplanıyorlar, aynı mevzuları hep beraber konuşuyorlar. Sirtında üniforma olmakla, olmamak arasında fark olmuyor. Onun için eğer biz, memleketteki umumi huzursuzluğun kökenlerine inip çarelerini bulabilirsek, Silahlı Kuvvetler içindeki huzursuzluk da dışarıdan akseden huzursuzluklar-kendiliğinden ortadan kalkacaktır zannediyorum.

Sayın Orhan Dengiz çok haklı olarak bir noktaya temas etti. O noktaya temas ettiği için kendisine bilhassa teşekkür ederim.

“Seçim kanunu ele alınırken okuma-yazma bilenler, okuma-yazma-bilmeyenler gibi bir ayırım yapılacağı rivayetleri de ortaya yayılmıştır” dediler. Bunlar nereden çıkıyor ben anlamıyorum. Hiçbir zaman benim ağzımdan böyle bir söz çıkmamıştır. Ben 1945’ten beri politikadayım; Türkiye’de, efendim “ilkokul tahsili olanlar reye iştirak etsin, ortaokul tahsili olanlar reye iştirak etsin” diyenler 1945’ten bu tarafa yapılan seçimlerin sonucunu tetkik etmemiş olan insanlardır. Bu sonuçlar tetkik edildiği zaman görülür ki, okuma-yazma dilimleri arasında büyük bir oran farkı yoktur, aşağı yukarı birbirine yakındır ve Türkiye artık bu noktaya geldikten sonra, yani supraj universale geldikten sonra geri dönemez, dönmemesi lâzım. Hükümetimizin de biran dahi hatırından böyle bir şey geçmemiştir. Bunu en kesin şekilde huzurunuzda temin edebilirim. (*Alkışlar*)

Sayın Orhan Dengiz gene çok önemli bir noktaya temas buyurdular, “Tarım kazançlarının vergilenmesi güçtür” dediler. Hakikaten güçtür. Bu konuda idari ve siyasi güçlükler vardır. Siyasi güçlüğü hallinde Yüce Meclisin bize yardımıyla idari güçlükler çare bulabileceğimiz kanaatindeyiz. Tarımın ciddi bir şekilde vergilendirilmesi, toprak reformunun gerçekleştirilmesi ve tarımın çağdaş teknolojiye ulaşması sosyal adalet yönlerinden kaçınılmaz bir konudur. Tarım Vergisi küçük çiftçileri hedef tutan bir vergi olmayacaktır. Bunda teminat verebilirim. Bugün haksız yere vergi dışı kalan tarım gelirlerinin, büyük gelirlerin vergi matrahına alınması düşünülmektedir, ama arz ettiğim gibi, bu da ceffel kalem alınacak değildir, bunun da incelenmesi ve en ilmi şekilde bir neticeye varılması şarttır.

Sayın Dengiz, “Programda köye tahsisan temas edilmediğini” söylediler. Zannediyorum bunda bir zühul olacak. Çünkü programın 17’nci maddesi bundan uzun bahsetmektedir. 17’nci maddede; “orman içi, orman kenarı, orman dışı köyler” demek suretiyle Türkiye’nin topografyasını, Türkiye’nin yerleşmesini bilen insanlar bilirler ki, Türk köylerinin çoğu, pek çoğu ya orman içindedir, ya orman kenarındadır, ya orman dışındadır ve köylü problemi de bu suretle programımıza alınmıştır. Tekrar ilâve ediyorum; İkinci Beş Yıllık Plânda, 1971 bütçesinde köy için derpiş edilmiş hususlar da bunlara ilâve olarak devam edecektir. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) Nitekim toprak ve tarım reformu kimin için yapılıyor? Köylü için yapılıyor.

Arkadaşlar sırası gelmişken bir noktaya da işaret edeyim; bizim toprak ve tarım reformu anlayışımız, küçük çiftçiye toprak sahibi yapmaktır. Topraksız köylümüze, atalarından beri toprak üzerinde yaşamaya alışmış olan köylümüze toprak sağlamaktır. Türkiye gibi az gelişmiş, gelişmekte olan bir memlekette; sanayileşmiş, çok gelişmiş olan memleketlerin büyük çiftlik usullerinin yararlı olacağına kaani değiliz. Köylünün, çiftçinin, artan nüfus karşısında bir kısmının topraktan alınıp sanayiye sevk edilmesi lâzımdır. Köylüyü toprak üzerinde bırakırsak hiçbir zaman kalkınamaz. Çünkü Türkiye'nin ekilebilir toprakları mahduttur. Toprak dâvasının ve köylünün geçiminin halli de sanayileşmenin gelişmesine bağlıdır. Çoğalan nüfusu topraktan alıp sanayiye verirse köylünün problemine çare bulmuş oluruz.

Keza, köylünün kalkınması için eğitim reformunu da dikkatinize sunarım. Bizim şimdiki eğitim reformu, zengin memleketlerin eğitim reformudur. Türkiye'de bugün ilkokulu bitiren çocuk ne işe yarar, ortaokulu bitiren ne işe yarar, liseyi bitiren ne işe yarar? Ta ki üniversiteye gidecek, üniversitenin de geçerli sahalarından birinde test imtihanında muvaffak olup yer bulursa altın bileziği bileğine takabilecektir.

Derler ki;-tahkik edip öğrenemedim-"Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Sinoloji şubesinde; Sümeroloji şubesinde bütün dünyaya bir asır yetecek Sinolog ve Sümerolog yetişmektedir" Onun için, eğitim reformu derken, sekiz senelik zorunlu bir eğitimi ve dördüncü seneden itibaren çocukları bir mesleğe, bir sanata yönelten bir eğitimi bizim Hükümetimiz, belki, sonuna kadar başaramaz, ama onun plânlarını yapar başlatırsa, bizden sonra gelen Hükümetler de o yolda devam ederler ve köylünün kalkınmasına bu da önemli bir hizmet olur.

Keza, bütün yurda yaygın olan sağlık ve sair sosyal yardım ve reform tedbirleriyle gerek az gelişmiş bölgelerin kalkınmalarının, gerekse köy ve köylü sorunlarının temelinden çözümleneceğine kaniiz. Bu sözlerimle şunu ifade etmek istiyorum arkadaşlar; Türkiye nüfusunun bugün yarıdan çoğu köylüdür ve bizim programımızda "köylü" adı zikredilmeksizin, başka başlıklar altında söylenmiş olan tedbirlerin çoğu da köyü hedef tutmaktadır, köylüyü hedef tutmaktadır.

Sayın Dengiz'e tekrar teşekkür ederim. Çünkü çok can alacak noktalara temas etti ve bunlar kamuoyunda yanlış yorumlara sebep olmaktadır. Maliye Bakanı arkadaşım; "Kimseyi rahatsız etmeden finansman meselesine çare bulacağız" dediği zaman, herkes "ne oluyor" diye sordu, ben de onu hissettim. Maliye Bakanının temas ettiği finansman; günlük, âcil olan ve bugünlerde tediye edilmesi lâzım gelen bir 200 milyon lira lâzımdı ki, onu, kimseyi sıkıntıya sokmadan bulmak konusuydu... (A.P. sıralarından gülüşmeler, alkışlar) Kimseyi sıkıntıya sokmadan bulundu, ödendi ve bitti.

Demokratik Parti adına konuşan Sayın Talât Asal, daha önceden bu Hükümete güven vermemek kararı ile bu kürsüye geldiği için, ben onun ortaya koyduğu noktalar hakkında ne söylesem faydası olmayacaktır ve şu saatte Yüce Meclisinizin beyhude yere vaktini almış olacağım. Karar verilmiştir, bizim Hükümetimize güvenleri yoktur, güvensizdirler. Onun için onun durduğu noktalar üzerinde beyhude yere vaktinizi almayacağım.

Kendi adına konuşan Sayın İbrahim Öztürk çok kıymetli mütalâalar öne sürdüler, o arada bir şey daha söylediler; “Büyük Atatürk; idare-i maslahatçılar esaslı reform yapamazlar, buyurmuşlardır” dediler. Doğrudur, idare-i maslahatçılar esaslı reform yapamazlar.

Biz, reform Hükümeti, olarak geldik ve iddia etmedik ki, Türkiye’de ilk gelen reform Hükümeti biziz, son gelen de biz olacağız. Böyle bir iddiamız yok. Biz, reform yapmak için geldik. Asla idare-i maslahata sapmayacağız, her kanunumuzu Yüce Meclise getireceğiz.

Dikkat ederseniz, ben vazifeyi devraldığım günden itibaren Sayın Cumhurbaşkanı bana “Kabineyi kur” emrini verdiği andan itibaren daima her beyanımda tekrar ettiğim şey; “Ben büyük Meclisle çalışacağım. Benim iki merciim vardır; birisi Sayın Cumhurbaşkanıdır, biri Büyük Meclistir” dedim. Kanunları hazırlayacağım size geleceğim. Size gelmeden evvel liderlerinizi bulacağım, ikna etmeye çalışacağım. Bir defada edemezsem, bir defa daha arayacağım. Sayın Demirel’in kendisine de söyledim; “Sen bana bir defa gelersen ben sana yirmi defa geleceğim. Sabahleyin evden çıkarken telefon edeceğim, Devletin mahrem meselelerini seninle konuşacağım” dedim. Hükümete iştirak eden partilerle istişare etmeden Meclisin önüne çıplak çıkmayacağız. Önden hazırlanacağız, mümkün olan yerde konsensüsü, elbirliğini, işbirliğini temin edeceğiz. Çünkü memleket bugün o ortamdadır ki, eğer bizler anlaşabilirsek rejim kurtulur, bizler anlaşamazsak istikbal karanlık olur.

YÜKSEL MENDERES (Aydın) — Hesabı da beraber vereceksiniz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Öyle.

Onun için, Sayın İbrahim Öztürk müsterih olsunlar, hiçbir zaman bu Hükümet idare-i maslahata sapmayacaktır. Başaramadığı yerde, reform kanununu geçiremediği yerde demokratik usullere uygun olarak “Ben bu işi başaramıyorum” deyip affını rica edecektir.

Sayın Enver Akova bir-iki noktaya temas ettiler, bizim Hükümetin kuruluş tarzını Anayasa aykırı buldular.

Arkadaşlar, kendilerinin insafına müracaat ederim; Sayın Cumhurbaşkanı, Genel Sekreteriyle evvelâ fikrimi aldıktan sonra beni vazifeye çağırdığı zaman, ben odaya girdiğim zaman vazo kırılmış, yerde parça parça idi. Vazoyu ben kırmadım. Beni çağırdı, vazoyu gösterdi; “sana büyük fedakârlık düşüyor, ilk istediğim partiden istifa etmektir, partiden istifa edeceksin” dedi. Düşündüm ki ben 30 senedir, hatta 30 seneden fazla bir zamandır bu partinin üyesi idim ve partiden istifa etmenin ne demek olduğunu bilirim ve istifa ettiğim andan itibaren de hiç kimse beni, o partinin disiplinine ve o partinin menfaatlerine bağlayamaz, sürükleyemez. Ben bu fedakârlığı göze aldım, bütün gücümle parti liderleriyle birlikte ve bilhassa Adalet Partisi bu Meclisin en kalabalık partisi olduğu için, Adalet Partisiyle birlikte şu demokratik rejimi tekrar rayına oturtmaya çalışacağım, sizler yardım ederseniz, (“Bravo” sesleri) Onun için Sayın Akova müsterih olsun; ben onun tahmin ettiği insan değilim, olmadığımı zaman gösterecektir.

“Reformlar için zaman lâzım” buyuruyorlar. Doğrudur. Reformların bazısı için çok zaman lâzım, fakat bazısının programları derhal mütehasşislarına yaptırılır, yoluna konabilir, başlanabilir ve o reformlar; meselâ tarım reformu, eğitim reformu, ben şahsan eğitim reformuna çok ehemmiyet veririm, senelerdir bu kürsüden ifade etmişimdir, başlanırsa, o zaman, sonradan gelecek Hükümetler ondan dönmeyiz, dönemeyiz ve o reformlar yürür.

Bana derse ki; “Sen seçim kanununu ne zaman hazırlayıp getirip de Meclisi seçime götüreceksin?”

Arkadaşlar, ben seçim kanununu çabuk hazırlarım, altı ayda hazırlarım, ama seçime ben karar veremem, seçime siz karar vereceksiniz. Seçim kararı vermek Hükümetin hakkı değildir, Meclisin hakkıdır, Meclisin imtiyazıdır. Arzu ettiğiniz zaman seçime karar verirsiniz, seçime gideriz.

İmam-hatip okulları için endişeleri yersizdir, İmam-Hatip Okullarının; tıpkı kendilerinin düşündüğü, gibi, modern memleketlerdeki din okulları gibi, Millî Eğitim Bakanlığının nezareti altında kemaliyle işleyebilmesi için biz Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olmasını istiyoruz.

Dün bana Kocaeli’den 300 kişi geldi. Bunların arasında çocukluk arkadaşım Hafız da vardı, gazeteler de yazdı. Hafız bana soruyor; -Hafız Mehmet- “Sen ezanı Türkçe mi yapacaksın?” Bunu nereden çıkarıyorsun dedim ben böyle bir şey söyledim mi?.. “Yok ama, öyle söylüyorlar” dedi. E, hani ya “lâiklik var” dedik, lâiklikte millet ne isterse o olur... Kamu nizamına dokunmadıkça dinini istediği gibi tatbik eder. Ben ne karışırım ezanın Türkçe mi okunacağına, Arapça mı okunacağına? Bizim işimiz değil o? (C.H.P. ve A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

“Peki, İmam-Hatip Okulları ne olacak?” dedi. Cevaben dedim ki, “İzmit’te İmam-Hatip Okulları açılırken göbeğimiz çatladı; Para toplayalım da binayı yapalım, diye. Binayı yaptıktan sonra, Maarif Vekâletine yalvaralım da hoca tâyin etsin. Orta mektep hocası bulunduydu, bulunmadıydı, dedim, hatırlıyorum!” dedi. (“Bravo” sesleri) İşte bunu nizam haline getireceğiz ve Maarif Vekâleti bununla da meşgul olacaktır. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım; sözlerimi şöyle bitirmek istiyorum;

Baştan beri söylediğim gibi; Hükümetiniz, güvenoyu verirsiniz işbaşında kalacaktır, güvenoyu vermezseniz işbaşında kalmayacaktır. Güvenoyu verdikten sonra, güveninizi her an geri almak Anayasa gereğince sizin imtiyazınızdır, hakkınızdır. Ama güvenoyu verirsiniz, sizden aldığımız güvenle bu reformları başarmaya çalışacağız. Hazırladığımız her kanunu size getireceğiz.

Bir noktaya tekrar işaret edeyim; Birinci vazifemizin, memlekette huzuru ve sükûnu temin etmek olduğunu gayet iyi biliyoruz. Böyle Devlet olmaz. Böyle üniversite olmaz. Böyle üniversite muhtariyeti olmaz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar) Medeni bir memlekette kürsüye çıksın; âzami kürsü hürriyeti ile Mao’yu, Che Guevera’yı methetsin, kimi isterse methetsin. Ama mukabilinde kapitalizm de methedilirse edilecek; ona zorla mâni olmak yok. Sokağa çıkıp “eylem

yapıyorum” diye cam kırmak yok; kurşunlamak yok. Bunu yapan, Devleti karşısında bulacaktır. (*“Bravo” sesleri*) Bunun yanında, öğrencilerin meseleleri olabilir. O meselelerin üzerine eğiliriz, çarelerini ararız. Ama illâ da ben, devrim, yani şu mânada devrim, “İhtilâl yapacağım” diyene, ben Devletin boynunu uzattırmam. “Seni öldüreceğim diyeni” ben evvelâ öldürürüm. Hiç bunun şakası yoktur. (*C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*)

TRT ye temas edildi. Arkadaşlar, programımızda dikkat ettinizse “Ulusal TRT” dedik, “Millî TRT” dedik, Sayın Feyzioğlu, “Ulusal”, “Millî” manasınadır. Elbette öyle olacaktır, başka türlü olamaz.

Hatırlarsınız, 1903 senesinde bu Mecliste TRT Kanunu konuşulurken, ben çıktım, bu konudaki görüşlerimi söyledim. Yine aynı kanaatteyim.

A.P. SIRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — TRT Devlet içinde Devlettir.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamlı) — TRT muhtardır, muhtar olsun, TRT Hükümetin borazanı olmasın; sabah akşam bizi methetmesin; partiler arasında ayrıntı gütmesin. Ama TRT millî olacaktır. TRT, Türkiye Cumhuriyetinin TRT si olacaktır. Bunun hazırlığını yapacağız ve huzurunuza geleceğiz. (*C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*)

Değerli arkadaşlarım; sizleri daha fazla meşgul etmek istemiyorum. Kendim ve Hükümetteki arkadaşlarım adına, güveninize lâyık olmak için gecemizi gündüzümüze katarak çalışacağımızı bir kere daha tekrar eder, hepinizi en derin saygılarımla selâmlarım. (*C.H.P. ve M.G.P. sıralarından şiddetli ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Son söz sıradan Sayın Haydar Özdemir’indir.

Sayın Haydar Özdemir buyurunuz efendim, üzerinde görüşeceksiniz.

HAYDAR ÖZDEMİR (İstanbul) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin Sayın üyeleri,

12 Mart Cuma günü Silahlı Kuvvetler adına verilen muhtıradan sonra Sayın Cumhurbaşkanını partiler üstü Hükümeti kurmak görevini Sayın Nihat Erim’e vermişlerdir. Sayın Başbakan, partiler üstü kuvvetli ve inandırıcı bir Hükümetin demokratik kurallar içinde teşkilini üzerine almışlar, ancak temaslarını grupları olan siyasi partilere hasretmişlerdir. Anayasa doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle gerek Parlâmento içinde ve gerekse dışındaki çalışmalarıyla iyi bir yüreklilik örneği veren gruplar olmayan siyasi partilerle de temas ederek görüşlerini almaları Sayın Başbakandan beklenirdi, öteden beri Anayasa reformlarını isteyen, Atatürk ilkelelerini ve inkılâplarını her fırsatta savunan partilerin görüşlerini almak, kuvvetli ve inandırıcı bir Hükümetin görevlerinden sayılırdı.

Özgürlüklere yer veren 1961 Anayasamızın hükümleri işlemez bale getirilmiş olmasına karşılık Silahlı Kuvvetlerimiz, bu Anayasa hükümlerinin işler bale getirilmesini Parlâmentodan istemiştir. Anayasamıza dıştan bakıldığı zaman anlamı oldukça bellidir. Bu anlam, siyasal ve sosyal hayattır. Bir toplumda belli bir zaman için doğru veya uygun gözüken hususlar değer yargılarının ve sosyal, ekonomik güçlerin değişmesi yüzünden yeni ihtiyaçlar doğurur. Bu gibi hallerde siyasi yatırım

ve çıkarlar bir tarafa itilerek Anayasanın ve kanunların verdiği müsaadeden istifade ederek toplumsal hayatın oluşu içinde kamu yararına kabul edilen hükümleri manalandırmak ve işletmek gerekir. Sosyal ve ekonomik huzursuzlukların bertaraf edilmesi, Anayasanın işletilmeyen veya işletilmesi istenmeyen hükümlerinin taşıdığı gerçek anlamın cesaretle ele alınmasına bağlıdır. Demokratik rejimlerde herkes bildiğini ve doğru bildiğini sandığı şeyi söylemek hakkına sahiptir. Yalnız kendi söylediği fikrin doğru olduğunu ileri sürerek karşı fikirleri yok etmek mümkün değildir.

Biz, bu inançların ışığı altında, bir reform Hükümeti olduğunu belirten Sayın Başbakanın Meclislere sundukları program hakkında fikirlerimizi söylemek isteriz.

Anayasanın işlemez düzenini işler hale getirmek için teşkil edilen reform Hükümetinin programında reformlar hakkında genel hükümler vazedilmiştir. Biz Anayasa doğrultusunda getirilen bu reformları benimsiyor ve olumlu buluyoruz. Ancak program, Anayasanın öngördüğü bütün reformları kapsamamaktadır. Anayasamızın 39'ncu maddesinin uygulamasına dair bir hüküm göremedik. 39'ncu madde "Kamu hizmeti niteliğini taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödemek şartı ile devletleştirilebilirler" demektedir. Anayasamızın bu maddesinin işletilmesiyle ilgili her hangi bir hususa yer verilmemiştir. Bu maddenin ışığı altında özel bankacılık, sigortacılık, ağır sanayi, dış ticaret ve yeraltı servetlerinin devletleştirilmesiyle ilgili ve reform niteliği taşıyan hükümleri programda yer alması gerekirdi. Her ne kadar programda bazı maddelerin devletleştirilmesine ve dış ticaretin kayıt altına alınmasına dair ifadeler varsa da, bu ifadeler, 39'ncu maddenin sarıh hükmü karşısında zayıf kalmaktadır. Biz, özel bankacılığın, ağır sanayinin, sigortacılığın, dış ticaretin kamu hizmeti niteliğini taşıdığını ve kamu yararının gerektirdiği haller içerisinde bulunduğu kanısındayız. Çünkü bu nitelikteki ticari müesseselerin kazancından, toplum ve vatandaş çoğunluğu yerine, çok küçük azınlık aşırı kâr ve çıkar sağlamaktadır. Türk ekonomisini, belli bir sınıfın, azınlığın tekelinden çıkarıp kamu yararına işletmendir. Ancak bu suretle Türk ekonomisini fırsatçılarıdan, çıkarıcılardan, döviz ve sermayeyi kaçırmayı görev edinmiş kimselerin elinden kurtarmak mümkün olabilir.

Anayasamızın 49'ncu maddesi, "Devlet yoksul ve dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır" demektedir.

Bugün Türkiye'mizde ve özellikle büyük şehirlerde gecekonduvarlarda, sağlık şartlarından ve her türlü medeni ihtiyaçlardan mahrum, kendi kaderlerine terk edilmiş vatandaşlarımız vardır. Konutu olmayan ve Anayasamızın 49'ncu maddesinin teminatı altında olan bu vatandaşlarımıza konuttan yana reform niteliğinde yenilik getirilmemiştir.

Programda, din işlerinin yönetimi, İmam-Hatip Okulları hakkındaki düşünceler ayrıntılı olarak belirtilmemiş, yalnız genel olarak ifade edilmiştir. Lâiklik ilkesinin "tam olarak uygulanması" ifadesi kullanılırken Anayasamızın 154'ncü maddesinin taşıdığı anlam itibarıyla 633 sayılı Diyanet İşleri Teşkilât Kanunu hakkında her

hangi bir fikre yer verilmemiştir. Yani, din görevlerinin politikaya alet edilmemesi yönünden Diyanet İşleri Başkanlığının Başbakanlığa bağlı kalıp kalmayacağı hususunda yenilik yoktur. Bilindiği gibi, lâik Devlet düzeninde Diyanet İşleri Başkanlığı Devlet bünyesi dışındadır. Bu hususta Hükümetin görüşü belirli değildir.

Belirtelim ki, Atatürk'ün emri ile 1925 yılında Büyük Millet Meclisine bir karar verilerek Kur'anın ve ibadet dilinin Türkçe olması istenilmişti, "Hâdiseler tefsir olunmalı ve hutbeler Türkçe okunmalıdır" denilmişti. Büyük Millet Meclisine verilen önerge kabul edilmiş olmasına rağmen gerici zihniyetler bunu önlemiş ve ibadet dili Türkçe olamamıştır. Kanımızca ibadet dili Türkçeleştirilirse o zaman Türk halkı gerçek dininin ne olduğunu anlayacak, taassup yok olacak, câhil hoca tipi meydana silinecek ve böylece aydın din adamları görev alacak ve Batı memleketleri gibi müspet bilimlerle dolu din bilginleri yetişecektir.

Bugün memleketimizde eski harflerle gizli öğretim yapılmakta, Arap kültürü öğretilerek gerçek Türk milliyetçiliği öne alınmamaktadır. "Oy deposu elden gider, cehalet yerine bilinç gelir, saltanat yıkılır" diye bu temel meselelere el atılmamıştır. Türkiye Cumhuriyetinin lâik niteliğini koruma amacıyla kabul edilmiş bulunan devrim kanunlarının uygulanması yolunda eski harflerle ve gizli olarak yapılan öğretime ve Arap kültürünün yaygın bir hale getirilmesine son verilmesi ve ibadet dilinin Türkçeleştirilmesinde Atatürkçü bir görüşün hâkim kılınması temennimizdir.

Toplumumuzu bugünkü buhranlı noktaya getiren sebeplerin ekonomik, sosyal ve siyasal sebepler olduğu açıktır. Bununla birlikte seçim sistemimizdeki temel aksaklıkların da önemli rolü olmuştur. 1961 Devrim Anayasasında öngörülen toplumumuzun bütün sınırsal temsilcilerini, nispeten de olsa, Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil ettiren "millî bakiye" sistemi ortadan kaldırılmakla kendilerini Parlâmentoda temsil ettiremeyen grupların Parlâmento dışı muhalefeti ve mücadelerleri meydana getirilmiştir. Gençliğimizi, işçilerimizi birtakım üzücü hâdiselere sevk eden sebeplerin başında kanaatimizce bu gerçek gelmektedir. Sayın Erim Hükümetinin bu konuda da çok hassas davranmasını, her türlü görüşler tespit edildikten sonra en kısa zamanda Meclislere tekliflerini getirmesini dilemekteyiz.

Reform Hükümetinin Anayasa doğrultusunda attığı adımdan dönmeden cesaretle ve Atatürkçü bir görüşle reformları gerçekleştireceğine inancım vardır. Anayasamızın işlemez düzenini işler hale getirmekte azimli görünen ve reformcu bir karakter taşıyan Hükümetle güvenoyu vereceğim. Güvenoyu verirken yukarda belirttiğim Anayasamızın diğer hükümlerinin de işler hale getirilmesini ümit eder, yeni devrenin Türk Milletine mutluluk getirmesini dilerim.

Saygılarımla. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Dört tane yeterlik önergesi var, takdim ediyorum efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Yeterlik aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Peki efendim.

Sayın Başkanlığa

Müzakerelerin kifayetini arz ederim.

Neşet Tanrıdağ (Yozgat)

Sayın Başkanlığa

Müzakerelerin yeterliğini öneririm.

Saygılarımla.

Burhanettin Asutay (İzmir)

Sayın Başkanlığa

Konuşmalar kâfidir. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Mehmet Özbey (Burdur)

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

İçtüzük hükümlerine göre gruplar adına dört, şahısları adına iki Sayın üye konuşmuştur. Bu sebepten müzakerelerin kifayetlini arz ve teklif ederim.

Seyfi Güneştan (Mardin)

BAŞKAN — Sayın Aybar, yeterlik aleyhinde buyurun efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, Yüce Meclis, bugün tarihinin önemli bir gününü yaşamaktadır.

Şimdiye kadar grupları adına konuşmuş olan Sayın Milletvekilleri ile kendi adlarına konuşmuş bulunan üç milletvekilini dinledik. Bu arada değerli Başbakanın konuşuculara verdiği cevapları da burada dinlemiş bulunuyoruz, itiraf edeyim ki, bu konuşmalar, içinde bulunduğumuz, cidden tarihî ağırlığı olan olaylarla kâfi derecede derinlemesine iştigal etmiş konuşmalar şeklinde nitelendirilemez.

Değerli milletvekilleri; 12 Martta bir muhtıra verilmiştir. Bu muhtıra ile burada, Mecliste çoğunluğu olan bir Hükümet düşürülmüştür. Keza, bu muhtıra ile Sayın Nihat Erim yeni Hükümeti kurmak üzere görevlendirilmiştir. Evvelâ, böyle bir olayın mahiyeti üzerinde durmak lâzımdı. Konuşucular arasında bu olayı açık seçik ele alan hatip görmedik.

BURHANETTİN ASUTAY (İzmir) — Var var, oldu, İnönü söyledi en açık şekilde.

BAŞKAN — Sayın Asutay...

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Bu olay üzerinde Yüce Meclisin kesin bir fikre sahip olması icap eder.

Değeri milletvekilleri; 12 Mart muhtırası, aslında bir askerî müdahaledir. Askerî müdahaleler, âmme hukuku prensipleri muvacehesinde meşruiyetlerini kendileri getirirler, eğer başarı ile sonuçlanırlarsa.

BAŞKAN — Sayın Aybar, yalnız bu konuyu anlıyorum; ama esasa girmeyeceksiniz, kifayet aleyhinde.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Evet.

Bu konuyu deşmeden, Hükümetin konuşmasını ve gruplar adına yapılan konuşmaları kâfi görüp, bir gün ara verip güvenoyuna gidilmesini ben şahsan doğru bulmuyorum. Onun için de kifayet teklifleri aleyhinde oy kullanılmasını iştioyorum. Kifayet teklifleri aleyhinde oy kullanılmalıdır ki, şu demin arz ettiğim husus yani, 12 Mart Muhtırasının aslında bir askerî müdahale mahiyetinde olduğunu ve hukukunu da kendisinin getirdiğini açık seçik Meclis önlünde ifade etmek imkânını bulalım.

12 Mart Muhtırasının getirdiği hukuk nedir? 12 Mart Muhtırasının getirdiği hukuk, 1961 Anayasasının eksiksiz, tastamam uygulanması talebinden ibarettir; ama bu hukuka riayet edecek olan ve bu hukuku, yani 1961 Anayasasının öngördüğü reform ve dönüşümleri gerçekleştirmek üzere vazifelendirilmiş Hükümetin programı, bu açıdan daha derinlemesine ele alınmak zarureti vardır.

Sayın Nihat Erim Hükümeti, gerçekten ilk bakışta tanınmış uzmanlardan kuruludur. Başta, bizzat Başbakanın kendisi vardır. Başbakan, tanınmış bir devletler hukuku uzmanıdır. Ama adaba bu Hükümetin, bize sunduğu programla 12 Mart Muhtırası doğrultusunda hareket edebileceği kanaati Yüce Mecliste hâsıl olmuş mudur? Bu, tartışmalarla bu kanaate varılmış mıdır? Ben, şahsım adına söz istedim. Bu meseleler üzerinde de uzun boylu durmak niyetinde idim. Sayın Başbakan-dan sorular soracaktım, beşinci sırada olduğum için bana söz sırası gelmedi; ama istifhamlar zihnimde yer etmiştir, durmaktadır. O itibarla, benim Yüce Meclisten, saatin ilerlemiş olmasına rağmen istirhamım, kifayet takrirlerinin reddedilmesi ve herkese bu önemli anda görüşlerini açık seçik ortaya koyma fırsatının verilmesidir.

Değeri milletvekilleri; biraz evvel ifade ettim, dünyanın her tarafında silahlı müdahale olur, olmuştur, gene olacaktır. Ve kamu hukukunun temel ilkelerinden biridir ki, bu gibi müdahaleler meşruluklarını, hukuklarını da kendileri getirirler. Oysa 12 Mart Muhtırası, bir hukuk düzeni olarak 1961 Anayasasının uygulanmasını önermiş; fakat beri yandan da kanunların kendisine verdiği yetki ile hareket edildiği hususunda üçüncü maddesinde bir beyanda bulunulmuştur.

Değerli milletvekilleri; bu atıf hiç şüphesiz İç Hizmetler Kanununun 35'nci maddesidir; ama hemen ifade edeyim ki, böyle bir atıfta bulunmaya, 12 Mart Muhtırasını veren yüksek komutanların ihtiyacı yoktur. Kanaatimce, bir eski kamu hukuku hocası olarak söyleyeyim, bu, ters bir yoldur. Ters bir yoldur çünkü eğer bu mantığı kabul edecek olursak o zaman İç Hizmetler Kanununun 35'nci maddesini Anayasanın üstünde görmek ve saymak durumu ile karşı karşıya geliriz. Onun için, mesele açık konmalıdır. 12 Mart Muhtırası zaruret görülmüş, komutanlar kendi

takdirlerince zaruret görmüşler ve müdahalede bulunmuşlardır. Bu müdahale başarıya ulaşmıştır. Başarıya ulaştığı belli, yeni Hükümet kuruldu, bu yeni Hükümet Yüce Meçisin oylarına programını sundu. Binaenaleyh, 12 Mart Muhtırası başarıya ulaşmıştır, eski Hükümet düşmüştür, binaenaleyh kendisini meşru kılmak için bir kanun maddesine atıfta bulunması, zımninden de olsa, doğru değildir. Bu geleneğin Türkiye’de kurulmaması için söz almış bulunuyorum, böyle bir gelenek Türkiye’de kurulmamalıdır. Bu, tarihî bir fiilî olaydır, bunu böyle kabul edeceğiz. Başarıya ulaştığına göre meşruluğunu da, hukukunu da kendisi getirmiştir.

Getirdiği hukuk nedir? 1961 Anayasasının eksiksiz, tastamam uygulanmasıdır. Ha, şimdi Yüce Hükümet acaba bu hususta Meclise sunmuş olduğu programla yeteri kadar teminat vermiş midir? Birtakım meseleler, birtakım sorular zihnimizde mevcuttur.

Yeterlik önergesine iltifat etmeyiniz ki, bunları Hükümetten sorabilelim ve açıkça cevap alabilelim. Nasıl uygulanacaktır? Hükümetin Anayasa anlayışı nedir? Anayasanın neye açık, neye kapalı olduğu hakkındaki görüşü nelerdir?

Yeni Hükümet, birtakım reformlardan söz ediyor. Meselâ toprak reformundan söz ediyor. Bu reformların bir kısmı, akçelidir, bir kısmı akçesiz yapılabilecek işlerdir.

BAŞKAN — Sayın Aybar, iki defa ikaz etmeme rağmen bütün söylemek istediğiniz esas noktaların hepsine temas ediyorsunuz. Kifayet aleyhinin hudutlarına lütfen sadık kalınız.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Sayın Başkan, iki kere ikaz buyurdunuz, lütfettiniz. Sizi temin ederim ki, söylemek isteyeceklerimin yüzde birini dahi söylemiş değilim.

Onun için yine konuşmama, söz alma sebebine dönerek diyorum ki; birtakım hususlar, burada yapılan konuşmalarla açıklığa kavuşmamıştır. Hele Sayın Başbakan Nihat Erim’in biraz önce bu kürsüden yaptığı açıklamalar ise, yeni birtakım soruların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir kanaatindeyim.

O itibarla, Yüce Meclisin yeterlik önergelerini reddetmesini saygılarla dilerim.

BAŞKAN — Yeterlik önergelerini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 46 ya 78 oyla yeterlik önergesi kabul edilmiştir efendim.

Bu suretle Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Hükümet Programının görüşülmesi bitmiştir.

Anayasamızın emri gereğince, bir tam gün geçtikten sonra, yani 7 Nisan 1971 Çarşamba günü güven oylaması yapılacaktır.

Bu sebeple, Birleşimi 7 Nisan 1971 Çarşamba günü saat 15,00’de toplanılmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati; 21.25

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 10 Cilt 64 Birleşim 58
Sayfa 510-576
06.04.1971 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati; 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Macit Zeren

KÂTİPLER; Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — 58'nci Birleşimi açıyorum.

Yoklama yapılacaktır.

Çoğunluğumuz vardır, müzakerelere başlıyoruz.

(Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, Sayın Erim Hükümetinin programı üzerinde görüşmelere başlıyoruz. Tüzüğümüzün 130'ncu maddesi açısından 10 yılın tatbikatını tetkik ettim, sunuyorum.

Genellikle, önce grup sözcüleri birer defa görüşmüşler, sonra lehte, üzerinde ve aleyhinde olmak üzere şahısları adına söz talebeden arkadaşlarımız konuşmuşlardır. Müzakereler, ya kifayet önergelerinin kabulü suretiyle yahut da esasen söz talebeden arkadaşların görüşmüş olmaları sebebiyle bitirilmiş ve son sözü daima Sayın Başbakanlar söylemişlerdir, istisnaen, aksine tatbikat olmuş ise de, müzakereler bu yüzden aksamıştır. Şimdi, !bu teamüle uyararak görüşmeyi açıyorum. Başka türlü bir talep vâki olduğu takdirde, onu da muhterem heyetinizin kararlariyle şekillendireceğim.

Şimdi, söz talebeden arkadaşları, talep sırasına göre sunuyorum.

Önce, gruplan adına söz talebedenler; Hıfzı Oğuz Bekata, Kâmil Karavelioğlu, Kontenjan Grubu adına da iki Sayın üye; Suat Hayri Ürgüplü ve Cemal Madanoğlu, Milli Güven Partisi adına da Fehmi Alpaslan söz talebetmişlerdir.

Şahısları adına söz talebeden arkadaşlarımız; Hamdi Özer, Hikmet İşmen, Ahmet Yıldız, Mehmet Hazer, Kasım Gülek, İskender Cenap Ege, Hüsnü Dikeçligil, Hüseyin Öztürk, Ziya Termen, Zerin Tüzün, Muslihittin Yılmaz Mete, Tayfur Sökmen, Salim Hazerdağlı, Feridun Cemal Erkin, Cemal Madanoğlu, Mustafa Tıgılı, Nejat Sarlıcalı.

Şimdi, Sayın Hüseyin Öztürk daha evvel yazı ile müracaat ettiğini, bu müracaatını Sayın Mumcuoğlu'na yapmış bulunduğunu bildirmekle söz sırasına itiraz etmişlerdir. Yazılı talebi elimize geçmiştir ve Sayın Mumcuoğlu'nun bu yazı altında

şerhi de vardır. Bu itibarla, üzerinde yazılı tarih gereğince sıraya koyuyorum. 4'ncü ayın 30'nda saat 15,30 da müracaat etmişlerdir. Bu itibarla Hüseyin Öztürk'ün müracaatının diğerlerinden önce olduğunu kabul ederek, tashih ediyorum.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Sayın Başkan, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Cemalettin İnkaya konuşacaklardır.

BAŞKAN — Daha evvel müracaatınız var mıydı efendim?

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Şimdi, grup adına müracaat ediyoruz.

BAŞKAN — Şimdi, grup adına talebediyorsunuz. Şimdi, bu müracaat sırasına göre evvelâ Hıfzı Oğuz Bekata'yı davet ediyorum. Buyurunuz Sayın Bekata.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUPU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Sayın Başkan, değerli senatör arkadaşlarım; yeni Hükümet programı münasebetiyle C.H.P. Senato Grubunun görüşlerini arz edeceğim.

İçinde yaşadığımız siyasi aşamayı, millî sorumluluk duygulan ile iyi ve akıll ölçüleri ile isabetli değerlendirmek zorundayız. Ancak, bu suretle doğru yolu bulmak, doğru karar vermek ve yarına güvenle bakmak mümkün olabilir.

Değerli arkadaşlarım; Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşundan 51 yıl, Cumhuriyetin ilânından 48 yıl, demokrasiye girişimizden 26 yıl ve yeni Anayasamızın kabulünden 10 yıl sonra bugün neden bu dönemeç noktasına geldik? Neden Sayın Erim Hükümeti istisnai koşullar içinde kuruldu?

Bunun cevabını kısaca araştırmak ve bulmak yerinde olacaktır.

Arkadaşlarım, 1961 Anayasası, Atatürk ilkelerinin doğrultusunda Türk Devletine yeni bir hüviyet kazandırdı. Artık devletimiz, Türk Milletinin sosyal güvenliğini, sosyal adalet içinde gerçekleştirerek, sosyal bir hukuk devleti olacaktı. Böylece Türkiye, dengeli ve ciddi bir kalkınma dönemine girecekti, öyle ise, milletin yönetimini hangi parti ele alırsa alsın, Anayasamızın bu temel şartını yerine getirmekle görevli ve bundan sorumlu idi.

Bunun da nedenini tesbit edelim, özellikle ikinci Dünya Savaşından sonra, dünyanın ulaştığı uygarlık, her alandaki ilerleyiş seviyesi ile ve insanlığın haysiyet şuurunu ile karşılaştırılınca, Türkiye'de şu büyük millî gerçek bütün acılığı ve açıklığı ile meydana çıktı ve halkımızın kültür ilerleyişinden daha hızla gelişen sosyal uyanışı, bu millî gerçeği göremiyenlere ve duymayanlara da duyurdu.

Böylece anlaşıldı ki, Türk halkının % 75'i henüz ilkel koşullar içinde, gerçek insan haklarından yoksun bir hayat sürmektedir.

Buna rağmen her yıl nüfusumuz bir milyon artmaktadır. Millî gelirin dağılımı adil değildir. Vatandaş iş istemekte, toprak istemekte, geçim istemekte, imkân ve fırsat eşitliği istemekte, insan gibi yaşamak istemektedir. Yurtta huzur istemekte, bugüne ve yarma güvenle bakmak istemektedir, içerde başı eğik, dışarda başı eğik olmasını istemekte; başkalarına avuç açmaktan kurtulmak istemektedir.

Bir cümle ile özetlersek, bağımsız Atatürk Türkiye'sinde herkes, vatandaş olmanın mutluluğunu duymak istemektedir.

Bütün bunlar, demokratik bir hukuk Devleti içinde hızla gerçekleşecektir.

Sayın arkadaşlarım, işte 1961 Anayasası bunları sağlamak amacı ile bu vaatler, bu umutlarla dolu bir heyecan içinde doğdu.

Burada tarihî bir gerçeği de ifade edeceğiz.

1960 da bir ihtilâl ile Türkiye'nin yönetimini ele alan Türk Silahlı Kuvvetleri, demokrasiye inandıkları ve bel bağladıkları içindir ki, ihtilâle, bir yılda bir Anayasa ve demokrasi devrimi olmak niteliğini kazandırdılar. Ve bu devrimi sürdürmek, bu Anayasayı uygulamak için gerekli reformları yapmak görevini, derin bir inançla, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve siyasi partilere gönül rahatı ile emanet ettiler.

Artık, ekonomik, sosyal ve siyasi huzuru köklü teminata bağlanmış, dengeli ve âdil koşullar içinde kalkman, sağlam bir toplumun Türkiye'sini yaratma yoluna girecektir.

Böylece memlekette yalnız millî çıkarlar hâkim olacaktı. Devlet içerde ve dışarda itibarlı; Hükümet, güçlü; halk, huzurlu olacak ve demokrasinin fazileti ispatlanacaktı.

Türkiye'de yönetimi ele alan hükümetler işte bunları sağlayacaklardı.

Arkadaşlarım, bu tarihî olay üzerinden tam 10 yıl geçti. Bugünkü Türkiye'nin görünüşü şudur;

1961 Anayasası ihmal edilmiştir. Memlekette ekonomik, sosyal ve siyasi denge büsbütün bozulmuştur. Vatandaş rahat ve yarından emin değildir. Can ve mal güvenliği, kanun hâkimiyeti, itibarlı devlet ve Hükümet otoritesi ve istikrar kalmamıştır, iktidar sokağa, muhalefet sokağa, gençlik sokağa, memur sokağa, işçi sokağa dökülmüştür. Emniyet ve asayiş bozulmuş, memlekete husumet tohumlan ekilmiş, umumi bir güvensizlik yurdu sarmıştır. Hayat öylesine pahalılaşmıştır ki, iktisadi çöküntüyü sosyal sefalet izlemeye başlamıştır. Ve nihayet, sokakta kardeşin kardeşi öldürdüğü bir silahlı çatışma dönemine girilmiştir.

Böylece, Hükümet Programının resmî taahhüdü olan huzur ve refah Devleti erişilmez bir hayal haline gelmekle kalmamış, tehlikeli bir huzursuzluk ve sıkıntı yurdu sarmıştır.

Değerli Senatörler, bunun üzerine, hep bildiğiniz gibi, biz denetim görevimizi yaptık. Hükümeti vaktinden çok ence uyardık ve bu kürsüden millete tercüman olarak;

“Dün Devletin içinde hukuk arıyorduk; bu böyle giderse yarın Devleti aramak zorunda kalacağız, daha bugünden Hükümeti arar hale geldik” dedik. (C.H.P. sıralarından “Doğru, doğru, bravo” sesleri)

“Tarafsızların güvenini kaybeden Hükümete, muhalefetin de güveninin kalmadığını, A.P. içinde de güvensizliğin arttığını” belirttik ve “Sayın Demirel, kendi

siyasi hayatını korumak, Adalet Partisini korumak, demokrasinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin itibarını korumak istiyorsa, her şeyi doğru” iyi ve zamanında teşhis etmeli; siyasi hayatımızı ve memleketi bu keşmekeşten kurtarmak için çekilmelidir” dedik; herkes de dedi.

Bu sözlerimizin üzerinden de tam bir yıl geçti.

Hükümete teklif ettik; “Asgari müşterek Anayasadır, bunda birleşelim” dedik olumlu cevap alamadık.

Memlekette anarşi genişledikçe, bizzat A.P. içindeki huzursuzluk da arttı. Buna rağmen Sayın Başbakan “Ben çekilmiyeceğim, 226 oy bulun, düşürün” diye dayattı. Fakat demokratik denetim, meclislerde ve iktidar partisi içinde suni yollarla etkisiz hale getirildi ve demokratik yoldan Hükümetin çekilmesi sağlanamadı.

Değerli arkadaşlarım,

Bu münasebetle şu hususu belirteceğim; Demokrasilerde oy, değerli bir unsurdur; bu, doğru. Fakat başarısızlığa, itibarsızlığa anarşiye nihayet kan dökülmesine kadar varan bir yönetim buhranında zorla direnmek, bizzat demokrasiye karşı bir davranış olur.

Elbette ki, Hükümetin vaktinde çekilmesi ya da Meclisin Hükümeti vaktinde düşürmesi daha iyi olurdu. Ama bunun kabahati kime aittir?

Arkadaşlarım,

Türk Silahlı Kuvvetleri de bu milletin bir parçasıdır. Bünyesinde tam bir disiplin istiyen ordunun da, memleketin içine sürüklendiği bu çıkmazdan rahatsız olması tabiidir.

İşte, 12 Mart müdahalesinin bu zorlayıcı şartlar içinde, başka çare kalmadığı için yapıldığı ve yıkıcı değil, yapıcı olduğu meydandadır.

Ordu, Cumhuriyeti korumalı ve devlet idaresini Anayasa ve Atatürk ilkelerinin doğrultusunda, gerçek demokrasi yoluna yönelebilmek arzusu ile Hükümetin çekilmesini istemiştir ve bizzat Hükümet, bu müdahaleyi yerinde bulduğu için istifa etmiştir. Meclisler de bu müdahaleyi haklı görmüş ve benimsemişlerdir. Türk kamuoyu tasvibetmiş ve ferahlamıştır. Dünya kamuoyu yadırgamamış, olumlu umutlarla karşılaşmıştır.

Çünkü, Türkiye’nin bu ciddi bunalımdan böylece kurtulacağına inanmışlardır.

Değerli arkadaşlarım,

Sayın Nihat Erim, iste bu 12 Mart muhtırasının birinci maddesine göre ve demokratik kurallar içinde, ikinci maddeyi gerçekleştirmek üzere Hükümet kurma teklifini almış, bunu kabul cesaretini göstermiş, memleketin seçkin insanlarından bir Hükümet kurmuş, Anayasaya uygun, Atatürk ilkelerine bağlı bir program hazırlamış ve Hükümetin “Reformcu bir Hükümet” olduğu sözünü de vererek, huzuru nuza gelmiş bulunuyor.

Değerli arkadaşlarım,

Bu Hükümet kuruluş sekli bakımından istisnaidir, fakat demokratik düzen içinde Parlâmentodan tasvip istemesiyle, bütün icraatını huzurunuzda getirmesiyle ve Türliye Büyük Millet Meclisinin denetimi altında bulunması ile de açıkça görülmektedir ki, imtiyazlı bir Hükümet değildir.

Hükümet Programına gelince;

Kabul etmeliyiz ki, program özlüdür, ilerde ihtilâflara ve çelişkilere düşmek için dikkatli davranılmış ve ana çizgiler belirtilmekle yetinilmiştir.

Önce Hükümet Programını birkaç cümle ile özetliyelim. Hükümet, beni des-teklerseniz Atatürk ilkelerinin ve devrimlerin tümünü uygulayacağım; bozulmuş idari ve ekonomik yapımızı modernleştireceğim; sosyal adaletin gerçekleştirilmesi yolunda kararlı adımlar atacağım; bugünkü huzursuzluğu ve asayişsizliği gidereceğim, diyor.

Hükümet, bu ilkelerin ışığı altında, ekonomik ve sosyal bağımsızlık içinde kalkınma olanaklarını hızla hazırlayacağım, lâiklik ilkesini tam olarak uygulayacağım; öğretim birliğini sağlayacağım; devlet kesimini etkin bir şekilde çalışır hale getireceğim; özel kesimi toplum yararına uygun bir çalışma düzenine sokarak, güvenlik ve kararlılık içinde kalkınmamıza katkısını temin edeceğim; gelir dağılımını düzeltecek vergi, bütçe, kredi tedbirlerini alacağım; kooperatifçiliği geliştireceğim; eğitimde fırsat eşitliğini gerçekleştireceğim; sağlık, sosyal yardım ve diğer kamu hizmetlerini yaygın hale getireceğim ve bunlardan yararlanmada eşitliği sağlayacağım; gençliğin temel sorunlarını ele alacağım diyor ve bunları, yapılacak reform hedefleri olarak gösteriyor.

Hükümet, toprak reformunu, millî eğitim reformunu, malî reformları, hukuk ve adalet reformunu, devlet kesiminin yeniden düzenlenmesini, enerji ve tabii kaynaklarla ilgili reformları ön plânda yapacağım inaniyorum ve bunda kararlıyım diyor ve nihayet Hükümet, Devletin varlığını ve ulusal bütünlüğünü bozacak davranışları kesin olarak önliyeceğine söz veriyor.

Bunların ve programın, ayrıntılarına girmiyorum.

Arkadaşlarım, bu programı 3 esas noktada toplamak mümkündür. Hükümet;

1. Millet in ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin huzurunu boşan konularda âcil tedbirleri derhal alacağını,
2. Milletçe, dengeli ve hızlı kalkınmayı sağlayacak reformlara başlayacağını;
3. Seçim kanunları düzeltilerek, Batılı bir demokratik düzene geçileceğini, taahhüd ediyor.

Biz, böyle bir intikâl Hükümetine karşı koymakta millî çıkar görmüyoruz.

Hükümet, hazırlıklarını ve tekliflerini Parlâmentoya getirdikçe, yapıcı tenkidlerimizi ve düşüncelerimizi elbette söyleyeceğiz.

Değerli, arkadaşlarım, böyle bir Hükümet in karşısına dikilerek, hayır, bunları yapmıyacaksın demek mümkün mü?

Öte yandan, bütün bunlar 1961 de bağliyacaktı; 10 yıllık mesafe alınmış olacaktı; 10 yıl geride kalınmıştır; bugün işleri daha ileriden ele almak gerekirdi; bunlar azdır diyebilirsiniz ve bu doğrudur. Fakat, bunun kabahati bu Hükümette midir? Memleket hangi ortamda ise, Devlet yönetimi oradan başlar.

Hükümet Programı, 1961 Anayasasının ve Atatürk ilkelerinin doğrultusunda, ciddi bir aşamadır. Bu programın gerçekleşme yolana girmesi büyük bir başarı olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Başbakan Sayın Erim'in ve Hükümetin bu ağır görevi yüklenmeleri karşısında, bizden ne istediğini de aydınlığa kavuşturalım.

Hükümet, bu programın uygulanması için reformlarla ilgili ilk atılımı teşkil etmek üzere, bir aşama dönemi olarak 6 aylık süre istiyor; sonra köklü reformlara bağliyacak.

Sayın Erim, bize imkân veriniz; bu programı gerçekleştirme yolunda Hükümete destek olunuz, diyor.

Hayır, imkân vermiyeceğiz, destek olmayacağız, demek doğru mudur? Üstelik bu Hükümet bir parti, ya da bir koalisyon Hükümeti değildir. Bu itibarla T.B.M.M. ona yardımcı olduğu halde, Hükümet başarı gösteremezse sorumluluk kendisine aittir. Başarılı olursa, bütün bir milletin yararlanacağı hizmetlerde T.B.M.M. nin payı büyük olacaktır.

Sayın Senatörler, bu programı uygulayabilmek için millî ortam müsaittir. Fakat, 3 büyük sorun Hükümetin karşısına çıkacaktır; Para, süre, imkân.

Buna karşılık Hükümetin oy ve sandık endişeleri olmayacaktır. Partiler üstü, millî bir Hükümet olması ise büyük avantajdır. Hükümetin bunu iyi değerlendirmesi gerekir.

Bu itibarla biz, Hükümetin asıl dirayeti uygulamada göstermesini bekliyoruz.

Değerli arkadaşlarım,

Hükümet programında yeterli görmediğimiz birkaç konuya da dokunacağım.

Halkımız hayat pahalılığının baskısı altında inlemektedir. Hükümet, bu ıstıraplı hafifletecek tedbirleri biran önce almalıdır.

Yabancı sermaye kârları sınırlanmalı ve bu kârların tamamının dışarıya aktarılması önlenmelidir.

Millî ekonominin dışa bağlı olmaktan kurtarılması hayatî bir sorundur.

Ortak Pazarın geçiş dönemine hazırlıksız girildiği gerçeği karşısında, bu konu ve Türk ekonomisi üzerinde önemle durulmalıdır.

NATO'daki durumumuzun diğer NATO devletleriyle eşit derinlikte ve eşit koşullar içinde olup olmadığının ve bu arada ikili anlaşmaların millî hükümlerimiz ve çıkarlarımız bakımından gözden geçirilmesinde isabet görmekteyiz.

Kıbrıs dâvamızın, bugüne kadarki avutma dönemine artık son verilerek, ciddi bir çözüm çaresine kavuşturulması yerinde olacaktır.

Orta-Doğu bunalımında dikkatli olmak zorunluğu içindeyiz.

Önemli bir konuya daha dokunacağım. Programda seçim kanunları üzerinde gereği kadar durulmadığını görüyoruz. Oysa nasıl Deyiştin karakterini ve yönünü Anayasa tâyin ederse, demokrasinin faziletli olması ve faziletli işleyebilmesi de önce seçim kanunlarıyla ve bunların dürüst uygulanmalarıyla sağlanır.

Açıkça belirtmeliyiz ki, Anayasanın 55'nci maddesine rağmen, bugün Türkiye'de seçimler tek dereceli değil, iki dereceli yapılmakta ve seçim sonuçlar genel oyla değil, özel oyla belirtilmektedir. Bu yüzden seçme ve seçilme hakkının serbest ve eşit kullanılmadığı bir gerçektir.

Bu nedenle, milletin iradesini gölgesiz ve kuşkusuz ortaya çıkaracak, yeni seçim kanunlarının hazırlanmasına hemen başlanılmalı ve zamanı gelince seçime gidilerek, bugün rayına oturtmaya çalıştığımız Batılı demokrasinin salim bir yolda selâmetle yürümesi sağlanmalıdır.

Değerli Senatörler,

Hükümete; İçerde ve dışarda Atatürk ilkelerine bağlı kaldığı, Devrimlerde, reformlarda ve yönetimde tâvizci ve idare-i maslahatçı yol tutmadığı, 1961 Anayasasının emrettiği reformları gerçekleştirmekten yılmadığı, Faziletli bir demokrasiye intikal Hükümeti olduğunu unutmadığı ve nihayet, program taahhütlerini yerine getirdiği, sürece yardımcı olacağız.

Sözlerime son vermeden önce, Hükümete tarihî sorumluluğunu da hatırlatacağım. Şu anda Hükümet bir müstesna fırsata sahiptir. Milletin olumlu umutları Hükümetin üzerinde toplanmıştır. Bu ciddi deneme fırsatının da kaçırılması ve umutların boşa çıkması millî hüsrana olacaktır.

Bu itibarla küçük hesapları bir yana iterek, yalnız vatandan, millettten ve Devletten yana çıkacağımız, kararlarımızda aklı, basireti ve millî şuuru hâkim kılacağımız bir dönem içindeyiz.

İşte, bu anlayışla ve millî sorumluluk duyguları içinde Hükümete bu çetin, fakat o ölçüde şerefli hizmet yolunda yürekten basanlar diliyoruz.

C.H.P. Senato Grubu ve şahsım adına Yüce Senatoyu engin saygılarla selâmlarım. *(C.H.P. ve orta sıralardan alkışlar)*

BAŞKAN — Millî Birlik Grubu adına Sayın Kâmil Karavelioğlu buyurunuz.

MİLLÎ BİRLİK GRUBU ADINA KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabii Üye) —

Sayın Başkan, Sayın senatörler; 12 Martta, Türk siyasi hayatı, 27 Mayıs 1960 devriminden bu yana, en önemli bunalımla karşı karşıya kalmıştır. Bu iki tarih arasında vukubulan olayların hiç biri sebepleri ve sonuçları bakımından yeni bir döneme benzemezler. Yeni Hükümetin durumunu ve programını incelemeyen önce, Türkiye'yi 12 Marta getiren, önemli gerilimlerin doğmasına yol açan nedenler üzerinde ciddiyetle durmak istiyoruz, Siyasi suç ve suçlu aramaktan da önemli olan, yeni kuruluşun sağlam temeller üzerine oturabilmesidir.

Programda da işaret edildiği üzere, Demirel Hükümetleri, Devlet ve toplumun çeşitli güçleri arasındaki kuralları görmemezlikten gelmiş, bunlar arasındaki ilişki-

leri kurmaya önem vermemiş ve daha da beteri mevcut ilişkileri kötüye kullanmayı gelenek haline getirmiştir. Üstelik iktidarın, partisini de bu olumsuz icraata ortak edebilmesi gerginliği artıran başlıca sebeplerden biri olmuştur.

Demirel, parti içi denetimi yok etmekle kalmamış, Meclis murakabesini de etkisiz İhale getirerek Parlamenter rejimin itibar kaybetmesine sebep olmuştur. Bugünkü duruma gelişin asıl nedeni, 27 Mayıs Anayasasının öngördüğü toplum düzeninin sağlanmamış olması, halkın refah ve mutluluğuna katkılarda bulunulmamış olmasıdır. 27 Mayıs Anayasası Demirel iktidarı tarafından bilerek sürünce-medede bırakılmıştır.

Ülkenin, Hükümet eliyle anarşiye sürüklenmesi ve Parlamenter rejimin Devletin âcize düşmesini önleyememiş olması, Hükümetin uyguladığı yanlış politikanın tabii ve kaçınılmaz sonucu olmuştur.

Türkiye bu noktaya nasıl gelmiştir? Türkiye bu noktaya nasıl getirilmiştir? Yeni Hükümetin programında genel hatlariyle tesbit edilen durumu, nirengileriyle göstermek istiyorum. Demirel İktidarı, 12 Mart'a doğru gelen zaman içinde, belirli aralıklarla uyguladığı politikanın çeşitli bölümlerinde ardı ardına başarısızlıklara uğramıştır. Fakat, bunları, genel bir çöküntünün emareleri olarak değerlendirememiştir. Bu iktidar, Anayasaya karşı olduğunu açıkça söyleyerek ve halkın içinde bunu en kötü şekilde istismar ederek işbaşına gelmiştir. İktidarın ilk icraatı ise, idareyi parti emrine alarak, Anayasaya karşı olan tasarruflara başlamak olmuş ve seçim sandığından gelmeyen Devlet organlarına karşı olmayı, onları yetkisiz saymayı âded haline getirmiş ve bu organların millet egemenliğini temsil ettiğini kabul etmez gözükmüştür. Böylece ilk iş olarak Anayasanın 4'ncü maddesindeki, "Millet, egemenliğini Anayasanın koyduğu esasa göre, yetkili organlar eliyle kullanır" ilkesini kendi düşünceline göre uygulamak istemiştir, iktidarın bundaki amacı, hiç şüphesiz ki, Anayasa ve kanun dışı hareketlerde serbest kalmak ve Anayasal denetimden kaçabilmek idi. Bu anlayışının sonucu olarak Demirel iktidarı, yetkisini Anayasadan alan bütün Devlet kurumlariyle karşı karşıya gelmiştir. Kuvvetler ayrılığı esasına dayalı Anayasamızın koyduğu "Millet egemenliği" esasına karşı bu çıkış, elbette ki bir gün iflâs edecek ve bizi bugünlere getirecekti. Gerçek bu iken, egemenliğin bugün Millet elinden alındığı fikrini yaymak çabası, ileride başlatılmak istenen sinsi bir mücadelenin ilk belirtisidir. Ne hazindir ki, iktidarlara süresince Anayasaya karşı çıkmayı marifet sayanlar, iktidardan düşer düşmez Anayasanın koruyucusu kesilmişlerdir. Herkes bilmeli ve Demirel zihniyeti de anlamalıdır ki, egemenlik milletin öz varlığına ve öz çıkarlarına sıkı sıkıya bağlı olarak milletin elindedir. Son müdahale ile yapılan iş, millet egemenliğinin kişisel çıkarlar için ve Cumhuriyet aleyhine kullanılmasının reddedilmesidir. Millet egemenliğini kötüye kullananlara "hayır" diyerek, egemenliğin ehil ellerle temsil edilmesine imkân verilmesidir.

Sayın Senatörler, Demirel iktidarının bütün davranışlarında açığa çıkan, ülke ve toplum aleyhine gelişen bu zihniyetin belirgin niteliği, vicdan özgürlüğünü savunmak maskesi altında irticân hortlatılması ve giderekten Atatürk düşmanlığı-

nın yaratılması ile halkımızın somut haklarının ve ülke kaynaklarının kişi ve zümre çıkarları uğruna ve kamu yararı gözetilmeden feda edilmesidir. İşte Anayasanın özüne tamamen karşı olan bu zihniyettir ki, Demirel İktidarını uygulamada, bir-biri peşinden iflâsa sürüklemiştir. Bu zihniyetin sonucu olarak, lâik eğitimin karşısında, dinci görüşü yayan kurumlar çığ gibi büyütülerek Türk gençliğinin önemli bir bölümü Atatürk ve Cumhuriyet düşmanı olarak yetiştirilmiştir. Diyanet İşleri Teşkilâtı, Atatürk düşmanlığının mihrakları haline getirilmiştir. Böylece, ülkesini ve ulusunu çağdaş uygarlığa yöneltmeyi ülkü edinen büyük bir kütle, kendisinin baskı altında tutulduğunu görerek, Demirel iktidarına direnmek zorunda bırakılmıştır. Fikir özgürlüğüne saygı gösterilmeyen Atatürkçü kitle tedirgin edilmiş ve basla altında tutulmuştur, işte bu görüş ve uygulamaların yarattığı huzursuzluk, 12 Mart muhtırasındaki, “Reformların Atatürkçü bir görüşle ele alınması” isteğinde mukadder sonucuna ulaşmıştır. Adalet Partisine oy kazandırmaktan başka hiçbir değeri olmıyan gerici görüşün, etkilerinin daha senelerce sürmesinden endişe ederiz. Huzur ve siyasi istikrar sağlamak bahanesiyle istismar edilegelen, siyasi hakların geri verilmesi sorunu da, maksatlarının tam aksine, siyasal rejimi ilk sarsıntılarla karşılaştırmış ve bugünkü olağanüstü duruma zemin hazırlı yan önemli sebeplerden biri olmuştur.

1969 seçimlerinden hemen sonra bütçe oylamasıyla Demirel’in düşürülmüş olması, o güne kadar sağlanmış olmakla öğünülen, siyasi istikrar balonunu söndürmüştür, iktidar partisinin bölünmüş olması, Demirel zihniyetinin tahakkümüne haklı olarak isyan edenlerin varlığını açığa çıkarmış, fakat rejim için bir sağlık unsura olan iç direnmenin tasfiyesi, hem rejimin, hem iktidar partisinin ve hem de bizzat Demirel’in aleyhine olmuştur.

Demirel, bilinen metotlarla tekrar bir Hükümet kurabilmiş, fakat parti içindeki mücadele ve Demir elin şahsına karşı beliren itimatsızlıklar artmıştır. Kamuoyunda kendisine ve yalanlarına mal edilen yolsuzluk söylentileri ve bunlara dayanılarak Meclise getirilen belli meseleler tahkik edilememiş; söylentilerin berraklık kazanmasına türlü metotlarla önlenmiş ve böylece Başbakan olarak Demirel, kişisel itibarından ve tabii Başbakanlık otoritesinden çok şeyler kaybetmiştir. Artık iktidarın başı, hem kişisel meselelerinden, hem de Meclis içindeki yayii durumundan ötürü olaylara yön verme gücünü kaybetmiş ve bazı çevrelerde Demirel adının iktidar ve rejim için bir külfet halini aldığı kanaatini edinmiştir.

Sendika kurma özgürlüğünü kısıtlamaya kalkması, Hükümeti istemiye istemiye Sıkıyönetim ilân etmek zorunda bırakmış ve bu zorunluk Demirel’in sosyal görüşünün de iflâsı olmuştur.

Demirel iktidarının siyasi iflâsından sonra, ekonomik başarısızlıklar birbirini takibetmiştir. Biraz da bu konuları özetlemek istiyorum.

İktidar, Plânlama Teşkilâtını, ekonominin tümünün plâncısı olmaktan çok, kendi görüşünün gereği olarak, özel çıkarların tasarımcısı gibi çalıştırmıştır. Plân stratejisinin bütün unsurları, uygulamada teker teker iflâs etmiştir. Ekonominin dışa bağımsızlığı sağlanamamış, kalkınma hızı hedefine ulaşamamış, istihdam

probleminde gereken hamleler yapılamamıştır. Ekonominin dengesizliği Hükümeti büyük nisbetli bir devalüasyona mecbur bırakmış; ekonomik düşen alt üst olmuştur.

Sadece dış ödemeler dengesinin bozukluğu ile yetinilmemiş, iç dengesizlik de yatırımları aksatmış; Devleti, ödemelerini yapamaz hâle getirmiştir. Devlet, memura, mütaahhide, emekliye ve iş sahiplerine karşı, borçlu Devlet, veresiyece Devlet, taksitçi Devlet durumuna düşürülmüştür. Ekonomide istikrarın sağlanamaması, tüketicinin kamçılanmış olması, ithalâtın artmasıyla öğünülmesi, gelir dağılımındaki adaletsizliğin düzeltilememesi, halk içindeki huzursuzluğu gittikçe artırmıştır. Böylece plâna bağlanan ümitler hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır; plânlı ekonominin plânlanmamış ekonomiden farkı kalmamıştır. Bu sonuç ile iktidar, tüm ekonomi içinde dikkatini daha çok özel sektörün desteklenmesinde topluyarak, geçen yılları kamu yararına işliyen, istikrarlı ve verimli bir ekonomiyi yaratmak yolunda değerlendirememiştir.

Demirel zihniyetinin siyasal, sosyal ve ekonomik politikasındaki bakansız uygulamaları, toplumda anarşi yaratacak tohumların ekilmesi sonucunu doğurmuştur.

Şimdi de son olayların başlangıcına göz atmak istiyorum.

Anarşik olaylar, başlangıçta üniversite içinde gelişen tedhişçi hareketler, sağ-sol çatışmaları, bütün memleket sathında gerici kuruluşların toplumsal ve Anayasal hareketlere saldırmaları şeklindeki belirmişti. Bu olaylar karşısında kanun güvenliğinin sağlanmamış olması, Hükümetin taraflı hareketi, cinayetlerle biten saldırıların sürdürülmesi sebebiyledir ki, Senatoda birçok defa araştırma ve tedbir alma isteklerinde bulunmuştuk. Biz bu mücadeleimizde, kanun dışı tutumları Devlet için, millet huzuru için, beliren tehlikeleri gözler önüne sermeye çalışmıştık. Her olay için, Hükümeti ve iktidarı uyarma yolunda çaba gösterdik, fakat mücadelemizi etkisiz bırakmak o günlerin başarısı sayıldı. Böylece gelişen olaylar içerisinde ilk tehlikeli görünüş İmran Öktem olayında kendini gösterdi. Bu olayla irtica başkaldırmıştı, Lâiklik düşmanlığının gücü, gözler önünde Hükümeti hareketsiz bırakmıştı. Hükümet “Lâik Devlet” ilkesine sahip çıkmak gücünü gösterememişti.

Aslında daha o gün Devlet ciddi bir bunalımla karşı karşıya kalmıştır. Bu olayda, Anayasa düzeni ile bu düşenin hemen tek mil organlarıyla Demirel zihniyetinin yarattığı ortam çatışmış ve ileride doğacak muhtemel olayların ilk belirtisi gözle görülmüştür. Anarşik ortam, öğrenci hareketleri dışında da şiddetlenerek devam etmiş; halk kurtuluş ordularının kurulmasına kadar vardırılmıştır. Bu anarşik olaylar içerisinde dikkatler özellikle üniversitenin gözden düşürülmesi konusuna çekildi, fakat Devlet acze düştüğü gün bile en geçerli tedbir olan Hükümetin düşürülmesi akla gelmedi. Millî Güvenlik Kurulundaki ikazlar istismar edildi, Bazı ittifakların sağlandığı görüntüsü verilerek, iktidar kendisini güven içinde görmeye devam etti ve böylece Demirel kendi eliyle yarattığı ortamı sonunda 12 Marta ulaştırma başarısını gösterdi.

Sayın Senatörler, şimdiye kadar iktidarın Türkiye’de yarattığı bunalımın bir özetini verdim. Bunları iktidara mensub olanların mahcubiyetini artırmak için değil, çözüme katkıda bulunmak için söyledim. Demirdin tutum ve davranışlarının Anayasa ile nasıl çatıştığını, iktidar felsefesinin Anayasa ile uzlaşmazlığını, doğacak sonuçların kaçınılmazlığını gözler önüne serdim, iktidarın, kendisini Anayasanın üstünde görmüş olmasıdır ki, onu bu sonuca getirmiştir. Görülüyor ki, 11 Marta kadar Anayasadan ve onun öngördüğü hedeflerden bâriz bir şekilde sapılmıştır. Bu tutumlardır ki, ülke ve millet aleyhine gelişen büyük olaylar yaratılmış ve 12 Mart kaçınılmaz hale gelmiştir. Milli kuruluşlar ve milli güçler, hasis çıkarlar uğruna millî hedeflerden uzaklaşılmasını, millet huzurunun bozulmasını ve Devletin acze düşürülmesini haklı bulmamışlardır.

12 Mart Muhtırası bir felsefenin iflâs belgesidir. Bu gözü geride, çıkarı, gericiliği sömürmek olan; özel çıkarları toplum yararının üstünde tutan; çağdaş kültürü reddeden; Atatürkçülüğü ve O’nun gücünü anlamamış olan; Anayasaya karşı çıkan; çıkarıcılığı siyasi meslek edinen bir sistemin iflâsıdır.

Şimdi, artık ordu muhtırasının siyasi değerinde anlayış birliği içinde olmalıyız. Muhtıra günümüzün en canlı belgesidir. Amacı da millet egemenliğini kötüye kullanan bir zihniyeti, Anayasa doğrultusuna davet etmektir. Bugün hedefimiz, Anayasal kurallar içerisinde, Anayasanın emrettiği düzeni kurmaktır. Durumun bu kadar açık olmasına rağmen, muhtıranın sonuçlarından, daha bugünden, seçim çıkarları için faydalanma hazırlıklarına girmek, ne kimsenin suçunu örter, ne de meselenin çözümünü kolaylaştırır. Hemen işaret etmeliyim ki, bu şartlar altında Demirel’in son konuşması da ibret vericidir. Millet egemenliğini kötüye kullananların, Parlamento rejimi bunalıma itenlerin demokrasi kahramanı ilân edilebilmesi ve daha bugünden millî egemenliğin yeniden temsilciliği rolünü oynaması, eğer tahrik kastı taşımıyorsa, insan iz’am ile alay etmektir.

Demirel ne yapmak istemektedir? Anayasacı güçleri ve Silahlı Kuvvetleri tüm olarak mahkûm etmek mi istemektedir? Kendisini de hangi yüzle buna haklı görebilmektedir? Taraftarlarını tahrik ederek, bir zamanlar tasarladığı, bir iç kavganın tohumları mı atmak istemektedir? Elbet Demirel davranışının ve sorumluluklarının muhasebesini de yapmış olacaktır.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Barış havasını mı konuşuyorsunuz, barış mı yapıyorsunuz?

BAŞKAN — Sayın Özer, Genel Kurulun düzenini bozmayın rica ederim.

REFET RENDEÇİ (Samsun) — Sayın Başkan, bu Demirel Hükümetinin programı değildir.

BAŞKAN — Efendim, program üzerinde Sayın Karavelioğlu görüşüyorlar; dinlersiniz, beğenmediğiniz fikirleri burada karşıyorsunuz.

VEHBİ ERSÜ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, edep dışı konuşan yok zaten..

BAŞKAN — Sayın Karavelioğlu edep içi konuştukça, sadet içinde bulundukça sözünü kesmeye ben muktedir değilim; siz de değilsiniz. Buyurun efendim.

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Devamla) — Sayın Senatörler, konuşmamın birinci bölümünü bitirmiş bulunuyorum. Şimdi, yeni Hükümetin programıyla ilgili görüş ve tavsiyelerimizi özetlemek istiyorum.

Üçüncü Plân stratejisinin ilk hedefi, geçmiş plânlan etkisiz kılan kalıntıları ortadan kaldırmak; olmalıdır.

Türk ekonomisinin istikrarı gerçekten sağlanmalıdır ve büyüme hızı % 7'nin üstüne çıkarılmalıdır. Esasen bu hedef devalüasyondan sonra fazla bir önem ifade etmemektedir.

Doğu kalkınmasının özel plâna alınması sağlanmalıdır. “Gelişmeye muhtaç bölgeler kalkınma örgütü” isabetlidir. Fakat, bu kapsamdaki bir özel plânın uygulayıcısı olmalıdır.

Yeniden düzenleme, plânlama stratejisinde dikkate alınmalıdır.

Plânlamanın bir icra organı halinde genişletilmesi, düzeltilmelidir.

Toprak reformuna ilişkin görüşlerimizi sunmak istiyorum.

Toprak reformuna verilen öncelik isabetlidir. Ama, bu konuda Hükümeti daha âzimli germek istiyoruz. Toprak reformu hazırlık çalışmaları

27 Mayıs 1960'dan hemen sonra başlamıştır. Hükümetin bazı hazırlıkları bulunmuş olacağını ümidediyorum. Toprak Reformu Ön Tedbirler Kanunu'nun senelerce önce çıkmış olması halinde fayda sağlayacağını kabul ederdik. Fakat bugün toprak reformunu, geciktirici bir unsur sayılmasından endişe ederiz. Aslında Hükümetin toprak reformunu kadastro çalışmalarıyla koordineli görmesi, toprak reformu için yeterli geciktirmeyi sağlayacaktır.

Şimdi en önemli husus, toprak reformu için gereken paranın sağlanmasıdır.

Aslında, Anayasanın kamulaştırma maddesi, geniş ve tapulu özel toprak sahiplerinin alacağını güven altına alırken, toprak reformu için de bazı geciktirici endişelere sebeb olmuştur. Biz Anayasanın yapıcısı olarak 38'nci maddeye saygılı olmalıyız devam ediyoruz. Ama, toprak reformuna büyük güven bağlayan radikal görüşlerin, Anayasanın 38'nci maddesinin değiştirilmesini istemesini de bir ihtimal olarak ortaya koyuyoruz. Devlet senelerce yaptığı alt yatırımlarla, çünkü verimsiz ve değersiz toprakları bugün verimli ve pahalı topraklar olarak ortaya boyarken, mal sahibi hiç bir fedakârlıkta bulunmamıştır. Bu tip toprakların bugün rayiç bedelle kamulaştırılması ne dereceye kadar haklı olur veya bu hak ne dereceye kadar savunulabilir? Rayiç bedelin, vergilemeye esas olan bedel olduğu bugün kanunlarımızda yerleşmiş hukuk ilkelerinden biridir.

Bir başka mesele de, zilyedlik yolu ile veya gayrimeşru iktisaplarla elde edilmiş toprakların, 38'nci maddeye göre kamulaştırılmasının haklılığı münakaşasıdır.

Sayın arkadaşlarım, millî eğitim konusunda daima bu kürsüden grup mensubu kıymetli arkadaşlarım uzun uzun görüşlerini ifade etmişlerdir. Millî Eğitim konusundaki görüşlerimiz, Senatonun Sayın üyelerince ve hatta kamuoyunca derinliği-

ne bilinmektedir. Bu sebeplerdir ki, önemli bazı görüşlerimizi satırbaşları halinde sunmakla yetineceğim.

Atatürkçülük ilkesinde anlayış birliğinde olmak gerek. Çağdaşlaşma tam bağımsızlık ve akılcılık veya bilimsellik Atatürkçülüğün evrensel ilkeleridir. Millî egemenliğin halka aidoluşu, iktidarın gerçek sahibinin ve hizmet hedefinin sadece halk olması anlayışı, büyük önderin icraatını üzerinde kurduğu yapının temelidir. Bütün sistemin tabanı halk egemenliğidir. Halkçılığın ve çağdaşlaşmanın kaçınılmaz prensipleri, devrimcilik ve lâik düşüncedir. Devrimcilik ve lâik düşünce Atatürkçülüğün ölmezliğini sağlayan dinamik unsurlardır. Tam bağımsızlığın gereği olan sömürüye karşı çıkma, üretime dayalı bir toplum yaratma ilkesidir ki, toplumu sağlam, sosyal ve ekonomik bir bünyeye kavuşturabilir. İşte lâik devlet görüşünün Anayasada bir ilke olarak alınmasının sebebi budur. Sayın Erim Hükümetinin Atatürkçülüğe büyük bir önem vermesi, Erim Hükümetine belli bir karakter kazandırmıştır. Atatürkçü düşüncenin karargâhı olan Millî Eğitim Bakanlığının ve Türk kültür kuruluşları ürerindeki baskının hemen kalkmış olmasını ümid ederiz. Eğitim Birliği Kanununu, hiç bir dönemde, geçirdiğimiz dönemde olduğu kadar, değeri takdir edilemezdi. Orta öğretimi, yükseköğretimi ve okullar dışı kursları da bu kanunun amaçlarına göre düzenlemek önemli bir ihtiyaçtır. İmam-Hatip Okullarının, Sanat okulları haline dönüştürülmesi; Köy Enstitülerinin yeniden açılması; orta öğretimin ağırlık merkezinin meslekî öğretime kaydırılması senelerden beri özlendi hedefler olmuştur.

Yükseköğretimin ağırlık merkezinin de meslekî ve teknik öğretime kaydırılması bir zorunluluktur. Üniversiteler akademik, az verimli ve pahalı müesseselerdir. Türk ekonomisinin gereği, yükseköğretime teknik ve meslekî öğretimi hâkim kılmak olmalıdır. Özel okulların devletleştirilmesinin bahis konusu olduğu bu günlerde “Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademileri” mevcutlarının çoğaltılması büyük kapasiteler ihtiva eder. Üniversite reformunun şimdiye kadar yapılmamış olması büyük talihsizlik olmuştur. Esasen, üniversite reformunun ilkelerinde de bir anlayış farklılığı kalmamıştır. Özel okulların devletleştirilmesinde göz önünde tutulacak tek ilke, sadece öğrencinin devletleştirilmesidir. Bunda çıkabilecek olan zorluk, bu okuldan mezun olmuş olanların intibak meseleleri ve bugün bu okullarda okuyanların intibak meseleleridir. Özel okul problemini halledebilmek için Hükümetin elinde geniş imkânlar vardır. Önemle belirtmek isterim ki, özel okullara karşı ilk mücadeleyi açan Sayın arkadaşımıza, özel okulları Anayasa Mahkemesinin kararından sonra bile savunmaya devam eden bir Sayın Bakanın mevcudiyeti Hükümete büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

Zorunlu öğretimin uzatılmak istenmesini sevinçle karşılıyoruz. Bilimsel ve teknolojik araştırmaları Hükümetin değerlendirmesini memnuniyetle karşılıyoruz. Bugün, Millî Eğitim Bakanlığı bir buçuk bakanlık görünümündedir. Kültür Bakanlığının kurulması âcil bir ihtiyaçtır. Fakat bu kuruluş “Türk Kültürü Danışma Kurulunu” kurmakla başlatılmalıdır. Bu bakanlığın siyasi etkilerden korunacak bir yapıda, çağdaş Türk kültürünü ve çağdaş değer yargılarını yaratabilecek ve yayabilecek masuniyette kurulmasını dileriz.

Özgür düşünceye açılan bir pencere olan “Tercüme kurulunun” işletilmesi gerekmektedir. “Bin temel eser” bugünden gözden düşmüştür. Türk Dil Kurumuna, Türk kültür kurumlarına hor bakılmıştır. Türk ansiklopedisi bile partizan, çıkarıcı kalemlere alet edilmiştir. Türk kültürünün asıl kaynaklarını ortaya çıkarmakla görevli olan “Türk kültürü” dergisi çağ dışı bir düşüncenin sözcülüğünü etmektedir.

Orta-Doğu Teknik Üniversitesinin talihsiz olaylardan sonra bugün, öğretime kapalı tutulması problemi üzerine Hükümetin kısa zamanda eğileceğini ümid ederiz. Bu meselenin hal tarzı, bize öyle gelir ki, tarafsızlığından kimsenin şüphe etmiyeceği yeni bir müteveli heyeti kurmakla işe başlamaktır. Bu müteveli heyeti, yönetimi ayağa kaldırdıktan sonra, üniversitenin rahatsızlıklarına kolayca çözüm yolu bulacaktır.

Televizyon hakkındaki Hükümet görüşünü benimsiyoruz. Ancak, sanırsınız ki, elektronik sanayiini kurmakla işe başlamak daha akılcı bir tedbirdir.

Diyanet İşleri Teşkilâtının bölücü ve siyasi çıkarıcılıktan temizlenerek siyaset üstü, lâik düşünceye uygun, sosyal huzuru sağlamaya yardımcı bir kuruluş haline getirileceğinden eminim. Din görevlilerinin meslek içi ve meslek dışı eğitiminde de, Eğitim Birliği Kanunu amaçlarının göz önünde tutulmasını tabii sayarız.

Sayın arkadaşlarım, son zamanlarda kamuoyunu tedirgin eden, en büyük olaylar konusuna gelmiş bulunuyorum. Yeni Hükümetin henüz etkili bir icra imkânı bulmadan, Mentешеoğlu devrindeki kahredici anarşinin kendiliğinden sona ermesi, A.P. İktidarının uyguladığı yanlış politikayı belgelemiştir. Öte yandan, yeni Hükümetin reformist tutumunun, kamuoyunda bıraktığı izin olumlu olduğunu da göstermiştir. Yer yer bugün de var görüntüsünü vermek isteyenlerin çabaları ve tutucu gerici kuruluşlara bağlı oldukları gözden kaçmamaktadır,

Hükümetin, süratle idareyi, tarafsızlaştırmasını, güvenlik kuvvetlerinin gerçekten tarafsız, güven verici saygı toplayıcı bir yönetime kavuşturulmasını kamuoyu beklemektedir. Geçmiş olayların suçlularını, faili meçhul cinayetleri ve bunları örtbas eden sorumluları ortaya çıkarmak âcil bir görevdir. Parti-Hükümet ayırımının en kısa zamanda sağlanmasını, A.P. militanlarının toplum polisinden ve beslenen yerlerinden uzaklaştırılmasını takibedeceğiz,

Son senelerde Türkiye’nin Orta-Doğunun kaçakçılık üssü haline geldiği bilinmektedir. Yeni motor ve kamyonlarla yapılan silah ve cephane kaçakçılığı afyon, sigara, çay ve kahve kaçakçılığı olağan bale gelmiştir. Gümrük kaçakçılığı ise yadır-ganmaz olmuştur, Cephane kaçakçılığının petrol bayileri eliyle yapıldığı; sermayedar kaçakçıların nüfuslu bazı A.P. liler olduğu söylenmektedir.

İ. CENAP EGE (Aydın) — İspat et ispat! Huzursuzluğu yaratmak için konuşuyorsun.

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Devamla) — İspat edilecektir. Hükümet ispat eder,

BAŞKAN — Sözü kesmeyin rica ederim, muhterem hatip bir dakikanızı rica edeyim...

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Devamla) — Artık, bugün düşen iktidarın etkisindeki son gerici gösterenlerin, Kırıkhan ve İnegöl olaylarının, fazla önemi kalmadı. Atatürkçü program, birçok meseleyi, öğretmenlere yapılan utanç verici saldırılar dâhil, kökünden halledilmiş oldu.

Öğrencilerin silahsızlandırılması ve yurtların her düşünce sahibine açık tutulmasının, gösteri ve toplantı özgürlüğüne kanun içinde güven sağlanmasının, kanunların hâkim kılınmasının önceliği aşikârdır. Devlet güvenlik kuvvetlerinin tarafsızlaştırılmasıyla polise güven ve kanuna saygı sağlanmış olacaktır. Polisin lise öğrenimi görmüş kişilerden seçilmesi zorunluluk halini almıştır. Bunun kadar önemli bir tedbir de polis idarecilerinin yetenekli hale getirilmesidir. Deniz Gezmiş olayındaki Menteşeoğlu şevki idaresi, polisi de Hükümet kadar gülünç ve acınacak hale getirmiştir.

Olaylar yakından incelenince, yeni Hükümetin pek çok güçlük yanında bazı kolaylıklara da sahibolduğu kanısındayız.

Demirel iktidarının uyguladığı her tedbir memleketi hızla anarşiye götürmüştür. Sanki bu tedbirler anarşiyi yaratmak için uygulanmıştır. Bunda da gereğinden fazla başarı sağlanmıştır. Hükümetin afyon kaçakçılığı konusunu, Amerikan baskısını dikkate almadan, sadece hümanist anlayışla düzenlediğine eminiz. Fakat bu konudaki Türk çıkarlarını daha akılcı tedbirlerde koruması gerekmektedir. Güvenlik kuvvetlerinin, son senelerde Türkiye’yi bir polis devleti haline getirecek şekilde büyütüldüğü dikkate alınırsa, yeni kadro ihtiyaçlarına lüzum kalmıyacağı kanısındayız.

“Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığının” kurulmuş olmasını isabetli bulduk. Millî Birlik Grubu üyeleri olarak biz, Türk ekonomisini belirli sürelerle tıkanıklığa sokan dış ticaret dengesizliğinin sebeplerini senelerden beri inceledik. Türkiye gerçeğinin, doktriner ilhamların üstünde dış ticaretin devletleştirilmesi olduğuna inandık ve bunu bilinçle savunduk.

Dış ticareti bir yağma ve Sömürü düzeni sayanlar tarafından bu görüşümüz yadırgandı. Bugün kurulan bakanlığı, devletleştirmenin bir aşaması olarak değerlendirik. “Dış İlişkiler Bakanlığının” Türkiye’nin dış ticaret çıkmazına önemli katkılarda bulunmasını diliyoruz.

Madencilikteki kapasite, gemi nakliyatındaki döviz tasarrufu, işçi dövizlerindeki büyük kapasite dış ticaret çıkmazında önemli imkânlar yaratmaktadır.

Bankacılık ve sigorta sisteminin bugünkü düzeni, plânlı ekonomiyi hedeften saptıran, plân statüsünde disiplini bozan, egemen çevrelerin idareye etkisini kolaylaştıran bir düzen içindedir. Türk ekonomisinin sömürülme alanları buradandır. Bankacılık, öncelikle üretim ekonomisinin emrine verilmeli ve devletleştirilmelidir.

Dış politika hakkındaki görüşlerimizi arz etmek istiyorum.

Hükümetin, dış politika görüşlerini incelerken, gereğinden çok ihtiyatlı davrandığı gözümüzden kaçmamıştır. İlke olarak, bizim de paylaştığımız, uluslararası ilişkilerde itibarlı sayılan, fakat belirli çözümleri yansıtmıyan sözler arasında, aşağı-

ğıdaki konularla ilgili daha açık bir politikanın ifade edilmesini programda görmek isterdik;

NATO'da, özellikle Güney-Doğu Avrupa Komutanlığı karargâhının Türkleştirilmesi ve Ege denizi ve havalarında Yunanlılara avantaj sağlayan durumun düzeltilmesi; esnek karşılık, saldırının tanımlanması ve savunmamıza güven vermiyen bağlantılarda ümit verici bir gelişmeyi öneren ifadeleri bulmak istiyoruz.

İkili anlaşmalarda, ulusal yararlarımıza aykırı olan, yönlerin giderilmesi ve son temel anlaşmanın kapsamıyla kabulündeki hataların düzeltilmesine ilişkin yeni Hükümetin görüşlerini öğrenmek isterdik.

Kıta Çin'i ile ilişkilerde, kuşkulu ifadeler yerine, daha açık ve kararlı bir politikanın izlerine rastlamak isterdik. Çağlayangil diplomasisinin, İtalya, Batı Almanya ve Kanada'dan daha Amerikancı olan niteliğinde bir değişiklik beklemek bizim hakkımızdı.

Kıbrıs konusunda, tezsiz, devamlı tez değiştiren tutumumuzu düzeltip, belirli bir tezin kabulüne ilişkin belirtilere rastlamayı çok isterdik.

Ortak Pazar ilişkilerinde bir düzeltme ve iyileştirme vadeden sözlerin eyleme geçmesini dikkatle izliyeceğiz.

Uygulamada yeni Hükümetin dış politikasının Çağlayangil diplomasisinden daha belirli olacağını ümidediyoruz. Enerji, politikası baklamdaki görüşlerimizi özetlemek istiyorum;

Daha 1965 yıllarında mücadelesi yapılmış ve kamuoyuna maledilmiş bulunan ulusal bir enerji politikasının, ancak yeni Hükümetle ele alınabilmiş olması, dahi günümüze gelişin sebeplerini açıklıyan canlı bir örnektir. A.P. nin bugünkü politikayı senelerce uygulamamış olması, Türk Milletine kaybettirdikleri bir yana, hangi çevre ve çıkarların temsilcisi olduklarını göstermesi bakımından da ilginçtir.

Petrol ve maden politikasının, Anayasanın 130'ncu maddesi ve toplum çıkan önde tutularak düzenlenmiş olmasından sevinç duyuyoruz. Petrolde ana depoların devletleştirilmesini isabetli bir karar olarak görüyoruz.

Programın bazı önemli eksikliklerine dikkatinizi çekmek istiyorum.

Programda öncelikle yer alması gereken bir konu, şüphesiz MİT'in durumudur. MİT'in geçmiş başarısızlıkta büyük ölçüde kusuru vardır. MİT Kuruluş Kanunundaki görevlerini bir tarafa bırakarak, iktidarın polisliğine özenmiştir. Devlet yönetimini yanıltmış, toplumsal eylemleri kızıştırmış ve de dış etkilerden bir türlü alınamamıştır. Kamuoyu, MİT'in öğrenci eylemlerinde, sağ-sol çatışmalarında, faili meçhul cinayetlerle payı olduğuna inanmaya devam etmektedir. MİT'in Demirel ailesinin bile savunuculuğunu yapmış olması, asıl dikkatini iç olaylara vermesi dikkat çekici olmuştur. Bu yanlış tutum, iktidarı da etkilemiş ve ona güveni yitirmiştir. Bu teşkilâtın meselelere yaklaşım açısı daima yanlış olmuştur. Bundan da önemlisi, bu tip telkinlerini yöneticilere de kabul ettirebilmiş olmasıdır. Türk Devletin idaresinin, sorumlularına bırakılması zamanı gelmiştir. Öncelikle MİT millileştirilmelidir.

Bilgili ellere teslim edilerek asıl görevine yöneltilmelidir. Bir güvenlik kuruluşuna saygı duymak zorunluluğundan dolayı bildiğimiz birçok kusur üzerinde durmayacağız.

Sağlık düzenimizin bozukluğu, onun reformlar arasında yer almasını gerektirecek ölçüdedir. A.P. nin Sağlık Bakanı, düzenin bozukluğunu bütün çarpıklığıyla ortaya koyabilmiş ve doğrusu bunda başarı da sağlamış, fakat bulunduğu şartlar içinde olumlu bir düzeltme sağlayamamıştır. ilâç meselesi, sağlık sigortası, yozlaştırılan sosyalizasyon diğer sağlık meseleleri gibi ortada, beklemektedir.

Sosyal güvenlik müesseselerinin yaygınlaştırılması arasında işsizlik sigortasının uygulanmasını tabii çok isabetli bulurduk. Ama, bu zaman alacaksa, hiç olmazsa yaşlılık sigortasının çıkarılması reform Hükümetine nasibolmalıdır.

İmar İskân Politikası A.P. iktidarınca sadece oy kazancı sağladığı ölçüde dikkate alınmıştır. Bu politikanın ileriye akseden ağır meselelerini göğüsleme cesareti zaten A.P. den beklenemezdi, İmar ve İskân Bakanlığı ve ona bağlı kuruluşlar her türlü yolsuzluğun konusu olmaya devam edegelmişlerdir. Kendisine ümit bağlanan Arsa Ofisi Kanunu bile daha doğmadan öldürülmüştür.

Türkiye çapında büyük hizmeti olan Köy İşleri Bakanlığı da, A.P. Hükümetleri elinde Hükümet hizmetlerinin oy karşılığı değiştirilmesi pazarı halinde telâkki edilmiştir.

Ulaştırma sektörünün, Türk ekonomisinin iltihaplı bir bölümü olarak devam etmesine son verilmelidir. Pendik tersanesinin meseleleri üzerine Hükümetin kısa zamanda eğilmek fırsatını bulmuş olmasını ümid ederiz.

Programın önemli bir eksiğine de Hükümetin dikkatini çekmeyi vazife sayıyoruz.

Türk Devletin kaderinde geçmişteki gibi kadroların görev alması ihtimali her zaman vardır. Hükümetlerin, Türk Devletin müstakbel sorumlularını da yetiştirmek görevleri ortadadır. Yüksek Devlet idarecilerini Anayasa doğrultusunda bilinçlendirmek; Türk Millî menfaatlerine her şart altında sahip çıkacak idareciler yetiştirmek bir zorunluktur. Bu maksat için, bir ölçüde, Millî Güvenlik Akademisinden de yeni bir anlayışla faydalanılacağını ummaktayız.

Adalet Partisi devrinde yeniden gelenek haline gelen yolsuzlukların üzerine gidileceğini beklemekteyiz. Bunun için etkili bir yol, banka idareci ve yönetim kurullarının gözden geçirilmesidir.

Sayın Başkan, Sayın senatörler; sözlerimi bitirirken Sayın Başbakana hitabetmeyi zaruri sayıyorum.

Sayın Başbakan, programınızın incelenmesinden sonra, içinde bulunduğumuz güçlüklerle de, işaret etmeyi zorunlu görüyorum. Düşürülen iktidardan, olağanüstü şartlar içinde, bir iktidar devir aldınız. Geçmiş iktidarın bıraktığı tortuların yoğunluğu, güçlüklerinizi artıran unsurlardı. Özellikle Parlâmento-Hükümet ilişkilerindeki organik bağların bulunmaması, çalışmalarınızı zorlaştıracak önemdedir. Fa-

kat, bugünkü şartlar altında, hiç kimsenin, Türkiye'yi Hükümetin başarısızlığından doğacak, yeni bunalımlarla karşı karşıya bırakabileceğine inanmak istemiyoruz.

Eski iktidarın başı, kendisini 12 Mart'ta bir toptan iflâsın içinde bulmuş ve parlömanter rejimi de zedeliyerek Devlet gemisini karaya oturtmuştur.

Şimdi, sizin göreviniz, karaya oturtulan bu gemiyi yüzdürmektir. Gemiye kayalara bindirenlerin, kurtarıcıya şart dikte etmeye hakları yoktur. Parlömanter rejimi bu hale getirenlerin, iade-i itibar etmeleri ile vakit kaybetmeyiniz; bu görüntüden sakınınız ve onları sorumluluklarıyla başbaşa bırakınız. Bir gün sonrasını göremiyenler, varsınlar, kendilerini Devlet adamı sanmaya devam etsinler. Olayları, hep birlikte yaşadığımız Adalet Partisinin de, diğer gruplar gibi gerçeği görerek, sizi destekliyeceklerine inanıyoruz.

Sayın Başbakan, Hükümet programınızı, özellikle geçmişi de göz önüne alarak ilerici, milliyetçi özde ve gerçekçi buluyoruz. Toplum çıkarma öncelik vermeniz, umut verici bir Hükümetle görev başında olmanız, başarı şansınızı artırmaktadır. Hükümetiniz, istenen bir zamanda Türkiye'ye hizmet etmek fırsatına sahibolmuştur. Bu fırsatın, her sorumlu tarafından değerlendirileceğine inanıyoruz.

Yolsuzluklarla savaşıarak, iç ve dış çıkarıcı çevrelerin etkisini yok ederek, Hükümete olan güveni artıracak ve Hükümetinizi huzur ve refaha susamış olan Türk halkının desteğine mazhar kılacaksınız.

Düzenleri bozulan çıkarıcı çevrelerin ve yeni döneminin başarılarını önlemek istiyen irticain, engellemeleriyle karşılaşabilirsiniz. İktidarı tekrar ele geçirmek için, şimdiden başlamış olan ihtirash çabaların yaratacağı, tehlikelerin dikkatinizden kaçmıyacağı umudu içindeyiz.

Gönlümüz çok ister ki, Parlâmentoyu yeni bunalımlarla karşılaştırmadan, başarıya ulaşabileniniz.

Ancak, şu hususu önemle ifade etmek isterik ki, bugünkü şartlar içerisinde güven oya almak amacına yorumlansa bile tavizkâr davranışların, daha Hükümetin kuruluşu anında ciddî problemler yaratabileceğinden ve daha önemlisi de Hükümete beslenen güvenin sarsılmasına yol açacağından endişe ederiz.

Biz, muhalefette düşünüp söylediklerinizin iktidarda da tamamen geçerli olacağına ve ülkemizin çok muhtaç bulunduğu bir siyasi anlayışı ifade eden ve siyasal ahlâka ilişkin bulunan böyle bir ilkenin tarafınızdan titizlikle ve hiç tâviz vermeden uygulanacağına inanmak istiyoruz. Bunun için yeterli zaman, enerji ve icra gücüne sahibolduğunuzdan hiç kuşkumuz yok.

Yeni Hükümetin kuruluş tarzının, partiler içinde mücadele konusu yapılmış olması ve geçmiş olayların başlıca siyasi sorumlularının, yeni Hükümetin Parlâmento desteğini kontrol altında tutabilmesi, Türkiye'yi yeni bunalımlara itebilecek istidattadır. Sorumluların bu noktaya dikkatini çekmeyi görev sayıyoruz.

Programınızı, genel hatlarıyla, görüşlerimize intibak halinde bulduk. Sunduğumuz muhtıralar esaslarının önemle göz önünde tutulacağın kanısı içindeyiz. Başarılarınızı gördükçe Hükümeti desteklemeyi zevkli bir görev sayacağız.

Sözlerimi bitirirken, reformların topluma mal edilmesini, Anayasa düzeninin işletilmesini, Devletin güçlendirilmesini ve özellikle halkın mutluluğuna katkıda bulunulmasını diliyorum.

Temel sorunlara öncelik verileceği güveni içinde Hükümetin şahsında Türk icra gücünü, Türk zekâ ve dirayetini; Sayın Sağlık Bakanının şahsında da tüm Türk kadınlığını selâmlıyorum. Şahsım ve Grupum adına Hürmetle içtenlikle başarılar diliyor, saygılarımı sunuyorum. (C.H.P., M.B.G, Kontenjan Grupu, Millî Güven Partisi Grupu sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Kontenjan Grupu adına iki Sayın üye söz istemişlerdir. Buyurun Sayın Cemal Madanoğlu.

KONTENJAN GRUPU ADINA CEMAL MADANOĞLU (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Erim Hükümeti üzerinde Kontenjan Grupunun ana görüşünü sunduktan sonra, sözü programın temel bölümleri üzerinde Sayın Ürgüplü'ye bırakacağım.

Sayın Senatörler, iktidardaki karşı devrim hükümetinin yerine getirilen Erim Hükümetini, Atatürkçü devrim hükümeti saymak durumundayız. Yürürlükteki devrim yasalarını yürürlüğe koymak, uygulanmamakta diretilen Anayasayı uygulamak için gelmiş olan Erim Hükümeti; ekonomiyi, gelir dağılımını, ilerici eğitimi, toplum için işletecektir. Ayrılıkçı sapkınların bölücü davranışlarını kıracaktır. Dinsel inançları politikanın yozlaştırıcı tekeliinden kurtaracaktır. Sosyal-hukuk devletini kuracaktır.

Bu çetin ve şerefli görev Erim Hükümetince seçilmemiş, Erim Hükümetine verilmiş, ondan istenmiştir. Erim Hükümetinin bu görevin üstesinden gelmesi, kendisini görevlendiren Atatürkçü birikime yürekten inanmasına, politik hesapların üstünde kalmasına, görevini içtenlikle özümsemesine ve hiçbir biçimde ödül, taviz vermemesine, sapmamasına bağlıdır. aşırı sağ, aşırı sol; sorunu kamunun düşüncesini orta yola çekip yozlaştırmaktadır. Türkiye'nin gerçek sorunu Atatürkçülük, karşı Atatürkçülük, devrimcilik, karşı devrimcilik sorunudur. Orta yol sömürü yoludur. Aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız diyenler bu bozuk düzeni savunduklarını artık anlamalıdır. Devrim yasalarının oyalamadan, hemen atılgnlıkla işletilmeye başlanması, ekonomik toplumsal, kültürel sorunların Atatürkçü yörüngeye oturtulması, ulusun içinde gençliğin ve ordunun üzerinde devlete inanç ve güvenç yaratacaktır.

Huzursuzluğa karşı gerçek ölçen budur. Alışlagelen seçim yolu, egemen güçlerin denetimi altındadır. En çok kıranın üstünde kalan, sandık oyunları ile oyalanacak durumu kalmamıştır bu ulusun. ta ki, halkı seçim listelerine bağlayıp, ulusal egemenliği soysuzlaştıran tutucular ortaklığının karşısına bilimsel verilerle çıkıp, bu egemen güçlerin denetiminden kurtulunsun. Atatürkçülük, devrimci düşünce erişmiş kadroları ve bu kadroların örgütlenmesini gerektirir. Bu durumda ordu, Atatürkçü, devrimci yöntemde örgütlenmiş kadrolara yaslanmaksızın, kendi başına yürüteceği yönetimin renksiz bir baskı yönetimi olarak başarısız kalacağından, üstelik olmayacak yollara sürükleneneceğinden çekindiği için, devleti koruma,

kollama yükümlülüğünü dolaylı olarak kullanmış, Parlâmentoya bir fırsat tanımıştır. Parlâmento bu fırsatı gereğince değerlendirmek durumundadır. Şimdi, ulusun ve ordunun gözleri Erim Hükümetinin üzerindedir. Erim Hükümeti başaramazsa, kamu, başarısızlığın gerçek nedeninin Parlâmentonun tutumunda olduğunu düşünüp, bulacaktır.

Bunun içindir ki, Parlâmento Erim'in Hükümetini desteklemek gerektiğini anlamaktadır. Ama, görünüm odur ki, demokrasinin vazgeçilmezleri sayılan partiler, bir yandan Atatürkçü ilkeleri destekler görünerek öbür yandan da Hükümeti baskılamaya çalışarak bu sıkıyı savuşturup, geçiştirmek isteyeceklerdir. Durum o durumdur ki, sallanmaya, duraksamaya hiç gelmez. Parlâmentonun, içimdeki oligarşik koalisyona karşı silkinmesi, Hükümeti hem denetliyecek bir devrimci güç yaratması gerekir.

Parlâmento bu durumu özellikle kestirip, değerlendirmeli, içindeki dağınık devrimci potansiyeli birleştirip Hükümeti vazgeçilmezlerin karşısında yalnız başına bırakmamalıdır. Biz temelde yatan nedenlerin ortaya çıkarılmasını, sorunların devrimci yöntemde çözümlenmesini özlediğimiz için, Hükümeti destekliyen kudrete güvendiğimiz, kararlılığına inandığımız için, Erim Hükümetinin devrim Hükümeti olmasını var güçle istiyoruz.

Bu içten davranışımız, Erim Hükümetinin Atatürkçü, devrimci doğrultuda Hükümet etmesinde geçerli; çıkarsal güçlere yaslanma durumuna düşmesinde geçersizdir.

Saygılarımla. (*Millî Birlik, Kontenjan ve C.H.P. sıralarından alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Ürgüplü..

KONTENJAN GRUPU ADINA SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Sayın arkadaşlar; Sayın Grup Başkanımızın yeni Hükümetimiz hakkındaki samimi ve kesin düşüncelerine ilâveten, programda ortaya konan bazı ana fikirler üzerinde, kısa zaman şartları içinde de olsa, yardımcı mütalâalarımızı arz etmeyi, bugünkü hayatî şartlar içinde yurt vazifesi bilmekteyiz.

Memleket hizmetleri asla kaybolmaz. Bu sebeple, vazifeler birbirine devirle demokratik hüviyet kazanır. Onun için, olağanüstü hâdiseleri akıl yolu ile ve serinkanlılıkla tetkik ve tecrübelerden daima istifade etmek, olgunluğun ifadesidir. Memleketin % 75 ini teşkil eden ve her fırsatta “köylü efendimizdir” dediğimiz vatandaş topluluğunun, okuma-yazma nisbetinin düşüklüğü, yaşama, şartlarının ağırlığı perişanlığı karşısında yeni Hükümetin, her şeyden evvel, bu temel konuya öncelik vermesinde, uzun vâdeli de olsa, başarılarının temelini görmekteyiz. Eklemek parası için bağı, barakasını terk edip, hicret etmeye mecbur olan bu vatandaşları, kendi yurtlarında mutlu ve kendi üretimi ve el emeği ile geçinebilir bir yaşam içine getirmek ve bu yönde devlet yatırımlarının servet dengesizliğini ortadan kaldıracak bir yönde kullanmak, gurbete atılmalarını önliyecek bölge ve alanlara kaydırmak üzere ciddiyetle çalışılması lâzımgelir kanısındayım.

Bu vatandaşların, nüfus arttıkça artan okuma-yazma bilmeme oranlarını düşürmek için eski hatalara düşülmeden, köy eğitim örgütleri ile bilgiye kavuşturulmaları zaruridir.

Kendi kendine yeter hale gelebilmesi için, köylünün her gönden bilgi sahibi olması lâzımıdır. Teknik bilgiye, teknik okullara çok muhtacolan Aziz Türk köylüsüne, ihtiyaç hudut ve nimetleri belli olmıyan ve bildiğimize göre hesapsız ve kadrosuz bir uygulama ile mütemadiyen artan İmam-Hatip Okulları, eğer din bilgisi yanında tarım, sağlık ve kalkınma bilgisi de verebiliyorlarsa ve köylümüze bu yolda ışık tutan insanlar yetiştirebiliyorlarsa, % 75'in süratli kalkınması, yurdun ö ölçüde kalkınmasını ifade eder. Köylerine ne kadar yakın ve ne ölçüde az nüfuslarla dağınık olduğu hepimizin mâlûmudur. Bunların, daha toplu ve daha fazla nüfuslu hale getirilmesi; bir iskân ve mesken politikasıyla de bunların yol, su, ışık, öğretmen, sağlık ve asayiş ihtiyaçlarını o ölçülerde kolaylaştırmak mümkün olur. Yoksa, 40.009 köylüye bu hizmetleri götürmek, bugünkü tempo ve gayretle, geçirdiğimiz ömürden de uzun süreleri gerektirir.

Toprak ve tarım reformunu bir arada mütalâa etmek yolundaki programa, Meclislere gelince program uzun boylu tetkik olunacaktır, o zaman değinmeyi uygun bulurum. Yalnız, şimdiye kadar yapılan tecrübelerle göre dağıtılan topraklar verilenin elinde kalmamıştır. Bizzat yaptığım tetkiklere istinaden arz edeyim ki, ovada çalışan köylü, kendisine verilecek toprağı satıp, yine dağ köyüne gidecekse veyahut toprağın verimini artırmıyan kendisini de doyuramıyan bir sisteme dayanan ve yalnız parçalayıp dağıtmaya yönelen bir toprağı sahibolacaksa, bunu dilediği anda, mülkiyet hakkına dayanarak elden çıkaracaksa, artan nüfus ve azalan üretim dâvamız karşısında hiçbir şey yapmamış oluruz.

İlim her yerde ilimdir; bunun memleketi, milliyeti ve doktrini olmaz. Hangi usul millî bünyemize, memleket ihtiyaçlarımıza uygunsu onu oralardan alıp, tatbik etmek lâzımıdır. Üretimi artırıcı ve bu üretimi değerlendirci sistemlerin, dağıtılacak toprak üzerinde çalışması ve sorumluluğı ilmî esaslarla kurulmalıdır.

Bugünkü, bir taraftan üzücü, diğer yandan mutlu gelişmede, hepimizin Parlâmenter ve demokratik rejimi korumak çabasında, gençliğin bunalımına ciddiyeyle çare bulmak şarttır. Yarın vatanın idaresini eline alacak olan gençliğin, memleket dâvalarında söz sahibi olması, yönetime katılarak sorumluluk taşınması ve hocalarıyla beraber Türk Vatanının ileri memleketler seviyesine ulaşmasında şeref payı kazanması haklarıdır ıve vazifeleridir.

Öğretim reformundan başlayan, bugünkü bunalıma gelen dununda, işin başında, birtakım tedbirlerin ciddî olarak, süratle alınmasında büyük pay vardı, öğretmenlerin, hiçbir hayat ve geçinme kaygusu olmadan, kendilerini talebelerine adayacak imkânlarla sahibolmaları; "öğrencilerin de geçim, yurt, kitap güçlüklerinin giderilmesi yolundaki gayretlerimiz meyvelerini belki geç verir, ama bâlâ az gelişmiş milletler arasında sayılan vatanımızı, gelişmiş milletler seviyesine yükseltmekte en temelli ve hep birlikte öğüneceğimiz esas budur, yol budur.

Ayrıca, idare ve adalet cihazının süratli hizmet görmesi, yeni Hükümetin hizmetlerini başarıya ulaştırabilir. Grupumuz, gerek Bütçe ve gerek diğer vesilelerle, bu konulara daima partiler üstü düşüncelerle ve objektif yönden temas etmiştir. Bundan sonra da, zemin hazırlıyarak, fikirlerini, daha etraflı ve geniş hazırlıklardan sonra da arz etmeyi vazife bilecektir.

Yurdumuzda süregelen israf, yalnız Hâzineyi ihtiyaçları karşılayamaz bir hale getirmekle kalmamakta, aynı zamanda dışarıya avuç açıp millî onurumuzu da zedelemektedir, israfı ve lüzumsuz harcamaları büyük ölçüde azaltmak mümkün olduğunu, eminim ki bütün arkadaşlar kabul ederler; zira her fırsatta kürsüden parti farkı olmaksızın bu mevzu temas etmişlerdir. Ama, evvelâ Parlâmento ve Hükümet daireleri israfa son vermeli, lüksten, lüzumsuz seyahatlerden, çeşitli tesirler altında yapılan masraflardan vaz geçmelidir. Mademki karşımızda bir reform Hükümeti vardır, o halde uzunca bir süre için, hep birlikte kemerleri sıkamak ve bunda bütün vatandaşlara örnek olmak vazifemiz vardır. Grupumuz, malî kanunlar geldiği zaman yardımcı fikirlerini samimiyetle söyleyecektir. Yalnız, dengesiz vergiler, Yergi kaçakçılığı, vergi kanunlarında istikrarsızlıklar ve çok masraflı vergi cibayeti üzerinde Hükümetin vaitlerine ümit bağlıyoruz, muvaffakiyet dileriz.

Yabancı sermayenin, dış ticaretimizi geliştirmek Ve açığımızı kapatmaya yönelmesi siyasetini, samimiyetle benimsemek yerindedir. Bu, kendi başına kâfi gelmiyecektir. Kurulmuş örgütlerin en sağlam temellere dayanabilmesi, bu ihale getirilmesi ve ihracatın, turizmin, işçi dövizlerinin memlekette ihracatı artıracak yatırımlara yöneltmesi ciddiyetle tetkik edilmelidir. Adam başına tüketimin mütemadi bir hızla artması karşısında, zaman gelecektir ki, çok ağır olan bu tempo ile artan veya yerinde sayan üretim, değil ihracata vatandaş beslemeye bile kâfi gelmiyecektir ve yine vatanımız sarf edemediği bazı Risk maddelerin ihracatçısı olmaktan da kurtulamayacaktır.

Dışarda çalışan işçilerimizin, avdetlerinde işletme ünitelerinde hiçbir tecrübe devresi geçirmeden, verimli işçi sınıfını teşkil etmesi imkânları ve plânlan şimdiden ele alınmazsa, avdetlerinde muazzam bir iş talebi ve işsizlikle karşılaşabileceğimiz mukadderdir. Bunların ela alınmasında, birçok bakanlığın koordinasyonunu öngören Hükümet programının muvaffak olmasını hayati ehemmiyette görmekteyiz.

Millî savunmada, bilhassa harp sanayii, ehemmiyetini her gün arttırmaktadır. Tecrübelerimizle biliyoruz ki, Kıbrıs buhranında kiralık 2-3 çıkarma gemimiz varken, en kısa bir zamanda silahlı kuvvetlerimizin tesisleri, ciddi ve ilmî yardım ve işbirliği ile ihtiyacı karşılayacak adedde çıkarma gemileri yapmıştır. Askerî fabrikalarımızın ve diğer sanayi kollarımızın daha sıkı bir işbirliği, hiç olmazsa konvansiyonel silahları, bize, dışarıya muhtaç olmadan, temin edebilir. Yardımlarını siyasi hâdiselerin ölçüsü ile yapanlara muhtacolmadan, kendi askerî stoklarımızı da meydana getirebiliriz. Ekonomik ve askerî gücü olamıyan bir milletin, siyasi gücünü mübalâğa etmek yersiz olur. Ama, tarım, maden, yeraltı ve yerüstü servetlerimize kendimiz sahip çıkar ve en iyi şekilde işletir ve değerlendirilebilirsek, küçümsenmiyecek yeni kaynaklar yaratabiliriz ve bu ekonomik gücü büyük ölçüde vücade getirebiliriz.

İttifaklara bağlı olmak ve herkesle dost geçinmek en güzel bir şeydir. Yalnız, bu dostluklarda ve ittifaklarda, büyük Atatürk'ümüzün en güç ve en ümitsiz şartlarda dahi gösterdiği ve ölünceye kadar şaşmadığı haysiyetti, onurlu, yalnız kendi milletine güvenen ve kimseye avuç açmıyan siyasetine inanmak ve bu yolda göz kırpmadan, ümitsizliğe kapılmadan yürümek hedefimiz olmalıdır. Her aldığımız borç mukabilinde, bizden de bir şeyler isteneceğini daima bilmeliyiz. Bu birikmiş yükün derhal azalacağını sanmak safdillik olur, ama bundan kurtulabileceğimize inanmak ve bu dâvaya sarılmak, kurtulmanın başlangıcını teşkil eder.

Grupumuzun, idari ve adlî reformlar ve diğer getirilecek bütün kanunlar üzerinde yapıcı ve yardımcı fikirlerini ileride huzurunuzda arz etmeyi vazife bileceğiz.

Sayın Erim Hükümeti çok çetin, fakat çok şerefli bir vazife yüklenmiş bulunuyor. “Ne oldu, Nasıl oldu” diye boşuna vakit geçirecek halde değiliz. Aylar, yıllar kavga, dedikodu, lüzumsuz çekişmelerle heder edilmiştir. Artık elbirliği ile bütün meselelere ciddiyetle sarılmak, olanları ve geçmişleri bir tarafa bırakmak ve gerek kısa, gerek uzun vâdeli memleket dâvalarımıza her türlü parti ve şahıs menfaatlerinin üstünde bir vazife duygusu ve en ciddi bir sorumluluk hissi ile atılmak ve bu yoldan büyük Türk Milletinin demokratik hayat düzenini korumak tek hedefimiz olmalıdır.

Sayın Erim Hükümetinin her biri yurdun selâmeti ve mutluluğu için kendisini adanmış ve bu dâvalara tecrübe ve bilgileri ile katkıda bulunmak için bu çetin devrede vazife ve sorumluluk yükünü omuzlamış üyelerine ve onların başında tecrübe ve bilgisi ile çalışma şevki verecek olan Sayın Başbakan Nihat Erim’e, hiçbir tereddüde kendilerini kaptırmadan, partilerüstü vatan hizmetini rehber alarak azimle çalışmakta tereddüt etmemelerini temenni ederek, engin başarılar dileriz. Kendilerini bu çetini yolda samimiyetle destekleyeceğiz.

Saygılar sunarız. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Fehmi Alpaslan, buyurunuz efendim.

MİLLÎ GÜVEN PARTİSİ GRUPU ADINA FEHMİ ALPASLAN (Artvin) —

Sayın Başkan, sevgili senatör arkadaşlarım, Sayın ve Sevgili Erim Hükümetinin değerli Başkanı ve üyeleri, Sayın Erim Hükümetinin programı üzerinde, Millî Güven Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubunun görüşlerini arz etmek üzere, söz bendenize verilmiş bulunuyor. Bu müzakerelerin, önce, program üzerinde görüşlerini açıklamakla yetinme mevkiindeki Cumhuriyet Senatamızda yapılması ve bu suretle yalnız Hükümete değil, görüşlerini açıklayacak diğer kanada da ışık tutması daha isabetli olurdu zannediyoruz. Ümid edilir ki, Senatamızdaki görüşmelerin ışığı, Hükümetin gelecekteki icraatına yol göstereceği gibi, yarın yapılacak güven oylamasında da aklın hislere galebesine hizmet edecektir.

Değerli arkadaşlarım, Millî Güven Partisi, çok hassas bir dönemde kurulmuş ve özel şartların gereğine göre hazırlanmış Hükümet ve programı üzerinde müşterek gruplarında esaslı incelemelerde bulunmuş ve bu inceleme sonunda Hükümete

güvenoyu verilmesine, program uygulamasının yakından izlenmesine, memleket yararına olan icraatın desteklenmesine, denetleme görevinin de dikkatle yerine getirilmesine oybirliği ile karar vermiştir. Millî Güven Partisinin güvenoyu verme kararı, her şeyden evvel, bir günü dahi Hükûmetsiz geçirmenin ağırlığı açık surette görülen memleketi, içinde bulunduğu dar boğazdan selâmet yoluna çıkarmak zaruretine inanmasından ileri gelmiştir. Gerçekten de durum budur.

Değerli arkadaşlarım, bir benzetiş yapmak caiz olursa, bir yolun yolcusu olan otobüste yolcular vardır, yol kaygan, belki de çok kaygandır, karşıdan gelen vasıtalar trafik kurallarına riayet etmemektedir, ama direksiyonun başında bulunanın beklenenden daha da çok basiret göstermesi halinde bulunmasına rağmen, bu basiret gösterilmediği için otobüs yoldan çıkmış, şarampole yuvarlanmıştır, tam uçurumun köşesine kadar da gelmek suretiyle... İçerisinden, bir karışıklıkla dışarı fırlamak istediğiniz takdirde, otobüs dengesini tamamiyle kaybedip, uçurumun içine yuvarlanacak haldedir. İşte bu halde, otobüsün yolcularına düşen vazife, direksiyondaki şoförün kusurunu münakaşa etmek veya yalnız kendi canını düşünüp, vasıtayı sarsıntıya uğratarak uçuruma yuvarlamak değil, ahenkli, anlayışlı bir tarzda evvelâ otobüsten inmeyi temin etmek, sonra otobüsü yola çıkarmak ve ondan sonra bu otobüsü ehliyetli bir elle yoluna devam ettirip, hedefine vardırmaktır. Bugünkü hal zannediyorum ki, işte bu durumun ta kendisidir. Şoför biz değildik, şoför bizden değildi, şoför gaza basacak yerde frene, frene basacak yerde gaza bastı diye meseleyi münakaşaya götürürsek, biz yolun kenarında kalmaya devam ederiz ve daha ne gibi hâdiselerle karşılaşacağımız ve karşıdan gelecek her hangi bir vasıtanın bizi yeniden uçuruma sürükleyip, sürüklemeyeceği belli olmaz, işte bu görüş içerisinde meseleyi ele aldığımız zaman, zannediyorum ki, daha iyi telhis koyma imkânı hâsıl olacaktır. Bu durumda, Millî Güven Partisi, aklını kullanıp vaziyete teşhisini koymakta, tedbir almak ve alınacak tedbirlere yardımcı olmak sorumluluğu ile durumu değerlendirmektedir.

Yıllardır ısrarla yaptığımız tenkid ve temennilere rağmen, Türkiye'mizin şartlarının 12 Mart muhtırasına gelmesi, şüphesiz bir talihsizliktir arkadaşlarım. Bunda, sağlı, sollu, beslenme, sapık ideolojilerin türlü marifetlerle ortaya dökülmesinden doğan anarşinin, birinci derecede rol oynadığı ortada olmakla beraber, marifetlere çanak tutan tedbirsizlikler ve tersine davranışlarla, bilerek ya da bilmeden yapılan teşvik ve tahriklerin ve bu tahrikler sonunda yaratılan havanın müessiriyetini de inkâra imkân yoktur. Mesele, ters tutumcusunun da, hava yaratıcısının da, gecikmiş olarak da olsa, tehlikeyi görüp, akıl, iz'an ve basiret yolunu seçmesindedir. Hususiyle, 12 Mart muhtırasının ikinci maddesinde yer alan, "çarelerin, partilerüstü bir anlayışla" Meclislerimizce değerlendirilmesi kaydına dikkat ederek ve ehemmiyet vererek, ileriye hazırlamanın, yalnız rejimi değil, vatanın selâmetini de düşünüp, sevmenin kaçınılmaz yolu olduğunu bilmeliyiz ve bunu idrakimizde de tutmanın sorumluluğunu kavramalıyız. Millî Güven Partisi meseleleri böyle geniş bir açıdan değerlendirdiği içindir ki, henüz Sayın Erim'in adı ortada yok iken, Sayın Cumhurbaşkanına Hükûmetin, kuruluşu hakkındaki görüşlerini arz etmiş ve bağımsız bir zatın başkanlığında millî beraberlik Hükûmeti kurulması ve Atatürk-

çü çizgide reformları gerçekleştirecek böyle bir Hükümetin desteklenmesi lüzumu merinde durmuştur.

Hükümet, kişiliği üzerinde yakın bilgi sahibi olduğumuz Sayın Nihat Erim tarafından ve yine kişilikleri hakkında malûmatımız olan Sayın bakanlar alınmak suretiyle kurulmuş bulunuyor. Sayın Erim'in partisinden, ayrılmakla, ciddi bir bağımsız zat vasfına geldiğinden asla tereddüdümüz yoktur. O itibarlardır ki, Sayın Erim gibi tecrübeli, memleket severliğinden hiç kimsenin şüphe edemeyeceği, meselelere vâkıf, bağımsızlık vasfında bir zatın başkanlığında Hükümet kurulması, bizim görüşümüze uygun düşmektedir. Filvaki, biz, Millî Güven Partisi olarak, verdiğimiz muhtıradan, Hükümetin teşkili üzerinde de maruzatta bulunmuş ve meselelerin Parlâmentoda halli zarureti ortada olduğuna göre, dışardan da uzman, bakanlar alınmak suretiyle bu işin desteklenmesi, takviyesi lüzumuna işaret etmiştik.

Görüşyoruz ki, bugünkü Hükümet, çoğu uzman kadrosunda olan üyelerden teşekkül etmiştir. Böyle olmuştur diye Millî Güven Partisinin görüşü dışında bir kuruluşla karşı karşıya olduğumuzu hiçbir zaman düşünmüyoruz. Çünkü, bugünün kuruluşu, çok ciddi ve düşündürücü olan vaziyeti karşılamak gibi bir zarureten doğmuş bulunmakta ve bunun yanında uzman kadro olarak Hükümeti teşkil eden zevatın da, gerçekten memlekete büyük hizmetler yapacak vasıfta oldukları bilinmektedir. O itibarla Hükümetin kuruluşu üzerinde Millî Güven Partisi tam bir gönül rahatlığı içerisinde bulunmaktadır.

Hükümet programı da, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ve 1971 bütçesinin tatbiki ile ilgili programlara yaptığı atıflarla, maksat ve hedefini ortaya koymuş olup, maksat ve hedefi bakımından Millî Güven Partisinin program ve görüşlerine çoğu yönü ile uygun düştüğü için, her mülâhazanın üstünde, tam hür bir irade ile bu programı da tasvip ve tatbikatım takibimizde tutmayı vazife bilmişizdir.

Değerli arkadaşlarım, program üzerinde, güvenoyu verme hakkının toplandığı, Millet Meclisinde cereyan eden müzakereler sırasında, sevgili Genel Başkanımız Turhan Feyzioğlu gruplarımızın müşterek görüşünü açık, seçik bir surette dile getirmiş bulunuyor. Grupların ittifakla tesbit olunan görüşü, liyakat ve ehliyetini inkârâ hiçbir vicdanın müsaade etmeyeceği, lideri tarafından kürsü marifetiyle büyük millete arz edildikten sonra, aynı görüşün, her noktasında değiştirilmesi kolay olmıyan cümlelerle aynen tekrarlanmasını veya kelime ve cümleler değiştirilerek aynı görüşlerin ifade edilmesini zait telâkki ediyoruz. Dünkü Meclis müzakerelerini her arkadaşım gibi ben de dikkatle izledim. Feyzioğlu arkadaşımız orada, Millî Güven Partisi olarak daha 1969 seçimlerinden çok önce, 22 Şubat 1969 tarihinde Sayın Devlet Başkanına sunulan muhtıradan, 14 Nisan 1970'te Güven Partisi Grubu adına gündem dışı yaptığı konuşmadan, 1970 yılının son günlerinde Sayın Devlet Başkanına sunulan yeni bir muhtıradan, 16 Mart 1971 tarihinde Hükümet kuruluşu ile ilgili olarak yine Sayın Cumhurbaşkanına sunulan muhtıradan bahsederek; memleket huzurunu bozan, millî bütünlüğe ve güvenliğe zarar veren olaylar ve tedbirlerini ve kurulacak Hükümetin ele alması gereken konuları açıklamışlardır. Bu açıklamalar, bir siyasi teşekkülün önceden hâdiseleri görmüş olduğunu ifa-

de etmekle beraber, şüphesiz ki, Feyzioğlu, gruplarımızın görüşü olarak yaptığı konuşmayla bir övünme payı çıkarmak için değil, tarihi hâdiseler karşısında millete ve tarihe geçecek gerçekleri belirtmek ve muhtıranın ikinci maddesinde merci olarak gösterilen Meclislerin, meseleleri görme ve yoluna koyma vasfını haiz, aklı selim ve iyi niyet sahibi unsurları bünyesinde taşıdığının ve Meclislere güvenmenin tabii ve hatta zaruri olduğunun örneğini vermiş olmak için yapmıştır. Yine bu açıklamalar, muhtıranın ikinci maddesi dururken, bininci maddesini ele alarak, Meclisleri ve Parlamenter sistemi millet gözünden düşürmek maksadı ile faaliyetlerini durdurmaya bir kısım çevrelerin akıllarını başlarına almaları için yapılmıştır.

Değerli arkadaşlarım, söz Meclislerin ve parlamenter sistemin üzerine gelmişken, bir noktayı ifade etmeden geçemeyeceğim. Biraz evvel bu kürsüde konuşan Sayın Madanoğlu, kendi adlarına konuşsa bana dokunmayacaktı, ama Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grubu adına yaptığı konuşmada, tüm politikacıları kötüleyen, küçük gösteren bir ifade tarzını kullanmış ve bu arada, “aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyım diyenler sömürücülerin ta kendileridir” Gibi bir beyanda bulunmuşlardır. Şimdi yüksek huzurunuzda Büyük Türk Milletine hemen arz ediyorum ki, Türkiye eğer istikbal bekliyorsa, Türkiye eğer hedefine ulaşmak istiyorsa, elbette ki teknik elemana ihtiyacı vardır, ama ondan daha evvel akıllı, izanlı, uzak görüşlü, namuslu ve haysiyetli politikacılara mutlaka muhtaçtır. Türkiye’yi hedefine ulaştıracak olan iyi politikacılarıdır. Bu itibarla tüm politikacıları kendilerinin de şimdi politika yaptıklarını dikkate almadan kötülemenin akılla bağdaşır yönü yoktur.

Yine, “aşırı sağa da aşırı sola da karşıyım” diyenler sömürücü olurlarmış. Ben hem aşırı sağa karşıyım, hem aşırı sola karşıyım. Ben Atatürk’çüyüm. Çünkü, Atatürk de hem aşırı sağa karşı idi, hem de aşırı sola karşı idi. Ne diyeceğiz ya? “itibara sahibolabilmek, iltifata mazhar olabilmek için bir şeyler olduğumu ifade edebilmek için” “aşırı sağcıyım mı diyeceğim, aşırı solcuyum mu diyeceğim? O itibarla, bu tarz dengesiz sözleri bu Meclisin bünyesinde kabul etmeye imkân yok. (A.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel Millet Meclisindeki görüşmelere temas etmiş ve bunun hangi maksatla ortaya konulduğunu arz etmiştim. Şimdi ben Feyzioğlu’nun konuşmasında sözü edilenlere daha yüzlercesi katılmak suretiyle yüksek huzurunuzda aziz milletimize açıklanması mümkün ve kurulduğumuz günden beri mevcut ve devam eden görüşleri dile getirerek vaktinizi almıyacağım. Ama, bilinmesini haklı olarak isterim ki, Meclislerimiz, bugün istenilenleri evvelinden görüp istemiş, her partiden ve partisiz pek çok arkadaşı bünyesinde taşımaktadır.

Aziz arkadaşlarım, program, Anayasanın öngördüğü ve memleketin ihtiyaç gösterdiği reformların, Atatürkçü bir görüşle, gerçekleştirilmesinin faaliyetine hemen geçileceğini ve bunlardan mühim bir kısmının kısa zaman içinde sonuçlandırılıp, uzun vadeli olanların da yoluna konulacağını söylemektedir. Programda sıralanan reformların tamamı ile bir ve beraber bulunduğumuzu; özellikle tüm meselelerin gerçek Atatürkçü görüşle, yani Atatürk milliyetçiliği ile ele alınıp millet ve memleket hayrına gerçekleştirilmesinin en hararetli taraftarı, destekleyicisi ve

takipçisi olduğumuzu arz ve ifade ederken göğsümüz kabarmakta ve Hükümete bağlılığımız ümitle de saadet duymaktayız.

Şimdi, programda sözü edilen çalışma ilkeleri ve reformlar üzerindeki konulara şöyle bir değinip, bazıları hakkında birkaç kelime ile maruzatta bulunmayı vazife sayıyoruz.

“Atatürk ilkelerinin ve devrimlerinin tüm olarak uygulanması”;

Kendisini bu memleketin duyan, düşünen evlâdı sayan her insanın gönülden bağlı olduğu bir tedbir.

“İdari ve ekonomik yapının modernleştirilmesi,”

Muhterem arkadaşlarım, “modernleştirilmesi” tâbiri üzerinde müsaade ederseniz kısaca durmak istiyorum. Memleketin elbette ki, modernleşmeye ihtiyacı vardır. Medeni olmaya, daha ileriye doğru atılımda bulunmaya ihtiyacı vardır. Ama, bir noktadan şahsan endişe ediyorum. Olmaya ki, bu modernleşme sözü altında, işi daha da genişliğine alma gibi bir havaya girmiş olalım. Acaba, buna hem sadeleştirme, hem de ciddileştirme tâbirini koysak daha iyi olmaz mı idi diye içimden bir his geliyor. Çünkü, Türkiye’de idari ve ekonomik yapı, belki modern olmadığı içindir, ama kabul etmek lâzımdır ki, beklenen ciddiyetten ve sadelikten uzaktır. Milletimizin haline uygun düşecek şekilde, hem çok ciddi, hem de sade olarak ortaya konulması lüzumunda ısrar ediyorum. Bu fikirlerimiz yeni bir fikir değildir, öteden beri devam edegelen fikirlerimizdir.

“Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi konusunda kararlı adımlar atılması”

Her sefer söyledik, tekrar ediyoruz; Ne güzel tâbir kullanılmış, elbette ki, sosyal adaletçi olacağız. Sosyal adaletçi olunmazsa o zaman insanlıktan uzak kalınır. Sosyal adaletçi olacağız, ama hiçbir zaman sosyalist olmayacağız; insanları köleliğe götüren bir rejimin taraftan olmayacağız. (*M.G.P. sıralarından “bravo” sesleri*) Bu görüş içerisinde, bu kaydı saygı ile karşıladığımızı ifade etmek vazifemizdir.

“Bugünkü asayişsizlik ve huzursuzluğun hızla giderilmesi.”

Bu hususta iyi temenni izhar etmek ve bu hususta Hükümete destekçi olmak biraz da in-sanların kendi kendilerini düşünmesi anlamını taşır; kendi çoluk-çocugunu düşünmesi anlamını taşır.

Programın son pasajında Sayın Erim’in çok ince ve hassas bir şekilde ortaya koyduğu gibi, “sabah gidip de akşam evine dönüp dönmiyeceği belli olmıyan çocukların anası, babası için” âdeti bir hayırlı dua mahiyetindeki bu cümleyi, gönülden desteklediğiniz bir vakıadır.

“Lâiklik ilkesinin tam olarak uygulanması”

Arkadaşlar, bu mefhumun Türkiye’de iyi kavranmamasından ötürü cidden çok sıkıntılar çekmişizdir. Yıllar yılı bunun ıstırabını çeken arkadaşlarınızdan biri olarak söylüyorum ki, bu ilkeye, lâiklik ilkesine ne kadar çok sarılırsak, milletin din ve vicdan hürriyetine o kadar çok saygılı olduğumuzu ispat ederiz. Bu ilkeye ne kadar çok sarılırsak, vatandaşın dinî hislerini istismar eden ve ona kendi menfaatleri-

ni istinadettirenlerin karşısında da o kadar iyi vaziyet almış oluruz. O itibarla, bu konuyu partilerin görüşü mülâhazasının üstünde, Anayasanın 19'ncu maddesinin ışığı altında yürekten benimsemiş kimseleriz ve bu yürekten benimseyişimiz, vatandaşın dinî duygularına saygılı oluşumuzun da en tabii ifadesi halinde yüksek huzurunuzda arz edilmiş bulunmaktadır.

“Devlet kesiminin etkin “bir halde çalışır hale getirilmesi.”

Çok müteşekkirim, Sayın Nihat Erim Hükümetine bu sözü koyduğundan ötürü. Biz politikacıların bazan kusurları vardır. Demin bahsettiğim arkadaşımın söylediği gibi politikacıyı tamamiyle kötölemek değil, ama kusurlarımız vardır. Biz her şeyi iyi tarafından ifade ederiz. Türkiye'nin büyük hastalığıdır, Türkiye'de devlet kesiminde kâfi derecede çalışıldığı hiç kimse iddia edemez. Devletin hiçbir dalında tam çalışma olmadığı bir vakıdır; şahsi fikirlerim olarak burada bilhassa cesaretle söylüyorum. Elbette ki, aklı selim bu noktalardan bir kısmı üzerinde benimle beraber olacaktır. Bunu bir düzene koymaya mecburuz arkadaşlar. Bunu düzene koymazsak o zaman hiçbir iş ciddiyetle yürümez. Hangi hükümeti getirirseniz getirin, hangi reformist hükümeti getirirseniz getirin ve hangi provamı kabul ederseniz eldiniz, bu düşünce ile bu zihniyet ile işleri yürütmek kabil değildir. Buna bir istikamet vermeye mecburuz. Buna evvelâ, Hükümet kendisi, elbette ki, örnek olacaktır. Hükümetin baş sandalyelerinde oturan teknik unsurları örnek olacaktır. Ondan sonra da aşağı kademeyi hatır, gönül dinlemeden hizaya getirmenin yoluna gireceklerdir. Millet bunu böyle istiyor. Millet bir Personel Kanunu ile kendisine düşen fedakârlığı fazlasiyle yapmış haldedir, ama fedakârlık yaptığı insanların, henüz kendisine lâyiki veçhile hizmet ettikleri inancına sahibolamamıştır. Gerçek olan budur. O halde bu mevzu üzerinde Hükümet eğer durur ve bundan sonra devlet kesiminde çalışan insanlar ciddi bir çalışma sistemine girerse, bu sayede milletin kendisi de daha ciddi çalışma imkânına sahibolur, örnek teşkil eder. Çünkü, Türkiye'mizde, bilhassa Türkiye'mizde bütün örnek hareketler daima devletten gelmiştir. Özel sektöre de bunlar müessir olur, İktisadi Devlet Teşebbüslerine de bunlar müessir olur. O halde bu çalışma düzenini behemehal yerine getirmek lüzumu üzerinde ısrarla duruyoruz.

“Özel kesimin toplum yararına uygun bir çalışma düzeni, güvenlik ve kararlılık içinde kalkınmaya katkıda bulunması”

Bu ifadede biraz noksanlık görüyoruz. Ancak, Anayasanın 40'ncı maddesi diye parantez içerisine koyduğuna göre, Anayasanın bu maddesini ki, hepimiz onun üzerinde dururuz, Hükümetin aynen benimsediği mânasına gelir. Çünkü, bu programa konulan kısımla Anayasadaki ifadeler biraz değişiktir. Orada “Devlet, özel teşebbüslerin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içerisinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır” diye özel sektörü biraz daha kendi çalışmaları içerisinde rahat bırakan, daha emniyetli bir halde tutan bir ifade tarzı vardır. Zannediyorum ki, Sayın Erim Hükümetinin programı da tamamiyle bu maksat içerisinde, ama işi biraz daha özetlemek suretiyle buraya almışlardır. Karma ekonomi dediğimiz zaman elbette ki, özel sektörün de yeri olacaktır bu memlekette. Özel sektöre birçok ahvalde kötü gözle bakılır. Sebep? Özel sektörü,

devlet eliyle zengin olma müessesesi gibi gösteren hâdiselere tanık olmuşuzdur da ondan. Türkiye’de özel sektör suiistimal yapar. İnaniyorum ki, eğer devlet suiistimalci değilse, bizzat özel sektörün suiistimal yapması ya çok zor olur, ya hiç mümkün olmaz. Özel sektör devletle teşriki mesai ederse, işte o zaman suiistimali rahatlıkla yapabilir, ama devlet namuslu olur, özel sektörün bu suiistimal taleplerini elinin tersiyle iterse ve onun başını ezerse, o zaman hiçbir şey lâzım gelmez. O halde, memleketin ekonomik faaliyetlerini geliştirmede özel sektörün yeri belli olacak, ama özel sektörün doğru dürüst çalışması temenni ediliyorsa devlet evvelâ kendisine çekidüzen verecektir. O itibarla da bu sözün bundan sonrası için olsun yerine getirilmesini ciddiyetle temenni etmekteyiz.

“Gelir dağılımını düzelterek vergi, bütçe, kredi ve başkaca tedbirlerin alınması”

Buna hiç kimsenin itiraz edecek tarafı yok.

“Kooperatifçiliğin gelişmesi.”

Yalnız, bu hususta bir şeyi açıklamak lüzumunu hissederim. Şimdi bu Anayasa hükmüdür. Anayasanın 51’nci maddesi, “Kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasından bahseder. Bilhassa Türkiye’nin sağ-sol çekişmelerine çok sahne olması, solcuların da, aşırı solcuların da türlü marifetlerle ortaya dökülmeleri karşısında, kooperatifçiliği “acaba”? Şeklinde karşılama gibi bir hava vardır. Bizim Anayasamızın kabul ettiği kooperatifçilik, tamamiyle gönül rızasıyla vukubulacak kooperatifçilik sistemidir. Yoksa, Devlet zoruyla, demir perde gerisi memleketlerde olduğu gibi devlet zoruyla bir kooperatifçilik bahis konusu değildir. Bu anlayış içerisinde, bu hayırlı teşebbüsün, milletin büyük derecede yararına olacağı inancını taşıyoruz.

“Eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi.”

Aziz arkadaşlarım, bu cümlede millî hâzinenin anahtarı saklı bulunmaktadır. Türk Milletinin en büyük hâzinesi işte bu fırsat eşitliğinin ortaya çıkarılmasındadır. Fevzioglu arkadaşım burada olmasa idi, rahat konuşacaktım, ondan bahsederek; her gittiğimiz yende, “Dağdaki çoban Ahmet’in beşikteki çocuğunun, yarın Türkiye’nin kaderini bir çırpıda değiştirecek yaratılıştaki olmadığını kim bilebilir; kasabadaki çöpçü Hasan’ın çocuğunun bu memleket için kurtarıcı bir devlet adamı vasfında ortaya gelmiyeceğini kim hesabedebilir?” diye bu fırsat eşitliği ilkesini çok güzel ifadelerle anlatırdı kendisi. Hakikaten öyledir. Eğer, bu memlekete insangücü, kafa verebileceksek, evvelâ bu fırsat eşitliğini gerçekleştirmek lâzımdır. Bu reform Hükümetinin her şeyden önce buna değer vereceğine inanıyorum. Çünkü, bizatihi Sayın Nihat Erim bu kafa gücüne fırsat veren bir fırsat eşitliği ilkesini, kendi Hükümetinin kurulmasında tatbik etmiştir. Şüphesiz, bu ileride memleket meselelerinde, hususiyle millî eğitim sahasında daha çok tesirini gösterecektir.

“Sağlık, sosyal yardım ve başkaca kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bunlardan yararlanmada eşitlik sağlanması...”

Şüphesiz, bakanların, zaman ölçüsünde, bakanlık faaliyetleriyle ilgili olarak getirecekleri raporlar üzerindeki konuşmamızda işi genişliğine mütalâa edeceğiz.

Ama, bir sağlık meselesinin de âdeta reformcu bir görüşle ele alınması lüzumu Orta'dadır ve Türkiye'nin elbette ki baş meselesidir. Çünkü, insanın sağlığı olmazsa geriye kalan kısımlarını kullanması mümkün olmaz. Özellikle sağlık işlerini söylediğimiz zaman, Atatürk'ü zihniyetle, düşünceyle kurulan Erim Hükümetinin bu bakanlığın başına bir değerli Türk hanımını getirmiş olmasını şükranla karşıladığımızı ve bundan ötürü kendilerine ziyadesiyle müteşekkire bulunduğumuzu, Atatürk'ten ilham almış insanlar olarak arz etmeyi vazife biliyorum.

“Gençliğin temel sorunlarının da ele alınması.”

Muhterem arkadaşlarım, bu çok mühim bir mevzudur. Gençliğin temel sorunları deyince bunun içerisine şehirdeki, üniversitedeki, taşradaki ve köydeki gençliğin tümü girmektedir. Hakikaten, mutlaka ele alınması lâzımgelen sorundur ve zamanı gelince daha etraflı malûmat arz edeceğiz. Tabiatıyla, benim Karadeniz bölgesinde eline üç kuruş geçen gencin bu parayı ya tabanca atmak için mermi parası olarak, ya da kumar oynamak, ya da başka türlü zevk yapmak veya esrar çekmek için sarf ettiği vakıasını burada zikredersem Türkiye’de gençlik sorununun hangi görüşlerle ele alınması gerektiği daha da iyi anlaşılacaktır kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlarım, benim şahsan çok beğendiğim programın bir pasajı vardır. Orada diyor ki, “içine girdiğimiz dönem Türkiye’yi ileri götürmek isteyen bütün güçlerin ulusal kalkınma savaşına katkıda bulunmalarına fırsat veren, bir sınav dönemidir. Bu sınavdan yüz aklıyla çıkabilmek için T.B.M.M. nin, bütün Devlet kuruluşlarının, kamuoyunun Atatürk devrimlerine bağlı Türk gençliğinin bize destek olacağına güvenerek bu görevi almış bulunuyoruz”

Size destek olacak olanlar Atatürkçü daları olacaktır. Size destek olmayacaklar Atatürk’ü karşısına almış olacaklarıdır. O itibarla Hükümet müsterih olsun. Atatürk, O’nun büyük ruhu sizi muvaffak kılmakta çok yardımda bulunacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, bu reform stratejisinde; de toprak reformu, millî eğitim reformu, malî reformlar, hukuk ve adalet reformu diye bahisler var.

Toprak reformu üzerine bazı görüşler ifade edildi. Millî Birlik Grubu adına konuşan Sayın Karavelioğlu arkadaşım, bize ters düşen bir görüş ifade ettiler. Bilhassa toprağın değeri mevzuunda; Anayasanın tamamiyle doğrultusunun dışına çıkmak suretiyle hani doğrultusunda yürüneceğimiz Anayasanın doğrultusunun dışına çıkmak suretiyle-bir görüş ifade ettiler. Meseleleri halledeceğiz, aklımızla halledeceğiz, ama hukuka, nizama, hususiyle Anayasaya bağlı kalmak suretiyle halledeceğiz. Çünkü, buyurdıkları şekilde rayiç bedel tesbitine Anayasanın bugünkü hali müsait değildir. Türkiye’nin ilerisi için de, böyle kritik zamanlarda meseleler çıkarmanın doğru bir şey olacağı kanaatini taşıyoruz.

Bu arada, Sayın Erim’in anlayışına meseleyi tevdi etmek suretiyle bir noktayı hatırlatmakta fayda umarım. Dün Millet Meclisinde müzakereleri takibederken Demokratik Parti adına söz söyleyen konuşma yapan Sayın Asal “Toprak reformuyla alâkalı olarak Hükümet raporunda yer alan teklifin tıpkısı, yalnız örgüt kelimesi yerine teşkilât kelimesi konmak suretiyle. İşçi Partisi Milletvekili Cemal Hakkı Selek tarafından kanun teklifi halinde Meclise gelmiş idi” dediler.

Şimdi bir fikir doğru ise ki, İşçi Partisinden de gelirse doğrudur, mümkündür. Bir fikir doğrudur; Nizam Partisinden de gelmiş olabilir. Her zaman bu iki partiden gelmez de, bazan gelebilir; doğrudur. Ama, bu şekildeki bir takdimde, toprak reformu konusunun bir şüphe ile bir endişe ile ele alınması havasının mevcudiyetini inkâr etmek mümkün değildir. Dün Mecliste, Sayın Erim bu konuya fazla temas etmediler ve bir değerlendirmede bulunmadılar, kendilerinin bileceği konu idi, ama burada hiç olmazsa, kamu efkârı üzerinde husule gelebilecek tereddütleri izâle edici, daha geniş bir bilgiyi lütfederlerse zannederim ki hayırlı bir iş yapılmış olur.

Muhterem arkadaşlarım, diğer refomlar üzerinde ayrı ayrı, uzun uzun konuşmakla kıymetli vakitlerinizi almıyacağım. Her biri ayrı ayrı yerinde. Bu seferki programla şimdiye kadar Cumhuriyet hükümetlerinin hiç âdeti olmıyan bir görüş getirilmiş oluyor. O da, hukuk ve adalet reformu. Hukukun ve adaletin bir reform niteliğine bağlanması cidden çok memnuniyet verici bir haldir.

Burada Adalet Bakanlığının bütçesini görüştüğümüz her seferde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sosyal hukuk Devletidir diyoruz ve meselelerimizin hepsini de hukuk yolu ile halletmeye kalkıyoruz. Ama, Adalet Bakanlığını, sanki hâkimlerin, savcıların tâyni muayyen kayıtlara bağlanarak elinden alınmış gibi bir dar görüş içerisinde mütalâa ediyoruz. Bu çok yanlıştır. Adalet Bakanlığının meselelerinin, Türkiye'nin çok mühim bir noktasını, teşkil ettiği düşünülerek ele alınmak lâzımdır diye burada, bendeniz mütemadiyen her sene söylerim.

Şimdi, işte burada, bu reform tâbiri gelmiştir. Bunda öngörülen değişiklikler çok yerindedir. Hususiyle, Yüksek Hâkimler Kurulunun takviyesi suretiyle mahkemelerin denetlenmesi konusu, bir ihtiyaç halini almıştır. Meslekten bir adam olarak söylüyorum, bu ihtiyaç yalnız millet için değil, aynı zamanda meslekdaş olanlar için de böyledir. Çalışanla çalışmıyanın; iyi çalışan, dürüst çalışan, çok çalışan ile işi alargaya alanın farkını ortaya koymak için buna mutlaka lüzum ve ihtiyaç vardır.

Bu arada, tabîi mevzuat getirildiği zaman üzerinde görüşlerimizi söyleyeceğiz bugüne kadar Türkiye'de aylıkların artırılması, eksiltilmesi değil, Türk milletine en mükemmel karan verebilecek hâkimi nasıl yetiştirmeliyiz konusu, hiç bir zaman ele alınmamıştır. Hâkim, kendisinin şahsında kabiliyet varsa, o kabiliyeti ile ortaya çıkar, iyi adalet tevzii eder, ama değilse yine bu Vazife yürür, gider. Ee.. Türk milletinin adalet işlerinde bir noksanlık vardır. O halde reformist bir görüşle bu noksanlıkların ele alınacağını müjde olarak telâkki ediyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, dış politika üzerinde Genel Başkanımızın Millet Meclisinde söylediklerine aynen katılıyorum. Ben, bilhassa Kıbrıs konusunda, bu mevzuda büyük emeği geçmiş olan, başı çok derde girmek suretiyle çok emeği geçmiş olan Sayın Erim'in daha açık, Makarios'un dana iyi anlıyabileceği bir dil ile programa bir kayıt düşüreceğini bekliyordum. Ama, kendileri bu sahada vukufu ile bilgisi ile tecrübesi ile meseleleri değerlendirme mevkiindedir. Biz, yalnız, kendi isteklerimizi ortaya koymakla yetinmiş oluyoruz.

Sözlerimi burada bitiriyorum. Değerli arkadaşlarım, iyi bir fırsatın içerisindeyiz. Fırsatların kadri bilinmezse kaçırır ve bir daha da yakalanmaz. Hâdiseleri bü-

yütmeden, mâziyi eşelemeden lüzum hissetmeden, halimizi dikkate alıp, istikbale ümitli, emniyetli cesur adımlarla yürümek için Erim Hükümetine el birliği ile gönül birliği ile kafa birliği ile yardımcı olmak, bizim için çok kutsal bir vazife olacaktır. Çünkü, Erim Hükümeti şerefli olduğu kadar, da hakikaten büyük mesuliyet taşıyan bir vazife almıştır. Kendilerine grupum adına basan diler, sizleri ve Sayın Erim'in şahsında Hükümet üyelerini saygı ile selâmlarım. Sağolun efendim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Adalet Partisi Grupu adına Sayın İnkaya...

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA CEMALETİN İNKAYA (Balıkesir)

— Sayın Başkan, Yüce Senatonun Sayın üyeleri; asıl konuşmama geçmeden evvel, Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü, Sayın Hıfzı Oğuz Bekata Sayın Milli Birlik Grupu sözcüsü ve Sayın Kontenjan Grupu birinci sözcüsünün sözlerini, Adalet Partisine müteveccih sözlerini büyük bir üzüntü ile karşıladığımızı ifade etmek isterim.

Sayın Erim Hükümetinin Programını eleştirecek yerde, geçmişe dönüp Adalet Partisine çatmakta fayda umanlar, bir gün tarihin sayfaları arasında kendilerinin haksızlıklarını göreceklerdir.

Mevcut şartlar içerisinde, bu söylenen sözlere cevap vermek lüzumunu hissetmiyoruz. Ama, bir gün müsait şartlar içerisinde, bu kürsülerde bu buhtanlar ve bu iftiralar karşısında hesaplaşmak mukadder olursa, elbette bizim de söyleyeceğimiz sözlerin, vereceğimiz cevapların olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu şekildeki konuşmaların, ne milletimize, ne Parlâmentomuza huzur getireceğine kaaniiz. Bırakınız, biz iktidarda iken söylediniz, iftira ettiniz, bağırdınız, çağırdınız, bu kürsüleri işgal ettiniz, ama bugün biz iktidarda değiliz. İktidar sizlerin de, bizlerin de güvendiği ellere teslim edilmiştir. Hükümet bu gibi iddiaları, bu gibi karalamaları dikkate alır ve Devlet arşivleri elinde, bütün imkânlar elinde, bunları araştırır suçlular varsa suçluları bulur Türk efkârına arz eder. Bunda hiç gocunacak tarafımız yoktur.

Bu arada şunu da ifade etmek isterim; meclislerin devamında, hükümetlerin çalışmasında Adalet Partisi hiçbir zaman kabili ihmal edilmeyecek bir güçtür. Bu gücü bir kenara atarsanız, herhalde meclislerin çalışması, hükümetlerin muvaffak olması mümkün değildir. Bu itibarla, bu dikkat içerisinde, bu nezaket içerisinde grupumuza muhatab olmanız gerekir.

Her konuşucu, buraya geliyor, Atatürk ilkelerinden bahsediyor. Atatürkçülüğü tarif ediyor. Ama, hiç kimsenin Atatürkçülüğün bu tarifleriyle şu kürsülerde birleştiğini görmedim. Geliniz şu Atatürkçülüğü, Atatürk ilkelerini bir vuzuha kavuşturalım. Sayın yeni Hükümetten bilhassa rica ediyorum, bu husustaki, Atatürkçülük hakkındaki, Atatürk ilkeleri hakkındaki fikirlerini açık, seçik gelip burada ifade etsin ve hep beraber bir vuzuha, bir noktaya varalım. Herkes bunu kendisine göre tarif ederse, ne meclislerde, ne Türkiye'de, ne vatan sathında huzuru sağlamaya imkân olur.

Ben, bu husustaki sözlerime son verip, asıl konuşmama geçerken bir hususu daha Yüce milletin ve Yüce Senatonun dikkatine arz etmek isterim. Bugünkü vâsil

olduğumuz noktaya gelmede, yani 12 Mart muhtırasında birinci madde vardır. Bunu hepimizin hatırlaması lâzımdır. Burada, yalnız Adalet Partisi itham edilmektedir, Hükümet ve meclisler itham edilmektedir. O halde, bütün bu günahları Adalet Partisine yüklemek, onun boynuna asmak, reva görülecek bir husus değildir. Eğer bu hususta suçumuz varsa, hepimizin, meclisler olarak, suçu vardır. Bunu böyle bilmek gerekir.

Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım; 12 Mart muhtırasının 2'nci maddesinde öngörülen reformları gerçekleştirmek üzere özel şartlar içerisinde kurulan ve nevi şahsına münhasır bir vasıf taşıyan Sayın Erim Hükümetinin 2 Nisan 1971 günü Yüce Senato'ya sunulan programı hakkında Cumhuriyet Senatosu Adalet Partisi Grubu adına görüş ve temennilerimi arz etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, programa ait düşüncelerimize geçmeden evvel, bazı gerçek bildiğimiz hususların, tarihe mal olması ve demokratik hukuk Devleti anlayışının vuzuha kavuşması bakımından, bugün içinde bulunduğumuz buhran ve bu buhranı yaratan sebepler üzerinde durmayı, Yüce milletimize karşı kaçınılmaz, zorunlu bir vazife telâkki etmekteyiz.

Türk Silahlı Kuvvetlerimizin müdahalesine kadar varan, buhran ve buhranın sebepleri, doğru ve gerçekçi bir şekilde tesbit ve tahlil edilmedikçe, tutarlı ve geçerli bir tedbir almaya imkân yoktur. Doğru teşhis, doğru tedbir getirir.

Sayın Erim Hükümetinin Programında, "1961 Anayasasına göre Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için, gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kurumsal değişikliklere türlü nedenlerle girilememiş ve sorunları çözmede olayların arkasında kalınmıştır. Bu durum toplum yapısı ile Devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devlet ve toplumda gelişen çeşitli güçler arasında, kuralları belli ilişkiler kurulamamış ve karşılıklı bir güvensizlik ortamı doğmuştur" demek suretiyle karışıklıklara, ekonomik ve siyasal bunalımlara, yukarıdaki hususların yol açtığı ifade edilmektedir.

Bu bunalımları çözümlmek için de, "1961 Anayasasının öngördüğü reformların süratle yapılması" lâzımgeldiği ifade edilmektedir.

Sayın Senatörler, kanaatimizce bu teşhis ve tahlil gerçeklere tam uygun değildir. Teknolojinin, sanayiin çok ileri olduğu memleketler yanında, geri kalmış, ya da geri kalmışlıktan kurtulma çabaları içinde olan memleketlerin hepsinde bugün az çok buhranlar vardır ve muhtemelen olagelmekte devam edecektir. Bu bir bakıma asrımızın kendisine has bir özelliği olarak gözükmemektedir.

Türk ulusu, geri kalmışlığın ıstırabını çekmekte ve bundan kurtulma çarelerini bütün gücü ile 1961 Anayasası doğrultusunda aramaktadır.

Gelmiş geçmiş bütün hükümetler imkânlar nisbetinde reformları yapmaya çalışmışlardır. Adalet Partisi hükümetlerinin de yapamadıklarının yanında yaptıklarını tarih önünde inkâr imkân yoktur. Bugünkü buhranın nedenini yalnızca bu düşünceye dayamak yeterli ve geçerli değildir. Çünkü buhranın sebebi tek değil, bir çoktur.

Bilindiği gibi, ekonomik ve sosyal alanda reformlarını yapmış, idare tarzları demokratik olan veya olmıyan birçok ülkeler de anarşik ve huzur bozucu ortamı yaşamış, hatta yaşamakta devam etmektedirler.

Sayın Senatörler, kanaatimiz o dur ki., memleketimizde yaratılmak istenen bir nisbette de yaratılan ortam, aslında insan haklarına dayalı demokratik hukuk düzenine. Devlet düzeninin değiştirilmesine mâtuftur, 1961 Anayasasının getirmiş olduğu geniş hürriyet nizamı içerisinde kökü gayrimillî, maskeli anarşistler kanun dışı hareketleriyle güzel yurdumuzda huzursuzlukların artmasına ve yaygın hal almasına sebeb olmuşlardır.

Ayrıca Anayasamızın 4'ncü maddesinde, "Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanır" denilmektedir. O halde, her şeyden evvel, millete aidolan egemenliğin tam ve kâmil şekilde kullanılması, Anayasanın tarif ettiği yetkili organların, yetki ve sorumluluklarını kullanırken ahenkli bir dayanışma içinde bulunmaları zorunluğu gözden kaçırılmamalıdır.

Geçen 10 senelik devrede devleti meydana getiren anayasal organların, bu anlayış ve davranış içinde bulunduklarını iddia etmek çok zor, hatta mümkün değildir. İşte biz, toplumun devlete güvensizliğini, bir ölçüde de olsa, burada, bu noktada aramak gerekeceği inancını taşımaktayız. Bu sebeplerledir ki Hükümet programında ifadesini bulan teşhis ve çözümlerin bütünü ile beraber olmadığımızı, olamıyacağının ifade etmek isteriz. Bu itibarla, milletimizi tedirgin eden, toplumumuzu anarşiye götüren, yukarda zikrettiğimiz hususların, Anayasa değişikliklerine kadar varacak tedbirlerin alınmasını zaruri görmekte ve bu yöndeki çalışmalara destekçi olacağımızı beyan etmek isteriz.

Ayrıca, reformları yapmakla buhranın giderileceği fikrine katılmadığımızı belirtmeyi de tarihî bir görev saymaktayız.

Muhterem arkadaşlarım, tarihin büyük inkılâpçısı, eşsiz reformcusu ve Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu büyük asker Atatürk'ün hiçbir zaman vazgeçmediği, üzerinde titizlikle durduğu en büyük eseri Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Atatürk, 27 Ekim 1922 de işgal altındaki İstanbul'dan gelen öğretmenler heyetine aynen şunları söylemektedir;

"Bütün cihan bir an tereddüd etmesin ki, Türkiye Devletinin yegâne ve hakiki mümessili yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisidir"

Atatürk ilkelerinin temel unsuru millî iradedir. Atatürk, daha 1919'dan itibaren, Amasya beyanamesinde millî iradeye dayandığını belirtmiştir. Atatürk, hiçbir inkılâp ve reformunu "ben yaptım" dememiş, her icraatını, Büyük Millet Meclisinin mânevi şahsiyetinde, Büyük Türk Milletine mal etmiştir. Bu bakımdan Türk kamuoyu önünde yasama meclislerinin bugünkü durumunu gerçekçi ölçüler içerisinde ifade etmek lüzumunu duymaktayız. Demokratik rejimin geçirdiği buhranın içinde yaşayan ve gönül kırıklığına uğramış millet temsilcileri olarak, parlömanter hukuk nizamının yaşatılması pahasına katlandığımız fedakârlıkların gücünü yine aziz milletimizden almaktayız. Yerine getirilmesi için uzun yıllara ihtiyaç hâsıl ola-

çağı intibasını veren geniş taahhütler ve reformcu bir çehre ile karşımıza çıkan yeni Hükümet, şimdiye kadar gelmiş geçmiş bütün Hükümetleri, 1961 Anayasasında öngörülen ve toplumumuzun bünyesinde ve müesseselerinde yapılması gereken gerekli değişikliklere ve ıslâhata el atmamakla suçlandırmayı programının başkonusu yapmış ve bunu müteakip yeni bir Hükümet teşkiline müncer olan olayların savunulmasına girişilmiştir. Halbuki, biz mazinin tahlilinden ve halin müdafaasından ziyade, geleceğin aydınlatılmasını ve Anayasa düzeninin kendi şartları içinde yaşatılmasını, içinde bulunduğumuz siyasi ortam muvacehesinde daha faydalı ve millî yaralar bakımından daha hayırlı görmekteyiz. Bunun içindir ki, bu konular üzerinde fazla durmayacağım. Parlâmento ve Hükümete atfolunan kusurlar hakkındaki düşüncelerimiz ise, iktidarımıza mensup Hükümetin istifanamesinde rahatlıkla belirtilmiş olup, bu görüşümüzde her hangi bir değişiklik yoktur.

Sayın Senatörler, Sayın Erim Hükümetinin yapacağı reformlarda hedef alacağı; ekonomik ve siyasal bağımsızlık içinde kalkınma olanaklarının hızla hazırlanması; lâiklik ilkesinin tam olarak uygulanması; Devlet kesiminin etkin bir şekilde çalışır hale getirilmesi; özel kesimin toplum yararına uygun bir çalışma düzeni, güvenlik ve kararlılık içinde katkıda bulunması; gelir dağılımını düzeltecek vergi, bütçe, kredi ve başkaca tedbirlerin alınması; eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi; sağlık, sosyal yardım ve başkaca kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bunlardan yararlanmada eşitlik sağlanması; gençliğin temel sorunlarının ele alınması gibi hususlarda Adalet Partisi Senato Grubu olarak Hükümetin destekçisi ve teşvikçisi olacağımızı, bütün açık yürekliliğimizle ifade etmek isteriz. Ancak, hedefte beraber olmakla, hedefe varmada kullanılacak metod ve araçlarda beraber olmak arasında fark bulunduğuna da işaret etmek isterim. Biz, Adalet Partisi olarak yıllarca seçim beyannamelerimizde ve Hükümet programlarımızda ortaya koyduğumuz hususlara paralel, Türk sosyal yapısına uygun, Türk Milletinin tarihi gelenek, örf ve âdetlerine saygılı, Anayasanın Atatürkçü ilkelerinden ilham alan ve reformlarla ilgili her kanunun çıkarılmasına ve uygulanmasına katkıda bulunacağımızı beyan ederiz.

Programda kendi ifadeleri ile “içine girdiğimiz dönem, Türkiye’yi ileri götürmek isteyen bütün güçlerin, ulusal kalkınma savaşına katkıda bulunmalarına fırsat veren bir sınav dönemidir” denilmektedir.

Bu vesile ile büyük Türk Milletine ve bütün dünyaya duyurmak isteriz ki, milletin refah ve saadetine müteveccih kalkınma hareketlerinde-bugüne kadar daima inanıp, yaptığımız gibi-yeni Hükümete de yardımlarımızı esirgemiyeceğiz. Bunu açıkça ortaya koymak isteriz.

Yüce Senatonun Sayın üyeleri, yeni Hükümet, önplânda yapabileceğine inandığı ve yapmaya kararlı reformlar olarak önümüze; toprak ve tarım reformu, millî eğitim reformu, mali reformlar, hukuk ve adalet reformu, Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesi ve enerji ve tabii kaynaklarla ilgili reformları getirmektedir. Evvelce de ifade ettiğimiz gibi, hedef olarak, bütün bu reformlarla beraber olduğumuzu; hiçbirisine tam karşıt bir tutumun içinde bulunmadığımızı hülûsi kalble beyan etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, reformlar içinde eğitim reformunu, kalkınmanın temel unsuru olarak kabul ediyoruz. Çünkü, eğitim toplumları millet olma bilincine götüren tek yoldur. Millî geliri, ekonomiyi geliştiren en müessir güç, eğitimidir.

Türkiye’de süratle artan eğitim talebi ile imkânlarımızı denkleştirebilmek karşılaşılan ilk zorluktu. Ayrıca, Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğunun küçük yerleşme üniteleri halinde yalaması, yaygın eğitimi pahalı ve güç bir hale sokmaktadır. Değişen bir dünyada, gelişen bir Türkiye gerçeği vardır. Eğitimin, bilimde ve teknolojiadaki gelişmelere ayak uyduracak bir hızı takibetmesi, yani dinamik olması zarurettir. Süratle artan okuma, öğrenme talebini cevaplandıracak olanakları, mahdut millî gelirlerimizden ayırmak, öte yandan öğrenim kuruluşlarını belli bir standardın altına düşürmemek gerekmektedir.

Eğitim reformunun ana hedefi, Türk çocuklarını, Türk gençlerini evveleminde Atatürk düşüncesinden beslemek, onlara çağdaş uygarlığın gerektirdiği taze bilgileri vermek ve yurt çıkarına yararlı olabilme ruhunu kazandırmaktır.

Eğitim alanında getirilecek reformları, yukarıdaki düşünceler açısından değerlendireceğimizi ifade etmek isterim.

Adalet Partisinin kurulduğundan bu yana, bütün seçim beyannamelerinde ve Hükümet programlarında bu reformların, yani düzeltme, iyileştirme ve ıslahatların nasıl yapılacağı ve ne düşünüldüğü uzun uzun anlatılmış ve yüce milletin bilgisine arz edilmiştir. Hattâ birçok kanun tasarıları hazırlanmış, bir kısmı üzerinde de çalışmalar yapılmıştır. Bu itibarla, hedefte kendileri ile beraber olmamamız için hiçbir sebep yoktur. Ancak, Hükümet programlarının özelliğine uygun, kısa ifadeleri karşısında bazı endişelerimizin de bulunduğunu ifade etmeden geçemeyeceğim. Özellikle toprak ve tarım reformunda amacı dikkatle tesbit etmek gerekir. Sosyal ve ekonomik amaçlar dengeli bir şekilde halledilmelidir. Ayrıca, mülkiyet fikrinin zedelenmemesi, çok önemli ve üzerinde titizlikle durulması gereken bir meseledir. Başlıkta toprak ve tarım reformu; ibaresini, metinde toprak reformu olarak geçiştirmenin özel bir maksada matuf olmamasını temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında TRT ile ilgili pasajın, daha açık ve seçik bir ifade ile ortaya konulması gerekirdi. Bir Anayasa kuruluşu olan TRT’nin kendi özerklik anlayışı içinde hiçbir şekilde anarşiye hizmet etmemesi, rejim düşmanlarına alet ve vasıta olmaması ve tarafsızlık ilkelerinden ayrılmaması temennisini ifade ederken, Hükümetin de meseleyi bu açıdan ele almasını ümit ve ifade etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, ekonomik kalkınmamızda dış ticaret dengesinin sağlanmasında, İkinci Beş Yıllık Plânda da belirtildiği gibi, büyük yeri olan tabii kaynaklarımızı geliştirmek ve millî ekonomimizin emrine vermek, madenlerimizin cevher olarak ihracı yerine, mamûl ve yarı mamul olarak ihracını gerçekleştirmek, Adalet Partisi iktidarının öteden beri benimsediği ve uygulamada geniş imkânlarla sahip kıldığı bir husustur.

Hükümet programında, “Boraks gibi stratejik madenler yurt ekonomisindeki önemine ve yerine göre Devletleştirilecektir. Linyit üretim ve dağıtımı Devlet eli ile

yapılacaktır. Petrolde anadepo satış işleri devletleştirilecektir” şeklinde ifadelerini bulan devletleştirme işlerinde, memleket yararına olanların yanında olmakla beraber; öteden beri savunduğumuz hukuk prensipleri ile bağdaşmayacak ve memleketimizin ve milletimizin yararına olmayacak teşebbüs ve tasarrufların da destekçisi olmayacağımızı ve karşısında bulunacağımızı sarahaten ifade etmek isteriz.

Sayın Senatörler, orman içi köylerle, ormanlarımızın geliştirilmesi ve korunması, şehirleşme hareket ve çalışmaları, kıyılanınızdaki tarihi ve turistik nitelik taşıyan Devlet topraklarının elden çıkarılmaması, sermaye piyasasının geliştirilmesi, çalışma hayatında huzuru sağlayacak her türlü tedbirlerin alınması, Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanunlarının ahenkleştirilmesi üzerindeki mütalâa ve tenkidlere esasen geçmiş hükümetlerimizin programlarında daha geniş bir şekilde yer almış konular olması bakımından katılmamamız söz konusu değildir. Bu yöndeki somut çalışmaları gördükten, Hükümet teklifleri geldikten sonra, görüş ve mütalâalarımızı daha ayrıntılı olarak Yüce Meclislerde ifade edeceğimiz tabiidir. Ancak, hemen şunu ifade edelim ki, köy ve köylü sorunları hakkında, Doğu ve Güney-Doğu kalkınması yönünde, küçük esnaf ve sanatkârların hakları istikâmetinde Hükümet programlarındaki ifadeleri yeterli ve tatminkâr bulmaktayız.

Atatürkçü bir hüviyetle ortaya çıkan bir Hükümetin, programında, Büyük Atatürk’ün, “Milletin hakiki efendisi Türk köylüsüdür” sözünde yatan hedefi, daha etkin bir biçimde belirtmesini beklerdik.

Muhterem arkadaşlarım, dış politika yönünden Hükümet programını olumlu karşılamakla beraber, Türk milletinin çıkarları açısından bu hususu büyük bir dikkatle ve çok yakından takibedeceğimizi de beyan etmek isteriz.

Kıta Çin’i ile siyasal ve ekonomik ilişkiler kurulması çalışmalarına büyük önem atfetmekteyiz. Yüce milletimizin asırlardır sürdürdü geldiği hürriyet nizamına ve bütünlüğüne kasdetmek isteyen Marksist bir görüşün mümessillerinin, aziz vatanımızda kendi düşünceleri istikâmetinde çalışma olanakları bulmamaları en halisane temennimizdir. Bunda, Sayın Erim Hükümetinin de çok dikkatli, vatanseverlik duyulan içinde bulunduğu inancımız tamdır.

Sayın Senatörler, Atatürk’ün kurduğu Cumhuriyetimizin millî varlık ve bütünlüğümüzün başlıca teminatı ve temel unsuru Türk Silahlı Kuvvetlerimize huzursuzluk veren bünye dışı etkenlerin neler olduğu, bundan hangi maksadın ifade edilmek istendiği, hepimizin birleşeceği bir noktada, vuzuha kavuşturulmalı ve muallakta bırakılmamalıdır. Ayrıca, Silahlı Kuvvetlerimizin kendi kumanda zinciri ve sistemi içinde bütünlüğünün korunması ve her türlü tedirgin edici tesirlerden temizlenmesi en halisane temennimizdir.

Silahlı Kuvvetlerimizin kendi araç ve gereçlerinin yurt içinden sağlanması yönünde iktidarlarımıza başlatılan sanayinin, daima teşvik ve yardımcı olacağı.

Sayın Senatörler, Cumhuriyet kanunlarını hiçe sayarak, “eylem yapıyoruz, devrimciyiz, şariatçıyız, mukaddesatçıyız” iddiaları ile Devlet düzenine karşı zorlama

davranışlarını sürdürenlerin, Devleti bütün heybeti ile karşılarında bulacakları yolunda programda yer alan görüşler, Adalet Partisinin öteden beri savunduğu ve uygulamaya çıkardığı hedeflerdir. Anayasanın, herkesin fikir ve düşüncelerini her ne şekilde olursa olsun yaymayı serbest bırakan hükümleri ile Anayasanın getirdiği rejimi zedelemek temayül ve iştihasına bir son vermek itiyat ve imkânının ortadan kaldırılmasında gördüğümüz faydayı belirtmek isteriz.

Sayın Senatörler, Adalet Partisi olarak millî iradeye, demokratik düzene, hukuk devletine bağlı felsefemizin sınırları içinde, yurdumuzun biran evvel refaha kavuşmasını, Devlet ve Hükümetimizin itibarının devamlı olarak sağlanmasını mümkün kılacak bir davranıştan ayrılmıyacağımızı belirtmek isteriz. Nazik ve güç şartlarla karşı karşıya bulunduğu inandığımız yeni Hükümete davranış ve tutumunu izlemek ve icraatını görmek üzere bu samimi anlayışlar içinde başarı dilemekte millî fayda görüyoruz.

Sözlerime burada son verir, Yüce Senatoyu saygı ile selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Efendim, Sayın Ahmet Yıldız Millî Birlik Grubu adına ikinci defa söz istemişlerdir. Henüz, gruplar adına görüşme sona ermediğine göre, buyurunuz efendim.

Sayın Tıgılı bir şey mi buyurdunuz?

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Usul hakkında talebim vardı, ama Ahmet Beyden sonra konuşayım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabî Üye) — Sayın Başkan, Sayın Başbakan, Sayın bakanlar ve değerli senatörler; ben kendi adıma kısaca bir görüşme yapmak üzere söz almıştım. Fakat, grupumuzun görüşleri üzerinde biraz daha durmak, kapalı geçtiğimiz yönlerini biraz daha açıklamak ve kimi arkadaşlar, sözcüler amaçlarımızı yeterince anlayamadığı için, biraz da o yönde açıklamak üzere grup adına söz almış bulunuyorum.

Değerli arkadaşlarım, bugün dünyada pek de örneği bulunmayan, türü kendine özgü, sujenerist bir durum karşısındayız. Bu duruma gerçekçi tanılamayı koyarak çareler aramalıyız, ilk Demirel Hükümeti kurulduğu zaman, burada politik stratejimiz üzerinde duralım diye başlamış ve kendisine bu politik stratejimizin ne olması gerektiği hususunda görüşlerimi sunmak istemiştım ve size üzüntü ile belirtiyim ki, destekliyen eğilimler Türkiye'yi batırıcı eğilimlerdir. Ya bu eğilimler yok edilmeli, Türkiye kurtulmalı; ya da bu eğilimler böyle yaşarsa Türkiye'nin kaderi iyi değildir. Dileğimiz, Sayın Başbakan, bu eğilimlerin desteğinden ayrılmanız, onlara “yanlış kapı çaldınız” demeyip, Anayasa, Atatürkçülük eksenini üzerinde bulunmanızdır. Burada bulunursanız sizi desteklemeyi görev bileceğiz demiştik. Ayrıca “Eğer bunda ters bir tutuma yönelirseniz, bu eğilimleri A.P. kişiliğinde yenmek devrimcilerin görevidir” demiştım. “Ne demek istiyorsunuz?” dedi, tekrar ettim. Yol çatalındayken Sayın Demirel Hükümetine çıkmaz okunu göstermeye çalıştık. aynı terimi kullandık. Sonraları, bu çıkmaza gidiyorsunuz, çıkmazda kalırsınız, diyerek

uyarmak istedik. Muhtıra verdik, birçok kereler uyarmalarda bulunduk. Etkisiz kalınca, ben 1969 da bir yazı yazıp, “A.P. seçimleri kazanmalı ve bir süre iktidarda kalmalı ki uzun süre Devleti batıran bir politikanın uygulayıcısıdır, uygulayanlar iflâs etmiş, ama politika iflâs etmemiştir, bunun iflâsı için istiyorum” demiştim. Sonra da, “Bu iktidar bu politikadan vazgeçmezse tepkiler sürmeli” diye yazı yazdım. “Eğer düzelmezse, o zaman Türkiye Cumhuriyetinin meşru savunma dönemi açılacaktır” demiştim.

İşte arkadaşlarım o dönem açıldı. Dediğimiz oldu. Devrimciliğin öncülüğünü yapan, yapagelen, 1961 Anayasasını şeref belgesi sayan ve yasalarla Cumhuriyeti koruma ve kollama görevini almış bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri bu meşru savunma görevini, Cumhuriyetin meşru savunma görevini, doğrudan doğruya almaya zorlanmıştır. Durumun suçlularını muhtıra sayıyor. Bu arada Parlâmentoyu da söylüyor. Ama, elbette bu Parlâmentoda suça katılan var, katılmıyan var. Suça katılmıyanlar suçlamaya hedef değildir.

Sonra, durumun vahimliğini anlatıyor. Sonra, isteklerde bulunuyor, istekler haklı; suçlama, suçluları hedef almak üzere haklı. Şimdi, haklı ve anayasal istekleri yapamıyorum demek, yapmıyacağım demek, fetvaya katılmak olur.

Muhtıra bir maddesi ambargolu, 3 maddelik bir devrim manifestosudur. Gerçek adı budur bence. Mütareke maddesini de kapsıyan bir devrim manifestosudur, ihtilâl potansiyeli Türkiye’de en yüksek gerilim noktasına geldiği bir anda Silahlı Kuvvetlerin sorumluları bunu en uzlaşıcı yönde kanallı etmek çabası ile bu belgeyi yayınlamışlardır. Sayın Cumhurbaşkanı onayladı, Hükümet Başkanı çekildi, kabul etti. Meclisler kabul etti. Türkiye’de devrimci bütün dernekler, mühendis, mimar, genç, işçiden kiracılara kadar hepsi alkışladı. Toplumda bir rahatlık, bir oh, bir nefes alma yarattı. O halde duruma tanımlamayı doğru koymuş demektir.

Arkadaşlarım, suçu kabul ve gereğini yapmazsa suçlular daha suçlu olur. Şimdi, Türkiye’de ne durumdayız? Açık konuşalım; Ulus ve dünya karşısında bir sözleşme ile karşı karşıyayız. En yüksek organlarla, Silahlı Kuvvetler bir sözleşme içine girdi. Gerçek anlamı bu, şöyle yaptınız; yapmayın, demokratik düzeni götürünüz. Götürmezseniz düşündüğüm, öngördüğüm eylem budur. Bunu yeni Hükümet kurulurken yapacağım dedi, Meclisler kabul etti. Şimdi bu sözleşmenin gereğini yapmak üzere bulunuyoruz. Tarih bunu böyle kaydedecektir, önce bunu kabul edip, bu sözleşmeyi kabul edip, sonra aleyhinde çıkmak, aleyhinde konuşmak, akılcı ve yiğitçe bir iş değildir. Bu durumda, Sayın Erim Hükümetinin tutumu ve programı da aynı durumdan kaynağını almaktadır.

Arkadaşlarım, ben grup adına, biraz daha dolaylı olmiyan yerlerini de açarak konuşacağım Sayın Erim’i ve Hükümetinin büyük çoğunluğunu tanıyoruz. Kendilerine ve devrimciliklerine olan saygımızı önce belirtmek isterim. Belki, dost acı söyler türünden, programa ilişkin sözlerimiz olabilir. Bu Hükümet döneminde bilimsel değerlerde tartışma yapabileceğimiz umudundayız. Bundan önceki kısır, gereksiz karşılıklar yerine, Erim Hükümetinden ve bakanlarından bilimsel verilere dayanan, çözümler öneren görüşleri beklediğimiz için, biz de biraz bu ölçüde bugünkü konuşmayı derinleştirmek istiyoruz.

Arkadaşlarım, Türkiye'nin kader çizgisi Atatürkçülük ve 27 Mayıs'tan geçer. 12 Mart bu kader çizgisi üzerinde yeni bir nirengi noktasıdır. Bu kader çizgisini, kendi kara yazısı sayanlar ve onların desteklediği Hükümet dönemi kapandıktan sonra, bu çizginin değerine uygun Hükümetten bir eylem bekliyoruz. Şunu da biliyoruz ki, bu kader çizgisini kara yazısı sananlar çizgi üzerindeki her şahlanışta sinmiş, fırsat gelince canlanmışlardır. Atatürk'e karşı sinmiş, öldükten sonra heykellerine dahi saldırmış; 27 Mayıs'ta sinmiş, hatta eski efendilerini bize gammazlama yansıdında önde gelmişler, sonra şahlanmış; 12 Martta ve bugün sinmişse, yarın yine şahlanacak. Çünkü, bunlar DDT gibidir. DDT yemiş asalaklar gibidir. Siner, fırsat bulunca kal-kar ve uyuduğunun da öcünü almak üzere karşı devrimci, karanlıkçı bir saldırıya ge-çerler, işte bunu çok iyi değerlendirmek gerekir. Tarih bunu hep böyle göstermiştir. Ben, onlara da yararlı olur inancı ile biraz devrimcilik üzerinde durmak istiyorum.

Arkadaşlarım, devrim ileriye dönük bir gelecektir. Geçmiş onu yenemez. Devrimin geri vitesi yoktur. Geçmiş, devrimden sonra diriltmek isteyen bütün çaba-lar yenik düşmüştür. Ama, bu umudu besleyenler bir türlü akıllanmamıştır. Bunu, anlamaları için, yararlı olur düşüncesiyle söyledim. Yalnız, bu karşı devrimciler Türkiye'nin oluşumuna, amaçlarına belki ters düşen, katkıda da bulundular. Böyle hareket ederek, her dönemde bir aşamanın daha sağlanmasına sebeb oldular. Böyle bir tutum olmasa, belki bugünkü Anayasaya kavuşamazdık. Böyle bir tutum olma-sa, belki yakındığımız politika-yazdığımız yazılardaki özleme uygun-ıflâs edip, bu-gün gerçekten reformcu bir inanış toplumu ve meclisi sarmazdı. Böyle bir katkıda bulundular. Ama, bundan sonra böyle katkılara gerekçe yoktur. Akıllanmalarını, kendilerine ve ülkeye zarar vermemelerini yürekten temenni ederim. Hükümet programı, ilk cümlesinde, bu çizginin, bu kader çizgisinin üzerinde olduğu bilinci-ni yansıtıyor, içinde birçok deyimlerle, bu çizginin ışık noktalarını çiziyor. Bundan hoşnutluk duyuyoruz.

Programa karşı gereken tutuma da değinmek isteriz, önce, Türkiye Büyük Mil-let Meclisi, sanıyoruz ki, çıkmazı önliyelemenin üzüntüsü, içinde programdaki ışıklı yönle daha çok ışık katarak, onu geliştirme yönünde çaba göstermelidir. "Yapamadım şimdiye kadar, ama, bundan sonra yapacağım" demelidir. Düşürülen iktidar, suçluluğunu, hiç olmazsa bu yolla azaltarak, daha olumlu bir yönde katkıda bulunmalıdır. "Ben yapamadım, sana da yaptıramam" demesinin ya da kırgınlığı, kızgınlığı ile karşı bir durum takınmasının bir büyük partiye yakışacağı inancında değilim; böyle davranacağını da sanmıyorum. Zaten, Sayın Grup Sözcüsünün sözü-nü de umutla karşıladık. Uzun süre iktidar suçuna ortak olup, şimdi sanki orada hiç değilmiş gibi davrananlar da bir katkıda bulunsalar sanırım daha iyi olurdu.

Bu durum da, Sayın Erim Hükümetinden isteklerimiz ise şunlardır;

Demirelizm'den Türk Devletini ve toplumunu arıtmak.

Bu en önemli konudur. Bundan arınmazsa başarı sağlayamaz. Bir kaç örnek vereyim. Arkadaşım da belirtti, MİT'in-Millî istihbarat örgütü-çok iyi elamanları var, saygı duyduğumuz elamanları var. Fakat bir parti polis örgütü gibi çalışmış, iç politikaya karışmış, beğenmediği görüşlerin cezalandırıcı rolünde kendini görmüş.

İçişleri Bakanı da suç üstünde yakalamış, “Tertiplerim meydana çıkmasın, işimize ne karışırıyorsunuz” diye genelge yayınlamış. Bu, Millî istihbarat örgütüdür; bu parti örgütü değildir. Değerli elemanların üzüntüsüne tanık olduk ve çoğu kez bu üzüntüyü bize kadar ulaştırdılar.

Devlet Plânlama Örgütü, bir çıkar aracı halinde, devlet olanaklarını iltimaslılara dağıtan, Devlet Plânlamasının (D) sini unutup, parti plânlama örgütü haline gelen bir durumda görülmüştür. Devlet emniyet, güvenlik kuvvetleri eski “VC” rolüne, vatan cephesi rolüne bir çok anlarda büründüler, işte bunları temizlemek gerekir. Memur, kraldan çok kralcı. Memur Devletin ve ulusun hizmetinde olduğu bilincine ulaştırılmalıdır. Devlet koltuklarını çıkar aracı diye kullanma alışkanlığı, bu memur tutumundan silinmelidir.

Türkiye de din görevlisi, sanki devleti batırmakla görevli; her türlü batırıcı eğilimlerin destekçisi. Emperyalizmin en kötü aracı halinde ve devlet yönetimine ters düşen, Atatürk düşmanlığının karargâhı gibi çalışma durumundan kurtarılmalıdır.

Devlet yönetimi, arkadaşlarım, millileştirilmeli evet, bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti Devlet yönetiminin bütün bu kurumlan kapsayan çapta, millileştirilmesini, Demirelizm’in sona erdirilmesini ve Atatürkçülüğün başladığını görmek istiyoruz. Bunu yapmazsa meydana çıkacak sonuçlarına, sonra değineceğim-Birincisi bu; Demirelizm’den Türk toplumunu ve Devleti anlamak. Nice örgütler, meşru olmayan örgütler, kaba kuvvet saldırıları düzenleyen örgütler, devlet içinde devlet, hatta resmî organların görevlerini üzerine alan, böyle bir tutum içine düştük. Bu sistemden, bu zihniyetten Devlet kurtulmazsa; Devlet olma niteliğini hiçbir zaman kazanamaz, Sayın Başbakan.

Bundan sonra, uygar bir üst yapı gelişimi ve yönetimi ile ulusal irade ipoteklerini kaldırıp, bugünkü oligarşiye son verilmelidir. Bu deyim Türkiye’nin bu son dönemine uyuyor. Bu deyim, Sayın Başbakanın sanırım hocasıdır. Duverjer (Maurice Duverger) de kitabında yazıyor. “Eskiden liberal değildi demokratikti, çok partide liberal oldu, ama demokrasi değil oligarşiktir”

İşte, millî irade ipoteklerinden ve oligarşik bağlantılardan kurtulamazsak, bunu kurtaracak hukuksal ve siyasal bir tutuma yönelemezsek, demokrasi Türkiye de yaşamaz. Bunu yaparken de, birlikte, çağdaş uygar bir toplum düzeninin gerektirdiği alt yapı devrimlerine yönelmemiz gerekiyor.

Sayın arkadaşlarım, burjuva revizyonizmi bugünkü duruma yetmez. Üretim biçimi ve ilişkilerini de kapsıyan, gerçekten toplumcu bir devrimsel sürece Türk toplumu girmek zorundadır. Bu yol, ancak 12 Mart’ta kanalize edilen ihtilâl potansiyeli, başka patlamalara, başka kanallara sapmadan amacına ulaşabilir. Kanalı aslında giderek, geliştirmek gerekir, aynı tutulursa, bıkkınlık, özdeşliğin verdiği bıkkınlıkla yine patlama arıyacak. O halde, az gelişmiş ülkelerin baş niteliği olan süreli değişim, Türkiye’nin bundan sonraki oluşum sürecinin niteliğidir. İşte, böyle bir gidiş, ancak ihtilâl potansiyelini, demokratik oluşum sürecine çevirebilir. Tanıdığım devrimci üyelerine yaraşan ve bugüne kadar ki hiçbir iktidarın duymadığımız sözleri, programda gördük. Yasaklanır hale gelen Atatürkçülüğe dönük bir

inanç temelinde yatıyor. Fakat belirtmek isterim ki, program, tutarlı, bütünleşmiş bir felsefeden de yoksun görünmektedir. Aşamalı bir strateji uyguladığı için, belki bu doğal yahut zorunlu bir sonuçtur. Ama, önceden belirtmek isterim ki, bu parlak kader çizgisi üzerinde yürüyüş, ışıklı noktalara karşı tutarlı, bütünleşmiş bir felsefe, tümü ile görünmüyor programda. Aşamalı stratejinin gereği olmasını dilerim. Ayrı ayrı görüş ve düşüncelerin mozaik gibi, ustaca bir kalemle işlenmiş bir mozaik görüntüsü veriyor bana program. Eğer, bunun altında tüme varımcı, bir politika izleniyor ise; parça parça, tutarsız gibi görülenler içinde, tüme varımı sağlayacak, parça parça devrimler ve reformları yaptıktan sonra, ayları gibi gelenler de onun içine bütünleştirilmek arzusu var ise, bunu alkışlanın. O zaman, başlangıçta bütünleşmiş ve tutarlı gürülmiyen bir felsefenin, tüme varımcı bir politika ile sonra bütünleşeceği inancını beslemek istiyoruz.

Fakat, arkadaşlarım, bu çok güçtür. Sizin tümevarımcı bir politika izlerken, parçalayıcı, fırsat buldukça köstekleyici engellerle karşılaşmanız kaderdir. Onun için Atatürk, tüme varımcılığı önceden ele alarak, daima bağlamış; “Bu budur” diyerek hareket etmiştir. Belki bugün güçtür. Sayın Erim Hükümeti başlangıç tepkilerini karşılayabilmek kolaylığı olsun, sonra tümevarımcı yöne giderim düşüncesi ile bu noktaya gelmişse, bunu yadırgamam. Pusuda bekliyen ve hele Devleti Demirelizm’den arıtmazsak baltalamaya hazırlanan güçler bu tümevarımcı politikayı birçok aşamalarda engelliyecektir. Şimdiye kadar gördüğümüz örneklerinden anlıyoruz bunu.

Şimdi arkadaşlarım, bu genel niteliğini belirttiğim programı birkaç somut örneğe değinerek, tümevarımcılık yönünden de eleştirmek istiyorum.

Bunlardan bir tanesi, reformlar. Büyük ölçüde söyleniyor. Bir konu, soru halinde. Kaynak nerede? Bu kaynağı, cesaretli tedbirler bulur Türkiye’de. Büyük kaynak bankalar. Arkadaşlarım, bu bankalar, her yıl, dikkat buyurursanız, gerçekleşmiş Devlet bütçesinden daha çok parayı kredi olarak dağıtıyor. En az $\frac{3}{4}$ ’nü üretim alanı dışına dağıtıyor. 1969 bütçesi 21 milyar gerçekleşirken, 22 milyar lira, kamu yatırımı 5 milyar iken, onun dört misli yatırım alanları dışına gitti. Müthiş bir kaynak israfı var Türkiye’de. O halde, büyük kaynağa pek dokunulmamış veya dokunulmasını yeterli bulmuyorum. Bu hovardalığı örgütleme enflasyonunu ve dehşetli itiraf- lı Hükümetin nasıl önliyeceğini merakla bekliyorum. Tek çaresini, devletleştirme diye görüyoruz biz. Sayın Hükümet, programında devletleştirmeyi söylememekte, alınacağını öngördüğü tedbirleri sıralamakta. Bunun, başka bir sistemde etkin şekilde alınabileceği inancını besliyemiyorum, böyle bir yöntem bulamadım. Görüşler doğru; şunlar, şunlar olmalı. “Nasıl olmalı, nasıl yapılmalı?” sorusunun cevabını, ben sadece sistemin böyle değiştirilmesinde buluyorum. Belki Hükümetin daha ileri bir görüşü vardır, ama bu kaynağa dokunulmadan, bu müthiş kaynak israfına dokunulmadan işe başlamak sakıncalıdır.

Programda, ikinci konu olarak geçen, gerçek sanayileşmeyi gönülden alkışlıyoruz. Yalnız, bir gerçeği de unutmıyacağız. Bugün, komünistinden kapitalistine değin, bilimsel nitelikte görüşlere baktığımız zaman, as gelişmiş ülkelerin özel giri-

şimle sanayileşmesi olanak dışıdır. Anamal birikimi yok; altyapı ve enerji de böyle. Piyasa, para verenler, hepsi yarışma halinde. Üstelik, az gelişmiş ülkelerin sermayesini, montajcılık yolu ile-gel yapıştır, birbirine yapıştır diyen bir politika içinde-başka yere aktarma kolay olduğu için, mümkün değildir. O halde, az gelişmiş bir ülkede özel girişimle sanayileşme, olanak dışıdır. Bunu da bir devletleştirme süreci içinde başarabileceğimizi sanıyoruz. Bu noktada tümevarımca bir görüş olabilir, ama önceden bir şey göremiyoruz. Örnek verelim; dehşetli bir özel girişim kurumu var Türkiye’de, Ereğli Demir-Çelik. Her yıl utanç duyuyoruz burada. Yasa çıkarıyoruz, yalnız zararını değil, kârını da Devlet kesesinden veriyoruz; mübarek özel girişimci. Bunu böyle mi besliyeceğiz, bu asalağı?

Sonra, biz burjuva tipi revizyonizm yeter değil diyoruz. Bu şekilde bir sanayileşme, aslında olmayacağı için buna karşıyız. Bakıyoruz Hükümette böyle kuvvetli sanayileşme var, ama sermaye piyasasının geliştirilmesi tedbirlerine de önem veriyor. Bu, sistemle çatışma halindedir. Felsefe bütünlüğüne ters düşer bu. Sermaye birikimini öne alan sistemler, kapitalist sistemlerdir. Ağırlığı oraya vereceğine, devletleştirmeye vermek, bu çağın gerçeğine uygun bir politika olur. Sonra, bu, Savın Demirel Hükümetinin politikasından o zaman farklı olmaz. İflâs etmiş bir politikayı, dolaylı yünden de olsa, böyle bir başarıya yöneltmek, olanak dışı gibi geliyor bize.

Sonra, yabancı ara mallara ilişkin görüşlerin çoğunluğunu benimsiyoruz. Fakat, bugünkü Devlet Plânlama örgütü ile olmaz, Eski uzmanlarıdır bugünkü Sayın bakanlar; onu çok iyi tanırlar sanıyorum. Onların bilgisi ile bu üzerinden düşmüş olan (D) harfini yerine koyup, gerçekte DPT’nin şimdi yalnız PT kalmış devletleştirileceğini ve düzeltileceğini umuyoruz. Bakınız arkadaşlarım, Sayın müsteşarın görüşünü bir gazetede bir uzman yazıyor; yalanlanmadı şimdiye kadar. Şimdi, bu zihniyetle sanayileşme... Ne diyor?

Geniş vergi indirimi ve gümrük bağımsızlıkları ve bunların uygulanmasında gösterilen cesaret ve inanç, girişimcilerimizi başta bir hayli şaşırtmış ve acaba bunlar doğru mu dedirtmiş?” Yani yağmadan pay alanlar yağmadan bu kadar pay bize düşmez diye şaşmışlar.

Sayın Müsteşar diyor ki, “Korkmayın biz öyle cömertiz ki, 14 milyar dağıtacağız size 2-3 yılda” Ve 14 milyar dağıtmış.

İşte arkadaşlarım, böyle bir örgütte sanayileşme, kaynakları kullanma! Alanlar bile inanmıyor, bu kadar olmaz diyorlar; biz eskiden de alıyorduk, ama bu kadar yağma yoktu hiçbir zaman.

Ankara’daki bir özel okula bile yatırım indirimi yapmış. Yasaya hiçbir yeri de uymaz bunun. Yasa, sana girişimin gitmiyeceği yerlere biraz ayrıcalık tanıyalım öngörmüş. Ankara’nın göbeğindeki özel okula yatırım indirimi yapmış. Görülmemiş bir hızla, görülmemiş bir yağma açan bir örgüt, artık devletleştirilmelidir ve bunların hesabı sorulmalıdır. Çalan ve çaldıranın yanma kalıyor. “İktidar bir nöbetleşme yeridir” yargısını gidermek gerekir. Sayın Erim’in bana kişisel olarak bu hususta verdiği güvenceyi bir umut olarak besliyorum.

Sonra, Dış Ticaret Bakanlığının kurulmasını yerinde gördük. Sosyalist devletlerle olan ticaretin devletleştirilmesini, iyi bir aşama olarak gördük.

Devlet yetkilerini geri alma... Tepkileri oldu, ama yerindedir. Fakat, bunlar yetmez. İhracatta temel tarım ürünlerinden, ithalâta sanayi ve yatırım hammaddelelerinden aracıyı kaldırmazsak, bu büyük döviz kaybına sebeb olur. Bu sanayi ve yatırım maliyetinin yükselişini ve gerçek bir sanayileşmeye gidişi kurabilecek sistemi, henüz sanıyorum ki, kimse tesbit etmedi. Onun için biz, dış ticaretin bu temel konularının devletleştirilmesinden başka bir çare görmüyoruz. Dileriz ki, Hükümet bir çare bulmuş olsun.

Boraks gibi stratejik maddelerin devletleştirilmesi.

Madenleri yabancı etkilerden kurtarmayı heyecanla alkışladım ben; arkadaşlarım da beğendi bu ifadeleri. Fakat, enerji, petrol ve doğal kaynaklarda, daha ileri ve Anayasanın 130'ncu maddesinin ruhuna-programda madde alınmış ama-gercekten uygun, bir politikayı bekliyoruz. Belki, demin arz ettiğim gibi, tümevarımcı bir gidişin parçaları bunlar. Sonra tümevarabilir dileğimiz.

“İşçinin girişime katılması, incelenecek” diyor program. Hâlâ mı incelenecek bu? Sağcı De Gaulle bile Participation programında bu katılmayı öngördüğü halde, sosyal hukuk devletinde Türkiye hâlâ bunu incelerse, her halde biraz geç kalmış olacak. Daha ileri bir adım beklerdik bu programda.

Ekonomik iflâsın, sosyal patlamaların, çıkarıcı desteğindeki gerici saldırıların sorumlusu; hukuk Devleti, sosyal Devlet ilkelerini çiğniyerek bugünkü bunalımı yaratan Demirelizm'in deyimlerini biraz yadırgadık; birkaç yerde vardır programda. Onun için “Sütten ağzı yanan yoğurdu üfler yer” diye, Sayın Erim Hükümeti kusura bakmasın, böyle önyargı ile niye iyimser bir yorum yapacağına, böyle gidiyorsunuz demesinler. Hele, Kabineye girmeden önce bir Sayın Bakanın yazdığı yazıyı okuyunca biraz kuşumuz arttı. Onu da belirtmek isterim. Eski meşruluk dışı partinin sorumluları ve sonra çağ dışı düştüğü için iktidardan düşürülen, en asından diyelim, son iktidarın ağzını kullanan yazıyı okumuştum. Bu yası... Dileğim odur ki, o Sayın Bakan da bu yazıdaki görüşünü değiştirmiş bulunsun ve Hükümet de bu yazının etkisinde kalmasın. Çünkü, o yazı, ondan önceki ağızlar gibi, bütün suçları Anayasaya ve yasaya yükliyerek; kuvvetler ayrılığı, sanki belâ gelmiş memlekete, “özgürlüklerin genişliği” diye başlayan ve bu aşamaya geldikten sonra, çok eski bir aşamanın özlemini yansıtan bir görüş olduğu için kaygı ile karşıladık. Yasalarda mı idi kabahat? Devlet kuvvetlerini, yasaları yan tutarak kullanan bir iktidar, “Bu Devlet bizim değildir. Başımızın çaresine bakalım,” dedirterek karşılıklı silahlanmayı yaratan bir iktidar yasaya kabahat buluyorsa, onu Erim Hükümetinin asla uygun bulmıyacağı kanısındayım. Biz de yasalarda değişiklik olabilir inancındayız; gerekli ise örneğine biraz sonra değineceğim. Bir toprak reformu için, şu zilyed yolu ile iktisap diye, Devleti kişilere çaldıran, türlü kaçırmaları yapan, hataları düzeltecek yasa değişikliği, Anayasaya varıncaya değin, alkışlıyacağımız bir girişim olur. Bu arada hangi yasa yetersizse, değiştirilmesinden yanayız, Hükümetin öngördüğü reformları gerçekleştirmek için.

Bir sözü pekiyi karşılayamadık. “Hazırlıklar incelenecek toprak reformu için”

O kadar incelendi ki bu kopacak. 10 yıl önce hazırlıklar bitmiş, her şeyi ile iktidarlara devredilmiş. Hâlâ inceleniyorsa, incelenecek tarafı kalmamıştır, kopacaktır.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Kolay değil bu işler Ahmet Bey, kolay değil.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Kolay değil diyor bir arkadaşım. Çok daha geri ülkeler, çok daha kısa sürede yaparken, bu sözü Türk ulusuna yakıştıramam. Birkaç senede her ulus yaparken, biz hâlâ kolay değil diye, 10 yıl önce hazırlığını yapmamış isek, yapamıyorsak biraz utanırım.

Arkadaşlarını dış ilişkilere biraz değineceğim.

Somut çözümlere değinmekten yoksun, genel ilkeleri kapsıyan ifadeleri gördük. Programda en az devrimci bulduğumuz dış politikadır.

“Atatürkçü dış politika” diyor. Fakat, onun temel ilkesi tüm bağımsızlık. Tüm bağımsızlık ise, türlü şekilde bugün zedeliyor, oralara hiç dokunmamış. Sayın Erim, dün akşamki konuşmasında 1-2 noktasına dokundu. Onu umutla karşıladım, ikili anlaşmalarda, tüm bağımsızlığı zedeliyen hükümler çok. NATO’da oynak strateji, oynak karşılık... Bu kobay stratejisidir. Sonra, saldırının tanımlaması... Hiç de bizi kapsamıyor. Sonra, İzmir’deki karargâhın artık Türkleştirilmesi gerekir, çaba ister bu noktada; tek istisna, Bunlara biraz dokunulmasını isterdik. Belki var bir düşünce, başlangıçtır.

Ortak Pazar mevzuunda azıcık umut veren bir, iki söz bulduk. Ama, orada da kaygımız var. Kapitalist gelişmiş ülkelerin sistemini, az gelişmiş ülkelere tepeden yükleyen, ekonomik bütünleme ve ekonomik uyumu öngören ve Harper’in raporuna göre, bize sanayi kuruluşunu öngörmeyen, bizi yalnız Ortak Pazarın tarlası sanan, “Onlar ortak, biz pazar” görüşünü benimsiyen bu tutumun değişmesi gerekir.

Arkadaşlarım, Kıta Çin’in sözünün hiç olmazsa programa alınabilmiş olması... Hani şu korkuyor öcü, möcü, falan azalmış. Bizim eskiden gericilere dost, ilericilere düşman olan bir Çağlayangil’imiz vardı. Bundan dış politikanın arınmasını ciddi den özlüyoruz. Nerede bir gericisi varsa, ayda bile olsa, elini sıkıyor, nerede bir ilerici varsa yanbaşıyla bağırıyor. Bugün söylüyor Libya’nın lideri, “Türkiye’nin öncü olmasını candan bir özlemle bekliyorum” Biz diyoruz, sen ilericisin, sakın ha... Öyle oldu nitekim. O zaman da bunu getirdim kürsüye. “Ne oluyor Libya’ya karşı politikanız?” dedim.

Arkadaşlarım, eksikliklerine karşın umut verici gelişmelerin habercisi olarak karşılamaktayız programı. Programın tümevarımcı bir politikaya elverişli yönleri ile desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz. Sosyalistlerin de, burjuvaların da bu programda yararlı yönler bulacağı inancındayız. Çünkü, sosyalizm için tümevarımcı bir politika izliyorsa, iyi aşamalar yapar. Burjuva için, bundan daha az ödün veren burjuva sisteminin dünyada hiçbir yerde yaşayamayacağını anlıyan akıllı burjuvalar da bu ödüne razı olur inancındayım. Ama, hangi yönde gelişeceği önemlidir. Eğer burjuva yönüne ağırlaşırsa, Türkiye’nin batıcı politikaya itilişini sağlar. Yok toplumcu yönde gelişirse o saman alkışlarız.

Egemen sınıfların görüşlerini yansıtan cümleleri arada bir gördük. Bunlardan kuşku duyduk. Hattâ Odalar Birliğinin sözlerini parça parça program içinde görüp bunları buraya nasıl soktular diye, bu devrimci, reformcu Kabinenin, bu aydın devrimci bakanların gözlerinden nasıl kaçtı bunlar diye biraz kuşku duyduk.

Sayın arkadaşlarım, bu arada en ilginç görev, Adalet Partisine düşmektedir. İnatla bir ters duruma düşmeyeceği kanısını veriyor bugün. Eski yapamadığının, ya da yapmadığının, her ne ise, onun hesabını görmekle bir kâr yok. Onun, en az kefaretle yapmadım, ama şimdi doğrusunu anladım, demesini arzu ediyoruz. Aslında Demirel'in tutumu buraya geldi, yoksa partinin tutumu buraya geldi demiyorum. Sayın Demirel... Biraz bu noktada durmak istiyorum. Çünkü, etkisi var, şu anda tarihe tutamak veriyorum diye birçok beyanlarda bulundu. Parti de bu tutamakları benimsedi. Ne diyor bakın tutamaklara; iyi şey değil bunlar. “Top tüfek karşısında ne yapalım?” Birisi bağırıyor “Milletin sinesine gidelim” Millete bu yaptıklarınız yeter, artık onun sinesinde yer kalmadı. (*Gülüştürmeler*) Bu sözü söylemek, memleketi savaş alanına çevirdikten sonra, birbirine kırdırdıktan sonra, artık yerinizden gidiniz dedirttikten sonra, hâlâ milletin sinesinde yer var demek, milleti budala sanmak demektir. Türk Milleti budala değildir. Demek ki, biz bunları hep yaparız, ama seni her zaman rahat kandırıyoruz, yine geleceğiz sana, yine arkasından, belliyeceğiz diye meydan okunamaz. Neyin nesi bu? Milletın oyunu al, iktidara gel, ondan sonra bu duruma düş... Arkasından, ben sinene yine geleceğim, seni yine kandıracağım... Olmaz böyle şey. Sonra ne diyor? “Gerçek kuvveti, kudretliden alıp, millete vereceğiz”

“Anayasa bir bütündür, tümü ile uygulanmalı. Bir bölümünü beğenip, bir bölümünü beğenmemek olmaz” Bravo, neler öğrendin şu birkaç gün içinde!.. (*Gülüştürmeler*) Biz de böyle diyorduk; Anayasanın şu maddesi de var beyefendi, bu maddesi de var; sen bunu görmüyorsun, öbürünü görüyorsun, filân derken, şimdi hepsini görmeye başladı.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Niye karıştırıyoruz eskiyi Ahmet Bey? İleriye bakalım biz.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Sizinle konuşmuyorum beyefendi, sizinle konuşmuyorum.

ENVER İŞIKLAR (Samsun) — Sermayesi o, başka yok sermaye.

BAŞKAN — Sayın Yıldız müzakerelerimiz gayet iyi gidiyor. Tahrik edici davranışlara girmeyiniz rica ederim, karşılıklı da konuşmayınız.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Efendim, şimdi rahatsız olanlar var; onlara biraz ilâç vereyim.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Rahatsız olmuyorum.

MEHMET VARIŞLI (Konya) — Ne zaman bitecek bu konuşmalar?...

AHMET YILDIZ (Devamla) — Şimdi, arkadaşlarım rahatsız olmasınlar. Bu lâflar söyleniyor, bitmiyor. Bakın ne diyor; “Kudretliden alacağım, vereceğim”

MEHMET VARİŞLİ (Konya) — Konuş konuşabildiğin kadar. Şimdi konuş, daha konuşamazsın.

BAŞKAN — Sayın Yıldız Cumhuriyet Senatosunun düzenini beraber koruyacağız. Tahrik etmeyin. Konuşmalarınızı, fikirlerinizi söyleyin, ama tahrik etmeden yapınız, rica ederim.

MEHMET VARİŞLİ (Konya) — Ayıp, ayıp.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Gerçekleri söylemek, ayıp mı oluyor?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Evet, baş üstüne. Şimdi efendim, sonra ne diyor; bunları söyleyeceğiz. Bugün konuşuluyor... (*Gürültüler*)

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Ama yüz defa söylendi bunlar burada,

AHMET YILDIZ (Devamla) — Burada Sayın sözcü de söyledi bunları. (*Gürültüler*) Dilinin altındaki baklayı görüyoruz. Fırsat ele geçerse görüyoruz diyoruz. Ben de tutanaklara bir şey geçireceğim; tarih aydınlansın diye.

Arkadaşlar, dünyanın hiçbir yerinde ordusunu bir anda yendirip, teslim bayrağım eline alıp, ben zafer kazandım diyerek taraftarlarınca alkışlanan bir komutan tanımıyorum. Yalnız, bugünlerde Türkiye’de böyle bir komutan dolaşıyor.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Bir partinin iç işlerine bu kadar karışılır mı?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Bu suç noktasına gelmiş. Suçluluğunu kabul ettikten sonra, yargıç rolüne girip, tehdidetmek her halde akılcı bir iş değildir. Cezasını çekmek için, cezayı vereceklere kafa tutan ve öç besleyen; bir mertlik örneği olmaz. İskat edilmişler, meydan okuyor, ıskat edenler ölü sükûtu içinde, iyi bir sükût değildir; uyarmak için söylüyorum. İskat edilmiş, meydan okuyor; bağırıyor, hesap vereceksiniz diyor, fırsat geçerse... Sonra, ıskat etmişler, susuyor. Bu iyi bir sükût değil. Bundan cesaret alınmamalıdır. Bu uyarmaları her zaman yapıyoruz, ama arkadaşlarımız tepki gösteriyor.

MEHMET VARİŞLİ (Konya) — Yakında bu Hükümete de başlarsın.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Şimdi arkadaşlarım, bir-iki Sayın arkadaşım grupumuz adına yapılan konuşmanın birkaç noktasına, belki yeter derecede açıklanmamış olduğu için, dokundular. Onu da açıklamak isteriz; yanlış anlaşılmasın.

Toprak reformu için Anayasa dışına çıkan bir görüşte imişiz. Hattâ başka bir sözcü, bu işi mülkiyete saygısızlık sanıyor. Bu mülkiyete saygılı olmalıdır, böyle yapılmalıdır. Hangi mülkiyete saygı? Deminden beri söylüyoruz; helâl kazanmış, babasından helâl kazanmış; hiçbir şey yok.

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Ne biliyorsunuz?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Ama, nereden biliyorum değil, tapu kayıtları belli. Biz diyoruz ki, Devlet toprağını uzun yıllar kullanmış, bir kuruş vermemiş; icar, kira, hatta vergisini vermemiş bir insan, tapuya gidip; bak ne kadar açık gözüm ben, 20.000 – 50.000 dönüm arazini şu kadar yıl kullandım, dediği zaman, tapu;

Sen açıkgozsün sana tapu verdim diyen, zilyed yoliyle iktisabın helâl olmadığı inancındayız.

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Mahkeme veriyor onu. Hukukî değil midir?

AHMET YILDIZ (Devamla) — İşte bu inancı değiştirecek yasa değişikliği olursa, buna varız diyoruz. Açık bu. Buna varız diyoruz.

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Ne söyledi isek onu söyle. Ben böyle bir şey söylemedim.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Alpaslan'a cevap veriyorum; size cevap vermiyorum. Sana cevap vermiyorum, Sayın Alpaslan'a söylüyorum.

BAŞKAN — Sayın İnkaya, Sayın İnkaya. Bir dakika müsaade eder misiniz efendim? Sayın İnkaya, size isnadı mümkün olmıyan bir fikir isnadedildi ise, söz hakkınız mahfuzdur, onu kullanırsınız, ama sükûnu bozmayalım.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Ben kimseye isnatta bulunmadım. Görüşümüz anlaşılmamış diyorum. Sayın Alpaslan da böyle buyurdular.

BAŞKAN — Evet, tavzih edildi, size değil cevap.

AHMET YILDIZ (Devamla) — İyi niyetinden şüphem yok, ama bizim inancımız yalnız bu noktadadır. Yoksa, babasından kalmış, tapulu malını alın, mülkiyeti reddedin demiyoruz. Ama, zilyed yoliyle iktisabın haklı bir iktisap olmadığını, yasalara girmiş, onu bağlayan...

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Ha, onu söyle.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Onu söylüyorum ben. Hükümlerin hepsinin değişmesinden yanayız. Büyük kaynak sağlar.

Şimdi Sayın A.P. Sözcüsü, eskiden çok daha yapıcı konuşmalarını dinlediğim ve kendisini de birkaç kez alkışladığım sözcü, bugün çok heyecanlı görünüyor, bakın ne diyor; “Erim Hükümeti programını eleştirecek yerde A.P. ne çatmayın”

Bunu niçin yaptık? Nereden nereye geldik? Niçin geldik? Bir daha oraya gitmiyelim. Mevcut koşullar içinde cevap vermiyoruz, ama fırsat geldikçe bizim de yapacağımızı görürsünüz gibi sözler, demin söyledim; gözlerimin içine bakın politikası artık bitmeli bir yerde, eğer uzlaşıcı yaşıyacaksak.

MEHMET VARIŞLI (Konya) — Merak etme.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Böyle kuruldu, böyle sürüyor. Merak etmiyorum, bunu yapanlar zararını görür, ama toplum zarar görüyor. Bu gözlere baka baka geldik, bugüne.

Şu vicdanlara, kafalara, bilime, ışığa bakalım bir.

ENVER IŞIKLAR (Samsun) — Toplumu kaç kişi temsil ediyor?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Belli oldu. İktidarda iken iftira ettiniz bize.

ENVER IŞIKLAR (Samsun) — Ahlâk!... Anarşi!... Millet bahsediyor.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Öyle mi? iftira mı ettik? Öyle ise bugüne niye geldik, iftira ettikse? Yalandan mı geldik bugüne?

BAŞKAN — Sayın Yıldız, bu tarz konuşma ile Cumhuriyet Senatosunun sükûnu bozulursa sizi mesul tutacağım.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Peki efendim. Akıl vermesin, vermeyin diyor. Efendim, elbette A.P. büyük bir partidir. Onu hiç kimse Parlâmento dışında düşü-nemez ve hiçbir zaman A.P. nin tümünü kimse suçlamayı da arzulamaz. Bu suçla-dığımız, programda dikkatle okudunuzsa hep Demirel zihniyeti dedik. Başkanınız olabilir. Biz o zihniyeti karşımıza aldık. Onu gördük, içinde o zihniyeti benimsi-yen, benimsemyen vardır, onun hesabı size aittir. Biz bu zihniyete karşıyız. Bera-ber olmak için bizi zorlayamazsınız ya? Bu görüşümüzü de burada söylemeyi kimse engelliyemez.

Akıl vermesin. Peki, suçlunun meydan okuduğu yerde, haklı hiçbir şey söyle-mesin. Söylediği her şey haklı çıkan kimse suçsuz. Aferin suçlu, mübarek olsun de-vam et. Hükümet ve Meclis suçlanmış diyor. Hayır efendim, tekrar ettim; Biz asla suçlamayı kabul etmiyoruz. Neden? Bugünkü duruma gelirken, muhtıradan öngörü-len noksanlıkları, yıllarca söyledik biz. Niye suçluluğu kabul edeceğim?.. Yapmayın dedik, şöyle yapın dedik. Şimdi deniyor ki, onları yapın. Suçlu kim? Yapanlar. Suç-lular bizi niye ortak ediyor? Başka var suçlu olmıyan, onların içinde de var, başka yerde de var. Neden böyle ortaklaşa suç lekesine hepimizi itmek istiyorsunuz? Tür-kiye Parlâmentosunu, suçlamanın tümünden arıtırız. Suçlular içinde olduğu için bu noktaya geldikse, onun hesabını onlar versin.

ENVER İŞIKLAR (Samsun) — Bu Parlâmentoda böyle konuşmalar sebep oldu ona.

AHMET YILDIZ (Devamla) — A.P. hedefimiz değildir. (*Gürültüler*) A.P. He-defimiz değildir. Elbette bu zihniyetle savaşıyoruz. A.P. ile ne ilgimiz var? Kişilerle, partilerle ne işimiz var? Bu zihniyetin savunucusuyuz. Sayın Erim Hükümetine de baktık. Bu noktalardan bir yerde daha saparsa, göreceksiniz ona karşı muhalefeti daha az yapmıyacağız.

MEHMET VARIŞLI (Konya) — Yalanda başlarsın.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Ve bugünkü dostluğumuz, bizi duygusal bağ-larla bu ülkülerden saptırmıyacaktır. Saygımız, güvenimiz şu andadır. Eğer o poli-tikayı uygularsa daha çok saygı duyacağız. Bu dediğimiz amaca gelmezse daha sert muhalefet yapacağız.

Bunalımın nedenlerini doğru tanımlama yapalım diyor. Devlet düzeni ile top-lum yapısının çatışmasını Hükümet söylüyor. Biz bunu kaç kez söyledik. Onun için bizim görüşe de ters geliyor bu yorum. Hükümet programı yine uygun ileri bir top-lum düzeni, siyasal düzen, Devlet düzeni, hukuk Devleti, sosyal Devlet; geri toplum yapısı, birbiri üzerine oturmadağı için, yalnız siyasal değil, rejim bunalımını yaratır diye kaç kez söyledik. Onun için, bu iki yapıyı birbirine uydurmadıkça, rejim buna-lımı önlenemez. Çünkü, bu yapıları bu rejim uydurmuyor suçlamasına hak verir,

yetmiyor bu rejim dedirtir diye söyledik. Hükümet programındaki bu sözü çok yerinde bulduk. Onun için, bizim ne görüşümüze ters geldiği için buna cevap verdim. Yoksa, Hükümet istediği gibi cevap verir.

Her yerde bunalım varmış... Bizim bunalımın nedenleri başka. Dünyanın her yerinde, komünistten kapitalistine kadar, bütün bunalımlara yönelinmiş, gerçek nedenleri çözümlenmek istenmiş, bir tek bizde tersine durulmuş. Şimdi bunu ayırıp da, bunalım başkalarında da varmış, ne yapalım, bu dünyanın kaderidir diyerek avunamayız efendim. Onlar yönelmiş, De Gaulle yönelmiş, Kosigin yönelmiş, Nixon yönelmiş, Willy Brand yönelmiş, herkes yönelmiş ve sorun budur demiş; önlemiş. Biz tersine gitmişiz.

BAŞKAN — Sayın Yıldız 3 dakika sonra mesai bitiyor, acaba toparlıyabilecek misiniz?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Bitiyor efendim. Geniş özgürlükler, huzursuzluklar yaratmış. Bu beynamaz özüdür. Anayasal organların anlayışsızlığı yapmış bunu. Buyur, mübarek hep iyi, Anayasal organlar bozuk, özgürlükler bozuk, kuvvetler ayrılığı bozuk; onun için bu noktaya geldik. Bu ring küçük geliyor, onun için yenemedim diyen boksöre benzer bu.

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Siz Hükümet misiniz?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Suçlunun yargılarıyla.. Hayır, bugünkü bunalım Hükümetin işi değil, toplumun işidir, Parlâmento da bunun içinde.

Suçlunun yargılarıyla haklılık çıkarılamaz ortaya tabii. Bunalımın asıl nedeni sosyo-ekonomiktir elbette. Ama, yan nedenleri de vardır. Yan nedenlerini yalnız ele alıp, sosyo-ekonomiyi kapıyamayız. Yanlış görüş değişmedikçe, hele bu demokrasi, bu millî iradeyi böyle yozlaştıracılık değişmedikçe Türkiye'yi çıkmazdan kurtarmanın güç olduğu inancındayız.

Geçmişin eleştirmesini, sadece ders almak için yapıyoruz. Ne düşüne, ne zarar görene yürümekte bir kâr buluruz.. Zebunkeşlik değil, geçmişten ders alıp, geleceğe hazırlanmak için bunları söylüyoruz. Reformlarla A.P. nin beraberim deyişini alkışladım. Gönül isterdi ki, başlangıçta. beraber olsa, alkışla bugüne gelse idik.

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Programımızda var.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Hep böyle yapsa idik. Hiç bir tanesini yapmadan buraya kadar geldi, (A.P. sıralarından “çok şey yaptık”, *sesleri*) Zararı yok, şimdi beraberim deyişini de, geç de olsa, bir düzelme olarak alkışlıyorum. (A.P. sıralarından “çok şey yaptık” *sesleri*)

Sayın arkadaşlarım, Hükümet Programını olumlu bulmakla birlikte yeterli bulmadığımızı arz ettim. Aşamalı strateji ile tüme varımcı politikayı öngörüyorsa, bunu da umutla karşılıyoruz. içindeki kimi deyimlerin; lâiklik, eğitim birliği, teşvi-ke yöneliş, Atatürkçülük sözlerini çölde vaha görmüş gibi serinletici lâflar olarak okuduk.

Reformları gerçekleştirmenin önkoşulu, bunları iç ve dış sabotajlardan kurtarmak ve toplumu demin yakındığım eylemlerden arıtmaktır. Erim Hükümetinin, desteklenmezsek kaygusu ile köklü reformlara girmemesi çok yanlış olur. Tersine, gerekli bütün tedbirleri Meclise getirsinler. Kim karşısında, kim yanında; ak, kara belli olsun. Strateji bu noktaya gelsin. Şimdi kimi insanlar çıktı; ben reform meform istemiyorum diyerek, banka böyle yürüsün falan dedi... Onun görüşü o. Ama, sonra yapmadınız, yapamıyorsunuz deme yerine, Sayın Hükümet bütün bunları getirsin, bu politik stratejinin yanları belli olsun. Kim karşısında, kim yanında? Onun için, kabul etmezler belki, düşüncesiyle hiçbir şeyi getirmekten çekinmemesini yürekten temenni ediyorum.

Sayın Başbakanının üzüntü ile söylüyeyim, dünkü konuşmasındaki ödüllü sözleri iyi karşılamadım. Bu kadar ödüllü davranması, tavizli davranması gerekli olduğu inancında değilim. Sonradan belirttiğim gibi, şimdi ne yapmalı ülküsüne dönük, ne yapılabilir politikasını izlerken haklı olabilir. Ama, burada haksızdan fetva almak, yanlış düşünenin kaygusunu gidermeye çalışmak doğru değildir. Bu ödüllü davranışı bir raslantı olarak karşılamak istiyorum.

Sayın arkadaşlarım, Sayın Erim Hükümeti şu seçişi Türkiye’de yaptırmak zorundadır; ya gerçek demokrasi, ya devrim. Artık çok oyalandık, ya gerçek demokrasi bütün bu tedbirlerle yerleşmeli, ya devrimsel gidişe Türkiye tek çıkar yol olarak girmeli, artık oyalanmıyalım. Sayın Erim Hükümetine büyük fırsat geçmiştir, bir ihtilâl girmeden, ihtilâlin bütün avantajlarını kazanmak; bir seçime girmeden, seçimin yüzeydeki bütün toplumsal gücünü kazanmak, büyük fırsattır. Yetişkin elemanlardır, bu seçişi yeterli yaparak yazdıkları sınavı başarılı vermelerini gönülden dilerim. Bu umutla Sayın Hükümet Başkanını, Hükümet üyelerini ve Cumhuriyet Senatosunu grupum adına saygıyla selâmlarım. (*Milli Birlik Grubu ve C. H. P. sıralarından alkışlar*)

BAŞKAN — Efendim saat 19,00, 1961’den bu yana benim tetkik edebildiğim kadariyle yedi defa Hükümet Programı üzerinde görüşmüştük. Hepsinde de Hükümet programları üzerindeki görüşmeler başladığı gün sona erdirilmiştir. Bu itibarla, başka bir teklif de gelmedi, almadım ben bir buçuk saat sonra, 20,30 da tekrar toplanma hususunu oylarınıza sunacağım. (*Bir saat sonra” sesleri*)

BAŞKAN — Başka bir teklif var mı efendim? Bir saat deniyor, bir buçuk saat teklif eden var mı? (*Bir buçuk saat olsun” sesleri*)

Şimdi, müsaade buyurun efendim, bir buçuk saat en ayları olan tekliftir. Bu itibarla, oylarınıza sunuyorum, kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Saat 20,30 da tekrar toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati; 19.05

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Başkanvekili Macit Zeren (Amasya)*

KÂTİPLER; *Mehmet Çamlıca (Kastamonu)*

Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S. Ü)

Açılma Saati; 20.30

BAŞKAN — 58'nci Birleşimin 2'nci Oturumunu açıyorum.

Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Hükümet programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Grupları adına daha önce söz talebeden arkadaşlarım sırası ile görüşmüş oldular.

Gruplan adına söz istiyen başka Sayın Üye var mı?

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — A.P. Grupu adına görüşmek istiyorum.

BAŞKAN — A.P. Grupu adına Sayın Ege, buyurunuz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — Söz istemiştim.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, söz istediğinizi biliyorum, fakat gruplardan sonra verecektim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — Şu anda konuşursam çok faydalı olacak, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurunuz, Hükümet tekaddüm eder.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri; bu ana kadar konuşan değerli senatör arkadaşlarımızın eleştirmelerine ve uyarmalarına çok teşekkür ederim. Bundan sonra da konuşmalarımıza, Senatonun Tüzüğü uyarınca devam edeceğiz.

Şimdiye kadar konuşan bütün arkadaşların değerli mütalâalarını ben ve Bakanlar Kurulu üyesi arkadaşlarım üstün bir önemle takibettik ve her birimiz kendi bakanlıklarımıza değinen hususlarda notlar aldık, ki bu değerli fikirleri istifade ile inceliyelim diye.

Görüşmelerin şu noktasında, bundan sonraki konuşmaların, benim şu şimdiki konuşmam ışığında geçmesini sağlamak için şu bildiriye, şu konuşmayı yapmak istiyorum.

Bazı genel konuları her hangi bir tereddüde yer bırakmamak için açıklamayı faydalı sayıyorum.

Reform Hükümetinin programının Yüce Senatodaki değerlendirilmesinde ve Yüce Millet Meclisindeki güven oylamasında değerli üyelerin göz önünde bulundurmalarını bilhassa diliyeceğimiz bir konu vardır. Parlömanter düzene inancımız ve teklif ettiğimiz reformları bu düzen içerisinde gerçekleştirmeye kararlı oluşumuzdan tâvizler vereceğimiz sonucu çıkarılmamalıdır.

Programımızda söylediğimiz gibi, içinde bulunduğumuz bu millî sınav döneminde T.B.M.M. nin Sayın üyelerinin bizden hiçbir tâviz yapılmasını beklemeden getireceğimiz reformları destekliyeceğine inanıyoruz. Programımızda belirttiğimiz ilkelerden ve reformlardan her hangi bir tâviz vermeye ne niyetimiz, ne de imkânımız vardır.

Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden saydığımız lâiklik ilkesi yanında, ekonomik ve siyasal bağımsızlık içinde kalkınma da vazgeçemeyeceğimiz ilkelerdir.

Bu bakımdan lâiklik ilkesi ve Atatürk'ün eğitimde birlik ilkeleri hiçbir tartışmaya veya tereddüde yer vermiyecek biçimde uygulanacaktır. Kanunsuz olarak bazı kişiler veya derneklerce Anayasamızın 21'nci maddesinde belirtilen çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı ve izinsiz olarak açılmış Kuran kursları kapatılacak, Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde olanların denetimi en ciddi biçimde yapılacaktır. İmam-Hatip Okulları orta öğretim sistemine uyacak biçimde, sadece din görevlisi yetiştirecek sayıda ve nitelikte meslek okulları haline Millî Eğitim Bakanlığınca ıslâh edilecektir.

İktisadi, malî ve idari sahalarda yapmayı teklif ettiğimiz reformlara içten veya dıştan birçok menfaat gruplarının karşı çıkacaklarını ve türlü oyalama, geciktirme, yozlaştırma taktiklerine girişeceklerini biliyor ve bekliyoruz. Bu konularda ulusal çıkarlarımızı her türlü ufak kaygu veya iç ve dış çıkarların üstünde tutacak davranışımızda T.B.M. Meclisinin bize yardımcı olacağına güveniyoruz.

Toprak reformunun uygulanmasında uyutma taktiklerinden uzak bir tutum ile en kısa bir zamanda ve Anayasaya uygun olarak harekete geçmeye kararlıyızdır.

Millî eğitim ve maliye reformlarından tâviz vermeye zamanımız ve gücümüz yoktur. Sorunlarımız gün geçtikçe büyümekte, çözümleri güçleşmektedir.

Tabii kaynaklar ve enerji konularında programımızı aynen uygulamada her türlü çabayı harcıyacağız.

Dış ekonomik ilişkilerimizi programda öngörüldüğü üzere verimli bir düzene sokacağız.

Bu sorunların en kısa bir zamanda çözümlenmemesini Türkiye'nin geleceğini tehdideder mahiyette görmekteyiz. Bu konulardaki ortak sorumluluğumuzu birlikte ve başarı ile yürütebilmek için bu görevi bize destek olacağınıza güvenerek aldık. Programımızda açık olarak belirtmeyi gereksiz saydığımız ve ancak Sayın Senatoda altını çizmeyi yararlı gördüğüm bir konu da, Anayasa kuruluşları ile Hükümetinizin ilişkileridir.

Bu ilişkiler, bu kuruluşların Anayasa düzeni içerisindeki yerleri göz önünde bulundurularak düzenlenecektir. Uygulamada bu kuruluşların sorunlarının çözümlenmesine en büyük yardımcı olmak kararındayız. Uzun yıllardır ele alınmamış veya çözümlenememiş reformlar yanında çok önemli bazı cari konularla da karşı karşıya olduğumuzu hatırlatmakta ve bu konularda da yardımlarınızı beklediğimizi belirtmekte yarar vardır.

Bütçe ve plân konularında ve hemen her alanda çözümlenmesi kaçınılmaz sorunlarla karşı karşıyayız. Bunlara da cesaretle el atmak durumundayız.

Pek değerli arkadaşlarım, burada çeşitli söylentilere sebeb olan yersiz bazı dedikodulara da cevap vermek isterim.

Hiç kimse ile hiçbir suçu örtmek veya gizlemek konusunda bir acılaşmamız yoktur. İşlenmiş her hangi bir suçun takipsiz kalması bizim düşüncemize uymuyor. Hiç kimsenin haksız yere kovuşturmayla uğramasına da razı olmayacağımız gibi, hiçbir suçun örtbas edilmesine de razı olamayız.

En derin saygılarımı sunarım. (*Şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Ege, buyurunuz, A.P. Grubu adına.

A.P. GRUBU ADINA İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun Sayın üyeleri, Sayın Hükümet, benden evvel grupları adına konuşan hatip arkadaşları dinledikten sonra, bu konuşmalarla ilgili bazı hususlar üzerinde durmak ve bazı hususları da aydınlığa kavuşturmak için söz istemiş bulumu-yordum. Bu konuşmam büyük grupum A.P. adına olacaktı ve bu konuşmayı yapmak üzere kürsüye gelirken, Sayın Başbakanın benden evvel söz istediklerini ve İçtüzük muvacehesinde Hükümete öncelik tanınması gereği ile kendilerine söz verildiğini ve kendilerini dikkatle dinledikten sonra kürsüye gelmiş bulunduğumu ifade etmek isterim.

Sayın Erim, gerçekten tecrübeli bir parlömanter ve bir Devlet adamına yakışır tarzda, Yüce Senato kürsüsünde, daha evvel çok acele ve peşin hükümlerle konuşulan ve serdedilen fikirlere karşı vakur bir cevapta bulundular.

Muhterem arkadaşlarım, bu cevabı can kulağı ile dinledim. Bu cevapta ifade edilen hususlarım hemen hemen hepsine katılmamak imkân dâhilinde değildir. Mesele böyle olunca ve biz burada bir Hükümetin programını tenkid ederken ve memleketin gizlemeye lüzum görmeden, birbirimize ifade ettiğimizi şu kürsüden de açıkça söylememiz gereken husus bir dar boğaza girdiği bir devrede karşılıklı ithamlar, isnatlar, hatta iftiralarla Meclisleri zayıflatma yoluna gitmenin netice alınır bir yol olduğuna inanıyor muyuz, acaba? Ne lüzumu var. Eğer hatalar varsa, eğer günahlar varsa, eğer suçlar varsa bunları kimse örtemez, bunları kimse gizliyeemez. Benden önce konuşan grup sözcüsü arkadaşımın gayet açık olarak beyan ettiği gibi, artık bugün Devlet arşivleri de A.P. Hükümetinin de elinde değildir. Zira bahis konusu zamana ait olmak üzere bu arşivlerin her hangi bir şekilde istifade edilemeyeceği şeklinde bir beyanda bulunmak istiyen çıkabilirse de bugün bunu söylemeye de artık imkân kalmamıştır ve bu iddia da çürümüştür.

O bakımdan, bir acelenin içine girmek, bir suçlama edebiyatı içerisine girmek ve birçok tekerleneli kelime oyunları ile burada insanları yaralamak istemenin sebebi nedir?

Muhterem arkadaşlar, hekimiz memleketin çeşitli yerlerinden seçilmiş gelmiş Türk Milletinin şerefli evlâtlarıyız. Şerefli evlâtlarıyız ki, bu şerefli çatının altında bulunuyoruz. Birbirimizi itham etmek, birbirimizi diğerinden daha üstün görmek

ne Anayasamızda, ne de İnsânî münasebetlerde kavranılır, anlaşılır mesele değildir. Birbirimize karşı hürmetkâr olmamız gerekir. Eğer hürmet görmek istiyorsak sözlerimizle, hareketlerimizle biz de hürmet telkin eden durumların içine girmeliyiz.

Buraya geleceksiniz, burada seçim yoluyla gelenleri siz karalıyacaksınız, elbette seçim yoluyla gelenler karalanır. Seçim yoluyla gelenler, burada millete yanlış imâjlarla aksettirmeye çalışılırsa, onun karşısında, o insanların, haysiyetleri, izzetinefisleri olan insanların da gelip gerekli cevabı vereceğimden hiç şüphemiz olmasın. Bunlara ne lüzum var, muhterem arkadaşlar? Şahıs şahıs birbirimize rastladığımız zaman gayet hürmetkâr konuşuyor, hürmetkar selâmlaşıyoruz, ama bu kürsüye çıktığımız zaman karşılıklı bir ithal yağmuru içerisine giriyoruz. Hele şöyle bir Hükümet programının, daha yeni işe başlayacak ve bizlerden hız alacak bir Hükümete ışık tutacağız, yol göstereceğiz diye yaptığımız konuşmaların içerisine, bu tarzda geçmişte iktidar olmuş, geçmişte Hükümet olmuş, geçmişte Başbakan olmuş insanları kötölemekten, bunları sıralamaktan elimize ne geçer? Sonra bizi bugüne getirenlerin sadece şu veya bu olduğunu ifade ederken, acaba bu tarzda yıllardır şu kürsülerden konuşmalarımızın dışarda, efkârı umumiyede, bazı mahfillerde alınıp kullanıldığını da ifade etmeye kalkarsak yanlış mı söylemiş oluruz?

Ben bu mevzuun içinde derinleşmek istemiyorum, muhterem arkadaşlar. Bu mevzuun içerisinde derinleşirsek, söylenecek söz çok. Bakınız kısa bir Hükümet programı var. Şimdiye kadar kurulan, 1961 den itibaren, bütün Hükümet programları yanımdadır. Sadece bir 1961 deki Hükümet programı 21-22 sayfadır. Bir de bu. Bunun dışındaki bütün Hükümet programları çok daha detaylı yazılmıştır. Şimdi bir programın muhtevası, sayfa adediyle ölçülemeyeceğini elbette ben de müdrükim. Böyle bir iddianın içinde değilim. Ama bir Hükümet programı ne kadar da geniş tutulsa, yine bazı şeylerin tadadından ileri gidemez. Nasıl bunları koyacağı, nasıl vaz'edeceği, ne şekilde tasarılar getireceği, ne tarzda çalışmalar yapacağı bunu zaman tâyin eder. E, şimdi affedersiniz, yamçı altından sopa gösterir gibi, biz falân tarihte şöyle yazdık, böyle biçtik, şöyle dedik, şöyle oldu, olmadı, size de ha filân gibi, konuşmalar bu kürsüde bizlere pek uygun düşmüyor, muhterem arkadaşlarım. Bu bizi yaraladığı gibi yeni bir şevkle, yeni bir çalışma içerisinde olan insanları da fazlasiyle yaralar.

Eğer bizim kendi aramızda bazı meselelerimiz varsa halledilecek, bunları biz kendi aramızda halledelim. Bununla hiç ilgisi olmıyan yeni kurulmuş olan bir Hükümetin programı üzerinde yapılan münakaşada getirip de kendi iç meselemizi, bir aile olarak kabul ediyorsak, şu aile meselemizi, niçin onların muvacehesinde sen, ben dâvası haline getirip koyuyoruz?

Muhterem arkadaşlar, biraz önce, simim için söyledim, hepimiz şerefli haysiyetli insanlar diye. Bu çatının altında, ne partili olarak, ne yakını olarak, ne de parlömanter olarak her hangi bir inşamanın suüstimali ve kötü bir davranışı varsa, bunu örtmek, kapamak kimsenin aklına gelmez ve gelmeyecektir. Onun için çok aceleye lüzum yok, eğer bildikleriniz varsa, eğer getirecekleriniz varsa, daha sonraları bunları yapabiliriz ve birbirimize düşmeden yapabiliriz. Eğer siz bende veya ben

sizde birisinin hatasını, günâhını bulur getirirsem siz de, ben de namuslu insansak onun üzerine eğilmesini elbette düşünceğiz, elbette bileceğiz. Birbirimizden bu kadar şüphe etmeye, topyekûn birbirimizi itham etmeye hakkımız yok, muhterem arkadaşlar.

Ben daha vazifeye henüz başlayan bir Hükümetin şu kısa programı içerisinde bir noktayı dikkatle okumuştum. O da 4'ncü sayfada, "bu programın uygulanabilmesi ve getireceğimiz reformların ulusal kalkınmamıza katkıda bulunabilmesi, ulusal çıkarlara hizmet arzusuyla dolu ve millî egemenliğin temsilcisi Yüce Meclislerin Hükümetimize güvenerek ve inanarak destek olmasıyla mümkün ve başarılı olabilir" Ben şu ibareden dolayı Hükümeti tebrik ederim. Hükümet hangi tarzda kurulusa kurulsun, Hükümetin Başlı olan zat, şu tarihe veya şu saate kadar hangi partiden olursa olsun, ama şu anlayışın içerisinde olabiliyor mu, yani bizim burada kendi kendimize karalamaya çalıştığımız Meclisleri her şeyin üstünde gerebiliyor mu? Onun için tebrike lâıktır, tebrike şayandır. Ve Sayın Erim Başvekilliğe getirildiği veya getirileceği andan itibaren takibettiği yol ve prosedür bazılarımızın beğenebildiği, bazılarımızın beğenemediği kısımlar olur, fakat genel iri çizgileriyle tamamen demokratik usulün, Anayasa düzeninin, parlömanter rejimin yaşatılabilmesi istikametinde yapılmaya çalışılmıştır ve bizden bunun için destek istemektedir. Şimdi biz şunu veya bunu bahane edip, efendim falan lider filân lâfı söylemiş diye kendi aile mutfağına aidolan gruplardaki konuşmaların gazetelere doğru veya yanlış sızan kısımları üzerinde durmaya kalkarsak, aynı şeyi ben bugün Sayın İnönü için, Sayın Erim için, Sayın Feyzioğlu için burada yaparsam, ne kazandırırım Halk Partisine, ne kazandırırım diğer partilere? Ne olur, bundan ne çıkar? Bizi nereye götürür? Ben burada konuştuğum zaman, efendim birinci günü şöyle söylemişti Sayın İnönü, ikinci günü böyle dedi, üçüncü günü şöyle dedi, bilmem ne dedi, hazırol dedi, yok bilmem rahat dedi... Şimdi bunlara girmekle biz burada, Hükümet programını müzakereden ziyade birbirimizi yıpratma yoluna girmiş oluruz ve bundan ne neticeye varırız?

Muhterem arkadaşlar, şunu kabul etmek lâzım ki, biz buraya, bilhassa seçimle gelen arkadaşlar, seçim müessesesini ve seçim müessesesi hakkında ileri, geri söylemen sözlere, eğer alkış tutarsak, eğer bravo dersek kendi kendimizi inkâr etmiş oluruz. aynı sistemlerle geldik hepimizde. Seçim sistemindeki aksaklıklar, seçilenlerin bazı birkaç hatalı olanı veya seçim esnasında meşru yollardan, gayrimeşru yollara sapanları, üç kişiyi, beş kişiyi bütün bir parlömanter rejim için misal olarak alıp ortaya çıkarsak, bu parlömanter rejimi ayakta mı tutarız daha üstüm bir mevkie mi getiririz, yoksa onu yıpratır mıyız? Bunları nazarı itibara almak lâzım. Topyekûn buraya geleceğiz, efendim bu ne olduysa falândan oldu diye bir kişinin, iki kişinin üstüne gideceğiz ve yükleneceğiz.

Muhterem arkadaşlar, size gayet samimî bir noktayı ifade edeceğim. 27 Mayıs olduğu zaman ben Ankara'daydım ve Sezenler sokağında kirada oturuyordum. 27 Mayıs sabahı daha Orduevi düşmeden, ben silah sesleriyle uyandım ve Orduevinin kenarına kadar geldim. Orduevi daha düşmemişti. O zaman daha uyanmıyan kim-seler vardı. Döndüm evime doğru yürürken bana soruyorlardı. Hattâ bu soranların

içerisinde, 7 senedir oturduğum bir bölge olduğu için, göz aşınası olduğum hatta selâm verdiğim, subaylar da vardı. Onlar dahi bana soruyordu, ne olmuş filân, diye. Ankara'nın bulvarında o gün ve o günü takibeden günlerde insanlar büyük bir heyecan içerisinde alkış tutarak bayram yapıyorlardı, Sonradan ne oldu, muhterem arkadaşlar Hep olmamış şeyler, hep gerçekle ilgisi bulunmayan şeyler, bazı mahfil tarafından, bazı basın tarafından ortaya yayıldıkça olmuşları dahi unuttururcasına insanlarda bir acıma, bir sahip çıkma, bir taraf çıkma, psikolojik bir haldi bu. meylini doğurmuştur. Onun için hâdiseleri değerlendirirken çok objektif olalım. Şahsı görüşlerimizde, duyuşlarımızda, hislerimizde, heyecanlarımızda şahsı dostluk veya sempatimizde bunları değerlendirmeye devam ettikçe hiçbir şeyin içerisinden objektif ölçülerle çıkmamıza imkân ve ihtimal yoktur.

Muhterem arkadaşlar, ben bilhassa Grupumuza, Grupumuzun idarecilerine ve partimizin liderlerine burada ifade edilen sözlerin cevabını vermek için huzurunuza çıkmadım. Ancak şunu samimî olarak söylüyorum ki, her şeye rağmen bugün 225 milletvekili, 89 senatörüyle A.P. si ayaktadır. Bu A.P. si memleketin nef'ine olan, millet için hayırlı olan istikamette, hiçbir şey düşünmeden hareket edecek olgunlukta ve vatanseverliktedir. Memleket severliği şahsı inhisarımız altına almak, bilmem efendim Atatürkçülüğü falan partinin, filân bilmem topluluğun malı halinde göstermek, bu memleket için, her zaman şu kürsüden söylüyoruz ki, iyi neticeler getirmez, muhterem arkadaşlar.

Bir partidir, bir partinin içerisinde şu veya bu zihniyette adam bulunabilir. Bu her partide olur. Şu veya bu arkadaşımızın, yani bunu söylerken sadece A.P. si değil, tümüyle parlömanterleri kastediyorum, senatörleri kastediyorum, şu veya bu arkadaşımızın bir hareketini bir partiye mal etmek, bir hareketini Parlâmentoya ve Senatoya mal etmek çıkar yol değildir. Bunun hesabını veremeyiz. Muhterem arkadaşlar, hepimizin devrine ait, ben burada birçok şeyi söyleyebilirim. Millî Birlik devrine geçebiliriz. O devrin içerisinden geliriz. Bizim bir şansımız, bir kaderimiz var. 1961'den beri, iktidarda olmadık bize, iktidarda olduk bize; sustuk bize, konuştuk bize. Niçin, neden muhterem arkadaşlar? Sebep ne? Ben 1961 i bilirim, 1962'yi bilirim, 1963'ü bilirim. Bunun için o zaman Sayın Demirel de yoktu, muhterem arkadaşlar. Kim olduysa daima o beğenilmedi. Yani bir parti, diğer partilere veyahutta diğer topluluklara kendi içindeki idarecilerini beğendirmekle mükellef değildir. O ayrı şey. Ben de sizin idarecinizden her hangi birini beğenmiyebilirim, siz de beni beğenmiyebilirsiniz. Bunlar artık bir ailenin iç meseleleridir. Bunlara riayetkar olmak mecburiyetindeyiz. Ben mecbur değilim Halk Partisinin veya falan bilmem topluluğun hoşuna gitmesi için filânı yahutta siz mecbur değilsiniz, A.P. için filâncayı getirip götürmeye. Birbirimize hürmetkâr olalım.

Sonra bir Anayasa meselesi ortaya atılıyor. Anayasa şurasından zedeleniyor, burasından zedeleniyor. Muhterem arkadaşlar, şu fikir taassubunu bırakalım. Ben konuşuyorum, ben söylüyorum doğrusu budur, bunun dışında düşünen ihanet içerisindedir, bunun dışında olan Atatürk düşmanıdır, bunun dışında olan bu memleketin âdeta evlâdı değildir diyecek kadar katî ve naz şekline getirilmiş fikirleri buradan söyleyen insanlar, hangi ilericilikten bana bahsediyorlar onu anlamıyorum.

Anayasa da vicdan hürriyeti var, Anayasada söz hürriyeti var, Anayasada tefekkür hürriyeti var. Herkes yazıyor, sen geliyorsun buraya, bilmem efendim Türk Kültür Dergisinin yazılarını beğenmiyorum. E, falan derginin yazılarını da ben beğenmiyorum, ne yapalım?.. Hep senin, hep benim kafama uygun mu olacak? Olmadığı zaman birbirimizi bu şekilde mi itham edeceğiz. Yok muhterem arkadaşlar, bizim görüşlerimiz bu değil. Hükümetin başladığı günden beri yapmış olduğu temaslara devam etmesi lâzım, Muhterem arkadaşlar, bugün Hükümet yoktur, ama Adalet Partisi gene iktidardır. Bugün iktidardır gene. Bundan ne demek istediğimi arkadaşlarım her halde anlıyorlar, iktidardır Adalet Partisi. Bu iktidarın hükümete yardımcı olması, eğer sizler için de matlupsa bırakınız, bırakınız bu kadar üzerimize varmayınız. Buna lüzum yok, Söylendi, edildi, yapıldı. Bu kürsülerden çok şeyler söylendi. Biraz da kendi nefsimizi, kendi vicdanımızı muhasebeye tabi tutalım, canım. Yani biz parlamento üyesi olarak, biz Senato üyesi olarak acaba şu hâdiselerin böyle gelişmesinde hiç mi bize düşen vazife, hiç mi bize düşen ufak bir hata yok; bunu böyle söyleyen insan çıkabilir mi, ben bilmiyorum. Ben şahsan kendimi bazı noktalarda hatalı bulabilirim. Şöyle olsaydı, şöyle olurdu diyebilirdim. O bakımdan bizim çok iyi niyetle hazırladığımız ve çok muhterem arkadaşım İnkaya tarafından burada ifade edilen metin düşüncelerimizin tamamen aksidir. Yani onda aksettirilmiş. Ters demek istemiyorum. Onda aksettirilmiş. Bu akis Adalet Partisinin görüşüdür ve bunun içindeyiz. Bunun dışında şahıslarımıza veyahut da partimize yapılacak her türlü söylentinin, her türlü sorunun cevabını kolaylıkla ve alnımızın akı ile vermeye hazırız. Veremeyecek durumumuz olursa, o da meydana çıkar. Lütfen bir Hükümet programı içinde bunları karıştırıp da, bugün Hükümet programını üzerindeki konuşmalarımızı dinlemek isteyen Türk efkârı umumiyesine yanlış imajlar vermememiz gerekir.

Bütün arkadaşlarımı çok iyi niyetlerle beni dinledikleri için hürmetle selâmlar, Hükümete tekrar başarılar dilerim. Bu tarz çalışmalar devam ettiği takdirde muvaffak olacağı kanaati bende vardır. İnşallah elbirliği ile bazı hususları halletmek imkânına sahiboluruz.

Teşekkür ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Gruplan adına başka söz isteyen var mı efendim?.. Yok. Kişisel görüşmelere geçiyoruz. Ancak bir usul meselesini halletmeye mecburuz.

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Sayın Başkan, şahısları adına söz alacakları lütfen açıklar mısınız? Bazı arkadaşların Hükümet programının görüşülmesinden evvel söz aldıklarını öğrenmiş bulunuyorum. Eğer böyle bir şey varsa, bu hususta usul müzakeresi açmanızı rica ediyorum. Bugün nasıl bir üye bütçe müzakerelerinden evvel söz istiyemezse, aynı şekilde Hükümet programı üzerinde de söz istemek hakkı doğmaz. Bunun böyle olması lâzım.

BAŞKAN — Sayın Tıgılı, söz dizisi, söz sırası üzerinde usul hakkında görüşmek mi istiyorsunuz?

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Evet efendim.

BAŞKAN — O halde buyurun, ben size söz vereceğim. Ancak bir noktayı halledelim de.

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Efendim, programdan evvel söz alanlar var mı?

BAŞKAN — Burada var efendim, ayın 30'unda söz istemişler. Şimdi daha önce bir noktayı halledeceğiz; tekrar bu konuya avdet edeceğiz.

Efendim, kişisel görüşmelerin 10'ar dakika ve 20 şer dakika ile tahdidedilmesi hakkında değişik önergeler var. Sayın Yusuf Ziya Ayrım ve Sayın Salim Hazerdağlı 10'ar dakika ile tahdidedilmesini teklif ediyorlar. Sayın İbrahim Tevfik Kutlar ve Sayın İskender Cenap Ege ve Sayın Hamdi Özer de 20 şer dakika ile kayıtlandırılmasını istemektedirler. En uygun olan 10 dakikalık tekliftir. Bu itibarla...

KASIM GÜLEK (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Bu teklifin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

KASIM GÜLEK (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın arkadaşlarım, gecenin bu geç saatinde burada konuşacak hiçbir arkadaş uzun konuşmayacaktır. Ama, bunu on dakika ile yirmi dakika ile tahditetme yoluna gitmiyelim. Mühim bir konuşmadır. Kurulan Hükümet programını üzerinde konuşacak arkadaşlarımız anlayışla konuşacaklardır. Tahdit yoluna gitmeden takdire bırakalım, eminim ben, burada söylenenlerden uzun olmayacaktır. Ama, tahdit yolu güzel bir yol değildir. Bırakınız arkadaşlarımız rahatça konuşsunlar ve kendileri takdir etsinler.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — 10 dakikalık teklifi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler.. Efendim 10 dakika ile konuşmaların tahdidedilmesi kabul edilmiştir.

Bu itibarla şimdi arkadaşları davet edeceğim. Ancak, lehinde, üzerinde ve aleyhinde olarak söz vereceğim için tesbit edelim. Sayın Öztürk lehinde mi?

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Hamdi Özer?

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın İşmen

FATMA HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Yıldız daha evvel görüştüler. Burada da yoklar. Sayın Hazer.

MEHMET HAZER (Kars) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Gülek?

KASIM GÜLEK (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Termen?.. Yok. Sayın Dikeçlilgil

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — 10 dakika olduğu için vazgeçiyorum.

BAŞKAN — Vazgeçtiniz. Sayın İ. Cenap Ege, ayrıca görüşecek misiniz?

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Yerimi Sayın Tıǵlı'ya bırakıyorum.

BAŞKAN — Sayın Tüzün?

ZERİN TÜZÜN (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Tıǵlı?

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Muıslıhıttın Yılmaz Mete? Yok. Sayın Sökmen?

TAYFUR SÖKMEN (Hatay) — üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Hazerdaǵlı.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Sıram gelmiyeceǵi için vaz geçiyorum.

BAŞKAN — Vazgeçtiniz. Sayın Feridun Cemal Erkin? Yok. Sayın Madanoǵlu, daha evvel görüştüler. Sayın Tıǵlı, Sayın Ege ile yer deǵıştirdiler. Sayın Nejat Sarlıcalı?

NEJAT SARLIALI (Balıkesir) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Aksoley?

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — üzerinde.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Tıǵlı usul hakkında görüşmek istiyor muydunuz?

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Vaz geçtim.

BAŞKAN — Vazgeçtiniz. O halde söz sırası lehinde olmak üzere Sayın Öztürk'ün, buyurun efendim.

FATMA HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Efendim, bir noktaya işaret etmek isterim. Tüzüğümüzün 56'ncı maddesine göre lehinde, aleyhinde ve üzerinde olarak bir sıralama yapılmıştır. Ona göre söz alanları çağırmanız lâzım. Ben birinci olarak söz istemiştım.

BAŞKAN — Lehinde, aleyhinde, üzerinde doğrudur, efendim, öyle yapacağız. Lehinde olarak davet ettim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkamin, Yüce Senatonun değerli üyeleri; Hükümetin Sayın üyelerini ve değerli basını saygıyla selâmlarım. Tabii en az 20 dakikalık bir zaman için hazırladığım konuşmayı 10 dakika içinde yapmak mümkün olmayacaktır. Konuşmama başlamadan önce Sayın Ege'nin fikrine katılmadığımı arz etmek isterim. Bir doğruya ulaşmanın yolu yanlışları ve hataları eleştirme ile mümkündür. Bu bilimsel bir metottur. Sayın Ege bunu bilmeli, öyleyse bizim yanlışları ve hataları eleştirmeden doğruyu bulmamız da mümkün değildir.

Bugünlerde demokrasimizin buhranlı bir dönem geçirdiğini hepimiz takdir ediyoruz. Bu ağır şartlar altında partiler üstü bir Hükümet kurmak ve bu Hükümette görev almanın zorluğunun da farkındayız. Bu Hükümetin programı üzerindeki görüşümü belirtirken açıklıyacağım fikirlerin de söyliyeceğim sözlerin de

mantık süzgecinden geçmesine mutlaka dikkat edeceğim. Çünkü, 12 Mart 1971 muhtırasından önce ülkemiz ve büyük ulusumuz anarşik bir ortamın ve huzursuzluğun içinde ıstıraplı günler geçirmiştir. Hukukun yerini kaba kuvvet almış, demokrasimiz tahribedilmeye başlamıştır. O zamanki A.P. iktidarı bu olayların üstesinden gelememiş, insanlar öldürülmüş, milli servetler tahribedilmiştir. iktidarın adaletsiz icraatı karşısında halk ve Türk Gençliği ister istemez kendilerini sahipsiz bulmuş ve müdafaa zorunluğunda kalmıştır. Bu kürsüden gündem dışı sözlü so-
rularla, bütçe münasebetiyle, Hükümet programı görüşülürken ve çeşitli kanun-
ların çıkarılışında defalarca bunu söylemişiz. Anayasal çizgiden saptınız, Anayasa doğrultusunda hareket etmek zorundasınız demişizdir. Bu iktidarı Anayasa doğ-
rultusunda çalışmaya ve icraata sevk etmek için elimizden gelen gayreti yapmışız. Fakat taş yüksekte yuvarlanmaya başlayınca duracağı yerin bilinmediği gibi, Ada-
let Partisinin de bu yuvarlanışında duracağı yeri kestirememişizdir, kendileri de kestirememiştir. Ancak, 12 Mart Muhtırası ile bu duruşun yeri saplanmıştır, işte bu andan itibaren demokrasiyi kurtarmak için tutulacak yol nedir, bunu bulmak ve bu yolla birleşmek T.B.M.M. nin ve bilhassa Cumhuriyet Senatosunun en önemli görevleri arasına girmiştir. En azından bizim kadar Cumhuriyetin sahibi ve ilkele-
rine bağlı kabul ettiğimiz Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Mart Muhtırası ile demokratik rejime ve Anayasa düzenine bağlılığın büyük bir sınavını vermişlerdir, idareye el koymadan, Anayasal ve demokratik yollardan Hükümetin kurulmasında iyi niyetle gidilecek yolu da göstermişlerdir. Türk halkı bunu olumlu karşılamıştır. Bugünkü kurulan Hükümetin arkasında büyük bir aydın kütlesi, anlayışlı bir basın ve büyük Türk Ulusu vardır. O bakımdan kurulan Hükümet, her yönü ile partilerden iktidara gelerek kurulan hükümetlerden çok çok daha kuvvetli, çok çok daha güçlü bir Hükümettir. İşte bu gösterilen istikamette Hükümet kurulmuş, programını Anayasa doğrultusunda hazırlayarak Anayasa çerçevesi içerisinde Meclislere sunmuştur. Bu program dili itibariyle de Atatürkçü bir program. Şimdiye kadar bu kürsüden üç dört yıldır şahit olmadığımız, tanıştığımız bulunmadığımız şekilde Türkçe Atatürk dil devrimine uygun bir dille yazılmış olması da bu programın Atatürkçü bir program olduğunun en güzel delilidir. Program demokrasiye bağlılığın açık delilleriyle bütün ülke sorunlarını kapsamasa bile kapsar bir özellik taşıdığı görülmektedir. Yalnız, bunların detaylarına kadar inmek ve çözüm yolları göstermek elbette ki mükemmel Hükümet programlarında dahi mümkün olmayacağı için, bizce noksan gördüğümüz ve eleştireceğimiz bazı konuların Sayın Nihat Erim Hükümetinde dikkate alınacağına inanıyoruz.

Ülkemizin içinde bulunduğu durumun nezaketini, gelişmelerin önemini dikkate alarak demokrasimizin rayına oturtulmasında izliyeceğimiz yolu ve amacı iyi niyetle saptamak zorundayız. Bu çabamızda en ağır yükü üzerine almış olan Sayın Nihat Erim Hükümetine yardımcı olmamız ise bence bu gün için vatanseverliğin en büyüğü ve en kıymetlisidir. Anayasa doğrultusunda yapılacağı belirtilen reformların bütün partilerin itirazsız destekliyeceği önemli bir gerçektir sanıyorum. Bunun için Millî Egemenliğin temsilcisi Yüce Meclislerin reform Hükümetine destek olması zorunluğu kaçınılmaz bir durum arz etmektedir. Hükümetin ve Parlâmentonun

müşterek gayretleri yanında reformcu, dinamik bir idarenin işler hale getirilmesi de Hükümetin gücünü artıracak işlerini hızlandıracak bir gerçek olarak kabul edilmesi düşüncesindeyiz. Bilhassa, ülkemizde anarşik durumun yaratılmasında etkili olan sosyal ve ekonomik nedenlerin sosyal adalete dayalı olarak çözümlenmesinde çok ağır bir görev altında bulunan bu Hükümetin desteklenmesi Yüce Senatonun önemli bir görevi olduğu inancındayız. Çünkü, Türkiye baştan başa ekonomik bakımdan olduğu kadar siyasi ve sosyal yönleriyle de büyük bir huzursuzlukla, anarşinin içindedir, ülkemizdeki üç, beş yıllık kötü bir yönetim uygulamasının sonucu olarak feodal düzen ve teokratik Devlet özlemcileri devrimci ve Atatürkçü güçlerin, özerk Anayasa kuruluşlarının, tüm demokratik rejimin aleyhinde büyük bir tahribat yapmıştır. Gerici ve şeriatçı akımlar bu yönetimden faydalanarak şımarık tahribatlarda bulunurken, aşırı sol da örgütlenmeye başlamış ve iki aşırı uçun karşılıklı çatışmasıyla Türkiye’de anarşi daha da büyümüştür. Körpe demokrasimiz için bu tehlikeleri önleyici tedbirlerin programda kesin bir açıklık getirmesini beklerdik.

Ayrıca programda alt yapı ve üst yapı yatırımlarındaki oranlar belirtilmemiş döviz açığımız ile tasarruf açığımızı eşit kılacak tedbirlerin neler olacağı da belirtilmemiştir. Yani, millî tasarruf açığımızı kapayabilmek için bir tasarruf potansiyelinin nasıl yaratılacağı ve sağlanacağı gösterilememiştir.

Maliye ve vergi politikamızdaki reformların nasıl yapılacağı ve kullanılan sistem ve yöntemlerin neler olacağı da açıklanmamıştır.

Sermaye piyasası, dış ticaret, bankacılık sistemlerinde alınacak tutarlı tedbirler ve çözüm yolları belirtilmemiştir.

Dışardan ithal edilecek tasarruflarla yatırıma elverişli olanlarından elde edilecek döviz miktarının Devlet bütçesindeki döviz açığına etki payı ne olacaktır? Bu konularda programın bir açıklık getirmesi elbette ki beklenirdi.

Ayrıca, malî reformların gerçekleşmesinde inşaat ve ticaret kesiminden alınacak bir kısım fonların sanayi kesimine aktarılması kapalı bir şekilde belirtilmiştir.

Yine sermaye piyasası ve anonim şirketler gelişmemizi öngören tedbirlerde, sanayimizin gelişmesinde yeni kaynaklar olarak düşünülmüştür. Ama, kesin bir açıklık getirilmemiştir.

Devletin ekonomik yönden teşkilâtlanmış beyni yapısında olması gereken DPT, son zamanlarda Anayasanın sağladığı özerklikten yoksun ve bilimsel çalışmadan uzak bir kuruluş haline getirilmiştir. Programda bu konu üzerinde gereği kadar değinilmemiştir. Bu teşkilâtın Anayasamızın sosyal Devlet ilkesine rağmen, özel sektör hâkimiyetine dayalı olarak ülkenin kalkındırılması gibi, yanlış bir hatalı durumun içinde oluşu gözden kaçmış gibidir, ikinci Beş Yıllık Plânda bu hatalı görüşlerin belgesi haline getirilmiştir. Bundan faydalanan yabancı ve yerli özel sermaye ülkenin kalkınmasından ziyade kendi çıkar ve kârları yönünde işlemiş, Türk ekonomisi de bilindiği gibi bu günkü çıkmaza sürüklenmiştir. Ülkemiz de halkı mutlu kılan bir kalkınmadan böylece yoksun bırakılmıştır.

Programda, eğitim politikamızdaki yanlış bir tutumun, eğitim sistemimizdeki eskimiş yöntemlerin, eğitim felsefemizdeki klâsik ilkelerin nasıl giderileceği hakkında bir açıklama da dikkati çekmemektedir. Ülkenin ve yüzyılın gerçeklerine göre düzenleyici bir esas nasıl getirilecektir? Yapılacak eğitim reformunun bu ilkeleri kapsayıcı özellikleri nelerdir, belirtilmemiştir. Ülkemizin ve toplumlunuzun eğitim talebindeki gelişme ve değişimleri, çağın gereklerini, ulusal amaç ve bütünlüğünü kapsıyan kısa ve uzun vadeli bir eğitim plânının ülke kalkınmasına olan etkisi bakımından programda önemli bir yer görülmemektedir, Bozulan lâik ve devrimci eğitim sistemimiz Anayasa ve Atatürkçülük doğrultusunda geliştirileceği belirtilmekle yetinilmiş fakat yol ve amaçlar gösterilmemiştir, öğretmenlerimizin bugün içinde bulunduğu maddi, mânevi baskıların altında ezilişi ve içinde bulundukları bu açmazlardan kurtuluş yolları açıkça gösterilmemiştir.

İlkokul çağında bulunan çocukların, halen iki milyon öğrencinin okullardan yoksun oluşunun önemi ve bunun çözüm yolları belirtilmemiştir. İlkokul yapımında alınacak tedbirlerin neler olacağı belirtilmemiştir, ilkokuldan sonra % 90'ı köyde kalan çocukların eğitimde fırsat eşitliğinden faydalandırma yöntemleri gösterilmemiştir.

Halk eğitiminin yıllardır aksatılmış olması ve bunun çözüm yolları gösterilmemiştir.

Okul öncesi eğitimi Türkiye'de yok denecek kadar az oluşu karşısında programın buna göre neler getireceği belirtilmemiştir.

Beş yıllık kalkınma plânlan doğrultusundan saptırılmış olan eğitim, öğretim sistemimiz ülkenin kalkınmasında gerekli olan teknik adamların yetiştirilmesi yönünde, program bunlara önem vereceği saptanmakla beraber, alınacak tedbirler belli değildir. Bugün Türkiye'mizi saran yükseköğrenim bunalımı sosyal, ekonomik ve siyasal gelişimin hızı karşısında seviyeli bir değişim ve yaşantı farkının yetersizliğinden, düşünce hayatında, özellikle üniversitenin beklenen öncülüğü yapamayıp ve siyasal kadronun, A.P. iktidarında olduğu gibi, iç ve dış koşullarla ilgili sorunların üstesinden gelemeyişinden doğmaktadır. Bizde üniversite öğrencilerinin sorunları çözülmediği için çeşitli ideolojik akımların da etkisiyle meseleler daha da zorlaşmış ve bilinen patlamalar meydana gelmiştir. Çünkü, gençler sürdürülen bu bozuk düzenin sonunda yaratılacak istikbal endişesinden ileri gelen anlayışla hareket ettiklerini değerlendiremediğimiz gençlerimiz, polisiye metodların baskısı altında daha da olumsuz durumlara sürüklenmiştir.

Ülkemizde sürdürülen sosyal adaletsizliklerin, gelir dağılımındaki dengesizliklerin, Anayasal haklar ve insanlık onuruna yaraşır şekilde çözülmemişi yanında ekonomik bağımsızlığımızın sağlanması yönünde gösterilen gençlik hareketlerinin de değerlendirilemeyişi bu günkü olumsuz durumların yaratılmasına sebeb olmuştur. Programda bu sorunları çözücü yöntemler saptanıp gösterilememiştir.

Devlet üniversitelerinin bilim yapan, teorisyen yetiştiren kurumlar niteliği yanında, ülkenin ihtiyacı olan yüksekokulların pratik teknisyenler yetiştirmekle sınırlanması yapılamamış, üniversiteler bilimsel ve araştırma yapan mevcut bilgile-

ri, bulguları geliştiren ilim adamları yetiştirmek için bilimsel çalışmalar yaparken, yüksekokulların teknik iş adamları yetiştirmesi sağlanamamıştır.

Programda, üniversite ve yüksekokulların düzenlenmesi için getirilecek ilkeler de iyi saptanamamış görünmektedir. Yalnızlık ve ülkü kuraklığı içinde bırakılmış, istediği reformlar söz verilip yapılmamış olan üniversite gençliğinin radikal yaşın çağının verdiği bir arayış ve akış halinde olduğunu kavriyerek hareket edeceklerin...

BAŞKAN — Vaktiniz doldu Sayın Öztürk.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — ...tutacakları yollar iyi belirtilmelidir. Üniversite ve yüksekokullara olan akımı kanallı etmek, ülkenin ihtiyaçlarına göre okulları düzenlemek ve yeni kurulacak eğitim kurumlarının niteliğini belirtecek hükümler gösterilmemiştir.

Yüksekokulların toplumumuzdaki değişik rol ve fonksiyonlarının neler olduğu belli bir araştırmayla ilgili olarak saptanamamıştır.

Üniversitelerin daha çok hümanist, kültürel ve bilimsel alanlarda faaliyette bulunmalarını, bunun yanında yüksekokulların ise her alanda teknik ihtiyaçları karşılayan belli meslek adamlarını yetiştiren ve mevcut bilgileri artıran müesseseler olduğu saptanamamıştır. Program, bu konulara bir açıklık kazandıramamış ve getirememiş görünmektedir.

Türkiye’de düne göre bugün Atatürkçü ve ülkücü öğretmen yetiştirme işi ihmal edilmiş, hatta ülkücü öğretmenler görev aşkından ve Atatürkçülük ülküsünden soğutulmaya çalışılmıştır. Programda, Atatürkçü ve ülkücü öğretmen yetiştirme konusunda gerektiği şekilde açıklık yoktur. (A.P. sıralarından, “20 dakika oldu”, C.H.P. sıralarından “Lehinde mi aleyhinde mi bir defa onu tesbit edelim” sesleri)

BAŞKAN — Vaktiniz doldu ve geçiyor efendim, bağlayın artık.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Bağlıyorum efendim. Anayasal haklarını istiyen mağdur öğretmenlerden 59 bin öğretmen hakkında boykotla ilgili kovuşturma yapılmış 40 bini cezalandırılmıştır. Oysaki bu kürsüden, içişleri ve Millî Eğitim Bakanı bu sayıyı 19 bin olarak ilân etmişlerdi. Bu mağdur öğretmenlerin, bu kabiliyetli öğretmenlerin bilhassa yöneticilik işleri ellerinden alınmıştır. Bu çok yanlıştır. Büyük cezalar dahi affedilir; hatta mahkemeler bir suç görmemiştir, Bakanlık bunlarla ilgili, Hükümet bunlarla ilgili hiçbir gerekçe getirmemiştir.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, kesmek mecburiyetindeyim sözünüzü, bağlayın lütfen.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Tamamlıyorum Sayın Başkan. 8’nci Eğitim Şurası öğretim sorunlarından, öğretmen sorunlarından ziyade bir danışma kurulu niteliğinde toplanmış ve hiçbir şeye yaramadan bazı kararlar alıp dağılmış ve Türkiye öğretmenleri bunu benimsememiştir.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye’nin sosyal ve ekonomik gerçeklerine uygun, uygulama olanakları bulunan bir toprak reformu mutlaka yapılmalıdır. Yalnız, toprak reformu yapılırken dünyada denenmiş örneklerinden iyi faydalanmalı, toprak

rak reformuna girmeden önce yapılacak teknik çalışmalar çok önemlidir. Çünkü Türkiye’de büyük bir toprak düzensizliği var.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, sizin daha birkaç sayfanız var. Buna müsaade etmeye imkân yok. Genel Kurulun kararını biliyorsunuz; siz de idareci bir arkadaşımızsınız. Rica ederim, vaktiniz geçti, artık sözünüzü keseceğim; bağlayın lütfen.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Tamamlıyorum Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Nihat Erim Hükümetinin başarılı olacağına inanıyorum. Sayın Nihat Erim’in tevazuu, Sayın Nihat Erim’in kültürü ve parlamento kişiliği bu işe yetecektir, inanıyorum. Yalnız, dünkü Millet Meclisindeki tavizli konuşmasının karşısındayım. Tavizi verecek başkasıdır, o tavizi verecek insanlar aynı zamanda güvenoyunu vermeye mecbur insanlardır, başarılar diler, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın İşmen, aleyhinde görüşmek üzere buyurun.

F. HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, Sayın senatörler; Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Hükümet programı üzerindeki görüşlerimi açıklamak üzere söz almış bulunuyorum. 12 Mart muhtırası sonucu kurulan Erim Hükümetinin 2 Nisan 1971 tarihli programı memleketimizde öteden beri uygulanan ve uygulanmakta olan ve devrilmiş olan A.P. hükümetlerinin de uygulamakta olduğu programların, esas itibariyle tekrardır, bir devamıdır. Çünkü burjuva hükümetlerinin takibedecekleri politika konusunda başka alternatifleri de yoktur. Bu politika, özellikle sanayi burjuvasının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmiş bir “çalışma raporu” niteliğindedir. Nitekim bu program İstanbul ve İzmir Sanayi Odaları başkanlarının sanayi burjuvazisi adına, bir süreden beri ileri sürdükleri taleplerin derli toplu bir ifadesidir, bir tekrardır. Hükümet programı, bir yönüyle egemen sınıflar ittifakı içindeki çelişkileri sanayi burjuvazisinin lehine çözmeyi, öte yandan asayişin sağlanması maskesi altında, işçi ve emekçi sınıflarla tüm demokratik güçleri baskı altında tutmayı amaçlamaktadır.

Programın bir diğer özelliği, Türkiye burjuvazisinin dünya kapitalist sistemiyle bütünleşme azminin artarak devam etmeyi göstermesidir.

Sayın Senatörler, programda öngörülen iktisadi tedbirler, esas itibariyle mevcut yatırım fonlarının sanayi burjuvazisi emrine tahsis edilmesi ve yaratılacak yeni fonların da sanayi burjuvazisinin çıkarları doğrultusunda kullanılmasına yöneliktir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin kârlılık ve verimlilik ilkesine göre yeniden düzenlenmesi, dış ekonomik ilişkilerin bu ad altında kurulan bir bakanlığın denetimi altına alınması ve böyle sanayi burjuvazisinin ihtiyaç duyduğu yatırım fonlarının tekeli Devlet kapitalizminin yaygınlaştırılması yoluna gidilerek sağlanacağını ortaya koymaktadır.

Boraks ve linyit gibi madenlerin devletleştirilmesi, bu burjuva düzeni içinde halka dönük değil, fakat kapitalizmi destekleyici bir rol oynamaktan ileri gitmiyeceği de açıktır.

Kredi kurumlanma merkezileştirilmesi, Hükümet programındaki deyimiy-le “Birleşmelerin teşviki”, esas itibariyle tarımcılara ve küçük tüccara kredi veren mahallî bankaların, İş Bankası gibi, Yapı Kredi Bankası gibi, sanayi yatırımlarını destekliyen büyük bankalara tabi kılınması sonucunu doğuracaktır.

Sayın Senatörler, programda bahis konusu edilen ve Erim Hükümetinin yapacak gibi görünen reform niteliğindeki tek iş olan toprak reformu, son derece yuvarlak bir şekilde konmuş olduğu görülmektedir. Meselenin can alan noktası olan toprak büyüklükleri hakkında bir işaret dahi yoktur. Ayrıca icraata geçileceği de bugüne kadar olduğu gibi bir başka bahara kalmış görünmektedir.

Programda bazı detay konular hakkında açıklamalar yapılırken, toprak reformu gibi çok büyük kapsamlı konu kısaca geçilmiş olması da bunun bir kanıtıdır.

Tarım reformu ile gerçekleştirilmek ve hızlandırılmak istenen tarımsal kapitalistleşmenin ise küçük köylü üretiminin yararına bir sonuç verdiği hiçbir yerde görülmemiştir.

Eğitim reformu adı altında getirilen tedbirlerine, sadece sanayileşmenin bugünkü aşamasında ortaya çıkan teknik eleman ihtiyaçlarına cevap vermek amacını gütmektedir. Yapılmak istenen, bir kelime ile daha işe yarar elemanlar yetiştirerek kapitalist üretim mekanizmasına taze kan aşılacaktır. Bu zaten burjuva hükümetlerin öteden beri amaçlanan bir hedeftir; bunun gerçek bir eğitim reformu ile hiçbir ilişkisi yoktur.

Sayın Senatörler, Atatürk'ün lâiklik ilkesine riayetin bu kadar sözü edildiği halde, Hükümetin lâiklik ilkesi üzerinde eğitim birliği sağlamak, bu ilkeye aylan eğitim yapan gericilik yuvaları konusunda açık, seçik hiçbir tedbir göstermemesi, burjuvazisinin sola karşı ideolojik denge tutma hesabının ifadesidir.

Erim Hükümetinin programı, dış politika, Ortak Pazar, yabancı sermaye konularında yeni ve ileri hiçbir şey getirmemekte, aksine yer, yer (Örneğin, Çin Halk Cumhuriyetini tanımak konusunda) bundan önceki uygulamanın da gerisine düşmektedir.

Ekonomik ve siyasal bağımsızlık içinde kalkınma olanaklarının hazırlanmasından söz eden program, dış politikada emperyalizmin bir numaralı lideri olan Amerika'ya ve onun askerî örgütü olan NATO ya hulus çakmakta; Ortak Pazar ve yabancı sermaye ile ilişkilerini daha sağlara temellere oturtulması yollarını aramaktadır. Bu çerçeve içinde, ekonomik ve siyasal bağımsızlıktan söz edilemeyeceği de açıktır.

Sayın Senatörler, programda, burjuvaziye, gelişip güçlenme imkânları vadeden Erim Hükümeti işçi ve emekçi sınıflara tam demokratik güçlere, asayiş, huzur ve güvenlik adı altında, yeni baskı tedbirleri vadetmektedir. Şöyle ki, işçi ve emekçilerin haklarını aramalarına karşı, öncelikle hukukî tedbirler alınması öngörülmekte böylece bu konuda A.P. İktidarının işçi sınıfının haklarını kısıtlayıcı politikasının sürdürüleceği anlaşılmaktadır.

Hükümete yeni yetkilerin tanınması, dernekler, toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü, grev ve lokavt kanunlarındaki boşlukların doldurulacağı öngörülmesi gibi konularda da ayın yolun izleneceği görülmektedir.

A.P. İktidarı döneminin keskinleştirdiği en önemli sorun, bilindiği gibi işçi sorunu idi. İşçilerimizin grev, toplu sözleşme bak ve özgürlükleri bir taraftan türlü oyunlarla, bir taraftan da polis baskısıyla kısıtlanmak istenmesi yetmiyormuş gibi, bir de yeni kanunlar çıkararak tümüyle ortadan kaldırılmak istenmiştir. İşçilerimizin sendika seçme haklarını ortadan kaldıran 274 sayılı Kanunda yapılan değişiklik bu nitelikte olmuştur. Bunun üzerine hatırlanacağı gibi tarihimizin en büyük işçi yürüyüşü meydana gelmiş ve İstanbul, Kocaeli’nde 3 ay süre ile sıkıyönetim devresi yaşanmıştır.

Bu mesele böylece meydana iken, yeni Hükümetin programında bu konuda hiçbir şey bulunmaması ve bulunanların da ters yönde olması bugünkü reform Hükümetinin, bu çok önemli konuda ne kadar ilgisiz olduğunu açıkla göstermektedir.

Polisin ilerici güçlere karşı Anayasa dışı davranışı, gerici kıyamlar karşısındaki müsamahası ve özellikle MİT’in şahsi ve politik çıkarlar uğrunda kullanılması şeklinde süregelen tutumları Hükümet programında hiçbir söz konusu edilmemektedir.

Anneler ve babaların yüreklerini yakan kuşkulara değinilirken, ilerici gençlerin katilleri Konya, Kanlıpazar, Kayseri, Kırıkhan, İnegöl, Amasya ve ilâ olayların ve benzerlerinin tertipçilerinin süratle bulunması gereği ifade edilmemektedir. Bütün bunlar, Hükümet programında yer alan, kolluk kuvvetlerinin çeşitli yönlerden donatılması. A.P. İktidarının tezgâhladığı baskıların devam ettirileceği anlamına gelmektedir.

Sayın Senatörler, özetlersek, Erim Hükümetinin programı Türkiye’de kapitalizmi geliştirme ve burjuvaziyi güçlendirme programıdır. Bu programın, ilericilik, devrimcilik, bağımsızlık konusundaki tutumu ve halktan yana olmakla, uzaktan yakından hiçbir ilişkisi yoktur. Bu program, halka karşı bir programdır. Halkın, demokratik haklarını yok etmek ve mücadelesini bastırmak için tedbirler getirmektedir.

Türkiye İşçi Partisi, bütün bu kapitalist iktidarlara karşı olduğu gibi Erim Hükümetine karşı da halkın dâvasını savunmaya azimli ve karardır. Böylece Türkiye’de sosyal mücadelenin safları bir kere daha açıkça belirlemiştir. Bu mücadelenin bir kutbunu, işçi sınıfının başını çektiği sosyal muhalefetin öncüsü TİP’nin bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi oluşturmakta, diğer kutbunu ise sanayi burjuvazisinin başını çektiği emperyalizm ve kapitalizm zulmü oluşturmaktadır.

Anlaşılacağı üzere Erim Hükümeti karşı saftadır. Türkiye’de ilerici, devrimci ve tüm demokratik güçlerin bu gerçeği görmeden mücadelelerini tutarlı bir biçimde yürütme olanakları yoktur. Bunu açıkça görmek lazımdır.

BAŞKAN — Sözlerinizi bağlayınız efendim,

FATMA HİKMET İŞMEN (Devamla) — Teşekkür ederim, efendim. Biz 12 Mart muhtırası ile meydana çıkmış olan siyasal bunalımın nihayete ermesi için Hükümetin uzun dönemli işlere girişme hevesinden vazgeçmesini ve en kısa zamanda normal Anayasa düzenine dönülmesini bir Türkiye İşçi Partili olarak talebederiz. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Hamdi Özer üzerinde, buyurun.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler, yeni ve tüm şekliyle yeni olan Hükümetimizin programı üzerinde görüş ve temennilerimi sunmadan önce demokratik Cumhuriyetimizin devamı yolunda kendisine yardımcı olmamızın vatan borcu olacağını ifade etmek isterim. Bunun için demokrasimizi hem hislerimizle ve hem de aklımızla birlikte savunmalıyız. Çünkü onun bünyesinde kutsal hisler ve aydın akıl yatar. Hak, hürriyet ve haysiyet İlişlerimizle insanca yaşamak aklımızı birleştirelim ve onu koruyalım. Milletimiz demokratik Cumhuriyetin bedelinde sayısız şehitler vermiştir. Onu, ne zor ve ne de çıkar karşılığı terk edemeyiz. Bu kutsal emaneti nesilden nesile teslim etmeye, sivil asker her Türk borçlu ve sorumludur. Her ne suretle olursa olsun ona kasdedenleri tarih mahkûm eder ve tarihin hükmü iptal edilemez.

Muhterem Senatörler, zaman gerçeklerin aynasıdır; biz de zamanla bazı gerçekleri öğreneceğiz. Silahlı Kuvvetlerimiz demokratik Cumhuriyetimizi tam uçuşumun başında yakalayarak onu maceraperest gaspçıların kapmasından kurtarmış ve bize teslim etmiştir. Onu korumaya mecburuz. Bu durumlara düşmemize sebep biziz, arkadaşlar. Bundan önce Parlâmento olarak biz demokrasiyi demogojiye çevirdik, Anayasayı anarşi yasası haline sokan bazı hükümlerine seyirci kaldık. Anayasanın genel ruhunu özel lâfzına mahkûm ettik. Bu yeni yürütme organının da yürütebilmesi, yürüyebilmesine bağlıdır. Onu bağlayan gerekli ve ölçülü değişikliği yapmalıyız. Etki için yetki ölçümüz olmalıdır. Ölçünün dışında istek haksız bahanelerdir. Bu da millet vicdanını yaralar arkadaşlar.

Biz bugüne kadar demokrasi tezini savunucu değil antitezini destekleyici olduk ve anarşi sentezine geldik, sıçrama noktasına yanaştık. Bugün bu noktada demokrasimiz var oluşla, yok oluş arasında askıdadır. Onu yerine oturtalım.

Muhterem Senatörler, biz kısır çekişmelerimizle partizan teşvik ve tahriklerimizle anarşi ocaklarını tutuşturduk, körükledik, bu vatanda yangınlar çıkardık ve durmadan üzerine benzin döktük. Bir taraftan da söndürsün diye askerî ihtilâle sık sık davetiyeler gönderdik. Böylece Parlâmentonun üstünde bir kuvvet olduğunu kabullendik. Halbuki Parlâmento kanun yapma yetkisi ile kendi itibarını ve memleket huzurunu korumaya yetkili ve yetenekli idi. Çünkü büyük bir milletin vekâlet kudretini üzerinde taşıyordu. Bunu yapmadık, bu tutumun akibetini bu kürsüden en çok feryatla dile getiren bir arkadaşınızım, şimdi bir daha arz ediyorum.

Sayın Senatörler, Atatürk'ün eserini koruyalım, Atatürk sevgisini maske yaparak bu eseri yok etmek veya menfaati arıyla trampa yapmak isteyenler var. Atatürk sevgisinde yarış, onun eserine bağlı kalışla olur. Gasp ve tahriple olmaz. O "Benim fani vücudum elbet birgün toprak olacaktır, fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet pa-

yıdar kalacaktır” demiştir. İşte şimdi bu noktadan hareketle Cumhuriyet rejiminin hürriyet ve haysiyetine dayanarak yeni Hükümetten isteklerim olacaktır.

Bu istekler rejimin ve ona bağlı olanların hakkıdır. Bu Hükümetin güçlü ve inandırıcı olması için millî iradeye bağlı, ona gönüllü ve itibarlı olmasını şart görüyor ve bunu temenni ediyorum. Bu Hükümetin en büyük itibarı ve başarısı, kendi teşekkül noktasından kendisini süratle millî irade çizgisine yanaştırması olacaktır. Bunun için kopan noktayı düğümlemekte ve Anayasa çizgisinde ilerlemesini sağlamakta kendisine yardımcı olmayı Parlamenter rejimin haysiyeti olarak kabul etmekteyim. Bu milletimizin “bizim üzerimizdeki hakkıdır. Çünkü her vatandaşın milletle olan sözleşme belgesi Anayasadır. Bu sözleşmeye bağlı kalmayı her vatandaştan istemek milletin hakkıdır. Gücünü halktan almayan Hükümetler güvenini halktan alamazlar. Bunlar demokratik değil otokratik olurlar, yani Cumhuriyet Hükümeti olamazlar.

Halk iradesinin hakkına dayalı olmıyan hükümetlerin, sadece kuvvetten ibaret olan dayanakları kendilerini taşıyamaz. Demokratik Cumhuriyet mefküresinin iman haline geldiği Atatürk Türkiye’sinde, millî iradeden başka bir taşıma gücü kar sütunundan daha dirençli ve daha ömürlü olamaz. Bunun için millî iradenin haysiyetim cesaretle savunarak, onun üstünde hiçbir kuvvet ve emir tanımamasını bu Hükümetin yaşama teminatı ve tarihi hüviyeti olarak kabul etmekteyim. Esasen bürokrat bir zümreye dayalı oligarşik bir Hükümet olmadığına ve olmasına da müsaade etmiyeceğimize inancım tamdır. Çünkü bu Hükümetin desteği ve dayanağı ancak ve ancak kaynağı millet olan ve onun vekâletini taşıyan Yüce Parlâmentodur. Bu Hükümetin başındaki şahsiyet bunu kemaliyle müdrük bir Parlömanterdir, kendisine inanıyorum.

Yine inanıyorum ki, gerek perde arkasında ve gerekse açık sahnede bu Hükümete hükmeden Parlâmento dışı başka bir otoriteyi Atatürk Cumhuriyetine karşı mütecaviz ilân etmekte millet efkârı tek vücuttur, hiçbir organ bu vücuttan ayrılmaz. Bu Hükümete bugün apayrı veya oligarşik bir formülle vücut bulmuştur diyenler olabilir. Fakat tasvibinizle biz ona demokratik bir güç vereceğiz. Bu güç onda millî iradeye saygı gücünü doğuracaktır; bunun için onu bulunduğu dar ve çürük “köprüden Parlâmento olarak çekip demokrasinin sağlam zeminine kavuşturmalıyız, işte böylece daha meşru, daha güçlü ve Cumhuriyet haysiyetli bir Hükümet olacaktır. Böyle bir Hükümetin barınağı demokrasidir. Çünkü, demokrasi hukuk kurallarının, insan haklarının ve bu hakların başında gelen hürriyet ve eşitliğin barınağıdır. Bu barınak millet iradesidir, onun mimarı ve muhafızı millettir, işgal olunamaz. Milletler demokrasiyi ve onun ışığı olan hürriyeti kimseden satınalmamıştır. Zincirlerde ve zindanlarda çürüyerek kazanmışlardır. Bunun için hürriyet baş eğenlerin değil, baş verenlerin hakkıdır. Türk Milleti bu hakkın sahibi ve lâyıkıdır. Baş verilir, o verilmez. Böyle olan Hükümet bizimdir. Bizim olma şartlarını kabul ettiği sürece onun yardımcısı olmalıyız. Şart diyoruz arkadaşlar, şartsız demokrasi olamaz. Bir iktidarın milletle sözleşmesi varsa şart vardır. Mutlak otokrasilerde doğal bir mukavele vardır. Bunda tek egemen mutlak otorite ve tek şart milletin mutlak itaatidir. Türk Milleti böyle bir mukaveleyi parçalayıp atmıştır, bir daha ona

imza koymıyacaktır. Çünkü artık mutlak egemen kendisidir. Egemenlik onun haysiyetidir, ondan alınamaz, önce haysiyetim, sonra hayatım diyen ve hayatım haysiyetinin gölgesi bilen bir milletin vekâletini taşıyan Sayın senatörler bu haysiyeti savunmaya mecburuz. Parlömanterliğimizi korumak endişesiyle değil, parlömanter rejimi yaşatmak aşkıyla savunmaya mecburuz.

Aldığımız vekâleti aslın asaletin lâıyk olarak; yapmaya mecburuz. Türkiye’de herkes ve her organ sorumludur. Sorumlu olmıyan tek varlık büyük Türk Milletidir. Bu millet efendidir, herkes efendisine hizmet ve itaate mecburdur. İtaat etmiyenlerin elindekini almaya bu millet kadirdir. Tarih boyunca zulmün hedefi hürriyet diyen göğüsler olmuştur. Bu göğüsler vurulmuş, parçalanmış fakat öldürülememiş ve içindeki hürriyet aşkı söndürülememiştir. Artık hürriyet meşalesi ta arşa kadar borçlanmıştır. Onu barut dumanı körletemez. İnsanlık demokrasi ve demokrasi insanlık olmuştur. İnsanı insanlıktan ayırmak artık mümkün değildir. Hürriyet uğruna ölenler ve öldürülenlerin son emaneti demokrasi armağanıdır. Sivil, asker, herkes bu varlık içinde ancak şerefli ve haysiyetli bir hüviyete sahibolabilir. Bunun dışımda...

BAŞKAN — Sayın özer bir dakikanız var.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Bağlıyorum efendim. Bunun dışında kimi mazlum, kimi zalim damgası ile birbirlerine düşman hale sokulurlar. Kurtuluş ancak toptan yok oluşla sonuçlanır. Kahraman ve şerefli Türk Ordusu millî ruh ve gelenek kalesidir, yıkılamaz. Milletın vefakâr sinesi Türk askerinin ortağıdır, yakılamaz. Türk Ordusu başıboş değildir, bir başa bağlı ve bir eldedir. O baş millet iradesi önünde eğilendir Ona kafa tutan değildir. O el milleti iradesini selâmlıyandır. Ona yumruk sıkın değildir. Böyle bir baş yüce ve böyle bir el kudretlidir ve bizimidir.

Türk ordusunda bu ruhu taşıyan tek kişi dahi kalsa gerçek Türk Ordusu odur ve onun şahsında sancaklaşan Türk Milletidir. Millet iradesini işgal eden, onun hak ve hürriyetini gaspeden bir ordu millîlik vasfını yitirir. İşte o zaman millet ordulaşır ve ordusunu bulur, Şairin “Ey milletimin lâhzada halk ettiği ordu” deyimi, tarihimizdeki milletin ordu oluşundaki gerçekten alınmıştır. Şerefli Türk Silahlı Kuvvetleri bu tarihin yadigârı ve geleceğimizin teminatıdır.

Atatürk Cumhuriyetinin “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” temel ilkesine bağlıdır. Türküm diyen hiç kimsenin ondan şüphesi ve endişesi olmasın. Ona güvenelim ve onu sevelim. Vazifemizi yaparken onu demeklesin kılıcı gibi tepemizde sanmak hem bizim haysiyetimize ve hem de onun şerefine leke sürer. Tepemizde kılıç değil, başımız da millet iradesi Vardır, bu yüce gücü egemen tanımaya mecburuz. Kılıçtan korkan, milletin tokadını yemeye mahkûm olur. Onun yarası tarih boyunca sarılamaz.

BAŞKAN — Sayın Özer, konuşmanız daha uzun görünüyor; halbuki vaktiniz doldu. Genel Kurulun kararına saygılı olmuş olmak için lütfediniz.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Sayın Başkanım, müsaade ederseniz beş on dakikanızı istirham ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, on dakika için daha evvelden karar aldık. Lütfediniz, anlayış gösterinin, kısaca buyurun bitiriniz.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Peki efendim, peki. Muhterem arkadaşlar, demokratik Devlet gemimiz sığıdadır. Kurtaralım onu. Hiçbir tahrik, bu kürsüden yapılacak hiçbir tahrik bizi bu yoldan çeviremeyecektir. Çünkü aklımızla, izanımızla, vicdanımızla hareket etmeye mecburuz. Sine-i Millet'ten geldik biz, paraşütle inmedik buraya.

Muhterem arkadaşlar, Sine-i Millet'ten gelenlerin sorumluluğu büyüktür. Gayemiz demokrasiyi yürütmek ve bu demokrasi dümenini bugün elline almış bulunan Erim Kabinesini istenilen hedefe kadar milletin istediği hedefe kadar yürütmesini sağlamak bizim millî borcumuzdur. (*Bravo, sesleri*)

İşte bunun için birlik, beraberlik, samimiyet ve sevgi ile onu yoluna devam ettirmeliyiz, bu gemiyi yoluna devam ettirmeliyiz. Türk tarihi bunu istiyor, işte eline bir sayfasını açarak huzurumuza geldi...

BAŞKAN — Sayın Özer lütfedin, lütfedin bağlayın efendim.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Bitiyor Sayın Başkanım. Ona şerefli yazılar yazalım. Tarihe en güzel yazı demokrasi formül ve kaligrafisi ile yazılır. Başka formüller kanlıdır, biz bu kanlardan yüzerek geldik. Geri dönersek boğuluruz. Şu anda bazı formüllerle tarihler yazılmaktadır. Pakistan'da yüzbinlerce kardeş kanı ile yazılan bir tarih hâlâ bitmedi. Belki de bu kanlı tarih Pakistan'ın mezarı olarak kapanacak ve fakat bu mezarın kazıcıları ebediyen içinde can pekişeceklerdir. Geliniz sanlı tarihimizi yaşatalım, ona kardeş kanı bulaştırmıyalım. Pırıl pırıl demokrasi güneşinin ışığı altında onu iftiharla okumaya devam edelim. Türk Milleti ve tarih... Biri olmazsa diğeri de olamaz arkadaşlar. Bu inanç ve güvenç içinde yeni hükümetimizin milletimize ve vatanımıza hayırlı, uğurlu ve başarılı olmasını gönülden diler, hepinize saygılar sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Mehmet Hazer, lehinde buyurun efendim.

MEHMET HAZER (Kars) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; içinde bulunduğumuz şartlan arkadaşlarımla çoğunun gereğince değerlendirmedeğini üzüntü ile müşahade ettim. Bir evvelki meydan nutkundan sonra Söz almanın verdiği rahatsızlığı da ayrıca belirtmek isterim.

Arkadaşlar, 12 Mart muhtırası ne meydan nutku çekmeye elverişli bir belgedir, ne anlaşılmalı bir vesikadır. Kısa üç maddeli, açık bir metindir. Anayasa değil ki, anlamadılar diyeyim, din kitabı değil ki inanmadılar diyeyim, açık ifadeli, adına muhtıra denilen bir belgedir.

Bu belgeyi herkes bir tarafa çekerek, başka manalar vererek vazife yapıyorum zannediyorsa hata ediyor. Arkadaşlar 12 Mart belgesi açık metniyle şunu ifade ediyor.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Demokrasiyi ifade ediyor.

MEHMET HAZER (Devamla) — Dinle, dinle... Şunu ifade ediyor.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sen anlamamışsın, yalnız korkulu tarafını anlamışsın.

MEHMET HAZER (Devamla) — Ben palavracı değilim, ben ne korkarım, elli yaşımı geçmiş bir insanım. Hayatımın her adımını, yediğim her lokmanın hesabını verebilecek kadar da şerefli yaşamış bir insanım. Hiç kimseden korkmam, bilâkis senin gibi korkaklar böyle karanlıklarda söyler, meydanlardan kaçarlar.

Arkadaşlar, ben 12 Mart muhtırasının tahriklere vesile yapılmasını memleket hayrına görmüyorum.

Kışlasından çıkmış bir ordu nizamiye kapısında silah çatmıştır. Bereket versin, siyasete karışmamış, sokağa çıkmamıştır. Bu memleket için iyi bir talih eseri olmuştur. Bunu memnuniyetle kaydediyorum, Ordumuz kışlaya politikadan daha yalan bir mesafede bulunmaktadır. Nihat Erim Hükümeti orduyu bu çizgi üzerinde tutabilirse büyük bir başarı göstermiş olacaktır. Türk siyasi partileri de büyük bir olgunluk göstermişler, aşırı hassasiyet, aşırı alınganlık göstermemişler, vatanperver bir basiretle meseleyi değerlendirmişlerdir.

Bu iki ayrı grubun, yani sivil, asker grubunun olayları bir noktada, Atatürk çizgisi üzerinde böyle değerlendirmeleri memleket için hayırlı olmuştur. Yoksa bugün her halde durum bu kadar iyi olmazdı. Eğer asker tam idareye karışsa, siyaset adamları da-biraz evvel nutkunu dinlediğimiz arkadaş gibi-aşırılıklar gösterseydi memleket bu huzur içinde olmazdı. Işık var. Bir kapı aralığından ışık geliyor arkadaşlar. Bu aralığı kapatmadan, bu başlangıcı aydınlık, öbür tarafından ışık gelen tünelden Türk demokrasisini akıl ile basiretle geçirmek hepimizin borcudur, işte böyle bir dönemdeyiz. Ordu anarşiye dur dernek istemiştir. Ordu aşırı uçları, Atatürk çizgisi üzerinde hizaya getirmek istemiştir. Ben 12 Mart muhtırasını böyle anlıyorum. Onun için bu muhtırayı aşırı bir müdahale ve millî iradeye indirilmiş bir darbe olarak görmüyorum, öyle görseydim, bu anda bu salonda huzurunuzda olmazdım. Ya çeker giderdim veyahut bar bar bağırır, meydanlarda da ölmeyi göze alırdım. Ama bu muhtıra haysiyet kinci, Parlâmentoyu fesheden, millî iradeye indirilmiş bir darbe değil. Alt üst olmaya yüz tutmuş bir düzeni durdurmak için, istemeye, istemeye alınmış bir tedbirdir. Askerler müdahale için bahane arıyorlar intihamda değilim. O kanaatte değilim. Eğer böyle oysaydı, bahane her zaman bulunabilirdi, içini bilmiyoruz ama dışarıdan öğrendiklerimiz askerlerin demokrasiye bağlı olduklarını ve sivil idareye karışmak istemediklerini açıkça gösteriyor, ben buna inanıyorum, Askerler de, taşın bulunduğu yerde ağır olduğu, gerçeğini anlamışlardır. Bu da hayırlı bir tecellidir, işte arkadaşlar, böyle bir hava içinde aklımızı başımıza toplayıp bu kürsüde, Parlâmento denilen bu yüce çatının altında artık eski usulleri bırakalım, lüzumsuz çekişmeler yerini medenî diyaloga bırakmalı. Saatleri heder etmemeliyiz.

Gündem dışını değil gündem içini ele almalıyız. Aylarca gündem dışında kaldık arkadaşlar, bir türlü gündem içine giremedik, işte gündeme girme zamanı gelmiştir. Boş sandalyeler değil, dolu sandalyelerle vazife başında bulunursak, bu sıkıntılı günleri aydınlığa kavuşturabiliriz. Ben bu ümit içindeyim.

Hükümetin kuruluş tarzını demokratik bazı prensiplere aykırı bulmak mümkündür.. Doğrudur, ama memleketin gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun buluyorum. Aksaklıkları vardır, pür hukuk noktasından Nihat Erim Hükümetini eleştirmek kabildir, ama öyle bir duruma gelmiştik ki, kim, nasıl çıkacak ve bu dağılan ümitleri nasıl toplayacak? İşte böyle bir dönemde memlekette iyi tanınmış bir Başbakan bulundu ve birçokları Parlâmento dışından olmak üzere bir yeni Hükümet kuruldu. Biz bu Hükümete bir şans tanımaya ve başarıya ulaştırmaya mecburuz, arkadaşlar. Bu Hükümetin bir intikal hükümeti olmasını yürekten temenni ediyorum. bazı arkadaşların bu Hükümetten, istedikleri asgari çeyrek asır ister. Herkes birtakım hayallerini, birtakım arzularını bu Hükümetin başarısına tevdi etmiş görünüyor. Bu Hükümet böyle olunca 25 sene yerinde kalması lâzımgelir.

Toprak reformunu sadece 3 maddelik bir kanun gibi basit telâkki edenler; “Programda toprak reformu var, ama teferruatı yok” diyorlar. Yani ne olmalıymış? Toprak reformunu şöyle mi istiyorlar.

Madde 1. — Türkiye’deki topraklar millileştirilmiştir.

Madde 2. — Bu toprakları muhtarlar tevzi eder.

Madde 3. — Bu kanunu filân hükümet uygular.

Bunu mu bekliyorlardı? Türkiye’de böyle bir toprak reformu olmayacaktır. Türkiye’deki toprak reformu Anayasadaki çizgiler içinde ve o hüviyette bir toprak reformu olacaktır. Bu Hükümet bunu onun için kendi programında sınırlandırmış ve ifade etmiştir.

Programın birçok maddeleri eleştirilebilir. Ben, kendi partimin programı ve seçim bildirgesiyle kıyaslayınca, eksikleri de görüyorum, fazlalıklar da... Ama bugünkü Hükümet bir partinin hükümeti olmadığı için programının kendi hüviyeti içinde tetkikini yeterli görüyorum.

Anahatlarıyla bir geçiş devrinin, inanmış ve Atatürkçü hüviyetli bir programı olduğunu gördüğüm bu hükümete başarı diliyorum, bu bir.

İkincisi, bu programda çok uzun vâdeli olmıyan fakat kısa zamanda ele alınması lâzımgelen bir noktanın eksik olduğu inancındayım, o da şudur;

Türkiye’de bir besin ve beslenme dengesizliği vardır. Anayasa hükmüdür, bu. Bu besin ve beslenme işleri mahallî idarelerle, merkezî idare arasında vazife tedahülü halinde yürütülmektedir. Bir merkezî organizasyona ihtiyaç vardır. Bu, benim kanaatimce, başlı basma bir bakanlık mevzuudur. Fakat hiç olmazsa bu bakanlık kurulmasa bile bunu bu reformcu Hükümet bir merkezî teşkilâta bağlamalıdır. Bu çok lüzumlu, üretiminden tüketimine kadar, besin ve beslenme konusu günümüzün, yurdumuzun en önemli konularından birisidir. Bu noktayı böylece izah ettikten sonra Hükümete başarı diliyorum, inşallah Türk tarihi ve siyasi hayatı sık sık müdahalelere mâruz kalmıyan, olumlu, verimli iyi işliyen bir demokratik hayatı uzun asırlar sürdürebilir, Türk halkı buna hazırlıklıdır, politikacıların da buna hazırlıklı olmalarını lüzumlu görüyorum. Ben politikacıların hepsini itham edenlerle beraber değilim, ama politikacının hatası vardır, politikacının başdüşmanı da inadıdır, ar-

kadaşlar. 10 yıl içinde 2 defa politikacının ve yöneticilerin inadı askerî müdahaleyi dâvet etmiştir. İnşallah bir üçüncü müdahale ve yeni inatla karşı karşıya kalmayız. Sayın Erim benim hocamdır, biz hocalarına hürmet esasına yetişmişizdir. İnşallah zamanı gelince çekilmesini bilir, bir yeni müdahaleye vesile vermez, buna inanıyorum, bu güvençe de yeni Hükümete başarılar diliyorum.

Teşekkür ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Üzerinde görüşmek üzere Sayın Tüzün, buyurunuz efendim.

Efendim, başka aleyhinde görülecek kimse yok, bu itibarla lehinde, üzerinde olarak çağıracağım.

ZERİN TÜZÜN (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Sayın senatörler; görüşülmekte olan Hükümet programının eğitim bölümü üzerinde birkaç noktaya değinmek maksadiyle söz almış bulunuyorum. Yalnız bu konuya temas etmeden önce, kurmuş oldukları kabinde bir kadın bakana de yer vermiş bulunan Sayın Başbakanı huzurunuzda tebrik etmek isterim. Sayın Başbakan bu davranışlarıyla hiç şüphe yok ki, Atatürk'ün en önemli devrim yasalarından birini, daha şimdiden yürürlüğe koymuş bulunmaktadır. Ben bu kararın Türk kadınının siyasi hayatında önemli bir aşama olduğu ve kadınlarımıza toplum içindeki önemli yerini alma ve anlama yolunda yeni bir güç kazandıracığı inancındayım. Sayın Başbakana, bütün Türk kadınlarının hislerine tercüman olarak, bu kürsüden teşekkür etmeyi bir görev saymaktayım.

Sayın Senatörler, Hükümet Programı üzerindeki görüşlerime gelince; evvelâ şunu ifade etmek isterim ki, programın eğitim reformu başlığı altındaki kısmında yer almış bulunan, Atatürk'ün, eğitimde birlik ilkesine aykırı olan bütün uygulamalara son verilecektir, şeklindeki ibareyi büyük bir memnunlukla karşılamakta ve tam bir içtenlikle benimsemekteyim. Burada şunu da açıklamak isterim ki, ben bu ibareden, birinci plânda memleketin her tarafından büyük bir süratle gelişerek, bugün birçok yerlerde âdetâ ilkokulların alternatifi haline gelmiş bulunan Kur'an kursları ve benzeri çalışmaların faaliyetlerine artık son verileceği anlamım çıkar-maktayım. Zira, çağımız insanının bugün öncelikle muhtacolduğu müspet ilim yerine, binlerce ve binlerce çocuğumuzun körpe beyinlerinin yıkandığı, kafalarının birtakım hurafelerle doldurulduğu, Atatürk devrimlerine tüm karşı, şeriat ve irtica tohumlarının filizlenmesine açık bir eğitimin örgütlenme imkânını bulduğu bu tip kuruluşların süratle tasfiyesi cihetine gidilmesinin bir zaruret olduğu inancındayım ve devrimci Hükümetten bir eğitim reformu yaparken, öncelikle bu yaraya parmak basmasını beklemekteyim.

Sayın Senatörler, yine programda İmam-Hatip Okullarının ortaöğretim sistemine uyacak bir biçimde ıslah olunacağını ifade eden bölümü de olumlu karşı-lamaktayım. Ancak bu okulların ortaöğretim sistemi içinde köylerimizi her yönden kalkındıracak bir güç haline getirmek amacıyla, günümüzün koşullarına göre yeni-den örgütlenecek köy enstitüsü tarzındaki okullara dönüştürülmesinin en uygun bir yol olacağı fikrinde olduğumu burada açıkça belirtmekte de fayda görmekteyim. Bugün büyük çoğunluğu ile köy çocuklarının devam etmekte olduğu İmam-Hatip

Okullarını köylerimizin eğitim, sağlık, tarım ve teknik ihtiyaçlarını karşılayacak elemanlarını yetiştirmek amacıyla öğretim yapan müesseseler haline getirmenin memleket ölçüsünde sağlayacağı faydalan burada saymaya lüzum olmadığı inancındayım. Kabiliyetli köy çocuklarımızı kendi kabiliyetleri yönünde eğiterek, Atatürkçü ve devrimci aydın kişiler olarak köylerimizin kalkınması yolunda hizmete hazırlamak hiç şüphe yok ki, bu memleket için yapılacak hizmetlerin en yararlılarından biri olacaktır.

Diğer taraftan, köylerimizin ve benzeri küçük iskân bölgelerinin aydın din adamına olan ihtiyaçlarının da yine bu çok gayeli okulların içinde açılacak bir barış yoluyla karşılanmasının mümkün olabileceği görüşündeyim. Böylece, din adamlarının da bilim ve tekniğin birinci plânda yer aldığı bu okulların ortamında yetişmek suretiyle müspet ilme inanmış, Atatürkçü ve devrimci kişiler olmaları olanağına sahip olacakları fikrindeyim.

Sayın Senatörler, programın ortaöğretimle ilgili bölümünde teknik öğretimin geliştirilmesine önem verileceği hususunda getirilmiş olan hükmü de memleket realitelerine en uygun bir görüş olarak niteliyorum ve büyük bir memnurlukla benimsiyorum. Yıllardan beri söylendiği halde tatbikatta hiçbir olumlu sonuç alınamamış olan bu hususun gerçekleştirilmesi halinde memleketimizdeki önemli eğitim soranlarından birinin çözümleneceği görüşündeyim. Aynı bölümde uygulanacağı ifade edilen 8'nci Milli Eğitim Şûrası kararları dolayısıyla da burada programda yer almamış bulunan, kadınların eğitimi konusuna kısaca değinmekte zaruret görmekteyim. Bugün bir toplumun uygar bir seviyeye ulaşmasında kadınlarının ne kadar önemli bir rol oynadığı şüphesiz herkes tarafından bilinmektedir. Kadın, toplumu teşkil eden ailenin temel direği, gelecek nesillerin yetiştiricisi olan en önemli öğretmen, sosyal hayatın düzenleyicisi, ekonomik hayata önemli katkısı bulunan bir varlıktır. Uygar bir memlekette kadın bir meslek sahibi olsun veya olmasın, dışarıda çalışsın veya çalışmasın yine de ekonomik, sosyal ve siyasal hayata etki yapmalı durumundadır. Şöyle ki, kadının evinde temin edeceği huzur, aile bütçesinde sağlayacağı istikrar, aile bireylerinin bütün ihtiyaçlarının karşılanmasında en ekonomik fakat en yararlı yolu seçme hususundaki olumlu davranışlarıyla sosyal ve ekonomik hayatı etkileme durumunda olduğu meydandadır. Bugün evinde huzur içinde olan ve az para fakat çok bilgi ile yeterli bir şekilde beslenme imkânına sahibolan işçi ve memurlarda verimin arttığı, öğrencilerde başarı oranının fazlalaştığı artık ilmen kabul edilmiş hakikatlerdir. Şu halde kadını sadece prodüktif olup olmadığı yönünden değil evindeki faaliyetleri yönünden de değerlendirmek ve ekonomik hayata dolaylı olarak yaptığı katkıyı da dikkatten uzak tutmamak lâzımdır.

Diğer taraftan unutmamak gerekir ki, kadın yarının büyüğü olan çocuğun ilk yetiştirici, ilk öğretmenidir. Bir çocuğun doğumundan okul çağına gelinceye kadar ki zaman içinde aldığı alışkanlıkların, öğrendiği değer yargılarının onun tamamen bakir olan dimağında silinmez izler bıraktığı ve sonradan girdiği çeşitli tahsil kademeleri ile sosyal çevrelerin bu isleri ortadan kaldıramadığı da bir hakikattir. O halde annenin çocuğuna vereceği vatan sevgisi, vazife duygusu, çalışkanlık, dürüstlük gibi değer yargıları yolu ile yarının toplumu meydana getirecek insanları forme ettiği ve

böylece sosyal hayatı bütün geleceği ile büyük ölçüde etkileme durumunda olduğu dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bu böyle olduğu gibi demokratik nizam içinde yaşayan ve kadınların da siyasi haklara sahiboldukları memleketlerde kadının kendisine tanınmış olan seçme hakkını gereken ehliyetle kullanıp kullanamaması, böyle bir fikri bağımsızlık düzeyine erişmiş veya erişememiş olması hiç şüphe yok ki siyasal hayatı da büyük ölçüde etkilemektedir. Şimdi bütün bu izahlarımla anlatmak istediğim şudur ki; kadınlarımızın toplum içinde doğal olarak yüklendikleri birçok görevler memleketi ekonomik, sosyal ve siyasal yönden dolayı veya doğrudan doğruya etkilemektedir. O halde kadınlarımızı bu görevlerini istenilen ve beklenen ölçüler içinde başaracak, dolaylı ile kendilerine tanınmış olan hakları da en doğru haliyle kullanabilecek bir bilince erdirmek şarttır. Bu bir memleket vazifesidir. Hiç şüphe yok ki, kadınlarımızı bu bilince varıracak yol da yalnız ve sadece eğitimidir. Bu itibarla da bugün eğitim programları içinde kadınlarımıza özel bir yer vermek ve onların toplumdaki üstün değerimi etkin bir şekilde artırmaya hedef tutan kadın eğitimi programları üzerinde gereken önemle durmak zaruridir inancındayım. Gerçi bugün kızlarımızın bir kısmı her derecedeki okullarda okumakta, bir kısım hanımlarımız çeşitli işyerlerinde ve meslek dallarında başarı ile hizmet görmekte, güzel sanatlar alanındaki çalışmaları ile hatta memleket sınırlarını aşarak, dünya ölçüsünde ün yapma durumundadırlar. Ancak, Büyük Atatürk'ün Türk kadınına sağlamış olduğu bu imkânlardan yararlananlar toplam kadın nüfusumuza oranla çok küçük bir azınlığı teşkil etmektedirler. Büyük çoğunluk, bugün maalesef belli bir eğitim şöyle dursun, eğitimde bir gaye değil sadece bir vasıta olan okuma-yazma olanağında hatta bir kısmı Türkçe konuşma yeteneğinden dahi mahrum bulunmaktadır. Eğitimin aydınlatıcı nurundan yoksun kalmış olsan bu kadınlarımızın bir kısmı toplum içindeki hak ve görevlerinin ne olduğundan tamamen habersiz bir halde kendisini en ağır işleri görecektir ve çocuk doğuracak bir makina telâkki etmekte, bir kısmı ise erkeğin sırtına tam bir apalak halinde yüklenip, kendilerini sadece giyinip süslenme ve gezip eğlenmekle vakit geçiren bir kukla farz etmektedirler. Tabiidir ki, kadınları bu davranışlarından dolayı kınamak mümkün değildir. Ama, bu durumun böylece sürüp gitmesine göz yumduğumuz sürece kınanmayı hak edenlerin bizler olacağını da unutmamamız gerekir. İşte bu görüş içindedir ki, ben uzun yıllardan beri bu kürsüden kadınlarımızı özel bir dikkatle eğitime lüzumuna işaret etmekteyim. Yine aynı görüş içinde İkinci Beş Yıllık Plâna kadınların eğitimi konusunda özel bir ağırlık verilmesini, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bir kadın eğitimi kampanyası açılmasını, kadın eğitimi konusunda özel programlar hazırlanmasını ve bu programların uygulanması için alınması lüzumlu görülen bütün tedbirlere öncelik verilmesini öneren bir hükmün konulması hususunda büyük gayret ve çaba harcamış bulunmaktayım. Ama, bugüne kadar Millî Eğitim Bakanlığının bu konuda gereken önemde bir gayretini de tesbit etmiş durumda değilim. Buna mukabil, Sekizinci Millî Eğitim Şûrası kararlarını tetkik ettiğimde, orta dereceli okul programlarında halen mevcudolan ve kadın eğitiminin küçük bir nüvesini teşkil eden derslerin dahi mecburi olmaktan çıkarılıp ihtiyari hale getirilmekte olduğunu tesbit etmiş bulunmaktayım. İşte, her konuda olduğu gibi eğitim konusun-

da da kendisinden büyük reformlar beklediğimiz yeni Hükümetin programlarında yaygın eğitimden ve özellikle kadın eğitiminden hiç bahsedilmeyişi; buna mukabil Sekizinci Eğitim Şurası kararlarının uygulanılması yoluna gidileceği hususunda bir hükmün mevcudiyeti karşısında memleket çapında bir önem taşıdığına inandığım kadın eğitimi konusuna dikkati çekmek ihtiyacını duymuş bulunmaktayım. Sayın Hükümetin, kadınlarımızı sadece bir iş veya meslek sahibi olarak yetiştirilmelerini değil, aynı zamanda Atatürk devrimlerine sahip çıkacak, gelecek nesilleri tam bir memleket severlik ve sorumluluk duygusu içinde yetiştirecek, aydın, hak ve görevlerinin tam bilincine varmış kişiler olarak yetiştirme hususunda gerekli tedbirleri almaları lüzumuna önemle işaret etmeyi bir görev saymaktayım. Burada evvelce bu kürsüden yaptığım bir teklifi tekrarlamayı ve kadınlarımızı muhtaç oldukları eğitim “eviyesine ulaştıracak bir kadın eğitimi seferberliğine girişmelerini Sayın Hükümetten önemle rica etmekteyim. Bu teklifimi kendilerine verilmiş bir dilekçe olarak kabul etmelerini de özellikle ifade etmek isterim.

Yeni Hükümetin ve programının memlekete refah, saadet ve huzur getirmesini candan temenni eder, hepinize saygılar sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Efendim, kifayet önergeleri var; ancak Sayın Gülek konuştuğundan sonra muameleye koyacağım.

Sayın Kasım Gülek, buyurun efendim.

KASIM GÜLEK (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Yüce Senatörün Sayın üyeleri; Parlâmentoya gireli 30 seneyi aşan bir arkadaşınızım. Çok Hükümet programı dinledim.

Bu 12'nci dinlediğim Hükümet programı. Güzel yasılmış, veciz ve hakikaten iç doldurucu bir program. Ben burada yardımcı olacağını umduğum birkaç fikir ifade etmek istiyorum.

12 Mart uyarması sonucu kurulmuş bir Hükümetin programı üzerindeyiz. 12 Mart Muhtırası bir uyarmadır. Sayın Cumhurbaşkanının muhtelif vesilelerle, yılbaşı, bayram dolayısıyla yaptığı uyarmlar netice ve fayda göstermedi. Netice vermek için ordunun uyarması lâzımgeldi.

Sayın arkadaşlarım, demokratik müesseseler dejenere edilince uyarmlar oluyor. Bu bize mahsus da değil, Batıda da oluyor. Fransa'da Üçüncü Cumhuriyetin demokrasiyi dejenere etmesi sonucu ordu uyardı, müdahale etti, De Gaulle'ü iktidara getirdi. Türk ordusu Anayasa düzeninin koruyucusudur. Anayasadan sapma olunca uyarır, müdahale eder. 27 Mayıs da böyle oldu, 12 Martta da böyle olduğuna inandığı için uyarma yaptı. Bu uyarma en iyi şekilde yapıldı. Meclis devam ediyor ve meşru seçilmiş bir parlâmento nizamı içindeyiz. 12 Mart uyarması neden oldu Bunun üzerinde uzun uzum duracak değilim. Hele suç aramanın hiç faydalı olduğuna inanmıyorum. Ancak, istikbale biraz aydınlık tutar diye bir iki konu üzerinde duracağım.

12 Mart uyarmasının temel sebebi ta 1961 Anayasasına gider. 1961 Anayasası akademik bakımdan fevkalâde güzel bir Anayasa dünyanın bütün anayasalarından

en iyi maddeler bir araya getirilmiş. Ama, bize uyar bir Anayasa değil. Bizim şartlarımız tam olarak göz önünde tutularak yapılmış bir Anayasa değil. Ben tabii burada bunun tafsilâtına gidebilir değilim. Bir nokta üzerinde durmak isterim. Particiliğin ve partilerin bu duruma gelmede bir günahı var. Biz partilere büyük önem verdik. “Partiler politik hayatımızın vazgeçilmez unsurudur” dedik. Hakikaten partiler politik hayatta gerçi önemlidir; ama particilik, dar particilik memleket meselelerini millî meseleler olarak değil, parti yönünden görme memlekete çok zarar verdi ve bu hale gelmemizde önemli sebeplerden biridir. Âdeti, memleket partiler içinmiş gibi bir hava esti. Halbuki hiç şüphe yok partiler memleket içindir. Kötü particiliğin tarih boyunca çok zararını gördük. Balkan Harbinde koca Rumeli’yi kaybedişimizin temel sebeplerinden birisi kötü particilik olmuştur. Yozlaşan particilik demokrasiyi de yozlaştırdı, seçimi de yozlaştırdı. Nihayet anarşik bir ortam meydana geldi. Ve 12 Mart uyarması zaruri hale girdi.

Demokratik parlömanter düzene inanıyoruz. Sayın Başbakanın biraz evvel burada parlömanter düzene inandığını, inancının temellerinden biri olduğunu ifade edişini, büyük bir memnunlukla dinledim. Demokrasinin temeli parlâmentodur. Otoriteli, muhabetli parlâmentodur. Milletın saygısını üzerine çekmiş, ağırlığı olan parlâmento. İyi bir seçim sistemi olmazsa böyle bir parlâmentoyu elde etmeye imkân yoktur. Seçim sistemimiz böyle bir parlâmentoyu meydana getirmeye müsait değildir. Seçim sistemimiz, bilhassa son zamanlarda adamakıllı dejenere oldu. Önseçimin, burada ifade edemeyeceğim kadar, yüz kızartıcı kötü taraflarını hepimiz gayet iyi bilirsiniz.

Bir reform hükümeti programını müzakere ediyoruz. İlk yapılacak reformlardan birisi Anayasa reformu. Anayasanın bize uymıyan taraflarını incelemek ve memlekete uygun bir Anayasa haline getirmek lâzımdır. Burada bir nokta üzerinde duracağım. Ben inanıyorum ki, bizde başkanlık sistemi, en iyi yoldur. Milletın seçtiği Cumhurbaşkanı hem Devlet Reisi, hem Hükümet Reisi olmalı ve bu suretle memlekette istikrarlı bir idare sağlanabilmelidir. Arkasından derhal ele alınması gereken partiler reformudur. Partiler Kanunu üzerinde durulmalı. Partilerin şimdi sayamayacağım kadar çok eksik, noksan ve yozlaşmış tarafları düzeltilmelidir. Seçim reformu hemen bunun arkasından gelmelidir. Bize uygun seçim sisteminin kânimca dar bölgesi seçim olduğudur. İşte bu yoldan istediğimiz parlâmento meydana gelir. Şahsiyetli parlâmenterler seçilir. Reform hükümeti programında ifade ediyor; toprak reformu yapacak. Toprak reformu Anayasada var. Hepimiz buna taraftarız, taraftar olmak zorundayız. Anayasanın öngördüğü şekilde yapılacak bir toprak reformu olacak; Zaten başka türlü de olamaz. Sayın Başbakanın yine bu akşam bunu ifade etmiş olmasını son derece iyi bir belirti saymaktayım.

Eğitim reformu yapacak; programında ifade Ediliyor. Eğitimde başta gelecek fikir fırsat eşitliğidir. Hakikaten sosyal devletin temel ilkelerinden birisi bu. Teknik öğretime önem verecekler. Kalkınma zorunda olan Türkiye, sanayileşme zorunda olan Türkiye, elbette teknik öğretime önem verecektir. Eğitimi yaymanın en iyi vasıtalarından birisi televizyondur. Bunu mümkün olduğu kadar yaymak ve bu yoldan eğitimi bütün millete ulaştırmak bizim için beklenen ve umulan bir so-

nuç olacaktır. Üniversite reformu üzerinde çok durmak gerekir. Artık not alarak üniversite tahsili yapmaya imkân yoktur. Ders kitabı olmıyan üniversite olamaz. Üniversite okuyanlara mutlaka bir dünya dili öğreteceğiz. Bu suretle dünyanın bütün kitapları, bütün kütüphaneleri bizim gençlerimizin emrine girmiş olacak. Kitap dışı yayınları da takibetme imkânı hâsıl olabilecek. Eğitimin temel felsefesi üzerinde durmak zorundayız. Nasıl bir eğitim istiyoruz? Büyük Atatürk bunu ilk günlerde ele almış, dünyanın en büyük eğitim uzmanlarından birini Türkiye'ye çağırmıştı. O rapor hâlâ bugün üzerinde durulmaya değer.

Devlet reformu yapacağız. Merhum eski Başbakan Refik Saydam “Bizde devlet A dan Z ye kadar bozuktur” demişti. O vakitten bu yana inşallah birçok tarafları yapılmıştır. Ama, yine pek çok bozuk tarafları olduğuna inanıyorum. Devlet reformu zaten dünya problemidir. Hemen her memleket devlet reformu yapmakla meşgul, uğraşır. Mütemadiyen daha iyisine gider.

Bizim yapacağımız devlet reformunun temeli bir kere rasyonel işliyen bir devlet ama, onun dışında halk devleti, halk için devlet, güler yüzlü devlet, halkın hizmetinde devlet. İleri memleketlerin birçoklarında devlet memuruna halk hadimi, halk hizmetkârı derler, halk âmiri değil. Bu görüşte bir devlet reformu bekleriz. Devlet, parti hizmetinde değil, particilikle uğraşmaz, partiler üstünde bir devlet olacaktır.

İdare reformunu, partiye dayanmıyan bu hükümetin yapması mümkündür. Bizde vilâyetler, vilâyet taksimatı çok eskidir ve rasyonel değildir. Bunu partiye dayanmadığı için yapabilir ve belki iktisadi bakımdan, sosyal bakımdan bölgelere ayırmak mümkün olabilir, vilâyetlerin dışında.

Bakan yardımcılıkları ihdasının faydalı olacağı kanısındayım. Tecrübe göstermiştir ki, bakanlar, bilhassa bazı büyük bakanlıkların başında oturan bakanlar tek basma onları yapamıyor, yetişemiyor yetişmesine imkân yoktur.

Sayın arkadaşlarım, lâiklik temellerimizden biridir. Cumhuriyetin, Türkiye'nin temellerinden biridir. Lâikliğe birinci derecede önem veririz ama bilmeliyiz ki, din de bir veridir, dinsiz millet olmaz. Din, ilerici, reformcu din bu yolda millete öncü olabilir, olmalıdır. Aydın din adamı bu yolda öncülüğü yapacak insandır. Dil bilir, dünya bilir yalnız din bilgileriyle değil felsefe, psikoloji, sosyoloji dünya bilgileriyle de donatılmış aydın din adamları; bunları yetiştirecek müesseseler. Din reformu ancak bu yoldan olur. Hristiyanlığın yaptığı gibi (Luther) Luter vari din reformu olmaz artık, geçti. Din reformu aydın din adamlarının, aydın din müesseselerinin yapacağı din reformudur. Bunu da Müslüman dininde yapacak yalnız Türkiye olabilir. Bütün Müslüman dünyasının saygısını kazanmış ama kuracağımız böyle din müesseselerinin, yetiştireceğimiz böyle aydın din adamlarının yapacağı din reformu.

Sayın arkadaşlarım, reformları halka malederek yapmak ancak mümkündür. Halkın ayağına giderek, halka karışarak, halka kendisini sevdirek reform yapılır. Halka kendini inandır, inandığı insanın getireceği en ileri reformları halk severek, isteyerek benimsiyerek yapar. Bunun için halka karışmanın hiçbir vakitte gericilik, hiçbir vakitte din istismarı olmadığını bilmek gerekir. Din istismarının devri geçti,

halk uyandı. Artık abdestsiz namaz kılan politikacıyı, oruç tutmadan iftar eden politikacıyı halk kötülüyor. Geçti bunun devri.

Sayın arkadaşlarım, iktisadi ve malî bakımdan birkaç konu üzerinde durmayı faydalı görmekteyim.

BAŞKAN — Sayın Gülek, vaktiniz doldu.

KASIM GÜLEK (Devamla) — Bitiriyorum, Sanayileşmek zorundayız, kalınabilmek için, Sanayi, ihracata yönelmiş sanayi olacaktır. En iyi yapabildiğimiz mallan yapmalıyız, dünyaya satmalı, bunlardan kazandığımız dövizle yapamadığımızı göğsümüzü gere gere en iyisini alabilmeliyiz. İhracat bizim için birinci derecede önemlidir. Kalkınabilmek için döviz kazanmak, ihracat yapmak zorundayız. İhracat yapmazsak kalkmamayız. Yunanistan'ı misal alalım, ihracatının yarıya yakını sanayi maddesidir. Bizim ihracatımızın ancak % 10'u sanayi maddesi.

Malî bakımdan çok büyük problemler bu Hükümeti beklemektedir. Develüasyon ne dereceye kadar muvaffak oldu bilmiyorum ama, dolar bugün 18-19 lira.

Kaçakçılık büyük bir felâket halindedir. Dış ticaretimizin 1/3'ü kaçakçılık yoluyla oluyor. Türkiye kaçakçılığın merkezlerinden biri olmuştur. Rüşvet almış yürümüştür. Bütün bunlar reformların öngördüğü, reformların temeli mahiyetindedir.

Afyon konusu üzerine iki kelime ile temas etmeme müsaadenizi rica ederim. Dünyada itibarımızı kıran konulardandır. Birçok vatandaşımızın geçim konusudur ama, kaçakçılık yolu ile afyon dünyanın birçok memleketlerine gidiyor ve oradaki gençliği zehirliyor. Gençliğimizi Türkler zehirliyor diye aleyhimizde bulunuyorlar. Türkler zehirlemiyor. Türk köylüsünün ne günahı var? Türk köylüsü sattığı afyonu belki resmî fiyattan beş, on kuruş fazlaya satıyor, 100 lira yerine 150 liraya satıyor ama, kaçakçı bunu alıyor Ne w-York'a götürdüğü vakit belki 100.000 dolardır. Bundan hiçbir faydamız yoktur, bunu mutlaka halletmek zorundayız.

Sayın arkadaşlarım, Devlet idaresinin en zor bölümlerinden birisi dış politikadır. Millî dış politika Türkiye Cumhuriyetinin geleneğidir. Millî dış politika, iç politikada kullanılmıyan, parti görüşlerinin, parti çıkarlarının üstünde bir millî dış politika, böyle millî dış politika bizim için büyük kuvvet kaynağıdır. Dünyada Türkiye'nin yeri hür dünyadadır. Bu bakımdan NATO ile ilgimiz gayet tabiidir. Muhtelif memleketlerle olan ilişkilerimiz üzerinde duramam. Sadece Pakistan'la olan üzerinde durayım. Bizim en yakın dostumuz, en candan dostumuz Pakistan felâketli günler geçiriyor. Türkiye bu felâketli günlerinde arabuluculuk etmelidir, edebilir. İngiliz Dışişleri Bakanı kalkmış, bugün Londra Radyosunda dinledim, Pakistan işinde arabuluculuktan bahsediyor. Bunu yapacak olanı ancak Türkiye olabilir. Bu bakımdan dikkati çekmeyi faydalı görürüm.

Yine üzerinde iki kelime ile durmak isterim. Amerikan düşmanlığı üzerinde mütemadiyen lâf edilir. Neden Amerikan düşmanlığı? Hiçbir vakit, hiç kimseye karşı düşmanlık değil. Ne Amerikan düşmanlığı, ne Rus düşmanlığı. Amerika zor günlerimizde bizimle beraber olmuştur, mütareke devirlerinde beraber olmuştur, 1945'te şimal komşumuzun bizden arazi istediği, boğazlarda müsterek müdafaa

dediği günlerde bize yardım, etmiştir. Türkiye hiç kimsenin düşmanı değildir, Türkiye evvelâ kendinin dostudur.

Doğu-Akdeniz'den son derece tehlikeli bir durumda olduğu aşikâr. Amerika Cumhurbaşkanı iki süper devletin yanlış hesap veya bir kaza neticesi çatışacağı yer Doğu-Akdeniz olabilir diyor. Doğu-Akdeniz'de Türkiye birinci derecede önemli mevkii işgal etmektedir. Doğu Akdeniz'de Rus filosu Karadeniz'den gelir. Boğazlar elimizdedir, Montreux Andlaşmasına sadıkız ama, yerimiz fevkalâde önemlidir burada.

Sözümü bitiriyorum Sayın Başkamın, bunalım şartları içinde kurulmuş bir Hükümetin programını müzakere ediyoruz. Bunalımı gidermek için Hükümet süratle güvenoyu almalıdır. Baş görevi bunalımdan kurtulmadır. Huzur, güven getirmek ilk işidir. Parlâmentoya düşen görev, Parlâmentonun üzerinde en çok duracağı, normale dönüşü kolaylaştırmaktır. Akıl hislere hâkim olmalıdır. Bütün partiler el ele vermeli bu yolda. Birbirimizi kötölemekten hiçbir fayda çıkmaz. Dün sen bunu yaptın dı, dün ben bunu yaptım dı demenin bugün hiçbir faydası yok; kırmıyalım birbirimizi el ele verelim ve bugün önümüzde zor şartlar altında kurulmuş olan Hükümete elimizden gelen yardımı edelim. Bu Hükümetin büyük bir mazhariyeti var. Sırtında yük yok. Kimse gelip sen şunu yaptın dı, yahut dün bunu yapmadım dı diyemez.

BAŞKAN — Sayın Gülek, bir hayli taşı.

KASIM GÜLEK (Devamla) — Bitiriyorum Sayın Başkanım. Bu Hükümetin yine bir mazhariyeti, hiçbir partiye bağlı olmadığı için rahatça, bildiği gibi, iyi gördüğünü yapmak, tatbik etmek zorundadır. Programda çok güzel, ümit verici fikirler var. Uzun yıllardan beri “kendisini tanıdığım ve saydığım, iyi günlerde kötü günlerde beraber çalıştığımız Sayın Başbakana ve Hükümete basanlar dilerim.

Hepinizi saygılarla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Altı Sayın arkadaşımız görüşmüş oldular. Şimdi kifayet önergesi var.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Kifayetin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Sami Turan, Sayın Cemal Madanoğlu ve Sayın Muzaffer Yurdakuler müzakerelerin kifayetini talebediyorlar.

Önergelerden bir tanesini okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

İçtüzük gereğince altı Sayın üye konuşmuştur. Konuşmaların yeterliğim teklif ederim. Saygılarımla.

Kayseri Sami Turan

BAŞKAN — Aleyhinde buyurun Sayın Aksoley.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın senatörler; bir müddet evvel kişisel görüşmeleri 10 dakika ile tahdidettik. Altı arkadaşımız konuştu, birkaç arkadaş daha kaldı. Saat de o kadar ilerlemedi. Lütfedin bu arkadaşlarımız da fikirlerini söylesinler.

Meselâ ben diyecektim ki; Emekli, malûl, dul ve yetimlere (*Gülüşmeler*) yeni Hükümet sıcak bir kalble eğilsinler ve 1101 sayılı Kanunu tatbik etmek suretiyle bu müesseseyi tecziye müessesesi olmaktan kurtarsınlar, bir refah müessesesi haline soksunlar.

Ve yine ben diyecektim ki; Bu devrim kanunlarını Anayasanın sayfaları içinden çıkarıp yürürlüğe koydukları zaman çok mutlu olacağız.

Ve yine şunu söyleyecektim; Kabineye almış oldukları Sayın Prof. Dr. Akyol'un şahsında asıl, vefakâr, cefakâr Türk kadınlığının bağrıma sevgi ile bastığını ve Hükümete başarılar dilediğimi söylemek istiyecektim. Diğer arkadaşlarım da bunları pekâlâ söyleyebilirlerdi. (*Sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Aksoley, hâlâ kifayetin aleyhinde misiniz?... (*Gülüşmeler*)

Efendim, kifayet önergesi okundu, aleyhinde görüşüldü. Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Son söz Sayın Başbakanın, buyurun efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli Milletvekili) — Sayın Başkan, Senatörün değerli üyeleri, arkadaşlarım; altı saati aşan bir zamandan beri Senatonun bütün grupları, bütün partileri ve şahsı adına konuşan değerli üyeler Hükümetimizin programı üzerindeki görüşlerini lütfettiler.

Her şeyden önce değerli üyelerin yeni kabineyi iyi dileklerle karşılamaları ve bu kabinenin başarısı için bütün kanatların, bütün partilerin, bütün grupların, şahısları adına konuşanların şimdiden olumlu bir tavır takınmış olmalarını arkadaşlarım adına ve kendi şahsım adına şükranla karşılarım.

Programımızın her yerinde söylediğimiz gibi, dün akşam ve bu akşam yaptığım açıklamalarda da tekrar ettiğim gibi, biz bu kabineyi ve bu reformları Parlâmentoya inanarak, güvenerek benimsedik, programımıza koyduk ve bu inancımızı şu anda muhafaza ediyoruz. Bu inancımızı kaybettiğimiz anda asla tavizci, idareyi maslahatçı bir Hükümet olma yoluna sapmıyacağız, bize düşeni yapacağız. Ama, ben eminim ki, memleketimizin içinden geçmekte olduğu özel şartları göz önünde tutan Parlâmentomuzun iki Meclisi Hükümetinizin iyi niyetine, Hükümetinizin partizan olmayacağına ve yalnız memleketin yüksek menfaatlerini düşünerek kanunlar hazırlayıp yüksek huzurunuzla getireceğine itimat edecek ve memleketin beklediği bu reformların yapılmasına en büyük katkıda bulunacaktır.

Değerli arkadaşlarım, adını ettiğimiz başlıca reformlar; Toprak reformu, eğitim reformu ve mali reformlar, vergi reformları Türkiye'nin olmak ya da olmamak dâvası haline artık gelmiştir ve bu konuda kaybedilecek bir dakikamız bile kalmamıştır.

İkinci Dünya Harbinden sonra toprak reformu yapmayan memleket dünyada parmakla sayılacak kadar as kalmıştır. Japonya bile şu kadar, 100 milyon aşan nüfusu ile daracık toprağı ile adam başına 10 dönüm toprak vermek pahasına toprak reformu yapmak zarureti duymuştur. Sulu ziraat yapıyor, pirinç ziraatı yapıyor, çok önemli neticeler alıyor.

Kaldı ki, bizim memleketimizde toprak reformu, tarım reformu yalnız bir üretimi çoğaltma meselesi değildir. Hatta, yalnız bir sosyal mesele de değildir; yani topraksız toprak vermek meselesinden de ibaret değildir. Yurdumuzun öyle bölgeleri vardır ki, az da olsa orada 20 bin dönüm, 30 bin dönüm toprak, içindeki köyleri ve insanları ile beraber bir insana ait bulunmaktadır. Bu, içinde yaşadığımız asırda herşeyden önce insan haklarına aykırı bir durumdur. Bunu mutlaka ortadan kaldırmamız lâzımdır.

Eğitim reformuna gelince; değerli arkadaşlarım, hep bilirsiniz çok defa söylemişlerdir kıymetli arkadaşlarımız, beş yıllık programlar, bütçeler vesilesi ile eğitim konusu üzerinde durmuşlardır. Bende bu parlamentonun üyesi olarak onlardan bir tanesiyim, eğitim reformu üzerinde durmuşumdur, makaleler yazmışımdır. Ve benim derin inancım yıllardan beri, Türkiye'nin III. Selim zamanından beri bir türlü modernleştirmeyi tamamlamamış olmasının sebebin, eğitimde güdülecek yolu iyi seçememiş olmaktır.

Ne yazık ki, Tanzimatta bir Napolyon sistemi liseleri seçmişizdir. Napolyon sistemi liseler bizim gibi memleketler için lükstür. Bir insan 16 sene okumadan hayata atılamıyor, bir meslek sahibi olamıyor. Bizim gibi memleketlerin geniş ölçüde eğitimde eşitliği yaratması ancak, en nihayet 8 senede gençleri bir mesleğe kavuşturması ile mümkün olabilirdi.

Biz programımıza eğitim reformunu alırken bu müşahadeden hareket ettik. Şimdi gerek toprak reformunu olsun, gerek eğitim reformunu olsun kendi şahsi müşahadelerimizle kendi amatörce inançlarımızla, görüşlerimizle ele alacak değiliz. Her iki reformu da şimdiye kadar ele almış, başarmış ve çok olumlu neticeler almış olanı memleketlerin denemelerinden istifade edeceğiz. Kendi uzmanlarımızın yanma onların uzmanlarını da katacağız. Ama en kısa zamanda, diyebilirim haftalar içinde, diyebilirim ki iki ay, üç ay içinde behemahal başlayacak noktaya getireceğiz. Kaydedecek zamanımız yoktur.

Bizim hükümetimizin belki bu reformları başlayıp sonuna kadar götüremez, vakti buna mimde etmez. Ama o tarzda başlamak, o tarzda plânlamak istiyoruz ki, biz neden sonra gelen hükümetler ancak buna devam etmek çaresi karşısında kalsınlar, geri dönesinler, durduramasınlar. Bazı arkadaşlarım bu noktalara temas ederken programda fazla tafsilat bulmadıklarından şikâyet ettiler. Haklıdır. Ama kendilerinin anlayışlarına, insaflarına bırakıyorum. Hükümet kurulalı bir hafta oldu. Bu hafta içinde 25 bakanlığın her birisinin programa girmesi gerekli mevzularını bakanlıklardan istedik. Eğer onları olduğu gibi buraya getirse idik 200 sahifelik bir programla huzuruza çıkmış olacaktır. Taraya, taraya, azalta, azalta, prensiplere irca ede, ede bu noktaya getirdik ve bilhassa şuna dikkat ettik.

12 Mart tarihli muhtıranın 2'nci maddesinde zikredilen hususlar, Sayın Cumhurbaşkanının ondan sonra yayınladığı bildiri ve Sayın Cumhurbaşkanının parti liderleriyle konuşmalarında ortaya koyduğu fikirleri programımızın ana ilke çerçevesi saydık ve o çerçeve içinde bellibaşlı reformları ve onlara bağlı, onların yanındaki diğer önemli konuları aldık.

Programda da işaret ettiğimiz gibi, bu programda zikredilmemiş noktaların ele alınmayacağı, yapılmayacağı, terk edileceği gibi bir düşünce, çok rica ederim, arkadaşlarımda hâsıl olmasın, ikinci Beş Yıllık Plân tatbik edilmektedir. 1971 bütçesi yürürlüktedir. Biz programımızda işaret ettiğimiz zorunlu değişiklikleri yapmadığımız yerlerde hem ikinci Beş Yıllık Plânı uygulayacağız, hem de 1971 bütçesini uygulamaya devam edeceğiz. Bu suretle devletin devamlılık vasfına halel getirmeye çalışacağız.

Ama, bizim reform olarak yapmaya zaruret gördüğümüz yerlerde gerekli değişiklikleri vakit geçirmeden Yüce heyetlerinizin huzuruna getireceğiz.

Bu önbilgilerden sonra, konuşan arkadaşlarımdan, gecenin bu geç saatinde temas ettikleri, her noktaya değinmeksizin bellibaşlı bazı noktalarda izahat vermek istiyorum.

Seçim Kanunu konusuna birkaç arkadaş temas etti ve programda Seçim Kanunundan çok kısa bahsedildiği ifade edildi. Biliyorsunuz Seçim Kanununun ıslahatı bizim Hükümetimiz kurulmadan evvel de partilerarası bir müzakereye mevzu olmuştu. Ama, arkadaşlar, bu gibi konular partiler arasında müzakere edildiği zaman, particilik fikirleri araya girdiği zaman, en objektif olanı seçilemiyor, partilerin o günkü menfaatlerine uygun olan fikirler öne sürülüyor ve partiler arasında bir çekişme oluyor, ondan sonra bir uzlaşmaya varılıyor, o uzlaşma da maalesef rejimin ve memleketin en lehine bir netice olmuyor.

Bu Hükümetin en büyük özelliği, bir kere başkanının hiçbir partiye bağlı olmayışı, yanımdaki arkadaşlarımdan bir kısmının partili fakat daha büyük bir kısmının idaremizin çeşitli sahalarında sivrilmiş, temayüz etmiş, ehliyetlerini ispat etmiş arkadaşlardan mürekkep olmalarıdır.

Benim şahsan bir seçim endişem, falan seçimi kazanmak gibi bir hedefim yok.. Yanımdaki arkadaşlarımdan da böyle bir endişeleri yok. Biz Türkiye'deki demokratik parlömanter rejimin ârızasız yaşaması, bundan sonra yeni bir ârızaya uğramaması için seçim sisteminde şimdiye kadar görülen aksaklıkları, bir arkadaşım bütün teferruatı ile temas etti, Sayın Kasım Gülek en sonra temas etti. Onlarla, Partiler Kanunundaki bozuklukları paylaşıyorum, Seçim Kanunundaki bozukluklar ve o yüzden uğradığımız zararlar, Parlâmentonun çalışmalarının gereği gibi iyi işliyememesi... Bütün bunlar dışarda, yani Parlâmento dışında itiraf edelim ki, biz bizyiz arkadaşlar, bizim itibarımıza bir şey katmadı, bilâkis eksiltti.

Bir komisyon toplandığı zaman o komisyonun gündeminde 26 madde bulursanız haklı olarak vatandaş sormaz mı, bu 26 madde gündemde birikinceye kadar siz nerede idiniz?

Geçende Millet Meclisinin Dışişleri Komisyonu toplandı. Gündeminde 18 madde mi ne vardı. Dışişlerinin ileri gelen bir memuru eğildi kulağıma, “Hocam 8’nci sıradaki maddeyi lütfen öne aldırın, ayda 500 bin lira kaybediyoruz. Bu bura-da aylardır bekliyor” dedi. Böyle haller oluyor.

Biz mutlaka Siyasi Partiler Kanununa, Seçim Kanununa ve bu arada Meclislerin çalışmalarına bir hız vermek, bir intizam vermek bugünkünden daha ciddi bir hale sokmak zorunluğundayız. Bunların bir kısmı Hükümete taallük ediyor, Hükümetin teklifi olacak şeyler, bir kısmı da partilere, Meclislerin yöneticilerine taallük etmektedir.

Hükümetin bu reformları yapabilmesi için Meclislerin de Hükümete ayak uydurması, aynı hızla çalışmalarını ayarlaması lâzımdır. Komisyonlar ayda bir defa lütfen toplanır, iki saat çalıştıktan sonra komisyon üyeleri yavaş, yavaş salondan çıkmaya başlar, komisyonu toplıyabilmek için 9 kişi lâzım, 6 kişiyi bulursunuz. Yahut falanca berberde idi demin, gidip baksanıza, acaba orada mı hâlâ, feşmekâncayı şu koridorda gördüydüm, orada mı diye üye toplarsak, vekâletlerden gelen 10-15 umum müdürün önünde oluyor, bütün bunlar ondan bütün şehre yayılıyor, memlekete yayılıyor. Elbette ki, bunlar rejimin, Parlâmentonun itibarından her seferinde bir şeyler götürüyor.

Artık yalnız Hükümet olarak değil, Parlâmento olarak da silkinmemiz ve Parlâmentodan milletin, memleketin beklediğini; Hükümetten milletin, memleketin beklediğini elbirliği ile verecek bir yola koyulmamız gerekmektedir.

Binaenaleyh, biz Seçim Kanununu Hükümet olarak göreceksiniz, bilhassa ön-seçimden büyük şikâyet vardır, o önseçimden olan şikâyetleri hakikaten rejimimizi dejenere edecek, soysuzlaştıracak bir hal almıştır, tin seçimler, onları bertaraf edecek, dünyadaki en iyi örnekleri de göz önünde tutarak kısa zamanda güzel bir Seçim Kanunu yapıp huzuruza getireceğiz.

Arkadaşlarımızın bu konuda şüpheleri olmasın. Kısa yazmamızın sebebi; ezberden bir şey söylememiş olmak için, kendi şahsi mütalâalarımızı, biz burada program diye getirmemiş olmak için böyle yaptık. Ben vazifeyi ilk aldığım zaman da söylediğim gibi, bilimin ve tekniğin gösterdiği yolda, emrettiği şekilde hazırlanacağız ve huzuruza öyle geleceğiz. Seçim Kanununda ve her konuda...

Sayın Millî Birlik Komitesi sözcüsü arkadaşım, uyuşturucu maddeler meselesinde, “Bir yabancı menfaate inşallah âlet olunmamıştır” dediler. Müsterih olsunlar. Ben yazdım elimle o maddeyi. Hakikaten bugün afyon kaçakçılığı yalnız falan, falan memleketin değil, bizim memleketimiz de dâhil olmak suretiyle bütün dünya gençliğini kahredici bir âfet halini almıştır. Bunu bizim afyon eken bölgeler halkımızın geçimini bugünkü muhafaza etmek değil, bugünkünden daha iyi bir seviyeye götürmeden yasak ettirmeyiz arkadaşlar Buna emin olunuz. Bugünkünden daha iyi bir seviyede, daha modern, daha ileri bir tarım metodu mu olur, başka bir geçim tarzı mı olur, onu o bölgelere getirmeden bu mesele bizim nazarımızda halledilmiş olmayacaktır ve böyle bir yola asla girmeyeceğiz.

Ortak Pazar üzerinde mütalâalar oldu. Biliyorsunuz arkadaşlar, Ortak Pazarı biz güç safhada devraldık. Ben ve Hükümetteki arkadaşlarımız prensip olarak Türkiye'nin Ortak Pazar üyesi olmasını kabul etmiş insanlarız. Zaten Ortak Pazar'a 1963 te girilmiştir. Ortak Pazara Türkiye'nin girişi, ekonomik önemi yanında, ondan bence daha üstün, siyasi önem taşıyan bir husustur. Ekonomik bakımdan katma protokol birtakım tenkidlere uğramaktadır. Biz bunları değerlendireceğiz ve elimizdeki ahdi imkânlar neye müsaade ediyorsa, âzami ölçüde onlardan faydalanacağız.

Nitekim, bundan üç gün evvel Ortak Pazarın Ankara'da bir toplantısı oldu. Fransız dış işlerinde memur Devlet Bakanı M. Bourge ve onun yanındaki Ortak Pazar üyesi memleketlerin temsilcileri bana geldiler. Kendileri ile yarım saat kadar görüşebildim; o yarım saat içinde durumu anlattım. Öğleden sonraki toplantıda, akşam kendileri ile buluştuğum zaman bana müjde ettiler, "Sizin, Türk Heyetinin teklif ettiği her noktayı itirazsız ve münakaşasız kabul ettik, ama zannetmeyin ki, biz Noel Babayız. Türkiye'nin bugünkü durumunu ve Türkiye'de demokrasinin kurulmuş olmasını, yaşamakta olmasını göz önünde tutarak, Türkiye ile bu maddeler üzerinde bir münakaşa açmayı doğru bulmadık, olduğu gibi kabul ettik" dediler.

Ümide diyorum ki, bundan sonra da, yine onlarla, nasıl müzakere edileceğini bilen insanlar olacak, Dışişleri Bakanı arkadaşım o teşekküllerin birinin en yüksek mevkilerinden birini terk ederek memleket vazifesi için Ankara'ya koşturmuştur. Ben-deniz az, çok bu konularla 30 senedir meşgul olan, birçok kongrelere konferanslara iştirak etmiş ve onlarla konuşmuş bir arkadaşınız olarak; Türkiye'nin lehine ne elde edilebilecekse onu elde etmeye bütün gücümüzle çalışacağımıza size teminat verebilirim.

Zannetmiyorum ki, Türkiye'yi Ortak Pazarın mamullerini sattığı bir pazar haline getirtmeyeceğiz. Programımızda bilhassa işaret ettik, sanayileşmeye çok önem veriyoruz. Ağır sanayi kurmak istiyoruz, Millî Savunma sanayiine temel olsun, diye. Bunları biz bos lâflar olarak söylemiyoruz. Bütün siyasi kaderimizi, siyasi haysiyetimizi terazinin bir kefesine, öbür kefesine de bu sözlerimizi koyarak söylüyoruz. Ve gördüğünüz gibi bazıları için müddet koyuyoruz, 6 ay zarfında bunları yapacağız diyoruz. İkinci aşamada şunları yapacağız diyoruz. Yapacağız. Yani biz kanunlar hazırlayıp sizlere getireceğiz, siz de bize yardımcı olur ve bu kanunları buradan süratle çıkarırsanız bunları gerçekleştirmemek için hiçbir sebep kalmıyacaktır.

Toprak reformunu biz 1961 Anayasasının gösterdiği istikamette ve 1961 Anayasasının garantisi içinde yapacağız. Başka türlü bir toprak reformunu, her iki istikamette düşünmüyoruz.

1961 Anayasası bizim elimizdedir; demin sözlerimin başında arz ettiğim gibi, bizim programımızın ana çerçevesi bu 12 Mart muhtırası ile ve onu takibeden Cumhurbaşkanının bildirimleri ile tâyin edilmiştir. 12 Mart muhtırası da bize 1961 Anayasasındaki reformların uygulanmasını ve ona uygun bir demokratik Hükümet kurulmasını öngöstermiştir. Biz de ona uyarak ve inanarak 1961 Anayasası sınırları

içinde bir toprak reformu yapacağız. Bu şekilde toprak reformu yapmış ve basan kazanmış olan memleketler vardır. Başta da söylediğim gibi, kendi çalışmalarımızı, kendi uzmanlarımızın gayretlerini, yabancı muvaffak olmuş uzmanların gayretleri ile birleştirerek toprak reformunu meydana getireceğiz.

Arkadaşlarımdan bazıları sosyal güvenlik konularına değindiler. Arkadaşlarımı tatmin etmek için şunu haber vereyim; programımızda var ama, tafsilâtlı olmadığı için belki bir tereddüt uyanmış olabilir. Esnaf, küçük sanat erbabı ve küçük sanayici ve serbest mesleklerde çalışanlar için hastalık, yaşlılık, kaza ve ölüm dallarında en elverişli sigorta olanaklarını sağlamaya çalışmayı da Hükümetimiz kendisi için bir görev saymaktadır. Keza, hekimler, eczacılar, diş hekimleri ile mimar ve mühendislerin de sigortalı konuları üzerinde şimdiden çalışmalara başlanmıştır. Hükümetimizin tekrar edeyim ki, henüz bir haftalık ve sizin güveninizi henüz almamış ve almaya çalışan bir Hükümet olarak, bundan daha fazla bir çalışmaya girişmeyeceğini de elbet teslim edersiniz.

Genel sigorta, kademeli olarak tatbik edilmek suretiyle halkın bilhassa tedavi hizmetlerinden eşit oranda ve dilediği hastanede tedavi edilmek suretiyle faydalanmaları sağlanacak ve dar gelirli vatandaşların ücretsiz bakımı temin edilecektir.

İhtiyarlık sigortası için gerekli hazırlıklar yapılacaktır. Sigorta aynı zamanda sağlayacağı ek kaynaklar sebebiyle de tedavi standartlarını artıracaktır.

İşçileri konusuna da temas eden Sayın Bekata, Sayın Karavelioğlu, Sayın Madanoğlu ve Sayın Alpaslan'ın; iç güvenlik, güvenlik kuvvetlerinin ve idarenin tarafsızlığı, silah ve afyon kaçakçılığı, vatandaş ve toplum huzurunu sağlama, anarşik hareketlere biran evvel son verilmesi, yolundaki dilekleri programda esasen yerlerini bulmuş ve Hükümet bunları kendisinin ele alacağı görevler arasına koymuştur.

Sayın Cemalettin İnkaya, “Atatürk ilkelerinin Hükümet bir tarifini yapsın, Atatürk ilkeleri nedir?” dedi.

Hükümet, Atatürk ilkelerinin tarifini kendi programında yaptı ve kendi anladığı şekilde bu programı meydana getirdi. Bize göre Atatürk ilkeleri bu programda yazılmış olanlardır ve bu programda yazıldığı gibi anlaşılacak lazımdır.

Kendileri Anayasa değişikliklerinden bahsettiler. Biz ana görevimizi Anayasaı uygulamak olarak görüyoruz. Bu bakımdan bir değişiklik düşüncesi ve görüşü şu anda bize hâkim değildir. Biz Parlâmentoya güvendiğimizi, reformları bu Parlâmento ile iyi ilişkiler kurarak, iyi niyetle, açık kalple Parlâmentoya anlatarak, Parlâmentodan yardım göreceğimiz kanaati ile vazifeyi aldık. Ümid ediyorum ve biliyorum ki; bunda hayal kırıklığına uğramıyalım ve Anayasaya el atmadan bu reformları el birliği ile sizlerin yardımı ve işbirliği ile tamamıyalım; bu kanaatimiz eksilmemiştir, tamdır.

Yine arkadaşımız, “Reformları yapmakla, bunalımlar giderilemez” dedi.

Hükümetimizin temel görüşü ile Sayın İnkaya'nın görüşü arasında bu bakımdan bir fark var. Reformların bunalımların giderilmesinde büyük katkısı olacağına inanıyoruz. Zaten sosyal dâvalar hiçbir zaman tek yönlü değildir. Sosyal dâvalar

hiçbir zaman tek tedbirle ortadan kaldırılamaz. Ama, sosyal dâvalar için alınacak bazı tedbirler vardır ki, meselenin esasını Gözer; üst tarafı teferruat olur. Biz reformları bu şekilde görmekteyiz.

Sayın Ahmet Yıldız, zannediyorum burada yoklar, bu güzel konuşmasını ve değerli eleştirilerini dikkatle dinledik. Çeşitli yeniden düzenleme tedbirleri içinde, özellikle Devlet Plânlama Teşkilâtının ciddî plânlama yapar duruma getirilmesi konusu üzerinde dikkatle duracağımızdan Sayın Ahmet Yıldız'ın hiç kuşkuğu olmalıdır. Hakikaten Plânlama Teşkilâtı bilhassa üzerinde duracağımız ve ilk kurulduğu zaman plânlamadan beklenen hedeflere yönelteceğimiz bir teşkilât olacaktır. Başbakan yardımcısı arkadaşlarımdan biri birçoklarının tanıdığı gibi, kendisi çok genç arkadaşımıdır. Plânlamada vazife görmüştür. Ondan sonra Dünya Bankasında çok önemli vazifeler görmüştür. Hem yaşı ile olgunlaşmıştır, hem tecrübesi ile olgunlaşmıştır. Ve oradaki işini bırakarak memleketinin hizmetine koşup, gelmiştir. Kendisinden bu sahada çok istifade edeceğimizi umuyorum.

Yine Sayın Ahmet Yıldız'ın üzerinde durduğu diğer konularda da, programın genel çerçevesine uygun olarak, tekliflerimizi hazırlayarak huzurunuzda getireceğiz.

Şimdi, Sayın Madanoğlu, Hükümeti hem denetliyecek, hem denetliyecek devrimci bir güç olmalıyız buyurdular, Parlâmento için. Biz buna ancak şükranla mukabele ederiz. Hakikaten bizi hem desteklemek, hem de denetlemekle teşvik etmiş olacaksınız. Çünkü, denetlenmiyen insanlar ve organlar hata yaparlar ve denetlenmedikçe bu hatalar büyür ve hatalar suç halini alır. Binaenaleyh, Yüce Heyetiniz ve Meclis bizi ne kadar yakından denetlerse, biz de o kadar bahtiyar oluruz.

Kendileri, temelde yatan sorunların ortaya çıkarılmasını lüzumlu gördüler. Biz de aynı kanaatteyiz. Programın acele hazırlanması ve esas noktalara inhisar ettirilmesi dolayısıyla bunların bir kısmına değinildi. Ama, Hükümetin bundan sonra da başlıca gayreti, bu sorunların ortaya çıkarılmasına çalışmak olacaktır.

Sayın Ürgüplü, birçok hayati önemde güzel noktalara temas ettiler ve bizim için cidden değerli tecrübelerini ortaya koydular. Elbet-teki, her birinden istifade edeceğiz ve bunların gerçekleştirilebilmesi için planca gücümüzle çalışacağız.

Gençliğin bunalımına temas ettikleri zaman, asıl bunalımın nereden geldiğini çok güzel işaret ettiler. Biz de aynı şekilde görüyoruz;

“Öğrenimde reform yapılsın” dediler. Biliyorsunuz ki, programımızda eğitim reformu en başta gelen reformlardan biridir.

İsraftan şikâyet ettiler. Biz de aynen o yolda şikâyetçiyiz ve israfın önüne geçmek için Hükümet olanca dikkatini sarfedecektir.

Millî Savunmada harp sanayiinden bahsettiler. Programımızın Millî Savunmaya taallük eden kısmı bilhassa bunun üzerinde durmuştur.

Madenlere temas ettiler, keza programımızda vardır, ittifaklara bağlılık hususunu zaten söyledik.

Haysiyetli bir politika, Atatürk politikası; baştan beri kendimizi Atatürk'ün çizdiği yolda yürümekle görevli sayıyoruz. Türkiye'yi Atatürk'ün öngördüğü hedefe, ideale karınca kararınca bir kaç adım yaklaştırabilirsek, memleketimize hizmet etmiş sayacağız, kendimizi.

Sayın Alpaslan Demokratik Partinin dün gece bizim toprak reformumuzla, İşçi Partisinin toprak reformu projesinin birbirine benzediğinden bahsettiğine işaret ettiler. Biz toprak reformu üzerindeki görüşlerimizi tesbit ederken, kiminkine benziyor, kiminkine benzemiyor diye bir araştırma üzerinde durmadık. 1961 Anayasasının hükümleri, maddeleri ve gösterdiği istikamete baktık ve o istikamette tesbit ettik. Belki başkalarınınkine de benzer; diyelim ki, onlar bize benziyor, biz kimseye benzemiyoruz. Çünkü, kendi Anayasamıza daima bağlı kaldık ve Anayasamızın öngördüğü istikamette bir toprak reformu yapacağız.

Kendileri, birçok değerli mütalâalar ileri sürdüler. Tabii bunların hepsini biz kaydettik, arkadaşlar kaydetti, değerlendireceğiz. Ben gecenin bu geç saatlerinde sizleri daha fazla alıkoymamak için bazı noktalara temas ediyorum.

Kıbrıs konusunda daha açık bir konuşma, bir görüş programda beklerdik" dediler. O hususta şu cevabı vereceğim; Kıbrıs konusunda ana görüşümüz değişmiş değildir. Kıbrıs'taki soydaşlarımızın daima yanındayız. Kıbrıslı soydaşlarımızın haklarına karşı her hangi bir oldubitti, bizden lâıyk olduğu cevabı derhal bulacaktır. Bundan Ötesini şu anda tabii bir Hükümet sorumlusu olarak meseleyi incelemekten söylememi Sayın Alpaslan'da benden beklemeyecektir. Ama esas değişmemiştir. Bunu Yunanistan da, Kıbrıs'taki Rumlar da gayet iyi bilmektedir ki, Kıbrıs'taki Türklerin haklarına dokunmak, Kıbrıs'taki Türklere her hangi bir surette yeniden kötü bir muamelede bulunmak, 36 milyon Türk'ü harekete getirir.

Sayın Öztürk, çok esaslı noktalara temas ettiler ve programda bunlara kâfi açıklıkla yahut kâfi uzunlukta değinilmediğinden şikâyet ettiler. Ben şöyle not ettim, eğer Sayın Öztürk'ün az bulduklarını, onun istediği gibi tam yapsa idik, programın yalnız o kısmı elli sayfa olabilirdi. Takdir edersiniz ki, Hükümet programı olarak bu kadar tafsîlâtla huzurunuzda gelemeydik. Ama Sayın Öztürk, bu işlerin mütehassısıdır, çok iyi bilir. Kendisinden rica edeceğim, Millî Eğitim Bakanımızla temas ederlerse o konular hakkında Hükümetin neleri öngördüğünü, kendisine bütün ayrıntıları ile anlatacaktır.

Sayın İşmen, tabii kendi partilerinin görüşleri istikametinde bizi "Bir burjuva hükümeti" olarak gördü. "Burjuva hükümetlerinin devamıdır" dedi. "Sanayi burjuvazisine gayret sarf ediyor ve onu yaratmaya çalışıyorlar" dedi. Eğitim reformumuzu beğenmedi; lâiklik görüşümüzü beğenmedi. Tabii kendilerini memnun edecek şekilde bir programı buraya getirmek benim elimde değil. Biz de, kendi anlayışımıza göre ve kendi Anayasamıza göre daima 1961 Anayasası bizim rehberimiz, pusulamız olduğu için ona göre bir program hazırladık geldik; mabadi için kusura bakmasınlar.

Sayın Hamdi Özer, "Bize yardımcı olduklarını" söylemekle söze başladılar. Ancak buna teşekkürle mukabele edebiliriz. Çünkü, bütün arkadaşlarımızın yardımına ihtiyacımız vardır.

Değerli arkadaşım Hazer; “Hükümetin kuruluş tarzının demokratik olmasa da” diye bir tâbirle söze başladılar. Ben bunu kabul etmiyorum. Hükümetinizin kuruluş tarzı, bundan daha demokratik olamaz. Biraz vaktinizi alacağım, ama anlatacağım;

Sayın Cumhurbaşkanı bana Hükümet kurma vazifesini, Anayasamızın 102’nci maddesine göre verdi. Ondan önce ne cereyan etti, benim dışımda Beni vazifeye çağırdıkları zaman – dün akşam da söylediğim gibi-vazo kırılmış, parça parça yerde yatıyor ve belki bazı parçalan da eksikti. Beni, Anayasanın 102’nci maddesine göre davet eden zat, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasaya göre vazifeye getirilmiş, meşru vazifede oturan Cumhurbaşkanı idi. Bu memleketin Anayasasına göre, Hükümet kurma yetkisini verme yetkisi kendisindedir. Cumhurbaşkanının hükümeti kurma vazifesini de mutlaka çoğunluk partisine verir diye de bir mecburiyet Anayasamızda yoktur. Hiçbir demokratik memlekette yoktur. Öyle haller vardır ki, hiçbir partiye mensubolmayan bir insan etrafında bir kabine toplayabilir ve o insan parlâmentodan güvenoyu alabilir. Yahut çoğunluk partisine mensup değildir, azınlık partisine mensuptur. Fransa’da 3’ncü ve 4’ncü Cumhuriyet devirlerinde çok görülmüştür. Cumhurbaşkanı parlâmento kombinezonları dolayısıyla çağırır ona verir. Binaenaleyh, Cumhurbaşkanının bana hükümeti kurma vazifesi vermesi demokratiktir ve Anayasaya uygundur.

Şimdi, bu görevi üzerime aldığım andan itibaren ben nasıl hareket ettim; Çankaya Köşkünde mecburi olarak yerli ve yabancı basma karşı basın toplantısı yaptım. Oradan çıktım, Saat 18,30’du. Doğru Meclis Başkanının odasına geldim. Meclis Başkanına dedim ki, “Sayın Başkan, bana böyle bir vazife verildi. Bu vazifeyi yerine getirebilmem için tavsiyelerinizi rica ediyorum. Ardından da Meclis Başkanı olarak yardımlarınızı rica ediyorum” dedim. Kendisiyle görüştüm. Ertesi gün Cumhuriyet Senatosu Başkanı ile görüştüm. Ve ertesi gün Meclisteki grupları olan partilerin veya Senatodaki grupların yetkilileri ile görüştüm ve her birinden bana yardım edip etmiyeceklerini sordum. “Bizden ne istiyorsunuz” dediklerinde, “iki ricam var; bir, gruplarınızdan üye almak istediğim takdirde üyelerinizi serbest bırakın, serbestçe ben seçeyim. Bir de elbette programı gördükten sonra ki programı sise açıklamadan önce vereceğim, incelemek fırsatım bulacaksınız, tavsiyelerinizi alacağım. Belki içinden benim de istifade edebileceklerim olur, programa koyarım; sonra Meclise gideceğiz, ya güvenoyu vereceksiniz, ya vermiyeceksiniz, Parlâmentodan üye alırken Anayasanın gösterdiği oranlara saygılı olacağım. O oranlar ölçüsünde alacağım. Niyetim daha ziyade parlâmento dışından yetişmiş teknisyen arkadaşlar var, onları seçim mekanizması içinde parlâmentoya sokmak bu mekanizmada mümkün olmuyor, siz de biliyorsunuz, alalım onları, belki yeni devlet adamları kazandırırız bu memlekete, onlardan bu surette istifade ederiz” dedim. Her biri o anda bana kesin cevap vermedi. Yetkili organlarına gideceklerini, bu benim isteklerimi yetkili organlarına söyleyeceklerini, oradan aldıkları karara göre cevap vereceklerini söylediler.

Üç partinin ve burada Millî Birlik Grubunun cevabı, olumlu oldu ve gördüğünüz gibi Hükümette üç partiden ve Millî Birlik Grubundan üye var. Bunu da bitirdikten sonra yine söylediğim gibi programı hazırladık ve ben programı basına

vermeden, açıklamadan, Meclislere sunmadan geceydi, gündüzdü, Sayın partilerin yetkililerini aradım kendilerine hem şifahi olarak sözlü izahlarda bulundum, hem de programdan birer nüsha verdim. Ve bana telkinde bulunan partilerin liderlerinin, yani programın şurası şöyle olsa, burası böyle olsa diye telkinde bulunan partilerin liderleri, reform prensiplerine dokunmamak şartıyla bir kelime tatmini yahut şurasını, burasını tatmin ederek huzuruza geldi. Sayın Hazer sizi temin ederim ki, iddia edebilirim dünyanın hiçbir yerinde usul olarak bundan daha demokratik usulle bir Hükümet kurulmamıştır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Bunu böyle kaydetmekte memleketimiz bakımından fayda vardır. Parlâmentomuzun anlayışı bakımından fayda vardır ve inşallah böyle devam ettireceğiz.

Sayın Hazer, gene kıymetli bir hususu belirttiler. Besin ve beslenme meselesi. Bunu kaydettik, üzerinde önemle duracağız.

Merkezi organizasyon yapılması, onun da üzerinde duracağız.

Çekilme zamanını bilmek hususunda kusur etmemeye çalışacağım. Ama arkadaşlarımdan rica ederim, ben kusur edersem siz de bana hatırlatırsınız. Çabuk anlarım ve icabını yaparım. (Gülüşmeler)

Sayın Zerin Tüzün Hanımefendiye bilhassa ben teşekkür ederim. Hakikaten çok zevk ve istifade ille dinlediğim bilgili, tecrübeli, bir konuşma yaptılar. Kabineye bir kadın bakanın alınmasında bize teşekkür ettiler. Biz bunun için teşekkür beklemiyorduk, belki gecikmiş olan bir vazifeyi yerine getirmek bahtiyarlığına biz ermiş olduk. Hakikaten Ulu Atatürk’ün ruhu şâdolmuştur diyebilirim.

Eğitim konusundaki bütün öğütlerini önemle ben de kaydettim. Arkadaşlarım da kaydettiler. Bilhassa kadınların eğitim konusunu her halde ele almamız ve buna bir çare bulmamız gerekecektir. Diğer hususlarda Kur’an kursları, İmam-Hatip Okulları, orta öğretim programımızla buyurdıkları paraleldir. Biz de bunları aynı şekilde değerlendiriyoruz.

Sayın Gülek, kötü particilik, seçim sistemi, toprak reformu, eğitim, TRT, üniversite reformu, Devlet reformu, Doktor Saydam, lâiklik, din reformu, ihracat ve Yunanistan misali dış politika gibi kendisinin çok vukufu temas ettiği konulan önümüze serdi. Birçoklarına biz de iştirak ediyoruz ve zannediyorum ki çalışmalarımız da bu istikametlerde olacaktır.

Sayın Aksoley, emeklilik konusunu bilirim, öteden beri çok önemli bir konu halinde haklı olarak takibederler. Programımızda biz buna yer verdik ve arzu ettikleri şekilde neticelendirmeye çalışacağız. Kendileri de kabineye kadın bakan alınmasını gene olumlu karşıladılar. Ben kendilerine teşekkür ederim, inşallah bu bir başlangıç olur. Bundan sonra kurulacak kabinelerde bir değil, birkaç bakan arkadaşımızı görürüz. (Gülüşmeler) Çünkü, hakikaten kadınlarımız her sahada erkeklerle yarış edecek ve onları geçecek şekilde yetişmişlerdir. Atatürk’ün dediği gibi, kadınların sosyal ve ekonomik hayata karışmadığı bir cemiyet yarım bir cemiyettir. (“Bravo” sesleri) Biz Atatürk’ün bu öğüdünü de göz önünde tutarak bu yolda yürümeye devam edeceğiz.

Değerli arkadaşlarım, biraz belki de uzun süren bu sözlerimle sizi gecenin geç saatlerinde biraz daha yormuş oldum. Ama, mazur göreceğinizi ümidederim.

Hükümetimize karşı göstermiş olduğunuz önemli takdir bizleri teşvik etmiştir. Reformları yapabileceğimiz ümidini takviye etmiştir. Bundan dolayı kendim ve arkadaşlarım adına hepinize en derin saygılarımı sunarım. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programı böylece Cumhuriyet Senatosunda da görüşülmüş oldu. Sayın Başbakana ve onun değerli arkadaşlarına Genel Kurulumuz adına başarılar dilerim.

Birleşimi 8 Nisan 1971 Perşembe günü saat 15,00'te toplanmak üzere kapatıyorum.

Kapanma Saati; 23.25

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 12 Birleşim 82****Sayfa 462-464****07.04.1971 Çarşamba****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER;** *Nuri Çelik Yazıcıoğlu (Çankırı)**Memduh Ekşi (Ordu)***Açılma Saati;** 15.00**Güvenoylaması**

BAŞKAN — Güven oylaması yapılacaktır. Oylamanın isim okunmak suretiyle açık oylama şeklinde yapılması hakkında kâfi miktarda imzayı taşıyan bir önerge vardır, takdim ediyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Yapılacak güven oylamasının açık oylama suretiyle yapılmasını saygılarımızla arz ederiz.

Bolu Milletvekili

Kemal Demir

İzmir Milletvekili

Kemal Önder

Trabzon Milletvekili

Ahmet Şener

Edirne Milletvekili

Cevat Sayın

Ordu Milletvekili

Orhan Vural

Bursa Milletvekili

Sadrettin Çanga

Konya Milletvekili

Mustafa Üstündağ

Manisa Milletvekili

Veli Mete Bakırlı

İstanbul Milletvekili

Bahir Ersoy

İstanbul Milletvekili

Necdet Uğur

Ankara Milletvekili

Yusuf Ziya Yağcı

Kastamonu Milletvekili

Mehmet Seydibeyoğlu

Elâzığ Milletvekili

Mehmet Aytuğ

Burdur Milletvekili

Nadir Yavuzkan

Kırşehir Milletvekili

Mustafa Aksoy

Malatya Milletvekili

Mustafa Kaftan

İçel Milletvekili

Çetin Yılmaz

İstanbul Milletvekili

İlhami Sancar

Sivas Milletvekili

Ekrem Kangal

Sivas Milletvekili

Vahit Bozatlı

Bilecik Milletvekili

Mehmet Ergül

Ankara Milletvekili

Osman Soğukpınar

Adıyaman Milletvekili

Yusuf Ziya Yılmaz

Tokat Milletvekili

İsmail Hakkı Birler

BAŞKAN — Efendim, tatbikatımız gereğince açık oy isteyen önergede isimleri bulunan 15 sayın üyenin Mecliste olup, olmadığını teker teker tespit edeceğim.

Sayın Kemal Demir?

KEMAL DEMİR (Bolu) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Necdet Uğur?..

NECDET UĞUR (İstanbul) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Kemal Önder?..

KEMAL ÖNDER (İzmir) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Yusuf Ziya Yağcı?..

YUSUF ZİYA YAĞCI (Ankara) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Ahmet Şener?..

AHMET ŞENER (Trabzon) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Seydibeyoğlu?..

MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Cevat Sayın?..

CEVAT SAYIN (Edirne) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Aytuğ?..

MEHMET AYTUĞ (Elâzığ) — Burada

BAŞKAN — Sayın Orhan Vural?..

ORHAN VURAL (Ordu) — Burada

BAŞKAN — Sayın Nadir Yavuzkan?..

NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Sadrettin Çanga?..

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Mustafa Aksoy?..

MUSTAFA AKSOY (Kırşehir) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Çetin Yılmaz?..

ÇETİN YILMAZ (İçel) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Mustafa Üstündağ?..

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya) — Burada.

BAŞKAN — Sayın Mustafa Kaftan?..

MUSTAFA KAFTAN (Malatya) — Burada

BAŞKAN — Tamam, efendim. Güven oylamasının ad okunmak suretiyle yapılması talep edilmektedir. Ad okumak suretiyle yapılacaktır.

Oylamaya hangi seçim çevresinden başlanacağına dair ad çekiyorum; İsmail Arar (İstanbul) Oylamaya İstanbul'dan başlanacaktır.

Güvenoyu verenler lütfen yüksek sesle, Başkanlık kürsüsünden duyulacak şekilde ve ayağa kalkarak “kabul”, güvenoyunu reddedenler “ret”, çekinse oyunu vermek isteyenler “çekinse” kelimesini söyleyeceklerdir.

Çok muhterem milletvekilleri, Anayasamızın 103'ncü maddesi gereğince, görev başlayan Bakanlar Kurulunun güvenoyu alabilmesi için üye tamsayısının salt çoğunluğuna ihtiyaç yoktur; ancak, oya katılanların salt çoğunluğunun teşekkül etmesi lâzımdır; Anayasanın 86'ncı maddesi ve bir defa güven oylamasında yapılan tatbikat gereğince. Yani, ret ile çekinse yekûnundan kabul oyunun bir fazla çıkması gerekir.

Buna göre güven oylamasına başlıyoruz, efendim.

(Güven oylaması yapıldı)

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri; Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında, Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince yapılan güven oylamasının sonucunu arz ediyorum;

Oylamaya 370 sayın üye katılmış, 321 kabul, 46 ret, 3 çekinse oy kullanılmıştır. Bu suretle Anayasamızın 86 ve 103'üncü maddeleri gereğince Bakanlar Kurulu, Yüce Meclisinizden güvenoyu almıştır. Memleketimiz ve Milletimiz için hayırlı olsun. *(C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Sayın Başbakan Meclise teşekkür için söz istiyor. Buyurunuz Sayın Başbakan. *(C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Büyük Meclisin sayın üyeleri; Bizlere çoğunlukla güvenoyu verdiniz. Sizleri kesinlikle temin etmek isterim ki, Parlâmentoya sunduğumuz programda öngördüğümüz reformlar hiç vakit kaybetmeden ve bütün olarak ele alınacaktır. Bunların biran önce uygulanması için de, Hükûmete yardımcı olmanızı bekliyoruz.

Güvenoyu veren arkadaşlara, Bakanlar ve kendi adıma teşekkürlerimi sunuyorum. Bize şimdilik güvenoyu vermeyen sayın milletvekillerini de, yurdumuz yararına yapacağımız hizmetlerle kazanacağımızı umuyoruz. Türk Milletini refaha

götürecek reformların uygulanışında, partili partisiz bütün Parlâmento üyeleriyle karşılıklı anlayış ve işbirliği içinde çalışabilmeyi öngörüyoruz.

Şu noktayı özellikle belirtmek isterim; Beğeniler gibi, eleştiriler de bizlere ışık tutacaktır. Yüce Meclise saygılar sunuyoruz. *(C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri; evvelce almış olduğunuz karar gereğince, Çarşamba günlerini sözlü soruların cevaplandırılmasına tahsis etmiş bulunuyorsunuz. Sayın Başbakan; öyle zannediyorum ki bugün sayın bakanlar sözlü soruların cevaplanmasına hazır değillerdir.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Evet Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bu bakımdan, gelecek Çarşamba günü sözlü soruların cevaplanmasına hazır olunmasını rica ederek, Meclisin çalışmasına yardımcı olmaları bakımından ve gündemde de başka bir madde olmadığından; 8 Nisan 1971 Perşembe günü saat 15,00'de toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati; 16.02

**Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Hükümet hakkında
Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince güven oylamasının neticesi
(Güvenoyu verilmiştir)**

<i>Program;</i>	<i>02.04.1971</i>
<i>Güvenoylaması;</i>	<i>07.04.1971</i>
<i>Üye sayısı;</i>	<i>450</i>
<i>Oy verenler;</i>	<i>370</i>
<i>Kabul edenler;</i>	<i>321</i>
<i>Reddedenler;</i>	<i>46</i>
<i>Çekinserler;</i>	<i>3</i>
<i>Oya katılmıyanlar;</i>	<i>75</i>
<i>Açık üyelikler;</i>	<i>5</i>

(Kabul edenler)

ADANA

Cevdet Akçalı, Fazıl Güleç, Ali Rıza Güllü, M. Selâhattin Kılıç, Melih Kemal Küçüktepepınar, Ali Cavit Oral, Emir H. Postacı, Kemal Satır, Ahmet Topaloğlu, Turgut Topaloğlu, Şevket Yılmaz

ADİYAMAN

M. Zeki Adıyaman, Kâmil Kırıkoglu, Yusuf Ziya Yılmaz

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Hamdi Hamamcıoğlu, Süleyman Mutlu

AĞRI

Abdülkerim Bayazıt, Nevzat Güngör, Kasım Küfrevi

AMASYA

Yavuz Acar, Vehbi Meşhur, Kâzım Ulusoy

ANKARA

Orhan Alp, Kemal Ataman, Oğuz Aygün, Hüseyin Balan, Orhan Birgit, İbrahim Cüceoglu, Orhan Eren, A. Sakıp Hiçerimez, Şinasi Özdenoglu, Emin Paksüt, Osman Soğukpınar, H. Turgut Toker, Suna Tural, Yusuf Ziya Yağcı, Aydın Yalçın, Ferhat Nuri Yıldırım, Şerafettin Yıldırım, Mustafa Kemal Yılmaz, Cengizhan Yorulmaz

ANTALYA

Ömer Buyrukçu, Rafet Eker, Hasan Ali Gülcan

ARTVİN

Abdullah Naci Budak

AYDIN

Mehmet Çelik, Nahit Menteşe, İsmet Sezgin, M. Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Salih Zeki Altınbaş, İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, M. Şükrü Çavdaroglu, Kemal Erdem, Mehmet Niyazi Güner, Ahmet İhsan Kırımlı, Mehmet Nurettin Sandıkçioğlu, Osman Tan

BİLECİK

Şadi Binay, Mehmet Ergül

BİNGÖL

Mehmet Bilgin

BOLU

Nihat Bayramoğlu, Halil İbrahim Cop, Ahmet Çakmak, Kemal Demir, M. Şükrü Kıyıkioğlu

BURDUR

Mehmet Özbey, Nadir Yavuzkan

BURSA

Nail Atlı, Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem, Kasım Önadım, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Kemal Bağcıoğlu, Mustafa Çalıkoğlu, Zekiye Gülsen, Mesut Hulki Önür, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Hazım Dağlı, Nuri Çelik Yazıcıoğlu

ÇORUM

Cahit Angın, Kemal Demire, Ali Naki Ulusoy

DENİZLİ

İlhan Açıkalın, Mehmet Emin Durul, Hüday Oral

DİYARBAKIR

Necmettin Gönenç, Sabahattin Savcı

EDİRNE

İlhami Ertem, Veli Gülkan, Cevat Sayın

ELÂZİĞ

Mehmet Aytuğ, Hayrettin Hanağası,

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Hasan Çetinkaya, Sadık Perinçek, Naci Yıldırım

ERZURUM

Sabahattin Aras, Turhan Bilgin, Rıfki Danişman, Selçuk Erverdi, Gıyasettin Karaca

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Şevket Asbuzoğlu, B. Sıtkı Karacaşehir, Orhan Oğuz, Seyfi Öztürk, M. Şemsettin Sönmez

GAZİANTEP

Şinasi Çolakoğlu, Ali İhsan Göğüş, İ. Hüseyin İncioğlu, Erdem Ocak, Muhittin Sayın, Mehmet Lütfi Söylemez

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz, Nizamettin Erkmen, İ. Kayhan Naipoğlu, M. Emin Turgutalp

GÜMÜŞANE

Necati Alp, Ekrem Saatçi

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Halil Akgöl, Mehmet Aslan, Abdullah Çilli, Talât Köseoğlu, Hüsnü Özkan, M. Sait Reşa

İSPARTA

Süleyman Demirel

İÇEL

Mazhar Arıkan, Celâl Kargılı, Hasan Cavit Okyayuz, Turhan Özgüner, Çetin Yılmaz

İSTANBUL

İsmail Arar, Mehmet Ali Aybar, Eşref Derinçay, Hüseyin Dolun, Tekin Erer, Bahir Ersoy, Orhan Eyüboğlu, Hasan Güngör, Mustafa Fevzi Güngör, Orhan Kabibay, Sezai Orkunt, Haydar Özdemir, M. Kâzım Özeke, Osman Özer, İlhami Sancar, Akgün Silivrili, Naime İkbâl Tokgöz, Hasan Türkay, Necdet Uğur, Reşit Ülker, Mehmet Yardımcı, Lebit Yurdoğlu

İZMİR

Şevket Adalan, Mustafa Akan, Burhanettin Asutay, Şeref Bakşık, M. Hulusi Çakır, Ali Naili Erdem, Coşkun Karagözoğlu, Nihad Kürşad, Talât Orhon, Şinasi Osma, Kemal Önder, Akın Özdemir, Orhan Demir Sorguç

KARS

Lâtif Aküzüm, İsmail Hakkı Alaca, Turgut Artaç, Musa Doğan, Kemal Güven, Veyis Koçulu, Kemal Okyay, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğanlı, Ali Orhan Deniz, Mehmet Seydibeyoğlu, Mustafa Topçular, Hasan Tosyalı

KAYSERİ

Tufan Doğan Avşargil, M. Şevket Doğan, Turhan Feyzioğlu, Hayrettin Nakiboğlu, Vedat Âli Özkan, Mehmet Türkmenoğlu, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Beyti Arda, Mehmet Atagün, Feyzullah Çarıkçı, Hasan Korkut

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy, Cevat Eroğlu, Mustafa Kemal Güneş

KOCAELİ

Nihat Erim, Sabri Yahşi

KONYA

İrfan Baran, Sezai Ergun, İ. Ethem Kılıçoğlu, Sadi Koçaş, Baha Müderrisoğlu, Orhan Okay, Tahsin Yılmaz Öztuna, Vefa Tanır, Mustafa Üstündağ

KÜTAHYA

Ahmet Fuat Azmioğlu, Ali Erbek, Mesut Erez, İlhan Ersoy, Mehmet Ersoy

MALATYA

Hakkı Gökçe, İsmet İnönü, Mustafa Kaftan, Ahmet Karaaslan, İsmail Hakkı Şengüler

MANİSA

Ertuğrul Akça, Veli Bakırlı, Süleyman Çağlar, Muammer Erten, C. Selçuk Gümüşpala, Hilmi Okçu, Kâmil Şahinoğlu

MARAŞ

M. Nejat Çuhadar, Atillâ İmamoğlu, Veysi Kadioğlu, M. Zekeriya Kürşad, Mehmet Özdal, İbrahim Öztürk

MARDİN

Şevki Altındağ, Esat Kemal Aybar, Seyfi Güneşan, Abdulkadir Kermooğlu, Abdulkadir Özmen, Abdurrahim Türk,

MUĞLA

Muallâ Akarca, Ahmet Buldanlı, Ali Döğerli, İzzet Oktay

MUŞ

Nermin Neftçi

NEVŞEHİR

Esat Kırathioğlu

NİĞDE

M. Naci Çerezci, M. Nuri Kodamanoğlu, Mevlüt Ocakcıoğlu, Haydar Özalp

ORDU

Cengiz Ekinci, Memduh Ekşi, Ferda Güley, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy, Ata Topaloğlu, Orhan Vural

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, Salih Zeki Köseoğlu, Sami Kumbasar

SAKARYA

Nuri Bayar, Yaşar Bir, B. Turgut Boztepe, Güngör Hun, Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Mustafa Boyar, Kâmrân Evliyaoğlu, Nihat Kale, İlyas Kılıç, Doğan Kitaplı, Nafiz Yavuz Kurt, İsmet Yalçiner

SIİRT

Mehmet Nebil Oktay, Adil Yaşa

SİNOP

Hilmi İşgüzar, Tevfik Fikret Övet

SİVAS

Vahit Bozatalı, Hüseyin Çınar, Ahmet Durakoğlu, Ekrem Kangal, Tevfik Koral-tan, Yusuf Ziya Önder, M. Kemal Palaoğlu, Mustafa Timisi

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan, Nedim Karahalil, Orhan Öztrak

TOKAT

İsmet Hilmi Balcı, İsmail Hakkı Birler, Osman Hacıbaloglu, Mehmet Kazova, Reşit Önder, Yusuf Ulusoy

TRABZON

Mehmet Arslantürk, Ahmet İhsan Birincioğlu, Cevat Küçük, Mehmet Ali Oksal, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner,

TUNCELİ

Kenan Aral, Hüseyin Yenipınar

URFA

Necati Aksoy, Necmettin Cevheri, Mehmet Ali Göklü, Bahri Karakeçili, Vehbi Melik

UŞAK

Orhan Dengiz, Adli Turan, M. Fahri Uğrasızoglu

VAN

Mehmet Emin Erdinç, Mehmet Salih Yıldız

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, İsmet Kapısız, Neşet Tanrıdağ

ZONGULDAK

Fuat Ak, Ahmet Nihat Akın, Hüseyin Baytürk, Ahmet Güner, Cahit Karakaş, S. Tekin Müftüoğlu, Kevni Nedimoğlu

(Reddedenler)**ADANA**

Hüsamettin Uslu

ANTALYA

Süleyman Çiloğlu

AYDIN

Yüksel Menderes Kemal Ziya Öztürk

BURSA

Mehmet Turgut

ÇORUM

İhsan Tombuş

DENİZLİ

Sami Arslan, Hasan Korkmazcan

DIYARBAKIR

Hasan Değer

ELÂZİĞ

Samet Güldoğan

ERZURUM

Rasim Cinisli, Cevat Önder

GAZİANTEP

Mehmet Kılınç

GİRESUN

Abdullah İzmen

GÜMÜŞANE

Mustafa Karaman

İSPARTA

Hüsamettin Akmumcu

İÇEL

Kadir Çetin, Hilmi Türkmen

İSTANBUL

İbrahim Abak, Sadettin Bilgiç, Ferruh Bozbeyli, Turgut Topaloğlu

İZMİR

Şükrü Akkan, Münir Daldal, Ali Naki Üner

KOCAELİ

Vehbi Engiz

KONYA

Bahri Dağdaş, Necmettin Erbakan, Mustafa Kubilay İmer, Necati Kalaycıoğlu,
Özer Ölçmen, Faruk Sükan

MANİSA

Vehbi Sınmaz, Önel Şakar

MUĞLA

Adnan Akarca

MUŞ

Nimet Ağaoğlu

ORDU

Ata Bodur

RİZE

Hasan Basri Albayrak

SAKARYA

M. Vedat Önsal

SAMSUN

Talât Asal

SİİRT

Zeki Çeliker

SİNOP

Hilmi Biçer

SİVAS

Kadri Eroğan

TOKAT

Hüseyin Abbas

TRABZON

Necati Çakıroğlu Ekrem Dikmen

(Çekinserler)

ANKARA

Osman Bölükbaşı

İSTANBUL

İbrahim Elmalı

NEVŞEHİR

Hüsametdin Başer

(Oya katılmayanlar)

ADANA

Alpaslan Türkeş

ADİYAMAN

Ali Avni Turanlı

AFYON KARAHİSAR

Ali İhsan Ulubahşi, Kâzım Uysal

AMASYA

Salih Aygün

ANKARA

Sinan Bosna, Musa Kâzım Coşkun, İ. Sıtkı Hatipoğlu, Mustafa Maden

ANTALYA

Hasan Akçalıoğlu, İhsan Ataöv, Ömer Eken

ARTVİN

Sabit Osman Avcı (Başkan), Mustafa Rona

AYDIN

Fikret Turhangil (Bşk. V)

BALIKESİR

Mevlüt Yılmaz

BİNGÖL

Mehmet Sıddık Aydar

BİTLİS

Kenan Mümtaz Akışık, Zeynel Abidin İnan

BURDUR

A. Mukadder Çiloğlu

BURSA

Ahmet Dallı, Cemal Külâhlı, Barlas Küntay, Ertuğrul Mat

ÇANKIRI

Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu

ÇORUM

Yakup Çağlayan, Abdurrahman Güler, Arslan Topçubaşı

DENİZLİ

Fuat Avcı, Ali Uslu

DİYARBAKIR

Behzat Eğilli, Abdüllâtif Ensarioğlu, Nafiz Yıldırım

ELÂZİĞ

Ali Rıza Septioğlu

ERZURUM

Naci Gacıroğlu, Fethullah Taşkesenlioğlu

GİRESUN

Hidayet İpek

GÜMÜŞANE

Nurettin Özdemir

HATAY

Ali Yılmaz

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Yusuf Uysal

İSTANBUL

İlhan (Egemen) Darendelioğlu, Nuri Eroğan, Orhan Cemal Fersoy, Rıza Kuas,
A. Şeref Lâç, İsmail Hakkı Tekinel

İZMİR

Muzaffer Fazlı Arınç, İhsan Gürsan

KARS

Kemal Kaya

KASTAMONU

Sabri Keskin

KAYSERİ

Enver Turgut

KOCAELİ

Cevat Ademoğlu

KONYA

İhsan Kabadayı

KÜTAHYA

Kemal Kacar

MANİSA

Mustafa Orhan Daut, Mustafa Ok

MUŞ

Kasım Emre

NİĞDE

H. Avni Kavurmacıoğlu

SAMSUN

Hüseyin Özalp, Bahattin Uzunoğlu

SİİRT

Selâhattin Oran

SİNOP

Mustafa Kaptan

SİVAS

Enver Akova

TEKİRDAĞ

Mustafa Sabri Sözeri (İ)

TRABZON

Selâhattin Güven

URFA

Mehmet Aksoy

VAN

Kinyas Kartal, Fuat Türkoğlu

YOZGAT

Abdullah Baştürk, Turgut Nizamoğlu, Celâl Ahmet Sungur

ZONGULDAK

Bülent Ecevit, Fevzi Fırat

(Açık üyelikler)

Diyarbakır 1

Edirne 1

Elâzığ 1

Malatya 1

Nevşehir 1

Yekûn 5

II. Erim Hükümeti
11.12.1971-22.05.1972

Bakanlar Kurulu

Başbakan

İsmail Nihat ERİM (C.S. Kontenjan Üyesi)

Devlet Bakanı

Ali İhsan GÖĞÜŞ (Gaziantep)

Devlet Bakanı

Doğan KİTAPLI (Samsun)

Devlet Bakanı

İlhan ÖZTRAK (TBMM dışından)

Devlet Bakanı

İlyas KARAÖZ (C.S. Üyesi, Muğla)

Adalet Bakanı

Suat BİLGE (TBMM dışından)

Milli Savunma Bakanı

Ferit MELEN (C.S. Üyesi, Van)

İçişleri Bakanı

Ferit KUBAT (TBMM dışından)

Dışişleri Bakanı

Ümit Haluk BAYÜLKEN (TBMM dışından)

Maliye Bakanı

Sait Naci ERGİN (C.S. Kontenjan Üyesi)

Milli Eğitim Bakanı

İsmail Hakkı ARAR (İstanbul)

Bayındırlık Bakanı

Mukadder ÖZTEKİN (C.S. Üyesi, Adana)

Ticaret Bakanı

Mehmet Naim TALU (TBMM dışından)

Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Ali Mesut EREZ (Kütahya)

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Cevdet AYKAN (TBMM dışından)

Gümrük ve Tekel Bakanı

Haydar ÖZALP (Niğde)

Tarım Bakanı

Orhan DİKMEN (TBMM dışından)

Ulaştırma Bakanı

Rıfkı DANIŞMAN (Erzurum)

Çalışma Bakanı

Ali Rıza UZUNER (Trabzon)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Nezih DEVRES (TBMM dışından)

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Erol Yılmaz AKÇAL (Rize)

İmar ve İskan Bakanı

Serbülent BİNGÖL (TBMM dışından)

Orman Bakanı

Selahattin İNAL (TBMM dışından)

Köyşleri Bakanı

Necmi SÖNMEZ (TBMM dışından)

Gençlik ve Spor Bakanı

Ali Adnan KARAKÜÇÜK (C.S. Üyesi, Maraş)

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 3 Cilt 19 Birleşim 16

Sayfa 434-443

16.12.1971 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Sabit Osman Avcı*

KÂTİPLER: *Bahri Karakeçili (Urfa)*

Enver Akova (Sivas)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Hükümet programını takdim etmek üzere Sayın Başbakan, buyurun efendim. (*Alkışlar*)

Sayın Başkan Büyük Meclisin Değerli Üyeleri,

12 Mart Muhtırası üzerine 26 Mart 1971 tarihinde kurulan ve Millet Meclisinin 7 Nisan 1971 tarihinde büyük bir çoğunlukla güvenoyuna mazhar olan partilerüstü Hükümet 3 Aralık 1971 günü istifa etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından Bakanlar Kurulunun teşkiline 07.12.1971 günü yeniden memur edilmiş bulunuyorum. Anayasamızın 102'nci maddesine uygun olarak seçilen Bakanların atanmaları 11.12.1971 tarihinde yüksek tasdike iktiran etmiştir. Memleketimizin içinde bulunduğu olağanüstü şartlar halen devam etmekte olduğundan, şimdi sunmakta olduğum Hükümet programı, daha evvel 7 Nisan 1971 tarihinde Yüce Meclisin güvenoyu ile tasvip edilen Hükümet Programı ile birlikte mütalaa etmenizi istirham ediyorum.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet Programları, güvenoyu verildiği takdirde Hükümetlerin ileride yapacakları işleri gösteren taahhütname niteliğinde belgelerdir. Yapacağımız işleri arz etmeden önce, aziz vatanımızın geleceği ve Parlamenter rejimin bekası bakımından önemli gördüğümüz hususları, yüksek takdirlerinize sunmayı ilk vazife sayıyorum.

Ülkemizde aşırı sol cereyanların komünizmin aşırı sağ cereyanların hilafetçiliğin şeriat esaslarına dayanan teokratik devlet kurma arzularının ve her çeşit bölücü faaliyetlerin kesinlikle karşısındayız.

Milletimizin ekonomik sosyal ve kültürel gelişmesinin Atatürk ilkelerine uygun reformcu bir görüşte sağlanmasını zorunlu görüyor ve görüş etrafında Cumhuriyetimizin bütün kuruluşlarının birleşmesi gereğine inanıyoruz.

Üzerinde görüş birliğine varılmasında yarar gördüğümüz diğer bir husus herkesin Cumhuriyet ilkelerine, demokratik Parlamenter rejime onun geleceğine inanası geleceğe ümit ve güvenle bakmasıdır. Memleketimizin sorunları demokratik

rejim içinde halledilmelidir. Bunun yapılabilceğini Parlamentomuzun ispat edecek güçte olduğu, kısa süre önce gerçekleştirilen Anayasa değışiklikleri sırasında bir defa daha görölmüştür. Memleketimizde siyasi iktidarların Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılacak serbest seçimlerle el değıştirmesi için gerekli şartların ve imkânların süratle sağlanmasına bütün gücümüzle çalışacağız.

Partilerüstü Hükümet olarak hiç bir partiye mal edilemeyecek olan icraatımızın yürütülebilmesi memleketimizi içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik bunalımdan kurtaracak reformların gerçekleştirilebilmesi için, geçmişte yapılan hataların tenkit ve münakaşasının bir yana bırakılması, Parlamento ile Hükümet ilişkilerinde tam bir anlayış ve ahenkli bir çalışma havasının hakim kılınması lüzumuna inanıyoruz. Anayasamızın hükümlerine göre demokrasimizin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerimizin birbirlerini yıpratma yerine memleket sorunlarının çözümlemesi yönünde birleşeceklerini ümit ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Ekonomik kalkınma konusunda Anayasamızın ruhuna uygun düşen sarsılmaz kanaatimiz şudur; Türkiye'nin ekonomik kalkınması demokratik rejim içinde ve karma ekonomi sistemine dayanılarak başarılabilir. Ekonominin kamu kesimiyle özel kesimi birlikte yaşayacak her iki kesimin yatırım faaliyetleri sonucu plan ve programlama öngördüğü kalkınma hedeflerine ulaşılacaktır. Özel sermayenin kalkınma planlarına uygun yatırımlara yönlmesi için gerekli güven ortamının sağlanmasına çalışılacaktır.

Devlet sektörüne ne kadar önem veriliyorsa, özel sektöre de aynı önemin verilmesi lüzumuna inanıyoruz. Özel sektörün de bu anlayış içinde memleket menfaatlerini ön planda tutarak kendisine düşen görevleri noksansız olarak ve gecikmeden yerine getirmesini bekliyoruz.

Hükümetimiz özel sektör yatırımlarının süratle gerçekleşmesi ve ihracatımızın artırılması için gerekli teşvik tedbirlerini alacaktır. Bu maksatla mevcut tecrübelerden ve evvelce bu konuda yapılmış olan çatışmalardan faydalanarak bir kanun hazırlanacak ve Meclislere sunulacaktır.

Bu münasebetle sosyal adalet esaslarına ve bilhassa gelir dağılımının daha adil bir hale getirilmesine büyük önem verdiğimiz ve bunun gerçekleşmesini titizlikle gözeteceğimizi belirtmek isterim.

Kalkınmamızın gerçekleşmesi için ekonominin bütün imkânları seferber edilirken memleket şartlarına uygun bir istikrarın temini için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Yabancı sermaye konusunda bu sermayenin yurdumuzun menfaatlerine uygun olması esastır. Bu esasa dayanarak yabancı sermayenin kalkınma planlarımızın ve programlarımızın hedeflerine yönelen alanlara yatırım yapmasına müsaade edilecektir.

Hayat pahalılığı ile suni fiyat artışlarıyla haksız kazanç sağlayanlarla etkili şekilde mücadele edilecektir. Bu konuda gerekli iktisadi ve hukuki tedbirler alınacaktır.

Milli tasarrufların kalkınma plan ve programlarından öngörülen hedeflere uygun yatırımlara dönüşmesi için her türlü tedbir alınacak, sermaye piyasasının kurulmasına yardımcı olarak tasarıların süratle kanunlaştırılmasına çalışılacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Bilinmesinde fayda gördüğümüz diğer önemli husus, kanunların üstünlüğü ve kanunların hakimiyeti ilkesine olan mutlak bağlılığımızdır. Hiçbir kanunsuz hareket müsamaha ile karşılanmayacak kanuna aykırı fiil ve hareketlere karşı her alanda ciddi tedbirler alınacaktır.

Zorunlu haller dışında memurlar görevlerinden alınmayacak çalışkan, dürüst, ehliyetli devlet memurlarının güven içinde iş görmelerine gereken önem verilecektir.

Değerli arkadaşlarım,

12 Mart muhtırasından sonraki Hükümetin ne gibi şartlar içinde kurulduğu bilinmektedir. 8,5 ay gibi kısa bir süre içinde bu Hükümet önemli hizmetler görmüştür. Kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin uyanıklığı ve müzaheretini ile dışarıdan idare edilen anarşi ve şiddet eylemleri geniş ölçüde önlenmiş, suçluların büyük bir kısmı yakalanarak adalete teslim edilmiştir. Milletimizin huzurunu kaçıran demokrasimizin geleceğini tehlikeye düşüren ve eylemlerin kökünün kazınabilmesi için bunları yönetenlerin mutlaka yakalanarak adalete teslim edileceklerinden kimse- nin şüphesi olmaması lazımdır.

Dikta heveslilerinin, Türk Milletini parçalamak isteyenlerin demokratik hukuk devletini zorla devirmek peşinde koşan anarşistlerin ve tedhişçilerin 1961 Anayasasının getirdiği hak ve hürriyetleri kötüye kullanmalarını önleyecek Anayasa değişiklikleri bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Vatansever partilerimizin ve Yüce Meclis ve Senatonun Anayasa değişikliğinin gerçekleştirilmesi sırasında gösterdikleri birlik ve beraberliği şükranla karşıladığımızı huzurunuzda tekrarlamak isterim.

Bundan önceki Hükümetin iş başına gelmesinden sonra Yüce Meclislere sunulan ve kanunlaşan tasarılar az değildir. Sıkıyönetim Kanunu, Resmi Yüksek Okullar Kanunu, Serbest meslek sahipleri ve esnafla ilgili Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu bunlardan sadece birkaçıdır.

Geride, bıraktığımız 8,5 ay içinde Yüce Meclislere 35 kanun tasarısı sunulmuştur. Daha önce sunulmuş olup Hükümetçe benimsenmiş olanlarla birlikte bu sayı 50'yi geçmektedir.

Değerli Milletvekilleri,

Memleketimizi sürüklediği uçurumun kenarında 12 Mart Muhtırası durdurmuştur. Bu tarihten sonra partilerüstü hüviyette kurulan Hükümetimizin tedhiş ve anarşiyi önlemek ve Anayasamızın öngördüğü reformları gerçekleştirmek görevini üzerine aldığı bilinmektedir.

7 Nisan 1971 tarihinde Yüce Meclisin büyük çoğunluğu ile onaylanan Hükümet Programının (Toprak ve Tarım Reformu, Milli Eğitim Reformu, Mali Reform-

lar, Yabancı Sermaye, Hukuk ve Adalet Reformu, Asayiş ve Güvenliğin Sağlanması, Devlet kesimini yeniden düzenleme, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Dış Politika, Milli Savunma) başlıkları altına ve diğer kısımlarında yazılı işlerin bir an önce yapılması için büyük çaba gösterilecektir.

Sayın Cumhurbaşkanının Meclis Başkanlarına, bana ve Parti Liderlerine gönderdiği mektubun ekinde gösterilen işlerin yapılmasına önem ve öncelik verilecektir.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Güveninizi kazandığı takdirde Hükümetin önemle ve özellikle üzerinde duracağı ve bir an önce gerçekleştirmeye çalışacağı işlerin başlıcaları şöyle sıralanabilir:

Toprak ve Tarım Reformu, bir taraftan sosyal adalet diğer taraftan da verimlilik esasları gözönünde tutularak gerçekleştirilecek 20'nci yüzyıl gereklerine uymayan çağ dışı kalıntılara süratle son verilecektir.

Toprak ve Tarım Reformunu gerçekleştirirken yurdumuzun değişik bölgelerinin iklim ve toprak özellikleri, çeşitli tarım türleri gözönünde tutulmak suretiyle tarım işletmelerinin azami ve asgari büyüklükleri tespit edilecektir. Ayrıca, topraksız veya az topraklı çiftçilere dağıtılan arazilerin verimli tarım işletmeleri olarak yaşayabilmeleri için gerekli tedbirler alınacaktır.

Üretimin artırılmasını ve değerlendirilmesini sağlayacak kooperatiflerin kurulmasına ve teşvik edilmesine önem verilecektir.

Nüfusumuzun büyük çoğunluğunun geçimini, milli gelirin yaklaşık olarak % 30'unu, ihracatımızın da en önemli bölümünü sağlayan tarım sektörüne layık olduğu değeri vereceğiz. Tarım sektörü iç ve dış piyasa şartları gözönünde tutulmak suretiyle yeniden düzenlenecek bu maksatla 5 yıllık planlarımızın öngördüğü şekilde bir tarım planlaması yapılacaktır. Yurdumuzda büyük potansiyeli bulunan ve hem memleket beslenmesi hem de ihracat bakımından fevkalade önem ve imkânlar arzeden hayvancılığın gelişmesi için her türlü tedbirler alınacaktır. Zirai kredilerin işler hale getirilmesi ve kontrollü kredi sisteminin geliştirilmesi yoluna gidilecektir.

Devletin tarım sektöründe öncülük etmesi esastır. Bu alandaki çalışmalar hızlandırılacak toprak reformu çerçevesinde tarımsal üretimin artırılması için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Devlet Üretim Çiftliklerinin daha geniş ölçüde faaliyette bulunmaları için yeni imkânlar sağlanacak, bu çiftliklerden bölgelerimizin tarımsal kalkınmalarında ve geliştirilmelerinde etkili olarak yararlanılacaktır.

Tarım Bakanlığı bu hedefleri geliştirecek bir hüviyetle çalışacaktır. Bakanlık tarım üretimini düzenlemek ve yürütmek görevi yanında memleketin tarım politikasına yön verecek şekilde faaliyette bulunacaktır.

Yedi ili içine alan haşhaş bölgesindeki afyon üreticisine mahsulünün karşılığı tazminat olarak ödenecektir. Aynı zamanda bu bölgedeki çiftçilere dahi iyi bir hayat seviyesi sağlayacak yeni yatırımlara gidilecektir. Bu yolda tedbirler alınmış ve alınmaktadır. Bunlar kısa sürede sonuç vermeğe başlayacaktır.

Ormanlarımız korunacak gözetilecek ve süreklilikleri sağlanacaktır. İleri ormancılık tekniği ile verimlerinin ve alanlarının artırılmasına çalışılacaktır. Orman topraklarında doğal dengenin sağlanması sosyal, ekonomik ve teknik icaplara göre yönetilmesi ve işletilmesi, verim gücü oranında bütünleşmiş, milli sermaye ile Orman Ürünleri Endüstrisi kurulması ve tüketim fazlasının ihracı için gerekli tedbirler alınacaktır.

Orman köylerinin sosyoekonomik sorunlarının çözümüne öncelik verilmesi üzerinde önemle duracağımız başlıca konulardandır.

Köy kalkınmasına önem verilecek altyapı hizmetlerinin hızla geliştirilmesine devam edilecektir. Su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi suretiyle tarımsal üretimi artıracak ve ekonomik gelişmeyi hızlandıracak tedbirlere öncelik verilecektir. Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş bulunan "Toprak ve su kaynaklarını geliştirme birlikleri" kanun tasarısının en kısa zamanda kanunlaştırılması bu amaca ulaşmayı sağlayacaktır.

Değerli Üyeler,

Eğitimle ilgili reformlar konusunda özel yüksek okulların üniversite ve akademilere bağlanması ve imam hatip okullarının orta öğretime dayandırılması ile ilgili kararlar korunacaktır. İlköğretimden üniversiteye kadar her öğretim düzeyindeki kuruluşları ve eğitimi kapsayan diğer kanunlar en kısa zamanda hazırlanarak Yüce Meclislerin takdirine sunulacaktır. Üniversiteler Kanunu Anayasanın 120 ve 129 uncu maddeleri ışığı altında ve üniversitelerle yakın bir işbirliği içinde hazırlanarak Yüce Meclislere sunulacaktır.

Her kademedeki öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerimizin Atatürk ilkelere uygun bir anlayış içinde yetişmeleri sağlanırken bu öğrencilerin sol ve sağ aşırı uçlar tarafından zihinlerinin bulandırılmaması ve ön yargılara saptırılmamasına üstün bir dikkat gösterilecek, ayrıca her kademedeki öğretim kurumlarından çıkacak öğrencilerin, ekonomik hayatımıza katkıda bulunacak şekilde üretici hale getirilmeleri için, gerekli tedbirler alınacaktır.

7 Nisan 1971 günü Büyük Meclisin onayladığı propaganda da işaret edildiği gibi sosyal adaleti gerçekleştirci bir vergi yükü dağılımının sağlanması, Kalkınma Planlarının öngördüğü yatırımların finansmanı için gerekli ek gelirlerin sağlanması ile mali idarenin güçlendirilmesi yönünde zorunlu kanuni değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca bankacılık sistemi ile sigortacılık konusunda en son gelişmeler gözönünde tutularak uzmanlarca hazırlanmakta olan değişiklikler kısa sürede değerlendirilecektir.

Emlak Vergisi değişikliği ile vergi kaybını önlemek için hazırlanmış olan Gelir Vergisi ve diğer vergi tasarılarının kısa zamanda kanunlaştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu konuda Parlamentomuzdan anlayış ve yardım beklemekteyiz. Ayrıca Büyük Meclise sunulmuş olan 1972 Bütçesinin ek finansman ihtiyacı yönünden de bunu zorunlu görmekteyiz.

Dış ticarete ihracatımızın artırılması hususuna büyük bir öncelik verilirken, ihracat ve ithalat işlemlerinin daha süratli bir şekilde yürüyebilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağını da belirtmek isteriz.

Yurdumuzun enerji politikası öncelikle öz kaynaklarımıza dayandırılacaktır.

Petrol Kanununun milli menfaatlere aykırı hükümleri süratle değiştirilecek ihtiyacımız olan petrolün milli petrol kuruluşumuz tarafından yurt içinde sağlanması temel hedef teşkil edecektir. Uygulamada görülen milli menfaatlere aykırı aksaklıklar düzeltilecek akaryakıt ana depolarının devletimizin her türlü ihtiyacını emniyetle karşılayabilecek durum ve kuruluşa kavuşması sağlanacak, boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda milli menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Tabii servet ve kaynaklarımızın Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ilkesini koyan Anayasamız hükmü ışığı altında maden arama işlerimiz yeniden düzenlenecek maden işleri ile görevli kuruluşumuz bu işleri etkili bir şekilde kontrol edecek duruma getirilecek, maden ihracatı Devlet ve Kamu kuruluşlarınca denetlenecek ve ihracatın ham cevhere kıyasla tam veya yarı işlenmiş ürünler şeklinde olmasına çalışılacaktır.

Enerji üretiminde yurt ekonomisine en uygun düşecek yakıt ve kaynakların kullanılmasına büyük önem verilecek ve Türkiye Elektrik Kurumu Yurdumuzdaki bütün enerjiyi üreten kuruluş haline gelinceye kadar, Kurum dışındaki şirketlerin, elektrik üretimi plan ve programına göre işletilmeleri sağlanacaktır.

Türkiyemiz artık hızlı bir sanayileşmeyi gerçekleştirebilecek düzeye ulaşmıştır. Eldeki bütün bilgiler bunu göstermektedir. Hükümetimiz hızla sanayileşmeyi sağlayacak en uygun iktisadi politikaları ve teşvik tedbirlerini azimle uygulayacaktır.

Modern kesim adı verilen sanayi kesiminin bilimsel şekilde geliştirilebilmesi, kaynakların en iyi tarzda kullanılabilmesi israfın ve gereksiz tekrarların önlenebilmesi iyi hazırlanmış projeleri ve sanayileşme programlarını gerektirir. Hükümet olarak biz, karma ekonominin kuralları içinde güçlü ve hızlı bir sanayileşme programını ulusumuza sunmak kararındayız.

Bu program genel olarak uluslararası ticaret koşullarından uzak, rekabet gücünden yoksun bir takım üretim birimlerini yaratmayacak nitelikte olacaktır. Başka bir deyimle, sınai mamul ve yarı mamuller ihracatımızı çok güçlendirecek işletmelerle ilgili sanayileşme programı yapacağız.

Ağır teçhizat veya fabrikalar imal eden sanayi tesisleri, harp sanayi, elektronik sanayi, gemi yapım sanayi, demir çelik sanayiinin ve petrokimya sanayiinin geliştirilmesi için büyük projeleri en kısa zamanda uygulama safhasına koymaya çalışacağız.

Sanayileşmenin ön şartlarından biri de yatırım kredisidir. Bunu gerçekleştirmek ise güçlü kalkınma bankalarının varlığını gerektirir. Böyle bir kalkınma bankasının kurulmasına derhal teşebbüs edeceğiz. Yüce meclislerin bu alanda bize yardımcı olacaklarına inanıyoruz.

Cumhuriyetimizin kurucusu büyük Atatürk bizlere çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak milli hedefini vermiştir. Böyle bir uluslararası ortam ve milli hedef içinde, teknolojiye çok büyük öncelik vermemiz gerekeceği açıktır. Bu sebeple sanayi Bakanlığına teknolojik gelişmeleri takip ve uygulama görevi verilmiştir.

Turizm sektörünün ana sorunu olan yatırım ve işletmeciliğin ön planda bulunduğu bir endüstri dalı haline getirilmesi amaç edinilecektir.

Deniz ve göl kıyıları herkesin istifadesine açık tutulacak, turistik nitelik taşıyan devlet topraklarının elden çıkarılmamasını ve bu nitelikteki özel mülkiyet konusu toprakların, sektörün gelişmesine imkân verecek belirli bir plan disiplini içerisinde kamu yararına uygun kullanılmasını sağlayacak idari mali ve kanuni tedbirler alınacaktır.

Sağlık kurumlarının ve personelinin yurt sathında dengeli bir şekilde dağıtılması çevre sağlığı, koruyucu hekimlik, aile planlaması, ana ve çocuk sağlığı ve yataklı tedavi hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması sağlık ve sosyal yardım politikamızın temel ilkeleri olacaktır.

İlaçta kalite ve fiyat kontrolü ilaç kullanımında israfın önlenmesi ilaç endüstrimizin hammadde yapımına ve ihracata yönelmesi için gerekli bütün tedbirler en kısa zamanda alınacaktır.

Büyük şehirlerimizde ve özellikle Ankara’da “kirli hava” probleminin ve kıyılarımızda günden güne artan “su kirlenmesi”nin kısa sürede pratik ve etkili tedbirlerle çözümlenmesi Hükümetimizin üzerinde hassasiyetle duracağı bir sorundur.

Sayın Milletvekilleri,

Genel Güvenlik Kuruluşları özellikle toplumsal olaylarda üzerlerine düşen görevleri yapabilecek biçimde güçlendirilecektir. Kadro bakımından yeterli, hareket yeteneği üstün, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir hale getirilecektir. Bilhasna toplum polisinin eğitimine önem verilecektir.

Büyük mal ve can kaybına sebep olan trafik kazalarını önlenmede etkili bir denetleme sisteminin geliştirilmesi ve trafik polisinin yetki, araç ve gereç bakımından da güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerimizin iç trafiğini modern yeraltı ve yer üstü ulaştırma araçlarıyla teçhiz etmek için ciddi girişimler yapılacaktır.

Derneklerin sosyal düzenimizde huzursuzluk yaratan faaliyetleri önlenerek, toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü grev ve lokavt ile ateşli silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanunlara tam saygı sağlanacak, uygulamadaki boşluklar giderilecektir.

Kaçakçılık olayları ile özellikle silah kaçakçılığı ile ciddi olarak mücadele edilecektir.

İl İdaresi ve Köy Kanunları ve idari taksimat konuları yeniden gözden geçirilerek gerekli yasama tedbirleri için teşebbüs yapılacaktır.

Mahalli idareler, özel idare ve belediyelerin kuruluş, fonksiyon ve kaynak konuları yeniden hizmet ve günün koşulları açısından değerlendirilecektir.

Parlamentomuzda görüşülmekte olan Belediye Gelirleri Kanunu tasarısının sonuçlandırılmasını rica etmekteyiz.

İdarenin tarafsızlığı kesin olarak sağlanacaktır. Her türlü kayırma, partizanlık ve iltimas önlenerek her çeşit yolsuzluklarla ciddi olarak mücadele edilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Çalışma hayatımızda huzuru sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Emekleriyle Türk Ekonomisine değerli katkıda bulunan işçilerimizle işverenler karşılıklı hak ve menfaatlerini dengeli bir şekilde korumak daha başlangıcında çözümlenmesi mümkün menfaat çatışmalarının Türk ekonomisine olumsuz etkilerini önlemek için Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunları İşçi ve İşveren teşekküllerinin de görüşleri tespit edilerek birbirini tamamlayan bu iki kanun arasındaki çelişmeler giderilecektir.

Yurt dışındaki işçilerimizin sorunlarını, çözmek yaşama şartlarını iyileştirmek ve her türlü sosyal haklarını korumak için daha etkili tedbirler alınacaktır.

Ulaştırma Sektöründe kara deniz ve hava ulaştırması ile haberleşme imkânlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

Nüfus artışının ve sanayileşmenin bir sonucu olarak hızla gelişen şehirleşmeye bilim ve memleket gerçeklerine uygun bir yön verilecek bölge ve şehir planlamasında çevre sorunlarının çözümlenmesine ve özellikle çevre sağlığına itina gösterilecektir. Az gelirli vatandaşlarımızın mesken edinme çabalarına yol gösterici ve destekleyici katkıda bulunulacaktır.

Gümrüklerimiz günün ihtiyaç ve icaplarına cevap verecek bir hüviyet ve seviyeye kavuşturulacaktır. Bu amaçla Millet Meclisi gündeminde bulunan Gümrük Kanunu tasarısının biran evvel kanunlaşmasını da Büyük Meclisten istirham etmekteyiz.

Tekel maddelerinin üretiminden satışlarına kadar ki aşamalarda bir taraftan yurt çıkarları diğer taraftan da Türk üreticisinin menfaatleri önemle gözetilecektir.

Gençlerimizi yarının milli görev ve sorumluluklarını yüklenebilecek üstün vasıflarla yetiştirmek, milli kalkınma çabamızın en verimli yatırımlarından biridir. Gençlere sağlıklı hayat şartları geniş bir dünya görüşü, köklü kültür imkânları sağlamak başlıca amacımızdır.

Çağdaş uygarlığa hızlı adımlarla ulaşabilmemizde rol oynayarak gençlere en verimli gelişim çağlarında fırsat eşitliği sağlanarak bütün milli kuruluşların iştirakiyle eğitim, sosyal refah, sağlık, çalışma ve dinlenme imkânları artırılabilecektir.

Türkiye’de sporun geliştirilmesine ve yaygın hale getirilmesine gereken önem verilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

1327 sayılı Kanunla değiştirilen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 800 bin kamu personeline çok yakından ilgilendirmektedir. Bu kanun noksanlarının tamamlanması, uygulamada, bilhassa intibak hükümlerinin uygulanmasında görülen hataların ve adaletsizliklerin süratle düzeltilmesi için meclislere sunulmuş olan tasarının bir an önce kanunlaşmasını Yüce Parlamentoda önemle istirham ediyoruz. Bu konuda Yüce Parlamentomuzun yardımcı olacağına inanıyoruz.

Siyasi Partiler Kanunu ile seçim mevzuatının geçirilen tecrübelerin ışığı altında, demokrasinin faziletine olan inancını pekleştirecek tarzda süratle ele alınmasına çalışılacaktır. Bunu sağlamak üzere Parti için demokratik denetimin daha etkili kılınması parti parasının partilerin tüzük ve yönetmelikleri ve parti amaçları doğrultusunda sarf olunması, Anayasa Mahkemesinin hesap denetiminin fiilen işler hale getirilmesi, parti içi seçimlerin dürüstlüğü yaygınlığı ve denetiminin daha iyi sağlanması ile ilgili tasarıların kanunlaştırılması konusunda partilerimizin ahenkli bir anlayış içinde tedbirler bulacağına olan ümidimizi bir defa daha tekrarlamak isteriz.

Resmi ilan rejiminin ıslahı işi ele alınacaktır. Basın suçlarında hapis cezalarının azaltılmasını, bunun yerine para cezalarıyla tazminatların fazlaştırılmasını sağlayacak tasarılar hazırlanarak Meclislere sunulacaktır.

1972 yılı sonunda 18 milyon vatandaşımızın televizyondan faydalanması için ilk adımlar atılmıştır. Bu alandaki gayretlerin hızla sürdürülmesi ve gelecek yıllarda bütün yurdumuzun televizyon şebekesi içine alınması sağlanacaktır. Televizyon hizmeti başlıca haberleşme, eğitim, kalkınma ve milli kültür hizmeti olarak yürütülecektir.

Televizyon alıcı cihazlarının yurdumuzda yapımı ve özellikle elektriği olmayan köylerimiz için pille çalışan televizyon alıcıları yapılması şimdiden ele alınmıştır.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Bundan önceki Hükümetin programında Hukuk ve Adalet Reformu başlığı altında öngörülen amaçlara ulaşılması için, gerekli idari ve kanuni tedbirlerin alınmasına devam olunacaktır. Bunlar arasında davaların süratle ve az masrafla sonuçlandırılmasını sağlayacak olanlara öncelik verilecektir. Adli zabitanın kurulması için başlatılmış olan çalışmalar da tamamlanacaktır.

Sihhatli bir toprak reformunun zorunlu unsuru olan kadastro çalışmalarının hızla sonuçlandırılması için, kadastro mahkemelerinin miktarı artırılacak özellikle Toprak Reformunun uygulanacağı bölgelerde bir ihtisas mahkemesi olarak Kadastro Mahkemeleri kurulacaktır.

Bundan başka adalet mekanizmasının Yüksek Hakimler Kurulunca etkili halde denetlenmesi sağlanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Dış politikamıza Atatürk ilkeleri yön vermeğe devam edecektir.

Milletlerarası ilişkilerimizi bağımsızlık, egemenlik, ülke bütünlüğüne saygı ve içişlere karışmama ilkeleri çerçevesinde, karşılıklı saygı ve işbirliği anlayışı ile yürüteceğiz. Bu ilişkilerde karşılıklı yararların adil bir denge içinde bulunmasına özel bir itina göstereceğiz.

Milletlerarası ilişkilerin Birleşmiş Milletler Yasasında yer alan ilkelere uygun bir şekilde geliştirilmesi başta gelen amaçlarımızdan olacaktır.

Türkiye üyesi bulunduğu Birleşmiş Milletler ve bu örgüte bağlı ihtisas teşekküllerinin ve Avrupa Konseyi, Ortak Pazar gibi milletlerarası kuruluşların çalışmalarına faal ve yapıcı bir şekilde katılmaya devam edecektir.

Ortak savunma örgütü olan Kuzey Atlantik ittifakının güvenliğini artırmaktaki önemli rolü devam etmekte ve aynı zamanda Avrupa'da "Detant"ın gerçekleşmesine de etkili bir şekilde yardımcı olmaktadır. Bu örgütün karşılaştığı sorunları amaçlarına uygun bir dayanışma ve düşünce birliği içinde çözümlemeye çalışması, devamlılığının ve sağlamlığının gerçek teminatı olacaktır.

Avrupa'da güvenilir bir barış ve işbirliği ortamının gerçekleştirilmesine yönelen teşebbüslere ve bugün olumlu yola girdiği izlenimini veren gelişmelere, Türkiye iyi niyetli yapıcı ve gerçekçi bir tutumla katkıda bulunmaya devam edecektir.

Balkan ülkeleri ile olan çok yönlü ilişkilerimizi geleneksel iyi komşuluk anlayışı içinde, geliştirmeye gayret sarf edeceğiz.

Yakın dostluk ve ittifak bağlarımız bulunan A.B.D. ile ilişkilerimizi karşılıklı anlayış ve saygı esasları çerçevesinde daha da geliştirmek arzusundayız.

Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizi dış politikamızın ana ilkelerine uygun şekilde geliştirmek için iyi niyetle çaba harcamaktan geri kalmayacağız.

İran ve Pakistan ile mevcut yakın ve dostane ilişkilerimizi esasen yürütmekte olduğumuz çok taraflı işbirliği ile daha ileri seviyelere ulaştırmaya çalışacağız.

Müttefikimiz Pakistan'ın içine itildiği fevkalade şartlardan Hükümet ve Millet olarak büyük üzüntü duyuyoruz. Bu dost ve kardeş ülkenin milli bütünlüğüne yönelen tehlikelerden başarı ile kurtulması için Türkiye kendisine destek olmaya çalışacaktır.

Arap ülkeleri ile uzun yılların meydana getirdiği geleneksel bağlarımızı daha da kuvvetlendirmek dileğimizdir.

Orta Doğu anlaşmazlığının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 22 Kasım 1967 tarihli kararı çerçevesinde bölgeyi bir an önce barış ve istikrara kavuşturacak adil bir çözüme bağlanmasını arzu ediyoruz.

Çin Halk Cumhuriyeti ile kurduğumuz ilişkilerin dış politikamızın ana ilkeleri çerçevesi içinde yürütülmesini öngörmekteyiz.

Asya, Afrika memleketlerinde gelişmekte olan ilişkilerimize de önem vermekteyiz ve bu yöndeki gayretlerimize devam edilecektir.

Avrupa ekonomik topluluğu ile ortaklığımızın geçiş döneminde uygulanacak belgelerin onaylanmasına ilişkin kanun tasarısı 22 Temmuz 1971 tarihinde Yüce Meclislerce kabul edilmiş ve katma protokolün ticari hükümleri de 1 Eylül 1971 tarihinde geçici anlaşma ile yürürlüğe konulmuştur. Bu belgelere yurdumuz bakımından elverişli imkânlar eklenmesi yolunda girişimler yapılmış ve ilk olumlu sonuçlar alınmıştır. Anlaşmalarda öngörülen imkânlar çerçevesinde aynı yönde çalışmalar sürdürülmektedir. Toplulukların genişlemesi ve genel preferanslar çerçevesinde bu çalışmalarımızın somutlaştırılmasına gayret gösterilecektir.

Avrupa toplulukları ile ilişkilerimizi 1963 Ankara Anlaşmasında yer alan amaçlara ulaşacak şekilde geliştirmek azmindeyiz. Bu çerçevede iç planda da gerekli tedbirleri süratle ele almak ve kalkınma gayretlerimize buna göre yön vermek durumundayız.

Ortak Pazara tam üye olmadan önce, katma protokolde ve diğer anlaşmalarda milli sanayimizin gelişmesine engel olacak mahiyette uygulamalarla karşılaşılmasın için gerektiğinde karşılıklı müzakerelerle ayarlamalar yoluna gidilecektir.

İkinci Dünya Savaşından sonra kabul edilen Dünya Para Sisteminde görülen aksaklıklar ve ortaya konan yeni ihtimaller dikkatle izlenecek ve yurdumuz çıkarları açısından en isabetli yolda değerlendirmeler yapılacaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Kıbrıs sorunu Hükümetimizin antlaşmalar çerçevesinde ve Türk Toplumunun haklarını sürekli olarak teminat altına alacak şekilde bir çözüme ulaştırılması için hiç bir gayreti esirgemeyeceği ulusal davamızdır. Bu soruna ilgili tarafların hak ve çıkarlarını bağdaştıracak bir çözüm şekli bulunabilmesi, aynı zamanda Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin eski dostane gelişme düzeyine oturtulmasına büyük ölçüde yardımcı olacaktır.

Üç yılı aşkın bir süreden beri devam ettiği halde olumlu bir sonuca ulaşamamış olan toplumlararası görüşmelerin saplandığı çıkmazdan kurtarılacak yapıcı bir yola sevk edilmesi için Türkiye ve Yunanistan'ın katılmaları ile genişletilmiş bir çerçevede devamlarının olumlu bir formül olduğunu düşünüyoruz. Bu formülün uygulama alanına intikal ettirilmesi için temas ve çalışmalar devam etmektedir.

Açıkça tekrarlamak isterim ki Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk toplumunun antlaşmalarla tanınmış bulunan haklarına yapılabilecek herhangi bir yeni saldırı, bir oldu bitti, Türk Milletini tek vücut halinde ve bütün gücü ile karşısında bulacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar, "bravo" sesleri)

Milli varlığımızın başlıca teminatı olan Milletçe güven duyguları ile bağlı bulunduğumuz Silahlı Kuvvetlerimizin yurt savunmasında ve milli güvenliğin sağlanmasında şerefli görevini yerine getirebilmesi için daima kudretli ve kuvvetli bir halde bulundurulması başlıca hedefimiz olacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin savaş araç ve gereçlerinin yurt içinden sağlanması hususundaki ciddi çalışmaları devam ettireceğiz. Bu hedefe varıncaya kadar Silahlı Kuvvetlerimizin modern tekniğin bu alandaki imkânlarından faydalanmaya devam edebilmesini sağlamak üzere gerekli teşebbüsleri ve çalışmaları yapacağız.

Bu arada savunma hizmetlerinin gereği gibi yürüyebilmesini sağlamak amacı ile hazırlanmış olan kanun tasarıları ile Anayasamızda yapılan son değişiklikler sebebi ile Silahlı Kuvvetlerimizi ilgilendiren mevzuatta yapılması zorunlu görülen ve belli bir süre içinde kanunlaşması gereken tadilata ait olup kısa bir süre içinde Yüce Meclise sunulacak olan kanun tasarılarının süratle kanunlaştırılmasını bilhassa istirham edeceğiz.

Sayın Milletvekilleri,

Sözlerimin sonuna gelirken şu hususları tekrarlamak isterim. Bundan önceki Hükümet gibi bu Hükümet 12 Mart 1971 tarihinde Silahlı Kuvvetlerimiz adına verilen muhtıranın ışığında kurulmuştur. 7 Nisan 1971 günü Millet Meclisinin 321 oyu ile güvenini kazanmış olan ve Hükümetin 3 Aralık 1971 günü istifası dolayısıyla uygulamasının tamamlanmasına vakit kalmamış olan programı bu Hükümet de çalışmalarına esas olarak benimsemektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın 7 Aralık 1971 tarihinde Senato ve Meclis Başkanları, siyasi parti liderleri ve Başbakanlığa gönderdikleri mektup ve onun eki olan reform ve iş esasları da Hükümetimize ışık tutacaktır. Programımızın temeli yurdumuzun acele ihtiyacı olan reformları Atatürkçü bir anlayışla hazırlama gayretlerini ara vermeden sürdürmek, kısa zamanda bitirmek ve parlamentomuzun taktirine sunmak düşünce ve kararındadır.

Reformları gerçekleştirmek çabalarımızda Parlamentomuzla Anayasanın çizdiği hak ve yetki sınırları içinde işbirliği yapmaktan başka bir yol tanımıyoruz. Hükümet tasarıları hazırlayacak Meclislerimize sunulacaktır. Tartışma değiştirme kabul veya ret Parlamentomuzun en tabii hakkıdır. (A.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)

Hükümet olarak Cumhuriyet Senatomuzun Millet Meclisimizin, görevimizin yerine getirilmesinde desteğini yardımını teşvikini bizden esirgemeyeceğini umuyoruz. İçinde bulunduğumuz koşullar altında her zamankinden daha ağır sorumluluk yükleyen görevi bu umutla üzerimize aldığımızı bilhassa belirtmek isteriz.

12 Mart'ın öncesindeki ve sonrasındaki olağan dışı ortamdan ülkemizi en kısa sürede çıkarmak normal koşullara kavuşturmak normal işleyen bir demokrasi düzenine getirmek için biz Hükümet olarak hiç bir çabayı fazla bulmayacağız. Parlamentomuzla el ele, omuz omuza bu amaca doğru her gün yeni aşamaları geride bırakabileceğimize inanmak istiyoruz. Şunu önemle hatırlatmak yerinde olacaktır. Amaç Parlamentosuz serbest seçimsiz maskelenmiş veya açık bir dikta değildir. Tersine, serbest ve dürüst seçime ve çok partili demokratik rejime dayanan milli iradeyi ifsat etmeden milli meclisler kuran her anlamı ile hukuk devleti olan bir devlet düzeni içinde yaşamaktır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Aranılan devamlı kılınmak istenen huzurun ve sükunun vazgeçilmez şartlarından biri budur. Öteki de sosyal adaleti, refahı, vatandaşlar arasında yaygınlaştırmak, bunun içinde toprak ve tarım reformu, vergi ve maliye reformu, milli eğitim reformu, üniversite reformu, idare mekanizması reformu, adalet reformu gibi ana reformları yapmaktır. Bunlar başarılamazsa huzur ve sükun devamlı kılınmaz.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Esas çizgileriyle özetlemeye çalıştığım programımızı sunmuş bulunuyorum. Takdir Yüce Meclisindir. Kendim ve arkadaşlarım adına Yüce Meclisi saygı ile selamlarım. (A.P. C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Başbakan Nihat Erim tarafından kurulmuş bulunan Bakanlar Kuruluna ait Hükümet programı, Sayın Başbakan tarafından okunmak suretiyle, Yüce Meclise sunulmuştur.

Anayasamızın 103'üncü maddesi gereğince Hükümet Programı üzerindeki görüşmeler 20 Aralık Pazartesi günü saat 15.00'teki Birleşimde yapılacaktır.

Yarın, 17 Aralık Cuma günü saat 15.00'de normal gündemdeki konuları görüşmek üzere Millet Meclisimiz toplanacaktır. Hükümet programının görüşülmesine ait gündem, yarınki Birleşimin kapanışından sonra basılıp Sayın üyelere dağıtılacaktır.

Bu sebeple, İçtüzüğün 84'üncü maddesi gereğince ve evvelki tatbikatlar ve bir kere Yüce Meclisin almış olduğu karara da uyularak, Hükümet programı üzerinde söz isteyen siyasi parti grupları ve Sayın üyeler - şahısları adına - 18 Aralık Cumartesi günü saat 09.00'dan itibaren Kanunlar Müdürlüğünde söz sırasını kaydettireceklerdir.

Gündemde başka bir konu olmadığından, 17 Aralık 1971 Cuma günü saat 15.00'de toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 15.55

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 11 Cilt 1 Birleşim 11
Sayfa 166-174
16.12.1971 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Mehmet Ünalı

KÂTİPLER: Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Kudret Bayhan (Niğde)

Açılma Saati: 15.00

BAŞKAN — 11'inci Birleşimi açıyorum.

Divan tarafından yapılan sayıma göre müzakere nisabı olmadığından, 45 dakika sonra tekrar toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum efendim.

Kapanma saati: 15.10

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Mehmet Ünalı

KÂTİPLER: Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Kudret Bayhan (Niğde)

Açılma Saati: 15.55

BAŞKAN — 11'inci Birleşimin 2'nci oturumunu açıyorum.

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.

(Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Yeter sayı vardır, müzakerelere başlıyoruz.

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Başbakan Sayın Nihat Erım tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun hazırlamış olduğu Hükümet programını, Sayın Başbakan Nihat Erım okuyacaklardır.

Buyurunuz efendim. (*Alkışlar*)

II. Erım Hükümetinin Programı Millet Meclisinin 16.12.1971 tarihli 16'ncı birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.

BAŞKAN — Yüce Senatonun muhterem üyeleri, İkinci Nihat Erım Hükümetinin programı Sayın Başbakan Nihat Erım tarafından Yüksek Heyetinize takdim edilmiştir. Takdimi yapılan bu Hükümet programının müzakeresine 21.12.1971 Salı günü saat 15.00'te İçtüzüğümüzün 130'uncu maddesi gereğince başlanacaktır.

Yüksek Heyete saygı ile duyururum.

Kapanma Saati: 17.00

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 19 Birleşim 18****Sayfa 496-542****20.12.1971 Pazartesi****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER:** *Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)**Kenan Aral (Tunceli)***Açılma Saati:** 15.00**Hükümet Programının Görüşülmesi**

BAŞKAN — Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu programının görüşülmesine başlıyoruz efendim.

Evvelâ grupları adına söz alan ve sonra da şahısları adına söz alan Sayın üyelerin söz sıralarını arz ediyorum:

Demokratik Parti Grubu adına Sayın Ferruh Bozbeyle, Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Kemal Demir, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Orhan Dengiz.

Şahısları adına; Sayın Hüseyin Abbas, Sayın Mehmet Emin Durul, Sayın Şevket Doğan, Sayın Yavuz Acar, Sayın Hasan Tosyalı, Sayın Mevlüt Ocakçıoğlu, Sayın Nebil Oktay, Sayın Mustafa Timisi, Sayın Ethem Kılıçoğlu, Sayın Hasan Değer, Sayın Âdil Yaşa, Sayın İlyas Kılıç ve Sayın Ata Topaloğlu.

Söz, Demokratik Parti Grubu adına Sayın Ferruh Bozbeyle'de, buyurun Sayın Bozbeyle. (D.P. sıralarından şiddetli alkışlar)

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) —

Muhterem milletvekili arkadaşlarım;

İkinci Erim Hükümeti huzurunuzdadır ve programları yüksek tetkik ve takdirlerinize sunulmuştur. Biz genel çizgileriyle içinde bulunduğumuz durumu biraz da geriden başlayarak ortaya koyduktan sonra düşüncelerimizi ve eleştirilerimizi arz etmeye çalışacağız.

Memleketimizin bugün içinde bulunduğu durum nedir? Devlet ve millet olarak hangi meselelerle karşı karşıyayız? Bu meseleleri nasıl bir çözüme bağlayacağız?

Bütün bu suallere cevap vermek ve Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu iyice anlayabilmek için, 12 Mart 1971 tarihinden bu yana geçen zamanın doğru bir değerlendirmesinin yapılmasını faydalı buluyoruz.

Türkiye, 1971 yılı içinde iki büyük siyasi buhran geçirmiştir. Bunlardan biri, 12 Mart 1971 müdahalesine müncer olan siyasi buhrandır. Diğer ise, İkinci Erim

Hükümetinin de doğuşunu içine alan olaylar zincirinin meydana getirdiği siyasi buhrandır.

12 Mart muhtırası, memleketimizin anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içinde olduğunu, kamuoyunun umutsuzluk içinde bulunduğu, Türkiye'nin geleceğinin ağır bir tehlike içine düşürüldüğünü bildirmiştir.

Türkiye'nin bu durumdan çıkması, meseleleri partilerüstü bir anlayışla değerlendirecek, kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili de istenmiştir.

Kurulan Birinci Erim Hükümeti, bilindiği gibi Yüce Meclisten büyük çoğunlukla güvenoyu alarak göreve başlamış, 8,5 aya yakın bir süre içinde görevde kalmıştır.

Burada hemen belirtmek isteriz ki, Birinci Erim Hükümeti, 12 Mart muhtırasının 2'nci maddesinin tasvip ettiği espriye uygun olarak kurulamamış, iş başında kaldığı süre içerisinde bu manaya göre de görev yapamamıştır. Geçen zaman bizi, Demokratik Parti olarak doğrulamış, Birinci Erim Hükümetinin programı hakkında, 5 Nisan 1971 tarihinde, partimiz adına yapılan konuşmada ileriye sürülen görüşleri haklı çıkarmıştır.

Birinci Erim Hükümetinin iş başında kaldığı devrede:

Emniyet ve asayiş; sıkıyönetim sayesinde büyük ölçüde sağlanmıştır. Ancak, çok zaman bazı hükümet üyelerinin davranışları, maalesef tehlike mihraklarının kurutulması, huzuru bozan ve devlet hayatına kasteden hareketlerin bir daha tekrerrür edemeyeceği bir vasatın sağlanması istikametinde olamamıştır. Hattâ belirtmek gerekir ki, bazı icraat, sıkıyönetim makamlarının icraatına ters düşer mahiyette görünmüştür.

Bu dönemde, Parlâmento ve Hükümet, münasebetleri de normal olmamıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinin geleneklerine ve Anayasanın kurmuş olduğu hiyerarşiye göre hür seçimler sonucu teşekkül eden meclislere dayalı ve bu meclisin murakabesinde bulunan bir hükümetin varlığı esastır. Halbuki Birinci Erim Hükümeti, kuruluş, zihniyet ve davranış bakımından, bu manaya ters düşmüştür. "Hükümet emrinde bir Meclis" düşünce ve davranışı, Parlâmento-Hükümet münasebetlerini çıkmaza sokmuştur.

Birinci Erim Hükümeti, Hükümet programında kendisine "Reform Hükümeti" vasfını vererek ortaya çıkmıştır. Hükümet programına göre, reformlar için "aşamalı bir strateji" uygulanacaktı. Bu stratejinin ilk aşaması altı ay olacaktı. Bu altı aylık bir aşamada, ilk üç reform, (Toprak, millî eğitim ve malî reformlar) hakkında kesin kararlar alınıp, bunların hemen uygulanmasına geçilecekti. Aradan geçen 8,5 aylık süre içinde Parlâmentoya, "reform tasarısı" adı altında sadece "Toprak reformu ön tedbirler tasarısı" sevk olunmuştur. 23.9.1971 tarihinde Sayın Erim, sıkıyönetimin uzatılması münasebetiyle yaptığı konuşmada, "Yarıncıdan itibaren reform tasarılarını birbiri ardı sıra Büyük Meclise takdim edeceğiz" dediği halde, bu tarihten sonra da her hangi bir "reform tasarısı" Parlâmentoya sevk edilmemiştir.

Bu dönem içinde, memleketin ihtiyaçlarını karşılayacak, halledilmesi icabeden önemli meselelerini çözecek diğer kanun tasarılarının da Parlâmentoya sevk edildiğini iddia etmek mümkün değildir. Hele sevk edilip, akabinde geri alınan tasarılar ve asla tervici mümkün olmayan bu tutum, siyasi, sosyal ve bilhassa ekonomik hayatta tahribat dahi yapmıştır. Buna, Emlâk Alım Vergisi hakkında sevk edilen tasarıyı bir misal olarak gösterebiliriz.

Bazı Hükümet üyelerinin birbiriyle çelişen memleket gerçeklerine ters düşen, hattâ bir mânada ideolojik davranış, beyan ve kararları, sosyal ve iktisadi hayatı çıkmazlara sokmuş, memleketin içinde bulunduğu iktisadi krizin artmasına ve ağırlaşmasına vesile olmuştur.

Yatırımlar durmuş, özel teşebbüs küstürülmüş, özel kaynak ve sermaye ürkütülmüştür.

Gizli ve açık işsizlik daha da artmıştır. Bugün resmî beyan ve rakamlara göre işsiz sayısı iki milyonu geçmiştir.

Fiyatlar, büyük bir süratle yükselmiş, hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı artmıştır. Hayat pahalılığı, Personel Kanununun getirdiğini, fazlasıyla alıp götürmüştür.

Türk memuruna, memnuniyet yerine tedirginlik getiren Personel Kanununun aksaklıkları giderilememiştir.

Suiistimallerle, müessir ve açık bir mücadele yapılamamıştır.

Yapılan ısrarlı ikazlara rağmen, idareyi tedirgin eden, 12 Mart muhtırası ile de ideolojik bakımdan bağdaştırılması kolay olmayan tasarruflara ve tâyinlere devam olunmuştur.

Yukarda Türkiye'nin 1971 yılında iki büyük siyasi bunalım geçirdiğini söylemiştik. 1971 yılında geçirilen "Sonbahar siyasi buhranı", açıkça belirtmek gerekir ki, biraz da Hükümet Başkanının, daha evvelce hâdiselere teşhis koyamamasından, bu hâdiseleri doğru değerlendirememesinden ve tutarlı hareket edememesinden ileri gelmiştir. "Rejim buhranı" şeklinde gelişen bu buhranın bugün için geçiştirildiği zannedilse bile, bu buhranın siyasi ve iktisadi hayatta bıraktığı, uzun zaman giderilmesi mümkün olmayan derin yaralar ve pürüzlü meseleler mevcuttur.

Birinci Erim Hükümeti, kuruluşunda yapılan hatalar yüzünden ahenkli ve tutarlı bir hüviyette doğamamış ve 12 Mart sonrasında kendisine açılan krediyi iyi bir şekilde değerlendirememiştir. İşbaşında kaldığı süre içerisinde, kendisine vücut veren 12 Mart muhtırasının ikinci maddesinde belirtildiği şekilde, meseleleri partilerüstü ve tarafsız bir anlayış içerisinde ele alamamıştır. Bu sebeple, geçen zaman içinde süratle yıpranmış, Türk toplumunun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik huzursuzlukları giderememiş, kamuoyunu umutsuzluktan kurtaramamıştır.

Nihayet bu Hükümet için, onbir bakanın bilinen gerekçe ile toplu halde istifaları neticesinde, toptan istifa etmekten başka çare kalmamıştır. Bu bir dağılma ve tükenmedir. Zamanında istifa bu tükenmişliği belki önleyebilirdi. Zira Meclisimizce de hukuki bir güvensizliğe mâruz kalmamıştır; kendi kendini tüketmiştir.

Devlet ve Millet olarak, 12 Mart 1971 noktasında hangi meselelerin karşısında bulunuyorsak, İkinci Erim Hükümetinin programının müzakere edildiği şu anda da, ayın meselelerle karşı karşıya bulunmaklaıyız. Hattâ bir mânada, geçen zaman, meseleleri daha da ağırlaştırana, Demokratik Anayasa nizamı bakımından, Hükümetin kuruluş talihinden çok gerilere gidilmiştir.

Bugün Türkiye'mizin içinde bulunduğı durum kalın çizgileriyle budur. Bu durumdan biran önce kurtulmak, demokratik kuralların tam ve kâmil mânasıyla işler hale gelmesini sağlamak hepimizin görevidir. Bu milli bir arzudur. Milletimiz bunu beklemektedir.

Önemli olan bu gerçeğe ulaşabilmek için takip edilecek yolu iyi tâyin edebilmektir. Bu yol demokratik Anayasa kuralları içinde vardır. O halde demokratik Anayasa kuralları içinde görev yapacak, güçlü ve inandırıcı bir Hükümetin kurulması esastır. Bu Hükümet gerçek anlamıyla güçlü ve inandırıcı olmalıdır. Gücünü ve desteğini Parlâmentomuzdan almalıdır. Parlâmentomuz milli itimada, milli desteğe sahiptir. Bu konuda Birinci Erim Hükümetinin kuruluşu, çalışmaları ve 8,5 aylık dönemi içinde yaşanmış olaylar doğru değerlendirilmeli ve gerekli dersler çıkarılmalıdır.

Birinci Erim Hükümeti kendini, kuvvetli, inandırıcı, tarafsız ve partilerüstü bir Hükümet olarak takdim etmişti. Kuruluşu itibariyle Meclisler dışı üyeler çoğunluktaıdı. Teknisyenler siyasi hizmete çağrılmıştı. Böylece partilerüstü Hükümet kurulmuştur. Bu noktada "partilerüstü tutum" ibaresinin partilerüstü Hükümet şeklinde ele alındığına ve yanlış yorumlandığına işaret etmek isterim.

12 Mart muhtırasında yer bulan inandırıcı ve kuvvetli Hükümet meselesini bu açıdan tahlilde fayda mütalâa etmekteyiz.

Anayasamızın 102'nci maddesine göre Başbakan T.B.M. Meclisi üyeleri arasından atanır.

Bu maddeye göre aslolan Hükümet teşkilinde Başbakanın atanmasıdır. Zira Hükümeti meydana getiren kurul üyelerini seçmek hakkı Başbakan tâyin olunan zata aittir. Demokratik parlamenter rejimlerde işleyiş böyledir. Bundan dolayıdır ki Hükümetler Başbakanın ismiyle anılırlar. Nitekim bugün de Birinci Erim, İkinci Erim Hükümetleri diye anılmaktayız.

102'nci maddenin gerekçesinde (Hiç olmazsa Başbakanın seçmenler önünde sorumluluğunun tecelli edebilmesi için) kaydı vardır. Bu gerekçeden de anlaşılacaktır ki seçmenler önünde dahi önde gelen sorumlu, Başbakanın ta kendisidir. Anayasanın 102 ve müteakip maddelerinin tamamı bu istikamette tedvin olunmuştur, öyleyse kuvvetli ve inandırıcı bir Hükümetin meydana gelebilmesi için evvel emirde Başbakanın kuvvetli ve inandırıcı olması lâzımdır. Oysa Başbakanın gerek Parlâmento içinde gerek Parlâmento dışında vâki beyanları, tutum ve davranışları sözü geçen bu iki vasıf bakımından bizi düşündürmektedir.

Anayasanın 58'nci maddesindeki asli mânaya göre Parlâmento, esasında siyasi partilerden tereküp eder. Ve aslında da Hükümetler siyasi partilerden kurulurlar.

Bu esas muvacehesinde partilerüstü Hükümet deyimini mânalandırmakta güçlük çekiyoruz.

Bizim sistemimize göre Hükümetler ya sadece bir siyasi partiye dayanırlar, ya da birkaç siyasi partiye dayanmak suretiyle koalisyon hükümetlerini meydana getirirler. Bir siyasi teşekkül çoğunlukta ise ve bu çoğunluğu ile güvenoyu alabilecek güçte ise o çoğunluk partisi tarafından Hükümet meydana getirilir. Bu hal yoksa birden fazla partinin iştiraki bir Hükümetin kurulmasını gerektiriyorsa bu takdirde de koalisyon meydana gelir.

Tek partiye dayanan Hükümetin Başbakanı için aslanan, partisinin program ve seçim beyannamesini esas alarak ve bunu gerçekleştirebilecek arkadaşlarını da seçerek Hükümeti teşkil etmesidir.

Başbakan, bu takdirde dahi tam yetkiyle mücehhez değildir. Tüzüğüne göre yetkili organlarıyla istişare yapmak mecburiyetindedir. Yetkili organlarının arzu ve temayülleri parti içi tesanütü nazara almak zorunluluğuyla karşı karşıyadır. Yani Hükümet teşkilinde Başbakan, bir değil birden fazla kayıtlara tabidir.

Koalisyonda ise genellikle Başbakan dilediğini Bakanlar Kuruluna almak imkânına sahip değildir. Koalisyon kanatlarını teşkil eden partilerin gösterdikleri zevatı kabinesine almaya mecburdur. Zira koalisyon asgarî mânada bir anlaşmaya müstenittir. Bu anlaşmanın temelini de siyasi partilerin millete vâki taahhütlerinin haddi asgarisi teşkil eder. Öyle ise Bakanlar Kuruluna girecek üyelerin bu haddi asgariyi gerçekleştirebilecek güçte olmaları lâzımdır. Yani o siyasi partilerin kendi görüşlerine nazaran kuvvetli inandırıcı oldukları kabul edilen kişiler Bakanlar Kuruluna verilir.

Bütün bunlardan çıkan netice şudur ki, koalisyon Başbakanı serbest iradesine dayanan bir seçim hakkına sahip değildir. Böyle bir hükümetin programını da Başbakan dilediği hudutlarda çizmek imkânı içinde değildir.

Sayın Nihat Erim'in her iki hükümetin teşkilinde de bu nevi kayıtlara bağlı olduğunu kimse kabul edemez. Sayın Erim ilk hükümetini teşkilde partilere dönmüş, sizin içinizden istediğim kadarını ve sadece istediklerimi Bakanlar Kuruluna alırım, benim seçme hakkına müdahaleniz bahis konusu olamaz, demiştir. Hükümete katılan siyasi partiler de bu talebi kabul etmişlerdir.

Ayrıca Sayın Nihat Erim, hükümetine katılan siyasi partilere, benim programıma karışamazsınız, sizlerin programınız ve seçim beyannameleriniz beni ilgilendirmez. Sadece kendi görüşüme uygun bir hükümet programı hazırlarım, siz de bunu tasvip edersiniz, demiştir. Hükümetine katılan siyasi partiler bu konuda da Sayın Erim'e açık bono vermişlerdir.

Bundan çıkan mâna şudur: Sayın Erim, hiçbir kayda ve şarta tabi olmadan Başbakan olmuştur. Öyleyse kendi hükümetini kendi serbest iradesine göre seçmiş, programını da bu esasa uygun olarak hazırlamıştır.

Durum bu olunca, eleştirilerimizde sık sık Sayın Başbakanın konuşmalarına ve tutumuna atıflar yapmaya mecbur kalacağız. Eleştirilerimiz bu tutuma yöneltilmiş olacaktır.

İşte Sayın Başbakanın, bakanları seçme ve programı hazırlama yönünden sahip olduğu geniş imkânları sonunda, kurulup güvenoyu almış olan Birinci Hükümeti içinde, kısa zamanda ihtilâflar başlamış ve zaman içinde şiddetini artırmış, istifalar baş göstermiştir. Boşalan bakanlıkların yerine yeni bakan tâyini için Anayasamızın koyduğu 15 günlük süre, Anayasa anlayışı dışında kullanılarak, Bakanlar Kurulu dama taşı gibi oynatılmışlardır. Arkasından 11 Bakanın istifası vuku bulmuştur. Bu bakanların istifa gerekçeleri incelendiğinde, kendilerinin Başbakanla ters düştükleri görülür. Oysa Sayın Başbakan Türk kamuoyuna bu kişileri beyin takımı olarak takdim etmiştir. Bu beyin takımının istifasını ise Sayın Erim (duruma muttali oldum) diye karşılamıştır.

Demek ki, Sayın Nihat Erim'in her türlü kayıt ve şarttan azade olarak serbest iradesiyle seçtiği ve beyin takımı diye nitelendirdiği bakanları için bile Sayın Erim, kuvvetli ve inandırıcı bir Başbakan olarak kabul edilememiştir. (*D.P. sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar*)

Kuvvetli ve inandırıcı bir Başbakan, kuvvetli ve inandırıcı kişileri seçmek hakkına kayıtsız şartsız sahip olduğu halde Başbakan bu imkânı dahi kullanamamıştır. Kaldı ki, bizim görüşümüze göre kuvvetli ve inandırıcı bir hükümet Başbakanının şartsız ve kayıtsız seçme hakkıyla terkip olunan bir hükümet değil, siyasi partilerin ortak görüşlerine dayanan bir hükümet kuvvetli ve inandırıcı hükümettir. Ancak böyle bir hükümet için parlâmentoya dayalı hükümet, deyiimi kullanılabilir.

Siyasi partiler, siyaset hukukuna göre programları ve seçim beyannameleriyle millete taahhütte bulunurlar. Bu, milletle siyasi partiler arasında hukukun deyiimiyle bir mukaveledir. Sayın Erim, siyasi partilerden bu mukavele ihlalini hiç değilse ihmalini istemekle kendisini olduğu kadar siyasi partileri de Anayasanın 56'ncı maddesinin, paralelinden ayırmaya çalışmaktadır.

Muhterem Arkadaşlarım;

Partilerüstü hükümet formülü üzerinde bir başka yanı daha ortaya koymak lüzumunu hissediyorum.

Adalet Partisi çoğunluktadır. Binaenaleyh, Hükümetin içinde çoğunlukta olması Parlâmentonun terekkep tarzının icabıdır. Nitekim Sayın Erim ilk hükümetinde bu partiden 5, sonraki hükümetine de 7 kişiyi almıştır. Fakat Sayın Erim ilk hükümetini dışarıdan aldığı ikinci hükümetine de hem dışarıdan, hem de Kontenjan Grubundan aldığı bakanlarla Adalet Partisini hükümet içinde azınlıkta bırakmak gayesini gütmüş ve bunda muvaffak da olmuştur. Parlâmento dışından bakan almak 102'nci maddenin müzakeresi sırasında serd edilen fikirlerden ve bu maddenin gerekçesinden de anlaşılacağı veçhile istisnai haldir. Sayın Erim bu istisnai hali çoğunluk partisini kabinede azınlıkta bırakmak için kullana gelmiştir. Bu hali müşahhas olarak ortaya koymakta fayda vardır.

Sayın Erim Başbakan olabilmek için C.H.P.'den istifa ettirilmiştir. Yani, tarafsız bir başbakan değil, tarafsızlaştırılmış bir başbakan olmuştur. (*D.P. sıralarından alkışlar*) Nitekim kendileri televizyona verdikleri mülakatta “Ben filhakika C.H.P. den istifa ettim, ama bu benim 40 yıllık fikirlerimi ret mânasına gelmez” demiştir. Hükümetine Parlâmento dışından bakan seçerken bu kırk yıllık fikirlerle hareket ettiği de bir gerçektir. (*D.P. sıralarından alkışlar*)

Meclisimizdeki oranın tersine Hükümet içinde C.H.P. temayülünde olanlar çoğunluktadır, A.P. liler azınlıktadır. İkinci hükümette de durum aynıdır. Bugünkü hükümetin de durumu aynıdır ve bugünkü hükümetin yakasının altında altı oklu rozet vardır.

M. KEMAL YILMAZ (Aydın) — Ayıp be... Ne ilgisi var bunların?

FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) — Muhterem Arkadaşlarım; Çok partili siyasi rejimlerde hükümetlerin siyasi partilerle olan ilişkileri fevkalâde önem taşır. Birinci Nihat Erim Hükümeti programı üzerinde Grubumuz görüşü Büyük Meclise sunulurken ifade ettiğimiz bir hususu tekrarlamakta fayda buluyoruz.

Hükümete katılan partiler; Hükümetin ne içindeyim, ne de dışındayım zihniyetiyle hükümetlerde görev almışlarsa bu hükümetlerin istikrarlı, müessir, devamlı olmaları mümkün değildir. Bu teşhisimiz zaman içinde doğruluğunu ispatlamış ve bir hükümet için çok kısa olabilecek bir sürede Birinci Erim Hükümeti çekilmek zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. O zamanki teşhisimizi tekrar ediyoruz ve bu hükümetin de aynı durumla karşı karşıya kalacağını ifade etmek istiyoruz. Zaman içinde cereyan etmiş olan hâdiselerin ışığı altında durumu başka türlü mütalâa etmekte de güçlük vardır. Bu konuda cereyan eden karşılıklı söz düellosu hepinizce malûmdur, bu şahsi çekişme Cumhuriyet Savcılığının dosyalarına intikal etmiştir.

BAŞKAN — Sayın Bozbeylî, konuşmanız yazılı olduğu için izin alayım efendim.

Sayın Bozbeylî'nin konuşması yazılıdır. Yazılı konuşmasının bitimine kadar devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurunuz efendim.

FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) — Muhterem Arkadaşlarım; Partilerüstü hükümet formülü konusunda görüşlerimizi arz etmeye devam ediyoruz.

Partilerüstü tutum ve anlayışla hareket edebilmek için mutlaka partilerüstü bir hükümet düşünmek zaruri değildir. Partiler arası bir tesanütle bütün partilerin önem ve öncelik verdiği meseleleri ve görüşleri bir araya getirmek ve partiler arası temel meseleler ittifakı yaratmak mümkündür, bugün için de mümkündür.

Partilerimizin önemli zamanlarda ve memleketimiz için öncelik taşıyan sorunlarda anlaşılamayacağı fikrinden hareket etmek yanlıştır. Partiler noktai nazar demektir. Partiler görüş açısı demektir. Partiler olmasa memleketi daha iyi idare ederdim düşüncesi, mektepsiz maarif idaresi düşünmek olur. Türk toplumunun

çok partili siyasi gerçeği kabul edişinden bu yana çeyrek asır geçmiştir. 25 yılın gerisine gidilmemelidir.

Diğer bir nokta da şudur: partilerüstü hükümet politika üstü bir hükümet demek değildir. Aksine partilerüstü hükümetin bir politikası vardır. Ancak bu politika partiler politikası değil, değişik çevrelerden gelmiş kimselerin şahsi politikalarıdır. Böylece partiler dışı şahsi politika partiler politikasının üstüne çıkarılmaktadır. Bunun en taze misali şudur: Sayın Erim Ticaret Bakanının şahsını özel teşebbüs çevrelerine teminat olarak göstermektedir. “Özel sektör onun şahsında güven bulacak ve eski tartışmalar kalkacaktır” diyor. Sayın Ticaret Bakanı özel sektör için bir teminat olabilir. Ama Sayın Bakanın bu göreve devam edebilmesinin teminatı nedir? Önemli olan budur. (D.P. sıralarından alkışlar)

Partiler ve Meclisler dışından gelen şahısların da bir politika görüşü vardır, demiştim. Fakat şahsidir, şu veya bu parti istikametinde olabilir, tamamen özel olabilir, hattâ aşırılıkları da ifade edebilir. Nitekim olmuştur. Birinci Hükümet denemesi ortadadır. Şahsi politikaları telif etmek partiler arası temel sorunlar ittifakı kurmaktan daha zordur. Bu gerçek de ortaya çıkmıştır.

Koalisyon denemelerinin mahzurlarını giderici tedbirler almak iradesini göstermek yerine müesseseden vazgeçmek yanlışır. Vasıta iyi çalışmıyor diye vasıta tahrip edilemez. Önemli olan onu iyi çalıştırabilme iradesini ortaya koyabilmektir. Tekrar ediyoruz; Anayasamız iki türlü hükümet düşünmüştür:

1. Çoğunluk partisinin tek başına kurabileceği bir hükümet,

2. Birden ziyade partinin ortak hükümeti. 3’üncü şık istisnaidir. Seçim zamanlarına münhasırdır ve adı da “Geçici Bakanlar Kuruludur” Genel seçimlerden önce Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir ve yerlerine T.B.M. Meclisinin bağımsız üyeleri arasından atama yapılır.

Anayasamız Meclis dışından bakan alınmasına da imkân vermiştir. Fakat bu hal istisnadır. Maddenin gerekçesi açıktır. Anayasamız budur. Biz “partilerüstü hükümet” formülünün Anayasa kitabında yerini bulamadık.

“Partilerüstü hükümet” bir yönüyle de “Meclisler üstü hükümet” anlamına gelir. Meclislerin büyük çoğunluğunu siyasi gruplar teşkil etmektedir. Bu formül parlâmentoya karşı hükümet üstünlüğü, hükümet içinde de şahıs üstünlüğü imajını vermektedir.

Bu noktada şu cümleyle ifade edilen görüşe dikkatinizi çekmek isterim. Şimdi okuyacağım paragraf Sayın Cumhurbaşkanımızın parti başkanlarına, Meclis başkanlarına göndermiş olduğu yazıya ek olarak gönderilen nottur.

Yalnız, burada bir açıklama yapmak isterim. Bildiğimize göre bu not, daha evvel Birinci Erim Hükümeti zamanında ve 11 üyenin de istifasından Önceki bir zaman içinde hazırlanmış ve Hükümete iştirak eden partilere gönderilmiş olan yazının aynıdır. Zaten 11 üyenin istifasından sonra yayınladıkları istifa gerekçelerinde de bu hususa temas edilmiştir. Yani, esas olan Cumhurbaşkanının göndermiş olduğu yazıya ekli metin Sayın Erim’in görüşüdür.

İşte bu metinden bir bölüm okuyorum: “Hükümette üyesi bulunan partiler bu üyelerin partilerüstü bir hükümette çalışmakta oldukları gerçeğini kabul ederek bu üyelere hükümet içinde parti temsilcisi gibi hareket etmelerini istememeli ve beklememelidirler. Bu bakımdan bu üyeler özellikle parti programlarının, ya da seçim bildirilerinin sınırları içinde hareket etme yükümlülüğünü taşımayacaklardır. Hükümetin hiçbir icraatı, verdiği üyelere dolaylı her hangi bir partiye mal edilemez”

Bu görüş bize göre, partisiz bir yönetim görüşüdür. Bu görüşün demokrasilerde yeri yoktur. Buna bizi mecbur eden bir durum da yoktur.

Zira 12 Mart Muhtırası Anayasamızı yürürlükten alıkoymamıştır. Aksine, Anayasa içinde, demokratik kurallar içinde bir çözüm yolu istemiştir. Bu noktada Sayın Erim’in 12 Mart Muhtırasını yanlış yorumladığını bir kere daha ifade etmek isterim. Bu konuda kendi beyanı şöyledir: Aynen arz ediyorum. “Silâhlı Kuvvetler el koymuş olsalardı, el koyduk bitti. Bitti her şey. Sorumluluk bizim üzerimizde derler. Bir Başbakan bulurlar. O Başbakan bir yere hesap verecek olurdu. Belki şekil bakımından daha kolay olurdu. Bunu yapmadılar. Parlâmentoya bırakırlar” Biz karışmıyoruz artık ne yaparsanız yapın derler - o da kolaydır. Başbakan olan zat Parlâmentoya işini halleder veya edemez. Edemediği zaman bırakır gider. Hatırlarsınız ben 27 Ekimde bırakıp gidemedim, istifamı Sayın Cumhurbaşkanı kabul etmedi. Ben de geri almaya kendimi mecbur hissettim. Demek ki bizim içinde bulunduğumuz durumun kendisinde bir çelişki var. Bunu bilmek lâzım.

Sayın Erim böyle söylüyor, görüşü de bu. Bizce bu görüş, hatalı bir yorumun sonucudur.

12 Mart Muhtırası bir çelişki yaratmamıştır. Açıktır, iki şıklı değildir. Tek şık ortaya koymuştur, çözümü tamamen Meclislere bırakmıştır.

Sayın Erim, “Ben bu sözleri 7 Aralıkta söyledim, 12 Marttan sonra bu duruma geldik” diyorsa, bununla bizi teyit etmiş olur. 12 Marttan 7 Aralığa geliş bir gerilemedir ve Sayın Erim’in Birinci Hükümeti bu gerilemenin sorumlusudur. Bu partilerüstü hükümet formülünün eseridir.

Sayın Erim 12 Mart Muhtırasını yanlış yorumlamıştır. 8,5 aylık dönem içinde Erim Hükümeti memleketimizi siyasi şartları bakımından kurulduğu günden daha gerilere götürmüştür.

Sayın Erim aydınlara hitap ederek diyor ki : “12 Mart Muhtırası niçin verildi? Bu soruyu aydınlar kendi kendilerine sık sık sormalıdırlar” Bize göre Sayın Erim bu soruyu kendi kendine sık sık sormalı ve mânasını doğru anlamaya ve değerlendirmeye çalışmalıdır. *(D.P. Grubu sıralarından alkışlar)*

Muhterem Arkadaşlarım;

Partilerüstü hükümet konusunu bitirmeden bir hususa daha işaret etmek istiyorum.

Partilerüstü Hükümeti gruplar içtenlikle destekleyemezler. Böyle bir Hükümette üye verseler dahi Hükümete sahip çıkamazlar, üyelerinden vazgeçerler, görüşlerinden vazgeçemez. Nitekim 8 aylık deneme içinde bu misal yaşanmıştır. Bundan Sayın Erim’de şikâyetçi olmuştur.

Bakınız şikâyetini nasıl anlatıyor: “Hükümet kurulsun, güvenoyu da ver. On-
dan sonra çık efendim işte kamu oyuna dayanmayan, halka dayanmayan Hükümet
de. Kim o halka dayanmayan Hükümet? Neye kabul ettin, neye güvenoyu verdin?
Vatanseverlik yaptın. Vatanseverlik yaptınsa vatanseverliğini sonuna kadar götür.
Bu meydanda değil mi? Buradaki çelişki aşikâr. Halka dayanmayan Hükümet, han-
gisi o. Bizim istifa eden Hükümetimiz miydi? Siz Meclis olarak neye kabul ettiniz?
Neye güvenoyu verdiniz? Gelecek sefer bütün bunlara dikkat etmek lâzım”

İşte böyle olur Sayın Erim; dediğiniz doğrudur, bu işte bir çelişki vardır. Biz de
zaten bunu söylemek istiyoruz. Bu partilerüstü Hükümet nev icat bir şey, tatbikatı
yok. Gönülsüz verilen oyu, geri almak için herkes uygun bir zaman kolluyor. Sayın
Erim, “gelecek sefer buna dikkat etmek lâzım” diyor ama partilerüstü Hükümet
formülü yine rağbette. Ama şikâyetler yine devam edecek ve Başbakan verilen be-
yaz oyları yine başkakıncı yapacaktır. Partilerüstü Hükümet denemesi yapılmış ve
başarısızlığı sabit olmuştur. 8,5 aylık devre genellikle, buhranlar, bunalımlar içinde
geçmiştir. Buhranları dondurma operasyonları da bir tedavi tesiri göstermemiştir.
Partilerüstü Hükümet değil, partiler arası bir güç ve dayanılmaya ihtiyaç vardır.
Gönülsüz oylarla bir Hükümet güç kazanamaz.

Partileri birbiriyle uzlaşmaz, anlaşmaz göstermek de hatalıdır. Çok partili par-
lamenter demokratik düşüncüyü de zaafa uğratar. Anayasamız açıktır: “Siyasi par-
tiler, ister iktidarda olsunlar ister muhalefette olsunlar demokratik siyasi hayatın
vazgeçilmez unsurlarıdır”

Anayasamızın bu açık hükmü karşısında Sayın Başbakanın görüşlerini ifade
eden paragrafı bir kere daha okumak ihtiyacını duyuyorum. Paragraf şu: “Hükü-
mete üyesi bulunan partiler, bu üyelerin partilerüstü bir Hükümette çalışmakta
oldukları gerçeğini kabul ederek, bu üyelerden Hükümet içinde parti temsilcisi gibi
hareket etmelerini istememeli ve beklememelidir. Bu bakımdan bu üyeler, özellikle
parti programlarının, ya da seçim bildirilerinin sınırları içinde hareket etme yü-
kümlülüğünü taşımayacaklardır. Hükümetin hiçbir icraatı, verdiği üyelerden dolayı
her hangi bir partiye mal edilemez”

Parti programlarının ve seçim bildirilerinin sınırları içinde hareket etme yü-
kümlülüğünü taşımayacaklardır. Bu, parti hukukundan vazgeçme davetidir. Bu,
partilerden ve görüşlerinden tâviz istemektir. Partiler, kendi felsefe ve programla-
rından ayrı farz edilemez. Rejimden tâviz verilerek rejim kurtarılamaz. (D.P. sarala-
rından “bravo” sesleri, alkışlar)

Burada Sayın Erim’in bir düşüncesine daha temas etmek istiyorum. Başbakan
diyor ki, “Şimdi parti liderlerinin esas tercihi yapması lâzım. 12 Marttan önceki
Parlâmento usullerine dönmek istiyorlarsa, apaçık 12 Mart Muhtırasını verenlerin
karşısına çıkıp söylemeleri ve aralarında bunu halletmeleri gerekir”

Sayın Erim'in tavsiyesi bu.

Bir kere daha söyleyelim; 12 Mart Muhtırası Anayasayı ve Anayasada gösterilen Parlâmento usullerini yürürlükten alıkoymamıştır. İkincisi, Sayın Erim, Parlâmento usullerine sahip çıkmak istemiyor mu? Niçin “Parti liderleri Parlâmento usullerine dönmek istiyorlarsa” diye soruyor. Oylama bir Parlâmento usulü değil midir? “Benim Hükümetim, Parlâmentodan 321 güvenoyu aldı. Hiçbir Hükümet bu kadar çoğunluk sağlayamamıştır” derken Parlâmento usulüne büyük rağbet gösterdiği halde, diğer Parlâmento usullerine karşı bu istigna neden? Üçüncüsü, parti liderlerinin, Muhtırayı veren Kumandanlarla oturup pazarlık etmeleri, diye bir usul var mıdır? Kumandanlar “kanunların ve kanuni makamların emrindeyiz” demişler midir? Bu noktada Başbakanın görev ve sorumluluğu yok mudur? İşte Sayın Genelkurmay Başkanının beyanatından bir cümle okuyorum. “Öte yandan, Silâhlı Kuvvetler bugüne kadar Sayın Nihat Erim Kabinesiyle olan münasebetlerinde yalnız demokratik nizam ve kanunlar çerçevesinde hareket etmiş ve bunun dışına çıkmamak için büyük bir hassasiyet göstermiştir” Genelkurmay Başkanının beyanâtı, bu. Bu durumda parti liderlerini kumandanlarla pazarlığa davet etmenin hukuk içindeki yeri nedir? Sayın Erim, “Demokratik rejim pazarlıkla ayakta tutulamaz” demişti. Bu söz doğrudur. Fakat bu sözü evvelâ Sayın Erim'e hatırlatmak gerekir.

Partilerüstü Hükümet formülünün geçerliliğine inanmıyoruz. Sayın Erim'in de tecrübesi ve şikâyetleri ortada. Zannediyorum partiler de bu görüşü canı gönülden benimsemeyeceklerdir. Ama işte partilerüstü Hükümet Meclisin huzurundadır.

Muhterem milletvekilleri,

Bir husus daha var. Bu, olağanüstü şartlar konusudur. Sayın Erim Birinci Hükümeti sırasında sık sık olağanüstü hallerden, olağanüstü şartlardan bahsetmiştir. Değişik zamanlarda “Her şey bir anda 12 Mart noktasına dönebilir”, “Devletimiz bir dış komplo ile karşı karşıyadır”, “Henüz anarşinin kökü kazınmamıştır”, “Filistin'de komando eğitimi yapılıyor”, “Yılanın kafası henüz ezilmedi” ve saire.

Bir gerçeği ifade edelim ki, anarşi ve yangın tamamen söndürülememiştir. Bir dereceye kadar, belki sadece zararsız hale konmuştur. Bu arada Sayın Erim'in ifade ettiği bazı hususlar, sadece söylenmiş, içyüzü açıklanmamıştır.

Devletimizin mâruz kaldığı bu dış komplo nedir? Neden her şey bir anda 12 Mart noktasına dönebilir? Yurt dışında komando eğitimi yapan gençler hakkında ne tedbir alınmıştır?

Bunlara ilâveten Sayın Erim'in söylediği son bir konu daha vardır. Sayın Erim diyor ki: “Bu anarşik olaylar tekrar başlarsa, o zaman belki 12 Mart Muhtırası ve Sıkıyönetim de az gelir. Başka tedbirler düşünölmeye mecbur olunur”

Olayların tekrar başlaması ihtimali var mıdır? Sıkıyönetimin yetersiz kalacağı bir olağanüstü hal ne olabilir? Ve Sıkıyönetimden ileri başka tedbirler nelerdir? Bütün bunların aydınlığa kavuşması gerekir.

Vatandaş bu konularda ciddi kaygılar içindedir. Vatandaş soruyor: Millî birliğimizi ve bütünlüğümüzü tehdit eden olaylar karşısında Devletimizin gücü nedir?

Çok partili siyasi hayat devam edecek mi? Seçimler zamanında yapılabilecek mi? Vatandaş cevap bekliyor. Hattâ Meclisimiz dahi bu konularda ayrıntılı bilgilere sahip değildir.

5 anarşist, askerî ceza evinden kaçtı. Hâlâ bulunamadı. Bu olayın içyüzü nedir? Olayda kimlerin dahli vardır? Başbakanın “Konuyu ırgalamayın” demesiyle iş bitiyor mu? (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bu konularda hiç değilse Meclisimize bir izahat verilmelidir. Gizli bir yönü varsa, gizli celse imkânı İçtüzüğümüzde derpiş edilmiştir.

Konunun bir diğer yönüne daha temas etmek istiyorum. Bu da, bu vahim ve ciddi sorunların takdim tarzıdır. Bu olağanüstü olaylar ve ortaya koyduğu şartlar devamlı olarak hatırlatılmakta ve olağanüstü şartların devam ettiği söylenmektedir. Bu arada olağanüstü şartlarda, olağanüstü usullerin uygulanacağı da ifade edilmektedir. Sayın Erim “Ben olağanüstü şartların Başbakanıyım, olağanüstü şartlar biter, normale dönülürse, yeni bir Başbakan görev alır” demektedir.

Ortaya konan mantikî silsile şudur: Olağanüstü şartlar, olağanüstü usullerle aşılr. Bu sebeple normal şartların usullerinde ısrar edilmemelidir. Zaten partilerüstü Hükümet formülü, bu olağanüstü koşulların gereğidir. Bunun için partiler hukukunda ısrar etmemeli, 12 Mart öncesi Parlâmento usullerine dönmek kolay değildir. Meclisler bu çalışma hızıyla bu reformları 6 yılda çıkartamaz. Sevk edersin Meclise, ya kuşa çevirirler yahut budarlar.

Siyasi partilerimizin programlarında yer aldığı halde, bugüne kadar kendi içlerinden ve dışlarından gelen nedenlerle reformları başaramadıkları da bir gerçektir. (Bu ibare de Sayın Erim’in mektubundan alınmıştır) Öyleyse ne yapmalı? Tavsiye şu: Hükümet bu konuda Meclislere sevk edilmiş ve edilecek kanunların hedef ve teknik bütünlüklerinin bozulmadan görüşülmesi ve kabulü için gerekli her türlü yardımı beklemektedir. Tavsiye de budur.

İşte olağanüstü şartlarını gerektirdiği olağanüstü tedbir ve usullerden birisi budur.

Bu noktada görüşümüzü arz edelim. Biz olağanüstü şartların Anayasa dışı olağanüstü usullerle aşılabileceğini kabul etmiyoruz. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Olağanüstü usuller devam ettikçe, olağanüstü şartlar da devam eder. Olağanüstü şartlar, Anayasa usullerinin uygulanmasıyla ortadan kaldırılır. Anayasamızda olağanüstü haller ve tedbirleri gösterilmiştir. Anayasa dışında bir olağanüstü şartlar hukuku yoktur. Sayın Erim, “Ben olağanüstü şartlar Başbakanıyım” dediğine göre, Sayın Erim’in Başbakanlığının devamıyla, olağanüstü şartların devamı arasında bir paralellik kurulmasına fırsat verilmemelidir.

Anayasa başımıza dert değildir. 12 Mart öncesinde bu kavgayı yaşayanlar başarılı olamamışlardır. Anayasamızda her buhranın çaresi gösterilmiştir.

Değişiklikten önce, Anayasa için “Bu Anayasa lükstür. Bu Anayasayla Devlet idare edilmez” denmişti ama işte gerekli değişiklikler yapılmıştır. Anayasamız yetersiz değildir. Anayasa dışı tavsiye ve telkinlerden vazgeçilmelidir. Muhterem Ar-

kadaşlarım, 2'nci Erim Hükümetinin programı, şekil ve tertip bakımından, şimdiye kadar gördüğümüz programlardan farklı bir hüviyettir.

Elimizdeki metin başka metinlere atıf yapmakta ve diğer metinlerle birlikte uygulanacağı da ifade edilmektedir.

Bu sebeple, bu programla birlikte:

1. — 12 Mart 1971 muhtırasını,
2. — Birinci Erim Hükümetinin programını,

3. — Cumhurbaşkanının Başbakan'a ve parti başkanlarına gönderdiği 7.12.1971 tarihli mektubun ekini - ki, bu ek, Sayın Erim'in Birinci Hükümetine iştirak eden partilerin başkanlarıyla birlikte Sayın Cumhurbaşkanına, Ekim 1971'de Başbakan tarafından gönderilen metnin aynıdır - nazarı itibara almak gerekmektedir.

Burada bir noktayı önemle işaret etmek isteriz. Her ne kadar ikinci program, birinci programın bir devamı olarak gösterilmek isteniyor ise de, ikinci programda birinci programa, Sayın Erim'in bazı beyanlarında da hem birinci hem de ikinci programa ters düşen müteaddit hususlar bulunmaktadır. İkinci Erim Hükümetinin programı ve bu programın dayanağı olarak gösterilen metinler arasında çelişkiler ve derin görüş farkları vardır.

Acaba bu birbirine ters düşen metinlerin ve görüşlerin hangisine itibar olunacaktır? Hangisi uygulanacaktır? Birbirine ters düşen metin ve beyanları bir arada uygulamak mümkün müdür? İkinci programı birincinin devamı olarak görmek mümkün değildir.

Birinci programda sonradan gördüğümüz hatalar düzeltildi ve yeni bir metin hazırlandı denseydi; hiç değilse, samimiyetten uzaklaşmamış olurdu.

Mevcut ve mer'i Anayasamız muvacehesinde, bir Hükümet programı neye dayanmalıdır? Eğer Anayasanın üstünlüğüne ve demokratik hukuk devleti ilkelerine samimiyetle inanıyor ve onu tesis etmek, kökleştirmek istiyorsak, bu sorunun cevabını vermek mecburiyetindeyiz.

Bir hükümet programı, bütün milletin "asgari müşterekleri" olan Anayasaya ve onun gösterdiği esaslara dayanmalıdır. Ayrıca, bir hükümeti kuran partinin veya partilerin programlarına ve seçim beyannamelerine dayanmalıdır. Eğer o hükümeti birden fazla partinin üyeleri meydana getiriyorsa, o partiler arasında yapılan anlaşmaya ve varılan mutabakata ve bunu belgeleyen bir metne dayanmalıdır. Demokratik hukuk devletinde ve Anayasa nizamında bir Hükümet programının bunlardan başka dayanağı olamaz. Anayasanın çizdiği demokratik bir rejimde, muhtıralar, direktifler ve emirler Hükümet programlarının mesnedini teşkil edemezler. (D.P. sıralarından "*Bravo*" sesleri, *alkışlar*) Böyle bir tarz ve tutumun Devlet hayatımıza girmesi ve devam etmesi, demokratik bakımdan son derece üzücü ve düşündürücüdür.

Muhterem Arkadaşlarım,

İkinci Erim Hükümetinin programı hakkındaki müşahedelerimizi, detaya inmeden programdaki sıraya uygun olarak, şöyle özetleyebiliriz:

Birinci programda, Hükümet “Reform Hükümeti” olarak vasıflandırılmış idi. İkinci programda ise, “Partilerüstü Hükümet” olarak vasıflandırılmıştır.

Esasen, birinci Hükümette de partilerüstü oluş iddiası vardı.

Birinci programda “Kalkınmamızda karma ekonomi düzeni esas olacaktır” denildiği halde, karma ekonominin muhtevasının ne olduğu anlatılmamıştı. Birinci Erim Hükümeti karma ekonomi anlayışı bakımından, kamu kesimine daha fazla ağırlık vermiş, “daha ziyade devletçi” ve “daha ziyade sola dönük” bir anlayış ile meselelere yaklaşmıştı.

Birinci Erim Hükümeti devresinde, özel sektöre cephe alınmış, yatırımlar teşvik edilmemiştir. Serbest piyasaya müdahale edilmiş, ekonomik ve ticari hayat, iktisadi kurallarla değil, idari ve resmî yasaklarla tanzim edilmek istenmiştir.

İhracatı teşvik etmek, artırmak ve dış ticareti tanzim etmek maksadıyla kurulan “Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı” koyduğu kayıtlarla dış ticareti çıkmaza sokmuş, yurt ekonomisi için zaruri olan ithalâtı da, yıllardan beri artırılması istenen ve teşvik edilen ihracatı da engellemiştir.

İkinci programda, birinci programa nazaran, ekonomik politika ve “karma ekonomi” anlayışı bakımından da görüş farkı vardır.

İkinci programda karma ekonominin hudut ve şümulü çizilmiştir. Bu konuda:

“... Ekonominin kamu kesimiyle özel kesimi birlikte yaşayacak, her iki kesimin yatırım faaliyetleri sonucu plân ve programların öngördüğü kalkınma hedeflerine ulaşılacaktır. Özel sermayenin kalkınma plânlarına uygun yatırımlara yönelmesi için gerekli güven ortamının sağlanmasına çalışılacaktır” denilmektedir.

Ayrıca, 933 sayılı Kanunun tekrar tedvin olunacağı ve bu suretle özel sektör yatırımlarının süratle gerçekleşmesi ve ihracatın artırılması için gerekli teşvik tedbirlerinin alınacağı bildirilmiştir.

Programda sanayileşmenin hızlandırılması için, “Özel Sektör Yatırım Bankası”nın kurulması da öngörülmüştür.

Toprak ve tarım reformu konusunda, birinci programa nazaran ikinci programda, bariz bir şekilde olmasa dahi, bir yumuşama ve bir tavır değişikliği müşahade edilmektedir.

14 Ağustos 1971 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan “Toprak reformunun temel ilkeleri ve stratejisi” kararnamesinde, kurulacağı bildirilen ve büyük tereddütler yaratan “Toprak reformu mahkemeleri” yerine, toprak reformunun uygulanacağı bölgelerde bir ihtisas mahkemesi olarak “kadaastro mahkemeleri” kurulacağı ifade edilmektedir.

Ana hatlarıyla belirtmek istediğimiz birinci programa göre ikinci programdaki bu dönüş, müspet bir dönüştür. Bu dönüş; Birinci Erim Hükümetinin tatbikattaki başarısızlığı ve gerçeklerin sert yüzü dolayısıyla afakilikten realiteye doğru bir dönüş olarak değerlendirilebilir.

Ancak, bu dönüş ve bu tavır değişikliği ile ikinci programı birinci programın devamı sayan ve bunların birlikte mütalâa edilmesini isteyen görüşü bağdaştırmak nasıl mümkün olacaktır? İkinci programdaki bu hususlara nasıl itibar olunacaktır?

Bu mülâhazalar muvacehesinde denilebilir ki, İkinci Erim Hükümeti, Birinci Erim Hükümeti kadar hararetli “Reform hükümeti” görünmüyor.

Nazariyattan ve afakilikten gerçeğe doğru, az da olsa, vuku bulan bu değişimin sonuçlarını şartlar ve önümüzdeki zaman gösterecektir.

İkinci Erim Hükümetinin programında göze çarpan diğer önemli hususlara gelince:

İkinci Erim Hükümetinin programı, vergileri artırıcı ve yeni vergiler getirici tedbirler alacağını müteaddit yerlerinde ifade etmektedir.

Bu durum, yeni Erim Hükümetinin de, dar mânada Hazine menfaati ve kısa vâdede Devlet gelirlerini artırma zihniyeti ile hareket edeceğini göstermektedir. Bu zihniyetin, 8,5 ayda ekonomik hayatımızı ne hale getirdiği malûmdur. Bu bakımdan geleceğe ümitle bakamıyoruz. Türkiye’de vergi yükünün gittikçe ağırlaştırılması, ekonomimize canlılık, dinamizm ve gelişme yerine, gerileme ve çöküntü getirecektir. Eğer mevcut kanunlar değişecekse, bu değişmeler vergi yükünü azaltıcı, vergi randımanını yükseltici ve vergi ziyamı önleyici mahiyette olmalıdır. Aksi istikametteki bu teşebbüs, yatırımların biraz daha azalmasına, istihsalın biraz daha düşmesine ve gelişmenin biraz daha yavaşlamasına sebep olacaktır.

1972 bütçesi, devletimizin ve milletimizin içinde bulunduğu sosyal ve iktisadi krizin daha da artmasına sebep olacak. Hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı daha da artacaktır. Biz, bu konuda da bir tehlikeye işaret ediyoruz.

İkinci Erim Hükümetinin programında da, birincide olduğu gibi, birtakım yanlış ekonomik saplantılar görülmektedir. Yabancı sermaye, Petrol Kanunu ve enerji politikası gibi hususlarda bu saplantıların tesirleri açıkça görülmektedir.

Bir taraftan birinci programdaki fikirlerden dönüş intibahını uyandıran yuvarlak ve iyi anlaşılmayan ifadeler kullanılmakta, hemen arkasından birinci programa atıf yapılmaktadır.

İkinci Erim Hükümetinin programından anladığımıza göre, Sayın Erim yabancı sermaye, petrol ve enerji politikasında da zamanımızın şartlarının icabını anlamaz görünmektedir. Bu sebeple, birinci programla bu sahada meydana gelen tereddüt ve korkuyu ikinci program silememiştir.

Sayın Erim’in Devlet ve Hükümet anlayışındaki ölçünün isabetsizliğinin en açık delili; Başbakan yardımcılıkları ve yeni bakanlık kurmak, eski bakanlıkların isimlerini değiştirmek hususunda görülmektedir. Kültür Bakanlığının kurulup lâğvedilmesi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kurulması, sonra eski haline getirilmesi gibi kararlar, bu ölçünün tipik misalleridir. Bu kuruluşların, yerleşme, kırtasiye, tâyin ve terfiler bakımından ne kadar maddi zarara ve mânevi huzursuzluğa mal olduğu acaba hesaplanmış mıdır?

Programda, “Ağır teçhizat veya fabrikalar imal eden sanayi tesisleri, harb sanayii, elektronik sanayii, gemi yapımı sanayii, demir çelik sanayiinin ve petro-kimya sanayiinin geliştirilmesi için büyük projeleri en kısa zamanda uygulamaya çalışacağız” denilmektedir.

Bu gibi iddiaların göstermelik olarak bile, belirli şartlar içinde ve belirli işleri yapmak için gelen bir Hükümetin programında yeri olmamalıdır. 52 milyarlık bütçe içinde yatırımlara ayrılan 9 milyarla mı bunlar yapılacaktır? (“Bravo” sesleri)

Hükümet, resmî ilân rejimini ele alacağını belirtmektedir. Resmî ilân rejiminin ıslaha muhtaç olduğu taraflar vardır. Çok önemli bulduğumuz bu konu hakkındaki görüşlerimizi sırası geldiğinde Meclise arz edeceğiz. Ayrıca basın suçlarında hapis cezalarının azaltılması görüşü, tasvibe değer, yerinde bir görüştür.

Söz buraya gelmişken, bir hususu önemle belirtmek isterim. Bir kısım basın ve basın yolu ile işlenen suçların affı için partimize mensup milletvekillerince verilen kanun teklifinin gerek Hükümet ve gerekse Yüce Meclis tarafından vakit kaybedilmeden değerlendirileceğine de inanıyoruz.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında ve yıllık programlarda yer alan Doğu ve Güney-Doğu Anadolu’nun kalkınması ve iktisaden az gelişmiş bölgeler meselesine gereken önem verilmelidir. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Konuşmamızın diğer kısımlarında da, bazı yönleriyle belirttiğimiz gibi bugün memleketimiz belli başlı şu meselelerle karşı karşıya bulunmaktadır.

Sıkıyönetimsiz idarenin bütün şartlarının hazırlanması lâzımdır. Sıkıyönetimin sürüp gitmesi, bizzat bu olağanüstü hal rejiminin zaman içinde müesseriyetini azaltacaktır. Zira Sıkıyönetim, bir hukukî ve kanuni rejim olmakla beraber, Anayasanın öngördüğü hallerde tatbiki gereken olağanüstü ve geçici bir idare tarzıdır. Sıkıyönetim gibi istisnai bir rejimin sürüp gitmesi tecviz edilemez. Anayasada yer alan temel hak ve hürriyetlerin tam ve kâmil mânasıyla işlemesi esastır.

Ordumuz politik aktüalite içinde devamlı olarak tutulmamalıdır.

1971 Anayasa ıslahatının gerektirdiği tasarıların öncelikle kanunlaşması, Devlet organ ve müesseselerinin kemaliyle işlemesi bakımından önemlidir.

Reformlar, millî bir görüşle ele alınmalıdır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının stratejisi; 15 yıllık bir perspektif içinde üç kalkınma plânının yapılacağını bildirmiştir. Bu görüşe uygun olarak, önümüzdeki 1972 yılında, 1973-1978 dönemini kapsayan üçüncü plân yapılacaktır Geçen, iki plân devresinin tecrübelerinden de istifade edilerek, ele alınmayan reformlar, bu plân döneminde mutlaka ele alınmalıdır.

Burada bir parantez açarak Sayın Erim’in, reformların nasıl gerçekleştirilebileceğine dair bir konuşmasından bir pasajı nakletmek istiyorum.

Sayın Erim diyor ki: “Herkes Atatürk reformlarını istiyor. Ama kimin dediği Atatürk reformudur, kimin dediği değildir? Bunu nasıl halledeceğiz? Ya oyla halledilir yahut da yumruğu kuvvetli biri (benim dediğim Atatürk reformudur) der. (Evet efendim senin dediğin Atatürk reformudur) dersin çıkarsın işin içinden, başka yolunu ben bilemiyorum”

Sayın Erim, böyle söylüyor. (“D.P. sıralarından *“Bravo” sesleri*) Sayın Erim iki ihtimali de canlı tutmak istiyor. Halbuki ihtimal tektir ve Meclistedir. (D.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*)

İkinci Hükümet programında: “Reformları gerçekleştirmek çabalarımızda Parlâmentomuzla - Anayasanın çizdiği hak ve yetkiler sınırları içinde işbirliği yapmaktan başka yol tanımıyoruz. Hükümet, tasarıları hazırlayacak, Meclislerimize sunacaktır. Tartışma, değiştirme, kabul veya ret Parlâmentomuzun en tabii hakkıdır” denilmektedir.

Bu ilerlemeyi memnuniyetle kabul ediyoruz ve bu parantezi kapadıktan sonra konuşmamıza devam ediyoruz.

Fiyat artışları, onun doğurduğu hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı ile iktisadi şart ve kurallara riayet edilerek mücadele edilmelidir.

Devlet sektörünün istihsal ettiği mallara ve yaptığı hizmetlere durmadan yapılan zamlar, her sektörde fiyat artışlarını körüklemiştir. Hayat pahalılığını artıran, iktisadi kalkınmayı köstekleyen bu gibi davranışlardan vazgeçilmelidir.

İşsizlik konusu ve istihdam meselesi hayati önemini muhafaza etmektedir.

Diğer taraftan, yabancı memleketlerde bulunan ve ödemeler dengemizdeki ferahlığı sağlayan işçilerimizin gönderdikleri dövizlerin yatırım alanlarına intikal ettirilip nemalandırılması gerekirken, bunlar; enflasyonun, fiyat artışlarının kaynağı olarak da gösterilmektedir. Bu ters anlayış ve davranıştan da vazgeçilmelidir.

Güven ortamının yaratılması, resmî ve özel kaynakların seferber edilmesi, yatırımların teşviki ve artırılması gerekmektedir.

Türk vergi mükellefi, her bütçe döneminin başında, sürprizlerle karşı karşıya kalmaktadır. 1969 yılında çıkarılan 1137 sayılı Kanun, 1970 yılında çıkarılan Finansman Kanunu ve bu yıl getirileceği bildirilen yeni vergiler, bunun birbirini takip eden misalleridir.

Türk vatandaşının taşıyamayacağı ağırlıkta yeni vergiler ve vergi artırımları yerine, mevcut kaynakları daha iyi değerlendirmek lâzımdır. Vergi idaresi, vergi kazası, vergi usullerinde ıslahat yapılmalıdır.

İdareyi tedirgin delici davranış ve isabetsiz tâyinlerden vazgeçilmelidir. Bu hususta yapılmış olan hatalar düzeltilmelidir. Emniyet teşkilatındaki yersiz ve maksatlı tasarruflar düzeltilmelidir.

Muhterem Arkadaşlarım, dış politika konusunda da görüşlerimizi birkaç cümle ile ifade ve özellikle bir konuya işaret edeceğiz.

Yakın mânevi münasebetlerimiz bulunan Pakistan’ın toprak bütünlüğüne ve birliğine karşı girişilmiş bulunan son harekâtı kınamaktayız. Dost olarak da, düşman olarak da birçok kimselerin bu harekâttan alması lâzım gelen çok önemli dersler olduğunu hatırlatmak istiyorum. (D.P. sıralarından *alkışlar*)

Böyle davranışları, dünya barışının tesis ve devamında büyük tehlikeler olarak kaydediyoruz. Pek çok barışsever milletin ümidini bağladığı Birlenmiş Milletler

Teşkilâtının bu meselede düştüğü çıkmazı müşahade etmekten büyük teessür duymaktayız. Hükümetin Pakistan'a karşı müzahir tutumlarının destekçisi olacağız.

Muhterem Arkadaşlarım,

Seçim; hür demokratik nizamın temel müessesesidir. Bu sebeple millete seçim ümidini vermek, seçim şart ve ortamını hazırlamak gerekir. Devlette yasama, yürütme ve yargı yetkileri, mutlaka meşru temeller üzerine durmalıdırlar. Millet namına hiçbir iş yapılamaz, hiçbir kimse başarıya ulaşamaz. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Milletin iradesini daha iyi aksettirecek, daha liyakatli temsili sağlayacak şekilde siyasi partiler mevzuatında ve seçim sisteminde ıslahat yapılmalıdır. Esasen, programda bu konuya da yer verilmiştir. Bu husus, öteden beri bizim savunduğumuz görüştür.

Muhterem arkadaşlar, açıkça ifade etmek lâzım; çirkin politikacı görüntüsünü silmeye mecburuz. Her meslekte ve her hizmet kolunda istisna teşkil eden olumsuz misaller bulmak mümkündür. Nedense politikada tutarsız davranışlar istisna teşkil etse dahi, kolayca genelleme yapılabilmektedir. Bu gerçek, Türk politikasında söz ve yetki sahibi olan kimselere olumlu, tutarlı ve ölçülü olmak bakımından daha büyük sorumluluklar yüklemektedir. Politikada müsamahanın büyük önemi vardır. Fakat dün küskün, bugün barışık politikayla da siyasi istikrar kurulamıyor. Politikacının bu çirkin yüzü; yetişmiş, aydın genç nesilleri politikaya yaklaştırmaktan alıkoymaktadır. Yahut da siyasi partiler dışında, siyasi partilere karşı yepyeni veya aşırılıkları temsil eden bir kuruluş fikri mayalandırmak isteyen çevrelere itmektedir. (DP sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Muhterem Arkadaşlarım,

İkinci Erim Hükümetinin programı, son metinden ibaret olsaydı bunu nispî bir ilerleme, olumlu bir gelişme saymak mümkündü. Son metnin getirdiği her yenilik, birinci program tarafından kösteklenmiştir.

Erim, bu defa her çevreyi memnun etme politikası gütmektedir. Bu hükümete bu hüviyetiyle yeni bir şans tanıyıp tanımama hususunda Yüce Meclisiniz bir karar verecektir.

Programın bir paragrafında şunlar söyleniyor;

Programın bir paragrafında, “12 Martın öncesindeki ve sonrasındaki olağan dışı ortamdan ülkemizi en kısa sürede çıkarmak, normal koşullara kavuşmak, normal işleyen bir demokrasi düzenini getirmek için biz Hükümet olarak hiçbir çabayı fazla bulmayacağız. Parlâmentomuzla elele, omuz omuza bu amaca doğru her gün yeni aşamaları geride bırakabileceğimize inanmak istiyoruz” denmektedir. Biz de bu sözlere inanmak istiyoruz. Uygulamayı bekleyeceğiz.

Sayın Erim Hükümetine başarılar, Yüce Meclisimize saygılar sunarım. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu, buyurun efendim. (M.G.P. sıralarından alkışlar)

M.G.P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım,

Millî Güven Partisi, son zamanlarda Hükümetin yapısı ve Hükümet programı üzerindeki görüşlerini çeşitli vesilelerle açıklamak fırsatını bulmuştur. Bu sebeple, Hükümet programı üzerindeki maruzatım kısa olacaktır.

Hemen belirtiyim ki, hür seçime ve insan haklarına dayanan demokratik rejimi normal ve sıhhatli şekilde işler hale getirmek, Türkiye'nin maceraya sürüklenmesini istemeyen herkesin üzerinde ittifak edeceği bir temel hedeftir. Bu hedefin, Hükümet programında açıkça belirtilmiş olmasını, milletimiz hesabına sevindirici buluyoruz.

Hükümet programı, yıkıcı faaliyetlerle mücadele konusunda kesin ve kararlı bir tutum izleneceğini vadetmektedir. Bunu da, yalnız hür demokratik rejimimizin geleceği bakımından değil, yurdumuzun bütünlüğü ve millî varlığımız bakımından hayati derecede önemli sayıyoruz.

Programda, Hükümet-Parlamento ilişkilerinin daha rahat ve ahenkli olacağını gösteren hayırlı işaretler vardır.

Bazı kimselerin kapılmış göründükleri Türkiye Büyük Millet Meclisini hor görme, Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Hükümeti çatıştırmak suretiyle rejimin kaderi ile oynama eğiliminin yerini sağlam, sıhhatli, Anayasaya uygun bir anlayışa terk ettiği inancı, Türkiye ölçüsünde gerçek bir ferahlık yaratmıştır.

Hükümet, Türkiye'nin ekonomik bakımdan:

1. Demokratik düzen içinde,

2. Karma ekonomi anlayışı içinde, kalkınacağı hususunda sarsılmaz bir kanaate sahip bulunduğunu belirtmektedir. Hükümet programında; bu kalkınma yolunun, aynı zamanda Anayasamızın ruhuna uygun olan yegâne kalkınma anlayışı olduğu da ifade edilmektedir.

Devlet kesimi ile özel kesimin yan yana yaşayacağı ve kalkınmanın bu iki kesimin faaliyetleri sonucu gerçekleşeceği inancına programda açıkça yer verilmiştir.

Hükümet, hür teşebbüsün güven duygusu içinde çalışmasına, bunun için gerekli psikolojik ortam yaratılmasına önem vereceğini belirtmektedir. Programda, özel sektör yatırımlarının süratle gerçekleşmesi, üretim ve ihracatın artırılması için gerekli teşvik tedbirlerinin alınacağı vâ'dolunmaktadır. Bu konuda Millî Güven Partisi Grubunun dileği, hazırlanmakta olduğu bildirilen tasarının süratle Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması ve ısrarla takip edilerek biran önce kanunlaşmasının sağlanması, böylece teşvik tedbirleri konusunun millî menfaatlere uygun, objektif ve âdil esaslara bağlanmasıdır.

Gecikme olursa, teşvik tedbirlerinin uygulanamayışı yüzünden duraklayan yatırımların, şimdi de yeni teşvik kanunu çıkıncaya kadar sabredelim düşüncesiyle yeni bir bekleyiş devresine girmesinden endişe edilebilir. Durum, biran önce aydınlığa ve kesinliğe kavuşturulmalıdır.

Arkadaşlar, Hükümet programımda, sanayileşmemizi hızlandırmak için güçlü kalkınma bankaları kurulması fikri vardır. Bu fikir yerindedir. Bu arada, gelişmeye muhtaç bölgelerimizin kalkınmasını hızlandırmak amacıyla, özellikle gelişmeye muhtaç bölgelerimizin sanayileşmesine ve kalkınmasına, hattâ münhasıran bu bölgelerin kalkınmasına ve sanayileşmesine katkıda bulunmak maksadıyla bir ayrı yatırım ve kalkınma bankasının kurulmasındaki fayda ve lüzumu belirtmek isteriz. Bu konuda Millet Meclisimize verilmiş bir kanun teklifi vardır. Meclisimizin çeşitli komisyonlarında oy birliği ile kabul edilerek son komisyona ulaşmıştır. Konunun, Hükümetçe de desteklenmek suretiyle, karşı çıkılmamak suretiyle sonuçlandırılmasını temenni ediyoruz. Gelişmeye muhtaç bölgeler problemimizin halledilmesinde bu kanunun önemli katkıda bulunacağı inancındayız.

Değerli arkadaşlarım,

Günümüzde ekonomik konular ön plâna geçmiş durumdadır. Vatandaşın ekonomik ıstırabı, hayat pahalılığı, bütçenin getirmeyi tasarladığı yeni vergi yükleri, herkesi işgal eden konulardır. Bu itibarla izin verirseniz, bugünkü konuşmamda, bu iktisadi konular üzerine biraz ağırlık vermek suretiyle, kısa sürecek olan konuşmamda, bu konulara bir ölçüde değinmek istiyorum.

Bundan önceki Hükümetin imzası ile yayınlanan 1972 yılı programında, 1972 yılına girerken:

1. Yatırımlarda bir duraklama görüldüğü,

2. Fiyatların daha hızlı bir şekilde yükselme eğilimi gösterdiği kabul edilmektedir.

Yine 1972 yılı programında, bankalarda kullanılmayan büyük mevduatın ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasında, yurt dışındaki fedakâr işçilerimizin gayreti sayesinde geniş döviz imkânlarının biriktiği belirtilerek, yeterince değerlendirilemeyen bu kaynakların, yatırımları, üretimi ve ihracatı artırmakta kullanılması öngörülmektedir.

1972 yılı programının 57'nci sayfasında aynen şu hükme rastlıyoruz: "Aksi halde, ekonomide son yıllarda yatırım ve sanayi üretiminde görülen yavaşlama devam edecek, bu koşullar altında, 1972 yılı programının özellikle yatırımlarla ilgili hedeflerinin, plânda öngörülen düzeyin çok altında kalması gibi bir durumla karşılaşılacaktır"

Değerli arkadaşlarım, ekonominin bazı sektörlerinde faaliyetin hızlandırılması zarureti açıktır. Meselâ inşaat sektöründe ve inşaatla ilgili sayısız iş kolunda durum böyledir.

Ölçüsüz vergilendirmenin ve başka sebeplerin duraklatmış olduğu bazı sanayi kollarında üretimi hızlandırıcı tedbirlere ihtiyaç vardır. İnşaat sektörü için bu ihtiyaç çoktan duyulmuş, Hükümetçe de kabul edilmiş, tedbirlerinin alınacağı söylenmiş, fakat zamanında bu tedbirler gerçekleşmemiştir.

En son Kasım, geçici millî gelir tahminlerine göre, 1969'da % 8,8 artış gösteren inşaat sektöründe, artış hızı % 8,8 yerine 1970'de % 5,3'e ve 1971'de % 2'ye düşmüştür.

İnşaat sektörüne gerektiğinden fazla kaynak ayrıldığı bir vakıa idi. İnşaat sektörüne gerektiğinden fazla kaynak ayrılmasını önlemek için bazı tedbirler alınması lüzumlu idi; fakat bu tedbirlerde ölçünün kaçırıldığı ve bilhassa inşaatı yavaşlatıcı tedbirler almanın, tek başına, inşaatı gidecek olan kaynakları başka yatırımlara sevk etmek için kâfi gelmeyeceği gerçeğinin hesaba katılmadığı anlaşılmıştır. Bu sektörde plân hedefini aşmayalım derken, bu defa hedefin çok gerisinde kalınmıştır.

Bilindiği gibi, bir ara 1971 programında geniş değişiklik yapılarak bazı hamle tedbirlerinin gerçekleştirileceği ilân olunmuştu. Hattâ 1972 programının incelenmesinden anlıyoruz ki, 1971 programında değişiklik yapılarak yürürlüğe konacağı söylenen hamle tedbirlerinin, canlılık getirici tedbirlerin yıl sona ermeden fiilen gerçekleşmiş olması, 1972 programının hazırlanışında bir temel veri ve varsayım olarak kabul edilmiştir. Yani, 1972 programının işleyebilmesi, başarıya ulaşması, 1971 yılında bu değişikliklerin yapılmış olmasına ve yıl sona ermeden uygulanmaya konmuş olmasına bağlanmıştır. Program metninde yazılıdır bu husus.

1971 yılının bitmesine birkaç gün kaldı. Sözü edilen tedbirlerden bir kısmının yürürlüğe konmasında ve fiilen gerçekleştirilmesinde geç kalındığı bir vakıadır.

Değerli arkadaşlarım,

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânına göre,

1972 yılında - önümüzdeki yılda - toplam sabit sermaye yatırımlarının gayri safi millî hâsıla içindeki yerinin % 22,9'a ulaşması lâzımdı. Elimizdeki 1972 programının incelenmesi gösteriyor ki, programda öngörülen bütün yatırımlar, resmî ve özel bütün yatırımlar, gerçekleşse bile bu hedefe tam olarak ulaşamayacaktır. 1972 için programa bağlanan yatırım hedefi, Beş Yıllık Kalkınma Plânında 1972 yılı için öngörülen hedefin altındadır. Bu küçültülmüş hedefe ulaşabilmemiz dahi pek çok şartın bir araya gelmesine bağlıdır. Bu şartlardan biri, şüphesiz özel yatırımlar bakımından yeni Hükümetin programında vadedilen güven ortamının sağlanması ve kalkınma plânlarına uygun yatırımlar için etkili teşvik tedbirlerinin objektif ve sağlam kıstaslara göre işletilir hale gelmesidir.

Bunun yanı sıra kamu yatırımları için gerekli kaynakların da sıhhatli yoldan sağlanması lâzımdır. Bütçe müzakereleri ve malî konular vesilesiyle ileride etraflica görülecek olan bu konuların teknik teferruatına bugünden Hükümet Programı vesilesiyle girmemiz elbette bizden beklenmemelidir ve bunu yapacak değiliz. Yalnız, biraz evvel de belirttiğim gibi, iktisadi konuların önemi ve vatandaş birinci plânda ilgilendirmesi sebebiyle milletçe karşı karşıya bulunduğumuz güç durumu ortaya koyabilmek ve Hükümetten bazı dileklerde bulunabilmek için bu konuya temas etmiş bulunuyorum.

1972 bütçe tasarısının vergi gelirlerinde, 1971 yılına göre tam 15,5 milyarlık bir fazlalık, bir artış öngörülmektedir. Bunun 8 milyardan fazlasının, 8,5 milyara yakın kısmının mevcut vergilerin sağlayacağı normal gelir artışından elde edileceği, 7 milyar 45 milyon liranın da yeni vergilerle elde olunacağı ileri sürülmektedir. Bu,

erişilmesi kolay olmayan ve millettten büyük fedakârlıklar isteyen bir gelir hedefidir.

Belediye gelirleri ile ilgili tasarının - ki, Meclisimizdedir, ele alınmış durumdadır ve bu da mükelleflere mühim külfetler yükleyecektir - getireceği külfetlerin, bu rakam dışında mütalâa edilmesi lâzımdır.

Geçen yıl esasen birçok vergilere zam yapılmıştı ve yeni vergiler ihdas olunmuştu. O zaman da ifade etmiştik ki, vergi idaresi düzeltilmedikçe, vergi kayıpları önlenmedikçe, durmadan artan vergilerin yükü, vergilerini stopaj yolu ile önceden ödeyen ücretlilerin omzunda ve bir de ciddi firmaların, dürüst mükelleflerin, gerçek müteşebbislerin omzunda kalmaktadır. Vergisini tam ödeyen mükellefler için Türkiye’de vergi yükü ağırdır. Vergi alanında gerçek reform, vergi idaresini ıslah etmektir. Dürüst mükellefleri ezmeden, hem vergi gelirini artıracak, hem vergi adaletini gerçekleştirecek olan gerçek reform, malî idareyi modernleştirmek ve gerekli imkânlarla teçhiz etmektir. Bu yola gidilmediği takdirde, vergilere durmadan zam yapmak ve yeni vergiler ihdas etmek her zaman beklenen sonucu doğurmaz. İktisadi hayatı duraklatır, dürüst mükellefleri ezer, vergi veriminden çok dürüst mükellef üzerindeki vergi tazyikini artırır.

Üçüncü bir nokta; vergi idaresi ıslah edilmediği takdirde, vergi reformundan beklenileceği söylenen sosyal adalet gerçekleşmez. Çünkü vatandaşlara fiiliyatta uygulanan vergi oranları hiçbir zaman kanunun öngördüğü şekilde olmaz, eşit bir uygulama vuku bulmaz.

Bu kadar kabarık bir bütçenin çok büyük kısmının, cari masraflara gitmesi ve cüzi bir kısmının yatırımlara ayrılabilmesi de ayrıca üzücü olan bir noktadır. 15,5 milyar liralık gelir artışının büyük bir kısmının cari masraflara gittiğine bakmak, bu üzüntünün sebebini anlamak için kâfidir.

Devlet idaresi, Türkiye de günden güne daha tüketici, günden güne daha pahalı bir hal almaktadır. Bu gidişe çare bulmak için Hükümetin ele alması gerekli konulardan biri resmî israfın önlenmesidir. Dibi delik olan bir çuvala yukardan ne kadar gelir boşaltırsanız çuvalı doldurmak mümkün olmaz. Tıpkı bunun gibi Devlet idaresinde israf önlenmezse hiçbir vergi zammı bütçe açığını kapatmaya yetmez.

Millet Meclisi, Millî Güven Partisi Grubunun bir önergesini kabul ederek resmî israfla mücadele konusundaki tedbirleri tespit etmek üzere bir Meclis araştırması açılmasını kararlaştırmıştır. Bu komisyon kurulmuştur, fakat Millet Meclisi Araştırma Komisyonunun imkânlarla, takdir buyurursunuz ki, sınırlıdır. Hükümetten ricamız, bu konuyu başlı başına bir dâva olarak ele alması, yetkili uzmanlardan kurulu bir heyete konuyu bütün yönleriyle inceletmesidir. Mecliste kurulan Araştırma Komisyonu ile Hükümetin görevlendireceği uzmanlar ekibi işbirliği yapabilirler ve birbirlerini tamamlayan müşahade ve tekliflerle konunun çözümüne yardımcı olabilirler. Devlet Bütçesinin tüketici yönünün durmadan kabarmasına ve büyük bir hızla kabarmasına nasıl ve ne ölçüde mâni olunabilir, buna dair birtakım müşahhas, yapıcı teklifler getirebilirler.

Resmî israfın önlenmesi aslında bütçe açıklarının önlenmesi demektir ve netice olarak hızlı fiyat artışlarının, hayat pahalılığının önlenmesiyle de yakından ilgilidir.

Sayın Arkadaşlarım;

Resmî geçinme endekslerine göre, devalüasyonun yapıldığı 1970 Ağustosundan bu yana, 1970 Temmuz ayı ile Ekim 1971 ayı sonu fiyat endeksleri mukayesesini yaptığımız zaman, 15 aylık süre içerisinde Ankara'da hayat pahalılığının % 36 arttığı görülmektedir. Resmî rakamların belirttiği gerçek, 15 ayda % 36 artış, fakat son 10 ayda, yani içinde bulunduğumuz 1971 yılının ilk gününden Ekim sonuna kadar geçen sürede Ankara ve İstanbul'da hayat pahalılığında artış % 22 civarındadır. Bu tabii bir ortalama değildir. Bazı zaruri ihtiyaç maddelerinde artış çok daha büyük olmuştur. Çünkü tüketici endeksleri aslında ıslah edilmeye muhtaç endekslerdir; bazı bütçelerde hayat pahalılığı yükünün daha fazla hissedildiğini gösteren işaretlerde vardır; yaşama seviyesine göre. Böylesine hızlı bir fiyat artışı ekonomik sonuçları ve sosyal sonuçları bakımından endişe vericidir.

Devalüasyondan doğması tabii olan fiyat artışları vardı. Bu fiyat artışlarının bir duraklama noktasına geleceği ümit edildiği sırada 1971 yılının malî ve iktisadi uygulamaları, daha açık söyleyelim, 1971 yılı Bütçesinin verdiği çok büyük açık, fiyatları yeniden kamçılıyıp dört nala koşan hale getirmiştir.

1972 bütçesi, geçen yılın inisiyal bütçesine göre, fiilî bütçenin, fiilî sarfiyatın ne olacağı hakkında çeşitli rivayetler var, ama inisiyal bütçeye göre toplam ödemelerde geçen yıla nazaran % 35 civarında bir artış getirmektedir. Bu, bir yılda çok büyük bir sıçramadır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin yatırım finansmanı için düşünülen ve Devlet Yatırım Bankasınca kullanılacağı belirtilen 4 milyar lira bu bütçe rakamının dışındadır.

Hükümet son derecede dikkatli davranmazsa, son derecede tasarruflu davranmazsa kabarık bir bütçe olan 1972 bütçesinin fiyatları yeniden kamçılıyan bir tesir yapmasından endişe duymamak imkânsızdır.

Bütçe müzakereleri vesilesiyle çok daha etraflı şekilde incelemek fırsatını bulacağımız bu konuya şimdiden dikkati çekmemizin sebebi şudur; yeni işe başlamış olan Hükümetin iktisadi istikrar konusuna bir defa daha büyük bir dikkatle eğilmesini ve bunun gerektirdiği tedbirleri bir bütün halinde düşünmesini zaruri görüyorum.

Hızlı fiyat artışı ekonomideki bütün dengeleri bozar. Devalüasyondan beklenen ve kısmen elde edilen faydaları kaybetmek istemiyorsak siyasi istikrar kadar iktisadi istikrara da önem vermek zorundayız.

Fiyatların bu derecede hızlı arttığı bir ülkede hangi teminatı verirsiniz veriniz, yatırımları teşvik etmek mümkün olmaz. Yatırım hesapları, kâr-zarar hesapları yapılamaz ve bekleyiş devri girer, yatırımlarda ister istemez hesap güçlüğü yüzünden

bir duraklama baş gösterir. Bunun içindir ki, siyasi istikrar gibi iktisadi istikrar da kalkınmanın vazgeçilmez şartlarından biridir.

Temenni edelim ki, bunca tecrübeden sonra slogancılık devri, basmakalıp tekerlemeler devri sona ermiş olsun. Türkiye'nin gerçeklerini gözden uzak tutmadan müşahhas ve tutarlı tedbirlerle Türkiye'nin dertlerini çözme dönemi açılmış olsun, iktisat ilmine, karma ekonominin kurallarına, vatandaşın yapıcı gücüne ve teşebbüs ruhuna, reformların dayanması gerekli olan ilmi gerçeklere saygılı bir tutumla meselelerimiz çözüm yoluna girsin.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu, sizin konuşmanız ne kadar daha devam eder?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bitiyor efendim.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu'nun konuşmasının bitimine kadar devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Feyzioğlu

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Değerli arkadaşlarım;

Bugün ağırlık vermeye çalıştığım iktisadi konulara değinmişken, Hükümet programında yer alan. yabancı sermayeyle ilgili görüş hakkında da M.G.P.'nin mütalâasını kısaca arz etmek istiyorum.

Yabancı sermaye konusunda Hükümet programında yer alan görüş, dengeli ve isabetli bir görüştür. Yabancı sermaye konusunu düşmanlık veya hayranlık gibi hissi ölçülerle değil, millî menfaat hesaplarına dayanan akılcı bir tutumla ele almak lâzımdır.

Bu kürsüde birçok defa söylediğimiz gibi, ateşe dostta olunmaz, düşman da. Ateş faydalı da olur, zararlı da. Yapılacak olan şey ateşi yerinde ve akıllıca kullanmaktan ibarettir.

Yüz binlerce yurttaşını yabancı ülkelerde kurulmuş olan yabancı sermaye tesislerinde çalıştıran ve bunların bir buhran sonucu topluca yurda dönmeleri ihtimalini her an düşünmeye mecbur olan bir ülkeyiz. Millî kalkınmamız yönünden, ihracat ve istihdam gibi önemli meselelerimiz bakımından, çağdaş teknolojiye süratle geçiş açısından ciddi fayda sağlayabilecek, millî sanayiimizin gelişmesine zarar veremeyecek ve plân hedeflerimize aykırı düşmeyecek şartlar içinde yabancı sermayeden yararlanmayı bilmeliyiz. Ne yazık ki, bu alandaki çalışmalar ve bu işle ilgili Devlet örgütümüz son derece yetersizdir. Komisyonlar vardır, devamlı sekretaryalar yoktur, etütler yoktur, takip yoktur.

Yabancı sermayeyi millî menfaatimize uygun şartlarla celbedebilecek, yabancı sermayenin ülkemizde nasıl çalıştığını, fiilen ne yaptığını yakından izleyebilecek, gerekli kontrolleri zamanında tam olarak yapacak, millî menfaatlere aykırı uygulamaları önleyecek yeterli bir örgüte, sağlam bir çalışma düzenine sahip değiliz; ne Yabancı Sermaye Kanununa göre giren yabancı sermaye için, ne de Petrol Kanununa göre girer, yabancı sermaye için.

Petrol Dairesi yürekler acısı bir haldedir. Petrol konusunda binbir meseleden bahsedilmiştir. Meclis araştırmaları ile ne halde bulunduğa, millî menfaatleri açıkça ihlâl eden davranışlara el koyamadığı, bunlara karşı çıkamadığı, bazı hallere de göz yumduğu ortaya çıkmış olan bir petrol dairesi, perişanlığını herkesin, bu işle uğraşmış olan her sorumlunun bugüne kadar müşahade etmiş olduğu bir daire, ele alınıp ıslah edilmemiştir.

Yabancı sermaye konusunda bugün göze çarpan hataları, hatta istismarları önleyebilecek kudrette bir örgütün kurulması, programında öngördüğü hedefe ulaşması için Hükümetçe yapılması gerekli önemli işlerden biridir.

Değerli arkadaşlarım;

Hükümet programında millî eğitime haklı olarak geniş yer verilmiştir. Millî eğitim alanında her kademedeki öğretim kurumlarından çıkacak öğrencilerin ekonomik hayata katkıda bulunabilecek şekilde yetişmiş olmaları lüzumuna değinilmiştir.

Dar gelirli ailelerin kabiliyetli çocuklarının en yüksek eğitim kademelerine kadar çıkabilmelerini sağlayacak tedbirlerin alınması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması Grubumuzun üzerinde daima ısrarla durduğu hususlardan biridir. Eğitim alanında çalışkanlık ve kabiliyet bütün kapıları açabilmelidir. Türklüğün millî geleneklerinde ve Anayasamızın sosyal devlet anlayışında bu vardır.

Tekrar edelim ki, eğitimin her kademesinde, Atatürk devrinde olduğu gibi, millî ruhun, toplayıcı, birleştirici, yüceltici bir milliyetçilik anlayışının hâkim kılınması gereklidir. Millî kalkınmamızın icap ettirdiği fedakârlıklar da ancak böyle bir ruhla sağlanabilir. Böyle asil bir milliyetçilik anlayışı, bölücü, parçalayıcı değil, toplayıcı, birleştirici, yüceltici bir milliyetçilik anlayışı kalkınmanın da mânevi motorudur.

Eğitim kurumlarımızı anaşsinin pençesinden, yıkıcı cereyanların beyin yıkama tarzındaki propagandalarının etkisinden kesinlikle kurtarmamız lâzımdır.

Eğitim, öğretim ve araştırma huzur ve hürriyet ortamında gelişebilir. Bu ortamı yok eden şiddet hareketlerimin ileride yeniden baş göstermemesi için, Türkiye daima Sıkıyönetim düzeninde yaşayacak değildir; ileride bu hallerin yeniden baş göstermemesi için bu dönemde alınması gerekli olan tedbirlerden, hiçbirini ihmal edilmemelidir.

Milletimiz iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasını hızlandıracak hamlelere muhtaçtır. Reform değişiklik olsun diye değişiklik yapmak değil, milletimize daha çok refah, daha çok huzur, daha çok sosyal adalet getirecek olan tedbirleri akla, çağdaş ilme, yurt gerçeklerine ve millî ihtiyaçlara uygun şekilde yürürlüğe koymak demektir. Anayasada öngörülen reformlar bu dönemde, Hükümet programına da hâkim olduğumu gördüğümüz işte böyle bir anlayışla, Atatürkçü çizgiden, Anayasamızın temel çizgisinden saptırılmadan ele alınıp mutlaka gerçekleştirilmelidir.

Sayın Arkadaşlarım;

Hükümet programında yer alan ve toplum, hayatımız bakımından önem taşıyan bir başka konuya da kısaca değinmek istiyorum.

Zabıtamın özellikle toplumsal olaylarda üzerine düşen görevleri yapabilecek kadroya, hareket kabiliyetine, araç ve gereçlere kavuşturulması ve eğitime önem verilmesi yolundaki taahhüdü memnuniyetle karşılıyoruz.

Hükümet programında yıkıcı faaliyetlerle mücadeleye, konuşmamın başında da arz ettiğim, gibi, yer verilmiştir.

Biraz da son haftaların dış olaylarından mülhem olarak şu hususu Yüce Meclisin dikkatine arz etmek istiyorum. Komünizm, Türkiye için yalnız iç tehlike değil, aynı zamanda dış tehlikedir. Dünyada, yakın çevremizde ve ülkemiz içinde olup bitenleri, peşin hükümlerden uzak kalarak, objektif şekilde değerlendirebilen hiç kimse, bu tehlikeyi görmezlikten gelemmez; bu tehlikeyle karşı milletçe güçlü ve dayanıklı olmak lüzumunu hiç kimse inkâr edemez.

Bu konunun iç ve dış güvenlik kuvvetlerinin takviyesiyle ilgili yönleri vardır. Bir de, millet olarak fikir ve inanç plânında, siyasi ve sosyal yapı bakımından komünizm tehlikesine karşı dayanıklı olma yönü vardır. Bunu sağlayabilmek için, millî duyguları güçlendirmeye, millî bütünlüğü ve beraberliğimizi titizlikle korumaya, iktisadi kalkınmamızı sosyal adaletle birlikte gerçekleştirecek tedbirlere önem vermeye, komünizmin reddettiği hür demokratik rejime ve onun müesseselerine inançla sahip çıkmaya, lâik Cumhuriyet anlayışı içinde mânevi inançlara ve mânevi değerlere saygılı olmaya, milletimizi bir ve bütün yapan unsurlardan hiçbirini ihmal etmemeye mecburuz.

Sözlerimi tamamlarken bir defa daha ifade etmek isterim ki, olağanüstü şartları ilânihaye uzatmakta, olağanüstü şartların devamını körüklemekte kimsenin, menfaati yoktur.

Dünyada ve yakın çevremizde olup bitenler, son haftaların çeşitli ihtimallerle açık olan gelişmeleri, Pakistan tecrübesi, Türkiye'nin sıhhatli işleyen normal demokratik bir düzene kavuşmasının, önemini artırmaktadır. Bu konuda herkes kendisine düşeni yapmalıdır. Hükümet ve Parlâmento, seçim ve partiler hukuku ile ilgili ciddî ve isabetli düzeltmeleri biran önce gerçekleştirmek için birlikte çalışmalıdırlar. Tekrar edelim ki, dâva, sadece, insan haysiyetine yakışır tek idare şekli olan hür demokratik rejimim yaşatılması dâvası değildir; dâva milletimizin bütünlüğü ve varlığı davasıdır.

İktisadi ve sosyal hamlelerin, Anayasanın öngördüğü reformların gerçekleştirilmesi bakımından da, rejimim sağlam raya oturtulması açısında da ağır görevler yüklenmiş olan yeni Hükümetin başarılı olmasını dilerim.

Hükümet, yurdumuzu Atatürk ülküsünden saptırmaya yeltenenlere karşı, yani, milliyetçi yoldan, akılcı ve medeniyetçi yoldan, millî hâkimiyet yolundan, ayırmaya yeltenenlere karşı yürekli şekilde mücadele ettiği ve programındaki hedeflere sadak kaldığı müddetçe M.G.P. Grubunun samimi desteğine sahip olacaktır.

Yüce Meclise saygılar sunarım. (M.G.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — C.H.P. Grubu adına Sayın Kemal Demir, buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL DEMİR (Bolu) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Sayın Başbakan Nihat Erim'in 16 Aralık 1971 tarihinde Meclislerimizde okuduğu Hükümet programı ile ilgili C.H.P. Grubu görüşlerini sunacağım.

1961 Anayasasının öngördüğü sosyal ve ekonomik yapının Atatürkçü doğrultuda gerçekleştirilememiş olması hiç şüphesiz Türk toplumunu 12 Marta götüren bunalımların en önemli etkeni olmuştur.

12 Martta Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımdan olağanüstü bir çaba sarf edilerek kurtarılacak istenmesi ile Sayın Erim Hükümeti iş başına gelmiş ve Yüce Meclisten güvenoyu alarak çalışmaya başlamıştır.

Ülkenin bozulan güvenlik ve asayişini biran önce düzeltmek, yurttaşın huzurunu ve Devletin itibarını sağlamak Birinci Erim Hükümetinin en başta gelen görevi olarak kabul ediliyordu. Bunun yanında Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformlar hiç bekletilmeden ele alınacak ve gerçekleştirilmeye çalışılacaktı.

Sekiz ay iş başında kalan Birinci Erim Hükümeti kısa sürede asayiş sağlayarak Devletin itibarını kurtarmak için önemli çabalar sarf etmiştir. Reform çalışmalarına başlayarak bazı tasarılar hazırlayıp iktisadi kuruldan geçirmiş, (Toprak Reformu Temel İlkeleri ve Stratejisi)'ni Bakanlar Kurulu kararı haline getirmiş, (Toprak Reformu Öntedbirler) kanun tasarısını ise Meclislere sevk etmiştir.

Birinci Erim Hükümetinin istifası sonucu kurulmuş olan İkinci Erim Hükümeti Türkiye'deki olağanüstü koşulların iş başına getirdiği bir Hükümet olduğu gerçeğinden hareketle 12 Martı zorunlu kılan ortamı giderecek tedbirlere öncelikle yer vermiş olan ilk Hükümet programını yeni programına da esas olarak kabul etmiş, yeni Hükümet programında bunu belirtme ihtiyacını bilhassa duymuştur.

Bu nedenledir ki, biz, İkinci Erim Hükümetinin programını Birinci Hükümet programının ve Sayın Cumhurbaşkanının siyasi parti genel başkanlarına göndermiş olduğu yazıya ekli "yapılacak işler" ile beraber inceleyecek ve değerlendireceğiz.

Sayın Milletvekilleri,

Birinci Hükümet programında, 1961 Anayasasının gerçekleştirilmesini öngördüğü düzen içerisinde, toplumumuzun hızlı bir toplumsal ve siyasal değişme sürecine girememiş, yapısal ve kurumsal değişikliklerini türlü nedenlerle ele alamamış ve gerçekleştirilememiş olmasının toplum yapısı ile Devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına sebep olduğu belirtilmekte ve 12 Mart'ı zaruri kılan bu ortamın giderilebilmesini ancak Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformların hiç beklenmeden gerçekleştirilmesi ile mümkün olabileceğine işaret edilmektedir.

Bu nedenledir ki, Hükümet kendisini kamuoyuna "Reform Hükümeti" adıyla takdim ederek bu reformları Anayasanın gösterdiği doğrultuda ve Atatürkçü bir görüşle ele alacağına ilan etmek gereğini duyuyordu.

Aslında Türkiye'deki yapısal değişiklik zorunluğu ülke gerçeklerinden doğmaktadır. Tarımda adaletsiz ve dengesiz bir toprak dağılımı vardır. Tarımsal üretim hava şartlarının etkilerine bağlı kalmaktan kurtarılamadığı için tarımdan sanayiye kaynak aktarmak olanağı doğamamakta, sanayi gelişmemiz kısır bocalamalar içinde dar boğazlarda daha da sıkışmaktadır.

Dengesiz geliştirilen ekonomik kalkınma kısa sürede gelir dağılımındaki adaletsizliği artırmakta, Türkiye nüfusunun alt gelirli beşte biri toplam gelirlerimizin % 3'ünü alırken üst gelirli beşte biri % 60'ını toplama olanağına kolayca ulaşabilmektedir.

Sosyal adalet ilkelerine uygun bir vergi yapısı kurulamadığı, gelir kaynaklarımız iyi değerlendirilemediği için kalkınmamızın yükü alt gelir sınıflarına yüklenmiş bulunmaktadır.

Sosyal hizmetler halka adaletli ve sürekli olarak ulaştırılamamış, eğitimde maddi olanaklardan ne kadar yoksun olursa olsun, her başarılı öğrencinin daha üst öğrenim derecelerine çıkabilmesi imkânları sağlanamamış, eğitimde birlik, yaygınlık, imkân ve fırsat eşitliği gerçekleştirilememiştir.

İşte hızlı ve dengeli bir kalkınmanın sağlanması, refahın kütlelere yaygınlaştırılması, ekonomik haklarda olduğu gibi sosyal haklarda da çağdaş uygarlığın gereklerine uyulması, sosyal ve ekonomik bunalımları ve istenmeyen toplumsal patlamaları önleyici en önemli etken olarak kabul edildiği içindir ki, Birinci Erim Hükümeti ilk programında temel nedenlere yönelen bir yaklaşımla reformları ele almak gereğini duymuş, bunu Hükümetin ismi olarak da değerlendirmiştir.

Sayın Milletvekilleri,

Bu bilgilerin ışığında İkinci Erim Hükümeti programını, programda da belirtildiği gibi, birinciden ayırmadan, birincinin ortaya koyduğu temel görüşleri dikkate alarak ve Sayın Cumhurbaşkanımızın mektubunda belirttiği (Yapılacak işlerle) beraber değerlendirilerek önemli yönleriyle eleştirmeye çalışacağım.

İkinci programda, "Toprak ve Tarım Reformu bir taraftan sosyal adalet, diğer taraftan da verimlilik esasları göz önünde tutularak gerçekleştirilecek, 20'nci Yüzyıl gereklerine uymayan çağdışı kalınlara süratle son verilecektir" denmektedir. Bu yapılırken değişik bölgelerin toprak ve tarım özellikleri dikkate alınarak asgari ve âzami toprak büyüklüklerinin tespit edileceğine de işaret edilmektedir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi birinci program ve (Yapılacak işler) bölümünü de dikkate aldığımızda bu taahhütlere 14 Ağustos 1971 tarihinde bir kararname şeklinde yayınlanmış bulunan (Toprak Reformunun Temel ilkeleri ve Stratejisi) ve Meclislere sevk edilmiş bulunan (Toprak Reformu Öntedbirler Kanun Tasarısı)'nı da eklemek gerektiği görüşündeyiz. Hükümetçe hazırlanmakta olan Toprak Reformu kanun tasarısının (Toprak Reformu Temel İlkeleri ve Stratejisi)'nin genel ilkelere göre tamamlanıp Meclislere gelmesi gerekeceği tabiidir. Esasen biz programın dilinden ve taahhüdünden bunu anlıyor ve böyle kabul ediyoruz.

Erim hükümetleri olağanüstü koşullarda, partilerüstü anlayışla kurulduğu ve bir koalisyon Hükümeti de olmadığı için elbetteki hiçbir siyasi partinin programına bağlı kalmak ve onu uygulamak zorunluluğunu duymayacaktır.

Biz de esasen parti programımızın tüm ilkelerini Hükümet programında bulmamız gerektiği inancında değiliz ve bunu aramıyoruz.

Bizim yaptığımız, her iki programda ve (Yapılacak işler) bölümünde yer alan ve ikinci programın ifadesi ile bu Hükümet tarafından da taahhüt edilen hususları açıklığa kavuşturmak ve bizim bu programı hangi koşullar içinde değerlendirdiğimizi belirtmeye çalışmaktır.

Biz kendi programımızı uygulama imkânını bulduğumuzda toprak dağıtımında adaleti gerçekleştirirken, daha çok sayıda çiftçiye toprak sahibi yapmak, Hazine topraklarını daha verimli duruma getirerek topraksız çiftçiye dağıtmak, küçük ve orta tarım işletmelerinde toprağın parçalanmasını önleyici tedbirleri almak, kooperatifleri geliştirip, çoğalan üretimden gelir birikimleri sağlayarak tarımdan sanayiye geçiş olanaklarını da beraberce yaratmak isteriz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programında belirtilen ormanlarımızın korunması ve değerlendirilmesi, milli sermaye ile orman ürünleri endüstrisi kurulması ve tüketim fazlasının ihracı tedbirlerini olumlu karşılıyoruz.

Orman köylerimizin sosyoekonomik sorunlarının çözümüne öncelik verilmesini, köy kalkınmasında altyapı hizmetlerinin hızla geliştirilmesini önemli hizmetler olarak değerlendiriyoruz.

Anayasada yapılan değişiklik gereği olarak, orman niteliğini kaybetmiş olan yerlerin yeniden saptanması hususunun dikkate alınmasını diliyoruz.

Sağlık hizmetleri için öngörülen çalışmaları, hizmetin daha yaygın hale getirilmesi ve sağlık hizmetlerinden herkesin eşitlikle ve sürekli olarak yararlandırılması şeklinde anlıyor ve benimsiyoruz.

Eğitim ile ilgili çalışmaları birinci program açısından ele almayı daha yararlı bulmaktayız.

Eğitimde birlik sağlanması, din işlerinin siyasal ve kişisel çıkarlar üstünde tutularak lâik Devlet esaslarına göre ele alınması, üniversite reformunun Anayasa ilkeleri ışığında yapılması, ders kitaplarının öğrenciye ucuz fiyatla verilmesinin sağlanması, öğretim üyesi ve öğretmenlere mesleğin daha çekici kılınması, huzur içinde görev yapma imkânlarının sağlanması, öğrenimin kalkınma plânlarımız hedeflerine yönelmiş biçimde yürütülmesi bizim destekleyeceğimiz amaçlar olacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Hızlı ve dengeli kalkınmamız kamu gelirlerinin çoğalmasına bağlıdır. Adaletli bir gelir sistemi ancak köklü malî reformlarla mümkündür.

Sosyal adaleti gerçekleştiren bir vergi yükü dağılımı sağlanmalı, vergilerin dar gelirli köylü, işçi, memur ve küçük esnafın sırtına yüklenmesi önlenmeli; vergi

idaresi reformu yapılmalı, vergi kaçakçılığı önlenmeli, tarım gelirleri kalkınmanın finansmanında kaynak olarak kullanılmalı ve böylece vergi sistemimiz, gelir dağılımındaki büyük eşitsizlikleri de ortadan kaldıracak bir şekilde düzenlenmelidir.

Hayat pahalılığını önleyici tedbirler süratle alınmalı ve özellikle dar gelirli vatandaşlarımız sıkıntıdan kurtarılmalıdır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar konusunda ikinci programı tek başına değerlendirmek bizim için elbetteki mümkün değildir.

Biz önümüzdeki programı, Sayın Cumhurbaşkanımızın mektubundaki (yapılacak işler) bölümünde belirttiği ve bu programında taahhüt ettiği 7 Nisan 1971 tarihli Hükümet programı çerçevesinde ele alarak değerlendiriyoruz.

İhtiyacımız olan petrolün millî petrol kuruluşumuz tarafından yurt içinde sağlanması görüşünü benimsiyor, petrol kaynaklarımızın arama ve işletilmesinde Anayasaya uygun olarak yeni bir politikanın uygulanmasını, (Boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda millî menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır) sözünden, birinci programdaki (Boraks gibi stratejik madenler yurt ekonomisindeki önemine ve yerine göre devletleştirilecek ve her halde madenlerimiz yabancı etkilerden kurtarılacaktır) taahhüdünü anlıyoruz.

Linyit üretiminin Devlet eliyle yapılacağı, küçük linyit yataklarının ise Devletçe yapılacak işletme projelerine göre madenci teşebbüsler eliyle işletilebileceği, maden ihracatının Devlet ve kamu kuruluşlarınca kontrol edileceği, enerji alanında T.E.K. dışında kalan belli başlı elektrik üreten şirketlerin bu örgüte bağlanması için gerekli tedbirlerin alınacağı hükümlerini birinci programda bulunduğu için bu programda da aynen muhafaza edilmiş olarak kabul ediyoruz.

Yurdumuz yeraltı ve yerüstü doğal kaynaklar bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Bu kaynaklar henüz yeterince geliştirilmiş ve üretime alınmış değildir. Bu kaynakların yeterince değerlendirilmesinin Türk ekonomisine yapacağı katkı elbetteki çok büyük olacaktır. Bu itibarla biz C.H.P. olarak doğal kaynaklarımızın işletilmesine yabancı sermaye sokulmaması, petrolün Devlet eliyle aranılıp üretilmesi, madenlerin esas itibarıyla Devlet eliyle üretilip Türkiye’de işlenmeden satılmaması gerektiği kanaatinde olduğumuz için Hükümetin uygulamasını bu görüşler istikametinde değerlendireceğiz.

Sayın Milletvekilleri,

Türk ekonomisini geleneksel yapısından kurtarmak tarımsal gelişmeyi sanayie aktaracak tedbirleri almakla mümkündür. Millî bir sanayinin kurulması ve bunun güçlü hale getirilmesi son yıllarda ilerleyen Ortak Pazar ilişkilerimiz bakımından daha da büyük bir önem kazanmış bulunmaktadır.

Köylü ve çiftçi kooperatiflerini güçlendirerek bu kooperatifler eliyle çiftçilerimizi, sendikalarımızı, memur kuruluşlarını, sanayi yatırımları yapmaya teşvik etmek, hammadde kaynakları dışa bağlı sanayi kolları yerine iç kaynaklarla oluşan bir sanayie imkân hazırlamak, montaj sanayii yerine ağır sanayie hız verilerek yeni tesislerin kendi imkânlarımızla kurulmasını sağlamak, motor sanayii kurmak, ih-

racata yönelmiş sanayii teşvik ederek onları ihraç olanağına kavuşturmak bize göre millî sanayimizin ana unsurları olmak gerekir.

Ortak Pazar ülkeleri ile yapılmış olan katma protokol ve ekleri anlaşmasının sanayimizi dar boğazlara sürükleyecek hükümlerinden mutlaka arındırılması lâzımdır. Programdaki “Avrupa toplulukları ile ilişkilerimizi 1963 Ankara Anlaşmasında yer alan amaçlara ulaşacak şekilde geliştirmek azmindeyiz” sözünü bu nedenle olumlu olarak değerlendiriyoruz.

İhracatımızın artırılması için alınması düşünülen teşvik tedbirlerinde bundan önceki uygulamalardan yararlanırken pek çok olumsuz uygulamanın yeni çalışmalarında uyarıcı etken olacağı ümidini taşıyoruz.

Yabancı sermaye konusunda ikinci programda “Bu sermayenin yurdumuzun menfaatlerine uygun olması esastır. Bu esasa dayanarak yabancı sermayenin kalkınma plânlarımızın ve programlarımızın hedeflerine yönelen alanlara yatırım yapmasına müsaade edilecektir” denilmektedir.

Biz, yurt menfaatlerimize uygun olma deyiminden, 7 Nisan 1971 tarihli programda belirtilen (Yabancı sermayenin; başka yollarla sağlanamayan üstün teknoloji niteliğini taşımasını, yurt içinde finanse edilemeyen çok büyük tesislere yönelmesini, kurulacak kapasitenin Ortak Pazarla rekabet edecek seviyede bulunması ve ihracata dönük olmasını, çoğunluk paylarının Türklere ait olması şartlarıyla des-tekleneyeceğini) anlamaktayız.

Hatalı uygulamalar yüzünden yabancı sermaye bugüne kadar Türk ekonomisi için yararlı olmamış, kaynaklarımızı millî kuruluşlarımız aleyhinde kullanmış ve ters olanaklar yaratmıştır.

Yabancı sermayenin aşırı kârlar elde etmesi, köksüz ve gereksiz sanayiler kurması, iç kredi kaynaklarımızı tüketmesi, dışarıya kâr transferi adı altında büyük döviz götürmesi mutlaka önlenmeli, kesin zaruret olan alanlarda ve yeterince ihracat yapmak kaydı ile bağlanmalıdır.

Sayın Milletvekilleri,

Türkiye’nin ekonomik kalkınması bir plân dâhilinde ve karma ekonomi sistemi ile yapılacaktır. Karma ekonomi bizim için geçici bir sistem değildir. Kamu sektörü ve özel sektör kalkınma plânları istikametinde yanyana çalışarak ekonomiye katkıda bulunacaklardır.

Ekonomik ve sosyal gelişmesini yeterince gerçekleştirememiş ülkeler için kamu kesiminin önemi aşîkârdır. Kamu kesimi dengeli kalkınmada ekonominin ağırlığını taşıyan en önemli kesimdir.

Gelir dağılımında adaletin sağlanmasının vazgeçilmez unsuru ekonominin hâkim tepelerinin kamu kesiminin elinde bulundurulmasıdır. Birinci programda belirtilen (Devlet kesiminin etkin bir şekilde çalışır hale getirilmesi) prensibinin gerçekleşmesinin en azından kamu kesiminde etkinliği sağlayabilmek için özel bir dikkati gerektireceği şüphesizdir.

Memleket menfaatlerini ön plânda tutan ve kalkınma plânlarına uygun yatırımlara yönelmiş bir özel teşebbüsün güven ortamına kavuşturulması kadar tabii bir şey olamaz. Bunu sağlamak elbetteki Hükümetlerin başta gelen görevlerinden biri olmak gerekir. Ancak bize göre özel sektöre güven ortamı sağlamanın temel koşulu onu kamu sektörü ile eşit değerde tutmak ve ekonomik kalkınmada her ikisini eş değerde kabul etmek değildir.

Birinci programda belirtilen (Devlet kesiminin etkin bir şekilde çalışır hale getirilmesi) görüşünün 1972 icra programında da yer aldığını ve 1972 icra programına ağırlık verdiğini görmemiz, bu konudaki görüşümüzün birinci Hükümet programı ve 1972 icra programındaki dayanağı olmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Demir bir dakika rica edeyim. Sizin de yazılı konuşmanız 20 dakikayı doldurdu.

Sayın Demirin konuşmasının tamamlanmasına kadar devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Demir.

KEMAL DEMİR (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Zorunlu haller dışında memurların görevlerinden alınmayacakları, çalışkan, dürüst ve ehliyetle Devlet memurlarına güven içinde iş görmeleri imkânının sağlanması prensibini birinci programdaki (İdarenin tarafsızlığı kesin olarak sağlanacaktır. Her türlü kayırma, partizanlık ve iltimas önlenerek her çeşit yolsuzluklarla ciddi olarak savaşılabilecektir) hükmü ile beraber değerlendirerek; tarafsızlık, iltimas ve her çeşit yolsuzluk ile malûl olmayı, ikinci programda belirtilen zorunlu haller olarak değerlendirdiğimizi de belirtmek isterim. Kamu görevlilerinin yeni personel rejimi içinde intibaklarından doğma büyük haksızlıklarının önlenmesi kararını ve Personel Kanununun hatalardan arınması çalışmalarını memnunlukla destekleyeceğiz.

Sayın Milletvekilleri,

Programla ilgili eleştirilerimizi ana konular üzerinde tamamlamış bulunmaktayım.

12 Martın olağanüstü koşulları içinde kurulmuş olan Erim Hükümeti, asayişin sağlanması konusunda kısa sürede gerçekten önemli merhaleler almıştır.

Reformlar ülkeyi 12 Mart'a getiren koşulların ve 12 Mart Muhtırasının gereği olarak ele alınmış hazırlık çalışmaları ilerlemiş bir kısmı da Meclislere sevk edilme-ye başlanmıştır.

Ülkemizin ihtiyacı olan reformlar Meclislere geldiğinde bunların biran önce yasalaşması için yardımcı olacağımız tabiidir.

Hükümet programında belirtilen (Reformları gerçekleştirmek çabalarımızda parlâmentomuzla Anayasanın çizdiği hak ve yetkiler sınırları içinde işbirliği yapmaktan başka bir yol tanımıyoruz. Hükümet, tasarıları hazırlayacak, Meclislerimize sunacaktır. Tartışma, değiştirme, kabul veya ret Parlâmentomuzun en tabii

hakkıdır) görüşünü çok partili parlamenter demokrasinin en tabii gereği olarak kabul ediyor ve içinde bulunduğumuz olağanüstü koşullarda parlamento yetkilerine gösterilen bir dikkat olarak değerlendiriyoruz. Ancak reformların yasalaşmasında Meclisler çoğunluğuna hâkim olan reform anlayışını bizim paylaşmamızın mümkün olmadığı da bugüne kadarki uygulamalardan açıkça anlaşılmış bulunmaktadır.

Memleketin bugünkü sosyal ve ekonomik koşulları içinde Meclisler çoğunluğuna sağduyunun hâkim olacağı inancını muhafaza ederek reform tasarıları üzerindeki görüşlerimizi savunacak ve bunları Anayasa doğrultusunda Atatürkçü bir görüşle reformcu yapısını koruyarak çıkarmaya çalışacağız.

Meclislerin iradesine olan saygımız reform adı altında, reformcu yapılan arınmış tasarıları reformcu tasarı olarak kabul edip benimsemeye bizi zorlayacağı kesinlikle bilinmelidir.

C.H.P. ülkemize çok partili rejimi getiren ve onun yerleşmesi için kendini feda edercesine bıkmadan, yılmadan uğraşan bir siyasi partidir. C.H.P. bu büyük eseri ile övünür ve bu eserin güçlü, uzlaşmaz ve en inançlı savunucusudur. İçinde bulunduğumuz olağanüstü koşullarda C.H.P. bütün dikkati ve hassasiyeti ile en kısa sürede çok partili hayatın normal işleyişine dönülmesinin peşindedir.

Bu geçiş döneminin sıhhatli olmasının şartını gerek Hükümet, gerekse parlâmentonun reformlar konusunda tavizsiz ve kararlı olmasında bulmaktadır. Bu bakımdandır ki, C.H.P. olarak reformlar konusunda ısrarlı ve titiz olacak ve Hükümet icraatını bu açıdan değerlendireceğiz. Bu politikanın dışına çıkılması halinde denetim görevimizi kesinlikle yerine getireceğiz.

Bu Hükümet bir koalisyon hükümeti değildir, icraatı partimizi bağlamaz, hazırladığı program da tabiatıyla partimizin görüşlerini yansıtan belgeler değildir.

Bugünkü konuşmasında Demokratik Partinin Sayın Genel Başkanının uzun süredir hiç konuşmamış olmasının verdiği hevesle de olacak, Sayın Erim'in C.H.P.'den istifa ederek Hükümeti kurmuş olmasını sebep göstererek, bu Hükümeti, yakasının arkasında altı oklu rozet bulunan Hükümet olarak nitelemişti.

Biz, C.H.P. olarak çok partili siyasi hayatta pek çok politika adamının ve siyasi örgütlün sıkıştıkça ve zaafa düştükçe C.H.P.'ye yerli yersiz sataşmasına alışmışızdır. (C.H.P. sıralarından *"bravo" sesleri, alkışlar*)

Hükümetler, onu kuranların vaktiyle bulundukları siyasi partilerin rozetlerine göre değil, uygulamalarına esâs olarak ilân ettikleri Hükümet programlarına göre değerlendirilirler.

Bugün görüşmesi yapılan ikinci Erim Hükümeti Programının; C.H.P.'nin Program ve ilkeleriyle bağlantısını kurarak, bu Hükümeti bir C.H.P. Hükümeti gibi gösterebilmek için gerçekten en azından Sayın Bozbeyli'nin kendine has mantık yapısına sahip olmak lâzımdır.

Gerek reformlar konusunda, gerekse ülkemizin yönetimi konusunda C.H.P.'nin kendi görüşleri vardır. Kanımız odur ki, bu görüşler yurt gerçeklerine en uygun,

dengeli kalkınmayı en iyi sağlayacak, demokratik rejimi dar boğazlara itmeden geliştirecek görüşlerdir.

Kendi içimizde bunların tartışmasını yaparız ve kendi görüşlerimize inancımızı tazeleriz. Ancak, Genel Başkanımız Sayın İnönü'nün de belirttiği gibi olağanüstü koşullarda kurulmuş ve normal düzene dönüş görevini yüklenmiş bir Hükümetin Meclislerce güvenoyundan mahrum edilerek, memleketin maceraya itilmesinin büyük bir siyasi hata olacağına da inanırız.

Bu bakımdan, başından beri belirttiğimiz görüşlerimizin ışığında parti mülâhazası ile değil, memleketimizin siyasal bunalımdan, Devletin ve milletin maceralardan kurtulması mülâhazasıyla İkinci Erim Hükümetine de olumlu oy vermeyi karara bağlamış bulunmaktayız.

İkinci Erim Hükümetinin 1973 seçimlerini gerçekleştirecek siyasal ortamı hazırlaması hiç şüphesiz başarısının en değerli ölçüsü olacaktır.

Bu yolda ikinci Erim Hükümetine başarılar diler, her olumlu uygulamasını iyi niyetle değerlendireceğimizi belirtmek isterim.

Milletimizin temsilcisi ve umudu olan Yüce Meclisine Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına yürekten saygılar sunarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — A.P. Grubu adına Sayın Orhan Dengiz, buyurun efendim.

A.P. GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Sayın Erim; yeniden kurduğu Hükümetin Programını, 16 Aralık 1971 Perşembe günü Yüce Mecliste okumuştur. Bu Program üzerindeki Adalet Partisi Millet Meclisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurlarınızda bulunuyorum. Bu vesileyle Adalet Partisi Meclis Grubu adına, Yüce Meclisin Sayın üyelerini en derin saygılarımla selâmlıyorum.

Sayın Milletvekilleri;

Hükümet Programı üzerindeki düşüncelerimizi arz etmeden önce, memleket için çok mühim saydığımız bazı gerçekleri ortaya koymak ve demokratik düzen anlayışında bir vuzuha kavuşmak zaruretini duyuyoruz.

Sayın Arkadaşlarım;

Herkesin bildiği gibi, memleketimiz, devam eden bir buhranın içindedir. Bugüne kadar cereyan eden münakaşalar, buhranın sebeplerini ve mahiyetini izahta çeşitli farklılıklar göstermiştir. Ancak, bütün buna rağmen, memnuniyetle müşahade edilen taraf şu olmuştur ki, buhrandan biran önce çıkış arzusunda bütün siyasi partilerimiz büyük ölçüde görüş birliği ve gayreti içindedir. Hükümet bu gayrete iştirak eder görünmektedir. Buhran, bir rejim buhranıdır. Kanaatimizce, evveleminde ele alınması ve halledilmesi gereken mesele de budur. Geçen zaman içinde meydana gelen olaylar, bizi ve öteden beri sahibi olduğumuz bu kanaatimizi kesinlikle teyit etmiştir. Bu defa Hükümet Programında yer alan taahhütlerin, ancak demokratik

düzen içinde gerçekleştirebileceği inancını ortaya koymuştur. Bu noktadaki kanaat farkları ne olursa olsun, bir görüş ve anlayış birliğine varmamız şarttır.

Sayın Milletvekilleri,

12 Marttan önceki anarşik ortamın yaratılması, kanaatimizce insan haklarına dayalı; hürriyetçi, lâik, sosyal bir hukuk Devleti olan demokratik Cumhuriyet rejimimizi yıkma gayesini güden ideolojik sebeplere istinat etmektedir. Nitekim bu kanaatimizi doğrulayan unsur, anarşiyi durdurma ve reformları yapma taahhüdüyle kurulan Birinci Erim Hükümeti zamanında da rejim yıkma teşebbüslerinin, bu Hükümete karşı da devam etmiş olması ve bu hâdiseler üzerine Hükümetin sıkıyönetim isteğinde gösterdiği gerekçelerdir.

Böylece, buhrana sebep olan âmillerin, son anarşik hareketler olduğu, artık bir teori değil, vakıalarla sabit olmuştur. Nitekim sanıkların hemen her gün mahkemelerdeki tavır ve beyanları, bütün bu su üstüne çıkan, çıplaklık kazanan hususlar muvacehesinde, anarşik hareketleri başka sebeplerle izah etmek, zannediyoruz ki, beyhudedir.

Sayın Milletvekilleri;

Hükümet Programında, Parlamentosuz serbest seçimsiz, maskelenmiş veya açık bir dikta hevesine karşı kesin vaziyet alınmıştır. Bunu, memleketimizin, milletimizin ve de Cumhuriyetimizin bugünü ve geleceği bakımından memnuniyetle karşılarız.

Gerçekten, serbest ve dürüst seçime ve çok partili demokratik rejime dayanan millî iradeyi ve millî hâkimiyeti meşruiyet kaynağı sayan bir Devlet anlayışına sahip olmadan, rejim düşmanlarıyla başarılı bir mücadele yapmak imkânı yoktur. Bu bakımdan, Hükümet Programında aynen; “Aşırı sol cereyanların, komünizmin, aşırı sağ cereyanların, hilafetçiliğin, şeriat esaslarına dayanan teokratik Devlet kurma arzularının ve her çeşit bölücü faaliyetlerin kesinlikle karşısındayız” sözü, kamu oyunda yeni ümitlerin belirmesine yardım edecektir.

Sırası gelmiş iken şunu ehemmiyetle kaydedeyim ki, içinde bulunduğumuz rejim buhranının bizce asli âmilî olan anarşik hareketlerin, partilerin zaman zaman farklı ağırlık izafe etmelerine rağmen, rejimimizin biran önce bu buhrandan kurtulması ve demokratik düzenin bütün kurallarıyla işlemesi için anarşik hareketlerin ortadan kaldırılması gerektiği inancına, Parlâmento ve diğer Devlet kuruluşları olarak varılmış olmasında, milletimizin bu hareketleri önleme çabalarına yürekten katılmasının değeri büyüktür.

Sayın Milletvekilleri,

1961 Anayasasının getirdiği en önemli özelliklerden birisi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda hızlı, dengeli ve devamlı kalkınmayı sağlayacak bir plân anlayışıdır. Bu anlayış, çağımız Devletin gereği olduğu kadar, Anayasamızın da emridir.

Plânlı kalkınmada ihtiyaçların karşılanması, ekonomik dengeyi bozmayacak tarzda önceliklere yer verilmek suretiyle ve kalkınmanın genel hedeflerini

saptırmadan düzenlenmelidir. Gerekli alanlarda reformların yapılması, Devletin imkânları ve şartların müsaadesi nöbetinde, gelmiş geçmiş bütün hükümetler tarafından ele alınmış ve bir kısmı itibarıyla da gerçekleştirilmiştir. Plânlı devrede milletin arzu, irade, temayül ve tercihlerine dayanan millî plân dışında, her gün bir kalkınma modeli çizmek ve bu sahada yeni hevesleri denemek, plânlı kalkınma fikrinden uzaklaşmak olur.

Her vesilede ifade ettiğimiz gibi, halka rağmen halk için, halkla beraber halk için kalkınma başarı ile yürütülebilir. Halka rağmen halk için reform fikrini bir merhale daha ileri götürürsek, halk için ve halksız reform fikri gibi hiçbir tutarlığı olmayan fanatik bir fikre ulaşırız. Kimsenin kendi fanatizmini, millet yararına olduğuna dair hükmü yine kendisi vermek suretiyle, milletimize uygulamaya hakkı yoktur.

Çok değerli milletvekili arkadaşlarım,

Milletimizin, Batılı bir toplum olma gayretlerine en az 200 yıl önce başlamış ve fakat en büyük merhale ve rasyonel adım Cumhuriyetin kurulmasıyla atılmıştır. Parlamenter rejim ve Cumhuriyet, başlı başına bir reformdur, insan haklarına dayalı millî, demokratik ve sosyal hukuk Devleti, bu reformların en büyüğüdür. Gerçekten bu sayede, iktidar ve otoritenin belli şahıs ve şahıslardan millette intikali ve meşruiyetin kaynağının millette olduğu esası, hâkim kılınmıştır. Kişilerin ve cemiyetimizin ekonomik ve sosyal ihtiyaçları, reform istekleri, bu suretle konuşulabilir, münakaşa edilebilir. Olmaya sahip olmuştur. Bu itibarladır ki, reformların millete dayanarak yapılması, ancak ondan beklenen faydaları sağlar.

Sayın Arkadaşlarım,

Bütün reformların hedefi millettir. Bundan maksat, milletin refah ve saadetini sağlamaktır. Böyle olunca, reformların kaynağı ve sahibi millet ve onun temsilcisi olan Parlâmentodadır. Nitekim İkinci Erim Hükümetinin Programında; “reformları gerçekleştirmek çabalarımızda Parlâmentomuzla Anayasanın çizdiği hak ve yetkiler sınırları içinde işbirliği yapmaktan başka bir yol tanımıyoruz. Hükümet tasarıları hazırlayacak, Meclislerimize sunacaktır. Tartışma, değiştirme; kabul veya ret, Parlâmentomuzun en tabii hakkıdır” ibaresi ile reformlar için bir temel fikri ortaya koymuştur. Bu beyan ve taahhütlerin, yapılacak tatbikata ışık tutmasını, Hükümetin süratli icraatıyla gerçekleşmesini temenni ederiz.

Çok değerli milletvekilleri;

Bir reformu gerçekleştirmenin yeni problemler doğuracağı bir gerçektir. Millet hayatında yaşayan, canlılık, devamlı gelişme esas olduğuna göre, bu tarihî noktada yapılacak reformlardan sonra, toplum hayatında doğacak, yeniden meydana gelecek şartların yeni reformlar ihtiyacını zorlayacağı da unutulmamalıdır. Her reform veya reform manzumesinden sonra hiç değilse, cemiyetin alacağı yeni bünyevi şekillere göre, bazı düzenlemelerin yapılması gerekeceği de aşîkârdır. Bu düşüncelerimizle, memleketimizin çağdaş uygarlık seviyesine ulaşabilmesi için, devamlı ve birbiriyle tutarlı, reformların ihtiyaç gösterdiği anlayışını ortaya koymak istiyoruz.

Ayrıca reformların, sadece sözde, gelip geçici ve göstermelik bir anlam taşımadığını; aksine Türkiye'nin bugün ve gelecek bakımından sosyal yapısının istikrara muhtaç olduğu fikrinden hareketle, çok ciddi bir konu olduğuna da işaret etmek istiyoruz. Burada işleyebilecek ve olumlu sonuçlar elde edebilecek ve Anayasamızda tarif edilen Cumhuriyet rejiminin çerçevesi içinde kalmak şartıyla, müşterek bir mutabakat içinde reformların, yapılmasına, Türkiye gerçeklerine uygun bir tarzda, reformlarla ilgili kanunların çıkarılmasına ve uygulanmasına destekçi olmaya devam edeceğimizi beyan ederiz. Hükümetin, reform mahiyetinde düşünmekte olduğu kanun tasarılarını biran önce hazırlayarak Meclislere sunmasını, Adalet Partisi Grubu olarak sabırsızlıkla beklediğimizi de ifade etmekten zevk duyarız. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri*)

Sayın Milletvekilleri,

Bu noktaya gelmiş iken, bir gerçeği belirtmek içim şunu kabul etmek gerekir ki, bugüne kadar Cumhuriyet hükümetleri, devamlı reformist çalışma ve gayretler içinde bulunmuşlar, başarılı sonuçlar da almışlardır. Bizim üzerinde hassasiyetle durmak istediğimiz husus; kanunlara ilâhi bir kudret izafe eden hayalci görüşe saplanmamak olacaktır.

Reformları hazırlarken, hangi temel görüşten hareket edildiği, elbette ki, büyük önem ve ağırlık taşır, iyi niyetle hazırlanmış ve iyi niyetim mahsulü olan bir teoriye istinat etmiş bir reform kanunundaki uygulama imkânının derecesi, üzerinde durulacak önemli bir taraftır. Reform konusunda bunu bir gerçek olarak kabul etmek gerekir ki, iyi düşünceler, iyi kanunlar başka şey; uygulama ve uygulamada alınacak sonuç başka şeydir. İşte, reform sahasında Parlâmentonun, dolayısıyla kamuoyunun geniş ölçüde etki ve iştirakinin sağlamamış olması, uygulamada maksada uygun iyi neticeler alınması arzusunun ifadesidir.

Çok değerli milletvekilleri,

Reformların özel bir proje şeklinde düşünülmesi halinde dahi, 5 yıllık kalkınma plânlarının ve plânlara paralel yıllık programların içinde mütalâa edilmesi gereğini bir tarafa itmemelidir. Reform teşebbüs ve uygulamalarında plân ve programların bütünlüğüne hâlel getirecek ve genel dengeyi bozacak bir istikamette bir yol intihap edilmemelidir. Reformlarda, bir anda her şeyi her kafaya ve herkese mahsus ölçülere göre düzeltecek ye kısa süre içinde reformla ilgili olsun, olmasın birçok meseleleri kökünden halledebilecekmiş gibi, bu konudaki ümitleri de kurabilecek bir takdime itibar edilmemelidir. Her zaman ve her meselemizde olduğu gibi, reformlar konusunda da hayallerimizi, ümitlerimizi akılla ve gerçekle sınırlandırma hüner ve maharetini göstermeliyiz.

İlerleme ve yenileşme milletimizin özlemi olduğuna göre, milletten kopuk reformcu kadrolar aramanın hiçbir mânası yoktur. Her şeye çare bulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, milletin gerçek ihtiyaçlarına uygun, Cumhuriyetimizin ve Atatürk ilkelerinin özüne dayanan reformların da en değerli kadrosu, olduğu, akıldan çıkarılmamalıdır. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri*)

Çok değerli milletvekilleri,

Demokratik rejim bir hayat tarzı olduğu kadar, bir inanç meselesidir. Demokratik rejimlerin güçlenmesinde ve sarsıntıya karşı korumamasında lüzumlu geleceklerin teessüsü ve bunların geliştirilmesi, müşterek hedef olmalıdır. Rejimin korunması, şüphesiz demokratik rejimin kurduğu müesseselerin, Devlete ve düzene sadık kalmalarıyla mümkündür. Rejime inancın, Devlete sadakatlin şartları düşünülemez. Geçen 8,5 aylık dönemde, demokrasiye inanç ile inançsızlık kamuoyunda bir fikrî çatışma halinde sürdürülmüştür.

Birimci Erim Hükümetinin tutum ve davranışında, bu münakaşaların sonuca bağlanamamasının da büyük ölçüde etkisi olmuştur. Yeterince edinilen tecrübeler, bundan sonraki tatbikatta bu gibi fikir ve kavramı kargaşalığına sebep vermeyecek bir açıklıkla rejimim inançla savunulmasını ön plânda tutmaya yardımcı olmalıdır. Devlete ve rejime inanç ve sadakatte, kanunlara riayet ve nizamla saygıda Büyük Türk Milleti, herkese ve hepimize örnek ve önder olmuştur. Aziz milletimiz, hiçbir zaman huzursuzluğun, kanunsuzluğun, rejim düşmanlarının; kısaca, meşru olmayan hiçbir hareketin tasvipçisi ve tasdikçisi olmamıştır. Mahdut çevrelerin davranışları esas alınarak, milletçe benimsenen hür demokratik rejim üzerinde oyunlar oynanmasına hiçbir şekilde müsaade ve müsamaha edilmeyeceği, kesinlikle bilinmelidir.

Olağanüstü şartların getirdiği ağırlık ne olursa olsun, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin demokratik parlamenter rejimin her türlü arızadan uzak şekilde işlemlerini hedef alan arzularına ve diğer anayasal kuruluşların da aynı anlayışla yardımcı olmaları, rejimin bekası bakımından kesin bir teminat ve kaçınılmaz bir zarurettir. Milletçe arzu edilen de bundan başka bir şey değildir.

Değerli milletvekili arkadaşlarım;

Olağanüstü şartlardan kurtulmak, rejimi Anayasa çizgisinde yeniden bütün kurallarıyla geçerli hale getirmek, hiç şüphe etmemek gerekir ki, bir politik gayreti icâp ettirir. Siyasi partilerin müşterek bir anlayış içinde, böylesine bir gayret dönemine girdikleri şu sırada, Hükümetin bu konuda büyük ağırlık ve pay taşıyan bir müessese olduğunu kimse inkâr edemez.

Devlet hayatında, toplum hayatında her görevin, görev sahibine tahmil ettiği bir fedakârlık gösterme yönü vardır. Olağanüstü hallerde, vazife görenlerin olağan hallere kapı açmakta ve olağan şartların tesisinde içtenlikle gösterecekleri çabanın karşılığı, fedakârlık çok daha büyük olmak gerekir. Böylesine memleket ve millet hayatı için katlanılmış fedakârlıkların, sahiplerini büyüttüğü ve yücelttiğini de tarih tescil edegelmıştır.

Çok değerli milletvekilleri;

Hükümet programında, kalkınmanın karma ekonomiye dayalı olacağı ve değişik iktisadi ve mali tedbirlerle kalkınmaya süratle genişlik sağlamak için yeni teşvik tedbirlerine gidileceğine dair görüşler yer almaktadır.

Hür demokratik rejimde, bizim bünyemize ve şartlarımıza uygun kalkınmanın temeli, karma ekonomiye dayanır. Siyasi hürriyetlerle ekonomik hürriyetler birbirleriyle Anayasa hükümleri içerisinde bağlı bulunmaktadır. Hür teşebbüsün çalışma sahalarının daraldığı, yatırım yapma hevesi ve şevkinin kırıldığı, imkânlarının kısıldığı bir ortamda, devletin rakipsiz yegâne işveren olduğu bir düzende, demokratik rejimin, hak ve hürriyetlerin yeri yoktur. Üzülerek belirtmek isteriz ki, geçen 8,5 aylık zaman içinde bu alanda ve Hükümet bünyesinde sürdürülen münakaşalar, telâfisi imkânsız büyük kayıplara sebep olmuştur.

Değerli Milletvekilleri;

Adalet Partisi, siyasi ve ekonomik istikrarı temel hedef almıştır. En güç ekonomik sorunların barış, huzur ve istikrar ortamında çözümlenebileceğine kesin inancımız vardır.

Siyasi istikrarın temelini Anayasanın ruhuna ve metnine sadakâta buluyoruz. Ekonomik bakımdan Türkiye'nin kalkınıp kalkınmadığı münakaşaları da sürdürmüştür. Hükümet programında; "Türkiye'miz, artık hızlı bir sanayileşmeyi gerçekleştirebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Eldeki bütün bilgiler bunu göstermektedir" denmektedir.

BAŞKAN — Sayın Dengiz, bir dakika efendim. Sayın Dengiz'in de 20 dakikalık yazılı konuşması müddeti tamamlanmıştır; konuşmasının bitimine kadar devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Dengiz.

ORHAN DENGİZ (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkan ve Sayın arkadaşlarım.

Demokratik rejim içinde kalkınma olmaz diyenlere ve başka çözüm yolu arayanlara milletçe malûm olan cevapların programda yer aldığını görmekten memnunuz.

Sayın milletvekili arkadaşlarım;

Huzurun sağlanmasında ve yurdun her alanda kalkınmasının başarıya ulaştırılmasında görev ve sorumluluk yüklenen Devlet memurlarının güven içinde şevkle vazife görebilmeleri, her şeyden evvel bu alanda haklı olmayan tasarrufların verildiği endişeden ayrılmaya bağlıdır. Hükümet programında; "Zorunlu haller dışında memurların görevlerinden alınmayacağı, çalışkan, dürüst, ehliyetli devlet memurlarının güven içinde iş görmelerine gereken önemin verileceği" beyan edilmiştir. Derhal ifade edelim ki, geçen 8,5 aylık icraat sırasında, bu görüşün aksine yapılmış tasarruflar pek çoktur.

Değerli Milletvekilleri;

Silâhlı Kuvvetlerimizin kendi kumanda zinciri ve sistemi içerisinde bütünlüğünün korunması ve her türlü tedirgin edici tesirlerden arınması, başlıca isteğimizdir. Anayasa değişikliğiyle imkân dâhiline giren ve alınmasında zaruret duyulan her

türlü kanuni tedbirlerde olumlu gayretleri esirgemeyeceğimizi bilhassa belirtmek isteriz. Yurt savunmasının ve yurt bütünlüğünün yegâne teminatı olan Silâhlı Kuvvetlerimizin her türlü ihtiyaçları ve özellikle modern araç ve gereçlerinin karşılanmasında yardımcı olacağımızı ifade etmek, bizim için zevkli bir görevdir.

Değerli Milletvekilleri;

Birinci Erim Hükümeti programında yer almaması bizim için ciddi üzüntü vesilesi olan ve eleştirmize hedef teşkil eden Türk köylüsünün ve köylerinin, işçimizin, esnaf ve sanatkârlarımızın sorunlarıyla ilgili olan hususların bu defa ki programda nazarı itibara alınmış olmasını ve bir derecede de olsa yer verilmiş bulunmasını, memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak, bu sırada, memleket içinde çalışan işçilerimizle memleket dışında çalışan işçilerimizin meseleleriyle Doğu ve Güney-Doğu bölgesi hakkında birkaç noktaya temas etmeden geçemeyeceğiz.

Değerli Milletvekilleri;

Topyekûn kalkınma gayretlerinin başarıya ulaşmasında, çalışma hayatının huzur ve istikrar içinde gelişmesi şarttır. Emek ve sermaye münasebetlerinde işçinin ve işverenin hak ve menfaatlerinin her türlü ideolojik sapmadan uzak olarak barışçı yoldan halledilmesi ve uzayan ihtilâfların ekonomiye zarar vermemesinin temini, üzerinde önemle durulacak bir husustur. İhtilâfların hallinde hakem yolunun ve arabuluculuğun tesirli bir şekilde yürütülmesinin tedbirleri alınmalıdır.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin adedi, son yıllarda büyük artışlar göstererek, yarım milyonu geçmiştir. Bu itibarla, yurt dışındaki işçilerimizin aile birliği, eğitim, mesken, ücret, muhabere ve münakale imkânları; gümrük ve pasaport muameleleri gibi çok yönlü ve çeşitli sorunları daha büyük önem kazanmıştır. Yabancı diyarda çalışan ve memleket hasreti çeken işçilerimizin sosyal güvenliklerinin her bakımdan artırılması yanında, ülke ile olan her türlü bağlarının devamına itina edilmelidir. Özellikle bu işçilerin çalışmaları, Devlet için sadece bir döviz kaynağı olmaktan öteye, Türkiye'nin bugünü ve yarını için önemli bir ekonomik ve sosyal potansiyel güç olarak dikkate alınmalıdır. Hususiyle bu işçilerimizin teşkilâtlandırılması, tasarruflarının yatırımlara intikal ve böylece ülkeye döndükleri zaman çalışma imkânlarından mahrum kalmamaları, acele tedbir olarak nazara alınmalıdır.

Ortak Pazar münasebetlerinde Türk iş gücünün üstün yerini muhafaza edebilmesi için, yurt içinde vasıflı eleman yetiştirilmesi gayretleri artırılmalıdır. Ve özellikle, endüstrimizin muhtaç olduğu vasıflı gücün gaip edilmemesine itina gösterilmelidir. Bu vatandaşlarımızla münasebetlerin daha sıkı şekilde yürütülmesi için Devletin dış teşkilâtının her bakımdan takviyesi lüzumuna inanmaktayız.

Dış ülkelerde, bilhassa Avrupa'daki Türk işçisi arasına ideolojik sızma gayretlerinin, son yıllarda kesafet peyda ettiği bir gerçektir. Yabancı diyarlarda Türk Vatandaşının hislerini istismar etmek suretiyle yanlış istikâmetlere sevk edilmesi gayretlerine, vatandaşlarımızın akliseliminin ve vatanseverlik duygularının karşı çıkacağında hiç şüphe yoktur. Ancak, bu konuda da vatandaşlarımızın yalnız bırakılmaması, bilhassa komünizmi yayma gayretlerine karşı kesif ve bilgili bir çalışmanın yapılması gereğine inanıyoruz.

Değerli Milletvekilleri;

Doğu ve Güney-Doğu Bölgemizin süratle kalkındırılması gayretleri, hiç aldatılmamalıdır. 1971 programının icrasında bu gayretlere yeteri kadar itina gösterilmediği gerçektir. 1972 programında ve Üçüncü Beş Yıllık Plânda, Doğu ve Güney-Doğu bölgelerimizdeki alt yapı tesislerinin biran önce ikmâli ile bölgede yeni iş imkânı sağlayacak sanayi tesislerinin kurulması, yeni eğitim ve sağlık tesislerinin yapılmasına başlanması için üstün gayretler gösterilmesini temenni ediyoruz. Alt yapı tesisleri içerisinde, bilhassa Doğu bölgemizin her merkezine elektrik enerjisi götürecek yüksek gerilim hava hatları ile yol şebekesinin tamamlanmasına ve sulama tesislerine büyük önem atfediyoruz.

Keban Barajının biran önce ikmâli, Erzurum Atatürk Üniversitesinin bütün tesislerinin biran önce tamamlanması, Çukurova ve Diyarbakır'da kurulmaya başlanılan yeni üniversitelerin bütün fakülteleriyle biran önce faaliyete geçirilmesi ve nüfusu 100.000'i aşan Urfa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep Malatya, Elâzığ illerimizde işsizliği ortadan kaldıracak yeni ve büyük tesislerin biran evvel kurulması ile Dicle ve Fırat arasında kalan büyük ovaların sulanmasını öngören projelerin, özel finansman kaynaklarına müracaat edilerek biran evvel tatbik mevkiine konulmasının sağlanmasını temenni ediyoruz. Diğer illerimizde de, bilhassa işsizliği ortadan kaldıracak çeşitli tesislere yeniden girişilmesini ve girişilmiş bulunan sanayi tesislerinin biran evvel ikmâli, yine temennilerimiz arasındadır. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri, alkışlar*)

Üçüncü Beş Yıllık Plânın Mart veya en geç Nisan ayı içinde Meclislere sunulması gerekmektedir. Bu plân içerisinde, Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun kalkınmasıyla ilgili olarak bir özel plân görmek istiyoruz, özel plânın millî plânla irtibatlandırılması, iyi bir şekilde yapılması gerekmele beraber, Doğu ve Güney-Doğu bölgesi halkına, kalkınma çabalarının kesafetini artırmak bakımından, böyle bir yola gidilmesinin önemli sonuçlara ulaşmak için zaruri olduğuna inanıyoruz.

Değerli arkadaşlarım;

Türkiye'nin jeopolitik durumu, dünya içindeki yerinin ne kadar nezaket ifade ettiği, herkesçe bilinmektedir. Rahatsız bir dünyada, nazik bir bölgenin çeşitli istikâmetlere açılan kapısı bulunan ülkemizin her türlü tehlikeden azade olduğunu söylemek, idraksizlik olur. Aksine, pek çok tehlikelerin etrafımızda bulunduğunu kabul etmek gerçekçiliktir. Dış meselelerde Türkiye'nin sözü söz ve ağırlık sahibi olması, iç meselelerini halletmiş olmasına ve iç huzurun devamlı bir şekilde tesis edilmiş bulunmasına, iktisadi kalkınmasının başarısına ve bu başarının sürekliliğine bağlı olduğunu inkâr etmek mümkün değildir. Dış politikamızın yürütülmesinde bu hususun büyük önemini belirtmekte fayda görüyoruz.

Memleketimizin dostluklarına ve ittifaklarına sadakati, her türlü münakaşanın dışındadır. Dış politikamızda dostlukların geçerliliği ve değeri, kiminle nereye kadar gidebileceğimizin taraflarca iyi bilinmesine bağlıdır. Bu hususta açık ve dürüst bir dış politikanın hedefi barış olan, güvenlik olan bir dış politikanın enerjik bir şekilde yürütülmesini temenni ediyoruz.

Millî dâvamız olan Kıbrıs meselesinde, Kıbrıs'taki Soydaşlarımızın ve Türkiye'nin hak ve menfaatlerinin korunmasında, iç meselelerimizin hiçbir tesiri olmayacağını ifade etmek istiyoruz. Demek istiyoruz ki, millî dâvamız olan Kıbrıs meselesi, iç meselelerimizden dolayı yanlış hesaplara dayanan, yanlış istikâmetlere sürüklenme istidadı gösterirse, bu meselelerin tümünü Milletçe bir kenara bırakıp anında ve bütün milletçe Kıbrıs dâvasının sahipliğine devam ederiz. Bu hususun böyle bilinmesinde fayda vardır. Adalet Partisi olarak, Hükümetin Kıbrıs dâvasında kendisini güçlü hissetmesi, arkasında Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Türk Milletinin bütünüyle bulunduğunu hiçbir zaman gözden uzak tutmamasını ifade etmek istiyoruz.

Pakistan'da cereyan eden olaylar, milletimizi ziyadesiyle üzmüştür. Dost ve kardeş Pakistan'ın içine düştüğü durumdan biran evvel kurtulmasını temenni ediyoruz.

Çok değerli arkadaşlarım; bu konuşmamızda, Hükümetin kuruluş tarzını eleştirmekte fayda görmüyoruz. Hükümetin, partilerüstü bir tutumla işleri yürütmesi, halisane temennimizdir.

Elâzığ Milletvekili Samet Güldoğan'a, sükûneti ihlâl ettiği gerekçesiyle iki ihtar cezası verilmesi

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Sizin haddiniz değil.

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Devamla) — Sizin haddiniz oldu da ne oldu?

BAŞKAN — Sayın Güldoğan... Sayın Güldoğan.

Sayın Dengiz, siz de oraya cevap vermeyiniz.

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Devamla) — Hükümetin icraatından hiçbir partinin sorumlu olmayacağı, partilerüstü kuruluşun temel prensibidir. *(Tokat Milletvekili Mehmet Kazova, Trabzon Milletvekili Necati Çakıroğlu, Elâzığ Milletvekili Samet Güldoğan ve bazı üyeler ayağa kalkarak karşılıklı müdahalede bulundular, gürültüler)*

BAŞKAN — Sayın idareci üyeler...

Sayın Kazova, Sayın Necati Çakıroğlu... Lütfen yerinize oturunuz.

Sayın Güldoğan, Sayın Güldoğan... Lütfen yerinize oturunuz efendim. Sayın Güldoğan, Sayın Güldoğan, size ihtar veriyorum, lütfen yerinize oturunuz.

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Sahtekârlar.

BAŞKAN — Sayın Güldoğan, "Sahtekâr" demeye hakkınız yok. Size ikinci ihtar veriyorum, lütfen oturunuz, lütfen oturunuz.

Arkadaşlar, müzakerelerin sükûnetini hep birlikte temine vazifeliyiz.

Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Devam buyurun efendim.

A.P. GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Devamla) — Hükümetin getireceği meseleler ayrı ayrı tetkik edilerek değerlendirilecek ve her mesele için ayrıca karara varılacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet programıyla ilgili olarak söyleyeceğimiz bunlardan ibaret değildir. Her konuda, Hükümet tasarıları geldiğinde, bütçe müzakerelerinde düşüncelerimizi daha geniş ifade etmek imkânlarını bulacağız.

Sayın Milletvekilleri;

Hükümet programı, icranın hedefleri ve niyetlerini gösterir. Program içerisindeki her konuya ayrı ayrı temas etmekte fayda görmedik. Ayrıca, 8,5 ayın icraatını da enine boyuna eleştirmedik. Bu hususta çeşitli vesilelerle düşüncelerimizi Meclislerde ortaya koymuş bulunuyoruz.

Yeni kurulan Hükümetin, vatandaşın sarsılan güven duygusunu ihya etmesini ve kırılan çalışma azmini, şevkini canlandırmasını temenni ediyoruz. Vatandaşın zihnindeki tereddütler izale edilmedikçe, milletin devletle el ele vererek kalkınmaya iştiraki söz konusu olamaz.

Yeni kurulan Hükümetin, Meclisimizin güvenoyuna mazhar olması halinde, en önemli görevi, memleketi olağanüstü şartlardan, olağan şartlara geçirmede, üstüne düşeni samimiyetle ve ciddiyetle yapmasıdır. Bunun, sadece Hükümetin gayretleriyle kabil olmadığını biliyoruz. Söylemek istediğimiz şey, bu hususta Hükümete düşen görevin önemidir.

Hükümetin en kısa zamanda iktisadi istikrarı sağlamak ve ekonomik hayatımıza za tesir eden psikolojik faktörleri izale etmek bakımından, her türlü çareye başvuracağını ümit ediyoruz.

Anarşinin önlenmesiyle ilgili olarak girilmiş bulunan gayretlerin enerjik bir şekilde devam ettirilmesi ve rejime, Milletin huzuruna musallat olanların, Cumhuriyet kanunlarının ve bu kanunları tatbik ile görevli devlet mekanizmasının güçlü elinde hak ettikleri akıbete duçar bırakılmaları, sadece rejime musallat olanların yaptıklarının yanlarına kâr kalmayacağını göstermek bakımından değil, bundan böyle bu gibi davranışların içine girme heveslilerini de önlemek bakımından önemine işaret etmek istiyoruz.

11 ilimizde 8,5 aydır devam eden sıkıyönetimin sorumluluğu, gayet tabiidir ki, Hükümette aittir. Ancak, sıkıyönetimi yürüten Silâhlı Kuvvetlerimizin, rejim ve huzur düşmanlarını yola getirmek bakımından girmiş bulundukları gayretlerin başarıyla sonuçlanacağına inanıyoruz. Bu başarının önemini belirtmek istiyoruz. Ümit ediyoruz ki, Hükümetin tutumu; anarşiyile mücadelede, sıkıyönetimin tutumuyla bağdaşır durumda yürüyecektir. Hükümetin ayrı, sıkıyönetimin ayrı bir tutum içinde olması, anarşi meselesinin hallinde en büyük güçlük kaynağı olmuştur.

Başka bir deyişle; Hükümet anarşi meselesinin hallinde, sıkıyönetimin takınmış bulunduğu kesin tavrı takınmakla büyük bir merhale katetmiş olacaktır.

Dünyada cereyan eden olaylardan alınacak dersler vardır. Birçok memleket, rejimini ayakta tutmak için mücadele halindedir. Demokrasi düşmanları, bugün demokratik idareleri çökertmek için içerden müttefik arama ve işlerini onlarla görme gibi bir taktiği uygulamaktadırlar. Türkiye’de oynanmak istenen oyunun gerçek yüzü, bütün çıplaklığıyla ortadadır. Devletimizin bekası, milli beraberlik ve bütünlüğümüzün korunması, insan halklarına dayalı demokratik Cumhuriyetimizin var olmağa devam etmesi, bütün düşüncelerin ve bütün hesapların üstünde tutulmalıdır. Bu düşüncelerle, Türkiye’nin iç meselelerinin, biran evvel açıklığa kavuşması ve bunların milleti kaygılara sevk eden istikamette değil, memleketi selâmete götüren bir yönde halledilmesi; bunun için de, el ve gönül birliği yapılması zaruretine işaret etmek istiyoruz.

Hükümet programında yer alan hususlara hâkim olan iyi niyetin, icraatta da devamını görmek isteriz, Türkiye Büyük Millet Meclisine düşen büyük görevin idraki içindeyiz. Bu görev, demokrasi ve Parlâmento düşmanlarının, Parlâmento üzerindeki menfi propagandalarını haksız çıkaracak şekilde ifa olunmalıdır. (A.P. sıralarından *“bravo” sesleri, alkışlar*)

Yapılmış bulunan, Anayasa değişikliğinin gerektirdiği tasarılar, Hükümet programında yer alan reform tasarıları, biran evvel Meclislere sevk olunmalıdır. Meclislerin, bütün bu tasarıları en iyi şekli, en kısa zamanda vereceğinden hiç kimsenin şüphesi olmaması gerekir. Hükümet icraatı, gayet tabiidir ki, Meclislerin denetlemesi altında cereyan edecektir. Bu denetlemenin, memleket işlerimin görülmesine mâni değil, doğru görülmesinin teminatı olduğu, gözden uzak tutulmamalıdır.

Sayın Milletvekilleri, Adalet Partisi; sulhun, barışın ve millî dengenin partisidir. Hedefimiz, milletin refahı ve saadetidir. Bu hedefe, son sözün millette olduğu ve millî iradeye dayanan demokratik yollarla ulaşılabileceği inancındayız. Bu hedef, millî bir hedeftir. Bu hedefe itiraz edilemez. Hiçbir kimse ve hiçbir kuruluş, bu hedefi karşısına alamaz. Tam aksine, bu hedefe milletçe ve bütün kuruluşlarca ve birlik içerisinde varılabilir.

Demokrasi, sesi çıkmayan büyük kütlelerin haklarının teminatı olan yegâne rejimdir. Güçlü gruplar, her rejimde seslerini duyurarak haklarını ve bazen da fazlasını almak imkânını bulabilirler. Ancak, sesi çıkmayan büyük kütleler, haklarını, demokratik rejimlerde, hür bir atmosfer içerisinde ve özellikle seçilmiş organlar vasıtasıyla alabilirler.

Çok Sayın milletvekilleri, Hükümet programı üzerindeki görüşlerimizi sona erdirdiğimiz şu sırada, özet olarak bazı hususları belirtmekte fayda görüyoruz.

Devlet olarak, çok eski bir tarihe sahibiz. Varlığını daima canlılık içinde devam ettirmiş, hiç bir zaman eğilmemiş bir millete mensubuz. Memleketimiz çok zengin kaynaklara sahiptir. Bu mübarek vatanın kalkındırılması, yüceltilmesi için, azim ve kararlılık içinde dimdik duran bir milletin mensuplarıyız.

Maziden pek çok dert devir almışız. Büyük Atatürk'ün işareti istikâmetinde bütün gücümüzle ve çok kısa bir zamanda, “Batı medeniyeti” seviyesine çıkma gayreti içine girmişiz.

Büyük milletimiz, daima kısır iç çekişmelerin yerine, verimli bir hizmet arzusu duymuştur.

Aziz milletimizin çok mukaddes olduğunu bildiğimiz vekâletini, vatandaşlarımızın vebal ve ümidini taşıyoruz.

Parlâmento olarak, siyasi meselelerin ağırlığının idraki içinde, bugün içinde bulunduğumuz buhranlı biran önce nihayete erdirmek vazifesiyle karşı karşıyayız. Bütün siyasi partilerin öncelikle bir müşterek anlayış içinde, bu önemli meseleye eğilmesi, en halisane dileğimizdir.

Değerli arkadaşlarım, Adalet Partisi olarak, millî iradeye, demokratik düzene, hukuk devletine bağlı felsefemizin sınırları içinde, yurdumuzun biran evvel refaha kavuşmasını, Devletimizin itibarının devamlı olarak sağlanmasını temenni ediyoruz.

Sözlerime son verirken, Yüce Meclisi; Sayın Başkan ve Sayın milletvekillerini, Adalet Partisi Grubu adına en derin saygılarımla selâmlıyorum. (A.P. sıralarından sürekli ve şiddetli alkışlar, “Bravo” sesleri)

BAŞKAN — Açık oylamalarda oyunu kullanmayan Sayın milletvekili var mı efendim? Yok. Açık oylama işlemleri bitmiştir.

Söz sırası Sayın Hüseyin Abbas'ta, şahsı adına. Buyurun Sayın Abbas.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; yeni Hükümetin Yüce Meclise arz ettiği Hükümet programı üzerinde şahsi görüşlerimi arz etmek üzere söz almış bulunuyorum. Zaman tahdidi yüzünden, görüşlerimi lâıyık veçhile takdim etmek mümkün olamayacaktır. Bu sebeple programdaki bazı mühim hususlara, sadece birer cümle ile temas edeceğim.

Konuşmam iki kısımda olacaktır. Birinci bölümde; Hükümetin bu programında önceki nazaran müspete giden ve dolayısıyla ferahlık ve memnuniyet getiren hususları; ikinci bölümde ise tatbikatta dikkat edilmesi gereken konuları arz edeceğim.

Yeni programın, müspete dönük olması dolayısıyla, memnuniyetimizi mucip cihetleri şunlardır:

Açıkça belirtelim ki, Birinci Erim Hükümetinin programında hâkim olan hava; Parlâmentoya karşı “Biz olağanüstü Hükümet olarak siz istesenez de, istemesenez de bazı şeyleri yapacağız ve bu yaptıklarımız iyi midir, kötü müdür bu hususta sizinle konuşmayacağız” idi. 8 aylık tatbikat açıkça gösterdi ki, bu gidişle memleketin dertlerine çare bulmak mümkün değildir. Maddi ve mânevi yaraların tedavisi için millet ve onun temsilcisi Parlâmento ile el ele gönül gönüle olmak şarttır. Yeni programda bu çok mühim ve hayati noktanın idrak edilmiş olduğunu seziyor ve bundan demokratik nizam hesabına memnuniyet duyuyoruz.

Programın memnuniyet verici ikinci noktası, vicdan ve inanç hürriyetine saygı bakımından 1'inci programdan fazla müspete dönük olmasıdır. Birinci programda Hükümet, “kimseye biz mukaddesatçıyız dedirtmeyeceğiz” sözü ile milletin büyük çoğunluğunu ve onun mukaddes tanıdığı mefhumları karşısına alıyordu. Yeni programda bu havanın ortadan kaldırılmış olduğunu ve millî bünyeye daha yakın bir programın getirilmeye çalışıldığını müşahade ediyoruz. Bu noktanın hayatî ehemmiyeti şuradadır. Geçirdiğimiz devrede, anarşistler memleketimizi bir uçurumun kenarına kadar getirmişlerdi. Bunların yıkıcı hareketlerinin önlenmesi ve huzurun avdet ettirilmesi, mühim millî bir vazife haline gelmişti. Hükümetin bir yandan anarşistlere karşı hareket ederken, öbür yanda milletin büyük çoğunluğundan tecerrüt etmesi ve büyük çoğunluğu karşısında alır tavrını takınması, gerçekte sadece anarşistlerim işine yarayacak bir tutum olmuştur. Zira onların da asıl hedefi zaten, budur. Milleti Hükümetten ayırıp zayıflatıktan sonra arzu ettikleri, daha anarşik havanın doğmasıdır. Onların bu taktiği karşısında yeni Hükümetim millete yaklaşmasını çok yerinde ve faydalı bir adım olarak görüyoruz. Mevcut anarşi ancak bu şekilde, millet ve Hükümet beraberliği ile ortadan kalkacaktır.

Yeni programda memnuniyet verici diğer bir husus da, fikir ve düşünce hürriyetidir. Yeni programda, buna lafta değil, fiiliyatta da ehemmiyet verildiğini, adımların atılmak istenişinde görüyoruz.

Bu meyanda, basın suçlarında hapis cezalarının azaltılmak istenmesini büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz. Elbette bundan maksadım, basını başkalarına hakaret, yalan, haberler yaymak, ahlâk bozucu müstehcen neşriyat yapmak gibi basın suçları değildir. Bunun, fikir ve düşünce hürriyetimi tahdideden konularla ilgili olduğu kanaatindeyiz. Bu adımın, fikri hiçbir surette suç saymayacak, hiç değilse Batıdaki kadar düşünce, fikir ve inanç hürriyetine, laftan ziyade fiiliyatta zemin hazırlayacak bir noktaya getirecek kadar ileri götürülmesini hayati ehemmiyeti haiz bir zaruret olarak görüyoruz. Çünkü, fikir hürriyetinin olmadığı yerde memleket dertlerinin ilacı ortaya çıkamaz; yaraların tedavisi yapılamaz ve maddi, mânevi kalkmana gerçekleşemez. Yurtta bozulan kardeşlik havasının yeniden doğması için, 141'inci ve 163'üncü maddelere gerekli tatbikat açıklığının biran önce getirilmesi, fikir ile anarşik hareketlerin hududunun sağlam kriterlere bağlanarak, kardeşi kardeşe düşman eden keyfi tatbikata müsait durumun ortadan kaldırılması şarttır. Programda yer alan fikir ve düşünce hürriyeti ile ilgili müspet adımların, milletinize dinî ve ahlâkî bilgileri öğretme, halkın ahlâkî meziyetlerini inkişaf ettirmek ve kalkınmamız için zaruri olan gelişmeyi temin etmek amacıyla inancına uygun şekilde vazife gören bir vaiz veya yazarı yanlış bir uygulama ile suçlandırmaya giden bugünkü tatbikatın, kesin, surette ortadan kaldıracak bir seviyeye kadar tekâmül ettirilmesini millet ve devlet kaynaşması bakımından önemli görüyoruz.

Yeni programda memnuniyet verici diğer bir hususu da, “gençlere sağlıklı bir hayat, geniş bir dünya görüşü, köklü kültür imkânları sağlamak” cümlesinde buluyoruz. Gençlerimizin geniş bir dünya görüşüne ve köklü bir millî kültür sahibi olmalarına çalışmak, milletimizin geleceği bakımından hiç şüphesiz büyük bir önemi haizdir. Maarifimizde gençleri yanlış istikametlere sürükleyen temel fikriyatın, bu

prensibin ışığı altında, birçok kısımlarının yeniden tanziminde zaruret olduğuna inanıyoruz. Gençlerimizin, bütün hayatı boyunca fayda verecek ve onları toplumumuza faydalı kılacak ve her türlü anarşist hareketlerden alıkoymak için kafasını ve kalbini köklü millî ve mânevi kültürle beslemeye mecburuz. Bundan ısrarla kaçınır bir tutum ve davranış içinde olmak, geçirdiğimiz tecrübelerin de gösterdiği gibi, fayda yerine zarar getirir.

Yeni Hükümette Sanayi Bakanlığının, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına çevrilmiş olmasını büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz. Modern teknolojinin anlaşıl-maya başlamış olmasını sevindirici bir olay olarak niteliyoruz. Ümit ederiz ki, bakanlık bu yolda gereken gelişmeleri sağlamak hususunda hakikaten kendine düşen görevleri yapabilecek lüzumlu tedbirleri alacaktır.

Programda, “Silâhlı Kuvvetlerimizin savaş araç ve gereçlerinin yurt içinden sağlanması hususundaki ciddî çalışmaları devam ettireceğiz” cümlesi de son derece memnuniyetimizi mucip oldu. Ancak, bu hususta şimdiye kadar birkaç önemli başlangıçtan başka aslında ciddî sayılabilecek bir çalışma olmadığını itiraf ederek, halimizi bilip, hakikaten beklenen lüzumlu çalışmaları yapmaya azimli olmak şarttır. Bu gayeye matuf olmak üzere, bu yolda yapılacak teferruatlı çalışmaları koordine etmek ve plânlamak için bu günkü mevcutlardan çok daha büyük imkânları haiz bir “Harp Sanayii Plânlama ve Geliştirme Dairesinin” bir an önce kurulmasını millî bir zaruret olarak görüyoruz.

Programda memnuniyet verici diğer bir noktayı da, evvelki programda “ekonomiyi millileştirmek” adı altında katı devletçiliğe dönük havanın ortadan kaldırılmış ve daha normal bir karma ekonomi havasının getirilmiş olmasında görüyoruz. Ümit ederiz ki, programın bu havası ekonomik hayata tesir etsin ve 8 aydan beri görülmemiş şekilde durgunlaşan ekonomik hayat yeniden canlanma imkânı bulsun.

Programın “Hükümetimiz hızla sanayileşmeyi sağlayacak ve en uygun iktisadi politikayı ve teşvik tedbirlerini azimle uygulayacaktır” cümlesini memnuniyetle karşılarız. Ancak, bu cümleden hâli hazır teşvik tedbirlerini yeterli kabul edip, adetâ, sadece bunların azimle uygulanmasının arzu edildiği zehabı doğmaktadır. Hâlbuki bu gün hâlâ bir yatırım yapılmak istendiği zaman, şirket kuruluşlarındaki ağır damga resmi vergilerinin dahi, hiç değilse, şirketlerin kâr edebildiği devreye kadar tehiri bile mümkün olamamaktadır. Bu istikamette daha pek çok teşvik tedbirlerinin yürürlüğe konulması zarureti açıktır.

Biz Hükümet programındaki bu arzuya yardımcı olmak maksadıyla bir kısım milletvekili arkadaşlarımızla beraber, yeni bir “sanayii teşvik kanunu” teklifi üzerinde çalışmaktayız. Bu teklifimizin Hükümetimize ve millî sanayiimize faydalı olacağını ümit ederiz.

Muhterem milletvekilleri, yüksek müsaadelerinizle konuşmamın ikinci ve son kısmını sunuyorum. Başlangıçta da arz ettiğim gibi, bu kısımda, Hükümet Programının tatbikatında dikkat edilmesi ve fayda yerine zarar getirici yollara gidilmemesini temine matuf hususlara temas edeceğim.

Yeni Hükümet Programında İmam-Hatip Okullarının orta öğretime dayalı olması fikrinin bir tabu gibi muhafaza edilmek istendiğine üzülerək şahit olduk. Esasen geçen devre de, bu karar ciddi ve tarafsız bir incelemeden uzak alelacele alınmıştır. Bu yanlış bir yoldur ve hiç bir fayda sağlamayacaktır. İmam-Hatip Okullarının orta kısımlarının mesleki yönden fazla yüklü olan tarafları vardır. Bu fazlalığı giderme ve orta öğretim muvacehesinde daha rasyonel bir şekilde sokmanın yolu, bu müesseseleri tehlikeli duruma sokacak icraat yerine, mâkul ölçüler içerisinde mesleğin özü ve ruhuna zarar vermeden ıslahı her zaman mümkündür. Bu hususta meslek mensubu bir öğretmen olarak sizlerle hemfikirim.

İyi niyet ve samimiyetinden emin olduğumuz Sayın Başbakan ve Millî Eğitim Bakanının, millete mal olan ve halihazır durumu ile milletin bağrında derin yaralar açan bu mühim meseleye bir kere daha ciddiyetle eğileceklerine ve hayırlı kararlar alacaklarına dair kanaatimiz tamdır.

Akliselim ile hareket edildiği takdirde halledilmeyecek hiçbir meselemiz yoktur. Milletçe maddi mânevi sahada en kısa zamanda kalkınabilmek ve özlenen huzura kavuşabilmek için her zamankinden daha çok bugün mânevi sahada yetişmiş insanlara ihtiyacımız vardır. Bu gerçekleri göz önünde tutmamak en azından memleket gerçeklerine satıhtan bakmak ve yurt kalkınmasının hızını kesmek olur.

Programda, aile plânlamasının Sağlık ve Sosyal Yardım politikasında temel ilkelere biri olacağı zikredilmektedir. Bu yoldaki çalışmalar nüfusumuzun artmasını önleyici bir istikamette yapılmamalıdır. Gidilecek yol; nüfusumuzu azaltmak değil, ekonomik gelişmeyi hızlandırarak işsizliğe çare bulmak ve gerekli tedbirleri alarak “Daha güçlü bir Türkiye” hedefine ulaşmaktır.

Yine programda; “İlâç endüstrisinin ham madde yapımına ve ihracata yönelmesi için gerekli bütün tedbirler en kısa zamanda alınacaktır” denilmektedir.

Ne yazık ki, gerek daha evvelki devrelerde ve gerekse 8 aylık Hükümet devresinde bu kabil sözlerin hep temenniden ibaret kaldığını gördük. Yeni devrede Hükümetten ciddi ve fiili adımla atılmasını bekliyoruz.

Yine programda; “Sanayi Bakanlığına, teknolojik gelişmelerin takip ve uygulanması görevi verilmiştir” denilmektedir.

Bu da bir bakımdan üzüntümüzü mucip oldu. Şöyle ki: Bu cümlelerin hiç değilse en azından: “Sanayi Bakanlığına, teknolojik gelişmelerin teşvik, destek, takip ve uygulama görevi verilmiştir” şeklinde olmasını beklerdik. Biz, cümlelerin altındaki mânadan şunu anlıyoruz: “Hâlâ Batı yapacak, biz onu taklit edeceğiz”

Teknolojiyi kim geliştirirse faydası onadır. Bu bakımdan ilerlemiş milletlerin teknolojisinden de istifade ederek millî şart ve imkânlarımıza uygun kendi teknolojimizi kendimiz geliştirmemizde artık son derece haris olmaya mecburuz.

Programda, hâlihazır cari olan korkunç hayat pahalılığının önlenmesi hususunun da çok daha dinamik ve köklü tedbirleri bekliyorduk. Bu hususta söylenenler bu meselenin ehemmiyeti yanında kanaatimizce zayıf kalmaktadır.

Yine programda, Üçüncü Beş Yıllık Plân hakkında hiçbir şeyin zikredilmemesi bizi sükûtu hayale uğratmıştır. Plânlama yine 2359 yıl sonra Batıya erişeceğimiz görüşüne ve “Bu teşkilât çok büyümüş” dedikten sonra, 600 kişilik kadro yerine bu sefer daha fazla, meselâ 740 kişilik gibi bir kadro istemek zihniyetine göre mi yürütülecektir?

Üçüncü Beş Yıllık Plânın önümüzdeki Martta Meclislerimize getirilmesi gerekmektedir. Kanuni süresi geçtiği halde daha 1972 Yılı icraat Programı dahi hazırlanmamıştır. Acaba Sayın Hükümetimiz, memleketimiz için son derece ehemmiyeti haiz Üçüncü Beş Yıllık Plânı bir kaç ay içinde ve alelacele bir çalışma ile sümme-tedarik bir plân olarak mı getireceklerdir. Bunların vuzuha kavuşturulmasında fayda vardır.

Muhterem milletvekilleri, Hükümet Programı üzerinde vaktin müsaadesi nispetinde arz edeceğim hususlar bunlardır.

Bu konuşmamızla Hükümetin çalışmalarına ve memleketimizin meselelerinin halline cüzi de olsa bir fayda temin edilmesini istedik.

Yeni Hükümete başarılar diler, Yüce Meclise saygılar sunarım.

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önergesi gelmiş ve Hükümet söz istemiştir.

Buyurun Sayın Başbakan.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Aleyhinde...

BAŞKAN — Önerge okunduğu zaman Sayın Topyalı...

MEHMET EMİN DURUL (Denizli) — Sayın Başkan, daha 6 kişi konuşmamıştır.

BAŞKAN — Efendim, lütfen sabırlı olunuz. Sıradasınız.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Sayın Başkan, bu şekilde Meclisin fikriyatı tecelli etmiyor.

BAŞKAN — Sizin fikriyatınız tecelli etti şimdi Sayın Topyalı. (*Gülüştmeler*)

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

16 Aralık günü Yüce Meclise sunmuş bulunduğumuz program üzerinde siyasi partilerimiz adına grup sözcüleri görüşlerini lütfettiler, bu kürsüden söylediler. Bir arkadaşımız da kendi şahsi görüşlerini ortaya koydular.

Sözlerimin başında bütün konuşan arkadaşlara teşekkürlerimi arz etmek isterim. Çünkü eleştirilerle veya teşviklerle Hükümete, işe başlamakta olduğu şu günlerde ışık tutmuşlardır.

Şiarımız; faydalı gördüğümüz her düşüncüyü değerlendirmektir. O düşünce bizim kendi görüşümüzün tersine olsa da.

Ayrıca, bugün yurdumuzun içinde bulunduğu ve herkesin teslim ettiği olağanüstü ortamda Hükümetin ve Hükümetin başında bulunan arkadaşınızın, kendi

görüşlerine taban tabana zıt da olsa her görüşü, hoşgörü ile karşılaması bir zaruret, hiç değilse bana böyle görünmektedir.

Sırası ile pek değerli sözcü arkadaşlarımla ortaya koymuş oldukları düşüncelerin ana temalarına değinmek istiyorum.

Demokratik Parti Genel Başkanı Sayın Bozbeyli, bizden eleştirilerini esirgemediler, düşüncelerini söylediler.

Ancak, bu eleştirilerinde bize, sahibi olmadığımız düşünceleri atfettiler. Elbette bunları kabul edemem.

“Hükümet emrinde bir Meclis” fikri bu arkadaşınıza yakıştırılırsa en azından insafsızlık edilmiş olur. Bundan önceki Hükümeti kurarken de, kurduktan sonra da ve bütün Hükümet devamı esnasında durmadan tekrarladığım bir düşünce vardı ve bu kürsüden tekrarladığım bir düşüncem vardı, o da şu idi; “Meclissiz bir hükümetin başında beni kimse göremeyecektir” Bu, söylediklerimden bir tanesi idi. Parlamenter rejime olan inancımı ve kusurları ne olursa olsun, Parlamenter rejimin, öbür rejimlerin hepsinden daha az kusurlu olduğuna olan inancımı en azından 40 yıldır tekrar etmekte olan bir arkadaşınızım ve öyle zannediyorum ki, arkada kalan 8-9 ay içinde de, ne sözümle ne de davranışım ile bu inancımı cerhedecek bir şey yapmadım.

Sayın Bozbeyli, benim bazı sözlerimi alıp o sözlerden kendisine göre mânalar çıkardı; ama benim birçok beyanlarım, konuşmalarım, yazılarım oldu şu son zamanlarda. Bunları bir bütün olarak değerlendirmek zahmetine katlansalardı, o zaman görecektirdi ki, bütün davranışım, inancım; parlamenter rejime olan inançtır ve parlamenter rejimin biran önce normal şartlara kavuşarak olağan düzeyinde yürümesini, karınca kararınca sağlamaya çalışmaktır.

Demin Adalet Partisinin Sayın sözcüsü, sözlerini bitirirken çok güzel bir gerçeği ortaya koydu. Normal parlamenter demokratik düzeye geçmek, sadece Hükümetin gayreti ile başarılabilecek bir iş değildir. Bu gayrette, Büyük Meclis, Parlâmento, basın ve bütün vatandaşlar, aydınlar birleşmezse Hükümetin gayreti çok cılız kalır.

Hükümet, bu geçişi zorlaştırmamak, kolaylaştırmak azmindedir. Bundan önceki Hükümette de, o Hükümetin başında bulunan arkadaşınız olarak ben, bu inanç içinde idim ve hatırlarsınız, bu kürsüde defaatla söyledim: “Ben arkadaşlarım arasında bu inancın dışında kimseye, bir davranışa rastlamadım. Bu inancın dışında kimse varsa onun, benim yanımda işi yok” dedim.

Binaenaleyh Sayın Bozbeyli’nin, şüphesiz içtenlikle söylediği endişelerini bu kürsüden bir kere daha gidermek isterim.

Bir “Rejim Buhranı”ndan bahsettiler. Kavramlar, terimler insanları durup dururken bazen karşı karşıya getiriyor. Onun için ben, bu konular üzerinde, kavramlar ve terimler üzerinde bir tartışmaya girecek değilim.

Yurdumuzun 12 Mart’a nasıl geldiği, 12 Mart Muhtırasının nasıl verildiği, 12 Mart Muhtırasından bugüne nasıl geldiğimiz, şimdi yeni bir aşamada nasıl bir yöne

gittiğimiz, yurdumuzun ne ortamda olduğu herkesçe bilinmektedir. Bunun adını her birimiz kendi anlayışımıza göre koymakta tabiidir ki, serbestiz.

Bir noktayı daha belirtmek isterim. Sayın Bozbeyli beni suçladılar; “Bugün rejim bakımından, 12 Mart’ta alındığından daha kötü duruma geldik” dediler. Hangi kıstaslara göre bu neticeye vardılar bilmiyorum, ama şu noktayı bilhassa işaret etmek isterim: 12 Mart Muhtırası verildi, 12 Mart günü Hükümet çekildi. Sayın Cumhurbaşkanı beni 19 Mart günü vazifeye çağırdı, 19 Mart’ta vazifeyi aldıktan kısa bir süre sonra ilk ziyaret ettiğim zat, Millet Meclisinin Sayın Başkanı oldu. Sonra Senato Başkanı, sonra parti liderlerine gittiğim ve parlamenter rejimimiz içinde bu işin içinden nasıl çıkacağımızı kendileriyle görüştüm, istişare ettim; bu arada Sayın Bozbeyli’ye de gittim ve Sayın Bozbeyli’den de, bana yardımcı olmasını ve Hükümete iştirak etmelerini rica ettim; ama bu ricamız iltifata nail olmadı.

Ben, Hükümete iştirak eden liderlerle devamlı, Hükümet Devlet işleri üzerinde görüşerek işleri yürütmeye çalıştım.

Bu arada Sayın Bozbeyli, Hükümete kırmızı oy veren bir partinin lideri olmasına rağmen, yine her seferinde kendilerini ziyaret edip, kendilerine Devlet işleri hakkında, Hükümet işleri hakkında izahat vermekte kusur etmedim ve telkinlerini almakta da kusur etmedim.

Eğer bu davranış, Anayasa içinde bir demokratik davranış değilse, acaba Anayasa içinde demokratik davranışı bir Başbakan başka nasıl yapabilirdi?

Arkadaşlar, huzurunuzda çıktığım her seferde şunu söylemişimdir. Meclisin önünde boynumuz kıldan incedir, bizi her an düşürebilirsiniz. Sizin güveninizi kaybettiğimi hissettiğim anda, ben kendim bu emaneti bana vermiş olan Yüce Makama götürüp teslim etmekte tereddüt etmem, demişimdir.

Şu halde, bir Başbakan Anayasa içinde davranmak için, bilmiyorum daha ne yapardı? Hükümetin icraatında Anayasaya veya kanunlara aykırı bir davranış var idi ise, onu da murakabe edecek baş organ Parlâmento, ondan sonra da kaza organları var idi. Bugüne kadar böyle bir durumla karşılaşmış değiliz. Anayasanın içindeyiz, Anayasanın içinde olmaya itina ediyoruz. Bu defa Birinci Hükümet çekildikten sonra Sayın Cumhurbaşkanı - biz 3 Aralıkta istifa ettik - 7 Aralıkta bana görevi verdi. Arada 4 gün, Anayasamıza göre Başbakanı seçme yetkisine sahip olan Yüce Makam, başka bir aday, başka bir Başbakan bulmak, aramak imkânına malik idi. Sayın Bozbeyli’yi rahatlatmak için söyleyeyim. Bendeniz de kendilerine, çekilen Başbakanın Cumhurbaşkanı’na usulen yerine kimin gelmesini söylemesi parlamenter usullerde âdet olduğu için, benden başka birisinin denenmesi ricasını istirham şeklinde tekrar tekrar söyledim, ama o Makam, 7 Aralık günü tekrar bu naçiz arkadaşınızı bu görevi almaya memur buyurdular. Bunda Anayasaya uygunluktan başka ne var? Ben anlayamıyorum.

“Kuvvetli bir Başbakan, kuvvetli bir Hükümet” diyor Sayın Bozbeyli, haklarıdır. “Kuvvetli bir Başbakan, kuvvetli bir Hükümet” kendilerine göre nasıl olur onu da izah ettiler, o da kendilerinin hakkıdır. Biz işte kurduk Hükümeti, Yüce Meclisi-

sin önüne geldik. Şimdi Yüce Meclis eğer Sayın Bozbeyli'nin düşündüğü gibi düşünürse, bizi güvenine mazhar kılmaz ya Sayın Bozbeyli'nin kuvvetli sayacağı şekilde bir Hükümet kurmak için imkân yaratır. Yani, demokratik usuller içinde, Anayasa usulleri içindeyiz, henüz imkân eldedir, kaybolmamıştır.

Sayın Bozbeyli, benim genç teknisyenleri siyasi hizmete çağırmamı da eleştir-diler. Bu bir kusursa, bu bir suçsa bütün sorumluluğu ile kabul ediyorum. Yalnız, iyi niyetimi ifade etmek istiyorum müsaade ederseniz.

Benim hafızamda şöyle bir şey vardır; biz 1947 yılında buradan bir Parlâmento Heyeti olarak Londra'ya gitmiştik. O zaman İşçi Partisi Lideri Mr. Attlee (Clement Attlee) Başbakandı. Avam Kamarası spikerinin bir akşam yemeğinden sonra sofradan kalkmış, ayakta konuşuyorduk.

Ben, Attlee'nin yanına sokuldum, hoşbeş ederken kendisine şunu söyledim, 38 yaşında bir Mac Lennan vardı; öldü sonra genç yaşında, Dışişlerine memur Devlet Bakanı yapmıştı onu, hiçbir Devlet tecrübesi yoktu. "Maşallah" dedim, "Ne kadar cesursunuz, gençleri aldınız, bakanlıklara getirdiniz ve Britanya camiasının Dışiş-leri Bakanlığına da 36 yaşında bir genci getirdiniz" Şöyle ellerini havaya kaldırdı, "Ne yapayım" dedi. Eden de 4 adım ötede duruyordu, Eden'i gösterdi, "Bunların partisi 100 seneden fazla iktidar da Devlet adamı deposu halinde, bizim partimiz kuruldu, kurulalı ilk defa iktidara geldi. Elimde yetişmiş Devlet adamı yok, istidatlı gördüğüm gençleri alıyorum, arenaya atıyorum, başarı kazananı Britanya Camiası kazanır, başarı kazanamayan da gider"

Bu konuşma bende yer etti. Belki ben de kendim çok genç yaşında Hükümette vazife aldığım için olacak, memleketin kendi alanlarında teknisyen olarak yetiş-miş elemanlarına da Hükümette fırsat vereyim, hattâ yurt dışına gitmiş olanları yurt dışından çağırayım, e, politika sahasında başarı kazanırlarsa, politikacı değil de Devlet adamı olurlarsa memleket kazanmış olur diye düşündüm. Görüyorsunuz ki, davranışım çok halisane bir düşünce neticesinde olmuştur ve pişman değilim. Sonunda yine her halde memleket kazançlı çıkacaktır.

Bu defa da Hükümeti kurarken yine teknisyenlerden mahrum kalmamaya dik-kat ettim. Şüphesiz, herkesin siyasete girip siyaset içinde kademeleri, parti içinde kademeleri yukarıya doğru katedip buraya, Yüce Meclise gelmek fırsatı olamıyor. Bazı teknisyenler yetişinceye kadar yaşları ilerliyor ve politikanın kenarında kalı-yor. Onlara, yetişmiş teknisyenlere fırsat vermeyi düşündüm.

Sayın Bozbeyli, Hükümetin koalisyon şeklinde kurulmamış olmasını da bir eleştiri konusu yaptılar. Evet, koalisyon; kendi tarif ettikleri şekilde, koalisyon da bir şekildir ve parlâmentolarda çok müracaat edilen bir şekildir. Ama Encyclopedia Britanica'yı açarsanız orada "Coalition" kelimesine bakarsanız iki türlü koalisyon söyler. Biri, partiler arasında anlaşma neticesinde protokolle kurulan koalisyon; biri de, böyle bir anlaşmaya dayanmadan muhtelif partilerden veya bağımsızlardan üyeler alarak kurulan Hükümete de koalisyon denir. Gerçekten de lügat mânası iti-bariyle koalisyon, asıl bu ikinci anlamıdır. (D.P. sıralarından "Anayasada da var mı?" sesleri)

Anayasalar sınırlar çizer, yapılmayacak şeyleri söyler. Anayasanın yapılmayacağını söylemediği şeyler yapılır. Hükümet kurmada da Anayasa dışarıdan Bakan almaya, muhtelif partilerden Bakan almaya müsaade ettiğine göre, Anayasanın buna engel bir tarafı yoktur. Eğer buna engel bir tarafı olduğu kanaatinde iseniz, Anayasa Mahkemesine belki gidilebilir bunun için, bir tahkik mevzuudur.

Sayın Bozbeyli'yi bir noktada daha temin etmek isterim. Benim Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ettirilmiş olmama işaret ettiler, istifa ettirilmedim, istifa ettim. Ancak, bana teklif ettiler, söylediler ki, o günkü ortamda Hükümeti kurmak için benim parti kaydından azade olmam gerektiği söylendi. Düşündüm, benim için 40 sene üyesi olarak bulunduğum bir partiden istifa etmek lâzım geliyordu. Mademki, dedim, benden böyle bir hizmet isteniyor, ben bu istifayı yaparım dedim ve yaptım. Yapmayabilirdim, görevi de kabul etmeyebilirdim. Ama isteyerek yaptım, bilerek yaptım. Fakat onu yaptığım anda da dürüst bir insan olarak hiçbir surette kendimi Halk Partisi kayıtlarıyla bağlı bir insan saymadım şu ana kadar. Bundan sonra da bu görev üzerimde olduğu müddetçe saymayacağım. Defaatle söylediğim gibi benim için seçime girerek seçimle tekrar siyasi istikbal arama kapıları kapanmıştır.

E, “Rozetin altına bakarsanız Halk Partisi rozeti görürsünüz” diyor. Şimdi Sayın Bozbeyli'nin yakasının altına baksam A.P. rozeti mi göreceğim ben. Ben kendilerinin samimiyetle ayrıldıklarını ve samimiyetle bir inanç neticesi yeni bir parti kurduklarına inanıyorum. Kendileri de benimkine lütfen aynı şekilde inanmalıdır.

Sayın Bozbeyli çok önemli bir noktayı işaret ettiler. Hakikaten ben o olay çıktığı zaman bu kürsüde rica etmiştim, “Bugün bu konuyu ırgalamayalım” diye, Maltepe Cezaevinden kaçan 5 sanık hakkında bugün kısmen bilgi verecek durumdayım. Maalesef, o cezaevi görevlilerinden ihmâli görülenler, hattâ suçu olduğu zannedilenler çıkmıştır ve bunlardan bugün 11 kişi tutukludur. Bütün oradaki görevliler değiştirilmiştir, tahkikat bitmemiştir, bütün dikkatle devam etmektedir. Şu anda bundan fazla bir şey söyleyecek durumda değilim.

Sayın Bozbeyli'nin Hükümet programı hakkındaki düşüncelerini tabîi büyük bir dikkatle göz önünde tutacağız, yalnız bir noktanın, yanlış hatırdı kalmasın diye doğrusunu söyleyeyim, “İthalâtta, ihracatta engelleme olmuştur, azalma olmuştur” buyurdular. Bugün ithalâtta, ihracatta 1971 programı ki, onu bizden önceki Sayın Demirel Hükümeti hazırlamıştı, yayınlamıştı. Orada öngörülen ithalât ve ihracat rakamları senenin sonunda tutulmuş olacaktır, yani ithalâtımız daha az olmayacak, ihracatımızda öngörülenden daha az olmayacak, şimdi içinde bulunduğumuz dolar buhranı birkaç gün ihracatımızı etkileyeceğine, etkilemesinin tabîi olmasına rağmen... Bununla şunu demek istemiyorum:

Birinci Hükümette ithalât ve ihracat kontrolü için alınan tedbirler katıksız dosdoğru idi. Biz hata yapmayız, yanlış yapmayız, böyle bir iddiada bulunmuyorum. O tedbirler alındığı andan itibaren bana akseden her eleştiriye dikkatle göz önünde tuttum. O bakanlıkların başında bulunan arkadaşlara ilettim ve onlar da zaman

zaman çıkardıkları kararnamelerle haklı şikâyetleri, haklı tenkitleri göz önünde tutarak ıslah etme yoluna götürdüler. O tedbirler belki ilk aylarda bazı sıkıntılar verdi fakat, bir de şu faydası oldu; Türkiye'nin ithalât, ihracat envanteri çıkarılmış oldu. Nisan, Mayıs ayında pamuk ihracatına, alivre satışa müsaade edilmediği için pamuk fiyatlarının sonradan yükselmesi, memleketimize milyonlarca dolar para kazandırdı. Eğer serbest bırakılsaydı, alivre pamuk satışları bu ilkbahar yapılsaydı ki birçok pamuk müstahsili teşne idi, bunu yapmak istiyorlardı, o zaman serbest bırakılmadı diye kızıyorlardı hattâ, o takdirde memleketimiz çok zarara uğrayacaktı.

Zararlı ve faydalı tarafları birlikte mütalâa edilirse zannediyorum daha insaflı olur.

Özel sermaye, kamu sermayesi konusunda ikinci programla birinci program arasında mahiyet farkı yoktur, benim bakımından. Benim düşüncem her zaman bu olmuştur, belki, tekrar söylediğim gibi, birinci programın ve Birinci Hükümette bazı Bakan arkadaşlarımlın sözlerinin haklı veya haksız, kuşkular uyandırdığı bana aksettirilmiştir. Ben ona karşı "Canım, benim söylerimi dinliyorsunuz, ne söylüyorum" cevabını vermişimdir. İkinci programımı yaparken, haklı veya haksız, mademki kamuoyunda doğrudan doğruya bu işlerle ilgili çevrelerde bu şüpheler uyanmıştır, bu şüpheleri giderecek vuzuhu getirmeye çalıştık. Birinci program ile ikinci program arasında üslûp farkı vardır belki. Bazı noktalara belki daha fazla basarak kuşku duyanların kuşkusunu gidermek arzusu vardır. Yoksa birinci programı yapanların kafasında da, ikinci programı yapanların kafasında da Türkiye'nin karma ekonomi içinde kalkınacağı, Türkiye'de özel sektörün de, kamu sektörünün de el ele ve her birinin kendi değeri ve önemi içinde Türk Milletinin kalkınmasına hizmet edeceği inancı daima olmuştur.

Zaten biz artık 1963'ten bu yana plânlı kalkınmaya girdik. Plânlı kalkınma döneminde hiçbir Hükümetin ben şunu yaptım, ben bunu yaptım diye öğünmesine yer kalmamıştır. Hükümetlerin öğünmesine vesile olacak şey, plânı iyi uygulamaktır; "Ben plân hedeflerine götürdüm." veya "Götüremedim, geri kaldım..."

Binaenaleyh, kimse plânın dışına çıkmayacağına göre, herkes plânın ve programın içinde kalacağına göre, bence bu türlü endişelere yer olmamak lâzım idi. Ama endişe duyulmuştur, endişe duyulduğu bize aksettirilmiştir, bunu gidermek vazifemizdir.

Sayın Bozbeyle, yeni bütçe ile yeni vergiler getirildiğini, hayat pahalılığının bu vergilerle fazla artacağını söylediler.

Biz, yeni bütçeyi hazırlarken çok tetkik ettik, tartıştık, görüştük, bundan daha ileri, geniş rakamlarla bütçe yapmak fikrinde olan uzmanlarımız da vardı, ama bu rakam üzerinde karar kıldık ve böyle getirdik, başka da yol bulamadık.

Bu bütçede yatırımlar şöyle olacaktır: (A/2) Yatırımları: 9.140.000.000, İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımları: 11.059.000.000,

Tutarı, 20 milyarlık bir yatırım yapılacaktır.

Bu yatırımları yapmasaydık veya azaltsaydık o zaman daha fazla pahalılık, daha fazla işsizlik, daha büyük sıkıntılarla karşılaşılacağı inancına vardık ve bu tuttuğumuz yolun daha az sakıncalı olduğunu düşünerek bütçeyi ve 1972 programını Yüce Meclise arz ettiğimiz şekilde bağladık.

Burada Sayın Hüseyin Abbas’a da cevap vermiş olayım: 1972 programı bitmiş, teksir edilmiş ve ilgili makamlara sunulmuştur.

Sayın Bozbeyli’nin üzerinde önemle durduğu hususlardan biri seçim ümidi konusudur. Gerçekten Sayın Adalet Partisi Sözcüsü de aynı konu üzerinde durdular. Elbette biran evvel, hiç olmazsa normal zamanında seçimlere gitmek hepimizin müşterek hedefimizdir. Seçim Kanununda ıslaha muhtaç noktalar olduğunda zannediyorum ki, partilerin hepsi müşterektirler. Partilerin de görüşlerini alarak partilerle birlikte seçim kanununda yapılacak değişiklikleri, yeni düzenlemeleri tespit edip kanunlaştırmak, bir yandan da memleketin ortamını seçimlerin rahatça yapılabileceği bir ortama götürmek, Hükümet için en başta gelen görevler arasında sayılmaktadır. Bu hususta kendilerine teminat verebilirim.

Sayın Millî Güven Partisi Genel Başkanı Feyzioğlu, istifade ile dinlediğim, takip ettiğim konuşmasında iktisadi konulara özellikle önem verdiler. İşaret ettikleri noktalar bizim de üzerinde durduğumuz ve duracağımız noktalardır. Ezcümle, iktisadi alanda teşvik tedbirleri geciktirilmeyecektir. Yeni teşvik kanununu en kısa zamanda Yüce Meclise sunmak kararındayız. Bunda bir gecikme olmayacaktır.

Gelişmeye muhtaç bölgelerimize elbette ayrı bir itina gösterilecektir.

Yurt dışındaki işçilerimizin gerek oradaki durumları ile daha etkili bir şekilde ilgilenmek için yeni bir örgüt hazırlanmakta ve gerekse onların orada kazandıkları paranın kendi yurdumuzda kalkınmamıza daha yararlı şekilde Türkiye’ye çekilmesi için plânlar hazırlanmaktadır. Hattâ bu iş için ayrı bir banka meydana getirmeyi dahi düşünmekteyiz.

İnşaat sektöründe hakikaten büyük bir düşme olmuştu. Fakat son aylarda inşaat sektöründe kıpırdama başlamıştı. Öyle ümit ediyoruz ki, inşaat sektörü, plân ve programın öngördüğü sınırlarda yeni dengesini bulacaktır.

Arz ettiğim gibi, hakikaten yeni bütçe bir evvelki bütçeden çok daha kabarık bir rakamla Yüce Meclise sunulmuştur. Yedi buçuk milyar liralık yeni kaynaklara ihtiyaç görülmüştür. Bütçe, Meclisin, Parlâmentonun tetkikine arz edilmiştir. Her halde en isabetli formülünü, şeklini Parlâmentonun müzakereleri sonunda alacaktır.

Bir noktayı arz edeyim: “1971 programında değişiklik hâlâ yürürlüğe konmadı, sene bitiyor” diye buyurdular. Özel sektöre 160 milyon dolarlık yeni bir ithalat imkânı tanıyan kararname imzadadır, hazırlanıyor. Ayrıca, kamu sektörünün de 300.000 tonluk gemi ithal etmesi için imkân tanınmıştır. Özel sektöre, bunun dışında, kredi ile gemi alması için de yeni imkânlar tanınmıştır. Kotalarla da ayrıca bundan başka genişleme yapılmıştır.

Yani, memleketteki mal darlığını gidermek, yatırım alanındaki ithalat ihtiyaçlarını karşılamak için âzami genişlik ve kolaylık kararı alınmıştır.

İsraf, hakikaten üzerinde önemle durmamız lâzım gelen bir konudur. 1972 bütçesini bağlarken bu üzüntüyü biz ide duyduk. 26 milyar lira cari masraflara, - bütün sıkmalara, sıkıştırmalara rağmen - ayırmak zorunda kaldık. Devletin daha az masrafla, israftan âri bir tarzda yürütülebilmesi için Devletteki umumi reform çalışmalarımızın bundan sonraki safhasında etkili tedbirler alabileceğimizi umuyoruz. Kurmuş olduğumuz komisyon raporunu bitirdi, verdi. Şimdi o raporun değerlendirilmesine ve parça parça tatbika geçilmesine sıra gelmiştir.

Yabancı sermaye konusunda düşüncemiz, birinci programda da izah ettik, ikinci programda da onu tamamlayıcı şekilde ifade ettik. Biz yabancı sermayeye düşman değiliz. Ancak, yabancı sermayenin de söylediğimiz şartlar ve şekiller içinde Türkiye'ye yeni bir teknoloji, yeni ve ileri bir bilgi getirmesi, Türkiye'nin kalkınmasında faydalı olması, ihracata dönük olması gibi şartları, her memlekettin aradığı gibi, biz de aramaktayız. Kendi sermayemizin yapabileceği işlere yabancı sermayeden rakip getirmeyi düşünmüyoruz tabii. Ama bunun dışında yabancı sermayeye, yabancı tekniğe, yabancı bilgiye ihtiyaç duyduğumuz yerler vardır. Şu zihniyete tabii kendimizi kaptırmayacağız: Gâvur malı mı eksik olsun, gâvur parası mı eksik olsun... Böyle bir zihniyetle yabancı sermayenin karşısına çıkmayacağız. Ben yapamıyorum, yapma imkânım da 20-30 sene daha olmayacak, bu işi yapacak takat ve kuvvette, ileri teknikte yabancı sermaye varsa ve medeni memleketlere girerken aranan şartları kabul ederek benim memleketime de gelmek istiyorsa, gelsin, o işi yapsın, diyeceğiz.

Millî eğitim konusunda Sayın Feyzioğlu'nun düşüncelerini paylaşmamak mümkün değildir. Millî eğitim alanında, ilkokuldan üniversiteye kadar süratle reform tedbirlerini hazırlayıp Yüce Heyetinize getirmek istiyoruz. Bildiğiniz gibi, üniversiteler reformu için bütün yaz boyunca çalışmalar yapılmıştır. Ama özerk olan üniversitelerle özerk olmayan akademiler ve üniversiteler ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında bazı esaslı noktalarda görüş ayrılıkları çıkmıştır. Bu görüş ayrılıklarını bir noktada uzlaştırmadan bir tercih yapmalı istemediğimiz için biraz işi uzattık, ama umuyorum ki, kim zamanda üniversitelerimizle görüş birliği halinde bu ön üniversite reformu tasarısını Yüce Meclise sunmak imkânı olacaktır.

Eğitimin orta öğretimdeki çalışmalar ve hazırlıklar devam etmektedir.

Aşırı cereyanlara karşı savaş yalnız zabıta tedbirleriyle olmaz. Fikir alanında, ekonomik ve sosyal alanda gerekli tedbirleri de birlikte almak lâzımdır. Bir kere daha arz ettiğim gibi bu kürsüden; bunu yalnız Hükümet gayretiyle başarmak çok zor olur. Bu gayretle bütün Türkiye aydınları, gençleri yetiştirecek durumda olan, gençlere telkin yapabilecek durumda olan aydınların aynı yolda katkıda bulunmaları suretiyle mümkün olabilecek bir iştir. Ama biz Hükümet olarak bize düşeni yapmaya elbette ellimizden geldiği ölçüde gayretli olacağız.

Sayın Kemal Demir C.H.P. adına görüşlerini söylerlerken gözümünden ve dikkatimden kaçmayan bir üslup kullandılar: İkinci programdaki bazı ifadeler "biz

bunu birinci programdaki şekilde anlıyoruz” diye tasrih etmek ihtiyacını duydu-
lar. Kendilerini temin etmek isterim ki, ikinci programla birinci program arasın-
da esas prensipler bakımından bir fark yoktur. Yani esas prensip; karma ekonomi,
sosyal adalet, sosyal Devlet ve bunu Anayasamızın gösterdiği istikâmette Beş Yıllık
plânlarımızın çizdiği sınırlar içinde gerçekleştirmek gayretidir. Dedğim gibi ikin-
ci plânda eğer bazı noktaların daha sebatla üzerinde durduksa bunu ihtiyaç hâsıl
olduğu için böyle yaptık. Yoksa ikinci programla birinci program arasında prensip
bakımından bir fark yoktur.

Tabii C.H.P. sinin programında ve görüşünde çekici gücü kamu sektörüne ver-
mek vardır. Ama şimdi sırası geldi arz edeyim, kendileri de bunu kabul ederler.
Bu Hükümet C.H.P. Hükümeti değildir, bu Hükümet içinde bulunduğumuz olağa-
nüstü şartlar içinde kurulmuş ve daha ziyade Meclisimizdeki kanaatleri ve çeşitli
görüşleri birleştirmeye çalışan bir Hükümettir. Ama bir kere daha söylediğim gibi
partilerüstü olacağım, partiler dışı olacağım diye şahsiyet siz bir Hükümet değil-
dir. Birtakım esas inançları vardır, o inançların sınırı içinde Meclisimizi bir asgari
müşterekte birleştirme gayretinden de kendisini uzak tutmamaktadır. Bu izahatım
zannediyorum ki, Sayın C.H.P. sözcüsünü tatmin etmiş olacaktır.

Reformları başarma hususundaki azmimizden hiçbir şey azalmış değildir ve
bugün şükranla şunu ifade etmek isterim ki, Büyük Mecliste konuşan sözcülerden
en azından Hükümette görev almış partilerin Sayın sözcüleri âdeta Hükümeti baskı
altına aldılar, biran evvel reformları getirin biz bunları çıkarmaya amadeyiz şeklin-
de. Bundan Hükümet olarak ancak memnunluk duymaktayız ve bu arzuyu kibar
eden partilerimizin arzusunu yerine getirmek için olanca gücümüzle çalışacağız,
peşin teşekkürlerimi bu noktada sunmak istiyorum. İnşallah Anayasada yaptığı-
mız gibi esaslı reform tasarılarını önceden partiler arası bir komisyonda görüşmek
suretiyle bir müşterek anlayışa varırız hem bu suretle kamuoyunu yok yere çeşitli
düşüncelerle heyecanlandırmayız, hem de daha çabuk ve olumlu netice almaya mu-
vaffak oluruz.

Bugünkü Türkiye’de güç olan şey; reform konusunda ayrıntılara inildiği zaman
reformların muhtevası konusunda Büyük Mecliste görev almış olan partileri aynı
noktada birleştirmektir. Çünkü hepimiz biliyoruz ki, her partinin ayrı programları
var, ayrı programları olmazsa ayrı partiler olmaz. Ayrı programlar da bir ölçüde
ayrı görüşler ihtiva etmektedir. Eğer her parti illâ da benim dediğim, benim pro-
gramımdaki gibi olacak, ben bundan ne bir kelime değiştiririm, ne bir virgül değiştiri-
rim direnişinde olursa o zaman Meclisten reformları müşterek bir anlayış içinde
çıkarmak imkânını kaybetmiş oluruz. Biz Hükümet olarak partileri bir müşterek
anlayış etrafında birleştirmek için elimizden gelen gayreti sarf edeceğiz. Bunun
denemesini hep beraber Anayasada yaptık, çeşitli safhalardan geçildi ve bu çeşitli
safhalardan geçtikten sonra müştereken olumlu bir sonuca vardır. Umuyorum ki,
reformlarda da bu sonuca varmak mümkün olacaktır.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsü Orhan Dengiz’in konuşmasında birçok noktalarda
Hükümet programının çeşitli konulardaki beyanlarına değinilerek olumlu karşılan-

dığı ifade edilmiştir. Bilhassa reformlar konusundaki, hükümeti çabukça reformları getirmeye teşvik eden sözleri cidden benim için sevindirici bir davranış olmuştur. Şimdi buradan ötesi, bizim kendimizi buna ayarlayarak süratli hareket etmemize kalmaktadır. İşaret ettikleri gibi, bilhassa Türkiye gibi mesafe almakta olan bir devletin hayatında reformlar gerçekten devamlıdır, devamlı olması lâzımdır. Hayat ilerledikçe, şartlar değiştikçe yeni reformlara ihtiyaç elbette görülecektir. Şimdiki derdimiz, şu içinde bulunduğumuz anda ihtiyacımız olan reformları bir an evvel müşterek bir milli anlayışla ortaya koymaktır. Elbette yalnız kanunu çıkarmış olmakla reform yapılmış olmaz. Kanunun kendisinde elbette ilâhi bir kudret yoktur. Asıl mühim olan reformu uygulamaktır. Toprak reformu, tarım reformu kanununu çıkarırız; ama nice ölü kanunlar vardır, düsturların sayfaları arasında yatar, amacımız onu o şekilde getirmemektir. Toprak ve tarım reformu kanunu çıkarırken müşterek anlayışa ihtiyaç vardır, çünkü yarın seçimler iktidara değişik partiler getirdiği zaman o partilerin (kim olursa olsun) o kanunu benimseyip aynı hevesle, aynı anlayışla tatbik etmesi esastır, Eğer bu ortam yaratılmamışsa, düsturun sayfaları arasında yatacak binlerce kanun arasına bir kanun daha katmak reform yapmış olmak değildir, bu görüşlerine iştirak etmemek elbette mümkün olmaz.

Rejimin korunması bahsinde kendileriyle aynı anlayıştayım ve inanıyorum ki, önümüzdeki safhada rejimimizi normal yaşantısına tekrar götürmek için elbirliği ile önemli adımlar atmak mümkün olacaktır. Benim öteden beri tekrar ettiğim bir inancım vardır; biz politikacılar, siyaset adamları kendi aramızda belli konularda anlaşmaya muvaffak olursak o zaman birtakım muhataralardan hem rejimi, hem memleketi korumak mümkün olur. Ama biz birbirimizi yemeye başlarsak, biz siyasi yatırım yapacağız, seçim yatırımı yapacağız diye inanmadığımız şeyleri makbuldür diye söyleme yoluna girersek, birbirimizin gözünü oyarsak o zaman hem kendimizi, hem rejimimizi tehlikeye sokmuş oluruz. Sayın Dengiz, demin de işaret ettiğim gibi bu noktaya temas ettiler; “Yalnız Hükümetin istemesiyle olmaz” dediler. Doğrudur, hep beraber aynı anlayış etrafında birleşirsek o zaman ben rejim için hiçbir tehlike görmem. Ama birimiz bir tarafa, birimiz başka tarafa, öbürümüz de tam zıddı bir istikamete çekersek o zaman her şey yeniden tehlikeye girebilir.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarının giderilmesi için kendilerinin gruplarının destek olacakları hususundaki beyanları tam zamanında gelmiş kuvvetli bir destektir. Cidden dünyamız gene karışık bir ortam içindedir ve kendimizden başka sağlam, güvenilecek bir yer olmadığını bize son haftaların, günlerin olayları göstermiştir. Her şey evvelâ kendi gücümüze, kendi azmimize dayanmaktadır. Binaenaleyh, Silâhlı Kuvvetlerimizi modern araç, gereç ve silâhlarla teçhiz etmek ihtiyacı bugün her zamandan çoktur. Hükümet bu hususta gayretler sarf etmektedir ve edecektir ve Büyük Meclisteki partilerimizden, zaman zaman bu konuda kendilerine müracaat ederek yardım isteyeceğim. Bunun için bu konudaki sözlerini peşin bir ödeme şeklinde memnuniyetle telâkki ettim.

Karma ekonomi konusunda ihtilâfımız yok. Ben de kendileri gibi Türkiye’nin ancak karma ekonomiyle kalkınabileceğini düşünmekteyim ve ona önem vereceğiz.

Doğu ve Güney-Doğu bölgemiz için ikazlarına teşekkür ederim. Bundan önceki Hükümette de bu konu üzerinde düşünmekte ve hazırlıklar yapmakta idik. Bu yolda çalışmalarımız devam edecektir. Bir noktaya daha işaret ettiler; Üçüncü Beş Yıllık Plânda o bölge için özel bir sektör ayrılmasını telkin ettiler. Bunu ben büyük bir memnunlukla karşıladım. Bundan yıllarca evvel, daha plân devrine girmeden, o bölge için ayrı bir plân fikrini ortaya atmış ve küçük de bir plân (kendi ölçümde) ortaya koydurmuştum. Gerçekten geri kalmış, kalkınmaya çok ihtiyacı olan bölgelerimiz için böyle bir davranışın büyük önemi vardır. Hem o bölgedeki Keban Barajı İnşaatı ile Fırat ve Dicle arasındaki sahanın sulanması, hem de yeni elektrik enerjisi sağlayacak yeni barajların kurulması projeleri üzerinde çalışmaktayız ve bunlara özel kaynak bulunması (işaret ettiğimiz gibi özel kaynak) üzerinde de hazırlıklarımız var ve umuyorum ki, o özel kaynağı da sağlayacağız, sağlamamız imkânımız olacak.

Dış politikada, demin bir nebze işaret ettiğim gibi, çok dikkatli olunması lâzım gelen günler yaşamaktayız. Dikkatimiz, dış politika üzerindedir. Her zaman olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin her zaman yaptığı gibi dış politikada maceralardan uzak, kendi haklarına sahip, ülke bütünlüğünü korumakta titiz ve kıskanç, ama her hangi bir maceraya atılmayacak bir politika gütmeye önem veriyoruz. Kıbrıs meselesinin görüşmeler yoluyla halledilmesi hususundaki ümidimizi yitirmiş değiliz. Şimdi yeni bir safhaya girilmektedir, ikili müzakerelerde sonuç alınamayınca, önce Türkiye ve Yunanistan'ın da iştirakiyle dörtlü müzakere fikri düşünülmüş, sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin temsilcisinin de buna katılmasıyla beşli müzakere yoluna gidilmiştir. Bunun hazırlıkları bitmektedir. Önümüzdeki altı ay içinde bu çalışmalarla barışçı bir netice almaya gayret edeceğiz.

Ayrıca, Yunanistan'la Türkiye'nin NATO içinde ve Ege Denizinde, Ak Denizin bu bölgesinde kendi millî menfaatleri, savunma, güvenlik menfaatleri birbirine bu derecede bağlı ve yakın iki memleketin, Kıbrıs meselesi yüzünden daha ileri gidememeleri cidden acınacak, üzüntü ile kaydedilecek bir durumdur. Bu durumun düzeltilmesi, giderilmesi ve Kıbrıs meselesinin anlaşmalar dâhilinde halledilmesi için biz elimizden geleni yapmaktayız. Yunan Hükümetinin de meseleye anlayışla yaklaştığı intibaini almaktayız. Bundan sonraki gelişmeler hakkında Yüce Meclise, sırası geldikçe izahat vermekte elbette kusur etmeyeceğiz.

Sayın Dengiz de, anarşinin önlenmesi ve Sıkıyönetim konularına temas ettiler. Bugün anarşi ve tedhiş olayları, Sıkıyönetim tedbirleriyle önlenmiştir. Ama Büyük Meclisten hiçbir şeyi saklamak istemem, Sayın Bozbeyli de bu noktaya temas etmişti ve: "Başbakan daima, Devletimiz tehlike karşısındadır, Devletimiz komplo karşısındadır diyor, bunun ne olduğunu söylemiyor", demişti. Apaçık söylüyorum, Türkiye'yi bölücü gayretler Stockholm'den başlıyor. Teşekkürler, orada nümâyişler yapıyor; Oslo'da, Oslo'nun en işlek meydanında gazete satış kulübesi tutuluyor, orada Türkiye aleyhinde nümâyiş yapılıyor, propaganda yapılıyor. Doğu Almanya, Batı Almanya, Fransa'yı geçiyor, Filistin çöllerine kadar uzanıyor. Ben diyorum ki, bu, amatör öğrenci işi değil, bu profesyonel iş. Ama bütün dünyada bilindiği gibi, bizde de bilinmektedir ki, bu öyle bir örgüttür ki, bu örgütü beyninden yakalayıp

ortaya çıkarmak kolay kolay mümkün olmamaktadır. Biz dışa vuran tezahürlerini görüyoruz, ama kendisini henüz avucumuzun içine almış, yakalamış değiliz. Devlet bütün imkânlarıyla bunun peşindedir, ama bu andaki durum budur. Mühim olan, kendi içimizde bu cereyanları besleyici kaynakları kurutmaktır. Çünkü bu cereyanlar kendi içimizden de besleniyor. Bunu da Yüce Meclisle, Parlâmento ile elele verip, tedbirlerini biz teklif edeceğiz, siz kabul edeceksiniz, birlikte uygulamaya koyacağız.

Sıkıyönetim bir Anayasa rejimidir, bir kanun rejimidir ve biz Hükümet olarak Sıkıyönetimin günlük işlerine karışmamaktayız, ama Anayasa içinde, kanunlar içinde kalmasına da âzami dikkat ve itina göstermekteyiz. Sıkıyönetimin hevesini ve gayretini kırmaktan itina ile kaçınmaktayız. Sıkıyönetimde vazife almış olan Silâhlı Kuvvetler mensuplarımız gece gündüz, büyük bir feragat ve fedakârlık içinde çalışmaktadırlar. Bu kürsüden bunu ifade etmeyi kendim için bir borç sayarım. Bazen size de geliyor, bana da geliyor, “şikâyetler oluyor, sıkıyönetimin gözaltına aldığı, sonra serbest bıraktığı insanlar oluyor. Yabancı gazetelerde de, yabancı, hattâ dost Devletlerde de bu konuları parlâmentolarda öne sürmek isteyenler oluyor. Bir sıkıyönetim idaresi vahim bir suç için bir ihbar alırsa, elbette ki, o ihbarın üzerine eğilecektir. Bunun aslı var mı, yok mu, onu araştıracaktır. Durup dururken bu noktaya gelmedik, durup dururken sıkıyönetim ilân edilmedi; bir yabancı Başkonsolos katledildi, bankalar soyuldu, insanlar kaçırıldı, dinamitler patlatıldı. Bu ortamda sıkıyönetimi ilân etmeye mecbur olduk. Elbette ki, sıkıyönetim idaresi vahim bir suçun ihbarını aldığı zaman, o ihbarın üzerine yürüyecek, aslı var mı, yok mu diye araştıracaktır, iftiharla beyan edebileceğimiz bir nokta vardır ki, bu araştırmanın sonunda ihbarın yersiz olduğu meydana çıktıği zaman hepsini bırakıp evlerine gönderiyor.

Yine iftiharla belirtebileceğimiz bir nokta vardır ki, yeri geliyor mahkûm ediyor, yeri geliyor vazifesizlik kararı veriyor, yeri geliyor beraat ettiriyor. O mahkûm ederse temyizi var üstünde, temyiz bakıyor, normal, medeni bir Hukuk Devletinde nasıl cereyan ediyorsa o şekilde cereyan ediyor hâdiseler. Bundan dolayı sıkıyönetim idaremizin davranışlarında ben şahsan, kınayacak bir nokta, bugüne kadar görmedim.

Sözlerimi, ben de Sayın Dengiz’in bir temennisiyle bitirmek istiyorum; “Büyük Milletimiz, daima, kısır iç çekişmelerin yerine verimli bir hizmet arzusu duymuştur” buyurdular. Ben de bugün Hükümetim için huzurunuzda güveninizi esirgemenizi rica ederken, aynı dileği tekrar ediyorum; aramızdaki ufak tefek görüş ayrılıklarını, ihtilâfları bir yana bırakarak memleketimizin selâmete çıkması, normal demokratik yaşantısına ulaşması için her birimizi gayretlerimizi birleştirmemiz lazımdır. Biz Hükümet olarak, partiler arasında, vatandaşlar arasında hiçbir ayrıntı gözetmeksizin, şu partinin, bu partinin Hükümeti değil, Türkiye Cumhuriyeti’nin Hükümeti olduğumuzu biran hatırdan çıkarmaksızın bu ağır sorumluluk taşıyan görevimizi yerine getirmeye çalışacağız, eğer güveninizi bize verirseniz.

Hepinizi saygılarla selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sırada Sayın Mehmet Emin Durul var. Buyurun efendim.

MEHMET EMİN DURUL (Denizli) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Gerçi Sayın Başbakan, grup sözcülerinin ve şahsı adına konuşan bir arkadaşımızın yapmış olduğu eleştirilere oldukça uzun cevaplar verdi; fakat eğer benim de kısaca temas edeceğim, belki küçük görünecek, fakat tatbikat bakımından büyük neticeler doğuracak olan hususları da dikkat nazara alırlarsa kendilerine teşekkür ederim.

Sayın Başbakan Profesör Nihat Erim, İkinci Hükümetinin programını 16.12.1971 günü Yüce Meclise sundu. Bizzat kendisinin okuduğu bu programda, Birinci Hükümet programının esas olarak ele alındığını ve ikinci programın, birinci ile birlikte mütalâa edilmesi gerektiğini ifade buyurmuşlardır. Programlar yanyana konup, eleştirildiği zaman bu gerçek açıkça görülmektedir. Ancak, İkinci Hükümet programı, konuların tertip tarzı, üslûp, ifadelerdeki hassasiyet ve dikkat bakımından biraz farklıdır. Bu program evvelâ, başında, millî görüş birliğimizin neler olduğunu belirtiyor ve son kısmında da demokratik rejim ve düzenin icaplarıyla karşı tam bir inanç gücü içinde ifadelerini tamamlıyor. Aynı zamanda, daha açık ve gerçekçi bir dille, Parlâmento ve diğer millî müesseselerle sıkı bir işbirliğini ve kanun üstünlüğünü başta tutuyor.

Bu bakımdan, bu program, memleketin özlemini duyduğu huzur ve güvenin biran evvel temini ile kalkınma gayretlerimize cevap verecek şekilde olumlu bir istikamette görülmektedir. Bu görünüşte, sekizbuçuk aylık birinci denemesinin büyük payı olduğu aşîkârdır.

Sayın Milletvekilleri, bize tahsis edilen bu kısa zaman içinde program üzerinde enine boyuna bir eleştirmeye girmemin mümkün olmayacağını şüphesiz takdir buyurursunuz. Bu sebeple, ben de İkinci Erim Hükümeti programının tümü hakkında şahsi görüş ve kanaatimi yukarıda olduğu gibi kısaca belirttikten sonra, şimdi yine bence önemli görülen birkaç ekonomik ve sosyal konuya temas edeceğim.

Aziz arkadaşlarım, ben şahsan bizdeki Hükümet programlarının tanzim ve tespitinde öteden beri yapıla gelmekte olan bir tertip hatasının mevcudiyetine inanıyorum. Şöyle ki, Hükümet programlarına bakıldığı zaman tüm millî ihtiyaçların, millî hedeflerin hemen hepsinin, ne varsa dercedildiği görülüyor. Yani, sayılamayacak kadar çok şeyin yapılacağı, ele alınacağı veya yeni baştan tanzim edileceği, önem verileceği gibi ifadelerle pek çok kanunların çıkarılacağı belirtiliyor. Böylece Hükümet programlarını âdeta birer millî hedefler manzumesi halini almaktadır. Dinleyeceğiniz veya dinlediğiniz veyahut okuduğunuz zaman “Oh, tamam, işte bu programla memleket dört yıl içinde, tamamen, her sahada arzulanen seviyeye ulaştırılacaktır” diyorsunuz. Fakat uygulama sonuçları asla vadedildiği veyahut Sayın Erim’in ifadesiyle, taahhüt edildiği gibi olmuyor, vatandaş ve kamuoyu, hattâ meclisler ve Hükümetin kendisi bile hayal kırıklığına uğruyor.

Görülüyor ki, millî bünyeye göre, her yönüyle bu tarz programlarla arzulanen sonuçlar alınamıyor. Halbuki bunun yerine hükümetler normal demokratik niza-

mın kendilerime tanıdığı zaman ölçüsü içinde, millî imkânlarımızın ve kalkınma plânlarımızın öngördüğü doğrultularda, yapabilecekleri şeyleri programlarına dâhil etseler ve eğer ikinci bir dönem hizmet nasip olursa ona göre bu programların müttekâmil hedeflerini belirtse her halde çok daha iyi olacaktır. Hemen ilâve edeyim ki, Sayın Başbakan burada; “Biz olağanüstü bir devrede kurulmuş olağanüstü bir hükümetiz, yani bir reform form hükümetiyiz. Programımız da ona göre yapılmıştır” diyeceklerdir. Buna rağmen ben yine, yukarda arz ettiğim şekilde olmasını temenni ediyoruz. Zira asıl mesele, programların uygulamasındaki başarı nispeti olacaktır.

Sayın Milletvekilleri, hepimiz biliriz ki, herhangi bir konu için yapılan tasarılar, plânlar, programlar; ilk bakışta mükemmel amaçlara, hedeflere, ihtiyaçlara ne kadar uygun görünürse görünsün, uygulama kabiliyetleri itibariyle ve uygulanabilirlikleri ölçüde değer kazanır.

Aksi halde, kısa bir müddet için arzu ve heveslerimizi tatmin etmiş oluruz, ama sonunda hayal kırıklığına, telâfisi mümkün olmayan zaman, para ve materyal kaybına uğramış oluruz. Bazen da değerine göre millî tehlikelere kadar gidebiliriz. Bu yargı her sahaya şâmilidir. Şu halde programların hazırlanmasında ve gerçekleşmesinde tüm millî güçler ve asli faktörler çok iyi değerlendirilmelidir. Hükümetler buna göre bağlayacakları programlarında, birer çalışma sıklet merkezi nizamını açıkça belirtmeli ve bakanlıklar da kendi görev sahalarında buna paralel çalışma düzenine girmelidirler.

Böyle hazırlanmış programlarla hükümetlerin çalışmaları daha rahat, istikrarlı ve daha başarılı olacaktır.

Sayın Arkadaşlarım, şimdi ilk bakışta önemsiz görünüp de programların uygulanmasında direkt ve indirekt olarak çok önemli etkileri olan diğer bazı sosyal ve ekonomik faktörlerden söz edeceğim.

1. İnsan, yani personel faktörü;

Değerli arkadaşlarım; insanoğlu dünya üzerinde var oldukça, her türlü teknolojik gelişme ve ilerlemelere rağmen, en uygar ülkede bile yine kalkınmanın ve ilerlemenin daima birinci aslî unsuru olmaya devam edecektir. Şu halde evvelâ insan ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Programın 16'ncı sayfasında, Türkiye'de Devlet hizmetlerindeki kamu personelinin sayısının 800.000 olduğu ifade edilmiştir. Nüfusumuzun yuvarlak hesap 40 milyon olduğunu kabul edersek, 50 kişiye bir kamu görevlisi düşmektedir. Bu rakam bize kamu hizmetlerinin ne kadar pahalıya mal olduğunu göstermektedir. Böylece Devlet hizmetlerinde korkunç bir personel israfı ve bunun tabii neticesi korkunç bir cari harcama görülmektedir.

Bugünkü bütçelerde olduğu gibi, şunu memnuniyetle kaydedelim ki, Sayın Başbakan bu konuya hem programında, hem de burada vermiş olduğu cevaplarda temas etmiştir. Temenni edelim, buna bir çare bulacaktır.

Sayın Başbakan programlarında bu konuya değinerek, biraz evvel ifade ettiğim gibi, “israf edilecek beşerî veya doğal hiçbir kaynağımız olmayacaktır” diyor. Sayın

Erim Hükümeti eğer hakikaten başarılı olmak istiyorsa, ilk reforma buradan başlamalı ve bu korkunç duruma bir son vermelidir.

2. Zaman ve çalışma faktörü:

Değerli Milletvekilleri, atalarımız bize en güzel atasözlerinden birini armağan etmişlerdir: “Vakit nakittir” Yani zaman paradır, demişler. Bizdeki Devlet kamu hizmetlerindeki personelin çok yerde çalışma temposu az, çalışma sistemi bozuk ve verimli değildir. Hepimizin bildiği gibi, ortada bir personel istihdamı sorunu vardır. Bazıları çok çalışıp karşılığını az almakta, bazıları da az çalışıp karşılığını çok almaktadır. Bu suretle bizde testiyi kıranla dolduran bir tutulmaktadır. Eğer Sayın Erim Hükümeti bu konuya bir düzen vermezse, programının uygulanabileceğini şüphe ile karşılıyorum. Bu sebeple Sayın Başbakan, Devlet hizmetindeki kamu personelinin tam gün çalışmalarını sağlayacak şekilde büyük bir vazife şuuru ve disiplinin yerleşmesini temin etmelidir. Her kademedede yetkiler ve sorumluluklar kesin olarak ayırt edilmeli, müphemiyet ve adam sendeciliğe son verilmelidir.

Değerli Milletvekilleri; üzülerek ifade edeyim ki, bizim milletçe maalesef çalışma, tempomuz azdır. Büyük Atatürk bize bu sahada da gereken direktifi vermiştir. Son nutuklarından birinde şöyle işaret buyurmuştur: “Dört şeye ihtiyacımın vardır ve birincisi çalışkan olmaktır” Gerçi Birinci Erim Hükümeti zamanında çalışma saatlerine yarım saatlik bir zaman eklenmiştir. Bu, olumlu bir davranıştır, teşekkürle şayanıdır, devamını temenni ederim. Fakat asıl amaç, mevcut çalışma zamanının tam değerlendirilmesi çarelerinin bulunması olacaktır.

Sayın Arkadaşlarım, şimdi diğer bir hususa geçiyorum. Buna da tek kelime ile “israf” diyebiliriz. Benden evvel grup adına konuşan arkadaşlarımızdan Sayın Feyzioğlu ve bizzat Sayın Başbakan da bu konuya dokunmuşlardır. Ama Sayın arkadaşlarım, ben de bu konuya, hazırladığım şekilde temas etmeden geçemeyeceğim, zira çok mühim ve önemli görmekteyim.

Şüphesiz bu sözün içine israfın her çeşidi dâhildir. Yine de memnuniyetle belirtelim ki, Birinci ve İkinci Hükümet programlarında bu konuya değinilmiş, israfın önlenmesi için ciddi mücadele yapılacağı belirtilmiştir. Fakat ben, maalesef Devlet hizmetlerinde israfın önüne geçilemediğini, bütçemizi sinsice yiyip kemiren korkunç bir düşman olduğunu burada tekrar ifade etmek istiyorum. İsrafların birkaç türlüünü söyleyebiliriz: Para israfı, malzeme israfı, zaman israfı, motorlu araç israfı ve saire... Bilhassa merkezî teşkilâtlarda, Devlet müesseselerinde ölçsüz bir mefruşat ve dekorasyon yarışması vardır. Bütün bakanlıklarda en küçük teşkilâta kadar, motorlu aracı olan yerlerde motorlu araç israfı vardır. Sayın Erim Hükümetinin, yeni vergilerden evvel Devlet ve Kamu İktisadi Teşebbüslerindeki bu yaygın israfın önüne geçmesini ve hiç olmazsa bunun asgariye indirilmesini temenni ediyorum. O zaman malî bütçe sonunda muazzam meblâğların, yani 100 milyonların kurtarılmış olduğunu görecektir. Bu konuda diyebilirim ki, Devletin israf yapmadığını, parayı yerinde harcadığını gören halk ve vergi mükellefleri vergisini daha çok seve seve verecek ve asla acizlik göstermeyeceklerdir.

Bu kısma şu hususları da ilâve edeceğim: Kaçakçılık, rüşvet, iltimas ve saire... Bunlardan bilhassa kaçakçılık üzerinde duracağım.

Gerçi Sayın Başbakan bu konuya programlarında da değinmişlerdir, şayanı şükrandır. Bu mücadelede de başarılı olmasını çok dilerim. Yalnız, birkaç gün evvel gazetelerde çıkan bir haberden bahsetmeden de geçemeyeceğim. Kapıkule'ye gelen bir otobüste evvelâ 1,5 milyon liralık, sonra ikinci bir ihbar üzerine 8 milyon liralık televizyon transistörü bulunduğu yazılıyordu. Haberin ne dereceye kadar kesin ve doğru olduğunu bilmiyoruz, ama yurdumuzdaki her sahada yaygın hale gelen kaçakçılığı ifade etmek bakımından önem taşımaktadır. Bu gibi vakıalar ve olayların, namusu ile çalışan vatandaş, esnaf, tüccar, sanayici hulâsa tüm halk üzerindeki fena etkilerini hiçbir şekilde telâfi edemeyiz.

Bu hususta yine şunları da ilâve etmeden geçemeyeceğim:

Sayın Arkadaşlarım, bugün Türkiye'den her türlü kaçakçılık yolu ile Suriye'ye, Irak'a, İran'a, Yunanistan'a ve hattâ İsrail'e büyük milli servetlerimiz mal ve para olarak akıp gitmektedir. Sayın Erim Hükümetinden, bu alt akıntıların durdurulmasını istirham ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimin sonuna yaklaşmış bulunuyorum, iki konuya daha temas ederek tamamlayacağım.

Bunlardan birisi 7 ilimizdeki haşhaş ekimi konusudur. Sayın Başbakan, her iki programında da bu konuya yer vermiştir. Hassaten ikinci programda ekiciyi ferahlatıcı haberler ve vaatler bulunmaktadır. Şöyle ki, "Afyon üreticisine tazminat ödenecektir. Haşhaş ekilen bölgelerde çiftçilere daha iyi hayat seviyesi sağlanacaktır, yatırımlara gidilecektir. Bu yolda tedbirler alınmış ve alınacaktır" denilmektedir.

Sayın Arkadaşlarım, 7 ilin dördünde bu sene haşhaş ekimi durdurulmuştur, diğer üçünde de seneye durdurulacaktır. Bu sene haşhaş ekimi durdurulan illerde, envanter çalışmaları yapılmış, kaç çiftçiye ne kadar tazminat verileceği hesap edilmiş midir? Bu iş ne kadar zamanda bitecektir, yerine ne ikâme edilecektir? Benim şahsi kanaatime göre, Hükümet bu hususta Amerika Birleşik Devletleri ile yapılan anlaşmayı hazırlıksız ve acele yapmıştır. Daha doğrusu ne kadar tazminat vereceğini, neler yapacağını hesap etmeden bu karara varmıştır. Bu sebeple Amerika Birleşik Devletleri ile yapılan son görüşmelerde tatmin edici tam bir netice alınamamış, bu yüzden henüz haşhaş ekicisine ne verileceği, ne zaman verileceği, nasıl verileceği belli değildir. Hâlbuki öte yandan ekici zor durumda kalmış ve büyük geçim sıkıntısına düşmüştür. Bu konuda çok şeyler söylendi; haşhaş ekiminin ve kaçakçılığının yalnız Türkiye'yi ilgilendirmedeği bütün dünyaca malûmdur. Bu sebeple bu konunun da süratle halledilmesi gerekmektedir, aksi halde Hükümetin başı ağrıyacaktır.

Değerli arkadaşlarım şimdi gençlik sorununa geçiyorum:

Hepimiz biliyoruz ki, bugün içinde bulunduğumuz olağanüstü duruma, bilhassa anarşik hareketlerle, yani gençlerin anarşik hareketleriyle gelinmiştir. Sevgili arkadaşlarım, şunu diyebiliriz ki, memleketimiz (Bundan evvel pek çok noktalarda temas edildiği gibi) bir rejim istilâsı karşısındadır. Rejim istilâsı, bir memlekete açık

savaşı, yani sıcak savaşı girebilmek için en müsait yeri ancak 15-25 veya 30 yaş arasındaki nesilde bulur. Biraz evvel Sayın Başbakanın bu kürsüden ifade ettiği; Stockholm'den Filistin'e kadar cereyan eden hâdiseler Türk memleketine karşı her çeşit alt akıntılarla tevcih edilmiş bulunmaktadır. Biz, gençliğimizi bu rejim istilâsına karşı muaf bir vaziyette tutamayacak olursak, geçirdiğimiz tecrübelerde olduğu gibi, maalesef az da olsa birçok gençlerimizin bu istikamette, memlekette yeni bir rejim kurma hevesine kapılacaklarını hiçbir zaman unutmamalıyız.

Sayın Arkadaşlarım, son idari, hukukî tetkikler ve Sıkıyönetim mahkemeleri neticelerinde, yurt gençliğinin ancak binde 5 kadarının bilfiil bu hareketlere iştirak ettiği görülebilmektedir. Görülüyor ki, gençlerimizin binde 995 veyahut binde 900'ü masum ve asla bu hareketlerin tarafı değildir. O halde biz eğer bu gençlerimizi her yönüyle bu âfetten korumak ve yurdumuzu biran evvel huzur ve sükûna kavuşturmak istiyorsak, gençliğe büyük önem vermeliyiz.

Ben, size bir hâtıramı nakledeceğim, değerli arkadaşlarım. 1960 yılından evvelki dönemde, eski bir milletvekilli arkadaşım bana şunu söylemiştir: - Bunu ismen de verebildim - "Biz, keşke bir Hirfanlı Barajı noksan yapsaydık da gençliğe gereken önemi verseydik" demiştir. O halde Adalet Partisinin veya diğer hükümetlerin üzerinde durduğu bu noktayı Erim Hükümeti daha fazla ele alır da bu hususta bütçeden daha fazla paralar ayırır ve gençliğin maddi - mânevi sahalarda huzura kavuşmasını sağlar ve bilgilerini tamamlarsa memlekette en büyük huzur kaynağını bulmuş oluruz.

Ben, bu sözlerimle eleştirilerimi tamamlarken Yüce Meclise saygılar sunar, Erim Hükümetine de başarılar dilerim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Yeterlik önergesi vardır, takdim ediyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

İkinci Erim Hükümeti programı üzerinde 6 Sayın parlamenter görüşmüştür.

Kifayetin oylanmasını arz ve teklif ederim, saygılarımla.

Nevşehir
Hüsamettin Başer

BAŞKAN — Yeterlik önergesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu suretle, Başbakan Sayın Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun Hükümet programı üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Güven oylaması, Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince 22 Aralık 1971 Çarşamba günü yapılacaktır.

Şimdi, açık oylama sonuçlarını arz ettikten sonra, vakit ilerlemiş olduğundan birleşimi kapayacağım efendim.

Açık oylama sonuçlarını arz ediyorum:

1971 yılı Bütçe Kanunu ile bu kanuna bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısının açık oylamasına 329 Sayın üye iştirak etmiş, 321 kabul, 4 ret, 4 çekinser oy çıkmıştır. Bu suretle tasarı, kanunlaşmış ve kesinleşmiştir. Hayırlı olsun.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1971 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısının açık oylamasına 331 Sayın üye katılmış, 323 kabul, 4 ret, 4 çekinser oy kullanılmıştır. Bu suretle kanun tasarısı kesinleşmiş ve kanunlaşmıştır. Hayırlı olsun.

Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı Fon İşleri Saymanlığının 1967 yılı bilançolarının onanmasına dair kanun teklifinin açık oylamasına 328 Sayın üye katılmış, 319 kabul, 5 ret, 4 çekinser oyu kullanılmıştır. Bu suretle Meclisimizce kabul edilmiştir.

Hacettepe Üniversitesi 1968 bütçe yılı Kesinhesap kanun tasarısının açık oylamasına 327 Sayın üye katılmış, 318 kabul, 4 ret, 5 çekinser oy kullanılmıştır. Bu suretle Meclisimizce kabul edilmiştir.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1967 bütçe yılı Kesinhesap kanun tasarısının açık oylamasına 328 Sayın üye iştirak etmiş, 320 kabul, 4 ret, 4 çekinser oy kullanılmış ve bu suretle Meclisimizce tasarı kabul edilmiştir.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1968 yılı Kesinhesap kanun tasarısının açık oylamasına 328 Sayın üye iştirak etmiş, 319 kabul, 4 ret, 5 çekinser oy kullanılmış ve bu suretle tasarı Meclisimizce kabul edilmiştir.

Tekel Genel Müdürlüğü 1967 Bütçe yılı Kesinhesap kanun tasarısının açık oylamasına 323 Sayın üye katılmış, 316 kabul, 4 ret, 3 çekinser oy kullanılmış ve bu suretle kanun tasarısı Meclisimizce kabul edilmiştir.

Vakit bir hayli ilerlemiş ve normal çalışma süremiz dolmuştur. Bakanlar Kurulu programı üzerindeki görüşmeler de tamamlanmıştır.

Güven oylaması, biraz önce ifade ettiğim şekilde, 22 Aralık 1971 Çarşamba günü yapılacaktır.

Bu sebeple birleşimi, 22 Aralık 1971 Çarşamba günü saat 15.00'de toplanılmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati: 19.48

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**Toplantı Yılı 11 Cilt 1 Birleşim 12****Sayfa 178-222****21.12.1971 Salı****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN:** Başkanvekili İskender Cenap Ege**KÂTİPLER:** Hüseyin Öztürk (Sivas)

Azmi Erdoğan (Diyarbakır)

Açılma Saati: 15.00**Hükümet Programının Görüşülmesi****BAŞKAN —** Hükümet Programının müzakeresine geçiyoruz.

Grupları ve şahısları adına söz alan arkadaşları arz ediyorum: Millî Birlik Grupu adına Sayın Mucip Ataklı, Millî Güven Partisi adına Sayın Fehmi Alpaslan, Kontenjan Grupu adına Sayın Fahri Korutürk, Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına Sayın Mehmet Hazer.

Şahısları adına söz isteyenler: Sayın Hamdi Özer, Sayın Ziya Termen, Sayın Hüseyin Öztürk, Sayın Hüsnü Dikeçligil, Sayın Hikmet İşmen, Sayın Salim Hazerdağlı, Sayın Celâl Ertuğ, Sayın Mustafa Tıgılı.

Efendim, talep sırasına göre gruplara söz vereceğim.

Sayın Mucip Ataklı, Millî Birlik Grupu adına buyurun efendim.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA MUCİP ATAĞLI (Tabîi üye) — Sayın Başkan, Sayın senatörler ve Sayın Hükümet üyeleri;

Millî Birlik Grupu adına Sayın İkinci Erim Hükümetinin programı hakkındaki görüşlerimizi sunmak üzere söz almış bulunuyorum. Eleştirmelerimizi, inancımıza uygun bir gerçeklikle açıklayacağız.

Kanımızca, Türkiye'nin kader çizgisi, Atatürkçülük ülküsüne dayandırılmış olan 27 Mayıs Devrimine bağlanmış bulunmaktadır. 12 Mart, bu kader çizgisi üzerinde dar bir boğazdır. Bu dar boğazdan emniyetle ve huzur içinde geçebilmek için, bugünkü ortama geliş nedenlerine doğru telhis koymak ve tedavi çarelerini bulmak gerekir. Tarihî olayların akışını değiştirmek elimizde olmadığı gibi, nedenlerini de saklamak mümkün değildir.

Sayın senatörler;

Yüksek Heyetiniz bugün, temelinde aynı sorunları taşıyan bir Hükümet programını yeniden eleştirmek zorunluluğunda bırakılmıştır. Sayın Erim, ilk programını takdim konuşmasında:

“1960 Devriminin Türkiye’ye kazandırdığı 1961 Anayasası, Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasını sağlayacak dengeli bir gelişmenin çerçevesi olarak ortaya çıkmıştır. Anayasanın getirdiği düzen içinde dinamik bir yapıya sahip olan toplumumuz hızlı bir toplumsal ve siyasal değişme sürecine girmiştir. Bu oluşun sağlam bir gelişmeye dönüşmesi için, temel yapısal ve kurumsal çözümlerin getirilmesi ve sorunların cesaretle adımlarla ele alınması gerekirdi. Gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kurumsal değişikliklere türlü nedenlerle girililmemiş ve sorunları çözmede olayların arkasında kalınmıştır. Bu durum, toplum yapısı ile Devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devlet ve toplumda gelişen çeşitli güçler arasında kuralları belli ilişkiler kurulamamış ve karşılıklı bir güvensizlik ortamı doğmuştur. Bu ortam, son olayların karışıklıklarına ve 12 Mart Muhtırasının 2’nci maddesi ile çözümlenmesi istenen siyasal bunalıma yol açmıştır.

Bu muhtıra ile tutulan yol, yurt sorunları karşısında çok hassas olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin demokratik rejime ve Anayasa düzenine bağlılığının en açık delilidir.

Bu karışık duruma ve bunun yarattığı alışkanlıklara son vermek, Hükümetin çözmesi zorunlu olan önemli bir konudur; fakat asıl görev, güçlükleri sonuca göre değil, temel nedenlere yönelen bir yaklaşımla ele almaktır. Bu ise, Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformların hiç beklenmeden gerçekleştirilmesi ile mümkündür. İşte bu nedenlerle, Türk kamuoyunun karşısına reform Hükümeti olarak çıkıyor ve bu niteliğe uygun bir program sunuyoruz” demişlerdi.

Sayın senatörler;

Sayın Erim’in ilk programında açıkladığımız sözleriyle tescil edilmiş bulunan burun içinde bulunduğumuz durum hakkındaki genel teşhisine, noksanlarına rağmen, katılmamak mümkün değildir. Nitekim, on yıldan beri her vesile ile biz de aynı temel sorunlar üzerinde durmuş; hükümetleri, ilgilileri ve kamuoyunu muhtıralarla, bildirilerle ve bu kürsüden yaptığımız konuşmalarla devamlı olarak uyar-mıştık.

Sayın Başbakan isabetli teşhisine rağmen, doğru bir tedavi yolu izleyip, uygulamadığı içindir ki başarıya ulaşmamıştır. Kanımızca, Türk Ulusunun içine sürük-lendiği bunalımın ani nedenleri; sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlarımıza, yurt gerçeklerine ve çağımız gereklerine uygun çözümlere cesaretle yönelmemiş olma-mızdan ileri gelmektedir. İşte, 12 Mart bunalımı da bu tutumun kaçınılmaz bir so-nucudur.

Anayasanın öngördüğü siyasal düzenin gereklerini yapmayan, ona uygun bir toplumsal düzeni gerçekleştirecek sosyo-ekonomik çözümlere yanaşmayan ve bu durumda, “Devlet yok” dedirtecek bir güçsüzlük içerisinde, Devlet otoritesinin ge-reklerini yasa dışı örgütlere bırakan bir tutumun sonucu 12 Marta geldik.

Bize göre bu bunalımdan çıkışın yolu, klâsik demokrasiden sosyal demokrasiye geçişte ulusun bir sözleşmesi olan 1961 Anayasasının gereklerini eksiksiz olarak

gerçekleştirmek ve uygulamaktır. Bu suretle siyasal demokrasi, sosyal ve ekonomik demokrasi ile bütünleşerek sürekli bir yaşam gücü kazanmış olacaktır. Biz, Hükümet programını bu genel amaç ve onun gereği politik stratejiye ve bugün içinde bulunduğumuz olağanüstü koşullara uyarlığı yönünden değerlendirmeye çalışacağız.

Sayın İkinci Erim Hükümeti programını, belirttiğimiz köklü çözümlere cesaretli bir yönelişten uzak bulmaktayız. Nitekim, ilk programda aynen, “Petrol kaynaklarının arama ve işletilmesinde Devlet kuruluşlarına öncelik verilmesi, anadepo satış işlerinin devletleştirilmesi, boraks gibi stratejik maddelerin devletleştirilmesi ve her halde madenlerimizin yabancı etkilerden kurtarılması, Devlet kuruluşu dışındaki kuruluşlara devredilmiş görev ve yetkilerin geri alınması ve dış ticarete ilişkin politika...” gibi konular kesin hatlarla belirtildiği halde, yeni programda te-reddütlere yol açacak ifadeler kullanılmıştır.

Hükümet programlarındaki ifadelerin Hükümetin resmî taahhütleri olduğunu söyleyen Sayın Erim’in Başkanlık ettiği iki Hükümetinin programlarındaki bu ölçü-de önemli değişikliği anlamakta güçlük çektiğimi belirtmek isteriz.

Sayın Erim, ben yeni programın, Sayın Cumhurbaşkanının istekleri ile ilk programın esaslarını da kapsadığını, bunun böyle değerlendirilmesini beyan etmiştim, diyebilir. Böyle söylediği takdirde, ilk nazarda ve meselelerin derinliğine inilmediği anda haklı da görülebilir. Ancak, az gelişmiş ülkemizin kalkınmasında çok büyük önemi olan ve ilk programda kesin hatları ile belirtilen bu çok önemli konuların, ikinci programda açıklıkla yer almamış olması, Sayın Cumhurbaşkanının da olumlu yolu gösteren yapılacak işler ekindeki birinci programa paralel ve hatta daha açıklıkla belirtmiş bulundukları hususların da, ikinci programda yer almamış bulunması, bizim bu yargımızı doğrulamaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanının Senato ve Meclis Başkanları ile Başbakana, parti liderlerine, Millî Birlik Grubu ve Kontenjan Grubu Başkanlarına göndermiş bulundukları mektubun “Yapılacak işler” ekinde çok önemli bir husus yer almaktadır. Bu ekte sıralanan reformların “Zaman” başlığı altında toplanan, son kısmın da, tasarıların bütçe müzakerelerinin, bir engel teşkil etmiyecek şekilde en geç 1972 bahrına kadar gerçekleştirilmesi öngörülmekte ve olağan siyasi hayata dönüş için şart koşulmaktadır; fakat programı bu amacı gerçekleştirecek nitelikte göremiyoruz. Reformcu olması gereken Hükümetin, bu program ile reformları gerçekleştireceği kanısına varmak güçtür.

Sayın senatörler; reform, toplumu kısa süre içerisinde refaha ulaştıracak köklü değişiklikler yapmak demektir. Oysa, Hükümetin reformlar yönünden karşılaşması muhtemel güçlükler, reformların gerektireceği köklü değişikliklerin yapılmasını çok daha fazla güçleştirmektedir. Uzay çağında ve teknolojinin en üstün seviyeye ulaştığı bir dönemde bulunmamıza rağmen hâlâ hakim unsur, insan zekâ ve iradesidir. Bu bakımdan reformlar Hükümet ve Parlamentonun karşılıklı anlayışla gerçekleşse dahi, tatbikat sahasına intikalinde uygulayıcıların nitelikleri büyük önem taşıyacaktır. Bu yüzden reform tasarılarını hazırlamada Hükümetin öncelik tesbitine önem vermesi ve kapsam ve etkilerini topluma anlatması gerektiği inancındayız.

Hayat pahalılığı ve işsizliğin vatandaşı ezdiği ülkemizde iç huzur sağlanmadan reformların toplumun desteğini kazanması çok güçtür.

Huzursuzluğu yaratan baş nedenlerden birisi de bölgelerarası dengesizliktir, sosyal ve ekonomik dengesizliktir. Devlet, mümkün olan gücüyle az gelişmiş ülkemizin daha az gelişmiş bölgelerini ve fertlerini sosyal adalet ve sosyal güvenlik prensiplerine uygun olarak kalkındırmakla Anayasa gereğince görevlidir. Hükümetin bu gereği yerine getireceğini umuyoruz.

Sayın senatörler; demokrasi özgürlük içinde hatta halka mutluluk yolunu açan bir sistemdir. Bugünkü olağanüstü durumdan, az sarsıntı ile olağan düzene geçebilmek için sosyal ve ekonomik tedbirler kadar âdil bir davranışın da büyük önemi vardır. 12 Marttan sonra zaruretlerin gereği olarak ilân edilen Sıkıyönetimin asayişin tesisindeki önemini takdir ve kabul etmemek mümkün değildir. Ancak, bundan önceki uyarmalarımızda Sıkıyönetimle ilgili olarak işaret etmiş olduğumuz aksaklıkların yeni Hükümetçe süratle düzeltilmesini bekliyoruz. Anayasanın hak olarak tanıdığı basın özgürlüğünden gereği gibi yararlanamıyan basının, bugünkü durumundan kimsenin memnun olmadığını da belirtmek isteriz. Hükümet programında bu konuya açıklık getirecek bir görüşe rastlamamış olduğumuzu, üzüntüyle ifade etmek istiyoruz.

Sayın senatörler; demokratik ülkelerde demokrasiler, çok kez büyük feragatler ve hattâ iç bünyede kendi kendini yenilemelerde harcanan basiretli ve fedakâr davranışlarla yerleştirilebilmiştir. Bu nedenle içinde bulunduğumuz şartlar, bugün Parlâmentodan, özellikle siyasi partilerimizden büyük fedakârlık ve basiret, Hükümetimizden cesaretli ve inançlı atılımlar beklemektedir. Parlâmentonun, ulusumuzun refahı vs rejimimizin bekası için Devletin bütün sorumlu kurumlariyle işbirliği halinde el ele vererek çalışmaları zorunludur. Hükümetin bu programında Parlâmento ile olan işbirliğine daha fazla önem vereceğini belirtmiş olmasını olumlu karşılamaktayız.

Sayın senatörler; sözlerime son verirken, Millî Birlik Grubu adına Sayın İkinci Erim Hükümetinin, başarıya ulaşmasını diliyor, her olumlu reformcu teşebbüslerini içtenlikle destekliyeceğimizi beyan etmeyi, bir görev sayıyorum.

Grupum ve şahsim adıma Yüce Heyetinize saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz, Sayın Ataklı. Millî Güven Partisi adına Sayın Fehmi Alpaslan.

M.G.P. GRUPU ADINA FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri;

Yeni Hükümetin program ürerinde Millî Güven Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere yüksek huzurunuzdayım.

Millî Güven Partisi Grubunun yeni Hükümetin kuruluşu ve Programı üzerindeki görüşleri, grup bildirileri ile ve dün Millet Meclisi Genel Kurulunda Hükümet Programı üzerinde Grubumuz adına yapılan konuşmada açıklanmıştır.

Bugünkü müzakerelerde, programla ilgili görüşlerimizi birkaç temel nokta üzerinde durarak özetlemeye çalışacağım.

Hükümet Programında, millete karşı girişilmiş açık taahhütler vardır:

1) Demokratik rejimi normal ve sıhhatli şekilde çalışır hale getirmek; dikta heveslilerine, milletimizi parçalamak isteyenlere, demokratik hukuk devletini devirme hevesinde olanlara fırsat vermemek;

2) Hükümetle Parlamento arasındaki ilişkileri Anayasaya uygun şekilde yürütmek; Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anasayadan doğan haklarına saygılı olmak;

3) Ekonomik alanda, karma ekonomi sistemine inançla sahip çıkmak; Devlet sektörü ile özel teşebbüsün yanyana, güven içinde çalışmasını sağlamak; hür teşebbüsün tam bir güven içinde yatırım yapmasına imkân verecek bir ortamı gerçekleştirmek; özel yatırımları ve ihracatı geliştirmek için gerekli teşvik tedbirleri uygulamak;

4) Reformların, Atatürkçü görüşten sapmadan, Anayasanın doğrultusundan uzaklaşmadan, ilme ve millî bünyemize uygun şekilde ve süratle gerçekleşmesini sağlamak;

5) Anarşiyle ve her türlü yıkıcı faaliyetle en kararlı şekilde mücadele etmek;

5) Türk millî eğitimini anarşistlerin ve yıkıcı faaliyet erbabının tasallutundan kurtarmak, eğitimde fırsat eşitliğini geliştirmek; eğitimin her kademesinden mezun olanların millî kalkınmaya katkıda bulunmasını sağlamak;

7) Hayat pahalılığı ile tesirli şekilde mücadele etmek;

8) Her alanda kanun hâkimiyetini gerçekleştirmek; idarede her türlü iltimas, kayırma ve partizanlığı önlemek;

9) Her çeşit yolsuzluklarla ciddi olarak mücadele etmek.

10) Siyasî Partiler Kanunu ile seçim mevzuatını, geçirilen tecrübelerin ışığı altında ve demokratik rejimin sıhhatli işleyişine hizmet edecek şekilde düzeltmek.

Hükümetin temel görüş olarak ortaya koyduğu hususları bu şekilde özetlemek mümkündür. Değerli arkadaşlarım;

Bu temel noktalar, Millî Güven Partisinin düşüncelerine ve öteden beri savunduğu görüşlere uygundur.

Millî Güven Partisi Grubu, bu temel noktalarda Hükümet Programının açıklık getirmiş olmasının memlekette uyanan bir çok tereddütleri, endişeleri dağıtmaya yardım edeceği inancındadır. Haklı sebeplere dayanan tereddüt ve endişelerden sonra, yeni Hükümetin kuruluşu ve Programı, memlekette bir ferahlık yaratmıştır.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri;

Türkiye'miz dıştan tehlikelerle çevrili bir ülkedir, iç bünyemizde kuvvetli olmaya, millî beraberlik ve tesanüdümüzü güçlendirmeye mecburuz. Dünya şartları, Pakistan'ın başına gelenler, Orta Doğu ve Akdeniz'deki gelişmeler, kökleri yurt di-

şında olan yıkıcı faaliyetlerin memleketimiz içinde son yıllarda giriştikleri sistemli gayretler her vatanseverin gözünü açmaya yetecek ibret levhalarıdır.

Memleketimizin, iç bünyede sarsıntıya tahammülü yoktur. Her hangi bir kapalı idare macerasına tahammülü yoktur. Hür demokratik rejimi sıhhatli şekilde işletmekten başka çıkar yol yoktur. Bütün kusurlarına rağmen, rejimlerin en iyisi, en az tehlikelisi budur. Yeter ki, demokratik düzenin sorumsuzluk ve anarşiye dönüşmesini önleyelim. Yeter ki, insanca yaşamının temel şartı olan hürriyetlerle, cemiyet halinde yaşayabilmenin temel şartı olan meşru otoriteyi bağdaştırabilelim.

Sayın senatörler;

Siyasi partilerimiz, memleketin kaderi söz konusu olduğu zaman, temel dâvalarda elbirliği yapmak gücüne ve basiretine sahib olduklarını göstermişlerdir.

Türkiye'yi huzura kavuşturmak, anarşiyi ve yıkıcı faaliyetleri yok etmek, demokratik rejimi selâmete çıkarmak, Anayasanın öngördüğü iktisadi ve sosyal hamleleri gerçekleştirmek için elbirliği yapmaya mecburuz.

Yeni Hükümetin karşı karşıya bulunduğu meseleler arasında, iktisadi ve malî durum özel bir önem taşımaktadır.

Hayat pahalılığı dar gelirli ve orta halli vatandaşın belini bükmektedir.

Resmî endekslere göre, geçinme yükü son 15 ayda % 36 artmıştır. Hayat pahalılığı yalnız 1971'in on ayında % 22 ağırlaşmıştır. Bunu yalnız devalüasyonla izah etmek imkânsızdır. 1971 bütçesinin büyük ölçüde açık vermesi, emisyon hacmindeki görülmemiş artış pahalılığı kamçulamıştır. Son derecede kabarık bir bütçe olan 1972 bütçesinin de, fiyatları yeniden kamçılamasından endişe ediyoruz. Türkiye'yi hem ekonomik, hem de sosyal bakımdan büyük sarsıntılara sürükleyeceği aşikâr olan fiyat yükselişlerinin koşar adım ilerlemesini önlemek için, zabıta tedbirlerine bel bağlanamaz. Bir taraftan Devlet masraflarının karşılığını sıhhatli kaynaklardan temin etmek, bir taraftan da - şimdiden ve yıl boyunca - Devlet harcamalarında yapılması mümkün olan bütün tasarrufları gerçekleştirmek zaruridir.

Türkiye'de iktisadi istikrarın sağlanması için "resmî israf ve şişkin cari harcamalar" derdine çare bulunması zarureti vardır.

Vergiler konusunda da bazı gerçeklere değinmek isteriz:

Türkiye'de vergi yükü - vergisini ödiyen yurttaşlar için - hafif değildir.

Vergi alanında aşırı ve ölçsüz vergileme, bir noktadan sonra şevk kırıcı olur. Tasarruf hevesini, yatırım şevk ve imkânını kırar; beklenen sonucun aksine gelirlerde artış değil, duraklamaya yol açabilir.

Geçen yıllarda bazı sektörlerde bunun örneği görülmüştür.

Bir kısım sanayi dallarında üretime darbe vurulmuştur, inşaat sektöründe, yüze yakın sanayi kolunu da etkileyen müthiş bir duraklama görülmüştür.

Mali alanda yapılması gerekli olan en büyük reform, vergi idaresini ıslah ederek, vergilerin verimini artırmaktır.

Vergi yükü, stopaj yoluyla vergi ödiyen ücretlilerin ve dürüst mükelleflerin, ciddi iş adamlarının, gerçek müteşebbislerin omzuna yüklendiği sürece, vergi zammı beklenen sonucu vermez. Vergi adaletsizliğini artırmaktan başka bir netice de sağlamaz.

Yedi -sekiz yıldan beri, vergi idaresinin ıslahı konusu hükümetlerin yıllık programlarında yer alır. Bu dâva mutlaka çözülmelidir.

Bütçe açıklarını kapatmak için ölçsüz zamlara gitmemenin, vergi adaletini kâğıt üstünde değil gerçekten sağlamanın tek yolu dürüst, işini bilir, verimli çalışır, vatandaşı ezmeden Devletin menfaatlerini koruyabilen bir vergi idaresinin kurulmasına bağlıdır.

Değerli senatörler;

Türkiye'nin dışa bağılılığını azaltmak ve ülkemizi dış yardım ihtiyacından kurtarmak için alınacak tedbirler büyük önem taşır.

Devalüasyonun sağladığı fırsatı tam olarak değeri emdirip ihracatı teşvik etmek ve kolaylaştırmak için hiçbir gayret esirgenmemelidir.

Bu yıl, yurt dışında çalışan fedakâr işçilerimiz 500 milyon dolar civarında döviz sağlayarak, dış ödeme dengemizdeki büyük açığın kapanmasına hizmet etmişlerdir. Ancak, uzun vâdede bir ülke böyle bir kaynağa bel bağlayamaz. İhracat gelirlerimizi, turizm gelirlerimizi artırmaya mecburuz.

Yeni Hükümetin programı, bu konuda ümit verici bir tutumu müjdelemektedir.

İcraatı dikkatle takibedeceğiz.

Değerli arkadaşlarım;

Sözlerimi Atatürk ilkelerinin milletimiz için sağlam bir rehber olduğunu belirterek tamamlamak istiyorum.

Atatürk milliyetçidir, medeniyetçidir, akılcıdır. Atatürk, milletine inanan, millî hâkimiyete inanan liderdir. Atatürk sol tekerlemelerini değil, çağdaş ilmi ve millî gerçekleri rehber yapmış liderdir.

Hükümetin ve parlâmentonun Atatürk ilkelerine sahip çıkması, milleti hor gören her türlü cereyanla mücadele edip, milletin haklarına sahip çıkmalarıyla mümkündür.

Hükümetin, tarih önünde girdiği imtihandan yüz akıyla ve başarı ile çıkmasını diliyoruz.

Anarşiyi yenmekte ve iktisadi, sosyal alanlarda kendisinden beklenenleri gerçekleştirmesini temenni ediyoruz.

Hükümetin tarih önündeki başarısının başlıca ölçüsü Türkiye'mizde hür demokratik rejimin sıhhatli ve normal işleyişinin sağlanması olacaktır. Bu konuda hepimiz ve bütün millî müesseselerimize büyük görevler düşmektedir.

Millî Güven Partisi Grubu Hükümetin, yurt yararına ve yurt gerçeklerine uygun gördüğü icraatını destekleyecek, millî menfaatlerin gerektirdiği bütün hallerde de denetleme ve uyarma görevini - daima izlediği milliyetçi, memleketçi ve yapıcı tutumla - yerine getirecektir.

Bu vesileyle görüş ve inançlarımızı paylaştığına inandığım Yüce Senatonun değerli üyelerini M.G.P. Grubu adına saygı ile selâmlıyorum. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Alpaslan.

Kontenjan Grubu adına Sayın Fahri Korutürk, buyurun.

KONTENJAN GRUPU ADINA FAHRİ KORUTÜRK (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Sayın Başkan, Sayın senatörler, Sayın Hükümet üyeleri;

Barbakan Sayın Prof. Dr. Nihat Erim'in teşkil ettiği ve 16.12.1971 tarihinde Senatoda açıklamış olduğu İkinci Hükümetinin programı üzerinde, Senato Kontenjan Grubunun görüşlerini açıklamak üzere söz almış bulunuyorum.

Hatırlayacağımız veçhile 3 Aralık 1971 günü 11 üyesinin müşterek istifası neticesi, Başbakan Sayın Erim'in Birinci Hükümeti çekilmiştir. Dünyanın bugünkü siyasi ortamında ve memleketin içinde bulunduğu özel şartlar karşısında, Türkiye'de bir Hükümet krizinin nasıl bir gelişme göstereceği, o tarihte gerek dış alemde, gerek bizzat Türk vatandaşının muhakemesinde çeşitli kuşkular doğurmuştur.

Şükran şayandır ki, Türkiye'de bu süreçte Anayasa kuruluşları mükemmel işlemiş ve Anayasa müesseseleri yanınla siyasi parti yöneticileri de memleketin özel şartlarını ve Hükümet krizinin doğuracağı neticeleri isabetle değerlendirmiş. Sayın Erimin Birinci Hükümetinin istifasından hemen bir hafta sonra memlekette yeni bir Hükümetin kuruluşu açıklayabilmiştir. Böylece 3 Aralık 1971 günü gerek dış âlemde, gerek Türk vatandaşının muhakemesinde belirmiş kuşkular, iki haftadan az bir zaman zarfında açıklanan yeni Hükümet Programı ile giderilmiş ve dünyanın bölgemizde ve yurdumuzun her alanda muhtacolduğu sükûn yeniden kazanılmıştır.

Biz evvelâ bu noktanın üzerinde durarak - 3 Aralık kuşkularını hatırlıyarak - memleketin bugün Anayasa kuralları içerisinde teşkil edilmiş bir Hükümet idaresi altında bulunduğunun değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Başbakan Sayın Erimin tavsif ettikleri şekilde Hükümet programları, kabine üyelerinin müşterek sorumluluklarını ortaya koyan bir taahhütname niteliğindeki belgelerdir. Bu taahhütnamenin dışında kalındığını düşünen kabine üyelerinin istifalarını tam karşılamak lâzımdır.

Memleketimizde senelerden beri istifa müessesesinin unutulmuş olduğu yolunda birçok haklı şikâyetlere şahid olmuşuzdur. Bu itibarla, Başbakanın Birinci Hükümetinin istifası, zaman, şekil ve usul bakımından ne kadar eleştiriye müsait addedilse dahi, görüş farkları mevcudunun hemen yarısına sirayet etmiş bir Hükümetin işbaşından çekilmesinin, memleket siyasi ve idari hayatında hayırlı olduğu kanısındayız. Bahusus günümüzde yurdumuzun muhtacolduğu sükûn ve beraber-

liği takdir ederek, ilgililerin yapıcı olmıyan tartışmalara koyulmaksızın memlekette bir Hükümet değişikliğini sağlayabilmesini, Türk siyasi hayatında kazanılmış bir olgunluk olarak kayıt ve belirtmek isteriz.

İkinci Hükümet Programının esas ve ruh bakımından Birinci Hükümet Programıyla aynı paralelde olduğunu, Sayın Başbakan ifade etmektedirler. Tekrarında fayda gördüğümüz program mihveri, memnunlukla karşıladığımız şu temellere oturtulmuştur:

İkinci Hükümet Programı da aşırı sol cereyanların, komünizmin, aşırı sağ cereyanların, hilafetçilik ve şeriat esaslarına dayanan teokratik Devlet kurma arzularının, bölücü faaliyetlerin kesinlikle karşısındadır.

Sosyal, ekonomik, kültürel reformların Atatürk ilkelerine uygun şekilde tahakkuk ettirilmesini kendisine amaç göstermektedir.

Kalkınma faaliyetlerinin Anayasa ruhuna uygun usullerle, demokratik parlamenter sisteme sadakatle, hassaten ekonomide karma ekonomi sistemine dayalı şekilde yürütülmesini temel ilke olarak kabul etmiştir.

Memlekette sükûn ve istikrarın, kanun ve Devlet otoritesinin hâkim kılınmasını amaç tanımaktadır.

Sayın Profesör Erim'in Programında açıklanan bu esas ve ilkelerin, peşin hükümlü sabit fikirlere bağlı bazı muayyen çevrelerin ve politik düşüncelerin tesirinden kurtulamayan mahdud kimselerin dışında, büyük vatandaş kitlesinin müşterek arzusu olduğu muhakkaktır. Programın her faslında memleketin muhtacolduğu ıslahatın yapılacağı valileri ve teminatı hâkimdir.

Şimdi bu vait ve teminatın bazı maddelerine birlikte bakacak olursak görüyoruz ki; toprak ve tanın reformu bir taraftan sosyal adalet, diğer taraftan verimlilik esasları göz önünde tutularak gerçekleştirilecek ve 20'nci yüzyılın gereklerine uymıyan çağ dışı kalıntılara süratle son verilecektir; üretimin artırılması, değerlendirilmesi sağlanacak, kooperatiflerin kurulması teşvik olunacaktır. Bir tarım plânlaması yapılacaktır. Zirai kredilerin işler hâle getirilmesi ve hassaten kontrollü kredi sistemi yaratılmasına gidilecektir. Günün dünyada ve yurttan on kuvvetli akisler yaratan haşhaş ekimi yasaklanmasının getirdiği bütün sakıncalar giderilecek ve afyon üreticisinin hayat seviyesi eski seviyesinin üstüne çıkarılacaktır.

Program devam ediyor: Orman ürünleri endüstrisi, orman köylüsünün sosyo-ekonomik sorunu önemle ele alınacaktır. Eğitim reformu için üniversitelerle işbirliği yapılarak gerekli kanunlar Meclislere sunulacak; ilköğretimden üniversiteye kadar her kademeden geçen her vatandaşın gerek şahsına, gerek çevre ekonomisine yararlı bir eleman olarak yetiştirilmesi için icabeden tedbirler alınacaktır.

Türk halkının fikri ve mânevi kalkınmasında televizyondan yararlanma hususu bir memleket meselesi olarak ele alınacaktır. Bankacılık ve sigortacılık en son gelişmeler göz önüne alınarak yeni bir anlayış içine sokulacaktır. Vergi sistemi, dış ticaret, enerji politikası, milli menfaatlere en uygun şekilde yeni bir görüşle ele alınacak; sanayileşme için iktisadi politika ve teşvik tedbirleri azimle uygulanacaktır.

Ağır sanayii ve fabrika imal eden sanayi, harp sanayii, elektronik sanayi, gemi yapım sanayii, demir-çelik sanayii için büyük projeler kısa zamanda uygulama safhasına konmaya çalışılacaktır.

Görülüyor ki, program, Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesine çıkaracak her türlü teşebbüsü içine almaktadır. Turizmi, sağlık durumunu, hele bugün memleketimizin kalkınma hızında en önemli faktörü teşkil eden aile plânlamasını, sosyal yardım politikasını umumî politikasının temel ilkeleri içerisinde göstermektedir.

Program basın suçlarına yeni hükümler getirmeyi düşünüyor. Umumî bir yurt âfeti halinde gelişen trafik sorunu ile her çeşit kaçakçılık şeklini, partizanlığı, iltiması, hayat pahalılığını ve her türlü yolsuzluğu ciddi bir mücadele ile önlemeyi kapsamı içine alıyor.

Memnuniyetle görüyoruz ki, program işçi ve işveren münasebetlerinin tanzimini, grev ve lokavt kanunlarındaki boşlukları giderecek etkili tedbirleri getirmeyi düşünmektedir. Gençlik ve spor problemi üzerine ciddiyetle eğilineceği vaat olunmaktadır.

Kanaatimize göre memleket meselelerini baştan başa ıslah edici bir görüşle ele alan bu geniş taahhünameyi, Parlâmentonun hakkı ve yetkisi teslim olunduktan sonra, tam bir mutabakatla karşılamamak mümkün değildir.

Bununla beraber yurdun bütün problemlerine iç açıcı şekilde değinen bu programın her maddesi sonunda “Güzel, fakat nasıl?” sorusunu sormamak da elden gelmemektedir. Esasen bütün çekişmeler, ihtilâflar ve yol ayrılıkları Hükümet programlarının vaadettiği tedbirlere karşı bu “Nasıl” sorununa verilen cevaplarda düğümlenmektedir. Nitekim 1972 yılı Bütçe müzakerelerinde Hükümetin tasavvurları, alacağı tedbirler meydana çıkmıştır. Daha sonra program maddelerinde görülen reformlar, tedbirler ve icraat tasarılar halinde Meclise gelecek ve Parlâmento bu tedbirler, bu reform düşüncelerinin mahiyetini daha iyi görecek, murakabe görevini daha esaslı bir şekilde yapmak imkânını bulacaktır.

Hükümetin iç politikası gibi, dış politikasında ve millî savunmada genel hatlarıyla 7 Nisan 1971 tarihinde Yüce Meclisin büyük çoğunluğu ile onayladığı programın esasları hâkimdir. Bizce Sayın Profesör Erim'in İkinci Hükümetinin programı ile Birinci Hükümet programı arasındaki bariz fark, son program maddelerinin nasıl çözümleneceği sorununa kazandırmış olduğu açıklıkta görülmektedir. Başbakan İkinci Hükümet programında; “Meselelerin çözümlenmesinde tartışma, değiştirme, kabul veya ret hususunda Parlâmentonun hakkı tanınacaktır” diyorlar. Başbakan Parlâmentonun muhtelif programlara bağlı muhtelif siyasi partilerden teşekkül ettiğini şüphesiz takdir ediyorlar ve bu değişik programlara rağmen, istendiği zaman partileri memleket yüksek menfaatleri etrafında birleştirebileceği kanaatinde olduklarını açıklıyorlar. Bunun için bir zamanlar değiştirilmesi Parlâmentoda mümkün görülmiyen 1961 Anayasasından örnek veriyorlar; “Nitekim, siyasi partiler 1961 Anayasasının getirdiği hak ve hürriyetleri kötüye kullanma imkânını ortadan kaldırmak hususunda pekâlâ birleşmişlerdir” diyorlar. Bu bakımdan istenen reformların tahakkukunda da aynı anlayış içinde Parlâmentonun Hükümete destek

olacağını ümidediyorlar. Filhakika, Parlâmentonun 1961 Anayasası değişikliğini çıkarmış olması, başka başka siyasi felsefelere bağlı siyasi partilerin istenirse nelere muktedir olduğunu gösteren kuvvetli bir örnektir. En çözülmez görünen dâvaların müşterek görüşü olan tarafları bulunabilir ve bunlar gerekli şekilde kıymetlendirilirse, mutlaka çözümlenebileceğine yalnız iç politika hayatında değil, dış siyaset aleminde beynelmilel münasebetlerde de örnekler vardır. 10 sene evvel dünya sulhunu tehlikeye düşürecek bir durum gösteren meselelerde, çeşitli siyasi görüşlerde Doğu ve Batı temsilcilerinin bir masa başında toplanabilmelerini tasavvur etmek bir hayal idi; şimdi öyle mi? Barış içinde yaşama arzuları, müşterek milli menfaatlerin tazyiki, hattâ daha ileri anlaşmazlıklarda, hattâ hattâ ideolojik alanlarda karşılıklı cephe almış alemleri yekdiğerine yaklaştırdığı, onların inanışlarında esas ve ruh baki kalmak kaydıyla bazı revizyonlara gidildiği görülmüyor mu? Şu halde Türkiye’de Parlâmento içinde siyasi parti mensupları aynı memleketin evlâtları olarak milleti içine düştüğü ümitsizlikten kurtarmak, milletin muhtacolduğu Anayasa reformlarını Atatürkçü bir görüşle tahakkuk ettirmek, memlekette yaşanmış olan anarşik olayların sonunu almakta elbette birleşeceğiz.

Kanun dışı ideolojik düşüncelere sahip kimseler hariç, Parlâmentonun Türk Milletini muasır medeniyet seviyesine çıkarmak için, Türkiye Cumhuriyetini insan haklarına saygılı, millî, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olmak vasfı içinde Hükümetçe getirilecek tasarıların kanunlaşmasında, Birinci Hükümet Programı ile bunun paralelinde olduğu Başbakan kesinlikle ifade edilen ve Sayın Devlet Başkanının işaret buyurdıkları tavsiyeler ürerinde Parlâmentonun bütünü ile birleşeceğine, kimsenin şüphesi yoktur.

Hükümet, bu defa açıkça reformların gerçekleştirilmesi çabalarında Parlâmento ile Anayasanın çizdiği hak ve yetkiler sınırı içinde kalınacağını ilân etmiştir. Amaç, Hükümet Programında açıkça belirtildiği gibi, memleketi en kısa zamanda olağanüstü durumdan çıkarmak, normal küsurlara kavuşturmak, normal işliyen bir demokrasi düzenine sokmak olacaktır. Memleketin halen içine sürüklendiği durumun olağanüstü mahiyetini elan korumakta olduğunda, kimsenin şüphesi yoktur. Bu bakımdan, yurttan istenen huzur ve sükûnu daimî kılabilmek ve sosyal adaleti, refahı vatandaşlar arasında yaygınlaştırmak için Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirmek azmi ile çalışmak kararı içinde ortaya koyan Sayın Başbakan Dr. Nihat Erim’in İkinci Hükümet Programını, Kontenjan Grubu olarak olumlu karşılamaktayız.

Bu görüş açısından Kontenjan Grubu adına başta Sayın Başbakan olmak üzere, Hükümetin bütün erkânını saygı ile selâmlıyor, memleketin çok ciddî ve tarihi bir döneminde deruhte etmiş oldukları çetin ve şerefli vazifede kendilerine başarılar diliyoruz.

Kontenjan Grubu adına Yüce Senatoyu saygıyla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Korutürk, teşekkür ederim.

C.H.P. Grubu adına Sayın Mehmet Hazer, buyurun.

C.H.P. GRUBU ADINA MEHMET HAZER (Kars) — Sayın Başkan, değeri arkadaşlarım;

Yüce Heyetinizce de bilindiği üzere İkinci Erim Hükümeti de birincisi gibi buhranlı bir dönemin özel şartları içinde kurulmuştur. Görünen odur ki, ilk Hükümetin karşılaştığı güçlüklerin büyük bir kısmı yeni Hükümetin de karşısındadır. Buna bir de 12 Mart sonrasında bazı çevrelerin yaratmaya çalıştığı tereddüt havası eklenmiş, Hükümetin iç bünyesinde beliren bölünmeler de yeni söylentilere yol açmıştır. Bütün bunlara rağmen Hükümet demokratik rejimden ayrılmamış, 12 Mart muhtırasıyla yöneldiği Atatürkçü reformcu doğrultudan sapmamıştır. Bunu Hükümet için bir başarı, rejim için hayırlı bir aşama sayıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bunca ciddi tedbirlere rağmen, bugün de 12 Mart öncenin politik, sosyal ve ekonomik çalkantıları ölü dalgalar halinde de olsa, toplumumuza rahatsız etmekte devam etmektedir. Halbuki, Türkiye daha 10 yıl önce büyük bir ihtilâl geçirmiş, yeni bir Anayasa yapılmış, hesapsız, kitapsız bir dönemden plânlı, programlı bir uygulamaya geçilmiştir. Bu arada iki silâhlı ayaklanma da bastırılmış, bütün pürüzlerinden arınmış, demokratik yapıda bir Devlet düzeni kurulmuştu. A.P. işte böyle bir dönemde huzur ve refah vad ederek işbaşına gelmişti.

1960 sonrasının toplumsal gelişmeleri iyice değerlendirilip gerekli temel tedbirler alınmadığı için ne huzur sağlanabilmiş, ne de refah vaitleri gerçekleştirilebilmiştir, öte yandan yurdun çeşitli bölgelerinde yeni yeni istekler ve ihtiyaçlar kütelleri harekete getirmiş, yürüyüşler toplantılar birbirini takibetmiştir. Bunlar başlangıçta kanun içinde kalıyordu. Sonraları saldırı halini aldı. Bu suretle başlayan karışıklıklar sokaktan üniversiteye, Sendikadan fabrikaya, köyden Hükümet dairelerine doğru yayıldı, iyi niyetli uyarılar, yanlış esaslara dayanan oy hesaplarını düzeltmeye yetmiyordu. Böylece kurtların özlediği dumanlı hava hazırlanmıştı. Yasağa rağmen din esasına dayalı partiler, cemiyetler kuruluyor, Marksist -Leninist örgütler sinsi sinsi geliyordu. Hazırlanan ortamı maksatlarına uygun gören anarşistler de sıranın dinamitlerin patlatılmasına, bankaların soyulmasına geldiği kanısı ile eylemlere geçiyordu. Gençler birbirini öldürüyor, bankalar soyuluyor, ne katiller yakalanıyor, ne de soyguncular bulunabiliyordu. İktidar, olayların derinliğine inip cesur ve etkili tedbirler alamıyordu. Bu olaylardan herkes şikâyetçi idi. Hükümet ise, olanları umursamaz görünüyordu. Böylece fasit bir dairenin içine gömülmüştür. Bu durum iktidar partisi içinde de şikâyetlere, hattâ bölünmelere yol açmıştı. Mal ve can emniyeti sarsılan vatandaş ümitsizlik içinde ufuklardan kurtarıcılar arıyacak hale gelmişti. 12 Mart muhtırası işte böyle bir ortamda verildi.

Değerli arkadaşlarım, bu izahatı ne geçmiş şikâyetleri yenilemek, ne de yeni bir tartışma açmak için veriyoruz. Maksadımız, toplumsal bunalımların kaynağı olan sosyal ve ekonomik tedbirlerin önemini ve doğuracağı sonuçları belirtmektir.

Değerli arkadaşlarım; 12 Mart muhtırası, kurulacak partilerüstü Hükümetten asayişin düzeltilmesini, Anayasanın öngördüğü reformların milliyetçi Atatürkçü bir anlayışla gerçekleştirilmesini istiyordu. Erim Hükümeti asayişin sağlanmasında, başarılı oldu. Reformlarda da aynı şeyi söylemeyi çok arzu ederdik. Ne yazık

ki, olumsuz gelişmeler buna imkân vermiyor. Anarşinin durdurulması, reformların gerçekleştirilmesi istekleri bizim yıllarca tekrarladığımız arzulardır. Birinci Erim Hükümetine olumlu oy verişimizin bir nedeni de bu idi. Bunun yanında demokrasiyi kurtarmak, Parlâmentoyu her şart içinde ayakta tutmak arzusu da vardı, iktidardaki A.P. de bazı itirazı kayıtlar ileri sürerek muhtırayı olumlu karşılamıştı. Erim Hükümeti bu desteklerle işe koyuldu. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra Parlâmentonun sayı üstünlüğüne sahip partisi ile Hükümet arasında ihtilâf çıktı, tartışmalar oldu. Bu ve benzeri engeller reformların gerçekleşmesini geciktirdi. Yaratılan Hükümet bunalımı bir ara rejim bunalımı haline dönüşecek hassas bir noktaya gelmişti. Türk Ordusunun demokrasiye ve parlamenter düzene yürekten bağlılığı, siyasi partilerin ortak gayretleriyle bu tehlike de atlatıldı. Bu sayede Orta-Doğu'da ve Balkanlarda tek başına bir demokrasi ve hürriyet adası haline gelmesini bilen Türkiye'nin itibar mevkii kurtarılmış oldu.

Oylarıyla Hükümeti destekliyen partilerin de öteki partiler gibi Hükümeti denetleme hakkını her hal ve şart içinde kullanmasını tabii görmekteyiz; fakat bunun sık sık Hükümet bunalımına zemin hazırlıyacak bir uygulama içerisine girmemesini de temenniye şayan görüyoruz. Çünkü, halk ve piyasa istikrar istiyor.

Değerli arkadaşlarım; program mı ti yapısına kısaca göz atmak istiyoruz.

İkinci Erim Hükümeti programı birincisinden daha açık ifadelerle demokrasiye yakınlığı teyidetsmiş, biran evvel normal şartlara dönülmesini hedef almıştır. Bu demokrasimiz için olumlu bir tecellidir. Bunu takdirle kaydediyoruz. Şunu da belirtiyim ki, İkinci Erim Hükümeti programının enerji, ekonomi ve malî bölümleri birincisine oranla mütereddit bir hava taşımaktadır. Bu tereddüdün 1'inci programın kesin taahhüdü altında reformcu bir uygulama ile ilerlemesini de lüzumlu görmekteyiz. Bu program birbirini tamamlayan üç belgeden ibaret bir manzumedir.

Birinci Hükümet programı, Sayın Cumhurbaşkanının mektubu ve eki, bir de İkinci Hükümet programı. Bu belgeler arasındaki bağlantı kaybedilmeden yapılacak incelemeler de bizi bu sonuca götürmektedir. Program genel yapısıyla reformcu nitelikte ve Atatürkçü yöndedir. Bu nedenle Hükümeti destekliyoruz. Zaten reformcu, Atatürkçü nitelikte olmıyan bir programı - şartlar ne olursa olsun C.H.P.'nin desteklemeleri söz konusu olamazdı. Bu belgelerden birbiriyle çelişir görünen ya da kesinliğini kaydetmiş sanılan maddeleri de birinci programın taahhüdü altında düzeltilmesi lâzımdır. Uygulamaların da bu esasta olmasını dikkatle izliyeceğimizi belirtmeyi bir görev sayıyoruz.

İkinci Hükümetin kompozisyonu da birincisine oranla Parlâmentoya daha çok ağırlık taniyan bir yapıdadır. Bu da olumlu bir gelişmedir.

Değerli arkadaşlarım; şimdi de programda yer alan maddelerden birkaçına kısaca göz atacağız.

Toprak Reformu: Programda, "Toprak ve Tarım Reformu bir taraftan sosyal adalet, diğer taraftan da verimlilik esasları göz önünde tutularak gerçekleştirilecek, 29'uncu yüzyıl gereklerine uymıyan çağ dışı kalıntılara süratle son verilecektir" De-

nilmektedir. Bölgeler ve tarım özelliklerinin de dikkate alınacağı ifade olunmaktadır. Toprak Reformu, Birinci Erim Hükümeti programında tesbit edilen esaslar ve Meclise sunulan ön tedbirler kanun tasarısındaki hükümler ışığında yürütülmesinden yanayız. Toprak Reformu, artık milletimizin ortak özlemi haline gelmiştir. Yalnız topraksızlar, çiftçiler değil tüm vatandaşlar onu bekliyor.

Köy Kalkınması: Programda köy kalkınmasına da şöyle bir değinilmiştir. Halbuki Köy Kalkınması Türkiye'nin sosyal ve tarımsal yapısı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Köyü kaldırmak için partimiz yeni bir bakanlık kurmuş, ne yazık ki, sonraki gelişmeler bu teşebbüsü amacına yaklaştırmamıştır. Köyde altyapı hizmetlerinin ciddi bir plâna bağlanarak yürütülmesi kalkınmayı hızlandırabilir kanısındayız.

Programda sağlık hizmetlerine şu şekilde temas olunmuştur: Sağlık kurumlarının ve personelinin yurt sathında dengeli bir şekilde dağılması, çevre sağlığı, koruyucu hekimlik, aile plânlaması, ana ve çocuk sağlığı ve yataklı tedavi hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması, sağlık ve sosyal yardım politikamızın temel ilkeleri olacaktır. “İlâçta kalite ve fiyat kontrolü ilâç kullanılmasında israfın ödenmesi ilâç endüstrimizin hammadde yapımına ve ihracata yönelmesi için gerekli bütün tedbirler en kısa zamanda alınacaktır” denmektedir. Bu sözleri sosyalizasyon ve tam gün çalışma sistemlerinin ciddi bir uygulamaya kavuşturulacağı anlamına alıyoruz. Sağlık personelinin durumunun iyileştirilmesi, acil bir rotasyonun uygulanması ile desteklenirse sağlık hizmetleri yurt sathına dengeli bir surette dağılabilir.

Değerli arkadaşlarım; hayat pahalılığı da programda şu ifadelerle yer almıştır: “Hayat pahalılığı ile suni fiyat artıkları ile haksız kazanç sağlıyanlarla etkili şekilde mücadele edilecektir. Bu konuda gerekli iktisadi ve hukuki tedbirler alınacaktır” Denilmektedir. Sıkıntı içinde bulunan büyük vatandaş kütleleri uzun vadeli tedbirler yerine pratik çareler beklemektedir. Devlet kontrolündeki bazı mal ve hizmetlerde yapılacak indirimler bu pratik tedbirlerin başında gelir, örneğin, % 300 oranında zam gören kömür fiyatları derhal ele alınıp düzeltilebilir. Sosyal adalet ilkesine inanan, reformcu niteliğini iftiharla ilân eden bir hükümetin fakir halk kitlelerinin başta gelen ihtiyaç maddelerine bir kalemde üç misli zam yapmasını sempatik karşılamak, bizim için mümkün olamamıştır. Kurumların finansman açığını kapatmak için de olsa, enerji politikasının bir gereği de olsa böyle bir zammı mazur görmek mümkün değildir. Oy endişesinden uzak, bağımsız ve partilerüstü de olsa bir hükümetin halk ihtiyaçlarına bu kadar uzak kalmasını benimsiyemiyoruz. Bu yanlışların biran evvel düzeltilmesini ve benzer tedbirlerin süratle ele alınmasını bekliyoruz.

Genel kolluk kuruluşları hakkında da programda şu kayıtlar mevcuttur:

“Genel Güvenlik kuruluşları, özellikle toplumsal olaylarda üzerlerine düşen görevleri yapılabilecek biçimde güçlendirilecektir. Kadro bakımından yeterli, hareket yeteneği üstün, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir hale getirilecektir. Bilhas-sa Toplum Polisinin eğitimine önem verilecektir” denmektedir.

Kanaatimizce kadro, araç ve gerecin ihtiyaç seviyesine çıkarılmasından önce polisin sarsılan moralinin düzelmesi lâzımdır. Bu da ciddî bir eğitim yanında bu kuvvetlerin siyasal maksatlara alet edilmemesi, vatandaşlarda polise karşı duyulan kuşkunun kökten silinmesi ile mümkündür.

Yabancı sermaye konusunda birinci programdaki esasları, daha açık ve millî çıkarlarımıza daha uygun bulmaktayız.

Petrol: Petrolün millî petrol kuruluşlarımız eliyle yurt içinden sağlanması görüşünde beraberiz. Petrol kaynaklarımızın arama ve işletilmesinde “Boraks gibi stratejik madenlerin millîleştirilmesini ve madenlerimizin yabancı etkilerden kurtarılması” taahhüdü ile birlikte mütalâa ediyoruz.

Büyük linyit rezervlerinin devlet eliyle, küçük yatakların da devletçe hazırlanacak işletme esaslarına göre işletilmesi hakkındaki birinci program kayıtlarının ikinci program için de geçerli olduğu inancını tekrarlamak isteriz.

Türkiye Elektrik Kurumunun birinci programda düşünülen ölçüde kesin ve genel bir hüviyete kavuşturulmasını ve bütünlüğünün korunmasını gerekli görmekteyiz.

Besin ve beslenme konuları programda ayrıntılı bir şekilde ele alınmamıştır. Halbuki beslenme dengesizliği, yurdumuzda sosyal önemi günden güne artan, bir problem haline gelmiştir. Besin maddelerinin üretiminden tüketimine kadar fiyat ve sağlık kontrolüne tabi tutulması, pazarlanması, dağıtılması hâlâ merkezî bir organizasyona bağlanmamıştır. Görev ve yetkiler, merkezi idare ile mahallî idareler arasında rasgele dağılmıştır. Balıkçılık, canlı hayvan ve diğer gıda maddeleri zaman zaman ele alınmışsa da esaslı bir tedbire bağlanmamıştır. Bundan da ekonomimiz ve halk sağlığı büyük zarar görmüştür. Konunun önemini bir kere daha belirtmeyi faydalı görmekteyiz.

Değerli arkadaşlarım; birinci programda genel esasları çizilen hukuk ve adalet reformunun yurt gerçeklerine, sosyal adalet ilkesine uygun bir çözüme bağlanmasını, pahalı ve ağır işleyen usul hükümlerinin, eskimiş liberal kuralların etkisinden kurtarılarak, geniş halk kütleleri ihtiyacına uygun hale getirilmesi lâzımdır. Anayasamızın temel kuralları da bunu emretmektedir.

BAŞKAN — Sayın Hazer, bir dakikanızı rica ediyorum. 20 dakikalık yazılı konuşma süresi dolmuştur. Her halde devam buyuracaksınız...

Sayın Senatörler, Sayın Hazer’in konuşmasına devam etmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Devam buyurun Sayın Hazer.

CHP GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Devamlı) — Doğu kalkınması programı, programda esaslı surette ele alınmamıştır. Halbuki, doğu kalkınması Türkiye’nin eski konularından biridir. Daha 1949’lar da, Sayın Erim’in de sorumluluğuna katıldığı hükümet tarafından ele alınan Doğu kalkınma programlarının uygulanması, yeni hükümetin elinde hız kazanmalıdır. Bu surette bölgeler arasındaki

denge kısa zamanla giderilecek ve şikâyetler azalacaktır. Bu inançla, Doğu kalkınma programını hükümetin dikkat nazarına sunmayı faydalı bulmaktayız.

Değerli arkadaşlarım; Anayasanın öngördüğü reformların süratle gerçekleştirilmesi, Parlâmentoya da ödevler yüklemektedir. Parlâmentomuz demokratik düzen içinde reformların yapılabileceğini ispatlamaya mecburdur. Bu konuda oy ve parti hesaplarının bir yana bırakılacağı ümidindeyiz.

Aziz arkadaşlarım; sözlerimi tamamlarken programın 22'nci sayfasında yer alan: "Amaç, Parlamentosuz, serbest seçimsiz, maskelenmiş veya açık bir dikta değildir... Tersine, serbest ve dürüst seçime ve çok partili demokratik rejime dayanan, millî iradeyi ifsat etmeden millî meclisler kuran, her anlamı ile hukuk devleti olan bir devlet düzeni içinde yaşamaktır" Bu sözleri demokrasiye inancın bir belgesi olarak karşılıyor ve takdir ediyoruz. Sandıkla seçmen arasındaki engellerin kaldırılması, seçimin gerçekçi bir tabana oturtulmasını sağlayacak seçim kanunu çalışmalarının da bu inançla ele alınmasını beklemekteyiz.

Değerli arkadaşlarım; Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına maruzatımızı bitirmiş bulunuyorum.

Yüce Heyeti saygı ile selâmlar, hükümete başarılar dileriz. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Hazer.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Ahmet Nusret Tuna, buyurun.

AP GRUPU ADINA AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri;

Cumhuriyet Senatosu Adalet Partisi Grubu adına, Sayın Erim'in İkinci Hükümeti ve bu Hükümetin programı üzerindeki görüşlerimizi arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Muhterem Arkadaşlarım; 12 Mart sonrası kurulan Hükümet ve onun programı üzerinde ilk görüşmeler yapılırken, bazı sözcüler: "Görüşlerimizi arz etmeden önce, 12 Mart'a nasıl gelindiğinin tahlilinde fayda vardır" demek suretiyle ve bu masum gerekçelerle sözlerine başlamışlar ve konuşmalarının mühim bir kısmında, Adalet Partisini çekiştirmeye ve suçlandırmaya çaba sarf etmişlerdir.

O zaman bu itham ve isnatları partimiz adına cevaplandırmış ve özetle şunları söylemiştik:

"Günün şartları içinde bize yöneltilen tarizlere cevap vermek istemiyoruz. Bugün bize çatanlar, haksızlıklarını kısa bir zamanda anlıyacaklardır. Susmamız, cevap veremiycek durumda olduğumuzdan değildir. Söyleyeceğimiz çok şeyler vardır. Bunları bugün ifade etmeyi doğru ve yararlı bulmuyoruz"

Yine o zamanlar, bir taraftan bütün çevreler Meclislerin devamını ve Hükümetin Parlâmento ile işbirliği halinde çalışmasını savunuyor; diğer taraftan, Meclislerin çalışmalarına en etkili unsur olan Adalet Partisinin yok farzedilmesi istiyor veya bu partiyi devreden çıkarmanın gayreti içinde bulunuyordu. Bunun bir çelişiri olduğunu da izah etmeye çalışmıştık.

Muhterem Arkadaşlarım; o zamanki sözcümüz bu görüşleri ifade etmişti. O günden bu yana olup bitenler, olaylara Grupumuz adına sığacağı sığacağına konan teşhisin ne kadar isabetli olduğunu ortaya çıkarmasına rağmen, aynı üslûptaki beyanların hâlâ devam ettiğini görmek üzüntü vericidir.

İnsanların olduğu gibi, milletlerin hayatında da zaman zaman nazik, hassas, muhterem devreler ortaya çıkar. Bu zamanların icaplarına riayet edilmediği, gerekli itina gösterilmediği takdirde bunun zararı sadece bu itinayı esirgiyenlere değil, bünyenin tümüne, bütün çevreye sirayet eder.

Biz, 12 Marttan bu yana geçen olaylardan, bu süre zarfında edinilen tecrübelerden gerekli derslerin alınacağını zannediyorduk. Herkesin, sorumluluklarının idraki içine gireceğini ve yaşadığımız olağanüstü devrenin, bünyede zaruri olarak yarattığı zafiyetin ve sıhatsizliklerin giderilmesi için, bütün çevrelerin, üzerlerine ne gibi görevler düştüğünü öğreneceklerini ve bunları yerine getireceklerini sanıyorduk. Yine de bu düşüncemizde yanılmamış olmanın temennisi içinde bulunmayı tercih ediyoruz.

Muhterem Arkadaşlarım; 12 Mart'ın yarattığı ortamın nedeni de, çareleri de muhterem içinde açıkça gösterilmiştir. Muhtıra, 1961 Anayasasında öngörülen reformların o zamana kadar gerçekleştirilememesini kınamış, bundan dolayı Parlâmentoyu ve hükümetleri kusurlu görmüş ve memleketi içine düştüğü bunalımdan kurtarmak üzere, tarafsız partilerüstü ve kuvvetli bir Hükümetin demokratik usullerle kurulmasını istemiştir.

Şu hale göre, 12 Mart'a nasıl geldiğini herkesin kendisine göre yorumlayıp doğrusu budur diye ortaya bir gerekçe atmasında, ne dünün izahı, ne bugünün ferahlatılması, ne de geleceğe çare aranması bakımından hiçbir fayda yoktur. Olayların arkasına değil önüne bakmalıyız.

Bugün olağanüstü bir devre yaşıyoruz. Bundan selâmetle çıkmanın yollarını aramak Parlâmento, Devlet, Hükümet ve Anayasa müesseseleri olarak hepimizin en önemli meselemizdir.

12 Mart'a nasıl geldiğini ayrıntılarıyla incelemek yarın tarihçilerin görevidir. Olayları doğuran hâdiselerin içinde olayların ilgilileriyle beraber yaşarken, onun nedenleri üzerinde müşterek bir görüş ve anlayışa varmanın ise, hiçbir zaman hiçbir memlekette imkânı yoktur.

Eğer bu görüşte mutabık olabilirsek, muhali araştırmaya veya birbirimizi suçlamaya kalkışmaktansa müşterek hedefimiz olan normal düzenin biran evvel kurulmasına elbirliğiyle yardımcı olmaya çalışmak, hepimiz için millî bir görev haline gelecektir. Biz bu anlayış içindeyiz. Yeni hatalara düşmemek için maziden yararlanmak istiyorsak, onun yolu da karşılıklı mücadele içine girmek değildir. Bizim mücadelemiz, ancak Cumhuriyet Türkiye'sinde hâlâ demokratik rejime düşman veya ondan ayrılmaya kararlı olanlarla yapılabilir.

Muhterem Arkadaşlarım;

Genel görüşlerimizi bu şekilde özetledikten sonra, şimdi Hükümet programı üzerindeki düşüncelerimize geçmeye müsaadelerinizi rica ediyorum. Hükümet

programı üzerindeki düşüncelerimizi ifade ederken, her bölüm üzerinde ayrı ayrı durmayacağız. Ancak, aydınlatılmasına ihtiyaç duyduğumuz veya yardımcı olacağını umduğumuz görüşleri dile getireceğiz.

Hükümet programında beyan ve ifade olunduğu veçhile Sayın Erim'in Birinci Hükümeti gibi bu Hükümet de değişik partilerin üyelerimi de içime alan; fakat bir koalisyon niteliği taşımayan, şartları kendine özel bir kuruluştur.

Hükümete üye vermek suretiyle iştirak etmiş olmamız; partimizin Hükümetin icraatı ile ilişki kurduğu veya sorumluluklarına katıldığı manasına alınamayacaktır.

Genel görüşlerimizi arz ederken de ifade ettiğimiz gibi, geriye bakmakta bir fayda görmediğimiz için Birinci Erim Hükümetinin icraatının eleştirilmesine girmeyeceğiz. Ancak programda, yeni Hükümet programının bir evvelki ile beraber mütalâa edilmek suretiyle kurulan irtibatın prensiplerle ilgili olacağı ve icraatına da sirayet etmeyeceği ümidini muhafaza etmek istiyoruz.

Hedefe şerik olmak, tatbikata da peşinen rıza göstermek manasına gelemeyeceğine göre, gayelerin gerçekleştirilmesi için tutulacak yolda yeni Hükümet Parlâmento ile anlayışlı bir işbirliği iklimi yaratacağını umuyor ve bunu bekliyoruz.

Bu işbirliğinin yaratılmasında en önemli noktanın kelimelere ve mefhumlara ayrı ayrı mânalar vermekten sakınmak olduğuna kaniiz. Eğer Anayasa anlayışında, Atatürk ilkelerinin yorumlanılmasında mutabakat halinde olamazsak, beraber korkmamıza rağmen ayrı düşünmekten kurtulamayız ve bir neticeye ulaşamayız.

Bugün Türkiye'de Atatürkçülüğü, devrimciliği, reformculuğu, Cumhuriyet ilkelerini savunmayan yoktur. Herkesin aynı iddiada olmasına rağmen, mücadelenin ortadan kalkmaması bir kavram kargaşalığının nelere sebebiyet verdiğinin açık bir delilidir. O itibarla, Hükümete güven söz konusu olduğu zaman oy verenle güven kazananın sadece kelimelerle değil fikirlerle de mutabık olmasında zaruret vardır. Eğer güvenoyu Parlâmento ile Hükümet arasında programa dayanan bir itimat mukavelesi ise, beraber konuştuğumuz ve savunduğumuz mefhumlarımız özünde ve manasında da beraber olmak ihtiyacındayız.

Muhterem Arkadaşlarım;

Programda yer alan siyasi iktidarların, Anayasa hükümlerime uygun olarak yapılacak seçimlerle el değiştirmesi için gerekli şartların ve imkânların süratle sağlanacağı yolundaki beyanı, yeni Hükümetin bizim de bütün gücümüzle yardımcı olacağımız bir hedefi olarak kabul ediyoruz. Bu neticenin istihsalı için Anayasada öngörülen reformların memleket ihtiyaçlarına uygun bir şekilde ve sağlam esaslara dayalı olarak en kısa zamanda gerçekleştirilmesine yönelmiş gayretlerin, biran evvel başarıya ulaşması gerektiğine inanıyoruz.

Memleketi selâmete ve milleti refaha kavuşturmanın bize göre en kısa yolu, siyasi ve iktisadi alanlarda istikrarlı bir ortamın vücut bulmasıdır, özel sektörün yatırımlara hız vermek suretiyle kalkınmamıza katılması, vatandaşların her türlü endişeden arınmış bir şekilde çalışma ve iş hayatına bütün güçlerini yatırmaları hep bu istikrarlı iklime bağlıdır. Bu ortamın yaratılması ve korunması ise, demokratik

rejimin her türlü kayıtlardan ve tereddütlerden uzak olarak işler bir hale gelmesiyle mümkündür. Parlâmento ile Hükümet ilişkilerinde tam bir anlayış ve ahenkli bir işbirliği havasının hâkim kılınması lüzumuna Hükümet programında önemle yer verilmiş olmasını, bu hedefe ulaşabileceğinin ümidi ve teminatı saymaktayız.

Türkiye'nin, demokratik rejim içinde karma ekonomi sistemine dayanılmak ve Anayasanın getirdiği hak ve hürriyetler kemaliyle mahfuz tutulmak kaydıyla kalınması; Adalet Partisinin en büyük hedefi ve biran evvel gerçekleşmesine gayret ettiği emelidir. Yeni Hükümetin programında yer alan ve bu hedefe yönelmiş bulunan her türlü gayretleri desteklemeyi sadece milli ve vatani bir vazife değil, aynı zamanda parti programı ve felsefemizin bize yüklediği bir görev olarak mütalâa etmekteyiz.

Gelir dağılımının sosyal adalet icaplarına uygun olarak gerçekleştirilmesi yolundaki en önemli adımlar, Adalet Partisi iktidarı zamanında atılmıştır. Vatandaş takatının sınırlarını aşmamak ve memleketin sosyal bünyesine uygun olmak kaydıyla bu alandaki çalışmaların gerçekleşmesine yardımcı olacağız.

İkinci Erim Hükümetinin yabancı sermaye meselesini birincisinden çok farklı bir şekilde ele aldığı açık bir gerçektir. Biz, memleket menfaatlerine uygun olmak şartı içinde, ecnebi sermayeye düşman gözüyle bakmamakta fayda görmekteyiz.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Yeni Hükümetin kanunsuz hiçbir harekete müsaade etmiyeceği yolundaki teminatını memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak, kanunsuz hareketlere son vermenin en müessir yolunun nerede ve ne zaman vukubulursa, Hükümetin anında bu gibi hareketlerden bilgi sahibi olmakla başlayacağı kanısındayız. Bunu sağlayabilmek ise, vatandaşla Hükümet arasında merasimsiz, vasıtasız, sıkı ve samimî bir bağ kurulmasıyla mümkündür.

Türk vatandaşı; ihtiyaç ve dertlerine Hükümet kapılarında bir muhatap bulmadığını, söylediğini duyuramadığını, hulâsa kendisinin önemli sayılmadığını sezdiği anda, otorite ile olan irtibatı derhal kopar. Yeni Hükümetin kanunsuzluklarla mücadele edileceği yolundaki vaatlerinde, bu noktanın önemli bir yer işgal ettiğini hatırlatmak isteriz. Bu düşüncelerimizin aynı zamanda imparatorluk devrinden beri bir türlü düzene konamayan memur-vatandaş ve Devlet-memur arasındaki ilişkilerin tanzimine de yararlı olacağı kanısındayız.

Muhterem Arkadaşlarım;

Yeni Hükümetin reformların biran evvel gerçekleştirilmesine çalışacağı yolundaki beyanı memnuniyet vericidir. Hangi alanla ilgili olursa olsun, reformların en kısa zamanda gerçekleştirilmesine yardımcı olmak Adalet Partisinin baş dileğidir. Ancak bu sahadaki gayretlerin Anayasanın gerektirdiği genel nizamı zedelemekten, mülkiyet haklarına, kişi hürriyetlerine ve Anayasanın öngördüğü istisnalara keder getirmeden, doktriner yollara sapmadan ve reform niteliklerini de korumak kaydıyla bütün siyasi partilerin ittifak edeceği müşterek bir zemine irca edilerek başa- rılması üzerinde dikkatle duracağımız bir konu olacaktır.

Programda toprak reformunun verimlilik ve sosyal adalet esaslarına yer verilerek değerlendirileceğinin yer almasını, memnuniyetle karşılıyoruz. Bize göre, bir memleketin esas varlığını teşkil eden en mühim unsur nüfustur. Esasen nüfusunun mühim bir ekseriyeti toprağa bağlı bulunan memleketimizde toprak reformunun, yeniden toprağa nüfus bağlamak yoluyla değil, ziraat için en rasyonel sistemin gerektirdiği miktar dışındaki nüfus varlığımızı diğer çalışma sahalarına aktaracak bir zihniyet içinde hazırlanıp olgunlaştırılmasının önemine işaret etmek istiyoruz. Tarım teşkilâtımızın, köylümüzün ata mirası tecrübe ve ananelerini, çağdaş tarım bilgileriyle ahenkli bir tarzda birleştirerek gerçekçi ve tatbikata önem veren bir metotla çalışmalarını temenni ediyoruz.

Devlet Üretim Çiftliklerinin ve diğer Devlet tarım kuruluşlarının verimlilik, tarımsal kalkınma yolunda geliştirilmesiyle çalışılırken rantabilite konusuna da önem verilmesini temenni ediyoruz.

Muhterem Arkadaşlarım;

Türkiye'nin dış politikasındaki istikrarlı, geleneksel ilkelerin Sayın Erim'in İkinci Hükümetinin programında da yer alması, dış itibarımızın bir teminatı olarak görülmektedir.

Uluslararası çeşitli kuruluşların çalışmalarına etkili bir şekilde katılmak, Kuzey-Atlantik İttifakının değerini ve geçerliliğini korumak, Ortak Pazarla ilişkilerimizi anlaşmalara ve ekonomik durumumuzun icaplarına uygun şartlar içinde yürütmek, Adalet Partisinin dış politika ilkelerinin bir parçasını teşkil etmektedir. Hükümetin bu hedeflere yönelmiş gayretlerine yardımcı olmakta devam edeceğiz.

Avrupa'da güvenliğin sağlanması ve korunması için bloklar arasındaki yakınlaşmaya zemin hazırlamak, realist ve yapıcı bir görüşle bu çalışmalara katılmak partimizce benimsenmiş bir politikadır. Bu yoldaki gayretlerin devamına ve lüzumuna kaani bulunuyoruz.

Türkiye'nin müttefik, dost ve komşu devletlerle bölgemizde ve çevremizde bir barış çemberi içinde yaşamasında büyük milli yararlar vardır. Bu itibarla zümreci ve blokçu kayıtlardan uzak olarak diğer devletlerle iyi ilişkiler kurma gayretlerinin devamını temenni etmekteyiz.

Müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizin gelişmesi, savunma ve ekonomik alanlardaki ittifaklarla bağlı bulunduğumuz devletlerle olan münasebetlerimize önem verilmesi, Arap devletleriyle yürütüle gelmekte olan dostluk ve yakın ilişkilerin idame ettirilmesi başlıca temennimizdir.

Büyük komşumuz Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizin geliştirilmesine devam olunmasından memnuniyet duymaktayız.

Kendileriyle tarihî ve geleneksel ilişkilerimiz ve ahdî bağlarımız bulunan Kardeş İran ve Pakistan'la olan ilişkilerimize büyük önem verilmesini temenniye şayan görüyoruz. Pakistan'ın bugünkü üzüntü verici durumundan biran evvel selâmete çıkmasını gönülden dilemekteyiz.

Millî ve hayatî dâvamız olan Kıbrıs meselesinde, soydaşlarımızın tarihten ve ahidlerden doğan haklarını sonuna kadar korumada kararlılığını muhafaza etmenin, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin değişmez politikası olarak bu Hükümette de devam ettiğini görmek, bizim için büyük bir emniyet ve memnuniyet kaynağı olmuştur. Türkiye'nin iç politika meselelerini bu konu için fırsat bilenlerin veya çözüm yollarını bu ümide bağlayanların, şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de hüsrânla karşılaşacaklarını belirtmekte fayda görüyoruz.

BAŞKAN — Sayın Tuna, daha fazla mı?

A.P. GRUPU ADINA AHMET NUSRET TUNA (Devamla) — Bitti.

Muhterem Arkadaşlarım; konuşmamızın sonuna gelmiş bulunuyorum. Büyük bir milletin evlâtlarıyız. Normal bir devrin içinde olmadığımızı biliyoruz. Tarihteki şanımıza lâyık bir çıkış yolu bulacağımızdan eminim.

Hükümetin, programındaki hedeflere ve parlamenter nizama sadık kaldığı, aşırı suçlara fırsat bırakmadığı, memleketi içinde bulunduğu olağanüstü şartlardan normal duruma kavuşturmak için elinden gelen imkânı kullanırken, Adalet Partisini daima yardımcı olarak yanında bulacağına itimat etmesini rica eder, Sayın Başbakan Nihat Erim'e ve seçkin mesai arkadaşlarına başarılar diler, Yüce Senatoyu A.P. Grupu adına hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Tuna.

Efendim, Gruplar adına söz alan arkadaşların konuşmaları hitam bulmuştur. Şimdi şahısları adına söz alan arkadaşlara sıra gelmiştir.

Ancak bir hususu arz etmek mecburiyetindeyim. Sayın Öztürkçine'nin, "Hükümet Programı tenkidinin lehte, aleyhte ve üzerinde olmak üzere yapılmasını arz ederim" şeklinde bir takrirleri var. İctüzüğümüzün 61'nci maddesi bu takdiri Başkana da tanımış olmasına rağmen ben, 6 kişiyi aşmış olması karşısında dahi böyle bir yola gitmenin doğru olmadığı, bu müzakerelerde lüzumlu olmadığı, kanısındayım. Eğer muhterem arkadaşımız ısrar ediyorsa bu önergeyi oylamak mecburiyetinde kalacağız...

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (İstanbul) — Geri alıyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Öztürkçine.

Efendim, şimdi şahısları adına söz alan arkadaşlara sıra geldiğini ifade etmiştim. İlk söz Sayın Hamdi Özer'indir. Buyurunuz Sayın Özer.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler;

İkinci Erim Hükümetinin programı üzerinde görüş ve temennilerimi arz edeceğim.

Bugüne kadar milletçe müşahedemiz odur ki, hemen her hükümetin programı güzeldir; fakat asıl olan onun uygulanmasıdır. Bu uygulamada hükümete yardımcı olmak, Parlâmentonun da görevi olmalıdır, hükümeti denetim ve gözetimde uyarıcı ve teşvik edici olmalıyız. Tenkitlerimiz yapıcı ve güç katıcı olmalıdır. Onun meş-

ru uygulamalarını desteklemek yerine kösteklemek, samimî bir davranış olamaz. Bundan da hiç bir çıkar sağlanamaz. Parlâmento olarak hükümete yardımcı olacağız; fakat bu yardım onun her isteğine “evet” demekle değil, noksan ve yanlışlarına da “hayır” demekle olacaktır. Aksi halde Parlâmentoya lüzum kalmaz.

Zahiren Parlâmentoyu destek kabul edip, hakikatte ona her istediğini dikte ettirmeye çalışan bir hükümet, parlamenter olamaz ve böyle bir hüviyet de ibraz edemez. Böyle olunca Yüce Parlâmento, böyle bir hükümetin meşruiyetine maske ve sahte bir hüviyet olma zilletini kabul etmeyecektir. Çünkü, Parlâmento meşruiyetin maskesi değil, ta kendisidir. Demokrasi ya var, ya da yoktur. Eğer Anayasa varsa, Parlâmento vardır. Eğer millet varsa Parlâmentosuna sahip çıkacaktır.

Anayasamız her organın görev ve yetkisini sınırlamıştır.

Cumhuriyet yönetimi dikta yönetimden bu sınırlarla ayrılmıştır. Biz millet olarak sınırsızlığı reddetmişiz; bir daha onun kabulüne ne müsaade, ne de rıza göstermiyeceğiz. Bu yolda ileri sürülecek özür ve bahaneleri milletimiz ve tarihimiz şiddet ve nefretle reddedecektir.

Sayın Senatörler; bir devletin gerçek şekli, onun isminde değil, işleyişinde kendisini gösterir. Bir hükümetin programı ve onun uygulanışı, bu şeklin ifadesidir. Türk Devletinın şekli Cumhuriyettir. Atatürk'ün en büyük eseri olan Cumhuriyeti korumak için ilk şart, onun haysiyetini korumaktır. İnsanca yaşamak istiyorsak, Cumhuriyeti yaşatacağız. Cumhuriyet ve hürriyet boyun büken, baş eğerlerin değil, uğrunda başverenlerin tapusundadır. Bunun ne istimlâki, ne de satışı yapılamaz. O, nesilden nesile noksansız olarak devir ve teslim edilir ve en son neslin ipoteği altında yaşar. Onu korumak ve savunmak isteyen nesil, önce ona lâayık olmalıdır. Bu da ancak namuslu olmanın verdiği cesaretle mümkündür.

Bir nesil ki, Cumhuriyet, hürriyet ve istiklâl uğrunda darağaçlarında sallanan cesetlerini, şeref ve zafer burçlarında dalgalanan kutsal bir bayrak olarak kabul edemezse, o nesil haysiyetli yaşamaya lâayık olamaz.

Atatürk, “Cumhuriyet fazilettir ve Türk Milletine lâayıktır” demiştir. Bu milleti hiç bir kuvvet fazileten ayıramaz ve onu faziletsiz bir millet haline sokamaz. Buna yeltenecekler bil-sinler ki, Cumhuriyet herkes için ve her zümre için en emin sığınaaktır. Onun dışına fırlayan herkes, er geç kendi ihtirasının zinciri ile boğulacaktır.

Sayın Senatörler; Türkiye Cumhuriyeti millet iradesinin kal'asıdır. Onun muhafızı Büyük Türk Milleti Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır. Bu kal'ayı ne cebir, ne hile, ne de bahane düşüremiyecektir. Çünkü, Başkomutanın emri kesin ve millete olan güveni sonsuzdur. Türkiye Cumhuriyeti ilelebet muhafaza ve müdafaa edilecek ve payidar kalacaktır.

Hepimiz hüsrarla biliyoruz ki, Cumhuriyetimiz ağır yara almıştır. Onun zoraki tebessümünde bir ağlama bir feryat var; Onu duyalım arkadaşlar. Yaralandığı günden bu yana tedavi görmekte iken geçirdiği krizlerle komaya girmiştir. Bu hali ile buzdolabına alındığı ifade edilen şey budur. Demokratik Cumhuriyet, rejiminin bünyesidir. Onu dondurmak, onu eritmek ve çürümekten kurtarabilir; fakat haya-

tiyeti donan bir bünyede gelişme umudu yok olur. O halde rejimimiz buzdolabına değil, oksijen çadırına alınmıştır. Onu kurtarabilmek, ancak ona halkın havasını, yani demokrasiyi teneffüs ettirmekle mümkündür.

Halkın havasını teneffüs etmeyen ve halkın irade gücünü taşımayan bir rejimin bünyesi Cumhuriyet olamaz.

Sayın Senatörler, Cumhuriyetimizin kurtarılması eğer bir ameliyatı gerektiriyorsa, bunu yapalım. Ona musallat olan parazitleri kapayıp, kazıyıp atalım. Onu yaşatmak için gerekiyorsa kendi kanımızdan ona verelim; çünkü onu yaşatmak için muhtaç olduğumuz kudret damarımızda mevcuttur. Atatürk'e inanalım.

Demokratik Cumhuriyet huzur hürriyetinin insan hakları ile sınırlanmış ve halkın malı olmuş bir yönetim şeklidir. Onu menfur emelleri için hür bir vasat ve ucuz bir alet kabul ederek, anarşistlerin dayanağı, çıkarıcıların barınağı, zorbaların otağı haline getirmek isteyenler var. Bunlarla mücadele etmek, millî haysiyet ve namus borcumuzdur. Bu borcu ödemek için her vatandaş kendi iradesini, millet iradesine teslim etmeye mecburdur.

Türk Milleti, Türk Devletinin selâmeti uğrunda kendi iradesini 600 yıl mutlak bir iradeye bağlamış ve ona kayıtsız şartsız itaat etmiştir. Şimdi ise, milletin iradesine yarım yüzyıl itaata katlanmayanların kaynaşmaları vardır. Millet iradesini esir almak sevdasına tutulanlar fokurdamaya başlamıştır. Türk Milleti kendi iradesinin üstünde bir hükümlan tanımayacak ve asla ona teslim olmayacaktır.

Sayın senatörler; bu millet yeminidir, buna bağlı kalacağımıza biz parlamenterler de bu kürsüde aynı yemini etmiştik. Yeminli yeminsiz bütün hükümet üyelerinin de buna bağlı kalacağına güvenim tamdır.

Yurdunu ve bütünlüğünü kaybeden kardeş Pakistan'ın Yahya Han formülünden ibret alarak, Atatürk'ün formülüne bağlı kalalım. Bu formül, "Egemenlik kayıtsız şartsız millettir" arkadaşlar, işte bu formülü mesnet alarak görüş ve temennilerimi özetlemeye çalışacağım.

Sayın Senatörler; hepimiz biliriz ki, hemen her hükümet icraatındaki zamanının çoğunu, kendisinden önceki hükümetleri kötülemekle geçirmektedir. Bu da, geçmiş hükümetlerin dayandığı halk ve Parlâmento kanadı ile hükümetin arasındaki uçurumların açılmasına yol açmış, ilerlemeyi frenlemiş, tökezlenmelere ve düşmelere sebeb olmuştur. Halbuki, hiçbir hükümet icraatındaki başarısızlığa, kendisinden önceki hükümetleri sebep göstermekle, millete karşı kendisini mazur gösteremez.

Türk Milleti huzur ve refah istiyor. Bu da, geriye kanca atmak ve çelme takmakla değil, ileriye hamle yapmakla mümkündür. Öyle ise, her hükümet kendi icraatının bizzat sahibi ve sorumlusu olduğunu bilmelidir. Ne başarısına, ne de başarısızlığına hiç kimseyi ne ortak, ne de sebep göstermemelidir. Yapılacak çok iş var. Yapılmışları kötülemekle kaybedilecek zaman yoktur. Zira, "Vakitle bulunur nakit, nakitle bulunmaz vakit". Zamanı boşa akıtmıyalım.

Görüyoruz ki, hayat pahalılığı hayatı tehdidetmekte. Sokaklardaki anarşi belki sindirildi; fakat sindirim organlarında, midelerde anarşi başladı. Bu anarşiyi silâhla değil, ancak eklemekle susturmak mümkündür. Hele, reform ninnileri ile açları avutmak ve uyutmak bir çare olmaktan çıkmıştır. Halkımız perişandır; iş yok, kazanç yok, sefalet çok.

Bugünlerde görüyoruz ki, hayat pahalılığındaki buhranı, onbirlerin tutumuna yüklemeye çalışanlar var. Bunu onlara yüklemekle bu Hükümet yükümlülüğünden kurtulamaz. Mutlaka çıkar yol bulmalıdır. Gerek on-birler, gerek ondan önceki bütün Hükümet üyeleri özbeöz vatan evlâtlarıdır. Bunlar ne Amerika'dan, ne Moskova'dan ve ne de Pekin'den ithal edilmiş degillerdir. Bunların her biri milletin selâmetini kendi açılarında gören vatansever insanlardır. Bunlardan bazılarını yapılan insafsızca saldırılar, milleti yaralar. Herkes gibi bunların da noksan ve hataları olabilir. Çünkü, beşerdir. Ancak bunlardan hiçbirisi vatana karşı olamazlar, çünkü Türk'tür arkadaşlarım.

Bunun için, yeni Hükümetimiz yapılmış olanlarla değil, kendi yapacakları ile meşgul olmalı, geçmiş hatalardan ders alarak geleceğe hatasız ilerlemelidir. Esasen, geçmiş Hükümet de Sayın Erim'indir. Hükümet bir küldür, onun sorumluluğu kısmî olamaz. Demokratik bir Hükümet, kolektif bir sorumluluğu taşıyan üyelerden kurulur. Onun başkanı, bu Hükümetin patentini taşır. Ancak, her üye davranış ve beyanlarını buna göre ayarlarsa, Hükümetin kendi içinde anarşi başlamaz, milletin Hükümetine ve Parlâmentosuna karşı güveni artar ve yaşantısında istikrar olur. Çünkü, demokrasi bir ahenk disiplini. Bu disiplin bozulur ve çözülürse, anarşi başlar. Hükümetin bu disiplin içinde bulunmasını dilerim.

Sayın Erim'in Parlâmentoya karşı duyduğu saygı ve itina, davranışında olduğu gibi programında da yer almıştır. Hükümetin her üyesinin başkanlarına uyararak, onu örnek alarak bu çerçevenin dışına taşmamasını dilerim.

Parlamentar demokraside her Başbakan, kendisini önce parlamenter, sonra Başbakan olarak görmelidir. Her parlamenter gibi, kendisi de Yüce Parlâmentonun haysiyetini korumaya memur, fakat harcamaya mezun olmadığını bilmelidir. Çünkü, her parlamenterin şahsında Atatürk meslekinin haysiyeti vardır. Bunu hem kendisinin ve hem de Hükümetin Sayın üyelerinin bilmesi şarttır.

Parlâmentoya ve dolayısıyla millete istinadetmek isteyen bir Hükümet, onları sevgisini, ancak onlara olan saygısı ile kazanabilir, dayanıklı ve ömürlü olabilir. Bir Hükümetin meşruiyeti ve itibarı, istinadettiği parlâmentonun itibarı ile orantılı ve ona paraleldir. Bunun için, Hükümetin her üyesi, bu görevden önceki partizan ve fevrî tutumlarını tamamen bir kenara iterek, sabır ve hoşgörü ile hareket ederse, hem kendisini, hem de Hükümetini güçlendirmiş olur. Bu rejimde Parlâmento, Hükümetin müfettişidir. Onun denetim ve tenkidlerine saygı, Hükümeti yüceltir.

Sayın Senatörler, bir Hükümet başkanı, devlet adamlığına yükselmiş kimsedir. Gerçek devlet adamı olmak, günün adamı olmakla değil, tarihin adamı olabilmekle mümkündür. İşte Sayın Erim, ikinci defa tarihî bir imtihan geçirmektedir. Bu imtihanda ne öfke, ne de makam ihtirası kendisine başarı kazandıramaz. Bütün başarı,

nefse hâkimiyette, iyi niyette, ahenkte ve gerekli feragattedir. Tarihin notu bunlar üzerindedir. Bu not, ne tashiî kabul eder, ne de silinti.

Temennimiz odur ki, Sayın Erim, bu ikinci imtihanı başarı ile versin ve belge almasın. Bu Hükümet programı, onun iyi niyetinin ifadesidir. Onu tahakkuk ettirebilmesi de, onun hüneri olacaktır.

Sayın Senatörler, Hükümet Programında yer alan en önemli nokta, rejimi gölgeliyen kuşkulara karşı verilen açık ve kesin hükümlü karardır. Bu karar, yüce Türk Milleti'nin kararıdır. Atatürk'ün emanet ettiği Cumhuriyetten başka ne açık, ne de örtülü bir rejim tanımayacağız. 12 Mart Muhtırası ile kurtarılan rejimimiz, üçlü bir yönetim şeklinde gösterilmek isteniyor. Parlamento, Hükümet ve Silâhlı Kuvvetler üçlüsü... Böylece, Silâhlı Kuvvetlerimiz bir politik bünye içinde gösterilmek isteniyor. Bünyesi barut kokan bir rejim demokratik olamaz. Politikanın bünyesinde paslanan bir silâh, yurt savunmasında kullanılamaz. Biz, bu tip silâhı Balkan Harbinde düşmana teslim ettik. Şimdi elimizde istiklâl Savaşının Atatürk silâhı vardır, onu hiç kimseye teslim etmiyeceğiz. O silâh, politika çemberi içinde hapsedilemez, o, ancak vatan sınırları içine sığabilir. Onun namlusu sınırlarımıza çevrilidir, milletin sinesine değil. Kahraman Silâhlı Kuvvetlerimiz bu ruhun ve bu niyetin sahibidir. 12 Mart Muhtırası, Atatürk Cumhuriyetinin devamını ve onun işaret ettiği muasır milletler seviyesindeki reformları istiyor. Bu istek, milletin isteğidir. Bunu hepimiz silâh zoru ile değil, gönül yolu ile yapmaya hazırız. Ancak, bu reformların, rejimi deforme etmesini de asla kabul etmiyeceğiz.

Milletimiz, insan olarak malik olmak için yaratılmıştır, mülk olmak için asla. Parlamento olarak reformları bu açıdan ve sonuna kadar desteklemeliyiz. Düzeni korumak istiyorsak, düzensizlikleri silen bütün reformları yapmalıyız. Feodaliteyi tarih öldürmüştür. Biz, yaşatmıyacağız ve yaşatmamalıyız arkadaşlar.

Sayın Senatörler, Hükümet Programında belirtildiği gibi, Anayasanın çizdiği hak ve yetkilerle, reformları gerçekleştirmede işbirliği yapılacak ve Parlamentonun hükmü kesin bir hak olacaktır. 12 Mart Muhtırası, bu hakkı vuran bir silâh değildir. 12 Mart Muhtırası, Hükümetin eline bir silâh olarak verilmemiştir, onu dilediği zaman Parlamente'ye karşı bir silâh gibi kullanamaz. Bu gayretin içine kasıtlı olarak girenler olabilir. Parlametoda tartışma, tenkit ve rejime karşı her fırsatta 12 Mart Muhtırası ile çıkan bir hükümet, ordu ile Parlametoyu ve dolayısıyla milleti hasım cephe'ye haline getirmek gibi korkunç bir yolsuzluğa sapmış olur. Kahraman Silâhlı Kuvvetlerimiz, milletin karşısında değil, millet için ve milletindir, hepimizindir arkadaşlar. O korkumuz değil sevgimizdir. Onun süngüsünü "Demokles'in kılıcı" gibi. Parlamentonun tepesinde değil, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ve "Bu vatan bizimdir" ruhumun muhafaza ve müdafaasında görmekteyiz. Politik çıkarları yolunda, Türk Milletine has geleneksel Millet-Ordu bütünlüğünü parçalamaya çalışanlar bizden olamaz. Çünkü, bir orduyu düşmanın kurşun ve bomba yağmuru değil, politik cerayanlar ve milletin küskün bakışları yıkar.

Bir hükümet bunun için çok dikkatli olmalıdır. Askerî bir hükümetmiş gibi hareket ederse, icraatındaki başarıyı kendisine, başarısızlığı ona yüklemiş olur. Böyle

bir ortaklığı Silâhlı Kuvvetlerimiz kabul edemez. O halde, orduyu politikanın muhafızı değil, millet iradesinin nöbetçisi olarak kabul etmeye mecburuz ve böyledir, böyle olacaktır arkadaşlar.

Silâhlı Kuvvetlerin ardında barınmak ve kendi suçunu silâhla savunmak isteyen bir hükümet, millet vicdanında mahkûm olur. Esasen böyle bir hükümet, Cumhuriyet Türkiye'mizde olmamıştır ve olamaz.

Sayın Senatörler, parlamento ve hükümet ilişkisi bir rejimin rengini ve şeklini gösteren aynadır. Eğer Parlâmentomuz Hükümetini destekler, denetler, icraatından dolayı onu tenkideder ve kınarsa, Anayasamızın çizgisi içinde görevini yapmış sayılır. Bu tenkitlere hedef olarak Silâhlı Kuvvetlerimiz suç ortağı gibi gösteremez. Eğer, Hükümet Parlamentosu kınar ve suçlarsa, milleti kınamış, suçlamış ve milletin murakabesini reddetmiş sayılır. Böylece Anayasanın dışına sapmak suretiyle, parlamenter demokrasiyi terk etmiş olur.

Biz, Bu Hükümetimizi bundan tenzih ederken, milletimizin Hükümeti olarak görmekte devam edeceğiz ve devam etmek istiyoruz. Bu güzel ve ideal programın uygulanması yolunda kendisine yardımcı olmayı da, her halde kutsal bir vazife bileceğiz. Kendisine olan başarı dileklerimiz, tenkitlerimiz kadar samimi olacaktır. Çünkü, Türk Parlamentosuna, Türk Hükümetine ve Türk Milletine yakışan en asil meziyet samimiyettir.

Bu inanla, yeni Hükümetimizin başarısına olan güvenimi teyit ederken, Yüce Senatonun kendisine yardımcı olmasını diler, hepinize saygılar sunanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Özer.

Sayın Ziya Termen, buyurunuz efendim.

ZİYA TERMEN (Çanakale) — Sayın Başkan, değerli senatör arkadaşlarım;

Sayın Erim ikinci Hükümetinin Yüksek Senatonuza takdim ettiği Hükümet programında, müzakereye alınarak tartışılması, hedef, üslûp ve zaman tariflerine bağlanarak süratli uygulamalara götürülmesi şart olan önemli iki büyük konu vardır. Bunlardan birincisi, gittikçe büyüyen ve Hazine ihtiyacı genişliyen Devletin muhtacı bulunduğu ekonomik imkânlar plânı ve ikincisi de, rejim meselelerimizle ilgili nihai bir ıslâhat ihtiyacıdır.

Sayın Erim'in 20 yıldan beri Türkiye'mizin iki baş meselesini teşkil eden bu konulara, programında geniş izah bölümleri tahsis etmemiş olmalarını haklı ve olağan karşılıyorum. Esefle tebarüz ettirilmelidir ki, bu ülke hükümetlerinden hiçbiri, kendi iktidarlarını takibeden yeni iktidarlara devir ve emanet edilmek üzere, ülkenin temel ekonomi kanavasını kapsıyan bir sabit politika plânı düşünmemişlerdir. Her Hükümet, kiracı bir tutum ve uygulamayı kâfi görmüş, kabağan Devlet gider ve ihtiyaçlarının karşılanması işlemini, vergi salması, emisyonu müracaat, ya da istikrazlara yaslanarak kapatmak ve geçiştirmek imkânlarına başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Parti, Millî Birlik idare çağı da dâhil, İnönü koalisyonları ve A.P. hükümetlerinin kâffesi, bu ülkenin ilerliyen zaman paralelindeki müstakbel ihtiyaçları ile ilgili Hazine plânı işleminde palyatif gidişat içinde yaşamışlardır.

Bugün, Meclisler karşısındaki Sayın Erim Yeni Hükümeti, 12 Martı takibeden ilk Hükümetinden daha ciddi, ilk Hükümetinin telkin ettiği ve taahhüt eylediği sorumluluklardan daha derin bir siyaset iklimine geçerken, yukarda izahına giriştiğim sebeplerle, yüce topluluğunuza ve dünkü Meclis müzakerelerinde de sabit olduğu üzere millete, açık program taahhüdü halinde, ekonomik bir plânı bu yüzden sunamamakta, milyarlara ulaşan müstakbel Devlet giderlerinin teraküm menşelerinin hangi mahreçler bulunduğu hakkında bilgi verememektedir.

Konuşmamı, histen tamamen ayrılarak, akıl ve hakikat ikilisi eşliğinde yapmak istiyorum. Yeni bir görev hayatına başlayacak olan Hükümetin, hepimizin Hükümeti olacağını, iyimserlikler içinde ve peşinen kabul etmeli, demokratik düzene daha yaklaşmanın vaatkârı niteliğini ümitle bağıra basarak, ikinci bir intikal devrine yönelişteki samimiyetini tereddütsüzce benimsemeliyiz. Bu beyanımla, birgüne 12 Mart Muhtırası hedeflerine yardımcı olmamız gereğini savunuyor, muhtıra gereklerini tahakkukla sorumlu Hükümetin, Anayasa ve Parlâmentoya bağlı ve saygılı niteliği, seçik ve açık ortada bulunduğuna göre, tenkid ve takbihlerimizi ülkenin ve rejimin daha iyiye gitmesini temin eyliyecek bir müsamaha ve iyimserlik esprisinde kullanmamızı hatırlatmak istiyorum.

Aziz arkadaşlarım;

12 Mart Muhtırasıyle Türkiye’de, Devletin ve sistemin elden gittiğini ilk günden itibaren çevresinde bağırarak arkadaşlarınızdan biriyim. Hâdisse, ilk ağızda Devlete el koyma ve Devlete kanunsuzca tasarruf eyleme arzu ve kararı ihsas eden sertlik ve üslûp ortaya koymuştu. Fakat, aradan geçen 8,5 ay, asker seslenicilerin batmakta olan Devletin kurtuluşuna dönük, ihtiyarlıyan kanun ve devrimlerin ihyasına çevrik bir halis niyet ispat eylemiştir ki, geçirdiğimiz devrin tenkidi bir tarafta, girmekte bulunduğumuz yeni devir içinde de, haklı ve yerinde bir tutum olarak, normal düzen ve Parlâmento hayatında ikmale götürülmesi mümkün olmıyan Devlet ve millet kanun ihtiyaçlarının, millî refah ve mutluluğun yaratılmasını mümkün kılacak anlayışa yönelmeliyiz.

Bu beyanımız, “vur abalıya” misâli, asker kadroya ve Hükümete bir açık bono verme telkini teşkil etmemektedir. Beyanımızın özünde, milletler hayatında ender zuhur eden devrim imkânının, 12 Martla kendini gösteren tezahüründen süratle faydalanarak, millî müşkül ve ihtiyaçların üstesinden gelebilmek maksadiyle, takibetmemiz gereken hareket tarzı açıklanmaktadır ve derhal eklenmelidir ki, tecavüze uğramamış bir anayasa düzeninde milletin seçimle işbaşına getirdiği parlâmentodan ve onun şahsiyetinden daha üstün bir organ esasen kabul ve tasavvur olunamaz, düşünülemez.

Değerli arkadaşlarım.

Yarın akşam istihsal edeceği itimatla baş başa kalarak icraya yönelecek olan Sayın Erim Hükümetinin, Devlete ve millete dönük ilk iş olarak, konuşmamın başında programdaki boşluğuna işaret ettiğim millî ekonomi plânımıza eğilen bir karar yoluna girmeleri zaruretini arz ve işaret etmek isterim.

Programdaki beyana göre, memleketimizin (vergi yükünün dağılımı...) suretiyle bir Hazine zenginliğine eriştirilmesini öngören ikinci program görüşü yolu ile her yıl daha da kabaran ihtiyaçların karşılanabileceğini kabul etmek, nakis telâkki, gayri kâfi düşüncedir.

3 milyonu geçmeyen müspet vergi mükellefinin, 34 milyonu aşan vecibesiz kütleye, yeni hizmetler hediye edebilmek üzere tazyiki hedef alınması ve yeni mahreçler icadına girişilerek gelir siyasını devletin yakın gelecekteki ihtiyaçlarına cevap verebilir kabul etmek, yanlış yol, yanlış tutumdur.

Ülkenin henüz hiçbir hükümet tarafından ciddiyetle benimsenmeyen çok engin hazine gelirleri va'deden bakir imkânları vardır. Hükümetler, piyasa iç dünyası ve insanoğlunun ürkekliğini unutmamalıdır. Parlâmentoların asli görevlerinden en başta geleni ise, sosyal kontratonun tabîi gereği olarak, devlet ve fert karşılıklı vazife ve vecibelerinde âdil ölçüleri taşımayan kanunlar ilân edebilmek ve vergi bahsinde geniş nakit imkânlarıyla iç içe yaşamak isteyen hükümetlerin taleplerinde, halkı açık-kapalı, yeni ve ağır ödeme yorgunluklarına esir kılmamak görevidir.

1940 yılından beri millet olarak ağırlaşan Devlet ihtiyaçları paralelinde yükselen vergi tarhiyatı ile yüz yüze yaşıyoruz. Merhum Saraçoğlu Hükümeti ile başlayan Parlâmento vergi kontrolsüzlüğü, 30 yıldır ayakta ve ortadadır. Çoğalan nüfus, her yıl yüzde 40 nisbeti civarında genişliyen kamu hizmetleri, muasır medeniyet ve tekniği Devlet olarak kovalamanın gerektirdiği sürpriz büyük yatırımlar, Devlet kadrolarını bir çığ gibi yükselerek artık tehdiye başlayan istihdam üslûpsuzluğu, kalkınma gereklerimizdeki plân yatırımları ve hepsinin önünde, ne isterse münakaşasız buyur edilen, millî bütçe üçte birinin daimi sahibi Ordu, vergi ihdası yoluyla taşınamıyacak ağır yükler haline gelmiştir, işte bu sebepledir ki, protestoların, iflâsların, terki ticaretlerin, endüstriyel büyük gayretlerin terk edilmeye dönük düşüncelerinin yükselen istatistikler sunduğu bu çağda, ülkeyi idare etme görevini deruhte edenler, yakın geleceğe muhatap, çok yeni bir plân hayatına süratle girmenin ıztırasında dırlar. Türkiye sıkışık ekonim nizamında yaşamaktadır.

Değerli arkadaşlarım,

Ekonomik potansiyeline kısa zaman süresinde ruh ve hareket veren Alman ve Japon mucizeleri dışında, pek çok Batı memleketi hatırlıyoruz. Lâle, peynir ve sağ mal hayvan ihracatı ile millî bütçesinin % 22'sini; saat, çikolata ve bankacılık hizmetleri ile yıllık gelirinin % 34'ünü temine muvaffak olan Hollânda ve İsviçre dışında, komşumuz Yunanistan'ın turizm ve şilepçilik dallarından istihsal ettiği yıllık servetle bütçesinin % 36'sını karşıladığını hatırlamalıyız.

Ancak ne var ki, tarihin her safhasında görüldüğü üzere, büyük politika, büyük beyin ekipleri sayesinde başarılabilmıştır. Bu mâruzâtımdan Sayın Başbakan katiyen alınmamalıdır. Son yirmi yıllık başbakan görevlilerimiz, açık iyi niyetler içinde, başarı va'deden hükümetler kurmanın gayretinde yaşamışlardır. Fakat, eklenmelidir ki, Batılı ülkelerin aya tırmanmayı plânladıkları o tarihlerden beri, bizde hükümet kurma görevini omuzlarına alanlar, dünya gidişatına hâkim, teknoloji ve ticaretin gereklerini iyi bilen, yaratıcı muhayyile ve büyük projeler uygulama yete-

neğine sahip kadro erbabından değil, genellikle ve daimi bir ısrar halinde, politika-nın yakın kulislerinden insan seçmişlerdir.

Türkiye'mizin ekonomi reformu bahsinde derhal ele alınması gerekli ilk büyük ve vaatkâr imkânı, hepimizin bildiği üzere, turizm endüstrimizdir.

Profesör Bağde'nin, senevi bir milyar dolarlık bir gelir kanavasını işaret ettiği proje, 1965'ten itibaren İspanya tarafından derhal uygulanmış ve Madrid Hükümeti şu anda 1,4 milyar dolarlık tutunmuş bir gelir rutinine girebilmiştir.

Sayın Ali İhsan Göğüş arkadaşım da şahittir ki, bu sonuç 1963 Türkiye Hükümetine, % 22 fazlası ile tahakkuk edecek Bağde fizibilitesinde işaret olunmuş idi. Ve raporun özü; Ege ve Akdeniz kıyılarında yabancı sermayeye 50 yılı geçmeyen vâdelerde ağır turistik tesisler kurdurmak suretiyle, plâj niteliğinde olan sahillerimizin, 15, 25, 35 ve 50 yıl sonra mülkiyeti Türk Devletine rücu etmek şartıyla, Batılı turist istifadesine tahsis olunmasından ibarettir.

İspanya bu tavsiyeyi, tıpkı Fransa, İngiltere, İtalya, Yugoslavya, Yunanistan ve Lübnan gibi, bir kapitülasyon meselesi telâkki etmedi. Konunun bir ikâmet ve hizmet satışı, bir görünmeyen ihracat olduğunun şuuru ve modern ekonomi anlayışında uygulanmasına yürüdü.

Yeraltı servetlerimizin, rakipsiz turizm imkânlarımızın, millî ekonomimize yan fakat büyük yardımlar katacak olan diğer mahfuz potansiyelin harekete geçirilmesinde gelip geçen bütün hükümetler, ağır ve takdirsiz yaşamışlardır. Esefle belirtmeliyim ki, 7 yıl devam eden bütçe sözcülüğüm münasebetiyle, hattâ kendi muktedirlerime dahi kabul ettiremediğim turizm ve yeraltı imkânlarımızın harekete geçirilmesi temennimizden, sorumlularımız, hattâ Sayın İnönü de dâhil, korkmuşlar, çekinmişlerdir. Çünkü, sosyalist mihraklar 10 yıldan beri devam eden salvo yayınları ile, turizmi mutlu azınlık hakkı ve maden sektörüne girmek isteyen yabancı sermayeyi de, sömürücü erbab olarak tanıtarak, bu ülkenin idarecilerini mânevi baskı altında yaşatmakta başarı kaydetmişlerdir.

Değerli Senatörler,

60 milyarlık yıllık bütçe totalinin, 25 milyarını iki kalem cepheden rahatça tedarik etmenin hakiki imkânlarına sahip ve malik bir milletiz. Yalnız, büyük organizasyon ve istihsal düzenine erişildiği ve pazarlama konusu ayarlandığı takdirde; ülkeye senevi bir milyar, mermer dalından, Tanrının ak ve kara dağlar olarak ülkeye cömertçe serpiştirdiği tepelerden gelir sağlıyabileceğimizi, açıklıkla bu Devleti idare edenler bilmelidirler. Yurdumuzda resmen tesbit olunan yarı mekşuf maden sahası ruhsatname adedi, - Sayın yeni Enerji Bakanımıza bilhassa arz ederim - 69 bini geçmiştir, işliyen maden sahaları, 300'ü primitif, kazma-kürek üslûbunda ve Etibank'a ait 15 kadarı mekanik, 315 saha işler durumdadır. 2.000 bakır ruhsatnamesinden 18'i, 300 çinko sahasından 5'i, 2.500 kömür sahasından 46'sı, 1.200 kurşun sahasından 20'si, 250 antıman sahasından 12'si, 406 magnezit, 1.200 manganez, 2.500 krom sahalarından beşer, onar tanesi işletilebiliyor ve büyük Tanrı nimetleri milleti ve Hazineyi perişan kılan bir propaganda esaretinde inletiliyorsa,

ülkenin bu ekonomik derdine süratle çare ilan edecek bir Hükümet anlayışına milletçe ihtiyaç vardır.

Petrol, silâh ve otomobil endüstrisi sayesinde dünya altın stokunun üçtebirine yakın güç sahibi Amerika'nın, bugün aya varışındaki sırrı, geçenlerde sıkıyönetimin yeniden uzatılması müzakeresinde de söylediğim gibi, "Amerika her millettten önce aya varabildi ise, bu başarıdaki sırrı Fon Braun'u (Von Braun) elde etmiş olmasında aramak lâzımdır", cümlesi ile izaha çalıştığım espride bulmak mümkündür. Hazine gelirleri kifayetsizliğinde inliyen Türkiye, yükselen Hazine giderleri paradoksunda yaşamaktadır. Kıyıları ve ülke toprağı altı servetle dolu bu memleketin aya çıkmak için Fon Braun'lara değil, hiç olmazsa Yunanistan kadar turizm gelirin, Arnavutluk kadar maden ihracatına erişmesini sağlayacak uyanık evlâtlara ihtiyacı vardır.

Sayın Erim Hükümetinin kendini zamana ve ihtiyaçlara eş kılan bir ekonomik plân yaratılması alanındaki düşüncelerine milletçe güveniyoruz, ikinci programlarındaki ekonomik prensip ve esaslar, bu yurdun muhtacolduğu özleri benimsemektedir. Devletçiliğe önem veren zihniyet, Cumhuriyetin ilânından beri Anadolu halkının ödediği vergilerle ayakta durmakta hâlâ ısrar gösteren İktisadi Devlet Teşekküllerinin, her yıl bütçeye yüklenen 3 milyarı aşkın avara-kasnak gidişatını lütfen hatırlamalıdır. Karma ekonomiye özel bir itina lütfeden programı, bu bölümü ile samimiyetle benimsiyor, alkışlıyoruz.

Klâsik mütearifede, Devlet Reisleri ve Parlamenteler yeni vergilerin daima karşısındadırlar. Çünkü vergi, halk sofrasından kesilen ekmek ve aştır. Fakat, üzülerek belirteceğiz ki, Türkiye'miz yokluklar içinde asırlardır boğuşan ülkenin kısmi ihtiyaçlarının karşılanması uğrunda, paraya muhtaç Hükümetler, hizmetlere yarıdımçı Meclisler ve Meclis ve hakikatlere saygı duyan Cumhurbaşkanları şahididir.

Sayın İkinci Erim Hükümeti programı, halka yeni vergiler yükleneyeceği itirafındadır. Reformlara yürünürken, vergi reformundan söz açmak uygunsuz sonuçtur. Çünkü vergi, hele vergi mükellefi 3,5 milyon ve bu vergi mükellef kütlesi hediye-sinden istifade sağlayan kütle 34 milyon ise, konu aslolarak reform değil, yeni bir zulüm, zulmü alkış ve teşebbüs ifade eder.

Bu beyanımızla, Sayın Başbakanı bu kertede görmek istediğimizi asla söylemek istememekteyiz. Sayın Başbakanın memleket gidişatına iyi niyetler katan, hüsnüniyet sahibi kişiliği sekiz aylık idaresi çağında, samimiyetle itiraf olunmalıdır ki aşikâr olmuştur.

Değerli arkadaşlarım,

Ben program tenkidi uğrunda uzun bir çalışma yaptım ve uzun bir metin hazırladım. Fakat, benden sonra konuşacak arkadaşlara, meselemi şu ana kadarki çalışmamla anlatabilmiş olduğum kanısı ile fırsat vermek istiyorum.

Türkiye'nin kendini kurtaracak niteliklere sahip bir ekonomik varlık içinde yaşadığına inanmalıyız ve çeşitli mihrakların Türk halkının, Türk rejim gidişatının, Türkiye'deki sistemin muvaffakiyete ermesi veya ermemesi meselesini, önceden tesbit ettiği meselelere dayalı olarak ve meselelerini on yıllık sürekli yakınlarıyla

Türk Milletine enjekte edip kısmen başarıya ulaşması muvacehesinde, Türkiye'nin bugünkü mahbus kıymetlerinin şahlandırılmasında yol alması gerekli Hükümetin yananık bulunması gereğini arz etmek isterim.

Türkiye, kendi kendini dünyada hiç kimseye el atmıyacak şekilde onaracak maddi imkânların içindedir. Biz, bundan evvelki Hükümetin yeraltı servetlerine dönük politikasını beğenmiyorduk. Çünkü, devletleştirme kokusunu alenen ortaya koyan ifadeler Türkiye'de büyük bir potansiyelim mahbusiyete sevk olunacağı fikrini telkin etmişti. Fakat, ikinci program kapıları açmıştır, ikinci program Anadolu'da iş bekliyen yüz binlerin ve ikinci program, Anadolu'nun mevcut ve meknuz servetini harekete getirme imkânlarının müjdesini fısıldıyor.

Hükümeti, ikinci bir intikal devrinin başarılması uğrunda her müşkülâtı karşısında tutmanın gereğini vicdani bir inanç olarak belirtirken, kendilerinin programda da aynen beyan ettikleri şekilde, normal rejime dönüş uğrunda büyük samimiyetler içinde görev vermelerini ve bu ulvî niyetin seçtikleri kadro tarafından ve bizzat kendisi tarafından tahakkuk yoluna sevk edileceğinde şüphemiz bulunmadığı hususunu Yüce Heyetimize ve bizzat kendilerine arz eder, muvaffakiyetler diler ve memleketin daha iyi günlere kavuşması dileğini sunmak isterim.

Beni dinleme nezaketlerinize de ayrıca teşekkürlerimi sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz, Sayın Termen.

Bir önerge var, okutuyorum:

Sayın Başkanlığa

İkinci Nihat Erim Kabinesi programı üzerinde şahısları adına yapılacak konuşmalarım onar dakika ile tahdidini arz ve teklif ederim.

(Muş) İsa Bingöl

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Aleyhinde, efendim.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Tıgılı, önergenin aleyhinde...

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar;

Yasama Meclisi üyesinin esas vazifesi bu Meclis üyelerinin konuşmalarını dinlemektir. Bu, öylesine bir Anayasal vazifedir ki, Meclislere vücut veren bir gayedir. Eğer Meclis üyesi bir Sayın arkadaşın konuşmaların kâfi olduğu yolundaki kanaate uymağa kalkarsa, Anayasanın Meclis üyesine verdiği mutlak konuşma hakkını ihlâl etmiş olur. Acaba başka bir vazifemiz mi vardır? Hükümet programını eleştirmek ve her üyenin istediği gibi konuşmasından başka Sayın Meclis üyelerinin bir vazifesi var mıdır, yok mudur? Gerçekten işi varsa çeker, gider. Bir kanun oylaması bahis mevzuu olmadığına göre, yarına yetişmesi gereken bir müstaceliyet de olmadığına göre, bundan sonra konuşacak üyelerin, Anayasamın temin ettiği konuşma hakkını takat eder mahiyette bir önergeye iltifat buyurulmamasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz edeceğim. Konuşmaların on dakika ile takyidedilmesi hususunu oylarımıza arz edeceğim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Önerge sahibi burada değil, efendim.

BAŞKAN — Olmıyabilir.

Konuşmaların on dakika ile takyidedilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim. Konuşmalar 10'ar dakika ile kayıtlanmıştır. Söz sırası Sayın Hüseyin Öztürk'ündür.

Buyurun Sayın Öztürk.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, değerli senatörler;

On dakika ile kısıtlanan bu zaman içerisinde süratle okuyarak hazırlığımızı arz etmeye çalışacağız.

Bilindiği gibi, Türkiye'miz, A.P. İktidarı zamanında ekonomik, sosyal ve siyasi yönlerden büyük bir buhran, unutulması güç acı günler, sıkıntılar ve üzüntüler geçirmiştir. Hukukun yerini kaba kuvvetin aldığı, ulusal servetlerin tahribedildiği bir devir yaşanmıştır. Genç demokrasimiz bu buhranlı dönemden ve ülkenin yuvarlandığı tehlikeli bir uçurumdan Atatürk'ün Atatürkçü Silâhlı Kuvvetlerinin yerinde ve zamanındaki bir müdahalesi ile kurtarılmıştır. Açılan bu kapıdan girip Atatürkçü ve Anayasal bir çizgide Atatürk'ün ve Anayasamızın istediği reformları yapmakla hedefe ulaşılacağına inanıyoruz ve küçük hesaplardan uzaklaşılmasına gayret edilmesini bekliyoruz. 12 Mart Muhtırasının da emri budur, Sayın Cumhurbaşkanının muhtırası da bu yönde esaslar getirmiştir.

12 Mart Muhtırasına sebebolan kötü uygulamada olduğu gibi, feodal düzen ve teokratik devlet özlemcileri gerici ve şeriatçı kara güçlerle, tahribatçı aşırı solun tekrar güç bulup örgütlenmesine imkân vermemek lâzımdır inancındayız. Bu bakımdan Atatürkçü çizgide reformları gerçekleştirmek zorundayız. Sosyal ve yargı adaletini mutlaka sağlamalıyız. Buna şunun için dokundum: 1967 yılında bir profesör yazdığı bir eserden dolayı Sıkıyönetim Mahkemelerinde mahkûm edilirken, 21 genci öldüren kişilerin, katillerin ne olduğu ve haklarında neler yapıldığı, neler yapılacağı da belli değildir.

Devrimci Anayasa kuruluşlarının, demokratik rejim aleyhine tahribat yapanların yalnız aşırı solcular olmadığını da kabul ederek Hükümet edilmesinin gerekliliğine inanıyorum. Programda ele alınana reformların, reform ilkellerinin açık açık saptanmamış olması ise, reformların gerçekleştirilme istikameti açıklığa kavuşturulamamış bir durum arz etmektedir. Meselâ; programda, kalkınmayı hızlandıracak esaslar açıkça belirtilmemiştir.

Programda, sermaye yatırımlarını artıracak esaslar yetersizdir.

Sermaye yatırımlarının kalkınmayı hızlandıracak hangi alanlara yöneltileceği açıkça saptanmamıştır.

Üretimde kullanılacak tekniği memleket şartlarına uygun şekilde geliştirmek için çözülecek sorunlar gösterilmemiştir.

İkinci Beş Yıllık Plân hedeflerinden olan eğitilmiş insan gücünü sağlayacak ve randımına etkili olacak sistem ve yöntemler açıklanmamıştır.

Yapılacağı belirtilen idari reform, toprak reformu, tarım pazarlama işi, vergi, banka, sigorta, dış ticaret, eğitim, enerji ve doğal kaynaklar, mülkiyet ve turistik kısımlarla ilgili reformlar, adalet ve ilâç reformu gibi ilgili temel felsefe ve ana ilkeler saptanıp belirtilmemiştir.

Programda alt ve üst yapı yatırımlarındaki oranlar belirtilmemiş, döviz açığı-mızla tasarruf açığımızı eşit kılacak tedbirlerin neler olduğu bile saptanmamıştır. Yani, millî tasarruf açığımızı kapayabilmek için bir tasarruf potansiyelinin nasıl yapılacağı da belirtilmemiştir.

Maliye ve vergi politikamızdaki reformlar nasıl yapılacak, kullanılan sistem ve yöntemler ne olacaktır; belli değildir.

Sermaye piyasası, dış ticaret, bankacılık sistemlerinde alınacak tutarlı tedbirler ve çözüm yolları neler olacaktır?

Dışardan ithal edilecek tasarruflarla yatırıma elverişli olanlardan elde edilecek döviz miktarlarının Devlet bütçesindeki döviz açığına katkısı ne olacaktır? Bu konularda program bir açıklık getirmemiştir.

Türkiye ekonomisinde üretim güçleri ve olanaklarının geliştirilmesinde tutulacak yollar ve uygulanacak yöntemler de belirtilmemiştir.

Para ve maliye politikası konularında alınacak ciddi tedbirler ise gösterilmemiştir.

Büyük yatırım harcamalarına sağlanacak kaynaklar belli edilmemiştir.

Yatırım seviyesinin yükseltilmesini etkileyecek ekonomik bir politikanın uygulanacağına ait deliller yetersizdir.

İşçi dövizlerinin hangi yatırımlara aktarılacağı açıkça belirtilmemiştir.

Türk köylüsünün insanca yaşama olanaklarına kavuşturulması için, sosyal ve güvenlik sorunlarının çözümü, demokratik hakların sağlanmasında temel teşkil edecek olan toprak reformunun anayasal doğrultuda gerçekleştirilmesi için gereken esaslar yeter gücü gösterecek şekilde programda yer almamıştır.

Hayat pahalılığını önleyici tedbirlerin neler olacağı açıklığa kavuşturulmamıştır.

Ulusal üretimin karşılanamadığı piyasadaki para fazlalığının arttığı ekonomik bunalıma bulunacak çareler ise çok yetersiz görülmektedir.

Değerlendirilemeyen işçi dövizleri ile 7-8 ay içerisinde Merkez Bankasınca piyasaya sürüldüğü tahmin edilen 4,5 milyar liralık kâğıt paranın yarattığı enflasyonist baskının ve emtia fiyatlarının yükselmesinin önlenmesi için alınacak tedbirler, uygulanacak yöntemler açıkça belirtilmemiştir.

Uygulanan ekonomik sistemin yarattığı bu kötü gidiş büyümüş, işsizlik sorununun önleyici çarelerinin neler olduğu da programda görülmemektedir.

Programda sık sık bahsedilen ve kalkınma plânlarının öngördüğü yatırımların finansmanı için gerekli ek gelirlerin sağlanması ile malî gücün artırılmasından söz edilmektedir. Bu ek gelirler nereden ve nasıl sağlanacaktır? O da belli değildir.

Köydeki emek potansiyeli ile emtia üretimi kısırlaşmış ve düşmüştür. İşsizlik ise bu oranda artmıştır. Buna karşı alınacak tedbirler ise programda gerekli değerini ve yerini bulamamıştır.

Diğer taraftan; kamu kesiminde olsun, İktisadi Devlet kuruluşlarında olsun, yeteneksiz yöneticilerin üretim kapasitesini artıramamalarına rağmen, ücretlerde ve emtia fiyatlarında yapılan artışların ekonomiyi ve piyasayı olumsuz yönden etkileyeceği bilindiği halde, reformcu programda alınacak tedbirler, uygulanacak ilkelere ve yöntemler açıkça gösterilmemiştir.

Öte yandan sanayiciye gümrük işlerinde ve ithal kotalarında kolaylıklar sağlanırken, kalite ve fiyat kontrollerinden geçirilmeyen mamullerin piyasaya pahalı olarak sürülmesini önleyecek radikal tedbirlerin nasıl alınacağına dair esaslar gösterilmemiştir. Sanayi mamullerinin dış pazarlara yöneltilmesini olumsuzca etkileyen bu sistemin düzeltilmesinde tutulacak yollar programa alınamamıştır.

Programda sözü edilen reformların gerçekleştirilmesinde Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesi, idari reformun öncelikle çözümünün taşıdığı önem dikkate alınıp gerekli ilkeler saptanamamıştır.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, 2 dakikanız var efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Sayın üyeler;

Eğitim politikamızdaki bu yanlış tutumu, eğitim sistemimizdeki eskimiş yöntemleri, eğitim felsefemizdeki klâsik ilkeleri yüz yılın gerçeklerine göre düzenleyici bir esas programda görülmemektedir. Yapılacak eğitim reformunun ilkeleri saptanıp açıklanmalıydı. Ülkemizin ve toplumumuzun eğitim talebindeki gelişme ve değişimleri, çağın gereklerini, ulusal amaç ve yükümlüğümüzü kapsıyan kısa ve uzun vadeli bir eğitim plânı, ülke kalkınmasındaki etkisi bakımından programda gerekli yerini almalıydı. Bozulan lâik ve devrimci eğitim sisteminin Anayasa ve Atatürkçülük doğrultusunda nasıl geliştirilip çözümleneceği belirtilmeliydi.

Öğretmenlerimizin içinde bulunduğu maddi ve mânevi açmazlardan kurtuluş yolları ve çözümleri gösterilmeliydi.

5 Yıllık Kalkınma plânları doğrultusunda ve Atatürkçülük çizgisinden saptırılmış olan eğitim-öğretim sistemimiz, ülkemizin kalkınması için gerekli olan eğitilmiş insan gücüne sahip insanların yetiştirilmesi yönünden bir açıklığa kavuşturulmalıydı.

Öte yandan, ülke kuraklığı içinde bulunan ve radikal yaş çağının verdiği bir arayış ve akış halinde olan yükseköğrenim gençliğinin sorunlarını çözecek yollar belirlemeliydi. Çoğunluğu, Devlete küskün ve kırgın durumda gözüken gençlerimizin içinde bulunduğu açmazlardan kurtulması için getirilecek esaslar ve çözüm yolları gösterilmeliydi.

BAŞKAN — Lütfen bağlayınız, efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Bağlıyalım Sayın Başkanım.

Türkiye'mizin ekonomik ve sosyal gerçekleriyle bağdaşmayan eğitim düzeninin yarattığı okumuş işsizliğini giderecek ve okuyanları daha şimdiden bu boşlukta kalma duygusundan kurtaracak yaratıcı teknik kişilerin iş yöneticilerinin yetiştirilmesine getirilecek olanaklar saptanmalıydı. Bu eğitim sisteminin düzenlenmesinde etkili olacak pedagoji devriminin neler getireceği belirtilmeliydi.

Ayrıca, genel ve bölgesel ihtiyaçlara göre meslekî ve yüksek öğretim birliğine yönelen ilkeler ise açıklığa kavuşturulmalıydı.

BAŞKAN — Doldu efendim, vakit.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Tamamlıyorum, efendim.

BAŞKAN — Lütfen efendim, siz divan üyesisiniz, saygılı olacaksınız.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Sayın Nihat Erim Hükümetinin programında son değişikliğe uğrayan 3 nokta üzerinde de kısaca durmak isterim.

Birincisi...

BAŞKAN — Sayın Öztürk, zamanınız doldu, efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Tamam efendim, cümleyi tamamlıyorum.

BAŞKAN — 3 esas üzerinden cümle tamamlanmaz, Beyefendi, müsaade edin. Zamanınız doldu, lütfen.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Müsaade ederseniz bu cümleyi tamamlayayım.

BAŞKAN — Hayır, müsaade edemem...

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Oylayınız efendim. Tamamlanmıyacaksa bırakıp gideyim. Lütfen oylayın.

BAŞKAN — Daha şimdi oylamadan çıktık Beyefendi.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Beyefendi, siz 10 dakikayı oyladınız.

BAŞKAN — 10 dakika önce oylama yaptık, 10 dakika da siz konuştunuz.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Müsaade ederseniz tamamlayayım.

BAŞKAN — Ben size müsamaha ettim, siz bitirmediniz.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Şayet müsaade ederseniz tamamlıyorum.

BAŞKAN — Edemem fazla müsaade. O zaman karar almazdık.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Müsaade ederseniz başarılar diliyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz, dileyiniz.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Sayın üyeler, programda 3 nokta üzerinde değişiklik olmuştur.

Birisi; dış yardımların, dış sermayenin Türkiye'ye gelişi, ikincisi, özel sermayeye ayrılan imkânlar ve bir de Türkiye'nin madenlerinin daha önce bazı esaslara dayanan...

BAŞKAN — Sayın Öztürk, lütfen teşekkür edin.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Tamam, tamamlıyorum.

BAŞKAN — Madenlerle teşekkürün alâkası yok.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — ...Ve bunlar yeni programda kapalı olarak geçmiştir. Yani, bir nevi yuvarlak sözlerle kapatılmıştır ve program birincisine göre bizde daha ümitsiz bir hal yaratmıştır. Fakat uygulamasının iyi olacağı dileği ile başarılar diler, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Öztürk.

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Sayın Başkanım, bu hakkı bize de bağışlayınız.

BAŞKAN — Çok muhterem arkadaşlarım, karar almak sizlere ait bir husus; bir karar aldınız, o kararı da tatbik etmek bize ait bir husus olduğuna göre, şimdi müsaadenizle bu tatbikatı yürütmek mecburiyetindeyim. Bu tatbikatı yürütmekle kendimi mecbur sayacağım, Yüksek Heyetinize olan saygımdan dolayı. O bakımdan mecburum.

Buyurunuz Sayın Dikeçligil, söz sırası sizde.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Sayın Başkan, söz kayıt sıranız doğru değildir, lütfen müracaat edenlerin kayıt sıralarını okuyunuz. Oyun içinde oyun olduğu takdirde biz buna tahammül edemeyiz.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Dikeçligil. Sayın Dikeçligil, siz söz hakkınızdan vaz mı geçtiniz?

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Vaz geçmedim.

BAŞKAN — Buyurunuz.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Şimdiden Başkanlığa böyle başlarsanız bu Başkanlığınızın sonu gelmez. Lütfen müracaat kaydına bakınız.

MÜMİN KIRLI (İzmir) — Başkan ne yaptı?

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Başkan sıraya riayet etmedi.

BAŞKAN — Lütfen efendim, karşılıklı tartışmalıyım. Buyurunuz Sayın Dikeçligil.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Sıraya riayet etmiyorsunuz.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Dikeçligil, sizin kadar hak ve hukuku bilir Başkanlık, buyurun.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Bakınız lütfen kâğıda.

BAŞKAN — Lütfen efendim, siz buyurunuz.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Lütfen efendim, kâğıtlara bakınız.

BAŞKAN — Neye bakayım, efendim?

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Müracaat sırasına...

BAŞKAN — Müracaat sırasını size ben beyan ettim. Daha önce de okudum.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Âdilâne olsun diye ben ses çıkarmadım, Hamdi Özer'den sonra bendim. Yukarda bizzat yazımın tarihini ben koydum. Bu sözlerim de zapta geçsin.

BAŞKAN — Buyurunuz.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Tabii birisi konuşacak, ondan sonra 10 dakika ile karar alacaksınız, indireceksiniz, arkaya atacaksınız.

BAŞKAN — Sayın Dikeçliğil, bu söz alma sırası benim zamanıma ait değil. Benden önceki başkanvekili arkadaşımın zamanında yapılmış listedir. Bunda benim hiçbir dâhlîm yoktur. Lütfen sözünüzü tartarak konuşunuz. Siz ne kadar haysiyetinize düşkünseniz, karşınızdaki insanlar da o kadar düşkündür. Bunu da biliniz.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Ben tartarak konuşuyorum.

BAŞKAN — Lütfen münakaşa etmeyin, buyurun, buyurun.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Divana gittim ve sırayı biliyorum.

BAŞKAN — Siz Divanı bu şekilde suçlayamazsınız.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Peki, ben Divan'dan soracağım söz sırasını.

Muhterem Arkadaşlarım, haksızlıklar olursa haksızlıklara isyan ederim. Türkiye'de haksızlık zeminini, yolsuzlukları, suiistimalleri ortadan kaldıracığım, diye Sayın Nihat Erim Bey programda belirtiyor. Bunlar doğru. Nihat Erim Bey profesördür, meslekdaşım sayılır. O, üniversite kürsüsünden hitabetmiştir öğrencilerine; ben de, öğretmen okullarında hitabetmişimdir öğrencilerime. Arada bir fark yok. Elbette bir insan kendi meslekdaşının muvaffakiyetini ister. Ama bu muvaffakiyetini temin bakımından fikirler burada serbestçe söyleneceği vakit konuşma süresi kasıtlanırsa bu, Nihat Erim Hükümetine fayda değil, ziyan verir.

BAŞKAN — Kısıtlanacak... Kısıtlanmıyor, kısıtlanıyor.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Kısıtlanır, kısıtlanır, fark etmez; biliriz senin kadar Türkçeyi...

Şimdi beyefendiler...

BAŞKAN — Sayın Dikeçliğil, lütfen kendinizi bilerek görüşün, rica ederim.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Ben biliyorum, biliyorum. Biliyorum sizi de. Zamanımızı lütfen almayınız, hesaba dâhildir. (*Gülüşmeler*)

Ben isterdim ki, Nihat Erim Bey bütün mesuliyeti, yükleri üzerine almasın Türkiye bugün gerçekten bir buhranın içerisinde. Bir anarşi devrinden - tarihler onu

öyle kaydedecektir, 12 Marttan önceki devri, anarşi devri diye nitelendirecektir - bu ortama gelmiştir. Türk Ordusu, her zaman için Türk Milletinin varlığını korumakla mükellef olduğuna göre, hakikaten Türkiye’yi bir badireden kurtarma yeteneğini göstermiştir.

Devletsiniz; El-Fetih’e insanlar kaçar, haberiniz yok. Hükümeysiniz; Türkiye’de bazı hâdiseler olur, suiistimaller, yolsuzluklar olur, filân söylentiler olur, onlarla mücadeleniz yok... Edeceğiz deniyor... Bir memleketin eğer iç durumu tehlikede ise, karışık meseleleri halletmek zordur. İstiklâl Mücadelesinden çok daha çetin şartlar altında olduğumuzu bilmek mecburiyetindeyiz. Çünkü, düşmana karşı millet yekvücut olur, memleketini korur. Fakat kendi içinde düşman olduğu gün, hükümetlerin vazifesi zorlaşır, ağırlaşır. Bu meseleleri tahlil etmek lâzım. Eğer tahlilde isabet kaydetmezse bu olmuyor demektir.

Nihat Erim Hükümeti öyle bir devrenin içerisinde ki, ben onun yerinde olsa idim açıkça beyan ederdim. Çünkü, “Ben tarafsız Hükümetim” diyor Nihat Erim Bey, bütün yükü üzerine alıyor. Partiler bakanlarını vermiştir, bütçe geliyor imzalarını atmışlardır, sonra vergi kanunlarını getireceksiniz; “Efendim, dışardan güçlerle oldu da, onun için verdim” Yazık değil mi Türk ordusunun yıpranmasına? E, Sayın meslekdaşım, sana yazık değil mi? Yoksa vermezdik efendim; biz bu Hükümete katılmadık. Demokrasiye taviz vermek için bunun içerisine girdik... Böyle bir külfeti siz üzerinize alıyorsunuz ve insanlar da bu külfetten kaçıyor, ilerideki yatırımına doğru gidiyor. Böyle bir ortamda muvaffakiyet sağlanır mı?

Siz bir profesör olarak Millî Mücadele tarihini biliyorsunuz. Hep Atatürk’ten bahsediliyor. Millet yekvücut olmuş ve kuvvetli Hükümet, bir tek kuruluşun hesabını soran Hükümet, ileriye doğru giden Hükümet, cesur davranışları olan Hükümet sayesinde Millî Mücadelede muvaffak olmuştur. Lord Kinross’un “Bir Millet in Doğuşu” adlı kitabında dediği gibi, Atatürk Rauf Orbay’a Başvekillik teklif ettiği vakit Rauf Orbay, “Eğer işime müdahale etmezseniz kabul ederim” diyor.

Şimdi Parlâmento size yardımcı, siz kanatlarla teşriki mesai kurmuşsunuz; ama o kanatlar yük yüklenmekten kaçınıyor, yükü omuzuna almaktan kaçınıyor. Beyefendiler, Türkiye’nin kadrosunu millete karşı çizmek lâzımdır. Çünkü, millete inandırmadığınız takdirde, millet mevcut şartları, içtimai ağırlığı bilmediği takdirde reform yapamazsınız. Bir tarlayı sürmeden, gübresini atmadan tohum ekebilir misiniz? Gazi Mustafa Kemal diyorsunuz. Gazi Mustafa Kemal vasatı hazırlayan insandır. Atatürk’ün esas alınacak tarafları bunlardır. Siz ise bu zamanda vasat hazırlamıyorsunuz. Nihat Erim Beyin Hükümetinin bütçesine imza koydular, 28 milyar cari harcamalar var.

BAŞKAN — Sayın Dikeçligil bir dakikanızı istirham edeyim. Konuşma heyecanını içerisinde bir cümle sarf ettiniz.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Nedir o Beyefendi?

BAŞKAN — Mustafa Kemal vasatın altında diye bir tâbir kullandınız.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Allah Allah, öyle bir şey demedim ben. Zor şartların altında dedim.

BAŞKAN — Şimdi efendim müsaadenizle...

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — İşte beyefendiler...

BAŞKAN — Müsaade buyurun beyefendi...

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Buyurduk beyefendi, buyurun.

BAŞKAN — Zatiâliniz heyecanlı konuştuğunuz için, Başkan olarak takibede-medim.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Ben heyecanıma hâkim insanım, aklım işler. Heyecanımla beraber kafam da işler.

BAŞKAN — Müsaade eder misiniz bitireyim cümlemi?

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Bitirin buyurun.

BAŞKAN — Yani karşılıklı münakaşaya dönecek değiliz.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Bitirin. Külfetleri başkasına yüklemeyin de, yıpranmasın gerideki kuvvet. Ben onun için konuşuyorum.

BAŞKAN — Sayın Dikeçliğil, ben burada tarafsız olarak bir birleşimi idare etmeye çalışıyorum. Bu tarzda davranmanız doğru değil. Sizler bizlere yardımcı olacaksınız. Haksız isnatlarda da bulunmanız doğru değil. Ben belki yanlış anlamış olabilirim; zaten bugün mikrofonlarda bir gariplik var. Bütün hatiplerin konuşmaları iyi gelmiyor. O bakımdan yanlış bir şey zapta geçmesin endişesi ile ifade ettim. Eğer ben yanlış duymuşsam özür dilerim. Sizi düzeltme niyeti ile söylemedim. Buyurun devam edin.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Yanlış geçerse ben düzeltirim.

Yalnız Sayın Başkan, sizden benim bir istirhamım var. Bundan sonra hatip kürsüye çıktığı vakit sözlerini kesmeyiniz, sonra bu oyun içinde oyun olur. Hatibin sözlerine müdahale ettiğiniz takdirde fikir insicamı bozulur.

BAŞKAN — Hatibin sözüne müdahale etme hakkım. İcabederse ederim. Siz lütfen kendi beyanınızı tamamlayınız.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Ben biliyorum.

Şimdi dış borçlara bakınız. Türkiye ne kadar zor şartlar içerisinde. Döviz olarak Türkiye'nin 2.607.700.000 dolar borcu var beyefendiler. Böyle bir yük altında. Şimdi bu şartları Türk milleti bilecek ki, külfetine katlanabilecek.

Şimdi gene faiz borcu da 976 milyon ve bu sene de 234 milyon dolar faiz verecek Türkiye. Küsuru da var bunun. Sonra Türk parası olarak Türk Milletinin borcuna bakınız... Efendim, 6.236.200.000 lira. 43 milyar da iç borç... Bu şartları, bu vasatları tam mânasıyla ortaya sermez, tam mânasıyla programda açık kalble millete duyurmaz; ey millet, biz şu durumdayız demez, lâf edebiyatı yapılırsa elbette bunda muvaffak olamazsınız.

Her parlamenter, parlamenter rejimin devamını canı gönülden ister. Hele millete bağlı ve milleti seven insanlar, milletin güçlü olarak ayakta kalmasını is-

ter. Bu gücün şartı, muvaffak olmanın şartı, başarıya ulaşmanın şartı, yükü omuz almaktan kaçmayı değil, kaçak güreşmeyi değil, er meydanında; ben bütün külfeti üzerine alıyorum, Nihat Erim ve Hükümetinle beraberim, kaderine de, kıvancına da, Anayasada dendiği gibi, ortağım denmesini icabettirir. E, bu denmiyor. Ondan sonra tabii Türkiye’de insanlar yıpranacaktır ve bunun neticesi ne olacaktır efendiler, biliyor musunuz? Neticesi şu olacak; zaten düşman da onu istiyor, Türk milletinin bir gücü vardır ve Türk milletinin ordusuyla milletinin arasını açma zihniyeti vardır. Ne olacak? Nihat Erim Hükümetini ordu getirdi, işte muvaffak olamadı, gördünüz mü? Sonra bu sebep gösterilecek... Dışarda dolaşan lâflar da bu...

BAŞKAN — Sayın Dikeçligil iki dakikanız var.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Ne yapalım, iki dakika kâfi. Eğer bizim konuşmamıza zaman, zemin hazırlansa idi, meseleleri, içtimai hâdiseleri mutlaka didik didik edecektik. Ben biliyorum ki, Dikeçligil’in uzun konuşmaması için kfiyet oyu verilmiştir. Biliyorum bunu, inanıyorum buna. İsterseniz kaldırın. Eğer bu böyle değilse zamanımı uzatın, buyurun.

BAŞKAN — Vaktiniz doluyor, lütfen tamamlayınız.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Evet tamamlıyorum.

İşte biz onun için bir fazilet, bir ahlâk, bir dürüstlük, içi özü bir, bir rejimin müdafaasının temsilcisi olarak bu haksızlıklara isyan ederek ayrılmışız.

Şimdi Türkiye’de ahlâk buhranı var. Çok doğru teşhis.. Akın akın kırtasiye... Vatandaşın 30 yılda dâvası bitmez. Devlet dairelerinde alabildiğine adam kayırma kökleşmiş, yerleşmiş. Nihat Erim Bey buna çare arıyor. Sekiz ay bulamamış, gönül ister bunlara çare bulunsun. Ama bunun esbabı mucibesi nedir, niye böyle oluyor, niçin parlamento zedeleniyor, niçin ayakta durmuyor? Zaman yok ki, biz bunlara temas edelim, bunun sebeplerini sayalım, ortaya koyalım. Elbette 10 dakikanın dışında hazırlanan bir insanın, bunu 10 dakikanın içerisine sığdırması, kısa bir zamanda bu meselelerin tahlilini yapması ve ondan sonra teklifini yapmasına imkân ve ihtimal var mı?

BAŞKAN — Lütfen bağlayınız efendim.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Bağlıyorum.

Şimdi Sayın meslektaşımın Türk Milletinin huzurunda bu kadar yıpranmasına benim gönlüm razı olmuyor. Ben kendisinden rica ediyorum; “Evet, bu partilerüstü bir hükümet, ama partilerin iştiraki ile beraber bütün tarihî mesuliyetini beraber yüklendiğimiz, beraber yüklenebileceğimiz bir hükümettir” demeli ve koalisyon yaptığı partileri öyle çağırmalıdır.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Dikeçligil.

Çok muhterem arkadaşlarım, bir noktayı arz etmek mecburiyetindeyim. Vak-tinizi alacağım, özür dilerim.

Bu söz alma ile ilgili meselelerde eskiden beri maalesef Divan ile söz alan bazı arkadaşlar arasında tartışmalar meydana geliyor.

Şimdi bir noktayı arz etmek istiyorum: Biz Divan olarak söz almayı, o mevzu ile ilgili müzakereyi gerektiren zabıtların meydana gelmesiyle başlatıyoruz. Meselâ, Sayın Hamdi Özer 13 Aralık 1971’de söz istemişler, Hükümet programı üzerinde görüşmek üzere. Sayın Dikeçligil 15 Aralık 1971’de söz istemişler. Halbuki program 16 Aralık tarihinde okundu. Eğer, biz burada gündeme girmemiş bir konuda, daha evvelden sınır tanımadan, söz isteyenleri yazmaya kalkarsak 1 ay önceden de, 15 gün önceden de yazdıran olabilir. Bunun bir başlangıç noktasını tesbit etmek mecburiyetindeyiz. Bunun içindir ki, ancak 16 Aralıktan itibaren söz isteyen arkadaşlar saate göre, hattâ dakikaya göre sıraya yazılmış. Niçin Sayın Hamdi Özer birinci oluyor? Sayın Özer ikinci bir defa daha 16 Aralıkta söz sırasını kaydettirmiş. Öyle olunca, benden evvelki Başkanlığı işgal eden Sayın arkadaşım bir sıra yapmış ve bu sırada Hamdi Beyden sonra söz alanlar olmuş, tabii Sayın Hüsnü Dikeçligil, bu durumdan haberi olmadığı için, geride kalmış. Ancak, arkadaş kendiliğinden buraya ilâve etmiş ve kendisine yine bir sıra sağlanması imkânı olmuştur. Hattâ bunun münakaşası olduğu zaman, aramızda; “Sayın Dikeçligil’in sırası olacaktır, ben söz veririm. Çünkü, bundan malûmatı olmamış olabilir, yanılmış olabiliriz. Arkadaşı söz hakkından mahrum etmiyelim. Ancak bundan sonraki tatbikatımızda, mevzuu gündeme girdiği takdirde, söz alanlar tutanağa geçtiği andan itibaren ilgili mevzularda söz verme ve kayıt meselesini esas alalım” diye de bir anlaşma hâsıl olmuştur. Biraz önce yapılan münakaşa zaittir ve buradan doğmuştur. Onun için yüksek huzurunuzu işgal etmek mecburiyetinde kaldığımdan özür dilerim.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Sayın Başkan, Hamdi Bey’e haber verdiğiniz gibi, bana da haber vermeniz lâzım idi.

BAŞKAN — Sayın Hikmet İşmen, buyurunuz.

Saat 17.57 efendim.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, Sayın senatörler;

Hepinizin bildiği ve Sayın Hükümet Başkanının da ifade etmiş olduğu gibi, memleketimiz siyasi bir bunalım içindedir. Yine Sayın Başbakanın ifadesine göre, içinde bulunduğumuz olağanüstü şartlar devam etmektedir.

Oysa yine bütün kamuoyunun da bildiği gibi, memleketimizin ekonomik ve sosyal kalkınması ve dünya memleketleri arasındaki itibarımız, içinde bulunduğumuz siyasi bunalımlardan çıkarak, en kısa zamanda tekrar ve eskisinden daha ileri bir düzeyde çok partili parlamenter demokratik düzene dönmemize bağlıdır. Böyle olduğu içindir ki, Sayın üyeler, İkinci Erim Hükümetinin programını bu temel görevi bakımından değerlendirmek lâzımdır. Ben de böyle yapacağım. Hükümetin temel görevi; tekrar ediyorum, çok partili, parlamenter demokratik mekanizmanın fiilen işlemlerini sağlamaktır. Sayın Erim de bunu son programında böylece kabul etmiştir.

Sayın Senatörler, İkinci Erim Hükümetinin bu temel görevi ile yapmayı programına almış olduğu temel reformlar arasında bir çelişki bulunduğuna işaret etmek, dikkatlerinizi çekmek istedim. Bilindiği gibi, İkinci Erim Hükümeti Birinci Erim Hükümetinin programını benimsemiş bulunmaktadır. Hatırlanacağı üzere, Birinci Erim Hükümetinin temel görevi, 12 Mart muhtırasının söz konusu edilen bazı temel reformları gerçekleştirmektir. Fakat 8,5 aylık icraatı sırasında Hükümet hiçbir temel reformu gerçekleştirmek imkânını bulamamıştır. Bu konuda Parlâmento ile, hiç değilse Parlâmentonun ekseriyeti ile çelişkiye düşmüştür. Bunun nedeni üzerinde durmak ve apaçık bir şekilde ortaya koymak lâzımdır.

Sayın üyeler; memleketimiz 19'ncü yüzyılın başlarındaki ilk ıslahat reform hareketlerinden beri süre gelen uzun bir evrim sonucunda bugünkü ekonomik ve sosyal yapısına erişmiş bulunmaktadır. Bu yapı kapitalist bir yapıdır. Bu uzun evrim süresi içinde memleketimizin kapitalist bir yapı kazanmasını sağlamak için ve bu yönde ilerlemesini önleyen engelleri kaldırmak için Tanzimattan, Meşrutiyetten beri pek çok köklü reformlar ve modernleşme hareketleri yapılmıştır. Bunların ne olduklarını hep biliyoruz, sayarak vakitlerinizi almak istemiyorum.

Birinci Kurtuluş Savaşından sonra Atatürk'ün yönetimi sıralarında eğitimde Tevhidi Tedrisat Kanunu, vergilemede Aşarı Kaldıran Kanun, ekonomide kapitülasyonların kaldırılması ve kadın haklarının tanınması, daha sonra genel oya gidilmesi gibi birtakım yapısal, kapitalizmin gelişmesini sağlayıcı reformlar yapılmıştır. Bütün bu çabaların sonu şu olmuştur ki, bugün Türkiye'de kapitalist düzen içinde kalmak şartıyla yapılacak köklü reform kalmamıştır. Yapılacak işler temel reformlar değil, her alanda düzeltmeler ve geliştirmelerdir, örneğin; vergi sisteminin kapsamını genişletmek, vergi idaresini iyileştirmek gereklidir.

Eğitim alanında her kademedede okul ve öğretmen sayısını artırmak lâzımdır. Her halde ilkokul süresini 8 yıla çıkarmak ne reformdur ve ne de henüz 17.000 köyünde ilkokul bulunmayan memleketimizde gereklidir. Biraz evvel de ifade ettiğim gibi, bugün bu düzenin çerçevesi içerisinde yapılacak şey köklü reform değil, düzeltmelerdir.

Belirtmek istediğim husus şudur: Bugünkü kapitalist düzenin işleminde gelişmesini önleyen, dolayısıyla bertaraf edilmesi bir reform konusu olacak hiçbir husus; ya da engel yoktur. Son 8,5 aylık tecrübe de bunun delilidir. Yani, memlekette gördüğümüz temelli kusurlar şu ya da bu reformun yapılmasından değil, bizzat mevcut kapitalist düzenden gelen kusurlardır. Bu herkes tarafından böylece bilinmelidir. Eğer bunlar gerçekten düzeltilmek isteniyorsa yapılacak iş, kapitalist düzeni kaldırıp, sosyalist düzeni kurmaya yönelmektir.

Sayın Senatörler, toprak reformu konusu da bu sözlerimin dışında değildir. Bugünkü modern, kapitalist tarımsal gelişme yönüne göre ters düşen, bu gelişmeyi aksatan toprak sahipleri, feodalizm kalıntısı diyebileceğimiz ve büyük topraklarını ortaklıkla işleten ve tarım teknolojisiyle hiç ilgilenmeyen toprak ağalarıdır. Bunların sayıları sınırlı olup, memleketin daha - çok - Güney-Doğu Bölgesinde toplanmışlardır. Bu toprakları kamulaştırmak ve sonra onları isteyen köylülere dağıtmak

reform denemiyecek kadar küçüktür derken, önemsizdir demek istemiyorum, özellikle böylece toprak sahibi kılınacak ve ağaların çağ dışı düşmüş tahakkümünden kurtarılacak olan köylüler bakımından hem ekonomik, hem de sosyal ve politik bakımdan son derece önemlidir. Böyle bir toprak kanunu Meclislerden kolaylıkla çıkar ve hattâ diyebilirim ki, mevcut Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu söz konusu doğrultuda uygulanmak suretiyle maksat, yani feodalizm kalıntısı toprak ağalığının ekonomik, sosyal ve politik gücünün kırılıp bertaraf edilmesi sağlanabilir.

Sayın Senatörler, İkinci Erim Hükümetinin temel görevi yerine getirebilmesi, hiç şüphesiz az çok başarılı olmasına bağlıdır. Çünkü, bundan öndeki Hükümete nazaran daha çok Parlâmentoya dayalı olduğuna göre, Hükümetin başarısı biraz da Parlamenter sistemin başarısı anlamına gelecektir. Tabiidir ki, bugünkü Hükümetin Parlâmentoya bağlı oluşu mübalâğa edilmemek lâzımdır. Hükümetin başarısı da, programı ile fiili icraatını amaçlarıyla fiilen gerçekleştirdiği hususları karşılaştırmakla tâyin edilir. Bundan ötürüdür ki, Birinci Erim Hükümeti çok başarısız olmuştur. Birçok köklü reformları yapmak iddiası ile ortaya çıkmış fakat zaten böyle reformlar mevcut olmadığı için, hiçbir şey yapmamış, 8,5 ay boşuna çabalamış ve zaman heba edilmiştir. Tabii Hükümetin dikkatleri ve çabaları köklü reform aramakta ve bunların kanunlarını hazırlamakta olduğu için, memleketin günlük işleri ihmal edilmiş ve yüzüstü bırakılmıştır, örneğin; Personel Kanunu intibakları meselesine el sürülmemiş, öylece kalmıştır. Oysa gerek fertler arası adaleti sağlamak ve gerekse kamu hizmetlerinin selâmet ve zevkle yürütölmeleri bakımından bu meselelerin hallinin ne kadar önemli olduğu ortadadır.

Diğer bir örnek; ekonominin genel dengesi ihmal edilmiş, hem fiyatlar ürkütücü bir hızla artmış, hem de işsizlik yaygınlaşmıştır. Bu konuda ihmal ve kayıtsızlık o derece olmuştur ki, döviz rezervlerimizin artması gibi çok hayırlı bir olay, bir enflasyon kaynağı olarak memleket için bir sıkıntı nedeni olmuştur.

Orman Affı Kanunu, madenlerimiz ve peklerimizle ilgili hiçbir şey de gerçekleştirilmemiştir. Bu örnekler artırılabilir.

İşte diyorum ki, Hükümet dikkatini ve gayretini bunlar ve benzerleri gibi günlük işlere çevirmelidir; fiyat artışları durdurulmalı, iş hacmi genişletilmelidir. En kısa zamanda sıkıyönetim kaldırılmalıdır. Bu, şartların olağanlaştırılması yönünden önemli bir adım olacaktır.

Aynı yönde diğer önemli bir adım, basın bir hayli kısılmış olan sesini açmak, basın üzerindeki baskıyı kaldırmaktır. Üniversite üyeleri ve diğer aydınlar üzerindeki baskıları sindirme eylemlerine son verilmeli, yapılmış yanlışlıklar en kısa zamanda düzeltilmelidir. Sayın Erim, Programının 4'ncü sayfasında "Memleketimizde siyasi iktidarın Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılacak serbest seçimlerle el değıştirmesi için gerekli şartların ve imkânların süratle sağlanması" olarak belirlediği amacın gerçekleşmesi, ancak ifade ettiğim bu işlerin fiilen yapılması ile mümkündür.

Bir hususu çok açık bir şekilde belirtmek isterim ki; ben, zorla, silâh gücü ile bir fikrin kabul ettirilmesine veya bir iktidarın veya düzenin değıştirilmesine kesin

olarak karşıyım. Ancak, bu karşı oluşun tek yönlü değil, iki yönlüdür. Yani, bugünkü düzenin zorla, silâh gücü ile değiştirilmesine karşı olduğum gibi, çok partili demokratik sistem içinde, bu düzeni değiştirme yönündeki, demokratik ikna etmeye dayanan çalışmaların, zorla, silâh gücü ile önlenmesine, baskı altına alınmasına da karşıyım.

Sayın Senatörler, sözlerimi burada bitirirken Sayın Erim'e ve hükûmetine olağanüstü şartları bertaraf edip, memleketi tekrar normal parlamenter demokratik düzene kavuşturma yönündeki çalışmalarında başarılar dilerim.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın İşmen teşekkür ederim. Sayın Salim Hazerdağlı buyurun.

SALİM HAZERDAĞLI (Elazığ) — Söz sıramı Mustafa Tıgılı'ya bırakıyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Mustafa Tıgılı.

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Sayın Başkan, Sayın senatörler;

Hükümet Programının 1'inci sayfasında, her türlü aşırı uçlarla mücadele edileceği vadeditikten sonra, sosyal, iktisadi ve kültürel kalkınmanın Atatürkçü bir görüşle ele alınacağı ve bunun için Anayasal müesseselerin birleşmeye davet edileceği vadolunmaktadır.

Hiç şüphe yok ki, normal düzenden bugüne gelen Türkiye'mizin tekrar düzene geçmesi bir mana ifade etmez. Nasıl normal düzen bu hale gelebilmişse, tekrar geçeceğimiz normal düzen yine bu hale gelebilir. Onun için, Sayın Erim büyük bir liyakatle, öyle bir normal düzene geçmek istiyor ki, tekrar bu anormal düzen avdet etmesin. Filhakika, kurucu gücün en büyük eseri olan Devlet kudretinden hisse almış veya Devlet kudretini temsil etmek mevkiinde bulunan Anayasal kuruluşları bu Devlet varlığından ve hâkimiyetinden kopmuş birer teşekkül olarak mütalâa etmek mümkün değildir. Aksine kurucu gücün en büyük eseri olan Devlet hâkimiyetini sağlama yolunda, ayrı bir görev almış oldukları mütalâa olunarak, bu görevin amacının Devlet varlığını ve hâkimiyetini müdafaa etmek olduğu, böylece Devletin etrafında birleşmek gerektiği lüzumuna işaret eden Sayın Prof. Erim kendinden beklenen Devlet adamlığı vasfını göstermiştir.

Atatürkçü bir görüşle iktisadi, kültürel ve sosyal kalkınmanın ele alınacağı noktasındaki vadini tabii bulmakla beraber ben, de kendi hisseme bir anlayışla, hemen ifade ederim ki, Atatürkçülük, demokratik, lâik ve medeniyetçi bir Devlet kurmak olduğuna göre, bu bütün kemâli ile Devlet teşekkülü olarak mevcuttur. Ama, bu Atatürkçülüğün ancak bir yönüdür. Öbür yönü ve son hedefi; lâik, demokratik ve medeniyetçi bir millet yaratmaktır.

Bir devlet iktisaden ne kadar güçlü olursa olsun; lâik ve medeniyetçi bir kütleye istinadetmedikçe ve böylesine bir millet yaratmadıkça huzurlu bir devlet idaresinin düşünülmesi mutasavvur değildir. Bu türlü anormal hâdiselerin daima olacağını kabul etmek lazımdır ve tarih bu iddiamı ancak teyidedir. Bunun için ne yapmak lazımdır, diye mütalâa etmek icabederse; demokratik siyasi hayatın Türkiye'de

var olması noktasında hemen bütün vatandaşların müttefik olduğunda şüphe olmamakla beraber, medeniyetçilik ve lâiklik ilkesi üzerinde henüz saldırsız olan, uyanmamış bir sağ düşünüşün mevcudiyetini kabul etmeye mecburuz, işte, bu sağ düşünüşdür ki, bu Ortaçağ zihniyetine kendini mahkûm eden, istikbâlini ve hayatını bir tevekkülün emrine vermiş, kaderini bir tevekküle bağlamış olan bir kısım vatandaş, ne kadar az olursa olsun, vardır. İşte böyle olduğu içindir ki, bu sınıf vatandaşın bu karakteri sebebiyle kendisini sömüren ve kendi cinsinden görünen bir anarşist zümreyi yaratmıştır. İşte onu “Aşırı sağ” diye ifade ediyorum.

Aşırı sağ, emel olarak bir sömürü nizamının peşinde olması itibariyle, kendi hayatıyetini sömürde bulmuş olması itibariyle hiçbir zaman saldırgan olamaz. O bir fedakârlık işidir. Teokratik devlet kurma iddiası, ancak bir vehimdir. O, o kadar cesur ve yürekli değildir. Çünkü, sömürüyü hedef, alan insan yaşama istidadındadır. Yaşamak isteyen insan sömürücü olabilir; ölmek istemeyen insan sömürücü olabilir.

Aşırı sol ise, masum sağı, mütevekkil sağı sömürmek istidadında olduğu için, ancak böyle bir kütlenin ve zeminin yaşamasını ve buna muarız olan sosyal görüşlü muhitin azalmasını ve sosyal görüşlü muhiti beslemek isteyen güçlerin yok edilmesini ister. Yani fıkrası yok edilmesini ister. Yoksa, bir ihtilâl yaratmak onun haddi değildir. O, âdeta maziden kalma omzu heybeli cerrar hocalardan farklı delildir. Onun bugün cerrar hocadan farkı, medeni imkân sebebiyle bir matbaaya bazan sahibolabilmiş olması, bir aşırı basına sahibolabilmesidir. Dün “Mızraklı İlmihal”in hükmüferman olduğu bir vasat, o Mızraklı İlmihalin foyasının meydana çıkmasından sonra, yani artık o itibar kabiliyetini kaybettikten sonra, bugün Nurculuk ve Süleymancılık risalelerine yerini bırakmış ve aşırı sağ onu istismar etme yoluna girmiştir.

Aşırı olmayan mütevekkil masum sağ, bazan siyasi kaprislerinde mevzuu haline gelir. Adaylarımız da, bu aşırı sağı beslemede özel menfaat ve çıkar görür. Bu itibarla yasama meclislerimizin masum sağı istismar etme yolunda gayret sarf etmiş olan adaylarımızın faaliyetinden mânen mağdur olmuştur, itibarı zedelenmiştir. Binaenaleyh, Hükümet olarak evvelâ masum sağı.

BAŞKAN — İki dakikanız var Sayın hatip.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Beyefendi, benim iki saat konuşacak hacimde hazırlığım var. İnsicamım bozuluyor, rica ederim... Yani bir konuşma hakkının diktesine mi gidiyoruz?

BAŞKAN — Sayın Tığlı...

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Tekrar oya koyun efendim, rica ederim.

BAŞKAN — Efendim, iki dakika görüşmeniz var.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Kendilerini medeniyetçilik yolunda hazırlamış ve onun yücelmesi için hayatlarını vermiş olan Atatürk'ten İsmet Paşa'ya kadar birçok kişiye “Dinsiz” diyebilecek kadar cüretkâr olan bu aşırı, sağ sosyal görüşü olan büyük bir düşünür zümresinin karşısında olması itibariyle fevkalâde

tahripkârdır. Yani, “Bir kısım aşırı sağ, masum sağı sömürse ne olur?” diye mütalâa edilmemelidir. Bu Ortaçağ zihniyeti, bu zihniyetin aleyhinde olan büyük münevver kütlesi indinde o kadar müz’icdir ki, büyük kuruluşlara, büyük irfan yuvalarına, büyük devlet adamlarına, hâkimlere, ordu mensuplarına kadar allerjisini muhafaza eder. Onun için memleket huzuru, masum sağı sömürmek isteyen aşırı sağın tecavüz-kâr davranışına tahammül etmemektedir.

BAŞKAN — Sayın Tıǧlı, lütfen bağlayınız efendim.

MUSTAFA TİǧLI (Devamla) — İkinci nokta soldur.

Arkadaşlar, klâsik demokrasinin bugün tarihe mal olmuş, hattâ unutulmuş gibi görünen ve bir ahvali tabii halini almış bulunan insan hak ve hürriyetlerinden öteye giderek, artık serbest ekonominin liberal devlet sisteminin, özel hukuk sisteminin yarattığı hudutsuz ve pervasız kazanç, hoyrat kazanç ve hoyrat harcamaların bir reaksiyonu olarak doğan, “Ben de yaşıyacağım” diyen, “Hayat teminatı isterim” diyen, “Asgari geçim haddine mazhar olmam gerekir” diyen, sosyal garanti isteyen zihniyeti tahrik etmiş ve böylece sol düşünceler doğmuştur.

BAŞKAN — Sayın Tıǧlı, müddet bitti, sözünüzü bağlayın.

MUSTAFA TİǧLI (Devamla) — Anayasamızın, sosyal Devlet ilkesi ile vücut vermiş bulunduğu, vatandaşın iktisadi ve sosyal haklarını derpiş etmiş olan Anayasanın getirdiği bu fikriyat elbette münevveran zümresinde sol düşüncüyü ihya etmiştir. Yine sağda olduğu gibi masum ve saldırgan olmıyan bu sol düşünce, saldırgan olan solu yaratmıştır.

BAŞKAN — Sayın Tıǧlı, vaktiniz tamam efendim.

MUSTAFA TİǧLI (Devamla) — Ve kendisi için...

BAŞKAN — Sayın Tıǧlı, size hitabediyorum. Lütfen efendim, Başkanlığa biraz...

MUSTAFA TİǧLI (Devamla) — Müsait bir delil olarak mütalâa etmiştir. Bu itibarla...

BAŞKAN — Tamam efendim, süreniz doldu.

MUSTAFA TİǧLI (Devamla) — Sayın Hükümetin...

Bitti efendim, rica ederim. Rica ederim Sayın Başkan, sizin nezaketinize yakışmaz bu kadar ısrar.

BAŞKAN — Sayın Tıǧlı, çok istirham edeceğim.

MUSTAFA TİǧLI (Devamla) — Ben istirham edeceğim.

BAŞKAN — Ben istirham edeceğim. Alınmış olan kararlara hürmetkâr olmak, birbirimize hürmetkâr olmaktan çok daha üstün gelir.

Sizden önceki arkadaşlarımda zamanında sözlerini bitirmeleri için gayret sarf ederken size müsamaha edemem.

NAZİF ÇAĞATAY (İzmir) — Bıraksaydınız da cümlesini tamamlasaydı Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Çağatay, üç defa kendisine “Söz süreniz doldu” diye ikazda bulundum.

MUSTAFA TIĞLI (Devamla) — Allah emridir, bir dakika geçemezsin.

BAŞKAN — Sayın Tıgılı, eğer icabediyorsa daha uzatıcı karar alın, görüşün efendim.

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Yarım dakikada üç defa söz kesilmez.

BAŞKAN — Ben o kararı tatbik etmekle mükellefim. (*A.P. sıralarından, “kifayet var” sesleri*)

Bana kifayet gelmedi efendim.

Sayın Celâl Ertuğ... Yok?

Sayın Oral Karaosmanoğlu, buyurunuz.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri;

Huzurunuzda bulunan İkinci Sayın Nihat Erim Hükümetinin programım dikkatle takibettik. Genel hatları ve üslûbu itibariyle tatminkâr bulduğumu bilvesile arz ettikten sonra, birçok yönlerden önemli telâkki ettiğim spesifik bir konuya kısaca temas etmekle sabırlarınızı suiistimal etmek istemiyorum.

Anayasanın 115’inci maddesi, merkezi idare kuruluşlarından ve yetki genişliğinden bahseder. 118’inci maddesinde ise, mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının müşterek malî ihtiyarlarını karşılayan ve karar organlara halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileri olarak tarif edilmekte, son fıkrasında da merkezi ve mahallî idareler arasındaki ilişkilerin kanunla düzenleneceği, bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanacağı ifade edilmektedir. Tahmin ediyorum, konu, genellikle Devlet kesimindeki reform çalışmaları ile yakinen ilgili bir husustur.

Memleketimizin içinde bulunduğu şartlar itibariyle, vatandaşla Devletin en yakın temas halinde bulunduğu üniteler, merkezi idarelerin taşra kuruluşlarıdır. Bunun yanında mahallî idare fonksiyonlarını ifa eden il özel idare, belediye ve köy idareleridir. Şimdiye kadar ki, tatbikatımızda, eğer vatandaşla Devlet arasındaki ilişkilerin bazı noktalarda salim sonuçlara varamadığını, işlerin süratle intacedilemediğini, kırtasiyeciliğin mevcud olduğunu şu veya bu şekilde ifade etmiş ve şikâyetle bulunmuşsak; müsaade buyurursanız, bunun büyük çapta bu idari reformun yapılmayışında, merkezî idare hizmetleriyle mahallî idare hizmetlerinin fonksiyon bakımından ayırt edilmeyişinde, çıkarılan muhtelif kanunların muhtelif çatışmalarında, mahallî idareler tarafından dünyanın her memleketinde yapılmakta bulunan muhtelif hizmetlerin memleketimizde genellikle genel idare tarafından yapılmasında aramak her halde haksız bir iddia olmasa gerektir.

Her şeyden önce, bu idari reformları hallederken, Anayasamızın arz etmiş olduğum 116’ncı maddesinin ışığı altında merkezî idarelerle mahallî idareler arasındaki münasebetlerin gayet iyi bir tarzda ve memleket bünyesinin kaldırabileceği bir surette, idari vesayeti asgari hadde indirecek şekilde ve bunun yanında Anayasanın

derpiş ettiği mahallî idarelerle ilgili ademi merkezîyet prensiplerinin iyi bir şekilde tatbikinin göz önünde bulundurulması gerektiği kanaatindeyim.

Esasen mahallî idareler, ilerlemiş Batı demokrasilerinde, demokratik idarelerin temel taşlarıdır. Bütün ilerlemiş Batı demokrasilerinde mahallî idareler, sadece demokratik rejimin temel taşları olmakla kalmaz; birçok mümtaz ve yetişkin Devlet adamlarının yetiştiği birer eğitim müessesesi ve üniteleri olarak da değerlerini muhafaza ederler.

Muhterem Arkadaşlarım, bu konu, hakikaten üzerinde ehemmiyetle durulması lâzımgelen vüsattedir. Türkiye Cumhuriyeti olarak Avrupa Konseyinin üyesiyiz. Bendeniz de, Mahallî idareler seksiyonunun bir üyesi olarak müşahade etmişimdir; Türkiye’de bu fikirlere büyük çapta katılmaktadır. Şimdi aslanan konsepsiyon mahallî idarelerin kendi hizmetlerini görebilecek kifayyetli gelir kaynaklarına kavuşturulması; bunun yanında, anayasaların ve memleket gerçeklerinin elverdiği nisbette idari ve malî muhtariyete kavuşturulmaları şeklindedir, bu şekilde temayüller ortaya çıkmıştır. Biz de Avrupa Konseyinin üyesi bir memleket olarak, şimdiye kadarki çalışmalarımızda muhakkak ki, büyük mesafeler kaydetmiştik. Şunu içtenlikle temenni ediyorum, Sayın Erim Hükümeti bu konuya özel bir değer lütfetsinler; vatandaşla Devletin münasebetlerini iyi bir tarzda, vatandaşın taşra idarelerindeki işlerini, yetki genişliği esasının icabettirdiği şartlarla, mahallî idarelerde de âdemi merkezîyet esasının gerektirdiği şekil ve suretlerde tanzim ettirsinler. Bunları halledebilmenin en kestirme yolu, arz etmiş olduğum Devlet kesimindeki genel düzenleme ve reform çalışmalarında, mahallî idarelere yepyeni bir zihniyet ve hava ile bir yön verilmesi üzerinde durmaktır.

Çok muhterem arkadaşlarım, şurası muhakkaktır ki, mahallî idarelerle ilgili hizmetleri, mevcut mevzuatın ve eski kanunların derpiş ettiği dar gelir kaynakları ve dar şartlar içerisinde yürütmek pek kolay değildir. Ancak, Hükümet programında derpiş edildiği veçhile, gerek Bütçe Karma Komisyonunda Hükümet ilgililerinin ve Sayın bakanların ifade ettikleri şekilde, muhtelif bütçe açıklarının kapatılması ve gelir kaynaklarının takviyesi bakımından muhtelif vergi tedbirleri getirilmektedir. Bu arada, Belediye Gelirleri Kanunu tasarısı da komisyonlarda müzakere halindedir. Yalnız, benim üzerinde durduğum nokta şudur: Bu konuda yeni bir sistem getirmeye mecburuz Sayın Arkadaşlarım. Bu sistem, şu veya bu şekilde eski mevzuatta bazı kalemlerde ilâveler yapmak suretiyle değil...

BAŞKAN — Sayın Karaosmanoğlu, iki dakikanız var.

ORAL KARAOSMANOĞLU (Devamla) — Evet efendim.

Sayın Ferid Melen’in geçen seneki konuşmalarında ifade ettikleri gibi, “Genel bütçe içerisinde muayyen kaynaklardan, yeterli kaynaklardan mahallî idarelere muayyen fonlar ayırmak suretiyle, bu idarelerin hizmetlerini yürütmeleri ve imkân nisbetinde dar gelirli esnaf ve sanatkârlara, mahallî idareler içerisindeki sakinlere fazla yük tahmil etmiyecek şekilde bazı tedbirlerin getirilmesinde fayda mülâhaza etmekteyim.

Bu dar zaman içerisinde çok kısa olarak bazı noktalara temas etmek fırsatım buldum, dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Karaosmanoğlu.

Efendim, bir önerge var, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı müzakerelerinin kifayetini saygı ile arz ederim.

(İstanbul) Rifat Öztürkçine

FEHMİ BAYSOY (Erzincan) — Sayın Başkan, önergenin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

FEHMİ BAYSOY (Erzincan) — Sayın Arkadaşlarım,

Her yeterlik önergesinden sonra yapılan konuşmalar malûmdur, ama ben de bir defa daha söyleyeyim. Lütfedin, bugün senatomuzun fevkalâde toplantılarından birisidir. Nihayet, zaman da tahdidedilmiştir. Bilmiyorum, listeden haberim yok, kaç kişi söz almıştır, ama çok çok 3-4 kişi daha kalmıştır tahmin ederim. Bırakın 10'ar dakika da, bu arkadaşlar şu fevkalâde günde, kendi düşüncelerini Senatoma intikal ettirsinler. Bütün Hükümet erkânı buradadır; herkesin kendisine göre bir düşüncesi olduğuna göre, bu tenkidlerden de istifade edilecek bir taraf muhakkak bulunur, kendilerine bir istikamet göstermiş olur. Bu bakımdan, önergenin aleyhinde oy verilmesini istirham edeceğim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Baysoy. Yeterlik önergesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Efendim, şimdi söz sırası Hükümettedir. Buyurunuz Başbakan Sayın Nihat Erim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Her zaman olduğu gibi, bugünkü görüşmelerde de, Senatonun Sayın üyelerinin bu kürsüden dile getirdikleri görüşlerden, biz Hükümet olarak büyük faydalar sağladık. Sözcü arkadaşlara ve kendi adına konuşan Sayın üyelere ayrı ayrı cevap vermeden önce, sözlerime, bütün konuşanlara Hükümet adına teşekkürlerimi sunmakla başlamak istedim; cidden, bugün Senatonun şanına lâayık şekilde, gerek gruplar sözcüleri, gerek kendi adına konuşan arkadaşlar Hükümeti teşvik edici, aydınlatıcı, uyarıcı mütalâalar lütfettiler.

Millî Birlik Grubu adına konuşan Sayın Ataklı konuşmalarına başlarken, Birinci Hükümet programında doğru teşhis koyduğumuzu, fakat tedaviyi isabetle uyguluyamadığımızı söylediler; gerçekleştirilmesi gereken temel yapısal değişimleri başaramadığımıza işaret ettiler; 1951 Anayasasının gerekleri arasında, klâsik demokrasiden sosyal demokrasiye geçişin başta yer aldığına dikkati çektiler.

Bu görüşü tartışmak istemiyorum. Ancak, şu noktayı belirtmekle yetineceğim:

Birinci Hükümet, güvenoyu aldıktan sonra, sekiz ay kadar işbaşında kalabildi ve programında söylediği köklü reformlara yöneldi. Bunlardan, herkesin reform olarak, reform başlangıcı olarak kabul ettiği Toprak ve Tarım Reformu ön tedbirler Kanun tasarısını Parlâmentoya sundu; öbür reformlara ait tasanlar tezgâhta idi, Hükümet istifa ettiği zaman maalesef yetişmiş, bitmiş değildi. Bunu daha önce bir vesile ile de arz ettim. Meselâ toprak reformu esas tasarısı, biran ara vermeden bir yetkili komisyon tarafından hazırlanmaktadır. Hazırlıklar durmuyor, devam ediyor, ama ele alınan konu çok dallı budaklı konu olduğu için, daha fazla aceleye getirirsek, o zaman Parlâmentoya tasarı geldiğinde sizlerin haklı eleştirilerinize muhatap olacağız. “Bu kanun tam olgunlaşmadan bize getirilmiş, iyi incelememişsiniz” diyeceksiniz. Yani bununla şunu arz etmek istiyorum: Birinci Hükümet, ilk günden itibaren reformların her birini ele almıştır, nihayet idare mekanizmasına, uzmanlar mekanizmasına bu reformlar hazırlatılacaktır, bu komisyonları kurmuştur.

Meselâ, idarede reform...

İdarede reform için, derhal, memleketin bu sahada tecrübe kazanmış uzmanlarından bir komisyon kurulmuştur. O komisyon çok kesif bir çalışma sonunda hacimli bir rapor ortaya koymuştur. Bu rapor Birinci Hükümetin eline bayramdan önce geldi. Ondan sonra, bildiğiniz gibi Hükümet çekildi. Şimdi İkinci Hükümet bu reformu değerlendirecektir.

Eğitim reformu konusu üzerinde, aynı şekilde ilk günden itibaren eğilinmiştir ve eğitim reformu çok çeşitli ve çetrefil bir iş olduğu için gereken önemle hazırlanmaya başlanılmıştır ve kanuna ihtiyaç göstermeyen bir kısım uygulamalara da geçilmiştir. Ancak, eğitim reformu içinde yer alan üniversitede reform, Üniversite Kanunu, hep müşahade ettiğiniz gibi üniversite çevrelerinde büyük tepkiler uandırmıştır; haklı veya haksız, şu anda hüküm vermek istemiyorum. Karşılıklı tasarılar hazır olduğu halde, beş özerk üniversite kendi tasarısını hazırlamıştır. Eğitim Bakanlığında, bizim, akademileri, Eğitim Bakanlığı uzmanlarını ve üniversite profesörlerini de iştirak ettirerek hazırlattığımız tasarı da hazır; ama bu şekilde birbirinden ayrı, birbirine yan bakan iki tasarı ile kamuoyunun önüne çıkmaya gönlüm razı olmadı. Uzlaştırma, ikisini birbirine yaklaştırma, birleştirme çarelerini aramaya koyulduk ve Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı taslak henüz Hükümete, Bakanlar Kuruluna dahi sunulmadı. Şimdi yeni Hükümet kurulur kurulmaz güvenoyunu dahi beklemeden bu konudaki çalışmaları sürdürmeğe başlamıştır.

Bu izahatımla şunu belirtmek istiyorum ki; Birinci Hükümetimiz reformların her biri üzerine eğilmiştir. Aynı şeyi vergi idaresi reformu, vergi reformları için söyleyebilirim; aynı şeyi adalet mekanizması reformları için söyleyebilirim, aynı şeyi

Anayasa değişikliğinden sonra hazırlanması lâzım gelen kanun tasarıları için söyleyebilirim.

Sayın Ataklı, birinci hükümetin hali şuna benzetilebilir: Hâmile olan bir kadının 8'nci ayda vefat etmesi. Eğer, 9 ay 10 gün tamam olsa idi nur topu gibi bir çocuk ortaya çıkacaktı. Şimdi yerine gelen hükümet, reformlar bakımından başlamış olan bu çalışmaları hızla sürdürecektir ve umuyorum ki, Sayın Cumhurbaşkanımızın mektubuna ekli muhtıradaki da işaret edildiği gibi, 1972 İlkbaharında bunları büyük ölçüde Büyük Meclisin, Parlâmentonun takdirine sunulacak hale getirecektir.

Sayın Ataklı İkinci Hükümetin programını da eleştirdiler, “önemli değişiklikler var” dediler, “Birinci program daha kesin hatlarla belli konularda köklü çözümlere yönelmişti, bu program bundan uzaktır” dediler, “Petrolde, Boraksta, madenlerde ve dış ticarete böyledir” dediler.

Bu eleştirilerine şimdi şu şekilde cevap verebileceğim: İkinci Hükümet programında yer yer ifade ettiğimiz gibi, birinci programı, Sayın Cumhurbaşkanının mektubuna ekli esasları, tıpkı Yüce Parlâmentoya sunduğumuz ikinci program değerinde kendimiz için direktif olarak Hükümette benimsedik, bu yolda yürüyeceğiz. Bilirsiniz ki; hükümet programları, kaleme alındıkları anın, kaleme alındıkları günün belirmiş problemleri, ihtiyaçları üzerine özellikle eğilirler. Eğer, hükümet programlarında yapılacak olan bütün işler söylenecek olursa, ciltlerle kitapla Parlâmentonun huzuruna gelmek gerekirdi. Bunun için bu konuda yapılacak değişiklikler, reformların her biri nihayet bir kanun konusu olacağı için, Parlâmento önüne geldiği zaman, “köklü müdür, değil midir?” konusunu sizler takdir edeceksiniz. Biz hafif, sudan getirmişsek, onu koyulaştırmak Parlâmentonun elindedir; çok koyu getirdiysek biraz rengini açmak yine Parlâmentonun elinde olacaktır. Her halde biz, vakit kaybetmeden, her iki programda ve Sayın Cumhurbaşkanının muhtırasında işaret edilen konuları Yüce Parlâmentonun tetkikine ve takdirine sunmakta kusur etmiyeceğiz.

Sayın Ataklı çok haklı olarak belgeler arası dengesizliğe de temas ettiler. Gerçekten yurdumuzda bölgeler arasında tarihten gelen bir dengesizlik vardır. Birinci Beş Yıllık Plân, İkinci Beş Yıllık Plân ve yıllık programlar bu dengesizliği gidermeye çalışmışlardır.

Güney-Doğu ve Doğu bölgemiz için konuşan muhtelif sözcü arkadaşlarım bu bölgelerin özel bir programa olan ihtiyacına temas ettiler. Şimdiden şunu belirtebilirim: Doğu ve Güney-Doğu için meselâ 1971 yılında ayrılmış olan ödenekler program çerçevesi içinde tamamen harcanarak, projesine gere yapılması gereken işler % 190 gerçekleştirilmiştir. 1972 yılında da, Doğu ve Güney-Doğu bölgesinin ihtiyaçları öncelikle dikkate alınarak programlar bu ilkeye göre hazırlanmıştır. Bu bölgedeki yollarımızdan Orta Anadolu'yu İran'a ve Irak'a bağlayan yollar 1973 yılında ikmal edilmiş olacaktır, özellikle bu bölgede henüz asfalt yola kavuşmamak il merkezlerimiz için 1972 ve müteakip yıllar programlarında öncelik tanınmıştır. Bu hedefe en geç 1975 yılında varılacaktır.

Erzurum Atatürk Üniversitesinin bütün tesisleri ile bir an önce bitirilmesine çalışılacaktır.

Memleketimizi İran'a bağlayan Tatvan-Van-İran hududu demiryolu inşaatı bildiğiniz gibi bu yıl tamamlanarak 27 Eylül günü işletmeye açılmıştır.

Şimdi ele alınmış olan, hazırlık yapılmakta olan Üçüncü Beş Yıllık Plânda da Doğu ve Güneydoğu için, Yüce Senatoyu temin edebilirim ki, bütün arkadaşları tatmin edecek bazı köklü tedbirler getirilmek üzere hazırlıklar yapılmaktadır.

Sayın Ataklı normal, olduğu düzene geçebilmek için âdil tutum ve davranışa olan ihtiyaca da değindiler ve sıkıyönetimin aksaklıklarının giderilmesinden bahsettiler.

Yine arkadaşlarım, bu konuya ben huzurunuzda ve Millet Meclisinde fırsat düştükçe temas ettim; sıkıyönetim idaresi bir Anayasa idaresidir. Anayasanın verdiği yetki içinde kendi kanunu vardır, kendi kanunu içinde çalışmaktadır. Sıkıyönetim Kanunu normal zamanlarda İdarenin sahibolduğu yetkilerden fazlasını sıkıyönetim idarelerine vermektedir. Meselâ, gözaltına almada normal zamanda kanunlarımız 24 saat, 48 saat, son değişiklikten sonra 7 gün gibi bir mehil verdiği halde, son defa Parlamentomuzun kabul ettiği Sıkıyönetim Kanunu bu süreyi 30 güne kadar uzatmaktadır.

Şimdi arkadaşlar, sıkıyönetim otoriteleri görevlerini yaparlarken çeşitli kanallardan ihbarlar almaktadırlar. İhbarlar bazan çok vahim, ağır, Devletin, rejimin varlığına kasteden suçları işlenmiş gibi göstermektedir. Bizzat Sayın Ataklı sıkıyönetim otoritesi olsa, sıkıyönetim komutanı, olsa, ben eminim ki böyle bir ihbar karşısında kaldığı zaman o ihbarı kâğıt sepetine atmaz, böyle bir dosya aldığı zaman o dosyayı yırtıp atmaz veyahut rafa kaldırmaz. En azından iptidai bir araştırma bir soruşturma yaptırıp yüreğini rahata kavuşturmak ister.

Bizde de, sıkıyönetim ilân edildikten sonra bu türlü haber vermeler, bu türlü ihbarlar, yanlış veya doğru; kimisi doğru, kimisi yanlış yapılmaktadır.

Gözaltına alma süresi 30 günden sonra hâkim, sıkıyönetim yargıcı tutuklama kararı verip bazan sanıkları tutuklu olarak alıkoyuyor. Yargıcın verdiği bu karara Sayın Ataklı da çok iyi bilir ki, bizim Anayasa sistemimizde, bizim yargı sistemimizde müdahale edecek bir otorite yoktur yine onun üstünde bir yargı mercii vardır oraya da ne suretle başvurulacağı müracaat edileceği yine kanunlarımızda gösterilmiştir.

Sıkıyönetim İdaresi Başbakanı karşı sorumludur. Başbakan ne desin sıkıyönetim idarelerine, sıkıyönetim komutanlarına? "Yargıçları çağırın da tembih edin, şunu tevkif etsin, sunu tevkif etmesin... Ne söylesin? Mümkün değil bu. Bunu zannetmem ki istiyen olsun. Her zaman söylüyorum, durup dururken sıkıyönetim ilân edilmedi, durup dururken bu olağanüstü hale geçmedik. Elbette bu, sıkıntılarını, aksaklıklarını beraber getiren bir olağanüstü hal... Kurunun yanında yaşın da yandığı olabilir, ama bütün dikkatimiz telâfi edilemeyecek bir hatanın işlenmemesi yönündedir. Zannediyorum ki, bugüne kadar telâfi edilemeyecek bir hata işlenmiş değildir. Anayasamızda, kanunlarımızda çeşitli yargı mercileri vardır, çeşitli yargı

teminat mercileri vardır. Bunlar, çok şükür işlemektedir ve adaletin, ona vazifeli olan makamlar tarafından yerine getirilmesini beklemekten başka yapacak bir imkân ben şahsan görememekteyim.

Sayın Ataklı basın özgürlüğü konusuna da işaret ettiler. Hükümet programında da belirttiğimiz gibi, özgür bir basın demokratik rejimin vazgeçilmez şartlarından biridir, basının özgürlüğü devam etmelidir. Bu özgürlüğün suiistimal edilmemesi de lâzımdır. Basın özgürlüğü adı altında sistematik bir şekilde şahıslara tecavüz etmek; yalan, maksatlı, kasıtlı haberler yaymak da serbest olmamalıdır. Basında hapis cezalarını artık kasıtlı, ağır denebilecek suçlar işlendiği zaman düşünmeli, onun dışında ufak tefek kalem sürçmeleri, dil sürçmeleri sadece para tazminatı konusu olabilmelidir; hattâ para cezası bile demiyorum, bu sürçmeden hakaret gördüğünü, bundan zarar gördüğünü iddia eden şahıs ile o yayını yapan arasında bir tazminat konusu haline getirilmesini öngörmekteyiz. Buna ait kanun tasarısını hazırlayıp Yüce Meclise sunacağız. Gerçek basını, yani vatandaşın rağbet ettiği, vatandaşın fikir gidasını aldığı basını, elde olan bütün imkânlarla korumayı da vazife saymaktayız.

Resmî ilânlar konusunun ıslaha muhtacolduğunu bizzat basın mensupları da kabul ediyorlar. Bugün senede, son rakam daha yükselmediyse, beş ay evvel bana verilen rakama göre 70 milyon lira resmî ilân için dağıtılmaktadır. Bunun, her zaman resmî ilânın gayesine ulaşacak şekilde dağıtıldığını da iddia etmek, bugünkü sistemle maalesef mümkün değildir. Bunu ıslah etmek gereklidir. Ancak, bunu ıslah ederken, elbette ki doğrudan doğruya basının yetkili işveren ve basında çalışan kalem sahipleri işçilerle, basın işçileriyle, fikir işçileriyle görüşerek, birlikte kamu yararına uygun bir sonuca varmak istiyoruz.

Sayın Ataklı sözlerini bitirmeden önce, Hükümetin partilerle daha fazla işbirliğini öngörmesini olumlu karşıladıklarını ve eğer tahmin ettikleri istikamette yürürsek bizi içtenlikle destekliyeceklerini söylediler. Hükümet olarak bütün gayretimiz, bu güç dönemde Parlâmentomuzdaki bütün partileri ve grupları müsterek noktalar etrafında birleştirmeye çalışmak olacaktır. Bunda ne derecede başarı sağlayabileceğimizi bilemiyorum. Bunda bizim başarı sağlayabilmemiz, tabiatıyla yalnız kendi gayretimizle olmaz. Ümid ediyoruz ki ve emin olmak istiyoruz ki, Parlâmentomuzun her iki Meclisi de bize bu konuda yardımcı olacaktır ve bu suretle biz de, bütün grupları memnun etmek imkânım bulacağız.

Sayın Fehmi Alpaslan, Milli Güven Partisi adına yaptıkları konuşmada, Hükümet programındaki bazı ana konuları birer birer sırası ile işaret ederek, o noktalar da bizimle beraber olduklarını ve bizi destekliyeceklerini söylediler. “Yeni Hükümetin kuruluşu ve programı memlekette bir ferahlık yaratmıştır” dediler. Bu sözleri Sayın gruplardan, partilerden işitmek bizi kuvvetlendirmektedir, teşvik etmektedir. Onun için kendilerine teşekkür ederim.

Ülkemizin dıştan tehlikelerle çevrili olduğuna işaret buyurdular.

Gerçekten, Türkiye’imiz coğrafi yapısı dolayısı ile bütün tarihî boyunca dıştan tehlikelerle çevrili olarak yaşamıştır; biran bundan kurtulduğu olmamıştır. Dün-

ya dengesi bozulduğu zaman, denge tam kurulamadığı zaman, Türkiye için tehlike birdenbire kesafetini artırır. Atatürk'ün, 1937 yılında Ankara'ya gelen Romanya Başbakanı Antoneksu'ya, "Dünyanın en uzak köşesinde bir rahatsızlık olduğu zaman, biz kendi vücudumuzun bir noktasında bir rahatsızlık duyulduğunda nasıl acı çekersek, aynı acıyı duyarız" demiştir. Atatürk'ün bu sözünde hem büyük ve geniş bir insanlık duygusu vardır, hem de Türkiye'nin, Türk Milletinin bulunduğu coğrafi mevki dolayısı ile dünya meseleleri karşısında ne kadar dikkatli ve uyanık olması lâzım geldiğine bir işarettir. Cumhuriyet Hükümetleri her zaman görmüştür, bugünkü Hükümetimiz de, bugün dünyada olup bitenleri büyük bir titizlik ve dikkatle yakından izlemektedir ve son haftalardaki olaylar bir kere daha hepimize şunu hatırlatmış olmalıdır ki; başkasına değil, her şeyden önce kendimize ve kendi Silâhlı Kuvvetlerimize güvenmeliyiz. Bunun için, Silâhlı Kuvvetlerimizi daha güçlü kılmak üzere memleketimizde harb sanayiinin ilerletilmesi, kendi silâhlarımızdan mümkün olanlarını kendinizin yapabilmesi ile ilgili program eldedir, ciddiyle takibedilmektedir.

Sayın Fehmi Alpaslan, Devlet idaresinde tasarrufun zaruretini bir kere daha belirttiler. Gerçekten Devlet idaresinde ciddî tasarruflara gitmek, bilhassa cari harcamalarımızı daha rasyonel bir idare şekli ile azaltmak, hiç değilse hızla yükselmesini önlemek başlıca görevdir. İdarenin ıslahı meselesi içinde bunu da ciddiyle takibedeceğimizi temin edebilirim.

Vergi idaresinin ıslahı konusundaki işaretlerine şu cevabı vereceğim; Vergi idaresinin ıslahına ait kanun hazırlanmıştır ve Bakanlar Kuruluna gelmiştir. Bakanlar Kurulu önümüzdeki günlerde yapacağı ilk toplantılarında bu kanunu Parlâmentoya sevk etme kararını alacaktır.

Türkiye'nin dışa bağıllığını azaltmak, ülkemizi dış yardım ihtiyacından kurtarmak için alınacak tedbirlerin önemini biz de kavırıyoruz, biliyoruz, bu yolda çalışıyoruz.

Dışarda çalışan işçilerimizin günün birinde yurda dönmek durumunda kalmaları ihtimali, cidden üzerinde büyük titizlikle düşünülecek bir konudur, ama böyle bir yakın tehlike yoktur, ilerdeki senelerin işidir.

Ortak Pazara kademeli olarak girmiş bulunuyoruz. Ortak Pazar üyesi olarak, Ortak Pazarın ileride tam üyesi olacak bir Devlet olarak, bu konudaki kötümser tahminlerin yanında iyimser bir tahmine de yer vardır; çünkü Ortak Pazar memleketleri arasında işçi mübadelesi serbesttir. Türkiye de bundan yararlanacaktır. Dışarıda çalışan işçilerimiz memleketlerine büyük, ölçülemeyecek kadar büyük hizmet etmektedirler. Bu memleket yıllarca ve yıllarca 100 milyon dolar, 50 milyon dolar tediye açığını nasıl kapatacağının hüsrânı, endişesi, heyecanı içerisinde yaşamıştır. Fedakâr işçilerimizin orada kazandıkları paralardan bir kısmını, burada ailelerine göndermeleri suretiyle yarattıkları döviz imkânı, dış ödemelerimiz bakımından büyük ferahlık yaratmıştır. Şimdi olayları daha serinkanla takibede bilmekteyiz. Meselâ, son dolar devalüasyonu ve mark gibi, İsviçre Frangı gibi diğer paraların reevalüasyonu karşısında eskiden çekeceğimiz heyecanı çekmeden bunu

karşılıyabildikse, bu büyük ölçüde işçilerimizin memlekete göndermiş oldukları döviz sayesinde olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına konuşan Sayın Mehmet Hazer'in sözlerini de büyük bir dikkatle dinledim...

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı istirham edeceğim.

Muhterem Arkadaşlarım, saat 19.00'a gelmiş mesai bitmiştir. Ancak; müzakerelerin sonuna kadar mesaiye devam edilmesi hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın Hazer, değerli fikirler öne sürmüştür. Bunların her birinden Hükümet olarak biz yararlanmakta kusur etmiyeceğiz. Hükümetin asayışı korumada başarılı olduğunu, fakat reformlar için aynı şeyi söylemeyi çok arzu ettikleri halde söyleyemeyeceklerini çok kibarca işaret ettiler. Demin Sayın Ataklı'ya mâruzâtta bulunurken işaret ettiğim gibi, reformlar 8 ayda tezgahtan imal edilmiş olarak çıkmadı, ama önümüzdeki aylarda bu eksikliği gidereceğimizi kuvvetle vadedebiliyorum.

Sayın Hazer, çok önemli bir noktaya işaret etti. Orta-Doğu'da ve Balkanlar'da tek başına bir demokrasi ve hürriyet adası haline gelmesini bilen Türkiye'nin itibarlı mevkiini belirtti.

Gerçekten değerli arkadaşlarım, haritaya göz attığınız zaman Yugoslavya'dan bu tarafa, Avrupa Komşularımız, Batımızda, Kuzeyimizde ve Türkiye'nin Doğusunda ve Güneyindeki komşularımız göz önünde tutulursa, bugün Türkiye, hür, serbest dürüst seçimlerle kurulmuş bir Parlamente'ya sahip, dünyanın en ileri anayasaları ile kıyaslanacak bir Anayasaya sahip, en kuvvetli hürriyet teminatını getiren Anayasa Mahkemesi, Danıştay gibi organlara sahip, Parlamentosunda serbestçe fikirlerini söyleyen, kararlarını alan üyeleri, partileri olan; basını, memlekette sıkı yönetim olmasına rağmen, yabancılar da bunu müşahade etmekte, hergün memleket meseleleri üzerindeki düşüncelerini serbestçe söyleyen bir memlekettir. Böyle bir ikinci memleket bu bölgede yok. Bu, gerçekten iftiharla belirteceğimiz, fakat aynı zamanda titizlikle korumaya hepimizin itina etmesi lâzım gelen müstesna bir eserdir. Hükümet kendisine düşen nisbette, naçizane de olsa, bu eserin korunması için büyük ihtimam göstermekte kusur etmiyecektir.

Sayın Hazer, İkinci Hükümet Programını, birincisinden daha kapalı, daha az vuzuhlu bulduklarını söylediler.

Demin de işaret ettiğim gibi, İkinci Hükümet Programını birincisi ile ve Sayın Cumhurbaşkanının mektubuna ekli muhtıra ile birlikte mütalâa ederlerse, o zaman prensiplerde hiçbir azalma, daralma olmadığını göreceklerdir, üslup farkı elbet de olacaktır. Her insanın ayrı üslubu vardır, her teşekkülün ayrı üslubu vardır. Birinci Hükümet ile İkinci Hükümet aynı şahıslardan kurulmamıştır. Aynı prensipleri değişik bir üslûpla, dile getirmek mümkündür ama, uygulamaya giriştiğimiz zaman görülecektir ki, 1961 Anayasasının öngördüğü Atatürkçü reformlar aynen yapılmaya devam edilecektir. Çünkü, bu reformları yapma meselesi, artık şahıslara bağlı

bir dâva olmaktan çıkmış, bütün partilerin benimsediği, benimsemesi lâzım gelen bir millî dâva haline gelmiştir. Hiçbir şahıs, “Reformları ben yaparım, başkası yapamaz” gibi bir iddiada bulunmak hakkına sahip değildir. Ve “Halep orda ise, arşın burada” deme zamanı çok yaklaşmaktadır. Tasarılar Yüce Parlamenta sunulduğu zaman, kimin reformu yapacağı, kimin yapmıyacağı meydana çıkacaktır.

Sayın Hazer, bir önemli noktaya temas ettiler; besin ve beslenme meselesinin şimdiye kadar bir örgütle ele alınmadığını işaret buyurdular. Çok haklıdırlar. Bundan önceki Hükümet zamanında Tarım Bakanlığında böyle bir teşkilât, böyle bir Genel Müdürlük kurulmasına karar verilmişti ve bu Genel Müdürlük doğru-
dan doğruya besin ve beslenme meseleleriyle meşgul olacak ve onu geliştirecektir. İkinci Hükümet programında da, tarım kesiminin ne suretle ele alınacağına işaret edilmiştir.

Adalet Partisinin Sayın sözcüsü Ahmet Nusret Tuna, konuşmasında, Hükümeti olumlu, teşvik edici bir ifade ile karşılamıştır. Bundan dolayı kendilerine Hükümet adına teşekkürlerimi sunarım.

Reformların gerçekleştirilmesi için bize yardımcı olacaklarını, dün Millet Meclisinde olduğu gibi, bugün de burada Adalet Partisi adına vadedmişlerdir. Buna, biz de reformları vakit geçirmeden tamamlayıp Meclislere sunmakla karşılık vermeyi düşünüyoruz.

Bir noktaya tekrar değinmeyi lüzumlu gördüler: “Hükümete üye vermek suretiyle iştirak etmiş olmamız, Partimizin icraatı ile de ilişki kurduğu veya sorumluluklarına katıldığı mânasına alınamıyacaktır”

Elbette öyledir. Sayın Dikeçligil zannediyorum bu noktayı konuşmalarında eleştirdiler, ama, biz Hükümeti birinci sefer kurarken de, bu defa kurarken de Sayın Tuna’nın işaret ettiği anlayış içinde kurduk. Bu Hükümetin özelliği; partilerden üye alıyoruz, partili arkadaşlar lütfediyorlar Hükümet sorumluluğuna şahıs olarak iştirak ediyorlar, ama klâsik koalisyonlarda olduğu gibi, partiler arasında bir ön görüşme, bir program pazarlığı, hattâ şahıs pazarlığı yapılmadan kurulmuş bir Hükümet olmasıdır. Ben, birinci sefer olduğu gibi, hattâ bu defa ondan da ileri bir danışma ile, parti liderleri ile, parti sorumluları ile danışma suretiyle Hükümet üyelerini tesbit ettim, ama, ona rağmen partilerin hiçbir sorumluluğu yoktur. Muhtelif partilerden Hükümette üye bulunmasının faydası şöyle tezahür etmektedir: Parti üyeleri mensuboldukları partinin görüşünü, Hükümet içinde gayriresmî olarak, kendi anlayışlarına göre ifade etmek fırsatını buluyorlar ve bir mesele müzakere edilirken, bir tasarı hazırlanırken, önceden partilerin kabul edebilecekleri noktaların neler olduğunun açığa çıkmasına imkân vermiş oluyorlar. Birinci Hükümette, muhtelif partilerden bu şekilde alınmış üye arkadaşlarımızla, kendim şahsan çalışmamdan olumlu neticeler aldığımı kaniim. Meselâ toprak reformu ilkelerini tesbit eden Bakanlar Kurulu kararını biz ittifakla aldık. Toprak Reformu Ön tedbirler tasarısını ittifakla getirdik Bakanlar Kurulundan. Tabii bu ittifak sağlanırken, muhtelif partilerden olan arkadaşlar kendi anlayışları bakımından fedakârlık yapıyorlardı bir uzlaşmaya varmak için. Onlar o uzlaşmaya vardıkları zaman, partilerin yüzde yüz

muvafakatini bize sağlamış olmak mânasında almıyordum ben bunu; ama şu netice gösteriyor ki, muhtelif partilerden direktif almadan bir araya gelen üyeler, belli bir konu üzerinde karşılıklı fedakârlıkla bir uzlaşma sağlayabilmektedirler.

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu ortamda, bence bu şekil iyi bir şekil olmuştur. Bazı kimseler Hükümetin 8 ay içinde istifa etme zorunda kalmasını, içinde 11-13 üyesinin istifa etmesini bir kusur gibi söylüyorlar. Kendilerine şunu hatırlatmak isterim, parlamenter rejimle idare edilen memleketlerde ve bir tek partinin mutlak çoğunluğa sahip olmadığı memleketlerde, bir Hükümetin 8 ay, bir sene dayanması, kısa bir zaman değildir; o parlamenter rejimlerin, kendi bünyelerinin yarattığı tabii bir neticedir.

Nerede kaldı ki, bugünkü Türkiye'nin olağanüstü şartlar içinde yaşadığını tekrar edip duruyoruz. Ben, Birinci Hükümeti kurarken, dün Millet Meclisinde de izah ettiğim gibi, parlâmenterlerle teknisyenlerden muhtelit bir takım düşündüm ve yaptım. Bu takımda yer almış olan arkadaşlardan bir kısmı birbirlerinin yüzünü ilk defa görüyorlardı, benim bakan olarak aldığım arkadaşlardan bazılarını ben, bakan olmaya çağırdığım zaman yüzünü ilk defa görmüştüm, işin tabiatı, zamanın sürat istiyen icabı böyle getirmişti. Elbette ki, böyle bir muhtelit takımın zaman zaman bazı ayarlamalara, bazı yeni kuvvet almalara, yer değiştirmelere ihtiyacı olacaktır.

Vaktinizi alıyorum, ama bir hususa burada işaret etmeden geçemeyeceğim.

Meselâ İngiltere'de Avam Kamarasında kuvvetli iki parti vardır ve fevkalâde haller dışında, bu iki partiden yalnız birisi Hükümet kurar. İngiltere'de, "Tam Bakan", "Devlet Bakanı", "Siyasi Müsteşar", "Bakan Vekili" adı altında hükümette 84 yer vardır. Şöyle ayırırlar: Bu yerlerin kimisi koltuktur, kimisi iskemle, kimisi strapontin'dir. Devlet bakanlıklarının, siyasi müsteşarlıklarının, bakan muavinliklerinin önemine göre, kimisi koltukta oturur - yani mecazi mânada - kimisi iskemlede, kimisi de strapontinde. İngiltere'de seçim dönemi beş senedir. Zannetmeyiniz ki, bir sefer seçilen bu 84 kişi, her biri nereye oturdu ise, beş sene aynı yerde kalır. Partileri çoğunluktadır beş sene. İki senede bir Başbakan, koltukta oturur, "Sen biraz strapontine geç", iskemlede oturur, "Sen koltukta otur" şeklinde yerlerini değiştirmekte, hattâ bir kısmını, "Dışardaki arkadaşlara da fırsat verelim" diye, kabinenin dışına çıkarıp, dışardaki arkadaşlarından aldığı olmaktadır ve bu sayede parti içinde de çatlamalar önlenmektedir. Takdir ederseniz ki, biz, böyle bir imkândan mahrumuz. Benim dayandığım bir parti yok. Parlâmentoda bırakın çoğunluğu, az çok üyesi olan bir parti yok. Biz Hükümeti çeşitli dengeler kurarak meydana getiriyoruz ve o dengeleri her gün, her an muhafaza etme gayreti içinde bulunuyoruz. Onun için 8 aylık dönemi, az bir dönem saymamak lâzım.

Sayın Tuna, reformların Atatürk ilkelerinin ışığında yapılacağını işaret ettiler; o hususta kendileriyle beraberiz.

Sözlerinin sonunda; iktidarların Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılacak seçimlerle el değiştirmesi için gerekli şartların ve imkânların süratle sağlanacağı yolundaki Hükümet beyanını olumlu karşıladıklarını tesbit ettiler.

Evet, bu bizim hedefimizdir. Bu hedefe, dün de işaret ettiğim gibi, elbirliği ile varacağız. Hükümet kendisine düşen hazırlıkları yapacak; kararı verecek olan Yüce Parlâmento olacaktır.

Parlâmento ile Hükümet ilişkilerinin tam bir anlayış ve ahenk içinde yürütülmesine biz kendi yönümüzden âzami dikkati göstereceğiz. Ve Parlâmentodan da, buna karşılık anlayış göreceğimize emin bulunuyoruz.

Karma ekonomi konusunda hiç tereddüde mahal yok. Birinci Hükümette de işaret etmiştim, daima işaret ettim, karma ekonomi kalkınmamızın temelidir. Plân dönemine girdiğimizden itibaren, daha Birinci Beş Yıllık Plânda, karma ekonomi sistemini benimsediğimiz işaret edilmiştir.

Arkadaşlar, sırası gelmişken bir noktayı daha belirtmek isterim.

Bu yaz özel teşebbüs sahibi iş adamları ile yaptığımız toplantıda, ben bir düşüncüyü şöyle ifade etmiştim: “Bir işletmenin sahibinin kim olduğu önemli değildir, o işletmenin milli ekonomiye katkısı önemlidir. Kimin elinde iken daha verimli, daha bol, daha ucuz üretim yapıyorsa, bırakınız onun elinde kalsın”

Bizim anlayışımız budur. Kimsenin mülkiyetinde, sahipliğinde gözümüz yoktur. Mühim olan, bugünkü en modern anlayışlara göre, hattâ İngiliz İşçi Partisinin programına koyduğu fikre göre, bir işletmenin sahibinin kim olduğu mühim değildir, bir işletmenin milli ekonomiye katkısı mühimdir. Kazanıyor... Kazanacak, sen de vergi alacaksın. Böyle anlıyoruz ve Türkiye’nin karma ekonomi içinde yükselmesinin, ilerlemesinin yegâne tutulacak yol olduğu kanaatindeyiz.

Memurla vatandaş ve Devletle memur arasındaki ilişkilerin en olumlu, yumuşak şekilde yürütülmesi esastır. Birinci Hükümette de, şimdi de tekrar ettiğim gibi, vatandaş, Devlet dairesine gittiği zaman, göğsündeki parti rozetine göre muamele görmeyecektir, memurun tercihinine göre muamele görmeyecektir, bütün vatandaşlar eşittir, kanunsuz muamele görmeyecektir. Ama takdir ederseniz ki, bunu bizim buradan söylememiz yetmemekte, idarede derece derece aşağıya doğru giderken memurun ve vatandaşın karşılıklı anlayışları ve münasebetlerini tanzim meselesi haline gelmektedir.

Dış politika hususundaki görüşlerimizde hiçbir ayrılık yoktur. Zaten Cumhuriyet Hükümetlerinin dış politikaları daima birbirini takibeden istikrarlı, aynı istikamette yürüyen politikalar olmuştur. Bütün dünyada Türkiye, bu şöhretiyle tanınmıştır ve bundan dolayı Türkiye’nin sözüne daima güvenilmiştir. Biz, Atatürk’ün koyduğu prensipleri daima takibetmeyi kendimize şiar olarak benimsemişizdir. Atatürk, “Yurtta sulh, Cihanda sulh” prensibini koyduğu zaman, henüz kolektif emniyet meseleleri muallâkta bulunuyordu. Haklarımıza sahibiz. Kimsenin bu haklara tecavüz etmesine fırsat vermeyiz. Kimsenin hakkında gözümüz yoktur. Ülke bütünlüğümüzü koruruz, iç işlerimize kimsenin karışmasına müsamahamız yoktur, kimsenin de içişlerine, rejimine biz karışmayız. Bizimle dost geçinmek isteyen, bizimle iyi komşuluk yapmak isteyen memleketler, bu prensipleri çok iyi bilirler; bilmeleri lâzımdır, bizimle dostluğu ilerletmeleri bu prensiplere sadakat, riayet göstermeleriyle ölçülüdür.

Kontenjan Grupu adına lütfedip düşüncelerini söyleyen Sayın Amiral Korkutürk, çok önemli noktalara temas ettiler.

Hükümet bunalımının kısa sürmesinden duydukları memnuniyeti işaret ettiler ve demin benim temas ettiğim, Hükümetin çekilmesi ve yeni Hükümetin kurulması konusundaki düşüncelerini söylediler; yani “Hükümetin istifasında bir fevkalâdelik yoktur” dediler ki, ben de aynı fikirdeyim.

Birinci programla ikinci program arasında mahiyet ve prensipler bakımından bir fark görmediklerine işaret ettiler. Bu işaretleri, beni moral bakımından takviye etmiş oldu.

Aşırı akımların karşısındayız, - işaret ettikleri gibi - Atatürkçülük baş şiarımızdır, karma ekonomi, kanun hâkimiyeti daima tekrarladığımız prensiplerdir.

Programda değinilen belli başlı noktalara kendileri de değindiler; tabii ki, onları önemle takibedeceğiz ve gerçekleştirmeye çalışacağız.

Birinci Hükümet programı ile İkinci Hükümet programı arasındaki bariz bir farkı kendileri şöyle işaret ettiler: “İkinci Hükümet, Parlâmentonun hak ve yetkilerine saygısını daha kesin ifadelerle söyledi” dediler.

Kendilerinin düşüncelerine hürmet ederim, ama ben, Birinci Hükümetin de başında bulunan insan olarak, o Hükümetin de Parlâmentonun yetkilerine daha az saygılı olduğunu, müsaadeleriyle kabul etmemekteyim, ilk günden itibaren, 1931 Anayasasının çizdiği sınırlar içinde, Hükümet ve Parlâmentonun kendi hak ve yetki sınırları içinde kalmaları anlayışında görev yaptım. Bugün de aynı anlayış içindeyim. Belki üslûpta, o konuda da bir değişiklik olmuştur, bunu da tabii karşılamak lâzım. Parlâmentonun hassasiyetini görüp değerlendirmişsek, gerçekçi hareket etmişiz demektir.

Partilerin bir masa etrafında birleşerek memleket sorunlarını olumlu sonuçlara bağlayabileceğinin Anayasa değişikliği ile ortaya çıkmış olduğuna işaret ettiler.

Evet, hakikaten öyle oldu. Bundan sonra da, çeşitli esaslı meselelerimizde partilerden, yine bir masa etrafında toplanarak, müşterek bir noktaya varmalarını rica edeceğiz.

Normal işliyen demokrasi düzenine geçme ihtiyakım kendileri de belirttiler. Bu hepimizin müşterek bir arzusudur. Elbirliği ile o istikamete yürümekteyiz.

Sosyal adaleti ve refahı memlekette yaygın hale getirmek, programımızın ayrıntıları içinden beliren başlıca hedeftir; bunu da gördüklerine işaret ettiler. Kendilerine bu değerli uyarmaları ve işaretleri için candan teşekkürlerimi arz ederim.

Sayın Hamdi Özer, çok dikkatle, istifade ile dinlediğim mütalâalar lütfettiler. Hükümete yardımcı olacaklarını, fakat bunun Hükümetin emrinde olmak demek mânasına gelmeyeceğini işaret ettiler, Parlâmentoya kimsenin dikte edemeyeceğini söylediler.

Bunları kendilerinin mütalâaları olarak saygı ile dinledim. Eğer, bu sözlerde bizim, Hükümetin böyle bir meyile kendini kaptırdığı gibi bir endişe varsa, bunu

kuvvetle söyleyelim ki, bizde hiçbir zaman böyle bir düşünce olmamıştır. Eğer böyle bir endişeleri varsa, bu endişelerini zihinlerinden silmelerini bilhassa rica ederim. Biz de aynen kendileri gibi düşünmekteyiz. Türkiye, demin de işaret ettiğim gibi, dünyanın bu bölgesinde iftihar edebileceğimiz bir rejim altında yaşamaktadır. Hiç kimsenin bu rejimden vazgeçmeye veya bunu feda etmeye niyeti yoktur. Çünkü, denenmiştir; bu rejimden gayri rejimlerin zararı faydasından çok olmaktadır ve o türlü rejimlere giriş kolay olmakta, ancak çıkışını kimse bulamamaktadır.

Sayın Ziya Termen, çok önemli hususlar üzerinde durdular, Devletimizin bir ekonomik imkânlar plânından mahrum olduğunu belirttiler.

Ekonomik imkânlar plânından ne kasdettiklerini bilmiyorum. Ancak, zannediyorum ki, plânlı döneme girdikten sonra Türkiye, her beş yıllık plânı yaptığı zaman, yalnız ekonomik imkânlarını değil, her türlü imkânlarını ve ihtiyaçlarını birlikte değerlendiriyor ve beş sene için belli bir plâna bağlıyor, istikametler çiziyor. Sonra, her yılki programlarla da, o beş yıllık plânın uygulanması tesbit ediliyor. Simdi İkinci Beş Yıllık Plânın son senesindeyiz. Üçüncü Beş Yıllık Plân hazırlanmaktadır. Bunun dışında, ekonomik imkânlar için ayrı bir plân fikrî enteresan bir fikir. Ben bunu plân uzmanı arkadaşlarıma nakledeceğim; Sayın Termen'in sözlerini tutanaktan aynen alıp, üzerine eğilmelerini rica edeceğim. Eğer beş yıllık plânlardan, yıllık programlardan ve bu anda da Yüce Parlâmentonun huzurunda olan bütçeden ayrı bir ekonomik imkânlar plânı yapmak usulü varsa, Türkiye'nin bundan mahrum kalmaması için elimizden gelen gayreti elbette sarf edeceğiz.

Sayın Termen, çok değerli görüşleri arasında örnekler verdiler, isimlerini söylemediler ama, ihracettikleri metalden ben adlarını koydum; Bulgaristan, Yunanistan, İsviçre...

Doğrudur. Ancak, bir nokta üzerinde daha dursalardı, tabloyu tamamlamış olurlardı. Ekonomide insan unsuru da başlı başına, diğer bütün unsurlara eşit bir unsurdur. Amerika kıtasına Avrupalılar gitmeden evvel, Amerika kıtasının altında ve üstünde yatan servetler orada duruyordu, ama Avrupa insanı oraya gittiği zaman, Amerika kıtası, bilhassa Kuzey Amerika dünyanın en çok üretim yapan bölgesi haline geldi. İsrail Filistin'e gitmeden evvel Filistin bir kum çölünden ibaretti; şimdi oradan medeniyet ve servet fışkırmaktadır.

Ben her zaman tekrar etmişimdir; dünyada ekonomide geri kalmış memleket yoktur, eğitimde geri kalmış memleket vardır. Bizim bahtsızlığımız, eğitim probleminin anahtarını isabetle seçememiş olmamızdır. Eğer biz, eğitim problemini vakitinde halledebilmiş olsa idik, doğru istikamete yöneltebilmiş olsa idik, bugün gıpta ile seyrettiğimiz o memleketlerden çok daha ileriye gitmiş olurduk. Ancak, bugün bu tabloya iyimser bazı unsurlar da ben katmak istiyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Bugün Türkiye'de belki günlük hayatımızda pek üzerinde durup, farkına varmıyoruz; yeni bir iş idarecisi, menajer sınıfı yetişmiştir. Şimdi Türk gençleri, artık bizzat kendileri yurt dışında çeşitli memleketlere gidip, pazar aramaktadırlar, iş

aramaktadırlar. Genç Türk iş adamları, mühendisleri muhtelif memleketlerde iş almaktadırlar. Genç Türk mühendisleri, iş adamları muhtelif memleketlere gidip Türkiye'nin ürettiği malları bizzat satmak için çalışmaktadırlar. Hep bilirsiniz ki, bunlar, yakın zamanlara kadar gene Türk vatandaşı olan başka unsurlar tarafından yapılabildiği kadar yapıldı. Şimdi Türk iş adamları Almanya'ya gidiyor, İsviçre'ye gidiyor, Fransa'ya gidiyor, İran'a gidiyor, Libya'ya gidiyor, Nijerya'ya gidiyor Bunları ezbere saymıyorum, biliyorum gidenleri ve yeni sahalar arıyor ve yaratıyor. Bu, şunu gösteriyor ki; Türkiye artık, bir uçağa benzetirsek yerden havalandı, kalktı; belki henüz fazla irtifa almadı, yükselmedi ama yerden tekerlekleri kesti, kaldırdı.

Eğer, eğitim reformumuzu süratle yapar, eğitimimizi daha ziyade üretici yetiştirecek hale getirirsek; ama 16 senede değil, şimdiki eğitim sistemimizde üretici olmak için 16 sene durmak lâzım, üniversiteyi bitirmek lâzım onun yarısında, sekiz senede altın bilezikle hayata atılmış gençler yetiştirdiğimiz zaman memleketimizin verimi o nispette artacaktır.

Von Braun'dan bahsettiler. Doğrudur, Amerika bütün bu tekniği ile bütün bu servetiyle, Von Braun'a mâlik olmasaydı belki feza yarışında bu kadar ilerde olmayacaktı. Bilirsiniz espriyi; "Yukarıda; Sputnikle, Amerika'nın uydusu karşılaştıkları zaman Almanca konuşmuş" derler. Çünkü, İkinci Dünya Harbi esnasında Rusların esir aldığı, yahut Ruslar tarafında kalan Alman bilim adamları, Alman teknisyenleri Sovyetlerin uçurduğu Sputniki yapmışlardı; öbür tarafta da bir başka Alman, Von Braun'u Amerikalıların uydusunu yapmıştı.

Demek ki, insan unsuru bir memleketin ilerlemesinde, yükselmesinde, uçmasında büyük, çok büyük rol oynamaktadır. Bizim de buna ihtiyacımız vardır, kendileri de buna zaten kısmen işaret ettiler.

Turizm konusunda Baade raporunu ben de okumuştum. Turizm konusunda da meselâ İspanya ile, Yunanistan ile mukayese yaptılar. Benim dediğim noktayı unutmamamız gerekmektedir; müteşebbis, atılımcı insanlara ihtiyacımız var, her şeyi Devlet yapamaz, o memleketlerde de zaten Devlet yapmamıştır.

Sayın Hüseyin Öztürk, Hükümet programındaki bir çok noktalara temas ettiler ve her birini eksik buldular; "Hükümet şunu işaret etmiş geçmiş, tafsilat vermemiştir" dediler.

Doğrudur, ama benim bildiğime göre yalnız bizim hükümetlerin programlarını değil, yabancı hükümetlerin programlarını da zaman zaman gördüğüm, okuduğum olmuştur hükümet programları böyle satırbaşlarını koyar. Eğer, o fasılların altını doldurmaya kalkacak olsak ciltlerle huzurunuzda gelmek gerekir. Onun için maalesef, bu kusurumuz oldu, ama bunu nasıl giderebileceğimizi ben kendim kestiremiyorum.

Ayrıca, demin de söylediğim gibi, bütçe Parlâmentonun huzurundadır; önümüzdeki yıl Hükümetin her bakanlığa, her daireye isabet eden sahada neler yapacağı bütçede bütün tafsilatıyla ortadadır. 1972 Plânı teksir edilmiştir, dağıtılmaktadır; belki henüz ellerine geçmemiştir. 1972 plânında da her sahada neler yapılacağı gösterilmiştir.

Sıkıyönetime de temas ettiler. Sıkıyönetim konusunda demin Sayın Ataklı'ya izahatlarda bulunurken söylediklerime ilâve edecek bir şeyim yoktur.

Bir şeye işaret ettiler; “21 genci öldürenler bulunmazken, sıkıyönetim bir profesörü mahkûm etti” dediler. 21 genci öldürenler konusunda elimdeki, yetkili merciin verdiği bilgi şudur:

Ölü adedi: 22 (12 Mart'tan evvelki olaylar esnasında) Failleri tesbit edilen ölümler: 18

Faili meçhul ölümler: 2

Mahiyeti itibariyle fâilsiz ölümler: 2.

Yok faili; (yani kendi kendine düşmüş, yahut bilmem ne olmuş) tesbit edilen sanık adedi 203, tutuklu sanıklar adedi 57, tutuklu olmıyan sanıklar adedi (yani, mahkeme tutuklamamış) 122, aranmakta olan sanıklar adedi 22.

Bu 22 kişi henüz ele geçmemiş.

Berat edenler: 2.

Yani, kanunlarımız çerçevesi içinde adalet mekanizması işlemektedir, işe el koymuştur. Henüz ele geçirilemeyen 22 sanık maalesef vardır, yani bunların arkası bırakılmış değildir.

Sayın Hüsnü Dikeçligil, gerçekten kendileri bir meslektaş olarak beni korumak mülâhazası ile enteresan görüşler ortaya koydular ve dediler ki: “Bütün mesuliyeti üzerine almasın”

Ben, bütün mesuliyeti üzerime almıyorum. Anayasa, herkesin yetkisini ve sorumluluğunu tesbit etmiştir. Anayasanın ne gerisinde ne ötesinde; ne bir yetki istiyorum ne de bir sorumluluk kabul ederim. Her birimiz Anayasanın çizdiği sınırlar içinde yetkilerimiz ve sorumluluklarımızla başbaşayız.

Ben, hiçbir zaman “Hükümeti Ordu getirdi” demedim, bunun denmesine de Hükümet çevresinde izin vermedim. Bilâkis, daima şunu tekrar ettim: Sayın Cumhurbaşkanı, Anayasanın 102'nci maddesine göre Hükümeti kurmaya beni görevlendirdi; listeyi tesbit ettim, kendilerine arz ettim, onayladılar. Programı yaptım, Meclislere geldim. Dün, Millet Meclisinde Sayın Bozbeyli'nin mütalâasına da cevap olarak söyledim; vakit geçmiş değildir, Yüce Meclis güvenoyu vermezse Hükümet gider, ama Yüce Meclis güvenoyu verdi mi, Anayasanın çizdiği sınırlar içinde, Anayasanın tarif ettiği şekilde Yüce Meclis de soruma iştirak etmiş olur.

Binaenaleyh, her şey Anayasa içinde cereyan etmektedir; hiç kimse için Anayasanın kendisine verdiği yetkilerden ve sorumluluklardan kurtulma bahanesi yoktur.

Biliyorum, Sayın Dikeçligil'in mensubu olduğu parti “klâsik koalisyon” istiyor. Bu bir arzudur, hürmetle karşılıyorum; Parlâmento, Millet Meclisi bu görüşü benimseyeceği gün o şekilde koalisyon kurulur. Geçmişte, 1961'den sonra zannediyorum o şekilde kurulmuş dört koalisyon vardır; 1965'e kadar dört koalisyon. Tesadüf, o

hükümetlerin de ömrü uzun olmamış. Dört senede, 1961'den 1965'e kadar dört senede, dört koalisyon... O koalisyonlar hakkında, o koalisyonların Başbakanlığını yapan zattan neler dinlediğimi, müsaadenizle ben burada söylemeyeceğim.

Sayın Senatör Hikmet İşmen, açıktan kendi görüşlerini, doktrinlerini söylediler, “kapitalist düzen içinde bu işler olmaz” dediler. Ben buna, şimdi burada bir doktrin tartışması ile cevap verip, Büyük Senatonun vaktini almak istemem. Biz o inançta değiliz; bizim inancımız 1981 Anayasasının koyduğu esaslara inançtır. 1961 Anayasası, Türkiye’de kapitalist düzen kalsın da yerine onun tersi olan düzen neyse o gelsin dememiştir, hiçbir yerinde, böyle bir işaret yoktur. Batı-Avrupa’da sosyalist partilerin iktidarda bulunduğu memleketlerin düzeni dahi kapitalisttir. Demin işaret ettim İngiliz, İşçi Partisi düne kadar iktidarda idi, kapitalist düzeni kaldırmayı düşünmemiştir; hattâ programında düzeltme yapmıştır, karma ekonomiyi kabul etmiştir.

Bugünkü Türkiye’de, karma ekonomi düzeni içinde kalkınma yapmaya çalışmaktadır. Kapitalist düzenin tersi olan düzende (adını ben koymak istemiyorum, yanlış bir atıfta bulunabilirim; hayır onu kasetmedim diyebilirler) neyse o düzen, kapitalist düzenin tersi olan düzen ne ise, o düzende benim bildiğime göre, şimdiki tecrübelerle bildiğime göre, bugün içinde bulunduğumuz hürriyetler, demokratik hürriyetler yoktur. O hürriyetler, hürriyet olarak da kabul edilmez. Halbuki bizim Anayasamız, tamamen o görüşün aksi bir görüşle insan haklarını ve ana hürriyetleri esas yapmış bir Anayasadır. Onun için, ben Sayın Hikmet İşmen’i tatmin edecek, memnun edecek ne bir program ortaya koyabilirdim, ne de bu küsüde şimdi vereceğim izahlarla kendilerini bir ölçüde memnun edebilirdim. Onun için bir şey söyleyemiyecğim.

“Birinci Hükümet çok başarısız olmuştur” dediler. Tabii bu, bakış açısına göre değişir. Meselâ, Birinci Hükümetin sıkıyönetim ilân ederek memlekette huzur ve asayişi temin ettiği, anarşistleri ve tedhişçileri serbestçe faaliyette bulunmaktan alıkoyduğu herkes tarafından teslim edilmektedir. Eğer bu bir başarı değilse, bunun aksi mi başarı olacaktır? Yani o anarşistler, o tedhişçiler serbestçe gene bir yabancı başkonsolosu öldürsünler, bankaları soysunlar, çocukları kaçırsınlar, fakültelerde, okullarda dinamitleri patlatsınlar, profesörlerin evlerinin kapısına dinamitler koysunlar... E, bunlar yok... Eğer bu da başarısızlıksa, bunları yaptırmamak da başarısızlıksa, o zaman ben bu başarısızlığın adının bizim lügatimizde “başarı” olduğunu müsaadeleriyle söyleyeceğim.

“Personel Kanununa el sürülmemiştir” dediler. Her halde vakitleri olup takibedememişler. Personel Kanunu hakkındaki yetki kanunu isteğimiz Büyük Millet Meclisindedir. Programımızda da işaret ettik, istirham ettik; “Parlâmentomuz bunu biran evvel çıkarsın ki, personel rejimindeki gerekli ıslahları, düzeltmeleri yapabilelim” dedik.

Sayın Tıgılı, çok yazık ki zaman kendilerine müsaade etmedi, ifade ettikleri gibi iki saat için hazırladıkları konuşmayı sadece on dakika içine sığdırmak zorunda kaldılar. Zevkle, istifade ile dinlemeye başlamıştım, ama hazırlığının daha başında

konuşmayı sona erdirmek zorunluğ u hâsıl olduğ u için, kendilerinin mütalâalarına karşı mütalâalarını söylemek imkânı benim için de hâsıl olmadı.

“Masum sağ” “aşırı sağ” “masum sol” “saldırgan sol” diye bir tasnife girişmişlerdi. Bu tasnifi tekâmül ettirip sonuca varmış olsalardı, ben de belki kendilerine katılmak fırsatını bulurdum, yahut ayrıldığımız noktalar varsa, onlara işaret ederdim.

Sayın Oral Karaosmanoğ lu’na teşekkür etmek isterim. Hükümet programını genel hatlar ve üslûp itibariyle tatminkâr bulduklarını söylediler; Anayasanın 115’inci ve 116’ncı maddelerindeki hususlara işaret ettiler.

Biz de programı 14’ncü sayfasında bu konuyu ele aldık. Hakikaten konu çok önemlidir, idarenin ıslahı genel konusu içinde, gerek mahallî idareler, gerek merkezî idareler meselesini esaslı şekilde ele alıp, işaret ettikleri yönde değ erlendireceğ iz ve her halde Sayın Karaosmanoğ lu’nun bu kürsüde bugün ileri sürdükleri mütalâalardan, kendi tecrübelerinden edindikleri mütalâalardan faydalananacağ ız.

Değ erli arkadaşlarım, Sayın senatörler; bu, biraz da uzunca süren izahatımla sizleri yordumsa affınızı istirham ederim, ama bu, bizim için, Hükümet için, Hükümet programında tam bir açıklıkla, kesinlikle söyleyemediğ imiz konular üzerinde yeni açıklamalar yapma fırsatı olmaktadır. Sizler konuşmalarınızla bize bu fırsatı verdiniz. Bu fırsatı âzami ölçüde değ erlendirmeye gayret ettim. Öne sürülen görüşler eleştiriler, teşvikler bizim için, vazifede bulunduğ umuz sürece devamlı bir ilham kaynağ ı olacaktır. Bundan sonraki çalışmalarımızda da daima desteğ imizi Parlâmentomuzda arıyacağ ımıza emin olmanızı rica eder, saygılarımı arz ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Sayın Termen buyurun efendim. *(“Hükümet programında son söz olmaz” sesleri)*

Efendim, 130’ncu maddede, Hükümet programının görüşülmesinde son söz diye bir husus yoktur. Ancak, muhterem arkadaşımızın, yanlış anlaşıldığını ifade ettikleri bir husus var. Onu tavzih babında kendilerini davet ettim.

Buyurun efendim.

ZİYA TERMEN (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar;

Sayın Başbakan, benim yaptığım konuşmanın gerçeklerine lütfedip girerlerken, bir Devletin, kendisini kurtarmaya muhtaç bir Devletin gelir imkânlarını yükselten bir Hazine gelir plânına, vergiler dışında, millî potansiyeli tahrîk ederek bir rutin kurmak suretiyle, kendini besliyen ana kaynaklara girme plânına “Böyle bir plân işitmedik” şeklinde ve “Bunu Plânlama Kuruluna soracağ ım” şeklinde bir sualle cevap vermiş bulunuyorlar. Kendilerine bu hususu çok kısa mâna içinde arz ve tavzih etmek istiyorum.

Devletimizin, Plânlama Kurulu tarafından yürütülen beşer yıllık plânı, gelirle gider arasındaki muvazeneyi Devletin ihtiyaçlarına göre ayarlayan normal plândır. Fakat bir Devletin “Ben genişliyen imkânlar karşısında hangi millî kaynakları-

mı hangi yıllar periyoduna göre ayarlamalıyım “ şeklindeki plânı ise “Millî Gelir Plânı”nı teşkil eder.

Bütün dünyada Devletler; yıllık artan nüfus, artan müessese adedi, vergi mükellef adedinin orantısında bir gelir tahminine girer iken, uzun yıllara mâtûf mânada asıl şekilde Devletin ayakta kalmasını ve müterakki tekniğin ve ilmin gereklerinde ileri bir Devlet olarak yaşayabilmenin icaplarını plânlıyan bir ekonomik görüş içindedirler ki, maksadım bu idi. Her halde ben bu konuyu kibar edalar içinde, genel mânada Sayın Başbakanıma arz ederken, kendileri bu konuda benim kasdettiğim espriyi kaçırmış bulunuyorlar. Konuşmamda, Türkiye’nin yıllık idarelerle ilgili plânlar içinde görev veren bir Plânlama Teşkilâtına sahibolduğunu ve Türk Devletin, hattâ Atatürk’ten beri “Nasıl ayakta kalacağız” سوالinin gereklerini Anadolu’nun imkânlarında plânlamamış olduğunu belirtmek istedim. Bu konuyu böylece telâkki, buyurmalarını rica ederim.

BAŞKAN — Muhterem Arkadaşlarım, İçtüzüğün 130’ncu maddesi mucibince Hükümet programı üzerinde yapılan müzakereler burada sona ermiştir.

23 Aralık 1971 Perşembe günü saat 15.00’te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 19.50

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 3 Cilt 19 Birleşim 19

Sayfa 574-576

22.12.1971 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Sabit Osman Avcı*

KÂTİPLER: *Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)*

Kenan Aral (Tunceli)

Açılma Saati: 15.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Güven oylamasının ad okumak suretiyle, açık oya sunulması hakkında bir önerge var. Esasen 1924 yılından bu yana yapılan bütün oylamalar açık oylama şeklinde olduğu için öyle uygulayacaktık.

Önergeyi takdim ediyorum:

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Anayasanın 103'ncü maddesi uyarınca İkinci Erim Hükümeti için yapılacak güven oylamasının ad okumak suretiyle yapılmasını arz ve teklif ederiz.

Hasan Korkmazcan (Denizli)

İbrahim Abak (İstanbul)

Vedat Önsal (Sakarya)

Ekrem Dikmen (Trabzon)

Hilmi Türkmen (İçel)

Cevat Önder (Erzurum)

Necati Kalaycıoğlu (Konya)

Rasim Cinisli (Erzurum)

Samet Göldoğan (Elâzığ)

Necati Çakıroğlu (Trabzon)

Sami Arslan (Denizli)

Özer Ölçmen (Konya)

Vehbi Engiz (Kocaeli)

Abdullah İzmen (Giresun)

Vehbi Sınmaz (Manisa)

BAŞKAN — Sayın Korkmazcan? Burada.

Sayın Göldoğan?

Sayın Abak? Burada.

Sayın Çakıroğlu? Burada.

Sayın Önsay? Burada.

Sayın Arslan? Burada.

Sayın Dikmen?

Sayın Ölçmen? Burada.

Sayın Türkmen? Burada.

Sayın Engiz? Burada.

Sayın Önder? Burada.

Sayın İzmen? Burada.

Sayın Kalaycıoğlu? Burada.

Sayın Sınmaz?

Sayın Cinisli? Burada.

Kâfi imza var. Esasen açık oylamayı uygulayacaktık efendim.

Açık oylama işlemine hangi seçim çevresinden başlanacağına dair kur'a çekiyorum... Sayın Ahmet Güner, Zonguldak. Oylamaya Zonguldak seçim çevresinden başlayacağız efendim.

Efendim, bir hususu tekrar edeyim. Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun Hükümet programı okunmuş, müzakereleri tamamlanmış, güvenoylaması yapılmaktadır. Başbakan Nihat Erim tarafından kurulan Hükümete güvenoyu verenler kabul, güvensizlik oyu verenler ret, çekinser oy verenler de çekinser kelimelerini duyacağımız şekilde yerlerinden ifade edeceklerdir.

Sayın Milletvekillerinden Başkanlık Divanı olarak, güven oylamasından sonra başka önemli oylamalar da olduğu için bilhassa o oylamalara da iştirak etmelerini rica ediyoruz.

Açık oylama işlemine başlıyoruz efendim.

(Zonguldak milletvekillerinden başlanarak oylama yapıldı)

BAŞKAN — Oyunu kullanmayan Sayın üye var mı? Yok.

Oylama işlemi bitmiştir.

BAŞKAN — Açık oylama sonucunu arz ediyorum. Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'ncü maddesi gereğince yapılan güvenoylaması sonucu:

Oylamaya 349 Sayın üye katılmış: 301 kabul, 45 ret, 3 çekinser oy kullanılmıştır.

Bu sonuca göre, Başbakan Nihat Erim tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu 45 ret oyuna karşılık 301 güvenoyu almıştır. Memleketimiz ve milletimiz için hayırlı olmasını dilerim.

Sayın Başbakan buyurunuz efendim. *(A.P., C.H.P., ve M.G.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Yüksek huzurunuza sunmuş olduğumuz programı görüştüğümüzden ve tartıştıktan sonra 45 ret oyuna karşı 301 güvenoyunuzla yeni Hükümeti güveninize lâyık bulduğunuzu göstermiş oluyorsunuz. Ben, Hükümet adına yürekten gelen teşekkürlerimizi arz etmeyi şu anda bir borç biliyorum.

Yüce Meclisin güvenine lâyık olarak, bu güç koşullar altında memleketimizi bir an önce olağan şartlara kavuşturmak için elimizden gelen gayretle çalışacağımızı bu yüce millet kürsüsünden bir kere daha ifade ederek hepinize arkadaşlarım ve kendi adıma saygılarımı sunarım. *(A.P., C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)*

Başbakan Nihat Erim Tarafından Teşkil Olunan Bakanlar Kurulu Hakkında Anayasanın 103'üncü Maddesi Gereğince Güven Oylamasına Verilen Oyların Sonucu

(Kabul edilmiştir)

<i>Program:</i>	16.12.1971
<i>Güvenoylaması:</i>	22.12.1971
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	349
<i>Kabul edenler:</i>	301
<i>Reddedenler:</i>	45
<i>Çekinserler:</i>	3
<i>Oya katılmayanlar:</i>	93
<i>Açık üyelikler:</i>	8

(Kabul edenler)

ADANA

Cevdet Akçalı, Fazıl Güleç, Ali Rıza Güllüoğlu, Melih Kemal Küçüktepepınar, Ali Cavit Oral, Emir H. Postacı, Kemal Satır, Ahmet Topaloğlu, Turgut Topaloğlu

ADİYAMAN

Kâmil Kırkoğlu, Ali Avni Turanlı, Yusuf Ziya Yılmaz

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Hamdi Hamamcıoğlu, Süleyman Mutlu, Ali İhsan Ulubahşi

AĞRI

Abdülkerim Bayazıt

AMASYA

Vehbi Meşhur, Kâzım Ulusoy

ANKARA

Orhan Alp, Oğuz Aygün, Hüseyin Balan, Sinan Bosna, Musa Kâzım Coşkun, İbrahim Cüceoğlu, Orhan Eren, İ. Sıtkı Hatipoğlu, A. Sakıp Hiçerimez, Mustafa Maden, Şinasi Özdenoğlu, Emin Paksüt, H. Turgut Toker, Yusuf Ziya Yağcı, Ferhat Nuri Yıldırım, Şerafettin Yıldırım, Mustafa Kemal Yılmaz, Cengizhan Yorulmaz

ANTALYA

İhsan Ataöv, Ömer Buyrukçu, Ömer Eken, Rafet Eker, Hasan Ali Gülcan

ARTVİN

Abdullah Naci Budak

AYDIN

İsmet Sezgin, Fikret Turhangil

BALIKESİR

Salih Zeki Altınbaş, İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, M. Şükrü Çavdaroglu, Kemal Erdem, Mehmet Niyazi Güner, Ahmet İhsan Kırımlı, Mehmet Nurettin Sandıkçioğlu, Osman Tan

BİLECİK

Şadi Binay, Mehmet Ergül,

BİNGÖL

Mehmet Bilgin

BİTLİS

Abidin İnan Gaydalı

BOLU

Kemal Demir, M. Şükrü Kıyıkıoğlu

BURDUR

Mehmet Özbey, Nadir Yavuzkan

BURSA

Nail Atlı, Sadrettin Çanga, Kasım Önadım, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Mustafa Çalıkıoğlu, Zekiye Gülsen, Mesut Hulki Önür, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Hazım Dağlı, Nurettin Ok, Nuri Çelik Yazıcıoğlu

ÇORUM

Cahit Angın, Yakup Çağlayan, Kemal Demirer, Abdurrahman Güler, Arslan Topçubaşı, Ali Naki Ulusoy

DENİZLİ

İlhan Açıkalın, Mehmet Emin Durul, Hüdai Oral

DİYARBAKIR

Behzat Eğilli, Abdüllâtif Ensarioğlu, Necmettin Gönenç, Sabahattin Savcı, Nafiz Yıldırım

EDİRNE

İlhami Ertem, Veli Gülkan, Cevat Sayın

ELÂZİĞ

Hayrettin Hanağası

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Hasan Çetinkaya, Sadık Perinçek, Naci Yıldırım

ERZURUM

Sabahattin Aras, Turhan Bilgin, Rıfkı Danışman, Selçuk Erverdi, Naci Gacıroğlu, Gıyasettin Karaca, Fethullah Taşkesenlioğlu

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Şevket Asbuzoğlu, B. Sıtkı Karacaşehir, Orhan Oğuz, Seyfi Öztürk, M. Şemsettin Sönmez

GAZİANTEP

Şinasi Çolakoğlu, Ali İhsan Göğüş, İ. Hüseyin İncioğlu, Erdem Ocak, Muhittin Sayın, Mehmet Lütfi Söylemez

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz, Nizamettin Erkmén, Hidayet İpek, İ. Kayhan Naipoğlu, M. Emin Turgutalp

GÜMÜŞANE

Necati Alp, Mustafa Karaman, Nurettin Özdemir, Ekrem Saatçi

HATAY

Halil Akgöl, Abdullah Cilli, Talât Köseoğlu, Hüsnü Özkan, Ali Yılmaz

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Süleyman Demirel, Yusuf Uysal

İÇEL

Mazhar Arıkan, Çetin Yılmaz

İSTANBUL

İsmail Arar, Eşref Derinçay, Hüseyin Dolun, Tekin Erer, Bahir Ersoy, Orhan Eyüboğlu, Hasan Güngör, Mustafa Fevzi Güngör, Orhan Kabibay, A. Şeref Lâç, Sezai Orkunt, M. Kâzım Özeke, Osman Özer, İlhami Sancar, Naime İkbal Tokgöz, Hasan Türkay, Necdet Uğur, Lebit Yurdoğlu

İZMİR

Şevket Adalan, Burhanettin Asutay, Şeref Bakşık, M. Hulusi Çakır, Ali Naili Erdem, Coşkun Karagözoğlu, Nihad Kürşad, Talât Orhon, Şinasi Osma, Kemal Önder

KARS

Lâtif Aküzüm, Turgut Artaç, Musa Doğan, Kemal Güven, Kemal Kaya, Veyis Koçulu, Kemal Okyay, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğan, Orhan Deniz Sabri Keskin, Mustafa Topçular, Hasan Tosyalı,

KAYSERİ

Tufan Doğan Avşargil, Turhan Feyzioğlu, Hayrettin Nakiboğlu, Vedat Âli Özkan, Enver Turgut, Mehmet Türkmenoğlu, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Beyti Arda

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy, Cevat Eroğlu, Mustafa Kemal Güneş

KOCAELİ

Sabri Yahşi

KONYA

İrfan Baran, Sezai Ergun, İhsan Kabadayı, Baha Müderrisoğlu, Orhan Okay, Tahsin Yılmaz Öztuna, Mustafa Üstündağ

KÜTAHYA

Ali Erbek, Mesut Erez, İlhan Ersoy, Kemal Kaçar

MALATYA

Hakkı Gökçe, Mustafa Kaftan, Ahmet Karaaslan

MANİSA

Veli Bakır, Süleyman Çağlar, C. Selçuk Gümüşpala, Mustafa Ok, Hilmi Okçu

MARAŞ

M. Nejat Çuhadar, Atillâ İmamoğlu, Veysi Kadioğlu, M. Zekeriya Kürşad, Mehmet Özdal

MARDİN

Esat Kemal Aybar, Seyfi Güneşan, Abdulkadir Kermooğlu, Abdurrahim Türk

MUĞLA

Muallâ Akarca, Ahmet Buldanlı, İzzet Oktay

MUŞ

Kasım Emre, Nermin Neftçi

NEVŞEHİR

Esat Kırathioğlu

NİĞDE

M. Naci Çerezci, H. Avni Kavurmacıoğlu, M Nuri Kodamanoglu, Mevlüt Ocakcıoğlu, Haydar Özalp

ORDU

Cengiz Ekinci, Memduh Ekşi, Ferda Güley, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy, Ata Topaloğlu, Orhan Vural

RİZE

Erol Akçal, Salih Zeki Köseoğlu, Sami Kumbasar

SAKARYA

Nuri Bayar, B. Turgut Boztepe, Güngör Hun, Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Mustafa Boyar, Kâmran Evliyaoğlu, Nihat Kale, İlyas Kılıç, Doğan Kitaplı, Nafiz Yavuz Kurt, Hüseyin Özalp, Bahattin Uzunoğlu, İsmet Yalçın

SİİRT

Mehmet Nebil Oktay, Selâhattin Oran, Âdil Yaşa

SİNOP

Mustafa Kaptan, Tevfik Fikret Övet

SİVAS

Enver Akova, Vahit Bozatl, Hüseyin Çınar, Ahmet Durakoğlu, Ekrem Kangal, Tevfik Koraltan, Yusuf Ziya Önder

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan, Nedim Karahalil, Orhan Öztrak

TOKAT

İsmet Hilmi Balcı, Osman Hacıbaloglu, Mehmet Kazova, Reşit Önder, Yusuf Ulusoy

TRABZON

Mehmet Arslantürk, Ahmet İhsan Birincioğlu, Selâhattin Güven, Cevat Küçük, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Kenan Aral, Hüseyin Yenipınar

URFA

Necati Aksoy, Necmettin Cevheri, Mehmet Ali Göklü, Vehbi Melik

UŞAK

Orhan Dengiz, Âdil Turan, M. Fahri Uğrasızoglu

VAN

Mehmet Emin Erdinç, Fuat Türkoğlu, Mehmet Salih Yıldız

YOZGAT

İsmet Kapısız, Celâl Ahmet Sungur, Neşet Tanrıdağ

ZONGULDAK

Fuat Ak, Ahmet Nihat Akın, Hüseyin Baytürk, Feyzi Fırat, Ahmet Güner, Cahit Karakaş, S. Tekin Müftüoğlu, Kevni Nedimoğlu

(Reddedenler)**ANKARA**

Osman Bölükbaşı

ANTALYA

Süleyman Çiloğlu

AYDIN

Yüksel Menderes, Kemal Ziya Öztürk

DENİZLİ

Sami Arslan, Hasan Korkmazcan

DİYARBAKIR

Hasan Değer

ELÂZİĞ

Samet Gldođan

ERZURUM

Rasim Cinisli, Cevat nder, Abdullah İzmen

İSPARTA

Hüsamettin Akmumcu

İÇEL

Celâl Kargılı, Hilmi Türkmen

İSTANBUL

İbrahim Abak, Mehmet Ali Aybar, Sadettin Bilgiç, Ferruh Bozbeyli, İlhan (Egemen) Darendelioğlu, Nuri Eroğan, Haydar zdemir, Turgut Topaloğlu

İZMİR

Şükrü Akkan, İhsan Gürsan, Ali Naki ner

KOCAELİ

Vehbi Engiz

KONYA

Bahri Dağdaş, Mustafa Kubilay İmer, Necati Kalayciođlu, zer lçmen, Faruk Sükan

KÜTAHYA

Mehmet Ersoy

MANİSA

Vehbi Sınmaz

MARAŞ

İbrahim ztrk

MUŞ

Nimet Ağaoğlu

ORDU

Ata Bodur

RİZE

Hasan Basri Albayrak

SAKARYA

M. Vedat nsal

SAMSUN

Talât Asal

SİİRT

Zeki Çeliker

SİVAS

Kadri Eroğan, Mustafa Timisi

TOKAT

Hüseyin Abbas

TRABZON

Necati Çakıroğlu, Ekrem Dikmen

(Çekinserler)

AĞRI

Kasım Küfrevi

KONYA

İ. Etem Kılıçoğlu

NEVŞEHİR

Hüsamettin Başer

(Oya katılmayanlar)

ADANA

M. Salâhattin Kılıç, Alpaslan Türkeş, Hüsamettin Uslu, Şevket Yılmaz

ADİYAMAN

M. Zeki Adıyaman

AFYON KARAHİSAR

Kâzım Uysal

AMASYA

Yavuz Acar, Salih Aygün

ANKARA

Kemal Ataman, Orhan Birgit, Osman Soğukpınar, Suna Tural, Aydın Yalçın

ANTALYA

Hasan Akçalışoğlu

ARTVİN

Sabit Osman Avcı (Başkan), Mustafa Rona

AYDIN

Mehmet Çelik, Nahit Menteşe, M. Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Mevlüt Yılmaz

BİNGÖL

Mehmet Sıddık Aydar

BİTLİS

Kenan Mümtaz Akışık

BOLU

Nihat Bayramoğlu, Halil İbrahim Cop, Ahmet Çakmak

BURDUR

A. Mukadder Çiloğlu

BURSA

Cemal Külâhlı, Barlas Küntay, Ertuğrul Mat, İbrahim Öktem, Mehmet Turgut

ÇANAKKALE

Kemal Bağcıoğlu

ÇANKIRI

Arif Tosyalıoğlu

ÇORUM

İhsan Tombuş

DENİZLİ

Fuat Avcı, Ali Uslu

ELÂZİĞ

Mehmet Aytuğ, Ali Rıza Septioğlu

GAZİANTEP

Mehmet Kılıç

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

M. Sait Reşa

İÇEL

Kadir Çetin, Cavit Okyayuz, Turhan Özgüner

İSTANBUL

İbrahim Elmalı, Orhan Cemal Fersoy, Rıza Kuas Akgün Silivrili, İsmail Hakkı Tekinel, Reşit Ülker, Mehmet Yardımcı

İZMİR

Mustafa Akan, Muzaffer Fazlı Arınç, Münir Daldal, Akın Özdemir, Orhan Demir Sorguç

KARS

İsmail Hakkı Alaca

KASTAMONU

Mehmet Seydibeyoğlu

KAYSERİ

M. Şevket Doğan

KIRKLARELİ

Mehmet Atagün, Feyzullah Çarıkçı, Hasan Korkut

KOCAELİ

Cevat Ademoğlu

KONYA

Necmettin Erbakan, Sadi Koçaş, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Fuat Azmioğlu

MALATYA

İsmet İnönü, İsmail Hakkı Şengüler

MANİSA

Ertuğrul Akça, Mustafa Orhan Daut, Muammer Erten, Kâmil Şahinoğlu,
Önol Şakar

MARDİN

Şevki Altındağ, Abdülkadir Özmen

MUĞLA

Adnan Akarca, Ali Döğerli

SAKARYA

Yaşar Bir

SİNOP

Hilmi Biçer, Hilmi İşgüzar

SİVAS

M. Kemal Palaoğlu

TEKİRDAĞ

M. Sabri Sözeri

TOKAT

İsmail Hakkı Birler

TRABZON

Mehmet Ali Oksal

URFA

Mehmet Aksoy, Bahri Karakeçili

VAN

Kinyas Kartal

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, Abdullah Baştürk, Turgut Nizamoğlu

ZONGULDAK

Bülent Ecevit

(Açık Üyelikler)

Bursa	1
Diyarbakır	1
Edirne	1
Elâzığ	1
Hatay	1
Kocaeli	1
Malatya	1
Nevşehir	1
Yekûn	8

Melen Hükümeti
22.05.1972-15.04.1973

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Ferit MELEN (C. S. Van Üyesi, MGP)

Devlet Bakanı

Doğan KİTAPLI (Samsun, AP)

Devlet Bakanı

İsmail Hakkı ARAR (İstanbul, CHP)

Devlet Bakanı

Zeyyat BAYKARA (TBMM dışından)

Devlet Bakanı

İlhan ÖZTRAK (TBMM dışından)

Adalet Bakanı

Hasan Fehmi ALPASLAN (C. S. Artvin Üyesi, MGP)

Milli Savunma Bakanı

Mehmet İZMEN (C. S. Kontenjan Üyesi)

İçişleri Bakanı

Ferit KUBAT (TBMM dışından)

Dışişleri Bakanı

Ümit Haluk BAYÜLKEN (TBMM dışından)

Maliye Bakanı

Ziya MÜEZZİNOĞLU (TBMM dışından, sonra Senatör)

Milli Eğitim Bakanı

Ahmet Sabahattin ÖZBEK (TBMM dışından)

Bayındırlık Bakanı

Mukadder ÖZTEKİN (C. S. Adana Üyesi, CHP)

Ticaret Bakanı

Mehmet Naim TALU (C. S. Kontenjan Üyesi)

Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Ali Mesut EREZ (Kütahya, AP)

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Kemal DEMİR (Bolu, CHP)

Gümrük ve Tekel Bakanı

Haydar ÖZALP (Niğde, AP)

Tarım Bakanı

İlyas KARAÖZ (C. S. Muğla Üyesi, AP)

Ulaştırma Bakanı

Rıfkı DANIŞMAN (Erzurum, AP)

Çalışma Bakanı

Ali Rıza UZUNER (Trabzon, CHP)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Mehmet Nuri KODAMANOĞLU (Niğde, CHP)

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Erol Yılmaz AKÇAL (Rize, AP)

İmar ve İskân Bakanı

Hayrettin Turgut TOKER (Ankara, AP)

Köyşleri Bakanı

Necmi SÖNMEZ (TBMM dışından)

Orman Bakanı

Selahattin İNAL (TBMM dışından)

Gençlik ve Spor Bakanı

Ali Adnan KARAKÜÇÜK (C. S. Maraş Üyesi, AP)

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 3 Cilt 24 Birleşim 94

Sayfa 827-839

29.05.1972 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Sabit Osman Avcı*

KÂTİPLER: Âdil Turan (Uşak)

Kenan Aral (Tunceli)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (C. Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Anayasa hükümlerine uygun olarak Hükümet Programını Yüce Meclisinize sunmak üzere huzurunuzda bulunduğum şu anda, yüksek heyetinizi şahsım ve arkadaşlarım adına içten saygılarımla selamlarım.

Hükümetimiz memleketimizin 12 Mart Muhtırasından önce içine girmiş olduğu bunalımlardan, henüz tamamen kurtulamadığı bir dönemde kurulmuş bulunmaktadır.

I'inci ve II'nci Erim Hükümetlerinin büyük çabalarına rağmen 12 Mart Muhtırasının verilmesini gerektiren sebepler tamamen ortadan kalkmamıştır. Bu durum güveninizi almak için huzuruza gelen Hükümetin içinde bulunduğumuz şartların sonucu olarak tutum ve icraatında partiler üstü bir anlayışla hareket edecek bir yapıda olmasını gerektirmiş ve Hükümet bu gereklere uygun olarak kurulmuştur.

Hükümetin Büyük Meclisin güvenine layık olduğu sürece işbaşında kalması Anayasanın ve demokratik rejimin en tabii bir sonucudur. Bizim tek dayanağımız milletin yegâne ve hakiki temsilcileri olan sizlersiniz.

Muhterem Arkadaşlarım,

Olağanüstü şartlar içinde kurulmuş ve arz ettiğim gibi görevi güveninizi sürdürebildiği takdirde ancak önümüzdeki seçim zamanına kadar devam edecek olan Hükümetimizin programının, normal bir seçim dönemi için iktidara gelmiş olan Hükümetlerin programlarından farklı olacağı tabiidir. Bu özel durum gözönünde tutularak, huzuruza getirmiş olduğumuz bu programda devletin bütün faaliyet alanını kapsayan işler yerine, belli bir sürede öncelikle gerçekleştirilmesi gereken konuların ele alınmaları ile yetinmiş bulunuyoruz. Bunlar arasında, özellikle memleketi içinde bulunduğu bunalımlardan kurtaracak ve huzur ve sükûna kavuşturacak tedbirler bulunacaktır. Bununla beraber devlet hayatının devamlılığının do-

ğal bir sonucu olarak, programda yer alsın veya almasın Hükümetin görev alanına giren, diğer bütün işlerin yürütüleceği yürürlükteki kanunların kalkınma plan ve programlarının verdikleri görevlerin, herhangi bir aksamaya meydan verilmeden, dinamik bir surette yerine getirileceği de tabiidir.

Muhterem Arkadaşlarım,

Parlamentar demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işler hale getirilmesi hepimizin temel görevlerimizdendir.

Türkiye, demokratik rejimi seçmekle rejim tartışmalarını çoktan geride bırakmıştır. Bunun içindir ki millî lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayanan hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek şaşmaz amacımız olacaktır.

Ancak demokratik rejimin güçlenmesi ve tam olarak işleyebilmesi için elbirliği ile yapmamız gereken birçok işler olduğunu da cesaretle ortaya koymamız gerektiğine inanıyoruz.

Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır. Bu sebeple önümüzdeki seçimlerin Anayasanın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere selamete varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri sayıyoruz. *(Alkışlar)*

Seçimlere selamete ulaşabilmemiz için, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması ve yurttaki huzur ve asayişin tam olarak tesisi gerekmektedir. Hükümetimiz her türlü anarşik olayları ortadan kaldırmaya kesin karardır. Anarşinin tamamen ortadan kalkması ise bunun yeniden doğmasını önleyecek çok yönlü tedbirlere bağlı bulunmaktadır.

Hükümetimizin bu dönemde yıkıcı faaliyetlere ve özellikle komünizme aşırı sağ ve bölücülüğe karşı mücadeleyi tesirli hale getirecektir. Seçimlere selamete ulaşabilmemizin diğer önemli şartı da iktisadi sosyal ve kültürel gelişmemizi hızlandıracak reformların süratle gerçekleştirilmesidir. Bunların başında adalet idare, eğitim ve tarım, vergi ve maliye, maden ve petrol reformları gelmektedir.

Görev süremiz içinde üzerinde önemle duracağımız hususlardan birisi de Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını süratle hazırlayarak T.B.M.M. ne sunmak ve gecikmeden uygulamaya koymak üzere gerekli tedbirleri almaktır. Buna paralel olarak iktisadi hayata canlılık, yatırımları hızlandırmak, işsizliği azaltmak üzere gerekli tedbirler de alınacaktır.

Seçimlerden önce başta ön seçim olmak üzere seçim mevzuatımızda düzeltmeler yapılmasını da zorunlu görmekteyiz. Bu düzeltmeler millet iradesinin Meclislere daha adil bir şekilde aksetmesini sağlamalı ve seçim mevzuatımızdaki bilinen kusurları gidermelidir.

Muhterem Arkadaşlar,

Türkiye’de anarşiyi yok etmek ve yeniden doğmasını önlemek için çok yönlü tedbirlere ihtiyaç olduğuna biraz önce işaret etmiş idim. Bu tedbirlerin başında

şüphesiz Devlet güvenlik kuvvetlerini güçlendirmek, eğitimlerini tamamlamak gelmektedir. Ayrıca hukuki ve idari tedbirlere de ihtiyaç vardır.

Sayın Üyeler,

Komünizm ve her türlü bölücü ve aşırı faaliyetler öncelikle üzerinde duracağımız konular olacaktır.

Türkiye'yi içinden yıkmak parçalamak demokratik rejimi ortadan kaldırmak isteyenler ve bu amaçla silahlı saldırılara girişmiş olanlara karşı bir süreden beri kahraman ordumuzun sıkıyönetiminin ve güvenlik kuvvetlerimizin açtığı mücadele çok başarılı olmuş ve suçluların büyük bir kısmı yakalanarak adalete teslim edilmiştir. Geri kalan kanun kaçakları da sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Amaçları Türkiye'yi karanlık bir zulüm rejimine götürmek olan bu unsurların ve bunların görünen veya görünmeyen yardımcılarının, fırsat buldukça meşum emellerini gerçekleştirmek üzere çeşitli yollardan faaliyetlerine devam edeceklerinden şüphe edilmemelidir. Komünizm afetinden milletimizi ve yurdumuzu korumak için güvenlik tedbirleri yanında başka tedbirlere de ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

Yıkıcı ve bölücü unsurların yuvalanmayı başardıkları kurum ve kuruluşları bunların zararlı faaliyetlerinden kurtarmak lazımdır.

Gençlerimizin körpe dimağlarını tek taraflı propagandanın zararlı etkilerinden kurtarmak lazımdır.

Yurt dışındaki fedakâr ve vatansever işçilerimizi yıkıcı akımların tasallutundan korumamız lazımdır.

Bu hususta devlete ve hükümetlere önemli görevler düştüğüne inanıyoruz. Hükümetimiz bu görevi yerine getirmek üzere devletin bütün gücünü kullanacaktır.

Hükümetimiz anarşinin kanunsuz eylemlerin komünizmin ve her türlü bölücü faaliyetlerin ortadan kaldırılması için iktidarı ve yetkisi içinde olan bütün idari ve kanuni tedbirleri almakla beraber yeni yetki ve müeyyidelere ihtiyaç gördüğü takdirde veya bunlar bir Anayasa değişikliğini zorunlu kıldığı hallerde durumu Yüce Meclisin takdirine sunacaktır. Bu arada özellikle sözü geçen kanunsuz hallerin Sıkıyönetimin nihayete ermesinden sonra da süratle ve etkili bir şekilde kovuşturulmasını ve cezalandırılmasını mümkün kılacak yargı tedbirleri araştırılacaktır.

Reformlar:

Sayın Üyeler,

Türkiye'nin karşısında bulunduğu sorunlar savsaklanacak hafife alınacak sorunlar değildir. Türk Milletinin dinamizmini yurdumuzun insan gücünü ve doğal kaynaklarını müspet ilmin ve akılcılığın ışığı altında planlı kalkınma ve reformlarla belirli bir hedefe doğru hemen yöneltmek zorundayız. Bunun için Hükümetimiz bir icraat hükümeti bir Atatürkçü Atılım Hükümeti olacaktır.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi gerçekleştireceğimiz iktisadi sosyal kültürel reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacağız. Bu reformların ilmi esaslara ve memle-

ket gerçeklerine uygun olmasına ve doktrinci sapmalardan uzak kalmasına özellikle dikkat edeceğiz.

Hukuk ve Adalet Reformu:

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Hukuk ve adalet alanında başlamış bulunan reform çalışmalarına büyük bir önem vereceğiz.

Ceza ve Hukuk davalarının sürat ve isabetle sonuçlandırılmasında önemli bir yer alan Hukuk ve Ceza Yargılama Usulü Kanunlarında değişiklikleri öngören tasarılarla, Anayasa değişikliği doğrultusunda Yüksek Hakimler Kurulunun yeniden teşkilatlandırılmasını, Yüksek Savcılar Kurulunun kurulmasını ve özellikle Yüksek Hakimler Kurulu tarafından mahkemeler üzerinde yapılan idari denetimin, etkili bir hale gelmesini sağlayacak tasarılar ve Yargıtay Teşkilat Kanunu Tasarısının kanunlaşması ile Hukuk ve Adalet Reformlarının büyük ölçüde gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır.

Kamu düzenini yakından ilgilendiren suç ve suçluluk hareketleri dikkatle izlenecek bilhassa suçluluğun azalması, sonucunu yaratacak istikamette etkili önleyici ve değişen toplum şartlarına uygun bir ceza politikası takip olunacaktır.

Değişen toplum ihtiyaçları karşısında Türk Ceza Kanunu ile Medeni Kanun üzerinde yapılmakta olan çalışmalar hızlandırılacaktır.

Adalet hizmetlerinin yerinde ve zamanında görülebilmesi için gerekli ana kanunlarla, diğer kuruluş kanun tasarıları ele alınacak, Anayasa değişikliği istikametine yeniden düzenlenecek olan Basın Kanunu basın kuruluşlarının da görüşleri alınarak hazırlanacak ve bütün bunlar ise program dâhilinde Yüce Meclise intikal ettirilecektir.

Adalet cihazına karşı duyulan güveni daha da yükseltecek her türlü tedbir alınacaktır.

Devlet İdaresinde Reform:

Sayın Üyeler,

Ulusal kalkınmanın ekonomik ve sosyal hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için planların hazırlanmasında ve uygulanmasında en önemli araç olan devlet idaresinin kendisinden beklenenleri yapacak duruma getirilmesini zorunlu görmekteyiz. Bu nedenle idari reforma büyük bir önem vermekteyiz.

İdari reformun bir bakıma da idarenin kendisine düşen bir iş olduğu kanısındayız. Bu itibarla, idari reform çabalarımızın hedefi, idarenin modernleştirilmesi, yani kendi kendisini sürekli ve sistemli bir biçimde geliştirebilecek bir düzene kavuşturulması ve böyle bir düzen içinde daha süratli ve etkili bir biçimde iş görmesinin sağlanması olacaktır. Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için merkezi düzeyde de etkili bir yol gösterme, destek gözetim ve denetim sağlanacaktır.

En büyük idareciden en mütevazı memura kadar tüm kamu yönetimi görevlilerinin süratli, etkin, ekonomik ve kaliteli bir hizmet yarışına katılmasını sağlamak için yoğun bir idari reform çalışmasına girmek kararındayız.

İdari reform çalışmalarının başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynaması mümkün olan denetim sisteminin geliştirilmesi için gereken tedbirler alınacaktır.

Sayın Arkadaşlar,

Açık yürekle ifade ediyorum ki, bugünkü Devlet idaremizin işleyişi vatandaş memnun edecek bir düzen içinde değildir. Memur yetiştirme usullerimiz yetersizdir. Devlet idaresinin çeşitli kollarında zaman kaybına ve israfa yol açan tedahüller vardır. Denetleme ve teftiş mekanizması etkisizdir. Şikâyetler takipsiz kalmaktadır. Devlet teşkilatı içinde disiplin kurulmasına ihtiyaç vardır.

İdare reformun gerçekleştirilmesi şüphesiz ki zamana ihtiyaç gösteren bir çalışmadır. Hâlbuki arz ettiğim şikâyetleri daha kısa sürede ortadan kaldıracak bazı tedbirler bulunabileceğini mümkün görmekteyiz.

Herhalde bütün memurların ve kamu kesiminde çalışan herkesin kanunlara ve vatandaşlara saygılı, adil, tarafsız, işlerine hâkim bir tutum içinde görev yapmaları şikâyetleri büyük ölçüde azaltacaktır.

Devlet Memurları Kanununun bünyesinden doğan aksaklıkların Yüce Meclislerce kabul edilmiş bulunan Yetki Kanunu çerçevesinde giderilmesine çalışılacak ve aynı kanunda öngörülmüş bulunan tüzük ve yönetmeliklerin düzenlenmesine ilişkin çalışmalar sonuçlandırılacaktır. Böylece Personel Kanununun bazı hükümlerinin uygulanmasından doğan haksızlıklar giderilmiş olacaktır.

Üniversite öğretim üyesi ve yardımcılarının özlük haklarını düzenleyen Üniversite Personel Kanunu Tasarısı da en kısa zamanda Yüce Meclislere sunulacaktır.

Öte yandan Anayasamızda ifadesini bulan karma ekonomi kuralları içerisinde, Kamu İktisadi Teşekküllerinin ekonomimize daha fazla katkıda bulunabilecek şekilde ve özellikle karlılık, verimlilik ve modern işletmecilik ilkelerine göre yönetilen kuruluşlar halinde düzenlenmeleri için başlatılmış olan çalışmaların belli bir koordinasyon düzeni içinde sonuçlandırılmasına çalışılacaktır.

Toprak ve Tarım Reformu:

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Bir taraftan sosyal adalet ilkeleri, diğer taraftan da verimlilik esasları gözönünde tutularak hazırlanmış bulunan Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Tasarısı Yüce Meclise sunulmuş bulunmaktadır. Yurt gerçekleri gözönünde tutularak hazırlanmış olan tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisindeki görüşmeler sonunda en iyi bir şekilde kanunlaşacağından eminiz. Bu nedenle, tasarı kanunlaştığı zaman süratle uygulamaya geçilmek için gerekli hazırlıklara şimdiden başlamış bulunuyoruz.

Topraksız veya az topraklı çiftçilerin, kendilerine dağıtılacak arazileri verimli tarım işletmeleri olarak işleyebilmeleri için gerekli bütün tedbirleri alacağız. Bu

amaçla çiftçi vatandaşlarımızın kooperatifler kurmalarını sağlayıcı tedbirler süratle gerçekleştirilecektir.

Tarım sektöründe, krediden işletmeye, işletmeden yetiştirilen ürünlerin satışına kadar bütün faaliyetlerin mümkün olduğu ölçüde kooperatifler tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğine inanmaktayız. Böylece hem üreticiler emeklerinin gerçek karşılığını alabilecekler, hem de tüketiciler daha ucuz ve daha kaliteli mal satın alabilmek olanağına kavuşacaklardır. Kooperatiflerin özel sektörün en güçlü kesimlerinden biri haline gelmesine demokratik düzenin selameti yönünden de büyük önem vermekteyiz.

Sihhatli bir toprak reformunun zorunlu unsuru olan tapulama ve kadastro çalışmalarının hızla sonuçlandırılabilmesi için müstakil tapulama ve kadastro mahkemelerinin hem sayıları artırılacak hem de bu mahkemeler ve ihtisas mahkemesi olarak reform uygulamasından doğacak anlaşmazlıkları çözmekle görevlendirilecektir.

Müstakil tapulama ve kadastro mahkemelerinin adedi 64'ten derhal 85'e çıkarılacak ve bu yeni mahkemeler özellikle reform uygulamasından doğacak anlaşmazlıkları çözmekle görevlendirilecektir.

Vergi ve Maliye Reformu:

Değerli Üyeler,

Milletimizin maddi alanda özlemini çektiği refaha süratle ulaştırılması manevi alanda muhtaç bulunduğu huzurun devamlı olarak sağlanması bakımından hızlı ve dengeli bir kalkınmanın gerçekleştirilmesini vazgeçilmez bir şart olarak görüyoruz.

Bu anlayış içerisinde mali alanda gerekli olan reform ve düzenleme tedbirlerinden uzun vadeli olanlarını hazırlanmakta olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı içinde bir bütün halinde yüksek Meclislerimize arz edeceğiz.

Şimdiden gerçekleştirilmesi gereken ve bir kısmı bundan önceki hükümetler tarafından Meclislerimize sunulmuş olan tasarılarla tarafımızdan sunulacak reform niteliğindeki tasarıların bir an önce kanunlaşmasını zorunlu görüyoruz.

Kalkınma planlarında öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi için Devlet gelirlerini artırmaya çalışırken yürürlükteki kanunlarda yapılması zorunlu değişiklik ve düzeltmeler dışında vergi sistemimiz içerisinde etkili bir kontrol düzeni kurmak suretiyle vergi kayıplarının önlenmesine ve vergi randımanının artırılmasına dönük tedbirlere öncelik tanınacaktır. Bunun yanında vergi yönetiminin ve mali yargı sisteminin ıslahı üzerinde de önemle durmayı ve vergi uygulamasına verimli olduğu kadar vatandaşa yardımcı ve huzur verici bir hüviyet vermeyi lüzumlu görüyoruz.

Kaynaklarımızı artırmaya çalışırken Devlet harcamalarını disiplin altına alacak israfı önleyecek ve kaynaklarımızın daha verimli ve etkili bir tarzda kullanılabilmesine olanak sağlayacak program - bütçe sisteminin uygulanmasına önümüzdeki mali yıldan itibaren başlamak karındayız.

Bunun yanında bankacılık ve sigorta sistemleriyle sermaye piyasası sorunları bir bütün halinde ele alınarak bu alanlarda gerekli görülen düzenleme tedbirleri yürürlüğe konulacaktır.

Petrol ve Maden Reformu:

Değerli Üyeler,

Petrol Kanununun uygulamada milli menfaatlere aykırı düşen hükümleri süratle değiştirilecek ihtiyacımız olan petrolün yurt içinde sağlanması temel hedef teşkil edecektir. Akaryakıt ana depolarının Devletimizin her türlü ihtiyacını emniyetle karşılayabilecek durum ve kuruluşa kavuşması sağlanacaktır.

Petrolün aranması, üretimi ve dağıtımı ile görevli kamu kuruluşlarının ahenkli bir bütün haline getirilmesine çalışılacaktır.

Halkımızın ısınması için gerekli yakıtın zamanında yeterli oranda ve uygun fiyatla karşılanması için kısa ve uzun vadeli tedbirler alınacaktır. Bu amaçla görevli kamu kuruluşumuzun üretiminin artırılması ve bütün yurt sathına yayılabilmesi için çalışmalar yapılacak dağıtım düzenlenecektir. Bu maksatla Yüce Meclise sevk edilen tasarıda da öngörüldüğü gibi yurt ekonomisine uygun biçimde işletilmeyen bazı linyit yataklarının kamu kuruluşları eliyle işletilmesi sağlanacaktır.

Yeraltı kaynaklarımızın milli ihtiyaç ve menfaatlerimize uygun ilkeler doğrultusunda değerlendirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan yeni Maden Kanunu Tasarısı Yüce Meclise sunulmuştur. Boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda milli menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi bu tasarının kanunlaşmasından beklediğimiz başlıca amaçlardan birisidir.

Ayrıca bu tasarı ile maden arama işlerimizin yeniden düzenlenmesi maden işleriyle görevli kuruluşumuzun bu işleri etkili bir şekilde kontrol edecek duruma getirilmesi maden ihracatının devlet ve kamu kuruluşlarınca denetlenmesi ve ihracatın ham cevher yerine tam ve yarı işlenmiş ürünler halinde olmasına gayret edilmesi ve rezervlerimizin tahribinin önlenmesi gibi ilkeler öngörülmüştür.

Yurdumuzun enerji ve doğal kaynaklarının değerlendirilmesinde milli ihtiyaç ve menfaatlerimize uygun bir politika izlenecektir. Bu amaçla enerji konusu öncelikle milli kaynaklara dayandırılacak uzun vadeli ve tutarlı bir planla yönetilecektir.

Enerji yatırımları halkımızın ve endüstrimizin taleplerini gecikmesiz karşılayabilecek düzeye ulaştırılacaktır.

Eğitim Reformu:

Saygı Değer Üyeler,

Eğitim sistemimiz Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması için gerekli insan gücü ihtiyacını devamlı olarak sağlayacak rasyonel bir çalışma düzenine ve çağımızın gereklerine uygun bir bünyeye kavuşturulacaktır.

Hazırlanacak olan Milli Eğitim Kanunu tasarısında okul öncesinden başlayıp ilk, orta ve yüksek öğretim kurumları ile yurdumuzun ekonomik kalkınmasına bü-

yük ölçüde katkıda bulunan teknik okullar bir bütünlük içinde ve çağımızın modern eğitim sistemleri açısından ele alınacak, Türk eğitimi yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturulacaktır.

Bu tasarı ile aynı zamanda Cumhuriyet Hükümetlerinin bugüne kadar çıkarılmış eğitimle ilgili dağınık bütün kanunlar da bir araya getirilmiş ve Türk eğitim felsefesi Türk toplumunun yapısına çağımızın ileri bilim ve teknoloji gereklerine ve Atatürk milliyetçiliği ilkeleri üzerine oturtulmuş olacaktır.

Bugün ilkokulları bitiren çocuklarımızın büyük bir çoğunluğu üst okullara devam etmek veya bir meslek sahibi olmak imkânlarından yoksun bulunmaktadır. İnsanları ve toplumu tedirgin eden ve hayatta güçsüz bırakan bu büyük soruna çözüm yolu getirmek için öğrencilere bilgi ve kabiliyetleri istikâmetinde bir öğretim vermek, bu suretle onların ya üst okullara gitmelerini ya da çalışma hayatına atılmalarını sağlamak için ilkokulların sekiz yıla çıkarılması çalışmalarına devam edilecek ve bu okulların yurt ölçüsünde yayılmasına çalışılacaktır.

Bütün öğretim kademelerinde uygulanacak programlar, Atatürk ilkelerine laik ve sosyal devlet esaslarına, hür, demokratik düzene yürekten inanmış milli bir ruh ve heyecan taşıyan vatandaşlar yetiştirilecek şekilde değiştirilecektir. Bu amaca varmak için işe her derecedeki okullara öğretmen yetiştiren kurumlardan başlamak zorunluluğuna inanıyoruz.

Atatürk ilkelerini bilimsel açıdan incelemek, bu alanda gerekli araştırma ve yayın yapmak üzere kurulması öngörülen Atatürk Akademisi Kanun Tasarısının süratle kanunlaşmasına çalışılacaktır.

Anayasanın 120'nci ve 129'uncu maddeleri ışığında yeniden ele alınan ve üniversitelerde yakın bir işbirliği içinde hazırlanarak yüce meclislere sunulan Üniversiteler Kanunu Tasarısı halen Millet Meclisi Milli Eğitim Komisyonundadır. Milli varlığımızın temeli olan gençliğe, milli birlik ve beraberlik içinde kalkınma planları hedeflerine uygun yüksek öğretim imkânları sağlanması için yüksek öğretim sisteminin geliştirilmesi gayretlerine önemle devam edilecektir.

Muhterem Arkadaşlar,

Bir kitle haberleşme aracı olduğu kadar bir eğitim aracı olarak da kullanılan ve milli ve kültürel bütünlüğümüzün korunmasında büyük yeri olan radyo ve televizyonun bütün yurt sathına yayılması için girişilen çabalara aralıksız devam olunacaktır. Radyo ve Televizyon programlarının milli duyguları koruyucu yüceltici ve öğretici olmasına titizlikle özen gösterilecektir.

İktisadi Politikamızın Temel İlkeleri:

Değerli Arkadaşlarım,

İktisadi politikamızın temel ilkelerini şöyle özetleyebiliriz:

Anayasamızın iktisadi faaliyetlerin yürütülmesi bakımından çizdiği ana çerçeveye göre, karma ekonomi düzeni içinde, Türkiye'mizin ekonomik kalkınmasında, devlet kesimine olduğu kadar özel teşebbüse de önemli görevler düştüğüne inanı-

yoruz. Bu inançlardır ki özel teşebbüsün yaratıcı gücünden, ekonomimizi faydalandırmak için onun kalkınma planı hedeflerine uygun olarak güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirler almayı, önemle göz önünde tutacağız.

Ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmamızın hür düzen ve sosyal adalet ilkeleri içinde istikrarlı, hızlı, dengeli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi politikasına devam edeceğiz.

Türkiye'mizin yeterli hızla kalkınması tarım ve sanayi alanında hamleler yapılması, yeni iş sahaları açılması için yatırımları daha da hızlandırmaya gayret edeceğiz.

Yurdumuzun çeşitli bölgeleri arasında ekonomik sosyal ve kültürel yönlerden mevcut olan gelişme dengesizliklerini gidermek amacıyla ele alınmış tedbirler daha etkili hale getirilecektir.

Değerli Arkadaşlarım, şimdi de bakanlıklar sahasına giren konulara temas edeceğim.

Sayın Üyeler,

Kalkınma çabalarımızı ekonomik istikrar içerisinde yürütmek kararında olduğumuzu bir kere daha belirtmek isterim. Bu amaçla bütçe, para-kredi ve ödemeler dengesi politikaları ahenkli esnek ve etkin bir biçimde uygulanacaktır.

Ayrıca yurt dışında çalışan işçilerimizin yabancı memleketlerdeki tasarruflarının ve yatırım eğilimlerinin kalkınma çabamıza katkıda bulunabilecek alanlara ve kendilerine kısa sürede yarar sağlayabilecek şekilde teşebbüslere yönelmesini teşvik edecek bir sistemi geliştirmeye kararlıyız.

İhracatımızın plan hedeflerine uygun olarak gelişmesi ve bu yoldan döviz gelirimizin artırılması için, karma ekonomik ilkeleri dahilinde özel sektörün de yaratıcı gücünden faydalanarak dinamik bir ihracat politikası uygulanacaktır. Geleneksel ihraç ürünlerimizin ihracatını artırıcı tedbirler alınırken bunlara yenilerinin de katılmasına gayret sarf edilecektir. İhracat potansiyeli arz eden maddelerin üretimi teşvik edilecek yeni piyasalarda mallarımızın tanıtılmasına önem verilecektir. İhracatımız içinde önemli ve miktarı her yıl büyük artışlar gösteren sanayi ürünlerinin daha fazla yer alması için etkin ve tutarlı teşvik tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

Memleket bünyesine ve gerçeklerine uygun bir ihracat, kredi ve sigorta sistemi kurulacaktır.

Müstahsilin emeğinin değerlendirilmesi için destekleme alımları politikasına devam olunacaktır.

Çok tarafı tediyeyle ve serbest döviz esasına dayalı bir dış ticaret politikası izlenecektir.

Ülkemizin hızla sanayileşmesine imkân verilecek bir ithalat politikası izlenecek ve gerek sanayiye gerekse genellikle piyasanın ihtiyacı olan yatırım malları ile ham ve yardımcı maddelerin ve diğer malların yeter bollukta sağlanmasına önem verilecektir.

Ülkemizin menfaatlerine kalkınma plan ve programlarımıza uygun genel ekonomik ve teknolojik durumumuzu geliştirici ihracatı artırıcı ithalatı azaltıcı nitelikteki yabancı sermaye yatırımları teşvik edilecektir.

Hayat pahalılığı ve suni fiyat artışları ve haksız kazanç sağlayanlarla iktisadi ve hukuki tedbirler alınarak mücadele edilecektir. Vatandaşlarımızın istikrarlı bir fiyat politikası içinde suni fiyat artışlarına karşı korumayı en başta gelen görevlerimizden biri saymaktayız.

Memleket ekonomisinde önemli yeri olan esnaf ve küçük sanatkârlarımızın kredi imkânlarının daha müsait bir seviyeye çıkarılmasına çalışılacaktır.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Sanayileşme:

Şimdi izninizle sanayileşmemize dair görüş, düşünce ve tedbirlerimizi özetlemek istiyorum.

Sanayileşmemizde benimseyeceğimiz prensip içe değil dışa dönük olmaktadır. Uluslararası şartlara uygun rekabet gücüne sahip sıhhatli bir sanayileşmeyi gerçekleştirmek zorundayız. Bu bakımdan mevcut veya yeniden kurulacak sanayimizin uluslararası ve özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu şartlarına intibakını kolaylaştıracak tedbirleri alacağız.

Sanayileşmenin her şeyden önce bir bilim ve eğitim sorunu olduğu şüphesizdir. Bu itibarla sanayileşmeyi sadece endüstriler kurmak ve onları işletmek şeklinde değil Türk Ulusunun bilincine yerleşecek bir yapısal değişme olarak görmek ve yürütmek azmindeyiz.

Sınai kalkınma eğitilmiş insan gücü kadar maddi kaynakları da gerektirmektedir. Halkımızın gönüllü tasarruflarını da sınai kalkınmamız için uygun politikalarla seferber etmek en önemli hedefimizdir. Bu amaçla bankalar sistemini sanayimize daha fazla yakınlatacak tedbirleri öngörmekteyiz. Halka açık anonim ortaklıklar ve uzun vadeli sermaye piyasası sorunlarının kesin bir sonuca ulaştırılması konusunu önemle ele alacağız.

Kalkınma plan ve programlarına uygun yatırımların hızlandırılması ile mal ve hizmet ihracını geliştirecek Teşvik Tedbirleri Kanunu Tasarısını süratle Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak kararındayız. Getireceğimiz tasarı yurdumuzda şimdiye kadar bilinen teşvik tedbirlerine ilaveten yeni ve etkili diğer tedbirleri de kapsayacaktır. Sanayileşmemizin bu Kanunla daha büyük bir hız kazanacağına inanmaktayız.

Standartlarla ilgili olarak kalite kontrolünü cezalandırıcı olmaktan çok yapıcı öğretici bir ruhla ele almaya çalışacağız.

Muhterem Arkadaşlar;

Çağımızın en önemli konuları arasında yer alan teknoloji probleminde değinmek isterim.

Kalkınma yolundaki az gelişmiş ülkeler daha ileri teknolojilerden istifade etmek durumundadırlar. Teknoloji transferi yerine makine ekipman ithal eden milletlerin sanayileşme çabaları ister istemez ithal ettikleri makine ve ekipmanın ömrü ile kısıtlı olacaktır. Bu bakımdan teknoloji transferiyle birlikte ileri teknolojilerin yurt içinde üretilmesine, önem verilmesine bu alandaki milletlerarası çalışmaları izlemenin lüzumuna inanıyoruz.

Sayın Başkan Sayın Üyeler,

Milletlerarası sanayi ve ticaret alanında günden güne artan ve daha da artması beklenen ilişki ve gelişmeler özellikle Ortak Pazarla Gümrük Birliği münasebetimizin başladığı bu dönemde ortaya çıkan konular turizm hareketleri işçi akımları gümrük mevzuatında yeni ihtiyaçlara cevap verecek hükümler getirilmesini işlemlerde kolaylık ferahlık ve esneklik sağlanmasını gerektirdiğinden bu konu ile ilgili her türlü tedbirlerin alınmasına gayret edilecektir.

Son yıllarda büyük bir problem olarak karşımıza çıkan kaçakçılığın önlenmesi için kısa ve uzun vadeli bütün tedbirlerin süratle alınmasına çalışılacaktır.

Tekel mamullerimizin gereği gibi değerlendirilmesi ve bunlara önemli bir döviz kaynağı niteliği kazandırılması için ihracata dönük çalışmalara önem ve hız verilecektir.

Bayındırlık, Ulaştırma, İmar, İskân ve Turizm Çalışmaları:

Sayın Üyeler,

Devlet yapılarının lüks ve israftan uzak hizmetin en iyi görülmesini sağlayacak şekilde projelendirilmesi ve mahalli şartlara en uygun ve sağlam şekilde inşası üzerinde önemle durulacaktır.

Buna paralel olarak inşaat mevsiminin kısa olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, inşaatın soğuk havalarda da devamını ve bu suretle inşaat mevsiminin uzatılmasını sağlayacak teknik tedbirler üzerinde çalışıyoruz.

Boğaz Köprüsünün kullanım esaslarını tespit edecek olan Kanun Tasarısı en kısa süre içinde Yüce Meclise sunulacaktır.

Sanayileşmenin ve nüfus artışının kaçınılmaz sonucu olarak meydana gelen hızlı şehirleşme hareketi kontrol altında tutularak buralara lüzumlu altyapı, konut, sağlık ve sosyal hizmet ihtiyaçları bir bütün olarak ele alınacak gelişmelere bilim ve memleket gerçeklerine uygun bir yön verilecektir.

Bütün gelişmiş ülkelerde de büyük bir sorun haline gelmiş bulunan çevre sağlığına itina gösterilecektir.

Az gelirli vatandaşlarımızın mesken edinme çabalarına yön verici ve destekleyici katkıda bulunulacak gecekondular bölgelerinde yaşayan yurttaşların medeni ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler geliştirilecektir.

Demiryollarımızda iktisadi ve teknik ömrünü doldurmuş buharlı lokomotifler ile yapılan işletmeden modern dizelli ve elektrikli işletmeye geçiş devam oluncaktır.

Bu amaçla Devlet Demiryolları Fabrikalarının verimlerinin arttırılması, dizel lokomotifli yolcu ve yük vagonu yapılması konularına önem verilecektir.

Deniz Ticaret Filomuzun, memleketimizin ithalat ve ihracatının daha büyük bir kısmını taşıyabilecek şekilde güçlendirilmesine ve bu nedenle gemi endüstrimizin geliştirilmesi için yeni tersanelerin kurulmasına önem verilecektir.

Telefon ve santral yapımı kapasitemizin artırılması ve bu suretle halkımızın ihtiyacının süratle karşılanması için mevcut fabrika genişletilecektir.

Hava meydanları ile Hava Ulaştırma Filomuzun artan ihtiyaçlara göre geliştirilmesi çalışmalarına devam olunacaktır.

Karayolu taşımacılığını düzenlemek, can, mal ve ekonomik kayıpları önlemek amacıyla hazırlanacak bir kanun tasarısı Yüce Meclislere sunulacaktır.

Turizm sektörünü, gerek ödemeler dengesine olan katkısı, gerekse yarattığı istihdam hacmi bakımından ekonomimizin önemli sektörlerinden biri olarak kabul ediyoruz.

Bu nedenle sektörün geliştirilmesi için gerekli teşvik tedbirlerinin süratle alınması, finansman ve işletmecilik sorunlarının halli, deniz ve göl kıyılarının planlı bir turizm politikasının takibine imkân sağlayacak tarzda ve toplum yararına uygun olarak kullanılması Hükümetimizin turizm sahasındaki ana politikasını teşkil edecektir.

Çalışma ve Sağlık Sorunları:

Saygı Değer Üyeler,

Sendikalar, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunlarındaki hükümler, bir taraftan sendikalaşma, toplu iş sözleşmesi ve ücret saptanması modellerine ilişkin sorunlar; diğer taraftan da daha etkin barışçı çözüm yollarına olan ihtiyaçlar gözönüne alınarak geliştirilecektir.

Yoğunlaştırmak kararında olduğumuz yatırımların halen büyük bir sorun olarak karşımızda bulunan işsizlik probleminde bir ölçüde çözüm yolu getireceğine inanıyoruz.

Yurt dışındaki işçilerimizin sorunlarını çözümleme çabaları sürdürülecektir. Bu amaçla Çalışma Bakanlığında kurulmuş olan Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü 1972 yılı içerisinde etkin biçimde faaliyete sokulacaktır.

Sigortalı işçilerin eş ve çocuklarının sağlık yardımlarından bütün illerde faydalandırılmaları 1972 yılı içinde tamamlanacaktır.

Sağlık işlerinde temel amaç halkın seviyesini yükseltmektir. Bu amaca ulaşmak için hizmetler daha yaygın hale getirilerek bunlardan herkesin yararlanması imkânı sağlanacaktır.

Koruyucu hekimlik hizmetlerine ağırlık verilecek, yataklı tedavi hizmetleri geliştirilecektir.

Çevre Sağlığı Ana ve Çocuk Sağlığı, aile planlaması uygulamaları hızlandırılacaktır.

İlaçta kalite ve fiyat kontrolünün etkili olması sağlanacak, ilaç sanayiinin ham madde imalatına yönelmesinin tedbirleri alınacak ve ihracatı teşvik edilecektir.

Daha iyi ve daha çok sayıda sağlık personeli yetiştirilecek, bunların yurt sathına dengeli olarak dağılmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Kademeli bir sağlık sigortası uygulamasının gerçekleştirilmesinin gerekleri yapılacaktır.

Tarım Orman ve Köy Çalışmaları:

Sayın Üyeler,

Milli ekonomimizin temel sektöründen olan tarım alanındaki kalkınmamızı süratlendirmek amacıyla:

Tohumluk ilaç, araç, gereç, makine ve gübre kullanılmasının daha yaygın hale getirilmesine ve bunların tedarikini, dağıtılmasını düzenleyecek tedbirlerin alınmasına tarım sektöründe alt yapı ile ilgili yatırımların mücadele hizmetlerinin devletin öncülüğünde yürütülmesine önemle devam olunacaktır.

Yüksek bir potansiyele sahip bulunan hayvancılığımızın ırkların ıslahı ve hastalıklarla mücadele edilerek gelişmesi sağlanacak bu suretle halkımızın dengeli beslenmesi ve iç tüketim talepleri yanında ihracat olanakları artırılabilecektir. Tarıma yönelmiş kredilerin artırılması, verilme şartlarının iyileştirilmesi ve bu kredilerin tarım politikasına uygun projeye dayalı ve kontrollü şekilde yürütülmesini sağlayacak tedbirler geliştirilecektir.

Yedi ili içine alan haşhaş üreticisine mahsulünün karşılığı olan tazminatın ödenmesine devam olunacaktır. Ayrıca bu bölgede yaşayan ve geçimini afyon üretiminden sağlayan çiftçilere yeni geçim olanakları temin edilecek ve bölgenin topyekûn ekonomik ve sosyal kalkınması için bölge gelişme planı hazırlanarak bu planın gerektirdiği programlar uygulanacaktır.

Milli servetimiz ormanlarımızın korunması, gözetilmesi, sürekliliklerinin sağlanması ile verimlerinin ve alanlarının arttırılması başta gelen görevlerimizdendir.

Yurt topraklarının kaybına sebep olan erozyonun kontrol altına alınması doğal dengenin sağlanması ve ormanlarımızın sosyal, ekonomik ve teknik icaplara göre yönetilmesi ve işletilmesi ile orman ürünleri endüstrisinin geliştirilmesi ve tüketim fazlasının ihracı için gerekli tedbirler alınacaktır.

Köy kalkınması faaliyetlerine büyük ağırlık verilecek, köyde üretimi arttırmak, gelir kaynaklarını geliştirme, refahı daha uygun hale getirme amacıyla gereken bütün tedbirlerin süratle alınmasına devam edilecektir.

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve yol, su, elektrik gibi alt yapı hizmetlerinin öncelikle ele alınması suretiyle köylerde yaşayan vatandaşlarımızı kısa zamanda daha elverişli yaşama ve kazanma ortamına ulaştırma gayretlerini hızlandıracaktır.

Orman ve dağ köylerinin kalkınma sorunları öncelikle ele alınacaktır. Köy kalkınmasını hızlandırmada halka devlet ilişkilerini etkili bir şekilde geliştiren, halkın, birlikler ve kooperatifler halinde teşkilatlanmaları için alınan teşvik tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

Gençlik ve Spor Sorunları:

Sayın Başkan, Sayın Üyeler,

Gençlik ve spor sorunlarının çözümlenmesi ve bu konuya ilişkin ihtiyaçların karşılanması çalışmaları planlı bir şekilde yürütülecektir.

Gençlik ve spor eğitimine, uzmanlaşmayı sağlayıcı yeterli sayı ve nitelikte eleman teminine etkin bir organizasyon sağlanmasına ve milli spor dallarımızın geliştirilmesine öncelik ve ağırlık verilecektir.

Öğrenci yurtlarının çeşitli aşırı akımların yuvası olmaktan kurtarılarak gençlerin her türlü sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek ve ana babaların çocuklarını iç rahatlığı ile emanet edebilecekleri kurumlar haline getirilmesi için 351 sayılı Kredi ve Yurtlar Kanunu değişikliği tasarısı süratle Yüce Meclise takdim edilecektir.

Öğrenci yurtları her halde Devletçe sıkı bir denetime tabi tutulacaktır.

İçişleri:

Hükümetimiz Anayasal düzenin korunması, vatandaş huzur ve güvenliğinin ve yurdumuzda normal bir ortamın en kısa zamanda sağlanması amacıyla diğer sosyal ve ekonomik tedbirler yanında güvenlik kuvvetlerini üstün hareket kabiliyetine sayı ve yetenek yönünden yeterli bir duruma getirecek ve gerekli her türlü araç, gereç ve donatıma sahip kılacaktır. Güvenlik personeline hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi verecek tesislerle ilgili tedbirleri de süratle almak kararındayız.

Güvenlik hizmetlerinde süratin ve etkinliğin artırılabilmesi için bir yandan modern yönetim ilkelerine uygun bir teşkilatlanmaya gidilecek, diğer yandan da zabitanın günün ihtiyaç ve koşullarına uygun yetkilere sahip kılınmasına çalışılacaktır.

Milli ekonomimiz için olumsuz etkileri olan kaçakçılıkla ve özellikle anarşik olaylar dahil her türlü suçun işlenmesini kolaylaştıran silah kaçakçılığı ve uyuşturucu maddeler kullanım ve kaçakçılığı ile günün şartlarına uygun yöntemlerle mücadeleyle devam olunacaktır.

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın idari bütünlük içinde ele alınarak ahenkli bir biçimde yürütülmesini sağlayacak bir yönetim düzenlenmesi getirilecek, ilerde Devletin ve Hükümetin temsilcisi olan valilerin yetkileri artırılacak ve tüm kamu kuruluşlarıyla bağlantı ve ilişkileri yeniden tespit edilerek bütün örgütlerin idaresinin bütünlüğü içinde ahenkli çalışması sağlanacaktır.

Dış Politika:

Sayın Üyeler,

Bütün Cumhuriyet Hükümetlerinin olduğu gibi Hükümetimizin dış politikası da Büyük Atatürk ilkelerinden mülbhem olmaya devam edecektir. Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" vecizesi, bizim için her zaman değerini muhafaza eden temel bir ilkedir. Biz "Cihanda Sulh" ün milletlerarası ilişkilerde her şeyden önce bağımsızlık egemenlik ve ülke bütünlüğüne devletlerin hak eşitliği ve içişlerine ka-

rışmama ana prensiplerine saygı ve bu çerçeve içinde karşılıklı işbirliği anlayışının hakim olması suretiyle gerçekleştirilebileceği inancındayız. Keza “Ahde Vefa” ve “Hukukun Üstünlüğü” prensipleri de bu ilişkilerin vaz geçilmez unsurlarıdır. Dış ilişkilerimizin yürütülmesinde ve ayarlanmasında bu ilkeleri ve özellikle içişlerine yıkıcı faaliyetler ve hasmane radyo yayınları ile veya diğer herhangi bir suretle karışılmaması gerektiği esasını önemle göz önünde tutacağız.

Büyük bir süratle gelişmekte olan uluslararası siyasi şartlar devletlerin dış politikalarını devamlı etki altında bırakmaktadır. Bu süratli gelişmeler ve hızla akan olaylar karşısında Hükümetimiz dış politikamızın oturduğu temellerin sarsılmaması amacıyla dikkatli dinamik ve yapıcı bir tutum içerisinde bulunacaktır.

Bu cümleden olarak, Birleşmiş Milletler ve İhtisas Teşekkülleri gibi üyesi bulunduğumuz milletlerarası örgütlerle ilişkilerimizin geliştirilmesine özel bir itina gösterilecektir. Dış politikamızın temellerinden birini de güvenliğimizin en müessir bir şekilde teminat altında bulundurulması zarureti teşkil etmektedir. Güvenliğimizin devamlı ve en kıymetli teminatı hiç şüphe yok ki büyük ve asil milletimizin sarsılmaz azmi ve milli savunmasını her türlü imkânlarla geliştirmek hususundaki kararlılığıdır. Ancak sanayi kudreti çok ileri olan memleketler bile bu ileri teknoloji çağında güvenliklerinin sağlanması için aralarında güç birliği yapmayı zorunlu görmüşler ve ortak savunma teşekküllerinde birleşmişlerdir. Bu itibarla Hükümetimiz memleketimizin dış güvenliğinin sağlanmasında Atlantik İttifakının hayati önemini ve değerini belirtmek ister. Avrupa’da barışın korunmasında en büyük etken olan NATO değişen dünya şartlarına üyelerinin güvenliklerini koruyarak uymak hususunda da ileri bir anlayış ve verimli gayretler içindedir. Hükümetimiz bu gayretlere katkıda bulunmaya devam edecektir. Keza Avrupa Kıtasında gerçek bir barış ve güvenliğin tesisi ve işbirliği ortamının yaratılması yönünden yapılan çalışmalara da yapıcı bir şekilde katılacaktır.

Türkiye Avrupalılararası örgütlere daha kuruluşundan beri iyi niyetle, yapıcı ve gerçekçi bir tutumla katılmıştır. Bu arada Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklığımıza büyük önem vermekteyiz. Ortaklığımıza ilişkin şartların Altı’ların On’lar haline dönüşmemesi nedeniyle meydana gelen yeni duruma en iyi bir şekilde intibak ettirilmesi hususunda özel bir dikkat ve itina göstereceğiz. Ortak Pazar’a tam üye olmadan önce Katma Protokolde ve diğer anlaşmalarda milli sanayimizin gelişmesine engel olacak mahiyette uygulamalarla karşılaşılması için girişilmiş olan müzakerelere devam olunacaktır. Ayrıca genişletilmiş topluluğun siyasi alanda da bütünleşmeye gitmek yolundaki eğilim ve girişimlerini, dikkatle değerlendirerek memleketimizin yüksek menfaatlerinin gerektireceği tedbir ve kararlar üzerinde önemle duracağız.

Sayın Üyeler,

Amerika Birleşik Devletleri ile yakın dostluk ve ittifak bağlarımız vardır. Son yıllarda gelişen karşılıklı anlayış ve saygı esasları çerçevesinde daha sağlam temellere dayanan ilişkilerimizi geliştirmeye Hükümetimiz gayret sarf edecektir. Aynı şekilde diğer NATO müttefiklerimizle de ilişkilerimizin devamlı şekilde gelişmesine özen gösterilecektir.

Hükümetimiz kuzey komşumuz Sovyet Rusya ile komşuluk ilişkilerinin sürdürülüp geliştirilmesine değer vermektedir. Dış politikamızın temel ilkelerine uygun şekilde bu ilişkilerimizi iyi niyetli ve gerçekçi bir zihniyetle geliştirmek için çaba göstermeye devam edeceğiz.

İran ve Pakistan ile olan ilişkilerimiz çok dostanedir ve sağlam temellere dayanmaktadır. Bu ilişkilerimizi aramızda esasen mevcut olan iki ve çok taraflı yakın işbirliği esasları çerçevesinde daha ileri seviyelere ulaştırmaya çalışacağız.

Balkan ülkeleri ile olan çok yönlü ilişkilerimizi de geleneksel iyi komşuluk anlayışı ve dış politikamızın esasları içinde geliştirmek samimi arzumuzdur.

Orta - Doğu anlaşmazlığının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 tarihli kararı çerçevesinde adil bir çözüme bağlanması samimi dileğimizdir.

Arap ülkeleriyle uzun ve müşterek bir mazinin meydana getirdiği geleneksel bağlarımız vardır. Hükümetimiz bu ülkelerle olan ilişkilerimizi daha da kuvvetlendirmek ve geliştirmek arzusundadır.

Çin Halk Cumhuriyeti ile memleketimiz arasında kurulan ilişkiler tatbikat safhasına girmiştir. Pek yakında Pekin'de bizim Büyükelçiliğimiz de faaliyete geçecektir. Bundan sonra Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerimizin dış politikamızın temel ilkeleri çerçevesinde olumlu bir şekilde gelişeceğini ümit ve temenni ediyoruz.

Hükümetimiz Latin Amerika ve Afrika ülkeleriyle de mevcut olan ilişkilerimize özel bir önem vermekte ve bu ilişkilerimizin geliştirilmesi için kararlı bulunmaktadır.

Yurt dışında yaşayan soydaşlarımızın durumlarıyla yakından ilgilenmeye bunların mevcut anlaşmalara dayanan hakları ile kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesi faaliyetlerine devam edilecektir.

Vatandaşlarımızın çeşitli memleketlerdeki taşınmaz mallarına ilişkin hak ve menfaatlerinin tazmini konusu önemle ele alınmıştır. Vatandaşlarımızın bu emlak tazminat talepleri ile ilgili olarak girilmiş olan çalışmaları bir an önce sonuçlandırmak hususunda azami gayret sarf edilecektir.

Kıbrıs Sorunu:

Sayın Üyeler,

Şimdi de milli davamız olan Kıbrıs sorununa temas etmek istiyorum.

Kıbrıs Devleti Milletlerarası bir andlaşma neticesinde kurulmuştur. Bunun yanında bir de Türkiye Devleti için bazı hak ve vecibeler doğuran bir garanti andlaşması vardır. Kıbrıs Cumhuriyetine vücut veren andlaşmalar Ada'daki iki toplumun ortaklığı esasına dayanmaktadır. İşte gözden hiç bir zaman uzak tutulmaması gereken temel ilke Kıbrıs Devletinin var olma nedenini bu ortaklık esasının teşkil ettiği'dir. Rum toplumu bizim her zaman ifade ettiğimiz ve savunduğumuz gibi Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak yaşaması fikrine bağlı ise o zaman bu ortaklık ilkesine riayet etmesi icap eder. Aksi takdirde Türk Toplumunun kendi haklarını ayrı olarak kullanması sorumluluğunu üstlenmiş olur.

Türkiye Kıbrıs sorununun daima barışçı yollarla çözümlenmesini istemiştir. Ancak kesinlikle belirtelim ki Türk Toplumuna karşı girişilecek fiili silahlı tecavüzlere ya da olupbitti teşebbüslerine karşı derhal gereken mukabelenin gösterileceğinden kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Hükümetimiz andlaşmalarla tanınmış hukukuna ve Adadaki Türk toplumunun Kıbrıs Devletine ortak olma vasfından doğan haklarına hâle gelmemesi kaydıyla Kıbrıs sorununun ilgili tarafların hak ve menfaatlerini bağdaştıracak şekilde barışçı yollarla çözümlenmesine gayret sarf edecektir. Bu düşüncelerle toplumlarası görüşmelerin Türkiye ve Yunanistan'ın katılmalarıyla genişletilmiş bir çerçevede başlamasına taraftarız. Diğer taraftan Kıbrıs'ta bizim hak ve vecibelere haiz garantör bir devlet olan Yunanistan'ın da bu yönde göstereceği gayretlerin kıymetini müdrik bulunuyoruz. Kıbrıs meselesinin belirttiğimiz esaslar dairesinde adil ve devamlı bir çözüm şekline bağlanmasının Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin iki komşu ve müttefik memleketin gerçek milli menfaatlerine en uygun tarzda gelişmesine hizmet edeceği inancındayız.

Yurt Savunması:

Saygı Değer Üyeler,

Milletçe güven duygularıyla bağlı bulunduğumuz ve milli varlığımızın başlıca teminatı olan Silahlı Kuvvetlerimizin yurt savunmasında ve milli güvenliğimizin sağlanmasında kendisine tevdi edilen şerefli görevleri yerine getirebilmesi için daima kudretli ve kuvvetli bir halde bulundurulması başlıca hedefimiz olacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin yeniden teşkilatlandırılması çağdaş teknolojinin gerektirdiği şekilde silah araç ve gereçlerinin süratle yenileştirilmesini hedef olarak almaktayız. Bu amaçla ileriki yıllara geçerli yüklemelere girişilmesine yetki veren kanun tasarısının Yüce Meclislerde süratle kabul buyrularak gelecek yıllara ait bütçelerin verilen bu yıllık yetki limitleri dâhilinde uygulanmasına imkân sağlanması gerekli görülmektedir.

Silahlı Kuvvetlerimizin savaş, araç ve gereçlerinin yurt içinden sağlanması için savunma sanayiine yönelmeyi zaruri görmekteyiz. Bu bakımdan yurdumuzda ağır sanayi gelişmesine paralel olarak harp sanayiinin geliştirilmesine de gayret edilecektir.

Savunma hizmetlerimizin harp konseptine uygun sürat ve emniyetle yürütülebilmesi için gerekli kanun tasarılarının kısa zamanda hazırlanmasına çalışılacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plan:

Sayın üyeler,

Hükümet Programımızı yüksek görüşlerinize sunduğumuz bu sıralarda ikinci Beş Yıllık Kalkınma Planımızın son dilimini teşkil eden 1972 Yıllık Programı yürürlüğe girmiş bulunuyor. Bunu takip edecek 1973 Programı ise Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ilk dilimini teşkil edecektir. Bu planın ön hazırlıkları iki yıla yakın bir süreden beri devam etmektedir. Hükümet buhranları Üçüncü Beş Yıllık Plan tasarısının huzuruza getirilmesini zaman yönünden sıkışık bir duruma

sokmuştur. Bu nedenle, hükümetimiz, büyük milletimizin geleceğini etkileyecek bir belge niteliğindeki Üçüncü Beş Yıllık Planı bir an önce huzurlarınıza sunmak durumundadır.

Değerli Arkadaşlarım,

Hükümetimiz bu durumu mutlu bir görev olarak kabul etmektedir. Hükümetin kuruluşunda yapıcı görüşlerini ve desteklerini esirgemeyen bütün partilerimizin tutumları milli bir eser niteliğindeki böyle bir plan ve stratejiyi hazırlamak şevkimizi artırmaktadır.

Sayın Başkan, Sayın üyeler,

Hükümet Yüce Heyetinizin güvenine layık olursa yapmayı tasarladığımız işleri arz etmiş bulunuyorum. Sözlerimi bitirmeden bütün çalışmalarımıza hâkim olacak temel ilkeleri bir kere daha özetlemeyi faydalı görüyorum.

Hükümetimiz yurttaki huzur ve asayişin bir daha bozulmayacak şekilde tesisini kendisine başlıca görev olarak kabul etmektedir. Bunun için komünizm, faşizm ve teokratik esaslara dayalı devlet düzeni kurmak isteyen yıkıcı akımlar ve bölücülük hareketleri ile etkili bir mücadele şaşmaz amacımız olacaktır. Yurttaki huzur ve sükûnun tesisi ve aşırı akımların mücadelede 13 aydır insanüstü bir gayretle çalışan bağımsızlığımızın tek teminatı tüm Silahlı Kuvvetlerimize ve güvenlik teşkilatı mensuplarına huzurunuzda şükranlarımızı ifade etmeyi yerine getirilmesi gereken bir borç bilirim.

Sadece güvenlik tedbirleri ile sağlanacak huzur ve asayişin yeterli olamayacağı inancından hareketle, bunların arkasında yatan ideolojik akımlarla mücadeleyi mutlaka kafalarda ve gönüllerde de kazanmak lüzumuna kaniyiz. Sosyal iktisadi ve kültürel alanlarla reformlar yapmak zorunluğuna olan inancımızı da bir kere daha tekrarlamak isterim. Bu suretle halkın dertlerinin ve sıkıntılarının istismar konusu yapılması da önlenmiş olacaktır.

Yukarıda belirtilen hususlar, gerçekleştirilecek seçim ortamı tam anlamıyla sağlanacak ve böylece millet iradesinin serbest tezahürüne olanak sağlayacak seçimlere selamete varmak mümkün olacaktır.

Türkiye için yüz yıllar boyu geçerli olduğuna inandığımız Atatürk ilkelerinden sapmadan elbirliği ile çalıştığımız takdirde Türkiye Cumhuriyetinin her geçen gün daha güçleneceğine ve uygar milletler arasındaki şerefli yerini her zamanki gibi koruyabileceğine olan sarsılmaz inancımızı da belirtmek isterim.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Hükümetimiz güveninize mazhar olduğu takdirde uygulayacağı çalışma programının esaslarını arz etmiş bulunuyorum. Takdir Yüce Heyetinizindir. Kendim ve arkadaşlarım adına en derin saygılarımı sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Yüce Meclisin sunulmuş bulunan Hükümet programı üzerindeki görüşmeler 1 Haziran 1972 Perşembe günü saat 15.00'te başlayacaktır.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 11 Cilt 4 Birleşim 62

Sayfa 550-562

30.05.1972 Salı

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Mehmet Ünalı

KÂTİPLER: Hüseyin Öztürk (Sivas)

Azmi Erdoğan (Diyarbakır)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferid Melen tarafından kurulan Hükümetin programının takdimi, yine Sayın Başbakan Ferid Melen tarafından yapılacaktır.

Buyurun Sayın Başbakan. (Alkışlar)

Melen Hükümetinin Programı Millet Meclisinin 29.05.1972 tarihli 94'üncü birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.

Kapanma Saati: 16.18

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 24 Birleşim 96****Sayfa 871-919****01.06.1972 Perşembe****İKİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Başkanvekili Nurettin Ok***KÂTİPLER:** *Kenan Aral (Tunceli)**Âdil Turan (Uşak)***Açılma Saati:** 15.30**Hükümet Programının Görüşülmesi**

BAŞKAN — Şu ana kadar Başkanlığa müracaat edip Hükümet programı üzerinde konuşmak isteyen arkadaşlarımın isimlerini takdim ediyorum.

1. Demokratik Parti Grubu adına	Sayın Hasan Korkmazcan.
2. Millî Güven Partisi Grubu adına	Sayın Nebil Oktay.
3. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına	Sayın Bülent Ecevit.
4. Adalet Partisi Grubu adına	Sayın Orhan Dengiz.

Şahısları adına söz alan arkadaşlarımı takdim ediyorum.

1. Yavuz Acar.
2. Hasan Tosyalı.
3. Hüsametdin Akmumcu.
4. Abdülkadir Özmen.
5. İbrahim Öztürk.
6. Celâl Kargılı.
7. Mehmet Ali Aybar.
8. Alpaslan Türkeş.
9. Cevdet Akçalı.
10. İlyas Kılıç

Bundan böyle söz isteyen arkadaşlar Başkanlığa gönderecekleri birer yazı ile söz sırasına kaydolunabileceklerdir.

Şimdi, müzakereye başlıyoruz, ilk söz Demokratik Parti Grubu adına Sayın Hasan Korkmazcan'ındır. Buyurunuz Sayın Korkmazcan.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Denizli)

— Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri,

Siyasî bunalımların birbirini izlediği dönemlerde yeterince değerlendirilmeyen olaylar, arkalarında karanlık boşluklar bırakarak üst üste yığılmaktadır. Bu durum sorunların akıl ve demokratik düşünce ölçüleri içinde çözümlenmesini güçleştirdiği gibi beklenmedik zamanlarda patlayan yeni bunalımları hazırlamaktadır.

Milletimizin çileli ve çetin mücadele yollarından geçerek gerçekleştirdiği Türk Demokrasisinin bugün içinde bulunduğu talihsiz şartların sürüp gitmesinde sahneye konulan denemelerden sağlam sonuçlar çıkarılmasının önemli rolü vardır.

Demokratik Parti Grubu olarak biz, bunalımlar zincirinin her döneminde, herkesin olayları demokratik anlayış ve hukuk projektörleri aydınlığında değerlendirmesine fırsat hazırlamaya çalıştık. Bunu yapıcı, yol gösterici ve hataların düzeltilmesine yardımcı bir muhalefetin gereği kabul ediyoruz.

Karşılaşılan her güçlüğün millet hayatında aktüel ömrü pek kısa olan kestirmeci duygularla değil, olaylara demokratik inançlar açısından bakan bir sağduyu ile ele alınması esastır. Demokrasimizin düzlüğe çıkması da topyekûn kalkınma sorunumuzun çözümlenmesi de bu esasın korunmasına bağlıdır. Bu gerçekler siyasî yaşantının ters akıntıları arasında gölgelense bile eninde sonunda Büyük Milletimizin yüksek sağduyusu hükmünü icra edecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Sayın Ferid Melen Hükümetinin yüksek takdirlerinize sunulan programı üzerindeki görüşlerimizi, ifade ettiğimiz ölçülere uygun bir genişlikte arz etmeye çalışacağız. Bu sebeple doğrudan doğruya programla ilgili eleştirilerimize geçmeden, Sayın Melen'in Sayın Cumhurbaşkanınca görevlendirilişinden önce ortaya çıkan bunalımın tespitini yapmayı faydalı buluyoruz.

13 Mayıs 1972 günü ortaya çıkan bunalım Sayın Melen'in dışında cereyan etmiş olmakla beraber Melen Hükümetinin siyasî kaderini geniş ölçüde etkilemiştir.

13 Mayıs'ta, kamuoyunun yeni Hükümetin açıklanmasını beklediği saatlerde geçen olayların perde gerisi henüz açıklığa kavuşmamıştır. Bu sebeple değerlendirmemizi ancak resmen yayınlanan bildiriler üzerinde yapmak gibi sınırlı bir imkâna sahibiz. Bununla beraber Sayın Ürgüplü Hükümetinin reddi ve reddin gerekçesi demokrasilerde geçerli usullerin ve Anayasa kurallarının çerçevesine sığmayacak mahiyette görülmektedir.

13 Mayıs bunalımının bir benzeri siyasî tarihimizde mevcut değildir.

Anayasanın 102'nci maddesinde yer alan bakanların atanması işleminin daha değişik yetkileri kapsaması şeklinde yeni bir yorumla karşı karşıya bulunuyoruz. Hâlbuki hukuk normlarının içinde yer aldıkları sistemin bütünlüğü gözönünde tutularak yorumlanması esastır. Hükümetlere adlarını veren Başbakanların sorumluluğu Parlamentolara karşıdır ve Hükümet kuruluşları bu ana espri çerçevesinde yürütülür.

Birçok müesseseleriyle Türk demokratik sistemine model olan Batı demokrasi-lerinde de teamüller aynı doğrultudadır. Hatta tek dereceli seçimle gelen ve başkan-

lık sisteminin sorumluluk ve yetkilerini kullanan Fransa Cumhurbaşkanı dahi bakanların atanması ve görevlerine son verilmesi hususunda sınırlı imkânlarla sahiptir. Fransız Anayasasına göre, Bakanlar Kurulunun başkanı olan Cumhurbaşkanı bakanların atanması ve görevlerine son verilmesi işlemlerini ancak Başbakanın teklifi üzerine yerine getirebilir. Esasen hükümetlerin Parlamentoların güvenine dayanması ve Parlamenter denetime muhatap olması başka türlü uygulamaların geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır.

13 Mayıs bunalımı ise Hükümetlerin gerek tertip tarzı gerekse programları üzerinde son sözü söyleyecek olan Parlametonun yetkilerine gölge düşürücü izlenimlerin doğmasına yol açmıştır.

Anayasanın 102'nci maddesi söz konusu uygulamada olduğu gibi anlaşılırsa Hükümetlerin

Parlamentodan önce Parlamento dışı makamların güvenine mazhar olması gerekliliği şeklinde antidemokratik bir usul icat edilmiş olur. Böyle bir usulün demokrasinin işleyişinde nasıl olumsuz etkiler bırakacağı ortadadır.

Nitekim 13 Mayıs bunalımı, içte ve dışta, demokrasinin yeniden işler hale getirilmesi yolunda ulaşılan noktadan bir geriye gidiş olarak değerlendirilmiştir. Sayın Melen Hükümetinin güvenilirliğini de kendi iradesinin iştiraki olmadığı halde büyük ölçüde azaltmıştır.

Sayın Milletvekilleri;

Demokrasi aydınlık iklimlerde boy atan ve açıklıkta gelişen bir sistemdir. Demokrasilerde kapı arkası yoktur. Demokratik hukuk devletin savunuculuğuna her hal ve şart altında devam etmeye kararlı bir parti olarak olayları sağduyunun gün ışığına çıkarmaya çalışıyoruz. Anayasanın bahsettiği yetkileri kullanan makamların tek ölçüsü millet iradesinin malı haline gelmiş hukukî gerçekler olabilir. Bu çizginin dışına taşan her makam ve bu çizginin dışında oluşan her işlemi eleştiri süzgecinden geçirmemiz tabiidir. Eleştiriye muhatap olacak işlemlerin sahipleri bunların objektif değerlendirmelerinin ortaya konulmasından kaçınamazlar.

Bugün bazı makam sahiplerinin her tutumuna alkış tutan uysal çevreler vardır. Fakat bu çevrelerin uysal tutumları altında yatan maksadın Türkiye'yi hangi noktaya götüreceği kestirilemez.

Bir tarafta millî varlığımıza kasteden eylemlerine devam etmek için uygun bir zeminin doğmasını pusuda bekleyenler vardır. Bunlar demokrasiyi savunan her gücün ve varlığını demokrasiye borçlu olan her makamın Anayasa dışına çıkmasını istemektedirler. Gerek kıskırtmalarla gerekse hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayan tasarrufları alkışlamakla gayelerine ulaşmaya çalışmaktadırlar. Böylelikle demokratik cephede yer alan güçleri tutarsız davranışların girdabına sokacaklar ve onları demokrasiyi korumak ve geliştirmek iddialarıyla çelişkiye düşüreceklerdir. O zaman bölücü, yıkıcı eylemlerin yeni bir potansiyele kavuşacağına inanmaktadırlar.

Diğer taraftan demokrasiyi ölçsüz çıkarların aleti olarak kullanmayı ve devlet imkânlarını dost, ahab, akraba sofralarına aktarmayı alışkanlık haline getiren-

ler yer almaktadır. Bunlar demokrasinin rejimlerin en faziletlisi ve millî faziletin sonucu olduğuna inanmayanlardır. Bunlar demokrasinin tam ve kâmil anlamıyla işlemesi ve demokratik rejimde faziletin esas olması gerçeğine sırt çevirenlerdir ve bunlar da tıpkı vatani bölmek, milleti tahrip etmek heveslileri gibi uygun bir yağma zemininin doğacağı gürleri beklemektedir.

Bugün her talebi sahte bir uysallıkla karşılayacaklar, Anayasa dışı kapılara uzanan her eli alkışlayacaklar ve sağlam kalması gereken bazı makam ve güçleri Anayasanın dışına çekeceklerdir. Hesap budur; bu hesap bir yıpratma savaşıdır.

Savaşın stratejisi demokratik cephede yer alması esas olan bazı güçlerin hukuk dışındaki steplere çekilerek yıpratılması ve saf dışı edilmesidir.

Demokratik Parti olarak eleştirilerimizde bu tehlikeyi önlemeyi hedef alıyoruz. Uyarılarımıza kulak verilmediği takdirde ne sempatizanlarının zihnindeki “komünist anarşistlerin hukukun dışındaki güçlerle mücadele eden kahramanlar” oldukları görüntüsü silinebilir, ne de demokrasiyi soysuzlaştıranların “bizden başka herkes Anayasanın dışındadır” iddiası çürütülebilir.

Biz konuşmamızın başlangıcında da arz ettiğimiz gibi, kusurları açıkça ve hangi makam ve kurumlara ait olursa olsun hataların düzeltilmesine fırsat vermek maksadıyla ortaya koyuyoruz. Kusurların ileride fırsat çıktığında kullanılmak üzere hesabını tutmuyoruz.

Bu noktalara işaret ettikten sonra 13 Mayıs bunalımının ortaya çıkardığı bir gerçeği daha yüksek huzurunuzda tespit etmeye çalışacağız.

Bu gerçek 12 Mart 1971 tarihli muhtıranın yeni bir uygulamaya ve yoruma tabi tutulmasıyla ilgilidir.

Bilindiği gibi Sayın Cumhurbaşkanı bir Hükümetin ret gerekçesi olarak, o Hükümetin “bir bütün halinde 12 Mart 1971 tarihli muhtıranın icapları ve cari durumun şartları ile bağdaşır nitelik taşımadığını” ileri sürmüştür. Böylece 12 Mart muhtırası “Milletimizce asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete aşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet edildiği” Anayasanın icapları ve bizzat kendi ihtiva ettiği isteklerle bağdaştırılması güç bir yoruma tabi tutulmuştur.

Şimdi mukadder sual, 12 Mart muhtırasının ne olduğu, ne olmadığı noktasında toplanmaktadır.

Biz 12 Mart muhtırasında belirtilen isteklerin Anayasa dışında çözüm yollarına çıkacak uygulamalar için öne sürülebileceği kanaatinde değilim.

12 Mart muhtırası hakkındaki değerlendirmelerimizi “Anayasa dışı bir tutumla Anayasa içindi bir çözüm yolu aramak” şeklinde daha ilk günlerde ifade etmiştik. Hiç kimse 12 Mart muhtırasının Anayasayı yürürlükten kaldırdığını ve demokratik hukuk devletinin icaplarına son verdiğini iddia etmemiştir; edemez. Esasen 12 Mart 1971 günü Anayasa düzeninin yürütülemediği bir ortamda yaşıyorduk. Üniversitede, sokakta, kırdaki ve şehirde hukuku çiğneyenlerin, hukuku savunanları suç-

lamaları, hak ve hürriyetleri tek taraflı ortadan kaldırmaları, oldubittileriyle karşı karşıyaydık.

Bütün bunlar gözler önünde cereyan ederken, anarşinin topluma hâkim olduğu bir ortamda aczini, “Demokrasilerin bünyesinde anarşi vardır” bahanesiyle örtmeye çalışan zamanın yönetimli bir iktidar boşluğu meydana getirmişti. İşte 12 Mart 1971 tarihli muhtıra, bu iktidar boşluğunun Meclislerimizce doldurulmasını ve duruma demokratik usuller içinde çözüm bulunmasını talep etti. Muhtıranın meşru yorumu bu ölçülerin dışına çıkıldığı zaman geçerliliğini yitirir.

Bu düşüncelerimizi çeşitli vesilelerle ortaya koyduğumuz hatırlardadır. Biz, mevcut parlamentonun da ötesinde parlamento denilen müessesenin yetkilerine gölge düşürerek parlamento savunuculuğu yapmak, demokrasiyi zedeleyecek demokrasi koruyuculuğu yapmak heves ve mantığının hiçbir kuruluşumuza mal edilebileceği inancında değiliz.

Her vesileyle muhtıranın icapları tartışma konusu olursa, bundan hem tartışmayı açanları, hem de Türk Ordusunu yıpratıcı sonuçlar çıkması önlenemez. Geçmişteki olayların muhtıranın icapları içinde cereyan ettiği görüntüsü verilirse, bu görüntüye sebep olanları hayal kırıklığına uğratabilecek çelişkilerin yeniden hatırlanmasından başka bir şey elde edilemez.

Sayın Milletvekilleri; arz ettiğimiz gerçeklerin ortasında Sayın Melen Hükümeti bugün Yüce Meclisin huzuruna gelmiştir. Bu geliş başka bir münasebetle ifade ettiğimiz gibi “Egemenliğin kullanılması hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz” esasının tabii bir sonucu sayıyoruz.

Şüphesiz bu gerçek, millî eğilimin, millî isteğin ve millî iradenin gereğidir.

Sayın Melen Hükümetinin millî iradenin gereklerini her adımda gözönünde tutması ve kuruluşundan önce geçen olaylar dolayısıyla uğradığı kayıpları parlamentomuzla birlikte, süratle telâfi etmesi ümit ve temennisini taşıyoruz. Onun için maruzatımız olayları açıkta ve hür tartışma düzeninin gerekleri içinde değerlendirmeye imkân sağlayacak bir hedefe yönelmiştir. Asıl sorun, demokrasiyi yine demokrasinin metotlarına sadık kalarak yeniden bütün gerekleriyle işletmek olduğu için duraklama ve geriye dönüş ifade eden gelişmelerin üzerinde hassasiyetle duruyoruz.

Bu hassasiyetimiz, bugüne kadar olduğu gibi, programının iyi niyetli çabaların işaretlerini ihtiva etmesi dolayısıyla bizden güven oylamasında diğer hükümetlerden farklı bir tutum görecektir. Sayın Melen Hükümetinin icraatı süresince devam edecektir.

Türkiye, olaylar trafiğinin hız kazandığı bir dönemi yaşamaktadır. 12 Mart 1971 tarihinden bu yana geçen 15 aylık sürede dört hükümet kuruluşu olmuştur. Hükümetlerin ömrü ortalama 3,7 aylık bir süre civarındadır. Sayın Melen Hükümeti bu istikrarsızlığın sebepleri ve memleket için meydana getirdiği zararlar üzerinde durarak daha istikrarlı hükümetler düzeyinin kurulmasına yardımcı olmalıdır.

Biz çeşitli zeminlerde ifade ettiğimiz görüşleri tekrarlayarak bunalımların bazı sebepleri üzerinde düşünülmesine imkân sağlamak istiyoruz,

Sayın Milletvekilleri, bugün Meclislerimizde bir çoğunluk partisi vardır. Bu parti, genel kurullarda çoğunluktadır; Başkanlık Divanlarında çoğunluktadır ve Meclislerimizin bütün komisyonlarında çoğunluktadır. İstikrarlı bir yönetim ancak bu çoğunluğun Hükümeti kurmasıyla mümkün olur. Normal durum budur. Hükümet - Meclis ilişkileri bu suretle düzenli ve verimli bir hale gelir.

Demokratik Anayasa gerçeği bu iken 12 Marttan bu güne kadar, bu çoğunluk, tek başına Hükümeti kurmaya talip olamamıştır. Bugün de böyle bir talepleri yoktur.

Çoğunluk partisi niçin tek başına Hükümet kuramıyor?

Sebepleri A.P. içinden mi? A.P. dışından mı geliyor?

12 Mart Muhtırasının topyekûn A.P. yi hedef aldığı düşünülemez. Muhtıra, anarşik olaylar karşısında etkisiz ve başarısız kalan A.P. yönetimine tevcih edilmiş ve Demirel Hükümetinin istifasına yol açmıştır. A.P. dışından gelen tesir budur ve bu kadardır. Diğer taraftan A.P. yetkili organları “A.P. Genel Başkanından başka bir A.P.’liye Başbakanlık verilmesi halinde A.P. olarak Hükümete iştirak etmeme” kararı almıştır.

Bu kararla A.P. - Demirel eşitliği savunulmaktadır. Bu da, Adalet Partisi içinden gelen ve A.P.’ne iktidar yolunu tıkayan sebeptir.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — O bir yalandır.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Adalet Partisi, “Genel Başkanından başka bir Adalet Partiliye Başbakanlık verilmesi halinde Hükümete iştirak etmeyeceğiz” derken, Adalet Partisi dışından bir şahsa; meselâ, 40 yıllık bir Halk Partiliye Başbakanlık verilmesi halinde “Biz Hükümeti destekleyeceğiz, memleketi Hükümete bırakamayız” demektedir. Demirel dışında A.P. li bir Başbakana köstek, A.P. dışında bir Başbakana destek olmaktadır. Bu, A.P.’nin kendi iktidar yolunu bizzat tıkamasıdır.

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — O bizim bileceğimiz iş.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Sizin bileceğiniz iş, kendi şahsî işleriniz olabilir.

Sayın Demirel; burada memleket meselelerini konuşuyoruz ve bir çoğunluk partisinin kaderi üzerinde konuşuyoruz. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar; A.P. sıralarından gürültüler).

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Ben bir şey söylemedim.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Her zaman kendi şahsî işlerinizle memleket işlerini karıştırıyorsunuz; bu alışkanlığı bırakın lütfen. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, A.P. sıralarından gürültüler).

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Hadise çıkartmaya kalkma, ben bir şey söylemedim. (Gürültüler).

LÂTİF AKÜZÜM (Kars) — Sayın Demirel bir şey söylemedi.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Demirel konuşmadı. (*Gürültüler*).

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Bu A.P.'nin kendi iktidar yolunu bizzat tıkamasıdır. (*A.P. sıralarından gürültüler*) Ben.. (*Gürültüler*).

ABDURRAHMAN ŞEREF LÂÇ (İstanbul) — Sayın Demirel konuşmadı, zapta geçsin. (*Gürültüler*).

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Ben sizleri sınırlandırmak maksadıyla konuşmuyorum, düşündürmek maksadıyla konuşuyorum. (*D.P. sıralarından alkışlar ve "Bravo" sesleri, A.P. sıralarından gürültüler*).

BAŞKAN — Sayın Korkmazcan...

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Bu durum...

BAŞKAN — Sayın Korkmazcan, aslında müdahaleleri ben önlemek mevkiindeyim..

ABDURRAHMAN ŞEREF LÂÇ (İstanbul) — Sayın Demirel konuşmadı, zapta geçsin. (*Gürültüler*).

BAŞKAN — Sayın Lâç, rica ederim, bir dakika arkadaşlar. (*A.P. sıralarından zapta geçsin sesleri*) Efendim, zapta geçecek şey, Mecliste konuşulursa zapta geçer, bir dakika,

Siz de müdahale eden kişilere cevap vermek lüzumunu hissetmeyin, mutlaka muhatabınızı iyi tayin edin lütfen, teşekkür ederim. (*Gürültüler*).

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Teşekkür ederim...

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Halk nazarında itibarınızı kaybettiğe ne yapacağınızı şaşıırıyorsunuz.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkanım, müdahaleleri önlerseniz, ben de böyle mecburiyetler karşısında kalmam.

BAŞKAN — Evet efendim.

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — O bizim partimizin işi sizi alâkadar etmez.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Bu durum demokrasimizin gırtlığına oturmuş bir düğümdür. Demokrasimiz teneffüs zorluğu çekmektedir. Demokrasimizdeki teneffüs zorluklarının giderilmesi için bu düğüm çözülmelidir. Bunu çözmek A, P. nin elindedir.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — Artık siz yol gösterdiniz, biz oradan gideriz.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Milletimizin verdiği iktidar hakkını, Adalet Partisi, yeni bir şahıs ve yeni bir kadro ile devam ettirme yollarını kendi bünyesi içerisinde arayıp bulmalıdır. (*Gürültüler*) Bu yol, bu yol bulunamadığı için bütün şikâyet kapıları sizin yüzünüze kapalıdır ve

bu yol bulunamadığı için 15 aydan beri başka çözüm yolları denenmektedir. Siyasi istikrarın sağlanamamasının başlıca sebebi budur. Sayın Melen Hükümeti de bu denemelerden biridir. Çoğunluk partisinin iktidar olamayışının dışında da Siyasi istikrarı bozan şartlar vardır. Bu şartlardan bir kısmının iyi niyetle her an ortadan kaldırılabilmesi mümkünken endişe veren sebepler yeni Hükümetin kuruluşunda da giderilememiştir.

Siyasi istikrarın sağlanması, her şeyden önce inandırıcı ve Meclislerimize dayalı hükümetlerin kurulmasına bağlıdır. Her gün bir hükümet buhranının patlak vermesi beklenen bir zeminde siyasi istikrarın sağlanması ve korunması mümkün olamaz.

Daha önce denenmiş ve muvaffak olmamış partiler üstü hükümet denemesinin, bu defa da başarıya ulaşamayacağı endişesini taşıyoruz.

Partilerin sadece üye verdiği, mesuliyetine iştirak etmediği ve hangi şartlarla, nereye kadar destekleyeceği belli olmayan hükümetlerin güvenoyu almış olsalar dahi Parlamento desteğine sahip olduğu iddia edilemez.

Büyük sayıda güvenoyu temin ederek işe başlayan ve bununla öğünen Erim hükümetlerinin ne kadar ömürlü olduğu ortadadır. Bu hükümetlerin siyasi istikrarı sağlamak, Türkiye'nin sorunlarını çözümlmek ve olağanüstü şartlardan yurdumuzu kurtarmak yolundaki başarısızlıkları bilinmektedir.

Bu tecrübeler ortada iken, demokratik nizamın hâkim olduğu ülkelerin hiçbirinde tatbik edilmeyen, partiler üstü hükümet formülünde ısrar da yurdumuza ve demokrasimize yeniden çok şey kaybettirebilir. İçinde bulunduğumuz durumdan süratle kurtulmak, hür demokratik ülkeler arasında almaya mecbur olduğumuz yere ulaşmak, ancak yurt içinde ve dışında itibarlı hükümetler, eliyle gerçekleştirilir. Bir hükümetin itibarlı olabilmesi için millete dayanması ve gücünü milletin temsilcisi olan Parlamentodan alması gereklidir.

Melen Hükümetinin kuruluşunda geçmiş tecrübelerden ders alındığını gösterir inandırıcı deliller bulamadığımıza işaret etmek isterim. Önceki tecrübelerde olduğu gibi, Melen Hükümeti de istikrarı gerek kendi içinde ve gerekse dışında sağlamazsa, komünizmle mücadele hususunda kararlı görünmesine rağmen bu yolda da başarıya ulaşması mümkün olamaz.

Bu noktada Hükümete üye ve güvenoyu veren partilere de görev düşmektedir.

Hükümete üye ve güvenoyu veren partiler, tasvip ettikleri program çerçevesinde kendi üyelerinin de imzasını taşıyan hükümet tasarılarına ve tasarruflarına Erim hükümetleri zamanında olduğu gibi sahip çıkmazlarsa, Melen hükümetlerinin de başarı şansı çok azalacaktır.

İşe başlarken bu hususa açıklık kazandırılmalıdır

Hükümete katılan siyasi partiler, “ne içindeyim, ne dışındayım” tutumundan vazgeçmelidirler. Meclis çatısı altında kullandıkları oyun millet önündeki sorumluluğu nasıl olsa kendilerini bulacaktır. Bu sorumluluğa açıkça sahip çıkmaları

daha gerçekçi bir davranış olur. Önemle işaret edelim ki, Hükümetin kuruluşuna katılarak ona vücut veren siyasi partilerin Hükümet sorumluluğunu yüklenmekten kaçınmaları birtakım Parlamento dışı müdahaleleri davet edici tehlikeli loşluklar bırakmaktadır.

Sayın Milletvekilleri, Hükümetin kuruluş biçimiyle ilgili görüşlerimizi tamamlarken Hükümet istikrarını zedeleyen diğer bir faktöre, Parlamento dışından bakan alınması hususundaki istisnanın esas kural haline getirilmiş olması durumunun Sayın Melen tarafından da devam ettirildiğine dikkati çekmekle yetiniyoruz. Bir başka vesileyle ifade ettiğimiz gibi bu durumun ortaya çıkardığı izlenimi, Meclisten güven isteyen hükümetin Meclise kendisinin güven duymadığı şeklinde tecelli etmektedir.

Şimdi genel hatlarıyla Hükümet programı üzerindeki görüşlerimizi sunmaya başlıyoruz:

Sayın Melen Hükümetinin programı bazı eksiklerine rağmen ana hatlarıyla yurt gerçeklerine uygun ve partimiz programına birçok noktalarda uygunluk gösteren bir hüviyettir.

Ancak, yapılacağı vad edilen işler çok genel ve yuvarlak ifadelerle belirtilmiş olduğundan birçok konuya yeniden açıklık getirilmesi gereklidir.

Programın sunuş bölümleri ile muhtevası ırasında da prensipte önemli bir çelişki göze çarpmaktadır.

Programda Hükümetin normal seçim zamanına kadar görevde kalacağı belirtilmesine rağmen, bu zaman hedefini çok aşan birtakım icraatın vaatlerine de cömertçe girişilmiş bulunmaktadır. Bu durum, Hükümet programlarının uygulanma yetenekleri hakkındaki inancı sarsıcı mahiyetteki eski alışkanlıkların bir devamıdır. Nitekim kendine “Reform Hükümeti” adını takan Erim hükümetleri de aynı prensip hatası içinde Türk siyasi hayatının kaybedilmiş fırsatlar sayfasına kaydolmuşlardır.

Seçimlerin normal süresinde yapılması Anayasamızın açık hükmü gereğidir. Her siyasi hareketin ve hizmetin vatandaş nezdinde ibra edilmesi demokrasinin temel kuralıdır. Bunun da yolu seçimdir. Hükümet bu konudaki spekülasyonları önleyici açıklığı programda bir ölçüde gerçekleştirmiştir. Anlaşılmayan husus, bu spekülasyonların sahibi olan siyasi partilerin tutumudur. Bilindiği gibi bu partiler kısa bir süre önce “siyasi ortam müsait değildir” gerekçesiyle mahalli seçimlerin ertelenmesi yolunda oy kullanmışlardır. Şartlarda önemli bir değişiklik olmadan, sanki daha dün seçimden kaçanlar kendileri değilmiş gibi 16 ay sonraki seçimlerin türküsünü söylemeye başlamışlardır. Seçimlerin yapılmasını kimden talep etmektedirler? Kendilerinde Anayasayı savunma güç ve iradesini bulamamakta mıdır?

Milletimizin çok önem verdiği sandık yolu açık olacaktır. Bu yola parti içi birtakım sorunların çözümü için gölge düşürülmemelidir. Biz o inançtayız ki, seçimler zamanında yapılacaktır ve seçim zemininde herkes boyunun ölçüsünü alacaktır. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Programda, komünizmle mücadeleye büyük önem verileceğinin belirtilmesini memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak, bu mücadelenin ne şekilde gerçekleştirileceği hususunda bir sarahat bulunmayışını da önemli bir eksiklik olarak belirtmek icabeder.

Devletin önemli kilit noktalarına kadar sızmış bulunan aşırı sol ideoloji mensuplarının süratle bu noktalardan sökülüp atılmasını bu mücadelenin ilk safhası olarak görmekteyiz. İdari kademelerin komünizmle mücadeleyi bilgi ve inançla yürütebilecek bir kadroya takviyesinin zorunluluğuna da işaret etmek isteriz.

Son senelerde Türkiye’de cereyan eden olaylar şu gerçekleri açıklıkla ortaya koymuştur:

Enternasyonal komünizm, daha senelerce önce stratejisinin hedefi olarak eğitim ve haberleşme kurumlarımızla üniversitelerimizi seçmiş, Türk Milli Eğitim teşkilâtının kilit noktalarını sinsice işgal ederek, planlarını çok sistematik şekilde uygulamayı başarmıştır. Bugün onun meyvelerini topluyorlar. Geride kalan senelerde, üniversitelerle her derecedeki okullarda uygulanan eğitim, öğretim ve yetiştirme sistemleri hatırlanır ve ciddi bir değerlendirmeye tabi tutulursa, bugünkü tabloyu haince çizenlerin hakiki hüviyetleri kolaylıkla tespit edilebilir.

Zaman zaman duraklamalarına ve ara vermelerine rağmen milli tarih şuuru-nu birleştirici milli düşüncüyü, bilimsel metotları ve manevi değerleri yok etmeye yönelik bir sistem içinde uyguladıkları eğitim politikaları ile yetişen genç beyinleri zehirlemeye çalışmışlardır. Ülküsüz ve bilimsel metotlara yabancı gönüllere ve kafalara, doktriner taassupların ve anarşiye kaynak olan düşüncelerin kolaylıkla girebileceğini ve yerleşebileceğini düşünmemek mümkün değildir.

Olaylara objektif ve doğru teşhis koyabilmek için yabancı ideolojilere kendilerini kaptıranların, bölücülerin, tethişçi ve anarşistlerin yaş ve tahsil durumları ile okudukları okul ve kurumlar üzerinde ciddi araştırmalar yapmak gerekir. O zaman pek çok gerçeğin, şüphe ve tereddütlere yer bırakmayacak bir açıklıkta ortaya çıktığı görülecektir.

Enternasyonal komünizmin ve milli bütünlüğümüzü bozucu ideolojilerin yayılmasını önleyebilmenin asıl yolu genç kuşakları milletin köküne tarihine, milli ve manevi değerlerine dayalı ülkülerle yetiştirebilmektir. Bu da ancak okul Öncesi eğitimden başlayan ve üniversite anfasinde devam eden istikrarlı bir milli eğitim politikası ile gerçekleşebilir. Gençlerimize hür düzen içinde, insan haysiyetine yaraşan şartlarda yaşamanın zevki aşılmalı ve topluma katkıda bulunmaya hazır, kendisine yeterli birer kişilik kazandırmanın yolları bulunmalıdır.

Demokrasinin bir fazilet rejimi olduğu gerçeği gözle görülür hale getirilmeli ve demokratik düzende sosyal adaletin en mükemmel anlamıyla gerçekleştirildiğini doğrulayan uygulamalara geçilmelidir.

Karşımızdaki problemler bu ölçüde ağırlık taşıırken programın gençlik sorunlarıyla ilgili bölümünü de yeterli bulmak mümkün değildir.

Gençlik ve gençliğin yetiştirilmesi konusu çağımızın bütün toplumlarında önde gelen sorunlar arasındadır. Gençliğe moral ve fizik üstünlükler kazandıracak bir eğitim verebilmek, geleceğe dönük milletlerin ortak özlemidir.

Milletlerin gelişme şartlarına, kültür değerlerine ve siyasi rejimlerine göre karşı karşıya bulundukları gençlik sorunları değişik şekiller göstermektedir.

Türkiye’de gençlik sorunlarının önemi ölçüsünde değerlendirildiği kanaatinde değiliz. Genç insanlarımız için gerçekleştirilen yetişme ve paşamı şartlarını yeterli bulmak mümkün değildir. Özellikle çok karmakarışık problemler içindeki yüksek öğrenim gençliğinin, Devletin ciddi ilgisine ihtiyacı vardır.

Gençliğin moral ve fizik yönlerden iyi yetişme, çalışma, barınma, beslenme ve sosyal güvenliğe kavuşturulmaları büyük sorunlar olarak beklemektedir. Devletçe, gençliğimiz için hazırlanan imkânlar yapılabileceklerin çok altındadır.

Yakın geçmişte Devletin sorumluluklara katlanmaması yüzünden gençler çeşitli siyasi ve sosyal etkenler karşısında güçsüz kalmıştır. Bu durum birtakım çevrelerin gençliğimizi millet çıkarlarına karşı kullanma iştahlarını artırmıştır.

Yaşadığımız günlerde gençlik arasında nispi bir sükûn vardır. Bu devrede gençlik sorunlarının ciddi ve bilimsel şekilde araştırılması ve çözüme kavuşturulması gereklidir. Günümüzün elverişli şartları değerlendirilemezse Devlet, gençleri bugün sinsice hazırlanan tertipçilerle karşı karşıya bırakmış olacaktır. Bu sorunun ele alınması için hararetin memleketi kaplayacak dereceye yükselmesini beklememek lâzımdır. Sorunlar gençliğin sokağa döküldüğü devrelerde ele alınır sonra unutulursa milletle yarınki kuşakların bütünlüğünü sağlamak mümkün değildir.

Türk gençliğinin büyük çoğunluğu yurda karşı sorumluluklarını bilmekte ve milli değerlere bağlılığını sürdürmektedir. Sapık ideolojilerin militanı olmuş birtakım kişileri Türk gençliğinin içinde hesap etmemek gerekir. Devletin zaafa düşürüldüğü devrede dış kaynaklara bağlı üç - beş çetenin giriştiği kanun dışı eylemlerden Türk gençliği sorumlu tutulamaz. Bir milletin gençliğine küsmesi düşünülemeyeceğine göre, ilgililerin hiç vakit kaybetmeden gençlikle diyalog kurmaları zorunludur.

Gençlik sorunlarının çözümünde gençlerle elele verilmesi ve gençlerin görüşlerinin değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Gençliğin sokakta öldüreceği zaman ve enerjiyi de yurt ve gençlik sorunlarının çözümlemesinde değerlendirmek gereklidir,

Sayın Milletvekilleri,

Türk tarımında sosyal adalet ilkeleri ışığında verimi artırıcı ve genel iktisadi politikamızın şartlarına uygun bir tarım ve toprak reformunun gereğine inanıyoruz. Bunun teşkilâtlanmasıyla, sulamasıyla, tohumuyla, gübresıyla, yeni işletme usulleriyle birlikte ve Ortak Pazar standartlarıyla bağdaşır bir ıslahat olması gereklidir. Tapulu mülkiyeti ve veraset hukukunu zedeleyici; konuyu sadece toprak takimi açısından ele alan bilim dışı zihniyetin Türk tarımının sorunlarını çözeceğine inanmıyoruz.

Nüfusumuzun dörtte üçünü teşkil eden köylü vatandaşlarımızın yetiştirdiği ürünlerin değerlendirilmesinde daha gerçekçi ölçülerin gözönünde tutulması gereklidir.

1970 yılından beri Sayın Demirel ve Sayın Erim hükümetleri tarafından reform adı altında bütçelerdeki açığı kapama maksadıyla vergi kanunları getirilmiştir. Sosyal adalet ilkelerini zedeleyici, iktisadi durgunluğu artırıcı mahiyetteki sadece mali yönü hesaba katılmış olan bu vergi tasarılarından bazılarını grubumuzca meclislerde karşı çıkmıştır. Sayın Melen'in programında bu vergilerin muhafaza edilmesi yanında, kısa vadede yeni reform niteliğindeki tasarıların kanunlaşmasının zorunlu olduğu beyanı, yeni birtakım vergilerin ihdas edileceği endişesini doğurmaktadır.

Bu hususta Sayın Melen'i açıklığa davet ediyoruz. Ayrıca Sayın Erim zamanında sunulmuş bulunan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hedef ve stratejisinde, yatırımlar konusunda kamu sektörüne büyük bir ağırlık verildiği beyan edilmiştir. Şayet Sayın Melen Hükümeti de bu stratejiyi benimsiyorsa Devlet gelirlerini artırmak maksadıyla yeni vergilerin getirilmesi mecburiyeti doğacaktır. Bu takdirde, programda yer alan "Mali alanda gerekli olan reform tedbirlerinde uzun vadeli olanlar" ibaresinin başka yeni vergilerin habercisi olduğu sonucuna varmak zorunluğu doğmaktadır. Sayın Melen Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hakkındaki görüşlerini ifade etmek suretiyle bu sorulara da bir açıklık kazandırmalıdır.

Sayın Melen Hükümetinden beklenen yeni vergi kanunları getirilmeyeceği ve eskilerinin geri alınarak ıslah olunacağı yolunda bir teminattır. Meselâ Kurumlar Vergisine yeni zam yapılmayacağı teminatının verilmesi, programda ifade edilen sermaye piyasası düzenlemesinin inandırıcılığını artıracaktır. Devlet israfiyle mücadele edilmesi milli arzu haline gelmiştir.

Programda petrol reformu bölümünde, akaryakıt ana depolarının nasıl bir statüye sokulacağı belli değildir. Bundan önceki Hükümet programlarında bu depoların devletleştirileceği yazılıydı. Sayın Melen Hükümeti ne yapacaktır? Bu husus belli değildir.

Yeni Maden kanunu tasarısı Melen Hükümeti tarafından da benimsenir görünmektedir. Bu tasarının yeniden gözden geçirilmesini tavsiye ederiz. Çünkü tasarının karma ekonomi prensiplerine uygun olarak hazırlanmayan hükümler ihtiva ettiği ortadadır.

Programın dış politika ile ilgili bölümlerini milli ve geleneksel dış politika çizgimizin devamı mahiyetinde görüyoruz.

Sayın Milletvekilleri;

Program üzerinde ve kamuoyunun birinci derecede önem verdiği konular hakkındaki maruzatımızın son bölümüne gelmiş bulunuyoruz.

Eleştirilerimizin bundan sonra da Sayın Melen Hükümeti için yapıcı ve yol gösterici bir muhalefetin gerektirdiği ölçüler içinde devam etmesi tabidir.

Demokratik Parti demokrasilerde milletin arzu ve iradesi doğrultusunda gerçekleştirilecek muhalefet hareketinin siyasi tarihimizde rastlanan yıkıcı muhalefet hareketleri ile karşılığını en iyi şekilde temsil edecek bir örnek vermektedir.

Demokratik Parti kuruluşundan bu yana Devleti ve Cumhuriyeti tehdit eden tehlikelerin gerek teşhisinde ve teşhirinde, gerekse bu tehlikelerin bertaraf edilmesinde üzerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmiş olmanın huzuru içindedir. Demokratik Parti Grubu kuruluş şekliyle, programıyla ve felsefesiyle bağdaşmadığı için muhalif kaldığı Erim Hükümetlerini, Anayasanın değiştirilmesinde olsun, anarşinin önlenmesiyle ilgili tasarılarla ve sıkıyönetim uygulamalarında olsun desteklemek suretiyle muhalefetin ancak millet yararına yapılacağını göstermiştir.

Milletçe gayri âdil bulunan vergilerin bir kısmının önlenmesinde, bir kısmının daha âdil bir şekle sokulmasında da partimizin yapıcı muhalefet anlayışı büyük ölçüde etkili olmuştur.

Buna karşılık, Hükümete ortak olduğu ve kendi bakanları Hükümetin tasarılarını imzaladığı halde, onun icraatına sahip çıkmamak için özel bir itina gösteren bazı siyasi partiler ve hatta anarşik solla mücadele konusunda engelleyici bir tutuma girmekte beis görmeyen siyasi partiler çıkmıştır. Biz, Hükümette bir türlü, Mecliste öbür türlü, vatandaş önünde bir başka türlü görünmenin siyasi icaplarla bağdaştırılabileceği inancını taşımıyoruz. Bu sebeple belki reformların teminatı değil ama programımız, felsefemiz ve tutumumuzla hür demokratik rejimin ve millet iradesinin Yüce Meclis çatısı altında inançlı teminatlarından biriyiz.

Bütün milli kuruluşlarımızın ve siyasi partilerimizin sorunları demokratik hukuk Devletin ve millet iradesinin ışığında değerlendirmeleri gereğine yeni bir Hükümet işbaşına gelirken bir kere daha işaret ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Demokratik siyasi hayatımızın kendi gerçekleri içinde düzenli ve geçerli bir uygulama imkânına kavuşması için çalışmak esastır.

Bu konuda öncelikle siyasi partilerimizin sorumluluğu vardır. Dikkatinize sunmak istediğimiz hususlar şunlardır:

Politikacı ve politika, hakkında kolay yazılır, kolay söylenir hale getirilmek isteniyor. Politikayı gözden düşürme politikası başlamıştır.

Politikacının görev aldığı Anayasa organları da bu tesir altında tutulmaktadır. Siyasi partiler dışında teşekkül eden politika kendisi için bir zemin aramaktadır.

Partiler arası ve parti için çekişmeler sözü, sık sık ve mübalâğalı şekilde ortaya atılmaktadır.

Politik davranışların milli kalkınma ve ilerleme çabalarımızı kösteklediği ileti sürülmektedir. Bütün bunlar karşısında çok partili demokratik nizamın vazgeçilmezliği inancının yerleşip gelişmesinde siyasi partilerimize önemli görevler düşmektedir.

Çok partili demokratik rejim ve açık tartışma nizamı önemini kaybederse, hiçbir şahıs veya organ kendi önem ve itibarını, muhafaza edemez.

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın diyenler varsa, haber verelim ki, yılan bin yaşarsa dokunmadık kimse bırakmaz.

Demokratik usullerden ve çok partili nizamın gerçeklerinden tâviz verilerek demokrasiye ulaşılamaz.

Çok partili siyasi hayat, başa dert olarak görülemez ve gösterilemez.

Şüphesiz, particilik milletin rızına el uzatmak demek değildir.

Devlet çeşmesinin başını tutmak, yarana nimet dağıtmak hiç değildir. Partiler kamu hizmeti inancıyla doğar ve yaşarlar. Kamu hizmetinde şahsi hesaplara yer yoktur.

Particilik şahsi tahakküm vasıtası haline getirilemez. Partileri tahakküm vasıtası haline getirenler, tüm partilere ve demokrasiye karşı işleyen bir tahakküm hevesine yol açarlar.

Komünizmin karşısında en güçlü alternatif demokrasidir.

Milletin köküne, tarihine, milli ve manevi değerlerine dayalı bir demokrasi ve hukukun üstünlüğü inancı komünizmin panzehiridir.

“Hele bugünü geçirelim, yarın bir kolayı bulunur” diyemeyiz.

Yarın çok geç kalmış olabiliriz.

Demokratik Parti, milletin hükümranlılığı dâvasına inanmıştır. Şahsi tahakküm heveslerine, zümre tahakkümü arzularına itibar etmiyoruz.

Milletin hakkını savunuyoruz ve bu yolculuğa milletten aldığımız güçle devam edeceğiz.

Demokratik Parti Grubu olarak Sayın Melen Hükümetinin milli değerlere dayalı ve faziletli bir demokrasi inancını kökleştirecek kısmet örnekleri vermesini temenni ediyoruz. Sayın Melen Hükümetine bu temennilerle başarılar diliyoruz.

Yüce Meclisi Grubum adına saygıyla selâmlarım. *(D.P. sıralarından şiddetli alkışlar)*

BAŞKAN — Milli Güven Partisi Grubu adına Sayın Nebil Oktay, buyurunuz.

M.G.P. GRUBU ADINA MEHMET NEBİL OKTAY (Siirt) — Milli Güven Partisi Grubunun Hükümet programı ile ilgili görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Değerli Arkadaşlarım,

12 Marttan bu yana geçen zaman ve bu zaman içerisinde gelişen olaylar, 12 Mart Muhtırasının hür demokratik rejimi kurtarma amacına yönelik bir hareket olduğunu kesinlikle ortaya çıkarmıştır.

12 Mart Muhtırasından sonra, idareye el konacağı, hür seçimlere, insan hak ve hürriyetlerine dayanan parlamenter demokratik rejime son verileceği tarzında duyulan bazı endişelerin veya yapılan propagandaların yersizliği anlaşılmıştır.

Ancak; hemen şunu ifade edelim ki, 12 Mart Muhtırasının verilmesini gerektiren sebeplerin, küçümsenmeyecek bir mesafe alınmış olmasına rağmen, henüz ortadan kalkmamış bulunduğu da bir gerçektir. Bu bakımdan, Hükümet programında da ifade edildiği gibi, anarşik ortamın yeniden baş göstermemesi ve Anayasanın emrettiği reformların Atatürkçü, çizgiden sapmadan gerçekleştirilmesi için Hükümete de, siyasi partilere de başta büyük Meclis olmak üzere diğer Anayasa kuruluşlarımıza da düşen görevler vardır.

Birinci ve ikinci Erim Hükümetleri gibi Melen Hükümeti de, olağanüstü şartlar içinde kurulmuş bulunmaktadır: Fakat programında da ifade ettiği gibi, Hükümet, olağanüstü şartları sürdürmek değil, sona erdirmek azmindedir ve Hükümeti görev başlama ve bunu devam ettirebilme şartının, milletin gerçek temsilcileri Yüce Meclislerin güveni olduğu programda açıkça ifade edilmiştir.

Değerli Arkadaşlarım,

Kişilerin veya teşekküllerin gelecekteki icraatlarını, attıkları ilk adımın samimiyetiyle ölçmek mümkündür.

Birinci ve İkinci Erim Hükümetlerinin ardından kurulan Melen Hükümeti, programının hazırlanmasında, mucizeler yaratmak iddiasında olmamış; işbaşına getirilme sebeplerini, hiçbir şekilde unutmadan; olağanüstü şartların Hükümeti olduğunu bilerek hareket etmiş; hedeflerini isabetle tespit ederek millete açıkça ilân etmiştir.

Değerli Arkadaşlarım,

Özet olarak ne diyor Melen Hükümeti:

1. Yurtta huzur ve asayişin bir daha bozulmamasını sağlayacak her türlü tedbiri alacağım.

2. Anayasanın emrettiği reformları; ilmi esaslara, memleket gerçeklerine, milli bünyeye ve Atatürkçü prensiplere uygun olarak gerçekleştirmeye çalışacağım.

3. Millet iradesinin serbest tezahürünü sağlayacak ortamı yaratarak, seçimlerin Anayasanın belirttiği zamanda yapılmasını mümkün kılacağım.

Bunları ifade ederken, tek dayanağının, milletin hakiki temsilcileri Yüce Meclisler olduğunu kesinlikle açıklamak suretiyle, seçime dayalı hür demokratik rejime olan inancını açıkça belirtmiş olan Melen Hükümetinin bu taahhütlerini memnurluk verici ve tatmin edici sayıyoruz.

Milli Güven Partisi olarak, Anayasa dışı faaliyetleri ve anarşiyi yok etme, milli bütünlüğü ve demokratik Cumhuriyetimizi koruma konusunda Hükümetin azim ve kararlılık ifade eden tutumunu ve güvenlik tedbirlerinin dışında alınması düşünülen idari, hukuki ve ekonomik tedbirleri olumlu karşılıyoruz.

Hür seçime ve insan haklarına dayanan demokratik rejimi, normal ve bütün gerekleriyle işler hale getirmek hususunda, programda yer bulan inançlı ve inandırıcı beyanlara; rejimin geleceği, milli varlık ve bütünlüğümüzün korunması bakımından hayati bir önem atfedyoruz.

Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmamızı hızlandırmak için çok yönlü atılımlara, reformlara muhtaç olduğumuz tartışma kabul etmeyen bir gerçektir.

Ancak hemen ifade edelim ki, Milli Güven Partisi olarak reformu “yalnızca değişiklik olsun diye değişiklik yapmak” anlamında kabul etmiyoruz.

Reform; milletimize daha çok huzur, daha çok refah, daha çok sosyal adalet getirecek tedbirlerin akla, çağdaş ilme, yurt gerçeklerine ve milli ihtiyaçlara uygun olarak yürürlüğe konulması şeklinde tecelli etmelidir.

Her reformun birtakım tedirginlikler yaratması olağandır. Hem reform yapmak, hem de hiç kimsenin menfaatini haleldar etmemek mümkün değildir.

Dikkat edilecek husus, yaratılacak tedirginliğin yaygın olmaması ve reformdan beklenen iktisadi ve sosyal faydaların gerçekleşmesidir.

Yıllardır devam edegelmiş kusur ve ihmallerin kefaretni vatandaşa çektirmek, Devletin nizam ve kanunlarına dayanılarak, güvenilir olarak yapılmış hukuki tasarrufları itibarsız kılacak hukuk dışı bir tutuma yönelmemek lâzımdır.

Programda ana hatları ifade edilmiş bulunan;

Toprak ve Tarım Reformunun Anayasamızın 38’nci maddesinin emrettiği şekilde, biran önce gerçekleştirilmesi lüzumuna inanıyoruz.

Bazı hükümleriyle, değişen ve gelişen cemiyet ihtiyaçlarına cevap vermeyen hukuk ve ceza mevzuatında yapılması gerekli değişiklikleri de kapsamak üzere, adaletin pahalı icrasını önleyecek, hüküm tesisini çabuklaştıracak, ceza infaz sistemi ve müesseselerini çağdaş uygarlık anlayışına kavuşturacak, adaletin tevziinde imkân eşitliği yaratacak, hâkimlerin süratle denetimini sağlayacak köklü bir adalet reformunun, başta gelen ihtiyaçlardan olduğunu kabul ediyoruz.

Eğitimin her kademesinde, toplayıcı, birleştirici ve yüceltici bir milliyetçilik anlayışını hâkim kılacak, fırsat eşitliğini ön planda tutacak, üniversite kapılarındaki yığılmaları önleyecek ve Türkiye’nin muhtaç olduğu insan gücünü yetiştirmeye yönelecek, bir Milli Eğitim Reformunun büyük önemini takdir ediyoruz.

Her türlü israfı önleyecek, idari verimliliği artıracak, yolsuzluklara karşı tesirli teftiş ve denetim imkânlarını mümkün kılacak, iktisadi Devlet Teşekküllerinin daha verimli çalışmalarını sağlayacak ve kaynak kaybını önleyecek yeni düzenleme tedbirlerini de içine alan bir idari reformu, Türkiye için âcil ihtiyaç sayıyoruz.

Vergi ziyanını önleyecek, vergi adaletini sağlayacak, denetim mekanizmasını süratli ve tesirli şekilde işletecek, vergi ihtilâflarının kısa sürede neticeye ulaşmasını temin edecek, mali idareyi modern imkânlarla teçhiz edecek bir vergi ve maliye reformundan yanayız.

Petrol ve maden kanunlarının milli menfaatlere aykırı hükümlerinin süratle değiştirilmesini öngörecek, yer altı servetlerimizin milli çıkarlarımıza en uygun şekilde işletilmesini sağlayacak mevzuat değişikliği ile müessir tedbirleri getirecek bir petrol ve maden reformunu, süratle çözüm isteyen önemli meselelerden biri sayıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım,

Bundan evvelki Hükümet programlarında olduğu gibi, yurdumuzun çeşitli bölgeleri arasında, gelişme dengesizliklerinin mevcut olduğu kabul edilmiş; bu dengesizliği gidermek amacıyla, “alınmış tedbirlerin daha etkili hale getirileceği” ifade edilmiştir.

Milli Güven Partisi olarak, dengeli kalkınmayı, milli birlik ve bütünlüğümüzü güçlendirici hayati bir mesele ve Anayasamızın gereği sayarız.

Kalkınmanın sıhhatli ve dengeli olması, yalnız zümreler arasında değil, vatanımızın çeşitli bölgeleri arasında da dengeli bir kalkınmanın sağlanmasına bağlıdır.

Doğu Anadolu’nun, Güney - Doğu Anadolu’nun, Karadeniz’in ve Orta Anadolu’nun bazı illerinin kültürel bakımdan, iktisadi bakımdan ve sosyal bakımdan kalkınmaya muhtaç bir durumda oldukları, yurdumuzun diğer bölgelerine nazaran asırların biriktirdiği ihmallerin ıstırapı içinde bulundukları, inkârı mümkün olmayan bir gerçektir.

Çeşitli vesilelerle ve rakamlarla Yüce Mecliste ifade etmek fırsatını bulduğumuz bu dengesizliği gidermek için; Hükümet programında yer alan “alınmış tedbirleri daha etkili hale getirmek” tarzındaki taahhüdün dinamik şekilde uygulanması şarttır. Aslında alınmış tedbirleri daha etkili kılmak da yeterli değildir, çünkü alınması gerekli yeni tedbirlerin de bulunduğuna inanıyoruz. Yatırımları bu bölgelerimize sevk edebilmek için, münhasıran bu bölgemizde yatırım yapacak veya yatırımları destekleyecek ayrı bir “yatırım bankasının” kurulmasını sağlamak için Milli Güven Partisi olarak Yüce Meclise sunduğumuz ve halen komisyonlarda bekleyen kanun teklifimizin sağlayacağı faydalar hususu da yeni Hükümetin dikkatini çekerken, bu önemli mevzuda, Sayın Hükümetten açık bir destek eklediğimizi ifade etmek istiyoruz.

Değerli Arkadaşlarım,

Hükümet programında yer alan karma ekonomi düzeni, işçi sorunları, işsizlik mevzuu, para ve kredi politikası, ihracat ve ithalât rejimi, teşvik tedbirleri, bayındırlık, ulaştırma, imar -iskân ve turizm çalışmaları, sağlık sorunları, tarım ve orman problemleri, gençlik ve spor sorunları hakkındaki görüşleri olumlu karşılıyoruz.

Değerli Arkadaşlarım,

Hükümet programında, yüksek bir potansiyele sahip bulunan hayvancılığımızın geliştirilmesi, ırkların ıslahı ve hastalıklarla mücadele konusuna kısaca yer verilmiş ve hayvancılığın halkımızın dengeli beslenmesi ve ihracat bakımından öneme değinilmiştir.

Programda, Türkiye'nin kalkınmasında büyük rolü olacağına inandığımız hayvancılık konusuna daha geniş yer verilmesini arzu ederdik.

Hayvancılık, milli gelirimizin sekizde birini sağlamaktadır. Buna rağmen, Devlet örgütünde ve Tarım Bakanlığı içinde, önemi ile orantılı bir ilgiye kavuştuğu söylenemez. Yalnız dengeli beslenme ve ihracat bakımından değil, bölgeler arası dengeli kalkınma açısından da hayvancılığa daha çok önem vermek zorunluğu vardır. İleri ülkelerde hayvancılığa verilen ön anı ve hayvancılığın toplam tarım faaliyetleri içindeki nispi yeri bizdekinden çok büyüktür.

Hayvancılığımızın gelişmesi, sanayi alanındaki kalkınmamız bakımından da önem taşır.

Birtakım sanayi kollarının ham maddesini hayvancılık sağladığı gibi, köylü vatandaşlarımızın hayat seviyesinin yükselmesi için de sanayi mamullerinin yeterli sürüm imkânlarına kavuşması zaruridir. Hayvancılık alanında daha hızlı bir kalkınma sağlanmadıkça, milyonlarca köylü vatandaşımızın satın alma gücü düşük kalmaya mahkûmdur.

Hayvan ürünleri ile ilgili fiyat politikası, ne yazık ki, üretimi teşvik edici ve tutarlı olmamıştır. Aslında, tüketiciyi kaliteli ve ucuz ete, bol süte, bol yumurtaya, her türlü proteinli gıdaya kavuşturmak için takip edilecek politika, suni tedbirlerle üretim şevkini kırmak değil, üretimi ve mal arzını arttırmaktır. Et ve Balık Kurumunun üretimi teşvik görevinden çok, tüketim problemleriyle uğraşması; yeni sanayii, mera ıslahı, hayvan hastalıkları ve parazitlerle mücadele hayvancılık kredisi alanında izlenen politikaların yetersizliği, hatta tutarsızlığı, hayvancılık alanında acilen yeni hamleler yapılmasını sorunlu kılmaktadır.

Hayvancılıkla ilgili çalışmaların daha dinamik ve tutarlı bir seviyeye ulaştırılması için, Tarım Bakanlığı bünyesinde ayrı bir müsteşarlık kurulması da dahil olmak üzere, yeni idari tedbirlere de ihtiyaç bulunduğu inancındayız. Son defa toplanan hayvancılık kongresinde, bütün bu konular dile getirilmiş ve Sayın Başbakan da bu kongrede hazır bulunarak önemli noktalara isabetle değinen bir konuşma yapmışlardı. Hükümetin, hayvancılık sektörünü lâyık olduğu ilgiden mahrum bırakmayacağı ümit ve kanaatindeyiz.

Sayın arkadaşlarım,

Kalkınma plan ve programlarına uygun yatırımları hızlandırmak, özellikle malul ihracatını geliştirmek amacıyla, Hükümetin Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmayı vadettiği yeni "Teşvik Tedbirleri Kanunu Tasarısı" nı sabırsızlıkla bekliyoruz. Bugün, memleketimizin sahip olduğu büyük kalkınma imkânlarını âzami ölçüde değerlendirmek ve kaybedilen zamanı kısmen olsun telâfi edebilmek için, objektif, âdil, dürüst ölçüler içinde uygulanacak etkili teşvik tedbirlerine ihtiyaç bulunduğunu inancındayım.

Hükümetin, sanayileşmede, sadece makine ithal etme yerine memleketimize çağdaş teknolojiyi transfer etme ve teknolojik geriliği ortadan kaldıracak tedbirler alma yolundaki vaadini memnuniyetle kaydediyoruz.

Büyük memnuniyetle karşıladığımız hususlardan biri de, Hükümetin resmi israfla ve lüksle mücadele yolundaki taahhüdüdür. Milli Güven Partisi Grubu, israfla mücadeleyi kalkınmamızın şartlarından biri sayar.

İktisadi Devlet Teşekküllerimizin yeniden düzenlenmesi için başlatılmış çalışmaların hızlandırılacağı hususundaki vaadi de sevinçle karşılıyoruz. Kamu iktisadi Teşebbüslerini kârlılık, verimlilik ve modern işletmecilik ilkelerine uygun şekilde çalıştırdığımız, bir cümle ile kamu sektörüne çeki düzen verdiğimiz takdirde kalkınmamızın hızlanacağına kani bulunuyoruz.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlıkları bakımından, bugün programını görüştüğümüz Hükümete atfedilmesi mümkün olmayan sebeplerle, ciddi bir gecikme husule gelmiştir. 1973 yılı bütçesinin zamanında hazırlanabilmesi için, 1973 yılına ait programın yürürlüğe konabilmesi lâzımdır. Bu program ise, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ilk dilimini teşkil etmektedir. Görülüyor ki, yeni kalkınma planı tasarısının tamamlanıp Meclislere sunulması, komisyonda incelenmesi, Cumhuriyet Senatosunda ve Millet Meclisinde görüşülerek sonuca bağlanması için önümüzde çok az zaman kalmıştır.

Yalnız yurt içindeki iktisadi faaliyetlerin ve bütçe hazırlıklarının aksatılmaması yönünden değil, dış ekonomik ilişkilerimiz açısından da önem taşıyan kalkınma planı konusunda, zararlı bir gecikmeyi önlemek için yalnız Hükümete değil, siyasi partilerimize de büyük görev düşmektedir. Hükümet programında belirtildiği gibi, ortaya çıkacak eser, seçimlerden sonra da yürürlükte kalacak milli bir eserdir.

Değerli Arkadaşlarım,

Milli Güven Partisi Grubu, Hükümet programında dış politika ve milli savunma konusunda yer alan görüşlere bütünü ile katılmaktadır.

Dış ilişkilerin yürütülmesinde ve ayarlanmasında, ülkelerin, birbirlerinin içişlerine, yıkıcı faaliyetleri körüklemek veya hasmane radyo yayınları ile veya diğer herhangi bir suretle karışmamaları gerektiği ilkesine verilen önemin, programda açıkça belirtilmiş olmasından memnunluk duyduğumuzu ifade etmek isterim.

Milli varlığımızın ve bütünlüğümüzün teminatı olan Silâhlı Kuvvetlerimizin yeniden teşkilâtlandırılması ve çağdaş teknolojinin gerektirdiği şekilde, silâh, araç ve gereçlerinin yenileştirilmesi zaruret haline gelmiştir. Bu amaçla sevk edilmiş bulunan Yetki kanunu tasarısının, süratle kanunlaşması için Hükümete yardımcı olmak kararındayız.

Değerli Arkadaşlarım,

Samimi inancımız odur ki, Hükümetin başarıya ulaşması, bütün düşüncelerin ötesinde, olağanüstü halden normal demokratik rejime geçişi kolaylaştırmak gibi, bir büyük sonuç doğuracaktır.

Bu sonuca çabuk ulaşmada, Hükümete düşen görevler yanında, çalışmalarını daha müessir hale getirmek suretiyle, Meclislerimize de düşecek büyük görevlerin mevcut olduğuna inanıyoruz.

Temel hedeflerinin; bozulan huzur ve asayişini sağlamak, reformları, Atatürkçü bir çizgide, milli bünyemize uygun bir şekilde gerçekleştirmek ve memleketi, Anayasanın öngördüğü zamanda, ortamı hazırlamak suretiyle seçime götürmek olduğunu kesinlikle belirten; yurt gerçeklerine doğru teşhis koyarak tutarlı ve ciddi çözüm yolları gösteren Melen Hükümetine, Milli Güven Partisi olarak güvenoyu vereceğiz.

İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı, hür demokratik rejime olan yürekten inancımız ve olağanüstü hali doğuran sebepleri ortadan kaldırmak suretiyle demokratik rejim mekanizmasının normal işleyişini sağlamak arzusu, Milli Güven Partisi Grubunu güvenoyu vermeye ve Hükümeti içtenlikle desteklemeye sevk eden başlıca sebeptir.

Anayasa dışı faaliyetlerin önlenmesi için; iktisadi ve sosyal alanda yeni bir hamle devrinin temellerinin atılması için; rejimin selamete kavuşması için, Melen Hükümetinin başarıya ulaşmasına bütün gücümüzle yardımcı olmak lüzumuna inanıyoruz. Bu duygularla Hükümete başarılar diler, Yüce Meclisin Milli Güven Partisi Grubu adına saygı ile selâmlarım. *(M.G.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Gümrük kanun tasarısının yapılan açık oylamasında oyunu kullanmayan arkadaşımız var ise, lütfen oylarını kullansınlar.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Bülent Ecevit buyurunuz. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

C.H.P. GRUBU ADINA BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programının ayrıntıları üzerinde değişik görüşler öne sürülebilir. Programın beğenilmeyen yönleri bulunabilir. Ama sanırım, programın bir niteliği üzerinde birleşmek mümkündür: Programda yeni hükümetin esas amaçları kesinlikle belirlenmiştir.

Programa göre, parlamenter demokratik rejimin sıhhatli ve verimli işler duruma getirilmesi, insan haklarına dayalı hür demokratik rejimin güçlendirilmesi ve Anayasanın öngördüğü zamanda seçimlerin yapılması, bunu sağlayacak ortamın yaratılması, Hükümetin temel görevleri ve amaçları olacaktır.

O nedenle, programda, Devletin bütün faaliyet alanlarını kapsayan işler yerine, belli bir sürede öncelikle gerçekleştirilmesi gereken konuların ele alınması ile yetinildiği belirtiliyor.

Bunu, demokratik açıdan bir iyi niyet belirtisi saymak mümkündür.

Bununla beraber, programın ayrıntılarına girildiğinde, seçime kadar yapılacak işlerin, yapılması gerekli gösterilen işlerin biraz fazla yüklü tutulduğu görülüyor. Bu işlerin hepsinin mutlaka seçimlere kadar yapılmasında ısrar edilirse, Anayasa zorlanmak ve demokrasi tehlikeye düşürülmek pahasına seçimlerin ertelenmesi yoluna gidilmesinden kaygı duyulabilir.

Anayasada belirtilen seçim tarihine kadar geçecek zamana göre mi işler programlanacaktır; yoksa programlanan işlere göre mi seçim zamanı ayarlanacaktır? Buna kesin karar vermek ve o karara göre davranmak gerekir.

Demokratik açıdan seçilmesi gereken yol, birincisidir... Anayasada belirtilen seçim tarihine kadar geçecek zamana göre işlerin programlanması ve seçimlerin zamanında yapılmasıdır.

Hükümetin bu yolu seçmek istediği bellidir; fakat program; bu yoldan taşacak kadar yüklü olmuştur, öyle umarız ki uygulamada bir ayıklama yapılsın ve esas amaçtan uzak düşülsün!

Eğer Melen Hükümeti, programda belirtilen esas amacına zamanında ulaşmak için iyi niyetli çabalar gösterirse, Hükümete o yönde yardım etmek, demokrasiye inanan herkes için ve her parti için elbette bir ödev olacaktır.

Ancak, her partiden, bu Hükümetin ekonomik ve sosyal tutumuna da aynı ölçüde yardımcı ve destek olması her halde beklenemez.

Programın hazırlanışında, Hükümete üye alınan partilerle müzakere edilip bir uzlaşmaya varılmadığına göre, böyle bir gözü kapak destek yükümlülüğü zaten hiçbir parti için söz konusu olamaz.

Özellikle C.H.P., ekonomik ve sosyal konularda, kendi programı ve tutumu açısından çok dikkatli ve duyarlı davranacaktır; gerektiğinde eleştirilerini ve uyarılarını yapmaktan da, desteğini esirgemekten de kaçınmayacaktır.

C.H.P. buna, başka partilerden daha çok mecbur kalabilir. Çünkü C.H.P. bugün Türkiye’de ortanın solunda yer alan, devrimci, ilerici olan ve bunu açıkça söyleyen tek partidir. Ülkemizin bazı köklü reformlara ihtiyacı bulunduğunu ve bu reformların birbirleriyle uyumlu, tutarlı bir dizge olarak, eski deyimle bir “manzume” olarak yapılması gerektiğini, C.H.P. yıllardır yüksek sesle öne sürmektedir. “Düzen Değişikliği” deyimiyse de, bölük pörçük reformlar yerine, tutarlı, uyumlu bir reformlar dizgisine ihtiyaç gördüğünü anlatmış olmaktadır.

Böyle bir partinin, hele kendisinden üye almış bir Hükümetten gelecek reform iddiaları veya girişimleri karşısında titiz davranması; gerek reformlar konusunda, gerek genellikle sosyal ve ekonomik alanda, kendi tutarlılığını korumak istemesi doğaldır.

Türk toplum yapısı hızla değişiyor. Kapalı toplumdan açık topluma, kapalı ekonomiden açık ekonomiye, kapalı rejimden açık rejime geçişin doğal sonucu olan bir serpilip gelişmedir bu... Böyle bir değişim ve gelişim sürecindeki toplum, artık eski giysilerine sığmayan, boy atma çağındaki bir gence benzer. Eski giysisinin orasına burasına, birbirini tutmayan eğreti yamalar vurmak yerine, yeni bir giysi gerekir o gence... Böyle bir değişim ve gelişim sürecine girmiş topluma da yeni bir toplum düzeni gerekir.

Nasıl olmalıdır bu düzen? C.H.P. nin bu konuda belli ve açık bir görüşü vardır.

Ancak C.H.P. demokrasiyi içtenlikle benimseyen bir devrimci parti olduğu içindir ki, 12 Mart 1971’de girdiğimiz dönemin, bu dönemdeki ara rejimin özelliklerinden, kendi reform programını, kendi öngördüğü düzen değişikliğini zorla yürütmek üzere yararlanmağa kalkışmamıştır. Ne Hükümetleri bu yönde zorlamıştır ne de parlamento üzerinde bir zorlayıcı unsur gibi kullanılmağa talip olmuştur. Halkın kendisine yetki vereceği günü sabırla ve saygıyla beklemeyi tercih etmiştir.

Fakat aynı zamanda C.H.P. reformlar yapılıyor görüntüsünün verilebilmesi uğrunda reformculuğun yozlaştırılmasına, sulandırılmasına da karşı çıkmıştır. Reformculuk iddialarıyla ters düşen, çelişen bazı Anayasa değişikliklerine karşı direnmiş ve bunlardan birçoğunu önleyebilmiştir.

C.H.P. 12 Mart 1971’den bu yana, kendi içinde büyük çekişmeler, tartışmalar sürerken bile, bu bakımdan tutarlı bir davranış izlemiştir. Böylece hem demokrasiye bağlılığında ki içtenliğini, hem de reformculuk anlayışındaki ciddiliğini ortaya koymuştur.

Yeni Hükümet zamanında da C.H.P. aynı davranış doğrultusunda görev yapacaktır.

Hükümetin, normal demokratik rejime dönüş yolundaki her iyi niyetli çabasına destek olacaktır; seçimlerin zamanında yapılması için kendi üzerine düşenleri yerine getirecektir; sosyal ve ekonomik reformlar konusunda, kendi reformculuk anlayışına veya demokrasi anlayışına uyan girişimler olursa destekleyecektir; fakat “reform” adı verilen her tasarıyı veya girişimi reform diye kabul etmek ve desteklemek zorunluğunu duymayacaktır.

Çoğunluk partisinin Sayın Genel Başkanı, geçen gün, reformların kendi partisinin teminatı altında olduğunu söyledi. Bu sözden, Türk toplumunun muhtaç bulunduğu biçim ve ölçüde reformları artık Adalet Partisinin de benimsediği ve desteklemeğe karar verdiği anlamını çıkartmak, biraz fazla iyimserlik olur. Herkesin ve her partinin reformculuk anlayışı kendine göredir, öyle olması da, çok partili rejimde doğaldır.

Örneğin, bütün dünya ağır endüstride Devlete ağırlık tanıma yoluna giderken, bazı Adalet Partililer, içinde bulunduğumuz karışık ortamı fırsat bilerek, devletin demir ve çelik endüstrisini özel sektöre devretmeyi veya özel sektörle paylaşmayı reformculuk sayabilirler. Onun için A.P. Sayın Genel Başkanının reformlar konusunda verdiği teminattan aşırı umuda kapılmamak uygun olur.

Durumun ilginç yanı şudur: İktidarda bulunduğu sırada Demir Çelik Endüstrisini özel sektöre devretme cesaretini gösteremeyen bir A.P., iktidarda bulunmadığı şu dönemde, reformlar yapılmalı diye çırpınılan şu dönemde, bu cesareti kendinde bulabiliyor. Çünkü bu ortamda ilerici bir kamuoyunun tepkisinden çekinilmez olmuştur artık.

Böyle bir ortamda, ilerici reformlar yapılabilmesi her zamankinden daha güçleşmiş demektir.

C.H.P. Türkiye’de artık ancak kamuoyunun yardımıyla halkın desteğiyle ilerici reformlar yapılabileceği düşüncesindedir. Türk halkının bu desteği sağlayacak bilinç düzeyine ve kararlılığa eriştiği kanısındadır. Yakın bir gelecekte halkın, toplum yararına reformlar için kendisine yetki vereceği inancındadır. Fakat bugünlük C.H.P., Parlamentodaki sayı gücü bakımından, “reformlar benim teminatım altındadır” diyemeyeceğini bilmektedir.

Ancak C.H.P. “reformlar yapılıyor” havası, iddiası altında, toplumun muhtaç bulunduğu reformların yozlaştırılmasına karşı, bugün de her zaman da en büyük teminat olacaktır. Türkiye’nin bozuk düzenini, eskimiş, çağdışı kalmış ve gelişen bir topluma yetmez olmuş düzenini büyük halk çoğunluğunu yoksul bırakan düzenini, orasına burasına eğreti yamalar vurularak sürdürebilmek amacını güden yasa değişikliklerine ve uygulamalara “reform” adı ve görüntüsü verilmek istendiğinde, C.H.P. böyle yasa değişikliklerini ve uygulamalarını, Parlamenter demokratik yöntemlerle, gücü yettiği kadar önlemeğe çalışacaktır; önleyemezse, bunların reform olmadığını en azından, kendi reformculuk anlayışıyla bağdaşmadığını ve kendisini bağlamadığını, Türk Ulusuna açık açık söyleyecektir.

Toplumun gerçek bir ihtiyacını karşılayacak nitelikte ve ölçüde bir reform tasarısı gelirse, C.H.P. elbette, bütün gücüyle destek olacaktır; Parlamento çoğunluğunu, böyle bir reform tasarısını desteklemeye, demokratik usullerle ikna edebilmek için elinden geleni yapacaktır. Ama reform adı ve görüntüsü altında reformculuğun yozlaştırılmasına kesinlikle karşı çıkacaktır, öylelikle, hiç değilse, “reform” kavramının harcanmasını ve halkını, “yıllardır reform reform dedikleri de bunlar mıymış” diye hayal kırıklığına uğramasını önlemiş; ülkemizde demokratik reformculuğun hiç değilse geleceğini kurtarmış olacaktır.

Bu uyarıyı şimdiden yapmak gerekir. Çünkü reformculuğu yozlaştırma eğilimlerinin bazı açık belirtileri görülmektedir. Yeni değil, bir yıldır görülmektedir. Yenilik, bir yozlaşma eğiliminin, artık başlangıçta olduğu kadar kamufle edilmesine gerek görülmeşiğindedir.

12 Mart 1971’den sonraki üç Hükümetin programları yan yana konulup karşılaştırılırsa, zaten daha başlangıçta pek açık ve somut ortaya konmamış olan sosyal ve ekonomik reformlara gitgide daha belirsiz, daha genel, daha geçiştirici ifadelerle değinildiği; birçok konularda “reform” teriminin, içeriği olmayan bir boş söze indirgendiği görülür.

Uygulama zaten hep bu yönde olmuştur.

Bir yılı aşkın süre içinde Hükümetler hiçbir reformcu girişimde bulunmamışlardır. Başlangıçtaki iddialar da gitgide tavsamıştır.

Örneğin, toprak reformu hakkındaki ilk iddialarla İkinci Erim Hükümeti tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan tasarı arasında büyük farklar vardır. Bu farklar, bazı siviliklerin törpülenmesi ölçüsünde kalmamış, bunu çok aşarak, toprak reformunu iyice sulandırma, reformdan kaçış kapılarını iyice aşma ölçüsüne varmıştır.

Birinci Hükümet zamanında Tarım İş Kanununun en kısa sürede çıkarılması için çalışılacağı belirtilmişti, ikinci Hükümet zamanında, böyle bir tasarıya, yıllardır süren hazırlıklardan yararlanılarak, Çalışma Bakanlığınca son biçimi verilmiştir. Tasarının Meclisi sunulduğu ilân edilmiştir. Oysa, sonradan öğreniyoruz ki, gerçekte tasarı Meclise sevk edilmiş değildir. Son Hükümet Programında ise, çalışma hayatını olduğu kadar toprak reformunu da yakından ilgilendiren bu önemli reformun sözü bile edilmemektedir artık.

Yeraltı kaynakları konusunda reformculuğun gitgide yozlaştırılması eğilimi büsbütün belirgindir.

Örneğin, Birinci Hükümet Programında,

“Petrol kaynaklarının arama ve işletilmesinde... İhtisaslaşmış devlet kuruluşuna öncelik verilecektir” denmişti.

İkinci Hükümet Programında, ifade yumuşatılarak, “petrolün milli petrol kurulumuz tarafından yurt içinde sağlanması temel hedef teşkil edecektir” denilmiştir.

12 Mart 1971’den sonra kurulan Üçüncü Hükümetin Programında ise, “ihtiyacımız olan petrolün yurt içinde sağlanması temel hedef teşkil edecektir” denilmekle yetiniliyor.

Gene Birinci Hükümet Programında,

“Boraks gibi stratejik madenler yurt ekonomisindeki önemine ve yerine göre devletleştirilecek ve her halde yabancı etkilerden kurtarılacaktır.” denmişti.

İkinci Hükümetin Programında,

“Tabii servet ve kaynaklarımızın Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ilkesini koyan Anayasamız hükmü ışığında maden arama işlerimiz yeniden düzenlenecek” diye daha örtülü ve genel bir ifade kullanılmıştır.

Üçüncü Hükümetin programında ise, sadece,

“Boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda milli menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi” nden söz edilmektedir.

Daha çoğaltılması mümkün olan bu gibi örnekleri, reformculuk iddialarının gitgide tavsaması, reform teriminin gitgide, içeriği olmayan bos bir söz durumuna getirilmesi örneklerini, bir eleştiri konusu olarak değil, bir gerçeği göstermiş olmak için belirtiyorum.

Günümüz Türkiye’sinde ve dünyasında, bu gibi alanlarda köklü reformlar yapılmasına karşı direnebilecek o kadar güçlü çıkar çevreleri vardır ki, bu çevrelerin baskısı, ancak, güçlü bir kamuoyu ile etkisiz kılınabilir. Oysa içinde bulunduğumuz dönemde, yaşamakta olduğumuz ara rejimde, kamuoyu geri plana itilmektedir. Bu gibi sorunlarda gitgide bilinçlenen halkın eğilimleri, istekleri artık siyasal mekanizmayı yeterince etkileyememektedir. Bu gibi reform isteklerinin genellikle öncülüğünü yapan aydın kamuoyu ise suskundur. Basın ve radyo, böyle reform-

lar yönünde kamuoyunu oluşturuvcu yayınlar yapmak bakımından hevesiz veya çekingendirler.

12 Marttan bu yana Hükümet kuruluşlarında izlenen ve alışılmışın bir hayli dışımda olan yöntem de, köklü ve tutarlı reformlar yapılmasını kolaylaştırıcı nitelikte değildir. Hükümetler, ancak, belli bir siyasal felsefe üzerinde, belli bir doğrultuda birleşen güçlü kadrolara dayanarak köklü ve tutarlı reformlar yapabilirler. Normal yöntemlerle kurulan karma hükümetlerde bile, partilerin müzakere ile varacakları uzlaşma sonucunda, bir dereceye kadar reformlar yapma olanağı vardır.

Fakat “partilerüstü” denen ve herhangi bir kadroya veya kadrolar arası uzlaşmaya dayanmayan, üyeleri belli bir siyasal felsefe üzerinde birleşmiş veya uzlaşmış almayan Hükümetler, bırakınız reformlar yapabilmeyi, ayakta durmakta bile güçlük çekerler, nitekim bir yıl içimde dört Hükümet bunalımı olmuştur. Ülkeyi bunalımdan kurtarmaları beklemen hükümetlerin kendileri bunalımdan kurtulamamışlardır.

Bu durumda, görülüyor ki, alışılmış demokratik siyaset kurallarının dışına çıkılması, reformları çabuklaştırıcı değil, geciktirici reformculuğu sağlamlaştırıcı değil, yozlaştırıcı bir etki yapıyor. Demokrasi kuralları tam işlerken, sosyal ve ekonomik alanda kimsenin cesaret edemeyeceği, göze alamayacağı geriye doğru adımlar, Demir-Çelik Endüstrisi örneğinde de Tarım İş Kanunu örneğimde de görüldüğü gibi, bir ölçüde demokrasi kuralları dışına çıkıldığı vakit, rahatlıkla göze alınabilir hale geliyor.

Böyle olunca, reformlar yapılsın da normal demokrasi koşullarına o zaman dö-nülsün, seçim o zaman yapılsın diye beklememin yararsızlığı, kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Kaldı ki,

- Hele bir reformlar yapılsın da, ondan sonra demokrasiye dönülür.
- Bir kez asayiş sağlansın da, ondan sonra demokrasi düşünülür,
- Önce ülkeye huzur gelsin de, ondan sonra demokrasi geme işler,

Anlayışını benimsersek ve ancak demokrasiye ara verilerek başarılabileceğini düşündüğümüz, yapmayı tasarladığımız işler listesini yüklü tutarsak, demokrasiye bağlılığımız da anlamını yitirir. Çünkü demokrasi, iyi işlerim, reformcu atılımların yapılabilmesi veya huzur ve asayiş sağlanabilmesi için, engel gibi görülerek, zaman zaman tatil edilecek, mecburi izin verilecek veya ancak işler yoluna girdiği zaman keyfi sürülecek bir rejim değildir. (*C.H.P. sıralarımdan alkışlar*) Demokrasi, kendine güvenen bazı toplumlarım, iyi işler yapabilmek için, sağlam reformcu atılımlarda bulunabilmek için, asayiş ve huzur sağlayabilmek için, kısacası, bütün sorunlarımı çözebilmek için seçtikleri bir yönetim ve yaşama tarzıdır.

Eğer bütün bunların demokraside yapılamayacağını, sağlanamayacağını düşünmüyorsak, demokrasiye dönmek istemenin, gereği nedir?

En hızlı ve düzenli kalkınan ülkeler, halkı en mutlu ve özgür ülkeler, bütün sorunlarını demokrasi içinde çözmüşlerdir. Yalnız demokraside değil, her rejimde her toplumun zaman zaman karşılaşılabileceği sıkıntılar, bunalımlar, güçlükler karşısında demokrasiden uzaklaşmayı, demokrasiye ara vermeyi düşünmemişlerdir.

Anayasamız; “siyasi partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır” der.

Öyle sanıyorum ki, son bir yıl, siyasal partilerin vazgeçilmezliğini daha belirgin olarak göstermiştir. Eğer bu bir yılda bilinen ve alışılmış karma Hükümet yöntemleri uygulansa idi, içinde bulunduğumuz dönemin özellikleri de gözönünde tutularak, partilerin belirli bir platformda uzlaşıp anlaşmaları sağlanabilirdi; hiç değilse bazı reformlar yapılabilirdi; reformculuğun yozlaştırılması, sulandırılması bir noktada olsun durdurulabilirdi ve bir yılda dört Hükümet bunalımı olması ve bolluk içinde, ürün bolluğu ve döviz bolluğu içinde, ekonomik durgunluğun sürmesi ve hayat pahalılığının bu ölçüde artması önlenebilirdi.

Gene son bir yıl, halkın Türkiye’deki bilinç düzeyine vardığı bir ülkede, ilerici reformlar yapabilmek için, demokratik özgürlüklerin tam işlemesi ve kamuoyu etkisinin bütün ağırlığını duyurabilmesi gerektiğini de göstermiş olsa gerektir.

Hükümet kuruluşu ve yönetim tarzı ile ilgili bu düşüncelerimizi ve kaygılarımızı saklı tutmakla beraber, yeni Hükümetin, ülkede huzur sağlamak, biran önce demokrasi kurallarını tam işler duruma getirmek ve zamanında seçim yapılabilmesini mümkün kılmak için göstereceği iyi niyetli çabalara yardımcı olmamız gerektiğini biliyoruz. Bu yönde yaptığımız ve zaman zaman yapabileceğimiz uyarıların da, iyi niyetten ve demokrasiye inançtan geldiğine herkesin inanacağını umuyoruz.

Bugün uygulanmakta olan yönetim ve Hükümet tarzı, alışılmış yöntemlere, siyasetin normal kurallarına aykırı olmakla beraber, bu yönetim ve Hükümet tarzı ile de, seçime kadar geçecek sürede bazı olumlu işler, ileri atılımlar, yararlı reformlar yapılması mümkündür.

Bunun için, Hükümete üye veren veya Parlamentoda ağırlığı olan bütün partilerin ve grupların, üzerinde kolaylıkla anlaşabilecekleri bazı sorunlara öncelik vermek gerekir. Bunlar, partiler arasındaki sosyal ve ekonomik görüş ayrılıklarının fazla önem taşımayacağı, o yüzden çözüm yolları üzerinde uzlaşıp anlaşmanın zor olmayacağı sorunlar olmalıdır.

Birkaç örnek vermeme izninizi dilerim.

Bir personel reformu yapılmıştır. Fakat iyi niyetlerle yapılan bu personel reformunda bazı büyük aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Memur - işçi ayrımı sorunu, büsbütün karmaşık duruma gelmiştir. Devlet personelinin bazılarının hakları arasında dengesizlikler belirmiştir, özellikle, kalkınma için en çok muhtaç bulunduğumuz teknik personelin çoğunluğu, mağdur edilmiştir. Bu yüzden Türkiye, beyin ihraç eden, uzman ve teknik eleman ihraç eden bir ülke durumuna gelmiştir.

Devlet yönetimini mükemmel duruma getirecek bir yönetim reformunu, seçime kadar geçecek süre içinde başarma, hatta başlatma olanağı yoktur. Hükümet bu konuda iddialı olmamalıdır. Fakat bu dönemde Hükümet, personel reformundaki

önde gelen aksaklıkları, dengesizlikleri, kolaylıkla giderebilir ve ülkemiz bundan büyük kazançlar sağlamış olur.

Türkiye'nin en büyük dertlerinden biri, iktisadi Devlet kuruluşlarının durumudur. Ekonomimizde büyük yer tutan ve iyi çalıştırılıp kullanılırsa kalkınmamıza büyük ölçüde hız katabilecek olan Devlet sektörü, kötü işletmecilik yüzünden, her yıl milyarlarca liralık finansman açığı vermektedir; Devlete, millete yük olmaktadır. Dar ve orta gelirli halkın omuzlarındaki vergi yükünün gitgide ağırlaştırılması sonucunu doğuran yeni vergilerin başlıca nedeni, İktisadi Devlet kuruluşlarının bu durumudur.

İktisadi Devlet kuruluşlarının genellikle kötü işlemesinin, açık vermesinin, Devlete, millete yük olmasının temel nedeni ise, aşırı siyasal müdahaledir ve bu müdahaleyle birlikte giren partizanlıktır. Devlet sektörü, partizanlığın ayrıkt otlarından bu dönemde de temizlenememiştir. Eğer Hükümet, içinde bulunduğumuz dönemden, çok zaman alacak, büyük ve organizasyon çalışmaları yerine, Devlet sektörünün bu hastalığını tedavi için yararlanırsa, Devlet işletmelerine partizanlığın sızdığı ve sızabileceği kapıları ilerisi için de kapatacak tedbirler almak üzere yararlanırsa, ülkemize, hesaplanamayacak kadar büyük yarar sağlamış olur.

Seçim ortamına girebilmenin temel koşullarından biri olarak asayişin sağlanması gereği gösteriliyor. Oysa geride bıraktığımız bir yılı aşkın zaman içinde, asayiş bakımından ordumuzun gücüne ve yardımına güvenebilmek, Hükümetleri ve yönetimi aşırı bir rahatlık içine sokmuştur.

Diyelim ki, Ordumuzun olağanüstü çabasıyla bu dönemde asayiş tam olarak sağlandı, terörist eylemler tüm bastırıldı... Fakat bu dönem sona erince veya sıkıyönetim kalkınca ne olacak? Bu dönemden ve sıkıyönetimden sonra da asayişin sağlanabilmesi için, ordu dışındaki iç güvenlik kuvvetlerine etkinlik kazandırmak gerekir. Elbette bu, huzur ve asayiş sağlamanın tek çaresi değildir, fakat başta gelen çarelerinden biridir.

İç güvenlik kuvvetlerimizin yetersiz duruma düşmelerinin ve asayiş için iki de bir Ordumuza başvurmak, onu asli görevinden uzaklaştırmak zorunda kalışımızın iki temel nedeni vardır.

1. İç güvenlik kuvvetleri geçmişte, özellikle son yıllarda, tek yanlı kullanıldığı, adaletsiz kullanıldığı için, halk gözünde güvenilirliğini ve etkinliğini yitirmiştir. Bunda, sorumluluk, güvenlik kuvvetleri mensuplarının değildir. Onları bu şekilde kullananlarındır.

2. Son yıllarda toplumda asayişin bozulmasına yol açan eylemlerin, suçların failleri, genellikle iç güvenlik kuvvetlerinden daha iyi eğitilmişlerdir.

Eskiden ülkemizde suçlular polisin veya hâkimin önüne çıkarıldıklarında,

— Kusura bakma, bir cahillik ettim, derlerdi...

Bugün, asayiş bozucu eylemler dolayısıyla polisin müdahale etmek ve yakalamak durumunda kaldığı kimselerden birçoğu ise cahil olmak şöyle dursun, üniver-

site öğrencisidir, üniversite bitirmiş ve okuyan kimselerdir. Üstelik birçoğu, silâh kullanma, sabotaj yapma gibi konularda yüksek düzeyli eğitimden geçmişlerdir.

İç güvenlik kuvvetlerimiz ise, genellikle, bu tür suçluların eğitim düzeyinin bir hayli gerisinde kalmışlardır.

Eğer, bu dönemde Hükümet, iç güvenlik kuvvetlerinin ilerde gene tek yanlı kullanılmasını önleyecek tedbirleri almak üzere ve iç güvenlik kuvvetleri mensuplarının sürekli ve yeterli eğitimini sağlayacak bir düzen kurmak üzere yararlanabilirse, asayiş alanında en büyük hizmeti yapmış olur.

Yoksa asayiş Ordunun gayretinden beklemek, çıkar yol değildir. Toplum için de, Ordu için de yararlı değildir.

Güvenlik kuvvetlerinin ve tedbirlerinin tek yanlı kullanılması hastalığı, maalesef bir ölçüde bugün de devam ediyor.

Türkiye'yi 12 Mart'a getiren yasa dışı eylemlerde, terörizmde bazı aşırı sağ gruplar da bazı aşırı sol gruplar kadar sorumlu oldukları halde, uygulanan müeyyideler, alınan tedbirler tek yanlı kalmaktadır. Aşırı sol üzerinde yoğunlaştırılmaktadır.

Sıkıyönetimin basına son brifinginde, aşırı sağcı militan grupların da yıkıcı niyet ve eylemlerine değinildiği halde, önümüzdeki Hükümet programı, bunun sözünü bile etmemektedir.

Bu uygulama ve tedbir dengesizliği yüzünden, özellikle bazı öğrenci yurtlarında ve yüksek öğrenim kurumlarında, aşırı sağcı olarak bilinen militan gruplar; son zamanlarda, büyük taşkınlıklar yapma cüretini kendilerinde görmeye başlamışlardır.

Biz, asayiş için sert tedbirlerden yana değiliz, özellikle, düşünce özgürlüğünün, hangi yönde olursa olsun kısılmasını, demokrasi açısından sakıncalı buluruz, ama asayiş için tedbir alınırken, mutlaka adaletli ve dengeli davranılmalıdır. Yoksa, en etkili sanılan tedbirler bile, beklenenin tam tersi sonuçlar verir.

İçinde bulunduğumuz dönemde, bir yandan sorumlular, asayiş sağlayıcı tedbirlerde, daha makul ve demokratik ölçüler içinde denge ve adalet sağlamalıdır, bir yandan da bu dengeyi ve adaleti sürekli kılacak yasal ve kurumsal değişiklikleri yapmalıdırlar.

Eğitim sorunu, bugün, kalkınmamız ve demokrasimiz yönünden olduğu kadar, asayiş yönünden de büyük önem taşıyor. Onun için Hükümetin, programda eğitim sorununa verdiği ağırlık çok yerindedir. Ancak, eğitim sorunlarımızın bir bir buçuk yıl içinde tüm çözülebileceğini sanmak, hayal olur. Hükümet programı bu bakımdan fazla iddialı görünüyör.

Oysa eğitimde, kısa zamanda çok yararlı bazı atılımlar yapılabilir. Yeter ki Hükümet, eğitim sorunlarının tümüne birden dalıp da, içinden çıkamayacağı bir duruma düşmekten sakınsın!

Örneğin, programda, bir Milli Eğitim kanunu çıkarılacağı ve Cumhuriyet hükümetlerince bugüne kadar çıkarılmış eğitimle ilgili dağınık bütün kanunların bir araya getirileceği, Türk eğitim felsefesinin Türk toplum yapısına, çağımızın ileri bilim ve teknoloji gereklerine ve Atatürk milliyetçiliği ilkeleri üzerine oturtulacağı belirtiliyor. Bu, çok yerinde ve gerekli bir girişim... Fakat seçime kadar geçecek zaman içinde bu girişimi amacına ulaştırmak mümkün değildir...

Oysa karşımızda hemen çözüm bekleyen bir sorun var; birkaç ay sonra, üniversite kayıtları başlayacak... Üniversitelere girmek isteyen on binlerce genç büyük kentlere dolacak... O zamana kadar bu soruna, mümkünse sürekli, değilse geçici bir çözüm bulunamazsa, ne büyük sakıncalar ortaya çıkabileceği kolaylıkla tahmin edilebilir.

Onun için Hükümet, eğitim alanında, yıllar sürecektir çalışmaları şimdiden başlatsa bile, öncelikle hemen önümüzde, karşımızda bulunan meseleler üzerine eğilmelidir.

Programda, ilkokulların 8 yıla çıkarılacağı belirtiliyor. Bu da iyi bir amaçtır, fakat çok uzun sürede varılabilecek bir amaçtır. Bugün Türkiye'nin, hem kalkınma ve sosyal adalet açısından, hem de yeni yetişen gençleri hayata iyi ve çabuk hazırlayabilmek, onları mutluluğa ve huzura kavuşturabilmek açısından, öncelikle alması gereken tedbir, ilkokulları 5 yıldan 8 yıla çıkarmak yerine, ilkokul bitiren çocuklardan, isteyenlerin, her alanda derhal meslek eğitimine başlayabilmelerini sağlamaktır.

İlkokulların 8 yıla çıkarılması da, meslek eğitiminin orta öğretime dayalı kalması da, bugün için Türkiye'nin taşıyamayacağı bir lükstür.

Gerek kalkınma bakımından zorunlu eğitilmiş teknik personeli yeterli sayıda, düzeyde ve zamanda elde edebilmek için, gerek eğitimde sosyal adalet sağlayabilmek için, bir yandan, bütün meslek eğitimi 5 yıllık ilkokula dayalı hale getirilmeli, bir yandan da, meslek okullarında okuyanlar için, gösterecekleri yeteneğe göre, bütün yüksek öğrenim kapıları açılmalıdır.

Böylelikle, liselere ve oradan üniversitelere akın da kendiliğinden yavaşlamış olacaktır.

Hükümet, isterse bu iki tedbiri derhal alabilir ve programda söylenenler yanında belki mütevazı gibi görünebilecek bu iki tedbiri almakla, topluma büyük bir hizmette bulunmuş, eğitimde büyük bir reform yapmış olur.

Böyle bir reforma, partilerden ve parlamentodan da büyük bir engel geleceğini sanmıyorum.

Yine bu dönemde kolaylıkla yapılabilecek bir reform, sosyal güvenlik sistemiyle ilgilidir. Sosyal güvenlik sistemimiz, değişik kurumlara bölünerek zayıf düşürülme tehlikesiyle karşı karşıyadır bugün... Bu bölünme, sosyal güvenlik sisteminde, sosyal adalete aykırı dengesizliklere ve çalışanlar üzerinde prim yükünün artmasına da yol açacaktır. Şimdiden yol açmaya başlamıştır. Onun için, bütün sosyal güvenlik sistemi biran önce tek bir kurumda toplanmalıdır. Bu kurumun hangi Bakanlığa

bağlanacağı önemli değildir; güçlü ve bağımsız olması, siyasal müdahale ve baskıların sızamayacağı bir kurum olması önemlidir.

Yine bu dönemde rahatlıkla alınabilecek ve ekonomimize büyük canlılık getirecek tedbirlerden biri, yurt dışındaki işçilerimizin Türkiye’de yatırım yapma eğilimlerini teşvik etmek ve verimli bir düzene sokmaktır, işçi tasarruflarının, planda öngörülen sanayi alanlarına yönelmesi ve yurt ölçüsünde dengeli olarak dağılması için gerekli ortamı ve olanakları sağlamaktır.

Hükümetin üzerine alabileceği bir başka görev de, Ortak Pazar üyeliğinde ikinci aşamaya geçerken verilen tehlikeli tavizlerden bir kısmını olsun geri almaya çalışmak olmalıdır. Bu aşamaya geçilirken, önce protokolü imzalayıp, tavizleri verip, aşırı yükümlülükler altına girip, ondan sonra pazarlığa kalkışmak gibi garip ve görülmedik bir usul izlenmiştir. O yüzden, ulusal sanayimizin, daha gelişme çağında kötürüm bırakılması ihtimali ortaya çıkmıştır.

Şimdi ortada bir fırsat vardır... İngiltere Ortak Pazara üye olmuştur. Bazı İskandinavya ülkeleri de üye olmak üzeredirler. Bu yeni üyelikler, Türkiye için de yeni koşullar ortaya çıkarmaktadır. Bu gerekçe ileri sürülerek, ikinci aşamayla ilgili anlaşma mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir.

Programda, seçim yasalarıyla ilgili bazı değişikliklere de önem verildiği görülüyor. Bu konuya verilen önem yerindedir. Ancak, seçime kadar geçecek süre içinde, en mükemmel seçim sistemini bulabileceğimize güvenilmemelidir. Hızla değişmekte olan Türkiye’nin seçim sistemiyle ilgili şikâyetleri ve ihtiyaçları da belki sürekli değişecektir. Seçim sistemindeki aksaklıkları ve düzeltme ihtiyaçlarını en iyi bilecek durumda olanlar, partilerdir. O bakımdan, bu konu, daha çok partilerin kendi aralarında çözecekleri ve bir hamlede kestirip atmak yerine, sürekli düzeltmeler yapacakları bir konu olarak ayrılmalıdır.

Bu belirttiğim örnekler, görünüşte, çok iddialı reformlar izlenimini vermeyebilir. Fakat bu örneklerin sanırım hepsi, toplum hayatımızda, ulusal kalkınmamızda, sosyal adaletin sağlanmasında, demokrasinin daha iyi işleminde, çok değerli sonuçların kısa zamanda alınabileceği sorunlarla ilgilidir.

Bunların üstünde, özellikle tasarıları hazırlanmış bulunan Toprak Reformu gibi bazı büyük reformların seçime kadar geçecek süre içinde, yozlaştırılmadan ve halkta hayal kırıklığı uyandırılmadan gerçekleştirilebilmesine elbirliği ile çaba gösterilmesi, sosyal adalet ve ekonomik gelişine açısından olduğu kadar, demokrasi açısından da içten dileğimizdir. C.H.P. bu yönde üzerine düşenleri elbette yapacaktır.

Bunların dışında bu döneme sığdırılamayacak bazı reformlar bakımından ise, Hükümetin elinde çok değerli bir olanak vardır... Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına son biçimini verme ve bu planı T.B.M.M. den geçirme ödevi bu Hükümete düşmektedir. Hükümet, reformcu anlayışını bu planda ortaya koyabilir. Ekonomik, mali, sosyal, eğitsel ve yönetsel konularda gerekli görülen köklü veya geniş kapsamlı reformların önümüzdeki beş yıl içinde gelebilecek bütün hükümetleri bağlayacak olan esaslarını bu planda belirtebilir.

Böylelikle Hükümet, bu dönemde ve seçime kadar geçecek süre içinde yapılması mümkün olanları kendisi yapmış; bu döneme sığdıramayacak olan işlerin ve reformların ise, esaslarını belirterek, yönünü çizerek, kendinden sonra yapılmasını büyük ölçüde güvence altına almış olur. Başka çaresi de zaten yoktur. Çünkü Türkiye gibi hızlı değişme ve gelişme içinde bulunan bir ülkenin reform ihtiyaçları, bir hamlede ve birkaç yılda zaten karşılanamaz. Toplum yapısındaki her değişiklik, belli alanlarda reformları gerekli kılar. Yapılacak her reformda toplum yapısında yeni değişikliklere yol açabileceği için, yeni reformlara ihtiyaç doğurabilir.

Eğer, normal demokratik ortama dönmek ve seçimleri yapmak için, bütün reform ihtiyaçlarının karşılanması beklenecek olursa, bu bekleyişin sonu gelmez ve Türkiye’de rejim bunalımı, toplum bunalımı gitgide kökleşir, müzminleşir.

Türk Ulusunun kendi sorunlarını kendi serbest iradesi ile çözebilecek kadar Devlet görgüsü vardır. Buna, 27 yıllık çok partili demokrasi deneyi de eklenmiştir. 1961 ile 1971 arasında, demokratik özgürlük ortamı içinde her türlü aşırı, yıkıcı akım ülkemizde başıboş dolaştığı halde, büyük halk toplulukları, bunların hiç birinden etkilenmeyecek kadar olgun, sağduyu ve ölçülü olduklarını göstermişlerdir.

Bu akımların etkisi altında kalan veya bu akımların kışkırtıcısı durumunda olan bazı sınırlı aydın çevrelerse, her halde son zamanların acı deneylerinden dersler almışlardır. Hepsi değilse bile büyük bir bölümü, her halde, bundan sonra, demokrasinin tüm yurttaşlara yüklediği sorumluluğu daha bilinçli olarak taşıyacaklardır.

Dileğimiz odur ki, Hükümet, bir yandan reform çalışmalarını, memleketin gerçek ihtiyaçlarına uygun bir anlayışla sürdürürken, bir yandan da, Programda belirtilen esas amacına, yani seçimleri zamanında yapma ve hür demokratik rejimi güçlendirme amacına dört elle sarılmakta tereddüt etmemelidir. Bu arada, hürriyetler kısılarak, Anayasa veya yasalarda hürriyetleri kısıcı değişiklikler yapılarak hür demokratik rejimin güçlendirilmeyeceğim de göz önünde tutmalıdır.

Demokrasi, kalkınmanın da, sosyal adaletin de, huzurun ve asayişin de en geniş hürriyet içinde sağlanabileceği rejimdir. Demokrasinin güzelliği bundadır, değeri bundadır, insanlığı bundadır.

Sayın Milletvekilleri,

C.H.P. Meclis Grubu, Melen Hükümetine güvenoyu verip vermeme konusundaki kararını, Program müzakerelerinden sonra almayı kararlaştırmıştır.

Millet Meclisinin sayın üyelerini saygıyla selâmlarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Açık oy işlemi sona ermiştir, kupayı kaldırınız.

A.P. Grubu adına Sayın Orhan Dengiz, buyurunuz efendim. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

A.P. GRUBU ADINA ORHAN DENGİZ (Uşak) — Çok Sayın Başkan, Değerli Milletvekilleri;

Sayın Melen Hükümetinin programı üzerinde Adalet Partisi Meclis Grubunun görüşlerini arz etmek için huzurunuzda bulunuyorum. Grubum adına Yüce Heyetinizi saygılarımla selâmlıyorum.

Program üzerindeki düşüncelerimizi arz etmeden önce, memleketimiz için çok önemli telâkki ettiğimiz bazı gerçekleri ortaya koymak zaruretini duyuyoruz.

Değerli Milletvekilleri,

Sayın Melen Hükümeti, 14 ay içerisinde kurulmuş ve kurulmaya çalışılmış 4'üncü hükümettir. Bunlardan ikisi Meclislerde programını okumuş, güvenoyu almış ve çalışmıştır. 3'üncüsü ise, herkesçe bilinen bir neticeyle karşılaşmıştır. Şimdi 4'üncü Hükümetin programı üzerinde müzakere yapıyoruz. Bu durum, bir istikrarsızlığın işaretidir. Bu istikrarsızlığın memleketimize büyük zararları olmuştur. Bu zararlar, gelecek günlere de intikal edecektir. Bizatihi Hükümet müessesesini önemsiz hale getirmektedir. Bu da, rejimin dayandığı üç kuvvetten birinin âdetâ tesirsiz hale gelmesini doğurmuştur. Bu durumun devam etmesi halinde, ilerde çok önemli neticeler tevhit edeceğinden endişe duyduğumuzu ifade etmek isteriz.

Hükümet, programında “içinde bulunduğumuz şartların sonucu olarak, tutum ve icraatında partiler üstü bir anlayışta hareket edecek bir yapıda” kurulduğunu ifade etmektedir. Hükümetin partiler üstü bir tutumla işleri yürütmesi halisane temennimizdir. Ancak, burada açıklamayı zaruri gördüğümüz bazı hususlar vardır:

Bu hükümet, bir partinin hükümeti değildir. Hükümet başkanının bir partiye mensup olması, iktidarın o partiye verildiği anlamını da taşımaz. Sadece, şekli bir tarafsızlaştırmaya gitmenin, daha evvelki tatbikatta pratik bir neticesi olmamış, onun yerine bu şekilde hareket etmek suretiyle, gerçek tarafsızlaştırmaya gitmenin, daha evvelki tatbikatta pratik bir neticesi olmamış, onun yerine bu şekilde hareket etmek suretiyle, gerçek tarafsız davranılmasının bu yolla mümkün ve doğru olacağı ümit edilmiştir. Bu bir koalisyon Hükümeti değildir. Üye veren partiler Hükümetin icraatına angaje değildir. Bunun neticesi olarak, bu icraattan sorumlu da değildir. Hükümete üye alınmasına izin veren partilerin beraberce kurdukları bir hükümet de değildir.

Bu hükümet modeli üzerinde, daha önceki arz ettiğimiz düşüncelerimizi mahfuz tutuyoruz. Biz sadece, memleketin hükümete kalmaması ve bugünkü durumun daha kötüye gitmemesini kararlarımıza esas alarak hareket ediyoruz.

Programda Melen Hükümetinin icraatı bakımından, “Atatürk'çü atılım hükümeti” vasfında olacağı ifade edilmiştir. Bir zamanlar “Reform Hükümeti”, “Beyin Hükümeti” gibi tabirlerin de kullanıldığını hatırlıyoruz. Cumhuriyet devri hükümetlerinin adı, “Cumhuriyet Hükümetidir.” Hükümetler, ortamın müsaadesi nispetinde başarıya ulaşırlar. Hükümetleri çeşitli adlarla tavsif etmeyi doğru bulmadığımızı samimiyetle söylemeliyiz.

Değerli Milletvekilleri,

Memleketimiz devam eden bir buhranın içindedir. Yakın zamana kadar cereyan eden münakaşalar, buhranın sebeplerini, mahiyetini izahta farklılıklar göster-

mişti. Bir müddet devam eden bu farklı görüşlere rağmen, memnuniyetle müşahade ettiğimiz taraf şu olmuştur ki, buhrandan biran önce çıkış arzusunda bütün siyasi partiler büyük ölçüde bir görüş birliği ve gayreti içinde bulunmuştur. Melen hükümetini, programının bizde bıraktığı ilk intiba ile bu gayrete uyar görüyoruz.

Geçirdiğimiz buhran, bir rejim buhranıdır. Esasen en mühim ve evvelmirde ele alınarak halledilmesi gereken mesele de budur. Geçen ve hattâ yakın zamanlar içimde meydana gelen çok müessif hâdiseler, bizi öteden beri sahibi bulunduğumuz ve bu kürsüden birçok defa ifade ettiğimiz kanaatimizi kesinlikle teyit etmiştir. Hükümet, programında yer alan açık ifadeli taahhütlerini demokratik bir düzen ve anlayış içinde gerçekleştireceğini söylemektedir. Bu, rejim buhranının içinden çıkma arzusunun istikamet bulunduğu bir safhadır, memnuniyet vericidir.

Memleketimizin içinde bulunduğu ortamın yaratılması ve sonra da devam ettirilmesi; insan haklarına dayalı, milli, hürriyetçi, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan demokratik cumhuriyet rejimimizi, bir kelimeyle Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetimizi zor kullanarak yıkmaya gayesini güden ve anarşik yollarla Marksist - Leninist bir rejime çevirme gayretlerine istinat etmektedir. Bu kanaatimiz, anarşiyi durdurmak, çeşitli reformları yapma taahhüdüyle kurulmuş olan Birinci ve İkinci Erim hükümetleri zamanında da rejimi yıkmaya teşebbüslerinin devam etmiş olmasıyla ve bu hâdiseler üzerine, müteaddit defa Sıkıyönetimin uzatılma isteğine ait gerekçelerle teyit edilmiştir. En nihayet hastalık, geniş ölçüde teşhis olunabilmiş ve ne yazık ki, bu teşhise varabilmek için de 14 ay içinde çeşitli hâdiselerin tezahürü adeta gerekmiştir. Teşhisin konulabilmiş olması dahi, tedavi için ümit vericidir.

Değerli Milletvekilleri, Hükümet programında her çeşit dikta hevesine karşı, açık ve kesin vaziyet alınmıştır. Bunu, Cumhuriyetimizin bu günü ve geleceği bakımından memnuniyetle karşılıyoruz.

Şunu açıkça ifade etmek istiyoruz ki, serbest ve dürüst seçime ve çok partili demokratik rejime dayanan milli iradeyi ve milli hâkimiyeti meşruiyet kaynağı sayan bir devlet anlayışına sahip olmadan, rejim düşmanlarıyla başarılı bir mücadele yapmak mümkün değildir. Bu bakımdan, Hükümet programında “demokratik rejim ve millet hakimiyeti hür seçimlere dayanır” sözü yanında, “milli, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayanan hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek şaşmaz amacımız olacaktır.” ifadesi, kamuoyunda yeni ümitlerin belirmesine ve gelişmesine yardım edecektir.

İçinde bulunduğumuz rejim buhranının asıl sebebi olan anarşik hareketlerin ortadan kaldırılması gerektiği inancına, Hükümet, Parlamento ve diğer Devlet kuruluşları olarak varılmış olmasında, büyük milletimizin bu hareketleri önleme çabalarına yürekten katılmasının değeri büyüktür.

Değerli Milletvekilleri, demokratik rejim bir hayat tarzı olduğu kadar, bir inanç meselesidir. Demokratik rejimlerin güçlenmesinde ve sarsıntıya karşı korunmasında lüzumlu geleneklerin teessüsü ve bunların geliştirilmesi müşterek hedef olmalıdır. Rejimin korunması, demokratik rejimin getirdiği müesseselerin devlete ve

düzene sadık kalmaları ile mümkündür. Rejime inancın, devlete sadakatin şartı olamaz. Geçen 14 aylık zaman içinde demokrasiye inanç ile inançsızlık, kamuoyunda bir fikri çatışma halinde sürdürülmüştür. Çok şükür ki, son günlerde terazinin demokrasiye inanç cephesi ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. Bu netice, devlete ve rejime inanç ve sadakatte, kanunlara riayet, nizamla saygıda herkese ve hepimize örnek ve önder olan Büyük Türk Milletinin engin sabrıyla elde edilmiştir. Aziz Milletimiz, meşru olmayan her hangi bir hareketin hiçbir zaman tasvipçisi ve tasdikçisi olmamıştır.

Olağanüstü şartların getirdiği ağırlık ne olursa olsun, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin demokratik parlamenter rejimin her türlü arızadan uzak şekilde işlemlerini hedef alan arzularına, diğer anayasal kuruluşların da aynı anlayışla yardımcı olmaları, rejimin bekası bakımından kesin bir teminat ve kaçınılmaz bir zarurettir.

Değerli Milletvekili arkadaşlarım,

Olağanüstü şartlardan kurtulmak, rejimi bütün icaplarıyla geçerli hale getirmek, şüphesiz bir politik gayreti gerektirir. Siyasi partilerin müşterek bir anlayış içinde böylesine bir gayret dönemine girdikleri şu sırada, Hükümetin bu konuda büyük ağırlık ve pay taşıyan bir müessese olduğunu, kimse inkâr edemez, Devlet hayatında, toplum hayatında her görevin görev sahibine tahmil ettiği bir fedakârlık gösterme yönü vardır. Olağanüstü hallerde vazife görenlerin, olağan şartların tesisinde gönülden gösterecekleri gayreti karşılığı fedakârlığın, çok daha büyük olması lâzımdır. Memleket ve millet hayatı için böylesine katlanılmış fedakârlıkların, sahiplerini büyüttüğü bir gerçektir.

Anarşinin önlenmesiyle ilgili olarak, girilmiş bulunan gayretlerin enerjik bir şekilde devam ettirilmesi ve rejime, milletin huzuruna musallat olanların, Cumhuriyet kanunlarının ve bu kanunları tatbik ile görevli Devlet mekanizmasının güçlü elinde hak ettikleri akıbete duçar bırakılmaları, sadece rejime musallat olanların yaptıklarının yanlarına kâr kalmayacağım göstermek bakımından değil, bundan böyle bu gibi davranışların içine girme heveslerini de önlemek bakımından önemi ne işaret etmek isteriz.

Değerli Milletvekilleri,

14 aydır devam eden sıkıyönetimin sorumluluğu, tabiidir ki hükümete aittir. Sıkıyönetimi yürüten Silâhlı Kuvvetlerimizin, anarşik olayları önlemek için giriştiği çalışmalarda neticeler aldığını görüyoruz. Ümit ediyoruz ki, Hükümetin tutumu anarşi ile mücadelede sıkıyönetimin tutumuyla bağdaşır durumda yürüyecektir. Hükümetin ayrı, sıkıyönetimin ayrı bir tutum içinde olması, anarşi meselesinin hallinde en büyük güçlük kaynağı olmuştur. Arz etmek istediğim şudur ki, Hükümet, anarşi meselesinin kökünden hallinde sıkıyönetimin takınmış bulunduğu kesin tavrı takınmakla, kısa zamanda hepimizin istediği huzura ve sükuna kavuşmak imkânı bulunacaktır.

Devletimizin bekası, milli beraberlik ve bütünlüğümüzün korunması, insan haklarına dayalı demokratik cumhuriyetimizin var olmaya devam etmesi, bütün dü-

şüncelerin ve bütün hesapların üstünde tutulmalıdır. Bu düşüncelerle Türkiye'nin iç meselelerinin bir an evvel açıklığa kavuşması ve bunların milleti kaygılara sevk eden istikamette değil, memleketi selâmete götüren yönde halledilmesi, bunun için de el ve gönül birliği yapılması zaruretine işaret etmek istiyorum.

Değerli Milletvekilleri,

1961 Anayasası, çok önemli bir özellik getirmiştir: Ekonomik, sosyal ve kültürel alanda hızlı, dengeli ve devamlı kalkınma sağlayacak bir plan anlayışı. Bu anlayış, çağımız devletinin gereği olduğu kadar, Anayasamızın da icabıdır.

Planlı kalkınmada ihtiyaçların karşılanması, ekonomik dengeyi bozmayacak şekilde önceliklere yer verilmek suretiyle ve kalkınmanın genel hedeflerini değiştirmeden düzenlenmelidir. Gerekli alanlarda Devletin imkânları ve şartların müsaadesi nispetinde, gelmiş geçmiş bütün hükümetler zamanında reform hareketlerinde süreklilik daima mevcut olagelmıştır. Planlı devrede milletin arzu, irade, temayül ve tercihlerine dayanan milli plan dışında, her gün bir kalkınma modeli çizmek ve bu sahada yeni hevesleri denemek, planlı kalkınma fikrinden uzaklaşmak olur.

Milletimiz, Batılı bir toplum olma gayretlerine 200 yıl önce başlamıştır. Cumhuriyet ve Atatürk'ün muasır medeniyet seviyesine ulaşma fikri, milletimizin reform arzusunun kesin ifadesidir. Esasen, "Parlamentar rejim ve cumhuriyet" başlı başına bir reformdur. Reform,, bir defa yapıp biten ve milletçe "Biz reformu yaptık bitirdik" diye ifade edilebilen basit ve kısa bir oluşum değildir. Reform bir tek de değildir. Reformun çok, çok yönlü, devamlı olması fikri de, cumhuriyetimizle memleketimize ve milletimize yerleşmiştir. Onun içindir bu, reformların en büyüğü ve değerlisi, insan haklarına dayalı, milli, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti olan cumhuriyettir. Bu sayede, iktidar ve otoritenin belli şahıs ve şahıslardan millete intikali ve meşruiyetin kaynağının millette olduğu esası hâkim kılınmıştır. Kişilerin ve cemiyetimizin ekonomik ve sosyal ihtiyaçları, reform istekleri bu suretle konuşulabilir, münakaşa edilebilir olmaya başlamıştır. Bu itibarladır ki, reformların millete dayanarak yapılması, ancak ondan beklenen faydaları sağlar.

Çok değerli milletvekilleri,

Bütün reformların hedefi millettir. Maksat, milletin refah ve saadetini sağlamaktır. Reformların kaynağı da, sahibi de millet ve temsilcisi olan Parlamentodur. Nitekim Sayın Melen programında, "Türk Milletinin dinamizmini, yurdumuzun insan gücünü ve doğal kaynaklarını müspet ilmin ve akılcılığın ışığı altında planlı kalkınma ve reformlarla belirli bir hedefe doğru hemen yöneltmek zorundayız." ibaresiyle, plan ve reformlar için bir temel fikri ortaya koymuştur. Programında, "Bu reformların ilmi esaslara ve memleket gerçeklerine uygun olmasına ve doktrinci sapmalardan uzak kalmasına dikkat gösterilecektir." demek suretiyle Sayın Melen, Adalet Partisi Grubunun çok hassas bulunduğu bir noktaya da temas etmiş bulunmaktadır. Programda yapılacağı ifade edilen reformların "doktrinci sapmalar" dan uzak kalınması ve hiçbir reformun doktrin kokmadan Meclislerden çık-

ması hususunda Grubumuzun çok hassas bulunacağını ifade etmek isteriz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Yapılacak reformlar, sadece sözde, gelip geçici, yasak savıcı, göstermelik bir anlam taşımamalıdır. Memleketimizin bugünkü ve gelecekteki sosyal yapısının istikrara muhtaç olduğu fikrinden hareketle reform konusu çok ciddi olarak ele alınmalıdır. Anayasamıza uygun şekilde ve o çerçeve içinde müşterek bir mutabakat halinde reformların yapılmasına, gerçeklere uygun kanunlar çıkarılmasına destekçi ve takipçi olmaya devam edeceğimizi beyan ederiz. Hükümetin reform mahiyetinde düşünmekte bulunduğu kanun tasarılarını biran önce hazırlayarak Meclislere sunmasını, Adalet Partisi Grubu olarak sabırsızlıkla beklediğimizi de ifade etmekten zevk duyarız.

İlerleme ve yenileşme, Milletimizin özlemi olduğuna göre, Milletten kopuk reformcu kadrolar arayarak reform gayretlerine girmeyi düşünmenin hiçbir faydası olmadığı görülmüştür. Milletin bir parçası ve temsilcisi olan ve her şeye çare bulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, milletin gerçek ihtiyaçlarına uygun, Cumhuriyetimizin ve Atatürk ilkelerinin özüne dayanan reformların da en değerli kadrosu olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

Değerli Milletvekilleri,

Bütün bu işlerin tabanlanmasından sonra, seçim usullerimizi de mahzurlarıyla önleyecek bir hale getirip; Millet hakemliğine müracaat yoluyla istikrarı perçinlemek gerekecektir. Seçimler, bir iktidar yarışı veya hırsının değil, eskiyen her şeyi millet hakemliğiyle yenilemenin tek ve hür demokratik rejime inanmış bulunanların ittifak ettiği nihai hedefidir. Anayasamızdaki ilgili maddesine göre, seçimin tavan tarihi, 1973 Ekimidir. Ancak, yapmaya gayret ettiğimiz ve yapmakta kararlı olduğumuz işleri tamamladığımız takdirde, biran önce feraha çıkmanın da bir engeli kalmamış olacaktır. Memleketi, sükuna ve mutluluğa kavuşturacak tedbirleri ve kanunları gerçekleştirip Millet iradesine müracaat yoluyla, istikrarı sağlamak arzusunu taşıyan bir Hükümete yardımda bulunmak ve desteklemek, gayet tabiidir ki, bütün siyasi çevreler için milli bir görevdir. Hükümet programında seçime gidileceğinin ifade edilmiş olması, memleketi feraha kavuşturmuştur. Milletten ka-fasında, yarın ne olacağı endişeleri silinmiştir. Böylece, olağanüstü hal muamması çözülmeye yüz tutmuştur. “Demokrasi” dedikten sonra, “seçim” demekten çekinmemek lâzımdır. Çünkü seçimsiz demokrasi olamaz.

Bu çok önemli yasama faaliyetlerinin sonuçlandırılmasını, hem Silâhlı Kuvvetlerimizin başarılı şekilde diğer görevlerine dönebilmesinin, hem de bunalımın çözümlenmesinin ana unsurları olarak mütalaa etmekteyiz.

Gayet tabiidir ki, bu tedbirlerin alınıp uygulanabilmesi, Parlamento çalışmalarının düzenlenmesi ile kabildir. Adalet Partisi Grubu, Parlamentoda bu konulara sahip, çıkmaya, bu mevzuatı elbirliğiyle ve hızla gerçekleştirmeye, Hükümetin bu yoldaki gayretlerini desteklemeye karardır. Bu tedbirler, Memleketimizin yenileşme hareketinin vazgeçilmez şartlarıdır.

Şu hale göre, bizim için başta gelen mesele, komünizmle ve komünizmin araç olarak kullanıldığı anarşi ile müessir şekilde mücadele etmek, bu mücadeleyi başarıya ulaştıracak bütün tedbirleri almak ve bu yolla en kısa zamanda memleketi normal şartlara kavuşturmaktır. Normal şartlara kavuşma yolundaki çalışmalar arasında bazı Anayasa değişiklikleri yapmanın, seçimlerle ilgili mevzuatı gözden geçirmenin, reform kanunlarını her türlü istismarı önleyecek Millet ve memleket yararını en iyi tarzda koruyabilecek bir muhteva içimde gerçekleştirmenin lüzumlu olduğuna ehemmiyetle işaret etmek isteriz.

Değerli Milletvekilleri;

Hukuk ve adalet reformu, Milletin adalet cihazına karşı olan güven duygusunu yükseltecek bir vasıfta yapılmalıdır. Devlet idaresi reformu, idarenin daha süratli ve daha tesirli bir şekilde iş görmesini sağlayacak ve vatandaşa saygılı, âdil, tarafsız, işlerine hâkim bir tutum içinde görev yapacak bir bünye temin edecek şekilde olmalıdır. Toprak ve tarım reformu, memleket ve çağın gerçeklerine uygun biçimde, tarım kesiminde çalışan topraksız veya az topraklı vatandaşlara toprak verilmesi ve toprağın verimini artırıcı ciddi tedbirler alınmasını sağlamalıdır. Petrol ve maden reformu, yer altı zenginliklerini çıkarmada Devlet ve özel sektör araştırmalarının ve çalışmalarının randımanını artırıcı ve değerlendirci tedbirlerin alınmasını ihtiva etmelidir. Eğitim reformu, okullarda okuyan yavrularımızın, uygulanacak programlarla Atatürk ilkelerine, lâik, sosyal, hukuk devleti esaslarına; hür demokratik düzene inanmış milli bir ruh ve heyecan taşıyan ve öğretim kadrosuyla birlikte meydana gelen okul muhitinin ileri yıllarda yaratmak mecburiyetinde bulunduğu müreffeh Türkiye'nin önderleri olma vasfında yetişmesini sağlamalıdır. Maliye ve vergi reformu da, Devletin mali gücünü kuvvetlendirici ve kalkınma planındaki hedeflere ulaşma imkânını sağlayıcı, âdil ve modern ve vergi ziyasını önleyici tedbirleri ihtiva etmelidir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programında; "İktisadi faaliyetlerin yürütülmesinde, karma ekonomi düzeni içinde Türkiye'mizin ekonomik kalkınmasında Devlet kesiminde olduğu kadar özel teşebbüse de önemli görevler düştüğü" ifade edilmekte ve ilâveten, "özel teşebbüsün yaratıcı gücünden ekonomimizi faydalandırmak için onun kalkınma planı hedeflerine uygun olarak güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almayı önemle gözönünde tutacağı" söylenmektedir.

Hür demokratik rejimde ve bizim bünyemize ve şartlarımıza uygun kalkınmanın temeli, karma ekonomiye dayanır. Siyasi ve ekonomik hürriyetler birbirine bağlı bulunmaktadır. Hür teşebbüsün çalışma sahalarının daraldığı, yatırım yapma hevesi ve şevkinin kırıldığı, imkânlarının kısıldığı bir ortamda Devletin rakipsiz, yegâne işveren olduğu bir düzende, demokratik rejimin, hak ve hürriyetlerin yeri yoktur. Geçmiş yıl içinde bu alanda ve Hükümet bünyesinde sürdürülen münakaşalar, telâfisi imkânsız büyük kayıplara sebep olmuştur. Hükümetin bu konuda çeşitli istikâmetlere çekilebilecek davranışlardan dikkatle kaçınması, önemli temennilerimiz arasındadır.

Değerli Milletvekilleri,

Hükümet programının “Toprak ve tarım reformu” bölümünde; “Topraksız veya az topraklı çiftçilerin kendilerine dağıtılacak arazileri verimli tarım işletmeleri olarak işleyebilmeleri için gerekli bütün tedbirleri alacağız. Bu amaçla çiftçi vatan-daşlarımızın kooperatifler kurmalarını sağlayıcı tedbirler süratle gerçekleştirilecektir.” denilmektedir. Bu ifadede bir sarahat göremediğimizi arz etmek isteriz. Tarım kooperatifleri kurularak arazi mi işletilecektir? Bu nasıl olacaktır? Hükümetin bu konuda çok ciddi olarak dikkatini çekmek isteriz.

Yalnız burada şunu ifade etmek isteriz ki, programda, topraksız köylüyü topraklandırma ilkesi yanında, Anayasanın 37’nci maddesindeki verimlilik esasının da beraberce düşünülmüş olmasını memnuniyetle karşılıyoruz. Sadece toprak dağıtmakla bir memlekette hiçbir mesele hallolmaz. Daha çok istihlal ve daha çok istihdam sağlayamayan bir hareket, memlekete iyilik değil, zarar getirir. Toprak ve tarım reformunu doktriner görüşlerin dışına çıkarmak ve akılcı ölçülerle millet ve memleket menfaatlerini tam değerlendirecek düşünebilmek ve yapmak lâzımdır. Bu intiba, program ile bizde hâkim olduğu için, memnunuz. Bu arada, haşhaş ekiminin yasaklanmış olmasının doğurduğu sosyal ve ekonomik neticeleri karşılayacak âcil tedbirlerin alınmasını da önemle takip ediyoruz.

Köylünün alınteri olan mahsüllerinin taban fiyat politikasında, daha çok mahsûlünü teminat altına almak varken; bir kısım mahsûlün taban fiyat politikasının dışında bırakıldığı görülmektedir. Bu politika üretimi düşürecek ve Türk köylüsünü kazanç sahibi yapma hamlesini sekteye uğratacaktır. Taban fiyat şumulüne giren maddeleri azaltmayı değil, çoğaltmayı düşünmelidir. Taban fiyat tespitinde bir miktar da cömert davranmak suretiyle, hiç olmazsa Türk köylüsünün hakkı verilmelidir.

İhracat mallarında tarım ürünleri için dolar paritesinin mutlaka seviyesine çıkarılmasını bekliyoruz.

Değerli Milletvekilleri...

Maden ve petrolde devletleştirmecilik, tabii kaynaklar işletmeciliğinin bir numaralı zarureti değildir. Esasen devletleştirmecilik, reform da değildir. Tabii kaynaklardan maden ve petrolün işletilmesinde milli menfaatler, his ve heyecanlarla ve dar görüşlerle değil, akılcı ölçülerle değerlendirilmelidir.

Teşvik tedbirleriyle ilgili kanunun biran evvel Meclislere sevk edilmesini beklemekteyiz.

Kalkınma hamlesinin eksiklerinin gönüllü tasarruf ve özel teşebbüs imkânlarından faydalanarak tamamlanması lüzumuna ehemmiyetle işaret etmek isteriz.

İstihdam imkânları yaratacak şekilde, yeni teşebbüslere girişilmesi teşvik edilmelidir.

Şehirleşme meselesi, günümüzün en mühim konularından biri olmak vasfını muhafaza etmektedir. Gecekonduhara hizmet götürme, tapu verme işi önemlidir.

Sosyal meskenler vatandaşa kiraya verilmek için değil, vatandaşın mülk sahibi olması için yapılmıştır. Devlet kiracı olmaz. Bir yılı aşkın bir zamandan beri boş duran sosyal meskenlerin ihtiyaç sahiplerine derhal dağıtılmasının önemine işaret etmek isteriz.

Değerli Milletvekilleri;

Hükümet programında, “Yurdumuzun çeşitli bölgeleri arasında ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden mevcut olan gelişme dengesizliklerini gidermek amacıyla ele alınmış tedbirlerin daha etkili hale getirileceği” ifade edilmiştir. Bu münasebetle ifade etmek isteriz ki, bundan önceki Hükümet programlarının müzakeresi sırasında da söylediğimiz Doğu ve Güney-Doğu bölgemizin süratle kalkındırılması gayretlerinin hiç aksatılmadan yürütülmesi, başta gelen dileklerimizdendir. 1971 programının icrasında bu gayretlere yeteri kadar itina gösterilmediği malumdur. 1972 programında ve Üçüncü Beş Yıllık Planda Doğu ve Güney-Doğu bölgemizdeki altyapı tesislerinin biran önce ikmalî ile bölgede yeni iş imkânı sağlayacak sanayi tesislerinin kurulması, yeni eğitim ve sağlık tesislerinin yapılmasına başlanması için üstün gayretler gösterilmesini temenni ediyoruz.

Altyapı tesisleri içerisinde bilhassa Doğu bölgemizin her merkezine elektrik enerjisi götürecek yüksek gerilim hava hatları ile yol şebekesinin tamamlanmasına ve sulama tesislerine büyük önem atfediyoruz.

Keban Barajının biran önce ikmalî, Erzurum Atatürk Üniversitesinin bütün tesislerinin biran önce tamamlanması, Çukurova ve Diyarbakır’da kurulmaya başlanılan yeni üniversitelerin bütün fakülteleriyle biran önce faaliyete geçirilmesi ve nüfusu 100 bini aşan Gaziantep, Urfa, Diyarbakır, Malatya, Elâzığ, Erzurum illerimizde işsizliği ortadan kaldıracak yeni ve büyük tesislerin biran evvel kurulması ile Dicle ve Fırat arasında kalan büyük ovaların sulanmasını öngören projelerin özel finansman kaynaklarına müracaat edilerek biran evvel tatbik mevkiine konulmasının sağlanmasını temenni ediyoruz.

Diğer illerimizde de, bilhassa işsizliği ortadan kaldıracak çeşitli tesislere yeniden girişilmesini ve girişilmiş bulunan sanayi tesislerinin biran evvel ikmalini temennilerimiz arasında ifade ediyoruz.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Doğu ve Güney - Doğu Anadolu’nun kalkınmasıyla ilgili olarak biz özel plan görmek istiyoruz.

Hükümet programında, elektrifikasyon işlerine hiç temas edilmemiş olması dikkatimizi çekmiştir. Enerji münasebetiyle üzerinde ısrarla duracağımız hususlar vardır.

Endüstrileşen Türkiye’nin enerjisiz bırakılmaması için mutlaka âcil tedbirler alınması lâzımdır. Bu, bugünkü Türkiye’nin en önemli meselesi haline gelmiştir.

Bundan başka, köylere götürülen elektrik tesislerinin yapımı, katılım paylarının bir kısmı ödenmemiş diye yarıda bırakılmakta olduğu öğrenilmiştir. Hükümet, bu köylerin tesislerini tamamlamalı, ışığını derhal yakmalıdır. Sebep açıktır: Köy elektrifikasyon davası, bir medeniyet davasıdır. Bir taraftan daha çok elektriğe ka-

vuşturma çareleri aranırken, diğer taraftan paylarını yatırmamışlar diye elektrik tesislerini yarıda bırakmak, ıskı yakmamak doğru değildir.

Değerli Milletvekilleri,

Huzurun sağlanmasında ve yurdun her alanda kalkınmasının başarıya ulaştırılmasında görev ve sorumluluk yüklenen Devlet memurlarının güven içinde, şevkle vazife görebilmeleri, her şeyden önce bu alanda haklı olmayan tasarrufların verdiği endişeden ayrılmaya bağlıdır. Hükümet programında geçmiş zaman içinde lüzumsuz tasarrufların düzeltileceğine dair bir ifadenin yer almamış bulunması, dikkatimizi çekmiş ve üzüntümüzü mucip olmuştur.

Silâhlı Kuvvetlerimizin kendi kumanda zinciri ve sistemi içinde bütünlüğünün korunması ve her türlü tedirgin edici tesirlerden arınması başlıca isteğimizdir. Yurt savunmasının ve yurt bütünlüğünün yegâne teminatı olan Silâhlı Kuvvetlerimizin her türlü ihtiyaçlarının ve özellikle modern araç ve gereçlerinin karşılanması, hepimizin en yüksek arzusudur. Bu konuda, milli kaynaklarımızın bütün milli maksatlar ve ihtiyaçlar için sarfında, dengenin fevkalâde itina ile yapılması gereğini ifade etmeyi ehemmiyetli buluyoruz.

Değerli Milletvekilleri;

Memleketimizin dünya içindeki yerinin ne kadar nezaket ifade ettiği, herkesçe malûmdur. Rahatsız bir dünyada, nâzik bir bölgenin çeşitli istikâmetlere açılan kapısı bulunan ülkemizin her türlü tehlikeden uzak olduğunu söylemek mümkün değildir.

Dış meselelerde Türkiye'nin söz ve ağırlık sahibi olması, iç meselelerini halletmiş olmasına ve iç huzurun devamlı bir şekilde tesis edilmiş bulunmasına, ekonomik kalkınmasının başarısına ve bu başarının sürekliliğine bağlı olduğunu inkâr etmek mümkün değildir. Dış politikamızın yürütülmesinde bu hususun büyük önemi olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz.

Memleketimizin dostluklarına ve ittifaklarına sadakati, her türlü münakaşanın dışındadır. Dış politikamızda dostluklarımızın geçerliliği ve değeri kiminle ne-reye kadar gidebileceğimizin taraflarca iyi bilinmesine bağlıdır. Bu hususta açık ve dürüst bir dış politikanın enerjik bir şekilde yürütülmesini temenni ediyoruz.

Milli davamız olan Kıbrıs meselesinde, Kıbrıs'daki soydaşlarımızın ve Türkiye'nin hak ve menfaatlerinin korunmasında iç meselelerimizin hiçbir tesiri olmayacağını ifade etmek istiyoruz. Milli davamız olan Kıbrıs meselesi, iç meselelerimizden dolayı yanlış hesaplara dayanan, yanlış istikâmetlere sürüklenme istidadı gösterirse, bu meselelerin tümünü milletçe bir kenara bırakıp anında ve bütün Milletçe Kıbrıs davasının sahipliğine devam ederiz. Adalet Partisi olarak Hükümetin Kıbrıs davasında kendisini güçlü hissetmesi, arkasında Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Türk Milletinin bütünüyle bulunduğunu hiçbir zaman gözden uzak tutmamasını ifade etmek istiyoruz.

Değerli Milletvekilleri, Hükümet programıyla ilgili olarak söyleyeceğimiz bunlardan ibaret değildir. Her konuda, Hükümet tasarıları geldiğinde düşüncelerimizi

daha geniş ifade etme imkânlarını bulacağız. Daha evvelki hükümet programının tenkitlerinde söylediğimiz hususlar da vardır. Bunları da mahfuz tutuyor, burada tekrarlamıyoruz. Tabiidir ki, Hükümetin getireceği meseleler ayrı ayrı tetkik edilerek değerlendirilecek ve her mesele için ayrıca karara varılacaktır.

Hükümetin programı, icranın hedeflerini ve niyetlerini gösterir. Program içindeki her konuya ayrı ayrı temas etmekte fayda görmedik. Geçen 14 aylık zaman içindeki geçmiş hükümetler icraatını da enine - boyuna eleştirmedik. Bu husustaki, düşüncelerimizi Mecliste çeşitli vesilelerle ortaya koymuş bulunuyoruz.

Yeni kurulan Hükümetin, vatandaşın sarsılan güven duygusunu ihya etmesini ve kırılan çalışma azmini, şevkini canlandırmasını temenni ediyoruz. Vatandaşın zihnindeki tereddütler izale edilmedikçe, Millet'in devletle el ele vererek kalkınmaya iştiraki söz konusu olamaz. Yeni kurulan Hükümetin Meclisimizin güvenoyuna mazhar olması halinde, en önemli görevi Memleketi olağanüstü şartlardan olağan şartlara geçirmede üstüne düşeni samimiyetle ve ciddiyetle yapmasıdır. Bunun sadece Hükümetin gayretleriyle kabil olmadığını biliyoruz. Söylemek istediğimiz, bu hususta Hükümete düşen görevin önemidir. Hükümetin kısa zamanda istikrarı sağlamak ve ekonomik hayatımıza tesir eden psikolojik faktörleri izale etmek bakımından her türlü çareye başvuracağını ümit ediyoruz. Hükümet programında yer alan hususlara hâkim olan iyi niyetin, icraatta da devamını görmek isteriz. Türkiye Büyük Millet Meclisine düşen büyük görevin idraki içindeyiz. Bu görev, demokrasi ve Parlamento düşmanlarının Parlamento üzerindeki menfi propagandalarını haksız çıkaracak şekilde ifa olunmalıdır.

Sayın Milletvekilleri,

Adalet Partisi, sulhun, barışın ve milli dengenin partisidir. Hedefimiz, Millet'in refahı ve saadetidir. Bu hedefe, son sözün Millette olduğu ve milli iradeye dayanan demokratik yollarla ulaşılacağı inancındayız. Bu hedef, milli bir hedeftir. Bu hedefe itiraz edilemez, hiç bir kimse ve hiç bir kuruluş bu hedefi karşısına alamaz. Tam aksine, bu hedefe Milletçe ve bütün kuruluşlarca ve birlik içinde varılabilir.

Demokrasi, sesi çıkmayan büyük kütlelerin haklarının teminatı olan yegâne rejimdir. Güçlü gruplar her rejimde seslerini duyurarak haklarını ve bazen da fazlasını almak imkânını bulabilirler. Ancak, sesi çıkmayan büyük kütleler, haklarını, demokratik rejimlerde hür bir atmosfer içerisinde ve hususiyle seçilmiş organlar vasıtasıyla alabilirler.

Sözlerimi bitirmek istiyorum.

Devlet olarak, çok eski bir tarihe sahibiz. Bilinen tarih boyunca daima canlı kalmış bir Millete mensubuz. Üzerinde yaşadığımız vatanda, çok zengin kaynaklara sahibiz. Milletimiz; kalkınma, yücelme, muasır medeniyet seviyesine ulaşma arzusu ile dimdik ayakta duruyor. Milletimiz sabırla, iç çekişmeler yerine verimli bir hizmet arzusunun kendisine ulaşmasını bekliyor. Hepimiz, Milletimize lâıyk evlâtlar ve onların mümessilleri olarak burada heyecanla çalışmaya ve memleket hayrına iyi neticeler alma gayretinde bulunmaya mecburuz. Parlamento olarak, siyasi mesele-

lerin ağırlığının idraki içinde bulunduğumuz buhranlı devreyi biran önce nihayete erdirmek vazifesi ile karşı karşıyayız. Bütün siyasi partilerin öncelikle bir müşterek anlayış içinde bu önemli meseleye eğilmesi, en halisane dileğimizdir.

A.P. olarak; milli iradeye, demokratik düzene, hukuk devletine bağlı felsefemizin sınırları içinde yurdumuzun biran evvel refaha kavuşmasını, Devletimizin itibarının devamlı olarak sağlanmasını temenni ediyoruz.

Bir başka konuya daha dokunacağım: Gerek güvenlik kuvvetlerinin geçmişte, özellikle son yularda tek yanlı kullanıldığı, gerekse komünist çetelerinin iç güvenlik kuvvetlerinden daha iyi eğitilmiş olduğu iddiaları anlamsızdır. Birisi komünist eşkıyasıdır, öbürü Devlet kuvvetidir; çalışma şartları aynıdır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Birisinin vazifesi yakıp, yıkmaktır; öbürünün vazifesi yakalamak ve kanun mercilerine teslim etmektir. Aksi halde keyfi idare olur. Aslında bu iddialardır ki, iç güvenlik kuvvetlerini görev ifasında sıkıntıya sokmaktadır, kanunsuzluk yapanlara cüret vermektedir.

Buraya kadar sadece Hükümet programı üzerinde görüşlerimizi arz ettik, tenkidimizi yaptık; çünkü konu Hükümet programıydı. Aklımıza geleni söylemek sormusuzluğuna düşmedik. Bu itibarla bir Hükümet programının tenkidi sırasında dahi A.P. ye hücum tevcih edecek kadar öfkelerini gizleyemeyenlere cevap vermeye kalkmayacağız. A.P. nin fahri yöneticileri mevcut değildir, hiç kimse bu pozu takınmamalıdır. Herkes kendi işiyle meşgul olmalıdır. Müzakere edilmekte olan konu da A.P. değildir. Millet iradesinin temsilciliğini henüz parti olarak kazanmamış bir siyasi grubun çelişkilerle dolu, hukuk ve mantık kaidelerine uymayan düşüncelerini karşılamayı bir görev de saymıyoruz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bu düşüncelerle Yüce Meclisin Sayın Başkanını ve sayın üyelerini Adalet Partisi Meclis Grubu adına en derin saygılarımla selâmlıyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Gümrük Kanunu Tasarısının yapılan açık oylamasına 271 üye katılmış; 263 kabul, 3 ret, 5 çekinse oy kullanılmış olup, tasarı Meclisimizce kabul edilmiş bulunmaktadır.

Hükümet programı üzerinde şu ana kadar dört parti grubu sözcüsü konuşmuş bulunmaktadır. Şimdi, kişisel görüşlerini arz etmek için söz almış olan arkadaşlarını sırasıyla davet edeceğim.

Sayın Yavuz Acar, buyurunuz efendim.

YAVUZ ACAR (Amasya) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Yeni Hükümet programı üzerinde görüşme yaptığımız şu sırada, son bir yıllık olayların bilançosunu yapmanın yararlı olacağı inancındayım.

Nereden başladık, nereye geldik ve bugün ne yapmak istiyoruz: Böyle bir değerlendirme yaparken de dünü iyi anlamak mecburiyetindeyiz. Çünkü bir Batılı düşünürün söylediği gibi, “Geçmişini anlamayanlar mutsuz bir geleceğe namzettirler.” Bu itibarla, iyi bir değerlendirme yapmak, aynı hataların tekrar edilmemesi için bize yol gösterici olacaktır.

Son birkaç yıllık olayların doğuşunda ve huzursuzluğun artmasında, ekonomik ve sosyal dengesizliklerin yattığı hemen hemen fikir birliği halinde ifade edilmiştir. Reformların zorunluğu olduğu belirtildi. 12 Mart Muhtırasıyla işbaşına gelen Erim hükümetleri, Parlamentoya sunulan programlarında, toprak reformu ve onu takiben de personel, eğitim, mali, adli, idari ve maden konularında çeşitli reformların zorunluğundan söz etmişler ve fakat bir yılı aşan süre içerisinde hemen hiç biri gerçekleştirilememiştir.

Önce bir Anayasa değişikliğine ihtiyaç duyulmuş ve kanun boşluklarının kapatılması amaç edinilmiştir. Temelde yatan sosyal ve ekonomik dengesizliklere bir çare bulunamamıştır. Konuyu hukuk açısından görmek yeterli olmamıştır. Halkın karnı hukuk ile doymayacağına göre, acele ekonomik tedbirlere yönelmek, ekonomiye güç verecek çalışmalara başlamak lâzımdır. Kalkınmanın başlıca unsuru olan sermaye ve insan gücü ürerinde durup, bu imkânlarımızı seferber etmek mecburiyetindeyiz. Halkın elinde para vardır, döviz stoku artmıştır, yurt dışında çalışan işçilerimizin tasarrufları önemli bir seviyeye ulaşmıştır, insan gücü ise o derece fazladır ki, memleketimizdeki iki milyonluk işsize ilâveten her yıl binlerce işçiyi yurt dışına gönderiyoruz. Parlamentoya sunulmuş bulunan sermaye piyasasını düzenleme kanun tasarısının, günün ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte çıkartılmasını sağlamak yeni hükümetin başlıca görevi olmalıdır.

Yine bu konu ile yakından ilgili bir konu da 7 Ocak 1972 tarihinde Yüce Meclise arz ettiğim 7129 sayılı Bankalar Kanununun 32'nci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifimiz henüz ilgili komisyonlardan çıkmamıştır; beklemektedir. Kanun teklifimize ilişkin gerekçede de belirttiğimiz gibi, Devlet bütçesinin çoğunluğunu cari harcamalar alıp götürmektedir; yatırımlara yetecek oranda para ayırlanamamaktadır. Bütçe dışı imkânlar aramak lâzımdır. Bankaların ikramiye ve hediye adı altında dağıttıklarının değeri 200 milyonu geçmektedir. Evet, bu fakir ülkede 200 milyonu geçen bir servet, apartman katı, para ikramiyesi veya hediye olarak tamamıyla iktisadi olmayan bir şekilde tüketilmektedir. Bu meblâğın, yine banka menfaatine zarar vermeyecek şekilde değerlendirilmesi için bir imkân aramak istedik. Bu imkânımız ise, apartman katı, para ikramiyesi yerine hisse senedi vermek olup, bankaların mevduatına zarar verici, onu etkileyici bir yönü yoktur. 200 milyon tek tek kişilere dağıtılıp gitmektedir. Hâlbuki bu bir fonda toplanıp bununla geri kalmış bölgelerde fabrikalar kurulabilirse çok yönlü bir fayda sağlanmış olacaktır. Bu sayede geri kalmış bölgelerimiz bir sanayi tesisine kavuşacak ve binlerce işsiz vatandaşımıza iş kapısı açılacak, büyük şehirlere akın durdurulacaktır. Apartman katı yerine hisse senedi vermekle ikramiye yine verilmiş olmakta, ancak çeşidi değiştirilmektedir. Bu değişiklik ile amaç, geri kalmış bölgeleri kalkındırmak için fabrika kurmak olduğuna göre herkes buna razı olacaktır; hattâ hisse senedi verilmesi Devlet garantisi altına alınırse daha da cazip hale getirilmiş olacaktır. İkramiye olarak verilecek hisse senedinin %20-25 kâr sağlayacağı Devletçe garanti edilirse, gerek mevduat müşterisi yönünden, gerekse banka menfaati yönünden hiçbir açık yönü kalmamış olacaktır. Bu sayede iyi bir imkân yaratılmış olacaktır.

Fukaralık, iş bilmeyenlere musallat olur. İşte, her yönüyle faydalı bir teklifi neden elbirliğiyle desteklemede tereddüt ediyoruz?

Sermaye ve insan gücünün aynı yönde harekete geçirilmesi sayesinde sosyal ve ekonomik bünyemizde önemli gelişme sağlanacak ve dengesizlikler giderilmiş olacaktır. Ekonomiye hız ve güç vermek ilk şarttır. Ekonomik ve sosyal dengesi bozuk olan bir ülkede hürriyet ve demokrasi temenniden ileri gidemiyor, hayal oluyor, işler karışıyor ve iktidarlar da baskı rejimine kaymak istiyorlar. Prof Dr. Nihat Erim' in istifasına yol açan ve temelde yatan faktör de bu olmuştur. Yetkileri artırmak özlemi, baskı dozunu artırmak isteği, ekonomik dengesizlikten doğan huzursuzluklardır. Geçmişi anlamayanlar mutsuz bir geleceğe namzettirler derken, esas amacım, temelde yatan ekonomik dengesizliklerin giderilmesine önem verilmesine işaret etmektir. Dünyü yeniden tekrar etmeyelim, ihtiyaçları iyi tespit edip kısır çekişmelere ortam hazırlayıp vakit öldürmeyelim. Dünyadaki hızlı gidişe ayak uydurmakta daha fazla geç kalırsak varlığımızı devam bile ettiremeyiz. Burada Atatürk'ün bir sözünü ifade etmeden geçemeyeceğim: “Medeni olmayan milletler, medeni olanların ayakları altında ezilmeye mahkûmdurlar.” Evet, arkadaşlar, bu sözdeki ana gerçek değişmemiş, bugün önemini daha da artırmıştır. Birbirimizi kötülemeyi, bahane aramayı bırakıp memleketin çözüm bekleyen meselelerine eğilmek mecburiyetindeyiz. Hizmet konusunda birbirimizle yarış halinde olalım, zamana uyalım artık.

Bir yazarımız büyük bir hatamızı çok güzel ifade etmiştir: Bu hatalı geri usul-lerden ve düşüncelerden kendimizi kurtaralım. Yazarımız diyor ki; “Meşrutiyetten beri üzerimizden atamadığımız hastalığımız var; yanlış görüşümüz var. O da şu: Bizden, bizim etrafımızdan olanı hiçbir değeri de olmasa kayırmak, yükseltmek; fakat bizden olmayanı değeri de olsa, ne kadar bilgili de olsa kovmak, küçültmek.” Bugün de zaman zaman geçerli olan husus budur. Çağdışı bu nevi kişisel ölçüler bugüne kadar memleket ve millet zararına olmuştur. Daima kötülemekten, yermekten bir şey kazanamadığımızı artık anlamış olmamız lâzımdır.

Demokrasinin fazilet, iyi ve doğru olanı yapmak, fikirlere tahammül rejimi olduğunu kabul edelim; düşünce ve hareketlerimizi buna göre ayarlayalım. Aksi halde, himaye ile yaşatmaya çalıştığımız demokrasi, himaye edenlerin bıkkınlığı sonunda büsbütün uçup gitmesin. Dikkat ederek durmak ve tereddüt yerine, elbirliği içinde çalışalım, ayrılık - gayrılık gütmeyelim artık. Bu konuda Eisenhower'ın Cumhurbaşkanlığı zamanında cereyan eden, bir bakanın seçilmesine ait bir olayı nakletmek istiyorum:

Amerika'da tam 15 yıl önceki bir düşünce seviyesini bugün biz ne ölçüde benimseyebiliyoruz? İlgi çekici bulduğum olay şudur: Eisenhower Cumhurbaşkanı olunca kabinesini kurarken Benson'a Tarım Bakanı olmasını teklif etmiş. Benson ise, “Kabul edemem, üç sebep bu teklifi kabul etmeme engel oluyor” demiş. Eisenhower sormuş; “Nedir bu üç sebep?” Benson cevap vermiş: “Birinci sebep; ben seçimlerde oyumu muhalif parti için kullandım” Eisenhower; “Bu bir mani olmamalıdır. Benim aleyhimde oy veren diğer 30 milyon temiz ve namuslu Amerikalı vatandaşlarım ile beraber hareket ettiniz demektir. Bugün ise, geçmiş bir olaydır.”

İkinci sebep; “Ben, bir askerin Cumhurbaşkanı olmasını doğru bulmuyorum” Eisenhower buna da şu cevabı vermiş: “Bu fikrinizi de paylaşıyorum. Çünkü savaş-tan sonra Cumhurbaşkanlığını reddederek, üniversite rektörlüğünü tercih ettim; fakat bu seçimlerde vazifeden kaçamadım, kabul ettim. Siz bir askerin Cumhurbaşkan-kan olmasının ne gibi mahzurları olduğunu görebildiğinize göre benimle çalışma-nız faydalı olacaktır. Çünkü birçok meselede beni frenlemiş olacaksınız.”

Üçüncü sebep; “Ben bir dindar adamım, ahlâk kurallarına fazlasıyla inanırım ve politika için bunlardan ayrılamam, taviz veremem” Eisenhower ise bu üçüncü sebebe şu karşılığı vermiş: “İyi söylediniz; güzel bir prensip. Çünkü dünyanın du-rumu kötü. Ahlâk prensiplerinden, inançlarından ayrılmayan namuslu kimselerin politikaya girmesinin ise tam sırasıdır.”

İşte Amerika’da 15 yıl önce geçmiş bir olay. Bundan 15 yıl sonra ise biz hâlâ birbirimize kulp takmakla meşgulüz. Birbirimizi sırf parti düşüncesiyle hedef alıp eleştirmeyelim, fikir ve iş adamı olup olmadığına bakalım. Elinden iş gelen adamı, bu bizden değil diye saf dışı bırakmayalım. Bu bizden değil diye, böyle yapıla yapıla yetişmiş adam kıtlığı ile karşı karşıya kalıyoruz. Bir değil, yüzlerce yetişmiş kişilere ihtiyacımız vardır; ama başlangıçta fırsatı vermezsek kim ne şekilde ve nerede ye-tişecektir?

Bu konuda bir yazarın bir sözünü nakletmek istiyorum. “Sadece şu veya bu adam tarafından kurtarılabilecek bir memleket, o adam tarafından bile uzun za-man kurtarılamayacaktır. Zaten kurtarılmaya da lâıyk olmayacaktır.” Evet, muhte-rem arkadaşlar, ekonomik ve sosyal düzensizlikleri ciddiye almakta hâlâ tereddüt edersek ve sadece bir veya birkaç kişinin kurtaracağına inanırsak, çok tehlikeli bir gidişe zemin hazırlamış olacağız. Bizi kişiler değil, ekonomik ferahlıklar kurtara-caktır, işsizliği, sefaleti, cehaleti önleyecek çarelerle bazı neticeler almak mecburi-yetindeyiz. Çünkü sosyal ferahlıkların ve huzurun ilk şartı ekonomik konulardır, iktisadi rahatlık, imansız bir adamı imanlı yapar, aksi ise bozar. Demokrasiyi sa-dece hukuk kuralları şeklinde görmek, çok eski devirlerden kalmış bir düşüncedir. Hukuk, ekonomik dengeyi sağlamada sadece bir bağ, bir harç vazifesi görür. Esas unsur açlığı gidermek, tok adam sayısını artırmaktır.

Rejimlerin en güzeli olan demokrasiyi dar hukuki kalıplara feda etmek doru değildir. Geniş ve etraflı düşünerek çevremize, memlekete ilham, çalışma zevki ve heyecanını verelim. Bunu yapabildiğimiz gün çok şeyin değişmiş olduğunu görece-ğiz. Bunun huzuru hepimizin eseri olacaktır, Halkın, inanç ve görüşünün gelişme-sinde bizim yol gösterici olmamız gereklidir.

Demokrasilerde Parlamento, kamuoyuna yön verdiği ölçüde başarılı olmuştur. Halkı kendi telâkkileriyle baş başa bırakamayız. Çünkü rejim meselesi de neticede bir mantık, bir inanış meselesi olmaktadır. Halkın çoğunluğu neye, hangi fikre ina-nıyorsa rejimler de bu inanış ortamına göre şekil alır, isim alır. Eğer, halk, kuvvet, kudret, yönetim yetkisi belli bir şahsa aittir, diye inanıyorsa, rejimin adı ne olursa okun, o ülkede geçerli olan tek kişinin egemenliğidir. Bu sistemin adı, krallıktır. Fakat halk, hâkim çoğunluk, kuvvet ve kudret belli bir gruba, seçkin bir topluluğa

aittir diye inandığı müddetçe, bu rejimin adı, aristokrasidir. Dış görünüş ve isim ne olursa olsun belli bir azınlığın yetki ve söz sahibi olduğu böyle bir rejimin gerçek mahiyeti, meşrutiyet rejimidir.

İşte bu iki sistemin, yani krallığın ve meşrutiyet usulünün üstünde bir yeri ve değeri olan demokrasilerde ise inanış değişiktir. Halk, kuvvet, kudret, yetki bendedir; fakat ben, seçtiğim temsilciler aracılığı ile bu yetkimi kullanıyorum diyebiliyorsa, hakim çoğunluk bu inanışta ise yönetim şekli, adı ne olursa olsun demokrasidir. Rejim, kuvvetini dayanacağı çoğunluğun düşüncesinden almakta ve böylece de halk hâkimiyeti dediğimiz demokrasi usulü geçerli olmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, millet ve Devlet hayatında çok kısa bir süre olan 14 aylık bir devre içerisinde kurulmuş bulunan hükümetlerden 4'üncüsüne ait programın müzakeresi yapılmaktadır.

Toplumumuzun sürekli bir değişikliğe uğramakta olduğu ve artan ihtiyaçları karşılamak üzere sosyal ve ekonomik alanda yapılması düşünülen çeşitli reformlardan söz edilmektedir. Aylardır ifade edilen reformların gerçekleştirilmesi ve başarı şansı ne ölçüde olacaktır? Bunu şimdiden söylemek mümkün değildir. Hangi konularda, ne sıra ile reform yapacağız? Öncelik ve önem yönünden bir ayırım yapmak da zordur. Meselâ, idarede reform denilince, çeşitli düşünceler belirmektedir. Yıllardır A dan Z ye kadar Devlet çarkı bozuktur, iyi işlememektedir diyebilmekteyiz.

Devlet kesimi ağır işleyen, vatandaşa müşkülât gösteren bir bünyeye sahiptir. İş takibi için Devlet dairelerine gelen bir vatandaş ne olacağını, nasıl bir işlem ile karşılaşacağını bilmemekte, tedirgin ve üzgün gitmektedir.

Çeşitli ıslahat tedbirleri, düzenleme çabaları başarılı olamamıştır. İdari mekânizma tembellikten, ataletten, gevşeklikten kurtarılamamıştır. Sistemin bünyesinde değişiklik zorunlu olup, bu gerçekleştirilmedikçe buradan çıkacak kanun ve tedbirler etkili bir şekilde uygulanamayacaktır.

Âmir, memur etkileri açık olmayıp, insiyatif dağılımı düzenli değildir. Meselâ, bir kabilede, ilkel bir toplumda her iş kabile reisine, toplumun liderine bağlıdır. Liderin buyruğu kanun hükmündedir, onun dediği dediktir. İlkel toplumdan, aşiret hayatından Devlet hayatına geçiş, idarenin şahsiliğten kurtulmasıyla ölçülmektedir. Biz, bu bakımdan idarede şahsiliğin etkisini henüz giderememiş bir durumdayız,

Çekingen, üst makama itiraz etmeyen memur, aranılan bir tiptir. Bilgili, çalışkan, atılgan memur tipi rakip olarak görüldüğü için istenilmez. Bu yüzden, memurda bağımsız karar vermeden ziyade, bağımlı memur olma vasfı öncelik taşır. Bu durumun bir sonucu olarak da Devlet dairelerinde en basit bir iş bile dönüp dolaşıp belli görev kademelerinde, yani âmir durumunda olanlarda toplanmaktadır. Bu toplanma, birikme halini aldığı içindir ki, memur çoğunluğuna rağmen işler yine zamanında çıkmamaktadır ve gecikmeler normal kabul edilmektedir. İdari kademeler arasında görev ve sorumluluk tam bir dağınıklık içinde olup, bazı memurlar boş otururken, bazı âmirler ise geç saatlere kadar çalıştıklarından yakınmaktadırlar.

Kısaca ifade etmeye çalıştığım bu gibi durumlara bir çözüm şekli bulunmadıkça, idare tesirli bir çalışma düzenine kavuşturulmadıkça reform teşebbüslerinin başarı şansı zayıftır.

Devletin, vatandaş nazarında temsilcisi olan idari teşkilât, öncelikle düzeltilmeli ve Devlet çarkını gevşeklikten kurtarıcı çareler üzerinde anlaşıp uygulamaya geçilmelidir. Bugün vatandaşın Devlete olan güveni hemen hemen yoktur. Devlet, vatandaş indinde itibarını kazanmalıdır. Bu husus, Türkiye'mizin kalkınmasında önemli bir faktördür.

Stuart Mill diyor ki: "İnsanları kendi elinde de daha itaatkâr birer alet haline gelmelerini sağlamak için onları cüceleştiren bir devlet, sonunda anlayacaktır ki, küçük insanlarla gerçekten büyük işler başarmaya imkân yoktur."

Yine, William Robert Emerson diyor ki: "Bir ülkenin uygarlığı, nüfusun fazlalığı, şehirlerin büyüklüğü ve ekinlerin bolluğu ile değil, o ülkenin yetiştirdiği insanların ahlâkiyle ölçülür."

Bugün Türkiye'de münevverler, bu konuda pek çok şey kaybetmişlerdir. Kalkınmanın esası, şahısların iyi niyetine ve vatanseverliğine bağlıdır. Bunlar olmadıkça çıkarılan kanunlar ne kadar gelişmiş ve iyi olursa olsun, memlekete bir fayda sağlamayacaktır. Bugün herkes kendi çıkarını ve kısa yoldan zengin olmanın formüllerini aramaktadır ve bu yol maalesef memleket ve millet zararına olmaktadır.

Sözlerimi bitirmeden önce huzurunuzda, bugün memleketimizde üzerinde hassasiyetle durulması gereken en önemli sorunlarımızdan birkaçını tekrar etmeyi faydalı buluyorum.

1. Bugün, mevcut olan yeni Personel Kanunu, hem kanun bünyesindeki noksanlık ve aksaklıklar ve hem de uygulayıcıların hatalı tatbikatları dolayısıyla Devlet personelinin büyük bir huzursuzluk içine sokmuştur. Yeni Hükümetin başarıya ulaşabilmesi için, bu huzursuzluğu en kısa zamanda halletmesi lazımdır.

2. İdari reform yapılırken bakanlıkların reorganizasyonu ön plâna alınmak ve meselâ, milli Eğitim ve Sağlık Bakanlığında olduğu gibi, bir Bakanlık bünyesinde hizmetlerin 25 ilâ 30'u bulan genel müdürlüklere bölünmek suretiyle, koordinasyon zorluğu ve hizmetlerin fazla dağıtılması suretiyle Devlet dairelerindeki verim düşürülmemelidir. Bu genel müdürlükler adedinin hiç olmazsa 8 ilâ 10'a indirilmesi sağlanmalıdır.

Bugün Milli Eğitim Bakanlığının 28, Sağlık Bakanlığının 24 genel müdürlüğü mevcuttur, (M.G.P. sıralarından "Ya Orman Bakanlığının" sesleri) Orman Bakanlığının 4.

Buralara yetişkin, bilgili, otoriter eleman bulma zorluğu yanında, mali yönden de Devlet bütçesi cari giderleri kabarmakta, memleket kalkınmasında önemli olan ekonomik yatırımlar geri kalmaktadır. Ekseri Bakanlar, Bakanlık yaptıkları süre içerisinde bu kadar geniş bir kadroyu tanıma imkânından da mahrum kalmaktadırlar.

Netice olarak şunu ifade etmek isterim ki, bu reformlar yapılırken insan ve malzeme israfını önleyerek, ekonomiyi azami derecede önem verilmesi gereklidir.

3. Bugün memleketimizde Devlet hastanelerinde dahi vatandaşın tedavileri imkânsız hale gelmiştir. En basit bir ameliyat 3-5 bin liradan aşağı yapılmamaktadır, ilâç fiyatları yoksul ve orta sınıf vatandaşlarımızın ödeme gücünün çok üstündedir. Bunun için, en kısa zamanda tüm milletimizi kapsayacak bir sağlık sigortasının behemehâl gerçekleştirilmesi şarttır.

Türkiye’de mevcut hastaneler büyük şehirlerde toplanmıştır. Dolayısıyla de doktorlar bu şehirlerde yığınak haline getirilmiştir. Resmi istatistiklere göre bugün İstanbul’da 3.911 doktor mevcuttur.

Sosyalizasyon, halen istenilen şekilde tatbik edilememekte ve vatandaş sıkıntı içerisinde olup, bu durumdan devamlı şikâyetçidir. Bunun memleket ve milleti-miz yararına ve şartlarına uygun olarak düzenlenmesi mümkündür. Dış ülkelerden buna ait pek çok misaller verilebilir. Meselâ, memleketimiz şartlarına uyabilecek Kanada’daki sağlık teşkilâtının düzeni örnek alınabilir. Sosyalizasyonun uygulaması da bunu gerektirir.

Kanada’da ulaşımı güç olan dağlık bölgelerde, belirli merkezlerde kurulmuş olan hastanelere civar bölgelerden hastalar, helikopter gibi en seri vasıtalarla getirilmektedirler. Bu helikopterler acil yardım ekibi ve malzemesiyle donatılmışlardır. Köylere varıncaya kadar mahalli basit telsiz şebekesi kurulmuştur. Hastası olan köy durumu merkeze bildirmektedir. Helikopterler devriye gezdiği için, o köye en yakın olanı derhal vaka mahalline gitmekte, tedavisi mümkün olanların bakımları mahallinde yapılır, tedavisi mümkün olmayanlar ise yakın bölgedeki hastanelere ulaştırılır.

Bugün Türkiye’de iki mevcut sosyalizasyon bölgelerindeki büyük ve muattal yatırımlar yerine, böyle bir sistemi getirmek hem ucuz olacak ve hem de doktor ve modern cihazları bulma imkânları daha kolaylaşacaktır.

4. Yakında Meclislerde müzakeresine başlayacağımız toprak reformu konusunda da çok hassas ve dikkatli davranarak, daha önce uygulamaları yapılmış, birçok ülkelerin içine düştükleri hataların ortaya çıkmasına meydan verilmemelidir.

Bugün Türkiye’de mevcut ziraat arazilerinin ve meyve, sebze bahçelerinin büyük bir kısmında toprak hastalıkları mevcuttur ve verimsizdir. Tarım Bakanlığı en kısa zamanda, vakit geçirmeden memleket sathında sistemli ve bilgili bir zirai mücadele çalışmasına girmelidir. Mücadelesizlik yüzünden topraklarımızı kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyayız. Devlet olarak bu afetle mücadele, milli görevimiz olmalıdır. Mücadelesizlik yüzünden her sene 5 milyar liranın üzerinde milli servetimiz harap olmaktadır. Toprak reformunu realize ederken hastalıklı ve verimsiz toprakları vatandaşlara veremezsiniz.

5. Memleketimizin hayvancılığa müsait bölgelerinde hayvancılığımıza önem vererek en kısa zamanda dünya piyasasında yerimizi almalıyız. Dünyada ekmek sarfiyatı çok olan memleketler, fakir ülkelerdir. Et sarfiyatı çok olanlar ise, zengin ve sağlıklı ülkelerdir.

6. Türkiye’de mevcut ormanlarımız yaşlanmıştır. Bunların en kısa zamanda gençleştirilmesi suretiyle değerlendirilmesi, memleketimize bol miktarda döviz sağlayacaktır. Kurulacak orman sanayi sayesinde geri kalmış bölgelerimizdeki, kaderini ormana bağlamış fakir halkımızın kalkınması mümkün olacaktır.

20 sene bu sahada çalışmış bir arkadaşınız olarak şuna inanıyorum ki; bugün mevcut ormanlarımızda orman sanayiinin geliştirilmesi suretiyle tam randımanlı bir çalışma düzeyine girebilirsek, hem ormanlarımızı gençleştirecek ve hem de Türkiye’de mevcut milyonlarca işsiz vatandaşlarımızın en az %20-25’ini iş sahibi yapmış olacağız.

7. Turizm davamızda Bakanlıklar arası koordinasyonu temin etmek mecburiyetindeyiz. Turizm Bakanlığı bütçe imkânlarıyla turizm davamızı halletmek bugün için çok zordur ve kısa zamanda bu sanayii kaldırmak mümkün değildir. Diğer bütün Bakanlıklar kendi imkânları dâhilinde Turizm Bakanlığına yardımcı olmalıdır.

Buna bir misal olarak, bütün Bakanlıkların sahip oldukları turistik tesisler, dinlenme kamplarının müsait yerlerinde ufak tadilâtlarla ilâve kamping sahaları tesis etmek suretiyle yabancı turistlerin istifadelerine arz etmek, muhakkak ki memleketimize gelecek turistik miktarının artmasında önemli rolü olacaktır.

8. Bankalarca her yıl dağıtmakta olan 200 milyon lirayı aşkın ikramiye ve hediyeler, yukarda arz ettiğim gibi, yurdumuzun geri kalmış bölgelerindeki yatırım kaynaklarına tahsis edilmeli; böylece memleket kalkınmasına yöneltmek suretiyle Türkiye’imizde mevcut milyonları aşan işsiz vatandaşlarımıza çalışma sahaları sağlanmalıdır.

9. Bugün Türk köylüsünün çözüm bekleyen bir sorunu haline gelen afyon ekimi, sadece 7 ilimiz için değil, Türkiye’de afyon yetiştiren 44-45 ile inhisar ettirilmelidir. Hükümetçe uygulanması düşünülen kalkınma imkânlarından bu illerimiz de faydalanmalıdır. Aksi halde, 7 ilimizde alınacak tedbirler, afyon yetiştiren diğer bölgelerimizdeki köylülerimizin dertlerine çözüm getirmeyecek ve böylece bu uygulamadan beklenilecek fayda mümkün olamayacaktır.

10. Türkiye’de mevcut kooperatif ve şirketlerin birçoğu, vatandaşın itimadını istismar etmiş, Devlet teşekküllerinden temin ettikleri kredileri de yerine harcamayarak, başarıya ulaşamamış; bu sebeple de Türkiye’nin kalkınmasında büyük rol oynayacak olan kooperatif ve şirketler gelişmemiştir. Bu müesseseler ıslah ve disipline edilmedikçe, ne yurt içinde ve ne de yurt dışındaki vatandaşlarımızın ıstı-
rakiyle özlenen özel sektör başarısı elde edilemeyecektir.

11. Vatandaşın Devlete olan itimadı tam olmalıdır; bugün bu mevcut değildir. Piyasada büyük bir huzursuzluk ve itimatsızlık vardır. Her yerde istismarcılar, açığöz geçinen yiyiciler revaçtadır. Namuslu kimseler her yerde sıkıntı içindedir ve itibar görememektedirler. Yapılacak idari reform ve alınacak sosyal ekonomik tedbirler ile bu huzursuzluk ve itimatsızlık giderilmelidir, israfa son verilmelidir.

Burada sözlerimi bitirirken, yeni Hükümete başarılar diler, geleceğin memleket ve milletimiz için refah getirmesi temennisiyle hepinize saygılarımı sunarım. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına ikinci kez Sayın Hüdai Oral söz istemiştir. Buyurunuz efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

C.H.P. GRUBU ADINA HÜDAİ ORAL (Denizli) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına bir iki noktayı daha belirtmek için söz almış bulunuyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu bugün iki önemli unsuru karar altına almıştır:

Bunlardan biri; Türkiye'nin bugün Sürekli bunalımını çektiği ve ihtiyacını duyduğu bazı köklü reformların mutlak yapılması meselesidir, Cumhuriyet Halk Partisi, demokrasiyi vazgeçilmez, temel prensip olarak kabul etmiş bir partidir. 12 Mart Muhtırasının muhtevasında öngörülen reformlar manzumesini, bu inançla başarılması gereken ve aşılması zorunlu gerekler olarak kabul ediyoruz. Grubumuz, ülkemizin ihtiyacı olan köklü reformların mutlak yapılması için destek olma ve bu yolda mücadele etme kararını vermiştir. Amacımız, milli iradenin saptırılmadan, tam olarak işletilmesi ve Türkiye'de gerçek bir demokrasi yolunun açılmasını sağlamaktır.

Yine mutlak olarak, milli iradeyi tam ve dolaysız yansıtacak, halk oyunu doğrudan ifadelendirecek, gerçeklere uygun bir seçim kanunu çıkararak, önseçimi diğer unsurlarıyla Türkiye'de sağlam bir seçim sistemi haline getirmek suretiyle gerçekleştirmek ve böylece milli iradenin gerçek alanı ile tecellisine imkân vermek, başlıca politik amaç olarak grubumuzca benimsenmiştir. Bu hususu da saygı ile arz ederim. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Başbakan buyurunuz efendim.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Söz sırası benimdi Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Tosyalı, Sayın Başbakan söz istediğinde takdimen söz verilir, bunu biliyorsunuz.

Buyurunuz Sayın Başbakan. (M.G.P., A.P., C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞBAKAN FERİD MELEN (C. Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Partileri adına konuşan değerli sözcülerle şahsı adına konuşan diğer konuşmacı arkadaşşıma çok yapıcı konuşmalarından dolayı candan teşekkür ederim. Konuşmacıları ben ve arkadaşlarım dikkatle izledik. Çoğunluğu itibarıyla ciddi, objektif ve hakikaten çok istifadeli görüşler ileri sürdüler.

BAŞKAN — Sayın Başbakan mikrofona biraz daha yaklaşıp konuşmamızı rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Yaklaşıyorum efendim.

Arkadaşlarımızın bütün bu tenkit ve eleştirileri; Hükümet programının uygulanmasında bize rehber olacak ve ışık tutacaktır. Yine arkadaşlarımızın, özellikle parti sözcüleri arkadaşlarımızın Hükümet kuruluşu ve Hükümet programı hakkındaki görüşleri de, bu suretle tamamen aydınlığa kavuşmuş oluyor.

Muhterem arkadaşlarım konuşmalarında Hükümeti tasvip edem ve Hükümet Programını tamamen tasvip eden görüşler ileri sürmüşlerdir. Hükümet Programına yakın, ona paralel görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunun dışında, ayrıca bazı tavsiye ve temennilerde bulunmuşlardır. Bunların hepsine ayrı ayrı temas ederek, zamanınızı almak istemiyorum. Bunlara, yani konuşmaların bu kısmına tamamen katıldığımı ve kendileriyle beraber olduğumu arz etmekle yetineceğim.

Burada, sadece tereddüt uyandıran, arkadaşlarımız tarafımdan açıklığa kavuşturulması istenen birkaç önemli noktaya temas etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım - izin verirsiniz - bu vesile ile Hükümetin temel hedefinin ne olduğunu, Hükümet Programının buna ait pasajını ki kısa bir pasajdır, tekrar okumak suretiyle hatırlatmakta fayda olacaktır.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet Programında şunu ifade ettik:

“Parlamentar demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işler hale getirilmesi, hepimizin temel görevlerindendir.

Türkiye, demokratik rejimi seçmekle rejim tartışmalarını çoktan geride bırakmıştır. Bunun içindir ki, milli lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayanan hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek, şaşmaz amacımız olacaktır.

Ancak, demokratik rejimin güçlenmesi ve tam olarak işleyebilmesi için elbirliğiyle yapmamız gereken birçok işler olduğunu da cesaretle ortaya koymamız gerektiğine inanıyoruz.

Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır. Bu sebeple, önümüzdeki seçimlerin Anayasamın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere selâmetle varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri sayıyoruz.

Seçimlere selâmetle ulaşabilmemiz için, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması ve yurttta huzur ve asayişin tam olarak tesisi gerekmektedir. Hükümetimiz her türlü anarşik olayları ortadan kaldırmaya kesin kararlıdır.” (M.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri) “Anarşinin tamamen ortadan kalkması, yeniden doğmasını önleyecek çok yönlü tedbirlerim alınmasına bağlıdır.

Hükümetimiz bu dönemde yıkıcı faaliyetler ve özellikle komünizme aşın sağa ve bölücülüğe karşı mücadeleyi tesirli hale getirecektir. Seçimlere selâmetle ulaşabilmemizin diğer önemli şartı da iktisadi sosyal ve kültürel gelişmelerinizi hızlandıracak reformların süratle gerçekleştirilmesidir. Bunların başında. Adalet, idare, eğitim, toprak ve tarım, vergi ve maliye, maden ve petrol reformları gelmektedir.

Görev süremiz içinde üzerinde önemle duracağımız hususlardan birisi de, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını süratle hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak ve gecikmeden uygulamaya koymak üzere gerekli tedbirleri almaktır. Buna paralel olarak iktisadi hayata canlılık vermek, yatırımları hızlandırmak, işsizliği azaltmak üzere gerekli tedbirler de alınacaktır.

Seçimlerden önce, başta önseçim olmak üzere, seçim mevzuatımızda düzeltmeler yapılmasını da zorunlu gördüğümüzü ve bu düzeltmelerle millet iradesinin Meclislere daha âdil bir şekilde aksedeceğini” arz ve beyan etmiştik.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetin temel hedeflerini kısaca bu şekilde tekrar etmiş oluyorum.

Değerli Arkadaşlarım umumiyetle tenkitlerinde bu temel hedefler üzerinde bir ayrı görüş ifade etmediler. Hemen bütün parti sözcüleri, bu temel hedeflerde bazı ufak farklarla, esasta bizimle beraber olduklarını ve bu hedefe ulaşmak hususundaki gayretlerimizi destekleyeceklerini beyan ettiler. Bundan dolayı kendilerine teşekkür ediyorum.

Hiç şüphesiz, Büyük Meclisin desteğine mazhar olduğumuz takdirde; bu hedeflere varmak için Hükümet bütün gücünü kullanacak ve elinden gelen gayreti ve çabayı harcayacaktır. Büyük Meclisten de bize destek olacağına, arkadaşlarımla bu görüşmelerini dinledikten sonra, tamamen inanmış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar; şimdi sayın arkadaşlarımızın üzerinde durdukları bazı noktalara açıklık getirmeye çalışacağım. İzin verirseniz, zaman dar olduğu için bir ayrı tasnife tabi tutamadım. Parti sözcülerinin, konuşan arkadaşlarımızın konuşmalarına muvazi olarak, onu takip ederek onları sırasıyla arz edeyim. Bazı ufak tekrürler olursa şimdiden özür dilerim.

Demokratik Parti Sözcüsü Sayın Hasan Korkmazcan arkadaşımız, birkaç gün önce, Sıkıyönetimin uzatılması hususundaki müzakereler sırasında ileri sürdüğü görüşü de bu defa - belki yeri burası idi - burada tekrar ettiler.

Arkadaşımız Ürgüplü Hükümetinin reddedildiğinden ve 13 Mayıs 1972 de ortaya çıkan ve Melen Hükümetinin tabii dışında cereyan eden; bununla beraber Melen Hükümetinin siyasi kaderini de geniş ölçüde etkileyen bir olayı mevzuu bahsettiler.

Sayın arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi belki bu bir yorum meselesidir. Ama bu yorumda arkadaşımızla, Demokratik Parti ile beraber olmadığımı geçen gün de arz etmiştim, bugün de tekrar ifade etmeyi bir vazife sayıyorum.

Geçen gün de arz ettiğim gibi Anayasamızın 102’nci maddesi bir Hükümetin Türkiye’imizde nasıl kurulacağını tespit etmiştir, esaslarını koymuştur. Buna göre Başbakan bakanları seçer, fakat atanmayı Cumhurbaşkanı yapar. Bu iki ayrı tasarruf bir araya gelmeden bir Hükümet kurulmuş olmaz. Böyle bir Hükümet kurulmamış olduğuna göre Hükümetin reddi diye bir muameleden de bahsetmek kanaatimce yerinde değildir. Hükümet kurulmamıştır ki ret bahis konusu olsun. Sadece Başbakanın teklifi onanmamıştır, tasdik edilmemiştir. Daha doğrusu atanmaya yetkili makam tarafından kabul edilmemiştir. Bu durumda Başbakan da tabii mutabakat

olmayınca istifa etmeyi tercih etmiştir. Durum budur. Bu sebeple bu muamelenin arkadaşımızın işaret ettiği gibi ne Meclisin yetkilerine bir tecavüz olarak görülmesi ve yorumlanması mümkündür, ne de Meclisin bu arada hiçe sayılması şeklinde bir yoruma da gidilmesi mümkündür. Tamamen Anayasa içinde bir muameledir. Cumhurbaşkanı mademki atama yetkisi verilmiştir kendisine bu atamayı, sebepler, yerinde sebepler gördüğü takdirde kendisine göre bu atamadan kaçınabilmesini de kabul etmek lâzımdır.

Arkadaşımızın ifade ettiği şekilde, eğer tatbikat onun söylediği şekilde cereyan edecekse bu takdirde Cumhurbaşkanı sadece otomatikman tasdik ile mükellef olur. Ve Başbakanın yalnız başına tasarrufu ile Hükümet kurulmuş olur ki Anayasamızı ben böyle anlamıyorum.

Sayın sözcü arkadaşımız bu arada Melen Hükümetinin bu durumda bir istikrarsızlık yarattığını Melen Hükümetinin istikrarsızlığının sebepleri üzerinde ve bunun memlekete getireceği zararları üzerinde durarak daha istikrarlı hükümetler düzeninin kurulmasına yardımcı olmasını istemiştir. Sanıyorum ki, bununla kastettiği şey şudur: Melen, Hükümet kurmayı kabul etmemeli idi bu şartlar içerisinde, çünkü kuracağı Hükümet bu şartlar içerisinde istikrarsız bir hükümet olur ve beyhude zaman kaybettirir memlekete, kabul etmesin, şimdiden çekilsin, aynisin, bir istikrarlı hükümet kurulsun. Arkadaşımızın sanıyorum ki, yanlış anlamadımsa ifade etmek istediği budur. Ve arkasından onu takip eden sözleri de böyle bir şey kastettiğini ortaya koyuyor. Ve diyor ki, Mecliste bir çoğunluk partisi vardır, Hükümeti o kurmalıdır.

Ben istişareler için sayın parti liderleri ile konuştuğum zaman kendilerine yanılmıyorsam bunu aynen söyledim; dedim ki, normal demokratik şartlar içerisinde hükümetleri Mecliste çoğunluğu olan parti kurar. Ama normal şartlar içerisinde olmadığımızı olağanüstü şartlar içinde bulunduğumuzu da hepimiz biliyoruz. Bu realiteyi görmemezlikten gelmeye imkân yoktur. Bu sebeptir ki, A.P. Mecliste çoğunluğu bulunan A.P. Hükümet kurmayı kabul etmemiştir ve bunu ilân etmiştir; şartları takdir ederek, daha istikrarlı bir Hükümet kurmanın veyahut rejimi normale götürmenin başka şekilde mümkün olacağını takdir ederek Hükümet kurması kendisine teklif edilen A.P. cevaben hükümet kurmayı üzerine almayacağını ilân etmiştir. Bunun dışında sanıyorum ki, ondan sonra gelen parti de Hükümet kurma talebinde bulunmamıştır. Bu durumda Cumhurbaşkanı arz ettiğim gibi olağanüstü şartlar içerisinde bulunduğumuzu, 12 Martı doğuran sebeplerin henüz ortadan kalkmadığım, durumu da takdir ederek normal seçim zamanına kadar memlekette bundan evvel olduğu gibi gene partiler üstü bir tutum içerisinde çalışacak bir karma hükümet, bir milli beraberlik hükümeti kurmayı daha şartlara uygun bulmuş ve bu sebeptir ki evvelâ bir bağımsız aday aramıştır, Sayın Ürgüplü'yü; o teşebbüs başarılı olmayınca ondan sonra yine Meclis içerisinde bir başka partiye mensup olan bir arkadaşımızı, bendenizi memur etmişlerdir Hükümeti kurmaya.

Şartlar, hiç şüphesiz normal olsa idi arkadaşımızın da ifade ettiği gibi bana sıra gelmezdi, benim Hükümet kurmam da mümkün olmazdı, elbette ki, çoğunluk partisine mensup bir adaya Hükümet kurdurulmak doğru olurdu, yerinde olurdu.

Yalnız muhterem arkadaşlar, bunu demokratik sisteme uymayan, demokratik şartlara uymayan bir muamele olarak da görmemek lâzımdır. Demokratik memleketlerin çoğunda buna ait örnekler vermek mümkündür. Böyle olağanüstü şartlar içerisinde milli birlik Hükümetleri, milli beraberlik hükümetleri, hatta işte taraf-sız bir başkanın, bağımsız bir başbakanın başkanlığında Hükümet veyahut küçük partilerden birisinin başkanlığında bir Hükümet formülü sadece Türkiye de son günlerde icat edilmiş bir formül değildir, bulunmuş bir model değildir; demokratik memleketlerin tarihini gözden geçirin, yüzlerce misalini bulabilirsiniz. Bu sebeple bunu da öyle demokrasiye aykırı, Anayasaya aykırı, demokratik sisteme, rejime aykırı bir muamele olarak, bir davranış olarak görmek ve göstermek kanaatimce yerinde bir görüş, teknik bir görüş olmaz.

Değerli arkadaşımız yine siyasi iktidar için her şeyden evvel inandırıcı ve Meclislere dayalı bir hükümet kurulması lazımdır, partiler üstü Hükümet başarılı olmaz diyorlar.

Muhterem arkadaşlarım, kuruluş şekli ne olursa olsun milli iradeyi temsil eden Meclisin güvenine lâayık olan Hükümet bence Anayasaya demokratik sisteme uygun bir Hükümet olur. Ömrü uzun olur, az olur onlar büsbütün ayrı ayrı meseledir, bunlar şaftlara, işlerin yürüyüşüne bağlı meselelerdir, hükümetlerin gayretine, itibar sahibi olup olmamasına, çalışmasına bağlı meselelerdir, bunlar ayrı şeylerdir. Ama arz ettiğim gibi Anayasamıza ve demokratik rejime ve demokratik görüşe aykırı bir şey değildir. Nitekim böyle olsa Ürgüplü Hükümeti de bir başka model üzerinde kurulmuyordu, gene benim kurduğum gibi bir Hükümet idi, Sayın Demokratik Parti o Hükümete girmeyi pek âlâ kabul etmişti, reddetmemişti. (*A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Aykırı ise neden girdiler o zaman?

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Yani şahıs değişince mi değişiyor? Sadece Ürgüplü'nün yerine Ferid Melen gelmiştir.

Değişen şey ondan ibarettir. Ona girmeyi kabul etmişlerdir, bizim hükümetimizi demokrasiye, şuna buna aykırı buluyorlar. Aykırı ise o da aykırı idi; aykırı ise neden dolayı girmek kabul edilmiştir? Sanıyorum ki, bu noktada arkadaşlarımız bir tezat içerisinde düşmüşlerdir.

Değerli arkadaşım Parlamentodan bakan almaktaki mahzurlara işaret ettiler. Ben Hükümetin biraz daha fazla Parlamenteoya dayalı olmasını tercih ettim. Ama bazı bakanların bugünkü şartlar içerisinde partiler dışından alınması zarureti ve bazı arkadaşlarımız daha evvel orada başlamış ve başarı ile işleri yürütmüş olduğu için onları feda edememe zarureti karşısında partiler dışından, Meclis dışından da bir kısım üye alınmıştır. Sanıyorum ki, bu şekli ile Hükümetimiz sadece Parlamenteoya değil aynı zamanda millete de hitabeden ve bir milli birlik ve beraberlik manzarası gösteren bir Hükümet olmuştur. Büyük bir tasvip ile karşılandığına göre memlekette, bunda da isabet edilmiş olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşımız programımızı esas hatları ile beğenmektedirler. Yalnız iş başında kalınacak zaman içerisinde tahakkuk etmesi güç, yani bu zamanı çok aşan birtakım izahat da yer almıştır programda, bundan şikâyet ediyorlar.

Muhterem arkadaşlarını; programın başında da ifade ettim, Hükümetimiz normal seçim devresine kadar, o da itimadınızı kazandığı, güveninizi kazandığı ve bu güveni o vakte kadar koruyabildiği, muhafaza edebildiği takdirde normal seçim dönemine kadar yani Anayasanın tayin ettiği zamana kadar vazife görmek üzere işbaşına gelmiş bir hükümdür. Bu sebeple, öncelikle ele alacağımız, gerçekleştireceğimiz mevzuları programımıza koyduk ve bunu tasrih ettik. Ama onun dışında devletin hayatı devam eder, hükümetler her alanda vazifelidirler, görevlidirler milletin işlerini görmekle, bunlar da devam edecektir bu sürede. Binaenaleyh bu işler hakkında bir görüş ifade etmek zarureti ile karşı karşıyadır bir Hükümet. Bunlar aynen mi devam edecek, yoksa bunlarda değişiklik yaparak mı devam edecek, bazı farklı tutumlar mı olacak, bunlar, hakkında da Hükümet programında, az çok bir işaret olması lâzım ve biz de bunu yaptık ve bu ölçüde diğer işlere, de temas ettik. Hatta bazı arkadaşlarımız şikâyet de ettiler, eksikler gördüler, bunun tersine eksikler gören arkadaşlarımız da oldu; şu yoktur, bu yoktur diye.

Arz ettiğim gibi geniş tutmadık, sadece bazı önemli kısımlara işaret ettik ve onun haricinde kalanlar için de kanunların emirlerine uyacağımızı, kanunların emrettiği işleri aynen yürüteceğimizi, plan ve programların öngördüğü işleri aynen yürüteceğimizi de ayrıca programımızın bir yerinde işaret ettik. Bunun manası, program döneminde başarılamayacak binaenaleyh bu işleri bitirme kaygusu ile seçimler geri bırakılacak şeklinde bir yoruma tabi tutulmamak, lâzım, şüphesiz bu.

Arz ettiğim gibi bunlar bir Hükümetin, Devletin devam eden işleri hakkındaki görüşünü ve tutumunu ifade eden pasajlardır. Şüphesiz bu, “seçimler geri bırakılacak” şeklinde bir yoruma tabi tutulmamak lâzım. Bunlar, arz ettiğim gibi bir Hükümetin, Devletin devam eden işleri hakkındaki görüşünü ve tutumunu ifade eden pasajlardır.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, daha önce alınan karar uyarınca ve hepinizce malûmudur ki, saat 19,30 da birleşimi kapatmak gerekiyor, bu, Hükümet programı üzerinde müzakerenin devamı sırasında insicamı bozmamak üzere eğer Yüce Meclis uygun bulursa, program üzerimdeki müzakerenin sona erinceye kadar birleşimin devamı hususunu Yüce Meclisin oyuna sunacağım.

Hükümet programı üzerinde, görüşmelerin sona ereceği ana kadar birleşimin devamı hususunu Yüce Meclisin oyuna sunuyorum. Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Devamla) — Sayın sözcü arkadaşımız, “komünizmle mücadelenin ne şekilde gerçekleştirileceği hakkında, Hükümet programında sarahat yoktur” dediler. Bilâkis bu mevzu üzerinde Hükümet programında mümkün olduğu tabii Hükümet programının, alabileceği - ölçüde sarahat vardır. Devletin bütün gücünü bu mücadelede kullanacağımızı arz ettim, eğitimden başlayarak, her alanda, hukuk sahasında, eğitim sahasında, fikir alanında bu mücadeleyi yapacağımızı ve yürüteceğimizi programımda arz etmiş bulunuyorum. Sanıyorum ki, yeterli sarahat vardır.

Arkadaşımız, vergi konusunda programlıda birtakım vergilerin ihdas edileceği endişesi ihsas edilmektedir” demişlerdir ve bunda açıklık istiyorlar.

Muhterem arkadaşlar, sanıyorum ki, programımızda bu hususta endişeye mahal vermeyecek bir açıklık mevcuttur. Ama arkadaşlarımızı tatmin için tekrar arz edeyim; Hükümetiniz bu safhada, yeni bir vergi getirmeyi düşünmemektedir. Vergi, bildiğiniz gibi sadece bütçeyi, Devlet masraflarını karşılamak için alınmaz. Bugünkü anlayışa göre, vergi; iktisadi politikanın bir aracıdır. Vergi, mali politikanın bir aracıdır. Vergi, sosyal politikanın bir aracı olarak kullanılır, vergi; bilhassa, planlı dönemde planın en tesirli ve etkili bir aracı olarak kullanılır. Bu sebeplerledir ki; vergi reformu üzerinde düşünürken, bunu hemen birkaç ay içerisinde yüksek huzurunuzla takdim edeceğimiz yeni Üçüncü Beş Yıllık Plan içerisinde, o planın bütünlüğü içerisinde mütalâa etmeyi yerinde bulduk. Bugün, plandan evvel alelacele bazı reformlar veyahut vergi kanunlarında değişiklikler yerine, plan içerisinde plan hedeflerinize göre o planı gerçekleştirmek için kullanacağımız vasıtalarla göre, iç finansman, dış finansman, tasarruflar, bütün bunları dikkate alarak, - tabii verginin de o bütün içerisinde bir yeri vardır, - onunla birlikte mevcut vergi sistemimizde neleri yapacağız bu planla birlikte, plan içerisinde evvelâ esaslarını, prensiplerini huzurunuzla getirip kabulünüze mazhar olduğu takdirde ondan sonra buna ait tasarıları Meclise getirmek kararındayız. Yalnız, şunu arz edeyim; geçen yıl, bütçemiz 7 milyara yakın açıkla kapanmıştır - 1971 yılı bütçemiz. - Bu sene bütçemiz, bildiğiniz gibi bazı vergi kanunlarının çıkacağına göre- ayarlanmıştır. Bu, vergi kanunları bugüne kadar çıkmadığı için 5 veya 6 milyarlık, bir açıkla yürürlüğe girmiş bir bütçedir. Bugün bu vergi kanunları çıkmadığı takdirde, böyle bir açıklama durumundayız.

Yine mahalli idarelerimiz, belediyelerimiz, özel idarelerimiz vazifelerini yapamayacak durumdadırlar mali bakımdan çok sıkıntılı bir vaziyettedirler,

Bu sebeple, Meclise sevk edilmiş olan, daha doğrusu geçen yıl Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş, kanunlaşmış olan Emlâk Vergisi Kanunu mevcut. Bu Emlâk Vergisi için, bu sene yeni bazı değişiklikler getirilmiştir. Bu değişiklikler Yüksek Meclisin kabul ettiği şekilde çıkarılırsa, bilhassa özel idarelerimiz için büyük ferahlık getirecektir. Belediye Gelirleri kanun tasarısı çıkarıldığı takdirde belediyelerimiz büyük sıkıntıdan kurtulacak ve hizmet verecek hale gelecektir.

Tasarruf Bonolarını vergi haline getiren tasarı Meclisten çıkmış ve Senatoya gitmiştir, kanunlaştığı takdirde o da bütçede bir boşluğu doldurmuş olacaktır.

Bunun dışında acele yapmayı düşündüğümüz şeyler; vergi sistemimizde, bilhassa vergi idaresini güçlendirme, vergi ziyamı önleyecek tedbirleri alma, vergi kontrol sistemini kuvvetlendirme, vergi tahsilât sisteminde bazı yenilikler ve kolaylıklar getirme, vergi itiraz işlerini ve vergi cibayet usullerinde kolaylıklar, özellikle mükellef lehine kolaylıklar getirilme gibi hususlardır. Bu defa getireceğimiz şeyler bunlardan ibarettir, mütebaki kısmı, arz ettiğim gibi onu tamamen plana bırakıyoruz, esasları planda tespit edilecek, plan huzurunuzla gelecektir, bu esasları kabul ettiğiniz takdirde ona paralel olarak, onun ışığı altında reformlar yapılacaktır.

Şunu da arz edeyim; her memlekette de vergiler daima zamana uyma durumundadır. Bu sebeple vergileri ekonomik ve sosyal şartlara devamlı şekilde uydurmak mecburiyeti hâsıl olur, bizde de öyledir. Arz ettiğim gibi bunu planın ışığı altında, planın prensipleri içerisinde mevcut vergi sistemimizi, ben şahsen yeni vergi getirmeye pek taraftar değilim. Çünkü Türkiye’de mevcut vergilerimiz birçok mevzuatı kavramaktadır. Bütün mesele, bu sistemlerin aksaklıklarını ortadan kaldırmak, eksikliklerini tamamlamak, boşluklarını ortadan kaldırmaktır. Bugün, 40 milyara yakın vergi gelirimizin %90 ına yakının altı büyük kaynaktan temin ediyoruz. Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Gider Vergisi, Gümrük Vergisi, Tekel Hâsılatı, Emlâk Vergisi ve ona müteferriif kaynaklar. Onun dışındaki vergilerimiz 100 milyonluk, 200 milyonluk, 300 milyonluk, 400 milyonluk, gibi ufak gelir kaynaklarıdır. Ben şahsan bunlara fazla önem de vermiyorum. Hatırlarsınız geçen sene Senatoda buna ait Finansman Kanunu Tasarıları geldiği zaman, onların önünde şiddetle mücadele etmiştim ve bunların faydadan çok zarar getireceğini, mükellefi yoracağını beyan etmiştim, bu görüşümü mahfuz tutuyorum. Elbette ki, bu görüşüm Hükümetin kararları üzerinde de az çok bir tesir yapacaktır.

Akaryakıt depolarının nasıl bir statüye tabi tutulacağı belli değildir, bunu tamamen devletleştirecek değildir. Yalnız akaryakıt ihtiyacını bilhassa tevziine de en iyi şekilde, en iktisadi şekilde karşılayabilmek için gerekli tedbirler alınacaktır, bu tedbirlerin teferuatına şimdi girmek istemiyorum fakat bunların en iyi istikamette, en yararlı tedbirler olacağına itimat etmenizi rica edeceğim.

Arkadaşlar, “Maden Kanununun yeniden gözden geçirilmesini” istemiştir. Maden Kanunu Tasarısı huzurunuzdadır, Meclistedir, Yüksek Meclisiniz buna en iyi şekli verecektir, Hükümet olarak da tenkitlerinizi en iyi niyetle ele almaya, takip etmeye âmadeyiz.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Milli Güven Partisi sözcüsüne teşekkür ederim. Konuşmalarının büyük bir kısmı, Hükümet programını takviye eden, Hükümet programına aydınlık getirir mahiyettedir. Arkadaşımız, “Yurdumuzun gelişmeye muhtaç bölgelerindeki gelişme dengesizliklerinin ortadan kaldırılması için Hükümet programında yer alan ifadenin yetersiz olduğunu” işaret ettiler. Bunda haklıdırlar, programımızı fazla uzatmamak için bazı kısımları kısa ifadelerle arz etmeye çalıştık, Hükümetimiz, Türkiye’de gelişmenin sadece zümreler arasında değil, bölgeler arasında da dengeli olarak yürütülmesi lüzumuna kanidir. Yıllardan beri, bilhassa gelişmeye muhtaç bölgelerin gelişmesi davasını şahsen yürütenlerden, davacılarından biri olmuşumdur ve hemen her siyasi konuşmamda bu mevzuatı temas etmişimdir. Bu sebeple yeni Hükümetiniz de bunun üzerinde gereken ciddiyetle duracaktır, özellikle Doğu bölgesi, Güney - Doğu, Karadeniz ve Orta - Anadolu’nun iktisadi ve sosyal bakımdan gelişmeye muhtaç olan bölgelerinin geliştirilmesi için her türlü tedbir, her türlü teşvik tedbirini alacaktır.

“Ayrı bir yatırım bankası kurulmasına” şahsen ben de inanırım, çünkü arkadaşımızın bahsettiği kanun teklifini imza edenlerden birisi de benim. Bundan evvelki Hükümet böyle bir bankayı düşünmüştü yalnız bunu İhracat Bankası ile birlikte bir

banka kurulması düşünülmüştü. Bu, hem ihracatı teşvik edecek ve hem de gelişmeye muhtaç bölgelerin kalkınmasını sağlayacak bir banka olacaktı. Bunun üzerinde bu incelemeyi yapacağız, iki mevzuu bir arada yürüten bir banka mı, yoksa münhasıran gelişmeye muhtaç bölgeler için ayrı bir banka mı kurulması daha faydalı olur? Bu incelemeyi yaptıktan sonra böyle bir banka kurulması için gereken tedbirleri alacak ve teklifi huzurunuzda getireceğiz.

Muhterem arkadaşlar, benim ve bugün benimle birlikte Hükümette yer alan arkadaşların bir kısmının görüş ve kanaatlerini biliyorum. Türkiye, kalkınma için sadece sermaye, tasarrufa sermaye kâfi gelmez hatta teknik bilgi de kâfi gelmez, rehberlik edecek müesseselere ihtiyaç vardır. Bugün bir müessese kuracak kadar sermayesi olan, serveti olan bir kimse çoğu zaman ne yapacağını bilememektedir. Yanılmaktadır, piyasa etüdü yapamamaktadır, projeleri iyi ellere verememektedir ve bu yüzden birçok teşebbüsler maalesef daha başlangıçta akamete uğramakta ve büyük zararlar hâsıl olmaktadır.

Bu sebeple Türkiye'nin kalkınmasında, kalkınma bankalarının büyük rolü olacaktır. Kalkınma bankaları, sadece uzun vadeli krediler vermekle kalmayacak, bilhassa vatandaşlarımıza, müteşebbislere bu yoldan proje yapma, piyasa etüdü yapma hususunda, şirket kurma, tasarruftan toplama velhasıl bir teşebbüsün kurulabilmesi, bir yatırım yapılabilmesi için ne lazımsa bütün bunları ve bu mevzularda yardımlar yapmak ve rehber olmak hususunda da büyük faydaları vardır. Bu sebeple biz Kalkınma Bankalarının sayısını artırmaya bu kısa dönemde dahi olsa gayret edeceğiz.

Milli Güven Partisinin değerli sözcüsü yine benim çok önem verdiğim bir konuya temas buyurdular. O da hayvancılığın geliştirilmesidir. Programda hakikaten ona da kısa bir yer vermişiz. Yani önemi ile mütenasip değil verilen yer. Daha geniş yer verilmesine değer bir mevzudur. Çünkü hayvancılık bizim memlekette bir defa büyük bir çiftçi zümresinin geçim kaynağıdır. Milli gelirimizin önemli bir kısmı hayvancılıktan elde edilir. Bilhassa tarım gelirinin % 30'undan fazlası hayvancılıktan elde edilir. Hayvancılık bizim için bir beslenme vasıtasıdır ve aynı zamanda bir ihracat ve döviz kaynağımızdır. Bu sebeple hayvancılığın ne kadar önem versek o kadar yerinde olur. Hayvancılığın ıslahı, mücadele, değerlendirme, verimi artırma, hayvan ürünlerini değerlendirme bütün bunlar hayvancılık konusunda ele alınacak mevzulardır. Bu konuları bütün ayrıntıları ile Hükümetiniz ele almıştır ve alacaktır. Hatta niyetimiz hayvancılık için Tarım Bakanlığı içerisinde belki de bir müsteşarlık ihdas etmek ve eğer Et ve Balık Kurumunu Tarım Bakanlığına vermekte fayda görürsek inceleme sonunda onu da yapabiliriz.

Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Başkanı Bülent Ecevit arkadaşımız programımızın esas amaçları ile beraber olduğunu ifade buyurdular. Bundan dolayı kendilerine teşekkür ederim. Zaten kendileri ile mutabakat aramaya gittiğim zaman madde madde saymıştım. İzin verirse şunu da ifade edeyim aramızda geçen bir konuşmadır; demiştim ki, biz çoğu zaman karşı karşıya olduk, aynı parti içinde, aynı Hükümet içinde ama bazı görüşlerde biz birçok mevzularda da görüş birliği yapma-

mıza mani yoktur ve görüş birliğimiz de olmuştur. Şimdi anlatacağım hususlarda sanıyorum ki, görüş birliğinde olabileceğiz. Bir defa demokratik rejimi güçlendirme hususunda mutabık mıyız? “Evet” dediler. Normal zamanda seçime gitme hususunda mutabık mıyız? “Evet”, dediler. Bazı reformları gerçekleştirme hususunda mutabık mıyız? Orada bir rezerv koyarak “Cumhuriyet Partisi reformcu bir partidir, reformları yapmak ister” dediler. Buna benzeyen ana noktalarda özel konuşmamızda da bir mutabakat tesis etmiştik. Sayın arkadaşımız bugün bu mutabakatı prensipte, esas itibarıyla, esas maddeler bakımından teyit ettiler. Yalnız bana da ifade etmişlerdi bugün onları da tekrar ettiler. Bazı hususlarda ayrı görüşleri mevcuttur. Bir defa şunu ifade ediyorlar, “Program hazırlanışında partilerle müzakere edilmediğine göre gözü kapalı bir destek vadolunamaz” dediler. Bunu Sayın Adalet Partisi sözcüsü de ifade buyurmuşlardır. Esasen gözü kapalı bir destek istememişti Hükümetiniz. Başında sayın liderle konuştuğum zaman da arz ettim, bazı prensipler getiriyoruz, bu prensiplerde beraber isek, mutabakatınız varsa bize bu hususta yardım etmeyi vadederseniz biz bunlara ait tekliflerimizi, tasarılarımızı, tedbirlerimizi getireceğiz. Bunlar hakkında şüphesiz bazı farklı görüşleriniz olabilir. Nihayet bunları Mecliste müzakere edeceğiz, her partinin ayrı görüşü olabilir. Fakat esas istikamette beraber olduğumuza göre bu görüşleri telif ederek bu tedbirlerimizi çıkartmak, yürütmek imkânını şahsen görüyorum, hükümet olarak da görüyorum, demişimdir. Yine aynı görüşü muhafaza ediyorum. Biz bunları getireceğiz bu tedbirlerimizi, Adalet Partisinin bunlar üzerinde farklı görüşü olabilir, bizden biraz farklı düşünebilir. Cumhuriyet Halk Partisinin bir başka görüşü olabilir. Milli Güven Partisinin ve Demokratik Partinin ayrı görüşleri olabilir. Bunları biz telif etme çarelerini arayacağız. Esas hedefimizi kaybetmemek, esas istikametimizden şaşmamak kaydıyla yürütebilirsek şüphesiz başarılı olacaktır, yürütemezsek başarısız olacaktır. Ama peşin destek elbetteki verilemez. Peşin desteği biz de düşünemeyiz, düşünmemişiz de. Yalnız müşterek noktalarda, hedefte beraber isek bu hedefe gidebilmek çarelerini bütün partilerin ufak tefek kendi içlerinde fedakârlık da olsa arayacaklarına eminim ve bunu aramamız lâzım. Bu buhrandan kurtulmamızın tek çaresi kanaatime göre budur. Yani bizi müşterek hedefe götürebilecek işleri, zaruri olan şeyleri yapmamız lâzım geldiğine göre burada destek vadedilmese bile hiç olmazsa müşterek hedefe gitme hususunda azimli olduğumuzu, görüş beraberliği içinde olduğumuzu ifade etmek bana yeter.

Değerli arkadaşım Sayın Ecevit; “Reform anlayışında bizim anladığımız manada reformlar getirilmeli, Meclis bunu kendi anlayışına göre tetkik edecektir tabii” dediler. Muhterem arkadaşımız reform anlayışında fark olacaktır, bu tabiidir. Adalet Partisinin ayrı bir reform anlayışı olacaktır, Cumhuriyet Halk Partisinin ayrı bir reform anlayışı vardır, diğer partili arkadaşların ayrı bir reform anlayışı vardır. Hükümet anlayışını açıklıkla ortaya koymuştur. Ne türlü bir reform yapmak istiyoruz? Reform için bir defa Atatürkçü çizgide olması lâzımdır, diyoruz reformların. Reform adı ile memleketi alt üst etmeye, düzenini alt üst etmeye niyetimiz olmadı için reformların memleket gerçeklerine uygun olmasını istiyoruz. Reformların ilmi esaslara uygun olmasını istiyoruz. Reformların memlekete huzur getirmesini

istiyoruz, yarar getirmesini istiyoruz. Biz bu vasıfta reformlar getireceğiz, bu görüşe uygun reformlar getireceğiz ve Hükümet olarak bunu sonuna kadar da müdafaa edeceğiz görüşümüzü. Temelinden görüşümüzü sonuna kadar bütün demokratik çarelere başvurarak, hatta icabında itimat oyu isteyerek bunu müdafaa edeceğiz, Ama neticede hiç şüphesiz Meclisin görüşü hâkim olacaktır. Ortaya çıkacak eser Meclisin eseri olacaktır. Yalnız arkadaşşıma şunu teminat olarak vereyim, reform görüntüsü veyahut da reformları dejenere etme şeklinde yani memleketi aldatma niyetinde değiliz, reform adı ile reform görüntüsü getirmek niyetinde değiliz ve reformları dejenere etmek niyetinde asla değiliz. Ama bizim görüşümüze göre yapılan reform eğer arkadaşımız reform görüşü olarak vasıflandırma ona bir diyeceğim yoktur. Çünkü biz samimiyetle reformların bu esaslara göre yapılabileceğine inanıyoruz. Kendileri başka anlayışa sahip olabilirler. O vakit bu görüş ayrılığını muhafaza eder. Başka bir çaremiz yoktur. Meclis çoğunluğunun dediği olur.

Muhterem arkadaşlar, değerli arkadaşım “reformu ancak millet reyine dayanan Meclis yapar, binaenaleyh işte seçimlere gidilsin, ondan sonra gelen Meclis yapsın” şeklinde sanıyorum bir görüş ileri sürdüler. Elbetteki reformları demokratik rejimlerde millet iradesini temsil eden Meclisler yapacaktır. Ama bu Meclis millet iradesini temsil eden Meclis değil mi ki, seçime gidilsin sonra yapılsın diye düşünüyoruz? (*Alkışlar*) Bu Meclis de millet iradesini temsil eden bir Meclistir ve demokratik seçimlerle gelmiştir. Bu sebeple seçime gitmeyi beklemek bence yerinde olmaz böyle bir görüşe uyarak. Seçime kadar ne kadarını yapabilirsek yapalım ama yetiştiremezsek elbette ki, çünkü reformlar millet hayatında birkaç tane bizim saydıklarımızdan ibaret değil tabii devamlı olarak hamle yapmak isteyen, ilerlemek isteyen memleketler ıslahat yapmak, reform yapmak gayreti içinde olacaklardır. Başka türlü hamle yapmak, ilerlemek, atlamak imkânsız olur. Tabii tekâmülüne bırakarak hiçbir şeyi bırakmak suretiyle hiçbir şeyi yürütemeyiz ve yeter bir hızla ilerleyemeyiz.

Muhterem arkadaşım, bir noktaya daha iliştiler. Reformları millete dayanan Meclisler yapar. Tamamen bu görüşe katılıyorum.

Hatta izin verirseniz bu vesile ile başka bir şey de arz edeyim. Benim reformlar hangi metotla yapılır hususundaki görüşüm ile geçen Hükümet içerisinde benim bazı arkadaşlarımla aramızda büyük tartışma konusu olmuştur. Benim aleyhime de hatta bazı dergilerde istismar mevzuu yapılmıştır. Ben daima şunu ifade ettim. Bir otoriter rejimde reformun metodu başka olur, olabilir. Hatta Sayın İnönü’ye içinde bulunduğumuz Koalisyon Hükümetinde de arz etmiştim. Demiştim ki, vaktiyle Atatürk ile siz oturur bazı şeyler tespit ederdiniz, ertesi günü uygulardınız. Çünkü Hükümet emrinizde idi, Meclisten rahatlıkla çıkabilirdiniz, basın yoktu, seçim endişeniz yoktu. Binaenaleyh, vatandaş bunu ne ölçüde kabul eder, benimser, benimsemez. O rejimde, o türlü rejimde reformun metodu bu olabilir, süratle hareket eder bunu yapabilir. Ama demokratik bir rejimde adım aldım herkese benimseteceksiniz. Reformu bir defa gerçekleştirebilmek için bir, yaşatabilmek için iki. Hükümete kabul ettireceksiniz, sadece o işi düşünen insanın ona kanaat getirmesi kâfi değildir. Eğer hele Hükümet böyle bir karma Hükümet ise, çeşitli kanatlar-

dan gelmiş ise, başka partilerden gelmiş ise, onların hepsine kabul ettireceksiniz. Basına benimseteceksiniz, kampanya yaparak halk kitlelerine benimseteceksiniz ve Meclise benimseteceksiniz, kabul ettireceksiniz, müdafaa edeceksiniz. Yararlı olduğuna ikna edeceksiniz ve ondan sonra reform tahakkuk edecek, yürüteceksiniz. Böyle reform yaşar, çünkü bunu yapmadan başka usulle yapacağınız reformu iki sene sonra seçim olduğu zaman, eğer büyük halk kitleleri bunu kabul etmiyorsa gelecek Meclisin ilk işi bunu ortadan kaldırmak olur. Bu reform olmaz, bilâkis zaman kaybettirme olur bir memlekete. Demokratik rejim içerisinde reform metodu olarak ben bunu görüyorum. Dedğim gibi ben bunu ifade etmiştim, o vakit “Canım böyle bu usulle reform mu olur” demişlerdi, hatta bir iki dergi bunu ele almıştı, işte alay etmişti benimle. Ama görüşüm budur, gerçek görüş de sanıyorum ki, bu olmak lâzımdır, gerçeğe dayanan görüş. Bu sebeple arkadaşım ile beraberim bu konuda. Elbette ki, reformlar böyle bir metotla yapılacaktır ve demokratik memleketlerde böyle yapılıyor. Büyük kampanyası yapılıyor; radyolarla, televizyonlarla, basın yoluyla, bilmem mitinglerle, şunlarla, bunlarla; halka benimsettikten sonra getiriliyor sahneye konuyor. Daima böyle yapılıyor. Bizim de ufak bir tecrübemiz yok değil; biz 1946 ile 1950 yılları arasında memleketimize Gelir Vergisi sistemini getirdik. Gelir Vergisi sistemimi getirdiğimiz zaman memleket de çok partili hayata yeni girmişti ve büyük mücadele oldu. Projeleri yayınladık; bütün mesleki teşekküllerin mütalâasını aldık; radyoda konuşmalar yapıldı; mümkün olduğu kadar her yerden malûmat topladık, tenkit topladık; ondan sonra Meclise gitti; Mecliste bir komisyon kuruldu, 3 sene çalıştı ve Türkiye’de ne kadar teşekkül varsa hepsini çağırdı, hepsinin görüşünü aldı, ne kadar mesleki teşekkül varsa işte doktoru, eczacısı, avukatı, esnafı, v.s. hepsini çağırdı mütalâasını aldı ve ondan sonra meydana geldi. Şunu da arz edeyim; Demokrat Parti o tarihte Gelir Vergisi reformuna aleyhtardı; aleyhte oy verdi; fakat iktidara geldikten sonra hemen teklifler oldu Gelir Vergisini kaldırıp Kazanç Vergisine dönelim diye, büyük çoğunlukla Demokrat Parti reddetti. Gelir Vergisini benimsemişti çünkü halk benimsemişti, o yolla kendisi de benimsemişti. Bence sağlam reform bu yolda olur ve bunu yapmak lâzım, bu defa da Hükümetimiz bu metodu takip edecektir.

Arkadaşımız, toprak reformundan bahsetti; ikinci defa yapılan tasarıda kaçma var dediler. Huzurunuzdadır Toprak Reformu Kanunu; bilâkis o tarihe kadar, birinci toprak reformu tasarısı üzerindeki tenkitlerin hepsi tetkik edilmiştir. Bunların haklı olanları vardır, bunlar göz önünde bulundurularak, ilmi esaslar göz önünde bulundurularak yemi bir tasarı getirilmiştir; kaçma yoktur, bizim kanaatimizle göre tekemmül etmiş, memleket ihtiyaçlarına en uygun hale gelmiş bir tasarıdır.

Petrol Kanunu hakkında bazı görüşler ifade buyurdular, zamanınızı almamak için bunlar üzerinde durmuyorum; bunların hepsinin cevabını arz edecek durumdayız; çünkü memleket menfaatlerine en uygun modelleri ve şekilleri esas aldık.

Arkadaşımız, “Bütün sorunlar demokrasi içinde çözülür” dediler. Hükümetimiz demokratik rejime candan bağlı olduğunu programının başında ifade ettiğine göre, bütün bu görüşlerle mutabık olduğumu arz edeyim.

Yine arkadaşımızın ileri sürdüğü: “Partilerin hemen anlaşılabileceği reformlar vardır” fikri doğrudur; Personel Kanunu, iktisadi kuruluşlar; bunları da süratle gerçekleştirileceği; bunlar bizim listemizin dışında kalan mevzular değildir.

Yine Sayın Ecevit asayişin sağlanması hususunda: “Sadece ordunun gücüne güvenmek Hükümeti rehavete sokmuştur” dediler; yanlıştır. Sıkıyönetim sonunda da asayiş sağlamak için iç güvenlik kuvvetlerine ihtiyaç var, bunda etkinlik sağlamak lâzım. Hükümetim programında buna önplanda yer verilmiştir, bizim de görüşümüz ve kanaatimiz budur. Bu sebeple ilk planda zabıtamızı güçlendirmek, eğitimi yapmak, teçizatını tamamlamak kararındayız. Hakikaten ikide bir orduyu vazifeye çağırma mecburiyeti hâsıl olmamalıdır. Biz, diğer emniyet kuvvetleriyle bütün bu anarşiyi, asayişsizliği ortadan kaldırma gücüne getirmeliyiz idareyi ve bu Hükümetimiz programının başında yer alan bir konudur, bunu yapacaktır.

Arkadaşımız, eğitim sorununun 1,5 yıl içinde tahakkuk etmesini mümkün görmüyor.

Muhterem arkadaşlar, biz reformların hepsini tamamlayarak, bunu uygulayarak, bir müddet uygulanmasını bekleyerek, bekledikten sonra seçime gidilir diye bir ifadede bulunmadık. Bu reformların bir kısmı bir defa hazır, tasarı olarak. Sadece bir kısmı huzuruza gelmiştir, bir kısmı da bazı rötuşlar yapılarak huzuruza getirilecektir ve Mecliste elbirliğiyle bunları süratle kanunlaştırmayı biz mümkün görüyoruz bu dönem içerisinde ve bir defa bunlar kanunlaştıktan, uygulamaya başlandıktan sonra sanıyorum ki, bizim görevimiz bitmiş olur. Ondan sonra, bunların hiç şüphesiz bir kısmı aşamalarla tatbik edilecektir, o, uygulama safhasıdır ve onun geride kalmasında bir mahzur yoktur, ama ilk kısmını, yani reformları kanunlaştırma ve rayına koyma işini tamamlamalıyız. Tamamlamaya mecburuz ve normal seçim ortamına, selâmetli bir seçim ortamına ancak bu şartlar içerisinde gidilebileceği kanısındayım. Sanıyorum ki, C.H.P. de aynı görüşü paylaşmaktadır; nitekim Sayın Grup Başkanı son sözü olarak reformları gerçekleştirme zarureti inandıklarını, bu zarureti kabul ettiklerini tekrar ifade buyurdular ve bizimle görüş birliğinde olduklarını ifade buyurdular.

Arkadaşımız sosyal güvenlik sistemiyle ilgili reformların gerçekleşmesi lâzım olduğunu ve bilhassa bu hususta programımızda bazı eşiklikler olduğunu, faraza tarım işçileri hakkında bir şey bulunmadığını ifade ettiler.

Muhterem arkadaşlar, programı geniş tutmamak için her şeyi sokmadık, ama umumi bir ifadeyle plan ve programda yer alan bütün işleri yürütmeye devam edeceğimizi ifade ettik; bu tarım işçileri konusu da bunlardan birisidir. Elbetteki yapacağız, nitekim o sahada çalışan bir arkadaşımız, yapışkan bir arkadaşımız ele almıştır o mevzuları. Ben bıraksam bile, o benim peşimi bırakmayacaktır, biliyorum ve yürütecektir, huzuruza getirmeye zorlayacaktır.

Sayın C.H.P. Genel Başkanı konuşmasının bir yerinde aşırı ve yıkıcı akımların büyük halk kitlelerini etkilemediğini belirttikten sonra, bu akımların etkisi altında kalan veya bu akımların kışkırtıcısı durumunda olan bazı sınırlı aydın çevrelerden bahsetmektedir. Bazı sözde aydın çevrelerin yıkıcı ve aşırı akımları kış-

kırttığını kabul eden ve bunu isabetle belirten Sayın Ecevit konuşmasının başka bölümlerinde bu çevrelerin yıkıcı faaliyetlerine karşı alınmış bulunan veya alınması düşünülen kanuni tedbirlerden şikâyet eder görünüyor. Yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi için gerekirse yeni kanuni tedbirler teklif etmeyi Hükümet vazife saymıştır, sayacaktır; bunu arz etmiştim. Gelecekte bu tarzda kıskırtmaların yapılmaması veya tesirsiz hale getirilmesi hususunda Hükümetin demokratik ölçüler içinde sarf edeceği çabalara ve getireceği tekliflere bütün partilerin ve milli kuruluşlarımızın yardımcı olmalarını bekliyoruz; Sayın Ecevit'ten de bunu bekliyoruz.

Ortak Pazara tâviz verme mevzuuna temas ettiler, bunlar geri alınmalıdır, dediler. Muhterem arkadaşlar bilhassa altılar onlar haline geldikten sonra Ortak Pazar üyeleriyle yeni bir müzakere başlamıştır. Dışişleri Bakanımızın başkanlığında bir heyet bu memleketleri dolaşarak bizim kalkınma ihtiyaçlarımızı ve kalkınmamız için gerekli, kalkınmamızı güçlendirecek konulan kendileriyle görüşmüşlerdir ve büyük bir anlayışla da karşılaşmışlardır; bu sebeple bizim kalkınmamızı güçlendirecek hiçbir şey yapılmayacaktır ve bütün tâviz telâkki edilen ki, tâviz verildiğini sanmıyorum, ama altıların, onlara inkılâp etmesi suretiyle şartlardaki yapılan değişiklik sebebiyle gereken ıslahlar yapılacaktır.

Seçim sistemindeki aksaklıklardan bahsetti arkadaşımız. Bunun en iyisini partiler yapar. Biz de bu görüşteyiz, Hükümet de bu görüştedir. Seçim sistemindeki aksaklıklar hakkında daha evvel partilerarası bir komisyon bir çalışma yapmıştı, ricamız o olacaktır; gene bu komisyonu kurarak seçim sistemimde ne türlü aksaklıklar var; bunu partiler olarak teşvik etsinler arkadaşlarımız ve ondan sonra Hükümet kendisine düşen vazifeleri yapar.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsü arkadaşımıza candan teşekkür ederim; o da Milli Güven Partisi Sözcüsü arkadaşım gibi Hükümet Programının birçok noktalarda aydınlığa kavuşmasını sağlayan çok yapıcı bir görüşme yaptılar. İfadeleri arasında bu Hükümet bir koalisyon değildir; oy veren partiler Hükümete angaje değildirler; bu Hükümet partilerin beraberce kurdukları bir Hükümet değildir, dediler. Bunlar bir gerçek, doğrudur; bir koalisyon değildir ve bugünkü şartlar içerisinde bir koalisyon kurmak da sanıyorum mümkün olmadığı için Sayın Cumhurbaşkanımız bir başka tertip düşünmüşlerdir ve Hükümeti bu sebeple partiler üstü diyeyim veya partiler üstü tutumla hareket edecek bir karma hükümet şeklinde kurmayı tensip etmişlerdir ve ben de o anlayış içinde idim; bu sebeple Hükümeti böyle kurduk.

Elbette ki, partiler bu Hükümete angaje değildirler, ama biraz önce de işaret ettim, Hükümet programımızda bilhassa esasta mutabık kaldığımız noktalarda partilerin Hükümete müzaheret etmeleri de şarttır; aksi halde daha ilk adımda Hükümet başarısızlığa uğrar ve aldığı emaneti terk etme, bırakma, iade etme mecburiyetiyle karşı karşıya kalabilir. Sebep de; daima ifade ediyorum, Hükümet Meclise dayanacaktır, getirdiği tekliflerin, kanunların, tasarıların Mecliste en iyi şekli alacağına inanmaktadır, bu sebeple Meclis temayüllerini dikkate alacaktır hiç şüphesiz bunları getirirken, ama esas noktalarda hedefleri şaşmamak şartıyla. Bu hedefe bizi götürecek bu istikametten şaşmamak şartıyla elbette ki, çeşitli yollar, çeşitli

formaliteler, çeşitli şekiller düşünebilir; bunlar arasında hükümetin getirdiği teklifle Meclisten çıkan teklifler arasında ufak farklar olabilir; ama feda edemeyeceğimiz şey, bizi hedeften uzaklaştıracak bir istikamet almasıdır. O takdirde arz ettiğim gibi Hükümet yeniden güven istemeye gelir, güveninizi esirgediğiniz takdirde bir başka ekibe vazifesini devretme durumunda kalabilir.

Arkadaşımız bir “Atılım Hükümeti” adını bize çok gördü, “Cumhuriyet Hükümeti” dediler. Doğrudur, elbette Cumhuriyet Hükümetimiz; biz de kendi kendimizi yük altına sokmak istiyoruz; hamle yapmak istiyoruz; arkadaşlarımızı buna angaje etmek istiyoruz, kendimize böyle bir ad taktık, çok görmeyin.

Yine değerli arkadaşım, Hükümetin tutumu anarşinin önlenmesi hususunda sıkıyönetimden farklı olmamalıdır, dediler. Hiç şüphesiz olmayacak. Hükümet anarşinin önlenmesi hususunda tutumunu programında tespit etmiştir. Bu esaslardan şaşmayacaktır. Bu esasları demokratik anlayış içerisinde, bir hukuk Devleti anlayışı içerisinde uygulayacaktır. Ne denirse densin, kimden tehdit gelirse, kimden tariz gelirse gelsin bütün bu engelleri yıkarak bu milleti felâketli akıbetlerden kurtarmanın gereğini, ne varsa onları azimle yapacaktır.

Sayın arkadaşım toprak reformu konusunda kooperatifler mevzuunda bir tereddüitten bahsettiler. Belki bir yanlış ifadedir. Bir defa toprak reformunda arazinin özel mülkiyeti esastır. Müşterek mülkiyet düşünmüyoruz. Kooperatifler; kredi, işletme, satış ve saire gibi müştereken yapılacak hususlarda kurulacaktır. Bu hususa getirdiğimiz tasarı da öyledir; teminat verebilirim.

Köylünün alın teri olan mahsullerimizin taban fiyatı konusunda da arkadaşım ile tamamen fikir beraberliği içindeyiz. Bana göre, hatta şahsen bu sadece bir iktisadi politikanın gereği değil, aynı zamanda bir sosyal politikanın gereğidir. Türkiye’imizde gerçek bir kalkınma evveleminde köylünün kalkınmasıyla mümkündür. Köylü en zayıf durumda olan bir zümremizdir; evvelâ ona el uzatmaya mecburuz, onun mahsulünü değerlendirmeye mecburuz, onun mahsulünü gerçek değeri ile satın almaya, hatta gerçek değerinin üzerinde biraz fark vererek satın almaya mecburuz. Bu şekilde gelir aktarması da yapmış oluruz. Bunu sosyal politikanın gereği olarak sayıyorum ve taban politikasını yürüten hükümeti o tarihte ben bu sebeple alkışlamıştım, bu istikamette konuşmalarım da mevcuttur.

Esnafın kredi imkânları konusunda aynı görüşteyiz. Bu konuda da Hükümet gerekeni yapacaktır.

Doğu Anadolu’nun kalkınması ile ilgili bir bölüm görmek istediklerini ifade ettiler. Milli Güven Partisi sözcüsü arkadaşımıza cevap verirken arz ettim; ayrı bir bölüm olmasa dahi Hükümetimiz bunun önemini müdriktir ve bu hususta gerekeni yapacaktır.

Programda enerji konusunda açıklık görmediğini söylediler. Bu da arz ettiğim gibi, bütün konuları içine alan geniş bir program yapmama endişesinden doğmuştur. Türkiye’de enerjinin önemi büyüktür. Bilhassa, 1975 yılına kadar eğer biz Keban’ı yetiştiremezsek, ciddi bir enerji bunalımı ile karşı karşıya geleceğimiz mu-

hakkaktır. Bundan dolayıdır ki, bir ayrı barajı, Tunçbilek Barajını süratle ihale etmek kararındayız; hatta 200 milyon lira daha pahalıya mal olmasını da göze alarak, faraza bunu 3 sene yerine 2 senede bitirmek için çalışmalar yapıyoruz. Eğer zamanında bitmezse memleketin uğrayacağı zarar bu 200 milyonun kat kat üstünde olacaktır, enerji kaybı dolayısıyla.

Sayın Hüdaî Oral arkadaşımıza candan teşekkür ederim. Hükümeti bir defa daha yöneldiği istikamette desteklemiş oldular; Cumhuriyet Halk Partisinin desteğini getirdiler. Köklü reformlar yapılması, milli iradenin tam olarak işletilmesi, gerçeklere uygun bir seçim sistemi yapılması hususunda tamamen kendileriyle görüş birliği halindeyiz.

Değerli Arkadaşlarım, bu surette sözcü arkadaşlarımın temas ettikleri konuların en önemli gördüğüm yönlerine görüşlerimi arz etmiş oluyorum.

Yöneldiğimiz bir hedef vardır, son olarak onu arz edeyim: Bu hedef hepimiz için müşterek bir hedeftir. O da demokratik rejimi güçlendirmek, normal hale getirmek, seçim ortamını hazırlamak ve memleketi selâmetli bir seçime götürmektir. Hükümetimizin temel hedefi budur, bunda Büyük Meclis yardımcı olduğu takdirde belli dönem içerisinde vazifenizi yapacağımıza inanıyoruz. Takdir sizlerindir. Saygılar sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Hasan Tosyalı, buyurunuz efendim. (*Alkışlar*)

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Yüce Millet Meclisinin Sayın Başkanı, saygı değer milletvekili arkadaşlarım;

Güvenoyu vermek maksadıyla müzakeresini yaptığımız Sayın Ferid Melen Hükümetinin, programı ile Yüce Millet Meclisine ve aziz milletimize yapmayı vaat ve ilân ettiği başlıca 4 vazifesi vardır. Bunlar sırası ile şöyle:

Birincisi; Türkiye'nin vatan ve millet bütünlüğünü ve hür demokratik parlamenter Cumhuriyet rejimini dıştan ve içten yıkmaya ve bölmeye çalışan kökü dışarıda ve fakat aynı olan her nevi aşırı sol, komünist, aşırı sağ, teokratik ve faşist vatan haini anarşistleri ve faaliyetlerini tamamıyla yok ederek vatan ve milletimizi huzur ve güvene kavuşturmak ("*Bravo*" sesleri).

İkincisi; fakirliği, geri kalmışlığı, dengesiz kalkınmayı, milli gelir azlığını, fert başına gelir dağılımındaki, bölgelerarası kalkınmadaki ve yatırımlardaki adaletsizliği, eşitsizliği, hayat pahalılığını önleyici tedbirler almak; süratli, dengeli ve sosyal adalete uygun milli kalkınmamızın ihtiyacı olan reformları yapmak.

Üçüncüsü; milletimizi hür, demokratik bir seçim sistemi ile milli iradeyi Türkiye Büyük Milisi Meclisimizde en iyi tecelli ettirecek, milletimizin en iyi şahıslarının seçilmesine imkân verecek bir seçim sistemini, kanununu ve şartlarını hazırlayarak memleketimizi normal bir seçime getirmek. ("*Bravo*" sesleri)

Dördüncüsü; vatan ve milletimizin süratle kalkınarak çağdaş medeniyet seviyesine çıkarılması için 1973 ilâ 1978 dönemini içine alan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını hazırlamak, buna ilâveten de gelecek 20 yıllık kalkınmamızın esaslarını ve hedeflerini tespit etmek.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Vatan ve milletimizin bugünkü ve gelecekteki var olma veya yok olması, kalınma veya geri kalması gibi mukadderatını tayin eden bu kadar mühim, zor ve lüzumlu vazifeleri yapmak ve başarmak görevini ve mesuliyetini üzerine alan Sayın Ferid Melen Hükümetine ve muvaffakiyetine, kahraman milletimizi temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisimizin bütün varlığı ve güvenoyu ile yardımcı olması ve desteklemesi çok mühim bir vazifemizdir. Bu 4 mühim görevi yapmayı ve başarmayı ihtiva eden Hükümet programını ve başta milletimize, Türkiye Büyük Millet Meclisimize bugünkü şartlar içinde va kuruluş şekli ve üyeleriyle güven veren başta Sayın Başbakan Ferid Melen olmak üzere bütün Hükümet üyelerini ve Hükümeti bir bütün olarak tasvip ettiğimi ve güvenoyu vererek muvaffakiyetini en iyi niyetlerle destekleyeceğimi peşinen beyan etmekten şeref duyuyorum (*“Bravo” sesleri*)

Aynı şekilde, bütün partileriyle Yüce Parlamentomuzun, aziz milletimizin, kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin ve vatansever basınımız başta olmak üzere bütün milli kuruluşlarımızın da milli bir bütünlük ve beraberlik içinde Hükümetimizi, program icraatını ve başarısını güvenle destekleyeceğine güvenim tamdır ve bunu temenni ediyorum. Çünkü Sayın Ferid Melen Hükümeti bugünkü şartlar içinde Parlamento içinden ve dışından en güvenilir yetkili ve mütehassıs elemanlardan teşekkül etmiştir. Programı da vatan ve milletimizin birliği, huzuru ve kalkınma ihtiyaçlarını en iyi şekilde ihtiva etmektedir. Bu Hükümet ve programı Millet Meclisimizden büyük bir ekseriyetle güvenoyu alırsa, Hükümet, program icraatında milli desteğimizle muvaffak olursa, vatan ve millet bütünlüğümüz, milli huzurumuz, Parlamenter rejimimiz, milli kalkınmamız teminat altına alınmış olacaktır.

Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım;

Sayın Ferid Melen Hükümetine ve programına Millet Meclisi olarak vereceğimiz güvenoyu, Hükümeti ve programını tasvip ettiğimizi ve programını icraya resmen başlanmasını onaylayan bir ön güvenoyudur. Nihai değil, bir ön güvenoyudur. (*“Bravo” sesleri*) Milletimizin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin asil ve hakiki güvenoyu, Hükümetin programı ile üzerine aldığı vazifeleri basan ile uyguladıktan sonra vereceğimiz güvenoyudur.

Asıl olan başlangıçta verilen güvenoyu değil, program tatbikatında ve Hükümet faaliyetinin sonunda millettten ye Meclisten alacağı takdir ve güvendir. Hükümetin bu nihai güvene de lâyık ve sahip olacağına güvenim vardır. Bunun için Anayasamızı, kanunları, 5 yıllık kalkınma planlarını, vaat ve ilân ettiği icra programını, metnine ve ruhuna sadık kalarak vatan ve milletimizin bütünlüğünü, huzur ve geleceğini, güvenini ve milli kalkınmasını sağlamasıyla mümkün olacaktır. Ben şahsen Hükümet şekline ve program muhteviyatına bakmakla beraber, en fazla Hükümetin icraat şekline ve tatbikattaki başarısına bakacağım, Hükümeti buna göre değerlendireceğim. (*“Bravo” sesleri*) inşallah Hükümet kendine ve programına vereceğimiz güvenoyunu, icraatında ve nihai başarısında da hak eder. O zaman yakında, vereceğimiz güvenoylarından hakiki şerefi ve gururu hep birlikte duyacağız.

Muhterem arkadaşlarım, vakit çok geç olduğu için hazırlamış olduğum uzun metni okumayacağım. Ancak, Anayasamızda yazılı olmasına rağmen, Anayasaya müsteniden 5 Yıllık Kalkınma planlarında, Hükümet programlarında, yıllık bütçe programlarında yazılı olmasına rağmen maalesef memleketimizde milli gelirin artması, milli gelirin dengeli bir şekilde memleket sathına yayılması, kalkınmanın bütün yurdumuzun her tarafından dengeli bir şekilde yapılması maalesef sağlanamamış, bütün bunların çoğu sözde kalmıştır. Programını başından sonuna kadar okuduğumuz, incelediğimiz ve milletçe güvene sahip olan Sayın Başvekilin bu kürsüden teyiden beyanlarını dinledikten sonra, bu sözlerin mutlaka program icaplarına, Beş Yıllık Plan icaplarına göre mutlaka yapılmasını bekliyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi nüfusumuzun %75'ini teşkil eden köylü kütlemizin durumundan bahsedeceğim.

Kalkınmanın kalkınma olabilmesi için yüzyıllar boyunca ve hattâ Cumhuriyet Devrinde hor görülüş, çeşitli sebeplerle geri bırakılmış, ikinci plana itilmiş, fakir bırakılmış olan köylü kütlesinin kalkınmasının Hükümet programına, icraatında ön plana alınmasını temenni ediyorum.

25 milyonluk köylü kütlemizin en az 10 milyonlu dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşamaktadır. Çok daha fazla fakirlik, gerilik ve çaresizlik içinde bulunmaktadırlar. Hükümet programının ve icraatının yatırımlarının daha çok ormanlık ve dağlık bölge halkına yönelmesini temenni ederek sözlerime son verir, Hükümetin ve programının başarısını Allah'tan diler, Yüce Meclise saygılar sunarım. (*Şiddetli alkışlar ve "bravo" sesleri*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programı üzerindeki müzakerenin yeterli olduğuna dair önergeler var, takdim ediyorum.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Yeterliğin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Okutayım da efendim,

Sayın Başkanlığa

Müzakerelerin yeterliğini arz ve teklif ederim.

Eskişehir
Şemsettin Sönmez

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı üzerinde icabı derecede görüşülmüştür, kifayetin oylanmasını saygılarımla arz ederim.

İstanbul
Hasan Türkay

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı konusu aydınlanmış olduğundan, görüşmelerin kifayetine karar verilmesini arz ederim.

Kars
İsmail Hakkı Alaca

BAŞKAN — Sayın Özmen, Hükümet programı üzerinde konuşmayacaksınız, yeterlik önergesi üzerinde değil mi efendim?

ADBÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Hükümet programı üzerinde konuşacağım.

BAŞKAN — Niçin yeterlik önergesinin kabul edilmemesi gerektiği üzerinde konuşacaksınız.

Buyurun Sayın Özmen.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Yeterlik önergesinin aleyhinde oylarınızı kullanınız ki, Hükümet Programının ne şekilde tatbikatı olacağını dile getirmeye çalışalım.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Hükümet Programında “yürürlükteki kanunlar ve kalkınma planları ile yıllık programların herhangi bir aksamaya meydan verilmeden yürütüleceği tabiidir” denilmektedir. Doğrudur.

Muhterem milletvekilleri, sayın arkadaşlarım; program doğru dürüst yapılıyor ama programın tatbikatı doğru dürüst olmuyor. Türkiye bir bütündür. Atatürk’ün bize bağışladığı ve başka hiçbir memlekette görülmeyecek kadar geniş hürriyetler içinde yaşadığımız memleketimiz Türkiye’imizdeki tatbikatta Doğu - Batı diye bir ayırım yapılmaktadır. Yukarıdaki ifademe sebep budur. Hükümet Programlarının tatbikatında iltibaslar oluyor.

Size şimdi memleketim Mardin ile ilgili bir hususu dile getireceğim.

BAŞKAN — Sayın Özmen, Sayın Özmen bir dakika... Onu o şekilde anlatmayın da, “Bütün bunların izah edilebilmesini temin için müzakereler devam etsin” deyin.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Devamla) — Sayın Başkan, müsamaha göstermenizi rica ediyorum, üç seneden beri kürsüye çıkmış değilim.

BAŞKAN — Gösteriyorum işte, ben de onu demek istiyorum.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Devamla) — Ben bir milli irade ile çıkmış gelmişim. Ben ne bir profesör ve ne de bir ordinaryüs profesörüm. Benim görüşlerim, daha 16 yaşından itibaren Türkiye’yi dolaşmış, fakir insanları görmüş ve onların arasından

gelmiş bir insanın görüşleridir. Bu sebeple Sayın Başkan Sayın arkadaşlar ve Sayın Hükümetten bana biraz müsamaha gösterilmesini çok rica ediyorum.

Bir taş ne kadar büyük olursa olsun eğer onun altında onu tutacak küçük bir taş daha olmazsa o büyük taş tutunamaz. Esas fikirlerin bize verilmesi lâzımdır.

Şimdi; Adalet Partisinin Programı meydana geldi. Bu programda Doğu ve Güney - Doğuya, çok geri kaldığı için dış ülkelere işçi gönderme hususumda öncelik tanındı. Ama Mardin için tanınan 2.000 kişilik kontenjan azdı. Türkiye'nin nüfusu 35 milyondur. Yaptığım hesaplara göre her milyona 17.000 kişi düşüyor. Mardin'in nüfusu 480.000 dolduğuna göre 8.500 kişinin işçi olarak gönderilmesi ve kendilerinin o kaçakçılık ve mayınlardan kurtarılması ve hudut bölgelerindeki ve vatandaşlarımızın dış ülkelere gönderilmeleri lâzımdır. O zaman biz de huzura kavuşmuş oluruz.

Diğer bir hususu arz edeyim; İzmir'de, Ankara'da ve İstanbul'dakiler için bir iddiam yoktur. Bunlar büyük şehirlerdir, bunların aleyhinde de bulunmuyorum. Buradaki sosyal meskenlere 60.000 lira kredi tanınıyor. Biz Tarım Komisyonunda vazife görürken Türkiye'nin her yerinden bize başvuruluyor, yardım isteniyordu. Bu köylülere, geçimini temin etmek için yardım edilmesi lâzımdır. Size sütüyle, ineğiyle, öküzüyle yardımcı olan bu köylünün hayvanlarını besleme olanaklarını hazırlamamız, çobanların yağmurda, çamurda geçirdiği o kötü günlerin yükünü hafifletmemiz lâzımdır. Biz burada apartmanda otururken onları da düşünmeliyiz. Siz, hizmetçi olarak Almanya'ya gönderdiğimiz Türk çocuklarına, hiç olmazsa cefa görmüş insanlara yardımcı olun ki, onlar da karınlarını doyurabilsin. Ama ne yapıyoruz; biz onları bu korumanın dışında bırakıyoruz. Her gün binlerce insan geçim için yaralanıyor ve açlıktan, 50 lira için can veriyor.

İşte Hükümetin Programının doğru dürüst, adilâne tatbik edilmesini rica edişim bundandır ve eminim ki, Sayın Başbakan Melen'in Hükümeti bu tatbikatı doğru dürüst yapacaktır, yapacağından da emin bulunuyorum.

BAŞKAN — Sayın Özmen bir dakika, evvelâ sakın olun. Bir de çok yüksek sesle konuştuğunuz için konuşmanızın bazı tarafları anlaşılmıyor, mikrofondan biraz geri durun, daha sakın ve daha mutedil konuşunuz. Çok bağırınca mikrofon vnlıyor.

Buyurun.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Devamla) — İşte Sayın Başkan, Mardin Vilâyetine her sene 8.600 kişi düşerken şimdiye kadar 8 sene müddetle 400 işçi gitmiştir. İşte bu bahsettiğim husus budur; bu programın tatbikatı nerededir? İşte bu adaletsizliğin ortadan kaldırılabilmesi için Hükümet Programının tatbikatının bihakkın yapılmasını Sayın Melen Hükümetinden, bu programı getiren arkadaştan rica ediyorum.

Şimdi programın imar ile ilgili kısmına da temas etmek istiyorum. Bu vesileyle sosyal meskenlerden de bahsedeceğim.

Değerli Milletvekilleri; şehirde olan, dünyanın nimetinden, yani Allah'ın bahşettiği bütün nimetlerden istifade ediyor, ama o köylü vatandaş orada çarıkla, çamurla çarpışıyor, zorla kismetini yerden topluyor. 3 sene, 4 sene geliri olmayabiliyor. E, ne yapıyor? 30 dönüm ekiyor, iki sene mahsul gelirse 3-4 ton buğday alıyor, ondan sonra gelmezse aç kalıyor. Bu sebeple de, para yükleniyor, borca giriyor. Bir milletin % 80'i...

BAŞKAN — Sayın Özmen, son cümlelerinizi lütfen söyleyiniz. Size karşı gösterdiğim teveccühü çok suiistimal ettiniz. Çok rica ediyorum, yeterlik önergesi üzerinde konuşuyorsunuz, lütfen bitiriniz.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Devamla) — Bitireceğim Sayın Başkan.

Yeterlik önergesi aleyhinde oy kullanın ki, bütün bu hususları anlatabilelim. Sayın Başkan, iki cümle ile bitireceğim.

Muhterem arkadaşlar, anarşinin çoğalması sebebinin ben size anlatacağım: Bizim çocuklar ilkokulu okuyor, orta tedrisatı okuyor ve üniversiteye geliyor, kafası başka yöne çevriliyor. İşte çocuklarımızın can düşmanı üniversiteden çıkıyor.

Çocuklarımız dini bakımdan kendilerini bilmediği için bu duruma düşüyor. Küçüklükte dini bakımdan eğitimleri yeterli değildir. Kadrolu köy imamı olan köylerde 6-7 yaşındaki çocuklarımız küçük alfabeyi, Kuran-ı Kerim alfabesini öğrenip de üniversiteye gelmiş olurlarsa hiç olmazsa "Allah'ım var" diye yoldan çıkmazlar.

Bunun için Sayın Melen Hükümetinden rica ediyorum bunun üzerine de eğilsin...

BAŞKAN — "Yeterlik Önergesinin aleyhinde oy kullanın" deyin ve bitirin

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Devamla) — Yeterlik önergesinin aleyhinde oy kullanın ki, bu hususlara geniş olarak Sayın Melen Hükümetinden rica edebileyim. Kuran-ı Kerim ile ilgili bu hususlar programa alınsın ki, köylerde imamlar bu çocuklara, hiç olmazsa 6-7 yaşındaki çocuklara serbest olarak dinini öğretebilsin.

Bunu söylemekle yetiniyorum, diğer konulara geçmiyorum. Zamanınızı aldığım için kusuruma bakmayınız. Cenab-ı Hak'tan Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bu anarşiyi biran önce bastırmasını temenni ederim: değil iki ay, 6-7 ay uzatılsın. Cenab-ı Hak, bu memleketi, Türkiye Cumhuriyetini felakete götüren unsurları bertaraf ettirsin ve Allah bu Hükümete kuvvet ve güç versin.

Kişisel görüşmemi bu şekilde bitirir, oyumu da müspet yönde Hükümet Programına vereceğimi arz ederim.

Hepinizi saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, verilmiş bulunan yeterlik önergelerini Yüce Heyetin oyuna sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu şekliyle Hükümet Programı üzerinde, Anayasanın 108'ncü maddesi gereğince yapılması öngörülen müzakere sona ermiş bulunmaktadır.

Hepinizce malûmdur ki, Anayasanın 103'ncü maddesi uyarınca Hükümet Programının, müzakeresinin bitiminden itibaren bir tam gün geçmedikçe oylaması yapılamaz. Bir tam gün geçtikten sonra normal birleşim günü Pazartesi günüdür.

Bu sebeple, müsaade ederseniz bu Hükümet Programı üzerinde oylama 5 Haziran 1972 Pazartesi günü yapılacaktır. Pazartesi günü mutad toplantı günüdür, saat 15,00'de toplanılacak, o zaman oylaması yapılacaktır.

Normal mutad toplantı yarın da olacaktır.

Bu sebeple, 2 Haziran 1972 Cuma günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 20.45

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 11 Cilt 4 Birleşim 63

Sayfa 568-614

02.06.1972 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Mehmet Ünal'dı

KÂTİPLER: Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Azmi Erdoğan (Diyarbakır)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — 63'ncü Birleşimin gündemine geçiyorum.

Başbakan Sayın Ferid Melen tarafından teşkil olunan Hükümet programının görüşülmesine başlıyoruz.

Grupları ve şahısları adına söz alan sayın üyeleri sırasıyla okuyorum: Sayın Mehmet Hazer Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına. Sayın Sami Turan, Millî Güven Partisi Grubu adına. Sayın Fahri Korütürk, Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grubu adına; Sayın Ahmet Nusret Tuna, Adalet Partisi Grubu adına.

Şahısları adına söz alan sayın üyeleri sıra-sıyla okuyorum: Sayın Acuner, Sayın Öztürk, Sayın İşmen, Sayın Ertuğ, Sayın Yıldız, Sayın Tığlı, Sayın Bekata, Sayın Termen, Sayın Atmaca, Sayın Topaloğlu.

İçtüzüğümüzün 56'ncı maddesine göre, söz isteyen Sayın üyelerin adedi altıyı geçince, Başkanlık kendiliğinden de lehinde, aleyhinde, üzerinde olarak bir tasnif yapabilir. Bu itibarla, söz istemiş olan sayın üyelerin tesbitini yapacağım.

Sayın Acuner?

EKREM ACUNER (Tabîi Üye) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Öztürk?

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın İşmen?

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Ertuğ?

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Yıldız?

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Tığlı?

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Lehinde

BAŞKAN — Sayın Bekata? Yok. Sayın Termen? Yok. Sayın Atmaca? Yok. Sayın Topaloğlu?

M. İHSAN TOPALOĞLU (Giresun) — Konuşmayacağım.

BAŞKAN — Konuşmayacaksınız. Sıra lehinde, aleyhinde, üzerinde olarak tespit ediliyor.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Hazer, buyurunuz.

C.H.P. GRUBU ADINA MEHMET HAZER (Kars) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Hükümet programını ana çizgileri, yapısı ve yöneldiği hedefler açısından eleştireceğiz.

Önce ortam: Bilindiği gibi değerli arkadaşımız Sayın Ferid Melen tarafından kurulan Hükümet de, kendisinden evvelki Erim hükümetleri gibi buhranlı bir dönemin özel şartları içinde kurulmuştur. Bu şartları ve içinde bulunduğumuz ortamı kısaca gözden geçirmekte fayda görüyorum.

Açıkça görünen odur ki, Erim Hükümetlerinin karşılaştığı güçlüklerin bir kısmı, Melen Hükümetinin de karşısındadır. Bununla beraber bugünkü koşullar 12 Mart 1971 tarihine oranla daha elverişlidir. Tarafsız Başbakan ve partilerüstü Hükümet şartı 12 Mart'tan beri sürüp gelmektedir. Buna rağmen Sayın Melen'in partisinden çekilmesi gerekli görülmemiştir. Bunu Hükümet için olduğu kadar, demokratik parlamenter düzen bakımından da olumlu bir aşama olarak kabul ediyoruz.

12 Marttan sonra bazı çevrelerin yaratmaya çalıştıkları tereddüt havası, kişisel kaprislere dayanan muhalefet ve mukavemetleri de artık kırılmış, böylece Hükümet Başkanının ilişkisi, polemik konusu olmaktan çıkmıştır. Bu da, yeni Hükümetin kuruluş havasını yumuşatan önemli bir gelişmedir.

Hatırlanacağı gibi, Erim hükümetleri 12 Mart muhtırası ile yöneldiği Atatürkçü - reformcu doğrultudan sapmadığı için, anarşiyi önlemede, sosyal tedbirleri gerçekleştirilmede, ekonomik istikrarı sağlamada başarılı olmuştur. Melen Hükümetinin de aynı yönde ve yolda mesafe alacağına inanıyoruz.

12 Mart 1971'den beri geçen zaman içinde çok ciddi güvenlik tedbirleri alınmasına rağmen, henüz normal döneme geçilememiştir. Bunun başlıca nedenlerinden biri de, 12 Mart öncesinde milletimize ve yurdumuza yönelen komplonun, nasıl sinsi bir hazırlığı ve köklü bir örgütlenmeye dayandığını açıkça göstermektedir. Müsamaha ve tereddüt havası. Devlet otoritesini içindeki kemirmiş, maskeli politika, silâhlı anarşist de bundan yararlanmasını bilmiştir. Bir taraftan teokratik Devlet düşeni kurma çabaları, din sömürücülüğü sürüp giderken bir yandan da sola açılma perdesi altında Marksist, Leninist bir örgütlenme günün modası haline gelmişti. 1960 sonrasının toplumsal gelişmeleri ve 1961 Anayasasının getirdiği geniş özgürlük havası da, halktan yana görünerek halkı aldatma aracı olarak kullanılmış-

tır. Sınıf bilinci yaratma çabaları ve tahrikleri, fakirlik sömürüsü, ezilenler edebiyatı bütün sosyalist ülkelerdeki formüllerle yapılagelmıştır. Azalmış da olsa, bugün de süregelen silâhlı saldırılar ve uçak kaçırma olayları bu aşırı sol edebiyatının etkisi altında yürütülmüştür denilebilir. Kanaatimizce, kalkınmanın da, reformun da ilk şartı huzur ve asayişe dayalı bir ortamdır. Can ve mal güvenliği sağlanamayan bir ülkede her gayret nefis müdafaasına yönelir, sosyal ve ekonomik gelişmeler de durur.

Hükümet programı içinde rastgele serpiştirilen bazı teşhisler ve alınacağı vadolunan tedbirler yukardan beri çizmeye çalıştığımız tabloyu teyideden ifadeler olarak kabul olunabilir. Bunu da güven verici sayıyoruz. Hükümete olan güvenimiz sadece program maddelerine dayanmıyor. Uygulamanın da bu istikamette gelişeceği inancına dayanıyor. Bu inançla Hükümetin davranışlarını ve icraatını titiz bir dikkatle izleyeceğimizi de belirtmeyi görev saymaktayız.

Sayın Senatörler;

Şimdi de Hükümetin yapısına kısaca değinmek istiyoruz: Büyük çoğunluğu parlamenterlere dayalı olarak kurulan bu Hükümette de teknisyenler, daha doğrusu Parlamento dışından yetişmiş bazı zevat da yer almıştır. Bilindiği gibi Anayasamız bu tarz Hükümet kuruluşuna kapısını aralamıştır, fakat bu aralığın her gün biraz daha açılması, parlamenter itibarla ters düşen sonuçlar doğurabilir. Bu ciheti bugün Hükümette yer alan değerli arkadaşlarımız için değil, gelecek hükümetlere bir uyarı olsun diye değindik.

Sayın arkadaşlarım;

Programda hedef şöyle belirtilmiştir: Program, daha 1'inci sayfasında bu Hükümetin, seçimle işbaşına gelen hükümetlerden farklı olarak, Devletin bütün faaliyet alanının kapsayan işler yerine belirli sürede öncelikle gerçekleştirilecek işlerin ele alınacağı esasını kabul etmiştir. Bu realist bir görüştür. Bu kendi ömrünü, kendi tayin eden bir seçim hükümeti görüntüsünü de vermektedir, içinde bulunduğumuz ortamda bu görüntü alınacak tedbirlerin etkisini azaltabilir.

Programın öteki sayfalarına bakılınca her konuya ayrı ayrı dokunulduğu, hatta detaya da girildiği görülür. Bu, bir bakıma bir çelişkidir. Dağınık kuvvet serpiştirilmiş, iş mi, yoksa teksif edilmiş kuvvet belirtilmiş hedefler mi tercih olunmaktadır? Bu cihetin açıklığa kavuşturulmasında yarar görmekteyiz.

Programın bir yerinde "Türkiye Demokratik rejimi seçmekle, rejim tartışmalarını çoktan geride bırakmıştır" denilmektedir. Halbuki, bugün de Türkiye'de bir rejim tartışması vardır. Nitekim Marksist - Leninist doktrine dayalı sosyalist devlet düzeni hâlâ bazı kafaların ve çevrelerin özlemi halindedir. Bunlar maksatlarını bulanık sloganlar arkasına gizlemekte mahiyeti belirsiz bir yeni cereyan ve örgüt kadro yaratma çabasındadırlar. Bu gerçekleri olduğu gibi görerek tedbirli olmaya mecburuz.

Anayasamızda sınırları belirtilmiş Atatürkçü, milliyetçi, demokratik, lâik, sosyal devlet modelini değiştirmek için halkın ihtiyaçlarını sömüren bu çevreler, legal

veya illegal bir görüntü içinde de olsalar, maksatlarını gerçekleştireceklerini sanmaktadırlar.

Değerli Arkadaşlarım;

Programda öncelik tanınan belirli konular şunlardır:

1. Huzur ve asayiş,
2. Seçim,
3. Reformlar ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı.

Türkiye’de anarşiyi yok etmek ve yeniden doğmasını önlemek için çok yönlü tedbirlere ihtiyaç olduğu programda açık bir ifade ile kabul olunmaktadır. Komünizm ve her türlü bölücü ve aşırı akımların öncelikle üzerinde durulacağı ad ifade olunmaktadır. Bu fikirler bizim de görüşlerimize uygundur. Onun için Hükümeti bu konuda desteklemeyi ödev saymaktayız.

Program bir başka yerinde de Anayasal düzenin korunması vatandaş huzur ve güvenliğinin sağlanması amacı ile diğer sosyal ve ekonomik tedbirler yanında güvenlik kuvvetlerinin üstün hareket kabiliyetine, araç ve gerece kavuşturmayı da öngörmektedir. Kanaatimizce, güvenlik kuşetlerimizi alınacak ciddi tedbirlerle kısa zamanda eski inandırıcı otoritesine kavuşturmak mümkündür. Bu cihet, araç ve gereçten daha önce gelen bir unsurdur.

Değerli Arkadaşlarım; programda seçime şöyle temas edilmiştir:

“Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır. Bu sebeple önümüzdeki seçimlerin Anayasanın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere selâmetle varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri sayıyoruz. Seçimlere selâmetle ulaşabilmemiz için, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması ve yurttaki huzur ve asayişin tam olarak tesisi gerekmektedir” denmektedir.

Türkiye’nin bir seçim meselesi olduğunu herkes bilir. Fakat bir kısım politikacıların seçimi sadece polemik konusu olarak ele aldıkları da gözden kaçmıyor. “Seçimsiz demokrasi olmaz, seçim halka gitmektir” gibi lâflar, bu samimiyetsiz davranışların bir belirtisidir. Seçim istemeyen akıllı başında tek vatandaş olduğunu sanmıyorum. Fakat, seçim ortamı ve yöntemi düzeltilmeden, seçimler tabanından itibaren meşru bir temele oturtulmadan açılacak bir seçim kampanyası memleketi huzur getirmez. Seçmenle sandık arasındaki millî irade fesadı ve engeli kaldırılmalı, bu arada önseçim mutlaka düzeltilmelidir. Bu nedenlerle Seçim Kanunu ve yöntemlerinin değiştirilmesi, millî bir istek haline gelmiştir. Sadece bu değişiklikler de yetmez. Partiler Kanunu da demokratik esaslara ve Anayasanın Atatürkçü millî hedeflerine göre değiştirilmelidir. Elde bir Siyasî Partiler Kanunu bulunmasına rağmen, Türkiye’de aşırı sağ ve aşırı sol partiler kurulmuş ve bunlar Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılmıştır. Bu gerçek ortadadır.

Bir de hileli örgüt ve uydurma delege hesaplarına dayanan parti yönetimi şikâyetleri her gün biraz daha yaygınlaşmaktadır. Kendisine karşı fikir söyleyen-

leri veya aleyhinde oy kullananları ancak totaliter partilerde görülen yöntemlerle baskı altına alan parti anlayışı da düzeltilmelidir; yani saha temizlenmeden, maç yapılmamalıdır. Partilerüstü hükümetin bu konularda etkili tedbirler alacağı inancındayız. Anayasaya demokratik kurallara uygun olacak bu tedbirleri desteklemeye hazırız.

Reformlar: Program, yurdumuzun insan gücünü ve doğal kaynaklarını müspet ilmin ve akılcılığın ışığı altında planlı kalkınma ve reformlarla belirli bir hedefe doğru hemen yöneltmek zorunda olduğumuzu, program bir inanç olarak ifade etmekte, Hükümetin bir icraat ve Atatürkçü atılım hükümeti olacağını müjdelemektedir. Atatürkçü C.H.P'liler olarak bizim karakterimiz reformlardır. Toplumumuzdaki huzursuzluğun giderilmesi, sosyal dengenin ileri uygarlık düzeyine ulaşmasının yolu da, kanımızca reformlardan geçer. İşsizlik, geçim sıkıntıları, bölgeler ve fertler arasındaki gelir dengesizlikleri de ancak bu yolla giderilebilir. Sosyal güvenlik tedbirleri, işçi hakları, sosyal adalet ilkeleri de gene reformlar yolu ile toplumu huzura kavuşturabilir. Bu nedenle bizim için hedef, reformdur. Seçim de, bu hedefe varmak için demokratik bir araçtır; fakat bu aracın partizan maksatlara ve polemiklere köprü yapılmaması da lâzımdır.

Programın diğer bölümlerinde kısa kısa temas olunan konulardan biri de hayat pahalılığıdır. Hayat pahalılığı az gelirli ve dar gelirli vatandaşları perişan hale getirmiştir. Geçen yıl kömüre yapılan %300 oranındaki zam, mesken şartları da müsait olmayan soğuk bölgelerde can kaybına bile sebep olmuş, büyük şehirlerdeki küçük gelirli sınıfları sıkıntılara sokmuştur. Çoğunluğu ile Devlet kontrolü altında olan yakın maddelerine yapılan bu aşırı zammın mutlaka düzeltilmesi gerekir. Melen Hükümetinden bunu ilk tedbir olarak bekliyoruz. Adli reform, idari reform, sağlık işleri başlı başına uzun vadeli geniş tedbirler isteyen konulardır. Liberal hukuk döneminin sosyal adalet ilkesine aykırı uygulamaları ve formülleri, sosyal demokratik devlet esaslarına göre derhal düzeltilmelidir. Ağır ve pahalı işleyen adalet zayıf ezen bir araç halinde olmaktan kurtarılmalıdır.

İdari reform, geniş köklü tedbirler isteyen bir konudur. Bu konunun iki ana temeli olduğu inancındayız. Birisi, suiistimalleri önleyecek bir memur statüsü; diğeri de, siyasal değişimlerden müteessir olmayacak bir Devlet kadrosu kurmaktır.

Toprak reformu, artık yalnız çiftçinin ve topraksızların meselesi olmaktan çıkmıştır.

Millî bir dava haline gelen toprak reformunun zaman geçirilmeden gerçekleştirilmesi şarttır. Bu konuda da Hükümetin alacağı tedbirleri ve getireceği kanunları yakın bir dikkatle izleyecek ve destekleyeceğiz.

Besin ve beslenme konusu, programda gereği kadar değerlendirilmemiştir. Halbuki, beslenme dengesizliği de yurdumuzun başta gelen sorunlarından. Bunun türlü yönleri vardır. Bu konu merkezî idare ile mahallî idareler arasında başıboş, sahipsiz kalmış bir haldedir. Bu itibarla bir merkezî organizasyona olan ihtiyaç her gün biraz daha artmaktadır. Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulan bir Genel Müdürlüğün bu maksadı sağlamadığı da ortadadır.

Rüşvet ve irtikâpla mücadele de, programda tam yerine oturtulmamıştır. Devlet otoritesini kemiren, halkın idareye karşı itimadını sarsan bu afete, mutlaka bir çare bulunmalıdır.

Değerli Arkadaşlarım;

Dış politika hakkındaki görüşümüz geleneksel barış, hak eşitliği, işçilere karış-mama prensiplerinin her konuda ve herkese karşı korunması olarak özetlenebilir. Fakat bu formül artık diplomasi edebiyatının eskimiş formülleri haline gelmiştir. Türkiye'deki anarşinin dış kaynaklardan beslendiği gerçeği, Hükümetçe de resmen doğrulanmıştır. Hal böyle iken, bu kaynaklar yukarıda saydığımız formüller içinde ilişki kurduğumuz bazı komşu devletlerde barınmaktadır. Bize karşı gerilla kampı açıp, anarşist yetiştiren mihrakların kurutulması Türk diplomasisinin yeni ve aktif görevleri arasına girmelidir. Her dış münasebet buna göre değerlendirilmelidir.

Değerli Arkadaşlarım;

Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grubu olarak memleket potansiyelini hare-kete getirecek, millî inançları uygun ve uyanık tutabilecek bir hükümetin mutlaka muvaffak olacağına inanıyoruz.

Zengin tarihi, engin tecrübesi olan Türk milleti içinde bulunduğu bu bunalım-dan da yine kendi gücü, değişen dünya şartlarına göre yetişmiş evlâtlarının yardımı ile kurtulacaktır.

Hükümet programını olumlu karşılıyoruz. Bu inançla Cumhuriyet Halk Partisi Grubu ve şahsım adına Yüce Heyete saygılar sunar, Melen Hükümetine de başarılar dilerim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Sami Turan.

M.G.P. GRUBU ADINA SAMİ TURAN (Kayseri) — Sayın Başkan, Sayın Se-natörler;

Melen Hükümetinin programı üzerinde Millî Güven Partisi Grubunun görüş-lerini arz etmek üzere huzurunuzdayım.

Program hakkında düşünce ve dalciklerimizi belirtmeden önce. Sayın Hükü-met Başkanının şahsiyetine duyduğumuz güveni ve Hükümet bünyesinin inandırıcı niteliğinin uyandırdığı memnuniyeti belirtmek isteriz. Ahenkli bir çalışma yapa-cağından emin olduğumuz Melen Hükümetine yürekten başarılar dileriz.

Değerli Arkadaşlarım;

Hükümet programını dikkatle inceledik. Programın başlıca özelliği, hedeflerin iyi tespit edilmiş ve açıklıkla ortaya konmuş bulunmasıdır.

Programın bir başka özelliği, kendi içinde tutarlı oluşudur. Memleket gerçek-lerine aykırı, çelişkili, tutarsız ve hiçbir taahhüt ve iddiaya programda yer verilme-miştir.

Bugün memleketimizin karşı karşıya bulunduğu başlıca problemlere doğru teş-his konmuş ve isabetli çözüm yolları gösterilmiştir. Hükümet, henüz devam eden

olağanüstü şartların vücut verdiği bir hükümettir. Fakat bu olağanüstü şartları sürdürmek değil, sona erdirmek azim ve kararında bulunduğunu açıkça belirtmiştir.

Hükümet, göreve başlama ve görevde devam edebilme şartının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin güvenini kazanmak olduğunu açıkça ve kesinlikle ifade etmek suretiyle, demokratik İnanca bağlılığını ortaya koymuştur.

Melen Hükümeti, başlıca hedeflerini şu tarzda belirtmektedir:

“Milletimizin varlığını, bütünlüğünü, birlik ve beraberliğini yok etmek; insan haklarına dayalı Türkiye Cumhuriyetini yıkarak ülkemizi bir zulüm ve esaret düzenine sürüklemek isteyen her türlü yıkıcı faaliyete ve anarşik eylemlere karşı kararlı ve azimli bir mücadele yapacaktır”

Hükümet, yıkıcı faaliyetlere karşı mücadelenin çok yönlü bir mücadele olduğunu isabetle belirtmiştir. Bu mücadelenin güvenlik tedbirleri, kanunî ve cezaî müeyyideler yoluyla yapılacak olan kısma gerekli önem verildiği gibi; konunun ekonomik ve sosyal cephesine ve mücadeleyi “Gönüllerde ve kafalarda kazanmak için” yapılması gerekli işlere de programda gerekli ağırlığın tanındığını memnuniyetle görüyoruz.

Huzur ve sükûnun sağlanması ve Türkiye’nin biran önce normal ortama kavuşması için hiç bir tedbirin ihmal edilmeyeceğine inanıyoruz.

Hür demokratik rejimi, hattâ son bağımsız Türk Devletin varlık ve bütünlüğünü dıştan ve içten yıkmak için girişilen faaliyetlerin derinliği ve yaygınlığı, artık, büyük gaflet içinde bulunanları bile uyuracak şekilde ortaya çıkmıştı.

Komünizm ve her türlü yıkıcı ve bölücü faaliyet, Hükümetin üzerinde öncelikle duracağı konular olacaktır. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, sıkıyönetim makamlarının ve güvenlik kuvvetlerimizin fedakâr ve başarılı çalışmaları ile bir süreden beri, millet ve Devlet düşmanı eşkıyaya karşı başarılı bir mücadele yürütülmüştür. Fakat programda da belirtildiği gibi, Türkiye’yi karanlık bir zulüm rejimine götürmek isteyen dış ve iç şer kuvvetlerinin bunların görünen veya görünmeyen yardımcılarının, fırsat buldukça, kirli emellerini gerçekleştirmek için faaliyetlerine devam etmeye çalışacaklarından şüphe edilemez.

Hükümet, anarşiye, kanunsuz eylemlere, komünizme, her türlü yıkıcı ve bölücü faaliyete karşı, yetkisi içinde bulunan her türlü kanunî ve idarî tedbirin alınacağını söylemektedir. Yeni yetki ve müeyyidelere ihtiyaç görüldüğü takdirde, durumun, Yüce Meclislerin takdirine sunulacağı da ifade edilmiştir.

Özellikle, sıkıyönetimin nihayete ermesinden sonra da, yıkıcı faaliyetlerin süratle ve tesirli şekilde kovuşturulması için gerekli yargı tedbirlerinin alınacağı yolundaki beyanı çok yerinde saydığımızı belirtmek isteriz.

Değerli Arkadaşlarım;

Hükümet, ikinci büyük hedef olarak iktisadî, sosyal ve kültürel alanda gerekli reformların, Atatürkçü bir görüşle ele alacağına vaat etmektedir.

Hükümet programı ve değerli Hükümet Başkanının Millet Meclisinde dün yaptığı açıklamalar, reformların, ilmî esaslara, memleket gerçeklerine, millî bünyemize uygun olarak ele alınacağını göstermektedir.

Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmamızı hızlandırmak için çeşitli alanlarda reformlara muhtaç olduğumuz, tartışma kabul etmeyen bir gerçektir. Fakat, Milli Güven Partisi olarak daima tekrar ettiğimiz bir ilmî gerçeği, bu vesileyle bir defa daha belirtmek isterim: Reform yapmak, yalnızca değişiklik olsun diye değişiklik yapmak değildir. Reform; daha iyiye, daha doğruya yönelen bir adım olmalıdır. Reformu, milletimize daha çok refah, hızlı kalkınma, daha çok sosyal adalet ve daha çok huzur getirecek nitelikte olmalıdır.

Refah yerine yokluk ve darlık, adalet yerine daha çok adaletsizlik, huzur yerine yaygın huzursuzluk getirecek bir tedbire reform adını vermenin mümkün olmadığı inancındayız.

Her reformun bir ölçüde, bazı menfaatleri haleldar ederek tedirginlik yaratması normaldir; fakat elde edilen sonuç memleket yararına, millet yararına olmalıdır. Reformdan beklenen iktisadî ve sosyal faydaların kâğıt üzerinde kalmaması da lâzımdır. Bunun şartı ise, reformun, doktrinci saplamalardan uzak, ilmî, gerçekçi bir tutumla ele alınmasıdır. Melen Hükümetinin, konuya bu akılcı, gerçekçi ve Atatürkçü açıdan bakacağı, program metninden ve Sayın Hükümet Başkanının güven verici samimî beyanlarından anlaşılmaktadır.

Sayın Senatörler,

Hükümet, millet iradesinin serbest tezahürünü sağlayacak ortamı biran önce hazırlayıp, Anayasamızın belirttiği zamanda seçimlerin yapılmasını, temel hedeflerinden biri olarak ilân etmiştir.

Programda, isabetli olarak başta önseçim olmak üzere, seçim mevzuatımızda gerekli düzeltmelerin yapılacağı belirtilmektedir. Millet iradesinin Meclislere daha adil bir şekilde aksetmesini sağlayacak ve seçim mevzuatımızdaki bilinen kusurları giderecek düzeltmelerin, siyasî partilerimizin ortak gayretleriyle yapılması öngörülmektedir. Bu konudaki çalışmaların, seçimlerin yaklaştığı bir zamana kadar ertelenmeyip, seçimlere henüz vakit varken ele alınmasında faydalar gördüğümüzü işaret etmek isteriz. Demokratik rejim, hür seçim temeline dayanır. Hükümet bu husustaki inancını açıklıkla ve berraklıkla ortaya koymak suretiyle, şimdiden, demokratik rejimin normal işleyişine doğru ciddi bir adım atmış bulunmaktadır.

Değerli Arkadaşlarım; huzur ve asayişin sağlanması, reformların sağlam bir anlayışla ele alınması ve Anayasada belirtilen süre içinde hür seçimlerin selâmetle yapılması tarzında özetlenebilecek temel hedeflerin, gerek Parlamento içinde, gerek yurt sathında büyük çoğunluğun tasvibiyle karşılanacak hedefler olduğundan şüphe etmiyoruz. Bu temel hedeflerle Millî Güven Partisi Grubunun tam mutabakat halinde olduğunu ifade ettikten sonra, programda yer alan bazı önemli konular hakkındaki görüşlerimizi açıklamak isterim.

Hükümet, vergi kaybını önleyecek, denetim mekanizmasının süratli ve tesirli bir şekilde işlemesini sağlayacak ve bu suretle vergi verimini artıracak, vergi anlayış-

mazlıklarının kısa sürede sonuçlandırılmasını mümkün kılacak ve vergi sistemimizi kalkınma planlarında gösterilen hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak yönde ıslah edecek tedbirler vadetmektedir.

Vergi uygulamasında bir yandan verimliliği sağlarken, öte yandan vatandaşa huzur verecek değişiklikler düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Bu arada, gelir kaynaklarını artırma çabaları yanında, Devlet harcamalarında her türlü israfı önleyecek ve kaynakların daha verimli tarzda kullanılmasını mümkün kılacak “program - bütçe” uygulamasına önümüzdeki malî yıldan itibaren geçilmesi öngörülmektedir. Millî Güven Partisi Grubu, Hükümet programında yer alan vergi ve maliye reform tedbirlerini isabetli görmektedir.

Millî eğitim alanında, Atatürk ilkelerine, lâik ve sosyal hukuk devleti esaslarına, hür demokratik düzenine inanmış, millî bir ruh ve heyecan taşıyan vatandaşlar yetiştirme hedefine, programda yer verilmiştir. Türkiye’nin geleceği, toplayıcı, birleştirici ve yüceltici bir milliyetçilik inancına sahip, sapık ideolojilerin etkisiyle beyinleri yıkanmamış kuşaklar yetiştirilmesine bağlıdır. Millî eğitim, herhangi bir yabancı ideolojinin yayılma aracı olamaz. Hükümetin, her derecedeki okullara; öğretmen yetiştiren kurumlarımızın başta olmak üzere, bütün eğitim kurumlarımızı sapık ideoloji simsarlarının tesir ve faaliyetlerinden kurtarmak için alacağı ciddi ve cesur tedbirler, milletimizin şükranına hak kazandıracaktır.

Adalet alanında, yeni suç nevilerini önleyici tedbirler yanında, Yüksek Hâkimler Kurulunun ciddi ve süratli denetim yapması, adaletin dağıtımında daha çok sürat, eşitlik ve ucuzluk sağlayacak tedbirlerin alınması önem taşımaktadır.

Petrol ve maden kanunlarımızın millî menfaatlere uygun şekilde değiştirilmesi görüşünü, Millî Güven Partisi öteden beri ısrarla savunmuştur. Bu alanda alınacak tedbirlerin, yeraltı servetlerimizin süratle değerlendirilmesini mümkün kılacak, aynı zamanda millî çıkarlarımıza en uygun işletme yollarını gerçekleştirecek tedbirler olacağına inanıyoruz.

Değerli Arkadaşlarım;

Melen Hükümetinin programında yer alan karma ekonomi anlayışı Anayasamıza ve millî ihtiyaçlarımıza uygun bir anlayıştır.

Türkiye’nin ekonomik kalkınmasında, Devlet kesimine olduğu kadar, özel teşebbüse de önemli görevler düştüğü, programda açıkça ifade edilmiştir, özel teşebbüsün yapıcı ve yaratıcı gücünden Türk ekonomisini faydalandırmak için, kalkınma planı hedeflerine uygun olarak, hür teşebbüsün güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayıcı tedbirler alınacağını Hükümet vaat etmektedir. Karma ekonomi anlayışını berraklığa kavuşturan bu açık ve samimî ifadenin, iktisadî hayatımıza güven duygusu ve canlılık getireceğine inanıyoruz.

Programda vaat edilen teşvik tedbirlerinin gecikmeden yürürlüğe konması, kaybedilen zamanın telâfisi için, zaruridir. Bu teşvik tedbirlerinin, her türlü, israfı ve kayırmayı önleyecek şekilde, objektif, âdil ve ilmî kıstaslara bağlanmasını diliyoruz.

Toprak ve tarım reformunun, Anayasamızın 37'nci maddesine uygun şekilde, reformdan beklenen ekonomik ve sosyal faydaları dikkatli ve dengeli şekilde gözönünde tutarak, gerçekleştirilmesi lazımdır. Hükümet programında bu konuda yer alan düşünceler; reformun bir taraftan sosyal, adalet, öte yandan toprağın verimli şekilde kullanılması esaslarını gözönünde tutarak, toprakta özel mülkiyet ve özel işletmeciliğin en verimli işletmecilik yolu olduğunu unutmadan, yapılacağını göstermektedir. Reformun sıhhatli bir şekilde ve hızla sonuçlandırılması için tapulama ve kadastro çalışmalarına daha çok önem verileceği ve kadastro mahkemelerinin sayısının derhal artırılacağı yolundaki vaadi, memnuniyetle karşılıyoruz.

Muhterem Senatörler, Türkiye'de en güç hayat şartları içinde yaşayan ve sosyal adalet açısından en çok düşünülmesi gereken köylü vatandaşlarımızın dertleri üzerinde kısaca durmak isterim.

Müstahsil vatandaşın emeğinin değerlendirilmesi için, mahsûlün yok pahasına satılmasını önleyici destekleme alımları politikasına devam edileceği yolundaki Hükümet beyanının çok yerinde buluyoruz. Yeterli kredi, ucuz âlet ve benzeri ihtiyaçların karşılanması yolunda Hükümetten dinamik çalışmalar bekliyoruz.

Hayat pahalılığı ve sunî fiyat artışlarıyla, iktisadî ve hukukî yoldan mücadele edileceği, programda isabetle belirtilmiştir.

Türk ekonomisine büyük katkıda bulunan esnaf ve küçük sanatkârlarımızın kredi ihtiyaçları başta olmak üzere, çeşitli problemlerinin Hükümetçe, bu dönemde, ciddiyetle ele alınacağından eminiz.

Dengeli kalkınmanın bir şartı da; bölgeler arası gelişme farklarını daraltıcı istikâmette etkili tedbirlerin uygulanmasıdır. Hükümet, bu alanda daha etkili bir çalışma yapmayı vaat etmiştir.

Sayın Başbakanın dün Millet Meclisinde yaptığı konuşma; yurdumuzun gelişmeye muhtaç ve kalkınma gayretlerinde öncelik verilmesi gerekli bölgelerine, Melen Hükümetinin lüzumlu ilgiyi göstereceğini müjdelemektedir.

Yine milyonlarca köylü vatandaşımızın geçim kaynağı olan hayvancılığa gerekli önemin verileceği Sayın Başbakanın dünkü konuşmasında berrak şekilde açıklanmıştır. Hem beslenme, hem ihracat, hem bölgelerarası dengeli kalkınma açısından önem taşıyan hayvancılığımızın bugünkü ihmal edilmiş durumdan kurtarılması şarttır.

Köy ve köylünün satınalma gücünün ve refah seviyesinin yükseltilmesi, sanayi mamullerimizin sürüm imkânlarını artırmak suretiyle sanayi kalkınmamıza da yardımcı olacaktır.

Programın; orman ve dağ köylerinin kalkınma sorunlarına önem ve öncelik verileceği yolundaki vadini de memnuniyetle karşılıyoruz.

Programın, bayındırlık, ulaştırma, imar - iskan, turizm, çalışma, sağlık, gençlik ve spor ile ilgili bölümlerinde yer alan görüşlere katılıyoruz.

Bu konuların her biri hakkında programda yer alan düşünce ve görüşleri ayrı ayrı eleştirerek Cumhuriyet Senatosunun vaktini almak istemiyorum.

Bununla beraber, birkaç noktaya kısaca değinmek isterim.

Aziz arkadaşlarım; az gelirli vatandaşlarımızı mesken sahibi yapma yolundaki çabalara hız vermek, gecekondü bölgelerinde yaşayan yurttaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde su, yol, elektrik, sağlık hizmetlerini gerçekleştirmek büyük önem taşımaktadır.

Her yıl hesaplanamayacak kadar büyük maddî kayıplara ve ölçsüz manevî ıstıraba yol açan trafik kazalarına karşı etkili tedbirler alınmasını istiyoruz.

Hava ulaştırma filomuz sevindirici bir gelişme içindedir; fakat hava meydanlarımızın bir medenî ülkeye yakışmayan perişan durumu, Türk vatandaşı olarak bizleri üzmemekte ve yabancıların ülkemiz hakkındaki intibalarını ters yönde etkilemektedir. Bu konuya Melen Hükümetinin tez elden çare bulmasını, âcil tedbirlerle durumu düzeltmesini rica ediyoruz.

Deniz ulaştırmacılığında, Türkiye, büyük imkânlarla sahiptir, ithalât ve ihracat hacmi durmadan artan ülkemizin navlun şeklinde yabancı bandıralı gemilere ödediği döviz miktarı, dış ödeme dengemizde olumsuz etkiler yapmaktadır. Üç tarafı denizlerle çevrili memleketimizin deniz ulaştırmacılığı alanında, verimli çalışabilen hür teşebbüsün gemi satınalma imkânlarını da değerlendirerek, Devlet bütçesine fazla yük olmadan büyük hamleler yapabileceğine inanıyoruz.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin problemleriyle daha etkili şekilde ilgilenmek amacıyla kurulmuş bulunan “Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü” nün bu yıl tam verimle çalışır hale getirilmesini diliyoruz.

Hem iktisadî kalkınmamız açısından, hem de vatansever Türk işçisinin refah seviyesini artırma bakımından faydalar sağlayacağına inandığımız “barışçı çözüm yollarının”, daha tesirli bir hale getirilmesi yerinde olacaktır.

Sigortalı işçilerin eş ve çocukları, bazı illerimizde sağlık yardımlarından yararlanmakta, bazı ilerde ise henüz bu uygulamaya geçilememiş bulunmaktadır. Melen Hükümeti, Türkiye’nin her tarafında, bütün sigortalı işçilerin eş ve çocuklarının sağlık yardımından 1972 sonuna kadar yararlanacağını vaat etmektedir. Bunu memnuniyetle karşılıyoruz.

Programın dış politika ve millî savunma sorunları ile ilgili hükümleri Millî Güven Partisi Grubunun görüşlerine uygundur. Millî harp sanayiimizi geliştirme ve Silâhlı Kuvvetlerimizi, çağdaş teknolojinin gerektirdiği silâh, araç ve gereçlere süratle kavuşturma yolundaki gayretlerin kısa zamanda sonuçlandırılmasını diliyoruz. Millî Savunma alanında başlamış olan yeniden düzenleme, modernleşme ve güçlendirme çalışmalarının, diplomasimize de daha çok kuvvet ve hareket kabiliyeti kazandıracığı aşîkârdır.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri, Sayın Başkanım;

Sözlerimi tamamlarken, Melen Hükümetinin bünyesi ve programı ile güven verici ve inandırıcı bir hükümet olduğu hakkındaki içten inancımızı tekrarlamak isteriz.

Parlamentar demokratik rejimde, bir Hükümet, ister tek partiye dayansın, ister birçok partiden üye almak suretiyle kurulmuş olsun, bu hükümetin başarısı, siyasî partilerin sorumlu siyaset adamlarının gösterecekleri anlayışa, izleyecekleri yapıcı ve memleketçi tutuma bağlıdır.

Millî Güven Partisi olarak biz, Hükümeti, huzur ve asayişî sağlama Devletimize ve milletimize dıştan ve içten yönelmiş yıkıcı faaliyetleri tesirsiz hale getirmek, programda vadedilen iktisadî ve sosyal hamleleri gerçekleştirme ve hür demokratik rejimin normal işleyişini sağlayacak ortamı hazırlama çabalarında bütün gücümüzle ve bütün içtenliğimizle desteklemeye kararlıyız.

Melen Hükümetinin aziz milletimize hayırlı hizmetler yapmasını diler, Yüce Senatoya Millî Güven Partisi Grubu adına en derin saygılarımı sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grubu adına Sayın Fahri Korutürk.

KONTENJAN GRUBU ADINA FAHRİ KORUTÜRK (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

17 Nisan 1972 günü istifa eden Başbakan Sayın Profesör Nihat Erim ve Hükümeti yerine, bir aydan biraz fazla bir zaman fasılası ile Sayın Ferid Melen tarafından kurulmuş olan yeni Hükümetin, programı üzerinde Kontenjan Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

12 Mart 1971 askerî müdahalesinden bugüne kadar cereyan eden olaylar, sıkı yönetim mahkemelerinin safhaları ve kamuoyunun gözleri önüne serilen gerçekler, Cumhuriyetimizin, Anayasa kuruluşlarının ve rejimimizin o tarihlerde nasıl büyük bir tehlike içine girmiş olduğunu bütün açıklığı ile ortaya koymuştur.

Silâhlı Kuvvetlerimizin bu isabetli müdahalesi ile memleket büyük bir felâketten kurtarılmış, Türk toplum hayatının kendine güvenlini, istikbale ait ümit ve inancını yıkarak yeni bir devlet şekli arama gayret ve hıyaneti içinde olanların planları tarumar edilmiştir.

50 senelik Cumhuriyet rejimimizin Türk vatan sathında yerleştirdiği, gönüllere ve kafalara sindirdiği, hürriyet sevgisi ve yurt sevgisi, memleketi karanlık maceralara, esarete sürükleyecek serüvenlere düşmekten Türk Ulusunu korumuştur.

Sayın Senatörler;

Silâhlı Kuvvetlerin Cumhuriyeti korumak ve kollamak yolunda Atatürkken miras kalan görevlerini yaparken, mazide olduğu gibi, demokratik parlamenter sisteme olan bağlılığı bir kere daha dünyanın gözlerini Türkiye'ye çekmiştir.

Biz, üzerimize çevrilen bu gözlerin bir kısmıyla bizi lâıyık ile anlayamadığı görüşündeyiz. Filhakika, bazı Batı. ülkelerinin kamuoyunda ve basınında Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyduğu düşüncesi hâkimdir.

12 Mart 1971 tarihinden itibaren, kısmen Ankara'daki bazı diplomatların merkezlerini lâıyık ile ve yeteri kadar aydınlatamamalarından bilmeyerek ve daha çok kasıtlı olarak, memleket düşmanları tarafından bilerek işlenen ve yayılmaya çalışı-

lan bu görüş, bu yanlış teşhis, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Hükümet kuruluşunun bir parlamentere tevdi edilişi ile bu defa bir kere daha iflâs etmiştir.

Kanaatimce Sayın Ferid Melen tarafından Parlamento'ya dayalı ve Sayın Erim Hükümetleri gibi Parlamento tarafından denetlenen bir hükümet teşkili, bazı Batı müşahitlerin görüşleri hilâfına Türk demokrasisinin tehlikede olduğunu değil, bilâkis, tarihi içinde en kritik günlerini yaşadığı zamanda dahi Türk Devlet ve milletinin, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin hür demokratik rejimden yana olduğunun yeni bir delilini vermiştir.

Ancak kendi iç meselelerimizi hallederken, 20'nci Asrın ikinci yarısında çok küçülmüş bir dünyada yaşadığımızı, memleketlerin dış âlem tarafından, haklarında konulan teşhislere kayıtsız kalamayacaklarını kabul, bizim Türkiye olarak Batı camiasının anlayışında bir devlet ve uygarlık yolunda bulunduğumuzu her vesileyle dünya kamuoyuna anlatmakta fayda gördüğümüzü; hakkımızdaki yanlış teşhislerin üzerine yürümekte menfaat bulduğumuzu açıklamak isteriz.

Bu itibarla, memleketteki Cumhuriyetçi, hür parlamenter rejimin kaderi söz konusu olduğu zamanlarda, gerek dışarıda ülkemiz idaresi hakkında konulan teşhislere reaksiyon göstermekte, gerek içerde memleket yüksek menfaatleri etrafında bileşmekte siyasî ve kanunî kuruluşların lider kadrolarının bir seneden beri göstermekte oldukları yüksek anlayışı bu defa da bugünkü şartlar altında kurulmuş olan yeni Hükümet programını incelemekte aynen göstermelerinde büyük millî faydalar olduğuna kanaatindeyiz.

Sayın Senatörler, filhakika, 12 Mart 1971 müdahalesi ile Cumhuriyet Türkiye parçalanmaktan, Anayasa rejimi değiştirilmek tehlikesinden kurtarılmıştır; fakat Cumhuriyetin yeniden toparlanma gayretleriyle beraber, Devlet idaresinin ve kalkınma çalışmalarının içinden geçmekte bulunduğumuz bugünkü ağır bunalımdan bir hayli zarar gördüğünü de teslim etmemiz gerekmektedir. Bu itibarla, parlamenter kişiler olarak, icra organı mensupları olarak ve nihayet kanunî teşekküllerin sorumlu liderleri olarak, bütün davranışlarımızda ve sözlerimizde kendimizi kontrole tabi kılmamızın bir vatan borcu olarak her türlü endişenin üstünde büyük bir millî menfaat olduğuna kaniiz. Bahusus 12 Mart Muhtırasının ışığı altında, Parlamento olarak ve icra organı olarak bu iki büyük devlet müessesesinde; klasik çalışma anlayışında kalındıkça birçok zorlukların doğup büyüyeceği dikkate alınmalıdır. Bu durumda yasama organı ile icra organının birbirlerini suçlama yerine, bugünkü çalışma şartlarının biran önce normal usullere dönebilmesinde yapacakları katkının gayreti içine girmeleri memleket hayrına olacaktır.

Biz, Hükümet programının ayrıntılarına girerek mütalaa yürütmek fikrinde değiliz.

Melen Hükümeti programında Devletin bütün faaliyet alanını kaplayan işler yerine, belli bir sürede öncelikle gerçekleştirilmesi gereken konuların ele alınacağını bununla beraber Hükümetin görev alanına giren bütün diğer işlerle beraber, yürürlükteki kanunların, kalkınma plan ve programlarının dinamik bir surette yerine getirileceğini açıkça beyan etmektedir.

Hükümet, önümüzdeki seçimlerin Anayasada öngörülen zamanda yapılmasını; ancak yapılacak seçimlerin selâmetle sonuçlanabilmesi için de seçim ortamının yaratılmasını, seçim ortamının sağlanmasında da anarşik olayların kaldırılacak, yurttta huzur ve asayişin teminini ve Seçim Kanununun değiştirilmesini öngörmektedir.

Hükümet keza; Adalet, idare, Eğitim, Toprak ve Tarım, Vergi, Maliye, Maden ve Petrol kanunlarında reformlar vaat etmektedir. Buna bir de Türkiye'nin coğrafyasının gereği bir deniz devleti olmaktan kazanacağı yararları, deniz ulaşım kudretinin artırılması ve su ürünlerinin değerlendirilmesi başlıklarını ilâve edersek ve bu işaret olunan sahalarda geri kalmışlıkların çağdaş anlayış ile ıslahını sağlayabildiğimiz takdirde, yurdumuzun dünyanın en başta gelen uygar ve mutlu bir devlet seviyesine ulaşacağına kimsenin asla şüphesi olamaz.

Fakat bütün mesele; bu görüşlerin ve bu iyi niyetlerin tatbikat sahasına konmasında vukua gelecek sürtüşmelerin, memleket yararına bir sonuca bağlanmasına takılı kalmaktadır. İşte bu noktada biran evvel normal demokratik sisteme girebilmek için Parlamentonun, dolayısıyla siyasî partilerin, kendi programları ve kendi seçmenleriyle olan münasebetlerini, memleketin bugünkü şartları ve menfaatleriyle ayarlamak gibi fevkalâde nazik ve yüksek bir sorumluluk içine girmekte oldukları dikkati çekmektedir. Diğer taraftan icra organının da bugünkü şartlar altında içine girdiği bir sorumluluk vardır. Sayın Melen Hükümeti bir seneyi aşkın olağanüstü şartlarla kurulmuş ve çalışmış diğer hükümetlerin icraatından, kendisi ile Parlamento arasındaki münasebetlerin işleyişinden, gerekli dersleri çıkarmak mecburiyetindedir.

Türkiye Cumhuriyeti demokrasisi Batı âlemi gibi sık ve uzun Hükümet buhranları için henüz hazır değildir. Sık ve uzun Hükümet buhranları genç demokrasiimizin gelişmesine zararlı etkiler yapabilir.

Her gelen yeni Hükümet, zorunlu olanlar dışında geniş çapta personel değişikliği, teşkilât değişikliği yaptığı takdirde Devlet çarkının dönmesi ve kalkınma planlarının tahakkuku elbet bundan zarar görecektir. Meselâ yeni bakanlıklar ihdasında veya mevcut bakanlıkların lâğvedilmesinde veyahut birleştirilmesinde; Devlet teşekkülleri iç bünyelerinde müsteşarlıklar, genel müdürlükler açıp kapamada memurun çalışma hızını ve idareye olan güvenini sarsacak etkenler vardır. Hizmetin bir müesseseden diğerine aktarılması işlerin aksamasına yol açmakta, değişen usul ve işlemler vatandaş bizar ettiği gibi, zaman, para, emek kaybına da yol açmaktadır. Bütün bunları, son bir sene içinde geçirdiğimiz bunalımların Devlet hizmet ve kalkınma planlarına akisleri olarak, bundan sonraki Hükümet faaliyetlerinde dikkate alınmaya lâyık dersler olarak açıklamakta fayda görmekteyiz.

Sayın Senatörler,

Vatandaş son seneler içinde radyolarda, televizyonlarda, basında pek çok siyasî beyanat, pek çok mesaj ve pek çok röportaj dinlemiştir. Bu itibarla vatandaş kâfi derecede demokratik nazarı bilgilere ve idare hayatının bütün sahalarına yaygın kâfi derecede nazarı fikirlere sahip kılınmış ve bu yüzden hattâ bir hayli de yorgun

düşmüştür. Bu itibarla halen vatandaş, daha ziyade sükûn ve istikrar içinde işe ve icraata susamış bir durumdadır. Türk vatandaşı kendisini bir an evvel işsizlikten kurtaracak tedbirleri tahakkuk ettirecek, hayat pahalılığının iktisadî zorunluluk dışında kendisini kontrolsuzluktan ezen aracı ve sömürücü çevrelerin etkisinden koruyacak, sosyal adalet denen Anayasa vaadindeki nimetlere bir an evvel kavuşturacak Hükümet icraatını ıstiyakla beklemektedir.

Biz, Hükümet programında iktisadî ve sosyal alanlarda, kültür alanında doktrinci sapmalardan ziyade ilmî esaslara ve memleket gerçeklerine dayanan Atatürk çizgisinde olan reformlara yönelmiş bir icraatçı Hükümet olmak azmini belirten ifadeleri memnunlukla kaydetmiş bulunuyoruz.

Yukarda işaret ettiğimiz gibi, biz Hükümet programının ayrıntılarına girmek istemiyoruz. Bu ayrıntılar, kanun tasarıları halinde Meclislere geldikte veya gereken zamanlarda şüphesiz her senatör tarafından kendi görüşü istikametinde değerlendirilecektir. Biz daha ziyade bu programın müzakeresi münasebetiyle Hükümet icraatında memleket yararına olacağını düşündüğümüz müşterek bazı temennilerimizi belirtmekte fayda görüyoruz.

Bu cümleden olarak Silâhlı Kuvvetlerimizin fevkalâde gayret ve mesaisi ile Sıkıyönetim sayesinde vatan sathından yurt dışına ve yer altına sürülmüş olan anarşik olayların, Sıkıyönetimsiz olarak da Devletin gücü karşısında her zaman etkisiz bir hale getirilmesini sağlayacak tedbirlere yönelinmesini Hükümetin başta gelen görevlerinden biri olarak görmekteyiz. Bu maksatla Silâhlı Kuvvetlerin içerde ifa ettiği bu yüksek görevi, iç güvenlik kuvvetlerine zabıta ve kolluk kuvvetlerine devir edebilmek için gerekli personel, teşkilât, teçhizat ve eğitimin planlanmasını ve bu planların tahakkukunun hızlandırılmasını zorunlu addetmekteyiz.

Memleket içinde olduğu gibi, Hükümetçe bugün memleket dışında da kendilerinin çeşitli ihtiyaçlarına ilgi gösterilmesi gereken işçi ve öğrenci toplumları yaşamakta olduğu malumdur. Dış memleketlerde yaşayan bu geniş, bu dağınık Türk topluluklarının sosyal ihtiyaçlarını ve problemlerini halletmek kolay bir dava değildir. Her dış seyahatten gelen aydın kimsenin, birçok milletvekili ve birçok senatörün Hükümet makamlarına bu vadide vermiş olduğu çeşitli raporların ilgi ve çözüm yolu beklemekte olduğu bilinmektedir.

Dışarıda çalışan ve okuyan Türk vatandaşlarının, sosyal ihtiyaçları, işçi çocuklarının eğitim sorunları, ölenlerinin cenaze sorunlarından hayattakilerin tasarruflarının değerlendirilmesine ve nihayet yurda döndüklerinde hayatlarını kazanabilmeleri hususuna kadar pek çok teşkilât ve tedbir isteyen pek çok çeşitli meseleler hâlâ Hükümetten çözüm beklemektedir.

Hükümetimizin yabancı ülkelerde çalışan ve okuyan bu gayretli ve bu fedakâr gençlerimizin çeşitli yabancı etkilere karşı korunması memlekette olduğundan şüphesiz daha zordur. Fakat onların memlekete kafaları yıkanmış ve manen kaybolmuş vatan evlâtları olarak dönmelerini önlemek de o nispette önemli ve keza onların ilimde, fende, sanatta ve zanaatta gelişmiş olarak Türk kalkınmasına katkı-

larını sağlar bir halde kazanılmasını temin etmek de Hükümetçe o nispette zarurî bir görev telâkki edilmek lâzımdır.

Türk hükümetlerinin sapık ideolojilerle girişeceği mücadelede gericilikle, teokratik düzeni de birlikte mütalâa edeceğine şüphe yoktur. Bu mücadelede sadece polis tedbirleriyle iktifa olunamayacağı da tabiidir. Biz bu sahada girişilecek mücadelede en büyük desteğin gençlikten, o Atatürk'ün Cumhuriyeti kendisine emanet ettiği gençlikten, Türk aydınından ve Türk işçisinden geleceğine inanıyoruz. Yine biz, hükümetlerce sapık ideolojilere karşı yapılan mücadelede Türk gencinin, Türk aydınının ve Türk işçisinin ittifakının kazanılmasının gereğine ve lüzumuna inanıyoruz.

Aziz arkadaşlar;

Atatürk, Türk Milletinin istidadına, zekâsına, kabiliyetine ve çalışkanlığına inanmış ve onu Cumhuriyet nesillerine inandırmıştır; fakat Türk Milletinin iç ve dış düşmanları Türk'ün en güçlü tarafı olan bu inanca musallat olarak onu son senelerde giderek bir aşağılık duygusunun tahribedici etkisine itmek istemişlerdir.

50 sene evvel Atatürk'ün rehberliğinde bütün geri kalmış mazlum ülkelere örnek olacak şekilde her türlü emperyalizme karşı şahlanmış, savaşmış hürriyet ve istiklâlini korumuş, kurtarmış olan ve yepyeni bir Cumhuriyet kurmuş bulunan milletimin bugün aşağılık duygusuna kapılmak şöyle dursun, muasır insanlık âlemi içinde kendi güvenini artıracak övünecek pek çok imkânları ve sebepleri olduğu meydandadır. Bu sahada hiç bir mübalâğaya düşmeden medeniyet camiasında bugün eriştiğimiz yerdeki noksanları yenmek gayretinden hiç bir şey kaybetmeden, bize elli senelik Cumhuriyetin kazandırdığı nimetleri düşünmemiz, kendimizi manen ve ruhen toplamaya yetecek ölçüdedir.

Bugün Anayasamızın vatandaşa kazandırdığı hak ve teminat; iş hayatımızın Anayasamızla ulaştığı hak ve hukuk; basınımızın sahip olduğu geniş özgürlük için, Batı ülkeleri yıllarca ve yıllarca ne kadar göz yaşı ve ne kadar kan dökmüştür ve bugün hâlâ dünyada bu nimetlerden mahrum ne kadar insan yaşamaktadır? Bunları hatırlamak bize kuvvet vermez mi?

Evet; çağdaş Batı uygarlığı seviyesiyle bugün bizim ulaştığımız seviye arasında hâlâ dolmamış olan uçurumu biliyoruz; fakat imparatorluğun çöküşünden ve Cumhuriyetin ilânından sonra bu topraklarda yaşayan insanlar olarak eriştiğimiz uygarlık seviyesini; mahrumiyetinden kurtulduğumuz yol, su, elektrik, liman acılarını; âfetinden sıyrıldığımız sıtma, verem, sifiliz hastalıklarını düşünelim ve kendimizi bir vicdan muhasebesine terk edelim. Evet, gözlerimizi Batıya çevirelim; fakat, hayalimizden Doğu'yu geçirelim ve dünyanın diğer kıtalarını tahayyül edelim. Ne kadar milyon insan Türk toplumunun bugün, baskı rejimleri altında değil, hür ve serbest rejim altında ulaştığı medeniyet seviyesine ulaşabilmiştir? Bunları hatırlayalım.

Küçük bir misal olarak vatanperver ve hakşinas sendika Menlerimiz Doğu gezilerinden dönüşlerinde yurdumuzu diğer ülkelerle yaptıkları mukayeseyi göz-

lerimizin önünde canlandıralım ve iç - dış düşmanlarımızın bizi en güçlü tarafımız olan yerden vurmaya çalıştıklarını bilelim. Millî gururumuzu yıkıcı, kendimize güvencimizi mahvedici telkinlere karşı dikilmenin bugün memleket için en başta gelen bir millî dava olduğunu hep birlikte idrak edelim.

Sayın Senatörler; Atatürk'ün "Türk medeniyetini çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkaracağız" dediği günlerin yoluna girelim. Türk temsilcileri milletlerarası teşekküllerde en baş görevlerde yerlerini almalıdırlar. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının, Avrupa Parlâmentolar Birliğinin, NATO'nun, Ortak Pazarın en başta hizmetlerinde görev alacak kabiliyetle çeşitli siyaset adamlarımız, siyasi ihtilâflarda milletlerarası arabuluculuk yapacak kudret ve kabiliyetle pek çok ilim, sanat ve siyaset adamımız, beynelmilel şöhretlerimiz vardır.

Türk aydınları bugün Nobel mükâfatlarının çeşitli dallarında da Türk ismini artık dünyaya tanıtacak bir seviyeye ulaşmıştır.

Biz Cumhuriyet hükümetlerinden 5 yıllık, 20 yıllık perspektifler içinde, kalkınma plan ve programlarının tahakkuku yolunda verimli mesai beklerken; diğer taraftan, Türk Milletinin kendine güvenimi tazeleyecek etkili teşvik, gayret ve faaliyetlerini de birlikte bekliyoruz. Yine biz Cumhuriyet hükümetlerinden Türk Milletinin çağdaş uygarlık aleminde, milletlerarası teşekküllerde, insanlığı sulbe ve saadete götürecekt en sorumlu yerlerde baş görevleri alacak şekilde gayret ve teşebbüsleri içine girmiş görmek istiyoruz.

Sayın Ferid Melen Hükümeti, Cumhuriyet devrinin ağır bir bunalımdan geçmekte olduğu sırada, bu bunalımın hızını başarı ile kesen Sayın Erim hükümetlerinin bir seneyi aşkın olağanüstü şartlar altındaki çalışmasından sonra aynı şartlar altında, fakat bir senelik sahibi olduğu tecrübelerden yararlanacak şekilde iş başına gelmiş bulunmaktadır.

Yurt sevgilerine yürekten emin olduğumuz Sayın Başbakanın ve Hükümetinin seçkin erkânının, yukardaki düşünce ve duygular altında memleket ve rejimin selâmet ve istikbali uğrunda girişeceği her türlü olumlu faaliyette kendilerine destek olacağımızı ifade eder, başarılarını diler ve Yüce Senatoyu Kontenjan Grubu adına saygı ile selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Nusret Tuna, buyurunuz.

A.P. GRUBU ADINA AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri;

Sayın Başbakan Ferid Melen tarafından kurulan Hükümetin programı dolayısıyla, Adalet Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım; demokrasilerde Başbakanı millet seçer. Cumhurbaşkanının görevi, millî irade doğrultusunda formaliteleri ikmaldir. Tabanda millete, Meclis kesitinde ekseriyete dayandığı için böyle hükümetler istikrarlı olur. Aziz yurdumuz bir buhran içindedir. Buhranın bir tarifi de, geçerli kural karkasıdır. 14 ay içinde 4'üncü Hükümeti kuruyoruz. Bu hal, istikrarsızlığa şahadet etmektedir.

Milletler, istikrar vasatında gelişir, huzur vasatında hamle yapar. Cumhuriyet Hükümetlerinin uzun ömürlü olması için Adalet Partisi olarak elden gelen feragat ve gayreti gösterdik. Diğer partiler ve gruplar da yardımcı oldu. Yine neticeyi değiştiremedik. Demokrasinin bütün kuralları istisnasız tatbik olunmadıkça, başka netice beklemek de mümkün değildir. Buhran devrelerinde muvaffakiyetin değişmez sırrı; normal model alıp, buhran şartlarını ona yaklaştırmaya uğraşmaktır. Olağanlar kural olursa, buhrandan çıkılmış sayılır.

Muhterem arkadaşlarım; 12 Mart Muhtırasıyla ortaya çıkan, partilerüstü Hükümet modeli, demokratik nizamın hâkim olduğu ülkelerde görülmüş, buhrandan çıkmada kullanılmış bir sistem değildir. Hükümetin kuruluşunda ve programının hazırlanmasında söz sahibi olmasına imkân verilmeyen partilerden, icraatın sürekli tasvibini istemek müspet sonuç vermemekte, bütün yapıcı gayretlere rağmen, istikrarsızlığa müncer olmaktadır. Üye veren partiler iktidarın ortağı, mesuliyetin şeriki değildir. Zamanında ikaz etmemize rağmen, aynı modelin bir kere daha denendiğini görmekteyiz. Hükümetin kuruluş safhası itibarıyla, zamanı geçmiş olan bu tutumun eskiden olduğu gibi mahzuruna temas etmekle iktifa edeceğiz.

Bugüne kadar, “Partilerüstü Hükümet, tarafsız Başbakan” sloganı ileri sürülüyordu. 12 Marttan sonra ilk Hükümet, partisinden istifa ettirilerek tarafsızlığı kabul edilen bir milletvekiline kurdurulmuştu. O devrin tutumunu kendi yüzlerine karşı Meclislerde açıklamış olmamız hasebiyle, gidenin arkasından söylenir hale düşmemek için tafsiline lüzum görmüyoruz. Kısaca şunu söylemek isteriz: Bu yol müspet netice vermemiştir.

Bu kere Cumhurbaşkanı, benimsediği modelin esaslı bir unsurundan vazgeçerek, bir partinin kurucularından olan Sayın Melen’e Hükümeti kurma teklifinde bulunmuştur. Sayın Melen’in partisine iktidar verilmiş değildir. Hükümet ettiği sürece, tarafsız hareket edeceğine inanılmıştır. Biz, Cumhurbaşkanının açıklığa dayanan bu teklifini tasvibediyor, Sayın Melen’in söz verişine itimad ediyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; vatan ve Cumhuriyetimiz beynelmil komünizmin tecavüzüne maruz kalmıştır. Sorunları çok, imkânları mahdut bir ülkeyiz. Bize has sorunlar, taraftar toplamak için istismar aracı olarak kullanılmaktadır. Anarşik yollarla ve zor kullanarak Marksist, Leninist bir rejim milletimize reva görülmektedir. Halen yurdumuzda, komünizmle Cumhuriyetin, kaba kuvvetle hukuk devletinin mücadelesi devam etmektedir. Hedef olarak iktidarlar, değil, rejim, ele alınmaktadır.

Böyle, bir devrede kurulan Hükümetin, ilk iş olarak komünizmle mücadeleyi ele alması, sıkıyönetimin ilânından beri elden gelen gayretle komünizm ve anarşiye karşı çaba sarf eden kahraman ordumuza ve Güvenlik Kuvvetlerimize ters düşmeyecek bir yol takibetmesi şarttır. Gökboncuk siyasetiyle bir neticeye varmak mümkün değildir. Hükümet Programının ilk satırlarında, teşhis beraberliğini, komünizmle mücadelenin kararlılığını görmekten memnun olduğumuzu hemen ifade etmek isterim.

Kararlılık vasatına müsamaha sığınamaz. Devlete temel olan adalet, seyyanen muamele, müsavi muamele ister. Tahkikat sırasında rastlanan suçlu her kim olursa olsun, adalet huzurunda hesap vermelidir. Bası davalara başlanamamış olması, bazı dosyaların hazır olduğunun bildirilmesine rağmen meydana çıkarılamaması, bazı kimselerin tutulduktan kısa bir zaman sonra serbest bırakılması, ağır suçlu bazı kimselerin üzerine yarılamadığı veya inzibatî cezalarla kurtarıldığı şayiasının yayılması, müsamahalı ve farklı muamele yapıldığı zehabını vermekte, vatandaş vicdanında üzüntü yaratmaktadır. Anarşik hareketlere karışanlar, onu bağrında geliştirenler milletçe malumdur. Bu sahada en ufak müsamahaya milletin tahammülü yoktur. Kararlı Hükümetin, icraatını sabırsızlıkla beklediğimizi arz etmek isterim.

İçinde bulunduğumuz buhranı kendi vüsatıyla mütalâa etmeliyiz. Ne olduğundan fazla göstererek milleti ümitsizliğe düşürmek, ne de küçük göstererek rehaveti davet etmek doğru değildir. Kaba kuvvetle hukuk devleti mücadele etmektir. Devletin meşru kuvvetleri, bunun kat kat fazlasıyla mücadele edecek güçtedir. Huzur ve asayişin bir daha bozulmayacak şekilde tesisini gaye edinen Hükümete her suretle yardımcı olmak vazifemizdir.

Millî bekamızın teminatı olan gençlerimizi yetiştiren üniversitelerimiz ve bazı okullarımız, mahdud sayıdaki öğretim görevlileri yüzünden şaibe altında bulunmaktadır, ilim yuvalarında, ilim yerine anarşi tedris edilmiş, her bakımdan örnek olacak gençlerimizden bir kısmı anarşinin, komünizmin vasıtası haline sokulmuştur. Yetiştirilen militanların mühim bir kısmı cemiyetten tecrid edilmiş ise de, onları yetiştiren hocalar, halen işbaşındadır. Belki bugün sıkıyönetim dolayısıyla sinmiş gözükmekte iseler de, ilk ferahlığa kavuştukları anda müsellemler olan hünerlerini icra ederek binlerce yenisini yetiştirecekleri meydandadır. Sıkıyönetimin takibinden kurtularak bazı yüksek dereceli memurların, idarenin kilit noktalarına yerleşip tahribata devam ettikleri, milliyetçi bazı memurları bu vasıflarından dolayı mağdur duruma soktukları, yurt içinde ve dışındaki fedakâr ve vatansever işçilerimize, komünist ajanların musallat olarak onları zehirlemeye uğraştıkları, bilinen gerçeklerdir. Üniversite ve idareyi komünistlerden temizlemek ve işçileri masun tutmak için sarf edeceği her çabada, Hükümet yardımcı olarak Adalet Partisini daima yanında görecektir.

Muhterem senatörler;

Son yılların teknik gelişmesi karşısında, her gün yeni bir dünya doğmakta, değişik bünyeler, değişik kurallara ihtiyaç hissettirmektedir. Yaşamak için bu dinamizme ayak uydurmaya, her sahada yenileşmeye, devrini ikmal edenlerin yerine faydalı hamleler yaptıracak yenilerini ikâme etmeye mecburuz. Bu, duracak, bitecek bir hamle değildir. Cumhuriyet hükümetleri bugüne kadar muktedir oldukları reformları yapagelmiştir. Bundan sonra da yapacaktır. Yaşamamanın, hayatın akışına ayak uydurmanın şartı da budur. Son yıllarda sol sloganların reform namı, altında piyasaya sürülmek istendiğini, her sahada devletleştirmenin bir reform imiş gibi takdim edildiğini milletçe gördük.

Reformların Atatürkçü bir görüşle ele alınacağına, ilmi esaslara ve memleket gerçeklerine uygun olacağına, bilhassa doktrinci sapmalardan uzak kalmasına dik-

kat edileceğine dair Hükümet Programındaki vaadi, büyük bir memnuniyetle karşıladık.

Programımızda ve seçim beyannamemizde ıslahat namı altında öteden beri benimsediğimiz, ilmî esaslara ve memleket gerçeklerine uyan, doktriner sapmadan uzak, iktisadî, sosyal ve kültürel gelişmelerimizi hızlandıracak olan adalet, idare, eğitim, toprak ve tarım, vergi ve maliye, maden ve petrol reformlarını ilk fırsatta tahakkuk ettirmek için Hükümete yardımcı olmaktan ötede, her türlü taahhüde girdiğimizi, emsalini de tahakkuk ettirmeye amade olduğumuzu büyük bir memnuniyetle arz etmek isterim.

Demokrasiyi benimseyen ülkelerde, seçimler, bunalımlardan kurtulma aracı olarak kullanılır. Siyasî hayatın en büyük reformu da, seçimlerdir. Millete ters düşenler, hayata ayak uyduramayanlar, eskiyenler, seçimlerle yenilenir. Kervana katılan taze ve zinde güçler milletin ümidi ve isteklerinin sahibi olur.

Türk Milletinin demokrasiyi seçerek rejim münakaşalarını geride bıraktığına dair programdaki kayıtlar, bulanık su ve dumanlı hava heveskârlarına karşı verilmiş veciz ve kesin bir cevaptır. Egemenliğin kayıtsız şartsız sahibi olan millet, elbette bu hakkını seçim vasıtasıyla kullanacaktır. Hür demokratik nizamlar, paydasın olarak buhranlardan çıkmaya yeterli ise de, memleket şartlarını, verilmiş muhtırayı nazara almaya mecburuz. Ordumuzu muvaffak olmuş şekilde kışlasına uğurlamak için, anarşinin tehlikesiz hale sokulmasından hukuk devletinin kaba kuvvetle mücadelesini sağlayacak mevzuat noksanlarının ikmalinden, millet iradesinin tecellisine medar olacak seçim kanunlarının ıslahından, müstaceliyet kaşanan bir kısım reformların ikmalinden sonra seçimlere gidilmesi şarttır. Secim vasatının hasırlanmasından sonra, beklemenin, zaman kaybetmenin millet için zararlı olacağı kanaatindeyiz. Seçimin hedef alınarak programın hazırlanmasını, normal nisama geçişte bundan faydalanılmasını, demokratik Parlamenter nizama içten inanmanın alâmeti olarak mütalâa etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım;

Hükümet programları, icranın takibedeceği ana istikametleri ve hedefi gösterir. Ayrıca Hükümet, olağanüstü şartlar içinde kurulduğunu, seçime kadar devam edecek bir Hükümet olması dolayısıyla mahdud mevzulara temas ettiğini bildirmekte ise de, icraya düşecek her görevi ifa edeceği ele tabiidir. Sevk edeceği her kanun Meclislerin tetkikinden, icraatı da murakabesinden geçecektir. O zaman, fikirlerimizi derinliğine ve genişliğine söylemek imkânını bulacağız. Bu itibarla, programın hizmet envanteri mahiyetindeki kısımlarına temas ederek kıymetli zamanlarınızı almayacağız.

Sayın arkadaşlarım;

Türkiye'nin dış politikasındaki istikrarlı, geleneksel ilkelerin Sayın Melen Hükümetinin programında da yer alması, dış itibarımızın bir teminatı olarak görülmektedir.

Uluslararası çeşitli kuruluşların çalışmalarına, müessir bir şekilde katılmak, Kuzey Atlantik İttifakının değerini ve geçerliliğini korumak, Ortak Pazar'la ilişki-

lerimizi anlaşmalara ve ekonomik durumumuzun icaplarına uygun şartlar içinde yürütmek, partimizin dış politika, ilkelerinin bir parçasını teşkil etmektedir. Hükümetin bu hedeflere yönelmiş gayretlerine yardımcı olmakta devam edeceğiz.

Avrupa'da güvenliğin sağlanması ve korunması için, bloklar arasındaki yakınlaşmaya zemin hazırlamak, realist ve yapıcı bir görüşle bu çalışmalara katılmak, partimizce benimsenmiş bir politikadır. Bu yoldaki gayretlerin devamına ve lüzumuna kaani bulunuyoruz.

Türkiye'nin müttefik, dost ve komşu devletlerle, bölgemizde ve çevremizde bir barış çemberi içinde yaşamasında büyük millî yararlar vardır. Bu itibarla, zümreci ve blokçu kayıtlardan uzak olarak, diğer devletlerle iyi ilişkiler kurma gayretlerinin devamını temenni etmekteyim.

Müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizin gelişmesi, savunma ve ekonomik alanlardaki ittifaklarla bağlı bulunduğumuz devletlerle olan münasebetlerimize önem verilmesi, Arap Devletleriyle yürütülebilmekte olan dostluk ve yakın ilişkilerin idame ettirilmesi, başlıca temennimizdir.

Büyük komşumuz Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizin geliştirilmesine devam olunmasından memnuniyet duymaktayız.

Kendileriyle tarihî ve geleneksel ilişkilerimiz ve ahdi bağlarımız bulunan Kardeş İran ve Pakistan'la olan münasebetlerimize büyük önem verilmesini, temenniye şayan görüyoruz.

Millî ve hayatî davamız olan Kıbrıs meşalesinde, s oydaşlarımızın tarihten ve akitlerden doğan haklarını sonuna karlar korumada kararlılığı muhafaza etmenin, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin değişmez politikası olarak bu Hükümette de devam ettiğini germek, bizim, için büyük bir emniyet ve memnuniyet kaynağı olmuştur. Türkiye'nin iç politika meselelerini, bu konu için fırsat bilenlerin veya çözüm yollarını bu ümide bağlayanların, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan beytle de hüsrarla karşılaşacaklarını belirtmekte fayla görüyoruz.

Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri;

Konuşmalarımızın sonuna gelmiş bulunuyorum. Hükümetin modeli ve kuruluş tarzı itibarıyla, her yeni durum ve konu üzerinde Grubumuzun karar hakkını saklı tuttuğumuzu ifade etmek istiyorum.

Sayın Melen ve kıymetli mesai arkadaşları için memlekete hizmet imkânları doğmuştur, yürüyecekleri yol kısmen muhataralı ise de, hedefleri ulvidir. Türk'e has vakar ve faziletle hareket ettikleri takdirde, memleketi buhrandan kurtarıp feraha kavuşturmaları mümkündür.

Sayın Başbakan Millet Meclisindeki konuşmalarında hedeflerinin memleketi seçime götürmek olduğunu bir defa daha ifade ettiler. Vaatlerinin samimî takipçileri oldukları müddetçe Hükümetin; Adalet Partisini daima yanında bulacağına itimat etmesini rica eder, başarılar diler, Yüce Senatoyu Adalet Partisi Grubu adına hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Gruplar görüşlerini açıklamışlardır, şimdi sıra şahsî görüşlerini açıklayacak sayın üyelere gelmiştir.

Bir önerge var takdim ediyorum.

Yüksek Başkanlığa Şahısları adına yapılacak konulmaların (20) dakika ile sınırlandırılmasını arz ve teklif ederim.

Samsun. Enver Işıklar

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Önergenin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tıgılı.

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Bir sayın arkadaşımızın önergesi ile konuşmaların 20 dakika ile takyidetmesini istemesi, kendisi için doğru olabilir. O, bu sınırlama ile iktifa etmiş olabilir; ama bu iddia benim tercümanım olamaz, sizlerin de olamaz. Yeni kurulmuş bir Hükümetin programı müzakere edilirken, daha peşinen müzakerelerin kayıtlanmasını istemesi, şahsî için bir şey diyemem ama bana tercüman olarak iddia edilmiş bir önerge şeklinde mütalâa edilmemesi lâzımdır. Zaten kaç kişi var. O muhterem üye gerçekten sıkılmış ise, dışarda oturabilir veya gelmeyebilir, onu mecbur eden de yoktur.

Anayasanın temel felsefesi, üyenin istediği kadar ve istediği gibi konuşması esasına dayanır. Eğer bu konuşma bir muvazaa yaratmak, bir oyalamayı tesis etmek maksadına matuf ise, bu hakkın suiistimaline imkân vermemek için kayıtlama ve kısıtlama hükümleri yürür; ama böyle bir şey olmadığına göre, peşinen konuşmanın iddiasına her halde muhterem heyetinizce cevaz verilmeyecektir. Ben saatlerce konuşacağımı iddia ettiğim için değil, belki 20 dakikayı bile bulmayacaktır; ama şu temel felsefeye aykırı bir tutum içinde olmamalıyız.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Takririn aleyhinde görüşüldü. Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Tıgılı, lehinde.

MUSTAFA TİĞLİ (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Parlamentoda 40'i, 140'ı, 220'yi geçen büyük parti gruplarının bulunmasına rağmen, Sayın Reiscumhur 15 kişilik grubu bulunan bir partiden Sayın Melen'i Başvekil olarak seçmiştir. Elbette bunun taşıdığı derin takdiri mana var. Sayın Melen'in buna "Evet" demiş olmasının da taşıdığı büyük anlam var. Demek ki Sayın Melen, bu fevkalâde devirde böylesine küçük partinin mensubu olmasına rağmen, Başvekillik gibi mutena gayret isteyen ve reformcu Anayasa muvacehesinde büyük hizmetler isteyen vazifeye kendini fevkalâde yeterli görmüş ve bu mesuliyeti kabul etmiştir. Filhakika, Sayın Melen engin tecrübeleriyle çok defa örneğini vermiş olmaktan başka son Sıkıyönetim Kanununun tadiline, bu fevkalâde anarşik hadiselerin sebeplerini türlü partiden, gerek gruplar adına olsun, gerek şahısları adına olsun çeşitli sebeplere dayandırdıkları bir zamanda; o Sayın Melen, bu kürsüden

büyük bir hakşinaslık ruhu içerisinde “Hayır arkadaşlar, bugünkü ortamın yaratılmasında siyasî partilerin olduğu kadar basınımızın da, üniversite idarecilerimizin de, Hükümet idarecilerinin de, hâkimlerin de kusurları vardır” diyebilmiş olmanın cesaretini göstermiş bir zattır.

Bu itibarla, Sayın Reisicumhur ile kendisi arasında teşekkül eden bu mutabakatı, memleketin ve milletin menfaatine yorumlayarak, kendisinde duyduğu bu engin cesaretin engin neticeler vermesini temenni ile sözüme başlamış bulunuyorum.

-Sayın Erim Hükümetinin programında bir madde olarak, “Türk Milletinin başı ne zaman dara düşmüşse, Devlet kurmasını bilmiştir” diye bir övgü geçer.

Filhakika Sayın Erim, bu mütalasıyla bir gerçeğe işaret etmiştir, haklı bir gerçeğe. Türk Milleti gerçekten kurucu kuvvet olarak ne zaman devletin yıkıldığını görmüşse, yeni Devlet kurmanın azmini ve iradesini ispat etmiş bir millettir. Bununla övünmek elbette hakkımızdır. Ama bu hakikat bir haksızlık da ortaya çıkarılmıştır; o da idarecinin haksızlığı. Evet, millet her defasında bir devlet kurarken, yüce gücünü ispat etmiştir; bununla övünürüz; ama her devlet unutmayalım ki, yıkılan bir devletin yerine kurulmuştur. 16 tane büyüklü küçüklü devlet kurmuş ise Türk Milleti, 16 defa da devleti yıkılmıştır. Her yıkılışında, ne milleti kalmıştır, ne ülkesi kalmıştır.

Dernek ki, bu vakia ile bir gerçek ortaya çıkıyor: Türk idarecisi devlet idaresinde 16 defa vahim kötü emsal vermiştir. Bir defa parprensip devlet idaresi için başa geçen insanların bunu kabul etmesi şart. Öylesine vermiştir ki, dünyanın dörtte birine hükmeden Türk Devleti, küçücük yarım adada kalmıştır. Milletleri sefil olmuş, ülkeleri dağılmıştır. Bunun hesabını kim vere sak? Bu, büyük bir meseledir, İngiliz Devleti kaç defa yıkılmıştır? Amerikan Devleti kaç defa yıkılmıştır? Fransız Devleti kaç defa yıkılmıştır? Ama maalesef Türk Milletinin kurucu gücünün şahane kudretinin, övülmesi yanında, Türk idarecisinin o kadar çok övgüye müstahak olmadığı görülür. Bununla büyük bir idareci silsilesini kötülemiş olmak istemiyorum. Elbette Türk Devleti idarecileri arasında Fatihler var, Oğuzlar var, Kanuniler var. Var, ama bir zaman gelmiş ne Kanuni’nin eseri kalmış, ne Fatih’in ülkeleri kalmıştır, ne Oğuz’un vatanı kalmıştır, ne Timur’un vatanı kalmıştır.

Bir Hitler gelmiştir; büyük bir medeniyet merkezî olan Alman Milletinin, ülke- siyle beraber ikiye bölünmesine sebeb olmuştur. O halde Sayın Melen’in böylesine kritik bir devrede, küçük bir parti mensubu olmasına rağmen, teklifi kabul etmiş olmasında büyük bir cesaret ve kendine güvenlik duymuş olmam itibarıyla ferahlı bulunuyorum.

Bugün partili olsun partisiz olsun, asker olsun sivil olsun, entelektüel olsun, çiftçi olsun, işçi olsun, ittifak ettiği bir nokta var; o da 12 Mart Muhtırası olmasaydı, bu memleketin büyük bir kanlı iç savaşa gireceği fikridir.

Demek ki, 12 Mart Muhtırasıyla Millet büyük bir badireden kurtulduğuna ve böylece bu Muhtıraya vesile olanlara içten hayır dua ettiğine artık kamuoyu şahittir. Hayırlı bir hâdise olmuştur, hayırlı bir badire atlatılmak üzeredir.

Sayın Senatörler, bir mütearife olarak denir ki, demokratik bütün kurallar aynen tatbik edilmedikçe ne kalkınmanın, ne de millî huzurun avdetine imkân yoktur.

Bir mütearife olarak buna itiraz etmek kolay değil. Ben de iştirak ederim; ama öyle bir kurucu devirdeyiz ki, kurucu devir yalnız Anayasanın yapıldığı devre inhisar etmemelidir. Anayasanın yapıldığından sonra, Anayasanın getirdiği yeni fikrin benimsenmesi ve tatbik edilmesi devridir. Hâlâ kurucu devri yaşıyoruz. Eğer huzur ve Anayasal reformların yapılması, demokratik sistemin aynen tatbiki şartına bağlı ise, “12 Mart’a niçin geldik?” sualine cevap vermenin imkânı olmaz.

Demokratik usullere tatbik edilmek gerekirse ve başka türlü huzurun yolu yoksa 12 Mart’a niçin geldik? 12 Mart’a kadar demokratik usul tatbik edilmiyor muydu? Vatandaş, mebus ve senatörünü seçmiyor muydu? Ekseriyet partisi kabinesini kurmuyor muydu? Ekseriyetle kanunlar oylanıp kanunlaşmıyor muydu?

Demek ki, demokratik usullerin tam tatbik edilmiş olmasına rağmen, bir devre geldi ki demokrasi çalışmaz oldu. Bu neden oldu? Bütün problem, bu nedene cevap vermektir.

Benim kanaatime göre kim ne derse desin, şu Anayasaya kemaliyle inanç sağlanmamış olmamızdan gelmiştir. Bu Anayasaya kemaliyle inanç sağlamış olabilseydik, bu badireler ve merhaleler olmazdı.

“Seçim” diyoruz; seçim neyi getirecektir? Yine bir büyük partinin lideri, geçen gün yaptığı konuşmada, “Halkın kabul etmediği veya desteklemediği hiçbir reform yapılamaz” diyor.

Şimdi bu, temelleri kurulmuş, nizamı kurulmuş, inanılmış ve uygulanmaya başlanmış olan bir Anayasa muvacehesinde söylenecek sözdür. Ama Anayasanın getirdiği yeni fikirler uygulanmamış ki, halkın oyu olmadan yapılamaz densin. Hangi Atatürk reformu tam demokratik kuralların uygulanmasıyla yapılmıştır?

Devlet kuran büyük adam, evvelâ kendini inandırmıştır; inandırdıktan sonra her sözü millet tarafından tasvip edilmiştir. Acaba bir inanç zaafına düşülerek, “Ben şapkeyi getireceğim, oy verir misiniz?” dese ydi, “Ben Arap harflerini kaldıracağım, Lâtin harflerini getireceğim” dese ydi, oy alabileceği düşünülebilir mi arkadaşlar?

Millet evvelâ inandığı adamı seçer. Bir Heyeti mümtaze seçilir; başkan olarak, Başvekil olarak, Reisicumhur olarak Meclis olarak seçer. Eline bir de Anayasa verir; artık bu Anayasanın uygulanması bu mümtaz heyetin basiretine kalır. Bunda tereddüte düşerse, böyle fevkalâde engeller karşısına çıkar.

Bu Anayasanın yapılmasından sonra, Anayasa reformu olarak, hattâ fikir olarak partilerin yüce gruplarımızda ne ortaya sürülmüştür? Ne değişmiştir? Size sorarım; değişen nedir? Değişen bir şey yoksa, bu Anayasa o halde bir şey getirmemiş midir? Sadece bir teşkilât olarak bir Senato mu getirmiştir? 450 mebus 150 senatör gibi şekle müteallik hükümler mi getirmiştir bu Anayasa? Değişen nedir, onu sormak isterim. Şu Anayasanın ruhu tatbik edilmiş midir?

Misal veriyorum. Yuvarlak konuşmaları sevmediğim için işin detaylarına samimiyetle geçerken, elbette sıkıntı içindeyim, kolay görmüyorum. Hata edersem, affederseniz, beni de ikaz etmenizi beklerim.

Meselâ Anayasa bir 36'ncı madde getirmiş, mülkiyeti hak kılmış, veraseti hak kılmış. Güzel... Ama "Mülkiyet hakkı kamu zararına olamaz." diyor. "Kamu yararı hilâfına mülkiyet hakkı kullanılamaz." diyor. Mülkiyet hakkı nedir? Ev, bağ, tarla, toprak ve sermaye. Sermaye de mülkiyet hakkının içinde, Anayasa diyor ki, ey sermayedar, sen sahibolduğun sermayeyi kamu zararına kullanamazsın. Bu büyük hüküm istikametinde, bu hükmü teyideden ve bu hüküm istikametinde tekevvin eden hangi kanunu çıkardık? Soruyorum...

Yine 49'uncu maddenin son fıkrasında der ki, "Dar gelirli vatandaşın mesken ihtiyacını gidermek için Devlet bütün tedbirlerini alır". Peki, ben sermayedar olarak, benim sermayeme Anayasa karışmıyor. Helâl olsun, milyonlar kazan diyor. Ama bu milyonlarını kamu zararına kullanamazsın, diyor. Meselâ, nasıl kullanılıyor? Bunun için emsaller var mı? Ben size bir misal vereyim.

Şimdi bilhassa büyük vilâyetlerimizin arsaları Sermayedarlar tarafından tutulmuştur. Bu, Falih Rıfkı'nın da kitabında yazar. Şu Meclis arsasına Meclisin yapılması fikri doğduğu zaman, bu arsa sahibi ile temasa geçmişler. Falih Rıfkı bunu kitabında yazar. "Arsayı 25 bin liraya vermeye hazır olduğu söylendi. Bu 25 bin lirayı vermek mümkündü ama üzerine yapılacak bina için bütçede kâfi para bulunmadığı için alamadık. On sene sonra burası 2.5 milyona alındı" diyor. Demek ki, o zaman 25 bin lira değerinde olan, sahibi 25 bin liraya satmaya razı olduğu şu mülkü on sene sonra 2,5 milyon liraya Devlete satmıştır.

BAŞKAN — Beş dakikanız var Sayın Tıgılı, ona göre ayarlayınız efendim.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Peki efendim.

O halde, bütün sermayedarlar, bütün vilâyetlerin arsalarını kazanç için tutarsa, ben vatandaş olarak ne yapacağım ve diğer bir maddesi ile bana konut temin etmeye mecbur olan Devlet, benim konutumu nasıl temin edecektir?

Bana dağların arkasına gitmek düşmüyor mu? İstanbul'da Sahildeki arsaların yanına varmak mümkün olmadığı için, 58 tane mahalle teşekkül etmiştir, İstanbul'da 200 bin kişilik aile kabileleri dağların arkasında gecekondur hayatına, aşiret hayatına mahkûm haledir. Bu büyük âfeti önleyecek istikamette hangi iktidar ne getirmiştir? Diyebilmiş midir ki, inşaat yapmayacak olan hiç kimsenin arsası olamaz, arsa ticaret metaı olamaz? Arsa ev yaptıracak insan tarafından alınabilir ve alındığı zamandan itibaren şu zaman içerisinde ev yapmaya mecburdur, arsa ticarî metaı olamaz diyebilir mi? Hattâ felsefesi olarak ticarî konuya dahi giremez. Çünkü müstahsilin ve mamulâtının elinden alıp, müstehlikin ayağına götürmek vazifesini ifa ettiği için ticaret meşruiyet kazanır. Ama kimin arsasını kimin ayağına götürüyor? Milyonları almışlar, binlerce dönüm araziye tutmuşlar, on bin liraya aldığı arsayı, bir sene sonra yüz bin, on sene sonra bir milyon liraya satıyorlar.

O halde görülüyor ki, Anayasa büyük bir davaya ışık tutmuş olduğu halde, iktidarlar bu servetin tahakkümünden milleti kurtaramıyor, Anayasa servetin düş-

manı değil; bağ yapan, bahçe yapan, zeytinlik kuran, narenciye bahçeleri yapan, tavukçuluk yapan, hayvancılık yapan, arıcılık yapan, balıkçılık yapan, fabrika kuran, atıyla kuran sermayenin Anayasa karşısında değildir. Hatta bir maddesiyle bu tür teşebbüsler için Devleti yardıma davet ediyor; ama beni meskensiz bırakan teşebbüse, sermayenin tahakkümüne de meydan vermiyor. Dava bu, mesele bu. Hangi mantık benim alacağım arsayı bir elde, iki elde, on elde toplayıp inhisar metayı gibi damla damla satmayı hoş görebilir?

Görülüyor ki, Anayasa bir reform Anayasası olarak, hiç bir noktasına bir şey denilmeyecek kadar büyük bir Anayasa olmasına rağmen, tam bir inanç sağlanmadığı için, anayasal reformların ruhuna enlemediği için bu bunalım oluyor sevgili arkadaşlar, mesele bu. Vaktim çok dar olduğu için ben bunu bir misâl olmak üzere, on kadar misalin içersinden veriyorum.

Komünizmle mücadele meselesi hakkında bir iddia var. Deniyor ki, “Komünizmle ve anarşik hadiselerle mücadeleye devam olunacaktır.” Tezahür etmiş olan bir fiili önlemek elbette Devletin vazifesi; ama bu fiil nereden doğuyor? Ot gibi yerden çıkmadığına göre, durup dururken anarşik hadiseler nereden çıktı. Bir genç, bir vatandaş, bir münevver, bir üniversiteli niçin komünist olur? Bunu anlamak mecburiyetindeyiz. Hiç bir hükümet bunu izah etmemiştir. “Efendim aldatılıyor.” deniyor. Yok efendim. Ben de on tane, yirmi tane komünist kitabı okudum. Okudukça antikomünist oldum. Yalnız kitap okumakla millet komünist olsa, her okuyan komünist olur. Tevrat’ı okuyan Musevî mi oluyor, İncil okuyan Hristiyan mı oluyor? Kolay değil. O halde bu başka bir düşüncenin eseridir.

Sayın arkadaşlar, şimdi bir defa hele...

BAŞKAN — Sayın Tığlı vaktiniz doldu, bağlamanızı istirham edeceğim.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Hele medenî yaşama fikrinin doğduğu ve hatta buna aşık olunduğu memleketlerde ve muhitlerde istikbalinden ve hayatından ümidini kesmiş her insan, komünist olmasa bile, komünizmin rayına girmiştir, ümidini yitiren, kazanma ümidini kaybeden, yarınından ümidini kesen bir insan ne olabilir? Böyle bir insan ve böyle bir ortam şu Türkiye’imizde var mıdır? Türkiye’de yarınından ümidini kesmiş insanlar var mıdır, yok mudur? Bunu halledeceğiz. Hem cevap vereyim ki, bunun sayısı sayılamayacak kadar çoktur. Yarınından ümidini kesmiş, yarın ne yapacağım, diyen insan kitleleri çoktur. Bunun delili nedir? Bir defa yer altından kazarak hapishaneden çıkan ve âdeta bir cephanelik haline gelmiş olmasına rağmen, bu şahısların hangisi anasının, babasının, dedesinin, teyzesinin, amcasının evinde saklı kalabildi? Hiç birisi. Çünkü yakın akrabaları daima gelir sığırırlar, diye gözaltında tutuldular. Hepsisi de yabancı evler olmak şartı ile himaye görmüştür; on ay, sekiz ay, on iki ay, on üç ay...

BAŞKAN — Sayın Tığlı vaktiniz doldu efendim, istirham edeceğim.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Müsaade ederseniz bana bir beş dakika daha imkân tanıyın.

BAŞKAN — Ben müsaade edemem efendim, Yüksek Heyet karar verdi, ben onu tatbikle mükellefim.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Israr eliyorum, arkadaşlara teklif etseniz.

BAŞKAN — Sayın Tığlı olmaz efendim, olmaz. Herkes ısrar ederse, böyle yeni yeni oylamalara gidilmez.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — O halde müsaade edin arz edeyim.

BAŞKAN — Yüksek Heyet daha yeni karar aldı, istirham ediyorum beni müşkül vaziyette bırakmayın.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Tüzüğü biz de okuduk; tüzükte, “müddeti geçtiği zaman, ısrar ederse, tekrar oylanır” diyor.

BAŞKAN — O, normal zamanda ve normal tatbikatta olur. Bu, Yüksek Heyet tarafından daha yeni karar altına alındı.

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Tüzük onu diyor, karara rağmen, diyor.

BAŞKAN — İlk tatbikatta yeniden oylama olmaz efendim, istirham ediyorum. Kesiyorum sözünüzü Sayın Tığlı istirham ediyorum...

MUSTAFA TİĞLİ (Devamla) — Peki efendim, teşekkür ederim. (M.B.G., M.G.P. ve C.H.P sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Acuner, aleyhte..

EKREM ACUNER (Tabîi Üye)— Sayın Başkan, Sayın Hükümet üyeleri, sayın senatörler;

— Evrendeki boyutların önemini kaybettiği nükleer enerji devrinin geride bırakıldığı,

— Uzun çağının ilk aşamalarının tamamlandığı; bilim ve teknolojinin tüm ülkelerdeki her türlü girişim ve oluşumlara egemen olduğu,

— Dünyada mevcut kuvvet dengelerinin değişmelere yöneldiği, yeni yeni kuvvet mihraklarının teşekkül etmeye başladığı,

— Bir ülkenin yalnız başına içine dönük ve kapalı olarak yaşamasının çek güç hale geldiği, bu nedenle de Uluslararası nitelik taşıyan siyasî, askerî ekonomik birlikler kurmanın artık kaçınılmaz bir hal aldığı; bu örgütlenmelere rağmen içerde ve dışarda millî ve milliyetçi bir politika izlenmesinin geçmiş zamana oranla daha da önem kazandığı,

— İkili ve çok yanlı olarak yapılan Uluslararası anlaşmalarda tarafların bu anlatma ve ahitleşmelerin ortak amaçlarına yaptığı katkı nispetinde tam karşılığın alması; ortaklaşmadaki üyelik sıfatının tüm hak ve yetkilerine sahibolması bir ulusun bağımsızlığını şeref ve haysiyetini korumanın tek yolu ve sembolü haline geldiği bir dönemde, Sayın Ferid Melen Hükümetinin hazırladığı ve uygulamaya koymak istediği Hükümet Programı hakkındaki görüşlerimi açıklamak istedim.

Özellikle belirtmeliyim ki, hazırlanan Hükümet Programının ihtiva ettiği temel görüş ve bunlara dayandırılan girişimlerin yol ve yordamlarıyla aynı fikirde değilim.

Karşıt olan görüş ve inanışlarımı ve bunlardan algılanan uygulamaları, ayrıntılarına inmeden, ana çizgileriyle önce dış politika sonra da iç politika ile ilgili bölümler halinde ifade edeceğim. Konuşmamın arasında ve son kısımlarında ise Türk kamuoyuna ve Yüksek Heyetinize sunacağım bazı önerilerim olacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri,

Az gelişmiş bir ülkeyiz. Toplumumuz, az gelişmişliğin güçsüzlüklerini, tüm kusur ve eksikliklerini taşır. Millî bünyemiz bu yüzden her türlü sürtüşme, çatışma ve patlamalara açıktır.

Bu nedenlerle, de, uluslararası, örgütlemelerde üyelik sıfatının tam hak ve yetkilerinin elde edilmesinin de güçlük çıkardığı söylenebilir.

Ama henüz Türk Halkına tam olarak anlatmadığımız, bilincine vardıramadığımız büyük bir güce sahip olduğumuzdur. Bu güç, coğrafi gücümüzdür.

Dünyanın bugünkü politik ve ekonomik durumu karşısında, ülkemizin yer yüzeyinde bulunduğu yer, beynelmilel politikayı, askerî stratejiyi, uluslararası ekonomi ve ticareti kesin surette etkiler. Bu suretle de dahil olduğumuz bloka kuvvet üstünlüğü, durum üstünlüğü sağlamış olur. Aynı zamanda karşıt blokun girişimlerini sınırlar, etkisiz hale getirir.

Biran için şöyle bir durumun meydana geldiğini kabul edelim: Farzımuhal, Doğu bloku Türkiye coğrafyasına sahibolmuştur. Bu andan itibaren Batı - Avrupa, Akdeniz ülkeleri ve Akdeniz, Güneyinden kuşatılma tehlikesine açılır. Orta Doğu ülkeleri tüm kaynak ve olanakları üs bu blokun eline geçer. Asya kıtası Güney batı ülkeleriyle Afrika kıtasının Kuzey ülkelerinin Avrupa ile kara irtibatları tamamen kesilir. Böylece de, S.S.C.B.'nin asırlar boyu kurmak istediği dünya egemenliğinin bu kıtalardaki aşamaları tamamlanmış olur.

Bugün NATO'nun sürdürdüğü üstünlük sahip olduğu silâhlarla değil de, coğrafi gücümüzün yaptığı katkıdan doğmaktadır.

Sağlanan bu büyük yararın yanında diğer bir katkısı da, bloklararası çıkması muhtemel bir savaşta Asya ve Avrupa kıtalarının derinliklerine karşı girişilecek askerî harekâta kolaylık vermesidir.

Görülüyor ki, dünyada pek az ülkede rastlanan coğrafi güce sahip bir Devletiz. Bu nedenle, uluslararası ilişkilerde karşılıklı anlaşma ve ahitleşmeler aktinde güçsüzlüğün, yolsuzluğun, çaresizliğim vereceği kompleksler içerisine düşmenin hiç de gereği yoktur. Aksine, üstün olanak ve yeteneklere sahip, bunun bilincine ermiş, gururunu tatmış bir milletin kişiliğini temsil etmeliyiz. Ancak bu tutumdur ki, ulusal çıkarlarımızı her zaman sağlayabilir; bağımsızlığımızı koruyabiliriz.

Dost ve müttefik ülkeler tarafından bize yapılan kısıntılı yardımlar asla bir lütf, bir atıfet değildir. Hatta bizim dost ve müttefiklerimize yaptığımız katkının da tam karşılığı olamaz. Bağımsız ve güçlü bir Türkiye'nin mevcudiyeti, bizim kadar, dost ve müttefik ülkelerin çıkarlarına da uygun düşer.

Sayın Senatörler;

Bu açıklamalarımın sonra, Devletimizin genel güdümünden sorumlu ve yetkili olan kişilere önerilerim şunlardır:

Yıllar boyu milletçe üzüntü, şikâyet, tartışma konusu olan ve ihtiva ettiği bazı hükümler dolayısıyla de millî onurumuzu rencide eden ikili ya da çok yanlı olarak akdettiğimiz anlaşmalar tekrar ele alınsın, bağımsızlığımızı gölgeleyen, ulusal çıkarlarımızı köstekleyen, egemenlik haklarımızı sınırlayan hususlar düzeltilsin.

Bloklararası bir savaşın vukuunda, ülkemizin savunulması görevi ve yetkisi bir Türk kumandanının üzerinde bulunmalıdır. Bu yetkiye, yurdumuz yüzeyinde görev alacak ve millî gücümüzü destekleyecek olan müttefik güçlerin de emir ve kumanda yetkisi dahil edilmelidir.

Ortak savunmanın gereği, ya da A.B.D. ile yaptığımız ikili anlaşmaların sonucu olarak bize yapılan askerî yardımın, ne sebep ve ne şekilde olursa olsun, ulusal çıkarlarımızın zorunlu kıldığı hallerde tarafımızdan serbestçe kullanılmaması tahdidi de kaldırılmalıdır.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri,

Yıllardır süregelenmekte olan millî dâvamız Kıbrıs sorununa da kısaca değinmek istiyorum.

Özellikle 1971 senesinden itibaren, Kıbrıs sorunu, üçlü Devlet sorunu olmaktan çıkmış, süper devletler sorunu haline dönüşmüştür.

Ada, şimdi bu devletlerin çıkar çatışmalarına sahne olmaktadır.

Bu durum karşısında bizim için önemli olan nokta, Ada üzerindeki ulusal amaçlarımızı sağlarken, bu devletlerden herhangi birisinin kişisel amaçlarına alet olmamak, Kıbrıs'ı bir pazarlık konusu yapmamak, onların oyunlarına düşmemektir.

Orta - Doğudaki ülkelerin, özellikle Arap devletlerinin İsrail ile sürdürdüğü mücadelede önemli gelişmeler beklenebilir. A.B.D. ile Çin Halk Cumhuriyetinin karşılıklı olarak kurmaya başladıkları dostluk ve ilişkiler Orta - Doğuda etkisini gösterecektir. Öyle umulur ki, S.S.C.B. bu bölgede daha ihtiyatlı hareket etmeye mecbur kalabilir. Ama bu bölgede arzulanmayan bir savaşın patlak vermesi hali, bu savaşın kısa süre içerisinde çevresine yayılması istidadını da artırmış görünür. Bu sebeple, Orta - Doğu olaylarını daha yakından daha titizlikle izlememizin gereğine inanıyorum. Kuvvet yoluyla arazi işgallerine karşı olduğumuzdan dolayı da, İsrail'in işgali altında bulunan Arap topraklarının, Arap ülkelere iadesini desteklemeye devam etmeliyiz.

Avrupa Ortak Pazar Anlaşmasına tam üye olarak katılmadan önce, iç politika bölümünde belirleyeceğim ekonomik örgütler kurulmalı ve millî ekonomimiz güçlendirilmelidir. Bunlar yapılmadan ve neticeleri alınmadan Ortak Pazara tam üye olarak katıldığımız takdirde, kuşkusuz olarak diyebilirim ki, ülkemiz Ortak Pazar'ın sömürgesi haline gelebilir.

Dış politikayla ilgili sözlerimi tamamlamak istiyorum.

Tarihin akışı içerisinde görülmüştür ki, uluslararası kurulmuş bulunan dostluklar, ittifaklar, düşmanlıklar pek usun olmayan bir süre içerisinde sıfat ve durum değiştirmişlerdir. Boyutların önemini kaydettiği bir dönemde dahi olsa, milli siyasetimizin amacı; “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” ilkesine bağlı kalarak, ne kadar güç koşullar altında olursa olsun, bağımsızlığımızı korumak, milli varlığımızı güçlendirmek, halkımızın gerçek mutluluğuna kavuşmasını sağlamalı için çalışmak olmalıdır.

Sayın Başkan, Sayın Hükümet Üyeleri, Sayın Senatörler;

İç politikadaki kişisel görüşlerimin ağırlık noktasını, milli ekonomimizin güçlendirilmesi, toplumumuzda mevcut yapısal dengesizliğin giderilmesi kurumsal yenileştirmelerin yön ve hedefleriyle olağan duruma dönebilmenin çarelerinin açıklanması tenkil edecektir.

Bir fikrin bir kararın uygulamaya konulabilmesi için, kararın niteliklerine uygun olarak gerekli örgütlerin kurulması, kadrolandırılması, cihazlandırılması, işleyiş şeklinin bir düzene bağlanması gereklidir. Aynı hedefin elde edilmesine tahsis edilmiş güçlerin karşılıklı destek ve hedef üzerinde etki birliği de sağlanmalıdır.

Denilebilir ki, ülkemizde bu vasıfları taşıyan örgütler hemen hemen yoktur. Mevcut olanları ise çok yetersiz ve yeteneksizdir. Üstelik de, bu örgütler çoğunluğu ile toplum yararına değil de, kişisel ve zümresel amaçlara yönelik bulunmaktadır. Bütün bunların yanında, ekonomik güç ve kaynaklarımızın büyük bir kısmı hareketsiz durmakta, bir kısmı çeşitli tahribata terk edilmiş bulunmakta, yeraltı ve yerüstü servet kaynaklarımızın önemli olanları da yabancıların tekelindedir.

İşte bu durum ve görünüm karşısında millî ekonomimizi güçlendirmek, gelişmiş ülkeler düzeyine erdirtirebilmek için kurulmasını düşündüğüm örgütler şunlardır:

Tarım sektöründe ve bu sektörün tüm kesitlerinde; bütün üreticileri çok yanlı olarak kooperatifler halinde örgütlemek, mülkiyet hakla muhafaza edilmek kayıt ve şartıyla üretim birlikleri kurmaktır. Bu kuruluş dışında kalmak isteyen üreticiler, Devletçe yapılan mali destekten mahrum edilmelidir. Üretilen malların iç ve dış pazarlaması bu birlikler eliyle yapılır. Aracı, tefeci, komisyoncu, ithalatçı ve ihracatçı namı altındaki kişi, ya da sözde şirketler bu girişimlere asla karıştırılmaz.

Devletçe yapılacak teknik ve mali yardım, bu kuruluşların tüzel kişiliği aracılığı ile olmalı ve Devlet bu örgütleri yemden çıkartacağı kanunî mevzuatla korumalı ve sürekliliğini sağlamalıdır.

Sanayi sektöründe ise;

Çalışmaların da yönetim ve denetime katılmaları şartıyla; temel sanayi, savaş sanayii, enerji üretimi, petrol ve stratejik anlamdaki madenlerin işletilmesi, ulaştırma ve haberleşme altyapı tesisleri ve orman işletmeleri Devlet sektörü olarak kabul edilmeli ve örgütlenmelidir. Bu sektör içerisinde üretilen malların iç ve dış pazarlamaları, ithalat ihtiyaçları aynı örgüt eliyle yürütülmelidir.

Devlet sektörünün dışında kalan sanayi dallarım tarım sektöründeki kuruluşların işleyiş biçimine uygun olarak halk ortaklıkları halinde örgütlenmelidir.

Yurt çapında olarak halkımızın tümünü içine alacak sosyal güvenlik sisteminin hemen kurulmasına başlanılmalıdır.

Sayın Senatörler,

Toprağın ekonomik ve sosyal yapılarıdaki etkisini olumlu yönde kullanmak ve işletilmesinde verimli sonuçlar almak için coğrafi temele dayanan bir teşkilâtın da ayrıca kurulmasına ihtiyaç vardır.

Ülkemiz, hava ve iklim şartları, toprak yapısı ve yer üstü ürünleri bakımından birlik ve beraberlik gösteren bölgeler, birer ekonomik kalkınma bölgeleri halinde birleştirilmeli ve teşkilatlandırılmalıdır. Bu bölgeler elbetteki birçok illeri sınırlan içerisine alacaktır. Bölgenin özellikleri; tahıl üretiminin mi üretilmesine, bitki ürünlerinin mi veya ormancılık ve hayvancılığın geliştirilmesine mi daha çok elverişli olduğu tâyin ve tespit edilmelidir. Böylece kurulacak bölgelerin ekonomik temel ürünleri belirlendikten sonra, Devletin bu ürünlerin üretilmesine tahsis edeceği malî ve teknik güçler ile mahallî güçler, müştereken bu ürünlerin birim basma veriminin artırılmasını, kalitesinin yükseltilmesini, bölgeye yaygınlaştırılmasını ve kitle halinde üretiminin gerçekleştirilmesini sağlamalıdır.

İşte böylece ekonomik ve bölgesel örgütlenmelerin birbirini destekleyen faaliyetleriyle yurdumuzun fizik yapısı değerlendirilmiş, millî ekonomimizin gelinmesine ve gelişmesine tam katkısı sağlanmış olur.

Kalkınmanın planlanması merkezî olmalıdır. Bu plan ana görüşleri ihtiva etmeli, sektörler için emredici nitelik taşımali, ancak mahallî koşullara göre de uygulamada geniş bir esnekliği ihtiva etmelidir.

Sayın üyeler;

Tabanda bu düzenlemeler, yenileştirmeler ve örgütlenmeler yapılmadan üst yapıda uygulanması ve gerçekleştirilmesi öngörülen reformlar tutarlı olamaz, arzulanan sonucu vermez.

Temelin biçim ve şekline uydurulmayan üstyapı değişiklikleri çökmeye mahkûmdur.

İnanıyorum ki, bu yolda sürdürülecek bütün çalışmalar didinmeler yasama ve icra gücünün boşuna harcanmasından başka bir anlam taşımaz.

Kanun çıkarma telâş ve bu suretle çıkarılan kanunları pek kısa süre içerisinde bozma ve düzeltme girişimleri de ülkemiz sorunlarını çözemez.

Bütün millî güçlerin ulusal hedeflere tevcih edilmesi gereklidir. Altyapı başka bir yönde, üst yapı başka bir yönde ise; bu durum güçlerin birbirini eritmesi ve tersirsiz hale gelmesini intaç eder. Seçimden evvel çıkarılması düşünülen 6 reformun hangi tabana dayandırılacağı ve oturtulacağı meçhuldür.

Hükümet programında olağan duruma dönmenin sağlanmasındaki anafikir; huzur tedbirlerinin alınması, âcil olan reformların gerçekleştirilmesi ve bu suretle

hasıl olan ortamda seçime gidilmesidir. Kurulmuş bulunan Hükümetin niteliği de, partilerüstü bir anlayışla, Atatürkçü bir atılımcılıktır. Bu tutumla 1973 senesinde yapılması istenen seçim belki güdümlü bir şekilde icra edebilir, ama Hükümet programının ihtiva ettiği hususlar, zannetmem ki hedefine ulaşsın, toplumumuzu gelecekte vukuu muhtemel bunalım ve patlamalardan korumuş ve kurtarmış alsım.

BAŞKAN — Vaktiniz tamam efendim, lütfen bağlamanızı rica edeceğim. Zaten Tüzüğümüze göre, yazılı konuşmalar 20 dakikayı geçemez.

EKREM ACUNER (Tabii Üye) — Bir dakika var Sayın Başkan. Sayın Senatörler,

Ülkemiz için önemli gördüğüm bir konuya da ayrıca değinmek istiyorum.

Özellikle 1969 senesinden bu yana belli çevreler, belli amaçlarını sürdürmek için Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü bir istismar konusu haline getirmişlerdir. Atatürkçülük ülküsüne ciddi ve samimî bağlarla bağlı bulunan kişilerin tümünü tenzih ederek diyorum ki, Atatürk milliyetçiliğinde siyasi, askerî, iktisadî, malî, ticarî, adlî ve idarî tam bir bağımsızlığa sahibolmanın inancı ve imanı vardır. Yabancı bir devletin himaye ve sahabeti kabul edilmez. Her şeyden evvel kendi gücüne inanılır ve güvenilir. “Şu yabancı devlet olmasa, biz yardım yapmasa yaşamamız mümkün değildir” denemez. Yabancı kişi, ya da yabancı devlet hayranlığı beslenemez, yabancı lider taklitçiliği yapılamaz. Yurt bütünlüğü, millî birlik ve beraberlik bozulamaz. Tekelci ve sömürücü yerli ve yabancı sermaye güçleri yoksul halkımızı, yeraltı ve yerüstü servetlerimizi soyamaz ve sömüremez.

BAŞKAN — Sayın Acuner, vaktiniz geçti efendim, istirahat edeceğim bağlayınız.

EKREM ACUNER (Devamla) — Yarım dakika var Sayın Başkan.

Din ve dinî duygular, kişisel ya da siyasal amaçlarla istismar edilemez, din ticareti ve bezirgânlığı yapılamaz.

Atatürkçülükte; akılcılık ve gerçekçilik vardır. Tutarsız, dayanaksız işlerle iştilgal edilmez, hayal olan hedefler peşinde koşulmaz. Her girişimde rehber, bilim ve teknolojidir.

Atatürkçülükte, ekonomik ve sosyal güç ve olanaklara kavuşturulmuş bulunan halkın kayıtsız ve şartsız egemenliği vardır.

Atatürkçü toplumun yapısı dengelidir. Bu toplumda sosyal adalet ve hukuk devleti hüküm sürer. Ülke dahilindeki tüm girişimler halkın yararından yanadır.

Uygar düzeye erişebilmek için, sürekli yenileştirme ve geliştirme de, devrimler yapma da vardır. Atatürkçülüğün gerçek dinamizmi de, budur.

Zaten insanların asırlar boyu çektiği çile, doğrularla sahtecilerin teşhisinde uğradığı güçlüktür.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, üzerinde.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, Sayın Hükümet;

Üzerinde görüştüğümüz Sayın Ferid Melen Hükümetinin programında demokrasiyi sağlam temeller üzerinde güçlendirmek ve Anayasada saptanan demokratik ilkeleri gerçekleştirerek ülkeyi ve rejimimizi normal duruma getirmek, asıl amaç olarak alınmıştır.

Ayrıca, 12 Mart Muhtırasında gösterilen anarşik olayların giderilmesi ve reformların yozlaştırılmadan, Anayasa hükümleri ve Atatürk ilkeleri yönünde yapılması da öngörülmüştür.

Programda saptanan adalet, idare, eğitim, toprak ve tarım, vergi ve maliye, maden ve petrol reformlarının yapılmasına önem verileceği de belirtilmiştir. İktisadî, sosyal ve kültürel gelişmemizi hızlandıracak bu reformların süratle gerçekleştirilmesinin önemine de değinilmiştir. Ülkemizdeki yıkıcı faaliyetlerle ve özellikle komünizm, aşırı sağ ve bölücülükle daha tesirli mücadele edileceği de açıklanmıştır. Her türlü anarşik olayların ortadan kaldırılmasında çok yönlü tedbirlere başvurulacağı da ifade edilmiştir. Diğer bir ifade ediş ise; gençlerin kafaları ve kalpleriyle kazanılacağı ve ileride, bu gençlerin Atatürkçü bir çizgide birleştirileceği de dikkate alınmıştır.

Her iki görüşte de alınacak tedbirler belirtilmemiş, ayrıca, hangi tedbirler ne zaman alınacak ve nasıl alınacak; bu da açıklanmamıştır.

Bunların yanında, ne olduğu belirsiz, hem de, diğer bir ifadeyle gençleri kafaları ve kalpleriyle kazanacak bir ifade kullanılırken, diğer tarafta daha sıkı, daha tesirli; yani sıkıyönetimin de sanki dışında, üstünde bir tedbir alacakmış gibi bir anlam çıkmaktadır. Bu iki tedbir arasında açık bir çelişirlik gözükmektedir. Gençleri, kafaları ve kalpleriyle kazanmak için ne gibi yöntemler uygulanacak ve ne gibi tedbirler alınacaktır? Böyle ciddi konularda yuvarlak sözlerle, bilimsel tartışmaya olanak sağlayamayan durumlarda yetersiz ve ilkel tarifler olursa, meselelerin çözümü üzerinde tartışmak zorlaşır. Parlamentonun açıklıkla görüş ve fikirlerinden faydalanmak da mümkün olmaz. Anarşist ve komünist militanların, polisiye metotlarla, yöntemlerle veya Mc Carthy kafasıyla mücadeleye devam ederek mi; Anayasal, meşru demokratik solu benimsemiş gerçekçi, Atatürkçü gençliğin mesnetsiz zanlar altında bunalıma, baskıya terk ederek mi bunları çözeceğiz?

Öte yandan; ırkçı komandoların eziyetlerine düçar bırakılması devam mı edecek Atatürkçü gençlerin? Gerçek suçluyu suçsuzdan ayıran yöntemler nasıl uygulanacaktır ve büyük gençlik kitlesi Atatürkçü çizgide nasıl birleştirilecektir?

Sayın Başbakanın, komünizmle mücadele içinde bir bakanın yetkili kılınacağı görüşü, Anayasadaki organların görev ve yetkileriyle bağdaştırılması nasıl olacaktır? Devletin yargı organlarının görevleriyle, icra organının görevleri yetki konusunda çakışmayacaklar mıdır? Demokrasinin gereği olan kurumlar arasındaki görev yetkilerinin kullanılışında bir keşmekeş doğmayacak mıdır?

Programda saptanan reformların Anayasamızda gösterilen ilerici bir nitelikte yapılmasına verilecek önem; ülkenin kalkınmasındaki umudu sarsmayacaktır,

buna inanıyorum. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, Atatürkçü görüş ve reformlar karşısında engellemeler olması bizde kuşkular yaratmıştır, fakat Hükümetin kararlı olusuna seviniyorum. Bu bakımdan, Hükümet olarak ekonomik kalkınmayı engellemeden, ulusal gelirin daha dengeli dağılmasını sağlayacak bir uygulama yapılabilirse, temeldeki huzursuzluk geniş çapta giderilmiş olur; komünizmle mücadele daha randımanlı sonuçlar verir. Aksi takdirde, sanayileşmesi sağlanamamış, bilimsel yöntemlerle çalışma olanağına kavuşamamış, gelişmelere ve değişmelere kapalı kalmış, kalkınması ve reformları engellenmiş bir ulus olarak çağın gelişimine ayak uydurmamız ve yaşamımızı devam ettirmemiz zorlaşır. Sosyal depremler de bu özellikteki toplumlarda devam eder ve önlenemez.

Yine, sosyal ve ekonomik adaletsizlik giderilmeden, gerçek Atatürkçü yola ve lâik düzene girilmeden toplumumuzdaki bunalımı önlemek kolay olmayacaktır.

Bilhassa, Türk köylüsünün insanca yaşamasını etkileyecek, cehaletin önlenmesi, sosyal ve ekonomik sorunların çözülmesi, toprak reformunun uygulanmasının da mutlaka gerekliliğine inanıyorum.

Ayrıca, çiftçiler içinde kademeli olarak sağlık sigortalarının uygulanmasına girilip girilemeyeceği hakkında da programda bir açıklık görüyorum.

Yine fakir halk, az gelirli yurttaşlarımız, kontrolsüz şekilde gelişen hayat pahalılığı altında ezilmektedir. Sosyal ahlâk her gün biraz daha çöküntüye uğramaktadır, istikrarlı bir fiyat politikası için alınacak tedbirler ve uygulanacak yöntemler neler olacaktır, bir açıklama yapılmamıştır.

Adalet reformu kadar önemli olan, yargı organlarının maddî - manevî yönden cihazlandırılması da dikkate alınmalıdır. Çoğunlukla köhne bina, araç ve gereçlerden kurtarılıp, onore edilmesi şarttır bu müessesenin. Hukuk düzenimizin de, gelişen toplum koşullarına göre yenileştirip verimli hale getirilmesi gereklidir.

Hükümet programında idarî reformu tarif ederken, “İdarî reform çakışmalarımızın hedefi, idarenin modernleştirilmesi, yani kendi kendisini sürekli ve sistemli biçimde geliştirebilecek bir düzene kavuşturulmasıdır.” denmiştir. Bu tarif tam bir reform ifade etmez, yani, idarenin yeniden düzenlenmesi anlamım taşımaz. Programdaki tarifte, idarenin, faaliyetleri içinde sürekli olarak küçük düzeltmelerle kendi kendisini yenileme, idareyi geliştirme anlamına gelir. Bu geliştirmelerse, bir idarî reform özelliği taşımaz. Yeniden düzenleyici reform yerine, geliştirme sistemini bu Hükümet için ben şahsan uygun buluyorum. Çünkü geniş çapta yapılacak işe, Hükümetin zamanı yoktur.

Asıl olan, halka hizmeti ucuz ve süratli, verimli olarak getirmeyi engelleyen, çağ dışı yönetim, şeklinin giderilmesi ve geliştirilmiş verimli bir çalışma düzeninin kurulmasıdır. Verimli, etkin, günün koşullarına, ülkenin gerçeklerine dayalı bir çalışma sisteminin sağlanabilmesi için ise, iyi bir araştırmaya ve noksanların saptanmasına ihtiyaç vardır. Bunun için, 1961 yılında planlı kalkınma ile başlayan idarî reforma esas teşkil edecek bir hazırlık yapılmış, buna da Mehtap Raporu denmiştir. Bu rapordaki araştırmalara dayanarak, ayrıca Hükümetin de daha bilimsel yönden idarî reformlara gidecek bazı esasları saptaması şarttır.

Programda denetleme ve teftişin önemine değinilmesi isabetli olmuştur. Çünkü idarî mekanizmada denetleme ve teftiş verimliliğin en etkili unsurudur. Ama son yıllarda yetersiz eleman, köhnemiş teftiş yöntemleri, para ve araç yetersizlikleri sebepleriyle teftiş ve yönetim çek aksamış ve verimsiz kalmıştır. Bu önemli sorununuzun çözümü için bir yol gösterilmiş değildir programda.

Değerli üyeler, millî eğitim reformunda esas olarak gösterilen hazırlanacak Milli Eğitim Kanunu tasarısında; okul öncesinden, orta eğretim, yüksek öğretim ve teknik öğretime kadar bir bütünlük içinde ele alınacak modern eğitim sistemi-ne göre Türk eğitiminin yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturulacağı ifade edilmiştir. Aslında ülke ve ulusun ihtiyaçları karşısında yetersiz kalmış kanunların bir araya toplanarak yamalı bohça gibi bir araya getirilmesi ne eğitimdeki aksaklığı giderir ve ne de bu kanun bir reform kanunu özelliği taşır. Hele, bu kanunların birleştirilmesiyle Türk eğitim felsefesinin sağlanması hiç mümkün değildir.

Programda, “Eğitim felsefesi sağlanacak” diyor, bunlar bir araya getirilerek. Türk eğitim felsefesi, ülkemizin ve ulusumuzun gerçek eğitim sorunları yanında, ekonomik ve sosyal sorunlarının iyi saptanıp değerlendirilmesine ve eğitim ihtiyacımızın çağın gelişen koşulları ışığında iyi düzenlenmesine bağlıdır. Bu iş de Türkiye’imizde hâlâ yapılamamıştır. Ülkemizin ve toplumumuzun eğitim gereksinmesindeki durumu, gelişme ve değişimleri, çağın zorlayıcılığı gözönünde tutularak, ulusal amaç ve bütünlüğümüzü kapsayan kısa ve uzun süreli eğitim planları hazırlayarak, eğitim sistemimiz ve eğitim felsefemiz doğabilir. Yoksa yamalı bohça kanunlarının bir araya getirilmesiyle eğitim felsefemiz, eğitim sistemimiz doğmaz.

Türk öğretmeni dünyanın en ülkücü öğretmenidir, en ücra köyde mahrumiyetler içinde bile görevini severek yapmaktadır. Atatürkçülüğün ve uygarlığın öncüsüdür. Kış basar, kasabaya inemez, aylarca maaşını alamaz, terfi eder farkını alamaz ve yine de görevini aksatmaz. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, görevini yaparken birçok tehlikelerle karşılaşır, Devlet gücünü yanında bulamaz, yine de ödevini yapmakta devam eder. Millî Eğitimdeki başarının ilk şartı, bu bunalımın, bu sıkıntının içinden Türk öğretmenini kurtarmaktır.

Bilhassa orta öğretim okullarımızda yıllık ders saatinin azlığı, öğretmen noksanlığı, bina yetersizliği, ikili, üçlü öğretim zorunluğu, üretimsel ve tutumsal eğitimden, fırsat ve olanak eşitliğinden, mesleğe yöneltme imkânlarından yoksunluk ve kırtasiyecilik sürüp giderken, ilköğretimi programda sekiz yıla çıkarmanın anlamsızlığa nasıl gözden kaçır?

Orta dereceli okullarımızdaki öğretmen noksanlığı sebebiyle sınıf geçmenin %50’nin üzerinde olmadığı para ve emeğin boşa gittiği ortada iken, ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması bu gerçekleri karşısında isabetli bir karar olur mu?

Bu okullara branş, öğretmenleri nereden bulunacaktır? Şimdikilerine bulamıyoruz. Halen, 2 milyona yakın köy çocuğu okuldan ve öğretmenden yoksundur. Sekiz yıla çıkarıldığında bu sayının artacağı gerçeği ortada iken, neden gelişmiş zengin ülkelerin sistemlerine ve yöntemlerine bel bağlanır? Sekiz yıllık bir eğretimden geçmelerine rağmen bir meslek sahibi olamayışları, onları çevresinden daha çok

koparacaktır. Emek ve para boşa gidecektir. Türkiye'nin köy dağılımı ve kuruluşu bu sisteme uygun değildir. Ancak, merkez teşkil eden köylerde, gündüzlü veya yatılı ilkokulları da içine alan orta dereceli muhtelit ve meslek eğitime de imkân veren okullarda sekiz yıllık öğretim şekli uygulanabilir ve faydalı da olur.

BAŞKAN — Beş dakikanız var efendim, ona göre ayarlayın.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Eğitim sistemimizde yapılacak bir yenilik de, toprak ve tarım reformu istikametinde eğitime imkânlar kazandırılmasıdır. Programda buna önem ve yer verilmeliydi.

Programda, yüksek öğretimle ilgili kısımda bir şeyler göremiyoruz. Çağdaş bir üniversite yaratabilmek için, ülke sorunlarına çözüm getirecek, çağdaş eğitim esaslarına göre işleyecek, bilimsel araştırmalarda öncülük yapacak, genç kuşakların özgür çalışma düzeni içinde yetişmelerine olanak sağlayan yeniliklere kapısı açık bir üniversite reformundan söz edilmiyor.

Türk gençliğinin Atatürkçü çizgide birleşmesinde tutulacak yolları gösterilmiyor.

Atatürk gençliğini tatmin edecek, emeğin karşılığının alınması, bozulan lâyık eğitim düzeninin haili, ekonomik ve sosyal bağımsızlığın sağlam temellere oturtulması, ırkçı ve şeriatçı güçlerin bugün okullarda ve yurtlarda yarattığı terör havasının ve zorbalığın önlenmesi gibi birçok önemli meseleler Programda yer almamış gözüküyor. Bugün, Devlete küskün on binlerce genci, bu sorunları çözerek kazana-biliriz.

Gençliğin boş zamanlarını değerlendirebilmek için sosyal ve kültürel programlar hazırlamak, yetenek ve yöntemlerine göre yetişmelerini sağlamak kalkınma planlarımızın amaçlarındandır. Bu sorunlarımızı gerçekleştirerek, gençlerimizin ruh ve bedensel gelişmelerini sağlamak zorundayız. Ne yurtlarda, ne okullarda bu imkânlar sağlanamamış, bu sorunlar çözülememiştir. Sıkı tedbirlerden ziyade, bunlar çözüldüğü saman, yurtlarda ve okullarda birçok anarşik olaylar önlenir.

Ayrıca, yabancı ülkelerdeki işçilerin çocukları mutlaka eğitilmelidir.

Değerli Arkadaşlarım, bazı sözcülerin dokunduğu bir konu var. Devletçilik ül kemize Atatürk zamanında, Atatürk tarafından getirilmiştir. O zaman Atatürk'e dil uzatanlar, bu büyük kurtarıcıyı bile komünistlikle itham etmişlerdir. Oysa ki Atatürk devletçiliği, hiçbir zaman komünist devletçiliği ile birlikte mütalâa edilemez. Bugün konuşan arkadaşlarımdan bazılarının, Birinci Erim Hükümetinin, bilhassa devletçiliğe daha çok imkân vermesiyle, onu bu yönü ile eleştirmesini ben çok gördüm. Ayrıca, Sayın Adalet Partisi Grup Başkanının, bir Grup Başkanı olarak, bugün memleketin önemli mevkillerinde, kilit mevkillerinde bulunan kişileri, belli şeyler bahsetmeden, tümünü birden bu şekilde itham etmesini, tümünü olmasa bile, hat ta kapalı bir ifade kullanmasını doğru bulmuyoruz. Çünkü 12 Marttan beri burada bulunan insanlar teker teker incelenmiş, araştırılmış; hepsi en az bizler kadar milliyetçi, Atatürkçü ve mesleğinin eri insanlar olarak tespit edilmiştir. Biz bunlar üzerindeki, devrimciler üzerindeki bu şekildeki ithamlarımızı devam ettirirsek, devrimleri, reformları kiminle yapacağız ve bunu nasıl halledeceğiz?

Değerli Arkadaşlarım,

Yine bazı arkadaşların gençlerin okuduğu eserlerin etkisinde hemen kaldığını, oysaki kendilerinin okuduğu zaman kalmadığını söylüyorlar. Bu soru bir zamanlar bana tevcih edilmişti, başka türlü; burada da ortaya çıktığı için buna da temas ederek sözlerimi bağlıyorum.

Değerli Arkadaşlarım, biz 50-60 yaşına gelmiş insanlarız. Sonra, bunu okuyan her genç de o eserin tesiri altında kalmıyor. 18-20 yaşındaki çocukların bir çağı vardır. Bu çağ gelişme çağıdır. Arama bir boşluktan çıkma, bir şeye kavuşma çağıdır. Bu çağ iyi yönetilmezse, iyi bir yönde kanalize edilmezse, boş kalırsa, demin söylediğim boş zamanların değerlendirme, onlarla ilgi kurma imkânları doğmazsa, boşta kalan çocuklar bu tesirin altında kalır. Bu tesirin altında kaldıkça da, onları biraz daha iterseniz, anarşist olur, eşkiya olur. Bu, çocuk eğitiminde de gerçek olan bir şeydir.

Programın hayırlı olmasını diler, teşekkürlerimi sunarım.

BAŞKAN — Sayın Ertuğrul? Yok. Sayın Bekata, lehte, buyurunuz.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Sayın Başkan, Değerli Senatörler;

Melen Hükümeti Programını inceledikten ve görüşmeleri dinledikten sonra vardığım sonucu kısaca belirteceğim.

Programa göre, 12 Mart Muhtırasının verilmesini gerektiren nedenler henüz tamamen ortadan kalkmamıştır. Bunun için, Melen Hükümeti de olağanüstü koşulların getirdiği Birinci ve İkinci Erim hükümetlerini ve Ürgüplü denemesini izleyen olağan bir sonuçtur. Bundan ötürü partilerüstü ve istisnai mahiyettedir. Şu halde, Hükümeti, bu acıdan bakarak değerlendirmek yerinde olur.

Melen Hükümeti, eleştirdiğimiz Hükümet programı ile kuruluşunun nedeni olarak cari işler dışında, şu 5 noktada topladığım temel sorunları belli bir süre içinde çözmekle kendimi görevli saymakta ve bunları başarmak zorunda olduğunu kabul etmektedir:

1. Hükümet, Türkiye'nin emniyetini,, asayişini sağlayarak ve aynı hastalıklarla memleketin bir daha böylesine bir ortama sürüklenmemesi için gerekli bütün tedbirleri alarak milleti huzura kavuşturmak istiyor.

2. Bu maksatla Hükümet, her türlü anarşik olayları ve bunların nedenlerini kesin şekilde ortadan kaldıracak ve her şeyden önce komünizm ile faşizm ile, aşırı sağ ile, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerle etkili olarak savaşıacaktır ve bunu yanlış güvenlik tedbirleri ile değil, kafalarda ve gönüllerde de sağlayacaktır.

3. Hükümet; sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda, öncelikle adalet, idare, eğitim, toprak, tarım, vergi, maliye, maden ve petrol reformlarını, gerçekleştirecektir.

4. Bu arada Hükümet, büyük milletimizin geleceğini etkileyecek bir belge niteliğindeki Üçüncü Beş Yıllık Plan hazırlıklarını tamamlamayı da mutlu bir görev olarak üzerine almıştır.

Ve nihayet,

5. Bütün bunlar gerçekleştirilmek suretiyle Türkiye’de seçim ortamı yaratılacak, böylece, gerçek millet iradesinin serbestçe tezahürüne olanak sağlayacak ciddi tedbirler de Önceden alınarak salın ve dürüst seçimlere gidilecektir.

İşte 30 sayfalık Hükümet Programının özeti budur.

Görülüyor ki, Melen Hükümetinin belli bir sürede gerçekleştirmeyi cesaretle üzerine aldığı görev ağır ve büyüktür. Hükümet Programın dala bu taahhütler gerçekte Türk Milletinin isteklerine ve Hükümetin dayandığı 12 Mart Muhtırasına da uygundur.

Geçmiş tecrübelerden de faydalanarak, bu program taahhütlerini ciddi şekilde gerçekleştirmeye koyulacağını umduğum Melen Hükümetine bu yolda yürekten başarılar diliyorum.

Değerli Senatörler,

Ben Hükümet Programının ayrıntılarına hiç girmeyeceğim; ancak, temel sorun saydığım bir konuyu ana çizgileri ile belirteceğim ve programda gereğince ele alınmadığını gördüğüm siyasî reform üzerinde durmakla yetineceğim.

Değerli Arkadaşlarım,

Türkiye’yi, henüz içinde yaşadığımız ortama getiren belirti. 12 Marttan önceki Hükümetin başa çıkamadığı anarşik eylemlerdir. Bu anarşik eylemlerin başlıca iki kaynağı vardır: Aşırı ideolojiler ve bölücülük. Bunun ise tek nedeni şudur: Memleketi idari maslahatla yönetmeyi Devlet yönetimi saymak ve milleti geri kalmışlıktan kurtaracak, insanımızı insan haysiyetine uygun bir yaşama seviyesine çıkaracak sosyal, ekonomik ve kültürel reformları gerçekleştirememek. Sözlerimi, iyi anlaşılabilmesi için bir örnek vererek daha da aydınlığa kavuşturacağım:

Değerli Arkadaşlarım,

Açıkça görelim ve cesaretle söyleyelim ki, Türkiye için komünizm büyük ve hayati bir tehlikedir. Çünkü hele coğrafyamızın ezelliği nedeniyle komünist bir Türkiye millet olarak ayakta ve hayatta kalamaz. Böylece, yeryüzünün tek bağımsız Türk Devleti ele yok olur. Bu milli gerçek karşısında kabul etmeliyiz ki, Türk Milletinin ve vatanın bu özel şartları bakımından Türkiye’de komünizm bir ideolojik eğilim ve eylem olmaktan çok ileri anlam taşır. Bu dava, milletçe var olmak ya da yok olmak davasıdır. Komünizme karşı milli tepkinin baş nedeni de budur.

Söz buraya gelmişken şu gerçeği de belirteceğim: Nasıl bir bitki elverişli toprakta, elverişli iklimde kökleşir, dal budak salarsa; tıpkı bunun gibi komünizm de sosyal, ekonomik, kültürel toprak ve iklim elverişli ise gelişir. Böyle olunca, Türkiye’yi komünizme sürüklemek isteyenler yalnız komünistler değildir. Türkiye’de komünizmi, yalnız bazı hocalar ve gençler teşvik ediyorlar sanılmasın. Türkiye’de Anayasanın emrettiği sosyal, ekonomik ve kültürel reformların yapılmasına ve böylece sosyal adaletin, sosyal güvenliğin gerçekleşmesine engel olarak geri kalmışlığı sürdürmek suretiyle memlekette komünizme elverişli ortamı yaratanlar, ya da bu

ortamı korumakta direnenler de suçludurlar. Şu halde, her şeyden önce, bu önemli açıdan, gerçekleri iyi bilerek, Hükümetin programa koyduğu reformları, millî sorumluluk duyguları içinde ciddiyetle ele almamı istemek, bunların gerçekleştirilmesine yardımcı olmak hepimiz için artık savsaklanması mümkün olmayan bir millî görev halini almıştır.

Ben, Melen Hükümetinin kuruluşunu ve programım bu anlayışla değerlendirek destekliyorum. Fakat hemen ilâve edeceğim ki, bir Başbakanın ve Hükümetin iyi niyetli olması yetmez, böylesine büyük bir millî olay karşısında asla idarei maslahatçı olmaması ve yeterince cesur olması da şarttır.

Değerli Arkadaşlarım, Hükümetin Programında adı geçmeyen; fakat mutlaka ve derhal yapılman gerekli olan bir reformu ortaya koymak istiyorum: Bu, siyasî reformdur.

Bu reforma kesin zaruret vardır. Çünkü sağlam temeller üzerinde ciddiyetle ele alınmadığı içindir ki, 27 yıl önce başlamış olmamıza rağmen demokraside bugünkü ortama geldik. 27 Mayıs ve 12 Mart ihtarlarından sonra demokrasimiz yalnız yurdun değil, dünyanın gözleri önünde yeni bir sınavdan geçmektedir. Eğer, Türkiye’de siyasî reform tam yapılmış ve demokrasi sağlam bir temel üzerine fazilet anlayışı ve gelenekleriyle tam oturtulmuş olsaydı; kendi kendisini denetler ve böylece ne 27 Mayıs ve ne de 12 Mart ihtarları olmazdı. Şu halde, anarşinin tamamen ortadan kaldırılmasından ve reformlardan sonra seçime giderek normal hayata dönüşüleceğini vaat eden Hükümet Programındaki bu önemli siyasî reform eksikliğini iyi belirtmenin zamanı gelmiştir. Gerçi Hükümet Programında seçimlerden önce, başta önseçim olmak üzere seçim mevzuatımızdaki kusurların düzeltilileceği sözü verilmiş ve böylece millet iradesinin Meclislere daha âdil bir şekilde aksetmesinin sağlanacağı görüşü yer almıştır. Bu program maddesi de Türk Milletinin gerçek duygularına ve 12 Mart Muhtırasına uygun bir taahhüttür. Fakat, bu taahhüdün gerçekte bir siyasî reform niteliğini taşıması zorunluğu olduğu için, bu konudaki görüşlerimi özetleyerek sözlerimi bağlamak istiyorum.

Değerli Arkadaşlarım, nasıl Devletin şekil ve yapısını Anayasa tayin ederse, demokrasilerde fecim müesseselerinin ve Parlamentonun şekil ve karakterini de seçim kanunları çizer. Bizde seçim kanunları daha çok iktidar partilerinin çıkarlarına göre ve partilerde de iktidarı ellerinde tutanların arzularına göre şekil alır. Bugüne kadar görülen budur. Kurucu Meclisin, objektif ölçülere bağlı kalmaya çalışarak hazırladığı Seçim Kanunu da sonradan bozulmuştur.

Bugünkü seçimler öylesine kötü uygulanmamaktadır ki, bu yüzden bizzat demokrasi soysuzlaşma tehlikesine maruz kalmıştır. Bunun ibret verici akıbeti ise meydanda: Kurucu Meclisin yaptığı Seçim Kanunu bozulmuş ve fakat bu kanunun Anayasada dayandığı prensip maddesi yürürlükte kalmıştır.

Şimdi, yüksek huzurunuzda bu Anayasa maddesi ile Türkiye’de yapılan seçimlerdeki uygulamayı kısaca karşılaştıracam. Böylece, bugünkü seçimlerin Anayasa ile tutarsızlığı ve hazin görüntüsü büsbütün ortaya dökülecektir.

Anayasanın seçimlerle ilgili 55'nci maddesi, siyâsî hayatımla ve demokrasimiz için şu temel esasları getirmiştir:

Maddeyi aynen okuyorum.

“Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır”

Anayasadaki bu esasları, mevcut seçim kanunlarımızdaki uygulamalarıyla birlikte eleştirelim.

Türkiye’de seçimler serbest değildir, her ilde her partiden 10 ilâ 100 kişinin tekelindedir. Bu engeli, meşru ya da gayri meşru yollardan aşmasını bilemeyenler, ne kadar değerli olurlarsa olsunlar, asla listeye giremezler ve kazanamazlar.

Türkiye’de seçimler eşit de değildir. Seçimi kazanmak isteyenler, eşit imkânlardan faydalanamazlar. Bir örnek vereyim. Nüfusun ve seçmenin yarısını teşkil eden kadın, erkek lütfen müsaade etmezse hiç bir listeye giremez. Her hangi bir ilde, her hangi bir partide il ve ilçe başkanlarının arzu etmedikleri kimseler, milletin ne kadar sevdiği ve tuttuğu insanlar olurlarsa olsunlar, kazanamazlar.

Türkiye’de seçimler tek dereceli de değildir, iki derecelidir. Her ilde, her partiden 10 ilâ 100 kişi, listeyi kesin sırasıyla beraber yaparlar, bu 10 ilâ 100 partilinin oyu, o ildeki yüzbinleri temsil eden bütün seçmenlerin oyuna denktir. Çünkü seçmen vatandaşın seçme ve bu sırayı değiştirme hakla yoktur, eline verilen listeyi olduğu gibi atmakla mükelleftir. Seçmenin takdiri ve eğilimi söz konusu olamaz.

Türkiye’de senatör ve milletvekili seçimleri şeklen gizlidir, gerçekte gizli değildir. Çünkü daha seçmen vatandaş iradesini belli etmeden yani genel oy kullanılmadan her ilde, her partiden seçileceklerin adları, bu, 10 veya 100 partilinin önseçimleri ile bir ay önceden belli olmuştur, bunda bir gizlilik yoktur. Vatandaş, seçen değil, bu olup bitiyi sadece tescil eden vasıtaadır.

Nihayet, Türkiye’de asıl seçim genel oy ile yapılmaz; partiler içi önseçimlerdeki özel oy ile yapılır.

BAŞKAN — Beş dakikanız var efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Vatandaşın oyu ise, neticeye etkisi olmayan formalite oyudur.

Görülüyor ki, millet iradesinin ifadesi olan seçimleri, bütün Türkiye’de millet adına birkaç bin kişi, asıl seçimden önce özel oy ile sonuçlandırıyor; milyonlarca seçmen vatandaş ise bunu meşrulaştırmak için sandık başına sevk edilmek suretiyle konu halledilmiş oluyor.

Değerli Arkadaşlarım, millet adına bu birkaç bin kişinin yaptığı ve neticesi kesin olan seçimin, önseçimlerde nasıl cereyan ettiğinin ise, hepiniz canlı şahitleri olduğunuz için anlatmaya lüzum görmüyorum.

Şu halde, açıkça ve samimiyetle ifade etmeliyiz ki, bugünkü seçim kanunları ve seçim uygulaması Anayasamızın 55'nci maddesinin ruhuna da metnine de ters

düştüğü bir yana, bu uygulansa demokrasimizi de soysuzlaştırmaktadır, öyle ise, demokrasiyi gerçekten isteyenler bugünkü sistemi savunamazlar, bugünkü uygulamaya göz yumamazlar. Bu uygulama millet tarafından da hiç benimsenmediği içindir ki, seçimlere katılan vatandaş sayısı her seçimde büyük ölçüde azalmakta ve demokrasi, onun gerçek sahibi olan milletin gözünde itibar kaybına uğramaktadır.

Değerli Arkadaşlarım, nasıl ki, bir insan başkalarından saygı görmek istiyorsa, önce kendi kendisine saygılı olmalıdır; tıpkı; bunun gibi parlamenter demokrasi-nin, demokratik rejimin itibarının artmasını istiyorsak, herkesten evvel, biz, bu rejimin faziletine ve millî iradeye saygılı olmak zorundayız.

Sözlerimi bağlıyorum.

Değerli Arkadaşlarım, demokrasi, milletin iradesine dayanan bir fazilet rejimi ise, bunun bozulmasına, soysuzlaştırılmasına müsaade edemeyiz. Bir taraftan, “Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir” diyeceğiz, öte yandan bu millî egemenliği böylesine bir seçim oyunu haline getireceğiz ve herkesten saygı bekleyeceğiz... İşte bu mümkün değildir, mümkün olamamaktadır.

Bütün bu nedenledir ki, partilerüstü Melen Hükümeti, demokrasiyi şeklen değil, özündeki fazileti koruyarak ve bütün itibarıyla kurabilmek için ciddi bir siyasî reform yapmak mecburiyetindedir. Türkiye’de böyle bir siyasî reform, senatör ve milletvekilinin, her ilde kendini önseçimde seçtiren 10 ilâ 100 partiliye değil, bütün bir milletçe beğendirmeye zorlayacağından, milletin ihtiyacı olan diğer reformlar da gerçek ilgi ile samimi savunucularını daha çok bulacaktır.

Bu anlayışla diyorum ki; Melen Hükümeti, milletin 27 yıldır özlemini çektiği gerçek iradesinin belirmesine imkân verecek objektif bir seçim sistemini gerçekleştirdikten sonra seçime giderse, Türk siyasî hayatına en büyük hizmeti yapmış olur. Bunun içindir ki, Türkiye’de demokrasiyi fazilet temeline oturtmak, onu, bütün bir milletin sahip çıkacağı itibara kavuşturmak, ancak bu siyasî reformu başarmaya bağlıdır. Bunun ise, partilerüstü bir hükümet gerçekleştirebilir. Demokrasiyi kökleştirmenin ve rejimi normale götürmenin çıkar yolu budur. Bu konuda millî iradede taviz verilemez. Ve ancak bu suretledir ki, Meclislerde ve partiler içinde iç denetim gereği gibi işleyebilir.

Şunu kesinlikle bilelim ki, Türkiye’de gerçek ve huzur verici demokrasiye, ancak, demokrasinin soysuzlaşmasına hep birlikte karşı koyduğumuz, Anayasa maddesinin özüne ve sözüne uygun bir seçim sistemini gerçekleştirdiğimiz, millî iradenin dürüst tecellisini sağlayacak seçim kanunlarını çıkarıp, uyguladığımız; bu alandaki bütün tedbirleri milletin arzu ve ihtiyaçlarına uygun ve demokrasinin fazilet temeline saygılı olarak aldığımız ölçülerde kavuşulabilir.

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Son cümlem...

Değerli Arkadaşlarım, rejimin kurtulma çaresi de budur. Melen Hükümetini, Türk demokrasisinin temel sorunu olan bu siyasî reformu noksansız gerçekleştirmeye davet ediyorum. Bu siyasî hayatımızda unutulmaz büyük bir hizmet olacaktır.

Bu temennilerle Melen Hükümetine yürekten başarılar diler, Yüce Senatoyu engin saygılarla selamlarım.

Teşekkür ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Buyuran Sayın İşmen.

FATMA HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler;

Bilindiği gibi memleketimizin beş meselesi; ekonomik kalkınmamızı hızlandıracak ve en kısa zamanda komşularımızla mukayese edilebilir bir iktisadî güce ulaştırmaktır. Halkımızın mutluluğu ve refahı için olduğu kadar, millî bağımsızlığımızın korunması ve güçlendirilmesi için de iktisadî kalkınma, temel bir şarttır.

Oysa geçen yıl, yani Erim Hükümetleri devresi bu yönde başarısız olmuştur. Her ne kadar geçen yılın millî gelir artış hızı %9,2 gibi yüksek bir orana çıkmışsa da, bu oran, hava şartlarının iyi gitmesi dolayısıyla tarımda %9,5 bir artış ve yurt dışındaki işçilerimizin beklenmedik bir gayret göstererek göndermiş oldukları dövizlerle yüzde yüzü aşan - % 111 civarında bir artış olmasındandır. Diğer bir deyimle, bu artışın nedenleri arızî olup, Hükümetin gayretleri ile ya da politikasındaki isabetle ilgili değildir.

Sayın üyeler, şimdiye kadar, özellikle dış finansman güçlüğü yatırımlarımızı kısıtlayan temel ve bir dar boğazdır. Oysa bugün Merkez Bankamızda 1 milyar dolara yaklaşan bir döviz rezervi birikmiş olup, artık bu yönden bir engel ortadan kalkmıştır. Bugün yatırımları kısıtlayan faktör, gerek kamu gerekse özel sektörde, Hükümetin devamlı olmadığı hakkındaki düşüncedir. Yani, müteşebbisler, siyasî istikrarsızlığı gözönünde tutarak önemli yatırımlara girişmemekte ve normal düzeyin geri gelmesini beklemeyi tercih etmektedirler. Demek oluyor ki, geçici olduğu bilinen bir hükümetin uzunca bir süre işbaşında kalması mahzurludur.

Sayın Senatörler, bu düşünceye karşı, seçimle gelecek hükümetin de şimdikiinden farklı bir tutum içinde olmayacağı, bundan ötürü de bugünkü Hükümetin geçici sayılması ve istikrarsızlık unsuru telâkki edilmesinin doğru olmayacağı hatıra gelebilir.

Böyle bir düşünce doğru değildir. Çünkü sınai yatırımların teşviki ve genel olarak takibedilecek ekonomi politikası hakkında çeşitli hükümetlerin görüş ve tutumları arasında bazı farklar olacağı gayet tabiidir. Müteşebbisler, bu bazı farklara karşı çok hassastırlar. Kaldı ki, eğer seçimden sonra gelecek hükümetle şimdiki Hükümet arasında bir fark olmayacaksa, şimdiki geçici Hükümetin esbabı mucibesi çok zayıflamış olur. İste bu sebeplerden ötürü, yapılacak en doğru işin, mümkün olan en kısa zamanda seçimlere gidilmesini sağlamaktır.

Hükümet programında, reformlardan sonra seçimlere gidileceği ifade edilmektedir. Ümid ederim ki, bu fikirde ısrar edilmez. Çünkü ayrıca program reform olarak gösterilen hususların gerçekleşmesi ancak uzun yıllara bağlıdır, örneğin; vergi idaresinin ıslahı, toprak reformu ve kooperatifçiliğin gerçekleştirilmesi ve idarî reformların yapılması böyledir.

Sayın üyeler, reform konusuna değinmek istiyorum. Bundan önceki program üzerindeki yaktığım konuşmamda da biraz değinmiştim, ama tekrar etmekte yarar görüyorum.

Reform, mevcut kapitalist düzenin gelişmesini önleyen, engellerin ya da bozuklukların kaldırılması veya düzeltilmesi demektir. Bu engeller, daha eski devirlerden kalma ve artık çağ dışı kalmış kusurlardır. Açıktır ki, reformlar yapılarak memleketin bu engellerden arındırılması, mevcut düzen içinde hızla gelişmesi zorunludur. Ancak, ne var ki, bizim memleketimizde artık değiştirilmeleri ya da kaldırılmaları bir reform telâkki edilebilecek bozukluklar, çarpıklıklar, engeller kalmamıştır. Tanzimattan bu yana giriştiğimiz Batılılaşma ve ıslahat hareketleri ve özellikle Atatürk devrimlerinden sonra, artık memlekette bu düzenin gelişmesini sağlamak için yapılacak gerçek reform anlamında bir reform kalmamıştır. Nitekim, ne Sayın Erim'in iki Hükümeti ne de Sayın Melen'in Hükümeti bu tür reformların bir listesini bile tespit etmemişlerdir. Bunun için kendilerini kınamıyorum. Çünkü elbette ki, olmayan şeyin listesi yapılamaz. Elimizdeki Hükümet programının "Reformlar" başlığı altında sıraladığı altı konunun hiç biri, şu anlatmaya çalıştığım anlamda bir reform niteliğinde değildir.

Dikkat edilecek olursa, bunların hepsi aidoldukları konuların geliştirilmesi ile ilgili tedbirleri kapsamaktadır. Programın "reformlar" başlığı altındaki konu ile onu takibeden çeşitli başlıklar altında bir nitelik farkı yoktur.

Sayın üyeler, bunların içinde belki sadece toprak reformu, bir reform niteliğinde imiş gibi görünebilir. Oysa bu konuda da yapılacak çok önemli değişiklikler yoktur. Meclislere getirilmiş ön tedbirler Kanun tasarısından anlaşıldığı üzere, yapılması öngörülen toprak reformu, memlekette ve özellikle tarımda hissedilir bir değişiklik yapmayacaktır. Hatta böyle bir yeni kanun çıkarma yerine Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun uygulanması, belki daha doğru olacaktır.

Sayın üyeler, reform konusu üzerinde bu şekilde duruşumuzun nedeni, konunun çok önemli olmasından ötürüdür. Gerçekten, memleketimizde siyasî partilerin yapamayacakları bazı reformların bulunduğu fikri, birçok antidemokratik görüşlerin hareket noktasıdır. Bilindiği gibi, bazı kimseler, memlekette bazı temel telâkki edilen reformlar yapılmadıkça, demokrasinin işleyemeyeceği görüşündedirler. Açıktır ki, böyle bir görüş, reformları yapmak bahanesi ile demokrasinin belirsiz bir süre rafa kaldırılmasını istemek demektir. Bu fikrin en sağdan, en sola kadar her renkte taraftarı vardır. İşte bundan ötürüdür ki, reformun tarifi üzerinde durdum ve bundan ötürüdür ki, bu anlamda reformların bulunmadığını söylüyorum.

Bizde bu düzen içinde yapılması gerekli olan şey; her konuda devamlı gelişmeler sağlamaktır, örneğin, eğitimde yapılacak bir reform yoktur, ama her seviyedeki okullarda eğitimin geliştirilmedi, bina ve öğretmen sayısının artırılması gibi bir mesele.

Şunu da söylemek istiyorum ki, ilköğretimin 8 yıla çıkarılmak istenmesi, memleketimizin bugünkü şartlarında çok yanlış bir düşüncedir. Çünkü bilindiği gibi, memleketimizde halen binlerce köy okulsuz ve milyonlarca çocuk ilkokuldan yok-

sundur. Bu durumda ilköğretimi 8 yıla çıkarmak, okulsuz çocukları daha uzun bir süre bu yoksulluğa mahkûm etmektir, Bütün okul çağındaki çocukların 5 yıllık okul sorunu çözümlendikten sonra ancak böyle bir 8 yıllık öğretim denemesine geçilebilir. Nitekim bunu uygulayan ülkelerde bütün çocuklar 5 yıllık okul olanağına kavuşmuş, herkes okur - yazar hale geldikten sonra daha uzun ilkokul süresi kabul edilmiştir.

Sayın Senatörler;

Programda, eminim ki, bütün üyelerin dikkatini çekmiş olan bir cümleye değinmek istiyorum. Bu programın 12'nci sayfasının 4'ncü paragrafında, son cümledir. Aynen; "Boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda millî menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi..." diye gidiyor. Böyle demektir. Bu cümleden açıkça anlaşıldığı gibi, bu konuda millî menfaatlerimize aykırı bir durum otelden beri meydana getirilmiş ve bugüne kadar sürdürülmüş ve halen de devam etmektedir. Acaba, millî menfaatlerimize ayları bu durum ne zaman meydana gelmiştir ve sorumluları kimlerdir? Ayrıca, bu durumu düzeltmek için hazırlanan kanun tasarısı şimdiye kadar niçin kanunlaştırılmamıştır? Bu konuda ihmalin sorumlusu kimlerdir? Nihayet, bu ifadeden anladığımıza göre, Melen Hükümeti, boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda, millî menfaatlere aykırı olduğunu program dokümanında ifade ettiği durumu düzeltmek için derhal harekete geçecektir. Bunu, bu Hükümetten bekliyoruz.

Üzerinde durmak istediğim diğer bir nokta da asgarî ücret konusudur. Bilindiği gibi, bu konudaki müzakereler başlamıştır ve bir hayli uzun süreceği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, asgarî ücret tespitinin; işçinin, büyük işçi kitlesi ve emeği ile geçinen tüm insanlarımız bakımından taşıdığı önem açıktır. Gerçekten, tespit edilecek asgarî ücretlerin asgarî sınırını belirlemek bakımından işçiler için bir geçim garantisi teşkil eder. O da, kontrollerin yapılabildiği bölgelerde mümkün oluyor. Yoksa, bilindiği gibi memleketimizin çok geniş bir bölümünde yeterli kontrol yapılamadığı için, ücretler, tespit edilmiş olan resmî asgarî ücretlerin altında bulunmaktadır. Ama ne de olsa, bu takdirde de işverenler üzerinde bir manevî baskı unsuru olarak önem taşır. Bu önemine rağmen, bu konudan programda hiç bahsedilmemiştir. Halbuki, bununla kıyaslanmayacak kadar ayrıntılı olan meseleler yer almıştır, örneğin, Boğaz Köprüsünün kullanılışı ile ilgili bir kanun çıkarılacağı bahis konusu edilmektedir. Veya öğrenci yurtlarının Devletin sıkı kontrolüne tabi tutulacağı gibi...

Sayın Senatörler,

Programda, anarşik olaylara ve önlenmesi konusuna, olduğundan fazla büyük ağırlık verilmiştir. Hiç şüphe yoktur ki, şiddet olayları ve anarşie asla müsamaha edilemez. Ancak, bu gibi olaylar var diye, demokrasi kuralları da bir kenara itilemez. Çünkü ileri Batı toplumlarında da görüldüğü üzere, bütün toplumu kavramayan ve halktan destek görmeyen anarşik olaylar tek-tük de olsa devam edebilir. Bu böyledir diye, elbette ki, demokratik düzen askıya alınamaz. Bundan ötürü, programda yer alan seçimlerin anarşik olayların tamamen arkasından alınmasından sonra ya-

pılması fikrini temelden yanlış görüyorum. Ordumuz ve diğer güvenlik kuvvetlerimizin, demokrasi dışı zorba hareketlerini önleyecek güçte olduğunu tekrarlamaya lüzum da yoktur.

BAŞKAN — 5 dakikanız var efendim.

FATMA HİKMET İŞMEN (Devamla) — Teşekkür ederim.

Bundan Ötürü, demokratik düzenin normal şartlarına dönmesi ve bu arada sıkıyönetimin de kaldırılması esastır. Bu noktanın da programda yer alması ve bir Hükümet teminatına bağlanması uygun olurdu.

Demokrasinin en geçerli teminatı yine demokrasinin bizzat kendisidir. En sağdan en sola kadar bütün fikirlerin serbestçe ifade ve örgütlenme hürriyetine sahip bulunduğu bir demokrasi düzeni, bütün zorbalıklara ve anarşik olaylara karşı koruyucudur. Yalnız bir fikrin söylendiği düzene, demokrasi denemediği açıktır.

Sayın üyeler, Melen Hükümetine en kısa zamanda seçimleri yaparak memleketimizin normal demokratik ortama kavuşturulması yolundaki gayretlerinde başarılar diler, kurulunuzu saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Yıldız, üzerinde buyurunuz efendim.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Hükümetinin sayın üyeleri, sayın senatörler;

Türü kendine özgü bir ortam içinde kurulan Sayın Melen Hükümetinin programını görüşmekteyiz. Bizim grup, grup adına bir konuşmayı uygun bulmadığından ben de bu arzuya uygun olarak, bir tabii senatör olarak değil, bir salt parlamenter olarak görüşlerimi sunmaya çalışacağım. Yani, grup adına konuşsaydım, sanırım ki, konuşmam çok daha farklı olurdu.

Bu arada Sayın Başbakan'dan bir ricada bulunacağım: Milli Savunma Bakanlığı bütçesini görüşürken, dünyada dehşet dengesi, devletlerarası denge, kendisinin de çok doğru ifade buyurdıkları gibi, ünlü Alman dergisinin dediği gibi "Rus - Alman savaşı olursa, ilk taarruz eden ölen ikinci olacaktır" Bu durumda başları savaşmaya paktların gövdelerinin bacaklarının savaşacağına inanmadığımdan, büyüklerle küçüklerin savaşı, büyükler arası savaş büyük ölçüde olanak dışı hale geldiğinden, bunun dışındaki savaşlar bizi tek basma bulabileceği kaygısı içinde, bizim olması az muhtemel olan savaş yerine, asıl bizim göğüslemek zorunda kalacağımız savaşlara hazırlığı ön plana alalım dediğim zaman, Sayın Melen'i hiç bir surette hedef almadığım halde sert bir suçlama ile karşılaştım, cevap vermek zorunda kaldım; üzüntü duydum; bugün de kendisini asla hedef almayan bazı görüşlerim olacağı için, Sayın Milli Savunma Bakanı Ferid Melen gibi değil de Sayın Başbakan Melen gibi cevap vereceği umudunu besliyorum.

Arkadaşlarım, konuşmamda iki temel gerçeği dikkatlerinize sunarak görüşlerimi özetleyeceğim.

Türkiye öyle bir ülkedir ki, dünyada birinci olmak için yaratılmış, jeopolitiği, tarihi, coğrafyası, hatta antropolojisi... Napolyon'la Churchill, İstanbul'u, "Dünya-

nın başkenti” diye tanımlamıştı. Birinci olarak yaratılan bir ülkenin bugünkü derecesi üzüntü vericidir. Elbette ekonomik kalkınma yönünden söylüyorum.

İkinci gerçeği şöyle arz ötmek istiyorum: 1808 yılında Senedi İttifak ilân ettik. Arkasından birçok olaylar oldu. Tanzimat, Meşrutiyet, Jön Türk, İkinci Meşrutiyet, Atatürk, 27 Mayıs, 12 Mart... Geçmiş tarihimizin nirengi noktaları olan bu noktalara gelirken hep iktidarlara karşı bir tepki beliriyor, iktidarlar etkileniyor, bir belge imzalanıyor veya iktidar değişiyor; arkasından Türkiye’de bir bayram havası uyanıyor, kısa bir süre sonra bu hava bozuluyor - Atatürk döneminde biraz uzun sürdü bu hava bozuluyor, yine bir tepki, yine bir etki, yine bir bayram, yine bir hayal kırıklığı ile 164 yıl geçirdik. Bu hiç bir ulusun tarihinde yoktur bu. 1808’de Senedi İttifakı ilân ettikten sonra Japonya daha 60 yıl uyudu. Amiral 60 yıl sonra geldi ve Japonya’yı uyandırdı. Bunun bir nedeni vardır. Bence bunun nedeni, karşılaştığımız durumun temel nedenlerine doğru tanımlama koymadığımızdan görünürdeki belirtilerini çözümler getirmekle yetindiğimizden - bu da tabii bilimini yapmış bir toplum olmadığımızdandır - biraz sonra da aldığımız tedbirlerin yetersiz hale düşmesindendir ki, bu şekilde yeni bir bunalıma sürüklenegeldik.

1961 Anayasası, çerçevesi çözdükten sonra, demokrasinin özü, sosyo-ekonomik özüne ilişkin hükümleri de kapsadı ama uygulanma olanağı bulamadığı için, bu, tarihin iyi olmayan kaderini değiştiremeden bu noktaya kadar geldik. İşte bunu değerlendirirken arkadaşlarım, üç soru aklıma geliyor. Bunlara karşılık vermeden çözüm bulamayız: 12 Marta nasıl geldik, ondan bugüne nasıl geldik ve gelecekte ne yapılmak?

12 Marta gelişin nedenlerini muhtıra anlatıyor, özet olarak, çağın gerekleri-ne ve Türkiye’nin gerçeklerine, Anayasanın kesin hükümlerine uygun bir yönetimi uygulamayınsından, buna karşı tepkilere de ilkel yöntemlerle karşı koyma isteğimizden, Türkiye’yi, hücreleri birbirini yer, bütün örgütleri bölünüp dövüşür hale getirip tam anarşiye ve bütün yıkıcılığı elverişli bir ortam yaratılmış olmasından geliyor. Bu yalanlanamaz bir gerçek. Böyle meydanlarda, elbette bütün yıkıcılar fırsatı bulur. İşte bu asıl nedeni doğru değerlendirmek gerekir. Ama bir bakıyorsunuz ki, el çabukluğu marifet, birkaç yüz çocuk yahut sapık yahut anarşist Türkiye’yi o noktaya getirdi... Arkadaşlarım, tarih buna ilerde gülecektir, ilerde. Osmanlı imparatorluğu batarken Patrona Halil’in, Kabakçı Mustafa’nın, Celâli eşkıyalarının katkıları büyük ama imparatorluğun batışını padişaha yüklüyoruz; Patrona Halil’e, Kabakçı Mustafa’ya yüklemiyoruz. Onların elbette olayda katkıları var; ama suçlu kim? işte buna doğru tanımlama koyalım.

İkinci değineceğim nokta: 12 Mart’tan bugüne kadar geliş; muhtırayı yalanlama ve Türk Silâhlı Kuvvetlerini devrimci çizginin dışına itmiş, her alanda halkla karşı karşıya getirecek yıpratma taktığının uygulanması biçiminde özetlenebilir. Bunda elbette Hükümeti suçlamıyorum; ama durum bu. Bütün uyanlara karşıla, bunda bir değişiklik yapılamadı bugüne kadar. Sayın Erim Hükümetinin elindeki fırsat tarihte hiç kimsenin elline geçmemiştir. İhtilâl yapmadan ihtilâl güçleri destekler, seçim kazanmadan Parlamento çoğunluğu destekler; git diyen yok, yap di-

yen çoğunluk var. 22 yıl önce ayrıldığı makama bir derece daha yukarısı ile gelmiş bir Sayın Başbakan. Bu durumu kendisine anlatarak tedbirler önerdiğimiz zaman da; “Sizin dediğinizi yapmasak olmaz mı?” şeklinde serzenişlerde bulundu; ama dediklerimizi yapsa idi bugüne gelmezdik inancındayım.

Aynı uyarıları Sayın Demirel’e de yaptığımız zaman, sanırını ki ikisi de birbirine benzer karşılık vermişlerdir. Üzüntü verici bir benzeysi.

Birinci Erim Hükümetinin Programında çok umut verici yönler, değerli üyeler bulunduğunu buradan söyledik. Hattâ; “Felsefe bütünlüğünden ve tutarağından yoksun olmakla birlikte tüme varana bir politika izlerse bu programı alkışlamak gerekir” demiştim; ama gördük ki kısa bir süre sonra bunun tersi oldu. İkinci Erim Hükümetine geldiğimiz zaman, bu iki programın ikisini bir kimse imza edemeyecek kadar farklı bulduk. Bu talihsiz bir gelişme oldu ve büyük fırsat kaçırıldı inancındayım. Bundan dolayı Sayın Erim için mi üzüntü duymalı, Türk Silâhlı Kuvvetleri için mi, rejim için mi, ülke için mi bilmem. İşte geçmiş bu bir 14 ay, böyle talihsiz bir devre olarak kapandı.

Bugünden sonraki olaya gelince:

Geçmiş iyi değerlendirmek sureti ile ancak geleceğe ilişkin, gerçekçi çözümler bulabiliriz. Bunu yaparken de Sayın Melen Hükümetinin Programını kimi maddeleri ile gözönünde bulundurmak istiyorum.

Hükümetin Programında, ülkeyi 12 Marta getiren olayların tek nedene bağlandığı görülüyor. Üste katılmadığım bir tanılama: Komünist kışkırtıcılar, anarşistler Türkiye’yi 12 Marta getirdi... Bu tanılama demin arz ettiğim gibi, Osmanlı İmparatorluğunun batışını Kabakçı Mustafa’ya, Patrona Halil’e yüklemekten başka bir mantık olmaz. Daha temel neden vardır. Ayrıca, bugünkü hükümetlerin böyle bir tanılamaya katılmasını da yadırgarım. Çünkü muhtırayı yalanlar bu kaygı. Muhtıradaki ifade başka türdür, birinci maddede niçin geldiğiniz bellidir. Asıl neden olan, Anayasanın emrettiği bir tutuma yönelerek ümit verecek sosyo - ekonomik çözümlerin gerçekleştirilmesine karşı inatlı bir tutum ve bu tutuma karşı beliren tepkileri de yasa dışı ilkel yöntemlerle bastırma çabasıdır. Bundan ötürü 12 Mart öncesi bunalımınla böyle değil, doğru tanılama koyarsak, çözümleri de doğru olarak buluruz. Bu şekilde ivedi yargılarla olacak ki, bir de baktım komünizmle mücadele bakanlığı kurulacakmış. Komünizm suçtur arkadaşlar. Suçla uğraşan bakanlık Türkiye’de var. Yargı organı var, Emniyet var, güvenlik kuvvetleri var. Bu neye? Faşizmle uğraşan bir bakanlık daha kuralım, teokrasi ile uğraşan bir bakanlık daha kuralım, bugünkü kurduğumuz komünizmle uğraşma bakanlığının emrine de komünizmle mücadele derneklerini vererek örgütünü tamamlayalım. Bunu belki bir şaka olarak yaptılar sanıyorum. Çünkü bu pek mantıkla bağdaşmaz.

Sayın arkadaşlarım, değindiğim yanlış tutumu birçok yabancı, sözüne inanılır çevreler, yazılar aynen belirtiyor, fazla zamanım olmadığı için sade isimlerini söyleyeceğim. La Libre Belgique Gazetesi, ünlü Time Dergisi, birçok Fransız, İngiliz, İsveç dergileri; bilimsel veriler ve gerçeklere dayanan kanılar ve dünyadaki örnekler

(bu gazetelerden de aldığım örnekler) bunalımların baş nedenlerinin sosyo - ekonomik olduğunu ve giderilmesinin bu alandaki cesur tedbirlerle olacağını yazıyor.

Dünyanın her yerindeki gençlik olayları bizde de olmuştur. Ama orada tedbir alınmış, bizde tersi yapılmıştır. İşte ben tanılamanın doğru konulamamasının sakıncalarını belirtmek için bunu söyledim.

Programda ümit verici sözler de gördüm. Sanayileşme, özellikle askerî sanayileşmede ümit verici sözler; eğitimde, dış politikada paylaştığım görüşler var, ne yapılacak, nasıl yapılacak sorularına kesin karşılık vermekten bir kaçınma gördüm programda. Haksızdır da denemez. Programın böyle yazılışına, pek de kusur bulmuyorum. Yalnız, elbette bugünkü ortamda arzu edilen ölçüde muhtıranın istediği reformların yapılabileceğine ben de pek inanmıyorum. Aydın kamuoyunun sustuğu, tutucu egemen çevrelerin ve tüm sağcıların meydanı boş buldukları bir ortamda devrimci bir eylem olan reformlar elbette kolay değildir. Kışın ortasında çiçek, ancak kapalı yerde, saksıda büyüyebilir. Böyle ortamda da reform, devrimci bir eylem olan reform odalarda konuşulur, belgelerde yazılır, ama gerçekleştirilmesi güçtür. Bu suretle reformların ben de başarılı şekilde olacağına pek inanmıyorum. Böyle başarılı bir reform yapılacağı umuduna kapılarak hayal kırıklığına kimsenin uğramaması için buna değinmek istedim. Bir mucize beklemediğim için, bugünkü, ortamda reform alanında bir başarı sağlanacağını beklemediğim için, Hükümetin pek açık deyimlere yanaşmayan ifadelerini maslahata uygun gerçekçi görüyorum. Büyük büyük lâflar edip hiçbir şey yapmama yerine, en kolay yoldan normal düzene geçişi sağlama hazırlıklarını daha gerçekçi bulduğum için, ben de bu görüşü yadırgamıyorum.

BAŞKAN — Beş dakikanız var efendim.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Arkadaşlarım, bu durumda reformların gerçek reform niteliğinde olacağını sanıp, hayal kırıklığına uğramamak için bunu söyledim. Düşününüz bir kere, 1'inci tasarındaki öngörülen tedbirler alınabilecek mi? Zilyet gibi, zilyet yoluyla iktisap gibi hiçbir mantık, hiçbir ahlâk kuralına sığamayacak bir mülkiyete tedbir alınabilecek mi? Hayır.

Sonra, muvazaayı kaldıracak tedbirler alınacak mı? Hayır. Daha niceleri alınmayacağına göre, böyle bir “toprak reformu da elbette pek kolay olmayacaktır. Madenler ve petrolle ilgili ifadeler gösteriyor ki, pek yapılmıyor. O halde, Hükümetin ulusal iradeyi gölgelemeyecek şekilde, Meclislerin itibarını daha yükseltici, Siyasi Partiler Yasasında ve Seçim Yasasında yapılacak değişikliklerle yetinmesini uygun buluyorum.

Arkadaşlarım, geçmişten bugüne ve geleceğe ilişkin bir değerlendirme yapmak suretiyle önerilerde bulunmak istedim; fakat birkaç gerçeğe dokunmak istiyorum. Bunları da değerlendirelim.

Yoksul ülkeyiz, fakir ülkeyiz filan diyoruz; bir bakıyoruz bankalarda 50 milyardan fazla mevduat kullanılamıyor. Merkez Bankasındaki 1 milyara yakın döviz kullanamıyoruz. Hem yoksuluz, hem bunları kullanamıyoruz. Şubatta yatırımlar,

projeler 5 milyarmış, şimdi, üç ayda 43 milyar olmuş. Anlayamadım, bu projeler roketle mi geldi, nerden geldi, nasıl oldu?

Sonra, bakıyorum hurda eleştirenler sistem, öneri kendilerince çıkıyor; doktriner sisteme karşıyız, doktrin sapmasına karşıyız.

Arkadaşlarım, bunun üzerinde durmak istiyorum. Açalım Larousse'u, açalım Encyclopedia Britannica'yı, açalım Türk sözlüğünü, nedir doktrin? "Bir bilimde bir sistem meydana getiren, ilkelerin ve inakların tümüne doktrin" derler. Karşıyım doktrine demek sistem yok demektir, ilke yok demektir. Bakıyorum hangi ülkede doktrin yok. Faşistte var, komünistte var, kapitalist var, neo - liberalist var, revizyonistte var; Amerika'da işportası var, her şeyin doktrini var; Truman Doktrini var, Eisenhower Doktrini var, Rusya'da Brejnev Doktrini, var; devletim diyen bir iş yapacağım diyen herkesin doktrini var. Biz diyoruz doktrine karşıyız, doktriner sapmaya karşıyız... Doktrin olunca sapma olmaz. Sapma olmamak için doktrin konuyor, formüle edilsin diye.

Sonra, bir "sol" dur tutturduk gidiyor. Bunun üzerinde biraz durmak istiyorum, Az gelişmiş ülkelerin temel niteliği, süreli değişmedir. Süreli değişmenin adına "Sol" derler. Evet, böyle çıktı... Muhafazakârların "Sağdır" temel niteliği, "Sol" un temel niteliğini de değişimdir. "Sol" a karşıyız komünizmle savaşıyoruz... Sola karşı olarak komünizmle savaşma; kinini yasak edip bataklığı daha da artırarak sivrisineklerle veya sıtmayla savaşmak demektir. Komünizmle savaşın metodu "Sol" a karşı olmak değil ki, "Sol" un en verimli yönde tedbirlerini almaktır. Şimdi biz de "Sol" a karşıyız; sonra, biz reformcuyuz sola karşıyız... Bunu söylemek alaydır. Hem reformcu, hem solcu olmaz olur mu bir Hükümet? Hem devrimciyiz hem solcu değiliz... Olmaz böyle şey efendim. Buna bilim güler. Devrimciyim, değişmeciyim, düzen değiştiriyorum, reform yapıyorum, ama ben sağcıyım... Olur mu öyle şey? Muhafazakârım yani.. Mümkün değildir. Onun için böyle bazı lafların arkasında gizlenerek, niteliklerini lâfların gizleyerek konuşmalar toplumda bazı sistemleri öncü gibi göstermeye kullanılıyor. Bu tamamıyla yanlıştır.

Arkadaşlarım, Hükümet Programında, elbette yeterli bulmamakla birlikte, dedim ki: "Zamanınıza uygun geliyorsa." Çünkü başka fazla bir iş yapılacağına ben de inanmıyorum. Ama bir şeyi söylemekle sözlerimi bitireceğim. Tarihe hesap verme, gelecek kuşakların yargılarına yardım ederek ilerideki politikacıların bugünden ders almalarını sağlama amacıyla acı da olsa şu gerçeği dikkatlerinize sunmak istiyorum.

1808'den 12 Mart 1971'e ulaşan toplumsal oluşum çizgisi üzerindeki nirengi noktalarına meydana getiren olaylardan en talihsiz görünenlerinden ve en büyük fırsatı en boşuna kaçıranlardan biri olma kadersizliğinden 12 Mart kurtulamamıştır.

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Bundan ötürü üzüntümü belirtmek isterim ve hiçbir böyle devrimci eylemden sonra devrimcilere karşı devrimcilerin bu ölçüde

saldırdığı bir dönem yaşanmamıştır. Atatürk: “En büyük yasa, benim için devrim yasasıdır” dedi.

Sayın Başkan, benim daha 4 dakikam var..

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim, rica edeceğim.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Peki efendim, son cümlemi söyleyeyim.

“En büyük yasa, devrim yasasıdır” dedi. İşte, bu devrim yasasına inandığım için, hiç kimsenin de hatırına bakmadan diyorum ki: Böyle talihsizlik ilk defa olmaktadır. Bu talihsizliği bütün devrimciler değiştirmek, devrimci görünenler, “Devrimciyim” diyenler bu dikkati gözden kaçırmamak zorundadır. Elbette, bu büyük değişikliği Hükümetin bir anda yapacağım ummuyorum, ama hiç olmazsa bu talihsizliği artırmamasını, devrimci kıyımına (dışarıdan emir alan nerden alırsa alsın haindir, onları ben savunmuyorum) namuslu devrimci kıyımına Hükümetin son verici tedbirler almasını, bu talihsizliği artırmamasını gönülden diler, başarılar dileğimi sunar, hepinize saygılar sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Bir önerge var takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Program üzerinde 6 sayın üye görüşlerini arz etmiş bulunuyor. Durum aydınlanmıştır. Kifayetin oylanmasını arz ve teklif ederim.

Akif Tekin (Antalya)

BAŞKAN — Müzakerenin kifayetini oylarınıza arz ediyorum.

Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yapılan tenkit ve temennilere cevap vermek üzere Başbakan Sayın Ferid Melen, buyurunuz. (*Alkışlar*)

Sayın Başbakan, sözünüzü kesmemek için bir hususu oylamak istiyorum. Me-saimizin görüşmelerin sonuna kadar uzatılmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun efendim.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Van) — Sayın Başkan, çok değerli senatör arkadaşlarım;

Kurduğumuz Hükümetin Programı üzerinde bugün söz alıp konuşan parti sözcülerine ve diğer konuşmacı arkadaşlarıma, Hükümet programı üzerindeki incelemeye dayanan konuşmalarından dolayı yürekten teşekkür ederek sözlerime başlayacağım.

Değerli arkadaşlar, değerli konuşmacılar programımızı çeşitli açılardan tahlile tabi tuttular ve cidden samimî olarak söyleyeyim çok istifadeli konuşmalar dinledik.

Tabii, fikirlerin bir kısmını kendi görüş açılarından tetkik ettikleri için, bu fikirlere katılmak mümkün olmamakla beraber faydalı, istifadeli konuşmalar dinlediğimizi arz edeyim. Bundan dolayı da yine arkadaşlarıma şükranlarımı arz ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, özellikle parti sözcüsü arkadaşlarımızın konuşmalarında birçok noktalarda bizimle ve programımızla mutabakat halinde olduklarını görmekten memnunum. İzin verirseniz bu mutabakatın hangi noktalarda olduğunu ortaya koymak üzere Hükümet Programımızın ana hedefleri nelerdi, ne istemiştik bunu hatırlatma kabilinden tekrar edeceğim. Arkadaşlarımızın konuşmaları henüz hafızalarda olduğu için hangi noktalarda mutabık olduğumuzun mukayese imkânı bulunacaktır.

Değerli senatörler, biz Hükümet Programımızda ana hedeflerimizi şöyle özetlemiştik:

Bir parlamenter demokratik rejimin sıhhatli, verimli işler hale getirilmesini görev olarak aldığımızı arz etmiştik. Türkiye'nin demokratik rejimi seçmekle rejim tartışmalarını çoktan geriye bırakmış olduğunu da belirtmiştik. Bunun içindir ki, millî layık ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayak hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek şaşmaz amacımız olacaktır, demiştik.

Ancak; demokratik rejimin güçlenmesi ve tam olarak işleyebilmesi için elbirliğiyle yapmamız gereken birçok işlerin mevcut olduğunu da cesaretle ortaya koymak gerektiğine de işaret etmiştik.

Yine, "Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır" dedik. Bu sebeple önümüzdeki seçimlerin Anayasanın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere selâmetle varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri saydığımızı söylemiştik. Seçimlere selâmetle ulaşabilmemiz için de, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması, yurttan huzurun ve asayişin tam olarak tesisi gerektiğini söylemiş ve Hükümetimizin anarşik olayları tamamen ortadan kaldırmaya kesin kararlı olduğunu da ilâve etmiştik.

Yine, Hükümetimizin bu dönemde yıkıcı faaliyetlerle, özellikle komünizmle, aşırı sağ faaliyetleriyle, bölücülükle mücadeleyi daha tesirli hale getireceğine programımızda yer vermiştik.

Seçimlere selâmetle ulaşabilmenin diğer önemli şartını da iktisadî, sosyal ve kültürel gelişmemizi hızlandıracak reformların süratle gerçekleştirilmesine bağlı görmüştük. Bu reformların başında da adalet, idare, eğitim, toprak, tarım, vergi, maliye, maden, petrol reformlarının geldiğine işaret etmiştik.

Yine bu görev süremiz içinde (ki seçim dönemine kadar devam edecektir, normal olarak) eğer, Büyük Meclisin itimadını alır ve bunu seçim süresine kadar sürdürebilirsek, önemle üzerinde duracağımız hususların birisinin de, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını süratle hazırlayarak (ki gecikmiştir Hükümet programları sebebiyle) Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak ve bunu gecikmeden uygulamaya başlamak olduğunu ve buna paralel olarak da, iktisadî hayata canlılık vermek, yatı-

rımları hızlandırmak, işsizliği azaltmak üzere gerekli tedbirlere ihtiyaç bulunduğunu, seçimlerden önce, başta önseçim olmak üzere, seçim mevzuatımızda da gerekli düzeltmeler lüzumuna kaani olduğumuza işaret etmiştik.

Değerli Arkadaşlarım, işte, Hükümetin temel hedefleri, ana hedefleri, seçim dönemine kadar gerçekleştirmeyi önlenda aldığı hedefler bunlardır. Bunun dışında, tabii normal olarak Devletin devamlı bir varlık olduğunu gözönünde bulundurarak, bu Hükümetin yapması gerekli olan, yürütmesi lâzımgelen işleri de programımızda önem sırasıyla zikretmiştik.

Muhterem arkadaşlar, değerli parti sözcüsü arkadaşlarım bu noktaların hemen hepsiyle, bazı ufak tefek nüanslar hariç, mutabakat beyan etmişlerdik. Bu mutabakatı aslında sayın parti liderleriyle konuştuğum zaman da sağlamıştım. Hükümete üye vermeyi kabul eden sayın parti liderlerinin hemen hepsiyle bunları madde madde beraber konuşmuş ve bunların birleşeceğimiz noktalar olduğunu tespit etmiş, tam bir mutabakat tesis etmiştik. Ve ondam sonradır ki, Hükümeti bu mutabakat esasına dayanarak kurmuştum. Hatta, bir parti halinde olmayan, fakat grup halinde aramızda bulunan Kontenjan Grubu ve Millî Birlik Grubuyle de aynı mutabakatı tesis etmiştik aramızda ve her iki grup da bu hususta tam mutabakat verdiklerini hem bana beyan etmişlerdi, hem kamuoyuna da ilân etmişlerdi.

Bugün bu mutabakatın Senatoda sözcüler ağzıyla tekrar edilmiş olmasından cidden memnunum ve bundan dolayı müteşekkirim. Bu sebeple, izin verirseniz şimdi sözcü arkadaşlarımızın ve diğer konuşmacı arkadaşlarımızın bunlar dışında kalan, bazı özellik arz eden konuşmalarındaki noktalar üzerinde görüşlerimi arz edeyim. Bazı hususlarda açıklamaya ihtiyaç görülen tereddütler olduğu anlaşılıyor. Açıklamaya ihtiyaç duyulan noktalar hakkında açıklamalar yapmakla yetmeyim.

Vakit dar olduğu için bir tasnife tabi tutmadım, bu sebeple sözcü arkadaşlarımızın konuşma sırasıyla, onların konuşmalarındaki tertip sırasına göre ben de cevaplarımı arz edeceğim.

Sayın Hazer, Hükümetimizin bir buhran içerisinde, olağanüstü şartlar içerisinde kurulmuş olduğunu söyledi ki, zaten biz bunu programımızın başında da beyan ettik. Hükümetimiz normal şartlar içerisinde kurulmuş bir Hükümet değildir. Şartlar eğer normal olsa idi, her halde bu Hükümeti Ferid Melen kurmuş olmazdı, Ferid Melen'e sıra gelmezdi. Normal şartlar içinde bulunsaydık, elbette ki, bu Hükümeti demokratik esaslara göre parlamentoda çoğunluğa sahip bir partinin kurması, bir partiye mensup kimsenin kurması gerekirdi. Ama normal şartlar içinde olmadığımız şundan belli ki, aynı parti, özellikle Adalet Partisi böyle bir Hükümeti kurma niyetinde olmadığı açıkça da ilân etmiştir. Bu şartları, bu durumu takdir edersiniz.

Sayın arkadaşım benim partimden çekilmeye lüzum görmediğimi, daha doğrusu benim çekilmemin gerekli görülmemiş olduğuna işaret ettiler. Hükümetin partilerüstü bir Hükümet olmasına rağmen, benim çekilmemiş olduğuma işaret ettiler ve bunu bir aşama olarak kabul ettiklerini de ilâve ettiler.

Muhterem arkadaşlarım, bu konu üzerinde izin verirseniz durmak istiyorum.

Filhakika bundan evvelki Hükümeti kurmaya memur edilen Sayın Erim'in bu Hükümeti kurmak için ilk şart olarak partisinden çekilmesi istenmiştir. Bir bağımsızlık hüviyeti kazanması istenmiş ve partilerüstü Hükümet karakterinin ancak bu şekilde verileceği düşünülmüştür ve ondan sonra ikinci defa Başbakan adayı arandığı zaman Sayın Ürgüplü de bir bağımsız aday olarak seçilmiştir. O tecrübeden sonra, bana müracaat edildiği zaman Sayın Cumhurbaşkanımız bana böyle bir şart ileri sürmedi. Ama ben kendisine çalışmamın sonunda bahsettim, dedim ki; bundan evvelki tatbikatta öyle yapmıştınız. Ben bir partiye mensubum, benim partiden ayrılmamı zaruri görüyor musunuz? Cevaben "Siz nasıl düşünüyorsunuz?" dedi. Muhterem arkadaşlar, ben kendisine şu cevabı verdim: Bir defa bir partiye mensup olmak demokratik idarede, parlamenter demokrasilerde esas hükümdür. Binaenaleyh, bir partiye mensup olmak bir kusur değil, bir nakuse değil. Siyaset yapmak için çoğu insan bir partiye girer, bir parti ile beraber hareket eder ve partiler esasen demokrasinin temelini teşkil eder. Bundan dolayı, hatta Partiler Kanunumuzun başında da Partilerimiz vazgeçilmez unsurlar olarak sayılmıştır. Bir partiye mensup olmak kusur değildir. Sonra, tarafsız hareket etmek için partisiz olmak şartı da olmamak lâzımdır. Bu bir şahsiyet meselesi, şeref sözüne uyup uymama meselesidir. Bir insan partisiz olur partizanlık yapar, bir tarafı tutar veya bir partiden istifa eder yine bildiğini okur; ama bir partiye mensup olur, partiler üstü tutum içinde bulunacak veyahut o zihniyetle hareket edecek bir Hükümet kurar, şeref sözü ile ortaya çıkar ve bu şeref sözüne riayet eder ve partizanlık yapmaz. Bu sebeple, ben istifayı bir şekil meselesi sayıyorum dedim ve bu, eski İslâm Hukukunda hülleyle benzer dedim. Bu sebeple ben partimden ayrılmakla biraz şahsiyetimden bir şey kaybedeceğimi sanıyorum, eğer zarurî görmüyorsanız bunu yapmayayım dedim. Benim takdirime bıraktı ve ben de böyle davrandım. Arkadaşımızın da işaret ettiği gibi, aynı zamanda bunu bir aşama olarak da kabul etmek lâzım. Yani, buhranının yavaş yavaş azaldığını da gösterme bakımından, bunu parti liderlerine anlattığım zaman hepsi benimle mutabık oldular. Bunu, kamuoyu önünde bir vesile oldu, tekrar anlatmak ihtiyacını duydum, arkadaşşıma bundan dolayı teşekkür ederim.

Kaldı ki, partilerüstü Hükümet olmak için, eğer bu gerekçe geçerli olsa, sadece Başbakanın istifası değil, diğer partilerden alınan bakanların hepsinin de istifa etmesi lâzım. Çünkü onların da her biri mühim bir bakanlığın başındadırlar ve eğer sakınca varsa, o sakınca hepsi için de varidolur.

Biz verdiğimiz şeref sözünü tutacağız. Hükümetin ilk toplantısında bütün arkadaşlarıma söylediğim budur. Hükümet bu esasa göre kurulmuştur, Hükümet partilerüstü bir tutum içerisinde bulunacaktır, arkadaşlarım arasında en ufak bir partizanlığa kayma şeyi görürsem, emin olun ki, haftalarca uyku kaybedeceğim demişimdir. Arkadaşlarım bilirler ve bunu hepimiz yapacağız ve sizin murakabeniz altında yapacağız. Eğer bu noktada bir kusur, bir eksiklik görürseniz bizi vazifeye, bu şeref sözünü yerine getirmeye davet etmenizi bilhassa rica ediyorum. (*Bravo sesleri*)

Değerli arkadaşşıma, bizim için söylediği iyi sözlerden dolayı teşekkür ederim; bunu tekrar etmeyeyim, başında bir defa bu şükranımı ifade edeyim.

Hükümetin yapısı üzerinde durdular. Parlamento dışında üyeler vardır; Anayasa bu kapıyı aralamıştır ama bunu dozunda tutmak lâzımdır, demişlerdir.

Muhterem arkadaşlar, Parlamento dışından üye alınmasının çeşitli sebepleri var. Bir defa, ayrı bir kuruluş yapma ihtiyacı belirttiği için ve fevkalâde şartlar sebebiyle bir millî beraberlik Hükümeti manzarası verdiği için. Mümkün olduğu kadar Parlamenteoya dayalı olmasına dikkat ettim ve parlamenter arkadaşların sayısını biraz artırdım. Ama bazı bakanlıklara Parlamento dışından mütehassıs arkadaşların getirilmesi zarureti vardı. Bu kuruluşu yaparken bu zaruret gözönünde bulundurulmuştur. Sonra, orada çalışmış, Birinci ve ikinci Erim Hükümetleri döneminde hakikaten başarılı olmuş arkadaşlar vardır, başlamış olduğumuz reform çalışmaları vardır. Şimdi onları değiştirip, o reform çalışmalarını yarıda bırakmanın mahzurları vardı. Bu sebeple, dozunu böyle tayin edebildik ve sanıyorum ki, gerek Parlametoda, gerek kamuoyunda, biraz dışarıdan alınanların sayısı fazla olmakla beraber, iyi karşılanmış bir Hükümettir. Çünkü Hükümetin aynı zamanda kendi içinde mütesanit olması ve ahenkli olmasına da itina etmek mecburiyetinde kaldık. Parlametodan daha başka arkadaşlar düşünebilirdik, daha başka arkadaşlar alabilirdik. Bu bakanlıklara gelecek liyakatli arkadaşların sayısı Parlamento içinde çoktur, çok değer verdiğim insanlar vardır. Ama bazı değişiklikler yapıp, yeniden bir başka kuruluş yapmanın güçlüğünü de hesaba katarak, mevcut arkadaşlarla, içeriden ve dışarıdan alınmış olan arkadaşlarla; daha çok bu arkadaşlarla devam etmeyi şartların zarureti ile de uygun bulduk. Mesele orada değil, mesele, bu Hükümete Yüce Meclisin itimadedip etmemesidir. Kuruluşu, terkihi nasıl olursa olsun Yüce Meclis güvenini verdiği takdirde, müzaharetini esirgemediği takdirde, elbette ki sizin takdirinize lâıyk bir Hükümet olacaktır.

Değerli arkadaşım - ki, buna diğer arkadaşlar da temas ettiler - Seçim Kanunu ve önseçim usulü düzeltilmeli, dediler. Sayın Hıfzı Oğuz Bekata, biraz önce burada yaptığı çok güzel bir konuşmada bilhassa bunun felsefî yönüne de temas ettiler, adına “Siyasî reform” dediler. Bu zarurete sadece Hükümet olarak değil, Meclis olarak, memleket olarak kaniiz. Seçim sistemimizde aksaklıklar var. Partilerarası bir komisyonda ben de çalıştım bir kaç ay bütün partiler bunda müttefiktir, Hükümet müttefiktir ve seçime gitmeden evvel her halde bu seçim sistemimizin, seçim kanunlarımızın, önseçim dahil bütün aksaklıklarını ortadan kaldırma zarureti var. Çünkü bu Seçim Kanunu ile gelecek bir Meclisin bu türlü buhranları orsadan kaldıracağına güvenmiyorum. Bu sebeple bu seçim mevzuatındaki bütün aksaklıkların ortadan kaldırılması lâzımdır. Bu anda biz bunu; dün Mecliste de arz ettim, daha çok partilerden bekliyoruz. Çünkü bunun en çok ilgilisi partilerdir ve en yakından partilerüstü incelemişlerdir ve tatbikatının içinde bulunmuşlardır. Bütün bu mahzurları Hükümetten önce onların bilebileceğine inanıyorum. Bu sebeple partilerin süratle bir komisyon kurarak gruplar arasında bu mevzuu tetkik etmelerini rica edeceğim. Sanıyorum ki, ondan sonra Hükümet de kendi kanalından gerekli çalışmaları yapacaktır.

Muhterem arkadaşlar, gerek Sayın Hazer, gerek diğer arkadaşlar reformlar üzerinde durdular. Bu reformlar için çeşitli açıdan çeşitli görüşler ileri süren arkadaşlar oldu ve hepsine saygı gösteririm. Reformun tarifi, reformun mahiyeti hakkında ayrı ayrı görüşe sahip arkadaşlar vardır; benim reform dediğime bir başka arkadaş reform demeyebilir veyahut onun reform dediğini ben çok ileri bir şey bulabilirim. Partilerin de ayrı görüşleri vardır reformlar hakkında. Bunların hepsine hürmet etmek lâzımdır.

Yalnız biz Hükümet olarak, reformların çerçevesini çizmeye çalıştık. Bu sebeple Hükümet olarak bizim de bir reform görüşümüz ortaya çıkmıştır. Partilerin görüşleri ayrı olabilir, Hükümetin veyahut diğer arkadaşların da görüşleri ayrı olabilir. Hükümet olarak bizimde bir reform görüşümüz ortaya çıkmıştır. Biraz önce Sayın Millî Güven Partisi Sözcüsü gayet edibane bunların bir kısmını ifade etti ve tarif bakımından ondan da faydalaniyorum.

Biz reformların bir defa Atatürkçü bir görüşle ele alınmasını istiyoruz. Tabii Anayasamızın doğrultusunda olması şarttır. Anayasa dışı ideolojilere göre bir reform elbette ki düşünemeyiz. Onu düşünen insanlar bulunabilir memlekette; onların istedikleri yeni düzen, tabii büsbütün başka bir düzendir. O türlü bir reform bizim aklımıza gelmez. Reformların Atatürkçü çizgide ve Anayasa doğrultusunda olması şartı var.

Ayrıca, ilmi gerçeklere uygun olması lâzım. “Reform” adı altında, bir şey değiştireceğim diye memleketi altüst etmenin âlemi yoktur ve buna reform demeye imkân yoktur, belki buna “Deform” denebilir. Reform memlekete huzur getirmelidir, sükûn getirmelidir, yarar getirmelidir ve bir müessesemizi daha faydalı hale getirmelidir. Reformda her hangi bir müessese değişecektir, her hangi bir düzen değişecektir. Bunu değiştirirken cemiyetimize, vatandaşımıza, milletimize bunun daha yararlı hale gelmesini sağlamalıdır. Reform bu istikamette olursa, bizim görüşümüze göre reform olur. Reform, arz ettiğim gibi, ilmi gerçeklere ve memleket gerçeklerine de uygun bulunmalıdır.

Biz reformları bu çerçeve içerisinde düşünüyoruz. Onun dışında daha başka fikirle, “Bu reform değildir” diye düşünmek mümkündür. O ayrı bir düşünce tarzıdır. Bizim bu düşünceye iltifat etmemize imkân yok, Hükümet olarak biz böyle anlıyoruz ve sanıyorum ki, bütün partileri, bilhassa Hükümete üye vermiş partileri, hatta vermemiş ve bizi desteklemeye karar vermiş partileri de bu fikirler etrafında toplamak mümkün olacaktır ve bizim fikirlerimizle onların fikirlerini telif etmenin ve reformlara bir istikamet vermenin mümkün olacağına kaniiz.

Reformların nasıl yapılacağı hakkında da bazı görüşler vardır; izin verirsiniz bu husustaki görüşümüzü de arz edeyim.

Bazılarına göre reform zorla yapılır. Bazılarına göre de reform, halka benimsetilerek yapılır. Nitekim dün, Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı, “Reform halka mal edilerek ve onun kanalıyla yapılabilir” dedi.

Muhterem arkadaşlar, benim anlayışım bu, rejime göre değişir. Bir otoriter rejimde, daha kısa yoldan reformlar yapmak mümkündür ve zaman kazandırır. Doğ-

rudur. Bir otoriter rejimde, daha kısa yoldan zaman kazandırıcı bir metotla reform yapılabilir. Ben bunu bir münakaşa sırasında, sanıyorum ki, ikinci Koalisyonunda İnönü Hükümeti zamanında, orada da Sayın İnönü'ye anlatmıştım. Hangi metotla yapılsın diye bazı reformlar dolayısıyla münakaşalar oluyordu. O zaman demiştim ki; “Siz vaktiyle Atatürk’le otururdunuz, işi tespit ederdiniz veya ettirirdiniz, ertesi günü uygulardınız. Mümkündü bu. Çünkü Hükümet itiraz etmezdi, Meclisten büyük itiraz sesi gelmezdi, size güvenirlerdi. Basın hür değildi, seçim endişeniz yoktu” O vakit öyle bir rejimde reformlar bu metotla ve süratle yapılırdı. Ama demokratik bir rejimde, bu metot ile reform yapılmaz. Bu metotla reform yapmaya kalkın, ikinci adımda akamete uğrar, başarısızlığa uğrar ve başladığı noktada kalır. Demokratik rejimdeki bütün memleketlerin tatbikatında reform yapmak için kampanyası yapılır; evvelâ fikir olarak benimsetilir, tanıtılır ve ondan sonra Hükümetten öyle geçer, basında kampanyası yapılır, desteklenir, meclislerde mücadelesi yapılır, fikir olarak benimsetilir, hattâ icabında mitingler yapılır, konferanslar verilir, ondan sonra reform yapılır. Bugün demokratik memleketlerde görüyoruz örneklerini, oralarda da reform yapılıyor, yapılmıyor değil, ama bu usulle yapılıyor,

Şimdi Türkiye’de de demokratik rejim içinde bulunduğumuza göre, reform için bir başka metot düşünmek mümkün değil; düşünmemek lâzım ve ben de düşünmüyorum.

Bunu şu sebeple söylüyorum: Benim içinde bulunduğum Birinci, İkinci Erim hükümetleri zamanında, Hükümet içinde bunun kavgası olmadı değil, oldu ve ben, o metotla yapılabilir, dedim. Yoksa, gidip Meclise “Efendim, ordu bunu istiyor, bunu yapacaksınız” dersiniz yüzünüze çarparlar ve nitekim öyle oldu.. Ama işte bana gerici dediler, tutucu dediler, her şey dediler. Tabii bunun arkasından o nevi sözler gelir; ama benim inandığım budur. Bir başka metotla demokratik rejim içinde reform tahakkuk ettirmenin mümkün olduğunu iddia eden varsa, o vakit buyurur bunu gerçekleştirir. Ben mümkün görmüyorum. Bu sebeple bizim tatbikatımızı bu olacaktır, inandıracak yapacağız, fikirlerimizi müdafaa ederek yapacağız, fikirlerimizi savunacağız. Getirdiğimiz fikirlere inanıyorsak ki inandığımız fikirleri getireceğiz, esasları getireceğiz, Yüksek Mecliste müdafaa edeceğiz. Elbetteki Meclisin hakkıdır, bunları müzakere eder; değiştirme yapar, ama biz demokratik usullerle, icabında itimat oyu isteyerek, aynen geçirmeye çalışacağız. Muvaffak olamadığımız takdirde başarısız bir hükümet durumuna düşeriz, kalırız, gideriz; o ayrı meseledir. Ama bu metotla yapacağız.

Değerli arkadaşım Hazer, hayat pahalılığı üzerinde durdu. Hiç şüphesiz önemli bir nokta; büyük halk kitlelerinin Hükümetten beklediği işlerin başında bu geliyor. Şüphesiz, hayatı biraz daha ucuzlatmak, hiç olmazsa daha da fazla pahalılaştırmamak gerekir.

Muhterem arkadaşlar, tabii hayat pahalılığı çok ciddi çalışma isteyen bir şeydir. Evvelâ fiyat istikrarını sağlayacaksınız, para politikanızı sağlam esaslara dayayacaksınız, mal bolluğu yapacaksınız. Bir defa umumî olarak bunlar var.

Bunun dışında, başka tedbirlere de ihtiyaç var. Bizde müstahsil ile müstehlik arasında büyük fiyat farkları var. Tarlada bir mal yüz ise, bakkalda bin olmaktadır.

Belki mübalâğa ediyorum ama büyük farklar olduğunu görüyoruz. Bütün mesele, bu marjı azaltmak, müstahsili teşkilâtlandırmak, müstehliki teşkilâtlandırmak, nakliye meselelerini halletmek, piyasada tekelleri ortadan kaldırmak, serbest rekabeti sağlamak, çeşitli krediler vermek, depolar açmak gibi çeşitli tedbirleri almaktır. Bunun üzerinde Hükümetiniz duracaktır ve bu ilmî çalışmayı yapacaktır.

Arkadaşımız bir beslenme dengesizliği meselesine temas ettiler; sanıyorum ki, bununla hayvancılık konusuna da işaret etmek istediler.

Muhterem arkadaşlar, programımızda çok önemli bir konu olan hayvancılığa kısa bir iki satırla yer verdik; bundan dolayı Mecliste de şikâyet ettiler. Bunun sebebi, hacimli bir programla gelmemiş olmaktı. Yoksa., bu mevzuları ihmal edişimizden değildir. Hayvancılık Türkiye'nin önemli bir konusudur, Bir defa büyük bir zümrenin geçinme kaynağıdır. Hayvancılık memleketimizde halkımızın beslenme vasıtasıdır. Aynı zamanda ihracat konusudur, Maalesef bugünkü tempoyla önümüzdeki 10 sene içerisinde, eğer yeterli ve etkili tedbirler alınamadığı takdirde, Türkiye değil ihracat yapmak, büyük bir et sıkıntısı çekecektir. 1980'de Türkiye büyük bir et sıkıntısıyla karşı karşıya kalacaktır; eğer yeterli ve etkili tedbirler alamazsak. Bu sebeple, bu konu üzerinde Hükümet bütün ciddiyetiyle duracaktır, çalışacaktır. Besiciliği teşvik etmek, hayvan ırklarının ıslahı, yem meseleleri, hayvan mahsullerinin değerlendirilmesi, Et - Balık Kurumu şubelerinin bütün yurda yayılması, yem sanayinin artırılması, tabii yemlerin geliştirilmesi gibi mevzularda Hükümet çalışacaktır.

Millî Güven Partisi adına konuşan çok değerli arkadaşım Dr, Sami Turan Beye teşekkür ederim. Belki kendi partilerine mensubolduğum gibi bir hissi davranış içine de girdiler, ama sanmıyorum, kendilerini bundan tenzih edeceğim. Çünkü daima onlara şunu söyledim: "Benim sizin parti ile hiçbir alâkam yokmuş gibi davranacaksınız, hatalarımı, kusurlarımı, her şeyi cesaretle ortaya koyacaksınız. Bundan memnun olacağım, sizden beklediğim budur" demişimdir ve bunu huzurunuzda tekrar ediyorum. En acı tenkitleri onlardan bekliyorum.

Hükümete karşı gösterdikleri güven için kendilerine teşekkür ediyorum.

Hükümet programının özellikleri üzerinde durdular. Bunları tekrar etmeyeyim. Bizim Hükümet programımızı daha çok aydınlatan bir ifade ile Hükümet programımızın bir tahlilini yapmış oldular, kendilerine bundan dolayı da teşekkür ediyorum.

Arkadaşım ayrı bir konu olarak vergi reformu üzerinde de durdular. Vergi reformunu programımızda vaadettik. Yalnız muhterem arkadaşlar, onu da çerçeveleme ihtiyacını duyduk ve bunu tekrar huzurunuzda arz edeceğim.

Türkiye, her sahada, her alanda olduğu gibi, vergi alanında da esaslı, köklü reformlar yapmak ihtiyacıyla karşı karşıyadır ve bu reformlar bir defa yapınca bitecek neviden de değildir. Bilhassa ekonomide, sosyal hayatta gelişmeler, değişmeler oldukça, vergilerde de, (Vergi de bir canlı müessesedir) Ona paralel olarak, onu takibederek; zaman zaman ya tabii tekamülüyle, ufak rötuşlarla veyahut da esaslı değişikliklerle değişmeler yapılacaktır.

Bugün dünyada da vergiler üzerinde yeni buluşlar vardır. Bu sebeple eski vergiler bırakılarak, yeni vergilere gidilmektedir. Elbette ki, biz her alanda olduğu gibi, vergi alanında da bunları takibedeceğiz ve ediyoruz. Memleketimizin bünyesine uygun olan vergi sistemlerini de getireceğiz.

Hükümetimiz esaslı vergi reformunu önümüzdeki üç yıllık plan içerisinde mütalâa edecektir. Bu Eylül ayında Beş Yıllık Plan huzurunuzda gelmiş olacaktır, önümüzdeki sene de hemen tatbika başlayacağız. Aslında vergi anlayışı çok değişmiştir. Eskiden vergi, sadece Devlet masraflarını karşılamak için alınırdı.

Halbuki, bugün vergi, ekonomik politikanın malî politikanın ve sosyal politikanın bir aracıdır. Hele planlı dönemde, planın bir uygulama vasıtası ve aracıdır. Bu sebeple, planla birlikte mütalâa etmek lâzımdır. Yeni planı yaparken, ondan evvel vergi sisteminde bir değişiklik yapmayı mahzurlu görüyoruz. Planla birlikte esaslarını tespit edeceğiz, yapacağımız vergi reformunun anahatlarını tespit edeceğiz, plan Yüksek Meclisin kabulüne mazhar olduktan sonra, bu reformu da tahakkuk ettirmeye çalışacağız.

Ancak Meclise gelmiş olan kanunlarımız vardır. Bunların birisi, tasarruf bonolarının kaldırılarak vergiye çevrilmesi hakkındaki Kanundur. Bunun çıkması lâzımdır, bunu rica ediyoruz. Emlâk Vergisi Kanunu zaten daha evvel Mecliste kabul edilmiştir. Sadece geçen Hükümet bazı ufak değişiklikler getirmiştir. Bu değişikliklerin Yüksek Meclisin tasvibi ile yürürlüğe konmasını rica edeceğiz. Belediye Gelirleri Kanunumuz vardır. Belediyeler çok sıkıntılı durumdadır. Hizmet yapamayacak ve maaş ödeyemeyecek haldedirler. Onun çıkması lâzımdır. Buna benzeyen ve Mecliste bulunan birkaç tasarımızın bu dönemde çıkarılması ile yetinmek istiyoruz. Bunun dışında, vergi kaçakçılığını önlemek, vergi ziyanı önlemek, vergi dairelerini güçlendirmek, vergi murakabesini etkili hale getirmek, itiraz işlerini bir düzene koymak, Vergi Usul Kanununda değişiklikler yapmak, vergi cibayet usullerini ıslah etmek gibi bazı tedbirler var. Onların hazırlanmış olanlarını da derhal bu dönemde huzurunuzda getireceğiz.

Değerli Arkadaşlarımız Millî Eğitim konusu üzerinde de durdular ve özellikle Türkiye'nin geleceğinin toplayıcı, birleştirici, yüceltici bir milliyet anlayışına sahip kuşaklar yetiştirilmesine bağlı olduğuna işaret ettiler ki, tamamen buna katılıyoruz ve Hükümet programında bir başka ifade ile bu husus zikredilmiştir.

Gençlerimizi sapık güçlerin zararlı testlerinden kurtarmak, elbette ki Hükümetimizin amaçlarından birisi olacaktır.

Köylü vatandaşlarımızın dertleri üzerinde durulmasına işaret ettiler.

Muhterem arkadaşlar;

Zaman zaman burada parti sözcüsü olarak veyahut da kendi adıma konuşmalar yaptığım vakit daime işaret etmiştim; Türkiye'nin kalkınması köyden başlar. Gelir bakımından, yaşama seviyesi bakımından en zayıf zümre odur. Onu yükseltmedikçe gerçek bir kalkınmadan bahsetmeye imkân yok. Bu sebeple, bütün gücümüzle bizim Hükümetimiz de köye yönelecektir. Müstahsilin mahsulünün değer-

lendirilmesi, köylerimizin kalkınması gibi bütün konuları ele alacak ve daha etkili bir şekilde yürütmeye çalışacaktır.

Esnafların ve küçük sanatkârların ihtiyaçları konusunda da aynı şeyleri düşünüyoruz. Burada da, hatırlarsınız ben, esnafı cemiyetimizin orta direği sayardım. Bunları sağlam tutmak lâzım. Hür düzenin, demokratik düzenin muhafazası, korunması bakımından da bu küçük müteşebbis zümreye el uzatmak lâzımdır, bunları ayakta tutmak lâzımdır. Bunun da gereğini yapacağız.

Gene, değerli arkadaşım bölgelerarası dengesizlikten bahsetti.

Dün Mecliste de işaret ettim; bu konu da, üzerinde önemle duracağımız mevzulardan birisidir. Programda geniş şekilde yer vermemiş olmamış konunun önemi küçümsediğimizden ileri gelmemektedir. Arz ettiğim gibi, mümkün olduğu kadar kısa bir program ve daha çok önplanda yapacağımız işlere önem vermeyi düşündüğümüz için olmuştur.

Trafik kazaları, bazılarına göre küçük gibi görülür; fakat bana göre Türkiye'nin birinci sırayı işgal eden meseleleri arasına girmiştir. Biz, her yıl Arap - İsrail harbinde ölen insanların birkaç misli insanı sadece bu kazalarda kaybediyoruz. Bunun çarelerini aramak lâzımdır. Maalesef, Devletimiz yetersiz haldedir, bu bakımdan buna bir ucundan el atmak ve her tedbirden faydalanmak lüzumuna kaniim.

Hava trafiğindeki perişanlığa işaret ettiler.

Orada da, hava trafiğinin anı olarak artması sebebiyle bazı tıkanıklıklar vardır; bu tıkanıklıkları da kısa zamanda kaldırmaya çalışacağız.

Muhterem arkadaşlar; işçilerimiz konusunda Hükümet olarak, işçilerimizin bütün sosyal haklardan faydalanması lüzum ve gereğine kaniiz, işçilerimizle işverenler arasındaki meselelerin de barışçı çözüm yollarıyla halledilmesi imkânları üzerinde duruyoruz. Türkiye'de bunu başardığımız takdirde sanıyorum ki, memleketimizin huzur ve sükûnu bakımından büyük bir mesafe almış olacağız.

Sayın Korutürk, çok güzel konuşmasıyla beni etkilediler. Teşhislerinde de tamamen beraberim. Kendilerine bundan dolayı teşekkür ediyorum; hemen her noktada aramızda bir görüş ayrılığı yoktur. Bu sebeple, zamanlarını almadan, toptan mutabakat halinde olduğumu arz edeceğim.

Değerli amiralim, 12 Mart hareketinin yorumu Batıda başka şekilde anlaşılıyor dediler ki, doğrudur.

Muhterem arkadaşlar, başka vesileyle de belki bu konuya işleceğim. Başka memleketlerde de ordu, idareye müdahale etmiş, el koymuştur. Fakat, oralarda büsbütün başka istikamette olmuştur bunlar. Hep, yeni bir otoriter rejim getirmek veyahut mevcut demokratik rejimi ortadan kaldırmak için yapılmıştır, ama Türkiye'de bu istisnadır. Türkiye'de Türk ordusu son bir asır içerisinde birkaç defa Devlet işine müdahale etmiştir, ama bunu her defasında memleketi ileriye götürmek için yapmıştır, hürriyet rejimine kavuşturmak için yapmıştır, demokratik rejimi korumak için, güçlendirmek için yapmıştır. Bizde son hareketlerden birisi de

12 Mart'tır. 12 Mart da tamamen bu amaçla yapılmış olan bir harekettir ve öyle bir hareket olduğunu, artık tamamen tecrübeyle görüyoruz. Çünkü bir seneden beri bunun tatbikatı içindeyiz. Başında, memleket dışında hakikaten Türkiye'de ordunun yönetimi ele aldığı sanılmıştı; Türkiye'nin, Yunanistan gibi bir otoriter rejime gitmek üzere olduğu veya gittiği iddia edilmişti; ama bir sene içerisindeki tatbikat sonunda görüldü ki, ordumuz, demokratik rejimi, Anayasa rejimini, hür düzeni ortadan kaldırmak için, zayıflatmak için, baskı altında tutmak için değil, tam tersine, demokratik rejimi yıkılmaktan, dejenere olmaktan, Anayasa rejimini ortadan kalkmaktan kurtarmak amacıyla yapmıştır bu hareketi.

Benim gerek Millî Savunma Bakanı olarak, gerek Başbakanlık Vekâleti yaptığım sırada bazı yabancı heyetlerle temaslarım oldu ve hemen hepsiyle bu konunun müzakeresini yaptık. Kendilerine dedim ki, "Millî Savunma Bakanı olarak en yakınlarındayım; bir defa bakın, ordu başka amaçla bir hareket yapsaydı Millî Savunma Bakanlığına bir maliyeci getirmezdi; maliyeden başka şeyleri düşünmeyen bir maliyeci getirmezdi."

İkincisi, ben en yakınlarındayım ve şunu müşahade ettim: 12 Mart Muhtırasının verildiğinin ertesi gününden itibaren en ufak bir müdahalede bulunmamışlardır. Faraza, Nihat Erim Beyin Hükümetlerinin kuruluşlarında tek söz söylemişlerdir. O vakit Hükümette bulunan arkadaşlarımız da bunu bilir; şu girsin, şu girmesin, şöyle kurulsun, şöyle kurulmasın mevzuu olmamıştır. Zaten muhtırada da ifade edilmiştir ve durumun vahameti belirtilmiştir, içinde bulunduğumuz şartlar belirtilmiştir; bu şartların içinden nasıl çıkılacağı belirtilmiştir, ama bunun yolunun, tedbirinin düşünülmesini de demokratik usullerle, millet iradesinin hakikî sahibi olan Meclislere bırakmıştır ve Türkiye'de durum budur. Yabancılar da artık buna kani olmuşlardır.. Nitekim, Avrupa Konseyinde bunu hiç kimse ortaya getirmek cesaretini gösterememiştir; buraya gelip tetkik edip, yakından gerçek durumu gördükleri için.

Sayın amiralimin konuşmasının temenniler bölümünde üzerinde durduğu noktalar hepimiz için ve bizim için çok değerli görüşlerdir, bunlardan geniş ölçüde faydalanacağız. Kendilerine bu hususta teşekkür ediyorum.

Sayın amiralim, dış memleketlerdeki işçilerin durumu üzerinde durdular ve "Çözüm bekleyen meseleler var" dediler. Doğrudur. Çalışma Bakanlığımız, Dışişleri Bakanlığımız, Maliye Bakanlığımız, işçilerle ilgili bütün bakanlıklar seferber halde; dış memleketlerdeki işçilerimizin her meselesiyle meşguldürler. Hattâ bunun için dışarıdaki işçilerimizin meseleleriyle meşgul olmak üzere Çalışma Bakanlığı bünyesindeki bir umum müdürlük kuruldu ve hemen faaliyete de geçecektir.

Okul durumlarına da işaret etti bir arkadaşımız. 30 öğretmen varmış. Kısa bir zamanda hemen bunu 100'ün üstüne çıkaracağız. Buralara bu miktarda Türk öğretmen göndereceğiz; Türk çocuklarının Türk kültüründen mahrum kalmamaları için.

Sonra değerli amiralim, çok veciz bir şekilde Cumhuriyetin 50 yılda bize verdiği ve getirdiği ile ilgili konular üzerinde durdular.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye'nin kalkınmasında ağır hareket edilmesinden şikayet edenler var. Belki bazı noktalarda haklı olabilirler. Ama Türkiye Cumhuriyeti 50 yılda çok mesafe almıştır. Bunu diğer az gelişmiş memleketler ile mukayese ettiğimiz zaman tespit etmek mümkündür. Bununla Türk Milleti olarak iftihar etmemiz yerinde olur ve bundan dolayı burada Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin hepsine de bir şükran borcumuz olduğunu ifade etmeyi bir vazife sayıyorum. (*"Bravo" sesleri*)

A.P. sözcüsü Sayın A. Nusret Tuna'ya da güzel sözlerinden, bizi destekleyen ifadelerinden dolayı peşinen teşekkür ediyorum, üzerinde durdukları noktaların birkaçına başka arkadaşlara cevap verme vesilesi ile cevap arz etmiş oldum. Bir-iki nokta var; onun üzerinde de izin verirlerse birkaç cümle ile görüşümü açıklayayım.

Sanıyorum bir noktaya takıldılar; "Demokrasilerde Başbakanı millet seçer. Cumhurbaşkanının görevi millî irade doğrultusunda formaliteleri ikmaldir" dediler.

Bu, fikir olarak doğrudur. Yalnız, şüphesiz normal şartlar içerisinde doğrudur. Normal şartlar içerisinde olsaydık, sözlerimin başında da ifade ettim, bu böyledir. Cumhurbaşkanının vazifesi, Parlâmentoda kendisine çoğunluk sağlayabilen birisini seçmekti.

Sonra değerli arkadaşım, 12 Mart Muhtırası ile ortaya çıkan partilerüstü Hükümet modelinin demokratik memleketlerde görülmüş olmadığını söylediler.

Buna pek katılamayacağım. Demokratik memleketlerde de bu türlü karma hükümetler vardır; zaman zaman görülmüştür. Oralarda da bağımsız bir başbakan veya küçük bir partiye mensup bir başbakanın başkanlığında kurulmuş olan hükümet modeli çok görülmüştür. Sonra, karma hükümet vardır, meclis içinden ve dışından alınan bakanlar vardır. Yalnız bir fark ile belki diyecekler ki; "Onunla da koalisyon yapılmıştır. Bunlar daima koalisyon usulü ile olur, biz koalisyon da yapmıyoruz" Doğrudur. Ama koalisyonda müşkülât olduğu için yapamadık değerli arkadaşım. Ben koalisyonu tercih ederdim. Bir koalisyon anlaşması yapmak ve bütün partileri bunun etrafında taahhüde sokmak bir Hükümetin işini elbette ki kolaylaştırırdı. Ama bugün birçok arkadaşımız beyan ettiler, "Meseleleri getirsinler, o vakit düşüneceğiz; herhangi bir angajmana girmiyoruz" dediler. Sebebi; bir koalisyon anlaşması mevcut olmadığı için. Ama bu şartlar içerisinde bir koalisyonu meydana getirmenin müşkülâtını da gördüğümüz için bunu düşünemedik, yapamadık. Faraza, Hükümetin kuruluşu koalisyon olduğu takdirde şahısların tespiti, yerlerin paylaşılması için anlaşma yapmak lâzımdı. Ben bu anlaşmayı gözümde çok büyüttüm; olamayacak gibi geldi bana. Partilerin vereceği şahıslarla mütesanit bir Hükümet kurmak veya bugünkü şartların gereğine göre bir Hükümet kurmak çeşitli mülâhazalarla belki mümkün olmayacaktı.

Yine çeşitli mevzularımızla ilgili olarak söylüyorum, reformlar üzerinde çeşitli fikirler var. Arkadaşlarımız diyorlar bu "Hükümetin getireceği reformları destekleyeceğiz, çıkaracağız."

Bugün bir parti lideri, “Canım, bırak reformları, nasıl olsa bunlar yapılamaz, seçime gidelim” diyor. Aynı partinin buradaki sözcüsü ise reformlara taraftardır... Görüyorsunuz ki, ne kadar çeşitli fikirler var. Bu fikirleri bu, anda bir araya getirmek ve bir Hükümet kurmak, hakikaten temeli sağlam olmayan bir kule kurmaya benzer. Bu müşkülâtı göze alamazdık. Bunu arz edeyim.

Bu sebeple Hükümet, yine böyle bir formül ile kuruldu. Bir zaaf olduğunu kabul ediyorum. Ama bu Hükümeti kurarken biz şuna güveniyoruz: emel ve ana meseleleri ortaya koyduk ve bu ana meseleler üzerinde mutabık kaldık. Hedefimizden şaşmadan bizi neticeye götürecek olan tedbirlerle ilgili olarak bütün partiler ana meselelerde Hükümeti destekleyeceklerine dair bir vaatte bulunmuşlardır. Ancak o vakit bu Hükümet başarıya ulaşır. Ama birinci günden itibaren, Hükümet programında ortaya koyduğumuz, çerçevedeğimiz meseleleri herkes bir başka istikamete çekerse; doğrudur, o vakit bu Hükümet başarısız olur ve yeni bir buhran doğar. O zaman da Büyük Meclisimiz başka çareler arama durumuna girer. Realite budur; bunu bütün açıklığı ile ortaya koymayı bir vazife sayıyorum.

Değerli arkadaşımız, tarafsız bir Başbakan konusu üzerinde durdular ve bununla, bir Başbakanın Güven Partisinden seçilmesi ile Güven Partisinin iktidara gelmediğinin tespit edilmesini istediler.

Sayıyorum Güven Partisi böyle bir iddiada bulunmamıştır. (*M.G.P. sıralarından “Böyle bir iddiada bulunmadık” sesleri*) öteki partiler de Hükümetin kurulması için üye vermişlerdir; hiç birisi yalnız başına iktidarda değildir. İktidar, bir bakıma milletindir, partiler arasında paylaşılmıştır. İktidar, Büyük Meclisindir.

Değerli arkadaşımız, “komünizm ile mücadelede Ordu ile güvenlik kuvvetlerinin birbirine ters düşmeyecek bir yol izlemesi lâzımdır” dediler.

Doğrudur, bu yapılacaktır. Hükümet bunda kararlıdır, bunda arkadaşımızın tereddüdü olmasın.

Gençlerimizi yetiştiren mahdud sayıdaki öğretim üyelerinin yaptıkları zararlardan bahsettiler.

Bunu müdrikiz. Elbette ki gençlerimizin zehirlenmesine imkân vermeyeceğiz. Hangi müessesede yuvalanırlarsa yuvalansınlar, Anayasa dışı ideolojileri benimsemiş olanların yıkıcı faaliyetlerine, gençlerimizi zehirlemelerine, bölücü faaliyet göstermelerine imkân vermeyeceğiz. Mevcut kanunlar yetmediği takdirde, bunun için huzurunuzda yeni tasarılar getireceğiz. Hattâ, Anayasa buna engel olduğu takdirde, Anayasa tadilinin lüzum ve zarureti de Yüce Meclise arz edeceğiz.

Yalnız bu arada şunu arz edeyim, bütün bunları bir hukuk devletine yaraşır şekilde yapacağımıza da emin olmanızı istiyorum. Herkese, şu veya bu tesir ile şunun veya bunun ihbarı ile hissî sebeplerle haksız bir muamele yapmıyacağımıza da yine emin olmanızı istiyorum. Yapılan muameleler haklı olacak, yerinde olacak, kanuna ve hukuka uygun olacaktır.

Bize, şu veya bu şekilde ithamlar ileri sürülebilir. Nitekim, biraz evvel konuşan bir arkadaşımız Mc Carthy zihniyetinden bahsettiler.

Bu şekilde ithamlar da olabilir. Bir defa bu zihniyete sahip insanlar değiliz, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırabilecek durumda ve kabiliyette olduğumuza arkadaşlarımızın inanmalarını rica ederim; vatanseverliğimiz üzerinde de tereddüt etmenizi rica ederim. Bütün bunları objektif ölçüler içerisinde yapacağımıza da yine inanmanızı rica ederim.

Muhterem arkadaşlar, bu Mc Carthy'lik ithamı yeni değil. Ben hatırlıyorum 3-4 sene evvel bu konular üzerinde şikâyetçiler arasındaydık, en çok şikâyet eden arkadaşlarınız arasında biz bulunurduk. Zaman zaman bu kürsüye çıkar, şu faaliyetten veya bu faaliyetten şikâyet ederdik. O vakit de bizi Mc Carthy'likle itham ettiler, ama kimden şikâyet ettik? Şikâyet ettiğimiz birçok şahıslar varidi, şu şahıs, şu yerde şu faaliyeti yapıyor, diyorduk. O şahıslar şimdi mahkûm olmuşlardır, ağır mahkûmiyetlere duçar olmuşlardır, bağıra bağıra itiraz etmişlerdir; “Ben Marksistim, ben Leninistim, ben Türk değilim” demişlerdir. Şimdi bunlar hakkında söz söylemiş olanlar Mc Carthy... Eğer bu şekilde, bu türlü mücadeleyi yapmış olanları böyle Mc Carthy'likle itham etmeye kalkarsak, bu mücadele gücünü zayıflatırız, böyle bir davranış da memleketin lehine olmaz.

Her şeyden evvel bir milletin yaşama hakkı vardır; Türk Milletinin yaşama hakkı vardır, Türk Milletinin yaşama hakkını elinden almak isteyenlere karşı bir mücadele gerekiyorsa, bu mücadeleyi yapmak isteyen insanlara, organlara herkesin yardım etmesi lâzımdır. Yoksa, efendim Mc Carthy imiş, şu imiş bu imiş şeklindeki ithamlar ancak mücadele gücünü azaltır ve dediğim gibi, o vakit bir milletin yaşama hakkını elinden almak isteyenlere vasıtalı olarak yardım edilmiş olur. (“Bravo” sesleri)

Sayın Tıgılı arkadaşşıma güzel konuşmasından dolayı teşekkür ediyorum. Yalnız, beni fazla cesur buldular. Yani, “bu nazik dönemde bu kadar ağır bir vazifeyi nasıl kabul etti, doğrusu cesarettir” dediler.

Muhterem arkadaşlar, ben bu vazifeyi istemedim, talip olmadım. Böyle bir vazifeyi bana şartlar getirdi ve bir memleket vazifesi teklif edildiği zaman da, ben bunu yapamam, demek de doğrusu bir vazifeden kaçma mânasına gelirdi. Şartların ağır olduğunu idrak ediyorum, başarı şansı olmayabilir, ama bütün gücümü kullanacağım; ben ve arkadaşlarım bütün gücümüzü kullanacağız. Yalnız, bu vazifeyi alırken güvendiğim bir şey vardı: Memleketimizi buhrandan kurtarmaya kararlı bir Büyük Millet Meclisinin mevcudiyeti.

(“Bravo” sesleri) Buna inandığım için, buna güvendiğim için böyle bir vazifeyi aldım. (“Bravo” sesleri)

Sayın Acuner arkadaşım, yüksek sesle bir konuşma yaptılar. Bu konuşmanın bazı noktalarında bir ayrılığımız yok. Yalnız, tonda belki fark var. Gayet sert bir ifadeyle okuduğu için, bazen ters gelebilir. O kısımları benim tarzımda okursak, belki herkese yumuşak görünebilir, bunda bir şey yoktur denebilir, öyle kısımları var; ama hiç katılmadığım kısımların da olduğunu söylemeye mecburum.

Birçok noktalarda görüş ayrılığında olduğumuzu tespit etmeye mecburum. Çünkü arkadaşımız meselelere bir başka görüş açısından bakmıştır, hareket noktası başkadır, bizim hareket noktamız başkadır. Biz, Anayasamızın açısından bakıyoruz, bizim hareket noktamız, hür düzen ve demokratik rejimdir. Arkadaşımız sanıyorum ki, meselelere bu açılardan değil, bir başka zaviyeden bakmıştır. Bu sebeple, bir hayli ayrılığımız vardır. Maddeleri üzerinde durmaya ihtiyaç görmüyorum, sadece bunu tespit etmekte yetiniyorum. Kıbrıs sorunu üzerinde, dış politika sorunu üzerindeki düşünceleri de biraz böyledir.

Sayın Öztürk, anarşiyle mücadele için ileri sürülen tedbirler arasında çelişki-den bahsettiler. “Bir taraftan sert tedbirler alınacak, diğer taraftan gençleri fikir alanında kazanacağız. Bu nasıl olabilir?” dediler. Değerli arkadaşım, her ikisini birden alacağız. Sert tedbiri gerektiren haller varsa, yani kanunun cezalandırdığı suçlar, fiiller varsa, elbette ki, buna ister sert deyin, ister yumuşak deyin, adına ne dersiniz deyin, bu kanunun emrini yerine getireceğiz. Ama fikir alanında bu mücadeleyi kazanmayı da programımıza koyduk. Ben bunu en verimli yol olarak görüyorum. Çünkü zabıta tedbirleri bir ölçüde anarşiyi önler, fakat anarşinin kaynağını kurutmaz. Anarşinin kaynağını kökünden kurutabilmek için, bu mücadeleyi fikir alanında kazanmak lâzımdır.

Şimdi herkes görüyor ki, birçok gençlerimiz aldatılıyorlar, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının yaptığı basım toplantısını gördünüz, orada birçok ifadeler gördünüz; hakikaten körpe dimağ evinden çıkmış gelmiş ve bazı telkinler altında yolunu şaşırmış oraya gitmiştir. Asıl bunu önlemek lâzım.

Türkiye’de uzun bir zaman tek taraflı neşriyat oldu. Bütün kütüphaneler Marksist, Leninist yayınlarla doldu. Yasak olduğu halde doldu, takibedilmedi doldu; bırakalım o tarafını... Bu fikirlerin yanlış olduğunu iddia eden eserlerden bir tane kütüphanelerimizde görmedik... Tek taraflı telkinatla; siz sanıyorum ki eğitimsiniz, bir genç ne hale gelir? İşte bunu kurtaracağız; bunu yapmak lâzım.

Ben, bir Devlet Bakanlığından bahsettim. Devlet Bakanlığına bir vazife vereceğiz; doğrudur. Aslında bütün Devlet gücünü kullanmak lâzım ve kullanacağız. Okulda mücadele etmek lâzım, üniversitede mücadele etmek lâzım, kırsalda mücadele etmek lâzım, spor alanında mücadele etmek lâzım.

Her yerde mücadele etmek lâzım; fikir mücadelesi yapmak lâzım, basında mücadele etmek lâzım, radyoda mücadele etmek lâzım. Ama bütün bu mücadeleleri ahenkleştirmek, bunlara istikamet vermek, bunların ilmî çalışmalarını yapmak, başka memleketlerde ne yapıyorlar onları tetkik etmek için bir bakanlığa da vazife vereceğiz. Bu vazife, bu mahiyette bir vazife olacaktır. Yoksa Bakanlık polis takibi yapacak değil. Onun vazifesi değil, içişleri Bakanlığına düşen vazife var, Dışişleri Bakanlığına düşen vazife var; Devlet Bakanlığı bunları ahenkleştirecek, kombine edecek; komiteler kurulacaksa bunların başında bunları yürütecek. Bu sebeple Devlet Bakanlığına böyle bir vazife vermeyi düşündük.

Arkadaşımız, sağlık sigortasından bahsettiler. Sağlık sigortasının uygulamasına tedrici olarak başlayacağımıza programımızda işaret ettik.

Sayın Hıfzı Oğuz Bekata'ya teşekkür ederim. Bilhassa Seçim Kanunu değişikliği üzerinde durdular ve adına "Siyasî reform" dediler. Görüşleriyle tamamıyla muhabız. Biraz önce arz ettim, bu, daha çok partilerin işidir, partileri bu konuda bir araya getireceğiz.

Sayın İşmen arkadaşımız, "Yapılacak en doğru iş mümkün olan süratle seçimlere gitmeyi sağlamaktır" dediler. Biz başta da söyledik; Hükümet olarak gayemiz seçimlere götürmektir. Ama hemen seçimlere gitmenin de pek bir şeyi halletmeyeceğini bilmek lâzımdır. Bütün mesele, seçimin selâmetle yapılması ve 12 Mart hareketinin yapılmasını gerektiren sebeplerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu sebepleri bir ölçüde ortadan kaldırmazsak, huzur gelmezse, memlekette seçimden bir netice umulmaz. Seçim olabilir, mani yok, yine bir Meclis gelir; fakat ortam gene böyle devam eder. Böyle devam edecek bir ortamda, gene normal bir rejime kavuşamamak ihtimalleri belirir. Bunu bilmek lâzım. Sanıyorum ki, bütün partiler bu idrakin içindedirler. Bu sebeple, hemen seçime gitmeyi düşünmüyorlar. Sonra, hemen seçime gidilirse, sayın arkadaşımız gelemmez, bugünkü şartlar içinde ondan mahrum kalırlar.

Asgarî ücret konusu üzerinde durdular. Asgarî ücreti biliyorsunuz, Asgarî ücret Komisyonları tespit ederler. Komisyon iktisadî unsurları, sosyal sebepleri; hepsini dikkate alarak bu tespit muamelesini yapmaya çalışmaktadır. Yalnız bu hususta acele bir tutum içerisine girmemesini istiyoruz. Çünkü hem işçinin durumu mevzu-bahistir, hem de memleketimizin ekonomisinin istikrarı mevzu-bahistir. Bunların ikisi arasında bir ahenk sağlama mecburiyeti de mevcuttur.

Sayın Yıldız arkadaşımızın üzerinde durduğu noktaların bir kısmına daha evvel cevap arz ettim. Yalnız bir tarizine bir iki cümle ile cevap verme durumundayım; özür dilerim kendisinden. "Hükümeti kurarken bir Başbakan gibi konuşsun; daha evvel Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi üzerindeki konuşmama cevap vermişlerdi, Millî Savunma Bakanı gibi konuşmasın" dediler.

Muhterem arkadaşlar, sanıyorum ki, o vakit benim kendisine o yolda cevap vermemi gerektiren sebep; arkadaşımızın konuşmasının memlekette yanlış yorumlanması ve bir moral çöküntüsüne sebeb olması endişesinden doğmuştu. Ben böyle bir endişeye kapılmışım ve bu endişeyi ortadan kaldırmak üzere, kendisine o cevabı vermişim. Bugün gene böyle bir endişe yaratacak konuşma yaparlarsa, Millî Savunma Bakanı olsam veya olmasam, bana düşen vazife, gene öyle bir cevap vermektir. Bundan dolayı kendilerinden özür dilerim.

Arkadaşımız, "12 Mart'a nasıl geldik; bundan bahis yoktur Hükümet programında" dediler. Muhterem arkadaşlarım, bundan bahsetmedik. 12 Mart'a nasıl geldik; artık bu geride kalmış bir hadisedir. Bizim Hükümetimizin 12 Mart'a nasıl geldiği, niçin geldiği, bunların sebepleri üzerinde uzun boylu tahlil yapmasına imkân yok. Çünkü bunlar malum şeylerdir, herkesin bildiği şeylerdir. Herkesin bildiği şeyi de tekrar etmekte bir fayda yoktur. Yalnız 12 Mart'a bizi getiren sebepleri ortadan kaldıracak tedbirleri anlatırken, biraz 12 Mart'a nasıl geldiğini de göstermiş oluyoruz. Sadece anarşiyi ortadan kaldırmaktan bahsetmedik, reformlardan

bahsettik. Arkadaşımızın işaret ettiği gibi, reformlardan bahsettik. Reformların bir ölçüde gerçekleştirilmesi lâzımdır, seçim ortamının meydana getirilmesi lâzımdır, huzurun sağlanması lâzımdır, dedik. Sanıyorum ki, bununla 12 Mart'a nasıl gelindiğini de ifade etmiş oluyoruz. Devleti güçlendirmeden bahsettik ve saire.

Değerli arkadaşımız, “Dünyanın her yerinde gençlik olayları olmuştur, bizde de olmuştur. Ancak bizde tedbirler alınmamış, ondan dolayı gelişmiştir” dediler. Muhterem arkadaşlar, bu teşhise katılmıyoruz. Zaten bizi biraz da bu duruma getiren bu türlü yanlış teşhisler olmuştur benim kanaatıma” göre. Hepimiz, başlangıçta bazı hareketleri masum bir gençlik hareketi olarak gördük ve bunun altında yatan sebeplerin üzerine gitmedik, bu çalışmayı yapmadık, sathında kaldık. Ondan sonra asıl sebepler; o hareketlerin altında yatan şeyler yavaş yavaş gelişti ve nihayet bunlar 12 Mart'a getirdi bizi.

Şimdi arkadaşımız bir diğer noktada, “Efendim, bunlar sosyo - ekonomik tedbirlerin alınmamasının tabii bir sonucudur” demektedirler. Ben buna da katılmıyorum. Sosyo -ekonomik tedbirler, hiç şüphesiz ki, alınmak lâzım. Sosyo -ekonomik tedbirler alınmayan bir cemiyette huzursuzluk olur. Ama gördüğümüz bu tipik hâdiseler, bu türlü huzursuzluklar bunların sebepleri değildir arkadaşlarım.

Geçenlerde bir İsveç Parlamento Heyeti gelmişti, içinde İsveçli bir milletvekili Başbakanlıkta beni ziyaret ettikleri zaman bu nokta üzerinde durdular. Kendisine dedim ki; “Bu hareketlerin faillerini bir tetkik edin, bir kısmı İsveç'te komiteler halinde çalışıyorlar, bölücü faaliyetleri var, bölücü faaliyetler için orada komiteler kurmuşlardır. Ülkenin bir parçasını diğerinden ayırmak istiyorlar. Onların durumunu tetkik edin. Türkiye'de bu hareketlere karışmış olanların içinde bu dediğiniz fakir zümreden, himayeye muhtaç zümreden kaç adam var? Bunlar hep müreffeh ailelerin, varlıklı ailelerin çocukları.” Şu halde teşhisi doğru koyalım, sebebi sadece burada bulmayalım. “Bu tedbiri almadın bundan doğdu” demek asla doğru değil. Türkiye'yi içinden bölmek, Türkiye'yi parçalamak, Türkiye'yi fethetmek isteyen bir faaliyet var. Organize bir faaliyettir ve dışardan beslenmektedir. Bunlar avlamaktadır gençlerimizi. Niye işin bu tarafına bakmıyoruz; sadece başka tarafına dikkatleri çekip, öteki tarafın faaliyetini serbest yapmasına, bilerek veya bilmeyerek, imkân hazırlıyoruz? Bu teşhise katılmıyorum arkadaşlarım ve katılmamakta yerden göğe kadar haklı olduğumuzu hadiseler göstermiştir.

Bu hadiseleri yapanlardan, anarşiyi yaratanlardan, herkesin fakirliklerinden bahsettiği bu insanlardan kimi yakalanıyorsa, cebinde 10 bin, 20 bin, 30 bin lira para bulunuyor. Ama başka şeyden bahsediyor; ben Marksistim diyor, ben Leninistim diyor, ben Maocuyum diyor, ben bilmem şunu yapacağım, bunu yapacağım, bu rejimi ortadan kaldıracacağım diyor. Size, canım şu fakir fukaranın sefaletini ortadan kaldıracacağım diyor mu? Asla, bir tanesinin ağzından duymadım. Belki istismar edenler var onu, ama onu da istismara tenezzül etmiyorlar, onların ideali başka, ideallerini de açıkça ortaya koyuyorlar. Bunları gördükten sonra, hâlâ başka bir teşhisle dikkatleri oraya çekmenin faydasına ben kaani değilim.

Değerli arkadaşımız doktrine karşı olmamızdan şikâyet etti. Bir kastımız var tabii. Doktrin, bir kelime ile kısaca ifade etmektir. Yoksa, doktrinlerin adını da koyabiliriz. Yalnız şunu söyleyeyim; ben ilmi gerçekleri doktrinlere tercih ederim, ilmi gerçek haline gelmiş olan hakikatları doktrine tercih ederim. Doktrinde hata olabilir. Doktrin, nihayet bir görüştür, bir iddiadır ve tabii ispata muhtaçtır. Ben de ispat edilmiş, hakikat haline gelmiş olanı tercih ederim. Hükümetimiz bu sebeple doktrinden çok, ilmi gerçekler haline gelmiş olan esaslara önplanda riayet edecektir. Doktrinden kastımızın, daha doğrusu doktrine karşı olmamızın sebebi budur.

Arkadaşımız, bir de devrimciler, karşı devrimciler ve devrimci kıyımından bahsetti. Burada bir tarif yapmaya mecburuz. Arkadaşımız devrimciden kimi kasdediyor? Eğer inkılâp dediğimiz şeyi kasdediyorsa, bir şey demem. Ona kimse karşı değil. Ama “Ben Maocuyum, Leninistim, Marksistim, devrimcilik budur” diyenler de vardır. Bu kavram karışıklığı vardır Türkiye’de. Onu ayırmazsak, o vakit arkadaşımınla mutabık değilim. Elbette ki, karşı devrimci olacağız, elbette ki, karşısında olacağız. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Arkadaşımız da karşısında olmaktadır, bu manada. Ona inanıyoruz. Ama bu kavram karışıklığını meydana getirmemek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, sanıyorum ki, değerli arkadaşlarımızın Hükümet Programı üzerindeki görüşlerinin önemli kısımlarına temas etmiş oldum. Mecliste de ifade ettiğim gibi, Hükümetimizin ana hedefleri bellidir. Konuşmamın başında buna işaret ettim. Bunların başında, memleketi selâmetli bir seçime götürmek gelmektedir. Selâmetli seçime götürmenin şartlarını da arz ettim. Bu sebeple Hükümetinize itimat etmenizi ve Hükümete yardım etmenizi istirham edeceğim. Takdir sizlerindir.

Beni lütfedip uzun saatler dinlediğiniz için hepinize şükranlarımı arz ederim.

Saygılar sunarım. (*Şiddetli ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — İçtüzüğümüzün 130’uncu maddesi gereğince cereyan eden müzakereler bitmiştir. Hükümet, Türk Milletine ve memlekete hayırlı, uğurlu olsun.

6.6.1972 Salı günü saat 15.00’te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 21.12

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 25 Birleşim 98****Sayfa 75-76****05.06.1972 Pazartesi****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER:** *Enver Akova (Sivas)**Hüseyin Yenipınar (Tunceli)***Açılma Saati:** 15.00**Güvenoylaması**

BAŞKAN — Başbakan Ferid Melen tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103 ncü maddesi gereğince güven oylaması yapılacaktır.

Hükümet programı üzerindeki müzakereler tamamlanmış ve bugün güven oylaması, açık aylama suretiyle, yapılacaktır. Şu âna kadarı açık oy isteyen bir önerge olmamakla beraber, 1942 yılından bu yana güven oylamaları daima, önergenin olmadığı hallerde dahi, açık oylama suretiyle yapıldığından, açık oylama işlemi yapılacaktır.

Oylamaya hangi seçim çevresinden başlanacağına dair ad çekiyorum: Konya.

Efendim, oylamaya Konya seçim çevresinden başlayarak, ad okunmak suretiyle başlıyoruz. (*Konya Milletvekillerinden başlanarak oylama yapıldı*)

BAŞKAN — Oyunu kullanmayan sayın üye? Yok. Oylama işlemi bitmiştir. (*Oylanın ayırımı yapıldı*)

BAŞKAN — Başbakan Ferid Melen tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında, Anayasanın 103 ncü maddesi gereğince, yapılmış olan güven oylamasının sonucunu arz ediyorum:

Oylamaya 291 sayın üye katılmış, 262 kabul, 4 ret, 24 çekinser oy kullanılmıştır.

Bu suretle, Başbakan Ferid Melen tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu Meclisimizden güvenoyu almıştır, tebrik eder, başarılar dilerim. (*Şiddetli alkışlar*)

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİD MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri; Hükümet için izhar buyurduğu güvenden dolayı kendim ve Hükümet üyesi arkadaşlarım adına Yüce Meclise şükranlarımı sunuyorum.

İçinde bulunduğumuz ve yakın bir gelecekte ortak gayretlerle ortadan kaldırmaya çalışacağımız olağanüstü şartlar sebebiyle özel bir yapıya sahip bulunan Hü-

kümetimize büyük Meclisin, büyük bir çoğunlukla güvenoyu vermesinin taşıdığı mana, bana göre, büyüktür.

Bu netice, siyasî partilerimizin ve aziz milletimizin değerli temsilcilerinin memleketi bunalımlardan ve demokratik rejimi buhranlardan kurtarmak azmi ve kararı içinde bulunduklarını bir defa daha ortaya koymuş bulunmaktadır.

Bu netice aynı zamanda, siyasî partilerimizin siyasî olgunluklarının yeni bir tezahürüne ve vesile olmuştur. Bundan dolayı bir Parlamento üyesi olarak kıvanç duyuyorum.

Aziz arkadaşlarım; Hükümet Yüce Meclisten aldığı bu güç ile programı ile yük-
lendiği hizmetleri yürütmeye, reformları gerçekleştirmeye büyük bir şevk ve heye-
can ile çalışacaktır.

Programımızda belirttiğimiz gibi, bizim en büyük dayanağımız milletin yegâne ve hakiki temsilcileri sizlersiniz. (*Şiddetli alkışlar*) Sizden aldığımız bu güç ile müş-
tereken varmak istediğimiz hedeflere ulaşabileceğimize inancım tamdır. Hüküme-
tin bütün faaliyet ve icraatı hiç şüphesiz Yüce Meclisin denetiminde yürüyecektir.
Titizlikle yapılacağına emin olduğum bu denetim de, bizim için ayrı bir kuvvet kay-
nağı olacaktır.

Çalışmalarımızda izleyeceğimiz yol, büyük Atatürk'ün açtığı yanılmayan, ışıık-
lı, selâmet yolu olacaktır. Bu yolda ilerlememiz için Yüce Meclisin görev süresince
Hükümetten gerekli destek ve yardımları esirgemeyeceğime inanıyorum ve buna
güveniyorum.

Yüce Meclise minnet ve şükran dolu saygılar sunarım. (*Şiddetli alkışlar*)

Ferid Melen Hükümeti güvenoyu oylamasına verilen oyların sonucu
(Kabul edilmiştir)

<i>Program:</i>	29.05.1972
<i>Güvenoylaması:</i>	05.06.1972
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	290
<i>Kabul edenler:</i>	262
<i>Reddedenler:</i>	4
<i>Çekinserler:</i>	24
<i>Oya katılmıyanlar:</i>	151
<i>Açık üyelikler:</i>	9

(Kabul edenler)

ADANA

Cevdet Akçalı, Fazıl Güleç, M. Selâhattin Kılıç, Melih Kemal Küçüktepepınar, Emir H. Postacı, Kemal Satır, Ahmet Topaloğlu, Turgut Topaloğlu, Alpaslan Türkeş, Şevket Yılmaz

ADİYAMAN

M. Zeki Adıyaman, Kâmil Kırıkoglu, Ali Avni Turanlı, Yusuf Ziya Yılmaz

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Hamdi Hamamcıoğlu, Süleyman Mutlu

AĞRI

Abdülkerim Bayazıt, Kasım Küfrevi

AMASYA

Kâzım Ulusoy

ANKARA

Orhan Alp, Kemal Ataman, Oğuz Aygün, Hüseyin Balan, Orhan Birgit, Sinan Bosna, Musa Kâzım Coşkun, Orhan Eren, İ. Sıtkı Hatipoğlu, A. Sakıp Hiçerimez, Mustafa Maden, Emin Paksüt, Osman Soğukpınar, H. Turgut Toker, Yusuf Ziya Yağcı, Ferhat Nuri Yıldırım, Şerafettin Yıldırım, Cengizhan Yorulmaz

ANTALYA

İhsan Ataöv, Ömer Eken, Rafet Eker, Hasan Ali Gülcan

AYDIN

İsmet Sezgin, Fikret Turhangil

BALIKESİR

Salih Zeki Altunbaş, İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, M. Şükrü Çavdaroglu, Kemal Erdem, Mehmet Niyazi Güner, Mehmet Nurettin Sandıkçioğlu, Osman Tan, Mevlüt Yılmaz

BİLECİK

Şadi Binay, Mehmet Ergül

BİNGÖL

Mehmet Bilgin

BİTLİS

Kenan Mümtaz Akışık, Abidin İnan Gaydalı

BOLU

Ahmet Çakmak, Kemal Demir, M. Şükrü Kıyıkioğlu

BURDUR

Mehmet Özbey

BURSA

Sadrettin Çanga, Cemal Külâhlı, Barlas Küntay, Ertuğrul Mat, İbrahim Öktem, Kasım Önadım, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Kemal Bağcıoğlu, Mustafa Çalıkoğlu, Zekiye Gülsen, Mesut Hulki Önür, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Hazım Dağlı, Nurettin Ok, Nuri Çelik Yazıcıoğlu

ÇORUM

Kemal Demirer, Arslan Topçubaşı, Ali Naki Ulusoy

DENİZLİ

İlhan Açıkalın, Mehmet Emin Durul, Hüdai Oral

DİYARBAKIR

Behzat Eğilli, Abdüllâtif Ensarioğlu, Necmettin Gönenç, Sabahattin Savcı

EDİRNE

İlhami Ertem, Veli Gülkan

ELÂZİĞ

Mehmet Aytuğ, Hayrettin Hanağası

ERZİNCAN

Hasan Çetinkaya, Sadık Perinçek, Naci Yıldırım

ERZURUM

Sabahattin Aras, Turhan Bilgin, Rıfkı Danışman, Naci Gacıroğlu, Gıyasettin Karaca, Fetullah Taşkesenlioğlu

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Şevket Asbuzoğlu, B. Sıtkı Karacaşehir, Orhan Oğuz, Seyfi Öztürk, M. Şemsettin Sönmez

GAZİANTEP

Şinasi Çolakoğlu, Ali İhsan Göğüş, İ. Hüseyin İncioğlu, Erdem Ocak, Muhittin Sayın

GİRESUN

Hidayet İpek, İ. Kayhan Naipoğlu

GÜMÜŞANE

Necati Alp, Mustafa Karaman, Nurettin Özdemir, Ekrem Saatçi

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Abdullah Cilli, Talât Köseoğlu, M. Sait Reşa

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Süleyman Demirel

İÇEL

Cavit Okyayuz, Turhan Özgüner, Çetin Yılmaz

İSTANBUL

İsmail Arar, Tekin Erer, Mustafa Fevzi Güngör, Orhan Kabibay, Sezai Orkunt, M. Kâzım Özeke, Osman Özer, İlhami Sancar, İsmail Hakkı Tekinel, Hasan Türkay, Reşit Ülker, Lebit Yurdoğlu

İZMİR

Şevket Adalan, Mustafa Akan, Burhanettin Asutay, Şeref Bakşık, Ali Naili Erdem, Nihad Kürşad, Kemal Önder, Orhan Demir Sorguç

KARS

Lâtif Aküzüm, İsmail Hakkı Alaca, Kemal Güven, Kemal Okyay, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğanlı, Orhan Deniz, Sabri Keskin, Mustafa Topçular, Hasan Tosyalı

KAYSERİ

M. Şevket Doğan, Turhan Feyzioğlu, Hayrettin Nakiboğlu, Vedat Âli Özkan, Enver Turgut, Mehmet Türkmenoğlu

KIRKLARELİ

Feyzullah Çarıkçı, Hasan Korkut

KIRŞEHİR

Cevat Eroğlu, Mustafa Kemal Güneş

KOCAELİ

Sabri Yahşi

KONYA

İrfan Baran, İhsan Kabadayı, Baha Müderrisoğlu, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Fuat Azmioğlu, İlhan Ersoy, Kemal Kaçar

MALATYA

Hakkı Gökçe, İsmail Hakkı Şengüler

MANİSA

Süleyman Çağlar, Mustafa Orhan Daut, C. Selçuk Gümüşpala, Hilmi Okçu, Kâmil Şahinoğlu

MARAŞ

M. Nejat Çuhadar, Atillâ İmamoğlu, Veysi Kadioğlu

MARDİN

Şevki Altındağ, Esat Kemal Aybar, Seyfi Güneşan, Abdulkadir Kermooğlu, Abdulkadir Özmen

MUĞLA

Muallâ Akarca

MUŞ

Kasım Emre, Nermin Neftçi

NEVŞEHİR

Hüsamettin Başer, Esat Kırathlıoğlu

NİĞDE

M. Naci Çerezci, H. Avni Kavurmacıoğlu, M. Nuri Kodamanoğlu, Mevlüt Ocakçıoğlu, Haydar Özalp

ORDU

Cengiz Ekinci, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy

RİZE

Erol Akçal, Salih Zeki Köseoğlu, Sami Kumbasar

SAKARYA

Nuri Bayar, Güngör Hun

SAMSUN

Mustafa Boyar, Nihat Kale, İlyas Kılıç, Doğan Kitaplı, Nafiz Yavuz Kurt, Hüseyin Özalp, Bahattin Uzunoğlu, İsmet Yalçın

SIİRT

Mehmet Nebil Oktay, Selâhattin Oran, Âdil Yaşa

SİNOP

Tevfik Fikret Övet

SİVAS

Enver Akova, Ekrem Kangal, Tevfik Koraltan, Yusuf Ziya Önder, M. Kemal Palaoğlu

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan, Nedim Karahalil, Orhan Öztrak

TOKAT

İsmet Hilmi Balcı, İsmail Hakkı Birler, Osman Hacıbalıoğlu, Mehmet Kazova, Reşit Önder, Yusuf Ulusoy

TRABZON

Mehmet Arslantürk, Selâhattin Güven, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Kenan Aral, Hüseyin Yenipınar

URFA

Mehmet Aksoy, Necati Aksoy, Necmettin Cevheri, Mehmet Ali Göklü, Vehbi Melik

UŞAK

Orhan Dengiz, Âdil Turan, M. Fahri Uğrasızıoğlu

VAN

Mehmet Emin Erdinç, Fuat Türkoğlu, Mehmet Salih Yıldız

YOZGAT

İsmet Kapısız, Celâl Ahmet Sungur, Neşet Tanrıdağ

ZONGULDAK

Fuat Ak, Ahmet Nihat Akın, Bülent Ecevit, Fevzi Fırat, Ahmet Güner, S. Tekin Müftüoğlu, Kevni Nedimoğlu

(Reddedenler)**İÇEL**

Celâl Kargılı

İSTANBUL

Mehmet Ali Aybar, Haydar Özdemir

SİVAS

Mustafa Timisi

(Çekinserler)**ANKARA**

Osman Bölükbaşı, Suna Tural

ANTALYA

Süleyman Çiloğlu

BURSA

Mehmet Turgut

ÇORUM

İhsan Tombuş

DENİZLİ

Sami Arslan

ERZURUM

Rasim Cinisli

GAZİANTEP

Mehmet Kılıç

İSTANBUL

Sadettin Bilgiç, Ferruh Bozbeyli, İlhan (Egemen) Darendelioğlu, İbrahim Elmalı

İZMİR

İhsan Gürsan, Ali Naki Üner

KONYA

Faruk Sükan

KÜTAHYA

Mehmet Ersoy

MANİSA

Vehbi Sınmaz

MUŞ

Nimet Ağaoğlu

ORDU

Ata Bodur

SAMSUN

Talât Asal

SIİRT

Zeki Çeliker

SİNOP

Hilmi İşgüzar

TRABZON

Necati Çakıroğlu, Ekrem Dikmen

(Oya katılmayanlar)

ADANA

Ali Rıza Güllüoğlu, Ali Cavit Oral, Hüsamettin Uslu

AFYON KARAHİSAR

Ali İhsan Ulubahşi, Kâzım Uysal

AMASYA

Yavuz Acar, Salih Aygün, Vehbi Meşhur

ANKARA

İbrahim Cüceoğlu, Şinasi Özdenoğlu, Aydın Yalçın, Mustafa Kemal Yılmaz (İ)

ANTALYA

Hasan Akçalıoğlu, Ömer Buyrukçu

ARTVİN

Sabit Osman Avcı (Başkan), Abdullah Naci Budak, Mustafa Rona

AYDIN

Mehmet Çelik, Nahit Menteşe, Kemal Ziya Öztürk (Bşk. V), M. Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Ahmet İhsan Kırımlı (İ)

BİNGÖL

Mehmet Sıddık Aydar

BOLU

Nihat Bayramoğlu (İ), Halil İbrahim Cop

BURDUR

A. Mukadder Çiloğlu, Nadir Yavuzkan

BURSA

Nail Atlı

ÇANKIRI

Arif Tosyalıoğlu

ÇORUM

Cahit Angın, Yakup Çağlayan, Abdurrahman Güler

DENİZLİ

Fuat Avcı, Hasan Korkmazcan, Ali Uslu

DİYARBAKIR

Hasan Değer, Nafiz Yıldırım

EDİRNE

Cevat Sayın

ELÂZİĞ

Samet Göldoğan, Ali Rıza Septioğlu

ERZİNCAN

Hüsametdin Atabeyli

ERZURUM

Selçuk Erverdi, Cevat Önder

GAZİANTEP

Mehmet Lütfi Söylemez

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz (İ. Â), Nizamettin Erkmen, Abdullah İzmen, M. Emin Turgutalp

HATAY

Halil Akgöl, Hüsnü Özkan, Ali Yılmaz

İSPARTA

Hüsametdin Akmumcu, Yusuf Uysal

İÇEL

Mazhar Arıkan, Kadir Çetin, Hilmi Türkmen

İSTANBUL

İbrahim Abak, Eşref Derinçay, Hüseyin Dolun, Nuri Eroğan, Bahir Ersoy, Orhan Eyüboğlu, Orhan Cemal Fersoy, Hasan Güngör, Rıza Kuas, A. Şeref Lâç, Akgün Silivrili, Naime İkbâl Tokgöz, A. Turgut Topaloğlu, Necdet Uğur, Mehmet Yardımcı

İZMİR

Şükrü Akkan, Muzaffer Fazlı Arınç, M. Hulusi Çakır, Münir Daldal, Coşkun Karagözoğlu, Talât Orhon, Şinasi Osma, Akın Özdemir

KARS

Turgut Artaç, Musa Doğan, Kemal Kaya, Veyis Koçulu

KASTAMONU

Mehmet Seydibeyoğlu

KAYSERİ

Tufan Doğan Aşşargil, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Beyti Arda, Mehmet Atagün

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy

KOCAELİ

Cevat Ademoğlu, Vehbi Engiz

KONYA

Bahri Dağdaş, Necmettin Erbakan, Sezai Ergun (B), Mustafa Kubilay İmer, Necati Kalaycıoğlu, İ. Etem Kılıçoğlu, Sadi Koçaş, Orhan Okay, Özer Ölçmen, Tahsin Yılmaz Öztuna, Mustafa Üstündağ

KÜTAHYA

Ali Erbek, Mesut Erez

MALATYA

İsmet İnönü, Mustafa Kaftan, Ahmet Karaaslan

MANİSA

Ertuğrul Akça, Veli Bakırlı, Muammer Erten, Mustafa Ok, Önel Şakar

MARAŞ

M. Zekeriya Kürşad, Mehmet Özdal İbrahim Öztürk

MARDİN

Abdurrahim Türk

MUĞLA

Adnan Akarca, Ahmet Buldanlı, Ali Döğerli (İ), İzzet Oktay

ORDU

Memduh Ekşi, Ferda Güley, Ata Topaloğlu, Orhan Vural

RİZE

Hasan Basri Albayrak

SAKARYA

Yaşar Bir, B. Turgut Boztepe, M. Vedat Önsal, Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Kâmran Evliyaoğlu

SİNOP

Hilmi Biçer, Mustafa Kaptan

SİVAS

Vahit Bozatlı (Bşk. V), Hüseyin Çınar, Ahmet Durakoğlu, Kadri Eroğan

TEKİRDAĞ

Mustafa Sabri Sözeri

TOKAT

Hüseyin Abbas

TRABZON

Ahmet İhsan Birincioğlu (İ), Cevat Küçük, Mehmet Ali Oksal

URFA

Bahri Karakeçili

VAN

Kinyas Kartal

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, Abdullah Baştürk, Turgut Nizamoğlu

ZONGULDAK

Hüseyin Baytürk, Cahit Karakaş

(Açık üyelikler)

Aydın	1
Bursa	1
Diyarbakır	1
Edirne	1
Elâzığ	1
Hatay	1
Kocaeli	1
Malatya	1
Nevşehir	1
Yekûn	9

Talu Hükümeti
15.04.1973-26.01.1974

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Mehmet Naim TALU (C.S. Kontenjan Üyesi)

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Nizamettin ERKMEN (Giresun, AP)

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Kemal SATIR (Adana, CGP)

Devlet Bakanı

İsmail Hakkı TEKİNEL (İstanbul, AP)

Devlet Bakanı

İlhan ÖZTRAK (CGP, TBMM dışından)

Adalet Bakanı

Mehmet Hayri MUMCUOĞLU (C.S. Tekirdağ Üyesi Bağımsız)

Milli Savunma Bakanı

Mehmet İlhami SANCAR (İstanbul, CGP)

İçişleri Bakanı

Mukadder ÖZTEKİN (C.S. Adana Üyesi Bağımsız)

Dışişleri Bakanı

Ümit Haluk BAYÜLKEN (TBMM Dışından)

Maliye Bakanı

Sadık Tekin MÜFTÜOĞLU (Zonguldak, AP)

Milli Eğitim Bakanı

Orhan DENGİZ (Uşak, AP)

Bayındırlık Bakanı

Nurettin OK (Çankırı, AP)

Ticaret Bakanı

Ahmet TÜRKEK (Bursa, AP)

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Vefa TANIR (Konya, CGP)

Gümrük ve Tekel Bakanı

Fethi ÇELİKBAŞ (C. S. Kontenjan Üyesi, CGP)

Tarım Bakanı

Ahmet Nusret TUNA (C.S. Kastamonu Üyesi AP)

Ulaştırma Bakanı

Ahmet Sabahattin ÖZBEK (C.S. Kontenjan Üyesi)

Çalışma Bakanı

Ali Naili ERDEM (İzmir, AP)

Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Nuri Kemal BAYAR (Sakarya, AP)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Kemal DEMİR (Bolu, CGP)

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Ahmet İhsan KIRIMLI (Balıkesir, AP)

İmar ve İskan Bakanı

Mehmet Nebil OKTAY (Siirt, CGP)

Köyşleri Bakanı

Orhan KÜRÜMOĞLU (C.S. Bitlis Üyesi AP)

Orman Bakanı

İsa Hisan BİNGÖL (C. S. Muş Üyesi AP)

Gençlik ve Spor Bakanı

Ali Celalettin COŞKUN (C. S. Üyesi)

Koalisyon Protokolü

(AP -CGP- Bağımsızlar)

İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı demokratik düzenin aziz milletimiz için vazgeçilmez bir yaşayış tarzı olduğuna inanan,

Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyetinin 50. yıldönümünde, hür demokratik rejimin, bütün yurttaşlarımıza ve bütün milli kuruluşlarımıza huzur ve güven verecek şekilde işler hale gelmesini amaç bilen, Milli, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini ayakta tutmak için her türlü aşırı akımlara, yıkıcı faaliyetlere, komünizme ve yoksulluğa karşı cesur ve inançlı mücadeleyi zaruri sayan partilerimiz, seçimlere kadar geçecek süre içinde, aşağıdaki esaslara uygun olarak, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Cumhuriyet Senatosu Üyesi Naim Talu başkanlığında bir "Koalisyon Hükümeti" kurmaya karar vermişlerdir.

1- Kurulacak hükümet, parlamentoda yeterli çoğunluğu temsil eden iki partiye dayanacaktır. Fakat, anlayışı ve tutumu ile bazı zümre ve sınıfların, yahut hükümet kuruluşuna katılan siyasi partilerin değil, bütün Türk milletinin hizmetinde olacaktır.

2- Demokratik kurallara göre bir koalisyon şeklinde kurulacak olan bu Cumhuriyet hükümetinin siyasi sorumluluğuna, hükümet kuruluşunu birlikte gerçekleştiren partiler katılmaktadır.

Bu protokolde belirtilen hedeflere ulaşılması için, hükümete gerekli desteği tam olarak sağlamayı partilerimiz kabul ve taahhüt ederler.

3- Milli hâkimiyet inancına dayalı devlet anlayışımızın gereği olarak, genel seçimlerin Anayasada öngörüldüğü gibi 14 Ekim 1973'de yapılmasını sağlamak, hükümetin temel hedeflerinden biri olacaktır.

12 Mart öncesinin ve sonrasının olağanüstü şartlarından olağan şartlara doğru adım adım ilerleyen memleketimizin, demokratik düzenin sıhhatli ve verimli şekilde işleyeceği bir ortama ulaşması için, seçimlerin zamanında yapılması kesin bir zarurettir. Bu Anayasa emrinin yerine getirilmesi konusunda bütün siyasi partilerin ve bütün milli kuruluşların görüş birliği içinde bulunmaları, Türk demokrasisinin geleceği bakımından büyük bir teminat teşkil etmektedir.

Partilerimiz evvelce 1973 yılına ertelenmiş bulunan mahalli seçimlerin de genel seçimleri takiben ve mutlaka bu yıl içinde yapılması hususunda kararlıdırlar.

4- Anarşinin önlenmesi, kanun hâkimiyetinin sağlanması ve Anayasada öngörülen reformların Atatürkçü çizgide gerçekleştirilmesi amaçlarına yönelmiş olan başlıca tasarıların seçimlerden önce kanunlaşması, önümüzdeki aylarda hükümet ve parlamento faaliyetlerinin mihverini teşkil edecektir.

Bu amaçla:

a) Toprak ve Tarım Reformu tasarısı,

- b) Üniversite Reformu tasarısı,
- c) Temel Eğitim Kanunu tasarısı,
- d) Maden Reformu Tasarısı,
- e) Devlet Güvenlik Mahkemesinin Kurulması ile ilgili tasarı kanunlaştırılacaktır;
- f) Partiler Kanununda gerekli değişiklikler yapılacak;
- g) Seçim Kanunu hükümlerinde genel şikâyet konusu olan aksaklıklar giderilecektir.

h) Anayasadaki yeni hükümlerin gereği olarak belli bir süre içinde yapılması lüzumlu olan diğer kanun değişiklikleri tamamlanacaktır.

5- Millet hayatında, değişen şartlara ve belirecek ihtiyaçlara göre, her alanda yeni ıslahata, yeni ekonomik ve sosyal tedbirlere lüzum hasıl olacağını kabul eden partilerimiz, gerçekçi bir anlayışla seçimlerden önceki kısa çalışma döneminde, eldeki başlıca tasarıları mümkün olan süratle sonuçlandırmak için, yoğun bir parlamento çalışması yapılmasında mutabıktırlar.

6- Son iki yılda TBMM'nin çalışmaları sonucunda,

- Devletimizi daha güçlü hale getirmek ve hür düzeni yol olma tehlikesinden korumak amacıyla yapılan bazı Anayasa değişiklikleri,
- Parlamentonun daha verimli ve daha hızlı çalışmasını kolaylaştırmak için yapılan yeni içtüzük,
- Adli kanunlarla ilgili reform kanunları,
- Petrol konusunun milli menfaatlere daha uygun şekilde düzenlenmesine imkân veren Petrol Reformu Kanunu,
- Toprak ve Tarım Reformu için ön hazırlıkların yapılmasına imkân vermiş olan Toprak ve Tarım Reformu Ön tedbirler Kanunu,
- Esnaf ve sanatkârlarımızı, sosyal güvenliğe kavuşturmak için hazırlanan kanun,
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı,
- Anarşiye ve yıkıcı faaliyetlere karşı daha etkili mücadele imkânları veren ve idari reform niteliğinde olan kanunlar,
- Personel Reformunun aksaklığını düzeltmek amacını güden mevzuat,
- Milli Savunma gücümüzü arttırma amacını güden çeşitli kanunlar, kabul edilmiş olduğuna göre, yukarıda belirtilen işlerin de yapılmasıyla, Türkiye'nin önemli sorunları çözüm yoluna girmiş ve bir huzur ortamının doğması için TBMM kendisine düşen görevleri yerine getirmiş bulunacaktır.

7- Partilerimiz kurulacak koalisyon hükümeti tarafından iktisadi hayatımıza daha fazla canlılık kazandırmak, zirai mahsulleri değerlendirerek köylü yurttaşlarımızın gelirini arttırmak, özellikle işçi, küçük esnaf ve sanatkârlar gibi dar gelirli zümrelerin geçim şartlarını iyileştirmek amacıyla, mümkün olan her tedbirin alınması hususunda mutabıktırlar.

Hükümet, pahalılık, işsizlik ve yoksullukla da, komünizmle de mücadeleye önem verecektir.

Planlı ve istikrarlı iktisadi kalkınma ile sosyal adaleti ve sosyal güvenliği birlikte gerçekleştirme anlayışı ve dengeli bir karma ekonomi görüşü için de çalışacak olan hükümet, her konuda yapıcı ve memleketçi bir politikanın izleyicisi olacaktır.

8- Koalisyon Hükümeti, Türkiye'nin sıkıyönetimsiz de huzur ve güven içinde yaşayabilmesi için gerekli idari tedbirleri bir an önce tamamlamaya gayret edecektir.

9- Cumhuriyet Hükümetlerinin barışçı milli dış politikasının izlenmesine, milli menfaatlerimiz titizlikle korunarak devam edilecektir.

10- Hükümetin devamlı ve istikrarlı bir parlamento desteği ile ahenkli ve verimli bir çalışma yapabilmesi ve Hükümet programının aksamadan uygulanabilmesi için partilerimiz ortak bir çaba göstereceklerdir.

Bu protokolde yer alan hususların gerçekleştirilmesi için parlamento gruplarımız arasında ahenkli işbirliğini kolaylaştırmak üzere, gereken hallerde, partilerarası bir koordinasyon komitesi görevlendirilecektir.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 36 Birleşim 97****Sayfa 694-699****20.04.1973 Cuma****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER:** *Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)**Şevket Doğan (Kayseri)***Açılma Saati:** 15.00**Hükümet Programının Okunması**

BAŞKAN — Hükümet programını okumak üzere Başbakan Sayın Naim Talû, buyurun efendim. (*A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar*)

BAŞBAKAN NAİM TALÛ (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin Üyeleri,

Anayasa Hükümleri uyarınca, Hükümet Programını Yüce Meclisimize sunmak üzere huzurunuzda bulunmaktayız. Görev ve yetkilerimizin tek kaynağını teşkil eden, milletin yegâne ve hakiki temsilcisi olan Yüksek Heyetinizi, şahsım ve arkadaşlarım adına saygı ile selamlarım.

Hükümetimizin programında, 14 Ekim 1973 Genel Seçimlerine kadar geçecek kısa sürede, yeniden, uzun vadeli hedef ve tedbirlere yer vermesi elbetteki beklenebilir. Bununla beraber, güveninize mazhar olduğumuz takdirde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde, vatandaşın güven duygusunu güçlendirmeye ve 1973 yılı programında öngörülen yatırımları zamanında ve program uyarınca gerçekleştirmeye gayret edeceğiz. Özellikle Üçüncü Beş Yıllık Plan hedeflerine ulaşmak bakımından önem taşıyan ve öngörülen ekonomik yapıyı sağlamada hayati ehemmiyetli büyük projelerin bu yıla düşen dilimlerini gerçekleştirmeye özel bir dikkat göstereceğiz.

Hükümetimizin başlıca amacı, milli, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini daha güçlü hale getirmek için her türlü aşırı sol ve sağ akımları, yıkıcı ve bölücü faaliyetleri yok etmek komünizme karşı cesur ve inançlı bir mücadele vermek ve ekonomik sosyal kültürel kalkınmamızı sağlayıcı tedbirleri işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak olacaktır.

Hükümetimiz Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş Kanunu ile asayiş ve huzurun devamını sağlayacak diğer mevzuatın kişinin Anayasa teminatı altında bulunan temel hak ve hürriyetlerine dokunmayacak şekilde düzenlenip yürürlüğe girmesini teminen yapılacak çalışmaları bu görevi tamamlayıcı nitelikte görmektedir.

Anayasal hürriyetlerin kötüye kullanılması suretiyle, Devletin temel düzenine yurt bütünlüğüne laik ve demokratik Cumhuriyete kastedenlere karşı ciddi tedbirler alınmasını öngörmekteyiz.

Anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle mücadelenin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığı altında, devletin bekası, huzurun, asayişin sağlanması için güçlü ve etkili bir idarenin mevcudiyetini zorunlu saymaktayız. Böylece memleketimizin sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra da huzur ve sükûn içinde yaşamasının sağlanacağı inancındayız.

Sayın Üyeler,

Önceki Hükümetlerce başlatılmış bulunan reform çalışmalarını sonuçlandırmak, temel sorunlarımız arasındadır. Bu reformların Türk Milletinin ileri bir ülke olma yolundaki dinamik hamlelerini güçlendirecek nitelikte olmasına Anayasa çizgisi içinde Atatürkçü bir görüşle gerçekleştirilmesine ve doktrinci sapmalardan uzak kalmasına bilhassa itina edilecektir.

Seçim ve Partiler Kanununun genel şikâyet konusu olan aksaklıkları giderilerek, demokratik parlamenter rejimin pürüzsüz işlemesi ve Genel Seçimlerin Anayasa'da öngörüldüğü gibi 14 Ekim 1973 de yapılması sağlanacaktır.

1973 yılına ertelenmiş bulunan mahalli seçimlerin de Genel Seçimleri takiben ve mutlaka bu yıl içinde yapılmasını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Devletin temel düzenine ve yurt bütünlüğüne karşı girişilen eylemlerin önlenmesi, yıkıcı faaliyetlerin tesirsiz hale getirilmesi, kanun hâkimiyetinin sağlanması ve reformların ülke yararına uygun olarak gerçekleşmesi amacına yönelmiş olan, başlıca tasarılarla Anayasa'nın süreli olarak çıkarılmasını öngördüğü tasarıların Genel Seçimlerden önce kanunlaşması, Hükümet çalışmalarının mihverini teşkil edecektir.

Yurt topraklarının en verimli bir şekilde işletilmesini, topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilerimizin topraklandırılmalarını ve donatılmalarını tarımsal üretimin artırılması ve tarımla uğraşanların emeklerinin en iyi şekilde değerlendirilmesini öngören, Anayasamızın 37, 41 ve 52'nci maddelerinde yer alan ilkeler doğrultusunda hazırlanmış bulunan Toprak ve Tarım Reform Kanunu Tasarısı önümüzdeki günlerde Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmeye başlanacaktır.

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu ile çiftçi ve köylülerimizin gelir ve yaşama düzeylerinin yükseltilmesi, tarım kesiminde gelir dağılımının sosyal adalet ilkelere göre düzenlenmesi, tarımda verim ve üretimin artırılarak tarımla uğraşan vatandaşlarımızın refaha ve mutluluğa kavuşturulması öngörülmek suretiyle, reformun gerek ekonomik ve gerekse sosyal amaçlarına aynı ölçüde ağırlık verilmiş olacaktır.

Topraksız veya az topraklı çiftçi ve köylülerimizin kendilerine demokratik esaslara uygun olarak ve memleket gerçeklerinin elverdiği azami imkânlar içinde dağıtılacak toprağı verimli tarım işletmeleri olarak işleyebilmelerini sağlayacak gerekli ana tedbirler kanun tasarısında yer almış bulunmaktadır.

Çiftçilerimizin emek ve ürünlerini en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için, çok amaçlı Toprak ve Tarım Reformu Kooperatifleri halinde teşkilatlanmalarını sağlayacak tedbirlere, özel bir önem vermekteyiz. Ayrıca reform bölgeleri dışında da krediden işletmeye ve işletmeden yetiştirilen ürünlerin pazarlanmasına kadar, çiftçilerimizin kooperatifleşmelerini özendirici ve destekleyici tedbirler geliştirerek uygulamak kararındayız.

Toprak ve Tarım Reformunu yurt kalkınmasının en önemli faktörlerinden biri olarak gören Hükümetimizin reformun başarılı bir biçimde uygulamaya konmasını sağlamak bakımından üzerinde durduğu en önemli husus reform bölgelerinde plan ilkelerine uygun olarak ekonomik ve sosyal kalkınmayı tüm unsurları ile gerçekleştirecek bir ortamı yaratmaktır.

Bunun için bölgelerin özel koşullarına ve her bölgeye en uygun tarım çeşitlerine göre, çiftçilerimizin işletmelerini verimli tarımsal işletmeler haline getirmelerinin ve böylece verim ve üretimin artırılmasının gerekli olduğuna inanıyoruz.

Toprak ve Tarım tatbikatı içinde düşünülen alt yapı yatırımlarının reform uygulamasıyla ahenkli bir şekilde ele alınarak, ilgili bölgelere bütün hizmetlerle birlikte götürülmesinin gereğine inanıyoruz.

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Tasarısının, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundaki müzakereleri sonunda, memleket gerçeklerine ve yararlarına en uygun bir şekilde kanunlaşacağı inancındayız.

Sayın Üyeler,

Milli Eğitim Politikamız, bir yanda Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planımızın öngördüğü hedeflere göre iktisadi ve sosyal kalkınmamızın dayandığı insan gücü ve teknoloji ihtiyaçlarımıza cevap verecek, diğer yandan Cumhuriyete, insan hak ve hürriyetlerine, Türk Milliyetçiliğine demokratik, lâik, sosyal hukuk devleti anlayışına sahip, Atatürk inkılaplarının koruyucusu bir gençlik yetiştirmek amacına yöneltilecektir.

Halen Parlamentoda bulunan “Milli Eğitim Temel Kanunu Tasarısı” ile “Üniversiteler Kanun Tasarısı”nı bu amacı gerçekleştirmek için kanunlaştırmaya çalışacağız.

Sayın Üyeler,

Ekonomik politikamızın dayanağı, Anayasanın ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi konusunda çizdiği çerçevedir. Bu çerçeve kamu ve özel kesimlerin birbirinin tamamlayıcısı olarak düşünüldüğü, karma ekonomi düzenini belirlemektedir.

Ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmamızı bu çerçevede, hür demokratik sistem içinde sosyal adalet ilkelerine uygun olarak istikrarlı, hızlı dengeli ve planlı şekilde yürüteceğiz. Hükümetimiz ekonomik kalkınmaya devlet kesiminin olduğu kadar özel kesimin de büyük katkısı olacağı ve özel kesimin böyle bir potansiyele bulunduğu inancını taşımaktadır. Bu inançla özel müteşebbislerin faaliyetlerini kalkınma planında geliştirilmesi öngörülen alanlarda yoğunlaştıracak tedbirleri

alacağız. Bu tedbirlerin idari takdire en az yer veren açık genel ve kararlı bir sisteme bağlı olmasını gözeteceğiz. Özel kesimin devletin ekonomik faaliyet konularındaki sorumluluklarını paylaşmasını amaçlamaktayız.

Kalkınmamızda sanayi sektörüne büyük önem vermekte, hızlı ve devamlı bir kalkınmanın ancak hızlı sanayileşme ile mümkün olduğuna inanmaktayız.

Süratle çoğalan nüfusumuzun daha iyi beslenmesi, ihracat gelirlerimizin artırılması, yerli sanayimizin ham madde ihtiyacının karşılanması, tarımdan geçenlerin gelirlerinin çoğaltılması, sınai mamullerimize memleket içinde daha fazla satın alma gücü yaratılması için tarım sektörünün bütün imkânlar kullanılmak suretiyle desteklenmesi gerektiğine inanmaktayız.

Yurdumuzun gelişmesinde, bölgeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden dengeli kalkınmayı sağlayıcı tedbirleri yoğunlaştıracğız.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Kalkınmanın istikrar içinde gerçekleştirilmesine, hızlı olması kadar önem verdiğimizizi belirtmek isteriz. Bu nedenle bütçe, para, kredi ve dış ticaret politikalarını hızlı kalkınmayı sağlayacak fakat ekonomik istikrarı bozmayacak bir denge içinde yürütmeye kararlıyız.

Hayat pahalılığı suni fiyat artışları ve haksız kazanç edinenlerle mücadele için gerekli iktisadi ve hukuki tedbirleri alacak ve 1973 yılında memleketimiz şartlarına uygun bir fiyat istikrarının teminine azami gayret sarf edeceğiz.

Bu maksatla yıllık istihsal hacmini azami hadde çıkaracak, fakat aşırı likidite yaratmayacak bir para kredi politikası ve dengeli bir mali politika izlenecek, devlet sektörünün ürettiğı malların fiyatları artırılmayacak, fiyatları aşırı artış gösteren malların yerli üretimi kısıtlamamak kaydı ile ithali cihetine gidilecek veya tahdit edilecektir.

İhracatımızda özellikle son dönemlerde görülen artışın devamına ve ihraç ürünlerimizin geleneksel ürünler dışında çeşitlenmesine çalışacağız. Daha fazla sanayi ürünü üretebilmek ve ihraç edebilmek için teşvik tedbirlerini uygulamaya devam edeceğiz.

Gerek Sanayi gerek piyasanın ihtiyacı olan yatırım mallarıyla hammaddeleri zamanında ve yeter miktarda sağlayacak böylece ekonomide dar boğazlara yol açmayacak bir ithalat politikası izleyeceğiz.

Taban fiyatları üreticinin emeğinin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve hayat seviyesinin yükseltilmesi amacıyla düzenlenecek ve destekleme alımlarına bu anlayışla devam edilecektir. Tarımda girdi maliyetlerinin artmaması için gerekli tedbirler alınacak taban fiyatlarının tespitinde özellikle dünya fiyatları üretim miktarı ve maliyetler göz önünde bulundurulacaktır.

İşçi, küçük esnaf ve sanatkârlar gibi dar gelirlilerin geçim şartlarını iyileştirici sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlayıcı tedbirleri almak ve uygulamak için her türlü gayreti göstereceğiz. Bu arada işçi işveren münasebetlerinin çalışanlar aley-

hine gelişmesine imkân vermeyeceğimiz gibi bugüne kadar işçilerimize sağlanan hakların da geri alınmasına asla müsaade etmeyeceğiz.

Küçük esnaf ve sanatkârların kullandıkları kredilerin faizlerinde meydana gelmiş bulunan tatbikat aksaklıklarını gidereceğiz.

Kamu görevlilerinin Personel Kanununun uygulanmasından doğan şikâyetlerini giderici çalışmalara devam edeceğiz.

Yabancı sermaye yatırımları kalkınma plan ve programlarımızda geliştirilmesi öngörülen alanlarda yapılmak istenmeleri teknolojik gelişmemize katkıda bulunmaları ihracatı artırıcı veya ithalatı azaltıcı nitelikte üretim yapmaları kaydıyla teşvik edilecektir.

Sayın Üyeler,

Kamu hizmetlerinin zamanında ve nitelikli şekilde görülebilmesi kalkınma planımızda öngörülen iktisadi ve sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi etkin bir devlet idaresini zorunlu kılmaktadır. Bugünkü devlet idaremiz, özellikle hızlı kalkınmanın gereklerini karşılayacak dinamizme ve esnekliğe sahip bulunmamaktadır. Bu idareye artan kamu hizmetlerinin ve hızlandırılması gereken kalkınmanın icap ettirdiği modern yapıyı ve etkinliği kazandırmak için başlanmış olan reform çalışmaları belli aşamalarda bulunmaktadır. Kamu İktisadi Kuruluşlarının planda öngörülen sanayileşme hedefini gerçekleştirecek kalkınmanın itici gücünü teşkil edecek kamuya en az yük olacak Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleriyle rekabet edebilecek maliyet ve niteliklerde üretim yapabilecek bir yapıya ve işleyişe kavuşmalarını sağlayacak reformun stratejisi tespit edilmiş ve yayınlanmıştır. Bu stratejinin başarıya ulaştırılmasını temin edici tedbirleri almayı görev saymaktayız.

Bugün Türkiye'mizin karşı karşıya bulunduğu sorunların çoğunun, ülkenin yeterli bir gelişmişlik düzeyine ulaşamamış olmasından ileri geldiği bilinen bir gerçektir. Bu sorunların çözümlenebilmesi için kalkınmaya ayrılacak kaynakların artırılması ve kalkınmanın hızlandırılması gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz gelişmişlik aşamasında bu konuda Devlete düşen sorumlulukların yoğun olduğunu takdir etmekteyiz. Alt yapının kurulmasından özel kesimin gücünü aşan sanayi tesislerin yapılmasına kadar çok çeşitli alanlara yayılan bu görevleri yeterince yerine getirebilmek için kamu kaynaklarının artırılmasının zorunlu olduğu ortadadır. Bu kaynakların halka en az yük olacak sosyal adalet ilkelerini zedelemeyecek ve özel müteşebbislerin yatırım imkânlarını ortadan kaldırmayacak şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan kalkınmaya ayrılacak kaynakları artırmak için, cari harcamaların israfı önleyecek şekilde yapılması bu işe ayrılan kaynakların etkili bir tarzda kullanılması gerektiği kanaatindeyiz. Yatırımlardaki gecikmeleri ve israfların önlenmesinin de aynı amaca hizmet edeceği inancındayız. Bunun için gayret göstereceğiz.

Sayın Üyeler,

Milli hüviyeti dolayısıyla milletimizce bir bütün olarak benimsenen dış politikamıza, Atatürk ilkeleri ilham vermeye devam edecektir.

Bu politikanın uygulanmasında egemenlik bağımsızlık, toprak bütünlüğüne saygı, içişlerine karışmama gibi temel prensiplere bağlı kalınacak ve milli çıkarlarımız daima göz önünde bulundurulacaktır. Keza ilişkilerimizin düzenlenmesinde ahte vefa prensibine riayet ve müteakabiliyet esasları titizlikle gözetilecektir. Dış siyasetimizde ana hedefimiz, barış ve güvenliğin korunmasıdır.

Bu nedenle Hükümetimiz Kuzey Atlantik Teşkilatını memleketimizin dış güvenliği açısından hayati bir unsur telakki etmeye devam edecektir. İttifakın bir savunma teşkilatı olmak vasfı yanında caydırıcı gücüyle bir barış ve denge unsuru olarak da büyük faydalar sağladığı bir gerçektir.

Bu itibarla NATO'nun gelişmekte olan Dünya karşısında hem savunma gücüne hem de üyeleri arasında eşitlik prensibine istinat eden dayanışmayı muhafazaya büyük önem atfediyoruz.

Merkezi andlaşma teşkilatı (CENTO) nun bütün üyeleri için sağladığı faydaları takdir ediyoruz. Ve çeşitli dallardaki faaliyetlerine destek olmakta devam edeceğiz.

Orta Doğu anlaşmazlığının başından beri gayet açık bir siyaset izlemekte olan Türkiye, kuvvet kullanılması veya tehdidiyle toprak ve siyasi avantaj kazancı sağlanmasına karşıdır. Hükümetimiz bu esas prensipten hareketle anlaşmazlığın olup-bittiler yaratılmasına tevessül olunmadan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 tarihinde kabul ettiği 242 sayılı kararı çerçevesinde, adil şerefli ve devamlı bir çözüme bağlanmasını samimiyetle dilemektedir.

İkili ilişkilerimize gelince:

Amerika Birleşik Devletleriyle dostluk ve ittifak bağlarımız mevcuttur. Karşılıklı anlayış ve saygı esasları çerçevesinde gelişerek, sağlam temellere dayanmış olan ilişkilerimizin olumlu yönde daha da ilerlemesi için, Hükümetimiz azami gayret gösterecektir.

Kuzey Atlantik Andlaşması üyesi diğer müttefiklerimizle olan ilişkilerimizin her alanda daha da şümullendirilmesi hedeflerimizden biridir.

Hükümetimiz Kuzey komşumuz Sovyetler Birliğiyle olan iyi ilişkilerimize değer vermektedir. Gerek bu memleket gerek Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkilerimizin egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğüne saygı, hak eşitliği ve içişlerine karışmama esasları çerçevesinde geliştirilmesi için, samimi çabalar sarf edilecektir.

Yakın komşumuz ve dostumuz İran ve Pakistan ile sağlam temellere dayanan ilişkilerimizi aramızda esasen mevcut olan ikili ve CENTO ve RCD gibi çok taraflı yakın işbirliği çerçevesinde daha da ilerletmeye çalışacağız.

Malum olduğu üzere, Arap ülkeleri ile aramızda tarihi ve kültürel bağlar mevcuttur. Hükümetimiz karşılıklı hak ve menfaatlere saygı prensibine istinaden, bu ülkelerle olan ilişkilerimizi kuvvetlendirmek ve geliştirmek arzusundadır.

Balkan ülkeleriyle çeşitli alanlarda olan ilişkilerimizin geleneksel iyi komşuluk karşılıklı anlayış ve dış politikamızın esasları içinde geliştirilmesine Hükümetimiz çaba harcayacaktır.

Çin Halk Cumhuriyeti ile münasebetlerimizin ilişki kurma bildirisinde sapta-
nan ilkeler çerçevesinde yürütülmesine devam edilecektir.

Afrika ve Asya ülkeleriyle karşılıklı olarak iyi niyet ve dostluk üzerinde kurul-
muş bulunan ilişkilerin daha da geliştirilmesi için Hükümetimiz mümkün olan gay-
retleri sarf etmeye kararlı bulunmaktadır.

Güney Amerika ülkeleriyle de aynı şekilde ilişkilerimizin geliştirilmesi amacı-
mızdır.

Sayın Üyeler;

Türkiye, Dünya Barışı ve Milletlerin refahı için, Yasasında mevcut ilkeleri be-
nimsediği Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan beri üyesi bulunmakta gerek bu teş-
kilatta ve gerek ona bağlı ihtisas teşekküllerinde kendisine düşen görevi yapmakta-
dır. Hükümetimiz bu alanlardaki faaliyetlerini samimiyetle sürdürmeye azimlidir.

Bunun yanısıra Türkiye, Demokrasi Hürriyet ve İnsan Hakları yolunda Avru-
pa entegrasyonu amacına yönelmiş olan Avrupa Konseyi'ne ilk kurduğu günlerden
itibaren katılmış ve bu teşkilatta işbirliği anlayışı içinde verimli faaliyetler göster-
miştir.

Türkiye demokrasiye bağlılığı ve memleketimizde insan hakları ve temel hürri-
yetleri ile ilgili uygulamaların temel hukuk prensipleri ve milletlerarası taahhüt ve
vecibelerimizle bağdaşırılığı konusunda Avrupa Konseyi gibi Türkiye'nin üyesi bu-
lunduğu ve üyesi kalmaya kararlı olduğu bir uluslararası kuruluşda da yansıyan bazı
tereddütler görülmektedir. Çoğunluğu itibariyle yanlış bilgi ve yorumlara dayanan
bu tereddütleri ortadan kaldırmak için azami gayreti sarf edeceğiz.

Avrupa Ekonomik topluluğu ile girmiş olduğumuz ortaklık ilişkisine büyük
önem vermeğe Hükümetimiz de devam edecektir.

AET ile politik ve ekonomik ilişkilerimizin ortaklığımızın topluluğa tam üye
sıfatıyla katılma olan nihai hedefinin gerçekleşmesini sağlayacak bir anlayışla yü-
rütüp geliştirilmesi amacımızdır.

Yurt dışındaki bütün vatandaşlarımızın çocuklarının bakım ve eğitiminden,
anavatanla bağlarının ve milli duygularının güçlendirilmesine zararlı akım ve pro-
pagandalara karşı korunmasına kadar uzanan çeşitli sorunlarını ele almak bunlara
süratli ve etkili çözüm yolları getirmek kararındayız.

Keza yurt dışındaki yaşayan soydaşlarımızın mevcut andlaşmalar veya mil-
letlerarası sözleşmelerden doğan haklarına riayet edilmesi tabi hakları olan kültür
varlıklarının korunması hususlarında gerekli çabalar harcanacaktır.

Sayın Üyeler,

Şimdi de milli davamız olan Kıbrıs sorununa değinmek istiyorum.

Sorunun ortaya çıkmasından bu yana bütün Türkiye Cumhuriyeti Hükümetle-
rinde en önemli bir mesele olarak takip edilmekte olan bu konunun Hükümetimiz-
ce de hayati bir milli dava olarak yakından takip edileceği tabiidir. Bilindiği gibi Kıb-

rıs Devleti Milletlerarası bir andlaşma sonucunda kurulmuştur. Ayrıca Türkiye'ye bazı hak ve vecibeler doğuran bir de garanti andlaşması mevcuttur. Kıbrıs Devletini meydana getiren andlaşmalar her şeyden önce Ada'da bulunan iki toplumun ortaklığı esasına dayanmaktadır. Kıbrıs Devletini meydana getiren temel ilke bu ortaklık esasıdır. Türkiye'nin öteden beri savunageldiği Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsız bir devlet olarak yaşamasını Rum toplumu da arzu ettiği takdirde bu ortaklık ilkesini esas tutması gerekir.

Türkiye'nin Kıbrıs sorununun daima barışçı yoldan çözümlenmesini tercih ettiği malumdur. Bu nedenle de şimdiye kadar bu yönde bütün olumlu teşebbüslere ya ön ayak olmuş ya da onları desteklemiştir. Filhakika son bir yıldır sürdürülen genişletilmiş toplumlararası görüşmelere de iyi niyetle destek olmuştur. Ada'da ahiren Rum toplumunun içerisinde de vukua gelen gelişmeler ve olaylar Türk Cemaatinde haklı bir endişe uyandırmakta ve böyle bir ortamda görüşmelerin sonuç vermesi ihtimali zayıflamaktadır. Biz de bu gelişmeleri en büyük hassasiyetle izliyoruz. Sorunun barışçı yollarla çözümlenmesini istemekle beraber burada bir daha kesinlikle tekrar edelim ki Türkiye'ye ve Türk toplumuna andlaşmalarla tanınan haklara karşı girişilecek olupbitti teşebbüslerine veya fiili bir tecavüze derhal gereken karşılığın verileceğinden asla şüphe edilmemelidir. (A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Üyeler;

Hükümetimiz Cumhuriyetimizin insan hak ve hürriyetlerine, dayanan demokratik rejimimizin iç ve dış tehlikelere karşı ulusal varlık ve bütünlüğümüzün başlıca teminatı olan Silahlı Kuvvetlerimizin her an zinde ve kudretli olmasını sağlamayı görevlerinin başında saymaktadır.

Silahlı Kuvvetlerimize gerek yurt savunmasında gerekse dünya sulhuna etkili yardımda bulunmasını sağlayıcı tedbirlerin alınmasında Hükümetimizin ve yüce Meclisimizin gereken her fedakârlığı yapacağı şüphesizdir.

Silahlı Kuvvetlerimiz Anayasa'mıza ve hür demokratik düzene bağlılığın yeni bir örneğini daha vermek suretiyle hür demokratik rejimimizi tahribe yönelen her türlü gayreti hüsrana uğratmıştır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Silahlı Kuvvetlerimizle iftihar ettiğimizi söylerken aziz milletimizin yegâne temsilcisi olan Yüce Meclislerimizin de hissiyatına tercüman olduğumuz kesin inancı içindeyiz.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Dikkat nazarınızdan kaçmadığına emin olarak bir kere daha ifade etmek isteriz ki Hükümetimiz 12 Mart 1971 den bu yana kurulmuş Hükümetlerden ayrı bir karakter taşımaktadır. Bu özelliği hizmet anlayışı farkından değil kuruluş tarzından ve siyasi sorumluluğuna, iki partinin iştirakinden ileri gelmektedir.

Huzurunuzda bulunan Hükümetimiz kanımızca bu kuruluş tarzıyla demokratik rejimimiz için olumlu bir aşamadır.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Programımızı ana hatları ile takdirinize sunmuş bulunuyorum. Sayın Parti sözcüleri ve Sayın Üyeler tarafından yapılacak uyarı ve tenkitler de rehberimiz olacaktır.

Güveninize layık görürseniz hizmete devam edeceğiz.

Yüce Meclisin Sayın Üyelerini Hükümetimiz adına saygıyla selamlarım. (A.P. ve C.G.P. sıralarından sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Hükümet programı Yüce Meclise sunulmuştur. Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince, Hükümet programı üzerinde yapılacak görüşmeler, 23 Nisan 1973 Pazartesi gününün Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olması nedeniyle, 24 Nisan 1973 Salı günü saat 15.00 de yapılacaktır.

Bundan önceki uygulamalarımıza da uyarak, yarın Hükümet programının görüşülmesiyle ilgili güne ait gündem basılıp Sayın üyelere dağıtılacaktır.

Yine bu uygulamalarımıza paralel olarak, Sayın üyelere program üzerindeki görüşmelere de söz kaydettirmek isteyenlerin söz kayıt işlemi yarın, yani 21 Nisan 1973 Cumartesi günü saat 9.00'dan itibaren Millet Meclisi Kanunlar Müdürlüğünde yapılacaktır.

Bu sebeplerle, 24 Nisan 1973 Salı günü saat 15.00'de toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 15.43

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 12 Cilt 11 Birleşim 57

Sayfa 4-9

20.04.1973 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Başkanvekili Mehmet Ünalı

KÂTİPLER: Hüseyin Öztürk (Sivas)

Bahriye Üçok (C.S. Cumhurbaşkanı'nın Seçilen Üyesi)

Açılma Saati: 16.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Başbakan Sayın Naim Talû Hükümet Programının takdim konuşmasını yapacaklardır.

Sayın Başbakan, buyurunuz. *(Alkışlar)*

Talû Hükümetinin Programı Millet Meclisi'nin 20.04.1973 tarihli 97. Birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 36 Birleşim 98****Sayfa 703-751****24.04.1973 Salı****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Başkanvekili Fikret Turhangil***KÂTİPLER:** *M. Orhan Daut (Manisa)**Vehbi Meşhur (Amasya)***Açılma Saati:** 15.00**Hükümet Programının Görüşülmesi**

BAŞKAN — 20.4.1973 gün ve 97'nci Birleşimde Genel Kurul'a sunulmuş bulunan Hükümet Programı üzerindeki müzakereye geçiyoruz.

Hükümet Programı üzerinde grupları ve şahısları adına söz almış bulunan Sayın milletvekillerini arz ediyorum. Grupları adına:

Birinci sırada CGP Grubu adına Sayın Sezai Orkunt, DP Grubu adına Sayın Ferruh Bozbeyli.

Kişisel görüşlerini arz etmek üzere, Sayın Şemsettin Sönmez, Sayın Hasan Tosyalı, Sayın Hüseyin Abbas, Sayın Abdülkadir Özmen, Sayın Münir Daldal, Sayın İhsan Ataöv, Sayın Nuri Eroğan, Sayın Yavuz Acar, Sayın Ahmet Buldanlı söz almış bulunmaktadır.

İlk söz CGP Grubu adına Sayın Sezai Orkunt'da; buyurunuz efendim. (CGP sıralarından alkışlar)

CGP GRUBU ADINA SEZAI ORKUNT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

AP - CGP karma Hükümeti şeklinde kurulmuş bulunan Talû Hükümetinin programı üzerinde CGP Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Bugün programını müzakere ettiğimiz Hükümet, Türkiye'yi normal demokratik düzenin eksiksiz işleyeceği bir ortama kavuşturma yolunda şimdiye kadar atılmış olumlu adımları nihaî hedefe ulaştırmak üzere kurulmuştur.

Hükümeti bir koalisyon protokolü ile kurmuş olan siyasî partiler, bu Hükümette vücut veren ortak inançlarını şöyle belirtmişlerdir:

- İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı demokratik düzen, aziz milletimiz için vazgeçilmez bir yaşayış tarzıdır.
- Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyetinin 50'nci yıldönümünde, hür demokratik rejimin, bütün yurttaşlarımıza ve bütün millî kuruluşlarımıza huzur ve güven verecek şekilde işler hale gelmesi şarttır.

- Millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini ayakta tutmak için, her türlü aşırı akımlara, yıkıcı faaliyetlere, komünizme ve yoksulluğa karşı cesur ve inançlı mücadele zaruridir.

Ülkemiz, 12 Mart öncesinde başıboş hale gelen yıkıcı faaliyetlerle, huzur ve güveni yok eden anarşik olaylarla, olağanüstü şartlara sürüklenmişti. Türkiye, kanun hâkimiyetinin sağlanamadığı, şiddetin kol gezdiği bir ülke haline gelmişti. 12 Marttan bu yana, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Cumhuriyet Hükümetlerinin ve Türk Silâhlı Kuvvetlerin im çabalarıyla, yıkıcı faaliyetlere karşı etkili bir mücadele yapılmıştır. Anayasalda, kanunlarda yapılan değişikliklerle, Cumhuriyetin ve hür demokratik rejimin, yıkıcı faaliyetlere karşı daha etkili tarzda korunması imkânlar sağlanmıştır.

Şartlar normale döndükçe, Hükümet kuruluşunda da daha çok parlâmentoya dayalı, daha normal usullere doğru bir gelişme olması tabii idi.

Cumhurbaşkanı seçiminde, Başkanlık süresinin seçimsiz uzatılması yoluna gidilse idi, normal şartlara yaklaşılmış olmayacaktı. Cumhurbaşkanlığı seçiminin mutlaka yapılması ve kuralları içinde yapılması lâzımdı.

Melen Hükümeti, demokratik inanca ve usullere bağlılığın güzel bar örneğini vererek, yeni Cumhurbaşkanı seçilir seçilmez istifasını Sayın Cumhurbaşkanına sunacağını çok önceden açıklamıştı. Melen Hükümetinin kurulduğu ve görevden şerefle ayrıldığı günler arasında geçen süre, Türkiye'yi normal şartlara daha da yaklaştırmıştır.

Bugün programını görüştüğümüz Adalet Partisi - Cumhuriyetçi Güven Partisi karma Hükümeti, Parlâmentoda yeterli çoğunluğa sahip olarak iki siyasî partiye dayanmaktadır. Hükümet, hizmet anlayışı bakımından şüphesiz bütün Türk milletinin hizmetindedir. Fakat iki siyasî partinin desteği ile kurulmuştur. Bu siyasî partiler, Hükümetin koalisyon protokolü çerçevesinde yapacağı icraata sahip çıkacak ve onun siyasî sorumluluğunu yükleneceklerdir. Protokolde ve Hükümet Programında belirtilen hedeflere ulaşılması için Hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisi çoğunluğunun samimî desteğine güvenebilecektir.

Hükümet kuruluşunun bu özelliği, demokratik düzenin normal işleyişini içtenlikle isteyen herkesi sevindirecek ve Hükümet çalışmalarını kolaylaştıracak hayırlı bir gelişmedir.

Sayın Üyeler;

Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak Hükümetten beklediğimiz bazı hususlar vardır. Bunları madde olarak arz edeceğim.

1. Hükümetin ilk görevi; ülkede huzur ve asayişin korunması, kanun hâkimiyetinin sağlanmasıdır. Yeni Hükümetten yıkıcı faaliyet şebekelerine, yeraltı örgütlerine, anarşist çetelere karşı girilmiş olan ve bugüne kadar olumlu sonuçlar Yermiş bulunan mücadelenin - hızı kesilmeden - sürdürülmesini bekliyoruz.

2. 14 Ekim 1973 de, yasama meclisleri için genel seçimlerim yapılması Anayasa emridir. Yüksek Seçim Kurulu, seçim tarihini resmen ilân etmiştir.

Seçimlerin selâmetle, dürüstlikle, serbest olarak yapılması; seçim öncesinde ve seçim sonrasında “millî hâkimiyet” ilkesine sahip çıkılması, Hükümetten beklediğimiz başlıca görevlerden biridir.

3. Seçimlerde yurttaşlar diledikleri partiye oy vermekte serbest olacaklardır. Ancak yurttaşlar, beğendikleri bir partinin adayları arasında tercih yapmak imkânının bir ölçüde kendilerine tanınmasını istemekte, önseçim usulünün bazı aksaklıklarından şikâyet etmektedirler. Bu şikâyetleri azaltacak mâkul tedbirlerin seçimlerden önce alınması şarttır.

4. Koalisyon protokolünde ve Hükümet Programında yer alan Toprak ve Tarım Reformu tasarısı, Üniversite Reformu tasarısı, Temel Eğitim Kanunu tasarısı ve Anayasada yapılan değişikliklere paralel olarak belli süre içinde çıkarılması öngörülen başka kanunlar, ciddî bir takiple, sonuçlandırılmalıdır.

5. Önümüzdeki aylarda, ziraî mahsulleri daha iyi değerlendirecek bir fiyat politikası izlenmesini de istiyoruz. Köylüye emeğinin karşılığını vermek lâzımdır. Bu yıl, iklim şartları, Türkiye’nin çoğu yerlerinde ziraî üretimi olumsuz yönde etkilemiştir. Fiyat politikası köylünün geçim derdini hafifletmeli, köylü yurttaşlarımızın yüzü güldürülmelidir.

Melen Hükümetinin, ihraç malı ziraî ürünlere uygulanan kur farkımın kaldırılması, müstahsile ve köylüye hizmet yolunda atılmış bir adımdır. Ancak pancar üreticisi, hububat üreticisi gibi, ihraç malı üretmeyen köylü yurttaşlarımızın durumu da bu yıl öncelikle düşünülmelidir. Yalnız büyük çiftçilere yarayacak bir fiyat politikası yerine, dar gelirli, orta halli, küçük çiftçilere, küçük köylü işletmelerine de yarayacak bir yol izlenmelidir. Ziraî âlet ve makineleri, kimyevî gübreyi, ziraî mücadele ilaçlarını, akaryakıtı, tohumu pahalı olmaktan çıkarmak şarttır.

Devalüasyon ve başka sebeplerin etkisi ile son yıllarda köylünün kullandığı âlet ve makineler, ilaçlar, akaryakıt, çeşitli istihsal unsurları pahalılaşmaktadır. Bu pahalılaşma hareketi durdurulmalı, Devlet yardımının yalnız büyük üreticilere değil, dar gelirli köylülere ulaşması için gübre, tohum gibi çeşitli girdilerin ucuz olması sağlanmalıdır. Bir cümle ile Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu olarak, ziraî fiyatların köylüyü memnun etmesini, üretimi teşvik etmesini istiyoruz.

Bu arada, hayvancılıktan geçinen bölgelerin ve yurttaşlarımızın meselelerine de yakın bir ilgi bekliyoruz.

6. 1970’deki durgunluktan ve 1971 deki kararsızlıktan sonra, geçen yıl bir hayli hız kazanmış olan yatırımların, hızı kesilmeden devamı şarttır. Yıllık programda öngörülen kamu yatırımları, zamanında gerçekleştirilmeli, hür teşebbüse yeterli güven duygusu ve yatırım şevki verilmelidir. Yatırımları köstekleyen, geciktiren bürokratik engelleri kaldırmak, bu alanda başlıca görevdir.

7. Hükümetin, esnaf ve sanatkârlarımızın dertleriyle, sosyal güvenlik ve kredi ihtiyaçlarıyla yakından ilgilenmesini de istiyoruz. Esnaf ve sanatkâr kuruluşlarımızın yıllardan beri üzerinde durdukları dertlerinde ele alınmasını diliyoruz.

8. Hayat pahalılığının yükünü çeken dar gelirli yurttaşlarımızın hayat şartlarını ve geçim sıkıntılarını hafifletecek amelî tedbirlere de ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz.

Hükümet programında, işçilerimizin meselelerine önemle yer verilmiştir. Ekonomik imkânlarımızın elverdiği ölçüde, işçilerimizin refahım sağlayacak, işçilerimizi konut sahibi yapacak, işçi sağlığını koruyacak, sosyal sigorta ile ilgili şikâyetleri giderecek tedbirlere de önem verilmesini istiyoruz.

9. Yurt dışındaki işçilerimizin ve beraberlerinde bulunan eşlerinin ve çocuklarının bütün ihtiyaçlarıyla daha yakından ilgilenip gerekli tedbirleri süratle almak lâzımdır. Hükümet programında yurt dışındaki işçilerimizin zararlı akım ve propagandalara karşı korunmasına, anavatanla bağlarının ve millî duygularının güçlendirilmesine önem verileceği belirtilmiştir. Bu işçilerimizin hayat şartları, sosyal hakları ile de etkili şekilde ilgilenilmesini, teşkilât yetersizliğinden doğan şikâyetlerinin giderilmesini de beklemekteyiz.

10. — Bundan önceki Hükümet zamanında, gelişmeğe muhtaç bölgelerimizi kaldırmak, kalkınmada öncelik verilmesi gerekli il ve ilçelere yapılacak yatırımları artırmak, bu durumdaki illerimizi yeni fabrikalara kavuşturmak için başlanmış olan ciddi çalışmalara hızla devam edilmesi lâzımdır.

11. — Personel Kanununun orta yere koyduğu kargaşalık ve adaletsizliklere de, Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu olarak, bir defa daha dikkati çekmek isteriz. Personel Kanununun hataları milletimize pahalıya mal olmuş, bütçeye büyük külfetler yüklemiş; fakat kalkınmamız bakımından hayati önem taşıyan teknik elemanlar başta olmak üzere, çeşitli personel zümrelerini huzursuzluğa sürüklemiştir. Melen Hükümeti zamanında düzeltme çalışmalarına girilmiştir. Yeni Hükümet, kısa zamanda bütün şikâyetleri gideremese bile, güçlü ve yetenekli bir uzmanlar ekibi kurarak, Personel Kanunu keşmekeşine nasıl bir çar bulunabileceğini incelemeye önem vermelidir. Böyle bir ilmî inceleme, hiç değilse ileride alınacak köklü tedbirlere ışık tutacak ve yeni hataları önleyecektir.

12. Verimli çalışan, dürüst, vatandaşa güçlük çıkarma yerine, onun dertlerine şefkatle eğilen bir idare mekanizmasının devlet hayatındaki ünlemine bu vesileyle işaret etmek isteriz.

13. Cumhuriyetin 50'nci yıldönümü münasebetiyle çıkarılması düşünülen af konusunu incelerken, Hükümetin şu hususları göz önünde tutması lüzumuna inanıyoruz: Af insanî bir müessesedir. İyi kullanıldığı zaman yararlıdır. Af bir siyasi istismar konusu olarak değil, kader kurbanlarını cemiyete yeniden kazandırmak için kullanılmalıdır. Türk devletini içten yıkmak istedikleri bütün delilleriyle ortaya çıkmış bulunan ve hiç bir nedamet göstermeyen yıkıcı faaliyet suçlularının, kommünist faillerin affına Cumhuriyetçi Güven Partisi taraftar değildir. Bu arada afla ilgili hazırlıkların tamamlanmasını da beklemekteyiz; fakat af, suç işlemeği teşvik edecek şekilde kullanılmamalı, yeniden cürüm işleyecekleri belli olanlar cemiyetin içine alınmamalıdır.

14. Hükümetin, millî eğitim çalışmalarına yeterli önem vermesini diliyoruz. Bir cemiyeti yükselten, her şeyden önce iyi yetişmiş, karakter ve bilgi gücüne sahip

olan insanlardır. Gönülleri millet sevgisiyle, kafaları ilimle dolu, milletimizi tarih boyunca ayakta tutmuş olan hasletlere ve meziyetlere sahip, hür demokratik rejim ülküsüne ve millî değerlere bağlı, Atatürkçü, milliyetçi kuşaklar yetiştirmek için gerekli olan hiç bir tedbir ihmal edilmemelidir. (CGP sıralarından “Bravo” sesleri) İrfan ordumuzun değerli mensupları olan öğretmenlerimizin, aşırı alkımların ve örgütlerinin etkisi dışında, Atatürkçü ve milliyetçi yolda, huzur ve güven içinde, maddî sıkıntılardan uzak olarak görev yapmalarını sağlamak şarttır. Millî Eğitim camiası, kökü dışarıda akımların ve yıkıcı faaliyetlerin etkisinden kesinlikle kurtarılmalıdır.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet Programının Silâhlı Kuvvetlerimizle ilgili kısa, fakat özlü bölümünde yer alan yapıcı kanaat ve temennilere aynen katılmaktayız.

12 Mart 1971 tarihinden önceki dönemde, Türkiye’imizde şekillenen ve kanun boşluklarından da yararlanarak kuvvetlenen yıkıcı akımların ve eylemlerin karşısına çıkan ve anarşiyi ortadan kaldıran Silâhlı Kuvvetlerimizin, millî varlığımızı ve demokratik Cumhuriyetimizi koruma gayretleri her türlü övgünün üstündedir.

Olağanüstü şartların etkisiyle, siyaset ordu ilişkilerinin geçirdiği bazı zor safhalara rağmen, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Anayasaya ve hür demokratik rejime bağlılığı, başarılı sınavlar vermiştir. Türk Milleti, iç ve dış tehlikelere karşı millî varlık ve bütünlüğümüzün teminatı olan Silâhlı Kuvvetlerimizin vatanseverliği ile bir defa daha iftihar etmek imkânını bulmuştur.

Sayın Milletvekilleri; dış politikamız üzerinde Hükümet Programında yer verilen hususlarla mutabakatımız vardır. Ancak, bu münasebetle, son günlerde çevremizde oluşan bazı endişe verici olaylara temas etmek lüzumunu da duymaktayız.

Dış ilişkilerimizin düzenlenmesinde ahde vefa prensibine ve mütekabiliyet esaslarına tarafımızdan gösterilen titizliğin, komşularımız tarafından da aynen gösterilmesini beklemek hakkımızdır.

Dış siyasetimizde ana hedefimizin barış ve güvenliğin korunması olduğu hususunda bugüne kadarki davranışlarımızın komşularımız için ciddi bir teminat olması da lâzımdır.

Bu iyi niyetimizin ihlâl edilmemesi, karşılıksız bırakılmaması en samimî dileğimizdir.

Yunanistan’da Batı Trakya Türklerine karşı girişilen ve basınımda akislerini bulan yeni olayların iki hükümet ve milletlerimiz arasında bir huzursuzluk hâsıl edecek yönlere sürüklenmemesi de şarttır. Yunanistan Hükümetinden bu konuda kendisine düşenleri yerine getirmesini beklemekteyiz. Batı Trakya Türklerinin tüm haklarına riayet olunduğunu, eşit muameleye tabi tutulduklarını, insanca yaşama şart ve haklarının zedelenmediğini de bilmek isteriz.

Bir savunma ittifakı içinde aynı hedefte birleşmiş iki devletin dostluklarının devamındaki zaruret açıktır. Batı Trakya Türklerine karşı öteden beri girişilen basıların durması, savunma ittifakının selâmeti bakımından da zorunludur.

Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin millî güvenliğimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Kıbrıs'taki toplumlar arasındaki ihtilâfların barışçı yoldan çözülmesinde Türkiye'nin gösterdiği gayretlere bütün tarafların yardımcı olması da gereklidir.

Kıbrıs Devletini meydana getiren andlaşmalar iki toplumun birlik ve ortaklığı esasına dayalı bulunduğundan Rum toplumu yöneticilerinin bunun aksinde gösterecekleri davranışların karşısında bizim de tepki göstereceğimiz tabiidir.

Genişletilmiş toplumlar arasındaki görüşmelerde bugüne kadar gösterilen iyi niyetin samimiyetinden ve oyalama amacı taşımadığından da emin olmak isteriz.

Adadaki Rum toplumu içinde vukua gelen anlaşmazlıklar, sadece Türk cemaatinde bir endişe doğurmamakta; bu anlaşmazlıkların büyümesi hâlinde ortaya çıkabilecek ağır sonuçları itibariyle bizim de müşterek endişemiz olmaktadır.

Dostlarımızda Türkiye'nin içinde bulunduğu şartların bir dış politika zaafı doğuracağı gibi bir kanaat hâsıl olmuş ise, bunun en kısa zamanda tashih edilmesi gerektiğini de hatırlatmak lüzumunu duymaktayız.

Kıbrıs'ta Türk toplumuna anıtlaşmalarla tanınan haklara karşı girişilecek oldu - bitti teşebbüslerine veya fiilî bir tecavüze karşı millî tepkilerimizin âni ve ezici olacağından hiç kimse şüphe etmemelidir. (CGP sıralarından "Bravo" sesleri)

Sayın Milletvekilleri; her yıl Nisan ayı bazı ermeni cemiyetlerinin Türk - Ermeni ilişkilerine gölge düşürme çabalarının yoğunlaştığı bir aydır.

Los Angeles'taki cinayetle yeniden hortlayan ve Fransa'da bir ermeni kilisesinin avlusunda dikilen âbidenin kitabesindeki kinden ifadelerle körüklenen düşmanlığın durdurulması akliselimin icabıdır.

Türkiye'de en iyi şartlar içinde yaşayan ermeni vatandaşlarımızın ve dünyanın diğer ülkelerinde bulunan Ermenilerin bu gibi olayları tasvip etmediklerini görmek memnuniyet vericidir.

Türk - Ermeni ilişkilerini bozmaya gayret gösteren bir avuç tahrikçi, cinayetlerinin lekesinden başka bir şey elde edemeyeceklerini kesin olarak bilmelidirler.

Sayın Milletvekilleri; Cumhuriyetçi Güven Partisinin temel görüşleri bellidir. Biz, Atatürkçü, milliyetçi, hür demokratik rejime bağlı, milletimizi tarih boyunca ayakta tutan bütün değerlere saygılı; dengeli kanma ekonomi görüşünü benimsemiş, sosyal adalete hür düzen içinde ulaşılabileceğine inanan, Türkiye'yi yıkıcı faaliyetlerin şerrinden de, yoksulluktan ve adaletsizlikten de kurtarmayı amaç bilen bir siyasî teşekkülüz. (CGP sıralarından alkışlar)

Hükümete bu inançlarımızla katıldık. Bu inançlarla güvenoyu vereceğiz. Hükümetin memleket yararına çalışmalarını, bu temel görüşlerden hareket ederek destekleyeceğiz. Hükümeti denetleme görevimizi, yapıcı ve memleketçi bir tutumla, bu temel görüşlerimize sâdık kalarak yerine getireceğiz.

Milletimizin iç ve dış düşmanlarına, hür demokratik Cumhuriyetimizi çökertmek isteyenlere, yoksulluğa, işsizliğe, pahalılığa adaletsizliğe karşı yapacağı mücadelede; kalkınmamızı hızlandırmak, ülkemizi refaha doğru ilerletmek yolunda gös-

tereceği gayretlerde, Hükümete başarılar diler, yüce Meclisi Grubum adına sevgi ve saygıyla selâmlarım. (*CGP sıralarından alkışlar*)

BAŞKAN — DP Grubu adına Sayın Ferruh Bozbeyli, buyurunuz efendim. (*DP sıralarından alkışlar*)

DP GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem milletvekili arkadaşlarım;

12 Marttan sonra teşekkül eden olağan dışı hükümetlerden bir yenisinin, Sayın Talû Hükümetinin programını müzakere ediyoruz.

Kuruluşunda mevcudolan zaafılar ve kural dışı usuller 12 Mart Hükümetlerini arka arkaya tüketmiştir. Hükümetlere üye vererek iştirak etmiş, güvenoyu vererek desteklemiş olan partiler, hükümetlere sahip çıkamamış, bu hükümetleri gruplar, dolayısıyla parlâmento desteğinden mahrum hale getirmişlerdir. Parlâmento dışı bir desteğe dayandığı intibabını, hatta fikrini telkin etmeğe başlamış olan hükümetler, bu hal kanısında Parlâmento hattâ politika dışı bazı çevreleri politika içine çekmiş, partiler dışı politika, partiler politikasına yön vermeye başlamıştır. Böylece memleketimizde bir olağan dışı yönetime usulü süregelmıştır. Bu olağan dışı yönetim usulü, Anayasamızda yer alan olağanüstü yönetim usullerinden tamamıyla farklı bir usuldür. Anayasa esaslarına, demokratik usul ve geleneklere sığmayan değişik ve mevcut bir modelidir. Gerçi bu modeli icadedenler, oy verip destekleyenler, zaman zaman kendi icatlarını beğenmediklerini söylemişlerdir, ama her nedense görünmez veya görünür bir himayeyle günümüze kadar gelmiştir.

Olağan dışı yönetimde, partiler demokrasisi ihmal edilmiş, partiler ve Parlâmento dışı çevreler Devlet yönetiminde öncelik kazanmıştır.

Anayasamız, “Siyasî Partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır” dermektedir. Anayasamızın vaz geçilmez saydığı siyasî partilerden geniş ölçüde vazgeçilmiş, hükümetler daha çok partiler ve Parlâmento dışından gelen şahıslardan kurulmuştur. Partilere sadece güvenoyu verme görevi düşmüştür. Bazı partilerimiz de bu görevlerini yerine getirmişleridir. Bütün bunlar da “Olağanüstü şartlar”, “Olağan dışı şartlar” veya “Cari durum” diye isimlendirilen sebeplerle izah edilmiştir. “Cari durum ve şartlar” zaman zaman Anayasadan önce gelmiş, kendi emrimi yürütmüştür.

Muhterem arkadaşlarım; bu olağan dışı şartlar ve cari durum nereden çıktı? Kimler ihdas etti, kimler sebebiyet verdi. Bugün hâlâ olağan dışı şartlar ve sebepler devam ediyor mu? Talû Hükümetinin kuruluşunda bu olağan dışı şartların rolü olmuş mudur? Normal demokratik usullere dönüşümüzü engelleyen, demokrasiimizin tekerine çomak sokanlar kimlerdir? Bunlar bütün açıklığıyla ortaya konmalı, herkes bildiğini söylemeli, “Anayasanın dediği değil, benim sözüm geçer, bizim sözümüz geçer” diyenler varsa bunları tanımalıyız. Bu mesele şu veya bu partinin iç meselesi olamaz; bu mesele topyekûn Parlâmento ve rejim meselesidir.

Olağan dışı şartları komünist eylemciler mi ihdas etmiştir? İşgaller, boykotlar, sabotajlar, adam kaçırma ve banka soyma olaylarımın failleri; anarşik eylemciler,

Türkiye Cumhuriyetini yıkıp, yerine halk cumhuriyeti kurmak isteyen kimselerdir? Bu husus en sağır idraki dahi uyandıracak bir açıklıkla ortaya çıkmıştır.

Her ne kadar Parlâmento çatısı altında, bu eylemcilere kanat geren, şefkat gösteren kimseler çıkmışsa da mahkeme huzurunda verdikleri açık ifadeler eylemcilere şefkat gösterenleri de uyarmıştır kanaatindeyiz.

Anarşik olaylar, sıkıyönetim ilânına, olağanüstü usuller uygulanmasına sebep olmuştur, ama buradaki “Olağan dışı hal”, “Cari durum” diye ifade edilen husus, Hükümetlerin demokratik kurallar içinde teşekkülüne mâni olan hal, anarşistlerden gelmiş olamaz.

Anayasamızın 124’ncü maddesindeki olağanüstü yönetim, usulü Anayasanın kanunların gösterdiği ve gerektiğinde müracaat olunan hukukî bir yoldur. Buradaki “Olağanüstü” veya “Olağan dışı” şartlar ve “Cari durum” tamamen hukuk dışı fiilî bir durumdur. Normal demokratik kuralların uygulanmasını engelliyor ve dediğini yaptırıyor. 4 partinin teşkil ettiği partilerarası komisyonda ittifakla kabul edilen ve parti gruplarına imzalanmak için sunulan siyasî hakların iadesiyle ilgili Anayasa değişikliğini durdurmadı mı?

Bilindiği üzere, siyasî hakların iadesiyle ilgili iki tane Anayasa değişiklik teklifi vardır. İkisi de Anayasa Komisyonunda idi. Bir zamanlar Anayasa Komisyonu Sayın Başkanı, bunları görüşmek üzere gündemine aldığını ilân etmişti, fakat bir türlü görüşülemedi. Süresi içinde görüşülemediği için de, siyasî haklarla ilgili teklif, daha sonra bir kararla doğrudan doğruya Meclis gündemline alındı ve hâlâ gündemde sırasını beklemektedir; bütün partilerin ittifak ettiği bir teklifti bu. Bütün partiler Cumhuriyetimizin 50’nci yılına girerken, “Bu mesele halledilmelidir,” diye beyanda bulunmuşlardı. Olmadı, olmadı, Ortaklık protokolünde ve Hükümet programında yer verilmedi veya verilemedi. Niçin? “Cari şartlar” böyle mi emrediyor? Bunu yapmayacaksınız diyen birisi mi vardır, Parlâmentonun iradesine müdahale edem birisi mi vardır? Siyasî partilerimiz bu konuda ne düşünüyorlar açıkça ortaya koymalıdır. Cumhuriyetimizin 50’nci yılı dolayısıyla bir genel af teklifini düşünenler hattâ anarşistlere bile ümit verenler, siyasî hakların iadesi konusunda eski taahhütlerini hatırlamalıdır ve bazı vatandaşlarımız Cumhuriyetimizin 50’nci yılına siyasî haklarından mahrum olarak girmemelidirler.

Diğer taraftan bu “Cari durum ve şartlar” Parlâmento çoğunluğunun dediği değil, benim istediğim olacak diyor ve dediğini de yaptırıyor.

Mecliste bir çoğunluk partisi vardır 436 kişilik Mecliste 236 üyeyle temsil oluyor. Karşısındaki bütün partilerin ve bağımsızların toplamı 209’dur. Buna rağmen çoğunluk partisi kendi müstakil Hükümetini kuramıyor ortak arıyor, bağımsız Başbakan arıyor. Görünmez veya görünür bir müessirin yani “yetkili çevrelerin” dediği oluyor.

Anayasamız partiler demokrasisini öngörmüştür. Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bağımsızların ve Parlâmento dışı çevrelerin siyasî faaliyetlere iştiraki istisnadır. Seçim zamanında bazı bakanlıklara inhisar

eder, mahdud bazı ölçülere istinat eder. Bütün bu Anayasa gerçekleri ihmal edilecek veya “Olağan dışı” tesirler henüz silinmedi diye seçimlere kadar mehil verilecek.

Hükümet programının bir yerinde “Dikkat nazarınızdan kaçmadığına emin olarak bir kere daha ifade etmek isteriz ki, Hükümetimiz 12 Mart 1971’den bu yana kurulmuş bulunan Hükümetlerden ayrı bir karakter taşımaktadır. Bu özelliği hizmet anlayışı farkından değil, kuruluş tarzından ve siyasî sorumluluğuna iki partinin iştirakinden ileri gelmektedir” denilmektedir.

Böylece demokratik usûl ve teamüllere biraz daha yaklaşıldığından bahsedilmektedir. Normale tam dönülemedi, fakat biraz ilerleme olmuş. Anlatılmak istenen budur. Bu konuda önce şunu söylemek istiyoruz. Sayın Talû biraz ihtiyatlı olmalıdır, belli olmaz. Sayın Erim de Meclisten “300 küsur oyla güvenoyu aldım. Benim Hükümetim en büyük oyla güvenoyuna mazhar oldu. Parlâmentoya dayalı çok güçlü bir Hükümet kurdum” deyip sık sık övünürdü. Sonunda güvenoyu veren partilerin güvensiz davranışlarından en çok şikâyet eden yine Sayın Erim olmuştur.

Parlâmentonun seçimi desteğine ve iki partinin sorumluluğuna dayandığını Hükümet değil de, Hükümete ortak parti sözcüleri açıklıkla söylesin ve söylediklerini de tutsunlar; bu daha önemlidir. Hükümet programının Mecliste müzakere edildiği bugün de Meclisteki çoğunluk durumu dikkat çekicidir.

12 Mart’tan sonra kurulan diğer Hükümetlerden farklı olarak normal demokratik usul ve teamüllere biraz daha yaklaşılmış olduğu iddiasına gelince; bu durum da tam normale gidilemediğini, bir maninin varlığını belirtmek bakımından önem taşır. Niçin tam normale dönülemiyor? Bizi tutan, bağlayan ne? Parlâmento ve partiler dışı zevata taviz üstüne taviz niçin verilir?

Hükümet kurulur yurt dışından insan çağrılır. Parlâmento içinde bakan olacak kimse yok fikrinden hareket edilir. Cumhurbaşkanı seçimine gidilir. Parlâmento dışından aday aranır. “Parlâmento içinde kimse yok” denir. Hattâ Parlâmento Cumhurbaşkanı seçemez. Öyleyse süreyi uzatalım derler. Başbakan aranır ille de bağımsızlardan olmalıdır, hattâ kontenjan senatörlerinden bir üyenin yeri münhaldır diye Parlâmento dışından senatörleştirme yoluyla Başbakan adayı arandı. Bütün bunlara sebep ne? Bizi bir zorlayan mı var? Normale dönüşü engelleyen veya engelleyenler kimlerdir? Açık konuşalım. Türk Silâhlı Kuvvetleri mi “Cari durumu” ihdas etmiştir? Normal çoğunluk Hükümetlerinin kurulması bu sebeple mi mümkün olmuyor? Böyleyse bu tüm Silâhlı Kuvvetlerin isteği midir, yoksa birkaç kumandanın isteği midir? Bütün bunlar açıklıkla konuşulmalı ve tedbirleri hep beraber alınmalıdır. Bu konu şu veya bu partinin iç işi olarak gösterilemez. Hepimizin, bütün üyeleriyle Parlâmentomuzun ve milletimizin işidir. Siyasetin içine girenler, tenkidin dışında kalamazlar.

Bu cari durum meselesi bu çevrelerden hiçbirinin eseri değil de, bazı siyasî hesapların gereği olarak ortaya konuyorsa Hükümetçi partilerin kendi içlerinden gelen bir tereddüdün ve güvensizliğin ve seçimlere girerken sorumluluktan kaçmak şeklinde plânlanmış bir işin gereği ise, bu da ya belli, meydanda bir durumdur yahut da kısa zamanda bütün ayıbyıla meydana çıkacaktır. (DP sıralarından alkışlar)

12 Marttan bugüne kadar süregelen bu “olağandışı cari şartların” devam etmesi veya ettirilmesi memleketimize çok pahalıya mal olmuştur. Hukukî ve ahlâkî değerler sistemi altüst olmuş, Devlet hizmetleri geniş ölçüde hukuk dışına kaymış, vatandaş - Devlet ilişkileri bozulmuş, geçim, sıkıntısı, pahalılık almış yürümüş, arkası, aracısı, iltimasçısı bulunmayan büyük vatandaş kitleleri hırpalanmış, ezilmiş, mağdur olmuştur. Dumanlı havayı kollayanlar, kolay kazanç usullerini bilenler, alın terini sermaye yapan işçi, köylü, esnaf ve dar gelirli vatandaşlarımızı içinden çıkılmaz sıkıntılara duçar etmiştir.

Pahalılıktan ve geçim derdinden habersiz, karnı tok, sırtı bütün, işi gümüş bazı çevreler vardır. Bunlar her devirde bütün Hükümetlerle iyi ilişkiler kurmanın yollarını ve usullerini iyi bilirler. Sanayi Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı çevrelerinde ziyade görünürler, Devlet nimetlerinden büyük paylar koparabilmenin marifetine sahiptirler. İşte buhranlı, dumanlı ve sisli günler onların günleridir. Kökü dışarıda gizli cemiyetlere azadırlar. (*DP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) Bunların kurdukları menfaat çarkından halkın hakkını kurtarmak oldukça zordur. Halkın hakkı, fakirin ekmeği artık aslanağzında değil, aslanın midesine inmiştir. Biz Parlâmento üyeleri olarak Sayın Talû Hükümetinin programını bugün müzakere ediyoruz. Müzakereleri bugün bitirebilirsek, yarından sonra, Perşembe günü güven oylaması yapılacaktır. Ama dikkat buyurulsun, bazı çevreler Sayın Talû Hükümetine Parlâmentodan evvel güvenoyu vermişlerdir. İstanbul’dan, İzmir’den gelen beyanlara kulak verelim.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında bazı konulara çok geniş yer verildiği halde, bazı önemli memleket meselelerine hiç temas edilmemiştir. Nitekim Toprak ve Tarım Reformu kısa Hükümet programı içinde en geniş yeri işgal etmiştir. Toprak ve Tarım reformunun memleketin içinde bulunduğu güç şartları bertaraf edecek sihirli bir anahtar olduğu intibai verilmiştir. Ayrıca, Toprak ve tarım reformunun bütün tatbikatının bu Hükümet tarafından yapılacağı fikri programda yer almaktadır. Programda toprak reformu ile ilgili olarak “Çok amaçlı toprak ve tarım reformu kooperatifleri halinde teşkilatlanmalarını sağlayacak tedbirlere özel bir önem vermekteyiz” denilmekte ve ilâve olarak reform bölgeleri dışındaki kooperatifler için ise, “Krediden işletmeye ve işletmeden yetiştirilen ürünlerin pazarlanmasına kadar çiftçilerimizin kooperatifleşmelerini özendirici ve destekleyici tedbirleri geliştirerek uygulamak kararındayız” ibaresi yer almaktadır. Bu ifadelerden reform bölgelerindeki kooperatifleşmenin üretimden pazarlamaya kadar her safhaya teşmil edilmek üzere mecburî olduğu neticesi çıkmaktadır. Bu mecburiyetin sınırı son derece önemlidir. Konu açıklıkla ortaya konmalıdır. Aksi halde, bu sınırın kolektifleştirmeye kadar gidebileceği endişesini taşıyoruz.

Programın Millî Eğitim politikası kısmında Üçüncü Beş Yıllık Plâna atıf yapılmaktadır. Hâlbuki Üçüncü Beş Yıllık Plân Meclislerde geniş tenkidlere uğramıştır. Aynı zamanda millî eğitim sistemini düzelterek düzenlenmek hususunda yeni bir fikir, yeni bir görüş ve metot getirmemiştir. Hattâ Millî Eğitim sektörüyle ilgili kısım birtakım tenakuzlarla doludur. Tespit edilen teknik hedeflerle, bu hedeflere ulaşmak için düşünülen finansman imkânları arasında ölçülü bir münasebet yok-

tur. Meselâ eğitim sektörü için ayrılan miktarının toplam yatırım miktarına olan oranı en düşük olan plân, Üçüncü Beş Yıllık Plândır. Hükümet eğitim meselelerini Üçüncü Beş Yıllık Plân çerçevesinde halletmeyi düşündüğüne göre, Türkiye'nin geleceğini yakından ilgilendiren bu çok ciddî konuda arzu edilen gelişmenin temini istikâmetinde bir hazırlığın ortaya konulamayacağı endişesini taşıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, memleketimizin içinde bulunduğu önemli problemlerin başında fiyat istikrarı meselesi gelmektedir. Bu istikrar bir türlü temin edilememiştir. Bugün fiyatlar hızlı artış temposunu devam ettirmektedir. Toplu sözleşmeler belirli bir sisteme bağlanamamıştır. Kontrol mekanizması işlememektedir. Mesul şahıslar fiyatların belirli bir seviyede tutulması için gerekli tedbirleri getirecekleri yerde, vatandaşlarla birlikte pahalılıktan şikâyet korosuna dâhil olmuşlardır. Hükümet programında bu meselenin gerekli ve yeterli bir önemle ele alınmadığı görülmektedir.

Nitekim programda “Hayat pahalılığı, sunî fiyat artışları ve haksız kazanç edenlerle mücadele için gerekli iktisadî ve hukukî tedbirleri alacak ve 1973 yılında memleketimiz şartlarına uygun bir fiyat istikrarının sağlanmasına azamî gayret sarf edeceğiz” denilmektedir. Bu ifadeden belirli herhangi bir tedbirin alınacağı sonucunu çıkarmak mümkün değildir. Nitekim Sayın Başbakan, Ticaret Bakanlığı yaptığı sırada buna benzer ifadelerle 1972 yılı için her türlü tedbirin alındığını ve fiyatların % 10 civarında artacağını iddia ettiği halde, rakamlar 1972 de farklı olmuş ve fiyatlar % 15'in üstünde artmıştır. Ayrıca, memleketimize uygun fiyat artışı ifadesinden de kasdedildiğini de anlamak güçtür. Bu ifade, fiyat artışları ne olursa olsun, “memleket şartlarına uygun artış, işte bu nispettir” diyebilmenin şimdiden bir hazırlığı mıdır?

Programda, fiyatları aşırı artış gösteren malların ithali yoluna gidileceği iddiası da yer almıştır. İthal sistemimiz, dünya piyasa durumu ve ithal süresi bilindiğine göre, fiyatları artan malların ithal ikâmesi yoluyla fiyatlarını düşürmek fiilen imkânsızdır. Demir ve gübre fiyatlarında Türkiye şimdiden bir çıkmazın kenarına gelmiştir. Bugünkü dünya fiyatları muvacehesinde bu ilki konuda, ya fiyatlar süratle artarak karaborsa kanunları cari olacak veya gümrük muafiyetleri gibi Devlette milyarlara malolacak birtakım gayri iktisadî tedbirlere gidilecektir. Çünkü ihtiyaçlar zamanında tespit edilip gerekli tedbirlerin alınması yoluna gidilmemiştir. Bundan sonra da, âcil tedbirlere başvurulacağı konusunda programda bir sarahat yoktur. Aslında bu gibi geçici tedbirlerle fiyatlara istikrar getirilebileceğini de sanmıyoruz.

Gerek Sayın Talû'nun Ticaret Bakanlığındaki tutumu, gerek Hükümet Programında yer alan hususlar, Türk ekonomisinde görülen istikrarsızlığa ve fiyat artışlarına 1973 yılı için bir deva getirebileceği ümidini vermemektedir.

1978 yılının ilik üç ayında görülen fiyat artışları, geçen yılın ilk üç ayındaki fiyat artışları seviyesindedir. Bu durum 1973 yılı fiyatlarının % 10'unun üstünde bir artış göstereceğinin işaretidir. Devalüasyonun üçüncü yılında ton nispette bir artışı, devalüasyon sonuçlarımdan ziyade, ekonomimizin içinde bulunduğu darboğazlara ve alınan tedbirlerin kifayetsizliğine bağlamak gerekir.

Hükümet programı, ithalât ve ihracat hususumda getirmiş olduğu politika bakımından da realist olmaktan uzaktır. Bugünkü realite şudur: İhracatta görülen artış, ihraç mallarının miktar olarak artmasından veya ihraç malları çeşidinin çoğalmasından çok, kısmen dolar devalüasyonunun yarattığı yükselme ve pamuk gibi bazı geleneksel ihraç mallarımızın fiyatlarındaki geçici yükselmeden gelmektedir.

Nitekim ihracatta görülen artışlara rağmen, dış ticaret açığı daha da büyümüş- tür. İhracat için programda mevcudolan iddiayı da hakikatle bağdaştırmak imkânı yoktur. Bugün traktörden, otomobile ve otobüse, lâstikten gübreye kadar birçok mamullerin sıkıntısı çekilmektedir. Yeterli kapasite mevcut olduğu halde, vatandaş bir traktöre sahip olmak için peşin parasıyla aylarca beklemektedir. Diğer taraftan, sadede iş ve dış lâstığı yokluğundan yüzlerce traktör fabrikaların parkında yatarak, milyonlarca servetin âtil vaziyette kalmasına sebebiyet vermektedir.

Pirinç, kuyrukları ise günden güne uzamaktadır.

Huzurunuzda görüşülmekte olan programın mesuliyetini taşıyan Sayın Başbakan, Meclisimizde daha önce yapmış olduğu bir konuşmada, fiyat artışlarını dört ana sebebe bağlamıştı. Kendi ifadeleriyle: “Bunlardan birincisi, yurt dışı fiyat hareketlerinin yurt içine yansması; ikincisi devamlı bütçe açıkları; üçüncüsü taban fiyat politikaları; dördüncüsü bunlara bağlı olarak ortaya çıkan ücret ve fiyat spiralidir.” Hükümet programında, fiyat istikrarının temini için bu dört husustan hangisine müdahale ve tesir edilebileceğini tespiti imkân yoktur. Dış fiyatların yükselmesini kontrol altına almak elimizde olan bir husus değildir. 1973 yılı Bütçesinin de, önceki yıllar bütçeleri gibi açık vereceği herkes tarafından kabul ve beyan edilmiştir. Ücret - fiyat münasebetleri belirli bir sisteme bağlanmamıştır. Bu konuda programda bir tedbir de gösterilmemiştir. Geriye, - geçen yıl olduğu gibi - taban fiyatlar meselesi kalmaktadır.

Her ne kadar programda “Taban fiyatları, üreticinin emeğinin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve hayat seviyesinin yükseltilmesi amacıyla düzenlenecek ve destekleme alımlarına bu anlayışla devam edilecektir.” denilmekte ise de; hemen altında taban fiyatlarının tespitini birtakım şartlara bağlayan ve taban fiyatlarının artırılmayacağı intibahını veren hükümler gelmektedir. Bu arada, “Tarımda girdi maliyetlerinin artmaması için gerekli tedbirler alınacaktır” denilmektedir. Bu tedbirler şimdiye kadar alınamamıştır. Şimdiden sonra da alınacağı çok şüphelidir. Zira traktör fiyatları geride bıraktığımız iki yıl içinde % 50’den fazla artmıştır ve tespit edilen fiyatlarla da traktör bulma imkânı olmadığı gibi, ileride fiyatlar daha da artacaktır.

Gübre fiyatları büyük ölçüde artmıştır ve daha da artacaktır.

Akaryakıt fiyatları da aynı şekilde artmıştır ve artacaktır.

Ziraî mücadele ilâçları fiyatları aynı şekilde artmış ve daha da artacaktır. Bunlara ilâve olarak, köylünün ve çiftçinin tükettiği bütün malların fiyatları yükselmiştir. Bütün bu şartlar muvacehesinde girdi fiyatlarını sabit tutacak formüllerden hiç olmazsa bir kısmını Hükümet programında görmek islerdik veya şimdi Sayın Başbakandan dinlemek işitiyoruz.

Görülüyor ki; geçen yıl olduğu gibi bu yıl ela ekonomimizde sağlanacağı söylenen fiyat istikrarının ağır yükü, zaten güç şartlar altında olan köylü ve çiftçilerimizin omuzlarında kalacaktır. (DP sıralarından “Bravo” sesleri)

Muhterem arkadaşlarım; işçi, küçük esnaf ve sanatkârların da meseleleri, Hükümet programında dar bir çerçeve içinde ele alınmıştır. Nitekim işçi, küçük esnaf ve sanatkârların gerek hayat seviyelerinin yükseltilmesi, gerek tasarruflarının değerlendirilmesi ve gerekse sosyal adalet ve sosyal güvenliğe kavuşturulması yeterince ele alınmamıştır. Bu konuda en tesirli bir vasıta olan Sermaye Piyasası Kanunu tasarısı bir kenara itilmiş bulunmaktadır.

Partilerarası protokolde ve Hükümet programında bu konuya ait bir işaret yoktur. Hâlbuki ücret - fiyat münasebetlerinin istikrarlı bir sisteme bağlanması, küçük tasarrufların yatırım, sahalarına aktararak, kalkınmanın hızlandırılması bakımından sermaye piyasasının kurulmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Ancak bu sayede, köylü, işçi, esnaf ve memur gibi küçük tasarruf sahiplerinin büyük tesislere ortak olarak bu tesislerin gelirlerinden istifade etmeleri, dolayısıyla sosyal adaletin bir ölçüde sağlanması mümkün olacaktır.

Toprak reformu, maden reformu ve petrol reformu gibi bir kısmı çıkan ve bir kısmı da çıkmak üzere olan reform tasarıları hakkında gerek protokolde ve gerekse Hükümet programında açık ve kesin taahhütlere girildiği halde; Sermaye Piyasası Kanunu gibi, geniş vatandaş kitlelerinin faydasına olan ve kalkınmamızı büyük ölçüde hızlandıracak bir kanun tasarısının ele alınmaması, eğer bazı çevreleri küstürmemek hesabıyla ilgili değilse, bize anlaşılır bir şey görünmüyor. (DP sıralarından “Bravo” sesleri)

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Masonik çevreleri...

DP GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) — Artık zirve zenginlikler devri kapanmıştır. Soyadı şirketleri yerine, köylü, işçi, esnaf, memur ve dar gelirli vatandaşlar olarak geniş halk kitlelerinin katılacağı halka açık şirketler kurulmalıdır. Vatandaşlarımızın küçük tasarruflarının toplanarak büyük teşebbüslere ve yatırımlara yöneltmek mecburiyetindeyiz. Bu suretle hür teşebbüs, geniş halk kitlelerinin desteğine ve sahipliğine kavuşacaktır. Böylece vatandaşlarımız da devamlı zarar halinde olan Devlet teşebbüslerinin zararını kapatmak için her gün artan vergi yükünden bir ölçüde kurtulmuş olacaklardır. Bankalara para yatırma alışkanlığının, halka açık büyük ve emin şirketlerden hisse senedi alma alışkanlığına yönelmesi, ekonomik hayatımızda büyük bir gelişme sağlayacaktır. Karşısında bulunan gizli ve açık mukavemet kırılarak, Sermaye Piyasası Kanunu Meclislerimizden geçmelidir. (DP sıralarından “Bravo” sesleri) Bu arada yurt dışında çalışan işçilerimizin de durumuna kısaca temas etmek istiyoruz. Yurt dışında bulunan işçilerimizi sadece bir döviz kaynağı olarak görmek alışkanlığından artık kurtulmalıyız. Bu vatandaşlarımızın sosyal, ekonomik, psikolojik ve idari birçok meselesi vardır. Yunanistan ve İspanya gibi memleketlerin dış ülkelerde çalışan işçilerinin; gıdalarından, giyimine, çalışma şartlarından, yaşama imkânlarına ve kazandıkları

dövizin kendi memleketlerinde değerlendirilmesine kadar her türlü meseleleriyle meşgul olan büyük ve müessir teşkilâtları vardır.

Bizim yurt dışında çalışan işçilerimizin miktar olarak daha fazla, çalıştıkları memleketlerdeki problemleri daha çeşitli ve Türkiye'ye sağladıkları imkânlar daha geniştir.

Hükümet programında bu vatandaşlarımızın problemlerine tesirli bir tarzda müdahale edileceğini gösterir bir açıklığa rastlayamadık. Sadece genel mahiyette bazı cümlelere yer verilmiştir. Hükümetin konuya tesirli bir şekilde eğilmesi, bu işçilerimizin gerek yurt dışında çalıştıkları süre içinde, gerekse, yurda döndükten sonra doğacak problemlerini halledecek güçlü, organizasyonlara gidilmesi zarureti vardır.

Kanaatimizce programla en eksik hattâ unutulmuş görünen konulardan biri de Personel Kanunu konusudur. Bitirdiği gibi bu kanun bütçenin yarısına ortak olmuştur. Getirdiği yük de günden güne artmaktadır. Ayrıca memur kitleleri arasında da huzursuzluğa, adaletsizliğe sızlığa yol açmıştır. Meseleye en kısa zamanda bir çözüm bulmak zarureti ortada iken, programda “bugüne kadar yapılan çalışmalara devam edecektir” demekle yetinilmiştir.

Hükümete kanun kuvvetinde kararname yetkisi verilmiştir. Kararname çıkmış ve uygulanması devam etmektedir. Bu kararname yeni huzursuzluklar getirmiştir. Mecliste düzeltilebileceği düşünülen kanun - kararname yeterli bir süratle ele alınmamıştır. Hükümetten kanunun önemine uygun bir alâka bekliyoruz.

Hükümet programında “Kamu hizmetlerinin zamanında ve nitelikli şekilde görülebilmesi kalkınma plânımızda öngörülen iktisadî ve sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi, etkin bir Devlet idaresini zorunlu kılmaktadır. Bugünkü Devlet idaremiz özellikle hızlı kalkınmanın gereklerini karşılayacak dinamizme ve esnekliğe sahip bulunmaktadır.” denilmektedir. Bu hükme katılmamak mümkün değildir Filhakika, İdarî, mekanizma vatandaşın işlerini süratle halledecek ve kalkınma hamlelerini gereği gibi yürütecek bir şekilde organize edilmemiştir, dolayısıyla böyle bir güçten mahrumdur. Durum bu iken, idarî mekanizmayı işler hale getirecek ve güçlü kılacak bir idarî reformun mutlaka yapılması lâzımdır. Bu konuyu Hükümetin ele almaması büyük bir eksikliktir. Altı aylık bir Hükümetten bu kadar şey istemek belki fazla görülebilir. İnancımız odur ki, Sayın Başbakan sadece idarî reformu ele alsın ve tahakkuk ettirse çok önemli bir konu halledilmiş olacaktır.

Program. Hükümetin takibedeceği vergi politikasına da bir açıklık getirmemiştir, Bütçe müzakereleri sırasında, yeni vergiler getirilmeyeceği zamanın Hükümet yetkililerince ifade edilmişti. Ancak Mecliste Gelir, Kurumlar, İşletme ve diğer bazı vergi kanunları ile ilgili tadil tasarıları vardır. Bu tasarılar bugünkü vergi yükünü daha da ağırlaştırıcı hükümler getirmektedir. Hükümet programında “Altyapının kurulmasından özel kesimin gücünü aşan sanayi tesislerinin yapılmasına kadar çok çeşitli alanlara yayılan bu görevleri yeterince yerine getirebilmek için kamu kaynaklarının artırılmasının zorunlu olduğu ortadadır.” denilmektedir. Kamu kaynakları

hangi yoldan artırılacaktır, Bu üstü kapalı sözler yeni vergilerin habercisi midir? Program bu konuda şöyle devam ediyor. Bu kaynakların halka en az yük olacak, sosyal adalet ilkelerini zedelemeyecek ve özel müteşebbislerin yatırım imkânlarını ortadan kaldırmayacak şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Hem özel teşebbüsün yatırım imkânlarını ortadan kaldırmayacak, hem halka en az yük olacak, sosyal adalet ilkelerini zedelemeyecek ve hem de kamu kaynakları artırılacak. Bütün bunlar bir arada nasıl olacaktır. Hükümeti bu konuda açıklığa davet ediyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, 12 Mart öncesinde ve 12 Marttan sonra cereyan eden bazı olaylar, Devlet ve millet bütünlüğümüzün korunması ve demokratik kurallar içinde devamlılığının sağlanması bakımından bazı meseleler getirmiştir. Zaten mevcudolan bazı meseleleri de su yüzüne çıkarmıştır. Demokratik devlet hayatımızı dışarıdan ve kendi içinden bazı saldırılara ve sarsıntılara uğramıştır. Milletimizi kendi değerler sisteminden kopararak, birbirinin malına, canına göz diken ve sadece kendi menfaatlerini hesabeden tedirgin bir toplum haline getirmek isteyenlerin hesapları plânları bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Bunların öğreticileri, propagandacıları, plânları usulleri silâhlı eylemcileri ve hattâ şefaatchileri belli olmuştur.

Millî ve manevî değerlerinden soyulmuş bir toplum meydana getirmek ve kolayca yutulur bir lokma halinde varlığımızı komünizme yem etmek isteyen bu tehlike karşısında, Sıkıyönetim makamlarının aldığı tedbirler dışında hukukî ve fikrî sahada alınmış yeterli tedbirlerimiz yoktur. Üniversitelerde ve yüksek öğretim kurumlarındaki sessizlik zahiridir. Mesele esasından ele alınmalıdır.

Bir araştırmacımızın ortaya koyduğu rakamlara - göre, resmî yurtlar, ihtiyacın % 9,64'ünü karşılayabilmekte, öğrencilerin % 13,78'i akraba yanında, % 31,96'sı özel veya memleket yurtlarıyla otel, pansiyon ve kiralık odalarda kalmaktadırlar. Halen üniversite öğrencisinin % 96,7'si burslardan yararlanamamaktadır. Kredi alamayanların oranı ise % 98,42'dir. Okuma, barınma ve yetişme imkânları bakımından bu durumda bulunan gençlerimizin, manen yetiştirilmesi, daha önemli bir gerçek olarak karşımızdadır.

Bir milletin kalkınmasında ekonomi çok önemli bir yer tutar. Ama ekonomi de yetişmiş insan iradesiyle şekillenir ve mânasını bulur. Yetişmiş insanın ahlâkî ve manevî cephesi vardır. İnsanımızın bu cephesine yıllardan beri devam eden bir ihmalle hemen hiç önem verilmemiştir. Manevî bağlarından koparılmış bir insanı başka yollara sürüklemek kolaydır. Komünistlerin bu hesabını Türkiye'de uygulayan ortaklar vardır. Hâlâ onlarla uğraşıyoruz. Bu sebeplerle okuyan yetişen nesillerin, ananevi değerlere saygılı nizam fikrine sahip, milliyetçilik ideallerine bağlı insanlar olarak yetişmelerine büyük önem vermeliyiz. (DP sıralarından "Bravo" sesleri)

İtiraf edelim ki, millî eğitim vatan sathında bir müessiriyete kavuşmamıştır. Mahallî ve zümrevî eğitim mihrakları vardır. Komünist ayrı öğretir, faşist ayrı öğretir; gizli açık bazı cemiyetlerin de ayrı ayrı eğitim faaliyetleri vardır. Aile ayrı, sokak ayrı, sinema ayrı hattâ turist ayrı şeyler öğretir. Cami ayrı, okul ayrı dilden konuşur. Hattâ TRT'nin 12 Mart öncesinde ayrı bir eğitim faaliyeti vardı. Hattâ bugün bile, herkesin gözü önünde televizyonda bir maymun programı var. Çocuklarımızın uyu-

madığı erken saatlerde gösteriliyor. Şımarık bir Amerikan ailesinin macerası evin içinde en kıymetli varlık maymun, ondan sonra çocuklar, sonra anne ve en sonra baba. Evin içinde babanın sözü geçmiyor; maymunun sözü geçiyor.

Türk ile telâkkisine, görgü ve göreneklerimize aykırı bir telkinat; bu da bir eğitim. Eğitim millî bir müessiriyete kavuşmadıkça, her köşede bir eğitim mihrağı yetiştirilir.

Gene insan geleceği arayan insandır. Hayatının büyük parçası önünde olan insandır. Genç insana millî hedefler gösterilmelidir. Genç ihsanın eğitimine Devlet sahip çıkmazsa komünist sahip çıkıyor. Okulda, üniversitede neler öğretildiğini, duyuyor, görüyor ve biliyoruz. Sonra da kendi çocuklarımız karşımıza çıkıp bizse silâh çekince şaşırıyoruz.

Çocuklarımıza ve gençlerimize maddî ve manevî ihtiyaçları ile sahip çıkmalıyız. Bu millî bir meseledir.

Muhterem arkadaşlarım; yukarda arz ettiğim dönem içinde demokratik uygulama, millî hâkimiyet, seçme hakkı, sandık, parti içi demokrasi, önseçim, politika ve politikacı gibi konularda acı tatlı, hattâ bazen alaylı eleştirilere yol açmıştır.

Demokratik uygulama bakımından çeyrek asırlık bir zaman geçmiş olmasına rağmen hâlâ demokrasi mücadelesi devam ediyorsa, bu konuda önemli ve ciddi meselelerimiz var demektir. Aksilikler, anlayışsızlıklar, tahammülsüzlükler, fazilet dışı inançsız davranışlar, yâran kayırma hesapları demokrasimizin karşısında önemli pürüzler bulunmaktadır.

Diğer taraftan, politikayı gözden düşürme politikası başlamıştır. Politikacının görev aldığı Anayasa organları da bu tesir altında tutulmak istenmektedir. Kısır parti çekişmeleri sözü sık sık ve mübalâğalı şekilde ortaya atılmaktadır. Politik davranışların kalkınmamızı ve ilerleme çabalarımızı kösteklediği öne sürülmektedir. Demokrasiye inanmayanlar fikirlerini açıkça ortaya koymuşlardır. Demokratik uygulama yönünden ortaya konmuş olan samimî tenkidlere kulak vermek mecburiyetindeyiz. Hukukun üstünlüğü yerine politikanın üstünlüğü fikrine rağbet edilmemesin. Münasip kalem ve yaranma hesabı yerine; doğru söz ve samimî tenkid yolu açık tutulmalıdır. Partiler içinde liyakat, çalışkanlık, hizmet etme ve yetiştirme şevkini kıran usullere itibar edilmemelidir. Partiler demokrasisi seçme ve seçilme hesap ve tedirginliklerinin üstüne çıkabilmelidir.

Muhterem arkadaşlarım; Geçirdiğimiz ve geçirmekte olduğumuz dönem bakımından üzerinde durmayı doğru gördüğümüz bir diğer husus da şudur: Milletimiz kendi Devletini ve Devlet organlarını ne gözle görüyor ve onlardan neler bekliyor. Milletimiz kendi Meclislerini ne gözle görüyor? Hükümeti, partilerimizi, üniversitelerimizi, yargı organlarımızı ne gözle görüyor ve bunlardan neler bekliyor? Çalışmalarından ve hizmetlerinden memnun mudur?

Bunun yanında Anayasa organları arasındaki ilişkiler nasıldır? Onlar birbirlerini nasıl görüyor ve halka nasıl anlatıyorlar? Üniversitelerde, asker-sivil, Devlet

dairelerinde çalışanlar politikacıları, politikacılar üniversitemizi ve ordumuzu nasıl anlıyor ve halka nasıl anlatıyor?

Vatandaş - Devlet ilişkileri, Devlet ve millet bütünlüğü ve ahengi bakımından bu konuları da önemli konular olarak kaydetmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümet programında yer verilen hususlardan biri de, seçim kanunlarındaki, ıslahat konusudur.

Vatandaş iradesini sıhhatle ve isabetle ortaya koyacak ve bugünkü mahzurlarından arınmış, bir seçim kanunu, seçimlerden önce mutlaka hazırlanmalıdır. Seçimler demokratik siyasî hayatta kesin çözüm yollarıdır. Her türlü anlaşmazlık ve her türlü buhran millet iradesiyle kesin sonuca bağlanır. Bu sebeple sonuçları saygı ile karşılanacak ve siyasî istikrarı sağlayacak bir seçimin ön tedbirleri mutlaka alınmalıdır. Seçim sonrasına buhran artıkları ve pürüzlü meseleler kalmamalıdır.

Demokrasimizi kendi içinden kemiren âfetlere karşı, onu koruyucu tedbirler alınmalıdır. Demokratik hayat ancak milletin lehine işlemeli, milletin sesini ve iradesini aksettirmelidir. Demokrasiyi kendi işine yaratma, millî irade bahanesiyle kendi iradesini hâkim kılma düşüncesi, parti içi murakabe yollarının tıkanması demokratik hayatı za'fa sürüklemektedir. Devlet hayatında sık sık ve yeniden başlama zarureti artık bitmeli istikrar içinde devamlılık sağlanmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım; hür dünya içindeki yerimiz ve dış politikamızdaki başarımız kendi iç düzenimizdeki istikrara, demokratik Devlet hayatımızın sıhhatle işlerliğine bağlıdır. Amerika'da, Fransa'da cereyan eden Türklük aleyhindeki hareketler, memleketimizde iç sıkıntıların cereyan ettiği zamanı seçmiştir. Kıbrıs'ta ve Orta - Doğuda cereyan eden hâdiseleri ve muhtemel gelişmeleri dikkatle takip etmeliyiz.

12 Marttan bugüne kadar memleketimizdeki siyasî gelişmeler ve demokratik yönetim konusunda hür dünyada bize yöneltilen kasıtlı hareketler dışında, dostça ve samimî tenkitler de vardır. Bunları anlayışla karşılamalıyız. Türkiye'de millî iradeye dayalı, demokratik bir yönetim tarzının uygulanmasını isteyen dost ülkeler vardır.

Muhterem arkadaşlarım; Anayasamız herkese bir iş, bir mesuliyet vermiştir. Herkes Anayasa içindeki yerini iyi bilmelidir. Her şahıs ve organ Anayasamızın kendisine verdiği işe ve sorumluluğa eğilmelidir. Askerlik askerlerin, politika politikacıların işidir. Anayasa itibarını yitirirse, kimse kendi yerini ve itibarını muhafaza edemez.

Beynelmilî komünizm, kendine yerli ortaklarda bularak, Devlet ve millet bütünlüğümüze karşı giriştiği yıkıcı faaliyetler ve bunlar karşısında tesirsiz kalan bir yönetimin yapamadığını yaparak 12 Martta millî varlığımızı koruyan Türk Silâhlı Kuvvetlerimize şükran borcumuz vardır. Bunu her vesile ile tekrar ediyoruz, ama bundan öteye Parlâmento ve Hükümete siyasî reçeteler, karar suretleri sunmak, Anayasa gerçekleri dışında kalır. (DP sıralarından "Bravo" sesleri) Demokratik niza-

ma inanmış ve 26 yıllık tecrübe ile ona sahibolmuş bulunan milletimiz bu durumu şayanı kabul görmemiştir.

Nitekim Sayın Gürler'in adaylığı karşısında, vatandaşlarımız arasında ve Parlâmentoda duyulan reaksiyon bunun ifadesidir. Bu Sayın Gürler'in şahsı ile ilgili değildir. Türk Ordusuna baş olma şerefine mazhar olmuş bir zatın Devletimize baş olması niçin mümkün olmasın? Daha önce olmamış mıydı? Ama millî vicdanı inciten husus Gürler'in şahsı değil, geliş tarzıdır. Parlâmentodan gelen bir istek değil, Parlâmento dışından gelen bir ısrar şeklinde görülmüş ve gösterilmiştir. Bundan herkesin alacağı dersler vardır. Silâh omuzda politika yapılamaz. Askerlere politika kapısı kapalı değildir. İşte Parlâmentomuzda askerlikten gelme birçok üye arkadaşlarımız vardır.

Muhterem arkadaşlarım; bütün bunları normal döneme, olağan olması lâzım gelen döneme ulaşmanın şartları ve gerekleri olarak söylüyoruz. Bizim olağan dönem, olması lâzım gelen dönem dediğimiz husus da, söylenegelen olağan dönem kavramından çok farklıdır. Biz olağan dönem, olması lâzım gelen dönem derken, Anayasamızın ve Cumhuriyet kanunlarının bahsettiği imkân ve nimetlerin dökülüp saçılmadan, vatanın en ücra köşesindeki vatandaşa kadar ulaştığı dönemi kasdediyoruz.

Anayasamızın bahsettiği hak ve hürriyetlerin bir huduttan bir hududa şerefle yaşandığı okuma, yetiştirme, sağlık ve kazanç imkânlarının; ona musallat olan, yol kesici, harami tarifesinin tasallutundan kurtarılarak büyük merkezlerden, şehirlerle, kasabalara, köylere ve mezarlara kadar ulaştığı dönemi kasdediyoruz. *(DP sıralarından alkışlar)*

Mehmet Ali Paşanın, sırmalar ve nişanlarla süslü askerlerinin ihtişam şakırtıları arasında, geçişini seyreden bir fakirin: “Hey Allahım bir senin kuluna bak, bir de Mehmet Ali Paşanın kullarına.” dediğini herkes bilir.

Seneler sonra, bugün Türkiye’imizde bir kendi hayat şartlarına bakıp, bir de Devlet nimetlerine büyük payla sahibolmuş, hakkından kat kat fazlasını koparabilmiş, karnı tok, sırtı bütün, işi yolunda olan kimselerin sürdükleri safaya bakarak:

“Ey Cumhuriyet bir senin vatandaşlarına bak, bir de siyâsî kudretin koltuk altını mesken tutmuş, Devlet kapısında işini kolay halleden sadık bendegânın hayatına bak.” dediğini kim inkâr edebilir? *(DP sıralarından “Bravo” sesleri)*

Sosyal adaletin hayat damarlarını tıkayan, oligarşik kalıntılar ayıklanmalı, Cumhuriyetimizin nimetleri bir uçtan bir uca vatan sathına yayılmalıdır.

Hukukun üstünlüğüne inanan, ilme, ihtisasa, sanata ve fazilete itibar eden iktidarlar için bu hedefler hayal değildir. Yeter ki, şahsî hesaplarımızı millet hukuku üstünde görmeyelim, *(DP sıralarından “Bravo” sesleri)* yeter ki millet hükümranlılığı yerine; şahıs, aile akraba ve zümre saltanatı ikame etme heveslerine son verelim, *(DP sıralarından “Bravo” sesleri)* yeter ki, yalan, riya, kin, öfke, hile ve çeşitli perendebâzlıklara son verelim, *(DP sıralarından “Bravo” sesleri)* yeter ki, kanunların

verdiğinden fazlasına göz dikmeyelim, Köylümün, işçimin, esnafın ve tüm vatan-
daşlarımızın vebalini boynumuzda bilelim.

İktidar olmayı Devlet sofrasına yakın olma hesabı olarak görmeyelim. Çeşme
akarken kovamızı dolduralım, hesabından uzak kalalım.

Yeter ki, Cumhurbaşkanı seçiyoruz diye, baştan yapılması gereken işi, en son
güne bırakarak, iktisadi istikrarın ve içtimâî huzurun altüst olması pahasına, Baş-
kenti, heyecanlı bir müsabaka meydanı haline getirmeyelim ve tüm vatandaşları-
mızı “Ha seçildi, ha seçilecek” diye bu müsabakanın, heyecanlı seyircileri ve takip-
çileri haline düşürmeyelim.

Bizim söyleyeceklerimiz bu kadar, gerisi millet buzulunda Hükümet ve iktidar
olma mesuliyetini kabul etmiş kimselere aittir. Kendilerine millet ve memleket için
hayırlı hizmetlerinde başarılar diler, Yüce Meclise saygılar sunarım. *(DP sıraların-
dan “Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Ahmet Durakoğlu,
buyurunuz efendim. *(CHP sıralarından alkışlar)*

CHP GRUBU ADINA AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Sayın Başkan, Sayın
milletvekilleri,

Bu program, genel özelliği itibarıyla, görevleri ve görev süresi belli bir hükümet
programıdır. Hükümeti kuran iki partinin önceden anlaştıkları protokol esasları
dairesinde, bir anayasal gereğin ifasını en kestirme yoldan yerine getirmeğe yöne-
len bir programdır.

Genel niteliği bakımından, esastan ziyade şekli birinci plâna alarak, tanzim
edilmiştir.

Çok partili demokratik hayata geçtikten bu yana Yüce Meclislerim ilk defa ta-
nık olduklarına inandığımız en kısa ve bir o kadar da ilginç bir programdır.

Aslında Hükümet de bu hali ile programlının fazla ciddiye alınmamasını sağla-
yacak yolu tercih ettiğini göstermiştir.

Bir bakıma bunu doğal karşılamak mümkündür. 12 Marttan bu yana kurulan
Hükümetlerin büyük iddialarla ortaya çıkışın şaşaası ile bağdaşmayan kısır faali-
yetlerle uzaklaşmalarına, partilerüstü hükümet biçimine ters düşen çalışmalara
girişmenin başarısız sonuçlarına rağmen, Talû Hükümeti, aynı hizmet anlayışına
sahip çıkmak cesaretini göstermiş ve fakat, Erim ve Melen Hükümetlerinin Türk
kamuoyunda umut ve güven duygusunu nasıl tükettiklerini hesaba katmamıştır.

İki yılı aşan siyasal deneylerin ortaya çıkardığı bazı gerçekler vardır. Türk halkı,
kendisine iktidar yetkisi vermediği hükümetlerin, sürekli emrivakilerine sessiz se-
yirci durumunda kalmıştır. Anayasanın kendisine tanıdığı hakların, hükümetlerce
verilmesi şöyle dursun, Anayasa değişiklikleriyle sahip olduklarından mahrum bı-
rakılmak teşebbüsleriyle karşı karşıya getirilmiştir. Bu arada sınırlama adı altında
hür demokratik rejimin gereği olan birçok özgürlükler kısıtlanmıştır. Bu türden ta-
sarların bir kısmı hâlâ Yüce Meclislerdedir. Talû Hükümeti bunların çıkarılmasını

görev saymaktadır. Programında ilân ettiği hizmet anlayışının gereği saymaktadır. Hükümet kanatlarının, bugüne kadar içinde bulunduğumuz ara rejimin koşullarını fırsat sayarak, özgürlükleri kısıtlamada yarışmış olmalarını da yeterli teminat görmektedir.

Hâlbuki bu sonuçlar yıllardan beri Adalet Partisinin, tek başına iktidarda bulunduğu zamanda dahi yapmayı göze alamadığı hususlardı. 12 Mart an sonra Sayın Erim ve Melen Hükümetleri sayesinde, bunların önemli bir kısmı sağlandı ve gerisini tamamlamak işti Sayın Talû Hükümetine kalmıştır. Anlaşıyor ki, içinde bulunduğumuz siyasal koşulların hizmet anlayışı Adalet Partisinin bu siyasal tercihlerini ikmal etmek şeklinde tecelli edecektir. Hükümetin diğer kanadı ise, bu sonucun alınmasına destek olacaktır. Bu görevin karşılığı olarak Hükümet kurulmasında gerekli tavizler, bu partiye cömertçe tanınmıştır.

CHP olarak biz bunları defalarca dile getirmiştik. Söylediklerimiz 12 Marttan sonra açık seçik ortaya çıkan gerçeklere dayanılarak söylenmiş olmaktan ibaret değildir.

12 Mart öncesinde de bu hususların Partimizin yetkilileri tarafından açık bir şekilde söylendiği sabittir.

Bu konuda sizlere bu kürsüden 12 Marttan bir yıl önce, 16 Nisan 1970'de, o zaman Genel Sekreter olan Genel Başkanımız Sayın Ecevit'in AP iktidarda iken söylediklerinin bir kısmını nakletmekte yarar görmekteyiz.

Sayın Genel Başkanımız aynen şöyle diyordu:

“Öte yandan Sayın Demirel'in de demokrasiyle ilgili düşünceleri bilinmektedir.

Sayın Demirel, demokrasiye yürekten bağlı olduğu iddiasındadır. Ancak demokrasi ile ilgili bazı koşulları vardır”

M. SELÂHATTİN KILIÇ (Adana) — Demirel'i bırak kardeşim; Allah, Allah...

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Eğitim özgürlüğü, düşünce ve anlatım özgürlüğü sınırlı bir demokrasi istemektedir.

- Radyosu özerk olmayan bir demokrasi istemektedir.
- Yürütme gücünün sınırlanmadığı bir demokrasi istemektedir.
- Adaletin tam bağımsız olmadığı bir demokrasi istemektedir.
- Kanun çıkarma işlerine Büyük Millet Meclisinin pek karışamayacağı; Hükümetin kanun gücünde kararnamelerle ülkeyi yönetebileceği bir demokrasi istemektedir.”

Sayın Kılıç buna da Allah Allah diyebilir misiniz? Gerçeklendi.

M. SELÂHATTİN KILIÇ (Adana) — Değişikliğe siz de oy verdiniz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Millet Meclisinin; Başbakanın nüfuz suiistimleri için bile hesap soramayacağı bir demokrasi istemektedir.

Bu çağda, bugünkü demokrasimiz gibi bir rejimle iktidar olabilmenin, ülkeyi yönetebilmenin kendisine çok güç geldiğini Sayın Başbakan defalarca söylemiştir.

Yani Sayın Başbakan, demokrasiyi demokrasi yapan bütün niteliklerden soyunmuş bir demokrasi, kuşa çevrilmiş bir demokrasi istememektedir.

Bu bakımdan sağ faşistlerin ve sol faşistlerin özledikleri rejimle, Sayın Demirel'in özlediği rejim arasında büyük bir ayrılık yoktur.

Yollar, rejim bakımından özlenen amaca kadar birdir, ancak ondan sonra ayrılmaktadır.”

MEHMET İSMET ANGI (Eskişehir) — O söyledikleriniz hayallerden başka bir şey değil.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Bu konuşmayı zabıtlardan okudum, bunlar söylendiği zaman Adalet Partisi saflarından bir tek itiraz yoktur. (*AP sıralarından “Oooo...” sesleri*) O günün şartları içerisinde gayet haklı görünüyordunuz.

Bu hayallerin nasıl hakikat olduğunu da anlatacağım.

MEHMET İSMET ANGI (Eskişehir) — Çok yakında görürsünüz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — “Yollar rejim bakımından özlenen amaca kadar birdir, ancak ondan sonra ayrılmaktadır.”

Bundan tam üç yıl önce Sayın Genel Başkanımız tarafından, Sayın Demirel'in sadece istekleri olarak söylenen bu hususların, bugün 12 Marttan sonra kurulan hükümetler sayesinde nasıl gerçekleştiğini göstermek suretiyle, Sayın Talû'nun, Erim ve Melen hükümetlerinin hizmet anlayışına sahip çıkmasının anlamına açıklık kazandırdığımıza inanmaktayız.

Öyle görülüyor ki, “güçlü ve etkili bir idare”, “etkin bir devlet idaresi” zorunluğunun, hak ve özgürlüklerin kısıtlanması yolu ile sağlanacağı görüşü Hükümete hâkimdir.

Türkiye’de demokratik rejimin geçirdiği bunalım, kısıtlamalara gerekçe olmaktadır. Aslında bunalım, yıllardır arzulanan siyasî hedeflere doğru gidilmek için belli tercihlere göre değerlendirilmektedir.

12 Mart sonrası hak ve özgürlük kısıtlamaları ve ceza hükümleri, daha önceki olaylara tatbik edilmeden de silâhlı tethiş eylemlerinde bulunanların takibi ve tecziyeleri mümkün olmuştur.

Bütün bunların sıkıyönetimsiz Türkiye için yapıldığı iddiaları da; Hükümetin sıkıyönetimin kaldırılması yolunda bir görüş getirmemesinden de anlaşılmaktadır ki, toplumun huzur ve asayışı için değil, yöneticilerin kendilerine özgü, “güçlü ve etkili idare” anlayışı içindir.

12 Mart sonrası hükümetlerinin bu sakın anlayışından dolayı Türk demokrasisi, daha bir bunalımdan çıkmadan yarının bunalımlarına aday olmaktadır.

Yeni Hükümetin Türk ulusu ve tarih karşısında görevi, içinde bulunduğumuz bunalımdan çıkmak kadar yarının huzurlu Türkiye’sinin yaratılması yolunda olumlu çabalarda bulunmaktadır.

Bunun yolu, hiçbir zaman çoğunluk partisinin siyasal tercihlerine, iktidarda kalmak pahasına itibar etmek değildir. Hele hele, hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ise hiç değildir.

“Oysa demokrasinin önemli bir kuralı da, hükümet yetkililerinin ve siyasal iktidarın etkili biçimde sınırlanmasıdır. Bu sınırlar yeterli ölçüye varmadıkça keyfi yönetim, baskı, hattâ mutlakiyet kapıları açık bırakılmış olur. Türkiye’de de 1960 öncesi böyle olmuştur.”

Hükümetin, sıkıyönetim konusunda sessiz geçiştirme yolunu tercih etmesi ve AP Genel Başkanının bu konudaki demeci bir arada değerlendirildiği zaman, demokrasiye yürekten bağlı olduğu iddiasında bulunan Hükümetlerin niyetleri yüze çıkmaktadır.

Sayın Demirel, Talû Hükümetinin kurulması hazırlıkları sırasında verdiği bir demeçte; genel seçimlerin yapılmamasının, sıkıyönetimin varlığına bağlanması halinde, genel seçimlerin sıkıyönetim altında yapılması tercihinin itibar edeceğini ifade etmiştir.

Bununla da kalmayarak, Sayın Demirel, sıkıyönetimin devam edip etmeyeceğinin takdirinin, Anayasada görev ve yetkilerini çok iyi bildiğini sandığımız Millî Güvenlik Kuruluna alt olduğunu sözlerine eklemekte, günün şartlarına göre ya zaruret, ya da yarar görmüş veya ummuştur.

SALÂHATTİN KILIÇ (Adana) — Yalan...

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Gazeteleri tekzip edeydiniz Sayın Demirel.

SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta) — Şimdi konuşmanızı bitirin edeceğim. Tahrif ediyorsunuz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Edeceksiniz... Güzel güzel..

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Demirel sizin Partinizi ortak alsaydı bunları söylemezsiniz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Zaten daima sizin isliminiz sonra gelir.

BAŞKAN — Devam buyurun.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Sayın Demirel’in bu görüşleri karşısında önce bir noktayı açmakta fayda vardır. O da; demokrasiye inancın asgarî şartı, onun kuralları içinde yürümektir. Aksi halde demokrasiyi, kendi politik çıkarlarına uygun düşmediği sürece, kuralları içinde yürütülmesini benimsemek; çıkarlarına uygun düşmediği takdirde, kuralların dışına çıkarak yürütmeye çalışmak, demokratik rejime inançla da, taraftarlıkla da bağdaşmaz.

Evvelâ kesinlikle bilinmelidir ki, genel seçimlerin sıkıyönetim altında yapılması, hukuka bağlı bir devlet yönetiminde düşünülemez. Hukuka bağlılığın en önde gelen şartı; başta Anayasa olmak üzere yasalara, yürütmeye görev almış olanların saygılı olmaları ve kendilerini bunlara bağlı saymalarıdır. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri)

Demokratik özgürlüklerin tam işlemediği bir ülkede yapılan seçimlerle ortaya çıkan sonucun, millî irade ile isimlendirilemeyeceğini, millî hâkimiyet ilkesine uygun düşmeyeceğini kabul etmek gerekir.

Sıkıyönetim altında seçim, Cumhuriyetim 50'nci yılında yapılmak isteniyor. Hemen her alanda sürekli olarak daima ileri gitmeyi amaçlayan Ulu Önder Atatürk'ün Türk ulusuna öğütlediği, siyasal çizginin dışına çıkmak isteniyor. Bu, Atatürkçü görüşlere dilleriyle değil, kalpleriyle inananların düşünemeyeceği bir husustur. (*CHP sıralarından "Bravo;" sesleri*)

Kaldı ki, demokrasinin bir başka kuralı da kamuoyunu oluşturucu kurumların ve araçların serbest çalışabilmesi ve bütün düşüncelere açık olabilmesidir. Bu serbestlik ve açıklık sağlanmadıkça, oy serbestliği bir anlam taşımaz.

Normal olan, yurttaşın, kendi dertlerini ve sorunlarını serbestçe ve etkili biçimde ortaya dökebilmesi ve bu dertler ve sorunlar için önerilen değişik çözümleri aynı serbestlikle öğrenerek aralarından seçim yapabilmesidir.

Genel seçimlerin zamanında yapılmasını kendisine görev sayan Hükümet, sadece seçimlerin yapılmasını değil, millî iradenin tam ve kâmil anlamda tezahürüne imkân verecek bir ortam içinde yapılmasını sağlamak zorunluluğundadır.

Bunu yapmak Türk ulusunun çıkarlarının gereğidir. Genel seçimlerin sıkıyönetim altında yapılmasını kendi siyasal çıkarlarına uygun gören partiler bulunabilir. Ancak Türkiye Cumhuriyetinin Hükümeti, ulus çıkarlarına göre hareket etmeyi, siyasal iktidar olmaktan daha kutsal olan, tarihi ve siyasî sorumluluğunun gerektirdiği, vicdanî bir mecburiyet olarak daima duymalıdır ve asla unutmamalıdır.

Aksi halde, iki partiye dayalı bir koalisyon olan Talû Hükümeti, normal demokratik koşullar altında görev yapmaya yanaşmayan, olağanüstü olmak" niteliğinde varlık nedenini gören, kendisinden önceki Erim ve Melen Hükümetlerinin durumuna düşer.

Etkili hükümet, görev ve yetkilerini bilerek zamanında kullanan hükümettir; olağanüstü yetkilerle donanan hükümet değildir.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet programında, özellikle affa hiç değinilmediği gözden kaçmamaktadır. CHP olarak, bunu, önemli bir eksiklik sayıyoruz.

Bilindiği gibi, Melen Hükümeti, Cumhuriyetin 50'nci yılı nedeniyle geniş kapsamlı bir af kanunu hazırlığı yaptığını ilgili Bakanı vasıtası ile açıklamış ve gelecek hükümete devredeceğini bildirmiş ve bu suretle Hükümet kamuoyuna angaje olmuştur.

Ancak, hükümetlerin devamlılığı ilkesi uyarınca Talû Hükümeti, kendisinden önceki hükümetlerin hazırlıklarını tamamlamayı görev bildiğini kabul ettiği halde, Melen Hükümetinin af konusundaki çalışmalarından söz etmemeyi tercih etmiştir.

Hâlbuki af, arz ettiğimiz gibi kamuoyunda bir sorun haline gelmiştir. Hükümetin ortaya attığı ve çözüm getireceğini ifade ettiği bir sorun haline gelmiştir. Basını ile kurumu ile kuruluşları ile ve ilgilileri ile kamuoyunu meşgul eden, önemli bir sorun olmuştur.

Bu durumda Hükümetin bu soruna bigâne kalması beklenemez. Çünkü mahiyeti itibarıyla bu sorunun uzatılmasında değil, biran önce çözüme bağlanmasına toplumun yararı vardır.

Öte yandan 1973 yılı içinde tarihlimiz bakımından son derece önemli bir yıldönümü kutlayacağız.

Gerçekte, Cumhuriyetimizin 50'nci yıldönümü, ulusumuzun uzun ve şerefli tarihinde, çok önemli ve bir o kadar da mutlu bir aşamadır.

Ayrıca, bu yıldönümünün, demokratik rejimimizin geçirdiği sarsıntı ve bunalmırlardan kurtularak daha sağlıklı bir ortama kavuşacağı umulan günlere rastladığı da bir gerçektir.

Böyle bir yıldönümü sevincinin, bütün milletçe, eksiksiz duyulabilmesi, bir sosyal ve siyasal barış dönemine de başlangıç olacaktır. Bunu sağlayacak bir genel af kanununun çıkarılması, bugün kamuoyu vicdanında yer etmiştir.

Kaldı ki, bu konuda tarihi bir ilham kaynağına da sahibiz. Cumhuriyetin 10'ncu yıldönümünde, Devletimizin Kurucusu Büyük Atatürk'ün, insan sevgisini ve hoşgörülüğünü yansıtan, âdi suçlarla beraber, hattâ onların da üstünde siyasal suçları da içine alarak çıkardığı genel af kanunu, Cumhuriyetin 50'nci yıldönümünde bizler için yeterli ve geçerli bir işaret ve örnektir.

Konuyu bir başka görüş açısından da ele almakta yarar görmekteyiz. Bilindiği gibi suçların işlenmesinde ve suçlulukta tek etken kişiler değildir. İçinde yaşadığımız toplumun da suçta ve suçlulukta müessir rolleri inkâr edilemez. Her toplum için doğru olan bu sonuç Türk toplumu için de, aynı derecede geçerlidir.

Ülkemizde de, giderek artan, siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmeler karşısında; işlenmiş bir kısım suçlara verilmiş cezaların çektirilmesinde ve bazı suçların, takibinde artık sosyal bir yarar kalmamıştır.

Bu nedenle af, toplumumuzda huzuru ve barışı sağlayacak önemli bir unsur haline gelmiştir.

Bir başka açıdan ise, af insancıl duyguların tezahürüne fırsat veren bir araçtır. Mezarda yatan, rahmet diler deriz, esirgemeyiz. Hapiste yatan merhamet diler, biliriz, esirgememeliyiz. Yeri ve zamanı geldiğinde affetmesini bilmeliyiz, nitekim yeri ve zamanı gelince affettiğimizi ve bunu bildiğimizi göstermişizdir.

Bugün bir noktaya gelmişiz. İnsan şahsiyetine önem veren Cumhuriyet İdaresinin 50'nci yılını idrak ediyoruz. 49 yıl, her 29 Ekimde bayram yaparak geldik bugünlere. Yıllar yılı bu mutluluğu paylaşamayanlar vardır, dört duvar arasında.. Bugün bunlar 50'nci yılını idrak eden Cumhuriyetin faziletine ve Yüce Meclislerin atıfetine sığınmaktadırlar.

Ayrıca, aradan geçen bu 50 yılın bir özelliği daha vardır. Cumhuriyet idaresi altında geçen bu süre içinde Türk Milleti, bir savaş görmemiştir. Tarihinin hiçbir döneminde erişemediği bu mazhariyeti, Türk Ulusuna Cumhuriyet idareleri sağlamıştır.

Bu mazhariyeti, şerefli tarihine tescil eden TBM Meclisleridir. Onu yine Yüce Meclislerimiz koruyacaktır. Hiç kuşkusuz bu müstesna yıldönümünü de; yine Yüce Meclislerimiz değerlendirecektir. İnsancıl davranışların eserleriyle, iç barış ve huzur araçları ile duygusallıktan, bencillikten uzak, sosyal, yarar düşüncesiyle, bundan 40 yıl önce Büyük Atatürk'ün yaptığı gibi, insan sevgisini ve hoşgörülüğünü yansıtan ölçüler içinde, bir genel af kanununun Yüce Meclislerce çıkarılmasını biz, CHP Grubu olarak zorunlu bulmaktayız.

Ancak son yıllarda, Devlet bütünlüğüne ve hür demokratik rejime karşı işlenmiş bulunan ve silahlı şiddet eylemi niteliğini taşıyan suçların, toplumdaki olumsuz etkileri henüz tamamen ortadan kalkmış oluşunun, nazara alınmasında zorunluluk bulunduğunu kabul etmek lâzımdır.

Bu nedenle, gerek Anayasanın eşitlik ilkesi ve gerekse ceza adaleti esaslarından uzaklaşmadan, bu suçları işleyenler hakkında affın, aynı ölçüler içinde uygulanamayacağı da hiç şüphesiz nazara alınmalıdır.

Hükümet programında sözü edildiği gibi, huzur ve iç barış, yalnız asayiş tedbirleriyle sağlanamaz. Hoşgörü de, toplumda huzur ve iç barışı sağlayacak etken bir unsurdur.

CHP olarak bu eksikliği gideren bir çalışma sonucunda Millet Meclisi Sayın Başkanlığına bir genel af teklifi sunmuş bulunuyoruz.

Hükümete katılan partilerin aralarında tanzim ettikleri protokolde, affın yer almamış olması, bizi bu yolda çalışmaya ve zaman geçirmeden teklif getirmeye sevk etmiştir.

CHP olarak, affın sosyal yararlarına engel olacak, siyasal çıkar hesaplarından uzak durmaya özellikle itina göstermekteyiz. Bu davranışımıza, Hükümetin ve diğer partilerin de katılmalarından, ulus çıkarları açısından yarar görmekteyiz.

Bugün ceza ve tutuk evlerinde bulunanların sayısı gayri resmî bilgilere göre 70 bine yaklaşmaktadır. Sadece bu sayı bile bir af zorunluğu hakkında fikir vermeye yeterlidir kanısındayız.

Arz ettiğimiz bu nedenlerle Hükümet, af sorununa eğilmeli ve vakit geçirmeden bu konuda olumlu davranışlara girmelidir.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet, halen Millet Meclisi gündeminde bulunan Toprak ve Tarım Reformu tasarısının, Anayasada derpiş olunan amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlendiğini ileri sürmektedir.

Ayrıca, Sayın Talû'nun da dâhil olduğu Hükümetin başı Sayın Melen, bu tasarının adı geçen komisyondan yara alarak çıktığını ifade etmişti.

Tasarı hakkında Hükümet programında yer alan beyanlara bakılırsa, Hükümet, tasarının Birinci Erim Hükümeti zamanında çıkarılan Toprak Reformunun Temel İlkeleri Stratejisine dair kararname esaslarına uygunluğunu artık aramamaktadır.

Nitekim adı geçen Bakanlar Kurulu kararnamesinde, toprak reformu, sosyal, ekonomik ve siyasal olmak üzere üç amacı gerçekleştirmeyi hedef tuttuğu halde, Talû Hükümeti siyasal amaçtan hiç bahsetmemektedir.

Oysa Hükümet, tasarısının gerekçesinde, siyasal amaçtan aynen şu cümlelerle bahsedilmektedir: “Siyasal amaç: 20’nci yüzyıl gereklerine uymayan çağ dışı kalıntılara son vererek, Anayasanın öngördüğü hakları özgürce kullanmayı kısıtlayan engelleri ortadan kaldırmaktır.”

“Gerekçede bu zorunluğu duyan Hükümet, tasarı metninde bunu gerçekleştirecek bir hüküm getirmemekte özel itina göstermiştir.

Şu hale göre Talû Hükümeti, çiftçi ve köylüyü toprağa kavuşturma da, onu, 20’nci yüzyıl gereklerine uymayan çağdışı kalıntılara son vermemek suretiyle Anayasanın öngördüğü hakları özgürce kullanmasını kısıtlayan engelleri ortadan kaldırmayacaktır.

Demek oluyor ki, Talû Hükümeti, Türk köylü ve çiftçini, köylerde, ekonomik güçlerinden daha çok, aşırı siyasal güce sahip olanların emrinde ve hizmetin tutmaya devam edecektir.

Aksine Türk köylü ve çiftçisi, mâruz bulunduğu haksız, ekonomik baskılardan kurtarılmalıdır.

Yine, köylümüz ve çiftçimiz, Anayasanın öngördüğü hakları özgürce kullanabilmelidir. Bunlar ancak, siyasal amacı olan bir toprak reformu ile sağlanabilir.

Bu nedenlerledir ki, CHP olarak biz, ülkemiz için, siyasal amaçtan mahrum bir toprak ve tarım reformunun, Anayasal gerekleri yerine getirdiğine inanmamaktayız.

Aslında bu tutuma şaşmamak lâzımdır.

12 Mart öncesi toprak reformuna inanmayanlar, 12 Marttan sonra reformun karşısına çıkamayanlar, son çare olarak reformu, reformluluktan çıkarmanın yolunu bulmuşlardır.

Toprak ve tarım reform tasarının başına gelenler bunun tipik bir örneğini teşkil eder. Şimdi bir reformun ne hale geldiğini bir bir sayalım.

1. Reformdan siyasal amaç çıkarılmış, çağ dışı feodal kalıntıların devamı sağlanmış, köylü ve çiftçi Anayasal haklarını kullanmaktan uzaklaştırılmıştır.

2. Toprak işlenmesinin yeni tanımı yapılmış, toprağını işlemeyen, işletiyor sayılmış, toprak rezervi azaltılmıştır.

3. Bu da yeterli görülmemiş, modern işletme adı altında kavramlar, tasarıya sokularak, toprak rezervi bir daha azaltılmıştır.

4. Yeni bir “Sulu arazi” tarifi yapılmış, bilimsellikten uzaklaşılma pahasına, toprak rezervini, önemli bir miktarda azaltan bir yol daha bulunmuştur.

5. Kamulaştırma sınırları genişletilerek; toprak rezervine son darbe indirilmiştir.

6. Özel hükümlerle sulu arazi ve modern işletme sahiplerinin hakları dikkatlice korunmuştur.

7. Kamulaştırma karşılıklarının ödenmesine dair hükümlerle reformun maliyetini, takatini üstüne çıkarmak başarılmıştır.

Bu suretle Talû Hükümetine, reform kalıntılarını tedvin etmek görevi düşmüştür. Sayın Talû ise bu göreve hahişkâr bir şekilde talip olmuştur. Öyle anlaşıyor ki, bu sonuç, Sayın Talû'nun temsil ettiği ekonomik ve siyasal felsefeye de uygun düşmüştür.

Bu nedenlerle Hükümet programında toprak ve tarım reformu tasarısı ile Anayasanın emirlerinin yerine getirildiğinden bahsedilmesine hayret etmediğimizi ifade etmiştik.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görünen yanı ile bugün toplumumuzu zorlayan sorunlardan en önemlileri üniversiteler ve eğitim sorunlarıdır. Toplum düzeninin zorbalara elinde bulunduğu yerlerde üniversitelerin özerkliği diye bir şey olamıyor. Gerek bir kısım doğmalarından gelsin, gerek hükümetlerden gelsin yabancı etkilerin başladığı noktada üniversitelerin özerkliği sona eriyor, işlemez oluyor. Son anarşik olaylar bunu açıkça ortaya koymuş bulunuyorlar. Bu durumlar üniversitemizi yaralamış, tahribetmiştir. Ancak, biz ve bazı siyasal organlar bu ortaya çıkan durum karşısında kendi sorumluluklarından kolayca sıyrılabilmek için kusur ve suçü münhasıran üniversitelerle, gençlere yıkmayı doğru bir yol saymaktadırlar. Bu bir kere temelinden yanlıştır. Üniversitemizin kusurları olmamış mıdır? Elbette olmuştur. Fakat yapılacak iş ve soruna getirilecek çözüm yolu bir tepki davranışı olmamalıdır.

Şimdi Hükümet, bundan evvel Meclise verilmiş Üniversiteler Reform Kanun tasarısının aynen çıkarılması gerektiğini söylüyor. Gerçekte bu kanun tasarısı aynen kabul edildiği takdirde çağdaş ve bilime değer veren, çağımızın istediği kişileri yetiştirebilen, bilimsel özerkliği bulunabilen bir üniversiteden söz etmek olanağı kalmayacaktır. Çünkü tasarı, üniversiteyi doğrudan doğruya siyasal iktidarın güdümüne sokmaktadır.

Biz, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, özgür üniversiteyi, demokratik üniversiteyi elbetteki anarşiden uzak üniversiteyi savunuyoruz. Bunun yolu Anayasada mevcuttur ve bu yol mutlak bulunmalıdır.

İkinci sorun, eğitim reformu olanak Meclislere sunulan eğitim kanunu tasarısıdır.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'de yaptırılmak istenen, karalanmak istenilen Atatürkçü, Anayasacı, Cumhuriyete yürekten bağlı bir millî eğitim topluluğu vardır. Bu topluluk gerçekten bazı siyasî eylemler sonucu, doğru veya yanlış küstürülmüştür. Türk öğretmeni, toplumumuzun gelecek kuşaklarını yetiştirecek özverili, bilinçli bir topluluktur. Bu topluluğa değer vermeye mecburuz, onu anlamalıyız; onu devamlı küstürmemenin yollarını aramalıyız.

Hükümet tarafından Meclislere sunulmuş ve hali hazırda Bütçe Plân Komisyonunda bulunan Eğitim Kanunu, özgürlükçe ve çağdaş değerlerden, birçok yönlerden eksik bir tasarıdır. Bir kez bu tasarı, yine öğretmeni siyasal iktidarın güdümüne

sokmaktadır. Eğitim ve öğretimin demokratik esaslarla, yurt gerçeklerine ve toplumcu yapısına eğilmeyen uluslar, kendi eğitim sitemlini yaratamazlar. Tasarıda, özellikle iş eğitimi esaslarından, üretici toplum yetiştirme yönünden bilinerek kaçınılmıştır.

Diğer taraftan öğretmenin maddî değerler ve manevî unsurlar yönünden çağdaş nitelikte düşünce ve fikirleri yönünden kalıplaştırılması yoluna sapılmıştır.

Bu kanun tasarısını da Hükümet aynen benimsemiş görünüyor. Gerçekte bu Hükümetim öğretmen topluluğuna gerice bir sosyal görüş içerisinde bakmasını doğal sayıyoruz. Ancak bilmeli ki, Türkiye’de bu yöntemlerle, bu tutumlarla ve bu uygulamalarla eğitimde kalkınma olmaz ve biz bunu sadece belirtmeyi ve olması gerekenleri hatırlatmayı görev sayıyoruz.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet programının 10’ncu sayfasının 2’nci paragrafında: “Altyapının kurulmasından, özel kesimin gücünü aşan sanayi tesislerinin yapılmasına kadar, çok çeşitli alanlara yayılan bu görevleri yerine getirebilmek için kamu kaynaklarının artırılmasının zorunlu olduğu ortadadır.” dendikten sonra, devam edilerek, “Bu kaynakların halka en az yük olacak, sosyal adalet ilkelerini zedelemeyecek ve özel müteşebbislerin yatırım imkânlarını ortadan kaldırmayacak şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.” sözleri yer almaktadır.

Bu beyanlar ile Hükümet, yeni vergi veya vergiler getireceğini açıklamaktadır. Yatırımlar için bunu zorunlu gömlektedir. Ancak, bu vergi veya vergilerin, halka en az yük olacak ve sosyal adalet ilkelerini zedelemeyecek şekilde çıkarılacağını ifade etmek kâfi değildir.

Bu vergi veya vergilerin nispetlerinin artırılması veya yeni vergiler ihdası halinde özel müteşebbislerin de korunacağı özellikle belirtilmektedir. Muhatabı, etkinlik derecesi ve muhtevası belirtildiğine göre, kamu kaynaklarını artırmaya matuf yeni vergi veya vergilerin neler olduğu hiç şüphesiz Hükümet tarafından bilinmektedir.

Öyleyse, bu yeni vergi veya vergiler nelerdir?

Bunlarla sağlanacak kaynak artırılmasının miktarı ne olacaktır?

Ve nihayet Hükümet, bunları programımda açıklamaktan niçin kaçınmaktadır?

Bu arada Hükümet programında, yine aynı sahifede “Devletin, özel kesimin gücünü aşan sanayi tesisleri” için faaliyet göstereceğinden, söz edilmektedir.

Yine Hükümet, karma ekonomi düzeni anlayışı içinde “özel kesimin” yerini itina ile belirtirken “Ekonomik kalkınmaya, Devlet kesiminin olduğu kadar özel kesimin de büyük katkısı olacağından” bahsetmekte ve ilâve ederek “Hükümetin, özel kesimin böyle bir potansiyele sahip bulunduğu inancı” içinde olduklarından, bu inanç ile de özel müteşebbislerin kalkınma plânı da geliştirilmesi öngörülen alanlarda, tedbirleri yoğunlaştırarak alacağından bahsetmektedir.

Bütün bunlar, önce Adalet Partisinin, bilâhare Sayın Talû'nun Ticaret Bakanlığı sırasında temsil ettiğine tanık olduğumuz ekonomik felsefesinin doğal gerekleri olarak programda yer almıştır.

Bizim bu arada hatırlatmakta yarar gördüğümüz bir husus vardır, özellikle bunu belirtmek isteriz.

Devlet yatırımcılığı ve işletmeciliğini bir yönü ile ele almakta yarar bulunmamaktadır. Özel kesimden farklı olarak Devlet yatırımcılığının ekonomik amaçları yanında sosyal amaçları da vardır; ekonominin halk yararına sonuçlar vermesini sağlar.

Ayrıca özel sektör, çoğu kere ortaya çıkan tekelleşme eğilimlerinin önlenmesinin etkin aracıdır.

Yine özel sektörün spekülasyon eğilimlerini, Devlet yatırımcılığı ve işletmeciliğinin, önleyici ve engelleyici faaliyetlerini inkâr ve kabul etmez rolleri vardır.

Hükümetlerce izlenen ekonomi politikasında, özel sektörün, tekelleşme ve spekülasyon eğilimleri sürekli uğraşı konusudur.

Bu nedenlerle programda sözü edilen faaliyetlerle, adı geçen amaçlara erişilemeyeceğinin Hükümetçe bilinmesinde yarar görmekteyiz.

Bu arada programda sözü edilen bazı ilginç noktalara da temas etmek işitiyoruz.

Hükümet, genel seçimlere kadar geçecek kısa süre için görev yapacağından bahsederek, programında uzun vadeli hedef ve tedbirlere yer verilmesinin kendilerinden beklenemeyeceğini açıklamasına rağmen, aynı sayfanın sonuna doğru, büyük bir iddia ileri sürmekten kendini alamamıştır. Nitekim Hükümet, işsizliği ve yoksulluğu ortadan kandıracığını başlıca amaçlarından saymaktadır.

En iyimser görüşle dahi bu iddiaya inanmak mümkün değildir. Hele fiyat yükselişleri konusunda Hükümetin dahi inkâr edemediği başarısızlıklardan sonra Sayın Talû Hükümetinden, iddia edilen sonucu altı ay içinde gerçekleştireceğini beklemek, bir mucizeye inanmak olur.

Aslında ekonomimizin içinde bulunduğu sorunları bilen, bir Hükümetin değil, hiç kimsenin Türkiye'de altı ay içinde işsizlik ve yoksulluğu ortadan kaldıracığını iddia etmesine, buna inanmasına, hem mantıkî, hem ekonomik olanak bulunmadığını bilirler.

Ancak Yüce Meclise sunduğu programının birinci sahifesinde, birbiri ile açık açık çelişen beyanları ile dikkatsizliği sabit, sorumluluk duygusu zayıf hükümetlerin elinde, bu sonuçlar, öncelikle gerçekleşemez.

Yine Hükümet, Sayın Talû'nun Ticaret Bakanı olarak izlediği taban fiyat politikasının olumsuz tepkilerinden sıyrılmak için, üreticiye; altında işçilerimizin gelirlerinin artırılmayacağı gerçeği yatan beyanlara rağmen, verilmiş haklarının geri alınamayacağını ifade etmek suretiyle işçiye, yine kredi faizlerindeki uygulama aksaklıklarını gidereceğini vadetmek suretiyle küçük esnaf ve sanatkâra, yılan

hikâyesine dönen Personel Kanununun uygulamasından doğan aksaklıkları gidereceğini söylemek suretiyle memura, hoş görünmek politikasını da ihmal etmemek zorunluğunu duyduğu görülmektedir.

Bu konularda kısa programdan uzun izahları gerektiren sonuçlara gitmekten-se, çelişki olarak görülen ve açıklamaya muhtaç bulunan bazı hususlara temas etmeyi daha uygun bulmaktayız.

Programda; taban fiyatlarının tespitinde özellikle Dünya fiyatlarının göz önünde bulundurulacağı ifade edilmiş olmasına rağmen, sanayi mallarının ülke içinde, daha fazla satın alınmasını temin bakımından, satmalına gücünün artırılması yoluna gidileceği beyan edilirken bu arada ihracatın artırılmasının sağlanacağı da ihmal edilmezken, yine devletin ürettiği malların fiyatlarının artırılmayacağı hususumda teminat verilirken, özel sektörüm ürettiği, dayanıklı tüketim mallarımın fiyatlarının artırılmayacağına dair tedbirlerin alınacağı konusunda bir beyanda bulunulmasının sakıncalı sonuçlarının varidolup olmadığını özellikle bilmek isteriz.

Zira Avrupa Ekonomik Topluluğunun bir üyesi olan Türkiye'nin, Sanayi sektöründe, dünya fiyatlarının izlenmesinde gerekli titizliği, Hükümet olarak gösterdiği-nin belirtmesi zorunluğu vardır.

Özel sektörün üretiminin artırılmasının daha ziyade satın alma gücü sağlanmasının arkasından geleceği tabiidir. Böyle olduğuna göre, Hükümet politikasının, bu sanayiinin gerektirdiği hammadde için döviz tahsisinde cömert davranacağını da ilân ettiğini kabul etmek gerekir.

İhracatını düşünmediği bir sektörde, ülkemiz içinde, üretim karşılığında elde etmediğimiz döviz kaynaklarımızın - ki bu dövizler işçi emeklerinin mahsulüdür - büyük ölçüde sarf edileceği anlaşılmaktadır.

Sanayi mallarının, dünya fiyatları nazara alınmadan, üretiminin artırılmasından birkaç yüz sanayicinin kazançlı çıkacağı sabittir. Ancak bunun yanında AET topluluğu içindeki bir Türkiye ekonomisinin kazancı ne olacaktır? Hükümetin bu konuda tatminkâr açıklamalarda bulunmasında zorunluk vardır.

Sanayiciye bu imkânları tanıyacağını programına alan Hükümetin tarım girdi maliyetlilerinin artırmaması için alınacağından bahsettiği tedbirlerin neler olacağını açıklamaya yanaşmaması bir tereddüt konusu olmuştur.

Hükümetin hangi tedbirler ile bu sonuca varmak kararında olduğunu açıklamasının geniş üretici kitlesi bakımından bir ferahlık yaratacağını kabul etmek lâzımdır. Özellikle bu konuda etraflı bir açıklanmayı Hükümetten beklemek hakkımızdır.

Bu arada gerek Erim hükümetlerinin ve gerek Melen Hükümetinin, ısrarla üzerinde durdukları ve ülkemizin en büyük sorunu olarak takdim ettikleri, âcil tedbirlerin alınması zorunluğu üzerinde birleştikleri istihdam sorununun Talû Hükümetince bir meçhul olduğu programın tetkikinden anlaşılmaktadır. İhmali hiçbir şekilde mazerete bağlanamayacak, gerçekten Türkiye'nin bu en önemli sorunu hak-

kında Talû Hükümeti bir görüşe varmış mıdır? Bu konuda Yüce Meclise verecekleri olması gereken bilgiler nelerdir? Bilinmesinde ziyadesiyle yarar vardır.

Hükümet, “yatırımlardaki gecikmelerin ve israfın önlenmesine gayret edeceğin” den bahsetmektedir.

Bu konuda bilhassa öğrenmek isteriz, bu geciken yatırımlarda mesullerin ortaya çıkarılmasında da Hükümet olarak gayret gösterecekler midir? Hükümetin böyle bir yola girmesinde, bundan böyle ide devlet yatırımlarının gecikmemesi bakımından yarar gördüğümüzü ifade etmek isteriz.

Sayın Milletvekilleri,

Öyle görünmektedir ki, Talû Hükümetinin de uğraşı konularının başında, yine hayat pahalılığı ile mücadele gelmektedir. Hükümetin bu yolda başarıya ulaşmasını candan temenni etmekle beraber, izlenen ekonomik politikanın doğal sonucu olarak, bu konuda, iyimser olamadığımızı söylemek zorundayız.

Ayrıca Sayın Talû’nun Ticaret Bakanı olarak fiyat yükselişlerine engel olamadığı gerçeği, bizim bu endişemizi ispatlayan yeterli bir kanıt olarak karşımızda bulunmaktadır.

Hükümet programında, hayat pahalılığı ile mücadele için ileri sürülen şartlar, bugüne kadar Melen hükümetlerinin başarısızlığı sabit olmuş şartlarıdır.

Bu hal de gösteriyor ki, Talû Hükümeti ile de hayat pahalılığında bir değişme olmayacaktır.

Sayın Talû, programda açıkladığı tedbirlere rağmen, Melen Hükümetinin baş görev saydığı hayat pahalılığı ile başa çıkamamış, sonunda bu baş görevi, valilere ve belediye başkanlarına devrederek, hükümet yetkileri ile başa çıkamadığı bu konuda, vali ve belediye başkanlarının 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanununun cılız hükümleri ile alacakları tedbirlere sığınmayı tercih etmişti.

Hayat pahalılığı ve fiyat artışları ile mücadelede Hükümet, yeni ve değişik bir tedbir getirmemektedir. Şu hale göre fiyat artışları devam edecek, dar ve mahdut gelirli çiftçi, esnaf, sanatkâr, işçi ve memur yine aynı ekonomik çemberin kısıkaçları içinde seçimlere kadar kıvrınacaktır.

Sayın Milletvekilleri;

Hükümet programında, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasındaki anlaşmamızda düzeltmeler yapılması için çaba gösterileceğine dair hiçbir umut verilmiyor.

Üçüncü Beş Yıllık Plânda, AET üyeliği için atılan adımın yüklediği sorumluluğun altından kalkabilmenin güçlüğü ve alınması gerekli tedbirler gerçekçi bir şekilde dile getirilmiştir.

Aradan geçen süre içinde, programda zikredilen çalışmaların bu kuşkuları bertaraf etmeye yeterli olamayacağı bir gerçektir.

Bu nedenle, Hükümetin, bu konuda gereken açıklamalarda bulunmasına ve AET ile aramızdaki anlaşmanın düzeltilmesi görüşümde olup olmadıklarının Yüce Meclise bildirilmesinde zorunluk olduğunu kabul etmesi gerekmektedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Son günlerin aktüel konusu haline gelen büyük mağazalar tasarısı hakkında CHP olarak görüşlerimizi açıklamakta yarar görmekteyiz.

Öncelikle konuya açıklık getirmesi bakımından büyük mağazalar tasarısının niçin ortaya atıldığı üzerinde durmak lâzımdır.

Hükümete gözü kapalı sahip çıkan büyük sermaye çevrelerinin gerekçesi şudur: Büyük mağazalar ile Türk ticarî hayatı islâh edilecektir.

Biz ticarî hayatın da yeni bir düzene girmesinden yanayız. Ancak bu gerekçe ile Türk ekonomisinin sayısı belli ve mahdud birkaç büyük sermayedarın tekeline girmesine şiddetle karşıyız.

Devletin ve toplumun malî kaynaklarının, muayyen ellerde toplanmasına rıza gösteremeyiz.

Uygulanan fiyat politikası ile Türkiye’de ağırlığı günden güne artarak duyulan enflasyon baskısını ekonomik güçsüzlüğü sabit halk kitlelerine yükleyen bir Hükümetin, muayyen zümrelerin çıkarlarına dokunmamak şöyle dursun o çıkarları daha da çoğaltmayı hedef alan politikasının, büyük mağazaları araç yapmasına karşıyız.

Küçük işletmelerin birleşerek, daha verimli çalışması ve ucuzluk sağlaması bizim de arzumuzdur.

Bu tasarının amacı büyük araçları kaldırmak da değildir. Aksine birkaç büyük sermaye sahibinin küçük işletmeleri ve esnafı yiyip bitirmesi davasıdır.

Aracının kaldırılması bahanesine sığınılmaktadır. Hemen söyleyelim ki, aracının kaldırılması, küçüğün yerine büyüğü koymakla değil, üreticiyi ve tüketiciyi iyi örgütlemekle mümkündür.

Bu nedenlerle Büyük Mağazalar kanunu tasarısının karşısına geçmeyi halk yararının gereği saymaktayız.

Sayın Milletvekilleri,

Her ne kadar Hükümetin partilere dayalı bir koalisyon olarak kurulmuş olmasını bir aşama olarak kabul ediyorsak da; böyle bir Hükümetin normal demokratik rejime geçerken özgürlüklerin kısıtlanmasını görev edinmesini, hür demokratik rejim açısından uygun görmediğimiz için;

Normal demokratik düzene geçerken Talû Hükümetinin tarihimizin son derece önemli bir döneminde sosyal barış taraflısı olmadığı için;

Bir Hükümet programında yazılanlardan çok, uygulama yapacak olanların kişilikleri önemlidir. Onların siyasal tercihleri önemlidir. Bu açıdan bakıldığı zaman, başında; başarısızlığı tecrübe ile sabit bir Başbakan ile hür demokratik rejimde özgürlüklerin kısıtlanması konusunda birbiri ile yarışan demokratik inancı haklı te-

reddütleri davet eden iki partiden kurulmuş ve bunca deneylerden sonra aynı yolda devamı kararlı bir Hükümet olduğu için;

İzlediği ekonomik politika kamuoyunun tepkisini ve sadece sermaye çevrelerinin takdirini toplayan Sayın Talû'nun bu defa görüşlerini Hükümete mal etmiş olmasından dolayı, halk yararına hizmet etmek olanağını görmediğimiz için;

Reform tasarılarını Devlet ve büyük halk kitleleri aleyhine hükümler taşıması-na rağmen, bunları Anayasa gereği olarak takdim etmesine rıza gösteremediğimiz için;

12 Marttan sonra Avrupa Konseyinde ve hür dünyada, ülkemiz hakkında bazı tereddüt ve tepkilerin doğmuş olduğunu Hükümet dile getirmektedir.

Bu konuda Hükümet sadece dışa dönük gayretlerle bu tereddüt ve tepkilerin önleneyeceği inancını yeterli görmektedir.

Söz konusu tereddütlerin giderilmesi şarttır, faydalıdır. Bütünleşme politika-sının da gereğidir.

Ancak bu tereddütleri gidermenin yolu sadece tek taraflı dışa dönük gayretlere bağlı değildir.

Bunları gidermek için Hükümetin, içerde alınması gereken rejimle ilgili tedbir-lerin de büyük önem taşıdığı inancından uzak olmaması gereği bir vakiadır.

Çünkü Cumhurbaşkanı seçimi, bu tereddüt sahiplerinin ülkemize karşı bir ön-yargı içinde olmadıklarını göstermiştir. Bu olay ile yaratılan olumlu hava dışa dö-nük bir gayretin eseri değildir.

Bu gerçeklere rağmen Talû Hükümetinin kendinden önceki Hükümetlerin izle-dikleri yolda ısrarlı olduğu için,

CHP si Millet Meclisi Grubu olarak; Talû Hükümetinin programını, ulus çı-karları açısından uygun görmüyor, kırmızı oyla karşılıyor, Yüce Meclisi saygı ile selâmlıyoruz. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Selâhattin Kılıç, buyurunuz efendim. (AP sıralarından alkışlar)

AP GRUBU ADINA SELÂHATTİN KILIÇ (Adana) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri; Adalet Partisi Millet Meclisi Grubunun, Hükümetin Programı hak-kındaki görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum. Bu vesile ile Yüce Heyetinize saygılar sunar, yeni Hükümete başarılar dilerim.

Hükümet, 12 Mart 1971 den bu yana 25 ay içinde kurulan beşinci hükümettir. Adalet Partisi 1971 tarihiyle başlayan dönem hakkındaki teşhisini daha ilk günden ortaya koymuş ve tedbirlerini bulmada büyük çabalar harcamıştır.

Adalet Partisinin Grup sözcüsü 5 Nisan 1971 günü, 1'nci Erim Hükümetinin Programı görüşülürken sözlerine şöyle başlamıştır:

“Herkesin bildiği gibi, memleketimiz ağır bir buhran içindedir. Buhranın se-bepleri ve mahiyeti türlü çevrelere göre türlü şekillerde izah edilebilir. Ancak, bu-

nun bir rejim buhranı olduğu inkâr edilemez. Kanaatimizce Meclislerimizin evvele-
mirde ele alması ve halletmesi gereken mesele budur.”

İşte bugün geldiğimiz merhale, Adalet Partisinin, 12 Mart’ta hadiselere koydu-
ğu teşhisin doğruluğunu ve büyük bir çaba göstererek, partilerüstü Hükümet mo-
delinden, partiler demokrasisine çok yakın bir halkanın, Parlâmentonun gayretleri
ve desteği ile elde edilmiş olduğunu en güzel bir şekilde göstermektedir.

Hükümet, 12 Mart 1971 tarihinden sonra kurulan hükümetlerden farklıdır.
Bu farklılık, olağanüstü şartlarla izah edilen partilerüstü Hükümet modelinin terk
edilerek, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Güven Partisinin anlaşması ile kurulmuş ol-
masından gelmektedir. Böylece demokratik parlamenter usûllere ve olağan şartlara
büyük oranda dönülmüş olmaktadır.

Esasen Anayasamızın tarif ettiği de budur; Anayasa gereklerine ve demokratik
geleneklere göre olması zorunlu olan da budur. Meclislerde bir partinin Hükümet
kuracak çoğunluğu yoksa takibedilecek yol; ya partilerin mümkün olan bir uzlaşma
ile bir araya gelmeleri, yani koalisyon veya seçimlere giderek milletin hakemliğine
müracaat etmektir. Adalet Partisi, milletin hakemliğine süratle gitme yolunu da
denemiştir.

Bir ara söz olarak ifade etmek istiyorum ki, siyasî bunalımlara çare olarak se-
çimlere gitme, Batı ülkelerinde - İngiltere ve Almanya’da - olduğu gibi, memleketi-
mizde de pratik usullere bağlanmalı ve kolaylaştırılmalıdır.

Sayın Milletvekilleri, koalisyona iştirak eden partiler bir süre için, Ekim 1973
seçimlerine kadar asgarî müştereklerde anlaşarak yeni Hükümete vücut vermişler-
dir ve sorumluluk yüklenmişlerdir. Bu Hükümetin yapacağı işler bir protokolle tes-
pit edilmiştir ve Hükümet Programı da bu esaslar dâhilinde hazırlanarak Yüce Mec-
lislere sunulmuştur. O itibarla, kimsenin siyasî istikrarın sağlanması bakımından
endişesi olmasın ki, Hükümet, koalisyona iştirak eden partilerin denetimi altında-
dır ve partiler bu koalisyondan sorumludur. Bu, parlamenter demokratik usullere
dönüşün en güzel noktasını teşkil eder.

Hükümet, Anayasa esaslarına ve demokratik parlamenter geleneklere uygun
ve bütün milletin ve memleketin Hükümetidir. Hükümetin Program ve icraatını
beğenip beğenmemekle ilgili olmaksızın, ifade ettiğim demokratik parlamenter
vasfı dolayısıyla, bütün vatandaşlar ve tüm administirasyon onun icraatına güven-
melidirler. Böylece olağana geçişin, memleket ve millet hayatında sağladığı rahatla-
mayı, yine memleket ve millet yararına değerlendirmek mümkün olur.

Sayın Milletvekilleri, geçmiş olayların sadece ileriye yönelmiş faydalı bir tahli-
lini yapmak için söylüyorum ki, eski hükümetler şeklen Parlâmentoya dayalı idiler.
Çünkü Başbakanlar, Meclislerde güvenoyu almak durumunda oldukları siyasî par-
tilerle temas edilmeden tayin edilmişlerdi. Partiler sorumluluk yüklenmemişlerdi
ve her meselede, inandıkları, siyasî prensiplere göre, ayrı bir tutum alacaklarını ifa-
de etmişlerdi. İşte, “Şeklen Parlâmentoya dayalı idiler,” derken kasedettiğim budur.

Hiç şüphesiz, partilerin sorumluluk almadıkları ve her meselede hareket serbestilerini korumuş oldukları halde, siyasî istikrar sağlanamazdı. Buna olağanüstü şartların vücut verdiği hükümetlerin, eşyanın tabiatı icabı, olağana geçişteki isteksizlikleri de eklenince, 1971-1972 yıllarını bir siyasî istikrarsızlık dönemi olarak nitelemek doğrudur zannındayım.

Demokratik geleneklerden ayrılarak, yeni keşfedilmiş usulleri Devlet ve millet hayatında denemek pahalıya mal olmuştur. Zaman kaybına sebeb olmuştur. Ancak, olaylardan ders almasını bilenler için, hataların fayda hanesine kaydı da mümkündür.

Yeni Hükümete vücut veren protokolün koalisyon partilerini bağlaması ve onların taahhüdü altında bulunması, büyük oranda sağlanmış olan siyasî istikrarın özünü teşkil eder. Siyasî istikrar ise, demokratik rejimimiz, gelişmemiz ve toplum düzenimiz için son derece değerli bir unsurdur; yurttta kurmaya çalıştığımız huzur ve güvenin lâzım şartıdır.

Sayın Milletvekilleri, 12 Mart sonrası hükümetlerinin olağanüstü şartların Hükümeti oluşu, zamanın Cumhurbaşkanı Sayın Sunay'ın 19 Mart 1971 tarihli ve partilere gönderilen mektubundan ileri gelmektedir. Biz, bizden evvel mütalâa serdeden parti sözcülerinin beyanlarına göre zannediyoruz ki, âdetâ bu mektup bazı partilere gitmemiş gibi mütâlâa beyan etmişlerdir.

ZEKİ ÇELİKER (Siirt) — Ona itibar etmedik biz Sayın sözcü.

SELÂHATTİN KILIÇ (Devamla) — Hatırlanacağı üzere, bu mektupla, Cumhuriyet Halk Partisinden istifa eden veya ettirilen Sayın Erim, bağımsız farz edilerek Başbakan tayin edilmiştir. Partilerin hiçbir şart ileri sürmeden Hükümete iştiraki, güvenoyuna mazhar kılınması ve yürütme görevinin desteklenmesi rica ediliyordu, Sayın Reisicumhurun partilere gönderdiği 19 Mart 1971 tarihli mektubunda. İşte o zamanki hükümetlerin partilerüstü ve olağanüstü şartların hükümetleri olduğunu tespit eden vesika budur.

ZEKİ ÇELİKER (Siirt) — Biz güvenoyu vermemekle o mektuba itibar etmediğimizi gösterdik.

SELÂHATTİN KILIÇ (Devamla) — Onu siz bilirsiniz.

BAŞKAN — Sayın Çeliker, müdahale etmeyiniz, böyle bir nizamımız yok.

SELÂHATTİN KILIÇ (Devamla) — Her parti kendi tutumuna girer. Acaba, sizi o zamanki partilerin iştirak ettiği Hükümete almadıkları için mi itibar etmediniz, yoksa reyinize mi ihtiyaç kalmamıştı? Orası başka bir mesele.

ZEKİ ÇELİKER (Siirt) — Onu çok iyi biliyorsunuz.

KADRİ EROĞAN (Sivas) — Ne alâkası var.

BAŞKAN — Sayın Kılıç, cevap vermeyiniz. Görüşmenize devam etmenizi rica edeceğim efendim. Lütfen...

SELÂHATTİN KILIÇ (Devamla) — Böylece hükümetlerin Parlâmento güveni ile ayakta durabilme ilkesi büyük bir yara almış ve Parlâmentonun yetkileri kısıtlanmış oluyordu. Diğer yandan, gensoru oylamasında birkaç gün önce, Parlâmento dışı çevrelerce “Melen Hükümetine güvenimiz vardır” beyanı, olağanüstü şartların devamını isteminin başka türlü bir ifadesi olmuştur.

Yeni Hükümet Programına: “Yüce Meclisleri görev ve yetkilerin tek kaynağı, milletin yegâne ve hakiki temsilcisi” ifadesi ile başlanmış bulunmaktadır. Olması lâzım gelen de budur; gereken söylenmiştir.

Böylece, Parlâmento dışından güvenoyu alma görüntüsü yaratan hükümetler dönemi kapanmış, Parlâmento yetkilerine dönüş dönemi başlamıştır.

Geçmiş hâdiselerin ışığında, bir uyarma olarak ifade ediyorum ki, Parlâmentoyu yegâne yetkili olarak söylemek başka, yapmak başkadır. Bunu yapmak, demokrasiye ve Anayasaya inanmakla, bir gün daha fazla Hükümet olmayı el tersi ile itebilecek niteliklere sahip ve art fikirlerden uzak olmakla mümkündür.

Olağan şartlara dönüşte hizmeti geçen, başta Parlâmento olmak üzere, bütün müesseselerin ve hattâ şahısların hizmetleri, millet nazarında büyük bir değer taşımıştır. Millet nazarında değerli olmak ise değerlerin en yücесidir.

Sayın Milletvekilleri;

1961 Anayasası, bütün Devlet müesseselerinin ve organların, mütevellit organ Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun etrafında birleşerek Devletin bütünlüğünü sağlamayı hedef almıştır.

12 Mart 1971den bu yana geçen zaman, hepimiz için, açık rejimin değerini ortaya koymuştur. Belki senelerce tartışsak bu sonuca ulaşamazdık.

Parlamentar usullere dönüş ve Parlâmento üstünlüğünün kabulü ile milletimiz ve Devletimiz ve bütün kuruluşlar, içte ve dışta itibar kazanmışlardır. İstisnasız, milletimizin her ferdi itibar kazanmıştır. Bu sonuçtan sadece milletimizin ve Devletimizin düşmanlarının olmaması, ulaşılan merhalenin büyüklüğünü gösteren en manalı işarettir.

Bu merhale ile “Cumhurbaşkanı seçimleri şu sonucu vermezse gökkubbe başınıza yıkılır” spekülasyonları son bulmuştur. Artık, milletimiz, hangi yürek hoplatıcı haberi verecek endişesiyle radyoların başına salkım - salkım üşüşmüyor. İşte, katedilen merhalenin değerini anlamak için, yeni kurulan Hükümetin demokratik usullerle kuruluşunun değerini anlamak için bunları hatırlamak kâfidir zannediyorum.

Her zaman, milletimizin her bunalımdan millî bir silkiniş ile ve bir hamle gücü kazanarak çıkacağına inandık. Büyük Atatürk’ün milletimize itimadı ve “Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir” düsturu bir slogan olmanın çok Ötesinde, büyük bir inançtır. Cumhuriyeti kuran ve yaşatan bu inançtır. Atatürkçülük, kafa ve gönül bütünlüğü içinde bu inancın paylaşılmasıdır. Son iki yıl içerisinde parlamenter demokrasiye dönüş, Atatürk ilkeleri doğrultusunda atılan en büyük ve en değerli adımdır.

14 Ekim 1973 seçimleri, rejim bunalımını ortadan kaldıran son halka olacaktır. Zekâ zorlamaları, dolaylı veya ortadan sözlerle seçimlerin şarta bağlı gibi gösterilmesi devri kapanmıştır.

Hatırlamakta fayda vardır değerli arkadaşlarım, Genel Başkanımız ilk seçim sözünü ettiği ve Anayasanın emrini en sade bir şekilde dile getirdiği zaman kimilerde ve ne tür tedirginlikler uyanmıştı. Hattâ demokrasiden ve millete inançtan nasibi olmayanlar, “Adalet Partisi, kazanacağı için seçim istiyor” diyerek kendilerini ele vermişlerdir. Bu iddia, “benim istediğim kazanamayacağına göre, seçim yapılınsın” demeye eşittir. Hattâ “madem ki, Adalet Partisi seçimi kazanacak, seçimi yaptırmayın” mânasında bir tahriktir, bir jurnalciliktir.

14 Ekim 1973 genel seçimlerinin partilerarası koalisyon protokolünde ve bunun sonucu olarak Hükümet programında ağırlığınca yer almış olması milletimizin ve memleketimizin demokrasiye inanan dostlarını rahatlatmıştır.

Sayın Milletvekilleri;

Türkiye yeni bir döneme girmiştir. Son iki yılda kazanılan tecrübelerin başında, milletimizin, demokrasiden başka bir idare şeklini kabul etmeyeceğini açıklıkla ortaya koymuş olması gelir. Bunu millet ortaya koymuştur.

12 Mart 1971 tarihinden bugüne kadar kazandığımız tecrübelerin en değerlisi, Türk Milletinin demokratik rejimin dışında hiçbir rejimi kabul etmeyeceğini, hiçbir yönetimi kabul etmeyeceğini ortaya koymuş olması, geçen hadiseler içerisinde en değerli tecrübe ve milletimiz için ebediyete kadar uzanacak bir tecrübe olmuştur.

Bugün ulaştığımız merhale ile bürokrasinin ve kendi fikirlerine hayran olanların değil, vatandaşın Hükümeti olma yolları açılmıştır. Meselelerimiz vuzuh kazanmıştır.

Geçmiş hadiselerin kısa bir tahlilini, sadece kazanılan tecrübelerin ve bugün ulaşılan merhalenin değerini belirtmek ve millet yararına müşterek sonuçlar çıkarmak ve elde edileni korumak maksadıyla yapmış bulunuyorum.

Sözlerimin başında da belirttiğim gibi, Adalet Partisi, 12 Mart 1971den önce de, sonra da hadiselere doğru teşhis koymuştur. Demokrasi inancı, millet sevgisi ve tutarlı bir politika ile memleketimize hizmet ettiğimize kaniiz. Bundan sonra da aynı politikayı uygulamaya devam edeceğiz.

Kafalarımızı dolduran dünün muhasebesi değildir, yarının meseleleridir. Hür demokratik nizam içinde kalkınmış, müreffeh ve mesut Türkiye’yi kurma davasının takipçileriyiz

Sayın Milletvekilleri;

Bugün Türkiye’nin en önemli meselesi siyasî istikrarın tamamlanmasıdır. 14 Ekim 1973 seçimleri memleketimizi bu hedefe ulaştıracak son halka olduğuna göne, seçimlere giden yolları bütün açıklığı ile işler tutmak Hükümetin başta gelen görevidir.

İstikrar, vatandaşın bütün kanunları eksiksiz uygulayacak, her türlü kanunsuzlukları önleyecek, güçlü ve âdil Devletin mevcudolduğuna inanmasıyla başlar.

Memleketimizin gelişmesinde, güven ve huzurun sağlanabilmesi de istikrar, en önemli ön şarttır. Devletin ve ferdin bütün faaliyetlerinin başarıya ulaşabilmesi, hattâ her hangi bir faaliyetin düşünülüp plânlanabilmesi, istikrarın mevcudiyetine bağlıdır. Devlet düzeninde istikrar mevcut iken, vatandaşa bu o kadar tabii gelir ki, değil değerini, mevcudiyetini dahi düşünmez. Âdeta, her an nefes alıp verdiği, mevcudiyetini düşünmediği hava gibi. Ancak toplum ve Devlet hayatında istikrar kaybolunca, değerinin ne kadar büyük olduğu anlaşılır. Mevcudiyetini çok tabii bulduğumuz havanın büyük değerinin, ancak, havasız kalınca tümüyle anlaşıldığı gibi... Adalet Partisi siyasî hayatın neresinde bulunursa, bulunsun; “İstikrar” ı dilinden düşürmemiştir, istikrar ve nizam anlayışının baş savunucusu olmuştur.

İstikrarın sağlanması için Devletin güçlenmesi ve bütün organların birbirini tamamlayarak, ahenk içinde ve cesaretle görev yapması şarttır. Görev yapmak, her kuruluş ve şahsın taşıdığı sorumluluğun gereğidir ve şerefli bir iştir. Kendi işini yapmak yerine başkalarının işine karışmak ve başkalarına suç yüklemek, toplumumuzda, giderilmesi gereken rahatsızlıklardan birisidir.

Devletin güçlenmesi, özellikle kendini yıkmağa cesaret edenleri, hukuk düzeni içinde tesirsiz hale getirmesi en önemli meselelerimizden birisidir.

Sayın Milletvekilleri,

Devletimizi aşırı akımlara, özellikle hürriyetçi Cumhuriyetimizi, bağımsızlığımızı ve milletimizin bütün değer hükümlerini tehdit eden komünizmle mücadele etmekte güçlü kılmak görevimizdir.

Bu maksatla yüce Meclislerce, güvenlik mahkemeleri kurulmasını da ilcine alan birçok Anayasa değişiklikleri yapılmıştır. Güvenlik Mahkemelerinin kurulması ve diğer Devlet kuruluşlarının anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle karşı mücadelede güçlü ve etkili kalınmaları, koalisyon protokolünde ve Hükümet Programında öngörülmüştür. Bu hususun süratle ve ihtiyaçların gerektirdiği nitelikte yerine getirilmesi ni Adalet Partisi bütün gücü ile destekleyecek ve takipçisi olacaktır.

Komünizm ve onun tertipleyerek sahneye koyduğu anarşik hareketlere iyice teşhis koymak lâzımdır. Bu teşhisin doğruluğu, alınacak tedbirlerin geçerliliği ve işlerliği yönünden zaruridir. Adalet Partisinin bugün de, 12 Mart 1971 tarihinden önce de, sonra da söylediği gibi, Türkiye’deki anarşik hareketleri plânlayan, icra eden beynelmilel komünizm organları, yerli komünistler ve onların teşvikçileridir. Türkiye’deki anarşistler komünisttir, komünistler de anarşisttir. Maksatları, Devletimizi devirmektir; Sovyet Cumhuriyetlerine bölerek bağımsızlığımızı ortadan kaldırmak ve milletimizi komünizmin sultası altında yöneltmektir veya Kızıl Çin’in, Orta Şarkta bir ileri üssü haline getirmektir. Adalet Partisinin hadiselere koyduğu teşhis budur. Alınacak tedbirlerin bu teşhise dayanmadıkça etkili olamayacağı inancındayız ve etkili tedbirlerin alınması için de bütün gücümüzle gayret sarf edeceğiz.

Sayın Milletvekilleri, reformlara kendi dilediği biçimi vererek, reformların yapılmadığı gerekçesini sol anarşizmin sebebi saymak tümü ile yanlıştır. Bunca hadiselerden sonra, hâlâ reformları sebep olarak zikretmek iyi niyetle bağdaşmaz ve komünizme şemsiye açmak, onu himayesi altına almak demek olur.

Hemen, 12 Martı takiben Sayın Erim; dosyalara agâh olduktan sonra, Cumhuriyetimizin dışarıdan komünizmin saldırısına mâruz kaldığını ifade etmiştir. O halde olay çok basittir, başka şekil vermeğe ihtiyaç yoktur. Türkiye, komünizmin saldırısına mâruz kalmıştır. Türkiye’de reformlar yapılıncı Moskova ve Pekin, komünizmden veya onu yaymaktan vaz mı geçecekler ki, meselelere reformla ilgili olarak teşhis koyabiliyoruz.

Türkiye’den yıllarca önce kalkınmasını tamamlamış memleketlerde, komünizm tahribat yapıyor mu? Her şeyi istismar ederek faaliyet göstermiyor mu?

Biten ve devam eden mahkemelerde, sol elini havaya kaldırıp enternasyonal söyleyerek

“Marksistiz, Leninistiz, Maoistiz” diyorlar. Maksatlarının, rejimi devirmek olduğunu açık açık söylüyorlar. Bunların reformlarla ilişkisi ne?

12 Marttan sonra kurulan ve kendisine ve yine kendi ağzıyla türlü vasıflar ve bu arada reformculuğu da izafe eden Sayın Erim, Hükümet Başkanı iken anarşik eylemler durdu mu? Hayır, Sayın Erim, reform yapma iddiasıyla geldi. O halde anarşik hareketlerin sebebi reform olsaydı ki 15-20 gün, 1 ay anarşik hareketlerin durması gerekirdi. Olan bu mu? Daha kesif ve daha cüretkâr eylemlere giriştiler.

O halde komünizmle ve onun plânladığı, uyguladığı anarşik eylemlerle memleketimizin reform ihtiyacını ve kalkınma ihtiyacını karıştırmamak gerekir; hele su yüzüne çıkan bunca gerçekler ve olaylardan sonra. Elbette memleketimiz kalkınacaktır; ekonomik, sosyal ve kültürel meselelerini süratle halletmek için çaba harcayacaktır. Adalet Partisi 6 yıllık iktidarı süresince bu alanda çaba harcamış ve büyük başarılar sağlamıştır. Bu gayret ve sonucu elbette komünistin uyduracağı bahaneleri elinden almak için değil, milletimiz en yüksek bir hayat standardına lâyık olduğu için yapmıştır ve her zaman yapacaktır.

Esasen bir siyasî tercih olan komünizmin elindeki bahaneleri tüketemezsiniz, ta ki ona teslim oluncaya kadar.

Hükümet Programında; aşırı akımlarla, anarşizmle mücadele kısa ve özlü ifadelerle yer almıştır. Bunların gereği gibi ve samimiyetle uygulanmasını istiyoruz.

Güvenlik mahkemelerinin kurulması, genellikle yargı organının sıhhatli, süratli, isabetli karar verebilecek imkân ve usullerle teşhizi, güvenlik kuvvetlerinin çağın gereklerine uygun seviyeye çıkarılması, üniversite ve temel eğitim reformlarının yapılması ve Anayasa değişikliklerine paralel uygulama kanunlarının çıkarılması, alınması gereken tedbirler cümlesindedir.

Sayın Milletvekilleri,

Anarşizmle mücadelede, geçmiş hükümetler döneminde de belirttiğimiz gibi, hükümet ile Sıkıyönetim makamlarının şükranla karşıladığımız uygulamaları ara-

sındaki çelişkiyi kaldırmak gerekir. Kanunsuzluğu teşvik için kurulmuş Direnç Komitesi üyeleri, mükâfaten daha yüksek makamlara getirilmiş, Komünizmle mücadelede uzman, inançlı emniyet mensupları dağıtılmış ve rejim aleyhtarları devlete sızmıştır. Yeni hükümet bu noktalarda süratle gereken tedbirleri almalıdır.

Özetle, yapılacak iş, verilecek mücadele; komünizmi bertaraf etmek, rejime yönelmiş ve yönelecek tecavüzleri zararsız hale getirmek, demokratik Cumhuriyeti kendi gücüyle meşru yollarla ve hukuk nizamı içinde korumak ve ayakta durur hale getirmektir.

Sayın Milletvekilleri, biraz önce Cumhuriyet Halk Partisine mensup Sayın Durakoğlu arkadaşımızın, Sayın Genel Başkanımızın seçimlerle Sıkıyönetime ilişkin söylediği sözler, katiyen gerçeğe uymamaktadır. Şimdi Sayın Genel Başkanımızın söylediklerinin özetini de içine alan ve Adalet Partisinin Sıkıyönetim - seçim ilişkilerini huzurunuzda tafsilen anlatacağım.

Koalisyon protokolü ve Hükümet programı, yalnız seçimler için değil, tüm yaşantımız için, Türkiye'nin sıkıyönetimsiz de huzur ve güven içinde yaşayabilmesi bakımından gerekli idarî tedbirleri bir an önce alacağını derpiş etmiştir. Yani Sıkıyönetimli seçim gaye değil, Sıkıyönetimsiz seçim ve Sıkıyönetimsiz yaşantı gayedir. Hükümet de ve onun sorumluluğunu taşıyan koalisyon partileri de bunu protokolle taahhüt etmişlerdir. Bunun mânası açıktır; ne koalisyon ortakları, ne Hükümet ve ne de sıkıyönetim ilgilileri Sıkıyönetimin devamını istemezler. Aksine Sıkıyönetimsiz idare şartlarının bir an evvel tesisi için gayret göstermektedirler.

Sıkıyönetim, Anayasada yazılı idare şekilleri arasında olup, gerekliliği (Bilhassa Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Sözcüsünün dikkatine arz ediyorum) Millî Güvenlik Kurulu (Çünkü onlar bilir, Devletin emniyet kuvvetleri onlara bağlıdır) ve hükümetlerce tespit edilerek Parlâmentomuzun nihaî karar vermesine bağlı olan bir yönetim şeklidir. Yani Hükümet isterse mutlaka Sıkıyönetim olur, mânası çıkmaz. Nihaî karar mercii, Yüce Meclislerdir. Bu iki hususun, yani ihtiyacın icradan geldiği, nihaî karar yetkisinin de Parlâmentomuza ait olduğu, yapılacak tartışmalarda ve öne sürülecek iddialarda göz önüne alınmalıdır.

Gereği yokken, ne görevi yapanlar, yani Sıkıyönetim ilgilileri, ne Millî Güvenlik Kurulu, ne Hükümet ve ne de Parlâmento Sıkıyönetim istemez. Meselenin hareket noktası, yani ihtiyacın tesbit edildiği yer Devletin güvenlik kuruluşlarıdır. O halde "Seçimler Sıkıyönetim altında yapılamaz" demek yerine, "Sıkıyönetime ihtiyaç yoktur" demek, konuyu mantikî bir tartışma düzeyine getirir. Tabii ki, bu ahvalde de Yüce Meclisler, Hükümetin Sıkıyönetim gerekçesine gerek olmadığı iddialarını karşılıklı olarak değerlendirerek hükme varır.

"Sıkıyönetim altında seçim olmaz" demek, meseleye tersten girmektir. Türkiye'de biz Sıkıyönetimi istediğimiz için değil, Sıkıyönetim altında seçim olsun istediğimiz için değil; fakat bir gerçeği ifade için söyleyelim ki; Türkiye'de Sıkıyönetim altında seçim olmuş, hattâ Anayasa oylaması olmuştur. Sıkıyönetim altında seçim olmaz demek, meseleye tersten girmektir. Meclisler, Sıkıyönetimin gereğine

kani olur ve siz de Sıkıyönetimle seçim olmaz kaziyesiyle hareket ederseniz ne olacaktır? O zaman ortaya zaruri iki çözüm çıkıyor:

Bunlardan birisi; Sıkıyönetime ihtiyaç kalmayacağı tarihe kadar seçimler yapılmasın demektir ve buna Adalet Partisi Dünyada razı olmaz... (AP sıralarından “Bravo” sesleri) veya Sıkıyönetim altında ben seçime girmem demektir. Yani, iddia sahipleri ben Sıkıyönetim altında seçime girmem der, mesele olur biter. Tabii bunu, başkasına ait bir mesele olduğu için “bu noktada mütalaa serdetmek bizim hakkımız değildir” Sırf mantıkî teselsülü tamamlamak bakımından söylüyorum. Ee, Meclis diyor ki Sıkıyönetim gereklidir, siz de diyorsunuz ki, Sıkıyönetim altında secim olmaz; ne yapacaksınız? İsterseniz girmeyeceksiniz... Meselenin başka türlü çözümü yoktur. O itibarla; Sıkıyönetim altında seçim olmaz sözüyle meseleye başlamamalı; Türkiye’de Sıkıyönetime gerek yoktur diyerek, mucip sebeplerini ortaya koyarak yalnız seçimi değil, bütün günlük yaşantımızı Sıkıyönetimsiz hale getirecek şartları ortaya koymalıdır.

Sonuç olarak, esasen endişeye de mahal yoktur. Hükümet, Sıkıyönetimsiz şartları yaratmak için gerekli gayret içinde olacağını taahhüt etmiştir ve bundan daha önemlisi, Sıkıyönetime ihtiyaç olması da, olmaması da Meclislerin yetkisinde oldukça, meseleye daima çözüm bulmak imkânı vardır.

Sayın Milletvekilleri;

5,5 aylık bir Hükümetten, yıllar alacak ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerle ilgili taleplerde bulunmak ve tavsiyeler yapmak yerinde değildir. Ancak, Hükümet ve emrindeki administrasyon nasıl olsa geçiciyiz diyerek bir çekingenlik, tutukluk ve hele hele korkaklık içinde olmamalıdır. Bu noktayı bilhassa belirtmek istiyorum. Çünkü siyasî istikrarın kaybolması ile zaten ağır işleyen Devlet çarkının nasıl işlemez hale geldiği, iş yapmaksızın pusuda hadiseleri kolladığı, tabirimi mazur görürseniz, yakın ve uzak mazimizin tecrübeleriyle sabitti. Hiç dağılmadan Plânın ve Yıllık Programın öngördüğü yatırımlar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Hem Hükümet ve hem administrasyon, tenkitlerden korkmadan, cesaretle ileride yapılacak kalkınma hamlelerine esas teşkil edecek büyük yatırım projeleri hazırlamalıdır. Böylece zamanlarını, en iyi, memleket için en güzel bir şekilde değerlendirmiş olurlar. Büyük projelerden korkmamak lâzımdır Sayın milletvekilleri; yakın tarihimiz şahit olmuştur; televizyonu lüks sayanlar televizyon sevdalısı kesilmişlerdir. İstanbul Köprüsünü Koleraya karşı tutanlar, Köprünün maketi ile birlikte uyuyacak kadar Köprüyü benimsemişlerdir. (AP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Mamafih, Adalet Partisi, büyük ve güzel eserlerinin bugün sahip ve ortaklarının çoğalmasından şikâyetçi değildir.

Sayın Milletvekilleri;

Ulaşılan siyasî istikrardan yararlanarak tutarlı bir politika ile ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya müsait bir atmosferin yaratılması Hükümetin hedefi olmalıdır.

12 Mart 1971den sonra cereyan eden hadiseler, yalnız siyasî yönden değil, kalkınma felsefesi yönünden de memleketimize önemli tecrübeler kazandırmıştır.

Son iki yılda doktrin sapmalarına dayanan sihirli formüllerin iflâsına hep birlikte şahit olduk. Ümit ediyoruz ki, komünizmin ve anarşizmin sebebinin teşhisten hataya düşenler, çağ dışı fikirler ve yanlış kalkınma modeli saplantılarından kurtulmuş olsunlar. Kalkınma meselemizi, ileride daha geniş şekilde tartışma imkânları bulacağız. Başkaları bizden farklı düşünseler de, Adalet Partisinden farklı düşünseler de, kalkınmanın tartışmalarda baş konu olmasından Adalet Partisi memnunluk duyar.

Sayın Milletvekilleri;

Anayasamızın Üçüncü Bölümlünün başlığı: “Sosyal ve Siyasî Haklar ve Görevler” dir. Böylece, hem Devlete, hem fertlere sosyal ve iktisadî alanlarda görev vermiştir Anayasamız, haklar tanınmıştır. Haklarla görevler, sosyal meselelerle iktisadî meseleler dengeli bir ağırlık içinde tutulmuştur.

Anayasamız, kamu ve özel kesimin ahenk ve eşitlik içinde birbirini tamamlayarak kalkınma hedefine karma ekonomi düzeni içinde ulaşmayı öngörmüştür. Devlet, kendine düşen görevi yapacaktır ve âmme menfaatinin gerektirdiği yerlerde, kanun ve usullerine göre de uygun olarak haklarını kullanacaktır.

Herkes, mülkiyet ve miras hakkına, çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir, özel teşebbüs kurmak serbesttir. Hürriyetlerin ve hakların özü bunlardır ve ancak kamu yararı amacıyla hürriyetlerin özüne dokunulmaksızın sınırlanabilir. Yeni Anayasamızın 40’ncı maddesi Devlete, özel teşebbüsün millî iktisadın gereklerine, sosyal amaçlara uygun olarak yürümesini, güvenlik içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alma görevi vermiştir.

Çalışma hürriyetinin ve özel teşebbüs kurma hakkının mevcut olduğu bir memlekette, bunların tabii sonucu olan mal edinme ve kâr horlanamaz. Tam aksine, vatandaşın kaynak yaratması, kalkınmaya istekle iştiraki ve yaratıcı kabiliyeti teşvik görmelidir. Sömürü düzeni, menfaat çevreleri gibi çirkin sözler terk edilmelidir. Vatandaşın katkısı olmadan sadece Kamunun yaratacağı kaynaklarla kalkınmak hayâldir.

Anayasamız XIX’ncü Asır Liberalizmi’ni de reddetmiştir. Herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesinin sağlanmasını hedef almıştır. Çalışmayı hem hak, hem de görev saymıştır. Son derece enteresandır; kimse, çalışma görevini yerine getirmeden çalışanlara tanınan haklardan yararlanamaz. Durduğunuz yerde sosyal adalet olamaz; bunun mânası açıkça budur. Anayasamız, özel teşebbüs kurmayı bir taraftan serbest bırakırken, çalışanların muhtelif hak ve menfaatlerini teminat altına almıştır. Sosyal adalet ve sosyal güvenliğin sağlanması, sendika kurma hakkı, toplu sözleşme ve grev hakkı bu meyandadır.

Meseleye, böylece doktriner saplantılardan kurtularak bakarsak, Sayın milletvekilleri hiç şüphe etmiyorum ki, Türkiye’nin bir model arama ihtiyacında mutabık kalırız, anlarız. İşte, sözlerimin bir yerinde, “12 Marttan bu yana geçen hadiseler yalnız siyasî meselelerde değil, ekonomik meselelerde ele müşterek anlayışa varabilmemiz bakımından faydalı olmuştur” demekle kasdettiğim budur. Türkiye doğru yolu bulmuştur.

Sayın Milletvekilleri;

Çağın Devleti, hürriyet ve hukuk nizamı içinde ekonomik ve sosyal refah Devletidir. Refah Devleti, partimizin, Adalet Partisinin damgasıdır.

Bugün vatandaşın en çok şikâyet ettiği konuya geliyorum, o da fiyat artışları konusudur.

Gerçekten de, 1971 ve 1972 yıllarında fiyatlar % 40'ın üzerinde artmıştır. Hiç şüphesiz bundan en çok dar ve sabit gelirli çiftçi, işçi, esnaf, sanatkâr ve memur müteessir olmuşlardır. Fiyat artmaları mutlaka durdurulmalıdır. Bu alanda cesaretle tedbirler almak gerektir. Alınan tedbirlerin geçerliliğine halkımız ikna edilmelidir.

İstihşâl ve yatırımların artması için teşvik tedbirleri şartlara uydurularak cesaretle uygulanmalı, ekonomik hayatın kesiksiz ve darboğazlara mâruz kalmaksızın işlemesi sağlanmalıdır.

Fiyat artışlarının asıl sebebi, 10 Ağustos 1970 kararlarının bir bütün halinde ve gereğince uygulanmaması, hattâ ters istikamette kararlar alınmış olmasıdır. Diğer yandan siyasi istikrarla bozulan ekonomik istikrar, özellikle Erim Hükümetleri zamanında, her meseleyi Devletçilikle çözmeyi esas alan bir tutumla büsbütün bozulmuştur. Serbest teşebbüs fikri büyük yaralar almıştır.

Son iki yılda % 40 fiyat artması ile birlikte Türk ekonomisi hiç bir yeni istihşal gücü kazanmamıştır. 10 Ağustos 1970 kararlarının sonucu olarak artan işçi, ihracat ve turizm döviz gelirlerinin 1,2 milyara ulaşmasına rağmen, bunlar yatırıma ve üretime çevrilememiştir. Ne gariptir ki, Türkiye'de çok ziraî mahsul ve çok işçi dövizinden şikâyet edildiği bir devir olmuştur.

Fiyatları durdurma çabasına ilâveten yeni bir devalüasyon ihtiyacını önleme büyük ekonomik meselelerimizden biridir. Bu noktaya önemle ve ısrarla parmak basıyorum. İleriki yıllarda yeni bir devalüasyon ihtiyacı hem 10 Ağustos 1970 kararlarının getirdiklerini götürür, hem de Türk ekonomisinin ağır bir ameliyata tâbi tutulmasını zorunlu kılar. Meseleye bu büyüklük ve hayati önemde bakarak tedbirler bulunmalı ve uygulanmalıdır.

Hükümet programında yer alan kamu sektörünün ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatının artırılmaması taahhüdünü olumlu bir karar olarak karşılıyoruz.

Fiyat artmalarını izahta Hükümeti bir noktada ikaz etmek istiyorum. Türkiye, kapalı bir ekonomi içinde değildir. Serbest piyasa ekonomisi uygulayan ve diğer memleketlerle önemli ekonomik ilişkileri olan bir ülkedir. Meseleye böyle bakınca dünyada vâki olan fiyat hareketlerinden müteessir olmamız mümkün değildir. Ancak her meseleyi âdeta tartışılmaz bir mazeret niş gibi dış ekonomilerle izah etmek ve onlarla paralellik kurmak alışkanlığından da kurtulmak gerektir. Kalkınmasını tamamlamış, tüketim dönemine girmiş ekonomilerin gücüyle Türk ekonomisinin gücü aynı değildir. Aynı faktörlerin etkisi farklı olabilir. Bu itibarla Türkiye'deki ekonomik hareketleri, kalkınmış dış ülkeler ekonomilerindeki hareketlerle izah etmek bizi yanlış sonuçlara götürebilir.

Sayın Milletvekilleri;

Adalet Partisi olarak bundan evvelce de birçok kereler ve özellikle mevsim geçmeden Grup Sözcümüz Sayın Seyfi Öztürk'ün konuşması ile de belirttiğimiz gibi, bugüne kadarki Hükümetlerin takip ettiği tarım mahsulleri fiyat politikasıyla muhtabık değiliz ve bu politikadan memnun değiliz. Yeni Hükümetin mümkün olanı yapacağına inanmakla beraber, bu meselenin en gerçekçi, en yakın ve iddialı bir takipçisi olacağız.

Ziraî mahsul taban fiyatları ve destekleme politikası bir girdi - çıktı veya bir kasa hesabı değildir. Bu politikayı tespit ve uygularken hiç kimse Anayasanın: “Devlet, tarım ürünleri ve tarımla uğraşanların emeğini korumak için gereken tedbirleri alır”, hükmünü görmezlikten gelemaz. Bu işle uğraşan sorumlular bu hükmü kafalarına ve gönüllerine yazmalıdırlar.

23 milyon köylüyü satın alma gücüne kavuşturmadan refahın tabana yayılması ve sanayileşme mümkün değildir. Çiftçinin satın alma gücü olmazsa, kim alır sizin tekstil mamullerinizi Kim alır sizin dayanıklı tüketim mallarınızı? Kim alır buzdolabınızı, otomobilinizi? Köye götürdüğünüz elektriği kim kullanır? Özetle, tarım mahsulleri taban fiyatları, ekonomik ve sosyal refahın tabana yayılması ve topekûn kalkınma ile birleşik çok yönlü bir meseledir.

Burada Adalet Partisinin ziraî mahsul fiyatları meselesini hangi açıdan ve ne önemde gördüğünü izah eden iki hususu hatırlatmakta fayda görüyorum.

10 Ağustos 1970 para ayarlaması kararı alınırken, zamanın Başbakanı Sayın Demirel radyoda yaptığı seri konuşmalarda, para ayarlamasının en aslı faktörlerinden birisinin, çiftçi mallarının değerlendirilmesi olduğunu belirtmiştir.

İkinci husus, Adalet Partisi 1965 yılında İktidar olduktan sonra altı ziraî mahsule ilk defa taban fiyatı uygulamış, yeni ve eski fiyatları ayarlayarak ve para ayarlamasını göz önüne alarak 1970 yılı sonunda çiftçi emeğinin değerlendirilmesini en yüksek düzeyine getirmiştir.

Hulâsa, ziraî mahsullerin taban fiyatları ve destekleme politikası, Adalet Partisi yönünden ekonomik karakteriyle, sosyal karakteriyle, memleketin kalkınması ile ilgili son derece hayatî bir meseledir ve bu mesele üzerinde bu ağırlık oranında duracağımızı Hükümete tekrar hatırlatıyorum.

Sayın Milletvekilleri,

Köylü, işçi ve esnaf meseleleri, gençlik sorunları, kamu personeli, üniversite, eğitim, sağlık, vergilendirme, sanayi ve kredi politikası, tabii kaynaklar ve enerji üretimi, ulaşım, haberleşme, şehirleşme, imar ve iskân hareketleri ve turizm politikası Adalet Partisinin çözüm bulma gayretlerine ve yakından denetlemelerine konu teşkil edecek olan önemli sorunlardır.

Her zaman olduğu gibi, Hükümetlerin yurdumuzun Doğu ve Güneydoğu bölgeleriyle geri kalmış bölgelerine Devlet hizmetlerini ve kalkınma imkânlarını öncelikle götürmesi gereğine inanıyoruz.

Ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün teşkil eden memleketimizin kalkınmışlık farklarının süratle giderilmesi üzerinde titizlikle duracağız. Geri kalmış bölgelere altyapı, enerji, sulama, sanayi tesisleri, eğitim ve sağlık hizmetleri, plân bütünlüğü içinde özel projelerle götürülmelidir.

Hükümet programındaki: “Yurdumuzun gelişmesinde bölgeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden dengeli kalkınmayı sağlayıcı tedbirleri yoğunlaştıracamız” ifadesini memnunlukla karşılamakla beraber, cevabı konuşmalarda bu meselenin daha geniş, isimlendirilmiş ve boyutlandırılmış taahhütlere bağlanmasını rica ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri;

Adalet Partisi, reformları; doktrin sapmalarından arınmış sosyal, ekonomik ve kültürel hayatımızın ıslahı ve iyileştirilmesi suretiyle ve güçlü hamlelerle çağın gereklerine uydurulması ve en ileri seviyeye ulaştırılması şeklinde anlamaktadır. Bu anlayışın sonucu olarak da 1965 ve 1969 seçim beyannamelerinde, millet ve devlet hayatımızın türlü kesimi erini içme alan ıslahat programlarıyla halkımızın karşısına çıkmıştır. Esasen milletimiz, her iyi, yeni ve güzel fikri kabule hazırdır. Yeter ki, sizin götürdüğünüz reform fikirleri iyi ve güzel olsun, şartlara uygun ve kabili tatbik olsun...

Bu noktadan hareketle reformların yapılabilmesinin ilk ve lâzım şartı milletin bu fikre inanmasıdır. Ancak milletimizin arzusu, desteği ve rızasıyla reform yapmak kabildir. Milisti ve onun yegâne temsilcisi olan Mec1 isleri bir kenara iterek ütöpik ve zararlı fikirleri reform diye uygulamak mümkün değildir.

Reform, ne sadece bir kanun ve ne de akşam dikilip sabaha meyve veren bir ağaç değildir; inanç, azim ve devamlılık ister. Esasen Cumhuriyet Hükümetleri reformist çalışma ve gayretler içinde olmuşlar ve zaman zaman da bunda başarılı sonuçlar almışlardır. Reform, mevcudu her ne pahasına olursa olsun değiştirme tutkusu değildir, mümkün olan nispette ileriye ve mükemmele götürmektir. Bu itibarla reformun ne getireceği ve ne götüreceği iyice düşünölmek ve hesaplanmak gerektir.

Reformlar; ekonomik, sosyal ve kültürel, dengeli ve topyekün kalkınmamızdan ayrı olarak düşünölemez. Kalkınma ayrı, reform ayrı bir mesele değildir.

Reformların şekil, muhteva, kapsam ve zamanına karar veren yegâne merci Meclislerimizdir. Meclislerin kararlarını, “Sulandırılmıştır, yozlaştırılmıştır” diye küçöltmeye kalkmak, sadece demokrasi inançsızlığını ifade eder.

“Seçilmiş Meclislerle reform yapılmaz” fikri yanlıştır ve bu, Kurucu Meclis hevesleriyle sapık fikir sahiplerinin ve parlamento düşmanlarının iddiasıdır. (AP sıralarından “Bravo” sesleri)

Meclislerimizin her zaman olduğı gibi son iki yılda da reform tasarıları üzerinde kesif çalışmalar yapmışlardır. Bu tasarıların bir kısmı kanunlaşmış, bir kısmı da komisyonlarda, incelenmektedir.

Son iki yılda Anayasa değişiklikleri, İçtüzük, adlî konularla ilgili reform kanunları, Petrol Reformu Kanunu, Toprak ve Tarım Reformu Öntedbirler Kanunu, esnaf ve sanatkârlara sosyal güvenlik sağlayan kanun, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı, anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle mücadele imkânı veren ve idarî reform niteliğindeki kanunlar, Millî Savunma ve Silâhlı Kuvvetlerimizle ilgili muhtelif kanunlar kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Önümüzdeki kısa sürede de Toprak ve Tarım Reformu kanun tasarısı, Üniversite, Reformu, Temel Eğitim Reformu, Maden Reformu ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri kanun tasarıları kanunlaşacaktır. Seçim ve Partiler Kanunu ihtiyaca göre de değiştirilecek ve Anayasa değişikliklerine paralel olarak gerekli önemli kanun değişiklikleri tahakkuk ettirilecektir. Bütün bunlar koalisyon protokolünde açıklıkla tespit edilmiş olan hususlardır.

Sayın Milletvekilleri,

Adalet Partisi, yukarıda tarifini verdiğimiz reformların yanında ve takipçisi olacaktır. Sol doktrinlerden ilham alan ve reform tâbirini kendi maksatlarına âlet eden, iyileştirmeye değil, memleketi adım adım komünizme götürmek isteyen fikirlerin de dâima karşısında olacağız.

Her türlü reform fikri, Anayasanın 36'ncı maddesine uymak ve vatandaşın mülkiyet hakkına, çalışma, mal edinme ve zenginleşme fikrine aykırı düşmemelidir reform kanunları özellikle mülkiyet fikrini zedeleyici gasp mahiyetinde hiçbir hükmü ihtiva etmemelidirler.

Bilindiği gibi, Toprak ve Tarım Reformu kanun tasarısı, Millet Meclisi Geçici Komisyonunda son şeklini almış, Umumî Heyetinize gelmiştir. Burada görüşülerek en son şeklini de alacaktır. Adalet Partisi, komisyon çalışmalarında olduğu gibi Millet Meclisi ve Senatomuzda da Anayasamızın 37'nci maddesine ve yukarıda ifade ettiğim ilkelere göre hareket edecektir. Bilindiği gibi Anayasamız bu konuda ekonomik fayda ve sosyal adalet prensiplerini dengeli bir şekilde öngören hükümler getirmiştir.

Sayın Durakoğlu'nun biraz önce ifade ettiği gibi, Anayasamızda bir siyasî amaç, bir siyasî maksat yoktur. Bizim inandığımız Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Anayasadaki ekonomik fayda ve sosyal adalet prensiplerini dengeleyen reformdur.

Sayın Milletvekilleri;

Türk Silâhlı Kuvvetleri, bir bütün olarak millî maksat ve hedeflerin tahakkuku için, en geniş mânasıyla Türk Milletinin emrindedir ve onun ayrılmaz bir parçasıdır. Yurt savunmasının yegâne dayanağı, millî varlık, Cumhuriyet ve Anayasa düzeninin koruyucusu Silâhlı Kuvvetlerimizdir.

Silâhlı Kuvvetlerimiz, milletimizin ve Anayasanın kendine verdiği şerefli mevkide her zaman kanun ve nizamlar ve hukuk düzenine bağlı olduğunu ispat etmiştir.

Bu ifadeden sonra bundan sonra söyleyeceklerim, Silâhlı Kuvvetlerimizi kendi politik maksatlarının desteği gibi göstermek isteyen politikacılara ve politika heveslilerinedir. Hiç kimse Silâhlı Kuvvetlerimizi kendi fikirlerinin takipçisi gibi gösterme hakkına sahip değildir.

Politikacılar ve politika heveslileri, Silâhlı Kuvvetlerimizi rahat bırakın!

Türk Silâhlı Kuvvetleri Büyük Atatürk'ün prensiplerine sadık kalarak daima politika dışında kalma eğilimini korumuştur. Zaman zaman yanlış intiba vermek isteyenler olmuşsa da Silâhlı Kuvvetlerimiz en kısa bir zamanda bunların mesnetsiz olduğunu ortaya koymuştur. Esasen bütün milletlerin uzak, yakın tarihleri politikaya karışmış silâhlı kuvvetlerin savaş gücünü kaybederek milletlerini ve memleketlerini felâketli sonuçlara götüren misallerle doludur.

Bugün Türk politika hayatının sıkıntısı millettten kopmuş, seçmensiz siyasî ihtiras grupları yüzündendir. Milletimiz bunun tedbirini mutlaka bulacaktır. (AP sıralarından "Bravo" sesleri)

Siyasî görüşlerin halka ulaştırılması yolları herkese açıktır. Huzur ve refahın sihirli formülleri kafalarımızda ise, millet de karşımızdadır. İktidarın yegâne yolu ona ikna etmektir. Ancak milleti cahil oy çoğunluğu farz ederek, ne onu ikna etmek ve ne de ona hizmet etmek mümkün değildir.

Sayın Milletvekilleri,

Dış politikamız, geleneksel olarak millî menfaatlere dayalı, memleketimizin güvenliğini artırıcı ittifak manzumeleri ile iyi komşuluk esaslarına istinat etmiştir.

Millî davamız olan Kıbrıs meselesinin Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Cemaatinin haklarına ve menfaatlerine uygun bir şekilde çözümünü değişmez hedefimizdir.

Hükümet programının dış politika bölümünde Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili ibarenin maksadının, genel dış politika hedeflerimiz yönünden ne değer ifade ettiğini anlayamamış bulunuyoruz.

Dış ülkelerde ve özellikle Avrupa'daki sol eğilimli basın ve politikacıların, memleketimiz aleyhindeki faaliyetleri üzerine Hükümetin dikkatini çekmek istiyorum. Geleneksel olarak, maksat ve niyeti ne olursa olsun, dış tesirler milletimiz tarafından hoş karşılanmaz.

Fedakârlıkla çalışan örfî idare makamlarının ve güvenlik kuvvetlerimizin, solcu anarşistlere insanlık dışı muamele yaptığı beyan ve yazılarına rastlanmaktadır. Bu beyan ve yazılar özellikle Avrupa Konseyinde, sol kanadın propaganda malzemesi olarak kullanılmaktadır. Ayrı ve kapalı bir dünyada yaşamadığımıza göre, bu haksız iddialara kulak tıkayanlarız. Hükümet, bu iftiraların karşısında daha aktif bir yol izlemelidir.

Sayın Milletvekilleri, TRT, milletin büyük bir çoğunluğunu rahatsız edecek şekilde, kendinin ve istediğinin propagandasını yapar hale gelmiştir. Sayın Genel Müdür kendi iradesiyle, kendisini problem olarak sunmağa devam etmektedir. Bir

satırlık haberler, dakikalarca süren nutuk ve gereksiz merasim, tafsîlâtı ile en pahalı bir şekilde milletimize duyurulmaktadır.

TRT, millete hizmet için kurulmuştur. Millet bu maksatla vergi öder ve Meclislerimiz bu maksatla ödenek ayırır; elbette, hiç kimsenin nutuk ve merasimlerini yayma aracı değildir.

Hadiselerden ders almamış görünüyoruz. TRT'nin veya herhangi bir organın taraf tutması, ters netice verir. Türk tarihi bunun misalleriyle doludur.

Hatırladığımıza göre, merasimleri kısıtlayan, hattâ karşılamaları yasaklayan bir tamim de Sayın Erim zamanında yapılmış ve yürürlüktedir. Gelin görün ki TRT, karşılama noktasının km.'sini, konvoyun uzunluğunu, nutuk balkonunun yerini duyurmayı görev sayacak kadar bir umursamazlık içindedir.

TRT, 22 Nisan 1973 Pazar günü, (bu birçok kereler tekrarlandı; ama ben en çok nazari dikkati celbeden kısmı tekrar ediyorum) Sayın Millî Eğitim Bakanına ayrılan zamanın iki katını, Hakkâri Radyo İstasyonunun açılış merasiminin tafsîlâtını vermeye harcamıştır; bundan evvelki ve sonraki yayınlar da hariç. Hakkâri'de radyo istasyonu kurulması, hepimiz için memnuniyet vericidir. Ancak, yayınlara bakarak şaşıyorsunuz; kurulan, Hakkâri Radyo İstasyonu mu, yoksa Sayın Musa Ögün'ün övünme istasyonu mu? (AP sıralarından "Bravo" sesleri)

1971 yılı başında yurda şâmil radyo ve televizyon şebekelerinin genişletilmesine imkân veren radyolink tesisinin tamamı inşa halinde ve bir kısmı da bitmek üzere idi. Bu husus, bütün konuşmalarda dikkatle gizlenmekte ve her şeyin son iki senede yapıldığı intibai verilmek istenmektedir. Ama milletimiz yapanı bilir ve her zaman sahip değiştirme gayretlerini de boşa çıkarmıştır. 700 bin liralık televizyon direklerini hizmete koymak için, Devletin temsilcisi valilerimizin ikinci plâna itildiği pahalı merasimler tertiplemekte ve bu merasimler, radyo ve televizyonlarla, en gereksiz ayrıntılarına kadar milletimize duyurulmaktadır. Hele, İstanbul televizyon direğine Sayın Cumhurbaşkanı tarafından başlayarak Genel Müdür Muaviniyle biten ve kimlerin hizmet döneminde bu direğin dikildiğini gösteren bir liste asılmış ki, olsa olsa karikatür mevzuu... Başka türlü ifade edemiyorum Hükümetten, bu meseleye tez elden bir çare bulmasını rica ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri, Atatürk ilkelerine bağlılık, millî hâkimiyet ve cumhuriyete yürekten inanmakla kabildir. 50'nci Kuruluş Yıldönümünü kutlamağa hazırlandığımız Cumhuriyetimizi her türlü aşırı akımlara ve tecavüzlere karşı korumak, hepimizin birlikte ve fert olarak görevidir.

Cumhuriyet, dudaklarda bir kelime değil, büyük bir muhtevadır.

Cumhuriyet kendi kendine doğmadı. Büyük fedakârlıklar, ıstıraplar ve tarihî tecrübelerle kuruldu. Böylece kurulan Cumhuriyet, kendi haline bırakılarak da yaşayamaz; ona inananların fedakârlığı ve savunması ile yaşar.

Değerli arkadaşlarım; bulutlar dağılmış, ufuk görülmüştür. Demokrasinin ve hürriyetlerin koruyucusu olan genel seçimler, 14 Ekim 1973 tarihimde yapılacaktır. Milletin vereceği oylarla, milletin gönlündeki parti veya partiler millete hizmet

için iktidar olacaktır. Böylece, ülkeyi kimin idare edeceği hususundan doğan bunalım, 14 Ekim 1973 tarihinde milletimizin hakemliği ile son bulacaktır.

Herkes, milletim vereceği kadarıyla yetinmeye mecburdur. Biz Adalet Partisi olarak, sadece Türk Milletinin vereceği vazifeyi kabule hazırız, kabul ederiz. Çünkü güzel olan, makbul olan ve şerefli olan, milletin verdiği.

Sayın Milletvekilleri, uzak ve yakın mazinin siyasî hâdiseleri arkada kalmıştır; olumlu ve olumsuz yönleriyle tecrübe hanesine kaydedilmiştir. Adalet Partisi bunlardan, sadece milletimizin geleceği için yararlanmak gerektiğine kanidir. Büyük ve zengin kaynakları olan bir vatana sahibiz, devletler kurmuş, ikbal ve kahır görmüş, çalışan, fedakâr ve kabiliyetli bir milletin mensuplarıyız. Uzun ve acı tecrübelerden sonra doğru yol bulunmuştur ve bu, millî hâkimiyet yoludur. Bu yegâne yoldur, başka yol yoktur. Çünkü hâkimiyetim kaynağı millettir. Kurumayan göl, tükenmeyen pınar odur. Ancak bu yol bizi, büyük Atatürk'ün vasiyet - hedef olarak verdiği çağdaş batı medeniyeti seviyesine ulaştırır.

Sözlerime burada son verirken, yeni Hükümetin millet ve memleket hizmetinde başarılı olmasını diler, olumlu güvenoyu vereceğimizi beyan eder, Yüce Meclise saygılar sunarım. *(AP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Hükümet programı üzerinde gruplar adına söz isteyen Sayın milletvekilleri görüşmüş bulunuyor. Kişisel görüşlerini arz etmek üzere söz isteyen, Sayın milletvekillerine söz vereceğim.

Sayın Şemsettin Sönmez, buyurunuz.

ŞEMSETTİN SÖNMEZ (Eskişehir) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Çok değerli grup sözcülerinden sonra, Hükümet programını tenkid veya tasvip mahiyetindeki bir konuşmayı fazla uzatmamak kararındayım. Yalnız, şimdiki Hükümetin vazifesi (seçimlere kadar olması dolayısıyla) oldukça tahdit edilmiş bulunmaktadır. Böyle süresi tahdit edilmiş bir Hükümetten, çok fazla teferruatlı büyük işler beklemek her halde hatalı bir yol olur. Fakat programını dikkatle dinlediğimiz Sayın Başbakanın ifadelerinde; memleketin ana davalarına ve memleketin gerçek ihtiyaçlarına özet olarak çok iyi temas edildiğini müşahade etmiş bulunuyoruz.

Bu bakımdan, Cumhuriyet Hükümeti, şüphesiz ki, Yüce Meclisin Hükümeti olarak, memleket gerçeklerini oldukça vukufle ele almış ve bu gerçeklere programında, önemli prensipler halinde yer vermiştir.

Nitekim memleketimizdeki sosyal adalet bakımından, milletimizin gerçek topluluğunu aynı seviyede kaldıracabilmek için, yedi asırdan beri süregelen ihmalleri dile getirmesi dahi bizleri sevince ulaştıran bir Hükümet programı olarak takdim edilmiş bulunmaktadır.

Mesela; taban fiyatları konusunda, bilhassa hububat ve kuru ziraatla meşgul olan çiftçimizin elde ettiği ürünlerin taban fiyatı konusunda gerçekleri görebilmiş olması; bu Cumhuriyet Hükümetinin, daha evvelki hükümetlere nazaran milletimizin aşağı - yukarı 20 milyonunu teşkil eden hububat çiftçisinin hayat seviyesini

yükseltmeye çalışma yönünde Anayasa doğrultusunda en esaslı reformlardan birini ele almış olması bakımından da, programı ayrıca bir önem taşımaktadır.

Yalnız; Hükümet programında deniliyor ki; “Bugün, Türkiye’imizin karşı karşıya bulunduğu sorunlarının çoğunun, ülkenin yeterli bir gelişmişlik yüzeyine ulaşamamış olmasından ileri geldiği bilinen bir gerçektir.”

Evet muhterem arkadaşlarım, Türk münevveri tarafından bu gerçek çoktan beri bilindiği halde, memleketin nüfusunun 20 milyonundan fazlasını teşkil eden, kuru ziraatle, hububatla geçinen köylümüzün hayat seviyesi son senelerde bilhassa, oldukça ihmal edilmiştir. Buna da sebep, yine üzerine basa basa söylüyorum taban fiyatlarının vaktinde ve gerçeğe uygun olarak tespit edilememiş olmasıdır.

İşte, ben asıl, buğdayım, hububatım ve pancarın bu seneki taban fiyatlarını tespit ederken Hükümetin, hayat pahalılığının en az % 100 arttığını da göz önünde tutarak gerçek fiyatları getirmesini temenni etmekteyim. Yalnız, buğday fiyatına zam yapıldığı takdirde, pancara zam yapıldığı takdirde, şeker ve buğdayın mahsulü olan fakir halkımızın yediği ekmeğe de çok miktarda bir zam geldiği takdirde, o zaman daireyi fâside haline gelmiş olan hayat pahalılığına bir kez daha girmiş olacağız ki, bu da, köylüye bir elden verdiğimiz paranın öbür elden tekrar geri alınmasına müncer olacağından, taban fiyatları yükseltirken, daha doğrusu gerçek fiyatlarına vaktinde getirilirken bunların mahsullerinin de fiyatlarını müstakâr bir seviyede tutmayı unutmamak icabetmektedir.

Meselâ diyeceksiniz ki, “Pancar fiyatını yükseltirsen, şeker fiyatını nasıl eski seviyesinde tutabilirsin?”

Muhterem arkadaşlarım, bütçeden çok az bir fedakârlık yapmak ve şekerden alınan vergiyi indirmek suretiyle pekâlâ, şeker fiyatları normal seviyesinde tutulabilir ve bu da, pancara yapılacak zamdan dolayı bazı çıkarıcıların meydana getireceği suni hayat pahalılığını önlemek bakımından akla gelen en kısa tedbir olsa gerektir.

Diğer taraftan, Hükümetimizin programında yine fiyat istikran konusu ele alınmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, 13 Eylülde ve yine 13 Şubatta yaptığım gündem dışı konuşmalarda, memleketimizde suni bir hayat pahalılığının olduğunu, traktör ve yedek parça fiyatlarından tutunuz da, bilumum emtia üzerinde size misaller vererek arz etmiş bulunuyorum.

Yine 21 Nisan tarihli, günlük bir siyasî gazetede şu havadisi okudum:

“10 milyonluk vergi kaçırın bir karı - koca yakalandı..” ve altında izah ediyor; “..... paravan şirketler kurmak suretiyle hem hayat pahalılığını getirmişler, hem de İsrail’le ile ilgili olarak iki taraflı çalışmak suretiyle 10 milyonluk bir vergi kaçırarak memlekete yaptıkları kötülük, yine Cumhuriyet Hükümetinin zabıtası tarafından tespit edilmiş bulunuyor.”

Değerli arkadaşlarım, Cumhuriyetin 50’nci yılına varırken dahi memleketimizdeki haksız iktisapları, haksız kazançları, Anadolu’nun ve Trakya’nın fakir halkını

sömüren haksız kazanç sahibi bir avuç insanı yola getirebilecek nitelikte formülleri ve prensipleri getirememiş olmanın üzüntüsünü ifade etmek istiyorum. Bilhassa son reform hükümetleri zamanında bu gibi çıkarıcılara ve haksız iktisaplara mani olacak formaliteler elde mevcudolmadığı için ve reform hükümetlerinin de aklına bu husus gelmediği içindir ki, son iki yılda maalesef, memleketimizde sunî bir hayat pahalılığı almış yürümüştür. Sayın Hükümet üyeleri “% 30-40 pahalılık var” desinler; fakat perakendeci piyasasında son iki yılda asgarî % 100 bir hayat pahalılığının olduğu muhakkaktır.

Yine Hükümet programında, memleketteki montaj sanayii ile ilgili güzel cümleler var.

Montaj sanayii şüphesiz ki, ağır sanayie geçişte bir merhalede. Bunu her zaman kabul ediyorum, yalnız, bu da Devlet tarafından muayyen formüllerle, muayyen prensiplerle ve kanunlarla kontrol altında tutulmadığı takdirde, o memlekete faydalı olmaktan ziyade zararlı hale geliyor. Nitekim 13 Şubatta yaptığım gündem dışı konuşmada misal olarak vermiştim; Türkiye’de monte edilen kamyonların westinghouse’ın tamir takımı - hattâ o zaman markasını da söylemiştim, firmayı rencide etmemek için tekrar etmiyorum - bir lastik parçasından ibaretmiş, % 300 kârla dahi satılmış olsa, bu lastik parçasının 100 liradan fazlaya satılmaması gerekiyor; fakat bu montaj sanayiini getiren ecnebi firma bu Westinghouse’un parçasını buradaki mümessiline Hükümet döviz verdiği halde göndermiyor, onun yerine onun onun komple aparatını gönderiyor, 1.235 liraya satılıyor.

Şimdi, kamyonu olan şoför 100 liralık bir parça ile arabasını tamir edebileceği yerde, bu montaj sanayii ile ilgili firma dışarıya fazla döviz akıtmak için, onun komple aparatını yollamak suretiyle 100 lira yerine bizden 1.235 lira almaya başlamış bulunuyor. Binaenaleyh, montaj sanayiinde de, sanayi kurulurken, yedek parçanın en ufak teferruatına kadar memleketimize ithalini öngören tedbirlerin prensiplerle ve kanunlarla ele alınması iktiza etmektedir. Bu bakımdan da Cumhuriyet Hükümetini peşinen uyardıyı bir vecibe sayıyorum. Çünkü “Bu hatalar olduysa eski hükümetler zamanında olmuştur, bu Hükümetin ne kabahati var da yüzüne vuruyorsun?” diyebilirsiniz. Geç vakit olduğu için Nasrettin Hoca’nın hikâyesini nakletmekte fayda umuyorum.

Biliyorsunuz, Nasrettin Hoca çocuğunu çeşmeye gönderirken evvelâ dövmüş, “Bu çocuğun ne suçu var da dövüyorsun, Hoca?” demişler. “Ya testiği kırsarsa” demiş Hoca, “Peki kırdıktan sonra döv, niye kırmadan dövüyorsun?” demişler... “Kırdıktan sonra dövmüşüm para etmez, kırılmadan döveyim ki, testiği kırmadan getirsin” demiş.

Ben de onun için, eski hataları bundan evvelki hükümetleri yermek için getirmiyorum, böyle bir niyetim de yok; fakat yemi Hükümetin aynı hatalara düşmemesini sağlamak bakımından eski hükümetlerin affını dileyerek, bu hataları huzurunuzda dile getirmiş bulunuyorum.

Değerli arkadaşlarım, köylünün ürettiği mahsulün taban fiyatları ve hayat pahalılığı ile mücadele konusunda gene bir noktayı unutmamak lâzımdır, o da gübre fiyatlarıdır.

Gübre pahalı olarak temim edildiği takdirde istihsal de pahalı oluyor; yani, yine fasit dairenin dönmesini temin ediyor. Binaenaleyh, Avrupa memleketlerimde ben bundan 20 sene evvel müşahede ettim; İngiltere’de bile gübre köylüye, maliyet fiyatının çok altında bir fiyatla veriliyor. Ben o zaman, ilgili bir zata sorduğum zaman dedi ki, “köylünün ürettiği ürüne fazla bir fiyat koymak belki enflasyon yaratabilir; ama biz onun ihtiyacı olan gübreyi ve aleti, maliyetinden de ucuza, hattâ bütçeden para ödemek suretiyle maliyetinden de ucuza sağlamış bulunuyoruz ki, köylü yetiştirdiği malı ucuza, istihsal etsin ve ucuza satsın; hem kendisi kazansın, hem çok ürün elde etmek, suretiyle İngiltere, dışarıya döviz vermekten kurtulsun. İşte bunun içindir ki, biz gübreyi ve ziraat aletlerini köylüye maliyetimden ile ucuza sağlamak politikasını bu yönden takibediyoruz” demişti.

Tasavvur buyurun, dünyada aşağı - yukarı 1 milyar insanı sömüren İngiltere dahi kendi çiftçisini, yani, nispeti çok az olan çiftçisini bu şekilde himaye etmeyi düşünürse, bizim Cumhuriyet hükümetleri, nüfusumuzun yarısından fazlasını teşkil eden Türk çiftçisinin gübre ihtiyacını ve ziraat aleti ihtiyacını neden, bütçeden ufak bir fedakârlık yapmak suretiyle daha ucuza temin etmek yoluna gitmesin? İşte, beni hayrete düşünen nokta buradadır arkadaşlar.

Dış politikamıza da kısaca değinmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, dış politikada daha aktif bir tutum içinde olmanın şiddetle ihtiyaç duyulduğu günlerde yaşıyoruz. Biliyorsunuz, dış memleketlerde, hattâ dostumuz ve müttefikimiz olan memleketlerde, gerek dışarıdaki Türklere karşı ve gerekse Cumhuriyet Hükümetinin resmî mümessillerine karşı yer yer suikastlar tertibedilmekte ve Hükümetimiz, dışarıdaki Türklerin emniyetini, ilgili devletlerden sormak zorunda kalmaktadır. Binaenaleyh, bu şartlar altında Dışişleri Bakanlığımızın çok aktif bir politika ile gerek dışarıda bulunan Türklere veya dışarıdaki temsilcilerimize yapılacak hakaretimiz jestlerin ilgili devletler tarafından önlenmesi hususunda büyük bir hassasiyet bir vecibe haline gelmiş bulunuyor.

Bugünkü gazetede yine Batı Trakya Türklerine ait bir haberde, bir gazetecimin kilise de hırsızlık yapan bir şahısla elleri bir arada kelepçeye vurulmak suretiyle adliyeye getirilişini gösteren resmi de mevcuttur. Binaenaleyh, ecnebi memleketler, “Sizin memleketinizde bizim bir çocuğumuz yatıyor, heyetler gönderip kendisini göreceğiz” diyorlar; fakat bir Türk gazetecisi, Batı Trakya’da kilise hırsızlığı yapan bir adı suçlu ile aynı kelepçeye vurulmak suretiyle adalet huzuruna çıkarılıyor da, bizim Hükümetimizden ses seda çıkmıyor. İşte, benim protesto etmek istediğim husus budur arkadaşlarım.

Bir diğer husus olarak da, üniversite reform konusuna değinmek istiyorum: Bu konuyu, üniversite reform konusu şeklinde değil, millî eğitimde reform konusu şeklinde ele almak ihtiyacında bulunuyoruz. Zira ilkokuldan itibaren mekteplerde verilecek cemiyet terbiyesinin, müspet bir cemiyet terbiyesi olmasını sağlamak muhakkak ki, Cumhuriyet Hükümetinin eğitim politikasını ilgilendiren bir husustur. Hükümet programında bu konuya eğilinmiş olduğunu görmemin inşirahını duyuyoruz.

Hükümetimizin, toprak ve tarım reformu konusundaki fikirlerine de değinmek istiyorum. Yalnız, toprak ve tarım reformunu yaparken, bütçeye çok ağıra mal olacak hususlardan kaçınılmasını ve yeni enflasyonist bir politikaya bizi götürmek gibi bir badireye düşürmemesini bilhassa Cumhuriyet Hükümetimden istirham ediyorum. Çünkü söylentiler eğer doğruysa, toprak ve tarım reformunun gerçekleştirilebilmesi için aşağı - yukarı 90 milyar liraya ihtiyaç olduğu ifade ediliyor. Binaenaleyh, sanayimize ve enerji kaynaklarımızla harcanacak paraların bu tarafa aktarılacak suretiyle, memlekette enflasyonist bir politika yaratılmasını bilhassa önlemek bakımından, toprak ve tarım reformuna taraftar olmakla beraber, bunun bütçeye çok ağır bir yük teşkil etmemesi hususunda, tatbikat esnasında, Cumhuriyet Hükümetlimin hassasiyet göstermesini de hatırlatmakta fayda görüyorum.

Değerli arkadaşlarım, bütün bu temennilerimden sonra; Cumhuriyet Hükümeti nihayet Yüce Meclisimizin Hükümetidir, bu bakımdan; başarılı olmasını ve milletimizin hayat seviyesini yükseltmek hususunda alacağı tedbirlerin bilhassa başarılı olmasını temenni eder, muhterem Heyetinizi hürmetle selâmlarım. *(AP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Kifayeti müzakere önermeleri gelmiştir. Sayın Başbakana söz verdikten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adıma ikinci kez Sayın Durakoğlu söz istemiş olduğu cihetle, son sözü Sayın Durakoğlu'na vereceğim,

Sayın Başbakan Naim Talû, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN NAİM TALÛ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Hükümetimizin programı üzerinde yapılan tenkitleri ve bu mevzudaki temennileri büyük bir dikkatle izlemiş bulunuyorum. Bu tenkit ve temenniler içinde memleket menfaatlerine uygun ve tatbik kabiliyeti bulunanların üzerinde nazarı itibara alacağımızı bilhassa ifade etmek isterim.

Konuşmacılar yer yer, programımızın muhtevası ve hacmi üzerinde durdular ve görüşlerini ifade buyurdular. Zannediyorum, bu meselenin sarahate kavuşması için Hükümetimizin şekli ve vazifeleri üzerinde durmakta fayda vardır.

Bilindiği gibi, memleketimizin 12 Mart 1971 Muhtırasıyla olağanüstü diye tavsif edilen bir düzen içine girmiş bulunmaktadır. 12 Mart Muhtırasının verildiği sıralarda, bu Muhtıra hakkında muhtelif fikirler ileri sürülmüştür. Ancak, geçen zaman içinde anlaşılmıştır ki, o tarihlerde memleketimiz büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunmaktaydı. Ordumuz ve kumandanlar, bu tehlikeyi isabetle ve zamanında görmüşler; fakat aynı zamanda, direkt bir Ordu müdahalesinin memlekete zarar vereceğini yine isabetle teşhis ederek, böyle bir hareket yerine bir muhtıra vermek suretiyle memleket meselelerinin salâha gitmesini tercih etmişlerdir.

Muhtıraya baktığımız zaman esasını şöyle görüyoruz: Memleket meselelerinin, partilerüstü bir anlayışla ele alınması ve muayyen reformların çıkarılması; ana hedef bu. Bu Muhtıranın verilmesini takip eden iki yıl zarfında muhtelif hükümetler kurulmuş bulunmaktadır. Hiç şüphe etmiyorum ki, Birinci Nihat Erim Hüküme-

tinden Ferid Melen Hükümetine kadar bütün hükümetler, Muhtıranın anlayışına uygun ve memleket menfaatlerine uygun gördükleri istikamette kararlar almışlar ve memleketin normal şartlara bir an evvel kavuşması için gayret sarf etmişlerdir. Bu hükümetlerin muvaffak olup olmadıkları meselesi üzerinde ben şahsen durmak istemiyorum; fakat inancım şudur ki, bütün hükümetler memlekete hizmet etmek aşkıyla hareket etmişler ve ellerinden gelen bütün gayretleri göstermişlerdir. Bu hususta esasen karar vermeye imkân da yoktur. Çünkü bu icraatı değerlendirecek bir hakem yoktur ortada. Demokrasinin, bilindiği üzere birtakım aksaklıkları, güçlükleri vardır; ama inkâr kabul etmez bir kuvveti vardır; o da milletten destek almak ve milletin hakemliğine dayanmaktır.

Böyle bir hakemden mahrum olunduğu zaman, ileri sürülen fikirler, gayet tabii, kişisel fikirleri olmaktan ileri gidemeyecektir.

12 Mart Muhtırasından sonra gelen hükümetleri birtakım müşküller beklemekteydi. Bu müşkülât, hükümetlerin Parlâmentoya ve partilere tam olarak dayanmamasından ileri geliyordu; daha doğrusu Parlâmentoya, partilerle ilişkilerinden doğuyordu. Zannediyorum, bütün hükümetler bu müşkülâtı bir miktar çekmişlerdir. Birinci Nihat Erim Hükümetinin anlayışı, “Biz partilerüstü bir Hükümetiz, binaenaleyh doğru gördüğümüz istikamette kararlar alırız ve aldığımız bu kararlar mutlak doğrudur” şeklindeydi. Bunun mânası, bir Parlâmento vardı; ama Parlâmentonun fikri, görüşü, kuvveti yoktu; Parlâmento, hükümetlerden gelecek tekliflerin bir tescil mercii şeklindeydi. Tabii, bu anlayış derhal müşkülâtını gösterdi ve bu anlayış içinde hükümetin devam etmesi imkânı olmadığı çok çabuk anlaşıldı. İkinci Nihat Erim ve Melen Hükümetlerinin bu anlayışı terk ettiğini ve Parlâmentoya dayalı Hükümet şeklini kabul ettiklerini görüyoruz.

Nitekim gerek Sayın Erim ve gerekse Sayın Melen muhtelif vesilelerle yapmış oldukları konuşmalara da müteaddit defalar, Hükümetlerinin Parlâmentoya dayalı olduğunu ifade etmişlerdir. Tabii bu, meseleleri biraz kolaylaştırdı; ama yine de güvenoyu alınmış olmasına rağmen, bir partiye, anlaşmış partiler grubuna dayanmadığı için, müşkülât zaman zaman kendini gösterdi. İşte bu tecrübelerden sonradır ki, bugün, kurulmuş olan Hükümet, daha iyi vazife görebilmek ve normal rejime geçişin son halkasını teşkil etmek üzere anlaşılan iki partimizin kurmuş olduğu koalisyon hükümeti şeklinde ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Hükümetler hakkındaki bu görüşlerden sonra, şimdi de Hükümetimizin programı üzerinde kısaca durmak isterim. Evvelâ şu hususu arz edeyim ki, Hükümetimizin, bizden evvelki hükümetlerden bazı farkları vardır. Bunlardan, kanaatimce mühim olanlardan birisi; bundan evvelki hükümetlerin aksine, bir mânâda, kısa bir zaman içinde vazife görmek üzere gelmiş bulunmasıdır. Yani, çalışmalarımız takriben 5,5 aylık bir devreyle mahduttur. Eğer, Parlâmento çalışmalarını nazarı itibara alacak olursak bu, belki de 1,5 ay ile mahdud bulunmaktadır. Bu bakımdan, programımızın bazı hususiyetlerinin bulunmasını kabul etmek lâzımdır zannediyorum.

Diğer bir hususiyeti; biraz evvel de ifade ettiğim gibi Hükümetin siyasî mesuliyetine iki partinin iştirak etmesidir ve bunun, bu iştirakin bir protokolle tespit

edilmiş bulunmasıdır. Bu bakımdan, biz programı hazırlarken, bu program, yerine getirilemeyecek bir vaatler listesi haline gelmemesine bilhassa dikkat ettik ve ancak protokolde gösterilen ve bu müddet zarfında yapılabilecek işlere ehemmiyet vermeye azamî gayret sarf ettik.

Programımıza baktığımız zaman, esas itibarıyla bir - iki ana hedefin mevcut olduğunu görüyoruz. Bunlardan bir tanesi; 12 Mart Muhtırasının öngördüğü reform kanunlarının çıkarılmasıdır. Şuna inanıyoruz ki, Meclislerimizin yoğun ve hızlı çalışması neticesinde bu husus temin edilebilecektir ve bu hususa memleketimizin geleceği bakımından da büyük bir ehemmiyet atfediyoruz.

Burada muhtelif arkadaşlarımız değindiler; - zaten basında da zaman zaman çıkmaktadır - reformların istenilen şekilde çıkıp, çıkmayacağı meselesi vardır. Burada zannediyorum bir sarahate kavuşmak icabedecektir. Gayet tabidir ki, muhtelif şahısların, muhtelif zümrelerin, muhtelif partilerin değişik görüşleri olacaktır. Binaenaleyh, Hükümetler kendi anlayışlarına göre hazırlayacakları tasarıları Parlâmentoya sevk edecekler ve tasarılar kanunlaşması halinde son şeklini Parlâmentoda alacaktır. Bunun başka bir şekli yoktur. Demokratik rejimimizin icabı olarak bu yola gayet tabii gidilecektir. Ama inanıyorum ki, partilerimiz ve Parlâmento, memlekete hizmet etme aşkı içinde, bu reformları memleket menfaatlerine en uygun bir hale getireceklerdir.

Programımızda öngörülen ikinci husus; tesis edilmiş olan huzurun devamı ve bilhassa sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra bu huzurun devam etmesi için gerekli tedbirleri almaktır. Bu mesele üzerinde hassasiyetle durduğumuzu programımızda ifade etmiştik. Devleti daha güçlü hale getirmek için her türlü aşırı sol ve aşırı sağ ile yıkıcı ve bölücü faaliyetlerle mücadele edilecektir ve bu mücadeleye hiç hız kesilmeden devam edilecektir. Bittabi olağanüstü şartlardan normal şartlara dönülürken asayiş ve huzurun devamını sağlayacak mevzuat ile alınacak tedbirler, kişinin, Anayasa teminatı altında bulunan temel hak ve hürriyetlerine dokunmayacak şekilde düzenlenecektir.

Programımızda üçüncü nokta; seçimlerin zamanında ve tam bir bitaraflık içinde yapılması hususudur. Bu zaten, kanunların teminatı altındadır. Fakat biz Hükümet olarak da bu mevzuda elimizden gelen her türlü gayreti sarf edeceğiz. Seçimler zamanında ve en bitaraf şekilde yapılacaktır.

Burada temas edildiği için sıkıyönetim meselesine ben de değinmek isterim. Çünkü bu mevzu ile alâkalı olarak ifade edilmiştir, daha evvel de ifade edildi, programımızda hakikaten, sıkıyönetimin kaldırılıp, kaldıramayacağı hususunda bir şey söylemedik. Zannediyoruz ki, söylemek mümkün de değildir. Çünkü sıkıyönetim muayyen sebeplere dayanılmak suretiyle getirilmiş bir sistemdir. Bu mecburiyetlerin önümüzdeki aylar içinde ortadan kalkıp, kalkmayacağını bilmeden bir vaitte bulunmak, bizim program anlayışımızla, Hükümet vaadiyle kabili telif görülmemiştir. Bu bakımdan, bir şey getirmedi; ama temennimiz, biran evvel normal rejime dönmek ve sıkıyönetimi kaldırmaktır. Şartlar elverdiği takdirde, bittabi kaldırılacaktır; ama böyle bir vaadi yapamıyoruz, şartların ne olacağını bilmeden.

Bu ana hedefler dışında, programımızda, Hükümetimizin ekonomik görüşlerine ve büyük halk kitlelerini alâkadar eden muayyen mevzulara dokunmak ihtiyacını duyduk ve dokunduk.

Ekonomik, politika mevzuunda şunu kısaca ifade etmek isterim: Hükümetimizin görüşü ki, Anayasada da ifade edilmiştir. Karma ekonomi sistemidir. Bu mevzu memleketimizde, kanaatimce lüzumundan fazla münakaşa edilmektedir. Karma ekonomi sistemi dediğiniz zaman - Anayasamız da bunu böyle kabul etmiştir - hem kamu kesimi olacaktır, hem özel kesim olacaktır ve her zaman ifade ettiğim gibi, memleketin tüm kaynaklarını seferber etmek suretiyle biran evvel memleketin kalkınmasını sağlayacağız. Gaye budur. Böyle olduğuna göre, zannetmiyorum ki hiçbir Hükümet; (bizden evvel gelmiş veya bizden sonra gelecek hiçbir Hükümet) kamu kesimi için gerekli tahsisatı vermesin (eğer imkânı varsa) ve bunu başka sahada kullansın... Böyle bir şey yok. Memlekette olmamıştır ve bundan sonra olmayacaktır. Hattâ o kadar olmamıştır ki, birçok hükümetler bütçeleri zorlamak suretiyle, açık finansmana gitmek suretiyle kamu kesimi yatırımlarını tahakkuk ettirmek için azamî gayret sarf etmişlerdir.

Bu bakımdan, kamu kesiminden kesip, özel sektöre vermek diye bir şey mevzu bahis değildir. Burada belki şu olabilir: “Kamu kesimi içinde hangi sahalara yatırım yapmalıyız, hangi sektörü desteklemeliyiz?” Bunun münakaşası yapılabilir ve gayet tabii partiler arasında belki de bu mevzuda bazı farklar da olabilir. Bizim anlayışımız (ki, bizim anlayışımız demek doğru da değil, plân bu anlayışı getirmiştir) plân, kamu yatırımlarının hangi sahaya ne ölçüde yapılacağını sarahatle göstermiştir. Bu plân da yetkili mercilerden geçtiğine göre, bizim Hükümetimizin de bu plâna uyması, zannediyorum zaruridir.

Özel sektöre gelince; burada da bir yanlış anlayış var zannediyorum. Meseleyi, âdeta muayyen anlayışlar içinde bir servet düşmanlığına kadar götürmek suretiyle başka noktalara geçmek isteyenler oluyor zaman zaman. Ama şunu düşünmek lâzımdı: Özel sektör, ekonomi içinde, gereği kadar çalışma imkânı bulamadığı takdirde, gerekli yatırımları yapamadığı takdirde gayet tabii, kalkınmamız aksayacaktır, bu birinci noktadır.

İkinci nokta, - bu bizi otomatikman vergi politikasına da götürür - eğer özel kesime imkân vermezseniz, gelirini artırma, yatırımları yapma imkânını vermezseniz; derhal, belki hemen değil; ama çok kısa bir devrede sizin gelirleriniz düşer; kamu yatırımları yapamaz hale gelirsiniz ve işte, ortadan kaldırmak istediğiniz işsizlik tam mânasıyla o zaman çıkar.

Binaenaleyh (tekrar ediyorum) şu anlayış içindeyiz: Kamu kesimine de, özel kesime de ehemmiyet vereceksiniz. Bütün kaynakları memleketin kalkınmasına hasredeceksiniz ve bu suretle biran evvel kalkınmanın çarelerini arayacaksınız. Vergi mevzuunda da öyle bir vergi politikası takibedeceksiniz ki; bu, verginin kaynağını kurutmasın. Kısa devrede bunu halletmek çok kolaydır; vergileri çok artırırsınız ve bir sene için belki vergi gelirleriniz artmış gözükür. Ama özel kesimin yatırım imkânını ortadan kaldırdığınız zaman, artık, büyüyen ekonomiye uygun bir vergi

artışı bekleyemezsiniz ve neticede, himaye etmek istediğiniz sektörleri himayeden mahrum kalırsınız ve Türk ekonomisinin kalkınmasına hizmet edemezsiniz.

Onun için; her şey bir denge meselesidir. Ekonomi bir dengeye dayanmaktadır, her sahada dengeyi muhafaza edeceksiniz. Evet; sosyal adalet yerini bulmalıdır. Yani, az kazananın az, çok kazananın çok alacaksınız. Bunda hiç şüphe yoktur. Ama çok kazananın öyle çok alacaksınız ki, o çok kazananın tekrar yatırım yapma, imkânını ortadan kaldırmayacaksınız. Aksi takdirde (arz ettiğim gibi) ilerisini tehlikeye sokarsınız.

Biz programımızda, kalkınmanın hangi yollardan yapılacağına da bir nebze dokunduk; plânlarda okluğu için teferruatına girmedik. Ama dedik ki; “Hızlı kalkınmanın yolu, hızlı sanayileşmektir.” Binaenaleyh, bu kısa devrede elimizden gelen bütün imkânları kullanmak suretiyle sanayileşme yolunda gerekli tedbirleri alacağız; bize düşen vazife ne ise (plânlarda gösterilmiştir) bunun hepsini tam olarak yerine getireceğiz.

Bunun yanında dedik ki; “Evet; sanayileşme memleket için çok mühimdir. Ama tarım sektörünü ihmal edemezsiniz.” ve tarım sektörünü niçin ihmal edemeyeceğimizi de, belki de şimdiye kadar hiçbir programda gözükmeyen bir açıklıkla ifade etmiş bulunuyoruz. Sebeplerimi saydık. Bu sebepleri ben ilk defa, Bakan olduğum zaman bütçe müzakereleri sırasında Bütçe Komisyonunda da bir nebze ifade etmiştim.

Binaenaleyh politikamız, sanayileşmek için gerekli tedbirleri almak; fakat ziraate de gerekli ehemmiyeti vermektir ve bu da verilecektir. Bu bizi, çok tenkit mevzuu yapılan ve çok konuştuğumuz, taban fiyatları politikasına götürür.

Yine, 1971 senesi bütçe müzakereleri sırasında, taban fiyatlarıyla ilgili olarak şöyle söylemiştim:

“Taban fiyatlarının birçok maksadı vardır. Bunlardan bir tanesi, büyük bir kitlenin gelirini artırmaktır ve bu suretle sosyal adalete yardımcı olmaktır.

İkincisi, nüfusumuz artıyor; 5-10 sene içinde 50 milyonu bulacağız. Binaenaleyh, gıda maddesi ithal eden memleket haline gelmemek için de ziraate ehemmiyet vermek lâzımdır.

Ayrıca, ziraî mahsûllerimizin çoğu ihraç ediliyor. İhracat gelirlerimizin azalması için, taban fiyatları politikasına ehemmiyet vermek lâzımdır.

Ve nihayet, sanayileşmek bakımından en güzel araçtır. Çünkü münhasıran ihracata dayanan bir sanayi kuramazsınız. Bunu yapan bir iki memleket vardır, çok enderdir. Devamlı olarak ihracata dayanan bir sanayi ile meseleyi yürütemezsiniz. Binaenaleyh, sanayi tesislerinin muayyen büyüklükte olması zarureti vardır, kapasitelerin muayyen seviyede bulunması lâzımdır. Bunun için dâhilî pazarın yaratılması lâzımdır. Binaenaleyh, taban fiyatı politikasını sanayileşmenin bir aracı olarak kullanacaksınız” demiştim.

Bu görüşlerimde bugüne de hiçbir değişiklik yoktur ve bunun bir kısmını programımıza koymak suretiyle ifade ettik.

Ama derhal şu sual karşıma çıkabilir: Denir ki, “Geçen sene, sizin de dâhil bulunduğunuz Hükümet politikası buna uygun mu idi?” Bir defa, bu mevzuu çok konuştum; onun için tekrar üzerinde uzun boylu durmak istemiyorum. Yalnız, şu kadar söyleyeyim ki; yanlış bazı şeyler söyleniyor. Meselâ, “Geçen sene taban fiyatları hiç artırılmadı, donduruldu” lâfı, mütemadi tekrar edilip durmaktadır. Bu yanlıştır. Müteaddit defalar ifade ettim: “İki mahsul hariç, hepsi artırılmıştır ve eski senelere nazaran oldukça iyi nispetlerde artırılmıştır.” Ama kâfidir, kâfi gelir?.. Bu, kabili münakaşadır; fakat artırılmıştır. (*CHP sıralarından “Artırılmayan mahsuller var” sesleri*)

“İki mahsul hariç” dedim efendim.

İkinci nokta; yine müteaddit defalar ifade ettim: “Her senenin ekonomik şartları değişiktir.” politika doğrudur, doğru politika budur. Ama bazı ahvalde, memleketin umumî menfaatleri ve tüm ekonomik meseleleri ele aldığınız zaman, bazı fedakârlıklar yapmak zarureti ortaya çıkar. Geçen seneki politikamız, Hükümetin politikası bu idi ve bunda zaruret vardı.

Yine ifade edeyim, (çünkü biraz sonra fiyatlar meselesine geleceğim) eğer bu ve buna benzeyen diğer tedbirleri geçen sene almamış olsaydık, bugün şikâyet ettiğimiz fiyatların nereye gideceğini - zannediyorum - biraz düşünmek icabedecekti.

Fakat şunu ifade edeyim ki, bu sene biraz daha rahat durumdayız birçok sebepler dolayısıyla ve taban fiyatları politikamızı daha rahat tatbik etmek imkânı vardır. Programımızda da ifade ettiğimiz gibi, “Üreticinin emeğini en iyi şekilde değerlendirmek için gerekli tedbirler alınacaktır.”

Çok temas edilen ve hakikaten, üzerinde en çok durulması lâzım gelen bir mesele olan “Fiyat politikası” na da bir nebze değinmek istiyorum.

Bu politikaya değinmeden evvel, fiyatlara bir göz atmakta fayda vardır. Çünkü bu mevzuda, yine çok değişik rakamlar ortaya çıkmakta, bu mesele, çok değişik şekilde bir tefsire tabi tutulmaktadır. Daha evvel ifade etmiştim ve bilindiği gibi, 1971 senesinde toptan eşya fiyatları % 23 nispetinde artış göstermiştir. Bu, 1972 senesinde artış nispeti olarak % 14,9’a inmiştir. Bunu yıllık vasatiler şeklinde almak suretiyle değişik rakamlar ortaya çıkıyor, şimdi bunu yeri olmadığı için ifade etmiyorum, bunun münakaşası yapılabilir. Söylediğim rakamlar, ekonomiyi gösteren, fiyat hareketleri olarak gösteren rakamlardır ve 1971 senesinde % 23 nispetinde artış gösteren toptan eşya fiyatları, 1972 senesinde % 14,9 nispetinde bir artışla kapanmıştır.

Daha evvelde bu kürsüden ilân etmiştim: Hedefimiz % 10’dur demiştim. Ama bu % 10’u tutamadık. Bunun muhtelif sebepleri vardır, yine, yeri olmadığı için teferruata girişmiyorum; hedefe vâsıl olamadık. Ama kabul etmek lâzımdır ki, o büyük artışa nazaran oldukça düşük bir seviyeye artış temposu getirilmiştir. O zaman da ifade etmiştim: “Gaye, 1973’te bu memleketin şartlarına uygun bir istikrarın teminidir.” Zaten bu sual soruldu. Onun için ne olduğunu ifade edeceğim.

Bunu esasen böyle yapmak da lâzımdı. Çünkü yine evvelce de ifade etmiştim: “Ekonomide olsun, sosyal meselelerde olsun, birbirine zıt ve şiddetli kararlar aldığınız zaman, ekonomiyi büyük bir sarsıntıya uğratarırsınız ve bundan büyük ölçüde zararlar meydana gelebilir. O bakımdan, yavaş tedbir almakta vardır. Bu anlayış içerisinde, 1973 senesini hedef aldığımızı ve 1973 senesinde mâkul bir istikrarı temin etmeye gayret sarf edeceğimizi, çok daha evvel ifade etmiştim.

Binaenaleyh, 1973 senesinde fiyatların mâkul seviyede, mâkul ölçüler içerisinde artması için gerekli tedbirler alınacaktır. Bunları da programınızda, yine belki de birçok programlarda olmayan bir açıklıkla ifade ettik:

Fiyat hareketlerini tek bir şeye bağlamaya imkân yoktur. Fiyat hareketlerinin fevkalâde geniş ve değişik sebepleri vardır. Bütün bu değişik sebepleri bir arada mütalâa etmek ve değişik tedbirleri almak suretiyle ancak, istikrarı sağlamak mümkündür. Binaenaleyh, bu tedbirlerin hepsini bir program içinde sıralamaya imkân olmadığı için göstermedik. Ama esas itibarıyla para - kredi politikamızı, maliye politikamızı, ithalât, ihracat politikamızı ne şekilde kullanacağımızı bu meselede göstermiş olduk.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı istirham edebilir miyim; lütfen... Hükümet Programı üzerinde görüşmeler bitinceye kadar birleşimin devamı hususunu oylarınıza arz ediyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Devam buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NAİM TALÛ (Devamla) — Bu memleket için mâkul olan, fiat istikrarı nedir? Hakikaten bu meseleyi bir açıklığa kavuşturmak lâzımdır. Bu memleketin fiat hareketlerinde, kırk senelik konjonktürü takip ettiğiniz zaman görürsünüz ki, % 3 ilâ 4 arasında daimî bir artış vardır. Bizim memleketimizde, nasıl tedbir alırsanız alım, her sene toptan eşya Hatlarında, vasatî olarak % 3-4 civarında bir artış görülmüştür. Zaten, dünya memleketlerine de baktığınız zaman, tam istikrarı temin eden memleket yoktur. Kaldı ki, birçok bakımlardan, hele kalkman memleketler için bu doğru da değildir... Amerika bunu bir müddet yaptı; fiatları, zannediyorum, on sene kadar aynı seviyede tutma imkânına sahip oldu; bunun dışında hemen hemen hiç yoktur denilebilir. Onlarda da zaman zaman % 2-3 civarında fiyat artışları olmuştur; fakat son senelerde bu artışlar, Batı Avrupa memleketleri için söylüyorum- % 5 ilâ 9 arasında oynayan bir hale gelmiştir.

Bizim memleketimizde, senelerden beri % 3-4 civarında bir fiyat artışı olduğuna ithalât dolayısıyla dünyadaki fiatların da otomatikman tesiri altında kaldığımız ve hızlı bir kalkınma hamlesi içinde bulunduğumuza göre, fiatların, bu biraz evvel arz etmiş olduğumu, normalin üzerinde bir artış göstermesini beklemek lâzımdır. Bu normal zamanlarda olmuş olsa idi, dünya konjonktüründe bir değişiklik olmamış olsaydı, derdim ki; bu memleket için ideal fiat artışı % 3 ilâ 5 arasındadır. Ama bugün bu imkâna sahip değiliz; bunu bu ölçüler içinde tutmaya hemen hemen imkân yoktur. Fevkalâde aşırı tedbirler almak suretiyle belki tutulur; fakat ekonomiyi öyle bir durgunluk içine sokarsınız ki, tesirleri çok daha menfi olur.

O bakımdan, şu anda benim söyleyebileceğim şudur; % 5 ilâ 8 arasındaki bir fiat artışı, memleketimiz için normal kabul edilen bir fiat artışı olması lâzım gelir ve gayesinin de bu olması icap eder. Ama tam yapılabilir, tutulabilir mi? Onu bilmiyorum; fakat gayemin azamî % 8 civarında bir fiat artışı şeklinde tespit edilmesinde fayda vardır. Bu memleket şartlarına uygun derken bunu kastediyoruz. Toptan eşya fiyatlarının 1973 senesinde % 8 civarında bir artış göstermesi halinde bu gaye tahakkuk etmiş olacaktır; daha aşağıda tutulabilirse çok daha iyidir.

Bu mevzuu kapamadan evvel, bir rakamı da arz etmek istiyorum; bu da söylendi... “Üç aylık rakamlara bakıldığı zaman, geçen seneden pek farkı yoktur.” den- di. Evet, doğrudur, hakikaten fark yoktur. Ama mühim olan mesele, bu üç aylık neticeler değildir. Mesele; Mayıs ayından sonra fiatlarda düşmenin olup olmayacağıdır. Çünkü % 1’lik mevsimlik hareket vardır; bu mevsimlik harekete uyarak düşmeye başlayıp başlamayacağı mühimdir. Başladığı takdirde meseleyi rahatlıkla çözüme imkânı vardır. Eğer düşmezse o zaman tedbir almak lâzım gelecektir. Fakat şu rakamlar da bana göre biraz mühimdir; Mart sonuna kadar olmak şartıyla, 1972 senesinde toptan eşya fiyatları artışı % 21 idi; bu sene % 16 dır. Ankara geçinme endeksi geçen sene % 21 idi, bu sene % 13,6 dır. İstanbul geçinme endeksi geçen sene % 19,6 iken, bu sene % 11,4dür. Bu rakamlar da, geçen senenin Mart devresine nazaran, bu sene çok daha iyi bir fiyat artışı temposu içine girdiğimizi göstermektedir.

Programımızda işçi ve işveren meselelerine temas ettik ve yapacağımız bazı hususları da belirttik. Bu arada bir tenkit mevzuu oldu; onda haklıdırlar. Yani, “bu kadar daraltılmış bir çerçeve içinde hazırlanmış bir programa, çok uzun vadeli gözüken ve işsizliğin ortadan kaldırılacağı” gibi iddialı, bir kısmın da girdiğini ifade ettiler. Doğrudur. Yalnız, zannediyorum onu şöyle düşünmek lâzımdır; ekonomi devamlılık arz eder. Binaenaleyh, hangi hükümet olursa olsun, gaye; memlekette tam istihdamın temini, işsizliğin, yoksulluğun kaldırılmasıdır. Binaenaleyh, bizim devremiz 5,5 ay olsa dahi, bu gayeye hizmet edecek şekilde tertibat almaya mecburuz, mecbursunuz; aksi takdirde, aksaklıklar, boşluklar meydana gelir ve meselenin çözülmesinde müşkülâta uğrarsınız. Burada kastımız budur; yoksa takdir edersiniz ki, 5,5 ay zarfında memleketteki işsizliği, yoksulluğu kaldıracak bir ifadede herhalde bulunmazdık.

Bu arada yine konuşmaların arasında çok mühim gördüğüm ifadeler vardır; toprak ve tarım reformu dolayısıyla kooperatifçilikle alâkalı olarak dediler ki, “reform bölgeleri dışındaki kooperatifler mecburî mi olacaktır?” Zannediyorum bu hususta programımızda kâfi sarahat vardır. Böyle bir düşünce mevcut değildir. Ancak, toprak reformundan istifade etmeyi arzu edenler için, reform sahaları içinde olanlara mecburi kooperatifçilik getirilmiş; bunun dışında olanlara veya bu kanundan istifade etmeyecek olanlar için bir mecburiyet yoktur. Bizim kooperatifçilik anlayışımız tamamen demokratik sisteme uygun bir kooperatifçiliktir. O bakımdan bir endişenin bulunmaması lâzımdır. Yalnız, bu kooperatifçilik mevzuu açılmışken, burada bir noktaya işaret etmek istiyorum; maalesef kooperatiflerimiz istenildiği şekilde, umumî olarak söylüyorum iyi çalışmamaktadır ve zaman zaman parti me-

selelerine âlet edilmek istenilmektedir; bu hususa dikkat edildiği takdirde kooperatiflerimiz çok daha rahat gelişme imkânını bulacaklardır.

Bir de, son zamanlarda çok konuşulan, aslında bana göre o kadar fazla konuşmaya değmeyen bir mevzu, temas edildiği için ben de temas etmeden geçemeyeceğim; bu da büyük mağazacılık hakkındaki görüşlerdir. Burada ifade edilmedi, ama bu, gazetelerde, hattâ benim tarafımdan ortaya atılmış bir fikir olarak da söylendi. Eğer öyle olsa idi bundan şeref duyardım, ama benden çok daha evvel ortaya atılmış bir fikirdir bu... Ve bu plânımıza girmiş bir fikirdir. İkinci Beş Yıllık Plânda ve Üçüncü Beş Yıllık Plânda yerini almıştır ve büyük mağazaların geliştirilmesi konusu İkinci Beş Yıllık Plânda da, Üçüncü Beş Yıllık Plânda da Ticaret Bakanlığına vazife olarak verilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh; biz bunu söylediğimiz zaman sadece Ticaret Bakanlığına verilmiş bir vazifeyi ifa etmek için söylemiştik. Kaldı ki esasına da indiğimiz zaman gene meselede bir yanlış anlayış olduğu kanısına varmak mümkün zannediyorum.

Şöyle ifade etmek isterim; büyük mağazaların ki büyük mağaza tâbiri tam yerinde midir bilmiyorum, Türkçe karşılığını belki tam bulmakta güçlük çekildiği için bu tabir kullanılmıştır. Gelişmesini önlemeye imkân yoktur. Daha doğrusu, ekonomi muayyen bir safhaya, muayyen bir noktaya geldiği zaman bu zaten kendiliğinden olacaktır; Bu, bütün dünyada böyle olmuştur, her halükârda olacaktır. Plânın öngördüğü husus bu; faydalı enstrümanı teşvik etmek suretiyle bir an evvel meydana çıkmasını teşvik etmektir, bundan kimsenin korkması için sebep yoktur. Bilakis, her zaman şikâyet edilen araçların ortadan kaldırılması için belki de tek vasıta. Kooperatifçiliği teşvik edecektir, Büyük mağazacılık aynı zamanda büyük yapıcılığı teşvik edecektir, başkaca yürütülmesine imkân yoktur. Direkt temas edeceklerdir, muhtelif kooperatifler kurulacaktır ve herkese açıktır.

Binaenaleyh, fevkalâde ekonomiye faydalı olacak ve kaçınılması imkânsız, zamanla nasıl olsa olacak ve şikâyet edilen birçok mevzuları ortadan kaldıracak kuvvette bir müesseseyi, sadece muayyen kimselere hizmet etmek şeklinde ifade etmek suretiyle tenkit etmeyi ben şahsen doğru bulmuyorum; tabîi takdir sizlerindir. Ama tekrar ediyorum ki, bu mesele Naim Talû'nun çıkardığı bir mesele değildir; bunu ben çıkarmış olsaydım, bundan şeref duyardım.

Ama çok evvel bilinen bir meseledir ve Plânımıza, programımıza çoktan girmiş bir meseledir.

Bu suretle, mühim gördüğüm noktalara temas etmek suretiyle, Hükümetimiz ve programımız hakkında gerekli gördüğüm izahatı vermiş bulunuyorum.

Son mesele olarak af meselesine temas etmek isterim. Filhakika, programımızda affa değinilmemiştir. Zannetmiyorum ki, Cumhuriyetimizin 50'nci yılı gibi çok önemli bir devrede affın karşısına çıkmak isteyen bulunsun. Mühim olan nokta affın şümulüdür; kimlere tatbik edileceğidir; ne şekilde tatbik edileceğidir ve büyük tetkike ihtiyaç gösteren bir husustur. Ben, eminim ki, Parlâmentomuz ve Hükümetimiz bu meseleye gerekli önemi verecek, gerekli tetkikleri yapacaktır. Benim buradaki aklıma gelen bir husus var ve daha evvel ele istirhamım, şu olacaktır. Birtakım

vaitlerde bulunmak suretiyle suç işleyecekleri yahut suç işleme durumunda olabilecek insanları tahrik ve teşvik etmeyelim. İtimat buyurun ki, benim hiç şüphem yoktur, bu Parlâmento en doğru yolu bulacaktır.

Son olarak şahsıma taallük eden bazı noktalar vardır; bu mevzuda konuşmak istemiyorum. Her fikre hürmetim vardır, takdir sizlere ait bulunmaktadır. Eğer Hükümetimize güvenoyu verecek olursanız, elimizden gelen bütün imkânları kullanmak suretiyle, memlekete hizmet etmeye çalışacağımızdan şüphe etmemenizi bilhassa istirham eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*AP ve CGP sıralarından alkışlar*)

BAŞKAN — CHP Grubu adına ikinci defa Sayın Ahmet Durakoğlu, buyurun.

CHP GRUBU ADINA AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri; evvelâ, Sayın Başbakana şükranlarımı sunmakla sözlerime başlayacağım. Kendisinin Hükümet programı olarak getirdiği metin üzerinde, muhtelif partilere ait arkadaşlarımızın yaptıkları eleştirilere, bir Başbakandan beklenen ağırlık, vakar ve ciddiyet içerisinde cevap verdiler. Bu sözlerimizle, Sayın Başbakanın politik davranışına takdirlerimizi ifade etmek istiyorum. Çünkü biz bu kürsüden, kendisini tenkit eden partilerin genel başkanlarını hedef tutmak suretiyle, onların sahiboldukları fikirleri söyledikleri takdirde, uyguladıkları takdirde memlekete hizmet etmeyeceğine inandığını söyleyen başbakanları gördük. Bütün bunları gördükten sonra, gerçekten Sayın Talû'nun ortaya koyduğu devlet adamlığı ciddiyet ve ağırlığına şükranı bir görev saydık.

Sayın Başbakan bizim sıkıyönetim konusundaki eleştirilerimizi ele alarak, “sıkıyönetimin gereği hakkında yetkili organlar mütalâa ve karar vermeden Hükümetin bu konuda bir beyanda bulunmasının mümkün olmadığını” ifade ettiler. Bu arada ülkemizin içinde bulunduğu durumu, asayiş izah ederken de; “sulh ve sükûn içerisinde, ülkemizin sükûna erdiği bir durumda bu hali devam ettirmenin kendileri için bir görev olduğunu” da ifade ettiler. Ülkemizin huzur ve sükûna erdiğini kabul eden bir Hükümetin, tabiatıyla sıkıyönetimin görevinin de sona erdiğini kabul etmesi mantıkî bir zarurettir. Üstelik, Millî Güvenlik Kurulunun Yüce Meclislere getirecek olan da gene kendi Hükümetleridir. Bugünden, asayiş bakımından, huzur ve sükûna erdiğine inandığı ülkesinde, sıkıyönetimin devamı suretiyle lüzumsuz, bir yola gittiğini de kabul etmiş olmak lâzımdır. Ama gene de, Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Kılıç'ın, bizim sıkıyönetim konusundaki eleştirilerimize verdiği cevaplara bakınca, Sayın Başbakana hak vermemeğe imkân yok. Çünkü Sayın Kılıç hem sıkıyönetime taraftar değil, hem sıkıyönetimsiz bir seçime taraftar; hem sıkıyönetimdi bir seçim olabilir, hem sıkıyönetimsiz bir seçim olabilir. Ama birini diğerine bağlamak zaruretinin de mutlaka bir ihtiyaç olarak duyar ve ifade ederler. Dikkatle dinledim, gerçekten Sayın Kılıç sıkıyönetime taraftar mı, değil mi; bendenizi mazur görün belki anlamakta güçlük çekiyorum; kesin bir sonuca varamadım.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başbakan, kamu sektörü ve özel sektör konusunda, yapılan ayırımın, özel sektör konusu bahsedilince servet düşmanlığına kadar götürüldüğünden bahsettiler. Bunlar bulunabilir, açık ve kesin olarak söylüyorum; CHP olarak biz ortanın solunda bir partiyiz; ister beğenin, ister beğenmeyin,

ortanın solunda bir partiyiz. Ama biz, Türk ekonomisinde, özel sektörün kökünün kazınmasını isteyen bir iktisadî felsefenin sahibi değiliz. Şimdi Sayın Başbakan derler ki; “özel sektörle kamu sektörünün Türk ekonomisini içerisinde dengeli şekilde ele alınmasında zaruret vardır.”

Muhterem arkadaşlarım, söz olarak gayet doğru bir sözdür. Ama bu denge takdire bağlıdır ve bu uygulamayı yapacak olanların ekonomik felsefelerine bağlıdır. Size göre denge, kamu sektörü için ziyadedir, bize göre azdır. Size göre denge, kamu sektörü için ağırlık vermektir, bize göre de gerçekten öyle değildir.

Şimdi bütün mesele şurada toplanıyor. Memleketin iktisadî meseleleri üzerine eğilmek kadar bir Parlâmentonun görevi olan başka bir şey yoktur. Hem bu tatlı bir görevdir; ama bizde uzun yıllar siyasi hayatımız; “dedi ki, demiş, sen kötüsün, ben iyiyim, sen yeme, ben yiyeyim” esasına istinat edip, kısır çekişmelere dayandığı için, şimdi memleketin ekonomik meseleleri üzerine eğildiğiniz zaman, vay efendim işte komünist...

Şimdi aziz arkadaşlarım, biz hüviyetimizi gizlemek ihtiyacını duyanlardan değiliz; ama Yüce Parlâmentonun içinde de, dışında da, şunu veya bunu, şu veya bu partiyi komünist görmek isteyenler çıkabilir; ama onlar istiyor diye biz de komünist olmaya mecbur değiliz. O mecburiyeti duyanlar bilsin... Şimdi bunu politika haline getirenler de var, ama bizim bunlara dönüp baktığımız yok. Biz kendisinden şüphesi olan insanlar değiliz.

Şimdi Sayın arkadaşlarım, fiyat artışları konusunda Sayın Başbakanı dinleyince; kendilerinin, ortaya koydukları ve Türkiye için fiyat artışlarının % 5 veya % 8 olmasını normal gördüklerini, bunu normal karşıladıklarını anlıyoruz. Ama kendi Ticaret Bakanlıkları zamanında 1 yılda fiyat artışı % 18'dir; bu yalnız Devletin resmî rakamı olarak % 18dir. Şimdi, bu da gösteriyor ki, Sayın Başbakan, kendi ölçüleri içinde dahi, başarısızlığını tescil ediyorlar.

Şimdi, taban fiyatları konusunda Sayın Başbakanın ortaya koyduğu, taban fiyatlarının iktisadî faktör olarak değerlendirilmesini yaptığı zaman ortaya koyduğu hususlara katılmamaya imkân yok. Ama ortada bir gerçek var arkadaşlar; siz buraya iktisadın, maliyenin en doğru verilerini getirseniz dahi, vatandaş kendi geliri, alıp verdiği ile bunları değerlendirdiği zaman size haklı veya haksız der. Bugün üretici, geçen yıl 90-95 kuruşa sattığı buğdayın kepeğini 115 kuruşa satın alıyor. Fiyat yükselişleri ziyade olacak diye taban fiyatlarını esirgersiniz; fiyat yükselişlerini önleyemezsiniz; üreticiyi, bir de, esirgediğiniz taban fiyatları yüzünden uğrattığınız zarara ilâveten, fiyat yükselişlerinin baskısı altında kalmaya mahkûm hale getirirsiniz. Ondan sonra da bu politikanın başarısından bahsetmek cesaretini gösterebilirsiniz.

Şimdi, Sayın arkadaşlarım, büyük mağazalar konusunda Sayın Başbakanın fikre sahip olmasını yadırgamıyoruz. Gerçekten İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık plânlarda büyük mağazaların yer aldığı da bellidir. Ancak, büyük mağazalar hususunda bizim konuşmamız dikkatle takibedilmişse eğer, görülecektir ki, büyük mağaza fikrinin karşısında değiliz. Aracıyı ortadan kaldıracamız diye küçüklerini bertaraf edip, bü-

yüğünü aracı olarak ikâme etme yolunun sakatlığına işaret ediyoruz. Kooperatifçiliğin teşvik edilmesini sağlayacak şekilde büyük mağazaların kurulmasında biz de varız. Ama büyük sermaye sahiplerinin inhisarına bırakılacak olan büyük mağazanın biz karşısındayız. Dikkat buyurulursa büyük mağaza fikri ayrı şeydir, büyük mağazayı gerçekleştirmek için kullanılacak yöntemler ayrı şeydir.

Şimdi müsaade ederseniz, Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Selâhattin Kılıç'ın, konuşmalarımıza verdiği cevapları karşılamak isteriz.

Sayın Kılıç konuşmasında, Erim hükümetlerinin kuruluşundan, tutumundan uzun uzun şikâyet ettiler. Erim hükümetleri sırasında kendileri bu Hükümetin ortağı idiler. Sorumluluk Erim'e...

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Erim'e ha? Ortağı idik Erim'in ha... Yemin et...

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Şartlarını sayıyorum Sayın Azizoglu. Biraz sabır buyur, göreceksin ki, öyle değil; yemini gerektirecek bir durum değil.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Siz de inanmıyorsunuz ama mızrak çuvala girmiyor. Siz de sığdıramıyorsunuz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Sahibolduğu mızrağın kullanma devri çoktan geçti. Onun için ne mızrağımız var, ne de çuval ihtiyacı duyuyoruz.

BAŞKAN — Müdahale mi edeyim muhakkak efendim yani? Sayın Azmioğlu müdahale etmeyiniz; meselenin müzakeresinin devamına Genel Kurul karar verdi; normal çalışmanın dışına çıktık.

Buyurun efendim devam ediniz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Sayın Kılıç, Erim Hükümetlerinin kuruluşundan tutunuz, işleyiş tarzına kadar şikâyet ettiler. Fakat işleyiş tarzında, bilhassa kendi partisi zaviyesinden, sandalyesiz bakan olarak zikredilen kişilerle bugün ortak halindedirler, inşallah ahenk içinde çalışırlar.

BAŞKAN — Sayın Durakoğlu istirham edeyim. Genel Kuruldan rica edeceğim, muhterem arkadaşlar lâf atmayınız, program dışına çıkarılıyor; hatip mecburen çıkıyor. Zatiâlinizden de istirham edeceğim Hükümet Programı üzerinde lütfen efendim.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan devamlı müdahale olmazsa benim öyle bir niyetim yok. Ama beni söylemek mecburiyetinde bırakıyorlar.

BAŞKAN — Efendim, Hükümet kuruluşu değil, Hükümet Programı üzerinde görüşüyoruz. Devam buyurunuz efendim.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Tövbe, tövbe yapmayacağız.

BAŞKAN — Sayın Azmioğlu vadettiler, lâf atmayacaklar efendim. Buyurun.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Teşekkür ederim.

Efendim Sayın Kılıç, konuşmasının bir yerinde, sömürü düzeni gibi çirkin kelimelerin kullanılmasından vazgeçilmesini istediler. Bu sözler, bu Mecliste uzun yıl-

lardan beri söylenen sözlerdir ve garip bir tesadüf, 1970 bütçesinde bu sözler, CHP sözcüsü olarak bir muhterem arkadaşımız tarafından da ziyadesiyle kullanılmıştır; ama bugün o muhterem arkadaşımız saflarımızda değil, Hükümet saflarındadır.

GÜNGÖR HUN (Sakarya) — Olabilir.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Mühim olan bu söz değildir, bu sözü kullanmak değildir. Çirkin çirkin denir, güzele güzel denir. Mühim olan bu memlekette sömürünün, sömürü düzeninin olup olmadığı meselesidir.

Şimdi efendim, Türkiye'deki dar gelirli vatandaşların elindeki, avucundakini alacaksınız, özel teşebbüsün zirvesinde bulunan iş adamlarına aktaracaksınız; bunu söylediğiniz zaman, sömürü düzeni dediğiniz zaman; efendim bu çirkin sözü terk edin diyeceksiniz... Aşırı teşvik tedbirleriyle yaralandırdığınız kişilerin elde ettikleri imkânlar, muayyen kişilerin sömürülmesine vesile olacak, bu düzene işaret ettiğiniz zaman; bu çirkin kelimeyi terk edin diyeceksiniz... Perakendeciliği bile esnafa çok göreceksiniz, demin arz ettiğim şekilde büyük sermaye sahiplerinin iştirakiyle büyük mağazalar kuracak, onları büyük sermayenin yiyip bitirmesine seyirci kalacaksınız, bu durumun sömürücülükle ilgisi olduğunu söyleyene de bu düzenin bir sömürü düzeni olduğunu söyleyene de, bu sözü terk et diyeceksiniz...

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Ordu Pazarına karşılık oluyor bu.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Ordu Pazarı ile bunun uzaktan yakından ilgisi yok. MEYAK'la da ilgisi yok, eğer kurulusa ÖYAK'la da ilgisi yok.

İSMET KAPISIZ (Yozgat) — Gima?..

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Gima da bu değildir. Gima'ya dikkat ederseniz ki, fiyatları ayarlama gayesine matuf olarak kurulan teşekküller ayrı şeydir, icabında bir araya gelip tröst kuracak, tekellilik tesis edecek ve bu suretle kendi kârını kendisi tespit edecek mağazalar kurmak ayrı şeydir. Bunu pekâlâ biliyorsunuz, ama bana iştirak işinize gelmiyor. *(AP sıralarından gülüşmeler)*

ABDURRAHMAN GÜLER (Çorum) — Bu o da değil. Nedir bu?

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Çirkin olan, sömürü düzenini devam ettirmenin çabasına girmektir. Mühim olan da budur. Eğer Adalet Partisi, dediğimiz şekilde büyük mağazalar kanun tasarısı gelir de bunu desteklerse, gerçekten sömürü düzenine sahip çıkıyor demektir.

ŞEVKİ GÜLER (Afyon Karahisar) — Hadi be sen de...

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Şimdiden hatırlatırım.

BAŞKAN — Sayın...

ŞEVKİ GÜLER (Afyon Karahisar) — Lütfen 19 Mayıs mağazaları ne halde-dir, ona bakın. Sömürü, sömürü... Adalet Partisi kadar başınıza taş düşsün.

BAŞKAN — Sayın Güler, Sayın Güler... Çok rica ederim.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Sayın Güler benim taş ihtiyacım yok. Eğer başınızın belâya ihtiyacı varsa duanızı iade ediyorum.

BAŞKAN — Yalnız, Sayın Durakoğlu... Sayın Milletvekillerinden rica edeceğim müdahale etmeyiniz; Sayın Durakoğlu'nun da Hükümet Programı üzerinde durmasını rica ediyorum. Umumî Mağazalar Kanun tasarısının müzakeresini yapmıyoruz. Kanun tasarısı gelecek, çıkacak, faydalı mı zararlı mı olduğu o zaman münakaşa edilir efendim.

Bugün programı konuluyoruz. Siz de sataşmalara imkân vermeyin Sayın hatip.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Anlıyorum Sayın Başkan; siz de, Hükümet gibi, “kısa kesin” diyorsunuz.

BAŞKAN — Bilmiyorum, nasıl keserseniz kesin.

Siz, Hükümet Başkanının beyanından memnun olduğunuzu ifade ettiniz.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Ama ne yazık ki, Sayın Demirel Büyük Mağazalar kanun tasarısına sahip çıkıyor.

Sayın AP sözcüsünün, taban fiyatları konusunda olsun, hayat pahalılığı konusunda olsun, bundan önceki hükümetleri eleştirmesini hem memnunlukla, hem de hayretle karşıladık. Hattâ Sayın Kılıç, hükümetleri o kadar eleştirdi ki, Bakan olan Sayın AP'li arkadaşlarına karşı insafsızlık ettiğini söylemek bana düşüyor gibi geliyor.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Bakanların politikası olmaz, Hükümetlerin politikası olur.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Hükümetin, taban fiyatları politikası ile hayat pahalılığına sebep olduğuna asla katılmıyor. Hem Bakan vermek suretiyle Hükümete iştirak edeceksiniz, hem her türlü eleştiriyi yapacaksınız; hattâ bu konuda açılmış olan gensoruya karşı, Hükümet buhranı yaratacak endişesini ileri sürerek, güvenoyu da vereceksiniz; bu Hükümet geçtikten sonra da rahatlıkla karşısına çıkıp diyeceksiniz ki; “Biz bu Hükümetin taban fiyat politikasını beğenmiyorduk zaten.”

Bu taban fiyat politikasının âmil ve faili Sayın Ticaret Bakanı idi. Ticaret Bakanını, yani Sayın Talû'yu Başbakan olarak isteyen kim? Yine siz, Adalet Partisi...

EMİN PAKSÜT (Ankara) — Siz de AP'yi toptan istiyordunuz ya?

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Her halde Cumhurbaşkanı'dan sonra Başbakanı da siz istediniz Sayın Paksüt?

EMİN PAKSÜT (Ankara) — İstedığımızı yaparız; doğru.

BAŞKAN — Sayın Durakoğlu maahaza müzakere çok tatlı geçiyor; fakat Hükümetin kuruluşu meselelerini...

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Benim burada ifade etmek istediğim şu; hem tenkid edeceksiniz, hem sahip çıkacaksınız. Bu çelişki ile ve rahatlıkla çıkacaksınız; “Adalet Partisi, bütün meselelere, zamanında; isabetli teşhisini koymuştur” diyeceksiniz. Hattâ bunu söylerken 12 Mart'a geldiğinizi de unutacaksınız.

Sayın AP sözcüsünün ileri sürdüğü bir tenkide katılmamaya imkân yok. Gerçekten TRT konusunda yaptığı tenkidlerde yerden göğe kadar haklıdır. Bu haklılık sizin şikâyetiniz sebebiyle değil; bu haklılık uygulama nedeniyledir. Gerçekten uygulama şikâyete hak verdiği içindir, sizden geldiği için değil; ama sizden gelmesinin bir özelliği vardır. Biz TRT'nin özerkliğinin alınmasını istemediğimiz zaman, tarafsız olmasını isteyen Adalet Partisi idi; ama bugün bu hale gelmesinden şikâyet edilmesi Adalet Partisinden geldiği için tenkidinize hayret ediyor, sizden geldiği için de, bizim iddialarımıza haklılık kazandırdığınız ortaya çıktığından da memnunkülük duyuyoruz.

Gönül arzu eder ki, 12 Marttan bu yana gelen özgürlükleri kısıtlayıcı kanunların uygulanmasından da aynı derecede pişman olmayasınız. Tek temennimiz budur.

Toprak reformunda siyasî amacın bulunmadığını iddia ettiğim zaman, Sayın Kılıç, “Anayasada siyasal amaç yoktur” dediler.

Anayasanın 37'nci, 41'nci ve 52'nci maddelerinde ekonomik ve sosyal amaç da yoktur. Açık açık yazmaz; ama bu maddelerin Kurucu Meclisteki müzakerelerini eğer okursanız, göreceksiniz ki, orada bu amaçlar zikredilmiştir. Zannediyorum Sayın Paksüt beni tekzip etmezler. Bilhassa, bilâhare 52'nci madde olan 51'nci maddenin müzakeresi sırasında bunun, devamlı surette bunu gerçekleştirecek şekilde formüle edildiğinden de bahsedilmiştir.

Diyelim ki, Anayasada siyasî amaç yoktur. Peki, Anayasada toprak rezervini azaltmak var mıdır?; Anayasada modern işletme var mıdır?; Anayasada sulu araziye yeniden tarif yapıp rezervi azaltma var mıdır?; kamulaştırmanın maliyetini yükseltmek suretiyle reformu baltalamak var mıdır ve bütün bu Anayasada olmayan şeyleri bir araya getirdikten sonra masum bir siyasî amacın varlığı veya yokluğu sizi neden bu derece şiddetle ilgilendirdi? Çünkü bütün mesele, siyasî amacın gerçekleşmesi suretiyle 20'nci Asırda Türk köylüsünün siyasî haklarını özgürce kullanabilmesini sağlamaktır; ekonomik gücünden daha ziyade olan aşırı siyasal güçlerin baskısı altında tutmamaktır köylüyü. Ancak, bunu sağladığınız zaman toprak reformu siyasal amacıyla tam ve kâmil anlama kavuşabilir.

Maruzatım bu kadar. Saygılar sunarım. *(CHP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Kifayeti müzakere önermeleri gelmiştir, okutuyorum.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Peki efendim.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Sayın Başkanım, Mecliste şahsı adına bir tek üye konuştu.

BAŞKAN — İçtüzük hükümlerini uyguluyorum beyefendi. Başka yapılacak hiçbir şey yok.

Kifayet önermelerini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Şevkli Güler (Afyon Karahisar)

Sayın Başkanlığa

Görüşmekte olduğumuz Hükümet programa üzerindeki görüşmelerin kâfi olduğu kanaati ile kifayetini arz ile saygılar sunarım.

Mustafa Fevzi Güngör (İstanbul)

BAŞKAN — Kifayet aleyhinde Sayın Ataöv, buyurun.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Sayın Başbakan konuştuktan sonra kifayetin lehinde idim; ama bir grup sözcüsü konuştuktan sonra kifayetin aleyhinde olmam icap etti. Çünkü daha anlatılacak bazı konular olduğuna kanaat getirdim.

Bu kifayet kabul edilmemeli ki, bazı hususlar daha da açıklansın. Şimdi burada öyle şeyler beyan edildi ki, meselâ; “Efendim, bir parti TRT’nin özerkliğine şunu demiş, bunu demiş” ... Ama arkadaşımız demedi ki, o zaman İrfan Uçar ile TRT röportaj yaptı televizyonda gösterdi; Deniz Gezmiş ile röportaj yaptı, televizyonda gösterdi; gazeteler yazdı. O zaman Adalet Partisi böyle bir TRT ile mücadele ediyordu. Arkadaşımız bunu söylemedi; “O zamanki kanaatinizi değiştirdiniz” gibi beyanlarda bulundu.

Kifayet kabul edilmezse, bu gruba, bu gibi hususlarda da bazı şeyler anlatılabilir, anlatmak lâzım.

Kifayet kabul edilmemeli ki, daha bazı şeyleri söyleyelim.

Burada Hükümet programı eleştirilecek yerde Adalet Partisi eleştiriliyor. Yani Adalet Partisinin karşısında olanlara, nedense mevzu, Hükümet de olsa, Devlet de olsa hiçbiri görünmüyor, yalnız Adalet Partisi görülüyor. Bu itibarla bunlara anlatmalı Adalet Partisini. Gerçi Adalet Partisini biliyorlar, bilmeseler bu kadar eleştirmezler zaten. Bunlara onu da anlatmalı.

Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Demirel demiş ki, falan... 10 gün evvel çıkacaksın Sayın Demirel Başbakan olsun diyeceksin, şimdi Demirel’i eleştireceksin. Ondan sonra Hükümet ortaklığı sende olsaydı Demirel’i övecektin, sende olmadığı için şimdi söveceksin.

Bunları açıklamak için fırsat verin gelin şu kifayeti kabul etmeyin sevgili arkadaşlarım.

Saygılar sunarım. (AP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Kifayeti müzakere önergesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Bu suretle Hükümet Programı üzerindeki müzakereler bitmiş bulunmaktadır.

Anayasa hükmü gereğince, bir tam gün geçtikten sonra, güvenoyuna başvurulacağı cihetle, 26 Nisan 1973 Perşembe günü saat 15.00'de toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 19.40

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı 12 Cilt 11 Birleşim 58

Sayfa 13-62

25.4.1973 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Mehmet Ünal

KÂTİPLER: Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Hüseyin Atmaca (Denizi)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Hükümet Programı üzerindeki müzakerelere başlıyoruz.

Grupları adına söz almış olan Sayın Üyeleri sırasıyla takdim ediyorum:

Millî Birlik Grubu adına Sayın Haydar Tunçkanat, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Fikret Gündoğan, Kontenjan Grubu adına Sayın Nihat Erim, Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına Sayın Sami Turan, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Fethi Tevetoglu.

Kişisel görüşlerini belirtmek üzere söz almış olan Sayın Üyeleri sırasıyla takdim ediyorum:

Sayın Hamdi Özer, Sayın Sırrı Atalay, Sayın Hüseyin Öztürk, Sayın Suphi Karaman, Sayın Hikmet İsmen, Sayın Hüsnü Dikeçilgil,

Sayın Osman Gümüşoğlu, Sayın Osman Alihoca Millî Birlik Grubu adına Sayın Haydar Tunçkanat.

MİLLÎ BİRLİK GRUBU ADINA HAYDAR TUNÇKANAT (Tabii Üye) — Sayın Senatörler;

Hükümetin Programı üzerinde, M.B. Grubunun görüş ve kanaatlerini açıklamak üzere huzuruza gelmiş bulunuyorum.

12 Mart döneminin kendisinden beklenen yönde ve yeterlikte olumlu bir düzeye erişemediği bilinen bir gerçektir.

Durum böyle olduğuna göre; geçmişi eleştirmek gibi kolay bir yolu seçmiş görünmemek için, 12 Mart 1971'den hemen sonra, T.B.M.M. de ve C. Senatosunda ortaya koymuş olduğumuz ve bugün hemen her yönüyle gerçekleşen teşhis ve önerilerimizi yansıtan konuşmalarımızı hatırlatmakla yetineceğiz. Kıvançla belirtmek isteriz ki; Cumhurbaşkanı seçiminde Anayasamızı zorlamak suretiyle denenilen çeşitli yöntemler, Yasama Meclislerimizde itibar görmemiş ve çok daha olumlu, Anayasaya uygun bir çözümle sonuca ulaşılmıştır. Bu durumun, millî irade, parlamenter demokrasi, parlâmentonun üstünlüğü kavramları açısından rejimimize ve hepimize itibar sağlamış olduğunu burada belirtmeyi bir görev sayıyoruz. Geliş

tarzı ve kişiliği ile toplumumuza ferahlık getiren Sayın Cumhurbaşkanımızın, basiretli ve gerçekçi bir tutumla ilgililer arasında kurduğu diyalog ile hükümetin süratle kurulmasına yardımcı olması sevindirici olmuştur.

Bugün; 12 Mart 1971'den sonra yanlış bir anlayışla, siyasî hayatımızda yer alan partiler üstü Hükümet modelinden vazgeçilerek, bir koalisyon hükümetinin programını müzakere ettiğimize göre bu, Demokratik düzeyde olumlu bir merhale kazanılmış olduğu kanaatinin yaygınlaştığını göstermektedir.

Temennimiz odur ki; zaman, bu kanaatlerin somut bir değerlendirmeye istinat ettirilmiş olduğunu gösterebilir.

Sayın Başbakanın Hükümet Programında çok gerçekçi olarak belirttiği gibi, bu kabinenin uzun dönemli işlerin takip ve uygulayıcısı olmayıp, 6 ay sonra yapılacak genel seçimler için huzur ve barış ortamını sağlayacak, ilerisi için politikada anlayış ve dostluğu geliştirecek bir görevle yükümlü olduğu açıktır. Bununla beraber, biz, Hükümetin daha geniş bir Koalisyona dayandırılmasını, Partilerimizin tümünün katılmasıyla bu hassas dönemin sorumluluğunu yüklenmiş olmalarını temenni ederdik.

Bir intikal süreci içindeyiz, bu Hükümet yalnız bir seçim Hükümeti değil, aynı zamanda bir intikal Hükümeti olacaktır. Geçmiş olaylardan ders alınarak bu intikal devresinin de, seçimlere kadar tamamlanarak olağan döneme ulaşılmasını temenni ediyoruz. Demokrasimizin geleceği, kuşkusuz, geçmiş olaylardan çıkaracağımız olumlu derslere bağlı olacaktır.

Sayın Senatörler;

12 Mart Döneminde bundan önce kurulmuş olan Hükümetlerin Parlâmentodan güvenoyu almalarına rağmen, yine de yeteri kadar bir çoğunluğa sahip olamadıkları, icraatlarındaki tereddütlerle ortadaydı.

Bu durum, o Hükümetlerdeki partili Bakanlar için de farklı değildi.

Bununla beraber yine bu dönem T.C. tarihinde ve belki de Dünya tarihinde ilk kez, bir çoğunluk partisinin hiç bir riske girmeden ve herhangi bir sorumluluk yüklenmeden, tarafsız veya partiler üstü Hükümetler aracılığıyla iktidar olanaklarından en geniş ölçüde yararlanılabildiğini de ispatlamıştır.

Bugün Parlâmentoda iki partinin desteğiyle kurulan bu partiler Hükümetini, durumumuza daha uygun, daha demokratik ve daha gerçekçi buluyoruz.

25 ay içinde Demirel Hükümetiyle birlikte 5 hükümetin değişmiş olmasının siyasî, ekonomik ve toplumsal hayatımıza vermiş olduğu zararlar ve yarattığı huzursuzluk, istikrar bozucu etkileri uzun yıllar sürecektir.

Sayın Senatörler;

Programın ikinci paragrafında; "Hükümetimizin programında, 14 Ekim 1973 Genel Seçimlerine kadar geçecek kısa sürede, yeniden uzun vadeli hedef ve tedbirlerle yer vermesi elbette ki beklenemez. Bununla beraber, güveninize mazhar olduğumuz takdirde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde vatandaşın güven duygusunu

güçlendirmeye ve 1973 yılı programında öngörülen yatırımları zamanında ve program uyarınca gerçekleştirmeye gayret edeceğiz” demek suretiyle seçim ve intikal hükümetinin görevleri gerçekçi bir biçimde ifade edilmiştir. Yeni Hükümet, yasama meclisleriyle bir ilâ bir buçuk ay gibi kısa bir süre çalışabilecektir.

En geç Haziran ayı ortasında, Parlâmento seçim çalışmaları nedeniyle, tatile girecektir. Yasama faaliyetleri bir buçuk aylık bir süreyle sınırlıdır. Bu nedenle, reform adı altında hükümetlerce Meclise sevk edilmiş olan kanun tasarılarının yozlaştırılarak, reform niteliğinden yoksun bir biçimde çıkmaları yerine, çıkmamalarının daha yararlı olacağı kanısındayız. Petrol Reformu Kanunu olarak getirilen tasarının başına gelenler göstermiştir ki; bunlardan bir yarar beklemek boşunadır.

Kanaatimizce Toprak ve Tarım Reformu kanun tasarısı Komisyonda çok değiştirilmiş ve reform niteliğini kaybetmiştir. Bunu Sayın Melen Hükümetinin bu işle ilgili Devlet Bakanının ağzından da işittik.

12 Marttan önce, Anayasanın öngördüğü toprak reformunu savunanların karşısında olanlar, “tarım reformu” deyimiyle buna karşı çıkmışlardı. Gerçekte, tarım ve toprak reformu aynı anlama gelmesine rağmen; bizde tarım reformu, toprak reformuna karşı bir anlamda kullanılmıştır. Millet Meclisi Komisyonundan çıkan tasarının bu haliyle kanunlaşması, gerçek bir toprak reformu yapılmasını önleyici niteliği ile toplumumuza ve kalkınmamıza yararlı olamayacağı kanısındayız. Kaldı ki, toprak reformunun siyasî yönünün de büyük bir ağırlığı vardır. Anayasamızın 10’ncu maddesinde, “Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak suretle sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır” der.

Ekonomik bağımsızlığı olmayan kimselerin siyasî bağımsızlıkları da olamayacağı açıktır. Gerçek bir toprak reformu alt yapıyı değiştirecek, topraksız, fakat toprakla geçimini sağlayan vatandaşlar ekonomik bağımsızlıklarıyla birlikte siyasî bağımsızlıklarını da kazanacaklardır.

Bu da demokratik rejimimizin kökleşip yerleşmesini sağlayacaktır. Kalkınmış ve hattâ kalkınmamış ülkelerin çoğunda toprak reformu ya çok önceden yapılmış veya bir kısmında yapılagelmektedir.

Türkiye içinde bunun yapılması zorunlu ve bir Anayasa emridir. Geciktirilmemesinin doğuracağı sosyal, ekonomik ve siyasî problemler önemlidir; ihmal edilemez.

Programın 3’ncü paragrafında “her türlü aşırı sol ve aşırı sağ akımları, yıkıcı ve bölücü faaliyetleri yok etmek, komünizme karşı cesur ve inançlı bir mücadele vermek” şeklindeki ifadeyi memnunlukla karşıladık.

Buna karşılık, eğitim birliğini bozan ve birliğe aykırı çağ dışı eğitim yapan, yurt sathına yaydan, örgütlenmiş kanunsuz faaliyetlerle azimle ve inançla mücadele edileceğine ilişkin bir tedbire rastlamadığımızı üzüntü ile belirtmek isteriz. Yoksa Anayasamızın 153’ncü maddesindeki devrim kanunlarının korunması yine askıda mı kalacaktır?

Atatürkçü olduğunu söyleyen, aşırı sol ve aşırı sağla mücadeleyi programına alan bu Hükümetin de sağı görmezlikten gelerek onun zehirli, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerine arkasını çevireceği, Devlet gücünü sadece aşırı sola karşı kullanarak devrim kanunlarını uygulama görevini ihmal edeceği gibi bir yorum yapmak istemiyoruz. Bunu zamanla göreceğiz.

Programın millî eğitimle ilgili kısmında millî eğitim politikasının insan hak ve hürriyetlerine, Türk milliyetçiliğine, demokratik, lâik, sosyal hukuk devleti anlayışına sahip Atatürk inkılâplarının koruyucusu bir gençlik yetiştirmek amacına yöneltileceği belirtilmiştir. Bu kısa sürede bunu başarmak oldukça güç olmakla beraber, Hükümetin böyle bir politika izlemek arzusunda olduğu anlaşılıyor. Bir tarafta, sayıları 100 bine yaklaşan müsaadeli ve müsaadesiz; çağdışı eğitim kurumlarını da, lâikliğe, Cumhuriyete ve Atatürk'e karşı yetiştirilen milyonun üstünde Türk genci; diğer taraftan, müspet bilim veren ilk, orta ve liselerle, sanat okullarından yetişen milyonlarca genci, millî birlik ve beraberlik için nasıl birleştireceğiz? Biri ümmetçi diğeri milliyetçi, biri Cumhuriyetçi, öbürü şeriatçı ve hilafetçi, biri Atatürkçü, diğeri Atatürkçülüğe karşı. Eğitim birliğini getirmeyecek bir Millî Eğitim Temel Kanun Tasarısının kanunlaşması ve devrim kanunlarından Tevhidi Tedrisat Kanununu uygulamayan hiç bir hükümet, bu programda gösterilmiş amaca ulaşamaz.

Bu her dönemde oyalama ve aldatmaca için bir araç olarak kullanılagelmiştir. Bu gerçeği burada bir kez daha açıkça ortaya koymakta yarar görüyoruz:

Büyük Atatürk tarafından ülkemizin ekonomik kalkınması için bir ilke olarak geliştirilen devletçilik, dış sömürüye karşı millileştirme ve karma ekonomi uygulamaları, kalkınmakta olan ve de kalkınmış ülkelerde dahi yaygın bir uygulama alanı bulunmakta ve her gün biraz daha önem kazanmaktadır. Avrupa'nın kalkınmış ülkelerinde, karma ekonomi fikri ve uygulaması gün geçtikçe itibar kazanmaktadır. Devlet sektörü yanında özel sektör olanaklarından en geniş ölçüde yararlanmak, fakat kâr oranlarının devletin sıkı denetimine tabi tutulması, işçilerin yönetime katılmaları ve özel sektörün genel bir plân içinde toplum yararına hizmet edecek biçimde faaliyet göstermelerinin sağlanması öngörülmektedir: Bası boş ve plân dışı gelişen ve sadece kâr gayesiyle hareket eden bir özel sektörün karma ekonomi düzeni içinde yararlı olmayacağı bir gerçektir. Büyük bir malî sıkıntı, idarî düzensizlik ve siyasî müdahalelerle verimli çalışamayan kamu teşebbüslerinin de kalkınmamızı yeterince destekleyemediğine üzülerken tanık olmaktayız. Her iki sektöründe, uzun süreden beri bilinen rahatsızlıklarının giderilerek, kalkınmamızın düzene konulup hızlandırılmasını temenni ederiz.

Sayın Senatörler, hayat pahalılığıyla mücadele, geçim şartlarının iyileştirilmesi gibi söylenmesi kolay, işitilmesi hoş, fakat başarılması köklü mali ve ekonomik tedbirler yanında cezaî müeyyidelerle donatılmış etkin bir kontrol ve denetim teşkilâtını da gerektirir. Bunlar yapılmadan bu konuda söylenen sözler ve yapılan vaatler hoş bir seda olmaktan ileriye geçemez. Halkın büyük bir kısmı her gün biraz daha zorlaşan geçim şartları altında ezilmektedir. Fiyat artışlarının normal bir seviyede tutulması için gerekli tedbirlerin alınmasında da geç kalındığı inancındayız.

Memur aylıklarıyla işçi ücretlerime 2 yıl önce yapılmış olan zamları, artan hayat pahalılığı çoktan silip götürmüştür. Hükümetin bazı ferahlatıcı tedbirleri süratle getirmesi kaçınılmaz bir hal almıştır. Sayın Senatörler; kamu görevlilerinin Personel Kanunundan doğan şikâyetlerini önlemenin, şimdiden yamalı bir bohçaya dönen ve birçok yerlerinden yırtılan mevcut Personel Kanunu ve kararnamelerle mümkün olamayacağı inancındayız.

Devlet Personel Dairesi tarafından, Personel Kanununu başarı ile uygulayan devletlerin kanunları ve bu yoldaki uygulamaları da incelenerek, kendi tecrübe ve uygulamalarımızda karşılaştığımız güçlük ve şikâyetler de dikkate alınarak, ilmî esaslardan ayrılmadan, politik müdahale yapılmadan yeni bir kanun hazırlanarak Parlamentodan sistematığı ve bütünlüğü bozulmadan geçirilmeli ve belirli bir zaman süresi içinde, (10-20 yıl olabilir) kademe kademe uygulanarak, kamu görevlilerinin personel işleri âdil ve ileri bir sisteme bağlanabilir. İdarî reformla bu personel kanunun birbiriyle çok yakından ilgili olduğunu da belirtmek isteriz. İyi bir personel kanunu bir ölçüde idarî reformu da birlikte getirecektir.

Sayın Senatörler, bir kaç yıl öncesine kadar, Amerika müttefikleri adına uygun gördüğü politikayı ve siyasî manevraları Washington'dan yürütüyordu. Batı bloku Amerika, Doğu bloku da Sovyetler etrafında toplanmıştı. Çin, Japonya ve Ortak Pazarın yeni güç merkezleri haline gelmeleri, kuvvet dengesini değiştirmiş, iki kuvvet merkezi yerine 5 kuvvet merkezi meydana gelmiş bulunuyordu. Amerika ve Sovyet politikası da bu yeni kuvvet merkezlerini tanımak zorunda kalmışlardır. Bugün Ortak Pazarın ekonomik politikası ile Amerika birçok noktalarda çatışmaktadır. Çin ile Rusya ayrı politikalar izlemektedirler.

Değişen bu durumdan Türk dış politikası da elbette etkilenecek ve dış politikamızda bazı düzeltmeler yapılmasını zorunlu kılacaktır. Amerika'nın dış yardımındaki kısıtlamasının Türkiye'nin ekonomisini ve silahlı kuvvetlerinin donatım ve ikmalini de çok yakından etkileyeceğinden kuşku duymuyoruz. NATO da değişen dünya koşullarına ve Avrupa'daki son gelişmelere uygun olarak bazı değişikliklere gebe bulunmaktadır. Türkiye, NATO andlaşmasında kendi haklarını eşitlik içerisinde koruyabilmek ve ittifaktan tamamiyle yararlanabilmek için şimdiden gerekli hazırlıkları yapmış olması gerekir-. Ekonomik bir işbirliği teşkilâtı olan Ortak Pazar bir taraftan siyasî olarak Avrupa bütünlüğüne doğru giderken, NATO Savunma Teşkilâtı da Ortak Pazar üyelerinin ağır bastığı bir askerî ittifak haline gelmektedir. Ekonomik çıkarlar açısından Ortak Pazarla, Amerika yer yer nasıl çatışıyor, NATO'nun politikası yönünden de yer yer fikir ayrılıkları ve bazı çatlakların olduğu bir gerçektir. Kısacası, Amerika'ya daha az bağımlı bir NATO savunma teşkilâtına gidilmesini uzak bir ihtimal olarak görmüyoruz.

Askerî bir ittifak olarak herhangi bir yarar sağlamayan CENTO yerine, Bölgesel İşbirliği Teşkilâtının (RCD) güçlendirilerek yararlı bir biçimde işler hale getirilmesinde, İran, Pakistan ve Türkiye'nin ekonomik çıkarları olacağı inancındayız.

Orta - Doğu'da, Arap devletleriyle İsrail arasında sürüp giden anlaşmazlığa bir çözüm bulunamamış olmasını üzüntü ile karşılıyoruz.

Sayın Senatörler, konuşmamın sonuna gelmiş bulunuyorum. A.P. ve Cumhuriyetçi Güven Partisinin bir koalisyon protokolü ile kurulmuş olan Sayın Talû Hükümetinin 6 aylık kısa bir süre içinde iş başında kalarak, ülkeyi genel seçimlere götürececek bir intikal hükümeti olarak karşıladığımızı belirtmiştik. Yasama Meclislerinin pek kısa olan çalışma süresi içinde, kendilerinden fazla isteklerde bulunmak ve çok şeyler ümit etmek gerçeklerle bağdaşmaz, zaten kendileri de programlarında bunu açıkça belirtmişlerdir. Kaybedilmiş zamanın geri gelmesi mümkün olmayacağına göre, boş ve kısır tartışmalarla vakit geçirmeyelim, geçmiş olaylardan herkesin kendi payına düşen dersi almış olduğunu temenni ederiz. Ülkemizi kalkındırmak ve demokrasiyi Türkiye’de kökleştirmek ve yaratmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan, geriye değil, ileriye dönüp, daha mutlu yarınlar için çalışalım.

Demokrasi gibi çok nazlı bir ağacın yurdumuzda da gelişip kökleşmesi için gerekenleri usanmadan ve sabırla yapalım. Bunda başta Türk Ulusu olmak üzere hepimizin çıkarları vardır.

Şimdiye kadar yapılan hatalar ve yanlış uygulamalar yüzünden büyük çapta, siyasî ekonomik ve sosyal bunalımlara sürüklendik. Geçmişte olduğu gibi olaylara ve bunalımlara yanlış teşhis koymakta devam edersek, gelecekte de daha şiddetli bunalımlarla karşılaşmamız mukadderdir.

Hürriyetlerin ölçsüz kullanılması veya Anayasayı suçlama gibi yanlış teşhislerle kendimizi aldatmaya devam edersek, asıl nedenleri bulup gidermek olanağını da geçmişte olduğu gibi yitirmiş olur ve bunalımlar karşısında güçsüz ve çaresiz kalırız.

İktidar döneminde Anayasanın verdiği yetkileri yeterli bulmayanların, iktidardan ayrılınca yeni iktidarın Anayasanın verdiği yetkilerden daha fazlasını kullanma arzularına karşı cephe almalarını, bir uyanışın işareti olarak kabul ediyoruz. Bu uyanışın içten ve sürekli olması geleceğe daha umutla bakabilme, yeni bunalımlara düşmeme olanağını verecektir.

Görevli kişi ve kurumlar Anayasanın vermiş olduğu, yetkilerden daha fazlasını kullanma arzusunda bulunmamalıdır. Anayasadan alınmayan bir yetkinin kullanılması âdet haline gelince, ne demokrasi ve ne de hukuk devleti kalır. Onun yerini diktanın keyfi idaresi ve terör alır. Anayasanın teminatı altında bulunan temel hak ve özgürlüklerden eser kalmaz.

Sayın Senatörler, bilim ve teknolojinin hızla geliştiği çağımızda refah devleti niteliğine erişmiş ülkeler dahi, sürekli bir değişme içerisinde bulunmaktadır. Hızlı gelişme çabalarımız, değişen dünya koşulları, Ortak Pazara katılma hazırlıkları için gerekli tedbirler zamanında alınmadığı takdirde, hızla artan nüfusumuz şiddetli ekonomik ve sosyal bunalımlar ve hattâ patlamalar yaratma istidadındadır. Az gelişmiş bir ülke olan Türkiye’de, eğer gerçek anlamda köklü reformlar zamanında yapılamazsa, toplumun çığ gibi büyüyen istek ve ihtiyaçları karşısında hiç bir hükümetin istikrar içinde uzun süre görev yapamayacağı kabul edilmelidir. Bizim de Anayasamızda yer alan sosyal Devlet ilkesinin uygulanmasıyla ki, 2’nci Dünya Savaşından harap ve perişan bir şekilde çıkan Avrupa uluslarının komünizme kar-

şı durarak süratle kalkınıp refah devleti olabilme olanağını elde etmiş olduklarını unutmamak lâzımdır.

Az gelişmiş bir ülke olarak sanayileşmenin ve hızlı kalkınmanın sancılarını da çekmeğe hazır olmalıyız. Kalkınmış ülkelerin kurduğu ortak pazara katılmak için her geçen gün biraz daha ileriye doğru gidiyoruz. Ortak Pazarın potasında erirken katlanmak zorunda olduğumuz sosyal ve ekonomik, hatta siyasi sıkıntıları da iyice hesap etmeliyiz. Aksi halde, bunlar rejim ve toplumumuzu sarsacak bunalımlar halinde gelişerek bizi zor durumda bırakabilir.

Sayın Senatörler, millî huzurun temel taşlarından biri de, sosyal barışın sağlanmasıdır. Cumhuriyet 50'nci yıldönümünde, Hükümet programında bununla ilgili bir açıklamaya rastlamadığımızı üzüntü ile belirtmek isteriz. Ancak. Sayın Başbakan dünkü konuşmalarında bir af çıkarılması üzerinde durulmakta olduğunu bildirmelerini, memnurlukla karşıladığımızı ifade etmek isteriz. Sayın Senatörler, programda çeşitli konulara yer verilmiştir. Bizim kanaatimiz odur ki; Hükümetin en başta gelen görevi ülkeyi 14 Ekim 1973'te, sağlıklı bir ortam içinde güvenle seçime götürmektir.

Seçim kampanyası devresinde, partilere eşit ölçüde imkânlar verilmeli ve iktidar partileri de Devlet ve Hükümet olanaklarından iktidarda olmayanlardan fazla yararlanmamalıdır. Partizanlık idareye intikal ettirilmemeli ve idarenin tarafsızlığı muhakkak surette korunmalı ve sağlanmalıdır. Bu davranışın, seçim sonrasında da, siyasal istikrarın sürdürülmesinde büyük etkisi olacaktır.

Bu geçiş döneminde de, seçimlerin tarafsızlığı üzerinde, bugüne dek, en küçük bir şikâyet duyulmamış olan 15 Ekim 1961 seçimleri gibi yapılması, demokrasimize güç katacak ve toplumumuza huzur getirecektir. Eğer, bu Hükümet belirttiğimiz yoldan böyle bir amaçla sonuca ulaşabilirse, millet ve tarih önünde görevini yapmış olmanın huzuruna erişmiş olacaktır.

Biz, Millî Birlik Grubu olarak bu yolda Hükümeti destekleyeceğimizi belirtirken, bu kısa hizmet süresinde kendilerine başarılar dileriz.

Millî Birlik Grubu adına hepinizi saygı ile selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Fikret Gündoğan, C.H.P. Grubu adına.

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, yüce Senatonun değerli üyeleri; Talû Hükümeti adıyla anılan yeni tür kuruluşun yüce Senatoda okunan programı üzerine açılan müzakerelerde, C.H.P. Senato Grubunun görüşlerini ve eleştirilerini açıklamak amacıyla huzurunuzda bulunuyorum. Yüce Senatonun değerli üyelerini saygı ile selâmlarım. Değerli senatörler, Türk siyasî tarihine ara rejimi adıyla geçecek olan ve 1971 yılı Mart ayında başlayan özel dönemin, son bölümünü yaşayacak bir Hükümeti ve onun programını eleştirmek görevini yaparken, düşüncelerimizi özgürce söylemekten geri kalmayacağımızı, gerçekleri açıklık ve kesinlikle ortaya koymaktan öteye bir kaygıya kapılmayacağımızı peşin olarak belirtmekte yarar görürüm.

Değerli senatörler, program ve maddeleri üzerinde görüş ve düşüncelerimizi açıklamaya girişmeden önce, bu Hükümetin kuruluş şekli ve kuruluş maksadından oluşan genel karakterleri üzerinde bazı tanımlamalarda bulunacağız.

Bize göre; bu Hükümet ortak toplumsal ihtiyaçlardan doğmuş, gerçek anlamıyla demokratik türden bir koalisyon hükümeti değildir. Bu teşekkül, Türkiye gerçekleri ve geniş halk kitlelerinin özlem ve istekleriyle bağdaşmayacak: ölçüde sağa kayık, geriye dönük, eskiye bağlı takma başlı, dıştan güdümlü ve bencil amaçlı bir karışım hükümetidir.

Bu hükümet, yeni ve ortak özelemlere dayalı bir programa göre iş görmek ve hizmet etmek için değil, sırf iktidarda gözükmek, hükümette bulunmak için hükümet kurmak telâşı içinde bulunanların alelacele derleyip çattıkları bir kuruluştur.

Bu Hükümet, olağanüstü rejim koşullarını sürdürmek, serbest tartışma ortamına geçişi önlemek, açık ve eşit demokratik mücadeleden kaçışı örtmek için, 12 Mart kanatları altında girilen ürkek bir tertibin tipik örneğidir. Bu hükümet hiç değilse bir kanadı yönünden halkoyu ile değil, hükümet ile ve olağanüstü tedbirlerden sonra yararlanma yolu ile iktidara gelmek ya da, iktidara ortak olmak hayali ve hesabı ile kurulmuş bir teşekküldür.

Bu Hükümet uygulamaya vakit bulamayacağını bildiği ve programında açıkça ikrar ettiği reform kanunlarını bugün hangi siyasî eğilimlerin temsil ettiği kesin olarak saptanması mümkün olmayan bir parlâmentodan çok kısa süre içinde, alabildiğine yozlaştırılmış ve saptırılmış olarak geçirmeyi zorlamakla, Türk toplumunun değişme ve ilerleme dinamiği olan Anayasa buyruğu köklü reform ihtiyacını körlemek ve baştan savmak için kurulmuş bir organdır.

Sayın Senatörler, işte böylesine örtülü amaçlar, zahmetsiz çıkarlar ve politik manevraları ile üstünlük kazanmayı düşleyenlerin derleyip kurduğu hükümetlerin programlarıdır ki, ancak bu denli yabancılık, siliklik ve yuvarlaklıkla yazılır ve politika sahnesine böylesine masum görünümüler içinde sürülür. Ne var ki, gene ancak böyle hükümetlerin programlarıdır ki, bunca saklama gayretlerine büyük sözlerden oluşmuş edebiyat süslemelerine rağmen, çelişkilerin, tutarsızlıkların ve anlamsızlıkların bütün türlerini bir arada bulundurma zarfından kendilerini kurtaramazlar.

Değerli arkadaşların, şimdi yukardaki bölümlerde açık bir dille ortaya koyduğumuz tanımlamalarımızı ve savlarımızı, program maddeleri ve bu maddelerde yer alan görüş ve anlayışları, hükümeti kuran siyasal partilerin yetkili kişilerinin son iki yıllık dönem içinde Hükümet ve Devlet meseleleri, politika ve diğer konular hakkında ileri sürdükleri görüş ve düşünceleri ile geçen hükümetlere yönelttikleri eleştirilerini karşılaştırmak ve memleket gerçeklerine vurmak suretiyle ispatlamaya ve açıklamaya çalışacağım.

Muhterem senatörler, bu Hükümetin gerçek anlamda demokratik ve ortak toplumsal ihtiyaçlardan doğmuş, yeniden kendini vücuda getiren siyasal partilerin programlarından esinlenmiş ve düzenlenmiş karma bir program esasına dayalı Koalisyon Hükümeti olmadığı; geriye dönük, alabildiğine sağa kayık ve eskiye bağlı

soyut bir hükümet ortaklaşması olduğu bizzat programın muhtevası ile sabittir. Programın son sahifesinde dikkat nazarınızdan kaçmadığına emin olarak bir kere daha ifade etmek isteriz ki, Hükümetimiz 12 Mart 1971'den bu yana kurulmuş bulunan hükümetlerden ayrı bir karakter taşımaktadır. Bu özelliği hizmet anlayışı farkından değil, kuruluş tarzından ve siyasî sorumluluğu iki partinin iştirakinden ileri gelmektedir denilmektedir.

Değerli arkadaşlarım, bu hükümetin yukarıda tanımladığımız vasıf ve mahiyette geriye dönük, eskiye bağlı ve tam sağa kayık özel amaçlı bir kuruluş olduğunu ispata yarar bundan daha veciz bir ifade bulmak mümkün müdür?

Nasıl bir mantığa ve anlayışa sahipsiniz ki, normal demokratik rejimlerin ürünü olan partilerarası koalisyon kurmakta tüm demokratik olanaklardan serbestçe yararlanabiliyorsunuz da, kurduğunuz hükümetle hizmet etmeye gelince, 12 Mart 1971'den sonra partilerüstü ve olağan dışı usullerle kurulan ve icraat yapan hükümetlerin kullandığı olağanüstü yetkilerden ve tedbirlerden tıpkı onlar gibi yararlanmaya kalkışıyorsunuz. Bu iki hüviyeti kullanma yetkisini nereden aldınız? Ya gerçek demokratik ortam vardır, o takdirde özel amaçlı dahi olsa partilerarası koalisyon kurmaya yetkinizi tanırız, ancak şu şartla ki; demokratik usullere dayanarak kurduğunuz hükümetiniz olağanüstü dönemlerin ve partilerüstü hükümetlerin kullandıkları ve o dönemlerde alınmış olağanüstü tedbirleri sürdürmeyesiniz. Demokratik olanaklardan yararlanarak hükümet kuranlar, iktidarlarını hiçbir surette demokratik usuller ve yetkiler dışına taşıramazlar olağanüstü yetkiler kullanamazlar ve olağanüstü tedbirlerin devamını isteyemezler. Demokratik hükümetlerin görevleri derhal serbest tartışma ortamının bütün gerekleri ile yerleşmesini ve bu ortamın eşit koşullar içinde demokratik mücadele olanağı veren güvenceli siyasal bir düzeye erişmesini sağlamak ve dönüşmesine tavizsiz, kuşkusuz tevessül etmek ve temin etmektir. Aksi takdirde, yalnız iktidarda gözükmek için demokrasiye bağlı, fakat Hükümet icraatında olağanüstü tedbirlerden demokrasi dışı usullerden yararlanmaya kalkışmak, düpedüz bir art niyetin, zahmetsiz çıkar ve yarar sağlamak gibi özel amaçlara hizmet etmekten öteye hiçbir anlam taşımaz. Bu ikili hüviyetinizi Parlâmentoda ve siyaset meydanlarında daima ve en kesin biçimde kamuoyunda ve Türk insanına açıkça anlatmakta demokratik bir görev yaptığımız inancıyla ısrarlı olacağız ve bu aldatmacaya bütün gücümüzle mâni olmaya çalışacağız.

Değerli arkadaşlarım, bundan sonraki bölümlerde konuşmamı satırbaşı olarak not aldığım konulara değinmek suretiyle sürdüreceğim ve şimdiden bazı hatalarımın bağışlanmasını sizden dileyeceğim.

Önce bu Hükümet programında çok derin bir çelişkinin, daha programın baş sayfasında yer almasını, programdan birkaç cümle okumak suretiyle işaret edeceğim ve sözlerimin başında arz ettiğim gibi, ancak böylesine şartlar içinde ve amaçlarla kurulu hükümetlerin programında bulunacak derin çelişkilerden birine işaret etmiş olacağım.

Dikkat buyurursanız programın 1'nci sayfasında "Hükümetimizin programında, 14 Ekim 1973 genel seçimlerine kadar geçecek kısa sürede, yeniden, uzun va-

deli hedef ve tedbirlere yer vermesi elbette ki beklenemez.” Hükümetimiz bir geçiş dönemi Hükümetidir ve kısa sürelidir, denilmiştir; ama programın aynı sayfasının 3’ncü paragrafında “Komünizme karşı cesur ve inançlı bir mücadele vermek...” ve “Hükümetimizin başlıca amacı...” “ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmamızı sağlayıcı tedbirleri alarak, işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak olacaktır.” denilmektedir. Hakikaten latifeye değer bir çelişkidir, bu programın bunun gibi daha nice nice çelişkilerle dolu olduğunu sırası geldikçe arz edeceğim.

Değerli arkadaşlarım, bu programın eleştirilerimizi en kesif biçimde yoğunlaştıracığımız bir diğer yönü “Reform Kanunları” adı ile programa alınmış ve topyekûn reform konusunda ileriye sürülmüş görüş ve düşüncelerin ne derece büyük bir aldatmaca, büyük bir savsaklama, baştan savma ve Türk toplumunun kalkınma dinamiği olan Anayasa gereği, köklü reform anlayışını körletme amacıyla düzenlenmiş bir program olduğunu size göstermeye çalışacağım.

Arkadaşlarım, bu reform sözcüğü bildiğiniz gibi 1961 Anayasasında Türk toplumunun kalkınma dinamiği olarak çok önemli bir unsur halinde hükme bağlanmıştır. Ama, Anayasanın uygulanmaya başladığından 1971 tarihine kadar, özellikle 1965 den sonraki dönemlerde iktidarda bulunan partiler reform sözcüğünden ve anlayışından ve hareketlerinden bütün güçleriyle uzaklaşmışlar ve bu hal Türk toplumunu 1971 Mart’ında içine düştüğü çok korkunç duruma getirmiştir. Bunun böyle olduğu, 1971 Mart’ının 12 sinde muhtıra veren kuvvet kumandanlarının muhtırası üzerine iktidardan indirilip, yerine kurulan Birinci Nihat Erim Hükümetinin programının daha 1’nci sayfasında yazıldığı gözükür.

Dikkat buyurursanız bu programın 1’nci sayfasında gerçekten bu eleştiriler sırasında gözden uzak tutulmaması ve bu Hükümet ve onun ortaklarının reform hakkındaki görüş ve düşüncelerini iyice kafalara nakşetmeyi sağlamak için bu 1’nci sayfayı okumama müsaadelerinizi rica edeceğim.

“Gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kuramsal değişikliklere türlü nedenlerle girişileni emiş ve sorunları çözmede olayların arkasında kalınmıştır. Bu durum toplum yapısıyla Devlet- düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devlet ve toplumda gelişen çeşitli güçler arasında kuralları belli ilişkiler kurulamamış ve karşılıklı bir güvensizlik ortamı doğmuştur. Bu ortam son ayların karışıklıklarına ve 12 Mart Muhtırasının 2’nci maddesiyle çözümlenmesi istenen siyasal bunalıma yol açmıştır. Bu muhtıra ile tutulan yol yurt sorunları karşısında çok hassas olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin demokratik rejime ve Anayasa düzenine bağlılığının en açık delilidir. Bu karışık duruma ve bunun yarattığı alışkanlıklara son vermek, Hükümetin çözmesi zorunlu olan önemli bir konudur. Fakat asıl görev düştükleri sonuçlara değil, temel nedenlere yönelen bir yaklaşımla ele almaktır. Bu ise Anayasanın gösterdiği doğrultuda, yapılması zorunlu reformların hiç bekletilmeden gerçekleştirilmesiyle mümkündür. İşte bu nedenlerle Türk kamuoyu karşısına reform Hükümeti olarak çıkıyor, bu niteliğe uygun bir program sunuyoruz.”

Görüldüğü gibi Türk toplumunun gerçekten eşine ender rastlanır, toplumsal ve sosyal bir bunalımın içinde yaşadığı sırada, ta ki müdahalenin bu bunalımı yaratan

toplumsal sebep ve saikin Anayasanın öngördüğü yapısal ve kuramsal değişiklik getirici, köklü ve soylu reformların yapılmamış olması nedeni, 12 Mart Hükümetlerinin baş görevi olmuştur; ama o tarihten itibaren reformcu olmayan, cevherinde reforma, köklü dönüşümlere atılımlara Anayasa gereği dahi olsa yanaşmayan Adalet Partisi ve onun Meclisteki çoğunluğu, daha Birinci Erim Hükümetinin Nisan ayının 2 sinde okunan programına verdiği cevapta; beraberimde getirdiğim Meclis tutanaklarında söylediklerine bir bakınız ve Adalet Partisinin, bugünkü Hükümeti kuran en büyük partinin şimdi programına “Reform Kanunları” adı altında getirdiği reform anlayışına yetkili ağzından Meclisteki ve Senatodaki Parti sözcüsünün verdiği cevabı bir ölçüde okuyarak size arz edeceğim.

Adalet Partisi sözcülerinin Meclisteki ve Senatodaki konuşmalarında deniyor ki; “Fihakika Hükümet Programında, gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kurumsal değişikliklere girilmediği, sorunları çözmede olayların arkasında kalındığı, bu durumun, toplum yapısıyla Devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açtığı, Devlet ve toplumda gelişen güçler arasında ilişkilerin kurulmaması nedeniyle karşılıklı bir güvensizlik ortamının doğduğu, bununla karışıklıklara ve siyasal bunalımlara yol artığı öne sürülmekte ve hal çaresi olarak Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformların derhal gerçekleştirilmesi lüzumuna” işaret edilmektedir.

İşte bizim bu teşhisle mutabık olmamız mümkün değildir. Adalet Partisinin, Birinci Erim Hükümeti Programının Millet Meclisinde müzakeresi sırasında o zaman Grup Başkanvekili olan halen Hükümette görev almış bulunan Sayın Orhan Dengiz’in zabıtlara geçmiş olan sözlerini Adalet Partisinin reform konusunda ne düşündüğünün daha 12 Mart 1971’den henüz bir ay geçtiği zaman açıkça belgeli olarak huzuruza seriyorum.

Aynı surette Senatoda da konuşan yine yanılmış olmayayım Hükümette tahmin ediyorum yer alan Hadi o İkinci Erim Hükümetindeyken konuşmuşlar Sayın Nusret Tuna hemen hemen aynı temel düşünceye dayanarak, Türk toplumunun içine düştüğü ağır bunalımın Hükümet Programında belirtildiği gibi kurumsal ve yapısal reformların yapılmaması nedenine bağlanması Adalet Partisince reddediliyor, hattâ calibi dikkattir, ilginçtir, konuşmanın biraz aşağısında Adalet Partisinin o zamanki sözcüsü diyor ki, 1971 senesinde ağırlaşan ve yoğunlaşan bunalım bu Hükümet Programında ve Muhtırada işaret edildiği gibi kurumsal ve yapısal değişiklik getirecek reformların yapılmasından doğmamıştır. Anarşik olaylar olmuşsa birtakım silahlı eylemlere bu ülkede rastlanmışsa bunlar her ülkede eşine rastlanan ve dünyayı boydan boya saran birtakım gençlik hareketleridir. Anarşi bile değildir.

Hattâ daha ileri gidilmiş bu savı, bu iddiayı doğrulamak için “Fert başına gelir düzeyi çok yüksekler 4 bin dolara yükselmiş ülkelerde dahi bizde olduğu gibi birtakım gençlik hareketlerinin zuhur ettiğine bakarsanız, demek ki bunalımların sosyal, ekonomsal kökenliği adaletsiz bir toplum yapısından, bozuk bir düzenin zorunlu baş kaldırışlarını ifade eden bir bunalım olmadığını anlarsınız, ya bunları birer gençlik hareketi olarak alırsınız. Asıl bunalım Anayasanın, 1961 Anayasasının

Türk Ulusuna ve Türk insanına tanıdığı insan hak ve özgürlüklerinden doğmuştur diye girişimine başlamışlar ve Birinci Erim Hükümetini arkasında dayalı bulunduğu bütün güçlerin haşmetli, kudretli varlıklarına rağmen kısa süre içinde, özellikle reform yapmayı kasdettiği için, amaçladığı için ve Programının birinci maddesine bunu aldığı için ve bunalımı gidermenin tek yolunun köklü toplumsal reformların yapılmasına önem verdiği için kısa dönem içinde Adalet Partisi ve onun dıştan destekleri egemen çevreler reformlardan zarar göreceği ve kapalı bir toplum halinde bozuk düzen içinde bunalıttıkları halk kesimini baskıları altında tutmak isteyen çevreler derhal harekete geçtiler ve Türkiye’de geçerli olan bir yola başvurdular, reformcu anlayışa bağlı Hükümet ve onun içindeki 11, - artık tarihe öyle geçti - 11 Bakanın komünist olduklarına varıncaya kadar geniş, tertipli düzenli maksatlı bir propaganda ile Hükümetin içinde şuriş yarattılar, ikilik yarattılar ve işte o sırada bugün görev almış Sayın Talû, sahneyi siyasette tulû eyledi. İşte o zaman Merkez Bankası Müdürü iken, Allah daha büyüğünü versin doğdu.. İşte o zaman şimdi yanımda bir parçası bulunan meşhur demecini verdi ve aslında kuruluş biçimine, gelişine ve beni bağışlasınlar olmayacağını bilmeyecek kadar feraset sahibi olmadığını sandığım Nihat Erim’in kurduğu Hükümeti düşürmeye muvaffak oldular ve çok büyük dersler almış olarak Sayın -Nihat Erim, İkinci Erim Hükümetini kurmaya memur edildi ve İkinci Hükümetine kendisinin kurduğu ilk Hükümette doktriner sapmalarla malul kişilerin yerine tek başına ikâme olma olanağını da buldu. Ondan bu yana ve hâlâ ve bakalım nereye kadar Talû devri yaşayacağız, yaşıyoruz.

Ye ne gariptir ki, bir taraftan Nihat Erim Hükümetini düşürme olanağı sağlamış bulunan çevreler, onun spikerleri, gerçekten İkinci Nihat Erim Hükümeti sırasında reform konusunda Birinci Nihat Erim Hükümetiyle İkinci Nihat Erim Hükümetinin birbirini tanımayacak kadar ayrı bir felsefeye bağlandığını görme bahtiyarlığına eriştiler. Gördüğünüz gibi İkinci Nihat Erim Hükümetinin programında reformdan, eskiden olduğu gibi kurumsal ve yapısal değişiklik getirecek soylu atılım adıyla bahsedilmez oldu. Anayasanın öngördüğü. Anayasanın çerçevesi içinde bazı düzeltmeler ve değiştirmeler ve ya da arasında reformları yapmak görevimizdir” diye de madde koydurdular. İşte o zaman, bugünkü Hükümetin en kudretli kanadını teşkil eden Adalet Partisi sözcüleri, yine yanımda getirdiğim Meclis zabıtlarına söyledikleri sözleri geçirmeye muvaffak oldular.

Şimdi bu Hükümetin içinde görev almış olan Sayın Nusret Tuna çok veciz ve fakat veciz olduğu kadar güçlü ve direktif verici ifadelerle Sayın Erim Hükümetini şöyle eleştirdiler. Tehdit demiyorum; bu biraz ilkel söz olacaktır, ama içinde münemiç. “Yeni Hükümet programının, bir evvelkiyle beraber mütalâa edilmek suretiyle kurulan irtibatın prensiplerle ilgili olacağı ve icraatına, da sirayet etmeyeceği ümidini muhafaza etmek istiyoruz. Hedefe şerik olmak tatbikata da peşinen rıza göstermek mânasına gelmeyeceğine göre, gayelerin gerçekleştirilmesi için tutulacak yolda yeni Hükümetin Parlâmento ile anlayışlı bir işbirliği iklimi yaratacağını umuyor ve bunu bekliyoruz” diyor.

Bugün Türkiye’de Atatürkçülüğü, devrimciliği, reformculuğu, Cumhuriyet ilkelerini savunmayan yoktur. Herkesin aynı iddiada olmasına rağmen mücadelenin

ortadan kalkmaması, bir kavram kargaşalığının nelere sebebiyet verdiğinin açık delilidir. O itibarla Hükümete güven söz konusu olduğu zaman, oy verenle güven kazananın sadece kelimelerle değil fikirlerle de mutabık olmasında zaruret vardır. Eğer güvenoyu Parlâmento ile Hükümet arasında programa dayanan bir itimat mukavelesi ise, beraber konuştuğumuz ve savunduğumuz mefhumların özünde ve mânasında da beraber olmak ihtiyacındayız.” Diyor ve çeşitli reform konularına temas ediyor. Dikkatle, özenle şu hususu tarih içinde her şeye rağmen geliştirmeyi yeğ görüyor: “Biz sizin anladığınızı anlamda ve Anayasanın gerek gördüğü biçimde köklü kurumsal ve yapısal değişiklik getirecek reform hareketlerine yanaşmayız. Biz ancak reform adı altında sadece bu kelimeyi kullanmak suretiyle kamuoyunda çok makes bıraktığından ve ters düşmek gibi bir olumsuz sonuçla karşılaşmamak, için sadece bu sözden bahseder; ama gerçekte, ancak lüzum ve zaruretime kendimiz inandığımız koruduğumuz toplumsal sınıf ve katların çıkarlarına uygun düşerse bazı iyileştirmeler yaparız” demişlerdir, demektedirler.

Hattâ değerli arkadaşlarım, tekzip etmediği için kendisinden sadır olduğuna inanmak zorunda olduğum ve Sayın Abdi İpekçi’nin yaptığı bir görüşmede Sayın Demirel bu Hükümet programında yazılı deyimlerin dahi gereksiz bir uğraş olduğuna işaret ediyor ve acı bir istizah ile “Reform dediğiniz nedir ki? Bunlar, bizim icraatımız sırasında yaptığımız her harekete isim olarak takılabilir. Meselâ siz madden reformu, petrol reformu, toprak reformu diyorsunuz; yok canım, onlar Maden Kanunu, Toprak Kanunu, Petrol Kanunudur” diyor. Gerçekten saygıdeğer bir anlatım. İnanmadığı, yüklenmediği kabul etmediği bir toplumsal veya sosyal veya ekonomsal görevi veya inancı başkalarının halk aldatmacası olarak kullanmalarını müsaade etmeye dahi imkân vermiyor ve gerçekten Maden Kanunu, Petrol Kanunu ve Toprak Kanunu deyimlerini kullanarak bizzat programı cerh ediyor, yaralıyor. Zaten aynı Demirel; biz ta başından beri 1971 yılında Cumhuriyetin yok olmasına varıncaya dek ağır tehlikelere düşürülmüş olmasını, reformların yapılmamasına bağlamıyoruz diye, yine bu mülakatta açıkça belirtiyor. Ama, buna ne Nihat Erim Hükümeti ne onun arkasındaki güçler hiçbir türlü çare bulamıyorlar; her şey, bu Hükümet programında ele alınan her şey özellikle reformlar, yalnız ve sadece Adalet Partisinin müsaade ettiği ölçüler içinde ve Demirel’in doğru söylediği gibi kanunlar şeklinde düzenlenebiliyor. O kadar ki; bilir misiniz biz bir reformcu parti olarak sırası geldiğinde nasıl düşündüğümüzü anlatacağım, bu reformların reform adı altında Meclislere sunulan kanunların gerçek bir reform hüviyeti taşımasını temin etmek için bunca gayret sarf etmişizdir.

Bu gayretlerimizin hemen hemen hiçbirisi kaale alınmamıştır; ama bundan evvelki Hükümetin başında bulunan Melen, reform kanunu tasarıları adı altında Meclise sunulan tasarıların Adalet Partisi çoğunluğu eliyle komisyonlarda ve Meclislerde nasıl saptırıldığından bizzat şikâyetçi olduğuna tanık oluyoruz. Bir Melen Hükümetini düşününüz. Tam sağ anlayışlı, reformdan oldukça uzak düşünceli bir kişinin başkanlığındaki Hükümet dahi, hazırlanmış ve Meclise sevk edilmiş reform tasarılarının Adalet Partisi eliyle yozlaştırıldığı ve saptırıldığından şikâyetçi oluyor; müracaatlarda bulunuyor komisyonlara. “Yapmayınız efendiler” diyor, “Büsbütün

bu derece yıkmayınız bu kanunları veya reform adı altında yapılmak istenen iyileştirmeleri ve düzeltmeleri” diyor.

Arkadaşlarım, burada kınanacak hiçbir şey yok. Ama aldatmacaya da tahammül yok. Reformcu olmayan bir partiye, silâh zoruyla dahi reform yaptırmanın mümkün olmayacağını Türkiye’de hemen son iki yıllık dönem ispatlamıştır ve bunu biz 1971 senesinin Nisan ayıyla bu kürsüden açıkça ifade etmişizdir. Müsaade edersiniz kendimizin ürününü kendimiz kendimize kullanalım. Bakınız reformlar konusunda ne demişiz; “Çağımız koşullarının oluşturduğu evrensel ve sosyal bir kanun gereği devrimler ve reformlar gibi düzen değişikliği sağlayıcı soylu ve köklü atılımlar, siyasal parti şeklinde örgütlenmiş kurumlar dışında hiçbir kişi, zümre, topluluk ya da kurulun eliyle gerçekleştirilemez.

Kişiler ne ölçüde üstün düzeyde bilgi ve erdem sahibi, kurumlar ne derece iyi niyetli ve kararlı olurlarsa olsunlar; değil devrim ve reform gibi soylu ve köklü değişim hareketlerini, ıslahat gibi yüzeysel düzeltmeleri dahi yürütüp yerleştirmeye kadir olamıyorlar. Sosyal ve ekonomik alanlarda devrim ve reform gibi köklü değişiklikler ancak uyumlu ve tutarlı sistemlere bağlanmış, halkçı ve devrimci programlara sahip siyasal partilerin demokratik iktidarı ile başarılabacak büyük, toplumsal atılımlardır”

Gerçekte biz her zaman olduğu gibi, tarih içinde devrimci atılımların önderi olan bir parti olarak o zamanın en ağır şartları içinde dahi doğruları söylemekten kaçınmamışız ve eğrileri, memleket yararına olmayan hareketleri yapanları da siyaset meydanında teşhir etmekten kendimizi alıkoyamamışız. Şimdi, bu Hükümet programında reform kanunları adı altında dile getirilen ve gerçekleştirilecekleri söylenen kanunların her birisine bakınız. Bunlar reform olmaktan çoktan çıkmışlar; alabildiğine yozlaşmışlar, sapmışlar ve artık bu toplumun aşağı gelir kesimlerinde yaşayanların, çalışanların, köylülerin ve işçilerin yararına bir toplumsal iyileştirme aracı olmak yerine, aksine bu toplumun üstünde egemenliklerini sürdüren, dışa bağımlı, tekelci, yüksek kâr marjları ile çalışan, aracı, tefeci, merkantil burjuvanın emrine verilmesini sağlayacak araçlar haline getirilmişlerdir. Petrol Kanununa bakınız. Türkiye Cumhuriyetinin 502’nci yıl dönümünü idrak ediyoruz efendiler. 50 yıl sonra Türkiye’de petrol çıkarmaya ve petrolü işlemeye gücü olmayan bir ülke olarak kendimizi kanunlar içinde tescil ediyoruz. “Neyimiz eksiktir?” diye sorduğumuz zaman bu kürsüden bize cevap verecek bir kişi bulunmuyor. Gerçekten bugün, Türk petrollerini, 50 yıl sonra, uluslararası, dev cüsseli, çok milletli, çok kudretli, kartelin mensupları, isimleri belli şirketler eliyle ve onların inhisarında olarak, onların eline bırakan bir kanunu daha bir hafta evvel çıkarıyoruz, adına reform diyorsunuz. Rica ederim. Bir mücadelenin peşindeyiz. İktidar, muhalefet önemli değil; ama önemli olan bir şey var; bu ülke kaynaklarını hangi güçler için, nasıl ve hangi yollardan ne oranda açacağız, Onları çalışan insanların yararlarına nasıl hazırlayacağız? Dâvamız bu. Maden Kanununda da aynı şeyi yapacaksınız. Görüyorum; ne bor minerallerinde, hattâ hattâ diğer stratejik madenlerde göreceksiniz yine yabancı parmakları vesaireyi koyacaksınız, o kanun gelecek. Toprak reformunda yaptıklarınız az mıdır? Bugünkü Toprak Reformu kanun tasarısına “toprak reformu” demeye diliniz varı-

yor mu? Varırsa. Neden varıyor; bilimsel verilere, Türkiye'nin toplumsal gerçeklerine ve isterlerine, halk çıkarlarına uygun bir toprak reformunu gözlemediğiniz, istemediğiniz içindir ki siz toprak reformuna "toprak reformu" diyorsunuz. Eğer gerçekten bizim gibi değil, Türk halkı gibi düşünseniz, toprak reformunu bu haliyle toprak reformu olarak bu halka sunamazsınız. Sunamazsınız; çünkü toprak reformunu öyle yozlaştırdınız, öyle çıkmaz bir darboğaza ittiniz ki Türkiye'de toprak reformu adı altında yapılacak her şey bir yasak savmadan ve ihtiyacı körlemeden ileriye gitmeyecektir. Gitmeyecektir, çünkü siz böyle arzu ediyorsunuz. Böyle arzu ettiğinizi, bilimseldir, memleket gerçeklerine uygundur diye anlatıp duruyorsunuz. Bütün gücünüzü de, fevkalâde dönemlerden, açık konuşayım, bazı müdahalelerden mağdur olmuş insanlar ve partiler hüviyetinizden alıyorsunuz ve iktidara gelip Türk Milletinin başına açmadığınız dert kalmıyor. Şimdi, kalkmışsınız; "Bu programda reform kanunları ele alınacaktır" diye de söylüyorsunuz. Hele buraya gelip de bu kürsülerde "reformların doktriner sapmalara uğramamasını temin edeceğiz" diye iri iri lâflar ettiğiniz zaman, söylediğiniz sözlerin kulaklarınızda hiç makes bırakmadığına kaç kere şahit olmuşumdur. Evet, reformların doktriner sapmalara uğratılmaması sizden çok evvel ve çok daha güç ile bizim arzumuz ve emelimizdir. Neden? Çünkü, biz Türk toplumunun alması gereken genel biçimi ve içeriği yaptığımız Anayasada saptamışız, programlarımıza koymuşuz ve asla toplumcu dedikleri veya bilmem sizin dilinizde ne anlamına gelen birtakım radikal ve devletleştirici ya da sosyalleştirici bir istikamete yöneltmek için uğraşmamışız.

Toprak reformu isteriz; çok toprak dağılsın diye gücümüzün yettiği kadar bağırırız, çok mülkiyet sahibi yetiştirmeye çalışırız. Maden reformu isteriz, yahut madende yabancıların sermaye sahibi veya hak sahibi olmamasını isteriz, bu ülke varlıklarının Türk insanına, Türk sermayedarına kalmasını öngörürüz. Petrolde yabancı istemeyiz, Türk sermayesi ile kurulmuş şirketlerin çalışmasını isteriz; maksadımız ülke varlıklarının Türklere kalması ve Türk işverenlerine ve işçilerine gitmesidir; ama siz bunları, bu milliciliği, gerçek milliyetçilik olan bu ekonomik milliyetçiliği tutarsınız halkın kandırılması yolunda sosyalistlik, komünistlik diye söyler söyler durursunuz.

Asıl doktriner sapmalara yer veren ve her işi doktriner sapma içinde yapan parti sizsiniz. Nasıl mı? İspat edeceğim: Türkiye'de sizin çıkardığınız her kanun, Türkiye'de gelişmekte olan sağlıklı kapitalizmin biraz daha gelişmesine ve semirmesine yardımcı olmak için çıkarılmış kanunlardır. Kapitalizm bir doktrin değil midir? Adıyla sanıyla dört başı mamur, içinden sosyalizmin çıktığı doktrin değil midir? Siz büyük mülk nasiplerini, büyük sermaye sahiplerini, aracıyı, tefeciye, merkantil burjuvayı, dışa bağılılığı, sağlıklı kapitalistleri; her yerden, her yönden kamu kaynaklarının tümünü emirlerine vermek suretiyle, çıkardığınız bütün kanunlardaki olanaklarla o kesimin eline vermiyor musunuz? Siz o takdirde doktrinci değil misiniz? Asıl doktrin sapmalarına Türkiye'nin iç meselelerini uğratan siz değil misiniz? Ama, Türkiye'de gerçekten "hürriyet vardır" derler, ben de inanırım. Bir zamanlar vardı. Şimdi o büyük ölçüde azaldı; ama Türkiye'de kapitalist doktrinin takipçilerini tanımladığınız zaman bundan sevenin, bundan hoşlanan, böyle bir gidişin varlığını

duyup da duyulanan çok insan bulursunuz ve onların elinde, güçlü haberleşme araçları, gazeteler, radyolar, televizyonlar vardır ve böyledir gidişi, kapitalist sapmaları, kapitalist doktrine bağlılığı oralarda propaganda ederler; ama halktan yana olan, her türlü görüş, düşünüş ve inancı yazılı belgelere bağlamış bulunan orta sol, sosyo - ekonomik felsefeye bağlı, halkçı Cumhuriyet Halk Partisi veya ona yandaş olan bilginler veya yazarların bu kapitalist sapmaları işaret etmesini birer komünist davranış diye telâkki eder; ama halktan yana olan partinin tabanındaki insanın elinde, güçlü burjuvanın elinde bulunan haberleşme araçları, gazete vesaire bulunmadığı için de bir türlü o da sesini duyuramaz; fakat sırası gelmiş veya gelmemiş, Türkiye'nin tarih içinde eriştiği bir düzeyde artık hiç kimse, isterse bir muhtıradan sonra kurulmuş bir Hükümeti altı ay sonra Merkez Bankası Müdürü iken düşürmeye kadir olacak kişi dahi Devletin başına geçse...

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — O ne biçim lâf öyle...

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — O dahi geçse ve.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, Sayın Gündoğan... (A.P. ve C.G.P. sıralarından müdahaleler) Müsaade edin efendim, müsaade edin...

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Öyle de denmez ki...

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Beyefendi, ne söylediğimi bilirim ben.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, müsaade buyurun, siz Hükümet Programını tenkit ediyorsunuz. Şahıslara tecavüz veya onların şahsiyetine herhangi bir gölge düşürecek ifadeleri kullanmamanızı hassaten rica ediyorum. Çünkü sizin, konuşmalarınız aynı şiddetle başka konuşmaları da davet eder. Bu da Cumhuriyet Senatosundaki müzakerelerin usulü dairesinde cereyan etmesine mâni teşkil eder. Bu itibarla rica ediyorum, konuşmalarınızı program üzerine teksif ediniz.

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Biz kişilerden, kişilikleri hudutları içinde neleri varsa onları ele alarak bahsetmeyiz Sayın Başkan. Biz kişilerin kamuya hizmet için ortaya çıktıkları günden itibaren, artık kendi hudutları içinde kalamayacakları, herkesin eleştirilerine ve yaptıkları bütün hareketlerin hesaplarını vermek üzere bu kürsülere her yönleriyle getirilmelerine müsaade etmelerine inanan bir partiyiz. (C.H.P. sıralarından "bravo" sesleri) Yoksa bizim Sayın arkadaşımızla, şahsen, ne bir alacağımız vardır, ne bir vereceğimiz vardır. Hatta belki hemşehriliğimiz dahi vardır; ama öylesine bir insan eliyle kurulmuş ve bize takdir edilen programını eleştirirken. Türkiye toplumunun içinde bulunduğu düzeyin Türk Halkının edindiği büyük tecrübeler sonunda sahip olduğu bilinç: 250 kuruşa müstahsilin elinden büyük aracı ve tefeciye toplattırdığı üzümün, iki ay sonra. 3 misli fiyata başka ülkelerle satmak suretiyle müstahsilin cebinden 3 katlı kazanç temin eden bir politikanın amili ve üreticisi insanın, bu hareketini söylemem için başka hangi kelimeleri bulayım? 11 liraya müstahsilin elinden alınan zeytinyağını 14 liradan aşağı sattırmamak suretiyle müstahsili ihracatçı komisyoncuya boğdu-

ran bir politikanın sahibini artık bu hak, ben söylemesem de yaşamından edindiği bilinçle, görmeyecek mi, anlamayacak mı?

Bilmeyecek mi ki bu halk, 1972’de, Haziran ayında 90 kuruşa sattığı buğdayını kepek olacak 100 kuruşa alıyor, bu politikanın sahiplerini bu halk görüp tanımayacak mı?

Bilmeyecek mi ki bu halk, taban fiyatlarını tespit eden Hükümet, aynı zamanda taban fiyatlarını tespit ettiği köylü ve çiftçinin üretim aracı olarak kullandığı montajcı sanayiinin mamulleri traktörü, gübreyi, ekipmanı, ziraî ilâcı yine Hükümetin tespit ettiği ağır fiyatlarla alırken, maruz kaldığı bu resmî aldatmayı öğrenmeyecek mi sanıyorsunuz? Bilmeyecek mi sanıyorsunuz?

Şimdi bu Programda neye rastlıyoruz? “Taban fiyatları yeniden ele alınarak “evet. Evet” düzenlenecektir” diye bir maddeye rastlıyoruz. Hey.. Garip tecellidir bu, Türk Milletinin garip tecellisidir. Kim bu taban fiyatlarını ele alacak yeniden? Bu Hükümet, Bu Hükümetin başında kim var? Beki bir zatı muhterem. Bu Hükümetin başındaki belli zatı muhterem bundan evvelki Hükümette ne idi? Ticaret Bakanıydı. Ne diyordu? “Taban fiyatlarına zam isteyenler Türk ekonomisine kastedenlerdir. Fiyatlara zam ettiğimiz zaman zaten doludizgin giden azgın enflasyon daha da artacaktır. Binaenaleyh, zam yapamayız” diyordu. Ne oldu? Ne oldu 6 aydan bu yana da yeni Hükümeti kurarken taban fiyatlarını yeniden ele alma lüzumu hasıl oldu? O vakit bir gereksinme idiyse, o vakit bir ekonomik zorunluluk idi ise, bugün neden aynı zorunlulukla karşınıza çıkmıyor? Ama bilirim, Türkiye’de âdettir, gayet rahatça büyük kişiler görmüşüzdür; “dün dündür bugün bugündür” derler. Bunlar da “geçen sene gecen sene idi bu sene bu senedir” derler. Aslında bunun temelinde ne yatar bilir misiniz?

Bu kürsüden söylemişimdir, Adalet Partisinin gerçekten ekonomi - politikası demeye elverişli ve o kıratıda uyumlu, tutarlı, sistemli bir anlayışı yok gibidir. Çok dağınık, çok değişik birtakım amaçlar peşinde koşar, toplum ve Devlet ve siyasal hayatı kaos içine sokmakta mahirdir. Sebebi de, onların sandıkları gibi ne bilmem ne Anayasasının hangi maddesindeki özgürlüklerdir, ne şudur, ne budur.. Kendi kaoslarını yaratırlar; ama ustadırlar, başkasını suçlarlar.

Adalet Partisinin bir ekonomi - Politikası yoktur; ama, çok iyi bildiği ve yürüttüğü bir politika - ekonomisi vardır. Şimdi seçimlere yaklaştık, bir seçim konjonktürü yaratır partiler, özellikle Adalet Partisi.. Adalet Partisi bu koalisyonun en büyük kanadını teşkil edecek de, geçen Hükümette Ticaret Bakanı görevini ifa etmiş zatın kurduğu Hükümette taban fiyatlarına eskiden olduğu gözle bakmasına müsaade edecek.. Olmaz böyle şey olmaz.

Onun için biz Hükümeti tanımlarken başının da ne sıfatta olduğunu anlatmış idik.

Değerli arkadaşlarım, size daha da açıkça söylemek zorunda olduğum birçok konular var, eğer imkânınız varsa devam edeceğim.

Sayın arkadaşlarını. Bu Hükümetin en çok önem verdiği, programındaki yazılış biçiminden belli olan bir diğer konuya geçmeme müsaadelerinizi rica edeceğim;

Bu Hükümet iddialıdır. Fiyat artışları ve hayat pahalılığını önleyecek tedbirler getirecektir. Gerçekten Türkiye'nin, Türk halkının en ziyade önem verdiği bir hayati mesele olan bu hayat pahalılığı ve fiyat artışlarını önlemek isteyen bu Hükümetin nasıl bir politika izleyeceğini programda araştırdım hiç bir çözüm göremedim; ama Hükümet başında bulunan muhterem Talû'nun Hükümet başına geçmeden önceki Hükümette Ticaret Bakanı iken fiyat artışları ve hayat pahalılığı konusunda verdiği demeçleri gazetelerden izledim; hatta bir kısmını buraya yapıştırdım. Bakınız Sayın Talû ne buyuruyorlar; "Türkiye'deki fiyat artışlarının ve hayat pahalılığının baş nedeni belediyelerin kontrol görevini yapmamalarıdır" diyorlar, işte gazete burada. Eğer belediyeler kontrol görevini yapsalar imiş, fiyat artışları duracak, hayat pahalılığı yavaşlayacak imiş.. Belediyelerin memurlarına maaş vermeye imkanları kalmamış, çöpleri toplamaya dahi kadir olamayan gırtlığına kadar partizanlığa gömülmüş zavallı belediyeler demek ki, Türkiye'deki bu azgın fiyat artışlarının tek müsebbibleri Eğer onlar kontrollerini yapsalarmış hayat pahalılığı kalmayacakmış, fiyatlar da artmayacakmış..

Bir başka beyanlarına da rastladım, ayakkabı fiyatları konusunda bir beyanım yine gazetelerde gördüm. Perakende ayakkabı fiyatlarının maliyeti 100 - 125 lira civarında olduğu halde 200 - 225 lira olduğunu söyleyen Sayın Talû bu fiyat marjının artış farkının nereden ileri geldiğini söylüyor biliyor musunuz; Perakende mal satan insanların sattıkları malın maliyetini tespiti imkân verecek bir kanunun olmayışına yüklüyor. Haa, demek ki hemen yarın bir kanun getirselere, perakende malların maliyetini hesap etmeye imkân verecek bir yetkiyi kendilerine versek öbür gün ayakkabılar birdenbire 130 liraya 150 liraya düşecek demektir (ki, açık ve seçik, gayet kesin beyanlarından biri budur)

Dahası var, Sayın Talû, "Hayat pahalılığının, fiyat artışlarının önüne geçmek istiyorsanız size bir salık vereceğim; sabrediniz" diyor. Sabır tavsiye ediyor ve bu sabırla iktifa etmeyi öneriyor. Başkaca hiç bir ekonomik müessir politikayı önermiyor. Görmedim, programda da görmedim. Tahmin ediyorum ki, bu Hükümet hiç bir suret ve veçhile fiyat artışlarına ve hayat pahalılığına ufacak bir çare dahi getirmeye kalır olamayacaktır. Gene Türk halkı aracılardan, tefecilerin, sömürücülerin istedikleri gibi at oynattığı, hatta Hükümet eliyle desteklendikleri bu ortamda Türk halkı sömürülecektir, soyulacaktır ve hayat pahalılığı altında ezilecektir, inleyecektir.

Arkadaşlarım, Türkiye'de hayat pahalılığı ile fiyat artışları insanı canından bezdirecek ölçülere varmıştır. Dayanılmaz, katlanılmaz bir hale gelmiştir. Susan, bütün bir Türk toplumunun söylediği tek şey budur; ama olağanüstü tedbirler yüzünden toplum suskun, dertlerini söyleyemez, çare bulamaz halde bırakılmıştır.

Şimdi, fevkalâde tedbirlerin devamını öngören şart koşan bu Hükümet, mesele ne Sıkıyönetimi kaldırmak gibi bir düşünce sahibi olmadığını, ne de Anayasada yapılan değişikliklerle kurulacak Güvenlik Mahkemelerini kurmamak gibi her hangi bir, ortamı serbest ve özgür hale getirici atılımda bulunmayacaktır. Gene halkı

susturacaklar, gene bütün özgürlükler kısıtlı kalacak, olağanüstü tedbirler devam edecek ve bu Hükümet de herhangi bir dişe dokunur ekonomi politikasına sahip olmadığı için Türk halkının canı cendereye girmekte devam edecek.

Arkadaşlarım, oysa fiyat artışları ve hayat pahalılığı konusu, sanıldığı gibi yalnız şu veya bu perakendecinin mevzuat olmadığı için dilediği gibi fiyat koymasından veya belediyelerin kontrolsuzluğundan ileri gelmemektedir: Fiyat artışları ve hayat pahalılığı bundan evvelki de, bu Hükümetin de izlediği ekonomi politikalarından ileri gelmektedir. Bu hükümetler devalüasyon, enflasyon - enflasyon, devalüasyon kısır döngüsünün analarıdır. 1970 de bir, 1972 bir olmak üzere iki defa devalüasyon yapmış olan Hükümettir aynı insanlardır. Enflasyon, yahut pahalılık, fiyat artışları çok ciddi bir sorundur; ama bunu Türkiye’de başaracak, daha doğrusu başarma niyetinde olan, hatta o güçte bulunan ne bir kişiye ne ele hükümete rastlamıyoruz.

Bir merak saiki ile araştırdım, Ortak Pazar ülkelerinde özellikle fiyat artışları konusunda alınan tedbirlere bir göz attım da bizim hükümetlerimizle, o hükümetlerin müşterek olarak adıldan kararların, ya da önerdikleri politikaların uzaktan, yakından ilgisini göremedim ve üzüldüm.

Bakınız enflasyonla mücadele için Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri para hacmini daraltmak, iskonto hadlerini yükseltmek, kredileri sınırlandırmak, ortak dış gümrük tarifelerini belli bir ölçüde indirmek, bütçe açıklarını emisyonla değil, tasarrufla kapatmak, rantabl olmayan işletmelere sübvansiyon vermemek, fiyat artışlarını % 4 civarında tutmak, seçim konjonktürü gibi ekonomiyi sağlıklı yönlere saptıracak yöntemlere başvurmamak gibi ortak kararlar almışlar.

Şimdi, Sayın Hükümetten programında yazdığı için soruyorum: Bunlardan hangisini ne ölçüde, ne zaman, ne maksatla hangi uyumluluk ve tutarlılık içinde, hangi araçlarla alacaksınız ve Türkiye’nin özelliğini nazari itibara alarak bu tedbirlerden daha başkalarını düşünüyor musunuz, yapabilecek misiniz, yoksa Türkiye’de fiyat artışları ve hayat pahalılığı daha “ilâ yevmil kıyame” devam edecek gidecek midir? Bunu hakikaten sormak istiyoruz.

Değerli arkadaşlarım;

Sırası geldiğince tekrar bu konuya değinmek imkânım var; ancak başka bir konuya da değinmeye müsaadelerinizi rica edeceğim.

Arkadaşlarım; bu Programda ilginç bulduğumuz ve Türkiye’nin kör döğüşü şartları içinde yürüte geldiği ve her hükümetin bu kör döğüşü oyunu içinde rol aldığı bir başka konuya değineceğim.

Bu Programda deniyor ki, “Anayasanın öngördüğü karma ekonomi düzeni sürdürülecektir. Bu karma ekonomi düzeni, birbirini tamamlayıcı surette, o şartlar içinde yürütülecektir”

Arkadaşlarım, hemen ve açıkça belirtiyim; bu sözler uzun senelerden beri Türk toplumunu bugünkü bunalımlı ortamlara getiren ekonomi politikalarının tekrarlanacağını en aşikâr delilidir. Bu memlekette birbirini tamamlayıcı olarak çalışan iki

kesimden söz eden bütün hükümetler ve bu Hükümet büyük bir aldatmacayı sürdürüp gidiyorlar. Bu memlekette; birbirini tamamlayan iki kesim eşit şartlar içinde, birinin diğeri üzerinde istediği gibi hegemonya kurması birinin diğlerinden dilediğini dilediği kadar ve dilediği ölçülerde alarak büyüyüp semirmesi, birinin diğelerini halsiz mecalsiz bırakacak kadar bütün kaynaklarına el atan bir ekonomi politikası hüküm sürüyor. Ne zaman gördünüz siz özel kesimin kamu kesimini tamamlayıcı bir hareketini? Oysa, özel kesime çıl para verirsiniz adına teşvik tedbiri dersiniz, Oysa kamu gelirlerini vergileri birtakım düzenler içinde muafiyet dersiniz, vergi iadesi dersiniz, taksitlendirme dersiniz, aktarırsınız özel sektöre. Daha ileri gidersiniz, kamu kesiminin ürettiği malların fiyatlarını siyasal amaçlarla ve özel sektöre çıkar sağlamak için düşük tutarsınız, özel sektör kamu sektörünün ürettiği bu ara mallarını ucuz girdi olarak imalâtında kullanır; daha ileri gidersiniz kamu sektörünün milyonlar lira vererek yetiştirdiği elemanlarını götüğünüz sakim, yanlış, insaf ölçüleriyle bağdaşmayacak personel politikanız yüzünden oraya akmaya bırakırsınız, bunu gözlersiniz, kastedersiniz, milyonlarca lira sarfiyle yetişmiş kişilerin kamu sektöründen özel sektöre geçmesini özel sektörün bütün Dünya'da yetişmiş insan için yaptığı yatırımları kamu sektörüne yaptırırsınız. Bütün bunları yaparsınız, teşvik tedbirleri adı altında yaparsınız, başka adlar altında yaparsınız, fiyatlar yoluyla yaparsınız, bu kamu sektörünü özel sektörün yemliği haline getirirsiniz; ama resmî ağızlarınızda veya programlarınızda, birbirini tamamlayan iki sektörden oluşan karma ekonomi düzeni diye de gerçekte hiç ilişkisi olmayan ve Türkiye'yi bu noktalara getiren bir politikanın izleyicisi olursunuz ve siz Hükümet olarak da aynı yolun yolcusunuz, bundan hiçbir surette kendinizi kurtaramıyacağınızı bilirim, bilirsiniz; kurtaramadınız da nitekim.

Oysa, değerli arkadaşlarım bu memlekette kamu sektörünün kalkınmada, sanayileşmede behemahal kendi eliyle ve kamu kaynaklarını en rasyonel biçimde kullanarak yatırım yapmak, işletmecilik yapmak, anama ve ara mal üretmek gibi memleketin tarihî gerçeklerinden oluşmuş zorunluklar vardır. Bu iddiamız, bağlı olduğumuz partinin büyük Atatürk'ün gününden bugüne gelen devletçiliğimizin zorunlu, zarurî dile getirilişi değildir. Bu ülkenin gerçeklerini bilenlerin, bu ülkede bu ülkeye özgü olarak kamu kesiminin bugünkü politikalar içinde giderek ezilmesi-ne, tarumar olmasına ve kaldırılmaz ağır yükler teşkil eder birlikler haline gelmesi-ne sebep olan politikalarınızdan çok büyük zarar görmekteyiz.

Arkadaşlarım; Sayın Başbakan dünkü konuşmasında; özel Sektöre yapılacak kamu kaynakları aktarmalarının, onların kazançlarını sağlayacağını ve ondan da vergi alınacağını, evet, böylece kamu kaynaklarının arttırılacağını, evet; fakat sonra aynı kaynakların yine özel sektöre gideceğini söylemeyi ihmal ettiğini gördüm.

Ne demektir bu memlekette kamu sektörü, özel sektör? Bunu artık lütfen karşılıklı ve siyasal olmayan anlayışlar içinde anlayalım ve bilelim ve bir kere daha tekrar etmeme müsaade ediniz; Türkiye'de kamu sektörü ve özel sektör konusu, esefle ifade edeyim ki, 1950'lere uzanan bir zihniyet içinde ele alınmıştır bugünkü Hükümet tarafından. Neymiş diye araştırdım. Özel sektörün kamu sektörüne tamamlayıcı görev olarak yahut hizmet olarak yapacağı şey; kamu kesimindeki

kuruluşlar hisse senetlerine bölünmüş holdingler haline getirilecek imiş, onları da halkın satın alınmasına arz edeceklermiş, böylece kamu kesimi özel sektörden yararlanmış olacakmış...

Değerli arkadaşlarım; ne haline getirirseniz getiriniz, ister adına holding deyiniz, ister başka şey deyiniz; bilinen bir gerçektir ki, hisse senetleri özel kişilerin elinde bulunan kuruluşlar, bir kere bizim ülkemizdeki kamu kuruluşlarına tarihî ve ekonomimizin gereği verilmiş görevi göremezler. Büyük ve içinden çıkamadığınız hata şudur; Özel sektörü ve kamu sektörünü tümünü birden kapsayan bir ekonomi politikası inancına sahipsiniz. Ne dersiniz? Bu memlekette serbest piyasa ekonomisi kuralları cereyan eder. Bu, gerçekten bir soylu politikadır; ama özel sektör kendi ürünlerini alırken ve satarken bu serbest piyasa koşullarından yararlanır. Kamu sektörü, söyler misiniz bana serbest piyasa koşulları içinde mal alıp satmaya yetkili midir? Bırakmış mısınızdır böyle bir imkân? Tarihin hangi döneminde kamu sektörü serbest piyasa şartları içinde oluşturduğu fiyatlarla mal satmıştır? Bunu, bu büyük aldatmacayı da daima söylemeden kendimizi alamayacağız.

Değerli arkadaşlarını, programın değinilmesi gereken başka yerlerine de geleceğim. Pek kısa zamanınızı alacağımı, Sonra sizin, sırası gelmişken söyleyeyim kamu kesiminden kaynak aktarmak suretiyle muhtelif yollarla, özel sektörü besleme politikanızın sonucunda doğan özel sektörün, özellikle sanayileşmenin ne tür bir sanayileşme ve özel sektör olduğuna dair, bizim bilgilerimizin dışında bizi, yalanlayacak bir bilginiz var mı? Biz iddia ediyoruz; bu suretle bir besleme sektör giderek, kapitalizmin en olumsuz aşamasını bir anda sıçrayarak yaşamaya başlıyor ve çalışıyor. Kapitalizmin rekabetçi, faziletli rekabetçi döneminden saptığı, bugün Türkiye'deki kapitalistleşmenin tam anlamıyla bir tekellilik görünümüne büründüğü, dışa bağımlı olduğu, kendi kendini besler olmaktan uzak olduğu, kapasitelerinin atıl kaynak israfına açık ve yüksek kâr marjları içinde çalışsan, bu yüzden Avrupa Ekonomik Topluluğu ile entergre olması çok güç bulunduğu resmî kaynaklarda ifade edilen bir biçime büründüğünü kabul etmiyor musunuz? Bu sizi rahatsız etmiyor mu? Bu Amerika'yı rahatsız ediyor, İngiltere'yi rahatsız ediyor, Fransa'yı rahatsız ediyor. En sağlıksız biçimde bir kapitalistleşmenin bu nitelikleri haiz olduğunu yazan kitapların adedi binleri geçti.

Beslediğiniz özel sektörü böyle yapmaya, böyle sağlıksız bir biçimde geliştirmeye, tekellilik etmeye siz sebeptsiniz, politikalarınız sebeptir. Buna mani olmanız lâzım. Besleyiniz; fakat Türk gerçeklerinin ve ihtiyaçlarının istikametinde makul ölçüler içinde ve kamu kesimini muattal bırakacak biçimde beslemeyiniz. Sizin denk bütçe diye övündüğünüz bütçenin denkliğini getiren, denkliğini sağlayan politik, ekonomik ve malî nedenin ne olduğunu geçen gün araştırdım; bulabildiğim şudur; Meğer bu yıl denk kapanan bütçe, kamu kesiminde yapılması öngörülen yatırımların plân hedeflerinden, program hedeflerinden çok daha düşük düzeyde kaldığı ya da esasen daha başından beri plân ve program hedeflerinin düşük tutulduğuna bağlı olduğu gözüküyor.

Plân ve programın öngördüğü ödenekleri kamu kesimine vermeyeceksiniz; özel sektöre aktarma yolları bulacaksınız, mağaza açmaya kadar böyle bir yolu izleyeceksiniz. Sonradan da kamu kesimi ile özel sektörün birbirini tamamlayan ve birbirine yardım eden düzen içinde çalıştığınan bahsedeceksiniz. Bu, hakikaten insanı önce tebessüme sonra da hüzne sevk ediyor.

Değerli arkadaşlarım, şimdi programda hiç değinilmeyen, ya da hiç değinilmeden geçilen çok önemli bir konuya dikkatinizi çekmek istiyorum. Sabırlarınızı taşırmam ak için.

Arkadaşlarım, Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi ve belki birincisi, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye ilişkileridir. Bu ilişkilerden ve bu ilişkilerin bugünkü durumundan şu programda bir satır bulmak mümkün olsa idi, çok sevi-necektim. Ama ne yazık ki, öyle bir satıra ancak şöyle rastlıyoruz. Bakınız değerli arkadaşlarım:

“Avrupa Ekonomik Topluluğu ile girmiş olduğumuz ortaklık ilişkisine büyük önem vermeye Hükümetimiz de devam edecektir.”

Soruyorum size, (Bir satır daha var, o da bunun kadar yavan ve yuvarlak) Türkiye'nin önemli ve birinci meselesi, Avrupa Ekonomik Topluluğu Türkiye ilişkileri.

Sözlerimi esasa taalluk eden biçime sokmadan önce, Hükümetten ve özellikle Sayın Dışışleri Bakanından bir istirhamda bulunacağım. Belki kendisi burada yok.

Bir münasebetle yine bu kürsüden arz etmiştim. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasındaki ilişkilerin, hemen her gün yeni yeni şekiller, biçimler, uzantılar, doğrultular kapandığı dönemlerde yaşıyoruz. Bu doğaldır. Hele özellikle 1970 senesinde imzalanan geçiş dönemini düzenleyen Katma Protokol'dan bu yana bu konu, Türkiye için hayatî önemi haiz, birinci derecede, birinci sırada bir konu oldu.

Ama, Türkiye'de parlâmento üyeleri, sizler, hattâ ilim adamları dahil, Türkiye'de, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye münasebetlerini bize “günü, gününe” yi bıraktım, ayda bir defa olsun, inanılır kaynaklardan verecek bir makam, bir merci yok mudur, bulunmayacak mıdır? Nereden öğreneceğiz biz bu toplulukla olan münasebetlerimizin ne düzeyde ve ne biçimde geliştiğini ve oluştuğunu? Bir mecmua geliyor; gözlerimize atılıyor, bedava Avrupa Topluluğu Ortak Pazar” diye, üstünde de şöyle bir dama resmi var. Bundan bazı bilgiler edinerek geliyoruz burada önemli konu saydığımız için ve bir vazife yapma haysiyeti içinde meseleyi dile getirmeye çalışıyoruz.

Binaenaleyh, eğer eksik ve yanlış bir şeyden bahsediyorsam, bu benim, hatam değil. Bu memleketin parlâmento üyesine dahi, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile münasebetlerimizi anlatacak bir belgeye rastlamak mümkün olmadığı bir düzende, yapacak başka bir şeyimiz yoktur. Belki denecektir ki Hariciye vekilinin vekâletine geliniz, size belge verilir; ama müsaade buyurur musunuz arkadaşlarını, onlar, bu öneriler çok eski öneriler, kimse Dışışleri Bakanlığına gidip te bu konuda bilgi edinmek için ne vakit bulabilir ne de adam bulabilir, başka mesele.

Şimdi, bu girişten sonra, bir nevi serzenişten sonra Sayın Dışişleri Bakanından bu konuda bütün parlâmento üyelerini aydınlatacak ve oriyante edecek birtakım bilgileri verecek ne imkân varsa sağlamasını rica edeceğim.

Arkadaşlarım, bildiğiniz gibi ve izleyenlerinizin hatırlayacağı gibi, Üçüncü Beş Yıllık Plânın Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına eleştirmesini yaptığım sırada da açıkça ifade ettiğim gibi, Türkiye'nin 22 yıllık Perspektif içinde kalkınmasını düzenleyen Anayasa gereği bu yılbaşı derlenip Yüce meclislerden geçirilen ve ilk bölümüne Üçüncü Beş Yıllık Plân dediğimiz doküman; baştan sona Türk Ulusunun ve Türk toplumunun istikbalinin, geleceğinin çok hayati bir şartın, bir koşulun behemahal ve Türk Toplumunun isterlerine uygun biçimde yerine getirilmesine bağlanmış bulunmaktadır. Üçüncü Beş Yıllık Plân, birinci sayfasından sonuncu sayfasına kadar; şayet Türkiye ile Avrupa Ortak Pazarı arasındaki ilişkiler, geçiş dönemini düzenleyen Katına Protokol'da yazılı olduğu biçimde yürütülecek ise, Türkiye kalkınmasından ümit kesiniz. Türkiye'nin sanayileşmesinden ümidini kesiniz, Türkiye'nin sanayileşmesi; yani kalkınması toplumsal, ekonomik ve kültürel kalkınması ancak ve zorunlu olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu ile geçiş dönemini düzenleyen Protokolün yeniden ele alınmasına ve A.P. Hükümeti zamanında kabul edilen anlaşmanın hükümlerinin Türkiye lehine değiştirilmesine bağlıdır, diyor. Bu kadar önemli bir konudur bu; ama gelin görün ki bu Hükümet, bize takdim ettiği küçücük programında bu önemli konuya, bir küçük satırla değinmekten öteye bir şey yapmamış. Ama Plânlama Teşkilâtının çok vatanperver mensupları arkadaşlarım, biri de ölmüş Allah rahmet eylesin, burada anmayı bir vazife bilirim; bu konuya, mazur görünüz edep dışı değildir, gerçekten ve yürekten içtenlikle asılmışlardır ve geçen bütün iktidarların her turla savsaklamalarına, yanlış adımlarına, hatalı politikalarına gerçekten büyük bir yüreklilikle karşı durmuşlardır, bir ölçüde onların yüzünden Ortak Pazarla olan ilişkilerimiz bugün bir müzakere dönemine girmiş bulunmaktadır.

Evet arkadaşlarım, Ortak Pazar ülkeleri ile Türkiye arasında, Ortak Pazar ülkelerinin 6'dan 9'a çıkmasından istifade ederek, geçen yıl bütün ilişkilerimizi tümünden kapsayıcı yeni müzakerelere oturmak talebinde bulunduk ve onlardan birkaç önemli hususu protokol-da bizim lehimize değişiklik yapmak suretiyle istedik. Biri, bazı tarımsal ürünlerimize daha fazla tavizli bir rejim sağlanmasıdır. Diğeri de. Ortak Pazar ülkelerinin "77'ler" diye isimlendirdiği ve gelişmekte olan ülkelere vermeyi tasarladığı bazı tavizleri, "Genel preteranslar" adı ile anılan iktisadî uzlaşma ve anlaşma şartlarının bize de uygulanmasını istedik. Yine Avrupa Ekonomik Topluluğundan Akdeniz ülkelerine tanınan imkânların bize de tanınmasını istedik. Yine Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinden oy yıl müddetle geliştirme ve kurana gereğini duyduğumuz temel sanayiimizin gelişmesi ve büyümesini sağlayacak bazı tedbirlerin özellikle, tek taraflı olarak ithal kısıtlamalarına yetki vermelelerini ve Ortaklık Konseyinin yetkileri içinde bulunan bu işlemin tek taraflı olarak Türkiye'ye tanınmasını istedik. Belki bundan daha fazla şeyler yahut daha az şeyler de istedik ya tam böyle istemedik; ama dediğim gibi, elimde "Ortak Pazar" adı altında intişar eden bir mecmuadan başka veya buna benzer birtakım dergilerden

başka bir doküman, bir belge yok. Ne oldu, bu taleplerimize ne cevap verdi Ortak Pazar? Bu Hükümet Programında bunu göremedik. Halbuki heyecanla bekliyoruz. Çünkü büyük haksızlıklara, dengesiz tavizlere ve yükümlülüklerle mâruz bırakılmış bir ülkenin feryadı içindeyiz. Daha Katma Protokol yapılırken Türkiye maçı kaybetmiş oluyor ve bir türlü kendine gelmeye imkân bulamıyor. Oysa, plân biraz evvel arz ettiğim isteklerin yerine getirilmesini mutlaka istiyor; ama Hükümet buna el atmamış.

Bakınız Emil Noel adlı kişi bizim bu taleplerimize karşı bu mecmuada yazdığı makalesinde ne diyor:

Geçtiğimiz Nisan ayında Topluluğa tevdi edilmiş bulunan Türk memorandumu, Brüksel’de belirli bir heyecan uyandırmıştır. Bu heyecanın tonunu da Topluluğa mensup bir şahsiyetin beyanatında bulmak mümkün olmuştur. Bizi hayrete düşüren husus, memorandumda ileri sürülen taleplerin alışılmamış mahiyetidir. Şöyle ki bu talepler, Türkiye’nin Topluluktan bir nevi beyaz çek almak istediği intibahı uyandırmaktadır”

Arkadaşlarım, karşılaştığımız cevap budur. Belki bundan sonra yapılan müzakerelerde daha olumlu cevaplar almışızdır; ama öğrenmek istiyoruz, Hükümet olarak bu konuda hangi teşebbüsün içindedirler, müzakereler ne safhadadır, neyi elde etmenini neyi kaybetmenin ya da plânda yazıldığı şekilde, olmak veya olmamak gibi bir durumla karşı karşıya kalmış olan Türk toplumunun, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesinde, Türk yararına yeni bir düzen kurulmasında sayısız faydalar olduğunu söylemek görevimizdir, söylüyorum. Tabii birtakım resmî bilgilere sahip kişilerin şimdi daha geniş tutarak, bazı meselelerde bizim söylediklerimizin söyle veya böyle olduğunu arzı cevap ederken belirtmelerinden çok şeyler istifade ederiz inşallah.

Arkadaşlarım, şimdi kısa kısa iki konudan da bahsedip sözlerimi bitirmek istiyorum.

Bu Hükümet, Programında sıkıyönetimli bir seçimin takipçisi olduğu kararını vermiş bir Hükümetmiş gibi gözüküyor. Belki cevap verecek kişi, biz böyle bir şey söylemedik gerekirse kaldırırız, veya işletmeyiz, diyebilirler; ama kaldırmayacaklar. Sıkıyönetime karar verecek mercilerin hükümetler olmadığını söyleyen başbakanlara ve parti başkanlarına tesadüf ettiğimiz ve onların beyanlarını dinlediğimiz hepimizin bilgisi dahilindedir. En az bu yönden Anayasada ve kanununda, Başbakanın sorumluluğunda çalışan ve Hükümet, teklifi olarak Meclise getirilip, oradan onaylanmak suretiyle sürdürülen sıkıyönetim hakkında eski bir deyimle şafi ve kesin beyanda bulunulmasını istirham ediyorum, parti olarak da bunu rica ediyorum. Çünkü bizim millî iradenin tecellisinde çok önemli rol oynayacak serbest tartışma, eşit demokratik mücadele ortamına Türkiye’nin ihtiyacı olduğu kanımız, değişmez bir kanıdır.

Arkadaşlarını, af konusundaki düşüncemizin özü şudur:

Bir Devlet kendine karşı gelenleri koruduğu ölçüde güçlüdür, düşüncesine inanırız ve bu inançladır ki, yaklaşan seçimler, Cumhuriyetin 50'nci yıldönümü gibi mesut tesadüfler, bu ülkenin çok muhtaç olduğu milli ve sosyal barışın sağlanması-na her türlü çıkar, dar oy hesapları dışına çıkarak bu konuyu âdil ölçüler içinde bağışlayıcı, esirgeyici ve koruyucu bir dinin mensupları olarak da çıkarmaya mecbur olarak eğilmenizi istirham ederiz.

Değerli arkadaşlarım, ortanın solunda ve düzen değişikliğini gerçekleştirmek için her gün biraz daha sağlam inanç ve temellere oturmuş fikir ve anlayışımızı ve devrimci atılımlar üzerine kurduğumuz siyasal partimizi sizin huzurunuzda, şimdi bir Hükümet Programı eleştiren bir siyasal teşekkül olarak göstermeye çalıştık.

Bizim için önce ülke, o ülkede yaşayan insanlar, çalışmalar, emeklerinin ve alınterlerinin karşılığında geçinenler kutsaldır; onların savaşıcsıyız, programı bu açıdan eleştirdik; kabulünüze şayan olursa teşekkür ederiz, olmadıysa, hiçbir şikâyetimiz yoktur.

Saygılar sunarız. (C.H.P. ve M.B. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Eski Eserler Kanunu tasarısına oyunu kullanmayan Sayın üye var mı efendim?.. Yok. Oylama işlemi bitmiştir.

Kontenjan Grubu adına Sayın Nihat Erim.

KONTENJAN GRUBU ADINA NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Sayın Başkan, Sayın senato üyeleri;

Yeni Hükümetin Programı üzerinde Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı Grubunun düşüncelerini Yüce Senatoya sunmaya çalışacağım.

Her şeyden önce bu programın Ekim 1973'de yapılacak seçimlere kadar kısa bir uygulama dönemini öngördüğünü hesaba katmaktayız. Ekim'e kadarki beş ay içinde Parlâmentomuz ancak daha iki ay çalışabilecektir. Sonra, Sayın Üyeler seçim bölgelerine gideceklerdir. Bununla beraber, Hükümet Programında işaret edilen kanun tasarıları yoğun bir çalışma ile bu sekiz hafta içinde hem Millet Meclisinde, hem Senatoda görüşülebilir.

Tasarılar Parlâmentodan Hükümetten geldiği şekilde çıkmamaktadır. Hükümet ya kendi görüşünü sonuna kadar savunmakta veya burada yapılan değişikliği benimsemektedir. Bunda yadırganacak bir şey yoktur.

Hükümetlerce Parlâmentoya, sunulan tasarıların orada hiç değiştirilmeden kesinleşmesi her zaman beklenemez. Son söz daima Parlâmentonundur. O günkü çoğunluğun anlayışına, o günkü değerlendirmesine uygun değişiklikler elbette yapılacaktır. Hükümetler, hayatî önemde saydıkları prensiplerin Parlâmentoca değiştirildiği inancında iseler, görevden ayrıldıktan veya Parlâmentoya boyun eğmekten başka bir şey yapamazlar.

Ancak, her kanun yürürlüğe girdikten sonra, önemine göre vatandaşların, kamuoyunun beğenisi veya eleştirisi ile karşılaşır. Eleştiriler bir kanunun ye-

niden gözden geçirilmesini gerektiren ölçülere varırsa, onu yeniden ele almak Parlâmentonun görevi olur.

Kamuoyunun isteklerine kulak vermemenin sakıncaları büyüktür. Modern demokrasilerde seçmenler, partilerin dışındaki örgütler içinde güçlü baskı grupları meydana getirebilmektedirler. Baskı gruplarının nitelikleri bazen niceliklerinden daha etkili ve daha güçlü olabilmektedir.

Bu, reform kanunları için de böyledir. 12 Mart 1971'den sonra gelen hükümetler reform tasarılarını belli bir partinin programını, felsefesini değil, genel olarak millî ihtiyaçları gözönünde tutarak hazırlamışlardır. Parlâmentoda ise her parti kendi programı, kendi felsefesi ve kendi seçmen zümresine yaptığı vaatlerle bağlı olduğu için, sırf parti politikası yönünden bir değerlendirme yapınca, normal koşullar altında, bir uzlaşma güçleşiyor.

Bu durumda önemli olan, partilerarası bir uzlaşma, karşılıklı anlayış ve fedakârlıkla olağanüstü tedbirlere ve çabukluğa zorunluk duyurmuş olan 12 Mart öncesi ortamının isteklerini gereği gibi karşılayabilmektedir.

Sayın Talû Hükümeti belli başlı reform tasarılarını seçimden önce kesinleştirmeyi programında vadederek, çabukluk ihtiyacını kabul etmiştir.

Anarşi ve tedhiş olayları 12 Mart 1971 öncesinde yurtdaşların huzurunu bozmuş, ciddi endişelere yol açmıştır. Analar, babalar sabahleyin okullarına giden çocuklarının akşama eve dönüşünü heyecanla bekler olmuşlardı.

Örgütlenmiş tedhiş olaylarını durdurabilmek, anarşinin yayılıp büyümesini önleyebilmek için sıkıyönetim ilân etmek, Anayasada değişiklikler yapmak zorunluğu doğmuştur.

Alınan bu acele tedbirler hastalığın dış nedenlerini, dışa bağlı etkilerini o anda karşılamaya yetmişti. Yurdumuzun ne gibi iç ve dış tehlikelerle karşı karşıya kaldığı, sıkıyönetim mahkemelerinde görülen dâvalar esnasında açığa çıkmaktadır.

Fakat 12 Mart öncesinde ve sonra, sıkıyönetim ilân edilinceye kadar sürüp giden olayların dıştan yönetilir, desteklenir, beslenir olması başka bir gerçeği asla unutturmamalıdır.

12 Mart 1971 Muhtırasında ve daha 1961'de Anayasamızda yer bulmuş olduğu üzere, Türkiye'de bazı köklü reformlar yapılmak lâzımdır. Genel Devlet idaresinde, siyasî ve idarî alanda, sosyal ve ekonomik konularda reformlara kesin zorunluk vardır. Gençlerden bir kısmının aşırılıklara sürükleyen nedenler arasında gelişmesini belli bir aşamaya henüz ulaştırmamış ülkelere özgü koşulların etkisi imkân edilemez. Bu hal kışkırtıcılara elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Reformların yapılması uzun vâdede daha dengeli bir toplum olmayı sağlayacaktır.

Hükümet, Programında: "Önceki hükümetlerce başlatılmış bulunan reform çalışmalarını sonuçlandırmak, temel sorumluluklarımız arasındadır" demekle grubumuzca memnunlukla kaydedilen bir tutumu ilân etmiş, bir taahhüt altına girmiştir. Atatürk'çü bir görüşle gerçekleştirilecek reformlar kalkınmamızı hızlandıracaktır.

12 Marttan bu yana reformlar, Anayasa sayfaları arasından uygulama alanına geçmiş, tasarılar hazırlanmış, Parlâmentoya sunulmuş, meclislerde görüşülme-ye başlanmış, hattâ içlerinde kanunlaşanları da olmuştur. Şimdi, yeni Hükümet seçimlerden önce büyük reform tasarılarından bir kısmını daha kesinleştirmeyi Parlâmentodan istemektedir. Bu bakımdan 12 Mart Muhtırası bir yön düzeltme ve bir hız kazandırma etkisi yapmıştır.

Tekrar edelim ki, bunu büyük bir memnunlukla karşılıyoruz.

Hükümeti kurma görevinin Sayın Talû'ya verildiği Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin bir bildirisi ile duyurulmuştu. Bu bildiride Sayın Cumhurbaşkanının yeni Hükümetten neler beklediğini ortaya koymuştur.

Bunlar, Türkiye'nin bugünkü tablosunun, devletin en Yüce makamındaki, uzun yılların tecrübeleri ve dersleriyle yoğrulmuş pek Sayın bir zat tarafından, çizilmesi olarak değerlendirilmelidir.

Sayın Cumhurbaşkanı adı geçen bildiride:

1. Hür demokratik sistemi bütün gerekleriyle sürdürme inancını;
2. Bütün siyasî parti liderlerinin ve grup başkanlarının aynı ilke etrafındaki samimî arzularını;
3. Özellikle 12 Mart muhtırasının hedefine ulaşması konusunda bugüne kadar görev almış hükümetlerin çabaları için takdirlerini belirtmişler;
4. Yüce Meclise sevk edilmiş olan reform tasarılarının Devlet ve milletin yararına ve Anayasa çizgisinde gerçekleştirilmesini;
5. Seçim, ye siyasî partiler kanunlarının millî iradeyi en iyi şekilde yansıtacak biçimde değiştirilmesini;
6. Tesis edilmiş olan asayiş ve huzurun devamını sağlayacak tedbirlere ilişkin mevzuatın, Anayasamızda teminat altına alınmış olan temel hak ve hürriyetleri zedelemeyecek şekilde saptanmasını işaret buyurmuşlar;
7. Ulusumuzun sosyal ve ekonomik refahını;
8. Cumhuriyetimizin 50'nci yılının daha güçlü ve mutlu olarak idrakini;
9. Serbest genel seçimlerin zamanında yapılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması lüzumunu ve bu maksat için;
10. Parlâmentoya dayalı bir Hükümetin bağımsız bir zat tarafından kurulması arzusunu ilân etmişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanının dikkatleri üzerine çektiği konuların hepsi önemlidir. Her birini Hükümetin gereği gibi değerlendirmesi beklenir. Bunlar arasında, seçimlerin zamanında yapılması ve millî iradeyi en iyi şekilde belirtecek esas ve usullerin, Seçim Kanunu ve Siyasî Partiler Kanunu değişikliğinde gözönünde tutulması, bugünkü koşullar altında, demokratik rejimin geleceği bakımından en önemli iştir.

Gerçekten, birkaç yıldır gerek siyasî partiler, gerekse seçim kanunları üzerinde her çevreden yakınmalar yükselmektedir. Bu konuda titizlik istemek yerindedir.

Demokrasinin temeli vatandaşların oylarıdır. Bu oyların serbestçe, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak, hiçbir engelle karşılaşmadan sonuç alabilmesidir. Yani, vatandaşların istediği kişiyi seçebilmesidir. Seçimlerin ise, aynı serbestlik ve güvenle görev yapabilmeleridir.

Siyasî Partiler Kanunu ve Seçim Kanunu ele alındığında bu bakımdan düzeltilmeye muhtaç noktalar meydana çıkacaktır. Meselâ, siyasî partilerin genel merkezlerinin elinde veto yetkisi, merkez adayları gösterine yetkisi, illerdeki kurulları görevden uzaklaştırıp geçici kurullar tâyin, edebilme yetkisi ve Devlet bütçesinden alınan milyonların, yarattığı imkânlar, parti içine dönük bir politikanın uygulanmasında kullanıldığı zaman, bundan doğacak gücün demokrasi prensibinin lehine mi, aleyhine mi sonuç vereceğini ciddi bir araştırma ile belirlenmelidir. Bu dört silâhın iyi niyetle ve isabetle kullanıldığı hallerde sakıncalar az olabilir. Fakat seçmenler yönünden düşünülünce demokrasi temelinden kaymaktadır denilebilir. İşe bir de parti içinde eleştirilerden sıyrılma hevesi karışınca demokrasinin oligarşiye dönüşmesi yolu açılmış demektir. İşaret edilen genel merkez yetkileri ve imkânları kötü kullanılınca, temelin sarsılması ve denetleme hakkının bir kısır döngü içinde kaybolması tehlikesi belirir.

Aşağıdan yukarı doğru seçme ve denetleme sözde ve şekilde kalır. Parti içinde disiplin şarttır. Fakat disiplin ihtiyacını tatmin edelim, derken demokrasinin temelini sarsacak bir uygulamaya yol açılmamalıdır.

Buna bir de, önseçimin şimdiki işleyiş tarzından, delege usulünden doğan sakıncalar eklenince seçim sisteminin kökten düzeltilmesi gereği daha da belirli bir hal alır. Önseçimler üzerindeki eleştiriler herkesçe bilinmektedir. Yeniden saymaya lüzum yoktur. Önseçim ve merkez adaylarının ilâvesiyle meydana gelen, adaylar listesinde seçmen vatandaşın hiçbir değişiklik yapma ayışı, listeyi, olduğu gibi sandığa atma. zorunluğu seçmenleri oy hakkını kullanmaktan soğutmaktadır.

Bu sakıncaları, giderecek çareler vardır. Hem nispi temsil usulünü korumak, hem de seçmenin dilediğini Anayasanın 55'nci maddesindeki güvence altında tercih edebilmesi birlikte sağlanabilir.

Anayasada son yapılan değişikliğe paralel olarak siyasî partiler konusunda getirilecek kanunun da, Anayasamızın 57'nci maddesindeki esaslara uygun olmasına ve seçimden önce çıkarılmasına itina edilmelidir.

Çok partili rejim, yalnızca birden ziyade partinin faaliyet göstermesi değildir. Anayasamızın 57'nci maddesinin emri gereğince, partilerin iç çalışmaları da demokrasi esaslarına uygun olmalıdır.

Teşebbüsü daima elinde tutmasını dilediğimiz Hükümetin ve siyasî partilerin bu noktaları gereken önemle inceleyeceklerine inanmak istiyoruz. Sayın Cumhurbaşkanının “Millî iradeyi en iyi şekilde yansıtabilecek bir seçim sistemi” istemesinin, rejimin niteliği ve geleceği bakımından üstün değerini takdir ederek, konuya dikkatleri bilhassa çekmeyi faydalı sayıyoruz.

14 Ekim 1973 seçimlerine demokrasinin gereği gibi işlemlerini sağlayacak bir seçim kanunu ve siyasî partiler Kanunu ile gidilebilmesi Türk Parlâmanter rejiminin dar boğazdan çıkabilmesine ve bunun sürekliliğine yardımcı olacaktır.

Sözlerimizin başında da işaret ettiğimiz gibi Hükümetin görev süresinin kısıldığını göz-önünde tutarak, programında ortaya konmuş olan sosyal, ekonomik ve kültürel konular üzerinde şimdilik durmayacağız. Yalnız, seçimlere kadar geçecek zaman içinde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile sürdürülen müzakerede, Üçüncü Beş Yıllık Plânda öngörülen amaçlara varmayı engelleyecek hususlar varsa, bunların törpülenmesine, düzeltilmesi sağlanmaya çalışılmalıdır.

Hükümet Programının son paragraflarının birinde, Hükümetin kuruluş tarzı ve iki partiye dayalı oluşu üzerinde durulmuştur. Bu bir seçim hazırlama Hükümeti olduğuna göre, keski grubu olan öteki iki partinin de katılmaları mümkün olabilseydi. Çünkü Türkiye acı olayların içinden henüz tam çıkmış değildir. Sıkıyönetim kalktığında nelerle karşılaşılacağını şu anda kimse bilemez. Partizanlıklardan, ufak parti hesaplarından ve bilhassa bu konularda karşılıklı haksız ve aşırı suçlamalardan ne kadar uzak kalınabilirse o derece iyi olur. Bir siyasî mütarekeye zorunluk vardır. Kıran kırana seçim savaşı tehlikeli olacaktır. Dört veya üç parti Hükümetin içinde ortak sorumluluk alsalardı seçim çatışmaları, söz düelloları ölçülü olurdu. Ne yazık ki Hükümet böyle kurulamadı.

Burada bir de şu nokta üzerinde durmakta fayda buluyoruz.

Hükümet, iki parti arasında yazılı bir protokolle meydana gelmiş klâsik anlamda bir koalisyonudur. Geçmişte aynı şekilde kurulmuş 1961-1965 koalisyonlarının uğradığı sıkıntılar hatırdâ tutularak, uygulamada işin bünyesinden doğacak güçlüklerle yeniden düşülmemesi için gerekli uyanıklık gösterilmelidir.

Hükümete katılan iki parti arasındaki protokol ve Hükümet programı ahengi ve Parlâmento ile ilişkiler büyük itina isteyen bir konulardır.

Şimdi dilediğimiz, bütün ilgilerin sağduyu ile davranmaları ve Hükümetin serinkanlılığı daima korumasıdır.

Sayın Talû Hükümetinin yurdumuza yararlı hizmetlerde başarılı olmasını diliyoruz.

Yüce Senatoya saygılar sunuyoruz. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Eski Eserler kanun tasarısının açık oylamasına 125 Sayın üye iştirak etmiş, 123 kabul, 2 çekinse tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

Sayın Sami Turan, Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına.

CUMHURİYETÇİ GÜYEN PARTİSİ GRUBU ADINA SAMİ TURAN (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Türk siyasî hayatının geçirdiği olumlu gelişmeler sonunda, Adalet Partisi ile Cumhuriyetçi Güven Partisinin karma Hükümeti şeklinde Parlâmentoya ve bir koalisyon protokolüne dayalı olarak kurulan Talû Hükümetinin programı üzerinde

Cumhuriyetçi Güven Partisi Senato Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuz da bulunuyorum.

Bu Hükümetin kuruluşunu, Türkiye'nin, normal demokratik düzenin eksizsiz ve arızasız işleyeceği bir ortama doğru atılmış büyük bir adım saymak lâzımdır.

Hükümeti birlikte kuran partiler temel inançlarını ve seçimlere kadar geçecek kısa süre içinde yapılmasını öngördükleri işleri bir protokolle tespit etmişler ve kamuoyuna açıklamışlardır.

Adalet Partisi ve Cumhuriyetçi Güven Partisi, bu esaslar dâhilinde görev yapacak olan karma hükümetin icraatını ve programını desteklemeyi taahhüt etmişlerdir. Hükümet icraatının siyasî sorumluluğuna katılmayı, Hükümeti desteksiz bırakmamayı kabul etmişlerdir.

Parlâmentoda yeterli bir çoğunluğa dayanan Hükümet, bu çoğunluğun içten desteğine güvenerek çalışabilecektir. Hükümet kuruluşunun bu özelliği, demokratik sistemin normal işleyişini içtenlikle isteyen herkesi sevindirecek ve Hükümet çalışmalarını kolaylaştıracak hayırlı bir gelişmedir.

Hükümet protokolünde de belirtildiği gibi, karma Hükümetin dayandığı temel inançlar şunlardır.

İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı demokratik düzen korunacaktır.

Cumhuriyetin 50'nci yıldönümünde hür demokratik rejimin, bütün yurttaşlarımıza ve bütün millî kuruluşlarımıza huzur ve güven verecek şekilde işler hale gelmesi lâzımdır.

Millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini ayakta tutmak şarttır. Bunun için her türlü yıkıcı faaliyete, anarşik olaylara, kanun dışı kışkırtmalara karşı cesur ve inançlı mücadele sürdürülecektir. Hem komünizme, hem yoksulluğa karşı gerekli her tedbir alınacaktır.

Bundan önce kurulan hükümetlerin, Türk Silahlı Kuvvetlerinin vatansever desteği, zabıta kuvvetlerimizin fedakârlığı sayesinde, anarşiye ve yıkıcı faaliyetlere karşı mücadelede önemli başarılar sağladıkları insaf ile teslim edilmelidir.

Kuruluş şartlarının ortaya çıkardığı güçlüklerle rağmen, huzur ve asayişin sağlanmasında ve birçok önemli reform tasarılarının hazırlanmasında yapılmış hizmetleri takdirle anarken, yeni Hükümetin bu çalışmaları seçimlerden önce tamamlama konusundaki taahhüdünü şükranla karşılıyoruz.

Melen Hükümeti, yeni Cumhurbaşkanı seçilir seçilmez, demokratik geleneklere uyararak istifasını derhal takdim edeceğini aylarca önceden açıklamıştı. Demokratik inancın güzel bir örneğini vererek yerini, daha normal şartlar içinde, daha normal usullerle kurulmuş yeni bir Hükümete bırakan Melen Hükümetine, güç şartlar içinde yaptığı memleket hizmetinden dolayı, grubumuz adına teşekkür etmeyi vazife biliyorum.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak, bugün programını görüştüğümüz Talu Hükümetinin, hem asayiş ve huzuru koru-

mak, hem memleketimizi Anayasanın öngördüğü tarihte seçimlere götürmek, hem de iktisadî dertlerimizi hafifletecek tedbirler almak gibi çeşitli görevlerinde başarı sağlayacağına inanıyor ve bu başarıya yardımcı olmayı va'dediyoruz.

Hükümet, hiç şüphe etmiyoruz ki, 12 Mart öncesinde ve sonrasında memleket asayişini sarsan, hattâ Türk Devletin ve demokratik rejimimizin temellerini çökertmeye çalışan yeraltı örgütlerine, anarşist çetelere karşı girişilmiş mücadeleyi, hızını kesmeden sürdürecektir.

Yüksek Seçim Kurulunca Anayasaya uygun olarak ilân edilmiş bulunan tarihte yasama meclisleri için genel seçimlerin yapılması, Hükümetin en başta önem vereceği görevdir. Millî hâkimiyet ilkesinin icapları tam olarak yerine getirilecek, seçimler dürüst ve serbest olarak yapılacaktır.

Seçim konusunda, özellikle önseçim uygulamalarıyla ilgili olarak ortaya çıkan şikâyetleri giderecek değişikliklerin yapılmasında, bütün partilerin Hükümete yardımcı olacakları inancındayız.

Temel Eğitim Kanunu, Üniversite Reformu Kanunu, Toprak ve Tarım Reformu Kanunu, Devlet güvenliği mahkemesiyle ilgili kanun ve koalisyon protokolünde yer alan başka kanunlar seçimlerden önce sonuca ulaştırılmalıdır. Bu konuda grubumuz bütün gücüyle Hükümete destek sağlayacaktır.

Bu konularda partiler arasında bazı görüş farkları bulunması tabiidir. Cumhuriyetçi Güven Partisi öteden beri, reformların, sosyalist düzen değişikliği demek olmadığını ısrarla savunmuştur. Memleketimize sefalet, darlık, kargaşalık getirecek tedbirler değil, Atatürkçü ve milliyetçi çizgide reformlar yapılması lâzımdır. Vatan-daşın çalışma ve üretme şevkini kırmadan, ekonomiyi güçlendirmek, sosyal adaleti geliştirmek gerektiğine inanıyoruz.

Hükümetten önemle beklediğimiz bir hususu burada ısrarla belirtmek isterim. Cumhuriyetçi Güven Partisi, ziraî mahsullerin daha iyi değerlendirilmesine imkân verecek bir fiyat politikası istemektedir.

Köylü yurtdaşlarımız en çok ilgiye ve şefkate muhtaç olan yurtdaşlarımızdır. Ziraî mahsullere uygulanacak fiyat politikasının, köylüye emeğinin karşılığını vermesi şarttır. Köylünün geçim derdini hafifletmek Hükümetin başta gelen görevlerinden biri olmalıdır.

Tütün, pamuk, fındık, üzüm gibi ihraç malı ziraî ürünlerin hepsine 1973 yılında, sınaî mamûllere uygulanan yüksek dolar kurunun aynen uygulanmasına Melen Hükümeti karar vermiştir. Bu karar köylü ve çiftçi yurtdaşlarımız lehinde alınmış bir karardır. Bu yıl hükümetin taban fiyatlarını tesbit ederken, ziraî mahsullerin artan maliyetlerini nazara almasını ve pancar gibi, hububat gibi ziraî mahsullerin de fiyatını ihtiyaca uygun seviyeye yükseltmesini Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak beklemekteyiz.

Ziraî âlet ve makinaların, kimyevî gübrenin, ziraî mücadele ilâçlarının, akaryakıt'ın ve ziraatte kullanılan bütün diğer ihtiyaç maddelerinin, fiyatlarının yükseltilmemesi de Cumhuriyetçi Güven Partisinin başlıca dilekleri arasındadır.

Türkiye’de son yıllarda görülen büyük fiyat artışlarının sebepleri bellidir. Bunların başında 1970 devalüasyonu gelir. Personel Kanunu ve büyük bütçe açıkları fiyatları arttıran diğer sebepler arasındadır. Dış ticaret ilişkilerimiz bulunan ülkelerde fiyatların olağanüstü yükselmeler göstermesi de ithâl mallarının fiyatlarının artmasına yol açmıştır.

Ancak, insaf ile teslim etmek lâzımdır ki, devalüasyon zarurî hale gelmişti. Bu kararın alınması dış ticaretimize, ihracatımıza, işçi dövizleri akımına ve resmî turizm gelirlerine olumlu etkiler yapmıştır.

1972 yılında alınan ciddi tedbirler fiyat artışlarının hızını kesmiştir. Dörtncü yılların Enflasyonu, hızlı fiyat artışlarını kısa zamanda durdurmak mümkün değildir. Ekonomiyi tam bir durgunluğa sürüklemekten, bir yılda tam istikrar sağlanamazdı. Melen Hükümeti, hem ekonominin ve yatırımların canlanmasına, hem de fiyat artış hızının yavaşlatılmasına gayret göstermiş, önemli sonuçlar elde etmiştir.

1971’de toptan eşya fiyatlarındaki artış % 23 iken, 1972’de bu artış hızı % 14,9’a düşmüştür. Geçinme endeksleri rakamları da, 1970 devalüasyonundan sonra şahlanan ve 1971 de korkunç bir hızla artan hayat pahalılığının hızının 1972 de kesildiğini göstermektedir.

1971 bütçesi 7 milyara yakın açık vermişti. 1972 bütçesinin en çok 1 milyar civarında bir açıkla kapanacağı anlaşılmaktadır. 1970’de sıfırın altında olan net turizm gelirleri, 1971’de 4 milyon dolardı. 1972’de bu rakam 44 milyon dolara yükseldi. 1970’de, ihracatımızda sanayi ürünlerinin payı % 17 iken, 1972’de sanayi ürünlerinin ihracattaki payı % 27’ye yükselmiştir. 1970 de 273 milyon dolar olan işçi dövizleri 1972’de 740 milyon dolara yükselmiştir.

1970 ve 1971 yıllarının sınaî üretim artışları yetersiz iken, 1972 yılında sınaî üretimde çok sevindirici bir gelişme göze çarpmaktadır. Hükümetten, seçimlere kadar geçecek dönemde, yatırımları hızla yürütmesini bekliyoruz. Bir taraftan yıllık programda öngörülen kamu yatırımları gecikmeye mahal verilmeden yapılmalı, öte yandan hür teşebbüsün yatırım şevki ve güven duygusu arttırılmalıdır.

Hükümetten esnaf ve sanatkârlarımızın ve işçilerimizin dertleri ile yakından ilgilenmesini bekliyoruz. Esnaf ve sanatkârlarımızın mevcut mevzuattan doğan bazı haklı şikâyetleri giderilmeli, kredi imkânları arttırılmalı, işçilerimizin konut ihtiyacı daha enerjik tedbirlerle karşılanmalı, sosyal güvenlik alanındaki boşlukları dolduracak adımlar atılmalıdır.

Bu arada, Hükümetin, kısa görev süresi içinde, yurt dışındaki işçilerimizin ve ailelerinin dertleriyle de yakından ilgileneneğini ümit ediyoruz. İşçilerimizin zararlı propagandalardan korunmaları, öğretmen din adamı gibi ihtiyaçlarının karşılanması, konsolosluk işlemlerinin kolaylaştırılması ve bütün sosyal haklarının etkili şekilde korunması önem taşımaktadır.

Gelişmeğe muhtaç il ve ilçelerimizi kalkındırmak ve sanayii bugüne kadar fabrikadan mahrum kalmış yurt köşelerine yaymak hususunda bundan önceki hü-

kümetin başlattığı isabetli politikaya devam edilmesi Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubunun dilekleri arasındadır.

Personel Kanunundan doğan şikâyetleri giderecek çalışmalara devam olunmalı, idare mekanizmasının verimli ve dürüst çalışması yolunda gayret sarfedilmelidir.

Türk çocuklarının millî ve manevî değerlerimize bağlı, Atatürkçü - ve milliyetçi gençler olarak yetişmeleri yolunda hiç bir gayret esirgenmemelidir.

Bu arada TRT konusuna da değinmek istiyoruz. TRT'nin çalışmaları ile ilgili olarak dün Millet Meclisinde yapılan tenkitleri çok haksız ve insafsız bulduğumuzu belirtmeyi borç sayıyoruz. TRT ekranında güvenlik kuvvetleri tarafından aranan komünist eşkiyanın serbestçe kışkırtmalar yaptıkları devirler geride kalmamış mıdır? Televizyonu iki büyük şehrimizin bazı mahallelerine hitab eden bir araç olmaksızın çıkarıp, bütün kıyı ve sınır illerimize yaymak suretiyle millî güvenliğimize ve millî kültürümüze yapılan hizmeti küçümsemek insafla bağdaşır mı? Vatansever, çalışkan, milliyetçi ve yapıcı insanları insafa sığmayan ölçülerle tenkit etmek değil, tam aksine hizmet görenleri takdir etmek lâzımdır. Ancak yapılan hizmetlerin kadriğini bilen milletler vatansever evlâtlarının çalışma şevkini arttırmırlar.

Sayın Senatörler, Programın dış politika ve Kahraman Silahlı Kuvvetlerimizle ilgili bölümlerine aynen katılıyoruz.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin vatanseverliği, Türkiye'yi yıkıcı faaliyetlerden korumaya hususunda yaptıkları büyük hizmetler, Anayasaya ve hür demokratik rejime olan bağlılığı son yıllarda birçok defa imtihandan geçmiştir. Millî varlık ve bütünlüğümüzün teminatı olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin güçlendirilmesi yolunda sarfedilen gayretleri yeni hükümetin de devam ettireceğinden eminiz.

Dış politika alanında, bazı aşırı Ermeni örgütlerinin, milletlerarası komünizmle yer yer irtibat kurarak giriştikleri kışkırtmalara dikkati çekmek isteriz. Kıbrıs'taki huzursuzluk ve Batı Trakya Türklerine karşı artırılan baskılar da gözden uzak tutulmaması ve dikkatle izlenmesi gereken gelişmelerdir. Bu vesile ile ifade edelim ki, Türkiye'nin ve soydaşlarımızın güvenliğine ve meşru haklarına karşı girişilecek her tertip, Türk Milleti tarafından, yekvücut olarak karşılanacak ve haklarımıza göz diken herkes hüsrana uğrayacaktır.

Sayın Senatörler, Cumhuriyetçi Güven Partisi milliyetçi bir partidir. Hür demokratik rejime inançla bağlıdır. Yabancı ideolojilerin değil, Atatürk milliyetçiliğinin ve millî hâkimiyet ilkesinin Türkiye'yi yücelteceğine inanır. Karma Ekonomi düzeni içinde sosyal adaleti ve güvenliği gerçekleştirmek mümkün olduğu görüşüyle, Cumhuriyetçi Güven Partisi, Türkiye'yi hem komünizmden, hem yoksulluktan ve adaletsizliklerden korumak ve kurtarmak amacını güder. Yeni Hükümetin bu amaçları gerçekleştirmek azminde olduğuna inanıyoruz. Bu sebeple, Hükümete katıldık. Bu sebeple Hükümeti destekleyeceğiz. Güvenoylarınızı verirken, Hükümeti, programına uygun olarak memleket yararına yapacağı hizmetlerde var gücümüzle desteklemeyi vaat ediyoruz.

Denetleme görevimizi, her zamanki gibi yapıcı ve memleketçi bir tutumla yerine getireceğiz.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri, Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına, Hükümete, aziz milletimizin hizmetinde başarılar diler, Yüce Senatoyu sevgi ve saygılarla selâmlarım” (C.G.P. ve A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Fethi Tevetoğlu, Adalet Partisi Grubu adına,

A.P. GRUBU ADINA FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri;

Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu adına, Sayın Başbakan Naim Talû’nun 20 Nisan 1973 Cuma günü huzurlarınızda okudukları Hükümet Programı üzerindeki görüş ve temennilerimizi arz edeceğim. Bu vesileyle sözlerimin başında Grubumuz adına Yüce Senatoya saygılar sunar, yeni Hükümete başarılar dilerim.

12 Mart 1971 tarihinden bu yana, yani son iki yıl içinde, 2 Erim Hükümeti, 1 Ürgüplü denemesi ve 1 Melen Hükümeti olmak üzere olağanüstü şartlarla kurulmuş 4 Hükümetten sonra bugün, partisiz bir Kontenjan Senatörü Başbakanlığında 5’nci Cumhuriyet Hükümeti vazifeye gelmiştir.

Sayın Naim Talû, iki partinin, Adalet Partisiyle Cumhuriyetçi Güven Partisinin, hakkında rıza gösterdikleri tarafsız bir Başbakandır. İki partinin aralarında imzaladıkları protokole uygun Olarak kurulan Talû Hükümeti, 1961 - 1965’teki 4 koalisyon Hükümetinden sonra, çok partili parlamenter ve siyasî hayatımızda kurulan beşinci koalisyon Hükümetidir.

Kuruluşu, teşekkülü bakımından kendisinden önceki hükümetlere kıyasla hayli değişiklik ve müspet mânada başkalık, farklılık arz eden Talû Hükümeti, Parlâmentoda yeterli çoğunluğu sağlayan iki partinin gruplarından güç alan; görünümü ile de, gerçek durumu ile de artık Parlâmento dışı bir güce değil, Büyük Atatürk’ün deyimi ile bu ülkede büyük milletin en büyük millî gücünü ve iradesini temsil eden Parlâmentoya, Yüce Meclislerimize dayanan bir Cumhuriyet Hükümetidir.

Bu yeni Hükümetle Türkiye’imiz, 2 yıllık bir siyasî buhrandan, bir rejim bunalımından sonra partilerüstü Hükümet modelini geride bırakarak yeniden partiler demokrasisine, parlamenter demokrasiye dönmüş bulunmaktadır.

Türk umumî efkârına ferahlık, güven ve ümit getiren bu yeni Hükümetin kuruluşu ile rejim bunalımını ortadan kaldıracak asıl hedefin, 14 Ekim 1973 genel seçiminin yolu açılmış, mânası ve sonucu berraklaşmış, ufku ışımtır.

Demokratik parlamenter usullere ve normal şartlara dönüşün ilk delili ve ileri bir merhalesi olan Talû Hükümeti daha kurulmadan, programı henüz açıklanmadan ve hiçbir icraatı görülmeden belirli mihraklarca açılan haksız, gereksiz ve insafsız yıpratma kampanyaları; patolojik alışkanlık haline sokulmuş verici, küçültücü adlandırma ve ithamları, demokrasi ve politika edebi ile bağdaştırmak mümkün değildir.

Siyasî hayatımızda huzursuzluk ve hoşnutsuzluk yaratacak bu gibi kötü huy ve davranışlardan, hu kadar ders ve tecrübelerden sonra olsun artık vazgeçilmeli, kaçınılmalıdır.

Haksız peşin hükümler, millet huzurunda daima sahibini mahkûm eder. Tenkitlere bir sorumluluk anlayışı getirmek şarttır. Ancak, önyargıdan uzak, gerçeklere uygun, ilmî, yapıcı, isabetli tenkitler değer ve mâna taşır, dikkate alınır. Bunun aksi ise memlekete, demokratik rejime ve bizzat gerçekten uzak yıkıcı tenkit sahibine zarar getirir.

Konuşmamızın burasında Sayın C.H.P. sözcüsü arkadaşımızın bir Hükümet programı görüşmesinin sınırlarını çok aşan ve âdeta seçim kampanyasına kısa bir müddet kalmış bulunmasına rağmen sabredemeyen bir çabuklukla burada yaptıkları geniş ve uzun ve hakikaten birçok kırıncı ve haksız isnatlar yağdırdıkları ve her tarafa savun olukları konuşmalarında, hususiyle partimizi ilgilendiren iki, üç nokta üzerinde cevap ver. meyi ve açıklama yapmayı lüzumlu görüyorum.

Evvelâ böyle tarihî ve kritik bir günde vazife ve sorumluluk kabul ederek memlekete belirli bir süre içinde büyük bir vazife, hizmet görmeye talibolmuş bir değerli arkadaşımıza, gerçeklere, ilme ve hakikaten mensubu bulunduğu partinin vakarına yakışır bir konuşma yapmasını beklediğimiz değerli sözcü arkadaşımızın, burada sarf ettiği sözlerle, aynı partinin çok muhterem sözcüsünün dün akşam Millet Meclisinde yaptıkları ikinci konuşmada, Sayın Başbakan'ın gerçekten müspet, gerçekten olumlu ve seviyeli konuşması hakkında hayranlık ifade ettikleri halde, aynı partinin Cumhuriyet Senatosu gibi daha ağırbaşlı ve daha müspet, yapıcı konuşmalara daima sahne olmuş kürsüsünden Sayın sözcü arkadaşımızın bugün yakıştırdığı sözleri ben bu partinin, bu Hükümetin bir kanadını teşkil eden grubun Başkanı olarak hakikaten üzüntü ile karşıladığımı burada ifade etmek isterim.

Sayın sözcü burada ve diğer kürsülerde ve plâtıformlarda defalarca münakaşa edildiği reform konusunda yine ısrarla partimizi itham etmek ve bilhassa son yıllarda büyük milletimiz için üzüntü, tehlike ve tehdit halinde tezahür etmiş anarşik hareketlerin bu reformlarla ilgili olduğunu burada ısrarla söylemek suretiyle, bizim reform anlayışımızı kendi açılarından değerlendirmeye, izah etmeye kalkmışlardır. Ne gariptir ki, bugün Cumhuriyet Halk Partisinin haklarında af çıkarmakta lüzum ve çıkar gördükleri Marks'çı, Lenin'ci, Mao'cu tutuklular, anarşistler Türk mahkemeleri huzurunda verdikleri ifadelerde Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünün reformları siyasî bunalımlara sebep gösteren ve bu kürsüden defalarca ileri sürülmüş, ısrarlı iddialarını şiddetle reddetmektedirler.

Sayın sözcü arkadaşımız yine bize atfen, "koruduğunuz sınıflar" diye bizi sınıf koruyuculuğuyla itham eden bir tâbir kullandılar, bir ifadede bulundular. Huzurunuzda şiddetle reddederim, bu yanlış değil, yalandır. Bizim bir sınıf partisi olmadığımızı Türk Milleti ve bütün dünya bilmektedir ve sınıf partisi, sınıf kavgası güden ideolojik siyasî teşekküllerin dünyada ve Türkiye'mizde kimler olduğunu Sayın sözcü her halde en az benim kadar bilirler.

Yine Sayın sözcü reformlar konusunu eleştirirken burada daima iddia ettikleri gibi, parlamenterlerin, grupların, partilerin en tabii hakları olan tasarı ve teklifler üzerindeki değiştirme haklarını, reform kanunlarını yozlaştırma şeklinde ifade bu-yurdular.

Evvelâ yozlaştırmadan neyi kastettiklerini ve neyi ölçü aklıklarını, kriter ve kıstas olarak neyi hesaba aldıklarını ifade etmeleri gerekir. Kendileri için kıstas, kriter alınan hususların bizim için ne mânaya geleceklerini biz biliriz. Bu hususta objektif olarak ortaya fikirlerini koymadıkları takdirde şüphesiz tâbir ve konuşmaları ve isnatları kavli mücerrette kalmaya mahkûmdur.

Muhterem senatörler konuşmama devam ediyorum:

Anayasa esaslarına ve demokratik parlamenter geleneklere uyularak Adalet Partisi ile Cumhuriyetçi Güven Partisi arasında imzalanan protokole göre kurulmuş bulunan Talû Hükümetinin programı, kısa fakat özlü, ölçülü ve gerçekçi bir programdır. Hükümetin 14 Ekim 1973 genel seçimlerine kadar geçecek kısa sürede yapabileceği başlıca hizmetler bu programda yer almış bulunmaktadır. Talû Hükümetinin teşriî güçle beraber çalışma süresi ve imkânı son derece kısıtlıdır, sınırlıdır. Nihayet iki ay kadardır. Hükümetin programında bu kadar kısa bir zamanda çıkarmayı hedef aldığı kanunlar mühim, gerçekleştirmeye çalışacağı işler ise ağırdır. Hükümeti teşkil eden Adalet Partisi ile Cumhuriyetçi Güven Partisi, imzaladıkları protokol çerçevesinde siyasî sorumluluk yüklenerek zaman ve imkân ölçüsünde Hükümetin başarı sağlamasına bütün güçleri ile yardımcı olacaklardır.

Yurda huzur ve ferahlık getirecek asayiş ve istikrarın sağlanması ve devamında, reform kanunlarının çıkarılmasında, genel seçimlere elverişli güven vasatının hazırlanmasında muhalefet de İktidar kadar sorumluluğunu idraki, üzerine düşen vazifeyi yerine getirmeye mecburdur. Hükümetlerin devamlılığı her ne kadar umumî bir prensip ise de, Talû Hükümetinin bazı mühim noktalarda bozulmuş, tamir yerine tahrif hattâ tahribedilmiş aksak işler bir Devlet çarkını, istikrarsız bir administirasyonu; yatırımlarla, kalkınma ile ilgili mesele ve mevzuları ne halde, hizmetin hangi nokta ve devresinde teslim aldığını hesaba katarak 6 aylık belirli, sınırlı bir görev süresinde kendilerinden isteyebileceğimiz azamî hizmetin değerlendirilmesinde insafli ve gerçekçi olmaya mecburuz.

Hükümetleri iyi çalıştırmak ve başarılı kılmak sorumluluğu yalnız iktidarın değil, yapıcı tenkit, ikaz, kontrol ve murakabesiyle muhalefetin de vazifesidir.

Yüce Meclislere sunulmuş Talû Hükümeti programı, 14 Ekim 1973 genel seçimlerine kadar geçecek kısa sürede Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde vatandaşın, güven duygusunu güçlendirmeyi ve 1973 yılı programında öngörülen yatırımları zamanında ve program uyarınca gerçekleştirmeyi” vaat etmekte; bilhassa 3’ncü Beş Yıllık Plân hedeflerine ulaşmak yolunda önem taşıyan ve öngörülen ekonomik yapıyı sağlamada hayati ehemmiyeti büyük projelerin bu yıla düşen dilimlerini tamamlamada dikkat ve itina gösterileceğini belirtmektedir.

Bilhassa ana meseleleri, anarşi ve komünizmle mücadeleyi, daha önce başlatılmış olan reform çalışmalarını sonuçlandırmayı ve hür, demokratik seçim ortamını hazırlamayı başlıca hedef almış bulunan Talû Hükümetinin programı okununca görülmektedir ki; Hükümet, çiftçinin, işçinin, esnafın, az gelirli vatandaşın yanındadır. Taban fiyatları, üreticinin emeğini en iyi değerlendirecek şekilde düzenlenecektir. İşçi - işveren ilişkilerinin, çalışanlar aleyhine değiştirilmesine ve işçi haklarının kısıtlanmasına, zedelenmesine asla imkân verilmeyecektir. Hayat pahalılığına karşı ciddi tedbirler alınarak dar gelirli vatandaşa geçim imkânı ve ferahlığı sağlanacaktır.

En büyük vasfı, partilerüstü denilen Hükümet şeklini tarih sayfalarında bırakarak yeniden demokratik usullere geçiş örneği olan Talû Hükümeti, programında aşırı cereyanlarla, bilhassa hürriyetçi Cumhuriyetimizi yıkmak, milletimizin bütün değer hükümlerini yok etmek isteyen komünizmle, düzen değişikliği bahanesiyle Türkiye'deki demokratik rejimi Marks'çı, Lenin'ci ve Mao'cu bir kızıl esaret rejimine çevirmeyi hedef aldıkları adalet, huzurundaki ikrar ve ifadeleriyle de açıkça anlaşılan anarşist komünistlerle mücadeleyi daha tesirli olarak yürüteceğini vaat etmektedir. Hükümet, iç ve dış kızılların, ortak ve işbirlikçilerinin düzenleyip sahneye koydukları, uygulamaya geçtikleri anarşi oyun ve hareketlerini tamamen yok edecek ciddi ve sürekli tedbirleri almakta kararlıdır.

Devletin güçlenmesini sağlamak, -bilhassa Devletimizi, Cumhuriyet rejimimizi yıkmak kasıt ve cesaretini ortaya koyanları hukuk kaideleri içinde tesirsiz hale getirmek birimizin değil hepimizin vazifesidir. Bunun için Yüce Meclislerce Anayasada güvenlik mahkemeleri kurulmasını da zarurî gören değişiklikler yapılmıştır.

Bu değişiklikler uyarınca güvenlik mahkemelerinin kurulması ve bütün Devlet kuruluşlarının anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle köklü mücadelede daha güçlü ve tam tesirli kılınmaları koalisyon protokolünde ve Hükümet programında öngörülmüştür. Bu hususların en kısa zamanda ve ihtiyaçların, zaruretlerin gerektirdiği esaslı bir şekilde yerine getirilmesini Adalet Partisi bütün gücü ile destekleyecek ve takibedecektir.

Vatan ve milletimizin, Atatürk'ten emanet 50 yıllık Cumhuriyetimizin, demokrasi rejimimizin karşılaştığı kızıl tehlikenin tam olarak tanınma ve teşhisinde geç de olsa birleşen, bu yurdu seven her Türk evlâdı artık anlamıştır ki; Türkiye'deki anarşik hareketler, beynelmilel komünizm organları ile yerli komünistlerin ve bunların ortak, işbirlikçi, teşvikçi, savunucu ve koruyucularının gizli ve açık müsterek faaliyetlerinden görünürdeki bazı sahnelerdir.

Ta 1961'den itibaren yine bu kürsüden yine Adalet Partisi sözcüsü olarak belgelerle yüce huzuruza getirip büyük milletimize açıkladığımız, vazifelilere duyurduğumuz acı gerçekler, ancak 12 Mart 1971'den sonradır ki, suçluların da açıkça ikrar ve ifadeleri üzerine, büyük Türk çoğunluğunca yurdumuzu ve rejimimizi tehdit eden ciddi bir, kızıl tehlike olarak kabul edilmiş ve bununla, mücadeleye geçilmiştir.

Komünizmle mücadele, yalnız güvenlik kuvvetlerinin ve Örfi İdare mahkemelerinin vazifesi olmadığı cihetle, üniversitelerden parlâmentosuna, işçisinden, iş-

verenine kadar sivil, asker bütün vazifelilerin ve sorumluların, bu vatan ve milleti seven her Türk evlâdının yer aldığı bir millî cephe halinde yürütülmelidir.

Kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerinin cesur, çalışkan ve bilgili sıkıyönetim mensuplarının, son iki yıldır Türkiye’de anarşistin ve komünistin yakalanmasında, yok edilmesinde ve cezaya çarptırılmasında çeşitli Devlet kuruluşlarından ve kişilerden, vazife ve sorumlulardan gördükleri ters karar tasarruf ve köstekleme davranışlarına rağmen gösterdikleri üstün başarı her türlü takdire ve şükranla lâyıktır.

Fakat Türkiye’deki komünistler yakalanan ve muhakeme edilenlerden ibaret değildir. Türkiye’ de komünistlerle ve komünizmle mücadelenin her sahada köklü olarak ele alınması, ciddî ve tesirli, âcil ve uzun vadeli tedbirlerle yürütülmesi şarttır, zarurettir.

Anarşi olayları, yapanlardan yakalanan piyonlar kadar; bunları yetiştirenler, tahrik, teşvik ve himaye edenler, bunların plânlarını gerçekleştirmekte aracı olanlar da suçludurlar, vatana ve rejime ihanet etmişlerdir. Kızıl mamulü imal eden komünist imalâtçı tezgâhı ile birlikte çalışamaz hale getirilmedikçe, yok edilmedikçe, alınacak geçici tedbirlerin, akciğer kanserini veya beyin tümörünü aspirinle tedaviye kalkışmaktan ileriye varmayacağı aşîkârdır.

Talû Hükümetinin, programında belirttiği ve vadettiği şekilde bu dâvaya ciddiyet ve ehemmiyetle eğilmesi en samimî dileğimiz; kendilerini bu yolda desteklemek, kontrol ve takibetmek de başlıca vazifemizdir. Şuna katiyetle inanıyoruz ki; hükümetlerle sıkıyönetim mahkemelerinin şükranla belirttiğimiz müspet uygulamaları arasında geçmişte görülen çelişkilere bundan böyle asla rastlanılmayacaktır.

Yine inanıyoruz ki; bundan böyle kanunsuzluğu teşvik etmiş direnç komitesi üyelerinin mükâfatlandırılarak daha yüksek makamlara getirilişi gibi düzen ve disiplini, Devlet çarkındaki işlemeyi temelden dinamitleyerek yok olmaya götürecek şuursuzca tasarruflar tekrarlanmayacak, ancak tamir ve tedavi göreceklerdir. Komünizmle mücadelede yeterli bilgi ve tecrübeye sahip değerli mütehassıslar, dürüst, vatansever ve inançlı emniyet mensupları Devletin en mühim güvenlik kuruluşlarından uzaklaştırılarak; birtakım rejim aleyhtarlarının mühim Devlet kademelerine sızmalarına göz yumularak işlenmiş hatalı tasarruflar süratle tashih ve tamir edilmelidirler.

Sayın Senatörler, bugün Türk Milletini kızıl komünizm belâsı kadar tehdit edip düşündüren, halkımızın acı feryadına sebeb olan büyük bir ıstırap konusu iliklerimize kadar işleyen yüksek rüşvet belâsıdır. Milletimizi bu korkunç belâdan kurtarmak yolunda göstereceği her cesur ve tesirli teşebbüs ve davranışta Talû Hükümeti Yüce Meclislerimizden, Adalet Partisi Grubundan büyük destek görecektir.

Hükümet ancak beş, altı ay gibi kısa bir süre işbaşında bulunabilecektir ve nasıl olsa geçicidir düşüncesi hiç kimseyi uyuşukluğa sevk etmemelidir. Sık değişen hükümetlerin ve bakanların siyasî iktidarın çalışma huzur ve sürekliliğini bozmasındaki tesirleriyle Devlet personeline son iki yıldır büsbütün ârız olan çekingenlik, gevşeklik ve tutukluğun sona erdirilmesi ancak Talû Hükümetindeki genç ve dina-

mik bütün bakan arkadaşlarımızın bu tarihî dönemde yapacakları cesur, atılgan ve isabetli hizmet örnekleriyle mümkün olacaktır.

Talû Hükümetinin bugün ulaştığımız ileri sayılacak merhaleden ve kısmî istikrardan yararlanarak izleyeceği tutarlı bir politika ile ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı elverişli bir vasata erdirmesi mümkün olacaktır.

Fiyat artışları mutlaka durdurulmalı, bu alanda cesaretle tesirli tedbirler alınmalıdır.

Üretim ve yatırımların artırılması teşvik edilmeli, ekonomik hayatın ve piyasanın canlılığı, güveni ve istikrarı sağlanmalıdır.

Programda yer alan kamu sektörünün ürettiği mal ve gördüğü hizmetlerde fiyat ve ücret artırılmamayı taahhüdünü müspet bir karar olarak memnunlukla karşılıyoruz. Adalet Partisi olarak daima görüş ve inancımız odur ki; 23 milyon Türk köylüsünü satınalma gücüne kavuşturmadan refah ve tabana yayılamaz ve sanayileşme bu memlekette mümkün olamaz. Bu itibarla Hükümetin, çiftçimizin satınalma gücünü artırmak yolundaki her çabası çeşitli köylü, işçi ve esnaf meseleleri, çözüm bekleyen gençlik, üniversite ve eğitim problemleri, kamu personeli, sağlık, vergilendirme, sanayi ve kredi politikası, tabii kaynaklar ve enerji üretimi, ulaşım, haberleşme, imar ve iskân hareket ve hizmetleri ve turizm politikası gibi konulardaki her verimli, müspet faaliyet ve teşebbüsleri daima Adalet Partisi Grubunun desteğini görecektir.

Yeni Cumhuriyet Hükümetimizin de yurdumuzun Doğu ve Güney - Doğu bölgeleriyle geri kalmış bölgelerine Devlet hizmetlerini ve Cumhuriyet nimetlerini götürmekte öncelik tanıyacağına inanıyoruz.

Talû Hükümetinin programında vadettiği kanunların çıkarılmasında Adalet Partisi Grubu olarak bütün gücümüzle yardımcı ve destek olmayı belirtmek isterim.

Hükümet programında dış politika bölümünde Çin Halk Cumhuriyetiyle ilgili satırların genel dış politika hedeflerimiz yönünden ne değer ve mâna taşıdığını, Türkiye'mizin bugünkü ortamında anlamak mânalandırmak güçtür. Dost ve müttefik ülkelerde milletimiz aleyhinde geliştirilen propaganda ve suikastların hızla olurdu-dünyada yapılan yıkıcı propagandaların bertaraf edilmelerinde büyük hasasiyet gösterilmeli ve çaba harcanmalıdır.

Sayın Senatörler; 50'nci yılını çok yakın bir gelecekte kutlayacağımız Cumhuriyetimizin mutlu gününden tam iki hafta önce, 14 Ekim 1973' de siyasî partilerimiz yüce milletimizin huzurunda hesap verecekler ve büyük milletin bütün yurt ve millet meseleleri üzerindeki tercih ve hakemliğine başvurarak ülkeyi kimin idare edeceği hususunda vereceği tarihi kararla Türk siyasî hayatında yeni, tecrübeli ve aydınlık bir döneme gireceklerdir.

Müzakeresini tamamladığımız programını gerçekleştirme yolunda kendisine büyük güven taşıdığımız Talû Hükümetinin başarısı, yalnız Hükümeti teşkil eden siyasî partilerin değil, yüce Meclislerimizin ve gerçek demokrasi taraftarlarının bir başarısı olacaktır.

Türk tarihinde büyük bir yer, değer ve mâna taşıyan 14 Ekim 1973 genel seçimlerine millet ve memleketimizi güven içinde ulaştıracak Talû Hükümetine millet ve memleketimize hizmetler yolunda Adalet Partisi Grubu adına sonsuz başarılar diler, Yüce Senatoda saygılar sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Bir önerge var, takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Kişisel konuşmaların 10'ar dakika ile sınırlandırılmasını arz ve teklif ederim.

Nuri Demirel (Balıkesir)

BAŞKAN — Önergenin aleyhinde, buyurun Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Sayın arkadaşımızın yeterlik için verdiği önergenin gerekçesiz olduğu açıkça görülmektedir. Cumhuriyet Senatosunda kurulmuş bulunan yeni Hükümetin programı görüşülmektedir. Bu programın görüşülmesinde gruplar görüşlerini açıklamış bulunmaktadırlar. Üyeler görüşlerini belirli bir sınır içerisinde açıklama zorunluğuna götürülürken bunun ciddi sebeplerinin ve gerçek nedenlerinin olması gerekir idi. Mücerret kişisel görüşlerin 10'ar dakika ile sınırlandırılması sağlam bir düşünce prensibini içerisinde hiç de mâkul ve muteber sayılmamalıdır.

Hükümet programı üzerinde belirli görüşleri açık olan siyasî partilerin dışında, Sayın Üyelerin kendilerine ait ve ne biçimde olacakları bilinmeyen görüşleri vardır. Hiç şüphesiz ki, yeni Hükümetin başarısında yardımcı olabilmeye uğraşanlarla, eleştirileriyle yön vermek isteyenler olacaklardır.

Böylesine önemli bir konunun görüşülmesi sırasında hiçbir neden göstermeden, gerçekçi bir ifade etmeden mücerret bir deyimle görüşmeler 10'ar dakika ile sınırlansın; ama niçin? Hep beraber cevap vereceğiz, hiçbir niçini yok.. Hiçbir niçini olmadan, hiçbir gerekçe gösterilmeden ifade hürriyetinin, görüşme haklarının sınırlandırılması doğru değildir.

Sayın Demirel arkadaşımдан özellikle istirham ediyorum, 6 üye ancak konuşabilecektir, geniş bir zaman almayacaktır. Görüşmelerin devam imkânını sağlamak için lütfetsin önergesini geri alsınlar. Almadıkları takdirde Genel Kuruldan istirham ediyorum, Cumhuriyet Senatosunda tarafsız bir Başbakanın başkanlığı altında kurulan Hükümetin programının görüşülmesi sırasında üyelerin ifade hürriyetleri dakika ile sınırlandırılmasın. Daha işin başında bir taraftan görüşme hürriyetlerini sınırlandırılmıştır diye tartışmaların ve eleştirilerin kapısı açılmasın.

Arkadaşım lütfetsinler, izin versinler görüşmeler yapılsın. Sınırlanmazsa etse etse, toplansa toplansa yarını saat veya bir saat belki görüşmeler devam edebilir; ama öte yandan Cumhuriyet Senatosunda Hükümet programı üzerinde görüşmeler Adalet Partisinden gelen bir taktir ile, şüphesiz Adalet Partisinin görüşü değil-

dir, bir arkadaşımızın görüşüdür - Adalet Partili bir arkadaşımızdan - yani iktidarı paylaşan bir partiden gelen bir önerge Hükümet programı üzerindeki görüşmeler sınırlandırılmıştır şeklindeki bir tedai bile verdirmek yerinde olmaz. Arkadaşlarımdan özellikle rica ediyorum bu imkânı bağışlayın.

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... (15 dakika olsun başka önerge var sesleri) Efendim, bu aykırı olduğu için önce bunu koymaya mecburum. Bunu reddederseniz öbürüne gelir sıra.

NAHİT ALTAN (Çanakale) — Arkadaşımız iştirak ediyor.

BAŞKAN — Sayın Demirel, 15 dakikaya mı iştirak ediyorsunuz?

NURİ DEMİREL (Balıkesir) — Evet,

BAŞKAN — Peki efendim, öbür önergeyi takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa Kişisel görüşmelerin 15 dakika ile sınırlandırılmasını arz ve teklif ederim.

Konya Mehmet Varışlı

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Sayın Hamdi Özer.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler;

Sayın Talû Hükümetinin programı üzerinde görüş ve dileklerimi sunacağım.

Milletimiz yıllardan beri güçlü ve inandırıcı bir hükümetin özlemini çekmektedir. Anayasaya bağlı, programına sahip ve emrindeki kuruluşlara hâkim bir hükümet istemektedir.

Demokrasinin devamını gerekçe yaparak demokrasiden taviz veren, yürütme alanı içindeki buhranları Parlâmentoya sokan bir hükümet istemiyor.

Emrindeki güçlere teslim olan, tehditleri emir, blöfleri gerçek kabul ederek millet iradesini paniğe uğratan ve paniğe alıştırıran bir hükümet istemiyor.

Bu paniği yaratanlara hesap soracak ve Parlâmentoya hesap verecek güçte ve güvençte bir hükümet istiyor.

Millet iradesinin karargâhı olan Yüce Parlâmentoya ihtiras ve ikbal oyunlarının tuzak sahnesi haline getirmek isteyenlere buyur eden bir hükümet istemiyor.

Anayasa dışı zorlamalara Parlâmentonun kapısını tazimle açarak, parlamenterleri demokrasinin kurtarılması telâşi içine sürükleyen ve onların hür iradelerini renkten renge sokarak bozguna uğratan bir hükümet istemiyor.

Devletin korunması gerekçesini ikbal maskesi yaparak, rejime saldıranlara boyun bükten bir hükümet istemiyor.

Anayasamıza göre meşru olan her güç, hükümetin emrindedir ve ona itaata mecburdur. Hükümete itaat etmeyen güçler meşru olmaktan çıktığı için itaat al-

tına alınmalıdır. Milletine itibar eden her güç ve her organ, Anayasadaki yerlerine çekilmeli ve Parlâmentonun içinden ve üstünden ellerini çekmelidir. İşte güçlü ve inandırıcı bir hükümetin en başta gelen vazifesi bunu sağlamak olmalıdır.

Devletin aktif gücü olan hükümet, Anayasayı cesaretle korumalıdır. Entriya ve buhranları Parlâmentonun kapısından girmeden yok etmelidir. Güçlü saldırılar karşısında Parlâmentoya danışmadan görevinden kaçmamalı ve direnme gücünü Parlâmentodan alacağına inanarak, millet iradesine güvenmelidir. Her çeşit beyan ve görüntülerin kaynak ve ciddiyetini çekinmeden araştırmak ve her gürültü karşısında Parlâmentoyu ve rejimi olağanüstü bir ortama sürüklemekten sakınmalıdır.

12 Marttan önceki hükümet ve siyasî partiler millet iradesini savunmada tek vücut olmak basiret ve cesaretini gösteremedikleri için, demokrasimiz yaralanmıştır. Meşru iktidarın devrilmesini kabul etmek ve 21 Şubat Bildirisine de aynı itaatla susmak, Parlâmentomuzu millet iradesinden ve itibarından koparmıştır. Ancak Cumhurbaşkanı seçimindeki isabetle Parlâmentomuz hem kendi haysiyetini hem de milletin haysiyetini kurtararak kendisini yeniden millete bağlamıştır. Dikte ettirilen formülleri reddederek, hür irade formülünü uygulamak suretiyle millî irade egemenliğine itaat edilmesini herkese ihtar etmiştir. Vicdanları zorlayan formüllerden herhangi birini reddettiği için kurban edilen Parlamenterler, millet iradesini kurban edilmekten kurtarmışlardır.

Bunların mükâfatını demokrasi tarihimiz verecektir. İthamların yerini haysiyet, cezaların yerini şeref alacaktır. Türk demokrasisi elbet bir gün parti diktasını da yıkarak hür vicdanların hâkimiyetine ulaşacaktır. Artık şahsî ihtiras oyunlarına ne demokrasinin hatırı ve ne de milletin huzur ve selâmeti gerekçe olarak gösterilemeyecektir.

Anayasamız kendi kendini savunacak ve koruyacak güce kavuşacaktır. Ancak ve ancak güvenini ve gücünü Anayasadan alan bir hükümet güçlü, inandırıcı ve başarılı olmak şerefini taşıyacak ve bunun adı gerçekten demokratik cumhuriyet hükümeti olacaktır.

Yeni Hükümetimizin böyle bir hüviyete sahip olmasını diler, kendisine ve yüce Senatoya saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — 1971 ara rejiminin dördüncü hükümetini kuran Sayın Talû, toplumun belirli katlarının güvenine sahiptir. Bu güven öncelikle ülkenin büyük ve ticarî sermayesinden gelmektedir. Adalet Partisi ve öteki iktidar ortağının yasama organlarındaki güvenoylarından önceye geçmiştir, bu övgülü, özlemli tasvip, aslında bu sevinçli, hesaplı onaylama hiç de yadigarınamamalı. Egemen güçlerin olmasını istedikleri olmaktadır.

Sayın Talû Hükümetinin programından çok, Hükümetin şekli dikkat çekicidir. Sorumluluktan çekinen çoğunluğun yeni bir iktidar biçimidir bu.

Son 50 günün siyasî hayatımız için ilginç olayları vardır. Bu olaylar için yorumlar, söylentiler devam etmektedir. Cumhuriyet Halk Partisinin seçim öncesi

dönemde Hükümete katılma umudu olmuş da bir oyuna gelmiş sanılmakta, hattâ bundan övünme payı aranmaktadır. Son 50 günün yeniden tekrar edilmesi mümkün olsa idi, Cumhuriyet Halk Partisinin bütün girişim ve teşebbüslerini eksiksiz ve olduğu gibi yapacağından hiç kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Batılı demokrasilerde programları ve amaçları birbirinden çok farklı siyasî partilerin bunalım, hatta normal dönemde müşterek hükümet kurlmaları olağandır ve çok görülmekte olan demokratik bir usuldür, bir sistemdir. Biz bunu söylemişizdir. Türkiye için böylesine bir demokratik kuralın işleminin garip olmadığını ifade etmişizdir. Cumhuriyet Halk Partisi bir önceki hükümetin çekilme talebinin Sayın Cumhurbaşkanı tarafından kabulünden sonra, yeni hükümetin teşkili temasları sırasında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı, Cumhuriyet Halk Partisinin tam temayülünün ifadesi olarak, hükümetin Adalet Partisi tarafından kurulmasını Anayasa Hukukunun ve Parlâmento geleneklerinin icabı olarak önermiştir. Bu öneriyi, bir Adalet Partisinin başkanlığındaki hükümet teşkili formülü izlemiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin bu önerileri Adalet Partisinin iç işlerine karışma anlamına gelemmez ve bu nitelikte yorumlamaya da kimsenin hakkı olamaz.

Hukuk ve geleneklerin doğrultusunda öneride bulunma, güçlü bir haklılığın örneğidir. Adalet Partisinin bu önerilere karşı aldığı vaziyet ilginçtir. Adalet Partisi Genel Başkanının, hükümetin Sayın Talû başkanlığında kurulmasını teklifi karşısında; Cumhuriyet Halk Partisinin ayrıntılara girme veya böylesine bir teklifte ortak olma yolunda hiçbir tereddüdü olmadan kesin bir “hayır” diyerek açık vaziyet alması, ancak Cumhuriyet Halk Partisinin ve Genel Başkanının yapabileceği gerçekçilik, demokrasiye ve inançlılığa bağlılığın örneğidir.

Cumhuriyet Halk Partisi siyasî hayatımızda güçlkle kabul edilebileceğini çok iyi bildiğimiz, yeni bir unsuru getirmektedir: “Berrak politika”. Olup bitenleri olduğu gibi bütün ayrıntılarıyla kamuoyuna ulaştırmak ve halkın bilgisi içinde girişimlerde bulunmak.. Bunun güçlüklerini biliyor ve çekiyoruz. Demokratik hayat tarzına bütün icaplarıyla dönebilmek için, Cumhuriyet Halk Partisi cesaretle güçlükleri yenmenin örneklerini vermiştir, vermektedir, verecektir. Fedakârlıklar yapılır, güçlükler göğüslenirken Adalet Partisinin ince iktidar hesapları bizim için çok geri plânda kalan konulardır.

Marifetlere bulaşmamış, tutarlı ve güçlü, berrak politika yürüten Cumhuriyet Halk Partisinin fedakârlıkları bilebileceği, yapabileceği zaman ve sorunların belli ve sayılı olduğunu da ifade etmeliyim.

Demokrasinin sosyal hukuk devlet niteliği ve bütünlüğü içinde yerleşmesi, işlemesi, ulusun birliği, selâmeti, özgürlüğü ve halkın mutluluğu... İşte bu kadar...

Siyasî hayata bir demeç üzerine belli çevrelerin yanlısı olarak çağırılan Sayın Talû, tarımsal destek alım fiyatlarının düşük tutulmasının sorumlusu görülerek hakkında Cumhuriyet Halk Partisi Yasama Organı üyeleri, yasama denetimi hükümlerinin uygulanmasını istemişlerdi. Başında bulunduğu Hükümeti teşkil eden siyasî partiler, bu denetimi işletmeye engel olmuşlardı.

Tarımda çalışan, yaptığı masrafı karşılamayacak, emeği, umudu içinde yitirecek milyonlarca üreticinin kaderini toplumun belirli katlarının yararına darboğazlara sürükleyen Sayın Talû başkanlığında bir Hükümete katılmayı düşünmek hakkını bile kendisinde bulamazdı Cumhuriyet Halk Partisi, 14 Ekim seçimlerine giderken Sayın Talû'nun tarih önünde yüklendiği görevde, dayandığı siyasî partilerin hangi ölçülerde etkilerinde kalıp veya kurtulacağını şimdiden kestirmek güçtür. Ancak, ufukta gözüken sisli bulutlar dikkat çekicidir.

Bizleri, yüzbinleri bünyesinde toplayan çeşitli meslek kuruluşlarının memleket sorunları üzerinde görüşlerini açıklamaları şartlara, sansüre bağlanmışken, kamu içinde kamu ile ilgili olmayan sorumsuz kişilerin veya Ticaret Odalarının güçlü başkanlarının demec ve cevapları Devletin haber araçlarında uzun uzun ve devamlı olarak yer almaktadır. TRT'de Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanına sığacağı sığacağına karşı çıkanların tantanalı sözleri özel itina görmektedir. Toplumcu, ilerici, halkçı görüşlerin etrafında bir çember örülmektedir.

Söz gerimi, büyük mağaza kuruluşları karşısında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı kaygılarını dile getirdi. Adalet Partisi Genel Başkanı aksi görüşü savundu. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanının yürekten benimsediğimiz kaygılan karşısında, siyasî bir partinin genel başkanı olarak Sayın Demirel'in partisinin genel politikasına uygun demecini saygı ile karşılıyor ve TRT'de yer almasını olağan buluyoruz. Ne var ki, büyük iş çevrelerinin ve onlardan gelen sesleri aynı ölçüler içinde değerlendirebilmemiz için, sınır boyunda yoksulluğun kahrını çeken esnafın, tüccarın, işçinin, köylünün görüşlerini TRT'de aynı şekilde verebiliyor muyuz, dinleyebiliyor muyuz? İşte demokrasi budur. Eşitlik, adalet, insanlık ve insanlık haysiyetine karşı saygılı olmak budur.

Meşru ve demokratik solu halkın temayüllerini, gerçek eğilimlerini temsil eden Cumhuriyet Halk Partisine karşı her fısıltıyı, her çabayı, her çıkışı bir kısaç harekete çevirme demokrasi değildir ve demokrasi olmayacaktır.

Sosyal tepkilerin insanca yaşama ümitlerini talihlerini daha iyiye yöneltme isteklerini baskı altında tutma hevesleri birleşik bir cephe içindedir. Teşvik tedbirlerinden ve onların yeni kılığı tezgâhlanırken gerçekleri, ortaya atanlara cevap üstüne cevap yığınlarının içinde iş adamları ve sanayicilerin birlik örgütünde teşvik tedbirlerini teşvik yarışmalarının amaçlarına dikkat etmeliyiz. Sosyal reform tezleri dünyanın sayılı sağ iktidarlarının bulunduğu ülkelerde gelişmektedir. Batılı gelişmiş ülkelerde meşru ve demokratik sol ya iktidardadır, ya muhalefette güçlü ve itibardadır.

Protokolde Hükümet pahalılık, işsizlik ve yoksullukla da, komünizmle de mücadelede önem verecektir kaydı bulunmaktadır.

Komünizmle mücadelede önem vermek, önlemek Hükümet kuran partilerin Devleti koruma kaygısı da haklarıdır. Mücadelenin kapsamı içinde köklü ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmayı ve diğer yasal cezaî ve idarî tedbirleri düşüneceklerini sanıyoruz. Ne var ki, kısacık bir cümle içinde işsizlikle, pahalılıkla, yoksullukla, komünizmle mücadelede önem verileceği dikkat çekicidir. Oysa işsizlik vardır. İş bulma, işsizliği önleme için yeterli ve gereği kadar tedbir alınması çeşitli yönlüdür, bir mücadele konusu değildir. Sosyal, ekonomik ve kültürel büyük bir sorundur.

Yoksulluk vardır, yürekler acısıdır. İnsan haysiyetini kahredicidir. Hem öyle az da değil, yoksullukla mücadele edilmez, yoksulluktan kurtulmak için ekonomik ve sosyal ciddi emekler ve tedbirler gereklidir. Protokolde pahalılık, yoksulluk, işsizlikle mücadeleye önem verileceği, komünizmle de mücadeleye önem verileceği görüşleri bir cümle içinde tesadüfen yer almamıştır. Yoksullukla, işsizlikle, pahalılıkla mücadele amaç olarak alınsa idi, belirli yerini bulurdu. Yoksulluktan, işsizlikten, pahalılıktan bahsetmenin komünist suçlamaya yatkın gözdağını bulmak evham ve alınganlık sayılmamalıdır.

Toplumcu demokratik mücadelede ülkenin gerçekleri açıkça ortaya atılabilmelidir. Halkın yaşadığı şartlar, çektiği sıkıntılar dile getirilebilmelidir. Protokol ön bir yargı ile bunların önleme belgesidir ve bir belgesi haline gelmiştir. Yoksulluktan, işsizlikten, pahalılıktan ölçülü ve belli sınırlar içinde bahsetmenin lüzumu yatmaktadır bu protokolde. Anarşizmin ve yıkıcı faaliyetlerin alanı ile toplumcu meşru demokratik mücadele alanını sağ güçler Türkiye’de çizmek istiyor.

Hükümet Programında her türlü aşırı sol ve aşırı sağ akımları yıkıcı ve bölücü faaliyetleri yok-etmek, komünizmle komünizme karşı cesur inançlı bir mücadele vermek ve buraya kadar bu kısmı ile Hükümetle beraber olmak mümkün değildir.

Devleti güçlü hale getirmek için belirtilen tedbirleri almak objektif ve adil ölçüler içinde her hükümete düşen ödevdir. Bu konu başlı başına bir sorundur. Oysa cümlelerin sonu vardır ve ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmamızı sağlayıcı tedbirleri alarak işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak olacaktır. İşsizlik ve yoksulluğu ortadan kaldırmak ülkenin başlıca temel sorunudur, toplumsal büyük sorundur. İki temel sorunu aynı cümle içinde toplamanın anlamı vardır. Yoksulluktan, işsizlikten, pahalılıktan bahsetme çaresiz, muzdarip, arkasız, umutsuz insanları kaderi ile başbaşa bırakıp, egemen güçlerin vereceğini “duacı” bir toplum istemektir. Bu toplumda halkın daha iyi günlere kavuşması, yaşadığı şartların iyileştirmesini isteyenler kurulu, adaletsiz tutucu düzenin düşmanları sayılacaktır. Halka hakkını aramasını sesini yükseltmesini kaşlarını çatmasını öğrenmemeli. Kalkınma kaderinde sözü olmamalı. Sadece razı olacak, bekleyecek, susacak itaatli bir toplum özlemidir bu.

Yoksulluktan, pahalılıktan, işsizlikten bahsetme anarşi, komünizm tedavisi olarak eşdeğer sayılacak. Mevcut kurulu düzenin komünizm ve anarşi umacıyla korunma yarışından başka bir şey değildir bu. Nüfusun % 90’ının yaklaşık olarak gelirin ancak % 55’ini alırken, nüfusun % 10’unun gelirin % 45’ini almasını, nüfusun % 1’inin tüm gelirin % 14,8’ini alması olağan sayılmaktadır. Adaletsizliğin, haksızlığın böylesine büyümüş oluşuna kader diyeceksiniz ve devam diyeceksiniz. Devletin korunması ile bağlı sayacaksınız, beş parmak bir değil; elbette gelirden bu sınırsız farklar olacaktır devam diyeceksiniz. Karşı görüş, Anayasanın insan haysiyetine yaraşır bir yaşama hakkı tanıyor bu sağlanmalıdır diye yükseldi mi, korunmuş çıkarlar, oy çarkları, ikbal tasaları, daha çok zengin olma kaygıları, iftira ve kötölemenin hünerleri ve ustalıkları olarak karşımıza çıkacaktır. Kredi düzeninde 100 lira pay almayan çaresiz köylü yanında milyonlarca, yüz milyonlarca kredi olarak alanların toplumsal hayattaki derin izlerine değindiğiniz mi şüphe ve hisimler başınıza toplanacaktır.

İlköğretim öncesi eğitimden 10 bin çocuktan 4 çocuğun yararlandığını, eğitim fırsat ve imkân eşitliğinden çoğunluğun mahrum olduğunu yahut bu gerçekleri söyleyen öğretmenlerin kıyım kuyusuna atıldığını söylerseniz rejimin yıkıcısı sayılacaksınız.

Canlı, sığır, koyun ve dana üretiminden eline İstanbul'daki, Ankara'daki çoğu dar gelirli tüketicinin ödediği paranın ortalama ancak % 24'ü geçmektedir. Üretici ve tüketicinin canını bezdiren böylesine bir sistemde geriye kalan % 76'sını kim almaktadır? Sorarsanız, bir kilo şekere, bir torba çimentoya, bir paket çaya yoksul köylünün ödediği paranın yüzde kaç vergidir? O çaya, o şekere, o çimentoya milli gelirden milyonları alan, kredinin çoğunu alan tatlı kârı hesapsız olan aynı miktarı ödemektedir vergi olarak dediniz mi; hışımlar başımıza yağacaktır.

Sayın Talû, bu yoksullukla, bu pahalılıkla mücadele edeceğini taahhüt ediyor. Sayın Talû Ticaret Bakanı olduğu sürece Cumhuriyet altınının iki kat arttığını, Reşat altınının tanesinin iki yüz lira artış kaydettiğini acaba unutupuyorlar mı?

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim, lütfen bağlayınız.

SIRRI ATALAY (Devamla) — Sayın Talû'nun Ticaret Bakanı olduğu dönemde, Devletin resmen 600 bin liraya satıldığını sandığı bir otobüsün, 920 bin liraya satıldığını, böylesine bir sömürünün rahat biçimde işleminin nedenlerini bilmezlikten gelebilecek miyiz?

İki parti arası protokol ve Hükümet Programı üstesinden gelemeyeceğini bildiğinden değil, değiştirmesini istemediği ve istemeyeceği toplumun ıstırapı olan işsizliği, pahalılığı, yoksulluğu yasak sınırlan içinde almak için söylemektedir, bu sözleri.

Hükümet Programında Cumhuriyetin ellinci yılı için milletin bağışlama, barışma, ulaşma, ıstırapları dindirme, yuvalarda birer gülme erdemliği görmeden söz edilmiyor. Sıkıyönetimsiz bir seçimin, demokratik sistemin temel şartı olduğunu Hükümet Programı hatırlamış bile gözüксе de...

BAŞKAN — Sayın Atalay, bağlıyor musunuz efendim? Siz de senelerce bunun ıstırabını çekmiş...

SIRRI ATALAY (Devamla) — Sayın Başkan bağlayayım.

14 Ekim seçimlerinin, partizanlığını her çeşit etki ve teşebbüsünden, kayırmaların yarışından uzak bir ortamı içinde yürütülmesinde Sayın Talû tarih önünde ciddi bir sorumluluk yüklenmiştir.

14 Ekim seçimlerinin asıl önemi, hürriyetçi, âdil, serbest, eşit bir ortamda yapılmasının sağlanmasıdır. Bütün dikkatler bu konu üzerinde toplanacaktır ve değerlendirilecektir.

Sayın Talû'ya iyi talihler dileyelim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Bir önerge var, takdim ediyorum.

Divan Başkanlığına

Görüşmelerin bitimine kadar Birleşimin devamına karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Kâzım Karaağaçlıoğlu (Afyon Karahisar)

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Öztürk.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Sayın Naim Talû Hükümetinin programı üzerinde görüş ve fikirlerimi belirtirken, programda yer verilmeyen veya önemli olmasına rağmen, çok az yer verilen konulara dokunmaya çalışacağım. Ayrıca programda Hükümetin, siyasal kapasitesini aşan ve zaman bakımından, yapılmasına imkân olamayacak işlere verilen yer ve zamanın da mümkün olmayacağını ortaya koyarak, Hükümetin bu kısa süre içinde yapması gerekli sorunları açıklamaya çalışacağım ve bütün çıplaklığı ve gerçekliği ile ortaya koymaya çalışacağım.

Ayrıca Anayasa gereği olan reformları yaparak, ülkeyi ve ulusu mutlu kılacak düzen değişikliği ile Anayasa ve Anayasa kuruluşlarını ortadan kaldırmak isteyen fikir karmaşıklığı içinde bulunan anarşistlerin birbirine benzetilmemesinin ve bunların arasındaki farklara da dokunmaya çalışacağım.

Programın üçüncü sayfasında; “Ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmamızı sağlayıcı tedbirleri alarak işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak,” 4’ncü sayfada ise: “Önceki hükümetlerce başlatılmış reform çalışmalarını sonuçlandırmak, temel sorunluluklarımız arasındadır” Denmektedir.

Genellikle toplumcu görüş ve tartışmanın etkili olmaktan alıkondduğu sosyo politik bir düzende ve beş altı aylık kısa bir süre içinde bu sorunların ülke yararına çözülmesi kolay değildir. Gerçi işsizlik sorunu, yatırımlar, teşvik tedbirleri, hayat pahalılığı ile savaş, öncelikle ele alınıp, çözümlenmesi gereken sorunlardır, fakat ekonomik bir model olan ve reformların yapılmasında daha iyi işleyecek, ekonomik düzenin kurulmasında ulusal iradenin siyasî programlarda biçimlenen bir parlamento ve partiler ile mümkün olacağını unutmamak gerekir. Bu bakımdan, Sayın Naim Talû Hükümetinin en önemli görevi olağanüstü koşullarla iyice kısıtlanmış olan demokratik hakların iadesi için gereken tedbirleri almak, seçimin özgür bir ortam içinde yapılmasını sağlamaktır.

Ayrıca ekonomik kalkınmayı ve sanayi yatırımlarını aksatmadan ulusal gelirin dengeli dağılımını temeldeki huzursuzluğu giderecek ve azaltacak şekilde çözümlemeye çalışmaktır.

Daha önemlisi ve Hükümetin programında gerekli yerini almış olan anayasal hakların ve özgürlüklerin işleminin bir güven duygusuna bağlanması ve normale

dönüşmesi dikkate alınmamış gözükmektedir. Oysa Anayasanın temel haklar ve ödevler bölümünde, ferdin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlerine sahip olduğu, Devletin, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, huzurunu yok edecek sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak bir sınırlamayı koymaması; bilâkis kişinin maddî, manevî varlığının gelişmesini sağlayacak ortamların hazırlanması esas kabul edilmiştir. Çıkarılacak yasalarda temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmayacağı saptanmıştır. Yine Anayasamızın 20'nci maddesinde; “Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir, yazabilir” Denmektedir.

Çükün, son yıllarda özgür düşünceye karşı sürdürülen ve demokratik sistemlerle bağdaşması mümkün olmayan olanak ve koşullar hüküm sürmektedir. Aydın kişiler, fikir adamları, Atatürkçü basın ve öğretmenler yobazca bir baskının altında ezdirilmeye çalışılmaktadır.

Başkalarının hürriyetini kısarak, ağızını kapatarak kendileri gibi düşünmeyenleri vatan ihaneti ile suçlamak, ülkemizde bugün tek taraflı işlemektedir. Bu biçim davranışlar, tarih boyu kişileri, toplumları ve devletleri yüceltmemiştir, yüceltmemiştir, küçültmüştür, kara bir damga olarak üzerinde devam etmektedir. Eğer uygar bir ulus olmayı amaçlamışsak, inanç ve vicdan, fikir özgürlüğünü Anayasadaki hükümlere uygun olarak yürütmeliyiz. Yoksa uygar ulus olma amacına ters düşeriz. İnsanları kafaları ile kalpleri ile kazanmanın yöntemleri uygulanmalıdır. Baskı kanunları ile polis yöntemleri ile uygulamalara girişmek kendileri gibi düşünmeyenleri, fikirlerini benimsemeyenleri baskı altına almak, demokrasi ile bağdaşmayan, susan vicdanlar ve küskünlükler topluluğu yaratmak; demokrasi ile bağdaşmayan susan insanların bir gün başkalarının çıkarları ve onların semizlenmesi yönünde kullanılmasına doğru gidilmesi, demokrasi için en büyük felâket olur. Çünkü, Anayasamızda bir ilke olarak yer alan lâiklikte amaç; vicdan, inanç ve fikir özgürlüğünün gerçekleşmesini kapsamaktadır. Kişiye değer verildiği sürece, adaletli olmak ve ahlâklılık yerleşir. Kişiye değer vermeyen, adaletli olmayan vicdanları ve fikirleri baskı altında tutan yasalar ve uygulamalar varsa, bunlar da özünde lâiklik ilkesine ve ilkeyi kapsamına almış Anayasaya aykırıdır.

Kamuoyunun özgür bir ortamda oluşturulması, demokrasinin kaçınılmaz bir amacıdır. Bu amacı engelleyen sistem ve yöntemler, uygulamaya devam edildikçe, demokrasiyi sulandırmak, yapılacak işlere gölge düşürülmekten başka bir anlam taşımaz.

Hâlâ yargının bütünlük ilkesini zedeleyen, genel hukukun amacına ters düşen, doğal yargıç gerçeğine sırt dönen bir hukuk sistemi uydurması ile kurulan özel mahkemeler önünde yurttaşlarımızı çıkarmaya devam etme hevesleri sürdürüldükçe, demokrasimizin geleceği tehlikeye sokulur.

Bu bakımdan, Hükümet olarak olayları bilimsel bir çözüme vurarak, toplumsal gelişmenin bütünlüğü içinde ele alarak, yasaları ve yöntemleri ona göre uygulaya-

rak, bugün karşı karşıya bulunduğumuz sorunların çözümünde başarı sağlama yolu tutulmalıdır.

Toplumun temelindeki sosyo ekonomik ve politik çakışmaların, sermaye, emek ilişkilerindeki eşitsizliğin, uyuşmazlığın, kaynak dağılımındaki adaletsizliğin tespit edilip, iyi saptanması ve çözülmesi lâzımdır. Bu yapılmazsa, bilimsel yöntemlerle çalışma olanağından çoğunlukla yoksun, sanayileşmesi gerçekleşmemiş, kalkınması yapılmamış, gelişme ve değişmelere kapalı kalmış eğitimsiz topluluklarda, çağın gelişimine ayak uydurma işi zor olduğundan, sosyal depremler kolayca gelişir ve oluşur. Doğal gelişimle bağdaşık olarak yenileşen fikir alkımları engellenirse, idare edenlerin politik amaçlarına uygun yöntemlerin uygulanması sonunda, oligarşiye ve biçimsel demokrasiye dönüş hızlanır. Dikta heveslileri için ortam doğar, anarşik olaylar da bu ortamda başlar, başladığı gibi... Hükümet böyle bir ortamın yaratılmaması, hattâ bugünkü olağanüstü durumun düzeltilmesinde en büyük göreve karşı karşıyadır.

Türkiye’de önemli olan idarenin yeni baştan düzenlenmesidir. Hükümetin yapacağı asıl önemli işleri iş başındakilerin iyi yetişmiş, çalışkan kimseler olmasının sağlanmasıdır. Halka hizmeti ucuz, süratli ve verimli olarak götürmeyi engelleyen bu kötü yönetim şeklinin ve yöneticilerin yeni baştan düzeltilmesi ve iyileştirilmesidir. Günün koşullarına, ülkenin gerçeklerine dayalı verimli ve etkin bir çalışma sisteminin sağlanması zorunluluğu vardır.

Kontrolsüz şekilde hızla yükselen hayat pahalılığı altında ezilen dar gelirli yurttaşlarımızın ıstırabını duymamak mümkün değildir. Her yıl toptan eşya fiyatlarında ortalama % 15 oranındaki yükseliş durdurulmalı, düşürülme olanakları bulunup mutlaka uygulanmalıdır. Hayat pahalılığın yarattığı sosyal ve ahlaki çöküntü önlenmelidir.

Bu dileğimi sunarken, umutlu değilim, umutlu olmadığımı söyleyebilirim. Çünkü Sayın Talû Ticaret Bakanı olduktan sonra, eski Ticaret Bakanı Sayın Çilingiroğlu tarafından hazırlanıp, Bakanlar Kuruluna verilen “Piyasa Fiyat Hareketleri Kontrol Yasası”nı geri almış, piyasa mallarının üretimden sonra tüketimine kadar fiyat değişikliklerinin Hükümetçe kontrolünü sağlayacak olanaklara sırt dönülmüş, bu yüzden hayat pahalılığı perakende mallarında 1972 yılından beri asgarî % 20’den fazla artış göstermiştir.

Sermaye piyasası kurulamamış, sanayi teşvik tedbirleri gerçekleştirilememiştir. Tekelci sermayeciler bu ortamda palazlanmaya olanak bulurken, dar gelirli milyonlarca yurttaş ulusal gelirden sosyal adalet ilkesine dayalı paylarına düşeni alamamışlardır. 1970 yılında Merkez Bankasının bıraktığı 4,5 milyon karşılıksız paranın yarattığı devalüasyon ve bunun arkasından memleketteki küçük esnafın ve çeşitli dar gelirli vatandaşların gerçekten ezilmeleri, bugünkü Sayın Başbakanın zamanında olmuştur. İşte Sayın Talû bu zihniyette, bu ekonomik anlayışta bir insan; bugün de Adalet Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisinden Kayseri imalâtı yuvarlanıp kapağını bulmuş bir tencere, bu tencerenin sesini ifade edecek, eğer imalâtı yapan müsaade ederse.

Türkiye’de çiftçinin bugün içinde bulunduğu en önemli sorun verimliliğin düşüklüğüdür. Devletin üreticiye olumlu yardımı, ucuz ve bol gübre verme, kullan-dırma, verimi yükseltme, tohumlukların uygun fiyatla temini, ucuz tarım araçları sağlanması, tarımın makinalaştırılması, sulu tarımın çoğaltılması, kalitenin yük-seltilmesi, tarım kredi kooperatiflerinin kurulması ve daha birçok imkânların sağ-lanması ile mümkün olacağının kanısındayım.

Ülkenin ve ulusun gerçek eğitim sorunlarını içine alan ekonomik sosyal mese-leleri kapsayan, amaçlayan, değerlendiren çağımızın değişen ve gelişen koşullarına göre düzenlenmesini öngören bir eğitim felsefesinden programda söz edilmemek-tedir. Son yıllarda hızla işletilen ceza sistemi sayesinde binlerce öğretmen mağdur edilmiş, bir kısmı istifa etmiş, bir kısmı yabancı ülkelere işçi olarak gitmiştir. Böy-lece okullar güçlü öğretmenlerden yoksun kalmış, binlerce ders saati boş geçmek-tedir.

Bu hatalı tutum nasıl düzeltilecektir? Programda buna dair hiçbir bilgi veril-memektedir. Millî Eğitimin ilk şartı ve başarının kaynağı güven içinde geçim sı-kıntısından kurtulmuş, iftira ve baskı kampanyası son bulmuş bir ortamın yara-tılmasına bağlıdır. Lâik eğitim düzenini bozan, eğitim birliğini yok eden, yanlış uygulamalardan kurtulmak için alınacak tedbirler de eğitim alanındaki başarıyı etkileyecektir.

Dilde, kültürde, kıvançta, ulusal bütünleşmede, insan sevgisi ve özgeciliğe mânasını bulan Atatürk milliyetçiliğinin tutucu çevrelerin tahribinden kurtarılma-sı da başarıya tesir edecektir.

Çağdaş bir üniversite yaratabilmek için ülke sorumlularına çözüm getirecek, çağ-daş eğitim esaslarına göre işleyecek, bilimsel araştırmalarda öncülük yapacak genç kuşakların özgür çalışma düzeni içinde yeteneklerine göre yetişmelerinde olanak sağlayacak, yeniliklere açık özerk bir üniversite reformundan söz edilmemektedir. Cezai hükümlerle donatılmış bilimsel görüşlerin ve çalışmaların yozlaşmasına etki-li olacak paralı bir üniversite reform tasarısının Hükümetçe kabullenmiş görünme-sini, acı bir gerçek olarak söylenmesinde fayda vardır, sanıyorum.

Yine bu kanunun, ayrıca toprak reformu özelliğini kaybetmiş tarım reformu isteyen toprak ağaları istikametinde şekillenmiş olan her iki kanunun da bu Hükü-met zamanında çıkarılmamasının, çıkarılmamaya çalışılmasının bilhassa ulusun, memleketin hayrına olacağı inancındayım. Çünkü bu kanunlar bu şekilde çıkarıldı-ğı zaman, bu memleketin hiçbir işine yaramayacağı gibi, büyük meselelerin doğma-sına, daha çok huzursuzlukların meydana gelmesine sebep olacaktır.

Yine radikal yaşın özelliklerini taşıyan gençlerimizi yalnızlıktan, irdelenmişlik-ten, idealsizlikten kurtaracak tedbirlerin ve çarelerin programda yer almış olması acı bir gerçektir. Yıllardır dinlemekten usandığımız programlardaki yuvarlak sözle-rin en yuvarlağına da bu programda rastlıyoruz ve görüyoruz, diğerlerinin başarıya ulaşamadığını gördükten sonra da, bunun hiç başarıya ulaşamayacağı inancı içinde hepimize sonsuz saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Gümüüşoğlu.

O. ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri;

Hükümet Programı üzerinde kişisel görüşlerimi arz için yüksek huzurlarınızı işgal etmiş bulunuyorum. Beni dinlemek lütfunda bulunan Sayın Üyelere ve Hükümet azalarına peşinen şükranlarımı arz ediyorum.

Bugün Programı müzakere edilmekte olan Talû Hükümeti, olağanüstü hükümetler döneminden, halka dayalı, normal hükümetler dönemine geçişte son ve sevindirici bir merhale olarak kendilerini hür demokratik parlamenter sistem içinde görmekte ve bu inanç içinde kendilerini selâmlamaktayız.

Hukuken Meclise dayalı görünen Erim ve Melen Hükümetlerinden farklı olarak, bu Hükümet halka ve hukuka dayalı bir hükümet niteliğinde görülmüştür. Bu arada peşinen şu hususu arz edeyim ki, Sayın Erim ve Melen Hükümetlerinin fiili bir iktidar olduğu telmihinde değilim. Yine hukuka bağlı olarak olağanüstü şartlar içinde vazifelerini yapmış hükümetler olarak nitelediğimi de arz etmek isterim.

Programda yer alan hususlardan çok, bizi Hükümetin bu geliş tarzı ilgilendirmiş ve daha çok bu vasfı ile bizi duygulandırmıştır. Geçici bir dönem için olsa dahi, millî hayatımızda tüm vatandaşları rahatlatıcı ve sevindirici bir hüviyet iktisap etmişlerdir. Hükümet programında öngörülen hususların bir protokolle iki siyasî parti tarafından halka karşı müştereken taahhüt edilmesi toplum düzenimiz için siyasî ve iktisadî hayatımızın istikrar içinde gelişmesi için ve nihayet, vatandaşın gelecek günlere inanç ve ümit içinde bakmaları için yarınki dünyalarının, çoluk çocuğuna ait geleceklerinin daha iyi olacağını düşünme imkânlarını buldukları için son derece isabetli ve değerli bir unsur olmuşlardır.

Bu ve buna benzer nedenlerle Hükümet, henüz güvenoyu almamış olmasına rağmen, kamuoyunda büyük bir itibara ulaşmış bulunmaktadır.

Türk Devletinin itibarı, vatan ve milletin bütünlüğü, Türk toplumunun gelişmesi ve kalkınması bahis konusu olunca, devleti yönetecek ve milletin iradesine hükmedecek siyasî iktidarın önemi aşikâr hale gelmiştir.

Devlet fikri ne ölçüde devamlı ve somut bir kavram ise, devleti yöneten siyasî iktidarlar da o derece şartlara ve toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak gelişen ve değişen siyasî kadrolar olarak ortaya çıkmaktadır.

Her siyasî iktidarın vazifesi toplumun huzur, güven, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını ve gelişmelerini sağlamak; mevcut siyasî ve hukukî statüyü korumaktan ibarettir. Siyasî iktidarlar, hükümetler bu vazife ve sorumluluklarını yerine getirirken, devlet adına, millet adına hükümlerlik haklarını istimal ederlerken, kendilerine güç veren kaynağın millet olduğunu, millet temsilcisi olan Parlâmento olduğunu sadece söz olarak değil, lâfız olarak değil, her vesileyle uygulamada açıkça ispata mecburdurlar.

Hükümeti, gelecek hükümetleri bu konuda ikaz, bir parlamenter olarak bize düşen vazife bulunmaktadır. Müesseseseleşmiş parti hükümetlerinin tavize ihtiyacı yoktur. İki gün evvel kutladığımız Milli Egemenlik bayramının anlamı, Aziz Atatürk'ün millî irade ve Meclis üstünlüğü fikrini ayakta tutamayan bir iktidarın meşruiyeti iddia edilemez.

Üzerine basarak söylüyorum; milletimizin karar ve iradesine saygı duymayan, Meclis üstünlüğünü kabul etmeyen hiç kimsenin, Atatürk'çü olduğunu iddia etmesi mümkün değildir.

İnancımız odur ki, Talû Hükümeti bu fikrin eseridir. Kısa bir süre içinde olsa dahi, her türlü faaliyetlerinde kamu yararını hedef alacağına, hukuka bağlı devlet fikrinin gereklerini yerine getireceğine, memleket idaresinde hak ve adaletin emrinde meşru bir güç olacağına inanmaktayım.

Sırası gelmişken derhal ifade edelim ki, Sayın Talû Hükümetinin bu kısa zaman fasılası içinde uzun vadeli büyük ve millî menfaatlerin elde edilmesinde müessir bir vasıta olacağını düşünmek, kabul etmek zordur, hattâ imkânsızdır. Yalnız, biz kendilerinden bu ruh ve heyecanın getirilmesini arzu etmekteyiz. Bugüne kadar ülkemizde devletin meşru, itici ve zorlayıcı gücünü muayyen süre ile ellerinde bulunduran siyasî iktidarların ve partilerin millî gayelerde ve hedeflerde birleştiklerini görmek bahtiyarlığına ulaşamamış bulunmaktayız. İktidar ve muhalefet arasında olduğu gibi bütün siyasî partiler arasında yekdiğerinden farklı görüş ve iddiaların olabileceği ne kadar tabii ve olağan ise, demokratik rejimin korunmasında ve geliştirilmesinde bir Anayasa emri olarak bütün siyasî partilerin aynı ölçüde sorumlu olduğunu kabul etmek zorunluğu vardır.

Ülkemizde siyasî partiler memleket sorunları üzerinde çok defa farklı görüşlere sahiptirler ve farklı görüşlerini kamuoyunda devamlı olarak savunmaktadırlar. İktidarları dönemlerinde aynı işleri yaptıklarına; başka bir ifade ile iktidarları zamanında aynı fikirde birleştiklerine şahit olmaktayız.

Böylece, siyasî kadrolar genellikle kendilerine vücut veren toplumun genel eğilimlerini çok defa bir tarafa iterek, idarî teşkilâtın gösterdiği veya tespit ettiği kamu yararının takipçisi olmuşlardır. Siyasî partiler millî gaye ve hedeflerde sadece ve ancak iktidarları zamanında devlet teşkilâtının ya da bürokratların telkini ve baskısı altında, muhalefette söylediklerinin tamamen aksine devlet idaresinde sorumluluk mazeretine sığınarak birleştiklerini görmektediriz.

Kanaatimce bu mazeret, bir zaafın eseridir, siyasî partilerin çeşitli nedenlerle devlet idaresine kendi damgalarını koyamamaları, idareye tam ve kâmil mânada hâkim olamamaları hür demokratik rejimi gölgeleyen bir mesele olarak Türkiye'mizde devam etmektedir.

Türkiye'de her seçimde beliren kesin bir gerçek vardır, muhterem arkadaşlar. Partiler devletten ne ölçüde şikâyet ederlerse; halktan, o derece büyük itibar ve iltifat görmektedirler; bu bir gerçektir.

O halde, devleti şikâyet edilir halden kurtarmak lâzımdır. Halk ile devlet fikri yapısı arasında uzlaştırıcı ve barıştıracı bir yol bulmanın zamanı gelmiştir.

Bu konu, ülkemizde millî bütünlüğümüzle ilgili çok önemli bir husus olarak ortada durmaktadır. Bu konu üzerinde Hükümeti ciddiyete ve hassasiyete davet ediyorum.

Bugün ülkemizin diğer önemli bir sorunu fiyat artışlarının makul bir seviyede tutulamaması gerçeğidir: Para transferinin süratlendirilmiş olması, ithalâtın tıkanıklık derecesinden çıkmış bulunması, ithal mallarının maliyetine giren akreditif faizlerinin azalması, gümrük muafiyetlerinin gelmiş olması, ithalât damga resminin düşürülmüş olması ve piyasaya arzu edildiği kadar mal gelmiş olmasına rağmen, istenildiği kadar fiyatlara hâkim olunamamıştır.

Sayın Başbakan, Ticaret Bakanı bulunduğu sırada, 1972 bütçesinin müzakeresi sırasında bu nedenlerle fiyatların dondurulacağını söylemiş olmasına rağmen ve büyük ölçüde bu beyanına iltifat ettiğimiz halde bu gerçeği de tam ve kâmil mânada görememiş bulunmaktayız.

Biz bu arada fiyat istikrarının ekonomik dengeyle olan aşikâr irtibatını nazara alarak, halkın muhtaç bulunduğu zarurî ihtiyaç maddelerinin belli fiyatlarla arzını temin bakımından büyük satış mağazalarının açılmasını tasvip ve takdirle karşılıyoruz. Mevcut bütçe, fiyat istikrarı bakımından iyi bir haberci olmamasına rağmen, yine Sayın Başbakanın Mecliste, fiyatların % 8 bir artış seviyesinde tutulacağı teminatına inanmaktayız.

Ülkemizde destekleme mübayaası politikası ve taban fiyatla ilgili politika bugüne kadar iyi bir şekilde uygulanamamıştır. Bütçe imkânlarını ve Merkez Bankası kaynaklarını zorlayan ve birçok fedakârlığa rağmen yürütülen teşvik tedbirlerinin gereği kadar istifadeli olduğunu iddia etmek güçtür. Çeşitli bakanlık ve kuruluşlar tarafından yürütülen teşvik tedbirlerinde bugüne kadar koordinasyon sağlanamamıştır. Bu meselenin çok ciddi mânada ele alınması ve tek bir otoriteye bağlanması lâzımdır. Birçok ülkelerde olduğu gibi destek fiyatlarının mahsulün idrakinden evvel ilân edilmesi zaruretinin inanmaktayız. Çünkü, serbest piyasa fiyatının bu destek fiyatlarla teşekkülünde fayda mütalâa ediyoruz ve müstahsilin böylece aracılının haksız tasallutundan da bir ölçüde kurtarılmasını istiyoruz.

Anayasamız, iktisadî ve sosyal hayatın, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşama düzeyinin sağlanması amacına göre düzenlenmesini emretmiştir. Böylesine bir gayeye ulaştırmak için demokratik yollardan geçileceğini, karma ekonomik nizam içinde kalınacağını, millî tasarrufların artırılacağını, yatırımların toplum yararının gerektirdiği önceliklere tahsis edileceğini emretmiş bulunmaktadır. Şu halde Devletin ekonomik sahaya müdahalesi bir Anayasa emri olmuştur.

Yalnız, devletin ekonomik sahaya müdahalesinin çeşitli yolları ve şekilleri vardır. Bir yandan, insan haklarına dayalı, hür ve demokratik nizamı müdafaa ederken, diğer yandan ekonomik alanda çalışma hak ve hürriyetini kısıtlayan bir düşünceye taraftar değiliz. Çünkü, bu türlü bir düşünce hür, demokratik nizam ile çelişmektedir. Sosyal hayatımızda şahsa bağlı haklar, kamu düzeni, genel ahlâk mülâhazaları ne ölçüde tahdit ediliyorsa, ekonomik alanda da kamu yararı mülâhazalarının an-

cak o ölçüde tahdidi şarttır. Özel sektörün muvaffak olduğu bir alanda kamu sektörüne birtakım imtiyazlar, haklar tanımak suretiyle dengeyi bozmanın ve kamu sektörü lehine milli kaynakları aynı iş dalında israf etmenin anlamı yoktur. Bir işin en iyi ve en ucuz, en kolay kimin tarafından yapılması mümkünse, üretimde millî ekonomiye kimin daha büyük ölçüde katkısı olacaksa ve aslında iktisatta rant ve fayda düşünülüyorsa, ekonomik büyüme isteniyorsa bunun takipçisi olmak şarttır.

Sayın Başkan, vaktin dolması sebebiyle sözlerimin burada bitmesi gerekirdi. Yalnız, bir hususu kesin bir dil ile arz etmek istiyorum.

Senelerdir birtakım çilelerden, buhranlardan gelip geçiyoruz. Bu buhranların yarattığı ıstıraplar yıllardır bir ölçü içinde sarılmakta, tedavi için, birtakım üzüntüleri bertaraf için milletçe her türlü fedakârlığın içine giriyoruz. Şimdi, Cumhuriyetin 50'nci Yıldönümü münasebetiyle bir af kanununun daha çıkacağı anlaşılmaktadır. Ama, bunlar arasında bu buhranların sonucu olarak, ekonomik ilişki içinde bulunan şahıslar arasında bozulan dengenin sebebi olarak, siyasî ve iktisadî istikrarsızlığın bir nedeni olarak protesto olan bir sürü esnafımız da var. Bunların yeniden iktisadî sahada bir güç olması, bunların kredi müesseseleriyle yeniden irtibatlarının sağlanması, istihdam sorununa bir ölçü içinde cevap aramak ve nihayet ekonomik gelişmede katkılarını, heyecanlarını, enerjilerini emeklerini katmak için, olağan şartların kendilerine yarattığı bu zaafı bertaraf etmek için Hükümetin düşünmesini rica ediyorum.

Bir defaya mahsus olmak üzere protesto olan esnafın ve tacirin affını bankalar nezdinde mi olur, Bankalar Kredi Komitesi yoluyla mı olur, hükümet kararnamesi yoluyla mı olur, bilmem, ama bu insanları geçmişin ıstıraplarından kurtarmak için Hükümetçe bir çare aranmasını diliyorum.

Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın İşmen.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler;

16 sayfaı bulan Talû Hükümeti Programını inceledik; hemen hemen yarısına yakın bir bölümü dış münasebetler ve Kıbrıs sorununa ayrılmış. Geri kalan bölümde ise, Hükümetin 5 aylık kısa bir sürede çok işler yapmayı göze almış olduğu görülüyor.

Bu, yapılacağı vadedilen işlerden en önemlisi, Programda da en başta yer aldığı gibi, 14 Ekim genel seçimlerinin tam anlamıyla demokratik, sıkıyönetimsiz bir ortamda salimen başarılmaması ortak özlemidir.

Programda yer almamış olmakla beraber, dün Millet Meclisinde Hükümet Programı üzerinde yapılan görüşmelere Sayın Başbakanın verdiği cevap, genel af konusuna olumlu bir tutum içinde yaklaştığını ifade etmektedir. Bu, kamuoyunda memnuniyet verici olmuştur.

Programda yer alan ve Birinci Erim Hükümetinden bu yana bol bol sözü edilen “Reformlar” konusunda bugünkü kapitalist ekonomik yapı içinde kalmak şartı ile

bu sistemi geliştirmek amacına yönelmiş reformların kalmadığını her fırsatta dile getirdim. Bu düzende yapılacak iş mevcut yapıyı düzenli bir şekilde geliştirmektir. Örneğin, eğitim reformu değil, fakat her kademedeki eğitim imkânlarını artırma-ya, sanki çok kolay bir işmiş gibi böylesine üniversite öğretim görevlisi kıtlığında 3-5 üniversite daha açılacağı beyanları verileceğine, mevcut üniversiteleri işler hale getirmek öğretim görevlileri atamak için çabaya, yetişmiş öğretmenleri kıyımdan vazgeçip yerlerinde istihdama muhtaçtır Türkiye.

Memleketin ihtiyacı, toprak reformu olmaktan uzak toprak reformları yerine, genellikle Doğu, Güney - Doğu Anadolu'da toplanmış feodal kalıntıyı, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununu işleterek bir gelişmenin sağlanmasına ihtiyaç vardır.

Geçtiğimiz günlerde Parlâmentodan hiçbir reform niteliği olmayan, fakat adına "reform kanunu" denilen bir Petrol Kanunu çıkarıldı. Terimleri bu kadar yozlaştırmaya fırsat verilmemelidir.

Sayın Üyeler, Talû Hükümetinin kurulduğu sıralarda, Sayın Talû'nun Hükümet Başkanı seçilmesinin büyük sermaye çevrelerinin rahat nefes almasına sebeb olduğu basında geniş yer almıştır. Ancak, bu memlekette asıl özlenen 38 milyona yaklaşan tüm toplumumuzun rahat bir nefes alması hususudur.

Hükümet, kanunlarımızın imkân vermediği gümrük muafiyeti uygulaması ile işe başlamıştır. Bilineceği gibi Türkiye'de Gümrük vergi ve resimlerinde muafiyet, 1967 yılında çıkarılan 933 sayılı Kanunun 2'nci (b) maddesi ile uygulanmaya başlamıştı. Bu uygulamanın Anayasaya aykırılığı gerekçesi ve Anayasa Mahkemesinde açılan dâvada - kapatılmış İşçi Partisi tarafından açılmıştır - bazı maddelerle birlikte bu madde de iptal edilmişti. Ancak, zamanın Hükümeti önceden mevcut 474 sayılı Kanunu, imkân vermediği halde onun yerine uygulayagelmisti. Oysa ki 474 sayılı Kanun, gümrük muafiyeti tanıma imkânı vermediği gibi, gümrük indirimini bir mal veya proje esasına dayandırılmasını da yasaklamıştır. Ama ne var ki, Demirel Hükümeti, "Sıfırlama" adı altında Anayasaya aykırılığı Yüksek Mahkemece saptanmış bir uygulamayı başka bir ad altında devam ettirdi. Kaldı ki, Birinci Erim Hükümeti zamanında bu durum bir zamanlar uzmanlar heyetince incelttirilmiş ve sonuç, olarak bu uygulamadan vazgeçilmişti. Mamafih, İkinci Erim Hükümeti yine onu uygulamıştı.

Hatırlanacağı gibi Melen Hükümeti döneminde Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları tarafından ithal edilecek yassı hadde ürünlerinin, memleket içinde fiyatlarının yükseltilmemesi halinde gümrük muafiyeti tanınması istenmişti. Bu, o zamanın Sanayi Bakanı ile o müessese arasında hayli tartışmalara yol açmıştı. Fakat, Erez direndiyse de Erdemir'in isteği baskın çıkmıştı.

İşte, bu Anayasaya aykırılığı bir tarafa itilerek Talû Hükümeti ilk icraat olarak bu çarpışık işten başlamıştır. Hükümet Programında ihracatımızın artışına ve sanayii geliştirmek için mevcut teşvik imkânlarının kullanılmasına devanı edileceği anlaşılmaktadır.

Bilineceği gibi çeşitli teşvik imkânlarından birisi de, ihracatta vergi indirimidir. Yani, ihraç fiyatının belki belli bir yüzdesi ihraç edilen mamulün içindeki vergilerin karşılığı olarak ihracatçıya iade edilmesidir. Ancak, bu uygulamada da 1963 yılında yürürlüğe giren 261 sayılı kanun uyarınca hareket edilmediği bilinmektedir. Yani kanun, ihracatta vergi indirimi, ihracat gücünü artırmak için, yalnızca mamul madde ihracatına uygulanmak üzere çıkarılmıştır, ama zamanla tarım ürünlerine de uygulanmıştır ve ihraç değerinin yüzde 40'ına kadar bir oranda vergi iadesi sürdürülmüştür.

Böylece, bir yandan kanun gerekçesine sadık kalınmamış, bir yandan da iade oranı yükseltmiştir, fakat zamanla artan fiyatlar karşısında, ihracatı teşvik sınırlarını aşmış, yüksek meblağlara ulaşmıştır. Özellikle 1970 devalüasyonunda, bu değişimde etkili olmuş ve hattâ Maliye Bakanlığı vergi iade oranlarında bütün malları içine alan % 11 indirim teklif etmiş, nihayet % 5 olarak kabul edilmiştir. Buna göre, vergi iade oranı % 35 olmuştu. Bu % 35 vergi iadesi imkânı, döviz kaçakçılığı yapmak isteyenlerin arayıp da bulamadıkları bir imkândır. Kaçak olarak getirilmesi istenen dövizler kadar, ihracatı fazla göstermekle istekleri yerini bulur.

İşin içinde olanlar tabii kendilerine daha birçok kolaylıklar sağlayabilirler, biz ancak resmî kaynaklı haberlerin sınırı içinde görüşebiliyoruz. Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulunca hazırlanan resmî bir yayın kamuoyuna sunulmuş ve bundan Türkiye'de resmî ihracatın dışında milyonlarca doları bulan ihracat olduğu anlaşılmaktadır.

Demek ki, teşvik imkânlarından biri olan vergi iadesi, döviz kaçakçılığında olanak sağlayabilmektedir. Öte taraftan böyle döviz kaçırma işlemi içinde gerçek dışı fazla ihracat varmış gibi de gösterilebiliyor, bir yandan da ihracat rakamlarının şişirilmesine yol açabiliyor. Ancak, bu düzmece fazlalığı saptayabilmek bir zaman istemektedir, bu da dış ticaret istatistikleriyle karşılaştırılmakla kesinlikle meydana çıkabilir, senelere bağlıdır.

Bir yandan sanayii teşvik imkânı verilirken, bir yandan da döviz kaçırmaları önleyecek tedbirleri mutlaka almak gerekir. Türkiye'nin yıllık döviz kaçağı milyarları aştığı herkesçe bilinmektedir.

Sayın Üyeler, 12 Mart Muhtırasından bugüne kadar geçen süre içinde her kesimin aydın kitlelerinin sesi sedası kestirilmiş ve bu kesimin demokratik bir gelişme bekler olduğu açıktır. Bu zamanda değişen Anayasa hükümleri memleketimizi oldukça gerilere atmaktadır ve 1961 Anayasasının tüm ilericiliklerinin yok edilmesi isteği de açıktır.

BAŞKAN — Beş dakikanız var efendim.

FATMA HİKMET İŞMEN (Devamla) — Teşekkür ederim.

Kanunlarımız, insanlarımız yeterince hırpalanmıştır, bu yaraların artık kesinlikle sarılması gerekir. Normal Anayasal düzene dönülmesi özlemi her kesimi sarmıştır, gerçekten demokratik bir seçim ortamına kavuşmak umuduyla senatoyu selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Dikeçligil.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Kayseri) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Şahsi görüşlerini izah edecek arkadaşlara sıra geldiği zaman konuşma süresi kısaltılıyor, hazırlığımız başka türlü olduğu için, sadece bazı noktalara işaret etmek mecburiyetinde kalıyoruz.

Efendim, kanaatimce demokrasi samimiyet ister. Hükümeti tenkid konuşmalarını dinledim, bazı meselelerde karşılıklı anlaşabilen partiler bir birlerini itham edebiliyor. Meselâ, Reisicumhurluk seçiminde, Sayın Sunay'ın süresinin uzatılması meselesinde Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi mükemmelen anlaştı, halbuki olmamalıydı. Rejimi zedelemesi bakımından olmaz, nitekim Anayasa aykırılığından dolayı döndü. Dışarıdan Cumhurbaşkanı arama meselesinde yine anlaşabiliyorlar ve o zaman gayet iyi. Cumhuriyetçi Güven Partili arkadaşlarımız karşı fikri savunuyorlardı, seçime gidileceği zaman, elbette Hükümetin nimetlerinden faydalanmak için, - inşallah olmaz - o maksatla müşterek koalisyon kuruyorlar.

Milliyetçi olan insanlar millî meseleleri samimiyetle söylemeli. 12 Mart 1971 hâdisesi, Türk Ordusunun, Türk Devletinin bekâsını sağlamak için yapılmış bir harekettir. Ama, bunu burada söyleyip, dışarıda başka türlü konuşma, ben milliyetçiyim demeye sığmaz, bunlar parti oyunlarıdır.

Demokratik Parti olarak biz vaktiyle dedik ki, olağanüstü hükümet şekli olmaz, bu fikri arkadaşlarımız şimdi benimsiyorlar. Ben isterdim ki o zaman samimî olan insanlar, demokrasiye inanan insanlar ve kahramanlık vecizelerini söyleyen insanlar vaktiyle bunu söylemeliydi. Beyefendiler böyle hükümet olmaz, acırım o zamanın devlet adamlarına. Biz buradan tenkitlerimizi yaparken söyledim, bu oyun içinde oyundur, böyle hükümet olmaz diye. Mademki çoğunluk partisi vardır, çoğunlukta olan partiler birleşip ayrı bir başbakanın emrinde parlâmentoya dayalı Hükümet kurulmalıdır dedik, başından sonuna kadar bunu savunduk, savunduğumuz fikrin haklı olduğu şimdi meydana çıkmıştır, öbür arkadaşlar dönüyorlar dolaşıyorlar şimdi bizim fikrimizi benimsiyorlar. Ne garip şey. Eğer bu başından itibaren yapılmış olsaydı, şimdi çok merhaleler katedilmiş olacaktı. Samimi Devlet vazifesi görenler, “ben o zaman Sayın Nihat Beyi tenkid ettim” O arkadaşlar da yıpranmayacaklardı, yıpranmasına da fırsat verilmeyecekti.

Neden oluyor samimiyetsizlik demokraside; nimetlerine gelince, - Burada seçim kanununa temas edilmiş, onun misaliyle söyleyeceğim seçmenlerin gelince ben partinin içerisindeyim dersin, Hükümetin nimetlerinden faydalanırsın, ama Nihat Erim Hükümeti, Melen Hükümeti muvaffak olmadığı zaman, ben bu Hükümetin içinde değilim, dışındayım dersin. Halka parolayı böyle verirsın, görüyorsun ya ben varken iyi idi, ama benden sonra 12 Mart oldu ve olağanüstü hükümetlerde başarı sağlamadı. Bunda kim yıpranıyor? Samimi olan, milliyetçilik dediğimiz millî kuvvet yıpranıyor.

O halde, demokraside samimî olanlar muvaffak olacaktır inşallah, memleketin yüzü o zaman gülecektir. Ben şunu kaydederim, Goltz Paşa, - Biz millî kuvvetle-

rimizi yıprandırmayalım deriz - hatırasında Wilhelm'e gönderiyor; "Türk Ordusu siyasete karışır mı, karışmaz mı" Diyor? Geniş raporunun sonunda diyor ki; "Türk Ordusu, milleti, memleketi tehlikeye düştüğü anda siyasete karışır, yoksa karışmak istemez, böyle müdahale eder." Bu bir gerçektir. Bu idare edenlerin suçları ve kahahatlarıdır. Çünkü, tarihte ihtilâller sebepsiz değildir, mutlaka içtimâî sebeplere dayanmaktadır, devlet idaresinin noksan taraflarıdır.

Bu ne olabilir? Benim burada göremediğim şey şu, sağ, sol meselesi, aşırı sağ, aşırı sol, güzel. Hiçbir partinin hükümetinde bununla mücadele tarzını görmedim. Bu mücadele tarzı şeklidir, emin olunuz gençliği ileriye hazırlayıcı, ülkü verici, vicdanen doyurucu tam millî meselelere bir tez ortaya atarak inandırıcı bir hükümet çıkmadıkça, örfî idarelerle onu siz şeklen muvaffak olmuş gösterirsiniz, fakat hakikatte o muvaffak olmuş değildir.

Sayın Millî Eğitim Bakanı burada oturuyor, eski Millî Eğitim Bakanı ile oturur konuşurduk, dert yanıyorum. Okullar hiç de muntazam değildir, maalesef kaynıyor. Millî eğitim meselesi burada tam mânâsıyla ele alınamamıştır, yapılamamıştır, beş aylık hükümet de bunu yapamayacaktır, göreceksiniz sonundaki doğacak ihtilâfları. Bunu söylediydi diyeceksiniz, bu kürsüden, haksız çıkmayacağız.

Çünkü, vaktiyle biz 1969'da o zamanın Millî Eğitim Bakanlığını ikaz etmişizdir. Çünkü maarifin felsefesi yoktur siyasî partiler ağır basıyor. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin öğrenimini geceli yapmak istiyordu. Ben onu o zaman tenkit ettim, bunlara ihtiyaç yoktur, doğru değildir dedim. Millî Eğitim Bakanı savundu, bugünkü Millî Eğitim Bakanı. Çünkü, Millî Eğitim Bakanlığı prensipler bakanlığı olmuş değildir ki, plân diyorsun, ben şuna göre gençlik yetiştireceğim diyorsun, bu istikâmete yön vereceğim diyorsun, bir de bakıyorsun siyasî baskılarla okulların istikâmetini değiştiriyorsun. Çünkü, işin içerisinde gayri samimilik var. Ondan sonra ne olursa olsun iktidarı muhafaza edeyim düşüncesi var içinde. Aşırı sağ aşırı sol meselesi bu...

Pekiye sorarım ben Sayın Hükümete, - beyefendiler ben tetkik eden, araştıran adamım -beynelmilel cemiyet olan Masonluk üzerinde niçin durulmuyor. Türk Milletin millî Kahramanı olan Kâzım Karabekir Şark'ı ve bilhassa Osmanlı İmparatorluğunu iki kuvvet yıkmıştır der.

Bir, ekaliyet okulları. Tarihi yaşayanlar benden iyi bilir, silâh deposu halinde idi ekaliyet okulları, Amerikan okulları, doğru idi o zaman. Ondan sonra büyük mevkiler vererek kendi menfaatini halletme keyfiyetinin de, o mevkilere getiren imparatorluğun, yıkılmasında büyük rol oynadığını söyler. Bu beynelmilel cemiyet, kapitalizmin öncülüğünü yapan, kendi şahsî menfaatlerini kollayan, kendinden olup da en ehliyetizleri üst mevkilere getirip de Devlet idaresini sarsakların eline teslim eden bir cemiyettir. Masonik hükümetler bunun için Türkiye'de muvaffak olamaz, Türkiye'yi renksiz, şekilsiz hale getirir, getirmiştir ve getirecektir. Nitekim, 12 Mart hâdisesinin müsebbibi böyle renksiz bir tutuştur.

Efendim, şimdi Sayın Talû bu noktaya işaret ediyorum. İlerde milliyetçi bir kadro gelecektir. Mutlaka hâdiseler gebe dir, sancılar olmayınca memleket hakikî

değerlerini bulamaz. O zaman gelecek insanlar bu gizli cemiyete paydos deyip Türkiye'nin menfaatlerini çiğnetmeyecektir ve çiğneme imkânını da bulamayacaktır. Bunun mücadelesini her ne pahasına olursa olsun hakikî milliyetçiler verecektir, vermek mecburiyetindedir. Milliyetçilik budur.

Şimdi gelelim pahalılık var mı yok mu? Biz tabanlarımızı, ayaklarımızı yere basıyoruz. İnsanlar bazen yürür ama, ayaklarının yerde olduğunun farkına varmaz. Hamdolsun, halktan ayrılmadık, alış verişimizi biz yaparız. Türkiye'de pahalılık yok efendim eleniyor, söyleniyor. Ondan sonra halk hakikat karşısında gülüyor. Rica ve istirham ederim, 300 liraya ayakkabının görüldüğü, 250 liraya görüldüğü olmuş mudur? Bu karma ekonomi değildir, anlayın yanlıştır bu çorba ekonomidir. Karma ekonomiden maksat, Devletin nazım rol oynamasıdır.

Şoförler Cemiyetini dinliyorsun, bir Magirus otobüs 900 bin liraya çıktı. Bundan önceki Sanayi Bakanı şöyle yapacağız, böyle yapacağız, diyordu. Sayın eski Ticaret Bakanı, şimdi Başbakan olan, tarafsız Başbakan olan Sayın Talû da söylüyor, şöyle yapacağız, böyle yapacağız, ama ortada hiçbir şey yok. İstirham ederim Kızılay'da Et Balık Kurumu var, et satar, dikkat buyurun.

BAŞKAN — Beş dakikanız var, ona göre, ayarlayın.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Pekiyi Sayın Başkanım. Orada, kuyruğa girmiş vatandaşları göreceksiniz, saatlerinin heba olduğunu göreceksiniz. Niçin? Dışardaki fiyatlardan” üç lira daha ucuz. Bunlar kimdir? Dar gelirli vatandaşdır. Bir de bugün ekmek sıkıntısı vardır. E, pekiyi taban fiyatlarına zam yapmayacağız, ama müstahsilin, çoğunluğun alacağı emtiayı niçin donduramıyorsunuz? Bu milliyetçilerin vazifesidir. Alın teri ile kazanmak vardır, milliyetçilerin anlayışında, İslâm akidesinde. Alın teri ile kazanmanın seve seve taraftarıyız, fakat memleketin sırtından geçinerek, gayri meşru kazançların her zaman milliyetperver insanlar karşısında olacaktır. Bu yüzde yüz, binde bin kazanmalar çok, ama şimdi göreceksiniz beyefendiler pahalılık hızla artacaktır. Çünkü ben samimiyet göremiyorum, ama demokrasiyi bu şartlarda zor yaşatacaklardır.

Çünkü bu partili arkadaşlarımız beyhude yere bir araya gelip de Hükümet kurmadılar. Tenzih ederim bazılarını. Çünkü, Hükümetin nimetlerinden kampanya açarak rey avcılığına çıkma imkânlarını arayacaklardır ve hakiki program dahilinde değil, programın dışında yolların, şunların, bunların yapıldıklarını göreceksiniz. Kredilerin, yatırımların nereye gideceğine müsaade edeceksiniz, ama biz onu izleyeceğiz, takibedeceğiz ve artık Türkiye'de böyle siyasî yatırımlarla Hükümet olmak ve milleti aldatmak isteyenlerin karşısına kafamız pahasına olsa da çıkacağız. Kafamız, Allahtan başka biz hiç kimseden korkmuyoruz.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Bravo..

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Şimdi seçim meselesine.. Evet, çıkıp da yalaklık yaptığımız yok.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Bravo dedik, başka bir şey söylemedim.

BAŞKAN — Lütfen efendim, müdahale etmeyin.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Efendim, Seçim Kanunu meselesinde, elbette böyle olduğu müddetçe parti diktası olur. Kim Reisicumhur seçiminde vicdanının sesine uyarak rey verebilmiştir. Çünkü, öyle bir nizam kurulmuştur ki, sen partinin içerisine girmişsin, Milletvekilisin, denemelere gireceksin, veto edilebileceksin. O zaman fikir hürriyeti, demokrasi, mukayese, tenkid nerede kalıyor, nerede olabilir bu? Onun için Seçim Kanununda mutlaka değişiklik yapmak lâzımdır. Türkiye'deki yolsuzluklar, haksızlıklar her şey olabiliyor, işte şurada bir mektup, yeni geldi. Pirinç fiyatları üzerinde Hükümet daha evvelden tedbir alabilirdi diyor. Müstahsile 8 liradan yedirdikten sonra şimdi mi pirinç ithali düşünülüyor. Doğru. Bir meslekdaşım disiplin kalmadı diyor Türk çocukları da. Giresun'daki Fisko Birlik sahipleri, aile efradına vizon mantolar aldirmek için Avrupalara gönderiliyor diyor, doğru.

Evet Türkiye'de ben isterdim ki, Hükümetin programında bunlar belirtilsin. Suiistimaller var, yolsuzluklar var filân. Çünkü parlâmento yolsuzlukları kapatıyor. Ben bir şey getirdim, senelerce İmar ve İskân Bakanı bu kürsüye çıkıp da cevap veremedi. Çünkü, parti diktası var herkes vicdanının sesinde değildir. Onun tesiri ile mükemmelen yolsuzluklar kapanabiliyor. O halde cemiyette ahlâk nizamının teessüsü lâzımdır. Fazilet nizamının teessüsü lâzımdır. Bugün vatandaşa sorun, yolsuzluklar yok mu, suiistimal yok mu? Hangi hükümet milletin yüz milyonlarını dolandırıp da kaçan Şellefyan'dan hesap sordu? Bu Türk Milletinin kanı..

NAHİT ALTAN (Çanakale) — Parlâmentoya hakaret ediyor.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Ben programda yolsuzlukların olacağını söylemek istiyorum. Kürsü değil, bu milletin hakkı.

MEHMET VARİŞLİ (Konya) — Kürsüyü istismar ediyorsun.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Senin vicdanın kabul ediyor mu Şellefyan'ın 100 milyonu alıp gitmesini ve bundan hiç soru sorulmamasını. Kim bunun mesulleri. Kim?.. Kim?..

BAŞKAN — Vaktiniz doldu efendim.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Sayın Başkandan istirham ediyorum. Bağlıyorum efendim. Bu işin müsebbiplerinin aranması lâzımdır. Türkiye yolsuzluklara, o suistimallere, ondan sonra vurgunculuklara, adam kayırmalara paydos denmelidir. Ben Talû Hükümetimden tarafsızca bunu beklerim, başkasını değil.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Bir önerge var takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı üzerindeki gruplar ve kişiler adına yapılan konuşmalarla Yüce Senato yeterince tenvir edilmiştir, kanısındayım. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Kâzım Karaağaçlıoğlu (Afyon Karahisar)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Alihocagil.

OSMAN ALİHOCAGİL (Erzurum) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Senatomuzda müzakereleri devamlı surette izleyen Sayın Üyelerde dahi bir yorgunluk müşahade edilmektedir. Bundan şunu çıkarmak istiyorum: Gruplar adına konuşmalar çok uzun yapıyor. Grup adına konuşan arkadaşlarımızın temas etmediği hemen hiçbir mesele kalmadı. Belki her bir grubumuzun üyesi 500 çeşit meseleye temas etti. Ondan sonra esnemeler, yorgunluklar ve dinleme hususunda sabırsızlıklar. Arkadaşlar bu gayet tabii bir şey, yani bir bakıma; ama buna imkân vermemek lâzım. Senelerden beri bu kürsülerden söylüyoruz, arkadaşlar az konuşmak lâzım, öz konuşmak lâzım.

Sırrı At alay arkadaşımız konuştu, hiçbir şey bırakmadı, hiçbir mesele bırakmadı, falan arkadaşımız konuştu, hiçbir mesele bırakmadı. Muhterem arkadaş, sadece gruplar adına konuşulacaksa bu 183 üyenin burada oturmasının mânası nedir? Yani, üyeler hiçbir şey konuşmayacak mı, hiçbir şey söylemeyecek mi?

SIRRI ATALAY (Kars) — Ben 15 dakika konuştum.

OSMAN ALİHOCAGİL (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, ben esasında belki 3 - 4 seneden beri kürsüye de çıkmıyorum. Konuşmak için fazla bir merakım da yok; fakat 183 kişilik Senatoda 30 kişi ile müzakere edilir ve bu 30 kişi de bıkkınlık içinde bulunursa bunun zevki neresinde, soruyorum size? Sonra Sayın Hükümet üyelerine soralım, yorulduklar mı, yorulmadılar mı: Mutlaka yorulduklar. İşte arkadaşlar yalnız bu meselede değil, her şeyde birbirimizi yoruyoruz, her şeyde ölçüyü kaçıırıyoruz, özür dilerim rencide olmayınız sözümünden.

Ondan sonra da kifayet önergesi geliyor tabii, yorgunlukta kâfi derecede olduğu için lehinde oy kullanılıyor.

Muhterem arkadaşlar, konuşulacak bir şey kalmadı mı diyeceksiniz ki böyle söylüyorsun. Belki kalmadı; ama, biz de kendi üslûbumuz içinde bir şeyler söylemek istiyorduk. Karşımızda Devletimizin büyükleri oturmaktadır. Genelkurmay Başkanımız buradadır, Cumhurbaşkanı buradadır; bakınız bizi dinliyorlar. Başkaca, devlete büyük hizmetler vermiş olan eski başbakanlar vardır. Belki ben kendi üslûbuma göre onlardan bir şey soracaktım. Belki bir şey sormak istiyordum, belki bir şey anlamak istiyordum. Milletin gerçek mümessili Türkiye Büyük Millet Meclisidir diyoruz, millî irade burada tecelli eder diyoruz, egemenlik kayıtsız şartsız milletindir diyoruz, ondan sonra birbirimizden korkuyoruz. Asker, sivil, üniversite, millet, Parlâmento; çok özür dilerim, kimseyi rencide etmek için söylemiyorum; ama 12 Mart 1971' den beri cereyan eden hâdiselerde bir şey çıkarıyorum, gerçekleri söylememek, samimî olmamak, ondan sonra da -özür dilerim- birbirimizden korkmak.

Bir Sayın Genelkurmay Başkanı...

BAŞKAN — Sayın Alihocagil, diyorsunuz ki, birbirimizi yormayalım, siz yoruyorsunuz. Müzakereler 5 saatten beri devam ediyor.

OSMAN ALİHOCAGİL (Devamla) — Çok istirham ederim, bitiliyorum, bitiriyorum efendim. Fazla hiçbir şey söylemiyorum, kimseyi rencide edecek bir şey söylemiyorum.

İftihar ediyoruz, eski bir Genelkurmay Başkanımız aramızda senatör olarak bulunuyor, büyük görev ifa ediyor. Çok büyük görevleri ifa etti ve onlara devam ediyor. 12 Mart 1971 Muhtırası verilmiştir, bunda bu değerli devlet adamının da imzası vardır. Ben sormak istiyordum arkadaşlar, 12 Mart 1971 Muhtırası Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiştir ve Muhtıranın sonunda; yani Türkiye Büyük Millet Meclisine saygı ifade eden bir kelime yoktur. Ama, bugün çok değerli eski Genelkurmay Başkanımız ve büyük devlet adamlarımızdan Faruk Gürler Paşamızı aramızda ve “Yüce Meclisin oyuna müracaat ediyorum” dedi.

BAŞKAN — Sadede gelin efendim. Takririn aleyhinde konuşuyorsunuz.

OSMAN ALİHOCAGİL (Devamla) — Yani demek istiyorum ki, muhterem arkadaşlar; biz birbirimizi seveceğiz, biz birbirimize hakikatleri söyleyeceğiz, barış içinde yaşayacağız. Hepimizin bu memleket...

SIRRI ATALAY (Kars) — Konuşalım.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Takririn lehinde söz istiyorum.

OSMAN ALİHOCAGİL (Devamla) — Sırrı Atâlay’a sorarım, ilkimizde 27 Mayıs 1960...

BAŞKAN — Sayın Alihocagil, Sayın Alihocagil...

OSMAN ALİHOCAGİL (Devamla) — Bağıra bağıra, birbirimizin aleyhinde ola ola, kavga ede ede 27 Mayıs 1960 oldu arkadaşlar. Ondan sonra?... Ben daha fazla söylemiyorum arkadaşlar. Öğrenmek istediğim birçok şeyler var idi, demek ki, buna imkân kalmadı. Özür dilerim hiç kimseyi rencide etmek istemiyorum. Çünkü, açıklığa kavuşmazsak seçimden sonra dahi bu memlekette huzur olmayacaktır.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Takririn aleyhinde konuşuldu. Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Takrir kabul edilmiştir.

Görüşlerin cevabını vermek üzere Sayın Naim Talû, Başbakan. (A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)

BAŞBAKAN NAİM TALÛ (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Sayın Başkan, muhterem Senatörler;

Yüce Senatoya takdim edilmiş bulunan Hükümet programımız üzerinde yapılan tenkit ve temennileri büyük bir dikkatle dinlemiş bulunuyorum. Bu tenkit ve temennilerin en iyi şekilde kıymetlendirileceğine itimat buyurmanızı bilhassa istirham ederim.

Sayın sözcüler Hükümetimizin şekli üzerinde durdular. Bilindiği gibi 12 Mart Muhtırasını takiben 3 Hükümet kurulmuştur, biz dördüncüsü oluyoruz:

Bu hükümetlerden birincisi, Birinci Nihat Erim Hükümetinin anlayışı diğer hükümetlerden biraz farklı idi. O zamanki düşünceye göre bu Hükümet doğru gördüğü istikamette kararların alacak ve bu kararlar Parlâmentodan geçmek suretiyle aynen tatbik yeri bulacaktı. Bu düşünce o zamanki anlayış içinde belki doğru idi, belki bu istikamette gitmek lâzımdır; ama bir çelişkiyi de beraberinde getirmekte idi. Bu çelişki de hem Parlâmento mevcudolacak; fakat bu Parlâmentonun bir mânada söz hakkı bulunmayacaktı. Bu yüzden Birinci Nihat Erim Hükümeti bazı müşküllerle karşı karşıya kaldı. Bundan sonra gelen 2'nci Nihat Erim ve Melen hükümetleri kendilerinin Parlâmentoya dayalı olduğunu müteaddit defalar ifade ettiler. Böyle olmasına rağmen bu hükümetlerin de bir partiye ve partilere dayalı olmaması veyahut partilerin hükümetlerin mesuliyetine iştirak etmemesi sebebiyle yine bazı müşküller çıktı. Bu anlayışladır ki, bu kere kurulan Hükümet biraz değişik şekilde kuruldu, İki partinin koalisyonu olarak meydana geldi. Bu, normal rejime dönmenin oldukça mühim bir aşamadır ve ümit ediyoruz ki, seçimden sonra tam mânasıyla işleyecek parlamenter demokratik rejime geçişin son halkasını teşkili edecektir.

Bu arada şunu ifade etmek isterim ki, bu devre içinde kurulmuş bütün Hükümetler memlekete hizmet etmek ve bir an evvel normal rejime dönmek için azamî gayret sarf etmişler ve ellerinden gelen bütün imkânlarıyla memleketi salâha götürmek için gayret sarf etmişlerdir. Bittabiî her Hükümetin, her müessesenin zaman zaman yanlış noktalar olabilir; ama ben şahit olduğum kadarıyla söyleyebilirim ki, eğer yanlış tutumlar zaman zaman meydana çıkmışsa, bütün bunlar hüsnüniyet içinde alınmış kararlardır.

Bu izahatımı şu açıklamayı yapmak için arz etmiş bulunuyorum; bugün konuşulan programımızdır, programımızın mahiyetini anlatmak bakımından Hükümet şekli üzerinde durmak zaruretinin duydum, bu bakımdan bu ifadelerde bulundum.

Bilindiği gibi Hükümetimiz iki partiye dayanan bir Koalisyon Hükümetidir ve daha evvel bir Protokol tanzim edilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh, programımızın yapılmış olan bu Protokol esaslarına uygun şekilde tanzimi zaruretinin zannediyorum kabul etmek lâzımdır. Programımızda esas itibariyle üç nokta üzerinde durulmuştu:

Bunlardan birincisi, asayiş ve huzurun devamının temini ve sıkıyönetim kalktıktan sonra dahi bu huzurun devanı etmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Bu mevzuda Hükümetimiz azamî gayret sarf edecek ve bu gayeye erişmek için elinden gelen bütün gayretleri sarf edecektir.

İkinci mevzu, reformlar mevzuudur. Bu mevzuda da esas vazife Parlâmentoya düşmekle beraber, Hükümetimiz elinden gelen bütün gayreti sarf etmek suretiyle reformların en iyi şekilde çıkmasına çalışacaktır.

Üçüncü mevzu, Seçim Kanununun değiştirilmesi ve seçimlerin zamanında yapılması meselesidir. Esasen seçimler mevzuu bir mânada yapılmış şekli bakımından halledilmiştir, kanun teminatı altındadır; ama Hükümet olarak da bu seçimlerin en bitaraf bir şekilde yapılması için her türlü gayreti bilhassa sarf edeceğiz.

Programımızın bu anahedefleri dışında bittabiî Hükümetin ekonomik görüşleri, sanayi hakkındaki, tarım hakkındaki fikirleri, taban fiyatları mevzuu gibi büyük kitleleri alâkadar eden birtakım hususlara da temas edilmiştir.

Bu meselelere kısaca temas etmek istiyorum; fakat ondan evvel işaret etmek istediğim bir nokta reformlar meselesidir. Zannediyorum memleketimizde bu mevzuda bir anlaşılmaya varmak zarureti vardır. Bir taraftan, zaman zaman diyoruz ki, hattâ bugünkü Hükümetin kuruluş şekli bakımından da bunu ifade ediyoruz; diyoruz ki, “Demokratik sistem tam işlememektedir.” Başka meseleler dolayısıyla ifade ediyoruz, diyoruz ki; “Bu demokrasiye aykırıdır.” Ama, reform mevzuu geldiği zaman diyoruz ki; “Demokrasi burada pek yürümemesi lâzımdır, reform mutlak surette benim veya benim temsil ettiğim zümrenin anlayışına göre yapılacaktır.” Zannediyorum burada bir çelişki vardır. Bir neticeye varmak için bu çelişkiyi ortadan kaldırmaya mecburuz. Çünkü reformların ne şekilde çıkarılacağı bizim sistemimizde belli olmuştur, belli edilmiştir. Bunun da yolu, eğer Hükümetler tarafından geliyorsa Hükümet, tasarıları sevk edecektir, bunlar normal prosedürden geçmek suretiyle Parlâmentoda kanunlaşma imkânına sahibolacaktır. Eğer demokrasiye inanıyorsak, bu takdirde Parlâmentodan çıkan bu kanunları artık hakiki kanun olarak kabul, etmekten başka çare yoktur, yok eğer demokrasiye inanmıyorsak o zaman bunu bırakıp - bu da münakaşa edilebilir - başka bir sisteme gitmek lâzımdır. Ama, görüyorum ki, memleketimizde herkes demokrasiyi istemektedir, öyleyse demokratik sisteme uygun hareket etmeye mecburuz ve Parlâmentodan çıkan kanunlar hakkında birtakım yanıltıcı hükümler vazetmek âdetinden vazgeçmemiz lâzımdır. Çünkü bunun hakemi yoktur. Bu memlekette herkes, ben daha iyi biliyorum, her zümre ben daha iyi biliyorum, benden daha iyi bilen kimse yoktur şeklinde ifadede bulunmak imkânına sahiptir, bunu herkes söyleyebilir. E.. Bunun doğru olduğuna kim karar verecek? Kimdir bunun hakemi? Bu olmadığı müddetçe bu esaslar dâhilinde demokratik sistemin icaplarına uygun hareket etmekten başka çare yoktur zannediyorum.

Ekonomik görüşlerimizi uzun izah etmedik, buna lüzum da görmedik. Çünkü esasen Anayasamız ekonomik sistemimizin diyebiliriz ki, temelini atmış bulunmaktadır. Bu da karma ekonomi sistemidir. Binaenaleyh, biz de karma ekonomi sistemine bağlı olduğumuzu ifade etmiş bulunuyoruz. Bunun gayet tabii münakaşası çok yapılabilir; ama bunu bilâhare şahsıma taallûk eden meselelere temas ettiğim zaman arz edeceğim, fakat şu kadarını söyleyeyim ki, bunu ne ben icat ettim, ne de ben yürütmekteyim. Bu memlekette senelerden beri karma ekonomi sistemi caridir, yürümektedir, aksaklıkları eğer var ise bu aksaklıkları bulunup, gösterilmesi lâzımdır. Sadece muayyen meseleleri ele almak suretiyle tenkit yoluna gittiğimiz takdirde bir neticeye varamayız. Aksayan noktalar nedir, hangi hususlarda yanlış hareket edilmiştir? Bunları umumî lâflar şeklinde değil, madde gösterilmek suretiyle izahı lâzımdır ki, gerekli tedbirler alınabilsin.

Zannediyorum ki, karma ekonominin, karma ekonomi sisteminin karşısında olan kimse yoktur. Daha dün bir parti sözcümüz ki, bir miktar karşısında gözükmüyorlardı, kendileri de ifade ettiler, “Biz özel sektörün karşısında değiliz” dediler.

Ben şahsen çok memnun oldum ama bunun hududu meselesidir, ne ağırlıkta olması lâzım geldiği meselesidir. Bunu da hükümetler, partiler kendi anlayışları içinde tayin edeceklerdir ve bunun hesabını da seçimlerde millete vereceklerdir.

Biz bu arada yine ekonomik meselelere temas ederken sanayi anlayışımızı ifade ettik ve sanayiye büyük bir ehemmiyet verdiğimizizi ve hızlı kalkınmanın ancak hızlı bir sanayileşmeyle mümkün alabileceğini ifade ettik. Bunun teferruatına girmeye lüzum görmedik, çünkü zaten plânlı bir devrede yaşıyoruz, hangi noktalara ağırlık verileceği, hangi işlerin yapılacağı oldukça teferruatlı şekilde plânlarımızda gösterilmiştir. Biz Hükümet olarak plânda öngörülen hususların tahakkuku için elimizden gelen bütün gayreti sarf edeceğiz.

Bu arada tarıma da temas ettik ve zannediyorum belki de birçok programlardan daha açık şekilde tarım sektörü anlayışımızı ifade ettik. Dedik ki, bu memleketin nüfusu 50 milyona gitmektedir, binaenaleyh bu artan nüfusu beslemek için tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz, sosyal adaleti ve âdil gelir dağılımını temin bakımından tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz, ihracat gelirlerimizin büyük kısmı tarımdan geldiği için şu anda tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz ve nihayet sanayileşmenin bir aracı olduğu için tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz. Bunları ifade ettik ve bu şekilde bir açıklık getirdiğimize de inanıyoruz.

Bu arada taban fiyatları politikamız da bir nebze temas ettim. Mevzuda şu mânada fazla konuşmak istemiyorum; çok konuştuk, çok anlattık, çok tenkit edildik, gerekli cevapları verdik. Yalnız bir hususa temas etmek isterim. Bu 1972 senesinde tatbik edilen, yürütülen anlayışımız ile acaba 1973 senesindeki anlayışımız arasında bir fark mı meydana gelecektir, eğer bir fark meydana gelecekse bunun bir mânada siyasî, politik sebepleri mi vardır, bunu arz etmek istiyorum.

Bir kere lütfen bakmak zahmetine katlanılırsa görülür ki, ben 1971 senesinin sonunda Sayın Erim Hükümetine girdiğim zaman bütçe müzakereleri dolayısı ile Bütçe Komisyonunda taban fiyatlarından ne anladığımı teferruatı ile izah etmiştim. O zaman taban fiyatları politikasının ne olduğunu, kendi anlayışım içinde, etraflı şekilde izaha çalışmıştım. Kısaca söylemek icabederse biraz evvel söylemiş olduğum tarım politikasına muvazi bir anlayıştı bu. Taban fiyatlarını öyle ayarlayacaksınız ki; hem muayyen bir sektörün gelirini artıracaksınız, bu vesile ile sanayileşme imkânı yaratacaksınız, sosyal adaleti, sosyal gelir dağılımını temin edeceksiniz ilâhîri., Buna benzeyen ifadeleri rahatlıkla o zamanlar ifade etmiştim.

Bu görüşümde bugün de hiçbir şekilde değişiklik yoktur. Ancak zannediyorum bilmek lâzımdır ki; ekonomik hâdiselerde muhtelif elemanlar mevcuttur. Ekonomiye idare ederken münhasıran muayyen anlayışlara göre hareket etme imkânını zaman zaman bulamazsınız. Hele fiyat hareketleri gibi diğer ekonomik hâdiseler fevkalâde muğlâk meselelerdir, içinde çok elemanı vardır. Hattâ o kadar diyebilirim ki; bugün için 36 milyon halkın kişisel tutumları dahi ekonomiye tesir eder. Binaenaleyh, ekonomiye idare ederken muayyen esaslardan zaman zaman ayrılmak mecburiyeti çıkar. Bazen prensip çok doğrudur; ama o andaki ekonomik şartlar o prensibi tatbik etmek imkânını size vermez. Eğer onu tatbik ederseniz ekonomi muhtelif zaafllara uğrayabilir.

Anlayışımızın çok sarih olmasına rağmen daha evvel de ifade etmiştim; 1972 senesinde 1971 senesinde yüksek bir fiyat artışının meydana çıkmış olması sebebiyle, fiyatları, fiyat artışlarını indirmek, yavaşlatmak zarureti vardı ve bunun için çok değişik tedbirlere ihtiyaç vardı.

1971 senesinde fiyatların neye arttığı ayrı mevzudur, orayı gelmek istemiyorum; ama bir hakikattir ki, 1971 senesinde toptan eşya fiyatları 23 nispetinde sene sonu rakamlarına nazaran artış göstermiştir. O zaman da ifade etmiştim; Türk ekonomisinin bu derece yüksek fiyat artışlarına tahammülü yoktur. Bu fiyat artışlarını her ne pahasına olursa olsun yavaşlatmak, artış hızını yavaşlatmak zarureti vardır. O zaman da ifade etmiştim, demiştim ki; “Bu artış hızını yavaşlatırken çok şiddetli tedbirlere gitmek de tehlikelidir.” Hattâ vülgarize etmiş şunu da söylemiştim; “Çok hızlı giden bir otomobile ani fren yaparsanız tökezlenir” demiştim. Ekonomi de böyledir. Alacağınız tedbirlerin yavaş yavaş, sindire sindire ekonomiye girmesi lâzımdır. Binaenaleyh, 1972 senesinde bu fiyat artışlarının bir miktar hızını kesmek için tedbir almak lâzımdır. Nitekim, 1972 senesi içinde muhtelif tedbirler alınmıştır. Bunu Hükümete verilmiş olan muhtelif raporlar içinde görmek mümkündür. Bunların arasında bir tanesi de taban fiyatları politikasıydı. Burada şu hususu tashih etmek isterim; müteaddit defalar tashih etmeme rağmen daima bu lâf söyleniyor; “1972 senesinde taban fiyatları dondurulmuştur, artma yapılmamıştır” deniyor. Mütemadiyen, ısrarla bu söyleniyor. Bu da doğru değildir.. Çünkü iki mahsul dışında diğerleri % 10 ve daha fazla olmak üzere artırılmıştır ki, bu mahsullerin hepsi, belki de büyük kısmı itibariyle 1970 ve 1971 senelerinde de zam görmüşlerdi. Binaenaleyh, 1972 senesinde taban fiyatları dondurulmuştur, şeklindeki ifade katiben doğru değildir; iki mahsul dışında.

Deniliyor ki; “1972 senesinde bu tedbirleri aldınız da fiyat hareketleri ne oldu? Hayat pahalılığı gidiyor”

Biraz evvel ifade ettim. Biz hiçbir zaman fiyat hareketleri artış göstermeyecek, fiyatlar artış göstermeyecek, fiyatlar geriye gidecektir diye bir şey söylemedik. İfadelerimize bakılırsa daima böyledir. “Bu memleket için mâkul sayılabilecek bir istikrarın temini için gayret sarf edeceğiz” demişizdir. O zamanlar yine ifade etmiştim; “1972 için hedefimiz toptan eşya fiyatlarındaki artışı sene sonu rakamları itibariyle % 10 civarında tutabilmektir. Buna gayret sarf ettik; ama % 10’da tutamadık, bu % 14,9 oldu. Bunun sebepleri vardır, zamanınızı almak istemiyorum. Teferruatı ile izahat vermek imkânına gayet tabii sahibim. Hepsinin sebepleri mevcuttur; ne için burada tutulmamıştır, ne için yükselmiştir.

1973 meselesine gelince: Programımızda yine aynı ifadeyi kullandık; “1973 senesi için mâkul görülebilecek bir fiyat istikrarı için gayret sarf edilecektir” Bunu da şöyle anlamaktayız: Bu sene, 1972 senesinde fiyat hareketleri % 14,9 olmuştur, aynı esaslar dâhilinde 1973 senesinde de hedef olarak % 8’i almak lâzımdır; ama % 8 tutulabilir mi, tutulamaz mı? Şu anda hüküm vermek için gayet tabii çok erkendir; fakat bu istikamette çalışmalar yapılması lâzımdır ve bazı hususlara hâkim olunabilirse bu neticeyi elde etmek de mümkündür zannediyorum.

Hükümetin kuruluşu mevzuunda; iki parti yerine daha fazla parti olsaydı daha iyi olurdu” denildi. Bu hususta ben kendimi bir şey söylemeye yetkili görmüyorum. Bu partilerimizin anlaşması meselesidir. O bakımdan bu mevzuda bir mütalâa serdetmek istemem.

“Aşırı sağ ve aşırı solla mücadele edilecek ve bölücü faaliyetlere imkân verilme-yecek” şeklindeki raporumuzda geçen pasaja temas etmek suretiyle “eğitim birli-ğini bozan ve birliğe aykırı, çağ dışı eğitim yapan kanunsuz faaliyetlerle mücadele edilmeyecek mi?” şeklinde bir mütalâa ileri sürüldü. Gayet tabii bu umumî ifade içinde her şey yerini bulmaktadır. Hükümetimiz bilindiği gibi o, 5 - 6 aylık bir müd-detle vazife başında kalabilecektir, bunu en iyi ihtimalle söylüyorum.

Ayrıca Parlâmento çalışması bakımından da daha evvel ifade edildiği gibi 1, 5 - 2 aylık bir müddet vardır. Böyle az bir müddet için vazife başında bulunacak bir Hükümetin programını birtakım yerine getirilemeyecek vaatler listesi haline ge-tirmeye azamî dikkat et-tik, mümkün gördüğümüz hususları koyduk ve hacminin de lüzumsuz genişlemesine azamî gayret sarf etik. Onun için bazı meseleleri biraz toparlak ifadeler içinde yerini buldurmaya çalışırsak bunu bu şekilde anlamanızı bilhassa istirham ederim.

Bu arada Sayın Halk Partisi sözcüsü bir çelişkiye işaret buyurdular; çok kısa bir devre için çalışacak bir Hükümettir. Zaten Programı da o anlayış içinde yazılmıştır; ama bunun yanında bir pasaj vardır. Buna göre işsizlik, yolsuzluk kaldırılacaktır. Bu çok iddialı ve gülünç bir ifadedir” dediler. Zannediyorum hükümetlerde, bilhassa ekonomik ve sosyal mevzularda bir devamlılığın bulunması lâzımdır. Bu bir gayedir ve zannediyorum her Hükümetin gayesidir. Biz onu bir amaç olarak ortaya koyduk ve bu amaçtan bizim Hükümetimizin hissesine düşen kısmı yapmaya gayret sarf edeceğiz. Bunun mânası budur ve başka şekilde anlamaya imkân yoktur. Bu anlayış içinde hareket etmediğimiz takdirde kesiklikler meydana gelir, gecikmeler, meyda-na gelir her halükârda bundan memleket pek rahatsız hale gelebilir. Bu bakımdan bu maksatla bu pasaj konulmuştur. Bu şekilde anlamak lâzımdır. zannediyorum.

Hayat pahalılığı mevzuuna şu mânada biraz daha temas etmek istiyorum; çün-kü teması buyuruldu. Biraz evvel ifade etmiştim; hayat pahalılığı yahut da fiyat hareketleri fevkalâde kompleks bir mekanizmadır. Hem meydana gelişinin sebep-leri çok değişiktir, hem tedbirler çok değişiktir. Binaenaleyh, gazetelerin şu veya bu şekilde, şuradan veya buradan bir beyanat değil de yahut, sorulan bir sualine belki cevap olabilir, muayyen bir noktaya verdiğimiz bir cevap almak suretiyle neticeye varmak hatalıdır zannediyorum. Meselâ işaret ettiler, dediler ki, “belediyeler gö-revini yapmadığı için hayat pahalı oluyormuş” Tabii ki, herkes okuduğunu istediği şekilde anlamakta serbesttir; ama biz müteaddit defalar ifade ettik, dedik ki; para kredi politikası mühimdir, malî politika mühimdir, dış âlem fiyatları mühimdir, ithalât mühimdir, ihracat mühimdir, daha bunun gibi 15 - 20 tane sebep sayabilir-siniz. Bu arada dedik ki; “kontrol da mühimdir.” Kontrolsuz bir ekonomi ne kadar iyi tedbirler alırsanız alınız zaman zaman aksaklıklar meydana getirir. O bakımdan kontrol sistemlerinin işlemeşi lâzımdır. Yine dedik ki; “Bugün Ticaret Bakanlığın

veya diğer bazı bakanlıkların kâfi selâhiyetleri yoktur. Onun için bir kanun sevk edelim” Nitekim bu kanunu sevk etmiş bulunuyoruz; ama bu arada belediyeye düşen bazı vazifeler de vardır. Bizim oradaki maksadımız belediyelerin kendi vazifelerini yapmalarını istemekten ibarettir. Yoksa belediyeler bunun müsebbibidir veya belediyeler bu işi yapmadıkları için hayat pahalı oluyor şeklinde anlamaya zannediyorum imkân yoktur.

Ayrıca deniyor ki; hükümetler bir fiyat politikası tespit etmemişlerdir. Ben bundan evvel çalıştığım iki Hükümet devresinde de fiyat meseleleri üzerinde hassasiyetle durulmuştur, politika tespit edilmiştir, büyük raporlar yazılmıştır, neticeler alınmıştır ve buna göre hareket edilmiştir; ama Hükümetin ne yaptığı hakkında fikir sahibi olmadan münhasıran gazetelere geçen bir iki havadise bakmak suretiyle karar verildiği takdirde belki de yanlış yollara gitmek imkânı çıkabilecektir. Bunu bilhassa ifade etmek isterim.

Bu suretle mühim gördüğüm noktalara temas etmiş bulunuyorum. Bu arada iki hususa daha temas etmek isterim:

Bunlardan birisi af meselesidir. Bu mevzuda Programımıza bir şey almadık; fakat dün Mecliste ifade ettim, aynı ifadeleri de burada aynen kabul buyurmanızı bu mevzuda istirham ederim. Yani bu bir tetkik mevzuudur, şümülünün tetkik edilmesi lâzımdır. İnanıyorum ki, affın karşısına böyle mühim bir devrede çıkmak isteyen kimse yoktur. Bunu Parlâmento ve Hükümet en iyi şekilde neticeye bağlayacaktır. Bundan şüphem yoktur.

İkincisi; sıkıyönetim meselesidir. Bunu da dün ifade ettim. Programımızda buna da temas etmedik. Çünkü sıkıyönetim muayyen şartların getirdiği bir sistemdir. Bu şartların önümüzdeki günlerde, aylarda ne olacağını bilmeden bir taahhütte bulunmayı ciddiyetle kabili telif görmedik. O bakımdan temas etmedik. Gayet tabii yetkili merciler bu işi tetkik edeceklerdir; sıkıyönetimin ne zaman kalkması icabederse o zaman gayet tabii kalkacaktır.

Bu suretle anahatları itibariyle Programımız hakkındaki görüşlerimizi bir kere daha ifade etmiş bulunuyorum.

Şimdi bazı arkadaşlarımızın şahsım hakkında ileri sürdüğü hususlar vardır. Onlara temas etmek isterim. Şu mânada ki, daha evvel de ben bunu ifade ettim, şahsım hakkında söylenecek meselelere cevap vermeyeceğim, buna lüzum da görmemekteyim. Benim her şeyim açıktır ve herkesin fikrine de hürmet ederim. Kendi fikirleridir, takdir kendilerine aittir. İstedikleri gibi konuşmakta serbesttirler.

Ancak temas etmek istediğim nokta şudur: Benim şahsımdan bahsederken bir müessese ortaya atılmıştır. Bu beni hiç temas etmek istemediğim halde yapmış olduğum bir beyanat meselesine de götürür. O zaman da aynı hislerle hareket etmiştim. Ben uzun seneler Merkez Bankasında çalıştım ve Merkez Bankasının ehemmiyetini, memleket ekonomisi içindeki yerini çok iyi bildiğimi zanneden bir insanım ve bu müesseseye, müesseselere karşı büyük hürmetim vardır. Binaenaleyh, benim şahsıma istediğinizi söyleyebilirsiniz; ama bu memleketin çok şerefli bir müesse-

sesini küçük düşürücü anlayış içinde konuşmanıza ben şahsen, özür dileyerek, tahammül edemiyorum ve aynı anlayış içindedir ki, Sayın arkadaşımızın da bulunduğu bir kabinenin istifasından sonra, istifa mektuplarında Merkez Bankasından bahsedilmiş olması sebebiyle ve o tarihte benim o müessesenin başında bulunmam hasebiyle o cevabı vermek zarureti duydum. Ben çalıştığım müesseselere bir hizmet anlayışı ile bağlıyım ve hangi müessese olursa olsun, hele Merkez Bankası gibi şerefli bir müesseseye hiçbir zaman toz kondurmam ve ne zaman Merkez Bankası hakkında bir lâf söylenirse herkes aynı cevabı alacaktır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Bu münasebetle hepinizi hürmetle selamlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Tüzüğümüzün 130'ncu maddesi gereğince yapılmış olan müzakereler sona ermiştir.

SUPHİ KARAMAN (Tabî Üye) — Son söz...

BAŞKAN — Son söz olmaz efendim, Tüzük sarih.

26.4.1973 Perşembe günü saat 15.00'de toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 20.35

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 36 Birleşim 99****Sayfa 755-756****26.04.1973 Perşembe****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Sabit Osman Avcı***KÂTİPLER:** *M. Orhan Daut (Manisa)**Vehbi Meşhur (Amasya)***Açılma Saati:** 15.00**Güvenoylaması**

BAŞKAN — Başbakan Naim Talû tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'ncü maddesi uyarınca güven oylaması yapılacaktır. Ancak, Sayın üyelerden bir ricam var; güvenoyundan sonra Başkanlık Divanı üye adedinin tespiti ve açık bulunan Divan üyeliklerine seçim vardır, Sayın üyelerin ayrılmamalarını rica ediyorum.

Oylama ad okumak suretiyle yapılacaktır. Yalnız, beş Sayın üye rahatsız olduğundan oylarını önceden tespit edeceğiz; Sayın Mehmet Turgut, Sayın Sait Reşa, Sayın Hasan Güngör, Sayın İlyas Kılıç, Sayın Behzat Eğilli.

Sayın Mehmet Turgut. Ret

Sayın Sait Reşa. Ret

Sayın Hasan Güngör. Kabul

Sayın İlyas Kılıç. Ret

Sayın Behzat Eğilli. Kabul

Hasta ve mazeretlilerin oylarını aldıktan sonra oylama işlemine hangi seçim çevresinden başlanacağına dair ad çekiyorum... Sayın Hüseyin Çınar; Sivas'tan başlıyoruz efendim.

*(Sivas milletvekillerinden başlayarak oylar tespit olundu)***BAŞKAN** — Oyunu kullanmayan başka Sayın üye var mı? Yok.

Oylama işlemi bitmiştir.

(Oyların ayrımı yapıldı)

BAŞKAN — Başbakan Naim Talû tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'ncü maddesi uyarınca yapılan güven oylaması sonucunu arz ediyorum:

Oylamaya 357 Sayın üye katılmış; 261 kabul, 94 ret ve 2 çekinser oy kullanılmıştır.

Bu suretle; Sayın Talû tarafından kurulan Bakanlar Kuruluna Millet Meclisince güvenoyu verilmiştir.

Milletimize ve memleketimize hayırlı olması dileğiyle... *(AP ve CGP sıralarından sürekli alkışlar)*... başarılı bir çalışma dönemi temenni ederim. *(AP ve CGP sıralarından alkışlar)*

Buyurun Sayın Başbakan *(AP ve CGP sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN NAİM TALÛ (Cumhurbaşkanınca, S.Ü.) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri;

Biraz önce tezahür eden oylama neticelerine göre Hükümetimize güvenoyu vermiş bulunuyorsunuz.

Parlâmentoya sunduğumuz Hükümet Programımızda öngörülen hedeflerle, bu hedeflere varabilmek için yapmayı tasarladığımız çalışmaların Yüksek Meclisçe tasvip buyrulduğunu belirten güvenoylarınız, parlamenter demokrasinin bütün icaplarıyla bağlı olarak, millet hikmetinde bulunmaktan şeref duyan Hükümetimiz için en değerli bir kuvvet kaynağı olacaktır.

Programımızın yüksek tasvibine mazhar olmasından aldığımız şevk ve heyecanla, bu programda taahhüt ettiğimiz hizmet ve faaliyetlerimizi derhal uygulamaya başlayacağımızı, huzurunuzda şimdi, bir kere daha ifade ve temin etmek benim için zevkli bir görevdir.

En çok 5,5 aylık kısa bir dönem için işbaşında kalabilmek durumunda olmamızla ilgili bazı güçlükleri, Hükümetimizin Parlâmentonuzda temsil edilen iki kuvvetli siyasi partinin müşterek sorumluluğuna dayalı olarak vazife görmesinden sağlanacak kolaylık ve desteklerle telâfi edebileceğinizi ümit ediyorum.

Yüksek Meclisin şimdi ifade etmiş olduğu güvenoylarını, milletçe olağanüstü durumdan olağan duruma geçilebilmesi, önümüzdeki seçimlerin tam bir emniyet, huzur ve tarafsızlık içinde yapılması bakımından gerekli kanun tasarıları ile bazı reformların kanunlaşması için beklediğimiz müzaheretin değerli bir işareti saymaktayım.

Programda da işaret ettiğimiz gibi, 12 Marttan bu yana kuruluşu bakımından demokratik rejimimiz için olumlu bir aşama teşkil ettiğine inandığımız Hükümetimizin, görevlerini yerine getirirken, memleketimizde parlamenter demokrasinin başarısına hizmet etme sorumluluğunun tam bilinci içinde olacağını ve daima Yüce Parlâmentomuzun denetimi altında, onun tenkit ve uyarlarından faydalanma yolunda hareket edeceğini bu vesileyle bilhassa belirtmek isterim.

Cumhuriyetimizin ölümsüz kurucusu Büyük Atatürk'ün ilkeleriyle ışıqlanan demokrasi yolunda lütfedip bizden esirgemeyeceğiniz kıymetli irşat, tenkit ve yardımlarınızla görevimizi güvenlinize lâıyk şekilde başarıya ulaştıracağımıza inanıyorum.

Bize oy veren ve vermeyen muhterem üyelere teşekkürlerimi arz ederken, hepinizi hürmetle selâmlarım. *(AP, CGP ve DP sıralarından sürekli alkışlar)*

Başbakan Naim Talû tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında yapılan güven oylaması sonucu

(Güvenoyu verilmiştir)

Program:	20.04.1973
Güvenoylaması:	26.04.1973
Üye sayısı:	450
Oy verenler:	357
Kabul edenler:	261
Reddedenler:	94
Çekinserler:	2
Oya katılmayanlar:	70
Açık üyelikler:	4

(Kabul edenler)

ADANA

Cevdet Akçalı, Fazıl Güleç, M. Salâhattin Kılıç, Ali Cavit Oral, Kemal Satır, Ahmet Topaloğlu, Turgut Topaloğlu, Hüsamettin Uslu, Şevket Yılmaz

ADİYAMAN

M. Zeki Adıyaman, Ali Avni Turanlı, Yusuf Ziya Yılmaz

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Hamdi Hamamcıoğlu, Ali İhsan Ulubahşi, Kâzım Yusal

AĞRI

Abdülkerim Bayazıt, Kasım Küfrevi

AMASYA

Yavuz Acar, Salih Aygün

ANKARA

Orhan Alp, Oğuz Aygün, Hüseyin Balan, Sinan Bosna, Musa Kâzım Coşkun, Orhan Eren, Mustafa Maden, Emin Paksüt, H. Turgut Toker, Ferhat Nuri Yıldırım, Şerafettin Yıldırım, Mustafa Kemal Yılmaz

ANTALYA

İhsan Ataöv, Ömer Eken, Rafet Eker, Hasan Ali Gülcan

ARTVİN

Mustafa Rona

AYDIN

Nahit Menteşe, İsmet Sezgin, Fikret Turhangil

BALIKESİR

Salih Zeki Altunbaş, İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, M. Şükrü Çavdaroglu, Kemal Erdem, Ahmet İhsan Kırımlı, Osman Tarı, Mevlüt Yılmaz

BİLECİK

Şadi Binay

BİNGÖL

Mehmet Sıddık Aydar, Mehmet Bilgin

BITLİS

Abidin İnân Gaydalı

BOLU

Nihat Bayramoğlu, Halil İbrahim Cop, Ahmet Çakmak, Kemal Demir, M. Şükrü Kıyıkioğlu

BURDUR

A. Mukadder Çiloğlu, Mehmet Özbey

BURSA

Barlas Küntay, Ertuğrul Mat, Kasım Önadım, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Kemal Bağcıoğlu, Zekiye Gülsen, Mesut Hulki Önür, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Nurettin Ok, Hazım Dağlı, Arif Tosyalıoğlu

ÇORUM

Yakup Çağlayan, Kemal Demirer, Abdurrahman Güler, Arslan Topçubaşı, Ali Naki Ulusoy

DENİZLİ

Fuat Avcı, Mehmet Emin Durul, Ali Uslu

DIYARBAKIR

Behzat Eğilli, Abdüllâtif Ensarioğlu, Sabahattin Savcı

EDİRNE

İlhami Ertem, Veli Gülkan

ELAZIĞ

Hayretim Hanağası, Ali Rıza Septioğlu

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Sadık Perinçek, Naci Yıldırım

ERZURUM

Sabahattin Aras, Turhan Bilgin, Rıfkı Danışman, Fethullah Taşkesenlioğlu

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Şevket Asbuzoğlu, B. Sıtkı Karacaşehir, Orhan Oğuz, Seyfi Öztürk, M. Şemsettin Sönmez

GAZİANTEP

Ali İhsan Göğüş, İ. Hüseyin İncioğlu, Erdem Ocak, Muhittin Sayın, Mehmet Lütfi Söylemez

GİRESUN

Nizamettin Erkmen, Hidayet İpek, İ. Kayhan Naipoğlu, M. Emin Turgutalp

GÜMÜŞANE

Mustafa Karaman, Ekrem Saatçi

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Halil Akgöl, Abdullah Cilli, Talât Köseoğlu, Hüsnü Özkan, Ali Yılmaz

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Süleyman Demirel, Yusuf Uysal

İÇEL

Mazhar Arıkan, Kadir Çetin, Cavit Okyayuz

İSTANBUL

Eşref Derinçay, Tekin Erer, Orhan Cemal Fersoy, Hasan Güngör, Mustafa Fevzi Güngör, Orhan Kabibay, A. Şeref Lâç, Sezai Orkunt, Osman Özer, İlhami Sancar, Akgün Silivrili, İsmail Hakkı Tekinel, Naime İkbal Tokgöz, Hasan Türkay, Mehmet Yardımcı

İZMİR

Şevket Adalan, Mustafa Akan, Muzaffer Fazlı Arınç, Burhanettin Asutay, Münir Daldal, Ali Naili Erdem, Nihad Kürşad, Talât Orhan, Şinasi Osma, Akın Özdemir, Orhan Demir Sorguç

KAHRAMAN MARAŞ

M. Nejat Çuhadar, Atillâ İmamoğlu, Veysi Kadioğlu, M. Zekeriya Kürşad

KARS

İsmail Hakkı Alaca, Musa Doğan, Kemal Kaya, Veyis Koçulu, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğanlı, Sabri Keskin, Mustafa Topçular, Hasan Tosyalı

KAYSERİ

M. Şevket Doğan, Turhan Feyzioğlu, Hayrettin Nakiboğlu, Vedat Âli Özkan, Enver Turgut, Mehmet Türkmenoğlu

KIRKLARELİ

Mehmet Atagün, Feyzullah Çarıkçı, Hasan Korkut

KIRŞEHİR

Cevat Eroğlu, Mustafa Kemal Güneş

KOCAELİ

Cevat Âdemoğlu, Sabri Yahşi

KONYA

İrfan Baran, Sezai Ergun, Baha Müderrisoğlu, Tahsin Yılmaz Öztuna, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Fuat Azmioğlu, Mesut Erez, İlhan Ersoy, Kemal Kaçar

MALATYA

Mustafa Kaftan, Ahmet Karaaslan, İsmail Hakkı Şengüler

MANİSA

Ertuğrul Akça, Süleyman Çağlar, Mustafa Orhan Daut, Muammer Erten, C. Selçuk Gümüspala, Hilmi Okçu, Kâmil Şahinoğlu, Önel Şakar

MARDİN

Esat Kemal Aybar, Seyfi Güneşan, Abdülkadir Kermooğlu, Abdülkadir Özmen

MUĞLA

Ahmet Buldanlı, İzzet Oktay

MUŞ

Kasım Emre, Nermin Neftçi

NEVŞEHİR

Hüsamettin Başer, Esat Kırathoğlu

NİĞDE

M. Naci Çerezci, H. Avni Kavurmacıoğlu, M. Nuri Kodamanoglu, Haydar Özalp

ORDU

Cengiz Ekinci, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy

RİZE

Erol Akçal, Salih Zeki Köseoğlu

SAKARYA

Nuri Bayar, Yaşar Bir, Güngör Hun

SAMSUN

Mustafa Boyar, Nafiz Yavuz Kurt, Hüseyin Özalp, Bahattin Uzunoğlu, İsmet Yalçiner

SIİRT

Mehmet Nebil Oktay, Selâhattin Oran

SİNOP

Hilmi Biçer, Mustafa Kaptan

SİVAS

Enver Akova, Vahit Bozatl, Hüseyin Çınar, Tevfik Koraltan, Yusuf Ziya Önder

TEKİRDAĞ

Nedim Karahalil, Orhan Öztrak

TOKAT

İsmet Hilmi Balcı, Osman Hacıbaloglu, Mehmet Kazova, Reşit Önder

TRABZON

Ahmet İhsan Birincioğlu, Selâhattin Güven, Mehmet Ali Oksal

TUNCELİ

Kenan Aral

URFA

Mehmet Aksoy, Necmettin Cevheri, Mehmet Ali Göklü, Bahri Karakeçili

UŞAK

Orhan Dengiz, M. Fahri Uğrasızoğlu

VAN

Kinyas Kartal, Fuat Türkoğlu, Mehmet Salih Yıldız

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, İsmet Kapısız, Turgut Nizamoğlu, Neşet Tanrıdağ

ZONGULDAK

Fuat Ak, Ahmet Nihat Akın, Fevzi Fırat, Ahmet Güner, S. Tekin Müftüoğlu

(Reddedenler)**ADANA**

Ali Rıza Güllüoğlu, Melih Kemal Küçüktepepınar, Emir H. Postacı

ADİYAMAN

Kâmil Kırıkoglu

AFYON KARAHİSAR

Süleyman Mutlu

AMASYA

Vehbi Meşhur

ANKARA

Kemal Ataman, Orhan Birgit, Şinasi Özdenoğlu, Osman Soğukpınar, Yusuf Ziya Yağcı, Cengizhan Yorulmaz

ANTALYA

Ömer Buyrukçu

ARTVİN

Abdullah Naci Budak

AYDIN

M. Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Mehmet Niyazi Gürer, Mehmet Nurettin Sandıkçıoğlu

BİLECİK

Mehmet Ergül

BİTLİS

Kenan Mümtaz Akışık

BURDUR

Nadir Yavuzkan

BURSA

Nail Atlı, İbrahim Öktem, Mehmet Turgut

ÇANAKKALE

Mustafa Çalıkoğlu

ÇORUM

Cahit Angın

DENİZLİ

İlhan Açıkalın, Hüdai Oral

EDİRNE

Cevat Sayın

ERZURUM

Selçuk Erverdi, Gıyasettin Karaca

GAZİANTEP

Mehmet Kılıç

GİRESUN

Abdullah İzmen

GÜMÜŞANE

Necati Alp

HATAY

M. Sait Reşa

İÇEL

Turhan Özgüner, Hilmi Türkmen, Çetin Yılmaz

İSTANBUL

Mehmet Ali Aybar, Ferruh Bozbeyli, Hüseyin Dolun, Bahir Ersoy, Orhan Eyüboğlu, M. Kâzım Özeke, Necdet Uğur, Reşit Ülker

İZMİR

Şükrü Akkan, Şeref Bakşık, M. Hulusi Çakır, Coşkun Karagözoğlu, Kemal Önder, Ali Naki Üner,

KAHRAMANMARAŞ

İbrahim Öztürk

KARS

Turgut Artaç, Kemal Güven, Kemal Okyay

KASTAMONU

Mehmet Seydibeyoğlu

KAYSERİ

Tufan Doğan Avşargil, Mehmet Yüceler

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy

KOCAELİ

Vehbi Engiz

KONYA

Necati Kalaycıoğlu, Orhan Okay, Özer Ölçmen, Faruk Sükan, Mustafa Üstündağ

KÜTAHYA

Mehmet Ersoy

MANİSA

Mustafa Ok

MUŞ

Nimet Ağaoğlu

NİĞDE

Mevlüt Ocaçcıoğlu

ORDU

Memduh Ekşi, Ferda Güley

RİZE

Sami Kumbasar

SAKARYA

B. Turgut Boztepe, Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Nihat Kale, İlyas Kılıç

SİİRT

Zeki Çeliker, Âdil Yaşa

SİVAS

Ahmet Durakoğlu, Ekrem Kangal, Mustafa Timisi

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan

TOKAT

İsmail Hakkı Birler

TRABZON

Mehmet Arslantürk, Ahmet Şener

TUNCELİ

Hüseyin Yenipınar

URFA

Necati Aksoy, Vehbi Melik

UŞAK

Adil Turan

VAN

Mehmet Emin Erdinç

YOZGAT

Abdullah Baştürk

ZONGULDAK

Hüseyin Baytürk, Bülent Ecevit

(Çekimserler)

ANKARA

Osman Bölükbaşı

İSTANBUL

İbrahim Elmalı

(Oya Katılmayanlar)

ADANA

Alpaslan Türkeş

AMASYA

Kâzım Ulusoy

ANKARA

İbrahim Cüceoğlu, İ. Sıtkı Hatipoğlu, A. Sakıp Hiçerimez, Suna Tural, Aydın Yalçın

ANTALYA

Hasan Akçalıoğlu, Süleyman Çiloğlu

ARTVİN

Sabit Osman Avcı (Başkan)

AYDIN

Mehmet Çelik, Kemal Ziya Öztürk (Bşk. V.)

BURSA

Sadrettin Çanga, Cemal Külâhlı

ÇANKIRI

Nuri Çelik Yazıcıoğlu

ÇORUM

İhsan Tombuş

DENİZLİ

Sami Arslan, Hasan Korkmazcan

DİYARBAKIR

Hasan Değer, Necmettin Gönenç, Nafiz Yıldırım

ELÂZİĞ

Samet Güldoğan

ERZİNCAN

Hasan Çetinkaya

ERZURUM

Rasim Cinisli, Naci Gacıroğlu, Cevat Önder

GAZİANTEP

Şinasi Çolakoğlu

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz

GÜMÜŞHANE

Nurettin Özdemir

İSPARTA

Hüsamettin Akmumcu

İÇEL

Celâl Kargılı

İSTANBUL

İbrahim Abak, İsmail Arar (B.), Sadettin Bilgiç, İlhan (Egemen) Darendelioğlu, Nuri Eroğan, Rıza Kuas, Haydar Özdemir, A. Turgut Topaloğlu, Lebit Yurdoğlu

İZMİR

İhsan Gürsan

KAHRAMAN MARAŞ

Mehmet Özdal

KARS

Lâtif Aküzüm

KASTAMONU

Orhan Deniz

KIRKLARELİ

Beyti Arda

KONYA

Bahri Dağdaş, Necmettin Erbakan, Mustafa Kubilay İmer, İhsan Kabadayı, İ. Etem Kılıçoğlu, Sadi Koçaş

KÜTAHYA

Ali Erbek

MALATYA

Hakkı Gökçe (Bşk. V.)

MANİSA

Veli Bakırlı, Vehbi Sınmaz

MARDİN

Şevki Altındağ

MUĞLA

Adnan Akarca, Muallâ Akarca, Ali Döğerli

ORDU

Ata Bodur, Ata Topaloğlu, Orhan Vural

RİZE

Hasan Basri Albayrak

SAKARYA

M. Vedat Önsal

SAMSUN

Talât Asal, Kâmrân Evliyaoğlu, Doğan Kitaplı

SİNOP

Hilmi İşgüzar, Tevfik Fikret Övet

SİVAS

Kadri Eroğan, M. Kemal Palaoğlu

TEKİRDAĞ

Mustafa Sabri Sözeri

TOKAT

Hüseyin Abbas, Yusuf Ulusoy

TRABZON

Necati Çakıroğlu, Ekrem Dikmen, Cevat Küçük, Ali Rıza Uzuner

YOZGAT

Celâl Ahmet Sungur

ZONGULDAK

Cahit Karakaş

(Açık üyelikler)

Ağrı	1
Aydın	1
Bursa	1
Diyarbakır	1
Edirne	1
Elâzığ	2
Hatay	1
Kocaeli	1
Malatya	2
Mardin	1
Nevşehir	1
Zonguldak	1
Yekûn	14

I. Ecevit Hükümeti
26.01.1974-17.11.1974

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Bülent ECEVİT (Zonguldak, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Necmettin ERBAKAN (Konya, MSP) 26.01.1974-17.11.1974

Devlet Bakanı

Orhan Ferruh EYÜPOĞLU 26.01.1974-17.11.1974
(İstanbul, CHP)

Devlet Bakanı

İsmail Hakkı BİRLER (Tokat, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Devlet Bakanı

Süleyman Arif EMRE (İstanbul, MSP) 26.01.1974-17.11.1974

Adalet Bakanı

Şevket KAZAN (Kocaeli, MSP) 26.01.1974-17.11.1974

Milli Savunma Bakanı

Hasan Esat IŞIK (Bursa, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

İçişleri Bakanı

Oğuzhan ASİLTÜRK (Ankara, MSP) 26.01.1974-17.11.1974

Dışişleri Bakanı

Turan GÜNEŞ (Kocaeli, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Maliye Bakanı

Deniz BAYKAL (Antalya, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Milli Eğitim Bakanı

Mustafa ÜSTÜNDAĞ (Konya, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Bayındırlık Bakanı

Erol ÇEVİKÇE (Adana, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Ticaret Bakanı

Fehim ADAK (Mardin, MSP) 26.01.1974-17.11.1974

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Selahattin CİZRELİOĞLU 26.01.1974-17.11.1974
(C. S. Diyarbakır Üyesi, CHP)

Gümrük ve Tekel Bakanı

Mahmut TÜRKMENOĞLU (İzmir, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanı

Korkut ÖZAL (Erzurum, MSP) 26.01.1974-17.11.1974

Ulaştırma Bakanı

Hasan Ferda GÜLEY (Ordu, CHP) 26.01.1974-17.11.1974

Çalışma Bakanı

Önder SAV (Ankara, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Abdülkerim DOĞRU (Kars, MSP)

26.01.1974-17.11.1974

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Cahit KAYRA (Ankara, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Orhan BİRGİT (İstanbul, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

İmar ve İskân Bakanı

Ali TOPUZ (İstanbul, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

Köyşleri ve Kooperatifler Bakanı

Mustafa OK (Manisa, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

Orman Bakanı

Ahmet ŞENER (Trabzon, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

Gençlik ve Spor Bakanı

Muslihittin Yılmaz METE

(C. S. Adana Üyesi, CHP)

26.01.1974-17.11.1974

Koalisyon Protokolü

(CHP-MSP)

1. Milli, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkesine yürekten inanan; hukukun üstünlüğüne, demokratik hak ve hürriyetlere saygılı Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisinin ortak gayesi, kanunları herkese eşit olarak uygulayan, Atatürk ilkelerine bağlı bir devlet idaresiyle anlayış, kardeşlik ve sosyal adalete dayanan bir toplum düzeninin kurulmasıdır.

2. Partiler arasında kurulan koalisyonlar, bu koalisyona katılan partilerden her birinin kendi görüşlerinde belli ölçülerde fedakârlık yapmasını gerektirir. Bu bakımdan, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi koalisyonundan da bu Partilerin kendi programlarını tam olarak tatbik etmeleri, eksiksiz olarak gerçekleştirmeleri beklenemez.

3. Bununla birlikte CHP-MSP koalisyon hükümeti kırınglık ve acıları giderek, bütün geçmişin bir yana bırakılmasını; karşılıklı bağışlama ve hoşgörüyeye dayanan bir kardeşlik ortamının kurulmasını ilk görev sayar.

4. Türkiye, bugün dünyadaki ve memleketimizdeki hızlı gelişmelerin gerisinde kalan bir politikanın meydana getirdiği çözümü güç iktisadi ve sosyal meselelerle karşı karşıyadır. Koalisyonumuz bu meselelerin idare-i maslahatçılıkla değil, ancak köklü ve cesaretli hamleler, devlet ve millet kaynaşmasından doğacak güçle halledileceğine inanır.

5. Bu maksatla iki Parti, ana hatları aşağıda sıralanan politikayı takip edecekler ve tedbirleri alacaklardır.

Hükümetin Kuruluşu ve Koalisyon Partileri Arasındaki Münasebetler;

6. Parlamento planında iki Partinin grup yetkilileri sürekli temas ile işbirliğini sağlayacaklardır. Hükümetin ve Bakanların sahip olduğu haklar ve yetkiler saklı kalmak üzere her iki Partinin yetkilileri ve diğer ilgililer gerektiğinde temaslarda bulunacaklardır. Bu suretle koalisyon protokolünün ahenkli bir şekilde yürütülmesi sağlanacaktır.

7. Bakanlar Kurulunda Başbakan, Devlet Bakanı, Devlet Bakanı, Milli Savunma Bakanı, Maliye Bakanı, Dışişleri Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Bayındırlık Bakanı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Çalışma Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Turizm ve Tanıtma Bakanı, İmar ve İskân Bakanı, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı, Orman Bakanı, Gümrük ve Tekel Bakanı, Gençlik ve Spor Bakanı Cumhuriyet Halk Partisinden; Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı, Adalet Bakanı, İçişleri Bakanı, Ticaret Bakanı, Tarım Bakanı, Sanayi Bakanı Milli Selamet Partisinden olacaklardır.

8. Bakanlar Kurulu ve üyeleri aşağıda belirtilen protokol bölümlerini ve bu protokole uygun olarak hazırlanacak hükümet programını süratle ve tümüyle gerçekleştirebilmek üzere ahenk ve işbirliği içinde çalışacaklardır.

9. Kabinede bir Başbakan Yardımcısı bulunacaktır. Başbakan Yardımcısı hükümet politikasının yürütülmesinde ve bu ahengın sağlanmasında Başbakana yardımcı olacaktır. Başbakan Yardımcısı Yüksek Planlama Kurulunun oy sahibi üyesi ve Bakanlıklararası Ekonomik Kurulun Başkanı olacaktır.

10. Başbakanlığa bağılı kuruluşlardan, Devlet Personel Dairesi, Kültür Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Toprak Reformu Müsteşarlığı, Türkiye ve Ortadoğı Amme İdaresi Enstitüsü, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü (Bu Genel Müdürlük, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bağlanacaktır), Cumhuriyet Halk Partisine ait Devlet Bakanlıklarına; Diyanet İşleri Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Danıştay, Atom Enerjisi Komisyonu, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu ve Yüksek Denetleme Kurulu Milli Selamet Partisine ait Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanlığına bağılı olacaktır.

11. Yüksek Planlama Kuruluna Başbakan, Başbakan Yardımcısı, Maliye Bakanı, Sanayi Bakanı tam üye olarak katılacaklardır. Bunlara ek olarak hemen bir yasa değişikliği ve Bakanlar Kurulu kararıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının da Yüksek Planlama Kuruluna tam üye olarak katılması sağlanacaktır.

12. Kooperatifçilik hareketini desteklemek ve geliştirmek için Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığına bağılı bir "Kooperatifler Bankası" kurulacaktır. Bu banka kuruluncaya kadar Ticaret Bakanlığına bağılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığına bağlanacaktır. Halk Bankasının finansman politikası tespit edilirken Sanayi Bakanlığı ile Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı; Ticaret Bakanlığına bağılı Ziraat Bankasının finansman politikası tespit edilirken, Tarım ve Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı bir işbirliği anlayışı içinde müştereken hareket edeceklerdir.

13. Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğüne bağılı "Genel hükümlere tabi kooperatifler" ile "Tarım Kredi Kooperatifleri" ve "Tarım Satış Kooperatifleri" ve bunların üst kuruluşları Köy İşleri ve Kooperatif Bakanlığına bağlanacaktır. Bu kooperatiflerin ortaklarına hizmet edecek serbest, demokratik ve verimli birer kooperatif haline getirilmesi ve idari bağımlılıktan kurtarılması için gerekli çalışmalar hızla sürdürülecektir.

Siyasi Konular;

14. Toplumda iç barışı yeniden kurmak gayesiyle, düşünce ve inanç suçlarını içine alan bir genel af ile orman suçlarına ilişkin af kanunu derhal çıkarılacaktır.

15. Anayasamızın 68. maddesindeki mevcut "Affa uğramış olsalar bile" ibaresinin kaldırılması çabuklaştırılarak, siyasi hakların iadesi sağlanacaktır.

16. Hak ve hürriyetlerde, demokratik anlayışa uymayan kısıntılar kaldırılacak, düşünce, inanç ve ifade hürriyetini sınırlayan bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacak, basın hürriyeti bütün yönleriyle teminat altında tutulacaktır.

17. Seçimlerde yurttaşların oy kullanmalarını zorlaştıran bütün engeller kaldırılacak, daha yaygın ve yüksek oranda oy kullanılmasını sağlamak amacıyla,

a) Bütün seçmenlerin oy kullanmalarını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

b) Ortaöğretim seviyesindeki okullarda kayıtlı öğrenci durumunda bulunanlar hariç 18 yaşını bitirmiş bütün vatandaşlara oy hakkı tanınacaktır.

c) Yurt dışında bulunan vatandaşların oy haklarını kullanma imkânı sağlanacaktır.

d) Kütük sisteminde gerekli değişiklikler yapılarak, icabında nüfus kâğıdı ile oy kullanma imkânları getirilecektir.

e) Parti sözcülerinin seçim kampanyası sırasında televizyonda da propaganda konuşmaları yapabilmeleri gerçekleştirilecektir.

Kamu Yönetimi;

18. Halkın kamu yönetimine daha çok katılabilmesi, devletle ilişkilerinde karşılaştığı bütün güçlüklerden kurtarılabilmesi ve halkın hizmetlerinde etkili bir idare kurulması temel amacımızdır.

Bakanlıkların ve bütün kamu kuruluşlarının kendi amaç ve görevlerine uygun olarak çalışmaları sağlanacak ve bunlar arasındaki tıkanıklıklar giderilecektir.

19. Kamu yönetiminde yetkiler genişletilecek, işlerin hızla yürümesi sağlanacaktır. Kamu görevlileri için geniş kapsamlı eğitim programlarının hızlanmasına ve uygulanmasına, kamu personelinin yetki ve sorumluluklarının genişletilmesi yoluyla halkın kamu yönetiminden beklediği hizmetlerin yerine getirilmesine hız kazandırılacaktır.

20. Kamu yöneticileri yalnız görev ve yetkilerini kötüye kullandıkları zaman değil, görevlerini yerine getirmekten ve yetkilerini kullanmaktan kaçındıkları zaman da sorumlu olacaklardır.

21. Devlet harcamalarının en önemli kalemi olan personel maaş ve özlük haklarında, mevcut aksaklık ve karışıklığın giderilmesi için gerekli mevzuat çalışmaları yapılacak ve kurumlarla ilgili düzenlemelere gidilecek ve bu arada Devlet Personel Dairesine de yeni bir şekil verilecektir.

22. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kuruluş amaçlarına uygun şekilde çalışabilmelerini sağlamak üzere demokratik esaslara dayalı ve etkili bir sistem kurulacaktır. Bu kuruluşlarda çalışanların yönetime etkili olarak katılmaları ve tatmin edici ölçüde pay almaları sağlanacaktır.

Kamu Maliyesi ve Ekonominin Finansmanı;

23. Vergi sistemi daha adil bir yapıya kavuşturulacak ve kabil olduğu kadar basit, kolay uygulanır hale getirilecektir.

24. Daha hakça bir vergi düzeni sağlamak ve gerçek vergi hâsılasını arttırmak için, gelir ve kurumlar vergilerinin tarifeleri ile en az geçim indirimi haddi yeniden gözden geçirilecektir.

25. Vergi mevzuatının israfları teşvik eden hükümleri kaldırılacak, vergi sisteminde sosyal adalet ve kalkınma amaçlarına hizmet edecek değişiklikler gerçekleştirilecektir. Vergi sisteminin yatırımları güçleştiren hükümleri değiştirilecektir.

26. Bankalar Kanunu ve kredilerle ilgili mevzuat gözden geçirilecek, banka kaynaklarının, sanayide Maliyetleri artırmaksızın ekonomik kalkınmaya daha yararlı alanlara yönltilmesini ve başta kooperatifler olmak üzere halk teşebbüslerinin kredilerden yeterli ölçüde yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla finansman kurumlarında yeni düzenlemeler yapılacaktır.

27. Halk yararına işleyecek ve gerçek halk girişimciliğini teşvik edecek etkili ve güvenilir bir sermaye piyasasının teşekkülü için gerekli mevzuat çıkarılacaktır.

28. Merkez Bankası Kanunu gözden geçirilecek, etkin ve dinamik bir ekonomi politikasının uygulanmasını sağlayacak değistirmeler yapılacaktır. Mevcut döviz rezervlerimizden yurt kalkınmasında en iyi şekilde yararlanma imkânları geliştirilecektir.

29. Kamu idaresindeki israflar önlenecek, devlet harcamaları ile ilgili temel mevzuatın israflara, hizmetlerin gereği gibi yapılmamasına, gecikmelere yol açan hükümleri değiştirilerek kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine ve yatırımların gerçekleştirilmesine hız kazandırılacaktır.

Tarım - Hayvancılık ve Ormancılık;

30. Tarımın hava şartlarına bağlılığını azaltmak ve tarımsal üretimi çeşitlendirmek ve verimini arttırmak için sulama drenaj, toprak ıslahı, erozyon kontrolü, makineleşme ve gübrelemeyi içine alan yoğun bir tarım uygulamasına geçilmesi hedef alınacaktır. 31. Tarımın yurt ekonomisi ve köy kalkınması için taşıdığı büyük önem göz önüne alınarak, tarımın genel planlaması bütün yönleriyle yeniden ilmi bir şekilde ele alınacaktır.

32. Tarım Bakanlığının adı “Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı” olarak değiştirilerek, bu görevleri güçlü, hızlı ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli imkânlarla desteklenecektir.

33. Köylünün aracıya ve tefeciye muhtaç olmadan, doğrudan doğruya tarım kredilerinden faydalanabilmesini sağlayacak tedbirler aranacak, bu kredilerin sadece ipotek veya kefalet karşılığı değil, zirai işletmenin istihsal ve ödeme gücüne veya proje esasına göre verilmesi sağlanacaktır. Bu kredilerin veriliş amaçlarına uygun olarak kullanılması tedbirleri alınacaktır.

34. Tarım üreticisinin emeğinin karşılığını almasını sağlayacak bir taban fiyatı politikası geliştirilecek ve üreticinin mahsulünü düşük fiyatla elden çıkarmasını önlemek için taban fiyatları kabil olduğu kadar önceden ilan edilecektir. Bunun yanında, esnek ve etkin destekleme tedbirleri uygulanacaktır.

35. Tarım veriminin arttırılması, mahsulün değerlendirilmesi ve köylülerimizin modern tarımın icaplarına intibak ettirilmesi ve yetiştirilmesi, gerekli tarım araç ve gereçlerinin sağlanması ve kooperatifleşmeye büyük önem verilecektir.

36. Tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlamasında ve tarım araç ve gereçlerinin ithal ve dağıtımında kooperatifler ve üst kuruluşları daha etkili duruma getirilecek, tarım girdilerindeki spekülative fiyat artışları önlenecektir. Bu araç ve gereçlerin yurt içinde imali için gerekli tedbirler alınacaktır.

37. Büyük gelişme imkânı ve eğilimi gösteren meyvecilik, sebzecilik, turfandacılık alanında ulaştırma, depolama dağıtım ve pazarlama ve finansman güçlüklerini çözecek tedbirler alınacaktır.

38. Anayasanın yürürlüğe girişinden önce orman niteliğini yitirmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında ve hayvancılıkta kullanılmamasında yarar olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması, tarım veya hayvancılık için kullanılmak üzere adil bir toprak dağılımı düzeni içinde o yerdeki köylülerin yararına sunulması ile ilgili işlemler kısa sürede tamamlanacaktır.

39. Orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerle orman işçileri sendikasının devletçe işletilen ormanların yönetim ve gözetimine etkili olarak katılmaları sağlanacaktır.

40. Ormanlarımızın amenajman planlarının hızla hazırlanmasına imkân verecek bütün tedbirler alınacaktır. Orman köylülerinin sosyal ve ekonomik meselelerinin çözümüne önem verilecektir. Orman ürünlerinin ticaretinde orman köylülerinin kooperatiflerine öncelik tanınacak, orman köylülerinin yapacak ve yakacak ihtiyaçlarının köylüler yararına adilane bir şekilde karşılanması esasları getirilecektir. Orman ürünlerinin satışından elde edilen gelirlerden orman köylülerinin kalkınmasına pay ayrılacaktır. Orman yolları başta olmak üzere, altyapı tesislerinin yapımına önem verilecektir.

41. Haşhaş sorununa bir yandan insani kaygıları tatmin edici öte yandan haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları süratle bulunup uygulanacaktır.

42. Bugüne kadar yeteri önemle ele alınmayan hayvancılık konusuna gereken önem verilecektir. Hayvancılığın gelişmesini önleyen nesil ıslahı, yem sanayii, pazarlama alanlarındaki tikanıklıklar, planlama eksiklikleri, teşkilat aksaklıkları ve finansman yetersizlikleri gibi dar boğazlar giderilecek ve modern teknolojinin, yaygın ve başarılı olarak uygulanabilmesi için devletçe teknoloji, örgütlenme ve finansman imkânları sağlanarak güçlü ve etkili iç ve dış pazarlama kanalları geliştirilecektir.

43. Yüksek üretim potansiyeli taşıdığı halde yeteri ölçüde korunup geliştirilemediği için tükenme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan deniz ürünlerini bollaştıracak tedbirler alınacaktır. Balıkçı kooperatiflerine ve balıkçılıkla uğraşanlara kıyı ve açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi için her türlü araç ve gerecin ucuza temini için gerekli tedbirler alınacaktır. Zararlı avlanma usulleri ve su kirlenmeleri önlenecektir.

Sanayi

44. Türkiye'nin iktisadi ve sosyal kalkınması için; milli, güçlü, sürekli ve yaygın bir sanayileşmenin gerçekleştirilmesi ana hedeftir.

45. Milli kaynak imkânlarımıza uygun, modern teknolojiye dayalı ve uyumlu olarak derinliğine, topyekün sanayileşme geliştirilirken kalkınmayı ve sanayi toplumuna geçişi bütün yurttan dengeli olarak hızlandırıcı bir usulle, küçük ve orta boy

sanayi kuruluşlarını da çağın gerçeklerine uygun şekilde güçlendiren ve bunlarla büyük kuruluşlar arasında organik bağlantı kuran, modern teknoloji ile yüksek istihdamı bağdaştıran, temel üretim malları başta olmak üzere ağır sanayi ve millî harp sanayiinin yurdumuzda geliştirilmesini hedef alan bir sanayi politikası izlenecektir.

46. Sanayileşmemize hız katmak, dağınık tasarrufları değerlendirmek, kalkınmanın nimetlerinden daha yaygın ve adil bir şekilde faydalanılmasını sağlamak üzere, kamu ve özel kesimlerin yanı sıra, halkın teşebbüs gücünü harekete geçirecek bir halk sektörü de geliştirilecektir.

47. Halkımızın sanayileşme hareketlerine yaygın bir şekilde katılmasını ve mahallî inisiyatifin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesini sağlamak için kurulacak bölgesel kalkınma ortaklıklarına gerek finansman, gerek diğer teşvik tedbirleri bakımından gerekli destekler ve kolaylıklar sağlanacaktır.

48. Sanayileşme hareketinin memleketin bölgeleri arasında dengeli bir şekilde yer alması ve başta istihdam olmak üzere sanayileşmenin getireceği nimetlerin coğrafi denge ve sosyal adalete uygun bir şekilde dağıtılmasını sağlayacak her türlü köklü tedbirler alınacaktır.

49. Taşıdığı özellikler ve son yıllardaki önemi dolayısıyla yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının ve teknik maharetlerinin, karlılığı yüksek, itici gücü fazla olan temel sanayi projelerine yönelmesi halk sektörünün bir uygulaması olarak ele alınacaktır.

50. Kalkınma planlarının yurt gerçeklerine uygun olarak hazırlanmasını temin edecek temel sanayi bilgilerini hazırlamak ve planda öngörülen sanayileşme hedeflerine varılmada en uygun proje alternatiflerini geliştirme amacıyla yurda yaygın olarak hangi sanayi tesislerinin kurulmasının uygun olacağını ortaya koyacak etütlerin yapılmasına ve kurulması düşünülen tesislerin projelerinin hazırlanmasına özel bir ağırlık verilecek ve bu çalışmaların sevk ve idaresi amacıyla Sanayi Bakanlığı bünyesinde bir teşkilat kurulacaktır.

51. Sanayileşme için en uygun şartların hazırlanması, sanayileşme teşebbüslerinden en yüksek verimin alınması ve teşebbüs sahiplerinin güçlük ve engellerle karşılaşmadan, en uygun şartlar içinde sanayi tesisleri kurma ve işletmelerini sağlamak amacıyla başta sanayi sektörü olmak üzere, teşvik konusu olan diğer sektörlerde uygulanacak etkili ve objektif teşvik tedbirleri kanunlaştırılacaktır.

52. Devletçe desteklenen sanayi teşebbüslerini finanse etmek amacıyla Sanayi Bakanlığına bağlı özel bir kuruluş kanununa sahip güçlü bir Sanayi Bankası kurulacaktır.

53. Sanayi Bakanlığının teşkilatı, kendisine verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirilmesini mümkün kılacak yönde yeniden düzenlenecektir.

54. Yurdumuz şartlarına uygun teknolojinin geliştirilmesi için devlet her türlü desteği ve yardımı yapacaktır.

55. Yabancı sermaye konusunda ileri teknoloji getirmesi, dinamik bir sanayileşmeye yardımcı ve bu konuda eğitici olması, ihracata dönük bulunması gibi özellikler göz önüne alınarak müteşebbislere imkân sağlanacaktır. Bu konudaki politika uluslararası alandaki son gelişmelerden faydalanılacak şekilde yeniden düzenlenecek, ancak yabancı sermayeden yararlanmada belirli ülkelere bağımlı duruma gelme tehlikesini önleme konusunda büyük bir dikkat gösterilecek; devletin ekonomiye yön verme gücü titizlikle korunacaktır.

56. Bu tip sanayice üretilen malların ara malı ithal Maliyetleri ve kar transferleri de dâhil, nihai Maliyetlerinin dünya fiyatları önünde makul bir seviyede tutulmasına önem verilecektir. Yabancı sermayenin kâr transferleri makul ölçüler içinde tutulacaktır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar;

57. Enerji politikamızda esas, Türk ekonomisinin ihtiyaç duyacağı miktar ve vasıftaki enerjiyi istenilen zaman ve yerde milli menfaatlerimizle ahenk halindeki en uygun Maliyet tertibinde temin etmektir. Ekonomideki enerji açığının hızla kapatılması için kısa ve uzun vadeli programlar uygulanacak, elektrik enerji üretimi esas itibarıyla hidrolik ve kömürle işleyen termik santrallere dayandırılacaktır.

58. Petrol, tabii gaz, kömür gibi temel enerji kaynaklarının aranması çalışmalarına büyük önem ve hız verilecektir. Milli ihtiyaçlara ve cari dünya şartlarına cevap vermekten uzak olan petrol kanunu yeniden ele alınacak ve milli menfaatlerimize aykırı düşen hükümleri değiştirilecektir.

59. Gerek asli enerji kaynaklarının ve gerek bu kaynaklardan enerji üreten makina ve teçhizatın azami ölçüde yerli imkânlardan temini için, aramadan işletmeye kadar bütün faaliyetler, köklü tedbirler alınmak suretiyle hızlandırılacak ve etkili hale getirilecektir.

60. Yeraltı kaynaklarımızın işletilmesinin devletçe tanzimi sağlanacak, bu arada stratejik nitelik taşıyan bor mineralleri hukuk kuralları çerçevesinde devletleştirilecektir.

61. Madenlerimizin cevher veya yarı mamul yerine işlenmiş, imal edilmiş olarak ihracı için gerekli tedbirler alınacak ve uygulanacaktır.

62. Maden, petrol ve öteki tabii kaynaklarımızın potansiyelinin bir an önce ve güvenilir şekilde tespiti ve geliştirilmesi için arama çalışmalarına daha büyük kaynaklar ayrılacak ve bu gibi hizmetleri gören kamu kuruluşları yeniden düzenlenecektir.

63. Üzerinde Türkiye'nin hakkı bulunan deniz yatağındaki ve deniz yatağı altındaki doğal kaynakların aranması, bunlara sahip çıkılması ve işletilmesi için gerekli değişiklikler yapılacaktır.

İç ve Dış Ticaret;

64. İç ticarete, piyasaların düzenlenmesi, düzenli bir fiyat sisteminin kurulması ve yürütülmesi, üretici ve tüketicinin korunması maksatları ile iş hayatını

zorlaştırmayan, çağdaş anlayışa uygun mevzuat değişiklikleri yapılacak ve etkili bir tedbirler dizisi geliştirilip uygulanacaktır.

65. Piyasada darlığı çekilen, o yüzden fiyatları aşırı ölçüde yükselen mallarda fiyat istikrarının sağlanması maksadı ile bu tür malların kamu kuruluşları ya da kooperatifler eliyle dış ülkelere zamanında ve yeterli ölçüde ithal edilerek yurt içinde dağıtımını sağlanacaktır. Kamu kesimine gerekli temel mallar kamu kuruluşları eliyle ithal edilecektir.

66. İç ve dış piyasalardaki aşırı fiyat hareketlerine veya mal bulamama tehlikelerine karşı iç piyasalarımıza düzgün bir şekilde mal arzını devam ettirecek bir stok rejimi geliştirilecek, icabında gerekli malların, iç ve dış piyasalardan devlet eliyle satın alınarak stok edilmesini sağlayacak tedbirler geliştirilecektir.

67. Değişen uluslararası ilişkiler, gelişmeler ve petrol sorununun ortaya çıkardığı gerçekler, Türkiye'nin dış iktisadi ilişkiler politikasının ve dış ödemeler dengesine ilişkin kararlarının ciddi ve köklü biçimde gözden geçirilmesi gereğini açıkça göstermiştir. Bu açıdan bakılınca dış ekonomik ve ticari ilişkilerimizi çok unsurlu denge kavramına uygun biçimde yönetme gereği vardır.

68. Bu nedenle ihracatımızın değişik pazarlara yöneltilmesi ilkesi kabul edilecek ve Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkeleri ile karşılıklı ticari ve iktisadi ilişkilerin geliştirilmesine özel önem verilecektir. Öte yandan AET ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam edilmekle birlikte ek protokoller yeniden ele alınacak, Topluluğun ortaklık dışı ilişkisi bulunduğu diğer ülkelerin şartları ve bu ülkelere uygulanan rejimler göz önünde bulundurularak Türkiye'ye en uygun şartların sağlanması için gerekli teşebbüsler yapılacaktır.

69. İhracatın geliştirilmesine özel önem verilecektir. Bu maksatla Ticaret Bakanlığına lüzumlu çalışmalar yapılacak ve ihracatın finansmanı için lüzumlu kuruluşlar geliştirilecek ve gerekli tedbirler alınacaktır.

Çalışma, Sosyal Güvenlik ve Sağlık;

70. Sosyal güvenliğin yurt ölçüsünde bütün çalışanlara ulaştırılabilmesi amacıyla aşağıdaki tedbirler alınacaktır.

a) Kooperatifleşme hareketine paralel olarak ve kooperatiflerce kurulacak yeni bir sosyal sigorta ve tarım sigortası sistemi geliştirilerek, köylülerimizin bir taraftan sosyal güvenliğe kavuşmaları, diğer taraftan kötü ürün yıllarında veya tabii afetler karşısında geçim zorluğundan kurtulmaları sağlanacaktır.

b) Ülkemiz şartları göz önünde tutularak belli bir zaman süresi içinde bütün ülkeye yaygınlaştırmak üzere, işçiler için işsizlik sigortası kurulmasına başlanacaktır.

71. Bütün sosyal güvenlik kurumlarının tek bir çatı altında toplanması sağlanacaktır. Kurulmuş ve kurulacak güvenlik sistemlerinin dışında kalan muhtaç durumdaki yurttaşlar için, sosyal yardımlar bir düzene bağlanacaktır. O arada gelirsiz kalan yaşlılara, kimsesiz çocuklara ve sakatlara özel ilgi gösterilecektir.

72. Sağlık alanında hizmetler ve kurumlar bakımından ahenksizliği ve dağınıklığı giderici bir düzen kurulacaktır. Bütün yurttaşların sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları hedef alınacaktır. Bu arada;

a) Koruyucu hekimlik faaliyetlerinin yeniden etkili şekilde düzenlenmesi ve geliştirilmesi,

b) Çevre sağlığı bakımından hava ve su kirlenmelerinin vatandaşın sağlığını tehdit eden, tabiat şartlarını kötüleştiren etkilerinin önlenmesi için gerekli araştırmaların yapılması ve sistemli biçimde tedbirler alınması,

c) Köyler ve gecekondü bölgelerindeki yetersiz ve kötü yaşama şartlarının düzeltilmesi ve buralarda yaşayan vatandaşlara daha sağlıklı hayat şartlarının hazırlanmasına ilişkin çalışmaların yapılması, tedbirlerin alınması,

d) Hastane ve hasta yatağı sayısının arttırılması, sağlık hizmetlerinde etkinlik kazandırılması, sağlanacaktır.

73. İşçilerin özlük haklarıyla ilgili olarak;

a) İşçilerin asgari kıdem tazminatı bir yıla yarım aylık yerine, bir yıla bir aylık üzerinden hesaplanacaktır.

b) Toplu iş sözleşmeleri için, yetkili sendika saptanmasında anlaşmazlık çıktığında yargı denetiminde işçilerin gizli oyuna başvurulacaktır.

74. Memur Yardımlaşma Kurumu ve İşçi Yardımlaşma Kurumları kanunları çıkarılacak ve bu kurumların gerek sosyal güvenlik, gerek yatırım alanlarında faaliyete geçmeleri gerçekleştirilecektir.

75. Çırak, kalfa ve ustalar kanunu çıkarılacaktır. İş başında eğitim düzeni kurulacaktır

76. Yurt dışındaki işçilerin haklarını daha sağlam teminata bağlamak, işçilerin ve çocuklarının bulundukları ülkelerdeki eğitim imkânlarından daha geniş ölçüde faydalanmalarını ve işçilerin yurda dönüşlerinde tecrübe ve kabiliyetlerine uygun iş bulmalarını sağlamak için gerekli tedbirler alınacaktır.

77. Yurt dışındaki işçilerimizin çocuklarının milli ve dini eğitimlerinin yürütmesi ve bu husustaki ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Yerleşme Düzeni;

78. Köylerimiz çevresinde yeni iş ve kazanç imkânlarının açılması, çağdaş uygarlık nimetlerinin yeterli sağlık ve eğitim kurumlarıyla ve her türlü kamu hizmetleriyle buralara ulaşması ve nüfusun büyük merkezlerde aşırı şekilde yoğunlaşmasının önlenmesi amaçlarına uygun olarak, demokratik bir anlayış içerisinde köy-kentlerin kurulması yoluna gidilecektir.

79. Şehirlerin gereğinden fazla ve düzensiz bir biçimde büyümesini önlemek, çevre sağlığı sorunlarını asgariye indirmek, konut ve arsa sorunlarına adil çözümler getirmek, insan hayatını yerleşme bakımından güzelleştirip mutlulaştırmak için,

şehirlerin gelişme alanlarındaki arsaların kamulaştırılması ve büyük şehirlerin çevrelerinde uydu-kentler kurulması da dâhil olmak üzere gerekli tedbirler alınacaktır.

80. Kıyılardan, kumsallardan ve tabii güzelliklerden bütün halkın serbestçe yararlanabileceği sosyal tesislerin geliştirilebilmesi için, kıyılar ve kumsallar üzerindeki kamu hakları toplum yararına değerlendirilecektir.

81. Gecekondu konusundaki mevcut zaman sınırlaması değiştirilerek, 1973 sonuna kadar yapılmış bütün gecekondu meşrulaştırılacaktır. Özel kişilerin arsaları üzerinde kurulmuş gecekonduyla ilgili olarak ya arsaların kamulaştırılması yoluna gidilecek veya bu gecekondu oturanlara başka konut sağlanacaktır.

82. Kendi evini kendi yapmak isteyenlere uygun alanlar ayrılacak ve bu alanların altyapıları kamu kuruluşlarınca sağlanacaktır.

83. Belediyelerin mali imkânlarını genişletici kanuni tedbirler alınacaktır.

84. Hizmetleri aksatmadan şehircilik alanında yeni hamleler yapılabilmesi için belediye borçları konsolide edilecektir.

Bayındırlık;

85. Altyapı hizmetlerindeki bölgelerarası dengesizliğin giderilmesine önem verilecektir.

86. Yol şebekesinin geliştirilmesi daha da hızlandırılacak, özellikle zirai ve sınai ürünlerimizin pazarlanmasına yardımcı ve milletimize emniyetli bir ulaşım sağlayan karayolları yapımına ağırlık verilecektir.

87. Karayollarımızın yapım, bakım ve onarımı için lüzumlu makina ve teçhizatın yurdumuzda imaline önem verilecektir.

88. Hava meydanları ve uçuş hatları ile uçak seferleri gerekli teçhizatla donatılacak ve daha düzgün çalışır hale getirilecektir. Havayollarımızın daha verimli çalışması yönünde filonun geliştirilmesine önem verilecektir.

Eğitim;

89. Kalkınma planının eğitilmiş insan gücü hedeflerine ulaşabilme gayesi ile orta eğitimde, özellikle teknik konulara yönelmeyi hızlandıracak tedbirler uygulanacaktır.

90. Çocuklarımıza töre ve geleneklerimizle milli hasletlerimize uygun ahlak kaidelerinin öğretilmesi gayesi ile ilk ve ortaöğretime mecburi ahlak dersleri konulacaktır. Bu dersleri okutacak öğretmenlerin gerekli vasıfları taşımasına özel bir önem verilecektir.

91. Bütün meslek ve sanat dallarında eğitim ilköğretime dayalı olacak, ortaokullarda meslek ve sanat eğitimi veren çeşitli bölümler bulunacaktır. Ortaokuldan sonra öğretim dalını değiştirmek isteyenlere hazırlayıcı imkânlar temin edilecektir. Liselerde de, şartlara göre değişen çeşitli bölümler bulunacaktır. Ortaokulda mesleki öğretim görenler, gerekli şartları yerine getirmek kaydı ile liselerin yüksek öğrenime hazırlayan bölümüne geçebileceklerdir. Böylelikle öğrenimde kimsenin

önünün tıkanmama ilkesi gerçekleştirilmiş olacaktır. Üniversite ve yüksekokullara giriş, liselerde yükseköğrenime yönelen öğrenciler için imtihansız olacaktır.

92. Bu sistem işler duruma getirilinceye kadar, meslek okullarının orta kısımları öncelikle açılacak ortaöğretimdeki meslek okullarının ikinci döneminden mezun olanların üniversite ve yüksekokulların giriş imtihanlarına girebilmeleri sağlanacaktır. Üniversite ve yüksekokullara girme imkânı bulamayan öğrencilere, özellikle teknik eleman ve fen dalları öğretmeni olarak yetiştirilmelerini sağlamak üzere mevcut öğrenim kuruluşlarının fiziki kapasitelerinden de faydalanılarak eğitim imkânları geliştirilecektir.

Halk yardımıyla yapılp da bugüne kadar öğrenime açılmamış bulunan okul binaları, yapılış maksatlarına uygun olarak bir an önce hizmete açılacaktır.

93. Yükseköğrenim parasız olacak, yükseköğrenime alınacak öğrenci sayısı ve bunların fakülte ve bölümler arasındaki dağılımı kalkınma planlarında öngörülen yetişmiş insan gücü hedeflerine göre tespit olunacaktır.

94. Sporda gençliğin ve halkın beden ve ruh sağlığının geliştirilebilmesine yardımcı olunması esas alınarak seyir sporundan çok kitle sporuna, profesyonel spordan çok amatör spora ve bu meyanda okul içi spora ağırlık verilecektir.

Diyanet İşleri;

95. Diyanet İşleri Başkanlığı her türlü siyasi mülahazaların üstünde tutulacak ve yüksek manevi değeri göz önünde bulundurularak, 633 sayılı kanunun 1. maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirmesi imkânları sağlanacaktır.

96. Din görevlilerinin toplumumuzdaki manevi yeri ve değeri dikkate alınarak ekonomik ve sosyal kalkınmamızda kendilerinden yararlanılacaktır.

97. Din görevlilerinin demokratik düşünce ve inanç özgürlüğü çerçevesinde sürekli eğitimden yararlanmaları sağlanacaktır.

98. Vekil imamların eğitim eksiklikleri tamamlanarak asıl kadroya geçmeleri imkânları geliştirilecek ve vekil imam meselesi adil şekilde çözüldükten sonra, vekil imamlık uygulaması son bulacaktır.

99. Köylere hızlandırılmış bir programla imam kadroları temin edilecek ve camiye ihtiyacı olan köylerin cami projeleri ve cami yapımı için gerekli malzemenin devletçe sağlanması gerçekleştirilecektir.

100. Tarihi vakıf camiler ve eserlerin bakım ve onarımı çalışmalarına büyük bir hız kazandırılacak ve bunlar gayelerine matuf olarak kullanılacaktır.

Ulusal Güvenlik ve Dış Politika;

101. Dış politikada temel görüşümüz barışçı, devletler hukuku kurallarına saygılı, Türkiye'nin bağımsızlığını gözetken ve kışkırtıcı olmayan bir politika izlemektir.

102. Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesi gereğince Türkiye, bloklar ve büyük devletlerarasındaki yumuşamaya katkıda bulunmak için elinden geleni

yapacaktır. Ancak bu sırada kendi güvenliğinin tehlikeye düşürülmesine karşı son derece dikkatli olacaktır.

103. İçinde bulunduğumuz ortak güvenlik sistemine ve mevcut ittifaklarımıza bağlı kalınacaktır.

104. Ancak milli güvenliğimiz ve savunmamız için yalnızca ortak güvenlik sistemleriyle yetinilmeyecek, kendi milli savunma politikamız, stratejimiz ve olanaklarımız da geliştirilecektir. Bu arada ordumuzun vurucu gücü arttırılacaktır.

105. Ortak güvenlik sistemi dışında bütün ülkelerle dostane ilişkiler sürdüülecek, özellikle komşu ve yakın ülkelerle de sıkı dostluk ilişkileri kurulacak ve yürütülecektir.

106. Topraklarımızdaki ortak savunma üs ve tesislerinin, savaş araç ve gereçlerinin Türk devletinin denetimi altında bulunmasını gerekli görüyoruz.

107. Anayasamızın 60. maddesinin verdiği imkân değerlendirilerek askerlik veya yedek subaylık çağı gelmiş bulunanlardan modern bir ordunun ihtiyaç fazlası sayılabilecek olanlar, yurt kalkınmasına yararlı başka kamu hizmetlerinde çalıştırılacaktır.

108. Kıbrıs sorunu için Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin yararına ve bölge barışına en uygun çözümün, Kıbrıs'ı bağımsız federatif devlet statüsüne kavuşturmak olduğuna inanıyoruz. Bu federatif devlette, Türkler devlet yönetimine eşit egemenlik hakları ile katılacaklardır. Kıbrıs Türklerinin toprak mülkiyetleri ve ekonomik gelişme olanakları teminat altına alınacaktır.

SONUÇ

109. Ülkemizin ve bütün dünyanın karşı karşıya bulunduğu şartlardan doğan büyük güçlükleri, yüce milletimize güvenerek, güçle ve cesaretle göğüslemeye kararlı olan Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisinin kurduğu Koalisyon Hükümeti, engin tarihimizde yeni bir dönemin başlangıcı olacaktır. Bu dönemin milletimize hayırlı olmasını dileriz.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 4 Cilt 1 Birleşim 35
Sayfa 349-364
01.02.1974 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN; *Kemal Güven*

KÂTİPLER; *Zekâi Yaylalı (Erzurum)*

İlhami Çetin (Yozgat)

Açılma Saati; 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Millet Meclisinin 35'nci Birleşimini açıyorum. Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

Hükümet programını okumak üzere Başbakan Sayın Bülent Ecevit, buyurun efendim. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

AHMET BULDANLI (Muğla) — Sayın dinleyiciler de alkışlıyor.

Dinleyicilerin herhangi bir şekilde tezahürata iştirak etmeleri, sureti katiyede içtüzüğümüze göre mümkün değildir. İlgililerin dikkatini çekerim.

Buyurun efendim.

Hükümet programını okumak üzere Başbakan Sayın Bülent Ecevit, buyurun efendim. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

AHMET BULDANLI (Muğla) — Sayın dinleyiciler de alkışlıyor.

Dinleyicilerin herhangi bir şekilde tezahürata iştirak etmeleri, sureti katiyede içtüzüğümüze göre mümkün değildir. İlgililerin dikkatini çekerim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın Üyeleri, 14 Ekim 1973 Seçimlerinin sonuçları ve ülkemizin içinde bulunduğu koşullar Hükümet kurulmasını güçleştirmiştir. Yeni bir Hükümet kurulabilmesi yolundaki partilerarası temaslar ve çalışmalar üç aydan uzun sürmüştür. Fakat öyle inanıyoruz ki bu güçlüklerin içinden demokratik anlamda güçlü bir Hükümet çıkmıştır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Bu inancımızın başlıca dayanağı şudur;

Karma Hükümetimizi meydana getiren iki parti Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selamet Partisi Hükümet görevini birlikte üstlenme kararını vermeden önce aralarında her konuyla ilgili genişliğine ve derinliğine görüşmeler yapmışlardır. Her alanda izleyecekleri politikaların ilkelerinde ve doğrultusunda tam bir anlaşmaya varmışlardır. Bir karma Hükümet içinde temel konularda hatta bazı önemli ayrıntılarda ortaya çıkabilecek tartışmaları geride Hükümet kuruluşundan önceki aşamada bırakmışlardır. Neleri yapacaklarında birleştikleri gibi neleri yapmayacaklarında da birleşmişlerdir.

Bir partinin tek başına iktidar olduğu zaman yapacaklarından yapmayı tasarladıklarından bir başka parti ile Hükümet ortaklığı kurarken bazı fedakârlıklara razı olması doğaldır. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisinin başlıca ekonomik sosyal ve siyasal sorunlarla ilgili olarak görüşlerinin birleştirdiği noktalar yapmak zorunda kaldıkları karşılıklı fedakârlıklarla kıyaslanamayacak kadar çoktur ve önemlidir. İki partinin üzerinde birleştiği noktalar Türk toplumu için yeni ve mutlu bir dönem başlatabilecek değerdedir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Şimdi kendini programıyla yüce takdirlerinize sunan Hükümet bu bakımdan tutarlı, uyumlu ve etkin bir Hükümet olabileceği güçlü bir Hükümet olarak görev yapabileceği inancındadır.

Fakat bir Hükümetin kendi içinde tutarlı ve uyumlu olması ancak milletin ve parlamentonun güven ve desteği ile tamamlanırsa gerçek değer ve anlam taşır. Onun için Hükümet olarak kendi gücümüzün de üstünde Milletimizin ve yüce Meclislerimizin güven ve desteğinden güç alacağız. Bu güveni ve desteği tutumumuzla, davranışımızla kazanmağa ve korumaya çalışacağız.

Yalnız iki partinin değil bütün Milletimizin Hükümeti olma bilinciyle görevimizi yapacağız. Kendi partilerimizin desteğine olduğu kadar Hükümet dışındaki partilerin de yardımlarına uyarılarına eleştirilerine değer vereceğiz. Hiç bir ayırım gözetmeksizin tüm milletimize hizmet etmeyi yararlı olmayı ödev bileceğiz. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Demokrasiyi benimsemiş bir toplumda geçerli olan birlik mutlaka düşüncelerde ve çözümlerde birleşmekle değil düşüncelerdeki ve çözümlerdeki ayrılıklara rağmen Milletin mutluluğu ülkenin esenliği ve demokrasinin bütün kurallarıyla ve özgürlükleriyle işlerliği için iyi niyetleri ve çabaları uyumlu kılmakla sağlanan birliktir.

İyi işleyen bir demokraside düşünce ayrılıkları, toplumu kargaşalığa iç düşmanlığa bunalımlara sürüklemeyiz; tam tersine toplum yaşamını zenginleştirir. Toplum yapısına canlılık kazandırır, her alanda gelişmeyi ve ilerlemeyi hızlandırır, Devleti zayıflatmaz güçlendirir. Milleti bölmez bütünleştirir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Bu anlamda iyi işleyen bir demokrasinin temel koşulu olan geniş görüşlülüğü eleştiriye tahammülü karşı düşüncelere saygıyı en başta Hükümet göstermelidir. Hükümetimiz buna kararlı olarak göreve başlıyor. Buna kararlı olduğu için de Programının temel unsurları arasında rejimin sıkıntılı yıllarından arta kalmış kırılganlıkları ve kavgaları tarihe gömecek geniş kapsamlı bir genel af çıkarma ve demokrasi-mizi her bakımdan yüksek bir düzeye erdirmeye üzere düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki sınırlamaları kaldırma kararı yer alıyor. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Türk milletin en ileri ölçüde demokratik özgürlüklere layık olduğu inancındayız. Dünya coğrafyasındaki yerimizin de çağdaş dünya koşullarının da ekonomi veya eğitim alanlarındaki eksikliklerimizin de Millet olarak bizi gerçek demokrasi-

nin gerektirdiğinden daha az özgürlükle yetinmek durumunda bırakmadığı kanısındayız. Zengin devlet tecrübeleriyle dolu engin tarihi Türk Milletine ekonomik gelişme çizgisinin ve eğitim düzeyinin çok üstünde bir siyasal olgunluk kazandırmıştır. Türk toplumunun gelişmişliği çağdaş sosyal bilimlerin öncelik, verdiği madde ölçüleri aşan onların dışına taşan kendi tarihi içinde kendi sosyal yapısı içinde oluşmuş kendine özgü bir gelişmişliktir.

Milletimizin bu özelliğinin bize verdiği sonsuz güven duygusuyladır ki, Hükümet olarak siyasal alanda amacımız bugünkü ileri demokrasiler noktasında da kalmamaktadır. O noktanın da ötesinde halkın yönetime daha büyük ölçüde ağırlığını koyabileceği ve başka ulusların da örnek alabileceği bir Türk Demokrasisidir, asıl amacımız. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Çağdaş demokrasi düzeyinin üstünde bir demokrasiye eriştiğimizde Atatürk'ün istediği anlamda, çağdaş uygarlık düzeyinin de üstüne yükselme yolu Milletimize açılmış olacaktır inancındayız.

Geride bıraktığımız dönem bu iyimserliğimizi doğrulayan gelişmeler göstermiştir. Bu iyimserliğimizin haklılığını ortaya çıkarmıştır.

Türk Milletinin ağır siyasal bunalımlardan ve bir ara rejimden demokrasi aydınlığına çıkabilmesine iki buçuk yıl gibi kısa bir süre yetmiştir. Öyle bir bunalımlı dönemin sonunda sivil ile askeri ile Paramentosuyla ve partileriyle bütün Millet üç aydan uzun süren bir Hükümet bunalımı döneminin bir rejim bunalımına dönüşmesini kesin olarak önleyebilmiştir. Geride bıraktığımız üç yılın deneyleri Milletimizin en ileri anlamda demokrasiye layık olduğunu ehil olduğunu kuşkuyla yer bırakmayacak bir açıklıkla göstermiştir.

Hükümeti oluşturan iki parti demokrasinin ve toplumun güçlenmesine yalnız özgürlükleri genişletmenin yetmeyeceğini bilmektedir. Bütün topluma yaygın bir sosyal adalet düzeninin de siyasal haklar ve özgürlükler kadar düşünce ve inanç özgürlüğü kadar gerekli olduğu kanısındayız. Özgürlük içinde yaygın sosyal adaletin ise hızlı ve dengeli ekonomik kalkınmadan ayrı düşünülemeyeceğini biliyoruz.

Onun için en geniş anlamda demokratik özgürlükleri yaygın sosyal adaletle ve hızlı ekonomik kalkınmayla bir arada gerçekleştirmeye ve yaşatmaya kararlıyız.

Bu amaca Anayasamızın çizdiği yoldan ulaşabileceğimize inanıyoruz.

Bu Hükümet Programına temel olan Koalisyon Protokolünde de belirtildiği gibi "Milli, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" ilkesine yürekten inanan; hukukun üstünlüğüne demokratik hak ve hürriyetlere saygılı, Cumhuriyet Halk Partisinin ve Milli Selamet Partisinin ortak gayesi kanunları herkese eşit olarak uygulayan, Atatürk ilkelerine bağlı bir Devlet idaresiyle anlayış kardeşlik ve sosyal adalete dayanan bir toplum düzeninin kurulmasıdır.

Böyle bir toplum düzenini kurma yolunda atacağımız her adım karşı karşıya bulunduğumuz çetin dünya koşullarına ve son yılların biriktirdiği güçlüklerle rağmen ekonomik sorunları çözmeye ve kalkınmayı hızlandırma yolundaki çabalarımıza da hız katacaktır.

Hükümetimiz bu soruların ve güçlüklerin idare-i maslahatçılıkla değil ancak köklü ve cesaretli hamlelerle ve Devlet ve millet kaynaşmasından doğacak güçle çözüleceğine inanmaktadır.

Sayın Üyeler,

Anayasamız “Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzurunu sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaştırmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır” esasını getirmiştir.

Hükümetimiz ferdin ve toplumun huzur ve refahını demokratik hukuk devleti anlayışı içinde ve ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmanın plana bağlanacağını emreden Anayasa hükmü çerçevesinde sağlamayı hedef almaktadır.

Ancak Hükümet Programının temel konularına geçmeden ekonomik ve sosyal politikalara yön veren önemli iç ve dış etkenlerin belirtilmesinde yarar görmekteyiz.

Ekonomik kalkınmamızın bugün ulaştığı düzeyde ve nitelikte diğer ülkelerle olan ekonomik sosyal kültürel ve siyasal ilişkilerimiz giderek artan bir biçimde bu ekonomilerden etkilenmemize yol açmaktadır. Özellikle son yıllarda para sorunlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkan uluslararası bunalımlar temel ham madde kıtlıkları nedeni ile artan sanayi ürünleri fiyatları enerji sorunu teknolojik yeniliklerin transferinde ortaya çıkan dar boğazlar ve petrol fiyatlarındaki aşırı yükselişler ekonomimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan ülkemiz 1970’lere gelişen ve değişen bir ekonomik ve sosyal yapı yanında büyük bir kalkınma potansiyeli ile girmiştir. Ancak çeşitli etkenler ve karşılaşılan bazı sorunlar nedeni ile bu potansiyel gereği gibi değerlendirilememiştir. Uluslararası olayların yol açtığı olumsuz etkileşmeler öncelikle gelişmiş toplumlardaki fiyat hareket ve dalgalanmalarının hızla Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere aktarılmasına yol açmaktadır. Bu oluşum ekonomimizin bugünkü durumundan ileri gelen enflasyonist özellikle birleşerek ülkemizde gelir artışı ile uyumlu olmayan hızlı fiyat artışlarına yol açmakta ve kaynak kullanımı yönünden ekonomik dengesizlikler doğurarak kalkınma çabalarını aksatmaktadır. Öte yandan bu aksaklıkların yükü dengesiz ve haksız bir biçimde toplumdaki orta dar veya sabit gelirli kitleler üzerinde yoğunlaşmakta ve geçim sıkıntısı doğurmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınma yolunda karşılaşılan güçlükleri ve dengesizlikleri gidermek toplumumuzu bu güçlük ve dengesizliklerden süratle ve en az zararla çıkacak biçimde mutlu ve müreffeh bir yaşama düzeyine ulaştırmak ekonomik ve sosyal politikamızın temel hedefi olacaktır.

Bu hedefin gereği olarak içinde bulunduğumuz zor dönemde izlenecek ekonomik politikaların sosyal adalet ilkesine uygun olması dikkatle gözetilecektir. Uluslararası ekonomik konjonktürün zorunlu kılabileceği bazı fiyat ayarlamalarının geniş halk topluluklarını etkilememesi ve hayatı pahalılaştırmaması için gelirlerle fiyatlar arasında sağlıklı adaletli ve dinamik bir dengenin kurulmasına özen gösterilecektir.

Ekonomik ve sosyal yapıda kalkınmayı engelleyen her türlü sınırlamayı kaldırma, toplumumuzun gelişmesinin temel dinamiklerini oluşturma, ferdin ve toplumun yarınını teminat altına alma ve daha yüksek bir refah düzeyine ulaştırma amacı ile hür ve demokratik düzen içinde uygulamak üzere aşağıdaki tedbirler dizisini getirmektedir.

Hükümetimiz geçmişin kırgınlık ve acılarını giderecek karşılıklı bağışlama ve hoşgörüye dayanan bir kardeşlik ortamının kurulmasını ilk görev saymaktadır. Toplumumuzdaki iç barışı korumak üzere düşünce ve inanç suçlarını da kapsayan bir genel af ile orman suçlarına ilişkin affın gerçekleşmesini zorunlu görüyoruz.

Düşünce inanç ve ifade hürriyetlerinin ve diğer temel hak ve hürriyetlerin Anayasanın gösterdiği yönde kullanılmasına engel olan ve demokratik anlayışla bağdaşmayan hükümler bu hürriyetlerin varoluş nedenlerine vücut veren ilkelere ışığı altında gözden geçirilerek düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerini sınırlayan bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacak basın hürriyeti her yönü ile teminat altında tutulacaktır.

Adalet hizmetlerinin süratle külfetsiz bir şekilde ve adil ölçüler içerisinde tahakkuku ve vatandaşın adalete olan inanç ve güveninin pekleştirilmesi için gerekli hukuki tedbirler alınacaktır. Kamuya düzen veren temel kanunlar bu amaçla gözden geçirilip tadil tasarıları hazırlanacaktır.

Seçimlerde yurttaşların oy kullanmalarını zorlaştıran bütün engeller kaldırılacak daha yaygın ve yüksek oranda oy kullanılmasını sağlamak üzere öncelikle;

Bütün seçmenlerin oy kullanmalarını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Ortaöğretim seviyesindeki okullarda kayıtlı öğrenci durumunda bulunanlar hariç 18 yaşını bitirmiş bütün vatandaşlara oy hakkı tanınacaktır.

Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın oy haklarını kullanma imkânı sağlanacaktır.

Kütük sisteminde gerekli değişiklikler yapılarak icabında nüfus cüzdanı ile oy kullanma imkânları getirilecektir.

Parti sözcülerinin seçim kampanyası sırasında televizyonda da propaganda konuşmaları yapabilmeleri gerçekleştirilecektir.

Sayın Üyeler,

Halkın kamu yönetimine daha çok katılabilmesi Devletle ilişkilerin de karşılaştığı bütün güçlüklerden kurtarılabilmesi ve halkın hizmetlerinde etkili bir idare kurulması temel amacımızdır.

İdari yargının daha süratli ve etkili işleyebilmesini sağlayacak mevzuat tedbirleri alınacaktır.

Bakanlıkların ve bütün kamu kuruluşlarının kendi amaç ve görevlerine uygun olarak çalışmalarını sağlayıcı düzenleme ve yasa değişiklikleri yapılacak ve bunlar arasındaki tikanıklar giderilecektir.

Halka dönük hizmetler hizmetin en iyi ve kolay sağlanacağı şekilde düzenlenecek ve işlemler basitleştirilecektir.

Devlet harcamalarının en önemli kalemi olan personel maaş ve özlük haklarında mevcut aksaklık ve karışıklığın giderilmesi için gerekli mevzuat çalışmaları ve kurumlarla ilgili düzenlemeler yapılacaktır. Bu arada Devlet Personel Dairesine de yine bir şekil verilecektir. İşçi-memur ayırımına süratle adil ve vazih bir çözüm getirilecektir. Hizmetlerde Türk kamu idaresinin yapısına uygun bir sınıflandırmaya gidilecek ve kamu görevlilerinin ücretlerinde adil bir denge gerçekleştirilecektir. Memurlara yapılan sosyal yardımlar mahiyet ve miktar bakımından maksatlarına uygun seviyelere ulaştırılacaktır.

Kamu yönetiminde görevlilerin yetkileri ve sorumlulukları genişletilerek halkın Devlettten beklediği hizmetlerin yerine getirilmesine hız kazandırılacaktır.

Kamu yöneticileri yalnız görev ve yetkilerini kötüye kullandıkları zaman değil görevlerini yerine getirmekten ve yetkilerini kullanmaktan kaçındıkları zaman da sorumlu olacaktır.

Kamu yönetiminin çeşitli kademelerindeki memur ve yöneticilerin belli programlara göre hizmet içi eğitimlerine önem verilecektir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kuruluş amaçlarına uygun şekilde çalışabilmelerini sağlamak üzere demokratik esaslara dayalı etkin bir sistem kurulacaktır. Bu kuruluşlarda çalışanların yönetime etkili olarak katılmaları ve katkıları ile ilgili olarak tatmin edici ölçüde pay almaları sağlanacaktır.

Hükümet Programında açıklanan hedeflere ulaşılabilmesi için personel mevzuat ve uygulamadaki dar boğazlar giderilecektir. Teknik personelden en iyi ve etkin biçimde yararlanmak için gerekli tedbirler alınacaktır. Başta 2490 sayılı Arttırma ve Eksiltme Kanunu olmak üzere mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak kaynak israfı ve verim düşüklüğüne yol açan bürokratik engeller ve tikanıklar giderilecektir.

Kamu hizmetlerinde elektronik bilgi-işlem makine ve teçhizatının daha yaygın olarak kullanılması imkânları geliştirilecektir.

Yüksek Denetleme Kurulunun görevini etkili bir şekilde yapması ve hiçbir kamu kuruluşunun denetim dışında kalmamasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Kamu düzeninin korunması Anayasal hak ve hürriyetlerin rahatça kullanılabilmesi düşünce inanç ve ifade hürriyetlerine gereken saygının gösterilmesi sağlanacaktır. Yurttaşlarımızın her türlü düşünce ve kanaatlerini korkusuzca açıklayabilecekleri bir ortam asayişin demokratik hukuk kurallarına uygun insani ve etkili bir şekilde idame ettirildiği şartlar içinde gerçekleştirilecektir.

İç güvenlik kuvvetleri günün gelişen ve değişen koşullarına uygun biçimde nicelik ve nitelik yönlerinden yeterli duruma getirilmek üzere güçlendirilecek personelin bu amaçla eğitimine büyük önem verilecektir. İç Güvenlik Kuvvetlerimizin

asıl amaçlarına yöneltilebilmesi için bu teşkilat gereksiz yüklerden kurtarılacaktır. Adli zabıta kurulması konusu ele alınacaktır.

Ekonomimiz için büyük önem taşıyan kaçakçılığın önlenmesinde etkin ve çok yönlü tedbirler alınacak ve mevzuat günün şartlarına uyacak bir şekilde değiştirilecektir. Güney sınırlarımızdaki mayınlanmış sahaların kaçakçılığı önleyecek sosyal, ekonomik, kültürel ve başka tedbirler getirilerek mayınlardan arınması ve tarım için kullanılması imkânları aranacaktır.

Çok sayıda can ve mal kaybına yol açan trafik kazalarının önlenmesi için etkin tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Vergi kanunlarının hepsi yeniden gözden geçirilecek vergi eşitliğini zedeleyen farklılıklara yol açan ve sosyal adalet ilkelerine aykırı düşen hükümler ayıklanacak ve böylece herkesin mali gücüne göre vergi ödemesi yolundaki Anayasa emrinin yerine getirilmesine çalışılacaktır. Bunlar arasında özellikle şu tedbirler öngörülmektedir.

Vergi sistemi daha adil bir yapıya kavuşturulacak ve kabil olduğu kadar basit kolay uygulanır hale getirilecektir.

Daha hakça bir vergi düzeni sağlamak ve gerçek vergi hasılatını arttırmak için gelir ve kurumlar vergilerinin tarifeleri ile en az geçim indirimi haddi yeniden gözden geçirilecektir.

Vergi mevzuatının israfları teşvik eden hükümleri kaldırılacak vergi sisteminde sosyal adalet ve kalkınma amaçlarına uygun değişiklikler gerçekleştirilecektir. Vergi sisteminin, yatırımları güçleştiren hükümleri değiştirilecektir.

Muafiyet ve istisnalar ülkemizin değişen koşullarına uydurulacaktır. Vergi kanunlarında yer alan anlaşılması ve uygulanması güç hükümler ayıklanacak ve bu konulara açıklık getirilecektir.

Ayrıca vergi uyumsuzluklarının hızlı ve adil bir şekilde çözülmesi amacıyla vergi yargı sistemi değiştirilecektir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinde ve mahalli idarelerde iç ve dış fiyat artışlarının olumsuz etkilerinin giderilmesine çalışılacak, bu teşebbüs ve idarelerin mali güçlerinin arttırılması temin edilecek ve 31.12.1973 tarihine kadar olan borçları kapsayan geniş bir iç borç konsolidasyonuna gidilecektir.

İç borçlanma sisteminde günün gereklerine uygun değişiklikler yapılacak ve bu sistemin maliye ve ekonomi politikalarının uygulanma ve izlenmesinde etken bir araç olması sağlanacaktır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu ve buna dayalı olarak çıkarılan karar-nameler dikkatle gözden geçirilecek günün ekonomik koşullarına uygun ve bu arada hem üreticinin hem de tüketicinin yararlarını gözetir yönde geliştirilecektir.

Serbest mali müşavirlik müessesesinin kurulması çalışmalarına geçilecektir.

Sosyal güvenlik ile ilgili mevzuat ilmi aktüerya hesaplarına dayanılmak suretiyle katkılar ve sağlanan menfaatler yönünden dengeli ve tutarlı bir hale getirilecektir.

Bankalar Kanunu ve kredilerle ilgili mevzuat gözden geçirilecek banka kaynaklarının sanayide maliyetleri arttırmaksızın ekonomik kalkınmaya daha yararlı alanlara yönltilmesini ve başta kooperatifler olmak üzere halk teşebbüslerinin kredilerden yeterli ölçüde yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla finansman kurumlarında yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Halk yararına işleyecek ve gerçek halk teşebbüslerini teşvik edecek etkili ve güvenilir bir sermaye piyasasının teşekkülü için gerekli mevzuat çıkarılacaktır.

Merkez Bankası Kanununda etkin ve dinamik bir ekonomi politikasının uygulanmasını sağlayıcı değiştirmeler yapılacaktır. Döviz rezervlerimizdeki artıştan yurt kalkınmasında en iyi şekilde yararlanmak imkânları geliştirilecektir.

Öncelikle kamu idaresindeki israflar önlenecektir. Devlet harcamaları ile ilgili temel mevzuatın israflara hizmetlerin gereği gibi yapılmamasına gecikmelere yol açan hükümleri değiştirilerek kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine ve yatırımların gerçekleşmesine hız kazandırılacaktır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde Hükümetimizin izleyeceği tasarruf ve finansmana ilişkin politikalar üretim ve yatırımlarda gerekli görülen büyüme hızlarından fedakârlık etmeksizin genel istikrarı sağlamak amacına dönük olacaktır.

Böylece kaynakların kullanılmasında kayıplara meydan vermeyecek tedbirlerin alınması ve bu tedbirlerin yatırım para-kredi dış ekonomik ilişkiler ve teşvik politikaları ile tutarlı olması sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Nüfusumuzun büyük çoğunluğunun geçim kaynağı olan tarımda üretimden tüketime kadar bütün faaliyet alanlarında ekonomik gelişme gereklerinin yerine getirilmesini ve gelişme nimetlerinin coğrafi dengeye ve sosyal adalete uygun olarak dağıtılmasını sağlamak amacımızdır.

Tarımın hava şartlarına bağlılığını azaltmak ve tarımsal üretimin çeşidini ve verimini arttırmak için sulama drenaj, toprak ıslahı, erozyon kontrolü, makineleşme ve gübrelemeyi kapsayan yoğun tarım uygulaması yaygınlaştırılacak ve hızlandırılacaktır.

Yurt ekonomisi ve köy kalkınması için büyük önem taşıyan tarımın genel planlaması bütün yönleriyle yeniden ilmi bir şekilde ele alınacaktır.

“Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı” görevlerini güçlü hızlı ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeni bir yapıya ve dinamizme kavuşturulacaktır.

Tarımda su kaynaklarının gelişmesi ve sulama alanlarının genişletilmesi amacı ile yeraltı suları ve küçük su kaynakları hızla hizmete konulacak ve kısa sürede etkili olmaları sağlanacaktır. Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun kurak ovalarının

sulanmasının kalkınmayı yaygınlaştırma açısından da önemi göz önünde tutularak gerekli projeler hemen uygulanacaktır.

Çiftçinin üretimini ve gelirini arttıran kontrollü zirai kalkınma kredileri uygulaması yurt düzeyine yaygınlaştırılacak ve daha hızlı işleyen bir yapıya kavuşturulacaktır.

Köylünün aracıya ve tefeciye muhtaç olmadan doğrudan doğruya tarım kredilerinden faydalanabilmesini sağlayıcı tedbirler geliştirilecektir. Bu krediler sadece ipotek veya kefalet karşılığı değil zirai işletmenin istihsal ve ödeme gücüne veya proje esasına göre de verilecek ve amaçlarına uygun olarak kullanılacaktır.

Tarım üreticisinin emeğinin karşılığını almasını sağlayan tarımsal üretime ekonomik gereklere göre yön veren ve sosyal adalet ilkelerini gözetten bir taban fiyat politikası yürütülecek ve üreticinin ürününü düşük fiyatla elden çıkarmasını önlemek için taban fiyatları mümkün olduğu kadar erken ilan edilecektir. Bunun yanında pazarlama tesislerinin geliştirilmesi destekleme alımlarının düzenlenmesi önceden bağlantı yapılması gibi esnek ve etkin tedbirler uygulanacaktır.

Tarımsal üretimin arttırılmasında tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlamasında ve tarım araç ve gereçlerinin ithal ve dağıtımında kooperatifler ve üst kuruluşları daha etkili duruma getirilecektir. Tarım girdilerindeki spekülasyon fiyat artışları önleneyecektir. Tarımda verimliliğin arttırılmasını sağlayacak girdilerin fiyatları, bunların yoğun biçimde kullanılmasını özendirici bir düzeyde tutulacaktır. Bu araç ve gereçlerin yurt içinde imali için gerekli tedbirler alınacaktır.

Büyük gelişme imkân ve eğilimi gösteren meyvecilik, sebzeçilik, turfandacılık ve çiçekçilik alanında fidan, tohum, fide ulaştırma depolama dağıtım pazarlama ve finansman güçlüklerini giderici tedbirler alınacaktır. Taze meyve, sebze ve çiçek üretim ve ihracatını arttırıcı projeler hızla uygulanacaktır.

Haşhaş sorununa bir yandan insani kaygıları tatmin edici öte yandan haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları süratle bulunup uygulanacaktır.

Arazi kullanımında sadece hububat üretiminin arttırılması değil mera ihtiyacı ve yem üretimi de göz önüne, alınarak bu sahalardan en yüksek toplam verimin sağlanması hedef alınacaktır.

Sayın Üyeler,

1961 Anayasasının yürürlüğe girişinden önce bilim ve fen bakımından tam olarak orman niteliğini kaybetmiş olan tarla bağ meyvelik zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında ve hayvancılıkta kullanılmasında yarar olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması ve tarım veya hayvancılıkta kullanılmak üzere adil bir toprak dağılımı düzeniyle o yerlerdeki köylülerin yararına sunulmasına ilişkin işlemler kısa sürede tamamlanacaktır.

Orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerle orman işçileri sendikalarının orman yönetim ve gözetimine etkili olarak katılmaları sağlanacaktır.

Amenajman planlarının orman varlığımızın korunmasını geliştirilmesini ve yaygın biçimde ağaçlandırmayı sağlayıcı projelerin uygulanmasına ağırlık verilecektir.

Orman yolları başta olmak üzere alt yapı tesislerinin yapımına ve hızlı ve yaygın biçimde ağaçlandırmayı sağlayıcı projelerin uygulanmasına ağırlık verilecektir.

Orman sanayii, odun ham maddesine en büyük değeri kazandıracak entegre tesisler şeklinde ve ormanlara mümkün olan yakınlıkta kurulacak kırsal nüfusa yeni istihdam ve gelir olanakları sağlanacaktır. Mevcut sanayiin de aynı düzene kavuşturulması hedef alınacaktır.

Her türlü mülkiyet ihtilaflarının çözümünü sağlamak üzere orman kadastro çalışmaları hızlandırılacaktır.

Orman köylülerinin sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne önem verilecektir.

Orman ürünlerinin ticaretinde orman köylülerinin kooperatiflerine öncelik tanınacaktır. Yapacak ve yakacak ihtiyaçlarının köylüler yararına adilane ölçülerle karşılanması esasları sanayiin ham madde ihtiyaçları ile dengeli bir biçimde geliştirilecektir. Orman ürünlerinin satışından elde edilen gelirlerden orman köylülerinin kalkınmasına pay ayrılacaktır.

Dar gelirli orman köylülerinin diğer alanlardaki iş imkânlarından da faydalanmaları sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Bugüne kadar ihmal edilen hayvancılık konusuna gerekli önem verilecektir. Köylümüzün kararlı bir gelir kaynağına sahip olmasında ve tarımımızın daha sağlam bir yapıya kavuşmasında hayvancılığın etkisi göz önünde tutulacaktır. Hayvancılığın daha hızlı gelişmesi için yem üretimi arttırılacak, pazarlama alanlarındaki tıkanıklıklar planlama eksiklikleri, örgütlenme aksaklıkları ve finansman yetersizlikleri gibi dar boğazlar giderilecektir. Hayvan hastalıkları ile savaşın yaygın ve etkili olarak yürütülmesi için Devletçe her çaba gösterilecektir.

Hayvan alımları düzenlenecektir. Hayvancılık bölgelerinde yem süt, et ve deri gibi hayvancılıkla ilgili sanayilerin geliştirilmesine önem verilecektir.

Yüksek üretim potansiyeli taşıdığı halde yeteri ölçüde kurulup geliştirilemediği için tükenme tehlikesi ile karşı karşıya bulunan su ürünlerini bollaştırıcı tedbirler alınacaktır. Balıkçılık kooperatiflerine ve balıkçılıkla uğraşanlara her türlü araç ve gereç ucuza temin edilecektir. İç sular balıkçılığı köylülerimize yeni bir gelir kaynağı sağlayacak yönde geliştirilecektir. Zararlı avlanma usulleri ve su kirlenmeleri önlenecektir.

Kooperatifçilik hareketlerini desteklemek ve geliştirmek üzere Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığına bağlı Kooperatifler Bankası kurulacaktır.

Köylerimizin insan sağlığına uygun içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanmasına hız verilecek kuraklığın büyük çapta etkilediği ve susuzluktan ızdırıp

çekmekte bulunan Güneydoğu bölgesi köylerimizin ve benzer durumdaki yörelerin su ihtiyaçlarının sağlanması için gerekli köklü tedbirler süratle alınacaktır.

Mevcut ve kurulacak kooperatifler ortaklarına hizmet eden bağımsız demokratik ve verimli kuruluşlar haline getirileceklerdir. Kooperatifçilik hareketinin yayılması ve geliştirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarına hız verilecektir.

Sayın Üyeler,

Türkiye'nin iktisadi ve sosyal kalkınması için milli, güçlü, sürekli ve yaygın bir sanayileşmenin gerçekleştirilmesi ana hedeftir.

Milli kaynak imkânlarımıza uygun modern teknolojiye dayalı ve uyumlu olarak derinliğine topyekün sanayileşme geliştirilirken kalkınmayı ve sanayi toplumuna geçişi bütün yurttta dengeli olarak hızlandırıcı bir usulle küçük ve orta boy sanayi kuruluşlarını da çağın gerçeklerine uygun şekilde güçlendiren ve bunlarla büyük kuruluşlar arasında organik bağlantı kuran modern teknoloji ile yüksek istihdamı bağdaştıran temel üretim malları başta olmak üzere ağır sanayi ve milli harp sanayinin yurdumuzda geliştirilmesini hedef alan bir sanayi politikası izlenecektir.

Ağır sanayi ara malları ve yatırım malları sanayiinin gelişmesine Hükümetimizce büyük önem verilecektir. Sanayii geliştirme çabalarımızda imalat sanayii ürünleri ile tüketim ara ve yatırım malları sanayileri arasındaki irtibatlar kurulacak ve sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı arttırılacaktır. Özellikle temel üretim malları sanayii ve ağır sanayi yatırımlarında modern teknolojinin uygulanmasına öncelik verilecektir. Bu tür yatırımlarda tekelleşmeyi önleme amacıyla Devlet öncülüğü esas alınacaktır.

Her türlü alt yapı tesislerine haiz organize sanayi bölgelerinin yurdun her tarafından hızla tesis ve geliştirilmelerine özel bir itina gösterilecektir.

Sanayileşmemize hız katmak dağınık tasarrufları değerlendirmek, kalkınmanın nimetlerinden daha yaygın ve adil bir şekilde faydalanılmasını sağlamak üzere kamu sektörü ve özel sektörün yanısıra halkın teşebbüs gücünü harekete geçirecek bir halk sektörü de geliştirilecektir.

Halkımızın sanayileşmeye yaygın bir şekilde katılmasını ve mahalli inisiyatifin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesini sağlamak için kurulacak bölgesel kalkınma ortaklıklarına finansman ve diğer teşvik tedbirleri bakımından gerekli destekler ve kolaylıklar sağlanacaktır.

Sanayileşme memleketin bütün bölgelerine dengeli olarak yayılacaktır. Başta istihdam olmak üzere sanayileşme ile gelen nimetlerin coğrafi dengeye ve sosyal adalete uygun bir şekilde bütün yurda dağıtılmasını sağlayacak her türlü köklü tedbirler alınacaktır.

Taşıdığı özellikler ve son yıllardaki önemi dolayısıyla yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının ve teknik maharetlerinin karlılığı yüksek itici gücü fazla olan, temel sanayi projelerine yönelmesi halk sektörünün önemli bir uygulaması olarak ele alınacaktır.

Kalkınma planlarının, yurt gerçeklerine uygun olarak hazırlanmasına imkân verecek temel sanayi bilgilerini temin etmek ve planda öngörülen sanayileşme hedeflerine varılmada en uygun proje alternatiflerini geliştirmek amacıyla, yurdun her bölgesinde hangi sanayi tesislerinin kurulmasının elverişli olacağını ortaya koyacak etüdlerin yapılmasına ve kurulması düşünülen tesislerin projelerinin hazırlanmasına özel bir ağırlık verilecektir. Bu çalışmaların sevk ve idaresi amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde bir teşkilat kurulacaktır.

Sanayileşme için en uygun şartların hazırlanması sanayileşmeye yönelik çalışmalardan en yüksek verimin alınması ve teşebbüs sahiplerinin güçlük ve engellerle karşılaşmadan en uygun şartlar içinde sanayi tesisleri kurmaları ve işletmeleri sağlanacaktır. Bu amaçla başta sanayi sektörü olmak üzere teşvik konusu olan diğer sektörlerde de uygulanacak etkili ve objektif teşvik tedbirleri kanunlaştırılacaktır.

Devletçe desteklenen sanayi teşebbüslerini finanse etmek amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı özel bir kuruluş kanununa sahip güçlü bir Sanayi Bankası kurulacaktır.

Yurdumuzun şartlarına uygun teknolojinin geliştirilmesi için, Devlet her türlü desteği ve yardımı yapacaktır.

Sanayide standartlaşmaya büyük bir önem verilecektir.

İleri teknoloji getirmesi dinamik bir sanayileşmeye yardımcı ve bu konuda eğitici olması ihracata dönük bulunması gibi özellikler göz önüne alınarak yabancı sermaye teşebbüslerine imkân sağlanacaktır.

Bu konudaki politika uluslararası alandaki son gelişmelerden faydalanılacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Yabancı sermayeden yararlanmada belirli ülkelere bağımlı duruma gelinmemesine dikkat edilecektir. Devletin ekonomiye yön verme gücü titizlikle korunacaktır.

Bu tür sanayide üretilen malların ara malı ithal maliyetleri ve kar transferleri de dahil nihai maliyetlerinin dünya fiyatları önünde makul bir seviyede tutulmasına önem verilecektir. Yabancı sermayenin kar transferleri de makul ölçüler içinde tutulacaktır.

Büyük bir gelişme potansiyeline sahip olan ve teşviki halinde kalkınma hamlelerimize büyük katkıda bulunacak küçük sanayici esnaf ve sanatkârların içinde bulundukları iş yeri edinme, finansman, tedarik, eğitim, pazarlama müşküllerini süratle ortadan kaldıracı tedbirler alınacaktır.

Küçük sanayicilerimizi günün şartlarına uygun bir sistemde toplama işbirliği yapmalarını ve müşterek imalatla bulunmalarını sağlama ve sanayii yurt sathına yayma gayesiyle kurulmakta olan sanayi siteleri inşaatına artan bir hızla devam edilecektir. Küçük sanayicilerimizin kredilerden azami istifade etmeleri sağlanacaktır.

Bu sektör mensuplarının verimli işletmelere geçmelerini sağlamak için kooperativeleşme ve birleşmeleri teşvik edilecektir.

Tarihi zenginliği ve bol çeşidi ile özellikle gelişmiş ülkelerde çok aranan büyük ihracat imkânı olan aynı zamanda halkımızın boş zamanlarını değerlendirecek ve ek gelir sağlayacak el sanatlarının geliştirilmesine önem verilecektir. Halen çeşitli bakanlıklar ve kuruluşlar tarafından yürütülen dağınık çalışmaların etkin bir hale getirilmesi sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Enerji politikamızda esas Türk Ekonomisinin ihtiyaç duyacağı miktar ve vasıftaki enerjiyi istenilen zaman ve yerde ve milli menfaatlerimizle ahenk halindeki en uygun maliyet ve terkinde temin etmektedir. Ekonomideki enerji açığının hızla kapatılması için kısa ve uzun vadeli programlar uygulanacak elektrik enerjisi üretimi esas itibarıyla hidrolik ve kömürle işleyen termik santrallere dayandırılacaktır.

Petrol tabii gaz kömür gibi temel enerji kaynaklarının aranması çalışmalarına büyük önem ve hız verilecektir. Milli ihtiyaçlara ve cari dünya şartlarına cevap vermekten uzak olan Petrol Kanunu yeniden ele alınacak ve milli menfaatlerimize aykırı düşen hükümleri değiştirilecektir.

Asli enerji kaynaklarının ve bu kaynaklardan enerji üreten makina ve teçhizatın azami ölçüde yerli imkânlardan temini için aramadan işletmeye kadar bütün faaliyetler köklü tedbirler alınmak suretiyle hızlandırılacak ve etkili hale getirilecektir.

Yeraltı kaynaklarımızın işletilmesinin Devletçe tanzimi sağlanacak bu arada stratejik nitelik taşıyan bor mineralleri hukuk kuralları çerçevesinde devletleştirilecektir.

Madenlerimizin cevher veya yarı mamul yerine işlenmiş ve imal edilmiş olarak ihracı için gerekli tedbirler uygulanacaktır.

Maden petrol ve öteki tabii kaynaklarımızın bu arada özellikle demir fosfat, bakır, kurşun, çinko, uranyum ve benzeri temel madenlerimizin potansiyelinin biran önce güvenilir şekilde tespiti ve değerlendirilmesi için arama çalışmalarına daha büyük kaynaklar ayrılacak ve bu gibi hizmetleri gören kamu kuruluşları yeniden düzenlenecektir.

Bilimsel ve teknolojik nükleer araştırmalar memleket kalkınmasını destekleyici yönde özel bir itina ile yürütülecektir.

Sayın Üyeler,

Geniş halk kitlelerini ilgilendiren zaruri tüketim mallarında mal kıtlıklarının önlenmesi ve fiyat artışlarının kontrol edilmesi amacıyla tüketim malları endüstrilerine uygulanan dış rekabete karşı koruma tedbirleri uzun dönemde azaltılarak bu tedbirler ara malları ve yatırım malları sanayilerine kaydırılacaktır.

İç ticarete piyasaların düzenlenmesi düzenli bir fiyat sisteminin kurulması ve yürütülmesi üretici ve tüketicinin korunması maksatları ile iş hayatını zorlaştırmayan çağdaş anlayışa uygun mevzuat değişiklikleri yapılacak ve etkili bir tedbirler dizisi geliştirilip uygulanacaktır.

Piyasada darlığı çekilen o yüzden fiyatları aşırı ölçüde yükselen mallarda fiyat istikrarının sağlanması maksadı ile bu tür malların kamu kuruluşları ya da koöperatifler eliyle dış ülkelerden zamanında ve yeterli ölçüde ithal edilerek yurt içinde dağıtımını sağlanacaktır. Kamu kesimine gerekli temel mallar kamu kuruluşları eliyle ithal edilecektir.

İç ve dış piyasalardaki aşırı fiyat hareketlerine veya mal bulamama tehlikelerine karşı iç piyasalarımıza düzgün bir şekilde mal arzını devam ettirmek üzere bir stok rejimi kurulacak icabında gerekli malların iç ve dış piyasalardan Devlet eliyle satın alınarak stok edilmesini sağlayıcı tedbirler geliştirilecektir.

Uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler ve petrol sorununun ortaya çıkardığı gerçekler, Türkiye'nin dış iktisadi ilişkiler politikasının ve dış ödemeler dengesine ilişkin kararlarının ciddi ve köklü biçimde gözden geçirilmesi gereğini açıkça göstermiştir. Bu açıdan bakılınca dış ekonomik ve ticari ilişkilerimizi çok unsurlu denge kavramına uygun biçimde yöneltme gereği vardır. Bu nedenle ihracatımızın değişik pazarlara yöneltilmesi ilkesinden hareket edilerek Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkeleri ile karşılıklı ticaret ve iktisadi ilişkilerin geliştirilmesine önem verilecektir. Öte yandan AET ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam edilmekle birlikte geçiş dönemi koşullarını düzenleyen protokoller yeniden ele alınacak toplumun ortaklık dışı ilişki kurduğu diğer ülkelerin şartları ve bu ülkelere uygulanan rejimler göz önünde bulundurularak Türkiye'ye en uygun şartların sağlanması için gerekenler yapılacaktır.

İhracatın geliştirilmesine özel önem verilecektir. Bu maksatla Ticaret Bakanlığınca lüzumlu çalışmalar yapılacak ve ihracatın finansmanı için lüzumlu kuruluşlar geliştirilecek gerekli tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Kalkınma planının eğitilmiş insan gücü hedeflerine ulaşabilme gayesi ile ortaöğretimde özellikle teknik konulara yönelmeyi hızlandırıcı tedbirler uygulanacaktır.

Çocuklarımıza töre ve geleneklerimizle milli hasletlerimize uygun ahlak kaide-lerinin öğretilmesi gayesi ile ilk ve orta öğretime mecburi ahlak dersleri konulacaktır. Bu dersleri okutacak öğretmenlerin gerekli vasıfları taşımasına özel bir önem verilecektir.

Bütün meslek ve sanat dallarında eğitim ilköğretime dayalı olacak ortaokullarda meslek ve sanat eğitimi veren çeşitli bölüm ve programlar bulunacaktır. Ortaokuldan sonra öğretim dalını değiştirmek isteyenlere hazırlayıcı imkânlar temin edilecektir. Liselerde de şartlara göre değişen çeşitli bölümler bulunacaktır. Ortaokulda mesleki öğretim görenler gerekli şartları yerine getirmek kaydı ile liselerin yükseköğrenime hazırlayan bölümüne geçebileceklerdir. Böylelikle öğrenimde kimsenin önünün tıkanmaması ilkesi gerçekleştirilmiş olacaktır. Üniversite ve yüksekokullara giriş yükseköğrenime yönelik programları izleyen öğrenciler için imtihanlı olacaktır.

Bu sistem işler duruma getirilinceye kadar mevcut öğretim kurumlarının eğitim kapasiteleri azami ölçülerde kullanılarak yükseköğretim yapmak isteyen öğrencilerin açıkta kalmamaları sağlanmaya çalışılacaktır.

Gene bu sistemin işler duruma getirilmesine kadar meslek okullarının orta kısımları öncelikle açılacak ve orta öğretimdeki meslek okullarının ikinci dönem mezunlarının üniversite ve yüksekokul giriş imtihanlarına girebilmeleri sağlanacaktır.

Halk yardımı ile yapıлып da bugüne kadar öğrenime açılmamış bulunan okul binaları yapılış maksatlarına uygun olarak biran önce hizmete açılacaktır.

Yükseköğrenim parasız olacak, öğrenime alınacak öğrenci sayısı bunların ve fakülte ve bölümler arasındaki dağılımı kalkınma planlarında öngörülen yetişmiş insan gücü hedeflerine göre tespit olunacaktır.

Eğitim kurumlarımız ihtiyaç ve imkânlarla göre yaygın eğitim faaliyetlerine girecektir. Yaygın eğitim çalışmaları koşullara göre her seviyede ve çeşitli alanlarda programlara bağlanarak zamanında eğitim fırsatı bulamamış olanlara bu imkân verilecektir. Böylelikle bir taraftan toplumun ihtiyacı olan yetişmiş insan gücü sağlanırken diğer taraftan eğitimde süreklilik imkânları geliştirilecektir.

Eğitim kurumları modern araç ve gereç ve laboratuvarlarla donatılacak öğretim programları taklitçilikten kurtarılarak milli koşullarımıza uygun hale getirilecektir. Öğretimin her kademesinde kitaba ve ezbere dayanan öğretim yerine deneye, gözleme, milletlerarası seviyede araştırma yapmaya metot ve teknik maharet kazanmaya kişisel inisiyatifin geliştirilmesine, işe ve üretime yönelmiş bir eğitime ağırlık verilecektir.

Kültür ve sanat kuruluşlarının daha verimli hale getirilmesini sanatın halka dönük ve herkesin faydalanabileceği bir biçimde gelişmesini ve bu faaliyetlerin yurdun en uzak bölgelerine kadar yayılmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Çocuklarımızı zararlı yayınlardan koruyacak eğitici ve öğrenmeyi özendirici milli ve insani duyguları güçlendirici yeni bir yayın programı geliştirilecektir.

Bilimsel ve teknik araştırmalar özel teşvik görecektir. Birçok ilimlerin kurucusu insanları yetiştirmiş olan Milletimizin bundan böyle de araştırmacı ve bulucu yetiştirmesine, başarılı ve ileri çalışmaları yapmasına elverişli şartlar tesis edilecektir.

Yüksek İslam Enstitüleri, Eğitim Enstitüleri ve benzeri diğer yüksekokullara geniş bilimsel araştırma yapma imkânları sağlanacaktır.

Eğitimin bütün kademelerinde sosyal adalet ve eşit imkân sağlamak amacıyla özellikle dar gelirli ailelerin çocukları için geniş bir yatılılık kredi ve burs sistemi geliştirilecek ve eğitim yatırımları yurt düzeyine dengeli olarak dağıtılacaktır.

Bütün öğretim kurumları ve öğrenci yurtlarında çocuklarımızın ve gençlerimizin huzur ve güven içinde yaşama ve çalışmaları sağlanacaktır.

Sporda gençliğin ve halkın beden ve ruh sağlığının geliştirilmesine yardımcı olunması esas alınarak seyir sporundan çok kitle sporuna profesyonel spordan çok amatör spora ve bu meyanda okul için spora ağırlık verilecektir.

Okul içi ve dışı gençliğin spor, izcilik, beden eğitim, boş zamanları değerlendirme ve gönüllü olarak toplum kalkınmasına hizmet imkânları geliştirilecektir.

Güreş atıcılık, okçuluk, binicilik ve cirit gibi geleneksel spor dalları ile jimnastik, atletizm ve yüzme gibi spor dallarına önem ve öncelik verilecektir.

Sayın Üyeler,

Diyanet İşleri Başkanlığı her türlü siyasi mülahazaların üstünde tutulacak ve yüksek manevi değeri göz önünde bulundurulacak 633 sayılı Kanunun 1'nci maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirmesi imkânları sağlanacaktır.

Din görevlilerinin toplumdaki manevi yeri ve değeri dikkate alınarak ekonomik ve sosyal kalkınmamızda kendilerinden yararlanılacaktır.

Din görevlilerinin demokratik düşünce ve inanç özgürlüğü çerçevesinde sürekli eğitimden yararlanmaları sağlanacaktır.

Vekil imamların eğitim eksiklikleri tamamlanarak asıl kadroya geçme imkânları geliştirilecek ve vekil imam meselesi adil şekilde çözüldükten sonra vekil imamlık uygulaması son bulacaktır.

Köylere hızlandırılmış bir programla imam kadroları temin edilecek ve camiye ihtiyacı olan köylerin cami projeleri ve cami yapımı için gerekli malzemenin Devletçe sağlanması gerçekleştirilecektir.

Vakıfların camilerin ve tarihi eserlerin bakım ve onarımı çalışmalarına büyük bir hız kazandırılacak ve bunlar gayelerine matuf olarak kullanılacaktır.

Sayın Üyeler,

Köylerimiz çevresinde yeni iş ve kazanç imkânlarının açılması çağdaş uygarlık nimetlerinin yeterli sağlık ve eğitim kurumlarıyla ve her türlü kamu hizmetleriyle buralara ulaşması nüfusun büyük merkezlerde aşırı şekilde yoğunlaşmasının önlenmesi amaçlarına uygun olarak demokratik bir anlayış içerisinde köy-kentlerin kurulması yoluna gidilecektir.

Şehirlerin gereğinden fazla düzensiz biçimde büyümesini önlemek, çevre sağlığı sorunlarını asgariye indirmek, konut ve arsa sorunlarına adil çözümler getirmek, insan hayatını şehirleşme bakımından güzelleştirilip mutlulaştırmak için, şehirlerin gelişme alanlarındaki arsaların kamulaştırılması ve büyük şehirlerin çevrelerinin de uydu kentler kurulması da dahil olmak üzere gerekli tedbirler alınacaktır.

Kıyılardan kumsallardan ve tabii güzelliklerden bütün halkın serbestçe yararlanabileceği sosyal tesislerin geliştirilmesi için kıyılar ve kumsallar üzerinde kamu hakları süratle toplum yararına değerlendirilecektir.

Gecekondu konusundaki mevcut zaman sınırlaması değiştirilecek 1973 sonuna kadar yapılmış bütün gecekondu meşrulaştırılacaktır. Özel kişilerin arsaları üzerinde kurulmuş gecekonduyla ilgili olarak ya arsaların kamulaştırılması yoluyla gidilecek veya bu gecekondu oturanlara başka konut sağlanacaktır.

Kalkınma planları ile fiziki planlamalar arasında bütünleşme sağlanacak metropoliten planlama ve şehir planlaması rasyonel bir ilişki içinde sürdürülecektir.

Yerleşme düzeninde sanayi bölgelerinin süratle tespitine önem verilecektir.

Konut sorununu çözücü milli bir konut politikası geliştirilecektir. Yapı malzemesi ve yapı teknolojisi çalışmaları hızlandırılacaktır. Kamu kuruluşları ile halkın konuta ayırdığı mali kaynakların ahenkli bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Türkiye Emlak-Kredi Bankası halka dönük ucuz ve toplu konut yapımında daha verimli ve etkin hale getirilecektir.

Kendi evini kendi yapmak isteyenlere uygun alanlar ayrılacak ve bu alanların alt yapıları kamu kuruluşlarınınca sağlanacaktır.

Kamu hizmetleriyle ilgili yapılar çevrenin ve göreceği hizmetin şartlarına uygun ve sade olarak yapılacaktır.

Sayın Üyeler,

Alt yapı hizmetlerinde bölgelerarası dengesizliğin giderilmesine önem verilecektir.

Yol şebekesinin geliştirilmesi hızlandırılacak özellikle zirai ve sınai ürünlerimizin pazarlanmasına yardımcı ve milletimize emniyetli bir ulaşım sağlayan yolların yapımına ağırlık verilecektir.

Uzun dönemde ulaşım maliyetlerini en aza indiren, ekonomik sosyal ve kültürel kalkınma yönünden ülke yararlarını en iyi şekilde sağlayan kara, hava, su ve demiryollarından oluşan dengeli bir ulaşım sisteminin geliştirilmesi ana amaç olacaktır.

Yol hizmetlerinin aksamadan yürütülmesi için makina parkının yenileştirilmesine önem ve öncelik verilecektir. İhtiyaç duyulan makina ve yedek parçaların yerli kaynaklardan sağlanması oranı arttırılacak ve bu sanayi dalının geliştirilmesi özendirilecektir. Demiryolu ağımızın büyük bir kısmı bugünün ihtiyaçlarını karşılamayacak düşük standartlı hatlardan oluşmaktadır. Ulaşımında ve özellikle büyük hacimli yük taşımada demiryollarından daha geniş ölçüde yararlanılmasını zorunlu gören Hükümetimiz demiryollarımızın gelişmesine ve modernleştirilmesine önem verecektir.

Deniz ulaşımının daha hızlı ve yoğun bir hale getirilmesi için deniz ulaşım araçları çoğaltılacak ve modernleştirilecektir. Kendi ihtiyaçlarımızı karşılamamızın ötesinde ihracata da dönük bir gemi inşa sanayiinin süratle kurulması ve mevcutlarının daha verimli çalışması sağlanacaktır. Kıyı tesisleri ihtiyaçlara cevap verecek şekilde geliştirilecektir.

Hava ulaştırmasından daha geniş ölçüde yararlanılacak hava meydanları ve uçaklar modern ihtiyaçlara cevap verecek şekilde araç ve gereçlerle donatılacak ve geliştirilmeleri hızlandırılacaktır.

Büyük ölçüde can ve mal kaybına sebep olan trafik kazalarının önlenmesi için karayolu taşımacılığı hizmetlerinin tesis, yönetim, işletme ve trafik kontrolü yönlerinden düzenli hale getirmek üzere kurumsal ve yasal tedbirler alınacaktır.

Posta telefon ve telgraf hizmetleri ve televizyon nakil olanakları plan hedefleri yönünde dengeli yaygın ve çağdaş standartlara uygun hale getirilecektir.

Sayın Üyeler,

Tekel kendi faaliyet alanı ile ilgili üretici kooperatifleri ve üst kuruluşları ile ortaklık kurarak ve işbirliği yaparak halk sektörünün geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Uluslararası anlaşmalar dış turizmdeki gelişmeler ve yurt dışındaki bir milyona yakın işçimizin yurda geliş gidişlerinin ortaya çıkardığı çok yönlü sorunların çözümü amacı ile gümrüklerimizin ve bu alanda izlenmesi gerekli politika çağdaş anlayışa uygun bir şekilde düzenlenecektir.

İç ve dış turizmin ekonomik sosyal ve kültürel katkılarından yurdumuzun ve ulusumuzun gereğince yararlanabilmesi sağlanacaktır.

Dar ve orta gelirli yurttaşlarımızın da turizmin imkânlarından faydalandırılmaları kolaylaştırılacaktır.

Tarihi anıtlarımızın ve milli eserlerimizin korunmasına önem verilecek ve bunlar onarılarak turizme yararlı biçimde değerlendirilecektir.

El sanatlarımızın folklorumuzun yozlaşmaktan kurtarılması ve bundan turizmde ve tanıtma çalışmalarında yararlanılması için gerekli özendirme geliştirme eğitim ve örgütlendirme tedbirleri alınacaktır.

Türkiye radyolarının yurt dışından daha kolaylıkla dinlenebilmesi için gerekli yatırımlar yapılacaktır.

Televizyon eğitim programlarından yaygın eğitim için olduğu kadar belli dallarda yazışma yoluyla yükseköğrenim yapabilecek olanlar içinde yararlanılacaktır.

Sayın Üyeler,

Sağlık politikasında amaç halkın sağlık hizmetlerinden yararlanma seviyesini yükseltmek ve geri kalmış bölgelere öncelik vererek, sağlık hizmetlerinin dağılışında sosyal adaleti gerçekleştirmektir.

Bu amaçla sağlık alanında hizmetler ve kurumlar bakımından ahenksizliği ve dağınıklığı giderici bir düzen kurulacaktır. Bütün yurttaşların, sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları hedef alınacaktır. Özellikle mali gücü yetersiz olanların sağlık tesislerinden faydalanmalarında çıkarılan zorluk ve engeller kaldırılacaktır.

Koruyucu hekimlik hizmetlerine daha etkinlik ve yaygınlık kazandırılacak tedavi hekimliği hizmetleri koruyucu hekimlik çalışmalarını tamamlayan bir unsur olarak ele alınacak hastanede evde ve ayakta tedavi hizmetleri hem kendi içinde ve hem de koruyucu hekimlik hizmetleri ile bir bütün olarak yürütülecektir.

Yataklı tedavide hizmetler ve kurumlar bakımından mevcut dengesizlik ve dağınlıklığı gidermek üzere bu hizmetlerin tek bir sistem içinde yürütülmesi sağlanacak ayrıca boş yatak kapasitesinin etkin hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınacak ve gelişen ihtiyaçlar oranında yatak sayıları artırılabacaktır.

Bir genel sağlık sigortası sistemi kurulması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Köyler ve gecekondu bölgelerindeki yetersiz ve kötü yaşama şartları düzeltilerek buralarda yaşayan vatandaşlara daha sağlıklı hayat şartlarının hazırlanmasına ilişkin çalışmalar yapılacaktır.

Geri kalmış bölgelerdeki sağlık ocakları evleri merkezleri ve hastaneleri yeterli şekle getirilecektir.

Çevre sağlığı bakımından hava ve su kirlenmelerinin vatandaşın sağlığını tehdit eden tabiat şartlarını kötüleştiren etkilerin önlenmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

İlaç fiyatlarının objektif esaslara göre tespiti uygulamasına devam edilecek ilaç sanayinin güçlenmesi ve ham madde üretimine de yönelmesi özendirilecektir. Piyasada eş değerli ilaç enflasyonu önlenecek tedavi değeri azalmış ilaçlara ait ruhsatlar kaldırılacak ilaç üretim ve pazarlamasının etkin şekilde denetimi sağlanacaktır.

Kan ürünlerinin istihsalı nakli ve stoklanması üzerinde bugünkü dağınlık ve disiplinsiz uygulamayı giderici milli bir kan politikası geliştirilecektir.

Gıda maddelerinin sağlık yönünden denetimine önem verilecek tüm beslenme konusu üzerinde önemle durulacak ve özellikle iyi beslenemeyen ve satınalma gücü yeterli olmayan okul öncesi ve okul çağındaki çocukların gereğince beslenmeleri sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Çalışma hayatı ile ilgili haklar süratle yaygınlaştırılacak yürüyen hayatın gerisinde kalmış yasa hükümleri değiştirilecek ve gerekli yeni yasalar çıkarılacaktır.

İşçilerin asgari kıdem tazminatı bir yıla yarım aylık yerine bir yıla bir aylık üzerinden hesaplanacaktır.

Toplu iş sözleşmeleri için yetkili sendika saptanmasında anlaşmazlık çıktığında yargı denetiminde işçilerin gizli oyuna başvurulacaktır.

Tarım ve orman kesiminde çalışan işçilerin hakları kanunla teminat altına alınacaktır.

Çırak kalfa ve ustalar kanunu çıkarılacak işbaşında eğitim düzeni kurulacaktır.

Sosyal güvenliğin yurt ölçüsünde bütün çalışanlara ulaştırılabilmesi amacıyla aşağıdaki tedbirler alınacaktır;

Kooperatifleşme hareketine paralel olarak ve kooperatiflerce kurulacak yeni bir sosyal sigorta ve tarım sigortası sistemi geliştirilerek köylülerimizin bir taraf-

tan sosyal güvenliğe kavuşturulmaları diğer taraftan kötü ürün yıllarında veya tabii afetler karşısında geçim zorluğundan kurtulmaları sağlanacaktır.

Ülkemiz şartları göz önünde tutularak belli bir zaman süresi içinde bütün ülkeye yaygınlaştırmak üzere işçiler için işsizlik sigortası kurulmasına başlanacaktır.

Çalışan kadınlardan isteyenlere daha erken emekliye ayrılabilme olanakları sağlanacaktır.

Bütün sosyal güvenlik kurumları bir çatı altına toplanacaktır. Kurulmuş ve kurulacak güvenlik sistemlerinin dışında kalan muhtaç durumdaki yurttaşlar için sosyal yardımlar bir düzene bağlanacaktır. O arada gelirsiz kalan yaşlılara kimsesiz çocuklara ve sakatlara özel ilgi gösterilecektir.

Halen sosyal sigortalar kapsamına girmemiş ve yaşamları iyi kalpli fertlerin ilgisinin devamına bağlı olan çocuk kadın ve ihtiyarlara sosyal yardım hizmeti götürülecektir.

Memur Yardımlaşma Kurumu ve İşçi Yardımlaşma Kurumu Kanunları çıkartılacak ve bu kurumların gerek sosyal güvenlik gerek yatırım alanlarında faaliyetlere geçmeleri sağlanacaktır.

Yurt dışındaki işçilerin haklarını daha sağlam teminata bağlamak işçilerin ve çocuklarının bulundukları ülkelerdeki eğitim imkânlarından daha geniş ölçüde faydalanmalarını ve işçilerin yurda dönüşlerinde tecrübe ve kabiliyetlerine uygun iş bulmalarını sağlamak için gerekli tedbirler alınacaktır. Yurt dışındaki işçilerimizin çocuklarının milli ve dini eğitimleri aksamadan yürütülecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Ulusal güvenliğimiz için olduğu gibi ulusal varlığımız birliğimiz ve bütünlüğümüz için de hayati önemi olan Silahlı Kuvvetlerimizin yapısını ve vurucu gücünün eşsiz tarihi ve geleneği ile mütenasip ve gelişen ilim ve teknoloji icaplarına uygun bir seviyede olması temel hedefimizdir.

Milli güvenliğimiz ve savunmamız için yalnız ortak sistemlerle yetinilmeyecek kendi milli savunma politikamız stratejimiz ve imkânlarımız da geliştirilecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin geliştirilmesi artan şekilde milli kaynaklarımıza dayandırılacaktır. Bunun için savunma icapları ile ekonomik ve sosyal gelişme arasında verimli ve uyumlu bir denge tesis ve idame ettirilecektir. Topraklarımızdaki ortak savunma tesislerinin savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetimi altında bulunmasına daima itina edilecektir.

Anayasamızın 60'ıncı maddesinin verdiği imkân değerlendirilerek askerlik veya yedek subaylık çağı gelmiş bulunanlardan modern bir ordunun ihtiyaç fazlası olanlar tahsil meslek ve ihtisaslarına uygun diğer kamu görevlerinde çalışabileceklerdir.

Dış politikada amacımız Atatürk'ün kurduğu temeller üzerinde barışçı Devletler Hukuku kurallarına saygılı Türkiye'nin bağımsızlığını gözetken bir politika izlemektir.

Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan beri üyesi olan Türkiye devletlerarası ilişkilerde her şeyden önce bu örgütün yasasındaki ilkelere uymayı dış politikasında açıklık ve samimiyetten uzaklaşmamayı amaç edinmiştir.

Bu ülkelerle dostluk ilişkileri sürdürmek azminde olan Hükümetimiz özellikle müttefiklerimiz komşu ülkelerle ve aramızda tarihsel geleneksel ve manevi bağlar bulunan ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem vermektedir.

Türk Milleti ulusların özgürlüğü ve sömürgeciliğin tasviyesi hareketine öncülük etmiş millet olarak bağımsızlığına yeni kavuşmuş veya kavuşma çabasında olan ülkelere özel bir yakınlık duymaktadır.

İçinde bulunduğumuz ortak güvenlik sistemine ve ittifaklara bağlı kalınacak ve bunların gelişen şartlara intibak edecek şekilde uygulanabilmesinin sağlanmasına dikkat edilecektir. Gerçek barış ve güvenliğin sağlanmasına samimi arzusu ile yapılacak her türlü teşebbüsü destekleyecek ve bu yönde olumlu gayretler sarf edeceğiz. Bu maksatla düzenlenen çeşitli konferanslarda bütün ilgililer için geçerli güvenlik şartlarının sağlanmasına dikkatli ve yardımcı olacağız.

Ortadoğu'da adil ve devamlı bir barışın gerçekleşmesi içten dileğimizdir.

Milletlerarası hayatta tek taraflı çözüm yollarının kuvvete başvurularak kabul ettirilmesine karşı olan Türkiye Ortadoğu'da silahlı çatışmaya son verilip tarafların anlaşmazlığa müzakere yoluyla çözüm aramalarını memnuniyetle karşılamaktadır. Vuku bulmuş haksızlıkların bu müzakerelerle ortadan kalkmasını temenni ediyoruz. Güvenlik Konseyinin 242 sayılı kararının uygulanmasının Ortadoğu'da barışın tesisi yolunda önemli bir adım olduğuna kaniyiz.

Yurt dışındaki Türklerin her şeyden önce uluslararası andlaşmalarda kendilerine tanınmış bulunan haklardan tam olarak yararlanmalarını sağlamak önemli hedeflerimizden biridir. Yabancı memleketlerdeki soydaşlarımızın Türk kültür ve varlıklarının korunup geliştirilmesine bulundukları ülke halkına tanınan her türlü haktan tam ve eşit olarak yararlanabilmelerine önem vermekteyiz.

Yurt dışında Türk kültür varlığının korunması faaliyetlerinin yanısıra Türk kültür ve sanatının gereği gibi tanıtılması için anlaşmalar ve mübadele programları çerçevesinde gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Öte yandan vatandaşlarımızın yabancı memleketlerdeki emlaki ve hakları ile ilgili sorunların da süratle çözülmesine önem verilecektir.

İki cemaatten oluşan Kıbrıs'ta Türk Toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve Devlet yönetiminde iki cemaat arasında her yönü ile huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için en isabetli çözüm şeklinin fedaratif bir sistem de bulunacağına inanıyoruz. Böyle bir çözüm yolunun Kıbrıs'ın ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını kuvvetlendirecek bir temel teşkil edeceği inancındayız. Halen yürütülmekte olan müzakerelerin Kıbrıs Andlaşmalarının ortaya koyduğu esaslardan hareketle, gerçekçilik ve iyi niyet içinde böyle bir sonuca ulaşması ilgili bütün tarafların uzun vadeli ortak çıkarlarına ve bölge barışına en iyi şekilde hizmet edecektir.

Denizlere ve deniz yataklarına ilişkin sorunların zamanımız ihtiyaçları uyarınca çözülmesi amacı ile yapılmakta olan uluslararası deniz hukuku çalışmalarında Türkiye'nin güvenliğine ve her türlü hak ve yararına değinen konular üzerinde hassasiyetle durulacaktır. Bu alanda gelişmekte olan Devletler Hukuku kurulları ve uygulamalar çerçevesinde ulusal hak ve çıkarlarımızı dikkatle izlemek korumak ve değerlendirmek kararındayız.

Millet Meclisinin Değerli Üyeleri;

Programımızı takdirlerinize ve eleştirilerinize sunarken bir inancımızı daha belirtmek isteriz.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisinin kurdukları Hükümet ortaklığı uzun süre milli bütünlüğümüzü zedelemiş kalkınma hamlelerimizi güçlendirmiş bazı tarihi yanlışların doğurduğu suni ayrılıklara da son veren bir yeni dönem açmaktadır ülkemizde.

Sömürünün örtülü bir araç olarak yüzyıllardır körüklenen bazı sun'i ayrılıkların yerini artık ülkemizde sağlıklı bir demokrasinin gereği olan ve çağdaş toplum yapısının ve sorunlarının yarattığı çelişkileri yansıtan düşünce ayrılıkları almaktadır. Bu anlamdaki düşünce ayrılıkları ise Hükümet Programının başlangıcında da belirttiğimiz gibi toplum yaşamına zenginlik getirecektir; toplum yapısını sarsımayacak canlandıracaktır; milleti bölmeyecek, bütünleştirecektir.

Böyle bir oluşumun bir mutlu belirtisidir bu Hükümet.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisinin temel sorunlara cesaretle inebilen bir programla Hükümet ortaklığı kurabilmiş olmaları gerçek bir huzur döneminin de başlangıcı olacaktır.

Kimsenin birbirine kuşku ile bakmadığı bir huzur dönemi olacaktır bu. Ayrı düşüncelerin barış içinde tartışıldığı ve yan yana yaşayabildiği bir dönem olacaktır. Kimsenin kimseyi ezemediği bir dönem olacaktır.

Gençliğe kuşkuyla ve korkuyla değil, güvenle ve sevgiyle bakacağız. Siyasal ve sosyal düşünceleri ne kadar ayrı olursa olsun gençlerimiz çocuklarımız arasında kardeşliğin gerçekleşeceği sevginin yeşereceği bir ortam hazırlamayı başta gelen ödevlerimizden biri sayacağız. Böylece toplumsal barış ve huzur ilk filizlerini gençliğimiz içinden verecektir.

Bu inançla ve sözde Yüce Kurulumuza Hükümet adına saygılar sunarım.

Hükümet Programı Yüce Meclise sunulmuştur. Anayasanın 108'ncü, İçtüzüğümüzün 105'nci maddeleri gereğince, Hükümet Programının görüşülmesi için 4.2.11974 Pazartesi günü saat 15,00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma, Saati; 16.20

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı 13 Cilt 13 Birleşim 25
Sayfa 352-367
01.02.1974 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN; Başkanvekili Kemal Ünal'dı
KÂTİPLER; Mehmet Çamlıca (Kastamonu)
Azmi Erdoğan (Diyarbakır)
Açılma Saati; 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — 25'nci Birleşimi açıyorum. Çoğunluğumuz vardır, müzakerelere başlıyoruz.

BAŞKAN — Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından Hükümet programının takdimi yapılacaktır.

Buyurun Sayın Ecevit. (Alkışlar)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri;

Buyurun efendim.

I. Ecevit Hükümetinin Programı Millet Meclisi'nin 01.02.1974 tarihli 35. Birleşiminde de aynen okunduğundan tekrar alınmamıştır.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 4 Cilt 1 Birleşim 36

Sayfa;368-477

04.02.1974 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Ahmet Çakmak

DİVAN ÜYELERİ: Enver Akova (Sivas)

Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, gündemimiz gereğince Cuma günü Genel Kurula sunulmuş olan Hükümet Programının görüşülmesine başlıyoruz.

Bu görüşmelerde grupları ve şahısları adına söz alan Sayın Milletvekillerinin isimlerini sunuyorum;

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Demirel.

Demokratik Parti Grubu adına Sayın Hasan Korkmazcan.

Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu.

Şahısları adına söz alan milletvekilleri;

Mustafa Timisi (Sivas)

Vahit Bozatlı (Sivas)

İbrahim Göktepe (İçel)

Mehdi Keskin (Kastamonu)

Naldır Lâtif İslâm (Sakarya)

Mustafa Asri Ünsür (Yozgat)

Hasan Tosyalı (Kastamonu)

İhsan Ataöv (Antalya)

Hayrettin Uysal (Sakarya)

Alparslan Türkeş (Adana)

A. Fuat Eyüboğlu (Yozgat)

Mustafa Kemal Erkovan (Ankara)

Nâzım Baş (İçel)

Sayın arkadaşlar, Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin, İçtüzüğün 61'nci maddesindeki sürelerle kayıtlı kalmaksızın siyasi parti grupları için süre konmaması, kişisel konuşmaların 20'şer dakika olması; görüşmelere devam önergesi verildiği takdirde gruplara 30'ar, kişisel konuşmalara 10'ar dakikalık bir süre daha tanınması, Hükümetçe yapılacak konuşmaların sınırlandırılmaması hususlarında karara varılmıştır.

Kabul olunan bu usule göre söz vereceğim.

Şimdi ilk sözü Adalet Partisi Grubu adına Genel Başkan Sayın Süleyman Demirel'e veriyorum.

Buyurun Sayın Demirel. (A.P. sıralarından sürekli alkışlar)

A.P. GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hükümet programı üzerinde Adalet Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak üzere huzurunuzda bulunuyorum; huzurunuzu bir süre işgal edeceğim.

14 Ekim 1973 seçimlerine gelinebilmesi fevkalade önemli bir hadise idi. Ona takaddüm eden dönemde karşılaşılmış bulunan bunalım esnasında politika, politikacı, seçim müessesesi, Parlamento müessesesi ve ona dayanan Hükümet müessesesi önemli eleştirilere muhattab olmuştur.

Bu eleştiriler, bir rejim bunalımının delilleriydi. Parlamenter demokrasinin sistem olarak memleketin meselelerini çözmeye yetmeyeceğini ve bu sebeple; seçimle, parlamentoyla bir şeyin hallolmayacağı iddiaları ortaya atılmış ve bu iddialar tesir sahaları bulmuştu.

Bu itibarla, seçimin yeniden yapılabilmesi ve daha sonra Parlamentonun, bütün yetkileriyle yeniden teşekkül etmiş olmasını sevinçle karşılandığımızı söylemin başında ifade etmek isterim. Böylece, rejim bunalımı aşılmış ve hürriyetçi demokrasi yeniden işlerlik kazanmıştır.

Türkiye Parlamentosu milletimizin en büyük eseridir; hür bir millet olmamızın en güçlü delili ve teminatıdır. Hür parlamento, hür kürsüleri olan Parlamento diğer bütün hak ve hürriyetlerin kilit taşıdır. Üstünlüğü tartışma konusu olmayan hür Parlamento her türlü bunalımın çaresidir. Hürriyetçi demokrasinin bütün müesseseleri teminatlarını yine hür Parlamentoda bulurlar. Hür Parlamento, yetkilerini kullanma serbestisine haiz olan bir müessesedir Hür iradesi ile yasa yapmak Hükümetlere vücut vermek veya onları değiştirmek, Cumhurbaşkanı seçmek bir Parlamentonun en önemli hak ve yetkileri arasındadır. Bu yetkilerini hiçbir tesir altında kalmadan kullanabilecek şekilde yeniden vücut bulmuş olan Parlamento-muzun itibarını yüksek tutmada herkesin birleşmesi gereğine inanıyorum. Bu hususu gayrisiyasi telakki ediyorum; bunalımlara maruz kalmaması için önemli çare görüyorum.

Rejim bunalımları siyasi istikrarsızlık demektir. Siyasi iktidarsızlık, bir ülkenin aşılması zor önemli meselesidir. Siyasi istikrar, gelişmekte olan memleketimizin

en baş ihtiyacıdır. Rejim bunalımları daima, getirdiklerinden fazlasını götürürler. Rejim bunalımlarının yarattığı rejim inançsızlığı, bundan doğan otorite boşluğu; telafisi fevkalade zor ve neticede memleket için büyük zararlar veren bir durumdur. Bu işin son ne olacak diye düşünölmeye başlanıldığı zaman tereddüt, endişe ve güvensizlikler kısa zamanda yaygın hale gelebilmektedir. Kim ve neye güvenileceğı bir kere soru konusu olunca; rejimin bütün müesseseleri yıpranmakta, yeniden her şeyi rayına oturtmak ve ahenk içinde çalışır hale getirmek, aşınmaları restore etmek fevkalade önemli bir mesele haline gelmektedir.

Bir büyük rejim bunalımından henüz çıkmış olan ölkemizin, Devlet olarak önemli meselelerle karşı karşıya bulunduğunu kimse inkâr edemez. Hükümet bunalımı da istikrarsızlık demektir; ama rejim işlerse Hükümet bunalımını aşmak da ima imkân dahilindedir. Hükümet bunalımının zaman, zaman kaçınılmaz olduğı demokratik tecrübe içinde mevcuttur, ancak rejim bunalımlarının kaçınılmazlığını kabul ettiğimiz takdirde işin içinden çıkamayız. Buna rağmen zaman zaman rejim bunalımları ile karşılaşınca bunları, memlekete en az zararla aşmaya çalışmaktan başka bir çare bulunduğuna kani değiliz.

Bu büyük müessesenin çatısı altında milletin oyları ile görev almış bulunan değerli üyelerin her birinin, bu büyük müesseseyi her hal ve şart altında savunması lazımgeldiğine kaniiz.

Siyasi iktidarları veya Hükümetleri eskitmek, yıpratmak daima mümkündür, ama onların yenilenmesi kabildir. Parlamentoyu müessese olarak yıpratmanın açacağı yaraları kapatmak mümkün değildir.

Politika ve politikacıyı itibarsız hale getirme gayretleri yaygın hale gelirse, rejimi çürütmenin en kestirme yolu bulunmuş demektir. Bu takdirde siyasi kadrolar yerine elit bürokrat ve teknokrat kadrolar aranmaya başlanır.

Şayet, Parlamento müessese olarak, mana taşıyor ise, ona dayanan diğer şeylerin de manası olacaktır. Ancak, Hükümet müessese olarak mana taşımıyorsa, yapılacak eleştiriler zaman kaybından ibarettir. Bugün hem Parlamentonun, hem onun vücut verdiği Hükümetin müessese olarak mana taşır halde olması sevinilecek bir olaydır. Bu olay aslında bir uçtur, köküne inmekte zaruret görüyorum.

İnsanlık tarihinin en önemli vesikalarından biri olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ortaya koyduğu şartlara uyabilen ölkeler, kendilerini medeni alemin şerefli üyesi saymakla gurur ve iftihar içinde olabilirler. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 21'nci maddesinin 3'ncü fıkrası; "Hükümet otoritesinin esası, halkın iradesidir" diyor, bu iradenin genel oy ile ifadesini bulduğunu öngörüyor. Böylece, bir memleketin idaresine giden yolun genel oydan geçmesi lazımgeldiğı ortaya konuluyor, meşruiyetin temeli millet iradesi oluyor.

"Hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait bulunduğı" şeklinde de ifade edilebilecek olan meşru otoritenin kaynağında, yani millet iradesi ile birleşmek ile Parlamentonun üstünlüğünde birleşmek eş manaya geliyor. Genel oyun, seçimin ve Parlamentonun, Hükümet otoritesinin kaynağı anlamında birleşebilmeyi, yine Türkiye'de rejim önlemenin en önlemlü vasıtası sayıyoruz.

Ekim 1973 seçimleri şayet bu gerçeğin daha çok kişi tarafından anlaşılmasını sağlamışsa bundan bahtiyarlık duymak lazımdır. (*A.P. Sıralarından Alkışlar*)

“Bir millet üzerinde kullanılan her iktidarın bir başlangıcı olmak gerekir. Bu iktidar ya millet tarafından verilmiş, ya hodbeghot alınmış olmak icabeder. Başka kaynak yoktur. Milletin verdiği her iktidar bir emanettir. Hodbeghot alınan her iktidar bir gasptır. Zaman bunların hiçbirinin mahiyetini ve vasfını da değiştiremez” diyor Thomasa Paine; (*CHP Sıralarından Güllüşmeler*)

Milletin hür iradesi ile seçilmiş Parlamento ve Parlamentonun hür iradesi ile güvenine mazhar olmuş Hükümet, müessese olarak, bir milletin kendi kendisini idare hakkının neticeleridir. Bu müesseseler varsa milletin idare hakkı yürürlüktedir, yoksa bu hak yürürlükte değildir. Adalet Partisi olarak biz hep bu düşüncede olduk, hep bu büyük fikri savunduk. Bunu kendimiz için değil, milletimiz için savunduk. Milletimizin hür iradesi ile verdiği karar başımızın tacıdır. Milletimizin ülkede son söze sahip olması ve her şeyin onun kararına ve rızasına bağlı bulunması bizim davamızdır. (*A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar*)

Bunun geçerli olması hangi şekilde tezahür ederse etsin bizi bahtiyar kılar. Hükümetler gelir, Hükümetler gider. Önemli olan mesele Hükümetlerin gelmesinin de, gitmesinin de milletin rızasına dayanmasıdır. Önemli olan; nasıl gelinip, nasıl gidileceğinin kaideye bağlanmış olmasıdır. Bu kaidenin fairplay prensibine bağlı kalınarak işlerliğidir. Başka bir deyimle, kaideliğinin muhafazasıdır. Bunu başara-bilen ülkeler, kendilerini, idareyi başarmış sayılırlar. Diğer meseleleri halletmek, bu meselenin başarılmış olmasına geniş ölçüde bağlıdır. İktidarlar kavgasız dövüşsüz, kansız ve milletin iradesi ile değiştirilebiliyorsa ve bu anane haline gelmişse, medeniyetçilik mücadelesinde çok önemli bir merhale aşılmış demektir.

En büyük arzumuz; milletimizin, ülkeyi idare edecekleri kendisinin tayin etmesi bunları kendisinin değiştirmesidir. Bir kere, milletimiz kendisinin çıkardığı iktidarları kendisi değiştirebilirse Türk demokrasisi çok önemli bir tecrübe kazanmış olacaktır. Rejimin işlerliğinde, rejimin kaidelerinin asıl manasını ve zeminlerinin dışına çıkılmamasını kastediyoruz. Zeminlere sadık kalınırsa ve kaideler sabırla riayet olunursa, hürriyetçi demokrasinin, bunalımları aşacak güce sahip olduğu görülecektir.

14 Ekim 1973 seçimlerinde oy dağılmasından doğan Hükümet kurulamaması güçlüğüne ortaya koyduğu bunalımın aşılması ile de demokrasimiz yeni bir tecrübe daha kazanmıştır.

Hükümet, kurulmuş, Programını okumuş bulunmaktadır. Hükümet, iki partinin koalisyonudur. Bu programın eleştirilmesine başlarken bir hususu belirtmek istiyorum.

Hükümet programının tetkikinden, iki partinin görüşlerinin birleştiği noktaların, birleşemeyerek sarfınazar ettikleri, hususlardan çok daha fazla ve önemli olduğunun kaydedildiğini görmekteyiz. Bu durumda; koalisyonu teşkil eden partiler, Hükümet şeklinin koalisyon olduğundan dolayı programlarını icra edemedikleri

gibi bir şikâyeti sonradan yapamayacaklardır sanırsınız. (A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar)

Esasen “Ortanın solu” “Düzen değişikliği” sloganlarıyla başlayıp “Ak günlere” sloganına gelip dayanmış bulunan Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Beyanname-si, Koalisyon Protokolü ve Hükümet Programıyla karşılaştırılırsa, (Biraz değişik üs-lupla yer yer örtülü ifadeler kullanılması suretiyle) Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesinin anahtarlarının Hükümet Programında hemen tümüyle yer aldığı-nı söylemek mümkündür. (A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar)

Milli Selamet Partisinin, “Milli görüş” sloganıyla ortaya koyduğu düşünceleri-nin de bu program içinde aksini bulduğu iddia olunduğuna göre, artık, koalisyon Hükümeti, programları icra edememenin bir mazereti olarak ileri sürülemeyecek-tir.

Dünya bir sistem mücadelesi içindedir. Hürriyetçi demokrasi, diktatörlük, krallık, komünist partisi, cunta idareleri belli başlı yönetim şekilleridir. Hürriyetçi demokrasi, ileri medeni memleketlerin hayat ve idare tarzı olarak benimsedikle-ri bir sistemdir. Hürriyetçi demokrasinin, yerini almak isteyen diğer idare şekil-leriyle mücadele içinde olacağı tabiidir. Türkiye; dünyada, hürriyetçi demokrasiyi yaşatmaya çalışan, aynı zamanda hürriyetçi demokrasi için de kalkınmaya çalışan birkaç ülkeden biridir. Beynelmilel komünizm, bütün dünyaya hakim olma arzusu içerisinde çeşitli yollara başvurmaktadır. Türkiye, beynelmilel komünizmin önemli hedeflerinden birisidir. Devletimizin bekasına, milletimizin birlik ve beraberliğine, ülkemizin bütünlüğüne ve Cumhuriyetimize yönelmiş bulunan bu büyük tehdidin üzerinde hassasiyetle durmayı, yerine getirilmesi gereken görev sayıyoruz. (A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar)

Türkiye’de neler olmuştur? Bunun bize, Türkiye’nin hangi tehlike ile karşı kar-şıya kaldığını göstermesi bakımından önemle üzerinde durulması gereken husus-lardan birisi olarak görüldüğünü ifade etmek isterim. Hiçbir şey olmamış farzede-rek hareket edilmesi ülkemizi karanlıklara sürükleyebilir. Tehlikeleri ve düşmanları bilmeye mecburuz.

“Anarşik olaylar, şiddet hareketleri, yıkıcı faaliyetler” diye isimlendirilen, son yıllarda Türkiye’nin büyük bir bunalıma girmesine sebebiyet veren olay ve faali-yetlerin maksadı neydi? Türkiye’yi nereye sürüklemek istiyorlardı? Ekonomik ve sosyal reformların yapılmayışından meydana gelen, “daha adil bir düzen özlemi-nin ifadesi miydi bunlar? Uzun yıllar iddia edildiği gibi, masum talebe hareketleri miydi? Gençlikle ilişkisi neydi? Hakikati herhalde, uzun süreden beri hazırlıkları sürdürülen, Devlete karşı bir Marksist - Leninist bir düzen kurmak mıydı?

Bütün bu faaliyet ve hareketlerin içyüzü, bizzat olayları organize eden kişi ve kuruluşların kendi beyan veya yazılı dokümanlarından, tarafsız yargı mercilerinin resmi vesikalarından, anarşik olaylara karşı Devletin savunmasını yapmış Sıkıyö-netim komutanlıklarının resmi tespit ve bildirilerinden, 12 Mart sonrası Hükü-metlerinin resmi ifadelerinden ortaya konulacaktır. Türkiye ne gibi bir tehlike ile

karşı karşıya kalmıştır? Yıkıcı ve anarşik faaliyetlerde bulunan birkaç kuruluş ve bu kuruluşların önde gelen idarecileri, bakınız kendilerini nasıl anlatıyorlar?

Dev-Genç Örgütüne ait Kurtuluş Gazetesinin Ocak 1971 tarihli nüshasında çıkan “Dev-Genç neyin kavgasını veriyor?” başlıklı yazıda, “Devrimci cephenin en önemli eksikliği, örgütlenme seviyesinin düşük olmasıdır. Bugün elimizdeki tek militan örgüt Dev-Gençtir. Dev-Genç, devrimci gençliğin kütleli teşkilatıdır. Ne var ki, bugün ülkemizde devrimci mücadeleyi yönlendirecek bir siyasi partinin olmaması, Dev-Genç’in bu görevi de üstlenmesi zorunluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Gençlik hareketleri ve Dev-Genç’in mücadelesi, faaliyetlerin dar çerçevesiyle sınırlı değildir. Bugün işçilerle, köylülerle devrimci gençler bağlar kuruyor. Gözünü kırpmadan onlar ölüme gidiyor. Dev-Genç bugünkü teşkilat yapısıyla bu mücadeleyi nereye kadar götürebilir? Bugün bütün aksak ve yetersiz yanlarına rağmen proleter devrimin ideolojisinin yönetiminde olduğu sürece devrim cephesi içinde ancak Dev-Genç bir toparlanma sağlayabilir” Devam ediyor...

Proleter Devrimci Aydınlik Dergisinin 23, 29, 30 sayılı nüshalarında şunlar yazılmıştır;

“Yurdun muhtelif yerlerinde mitingler düzenlenmiş, toprak işgallerine girilmiş yürüyüşler yapılmıştır. Gençler, mahalli devrimcilerle ve devrimci örgütlerle sıkı bağlar kurarak geniş köy çalışmaları içine girmişlerdir. Bu çalışmalardan, Dev-Genç militanları yeni tecrübeler kazanmışlardır. Proleter devrimciler yurdun en uçra köşelerine kadar seslerini duyurmuşlardır, kitle hareketleri düzenlemişlerdir”

Türkiye Halk Kurtuluş Partisinin Tüzüğü’nün 7’nci maddesinde şöyle deniliyor;

“Türkiye Halk Kurtuluş Partisi, bizzat savaşan partizanlardan oluşmaktadır. Türkiye Halk Kurtuluş Partisi, politik askeri liderliğin birliği ilkesini esas almaktadır. Türkiye Halk Kurtuluş Partisinin önderliğinde yürütülen gerilla savaşı halkın gerçek ordusunu doğuracaktır. Türkiye ihtilalinin yolu partimizin yoludur” deniliyor.

Aynı kuruluş tarafından yayınlanan 1 numaralı bültende, yaptıkları ve yapacakları faaliyetlerin muhtelif merhaleleri şöyle anlatılmaktadır.

“İçinde bulunduğumuz bu aşama başta işçi sınıfımız olmak üzere bütün halk kitlelerinde var olan memnuniyetsizlik ve başkaldırma duygularını güçlendirme, onları silahlı mücadeleye ajite etme ve partimizin teşkilat yapısını sağlamlaştırma aşamasıdır. Savaşın ikinci aşaması, gerilla savaşının yurt çapında yapılması şehir gerillası yanında kır gerillasının başlatılması aşamasıdır. Üçüncü ve dördüncü aşamalar, gerilla kuvvetlerinin düzenli orduya dönüşme aşamalarıdır”

Yine bu yıkıcı kuruluşlardan biri olan Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi programının 16’ncı maddesinde, “Hareketimiz uluslararası proleteryanın büyük lideri Marx, Engels Lenin ve Stalin’in yolunda mücadele vermiş Türkiye Komünist Partisinden devraldığı, kızıl sancağı Türkiye işçi ve köylülerinin elinde daha yükseklerle kaldırmak azmini bütün halkımıza açıklar, Türkiye Komünist Partisinin gerçek mirasçısı olduğunu ilan eder” diyor.

Aynı programın 37’nci maddesinde, “Sosyalizme giden esas yolda görev, demokratik, halk rejimdir. Hareketimiz işçi-köylü ittifakına dayanan Halkın diktatörlüğünü kurmaktır”

Aynı programın 39’ncu maddesi faaliyet metotlarını da büyük bir açıklıkla ortaya koymaktadır. Şöyle diyor...

“Ülkemizde halk savaşı, esasa olarak silahlı mücadele yoluyla iktidarın parça parça kazanılması, şehirlerin büyük alanlarından kuşatılıp, gerici iktidarın ülke çapında yıkılması halkın devrimci iktidarının kurulmasıyla başarıya ulaşır”

15, 16 Haziran olaylarından sonra yayınlanan, “15 -16 Haziran yolunda ileri” başlıklı kitapta, bu olayların gerçek hedefi açıklıkla ifade edilmiştir. Bu kitaptan birkaç cümleyi, hadiselerin bizzat faileri tarafından nasıl ifade ve takdim edildiğini belirtmek maksadıyla dikkatlerinize sunuyorum; “Askerler, subaylar, polisler; zulüm emirlerini dinlemeyin, halkla birleşiniz. Marksizm, Leninizm, Maoizm düşüncesinin devrimci, ihtilalci bayrağını yükseltelim”

Devrim, bir sınıfın bir diğer sınıfı yıktığı bir isyan, bir şiddet eylemidir. Şiddet eylemleri ve yıkıcı faaliyetlere karışan bazı organizasyonlar, kendileri ve gayelerini yine kendi lisanlarıyla böyle anlatmaktadırlar. Ne gaye ve ne de eylemini gizlemek lüzumunu duymamaktadırlar. Şimdi biraz da tarafsız adli mercilerin elde ettikleri deliller ve bunların değerlendirilmesinden, yine bu mercilerin resmi vesikalarına dayanarak misaller vereceğiz.

226 sanıklı Dev-Genç Davası iddianamesine göre, maznunlar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını tağyir ve tebdil ve ilga ederek, onun yerine Marksçı ve Leninci komünist bir düzen kurmayı gaye olarak almışlardır. Bu düzen komünist faaliyetler Cumhuriyet rejimine karşı muhtelif devirlerde illegal olarak elli yıldan beri yürütülmüştür. Bu örgütün yayın organlarında şu fikirler yer almaktadır. “Türkiye’de devrimci mücadelenin savaşçı örgütü Dev-Gençtir. Ülkede sosyalizm kurulmadıkça devrimciler silahlarını bırakmazlar ve bırakmayacaklardır. Savaşımız, işçi sınıfının öncülüğünde kesintisiz bir şekilde millî demokratik devrim yolu ile sosyalizme varmak içindir”

Diğer taraftan, Dev-Genç Tüzüğünde, “Milli demokratik devrim mücadelesinde sosyalist gençliğin düşünce ve eylemi ve geliştirilmesi” çalışmaları amaç olarak gösterilmektedir.

Marksın desteklediği ve sözünü ettiği devrim, sosyalist devrimdir. Burada, sorun kimlerden ve ne şekilde yardım ve destek gördüğü de ayrıca açıklanmaktadır.

Türkiye’de komünist hareketlerin 1916-1917 yıllarında başladığını tespit ve kısa bir özentini yapıldığı Türkiye İşçi Partisi dosyasında, daha sonra yakın tarihimize ait şu tespitlere yer verilmektedir.

Bir ara legal partiler kurmak yolunu da deneyen komünistler Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisini ve ayrıca Türkiye Sosyalist Partisini kurdular. Ancak, bunların mahiyeti kolayca tespit edildi ve devrin sıkıyönetim komutanlığı tarafından kapatıldılar. Daha sonra 1954’te Dr. Hikmet Kıvılcımlı tarafından “Vatan

Partisi“ kuruldu ve 1957’den sonra kapatıldı. 1960 yılı başlarında kurulan Türkiye Sosyalist Partisinin bir kısım kurucuları, enselerinde komünizmin soğuk nefesini duyduklarını beyan ederek kurdukları partiden ayrıldılar. Böylece, bir sosyalist partinin bile komünistlerle işbirliği yapamayacağı gerçeği ortaya çıktı.

27 Mayıs 1960 hareketinden sonra Milli Birlik Komitesi üyelerine tesir etmeye çalıştılar ve 18 Şubat 1961’de de Türkiye İşçi Partisi kuruldu. Bu teşekkül, kurulduğu günden kapatıldığı ana kadar amacını kamufle gayreti içinde bulundu” diyor iddianame ve devam ediyor. “Gizli ve açık yıkıcı çalışmalar, siyasi olayların getirdiği türlü dengesizlik içinde bazı savcı ve hakim bilirkişilerin hoşgörü ve çekingenlikleri de inzımam edince, memleket, 1969-1970 yıllarının karışık ortamına geldi. Komünizm, Millîyetçilikten daha fazla hürriyete sahip olabilmıştır” diyor. (T.İ.P dosyası iddianamesi sayfa 22-28)

Daha sonra Türkiye İşçi Partisi; Anayasa Mahkemesine, Anayasanın 57’nci maddesine ve Siyasi Partiler Kanununa aykırı olarak, ülke ve millet bütünlüğünü bölücü faaliyetlerinden dolayı temelli kapatılmıştır. Bu partinin Genel Başkanı ve yönetici kadrosu komünist bir düzen kurmak için cemiyeti teşkil ve propaganda yapmaktan, Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülâhazasıyla ortadan kaldırmayı hedef alan mili duyguları yok etmeye matuf faaliyetleri tanzim, sevk ve idare ve yol göstermekten ve aynı maksatlarla propaganda yapmaktan, sınıf kavgası kışkırtmacılığından; bir suçun işlenmesini tahrik ve teşvik etmekten Sıkıyönetim mahkemesince yargılanmış, Türk Ceza Kanununun 141’nci maddesine dayanılarak ağır cezalara mahkum edilmişlerdir.

Anayasaya aykırı faaliyette bulunduğu gerekçesiyle kapatılan T.İ.P hakkında adli mercilerin vermiş oldukları bu karardan sonra, şimdi de; yine bu tip faaliyetleriyle tanınan, Genel Başkanı, bir kısım yöneticileri hakkında, “Sosyal bir sınıfın, diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakküm tesis etmek, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamları devirmeye matuf cemiyet kurmak, sevk ve idare etmek, propaganda yapmak “ suçu ile takibe uğramış TÖS hakkında adli mercilerin tespitlerinden kısa bilgiler arz ediyorum. TÖS iddianamesinin 47’nci sayfasında şöyle deniyor; “Türkiye’nin iç huzurunu bozmak, iktisadi yönden kalkınmamıza engel olmak, her ideolojinin rahat olarak çalıştığı bir ülke haline getirmek, birlik ve beraberliği bozmak, iç ve dış düşmanlarımızın başlıca hedefleri ve prensipleridir”

Aynı iddianamenin 98 sayfasında şöyle deniyor; “1968 yılında başlayan eylemci öğrenci olaylarının hemen hepsi, bir kısım öğretmenlerce desteklenmiştir. Bu, işin başlangıç safhasıdır. Bu safhada aşağı yukarı her aydın, bunların iyi niyetli oldukları kanısındadır. 1969 yılında; öğretmenlerin boykot yapmaya kanuni hakları olmadığı halde, TÖS Başkanı vasıtasıyla öğretmen camiası boykota zorlanmıştır. Bazı okullarda da boykot, Dev-Genç’e mensup öğrencilerin okulları işgalleriyle başlamıştır. Boykot bildirileri Dev-Genç’li öğrenciler tarafından dağıtılmıştır”

TÖS’ün hangi istikamette bir faaliyet içinde bulunduğunu da adli merciler şöyle tespit etmektedir. Yine iddianamenin 99’ncü sayfasında; “Mezkûr sendika

müntesiplerinin bir kısmı 12 Mart 1971 tarihine kadar neler yapmışsa, 12 Mart 1971 tarihinden sonrada tutum ve davranışlarında hiçbir değişiklik yapmamıştır. Muhtıradan sonra kurulan yeni Hükümeti kendi paralelerinde görmedikleri için mücadele ve savaşa devam edeceklerini açık olarak ilan etmişlerdir. TÖS, bir ideolojik mücadeleye girişmiştir. Bu mücadelenin müşterek cephesi TÖS, T.İ.P, DİSK ve Dev-Gençtir” denilmektedir.

Şimdi aynı istikamette çalışan; fakat hiçbir zaman legal bir kuruluş haline gelmeyen bir başka teşkilatın durumuna geçiyorum. Bu kuruluşun da ne olduğunu, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı esas 1973/1 numaralı dosyasında bulunan iddianameden; bölümler vermek suretiyle açıklayacağım.

İddianamenin 65 inci sayfasında; “Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Cephesi, ülkemizde Marksist - Leninist bir düzenin ihtilal yolu ile getirilmesi amacıyla kurulmuş iç içe illegal bir örgüttür. Bütün gizli ve silahlı eylemlere girişen teşekküller, militan kadrolar itibariyle Dev-Genç teşkilatına dayanmaktadırlar” deniyor.

İddianamenin 68’nci sayfasında şu deniyor; “Dev-Genç’in broşüründe, Dev-Genç’in faaliyetlerinin bir kısmı şöylece özetlenmektedir. Pirelli, Kartal Çelik Montaj, Montaj Sanayii, Java ve Skoda, İstanbul Demir Döküm, Gamak Elektrik Motorları fabrikalarında vukubulan grev ve işçi hareketlerinde Dev-Genç’in; yerini aldığı; işçilere politik bilinç göstermeye, güçleri yettiğince desteklemeye çalıştığı, köylülerle birlikte Malatya’da antiemperyalist miting yapıldığı, 1969 Aralık ayında Türkiye Öğretmenler Sendikasının başlattığı genel öğretmen boykotunda devrimci gençlik olarak omuz vermeye çalışıldığı, İstanbul ve İzmir’ de 15-16 Haziran olayları olarak bilinen işçi hareketinde işçilerle omuz omuza dövüldüğü, şehirlerde de en önemli antiemperyalist kitle hareketlerinin tertiplendiği belirtilmektedir”

Bu iddianameden enteresan bir iki pasajı daha nakletmede yarar görmekteyim. İddianamenin 69’ncu sayfasında şöyle deniyor; “Mahir Çayan 17 Ekim günkü kurultayda yaptığı konuşmada; devrimi gerçekleştirecek iki unsurun profesyonel devrimciler ve geniş işçi -köylü kitlesi olduğunu, kitlelerle bağ kuruldukça örgütün sınıfsal önem kazanacağını, kurulacak örgütün düzen örgütü olmayıp, bir savaş örgütü olacağını” devam ediyor. Ertuğrul Kürkçü, Ege Üniversitesinde 6 Nisan1971 günü yaptığı konuşmada. (Böylece, parti bir mücadele için kurulacaktır. Bugünkü buhranı derinleştirmek için elimizden geleni yapmalı ve en etkili eylemlere girmeliyiz. Teori ile pratiğimizi birleştirmek Marksist - Leninist mücadele yolunda, sapmadan ilerlemeliyiz) diyor” Bu kabil irade ve davranışların 12 Mart öncesi ve sonrası olarak herhangi bir farklılık göstermediği ve esas gayenin ne olduğunun gözden kaçırılmaması bakımından dikkate değer bir husustur.

İddianamenin 72’nci sayfasında, yapılmış olan tespitlerin sonucu şöyle ifade edilmektedir, “Ortaya konan bu teorinin ışığı altında, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi eylemlerinin yeri belli olmuştur. Dev-Genç eğitim ve öğretim çalışmalarıyla (ki bu çalışmalar eylemlerin içinde yetiştirmeyi de öngörmektedir) devrim aşamasını yapmış, devrim aşamasına geçiş devresi de ülkemizde 1970 yılı sonlarında ve 1971 yılı

başlarında meydana gelen grevler, nümayişler, boykotlarla sağlanmıştır. Sanıkların eylemleri taktik taarruz devresinde mütalaa edilebilir”

Yıkıcı faaliyetlerde bulunan bir başka kanunsuz teşekkül de; Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisidir. Bu teşekkül hakkında açılan dava ile ilgili iddianameden örnekler vereceğim. İddianamenin 43’ncü sayfasında; “Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi programında Türk İstiklal Harbinin mahiyeti ve neticeleri bakımından işçilerin ve köylülerin teşkilatsız olduğu için milli ihtilalin önderliğini ele geçiremedikleri, devrimi sonuna kadar ilerletemedikleri, Kurtuluş Savaşının burjuva önderliğinin işçi ve köylülerin omuzları üzerinde kurduğu takı zaferleri geçerek sağlamca yerleşmek imkânı bulur bulmaz işçi ve köylüleri baskı altına aldığı bir diktatörlük kurulduğu “ iddia olunuyordu.

Yine “Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi hareketinin, uluslararası Komünist hareketinin Türkiye’deki öncü müfrezesi olduğu “ belirtiliyor.

İddianamenin 48 inci sayfasında;

Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi 1971 yılının Şubat ayında aldığı kararda; Halk savaşının gelişmesi için elverişli şartlar yaratılacaktır. Mao düşüncesinin halk yığınları elinde devrimci bir silah olması için bütün teşkilat ve partiler mücadeleye davet edilmektedir” deniyor.

Bu kanunsuz teşekkülün orduya sızma gayretleri hakkında da iddianamede kayıtlar vardır. İddianamenin 97’nci sayfasında; “Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisinin Ordu ile münasebet tesis ve Ordu içinde yuvalanıp faaliyet göstermek istemesinin sebepleri, münderecatı zikredilen çeşitli belgelerden de anlaşılacağı üzere, Marksist -Leninist fikirleri Ordu içinde subaylar ve askerler arasında yaymak, askeri şahıslara bu fikirleri benimsetmek, kendi saflarına çekip ihtilalci mücadeleye parti saflarında katmaktır”

Adli mercilerde, hep birlikte yaşadığımız olayların, münhasıran zor kullanarak Türkiye’de mevcut anayasal düzeni değiştirmek ve yerine bir komünist rejim getirmek mücadelesi olduğuna dair yapılmış olan bu kesin tespitleri daha çok uzatmak mümkündür.

Devleti ve rejimi koruma görevini yapan örfi idare makamlarının da hadiselere nasıl bir teşhis koyduğunu belirtmekte fayda vardır;

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının 3 Temmuz 1971 tarih ve 36 sayılı bildirisinde;

“Maalesef bazı bilim adamları ve örgütlerin de kendilerini desteklemesiyle kuvvetlenen bu drijanlar eylemlerini tahakkuk ettirecek militanları da temin etmekte güçlük çekmeyerek bilim yuvalarını harp meydanları haline getirmişlerdir”

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının 72 numaralı tebliğinde ise;

“12 Mart Muhtırasından evvel illegal örgütler halinde gelerek anayasal demokratik düzeni yıkıp, Marksist-Leninist ve Maoist bir düzen kurma çabasında bulunan şahıslar“

Yine Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının 77 no'lu bildirisinde; “Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eken’e suikastte bulunmak, uçak kaçırmak fiilleriyle, ayrıca demokratik anayasal düzeni bir halk ihtilali ile yıkarak bunun yerine Marksist- Leninist bir düzen kurma amacı ile illegal şekilde Türkiye sathında faaliyet gösteren(İhtilalci İşçi Köylü Partisi) adı altında faaliyet gösteren örgüt mensuplarından şimdilik 68 kişi yakalanmıştır” denilmektedir.

Yine Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının 89 numaralı bildirisinde;

1961 Anayasasının öngördüğü kişisel hak ve özgürlüklerden faydalanan bir kısım vatandaşlarımızın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını tebdil ve tağyir ederek yine bu Anayasanın öngördüğü demokratik düzeni ortadan kaldırıp, bunun yerine Marksist - Leninnist bir düzen meydana getirme amacıyla örgütlendikleri. Kanun dışı örgütlerle sonradan fiili durumlar yaratılmış, umuma mahsus binalarda patlama adam kaldırma, adam öldürme, banka soyma olayları ile tedhiş havası yaratılarak komünist taktiklerine uygun şehir gerillacılığı başlatılmıştır. Şunu da belirtmek isteriz ki, elde edilen bütün silah ve mühimmat dış ülkelerden temin edilmekte denilerek, bu teşekkürlerin nerelerden destek gördüğü belirtilmektedir.

Bu kuruluşlar hakkında benzer tespitleri diğer komutanlıkların bildirimlerinde de görmekteyiz. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının 44 numaralı bildirisinde;

“Bilindiği üzere geçen birkaç yıl içinde kendilerine Türk Halk Kurtuluş Ordusu, Türk Halk Kurtuluş Cephesi adını veren örgütler Türkiye’de ikinci bir kurtuluş savaşını vermek ve buna göre Türk halkını emperyalizmin pençesinden kurtarmak gibi sahte bir sloganla bir takım eylemlere girişmişlerdir.

“Bu eylemlerin, kendilerinin halk savaşı adını verdikleri, gerçekte aziz yurdu-muzu kana boğacak bir kardeş kavgasının ilk aşaması olduğu, ele geçirilen vesikalarda açıkça beyan edilmektedir”

12 Mart 1971’den sonra devam ettirilen anarşik hareketler ve eylemler hakkında, kurulmuş olan hükümetlerin görüşlerine de kısaca temas etmek istiyorum. 26 Mart 1971 tarihinde ilan edilen Erim Hükümetinin Hükümet Programında; “Cumhuriyet kanunlarını hiçe sayarcasına ve eylem yapıyoruz, devrimciyiz” Gibi sözlerle Devlet düzenine karşı zorlama davranışlarını sürdürenler, Devleti bütün heybetiyle karşılarında bulacaklarından ve Cumhuriyet kanunlarının pençesine verileceklerinden bir an bile şüphe ederlerse, çok yanlışmış olacaktırlar.

Aynı Programın görüşülmesi sırasında, 5 Nisan 1971 tarih ve Millet Meclisi 81’nci Birleşiminde söz alan günün Başbakanı, anarşik hareketler karşısında Hükümetinin tavrını; “Birinci vazifemizin, memlekette huzuru ve sükûnu temin etmek olduğunu gayet iyi biliyoruz. Böyle Devlet olmaz. Böyle üniversite muhtariyeti olmaz. Medeni bir memlekette kürsüye çıksın, azami kürsü hürriyeti ile Mao’yu, Che Guevera’yı methetsin, kimi isterse methetsin ama mukabilinde kapitalizm de methedilirse edilecek, ona zorla mani olmak yok. Sokağa çıkıp, “Eylem yapıyorum” diye cam kırmak yok, kurşunlamak yok. Bunu yapan, Devleti karşısında bulacaktır. Bunun yanında öğrencilerin meseleleri olabilir; o meseleler üzerine eğiliriz, çarele-

rini ararız. Ama illa ben devrim, yani şu manada devrim, ihtilal yapacağım diyene ben Devletin boynunu uzatırım. Seni öldüreceğim diyeni ben evvela öldürürüm” diyerek ifade etmiştir.

Aynı Hükümet Başkanı aradan 15 gün geçtikten sonra şunları söyleyecektir” Ben bekliyordum ki, bu anarşi, tedhiş, zorla rejimi devirme teşebbüsleri dursun. Niçin? Çünkü onlar başlıca sebep olarak diyorlardı ki; “Efendim bu Anayasa uygulansa idi, Anayasanın öngördüğü reformlar yapılsaydı, memlekette bu ortam hasıl olmazdı. Peki ben geldim Hükümet kurdum, bekleyin iki üç ay bakalım ne yapacağız, beklemediler. Niçin? Onun da teşhisini koydum; Çünkü bu örgütler gerçekte, Türkiye’de demokratik düzen yaşasın ve hürriyetleri devam etsin bunu istemiyorlar. Açıkça söylüyorlar. ”Biz diyorlar, bunu devireceğiz. Yerine Marksist - Leninist - Maoist bir düzen gelmedikçe “ Faaliyetlerimize devam edeceğiz.

Aralık 1971 tarihinde kurulan İkinci Hükümetin Programında da “Dikta heveslilerine, Türk Milletini parçalamak isteyenlerin, demokratik hukuk devletini zorla devirmek peşinde koşan anarşistlerin, tedhişçilerin 1961 Anayasasının getirdiği hak ve hürriyetleri kötüye kullanmalarını önleyecek Anayasa değişiklikleri bu dönemde gerçekleştirilmiştir” denilerek, tedhişçi ve anarşistlerin hangi gayenin peşinde oldukları böylece sarahaten ifadeye kavuşmuş oluyorduk.

Mayıs 1972’de kurulan Üçüncü Hükümetin Programında da; “Komünizm ve her türlü bölücü aşırı faaliyetler öncelikle üzerinde duracağımız konular olacaktır” denildikten sonra, “Türkiye’yi içinden yıkmak, parçalamak, demokratik rejimi ortadan kaldırmak isteyenlere ve bu amaçla silahlı saldırılara girişmiş olanlara. Amaçları Türkiye’yi karanlık bir zulüm rejimine götürmek olan bu unsurların” diyerek ve bunlara karşı mücadeledeki azimlilik ifade edilerek kendisinden önce ki partilerüstü iki Hükümetin bu işlerin komünist saldırısı olduğu şeklindeki teşhislerine aynen iştirak edilmektedir.

Partilerüstü Hükümetten sonra, Nisan 1973’te kurulan Koalisyon Hükümet Programında da aynı teşhislere, varılarak ve “Anayasalar, hürriyetlerin kötüye kullanılması suretiyle Devletin temel düzenine, yurt bütünlüğüne, laik ve demokratik Cumhuriyete kastedenlere karşı ciddi tedbirler alınmasını öngörmekteyiz. Anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle mücadelenin ışığı altında Devletin bekası, huzurun, asayişin sağlanması için güçlü ve etkili idarenin mevcudiyetini zorunlu saymaktayız” denilerek anarşik ve yıkıcı faaliyetlerin amacının, Devletin temel düzenine ve Cumhuriyete karşı olduğu bir defa daha belirtilmiştir.

Sıkıyönetimin ilanı ile ilgili müzakerelerin yapıldığı Türkiye Büyük Millet Meclisinin 28 Nisan 1971 tarihli 7’nci Birleşiminde söz alan günün Başbakanı, “Arkadaşlar, bu aşırı uçlardaki anarşistler, zorbalık hareketine başvuranlar, biz o reformları yaptığımız gün dahi tatmin edilmiş olmayacaklardır. Çünkü onlar dogmatik bir tarzda, mesela, Türkiye demokratik rejim içinde kalkınamaz inancındadırlar. Bu inançta olanları, biz, reformları yapmakla bu inancından çeviremeyiz. Onlar öyle bir dogmatik bir saplantı içine girmişlerdik ki, mesela, Türkiye’de Maoist, Leninist, Marksist bir rejim olmadıkça rahat edemeyeceklerdir” diyerek reformlarla, anarşi

hadiselerinin bir ilgisi bulunmadığını; bu teşebbüslerden maksadın Türkiye'ye komünist bir rejim getirmek olduğunu açıkça ifade etmiştir.

Sıkıyönetimin uzatılması müzakerelerinin yapıldığı Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25 Mayıs 1971 tarih ve 8'nci Birleşiminde söz olan devrin adalet Bakanı; "Bu olayların hepsi gözlerimizin önünde cereyan etmekte, Türkiye'yi parçalamak, bölmek, ya da Türkiye'de Marksist bir rejim kurmak isteyenlerin süregelen faaliyetleri, saldırıları, banka soyma, adam kaçırma, hatta son günlerde esefle gördüğümüz adam öldürme gibi suçları" diyerek anarşik faaliyetler hakkında Hükümetin teşhisini bir defa daha ifade ediyor.

Sıkıyönetimin uzatılması müzakerelerinin yapıldığı Türkiye Büyük Millet Meclisinin 23.7.1971 tarih ve 10'ncü Birleşiminde söz alan zamanın İçişleri Bakanı, "Aşırı solcuların, aziz vatanımızın bütünlüğüne kastettikleri, dışta ve içte koordineli bir merkezden idare olundukları, elimize geçen gizli belgelerle de sabit olmuştur" diyerek aşırı solcuların kastının ne olduğu ve nasıl idare edildiğini resmi belgelere dayanarak ifade etmiştir.

Sıkıyönetimin uzatılması müzakerelerinin yapıldığı Türkiye Büyük Millet Meclisinin 25.1.1973 tarih 3'ncü Birleşiminde söz olan zamanın İçişleri Bakanı "Olayların aşırı sol taktiklerine uygun olarak özellikle şu istikametlerde geliştirilmek istendiği görülmektedir"

"Komünist rejimi, anarşistlerin kişiliği ve bunların yarattığı tedhiş olayları methedilmek suretiyle, özellikle öğrenciler aşırı akımların tesiri altında bırakılmakta ve genç dimağların birer komünist sempatizanı olarak yetişmesi için gayret sarfedilmektedir"

Çeşitli illerimizde cadde ve sokaklara atılan, ya da yapıştırılan afişlerde yazılı aşırı sol sloganlarla işçi, köylü ve öğrenciler tahrik edilmekte, Hükümet ve Ordu yerilmekte, müttefiki ve dostu bulunduğumuz devletlere hücum edilerek, Marksist- Leninist düzen methedilerek, halk bir yönde bir ihtilale teşvik edilmektedir"

Buraya kadar açıkladığımız bütün olaylar. Marksist - Leninist ve Maoistlerin yurdumuzda örgütlenme çabaları, taktikleri ve buna uygun davranışlarıyla birlikte ele alındığı zaman, bunların asıl mahiyeti her ikisinin genel amaçları, yani Türk Devletini ve Anayasa nizamını yıkmak ve yerine Marksist bir düzen getirmek düşüncesiyle ilişkisi ve bağlantısı ortaya çıkmaktadır" deniyor.

Görülüyor ki, 12 Mart Muhtırasından sonra kurulan bütün hükümetler, anarşik hareketlerin gayesinin, devleti yıkmak ve yerine komünist bir rejim kurmak olduğunda ve bu hareketlerin, cemiyetin içinde bulunduğu ekonomik veya sosyal sıkıntılar ve reformlarla bir ilişkisi bulunmadığında ve ihtilal yoluyla Devleti ele geçirme gayesine matuf olduğunda ittifak etmişlerdir.

Memleketimizde anarşi ve şiddet hareketlerine girişenlerin ve onları teşvik edenlerin gayesinin ne olduğu sarahatle ortaya çıkmıştır. Demokratik rejime vakı bu saldırının tesirsiz hale getirilmesi için önemli gayretler sarfedilmiştir. Buna rağmen bütün bu işlerin yöneticisi olan beyin ele geçirilememiş ve mihrakları tümü ile tehlike olmaktan çıkarılamamıştır. Halen birçok mahkeme devam etmektedir.

Milli demokratik devrim stratejisi namı altında yeni beyin yıkamalar ve yeni aldatmalar devam edecektir. Nitekim bu stratejinin liderleri yeni direktifler ve taktiler vermektedir. Bu direktif Mihri Belli'nin "Devrimci Hareketimizin Eleştirisi" adlı kitabının 103'ncü sayfasında şöylece ifade olunmaktadır.

Faşist terörün aracı olan sıkıyönetim kaldırılmalıdır. Hapisanedeki devrimciler derhal serbest bırakılmalı, bunlar hakkında kovuşturmalar durdurulmalıdır. Devrimci kanına giren kiralık katiller, bunları kiralayanlar, siyasi cinayetlerin, işkencelerin tüm sorumluları yakalanarak yargılanmalı, cezalandırılmalıdır. Basın TRT ve bütün kültür alanlarında faşist zihniyetle uygulanan milli sansüre son verilmelidir. Düşünce özgürlüğü ve Anayasada yazılı tüm demokratik hak ve özgürlükler eksiksiz uygulanmalıdır"

Bu pasaj Mihri Belli'nin demokratik devrim stratejisi olarak verdiği direktiftir.

Devleti kendi gücü ile ve meşru kuvvetleriyle, kendi güvenliğini sağlanması, bütün olup bitenlerden sonra fevkalade önemli bir mesele saymamak mümkün değildir. Tekrarlayacağım. Devletin kendi gücü ile ve meşru kuvvetleriyle kendi güvenliğini sağlaması, bütün bu olup bitenlerden sonra, bu hususu fevkalade önemli bir mesele saymamak mümkün değildir.

Adalet Partisi olarak, aşırı cereyanlar karşısında Devlet güvenliğinin sağlanmasını en önemli mesele telakki ediyoruz. (A.P. Sıralarından "Bravo" Sesleri Alkışlar)

Gerek koalisyon protokolünde, gerekse, Hükümet programında aşırı cereyanlara hiç yer verilmemiş ve bunlarla mücadele için hiç bir tedbir öngörülmemiştir. (A.P. Sıralarından "Bravo" Sesleri Alkışlar)

Çıkan ve reddedilmesi mümkün olmayan sonuç, Türk Devletinin Beynelmilel Komünizm saldırısına maruz bulunduğu. Şimdi Hükümetten sormak istiyorum. İfade ettiğimiz bu deliller muvacehesinde ki, bunları siz de biliyorsunuz; Türkiye'nin beynelmilel bir komünist saldırısına hedef olduğunu kabul ediyor musunuz, etmiyor musunuz? Bu komünist saldırısının amaç edindiği hedefi, kendileri ve devletin resmi makamları tarafından açıkça ve ısrarla ifade edilmiş olması karşısında, Türkiye'nin halen böyle bir tehlikeye maruz bulunduğunu ve bu tehdidin henüz kalkmamış olduğunu kabul ediyor musunuz etmiyor musunuz? Bu iki asgari müşterekte bütün parlamento olarak ittifak halinde bulunmamız hayati önemde görülmektedir. (A.P. Sıralarından "Bravo" Sesleri Alkışlar)

Türkiye'de Marksist bir rejimi kurmayı gaye edinip bunu ihtilal yoluyla gerçekleştirmeyi hedef aldıklarını, açıkça ifade edenler ve bu durumları Devletin resmi belgeleriyle tevsik olunanların Türkiye'de iç barışı istediklerini iddia da etmek mümkün müdür? Yurt dışarıdan idare edildikleri ve beslendikleri sabit olan bu kuruluş mensuplarının aynı eylemlere devam etmemelerini imkân dahilinde görüyor musunuz? Vatanın bütünlüğüne ve Devletin varlığına bilerek, isteyerek, yabancı bir ideolojinin emirleriyle kastedenlerin faaliyetlerini masum haklı ve olağan sayıyor musunuz? (A.P. Sıralarından "Bravo" Sesleri Alkışlar)

Devleti yıkmaya ve ülkeyi bölme faaliyetlerini fikir özgürlüğü sayıyor musunuz? (A.P. Sıralarından Şiddetli Alkışlar)

Yine Hükümetten, şu hususların cevaplandırılmasını rica ediyoruz;

Acaba Hükümet, rejime ve Devlete yönelmiş yıkıcı faaliyetlerin, mücadele edilmesi gereken değerde bir ciddiyet taşımadığı kanaatinde midir? Başka bir deyimle, Türkiye'nin komünizm tehlikesi karşısında bulunmadığına mı kanidir?

Hürriyetçi demokrasinin, yıkıcı cereyanlar karşısında savunma ihtiyacı içinde olmadığına mı kanidir?

Bu hususların açıklığa kavuşmasında zaruret görüyoruz. Pek çok konuda en küçük ayrıntıya kadar inilmesine rağmen, bu hususa hiç temas edilmemesini hayretle karşılıyoruz. (*A.P. Sıralarından Alkışlar*)

Hükümetin, Türkiye'de rejimin maruz kaldığı tasallutların teşvikçileri, takipçileri, eylemcileri fikir özgürlüğü içinde mütalaa edeceğini sanmıyoruz. Düşünce ve fikir özgürlüğü konusunu bir vuzuha kavuşturmak bakımdan gerekecektir. Bundan kimin ne anladığını kamuoyu iyi bilmelidir. Komünizm propagandası yapmanın, düşünce hürriyetine girip girmeyeceği hususunda Hükümetin ne düşündüğünü bilmek mecburiyetindeyiz.

Düşüncenin, en büyük insan varlığı olduğuna şüphe yoktur. İnsanın insanlığı ancak düşünce ile kabildir. Bilimde, sanatta, teknikte en büyük güç, düşüncendir. Topyekün medeniyet, düşüncenin eseridir.

Bununla beraber, medeniyetleri alt üst eden hareketin yine düşünce olduğunu görüyoruz, Bir zafer sahnesinin arkasında, kazanan ve kaybeden taraflarda düşünceyi bulursunuz. Milletlerin birbirleriyle mücadelesinde, bir milletin diğerini içinden bozmak için başvurduğu yollarda düşüncenin mahsulüdür. Yapıcı olduğu kadar yıkıcı, yaratıcı olduğu kadar öldürücü, iyiliğin olduğu kadar kötülüğün aleti haline getirilebilen yine düşüncedir.

Var olmak, güçlenmek, huzur, refah ve güven sağlamak için lehimizde ve aleyhimizde olan düşünceyi ayırt etmek mecburiyetindeyiz. Casuslar, beşinci kollar, iç kundakçılar fikir ve düşünceden faydalanacaklardır. Büyük veya küçük, zengin veya fakir her devlet, kendisi için yıkıcı faaliyetlerin esası olan düşünce ve fikri ayırmak zorunda kalmış ve ceza kanunları da bunları önleyici müeyyideler getirmiştir. Zira, Devletin hayat hakkını koruması kadar tabii bir şey olamaz. Bir insanın zihninin içine kimse karışamaz. Söz, yazı resim gibi vasıtalarla yıkıcılık ve bozgunculuk yapmak, her halde fikir ve düşünce özgürlüğü içinde addolunamaz.

Yıkıcılık, bozgunculuk ve bölücülüğün ne olduğunu ayırt etmek de o kadar zor bir şey değildir.

Son zamanlarda, "Düşünce suçu olamayacağı şeklinde bir fikir işlenmektedir ve bu iddiada bulunanlar, Anayasamızın 20'nci maddesine sığınmaktadırlar. Anayasamızın 20'nci maddesi... Hep biliyoruz; ama Anayasa sadece 20 maddeden ibaret değildir; başka maddeleri de vardır. Anayasanın 20'nci maddesinin, "Herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir" hükmüne bakarak, Anayasanın bu yolla yapılacak açıklamaları sınırlamadığını kabul etmek, Anayasanın diğer maddelerindeki hükümleri görme-

mezlikten gelmektir. Evet, herkes düşünce ve kanaatlerini açıklayabilir, - yayabilir; ama bu düşünce ve kanaatler Anayasanın diğer maddeleri de vazedilmiş bulunan hükümlere aykırı düşmeyen düşünce ve kanaatlerdir.

Anayasamız, başlangıç bölümünde ve 2'nci, 3'ncü ve 4'ncü maddelerinde Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkesi, Türk Milletinin bütün fertlerini kaderde, kıvançta, tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde millî şuur ve ülkü etrafında toplanan bir millet olmasını amirdir.

Anayasanın 20'nci maddesinde sınır konmadı diye, milleti sınıf sınıf ayıran, millî şuurunu şovenlik, millî ülküyü gericilik sayan bir görüşle bunları yok etmeye kalkmak, bölücülük, kışkırtıcılık yapmak mümkün değildir.

Anayasanın 20'nci maddesi diğer maddelerin koyduğu ve koruduğu ilkeleri tahrip hakkını kimseye vermez. Böyle yapmaya kalkanlar tabii ki, suç işlemiş olurlar. Anayasanın 21'nci maddesi; “Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir” diyor. Anayasanın 22'nci maddesi; “Basın ve haber alma hürriyeti, ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, millî güvenliği ve millî güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ahlakı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir” ölçüsünü getiriyor. Anayasanın 23'ncü maddesi ise “Gazete ve dergilerin çıkarılması, yayımı, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili şartlar kanunla düzenlenir” şeklindeki hükmüyle düşünce hürriyetini sınırlıyor.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi 8.4.1963 tarih ve 1963/83 sayılı kararıyla 20'nci maddedeki düşünce hürriyetlerinin sınırlı olduğunu kabul etmiş ve ancak “Kişinin iç aleminde kaldığı sürece mutlak ve sınırsız olan düşünce ve kanaat hürriyeti, toplum hayatını ilgilendirdiği andan itibaren hukukun, kanunun sahasına girer ve toplumsal yaşayışın gerektirdiği bazı kayıtlamalara bağlanabilir. Toplumsal yaşayışın sürekliliği sağlanmak için belli esaslara ve kurallara bağlanmak suretiyle kayıtlanmasını zorunlu kılar. Zira, toplum hayatına zarar veren düşünce ve kanaatlerin açığa vurulması, toplumu huzursuzluğa sevk ederek toplumsal yaşayışı ve Devletin güvenliğini sarsar.

Bu bakımdan, diğer hak ve hürriyetler gibi düşünce hak ve hürriyeti de her türlü sorumsuzluklara cevaz veren mutlak ve sınırsız hürriyet olarak telakki ve kabul edilemez” denmiştir.

Maddenin Temsilciler Meclisinde görüşüldüğü sırada, maddenin ters anlaşılabilirliği ve mesela komünizme, nasyonal sosyalizme veya irticaa kayan düşünceleri veya ahlaksızlığı teşvik eden fikirleri de açıklamak ve yaymak hususunda serbest bırakılmış oldukları gibi bir mana taşıdığı öne sürülünce; Anayasa Komisyonu Sözcüsü söz almış ve “ Maddeyi yalnız başına alarak, yani diğer hükümlerden tecrid ederek manâlandırmanın caiz bulunmadığı, hukukta doğru olan tefsirin gaitefsir olduğunu; Anayasanın esas itibarıyla hürriyetleri imha edici faaliyetleri yasak ettiğini, herkese düşünce hürriyetinin, Anayasa ile tespit olunan Devlet nizamını ve

demokratik nizamı uygun kanaatlerini belirtmek için sağlandığını, bu sebeple laik ve demokratik nizamı yıkmak, Devletin ve milletin bütünlüğünü parçalamak isteyen düşüncelerin açıklanmasının düşünce hürriyetinden dahi sayılamayacağını, bilakis suç teşkil edeceğini” ifade etmiştir.

Böylece, Anayasa hükümleri Temsilciler Komisyonunda görüşülürken bu anayasa esprisini dile getiren Anayasa Komisyonu sözcüsü, Anayasa Mahkemesinin kararı, salim akıl ve mantık, fikir suçlarının olabileceğini bütün açıklığı ile belirtmiş ve bu icabın bir sonucu olarak ceza kanunlarımızda bu biçim suçların cezaları gösterilmiştir.

Anayasamızın birçok maddelerinde, özel ve tüzel kişilere, siyasi partilere, kamu kuruluşlarına birçok haklar, hürriyetler, görev ve sorumluluklar verilmiş bulunmaktadır. Bunların içerisinde düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri, vicdan ve din hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti, basın hürriyeti, gazete ve dergi çıkarma hakkı, dernek kurma hakkı, sendika kurma hakkı, seyahat hürriyeti, haberleşme hürriyeti, öğrenim ve öğretim hürriyeti gibi maddelerde birçok haklar ve hürriyetler tarif ve tespit edilmiştir.

Çıkarılacak kanunların bu tespitler çerçevesinde Anayasaya uygun biçimde yürürlükte olması tabiidir. Esasen, Anayasaya aykırı kanunların Anayasa Mahkemesi tarafından iptali yolu her zaman açık bulunmaktadır.

Burada kaydetmek istediğimiz husus şudur;

Bütün bu maddelerin bir şapka maddesi vardır. Bu madde, geçen dönemde, yani 1971 -1973 döneminde Partilerarası Komisyon tarafından verilen mutabakat çerçevesinde hazırlanmış ve Meclislerimiz tarafından kabul edilmiş bulunan Anayasanın 11’nci maddesidir. Anayasanın 11’nci maddesinin ilgili fıkrasını zikretmekte fayda görüyoruz. Bu fıkra aynen şöyledir; “Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak, nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kastı ile kullanılamaz.

Bu hükümlere aykırı eylem ve davranışların cezası kanunda gösterilir” Anayasanın; hem eylemi, hem davranışı, yukarıdaki hükmü içinde değerlendirmiş bulunduğu açıktır. 20’nci madde ve diğer maddeler dahil hepsi bu temel görüşün ve çerçevenin içerisinde. Yine bu maddeden mülhem olarak, Anayasamızın 136’nci maddesi değiştirilmiş, Devlet güvenliğini ilgilendiren ve belli suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemesi kurulmuştur.

Hükümet, bu Anayasanın emredici hükümlerini ve getirdiği müesseseleri bir tarafa bırakarak, kendi anlayışına göre mi icraat yapacaktır? Çıkacak kanunlar Anayasaya aykırı olamayacağına göre, fikir özgürlüğünü tarif eden Anayasanın dışarıda nasıl bir özgürlükten yanadır? Bunu da öğrenmek istiyoruz.

Türk Ceza Kanunun 141 ve 142’nci maddelerine, kapatılan Türkiye İşçi Partisinin ve daha birçok zevatin karşı olduğunu Türk kamuoyu çok iyi bilmektedir. Bu

maddeleri yasalardan çıkardığımız takdirde komünizmi yaymak imkânları sınırsız hale getirilmiş olunacaktır ki, bu, devlet için ve rejim için en büyük tehlikedir. (A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar)

1930 yılından bu tarafa, illegal faaliyet gösteren Cumhuriyet düşmanı yıkıcı cereyanlar hep bu maddelerden şikâyetçi olmuşlardır. Bu maddelerin iptali için Türkiye İşçi Partisi tarafından Anayasa Mahkemesine açılmış ve sonuçlanmış bir dava da mevcuttur. Anayasamıza tamamen uygun olan bu maddelerin kaldırılmasını düşünmek dahi toplum huzuru bakımından endişe vericidir.

Diğer taraftan, devletin varlığına yönelik bir kısım suçları tarifle cezalandıran kanun maddelerini fikir suçu diye vasıflandırıp yürürlükten kaldırmak, hukuk devletini kendi koruma gücünden mahrum etmek olur.

Büyük Atatürk’ün hatırasını tezyif maksadıyla her türlü neşriyat ve davranış fikir suçu sayılır. Kanun yürürlükten kaldırılırsa, üzerinde hassasiyet gösterdiğimiz bir manevi varlığı saygıyla korumak inancımızda zaafa uğrarız.

Diğer taraftan, mesela, Türk Ceza Kanununun 174’ncü maddesinin son fıkrasında, din ve mezhepleri tezyif serbest hale gelecektir. Din ve vicdan hürriyetinin korunmasından yana görünmek, sonra da böyle bir tezyif yolunu başka bir biçimde açmak, hiçbir şekilde samimiyetle bağdaştırılamaz. (A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar)

Denilecektir ki, “Bunları kaldırmaya falan kalkan yok” . Biz burada, fikir suçundan ne anlaşılması لازم geldiği hususunu, şayet fikir suçundan bunlar anlaşılacaksa, daha doğrusu bunların hepsi serbest olsun denecekse, bunların doğuracağı birtakım mahzurları ortaya koymaya çalışıyoruz. Yani “Herşey serbest olsun” dersiniz bunlarında serbest olması lazım. Bunlar da serbest olunca Devleti nasıl ayakta tutarız? Bunu soruyoruz.

Suç azmettirme, suç teşvik ve suç işleme kararını takviye, Türk Ceza Kanununa göre suçtur. Birçok maddelerde bu suçlar için ayrı ayrı cezalar tertibolunmuştur. Devlet şahsiyetine karşı işlenen cürümlerde, mesela Türk Ceza Kanununun 127’nci maddesine göre; Türk Devletini bitaraflik alanına, veya bitaraflığı muhafazasına veya harp ilanına mecbur kılmak için yabancı ile anlaşan kimse cezalandırılacağı gibi, bu anlaşmanın basın yoluyla propagandası ayrıca suç sayılmıştır. Propaganda ve telkin, suç teşvikte en önemli vasıta. Propaganda ve telkin suçunu, maddelerden, “fikir suçu” diye çıkardınız mı, Türkiye’de komünizm propagandasını yapmak serbest olur; Devlet aleyhine işlenen birçok cürümlerin işlenmesine ve yayılmasına imkân verilir.

Ceza kanunumuzun 311’nci maddesi, bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik eden kimseyi cezalandırdığı gibi, 312’nci maddesinde de, kanunun cürüm saydığı bir fiili övmeyi veya halkı kanuna itaatsizliğe tahrik eylemeyi de cezalandırmıştır.

Türk Ceza Kanununun 426’nci maddesi, müstehcen ve hayasızca yazılmış bir nevi kitap, gazete, risale, mecmua, varaka gibi neşriyatı basıp dağıtan, nakleden, bu kabil hitabeleri söyleyenleri cezalandırmıştır. Fikir özgürlüğü adı altında bu madde

kaldırılırsa, genel ahlakın kısa zamanda bozulmasına sebeb olunur. Gerçi, programda çocukların ahlakını bozmamak için bu çeşit kitapların karşısına çıkacağı yazılı, ama bu sadece çocuklarla bitmiyor, onu ifade etmek istedik.

Gerek Anayasamızın hazırlanmasında ve gerekse bu Anayasaya uygun kanunların çıkarılmasında bize nazaran demokratik rejimde çok daha ileri tecrübeye sahip devletlerin anayasalarından ve hukuki tecrübelerinden daima yararlanılmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 30'ncü maddesi "İşbu beyannamenin hiç bir hükmü, içinde ilan olunan hak ve hürriyetlerin bir devlet, zümre veya fert tarafından yok edilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya bilfiil bunu işlemeye her hangi bir hak gerektirir mahiyette yorumlanamaz" diyor.

Demek oluyor ki, hürriyetleri yok etme hürriyeti kimseye verilmemiştir. İnsan Haklarını ve Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin 17'nci maddesinde de ki, biz bunların hepsine tarafız, "Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbirisi, bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkur sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tabii tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf her hangi bir hak sağladığı şeklinde tefsir olunamaz" demekte ve 10'ncü maddesi de; "Kullanılması vazife ve mesuliyeti tazammun eden bu hürriyetler, demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olursa, millî güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya amme emniyetini nizamı muhafazasının, suçun önlenmesinin, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli haberlerin ifşasına mani olunması veya adalet kuvvetinin üstünlüğünün ve tarafsızlığın sağlanması için ancak ve kanunla muayyen merasime, şartlara, tahditlere veya müeyyidelere tabi tutulabilir" diyor.

Federal Almanya Cumhuriyetinin Anayasasının 5'nci maddesinde, fikri serbestçe açıklama hakkını teminat altına aldıktan sonra sanatla, ilim, araştırma ve öğretim serbestisinin yanısıra, öğretim hürriyetinin Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağını kesin şekilde tespit etmiştir.

Ayrıca Alman Anayasa Mahkemesi, Komünist Partisinin kapatılmasına karar vermiş, İkinci Cihan Harbi felaketine sebep olan Nazizm'in her türlü faaliyetini kanun dışı saymıştır.

İtalyan Anayasasının 21'nci maddesi de bizim Anayasamızın 20'nci maddesine uygun bir hüküm getirmiştir. İtalyan Anayasa Mahkemesi de fikir suçunun var olacağı görüşünü benimsemiştir.

Amerikan Anayasasına zeyl olan bir kanunla, düşünce hürriyetinin sınırlanmayacağı tespit edilmiş olmasına rağmen, Federal Mahkeme, düşünce hürriyetini sınırlayan kanunların belirli gerekçelerle Anayasaya aykırı düşmeyeceği görüşünü savunmuş ve karara bağlamıştır.

Fransız Cumhuriyet ve Birlik Anayasası, bir taraftan özgürlüklerin sınırını geniş tutarken, 16'ncı maddesiyle Cumhurbaşkanı'nın millî hakimiyeti belli sebepler tahtında ve bütün müesseselerin üstünde, şahsında toplama ve kullanma yetkisini vermiştir.

Her devlet kendi ihtiyaçlarından esinlenerek kurduğu rejimi koruma tedbirlerini almıştır. Bizim Anayasamız ve Anayasamıza uygun olarak yürürlükte bulunan yasalarımız, tarihi gelişim içerisinde, ülkemizin jeopolitik durumunu nazara alarak ülke ve millet bütünlüğünü korumayı, başta gelen güvenlik meselesi olarak mütalâa etmiştir” Yeni bir devir açıyoruz” diyerek devletin devamlılığını bir tarafa bırakmak ve toplumumuzun tarihi misyonunu inkâr etmek, yakın gelecekte anarşinin tekrar boy atmasına ve ülkenin huzursuz ortama itilmesine imkân ve fırsat verecektir.

Adalet Partisi olarak, taşıdığımız sorumluluğun idrak ve şuuru içinde bu tarihi görevi yaptığımız şu anda Türk Milletine, devlet ve rejim güvenliği açısından düşündüklerimizi intikal ettirmek ve sizlerin takdirinize sunma fırsatını bu suretle kullanmış bulunuyoruz. Bundan sonraki icraatı, her safhasında millî menfaatten mülhem bir anlayışla, yakından takibedeceğimizi belirtmek isteriz.

Hükümet programında ”Düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerini sınırlayan bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkartılacaktır” denilmektedir. Hangi kanunlarımızdan neler çıkartılacaktır? Bunu soruyoruz. Türk Ceza Kanununun hangi maddeleri değiştirilecektir?

Devletin arsiulusal şahsiyetine karşı, alelumum devletin şahsiyetine karşı cürümler fikir suçu mu sayılacaktır? Bunları soruyoruz. Öyle olacaksa şayet, o takdirde devlet güvenliği nasıl sağlanacaktır; Devlet, kendi gücüyle kendisini nasıl ayakta tutacaktır? Bunları soruyoruz.

Genel af hakkındaki Hükümet görüşü üzerinde durmakta fayda vardır. Henüz genel affın tam şümülünü bilmiyoruz. Hükümet tam şümül olarak ne getirecektir, tam kapsam nedir bilmiyoruz; ama yapılan münakaşalardan edindiğimiz intibaa göre fikirlerimizi arz edeceğiz.

Hükümet programında; “ Geniş kapsamlı bir af çıkarılacaktır; böylece kırgınlıklar, dargınlıklar kaldırılacaktır” deniyor. Bu “geniş” in ne kadar geniş olacağını bilmediğimiz için, kendiliğimizden bir geniş farz edip, ona göre bazı mülahazalar serdedeceğiz. (A.P. sıralarından gülüşmeler; C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar, A.P. sıralarından alkışlar)

Adalet Partisi olarak iktidarda bulunduğumuz zaman zarfında, sınırı ve şümü-lü memleket gerçeklerine uygun af kanunları çıkarmışızdır. 14 Ekim seçimlerinden sonra da hazırladığımız af teklifimizi Meclis Başkanlığına takdim ettik. Burada, devlete karşı girilmiş olan suçlara, diğer suçları ayırmışızdır. Devlete karşı girilmiş suçlar, devleti yıkma teşebbüsleridir. Bu suçların dışında kalan birtakım suçlar var ki, hakikaten bunlar ibreti müessire teşkil ettiyse, artık cezanın çekilmesini toplum için yararı kalmamıştır. Cezanın çekilmesinin toplum için yararı kalmadığı ahvalde af bir atıftır, toplum yeni fertler kazanacaktır, ama şayet ceza, ibreti müessire fonksiyonunu ifa etmemişse, o zaman mütemadiyen af çıkarma, kanunları tatbik edilemez hale getirir. Çünkü kanunların müeyyidesi, af müessesesi suretiyle işletilemez hale getirilmiştir. Öyle olur. (A.P. Sıralarından “Bravo” Sesleri Alkışlar) O zaman, hukuk devletini yürütmek imkânsızlığı ile veya asgariden zorluğu ile karşı kaşıya kalırız. Mahkemeler işlemeyecektir. Çünkü her gelen suç, mahkeme bitin-

ceye kadar nasıl olsa affa uğrayacağından dolayı. Eh o zaman mağdur ne olacaktır? Mağdur ne olacaktır?

Onun içindir ki, bu, gayrisiyasi bir beyandır.

Ceza, ne zaman ibreti müessire fonksiyonunu yapmış, ne zaman artık bunun çekilmesinde toplum için fayda kalmamıştır; gayet tabii ki, o gibi ahvalde affa gidilir. Ve biz hakikaten bu düşünce ile bugün cezaevlerinde yatmakta olan ve bu şekilde mütalaa edilebilecek pek çok vatandaşımızın oralardan kurtulmasını düşünerek af teklifi yapmışızdır. Ama devlete karşı girilmiş, devleti yıkmak için girilmiş ve kanunların suç saydığı birtakım hususları var ki, bunları konuşmamın başında ariz amik izah ettim. Bunlar hakkındaki mütalaalarımız da arz ve izah edeceğiz.

Bugüne kadar çıkarılan af kanunları, affın şartlı çıkması, kademeli çıkması, sınırlı çıkması gibi bir takım vasıfları haizdir. Bunlar da hep memleket gerçeklerinden ilham alınarak yapılmıştır. İçinde bulunduğumuz dönemde çıkarılacak bir affın, (yani bilhassa devlete karşı girilmiş suçlar için söylüyorum) bir atıfet duygusunun tezahürü olmaktan öteye istismar konusu yapıldığı, hatta istismarın ötesinde bir takım hedefleri kapsadığı gözden kaçmamaktadır.

Devleti ve rejimi yıkmak için anarşik olaylara fiilen girenlerle, bu olayları tahrik ve teşvik edenler, suçların işlenmesinde her türlü manevi ortamı telkin ve propaganda yoluyla hazırlayarak fikren yürütenler, birbirlerinden ayrılarak genel bir af kapsamı içinde düşürüldüğü takdirde, devlet güvenliği bakımından böyle bir affın yarar ve zararı üzerinde hassasiyetle durmamız gerekecektir. Fiilleri işleyenler var, fiilleri işleyenler var. Hükümetin ileri sürdüğü genel af kavramı ile yapılan açıklamalardan anlaşılan, genel affın mahiyet ve şümülü özellik taşımaktadır.

Genel af konusu, ülkemizin bugün içinde bulunduğu noktada cezanın muayyen miktarının belli suçlar için indirilmesi, ceza mahiyetinin değiştirilmesi veya suçluların salıverilmesi gibi işlemlerin çok ötesinde bir anlam kazanmaktadır. Geçirdiğimiz bunalımlı dönemde, özellikle sıkıyönetim tatbikatı içinde verilmiş olan yargı kararlarını hükümsüz sayma, yapılan tahkikatları işkenceye dayandırma, işlenen suçları mevcut düzene yükleme ve devlete karşı işlenmiş suçlarda suçu işleyeni haklı ve mağdur sayma düşünce ve inancı içinde devlet ve rejim düşmanlarını genel af kapsamı içine alma ve böylesine şümüllü bir af çıkarma kamu düzeni bakımından telafisi imkânsız zararlar doğuracaktır. (A.P. Sıralarından "Bravo" Sesleri Alkışlar)

Af, kanunlarla tayin edilmiş cezaların ibreti müessire, olma ve müeyyide olma vasfını ortadan kaldıracak mahiyette olmamalıdır. Devlete ve rejime karşı işlenen suçlarda bu kabil çıkarılan afların tekerrürü, cezanın caydırıcı tesirini ortadan kaldırmaktadır. Devlet ve rejime karşı suç işlemeyi adeta teşvik etmekte; memlekete huzursuzluk getirmektedir.

Suçlusunda en ufak nedamet hissi bulunmayan fanatik ve kararlı suçlular için af çıkarmanın, hem kendileri için, hem toplum için bir yararı yoktur. Çıkarılacak af, görev yapan yargı organlarının müeyyide tatbik etmek sorumluluğu ve vazife şuurunu zaafa uğratacak anlam ve muhteva taşımamalıdır. Bir başka deyimle, millî

müesseseleri yaralayacak, onları yıpratacak bir zorlama sonucu ve böyle bir gerekçeyle dayanarak geniş kapsamlı bir af çıkarmanın devlet güvenliğine ve kişilerin şahıs, mal güvenliğine yarar değil zarar vereceği dikkate alınmalıdır.

Anayasamızın geçici 21'nci maddesi özel bir hukuki durum ihdas etmiştir. Anayasa ile ihdas olunan bu durumun kabulünden bu tarafa geçen kısa süre içinde, hangi olay ve sebeplerin belli suçların affını gerektirdiğini anlamak güçtür. Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte, sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte bulunan davalar sonuçlandırılincaya kadar, bu mahkemelerin görev ve yetkilerinin de devam edeceği kabul olunmuş ve bu hükümler sıkıyönetim kalktıktan sonra dahi devlet emniyetinin en sağlam şekilde ve her sarsıntıdan uzak biçimde sağlanabilmesi için böyle bir anayasal tedbire başvurulmuştur. Şimdi ise, iç barışın şümüllü bir aflla sağlanacağı kabul ve beyan edilmektedir. Barış kimler arasında ne şekilde olacaktır? Başka bir deyimle, kim kiminle barışacaktır? Türk Toplumunu bütünüyle demokratik hukuk devleti içinde ve Anayasa teminatı altında kanun hakimiyetine tabii olarak barış içinde yaşamaktadır. Devlete karşı, rejimi yıkıp yerine başka bir rejimi getirmek maksadıyla saldıranlar ile devlet barışma zorunluğunu hangi sebepten duymaktadır? Bu anlayış temelinden sakattır. Hukuk devletinde devleti koruyacak hukuki tedbirleri işlemez hale getirmek veya işlemiş olanları tesirsiz bırakarak, devletin kendi kendisini koruma imkânlarını ortadan kaldırmak demek olur bu.

Devlet düzenine karşı çıkmış, Komünist, Maoist ve Leninist bir rejim kuracaklarını haykırarak bulunanların Dev-Genç Türk Halk Kurtuluş Ordusu, Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi, Türk Kurtuluş Partisi, Türk Halk Kurtuluş Cephesi gibi ve sair namlar altında devlete karşı teşkilatlanmış, silahlanmış, cinayetler işlemiş şebekelerin mensupları affedilince, devletin güvenlik kuvvetleriyle, mahkemeleri bundan sonra acaba nasıl görev ifa edecek ve Devlet güvenliği kiminle ve nasıl sağlanacaktır?

Devlete karşı ayaklanmış bulunan bu örgütlerin mensuplarının suç işlediği kabul edilmekte midir? Şayet bunların suç işlemediği kanaati varsa, o zaman üç senedir Meclisler, hükümetler, sıkıyönetim, mahkemeleri neyle ve kiminle uğraşmışlardır ve niçin uğraşmışlardır? Yoksa, Cumhuriyeti korumak suç, yıkmaya kalkmak suçsuzluk mudur? (A.P. Sıralarından "Bravo" Sesleri Alkışlar) Bu hususların vuzuha kavuşması lazımdır.

Devlet; güvenliğini, devletin meşru kuvvetleriyle sağlayacaktır. Devletin meşru kuvvetleri zaman zaman töhmet altında bırakılmıştır. Bu hususlar açıklığa kavuşmadıkça devlet görevlilerinin görev yapması fevkalade zordur.

Diğer taraftan, millî müesseselerimiz zaman zaman suçlanmıştır. Bu suçlamaların da açıklığa kavuşması lazımdır.

Şu anda, Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı Ecevit'le, Sayın Başbakan Ecevit karşı karşıyadır. Şöyle karşı karşıyadır.

Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Genel Başkanı "Ak Günlere" adlı secim bildirgesinin 146'nci sayfasında ve daha sonra 7, 8, 9, 10 ve 12 Ekim 1973 tarihli se-

çim konuşmalarında şöyle diyor; “12 Mart öncesi iktidarın, gençlik çatışmalarını teşvik edici tutumu ve kışkırtıcı devlet ajanlarının gençlik arasındaki kışkırtmalarını da bunlara eklenince, gençlik olayları rejimi tehdidedici, toplumda huzursuzluk ve tepki uyandırıcı boyutlara erişti. 12 Mart öncesi iktidarın da istediği de bu idi zaten. Çünkü o iktidarın yöneticileri, 1961 Anayasası ile bu Anayasanın sağladığı Batı demokrasi örneğine uygun özgürlükçü demokrasiyle Türkiye’nin yönetilemeyeceğini, Türkiye’de huzur sağlanamayacağını göstermek istiyorlardı” Sayın Ecevit, Cumhuriyet Halk Partisi Başkanı olarak böyle diyor. (CHP Sıralarında “Doğru, Doğru” Sesleri) Ben de böyle demenizi bekliyordum zaten, ben de böyle demenizi bekliyordum. (A.P. ve C.H.P. sıralarından “Bravo sesleri, sürekli alkışlar”) “Doğru” diyene beyyine külfeti yüklenir; yani, “Doğru” dediğinizi ispatla mükellefsiniz. (C.H.P. sıralarından gürültüler, “Programın her tarafını oku! Demagoji yapıyorsun” sesleri) **Şimdi** oraya geliyorum zaten, onu talebedeceğim. (C.H.P. sıralarından gürültüler) Onu talebedeceğim; şimdi oraya geliyorum, onu talebedeceğim; yazılı zaten, siz söylediniz diye aklıma geldi değil; onu talebedeceğim açıkça.

Şimdi Sayın Ecevit, Devletin arşivine ve bütün belge ve bilgilere sahiptir, Hükümet başkanı olarak büyük yetkilere sahiptir. Aynı zamanda bir Anayasa kuruluşu olan Milli Güvenlik Kurulunun da üyesidir. Bu iddiasını ispatlamakla mükelleftir. (A.P. Sıralarından “Bravo sesleri Şiddetli ve Sürekli Alkışlar”) Bunu istemek bizim hakkımızdır. Neyi istiyoruz? Bakınız neyi istiyoruz, ispatlanması gereken iddia ne, bizim anladığımız kadarıyla; Hangi kışkırtıcı devlet ajanlarının gençler arasına girip onları anarşiye ittiğini ve kışkırttığını... (CHP Sıralarından Gürültüler)

KEMAL ANADOL (Zonguldak) — Mahir Kaynak, Mahir Kaynak...

Müdahele etmeyin lütfen.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hani özgürlük olacaktı, hani bir özgürlük olacaktı? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli ve şiddetli alkışlar, C.H.P. sıralarından “Demagoji yok, demagoji yapma” sesleri, gürültüler) Siz de kısıtlıyorsunuz o zaman, özgürlüğü kısıtlıyorsunuz. Bunu istemek bizim hakkımızdır. Hangi kışkırtıcı Devlet ajanlarının, hangi gençler arasına nerede girip onları anarşiye nasıl ittiğini ve kışkırttığını delilleriyle ortaya koymasını istiyoruz. Burada da kalmıyoruz, birşey daha istiyoruz; Mademki iddia, birtakım Devlet ajanları gençlerin arasına sokulmuş, kışkırtılmıştır, bunu bir yaptıran olması lazımdır; yaptıranın da ortaya konulmasını istiyoruz; kim yaptırmıştır bunu? (A.P. Sıralarından “Bravo sesleri Şiddetli ve Sürekli Alkışlar”)

12 Mart sonrası Anayasa değişikliklerinin büyük bir kısmında Cumhuriyet Halk Partisinin oyları da mevcuttur, çok büyük bir kısmında; yüzde 95’inde, % 98’inde. Aynı zamanda partilerarası bir komisyon teşekkül etmiş ve partilerarası komisyonda Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın üyeleri de bulunmuş ve bunlar partilerin mutabakatıyla yapılmıştır. Kendilerinin de iştirakiyle yapılan Anayasa değişikliklerini sonradan, özgürlükleri kısıtlama olarak halka takdim etmiş olanların aynı kanaati muhafaza edip etmediklerini de bilmek istiyoruz. Yani, mesela Anayasanın 11’nci maddesi özgürlükleri, kısıtlayan bir madde midir? Sizin reyleriniz

vardır. Öyle takdim ettiniz, bizi özgürlükleri boğmakla, boğazlamakla suçlandınız. Acaba (Sizin reylerinizle de) değişen bu Anayasa maddelerinden hangisi (Bizi suçladınız topyekün) özgürlükleri kısıtlamaktadır? Sizin de oylarınız vardır onların içerisinde. Acaba, meydanlardaki fikirlerinizi muhafaza ediyor musunuz? Onu bilmek istiyoruz. (A.P. Sıralarından “Bravo sesleri Alkışlar”)

Yine Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Genel Başkanının seçim konuşmalarında belirttiği bir husus var. Ayrıca bu konu; “Ak Günlere” adlı seçim bildirgesinin 173 ve 174’ncü sayfalarında şu şekilde yer almıştır. İmzasız, asılsız tertiplere, kasıtlı, sahte jurnallere itibar edilmesi, bir Devlet politikası haline getirilerek, birçok suçsuz kimseler gözaltına alınmıştır. Birçok devlet memurlarıyla öğretmenler, uzmanlar üzerindeki baskılar, Devlet yönetiminde ciddi, rahatsızlıklara yol açacak ölçülere varmıştır. Bir resmi Devlet örgütü olan Milli İstihbarat Teşkilatının bütün bu gibi işlemlerdeki rolü inkâr edilemeyecek kadar ortaya çıkmıştır. Bu arada artık gözden saklanamayacak hale gelen işkenceler, dünyada Türkiye’nin itibarını sarsmaya başlamıştır.

Sıkıyönetim kanadı altında faaliyet gösterdiği anlaşılan “kontrgerilla” diye bir örgütün faaliyeti, bütün dünyada duyulduğu halde, resmi makamlarca üzerinde bile durulmamıştır” Beyan bu. (CHP Sıralarından “Doğru, Doğru” Sesleri) Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Genel Başkanı Ecevit’in bu ithamlarına, Başbakan Sayın Ecevit cevap vermedikçe ve itibarıyla oynanan millî müesseselerin görev yapma hevesine ve şevkine gölge düşüren bu isnatlar aydınlığa kavuşmadıkça, Devlet güvenliğinin korunmasında gerçekten sıkıntılı bir döneme girileceğini belirtmek isteriz. (A.P. Sıralarından Alkışlar)

Sıkıyönetim idaresi, hükümet sorumluluğu altında yürüyen bir Anayasa ve hukuk müessesesidir. Ve otoritesini, Türkiye Büyük Millet Meclisinden almaktadır, Anayasadan almaktadır. Sıkıyönetimde görev yapan Silahlı Kuvvetlerimizin şerefli mensupları, tam bir vatanseverlik ve vazife; şuuru içinde millî görevlerini yapmışlardır; Bu görev de, Cumhuriyeti koruma görevidir. Onların yaptığı bu görevleri şu veya bu şekilde çürütmeye ve tahribe kalkışmak, bizatihi müessesenin kendisini tahrip etmek olur.

Milli İstihbarat Teşkilatının, iddia edildiği şekilde olaylarla ilgili kanunsuz bir tutumu varsa, bunlar nelerdir? Şimdi, Milli İstihbarat Teşkilatı Başbakana bağlıdır. Binaenaleyh, “Bunları bilemiyoruz” demek mümkün değil.

Bunlar kimlerden emir almışlardır? İşkenceyi kimler, ne zaman ne suretle yapmışlardır? Ülke dışında başlatılıp, paralelinde ülke içinde yürütülen bu tahrip kampanyasının, şu anda muhatabı olan Sayın Ecevit’in Sıkıyönetim kanadı altında kontrgerilla örgütünün kimler tarafından kurulup faaliyete geçirildiğini de Yüce Meclise ve kamuoyuna açıklaması lazımdır.

Keza, işkence iddiaları hakkında da aynı açıklıktaki bilgiyi Yüce Meclise vermek sorumluluğu vardır. Ya vardır, yahut da “Böyle şeyler yoktur” demek durumunda-
dır; ya bunlar vardır ortaya konacaktır, ya bunlar yoktur, “yoktur” denecektir.

Bir zamanlar, Türk Devletinin itibarını küçültücü mahiyette ve fakat meşru siyasi iktidarlara tahrip etmek için ortaya atılmış olan bu ve benzeri ithamların mesnedi olup olmadığını öğrenmek mevkiinde bulunan Başbakanın bu konuları vuzuha kavuşturmasını, sorumlu olduğu millî müesseselerle çelişkili durumunu tashih etmesi gerekir. Bunlar vuzuha kavuşmazsa, sorumlu olduğu millî müesseselerle çelişkili durum tashih edilmemiştir olur.

Kanun ve nizam anlayışı üzerinde duracağız. Ülkede kanunları icra etmek, hükümetlerin görevidir. Kanun ve nizam anlayışının programlarda yer alması beklenemez. Ancak, bugünkü Hükümeti teşkil eden partilerin Sayın Genel Başkanlarının mazide kanun ve nizam anlayışları vardır. Şayet bu anlayışlarında devam ediyorlarsa, Türkiye’de kanunların tatbikinde asayiş, güven ve huzurun sağlanmasında büyük zorluklarla karşılaşılacağından endişe ederiz. Bu sebeple suç ve ceza kavramlarının üzerinde durmak mecburiyetindeyiz.

Bilindiği gibi, suçu kanunlar tarif eder ve cezayı kanunları tespit eder; Mahkemeler takdir eder. Kanunları hükümetler, idare ve yargı organı tatbik eder, böylece kanun düzeni korunur; böylece hukuk devleti ilkesi gerçekleşir.

Gayet tabii ki, her suçun bir sebebi vardır. Buna rağmen bu sebep, suçluluğu ortadan kaldırmaz. Şayet, sebep suçluluğu ortadan kaldırırsa, suç ve suçlu bulmak mümkün değildir. Kanunların suç saydığı bir fiili bizzat ve bilfiil kim işlemişse, asıl suçlu odur. İşlenen suçlara daima özel mazeret bulunarak kişi sorumluluğunu sorumsuzluğa çevirmek, Cumhuriyet Halk Partisine hakim olan bir düşünce tarzıdır mazide. Bir yerde suç mu işlendi? Kusur, düzen bozukluğundadır. Bu düşüncede olan Cumhuriyet Halk Partisi, şimdi kanunları tatbik etme mevkiindedir. Acaba, kanunların suç saydığı fiilleri işleyenlerin yakasına yapışacak mıdır, yoksa, düzen bozukluğuna hamledip yapışmayacak mıdır? Bu hususun da vuzuha kavuşmasında fayda mülahaza etmekteyiz. Anayasanın, herkesi bağladığı ve Anayasanın üstünde bir yasa bulunmadığı düşüncesinde midir Hükümet? Mesela kanunsuz toprak işgallerini devrimci eylem saymaya devam edecek misiniz? “Topraksız köylü olmaz” diye kendi yazdıkları dövizini alıp yürüyüşe geçen köylülere “Durun” mu diyeceksiniz, “Yürüyün” mü diyeceksiniz? Bunu bilmek istiyoruz. (A.P. Sıralarından Alkışlar)

Bu çeşit hareketlerin önlenemeyeceği kanaatini muhafaza etmekte misiniz? Bu gibi hallerde, esas şuraya geliyorum, 5917 sayılı Kanunun birinci maddesine göre tecavüzün defi ile mükellef olan idarecilere ne yapacaklardır? Kökünde haklılık var; bir suç işlenmiş, gelmiş toprakları işgal etmiş köylüler” Topraksız köylü, gayet tabiidir ki işgal edecektir” deyip bırakacaklar mı, yoksa bu tecavüzü defedecekler mi? Onun için soruyoruz ve sorumluyu devam ettiriyoruz; Mazide kalmış şeyleri ortaya koymak için söylemiyorum. Sadece bugünden itibaren rejimin işlerliği, Devletin güvenliği, şahısların mal ve can emniyeti, sanıyorum ki bir ülkenin idaresinde en önemli konulardır, bunları bilmek istiyoruz. Yoksa bu görev mal sahiplerine mi bırakılıyor? Mal sahipleri, Medeni Kanunun 894’ncü maddesine göre, gasp ve tecavüz fiillerini kendileri kuvvet kullanarak mı defedeceklerdir? Bu hususların açıklığa kavuşması gerekmektedir.

Bir hususun daha açıklığa kavuşması lazım. Meclislerin yapmış bulunduğu yasalara Cumhuriyet Halk Partisi iştirak etmediği zaman, bu yasaların Adalet Partisinin oyları ile kanunlaştığını daima ifade edegelmiştir. Bu, bir durum tespitinden ziyade, yasayı özürlü göstermek maksadını gütmüştür. Adalet Partisinin çoğunlukta olduğu zaman çıkarılmış bulunan yasaları, “Adalet Partililerin parmaklarıyla” diye vasıflandırmış bulunan Cumhuriyet Halk Partisi, şimdi kendisi çoğunluktadır koalisyon olarak; Adalet Partisinin iştirak etmediği yasaları kendi parmakları ile mi çıkarılmış sayacaktır; bunu da bilmek istiyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisi, Meclislerin çıkardığı yasaları çok kere halka şikâyeti adet haline getirmişti. Nitekim 15-16 Haziran 1970 de meydana gelen olaylardan sonra, “Ben işçi olsaydım böyle bir kanuna isyan ederdim” şeklinde adeta haklı gösterilmeye kalkışılmıştır.

Parlamentonun çıkaracağı yasalara acaba, şimdi Cumhuriyet Halk Partisi nasıl bakacaktır? Anarşi hareketlerinde görev ifa eden Cumhuriyet polisine karşı Cumhuriyet Halk Partisinin takındığı tavır, daima kanuni görevlerini yapanları ve yapmakla mükellef olanları iktidarın uşağı gibi gösterme ve böylece görev yapmak durumunda olanların morallerini kırma şeklinde olmuştur. Acaba bu tutumlar şimdi nasıl olacaktır?

Maksadım, geçmişte olup bitenleri dile getirmek değil, kanun anlayışı, kanunsuzlukları himaye şeklinde olanların kanunları nasıl ve kiminle tatbik edecekleri hususunda kamuoyunun tereddüdünü aydınlığa kavuşturmaktır.

Rejimin işlerliği, Devlet güvenliğini, vatandaşın can ve mal güvenliği takip etmektedir. Can ve mal güvenliğini sağlamak her Devletin en önemli görevidir.

Hükümet Programı; Koalisyon partilerinin, memleketin meselelerini ve bu meselelerin gereği olan çözümleri Hükümet olduktan sonra öğrenecekleri intibasını vermektedir. (A.P. Sıralarından “Bravo sesleri Şiddetli ve Sürekli Alkışlar”) Zira pek çok konuda kesin bir tavır takınılmamakta, sadece mesele zikredilmekte, çözüm, prensip itibarıyla dahi olsa ortaya konmamaktadır. Birçok konuların üzerinde çalışılacağı, hal yolu bulmak için gayret sarf edileceği beyan olunmaktadır. Birçok konularda da “Gerekli tedbirler alınacaktır” denmektedir. Bu sebeple, biraz önce ifade ettiğimiz intiba bizde hasıl olmaktadır.

Mesele bellidir. Bu mesele için birkaç çözüm yolu olabilir; Hükümeti kuran partilerin tercihini yapmış, Parlamentonun önüne ne yapacağını, gerekli tedbirin ne olduğunu ifade ederek gelmesi lazımdı. Zaten belirli olan meselelerin çözümlerini aramak için değil, bu çözümleri bilerek Hükümet olunur. Fikrimizi tespit için birkaç misal vermek istiyoruz. Deniyor ki Hükümet Programında, “Vatandaşın adalete olan inanç ve güveninin pekleştirilmesi için gerekli hukuki tedbirler alınacaktır” Böyle deniyor. Adaletin tevzii ülkenin en önemli meselesidir. Vatandaşın şikâyetçi olduğu bir konudur. Hükümetin bu hususta gerekli hukuki tedbirlerin ne olduğunu söylemesi lazımdı. Yani ne yapılacaktır bu işi düzeltmek için? Söylemesi lazımdı ki, bunların hakikaten vatandaşın şikâyetlerine deva olup olmayacaklarını söylemek imkânını biz bulalım. Ve böylece muhalefet görevimizi yapalım.

Yoksa Hükümet bunların ne olduğunu bilmiyor mu? Başka bir misal; Programda “İşçi- memur ayırımına süratle adil ve vazih bir çözüm getirilecektir” deniliyor.

İşçi- memur meselesi yeni çıkmış bir mesele değildir. Bu adil ve vazih çözüm nedir? Hükümet bunu biliyorsa, “Şunu yapacağım” niçin demiyor programında? Bu çeşit kıstaslar herkese göre değişik” Adil, vazih” Neyi yapacağını milletin önünde söylerse Hükümet, Meclisin önünde söylerse biz de görev yapma imkânımızı buluruz, yine buluruz ya...

Hükümet getireceği çözümü tavzih edeceğini ifade etseydi bu hususta fikir söylemek imkânını bulurduk. Acaba hükümet, bu çözümün ne olduğunu Hükümet olduktan sonra mı öğrenecektir?

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Senin gibi... (C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hükümet programında, hoşgöründen bahsediyorsunuz. Ben muhalefet olarak hakkımı kullanıyorum canım. Ben aslında lâf atmalardan falan da şikâyetçi olmam. Yani o bakımdan üzülmeğin hiç. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Yine programda “Kamu görevlilerinin ücretlerinde adil bir denge gerçekleştirilecektir” deniliyor. Kamu görevlilerinin ücretleri meselesi yeni bir mesele değildir” Adil bir denge gerçekleştirilecektir” demek yerine, bu adil dengenin ne olduğunu Hükümet, programına koymuş olsaydı, bizi, bunu ne olabileceğini, farzedip, ona göre fikirlerimizi söylemek gibi bir yola itmezdi.

Hükümet Programında “Teknik personelden en iyi ve etkin bir biçimde yararlanmak için gerekli tedbirler alınacaktır” deniyor. Yine, teknik personel problemi yeni değildir. Hükümetin bu probleme nasıl şekil vereceğini ifade etmiş olması lazım ki, ona göre fikirlerimizi söyleyebilelim. Yani meseleleri alt alta sıralamak, Hükümet olmak için kâfi değil, çarelerini sıralamak lazım.

Programda “Türk Parasını Koruma Kanunu ile buna dair çıkarılan kararnameler dikkatle gözden geçirilerek, günün ekonomik koşullarına uygun ve bu arada hem üreticinin ve hem de tüketicinin yararını gözetir yönde geliştirilecektir” deniliyor. Ne yapılacaktır? Soruyoruz. Türk Parasını Koruma Kanunu, kararnameler, üretici, tüketici, ekonomik koşullar yeniden öğrenilecek değildi ki, bunların hepsi belli ne yapacaksınız? Yani Türk Parasını Koruma Kanununu mu kaldıracaksınız, bu kararnameleri mi kaldıracaksınız? Bunların yerine ne koyacaksınız? Bunlar, fevkalade önemli şeyler.

Programda, yine aynı programda “vergi yargı sistemi değiştirilecektir” deniliyor. Ne yapılacaktır, nasıl değiştirilecektir? Ne söylenebilirse, şimdiden söylenebilir.

Programda “Sosyal güvenlikle ilgili mevzuat dengeli ve tutarlı bir hale getirilecektir” deniliyor. Bu dengeli ve tutarlı falan sözleri çok geniş yuvarlak sözlerdir. Yani, neyi yaparsanız tutarlı ve dengeli olacaktır ve onu ne zaman karara bağlayacaksınız. Acaba administrasyona danıştıktan sonra mı bunları yapacaksınız, yoksa

siyasi kuvvet olarak bunların cevaplarını siz mi administrasyona söyleyeceksiniz, administrasyon size mi söyleyecek? Bunlar önemli konulardır.

Şimdi, birkaç kararsızlık örneğine temas etmek istiyorum. Programda “Serbest Mali Müşavirlik müessesesinin kurulması çalışmalarına geçilecektir” deniliyor. Aynı, yani aynı şey, aynen aldım böyle. Yani mali müşavirlik müessesesi kurulacak mı, yoksa kurulup kurulmaması birtakım çalışmalar yapıldıktan sonra mı ortaya çıkacaktır? Bu cümleyi okuyunca; kurulacak mı, kurulmayacak mı, kurulup kurulmayacağına karar verilecek mi? Bunu anlamak mümkün değil, buradan. (*CHP Sıralarından Gülüşmeler, AP Sıralarından Alkışlar*)

Hemen şunu söyleyelim; Türkiye’de mali müşavirlik müessesesi, bize göre, lazımdır, kurulmalıdır. Kurulacak mıdır, kurulmayacak mıdır? Ama sizin bizim fikrimize uymanız şart değil. Biz zaten fikirlerimiz söyleriz, biz bu meseleleri söyleriz. (*CHP Sıralarından “İktidardayken neden yapmadınız” sesleri*)

Yapamadık buyurun siz yapın (*A.P. Sıralarından “Bravo Sesleri” Alkışlar*)

Programda bir başka kararsızlık örneği “Haşhaş sorununa, bir yandan insani kaygıları tatmin edici, öte yandan haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları süratle bulunup uygulanacaktır” deniliyor.

Bunu şöyle tahlil ediyoruz; Seçim öncesi pek çok istismar edilen bu konuda, koalisyonu teşkil eden her iki partinin de, bildiğimiz kadarıyla, haşhaş ekimine müsaade edeceklerine dair halka verilmiş sözleri vardır. E., bu sözler varsa, bu sözleri buraya aksettirmek gayet kolaydır. Programda yer alan ibareden bir şey anlaşılmıyor. Âdeta bir mavi boncuk bu. Hükümetin bu konuda sarıh olması lâzımdır. Ne yapacaktır? Seçim öncesinde vaat ettikleri gibi, haşhaş ekimine Hükümet müsaade edecek midir, etmeyecek midir? Gayet kısa ve gayet açık cevaba ihtiyaç vardır. “Müsaade edeceğim veya müsaade etmeyeceğim” diye vuzuhla konuşmak mümkün iken, konuyu anlaşılmaz haile getirmek, programı muğlak duruma sokmaktadır. İşaret etmek istediğimiz odur.

Başka bir konu; programda, “Vekil imamların eğitim eksiklikleri tamamlanarak asıl kadroya geçme imkânları geliştirilecek ve vekil imam meselesi âdil şekilde çözüldükten sonra, vekil imamlık uygulaması son bulacaktır” deniliyor.

Vekil imamlar kadroya geçecek midir, geçmeyecek midir? (*C.H.P. sıralarından “Geçecek, geçecek” sesleri*) Pekâla “Vekil imamlar kadroya geçecektir” diye yazılırdı. Mamafih geçmiş bir şey yok. (*A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) Yani, kaybolmuş bir şey yok. Biz sadece Hükümetli, şu anda bir tek dokümanla değerlendiriyoruz. O doküman da, yüksek huzurunuzda okunan Hükümet programıdır. Bir iki doküman var; her iki partinin seçim beyannameleri ve beyanları. Ara sıra onlara rücu ediyoruz. Başkaca bir vasıtamız yok elimizde. Programda, bu vekil imamlar meselesi için böyle deniliyor. Vekil imam müessesesinin âdil bir şekilde çözümü nedir? Yani, bu âdil nedir? Bu âdil her şeyin başına geçirilebilir mi? Her şeyin başına geçirildiği zaman, onun çözümü olur mu? Mesele, halen mevcut olduğuna göre, bu vekil imam meselesi 16 bin tanedir. Bunun âdil çözümle ölçülmesi için ne yapıla-

caktır? Eğer kadroya geçirmeyi Hükümet düşünüyorsa, “kadroya geçireceğim” der. İmtihan yapmayı düşünüyorsa, “imtihan yapmak suretiyle kadroya geçineceğim” der. Sanıyorum ki, biter. Hükümetin neleri, nasıl söyleyeceği bizi alâkadar etmez de. Biz bu meseleyi anlıyamadıkta...

İLHAMİ ÇETİN (Yozgat) — Bravo, bravo; böyle söyle.

A.P. GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Onun için anlaşılır hale getirmeğe çalışıyoruz. (A.P. sıralarından alkışlar)

Yine programda; “Bir Genel Sağlık Sigortası Sistemi kurulması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır” deniliyor.

Genel sağlık sigortası kurulacak mı, kurulmayacak mı? Yani, kurulacaksa, gayet tabîi, kurulması için gerekli çalışmalar yapılır; ama burada sağlık sigortasının kurulmasından ziyade, birtakım çalışmaların yapılacağından bahsediliyor. Gönül isterdi ki, Hükümet; “Genel sağlık sigortası kurulacaktır” desin. Belki derler; yani, bizim sorularımıza cevap verirken; yahutta kurulmayacaktır derler. O zaman mesele vuzuha kavuşur.

Yine programda; “Gelirsiz kalan yaşlılara ve sakatlara özel ilgi gösterilecektir” deniliyor.

Bunun hakçası, ki bunun hemen altında bir cümle daha var; protokolde bu yalnız bu kadar yazılmış ve bunun altına bir cümle daha konmuş. O cümlede deniliyor ki, Sosyal güvenlik götürülecektir, filan. Ben, onu da muğlak buluyorum. Zira Cumhuriyet Halk Partisinin de, bizim de bu konuda “Yaşlılara maaş bağlanacaktır” diye sarîh beyanlarımız vardır. Biz bu hususta bir kanun teklifi hazırladık ve zaten Meclislere verdik. Nihayet kanun teklif etmek milletvekillerinin görevi olduğuna göre, o görevimizi kullanarak teklifi yaptık. Ama gönül isterdi ki, Hükümet, hakikaten muayyen yaşı doldurmuş yaşlılara maaş bağlanacaktır desin. Çünkü seçim meydanlarında Hükümeti kuran partilerden hiç olmazsa birisi bunu açıkça demeliydi. “65 yaşını dolduran, muhtaç vaziyette olan, kadın - erkek bütün yaşlılara maaş bağlayacağız. Maaşın miktarı da 300 lira olacak, 600 lira olacak” diye bir şey demeliydi. (“İhtiyacı olanlara” sesleri)

Tabîi, tabîi ihtiyacı olanlara.

İLHAMİ ÇETİN (Yozgat) — İktidardayken niye yapmadınız?

A.P. GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — E, her şeyi biz yapsak size bir şey kalmazdı canım. (A.P. sıralarından alkışlar)

Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Mesele, şu programın; Hükümetin ne yapacağını bilmediği, önüne ne gelirse onunla uğraşacağı gibi bir intiba vermiş olduğudur. İddia değil, böyle bir intiba veriyor. Daha önce koalisyon partilerinin yaptıkları vaatlerden, Hükümet olduktan sonra, saptıklarını göstermek için bunları zikrettim.

Muhterem Milletvekilleri, siyasi rejimlerle iktisadi sistemler arasında gayet kesin bir ilişki bulunmaktadır. Şimdi bu konuyla ilgili fikirlerimizi arz edeceğiz.

Ekonomik sistemle, yani bir memleketteki cari ekonomik düzen ile siyasi rejim birbirinden bağımsız kavramlar değildir. İktisadî sistem birtakım temel hukuk kurallarına dayanır. Bu temel hukuk kuralları, her rejimin değil, belli bir iktisadî sistemin yaşamasına ve gelişmesine elverişli olabilir. Ekonomik düzenin ne olduğunu, ne olabileceğini tespit eden kaideler, Anayasa kaideleridir.

Halen dünyamızda iki çeşit iktisadî sistem bulunmaktadır. Hür teşebbüs sistemiyle, kolektivist sistem. Bu iki temel sistemin muhtelif nüanslarla uygulanması, ayrı modellerin varlığına işaret etmeyip, esas prensibe sadık kalarak, en iyi uygulama biçiminin şartlara göre tayininden ibarettir. Rejimi tayin eden temel kaideler, hürriyetçi demokrasi ve genel oy esasına dayanıyorsa, böyle bir düzenle, kolektivist iktisadî sistemin uyuşması imkânı yoktur.

Şayet genel oy ve hürriyetçi demokrasi kavramlarını siyasi rejimimiz kabul etmiyorsa, böyle bir düzende de hür teşebbüs ve rekabet mekanizmasına dayalı bir ekonomik nizamın yaşamasına imkân yoktur.

Hürriyetçi demokratik nizamı, genel oy esasını siyasi rejimin temeli olarak kabul edip, hür teşebbüs ve serbest rekabet esasına dayanan bir ekonomik düzen reddedilir veya bu nizamı işlemez kılacak birtakım uygulamalar öngörülürse, ya bu bağdaşmazlığı kavrayamamak veya siyasi rejimi temelinden değiştirmeyi hedef alan bir uygulamaya girmek söz konusu olabilir.

Hürriyetçi demokratik nizamın ve genel oy esasının, nelerin garantisi olduğu, hangi müesseselerin yaşamasının ortamını meydana getirdiği hususunu gözden uzak bulundurmamak lâzımdır. Hürriyetçi demokratik nizam, ferde sadece siyasi kişilik değil, iktisadî kişilik de tanıyan bir nizamdır. Siyasi hürriyetlerin mevcudiyetinden ve bunların, ikisinin hür kararlariyle kullanıldığından bahsedebilmek için, kişinin, ekonomik hürriyetlerine de sahip bulunması ve bunların teminat altına alınması gerekmektedir.

Ekonomik hürriyetlerin mevcudiyetinden bahsedilmek için ise, üç temel şartın birlikte bulunması gerekmektedir. Bunların birinin bulunmadığı yerde, ne iktisadî hürriyetlerden ne de hür teşebbüsten bahsetmek imkânı vardır. Bunlar, mülkiyettir, miras hakkıdır, çalışma ve sözleşme hürriyetleridir. İşçi, işveren, sendika, toplu sözleşme hürriyetleri, hür teşebbüs kurma hakkı, bu üç temel esastan doğar. Mülkiyet hakkı, çalışma ve sözleşme hürriyetleri, sadece ekonomik alanda değil, kişinin bütün hayatı ve faaliyetlerinde, hürriyetinin temel garantisidir. Ekip biçtiği tarlasında, neyi ne kadar üreteceğine, bakıp büyüttüğü hayvanını nasıl değerlendireceğine, hür iradesiyle karar veremeyen kişinin, hürriyete sahibolduğundan, hele siyasi hürriyetlerini kullanabileceğinden bahsetmeye imkân yoktur. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

Devletin, işçiyi belli yerde veya yerlerde çalışmaya zorladığı; iş şartlarını tespit-te, her noktayı kamu yararıyla ilgili görüp, bizzat kararlaştırdığı bir sistemde, kişi hürriyetlerinden bahsetmeye imkân var mıdır? Devletin veya onun yerine geçen bir organizasyonun, herkesin ücretini, gelirini sırf kendi tespit ettiği kıstaslara göre ayarlayabildiği bir ülkede, işçi haklarından, hür sendikacılıktan, toplu sözleşme ve

grevden bahsetmeye imkân yoktur. Böyle bir düzende çalışma ve sözleşme hürriyetinden bahsedilemez, Devletin tek patron olduğu bir ülkede, daha iyi şartları, daha yüksek ücret ve dolayısıyla sosyal adaleti bulmak değil, aramak imkânı dahi yoktur. Bunun gibi, çalışacak halde olmayan vatandaşın, bir gün tek merci olarak sığınabileceği ve sırf kendi karar çerçevesi içine dahil olan, Devlete ait, başkasının karışamayacağı bir damı, bir malı olmazsa o kimsenin emniyetinden ve hürriyetinden bahsetmek mümkün olabilir mi?

Bir toplumda Sosyal Sigortalar, Devlet eliyle ne kadar geliştirilmiş olursa olsun, ferdin sırf kendi iradesinin hakim olduğu serbestçe tasarruf edilebileceği ve ölümünde ailesine intikal ettirebileceği, kendi ferdi mülkiyetine tabi menkul ve gayrimenkul malları olmazsa, bu malları edinme imkânlarından bile mahrumsa, kendi ve ailesinin emniyetini en sağlam şekilde bulduğu inancında olamayacağı da ortadadır. Bu iki model arasındaki temel farkı ortaya koymak lazımdır. Kolektivist ekonomik düzenlerde, kamu yararı, kamu teşebbüsü, kamu kararı kişinin ferdi menfaatlerini korumaya ve gerçekleştirmeye en elverişli bir model olarak takdim edilir. O halde, gelişmeyi mümkün kılacak güç ve imkânları kamunun elinde bulunması veya aynı sonucu verecek bir doğrultuda gidilmesi savunulur. Ferdin elinden sahip olduğu imkânları alınır veya kendi karar sahasından çıkaracak bir uygulama getirilirse, ferdin, evvela güç olmaktan çıkarılması öngörülür demektir. Böyle bir model uygulamaya koyulduğunda, bunu münakaşa mümkün değildir. Direnme mümkün değildir. Kişiye tercih imkânı bırakılmamıştır. Merkezi karar alma gücüne karşı denge unsuru ve icabında mukavemet unsuru olabilecek güçler bertaraf edilmiş olmaktadır.

Hangi kuvvet bu merkezi gücü sınırlayacaktır? Hürriyetleri koruma imkânlarında belli bir güce sahip olmayan kişi veya topluluklarda bu nasıl yapılacaktır? İşte bu sebeplerdir ki özel mülkiyet ve miras hakları, çalışma ve sözleşme hürriyetleri, siyasi hürriyetin, hatta ondan da ötede, şahsi hürriyetlerin de vazgeçilmez teminatı ve şartı mesabesinde. Mülkiyet, miras hakkı, çalışma ve sözleşme hürriyetlerinin olmadığı yerde, siyasi hürriyetler ve dolayısıyla demokrasi de, bu sebepten olmaz.

Bu sebepledir ki, mülkiyeti, mirası, çalışma ve sözleşme hürriyetini ortadan kaldırmaya matuf teşebbüsleri, hürriyet nizamına, demokrasiye ve dolayısıyla Anayasaya aykırı buluruz.

1961 Anayasamızı bu açıdan değerlendirmeye ve getirmiş olduğu ekonomik düzenin de ne olduğunu kesinlikle ortaya koymaya mecburuz. Hürriyetçi demokrasiyle neyin bağdaşp neyin bağdaşamayacağını; ekonomik yapının esasını teşkil eden temel hürriyetleri tehlikeye attığımız takdirde, hangi nizamla varabileceğimizi ve burada ferdin bir istihsal unsuru, bir makina parçasından farkı olmayacağını; haklardan ve hürriyetlerden fedakârlık yapıldığı takdirde, sadece ekonomik düzenin değil, aynı zamanda siyasi düzenin de feda edilmiş olacağını iddia ediyoruz.

Anayasamız, üçüncü bölümünde, 35 ila 53'ncü maddeleriyle bu düzenin kesin hatlarını hiç bir yanılmaya ve teville meydan vermeyecek şekilde tespit etmiştir.

35'nci maddede mülkiyet ve miras hakkını, 40'ncı maddede çalışma ve sözleşme hakkını görmekteyiz. Bu haklar, bütün siyasi haklarla, yani hürriyetçi demokrasi nizamıyla bir bütünleşme halindedir. Her hangi birinin zedelenmesi, hürriyetçi demokratik nizamın temel yapısını tahribe müncer olacaktır. Anayasa nizamımıza sadık isek, mülkiyete azami saygıyı göstermeye mecburuz. O halde mülkiyet hakkının özüne dokunucu veya onun muhtevasını (ki bu muhteva içinde kullanma, istifade ve tasarruf ehliyetleri vardır) tahrip edici bir uygulamanın öngörülmesi, anayasa çizgileri dışına çıkılması demektir.

Çalışma ve sözleşme hürriyetlerini tanıdığımız halde, şayet kişiyi belli yerlerde çalışmaya mecbur edici bir yeni organizasyon düşünüyorsak; dilediği işi yapmak hürriyetini tanıdığımız halde, ona ancak bizim tayin ettiğimiz işyerlerinde çalışma imkânı bırakıyorsak; hür teşebbüs kurmak imkânını tanıdığımız halde, tesis ettiğimiz düzenle rekabet şartlarını ortadan kaldırıyor ve uyguladığımız ekonomik tedbirlerle, meydana getirdiğimiz yeni ekonomik üretim biçimleriyle ve ancak bu biçimdeki teşebbüslere imtiyaz ve yaşama şartlarını tanıyan bir tutumla, hür teşebbüs faaliyetlerini yavaş yavaş terkedilecek bir meşgale haline getiriyorsak. Anayasanın tespit etmiş olduğu ekonomik düzenin içinde bulunduğumuzu iddia edemeyiz.

İşte, Adalet Partisi olarak mücadelesini yaptığımız dava budur. Davamız, siyasi rejimimizde yaşama şartı olan ekonomik hürriyetlerin müdafaası davasıdır. Hakkın bizatihi varlığını müdafa ediyoruz. Hakkın suistimaliyle, mevcudiyeti meselesini hassasiyetle ayırıyoruz. Hakkın suiistimalini savunmuyoruz. Haksız kazancı savunmuyoruz. Alın terinin, göz nurunun, teşebbüsün hasılasını savunuyoruz. Alın teri sahibinin, teşebbüsün emeğinin, gayretinin değerine sahip olmasını, hakkıyla sahip olmasını savunuyoruz. Hakkını aramak, dilediği iyi bir iş tutma imkânının vatandaşın elinde bulunması hakkını savunuyoruz. Kişinin kişiyi istismar etmesine karşı olduğumuz kadar, kişinin Devlet tarafından da istismarına karşıyız. (A.P. Sıralarından "Bravo "Sesleri alkışlar)

Vatandaşın hakkını aramak gücünde kalmasının mücadelesini yapıyoruz. Anayasal hakların korunabilmesi için, kişinin güçlendirilmesi gerektiğine kesin olarak inanıyoruz. Adalet Partisi bu maksatla, Anayasanın temel haklarının kullanılmasını güçleştirecek veya imkânsız kılacak her teşebbüsün karşısında olmaya devam edecektir.

İktisadi hürriyetleri inkâr eden veya ferdin haklarını ve onun neticelerini çeşitli husumetlere hedef yapan, kazancını, malını, mülkünü kıskanan bir sistemin adı hürriyetçi demokrasi olamaz. Sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmenin yolu, ferdin istediği işi tutması hakkına ve onun neticelerine karşı çıkmak olamaz. Ferdin çalışması engellenirse, en büyük adaletsizlik yapılmış olur. Sosyal adalet ve sosyal güvenlik, hürriyetçi demokrasinin gerçekleştirmeye azmettiği en önemli hedeftir. Bu hedefe, hürriyetçi demokrasinin diğer vasıflarını ortadan kaldırarak varamayız.

Anayasamız, kalkınma modelini ve kalkınmamızın yolunu tayin etmiştir. Kalkınmanın plana göre yapılacağı bir Anayasa gereğidir. Bu noktaya, uzun yıllar plan-

sızlık tenkitleri yapılarak gelinmiştir. Hükümet Programında kalkınmanın temel belgesi olan plan hakkında hiç bir görüş serdedilmemiş bulunuyor; bunu hayretle karşılıyoruz.

Plan, Devletin bütün faaliyetlerine istikamet verecektir. Devletin gelirlerini ve giderlerini istikametlendirecektir. Yeni gelen hükümetin plan hakkında, bu kadar önemli bir müessese hakkında, hiçbir mütalaayı programında serdetmemiş olmasını doğrusu üzüntü ile karşılıyoruz.

Hükümet programında plan sadece bir veya iki yerde geçiyor; o da şöyle; “Planın öngördüğü eğitim, planın öngördüğü sanayileşme” gibi. Bizatihi ben, plan müessesesi hakkında Hükümet ne düşünüyor, onu bilmek istiyorum. Müessese olarak plan hakkında ne düşünüyorsunuz.

Üçüncü Beş Yıllık Planın ikinci dilimi, 1974 bütçesinin veçhesini tayin edecektir. Üçüncü Beş Yıllık Plana hükümet uyacak mıdır, uymayacak mıdır? Uymayacaksa, Üçüncü Beş Yıllık Planda değişiklik düşünmesi gerekir. Üçüncü Beş Yıllık Planda Hükümet değişiklik düşünmekte midir, düşünmekte midir? Değişiklik düşünüyor-sa, hangi sahalarda değişiklik düşünmektedir?

Hükümet, şayet Üçüncü Beş Yıllık Plana uyacaksa, esasen statükoyu muhafaza eden ileriye gidemez. Kendi iddiaları ile kendi programı ile bu doküman bağdaşıyorsa, o zaman kim neyin kavgasını yapıyor? Onun içindir ki, planda değişiklik yapmadan, plana aykırı tatbikat yapılmasının karşısına çıkarız. Planda değişiklik yapmak hakkınızdır; gelirsiniz, biz de karşısına çıkarız, fikirlerimizi söyleriz; sizler de kendinizi savunursunuz. İşte burada usulüne göre karar verilir; ama değişiklik yapmadan, plan bir tarafa, icraat bir tarafa olursa, bunun karşısına çıkarız.

Bizatihi kalkınmanın aracı olarak plana hakkında Hükümetin fikirlerinin bilinmesine lüzum vardır. Bugün, kamu sektörü için emredici, onun dışında kalan faaliyetler için yol gösterici plan tatbik edilmektedir. Hükümet acaba bu tatbikatı muhafaza edecek midir; yoksa merkezi plan, herkes için emredici bir plan mı söz konusudur?

Adalet Partisi olarak Devlet idaresinin bu en önemli aracı hakkında Hükümete bu soruları yöneltiyoruz.

Ali KÖKBUDAK (Konya) — Her halde pilâv değil?

A.P. GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem Milletvekilleri, Türkiye’nin daha iyi planlar yapması lazımdır. Üçüncü plan döneminin ikinci yılındayız. İkinci plan, birinciden iyidir; Üçüncü plan, ikinciden iyidir; ama şunu gayet hulusu kalb ile ifade edelim ki, daha iyi planların yapılması lazımdır. Türkiye daha iyi planlar yaparken mutlaka bölge planlarına inmek mecburiyetindedir.

Bugün, Ankara’dan Türkiye’nin planını yapmak imkânları hemen hemen ortadan kalkmıştır. Yapılacak planlar, memleketin kaynaklarına istikamet vereceğine göre, yapılacak planlar memleketin kaynaklarına, priyорite hakkı, rüçhanıyet önce-

lik vereceğine göre memleketin kıt kaynaklarını en doğru yola sevk edebilmek için planların iyi yapılması lazımdır.

Plan yapmanın zor olduğunu biliyoruz. Plancı yetiştirmenin zorluklarını da biliyoruz. Planda demokratik mekanizmanın bağdaşmasında çeşitli müşküllerin bulunduğunu da biliyoruz; ama bütün bunlara rağmen, daha iyi planlar yapmak mecburiyetinden bizi alıkoyan bir durumun olmadığını ifade etmek istiyoruz.

Bölge planları yapılmasına Hükümet taraftar mıdır, değil midir? Taraftar ise, bunlar için nasıl hareket edecektir?

Bilhassa kalkınmamış bölgeler için, artık bugün ve bu arada Doğu bölgesi için özel bir plan yapılması kaçınılmazdır. Gerçi, Anayasanın müzakeresi esnasında, planla ilgili 41'nci ve 129'ncü maddelerin müzakeresi esnasında, o günkü komisyon sözcüsü, (Sanıyorum bugün Bakandır) planın millî bir plan olduğunu ve Bonale planı gibi planlar düşünülemeyeceğini yani bölge planları, Güney İtalya için yapılan plan gibi planlar düşünülemeyeceğini ifade etmiştir. Ama biz, millî plan çerçevesi içerisinde, memleketi bölmeye değil, bilakis memlekette dengeyi sağlamaya, bilhassa kalkınmamış bölgeler ve bu arada Doğu ve Güney - Doğu Anadolu'nun kalkınmasına yönelmiş bir özel plân yapılmasına mutlak zaruret bulunduğunu ifade ediyoruz, (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar, C.H.P. sıralarından "Yaptınız mı" sesleri) mutlak zaruret" vardır.

Doğu Anadolu için özel plân yapılması gerektiği 1969 Hükümet Programında mevcuttur. O hükümet programının 28 ilkesi mevcuttur. Gayet tabii ki, Üçüncü Beş Yıllık Plân yapılırken onlar yapılacaktır. Biliyorsunuz araya bunalımlar girdi; yaptık, yapmadık meselesi...

ALİ KÖKBUDAK (Konya) — Isparta'ca yaptınız herhalde?

A.P. GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Isparta'da Türkiye'nin bir köşesi, o da bir köşesi. (A.P. sıralarından "Bravo sesleri alkışlar")

Gayet tabii her Birimizin geldiği il hepimizindir. Isparta'da sizin memleketinizin bir köşesi. (A.P. saralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Gayet tabii... (A.P. sıralarından alkışlar)

AHMET BULDANLI (Muğla) — Haritadan çıkaramazsın Isparta'yı.

Lütfen müdahale etmeyelim devam buyurun Sayın hatip.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ülke büyüktür, meseleleri çoktur. Gönül isterdi ki, hiç vakit geçirmeden, çeşitli bölgelerin meselelerini içine alan, onlarla uğraşacak bölge plancılığı geliştirilsin ve bunlar bir millî plânın hedefleri, bir millî plânın çerçevesi içerisinde mütalâa olunsun.

Hükümet Programında karma ekonomi tabirine, hemen hemen hiçbir yerde rastlanmamaktadır; kelime olarak değil, mefhum olarak rastlanmamaktadır.

Kalkınma; bir ülkenin fukaralıktan, işsizlikten, çaresizlikten, cahillikten kurtulması hamlesinin adıdır. Kalkınma topyekün olacaktır, yani iktisadi, sosyal ve kültürel kapsamı bulunacaktır. Kalkınma dengeli ve adil olacaktır, yani kalkınma-

nın nimetleri iktisaden güçsüz kütlelere ve bölgelere daha iyi yayılacaktır. Kalkınma sürekli olacaktır. Kendi kendisini ileriye götürme gücünü kazanma, yani viabiliteye erişme sürekliliği sağlayacaktır.

Kalkınma rasyonel olacaktır. Memleketin kaynakları israf edilmeyecek; en yüksek fayda sağlanacak şekilde öncelikler verilecek, en faydalı sahalara seçilecek, en acil problemlerin üzerine öncelikle eğilinecek, böylece şikâyet edilen durumdan daha çabuk çıkılacaktır.

Türkiye'nin meseleleri çoktur, hepsini birden kimse halledemez. Plan buradan doğmaktadır; ne zaman yeter, ne güç yeter. En yüksek faydayı elde edecek şekilde memleketin kaynaklarını yöneltmek ve bu kaynaklardan istihsal edilen nemayı en acil sosyal problemlerinden başlayarak kullanmak suretiyle, sanıyorum ki, çok kısa zamanda kalkınmayı başarıya ulaştırabiliriz.

Mucizevi reçeteler, harika vaat eden sloganlar ile kalkınma mümkün değildir. Bunlara bel bağlamak sadece zaman kaybı olur. Türkiye doğru bir kalkınma modeli seçmiştir. Rejiminin gereği de odur. Kaynaklar azami şekilde harekete geçirilecek, her imkândan faydalanılacak, iktisadi büyüme sağlanacaktır.

İktisadi büyümenin sağlanması demek, refahın yaratılması demektir. İktisadi büyümeyi öngörmeyen bir icraat sosyal devleti gerçekleştiremez. Orta yerde dağıtılacak birşey olmalıdır. Onu iktisadi büyüme meydana çıkarır. Refah yaratılırken aynı zamanda dağıtılabilir de. Böylece, yeni işyerleri açılacağı için işsizliğe; yeni üretim meydana getirileceği için fukaralığa; yeni kaynaklar meydana geleceği içinde çaresizliğe, cahilliğe karşı çıkmak mümkün olur. İktisadi büyüme, kaynakları harekete geçirme, bunları en iyi şekilde kullanma ile mümkündür.

Üretim biçimi münakaşasını yapanlar zaman zaman gayeyi vasıtaya feda etmektedirler. Gaye üretim mi, gaye üretimin biçimi mi? Hiç bir ülkenin bütün problemlerini halleden bir siyasi ve ekonomik doktrin ifade edilememiştir. Zira düşüncüler de, insan olarak, çevrelerinin dava ve problemlerinin etkisi altında, temel fikirler tesis etmişlerdir. Bunlar anahtarlar gibidir. Her kapıyı açmazlar.

Ülkenin genel düzenini yeni baştan bozup yaparak kalkınabileceğimizi sanmıyoruz. Ancak, milletimizin maşeri inançlarının hudutları içerisinde geleceğin Türkiye'sini bütün imkânları kullanarak, zorlayarak, yeniden imkânlar yaratarak tesis etmeyi ülkü edinmişizdir. İmkânlar nelerdir? Üretimin unsurları, tabiat, say ve sermayedir. Bu üçlü unsuru; sermaye, emek, teşebbüs, sevki idare ve teknoloji gibi ayrıntılara ayırmakta fayda görürüm. Bu unsurların her birinin üretimi meydana getirmede değeri vardır. Hürriyet nizamı içinde kalkınmayı esas alınca, sermayeyi teraküm ettirmenin, üretime tahsis etmenin tek yolu, vergi ve gönüllü tasarruflardır.

Türk Anayasası merkezi plan ve sosyalist kalkınma teorisi uygulayan ülkelerin başvurdukları müsadere ve zor metotlarını reddetmektedir. Bunu yaparken çağ dışı kalmamak tercih edilmiştir. Sosyalist kalkınma teorisi, pazar ekonomisi mekanizmasını reddeder. Bu takdir de de, ürettiği malları zorla tükettirme gibi bir duru-

ma düşer Sosyalist kalkınma teorisi, insan unsurunu verimsiz hale getirdiğinden, ekonomik büyümeyi engellemektedir. Piyasa ekonomisi ve hür teşebbüs nizamı, ekonomik kalkınma için en uygun nizamı yaratır. Dünya kurulalı bir insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiştir. Kazanmak ve sahip olmak arzusu, bir toplumu en çok verimli çalışma içine sokar. Bütün kalkınma denemeleri, zor unsurunun kazanma arzusuna galip gelmediğini ortaya koymuştur.

Türkiye kalkınmasının hedefi; büyüyen, rekabet gücü olan, büyümeyi ve sosyal refah devletinin masraflarını karşılayabilecek olan bir ekonomiyi, mutlaka yaratmak ve istikrar içinde devam ettirmektir. Türk vatandaşının saadeti ve Devletimizin güçlülüğü buna bağlıdır

Ekonominin kurumlarını, ekonominin kanunlarını heveslerle başka yönlere çevirmek mümkün değildir. Ekonominin kanunları sınırları aşar, hayalleri, maceraları, hevesleri ve yanlışları hep mağlup eder. (A.P. Sıralarından “Bravo” sesleri)

Kim yapsın meselesi, aslında üretim biçimi münakaşası da önemlidir. Bunun sınırını Türkiye doğru çizmiştir. Fertlerin teker teker ve beraberce yapabildikleri işleri Devlet yapmamalıdır. Fertlerin teker teker veya beraberce yapamadıkları işleri ve fakat ülke için lazım olan işleri Devlet yapmalıdır. Altyapıyı Devlet yapmalıdır. Temel hammadde, fevkalade zor büyük işlerdir; bunları Devlet yapmalıdır. Bunda hem mantık, hem de hesap vardır.

Neden hem mantık, hem de hesap vardır? Gaye en yüksek faydayı elde etmektir. Her şeyi Devlet yapsın demek kâfi değildir. Her şeyi Devlet iyi mi yapar? Bir şeyin yapılması lazımsa iyi yapılması lazım. İyi yapılmıyorsa israf vardır. İsrâf ülkeyi zenginliğe değil, fukaralığa götürür. Devletin iktisadi ve ticari meselelerde rasyonel hareket edemediği, hem ülkemizde hem de başka ülkelerde görülmüştür.

Hükümet Programında kalkınma meselesiyle ilgili olarak enine boyuna eleştirebileceğimiz bir takdim bulamadık. Onun içindir ki, tereddütlerimizi ifadeyi zaruret sayıyoruz.

Türkiye’yi kaldırmak için ne yapılacaktır? Nasıl yapılacaktır? Sahip olunan millî kaynakların, ekonominin emrinde, en verimli tarzda ve süratle kullanılması nasıl sağlanacaktır? Bu sualleri yöneltiyoruz.

Refahı büyük halk kitlelerine intikal ettirecek tedbir ve teklifler nelerdir? Türk vatandaşının daha müreffeh ve daha mutlu kılınmasını hürriyet nizamı içinde nasıl gerçekleştireceksiniz? Nasıl? Gerçekleştireceğiz demek kâfi değil. Nasıl gerçekleştireceksiniz? (C.H.P. sıralarından “Gerçekleştireceğiz” sesleri)

Ekonominin, bugün içinde bulunduğu durumda, öncelikle halledilmesi gereken meseleleri nelerdir? Ne gibi hal tarzları bu meselelerin çözümü için getirilmektedir? Türkiye’nin nereye varması hedef alınmıştır? Bu hedefe hangi yolla gidilecektir.

Gerçekçi, memleketsever bir yaklaşımla bu soruların cevabını programda aradık. (C.H.P. sıralarından “Bekle Görürsün” sesleri)

Koalisyon partileri kendi program ve seçim beyannamelerindeki çözüm tarzlarına verdikleri, kifayetsiz sarahati dahi, müşterek programlarında esirgemiş bulunmaktadırlar.

Vatandaşın bugün öncelikle ele alınmasını beklediği, Türk ekonomisinin geleceği, bakımından hayati önem taşıyan konuların program içinde bir ağırlıkla yer almadığını veya bu konulara hiç değinilmediğini tespit ettik, bu konuların başında pahalılık gelmektedir. Seçim meydanlarında pek çok istismarı yapılmış olan bu konu için Hükümet Programında daha değişik bir teşhis getirilmektedir. Seçim meydanlarında bizim üstümüze yıkılmıştır pahalılık; programda ise memleket enflasyonu, dünya enflasyonu gibi şartlara bağlamıştır. Hızlı fiyat artışlarını durdurmak, yani pahalılığı önlemek için hükümet ne gibi tedbirler düşünmektedir? 1974 Yılı içinde, Türkiye’de çeşitli mal ve hizmetlerde ne ölçüde bir pahalılık beklenmektedir? Bu sorularımıza cevap arıyoruz; kendimizi tatmin etmek için değil, kamuoyunun bunları öğrenmesi için.

İkinci konu; dünya enflasyonu karşısında ne düşünülmektedir? Türkiye’mizin dikkatle takip etmesi ve zamanında gerekli tedbirleri almasını zaruri kılan bir diğer mesele de, bütün dünyada büyüme ve yayılma istidadı gösteren ekonomik kriz ve buna bağlı hammadde bunalımı meselesidir. Tediye muvazenemize, fiyat istikrarımıza, yatırımlarımıza, topyekün kalkınmamıza büyük etkileri olabilecek bu problem hakkında Hükümet ne düşünülmektedir?

Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleriyle aramızdaki gelişmişlik mesafesinin kapatılmasında önümüze müstesna fırsatlar çıkmaktadır. Batı Avrupa’da başlayan krizin Türkiye’ye tahripkâr tesirlerini önlemek ve bundan gelişmemiz yararına faydalanmak için ne gibi tedbirler düşünüyorsunuz. Kalkınmamız bundan nasıl etkilenebilir?

Yine bugün herkesi alakadar eden acil bir konu, işsizliktir. İşsizlikten daha büyük bir adaletsizlik tasavvur olunamaz. Yılda yarım milyonu aşan ve devamlı artacak olan bir vatandaş topluluğuna tatmin edici iş imkânlarını yaratacak ortamları hazırlamak Devletin başta gelen görevlerinden birisidir. İş sahası açmak, bu vatandaşları üretici duruma getirmek kalkınmamızın hayati davasıdır. Yeni değer yaratıcı sahaları öngören bir istihdam politikasının, programda, inandırıcı, gerçeklere uygun bir tarzda ve konunun ağırlığıyla mütenasip bir yer işgal etmesi gerekirdi. Her sene yarım milyon vatandaşa nasıl ve nerede iş verilecektir. Onları nasıl müstahsil hale getireceksiniz? Müşahhas tedbirleriniz nelerdir? Ülkeyi dengeli ve adil bir ekonomik gelişme ve genişleme hamlesinde tutmakla meselenin çözümüne varılabilir. Çalışılan yerin ortağı olmak veya olmamaktan daha önemli olanı, evvela çalışılacak yeri bulmaktır. Yılda hangi sektörlerde, ne gibi teşebbüslerle, ne kadar istihdam imkânı meydana getirilecektir? Bu hangi kaynakla ve nasıl yapılacaktır? Bütün çalışanları ve çalışma gücünde olanları ilgilendiren bu konuda Hükümetten kesin ve net bir tavır bekliyoruz.

Ekonomik kalkınma, sosyal huzur ve topyekün refah, bu konuyu doğru bir yaklaşımla ele almaya bağlı olacaktır.

Dördüncü konu; dış ülkelerde çalışan vatandaşlarımızın durumudur. Bu vatandaşlarımızın büyük bir kısmının yurda dönmesi zorunluluğuyla karşılaşılması halinde ne düşünülmektedir veya bunu önlemek için ne düşünülmektedir?

Beşinci konu; fukaralıktır. Türk Köylüsünü, Türk işçisini, Türk esnaf ve sanatkârını ve fakir Türk vatandaşını daha fazla satınalma gücüne kavuşturmak için ne yapılacaktır? Alt gelir gruplarında olan vatandaşlara daha fazla refah nasıl götürülecektir? Bu, refahın tabana yayılması; başka bir deyimle, fukaralıkla mücadele konusudur, sosyal adaleti gerçekleştirme problemidir.

Koalisyon Hükümetinin Programında bu gayeyi gerçekleştirmeye elverişli inandırıcı tedbirler ve belirli kararlar bulunmamaktadır. Kalkınmayı köyden başlatmak iddiası, Türkiye'yi egemen güçler ve ezilenler diye iki kampta gösterme gayretleri, ezilenin yanında adil bir düzen sloganları programa kadar erişme şansını bulamamışlardır. (A.P. Sıralarından "Bravo" sesleri)

Burada şunu ifade etmek istiyorum; köy ve köylü davasına bu programda hiç yer verilmemiştir.

Köy ve köylü davası Türkiye'nin insaniyet davasıdır ve köye medeni hizmetleri götürme, köye iştira gücü götürme; bunlar dağınık pasajların içinde olur. Köylünün banka borçlarını tasfiye seçim zamanlarında söylenir, hatta banka borçlarının 500 liraya kadar olan kısmının affedileceği söylenir. Köye götürülen medeni hizmetlerden; elektrik, su, yol gibi hizmetlerden katılma payı alınmayacağı söylenir; fakat programda bunların izleri bulunmaz. (A.P. Sıralarından "Bravo" sesleri)

ÇETİN YILMAZ (İçel) — Ne verilmemiş beyefendi?

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Sizin sözcünüz de çıkar verilmiştir der. Ben verilmemiştir diyorum, Allah Allah...

ÇETİN YILMAZ (İçel) — Aferin, aferin.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Köye götürülecek medeni hizmetlerden katılma payı alınmasına artık son verilmelidir. Bu hususta Hükümetin tavrını bilmek istiyoruz. Bu hususta hazırlanmış kanun teklifimiz vardır ve kanun teklifimiz yüce Meclise takdim olunmuştur.

Fakir vatandaşlara kalkınmanın nimetlerini götürmek ve onların reel geliri-ni yükseltmek, sosyal adaleti gerçekleştirmek, kısacası topyekün kalkınmayı, refah toplumunu, mutluluk toplumunu elde etmenin bir yolu vardır; o da ekonomik büyümedir, dengeli kalkınmadır, bütün millî kaynakları gelişmenin emrinde en iyi kullanabilmektir. Hükümeti teşkil eden partiler şimdi vaid değil icraat safhasındadırlar. Muhalefette değil, iktidardadırlar. Bu sebeple sadece söylemek değil, hem söylemek, hem de söylediklerinizi yapmak mecburiyetindesiniz. Neyi yapacağınızı, nasıl yapacağınızı, ne zaman yapacağınızı göstermeniz gerekir.

Milletimizin istekleri her gün artacaktır. Kendisini idare edenlerin bunları nasıl karşılayacağını bilmesi hakkıdır.

Yukarıda bahsettiğimiz bir konu Türkiye'de geniş kitlelerin üzerinde haklı bir hassasiyetle durdukları, önceliği olan meselelerdir. Programda bu meselelerin her

birinin ayrı bir bölümde incelenmesini ve ağırlıklarıyla mütenasip tedbirlerin düşünülmesini isterdik. Bunları görmedik. Seçim meydanlarının bu en aktüel konuları, Hükümet Programında adeta görünmez hale gelmiştir.

Vergi sistemi üzerinde de durmadan geçemeyeceğiz. Vergi sisteminin daha adil bir yapıya kavuşturulması, bu sistemin kabil olduğu kadar basit, kolay, uygulanır hale getirilmesi gerçek vergi hasılatının artırılması gereklidir. Hemen şunu kabul ve ifade ediyoruz ki, ne yapsanız, ne kadar yapsanız vergi sistemi yine daimi bir ıslahatı gerektirecektir. Yani vergi sistemi gibi bir sistemi, bir memleketin ekonomik kalkınmasıyla, bir memleketin sosyal kalkınmasıyla, bir memleketin gelir seviyesiyle ilgili olan bir sistemi “En iyisi budur” diye dondurmaya mahal yoktur. Burada, şunu sormak isterim Hükümetten; Katma Değer Vergisi hakkında ne düşünmekte olduğunu bilmek isteriz. Katma Değer Vergisi bir yenilik olarak ufukta durmaktadır.

Vergi adaletinden; çok kazandıran çok vergi, düşük gelir seviyesinde bulunan vatandaşlarından en az geçim indirimi hallerini günün şartlarına göre ayarlayarak, hiç vergi almamak, veya az vergi almak anlaşılmalıdır. Verginin ödeme gücüyle mütenasip olması, kaynaklarını tükenmesi ve tasarruf eğilimlerini ortadan kaldırmayacak bir anlayışla vazedilmesi icap eder. Gelir ve Kurumlar vergilerinin tarifelerinin zaman zaman gözden geçirilmesi, ekonomik gelişmenin ve konjonktürün icabıdır. Ancak, tarifelerde yapılacak değişikliklerin istikametlerini ne olacağının önceden sarahate kavuşturulması gereklidir. Burada kıtas, artan ödeme gücü ve ödeme imkânlarıyla mütenasip bir tashih mi yoksa özel teşebbüsten kamuya yeni kaynak aktarmalarını tatmin etmek fikri mi olacaktır? Özel tasarrufların, yani özel teşebbüslerde kullanılan imkânlarını kısıtlayıcı bir uygulama mı düşünülmektedir? Vergi mevzuatından, israfları teşvik edici hükümlerin kaldırılması lazımdır. Ancak, burada vergi tahsil masrafları mı, vergi ziyanına sebebiyet veren formalite veya organizasyon aksaklıkları mı yoksa matrahtan tenzili mümkün masraf kalemleri mi kastedilmektedir? Bu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Vergi sisteminde, sosyal adalet ve kalkınma amaçlarına hizmet eden değişiklikler yapılması ve bu sistemin yatırımları güçlendiren hükümlerinin ıslah edilmesine çalışılmalıdır. Ancak, sosyal adaleti ve kalkınma amaçlarını, hangi anlayış içinde gerçekleştirmeyi Hükümetin düşündüğünü anlamak mümkün değildir.

Vergi mekanizması, tasarruflarına yönlendirilmesi, Devletin plan uygulamasında rehberlik ve destek görevini ifada çok tesirli bir araçtır. Anayasanın tanıdığı ekonomik düzenin geliştirilmesi istikametinde özendirici, teşvikedici muhtevalar olması gerekir.

Vergi politikalarından bahsederken, kamunun finansmanını sağlamak gayesinin güdüldüğü tabiidir. Kamunun finansmanında, kamu idaresinin masraflarının karşılanması, Devletin ekonomik faaliyetlerinin finansmanı, Devletin sosyal vecibelerinin iflası için gerekli finansman kalemlerinin ayrı ayrı şumulünün bilinmesi gereklidir. Burada, Devletin ekonomik faaliyetleri için, Devletin sosyal gayelere aktaracağı fonlar için, Devletin kamu idaresi için sarf edeceği masraflar ne olacaktır? Bu fevkalade önemli bir yer tutmaktadır.

Kamu masraflarında önemli olan, Devletin güvenliğiyle ilgili tedbirlerin karşılığı ve Devletin eğitim masraflarıyla Devletin sağlık masrafları gibi masraflardır. Binaenaleyh, Türkiye şartları içerisinde, esasen Devletin ekonomiye ayırabileceği kaynaklar fevkalade mahduttur. Hükümetin, Devletin güvenliği ile ilgili masraflar konusunda ne düşündüğünü bilmeniz lazımdır. Buradan gayet açıklıkla ifade edelim; Hükümet Türk Silahlı Kuvvetlerinin mevcudunda bir azaltma düşünmekte midir? Bunu bilmemiz lazımdır.

Finansman kurumlarında yapılacağından bahsedilen yeni düzenlemeler ve bu ifadeyi takibeden hükümler, koalisyon ortaklarının ekonomik idare hakkındaki anlayışları bakımından bizi ciddi endişelere sevk etmektedir. Her ne kadar koalisyonun bir kanadını teşkil eden Milli Selamet Partisinin faizsiz kredi, yatırım ve kar ortaklığı şeklinde ileri sürdüğü ve ne serbest piyasa nizamıyla, ne de çağın ekonomik gerekleriyle bağdaşabilen taahhütleri terkedilmişse de, koalisyonun diğer ortağı Cumhuriyet Halk Partisinin banka kaynaklarını adeta kamu fonları gibi kullanma eğilimi endişemizin kaynağını teşkil etmektedir. (A.P. Sıralarından “Bravo” sesleri)

Banka kaynakları özel kesimin tasarruflarından oluşagelmektedir. Bu tasarruflar üzerinde, ekonominin ve planın öngördüğü sahalara yönlendirme şeklinde bir tasarrufta bulunabilmek, kaynağın mahiyeti ve cari hukuk düzeni bakımından nasıl yapılacaktır? Bankadaki mevduatlar Devletin değil ki bunun açıklığa kavuşturulması faydalı olacaktır.

Banka kaynaklarının, nedense hür teşebbüsten farklı mütalaa edilmesine tizlikle çalışılan halk teşebbüsleri ve kooperatiflere öncelikle yönlendirilmesi gaye olarak belirtildiği halde, gerçekleştirilmesinin hangi araçlarla olacağı ortaya konmamıştır. Banka kaynaklarının yönlendirilmesi, faiz, vergi ve merkez bankası kolaylıkları gibi destekleyici ve özendirici tedbirlerle mi, yoksa plasman programları üzerinde ayrı bir karar ve vize mekanizması kurularak mı sağlanacaktır.

Burada hemen şunu ilave edelim ki, gerek protokolde gerekse Hükümet Programında, merkez Bankasıyla ilgili, anlamadığımız bazı hükümler vardır?

Merkez Bankası, bir memleketin iktisadi hayatında, kalp mesafesindedir. Merkez bankasına tarafımızdan bir otonom, bir müstakil hüviyet verilmiştir. Müstakil hüviyet verilmiştir ki, siyasi birtakım amaçlar altında zorlanıp, Merkez Bankası enflasyonist veya deflasyonist bir para politikasına itilmesin. Bunun için yapılmıştır. Binaenaleyh, doğru ekonomik kurallara daha çok riayetkâr olabilmek için böyle yapılmıştır. O itibarla, Merkez Bankasında ne yapılacaktır? Bu çağda, sanmıyoruz ki, bir açık finansmana gitmeyi kimse göze alsın. Açık finansman çıkar yol değildir. Herkesi yarıda bırakır. Siyasetteki istikrar kadar ekonomideki istikrarda fevkalade önemlidir ve birbirleriyle zaten bağlantılıdır. Siyasi istikrarsızlıkların büyük sebeplerinden biriside gayet hızlı enflasyonlardır. Onun içindir ki, Merkez Bankasının enflasyonu teşvik edici istikamette kullanılacağını ummuyorum; ama yine de hükümetin Merkez Bankası hakkında ne düşündüğünü ifade etmesinde, sanıyorum ki, fayda vardır.

Ekonominin dengesi dediğimiz tüm harcamalarla tüm gelirlerin dengesi sağlanmadıkça, sağlam kaynaklar yerine suni kaynaklarla bu dengenin sağlanması na kalkıldıkça, ekonomide istikrarı sağlamak mümkün değildir, fiyatları tutmak, mümkün değildir, çeşitli haksızlıkları önlemek mümkün değildir. Binaenaleyh, para politikası ve Merkez Bankası fevkalade önemli bir araçtır. Onun için bunun üzerinde ısrarla duruyoruz.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri için, “Kurtuluş amaçlarına uygun çalışma imkânları sağlamak ve verimlerini artırmak maksadıyla yeni düzenlemelerle gidilmesi için demokratik esaslara dayalı, etkin bir sistem kurulması” gibi bir beyanı yeterli bulmuyoruz. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Türkiye’nin en önemli müesseselerindendir. Bu teşebbüslerde Devletin 100 milyarlık yatırımı vardır. Gerçi, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin bir kısmının aslında Kamu İktisadi Teşebbüs sayılmaması lazımdır. Demiryollarının nesi Kamu İktisadi Teşebbüsü? O doğrudan doğruya bir kamu hizmet teşebbüsüdür.

Başkası yapmadığı için bu hizmeti Devlet yapar. Telefon idaresinin nesi İktisadi Devlet Teşebbüsü olur? Denizcilik İdaresinin nesi İktisadi Devlet Teşebbüsüdür? (Sadece yolcu kısmından bahsediyorum; yük kısmı ayrı bir meseledir, yük kısmı iktisadi bir teşebbüsüdür.) Binaenaleyh, böyle bir takım şeyleri çıkardıktan sonra dahi, yine geride 50 milyar liranın üstünde fiili yatırım yapılmış değer vardır. Bundan azami bir şekilde faydalanmak, gelip geçen her hükümetin gayesi olmuştur. Binaenaleyh, sadece, “Kamu İktisadi Teşebbüsleriyle ilgili reorganizasyonu yapacağız, etkin biçimde bunları düzenleyeceğiz” şeklindeki, bu kadar kısa bir açıklamayı kâfi bulmuyoruz.

Ne yapacaksınız kamu iktisadi teşebbüslerini. Daha fazla kaynak yapar hale getirmek için ne yapacaksınız? Türkiye’nin kaynağa ihtiyacı var. Bu yatırımlardan nasıl kaynak yaratır hale getireceksiniz? Bunlar bazen başabaş, bazen birkaç milyar lira zarar eder, bazen birkaç milyar lira kar eder. Bunlar böyle yürüyebilmektedir, kaynak yaratmazlar. Yani nasıl kaynak yaratır hale getireceksiniz? Hiç olmazsa kaynak yaratma çabasını programda görmek isterdik ve tabii tedbirleriyle birlikte. Kamu iktisadi teşebbüslerinin idaresine çalışanların iştirakiyle, kaynak yaratma meselesi halledilemez. Çalışanların iştirakinden sonra bir kademe var. Kamu iktisadi teşebbüsü diyoruz. İktisadi teşebbüs aslında sevki idare meselesidir. Türkiye’nin kamu iktisadi teşebbüslerindeki en büyük zorluğu, yüksek sevki idaredeki sıkıntılarından ileri gelmektedir. Yani çalışanı, sevki idareci yaptırdığınız zaman. Yapın yaptığınız zaman. meselenin hallolunacağını sanmıyorum. Ve hele kamu iktisadi teşebbüslerinin karlarını çalışanlara dağıtma meselesinde adalet olmaz. Çünkü kamu iktisadi teşebbüsünün sermayesi millete aittir; sadece onu çalışana vermek suretiyle adalet olmaz.

Maaşlarını verin, mükâfat verin. Prodüktiviteyi artırmak mümkünse yapın ve prodüktivite artışından çok daha büyük mükâfatlar verin, primler verin; ama kazandığını ona vereceğiz dersiniz olmaz. Öyle demiyorsanız mesele başkadır. Ben o intibadayım ve onun için söylüyorum personelini bir yere kadar memnun edersi-

niz. ama Kamu iktisadi Teşebbüsleri birçok sahada Türkiye’de nazım rol oynamıştır ve halen de oynamaktadır. Onların fiyat seviyeleri Türkiye’deki fiyat seviyelerini tespit ediyor O fiyat seviyeleri, israftan şu veya bu sebepten dolayı çok yüksek olur- sa Türk tüketicisini ezdirirsiniz. İşte buna işaret etmek istiyorum.

Üzerinde durmak istediğim diğer bir konu da, Türkiye’nin alt yapı konusudur. Benim kullandığım altyapı deyimiyle, iktisatçıların ve sosyal bilimcilerin kullandığı altyapı deyimi aynı şeyler değildir. Ben bunu değişik manada anlıyorum. Altyapı olarak, Türkiye’nin fiziki yapısını kastediyorum. Altyapıyı kısa zamanda meydana getirmek mümkün değildir. Altyapıyı meydana getirmek fevkalade zor. Altyapıyı, altyapı ihtiyacı doğmadan meydana getirmek lazımdır. Maalesef, ülkemiz gibi kal- kınma çabası içinde bulunan memleketlerin en büyük handikaplarından birisi, alt- yapıya kaynaklarının büyük bir kısmını tahsis etmek mecburiyetinde, sarf etmek mecburiyetinde olmasıdır. Altyapıya eğer zamanında başlanmaz ve ihtiyaç doğdu- ğundan önce meydana getirilmezse o zaman darboğazlar meydana gelir.

Binaenaleyh, Türkiye’nin 10 sene sonraki ihtiyaçlarına şimdiden başlamak za- rureti vardır. Altyapının zorluklarının biliyoruz; altyapı meselesinde hükümetler, daima, hiç olmazsa biz öyle karşı karşıya kaldık, zorluklarla karşı karşıya kalmışlar- dır. Bir kere açık rejimlerde altyapı tenkide uğrar.

Tenkitler şöyle olur; “Buna ne lüzum var; bu kadar büyük şeyi yapmaya ne lüzum var; ne ile yapacaksınız; memleketi batıracak mısınız? “ şeklinde tenkitler yapılır. Çünkü altyapı bir tasavvur, bir tahayyül meselesidir. Bir ülkeyi büyük tasav- vur ve tahayyül ettikten sonra, onu büyük yapacak ana arterleri ortaya koyabilme meselesidir. (A.P. Sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar)

İfrata kaçmadan, dar ve kısır düşüncelere saplanmadan altyapıyı meydana ge- tirmek lazımdır.

Programın, Türkiye’nin en önemli bir diğer meselesi olan, tarım ve sanayi ile ilgili paragraflarını da tatminkâr bulmuyoruz.

Tarımın ele alınış tarzı, meselelerine teşhis ve getirilmesi düşünülen tedbirler- de, Türkiye’nin bu en önemli konusunda yetersiz kalındığı gözden kaçmıyor. Önce- likle, tarımda güdülecek politikaların temel hedef ve prensiplerinin ortaya konma- mış olması büyük bir eksikliktir. Gerçi, tarımda hava şartlarının tesirini azaltmak mümkün, sulama drenaj, toprak ıslahı, makineleşmeye önem vermek gibi. Hava şartlarını tesirini azaltmak gibi şeyler var ama Türkiye’de 250 milyon dönüm arazi ekiliyor. Senede bir milyon dönümü azami olarak sulamaya koyabilirsiniz ve 60-70 milyon dönüm sulanacak araziniz vardır. Buna çalışmak lazım, ama hava şartları- nın tesirini, sulama şebekeleriyle, hissedilir derecede azaltmanın zaman meselesi olduğunu herkes kabul etmelidir.

Öyle ise, tarımda ne yapacaksınız? Tarımda hedef üretim olmalıdır. Aslında, Türkiye’nin, büyük reform ve himmet bekleyen, bu zamana kadar tuttuğumuz- dan çok daha farklı bir tutumla yenilmesi lazım gelen meselesi tarımdır. 30 milyon Türk vatandaşının refahı buna bağlıdır. Yalnız, 30 milyon Türk vatandaşının refahı

da buna bağlı değil, Türkiye 1974 senesinde 700 milyon ton buğday ithal edecek, yağ ithal edecek, pirinç ithal edecek, tereyağı ithal edecek. Türkiye'yi evvela kendi kendisini besleyecek hale getirmemiz lazımdır. Bu bir milli meseledir. Bu milli meselede hakikaten demokratik hür düşünceye uygun, fevkalade ileri tedbirlere, fevkalade önemli ve müessiriyet sağlayacak tedbirlere gitmek zarureti vardır. Tarım ürünlerinin değerlendirilmesi gerekir. Bugün Türkiye'nin üç tane tarım ürünü var ki, özel itina ister. Bunlardan birisi üzumdür, birisi tütündür birisi çaydır. Yalnız Gaziantep bölgemizde 500 milyon kilo üzüm yetiştirilmektedir; bu değerlendirilmiyor Yalnız Gaziantep'te 550 kilo, yalnız Nevşehir'de 200 milyon kilo üzüm yetiştirmektedir. Bu, Türkiye için büyük bir nimettir. Bunu kurutuyoruz ve kuruttuktan sonra ki, beş kilo yaş üzümünden bir kilo kuru üzüm çıkıyor ve beş kilo yaş üzümün bedeli olan bir kilo kuru üzümde aşağı yukarı aynı fiyata satılıyor. Bu sene fiyatlar iyi ama geçen senelerde öyle olagelmıştır.

Tekelin elinde çok büyük imkânlar vardır Gönül isterdi ki, bu sahaya özel itina gösterilsin. Aynı şeyi diğer iki mahsul içinde düşünüyoruz. Daha doğrusu düşünmek lazımdır diyoruz.

Türk tarımının en önemli meselesi prodüktivitedir. Bir dönüm topraktan ne alırsınız? Pamuk ekiyorsanız kaç kilo alırsınız? Başka mahsuller ekiyorsanız, kaç kilo alırsınız? Tek mahsule dayanan Orta Anadolu köylüsünün geliri buğdaydır. Yine tek mahsule dayanan Güneydoğu Anadolu köylüsü, olduğu zaman, bir dönüm topraktan azami 80 ila 150 kilo alır. 400-500 kilo seviyesine çıkma çabaları, mullaka ve hareketle götürmek lazımdır. Bunlar mümkündür. Başka ülkelerde yapılmıştır. Bizim ülkemizde de tohum değişikliği ve başka usullerle yüksek verimlere yer, yer ulaşılmıştır, Binaenaleyh, tarımda genetiğin getirdiği birtakım, hakikaten mucize telakki edilebilecek hususlar var ki, bunlara eğilinmesi şarttır. Verimlilik çıkaramazsak refahı çıkaramayız. Refah, prodüktivitenin neticesi olacaktır.

Kooperatifler meselesi üzerinde, burada, durmak istiyorum. Kooperatiflere büyük ümit bağlanmıştır. Aşağı yukarı "Ak Günlere" sloganının bütün ağırlığını, kooperatifler ile halk sektörü çekmektedir (ki, ona da biraz sonra geleceğim.) evvela kooperatifler meselesi üzerinde durmak istiyorum.

Gayet tabii ki, kooperatiflerin teşviki Anayasanın emridir, teşvik edilmesi de lazımdır. Yalnız kooperatifler teşvik edildiği zaman ve kooperatifleşme çok yaygın hale getirildiği zaman, Türkiye'nin ekonomik kalkınma meselesinin hallolacağı kanaatinde değiliz. Çünkü Türkiye'nin ekonomik kalkınması tek faktöre bağlı değil. Prodüktivite gücü olmayan birçok kimseyi yan yana getirseniz prodüktivite gücü çıkmıyor ki. . Öyle ise, istihsalin başka unsurlarını kaale almadan sadece örgütlenmek suretiyle bir neticeye varmaya çok fazla ümit bağlanmış görünüyor. Burada bazı hususların aydınlığa kavuşmasını istiyoruz,

Kooperatifler, bir hizmet, bir değerlendirme ve gönüllü olarak iştirak edilen bir kuruluş olarak mı kabul edilmekte, yoksa istihsalı planlayıcı, üretim kararları verici, hasılayı ortaklar arasında dağıtıcı, kollektif üretim ve planlama esasına dayanan ve buna ilaveten değerlendirme hizmetleri gören bir kuruluş mu kabul edilmektedir?

Kooperatifleri ayrı ve büyük bir sektör şeklinde aldığına göre ve programın sanayi ile ilgili bölümünde de açıkça belirtildiğine göre kooperatiflerin bir üretim birimi telakki edildiği intibai uyanmaktadır. Bu takdirde, tarımla ilgili olarak teşekkül ettirilecek kooperatiflerin kollektif bir üretim düzeni meydana getirmesi kaçınılmaz olmaktadır. Böyle bir düzende, üretime katılacak sermaye ve toprak bağıllığı üzerinde, mülkiyet fertlerde kalsa dahi, tasarruf ve karar yetkilerinin kooperatiflere alınmasıyla, hakkın özünün ihlal edileceği endişesini duymaktayız.

Taban fiyatlarının tespitinde göz önüne alınan kıstası doğru bulmamaktayız. Programda üreticinin emeğinin karşılığını almasını sağlayacak bir taban fiyatı politikasının takip edileceğinden bahsedilmektedir.

Refahı tabana götüreceksen, refahı yaygın hale getireceksen, bu kâfi değildir. Türk köylüsüne reel satın alma gücü götüreceksen bu kâfi değildir; lazımdır fakat kâfi değildir. Taban fiyatı mevzuu olan tarım ürünleri maliyetinde bulunan yegâne unsur emek değildir. Sadece emeğin karşılığını ödemekle, görünüşte çiftçinin lehine bir uygulama getirildiği intibai yaratılmak istenilmekte, gerçek halde, diğer maliyet unsurları dikkate alınmayarak, tarımdan başka kesimlere ehemmiyetli kaynak aktarmaları yapmanın bir formülü ortaya konmaktadır. Böyle bir taban fiyatı politikasıyla köylüye ne fazla gelir, ne de refah götürmeye imkân yoktur.

Taban fiyatlarının tespitinde, tarım ürününün gerçek değeri ile satılmasını temin etmek ilk gayedir. Gerçek değeri bulabilmek için maliyetin bütün unsurları hesaba katılmalıdır. Yani tarıma tahsis edilen sermayenin makul geliri, tarım girdilerinin maliyet içindeki payı, kredi şartları, bizzat kendi toprağında çalışmış olsa dahi çiftçinin harcadığı emeğin gerçek karşılığı ve bunlara ilave edilecek makul bir kar taban fiyatının tespitine esas olmalıdır. Ayrıca, tarım ürününün çeşidine, üretimle meşgul çiftçilerin, genel ekonomik politika icabı, himaye edilme gereklerine göre, yukarıda vermiş olduğumuz objektif kıstaslara, sosyal gayeli ilaveler de yapılmalıdır. Sosyal gayeli ilavelerin maksadı; hiç olmazsa Türk köylüsüne, asgari hayat seviyesine yetecek kadar gelir sağlamaktır. Binaenaleyh, “Emeğin karşılığı budur” deyip, “Asgari hayat çizgisi için sana bu kadar para lazımdır” diyebilmek noktasına Türkiye gelebilmelidir.

Tarım kredilerinin çiftçiye intikalini daha kolaylaştırıcı bir düzenlemeye gidilmesine taraftarız. Özellikle bu kredilerin projeye dayalı ve kontrollü kredi haline getirilmesi, müessiriyeti bakımından zaruridir ve şimdiye kadar ki uygulama da bu istikamette olmuştur. Ancak, kredi verilmesinde, özellikle teminat bakımından, kolaylık getirilirken, ne kredinin bir bağışa dönüşmesi, ne de üreticinin mahsul üzerinde tasarruflarını takyit edici bir yola gidilmelidir. Tek mahsule dayanan çiftçinin emeğinin nasıl görüldüğü özellikle Türkiye’nin bir meselesidir.

Hükümet Programının tarımla ilgili meseleleri ele alış tarzında, konunun organizasyon ve ekonomik altyapının yeni bir biçimde düzenlenmesine ağırlık verilerek hallinin umulduğu görülmektedir. Bunun ne getireceğini zaman gösterecektir.

Tarımda, üretimin ihtiyacı tam karşılayacak seviyenin üstüne çıkarılması, pahalılık ve beslenme problemlerin hallinde en önemli çare olacaktır. En kısa zaman-

da Türk çiftçisi ve köylüsünün reel gelirini, satınalma gücünü iki misline çıkarmak lazımdır. Türk köylüsünü ve çiftçisini, kazandırılacak istihdam imkânları ve satınalma gücüyle bir tüketim toplumu yapmak, yani pazar ekonomisinin parçası haline getirmek, böylece medeni ihtiyaçlarını satınalabilecek iktisadi güce kavuşturmak lazımdır. Türkiye'nin bugünkü ekonomik seviyesinde, sadece 10-15 milyon insan tüketici, pazar ekonomisinin bir parçasıdır. Onu pazara ekonomisinin bir parçası haline getirebilmek için, mutlaka bir iştira gücüne, satınalma gücüne erdirmek lazımdır. Bu ancak üretimle mümkündür.

Tarımla ilgili dertlerin hallini, kalkınma meselesinin gerçekleşmesiyle birlikte mütalaa etmek zaruridir. Tarımın davası, ekonomik ve sosyal bir davadır. Bulacağımız çözüm; toprağı insanın efendisi değıl, insanı toprağın efendisi yapmaktır.

Ormanların korunması ve orman köylülerinin kalkınması için programda; "orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerle orman işçileri sendikalarının Devletçe işletilen ormanların yönetim ve gözetimine etkili bir şekilde katılmaları " en tesirli hal tarzı olarak gösterilmektedir.

Şunu ifade edelim ki, bir rivayete göre tarımda, orman köylülerinde 3 milyon insan vardır. Rivayete göre demeyelim de, değışik tarıflara göre. Orman içinde yaşayan köylünün geliri mahdud; fevkalade fukara köylünün nüfusu 3 milyondur. Başka bir deyme göre de, ormana 10 kilometre mesafedekiyle beraber yaşayan orman köylüsünün nüfusu 10 milyondur. Bunları kooperatife dahil etmek orman köylüsüne iş sağlamaz ki. Yani kooperatifleştirme orman köylüsünün işsizlik davasını çözmez ki. İş olacak Kooperatife aldınız bunları; ne yaptıracaksınız. Ağaç mı kestireceksiniz; yol mu yaptıracaksınız; nakliye mi yaptıracaksınız; ağaç mı diktireceksiniz; yangın mı bekleteceksiniz; ne yaptıracaksınız? (A.P. Sıralarından alkışlar) Peki, bunları yapacak mahdud kişiye iş var. Yani, ormanın içinde, orman köylüsünün tümüne iş var da verilmiyor mu?

Muhterem Milletvekilleri, orman meselesi Türkiye'nin fevkalade hayati bir meselesidir ve yine bir hesaba göre Türkiye'nin 10 milyon hektar, yani 100 milyon dönüm ormanı vardır. Başka bir hesaba göre de, Türkiye'nin bozuk ormanlar ve saire dahil 18 milyon hektar, yani 180 milyon dönüm ormanı vardır. Bu, Türkiye'nin hemen hemen 1/5 ine tekabül ediyor. Türkiye bu 1/5 ten istifade etmez durumda kalamaz. Ormandan çıkardığımız varlık, bugün birkaç milyarın içindedir ve bu da masraflarını ancak karşılamaktadır. Yani, Türkiye'nin 1/5 sahasından çok daha iyi istifade etme yollarının aranması lazımdır. Kooperatifleşme, iş varsa işi daha iyi tanzim etme, istihsalı, istihlakı ve saireyi daha iyi düzenleme, bunların hepsi iyi; ama 10 kilometre çevresiyle beraber 10 milyon nüfus o orman nasıl geçindirilecektir? Cevabı bulunması lazım gelen soru bu. Kooperatifleşmek suretiyle istihsal meydana gelmiyor ki, iş yeri de meydana gelmiyor.

Hükümet programının sanayi ile ilgili bölümünde tespit edilen politikalar, özellikle organizasyon tedbirlerine ağırlık verildiğini göstermektedir. Sanayileşmede Türkiye'nin fevkalade önemli bir noktaya geldiğini, hiç birimizin aklından çıkarmaması lazımdır.

Türkiye daha sanayileşmenin başlangıcındadır ve rekabet gücü olan bir sanayileşmeye gitmektedir. Türkiye, bugünkü sanayileşme seviyesinde, ikame malları sanayiinden, başka sanayi dallarına kayma durumundadır; ikame malları sanayinin hemen hemen sınırına gelmiştir. Rekabet gücü olan bir sanayi açık pazarlara çıkacaksınız. Rekabet gücü olan bir sanayii hisle heyecanla kuramayız. Rekabet gücü olan bir sanayi hesapla kuracağız. Mukayeseli üstünlük prensibinin tatbik edilmesi dönemi gelmiştir. Türkiye'nin her tarafına bir şey yapın. Bundan biz ancak memnun oluruz. Ancak şunu da unutmamak lazımdır ki, memleketin mahdud olan kaynaklarını, yanlış prioritelere bağlamak suretiyle halka da yaramayan, memleketin iktisadi gücünü de artırmayan, işletilemeyen bir takım atıl kaynaklar, atıl tesisler meydana getirilmemelidir. Binaenaleyh, sanayileşme probleminin bu noktasında, bulunduğumuz bugünkü noktada rekabet gücüne dayanan bir sanayi kurmak, Türkiye için hayati önem taşır. Ne satacaksınız Orta Doğu memleketlerine? Veya Avrupa memleketlerine ne satacaksınız? Dev endüstriyel memleketler var, onlarla rekabet edemedikten sonra "Efendim ucuz fiyatla satarız" Aradaki farkı kim kapatacak? İşte aradaki fark rasyonalizasyon meselesidir, prodüktivite meselesidir. Rasyonalizasyon ve prodüktiviteye dayanmayan bir endüstriyi kurduğunuz takdirde fevkalade zor sıkıntıların içine gireriz. Endüstri kurulmalıdır, kurulması hızlandırılmalıdır. Gerek kapasitelerde, gerekse endüstrinin planlanmasında fevkalade önemli bir safhaya Türkiye gelmiştir. Bu imkânı kaçırdığımız zaman, daha uzun seneler yakalayamayız.

Anayasanın tespit etmiş olduğu karma ekonomi düzeni, kamu ve özel kesimin bir arada faaliyette bulunması gerçeği reddedilmemekle beraber, halk sektörü, dengesiz kalkınma ortaklıkları gibi yeni üretim birimleri meydana getirilmekte, sanayileşmenin ağırlığının kamu ile bu birimleri arasında tevzi edileceği anlaşılmaktadır. Halk sektörü veya dengesiz kalkınma ortaklıklarının özel mi, kamu mu, yoksa karma bir kuruluş mu olduğu hakkında bir açıklık bulunmamaktadır. Halen mevcut ve en büyük ortağının payı % 1'in üstünde olmayan, binlerce ortağa sahip sanayi kuruluşlarının halk sektörü telakki edilmeyip hangi tip bir sektör öngörüldüğü anlaşılamamaktadır.

Yine, tespit edilmeye çalışılan yapıda, karma teşebbüse hiçbir yer verilmemekte, devlet ile özel teşebbüsün, iştirak halinde, ortaklıklar ve sanayi tesisleri kurması düşünülmeyeceği gibi, bu ortaklıkların tasfiye edileceği de seçim beyannamelerinde ifade edilmektedir. Anayasanın anladığı manada, kamu ve özel kesimlerin birlikte faaliyet göstereceği ekonomik düzen değiştirilmek mi istenmektedir? Halk sektörü, hür teşebbüs nizamının bir kuruluşu ise özel sektördür; böyle değilse, yeri neresidir? Nasıl sanayileşeceğiz? Sanayileşmeye yararlı potansiyel imkânlarımız nasıl ortaya çıkarılacaktı? Kalkınma için gerekli unsurlar nasıl harekete getirilecek? Nasıl tedarik edilecek? Sermaye, emek, teşebbüs, teknoloji, sevki idare olarak sıralayacağımız bu zaruri unsurları, beraberce kalkınmanın emrine nasıl tahsis edeceğimiz konusu programda görülmemektedir. Dünya pazarları şartlarına uygun ve ihracata açık, yani rekabet gücü olan bir sanayi nasıl gerçekleştirilecektir?

Türkiye'nin taraf olduğu ekonomik anlaşmaların gerektirdiği şartlar nasıl hazırlanacaktır? İçe dönük, kendi kendine yeterli bir sanayi stratejisini mi düşünmektесiniz, yoksa geniş pazarlara açık bir sanayi mi Türkiye'de kurmak istemektесiniz? Sanayiın finansman ve teknoloji açıklarını nasıl karşılamayı düşünüyorsunuz? Bu suallerin açıklanması, sanayi politikalarınızı daha belirli hale getirmek bakımından lüzumlu görölmektedir.

Sanayileşmeyi ve sanayiinin getireceği nimetlerin, coğrafi denge ve sosyal adalete uygun olarak dağıtılmasındaki araçlarınız nedir? Bu araçların plan ile ilişkisi nasıl kurulacaktır. Yani, bununla merkezi bir planlamayı mı kastetmektесiniz, yoksa özendirici ve teşvik edici müessif tedbirlerle bu dağılımı gerçekleştirmeyi mi düşünmektесiniz?

Teşvik tedbirlerinin muhafaza edileceği ve geliştirileceği ifade olunmaktadır. Ancak, araçlar gösterilmemiştir. Objektif teşvik tedbirinden ne anlaşıldığı da belirtilmemiştir. Objektif teşvik, otomatik bir uygulamayı mı öngörmektedir, yoksa sektörler ve şartlar önceden tespit ve ilan edilerek projelerin bu şartlara uygunluğunun araştırılması mı kastedilmektedir? Teşvik tedbirlerinden istifade de; sektör, üretim tipi, proje mi öncelik alacaktır; yoksa yatırım organizasyonunun şekli mi öncelik alacaktır? Sanayiın gelişmesini desteklemek için özel bir banka kurulacağı ifade olunmaktadır. Adalet Partisi iktidarı döneminde, "Yatırım ve İhracat Bankası" adı altında bir bankanın kuruluş hazırlıkları, tasarı safhasına kadar ilerletilmiş idi. Ancak, bankanın teşvik edilen yatırımları desteklemesi, teşebbüs tipinin, bir ayrıcalığa meydan vermemesi, bağlantı yerinin Sanayi Bakanlığı değil bütün finansman kuruluşlarının haiz olduğu statüye paralel olması daha uygun olur kanaatindeyiz.

Programda getirilen yabancı sermaye politikası, özellikle, koalisyonun büyük ortağının program ve beyannamesindeki hükümlerinden daha değişik bir şekilde tanzim edilmiştir. Tasarruf açıkları, teknolojik açıklar ve pazar imkânlarına muhtaç olunduğu sürece, memleket gerçeklerine ve menfaatlerine uygun yabancı sermayeli teşebbüslerden vazgeçilmemesi gerekir. Ayrıca, yabancı sermayenin, özellikle ciddi yabancı sermayenin aradığı istikrar ortamını muhafazada hükümetin titizlik göstermesi gerekmektedir.

Yabancı sermaye münakaşaları bu Mecliste, Türkiye'de çok yapıldı. Türkiye'de gelmiş bulunan yabancı sermaye, topu topu 500 milyon dolardır. Bu 500 milyon doların 350 milyon doları da petrol ile ilgili olarak gelmiştir. Binaenaleyh, yabancı sermaye fevkalade hassastır. Dünya öyle bir noktaya gelmiştir ki, hudutlarından kuş uçurtmayan sosyalist memleketler dahi, kalkınmanın aracı olarak, yabancı sermayeden faydalanmaktadırlar. İşte Sovyetler Birliği, Sibirya'da maden aranması, maden bulunması için Japonlarla, Fransızlarla, Amerikalılarla anlaşmıştır. Sovyetler Birliği, Moskova'da senede 1 milyon otomobil yapmak için İtalyan FİAT firmasıyla anlaşmıştır. Yugoslavya'da Bulgaristan'da Romanya'da Coca - Cola'ya kadar varan yabancı tesisler kurulmuştur. Amerikan sigarası imaline kadar varan yabancı tesisleri kurmuşlardır bunlar. Binaenaleyh, vasıta gayeye feda edilmemelidir; gaye, memleketin kalkınmasını sağlamak, Fayda görüyorsanız yaparsınız. Peşinen, apri-

ori olarak ben buna karşıyım diye çıkmakta memlekete fayda olmadığını, kerrat ile söyledik, tekrar ediyoruz.

Tabii kaynaklarımızın, kalkınmanın istifadesine en kısa sürede, en verimli şekilde nasıl arz edileceği programda görülmemektedir. Kalkınmanın gerektirdiği hammadde, yine kalkınma için zaruri istihdam ve dış ödeme imkânları, yeraltı servetlerimizin yurt çıkarlarına biran önce hizmet eder hale getirilmesine bağlıdır. Yeraltı servetlerinin bekçiliğini yaparak fakir kalmayı öngören alternatiflerle mutabık olmayız. Ülkenin gelişmesiyle bağdaştırma imkânı mutlaka bulundurulmalıdır. Yeraltı servetlerin değerlendirilmesi, aranması ve işletilmesi için programınız nedir? Ne kadar kaynak tahsisi ile nasıl bir finansman imkânı ile bu programı yürütmeyi öngörmektesiniz? Azami istifade ve süratli istifade, ülkeyi zenginleştirmek için şart olduğuna göre, bunu nasıl gerçekleştireceğinizi ortaya koymanız gerekir. Yeraltı servetleri esasen Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Böyle olunca, çıkarılmasının işletilmesinin tanzimi, kontrolü tabiatıyla Devlet tarafından yapılacaktır. Ancak hüküm ve tasarrufu altında olmayla bizzat işletmeyi aynı şey olarak mı telakki ediyorsunuz? Eğer böyle bir telakkiye sahipsensiz, azami randımanı sağlayacak kaynağınız ve formülünüz nedir? Bunları bilmemiz lazım.

İç ticarete piyasayı tanzim, darlıkları önlemek, aşırı, fahiş karlara mani olmak, üreticinin ve tüketicinin korunması için gerekli tedbirleri almak Devletin görevidir. Ancak, bunu piyasa nizamı içinde, onun şartları ile hür teşebbüs mefhumunu zedelemekten yapmaktır da icabeder.

Bu itibarla piyasayı tanzim maksadiyle, gerektiğinde ithalat dağıtım ve stok yapmak faaliyetlerini Devletin veya kooperatiflerin münhasıp tasarrufuna bırakmak, iç ticaretin kısmen devletleştirilmesi veya hiç olmazsa Devlet kontrolü altına alınması manasını taşımaktadır ki, bu da mer'î ekonomik nizamımızla bağdaşmamaktadır. Fayda getirmez, Türkiye'yi malsız bırakır ve pahalılandırır.

Programda, çalışma düzeni ve sosyal güvenlikle ilgili bölümler, kifayetli ve emniyet verici olmadığı gibi, kendi içinde bir takım uyumsuzlukları da ifade etmektedir.

Bütün çalışanları sosyal güvenliğe kavuşturmak, çalışamıyacak durumda olanlara asgari geçim seviyesi ve yaşama şartı sağlamak devletin görevi olup, Adalet Partisi iktidarı döneminde bu konuda önemli gelişmeler kayıt edilmiştir. 1965 yılında 700 bin civarında olan sigortalı işçi sayısı 1971 yılında 1,4 milyon'a ulaşmış ve sosyal güvenlik sisteminden yararlanan çalışanların sayısı 2, 5 milyonu bulmuştur.

Programda sosyal güvenlik imkânlarının yaygınlaştırılması maksadiyle kooperatiflerce kurulacak yeni bir sosyal sigorta ve tarım sigortasından bahsedilmektedir.

Anayasanın 48'nci maddesinde "Sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindendir" şeklinde hüküm varken ve bağlayıcı bir hüküm iken, gönüllü bir organizasyon olan kooperatiflere bu görevi intikal ettirmek, Anayasa ile açık bir çelişki teşkil etmektedir.

Sosyal güvenlik kurumlarının bir çatı altında toplanmasını sağlamak gayesi de, ayrıca yeni geliştirilmek istenen uygulama ile bir çelişki teşkil etmektedir. Sosyal güvenlik sistemi dışında kalanlardan, özellikle çalışamayacak olanlara, muhtaçlara yapılacak yardımın nasıl bir düzenlemeye sokulacağının açıklanması gerekmektedir.

Adalet Partisi, belli şartlar içinde, bu durumda olanlara maaş bağlanmasını öngören bir uygulamaya programında yer verdiği gibi, gerçekleşmesi için de gerekli teşebbüsleri yapmış bulunmaktadır.

Programın sosyal güvenlik ile ilgili bölümü yeterli ve emniyet verici değildir. Tarımda çalışanların kooperatif güvenliğine değil, Sosyal Sigortalar kapsamına alınarak Devlet güvenliğine biran önce kavuşturulması gerekir. BAĞ-KUR uygulamasının geliştirilmesiyle de çalışanların sosyal güvenlik mekanizması tamamlanmış olacaktır.

Çalışan kadınların 20 yılda veya genel emeklilik hadlerinden daha önce emekli olabilmelerini sağlamak, koalisyonu meydana getiren her iki partinin seçim beyannamelerinde yer aldığı halde, bu taahhüt Hükümet Programında 20 yıl kaydı olmaksızın yer almıştır.

Hükümet Programında kayıt var; çalışan kadınlar daha evvel tekaüt olabilmesi şeklinde bu kayıt. Ne kadar evvel? Meydanlarda söylenen, “20 yıl çalışan tekaüt olabilecek” tir; programlara konan da bu.

Şimdi, biz bilmek istiyoruz; bu 20 yıl, tavan mı, taban mı, yoksa bir şey değil mi? Yani vadedilen 20 yıl ne? Onu bilmek istiyoruz.

İşçilerin kıdem tazminatlarını 15 günden 1 aya çıkartmak yanında, aynı ölçülerle hesaplanacak bir ödemenin, emeklilik halinde de yapılmasını sağlamak gerektiğine inanıyoruz. Çalışma şartlarının ıslahı, işçi eğitimi, işçi konutları gibi meseleler, programda yer almamakla beraber, Hükümetin bunların üzerinde ehemmiyetle durması gerektiğini hatırlatmak istiyoruz.

Sağlık konusunda sadece genel tabirlerle yetinilmiştir. Daha evvel de ifade ettiğim, genel sağlık sigortası mutlaka getirilmelidir. Programın yerleşme düzeni bölümünde, gelişme ve özellikle sanayileşme neticesi şehirleşme hareketlerinin nasıl anlaşıldığı, ne gibi tedbirlerle halledileceğine temas edilmemektedir. Köy - kenti olarak getirilen yeni müessese, şehirleşmeyi engelleyecek bir düşüncenin mahsulü müdür; yoksa düzenli şehirleşme ve daha fazla medeni imkânlarla sahip ekonomik entegrasyon düzeyine yaklaşmış bir yerleşme ünitesi midir? Köy - kentlerden, kooperatifleşmenin haiz olacağı şümul içinde, birlikte çalışılan, ihtiyaçların birlikte karşılandığı yerleşme birimleri mi kastedilmektedir? Köy - kente geçişin uygulanması nasıl olacaktır, finansman nasıl sağlanacaktır? Köy - kentte oturanlar geçimlerini neyle sağlayacaklardır? 10 tane köyün ortasına bir köy - kent kurdunuz; neyle geçimini sağlayacaklar? Türkiye’de köylerin dağılımına dikkat ediniz; köylerin dağılımı, geçim esasına göredir. Köyler, köylünün geçinebileceği yerlerde kurulmuştur. İmar ve iskân tatbikatında görülmüştür ki, yıkılmış köyün yerine, 1 Km ilerisinden

yepyeni köyler yapılmıştır, fakat köylü oraya gitmemektedir. Niye? Sadece alıştığından, sadece babasının mezarı orada olduğundan, sadece hislerle oraya bağlı olduğundan dolayı değil, geçimini, yerleştiği yerin etrafında temin etmektedir de ondan.

Binaenaleyh, köy -kent projesi nasıl işleyecek? Bunu bilmek istiyoruz. Bu düşünceler zaman zaman ortaya atılmıştır. Bazı ülkelerde de tatbikatları yapılmıştır, köyleri birleştirme ve bu suretle, köyleri birleştirmek suretiyle de altyapı yani kamu hizmetlerinden tasarruf etme. Peki, yaptınız köyü, orada neyle geçinecek? İşte bunu soruyoruz; eğer bizim anladığımız doğru ise.

Hızlı sanayileşmenin tabii sonucu olan büyük şehirler ve metropollerin problemlerine ne gibi çözümler düşünülmektedir. Büyük şehirlerin oturulabilir, yaşanabilir halde muhafazası için önemli altyapı hizmetlerine ihtiyaç vardır. Çevre yolları, metrolar, banliyö trenleri, su ve kanalizasyon ihtiyaçları ile meydanlar, parklar, çok sayıda konut inşası gibi, problemlerle mutlaka başa çıkabilmek lazımdır.

Gecekondu meselesinde getirilen tedbiri yetersiz buluyoruz. Mülkiyet düzeyiyle çelişkili buluyoruz. Gecekonduları kendi kaderlerine terk ki, sayısız arsa ihtilafları vardır, bunları vatandaşlar arasında bir huzursuzluk unsuru olarak görüyoruz.

Belli bir tarihe kadar özel mülkiyet konusu olmayan arsalar üzerinde yapılan gecekonduların meşrulaştırılmasında, yani tapularının verilmesine gerek vardır. Ancak, özel arsalar üzerinde kurulan gecekonduların, bu arsaların kamulaştırılması gibi yolla meşruiyetini sağlamak, özel mülkiyeti ihlal olacaktır. Ondan sonra tutamazsınız artık. Nasıl olsa bir defa örnek oldum, bir defa daha denilecek ve yapılacak. O zaman da, kim gözüne nereyi kestirirse oraya gecekondu yapar. E. , o zaman nizamı tutamazsınız.

Onun için, programda iki tedbir getiriliyor, kamulaştırılacaktır veya başka yerlere götürülecektir "Kamulaştırılacaktır" tedbirini doğru bulmuyoruz. Başka yere götürün, ev verin, bunların hepsini destekleriz; ama başkasının kesesinden başkasına bir şey vermek kolay değil, Devlet verir onu.

Gecekondu meselesinin halli, bir yerleşme problemi ve bir sosyal konut problemiyle mümkündür. Gecekonduya yaşayan vatandaşları, daha iyi ve sıhhi şartlara haiz sosyal konutlara kavuşturmak ve bu şekilde de gecekondu problemini halletmek gerekir. Devlet, kendisine düşen görevi güç de olsa yapmaya muktedirdir. Devletin bu yükümlülüğü, temel hakları ihlal ederek, vatandaşları birbirine düşürücü, huzursuz bir uygulamasıyla bertaraf edilemez

Eğitimde insangücü ihtiyaçlarıyla daha ahenkli bir uyum sağlanması esas olmalıdır. Özellikle yükseköğretim için programda getirilen hükümlerin samimiyeti ve geçerliliği üzerinde haklı şüpheler duymaktayız.

Bir taraftan yüksekokullara girişin imtihansız olacağı ilan edilirken, ki, bunu üzerinde daha sonra duracağım-programda bunun liselerde yükseköğretime yönelme şartına bağlanmasıyla ne gibi baraj getirilmek istendiğini anlayamamaktayız.

Yükseköğretimin parasız olmak kaydını, bir genel uygulama halinde takdim etmeyi eşitlik prensibiyle bağdaşır görmüyoruz. Yükseköğretimde Devletin, daha fazla kapasite yaratabilmesi, daha iyi öğretim ve eğitim standartları geliştirilmesi için ağır masraflar yapmak mecburiyeti vardır.

Muhterem Milletvekilleri, Türkiye bugün yükseköğretim yapma çağında bulunan çocuklarının ancak % 6'sını okutabiliyor. Bu rakam en ileri memleketlerde % 28 ve % 30 mesabesindedir. Bizde 1965'te % 3 mesabesinde idi bu, şimdi % 6 mesabesine çıkmıştır. Türkiye'nin okutma imkânları, okul kapasiteleri, öğretim üyeleri, öğretim araçları var da, çocuklarını okutmuyor mu?

Binaenaleyh, okuma, evvela okunulacak yerin mevcudiyetinden başlar. Bu da çok ağır masraflar gerektirir. Bir üniversitenin kurulması 400 milyon liraya mal oluyor; sadece kuruluş masrafı 5 bin talebeyi okutacak bir üniversite 400 milyon liraya mal oluyor. 2 bin öğrenciyi okutan bir üniversitede bir öğrencinin Devlete maliyeti 48 ila 50 bin lirayı buluyor. Onun içindir ki, bu yükseköğretim masrafları fevkalade ağır masraflardır.

Varlıklı ailelerin çocuklarının yurt dışında yüksek ücretlerle okumak imkânı varken, Türkiye'deki yüksekokullara ücret ödmeden muaf tutulmaları, ne sosyal adalet, ne de eşitlik ilkesiyle uyusmaktadır. Para veremeyecek, bundan dolayı okuyamayacak Türk çocuklarına, (Bu gün 50 bin kişiye) Devlet burs veriyor; 150 bine, 250 bine çıkarınız, ama Boğaziçi Üniversitesinde 6000 liraya, 8000 bin liraya vatan-daş çocuğunu okutuyorsa, okutabiliyorsa, dış ülkelerde okutuyorsa, okutabiliyorsa, Devletin okuluna, Devletin üniversitesine geldiği zaman verebilecek olandan para almanın ve bununla yeni mektepler yapmanın, okuyamayacak çocuğu okutmanın ne mahzuru var yani? (A.P. Sıralarından *alkışlar*) Ama yine siz bilirsiniz, biz sadece, gayet açık söylüyorum, buradan bir kaynak yaratmanın mümkün olduğunu ve bu kaynakla da okuyamayacak fakir fukara çocuklarına yardımcı olunması gerektiğini düşündük. Ne ile yapacaksınız bunları? Hükümet oldunuz, yapacağım dediğiniz herşeyin milyonlara, milyarlar baliğ olduğunu göreceksiniz ve o milyonların, milyarlarında Ulus'ta Maliye Bakanlığının alt katında olmadığını göreceksiniz. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*) Onun içindir ki, kaynak yaratalım diye gayet iyi niyetle getirilmiştir, ama fevkalâde istismar edilmiştir. (C.H.P. sıralarından *“Hacı Ali'nin okulundan bahset” sesleri*)

Ne diyelim yani...

Devam buyurun lütfen Sayın hatip.

A.P. GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi Başkan ikaz edecek, “Karşılıklı konuşmayın” falan diye... Karşılıklı konuşma arzusu içinde olanlarla konuşmaya hazırım. Kimse, gelsin dışarı çıkalım, müsait bir yere gidelim; biz medenî insanlarız. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*) Medenî insanlarız, konuşuruz, karşılıklı otururuz, fikirlerinizi söylersiniz, ben de söylerim; beğenmezsiniz; şart da değil zaten.

Eğitimden öncelikle yararlanan Türk vatandaşını yetiştirmek gaye alınmalıdır. Bu ise, millî demokratik hukuka saygılı, Cumhuriyet prensiplerine saygılı bir kafa yapısını hazırlamayı gerektirir. Millî eğitimin herhalde ilk vasfı millîlik olmalıdır. Millîlik için millî şuur aşılması olmalıdır. Bu noktada büyük eksiklikler görmekteyiz.

Muhterem Milletvekilleri, Türkiye'nin fevkalade önemli diğer bir konusundan bahsedeceğim. Bu enerji konusudur.

Türkiye elektrik enerjisine çok geç kavuşmuştur. 1950 yılında, (ki bu yılı ele alışım bir mukayese içindir, herhangi bir maksat için değildir) ürettiği bütün elektrik enerjisinin yekünü bir milyar kilovatsaatten az, yani 790 milyon kilovatsaat idi. O tarihte Türkiye'nin ancak 123 köyünde elektrik vardı. 790 milyon kilovatsaati bugün Sarıyar - Gökçekaya kombinezonu üretmektedir. 1960'ta bu miktar 2 milyar kilovatsaat seviyesine çıkabildi. 1965'te 4 milyar kilovatsaat seviyesine çıkabildi. 1970'de 8 milyar kilovatsaat seviyesine çıkabildi. Ama gerek birinci Beş Yıllık Plan tatbikatı, gerek İkinci Beş Yıllık Planın öngördüğü tedbirlerle 17 milyar kilovatsaatlik tesislerin yapılmasına girişildi. Bu tesislerin bir kısmının 1973 senesi sonunda bitmesi lazımdı, bitmedi. Bir kısmı 1972 senesi sonunda bitmeli idi, bitmedi, 1973 sonuna doğru bitecektir veya 1974 yılı başında. Bu tesisler bittiği zaman Türkiye'nin elektrik üretimi 17 milyar kilovatsaat olacaktır. Yalnız Keban projesi 5 milyar kilovatsaat, yani Türkiye'nin 1964'teki bütün elektriğinden daha fazla elektrik üretecektir. Yalnız Ayvacık projesi 1,5 milyar kilovatsaat arasında elektrik üretecektir. Yalnız Fırat'ın Keban ile Bozova arasındaki kesiminde, Siverek'in biraz aşağısında 20 milyar kilovatsaat elektrik üretebilecek kabili inşaa projeleri vardır Türkiye'nin; beş milyara alınacaktır.

Türkiye, elektrik istihsalını 50 milyar kilovatsaate en kısa zamanda çıkarmalıdır. Üçüncü Beş Yıllık Planın yirmi senelik perspektifine 20 milyon kilovat kapasite konulması gerekiyor.

Öyle ise her sene için bir milyon kilovatsaatlik elektrik enerjisi koyacaksınız. Bir milyon kilovat kapasite koyacaksınız, ki bunu koyabilmek için de her sene 5 milyar lira para sarfedeceksiniz. Türkiye her sene bir milyon kilovatsaatlik kapasiteyi koyamazsa, 20 milyon kilovatsaatlik takate ulaşması, 50 milyar kilovatsaat elektriğe ulaşması için endüstrisini geliştirmesi mümkün değildir.

Elektrik sadece endüstri meselesi de değildir. Elektrik medeniyet meselesidir. Elektriği Türkiye'nin her köşesine götürmek lazımdır. Bugün 5-6 bin köye götürülebilmıştır. En kısa zamanda elektriği Türkiye'nin her köşesine bir enterkonnekte sistemle götürmek lazımdır. Bu enterkonnekte sistem hali inşadadır. Hakkâri'den Edirne'ye kadar aynı sistemden elektrik alacak şekilde, Hopa'dan Marmaris'e, Hopa'dan Datça'ya kadar aynı sistemle elektrik alacak şekilde Türkiye'de elektrik şebekesi yapılıyor. Temennimiz odur ki, bunlar kısa zamanda yapılır, biter ve Türkiye'nin her tarafı bu enterkonnekte sistemden elektrik alır.

Şimdi, geliyoruz elektriği neden üreteceksiniz meselesine.

Elektriği kömürden mi üretilim, sudan mı üretilim, mazottan mı üretilim? Bu münakaşa, çağın gerisinde bir münakaşadır, bana göre. Önemli olan elektriğin varlığı, bolluğu ve devamlılığıdır. Hatta, ucuzluğu bile değildir, varlığı, bolluğu ve devamlılığıdır. Öyle ise, eğer bunu yapmazsanız; kilovatsaatini 15 kuruşa üretebildiğiniz Ambarlı tesislerini kötölerseniz, ondan sonra da benzeri tesis yapmazsanız, 72 kuruşa kilovatsaatini üreten gaz türbinleri korsunuz; oraya varır iş.

Onun içindir ki, kömürden mi üretilim? Varsa kömürünüz kömürden üretin. Sudan mı üretilim? Haa, bir anlayışı da tashih etmek isterim. Türkiye'nin akarsularının elektrik kapasitesi 536 milyar kilovatsaattir. Bunun kullanılabilir 100 milyar kilovat saattir. Teknisyenler bunu bazen 75'e indirirler, bazen 150'ye çıkarırlar; ama 100 milyar kilovatsaat civarında sularımızdan elektrik alınır. Keban ve Gökçekaya'nın hizmete girmesiyle, takriben 8-9 milyon kilovatsaat enerji sulardan alınmış olacak. Yalnız, sular boşa akıp gidiyor, şundan elektrik alalım. Fişi sokmak suretiyle oradan elektrik alamazsınız. Tesisler yapmak lazımdır üzerine. Bu tesisleri yapmak zaman ister ve bir milyon kilovatlık bir tesis meydana getirmek altı sene alır. Öyle ise, bir taraftan devamlı olarak sudan elektrik istihsal edeceksiniz, diğer taraftan kömürünüz varsa ondan çıkaracaksınız. Artık Türkiye'de bin kilovat, on bin kilovat, yüz bin kilovat santral takatleri bitmiştir. Milyonluk tesisler kuracaksınız, bir milyon kilovatlık tesis kurduğunuz zaman, Elbistan cinsi kömür üzerine, on milyon ton kömür işletmesi yapacaksınız. Ama nerede Türkiye'nin kömürü? İşte Ege bölgesindeki kömürler, azami yüz milyon ton; on sene gider böyle bir santrale. En büyük rezervimiz 1000, 1200 kilokalorilik ve fevkalade düşük kaliteli Elbistan kömürüdür. O tesislerde kuruluyor; biran evvel yapılması lazımdır.

Peki fuel-oil? Gayet tabiidir ki fuel-oil dünyanın her tarafında elektrik üretiminde çok önemli hizmetler gördü. Fuel- oilin pahalalanmış olması dahi, hala bugün, bu tesisleri zaman zaman çok ekonomik yapmaya devam eder.

Tabii gaz? Varsa tabii gazınız, ondanda yaparsınız tabii

Jeotermik enerji? Jeotermik enerjiniz varsa, ki bunu yalnız İzlanda'da yapıyorlar, ondan da yaparsınız.

Programda gördüğümüz en önemli noksanlardan birisi de, ki bu münakaşa akademik bir münakaşadır aslında, bununla, sırf birşeyi ifade etmek istiyorum; Türkiye'nin elektriksiz kalmaması akademik değildir. O siyaset meselesidir. Yani elektriksiz bıraktınız mı, onun akademikle alakası yoktur, o bir siyaset meselesidir. Bırakmamak aslolanıdır. Binaenaleyh, üzerinde hassasiyetle durduğumuz konu, her sene 1 milyon kilovatlık elektrik santrali yeniden başlamalıdır Türkiye'de ve her kaynaktan faydalanarak başlamalıdır. Atom enerjisinden faydalanmada Türkiye çok geç kalmıştır. Atom enerjisinden faydalanma için projeler tanzim edilmiş, fizibiliteleri yapılmıştır. Programda atom enerjisinden faydalanma bir kenara itilmiş görülüyor. Gerçi, atom enerjisi birçok memlekette fevkalade geniş tatbikata sahne olmakla beraber, çevre kirlenmesiyle ilgili olarak şimdi birtakım mülahazalar var; ama Türkiye henüz o şekilde kesafette iskân edilmiş bir ülke olmadığı için, atom enerjisinden faydalanmayı bir kenara atamaz. Onun için programda, bütün

hükümetlerin programlarında, son üç- dört sene zarfında atom enerjisinden faydalanma hususu vardı; bu defa terkedilmiş görülüyor. Atomun gerisinde kalmayalım. Elektriğin ve buharın gerisinde kaldık, kapatmaya uğraşıyoruz. Teknoloji dünyasında atomun gerisinde kalmayalım. Mutlaka Türkiye'nin bir atom santrali olması lazımdır. Sadece elektrik bakımından da değil, atom endüstriye tatbik edildiği zaman, bunun uzmanlarını aramaya gitmememiz için de lazımdır diyoruz. Üzerinde durmak istediğim konu; nereden bulursanız elektrik üretin, gözü kapalı üretin; ucuzdu, pahalıydı demeden üretin; ama elektrik bulun, elektriğin varlığı çok büyük katma değerler meydana getirir ve elektriğin, zannedildiği gibi metalurji endüstrisinin dışında, malların maliyetindeki iştiraki çok büyük değildir, varlığı esastır. Yoksa, istihdam imkânı yaratamazsınız. Doğu bölgemizin her kasabasına, her köyüne, her iline, her nüfus merkezine elektrik götürmedikçe kurduğunuz fabrikayı ne ile işleteceksiniz? Onun içindir ki, bunun üzerinde hassasiyetle duruyoruz. Programda görmedik, dikkatle tetkik ettik, ama görmedik. .

Türkiye'nin en önemli diğer bir meselesi de demir- çelik konusudur. Türkiye bugün 1,5 milyon ton civarında demir-çelik üretiyor. Ama Türkiye senede 600-700 milyon dolar demir çeliğe para vermek mecburiyeti ile karşı karşıya. Türkiye'nin bugün 5 milyon ton demir - çeliğe ihtiyacı var. Ereğli tevsii, İskenderun ikinci ünitesi ile beraber 5 milyon tona ulaştırır. Türkiye'yi. Türkiye 4'ncü demir - çelik fabrikasını kurmaya mecbur ve 10 milyon ton kapasiteye çıkacak şekilde demir-çeliği kurmaya mecbur. Eğer bunlar yapılmazsa zaten refahı doğurmak mümkün değil, karanlığı kaldırmak mümkün değil, iş sahaları açmak mümkün değil, yetişen insana işleyeceği malzemeyi vermek mümkün değil. İşte onun için, bunun üzerinde de hassasiyetle duruyoruz.

Hükümet programında bir de bor meselesi var. Borun devletleştirilmesi. Bu bor tartışması bir talihsiz tartışmadır. Mamatif bu talihsiz tartışmaya belki son defa veya sondan bir evvel bir defa daha iştirak etmek istiyorum.

Bor, Türkiye'de bor. Bor'u biz herşey sanırız. Aya falan gidenlerin borla gittiğini sanırız. Aya ne ile gidildiğini, (doğrusunu isterseniz bugün bir yakıtle gidiyor ama) o gidenlerden başkası bilmiyor. Borun stratejik bir madde olmadığını Amerikalılar ilan ettiler. Dünyanın bor ihtiyacı 2, 5 milyon ton. Bütün dünyanın bor ihtiyacı 2, 5 milyon ton ve sadece 400 bin tonunu biz veriyoruz. Yani biz fiyat dikte ettiren bir memleket değiliz. Başka memleketlerde de var bor. Türkiye'de bor maden ise 1 milyar ton rezervi haiz.

Muhterem Milletvekilleri, maden durduğu yerde bir potansiyel, servettir, ama fukaralığı izale etmez. Şayet fukaralığı izale etse idi, Libya petrol buluncaya kadar fukara kalmazdı. Ama bor petrol gibi değil. 2,5 milyon ton kullanılıyor; bunun 400 bin tonunu Türkiye veriyor. Arjantin'de Rodezya'da, Kanada'da ve Güney Amerika'nın başka memleketlerinde, Birleşik Amerika'da, Sovyetler Birliğinde geniş yataklar var. Devir değişir bor'u tamamen hükümsüz bırakır. 1 milyar ton bor'umuz var; bugünkü fiyatı 35 dolar, yani 35 milyar liralık servetimiz var. Böyle düşünemeyiz, çünkü bor, buğday tarlası değil. Buğday tarlasını biçersiniz buğdayı

toplarsınız. Bor orada duruyor. Burada söylemek istediğimiz şey şudur; Türkiye'nin şimdi paraya ihtiyacı var. Dünyanın satılan 2, 5 milyon tonun hepsini biz versek, ki, hesaplayın 35'er dolardan, 70-80 milyon dolar veya 90 milyon dolar eder bu. İşte budur bor'un maliyeti.

Binaenaleyh, bor'u kim işletsin? Devlet mi işletsin, özel sektör mü işletsin? Buradaki durumu da tespit edelim. Bu gün Türkiye'deki bor yataklarının % 95'i Devletin elindedir ve en zengin madenler de Seyitgazi'nin Kırka madenleridir. Kalan % 5'i özel sektör tarafından işletilir. Bu özel sektör tarafından işletilen madenlerin bir kısmı da, derin su altı yataklarıdır. Devletleştirdiğiniz takdirde ki aslında bunları Devletin işletip işletmeyeceği dahi meçhuldür. Yani Devletin elinde öyle güzel yataklar var ki, gidip suyun altında, suyun içerisinde çalışan. 100 metre derinden bor çıkarmak yerine fevkalade rahatlıkla Devlet kendi yataklarını kullanır. Devlet, onu, Devletleştirdiği takdirde eninde sonunda kapatacaktır. Kapatmayacağı da olabilir, ama bir kısmını kapatacaktır. Eh, bugün vatandaş, oradan bor'u çıkarıyor ta yerin dibinden. Çıkartıyor ve satıyor. Devletten ucuz mu satıyor? Elimizde 1973 senesinin değerleri var; vatandaş 35 dolara satıyor, Devlet 31 dolara satıyor. Ne kadarını o, ne kadarını öbürü satıyor? Ona da bakalım 400 bin tonda, 281 bin tonunu özel sektör, 120 bin tonunu da Devlet satıyor. Kaynak bu. Yani 120 bin ton. Daha çok çıkarmaya, daha çok satmaya mani değil ki, özel teşebbüs. Buyurun, 1 milyar ton rezerviniz var; çok kolay çıkarmak mümkün, çıkarın satın, E, bunlar bir hüner.

Sonra birşey daha söyleyelim; bor vesaire bu gibi şeyler kartelleşmiş. Öyle piyasalarda tutunmak, vesaire kolay işler değil. Devlet aslında sattığı adama yine komisyon veriyor. Devlet bunu doğrudan doğruya alıcıya vermiyor; o, karteğe bağlı. Dünya piyasaları bu. Dünya piyasalarında devler çarpışıyor. Şöyle olur; fiyat dikte edecek durumda olursunuz. (Zaman zaman fındıkta ve zaman zaman kuru üzümde olduğu gibi) o zaman üzerinde durursunuz. Arapların yaptığı gibi petrolde fiyat dikte edecek durumda olursunuz ve bunu almaya mecburdur ve ikame malı da yoktur, olur. Fındığın fiyatını ilanihaye çıkaramazsınız. Muayyen bir yerde duracaksınız. İkame malları geliyor. Petrole ikame malı bulsa, oraya gidecek. Onun içindir ki, bor işi iddiaya bindi. Yani Hükümet yine "Devletleştireceğiz" diyor. Devletleştirme. Devletleştirme uğruna Devletleştirmeye itiraz ediyoruz. Söylediğimiz şey akıldır, hesabidir. Ne getirir, ne götürür? Bunu hesaplayın diyoruz. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Hakikaten memlekete ne getirir, ne götürür?

Bir diğer konuya dönmek istiyorum ki bu da fevkalade önemli bir konudur; Anayasanın 60'ncı maddesinde değişiklik yapmamızı gerektirmiş bir konudur. 1977 yılından itibaren, bildiğime göre, Türkiye'de 1 milyon gencimiz askerlik çağına gelecektir, her sene...

Muhterem Milletvekilleri, Türkiye genç bir Devlet. Nüfusunun % 42'si 15 yaşından aşağı.

Binaenaleyh, 1 milyon gencimiz talim terbiye yaşına gelmektedir. 1 milyon gencimizi talim ettirmek mümkün olmadığından dolayı, Anayasanın 60'ncı maddesini değiştirdik geçen sene. Yalnız, askere almadığınız vatandaşa ne yapacaksınız?

Türkiye bunu henüz karara bağlamış değildir. Bedel mi alacaksınız, yoksa memleketin diğer hizmetlerinde mi çalıştıracaksınız? Köyden gelmiş çocuğu nerede çalıştıracaksınız? Yani, öğretmenlik vesaire yapma durumunda olanı anladık; köyden gelmiş çocuğu nerede çalıştıracaksınız, kasabadan gelmiş çocuğu nerede çalıştıracaksınız? (A.P. sıralarından “Angaryada” sesleri) İşte, angarya devrinin açılmaması lazımdır. Onun için söylüyorum bunları. Bir amele-i mükellefe devrinin bir takım heveslerle açılmaması lazımdır. Açılacağına ihtimal veremiyorum, sadece açılması lazım geldiğine işaret etmek istiyorum.

Huzurunuzu çok işgal ettim, biliyorum; ama 10, 15 dakika daha beni dinlemenizi rica edeceğim.

Hükümet programı reformlardan hiç söz etmemektedir. Üç senedir reform münakaşası yapılır; “Reform” kelimesine dahi rastlamak mümkün değil Hükümet Programında. Eğer kıyıya köşeye bir yere sıkışmışsa. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Halbuki, Türkiye’de reform münakaşası büyük ihtilaflara sebep oldu. Atatürkçü doğrultuda reformlar yapılmadığından dolayı çeşitli iddialarda bulunuldu. Ama deniliyorsa, ki, bu “Ak Günlere” bildirgesinin hepsi reform; o ayrı meseledir. (A.P. sıralarından alkışlar) Öyle bile olsa, bir değinilse iyi olurdu derim.

Reformların sulandırıldığından, reformların yozlaştırıldığından Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı, bugünkü Sayın Başbakan çok bahsettiler. Bu yozlaşan reformları haslaştırmak ve sulanan reformları arındırmak görevi kendisindedir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bu arada “toprak işleyen su kullananın” sloganının sahibi Sayın Başbakan, “Düzen değişikliğini sağlayıcı toprak reformu yapılmadıkça teknik tedbirler sonuç vermez” diyordu. Toprak ve Tarım Reformu hakkında, Hükümet Programında bu kadar önemli bir konuda bir şeye rastlamıyoruz. Ee, “Bunları yazsak Hükümet programı kocaman bir kitap olurdu. “Hayır, bunlar çok önemli konulardır diye biz söylüyoruz; ama telakki meselesidir denilebilir.

Toprak ve tarım reformunu tatbik etmek için ne yapacaksınız? Nereden başlayacaksınız? 1974 senesinde kaç para ayıracaksınız? Kaç aileye toprak vereceksiniz 1974 senesinde? Toprak ve tarım reformu 1936’dan beri münakaşa ediliyor, sekiz sene biz burada hükümet olarak bunların münakaşasına girdik, nihayet Reform Kanununu çıkardık, bu defa Reform Kanununa sahip olan yok. Şikâyetim budur, bundan şikâyet ediyorum. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Meydanlarda pek çok istismarı yapılmış diğer bir konu; Üniversiteye girecek talebe konusu. Biraz evvel bahsettim burada yine bahsedeceğim, o zaman başka bir vechesini söyledim.

Herkesin üniversiteye gireceğini, liseyi bitiren herkesin üniversiteye gireceğini Cumhuriyet Halk Partisi meydanlarda söyledi. Herkesi sokacağız üniversiteye diye; ama o “Ak Günlere’yi” dinleyen, herkes okumadığı için, oraya biraz başka türlü yazılmış bu. Ve Hükümet Programına da başka türlü girmiş; ama intiba, herkesi Cumhuriyet Halk Partisinin bir yol bulup üniversiteye sokacağıdır,

1973 senesinde 114 bin kişi üniversite imtihanına girmiş, 33 bin kişilik kapasite mevcutmuş, 33 bin kişi alınmış.

Şimdi, program diyor ki; “Liselerden üniversiteye yönelmiş bulunan öğrenciler üniversiteye imtihansız girecek”

Liselerdeki bütün talebenin üniversitede okuması arzusu vardır. Ee, niye bütün talebeyi üniversiteye almıyorsunuz da üniversiteye yönelen veya yönelmeyen diye ikiye ayırıyorsunuz? Ve bunu nasıl ayırıyorsunuz, nasıl ayırıyorsunuz, bunu? Yani, demek ki yine bir kısım liseyi bitiren veya muadili okulları bitiren gençlerimiz üniversiteye gidecek bir kısmı gitmeyecek. Hani herkes gidecekti? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Öyle demedik diyebilirsiniz, gayet tabii, ben de fikrimi tashih ederim, hakikaten öyle dememişler derim. Çünkü birçok yerlerde bununla karşı karşıya kaldık, 114 bin kişinin imtihana girdiği, 33 bin kişinin alınabildiği bir yerde 114 bin kişiyi nasıl nereye oturtacaksınız diye merak etmişim ben aslında. Eğer, yapılabilen bir şeyse niye biz yapmayalım? Niye Cumhuriyet Halk Partisinden başka partiler şayet üniversitelerde oturacak yer varsa, okutacak hoca varsa Türk çocuklarının okumasına engel olsunlar? Niye üniversitenin bizatihi profesörleri, idarecileri, buna karşı çıksınlar? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Şimdi anlaşılan yapılan şey, merkezi sistemle yapılan, ayırmayı, seleksiyonu, yine üniversitelerin, yüksekokulların kapasitesine göre liselerde yapılacak. Acaba bu mu daha doğru öbürü mü daha doğru? Çünkü Türkiye’nin 500 tane lisesi var, 500 lisede 500 ayrı metotla ayırmak mı daha doğru, yoksa merkezi sistemle mi ayırmak doğru? Netice itibarıyla, üniversitelere sınavsız girme kalkmış değil, yalnız sınavın yeri değişmiş. Yani, üniversite kapısında sınav yerine, lise kapısından çıkmadan, bir test, bir sınav yahut karne gibi birşey, pekiyi derece ile çıkanlar vesaire gibi öyle bir hale getirilmiş.

Muhterem Milletvekilleri, üniversiteye gidecek talebeyi lisede ayırmanın sa-kıncalarına işaret etmek isterim. Hepiniz bilirsiniz, eğitimciler çok daha iyi bilir, öyle talebeler vardır ki, liselerde muayyen sahalarda göstermedikleri kabiliyeti, yüksekokullarda fevkalade değişik ve parlak biçimde gösterirler. Onun içindir ki, geliniz, evvela yapacağımız iş. sınavı üniversite kapısında mı yapalım, yoksa lise bahçesinde mi yapalım dan önce, üniversite kapasitelerini yüksekokul kapasitelerini artıralım da % 6’yı % 12’ye % 12’yi yani üniversitelere gidebilen talebeyi % 12’ye çıkaralım.

Ortak Pazar, Hükümet Programında diğer bir konudur. Muhterem Milletvekilleri, Ortak Pazar konusu Hükümet Programında ve Protokolde şöyle yer almıştır;

“Esas anlaşmanın doğrultusunda Ortak Pazarla olan ilişkilerimiz geliştirilecek. Ama ek protokoller birtakım müzakerelere tabi tutulacak”

Ek protokollerin müzakerelere tabii tutulması suretiyle elde edilebilecek birşey varsa bunun elde edilmesinden ancak memnun oluruz, ancak, bu ek protokoller ikinci, üçüncü defa müzakereye tabii tutuluyor. Batılılar ciddidir; gayriciddi duruma düşmeyelim onların yanında derim. Bununla beraber, hakikaten Hükümet, bu protokolleri yeniden bir müzakereye tabii tutmak suretiyle memlekete menfaat

sağlayabilecekse buyursun sağlasın; ama sırf konuşmuş olmak için konuşmak suretiyle veya işte konuşuyoruz demek suretiyle meseleyi sürüncemede bırakıp gitmek suretiyle gayriciddi bir duruma Devletimizi sokacaksa, bu itibar sarsıcı olur. Ben bu ölçüye işaret etmek istiyorum, bir.

İkinci; Ortak Pazar 150 milyar dolarlık bir ticaret hacmini temsil eder. Türkiye'nin toplam ticaret hacmi henüz 4 milyar dolar, 5 milyon dolara gidiyoruz. 150 milyar dolarlık ticaret hacmi içinde esasen biz Ortak pazara üye olsak da olmasak da ihtiyaçlarımızın % 45'ini Ortak Pazar memleketlerinden tedarik ederiz. Ve ihracatımızın takriben % 35'ini de Ortak pazar memleketlerine yaparız. Binaenaleyh, bizim zaten bu ülkelerle ilişkimiz var. Aslında Türkiye'nin Ortak Pazar üyeliği sadece bir iktisadi mesele değildir. Türkiye'nin Ortak Pazar üyeliği, Büyük Atatürk'ün koyduğu muasır medeniyet seviyesine ulaşmada Türkiye'nin kendi kendisini mecbur etmesi zorlaması hadisesidir. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*) Düşününüz Ortak Pazarın ekonomisi ile rekabet edebilen bir ekonomi kurmuşsunuz. Ama 15 sene sonra; ama 20 sene sonra. Ama hedef hiç olmazsa o. 20 sene sonra bu hedef hala 20 sene ötemizde olacağına, 20 sene sonra yakalarız bunu. Ortak Pazarın ekonomisi ile boy ölçüşebilen, rekabet edebilen bir ekonomi, bir sanayi kurmuşsunuz, başka şeyler kurmuşsunuz ve bu suretle Türkiye, sadece kuruyemişle biraz cevher imal eden, ihraceden memleket olmaktan çıkar, sanayi mamülleri ihraceden memleketler arasına girer. Ortak Pazar budur. Ortak Pazarla ilgili meydanlarda bize çok laf geldi, lafın çoğu bize geldi. Ortak Pazar biliyorsunuz. 1963 senesinde imzalanmıştır. Daha sonra biz Katma Protokolünü imzaladık. Geçiş dönemi. Ve meclislerimizden geçti.

Biz Ortak Pazara taraftar olduğumuzu kerratı ile ifade ettik ve Ortak Pazarı haretle savunduk. Türkiye'yi satmak için mi savunduk? Burada öyle deniyor, seçim beyannamesi. Ortak Pazarın bir Katolik, Siyonist teşkilatı olduğu savunulmuştur. Ortak Pazar adeta bu beyannamede Milli Selamet Partisinin beyannamesinde bir Cehennem gibi gösterilmiştir; ama” Ortak Pazar esas doğrultusunda yürüyecektir” diye hem Protokole, hem de Hükümet beyannamesine imza koydunuz. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*)

Anlaşıyor ki, Selamet Partimiz bizi haksız yere itham etmiştir ”Bizi” dediğim zaman, Ortak Pazarın destekçisi olarak en önde görünen bizdik. Haksız yere itham etmiştir. Bu suretle hidayete ermiş bulunduklarından dolayı memnuniyetlerimizi ifade etmek istiyoruz. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*)

“Halk Sektörü” deyimine dokunmak istiyorum. Doğrusunu isterseniz “Halk sektörü” “nün ne olduğunu bu beyannamenin içinde anlamak mümkün değil. Aslında bir şeyin başına “Halk” kelimesini getirince onun mutlaka ismi ile müsemma olması mümkün değildir. Yani şimdi gelelim, nedir bu “Halk sektörü”? Yani birtakım teşebbüsler kurulacak, kooperatifler kurulacak, başka şeyler kurulacak, halk bunlara ortak olacak, ortak olanlar halk sektörüne dahil olacak, olmayanlar ne olacak? Olmayanlar ne olacak? Yani bunlar umumi kelimelerdir, umumi kelimelerdir. Çünkü ne yaparsanız yapın Türkiye’de yüzde yüzü tarafınıza çekemezsiniz, mecbur da edemezsiniz. “Biz halk sektörü kurduk, gelin buraya girin” dediniz. Girmede, adam

halk olmaktan çıkacak mı? (A.P. sıralarından *alkışlar*) Ne olacak? Bu halk sektörü dediğiniz şeyin içine girmeyenlerin, sanayicisini, tüccarının, esnafının, çiftçisinin, köylüsünün, yani sizin tesmiye ettiğiniz halk sektörünün içine girmeyenler halk değildir manasına gelebilir ve bu da bölücülük olur, Bu da bölücülük olur. Onun içindir ki, halk sektöründen kastınız kamu sektörünün dışında kalanları, özel sektör tabirini beğenmediğinizden dolayı onları kasdediyorsanız mesele yok.

Bir hususa daha temas etmek istiyorum. Bu da İmam-Hatip Okullarıdır.

İmam-Hatip Okullarının 12 Marttan sonra kapatılan orta kısımlarının yeniden eğitime açılıp açılmayacağı hususunun açıklığa kavuşturulmasını istiyoruz. Açılacak mı, açılmayacak mı?

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — 1968’de kapatıldı. Yalan söyleme. (M.S.P. sıralarından “Açılacak” sesleri)

SÜLEYMAN DEMİBEL (Devamla) — İşte onun buradan, yani Hükümet adına ifadesini istiyoruz, öyle istiyoruz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, *alkışlar*) 1969 bütçe müzakerelerinde, “Eğer İmam-Hatip olmak, doktor olmak, mühendis olmaktan kalkınmamız için çok yararlı ve gerekli görülüyor da onun için böyle bir tutum izleniyorsa, lütfen önce Adalet Partili Sayın bakanlar, milletvekilleri, Sayın Senatörler kendi çocuklarını İmam-Hatip Okullarına göndersinler, manevi kalkınma yolunda millete örnek olsunlar” diyen Sayın Ecevit bu konuşmasına şöyle devam ediyor; “1968 ders yılında ilk öğretmen okulu sayısındaki artış iki, İmam-Hatip Okulu sayısındaki artış ise onbir Demirel Hükümeti çok önem verir görünmek istediği ekonomik gelişmeyi, endüstriyel toplum yapısına geçişi, böyle bir eğitim düzeni ile mi gerçekleştirecektir? “ diye bize çatmakta idi. Sanırım ki, bu fikirlerini değiştirmiş olmalıdırlar. Binaenaleyh Sayın Hükümet Başkanının, Sayın Başbakanının, İmam-Hatip Okulları hakkındaki görüşünün bu kürsüden ifadesini rica ediyoruz. Şayet böyle ise hakikaten tarihi yanlışıda yanlış ortaya çıkmaktadır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, *alkışlar*)

Yeni bir dönem açıldığı iddia olunmaktadır. Umarız ki, öyle olsun. Bu dönemin tabii ki bazı alametleri olacaktır. Bunları da önümüzdeki günler gösterecektir. Hükümet Programında bu hususta şayanı dikkat olan şey, uzun süre millî bütünlüğümüzü zedelemiş, kalkınma hamlelerimizi güçleştirmiş bazı tarihi yanlışların doğurduğu suni ayrılıklara son verilmiş olduğu şeklindeki ibaredir ki, bu dönemi yeni dönem olarak tavsif etmeye sebep olmaktadır sanırız. Tarihi yanlışların ne olduğu, kimin yanlışlığı meçhulümüzdür. Kim yanlışmış da bu yanlışmasını tashih etmiş; meçhulümüzdür. Bu sebeple ortadan kalkan tarihi yanlışlığı üzerinde mülâhaza serdetmek güç olmakla beraber, bu yargıya varanların, koalisyon ortakları olduklarına göre, çünkü yanlışlığı iddiasında bulunan doküman koalisyon ortaklarına ait, evvela bunun içinde aranacak yanlışları, evvela birbirlerini çok yadırgadıkları, sonradan da çok sevdikleri anlaşılıyor. Bundan memnuniyet duyuyoruz.

Tarihi yanlışlığı acaba Cumhuriyet Halk Partisinin din ve vicdan hürriyeti ile ilgili olarak uzun seneler takındığı tavrın yanlışlığının adı mıdır? Hal böyle ise yine ortada bir hidayete eren vardır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, *alkışlar*)

Artık Türkiye’de devrimcilik, ilericilik, gericilik, tutuculuk gibi münakaşalar yapılmayacak demektir. Artık Türkiye’de çıkar çevreleri, sömürü düzeni, aracı-tefecî münakaşaları yapılmayacak demektir. Zira bu deyimlerin sahipleri şimdi icra merciindedirler. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Türkiye’de bozuk düzen münakaşaları yapılmayacak demektir. Elinizi çabuk tutun. Gayet açık söylüyorum, bundan sonra bozuk düzen iddialarını yapamazsınız muayyen bir süre sonra. Neresi bozuksa bu düzenin düzeltsin. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bir süre sonra bu münakaşaları yapamazsınız artık, Çünkü biz siz diyoruz ki, siz düzenin bozuk olduğunu söylediniz, buyurun düzeltin, buyurun, buyurun düzeltin. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

İLHAMİ ÇETİN (Yozgat) — Millet verdi, siz vermediniz.

MEHMET ZEKİ TEKİNER (Nevşehir) — Her tarafı bozuk.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Tabii, tabii... Biz sadece diyoruz ki, buyurun düzeltin diyoruz canım. Biz vermedik. Gayet tabii verir miyiz biz? Biz niye verelim yani? Tabii canım. Zaten bunu söylemeniz benim fikrimin, benim düşüncemin, benim davamın ispatlanmasıdır. Çok memnun oldum.

Düzenin neresi bozuksa düzeltme imkânlarına sahipsiniz, düzeltiniz. Bunu bir aşama sayarız. Bu münakaşaları zaten biz icad etmedik. Bunları icad edenler yanılmışız diyorsa bundan herkes memnun olur.

Şimdi ilerici kim olacak, gerici kim olacak, tutucu kim olacak? Binaenaleyh, biz bu çeşit şeylere muhatap olmaktan çıktığımız için memnuniyet ifade ediyoruz ve diyoruz ki, böylece münakaşalarda biter.

Komünizm ve diğer yıkıcı cereyanlar karşısında devleti ve rejimi savunma ihtiyacını duymayan ve bunun üzerine ciddiyetle eğilmeyen devlete Cumhuriyete, devletin güvenlik kuvvetlerine Marksist, Leninist, Maoist bir rejim kurmak için baş kaldıran anarşistlerin adeta masum Türk gençliği imiş gibi gösterip masum ve mağdur, duruma düşmüş sayan, Anarşi ve tedhiş yollarıyla komünizmi yerleştirmeye kalkanları teşvik eden ve fikir suçu sayıp affetmeye kalkan, bunu bir barışma sayan, hiçbir hürriyetçi demokratik ülkede mevcut olmayan bir takım tedbirleri, ekonomik ve sosyal kalkınmanın mucizesi addeden ve böylece programa koyan,

İç ve dış ticarete devletleştirme hazırlıkları olduğu intibasını veren, kalkınma veya yatırım hamlesini yanlış modellerle sekteye uğratacağından şüphe bulunmayan, Devletleştirmeci kamulaştırmacı, bir zihniyetle, vatandaşın istediği işçi tutma ve mülkiyet haklarına saygılı olmayacağı intibasını veren, halkı sektör içi ve sektör dışı diye ikiye ayıran ve bunu ileri demokrasi icabı sayan,

Kalkınmamızın en önemli kesimleri olan tarım, endüstri, madencilik gibi sektörleri ileriye götürmede bir fikri bulunmayan.

Doğu bölgesi kalkınmasına özel bir itina göstermiyen, köy ve köylü meselesine eğilmeyen, Pahalılık, fukaralık, işsizlik, enflasyon gibi fevkalade önemli konulara hiç bir çözüm getirmeyen,

Ülkeyi temel mal ve hizmetlerden ve gerekli alt yapıdan mahrum bırakacağı intibasını veren,

Bu programla aziz milletimizin ve Yüce meclisin huzuruna çıkan Hükümete güvenoyu vermiyeceğimizi, oyumuzun güvensizlik oyu olacağını belirtir, beni uzun saatler dinlediğiniz için hepinizi saygı ile selamlarım. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Sayın Milletvekilleri, bir önerge vardır, okutuyorum;

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümet programı üzerinde Cumhuriyet Senatosunda yarın yapılacak görüşmelere imkân vermek üzere, konunun bitimine kadar birleşime devam, olunması hususunun Genel Kurulun tasviplerine sunulmasını arz ve teklif ederiz.

C.H.P. Grup Başkanvekili	Selçuk Erverdi	(Erzurum)
A.P. Grup Başkanvekili	Nahit Menteşe	(Aydın)
M.S.P. Grup Başkanvekili	Hasan Aksay	(İstanbul)
D.P. Grup Başkanvekili	Vedat Önsal	(Sakarya)
C.G.P. Grup Başkanvekili Y.	Salih Yıldız	(Van)

Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler, Kabul. Etmeyenler. Kabul edilmiştir. Görüşmelerin bitimine kadar birleşime devam olunacaktır.

Yalnız bu arada birleşime 19.30'a kadar ara veriyorum.

Kapanma Saati; 19.05

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN;** *Başkanvekili Memduh Ekşi***DİVAN ÜYELERİ** *Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)**İdris Arıkan (Siirt)***Açılma Saati;** 19.30

BAŞKAN — Millet Meclisinin 36'ncı Birleşiminin İkinci Oturumunu açıyorum.

Hükümet Programı üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz.

Söz sırası Demokratik Parti Grubu adına Hasan Korkmazcan'ın. Buyurunuz Sayın Korkmazcan (*D.P. sıralarından alkışlar*)

MEHMET NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Hükümet yok Sayın Başkan.

Hükümet burada efendim.

MEHMET NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Sayın Başbakan yoklar. Henüz teşrif etmediler

Hükümet burada efendim.

SAMİ ARSLAN. (Denizli) — Arıyordunuz, buldunuz mu?

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Uzun süren bir bunalımdan sonra kurulan Koalisyon Hükümeti, Yüce Meclisin güvenine başvurmak üzere huzurunuzdadır.

Kurulan her yeni Hükümet değişik çevrelerde değişik değerlendirmelere konu olur. Güveninizi isteyen yeni Koalisyon Hükümeti ise üzerinde her çevrenin birleşeceği bir özellik taşımaktadır.

Bu Hükümet solcu bir Hükümettir.

Böyle bir Hükümet karşısında Demokratik parti sağcı, milliyetçi, demokrat muhalefeti temsil etmektedir.

Tarih önünde şerefle yüklendiğimiz, şerefle yürüteceğimiz sağcı, milliyetçi, demokrat muhalefet görevinin İlk Meclis konuşmasını yapmak üzere huzurunuzdayım. (*D.P. sıralarından alkışlar*)

Bu münasebetle yeni Hükümetin faaliyetlerinden Büyük Milletimiz için hayırlı sonuçlar doğmasını Cenab-ı haktan niyaz eder, Yüce Meclis'e Demokratik Parti Grubunun saygılarını sunarım.

Değerli arkadaşlarım,

Büyük milletlimizin tarihi, siyasi tecrübenin her çeşidiyle dolu engin bir laboratuvarıdır. Hiçbir millet İnancının ve davasının önünde zamanı ve coğrafyayı bizim ölçümüzde dize getirememiştir. Tarihin bu eşsiz misyonu gerçekleşirken milletimiz

birçok iniş çıkışı görmüş, zafer coşkunluğunun da, çilenin de her türlüünü tatmıştı.

Ancak tarihin hiçbir döneminde Türk milleti solcu bir Hükümet tarafından yönetilmemişti.

Şimdi milletimizin siyasi tecrübe laboratuvarına solcu bir Hükümetin yönetimi de girmektedir. Sayın Ecevit tarafından kurulan Koalisyon Hükümeti siyasi tarihimize (Türkiye'nin ilk solcu Hükümeti) olarak geçecektir.

Bugün solculuğun ve solun her çeşidi umudunu bu Hükümete bağlamış, amacının koridora olarak Ecevit Hükümetini seçmiş görünmektedir.

Bunlar arasında Türkiye'deki siyasi, mücadeleyi sınıf kavgası durumuna getirmek isteyenler vardır.

(Ekonomik milliyetçilik) sloganıyla milleti inançların ve ideallerin değil, çıkarların oluşturduğunu yayağa çalışanlar vardır.

Bunlar arasında devrimin bir aşaması gözüyle demokrasiye bakanlar vardır.

Genç memleket çocuklarını inanç cellatlığı uğrana malzeme gibi kullanan ve bugün sinsi bir gözü dönmüşlikle yeni maceralarının deney anaçlarını bekleyenler vardır.

Bunlara, kendilerine Marksist materyalizmin çıkarıcılık olmadığı söylenince, materyalizmin inançların çekirdeğini yok edici bir virüs olduğunu öğrenmeyenler katılmıştır.

Böylece solculuğun ve solun her rengi için Ecevit Hükümeti (solun yeni bir aşaması) yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

Gerçi Sayın Ecevit'in kurduğu Hükümet bir koalisyondur. Fakat hükümeti teşkil eden iki partinin yetkililerince ifade edildiği gibi koalisyonun iki kanadı arasında kurulan ahenk, hükümetin rengini ve yönünü etkilememektedir.

Nitekim koalisyon ortaklarından küçüğünün görüşlü, koalisyonda iki partinin adeta tek bir parti halinde bütünleştiği şeklinde ifade edilmiştir. Böylece vaktiyle halka "Tekbir Partisi" kurduklarını söyleyip, mahkemede bunu "Bir tek parti" diye anlatanlar, şimdi mübarek "Tekbir" kelimesinin polifonik aranjmanını yapmışlardır.

Hükümet programında da koalisyonun iki ortağı arasındaki ahenkli bütünleşme konusu şu şekilde yer alınmıştır;

"Bir partinin, tek başına iktidar olunca yapacaklarından bir başka parti ile Hükümet ortaklığı kurarken bazı fedakârlıklara, razı olması doğaldır; fakat Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selâmet Partisinin başlıca ekonomik, sosyal ve siyasal sorumlularla ilgili olarak görüşlerinin birleştiği noktalar, yapmak zorunda kaldıkları karşılıklı fedakârlıklarla kıyaslanamayacak kadar çoktur ve önemlidir. İki partinin üzerinde birleştiği noktalar, Türk toplumu için yeni ve mutlu bir dönem başlatacak değerdedir"

Gerçekten solculuğun ve solun yeni bir aşamasını bağlatmağa hazırlanan koalisyon gemisi yola çıkarken bir taraf rotasını önceden çizdiği için, diğer tarafta “Ya biter, ya biter” çağrısı üzerine güverteye yerleşiverdiği için İki tarafa da fazla fedakârlık düşmemiştir.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet Programının ayrıntıları ve Hükümetin dayandığı teorik, zeminle ilgili görüşlerimizi belirtmeden önce. Koalisyonun hangi koridorlardan -.geçilerek kurulduğunu ifade etmeğe çalışacağız.

Bilindiği gibi 14 Ekim seçimlerimden sonra üç aydan fazla bir süre Hükümet bunalımı dönemi devam etmiştir. Bu dönemin önemli bazı olaylarını kısaca değerlendirmeden Hükümet bunalımının Türk demokrasisine neler kazandırdığını, neler kaybettirdiğini iyice anlamak imkânı yoktur. Bu dönemin olayları, 14 Ekimde sandık başına giden vatandaşın iradesiyle tarihimizin ilk solcu iktidarı arasındaki yapma ilişkinin hangi zigzaklarla kurulduğunu ortaya koyacaktır;

Türk Milleti, 14 Ekim seçimleri ile sözünü söylemişti. Bu söz neydi, milleti ne istiyordu?

14 Ekim seçimlerinin ortaya koyduğu en önemli gerçek tek başına hiçbir partinin iktidara gelememiş olmasıydı. Nispî temsilin yürürlükte olduğu demokratik ülkelerde sık sık karşılaşılan bu durum, partiler arasında iktidar ve muhalefet görevlerinin Hükümetin kuruluşundan sonra belirlenmesini gerektirir.

Halbuki seçimleri takip eden günlerde iktidar şenliği yapanlar da, küskün muhalefete özenenler de, iki taraf arasında stili kendilerine mahsus gösterilere girişenler de bulunuyordu.

Seçim sonuçlarının vatandaş temayüllerine en uygun değerlendirmesi 17 Ekim 1973 günü Demokratik Parti Genel Başkanı tarafından yapılmıştır;

Milletimiz hiçbir partiye tek başına iktidar olma veya muhalefette kalma görevi vermemiştir. Her parti iktidarda olabilir her parti muhalefette kalabilir. Herkesin yeni Hükümetin kuruluşundan sonra ortaya çıkacaktır.

Bize göre milletimiz sağ bir iktidar istemiştir. Milletimizin büyük çoğunluğu, kendisini sağcı gösteren veya öyle sanılan partileri desteklemiştir. Yapılan iş, milletin ne istediğini iyi ve doğru olarak değerlendirmek ve gereğini yerine getirmektir”

Hemen belirtmek üstünüz ki, ta başlangıçta ortaya koyduğumuz bu görüşü, millî arzu ve eğilimin bir gereği sayarak, geçerli şartlar altımda daima savunduk. Bu tutumumuz; Demokratik Partinin her davranışında gösterdiği millet iradesine saygılı, faziletin, açık, inançlı ve kararlı politikasının bir sonucudur.

Aynı olaylar koridorunda diğer partilerin takip ettikleri yol ise, dönülen dönemler sayısınca demokrasimiz için ibret dersleriyle doludur.

Cumhuriyet Halk Partisi, önce Hükümet ortağı bulmak için bütün partilerin kapılarını çalmıştır. Sonra ortaklık teklifini kabul etmeyen Adalet Partisini, “Halkın reddettiği kendisiyle ortak olursa umutların kırılmasına yol açacak bir parti” olarak suçlamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi, Demokratik Parti' ye de ortaklık teklif etmiş, olumlu cevap alamayınca da, Demokratik Parti ile arasındaki "Devlet ve millet anlayışı" farkını hatırlamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisinin macerası bununla bitmemiş, ortaklık kurmak istediği Millî Selâmet Partisi koridorları ile erken seçim kanununa imza toplama gösterileri yaptığı hastane koridorları arasında gidip gelmiştir.

Adalet Partisi ise başlangıçta küskün muhalefet rolünü benimsemiş, sonra Cumhuriyet halk Partisi ile ortaklıktan, sanki kendisi tek başına, iktidarda imiş gibi gönlünce hükümet kurma denemelerine kadar çeşitli tutarsızlıklara düşmüştür. Adalet Partisinin bu dönemdeki hedefi, Mecliste çoğunlukta iken yapamadığını azınlığa düştükten sonra yapmaya gayret etmek, milletin kendisine vermediğini başkalarının yardımıyla temin etmeye çalışmak olmuştur.

Değerli arkadaşlarım; Hükümet bunalımı döneminde bir diğer partinin düştüğü durum ise yüzbinlerce inançlı vatandaşımızı hayal kırıklığına uğratmıştır. Söz konusu partinin yöneticileri, ihtilâl Fransa'sının ünlü Nâzırı Fouché'nin ömrü boyunca döndüğünden fazla virajı birkaç haftada hem de rahat bir kayganlıkla dönmüşlerdir.

Bunlar 17 Ekim 1978 günü Cumhuriyet Halk Partisi ile koalisyon prensip olarak hazır olduklarını açıklamışlardır. M.S.P.'nin C.H.P. ile kurmaya hazır olduğu açıklandıktan ilki gün sonra ilk viraj almıyor. Gazetelerdeki açıklama şöyledir;

Millî Selâmet Partisi Cumhuriyet Halk Partisine tek başına Hükümet kurma imkânı vermemelidir. Cumhuriyet Halk Partisine, yani solcu görüşe bağlanan ümitleri engellemek gibi bir tutum içinde olmayacağız. Bu parti, seçimlerden tek başına iktidarı almış olarak çıkmış gibi kendi fikirlerini uygulama anlamına çıkabilir ve bizden destek görür. Bu bir Cumhuriyet Halk Partisi Azınlık Hükümeti önerisiydi.

Millî Selâmet Partisi 1 Kasım 1973 tarihinde de Adalet Partisi Genel Başkanından mektupla "Koalisyona hiçbir şekilde katılmama" kararını geri almasını istiyor.

Demokratik Parti tarafından teklif edilen "Sağ Koalisyonu" da "olumlu" ve "iyi niyetle" karşılandığını bildiriyor.

Aradan dört gün geçtikten sonra Millî Selâmet Partisi tekrar görüş değiştiriyor. Bu seferki ifade "C.H.P. ile ortaklıkta fayda var" şeklindedir.

6 Kasım 1973 tarihinde M.S.P. Grubunda C.H.P. ile koalisyon için karar almıyor.

7 Kasım 1973 tarihinde ilse, gazetelerde şu haber yer alıyor;

"M.S.P. son anda C.H.P. ile koalisyondan vazgeçti"...

Aynı gün yayımlanan M.S.P. bildirisinde aynen şöyle deniyor;

"Bugünkü şartlar içinde partimizin C.H.P. ile koalisyon yapmasının beklenen hizmetler bakımından faydalı ve verimli olmayacağı kanaatline varılmıştır"

16 Kasım 1973 tarihli gazete haber başlıkları ise şöyledir;

“Demirel veya bir başkası, M.S.P. lideri için fark etmiyor”

“M.S.P. lideri, A.P. Genel Başkanı Demirel’e kendisinin başkanlığında kurulacak bir Hükümetle katılabileceğimizi söyledik” diyor.

21 Kasım 1973 tarihinde Sayın Demirel şu açıklamayı yapıyor;

“Erbakan bana, Hükümette sağ ağır bassın dedi” 21 Kasımda İse Sayın M.S.P. lideri başka bir formül teklif ediyor.

“C.H.P. - A.P. - M.S.P. arasında koalisyon kurulabilir. Önemli olan üç partinin prensip birliğine varmasıdır. Bu koalisyonun başı kim olacaktır, bu tali bir konudur”

11 Aralıkta ise M.S.P. Sayın Cumhurbaşkanına verdiği cevapla A.P. - M.S.P. - C.G.P. Azınlık Hükümeti virajına giriyor.

Hükümet bunalımı döneminde her gün değişen tutumunu takibetmekte epeyce güçlük çektiğimiz M.S.P. nihayet 25.1.1974 tarihli takvim yapraklarının asılı olduğu son durakta, C.H.P. istasyonunda karar kılıyor.

Millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk Devleti ilkesine yürekten inanan; hukukun üstünlüğüne, demokratik hak ve hürriyetlere saygılı Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisinin ortak gayesi, kanunları herkese eşit olarak uygulayan, Atatürk ilkelerine bağlı bir Devlet idaresiyle anlayış, kardeşlik ve sosyal adalete dayanan bir toplum düzeninin kurulmasıdır” cümlesiyle başlayan koalisyon protokolünü imzaladıktan sonra M.S. P. lideri teminat veriyor.

İki parti bir parti imiş gibi çalışacak” sözleriyle verilen bu teminat belki M.S.P. liderinin bu dönemdeki en içten davranışı oluyor.

Gerçekten bu teminatın içtenliği Hükümet Programıyla ortaya çıkmıştır.

Hükümet Programında ve programa esas olan Koalisyon Protokolünde hemen hemen tek başına C.H.P. nin görüşleri yer almıştır. Hükümet Programına C.H.P. seçim bildirgesinin bir özeti gözüyle bakmak mümkündür.

M.S.P.’nin Hükümet Programına koydurduğu tek önemli husus okullarda mecburî ahlâk dersi verilmesi olmuştur. Hatta Programdaki din görevlilerinin eğitimi, meslek okullarının orta kısımlarının açılması, vekil imamlar uygulanması ve cami yapımlarına malzeme yardımı yapılması ile ilgili bölümler dahi C.H.P. seçim bildirgesine dayanmaktadır.

Öyle anlaşıyor ki, M.S.P.’nin Hükümet Programına biricik katkısı, bu programın “Hayırlı Cuma günü okunmasını” temin etmek olmuştur. *(D.P. sıralarından alkışlar)*

Değerli milletvekili arkadaşlarım,

Şimdi Demokratik Parti Grubunun Hükümet Programı üzerindeki görüşlerimi ayrıntılı olarak sunmaya çalışacağız.

Öncelikle şunu ifade edelim ki, tetkiklerinize sunulmuş bulunan protokol ve program, Türkiye’de solun bir aşamasını gerçekleştirme amacı taşıyan solcu bir Hükümetin kamuflâj politikası yönünden başarılıdır. Toplumumuzun bugün sahibol-

duğu değerler sistemli önünde söylenmesi güç olan hususlar ya hiç söylenmemek suretiyle, ya başka biçimlerde ifade edilerek saklanmıştır.

Solcu Hükümet Programını kamuoyuna klâsik bir ambalaj içinde sunmaktadır. Dış görünüşü dille program, fazla yenilik getirmeyen, problemleri yuvarlak sözlerle geçiştiren, daha önceki hükümetlerin yazıp çizdiklerini tekrarlayan bir metin; hüviyetindedir. Programın birkaç bölümünde yer alan sivri görüntüler de daha önceki propagandaların etkisiyle göze batmayacak kıvama getirilmiştir.

Velhasıl Hükümet üzerinde birkaç buz kümesinin yüzdüğü durgun bir deniz tablosu sergilemektedir.

Ancak bu durgun denizde yüzen buz kümelerinin dibi araştırıldığında meşhur benzetmeyle bunların birer aysberg olduğu, görünmektedir. Programdaki aysberglerin su altındaki asıl büyük bölümleri C.H.P.'nin "Ak Günlere" adıyla nümayişli ve eğlenceli satışlara konu olan 1973 seçim bildirgesinde bulunmaktadır.

Aslında Cuma günü Yüce meclisler huzurunda okunan Programı C.H.P. seçim bildirgesi ve solun, değişik taktiklerini yansıtan yayınların ışığında incelendiği zaman gerçek anlamını bulmaktadır ve bu programda "Gerçek demokrasi - gerçek halk teşebbüsü gerçek barış, gerçek, güvenlik" tamlamalarında tekrarlanan "Gerçek" kelimesinin hangi "Gerçeğe" benzediği o zaman anlatılmaktadır.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet Programının bütün cepheleriyle aydınlığa çıkmasını sağlamak doğruluğun ve sorumluluk duygusunun gereğidir.

Bu sebeple programda belirlenen ve "ilkeleriyle doğrultusunda iki partinin tam bir anlaşmaya vardıkları" belirtilen politikanın sağcı politika açısından net bir değerlendirilmesini yapacağız.

Bizim eleştirilerimizi aynı zamanda Hükümetten açıklama isteğidir ve Hükümeti açıklığa çağırma mahiyetindedir.

Bu tutumumuz bazı gerçeklerin daha iyi anlaşılması imkânını verirse Hükümet uygulamada nereye kadar gidebileceğini daha iyi görecek, biz de muhalefetteki mücadelemizi hangi çizgide yürüteceğimizi kesinlikle tayin edeceğiz.

Programla Hükümetin ilk ve önemli iş olarak yüklediği husus, geniş kapsamlı bir genel af çıkarılması konusudur.

Seçimlere katılan bütün siyasi partiler genel af çıkarılması konusunda görüş birliği içimdedirler. Demokratik Parti seçim öncesinde Meclise sunulan değişik alanları kapsayan üç teklifin sahibi olduğu gibi, seçimden sonra bu tekliflerini İttü-züğümüz gereğince yenilemiş bulunmaktadır.

Bununla beraber Hükümetin getireceği af teklifinin kapsamına ve dayandığı gerçeklere katılmıyoruz.

Biz Cumhuriyetin 50'nci yılında kader kurbanı birçok ailenin ıstırabı millî atı-fetle dindirilsin istiyoruz. Bizim getirdiğimiz af teklifinin siyasi ve ideolojik hesap güdülmesi politikasının aftan beklenecek iç barış ve huzuru getirmeyeceği ortada-dır.

Hükümetin getirmeyi düşündüğü af tasarısı ise kapsamı itibariyle solculuğun milletlerarası bir aksiyonunun sonucudur.

Bilindiği gibi 12 Marttan sonra Devlet düzenini yıkmak, millet ve ülke bütünlüğünü bozmak maksadıyla anarşik eylemlere geçenler adalete teslim edilmişti. Sıkıyönetim mahkemelerinde o tarihlerde başlayan dâvalardan bir kısmı sonuçlanmış, bir kısmı hâlâ devamı etmektedir.

Türkiye’de insanları her türlü hak ve hürriyetten yoksun eden bir rejimi kurmak için yurt içi ve yurt dışı bağlantılarla kanlı terör hareketlerine girişenlere o zamandan beri yurt içinde ve yurt dışında arka çıkanlar olmuştur. Türkiye’nin kendi varlığını savunmak için aldığı tedbirleri, yabancı ülkelerde “Faşist uygulamalar” diyerek jurnal edenler çıkmıştır.

Hükümetin af hakkındaki tasavvuru işte bu çok yönlü aksiyonun sonuçlarını yansıtmaktadır. Hükümet kader kurbanı vatandaşların affı konusunda beliren millî arzuyu hedefinden saptırarak anarşik eylemleri plânlayanları da atıfet çembereğine sokmaya çalışmaktadır.

Hükümet silahlı eylemlere katılanların affı hakkında tereddüt geçirmektedir. Bu tereddüt Sayın Ecevit’in bir konuşmasında açıkladığına göre “Etkin güçlerin” etkisinden doğmaktadır.

Bununla beraber Adalet Bakanı müşfik bir baba mantığı ile eylemlerle ilgili aile meselesinin de kısa zamanda çözümleneceğini müjdelemiştir.

İşin sadece bu son cephesi dâhi Hükümetin affı iç barış ve sosyal fayda yönünden ele almadığını göstermektedir.

Hükümetin af tasavvuru solculuğun belli bir aksiyonunun son halkasını teşkil edecek mahiyettedir.

12 Mart sonrası devrede aşırı sol bütün eylemini militanlarını ve kurbanlarını kollama ve kurtarma hareketine teksif etmiştir. Bunun için milletlerarası komünizmin basmakalıp metotlarının her türlü kullanılmıştır;

Mahkemelerde gösterilene başvurulmuştur. Bütün olup bitenler Devlet Güvenlik kuruluşlarınca tertiplenmiş kontrgerilla hareketi olarak sıfatlandırılmıştır. İşkence iddiaları sergilenmiştir. Devletin ordusu, adliyesi, güvenlik kuruluşları küçük düşürülmek istenmiştir.

Bu propagandalar aslında anarşik olayların hangi çevrelere tertiplendiğini açığa çıkarmaktadır. Bu propagandaların mihrakları ile anarşik komünist terörizminin kaynaklarının aynı merkezler okluğu ortadadır.

Fakat bu propaganda birçok çevrede başarılı sonuçlara ulaşmış bulunmaktadır. Artık bir Cumhuriyet Hükümetinin Adalet Bakanı, Milletlerarası komünizmin Türk Milletinin gırtlığına uzanan elini babasına tokat atan yaramaz bir çocuk eli olarak görebilmektedir. Artık bir Cumhuriyet Hükümetinin Başbakanı etkin güçlerin gönlünce bir affa müsaade etmedikleri gibi, hukukla bağdaşması imkânsız mazaretler ileri sürmek zorunluğunu duymaktadır.

Komünizmin gerek propaganda yoluyla gerekse silahlı eylem yoluyla Türk Milletine yönelttiği yıkıcı harekete âlet olanlar yaptıklarından henüz pişmanlık duymuş değillerdir. Bunlardan bazıları asıl suçlunun Anayasayı değiştiren Meclis olduğunu yazacak kadar gözü dönmüşlük içine girmişlerdir.

Bu belirtiler göstermektedir ki milletin atıfetine lâyık olmayanların af kapsamına alınması yeni kışkırtmaların kaynağı olacaktır. Komünizmin ıslâh olacak ölçüde nefis muhasebesine fırsat bulamadıklarından aftan sonra iyi bir yurtsever olma şansını büsbütün kaybedeceklerdir. Belki bunlara daha birçok masum genelimiz katılacak, bu memleketin evlâtlarını kendi milletlerine karşı silah çekmeye yöneltenler yeni malzemeler bulmak imkânına kavuşacaklardır.

Sayın Milletvekilleri,

Sözü bu noktaya getirmişken geniş kapsamlı affın tutarsız ve maksatlı gerçeklerinden birini daha dikkatinize sunmak istiyoruz;

Komünizm propagandası yapanların affını savunanlar uzun süreden beri “bu suçların düşünce suçu olduğunu tileri sürmektedirler. “Düşünce suç olur mu? İnsan düşüncesinden dolayı cezalandırılır mı? Katil affediliyor da düşüncesinden dolayı hapis yatanlar niçin affedilmiyor?” sorularını kamuoyunda dalgalandırmak istemektedirler.

Bu konuda üzerinde durulması gerekli bazı noktalar vardır;

Öncelikle belirtmeliyiz ki, Türk Ceza Hukukunda hiçbir düşünce, fikir ve inanç, suç değildir. Kanunlarımızca suç sayılmış fikir ve inanç yoktur. “Düşünce suçu” sözünü dillerinden düşürmeyenler hiçbir kanunumuzun, hiçbir maddesinde İnsan kafasındaki tefekkürün, İnsan gönlündeki inancın suç sayılmadığını gösteremezler.

Suç olan, toplum düzenini, milli ahlâkı ve millet varlığını hedef alan bazı ideolojilerin belli maksatlarla ve belli usullerle açıklanmalıdır. Meselâ Türk Ceza Kanununun 141 ve 143’ncü maddesi düşüncüyü değil komünist ideolojinin yıkıcı hedefine varması için cemiyet kurmak ve propaganda yapmak eylemlerini esas almıştır.

Ayrıca bilinen bir şeydir ki, komünizm, ihtilâlcı eylemi metot kabul eden bir sistemdir.

Karşı görüş olarak bazılarınca ortaya atılan zararlı fikirlerin suç olması gerektiği yanlışı da “düşünce suçu” safsatasını yaymağa çalınanlara fırsat vermiştir.

Düşünce, hukukun eylem söz ve yazı haline gelmedikçe meşgul olduğu bir husus değildir. Böyle olunca “düşüncüyü suç olmaktan çıkaracağız” yolundaki propaganda, siyasi edebiyatın Sön zamanlardaki en dayanıksız İddiasıdır.

Af konusundaki teşebbüsleri Demokratik Parti Grubunun teklifi ölçüsünde desteklediğimizi ifade ettikten sonra, programın düşünce ve inanç, özgüllüğü ile ilgili bölümüne geçiyoruz.

Değerli arkadaşlarım,

CHP - MSP ortaklığının demokrasi anlayışı, düşünce, inanç ve ifade hürriyeti hakkındaki görüşleri üzerinde önemle durulması gerekli hususları ihtiva etmektedir.

Protokolün ve programın bu konuyla ilgili bölümleri konuşmamızın başında sözünü ettiğimiz kamuflejin en ustalıkla kullanıldığı yerlerdir.

Koalisyon protokolünün 16'ncı maddesinde aynen şöyle denilmektedir;

“Halk ve hürriyetlerde, demokratik anlayışa uymayan kısıntılar kaldırılacaktır. Düşünce, inanç ve ifade hürriyetini sınırlayan bütün kısıntılar kaldırılacaktır”

Hükümet programının 4 ve 7'nci sayfalarında da koalisyon protokolüne paralel ibareler vardır.

Programda her ne kadar “Anayasanın gösterdiği yönde” ibaresi mevcutsa da ayıklama kriteri olarak” bu hürriyetlerin varoluş nedenlerine vücut veren ilkelerin göz önüne alınacağı ifade edilmiştir.

Şimdi bu noktada hükümetin görüşünün iyice açıklığa kavuşturulması gereklidir;

Acaba hükümet “Demokratik anlayışa uymayan bütün kısıntıları” kaldırmak ibaresi ile bugün suçlularını af tasarısı kapsamına aldığı Türk Ceza Kanununun 141 ve 142'nci maddelerini kaldırmayı, Ak Günlere kitabında ifade edilen Anayasanın bazı müesseselerini işletmemeyi mi kastediyor?

Yani hükümet kendi demokratik anlayışı, kendi hak ve hürriyet görüşü ile Anayasanın birtakım niteliklerini ortadan kaldırmayı mı düşünüyor? Yoksa Anayasaya ve Anayasanın belirlediği demokratik anlayışa uygun bulmadığı bazı kanun maddelerini mi değiştirmek amaçındadır?

Eğer hükümetin amacı birinci ihtimali gerçekleştirmekse açıkça ifade edelim ki, böyle bir görüşün kapatılan Türkiye İşçi Partisinin görüşünden hatta “Millî Demokratik Devrim” şampiyonlarının düşüncelerinden eksigi yok fazlası vardır.

Eğer hükümet Anayasamızı esas alan bir değerlendirmeden yola çıkıyorsa bu takdirde ilân edilen iddialara büyük bir ciddiyet izafe etmek yersiz olacaktır.

Birinci halde bir Anayasa bunalımı, ikinci halde ise bir Anayasa problemi ile Türkiye'miz karşı karşıya gelecektir.

Meselenin biraz daha detayına inmek için “Demokratik anlayış ve hürriyet anlayışı” üzerinde durulması gerekmektedir.

Bize göre her hükümetin, her siyasi partinin ayrı bir “Demokratik anlayışı” olabilir. Ancak bu anlayış Anayasanın çizdiği sınırlar içindeki bir uygulama alanı dışına çıkamaz. Hukuk devletinde hakkın da, hürriyetin de, demokratik anlayışın da kapsamını ve sınırlarını Anayasa çizer.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre halk Cumhuriyeti, sınıf Cumhuriyeti anlayışlarına hukuk sistemimizde yer yoktur.

Bunun gibi anarşik bir siyasi liberalizme de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası mânidir. Anayasamızın koyduğu hürriyet anlayışı da, demokratik anlayışta nitelikleri Anayasanın ikinci maddesinde, belirlenen Cumhuriyetin gerektirdiği Devlet sistemi ile ortaya konulmuştur.

Kanunlarımızda Anayasanın hürriyet ve demokrasi anlayışı ile bağdaşmayan hükümler varsa bunlar şüphesiz ortadan kaldırılabilir. Fakat Anayasanın çizdiği hudutların dışına taşan keyfî anlayışlarla kanun değişiklikleri yapmak, kanunlar koymak mümkün değildir.

Anayasanın demokrasi ve hürriyet anlayışı dışında bir kanun yapabilmek için öncelikle Anayasayı değiştirmeli? Gerekecektir. Ancak bunun bir istisnası, Cumhuriyetin ve onun niteliklerinin değiştirilemeyeceği yolundaki dokuzuncu maddedir. Dokuzuncu madde Devletin Cumhuriyet olması ve Cumhuriyetin niteliklerinin demokratik yoldan değişmesine imkân tanımamıştır.

Bu durum karşısında “Hürriyetleri sınırlayan bütün kısıntıların kaldırılacağını” ilân eden Hükümet görüşünün ayrıntılarını bütün açıklığı ile ortaya, koymalıdır.

Söz konusu kısıntılar Anayasa değişikliğine başvurulmadan mı kaldırılacaktır? Yoksa Hükümet hürriyetleri kısıtlayıcı hükümler taşıyor gerekçesiyle bazı Anayasa değişikliklerini önerecektir.

Değerli arkadaşlarım,

Eğer Hükümet Türk Ceza Kanunundaki 141 ve 142’nci maddelerle buna paralel maddeleri kaldırmak niyetindeyse buna ne bugünkü Anayasa hükümleri karşısında ne de Anayasa değişikliği yaparak imkân bulamayacaktır.

141 ve 142’nci maddeler yürürlükteki Anayasanın müeyyidesini teşkil etmektedir. Anayasanın 2 ve 11’nci maddelerine paraleldirler. Hatta Anayasanın 11’nci maddesi taşıdığı hükümlerin müeyyidesi olarak Türk Ceza Kanununun mevcut hükümlerini yeterli bulmamış yeni müeyyideler getirilmesini kanun koyucuya emretmiştir.

Anayasa koyucu olarak meclislerin işaret ettiği bu direktifin gereklerine uyulmazsa selbî bir Anayasa ihlâli söz konusu olacaktır.

Öte yandan Türk Ceza Kanununun 141 ve 142’nci maddeleri doğrudan doğruya Cumhuriyetin niteliklerini koruyucu cezaî hükümler olduğu için bunları Anayasanın bazı maddelerini değiştirdikten sonra dâhi ortadan kaldırmanın hukukî imkânı yoktur. Çünkü Anayasamızın Cumhuriyetle ilgili maddesini hiçbir demokratik güç değiştiremez.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetlin “Sınırsız hürriyet” önerisi hukukun içinde kalındığı sürece sonuçsuz kalacaktır1.

Türkiye’de Anayasa dışı ideolojilerin yayılabilmesi için hürriyetlerin teminatı olan bazı ceza kanunu hükümlerine ilk defa karşı çıkamamaktadır. Komünizmin “Yeraltı ve yerüstü örgütleri” ısrarlı saldırılarını daima bu hükümlere yöneltmişlerdir.

Türkiye İşçi Partisi bu konuda Anayasa Mahkemesinde dava da açmıştır. Ancak “Çağdaş demokrasi anlayışına uymadığı” gerekçesiyle açılan iptal davasında, Ana-

yasa Mahkemesi Ceza Kanununun 141 ve 142'nci maddelerinin millî, demokratik, lâik ve sosyali bir hukuk Devleti olan Cumhuriyeti ve rejimi koruyucu hükümler ihtiva ettiğini kabul ederek Oranların Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Esasen dünyanın hiçbir hukuk sistemli kendisini yıkmayı amaçlayan, topyekûn hürriyet düzenini devirmeye yönelik teşebbüs ve eylemleri hürriyetler arasında mütalâa etmemiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-ne, Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkeme kararlarından Fransız ve Alman Anayasalarına kadar çağdaş Batının bütün hukuk belgelerinde hürriyetleri tahrip anarşisini önleyici hükümler mevcuttur.

Türkiye'de hürriyetlerin sınırsız olması gerektiğini savunanlar ise nedense komünist ideolojinin hâkim olduğu ülkelerde gerçekten gönlündeki inancın da, kafa-daki fikrin de fırınla veya tımarhane ile sınırlı olduğunu unutmuş görünürler.

Türkiye'de fikir anarşisi İsteyenlerin asıl maksadı insanları köleleştiren sistemin vasatını hazırlamaktır.

Gerçek hürriyet severler hürriyetlerle hürriyet adı altındaki anarşinin farkını daima göz önünde tutmaktadırlar.

Sayın Hükümetin fikir hürriyeti ile fikir anarşisti, arasındaki farkı bilmemesi imkânsızdır.

Bizim için de sosyal ve ekonomik sahada güdümlü, müdahaleci, devletçi bir anlayışa sahip olan Hükümetim siyasi sahada en aşırı liberalizmi savunmasının sebebini anlamak aynı ölçüde güçtür.

Türk Milletinin siyasi erginliği, Türk Milletinin hürriyet severliği her türlü tartışmanın ötesindedir. Türk Milleti hür demokratik rejime bağlıdır ve bu sebeplerle Türk Milleti daima anarşiden yalanmıştır.

Kölelik rejimi olan komünizmin kök salmasını engelleyen Anayasa ve Ceza Hukuku hükümlerinin şikâyetçisi hiçbir zaman Türk Milleti olmamıştır. (*D.P. sıralarından "Bravo" sesleri*)

Aziz milletimiz hürriyetin değerini bilen her insan toplumu gibi hürriyetin teminatını koyan sınırlara dalma sahip çıkmıştır.

Bu sebeple toplumumuzu topyekûn hürriyetleri yitirme rizikosuyla karşı karşıya bırakacak ultra - liberal bir siyasi sistemle vatandaşın ekmeğini Devlet güdü-müne verecek bir sosyal düzeni milletimiz kabul etmeyecektir. (*D.P. sıralarından alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi Hükümet programında yer alan diğer hususlara geçiyoruz;

Programın belirgin özelliklerinden biri de; tütün tarlasından, orman köyüne, traktör satımından, sanayi sitelerine, ziraî krediden bankacılık hizmetlerine kadar yaygın ve güdümlü bir kooperatifçiliğin ticarî ve sosyal hayatta hâkim; kılınması

gayretleridir. Burada tutulan hedefin; Devletin güdümü altındaki bir kooperatifçilik sistemi ile köyden şehire kadar ticarî ve sosyal yaşantıyı kontrol altına almak olduğu açıktır.

Programda; bankalar ve kredili mevzuatının gözden geçirilerek kredi dağıtımında kooperatiflere öncelik tanınacağı, öte yandan tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlamasının kooperatiflere verileceği, bundan başka orman yönetiminin ve orman ürünlerinden yararlanmanın kooperatifler kanalıyla yaptırılacağıнын yer almış olması ve bunların finansmanı için Köy İşleri Bakanlığına bağlı bir banka kurulacağıнын ilânı bu endişelerimizi doğrulamaktadır. Bu suretle her alanda maddî ve manevî yönden Hükümet ve Devlete bağlı bir kooperatif sistem ağı kurulmuş olacaktır.

Program kurulacağı vadedilen köy - kentlerde; “Akgünere bildirgesinden anladığımıza göre kooperatiflerin büyük ağırlığı olacak ve bu ağırlık mahallî idareler seçim ve yönetimine kadar intikâl ettirilecektir. Bu suretle köy - kentler projesi ide güdümlü kooperatif ağının bir parçasını teşkil edecektir.

Biz, Demokratik Parti olarak Anayasada öngörülmüş olan kooperatifçiliğin ekonomik verimliliği gerektirdiği alanlarda desteklenmesine taraftarız. Fakat kooperatiflerin, sosyalist sistemin bir taklidi olarak ve ekonomik olamayacağı ispatlanmış olanlara da yaygınlaştırılarak köyden şehire, tarladan atölyeye kadar Devletin bir sosyo - ekonomik örgütü haline sokulmasını ülke yararına görmüyor ve tehlikeli buluyoruz. Bu sistemle, alınterinin karşılığını alamayan mağdur Türk köylüsünün durumunun düzelmesi yerine hem ekonomik, hem içtimai alanda Devlete bağımlılığı artırılmış olacaktır.

Yaygın kooperatifçiliğin Devlet güdümü altında uygulandığı birçok sosyalist ülkede dertlere deva olmadığı, Hindistan’da ise, 15 milyon köylü ailesinin üyesi bulunduğu 180 bin tarım kredi kooperatifine rağmen açlığın devam ettiği ortadır.

Sayın Milletvekilleri,

Ecevit Hükümetlinin Programıyla ekonomik Sözlüğümüze yeni bir deyim daha ilâve edilmiştir. Bu da, Anayasamızda anlayışı mevcut olmayan “Halk sektörü” tâbiridir. Anayasanın özel ve kamu sektörleri arasında, öngördüğü, “Karma ekonomi” ülkesi açısından bu yeni buluşunu Sayın Hükümet hangi kategoride mütalâa etmektedir bilemiyoruz. Bizim endişe duyduğumuz husus özel teşebbüsün Hükümet nezdinde halktan sayılmaması ve ondan ayrı mütalâa edilmesi keyfîyetidir. Nitekim programda kapsamı belli olmadığı için yine “Ak-günler” bildirgesinden, halk sektörünün; Kooperatifler, sosyal kurumlar, sendikalar ve işçi ortaklıklarından oluştuğunu tespit ediyoruz, Bu durumda tarafın kapsamı dışında kalan, hayatlarını kendi teşebbüsleriyle kazanan seyyar satıcısından, fabrikatörüne kadar milyonlarca vatandaş esnaf ve sanatkâr halk sektörünün dışında kalmaktadır. Böyle bir sınıf yaratıcılığını çok tehlikeli bulmaktayız.

Demokratik Parti olarak vatandaşların küçük tasarruflarını değerlendirebilme İmkânının biran evvel yaratılmasını arzu ediyoruz. Bunun yolu olarak da başında güvenilir ve tecrübeli müteşebbüslerin ve yöneticilerin bulunacağı, Devletin ga-

ranti” altındaki halka açık anonim şirketleri görmekteyiz. Aksi takdirde mahdud sayıdaki aile şirketlerinin ekonomik hegemonyası devam edecek ve geniş kitlelerin ekonomiye katılmaları ve pay almaları önlenmiş olacaktır.

Bu açıdan da programdaki “Halk sektörü” deyimini çözüm getirici değil, tersine güdümlü kooperatifleşme ve sendikalaşma politikasının aracı olarak görüyor ve bir sınıf imtiyazı yaratacağı kanaatini taşıyoruz.

Türkiye’nin sanayileşmede iki önemli dar boğazı vardır; bunlar güçlü sanayinin kurulmasına yeterli kaynak bulunmaması ve mevcut kuruluşların AET standartları gerisinde kalmış olmasıdır. Önümüzdeki dönemde kurulacak endüstri tesislerinin mutlaka AET standartları göz önünde tutularak gerçekleştirilmesi lazımdır. Bu açıdan bakınca ağırlığı devletçiliğe ve kooperatifçiliğe dayalı bir sanayi politikası Türkiye’de rantabl olmayan cüce ve dağınık bir endüstrinin doğmasına yol açabilir. Kamu ve özel sektörle, halk elindeki küçük tasarrufların birbirini destekleyici ve tamamlayıcı katkıları olmadıkça sanayiimiz dış rekabet gücünden yoksun kalacaktır.

Hükümetin öngördüğü politika bu gerçeklerin tam aksine kaynakları dağıtacak, sektörleri bölecek ve ancak birbiriyle rekabet edebilen dağınık, güçsüz tesislerden oluşan bir endüstriye vücut verecektir. Modern ekonomimin bu kadar uzatıldığı bir uygulamaya olsa olsa ideolojik saplantılarla geçilebilir. Türkiye’nin ise ideolojik saplantıların tecrübe alanı olmaya yeterli zenginliği ve zamanı yoktur.

Sayın Milletvekilleri,

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin bugünkü ekonomik ve idarî yönelen tatminkâr olmayan ve millî ekonomimize yeterince katkıda bulunmayan durumu açıkça ortadadır. Programda bu kuruluşların ekonomik ıslahına ait hiçbir ibareye rastlayamadık. Buna karşılık; Kamu İktisadî Teşebbüslerinde demokratik esaslara dayalı etkin bir sistem kurulacağı ve burada çalışanların yönetime etkili olarak katılacakları ve tatmin edici ölçüde pay almalarının sağlanacağı belirtilmektedir. Bu ifadelerde yeterli açıklık olmadığından yine “Ak Günlere” bildirisinin bu konuyu açıklayan bölümünden “C.H.P. iktidarında bu kuruluşları doğrudan doğruya içinde çalışanların yöneteceğini, fakat bunun işçi temsilcisi marifetiyle göz boyayıcı bir şekilde değil, en küçük atölyeden en üst kurullara kadar çalışanların işyerini yönetmeleri şeklinde olacağını ve bilanço yılı sonunda kârdan pay alacaklarını” tespit etmiş bulunuyoruz.

Düşünülen bu sistem mevcut ekonomi modelinden apayrı bir sistem uygulamayı amaç edinmekte ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinin çalışanlar tarafından sevk ve idare edilmesini ve nemalandırılmasını öngörmektedir. Bu sistem yıllardır sosyalist Yugoslavya’da uygulanmaktadır. Eğer başarıya ulaşıyadı bir milyona yakın Yugoslav’ın ülkesini terk ederek kendi tanımlarıyla “Kapitalist Batı Almanya’ya” işçilik için göçlerine lüzum kalmazdı.

Bunun yanı sıra Türkiye’de birçok Kamu İktisadî Teşebbüsünün bilançosunu zararlar kapadığını hatırlatmak isteriz. Hükümet bu kuruluşlarda çalışanları bu tesislerin zararına mı ortak edecektir? Her şeyden önce bunların verimli ve kârlı ça-

lışan millî ekonomiye katkıda bulunan tesisler haline getirilmesi lâzımdır. Ancak ondan sonradır ki, geniş halk kitlelerini ve burada çalışanları hissedar olarak ortak yapmak suretiyle hem sosyal, hem ekonomik bir fayda sağlamış olabilir.

Açıklığa kavuşturulmasını istediğimiz diğer bir mesele programdaki Merkez Bankası Kanununda yapılacağı söylenen değişikliklerdir. Bunların doğrultusu ve mahiyeti ne olacaktır? Eğer Merkez Bankasındaki döviz Stoklarının Hükümetin emrine verilmesi istikametinde bir değişiklik düşünülüyorsa bunun ekonomimize ölçsüzlük, hesapsızlık ve yeni problemler getireceğine işaret etmek isteriz.

Sayın Milletvekilleri;

Türkiye’de gecekondulu meselesinin, sosyal şartların vatandaş zorlaması sonucu olarak çıktığını görüyoruz. Devletin zor durumda kalan vatandaşa mutlaka yardımcı olması gereğine inanıyoruz. Ancak programda bu konudaki özel kişilerin arsaları üzerinde kurulmuş gecekondularla ilgili olarak “ya arsaların mülk sahibinden alınarak kamulaştırılacağı veya bu gecekonduyu yapanlara başka konut verileceği” şeklindeki ifadede mülkiyet hakkına tecavüze yol açacak bir teşvik unsuru görmekteyiz. “Arsa nasıl olsa sahibinden alınıp kamulaştırılacak” diye sosyal ve ekonomik baskı altındaki vatandaş tapulu mülke tecavüze teşvik etmek bir Hükümet için kolaydır. Hükümet etmek ise dertleri hukuk içinde çözümlemektir. Sayın Ecevit’in meşhur “Toprak işleyen, su kullanan” sloganına artık yeni bir ibare eklenmesinden, bu suretle “Arsa da gecekondulu dikenidir” denilmesinden endişe ediyoruz. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Mal ve mülk sahibinin hakkını kim koruyacaktır? Can ve mal güvenliğini sağlamak Devlete vücut veren ilk kurallardır. Bu kurala gölge düşerse ne olacaktır? Sayın Hükümet de mülk sahiplerine, bir eski başbakanın anarşistlerce yolu kesilen otobüs yolcularına tavsiye ettiği gibi, kendi başlarının çaresine bakmaları öğüdünü mü tekrarlayacaktır?

Kamulaştırmanın belli şartları vardır. Bu şartların istikrarı bozulursa bir başka tapulu mülke gecekondulu diken vatandaş da beklemediği bir zarara uğrayabilir. Programda öngörüldüğü gibi belli bir kişi yararına kamulaştırma yapılamaz.

Biz programın bu hükmünde bazı olumsuz örnekleri ele alıp mülkiyet hakkı ile alay eden Ak-günlerin sesini görüyoruz. Mülkiyet hakkının her türlü kötü kullanımına karşı tedbir alınabilir; fakat birtakım emrivakilerle bu hak geçersiz hale getirilemez.

Sayın Milletvekilleri,

Enerji bunalımının, dünyanın olduğu kadar Türkiye’nin de en önemli meselelerinden biri olduğunu düşünerek Hükümetin bu konuda ideolojik saplantılardan uzak kalması gerektiği görüşündeyiz. Önemli olan yeraltı kaynaklarımızın millî ekonomimize en kısa zamanda, en verimli ve en yararlı bir şekilde amade kılınmasıdır.

Devletleştirme taassubu altında ekonomik kuralların çiğnenmesine ve servetlerimizin atıl kalmasına karşıyız. Devlet kuruluşlarının rantabiliteden uzak çalıştığı sürece, her şeyi Devlet tekeline alma eğiliminin Ekonomimizde yaralar açmaya

devam etmesi önlenemez. Programın enerji ve yeraltı servetleri bölümünde de bu taassubun kamufle edilmiş izlerine rastladığımız için endişe duymaktayız.

Modern teknoloji ışığında denizde ve karada petrol aramalarına set çekmek değil, imkân yaratmak gereklidir. Bu hususta finansman ve teknoloji konusunda, petrol bunalımı içinde bulunan Ortak Pazar ülkelerinden yararlanılabilir. İngiltere adası civarında denizde gaz ve petrol arayan 200'ü aşkın milletlerarası şirket bize de örnek olmalıdır. Yabancı sermayeye ilke olarak karşı olmadığını belirten Hükümetin yabancı sermayeden ve teknolojiden en iyi şekilde yararlanılabilecek bir alan olan petrol arama konusundaki saplantılarını anlamak güçtür. Bilhassa denizlerdeki aramalarda yabancı teknolojiden yararlanmaktan ekonomimiz âcil istifadeler sağlayacaktır. Millî çıkarlar yabancı sermaye ile temasa gelmekten zedelenmez, millî çıkarları kollayacak pazarlıkların gerçekleştirilememesinden zedelenir.

Petrol arama tedbirlerinin yanı sıra mevcut rafinerilerimizin kapasitelerinin artırılmasına gidilerek mamul madde ihracı yoluyla döviz tasarrufu sağlamamız temin edilmelidir. Petrol üreten ülkelerle bu konuda anlaşmalar yapılabileceği kanısındayız.

Ayrıca enerji tasarrufu için Hükümetin ciddi tedbirler alması gerekmektedir. Bu tedbirlerin arasında; kısa süre içinde hafta sonu tatilinin yurdun çeşitli sanayi merkezlerinde pazardan başka haftanın değişik günlerinde uygulanması suretiyle enerji kullanımını 7 güne dağıtmayı ve bu suretle sanayii elektrik yönünden biraz olsun ferahlatmayı teklif ediyoruz. Eğer petrole zam düşünülüyorsa bunun da hayatı daha az pahalılandırarak bir biçimde ve kademeli olarak ayarlanmasında, ulaşım ve üretimde kullanılan kısımda zammın daha az tutulmasında yarar görüyoruz.

Sayın Milletvekilleri, Programdaki ifadeden C.H.P.-M.S.P. ortak Hükümetinin AET, yani Ortak Pazar ile ilişkilerini esas anlaşmalar doğrultusunda yürüteceği ve sadece ek protokolleri yeniden ele alacağı anlaşılmaktadır. Bu ifadeler, Sayın Erbakan'ın Genel Başkanı bulunduğu bir partinin ortak olmadığı bir Hükümet Programında bulunmuş olsaydı ve Sayın Erbakan'da bu Hükümetin Başbakan Yardımcısı olmasaydı gayet normal karşılanacaktı. Ancak söylenmiş bazı sözlerin de hafızalardan ve zabıtlardan silinmesi imkânsızdır.

Şimdi Yüksek Heyetinize arz edeceğim pasajlar 15 Mayıs 1970 tarihinde Başbakan Yardımcısı ve M.S.P. Genel Başkanı Sayın Erbakan tarafından bu kürsüden yapılmış olan bir konuşmadan alınmıştır. Meclis zabıtlarından aynen naklediyorum;

“Müşterek Pazar Türkiye'nin Batı memleketlerinin bir sömürgesi ve işçisi haline gelmesi neticesini doğuracak mahiyettedir”

“Müşterek Pazar Türkiye'nin topraklarının kapitalist çevreler tarafından satın alınmasını gerçekleştirecektir”

“Ortak Pazar, asırlar boyu sömürgeci olmuş Katolik emperyalist Batı Avrupa memleketlerinin çağımızın şartlarına uygun olarak yeni bir sömürgecilik geliştirme sistemidir”

“Batı memleketlerinde istismarcı sömürgecilik, bunların Yahudi, Hristiyan, Grek Medeniyetine mensub olmalarından ileriye gelmektedir”

“Aslında Ortak Pazar bazı Siyonist çevrelerin sahib oldukları büyük kapitali nemalandırmak için kurdukları bir şirkettir ve Türkiye’yi İsrail’in bir vilâyeti yapmak neticesini intacedebilir”

“Türk milletinin, hakiki mânası bir inanç ve kültürel sistem içinde erimek olan Müşterek Pazar’a girmesi mümkün değildir”

Sayın Erbakan bahsettiğimiz konuşmasında C.H.P.’yi muhatap olarak şöyle devam etmektedir.

“Müşterek Pazarın maddeleri, bizim kanaatimizce, Halk Partisinin bütün felsefesiyle taban tabana zıttır. Sermaye hareketlerini tamamen serbest bırakmakta, Türkiye’deki toprakları her türlü yabancıya satmaktadır” “Siz (ağalar) Türk olduğu zaman karşısına çıkacaksınız da, (yabancı) olduğu zaman çıkmayacak mısınız?

Siz nasıl olurda “efendim, biz temelinde Müşterek Pazara girmeye hazırız” dersiniz? Diyemezsiniz. Ciddî bir parti iseniz diyemezsiniz.

Siz, müşterek pazarın karşısında olmaya mecbursunuz. Çünkü ortaya koyduğunuz (Ortanın solu) felsefesiyle taban tabana zıttır.

Sayın Milletvekilleri, ne garip tecellidir ki, bu konuşmayı bu çatının altında yapan zat aradan 3,5 sene geçtikten sonra bir hükümetin mesul ortağı olarak huzurunza geliyor ve hazırladıkları programda Ortak Pazar ile ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütüleceğini beyan eden ifadeyi imza ediyor ve Yüksek Heyetinizden bunu tasvip buyurmanızı, güvenoyu vermenizi istiyor. Hem de “Bu Ortak Pazar sizin ortanın solu felsefenizle taban tabana zıttır” dediği C.H.P. ile birlikte ve ortak olarak.

Sayın Milletvekilleri, AET’den ülke yararına birçok haklı isteğimiz olacaktır. Çünkü bundan evvel çeşitli zamanlarda belirtmiş olduğumuz üzere, gerek Katma Protokolde gerekse Ek Protokollerde Türk tarımını ve sanayiini geliştirmeye yönelik hükümlerde ve Ortak Pazar ülkelerinde çalışan vatandaşlarımızın teminatları konusunda önemli eksiklikler mevcuttur. Bunları gidermek üzere ciddî, sözüne güvenilir, ilgili hükümetlerin Avrupalılarla masa başına oturması gerekecektir.

Dün, “Türkiye’yi; sömüreceğini, İsrail’in bir eyaleti yapacağını” iddia ettiği bu Siyonist ve Katolik emperyalistlerin bugün karşısına oturup” ben fikrimi değiştirdim sizinle ortaklığa devanı edeceğim diyen bir hükümet kanadının ne derece ciddiye alınacağını yüksek takdirlerinize bırakıyorum.

ABDÜLKADİR ÖNCEL (Urfa) — Eski görüşümüzde ısrar ediyoruz. Fikrimizi değiştirmiş değiliz.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — 1967 yılında Odalar Birliği Genel Sekreteri iken Ortak Pazarın Türk ekonomi ve sanayiine sağlayacağı faydaları sayan ve öven, 1970 yılında Ortak Pazar’a katılmamızın vatanın Hristiyanlara satılması demek olacağını savunan ve bunu seçim beyannamelerinde ve miting meydanla-

rında daha da ileri götüren Sayın Erbakan'ın bugün gene kanaat değiştirerek Ortak Pazarla ilişkilerimizin anlaşmalar istikâmetinde yürütüleceğini söylemesini belki Sayın Başbakan Yardımcısının şakacılığına yeni yeni alışmaya başlamış olan Türk kamuoyu gülerken karşılar. (*A.P. ve D.P. sıralarından alkışlar*) Ama milletlerarası bir müzakere masasında muhatabımız olacak ülkelerin temsilcilerinin meseleye hangi açıdan bakacaklarını kestirmek mümkün değildir.

Sayın Milletvekilleri, programda yer alan; fakat açıklığa kavuşturulmasını istediğimiz bir konu da haşhaş ekimidir.

C.H.P. seçim bildirgesinde “Uluslararası kaygıları tatmin edecek etkin bir kontrol sistemi altında haşhaş ekimini düzenleme” vadinde bulunulmuştur.

M.S.P. ve C.H.P. sözcüleri seçim propagandaları sırasında haşhaş ekiminin tekrar serbest bırakılacağına dair açık taahhütlerde bulunmuşlardır.

Buna rağmen programda bu vaatleri teyideden bir ifadeden dikkatle kaçınılmış olması ilgi çekicidir.

Programdaki insani kaygıların tatmin edici, öte yandan “Haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları süratle bulunup uygulanacaktır” ifadesi metnin tümündeki sathiliği ve yuvarlaklığı yansıtmaktadır.

Sayın Erim'de, Amerika dönüşü haşhaş ekimi yasağını ilân ederken buna benzer ifadeler kullanmışlardı.

Bugün ortadaki gerçek, fakir Anadolu çiftçisinin haşhaş ekimi yasağından dolayı mağdur bulunduğu ve kendisine hükümetlerce bir ikame imkânın sağlanamamış olduğudur. Aslında haşhaş yalnız ekicisinin meselesi de değildir. Sanayiciden tüketiciye kadar geniş bir zümrenin ekmek kapısını teşkil etmiştir.

D.P. olarak görüşümüz; dünya sağlığını da göz önüne alarak Devlet kontrolü altında ekimin serbest bırakılması ve fakat ekiminin ve sınaî işlemlerinin Devlet tarafından yapılmasıdır.

Bu suretle, köylümüz tarafından çok yönlü bir kullanma imkânı bulunan haşhaş hem üreticinin, hem de Devletin zararına bir tatbikattan kurtarılabilecektir.

Sayın Milletvekilleri; yurt dışında çalışmak zorunda olan bir milyona yakın vatandaşımızın meseleleri konusunda da, programdaki genel yuvarlaklık hâkini unsurdur.

Bu vatandaşlarımızın müşkül şartlar altında yaptıkları tasarrufların nasıl değerlendirileceğine, kuruluşlara kendilerinin ele ortak edilip edilmeyeceğine, döndüklerinde bir işyeri teinini için ne gibi hazırlıklar yapılacağına, yurt dışındaki dertlerine Hükümetin ne şekilde yardımcı olacağına dair ayrıntılı bir açıklık mevcut değildir.

Tarım üreticisini zarardan korumak için taban fiyatlarının erken ilân edilmesi konusunu da hemen kabul edilebilir pratiklikte bulmuyoruz.

Dünya ve Türkiye şartlarına ve konjonktürüne göre bir ürünün değeri bir mahsûl yılı içinde büyük oranlarda artabilmektedir. Bu bakımdan, köylünün ürü-

nünü erken ilân edilen fiyat yüzünden değerinin çok altında elden çıkarma zorunluğunun doğabileceğini de hesaplamak lâzımdır. Meselâ; Geçen yıl 115 Krş. fiyat verilen buğday iç piyasada 2 Türk lirasının üzerine çıkmıştır. Dünya borsalarında ise 3 Türk lirasının üzerinde muamele görmektedir.

Devamlı değişen dünya pamuk fiyatları da taban fiyatların tespiti ve ilânı konusunda daha etraflı çalışmalar yapılmasını gerektiğini göstermektedir.

Sayın Milletvekilleri, Hükümetin dış ülkelerdeki Türklerin siyasi, sosyal ve kültürel durumlarıyla ilgili vaatkâr tutumunu memnunlukla karşılıyoruz. Bu konuda çok yönlü tedbirler üzerinde çalışılmalı ve plânlı bir faaliyet gösterilmelidir.

Milli davalarımızdan Kıbrıs konusunda bazı açıklamalara ihtiyacımız vardır.

Bilindiği gibi Züriç ve Londra anlaşmaları hükümleri Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde söz sahibi olmasını sağlamıştır. Bugün adada Türk Askerî güvenlik kuvveti vardır.

Hal böyle iken, Hükümet programında ileri sürülen federal devlet ve bu şekilde Kıbrıs'ın, ülke bütünlüğü ve bağımsızlık meselesinin bize temin edeceği fayda nedir? Oradaki Türklerin emniyeti için Türkiye'nin bu konuda söz sahibi olmakta devamı imkânı mı yoksa ancak bir veya iki eyaleti Türklerin idaresinde şeklen bağımsız bir devlet idaresi mi millî menfaatlerimize uygundur?

Türk asıllıların sayısı toplam nüfusun 1/3'i kadardır. Bir federal devlet terkinde, yukarıda belirttiğimiz gibi, ancak bir veya iki eyalet Türklerin idaresinde olabilir. Bu, adanın iç işlerinde Türkleri, bugünkü kadar söz sahibi yapamaz kanaatindeyiz.

Hükümet programının kamu görevlileri ile ilgili bölümlerinde dikkat çekici bazı özellikler bulunmaktadır,

Görevini savsaklayan memurların da sorumlu tutulacağı hususu, esasen idare hukukunuzun prensiplerinden olmakla beraber, bugüne kadar ciddiyetle uygulanamamıştır; Kamu idaresinin hukuka uygun bir disipline sokulması toplum hayatındaki huzursuzlukların ve kalkınmadaki gecikmelerin önemli ölçüde azalmasını sağlayacaktır.

Ancak, Hükümet bir taraftan memur sendikalarını güçlendirme tasavvuru taşıırken, diğer taraftan açıkça memurların kendi politikası paraleline girmesini sağlamak amacındadır. Böyle bir teşebbüs, kanuna bağlı memur yerine iktidara bağlı memuru ikame edebilir ve bu hal partizan idarenin temeli olabilir.

Kamu görevlilerinin sendikacılık yoluyla politikaya itilmesi de, objektif hukuk kuralları içindeki güvenden yoksun bırakılmaları da ayrı mahzurlar doğuracaktır. Aslında kamu idaresi idare-i maslahatçılıktan arınmış hamlelerle ele alınmalı ve yaz - boz tahtasına dönen Personel Kanunu Ve bu kanunla ilgili kararnameler yeni baştan modern sevk ve idarenin prensiplerine Uydurulmalıdır.

633 sayılı Diyanet İşleri Teşkilât Kanununun tedvin maksadına uygun bir uygulamaya kavuşturulması bizi de memnun edecektir. Ancak vekil imamların eğitim eksikliklerinin nasıl giderileceği yolunda açıklık olmadığı için, bunun çok dar geçim

şartları ile hizmet yapan din görevlilerini tasfiye yolunda kullanılmasından endişe etmekteyiz. Maksat, vekil imamların klâsik eğitim eksikliğini gidermek ise, zaten vekil imamlık müessesesini doğuran sebep, ihtiyaca yetecek sayıda klâsik eğitim görmüş eleman bulunmamasıdır. Eğer maksat dinî bilgiler yönünden bir eğitimin verilmesi ise bu, vekil imamların göreve alınışında esasen aranmış ve tespit edilmiş bir husustur.

Hükümet programının eğitim ile ilgili bölümü, bir yönü ile gelip geçmiş hükümetlerin programlarında da bulunan ibareler taşıması, diğer bir yönü ile de çok yeni sayılan bazı kuruluşlar getirme çabasında olması sebebiyle çelişik hususlar kapsamaktadır.

“Ortaöğretimde özellikle teknik konulara yönelmeyi hızlandıracak tedbirler alma ve bu maksatla da meslekî ve sanat eğitiminin ilkokullara dayalı olarak ayırımı” bir yenilik gibi görünüyorsa da, bu usul Türkiye’de evvelce denenmiş olumlu sonuç alınamamıştır.

Ortaokullardan sonra, genel kültür veren ve mahiyeti itibarıyla de üniversiteye hazırlayıcı olan bildiğiniz klâsik liselere kayıt 1963 ve 1964 yıllarında sınırlandırmıştı. Sanat Enstitüleri, tekniker okulları ve Yüksek Tekniker Okulu yapımının hızlandırılması da bu maksatla öngörülmüştür. Bu ayırımın sonunda çocuklarını liseye kaydettirmek için ailelerin göç ettiği dahi hafızalardan silinmemiştir. Tekniker okulu öğrencilerinin okulu bitirince ne işe yarayacakları bir türlü belli edilemediği için, giriştikleri açlık grevi ve boykotlar henüz unutulmamıştır. O zaman bu uygulama da tenkit olunmuştu.

Sanayi kalkınmamız belli bir seviyeye gelmedikçe ve orta dereceli okullardan mezun olan teknik elemanı ve meslek mensuplarını istihdamı edecek, işyerleri çoğalmadıkça meslek ve sanat kollarında işgücü yığıntıları meydana gelecektir. Bu yığıntıyı önlemek için okullara girişte ayırım yapılırsa bu takdirde de eğitim de bir takım dar boğazlar meydana gelecektir. Yedinci Millî Eğitim Şûrasında bu meseleler tartışılmış kısmen uygulama yapılmış ve tamı bir başarısızlıkla sonuçlandırılıp tek edilmiştir.

Bir yenilik getirmeyen bu teklif Millî Eğitim Bakanlığı arşivlerindeki aynı konudaki raporlar dikkatlice ele alınarak uygulanmalıdır. Eğitim hayatımızın başarısız kalacak denemelere ve uygulamalara fazla tahammülü bulunmamaktadır.

İlkokula dayalı meslekî eğitimi İmam - Hatip okulları ile öğretmen okullarında uygulamanın ise mesleklerin özelliği yönünden zorunluk vardır.

Okullara ahlâk dersleri konulması takdirle karşıladığımız bir yeniliktir. Ancak, bu derslerin esasen Millî Eğitimin çeşitli derecedeki kurumu için öngörülen program hedeflerinde de belirtildiği gibi öğrencilerin moral hayatında sağlıklı bir gelişme sağlayacak şekilde ciddiyle okutulmasını temenni ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Yükseköğrenimin yeniden parasız hale getirilmesini olumlu buluyoruz. Daha önce yükseköğrenimin paralı hale getirilmesi yolundaki kanun değişikliğine Demokratik Partinin karşı çıktığı hatırlardadır.

Yükseköğrenime girişin imtihansız olacağı yolundaki Geçim sloganının ise şimdi geçersiz hale geldiği programdan anlaşılmaktadır. Gerçi yine imtihansız giriş hususu programda yer almıştır. Ama öte yandan üniversiteye yönetmede istihdam planlanmasının ve ihtiyaçların göz önünde tutulacağı da ilâve edilmiştir.

Hükümetin bu konuda memleketimizin ve gençlerimizin çıkarlarına en uygun yolu seçmekte rahat hareket etmesi dileğimizdir Koalisyon ortaklarından birinin seçim sloganını yerine getirme endişesi ve psikolojik baskısı konunun çözümünü yanlış doğrultulara götürmemelidir. Her durumda yeni şartlara uyacak imkânlar önce hazırlamalı sonra uygulamaya geçilmelidir.

Millî Eğitimimizin bütün derecelerinde memleket çocuklarının en iyi moral değerlerle, yapıcı ve akılcı bir kafayla ve temiz inançlarla yetiştirilmesi esastır. Eğitim meselelerinin partiler politikası dışında Millî Eğitimin hedefleri içinde yürütülmesini temenni etmekteyiz.

Değerli arkadaşlarım,

Hükümet programının göze çarpan ayrıntıları üzerindeki düşüncelerimizi arz etmiş bulunuyoruz.

Demokratik Parti Grubunun programa iyi niyetli ve yapıcı bir muhalefetin itinası ile eğildiği ve eleştirilerimize hedef olan konularda bizce çözüm yolu sayılan hususların belirtildiği yüksek dikkatinizden kaçmamıştır.

Ayrıca huzurunuzdaki Hükümetin bir koalisyon Hükümeti olmasından doğan özellik sebebiyle program metninden, açıkça ilişkisi anlaşılmadıkça koalisyon partilerinin diğer resmî belgelerindeki ayrıntılara girmemeye dikkat ettik. Partilerin görüşlerini ancak koalisyon protokolüne ve Hükümet programına yansıdıkları ölçüde ele aldık.

Şimdi Ecevit koalisyonunun dayandığı teorik zemini ortaya koymaya çalışarak mâruzatımızı tamamlamak istiyoruz.

Sayın Milletvekilleri, Yüce Meclisin bu değerlendirmelerin bize göreliğini ve Sayın Ecevit'in, mümkünse bugün yapacakları açıklamalarla ve bundan sonraki uygulamalarla bizi ve kamuoyunu bazı şüpheler içinde kalmaktan kurtarmasına imkân hazırladığımızı takdir edeceği kanaatindeyiz.

Konuşmamızın başlangıcında Ecevit Hükümetinin solcu bir Hükümet olduğunu ve siyasi tarihimize Türkiye'nin ilk solcu Hükümeti olarak geçeceğini ifade etmiştik.

Bu Hükümetin dayandığı teorik ve ideolojik zeminde, solculuğun bilinen stratejisinin bilinen taktiklerine yaklaşım aktadır.

Sadetçe müzakeresini yapmakta olduğumuz Hükümet programının ve bu programın dayandığı Koalisyon Protokolünün muhtevası dahi bu sonuca varmaya kâfidir. Sayın Ecevit'in şimdiye kadar kamuoyu önüne çıkan düşünceleri de duruma açıklık getirmektedir.

Hükümetin âcil çözüm bekleyen meselelere az ilgi göstermesine karşılık, ideolojik metot hususunda ayrı bir hassasiyet ortaya koyması dikkat çekicidir.

Kamuoyunun hassasiyetle üzerinde durduğu hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı için hangi tedbirlerin getirileceği konusunda program âdeta susmaktadır.

Açık ve gizli işsizlik, yurt dışındaki işçilerimizin meseleleri ve istihdam problemiyle ilgili ayrıntılara girmekten kaçınılmıştır.

Ele alınan birçok konularda da, daha önceki izahlarımızdan anlaşılabileceği gibi, eski hükümetlerden beri yuvarlak ifadelerle aktarılmasına alıştığımız vuzuhsuz vaatler çerçevesinde bırakılmıştır. Bu konuların hangi imkânlarla ve hangi yöntemlerle çözümleneceği hususu ise karanlık bırakılmıştır.

Bu hususlar programın kamuflâj bölümüyle ilgilidir.

Programın bir de strateji ve taktik malzemesinin sergilendiği ikinci yüzü vardır. Programın bu yüzündeki ipuçlarından hareket ederek taktik malzemeleri bir araya toplanırsa, şöyle bir manzara ortaya çıkmaktadır;

Yaygın bir kooperatifleşme her derdin ilacı olarak gösterilmiştir. Kooperatifçilik esasına dayanan bir ekonominin kaç yılda işler hale geleceği, milletlerarası yarışta ve kalkınmada bize ne kadar zaman kaybettireceği hesap edilmemiştir.

Bir zamanlar hem başı ağrıyana hem kanserli hastaya yutturulan reform hapının yerini bu programda kooperatifçilik enjeksiyonu almıştır.

Köy - kentlerin ve Kamu iktisadî Teşebbüslerinin yeni yönetim biçiminin programa itinayla yerleştirildiği, tabii kaynaklarla ithalat ve ihracatta Devlet güdümünün ustalıklı önerildiği ortadadır.

Programın stratejiyle ilgili malzemelerini, geniş kapsamlı afla fikir anarşisi karşısında hürriyetlerin ve Anayasa düzeninin işlememesine dönüşecek bir siyasi liberalizm önerisi tamamlamaktadır.

Sosyo - ekonomik alanda güdümlü tutum, müdahalecilik ve Devletçilikle teşebbüs hürriyetini yengeç kısılcasına alanlar, siyasi alanda Anayasanın kollarını bağlayıp hürriyet ve inanç düşmanlarını başıboş bırakmaktadırlar.

Ultra - liberal bir vurdumduymazlığın geçtiğimiz yıllarda ülkemizi hangi uçurumun kenarına getirdiğini hepimiz hatırlamaktayız, "Sokaklar yürümekle aşınmaz felsefesinin" sokakları kimin hâkimiyetine terk ettiği ortadadır.

Biraz önce bir eski Başbakan bu kürsüden, devri iktidarında öğrenmeye vakit bulamadığı, önleyemediği ve bu yüzden milletin emânetini bırakıp kaçmaya mecbur kaldığı anarşik olayların mahkeme zabıtlarına geçen hikâyelerini yakındırıcı bir sesle ve güldürücü üslûbuyla okudu. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Bugün güveninize başvurmak üzere huzurunuzda gelen Hükümetin İde aynı âkibete uğramaması en büyük, en içten temennimizdir. (D.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın Milletvekilleri, bu Hükümet halen Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanan yüzlerce anarşist bulunduğunu bilmiyor mu? Memleketimizde ellerinde Rus ve

Çin yapısı silahlar, kafalarında Lenin ve Mao'nun insan soyuna düşmanlığı endüstrileştirmiş öğretileri ve nefret otundan başka inancın yaşamadığı kalplerle millet varlığına saldıranlar unutuldu mu?

Unutulmadıysa, hani Hükümet programında, çocuklarımızı komünizmin ağına düşmekten kurtaracak tedbir?

Bu Hükümet, komünizmin milletler için bir tehlike olduğunun anlaşıldığı dönemden beri programına komünizmle mücadele hususunda tek kelime koymayan ilk Cumhuriyet Hükümeti olmaktadır. (D.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

Aracı diye zavallı simitçinin peşine düşeceksiniz, ama komünist kölelik endüstrisinin ajanlarını düşünür diye selâmlıyacaksınız. (D.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Milletin inançlarının ve manevî değerlerinin "tarihî yanılığıyla sömürü aracı olarak kullanıldığını" söyleyeceksiniz. Komünizm'den tek kelimeyle bahsetmeyeceksiniz...

Acaba bütün kabahat bayrak nöbetindeyken komünist kurşunuyla şehit edilen Anadolu çocuğu Mehmetlerin, Mevlütlerin miydi?

Sayın Milletvekilleri, söyledikleriyle, sustuklarıyla belirttiğimiz özellikleriyle bu program bir altyapı devrimciliğinin elde tutulur belgesidir.

Taktiğin özü şudur;

Sınırsız hürriyet naralarıyla büyük çoğunluğu gerçekleşen üstyapı devrimleri tamamlanacaktır.

Ölçüsüz müdahalecilikle altyapı devrimleri oluşturulacak tarihi boyunca sınıf kavgası görmeyen Türk toplumunun ekonomik ve sosyal yapısı değiştirilecektir.

Türkiye'de siyasi mücadele artık inançlar çelişkisinden çıkarılıp çıkarlar çelişkisine oturtulacaktır.

Programım ütopyası bizce budur.

Fakat unutilan bir şey vardır; Bu kadar kolay başarıyı hiçbir demokratik maskeyle kamuflâjı yapılmış taktik sağlayamamıştır.

Dünya demokrasilerine, dünyadaki halk demokrasilerine örmek olmaya özenler çıkmıştır; fakat hiçbirisi arkalarında hayatları altüst edilmiş toplumlardan başka bir şey bırakamamışlardır.

Türkiye'de ise maceranın hiçbir türlüüne at koşturacak alan yoktur. Türkiye'de de Radoniro Tomiç'ler bulunabilir. Fakat inançlarını çıkarlarıyla değişecek bir halk topluluğu bulunamaz.

Türkiye'de, belki aldatılmış üç - beş yüz genç bulanabilir; fakat Türk gençliği milletin ruh köküne bağlılıktan uzaklaştırılmaz.

Türkiye'de dinin, millî tarih şuuruna bağlılığın, topyekûn manevî değerlerin, sömürümün; aracı olarak kullanıldığını yayanlar, mücadelenin çıkarlar çelişkisi diyalektiğine dönüştürülmesini isteyenler çıkabilir.

Türkiye’de sömürünün de solculuğun da dışardan geldiğine, sömürüyle de solculukla da en çetin savaşı yüzyıllarca manevî değerlere bağlananların yürüttüğüne inanlar vardır.

Üst yapı devrimciliği sırasında sömürümün ajanlığını yapıp sağcılar horlayanlar, sıra kendilerince altyapı devrimciliğine gelince sağcılığı sömürücülükle suçlayabilirler.

Sağcılık, dün nasıl kökü dışarıda sömürücülüğün milletin maddî ve manevî değerlerini zaptetmesini durdurmuşsa, bugün de kökü dışarıda solculuğun maceralarına dur diyecektir. (D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sağcı, milliyetçi, demokrat düşünce, milletimizin bütün evlâtlarına işçi, memur, çiftçi, sanayici, köylü, esnaf ayırımı gözetmeksizin sahip çıkmakta; vatandaşlarımızın hak ve hürriyetlerini korumakta, tapunun, inancın, ahlâkım, mukadderatım bekçiliğini yapmakta kararlıdır.

Sağcılık, şerefli muhalefet sıralarında da her zaman olduğu gibi Türkiye’nin yapıcı, dinamik, ileri, hamleci kafası ve yüreği olmaya devam edecektir.

Yüce Meclise Demokratik Parti Grubunun, saygılarını sunarım. (D.P. sıralarından alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Korkmazcan.

Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adıma Sayın Turhan Feyzioğlu, buyurun efendim. (C.G.P. sıralarından alkışlar)

C.G.P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri,

Ecevit Hükümetinin programı üzerinde Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubunun görüşlerini sunacağım.

Sözlerime başlarken, her şeyden önce, 14 Ekim seçimlerinin, Anayasada öngörülen zamanda, kimsenin şikâyet edemeyeceği hürriyet şartları içinde yapılmış olmasından duyduğumuz haklı iftiharı belirtmek isterim. Sonuçları ne olursa olsun, seçimin zamanında ve hür olarak yapılabilmesi, milletimiz için başlı başına bir zafer teşkil etmiştir.

Hükümet kuruluşu, bilinen sebeplerle, kolay olmamıştır. Aslında, bir C.H.P. - M.S.P. koalisyonunun kurulması imkânı, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından seçimlerden hemen sonra Sayın Ecevit’e görev verildiği zaman, bu iki partiye tanınmış idi. Hatta C.H.P. - M.S.P. koalisyonunun kuruluşuyla ilgili olarak, daha Kasım 1973’te, bu iki parti arasında uzunca süren temaslara yapılmıştı.

Üç ay süren gecikme karşısında şöyle düşünülebilir; “Madem ki bu iki parti bir anlaşmaya vararak Hükümeti kuracaklardır, madem ki, böyle bir niyet daha ilk günlerde belirmişti, o safhada Hükümetin kurulamamış olması lüzumsuz zaman kaybına yol açmıştır” Ve bu zaman kaybından dolayı da bu iki partinin sanırım kimseyi suçlamaya hakları olmadığı sabit olmuştur.

Bu düşüncede bir gerçek payı olsa bile uzun süren Hükümet bunalımının, yarattığı çeşitli sakıncalar yanında, en azından bir fayda sağladığı söylenebilir. Her bunalıma demokratik usuller içinde çare bulunabileceği inancının doğruluğu bir defa daha sabit olmuştur.

Ülkemizde, demokratik rejimin ne kadar sağlam ve köklü temellere oturduğu görülmüştür.

Başta Sayın Cumhurbaşkanlığı, makamı olmak üzere, bütün Anayasa kuruluşları, çetin bir dönemde, Anayasa çizgisinden sapmadan, sabırla görev yapmışlardır.

Sayın Milletvekilleri,

Bir C.H.P. - M.S.P. karma Hükümetinin kuruluşu söz konusu olduğu sırada, Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak, biz kamuoyuna durumumuzu şöyle açıklamıştık;

Bir C.H.P. - M.S.P. Hükümetinin karşısında, Cumhuriyetçi Güven Partisine düşen görev açıktır. Anayasa çizgisinde, Devletimize sadık olarak, muhalefet vazifemizi tam bir dürüstlük, inançla, azim ve cesaretle yapacağız. Cumhuriyetçi Güven Partisi, muhalefette de, millet menfaatini her düşüncenin üstünde tutarak çalışmasını bilen partidir. Geçmişte bunun en güzel örneklerini verdik. Gelecekte de vereceğiz.

Hükümet çalışmalarını denetlerken, muhalefet görevimizi yaparken, hangi temel görüşlerden hareket edeceğimizi kısaca açıklamak isterim;

Cumhuriyetçi Güven Partisi milliyetçi, Atatürkçü, hür demokratik rejime bağlı, sosyal adaletçi, karma ekonomiye inanan, iktisadî ve sosyal kalkınmamız için gerekli reformların millî bünyemize ve ilme uygun şekilde gerçekleştirilmesine taraf-tar, aşırılıklara ve yıkıcı faaliyetlere karşı mücadelele kararlı bir partidir.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, Anayasamıza uygun, sağlam, apaçık bir lâiklik anlayışına sahiptir. Lâik devlet, herkesin inancına, ibadetine saygı duyar. Din ve vicdan hürriyeti, insanın dokunulmaz, vazgeçilmez temel hakları arasındadır. Bu vazgeçilmez hürriyetin bulunmadığı bir ülkede demokrasi yok demektir. Hür bir ülkede, insanların dini de, vicdanı da, ibadeti de hür olur. Cumhuriyetçi Güven Partisi, dinin baskı altına alınmasını da, dinin siyasi ve şahsî çıkarlar için istismar edilmesini de kabul etmez.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, lâikliği din düşmanlığı şeklinde yorumlayan, “din halkın afyonudur” diyen materyalist, Marksçı, Leninci zihniyeti reddeder. Anayasamız, lâik Cumhuriyet yerine, teokratik bir düzen kurma özentisine de karşıdır.

Cumhuriyetçi Güven Partisi karma ekonomiye inanır. Millî kalkınmada devletin ve hür teşebbüsün yapıcı gücünden en iyi şekilde yararlanmak lâzımdır. Devlet sektörü ile hür teşebbüs sektörü, birbirini tamamlayarak, ahenk ve güven içinde çalışabilmelidir. Hızlı ekonomik kalkınmanın, siyasi demokrasinin ve kişi hürriyetinin teminatı olan hür teşebbüs, sosyal adaleti gerçekleştirecek şekilde ve millî menfaatlere; uygun tarzda gelişebilmelidir.

Herkese insanca yaşama imkânı veren sosyal adaletin ve sosyal güvenliğin inançlı savunucusuyuz. Fakirlik, kölelik ve esaretten başka bir şey getirmeyeceği belli olan materyalist, sosyalist, kollektivist maceraların karşısındayız.

Önce kalkınma, sonra sosyal adalet diyen görüşlere karşıyız. Sosyal adalet ve kalkınma yan yana yürüyecek, birlikte gerçekleştirilecektir. Bu hedeflere hür demokratik düzen içinde ulaşılabacaktır.

Kalkınma olmadan, tarımda ve sanayide üretimi artırmadan, somunu büyütmeden sadece sosyal dağılım tedbirleriyle milletimizin refaha ulaşamayacağını biliriz. Yoksulluğu, fakirliği yaygın hale getirmek, bizim nazarımızda, sosyal adalet değildir. Ekonomik hedeflerle sosyal hedeflerin iyi dengelenmesini ve bu hedeflerden birinin ötekine feda edilmemesini, kalkınma halindeki hür bir ülkede temel dava sayarız.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, hür demokratik rejime inanır. Bize göre demokrasi, hür düşünceye, hür seçime, kanun hâkimiyetine dayanır. Demokrasi, Anayasa dışı faaliyetlerin, anarşi teşvikçiliğinin, suç işleme kışkırtıcılığının, totaliter dikta idaresi kurma örgütlenmesinin ve propagandasının başıboş bırakılması demek değildir.

Türkiye Cumhuriyeti başka ülkelerin içişlerine karışmaz; fakat dış ülkelerde tezgâhlanan birtakım oyunların da dolaylı yollardan Türkiye’de sahneye konmasına ve yabancı akımların ülkemize hükmetmeğe kalkışmasına milletçe müsaade etmeyiz.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, tarih boyunca milletimizi ayakta tutan millî ve manevî değerlerden kuvvet alarak, çağımızın en ileri ilim ve tekniğine, en ileri medeniyet ve kalkınma düzeyine ulaşmak mümkün ve zarurî olduğu inancındadır.

Bizim milliyetçilik anlayışımız toplayıcı, birleştirici bir milliyetçilik anlayışıdır. Bölünmez bir bütün olan aziz milletimize vatandaşlık bağlarıyla bağlı bulunan, vatana, millî ülkülerimize Türkiye Cumhuriyetine sadık olan aziz Türk yurttaşları arasında ayırım kabul etmeyiz, farklı muamele kabul etmeyiz. Irk, mezhep, sınıf kavgalarının karşısındayız. Atatürk yolunda milliyetçiyiz.

Bu temel anlayışlar içinde görev yaparken, Cumhuriyet Hükümetinin Anayasa ve millî menfaatler doğrultusunda atacağı her faydalı adımı içtenlikle destekleyeceğiz. Bizim parolamız “ne pahasına olursa olsun muhalefet” değildir, olmamıştır. Memleket yararına muhalefettir. Elbette millî menfaatlere, Cumhuriyetimizin temel niteliklerine, Anayasamızın metnine ve ruhuna aykırı olduğuna inandığımız her durumda kendimize düşen görevi bütünüyle yerine getireceğiz.

Hükümet programında, orta ve uzun vâdede gerçekleştirilecek birtakım olumlu hedefler gösterilmiştir. Bunlardan birçoğu, biraz sonra açıklayacağım gibi, bizim de katıldığımız bundan önceki hükümetlerin izledikleri, kalkınma plânlarına koydukları, hazırlıklarına başladıkları veya kanunlaştırdıkları ve gerçekleştirilmeleri için uygulamaya geçtikleri hususlardır. Programda bundan, bunları görmekten memleket hesabına sevinç duyduk; fakat bu hükümetin programında bulunması

gereken birçok hususlar, programda yoktur. Hükümet, memleketin bugün karşı karşıya bulunduğu belli başlı ve âcil sorunlar üzerinde ne düşündüğünü yeteri kadar açıklıkla hatta bazı hallerde hiç ortaya koymamıştır.

Türkiye 1974 yılına girerken hayat pahalılığı ile karşı karşıyadır. Petrol fiyatları yükselmiştir. Dış ödeme dengemizde yıllardan beri göze çarpan son derecede olumlu gelişmenin, yerini bazı olumsuz gelişmelere terketmesi ihtimali belirmiştir. Bunu önlemek için alınması gerekli tedbirler vardır. Hamdolsun ki, dünyayı saran bunalım Türkiye'yi hazırlıksız yakalamamıştır. Bazı tavsiyelere uyulsaydı hazırlıksız yakalanabilirdi Türkiye; ama hazırlıksız yakalanmamıştır. Büyük hatalar işlenmez ve döviz rezervleri çok ihtiyatsız bir şekilde eritilmezse, Türkiye, birkaç yıllık bir fırtınayı rahatlıkla atlatabilecek imkânlarla sahiptir; fakat, Hükümet, Türkiye'nin kısa vâdede karşı karşıya kalabileceği bazı sıkıntıların ekonomik bünyede sarsıntılara yol açmaması için nasıl bir politika izleyeceğini hiç de açıklığa kavuşturmuş görünmüyor.

Fiyat artışları, artan ithalât ihtiyacı, yeniden belirmesi muhtemel carî işlemler açığı, döviz rezervlerindeki artış seyrinin duraklaması, belki de azalmaya başlaması ihtimali, böyle bir gelişmenin zamanla, ortaya çıkarabileceği para sorunları, dış ödeme dengesi ve para sorunlarının yatırım ve istihdam üzerinde yapacağı etkiler, bugün Türkiye'de, iktisatçılar arasında devamlı olarak hararetle tartışılan konulardır.

Türkiye şüphesiz bu ihtimalleri göğüsleyebilecek ekonomik güce sahiptir. Milletlerarası alanda görülebilecek en çetin, en olumsuz gelişmeleri göğüsleyebilme bakımından Türkiye büyük döviz rezervleri ile genişlemiş ihracat imkânlarıyla, 400 milyon dolara ulaştığımız zaman bu kûrsüye başbakanlar çıkıp, ses duvarını aşmış gibi "400 milyon doları aştık" demiştir. Daha dün denen tarihtir bu 10 yılı aşkın bir süre, üçle başlayan bir ihracat rakamını aşamamıştır Türkiye, Bugün 1,5 milyar dolara varan bir ihracat hacmi vardır Türkiye'de.

Bu rakamlar çok çok gerilerde kalmıştır. Türkiye millî ihtiyacı geniş ölçüde karşılayabilen yerli sanayii ile 1974 yılında üretime geçecek olan Keban Barajı gibi yeni dev enerji tesisleri ile ve 1974 programında bu yıl üretime başlayacakları belirtilmiş birçok dev yeni sanayi tesisleri ile hazırlıklıdır ve güçlüdür. Bununla beraber, 1974 yılı içinde karşılaşılabileceğimiz iç ve dış ekonomik sorunların bir dizi ahenkli, birbirini tamamlayıcı tedbire ihtiyaç göstereceği de şimdiden görülmektedir. Para, maliye, dış ticaret, kredi, tarım ve sanayi politikaları, yani tüm halinde ekonomi politikası bu muhtemel gelişmeleri en iyi göğüsleyecek şekilde düzenlenmelidir.

Koalisyon protokolünde de, Hükümet programında da bu konuda, yeterli açıklıkta işaretlere rastlamak mümkün, değil. Hükümetin felsefesini ve genel istikametini sempati ile karşıladıklarını gizlemeyen sol eğilimli bazı ekonomistler bile kısa vadeli; fakat hayatî memleket sorunları ile ilgili olan bu boşluğa, bu yetersizliğe dikkati çekmekten kendilerini alamamışlardır.

Değerli arkadaşlarım, hayat pahalılığı konusuna geliyorum. Hükümeti teşkil eden partiler seçim kampanyaların, hepiniz biliyorsunuz, gerçi Hükümet bunalı-

mı uzun sürdü; ama seçim kampanyalarını unutacak kadar zaman geçmedi. Seçim kampanyalarını geniş ölçüde ucuzluk vaadi üzerine kurmuşlardır. Hayat pahalılığını durdurma, hatta hayâtı ucuzlatma vaatleri, Mersinde on kuruşa satılan, domates hikâyesi, faizin yasaklanması ile 250 liralık ayakkabıyı 45 liraya satma taahhüdü ve ucuzlukla ilgili buna benzer sayısız vaat, meydanlardan, antenlerden bütün Türkiye'ye bol bol yapılmıştır.

Hükümetin hayatı ucuzlatma konusu ile ilgili icraatını çok yakından izlemeyi ye denetlemeyi görev sayacağız. Bunu yapmakla Hükümetten seldin öncesindeki valilerini gerçekleştirmesini haklı olarak bekleyen Türk vatandaşının arzusuna da tercüman alacağımıza inanıyoruz. Vatandaş, Sayın Başbakan'dan ve Sayın yardımcısından yiyecek, giyecek, yakacak gibi temel ihtiyaç maddelerini ilaha ucuza sağlayabileceği yolunda çok sözler dinlemiştir. Şu anda bunları bir bir hatırlatmakta yarar görmüyoruz. Hatırlatmak gerekli olacak günler gelebilir. Yalnız bir gerçeğe dokunmakla yetineceğiz.

Bugün Türkiye'de dar gelirli, orta, halli vatandaşı en çok ilgilendiren konu şudur; Gelecek yılların bu aylarında haftalık veya aylık geliri ile bir yıl öncesine göre daha mı çok gıda maddesi, giyim eşyası, ey eşyası alabilecektir, yoksa, daha mı az? Geçim şartları, vad edilen ölçüde rahatlayacak mıdır, yoksa geçim sıkıntısı devam edecek midir? Gelirindeki artış reel bir artış olacak mıdır, yoksa fiyatların gerisinde mi kalacaktır? Hepimiz biliyoruz ki, vatandaş, bu ve buna benzer Somut, elle tutulur sorunlara en büyük önemi vermektedir; teorik şemalardan çok daha fazla önem vermektedir. Nasıl işleyeceği pek ile belli olmayan birtakım, teorik şemaların çizilmesi yurttaşların bu gerçek özlemlerini gidermeye yetmez. Biz, Hükümetin icraatını, elle tutulur sonuçlarına bakarak değerlendirecek ve eleştireceğiz.

Türk halkının yararına olan gelişmeler görürsek sevinçle destekleyeceğiz. Fakat Türk halkını sıkıntılara, geçim darlıklarına sürükleyecek halalar görürsek, bir hataları, hiç vakit geçirmeden milletin kürsüsüne getirecek ve kamuoyuna duyuracağız.

Sayın Ecevit'in 2 gün önce okuduğu Hükümet programı, fiyat artışlarının dünya konjonktürü ile ilişkisine dikkati çekmektedir.

Şimdi bazı belgeler okuyarak karşılaştırma yapalım;

Devlet Plânlama Tevdiatımızın hazırladığı ve bundan önceki Hükümetin onayından geçerek yayınlanan, Resmî Gazetede yayınlanan belgede 1973'teki fiyat yükselişleri izah edilirken dünya konjonktürünün etkisine değinilmekte ve şöyle denmektedir;

1973 yılında, fiyat artışlarını hızlandıran en önemli faktörlerden birincisi, ülke içinde uygulanabilen ekonomik kontrol araçları ile kontrol edilme olanağı bulunmayan, dünya konjonktüründeki gelişmelerdir. Dünya, talebindeki genişlemenin yol açtığı talep baskısının yanı sıra, özellikle gıda maddeleri fiyatlarını etkileyen bitkisel üretim açısından 1973 yılı, hemen bütün dünya ülkeleri için şanssız bir yıl niteliği göstermektedir. Bilindiği gibi, tarımsal üretim, teknolojik açıdan en geliş-

miş ülkelerde bile hava koşullarının etkisinden tamamıyla bağımsız hale getirilememiştir” Resmî belge böyle diyor.

Gerçekten geçen yıl, birçok temel ürünlerinin dünya üretimlerinde gerilemeler olmuş ve arz noksanı da talep fazlalığı ile birlikte fiyatlara tesir etmiştir.

Aynı resmî belge, 1973'teki uluslararası ekonomik konjonktürü değerlendirirken haklı olarak, milletlerarası para bunalımına temas ediyor; bu yüzden birçok ülkenin iç para politikalarının kontrolde uğradıkları zorluklara değiniyor; dalgalı kur uygulamasının yol açtığı fiyat istikrarsızlığına dikkati çekiyor.

İktisadî işbirliği ve Kalkınma Teşkilâtının, Türkiye'nin de üye olduğu hür ve bazarları da hür olmayan Avrupa ülkelerinin ıve Kuzey Amerika devletlerinin, Kanada dâhil ve Japonya'nın üye oldukları bu teşkilâtın çeşitli ülkelerde fiyat hareketleriyle ilgili olarak yaptığı inceleme şunu gösteriyor. 1960 - 1970 yılları arasında görülen yıllık ortalama fiyat artışı ortalamalarıyla aynı ülkelerde 1973'te görülen fiyat artışı yüzdelerini kıyaslayan bir tablo şöyle bir gerçek ortaya koyuyor. 1960 - 1970 arasındaki yıllık ortalama fiyat artışına kıyasla 1973'teki fiyat artışı;

Fransa, İspanya, Hollanda, Japonya, gibi birçok ülkede en az iki misli, Almanya'da iki buçuk misli, İtalya ve Kanada' da üç misli; Yunanistan'da 6 misli olmuştur.

Milletlerarası konjonktürde göze çarpan hızlı fiyat artışları Türkiye'yi en az üç yoldan etkilemiştir;

Birincisi; dış ticaret ilişkimiz bulunan ülkelerdeki fiyat artışları ithalât yoluyla yurdumuza yansımıştır. İthal malları daha pahalıya gelmiştir.

İkincisi; ihraç ettiğimiz birçok ürünlerin milletlerarası piyasadaki fiyatları hızla yükselince, bu ihraç mallarımızın iç fiyatları da milletlerarası piyasadaki fiyatları izlemiştir. Bazı zarurî gıda maddelerinin, ihraç metaı gıda maddelerinin fiyatlarındaki çok aşırı artışlar üzerine ihracat yasakları ve sınırlamaların konması bu yüzden olmuştur.

Üçüncüsü; bazı dış paraların dalgalı kur uygulamaları bizim için, dolaylı bir devalüasyon etkisi yaratmıştır. Meselâ Alman Markının iki defa üst üste revalüe edilmesi, yoğun ticarî ilişkilerimiz bulunan bu ülkeden yapılan ithalâtın Türk lirası olarak maliyetini tabiatıyla yükseltmiştir.

Elbette fiyat artışlarına milletlerarası konjonktürle, ilgili olarak saydığını bu önemli etkiler dışında başka etkenler de tesir etmiştir. İç ve dış başka sebepler vardır. Fiyat artışlarını bir veya birkaç sebebe bağlayarak, diğer sebepleri gözden kaçırmak şüphesiz hata olur Diğer sebepler de, bahsettiğim resmî dokümanda, Devlet Plânlama Teşkilâtımızca Objektif olarak tahlil edilmiştir.

Şimdi, geçen yıla ait bu gözlemlerin ışığı altında, Hükümetin programında yer alan bazı ifadelere Yüce Meclisin dikkatini önemle çekmek istiyorum;

Ecevit Hükümetinin programında, programın 7'nci sayfasında;

“Uluslararası ekonomik konjonktürün zorunlu kılabilceği fiyat ayarlamalarından” bahsedilmektedir.

Yine Ecevit Hükümetinin programında, fiyat yükselişlerine yol açan çeşitli uluslararası etkiler sayıldıktan sonra, şöyle denmektedir;

Uluslararası olayların yol açtığı olumsuz etkileşmeler, öncelikle gelişmiş toplumlardaki fiyat hareket ve dalgalanmalarının, hızla, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere aktarılmasına yol açmaktadır”

Değerli arkadaşlarım,

Dünyanın pek çok ülkesinde, hatta en tecrübeli demokrasilerinde bazı partiler, muhalefette iken, fiyat artışlarının bütün sorumluluğunu iktidardaki siyasi rakiplerine yüklerler. Fakat iktidara geçer geçmez, aynı partiler, nedense fiyat artışlarının başka sebeplerini keşfederler ve sorumluluğu talihsiz olaylara ve tercihen dış olaylara yüklemeye başlarlar.

Ecevit Hükümeti de, daha şimdiden, bu kurala kendisini kaptırmış görünüyor. Buna hayret etmiyoruz. Hatta başka ülkelerde de örneklerini gördüğümüz bu tutumu, pek fazla yadırgamıyoruz.

Programda, açık bir ucuzluk vaadi yoktur. Hatta fiyat istikrarının sağlanacağı konusunda umut verici herhangi bir taahhüt göze çarpmıyor. Aksine, vukubulacak muhtemel fiyat artışlarını, şimdiden dış konjonktüre bağlama çabası göze çarpıyor.

Bu durumda, bizim hükümetten bir dileğimiz var; Programında vaat ettiği gibi, fiyat yükselişlerinin etkisini dar ve orta gelirli insanların çekmesine engel olacak tedbirleri getirsin. Köylüye, işçiye, memura, emekliye, dar gelirliye, küçük esnaf ve sanatkâra bir eliyle vereceğini, artan fiyatlar ve bozulan denge yüzünden öteki eliyle geri almasın. Dar ve orta gelirli yurttaşlar Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan elmasın. Bizim, Hükümetten dilediğimiz budur.

Aziz milletvekilleri, ucuzluk konusunda seçim konuşmalarının aksine bir umut ışığı getirmeyen Hükümet programında Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak memnuniyetle karşıladığımız ve katıldığımız bazı hususlar da var.

Parti olarak daha önce oy verdiğimiz, hazırlanışına, şerefle sorumluluğuna katıldığımız kanunlarda, oy verdiğimiz beş yıllık Kalkınma Plânında partimizin resmî beyannamelerinde yer alan görüşlere tamamiyle uyan bazı noktalar bizi memleket hesabına sevindirmiştir. Bunlardan bir kısmını ana hatlarıyla şöyle sıralayabilirim;

İttifaklarımıza bağlılık, güvenliğimizi yalnız ittifaklardan beklememek, dış politikada devletler hukukuna saygılı, kışkırtıcı olmayan bir tutum izlemek,

Millî Savunma gücümüzü geliştirmek, ortak savunma üs ve tesislerinin savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetiminde olması, Kıbrıs’ta Türklerin toprak mülkiyetlerinin ve ekonomik gelişme imkânlarının teminat altına alınması, Devlet idaresinde hizmet içi eğitime önem verilmesi, İsrafla mücadele.

Vergide hem kalkınma amacına, hem sosyal adalet amaçlarına hizmet edecek tutum izleme vaadi,

Orman niteliğini yitirmiş, tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında ve hayvancılıkta kullanılmasında yarar olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması,

Balıkçılığı desteklemek, zararlı avlanmayı ve su kirlenmesini önlemek, hayvancılığın geliştirilmesi,

Madenlerimizin işlenmiş ve imal edilmiş olarak ihracı, yabancı sermaye için konan ve öteden beri savunduğumuz görüşlere genellikle uyan kıstaslar.

Bor mineralleriyle ilgili hüküm de, eksik bulduğumuz yönlerine rağmen bunlar arasındadır.

Köy - kentler ve uydu - kentler kurma zorunluluğu, yurt dışındaki işçilerimizin eğitim imkânlarından yararlandırılmaları, işçi çocuklarının millî ve dinî eğitimlerinin sağlanması,

Çırak - Kalfa Kanununun çıkarılması,

MEYAK ve İYAK'ın, Memur Yardımlaşma ve İşçi Yardımlaşma Kurumlarının kurulması,

Koruyucu hekimliğe ve çevre sağlığına önem verilmesi,

Eğitimde kalkınmanın gerektirdiği insan gücü ihtiyaçlarına göre dağılmayı sağlama Meslekî okulların orta kısımlarının açılması, Teknik öğretime yönelmeyi hızlandırma, İhtiyaç fazlası er ve yedek subay adaylarının yurt kalkınmasına yararlı başka kamu hizmetlerinde çalıştırılmaları, gibi noktalar vardır ki, bu listeye başka kalemler de ekleyebiliriz.

Bu saydığım hususların pek çoğu esasen Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında (bizim oy verdiğimiz, bizim kabul ettiğimiz plânda) ve 1974 tarihli yıllık programda yer almış, bir kısmının şimdi arz edeceğim gibi, kanunları çıkarılmış, uygulanmasına geçilmiş hususlardır. Bazılarının tasarıları çoktan hazırlanmış; Yüce Meclise sevk edilmiş; komisyonlarda incelenmiş, kadük olmuş, yeniden ele alınmak için Hükümetin himmetini bekleyen konular. Birkaç örnek arz edeyim;

Meselâ, ihtiyaç fazlası er ve yedek subayların başka kamu hizmetlerinde çalıştırılmalarına imkân verecek Anayasa değişikliği yapılmıştır. Kanun tasarısı hazırlanmıştır. Millî eğitimle ilgili olarak geçen dönemde kabul edilen çok önemli bir temel kanun, bazıları tarafından şu veya bu noktada kusurlu görülse bile. Gençleri daha üretici olarak yetiştirme, Teknik eğitime yöneltme, kalkınmanın gerekli kıldığı alanlarda, plânın ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirme alanında son derecede önemli yenilikler getirmiş olan son derecede değerli bir kanundur. Bunun tedbirleri kanunlaşmıştır. Orman niteliğini tamamiyle yetişmiş ve tarla, bağ, meyvalık, zeytinlik gibi tarım alanlarında ve hayvancılıkla ilgili olarak mera ve sair şeklinde kullanılması mümkün olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması ve o yerlerdeki köylerin yararına sunulması konusu geçen dönemde bundan önceki iktidarlar zamanında, önce Anayasanın 131'nci maddesi değiştirilerek gerçekleştirme imkânına kavuşturulmuştur, daha sonra bu tedbir, geçen dönem hükümetlerince

ve plânın kabulü sırasında, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânına konmuştur. Niha-yet bu plân hükmünü gerçekleştirmek üzere 20 Haziran 1973 tarihinde 1744 sayılı Kanun kabul edilmiş ve bu hüküm aynen kanunlaşmıştır. Şimdi Hükümetin vaa-dettiği bu kanunun uygulanmasıdır ve her Cumhuriyet Hükümeti de, Cumhuriyet kanunlarını uygulamakla sorumlu ve yükümlüdür.

Bu konunun çözümü için bütün imkânları sebatla hazırlamış olan partilerden biri olarak bu uygulamanın süratle yapılmasından ancak sevinç duyarız.

Memur Yardımlaşma Kurumu tasarısı da geçen dönemde Meclise sevk edilmiş tasarılar arasındadır. Komisyonlarda incelenmiş; kadük olmuştur birçok faydalı ta-sarılar gibi. Seçim Kanunu, memleketi seçime götürme ihtiyacı ve bildiğiniz siyasi rejimle ilgili konular ön plâna geçtiği için, gelmişti.

Daha önce sevk edilmiş olan bu tasarının gerekirse değişiklikler de yapılarak, İşçi Yardımlaşma Kurumu tasarısı ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisine sürat-le sevk edilmesini bizde rica ederiz. Bu kurumların sosyal adalet ve sosyal güvenlik açısından kendi mensuplarına sağlayacakları faydalar yanında, millet açısından ta-sarruf hacmini ve millî yatırım gücümüzü artıracığına inanıyoruz.

Silahlı Kuvvetlerimizi güçlendirme konusunda, geçen dönemde Silahlı Kuvvet-lerimizi güçlendirme ve çağdaş silahlarla donatmak için çıkarılmış olan ve kademeli olarak 16 milyar lira harcanmasını öngören bir kanun vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Yürürlüğe girmiştir. İlk dilimi uygulanmıştır ve belli bir zaman kademesi içinde Türk Silahlı Kuvvetlerini çağdaşlaştırma ve güçlen-dirme için bu 16 milyarlık ödenek imkânının sarfedilmesi gücü Hükümete, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından geçen dönemde verilmiştir. Güvenlik kuvvetleriyle ilgili olarak benzin kanunları çıkarılmıştır.

Madenler konusunda, Cumhuriyetçi Güven Partisinin oy verdiği ve destekle-diği kalkınma plânının madenlerle ilgili hükmü, Hükümet programının, bor mine-ralleriyle ilgili hükmünü kapsar, onu ihtiva eder. Hatta bunun ötesinde radyoaktif mineralleri, tungsteni ve stratejik nitelikteki elektrik enerjisi istihsalı bakımından hayati önem arz eden linyit yataklarını ihtiva eder. Madenler konusunda, bor mine-rallerinin Devlet eliyle işletilmesine Cumhuriyetçi Güven Partisi daima taraftar ol-muştur. Bu konuda Parlâmentonun yaptığı bir araştırmanın konuyu aydınlatmaya çok yaradığını hatırlatmak isterim. Araştırma müessesesinin faydalı sonuçlarından biridir, bor konusunda gerçeğin ortaya çıkması. Bu araştırma raporu birçok gerçeği aydınlatmış.

Hemen belirteyim ki, bor minerallerinin pek büyük kısmı bir hesaba göre % 95'i, bir hesaba göre % 96'sı sınırlı bazı işletmeler dışında tümüne yakını, esasen ar-tık kamunun malı olmuştur. Devletin malı olmuştur. Bu yolda büyük mesafeler esa-sen aşılmıştır. Şimdi bizim parti olarak oy verdiğimiz plân hükmünü, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının 601'nci paragrafının üçüncü bendini Yüce Meclisin dikka-tine aynen arz ediyorum; halen yürürlükte olan plân hükmü, bor ve başka mineral-ler konusunda şunu söylüyor; "Elektrik enerjisi üretimi için kullanılması zorunlu olan veya yurt ekonomisine uygun ve verimli biçimde işletilmeyen linyit yatakları

ile stratejik madenler (Radyoaktif mineraller, tungsten ve bor tuzları) Anayasanın 130'ncu maddesine uygun bir anlayışla kamu kuruluşlarınca işletilecektir. Stratejik madenlerin saptanması veya bu nitelikten çıkarılması; ilgili kuruluşlarla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının görüşü ve Devlet Plânlama Teşkilâtının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılacaktır” Bakanlar Kuruluna haklı olarak bu imkânı veren, ilâveler yapmak, çıkarmalar yapmak imkânı veren bir hüküm.

Hükümet programı bu bakımdan bize çeşitli açılardan eksik görünmüştür. Burada bir noktayı işarette ayrıca fayda görürüz;

Bizim taraftar olduğumuz, devletleştirme için devletleştirme değildir. Millet yararı bulunduğu hallerde ve millet yararına işletilmek üzere devletleştirmedir. Hem kamulaştırma parası vermek, hem de kamulaştırılan bir madeni; “bu madeni su basıyor, yerin altındadır, benim dozerle toplayabileceğim yer üstünde hudutsuz rezervlerim vardır, onu işletirim daha iyi” diye âtil bırakmak, memleketin parasını ziyan etmektir. İşletmemek üzere devletleştirmeyi kabul etmeyeceğimizi daha evvel de açıkladık. İşletmek kaydıyla devletleştirmek imkânı plânla verilmiştir. Maden kanunu ile verilmelidir ve Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak biz, kapatmak üzere, bir üretim kapısını yok etmek üzere, bir istihdam kapısını yok etmek üzere değil; Devlet eliyle millet yararına işletmek üzere bu stratejik alanda, Devlet eliyle işletmeyi faydalı görüyoruz; destekledik ve desteklemeye devamı edeceğiz.

Yalnız kamulaştırma parası verip sonra kapatmak; bunlar tartışılmıştır. Teknisyenler arasında tartışılmıştır. Sorulmuş cevaplar alınmıştır, teferruatına girmeyeyim. Kapatmak üzere devletleştirmek; milletin sınırlı kaynaklarını ekonomik şekilde kullanmak fikriyle bağdaşmaz. Efendim, rekabet yaparlar, daha ucuza satarlar, daha ucuza ihraç etmedikleri bir vakiya. İhraç konusunda, tek elden ihraca mâni olan ne vardır? Yalnız Etibank eliyle ihraç edilir demeye engel olan ne vardır? Şayet kapatacaksanız; ama kapatmayacak ve işletecekseniz; üretim kapısı, istihdam kapısı, işçiler için ekmek kapısı kapanmayacakla, % 96'sı zaten milletin olan Devletin olan bor minerallerinin geri kalan pek cüzi kısmının da tümünün Devlet eliyle işletilmesinde, özellikle şimdi bazı stratejik mineraller konusunda milletlerarası ekonomik savaşın ve bazen politik etkili mücadelelerin devam ettiği bir dönemde faydası olabileceği kanısındayız. Bunda bir sakınca görmüyoruz Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak, destekleyeceğiz.

Petrol konusunda, geçen dönemde yapılmış olan faydalı kanun değişikliklerine ek olarak yerli üretimi artırmak hedefini ön plânda tutmak şartıyla yapılması gerekli olan yeni değişiklikler bulunduğu kaniiz. Arama ve üretim hızını kesmek değil, Türkiye’de bol petrol üretmek, bundan Türk Milletini yararlandırmak hedef olmalıdır.

Geçen Hükümet bu konuda faydalı adımlar atmıştır. Yeni Hükümetin getireceği tedbirleri de sabırsızlıkla bekleyeceğiz.

Arsa konusunda; yeni iskân projelerinin gerçekleşmesi için gerekli kamulaştırmaları taksitle yapabilme imkânı yeni bir şey değildir. Daha geçen dönemde Anayasanın bir maddesi, Anayasanın 38'nci maddesinde değişiklik yapılmak suretiyle,

şehirlerin kenarındaki yeni yerleşme bölgelerinin kamulaştırılması, hatta Devletin, belediyelerin parası bir anda kamulaştırma bedelini ödemeye yetmez denerek, toplu iskân bölgeleri için taksitle kamulaştırma imkânı sağlanmıştır.

6830 sayılı Kamulaştırma Kanununda Anayasadaki bu değişikliğe paralel olarak, yeni Anayasa hükmüne uygun bir değişiklik yapılması lâzımdır. Bununla ilgili bir tasarı da geçen iktidarlar zamanında hazırlanmış, Yüce Meclise sevk edilmiştir. Yeni Hükümet çalışmaları kaldığı yerden izlenirse, hızlı şehirleşmenin yarattığı arsa konusunu millet yararına, vatandaş yararına çözmek için bugüne kadar sarf edilmiş olumlu çabalar boşa gitmemiş olacaktır.

Ortak savunma tesisleri ve bu tesislerin Türk Devletince denetimiyle ilgili olarak bilindiği gibi çok önemli adımlar atılmıştır ve bu konu Türkiye Büyük Millet Meclisinde gizli oturumda enine, boyuna tartışılmıştır. Şüphesiz konunun teferuatına girmemiz mümkün ve doğru değildir. Bu konunun teferuatına girmeden şunu söylemek isterim ki, Cumhuriyetçi Güven Partisi, geçmişte bu konuda millî yararlar istikametinde büyük çaba harcamıştır ve aynı yöndeki çabaları yine içtenlikle destekleyecektir.

Değerli arkadaşlarım, şimdi iktidar partilerinden, hiç değilse birinin seçimler sırasında ısrarla yaptığı; fakat Hükümet Programında çok sulandırılan bir başka vaadine temas etmek istiyorum.

Tıpkı ucuzluk vahi eri gibi, üniversiteye ve yüksekokullara girişin imtihansız olacağı yolundaki çok cazip seçim vaadi de Hükümet Programında bir hayli sulandırılmış görünüyor. Üniversite ve yüksekokullara imtihansız girme hakkı liselerin belli bir bölümü, yükseköğretime hazırlayan bölümünü bitirecek olanlara tanınacak bir hak olarak belirtiliyor. Böylece, daha ortaokul ve lise çağlarında bir eleme yapılarak, bir ayıklama yapılarak, bir seçme yapılarak öğrencilerin sınırlı bir kısmının yükseköğretime hazırlanması ve o bölümde okumaları öngörülüyor Ortaokul ve lise öğrencilerinin büyük kısmının, yükseköğrenim hakkı vermeyen bölümlerde ve dallarda yetiştirilmesi düşünülüyor.

Şüphesiz, bu sistemin bazı faydaları ve üstünlükleri vardır. Bu sistem elemeyi, yaklaşık olarak 18 yaşlarında ve lise öğreniminin sonlarında yapmak yerine, çok daha erken yaşlarda ve ortaöğretim sıralarında yapmak anlamını taşıyor. Sınavsız değil, çok daha erken çağda yapılan bir ayırım.

Bölümden bölüme geçme yolları nazari olarak açık tutulsa bile bu, sınırlı sayıda öğrenciler için işleyebilecek istisnâî bir yoldur. Gerçekte çok sayıda öğrenci için, sınavlı veya sınavsız olacağı programda belirtilmemiş bulunan bir ayırımla, nasıl yapılacağı belirtilmemiş olan bir ayırımla ve çok daha küçük yaşta, kader birçok öğrenciler için çizilmiş olacaktır ve yükseköğretim kapısı bazı öğrenciler için açılmış, ya da bölüm değiştirme gibi istisnâî haller dışında öğrencilerin çoğu için kapanmış olacaktır.

Bilinen bir gerçektir ki, köy çevresinden ve dar gelirli aile çevrelerinden gelen yetenekli çocuklar, çalışkan çocuklar yaşları ilerledikçe, öğretim basamaklarını

tırmadıkça ilk yetiştikleri aile veya coğrafya ortamının başlangıçta yarattığı mesafeyi fitrî zekâlarıyla ve çalışkanlıklarıyla kapattılar. Ayırım ne kadar erken yaşa alınırsa, ayırım ne kadar eğitimin alt kademelerine doğru kaydırılırsa, bu ayırımın birçok yetenekli memleket evlâdı için adaletsiz ve telâfisi zor sonuçlar doğurması ihtimali hesaba katılmalıdır.

Bu hususa dikkati çekerken, her sistemin sakıncaları ve faydaları olduğunu hulûs ile belirtmeyi vazife sayıyorum. Bugünkü sistemin büyük sakıncalarını görmemek de mümkün değildir. Teklif edilen sistemin de, bugünkü sistemin de ciddi sakıncaları olduğunu hulûs ile kabul etmek lâzımdır.

Üniversite ve yüksekokulların kapısındaki yığılmayı azaltma, gençlerin bir bölümünü çok daha erken yaşlarda pratik bilgilerle donatıp hayata hazırlamanın yararlarını kabul ediyoruz.

Yüce Meclisin geçen dönemde kabul ettiği ve halen yürürlükte olan Eğitim Reform Kanununun, temelde ortaöğretim sorununa isabetli bir çözüm yolu getirdiğine inanıyoruz. Ancak, bir noktayı açıklığa kavuşturmak için bu konu üzerinde durduk. Hükümet Programında, hem de ilerideki bir tarih için, belirlenmeyen bir tarih için vaat edilen husus şundan ibarettir;

Seçim propagandasında söylendiği gibi yükseköğretime sınavsız giriş değil, daha erken yaşta ve eğitimin daha alt basamağında uygulanacak bir ayırım.

Belki de zaruretler sebebiyle böyle bir ayırım ilden ile ilçeden ilçeye çok değişiklik arz edebilecek, büyük adaletsizlikler taşıyabilecek ölçülerle yapılacaktır. Bunun yaratabileceği adaletsizliklere çare bulmak lâzımdır.

Programda yakın gelecek için elle tutulur vaat şudur; Bu sistem işler hale getirilinceye kadar, mevcut öğretim kurumlarının eğitim kapasitelerinin azamî ölçülerde kullanılması, yani fakültelerin, üniversitelerin kontenjanlarını biraz daha artırmaya çalışmak, yani bundan önceki Hükümetlerin, üniversite senatolarının, yönetim kurullarının yapageldiklerini yapmaya devam etmek. Bugüne kadar yapılmasına çalışılan husus da buydu.

Hemen belirtelim ki, binalardan ve öğretim kadrosundan azamî istifade sağlanması için Hükümetin getireceği her uygulanabilir ve mâkul tedbiri içtenlikle, destekleyeceğiz; fakat bu tedbirin adı, sınavla yükseköğretime alınacak öğrencilerin sayısını artırmaya çalışmaktır. Bunun adı üniversiteye sınavsız giriş değildir.

Bu arada Hükümet Programı aynen şöyle diyor; “Meslek okullarının ikinci dönem mezunlarının üniversite ve yüksekokul giriş imtihanlarına girebilmeleri sağlanacaktır”

Yanlış okumadım arkadaşlar, Programdan okudum; Üniversite ve yüksekokulların giriş imtihanlarından bahsediliyor. Bu ifade de açıkça gösteriyor ki,

Hükümetin üniversite ve yüksekokul giriş imtihanlarını bugünden yarına kaldırması söz konusu değildir. Zaten bunu beklemek de mümkün değildir; fakat seçim vaatleri fazla ciddiye alanların, durumu yanlış değerlendirenlerin hayal kırıklığına uğrayacakları da muhakkaktır.

Daha seçim sonuçları belli olur olmaz, daha seçim gecesi elindeki düşük puanlı sınav sonuçları belgesini havaya fırlatıp; “artık buna lüzum kalmadı, imtihansız olarak üniversiteye kaydoluyorum” diye sevinçle zıplayanlar, herhalde imtihansız giriş vaadinin bu kadar sulandırılmasından ve bir başka bahara ertelenmesinden pek memnun olmayacaklardır.

Sayın Milletvekilleri, personel rejimi konusunda Programda yer alan vaatlerin gerçekleştirilişini dikkatle izlemeye kararlıyız. Personel Kanununun müzakeresi sırasında gerek Komisyonda, gerekse Genel Kurullarda partimiz mensuplarının ileri sürdükleri endişeler ne yazık ki fazlasıyla haklı çıkmıştır. Personel rejimini düzeltmek için yapılan çalışmalar, bazı göze çarpan haksızlıkları bir ölçüde düzeltmiş olsa bile karışıklık ve adaletsizlik sürüp gitmektedir, özellikle teknik elemanların kamu hizmetinde çalışma şevkini iade edecek ciddi ıslahata ihtiyaç vardır.

Devlet Personel Dairesinin yeni bir kuruluş ve çalışma şekline kavuşturulmaya muhtaç olduğu şüphe götürmeyen bir gerçektir.

Sıhhatli bir personel rejiminin temel şartlarından biri, her kademede devlet hizmetine girmek isteyenlere iltimas, tavsiye mektubu, tavassut yerine; objektif, ehliyete değer veren bir müsabaka imtihanı usulünün uygulanmasıdır.

Yıllardan beri bu konuda çok şey söylenmiştir. Devlet Personel Dairesinin yapması lâzım gelen en büyük işin bu olduğu inancındayım. Zaman isteyen, zor teşkilâtlanabilecek bir iştir; ama bunu yapacak olan hükümet, bunu gerçekleştirecek olan bakan Türk personel tarihinin, idare reformu tarihinin şerefli bir sayfasında yer alacaktır.

Devlet Personel Dairesinin başlıca görevlerinden biri, bütün Devlet teşkilâtı için işe alma konusunu objektif ve sıhhatli kıstaslara, objektif sınavlara, yoklamalar, mülakatlara bağlamak olmalıdır kanaatindeyiz. Bunun örnekleri vardır, çok iyi uygulayan ülkeler vardır. Türkiye’de uygulanmaması için sebep yoktur.

İşe alınmalarda keyfiliği ve kayırmayı ne kadar önleyebilirsek idare o kadar güçlenecektir, lâtife yollu ilâve edeyim, milletvekilleri de o kadar rahatlayacaklardır.

Çekilmez bir şeydir; her odacı almışında her şube müdürünün on milletvekilinden tavsiye mektubu alması; Millet Meclisine girecek her odacı için, bir komisyonda çalışacak her kâtip için, tapu dairesine alınacak herhangi bir kimse için, Burdur veya Erzurum Şeker Fabrikasına alınacak bir işçi için, Adıyaman’ın Karayolları şubesinde çalışacak bir greyder operatörü için ehliyet değil; ama bir milletvekilinin, bir hatırlının tavsiye mektubu gibi birtakım yollara başvurulması gerçekten bugünkü Türkiye’de, 20’nci asırda üzerinde durulması lâzım gelen başlıca meseledir “Devlet Personel Dairesi yeniden ele alınacaktır” va’dine dayanarak söylüyorum; bir görev verilecekse, en başta verilecek olan görev, İngiltere’de Civil Service Commission’un yaptığı gibi, bu işi en küçüğünden en büyüğüne kadar bir objektif işe alınma usulüne bağlamaktır. Bu, devleti rahatlatır, milleti rahatlatır.

ZEKÂİ ALTINAY (Zonguldak) — Nermin Neftçi nerede?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — İdare meclisi üyeliğinin ne olduğunu bilmiyorsanız, biraz hukuku okuyun, hukuk öğrenin. Bundan sonra yapılacak olan tayinlere bakın görürsünüz. (A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Zatiâliniz de öyle...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Alâkası yok... Bu mantıkla milletvekillerini de Personel Dairesine tayin ettirirsiniz.

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Zatiâliniz de öyle...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — O kadar değil, her siyasi makam, herkes Devlet Personel Dairesinden geçmez.

Şayet yapılacak ıslahat bu yolda olursa var gücümüzle destekleyeceğiz.

Program, kamu hizmetinde çalışan görevlilerin yetkilerini kullanmalarını ve sorumluluklarının gereğini yerine getirmelerini de belirtiyor ki, haklı bir görüştür. Hükümet açısından çok haklı bir görüştür. Yalnız, kamu görevlilerinin de siyasi iktidardan beklemekte haklı oldukları hususlar vardır. Uzun emeklerin ve tecrübelerin sonucu olarak bugünkü hizmet mevkilerine gelebilmiş olan güç yetişmiş, yetkili, ehliyetli devlet memurları huzur ve güven duygusu içinde çalışabilmek isterler. Siyasi çalkantıların kendilerini hallaç pamuğu gibi savunmayacağından emin olmak isterler. Hükümetin yetkisi içindeki siyasi tercihlere saygı göstererek hizmet yapmak, kişisel tercihlerini vazifesinin ve hükümetin siyasi tercihlerinin önüne geçirmemek nasıl Devlet memurları için bir görev ise; teknik görüşünü âmirine korkmadan söyleyebilmek, siyasi partilerin keyfine ve siyasi çalkantıların seyrine göre kolaylıkla harcanmamak, güven duygusu içinde çalışabilmek de memurların hakkıdır. (C.H.P. sıralarından, “Seçimlerde kaybeden milletvekilleri de” sesleri) “Seçimlerde kaybeden milletvekilleri” mi dediniz? Bu Hükümet bir taahhütte bulunuyor mu; “seçimlerde kaybeden arkadaşlarımızdan kimseyi tayin etmeyeceğiz” diye? (A.P. ve C. G. P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Var mı böyle bir taahhüdü Başbakanın? Dinlemek istiyorum siz açtığınız için; ama böyle bir taahhüdü ben beklemiyorum, size cevap versin hana değil. Size cevap versin, ben bu suali sormuyorum.

Karşılıklı görüşme usulü yoktur Sayın Feyzioğlu

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben Başbakandan böyle bir şey talep etmiyorum, bunu beklemiyorum; ama siz madem bu fikirdesiniz size cevap versin.

Gecekondu konusunda da bir noktaya temas etmek istiyorum.

Sevgili arkadaşlarım, 1973 sonuna kadar yapılmış olan gecekonduları meşrulaştırma görüşü C.G.P.’nin fikrine tamamiyle uygundur. Kendi evini yapana, dar gelirli yurttaşlara, plân, proje, kredi kolaylıkları sağlanması yerinde bir görüştür.

Dar ve orta gelirli memurları konut sahibi yapmak için Hükümetten rica ettiğimiz, Programda yer almayan bir husus vardır; Emekli Sandığının imkânları ile Emlâk ve Kredi Bankasının imkânlarını birleştirerek ve bu iki büyük müessesenin iş birliği yapmasını sağlayarak, dar ve orta gelirli memurların mesken sahibi yapılmasına çalışılmalıdır.

İşçi yurttaşların konut ihtiyaçlarını daha süratli bir tempo ile karşılamak için Sosyal Sigortalar Kurumunun konut kredilerini geliştirmek lüzumuna inanıyoruz. Geçen dönemde bu konuda faydalı bazı adımlar atılmış, kredi limitleri genişletilmiş, miktarlar artırılmıştır. Bu konuda yapılması gerekli yeni işler vardır.

Bu arada Hükümet Programında yer alan bir hususa temas etmek isterim.

Devlet parası ile kanunsuzluğu teşvik etmek olmaz. Deniyor ki; “Özel arsa üzerine gecekondular yapılmış ise, bu arsalar kamulaştırılacaktır”

Değerli arkadaşlarım, kamu yararı olan yerde biz kamulaştırmaya karşı değiliz, bunların hiçbirini kamulaştırılmasın da demiyoruz. Anayasanın 38’nci maddesinin ve 6830 sayılı kanunun, hatta bu kanunun biraz evvel söylediğim sosyal düşünceye uygun olarak değişmeyi gereken, değişikliği de Meclise daha önce teklif edilmiş bulunan yeni esasının ışığı altında kamulaştırma gereken yerlerde kamulaştırma yapılsın; ama Hükümet bir şeyi açıklamalıdır.

Devlet parası ile kanunsuz olarak arsa işgalciliğinin teşvikçisi olmadığını; “bundan böyle de gider özel arsa üzerine işgalcilik yaparız, işgal ettik mi, yarın Devlete döneriz, gel kamulaştır” deriz. “Yani özel arsaları Devlet parası ile biz işgal eder ve bunlara sahip oluruz” Arsa başkasının, parayı veren Devlet, düdüğü çalan biz olacağız. Oh ne âlâ... Bir yerde özel arsa bulalım, topluca gidip oraya yerleşelim ve Devlete dönelim; “biz kanunsuz işgal yaptık, öde faturasını” diyelim. Böyle bir teşvikçilik içinde bulunulmadığı açıkça ortaya konmalıdır, çünkü bunun sonu gelmez.

Bir de küçük soru; Hükümet bu vaadi yaparken, halen mevcut bulunan özel arsa üzerindeki gecekonduların sayısı üzerinde ve bir kamulaştırma halinde ödemesi gerekli olacak kamulaştırma bedelinin takribi miktarı üzerinde, çok yaklaşık olarak bir fikir sahibi midir ve bu miktarın çok yaklaşık olarak ne olduğunu Yüce Meclise söyleyebilir mi? Bunu öğrenmeyi istiyorum.

Sevgili arkadaşlarım af konusunda C.G.P. nin görüşünü af tasarısı geldiği zaman geniş olarak arz edeceğiz ama protokolde ve Hükümet programında konu anahtarları ile yer aldığı için ve henüz üzerinde Hükümetçe çalışmalar yapılabildiği bir dönemde faydalı olur ümidi ile bazı kaygılarımızı belirtmek istiyorum.

Bir sıra gözetmeden bazı sorular arz edeyim. Milyonlar vuran döviz kaçakçısını affetmekte ne yarar olduğunu biz C.G.P. olarak bugüne kadar çözemedik.

Kaçak yabancı sigaradan, esrar ticaretinden her türlü kaçak mal ticaretinden, milyonlar vuranların daha dün, (bir ay, iki ay evvel değil) şu kadar milyonluk kaçakçılık yaparken yakalandığı gazetelerde yazılanların, malî polis tarafından; şu kadar milyonluk, 10 milyonluk, 40 milyonluk kaçak yakalandı diye adları ortaya çıkarılanların hemen, 1973 Aralık sonundan evveli suç işlemiştir diye af edilmelerinden ne fayda beklediğini çözemedik.

Halkın sağlığıyla oynayarak, halkı zehirleyerek vurgunlar vuranların affından ne beklediğini çözemedik. Orman kaçakçılığıyla milyonlar vuran büyük orman vurguncularının yurdun ve milletin geleceğini tahrip ederek kendi kasalarını, cep-

lerini hudutsuz şekilde şişirmiş olanların, servet yapmış olanların affında yarar olup olmadığını sorma mevkiinde olduğumuzu sanıyoruz.

Milyonlarca liralık vergi kaçırmış olanların affında ne yarar bulunduğunu anlamıyoruz. Türk Devletini bölmek, parçalamak, Türk Devletini içinden yıkmak İstedikleri daha dün denecek kadar yakın tarihte ilâma bağlanmış olanların, daha birkaç, gün evvel Askerî Yargıtayın onayladığı ilâmla mahkûm olanların, suçu 1973 Aralığından önce işlemiştir diye; daha üç dört gün evvel Türk Devletini yıkmak, bölmek, bu vatandan birçok başka Devletler çıkarmak istedikleri için mahkûm olanların affında, aftan bunların da yararlanmasında ne fayda ola bileceğini çözemedik.

Dışa bağlı komünist örgüt kurdıkları için, komünizm propagandası yaptıkları için mahkûm olanların, hemen salıverildikleri takdirde nedamet getireceklerine ve faaliyetlerine bıraktıkları noktadan daha da azgın ve şırmış olarak başlamayacaklarına kani değiliz. Bunların kendilerini suçlu saymadıklarına dair beyanları basınıımızda çıkıyor, dış basında çıkıyor. “Biz af istemiyoruz, bizden af dilenmesini bekliyoruz” diyenleri Yüce Meclisin affetmesi için hangi sosyal, hukukî, siyasi sebep bulunduğunu çözemedik. (A.P., C.G. P. ve D.P. sıralarından alkışlar)

Büyük, çaptaki rüşvetlerle, yolsuzluklarla, irtikâpla, ihtilasla Devlet malı çalışanların affında herhangi bir yarar görmüyoruz.

Irz düşmanlığıyla... (C.H.P. ve A.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar)

DAVUT AKSU (Kars) — Senin şerbetin bol Hocam. (C.H.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Keşke bu düşünceler seçim beyannamemizde yer alsaydı. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Buna da bravo.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bu rüşvet, ihtilas, irtikâp yolsuzluklarını affetmeyeceğiz, Devlet malı çalışanları atfetmeyeceğiz, diye ben bunu meydan meydan söylediğim zaman aldığım protesto mektuplarını dosyala sam (dosyaladım bir kısmını) göstersem, şaşarsınız. Beni alkışlayanlar dahil, herkes birden şöyleseydi, bu kadar protesto mektubu almazdım. Ama neyse, gene de doğruyu söylemekte devam edelim. Protesto eden edecek tabii...

ZEKÂİ ALTINAY (Zonguldak) — O protesto seçimde oldu Hocam...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım, birkaç misal ve neyim;

Adam sahte evrak tanzim etmiş, götürmüş ticaret odası yetkililerine, onları işgal, ederek onaylatmış.. Bununla gitmiş, Devletçe dağıtılan bir maldan bol bol tahsis almış...

DAVUT AKSU (Kars) — Sizin devrinizde...

Müdahale etmeyiniz efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hayır hayır, sizin iktidarda olduğunuz devirde... (C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Kararı var... Hayâl kurmuyorum, Yargıtayın neşrettiği ceza kararlarına bakarak seçtim bu örnekleri On yıllık ceza kararlarını avukat arkadaşşımdan rica ettim, baktım...

Ondan sonra gitmiş, fakir köylüye fahiş fiyatla satmış; yakalanmış, mahkûm olmuş.

Arkadaşlar, sahte evrak tanzim ederek böyle tahsislerle vurgun vurmuş adamı bugün affedeceksiniz ide ne fayda sağlayacaksınız? Bunda hangi maşerî zaruret vardır, bunu çözebilmiş değilim.

Sevgili arkadaşlarım, daha dün denecek kadar yakın tarihten bir misal; Yılbaşı geçirdi memleket. Memur var, yarım kilo kuru yemişi alıp evine, yavrularına götürmedi, bir muhasebede çalışıyor... Memur var, aynı gün, yılbaşından bir gün evvel, af için koyduğunuz tarihten on saat evvel, aynı muhasebede çalışan memur, gitmiş oradan kırk bin lirayı cebine indirmiş; yılbaşı gecesi çocuklarına kuru yemişini de almış, eğlenmiş, içmiş, patlayıncaya kadar... Şimdi bunu affederseniz, o dürüst çalışan memurun durumu ne olur? Bunu affetmede hangi içtimâî yarar okluğunu anlayamadık.

Af lüzumludur; bir affa ihtiyaç vardır, kader kurbanları vardır, nedamet getirmiş olanlar vardır, uzun yıllar hapisshanede kaldıktan sonra artık; bir daha suç işlemeye tövbe etmiş olanlar vardır. Hapishanelerimizin şartları, insanî bakımdan gerçekten ıstırap vericidir. Affı kim istemez? Ama af, kolay oy toplama aracı olmamalı; af huzur getirmeli, huzursuzluk değil... (C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Af asayiş getirmeli, asayişsizlik değil Af kardeşlik getirmeli, yenliden anarşi ve iç kavga değil. Af millî bütünlüğe hizmet etmeli, millî bütünlüğü yıkmak isteyenlere değil. Af demokrasiye hizmet etmeli, demokrasiyi yıkıp, kızıl dikta idaresi kurmak isteyenlere değil... (A.P., C.G. P., D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

ZEKÂİ ALTINAY (Zonguldak) — O senin demokrasinde...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ha, sizin demokrasiniz onların istediği demokrasi mi? (C.H.P. sıralarından “senin” sesleri)

Sizin demokrasiniz, bizim demokrasimiz mi var? Ben bunu bilmiyorum.

Sevgili arkadaşlarım, bir yanda şerefli hâkimler, Sivil hâkimler, asker hakimler, hayatları bakımından tehdit altında bulundurularak; (Evet hâdiseler biliyoruz. Devlet arşivlerine bakarsanız göreceksiniz; iktidardasınız) çocukları, çocukları, hayatları tehdit edilerek, Türk Devletini kurtarmak için, Türk Milletinin varlığını, hürriyetini, nitelikleri Anayasada yazılmış Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kurtarmak için fedakârlıklarla hizmet görecekler; bir taraftan, onların daha dün mahkûm ettikleri, nedamet getirmemiş, çıktıkları gün aynı suçu işleyecekleri muhakkak olanları affa hazırlanılacak...

ZEKÂİ ALTINAY (Zonguldak) — Nereden biliyorsun?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — “Nereden biliyorsun?” diyorsunuz. Hiç takip etmediğiniz belli... Hiç mi takip etmediğiniz için söylüyorsunuz, yoksa nedamet getirdiklerini bilecek kadar, iddia edecek kadar yakını mısınız?

ZEKÂİ ALTINAY (Zonguldak) — Yakınıym... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Nedamet getirmediklerini biliyorum ben, takip ediyorum.

VELİ BAKIRLI (Manisa) — Solmazer’den mektup aldın mı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşım, bana çok söz atmayın. Bana söz atmakla davama zarar vermezsiniz, bana hizmet edersiniz.

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Pasaportu siz verdiniz.

Sayın Feyzioğlu, siz devam buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yeni olduğunuz için çok müdahale ediyorsunuz, bu size değil, benim davama hizmet eder benim fikrimi daha açık söylememe hizmet edersiniz. Ben size müteşekkir olurum ama müzakereyi uzatıyorsunuz, o kadar. Ne asabımı bozarsınız, ne silsileî kelâmımı. İsterseniz devam edin.

VELİ BAKIRLI (Manisa) — Hocam, Solmazer’den mektup aldınız mı?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Onun hesabını gördük geçen dönemde. O size mektup yazar.

DAVUT AKSU (Kars) — Yalan söylüyorsun.

Lütfen müdahale etmeyin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Affetmeyin beyefendi, bunları söylemek iş değil... Biz, bunlar affedilmesin diyoruz. Affetmeyeceğiz deyin bitsin, yersin herkes hesabını. Bu kadar kolay; affetmeyin efendim. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Sayın Feyzioğlu, buna da sıra gelecek efendim lütfen siz sadede gelin ve sözlerinize devam edin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben mücadele ettim onun karşısında, ben! Bunun! Hesabını gördük.

DAVUT AKSU (Kars) — Pasaportu Melen verdi.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bunun hesabını gördük, yalan bunlar. Seçim meydanlarında tek taraflı söylediklerinizi burada söylemek mümkün değil kardeşim. Çünkü burada cevabını veririz. Bunun cevabı yüz defa verildi. Burası köy kahvesi değil, burası Türkiye Büyük Millet Meclisi... (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri; C.H.P. sıralarından “Yuh” sesleri)

Burada bunların cevabı verilir.

Sevgili arkadaşlarım... (C.H.P. sıralarının arka tarafından İzmir Milletvekili Süleyman Gencin ayağa kalkarak hatibe hitaben anlaşılmayan konuşmaları)

Kim konuşuyor? Süleyman Genç... Çıkarayım mı vesikaları?

Sayın Feyzioğlu, Sayın Feyzioğlu...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Çıkarayım mı vesikaları? (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Sayın Feyzioğlu, Meclise hitaben konuşacaksınız efendim. Lütfen Hükümet Programı konusundaki görüşlerinizi ifade edin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Siz lütfen söz kesenlere hitap edin Sayın Başkanım.

(Kastamonu Milletvekili Hasan Tosyalı'nın Başkana işaretle ikazları)

Sayın Tosyalı, siz de telaş buyurmayın efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın Başkanım ve değerli arkadaşlarım, bu meselenin en kolay hâl yolu şudur; Madem ki bazı insanların zararlı olduğunda heyecanlı bir ittifak içinde bulunan veya görünen arkadaşlar var; bunun en basit yolu bunları affetmemektir. Bunun en basit yolu, af kanunu geldiği zaman, bırakalım anarşi suçlarını, anarşi tahrikçilerini affetmeyelim Yalnız bomba savuranları değil, onları teşvik etmiş olanları, (A.P. ve C.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri) "Bomba savurmak sevaptır, memleket hizmetidir" diye propaganda yapmış, yazı yazmış 18 yaşında filiz delikanlıları anarşiye teşvik etmiş olan komünist propagandacıları affetmeyelim. (C.H.P. sıralarından "Orman konusuna gel" sesleri)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Şimdi oraya geleceğim, biraz sonra değineceğim o konuya da (C.H.P. ve A.P. milletvekilleri arasında karşılıklı ve anlaşılma-yan müdahaleler)

Sevgili arkadaşlarım; orman konusunda da bazı noktaları arz edeceğim.. (A.P. ve C.H.P. sıralarından yer yer ayağa kalkmalar, anlaşılma-yan müdahaleler)

Sayın Buldanlı lütfen oturun efendim. Meclisi ben yönetiyorum siz değil.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım biz, fakir, dar gelirli yüzbinlerce orman köylüsünün affından yanayız..

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Ayıp ayıp utan be! Yazık, alkışlayan da yok.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Orman köylüsü affa lâyıktır...

Lütfen müdahale etmeyelim efendim.

AHMET BULDANDI (Muğla) — Sayın Başkan, müdahale ediyorlar.

Lütfen efendim, lütfen.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Dar gelirli orman köylüsünü mutlaka affedeceğiz. Arabası, atı haczedilmiş, evinin damını örtmek için bir dal kesmiş, ısınmak için bir parça odun aramış, bir torba kömür yaptığı için mahkemelerde sürünen, çoluğu çocuğu aç kalmış çilekeş orman köylüsünü affetmek lâzımdır. (C.H.P. sıralarından, "Doğru doğru" sesleri)

Hükümet programında yer alan bir hüküm var. Diyor ki, “Orman ürünlerinin satışından, bu çilekeş orman köylerinin kalkınması için bir fon ayrılsın”. Buna yüzde yüz katılıyoruz, Tosyalı arkadaşımın imzası ile Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına 14 Ekim seçimlerinden sonra Yüce Meclise verdiğimiz ilk teklifin, Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubunun bu Meclise sunduğu birinci kanun teklifinin adı ve konusu orman ürünlerinin satışından, orman köylerinin kalkınması için fon ayrılması hakkında kanun teklifidir. Bunun gerçekleşmesinden sadece iftihar ve sevinç duyarız. Hükümete bu konuda yardımcı olacağız.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Hükümette iken nerede idin?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım, yalnız bir noktayı belirtiyim; 1970'lere girerken ormanla ilgili bir gerçeği bilmeye mecburuz. Sayın Orman Bakanı karşımda oturuyor, bilhassa orman sevgisinden emin olduğum bir eski arkadaş, hayatı toprak ve ormanla, ziraatla haşır neşir olmuş bu eski arkadaş hitabederken bu gerçeği içten duygularla söylemeyi vazife sayıyorum.

Arkadaşlar, servetler vardır bitmeye mahkûmdur. Petrol biter, kömür biter, demir biter, fosfat biter, linyit biter, bakır bite, krom biter. 1970'lere girerken dünya bir gerçeği keşfetmiştir ki...

ALEV COŞKUN (İzmir) — Af kanunu geldiği zaman konuşursunuz bunları.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sen de mi Brütüs? (*A.P. ve C.H.P. sıralarından, “Gülüşmeler”*)

Dünya bir gerçeği keşfetmiştir ki, tabiatla tükenmeyen servet, tabiatla aldığını tekrar tabiatla veren, topraktan aldığını tekrar tabiatla veren, atmosferden aldığını tekrar atmosfere veren bir ebedî servet vardır korunursa, o da, bu toprağın üstündeki ağaç örtüşüdür, bitki örtüşüdür. Bunu tahribettiğiniz zaman o vatan yaşanmaz olur. İnsanlık petROLSÜZ yaşamının yolunu bulacak, bir maddenin yerine bir başkasını ikame edecek; fakat insanoğlunun, toprağın üzerindeki bu yeşil örtü bittiği zaman ne yapacağını, hava ve su bakımından, zarurî yaşama şartları bakımından ne yapacağını bugün dünyanın âlimleri derin derin düşünüyor ve inceliyor.

İşte bu durum sebebiyledir ki, 1970'lerin başından beri Devlet Plânlama Teşkilâtımızın resmî belgelerine girmiş olan bir gerçeği arz ediyorum; orman serveti tükenmez gibi görünen birtakım ülkeler bile bize nazaran kat kat üstün orman yüzeyine sahibolan ülkeler bile bu gerçeği görüp orman ürünlerini daha az üretmeye, orman servetlerini daha çok korumaya, ağaçlama faaliyetlerini daha çok hızlandırmaya önem vermişlerdir. Birkaç yıldan beri her türlü orman ürününün fiyatlarında milletlerarası piyasada görülen baş döndürücü fiyat yükselmesinin temel nedeni, işte çevre problemlerinin şuuruma birdenbire varan dünyanın, orman konusuna yepyeni bir açıdan bakmaya başlamasıdır.

Değerli Orman Bakanı arkadaşımın ricam; Türkiye’de orman affını yapalım, ama orman affını yaparken hiç değilse Orman Bakanı arkadaşım yardımcı olsun, orman mühendislerinin geçen gün açıklamalarında istedikleri gibi; kasıtlı orman yakan, orman açan, odun veya kereste ticaretinden vurgun vuranlar kesinlikle af-

fın dışında kalsın. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, C.G.P. sıralarından, alkışlar) Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak ricamız budur ve hızlı yetişen orman türlerinin hızlı yetişen ağaç türlerinin, ülkemiz bakımından kavak gibi türlerin dikimine büyük bir hızla girişelim. Türkiye’nin geleceği bakımından, su rejimi bakımından, varlığımız bakımından bunun önemi büyüktür.

Bu konudan toprak ve tarım reformu konusuna geçiyorum. Cumhuriyetçi Güven Partisi uzun yıllar bu kürsüde, beyannamelerinde ve seçim kampanyasında, sosyal adalete ulaşmanın temel çaresi olarak, çarelerin en başında gelen çare olarak toprak reformumu öne sürmüştür.

Toprak reformu olarak geçen dönemde bu Meclise içinde kabul edilmesi mümkün olmayan, çünkü Türkiye’nin tarımını da, toprağını da, köyünü de, köylüsünü de perişan edecek, gerçeklerimize aykırı hükümler ihtiva eden, ilme aykırı hükümler ihtiva eden tasarılar da geldi, dengeli, akli başında, gerçek bir toprak ve tarım reformu niteliğini taşıyan tasarılar da geldi.

Türkiye’de ilk toprak reformunu yapmış olan Şevket Raşit Hatiboğlu hocamızın, inançlı dava arkadaşımız, sevgili merhum arkadaşımızın ruhu şâd olsun. Bir defa o çıkardı, bir defa da geçen dönemde Yüce Meclis bir Toprak ve Tarım Reformu Kanununu çıkardı. Kulun yaptığı her şey kusurlu, Allah’tan başka kusursuz varlık yok, onun eserinden başka kusursuz eser yok. Elbette ki, kusurlu, olabilir. (M.S.P. sıralarından, alkışlar) Ama insan eseridir, kusurludur diye, şunu kabul edelim ki, bizim inancımıza göre bu toprak reformu ileri bir adımdır ve hiç şüphe yok ki, Türkiye’nin gerçeklerine, ilini gerçeklere uygun olduğu inancı ile geçirilmiştir.

Bu tasarıya “yozlaşmış” dendi, “bu tasarı toprak reformunu bozdu” dendi. Ne yapmıştır? Vaktiyle Cumhuriyet Halk Partisinin de Hükümetteyken savunduğu gibi, resmî belgelerinde ileri sürdüğü gibi verimli, düzenli işletmelere iki misli genişlik tanıyalım demiştik. Denebilir ki, sizin tanıdığınız şekil bizim düşündüğümüzden farklıdır. Olabilir, belki de farklıdır. Fakat bu, o zamanki iktidarın ve o zamanki Meclis çoğunluğunun görüşü idi. O gün azınlıkta olan, muhalefette olan arkadaşlarımız pek tabii haklı olarak dediler ki; “Düzenli işletme, düzensiz işletme, toprağı verimli kullanma, verimsiz kullanma tanımıyoruz. Bunların hepsine aynı büyüklük ölçüsünü uygulamak lâzımdır, reform dediğin böyle olur” iddiasını ileri sürdüler ve bu noktadan itiraz ettiler. Bu noktadan ve daha birçok başka noktadan. Büyüklüklere itiraz ettiler, “toprakta düzen değişikliği lâzımdır” diyerek bizim katılamadığımız bazı görüşler ileri sürdüler.

Ne dedikse “Olmaz” dediler ve “Biz iktidara gelir gelmez bunları değiştireceğiz. Bu yaptığınız ileri bir adım olsa bile çok yetersiz, zayıf, cılız bir adımdır, yozlaşmış bir adımdır; biz daha iyisini yapacağız” dediler. Kanun çıktı, Toprak Reformu Müsteşarlığı kuruldu, pilot bölge seçildi, bu Devletin bütçesine, (şimdi geri alınmış olan tasarıya) bundan önceki Hükümet reformu ciddiye aldığı için 920 milyon lira gibi hiç küçümsenmeyecek bir meblâğı toprak reformu davası uğruna yalnız 1974 yılında sarf edilmek üzere bir kalem olarak koydu. Bu 920 milyon liranın yanılmıyorsa, arkadaşların görüşü nedir bilmiyorum. Bu, ilgili bakandan aklıgım rakam-

dır) içinde hayvancılıkla ilgili, mera gelişmesiyle ilgili, o bölgede yeraltı sularını, Türkiye'nin belki de en mümbit toprakları arasına girmesi beklenebilecek olan Urfa Ovasını suya kavuşturmak için" sarfedilecek; olan paralar da vardır. Bir proje hazırlandı, bir çalışma yapılıyor.

Şimdi dikkatle, Hükümet ne söylüyor diye baktım.. Öyle ya bu, yıllardan beri bir numaralı dâva idi. Dağ taş "Toprak reformu" diye inletilmişti. Topraksız vatandaşların kulağı Hükümet Programındaydı, az topraklı vatandaşların kulağı Hükümet Programındaydı, umut verilmişti kendilerine; "Bu Hükümet gelecek toprak reformunu öyle yapacak, topraksız vatandaş kalmayacak, az topraklı vatandaş kalmayacak" diye. Baktık programa ve toprak reformu konusunda tek kelime göremedik. Ne protokolde, ne Hükümet programında.. Ve doğrusunu isterseniz bunun sırrını çözemedik. Hani bundan vaz mı geçtiler diye düşündük. E, tanıyoruz da biraz arkadaşlarımızı ve vazgeçmiş olduklarına ihtimal vermiyoruz. Vaz geçmedilerse neden bundan hiç bahsetmediler? Bunun sırrını çözemedim. Bunun sırrını Hükümet bu sorulara cevap verdiği zaman çözebiliriz inşallah, diye bekliyoruz.

Ucuzluk vadet, programında ucuzluktan bahsetme, fiyat artışlarının milletlerarası konjonktürün sonucu olacağına dair izahlar yap. Sınavsız üniversiteye giriş vaadet, onu bir başka bahara erteleye, hatta, sınavı daha alt kademeye almak anlamına bir sistem teklif et. Toprak işleyenindir diye yıllarca dağı, taşı inlet, bu yozlaşmış reformun yerine iktidara gelir gelmez çok daha iyisini yapacağız de, iktidara gelir gelmez toprak reformundan tek kelime ile bahsetme... Bunu doğrusu anlamak ve izah etmek kolay değil.

Değerli arkadaşlarım, bir ele esnaf ve sanatkârların defter tutma külfetinden kurtarılması dâvası var. Bu, önemle üzerinde durulma ya değer gördüğümüz bir konu olduğu için birkaç kelime ile bahsetmeye izin verin. Bu da unutulmuş görünüyor. Bu vaatte yapıldı. Soruyoruz, acaba Hükümet Programına girecek kadar önemli mi sayılmadı, yoksa vaz mı geçildi? Bunun da açıklanmasını istiyoruz ve Hükümet şayet küçük esnaf ve sanatkârları defter tutma külfetinden kurtaracak bir teklif getireceğini söylerse bundan esnaf ve sanatkârlarımız hesabına sevinç duyacağız.

Halk Bankası ve halk sandıklarıyla ilgili program hükmünden ufak, bir endişeye kapıldığımızı da arz etmek isterim; Halk Bankası ve halk sandıkları küçük esnaf ve sanatkârın müessesesidir. Bunlar, küçük esnaf ve sanatkârın teşkilâtı ile meşgul bakanlığa bağlı idi. Şimdi Köy İşleri Bakanlığına bağlanıyor ve böylece yeni bir sisteme bağlanmakla "Halk sektörü" diye ne olduğu, sınırlarının neler olduğu, ne, yapacağı pek de belli olmayan bir kavram içinde eritiliyor. Çok umarız ki, küçük esnaf ve sanatkârlarımız, bütün bu operasyon arasında kendilerinin belli başlı dayanağı olan ve son yıllarda mütemadiyen yapılan kanun değişikliği ile artırılan sermaye ile getirilen yeni bükümlerle küçük esnaf ve sanatkâra her geçen gün daha büyük imkânlar sağlayan bu müessesenin nimetlerinden mahrum edilmezler.

İmam-Hatip Okullarıyla ilgili olarak, nedense adı söylenmeden (ama biz söyleyelim çünkü daha evvel de bu kürsüde söyledik) programa girmiş olan vaade

gelince; arkadaşlar anlaşılıyor ki, program açıkça adını koymasa da İmam - Hatip Okullarının orta kısımlarının yeniden açılmasını öngörüyor. O, “Vatandaşın parasıyla yapılmış okullar açılacaktır” sözünün altında yatan mânanın da ne olduğunu bu mevzuda çok mücadele vermiş parti olarak biz biliriz. Belli, yeni İmam - Hatip Okulları da açacağız vaadi veriliyor. Pekâlâ bir uzlaşmaya varılmış, yalnız bunu okurken bazı hatıralar gözümün önünde canlandı. Bunların teferruatına girmeyeyim, gerekirse gireriz; zabıtlar, belgeler burada. İsteyen de merak ederse bütün teferruatını okur. Bu konu geçen dönemde de buraya geldi. Bir Millî Eğitim Bakanı İmam - Hatip Okullarının orta kısmını kapattı. Bu kapatma kararı bize göre kanunsuzdu, plâna aykırıydı. Türkiye Büyük Millet Meclisi bir plân kabul etmiş. Millet Meclisinin ve Senatonun iradesiyle kabul edilmiş bir metin diyor ki; “Ebe Okullarıyla İmam - Hatip okulları ilkokula dayalı olacaktır” Bunu da havadan söylememiş; değerli ilim adamlarının, eğitimcilerin katıldığı özel ihtisas komisyonu toplanmış, Devlet Plânlama Teşkilâtının özel ihtisas komisyonlarından birisi, diğer meslek okullarının ilkokula dayalı olmasını lüzumlu görmemiş, ortaokula dayalı olmaları daha faydalıdır, demiş. Ama din eğitimi için mutlaka daha küçük yaşta eğitime başlamanın zorunluğunu bir ilmî zorunluk olarak görmüş ve özel ihtisas komisyonu bu tavsiyede bulunduğu için Devlet Plânlama Teşkilâtı böyle lüzum görmüş, Bakanlar Kurulu böyle kabul etmiş, Millet Meclisi bunu onaylamış, Cumhuriyet Senatosu onaylamış ve Resmî Gazetede bir devlet belgesi olarak Meclis iradesine kavuşmuş bir belge olarak yayınlanmış. Bir bakan çıkacak Meclisin kararını kararname ile değiştirecek. Bunun doğru olduğunu kabul etmedik.

Bu konuda Yüce Meclise D.P.li bir arkadaşımız tarafından bir Gensoru Önergesi verildi. D.P’li bir arkadaşımı tarafından verilen bu gensoru burada tartışıldı. Bu tartışma sırasında siyasi partilerin nasıl bir tavır takındıkları tarihe malolmuştur. Biz Gensoru önergesine müspet oy kullandık, C.G.P. olarak ve Grup Başkanvekilimizin ağzından bu kürsüye çıkıp parti adına dedik ki; “Bu karar kanuna uygun değildir, alınan bu karar plâna aykırıdır, yerinde değildir ve Bakan gerçekten kanun dışı bir tasarrufta bulunmuştur, verilen önerge yerindedir” O sırada, bu İmam - Hatip Okullarının orta kısımlarının zararları hakkında neler dinlemedik, ne nutuklar söylendi, neler söylendi... Bunların eğitim politikamız bakımından ne kadar zararlı olduğu hakkında ne fikirler dinledik biz; buralarda. O vesile ile başka vesilelerle bu kürsüye bunların sadece bir kısmı getirildiği için vaktinizi daha fazla almak istemiyorum; bir kısmı söylendi, belge olarak getirildi, çok daha başkaları da var.

Şimdi arkadaşlarım görüyoruz iki burada gerçekten bir yanlış düzeltilmiş, ama bu yanlışlığı kimin yaptığı tescil edilsin ve bilinsin diye meseleyi getirmekte fayda gördük.

Sevgili arkadaşlarım, seçmen yaşı olarak 18 yaş konusuna geliyorum. Hemen bir noktayı belirteyim; seçmen yaşını seçilme yaşından ayrı olarak düşünmeyi C.G.P. olarak biz başından beri doğru bulmuyoruz. Türkiye’de seçme yaşı değil, seçilme yaşı da ele alınması gerekli olan bir konudur. Dünyanın en eski parlâmentosu olan İngiltere Parlâmentosuna çok daha genç yaşta insanlar girer. Cumhuriyet Senatosuna 40 yaşına kadar kimse girmemiş, Millet Meclisine 30 yaşına kadar kimse

girmezmiş... Neden? 30 yaşından evvel Nobel alacak kadar ünlü, bir kimya âlimi oluyor. Ekseri ilim adamları bilirler; Nobel kazandıran büyük keşifleri fizikçiler genellikle 30 yaşına kadar yapmışlardır. Newton'dan en yeni keşifleri; yapanlara kadar bakınız, 30 undan sonra büyük fizik keşfi yapana pek rastlanmıyor. Türkiye'de 30 yaşından önce böyle büyük keşif yapan bir Türk çıksa ve Nobel'e hak kazansa, işte Anayasanın söylediği; "Olağanüstü hizmetler yaptığı için Kontenjan Senatörü olur" ibaresi var ya, bunlar için konmuş Anayasa hükmü aslında. (A.P. sıralarından alkışlar) Böylesi çıksa, "Hayır 40 yaşını doldurmamıştır" diye mebus seçemeyeceksiniz Nobel kazanmış adamı. Üniversitede profesör yapıyorsunuz, umum müdür yapıyorsunuz, teftiş heyeti reisi yapıyorsunuz, milyarlık müessesenin başına getiriyorsunuz" fakat Millet Meclisine getirmiyorsunuz. Arkadaşlarım, 26 yaşında seçilme imkânı verdiğiniz zaman gençlere, onları sadece rey makinesi olmaktan çıkarırsınız. Onları, omuzlarına binip Meclise gelmek için rey makinesi yapmayalım, biraz daha erken yaşta seçilme imkânı verelim. Çok sayıda genç gelir, birdenbire Meclis tamamen tecrübesizlerle dolar diye merak etmeyin, yok böyle bir şey 25 yaşında gençler gelsin ziyarı yok; ama 25 ile 30 yaş arasında bir kısım kabiliyetli dinamik kendini kabul ettirmiş insanlar da gelirse bundan memleketin zararı olmaz ve böylelerini Parlâmento içine almak, Parlâmento dışında islim salmalarına imkân vermekten belki daha yararlı olur. Bunu, İngiltere Parlâmentosuna çok daha erken yaşta insanların seçildiğini bilerek arz ediyorum. Çok popüler bir teklif olmadığını bilirim. Parlâmentoda bu teklifi yapmanın çok popüler olmadığını bilirim... Bir la-tifeyi mazur görün, bu gergin saatte Feyzioğlu değiştirme birliklerini artırmaya çalışıyor diyeceksiniz, bazılarınız. O maksatla söylemiyorum. Sahiden uzun yıllardan beri savunduğum bir görüştür. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

Seçmen yaşına gelince; 18 yaş konusunda tereddütler var idi, sebepleri de açıktı. Askerlik yapma çağındaki olanlar var, 18 - 21 yaş arasında, 18 yaşındakilere seçme hakkı veren ülkelerde askerde olanlar rey veriyor, Türk kanunları bu imkânı vermiyor. Türk Milleti, Ordusu üzerinde hassastır. Türk Milleti Silahlı Kuvvetlerinin içine seçim sandığını, seçim afişini, kışlaya seçim propagandasını götürmeyi istemediği için bunu bir kanun hükmüyle, Anayasadan esasını alan bir kanun hükmüyle sınırlamış. Anayasadan kuvvet alan bir hükümle sınırlamış.

Şimdi, 18 - 21 yaş arasında bir kısım insanlar silah altında, bir kısmı tecilli. Köy çocuğu silah altında; şehirli, üniversiteye falan gidebilen ailenin çocuğu da eğitimde olduğundan tecilli. O rey verecek, öbürü vermeyecek. Silah altında olduğu için bir kuşak rey vermeyecek, halk çocukları rey vermeyecek; önemli sayıda, bazı yaş dilimlerinde.

Bir de 18 yaş deniyor ama arkasından "Ortaöğrenim çağındaki ise rey vermesin" deniyor. Bunun ortaya çıkaracağı zorluklar üzerinde acaba Hükümet durdu mu? Nüfus tezkeresine bakacaksınız, bir de öğrenci kartı mı arayacaksınız? Öğrenci olup olmadığını ispat o kadar kolay mı? Sonra okuldan kovulana prim vermek niye? Okuldan tardedilmişse seçmendir, tahsiline lisede devam ediyorsa seçmen değildir.. Okumak kusur gibi.. Bunu geçen gün, "Acaba okumamaya prim mi veriliyor"

diye yorumlayan bir yorumcu da oldu. Hülâsa bu konu, üzerinde durulmaya değer yönleri olan bir konudur.

Yabancı ülkelerdeki işçilerin rey verme konusu mutlaka gerçekleştirilmesi icabeden bir konudur. Partilerin bu prensipte ittifakı vardır ama bunun yolu kolay bulunamamıştır. Cumhuriyetçi Güven Partisinin bu konuda pratik iki teklifi olmuştur maalesef geçen dönemde kabul ettiremedik. İkisi de pratik ve birbirinden farklı;

Birisi bugünkü seçim sistemi içinde uygulanabilecek, birisi de seçim Sisteminde ufak bir değişiklik yaparak, yabancı ülkelerdeki işçilerimize büyük bir kolaylıkla oy verdirecek iki pratik ve olumlu teklif.

Bu teklifler veya belki daha iyi bulunabilir bir teklif kabul edilmedikçe çözüm yolu bulmak zor oluyor.

Programda bizi çok endişeye sevkeden bir hüküm var. Şimdiye kadar diğer parti sözcüleri tarafından dokunulmadığı için belki ben duymadım dikkati çekmek isterim. Sayın Çalışma Bakanına bilhassa yönelerek, dikkatini çekmek isterim.

Sevgili arkadaşlarım, programda deniyor ki; “Bir işyerinde toplu sözleşme yapma hakkının hangi sendikaya ait olduğu konusu, çok sık ihtilâf konusu oluyor bu biliyorsunuz yargı denetiminde, yerinde oylama yapılmak suretiyle çözülecektir” Bunun Türkiye’de bir geçmişi var. Türkiye’deki bunun geçmişi şudur; Türkiye’de muhtelif konfederasyonlar var, bilirsiniz sorumlusu var, daha az sorumlusu var; milliyetçisi var, daha az milliyetçisi var. Demokratik rejime bağlı olanı var, “Parlâmento bir araçtır, Parlâmento bir amaç değildir, biz bu burjuva düzeninin müessesesini nasıl olsa ortadan kaldıracamız” diye raporlarına yazmış olanlar var Böyle işyerlerinde yapılan oylamaları isteyenler kimlerdir? Biraz bu işin arşivini karıştırın görürsünüz.

Sevgili arkadaşlarını, hangi sendika bu işyerinde toplu sözleşme yapmaya yetkili olacaktır konusunda bir ihtilâf çıkarmaktan kolay bir şey yoktur. Bir azınlık sendikası için, bir sorumsuz azınlık sendikası için, böyle bir sorumsuz azınlık sendikası, böyle bir ihtilâfı çıkardığı zaman işçinin oyuna başvurma noktasına geldiniz mi, hangi sendika işi müzayedeye çıkarırsa, hangisi daha ulaşmaz, daha sorumsuz, yerine göre daha açık artırmaya çıkmış bir tavır takınır ise, oylamada onun kazanmasının, kayıtlı üye durumuna rağmen onun kazanmasının mümkün olduğu da görülmüştür. Kayıtlı üye sayısı ile...

SABRİ TİĞLİ (Kastamonu) — Bu kayıtlı sözünden...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Müsaade buyurun Sayın Tığlı ben fikrimi söylüyorum.. Ben fikrimi söylüyorum, siz ele söylersiniz; ama böyle bir usul yoktur. Böyle bir usul yoktur Sayın Tığlı.

SABRİ TİĞLİ (Kastamonu) — Türk işçisini, bu kadar saf sanmayın.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ha! Türk işçisine saygım çok büyük olduğu için onu söylüyorum...

Sayın Tığlı, lütfen müdahale etmeyin efendim, lütfen.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bunu siz de bilirsiniz.

SABRİ TİĞLİ (Kastamonu) — Bu kadar saf zannetmeyin

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sendikalar Kanununun Toplu Sözleşme Kanununun ilk hazırlayıcılarından biri olarak, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa bu Meclise siz de dâhil olmak üzere 5 işçi arkadaşın gelmesi için, eline o gün bir tesadüfün vermiş olduğu, bir kanun yapma fırsatından faydalanarak (siz de dâhil olmak üzere) bazı sendikacı arkadaşların girmesi için hazırladığım bir Anayasa taslağına hüküm koymuş, Kurucu Meclis tasarısına hüküm koymuş insan olarak; grev hakkı, toplu sözleşme hakkı için mücadele etmiş insan olarak; fakat geçen dönemde bu kürsüde 15-16 Haziran olaylarından evvel belgeler getirmiş ve bir takım belgeleri Türkiye'ye örnek diye Çekoslovakya'yı, Rusya'yı, Doğu Almanya'yı, Bulgaristan'ı, resmî raporlarında bu ülkeleri örnek diye göstermiş olan sendikaları imzalı raporlarıyla bu kürsüye getirmiş, delillerle ortaya koymuş insan olarak müsaade buyurun görüşümü arz edeyim. Sizinle aynı, şeyleri düşünmediğimiz belli, ayrı saflardayız. Sizi ikna etmek için de söylemiyorum aziz kardeşim; ama kabul buyurun, düşünce özgürlüğü diyorsunuz da, düşünce özgürlüğünün kalesi olması lâzım gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinde, bu kürsüde bir muhalefet partisinin fikrini söylemesine niye tahammül etmiyordunuz? Hükümet bir "la" sesi vermiş, "Evvelâ Hükümet düşer" diğeri "Hoşgörü göstermek, düşünceye tahammül Hükümete düşer" demek, hükümetlerin partisine de düşer demektir canım. (C.H.P. sıralarından "Sabaha kadar konuşalım canım" sesleri) Hoşgörü sizden gelecek, tahammül sizden gelecek. Eleştirip söylemeye mecburuz. Bu yanlış bir hükümdür, bunun yanlış olduğunu göreceksiniz, kabul ederseniz...

SABRİ TİĞLİ (Kastamonu) — Olmadığını da göreceğiz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bundan iktidar da zarar görecektir Buna hiçbir iktidar tahammül etmeyecektir, buna hiçbir Kamu İktisadî Teşebbüsü dayanamayacaktır. Böyle şey olmaz. Hangi sendikanın yetkili olduğu konusu oynanmaz, grev yapalım, mı konusu oynanır. İmzalanmış bir toplu sözleşmeyi kabul edelim mi etmeyelim mi konusu, hatta imzalanmadan evvel, müzakere edilirken; "Arkadaşlar bunu kabul edelim mi, etmeyelim mi" diye oylamaya gidilir, üyeler toplanır, oynanır. Bunlar demokratiktir. Bunlar her yerele yapılır; ama bir yerele bir azınlık sendikacı var, bir de çoğunluk üyeleri var. Kanun bunlardan birine yetki vermiş, buna rağmen kayıtlı üyeler, bir sendikada müzayedeye çıkaran, taşkınlık yapan, hatta misali görülmüştür; Dev - Gencin fakültelerde yaptığı, % 5 ile seçim kazanma gibi, eli sopalı ürkütmelerle ne oylamalar yapılabileceğini ve yapıldığını biliriz. Sevgili arkadaşlarım, böyle şey olmaz. Hukuk düzeni içinde yetki o hukuk düzenine göre halledilmek lazımdır. Bundan nasıl bir anarşi çıkabileceğini tahmin ederek uyarma vazifemizi yapıyoruz. Dinlersiniz, kanaatimizce memleket bundan yarar görür.

MEHMET ZEKİ TEKİNER (Nevşehir) — Sağol dinliyoruz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Dinlemezsınız, memleket bir tecrübe kazanmış olur, tecrübenin sonunda birçok noktada olduğu gibi bu noktada da belki zaman hak verir.

Gelişmeye muhtaç, bölgeler konusunda da Hükümet programı yetersizdir, küliyen yetersizdir. Son yıllarla bu konuda yapılmış işler var; teferruatına, girmiyeyim, vakit uzadı üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında öngörülen birtakım güzel hükümler var. Devlet Plânlama Teşkilâtınca 34 il ve 200'e yakın ilçe, gelişmeye muhtaç il ve ilçeler olarak ayrıldı. Kalkınmada öncelikli yöreler tespit edildi. 1974 programını okursanız, 1974 programında bu yıl başlanacak, temeli atılacak, ikmal edilecek çok ciddi yatırımlar vardır gelişmeye muhtaç bölgelerde. Biz Hükümetten en azından bunların bu yıl gerçekleştirilmesine önem verileceği, başlanmış işlerin olsun yürütüleceği hususunda bir sarıh vaat bekliyorduk. En azından bu hakkımızdı. Yapılmış bunca çalışma, Devlet Plânlama Teşkilâtında öncelikle kalkındırılacak yöreler için kurulmuş ayrı bir daire, bunun yıllardan beri yaptığı verimli, faydalı çalışmalar, ortaya koyduğu mahsuller varken, bu konuda programda hemen hemen hiçbir şey yoktur, yetersizdir. Daha fazla teferruatına girmek istemiyorum.

Haşhaş konusu çok huzursuz. Soru soruldu, tekrar soralım; köylüye haşhaş ek-tirecek misiniz, köylüye haşhaş ektirmeyecek misiniz? Köylü vatandaşın sorduğu bu. İstanbul ve Ankara'da vatandaş domatesi kaç a yiyeceğim diye soruyor, ayak-kabıyı 45 liraya giyecek miyim diye bekliyor, haşhaş ekecek miyim diye bekliyor, Afyon'da bu vaadi dinlemiş vatandaş... Bunun cevabını yuvarlak sözlerden uzak söylemenin zamanıdır, günüdür.

Sevgili arkadaşlarım, Ortak Pazarla ilişkiler konusunda çek şeyler söylendi. Sayın Adalet Partisi sözcüsünün, Sayın Demokratik Parti Sözcüsünün Söylediklerine fazla bir şey ilâve edecek değilim, ama bu konuyu tartışmak için, belgelerle tartışmak için yine vakit gelecek. Ben şu kadarını söyleyeyim, Hükümet programındaki ifadeye katılıyorum.

Hükümet programı ne diyor? Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam edilecektir. Bununla beraber, ek protokoller yeniden ele alınacak, memleket yararına yeni değiştirmeler yapmak imkânı aranacak. Hayırlı olsun, çalışsınlar, biz, memleket yararına yapılacak olan bütün bu gayretlerde içtenlikle destekçi oluruz.

İdareci maslahata haklı olarak çatılmış, iktisadî ve sosyal tedbirlerin cesaretle alınacağından bahsedilmiş. Bir cümle söyleyip geçeyim, bu cümleler üzerinde çek şey söylenebilir.

İktisadî ve sosyal tedbirlerin cesaretle olmasından çok, isabetli olması önemlidir. Meselelerin giriftliğini kavramamaktan ileri gelen cesaret bazan öyle isabetsizliklere yol açar ki, bunun adına cesaret denmez, başka şey elenir.

Sevgili, arkadaşlarım, düşünce, inanç, propaganda ve örgütlenme konusuna temas ederek sözlerimi bitireceğim.

Hükümet programı, iyi işleyen bir demokraside temel koşulun geniş görüşlülük, eleştiriye tahammül, karşı düşüncelere saygı olduğunu belirtiyor. Bu konuya herkesten önce ve en başta iktidarın itina etmesi gerektiğini de kabul ediyor. Bu anlayışa yürekten katılıyoruz. Basının ve muhalefetin tenkitlerini hoşgörü ile din-

leyebilmek, bu tenkitlere katlanabilmek bir iktidarın demokrasiye bağlılığının en iyi işaretidir. Hükümetin bu konuda kararlı olarak göreve başladığını söylemesi ciddi sevindiricidir. Ancak, protokolden, programdan ve daha önce bu konuda başlıca ilgililerin yazıp söylediklerinden çıkan anlamlara, bakılırsa, Hükümet, sözle ve yazı ile ifade hürriyetini, propaganda hürriyetini hatta örgütlenme hürriyetini sınırlandıran kayıtları kanunlardan çıkarmak kararında görünüyör.

Konu, sadece kanunların hoşgörü ile uygulanması şeklinde değil, kanunlarda mevcut kayıtların ve sınırların kaldırılması, sözle ve yazı ile sınırsız ifade hürriyetinin getirilmesi şeklinde ortaya konunca, aydınlatılmaya muhtaç bazı maddeler üzerinde durmak zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkar.

Bu noktada Hükümet programında yeterli açıklık bulunmadı, kanunlarda yapılacak olan değişikliklerin ölçüsü, mahiyeti belirtilseydi, böyle hallerde gerekli olduğu üzere hangi kanunların hangi hükümlerinin kaldırılacağı hususunda az çok bir açıklama yapılsaydı, Hükümetle hangi noktada ve niçin beraber, hangi noktada ve niçin ayrı düşündüğümüzü ortaya koymamız çek daha, kolay olurdu. Ne yazık ki, bu tartışma açıldığında, daima yapılageldiği gibi bu defa da genel sözlerle yetinilmiştir. Aynen okuyorum; (Başı da var tabii, ama üzerinde durmak istediğim kısım bu) “İfade hürriyetini sınırlandıran bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacaktır” deniyor.

Bu sözle kastedilen kanun hükümleri hangileridir? Bir Hükümet programında hiç değilse en önemli gördükleri, madem buna ihtiyaç duymuşlar, mademki böyle bir şey yapmak zorunluğunu görmüşler, bu kadar geniş yer ayırmışlar, biliyorlardır, hangi kanunlar, hangi maddeler söz konusudur. Bunlar hakkında bir işaret verilmesi, bu maddeler hakkında bir bilgi verilmesi gerekirdi, şu kanun, şu maddeler diye...

Şüphesiz, kanun tasarıları ilerde önümüze geldiği zaman bu genel ifadenin neyi kasdettiğini daha iyi göreceğiz ve görüşlerimizi daha somut olarak belirtmek imkânını bulacağız.

Düşünce ve inanç hürriyetini daima savunmuş, bu uğurda mücadeleler vermiş; lâikliğin, din düşmanlığı şeklinde anlaşılmasına karşı çıkmış bir partiyiz. Dalma belirttiğimiz gibi, insanın kafasındaki düşüncesi, yüreğin deki Allah sevgisi, inancı sökülüp atılamaz. Düşünce, inanç, din saç değildir ki kesilebilsin, dış değildir ki Devlet zoru ile Devlet kerpeteninle sökülsün veya takılsın. Bunun için faşist, komünist veya teokratik dikta idarelerinin karşısında hür, demokratik, lâik, ama doğru manada lâik Devlet anlayışını savunuyoruz.

Demokrasi, her insanın hata yapabileceği yolundaki basit bir inanca dayanır. Demin de söyledim, “Kul kusursuz olmaz” atasözümüzün belirttiği gibi, “Beşer şaşar”, demokrasinin ruhu bu iki kelimedede yatar. Hiçbir insan veya insanlardan kurulu hiçbir heyet tenkidin dışında tutulamaz. Çünkü hatadan münezzehtir değildir. Doğruyu yalnız onun bildiği farzedilemez. Hiçbir insana veya insanlardan kurulu hiçbir heyetle mutlak ve sınırsız iktidar verilemez. Totaliterizmin, demokrasi dışı

akınların, despotizmin her şekline karşı olmak zorunluğu işte bu basit gerçekten “Beşer şaşar” gerçeğinden doğar.

Düşünce ve inanç hürriyetinin ve onun ayrılmaz parçası, tamamlayıcısı olan ifade hürriyetinin önemi de bundan doğar. Ancak, konuyu hukuk ve siyaset ilmi açısından objektif bir tahlile tabi tutarsak şunu görürüz;

Bilimsel açıdan, düşünce ve inanç hürriyeti başka şeydir, fikir ve inançlarını yaymak için söylemek, yazmak, propaganda yapmak, örgüt kurmak hürriyeti başka şeydir.

Daima belirttiğimiz gibi, sonsuz olan, sınırsız olan, sınırsız olması tabii bulunan hiçbir kanunî kayıt ve sınırla daraltılması asla kabil olmayan hürriyet, derunî olan düşünce, vicdan, din ve inanç hürriyetidir. Çağımızda kanunlar esasen düşünce ve inançla uğraşmaz. İnsanların derunundakini keşfedip ceza vermeye kalkışan çağdaş kanun düşünülemez; fakat ifade, propaganda, örgütlenme konusuna gelindiği andan itibaren, burada kişinin hürriyetiyle, diğer bütün kişilerin hürriyetleri ve içinde yaşadıkları toplumun haklarını dengeleştirmek zorunluğu kendiliğinden doğar.

Söz, yazı, ifade hürriyeti şüphesiz düşünce hürriyetinden ayrılamaz. İfade hürriyetiyle tamamlanmayan düşünce hürriyeti şüphesiz yeterli değildir. Bu doğru, fakat ihmal edilmesi mümkün olmayan başka doğrular, başka gerçekler de var. Toplum hayatı için başka fertlerin şerefi, başka fertlerin haysiyeti için milletin güvenliği ve bütünlüğü için, adaletin tarafsız işleyebilmesi için, Devlet sırlarının sokağa dökülmemesi için, iç kavga, şiddet ve zulüm kışkırtmalarının alabildiğine yapılamaması, hürriyetlerin kötüye kullanılmasıyla bütün hürriyetlerin elden gitmemesi için, en âdi suçların bile mubah, meşru, hatta ögünülecek fiiller gibi gösterilememesi en iğrenç fiillerin bile övülmemesi için, insanların mukaddes bildikleri şeylere açıkça ve alenen sövülmemesi için ifade hürriyetinin, yazı, söz hürriyetinin, propaganda hürriyetinin; örgütlenme hürriyetinin bazı sınırları vardır; kanunlar bu sınırları getirirler, Cumhuriyet kanunları bu sınırları getirmişlerdir. Bu sınırlar lüzumludur.

İşte bunun içindir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi grupların hepsinin, bu arada Cumhuriyet Halk Partisinin yalnız eski Cumhuriyet Halk Particinin değil, yeni Cumhuriyet Halk Partisinin, bugünkü Cumhuriyet Halk Partisi yöneticilerinin, bugünkü yöneticilerimin kabul ettikleri Anayasanın 11’nci maddesi istisnasız bütün hürriyetler için geçerli bazı sınırlar koymuştur.

Bir kimsenin, Cumhuriyetimizi yıkmak kastiyle de olsa, istediğini söylemesine ve yazılmasına karşı Türk Devletinin eli kolu bağlı mı kalacaktır? Dine, mukaddesata sövmek isteyen, millî ahlâkı tahrip etmeye yarar gören bir kimse, sözde düşünce ve ifade hürriyeti adına bunu yapmakta serbest mi olacaktır? Millî güvenlik bakımından açıkça zararlı olan yayınlar karşısında bir Devlet, kendi millî güvenliğini koruma hakkından mahrum mu olacaktır? Bir kimse, kanunların suç saydığı bir fiilî açıkça övecek, bankalarını suç işlemeye, şiddete, kanunları çiğnemeye teşvik edecek olsa

dahi, herkes dilediği gibi düşürmekte ve düşündüğünü dilediği gibi söylemekte şeşbeştir, diye bir fetva verip bunu mazur mu göreceğiz? Elbette ki, hayır!

Söz, yazı, propaganda hürriyetleri, bir kelime de ifade hürriyeti ve örgütlenme hürriyeti sınırsız olamaz. Bütün mesele, sınırı çizmektedir. Bütün mesele, kişi hürriyetiyle toplumun hakları, bir kişinin hürriyetiyle başka kişilerin hürriyetleri ve hakları arasındaki çizgiyi iyi çizebilmek, yani sınırın nereden ve nasıl geçeceğini doğru tayin edebilmektir. Siyasi hukukun, hürriyetler hukukunun en çetin sorunu budur, sınırsız ifade hürriyeti söz konusu değildir, yanlıştır.

Bu sınırı kim çizer? Bu sınırın en başta anayasalar çizer. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11'nci maddesinin, bugünkü iktidar kanadı dâhil, bütün gruplarca oylanmış üçüncü fıkrası aynen şöyle eliyor; "Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi bunun içinde şüphesiz söz, yazı, ifade, propaganda hürriyetleri dâhil, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrımına dayanarak nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdiyle kullanılamaz. Bu hükümlere aykırı eylem ve davranışların cezası kanunda gösterilir" Bu maddenin dışına çıkamayız ki, Meclis olarak.

Anayasa, sınırlamayı koymakla yetinmemiş, bunların Ceza Kanununda suç olarak tecrim edileceğini ve cezasının kanunda göstereceğini de bir âmir hüküm olarak koymuş.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, hürriyetleri bu Anayasa çerçevesinde kabil olduğu kadar geniş tutmanın karşısında değildir; fakat bu Anayasa çerçevesinde kalmak ve sınırsız hürriyet olamayacağını iyice bilmek kayıt ve şartıyla, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11'nci maddesi yok farz edilemez. Kimse, Devletin sosyal, iktisadi siyasi veya hukukî temel düzenini kısmen ele olsa, din kurallarına dayandırmaya veya siyasi veya şahsî çıkar ve nüfus sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yola kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır, diyen Anayasanın 19'ncü maddesi, şu veya bu çevreye şirin görünmek uğruna yok farz edilemez. Anayasa bütün kişileri, bütün kuruluşları, bütün hükümetleri, bütün siyasi partileri bağlar.

Düşünce özgürlüğü, suç işlemeye teşvik değildir. Açıktan açığa millî bütünlüğü parçalayacak yayınlar, yurttaşların ahlâk, aile ve elin duygularını ve bağlarını sarsacak, toplumda çok zararlı etkiler yaratacak, cinayetlerin artmasına yol açacak, suç işlemeyi teşvik edecek yayınlar birtakım kayıtlara tabi tutuluyor diye düşünce özgürlüğü yok edilmiştir, denebilir mi? Bütün mesele, getirilen kayıtların ve sınırların makul oluşundadır.

"Sınırsız ifade hürriyeti" sözü, şayet bir kalem sürçmesi değilse, Allah milletimizi böyle bir gafletin zararlarından korusun, demek gerekiyor.

Fikir özgüllüğü ile suç övgüsünü ve suça tahriki bir tutmak için ya hukuk bilmemek, ya da anarşi ortamının doğmasında yarar görmek lâzımdır. Şunu unut-

mamalıdır ki, hukuk millî olmak ve millî ihtiyaçlara cevap vermek zorundadır. Özentiler uğruna bir milleti varlığı, bağımsızlığı, hürriyetleri tehlikeye atılamaz. Demokrasinin de kendisini savunma hakkı vardır. Hür demokratik rejimi yaşatmak için bunu yıkmak isteyenlere karşı bazı tedbirler almak zannedildiği kadar yanlış bir tutum değildir. Şüphesiz yalnız kanunî yasaklamalarla netice alınamaz. iktisadî ve sosyal alanda alınması gerekli tedbirler ihmal edilerek, yalnız yasaklarla tedbir alınamaz. Fikir alanında mücadele konusu en az kanun tedbirleri kadar önem taşır. İnancı bir fikir mücadelesiyle, sağlam iktisadî ve sosyal tedbirlerle desteklenmeyen kuru yasakların meseleleri çözmeye yetmeyeceği aşîkârdır. Yine de kamun müeyyidelerinden vazgeçilemez.

Anayasanın insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik cumhuriyet ilkelerine ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne karşı gelen siyasi parti kurulamayacağı yolundaki 57'nci maddesi yok farzedilemez. Siyasi Partiler Kanununa bu saydığım maddelere dayanarak ve en başta o zamanı C.H.P. Grubunun ısrarıyla girmiş olan sınırlayıcı hükümlerin hiç bir anlam taşımadığı ve faydasız olduğu asla farzedilemez.

Türkiye'nin de imzaladığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayladığı Avrupa İnsan Haklar Sözleşmesinin fikir ve ifade hürriyetiyle ilgili 10'ncu maddesinin ikinci fıkrası şöyledir. Bu metni, Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazetesinde yayınlanan resmî tercümesinden, üslubu ve zamanla eskimiş olan bazı kelimeleri hiç de-ğiştirmeden aynen okuyorum; hür ülkelerin insan hakları sözleşmesi bu düşünce, inanç ve ifade hürriyetiyle ilgili madde;

“Kullanılması vazife ve mesuliyeti de tazazammun eden bu hürriyetler demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya âmmе emniyetinin nizam muhafazasının, suç önlememin, sağlığın veya ahlâkın, başkalarının şeref veya haklarının korunması, gizli haberlerin ifşasına mâni olunması veya adalet kuvvetinin üstünlüğünün ve tarafsızlığının sağlanması için ancak kanunla muayyen merasime, şartlara tahditlere veya müeyyidelere tâbi tutulabilir”

Türk milletinin devlet kurmakta ve devlet yaşatmakta engin tecrübesi vardır. Türk Milletinin şan, şeref ve çilelerle dolu engin tarihi gerçekten Türk Milletine, pek az millete nasip olacak bir siyasi olgunluk kazandırmıştır. İşte bu siyasi ve olgun tecrübe dolayısıyla, işte bu engin tarih dolayısıyladır ki, Türk Milleti demokratik rejimi bütün gerekleriyle uygularken, kendi varlığını, burunluğumla korumayı, kızıl totaliterizmin kucağına ve ağına düşmemeyi her şart altında bilecektir ve bunun tedbirlerini kanunlarında muhafaza etmeyi başaracaktır. (C.G.P. ve A.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Hukukun, bütün medeni ve hür ülkeler için geçerli temel ilkeleri vardır; fakat hukuk, cebir veya fizikten farklı olarak, sosyal bir müessesedir, aynen kopya edilemez, millî bünyelere ve ihtiyaçlara göre düşünülmesi gereken yönleri vardır. Hükümetim getireceği tasarıları dikkatli inceleyeceğiz; komünizm propagandasını ve örgütlenmesini ilgilendiren Türk Ceza Kanununun 141 ve 142'nci maddeleri ile ilgili

olarak ne düşünüyorlar? Programda söylemiş degillerdir, göreceğiz. 163'ncü madde ile ilgili olarak nasıl bir değişiklik getireceklerini programdan anlamak mümkün değildir, göreceğiz. Getirecekleri tasarıları lâyık olduğu önemle inceleyeceğiz. Bu konuda Anayasamız ve Anayasa Mahkememizin içtihatları bize rehber olacak. Biz genel olarak her konuda millet yararına göreceğimiz, Anayasaya uygun olduğuma inanacağımız değişiklikleri destekleyeceğiz.

Anayasaya aykırı gördüğümüz, millî menfaate ters düştüğüne inandığımız hangi teklif gelirse karşı çıkacağız. Bunu yaparken çoğunluğun kararına ve iradesine saygı göstermeyi de bileceğiz. Biz farklı düşünüyoruz diye çoğunluk bir karar verirse, bu çoğunluğun kararının karar olmadığını iddia etmeyeceğiz; fakat gerekli gördüğümüz yerde, biraz evvel okuduğum maddelere dayanarak, Anayasa Mahkemesi önünde İnandığımız istikamette milletimizin haklarını savunmaya devam edeceğiz.

Uygulamada bazen çok gevşek, bazen çok katı davranılmasından doğan adaletsizlikler bulunduğunu biliyoruz. Hiç kimseye zararı olmayan, Anayasa ile kurulmuş olan Cumhuriyet düzenini yıkmak hedefini gütmeyen, topluma hiç bir zarar vermeden, hiç bir Anayasa kuralını çiğnemedi sadece dinî ve vicdanî inancının gereğini yerine getiren bir yurttaşın ceza görmesine gidilir ise, buna hiç bir şart altında razı olmayız. Uygulama hataları bulunduğunu biliyoruz. Bir tarafta katı ve yanlış bir uygulama ile klâsik bir kitabın mütercimi ceza görürken, öte yanda bir gevşek uygulama dönemine rastladığı için açıktan açığa suç tahrikçiliğinin, gerilla savaşı tahrikçiliğinin, yıkıcı propagandanın başıboş kalmasından memleketin zarar gördüğünü ve düzeltilmeye muhtaç, hususlar bulunduğunu biliyoruz. Getirilecek değişiklik tasarılarını bu açıklardan değerlendireceğiz.

Millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti elan Türk Devletini yıkmak isteyenlere propaganda ve örgütlenme serbestliği verilemez. Ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyetini çökertmek isteyenlerin bütün halk ve hürriyetleri, bu arada düşünce ve inanç hürriyetini de, en mukaddes hürriyetleri ide temelinden yok edecek bir dikta düzeni kurmak isteyen aşırı sol ihtilâl örgütlerinin ve propagandacılarının başıboş bırakılmasına yürürlükteki Anayasamızın cevaz vermediği ve milletimizin de buna müsaade etmeyeceği bilinmelidir.

Sevgili arkadaşlarım, Anayasa çerçevesi içinde tamamıyla meşru olarak 33 ve % 12 civarında rey almış elan iki siyasi parti Hükümet olmuşlardır. Millet Meclisinde çoğunluğu vardır, güvenoyu aldığı andan itibaren Türkiye Cumhuriyetinin meşru hükümetidir. Bir noktada Hükümetin mütevazı olması gereğine işaret etmek istiyorum. O da şudur;

Bu konularda, şimdi arz ettiğim konuda hassasiyet gösteren siyasi partilere bakınız; bunların aldıkları oyları toplayınız ve millet iradesinin yüzde kaçını temsil ettiklerine bir bakınız.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — % 95.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Değil, hesabını yapınız. Hesabını gayet ciddi olarak yaptık biz.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Bizimki tesadüfi hoca.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Eğer bütçeyi filân da böyle yaparsanız yandık. Ekonomik sorunları da böyle yekûn ediyorsanız yandı millet.

Sevgili arkadaşlarım, yani Türk Milleti buna razı olmaz derken, matematik olarak millet çoğunluğunun buna razı olmadığını da belirtmek istiyorum.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Var mısın bir seçime daha?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Matematik olarak Türk Milletinin büyük çoğunluğu komünizm örgütlenmesinin, komünizm propagandasının serbest bırakılmasının yanında değildir. (A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Alâkası var mı bunun?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hükümet kanadında bulunanlara rey veren seçin enlerin bir kısmı kanun karşısındadır. Bunu bilmek lâzımdır. Sınırsız hürriyet dene; nelerinin zamanla anarşiye ve tepki yoluyla ana hürriyetlerin aşırı kısıtlanmasına yol açtıkları dünya tarihinde çok defa görülmüştür. İfratla tefrit birbirine sanıldığından daha yakındır. Doğrar yol ifrattan da tefritten de uzak olan yoldur.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamın sonuna geldim. Türkiye’nin bugün karşı karşıya bulunduğu temel iktisadî sorunlara çözüm getirme umudu vermeyen, seçim öncesinde yaptığı ucuzluk vaatlerimi daha programını yazarken unutmuş görünen ve hayat pahalılığına çare bulma hususunda umut verici olmayan, üniversite ve yüksekokullara sınavsız giriş konusunu seçimlerde oy toplama aracı olarak kullanıp, Hükümet programında bu vaadini erit eleyen ve sulandıran, bizim çıkardığımız millî menfaatlere, ilmi gerçeklere, millî bünyeye uygun toprak reformu tasarısını alabildiğine eleştirip çok aşırı tekliflerle ortaya çıkıp köy köy, meydan meydan her topraksıza, az topraklıya toprak vadettikten sonra iktidara geçince programında bu konuya bir tek kelime ile yer vermeyen, sınırsız ifade hürriyeti ve daha önceki beyanlarına bakılırsa aşırı sol için bile örgütlenme hürriyeti gibi Anayasamıza aykırı, millî menfaate aykırı, anarşiyi davet edici görüşleri benimseyen, gelişmeye muhtaç yurt bölgeleri bakımından tamamiyle yetersiz görüşler getiren, vuzuhsuz teorik şemalar dışında temel konularda açık seçik çözüm yolları göstermeyen, oy hakkı konusunda adalete ve eşitliğe aykırı istisnalar tasarlayan, “Halk sektörü” sözüyle ne kastettiği, İktisadî Devlet Teşekküllerini hangi hale getireceği, karma ekonomi anlayışının ve hür teşebbüs karşısındaki gerçek tutumunun ne olduğu aydınlığa kavuşmamış olan, af konusunda barış değil iç kavga, huzur değil huzursuzluk, asayiş değil asayişsizlik getirmeyi muhtemel ters görüşlere sahibolduğu anlaşılan, neda-met getirmemiş bir kısım Devlet ve millet yıkıcılarını affa hazırlanan, seçim beyan-namelerinde ve seçim propagandalarında ortaya koydukları görüşlerle açıklıktan yoksun Hükümet programı arasında sayısız çelişkiler bulunan ve evvelce bilinen görüş ve tutumlarıyla güven verici sayamadığımız bu Hükümete, Cumhuriyetçi Güven Partisi olarak güven oyu veremeyeceğimizi arz eder, Yüce Meclisi sevgi ve saygılarla selâmlarım. (C.G.P. ve A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Feyzioğlu.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir) — Sayın Başkan, İsim vererek Sayın Feyzioğlu; “Kim konuşuyor? Süleyman Genç. Çıkarırım vesikaları” diye sataşmıştır. Bu konuda söz istiyorum.

Sayın Genç, bu konudaki talebinizi tetkik edeceğim. Sataşma varsa size söz vereceğim efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir) — İsim vererek Sayın Başkan.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Ne söylemişim?

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir) — Sayın Başkan, zabıttan okuyorum...

Söz sırası, Millî Selâmet Partisi Grubu adına Sayın Hasan Aksay'ın.

Buyurunuz Sayın Aksay (*M.S.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar*)

M.S.P. GRUBU ADINA HASAN AKSAY (İstanbul) — Muhterem Başkan, muhterem milletvekilleri;

Hükümet programı üzerinde, Millî Selâmet Partisi Grubunun görüş ve temenilerini arz etmek; üzere huzurlarınıza çıkmış bulunuyorum.

Bu husustaki düşünce ve fikirlerimizi açıklamadan önce, Hükümetin nasıl bir siyasi vasatta ve hangi şartlar altında kurulduğunu kısaca belirtmekte fayda, hatta zaruret olduğu kanaatindeyiz.

14 Ekim seçimleri ile 12 Mart 1971'den bu yana hüküm süren olağanüstü bir devreyi geride bırakmış bulunuyoruz. Bu seçimlerde milletimiz, biç bir partiye ve görüşe tek başına hükümet kurma imkânını vermemiştir.

Millî iradenin bu tecellisi karşısında Parlâmentodan güvenoyu alabilecek bir hükümetin kurulabilmesi için üç ay boyunca çeşitli imkânlarla başvurulmuş ve Türk siyasi hayatında her alternatifin denendiği hükümet kurma çalışmaları yapılmış, demokrasimiz bu tecrübeyi de başarı ile geçirmiştir. Bu buhranlı devrenin daha fazla uzamasında memleketimiz için çeşitli iktisadî, içtimaî, siyasi mahzurlar gören ve kuracakları bir koalisyonla milletimizin karşı karşıya bulunduğu birçok güçlüklerle köklü ve temel çözümler getirebileceklerine inanarak M.S.P. ile C.H.P. demokratik usul ve teamüllere uygun olarak aralarında anlaşmak suretiyle bir koalisyon kurma kararına varmışlar ve bu koalisyonun protokolünü imzalamışlardır.

Bu koalisyon, Devlet idaresini çok çetin bir dönemde devir almaktadır. Böyle bir devrenin mühim meselelerini yüklenmeden Önce, her iki parti aralarında temel mevzularla alâkalı genişliğine ve derinliğine müzakereler yapmak ihtiyacını duymuşlardır.

Yapmakta ve yapmamakta anlaştıkları meselelerin Türk toplumu için yeni ve mutlu bir devir başlatacak değerde olduğuna kanaat getirildikten sonra bu koalisyon teşekkül etmiştir.

Bir partinin tek başına iktidar olduğu zaman programıyla ortaya koyduğu yapacaklarından ve tasarladıklarından farklı olarak, başka bir parti ile Hükümet ortaklığı kurarken bazı fedakârlıklarda bulunması tabii ve zaruridir.

Karma Hükümeti meydana getiren M.S.P. ile C.H.P. nin, tam ve kâmil manâda fikir ve inanç hürriyetine taraftar ve bunu tahakkuk ettirmekte kararlı olmakta, her türlü şiddet ve tahakküm hareketlerine karşı bulunmakta, iç barışın teessüsünde 40 milyon memleket evlâdını bilgininin kardeşi bilmekte Devlet - Millet kaynaşmasının daha da kuvvetlendirilmesinde, meşru yoldan çalışıp “kazanaları teşvik etmekte, mülkiyet hakkına hürmetkâr olmakta, yoksulluk ve imkânsızlık içinde bırakılan mahrumiyet içinde bulunanlara hizmet getirmek, imkân hazırlamak ve yardımcı olmakta, millî, güçlü süratli, yaygın ve dengeli bir kalkınmayı gerçekleştirmek hususunda, yurdumuz insanların ahlâkî, manevî yönde gelişmelerinde, yurdumuzun maddî ve manevî kalkınmasında, canlı ve güçlü hamlelerin yapılmasında ve bunlar kadar mühim olan diğer bir çok temel meselelerde anlaşılmış olmalarının değeri büyüktür.

Bu umumî tespitten sonra, Hükümet programının tahliline geçmeden önce bir hususun daha altını çizerek zikrini vazife telakki ediyoruz.

Bir ay, iki ay, üç ay önce bir hükümet teşkilinde aşılması oklukça güç birçok engeller vardı ve bu çıkmazda bir bunalım doğuyordu. Büyük milletimizin siyasi olgunluğunun ve sağduyu sahibi siyaset ve Devlet adamlarımızın bu neticenin istihsalinde büyük hisseleri olduğu şüphesizdir.

Üç aydan uzum süren bir hükümet buhranı döneminin bir rejim buhranı şekline inkılabının kesin olarak önlenmiş olması demokrasimize güç kazandırmıştır. Bu koalisyon, sadece bu yönü ile dahi mesut bir hadisedir.

Büyük bir imtihan başarı ile verilmiştir. Ancak hemen ilâve etmeliyiz ki, bugün vâsıl olduğumuz bu merhale ve elde ettiğimiz bu neticeden bütün güçlükleri arkada bıraktığımız sonucu çıkarılmamalıdır.

Gerek siyasi partilerimizin ve gerek siyaset ve fikir adamlarımızın bundan sonra da çıkabilecek güçlükleri aynı şekilde basiret, temkin, anlayış ve fedakârlık göstererek yeneceklerine inanıyoruz. Aksini telkin eden hiç bir sebep görmemekle memnun oluyoruz.

Muhterem Milletvekilleri, Hükümet programı hakkındaki görüşlerimizi belirtmeye geçerken aşağıdaki hususlara özellikle işarette fayda vardır;

Geçirdiğimiz buhranlı devrelerden sonra milletimizin birçok meselelerinin biran evvel halledilerek bir ferahlığa kavuşmak hasretini çektiği bu sırada, nasıl bir Hükümet, hangi programla işleri ele almalıdır. Bu hususta ihtiyaç nedir?

Her şeyden evvel mutlak ve mücerret mânada bu سوالin cevabını ortaya koyarak işe başlamak faydalı olacaktır.

Millî Selâmet Partisi olarak, yurdumuzun meselelerini halletmek için ciddi bir Hükümetin köklü icraat yapmak üzere işleri ele almasında zaruret bulunduğuna inanıyoruz.

İşlerin ve milletimizin idare-i maslahatçılığa tahammülü yoktur. Başarı için bir Hükümet programı aşağıdaki beş esası mutlaka ihtiva etmeye mecburdur;

1. — Yurdumuzda her şeyden önce iç barış, huzur ve siyasi istikrar tesis edilmeli ve 40 milyon, insan birbirinin kardeşi olarak hizmet ve kalkınma yolunda el ve gönül birliği içinde olmalıdır.

2. — Köklü ve ciddî icraatın başarılabilmesi için, bütün Devlet kuruluşlarına görevlerini ifa edebilecek yeni şekillerin verilmesi ve bütün teşkilâta zindelik, tazelik getirilmesi ve hamleci ruhun aşılması, bürokrasinin yenilmesi.

3. — Maddî sahada millî, güçlü, süratli, yaygın kalkınmanın başarılanması.

4. — Manevî sahada, yurdumuz insanların ahlâkî ve manevî gelişmelerinin sağlanması, birbirini seven, sayan mesut ve gayretli insan topluluğunun meydana getirilmesi.

5. — Milletlimizin büyük ve eşsiz tarihinden hız alarak, ruhlarda ve gönüllerde yeniden Büyük Türkiye'nin kurulması meşalesinin yakılması.

Muhterem Milletvekilleri; yukarıda zikrettiğimiz şartların, buhranların içerisinde çıkıp gelen, bir Hükümetin, siyasi huzurun tesisini programının başına alması tabîi olduğu kadar zarurî bir vazifedir. Onun içindir ki, Hükümetimiz, geniş kapsamlı affı, Devlet - millet kaynaşmasını, iç barışı, fikir ve vicdan hürriyeti kanununun çıkarılması zarureti lâyık oldukları ehemmiyetle programına koymuştur. Kapsamları farklı da olsa bütün partilerin genel bir affın gerekliliğinde birleşmeleri vakıyî, kendisini kabul ettiren gücünü göstermesi bakımından önemlidir.

Affin tek başına gerekleşmesi şüphesiz huzur ve sükûnun yerleşmesinde yeter bir sebep olmamaktadır. Onun için af, mutlaka bir düşünce ve inanç hürriyeti ile tamamlanmalı sık sık af kanunu çıkarıma zarureti, düşünce ve inanç kanunuyla ortadan kaldırılmalıdır. Aksi takdirde af ile varılmak istenen huzur ve sükûn vasatı yeni tahakkümlerle tahribedilmektedir. Bu önemli mevzu Hükümet programımızda şu şekilde ifadesini bulmaktadır;

Bu anlamda iyi işleyen bir demokrasinin temel şartı olan geniş görüşlülüğü, tenkide tahammülü, karşı düşüncelere saygıyı en başta Hükümet göstermelidir. Hükümetimiz buna kararlı olarak göreve haşlıyor. Buna kararlı olduğu için de programının temel unsurları arasında, rejimin sıkıntılı yıllarından arta kalmış kırgınlıkları ve kavgaları tarihe gömecek geniş kapsamlı bir genel af çıkarma ve demokrasi-mizi her bakımdan yüksek bir düzeye erdirmek üzere düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki sınırlamaları kaldırma kararı yer alıyor.

Hükümetimiz, geçmişin kırgınlık ve acılarını giderecek karşılıklı bağışlama ve hoşgörüye dayanan bir kardeşlik ortamının kurulmasını ilk görev saymaktadır. Toplumumuzda iç barışı kurmak üzere düşünce ve inanç suçlarını da kapsayan bir genel af ile orman suçlarına ilişkin affın gerçekleşmesini görüyoruz.

Düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerinin ve diğer temel hak ve hürriyetlerin Anayasanın gösterdiği yönde kullanılmasına engel olan ve demokratik anlayışla bağdaşmayan hükümler, bu hürriyetlerin varoluş nedenlerine vücut veren ilkelere ışıltı altında gözden geçirilerek düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerini sınırlayan

bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacak, basın hürriyeti her yönü ile teminat altında tutulacaktır.

Kamu düzeninin korunması, anayasal hak ve hürriyetlerin rahatça kullanılabilmesi, düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerine gereken saygının gösterilmesi sağlanacaktır. Yurttaşlarımızın her türlü düşünce ve kanaatlerini korkusuzca açıklayabilecekleri bir ortam, asayişin demokratik hukuk kurallarına uygun, insanî ve etkili bir şekilde idame ettirildiği şartlar içinde gerçekleştirilecektir.

Şüphesiz bu temel hakların kullanılmasında ve nizâmın muhafazasında mülkün temeli olan adalet üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir. Hakkın, bir kısım formaliteler içinde kaybedilmesine imkân verilmemelidir. Adalet ucuz, kolay, çabuk işlemeli ve isabetli olmalıdır. Bunun için adlî temel kanunlarımız millî yapımıza, geleneklerimize ve içtimaî gerçeklerimize uygun bir şekilde yeniden ele alınıp gereken ıslahat yapılmalıdır. Bütün bu hususları dikkatle tespit eden Hükümet programındaki;

“Adalet hizmetlerinin süratle, külfetsiz bir şekilde ve âdil ölçüler içerisinde tahakkuku ve vatandaşın adalete olan inanç ve güveninin pekleştirilmesi için gerekli hukukî tedbirler alınacaktır. Kamuya düzen veren temel kanunlar bu amaçla gözden geçirilip tadil tasarıları hazırlanacaktır” şeklindeki Hükümet taahhüdünü, ihtiyacın isabetli bir cevabı olarak memnuniyetle karşılıyoruz. (*C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri; af, fikir ve inanç hürriyeti vesilesi ile bir noktaya daha işaret etmekte fayda vardır.

İçtimaî hadiseler karmaşıktır, bıçakla keser gibi birbirinden tefrik etmek güçtür. Onun için af, fikir ve inanç hürriyeti deyince bomba ve dinamide giden bir serbestinin gelebileceği ihtimalinden endişelenebilenlerin bulunması mümkündür.

Ancak, bomba ve dinamit bahanesiyle fikir ve inanç hürriyeti gibi temel hak ve hürriyetlerin ortadan kaldırılması, Allah diyen, kitap okuyan bir kimsenin hapse atılması ve mazlum ahlarına kulakların tıkanması... İşte, olmaması lâzımgelen husus asıl budur. Bir mazlum ahının cihanı titrettiğini ifade eden veciz sözün hakikati önemlidir. Geçirdiğimiz devre ile yeni devre arasındaki en büyük fark da bu olacaktır. Bu hususun Hükümet programında 40 milyonu kardeş bilme şuurundan gelen tam ve kâmil bir heyecanla;

Kimsenin birbirine kuşku ile bakmadığı bir huzur dönemi olacaktır bu. Ayrı düşüncelerin barış içinde tartışıldığı ve yanyana yaşayabildiği bir dönem olacaktır. Kimsenin kimseyi ezmediği bir dönem olacaktır. (*C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) şeklinde ifadesini bulmasını mesut bir merhale olarak karşılıyoruz ve ümidediyoruz ki, bu yeni devrede hiç kimse tahakküm, kendi fikir ve düşünüşünden başka bir düşünceye, inanca hayat hakkı tanımama imkân ve fırsatını bulamayacak.

İyilik, temenni etmenin beş sene mahkûmiyeti gerektirecek suç sayıldığı devreler sadece tarihte kalacaktır. (*C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*).

Muhterem Milletvekilleri, Hükümetten beklenen ikinci husus olarak; Devlet mekanizmasının kendini tazelemeyi, bürokrasiden kurtulup iş yapabilir bir hale gelmesi şartlarının gereken ehemmiyetle programda yerini bulması memnuniyet verici bir hadisedir.

Devlet çarkı ağır işler bir hale gelmiştir. Bürokrasiye bir hal tarzı bulmak imkânlarının araştırılması, her yıl biraz daha kuvvet kazanan, senelerin meselesi olarak devam etmektedir.

Hükümet programında yerini bulmuş olan şu üç tedavi yolunu isabetli ve netice alıcı buluyoruz.

Birincisi; işlemler basitleştirilecektir. Hakikaten işlemleri basitleştirilmeden, işlerin sürüncemede kalmasını önlemek mümkün değildir.

İkinci; yetkisiz ve mesuliyetsiz havale memurları ile her gün artan ve karmaşıklaşan Devlet işlerinin yürütülebilmesi son derece güçtür. Bu durumu tespit eden programda; “Kamu yönetiminde görevlilerin yetkileri ve sorumlulukları genişletilerek halkın Devletten beklediği hizmetlerin yerine getirilmesine hız kazandırılacaktır” denmektedir.

Üçüncüsü; İşlemler basiti eştirildikten, yetki ve mesuliyet artırıldıktan sonra işleyişi güçleştiren tıkanıklıkların zorlanması vaadedilmektedir. Bu husus programda şöyle ifadesini bulmaktadır; “Kamu yöneticileri yalnız görev ve yetkilerini kötüye kullandıkları zaman değil, görevlerini yerine getirmekten ve yetkilerini kullanmaktan kaçındıkları zaman da sorumlu olacaklardır”

Bu genel teşhislerden başka Devlet mekanizmasının münferit meselelerde de yenilenmeyi ve tazelenmesi esas alınmıştır. Meselâ vergi sistemimizin ağır, karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hal aldığını gerektirdiği şekilde değerlendirmenin tabii bir neticesi olarak şu tedbirler zikredilmektedir;

“Vergi Kanunlarının hepsi yeniden gözden geçirilecek, vergi eşitliğini zedeleyen, farklılıklara yol açan ve sosyal adalet ilkelerine aykırı düşen hükümler ayıklanacak ve böylece herkesin malî gücüne göre vergi ödemesi yolundaki Anayasa emrinin yerine getirilmesine çalışılacaktır. Vergi sistemi daha âdil bir yapıya kavuşturulacak ve kabil olduğu kadar basit, kolay uygulanır hale getirilecektir”

Muhterem Milletvekilleri, maddi sahada hükümetlerden beklenen millî, güçlü, süratli ve yagın kalkınmanın başarılmasıdır.

Bugün içinde bulunduğumuz dünya şartları, özellikle son yıllarda para sorunlarıyla alâkalı olarak ortaya çıkan milletlerarası bunalımlar, hammadde kıtlıkları, enerji ve petrol meseleleri gibi ülkemizi de aşan genel meseleler yanında kalkınmamız için imkânlar da vardır. Her sahada yetişmiş kıymetli mütehassıs teknisyenlerimiz, sanatkârlarımız kalifiye işçilerimiz, büyük bir insan gücü potansiyelimiz vardır. Döviz rezervlerimiz iki milyar doları aşmaktadır. Yurt dışındaki işçilerimizin tasarrufları, milletimizin tasarrufları vardır. Yenidünya şartları karşısında ümit ediyoruz ki, büyük dış kredi temin imkânlarımız olacaktır. Komşu ülkeler, Asya ve Afrika ülkeleriyle, batı ülkeleri pazarlarında önemli yer tutma imkânlarımız mev-

cuttur. Hükümet programımızın, güçlüklerle beraber kolaylıkları da gözden uzak tutmayarak canlı ve dinamik bir ruhla hazırlanmış olmasını memnuniyet verici buluyoruz.

Sanayiın temel üretim malları imal eden, ağır sanayi ve özellikle harp sanayi kurulmasına imkân verecek bir yapıda gelişmesi, sanayileşmenin getireceği neticelerde coğrafi ve zümrevî bakımlardan dengesizliklerin giderilmesi, adilâne bir şekilde dağıtılması, bunun için mahallî inisiyatiflerin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesi, bölgesel kalkınma şirketleri kurulmayı, organize sanayi bölgelerinin ve sanayi sitelerinin kuruluşu geliştirilmesi esastır.

Türkiye'nin temel programlarından bini olan sanayileşmemiz için mevzuatın yeniden düzenlenmesi, bir sanayi teşvik kanununun çıkarılması, sanayileşmeye yakından tesir eden para, kredi, enerji, ulaştırma, fiyat ve vergi gibi temel politikaların sanayi politikası ile ahenk haline getirilip tatbik edilmesine özel bir itina göstermekte zaruret vardır.

Yabancı sermaye ile gelen teknolojinin Türkiye'de tesisine imkân verecek bir sürenin hitanımda bu teşebbüslerin yerli sermayeye aktarılma imkânlarının temini; bürokrasinin geciktirici tedbirlerinden arınmış, sanayinin temel ihtiyaçlarından biri olan yetişmiş personel ihtiyacını karşılamak için meslek okullarına, çıraklık - kalfalık eğitimine ve işte eğitim ile teknik eğitim yanında, temel ahlakî eğitimin de yapılmasında fayda ve zaruret vardır.

Sanayileşmenin temel esasları olarak zikredebileceğimiz bütün bu hususların Hükümet Programının 14-15-16-17-18-24 ve 25'nci sayfalarında gerektiği ehemiyetle ele alındığına görmekten memnuniyet duymaktayız.

Tarımda, ormanda, hayvancılıkta, su ürünlerinde, köy kalkınmasında isabetli teşhislerin gereği olan tedbirleri Hükümet Programında gerekli ölçüler içerisinde görmenin memnuniyetini duyuyoruz. Ayrıca bütün bu hizmetlerin dengeli ve ahenkli bir şekilde yurt sathına yayılacağının teminatını Hükümetimizin taahhüdü olarak müşahade etmek ayrı bir memnuniyet sebebidir. Bu husustaki birkaç program maddesi şöyledir;

"Başta istihdam olmak üzere sanayileşme ile gelen nimetlerin coğrafi dengeye ve içtimai adalete uygun bir şekilde bütün yurda dağıtılmasını sağlayacak her türlü köklü tedbirler alınacaktır"

"Sağlık politikasında gaye, halkın sağlık politikasından yararlanma seviyesini yükseltmek ve geri kalmış bölgelere öncelik vererek sağlık hizmetlerinin dağılışında sosyal adaleti gerçekleştirmektir"

Ayrıca, programda yerleşme problemi üzerine ciddiyetle eğilinilmesini memnuniyetle karşılıyoruz.

"Gecekondu konusundaki mevcut zaman sınırlandırılması değiştirilerek 1973 yılı sonuna kadar yapılmış bütün gecekondu meşrulaştırılacaktır, özel kişilerin arsaları üzerinde kurulmuş gecekonduyla ilgili olarak ya arsaların kamulaştırılması yoluna gidilecek veya bu gecekondu oturanlara başka konut sağlanacak-

tır” gibi kesin ifadelerle uydu - kent, köy - kent, sanayi bölgeleri gibi yerleşme meselelerine getirilen çözümler ileri ve ciddi çözümlerdir.

Bu arada köy kooperatiflerini ayrı bir ehemmiyetle ele almayı değer bulmaktayız. Şimdiye kadar bütün programlarda köye yol, su, elektrik gibi temel ihtiyaçların götürülmesi planlanmaktaydı. Şimdi ise aynı temel ihtiyaçlara verilen ehemmiyet yanında ve fazla olarak gerek sanayi bölümünde zikredilen yaygın özel sektör, gerekse önemle ele alınan kooperatif mevzuu yeni, ileri ve başka bir mâna taşımaktadır.

Kooperatif ve yaygın özel sektör köye ve Anadolu’ya sadece temel altyapı hizmetlerini götürmekle yetinmek değil, iktisadî inkişaf, imkân ve vasıtalarını da götürmek demektir. Konu bu bakımdan ayrı bir ehemmiyet, ayrı bir ağırlık taşımaktadır.

Muhterem Milletvekilleri, dördüncü olarak, bir Hükümetten beklediğimiz ahlâkî ve manevî gelişmeyi, mesut ve gayretli insan topluluklarının meydana getirilmesini sağlayıcı tedbirler sahasında da Hükümet Programımızda büyük bir hamle yapılmış olmasından Millî Selâmet Partisi Grubu müstesna bir memnuniyet duymaktadır.

Anayasamızın, temel hak ve ödevler bölümünde Devlete vazife olarak verdiği, insanın mânevi yapısının geliştirilmesini emrettiği prensiplere paralel olarak Millî Eğitim, Diyanet, fikir ve inanç hürriyeti sahasında yapılması gereken hizmetleri bir Hükümet programında lâıyk olduğu ağırlıkta görmekten bahtiyarlık duymaktayız.

Örf ve adetlerimizle, millî hasletlerimize uygun ahlâk kaidelerinin öğretilmesi gayesi ile ilk ve ortaöğretime mecburî ahlâk dersleri konulması ve bu derslerin İlahiyat Fakültesi, Yüksek İslâm Enstitüsü ve İmam - Hatip okulu mezunları ile bu konu ile ilgili diğer ihtisas gruplarından mezun ehliyetli öğretmenler tarafından okutulması milletimizin yıllardan beri hasretini çektiği bir husustur.

İmam - Hatip okullarının kapatılmış orta kısımlarının tekrar açılması ve halkımız tarafından yapıp ta bugüne kadar öğrenime açılmamış bulunan İmam - Hatip okullarının, kuruluş maksatlarına uygun olarak bir an önce hizmete açılması programa alınmış olmakla, mânevi kalkınmanın en önemli adımlarının atılmış olduğunda şüphe yoktur.

Bütün lise muadili meslek okulları ile birlikte İmam - Hatip okulu mezunlarına da fark imtihanı vermeden Üniversitelere girme imkânının sağlanması hususunun bir prensip kararı olarak programa girmiş olması, maddî ve mânevi varlığını geliştirmek, öğrenmek isteyenlere imkân vermek ve kimsenin önünü takamamak bakımından son derece faydalı bir harekettir.

Hükümetin; çocuklarımızı zararlı müstehcen yayınlardan korumayı, okuma ve öğrenmeyi özendirici, millî ahlâkî, ilmî ve insanî duyguları güçlendirici yeni bir yaygın programı uygulamayı programına alması ferahlatıcı ve önemli bir husustur.

Bütün bu tedbirleri, ahlâk nizamının teessüsü ile Türkiye’yi mesut insanlar diyarı yapmak istemenin, Devletin maddî ve mânevi güçlerle kuvvetlenmesini gaye edinen ileri bir görüşün müjdesi olarak görüyoruz.

Hükümetimizin gerçek bir millî eğitim programı uygulayacağına, tarih, edebiyat derslerinde milli tarih ve mefahire ve millî edebiyat mevzularına ağırlık vereceğine ve felsefe, sosyoloji derslerinde milletimiz evlâtlarının temel kıymet hükümlerini zedeleyici gayriilmî ve art maksatlı fikirlerin çocuklarımıza aşılmasını önleyeceğine, müspet ilim kurucularının bizim âlimlerimiz ve ecdadımız olduğu gerçeğini çocuklarımıza öğreterek genç nesilleri taklitçilik ve aşağılık kompleksinden kurtaracak tedbirleri getireceğine inanıyoruz.

Hükümetimizin, Devletin temeli olan aile nizamını maksatlı veya maksatsız olarak tahribe yönelmiş yıkıcı ve müstehcen elan kötü ve kirli işlere temayülü teşvik eden filmleri, millî ahlâkımızı çürüten müstehcen ve zararlı neşriyatı önlemek suretiyle, milletimiz fertlerini zararlı, tahripkâr yayından korumak hususundaki vadini ve Anayasamızın 11, 19, 22, 26, 29'ncu maddelerinde büyük bir ehemmiyetle üzerinde durulan umumî ahlâkın korunması görevini büyük bir titizlikle yerine getireceğinden emin bulunuyoruz.

Üniversitelerimizle sanayi ve yurt hizmetleri arasındaki ilişkilerin artırılmasına, araştırmacı, bulucu zihniyet ve çalışmaların gelişmesine, böylece üniversitelerimizin yurt kalkınmasındaki faydalarının daha da artmasına ehemmiyet verilmesi memnuniyet verici hususlardır.

Bütün tarihi boyunca eşsiz maneviyatı ile tarihin en şerefli mevkiine oturmuş olan mümtaz Ordumuza, bütün dünya ordularına paralel bir şekilde moral subaylarının verilmesi, hem de müspet genel politikanın tabîi bir icabı, hem de bugüne kadar tatbik edilemeyen mevcut mevzuatın bir gerçeğidir. Hükümetimizin bu gereği de yerine getireceğinden emin olarak bunun buradan ifadesini müstesna bir zevk ve mazhariyet olarak kabul ediyoruz.

Muhterem Milletvekilleri, millî iradenin tam ve kâmil olarak teşekkül etmesi, bütün rey sahiplerinin memleket yönetiminde oylarıyla katılabilmesi temel meselelerden biridir. Programda bu hususa oldukça geniş yer ayrılmasında isabet vardır.

Yurt dışında işçi olarak bulunan yetişmiş bir milyon kardeşimizin, mükellefiyet yaşı olan 18 yaşını bitirmişlerin oylarını kullanabilmesi imkânlarının hazırlanması, kütük sisteminde gerekli değişiklikler yapılarak icabında nüfus cüzdanı ile oy verebilme imkânın getirilmesi, daha yaygın ve yüksek soranda oy kullanılmasını sağlayıcı olması bakımından demokrasimiz için ileri bir merhale olacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Netice olarak, Hükümet programımızda dinamizmin, heyecanın tarih şuuru-
nun, başka bir ifadeyle mânânın ve ruhun bulunmasından, bunun açıkça görülme-
sinden Millî Selâmet Partisi Grubu olarak büyük bir memnuniyet duymaktayız.

Muhterem Milletvekilleri,

Hükümet programının ilk sayfasında; “Yalnız iki partinin değil bütün milleti-
mizin Hükümeti olma şuuruyla görevimizi yapacağız. Kendi partilerimizin desteği-
ne olduğu kadar, Hükümet dışındaki partilerin de yardımlarına, ikazlarına, tenkit-

lerine değer vereceğiz. Hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm milletimize hizmet etmeyi, yararlı olmayı ödev bileceğiz”

Taahhüdünü temele koyan Hükümet programının, taklidi reddeden kendi tarihine ve millî bünyesine dayalı ifadeleri programda millî karakterin en büyük ağırlığı taşıdığına ifadesidir.

Tarihinde büyükler ve büyüklükler bulunmayan milletler ister istemez küçük doğar, küçük yaşarlar. Tarihinde büyükler büyüklükler bulunduğu halde bunlardan gafil kalan nesiller bahtsızdırlar. Biz üç günlük bir toplum değiliz. Yeryüzünün en şerefli tarihine sahibolan bir milletiz. Hükümet programında bu temel güce şuurla işaret edilmiş olması yeni bir dikkat gerektirmektedir.

Programın bir yerinde, “Zengin Devlet tecrübeleriyle dolu engin tarihi” diye işaret edilen bu büyük potansiyel, meselâ millî eğitim bölümündeki şu ifadelerle programa sinmiş bir esas ruh olduğunu hissettirmektedir; Sayfa; 19 “... öğretim programları taklitçilikten kurtarılacak millî koşullarımıza uygun hale getirilecektir”

Diğer bir paragrafta; “Birçok ilimlerin kurucusu insanları yetiştirmiş olan milletimizin, bundan böyle de araştırmacı ve bulucu yetiştirmesine başarılı ve ileri çalışmaları yapmasına elverişli şartlar tesis edilecektir” 25’nci sayfada “Yurt dışındaki işçilerimizin çocuklarının millî ve dinî eğitimleri aksamadan yürütülecektir”

Böylece teksif edilen dikkat ve programın her sayfasındaki temel ruh millîlik kaynağından gelmektedir.

Muhterem Milletvekilleri, Kıbrıs konusundaki, “İki cemaatten meydana gelen Kıbrıs’ta Türk toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve devlet yönetiminde iki cemaat arasında her yönü ile huzurlu bir işbirliği sağlanması, en isabetli çözüm şeklinin fedaratif bir sistemde bulunacağına inanıyoruz” şeklinde ifadesini bulan bal tarzına aynen iştirak ediyor ve bu hususun bir an önce gerçekleştirilmesi için daima Hükümetimizin yanında bulunduğumuzu zevkli bir vazife olarak ifade ediyoruz.

Programda mevcut ittifaklarımızın ve dostluklarımızın sürdürüleceğine, özellikle,

“Komşu ülkelerle ve aramızda tarihsel, geleneksel ve manevî bağlar bulunan ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem verileceğini” bildiren ifade ile, “Türk milleti ulusların özgürlüğü ve sömürgeciliğin tasfiyesi hareketine öncülük etmiş bir millet olarak, bağımsızlığına yeni kavuşmuş veya kavuşma çabasında olan ülkelere özel bir yakınlık duymaktadır” ve “Yabancı memleketlerdeki soydaşlarımızın Türk kültür ve varlıklarının korunup geliştirilmesine, bulundukları ülke halkına tanınan her türlü haktan tam ve eşit olarak yararlanabilmelerine önem vermekteyiz”

Şeklindeki ifadelerle Ortadoğu’da barışın tesisi yolundaki alâkayı memnuniyetle karşılıyoruz.

Nihayet, “Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisinin kurdukları hükümet ortaklığı, uzun süre millî bütünlüğümüzü zedelemiş, kalkınma hamlelerimi-

zi güçleştirmiş bazı tarihî yanlışların doğurduğu sunî ayrılıklara da son veren bir yeni dönem açmaktadır” (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Sözlerinden sonraki; “Düşünce ve inanç hürriyetlerinin milleti bölmeyip bütünleştireceği”, “Temel meselelere cesaretle inilebilmesinin gerçek bir huzur döneminin başlangıcı olacağı” ve “Kimsenin kimseyi ezemeyeceği bir dönemin başlayacağı” ifadelerine aynı heyecanla iştirak ediyoruz. (M.S.P. ve C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Ye bu güzel programın daha güzel bir tatbikatla daha da ileri bir seviyeye ulaşmasını, milletimize saadet ve selâmet getirmesini Allah’tan niyaz ediyor, yüce Heyetinize Millî Selâmet Partisi Grubu adına saygılar sunuyorum. (M.S.P. ve C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)

Muhterem Milletvekilleri, bizden önce burada konuşan kıymetli kardeşlerimiz, Hükümete yardımcı olacak fikirlerden ziyade, neresinden çelme takılacağı gibi hususlara daha büyük ağırlık verdiler ve köy kahvelerinde... (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) konuşulabilecek birtakım şeyleri de mesnet olacak tarzda bazı iddialara bulundular.

Nezih huzurlarınızdaki vakti, bütün bunların hepsine ayrı ayrı cevap vermekle geçirmeyeceğiz. Yalnız bir kaç hususa, önemi bakımından değilse bile özel durumu bakımından kısaca işaret etmek istiyorum. (A.P. sıralarından “Ortak Pazara bir cevap ver” sesleri)

Peki, Ortak Pazardan başlayalım o zaman.

Ortak Pazarla alâkalı hususlara burada temas edilmiştir. Bu temaslarda Millî Selâmet Partimize atfen söylenmiş bazı sözler olmasaydı, Ortak Pazara temas edilmesi isteği karşısında dahi bu nokta üzerinde durmayacaktık.

Millî Selâmet Partisi olarak Ortak Pazar hakkındaki görüşlerimiz bellidir ve açıktır. Bu görüşlerimizde herhangi bir değişiklik mevzubahis değildir. (M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Koalisyon Protokolünde ve Hükümet Programında da sarahaten açıklandığı gibi, her koalisyonda partilerin bazı fedakârlıkta bulunmaları tabiidir. Bu koalisyonda nasıl Cumhuriyet Halk Partisi kendi görüşlerinden birçok fedakârlıklarda bulunmak mecburiyetinde kalmışsa; meselâ toprak reformu hususunda bizim ısrarımız üzerine bugünkü kanunla yetinmeyi kabul etmiş bulunuyorsa; biz de Ortak Pazar konusunda bazı fedakârlıklarda bulunuyoruz. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Yalnız bu tavizler ve fedakârlıklar neden ibarettir, onu açıklamakta fayda ve zaruret vardır.

Ortak Pazar konusunda, muhterem Genel Başkanımızın bundan önce yaptığı açıklamalardaki endişe verici hususların hepsinin, bu münasebetle, iyi sevk ve idare edilmezse bütün şiddetiyle varit olabileceğini yine büyük bir ehemmiyetle belirtmeye mecburuz. Bu tehlike ve endişeler bundan önceki iktidarın zihniyet ve

tutumu muvacehesinde bilhassa varit olabilecek tehlikelerdir. (A.P. sıralarından “O zaman sen de içindeydin” sesleri)

Bugünkü şartlar altında, bu konudaki tutumumuz şudur;

Ankara Anlaşmasıyle Ortak Pazara girişimiz varit olmamıştır. Ankara Anlaşması girmeye hazırlık yapılması anlaşmasıdır. 22 yıl sonra girip girmeyeceğimiz yeniden ele alınacak, bizim varit alabileceğine işaret ettiğimiz tehlikelerin asıl o zaman ele alınması gerekecektir.

Millî Selâmet Partisi olarak biz, Avrupa ile tek bir devlet olmayı asla kabul etmeyiz. Bunun milletimizin hükümlerine haklarına veya Anayasamızın âmir hükümlerine aykırı olduğu kanaatindeyiz. Tarihi ve millî yapımızda esasen buna, imkân vermez. Yabancıların istediği yeri satınalmalarına, istedikleri yere yerleşmelerine müsaade edilmesine taraftar değiliz. (A.P. sıralarından, “Yok öyle şey” sesleri) Bunda, büyük mahzurlar olduğuna kaniyiz.

Ara yerde imzalanan katma protokollerin ise, ekonomik yönelen, millî menfa-atimize aykırı, kalkınmamızı ve sanayileşmemin engel yönlerinin bulunduğu da kaniyiz.

Esasen Sayın Genel Başkanımız, Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan’ın vaktiyle bu yolda yaptığı itirazlar vardır. Bilhassa Üçüncü Beş Yıllık Plânda itiraz edilmiştir.

Bu meselelerde, millî menfaatlerimizi son derece titizlikle gözetecek olan yeni Hükümetin memleketimiz aleyhine olan bu maddeleri değiştirme karar ve azmini işte bu sebeplerden dolayı büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz. (M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

“Komünizmle mücadele ve anarşik mücadele bu programda yok” dendi. Bu mücadele lâfla yapılmaz. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bunun çarelerine ciddi olarak başvurulacaktır. Maddî sahada; millî, güçlü, süratli, yaygın kalkınma komünizmle mücadeledir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Manevî sahada ahlâk ve maneviyata ehemmiyet vermek, fikir hürriyetini tesis etmek, şiddete karşı uyanık olmak komünizmle mücadeledir.

İşaret edebileceğimiz diğer bir husus şudur; “Fikir hürriyetiyle ne yapmak istiyorsunuz, Anayasaya aykırı bir hürriyet mi getirmek istiyorsunuz? Dinin tezyifine mi yol açacaksınız?” gibi sualler soruluyor. Bu suallerde son derece dikkatli bir taktik kullanılmaktadır. O da şudur; Mevzuu anlatmak için hep komünizmden misal veriliyor ve fakat bu misallerden netice çıkarılmak istenirken, hüküm hemen liberal görüş dışındaki diğer görüşleri tahakküm altına almaya yöneliyor.

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Bunu bir tercüme et, anlayamadık. (A.P. ve M.S.P. sıraları arasında karşılıklı konuşmalar)

HASAN AKSAY (Devamla) — “Fikir hürriyeti ile ne yapmak istiyorsunuz?” Suali sorulurken, “Anayasaya aykırı bir hürriyet mi getirmek istiyorsunuz, dinin tezyifine mi yol açacaksınız?” havası verilmek istemiyor. Fikir hürriyeti olursa din

tezyif edilecekmiş de, onun karşısına çıkılacakmış gibi bir hava vermek için, “Dinin tezyifine mi yol açılmak isteniyor?” deniyor.

Fikir hürriyetiyle ne yapmak istediğimiz, fikir ve inanç, hürriyeti kanunu geldiği zaman orada açıkça görülecek ve bu hususlar burada müzakere edilecektir... (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Ancak burada, “Fikir hürriyetinden neyi kastediyordunuz?” derken, fikir hürriyetinin neticesinde hep komünizm hortlayacakmış gibi gösteriliyor, ondan sonra da komünizmin karşısındaki bütün kuvvetler ithamı altında tutuluyor. (M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

REFET SEZGİN (Çanakale) — Sen buna inanıyor musun?

HASAN AKSAY (Devamla) — Bunlar inandığımız şeyler beyefendi. Bunlar o kadar inandığımız şeyler ki, fikir hürriyetinin niye kaldırıldığını... (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Biz hâdiselerin içerisinde yaşıyoruz elbette. Burada kimse, “Niye mi masonluktan bahsedilmiyor?” diye bir sual getirmemiştir. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) “Hükümet programında niye böyle bir şey vardır?” denmemiştir... (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ama fikir ve vicdan hürriyeti kanunuyla 163’ncü madde kaldırılacaktır. Mazlumlara zulüm edilme imkânı kaldırılacaktır. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Biz bir kongrede, “Bu kongremizin, bütün İslâm dünyasına ve bütün insanlığa hayırlı olması temennisi ile toplantıyı açıyoruz” dediğimiz için üç sene mahkemeye girmişizdir. Fikir hürriyeti bunun için getirilmektedir. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar; A.P. sıralarından gürültüler) Mahkeme halen devam etmekte idi buraya geldiğimiz zaman, ancak...

Hatibi sükûnetle dinleyelim arkadaşlar, istirham ediyorum.

HASAN AKSAY (Devamla) — Bu hususa da böylece işaret ettikten sonra Yüce Meclisi hürmetle selâmlıyorum muhterem kardeşlerim. (M.S.P. ve C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Aksay Söz sırası C.H.P. Grubu adına Sayın Necdet Uğur’da.

Buyurun Sayın Uğur (C.H.P. sıralarından alkışlar)

C.H.P. GRUBU ADINA NECDET UĞUR (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Bugün çok partili siyasi hayatımızın önemli bir gününü yaşıyoruz. Yeni bir hükümete güvenoyu verip vermeme kararının alınacağı gün olduğu için değil; Türk siyasal hayatında yeri bir dönem başlatacağı için önemli bir gün.

Bugün gerçekten yeni bir dönem başlayacaktır. Çünkü 12 Mart 1971 askerî müdahalesiyle başlayan ara rejim bugün sona ermektedir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Üç yıla yakın bir süredir devam eden olağanüstü hükümetlerin sonuncusu görevinden ayrılmış yerine karşımızda gördüğümüz Hükümet gelmiştir.

Siyasi partilerimiz son üç yılını ağır bunalımlı günlerinde çetin sınavlardan geçerek bugüne erişmişlerdir. Üç yıldır ilk kez tam demokratik koşullar içinde kurulmuş olan bu Hükümet, iktidar olsun, muhalefet olsun bütün siyasi partilerimizin ortaklaşa çabalarının sonucudur. Bu nedenle siyasi partilerimizi bu tarihî günde kutlamak isteriz, Ayrıca demokratik rejime bağlılığını ve millet iradesine saygısını bir kez daha kanıtlamış olan Ordumuzu da övgü ile anmak isteriz.

Bugün yeni bir dönem başlamaktadır. Yalnız ara rejim sona erdiği için değil; Yüce Meclisten güven isteyen yeni Hükümetin kuruluşu ve programının niteliği bakımından da yeni bir dönem başlamaktadır.

Yeni Hükümetin kurulması zaman almıştır. Geçirdiğimiz üç yılın bazı alışkanlıklarının etkisinden kurtulunmasını ve siyasal partilerin özgür irade ve kararlarıyla kurulan hükümetlerin dışında demokratik bir hükümet kurulamayacağını anlaşılmamasını beklemek gerekmiştir. Sabır, doğru teşhis, uzak görürlük gerekmiştir. İki Partinin yalnız kendi aralarında değil, kamuoyundaki ön yargıları ve kuşkuları yenmeleri kolay olmamıştır.

Sonunda iki parti C.H.P. ve M.S.P. temel sorunlara cesaretle inebilen bir programla hükümet ortaklığı kurabilmişlerdir. Yoğun bir propagandanın yıllardır birbirinin karşısı diye takdim ettiği iki görüşün ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunların teşhis ve çözümünde önemli ölçüde birleşmesi, millî bütünlüğü güçlendirecek ve kalkınma atılımlarını kuvvet kıracak niteliktedir. Bu nedenle de bugün yeni bir dönem başlıyor diyoruz.

Sayın Milletvekilleri.

Yeni bir dönem ancak karşılıklı bağışlama ve hoşgörüye dayanan bir kardeşlik ortamında yeşerip gelişebilir. Rejimin bunalım yıllarından kalmış kırgınlık ve kavgaları geride bırakıp düşünce ve inanç suçlarını da içine alan geniş kapsamlı bir af çıkararak iç barışın kurulması bu bakımdan bir zorunluktur. Kaldı ki, özgürlükçü bir demokraside düşünce ve anlatım özgünlüğüne sınır konamaz; düşünce suçu” diye bir suç tanınmaz. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Yeni Hükümetin düşünce ve inanç suçlarını da kapsayan bir genel af çıkarması; düşünce, inanç ve anlatım özgürlüklerinin ve öteki temel hak ve özgürlüklerin Anayasanın gösterdiği yönde kullanılmasına engel olan ve demokratik anlayışla bağdaşmayan hükümlerinin değiştirilmesi kararını memnurlukla karşılıyoruz.

Yeni Hükümet böylesine bir iç barışı getireceği için; geniş görüşlülüğü, eleştiriye dayanabilmeyi, karşı düşüncelere saygıyı demokrasinin temel koşulu olarak saydığını ilân ettiği için de bugün yeni bir dönem başlayacaktır diyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Yeni Hükümet Programının niteliği ve özü bundan Öncekilerden değişiktir.

Yeni Hükümet, en geniş anlamda özgürlükleri, yaygın sosyal adaletle ve hızlı ekonomik kalkınmayla bir arada gerçekleştirmeyi ve yaşatmayı amaç almıştır.

Bugüne kadar yürütülen ekonomik kalkınma politikasını belirli kişilere sürekli birikim kaynakları yaratma ve bu kişilerin gelişmesini toplumun gelişmesiyle bir tutma olarak özetlemek mümkündür.

Yeni Hükümetin ekonomik kalkınma politikası ise, geniş, halk kitlelerinde ekonomik birikim kaynakları yaratma ve geniş halk kitlelerini gelişmenin nimetlerinden yararlandırma olarak özetlenebilir.

Hükümet Programının bu niteliğinde yeni bir dönemi başlatmaktadır.

Bu açıdan Program incelendiğinde hemen her kesimde olanakların geniş halk yığınlarına yöneltildiği görülmektedir.

örneğin, tarımsal üretimin arttırılmasında tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlamasında, tarım araç ve gereçlerinin ithal ve dağıtımında kooperatifler ve üst kuruluşları etkili duruma getirilecek; tarım girdilerinde spekülâtif fiyat, artıkları önlenecektir.

Köylünün aracı ve tefeciye muhtaç olmadan doğrudan doğruya tarım, kredilerinden faydalanabilmesini sağlayıcı tedbirler gerçekleştirilecek; bu krediler sadece ipotek ya da kefalet karşılığı değil, tanımsal işletmenin üretim ve ödeme gücüne veya proje esasına göre de verilecektir.

Taban fiyat politikası, üreticinin emeğinin karşılığını almasını sağlayacak, tarımsal üretime ekonomik gereklere göre yön verecek, sosyal adalet ilkelerini gözeterek biçimde yürütülecektir. Üreticinin ürününü düşük fiyatla elden çıkarmasını önlemek için de taban fiyatları mümkün olduğu kadar erken ilân edilecektir.

Orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerle orman işçileri sendikalarının orman yönetim ve gözetimine etkili olarak katılmaları sağlanacak; orman ürünlerinin ticaretinde orman köylülerinin kooperatiflerine öncelik tanınacak; yapacak ve yakacak ihtiyaçlarının köylüler yararına adaletli ölçülerde karşılanması esasları, sanayiî hammadde ihtiyaçları ile dengeli bir biçimde geliştirilecektir.

Orman ürünlerinin satışından elde edilen gelirlerden orman köylülerinin kalkınmasına pay ayrılacaktır.

1961 Anayasasının yürürlüğe girişinden önce bilim ve fen bakımından tam olarak orman niteliğini kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında ve hayvancılıkta kullanılmasında yarar olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması, tarım veya hayvancılıkta kullanılmak üzere adaletli bir toprak dağılımı düzeniyle o yerlerdeki köylülerin kısa sürede istifadesine sunulması sağlanacaktır.

Kooperatifçilik hareketlerini desteklemek ve geliştirmek üzere bir “Kooperatifler Bankası” kurulacaktır.

Yine örneğin, ağır sanayii, ara malları ve yatırım malları sanayiînin gelişmesine önem verilerek, çağdaş teknoloji uygulanarak, tekelleşmeyi önleyici tedbirler alınarak bir milli, güçlü, sürekli ve yaygın sanayi politikası izlenecek ve Devletçe desteklemem sanayi girişimlerini finanse etmek amacıyla bir “Sanayi Bankası” kurulacaktır.

Yurt dışındaki işçilerimizin tasarrufları ve teknik becerileri, kârlılığı yüksek, itici gücü fazla olan temel sanayi projelerine yöneltilecek; İşçi Yardımlaşma Kurumu ve Memur Yardımlaşma Kurumu kanunları çıkartılarak bu kurumların yatırım alanlarında etkili bir biçimde ve geniş ölçüde girişimde bulunması sağlanacaktır.

Küçük sanayicilerin günün koşullarına uygun bir biçimde bir araya gelmelerine ve kooperatifleşme yeliyle verimli işletmelere geçmelerine yardımcı olunacaktır.

Banka kaynaklarının sanayide maliyetleri artırmaksızın kalkınmaya yararlı alanlara yöneltilmesi ve kooperatifler ve halk girişimlerinin yeterli ölçüde kredilerden yararlanmaları için finansman kurumlarında yeniden düzenlemeler yapılacaktır.

Piyasada darlığı çekilen, o yüzden fiyatları aşırı ölçüde yükselen mallar, kamu kuruluşları ya da kooperatifler eliyle dış ülkelerden zamanında ve yeter ölçüde ithal edilecek ve yurt içinde dağıtım sağlanacaktır.

Kamu kesimine gerekli temel mallar kamu kuruluşları eliyle ithal edilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Eğitimde, sosyal güvenlik ve çalışma alanında ve konut kesiminde de yeni Hükümet geniş halk kitlelerine dönük bir politika izleyecektir.

Eğitimde işe, üretime ve teknik konulara dönük bir politika uygulanacaktır. Ortaöğretimin herhangi bir bölümünü bitiren öğrenci, yeter meslek ve sanat eğitimi görmüş olacağından bugünkünden çok daha yüksek düzeyde para kazanma olanağını bulacaktır.

Yükseköğrenim parasız olacak, özellikle dar gelirli ailelerin çocukları için geniş bir yatılılık, kredi ve burs sistemi geliştirilecektir.

Konut kesiminde kentlerin gelişme alanlarındaki arsaları kamulaştırılacak; Türkiye Emlâk Kredi Bankası halka dönük ucuz ve toplu konut yapımı için yeniden düzenlenecek; 1973 sonuna kadar yapılmış bütün gecekondular meşrulaştırılacaktır.

Bütün sosyal güvenlik kurumları bir çatı altında toplanacak ve sosyal güvenliğin kapsamı genişletilecektir.

Kooperatifleşme hareketine paralel olarak ve kooperatiflerce kurulacak yeni bir sosyal sigorta ve tarım sigortası sistemi geliştirilerek köylülerimizin sosyal güvenliğe kavuşturulmaları ve kötü ürün yıllarında ya da tabii âfetler karşısında geçim zorluğundan kurtulmaları sağlanacaktır.

Yurt dışındaki işçilerin haklarını daha sağlam teminata bağlamak, işçilerin ve çocuklarının bulundukları ülkelerdeki eğitim imkânlarından daha geniş ölçüde faydalanmalarını ve işçilerin yurda dönüşlerinde tecrübe ve kabiliyetlerine uygun iş bulmalarını sağlamak için gerekli tedbirler alınacaktır.

Çalışan kadınlardan isteyenlere daha erken emekliye ayrılabilme olanakları verilecektir.

İşçilerin asgarî kıdem tazminatı bir yıla yarım aylık yerine, bir yıla bir aylık üzerinden hesaplanacaktır.

Çırak, kalfa ve ustalık kanunu çıkarılacak, iş başında eğitim düzeni kurulacaktır.

Toplu iş sözleşmesi için yetkili sendikanın hangisi olacağından bir anlaşmazlık çıkarsa, o işyerinde işçilerin yargı denetiminde gizli oyuna başvurulacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Yeni Hükümet, Silahlı Kuvvetlerimizin yapı ve vurucu güçlerinin bilim ve teknoloji gereklerine uygun bir düzeyden olmasını amaç edinmiştir.

Millî güvenlik ve savunmamız için yalnız ortak sistemlerle yerinilmeyecek, kendi millî savunma politikamız, stratejimiz ve olanaklarımız geliştirilecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin geliştirilmesi, artan oranda, millî kaynaklarımıza dayandırılacaktır.

Topraklarımızdaki ortak savunma tesislerinin, savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetimi altında bulunmasına daima itina gösterilecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Anayasamızın 60’ncı maddesinin verdiği imkân değerlendirilerek askerlik ya da yedek subaylık çağı gelmiş bulunanlardan, çağdaş bir ordunun ihtiyaç fazlası olanlar eğitim, meslek ve uzmanlıklarına uygun başka kamu görevlerinde çalıştırılacaklardır.

Yeni Hükümet, içinde bulunduğumuz ortak güvenlik sistemi ve ittifaklara bağlı kalırken, Türkiye’nin değişen şartlara uymasında gecikmemek; millî çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak için gerekli titizliği göstermekte gecikmeyecektir.

Yeni Hükümetin Kıbrıs’ta Türk toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve devlet yönetiminde iki topluluk arasında her yönü ile huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için en isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistemde bulunduğunu ifade etmesini ve Kıbrıs konusundaki bu millî politikamızı inançla izlemek kararlılığını göstermiş olmasını memnunkla karşıladık. Biz de böyle bir çözüm yolumun Kıbrıs’ın ülke bütünlüğü ve bağımsızlığını güçlendirecek bir temel olacağına inanıyoruz.

Sayın Milletvekilleri, burada bizden evvel diğer siyasi partileri temsil en konuşan değerli sözcülerin konuşmalarını hep beraber dinlemiş bulunuyoruz. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, özellikle Anamuhalefet Partisi lideri Sayın Demirel’in, yeni kurulan Hükümet üzerindeki görüşlerine cevap vermek istiyorum. Bu arada D.P. ve C.G.P. Sayın, liderlerinin de dokundukları bazı noktaları, not alabildiğim kadarıyla cevaplandırmak istiyorum.

Anamuhalefet Partisi lideri Sayın Demirel, “Koalisyon Protokolü ve Hükümet Programı C.H.P’nin. Seçim Beyannamesiyle karşılaştırılırsa, biraz değişik üslûpla, yer yer örtülü ifadeler kullanılmak suretiyle, C.H.P’nin seçim beyannamesi ana hatlarıyla programa geçmiştir” diyorlar ve programın başındaki bir cümleyi kulla-

nıyorlar. “Her iki partinin anlaştıkları hususlar o kadar çok fazla ve önemlidir ki” şeklinde programda bir cümle var. “Mademki, böyle bir cümle söylediniz, artık bu Hükümet, Programını bir gün yürütemezse, ileriye sürecektir mazereti kalmaz” Yani, “iki tarafın da ortağından şikâyet edecek hali yoktur” diyorlar.

Bir defa gerçeği tanı tespit ettikten sonra bu konuya bir başka açıdan da değinmek istiyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisi arasında yapılan protokolün 2’nci maddesini okuyorum; “Partiler arasında kurulan koalisyonlar, bu koalisyona katılan partilerden her birinin kendi görüşlerinde, belli ölçülerde fedakârlık yapmasını gerektirir. Bu bakımdan Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisi koalisyonundan da bu partilerin kendi programlarını tam olarak tatbik etmeleri, eksiksiz olarak gerçekleştirmeleri beklenilemez. Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisi Koalisyon Hükümeti diyor ve buna rağmen, bütün bunlardan sonra tespit ettikleri müşterek noktalarla neler yapabileceklerini anlatıyor ve bir tespit yapıyor; “Sosyal, ekonomik ve politik sorunların çok önemli bir kısmına, her iki parti birleştikleri noktalarla cevap verebileceklerini tespit etmişlerdir ve bunu da çok olumlu bulmuşlardır” diyor.

Koalisyonun esas olan protokol maddesini okuduktan sonra, Hükümet Programındaki o maddeye nazaran daha yumuşak, ama aslında onu belirten maddenin nedenini de anlatayım;

Bu koalisyon daha başlangıçta, tarafların birbirlerini ne zaman ve nasıl atlattırım düşüncesiyle kurdukları bir koalisyon değildir ki mızıkçılık bahanelerini koalisyonun daha birinci sayfasına serpiştirsinsinler... (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) İyi niyetle, yapıcı zihniyetle yapmışlardır, ama el bette ortada bir de inkâr edilemez bir vakia vardır. Cumhuriyet Halk Partisi ayrı bir partidir, Millî Selâmet Partisi ayrı bir partidir, koalisyonun; gereği olarak birleşmişlerdir. Birleştikleri noktalar da, önemli hizmetleri yapma imkânını kendilerine vermiştir. Birleşmedikleri noktalar da vardır; meselâ, biraz evvel bir tanesini Sayın sözcü arkadaşımız Hasan Aksay ifade buyurdular.

Eğer her iki parti sıkı sıkıya bunu programlarında belirtmedilerse, bu, o anda birbirlerine duydukları saygı ve güvenden ileri gelmektedir. Yoksa, kedilerinin ifade etmek istedikleri gibi, “Bir özür vardı, yoktu” endişesi varit değildir. Eğer böyle bir endişe iki parti, iki koalisyon ortağı arasında olsa idi, zannederim ki bu ortaklık da kurulamazdı.

Sayın Demirel konuşmasının başlangıcında uzun süre 12 Mart olayları önce-sindeki kurulmuş bazı derneklerin tüzüklerinden, bazı dergilerin yayımlarından örnekler Verdiler ve bu arada mahkeme dosyalarını ve yine bu arada savcı iddia namelerini okudular.

Şimdi kendisine Anayasanın bir maddesini olunmak istiyorum ve itiraf edeyim ki, bir yerde, bu maddeyi okurken de bir haz duymuyorum. 6,5 sene Türk Hüküme-

tinin başında bulunmuş ve Başbakanlık yapmış Sayın Demirel'e Anayasanın bu çok önemli maddesini 6,5 sene sonra burada hatırlatmış olmak istemezdim.

Maddeyi okuyorum;

“Madde 132. — Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

“Görölmekte olan bir dâva hakkında Yasama Meclislerinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi hür beyanda bulunamaz”

Şimdi Sayın Demirel'in bahsettiği konulardan önemli bir kısmı daha sonuçlanmamıştır, mahkeme safhasındadır, Yargıtaydadır, veyahut mahkemededir... (A.P. sıralarından, “Kesinleşmiş olanları da var” sesleri)

Arkadaşlar, suçun şu niteliği bu niteliği olmaz. Bir Devletin kaderi kendisinin eline teslim edilmiş olan Meclis, vatandaşlar arasında ayırım yapmaz. Suçluyu adalete verir, adalet karşısındaki davranışını da yasalar düzenler. Bu yasaların dışına çıkıp şu suçlunun şusuna veya busuna göre özel davranışa girmek hukuk devleti ile bağdaşmaz ve insanı uygarca davranıştan da uzaklaştırır. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Suçluların kimlerle olduklarını, neler yaptıklarını bir yana bırakınız. Bu anda bahsettikleri birtakım konular halen muhakeme edilmekte midir, edilmemekte midir? Muhakemeleri bitmemiştir... (A.P. sıralarından, “Bitenler de var” sesleri) Elimde listesi var. Siz daha Hükümetten yeni ayrıldınız. Şimdi ben bunu terk ettiğiniz yerlerden, Devletten aldım. Eğer bir hafta evvel olsa idi siz alacaktınız. Burada liste var. Bunu yanılığ kabul etmiş olayım. (A.P. sıralarından müdahaleler)

Efendim, lütfen hatibi sükunetle takip edelim. İstirham ederim müdahale etmeyin.

NECDET UĞUR (Devamlı) — Burada bir tartışmayı, vaktiyle yapılmış bir tartışmayı tekrar açmak istemiyorum, çeşitli nedenlerle açmak istemiyorum. Sayın Demirel buraya, aradan bir hayli zaman, geçitli, yine mahkemedeki bazı savcılarının iddianamelerini getirdi.. Vaktiyle de böyle şeyler olmuştu; kendileri getirmemişlerdi ama bir başka vesile ile olmuştu. Ve bir yerde Devletin memurlarıdır, politikaya doğru yönelmişlerdir. O zamanki iddialarında hatta hatta demokratik rejime karşı da pekâlâ eleştirilebilecek nitelikte cümleler vardı. Hatta hatta, siyasi partileri ağır suçlamalar altında bırakan yerler vardı. Ve dahası, Adalet Partisini Cumhuriyet Halk Partisine nazaran daha ağır töhmet altında bırakacak yerler vardı. Bunun tepkisini, yalnız Cumhuriyet Halk Partisi adına değil, bütün siyasi partiler adına Cumhuriyet Halk Partisi göstermişti. Şimdi bu iddianameleri bunları tekrarlamıyacağım, zabıtlarda Ve iddianamelerde vardır merak edenler görebilirler. Talihsiz iddianamelerdir o kesimleriyle.. Bir daha görölmemesi gereken, hele Parlâmento bahis mevzuu olduğı zaman, hele siyasi partiler bahse konu olduğı zaman hiçbir

mahkemede bir daha yer almaması gereken iddianamelerdir anılar. Bunları burada zikretmelerini, hele hele toplumsal - milliyetçi görüşlerden bile bahseden bazı iddianameleri, özgürlükçü demokrasinin bir Millet Meclisinde, yine mahkemelerde görülmekte olan bazı dâvalar için mesnet yapmamalarını çok çok tercih ederdik.

Sayın Demirel bütün bunları söyledikten sonra, “Bu olaylar devam ediyor ve sizin bu olaylar hakkında hiçbir şey söylediğiniz yok” diyorlar. Teker teker bunları sıralayarak her birini soruyorlar ve “Siz ne gibi tedbirler alacaksınız, ne gibi bir özel politika izliyeceksiniz?” diyorlar.

Biliyorsunuz, 12 Marttan sonra sıkıyönetim, Sayın Demirel’in burada sözünü ettiği birtakım konular için ilân edilmiştir. Sıkıyönetimler arka arkaya geldi; çeşitli siyasi partiler sıkıyönetimin sürmesi veya sürmemesi hakkında görüşlerini belittiler ve nihayet bir gün baktık bu gerekçelerle süregelmekte olan sıkıyönetim artık devam etmeyeceğini söylemiş oldu. Bu gerekçeler sıkıyönetim gündeminden kaldırılmıştı. C.H.P. si zaten başından beri bu gerekçeler sebebiyle sıkıyönetimi doğru bulmuyordu, başka nedenlerle bir zaman için kabul etmişti aslında bu gerekçeleri varit bulmuyordu.

Haydi diyelim C.H.P. si öyle idi, ama diğer partiler doğru buluyorlardı, fakat bir gün geldi, bütün siyasi partiler ve özellikle Adalet Partisi de iki son Hükümetin önemli bir dayanağı idi bu gerekçeleri varit bulmadı bu gerekçeleri ve sıkıyönetimin kalkmasını uygun gördü.

Şimdi, “Siz ne tedbir aldınız?” diyorlar. Şimdi buradan şu çıkıyor; Kendileri bu gibi konular karşısında son derece tedbirlidirler, kendileri bu gibi konular karşısında son derece dikkatlidirler, aynı uyanıklık ve dikkati bizim de gösterip göstermediğimizi arıyorlar. Kendileri bu kadar çok dikkatli ve uyanıklardı da 12 Marta nasıl geldik? (C.H.P sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

MÜFİT BAYRAKTAR (Bolu) — Göster bakalım bizde bir tek komünist var mı?

Sayın Bayraktar, böyle bir görüşme usulü yoktur. İstirham ediyorum lütfen sükûnetle konuşmaları takip edin.

İBRAHİM HORTOĞLU (Gaziantep) — Bizde var mı?

Sayın Hortoğlu, aynı şeyi sizin için söylüyorum.

NECDET UĞUR (Devamla) — Bugün yeni bir dönemin başladığını söylemiş-tik. Yeni dönemin bir tarafı da bizce hoşgörüdür. Ne kadar tahrik ederseniz ediniz, ilaha önce de Grubumuz çok tahrikler karşısında adanı akıllı hoşgörü gösterdi. Grubun temsilcisi de burada aynı hoşgörüyü gösterecektir merak etmeyiniz. (C.H.P sıralarından alkışlar)

Hoşgörü gösterilmezse aynı üslûpla cevap verilir, tatsız şeyler olur, seviyesizlik olur. Hoşgörünün faydası budur.

Sayın Demirel burada düşünce özgürlüğünden uzun boylu bahsettiler; Almanya’dan, Fransa’dan, İtalya’dan örnek verdiler. Ayrıca onların anayasalarını

okudular, Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesinin 30'ncu maddesini okudular, İnsan haklarından bahsettiler, İtalyan Anayasasını okumuşlar ve bütün bunlardan sonra da endişelerini belittiler. Aslında bütün bunlar af üzerinde yoğunlaşan endişelerdi. Ama bir yerde de düşünce özgürlüğüne geliyoruz.

Af konusunda Sayın Feyzioğlu da endişeli göründüler, Sayın Korkmazcan da bu konuda çek kuşkulu ve hatta biraz fazla şüpheli göründü.

Şimdi, C.G.P. ne mensup bir Adalet Bakanı bundan bir süre evvel af için bakınız ne demişti; “Aziz Türk Milletinin bir af çıkarılmasını sabırsızlıkla isteyip, beklediğine inanıyorum. O kadar ki, bu affı durdurmanın millete saygısızlık olacağını rahatlıkla ifade mümkündür. Bu sebeplerle Yüce Meclislerin af konusunu hemen gündeme alacağını umuyor ve bekliyoruz”

Yine C.G.P. li Sayın Adalet Bakanı affı durdurmanın millete niçin saygısızlık olacağını cevabını şöyle veriyor; bugünkü infaz sistemimizi utanç ve ıstırap verici olarak tanımlıyor ve diyor ki; “Cezanın ıslahı nefis ve ibreti müessire niteliği inkâr olunamaz. Ancak işi bir dar çerçevede tutarak suçun işlenmesini önleyecek kültürel, sosyal ve ekonomik tedbirler alınmaz ve bu yetmiyormuşçasına modern infaz sistemine değer verilmeyerek içeri alınan kişinin marifetlerle dolu halde çıkmasına engel olunmazsa, Devlet ve toplum da suça ortak olmaktan kurtulamaz” Bunu söyleyen C.G.P. li Adalet Bakanı idi.

Şimdi infaz sistemimiz utanç ve acı verdiğime, göre, cezanın ıslahı nefis niteliği bizde geçerli değildir; cezanın ibreti müessire niteliği de yine işlememektedir. “Suçları önleyici kültürel, toplumsal ve ekonomik tedbirler alınmadığı için de insanlarımız bir ölçüde suça itilmektedir” demektedir. Kaldı ki, genel af konusunda siyasi partilerin fazla ayrıklıkları hususlar olduğunu sanmıyorum. Aslında bir başka konuda, düşünce özgürlüğü konusunda siyasi partiler arasında fark olduğu anlaşılıyor.

Özgürlükçü demokrasinin niteliği farklı çıkar çatışmalarını denetlemek, uzlaştırmak ve dengelemektir. Özgürlükçü demokrasiyi kabul edenler farklı ekonomik çıkarları ve bunların farklı düşünce ve politikalarını da kabul etmek zorundadırlar. Kendi ekonomik çıkarına uygun düşünceyi özgür; karşıt düşünceyi suçlu saymanın demokrasi ile bağdaşır yanı yoktur. Bir düşünce ve politika toplumsal bir temele dayanıyorsa siz onu yok saysanız da o yine kendini kabul ettirir. Hukuk otoriteleri, ilke olarak affa karşı olanları bile, kaldı ki, siyasal bunalımlardan sonra sağlıklı bir düzenin kurulması için geniş kapsamlı, yani düşünce ve inanç özgürlüklerini de içine alan bir genel affı zorunlu görmektedirler.

Son günlerde basınımızda bu konuda çıkan yayınları siyasi partilerimizin saygıdeğer üyelerinin okuduklarını sanıyorum. Hele son günlerde bir açık oturum çıkmıştı İstanbul Üniversitesinin solluğu hakkında, Bazı siyasi partilerimizin güvenini kazanacak, hiçbir kuşku uyandırmayacak otoriteleri dahi düşünce özgürlüğünü de kapsayan bir affın yapılmasında zorunluluk ve yarar gördüklerini çeşitli nedenlerle belirttiler.

Af tasarısı Meclise yakında gelecektir. O zaman bu konu üzerinde uzun boylu durmak, konuyu işlemek imkânını taraflar bulacaklardır.

Sanıyorum ki, bu konunun çeşitli siyasi partilerce bu akşam Hükümet Programı dolayısıyla böylesine üzerinde durulmasının bir başka nedeni vardır, bu nedeni biraz sonra açıklayacağım.

Sayın Demirel, yine bir yerde suç ve ceza kavramları üzerinde duruyorlar ve “Cumhuriyet Halk Partisi işlenen suçlara daima özel mazeret sebepleri bulurdu. Kişi Sorumluluğunu sorumsuzluğa çevirirdi. Bir yerde suç mu işlendi, kusur düzen bozukluğundadır, derdi. Şimdi kanunları tatbik mevkiindedir. Acaba şimdi ne yapacak?” diyorlar. “Suç saydığı fiilleri işleyenlere ne yapacak? Düzen bozukluğuna mı verecek, yoksa tutumu ne olacak? Bunu anlamak istiyoruz” diyorlar, bu arada çeşitli misaller veriyorlar.

Şimdi, meselâ Men’î Müdahale Kanunu; Tecavüzün Men’i ve başkaları. Arkadaşlar, Sayın Adalet Partisi yetkilileri çok iyi bilirler; uzun süre Hükümet başında kaldılar, Devleti yönettiler, bazı şeyleri çok iyi bilirler. Birtakım yasalarda bazı hareketlerin yasaklanması, bazılarının cevaz verilmesi başka bir şeydir, fiiliyat başka bir şeydir. Meselâ kaçakçılık suçlarını ele alalım. Kaçakçılık yasaktır ve ceza kanunlarında kaçakçılık yapanları ağır suçlar beklemektedir. Adalet Partisi döneminde özellikle güneydoğu ve güney sınırlarımız ve Doğu bölgesinde kaçakçılık olaylarının arkası kesilmiş midir? Bilhassa o kesimdeki Adalet Partili milletvekillerine soruyorum; alabildiğine devam etmiştir.

Orman suçları; Biliyorsunuz ormanların korunması için kanunlarımızda birtakım çok sıkı müeyyideler getirilmiştir. Şimdi bu Yüce Meclislin çok iyi bildiği Orman Kanununun tatbikıyla, uygulamasıyla ilgili bazı gerçekler vardır, bunları da açıkça söyleyeceğim.

Ya gecekondular? Gecekondular hepimizin gözleri önünde ve Adalet Partisinin iktidarı zamanında belki 4 - 5 misli fazlalaşan gecekondular; yani, başkasının toprağı üzerinde, arsası üzerinde imar yasalarına karşı olarak yapılmış yasa dışı gecekondular; bunların hepsi olageldi. Ne yaptı Adalet Partisi? Kaçakçılığı ne yaptı? Kaçakçılara ne yaptı? Orman suçlarına ne yaptı? Gecekondulara ne yaptı? Hiçbir şey yapmadı, boyun eğeli. Göz göre göre o kanunların, o yasaların işlememesine boyun eğeli. Neden? Biz bunun sebebini söylüyoruz, diyoruz ki, Bir yerde bu, bir Devlet için, bir Hükümet için zarftır, acizdir, otoriteyi zayıflatır, yasaların gücünü hafifletir. Eğer böyle bir durum varsa, eğer birtakım yasaklar ve müeyyideler konulmuş ama yaygın bir şekilde bu uygulanmıyorsa lütfen gerisine bakınız, düzende bir bozukluk var demektir. O düzene gidiniz, hangi çıkar karşınıza çıkarsa çıksın, o çıkarı çiğneme cesaretini gözünüze alınız ve o düzeni düzeltiniz ki yasalar da uygulanır hale gelsin...

Ama Adalet Partisi o düzenin üzerine gidemedi, düzeltemedi. Düzeltmediği için de bu yasalar havada kaldı. Orman yasaları uygulanıyor mu? Bütün bu Meclis Orman Kanununun nasıl tatbik edildiğinin, daha doğrusu nasıl kötüye tatbik edildiğinin hikâyeleriyle dolu değil midir? Köylü alay eder. Köylü, Devlete karşı o

kanun dolayısıyla güvenini kaybetmiştir. Devlet memuru itibarını kaybetmiştir. Türkiye’de orman bölgelerinde yaşayan milyonlarca insanın nazarında hor gün, biz o kanunları çıkaran Meclis olarak, sizler vaktiyle o kanunları uygulayan Hükümetler olanak havada kaldık, hafif kaldık. O köylülerin nazarında da kendilerini düşünmeyen insanlar olarak kaldık. Neden gidip de o köylülerin gerçek ihtiyaçlarına uygun yasalar yapılmaz? Tıpkı gecekonduda olduğu gibi, meşrulaştıralım dedik. Neyi meşrulaştıralım? 6,5 senelik iktidarınızda, yasalara rağmen göz yumarak yaptırdığınız evleri olduğu gibi, artık orada oturanları rüşvet vermekten kurtarmak için meşrulaştıralım eliyoruz. (C.H.P. sıralarından alkışlar).

Tecavüz’ün men’i. Elbette... Burada, yıllar yılı, bu Meclisin önemli kavgalarından birisi Sayın Feyzioğlu söylemişti toprak reformu üze tinde olmuştur. Ama ne zaman bu kavgalar yapılsa, Türkiye’de dağıtılacak toprak olmadığı söylenirdi; toprak düzeninden çok şikâyetler getirildiği zaman da bunlar duyulmazdı. Anadolu insanının en büyük dramı topraktan gelir, toprak kavgasından gelir. Buraya gelen milletvekillerinin dörtte üçü de bayatını bu toprak kavgalarına ya şahit olmakla, ya onları savunmakla geçirmiştir. Böylesine bir bozuk düzen, böylesine bir dram... Türk halkının büyük çoğunluğu böylesine. ıstırap içinde kalacak, ondan sonra siz geleceksiniz, “Siz vaktiyle bozuk düzenden bahsettiniz, hâlâ bahsedecek misiniz” diyeceksiniz? Elbette bahsedeceğiz. Bunu sonuna kadar, değiştirmeye kadar bahsedeceğiz. (C.H.P. sıralarından alkışlar) “Bugün gücümüz yetmezse, tam gücümüzün olduğu güne kadar bekleyeceğiz ve bir gün bu insanların çilesine son vereceğiz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım,

Sayın Demirel Hükümet Programını didik didik okumuşlar ve birtakım cümleler bulmuşlar. Diyorlar ki; “Pek çok konuda kesin bir tavır takınılmıyor, sadece mesele zikrediliyor, çözüm getirilmiyor. Konular üzerinde hal yolu bulmak için gayret sarf edileceği beyan ediliyor, gerekli tedbirler alınacak deniliyor. Bunlar hep yuvarlak şeylerdir, havada olan şeylerdir. Aslında bir mesele için birkaç çözüm yolu olabilir. Partilerin tercihini yapmış olması lâzımdı. Parlâmentonun önüne böyle çıkmak lâzımdı” diyorlar. Bu arada da örnek veriyorlar kendileri. Meselâ örneklerden bir tanesi şu; İşçi - memur ayırımına Ecevit Hükümetinin programı demiş ki “Ecevit Hükümetinin Programı, işçi - memur ayırımına süratle âdil ve vazih bir çözüm getirilecektir”

Şimdi Sayın Demirel soruyorlar, “İşçi - memur meselesi yeni çıkmış bir mesele değildir, bu âdil ve vazih çözüm nedir? Bu çeşitli kıstaslar herkese göre değişir. Hükümet getireceği çözümü tavzih edeceğini ifade etseydi, bu hususta fikir söylemek imkânını bulurduk. Acaba Hükümet bu çözümün ne olduğunu Hükümet olduktan sonra mı öğrenecektir?” diyorlar.

Şimdi, “İşçi - memur ayırımına süratle âdil ve vazih bir çözüm getirilecektir” Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisi bunu ne zaman demiş? 1974 yılının şubat ayının başlangıcında demiş.

Şimdi ben size bir başka Hükümet programı okuyorum; Yıl 7 Aralık 1969.

“İşçi - memur ayırımını kanunla kesin bir şekle bağlayacağız”

1969’da, Sayın Demirel, Hükümet Programında bunu söylemişsiniz. 1969 - 1974. Beş sene geçmiş. Çalışma Bakanınız yeni ayrıldı, yeri soğumadı hâlâ ve biz aynı meseleyi söylüyoruz.. (A.P. sıralarından müdahaleler) Şimdi müsaade edin aynı soruları biz size soralım; Dört seneden beri bu meseleye niçin vuzuh getirmediniz ve dört sene sonra bize bıraktınız?

Sayın Ecevit Hükümetinin Programı demiş ki; “Gelirsiz kalan yaşlılara ve sakatlara özel ilgi gösterilecektir” Bütün bunları söylüyor.

Şimdi, yüne Sayın Demirel’in 1969 yılı Programında bakınız ne deniyor. “Sakatlara, bakıma muhtaç ihtiyaçlara el uzatmak, hulâsa iktisadî bakımdan zayıf düşmüş vatandaşlarımızın bu durumlarını gidermek için almakta olduğumuz ekonomik ve sosyal tedbirleri geliştirerek devam ettireceğiz”

Aradan dört sene geçmiş; ne tedbir var, ne şu var, ama dert duruyor.

Bir başka yerde yine buna benzer ifadeler var. “İnsan böyle yuvarlak şeyler söyler mi” diyorlar, ama bakınız. 1969 Programının 23’ncü sayfası. “İkinci Plân döneminin sonunda okulsuz köy kalmaması için bütün gücümüzle çalışacağız” diyorlar. “Türkiye’de yolsuz, susuz, ışıksız köy bulunduğunu tarihi bir hatıra haline getirmek yoluna yönelmişizdir” diyorlar. Biz, çıkıp da “Edebiyat yapmışsınız” diyor muyuz?

Başka? “Şoförlerin taşıt sahibi olabilmesi, taşıtı bulunanların da tamir ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla konulan özel fonun miktarı artırılacak, bunlardan faydalanacakların sayısı çoğaltılacak, bu konu ile ilgili formaliteler, basitleştirilecektir” deniliyor.

Şimdi bu konuyu eğer şoför yurttaşlarımız duysalar, dört sene evvel vaade dilen bu konuyu, bu basitleştirilen formalitenin ne olduğunu, bu fonun ne olduğunu haklı olarak sormazlar mı?

Bir başka yerde, “Fiyatların arz ve talep kanunlarına uygun olarak serbestçe tekevvün edebileceği bir ortam yaratılması esastır. Bu hal hiçbir zaman piyasayı başıboş bırakmak şeklinde anlaşılamaz. Belli hedeflere ancak ekonominin getirdiği tedbirler alınmak suretiyle ulaşılabilir. Vatandaşın yiyecek, giyecek, vesair ihtiyaçlarının en iyi ve en ucuz şekilde ve rasyonel bir şekilde pazarlanması teşvik edilecektir” diyorsunuz dört sene evvel. Dört sene evvelki yiyecek, giyecek fiyatlarına bakınız, bu aydaki fiyatlara bakınız. Ondan sonra, bu durumunuzla Türk halkının karşısına çıkacaksınız, güvenoyu alacaksınız ve dört sene sonra geleceksiniz, daha göreve başlamamış, güvenoyu alamamış bir Hükümete pahalılığın hesabını soracaksınız. Var mıdır bunda insaf?

Sayın Demirel’in burada plân kavramına çok bağlı olduklarını doğrusu memnuniyetle tespit etmiş bulunuyoruz. Bütün Türk halkı plânlama ve plân karşısında iki partinin durumunu hikâyeleşmiş birtakım örneklerle bilir. Her iki partinin bu konuda bir meselesi vardı, bütün kahvelere kadar düşmüştü vaktiyle. O noktadan buraya kadar, bu kürsüde plânlamayı savunacak hale geldiyse Adalet Partisi bundan ancak övünç duyarız, iftihar duyarız, teşekkür duyarız. Eğer bu konuda da bizi

kınıyorsa, bundan da şikâyetçi değiliz. Varsın, “Plân tercih ederiz” diyeceğine, bizi plancılık yüzünden kınasın.

“Karma ekonomi tâbiri hiç geçmemiştir” diyorlar. Benim anladığım kadarıyla Sayın Demirel, hem bizim “Ak Günlere” seçim bildirgemizi iyi okumuşlar, hem programı dikkatle okumuşlar. E, bunca tecrübesi de vardır, kavramları da bilir. Bütün buna rağmen eğer, “Karma ekonomiden hiç bahsetmemişsiniz” diyebiliyorsa, ya bu bir sürçü lisandır, ya başka şeydir ama onu kendisine yakıştıramadığını için söylemeyeceğim, bir yanlışlıktır.

Sayın Demirel, pahalılık, işsizlik, fukaralık, dengeli kalkınma, âdil vergi sistemi, bütün bunlar hakkında birtakım gerçekten ilginç sorular soruyorlar. Dahası var, Kamu İktisadî kuruluşları, altyapı sorunları, Merkez Bankası, prodüktivite meseleleri, tarım ürünlerinin değerlendirilmesi “meseleleri hakkında gerçekten ilgiyle, zevkle dinlediğimiz, kendilerinin bu meseledeki vukuflarını gösteren sorular sordular ve bu arada bir de misal verdiler; üç üründen bahsettiler, üzüm, tütün, çay ve bir yaş üzüm örneği verdiler. 5 kilo yaş üzümünden 1 kilo kuru üzüm elde edilmesini anlattılar ve bu konu hakkında içten şikâyetlerini söylediler.

Şimdi eğer bütün bu konuşmalar, bu sorunların Meclis kürsüsünden yeni Hükümet vazifeye başlarken bir defa daha ortaya konulması, uzun yıllar değerli tecrübeler edinmiş bir devlet adamı tarafından ortaya konulması niteliğinde ise, söyleyeceğimiz bir sözümüz yoktur. Ama bütün bunlar daha güvenoyu almamış bir Hükümete; 6,5 yıl iktidarda kalmış bir partinin Başbakanı tarafından sorulacaksa, bu tek kelime ile insafsızlıktır. Mademki bütün bunlar böyle, idi bütün milletvekillerinin aklına gelen soru budur 6,5 yıldan beri niçin siz bunlara çözüm yolu bulamadınız?

Eğer yine “Biz bulamadık, siz ne düşünüyorsunuz?” derlerse, var mı idi sizin tedbiriniz?” derlerse, “Vardı” derim. Mesele, problemlere yaklaşma biçimindedir. Bir biçim yaklaşma vardır, kendileri haklıdır orada, o yaklaşma içinde bütün ortaya attığı soruların hepsi geçerlidir ve çözüm yolu da, ancak onun aklına geldikleri gibidir. Ama yaklaşma biçiminizi değiştirdiğiniz zaman o sorular geçerliliklerini kaybederler ve çok değişik çözüm yolları da ortaya çıkar. Her partinin yaklaşma biçimini de kendi görüşü, kendi felsefesi tâyin eder.

Önümüzdeki günlerde Adalet Partisinin Sayın Genel Başkam yeni Hükümetin bu sorunlara nasıl yaklaştığını ve hangi çözüm yollarını önerdiklerini Yüce Meclisimizde görecektir, biraz insafı ve biraz sabırlı olsunlar.

Bir de biz, kamu kesiminin kendi ihtiyaçlarını kendisinin ithal etmesini belirtten bir cümleyi öngörmüştük, böyle bir cümle de var. Ayrıca yine buna benzer şeyler var.

Sayın Demirel diyorlar ki; “Piyasayı tanzim maksadıyla gerektiğinde ithalât, dağıtım ve stok yapma faaliyetlerinin Devletin veya kooperatiflerin münhasır tasarrufuna bırakmak, dış ticaretin kısmen devletleştirilmesi veya hiç olmazsa Devlet kontrolü altına alınması mânasını taşımaktadır ki, bu da mer’i ekonomik nizamımızla bağdaşamamaktadır, fayda getirmez, malsız bırakır, pahalılandırır.

Bunun tersini bu yaz çok gördük, yıllar boyu gördük. Yıllar boyu aksine yapılmış ithalâtla piyasada nasıl karaborsa Olduğunu, nasıl sarmanın yapılmadığını, nasıl yanlış yapıldığını gördük ve bunun acısını büyük ölçüde dar gelirliiler çektiler. Daha bunu hiç denemedik, müsaade buyurunuz bunu deneyelim, ondan sonra karşılaştırırız.

Bor mineralleri hakkında Sayın Demirel'in söylediklerine biz C.H.P. olarak kesin şekilde karşıyız ve katılmıyoruz, Hükümeti baldı buluyoruz.

Bu konuda ben de kendilerine bazı bilgiler vermek isterim;

Yurdumuzun bu konudaki rezervleri bir milyar tonun üzerindedir. Kalsiyumlu bor yataklı özel 12 saha vardır ve rezervi 16 milyon tondur. Kamuda ise iki saha vardır, rezervi 26 milyon tondur. Sodyumlu bor yataklı özel bir saha vardır, 200 milyon ton rezervi vardır; kamuya ait bir sahada ise 300 milyon ton ve muhtemel 500 milyon tonluk bir rezerv vardır. Toplam, bir milyar 42 milyon tondur.

Etibank dışında dokuz yerli ve iki yabancı şirket boraks cevheri üretmektedir. Dokuz yerli şirket, beş şahsın kontrolü altındadır. Yıllık ihracatımız, ham cevher olarak, 10 - 12 milyon dolar civarındadır. Mamul ihraç edilse, yüz milyon dolar üzerinde ihracat olacağı etüde bağlanmıştır. Halen yalnız Etibank'ın 20 bin ton kapasiteli Bandırma Rafinerisi mamul ihraç etmektedir. Dokuz yerli ve iki yabancı şirketin sermaye toplamı 6.715.000 liradır. Bu sermaye ile bugünkü üretim ancak madenlerin tahribi sayesinde elde edilmektedir. Özel kesim 18 yıldır mamul üretim üzerinde yatırım yapmamıştır. Tahripkâr bir üretim tarzıyla ucuza malettikleri ham cevheri kireç fiyatına tonu 25 - 30 dolara ihraç edegelmıştır.

1955 yılında tonu 60 dolar olan cevher fiyatı kötü rekabet nedeniyle her yıl düşegelmıştır. Etibank, 650 milyon lira tutarında yatırıma girişmiş ve mamul ihracatına hazırlanmaktadır.

Dış rafinerilerde kireç fiyatına hammadde satılmaya devam ettikçe, elbette kendi mamullerimizin ihraç olanağı kalmaz.

Kaliforniya'dan başka hiçbir memlekette bulunmayan bu millî servetin Devlet elinde geliştirilmesini biz en uygun ve en doğru çözüm yolu olarak bulmaktayız.

Muhterem arkadaşlarım,

Gecenin bu saatinde vakte ben de dikkatli olmadığım için hepinizden özür dilerim, ama bitiriyorum.

Demokratik Parti, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Adalet Partisi, bu konuşmalar süresince Koalisyon Hükümetini bütün konuşmaların içinde bir çeşit anarşistleri korumak, komünistlerle içli dışlı olmak, millî meselelerde pek hassas olmamak, hatta ve hatta millî meselelere karşı soğuk ve mesafeli olmakla, uzaktan yalandan birtakım gözle görülmez ama okunduğu zaman tıpkı bir fon müziği gibi insanı etkileyen suçlamalara girişmişlerdir ve sık sık Cumhuriyet Halk Partisine karşı mülkiyet hakkından bahsetmişler, mirastan bahsetmişler ve özel teşebbüsten bahsetmişlerdir. Aslında bu kelimelerin, çeşitli yerlerde ısrarla üzerlerinde durulmaktadır.

Kendilerinin, Cumhuriyet Halk Partisinin karşısında, miras hakkından, mülkiyet hakkının kutsallığından ve özellikle özel teşebbüsün büyük yararlarından bahsetmelerini yadırgamıyoruz, elbette bu böyledir. Adalet Partisi, özellikle diğer partiler de büyük ölçüde bu görüşlere bağlıdır; onların görüşleridir, bu Mecliste böyle bir diyalog kurulacaktır. Biz onları suçlamıyoruz, böyle görüşlere inanan siyasi partiler de olabilir. Biz başka görüşlerdeyiz. (A.P. sıralarından, “Açıkla” sesleri)

Açıklayayım; Biz, milli servet bir avuç insanın elinde toplanmasın, büyük Türk halkının elinde toplansın diyoruz; bu mu suç?, (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Açıklayayım; Tekelci sermaye ile bu gidiş devam ederse bu memlekette gerçek bunalımlar başlar, sokak hareketleri başlar, hiçbir ceza kanunu ve sıkıyönetimle önleyemezsiniz diyoruz; sosyal adaleti yaygınlaştırmak, diyoruz bu mu suç?

Biz bu fikirdeyiz, siz o fikirdesiniz. Siz, Türkiye’nin kalkınmasını bir avuç tekelci sermayenin nimetinde, sırtında görüyorsunuz, biz geniş halk kitlelerinin elinde görüyoruz. Siz, Türkiye’nin kalkınmasının, nimetlerinin nasıl dağılacığı hakkında hassas değilsiniz; biz size göre lüzumundan fazla hassasız. Bütün mesele bu. (C.H.P. sıralarından alkışlar, A.P. sıralarından müdahaleler)

“Anarşist” diyorsunuz. Diyelim ki Cumhuriyet Halk Partisini anarşistlikle suçladınız. Şimdi bir parlâmentoda bu deyimler geçiyor. Bunları bir gün benzer parlâmentolardan, bu deyimleri gerçek bilenler alsalar, ne diyecekler? İktidara gelmiş bir partiye anarşist demişler... Arkadaşlar, anarşistler Devleti ortadan kaldırmayı amaçlayan bir inanç peşindedirler. Devleti eline geçirmiş bir parti nesini kaldırsın? (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Komünistlik nedir arkadaşlar? Komünistlik, üretim araçlarının kamuya maledilmesidir, başka bir şey değildir. Bir siyasi parti ki, programında, bildirgesinde mütemadiyen geniş halk kitlelerine mülkiyeti yaygınlaştırmak ister; bir siyasi parti ki, bazı çevreler devletçilikten bahsetmedi diye kamulaştırmadan az bahsetti diye suçlar ve o siyasi parti gelir böyle bir programla çıkar; “Ben kooperatiflere, kooperatiflerin üst kuruluşlarına yatırım yaptıracağım” der, “Çalışanlara yatırım yaptıracağım” der; ondan sonra gelir buraya, koro halinde bu taraftan ve o taraftan komünistlik ithamı ile karşılaşır. Bu işi bilenler gülerler buna, insaf ederiz. Bu kelimenin bir anlamı vardır, bir şey ifade eder. Hissî olarak “Sen komünistsin” demeyi eğer bir hakaret yerine kullanıyorsanız, lütfen başka kelime bulunuz da gülünç olmayalım.

Sayın Demirel muhalefet partisi lideri olduktan sonra, muhalefette nasıl görev yapacaklar; bunu bir demeç halinde ya da bir konuşma halinde belirttiler. Diyorlar ki; “Sorumlu ve Devlete sadık muhalefetin rejimimizin eksiği bulunduğunu daha evvel ifade etmiştik. Bu eksiği gidereceğimizi ümit ederim”

Sorumlu ve Devlete sadık muhalefet.. Benim bildiğim, siyasi partiler millete, halka sadıktırlar. Devlete sadık siyasi parti... (A.P. sıralarından müdahaleler) Vatan-daşlık o... Devlete bağlı olmak, Devletin kanunlarına saygılı olmak vatandaşlık görevi.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Sayın Uğur, yattı takım..

NECDET UĞUR (Devamla) — Ama bir siyasi partinin... Ne anlaşılıyor pek anlayamadım. Aslında biz buna aşınayızdır, ama tavsiye etmem

Müdahale etmeyiniz efendim.

NECDET UĞUR (Devamla) — “Bizden başka kimsenin Türkiye’yi idare edemeyeceği gibi bir zihniyetin sahibi değiliz” diyorlar. İnsanlar düşünürlerken akıllarına ilk gelen fikri, bir cümlede alda ilk gelen fikri tekzip etmek için söylemişler sanki. Siz Devlete sahip olacağız dersiniz, hem de muhalefet olursanız, o zaman size bu sual sorulur tabii. Sizden başkası burayı idare edemez mi diye düşünüyorsunuz ki, hâlâ Devlete, Hükümet Olmadığınız halde sahip çıkıyorsunuz denilir. Bu sebeple arkasından hemen bunun tekzibini yapıyorlar ve “Muhalefet görevini hırsla, hınçla yapıldığı dönemlerde iktidar görevini deruhte ettik, çeşitli tahammülsüzlükleri gördük, iktidarı müşkül duruma düşürmek için memleketi idare edilmez hale getirmenin muhalefet görevi yapmak sayıldığına şahit olduk; onun için engeldi, yıkıcı ve sorumsuz muhalefetten şikâyetçi olduk” diyorlar ve böyle muhalefet yapmayacaklarını da ilâve ediyorlar.

Şimdi arkadaşlar; Sayın Demirel’in konuşmasının son cümlelerini beraber okuyalım müsaade ederseniz Sayın Adalet Partililer, “İç ve dış ticarette devletleştirme hazırlıkları olduğu intihamı veren, kalkınma ve yatırım hamlesini yanlış modellerle sekteye uğratacağından şüphe bulunmayan; devletleştirmeci, kamulaştırmacı bir zihniyetle vatandaşın istediği işi tutma ve mülkiyet haklarına saygılı olmayacağı intibasını veren; halkı sektör içi ve sektör dışı diye ikiye ayıran ve bunu ileri demokrasi icabı sayan; kalkınmamızın en önemli kesimleri olan tarım, endüstri, madencilik gibi sektörleri ileriye götürmede bir fikri bulunmayan, Doğu Bölgesi kalkınmasına özel bir itina göstermeyen, köy ve köylü meselelerine eğilmeyen; pahalılık, fukaralık, işsizlik, enflasyon gibi fevkalâde önemli konularda hiç bir çözüm getirmeyen, ülkeyi temel mal ve hizmetlerden ve gerekli altyapıdan mahrum bırakacağı intibasını veren.

Bu kim bu? Daha güvenoyu almamış ve daha kalemi eline alıp da ilk imzayı atmamış Hükümete söyleniyor bütün bunlar.

Arkadaşlar, bütün bunların hepsinin, komünistlik, anarşistlik, millilik, gayrimillilik; bunların hepsinin muhasebesi yapıldı. Buraya secinde geldik. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Türkiye’nin her yerinde, elinizden geleni arkaya bırakmadınız, söylediniz bunları. Türk halkına söylemediniz mi? Gecekonuda söylemediniz mi? Köylerde söylemediniz mi? Ormanlarda söylemediniz mi? Şu Cumhuriyet Halk Partilileri ta dağ köyündeki garip insana bile kendisinin derdiyle ilgilendiği için, yapılmadık jurnal mı kaldı? Kötülemedik lâf mı kaldı? Ondan sonra ne oldu? Kendi sevgili deyiminizle sandıktan Cumhuriyet Halk Partisi çıktı. Nereden çıktı? (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Gecekondundan çıktı, köylerden çıktı, en yoğun biçimde suçladığınız bölgelerden çıktı Cumhuriyet Halk Partisi. Türk halkı bu suçlamalarınızı çoktan iflâs ettirdi. Güldüler... Siz söylediniz, biz geldik; sizin söylediklerinizi bize anlatırken gülüyorlardı. Halinize gülüyorlardı. Bunu

ispat da ettiler... Daha, da ettiler Aralıkta., diğer seçimlerde ve daha da edecekler. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Demirel burada diyorlar ki; “İnsafsız, hırçın muhalefet yapmayacağım” Ama görüyorsunuz, daha işe başlamamış ve güvenoyu almamış bir Hükümete bir savcı iddianamesiyle çıktılar. Eğer bu hırçınlık değilse, bu insafsızlık değilse; ya başka türlü karar Verseler ne olacaklardı? Bunu düşünemiyoruz adında, (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Feyzioğlu buradalar mı bilmiyorum ama... (“Burada, burada” sesleri) Sayın Feyzioğlu, Cumhuriyet Halk Partililer sizin konuşmalarınızın önemli bir kesimini, hele Cumhuriyet Halk Partisinin bir dönemindeki konuşmalarınızı çok İyi hatırlarlar. İstanbul’dakiler Taksim mitinginde yaptığınız konuşmayı hatırlarlar. Yine Cumhuriyet Halk Partililerin teşkilâtta gelen, başta genç üyeleri Kurultayda yaptığınız konuşmaları hatırlarlar. Şimdi bana arkadaki arkadaşlarını, benim de sonradan hatırladığım bir cümleyi söylediler. Siz vaktiyle bizdeyken şöyle demişsiniz; “Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak komünizmin akıllı düşmanıyız, Adalet Partililer akılsız düşmanlarıdır”

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — İdik, idik. Şimdi yeni Cumhuriyet Halk Partisi var.

NECDET UĞUR (Devamlı) — Hayır; demek ki, komünizmin bir akıllı düşmanlığı vardır, bir akılsız düşmanlığı vardır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) O halde, konumuz Adalet Partisidir, bunu siz tanımlamışsınız, benim dilim varmamıştı.

Sayın Milletvekilleri, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak, Sayın Bülent Ecevit’in Başkanlığında kurulmuş olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisi Karma Hükümetine olumlu oy vereceğiz. Üç yıllık ara rejimi bitirip, tam demokratik koşullarla kurulmuş olan bir Hükümet olduğu için olumlu oy vereceğiz.

Yıllardır birbirinin karşısı diye propaganda yapılan bu görüşü önemli Ölçüde birleştirerek millî bütünlüğü güçlendirdiği için olumlu oy vereceğiz.

Karşılıklı bağışlama ve hoşgörüyeye dayanan bir kardeşlik ortamı ve iç barış getireceği için olumlu oy vereceğiz.

Ekonomik kalkınmayı bir avuç azınlığın eliyle ve geniş halk kitlelerinin sırtından yapmak yerine, geniş halk kitlelerinin eliyle yapacağı ve nimetlerden geniş halk kitlelerini yararlandıracağı için olumlu oy vereceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Millî güvenlik ve dış politikada bağımsız ve kişilikli bir politika izleyeceği için olumlu oy vereceğiz.

Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak bu Hükümete, kimsenin birbirine kuşkuyla bakmıyacağı bir huzur dönemi açacağı, gençlerimize ve çocuklarımıza sevgi ıve güven dolu bir ortam yaratacağı için olumlu oy vereceğiz.

Ve nihayet biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak, bu Hükümete, kimsenin kimseyi ezemediği bir dönemi başlatmak kararında olduğu için olumlu oy vereceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Yüce Meclisi, bu duygularla, bu inançla Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına saygılarla selâmlarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve ayakta sürekli alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Uğur.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir) — Sayın Başkan ...

Sayın Genç, Sayın Feyzioğlu’nun konuşmalarıyla ilgili zaptı getirttim ve tetkik ettim.

Sayın Feyzioğlu, konuşmalarının bir yerinde; “Af asayiş getirmeli, asayişsizlik değil. Af kardeşlik getirmeli, yeniden, anarşi ve iç kavga değil” diye bahsediyor ve sonunda, anarşistlerin hâkimlerimiz tarafından mahkûm edildiğini beyan buyuruyorlar. Bu arada bir arkadaşımızın İrfan Solmazer’le ilgili bir lâf atmasından sonra, Sayın Süleyman Genç, siz ayağa kalkıyorsunuz; bu arada Sayın Feyzioğlu; “Kim konuşuyor? Süleyman Genç. Çıkarayım mı vesikaları?” diyor.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir) — Tamam, işte Sayın Başkan, bu konuda söz istiyorum.

Müsaade buyurunuz Sayın Genç.

Bu ifade Başkanlıkça size sataşma niteliğinde görülmüştür. Ancak, rica ediyorum, yeni bir sataşmaya, gecenin bu saatinde sebeb olmayın lütfen.

Buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Gecenin bu saatinde, Türk köylüsünün tek istirahathanesi olan kahvesiyle Ulusal Mecliste alay edilmeseydi buraya çıkmayacaktım ve Sayın Feyzioğlu’na, Türk köylüsüne hakaret edemezsin demeyecektim. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Onun için mi çıktın? Gerekçe bu mu Sayın Başkan? Hakaret etmedim ben.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Bunun için...

Sayın Genç... Sayın Genç...

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Bunun için buraya çıktım. Ben Türk köylüsünün içinden geldim...

Sayın Genç, Sayın Genç... Rica ediyorum Sayın Genç dinleyin lütfen. Size bu konuyla ilgili olarak söz vermedim. Rica ediyorum, biraz evvel söylediğim...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, bana söz verin. Türk köylüsünün kahvehanesine hakaret etmedim ben. Asıl sataşma bu, söz istiyorum, asıl

sataşma bu, yalan söylüyor. Lütfen Başkanlık yapın. (C.H.P. sıralarından gürültüler)
Sayın Feyzioğlu...

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Sayın Başkan, dikkat edeceğim ikazınıza, teşekkür ederim.

Sayın Feyzioğlu, lütfedip buyurun oturun, hatip sözünü bitirdikten sonra sizi de dinleyeceğim efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) — Benim hayatımda, vermeyeceğim hiç bir şeyin hesabı yoktur, her şeyin hesabını vermeye hazırım. Sayın Feyzioğlu ne biliyorsa, onu söylemek için kürsüsüne getirsin. Biz milletin oyuyla, onayını alarak buraya geldik, milletin oyuyla buraya geldik. O nedenle, biz burada her türlü hesabı vermeye hazırız. Ama milletin oyuyla buraya gelenlerin de, milletin oyuyla buraya getirenleri zan altında bırakmaya hakkı yoktur.

Şimdi, benim Sayın Feyzioğlu'ndan ricam, ne biliyorsa buraya lütfen getirsin ve buraya lütfen, Atatürk'e suikast yapanların kimin torunu olduğunu da getirsin.

Teşekkür ederim. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Genç. Değerli arkadaşlarım...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan...

Buyurun Sayın Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sataşmadığına kani değilsiniz değil mi? Sataşmayı görün şimdi...

Efendim istirham ediyorum Sayın Feyzioğlu, söz vermedim daha size efendim. Ben, ne ifade buyuracaksanız onu lütfedin dedim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, sözlerinde baştan sona kadar sataşma vardır.

1. — Türk köylüsünü tahkir ettiğim şeklinde iddia edilen bir sözüm tamamıyla tahrif edilerek nakledilmiştir. Köy kahvesini küçümsemek değil, köy kahvesinde gıyapta söylediğiniz yalanı burada söyleyemezsiniz, çünkü burada cevabını verirsiniz anlamında söylediğim zabıtlar meydandadır. Bir sözü tahrif ederek nakletmiştir, bir. (C.H.P. sıralarından müdahaleler)

Lütfedin değerli arkadaşlarım, Sayın Feyzioğlu'nu dinleyin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — "Ne biliyorsa getirsin" demek suretiyle, kürsüye çıkıp kendisine bu sataşmasının cevabını vermem gerektiğini ifade etmiştir ve hakikaten gerekli hale gelmiştir, Kentlisine, hangi noktada müdahale ettiği için, niçin cevap verdiğimi açıklamak imkânını ortaya koymalıyım. Süleyman Genç yerinden ayağa kalkıp müdahale ederken haksızdı.

Sayın Feyzioğlu...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Ayrıca, sözlerinin sonunda; dayısı Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplandığı gün 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük

Millet Meclisinde vazife yapmış, İstiklâl Madalyası almış, babası ilk günden Müdafai Hukukçu, Mustafa Kemal'in imzasıyla adam olmuş bu Meclise gelmiş bir insana soy sop karıştırarak alçakça iftira etmiştir.

Sayın Feyzioğlu... (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, ayağa kalkmalar, "Alçak sensin", "Sözünü geri alsın Sayın Başkan, ne demek alçak" sesleri)

OSMAN BAYKUL (Burdur) — Sözünü geri alsın, alçak diyemez.

Sayın Feyzioğlu.. Değerli arkadaşlarım... Sayın İdareciler... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Değerli arkadaşlarım, lütfen yerlinize oturun efendim... (C.G.P. ve C.H.P. sıralarından karşılıklı bağırmlar, tartışmalar)

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Sözünü geri alsın Sayın Başkan.

İdareci üye arkadaşlarımız, lütfen göreve... Sayın arkadaşlarını, lütfen yerlerinize oturun efendim... Sayın üyeler, lütfen yerlerinize oturun efendim.

Değerli arkadaşlarım... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Süleyman Genç de bu Mecliste milletvekilidir. Sözünü geri alsın Feyzioğlu.

Sayın Özpak, lütfen yerinize oturun efendim.

Sayın Özpak, Sayın Özpak, lütfen yerinizle oturun efendim.

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Lütfen sözünü geri alsın Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlarım, Millet Meclisinin... (C.H.P. ve C.G.P. sıralarından gürültüler)

Lütfen oturun ve sükûnetle müzakereleri yürütelim değerli arkadaşlarım. (A.P. sıralarından "Söz ver, söz söz" sesleri)

"Söz ver" denilmez. Söz istenilir, Başkanın takdirine mevdu bir keyfiyet. Verir veya vermez. "Söz ver" diye yerinden emredilmez beyefendi.

Söz isteyecek olan arkadaşımız da buradadır.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — İstedim efendim, istedim. Söz rica ediyorum.

Sayın Feyzioğlu, ifade buyurduğunuz konuların tamamında Sayın Süleyman Genç'e cevap verecek nitelikte konuşma yaptınız.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Hayır, hayır, sataşmayı anlattım.

Sadece size bir konuda söz veriyorum...

MEHMET SÖNMEZ (Hatay) — Önce sözünü geri alsın.

Bir konuda söz veriyorum ve ayrıca bu "Alçak" sözünü de geri almamızı istiham ediyorum.

Süleyman Genç'in son cümlesi ile ilgili olarak söz veriyorum size. Bu sınır içerisinde kalmak kaydıyla lütfen.

MEHMET SÖNMEZ (Hatay) — Önce sözünü geri alsın.

Değerli arkadaşlarımı lütfen oturun. Sayın Sönmez...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Değerli arkadaşlarım, tartışma, anarşik eylemlere karışmış olanların affedilmemesi tezini savunduğum sırada çıkmıştır. (A.P ve C.H.P. sıralarından yer yer ayağa kalkmalar)

Sayın Feyzioğlu, bir dakika efendim.

Değerli arkadaşlarım, lütfen yerlerinizi alınız efendim.

Buyurun efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Cumhuriyetçi Güven Partisinin inancı-na göre hangi suçların...

BİR MİLLETVEKİLİ — Bırak şu Cumhuriyetçi Güven Partisini...

Müdahale etmeyin arkadaşlar, lütfen müdahale etmeyin, yerimizden müdahale etmeyin efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Tahammüllü iktidar, tahammüllü... Hoşgörülü (!)..

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Sana tahammül etmek mümkün mü?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yapmayın efendim... Cumhuriyetçi Güven Partisinin, hangi suçların affedilmemesi gerektiğini belirttiğim sırada yerinden kalkan Süleyman Genç; (C.H.P. sıralarından "Sayın, Sayın" sesleri) büyük vurgunlar vuranların niçin affedilmemesi gerektiğini, anarşi suçlarını işlemiş veya bunları propaganda ile kışkırtmış olanların aşırı sol örgütleri kurarak Türkiye'de bir totaliter kızıl dikta idaresi kurma çabasına girmiş olanların; niçin affedilmemesini savunduğum sırada, arkadan ayağa kalkan ve biraz evvel dinlediğiniz milletvekilli müdahalede bulundu. İktidara aykırı bir müdahale. Af için sizin başka düşünmeniz, bizim de bazı konularda başka düşünmemiz, bazı hususların affına karşı olmamız tabii bir şey; tahammül etmek lâzım buna. Onun üzenine Süleyman Genç, "Vesikaları söyleyeyim mi" dememi de sataşma telâkki ettiler.

Anarşik eylem suçlarını Koalisyon Protokolünün dahi hariç bırakmayı düşündüğü, bizzat C.H.P. Genel Başkanının grup konuşmalarında, "Seçim beyannamemizdeki sınırların ötesine geçmeyelim" diye sınırlamaya çalışarak af dışı bırakmak istediği...

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Dışına çıkıyor Sayın Başkan...

Lütfen müdahale etmeyin Sayın Akdoğan.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Anarşik eylemlerin affı için, bu affın şumulünü genişletmek için, Süleyman Genç Grupta konuşma yapmış mıdır, yapmamış mıdır; bütün basında çıkan haberler yalan mıdır?

MEHMET SÖNMEZ (Hatay) — Ne karıştırıyorsunuz bizim Grubumuzu? (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Sayın Feyzioğlu, Sayın Feyzioğlu, size sadece son cümle ile ilgili olarak söz verdim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Efendim, müsaade buyurun, müsaade buyuran. “Bildigini söylesin” diyor. Kendisine verdiğim cevap bununla ilgilidir.

Köy kahvesinde İrfan Solmazer meselesinden bahsedip, gıyapta iftira edebilirsiniz; ama biz İrfan Solmazer’i kolundan tutup partiden attık. “Affetmeyin” diyen biziz, “Affedilsin” diye uğraşan sizsiniz Süleyman Genç “Affetmeyin, affetmeyin hesabını versin” diyen biziz. Affetmeyin...

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Sözüünü geri alsın.

Lütfen bitkin Sayın Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Süleyman Genç’in, 1 Mart 1971 tarihli Ulus Gazetesinde, sınıf edebiyatı ve bilimsel devrimcilik edebiyatı yaparak, “İlk adım halk yığınlarını kendi sınıf bilinci ile kuşatmak, kendi iktidarlara uğrunda bu yığınları eyleme geçirmektir” tarzındaki görüşü, yığınları sınıf bilinci ile eyleme geçirmek görüşü bugün bu iktidarın kabul ettiği görüş müdür?

Sayın Feyzioğlu, bir dakikanızı istirham edebilir miyim efendim? Lütfen... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Vaktiyle Cumhuriyet Halk Partisinde iki Genel Başkan vardır. Birisi Partinin Genel Başkanı İsmet İnönü, birisi de Gençlik Kolları Başkanı Süleyman Genç ve “Süleyman Genç başka bir zihniyetin başkanıdır” diye yazılan yazılar ve...

Sayın Feyzioğlu, sözünüzü keseceğim efendim. Sözünüzü keseceğim Sayın Feyzioğlu.

MEHMET ZEKİ TEKİNER (Nevşehir) — Vesika bu mu?

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Alâkası ne “bunun?

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Ne alâkası var bunların?

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Sayın Başkan, kürsüyü istismar ediyor.

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Genel Başkan olamayanların ifadesidir bu.

Lütfen efendim, lütfen.

Sayın Feyzioğlu bağlayın ve müzakereye geçelim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Daha bu vesikaları tekrar etmeme, “Sözünüzü keseceğim” müdahalesi ile yeni vesikalar söylememe imkân vermiyorsanız Sayın Başkan. Biz daha nice vesikaları getirme imkânını buluruz; fakat mademki bu noktada daha fazla konuşmamı, başka hususları da getirmemi lüzumlu görmüyorsunuz Sayın Başkan...

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Son cümle, son cümle?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bir dakika. İlk ve son, ilk ve son. Müsaade buyurun.

Köy kahvehanesi konusunda söylediğim sözü tahrif edemezsiniz. En büyük saygısı olan insanız biz; ama gıyapta yalan söylediğiniz gibi orada, Mecliste söyleyemezsiniz; çünkü burada cevap alırsınız dedim.

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Veremediniz ki...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Soy sop meselesine gelince;

Sizin soyunuz, sopunuz kaç kuşağa kadar bellidir bilmem; ama benim 1.200 senelerine kadar... (*C.H.P sıralarından gürültüler*) Selçuklu devrine kadar babamın babası, onun babası, onun babası Kayseri’de tapu kayıtlarında bellidir.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Ne ilgisi var şimdi bunların?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Babam, Mustafa Kemal’in imzası ile Türkiye Büyük Millet Meclisini, Müdafaa-i Hukukçu olarak, kurulduğu günden beri Cumhuriyet Halk Partisi saflarında olarak, Misakı Milli’yi kalemi ile savunmuş insan olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisine Mustafa Kemal’in gösterdiği aday olarak girmiştir.

Anamın özkardeşi 23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisine Mustafa Kemal’in yanında girmiş olan, resmî ve adı eski Meclis binasında, bu Meclisin ilk kurucuları, ilk mebusları arasında, yer almış olan, İstiklâl Madalyası ile taltif edilmiş olan bir vatan evlâdıdır; hayatının sonuna kadar Mustafa Kemal’in yanında ve emrinde çalışmış olan insandır.

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Sayın Başkan, konuyu genişletiyor, söz hakkını istismar ediyor.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Babam bu, anamın kardeşi bu; babamın babası bu Devletin bir küçük memuru, onun babası yine bu Devletin bir küçük memuru, onun babası yine Devlet hadimi.

Sayın Feyzioğlu...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlarım, aşağılık birkaç komünistin son zamanlarda kasıtlı olarak tahriflerle benim soyumla sopumla ilgisi olmayan insanlarla ilgili ortaya attığı iftiraları bu kürsüye getirmeye hakkınız yoktur.

Sayın Feyzioğlu, Sayın Feyzioğlu, Sayın Feyzioğlu...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Biz kendi hesabımızı da..

Sayın Feyzioğlu, Sayın Feyzioğlu, Sayın Feyzioğlu... (*Başkan hatibin sözünü kes-ti*) (*C.H.P. sıralarından gürültüler*) Sayın Feyzioğlu...

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Bayın Başkan, sözünü geri alsın...

Lütfen oturan arkadaşlarım. Lütfen oturun efendim, lütfen oturun.

Değerli arkadaşlarım, Millet Meclisinin çalışma saati ile ilgili bir önerge vardır, okutuyorum efendim.

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümet Programı müzakerelerinin bitmesi ve oylamanın 6.2.1974 gününde yapılmasını temin için müzakerelerin devamına karar verilmişti.

4.2.1974 gününün bitmesine rağmen müzakereler bitmemiş ve bu sebeple oylama 7.2.1974 gününe kalmıştır.

İlerleyen saatlerde müzakerelerin devamında gün kazanılması yönünden fayda kalmamış, fakat konuşan ve dinleyenler için müşkilât belirmiştir.

Bu sebeple saat 11.00'de toplanmak üzere Birleşime ara verilmesini saygı ile arz ederiz.

Nejdet Uğur (İstanbul)

Hasan Aksay (İstanbul)

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Bayın Başkan, önergenin aleyhinde söz istiyorum.

Önergenin aleyhinde, buyurun efendim.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Bayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Yüce Meclis, bundan birkaç saat önce bütün grupların imzalarını taşıyan ve Bayın Meclis Balkanımızın da mütalaasıyla beraber Başkandık Divanı halinde, yani Danışma Kurulu halinde bir önergeyi Yüksek Başkanlığa sunmuş ve ittifakla kabul edilmişti.

Bu önerge, Hükümet Programının yarın Senatoda müzakere edileceği cihetle, müzakerelerin bitimine kadar devamına aitti. (C.H.P. sıralarından “Dündü, dün” sesleri) Bugün oldu, önergede “yarın” deniliyordu.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bazı gruplar dinleme güçlerini kaybetmiştir...

Konu ile ilgili olarak Sayın Ataöv...

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Önergede var Sayın Başkanım; yapmayın Allah aşkına, Önergede diyor ki; “Dinleme tahammülü kalmamıştır” Okuyun bir kerte daha...

Tamam efendim, tamam; buyurun konuşun.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Şimdi, bazı gruplarda dinleme tahammülü kalmamıştır. Her ne kadar sözcüler “hoşgörü” falan diyorsa da, hoşgörü kalmamış, küfür başlamıştır gruplarda. Yani Parlâmento haysiyetini korumak ortadan kalkıyor. Onun için bu işin yarına kalmasını icap ettiren bir şey de kalmamıştır. Gruplar konuşmuştur, İctüzüğe göre ilki kişisel görüşme yapılacaktır. Bunlar da azamî 20’şer dakikadır.

Zannediyorum gruplara cevap verildiğine göre Hükümet adına, Hükümetin Grubunun Başkanı konuştu; belki Hükümet de bir şey konuşacak ama grubu cevap

verdiğine göre Hükümetin ne cevap vereceği belli değil, ama... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Biz diyoruz ki, C.H.P. - M.S.P. Hükümetinin biran evvel güvenoyu alabilmesi için müzakerelere devam edelim, sabaha kadar devam edelim. Bundan evvelki hükümetlerin programları sabahlara kadar devam etmiş, o gün müzakeresi bitmiştir.

Yüce Meclislerin almış oldukları kararları iki saat sonra değiştiren Danışma Kurulundan geçmeden, mesai saatleriyle ilgili olarak İttüzüğe aykırı kararlar verdiren bir duruma Yüce Meclisi sokmayınız. Zaten Sayın Başbakan konuşacaksa konuşacak, ondan sonra meselebitecek. Ama Sayın Başbakan hazır değilse, Sayın Başbakanın bazı dokümanlar toplamaya ihtiyacı varsa... (C.H.P. sıralarından "Başbakan hazır, her zaman hazır" sesleri)

Beyler siz Başbakan mısınız? (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Lütfen gürültü etmeyin, lütfen dinleyin efendim.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — O zaman bir diyeceğim yok. Halk Partililerin her birisi bir Başbakan ise bir diyeceğim yok. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Hatta biz öyle sanıyoruz ki, bu Başbakanlıkta biraz da Selâmetin hissesi var. O da çıkıp Ortak Pazar ile ilgili olarak konuşacak. Bırakınız, bu akşam tam tavında, gayet güzel dinleme durumu var, herkes tam formunda; gelin şunu konuşalım, buyurun sabaha kadar konuşalım. Ayın 7 sinde güven oylamasının yapılmasında bir mahzur yok. Yarın saat 11,00'e kalırsa, 11,00'den sonra kişisel görüşmeler, Başbakanın konuşması, ondan sonra grupların bir devam önergesi vermesi suretiyle bu işin daha çok uzaması ihtimali vardır. Başbakanın konuşmasıyla ortaya yeni durumlar çıkacaktır ve uzayabilecektir. Onlara cevap vermek için yeniden sözler alınacak ve müzakereler uzayacaktır. Ondandır Senatodaki konuşmalar tehlikeye girer. (C.H.P. sıralarından müdahaleler)

Çıkacak olan şu; Sayın Başbakan konuştuğundan sonra bazı dokümanlar daha buraya gelir ve konuşmalar devam eder. Gruplar ikinci tur konuşmalarına geçerler. Güvenoyu almak o kadar basit mesele değildir. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler) Evet, o kadar basit mesele değildir. Hele burada Grup adına Nejdet Uğur'u çıkarıp, konuşturup konuşturup da sonra önerge verip, "şimdi kalkıp gidelim;" demenin bir mânası yoktur. Gelin, şunu şurada konuşalım.

Sayın Nejdet Uğur'da; bundan önceki Grup Başkan vekilliği yaptığı devrelerden çok form düşüklüğü gösterdi; o da biraz alışsın, bakın ortaya neler çıkacak. (Gülüşmeler)

Onun için, gecenin bu saatinde böyle olur. Bu önergeyi reddedin arkadaşlar... Sayın Başbakandan da rica ediyorum, yarın Senatodaki müzâkerelere daha salim bir şekilde gidebilmeleri için, bu işi bugün burada bitirelim. (C.H.P. sıralarından gürültüler) Üzülmeyin, nasıl olsa Selâmetle Ak Günlere doğru yol almışsınız, güvenoyu vereceksiniz, ama lâfını bitirelim şunun.

Saygılar sunuyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Ataöv. önergenin lehinde Sayın Erverdi, buyurun.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım; umarım ki, Sayın Ataöv'ün üslubunda konuşmayacağım için beni de form düşüklüğü ile itham etmezler. *(Gülüşmeler)*

Meclis kürsüsüne yakışmayacak, ciddiyetten uzak, bir veçhileyle söylediklerinin yasalarla alâkası olmayan birtakım şeyleri söylemek suretiyle indiler ve bizi de Danışma Kurulunun kararlarını ihlâl eder vaziyette gösterdiler.

Ortada Danışma Kurulunun aldığı bir karar yoktur. Sayın Meclis Başkanının bizleri davet edişi; partilerin grup başkanvekilleri meseleyi kendi aralarında konuşsunlar, Mecliste bigüna üzerinde münakaşa çıkmasın ve kolaylıkla halledilsin için idi. Danışma Kurulu, İctüzükte geçen bir müessesedir.. Danışma Kurulunun bu türlü işlerde karar almasına da gerek yoktur, affına sığınarak zihnine yerleştireyim.

Gelelim ikinci meseleye;

Konu ne idi? Anayasanın 103'ncü maddesinde, güvenoyuna, tartışmaların bitişinden bir tam gün sonra müracaat edilmesi âmir hüküm olarak yer almaktadır. Saat 24'ü bir dakika geçmiş oldu mu Sayın Ataöv'ün, Mecliste başka şeyleri öğrenmiş olması sebebiyle İctüzüğü öğrenmeye vakti olmamış oylama bir gün sonraya kalacaktır.

Binaenaleyh, vakit kazanmak için, gece 24'e kadar biteceğini zannederek, tahmin ederek; bütün arkadaşlar, ayın 6sında da güvenoyu alınmasını temin için müzakerelerin saat 19 dan sonra da devamına karar vermiştik ve bu yolda da oylama yapıldı. Ama gördük ki, Sayın Demirel'in meseleleri detaylı olarak anlatmaları dört saat sürdü. 2490'a göre ihaleye çıktı. Sayın grup sözcüleri ondan geri kalmamak için bir kısım da onlar ifade ettiler. *(C.H.P. sıralarından görüşmeler, A.P. sıralarından gürültüler)*

Bakın, bizi tahammülsüzlükle itham ediyordunuz. Daha iğnenin ucu gelmeden bağırmaya başladınız. *(Gülüşmeler)*

O sebeple matlûp hâsıl olmadı. Sinirler gerilmiş... Bir gruba diğerinden farklı muamele de yapılmadı, herkes grupları adına konuştu.

İki milletvekili arkadaşımız konuşacak, kişisel görüşlerini söyleyecek, Sayın Başbakan da Hükümet adına konuşacak. Sayın Ataöv, onu da cevaplayacaklarını söylediler, Kabul. Eğer Meclis, verilen bir önergeyi kabul eder ve görüşmelerin devamında fayda bulursa, Tabii Ataöv'ün sözüyle değil, Sayın Meclisin, kararıyla olacaktır bu. O zaman görüşmeler de devam eder. Hiç bir şey diyeceğimiz de yok, korkumuz da yok, verilmiyecek cevapta yok.

Ama bunların da olacağını tahmin eder ve bunların da tahakkuk edeceğini farz eder isek, bu görüşmeler daha saatlerce uzayacaktır.

Bizim önergemizde, "tahammülü kalmadı" diye bir ibare yok, Sayın Ataöv öyle anlamışlar, Sayın Başkandan rica edelim. "Söyleyeni de, dinleyeni de müşkülâtla karşı karşıya" dedik, tahammülü kalmadı demedik.

Bir kışını arkadaşlarımız daha dayanıklı olabilirler; ama bir kısım arkadaşlarda, uykusuzluk sebebiyle belki istediklerinden öteye giden kelimeleri söyleme durumu başladı. Bazı arkadaşlarımız sinirlerine mağlup olarak kendilerine yakışmayacak birtakım davranışların içerisine girdiler. Bundan sonra temadi ve tevalisi de mümkündür.

Ayrıca, bütün gruplar da konuşmuş, milletvekillerine sıra gelmiştir. Sayın Başbakan'a da, bulgun saat 11'den itibaren Senato'nun açılışına kadar zaman da kalacaktır. İki milletvekili konuştuğundan sonra eğer görüşmelerin devamı için bir önerge verilmeyecek veya verilen önerge iltifata şayan bulunmayacaksa, o takdirde Sayın Başbakan da konuşacak, Senatoya kavuşacak zaman da olacaktır. O sebeple önergenin lehinde oy kullanmanızı rica ediyor, hepinize saygılar sunuyorum. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Teşekkür ederim Sayın Erverdi.

Değerli arkadaşlarım, şimdi görüşmelerin, Birleşimin bugün saat 11'e bırakılması hususunu oylayacağım.

Görüşmelerin bugün saat 11'e bırakılmasını kabul, eden arkadaşlarım lütfen işaret buyursunlar.

Kabul etmeyenler... Teşekkür ederim.

Birleşimi bugün saat... *(A.P. sıralarından "Saymadınız" sesleri)* Kabul edilmiştir efendim. Bunun usulü vardır, her oylamaya itiraz ediyorsunuz.

Birleşimi; bugün saat 11'de toplanmak ve Hükümet Programı üzerindeki görüşmelere devam etmek üzere kapatıyorum efendim.

Kapanma Saati; 02.02

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 4 Cilt 1 Birleşim 37

Sayfa 488-545

05.02.1974 Salı

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN; Başkanvekili Ahmet Çakmak

KÂTİPLER; Mehdi Keskin (Kastamonu)

Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)

Açılma Saati; 11.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

Hükümet programı üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz.

Dünkü birleşimde gruplar adına konuşmalar tamamlanmış, sıra kişisel konuşmalara gelmiştir.

Şimdi şahısları adına söz alan Sayın Milletvekillerine söz vereceğim.

Sayın Mustafa Timisi, buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Sayın Ecevit Hükümetinin Hükümet programı üzerinde görüşlerini açıklamak üzere söz almış bulunuyorum; ayrıntılara girmeden, temel noktalar üzerinde duracağım.

Değerli arkadaşlarım, 14 Ekim 1973 genel seçimleri tek başına bir siyasal partiyi Hükümet kuracak bir çoğunluğa sahip kılmamakla birlikte, ülkemizdeki sosyal ve ekonomik gelişimi, siyasal bir sonuç olarak açıkça ortaya koymuştur. İşçisiyle, köylüsüyle, yurtsever aydınıyla Türk halkının çoğunluğu, iç ve dış sömürüyü sürdüren egemen güçlerden ve yıllarca iş başında bulunan özel sektöre dayalı liberal sağ bir ekonomik politika izleyen gerici iktidarlardan kurtulmak istemektedir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Diğer bir deyimle, halkımız, ülkemizin kurtuluşunu demokratik sol bir iktidar-da görmektedir. (A.P. sıralarından alkışlar, C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bu nedenle, kendisine sol bir görünüm veren sosyal demokrat Cumhuriyet Halk Partisi,.. (A.P. sıralarından “O...” sesleri) 12 Mart sonrasının yarattığı şartların yardımıyla de en çok oyu almıştır.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Hangi partidensin?

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Bize göre, demokratik koşullar içinde yürüttüğümüz toplumcu, devrimci, demokratik sol mücadelemiz için, bu gelişim olumlu bir sonuçtur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bu genel ve objektif değerlendirme sonucunda, Cumhuriyet Halk Partisinin ağırlık verdiği bir Hükümetin kurulmuş bulunmasını memnuniyetle karşılamaktayız. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Milletvekilleri, program üzerindeki eleştirilerime geçmeden önce bir diğer önemli hususa da değinmek istiyorum.

Son günlerde, dünkü müzakerelerde de gördüğümüz gibi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisi Koalisyonu, Türk kamuoyuna sol bir Hükümet olarak sunulmak istenmektedir. Bu imajın yaratılması, çok ince siyasi hesaplara dayanmaktadır. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Demokratik sol gelişmemiz açısından, yoksul ve sömürülen emekçi halkımızın sol düşünceye olan inancı açısından, bunu biz sakıncalı bulmaktayız. Çünkü böyle bir hükümetin başarısızlıkları, ustalıkla sola mal edilmeye çalışılacaktır. Oysaki bugünkü Hükümet tek başına sosyal demokrat Cumhuriyet Halk Partisinin bir hükümeti değil, sol düşünceyle uzaktan yakından ilgisi olmayan Millî Selâmet Partisinin ortak olduğu bir koalisyondur. (C.H.P. ve A.P. sıralarından gürültüler) Yaratılan Hükümet bunalımın sonucu kurulmuş, nev'i şahsına münhasır bir ortaklıktır.

Bu noktada, bir diğer hususu arz etmek istiyorum. Üç aydan beri yaratılan Hükümet bunalımının, görebildiğimiz kadarıyla, gerçek sebebi, iktidarlarından uzaklaştırılmış bulunan sağ siyasal partilerin, milletin bu tarihi kararını bir türlü kabul edemeyişlerinden gelmektedir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar, A.P. sıralarından, C.H.P. lilere hitaben; “Başınızın tacı”, C.H.P. sıralarından “Dinlemeyi öğrenin” sesleri, gürültüler)

Lütfen müdahale etmeyin efendim; karşılıklı konuşmayın.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Biz birbirimizi tanıyoruz beyefendiler. (A.P. sıralarından “Tabî, tabî” sesleri)

Siz de cevap vermeyin Sayın Timisi.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Kendilerine oy vermeyen yoksul halktan, âdeta intikam alma duygusu içinde, türlü Bizans oyunları içerisinde Hükümetin kuruluşunu önlemişlerdir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Hükümet bunalımından doğan sorumluluk, bu egemen gerici, çıkarıcı gruplarının üzerindedir. C.H.P. ile M.S.P. gruplarını bir Hükümet bunalımına son verdiklerinden dolayı da kutlamak istiyorum (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Türk kamuoyu ile bizler hep beraber biliyoruz ki, bu Hükümet sol bir Hükümet değildir. (A.P. sıralarından “Ya nedir?” sesleri) Programı ile sol bir Hükümet, sol bir siyasal kuruluşun hükümetidir. Sol bir siyasal partiyi halkın kendisi kurar. Buraya gelip oturan, milletvekili olan kişiler, bu siyasal kavramları bilen insanlardır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Türk kamuoyu ile bizler hep beraber biliyoruz ki, bu Hükümet sol bir Hükümet değildir. Programı, amaçları, dünya görüşü bu Hükümetin sol bir Hükümet olmadığını açıkça ortaya koymuştur.

Bu iki temel gerçeği ortaya koyduktan sonra Hükümet programı üzerindeki görüşlerimi açıklayacağım.

Arkadaşlar, ülkemizin bu dönemdeki temel meselesi, demokratikleşme ve sanayileşmedir. Hükümet programımda, demokrasi, geniş boyutlar içerisinde, düşünce ayrılıklarına saygı gösteren, fikir ve düşünceyi sınırlamayan geniş bir görüşlülük içinde ele alınmıştır. Yeni bir dönemin başlangıcında olumlu bir gelişmedir bu. Gerçekten demokrasi, toplumdaki bütün sınıf ve tabakaların, her türlü anti-demokratik baskıdan uzak, kendi dünya görüşleri doğrultusunda, özgürce siyasal faaliyette bulunduğu bir yönetim sistemidir.

Halkın halk için, halk tarafından yönetimi olan demokrasi ise; emekçi halkın gerçek temsilcilerinin parlâmentoya girmesini ve emekçi halkın özgürce yaşamasına engel olan ekonomik, sosyal ve politik bütün engellerin kaldırılmasını zorunlu kılar.

Bu noktada Ecevit Hükümetinin programı da somut bir açıklama ve öneri getirmemekle birlikte, gerçek demokrasiye ulaşılmasında bir aşama teşkil etmektedir. Ancak, düşünce ve inanç özgürlüğünü geniş boyutlar ile tanımlayan Hükümet, 12 Mart sonrası, özünden çok şey kaybederek değişikliğe uğrayan mevcut Anayasamız hakkında ne düşünmektedir?

Yine programında...

FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat) — Gücünüz yetmez, dokunamazsınız Anayasaya.

Lütfen karşılıklı konuşmayın.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Bir gün yoksul halkın bağlarını meydana getiren zincirleri kırarak çoğunlukla geleceğiz buraya. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) O zaman gücümüz yetecek. (A.P. sıralarından "Tek başına geleceksin" sesleri)

Geçen dönem iktidarınızın başbakan olacak makama kadar gelmiş, yücelmiş bakanlarınızın, 226 oyu bulabilmek için demokrasi dışı, siyasi ahlâk dışı oyunbazlıklarını sayacağız. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Mebus pazarları açarak, demokrasiyi..

Sayın Timisi, Sayın Timisi...

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Demokrasiyi çoğunluğun tahakkümünde olan insanları..

AHMET BULDANLI (Muğla) — Bu şekilde konuşmasına nasıl müsaade ediyorsunuz Sayın Başkan?

Sayın Timisi, lütfen sadede gelin.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Konuşacak lâfınız yoktur

Sayın Timisi, Başkanınız konuşuyor, dinleyin lütfen ve Hükümet programı üzerinde... (A.P. sıralarından gürültüler, ayağa kalkmalar; C.H.P. sıralarından A.P. sıralarına doğru yürümeler)

Sayın Timisi, bir dakika efendim.

AHMET BULDANDI (Muğla) — Buna müsaadeye hakkınız yok Sayın Başkan.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Birbirimizi iyi tanırız.

Sayın Timisi bir dakika efendim; lütfen beni dinler misiniz?

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Müdahale ediyorlar efendim.

Bir dakika efendim, ben onları ikaz ediyorum.

Efendim, şimdi konuşmanızın içerisinde, gerçekten, “ahlâk dışı kurallar” diye bir deyim sarf ettiniz. Lütfen bunu tavzih ediniz, lütfen.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Siyasi ahlâkla bağdaştıramadığımı ve geçen döneme ait bir olayı söyledim. Israr ediyorum, gerçektir. (*C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) Ben geçen dönem 8 milletvekili ile gelen Birlik Partisinin Genel Başkanıyım. Partimden 5 milletvekilini, çeşitli oyunlarla, yakinen şahit oldum, eğer isterseniz açıklayabilirim... (*A.P. sıralarından gürültüler, C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) 226 oyu bulabilmek için aldatabildiler.

Evet, siz Hükümet programı üzerinde devam buyurun lütfen.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — O halde müdahale etmesinler Sayın Başkan.

Ben onlara gereken ikazı yapıyorum.

Arkadaşlar, lütfen sükûneti muhafaza edelim.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Yine Hükümet programında millî demokratik, sosyal ve lâiklik ilkelerine yürekten inanarak Atatürk ilkelerine bağlı olduğunu ileri süren Hükümet, düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki sınırlamaları kaldırma kararı alırken... (*A.P. sıralarından ayağa kalkmalar ve gürültüler*)

Lütfen oturalım efendim. Karşılıklı konuşmayalım; bu şekilde müzakere usulü yoktur beyefendiler. Lütfen oturalım.

Devam buyurun Sayın hatip.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Arkadaşlar, yine Hükümet programında millî, demokratik sosyal ve lâiklik ilkelerine yürekten inanarak, Atatürk ilkelerine bağlı olduğunu ileri süren Hükümet, düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki sınırlamaları kaldırma kararı alırken, mevcut Anayasamızla ve Atatürk ilkeleri ile nasıl bir uyum kuracak ve sınırını nasıl tayin edecektir? Bildiğiniz gibi, Atatürkçülüğün en belirgin özelliği lâisizm ve bağımsızlıktır. Hükümet programında ise, görebildiğimiz kadarı ile lâik devlet ilkesini oldukça ağır bir şekilde zedeleyen, mevcut Anayasamızı aşan, Atatürk ilkeleri ile bağdaşmayan birçok öneriler yer almaktadır.

Örnek; Lâik eğitim ve öğretim ilkesini zedeleyen okulların yeniden açılarak yaygınlaştırılması... (*M.S.P. sıralarından “Sen zedeliyorsun” sesleri*) ve orta öğretime ahlâk derslerinin konulması.

Şimdiye kadar hiç bir Hükümet programında göremediğimiz, görmediğimiz camilerin Devlet eliyle yaptırılması...

Burada ister istemez aklımıza şu soru gelmektedir. Tüm vatandaşlık görevlerini yerine getiren gayrimüslim yurttaşlarımızın kilise ihtiyacını da Hükümet karşılayacak mıdır?

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Onu da sen yaptır.

FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat) — Senin köyüne de cami yapılacak.

Rica ederim efendim, müdahale etmeyin.

MUSTAFA TİMİŞİ (Devamla) — Benim köyüm Anadolu'nun bin yıllık tarihinden gelen bir köydür, Atatürkçüdür, devrimcidir.

Okul istiyorum ben, cami istemiyorum, camiye senin köyüne yaptıracağız. (A.P. ve D. P. sıralarından "Yuh" sesleri)

ATA BODUR (Ordu) — Kızılbaş...

Rica ederim, yerinize oturun (A.P. ve D.P. sıralarından gürültüler)

Rica ederim, rica ederim, yerinize oturun efendim

FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat) — Senin köyüne cami yaptıracağız.

Rica ederim Sayın Değerli, yerinize oturun efendim. Hatip kendi görüşünü ifade ediyor efendim, oturun. (A.P. ve M.S.P. sıralarından, "Yuh" sesleri) Oturun efendim, müdahale etmeyin.

FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat) — Senin köyüne cami yaptırarak diye Hükümete güvenoyu vereceğim.

MUSTAFA TİMİŞİ (Devamla) — Size saygı duyuyorum.

Beyefendiler, ben Allah'la kul arasına giren sınıfı kabul etmiyorum.

Sayın Milletvekilleri, İslâm dininde ruhban sınıfı yoktur. İslâm dininin özelliği, doğrudan doğruya, Allah ile kul arasında bir vasıta kabul etmeyişidir. İstedğim yerde ibadetimi yapabilirim ben. Onun için diyorum ki, şahısların vicdanlarına girecek ehliyeti kendimizde göremeyiz. Lâik bir devletiz biz. Lâik bir devlette, lâisizmi kabul etmiş bir yönetimde, Atatürkçülüğü kabul etmiş bir yönetimde devlet, din işlerini organize edemez, dinî eğitime giremez. Girdiği zaman lâikliği zedelemiş olur.

BEHRAM EKER (Balıkesir) — Lâikiz ama dinsiz değiliz.

MUSTAFA TİMİŞİ (Devamla) — Anlayabildiniz mi? Yoksa istediğiniz yere gidin; camiye gidin, kiliseye gidin, nereye giderseniz gidin; beni enterese etmez.

BEHRAM EKER (Balıkesir) — Allahsız, sen bir Allahsızsın.

MUSTAFA TİMİŞİ (Devamla) — Ben, Yirminci Asrın Türkiye'sinde, geri kalmış, ezilen toplumun, müspet meseleleriyle siyaset yapmak için ortaya çıkmış kişisiyim. Yerin altındaki cennetle alâkam yok benim; yeryüzünün cennetinde insanları yaşatmak istiyorum. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

Sayın Timisi, Genel Kumlun aldığı karar gereğince konuşmanız yirmi dakika ile sınırlıdır. Bir dakikanız kalmıştır, ona göre toparlayın lütfen.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Sayın Başkan, bütün konuşmaları inkıtaa uğratan, yerinden lâf atan Sayın Adalet Partili üyelerdir.

Bu hususta kaybettiğiniz zamanı da dikkate alarak size bu ikazda, bulunuyorum; devam buyurun lütfen.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Arkadaşlar, Hükümet programında kırıncılıkları ve kavgaları tarihe gömecek geniş kapsamlı bir af önerisi yer almış bulunuyor. Gerçekten, Cumhuriyetimizin 50'nci yılını geride bıraktığımız bu dönemde, bir barış dönemine girilmesinin gerekliliğine inanmaktayız. Kaldı ki, toplumumuzda oluşan bütün suçlar, özünde, çarpık ve dengesiz olan mevcut ekonomik ve sosyal düzenin kendisinden doğmaktadır. Geniş ölçüde fikir, düşünce ve basın özgürlüğünden yana olduğunu ileri süren Hükümetten, özellikle siyasi suçlarda biç bir sınırlamaya ve ayırımı gitmeden, geniş kapsamlı bir genel affı beklemekteyiz,

BEHRAM EKER (Balıkesir) — Komünistleri de affedelim mi?

Rica ederim efendim.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Af istemek başka şey, suçu kabul etmek başka şey.

Efendim, siz lütfen devam buyurun, karşılıklı konuşma yapmayın.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — Sayın Milletvekilleri, Ecevit Hükümetinden, aslında ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal sorunlara köklü çözüm ve tedbirler getirmesini beklemek ve istemek, Hükümetin bünyesi itibarıyla, mümkün değildir. Kısa vadede bu Hükümet, programında öngördüğü sosyal barışı sağlayacak geniş kapsamlı bir affı çıkarır, kısıtlanmış olan demokratik hak ve özgürlükleri genişletir, kısaca, ülkemizin demokratikleşmesine bir ölçüde hizmet edebilirse, bize göre yapması gereken en büyük hizmeti yapmış olacaktır. Bu noktadan hareketle Hükümetin desteklenmesinde yararlar görmekteyim. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sözlerime son verirken, lâik devlet ilkesinden, Atatürk ilke ve devrimlerinden verilecek her tavizin, ülkemizin ve halkımızın geleceği yönünden büyük zararlar vereceği endişesi içerisinde bulunduğumu tekrar arz eder, Hükümete başarılar diler, Yüce Meclise saygılarımı sunarım. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Teşekkür ederiz Sayın Timisi.

Buyurun Sayın Bilgehan.

CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Efendim, Sayın Timisi'nin konuşmalarında Adalet Partisi Grubuna sataşma olmuştur. Sizin de işaret buyurduğunuz gibi, "Siyasi ahlâk dışı" şeklinde bir beyanı olmuştur. Bu konu partimize karşı bir sataşmadır. *(C.H.P. sıralarından "Genel olarak konuştu" sesleri)*

Başkanlık bu hususu kabul ediyor, buyurun.

Sayın Timisi'den zaten tavzihini rica etmiştim; sataşma vâkidir, buyurun Sayın Bilgehan.

A.P. GRUBU ADINA CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar,

Biraz önce burada Türkiye Birlik Partisinin bu Mecliste tek temsilcisi ve Genel Başkanı Sayın Timisi, geçen dönem bu Mecliste milletvekili pazarları kurulduğu ve ahlâk dışı kurallar ile birtakım milletvekillerinin satın alındığını ifade etti. (C.H.P. sıralarından “Umumî olarak bahsetti” sesleri)

Rica ederim efendim, müdahale buyurmayın, bu şekilde anlaşma mümkün olmaz. Görüşmelere devam edemeyiz.

CİHAT BİLGEHAN (Devamla) — Bu düpedüz bir komünist iftirasıdır, (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Ayıp ayıp. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

ORHAN YILMAZ (Giresun) — Sayın Başkan, bu kürsüden “Komünist iftirası” şeklinde bir söz sarf edilemez.

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Başkan, taraf tutuyorsunuz.

Bir dakika efendim, daha söyleyeceği şeyin tamamını söylemedi ki. Anlayamadım ben. Yani şahıs itibarıyla mı, taktik itibarıyla mı? Anlaşılsın, ondan sonra efendim.

Devam buyurun.

CİHAT BİLGEHAN (Devamla) — Bana müdahale eden Sayın Cumhuriyet Halk Partililerin, bu “komünist iftirası” lâfından neden bu kadar heyecanlandıklarını bir türlü anlayamıyorum. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, C.H.P. sıralarından gürültüler)

Müdahale etmeyin efendim.

CİHAT BİLGEHAN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bu çatının altında bulunan, (ister bir partiye mensup olsun, isterse bağımsız olsun) hiçbir milletvekilinin satın alınacak bir insan olmadığını evvelâ kabul etmek lâzım gelir. Her birimizin, teker teker, bu Meclisin üyesi bulunduğumuz müddetçe, bu Meclisin fertlerinin haysiyetlerini korumakla görevli olduğumuzu unutmamamız lâzım gelir.

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Haysiyete lâyık olanlar korunur.

Rica ederim efendim.

CİHAT BİLGEHAN (Devamla) — Haysiyete lâyık olup olmadığının takdiri millete aittir. Milletin seçtiği bütün milletvekilleri haysiyetli insanlardır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Ben bu kürsüden açıkça ilân ediyorum ve Sayın Timisi'ye imkân verilmesini istirham ediyorum. Gelip, bu sözünü bu kürsüden ispat etmediği takdirde, devrenin sonuna kadar, ömrünün sonuna kadar bir müfteri olarak kalacaktır.

Bu sözler bundan önceki dönemde de konuşuldu ve o zaman Hükümet adına konuşan Sayın Refet Sezgin arkadaşımız, (zabıtlarda vardır) o gün aynen şunu söyledi; “Bu iddiayı ispat edecek namuslu bir milletvekili arıyorum.” Fakat şu ana kadar bu iddiayı ispat edecek bir arkadaş çıkmamıştır. Adalet Partisi hiçbir kimseyi satın almak gibi âdi bir düşüncenin içinde olmamıştır, olmayacaktır. Binaenaleyh, bu iddiayı ispat etmediği takdirde müfteri olmak sıfatı üzerinde kalacaktır.

Hepinize saygılar sunarım. (A.P. sıralarından alkışlar)

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Sayın Başkan, Topaloğlu’nu çağırın açıklasın.

Teşekkür ederim Sayın Bilgehan.

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Sayın Başkan, Sayın sözcü cevap verirken, “Bu bir komünist iftirasıdır” şeklinde bir beyanda bulundular. Açıkça şahsımı hedef alan bir sataşma olduğundan söz istiyorum efendim.

Sayın Timisi, Başkanlık onu şekli itibariyle “Bir komünist taktiği olarak” anladı. (C.H.P. sıralarından gürültüler) Şahsınız itibariyle size, “komünist” şeklinde bir hitapta bulunduğu kanaatinde değilim; ama direniyorsanız Yüce Heyetin oyuna başvuracağım.

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Cevap vermek istiyorum ve direniyorum. Tarafsızlığımızın zedelenmemesini de istediğimden ötürü söz vermenizi istirham ediyorum.

Başkanlık, hitabı “Komünist taktiği” şeklinde anlamasına rağmen, Sayın Timisi bunun, kendisine yapılmış bir sataşma olduğunu iddia ediyor ve bu hususta direniyor.

Sayın Timisi’ye sataşma olduğu hususunu oylarınıza sunuyorum. Bu hususu kabul edenler... Etmeyenler... Genel Kurulca sataşma olduğu hususu kabul edilmiştir.

Buyurunuz Sayın Timisi. Yeni sataşmalara meydan vermeyecek tarzda, münhasıran o konu üzerinde görüşmenizi ve gündemimize devam imkânını bize tanımanızı istirham ediyorum.

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Muhterem arkadaşlarım, konuşmamı sürdürürken, Adalet Partisi Grubuna ait, isimlerini tespit edemediğim arkadaşlar devamlı olarak yerlerinden müdahalelerde bulundular. Bu noktada, geçen dönemde burada bulunmuş bir kişi olarak, geçen dönem huylarından vazgeçmediklerini bir olayla ifade etmek istedim.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Huy ne demek? Biz hayvan mıyız?

Rica ederim, müdahale etmeyiniz efendim. Bırakınız hatip konuşmasını yap-sın.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamla) — 1969 seçimlerinden sonra A.P. çoğunlukla seçimi kazanmış, iktidara gelmişti. Kendi iç bünyesinde meydana gelen olaylar sonucu, D.P. Grubuna ait arkadaşlarım yakinen bilirler bütçesi reddedildi ve Demi-

rel Hükümeti güven oylamasına mecbur kaldı. Sayıları yetmiyordu; burada Sayın Bölükbaşı'nın bulunmasını çok isterdim, noterden tasdikli belgelerle basın toplantısı da yapmışlardı ve bu talihsiz kayışa benim partim de uğradı. Hatta bir akşam, evimde otururken, oylamaya takaddüm eden bir günde, bir kişi gelerek... (A.P. sıralarından *"İsmi söyle"* sesleri) Merak edenlere gizlice söylerim.

Rica ederim Sayın Timisi, burada olmayan ve kendisini müdafaa imkânından mahrum kişilerin bu kürsüden itham edilmesi, üzerinde konuşma yapılması doğru bir hareket olmaz, efendim.

MUSTAFA TİMİSİ (Devamlı) — Bu hususu kabul ederek Sayın Başkan, meseleyi genel hatlarıyla ortaya koymak istiyorum.

Konuşmamın başında söylediğim söz; "Siyasi ahlâkla bağdaştıramadığım" cümlesidir. Tekrar ediyorum, o günkü hareketleri, o günkü güvenoyuna gitme takтикlerini, Millet Meclisinde çoğunlukla iktidar olabilmek için başvuru usulleri, ben yine de tekrar ediyorum, siyasi ahlâkla bağdaştıramadım.

Cumhuriyet Gazetesinin o günkü nüshalarını alıp tetkik edenler isimleri de görürler, bu olaya kimlerin karıştığını da yakinen izlerler. Meraklı arkadaşlarım gazete koleksiyonlarına bakmayı ihmal etmezlerse bu anlaşılır.

Şimdi, bu sözümün ne komünistlikle, ne faşistlikle, ne de solculukla alâkası vardır. Bu doğrudan doğruya siyasi düşünce ile siyasi karakter ile alâkalı olan bir tutum ve davranıştır. Her şeyde bir komünist parmağı görmeye alışmış, kafalarını devede kuşu gibi kuma sokan Adalet Partisi iktidarları her gerçeği komünist sloganları ve hücumları ile geçiştirmeye uğraşırlar. Bu yanlıştır, bundan vazgeçelim. Şu çatının altında, inanıyorum ki, komünist bir kişi yoktur. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*) Buna inanıyorum, ama ben sosyalizmi kabul etmiş bir kişiyim. Hürriyetçi demokratik yoldan halkın mutluluğa ereceğine inanmış, Türkiye'nin kapitalist olmayan yoldan kalkınmasına inanmış bir insanım. Ama diktatoryaya, cebir ve şiddete, özgürlükleri mahkûm eden bir rejime inanan tek arkadaşımız burada yoktur. Şunu da söyleyeyim Sayın Adalet Partililer, dün burada soy ve şecere bahis konusu oldu, bizlerin de şeceresi çok eskidir. En yakın bir örnek ile (çok af edersiniz sizleri tenzih ederim) Atatürk'e deccal, komünist derken bir grup Atatürk'le birleşmeyi bir vatan görevi kabul etmiştir ecdadım ve ben böyle bir köy çocuğuyum. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*) Onun için müsterih olunuz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*)

Teşekkür ederim Sayın Timisi.

REFET SEZGİN (Çanak kale) — Sayın Başkan, Sayın Timisi konuşmasında tekrar siyasi ahlâk ile bağdaşmayan sözler sarf ederek A.P. Grubuna sataşmayı temadi ettirmiştir. (C.H.P. sıralarından *gürültüler*)

Bir dakika Sayın arkadaşlar.

REFET SEZGİN (Çanak kale) — Sayın Başkan, Sayın Timisi konuşmasında "siyasi ahlâk ile bağdaşmayan" demek suretiyle Adalet Partisi Grubuna sataşmışlardır. Cevap vermek istiyorum. (C.H.P. ve A. P. sıralarından *gürültüler*)

Bir dakika efendim, bir dakika efendim... Efendim mesele hallolmuştur kanaatimce. Şahsî kanaatidir. Şahsî kanaati mahkeme kararı değildir, o bakımdan... (C.H.P. ve A. P. sıralarından gürültüler) Rica ederim karşılıklı konuşmayın.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Zatiâlinizle konuşacağım. Sayın Başkan bir meselede grup adına söz almak için Meclis Başkanına mı müracaat edeceğiz, yoksa şu müracaatım üzerine yerinden mütalâa serdeden ve bir milletvekiline yakışmayan beyanlarda bulunan Sayın C.H.P. milletvekillerine mi?

Ben kendilerine gereken ikazda bulunuyorum efendim.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Böyle bir metot var mı?

Rica ediyorum efendim... Rica ederim... Karşılıklı konuşmayalım, müdahale etmeyelim efendim. (C.H.P. ve A.P. sıralarından gürültüler)

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Sayın Başkan, grup adına söz işitiyorum. Sayın Timisi yapmış bulunduğu konuşmada, “siyasi ahlâkla bağdaşmayan davranış” diye birinci konuşmasındaki ifadelerini tekrar ettiler. Adalet Partisi Grubuna sataşma olduğu iddiasıyla söz rica ediyorum.

BAŞKAN— Efendim, arz ettiğim gibi, hatibin kendi görüşüdür bu. Kendi şahsî kanaatidir ve görüldüğü gibi...

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Evet şahsî kanaatimdir. Grubuma tecavüz edilmiştir. Bunu cevaplamak lâzım. Bu Meclisin haysiyetli bir geçmişi vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıtlarına intikal etmiş bir mazisi vardır. Yeni gelen arkadaşlarımızın bilgi sahibi olması lâzım. (C.H.P. sıralarından “Biliyoruz, biliyoruz; çok iyi biliyoruz” sesleri, gürültüler) Millet Meclisinin yeni üyelerinin, milletin bunu bilmesi lâzım gelir. Buna imkân vermek lâzımdır. (C.H.P. sıralarından gürültüler) Meclislerin hayatîyetleri ki, ayakta kaldıkları müddetçe yaşarlar... (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Sayın Timisi’ye yeni sataşmalara mahal vermemesi için ricada bulunmuştum...

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Sayın Başkan...

Gerçekten... Gerçekten... Müsaade buyurunuz efendim.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Sayın Başkan, bu şekildeki ithamların Cumhuriyet Halk Partisi ile Adalet Partisine yeni gelen milletvekili ve senatörleri de töhmet altında bırakacak, hatta Bakanlar Kurulunda bulunan bir kısım üyeleri de itham altında bırakacaktır. Derhal ele alınması lâzım. (C.H.P. sıralarından sıra kapaklarına vurmalar, C.H.P. ve A.P. sıralarından gürültüler)

Bir dakika efendim, bir dakika. Çok rica ediyorum. Daha devrenin başında Meclisin adabına, İctüzük kurallarına aykırı hareketlerde bulunmayalım. Görüşmelerin selâmeti bakımından.

Efendim bir Sayın milletvekili Başkandan bir hususta talepte bulunuyor. Bu talebini Başkan gayet tabii dinleyecek, eğer uygunsa karşılayacak, uygun değilse görüşmelere devam edecektir. Daha o hususta bir beyanda bulunmadım. Rica ederim.

Gerçekten Sayın Timisi'ye rica etmiştim. Konuşurken de bir tavzihte bulunması ricasında bulunmuştum. Fakat Sayın Timisi ikinci konuşmalarında da, bu husustaki beyanlarına ısrarla devam ettiler. Şimdi, gerçekten Sayın Sezgin'in beyanını, bir gruptan daha ziyade bir Meclisi töhmet altında bırakması bakımından uygun mütalâa ediyorum, (C.H.P. sıralarından gürültüler "Adımıza konuşamaz" sesleri) Rica ederim efendim. Bu başkanınızın takdiridir. Yalnız Sayın Sezgin istirham ediyorum. (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, "Söz veremezsin" sesleri) Rica ederim efendim rica ederim.

Sayın Sezgin, yalnız bu konuya münhasır... Rica ederim efendim, rica ederim efendim...

NECDET UĞUR (İstanbul) — Sayın Başkan biz de rica ediyoruz.

Sayın Başkan bizim adımıza nasıl karar verirsiniz? O Gruba varsa, yoksa deyiniz. Meclis adına sataşma demekle, bizi de dâhil ediyorsunuz. Buna hakkınız yok.

Efendim, halen burada olamayan milletvekilleri de var. Sayın Sezgin gerekçesinde halen Bakanlar Kurulu arasında bulunan bazı arkadaşların dahi bundan etkilenebileceğini söylediler.

NECDET UĞUR (İstanbul) — Biz onu sözcü seçmedik, Hükümet de onu sözcü seçmedi.

Ben Sayın Sezgin'e, yalnız bu hususa münhasır olmak üzere söz veriyorum. (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar) Rica ediyorum efendim, rica ediyorum.

Başkanlık Divanının, Bakanlar Kurulunu bu tartışmaya karıştırmamasını rica ediyorum.

Hayır efendim, zaten o hususu açıklasın diye Sayın Sezgin'i davet etmiş bulunuyorum. İyi ya efendim, işte vuzuha varılmasını temin için yapıyorum.. Efendim rica ederim oturumuz; oturun rica ederim. (C.H.P. sıralarından ayağa kalkmalar, şiddetli gürültüler) Bu şekilde ayakta müzakere devam edemez. Lütfen oturumuz, lütfen oturun efendim. (C.H.P. sıralarından "Mecliste oturma adabını biliyoruz" sesleri)

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Sayın Başkan, sataşma olmadığını söylediniz, arkasından da söz verdiniz; çelişki var, olmaz böyle şey. (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

Buyurunuz Sayın Sezgin.

A.P. GRUBU ADINA REFET SEZGİN (Çanakkale) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri... (C.H.P. sıralarından ayakta şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; bir ithamı, yeni itham konularına vesile vermeden açıklamak üzere, vuzuha kavuşturmak üzere Grubum adına Söz almış bulunuyorum. Bir meselenin açıklığa kavuşturulmasına niçin izin vermiyorsunuz? Niçin müsamaha göstermiyorsunuz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla milletimiz birtakım gerçekleri öğrensinsin? (C.H.P. sıralarından "Öğrendi, öğrendi")

sesleri) Maksudımız bu. Öğrenmemiş olduğunuz, meseleyi bilmediğinizden belli. İzin veriniz, izin veriniz.

Efendim, müdahale etmeyin de...

REFET SEZGİN (Devamla) — İzin veriniz, izin veriniz efendim.

Efendim müdahale etmeyiniz. (*C.H.P. sıralarından gürültüler*)

REFET SEZGİN (Devamla) — Bir şey mi söylediniz? Çanakkale’de mi? (*C.H.P. sıralarından “Oradaki tatbikatı sizden iyi biliriz” sesleri*)

Rica ederim, devamı buyurunuz.

REFET SEZGİN (Devamla) — Çanakkale ile ilgili olarak konuşan arkadaşım, sadece... (*C.H.P. sıralarından gürültüler*)

Karşılıklı görüşmeyin efendim.

REFET SEZGİN (Devamla) — Muhterem Milletvekilleri, geçen dönem içerisinde, bu Mecliste birtakım Sayın milletvekilinin parti değiştirmesi vakası, bir kısım basınımızda günlerce yazışma konusu oldu. Hatta... (*“Borsa” sesleri*) Evet, şimdi bir arkadaşımın ifade buyurduğu gibi, borsa konularına varan iddialar serdedildi. Böyle iddialar söylendi, bu iddialar ortaya kondu. Hatta bir gün bu iddialar Meclis kürsüsüne getirildi.

O tarihte Hükümette bulunduğum için, Hükümet sözcüsü sıfatıyla Yüce Meclisin huzuruna gelerek bir konuşma yaptım. Konuşmam tabiatıyla zabıtlardadır. Böyle bir mevzuun görüşüleceğini bilseydim, o zabıtları da huzurunuzda getirir okurdum.

Muhterem Milletvekilleri, zaman zaman Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Sayın Milletvekilleri tarafından parti değiştirmeler vâki olmuştur. Hükümetlerin kurulmasına takaddüm eden sıralarda olmuştur. Meselâ, Üçüncü Koalisyon zamanında bir kısım senatör ve milletvekilleri Cumhuriyet Halk Partisine girmişlerdir. Normal...

ALEV COŞKUN (İzmir) — Normal olduğu için.

REFET SEZGİN (Devamla) — Hiç kimsenin hatırına da bir ithamı ortaya koymak gelmemiştir. Evet, parti değiştirmeler normal. Meselâ, bir başka partiden, Millet Partisinden, Cumhuriyet Halk Partisine girerek, zamanında da Genel Sekreterlik mevkiine gelen Sayın Kâmil Kırkoğlu’nun girişi normaldir.

Sayın Mahmut Vural’ın, hastanede Bakanlık görevi alarak, Cumhuriyet Halk Partisine, Yeni Türkiye Partisinden gelmesi ve Ulaştırma Bakanı olması normaldir. Bunları temadi ettirmek mümkündür. Hatta şu dönemde, bu dönemin başlangıcında bir müstakil milletvekili arkadaşımızın Cumhuriyet Halk Partisine girmiş olması normaldir. Ondan daha önce, Sayın senatör Selâhattin Cizrelilioğlu’nun Cumhuriyet Halk Partisine girişi gayet normaldir. Bunları taaddüt ettirmek mümkün.

Böyle bir iddia ortaya atıldığı zaman, Sayın arkadaşım, burada Millet Partisinin Sayın eski Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın bir ıstırabını ifade ettiler ve

dediler ki, belgeler, noterden falan tanzim ediliyor. Şimdi asıl yorumla bulunulması lâzım gelen nokta şu idi; Bir milletvekili, bir aday bir partiye giriş için beyanda bulunuyor, giriyor; iradesini izan ediyor. O partinin yönetimi ve Genel Başkanı, o partiden ayrılmayacağına dair noter senedi tanzim ettiriyor. Asıl zayıf olan, asıl hukuka aykırı, millî iradeye aykırı olan, Anayasaya gerçek maniası ile aykırı olan cihet de bu. Bunun üzerinde durulmuyor. Böyle iddiaları, Adalet Partisi iktidardan düştü, bir daha iktidara gelmesin diye, bundan evvel olan hadiseler gibi, birtakım Adalet Partisine karşı olan özel düşünce sahipleri, Türkiye’de siyaset pazarına, Parlâmentoyu tahrip etme mamasında sürdüler. Bu tahkik edilmedi. Hükümet adına Yüce Meclisin huzuruma geldiğim zaman bu meseleden duyduğumuz ıstırapı ortaya koyarak; (aynen, hafızamda kaldığına göre, zabıtlarda vardır) “Bu iddiayı ispat edecek bir namuslu milletvekilli arıyorum. Hükümet adına arıyorum. Bu iddia sahibi lütfen iddiasını ispat etsin, delillerimi ortaya koysun; denetim yollarını işletsin, bu mesele gün ışığına çıksın” diye açıkça Hükümet adına beyanda bulundum, talip zuhur etmedi.

Benim şimdiki beyanım mevcut Bakanlar Kurulu ile ilgili değil. Sayın Başbakanın, neden bu meselede sanki bir tanzim olmuş gibi hareket ettiklerimi anlayamadım. Hiçbir tarizim yok, katiyen bir kastım yok..

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Bir Meclis araştırması sunun.

REFET SEZGİN (Devamla) — Evet beyefendiler, Hükümet hür demokratik parlâmento sistem içerisinde güvenoyu almak üzere programını getirmiş bulunmaktadır, sunmuş bulunmaktadır. Nereden güvenoyu alacak? Parlâmentodan güvenoyu alacak, milletin mümessillerinden alacak, sandıktan çıkan sizlerden rey alacak. Milletin iradesini izale etmek suretiyle, haysiyetli milletvekili olarak Parlâmentoya gelen siz bütün arkadaşlarımla iradesinden yetki alacak, güvenoyu alacak. Bu Parlâmentoyu, bu Parlâmentonun bütün mensuplarını ve onların şahsında Türk milletimi tezyife, tahkire medar olan bu beyanları reddediyor ve iddia sahipleri var ise ve onlar namuslu iseler, bu iddialarını ispata tekrar davet ediyorum.

Saygılar sunarım. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Teşekkür edeniz Sayın Sezgin.

Şimdi şahısları adına söz alan milletvekillerinden ikinci sırada bulunan Sayın Vahit Bozathlı’ya söz veriyorum.

Sayın Bozathlı, sizin de görüşmemiz 20 dakika ile sınırlıdır; buyurun.

VAHİT BOZATLI (Sivas) — Sayın Başkan, Yüce Meclislin Sayın üyeleri;

Elimizde bulunan ve daha önceki birleşimde okunmuş olan Sayın Ecevit Hükümetinin Programı üzerinde kişisel görüşlerimi beyan edeceğim.

Yalnız, bugün benden evvel, gerek koalisyonun kanatları, ortakları olan, Millî Selâmet Partisi, gerekse Cumhuriyet Halk Partisi grupları adıma, burada grup sözcülerimin, beyan ettikleri bazı hususların cevaplandırılması, bazı hususların gerçek-

lerle, ilimle bağdaşmayan yönü olduğundan, onların öncelikle belirtilmesi zarureti bulunduğundan, konuşmamın başlangıcında bunlardan bahsetmek zorundayım.

Değerli arkadaşlarım, bir konuda Türkiye'nin tarihinde büyük sorumluluğu olan parlamenterler olarak ittifak etmek mecburiyetindeyiz. Bunun gibi daha bazı konular var ki, mutlaka bunları tartışma dışında bırakmak mecburiyetindeyiz. Aksi halde, önümüzdeki dört yılda, zamanımızı, Parlâmento çalışmalarımızı büyük ölçüde israf etmiş, büyük ölçüde verimsiz sahalara, verimsiz tartışmalara hasretmiş oluruz. Bunlardan birisi, 12 Mart olayıdır. 12 Mart olayının hangi tarafında, lehinde veya aleyhinde, neresinde olursak olalım ki, ne olduğu hususunda, bundan evvel, 12 Martı müteakip kurulan, "Partiler Üstü Reform Hükümeti" dediğimiz Birinci Nihat Erim Hükümetinin Programı tartışılırken bütün partiler bir hususta anlaşmışlardır. O da şu idi;

Bu Hükümet askerî bir Hükümettir. Şimdiki deyiimiyle, bu rejim, ara rejimdir. Bu idare askerî bir idaredir. Bu hususta tamamen mutabık kalmış idik. Ama bu mutabakata rağmen, bugünkü görüşmelerde görüyorum ki, bilhassa saygıdeğer Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü Necdet Uğur bey ifade ediyorlar ki, "Siz 1969'da görev aldınız, geldiniz, 4 sene geçti," diğer bir hesapla, "5 sene geçti, neden yapmadınız?"

Kısa süre önce, hatta aynı konuşmasının içimde, 12 Mart olayının, bir ara rejim yarattığını, bunun hiçbir partimin sorumluluğu ile ilgisi olmadığını ifade ediyorlar; biraz sonra da 12 Mart Hükümetlerine katılmış olan partilerin şu veya bu hizmeti niçin yapmadığını soruyorlar. Bir defa da olsun hatırlamıyorlar ki Sayın sözcü, bu Hükümetlerin içinde kısa veya uzun süre biz de kaldık, güvenoyu verdik. Niçin yapmadım, demiyorlar.

Türkiye'de, henüz fazla tecrübe sahibi olmadığımız demokratik yönetimde, büyük bir eksikliğimizin olduğunu şu müzakerelerden çıkarmış bulunuyoruz. Bunlardan birisi, muhalefette iseniz, hiç sorumluluğunuz yok; iktidarda iseniz her hesap sizden sorulacak.

Ben şimdi sormak istiyorum; 1969'dan 1973 yılına kadar, muhalefet görevi yapan arkadaşlarımın, bugün Koalisyon şeklinde de olsa veya başka bir şekilde de olsa iktidar sorumluluğunu yüklenmiş olduklarına göre, Adalet Partisinin 1969 Programında bulunsun veya bulunmasın, Türkiye'nin bugün Hükümet Programında yer almış olan sorunları hakkında, kendisinin dile getirdiği sorunlar hakkında hazırlığı nedir? Milletvekili olarak herhangi bir kanun teklifi veya grup olarak herhangi bir kanun teklifi getirmişler midir? Kendi çabaları ne olmuştur? Nereye kadar gelmiştir?

Arkadaşlarım, parlamenter düzenin bir zarureti var. İster muhalefette olalım, ister iktidarda olalım, herhangi bir fikrimizin, ne olursa olsun, kanun tasarısı şeklinde, kanun teklifi şeklinde getirildiği takdirde çoğunluğumuz yok, kabul edilmez gibi bir varsayımla hareket etmek bizi mesuliyetten kurtarmaz. Esasen böyle bir varsayımına sahip olduğumuz takdirde normal düşünen, kişi sayılmayız. Böyle bir varsayım hiç birimizin hakkı değil. Ne olursak olalım, parti olarak, kişi olarak düşündüğümüz yeminimizle teyit ettiğimiz, memlekete hizmet hususunda inandığı-

mız konuları, buraya, mutlaka, millet huzuruna, milletin temsilcilerinin huzuruna getirmeliyiz, savunmalıyız. Benim kanaatim şu; ister azınlıkta olalım, ister çoğunlukta olalım, haklı davalarda, mutlaka bu yüce milletin değerli temsilcilerini ikna edip, oylarını almanın mümkün olduğunu kabul etmeye mecburuz. Bu prensipte anlaşılmadığımız takdirde, sözlerimin başında söylediğim gibi, çalışmalarımızın büyük bir kısmını israf etmiş oluruz.

Değerli arkadaşlarım, programda mevcut olan ve birçok arkadaşımın eleştirdiği fikir suçu mevzuundaki görüşlerimi arz etmek istiyorum.

Sayın grup sözcüsü arkadaşlarımdan birisi, (Sayın Uğur olacak zannediyorum) “Düşünce suçu tanınmaz.” dediler.

Değerli arkadaşlarımı, millet huzurunda, çok önemli konuların tartışıldığı günleri yaşıyoruz. “Düşünce suçu tanınmaz” sözündeki düşünce suçu bunlardan birisidir.

Ben şimdi soruyorum arkadaşlarımdan; Türkiye’de düşünce suçu diye bir suç var mı? Varsa, bunu söyleyecek tek kişi çıkarsa, kabul ediyorum, haksızım bu konuda. Düşünce suçu yoktur Türkiye’de arkadaşlarım. Dünyanın hiçbir yerinde, hatta en ilkel hayatı yaşayan toplumlarda dahi düşünce suçu diye bir suç yoktur. Basının, kamuoyunun dikkatle takip ettiği, onların sempatisini kazanmaya müsait olan bu konuyu, lütfedin de herhangi bir istismar, herhangi bir çıkar konusu yapmayalım.

Bir defa, düşünce suçu olmadığında mutlak birleşmemiz gerekir; gerçek bu, kanunlarımız bu. Suç, düşüncenin izharından sonra ortaya çıkar. Her izhar edilen düşünce suç mudur? Hayır arkadaşlarım. İzhar edilen, ortaya İkonan, yazı şekline dönüşen veya konuşma şekline gelen bir düşünce ancak şu şekilde suç olur; kanunlarımız saymış; Türk Ceza Kanununun 141, 163’ncü maddesi ki, arkadaşlarım söylediler, saymış ne zaman suç olacağını.

Şimdi değerli arkadaşlarımızın, hatiplerin “düşünce suçu tanımıyoruz.” sözünden maksatları, bu 141, 163’ü kaldırmaksa, bunları değiştirmekse, o zaman benim söyleyeceklerim var bu noktada. Öyle anlıyorum konuşmalardan ve Hükümet Programından bu neticeyi çıkarıyorum.

Değerli arkadaşlarım, Anayasanın 9’ncu maddesi gayet açık şekilde Anayasanın tüm maddelerinin değiştirilmesinin mümkün olduğunu ve fakat yine 9’ncu maddede, Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğunu bildiren maddenin değiştirilmesinin dahi teklif edilemeyeceği hususunu kesinlikle ifade etmiştir. Lütfen 9’ncu maddeyi bir defa daha tetkik edin; değişikliğini dahi hiçbir üye teklif edemez. Bunu bu Parlâmento mu koydu? Hayır arkadaşlar, Yüce Atatürk’ün kendi zamanlarında, Cumhuriyeti ilân eden ilk anayasalar da dâhil diğerlerinde olduğu gibi, adı konmuş olan rejimin, adı konmuş olan idare tarzının, yani Cumhuriyetin korunması için her yerde bulunan zarurî bir hükümdür.

Şimdi ben size soruyorum, fikir özgürlüğünü savunan arkadaşlardan sormak istiyorum, Anayasanın bu 9’ncu maddesi doğru mudur? Buna karşı çıkacak mıyız? Öyle ise, eğer hakikaten samimî olarak, dürüst olarak bu maddenin isabetli oldu-

ğunda ittifak ediyorsak, öbür müeyyidelerine de dokunmamak mecburiyetindeyiz. Aksi halde, onun müeyyidelerini elinden aldığımız takdirde, bilirsiniz ki arkadaşlarım, bunu bilmek için hukukçu olmaya veya âlim olmaya lüzum yok, memlekette hiçbir kamun maddesi ayakta duramaz. İki gün sonra her biri bir tarafından onu tahrip eder, tutunamayacak, yaşayamayacak hale getirir.

Şimdi her fırsatta Atatürkçülüğü kimseye yermeyen, devrimcilikten bahseden, Atatürk ilkelerimi savunan arkadaşlara hitap ediyorum; özellikle Atatürkçülük konusunda tüm Parlâmento üyelerine, hiçbir ayırım yapmadan hitap ediyorum; Atatürk'ün kabul ettiği idare şeklini, Cumhuriyeti eğer bizler tereddütsüz yaşatmak, onun ifade ettikleri gibi gençliğe emanet ettikleri Cumhuriyete sahip çıkmak istiyorsak, onun müeyyidelerini artırmak mecburiyetindeyiz. Ama reformcu, devrimci görüşler derlerse ki, biz Cumhuriyette de ileri gitmek arzusundayız, hiçbir şeyde ileri gidemezler. Belki her konuda, Anayasanın her maddesini değiştirmede bir gün Türk Milleti Parlâmentosuna görev yaptırabilir; ama Cumhuriyet konusunda bu yetki parlâmentoların değildir.

Kim, ne kadar sayıda olursa olsun, Cumhuriyet konusunda bir değişikliğe mezun değildir. O itibarla Cumhuriyetin korunması hususundaki müeyyideleri sıkı sıkıya müdafaaya mecburuz; eğer Cumhuriyetin yaşamasına samimî olarak inanıyorsak.

Şimdi, Türk Devletinde, Ceza Kanununun 141 ve 163'üncü maddeleriyle Cumhuriyetin korunması konusundaki müeyyidelerin dışında acaba yanlış müeyyidelerimi uygulanıyor? Uygulamada mı aksaklık var? Bu ayrı konu nitekim Sayın Millî Selâmet Partisinin Grup Sözcüsü, burada, bir konuda, "Allah, dedim diye hapse atıldım; üç sene süründüm." diyorlar.

Değerli arkadaşlarım ben bu arkadaşı itham etmiş değilim. Bu arkadaşın şikâyeti fikir özgürlüğünden değil; bu arkadaşın şikâyeti icradandır, yargıdandır veya oradaki hâkimdendir. Kendileri şimdi iktidarı işgali ediyorlar; arzu ediyorlarsa bu konuda, icranın yetkilerine giren konuda gereken ıslahatı yaparlar. Hâkim mer'i kanunlara göre, savcı mer'i kanunlara göre, haklı veya haksız, bir tahkikatı yürütebilir veya bir tahkikatı ele alabilir veya almayabilir. Bunun tamamen icranın hata veya sevabı olması gerekir.

Burada 141 ve 163'ncü maddelerden şikâyet ettiğimiz takdirde, daha icranın başında büyük bir hata içinde olduğumuzu kabul etmek zorundayız.

Şimdi, Cumhuriyetin korunması mevzuunda geçen yıllara şöyle kısa bir göz atacak olursak, arkadaşlarım, mevcut müeyyideleri de kâfi görmemişiz. Ne yapmışız? Bundan birkaç gün evvel, Parlâmentoda bulunan partilerin ittifakıyla, şimdi Hükümeti teşkil eden koalisyon kanadının bir yanı olan partinin de iştirakiyle, arkadaşlarımla da ifade ettikleri gibi, Anayasanın 11'nci maddesini tadil etmiş ve yeni müeyyidelerin çıkmasına davet etmişizdir. Türkiye'de Cumhuriyet idaresinin korunması mevzuunda aşılın merhale budur, halen alınan mesafe budur.

Anayasanın bu değişikliği ile şu anda yapacağınız iş, benim kanaatim, 141’nci maddenin 163’ncü maddenin eksik olan veya kifayetsiz olan kısımları varsa, 11’nci maddenin ışığı altında bunları ikmal etmek olacaktır.

Şimdi, düşünce suçu konusunda, düşünce suçu değil de, daha doğrusu “fikir suçlarını tamamen suç olmaktan çıkaracağız” şeklinde beyan var programda.

Arkadaşlarım, izin verirseniz burada Sayın Timisi’nin de konuşmasında, öyle zannediyorum ki kendisi de öyle değerlendirmiş, zaman zaman Sayın Timisi mevcut solları beğenmez, onların daha solunda olduğunu meydan konuşmalarında sık sık söylediği için onun bu noktadaki durumuna değer vermek zorunluluğunu duyuyorum. Fikir suçlarını kaldıracız. Fikir suçları kaldırıldığı takdirde arkadaşlarım, halen Hükümet, Sayın Başbakanın beyanından da anlaşıldığına göre, eylemcilik hariç, “Eylemcilere af çıkarmak belki elimizde olmayacak” diyorlar, diğerlerine af çıkarmayı düşünüyorlar. Veya henüz belli değil, tamamını içine alabilir de, bilmiyoruz. Yalnız fikir suçlarının suç olmadığı hususunda bir kanun tedvin edildiği zaman elde edilecek netice şudur; Bütün fikir suçları 141 ve 163’ncü maddelere göre kalen suç olan fiiller suç olmaktan çıktığı takdirde, birçok arkadaşımız çok iyi bilirler, bir fiili suç olmaktan çıkaran bir kanun genel hukuk kurallarına göre makale şamil olur. Yani, Türkiye’de fikir suçlarının suç olmaktan çıkarılması halinde cezaevinde bulunan bütün suçlular, anarşist, eylemci, Maoist, Leninci, bunların hepsi suç olmaktan çıkar, tahliye edilir.

Bunu biliyor Hükümet veya bilmiyor orasını bilmem, ama bir gün bunu kendilerine söyleyecekler ve bu neticenin tahakkuk edeceği ifade edilecektir. Ne kalacaktır geriye? Tabanca taşımış da onun suçu kalacaktır. Bilmem adı, yaralama suçu varsa, onun cezası kalacaktır. Onlar zaten umumî af meyanında dikkate alınacak; kalıyor Cumhuriyeti değiştirmek, Cumhuriyeti yıkmak veya lâikliğe aykırı suçlar. Onlar da fikir suçu telâkki edildi, suç olmaktan çıkarıldı, genel ceza kurallarına göre makale şâmil dir diyecektir bütün mahkemeler ve bunların hepsini tahliye edecek. Tarihî bir görev yaptığım kanaatindeyim. Kamuoyunu oluşturan arkadaşlarımın niyetlerinde, tasarılarında bu var - yok meselesini takdirlerinize, bırakırım.

Değerli arkadaşlarım, şu 132’nci maddeden bahsedeceğim. Anayasanın, akşam Sayın Uğurun bahsettikleri, 132’nci maddesi.

Sayın Demirel burada konuşmasında isim, olay, tek bir beyanı da zikretmek-sizin, savcılarının iddianamesinden veya örfî idarenin tebliğlerinden bahsederek, Türkiye’de anarşik olayların ne maksatla başladığını ve anarşik olaylara rağmen “Reform Hükümeti” diye kurulan Hükümetin her türlü reformu ve devrimi yapacağım taahhüdüne rağmen durmadığını; bu durmayışının tamamen bir başka rejimi, Cumhuriyete karşı başka bir idareyi getirme maksadından çıktığını ifade için örnekler verdi. Bunu 132’nci maddenin son fıkrasına aykırı buldular. Ben bunu hiç doğru bulmadım. Sayın Necdet Uğur’un 25.11.1971 tarihli 2’nci Birleşiminde konuşmaları var; lütfen o konuşmalarında, o tarihte bulunan arkadaşlar hatırlarlar, örfî idarenin bazı iddianamelerinde isim, suçluların şahsiyetleri, her şeyi belli olan iddianamelerinde Cumhuriyet Halk Partisine veya diğer partilere hitabeden bazı

yönlerini çıkmış burada eleştirmiş, hatta o tarihte bazı üyeler “Anayasanın 132’nci maddesi var; mahkemeye düşmüş bir işten bahsedemezsiniz” demişlerdi.

Sayın Bozatl, 1 dakikanız var; toparlayınız lütfen.

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Peki, ben sormak istiyorum. Aradan ne geçti de Sayın Uğur 6 ay evvelki sözünün bu defa tam tersini burada savunmak gibi bir duruma düşüyor. Arkadaşlarım ben sizlere bir şey söyleyeceğim; Türkiye’nin bunalımlarından en önemlisinden birisi politikacı ve politikacının 6 ay evvel söylediğini 6 ay sonra değiştirmiş olmasından doğuyor. *(C.H.P. sıralarından “Sizin gibi” sesleri)*

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Sen 6 ay evvel ne diyordun?

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Sayın Demirel hakkında söylediklerin ne idi? Altı ay evvel ne diyordun?

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Eline zabıtları alır okursun.

Süreniz doldu Sayın Bozatl.

KADİR ÖZPAK (Uşak) — 6 ay evvel hangi kanaatte idin?

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Zabıtları açar okursun. Kendi bakan yaptıklarınıza sorun, “1 ay evvel neredeydin?” diye, bana değil.

Süreniz doldu Sayın Bozatl, bağlayın efendim. Son cümlenizi söyleyin.

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Bağlıyorum efendim.

Değerli arkadaşlarımı, ben bir hususa daha değinip sözlerimi bitiriyorum.

İBRAHİM HORTOĞLU (Gaziantep) — Vakti doldu efendim.

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Müsaade eldin de Başkanlığı siz yapmayacak-sınız...

Rica ederim karşılıklı konuşmayın efendim. Son cümlesini ifade buyuracaklar, müsaade buyurun.

İBRAHİM HORTOĞLU (Gaziantep) — 25 dakika oldu Sayın Başkan.

Rica ederim, biz burada saat tutuyoruz beyefendi.

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Sayın Uğur anamuhalefet partisi liderinin “Devleti koruyacağız, Devlete sahip çıkacağız” demesini eleştirdiler. Bu çok yanlış bir eleştiri kendilerine hatırlatmak isterim. Herhalde sosyolojide, idare hukukunda, Devletin milleti de içine alan bir kuruluş olduğunu hatırlamaları gerekir.

ÇETİN YILMAZ (İçel) — Bravo...

Tamam, tamam Sayın Bozatl...

VAHİT BOZATLI (Devamla) — Bilirler ki, Devlet teşkilâtlanmış bir millettir. Sonra bir söz daha sarf ettiler; “Biz Devletiz” dediler. Hayır arkadaşım, Devlet değil o. Devlet değil şu anda. Devletin on veya yirmi parçasından birisi olan Hükümettir. Devletin içinde, Devlet tâbirinin içinde Meclis de vardır, Anayasa Mahkemesi

vardır, Danıştay vardır, müesseseler vardır. Saygılarımı sunarım. (A.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Bozatl. Şahısları adına söz alan Sayın Milletvekilleri de konuşmuş bulunuyorlar.

Hükümet adına Sayın Başbakan söz istemişlerdir.

Buyurun Sayın Ecevit. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli ve şiddetli ayakta alkışlar; A.P. sıralarından “Dinleyici locasındakiler de alkışlıyor Sayın Başkan” sesleri)

Teşekkür ederim arkadaşlar.

Bir dakika Sayın Ecevit.

Dinleyici localarından alkış tutanlar, tezahürata iştirak edenler var; İttüzüğü-müze göre bu mümkün değildir, görevlileri vazifeye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Başbakan.

Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Yeni Hükümetin, göreve yeni başlayan ve daha güvenoyu bile almamış olan Hükümetin, programı görüşülürken dün gruplar adına yapılan konuşmalarda, muhalefette bulunan partilerin sözcülerinin yaptıkları konuşmalardaki şiddetli ton, belki kamuoyunu oluşturan birçok yurttaşlarımızı şaşırtacaktır. Üç aylık bir Hükümet bunalımı geçmiştir; bugün kurulandan başka bir terkip içinde bir Hükümet kurabilmek üzere bütün olanaklar denenmiştir, o olanakların hiç değilse bugünkü koşullarda yürümeyeceği görülmüştür, büyük güçlükler aşılarak bir Hükümet kurulmuştur ve bu Hükümet çok büyük bazı sorunlar birikimini de devralmıştır. Hiç değilse daha bu şartlar altında kurulan bir Hükümet göreve başlarken, ona bir iyi niyetli şansın muhalefetçe de tanınması beklenirdi; fakat böyle olmamıştır. Sanki uzun yıllar iktidarda bulunmuş ve ağır hatalar işlemiş bir Hükümet eleştiriliyormuş gibi bir üslup içinde eleştiriler yöneltilmesi takdir edilmiştir, uygun görülmüştür. Bunu elbette saygı ile karşılıyorum; fakat bir gözlem olarak belirtiyorum.

Değerli arkadaşlarım, iki parti de “Madem başka Hükümet kurulamadı, iş bize kaldı; o halde ne türlü olursa olsun bir Hükümet kuralım” gibi bir düşünceye de kapılmamışlardır. Büyük bir sorumluluk duygusuyla şimdiye kadar hiçbir koalisyon müzakerelerinde görülmemiş ölçüde uzun bir zamanı koalisyon müzakerelerine ayırmışlardır. İş ciddi tutmuşlardır ve birçok bakımlardan sağlamlığını, güvenilirliğini kamuoyunun geniş bir kesiminin kabul ettiği bir Hükümet kurmuşlardır.

Beklenirdi ki muhalefet, böyle bir hükümete karşı daha ilk gününden bu kadar sert, bu kadar kıyasıya, bu kadar kötüleyici ve bu kadar karamsar olmasın. Hele üç aylık bir uğraştan sonra Hükümet kurulabilmiş olması karşısında, hele Koalisyon Protokolünün ve Hükümet programının toplumda yarattığı genel huzur karşısında, böylesi bir muhalefet hiç beklenemeyebilirdi; fakat gece biraz üstünde durunca bu durumu sosyal ve siyasal yasaların mantığı açısından değerlendirince, muhalefetin bu tedirginliğini, bu kıyaslığını yadırgamamak, hatta doğal saymak gerektiğini düşündüm.

Böyle saymak gereğinin nedenleri bence şunlardır;

Deniliyor ki, hele şu iki parti, Cumhuriyet Halk Partisiyle Millî Selâmet Partisi bir araya gelip Hükümet kursunlar da görelim. Birbirleriyle karşıt sanılan iki parti, siyaset dilimize fazlasıyla girmiş bir terimle toplumda veya toplumun bazı kesimlerinde “alerji” uyandıran iki parti, bunlar bir araya gelip hükümet kurmaya kalkıştıkları vakit, kim bilir birebirlerine neleri kabul ettirecekler, ne tavizler verecekler ve daha ilk günlerinde ortaklık nasıl altüst olacak ve daha ilk günlerinde bu işin yürümeyeceği görülecek.

İşte grupları bulunan muhalefet partileri, öyle anlaşıyor ki bu Hükümet karşısında böyle bir bekleyiş içindeydiler, daha doğrusu böyle bir umut içindeydiler. Hatta pek öyle muhalefet yapmalarına da gerek kalmayacağını düşünüyorlardı anlaşılan; toplumun veya toplumdaki belli kesimlerin muhalefetini ve direnişini yerlerinde oturup keyifle seyredebileceklerini düşünüyorlardı. Oysa, hiç de bekledikleri, düşündükleri, umdukları gibi olmadı. En çok alerji duyacağı sanılan çevrelerden bile çoğunda Protokolün ve programın açıklanışı üzerine yaygın bir ferahlık görüldü.

Piyasa kabuğuna çekilecek diye bekliyorlardı. Piyasa kabuğuna çekilmedi, açıldı. Piyasadan mallar çekilecek diye beklemiyordu, mallar çekilmedi, tezgâhların arkasından çıkarıldı. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Alabildiğine yükselmiş fiyatlar, halkın dayanma duvarını aşacak diye bekleniyordu, aşmadı açıldı. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri” alkışlar)

Bu Hükümetin kuruluşu karşısında...

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — Nerede? (C.H.P. sıralarından “Dinle, dinle” sesleri)

Rica ederim, müdahale etmeyin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Yanımda dosyam var...

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Görelim bakalım dosyaları.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — İş adamlarından bir kısmından tutunuz, İnşaatçılar Derneğine kadar, tarımcılara kadar, işçilere kadar; okumak işinize gelmediği için okumamışsınız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Bu Hükümetin kuruluşuna, bu Hükümetin programına işçiler sevindi, hatta toplumdaki gelişmeyi ve bu gelişmenin kaçınılmazlığını iyi değerlendirebilen, her halde muhalefet gruplarından çok daha iyi değerlendirebilen bir kısım iş çevreleri sevindi, köylü sevindi, memur sevindi, duvarların dışındakiler sevindi, ardındakiler sevindi. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Kimi, umduğunu bulabilmiş olmanın sevinci içinde idi, kimi korktuğuna uğramamış olmanın sevinci içinde idi. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) ve şu anlaşılmaya başladı ki arkadaşlarım; bu Hükümet, bu programı uygulamaya başlayarak bir süre iktidarda kalabilirse ki kalacaktır eğer güven oylarınızla göreve de-

vam etmek imkânını bulursa bu Hükümet programını uygulamaya başlayarak bir süre iktidarda kalabilirse, uzun bir süre, çok çok uzun bir süre iktidarda kalabilmesi de kesinleşecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bu Hükümet iktidarda kalmakla da kalmayacaktır, bu Hükümet çok şeyi değiştirecektir ülkemizde; sarsmadan, ürkütmeden, incitmeden değiştirecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri) öylesine değişecektir ki toplum yapısı bu program, uygulamaya başladığı zaman, o değişikliğe gönüllerini, kafalarını ayaklarını uyduramayan siyasetçiler ve partiler varlık nedenlerini yitireceklerdir, boşlukta kalacaklardır, bunu anlamaya başlamışlardır muhalefet partileri. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Hizmetlerini sundukları, yaranmaya çalıştıkları çevrelerin bile gözünde anlamsızlaşacaklardır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) O kadar ki, henüz belki bilinçli olarak fark edemiyorlar; ama bilinçaltında belki duymaya başlamışlardır; muhalefette ola ola muhalefet görevlerini bile yapamayacaklardır. Kimin, neyin muhalefeti olacaklardır bu Hükümet ve programı karşısında? İşçinin muhalefeti olabilecekler midir? (C.H.P. sıralarından koro halinde “Hayır” sesleri) Köylünün muhalefeti olabilecekler midir? (C.H.P. sıralarından koro halinde “Hayır” sesleri) Esnafın muhalefeti olabilecekler midir? (C.H.P. sıralarından koro halinde “Hayır” sesleri; A.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler)

Hükümetin programı açıkça gösteriyor ki, işçinin de, köylünün de, esnafın da ve tüm çalışanların da bozuk düzene muhalefetini, muhalefet partileri değil, bu iktidar üslenmiştir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Dün buradaki tartışmalar gösterdi, gecekondulunun muhalefetini bu iktidar üstlenmiştir. Üreticinin muhalefetini, tüketicinin muhalefetini, Türkiye’de hâlâ sürüp giden; ama inşallah çok yakında değiştireceğimiz, Sayın Demirel’in temenni ettiği gibi değiştireceğimiz bozuk düzene karşı onların da muhalefetini bu iktidar, bu Hükümet üstlenmiştir.

Hapishanedekilerin umutları, muhalefete değil iktidara bağlanmıştır.

Dün gece bir muhalefet partisinin Sayın sözcüsü, burada bize, “Aracı diye zavallı simitçinin peşine düşeceksiniz” diyordu. Herhalde bilmiyordu ki, bunu söylerken, zavallı simitçinin cankurtaran simidi bu İktidar olacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Olsa olsa o simitçiye onu karaborsadan satanın muhalefeti olacaksınız sizler. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) Sokaktaki simitçinin, pazar yerindeki, Sakarya Caddesindeki hamalın daha iyi yaşama özlemi bu Hükümetin üzerinde ve Programında toplanmıştır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Anamuhalefet partisinin lideri, programda köylünün sorunlarına hiç değinilmediğini söylerken, kendi konuşmasıyla ne kadar çelişkiye düştüğünü belki fark edemiyordu. Çünkü dört saatlik konuşmasının en az iki saati, bu programın köylüye getirdiklerini kötülemekle, karalamakla, aşırı göstermeye çalışmakla geçmişti. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Köylünün, küçücük gönül almalarla avutulabildiği yıllardan kalma bir alışkanlıkla Anamuhalefet Partisinin Sayın Lideri, “Hani 500 liralık köylü borçlarının affı?” diye dün bu kürsüden bize sordu. Beş yıl, on yıl gerilerden sesleniyordu bize bu soruyu sorarken Sayın Demirel. Yeni Anamuhalefet Partisinin Başkanı, Türkiye’de nasıl değişikliklerin oluşmakta olduğunu herhalde göremiyor. Artık en yoksul köylüye bile bu sesini duyuramayacaktır. Çünkü köylü bilecektir ki, bu programın, bu Hükümetin getireceği düzenle bankaların kapıları kendisine, kendi kuracağı kooperatiflere ardına kadar açılacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) 500 liralık nesilden nesile intikal eden faiziyle 500 liralık borcun rüyasını, korkulu rüyasını görmeyecektir; bankaların kapıları kendisine açılacaktır, yeni kuracağımız “Kooperatifler Bankası”nın kapıları ardına kadar açılacaktır.

HASAN CERİT (Adana) — Kardeşlere kapanacaktır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — 500 lira değil, 500 bin liralık, milyonlar alabilecektir kredi olarak. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Şimdi gülüyorsunuz, bir aya, iki aya kalmadan göreceksiniz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

Maddi karşılık aranmadan, hani senin tapulu malın diye sorulmadan, hani bunun ipoteği diye sorulmadan, emek karşılığı, alınacak ürün karşılığı, Devletçe hazırlanıp köylüye verilecek proje karşılığı bu krediler kendisine açılacaktır.

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Benzeri nerede var bunun?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Benzeri hiçbir yerde olmasa da Türkiye’de olacak inşallah. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar) Şimdiye kadar siz oldunuz bu soruyu soran arkadaşım, bundan sonra köylü olacak. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Büyük aracılıktan, tefecilikten her yıl emeksiz çabasız milyonlarına milyonlar katabilmeye alışmış olanlar bir yana, topluma bir şeyler katarak kazanma gereğini kavrayan nice iş adamları bile artık özledikleri huzuru, güvenliği bu programda ve Hükümette bulabileceklerini düşünmeye başlamışlardır. Elbette eskisi kadar kolay kazanamayacaklardır; ama özledikleri huzur ve güvenlik için o kadarlık bir bedel ödemeyi şimdiden içlerine sindirmeye başlamışlardır çoğu. O çevrelerden bile büyükçe bir bölümü için geçerli, yararlı bir muhalefet olamayacaklarını sezmektedirler bu günün grubu olan muhalefet partileri; çünkü müzakerelerde bunu sezmiş olmanın huzursuzluğunu, tedirginliğini yansıtmışlardır.

Değerli arkadaşlarım, çok garip şeyler oluyor Türkiye’de şimdi. Dünyanın her ülkesinde muhalefet, toplumda daha çok özgürlük isteyenlerin özlemimi dile getirir. Şimdi Türkiye’de ise bunun tam tersi oluyor, iktidar “Daha çok özgürlük getireceğim” derken, muhalefet, “Hayır getiremezsin, o kadar özgürlük istemeyiz” diye direniyor. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) “Topluma özgürlüğün bu kadarı fazladır, bizim toplumumuz bu kadar özgürlüğü kaldıramaz” diye çırpınıyor. Yalnız Türkiye’de değil, belki dünyada ilk kez muhalefette böylesine bir terslik görülmektedir.

Kısacası, Türkiye’de bugünün muhalefeti matematik açıdan bir araya gelip Hükümet kurması nazari olarak mümkün bulunduğu halde, iktidar olabilmek şöyle dursun, muhalefet bile olamayacağını, muhalefet görevini bile yapamayacağını bilmenin huzursuzluğu, tedirginliği içindedir.

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Benzeri nerede var bunun?

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Cebinize milyonları indiremeyeceksiniz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) Değerli arkadaşlarım, Çünkü muhalefet gruplarının konuşmaları işte bu anlaşılır, anlaşılması gereken, huzursuzluğu yansıtıyordu. Onun için doğal sayılması gerekiyordu. Muhalefet yapamayınca ne yapılır; muhalefet yapamayınca yapılacak iş, birtakım kuruntular, kuşkular yaratmaya, kavgaya çıkarmaya, ortalığı karıştırmaya çalışmaktan ibarettir. Onu yapmaya çalıştılar; özellikle anamuhalefet partisi çünkü müzakerelerde bunu yapmaya çalıştı.

Değerli arkadaşlarımı, anamuhalefet partisinin Sayın lideri konuşmasına başlarken, uzun uzadıya, konuşmasının belki de en uzun bölümünde 12 Mart öncesi olaylarla ilgili dâvalardan, iddianamelerden parçalar okudu. Bunları Anayasa suçlarına örnek olarak verdi. Yaptığı hareketin Anayasa ne kadar aykırı olduğunu Sayın Necdet Uğur dün burada söyledi. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa Adalet Partisini yakından ilgilendiren bazı dâvalarla ilgili konular bu kürsüye geldiğinde, “mahkemesi görülmekte olan, iddia safhasında olan meseleler bu kürsüye getirilemez” demişti Adalet Partililer. (A.P. sıralarından “Neşredildi” sesleri) Neşredilir, bu kürsüye getirilmez... Anayasayı lütfen iyi okuyunuz, lütfen iyi okuyunuz Anayasayı (C.H.P. sıralarından alkışlar) Halk söyler siz söyleyemezsiniz, biz söyleyemeyiz. Bizim durumumuz başka bu konuda.

Ve Sayın Demirel’in kendisi de Anayasaya aykırı olarak iddianamelerinden bu kürsüde parçalar okuduğu dâvaların henüz görülmekte, devam etmekte olduğunu konuşmasında açıkça ifade etti. Demek ki, bilmeden de getirmiş olmuyordu. Bile bile Anayasaya aykırı bir iş yaparak, Anayasaya aykırı birtakım suçlarla ilgili iddialarda bulunuyordu ve sanki bütün bu bahsettiği geçmiş olaylar henüz göreve başlayalı on gün olmuş ve daha güvenoyu almamış bir Hükümet zamanında yapılmışçasına, Hükümet programı ile ilgili müzakereler sırasında bunları burada okuyordu. Oysa okuduğu, bahsettiği olayların istisnasız hepsi kendilerinin iktidarları zamanında olmuştu.

Neden olmuştu?

Değerli arkadaşlarım, bir çatışma tek bir tarafın eseri olamaz. Çatışma daima iki yanlı olur. Fakat Adalet Partisi, kendileri iktidarda bulundukları vakit bu kürsüden ve bu kürsü dışından defalarca hatırlatmıştık, çatışmalar karşısında vaziyet alırken, çatışmalara taraf olanlardan yalnız biri üzerinde durmuştur; yalnız birine karşı, o da yetersiz olmak üzere, tedbirler almaya çalışmıştır. Ötekinin varlığından bile habersiz görünmüştür.

Geçmişten hiç ders almamış olduklarını dün, bugün burada yine gördük. Yine sanki çatışmalar bir tarafın kendi içinde, kendi kendine yumruk sallaması, silah çekmesi imiş gibi, çatışmalardan, 12 Mart öncesi kendi iktidarları zamanında olan olaylardan tek yanlı olarak bahsettiler.

İşte bir Hükümet, karşısındaki meselelere böylesine tek yanlı, taraf tutarak bakarsa 12 Mart öncesinde olan gibi olaylar daima olur. Bu Hükümet hiçbir zaman o baltaya düşmeyecektir; onun için o olaylara izim vermeyecektir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bize rağmen, Hükümete rağmen, dikkatli davranışımıza, tarafsız davranışımıza rağmen, Allah esirgesin, yine olaylar çıkabilir; ama çıkarsa tarafsız davranışımızla Devletin gücünü Anayasadan ve yasalardan alan yetkilerini, otoritesini kanun dışına çıkan bütün gruplara adalette, eşitlikle uygulamak suretiyle o çatışmaların tırmanmaya dönüşmesini önleyebileceğimize güveniyoruz hiç değilse. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

ALPASLAN TÜRKES (Adana) — Siz daima bir tarafsınız Sayın Ecevit. Tarafsız değilsiniz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Türkeş, Meclis kürsüsünde 12 Marttan önce yaptığım konuşmaları okursanız göreceksiniz; lütfen sizden bunu rica ediyorum, zahmet buyurunuz, zabıtlarda vardır. Çatışmalarda taraf olanların ikisine de aynı şiddetle hücum etmişimdir. Niçin alındığınızı da anlamamazlıktan gelmeyi tercih ediyorum. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım...

ALPARSLAN TÜRKES (Adana) — Bir tarafı himayeyi üzerinize aldınız. Hâkimler, valiler, emniyet müdürleri vardı...

Rica ediyorum Sayın Türkeş.

Devam buyurun Sayın Başbakan..

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Tamam, tam ona geliyordum, notumda tam o noktaya geliyordum Sayın Türkeş. Diyecektim ki, Türkiye’de Anayasa var, yasalar var, hâkimler var, savcılar var, güvenlik kuvvetleri var. Memlekette bugün huzur var. Niçin geçmişin karanlıklarını, kendi eseriniz olan olayların acı hatıralarını buraya tekrar getirip saatlerce bize dalalettiniz? *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Eğer bu, milletin gözü özgürlükçü demokrasiden korksun diye yapıldıysa, yanılıyorsunuz. Türk Milleti özgürlükten korkmayacak kadar kendi kendine saygılıdır. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Geride bıraktığımız seçimlerin sonuçları da bunu göstermiştir. Bu konular hey şeyden çok milletin önünde tartışıldı.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz ve bugünkü koalisyon ortağımız Milli Selâmet Partisi aynı hürriyet anlayışını, aynı bağışlama anlayışını savunduk milletin önünde ve bizi iktidar yaptı bu millet.

ALİ YILMAZ (Hatay) — % 33 oyla mı?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — % 33 diye diye, 9 Aralıkta kaçak çıkardığımızı unutmayınız lütfen. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, 12 Mart öncesini fazla hatırlatmamalarını dileriz. Çünkü 12 Mart öncesi olaylar hatırlatıldıkça o olayları en azından önleyemeyen Adalet Partisi iktidarını da millet ister istemez hatırlıyor.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Anamuhalefet Partisi Lideri çünkü konuşmalarında, “Beynelmilel komünizmi tehlikesi var mı, yok mu? Buna değinmiyorlar, açık söylesinler” dedi. “Bunların iç barışı istedikleri, yani beynelmilel komünizmin etkisinde olanların iç barışı istedikleri iddia edilir mi, edilemez mi, açıkça söylesinler” dedi.

“Devleti yıkma ve bölme faaliyetlerini fikir özgürlüğü mü sayıyorlar? Düşünce, yapıcı ve yıkıcı bir güçtür. Yıkıcısı da olsun mu? dediler. “Hakaret serbest mi olacak?” dediler ve devam ettiler. “Kısırtıcı ajanlar konusunda Ecevit’in geçmişte bazı iddiaları olmuştu. Şimdi Hükümetin başındadır, Devletin arşivlerine dayanarak iddiasını ispatlamakla yükümlüdür” dediler. “Asılsız ihbarlara dayanarak yapılan suçlamalarla ilgili iddiaları olmuştu, bunları ispat etmek zorundadır” dediler. “İşkenceler hakkında beyanları olmuştu, şimdi Hükümettedir, elimde Devletin arşivleri vardır, bunları ispat etmekle yükümlüdür” dediler. “Kontrgerilladan söz etmişti, bununla ilgili Devlet arşivlerine dayanarak açıklamalar yapmak zorundadır” dediler ve saire...

Değerli arkadaşlarım, elbette dünyada da, Türkiye’de de komünizm tehlikesi vardır. Bu, gerçi zaman zaman bizde iddia edildiği gibi, tek merkezden yönetilen bir beynelmilel komünizm değildir. Beynelmilel komünizmdir; ama tek merkezden yönetiliyor” dersek, kendi kendimizi aldatmış oluruz.

Daha geçen gün Brüksel’de toplanan, komünist partilerinin kongreleriyle ilgili olarak yabancı gazetelerde, ajanslarda çıkanları biraz incerseniz, görürsünüz ki, Batı’nı komünist partileri birbirlerinden çok kesim çizgilerle ayırmaktadırlar. İtalyan Komünist Partisi Fransız Komünist Partisinden, ayrılmaktadır. Çin komünistleri Ruslarınkinden, Yugoslavlar Çin’inkinden, Arnavutlar Ruslarınkinden ayrılmaktadır. Demek ki, beynelmilel komünizmler vardır ve elbette bütün memleketlerde olduğu gibi, hele özgürlükçü demokrasiyi benimseyen memleketlerde olduğu gibi, Türkiye’de de bunların bir ölçüde etkisi olacaktır. Türkiye’de de bunlar mevziler tutmaya çalışacaklardır. Ve demokrasiye inananlar için, komünizmle özgürlükçü demokrasinin bir arada yürüyemeyeceğini, bizim gibi düşünenler için, bu komünizm tehlikesini önlemek gereklidir. Ama nasıl komünizm, beynelmilel komünizm tek değilse, komünizmi önlemenin yolları da tek değildir. Bunun bir yolunu Demirel idaresi 12 Marttan önce denedi, başarılı olamadı. Şimdi biz başka bir yol deneyeceğiz, arkadaşlar. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

İngiltere’de, İsveç te, İsviçre’de, Batı Almanya’da komünizm neden gelişiyor? Serbest olduğu halde gelişmiyor. “Serbest değildir” dediler. Batı Almanya’da serbesttir. Batı Berlin’deki en büyük caddenin adı Karl Marx Allee’dir. Hiç bir kompleksleri yok, ama aldıkları sosyal tedbirlerle, ekonomik tedbirlerle, hem de o kadar

çok ileri gitmeyen tedbirlerle toplumda bir denge, huzur ve geleceğe yönelik umutlar yaratmak suretiyle komünizmi önleyebiliyorlar.

Düşüncelere yasaklar koyup da korkulan düşünce akımlarını yerin altında gizli faaliyetlerde bulunmaya mecbur bırakmak yerine, açığa çıkmasını sağlayıp, ona karşı demokratik hukuk devleti kuralları içinde daha etkin tedbirler bulma yolunu arayarak komünizmi önüyorlar.

Değerli arkadaşlarım, İngiltere’de İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar Parlâmentoda komünist milletvekilleri olurdu. Ne zaman ki İkinci Dünya Savaşından sonra ılımlı bir demokratik sol parti olan İngiliz İşçi Partisi, zaman zaman veya sık sık iktidara gelebilecek kadar güçlü bir parti haline geldi, o günden bu yana İngiliz Parlâmentosuna bir tek komünist milletvekili seçilemedi. İsveç’te serbesttir, Hollanda’da serbesttir, Danimarka’da, serbesttir, Norveç’te serbesttir. Ama bunların hiç birinde komünistlerin iktidara gelebilme şansı yoktur. Ve hepsi Sayın muhalefet sözcülerinin dün burada önerdiklerinin tam tersi düşünceleri, tedbirleri uygulamak suretiyle komünizmin gelişmesini önleyebilmişlerdir. Burada bize karşı savunulan metotlar 12 Mart öncesinde denendi, geçersizliği açıkça görüldü, zararları görüldü, komünizmin yayılmasını önlemediği, hızlandırdığı görüldü. Şimdi izin verilerse veya izin vermeseler dahi milletimizin izniyle biz daha başka, daha demokratik tedbirler bulacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

İç barış istemeyenler yok mudur? Olabilir. Bizi iç barışı istemeyenler değil, isteyenler ilgilendiriyor, kendi isteğimiz ilgilendiriyor. Biz “iç barışı kuracağız” diyoruz. Bu ne demektir? Demek ki, barış açısından bazı eksiklikler vardır, toplumda. Demek iç barışı istemeyenler vardır, barış tam olarak oluşmamıştır, “biz onu sağlayacağız” diyoruz. Başkalarının istekleri hakkında konuşmuyoruz; başkalarının aksi yöndeki isteklerine rağmen, biz kendi barış özlemimizden, isteğimizden söz ediyoruz.

Değerli arkadaşlarım, Sayın muhalefet partileri ne dense desin, düşüncelere, biz yerleşmiş ileri demokrasilerde tanınan özgürlüğü tanıyacağız. Fakat düşüncelerini başkalarına zorla kabul ettirmeye kalkışanlar da karşılarında devletin adaletli, fakat etkin gücünü anında bulacaklardır, size bunu söz veriyorum. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)

Şimdi, şu serbest olsun mu, bunu da yazmak serbest olsun mu gibi sözlerle bizi köşeye sıkıştıramazsınız arkadaşlarım.

Uzun süredir söylediğim gibi, Ortak Pazarda kader birliği yaptığımız Avrupa Konseyinde bir çatı altında toplandığımız memleketlerde ne ölçüde bir düşünce ve anlatım özgürlüğü varsa, ne bir adım eksikliğini, ne bir adım fazlasını, o kadar olsun istiyoruz ve getireceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Hem diyeceğiz ki, “Biz Avrupa Konseyinde üye olmaya lâyıkız, biz Ortak Pazarda eşit üyeliğe lâyıkız” hem de diyeceğiz ki, “Sizlerin, milletlerinizin lâyık olduğu hürriyetlere lâyık değiliz.” Biz Türk Milletine bunu söylemeyiz, söyletmeyiz ve sizlere de söyletmeyeceğiz. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar, A.P. sıralarından gürültüler)

Hakaret serbest olsun mu? Hayır. Hiç bir demokratik ülkede “hakaret hürriyeti” diye bir hürriyet yok. Elbette hakaret yasaklanacaktır, elbette iftira yasaklanacaktır; ama herkes düşüncesini serbestçe söyleyebilecektir. Sınır, o düşünceye de bazı düşünceleri, toplumun benimseyemeyeceği, istemediği bazı düşünceleri uygulamaya geçilme safhasında söz konusu olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel; “Kışkırtıcı ajanlar konusunda Ecevit Başbakan olmadan önce muhtelif iddialarda, beyanlarda bulunmuştu. Şimdi devlet arşivleri elindedir, bu konuda açıklamalar yapmalıdır, ne tedbirler aldığını söylemelidir, ne alacağını söylemelidir” dedi. “Asılsız ihbarlar konusunda bildiklerini söylemelidir, kontrgerilla konusunda bildiklerini söylemelidir” dedi. Değerli arkadaşlarım, bu konulara girmeyi hiç istemiyordum, bizi geçmiş değil, gelecek ilgilendiriyor. Ama Sayın Demirel, mecbur ettiği için giriyorum. Öteki partilerin grup sözcüleri bu konulara daha dikkatli davrandılar, kendilerine müteşekkirim. Fakat anlaşılmaz, nasıl bir duyguyla Sayın Demirel işi döndürüp, dolaştırıp bunalım yaratıcı, “huzur buldum” diye sevinen toplumu karıştırmaya tahrik noktalarına getiriyor. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Kışkırtıcı ajanların 12 Mart öncesindeki şiddet eylemleriyle ilgili rolleri hakkında söylediklerime dayanak bulmak için Devlet arşivlerini araştırmama gerek yok. Ben bu konuda yaptığım iddiaları, açıkladığım bilgileri Sıkıyönetim mahkemelerindeki iddianamelerden, Sıkıyönetim mahkemelerine çağrılan bazı tanıklar hakkında resmen adli makamlarca verilen bilgilerden aldım. Bunları öğrenmek veya sizlere öğretmek için Devlet arşivlerini karıştırmaya gerek görmüyoruz.

Asılsız ihbarlara gelince; birkaç gün önceki gazeteleri açınız. “Sabotör” diye ilân edilmiş bazı kimselerin, bir yıldır, iki yıldır bazıları tutuklu olan kimselerin, asılsız ihbarlar sonucu bu ithamlara uğradıkları, büyük bir suçlarının görülme-ye serbest bırakıldıkları gazetelerde yazıldı. Benim bunları ispat etmek için Devlet arşivlerini karıştırmama gerek yok.

İşkence, kontrgerilla; sıkıyönetim mahkemelerinde bütün bunların üstünde defalarca duruldu. Ben de bunlarla ilgili olarak, bu sonuncularla ilgili olarak kesinlikle şöyle olmuştur, böyle olmuştur demedim. Sadece bu iddialar üzerinde durulmasını istedim... (A.P. sıralarından “Hayır, hayır öyle değil” sesleri) Zabıtlar ortadadır. Fakat kışkırtıcı ajan konusunda ve diğer konularda, asılsız ihbarlar konusunda söylediğim sıkıyönetim mahkemelerinde resmen teşkil edilmiş olan hususlarla ilgilidir.

Şimdi Sayın Demirel öyle istiyor diye, açık söyleyeyim arkadaşlarım, ister kabul edin, ister etmeyin, özür dilerim, ben geçmiş i karıştırmak, geçmiş e dönmek niyetinde değilim. Açık söylüyorum, Yüce Meclislin Sayın üyeleri, bizim görevimiz tehlike değil, bizim görevimiz kavga değil, bizim görevimiz barış. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Kavga gerektiğinde kavgadan kaçtığımızı kimse söyleyemez. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Tehlikeler karşısında yılmnlık gösterdiğimizi kimse söyleyemez. 12 Mart öncesinde ve sonrasında bunların nice sınavlarını verdik; ama çok şükür kavga zamanı da, tehlike zamanı da geçti artık. Milletçe esenliğ e çıktık.

Şimdi toplumda barış sağlamanın, huzur sağlamanın zamanıdır ve bizim de Hükümet olarak, iktidar olarak, iktidarı oluşturan partiler olarak ilk görevimiz, baş görevimiz budur. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

İstediğimiz kapanmış tehlikeleri büyütme değil, geride bırakmak; kavgaları canlandırmak değil, barış getirmek istiyoruz topluma barış; istesenez de istemesenez de getireceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve şiddetli alkışlar)

Hangi kavgaların, geçmişteki hangi kavgaların, kızgınlıkların, intikam duygularının ateşini yeniden ortaya çıkarıp da milletin huzurunu bozabiliriz diye, geçmişin olaylarının küllerini deşmeye hiç mi hiç niyetimiz yok. Bunu bilersiniz Sayın Demirel. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Siz, tarihle hesaplaşmanızı kendi içinizde yapınız; bizim verecek hesabımız yoktur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar)

Geçmişin hesaplaşmalarını, intikam duygularını alevlendirmek yönünde, ne Adalet Partisinden gelen kışkırtmalara kapılacağız, ne de onların tam karşıtlarından gelen kışkırtmalara kapılacağız.

Geride bıraktığımız son yıllar göstermiştir ki birçok zamanlar Adalet Partisiyle onun tam karşıtı bulunanlar bilerek veya bilmeden, isteyerek veya istemeden aynı sonuçları elde etmek için uğraşmışlardır. Geçmişte olanları deşmeyeceğiz arkadaşlarım. Geçmişle ilgili bir hesaplaşma dönemi açmayacağız, açtırmayacağız; ama geçmişte olanları da bu ülkede bir daha öldürmeyeceğiz. Geçmişte yapılanları bir daha yaptırmayacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar) Herkes düşündüğünü serbestçe söyleme, yazma hakkına sahip olacaktır. Ama hiç kimseye kendi düşündüğünü, kendi inandığını başkalarına zorla, silahla, zorbalıkla kabul ettirme hakkını, olanağını tanımayacağız.

Değerli arkadaşlarım, düşünce özgürlüğünden sınır kaldırılamazmış, evvelâ Sayın grup sözcülerinden bunu dinledik. Sonra Adalet Partisinin bir Sayın milletvekili buraya çıktı, kendi liderini tekzip edermiş gibi söze başladı, öyle sandık. “Düşünce özgürlüğüne hiç bir yerde sınır olamaz” dedi. Meğer kafaların içindeki henüz ifade edilmemiş düşünceleri kastediyormuş. Geçen gün bir vesile ile bahsettiğim, kafaların içini okuyucu makine icat edilinceye kadar kafalarımızın içindeki düşünceleri çok şükür istesenez de sınırlayamazsınız. Fakat düşünce özgürlüğünden bütün dünyanın anladığı kafadaki düşünceyi açığa vurabilme özgürlüğüdür. Biz bunun eksikliklerini tamamlayacağız ve bu özgürlüğe sınır kabul etmiyoruz. Çünkü biliyoruz ki, insanı insan yapan onun düşünce gücüdür. Uygarlığı yapan, insanın düşünce gücüdür. Kültürleri yaratan, insanlığı ilerleten, insanlığı özgür yapan insanların düşünce gücüdür. Bu gücü sınırlamaya hiçbir kimsenin hakkı olmamak gerekir. Bu hakkı hiç kimseye tanımadığı içindir ki, demokrasi, rejimlerin en güzeldir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

“Mal sahipleri kendileri kuvvet kullanarak mı, tecavüzü defedecekler?” diye sordu Sayın Demirel bu “ihkakı hak” denen şeyin, memleketimizde ilk örneklerini veren zat sordu bu soruyu. Otobüs hadisesini hatırlarlar, daha iktidara gelir gelmez

kendi yandaşlarını silahlanmaya çağırışını hatırlarlar. Bunları yapan kimse, “mal sahipleri kendileri kuvvet kullanarak mı tecavüzleri defedecek?” dediler,

Değerli arkadaşlarım, biz hakça bir düzen getireceğiz; haklar gasbedilemeyecek ve Türkiye’de, adaletli bir yönetim, iyi işleyen bir güvenlik, bir asayiş mekanizması kurulacak, hiç merak etmesinler.

“Döviz alıp yürüyüşe geçenlere, durmayın yürüyün mü diyeceksiniz?” diye sordu Sayın Demirel.

Her halde “yollar yürümekle aşınmaz ya” deyip yerimizde oturmayacağız, merak buyurmasınlar. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Demirel, “rejimin işlerliğini, Devlet güvenliğini, vatandaşın can ve mal güvenliğini nasıl sağlayacaksınız?” diye sordu ve “Hükümet Programı koalisyon partilerinin memleket meselelerini ve bu meselelerin çözümlerini Hükümet olduktan sonra öğrenecekleri intibakı vermektir” dedi. Biz belki, olabilir, bunları Hükümet olduktan sonra öğreneceğizdir; fakat Sayın Demirel ve partisi altı yıl Hükümet olmuş ve yine de öğrenememiştir. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Biz daha avantajlı bir durumdayız; onların yaptıkları hataları yapmamaya dikkat edeceğiz, böylelikle asayişi daha kolaylıkla sağlayacağız.

“Anarşi hareketlerinde görev ifa eden polise karşı Cumhuriyet Halk Partisinin takındığı tavır, acaba şimdi nasıl olacak?” diye sordu Sayın Demirel.

Değerli arkadaşlarım, bir kere bizim Hükümetimizin zamanında polisin tavrı ve polisle iktidar ilişkisi bambaşka olacak. Biz, polisi iktidarın kendi özel siyasal partizan amaçlarına göre kullanmayacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bir yerde bir hâdise çıktığı vakit, şunun elini kolunu bağla, ötekisini serbest bırak demeyeceğiz polise. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Değerli arkadaşlarım, ekonomik, sosyal görüşlerine tam karşıt olduğumuz halde, Sayın Talû Hükümetinin bu konulardaki tutumunu övmeği bir görev bildim. Geride bir seçim bıraktık, bir bunalım döneminden hemen sonra Sıkıyönetim yeni kalkmış, bir seçim dönemine girdik. Pek çok şeyden korkuluyordu; fakat şükranla belirtmeliyim, Talû Hükümetinin Türk Polisini görevini gereği gibi yapmakta serbest bırakması sayesinde, hiçbir ciddi olay olmaksızın, bütün dünyaya karşı öğünebileceğimiz bir seçim geçirdik. Türk polisinin geçmiş olaylarda, kendi tabiatından gelen hiçbir kusuru yoktur. Bütün kusur onu, kanun dışı, hak dışı, adalet dışı kullanmaya kalkışmış olanlardadır. Bu bir daha tekerrür etmeyecektir Türkiye’de, buna inanıyorum. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Polisimizin, öğrenme isteğinin ne kadar gerçek olduğunu son zamanlarda yakından gördüğüm polisin, eğitimini önemle ele alacağız. Çünkü biliyoruz ki, çağın değişik suçlarına kıyasla, asayiş sağlama bilgimiz geride kalıyor; bu gerilikten kendimizi kurtarmaya çalışacağız.

Genel Başkanlığım sırasında benim de oturduğum apartmanın önüne, Sayın Demirel’in evinin önüne olduğu gibi, koruma memurları verildi. Her gece döndüğümde nöbet ne kadar değişirse değişsin, polis memurlarını kitap okur halde

bulurdum ve okudukları da bir lise bitirmek, bir meslek okulu bitirebilmek için gerekli kitaplardı. Türk polisinin bu okuma, öğrenme, daha iyi yetişme isteğini karışılacağız; onu çağın gereklerine göre eğitilme olanaklarına kavuşturacağız; onu partizanca amaçların âleti olarak kullanmayacağız; O zaman eminim ki, Türk Polisi, Türk Jandarması, bizi hiç bir memlekete imrendirmeyecek kadar, demokratik hukuk kuralları içinde Türkiye’de asayişini sağlayacaktır. Bu bakımdan kimse merak buyurmasın.

Değerli arkadaşlarım, yine Sayını Demirel benim 15-16 Haziran 1970 işçi olaylarından önce çıkan işçi haklarıyla ilgili bazı kanunlar konusunda söylediklerimi buraya getirdi. “Parlâmentomun çıkaracağı kanunlara acaba Cumhuriyet Halk Partisi şimdi nasıl bakacak?” dedi.

Burada çok talihsiz bir örnek verdi Sayın Demirel. Çünkü sözünü ettiği kanunlar konusunda bizim ne kadar haklı olduğumuzu Anayasa Mahkemesi tescil etti. Müracaatımız üzerine o kanunları bozdu. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Biz öyle kanunlar çıkarmayacağız. Biz çıkaracağımız kanunlarla Türkiye’de işçi haklarını ve başka halkları geriye götürmeyeceğiz, ilerleyen toplum ve dünya ile birlikte ileriye götüreceğiz arkadaşlar. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Demokratik Parti sözcüsü Sayın Korkmazcan, “Hükümetin getirmeyi düşündüğü af tasarısı kapsamı itibariyle solculuğum milletlerarası bir aksiyonunun sonucudur” dedi.

İyi niyetine inandığım Sayın Korkmazcan’ın bu konuda niyetini aşan bir ifade kullandığını düşünebilmek istiyorum. Biz 50’nci Yıldönümünü kutlayan bir Devlette yaşayan ve içinde biraz insaf, şefkat duygusu bulunan herkesin o yıldönümü şerefine normal olarak isteyeceği bir affı getirmek istiyoruz. Beynelmilel solun veya sağın isteyeceği bir affı değil.

Kaldı ki, burada başka partilerden hakşinas bazı arkadaşlar da belirttiler, bizim, getireceğimiz af, eylem suçlarını, şiddet suçlarını kapsamayacaktır.

Biz barış getirirken, getirmeye çalışırken geçmişin kırılganlıklarını, iki taraf- lı, karşılıklı, “kim haklı kim haksız, kim daha çok haklı, kim daha çok haksız veya mağdur” diye bir hesaplamaya girmeden, bütünüyle kapatmaya yardımcı olacak bir af getireceğiz. Yüce Meclisimizin bütün üyelerinin de buna yardımcı olacaklarını umuyoruz. Bu af, beynelmilel solun istediği türden af değildir. Koyduğumuz, kendi koyduğumuz, koymak istediğimiz sınırlamalar yüzünden beynelmilel solun veyahut aşırı solun eleştirdiği bir aftır. Biz üyesi bulunduğumuz demokratik batılı ülkeler topluluğunun bizden beklediği ölçüde bir affı getiriyoruz. Ama onlar beklediği için değil, kendi milletimiz beklediği için ve kendi vicdanımız emrettiği için getiriyoruz onu da...

Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Sayın Feyzioğlu arkadaşım, “sınırsız hürriyet denemelerinin zamanla anarşiye ve tepki yoluyla hürriyetlerim aşırı kısıtlamamasına yol açtıkları dünya tarihimde çok defa görülmüştür” dediler. Sınırsız hürriyet dememeleri zamanla anarşiye ve tepki yoluyla hürriyetlerim aşırı kısıtlanmasına yol açarmış, dünya tarihinde bu çok görülmüş...

Burada ufak bir kelime ihmali var. Sınırsız hürriyet dedi. Sayın Feyzioğlu. Kimse sınırsız hürriyet istemiyor. Düşünce hürriyetindeki sınırın kalkmasını istiyoruz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — İfade ediyorsunuz Programda.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sınırsız hürriyet diye değil, sınırsız düşünce hürriyeti.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sınırsız ifade hürriyeti sözü var Programda.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — İfadeyi başka anlıyoruz, siz, sınırsız hürriyet demişsiniz. Onu, yani sizin niyetinizi aştığını kabul ediyorum, öyle olduğunu tahmin ederim.

Elbette hiçbir toplumda sınırsız hürriyet olamaz. Biz düşünce ve ifade hürriyeti önündeki sınırın kalkmasını istiyoruz. Bizim istediğimiz anlamda ve ölçüde düşünce ve ifade özgürlüğü olduğu için hangi memleketlerde anarşi ve komünizm yerleşmiştir, bunun örneklerini ben hatırlayamıyorum. Belki bir iki örneği olabilir; ama herhalde çok daha yaygın bir başka örnek vardır. Demokrasiyi ve demokratik özgürlükleri korumak gerekçesiyle o özgürlüklerde yapılan kısıntıların giderek nasıl dikta rejimlerine yol açtığını gösteren örnekler dünyada herhalde çok daha fazladır. Bu bakımdan özellikle dikkatli olmak gerekir.

Sayın Demirel demokrasi anlayışlarını belirtirken burada, uzun uzadıya ferdin ekonomik hürriyetlerinden söz etti. “Bunlar olmadan, ferdin ekonomik hürriyetleri olmadan demokrasi de olmaz” dedi.

Çok doğrudur. Biz de buna inandığımız içindir ki, en başta, Devletleştirmeci bir parti değiliz, bazılarının sandığının aksine; Hükümet Programına da boraksın Devletleştirilmesinden başka bir madde girmemiş olmasının medeni koalisyon müzakereleri sırasında yaptığımız bir pazarlık değildir; iki partinin de aklına Devletleştirilmesi gereken başka bir konu gelmemiştir.

Demek ki, biz aslında ileri ölçüde, Cumhuriyet Halk Partisi adına konuşuyorum şu anda, bir saptamayla, biz korkulduğu gibi Devletleştirmeci bir parti değiliz; Millî Selâmet Partisinin de öyle olmadığı biliniyor, Hükümet de elbette değildir ve olmayacaktır. Devletleştirmeciliğe karşı oluşumuzun başlıca nedenlerinden biri, bütün üretim araçları Devletleştirdi mi, ferdin hürriyetlerinin de ortadan kalkacağını bilmemizdir. (C.H.P. sıralarından, “bravo” sesleri, alkışlar) Fakat demokrasi yalnız kişinin, bireyin ekonomik hürriyetiyle, hürriyetleriyle sağlanamaz. Bu onun unsurlarından ancak bir tanesidir. Kişi özgürlüğüyle toplum yararını bağdaştırmak gerekir. Bunu ben söylemiyorum, Anayasamız söylüyor. Hem “kişinin teşebbüs özgürlüğü vardır.” diyor, kişinin ekonomik özgürlüklerini sayıyor Anayasamız; hem de bunların toplum yararına sınırlanması gerektiğini söylüyor. Bu yapılmadıkça, Adalet Partisinin ve Sayın Demirel’in de ister istemez benimser gördükleri sosyal adalet sağlanamaz, demokrasi sağlam temellere kavuşamaz ve 12 Mart öncesinde olan gibi olayların meydana çıkması kolay kolay önlenemez.

Anayasamız ekonomik özgürlükleri tanımış; fakat onlara sınır konabileceğini söylemiştir. Ama elbette 11'nci maddedeki kayıtlar saklı kalmak kaydıyla; fakat esası Anayasanın 20'nci maddesinde belirtilen ölçüde ve anlamda, düşünce ve anlayışın özgürlüğüne sınır getirilemeyeceğini söylemiştir.

Sayın Demirel ne yapıyor? Bunu tersine çeviriyor; Düşünce özgürlüğünü sınır layalım, ekonomik özgürlüklerini ferden sınırlandıralım.. O zaman ne sosyal adalet olur, ne demokrasi olur arkadaşlarım.

Sayın Demirel'in, Sayın Demirel diyorum çünkü partisinin tüm partisinin görüşlerini şu söyleyeceğim ne kadar yansıtıyor bilemiyorum, inşallah tam yansıtmıyordur, şöyle bir cümle kullandılar. Yazılı metinden aynen aldım, şöyle dedi Sayın Demirel dün; "Dünya kuralları beri insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiştir." (C.H.P. sıralarından *gülmeler*)

Bir daha okuyorum, bu özdeyişi; "Dünya kuralları beri insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiştir." Devam ediyor...

SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta) — Doğru.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — "Kazanmak ve sahip olmak arzusu, saiki bir toplumu en çok verimli çalışma içine sokar."

SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta) — Doğru. (A.P. sıralarından *"Doğru" sesleri*)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — "Doğru" diyorlar. Aynı görüşteymişler, bunu bütün milletimize ilân ederiz izin verirseniz, sizin iznimizle.

SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta) — Edin, edin. (A.P. sıralarından *"Edin" sesleri*; C.H.P. sıralarından *"Bravo" sesleri, alkışlar*)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, biz beğensek de, beğenmesek de menfaat saikinin önemini küçümsemiyoruz, küçümseyemiyoruz; ama sadece menfaat ve menfaat saiki üzerine kurulu bir toplum ve ahlâk anlayışını da reddediyoruz arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından *"bravo" sesleri, sürekli alkışlar*)

Şimdi bir arkadaşımız, (ağız hareketlerinden anlıyorum) "mugalata" gibi bir şey söylüyor. (A.P. sıralarından, *"yanlış anlıyorsunuz."* sesleri) Sorarım size, 20'nci yüzyılın ikinci yarısını geçtik. Uygarlık belli bir düzeye ulaştı, uygarlığı bu düzeye ulaştırmada öncülük edenler, tek saikleri menfaat olanlar mıdır, bütün menfaatleri, hatta canlarını reddederek insan düşüncesini özgürce işletenler midir? (C.H.P. sıralarından *"Bravo" sesleri, alkışlar*)

İdam edilmeyi göze alarak, engizisyon mahkemeleri tarafından ateşe atılmayı göze alarak, bırakınız menfaati, canını reddederek, inandığı düşünce uğrunda insanlığa yararlı olmak isteyenler mi, yoksa "insanların tek saiki menfaattir" diyenler mi toplumu ve insanlığı bu noktaya getirmiştir. Sorarım sizlere arkadaşlarım? (C.H.P. sıralarından *"Bravo" sesleri, alkışlar*)

Menfaat saiki elbette küçümsemez. Fakat sağlıklı ve sağlam bir toplum yapısı kurabilmek için, en azından menfaat saiki ile başkalarını sevebilmeyi, men-

faat saiki ile toplum yararını bağdaştırabilmek zorundayız. Aksi halde tek ölçüsü menfaat saiki olan bir toplumda şahsen ben yaşamak istemezdim; eğer Türk toplumunda yaşamaktan kıvanç duyuyor isem, Türk toplumu için tek saikin menfaat olmadığını bilişimdendir arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Dünya kurulalı beri insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiş... Böyle olsa idi, insanlık bugüne kadar sağ salim erişemezdi, körü körüne menfaat çatışması bütün toplumları bölerdi, korktukları türden sınıf çatışması asıl o zaman olurdu.

Sayın Demirel kendisi gibi düşünenlerin büyük yanılığını çok açık, çıplak ve - takdir etmek gerekir - çok dürüst bir şekilde ortaya koydu, kendi toplum anlayışlarını.

Değerli arkadaşlarım, toplumun koşullandırılmasına göre ve insanın bazı içgüdülerine göre menfaat gerçekten bir çalışma saikidir. Ama insanın üstünlüğü kendisindeki bazı içgüdülerini yenebilmesindedir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

İnsandaki tek içgüdü menfaat saiki değildir. Ondan daha üstün, daha iyi, daha saygıdeğer içgüdüler de vardır. Biz öyle bir toplum düzeni kurmalıyız ki, daha iyi, daha üstün içgüdüler, menfaat saiki içgüdüsünü insanlık onuru ile bağdaşabilecek bir düzeye indirsin, bir ölçü içinde tutsun. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ve hiç endişe buyurmasınlar, okullarımızdaki ahlâk dersini lâikliği yıkmak için, Atatürk devrimlerini yıkmak için değil; böylesine insanca bir ahlâk anlayışını Türk toplumuna götürmek için değerlendireceğiz. (M.S.P. ve C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Biz insanı insan yapan, uygarlığı uygarlık yapan içgüdüleri, etkenleri yüzeye çıkaran, güçlendiren bir ahlâk düzeni, bir toplum düzeni kurmaya çalışacağız.

Sayın Demirel; “Fakir vatandaşa kalkınma nimetleri nasıl götürülecek?” diye sordular.

Sayın Demirel fakirliğin hep sözünü eder. Biz Türkiye’yi, fakirliğin sözü edilemeyecek hale getireceğiz. Biz bunların tedbirlerini getireceğiz. (A.P. sıralarından “Oh, oh” sesleri, C.H.P. sıralarından alkışlar) Kalkınmanın nimetlerini bugünün fakir vatandaşına, Adalet Partisinin dün burada reddettiği programımızla getireceğiz. (C.H.P. sıralarından, alkışlar)

Tek saiki menfaat hırsı olan bir ekonomi politikası yerine, başlıca amacı insan mutluluğu olan bir ekonomi politikası ile fakirliği yeneceğiz.

Bütün bunları nasıl yapacağız? İşte anlaşılan programımızı okumamışlar. Doğudan bahsetmemişiz, Güneydoğudan bahsetmemişiz, pahalılığın nasıl önlenecğinden bahsetmemişiz, Plânlamadan bahsetmemişiz, vesaire... Bütün bunlara rağmen programda yer alan hedeflere nasıl ulaşacağız? Programımızı biraz daha önyargısız ve dikkatli okurlarsa bunları nasıl yapacağımızı ayrıntıları ile göreceklerdir. Burada kısaca birkaç noktasına değinmekle yetineceğim.

Bir defa, kalkınmayı belli merkezlerde yoğunlaştırmayacağız. Sanayileşmeyi, artık o yükü esasen taşıyamaz hale gelmiş, üzerine fazla sanayi yükü bindiği için artan çevre sağlığı sorunları içinde zehirlenir hale gelmiş büyük kentlerin dışına, Anadolu'ya, Doğu Anadolu'ya, Güneydoğu Anadolu'ya yayacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bunun mekanizmasını, bunu nasıl yapmak için kuracağımız kurumlara kadar anlatmışız. Sayın Demirel çıkıyor; “Siz Doğudan, siz Güneydoğudan hiç bahsetmemişsiniz.” diyor.

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Okumamış okumamış...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Kendileri çok bahsetmişler, hiçbir şey yapmadılar. Biz belki bahsetmedik, ama çok şey yapacağız, (C.H.P. sıralarından, alkışlar)

Doğunun, Güneydoğunun sulama ihtiyaçlarından bahsettiniz. İktidarda iken “Mardin, Silopi, Urfa sulaması” hatırlarım daha ilk Başbakan olduğu günlerde Sayın Demirel Urfa'ya giderdi; “Su derdini halledeceğiz” diye demeç verirdi... (A.P. sıralarından “Keban'a hayır!” sesleri) Keban'ı biz başlattık arkadaşlarım, unutmayınız biz başlattık. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar; A.P. sıralarından “Hayır, hayır” sesleri)

Arkadaşlarım, bütün belgeleri ortadadır; Keban'ı biz başlattık. (A.P. sıralarından gürültüler, C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Eğer geldiğimiz zaman Barajlar Dairesindeki milliyetçi teknik personeli darmadağınık edilmiş bulmasa idik, barajları birtakım yabancı şirketlere, verebilmenin bahanesi uğruna Barajlar Dairesini milliyetçi Türk mühendislerini darmadağın edilmiş hür halde bulmasa idik, enerji meselesini şimdi vaadedebildiğimizden çok daha süratli hallederdik. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

NAHİT MENTEŞE (Aydın) — Oldu olacak Sayın Ecevit, şu Boğaz Köprüsünü de kabullen bari?

Müdahale etmeyin efendim, yerinizden konuşmayın.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Boğaz Köprüsü gibi bütün eserleri saygı ile karşılırsınız; ama Boğaz Köprüsünden karşı kıyıya fabrikalar bölgesine gittiğinizde göreceksiniz ki, biliyorsunuz ki, elektriksizlikten fabrikalar duruyor Türkiye’de. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ama biz o köprüyü kazandırılmış bir eser olarak şükranla karşılıyoruz. Lütfen lâfı değiştirmeyiniz; kusurlarınızı, günahlarınızı örtmek için...

“Plândan hiç bahsetmemişiz...” Değerli arkadaşlarım; bizim plân anlayışımız bambaşka. Biz plânı kâğıt üstünde bırakmamanın felsefesini ve mekanizmasını getirmişiz hu programımızla. “Bırak yapsın, bırak geçsin” felsefesi ile yani “ekonomik özgürlükler sınırsız olsun” felsefesi ile yani “Tek saik menfaattir” felsefesi ile plânlama bir arada yürüyemez. Onun için de gereği gibi yürüyememiştir. Şimdiye kadar A.P. iktidarı zamanında da ve ondan sonra da plânlar onun için kâğıt üstünde kalmıştır. Biz plânı kâğıt üstünde bırakmamanın, geri kalmış yöreleri ve bölgeleri de plânlamadan yararlandırılabilmeyin belki lâfını etmemişiz; ama mekanizmalarını, tedbirlerini, kurumlarını programımıza getirmişiz.

Değerli arkadaşlarım; Doğudan bahsetmemişiz, diyorlar. Hayvancılıkla ilgili olarak programda yazdıklarımız en hasta Kars'tan Urfa'ya kadar Doğuyu, Güneydoğuyu ilgilendirir.

Tarım Bakanlığının adını değiştirmişiz; “Gıda, Hayvancılık ve Tarım Bakanlığı” yapmışız ve yeni bir örgütlenmeye götürüyoruz. Neden? Doğu Anadolu halkının modern hayvancılık yoluyla kalkınmasına daha iyi hizmet edebilmek için en başta bunu yapmışız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Değerli arkadaşlarım, verimi, üretimi nasıl artıracığımızı, gelişmeyi nasıl hızlandıracağımızı, bir Hükümet programının çerçevesi içinde girilebilecek azamî ayrıntılara girerek anlatmışız. Petrolde millî olanaklarımızı nasıl koruyacağımızı söylemişiz; boraksı nasıl değerlendireceğimizi söylemişiz; madenlerin imal edilmiş halde ihraç edileceğini söylemişiz; orman düzeninde neler yapacağımızı, kooperatifçilik düzeninde neler yapacağımızı, pazarlama düzeninde, iç ticaret, dış ticaret düzeninde, kredi ve bankacılık düzeninde, para - maliye politikasında neler yapacağımızı söylemişiz; ondan sonra Sayın Anamuhalefet Partisi lideri çıkıyor, “Bu söylediklerinizi nasıl yapacağınızı hiç anlatmamışsınız,” diyor.

Değerli arkadaşlarım, gerek Sayın Demirel, gerek başta Sayın Feyzioğlu olmak üzere başka bazı grup sözcüleri, “Şu fiyatları nasıl düşüreceksiniz?” dediler.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Olduğu gibi söyleyin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Peki, siz söyleyin Sayın Feyzioğlu. Sayın Başkan izin verirse.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Programınızda, seçim beyannamenizde vaadettiğiniz ucuzluk vaatlerinin fiyatlarla ilgili olarak dünya konjonktürüne atıfta bulundum...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Çok doğru Sayın Feyzioğlu kabul ediyorum. Fiyatlarda ilgili olarak dünya konjonktürüne atıfta bulunmak, bizim ucuzluk vaadimizle çelişmez. Neden? Çünkü fiyat artışları başka şeydir, fiyat düzeyleri başka şeydir, pahalılık başka şeydir. (C.H.P. sıralarından, “Dinle, dinle” sesleri)

Bir dakika arkadaşlarım; bizim burada bir liraya yediğimiz ekmek İsveç'te on liradır; ama İsveç'te hayat Türkiye'dekinden çok daha ucuzdur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Gelirlerle fiyatlar arasında...

DAVUT AKSU (Kars) — Sayın Başkan, Turhan Feyzioğlu'na söyleyiniz.

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Senelerdir burada, dinlemeyi öğrensin biraz.

Müdahale etmeyiniz Sayın Feyzioğlu.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Elbette şu herkesin bildiği, bugünkü dünya konjonktürü içinde belli maddelerin fiyatlarını eski düzeylerinde tutma olanağı yoktur. Bunun için ancak, “Ben geçici bir Hükümetim,” bahanesine

sarılan bir Hükümet imkân bulabilir. Petrol konusunda, başka hammaddeler konusunda bütün dünyadaki olağanüstü fiyat artışlarını yok farz etmek, “hiçbir fiyat ayarlamasına ihtiyaç yoktur” diyebilmek için yalnız memleket gerçeklerinden değil, dünya gerçeklerinden de bir hayli uzak olmak veya onlara gözlerini kapatmak gerekir.

Bizim programda ortaya koyduğumuz tedbir şu; Biz fiyatlarla gelirler arasında adaletli ve dinamik bir denge kuracağız ve dünya konjonktürünün gerekli kıldığı fiyat ayarlamalarını yaparken, bunun yükünü dar ve orta gelirli halka taşıtmamaya çalışacağız. Bunu programda açıkça ifade etmişiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bunun tedbirleri nelerdir? Tedbirlerini elbette uygulamada göstereceğiz, ama bazılarını şimdiden programda da açıklamışız. Bir iki örneğini vereyim değerli arkadaşlarım.

Diyoruz ki; Ekonomimiz için hayati önem taşıyan, hayat pahalılığında büyük rolü olan bazı temel yatırım veya ihtiyaç maddelerini Devlet veya kooperatif ve kooperatif üst kuruluşlarıyla ithal edeceğiz. Bunların dağıtımını da yine, yerine konusuna göre, Devlet veya kooperatifler yapacak. Bu ne demektir? Bunu söyleyeyim arkadaşlarım; Tereyağı bitti bahanesiyle bazı Batı ülkelerinin tereyağı fazlasına pazar bulmak üzere getirtilen - Halbuki o para ile Türkiye’de mandıracılık geliştirilebilirdi, tereyağı üretimi artırılabilirdi - o onbeş liralık, yirmi liralık tereyağını kırk liraya sattırmayacağız demektir, programımıza koyduğumuz tedbirle. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)

Merkez Bankasında milyarlarca dolarlık döviz dururken, sunî demir - çelik karaborsası yaratıp da bir avuç vurguncuyu zengin etmeyeceğiz demektir koyduğumuz tedbir. (C.H.P. sıralarından “bastır” sesleri ve sürekli alkışlar)

Denebilir ki, “Sen özel teşebbüse karşı mısın?” Hayır! Özel teşebbüs var, özel teşebbüs var. Bir, fırsatını buldu mu demir - çeliğin karaborsasını yapan özel teşebbüs erbabı var; bir de o karaborsadan ateş pahasına aldığı demir - çelikle inşaat yapan insan var. Biz inşaat yapanı, fabrikasında demiri, çeliği kullananı, demir - çelik karaborsası yapan özel teşebbüs erbabına tercih edeceğiz. İkisi de özel teşebbüs; birini otelcine tercih edeceğiz.

Başka bazı partilerin, Adalet Partisinin kimi kime tercih ettiğini geçmişte gördük. Bizim tercihimiz, bu programın doğrultusunda, tam tersi olacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Diyoruz ki, zamanla teşvik tedbirlerini tüketim maddelerinden yatırım maddeleri sanayiine ve ağır sanayiye kaydıracağız. Bu ne demektir?

Tüketim malları imal eden yerli fabrikalarımız belli bir güç düzeyine, kuvvet düzeyine ulaştıktan sonra, Devlet himayesi altında halkı sömürmeye devam edemeyecektir. Eğer o zaman da halka, ürettiği tüketim maddelerini, ihtiyaç, maddelerini pahalıya satmaya devam ederse gümrük kapılarını açacağız, hiçbir teşvik, tedbiri uygulamayacağız, onu bir disiplin altına alacağız.

Bunlar sadece birkaç örnek... Demek ki, fiyat ayarlaması başka, ucuzluk - pahalılık başka olmak kaydıyla söylüyorum, pahalılığı nasıl önleyeceğimizin, hele dar ve orta gelirli yurttaşlarımızı aşırı fiyat yükselmelerinin yükünden nasıl koruyacağımızın bazı somut tedbirlerini dahi, bu Hükümet programında gerekmez iken ortaya koymuşuz.

Ayrıca, bir yandan ağır sanayii, yatırım malları ve ara mallar sanayiini hem geliştireceğimizi, hem yayacağımızı söylemişiz; ama bir yandan da onların silindiri altında sanatkârı, esnafı, küçük ve orta boy sanayiciyi ezdirmeyeceğimizi söylemişiz. Onları ezdirmeyecek kurumlar ve kredi mekanizmaları getireceğimizi söylemişiz. Böylelikle, yalnız halk düzeyinde değil, özel teşebbüsün kendi içinde de denge ve sosyal adalet sağlayacağımızı, kalkınmayı ve sanayileşmeyi, Doğusuyla Batısıyla bütün yurda dengeli olarak yayacağımızı söylemişiz.

Yabancı sermayeden yararlanma zorunluğu gerçeğini reddetmemişiz, ama yabancı sermayeden yararlanırken bir veya iki büyük ülkeye bağımlı duruma gelmeme zorunluluğunu belirtmişiz. Özellikle içinde bulunduğumuz dünya ortamının, koşullarının sağladığı olanaklardan yararlanırken, hem yabancı sermaye konusunda, hem dış ticaret konusunda çok unsurlu bir dengeye önem vereceğimizi belirtmişiz. Yabancı sermayenin kazandığını olduğu gibi dışarıya götürmesine izin vermeyeceğimizi söylemişiz. Elbette kendi çıkarını gözetecektir, ama biz de Türkiye'nin yararını kollamaya onu mecbur edeceğimizi söylemişiz ki bu, kendini düşünme hakkına sahip olan her memleketin elbette yapması gereken bir şeydir.

Değerli arkadaşlarım, Hükümet programında kooperatifçiliğe çok geniş bir yer veriliyor. Lâf olarak yer verilmiyor. Türkiye'de şimdiye kadar görülmemiş, başka birçok demokratik ülkelerde görülmüş ama Türkiye'de görülmemiş yeni bir boyut, yeni bir nitelik, yeni bir güç kazandıracağımızı belirterek söz ediyoruz kooperatifçilikten. Bunu da sözde bırakmıyoruz, kurumlarını söylüyoruz. Kooperatifçilikle ilgili bütün kuruluşları Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı adı altında bir bakanlıkta toplayarak kooperatifçiliğin Devletle ilişkilerinin kolaylaştırılacağını söylüyoruz. Normal kredi mekanizmasının dışında bir mekanizma kurarak, kooperatiflerin yatırımlar yapabilmesi için, kendi üyelerini ve memleketi güçlendirebilmek için gerekli kredileri alabilmelerini nasıl sağlayabileceğimizi anlatıyoruz. Fakat bazı Sayın sözcüler, o arada gerek Sayın Demirel, gerek Sayın Korkmazcan, bizim bu kooperatifçilik anlayışımıza bir kuşku gölgesi düşürücü nitelikte konuşmalar yaptılar.

Sayın Demirel, âdeta bizim kooperatifçilik anlayışımıza "Kolektivizm" kuşkusunun gölgesini düşürmeye kalkıştı. Sayın Korkmazcan da, burada tutulan hedefin "Devlet güdümü altındaki zorlayıcı bir kooperatifçilik sistemiyle köyden şehire kadar ticarî ve sosyal yaşantıyı kontrol altına almak olduğu açıktır." dedi. Bu; endişelerinin hiç varid olmadığını kısa zamanda görecektir. Bizim şikâyetçi olduğumuz güdümlü demokrasi, bir anlamda Türkiye'de bugün uygulanmakta olan demokrasidir. Biz, genel müdürünü Hükümetin tayin ettiği kooperatife, kooperatif demeyiz. Ama bugünkü uygulama; etkin, güçlü kooperatifler görünüşte kooperatif, aslında Devlet bürokrasisinin bir uzantısı halindedir ve işbaşında bulunan Hükümetin

meşrebine göre, ekonomi anlayışına göre ya Devlet bürokrasisinin eğilimlerini yansıtır, ya da o kooperatiflerin üyesi olan köylüyü, üreticiyi sömürmek isteyen bazı iş çevrelerinin menfaatlerini gözetir.

Şimdi bu çatı - kuruluşlar elbette bir süre birtakım eksiklikleri, kusurları düzeltilerek, ister istemez - böyle devam edecek, ama biz süratle yapıyı temelden yükselteceğiz ve çatı ile birleştireceğiz ve en kısa zamanda gerçek demokratik kooperatifçiliği, bugüne kadar Türkiye’de olmayan gerçek demokratik kooperatifçiliği Türkiye’ye getireceğiz, amacımız budur.

Bu kooperatiflerle ticarî ve sosyal hayatı bir ölçüde kontrol altına almak söz konusu ise, bunu yapacak olan, (hiç merak edilmesin) Devlet olmayacaktır; halk kendi ekonomik ve sosyal hayatını, kendi hür iradesiyle bir ölçüde kendi kontrolü altına alacaktır. Aracının, tefecinin kontrolünden çıkarıp üretim hayatını Devlet yardımı ile - ama Devlet müdahalesiyle değil - kendi kontrolü altına alacaktır. Amacımız bundan ibarettir.

Sayın Demirel, “Banka kaynaklarının âdeta kamu fonları gibi kullanma eğilimi, endişemizin kaynağını teşkil etmektedir, banka kaynakları özel kesimin tasarruflarından oluşmaktadır, halk sektörüne neden imtiyaz tanınacak?” dediler.

Sayın arkadaşlarım, benim bildiğim kadarı ile bu bir yanılgıdır. Bankalarda biriken bu paralar öncelikle, bizim yararlandırmak istediğimiz halkın tasarruflarıdır. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) Radyo konuşmamda seçimler sırasında da söylediğim gibi; fakirliğini bir piyango hayaliyle avutmaya çalışan dar ve orta gelirli vatandaşlarımız, 200-400-600’er liralık paralarını bankalarda toplarlar ve o bankalardaki o paralar büyük bölümü ile onların yoksulluğunun sürüp gitmesine neden olanlara verilir.

Değerli arkadaşlarım, biz özel teşebbüsten kredi esirgeyeceğiz demiyoruz. Plân disiplini içinde yatırım yapacak olan, Türkiye’de iş sahaları açacak olan, Türkiye’nin kalkınmasını ve sınıileşmesini hızlandıracak olan iş adamları şimdiye kadar gördüklerinden belki daha büyük kredi kolaylıkları, proje kolaylıkları, hammadde kolaylıkları göreceklidir. Bunu kendileri de anlamaya ve memnuniyetlerini belirtmeye başlamışlardır. Ama soygun için, halkı ve memleketi fakir bırakma imtiyazlarını sürdürebilmek için ona buna kredi verme dönemi kapanacaktır... (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) Şimdiye kadar tütüncüyü soyanlara verilen kredi tütünü yetiştirene, pamukçuyu sömürenlere verilen kredi pamukçuya verilecektir arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) Ve öğrencinin hakkı olan para da, aslında kendileri iktidarda bulundukları sırada gençlerin, çocukların muhtaç oldukları okulları açmayıp, özel kişilere artırınlara 10 milyon, 20 milyon olarak verilmeyecek, okumak isteyenlere, onların babalarına verilecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar) Yani kısacası halkın parası halka ve halkı kalkındıracak iş adamlarına verilecek. (C.H.P. sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

Sayın Demirel, “Hükümet programında karma ekonomi tâbiri hiç geçmiyor” dedi. Hükümet programında borakstan başka devletleştirilecek başka bir şeyden

söz ediliyor mu ki, karma ekonomiden vazgeçildi mi, geçilmedi mi kuşkusunu ortaya çıksın. Biz, karma ekonomiden vazgeçmek şöyle dursun, karma ekonomiyi yepyeni bir boyuta, halk boyutuna kavuşturarak daha da güçlendireceğiz. (A.P. sıralarından “Ne demek o?” sesleri) Halk boyutu dediğimiz şudur; Halka açık şirketler, devam edebilir, demokratik bir ülkede kimse buna engel olamaz, bunlara hiç bir diyeğimiz yok. Ama halka açık şirketler altında bazı büyük sermayedarlar kendi para ve sermaye ihtiyaçlarını, kendi yönetecekleri işletmeler için toplayadursunlar, biz de bir yandan Hükümet olarak halkın kendi tasarruflarını kendi yönetim ve denetimleri altında Devlet yardımı ile kuracakları büyük sınai işletmelerde, tarım işletmelerinde değerlendirmelerini sağlamaya çalışacağız. Halk böylelikle Devletin de boyunduruğu altında olmayacak, büyük sermayenin de boyunduruğu altında olmayacak. Yalnız ekonomimiz değil, demokrasimiz de böylece yeni bir boyut kazanmış olacak. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri)

Değerli arkadaşlarım, enerji konusunda Sayın Demirel meselelere kendi yaklaşımları açısından tipik bir şey söylediler; “Nerden sağlanırsa sağlansın, kaçta sağlanırsa sağlansın elektriğin varlığı önemlidir” dediler. İşte bu zihniyettir ki, Türkiye’yi bugünkü elektrik ve enerji bunalımının ta içine getirdi... (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi bizi mecbur bıraktıkları noktada, maalesef biz de bir süre için, “nereden ve kaçta sağlarsak sağlayalım” diyecek durumdayız. Ama inşallah bu durumdan çok yakında kurtulacağız. Amerika bizi bir yandan belki fuel -oille enerji üretmeye teşvik ederken, kendisi şimdi enerji üretimi için kömüre dönüyor. Biz ise kendi kömür yataklarımızı toprağın altında terk etmişiz ve nice projeler yıllardır ihmal edilmiş halde duruyor. Bir kısmını da yüzeyden den, kolay tarafından kömürü alıp gerisini yanmaya terk eden bazı sorumsuz özel kişilerin eline bırakmışız ve fuel - oil fiyatlarının roket hızı ile yükseldiği bir dönemde Sayın Demirel’in burada veciz bir şekilde ifade ettikleri zihniyetin sonucu olarak, Türkiye’yi ateş pahasına fuel - oille ye fuel - oil santralleri ile elektrik ihtiyacını karşılamaya mecbur olacak durumda bırakmışız. Biz bu durumdan memleketi kurtarmaya çalışacağız Sayın Demirel!

Sayın Korkmazcan; “Petrolde yabancılardan da yararlanmak gerekir” dedi. Hükümet programında, petrolde yabancılardan da yararlanmayı düşünmediğimizi gösterir her hangi bir ibare olduğunu sanmıyorum. Ancak, yabancı petrol şirketleri karşısında Türkiye’nin millî yararını daha iyi gözetecek yasal tedbirleri ve yönetsel tedbirleri alacağımızı söylüyoruz ki, bu da hakkımızdır.

Sevgili arkadaşlarım, deniyor ki; “Türkiye kendi olanaklarıyla yeteri kadar petrol bulamaz.” Çok daha büyük olanaklara sahip dev, uluslararası şirketler sondaj yapıyorlar, “Burada petrol yok” deyip kuyuların üstünü örtüp gidiyorlar; milliyetçi Türk mühendisi geliyor, ufacak olanaklarla oradan petrolü çıkarıyor. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Demek ki, kişisel menfaat saikinın üstüne millî menfaat saiki ile gidilince bazı şeyler yapılabilir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, yabancı şirketler konusunda ne fazla katı olmak, ne de kendi kendini aldatmak gerekir. Bu konuda ne kadar ıstıyaklı olsak azdır. Eğer son

günlerin Amerikan basınıni izleyecek olursanız şunu görürsünüz; Amerikan Kongresinde “Engizisyon” tâbir edilen bir mahkeme kuruldu âdeta ve burada bazı dev petrol şirketlerin Amerikalı yöneticileri (Kongre veya Senato üyeleri tarafından, şimdi kesin olarak hatırlamıyorum) yargılanıyor. Neden yargılanıyorlar? 20 yıldan beri Orta - Doğu’da Amerikan hariciyesinin dış politikasını petrol şirketleri eliyle yürüttüğü ortaya çıkmış, bunun hesabı sorulmak isteniyor. (Ne kadarı doğrudur ne kadarı değildir bilmiyoruz. Bunu kınayarak, eleştirerek de söylemiyorum, dünyamızın gerçeği bu. O gerçekleri bilelim yeter, ona göre tedbirli oluruz) Yine bu hesaplaşmada ortaya çıkan bir gerçek, hani bütün dünyanın, az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelerin, Türkiye’nin petrol fiyatlarındaki aşırı yükselişten kıvrandığı dönemde, yani 1973’ün son üç ayında 1972’nin son üç ayına oranla bu büyük petrol şirketlerinin kârlarında % 56 artış var ve bu artışın ancak % 16’sı Amerika’da sağlanıyor, % 84’ü bu petrol şirketlerimin faaliyet gösterdikleri veya petrollerini sattıkları başka memleketlerde sağlanıyor.

Değerli arkadaşlarım, sanırım son müzakerelerde veya müzakerelerden önce zaman zaman bir parti liderinin demecinde; “İşte programda hiç milliyetçilikten bahis yok” falan denilmişti. Çağımızın milliyetçiliğine ekonomik milliyetçilik dedik diye lütfen hor görülmesin, mübalâğalı sayılmasın. Çağımızın milliyetçiliği, bugünkü dünya gerçekleri karşısında, bizim keşfetmek zorunda olmadığımız, kapitalist olsun olmasın dünyanın bütün büyük ülkelerinin açıkladıkları bu gerçekler karşısında millî menfaatleri korumaktır. Çağımızın milliyetçiliğinin birinci koşullu budur. Hükümet programı da bu milliyetçilik anlayışına dayanarak hazırlanmıştır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Özellikle Sayın Korkmazcan, Kamu İktisadî Teşebbüslerindeki işçilerin, (yalnız; işçiler değil kastımız, bütün çalışanların; işçisiyle, yöneticisiyle, müstahde-miyle, teknik personeliyle) yönetime katılması ve katkıları onanında (bu sözüm de eleştirildi, halbuki programda var) pay almalarıyla ilgili madde hakkında bazı kuş-kuları belirttiler. Bu konudaki düşüncelerimizi kısaca anlatmak isterim.

Değerli arkadaşlarım, bundan iki amacımız vardır. Birisi; şimdiye kadar İktisadî Devlet Teşekküllerinin sahibi, patronu belli olmamıştır. Devlet bunlara gereği gibi sahip çıkmamıştır, özellikle çok partili döneme girildiğinden beri, politik nedenlerle gereği gibi sahip çıkmamıştır. Kendi yöneticilerinin ise sahip çıkabilme yetkileri olmamıştır. Zaman zaman yine iktidarda bulunanların meşrebine, anlayışına göre Devlet sektörü, Türkiye’yi yer yer Ortak Pazar ülkeleriyle rekabet şansına kavuşturabilecek kadar büyük olanaklarıyla, kolay servet sağlamak isteyen bir kısım özel teşebbüs erbabının rahatça sağabildiği, menfaat sağlayabildiği kurumlar haline getirilmiştir. Partizanca atamalar yapılmıştır, özel teşebbüsün isteklerine göre atamalar yapılmıştır veya gerekli atamalar durdurulmuştur ve neticede bunlar memleket ekonomisini ayakta tutabilecek kurumlar olduğu halde memleket ekonomisine yük olan kurumlar haline gelmişlerdir. Biz bunlara yeni bir sahip bulacağız, bu sahip millet olacaktır ve millet adına o fabrikalarda, işletmelerde, maden ocaklarında çalışanlar olacaklardır arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bunun için Yugoslavya misalini verdi Sayın Korkmazcan. Yugoslavya'ya gitmeye gerek yok. Yugoslavya'daki şekil, birçok bakımlardan onların devlet yapısıyla kaynaşmış değişik bir sistem, incelemeye değer yönleri hiç şüphesiz var; fakat biz model olarak başka ülkelere bakalım. Almanya'da, yalnız devlet sektöründe değil, büyük özel müesseselerde bu sistem uzun zamanıdır uygulanıyor ve çok daha ileri ölçüde uygulanmasının hazırlıkları yapılıyor. Yer yer İngiltere'de de uygulanıyor, İtalyan kamu iktisadî kuruluşlarının bir kısmında uygulanıyor. Kapitalizmde bir hayli ileri gitmiş olan Fransa'da Renault gibi bir büyük fabrikada uygulanıyor, kapitalizmin bayraktarlığını yapan Amerika'da MİT (Massachusetts Institute of Technology) denilen büyük üniversitede bu bir ders olarak okutuluyor. Scanlon Plan adlı bir kürsü vardır ve burada işçilerin yönetime ve kâra katılması dersi okutulur. Hiç değilse benim bildiğim, bir kaç yıl öncesine kadar okutulurdu. Bu da şöyle ortaya çıkmıştır;

Birinci Dünya Savaşından sonraki ağır bunalım yıllarında bir küçük demir - çelik fabrikasının işçileri ücretlerinin artırılmasını istiyorlar, grev yapıyorlar. Patron, dünya iktisadî bunalımının etkisi altında bir kuruş verebilecek durumda değil, zaten iflâsın eşiğinde olduğu için fabrikasını kapatmak üzere, işçilerin üyesi bulundukları sendikanın mahallî şube başkanına gidiyor ve "Bana bir çare bulun" diyor. Sendika başkanı hak veriyor fabrika sahihine, "Bu çareyi fabrikada çalışan işçiler bulabilir, onlara imkân tanıyın" diyor. Scanlon adlı eğitimsiz, fakat uyanık bir işçi bu işin önderliğini üzerine alıyor ve bir kendi kendini yönetim plânı çiziyor. Daha dünya iktisadî buhranı devam ederken o fabrika hem bunalımdan kurtuluyor, hem de işçilere istediğinden çok daha fazla gelir ve menfaat sağlıyor. Ondan sonra hiç bir okulun mezunu olmayan bu Scanlon adlı işçi MIT gibi bir büyük üniversitede bir kürsü sahibi yapılıyor. Amerika'da zaman zaman o kürsü etrafında bir kongre toplanır; Amerika'nın çeşitli yerlerinde yönetime ve kâra katılma sistemini uygulayan özel firmalar toplanırlar, karşılıklı tecrübelerini, izlenimlerini birbirlerine anlatırlar ve bu sistemi geliştirmeye çalışırlar.

Yine İngiltere'de, (yanlış hatırlamıyorsam) Scot Bader adlı bir şirket vardır; bu şirket tamamiyle içinde çalışanlar tarafından yönetilir; kârının bir kısmı çalışanlara verilir, bir kısmı yatırıma ayrılır, bir kısmı sosyal ve eğitsel faaliyetlere ayrılır.

O halde "Siz Yugoslav sistemini getirmek istiyorsunuz" demeden önce, biz bu konularda önyargı sahibi değiliz, çok kendine özgü bir rejimi olan Yugoslavya'daki devlet işletmeciliğinden de elbette bazı öğreneceğimiz şeyler olabilir. Amerika uzman üstüne uzman gönderiyor Yugoslavya'ya. Ama evvelâ Almanya'ya, Amerika'ya, İtalya'ya bakınız, bütün bunlarda bizim yalnız devlet sektörümüz için (özel teşebbüse karışmıyoruz) önerdiğimiz sistemi bulacaksınız.

Değerli arkadaşlarım, istiyoruz ki, Devlet bu işletmelere yön versin, plân hedefleri versin; ondan sonra karışmanın; yetkileriyle ve sorumluluklarıyla baş başa kalarak; işçisi, mühendisi, yöneticisi kafa kafaya versinler, hem bu müesseseleri kurtarsınlar, hem kendi kendilerini kurtarsınlar, hem de Devlet maliyesini ve bütçesini kurtarsınlar. Bizim istediğimiz bundan ibarettir.

Sayın Demirel; hem “Bu programla hiçbir şey getirmiyorsunuz” diyor, hem de, “Bu programda vadettiklerinizi hangi maddi olanaklarla yapacaksınız?” diyor. Demek ki, biz aynı şeyi söylemişiz ki, “Bunu hangi olanakla yapacaksınız” diyor. Bir de espri yaptılar, “Milyonların Maliye Bakanlığının alt katında olmadığını göreceksiniz” dediler. Bu tatlı bir espri idi. Fakat ben espri yapmayacağım, kendilerine bir gerçeği hatırlatacağım.

Kendileri Başbakan oldukları vakit, bildiğim kadar ve bazı kendisinin danıştığı iktisatçılardan da öğrendiğim kadar - uzun zaman, “Şu yastıkların, şiltelerin altındaki milyonlar ne zaman çıkacak” diye beklemişler. İktidara gelmeden önce bu konuda söylediklerine, “İşte Halk Partisi Hükümetleri varken herkes milyonlarını şiltelinin altında saklıyor, yastığının altında saklıyor” lâfına kendileri de inanmışlar. Sonradan ciddi ciddi, bildiğim kadarıyla bazı ekonomistleri çağırmışlar; “Bu milyonlar ne zaman yastıkların, şiltelerin altından çıkacak” diye. Biz böyle bir bilmezlik içinde değiliz. Maliye Bakanlığının alt katında bize ne devredildiğini maalesef çok iyi biliyoruz Sayın Demirel. (*C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) Ve bütün o imkânlar içinde; ama o imkânları süratle artırmaya çalışarak, programımızda belirttiklerimizi yapmaya çalışacağız.

Sayın Demirel, kendileri birkaç yıldır çok reformcu oldular biliyorsunuz, “Hükümet programı reformlardan hiç söz etmiyor” dediler. Değerli arkadaşlarım, 2,5 yıl o kadar sözü edildi ki, millet bıktı ve ciddiye almaz hale geldi. Yozlaştırmayı başardınız reformları... Onun için artık sözünü etmeyeceğiz, yapacağız arkadaşlarım. (*C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) Bu programda sizin reddettiğiniz ne varsa gerçek reform onlardır...

“Toprak reformundan söz edilmiyor” dedi Sayın Feyzioğlu, doğrudur. Millî Selâmet Partisi Grubu adına konuşan Sayın Hasan Aksay arkadaşım da bunu açık yürekle belirtti. Bu koalisyon anlaşmamızın bir gereğidir. Bunu kendi aramızda konuşmuş olduğumuz gibi, bütün açıklığı ile Yüce Meclise ve kamuoyuna bildirmeyi görev sayıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, aslında Sayın Millî Selâmet Partisi Genel Başkanı arkadaşımın iznini almadan koalisyon müzakerelerine gireceğim, özür dilerim. Koalisyon müzakerelerinin uzaması sanıldığı gibi temel ekonomik, sosyal ve siyasal konulardaki bazı anlaşmazlıklardan ileri gelmedi. İki tarafın da titizliğinden ileri geldi. Hükümet kurulduğu zaman ortaya çıkabilecek yönetimle ilgili, tedbirlerin ayrıntılarıyla, ilgili bazı sorunları Hükümet kurulmadan önce açıklığa kavuşturmak arzumuzdan geldi. Bu arada ikimiz de birbirimize bu programda yer alan siyasal, ekonomik ve sosyal tedbirleri kabul ettirmekte en küçük bir güçlük çekmedik. Sadece iki konuda karşılıklı güçlüğümler oldu.

1. — Toprak reformu konusunda. Burada bize Sayın Feyzioğlu ve Sayın Demirel tarafından hatırlatıldığı gibi, geçen yıl yürürlüğe girmiş olan Toprak Reformu Kanununu yeterli bulmadığımız bilinen bir gerçektir, bunu bildirgemizde de açıkladık ve iktidar olunca değiştireceğimizi, ne yönde değiştireceğimizi anlatarak söyledik.

2. — Ortak Pazar konusunda güçlüğüümüz oldu. Fakat aslında iki parti de, karşılıklı, bu konularda dahi büyük bir fedakârlıkta bulunmak zorunda kalmadılar. Çünkü Sayın Millî Selâmet Partisi sözcüsünün de dün burada açık sözlülükle belirttiği gibi, Millî Selâmet Partisi bizim Ortak Pazar üyeliği yolunda atılmış aceleci, ihtiyatsız adımları, verilmiş aşırı tavizleri onarmak, kendi ulusal yararımıza uygun hale getirmek için beslediğimiz niyetin içtenliğini gördü. Bunu bir teminat olarak kabul etti. Hiç değilse, bu, Türkiye'nin menfaatlerini büyük ölçüde korur diye düşündü. Biz de şöyle düşündük. Toprak Reformu konusunda; Millî Selâmet Partisi bizim Toprak ve Tarım Reformu Kanununda yapmak istediğimiz değişiklikleri sakıncalı buluyor, olabilir; ama yürürlükte bir kanun vardır. Bunun yürütülmesinde iki parti mutabık. Biz de bunu şöyle içimize sindirdik; Bizim anlayışımıza göre esasen doğrudan doğruya toprak dağıtımı ile toprak reformuna başlamak son derece tehlikeli olabilir. Çünkü bir toprak reformu uygulamasının ilk yıllarında verim düşüşü olursa, "Toprak reformu da bu muymuş" diye bir hayal kırıklığı uyanabilir. Toprak reformu uygulamasıyla birlikte köylüyü verimli ve yoğun tarım işletmeciliği yapabilecek olanaklara kavuşturmak gerekir. Bunun için güçlü kooperatiflere, yeterli kredi olanaklarına kavuşturmak gerekir. Aracının, tefecinin sömürsünden kurtarmak gerekir... (A.P. sıralarından "hayırlı sabahlar" sesleri) Bunu kitaplarımızda, bildirgelerimizde yıllardır okuyabiliyorsunuz. Size hayırlı sabahlar. Size hayırlı sabahlar... Yıllardır bizim toprak reformu anlayışımızın kuru bir toprak dağıtımından ibaret olmadığını bu kürsüde anlatıyoruz, kitaplarda yazıyoruz, bildirgelerde anlatıyoruz. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; C.H.P. ve A.P. sıraları arasında karşılıklı gürültüler)

Başarılı bir toprak reformu için gerekli olduğunu bildiğimiz bu tedbirlerin alınmasının hiç birine Millî Selâmet Partisinin itirazı yok. Onun için bu dönemi bu şekilde değerlendiririz, ondan sonra bugünkü kanunun elverdiğinden daha ileri ölçüde bir toprak reformuna gerek var mıdır, gerek yok mudur, onu zamanı geldiğinde ayrıca düşünürüz. Demek ki, toprak reformu konusunda ve Avrupa Ekonomik Topluluğu konusunda aramızdaki müzakere ve karşılıklı uzlaşma, taviz bundan ibarettir. (C.H.P. ve A.P. sıraları arasında müdahaleler, gürültüler)

Rica ederim, rica ederim arkadaşlar.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, Sayın Demirel burada, her halde bizim yüzümüzden olmamakla beraber, "Büyük ölçüde artan hayat pahalılığı karşısında köylünün satınalma gücü iki misline çıkarılmalı" dedi. Buna çok sevindim.. Temenni ederim ki, bu olanağı bulduğumuz hallerde bundan memnun kalmayacak bazı iş çevrelerinin görüşleri, şikâyetleri bu kürsüde yansıtılmaz.

Değerli arkadaşlarım, "Haşhaşa ne yapacaklar? Vazih deyimler bulamadık" dedi Sayın Demirel. Kendi bildirgelerini açtık, birkaç defa karıştırdık, tek bir cümleye rastlamadık. Ama seçim kampanyası sırasında "Kanunu değiştirerek haşhaş ekimime müsaade edeceğiz" diye söylediler. Halbuki mesele kanunla halledilecek değil, kararname ile halledilecek mesele idi. Niçin öyle dediler? Çünkü Hükümet

kendi ellerinde idi, bunu yapabilecek bakanlar kendi bakanları idi. Kendileri resmen Hükümette olmasalar bile fiilen Hükümette idiler. Onun için kararname ile yapabilirlerdi. Bunu halktan saklamak üzere, “Kamunu değiştireceğiz” dediler. Biz başından beri yazılı metinlerimizde ne söylüyorsak, o mealde, o çerçeve içerisinde kalıyoruz. İktidara geldik, güvenoyu aldıktan sonra verirsiniz, ilk inceleyeceğimiz meselelerden birisi olacaktır. İnceleyeceğimiz sözü bile doğru değil, şimdiden konuyu inceletmeye başladım. Bu konuda her şeyden önce Türkiye’nin ve Türk köylüsünün yararını düşüneceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Geçen gün bazı bilim adamlarının açıkladığı bir acı gerçek; Türkiye’deki haşhaş tohumu 3-4 bin yıl içinde oluşturulmuş bir tohumudur. Türkiye’yi, ileride bu tohumu başka memleketlerden, ithal etmek durumunda bırakmamak için gerekli her tedbiri alacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Haşhaşın yalnız haşhaşını değil, yemeğinde yağını kullanan, ahırında sapını kullanan köylüyü ele - güne muhtaç olmaktan kurtaracağız arkadaşlarım. Bunun için hiç endişe etmeyin. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Orman köylüsüne bu programla önerdiğimiz, sağladığımız olanaklardan da çok endişe duyulduğunu gördüm Sayın Demirel’in konuşmalarından. Bazı çevrelerin endişe duymakta yerden göğe kadar hakları vardır. Çünkü şimdiye kadar Türkiye’de bazı iş adamları Devletin ormanlarından, keresteyi, odunu ucuza kapatmışlar, Devletin inşaatına iki misli fiyatına satmışlardır. Bu yapılamayacaktır artık. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Bunun ticaretimi en başta orman köylülerinin kooperatifleri yapacaktır.

“Genel sağlık sigortasından söz edilmemiştir” dedi Sayın Demirel. Oysa genel sağlık sigortasının memlekete yayılacağı programda açıkça ifade edilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Feyzioğlu arkadaşım grev oylamasının muhtemel sakıncaları üzerimde durdu. Bu sakıncaları elbette biz de biliyoruz; fakat şimdiye kadar yürürlükte olan sistemin sakıncalarına bir çözüm bulunamamıştır. Eğer bu sakıncalara, yani hangi sendika yetkilidir, bunu tayin edebilmek için etkin bir sistem, mekanizma bulunabilirse, bu önerimiz de ısrar etmemiz hiç bir neden kalmaz. Bu öneriyi huzuruza getirdiğimiz vakit de, Sayın Feyzioğlu’nun aklında bulunan, benim de paylaştığım kaygıları giderici birtakım formülleri de hiç şüphesiz ya biz getireceğiz veya burada birlikte arayacağız. Ama bugün çalışma hayatıyla biraz yakından ilgilenen Sayın üyeler, sendikalar anasında yetki ihtilâfı meselesinin nasıl sendikacılığımızı birtakım hastalıklarla malûl hale getiren, nasıl huzursuzluk nedeni olan bir sistem olduğunu biliyorlar. Bu, bizim çıkarttığımız kanun, iyi niyetle koymuşuz, ama uygulamada işlemediğini görüyoruz. Bunu değiştirmek için çare arıyoruz. Bu çare, programa koyduğumuz olmayabilir, ama mutlaka bir çare bulmaya mecburuz. Daha iyisi şu ama kadar aklımıza gelmedi.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel, (Özür dilerim, bu bölümde perakende olarak konulara değiniyorum) “İşçi - memur ayırımı nasıl olacak” dediler.

Bunun kesin ölçeğini, tabii güvenoyu verirsiniz kısa bir süre içinde aramaya, bulmaya çalışacağız. Bizim düşüncemize göre bazı genel kurallarım söyleyebilirim;

Birincisi; kamu sektöründe çalışanlardan aslında işçi sayılması gerektiği halde, toplu sözleşme ve grev hakkından yararlanmasın diye memur statüsüne mahkûm edilenleri cesaretle işçi statüsüne geçireceğiz. Birinci kıstasımız bu olacak.

İkincisi; İktisadî Devlet Teşekküllerimde kuracağımız demokratik işletmecilik yöntemiyle, o sektörde çalışanlar zaten muhtemelen memur olmaktan çıkacaklar; yöneticisiyle, mühendisiyle işletmecisiyle, hepsi sözleşmeyle çalışan, hukuk açısından işçi sayılabilen veya işveren vekili sayılabilen kimseler durumuna gelecekler.

Yine, Sayın Demirel, “Teknik personelden en iyi ve etkin biçimde yararlanacağız diyorsunuz. Bunu nasıl yapacaksınız?” diyor.

Bunu yapmaya mecburuz. Aksi halde sanayileşemeyiz; aksi halde beyin göçünü önleyemeyiz, aksi halde Türkiye’de o kadar milyonlar, milyarlar harcayarak okuttuğumuz teknisyen, sanatkâr, mühendis, jeolog, doktor yaptığınız elemanların yurt dışına gitmelerinin bir ölçünün üstünde önleyemeyiz. Bunun mutlaka çarelerini bulacağız. Bir kere onları manen tatmin edeceğiz, onları küstürmeyeceğiz. Acı gerçek şu ki, Sayın Demirel o zümrenin içinden geldiği halde o zümreyi kendisine küstürdü. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Biz Türkiye’de bir teknokrasi kurmak istemiyoruz. Ama teknik insana, bilim adamına, teknisyene gereken değer verilmeden, gereken ölçüde manevî ve maddî tatmin sağlanmadan demokrasinin de işleyemeyeceğine, sanayileşme yolunda da ilerleyemeyeceğimize inanıyoruz.

Evvelâ şunu içimize sindirmemiz lâzım, milletvekilleri olarak, bakanlar olarak, ben Başbakan olarak, Devlet dairelerinde değerli arkadaşlarımız müsteşarlar, genel müdürler olarak şunu içimize sindirmek zorundayız; Çağımızın sanayi uygarlığında birçok teknik personel kendisinin üstü durumunda bulunan, âmiri durumunda bulunan kimseden daha yüksek ücret alabilir, alması gerekebilir. Mühendisi tutmak için, jeologu tutmak için onun maaşına zam yapacağız. Efendim, onun âmiri müsteşar, onun âmiri genel müdür bu kadar para alıyor, haydi onlara da yapalım, haydi arkasından mühendise... Bu yok. Sanayileşen her toplumda bazı öyle işçi vardır ki, âmirinden yüksek ücret alır. Bu, sanayileşmenin henüz çaresi bulunamamış bir personel rejimi sorunudur. Çaresini buluncaya kadar buna teslim olacağız; teknik personeli hem manen, hem maddeten, tatmin için gerekeni yapacağız arkadaşlarım.

Sayın Demirel, “Büyük şehirlerin ve metropollerin problemlerine ne gibi çözümler düşünülmektedir?” dediler.

Anlaşılan kendileri bizim programımızı okumak zahmetine katlanmamışlar, kendileri sorsun biz anlatalım diye düşünülmüşler. Hepsi ayrıntılı olarak var. Uydu kentlerden söz etmişiz. Büyük şehirlerin kendi kendilerini boğmalarını önlemek için, çevre sağlığı sorununu önlemek için, arsa spekülasyonu sorununu önlemek için, İngilizce “Statelite” denilen uydu -kentler kurulmasını önermişiz her büyük şehrin etrafında. Şehirlerin etrafındaki gelişme alanlarında bulunan arsaların kamu yararına kullanılmak üzere kamulaştırılmalarını önermişiz.

Gecekondu sorununa köklü, gerçekçi ve cesur çözümler önermişiz. Bazı arkadaşlarımızın, Sayın sözcülerin korktukları gibi herkes dilediği yere gecekondu kuracak değil, buna son veriyoruz. “1973 Aralığına kadar olan uygulamayı bağışlama sınırı içine alacağız” diyoruz. Özel kişilerin atmaları üzerimde kurulmuşsa, “İlle o arsaları kamulaştıracacağız” da demiyoruz; “Mümkünse kamulaştıracacağız, mümkün değilse, gerekli değilse onlara, başka yerde konut sağlayacağız” diyoruz ve bundan sonrası için, “Altyapı hizmetlerini Devletin getireceği alanlar tespit edeceğiz ve kendi evini kendi yapana, ne zamandır lâfi edilen, ama gerçekleşmeyen bir sistemle yardımı yapacağız” diyoruz.

Ayrıca, köy - kentlerden söz ediyoruz. Sayın Demirel köy - kentler hakkında çok kuşkular ileri sürdü. Oysa bu, “Merkezî köyler” adı altında, daha bundan kısa bir süre önce burada “müzakere ettiğimiz Üçüncü Beş Yıllık Plâna muhtemelen bizim 1969 bildirimizden esinlenerek Veya değerli plânlamacı uzmanların düşüncesiyle girmiş bir konudur. Uygulaması yapılmamıştır, belli bir ekonomik ve sosyal sistem içine oturtulmamıştır. Onun içtin bugüne kadar işleyeceğimden şüphemiz vardı idaredeki bazı iyi niyetli yöneticilerin gayretine rağmen; fakat biz bunu uygulamaya kararlıyız. “Bunun finansmanı nereden gelecek?” diye soruldu. Bu, kemdi kendimi finanse edecek. Çünkü köylüye hizmet eskisinden çok daha kolay ve ucuza götürülebilecek; köyler, köy - kentlere nakledilmeyecek, isteyen yerli yerinde oturacak, ama bugün hiç bir köye ulaştırılması mümkün olmayan bazı hizmetler ve yatırımlar merkezî hizmet noktalarına götürülecek ve oradan gerektiğinde köylere de ulaştırılması olanağı sağlanacak. Bunlar üretim merkezleri olacak, daha ileri tarım teknolojisi merkezleri olacak ve yaygın sanayi politikamızın gereği olarak, köylünün de katkısıyla, teşebbüsüyle veya yurt dışındaki hemşehrilerinin ortaklığı ile sanayi kuruluşları kurabilmeleri için bütün olanakları toplayacak merkezler olacak.

Buralarda kurulacak küçük sanayiler aslında şehirlerde kurulacak sanayii erden çok daha düşük maliyetli olacak, özel teşebbüs veya devlet bir şehirde bir teşebbüs kurmak için evvelâ birtakım is tim lâikler yapar, birtakım sosyal yapılar yapar, sosyal görüşü daha, ileri ise lojmanlar yapar; ama köylü fabrika kurmayı düşündüğü vakit (ki, yer yer birçok yerlerde düşünülüyor) bu yatırımların hiç binini yapmaksızın tasarrufunu olduğu gibi fabrikaya yatırıyor.

Bundan bir süre önce, geçen yaz b ad arı idi, Alanya’nın Alsarlar Köyüne uğradım, kendiliğinden, tarihî oluşum içinde bir merkezî köy, bir yarı köy - kent durumuna gelmiş Alsarlar. 10-11 köy ona bağlı, meyvecilik yapan köyler veya dağ köyleri... Burada köylü bir ambalaj fabrikası, kuruyordu türlü engellemelere rağmen Ambalaj fabrikasının temelinden ve inşaat malzemesinden başka tek bir ek inşaat, yan inşaat yoktu. Halbuki aynı fabrika bir şehirde kurulacak olsaydı, onunla ilgili bir sürü yan masraflar da ortaya çıkmış olacaktı.

Demek ki, her bakımdan; gerek hizmetin götürülmesi bakımından, etkinliği bakımından, gerek sanayi kuruluşları bakımından köy - kentler kendi kendilerini finanse edebilecekleri gibi, daha üretken kaynak merkezleri haline gele çekleridir.

Değerli arkadaşlarımı, muhtemelen bizim programda belki acele ile yaptığımız bazı ifade aksaklıkları dolayısıyla bu üniversiteye giriş konusunda meramımızı iyi anlatamadığımız görülüyor. Böyle olabileceğini bütün içtenliğimle söylüyorum. Onun için müsaade ederseniz bu konuda ne olacağını, ne olmayacağını kısaca anlatayım.

Bazı sözcü arkadaşlarımız dediler ki; “Siz herkes için üniversiteye giriş sınavsız olacaktı, demiştiniz. Halbuki şimdi bazıları için sınavlı olacak diyorsunuz”

Değerli arkadaşlarını, herkes için üniversiteye girmek sınavsız olacak derken bunun anlamı elbette şu olanak gerekir; (A.P. sıralarından “Yaaa!” sesleri) Arkadaşlar, ciddi bir mesele konuşuyoruz, yağlarla, ballarla halledilecek bir mesele değil, ciddi bir mesele üzerindeyiz, 150 bin genci ilgilendiren bir mesele konuşuyoruz.

“Herkes imtihansız girecek” demek, üniversiteye girme hakkını iktisabetmemiş kimselerin de imtihansız olarak üniversiteye gireceği mânasına elbette gelmez. Kimler üniversiteye sınavsız girecek? Üniversiteye hazırlayıcı nitelikte oklukları kabul edilen ortaöğrenim kurumlarını bitirenler üniversiteye sınavsız girecekler. Buna ek olarak şimdiye kadar üniversiteye girme olanağını hiç bulamamış olanlara da sınavla girme şansını tanıyoruz, geçici olarak... Ayrıca diyoruz ki, kimsenin önü tıkanmayacaktır eğitimde ve öğretimde. Liselerde tek çatı altında değişik bölümler, programlar uygulanacak ve üniversiteye hazırlayıcı nitelikte olmayan bir programa devam etmekte olan bir öğrenci eğer fikrini değiştirir, “Hayır, ben bu meslekten vazgeçtim, üniversiteye gideceğim” derse, ona göre bir çatının altında değişik kurslar, programlar bulunacağı için, onları izleyebilecek ve o da o zaman üniversiteye sınavsız girebilecek.

Şimdilik üniversiteye girme hakkı hiç tanınmamış olanlara yeni bir hak tanıyoruz, ilerde onları da lise mezunlarına sağlayacağımız imkâna tam kavuşturulmak üzere.

Demek ki, seçimlerde verdiğimiz sözün gerisine düşmemişiz, daha ilerisine gitmişiz arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Demirel, benim geçmişteki bazı sözlerimden hatırlatmalar yaparak biraz alaylı bir üslupla, “İmam - Hatip okullarının orta kısmı açılacak mı?” diye sordular.

Değerli arkadaşlarım, bizim geçmiş, yıllardaki itirazlarımız şu idi; Bütün meslek ve sanat okullarının orta kısımları kapatıldı; askerî ortaokul, san alt ortaokulu, Maliye Meslek Orta-okulu, tarım ortaokulu, hemşire ortaokulu, sağlık ortaokulu, hepsi kapatıldı, yalnız İmam -hatip Ortaokulu parasız yatılı giriş olanaklarına sahibolarak açık bırakıldı. Bu durumda fakir aileler, çocuklarının din adamı olarak yetişmesini isteseler de istemeseler de çocuklarını bu okullara göndermek zorunda kalıyorlardı. Biz, “İmam - Hatip okulları kapansın” demedik. Biz, “Sosyal adaletin gereği, Türkiye gibi fakiri bol bir ülkede bütün meslek ve sanat okulları, tıpkı İmam-Hatip Okulları gibi ilkokula dayalı hale getirilsin yeniden” dedik. Ne yapıldı? Tam tersi yapıldı, fakir çocuklarına son olanak da kapatıldı ve imanı - hatip okullarının orta kısmı kaldırıldı. Şimdi İmam-Hatip Okulu ve diğer meslek ve sanat okulları ile

birlikte bütün meslek öğrenimini ilkokula dayalı hale getireceğiz. Programımızda yazılı olan budur.

(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

“Vekil imamlar kadroya geçinilecek mi, geçirilmeyecek mi? Açık söyleyin” dedi Sayın Demirel.

Böyle konularda hiç bir kompleksimiz yok. Açık söyledik, daha da açık söyleriz. Türkiye’de vekil imamlar sorunu inkâr edilemeyecek bir sosyal sorundur. “Sen, yeteni kadar bilgili değilsin” diye insanları, şu ana kadar iyi - kötü bir geçim imkânı olan insanları Devlet tutup camii kapısının dışına atamaz. Ama bazısının muhtemelen okuması yakması dahi yoktur ki, bu gibi kimselere de büyük sorumluluk, bilgi isteyen bir görevi de ilelebet emanet edemeyiz. Bunların birçoğunun kendi kendilerini ne kadar iyi yetiştirdiklerini çok iyi biliyorum anma, aralarında o olanağı, aile durumları, yoksullukları dolayısıyla bulamamış olanlar da vardır.

Bizim dediğimiz açıkça şudur; Vekil imamların eğitim açısından eksikliklerini tamamlayacağız. Bu eksiklikleri tamamlanınca onları asıl kadroya geçineceğiz, ondan sonra vekil imamlık uygulamasına son vereceğiz. Sözlerimiz bundan ibarettir. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Seçim sistemi konusunda Sayın Feyzioğlu, benim şahsen benimsediğim bir öneride bulundu. Derhal koalisyon ortağımız olarak Sayın Erbakan’a eğildim, “Siz de benimser misiniz?” dedim, Memnuniyetle” dediler. “Seçilim sistemi değiştirken seçilme yaşını 25’e indirelim” dediler, dediler Sayın Feyzioğlu. Bunu şükranla karşılıyoruz ve gruplarımızın da benimseyeceğini düşünüyorum. Bunu memnuniyetle, hazırlayacağımız kanuna koyarız. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Millî savunma hizmetleri konusunda Sayın Demirel, “Modern bir ordunun ihtiyaç fazlası olanları yurt hizmeti sırasında askerlik dışı kamu hizmetlerinde görevlendirebiliriz” sözümüze kargı, “Amele-i mükellefe devri yeniden mi açılıyor? Her ne sebeple olursa olsun bu devir açılmaz” dediler.

Böyle meydan okumalara ihtiyaç yok Sayın Demirel. Türkiye’de demokratik hukuk devleti var. Her şeye rağmen tahribedilmemiş Anayasa Mahkemesi var, Danıştay var, elbette açılmaz. O devir, elbette amele-i mükellefe devri açılmaz. Biz Anayasamızın elverdiği ve bugüne kadar kullanılamamış bir olanağı memleket yaranıma kullanacağız; herkesi kendi bilgisine, eğitim alanına eğilimine en uygun alanda ordunun ihtiyaç fazlası olanları çalıştıracaktır. Böylelikle askerlik çağına gelmiş gençlerimizi, bazılarını yıllarca, işsiz güçsüz, evsiz barksız bekleme durumundan kurtaracağız ve başta geri kalmış bölgeleri o yetişmiş elemanların hizmetlerinden yararlandıracağız.

Kıbrıs konusunda Sayın Korkmazcan bir endişelerini belirttiler. Bu konuda kısaca sunuşta bulunma gereğini duyuyorum. Şöyle dediler; “Kıbrıs’taki Türklerin emniyeti için Türkiye’nin bu konuda söz sahibi olmakta devamı imkânı mı, yoksa ancak bir veya iki eyaleti Türklerin idaresinde şeklen bağımsız bir devlet idaresi mi millî menfaatlerimize daha uygundur?”

Bu soruyu sormalarının nedeni, bizim Kıbrıs için en uygun çözüm olarak federasyon fikrini önermiş olmamız. Bu konuda en küçük bir kaygı durmalarına gerek yoktur. Esas olan Kıbrıs'ın bağımsızlığıdır bizim için. Kıbrıs'ın ne bölünmesini, ne başka bir ülkeye ilhakını istiyoruz, "Bağımsız bir devlet statüsü olmaya devam etmelidir" diyoruz. Bağımsız bir devlet statüsü içinde, elbette, Türkiye ile bugüne kadar devam eden ilişkileri devam edecektir. "Federasyon" derken de, Kıbrıs'ı eyalet eyalet bölmeyi asla düşünmüyoruz. Osmanlı Devlet düzeni ve yerleşme düzeni bize bu konularda çok ilham da verebilir. Her cemaati dağılmış bulunduğu yerlerde dahi belli egemenlik, kendi kendini yönetim olanaklarına kavuşturmak olanağı vardır. Biz Kıbrıs'ı bölecek bir federasyon düşünmüyoruz, iki toplumun egemenlik haklarında adaletli ve demokratik bir dengeyi ve uzlaşmayı sağlayacak bir federasyon istiyoruz. Bu bakımdan, Sayın Korkmazcan'ın bir açıdan, Kıbrıs'ta Rumların da tamamen ters açıdan duydukları endişelerin ikisi de yersizdir. Hiç endişe duyulmasın. Hükümet olarak Kıbrıs sorunu için en isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistemle bulunacağına inanıyoruz. İki toplumdan oluşan Kıbrıs Devletinin Anayasasında, federatif devlet bünyesinin gerekli kıldığı unsurların bir kısmının esasen mevcut bulunduğuna inanıyoruz. Belki Rumlar da bu konuda, bizim zihnimizde bulunanlardan çok daha başka düşünceleri bizde vehmettikleri için aşırı endişeye kapılıyorlar. Bu itibarla, 1960 statüsünün hangi ölçüde takviyesinin Türk Cemaatinin güvenliği ve Kıbrıs Devletinin bağımsızlığı bakımından daha büyük bir teminat sağlayacağını araştıracağız. Bunu yaparken görüşmelerde ulaşılmış olan bugünkü durumun en iyi bir şekilde ileriye dönük olarak değerlendirilmesini, daha ileriye doğru götürülmek üzere, daha iyiye doğru götürülmek üzere değerlendirilmesini elbette görev bileceğiz.

Sayın Korkmazcan, Demokratik Parti Grubu adına yaptıkları konuşmada; "Bu Hükümet solcu bir Hükümettir. Böyle bir Hükümet karşısında Demokratik Parti sağcı, milliyetçi, demokrat muhalefeti temsil etmektedir" dedi.

Kendileri için uygun gördükleri sağcılık sıfatına bir şey söylemek bize düşmez. Bu sıfatla çağında bulundukları partileri de rahatsız etmiş olduklarını şüphesiz müşahede etmişlerdir. Çünkü sağcılık eskiden dinsel, geleneksel anlamda değerlendirildiği için Türkiye'de, birçok kimsenin saygı duyduğu bir kavramdı; ama şimdi gerçek çağdaş anlamını ve içeriğini kazanmıştır ve bu anlamda da, ekonomik ve sosyal anlamda sağcılığın, pek hoş bir şey olmadığı memleketimizde geniş ölçüde kabul edilmeye başlamıştır. Ben de bu anlamda sağcılığı kendilerine reva görmeyeceğini umuyorum; fakat bu tâbiri kullanıp kullanmamak tabiatıyla kendi bilecekleri iştir. Milliyetçilik konusunda, kendilerinin milliyetçilik anlayışına da, demokrasi anlayışlarına da saygı duyarım; fakat milliyetçilik konusunda her hakle bir muhalefete ihtiyacımız olmayacaktır. Bundan emin bulunsunlar. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Çağımızın gereklerine en uygun bir milliyetçiliği uygulayacağız.

Demokrasi anlayışları bakımından da, bizim getirmek istediğimiz demokratik özgürlüklere karşı çıkacak yönde bir muhalefet yapmazlarsa bilhassa memnun oluruz ve buna karşı çıkmayacak bir muhalefetle beraber çalışmaktan kıvanç duyarız.

Değerli arkadaşlarım, gene Demokratik Partisinin bence çok yersiz kuşkularını sembolik bir dille anlatan “Aysberg” nazariyesi de geçersizdir. İki parti arasında bütün görüşmeler her yönü ile kamuoyuna açıklanmıştı; son bir - iki yönü kaldıysa açıklanmamış, onları da burada açıklıyorum. Bildirgelerimizden tabii Millî Selâmet Partisi adına konuşmak bana düşmez, ama kendi bildirgemizden bu Hükümet Programına aktarılmamış hususlar da kamuoyunun bilgisi içindedir. Hiç birisini saklama gereğini duymamışız. Demokrasi bir açıklık rejimidir. Daha az değil, daha çok bir demokrasi olsun istiyoruz ülkemizde; yani daha çok açıklık rejimi olsun istiyoruz. Böyle bir rejimin kurulmasında bize yardımcı olurlarsa, böyle “Aysberg” hayalleri görmemize de gerek kalmaz o zaman. En korkulan akımlar bile suyun altında saklı kalmaz, suyun yüzüne çıkar. Suyun yüzüne çıktı mı, her tedbirini alırsınız, en etkin ve demokratlık şekilde alırsınız ve o şekilde demokrasimiz daha sağlam, daha sağlıklı bir ortama kavuşmuş olur.

Değerli arkadaşlarım, bu protokol, bu programı ve bu Hükümetin tu tümüyle, öyle inanıyorum ki, Devletimize ve demokrasimizi daha çok açıklık getiriyoruz. Demokrasinin iyi işlemesi için gerekli olan saygınlığı politikaya ve politikacıya kazandırmaya çalışacağız. Şimdiye kadar, demokrasinin gereği olan “Halkın kendi kendini yönetmesi” kuralı, “Halkın Devlet ve memleket işleriyle ilgilenmesi” kuralı işletmesin diye, politika halka çirkin bir şey gibi gösterilmek istenirdi. Dernekler Kanununda ve öteki yasalarda yapılan filân, kısıntılar hep bunun sonuçlarıdır aslında, Hani, çocuğun pastayı yememesi istenince “Acıdır, sakın yeme” derler. Devletin, memleketin nimetlerinden istifade etmek istemeyenlere “Aman, politika kötü şeydir. Siz sendika olarak karışmayın, sen genç olarak karışma, sen işçi olarak, sen memur olarak karışma”... Kim karışsın? Bir avuç insan. O zaman politika çirkin olur, o zaman politika çamur olur. Biz getireceğimiz geniş özgürlüklerle, politika da herkesi bütün yurttaşları daha etkin hale getireceğiz. Halkımızı, Devlet yönetimine daha çok ağırlığını koyabilme olanağına kavuşturacağız. Politika ile ilgili bu yanlışlığı lortadan kaldıracağımız gibi, geçen gün Hükümet Programında değindiğimiz, dün Sayın Millî Selâmet Partisi sözcüsü arkadaşımızın değindiği ve Sayın Demirel’in de alay ederek değindiği başka tarihî yanlışları da ortadan kaldıracağız. Artık kimse sömürü aracı olarak din istismarı yapamayacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar). Artık kimse reformculuğu yozlaştırmak için Atatürk istismarcılığı da yapamayacak. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar). İşte iki parti, Atatürk ilkeleri doğrultusunda ve işte bu Devleti yöneteceğiz diye milletimizin önüne el ele verip çıkmış durumdadır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, getireceğimiz yönetimle - eğer güvenimize lâyık olursak, bizi güveninize lâyık görürseniz - komünistlik umacısıyla toplumu korkutup da demokrasiyi ve özgürlükleri kısımaya kalkışmayacağız. Kimsenin kimseyi sömürmesi ne, ne yabancıların Türkiye’yi ne kemdi içimizden bazılarının halkı sömürmesine ve ezmesine izin vermeyeceğiz. Herkes düşüncesini serbestçe açıklayabilecek; ama kimse düşünce ayrılıkları yüzünden. kavga edemeyecek. Kimse kendi düşüncesini, inancını başkasına yumrukla, taşla, sopa ile silahla kabul ettirmeye kalkılamayacak.

Değerli arkadaşlarımı, güvenoyu verirseniz göreve güçle ve inançla devam edecek bu Hükümetle Türkiye’de yeni bir dönem başlayacak. O yeni dönemde bazı eski yöntemler geçerli olmayacak. Onun için toplumda geçerliliğini korumak isteyen bütün siyasetçileri ve partileri, açılmakta olan yeni dönemin kurallarına kendilerini daha iyi hazırlamaya davet ediyorum. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Toplumda şimdiden büyük ölçüde yerleşmeye başlayan barışın, siyasette partilerimiz arasında da yerleşmesini diliyoruz. Elbette fikir ayrılığımız olacak. O fikir ayrılıkları topluma, siyasete dinamizm katacak, ama bunu birbirimize iftirada bulunmadan, birbirimize saygı içinde yürütelim. Biz bunun için elimizden geleni yapacağız. Karşımıza geçip “bu kadar özgünlük fazla” diyenlere en sert muhalefet özgürlüğünü de tanımayı görev bileceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, sizlere her şeyi; neleri yapacağımızı, neleri yapmayacağımızı açık açık söyledik. Takdir sizlerindir. Hepimizi saygılarla selâmlarım.

Sağ olunuz efendim. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, ayakta alkışlar; M.S.P. sıralarından alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Ecevit.

Sayın arkadaşlar..

NURİ BAYAR (Sakarya) — Sayın Başkan, Sayın Başbakan beyanları meyanında, benim Sanayi Bakanlığı görevime rastlayan dönemdeki bazı konulara fevkalâde yanlış olarak değindiler, fevkalâde yanlış malûmat verdiler. İzin verirseniz bu durumu tashih için söz rica ediyorum. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Bir dakika efendim bir dakika, Sayın üye bir istekte bulunuyor, dinleyeyim de anlayayım.

NURİ BAYAR (Sakarya) — Fevkalâde yanlış malûmat verdiler, izin verirseniz bu durumu tavzih edeyim?

Şimdi bu görüşmeleri tamamlama durumundayız Sayın Bayar, müsaade buyurun efendim.

NURİ BAYAR (Sakarya) — Ne demek bu Sayın Başkan?

Müsaade buyurun efendim, daha sonra belki değerlendirme imkânını bulabilirim; sarîh ifadede bulunuyorum Sayın Bayar.

Şimdi, Hükümet Programı üzerinde beş siyasi parti sözcüsü ve iki üye şahısları adına beyanda bulundular, Hükümet adına da Sayın Başbakan beyanda bulundular. Bu arada bir önerge gelmiştir, okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına Hükümet Programı üzerinde yapılan müzakerele-
rin devamı hususunun oya sunulmasını rica ederim. Saygılarımla.

D. P. Grup Başkanvekili Hasan Korkmazcan (Denizli)

C.G.P. Grup Başkanvekili Vefa Tanır (Konya)

A.P. Grup Başkanvekili Nahit Menteşe (Aydın)

Önerge üzerinde lehte Sayın Turhan Feyzioğlu söz istemişlerdir.

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Aleyhte.

Aleyhte Metin Tüzün.

Buyurun Sayın Feyzioğlu.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, önerge sahibi olarak konuşmak istiyorum.

Önerge sahibi olarak değil, lehinde ikinci kişi olarak size söz verebilirim Sayın Korkmazcan.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Peki.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın arkadaşlarım, geçen dönemlerde milletvekilliği yapmış olanlar, yeni İçtüzük hükmünden doğan bir rica ile gruplarımızın huzuruna çıktığını fark etmişlerdir.

Yeni İçtüzük, gruplar adına birer konuşma ve iki milletvekili tarafından da konuşuna yapıldıktan sonra, müzakerelerin kifayetine oylanmasını değil, müzakerelerin devamının oylanmasını emrediyor. Bir yeterlik önergesi oylaması yok yeni İçtüzükte. Yeni İçtüzük, birer defa gruplar ve ilki arkadaşımız konuştuğundan sonra, eğer müzakerelerin devamında yarar görülüyorsa, bunun oyla halledilmesini uygun görüyor.

Sayın Başbakanın kürsüye çıktıkları ve konuşmaya haşladıkları sıralarda, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanı vekili arkadaşım bizim sıralara geldiler. Danışma Meclisinde de daha evvel; müzakereye devam edilirse, grupların bu defa sınırlı olarak, yarımşar saati geçmemek üzere ikinci defa söz hakkını kullanmaları bütün partilerin görüş birliği ile konuşulmuş, karara bağlanmış, “yarımşar saat gruplar ikinci haklarını kullanabilirler Meclis bu yolda, karar verirse” denmiş olduğu için, herhalde bunu düşünerek Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili geldiler, “Devamda yarar görüyor musunuz?” diye Demokratik Partiye sordular. Komşu olduğumuz için cevaplarını duyduk, “Evet” dediler. Bize sordular “Evet” dedik. Ve doğrusu sandık ki, bizim de temayüllerimizi öğrendikten sonra; düşünce özgürlüğüne, tartışma özgürlüğüne bu kadar önem verdiklerini beyan eden bir iktidar, “son söz milletvekilinindir” ve saire gibi hükümlerde vardı eski İçtüzükte, yine de var; bütün bu esaslar muvacehesinde ve bu kadar da sert başlamış olan başladığı kadar sert bitmedi bereket versin, bizim, konuşmalarımıza temas ettikçe hemen her noktada hak veren konuşmalar da yapıldı fakat çok da sert suçlamalar ihtiva eden gurubumuza, bütün muhalefet gruplarına müteveccih suçlamaları ihtiva eden bir Hükümet konuşmasından sonra müzakerelerin devamında Cumhuriyet Halk Partisi Grubu da yarar umacaktır, bunu zannettik. Bir önerge hazırladık, bu önergeyi bütün grupların, bundan önceki anlayış çerçevesi içinde imzalayacaklarını ümit ettik. Fakat gördük ki, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Başkanvekili arkadaşımız, bize, “Bunda yarar görüyor musunuz?” diye sormuş olan arkadaşımız, bize bir temayülünü ihsas etmek istememiş, biz yanlış anlamışız, aslında sadece bizim

görüşümüzü öğrenmek istemişler. Bizim görüşümüz bu arkadaşlar; gerekçesini arz edebim ve Yüce Meclisten bu konuda anlayış beklediğimizi ilâve edeyim.

Çok önemli bir gün. Büyük yenilikler getirmek vaadiyle ortaya çıkıyor Hükümet, Öyle bir Hükümet Programı müzakeresi ki, bu, neler söylenmedi... “Bu öyle bir kuruluş olacak, öyle bir dönem açılacak ki; Türkiye’nin tarihinde yeni bir çağ açılıyor, şu oluyor, bu oluyor” dendi, pek çok şeyler söylendi. Bugün de mutlaka üzerinde durulması gerekli olan birçok hususlar ortaya kondu, hatta Programda mevcudolmayan, Programdan anlaşılmayan bazı hususlar bugün ilk defa Sayın Başbakanın konuşmasıyla Millet Meclisinin bilgisine sunulmuş oldu. Bütün bu konularda tartışma özgürlüğü, düşünce özgürlüğü fikrini bu kadar ısrarla ileri süren iktidarın, muhalefet partilerine yarım saat için olsun, Danışma Meclisinde karar verilen ölçü içinde yarım saat için olsun cevap imkânı vermeyeceğini tahmin etmiyoruz. Müzakerede, iktidar konuşur, artık muhalefet partileri bir defa söylediler söyleyeceklerini, son söz iktidardadır; iktidar da konuşur, zaten iktidar değil muhalefet görevini de aldılar, muhalefeti de kendileri yapacaklar, iktidarı da kendileri yapacaklar; “Bir milletvekili çıkaran parti” den başka da “Grubu olmayan parti” dediler; muhalefet de kabul etmeyen bir zihniyet ortaya koydular. Sevgili arkadaşlarım, böyle başladılar, bunların cevapları ortaya konmalı.

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Anlama kabiliyetin yok, kalmamış sende.

Rica ederim...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Çok açık olarak cevaplanması gereken şeyler söylendi. Aslında bu müzakere devam etmelidir ki, muhalefet olma görevini, muhalefet gibi davranmayı şiar edindiği anlaşılan bir iktidar karşısında iktidar sorumluluğu taşıyor gibi birtakım konularda endişelerini söylemek vazifesini, iktidarmış gibi memleket kaderini düşünme vazifesinin neden bize düştüğünü ifade edelim sizlere. (A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Hükümet muhalefet görevini alır da, bütün bu muhalefet görevlerini biz yapacağız, derse biz de madem iktidarmış gibi, 11’nci madde sınırlamasından sendikada yetki oylamasına kadar, şu noktadan bu noktaya kadar sorumluluğa davet eden birtakım konuşmalar yapmaya mecbur olduğumuzu ifade etmek imkânını bulalım.

Biz, gerçekten bu müzakerenin devamında yarar görüyoruz, memleket için yarar görüyoruz.

Denecektir ki, Senatoda konuşmalar başlayacak, Senatoda Sayın Başbakan hazır bulunmak zorunda. Olabilir arkadaşlar. Üç ay bekledik, güven oylamasının bir gün erken veya sonra olmasından çok daha fazla önem taşıyor fikir özgürlüğü, tartışma özgürlüğü sanırım. Ha, muhalefet partilerimin bu konuları tartışmak imkânı da vardır; ama muhalefet partilerini içtüzüğün verdiği başka imkânları anormal bir şekilde kullanarak, önerge getirmek suretiyle, şu konuda bu konuda tek tek önergeler getirmek suretiyle Meclisin vaktini çok lüzumsuz yere işgal ederek bu konuları tartışma yoluna götürmeyin. Yarımşar saat üç muhalefet partisine vereceğimiz konulma hakkı Meclise 1,5 saat kaybettirir; ama bu yolu kapatırsanız Meclis bun-

dan dolayı 1,5 hafta kaybedebilir. Çünkü bu konulardan bazılarının görüşülmesi zorunluluğu, biz milletimize karşı borçlu olduğumuz görevlerin icabı olarak yerine getirmek zorunluluğunu duyarız ve İçtüzükte bunları konuşmanın yolunu buluruz.

Saygılar sunarım.

Bütün partilerden, bu arada iktidar partilerinden, müzakerelerin, Danışma Kurulunda tespit edilmiş olan sınırlar içinde devamında yarar olduğu yolunda oy vermelerini istirham ederim. Takdir sizindir.

Teşekkür ederim.

Teşekkür ederim Sayın Feyzioğlu.

Aleyhte Sayın Tüzün, buyurun efendim.

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Aslında iki gündür süregelen müzakerelerin bir noktasına geldik. İçtüzüğümüzün 73'ncü maddesi, şu anda Yüce Meclis karar almazsa müzakerelerin bu noktada kesileceği hükmünü koymuş; ancak Meclis karar verirse müzakerelere devam edilecek.

Sayın Feyzioğlu'nun söylediği Danışma Kurulunun kararı ki İçtüzüğün 19'ncü maddesidir, istişarî anlamda bir karardır. Aynen madde öyle söylüyor. İstişarî anlamda bir karar için Sayın grup yöneticilerimiz diğer grup yöneticileriyle temas etmişler. Ama Sayın Feyzioğlu'nun iki gündür yapmak istediği bir husus var, dün ve bugün özellikle; “yeni gelen milletvekilleri, yeni gelen milletvekilleri” diye eski alışkanlığı ile ve yararlanmayla da...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Hayır, hayır! “Eski arkadaşlar” dedim, rica ederim.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Afedersiniz. Lütfedin, lütfedin methedeceğim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Aman efendim, bu kadar ters anlamayın.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Hayır efendim ters anlamadım; doğrusunu söyleyeceğim, lütfedin, lütfedin.

Müsaade edin.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Efendim, daha söylemedim ki...

Size bir şey demiyorum efendim, aşağıdan müdahale edenlere diyorum.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Efendim, Mecliste bazıları Mehdî pozunda. Daha söylemediğimi söylemiş olarak kabul ediyor.

Değerli arkadaşlarım, “Yeni Milletvekilleri, yeni Milletvekilleri” diye yeni gelen milletvekillerine bazı dersler verilmek isteniyor.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Hayır, hayır...

METİN TÜZÜN (Devamla) — Aslında iki gündür yeni milletvekilleri eski milletvekillerinden, hele profesör milletvekillerinden çok ders aldılar. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Efendim, iki gündür yapılan müzakerelerde burada söylenmedik şey kalmadı. Sayın eski milletvekillerinden edindiğim kanı ile Sayın Demirel'in ilk defa saygı ile bahsediyorum, her zaman bahsedeceğim - Sayın Demirel'in bir hesap tarzı var " $24-15=9+2,5=11,5+1=12,5$ " Bundan evvelki Meclis müzakerelerinde böyle bir matematik silsilesi dökerek bunun içinde muhalefete kaç saat konuşma hakkının tanındığı, iktidara kaç saat konuşma hakkı tanındığını saptamış oldum. Yanlış saptamadı isem; verimli saatleri, müzakere saatli olarak kabul edersek, konuşma 12,5 saatlik konuşma süresinin 10 saatini muhalefet kullandı ve bu 10 saatin içinde fikir özgürlüğü ve çok mühim meseleler olarak önerilen meselelerin arasında çok değerli aile şecerelerini öğrenme olanağını bulduk.

Rica ederim Sayın Tüzün, Sayın Tüzün...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, Sayın Başkan!

Müsaade ediniz efendim, müsaade edin hemen müdahale ediyorum.

Sayın Tüzün, size, görüşmelerin devamı üzerine verilen önergenin aleyhinde söz verdim. Lütfen, yeni sataşmalara sebebiyet vermeyiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, buna izin verecek misiniz? Bu kepezeliğe izin verecek misiniz?

Bülent Bey, müsaade edecek misiniz?

Ölüleri rahat bırakın, rahat bırakın ölüleri.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Ölüleri rahmetle anıyoruz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Ölüleri rahat bırakın, yoksa dirilere huzur veremezsiniz, ölüleri rahat bırakın.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Ölüleri rahmetle anıyoruz. Yalnız bu arada değerli Meclis üyeleri, asil ve asıl soylar hakkında bilgi sahibi oldular.

TALÂT OĞUZ (Mardin) — Önerge üzerinde konuşsun Sayın Başkan.

Rica ederim önerge üzerinde...

METİN TÜZÜN (Devamla) — İşte bu on saat bu türlü tartışmalarla geçti. Neler söylenmedi Sayın Milletvekilleri? Burada DEV-GENÇ'in, burada TÖS'ün, burada illegal örgütlerini programları, bildirileri okundu. Burada, şimdiye kadar Cumhuriyet Halk Partisinin ve takip ettiğim kadarı ile Millî Selâmet Partisinin ağzına dahi hiç almadığı, programlarına veya sözlerine dahi koymadığı sözler söylendi bizzat Sayın Demirel tarafından. Yani, bundan sonra burada okunmadık bir tek şey kaldı; Hani bizi suçluyorlar ya, belki bir süre daha tanınırsa, burada belki manifesto okunacak; bir de, biz komünistiz yahut onları destekliyoruz, kendileri milliyetçi(!)... İşte, böyle bir süre tanıdığınız anda, Türkiye de bazı meselelerin bazı

kimselere kimler tarafından sempatik gösterildiğinin belîğ bir numunesi burada pratik sahasına konmuş olacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, burada Hükümetin ve Hükümet kanadını teşkil eden her iki partinin ekonomik anlayışlarından din anlayışlarına kadar türlü konularda eleştiriler oldu. Programın içinde olsun, programın dışında olsun türlü sözler söylendi. Bir taraftan Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Parti koalisyonunun, Türkiye’de aşırı uçlara kapı açar bir iktidar olma niteliğini taşıdığı belirtildi; bir taraftan bu Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisi koalisyonunun..

HİLMİ TÜRKMEN (Samsun) — Sayın Başkan, önerge ile ne alâkası var?

Hatip, önergenin reddedilmesi konusunda fikirlerini söylüyor, neden reddedilmelidir diyor.

HİLMİ TÜRKMEN (Samsun) — Ne biçim gerekçe bu?

METİN TÜZÜN (Devamla) — Efendim, fikirlerimi el yordamı ile anlatamam ya. Sizin gibi konuşarak anlatıyorum. (C.H.P. sıralarından alkışlar).

Buyurun Sayın Hatip.

METİN TÜZÜN (Devamla) — Bu ölçüde fikirler ortaya kondu. Keban Barajı meselesinden sulama meselesine kadar, duadan kongrelere kadar türlü şeyler söylendi. Türlü şeylere sahip çıkıldı veya karşı çıkıldı. Artık şu ortaya çıktı ve Yüce Meclisin malı oldu ki, bu ülkede bir düzen değişikliği gerekir. Ve bunun tartışması yapıldı. Artık, bundan sonra, Devletten bulamadığı yardım dolayısıyla kendisini aşırı tevekküle kaptıranların yağmur duasına çıkmayacakları - bir gün olacak toprak reformu da olacak, Keban da bitecek - kendi toprağını kendisi sulayan ve şükür duasına giden insanların ülkesi olacağını herkes kabul etti. O açıdan, 73’ncü madde gereğince sürdürülen müzakerelerin burada kesilmesi konusunda, önergenin aleyhinde oy vermenizi rica ediyorum.

Sayın Başkan, söz verdiğiniz için size ve dinlediği için Yüce Meclise saygılar sunuyorum. (C.H.P. sıralarından alkışlar).

Teşekkür ederim Sayın Tüzün.

Önergenin lehinde Sayın Korkmazcan, buyurun efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Bir Hükümetin henüz güvenoyu almadan Büyük Meclis huzurunda şu andaki duruma düşmesi gerçekten büyük talihsizliktir. Hale bu Hükümet yeni bir dönemi başlatacağı iddiası ile program hazırlayıp Yüce Meclisin huzuruna çıkmış bir Hükümetse, bu duruma düşmemeli idi.

Biraz önce önergenin aleyhinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına yeni milletvekili arkada şiarımızdan birisi konuştu. Bu, tesadüfen olmamıştır. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun Başkanvekilleri bizim verdiğimiz bu önergenin aleyhinde konuşamazlardı. Çünkü Hükümet Programı ile ilgili özel gündemi Danışma Kurulunda hazırladığımız gün, ikinci görüşmelerin yarım saat olması hususunu

bütün gruplar olarak kabul ettik. Önerge verildiği takdirde, konuşmaların bütün gruplar için bir hak olarak doğacağını da kabul ettik. Sayın Meclis Başkanımız da Danışma Kuruluna başkanlık eden kimse olarak, Meclis Başkanı olarak, bu söylediklerimin şahadetini tahmin ediyorum, sorulursa yerine getirecektir.

Buna rağmen Sayın Başbakan, burada bizim konuşmalarımızla sorduğumuz birçok suali cevapsız bırakmış olarak Senatoya gitmek, Meclis müzakerelerini bu noktada kesmek istiyorsunuz.

Talihsizliğin bir başka yönü, bugün huzurunuzda konuşan Sayın Başbakanın hâlâ muhalefet miting hatibi havasından kurtulamamış olmasıdır. (A.P. ve D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Başbakan, “fikir hürriyeti getireceğim” diye bizi fikir hürriyetinin karşısına çıkmakla suçlarken, bizim niyetlerimizi dahi bu kürsüden eleştirdi, içimizden geçen niyetleri dahi eleştirdi. Şimdi bunların cevabını verme hakkını siz bizlere tanımak istemiyorsunuz. Bu bir iktidarın, yeni işe başlayan bir iktidarın bugünden iflâsı mânasına gelir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri).

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Cesaretiniz varsa Hükümet olsaydınız.

Müdahale etmeyin, efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Sizin cesaretiniz varsa Demokratik Parti Grubuna, Adalet Partisi Grubuna ve Güven Partisi Grubuna, söz verirsiniz... (C.H.P. sıralarından “Aysbergleri mi anlatacaksınız?” sesleri). Aysberglerin alt yüzünü sizlere gösteririz, buz dağlarının altında ne var size gösteririz. (C.H.P. sıralarından gürültüler).

Aziz arkadaşlarım, aslında burada sizlerden bizlere söz hakkı tanımanız için ricada bulunmuyorum, Danışma Kurulunda verdiğiniz sözü yerine getirmenizi istiyorum. Danışma Kurulunda söz vermiştiniz. Meclis Başkanı da şahididir. Daha Hükümet Programının müzakerelerinde sözünü tutamayan bir iktidarın millet için inanılır ve güvenilir olması mümkün değildir.

Aziz arkadaşlarım, burada iki günden beri yapılan müzakerelerde Sayın Başbakan ve iktidarın Cumhuriyet Halk Partisi kanadı, sağcılığı; un karaborsacılığından demir hırsızlığına kadar ne kadar kötü fiil varsa; hukukun da, ahlâkın da kabul etmeyeceği ne kadar fiil varsa onların sahibi, koruyucusu gibi göstermeğe kalkıştı.

Aziz arkadaşlarım, sağcılık bir milletin ruh köküdür, inancıdır. Sağcılık Türk milliyetçiliğinin ta kendisidir. (A.P. ve D.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bir taraftan menfaat saiki ile hareket eden insanları sağcı gibi göstereceksiniz, öte taraftan kendiniz milliyetçiliği, çıkarıcılık çizgisine oturtmaya kalkışacaksınız. Gerçek milliyetçilik nedir, gerçek sağcılık nedir, ders almaya ihtiyacı olanlara bunu verebilmek için konuşmak imkânını bize sağlamalısınız. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Anlattı, demin Sayın Başbakan anlattı onları, dinlemedin mi?

Müdahale etmeyiniz efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Bir barış dönemi açacağınızı söylüyorsunuz, Sayın Başbakan buraya çıkıyor “Barış getireceğiz” diyorlar, “Bu yeni dönemin en belirgin özelliği barış olacaktır” diyorlar, ama ben hiç kimseden “barış” kelimesinin bu kadar öfkeyle telâffuz edildiğini bugüne kadar görmemiştim. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Siz öfke kusuyorsunuz, öfkeyi siz kusuyorsunuz.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Bir Başbakan, barış devri açacağını vaat eden bir Barbakan bu kürsüye çıkacak, birtakım muhayyel, çıkarıcı, kanunun takip etmesi lâzım gelen, ama burada temsilcileri bulunmayan çevreleri suçlamak için, barış nutukları atarken öfkenin her rengine girecek ve sizler de “bastır” diye stadyum ağzıyla alkış tutacaksınız (D.P. ve A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bu Parlâmento üslubu değildir arkadaşlarım. Bu, Meclis üslubu değildir. (C.H.P. sıralarından müdahaleler)

Tasvir ediyorum, Sayın Başbakanın öfkeli çehresini burada tasvir ediyorum. Aziz arkadaşlarım,

Muhalefetin neyin muhalefeti olacağı soruldu bizlerden. Bize “siz işçinin muhalefeti olamazsınız” denildi. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Siz halkın, milletin muhalefetisiniz.

Sayın Korkmazcan, bir dakikanızı rica ediyorum.

C.H.P. SİRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Sayın Başkan, sadet dışı konuşuyor. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım, bir dakika, bir dakikanızı rica ediyorum.

Bu gibi konuşmalar usul hakkında görüşmelerdir. Bu da 10 dakika ile sınırlıdır. Sayın hatip de konuşmasında, görüşmelerin neden uzatılması gerektiği noktasında gerekçelerini bildiriyor. Nihayet müddetle sınırlıdır bu, rica ederim, tahammül gösterin, zaten bir dakikaları kalmıştır.

Sayın Korkmazdan, konuşmanızı toparlamanızı rica ediyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Sayın Milletvekilleri, bu kürsünün icabına göre kullanılması hususunda aşırı bir titizlik sahibiyim. Dün burada program müzakereleri dolayısıyla yaptığımız konuşmamızda da görmüşsünüzdür, Hükümet Programının dışında tek kelime söylememeğe özel itina göstermişizdir. Sadet nedir, sadedin dışı nedir, bana itirazda bulunan arkadaşlarımın birçoğundan iyi bilirim.

Şimdi burada, “İşçinin, köylünün, esnafın muhalefeti mi olacaksınız?” diye sorulmuştur, bunların cevabını verebilmemiz için de imkân tanınması lâzımdır. Sayın Başbakan çıkmış, “Siz işçinin muhalefeti olamazsınız, siz köylünün muhalefeti olamazsınız, siz esnafın muhalefeti olamazsınız” demiş, (C.H.P. sıralarından “doğru”

sesleri) biz, neyin muhalefeti olduğumuzun cevabını verebilelim. Biz milletin muhalefetiyiz, milletin haklarını burada şerefle savunacak olan muhalefetiz ve milliyetçi muhalefetiz.

Süreniz doldu Sayın Korkmazcan, son cümlelerinizi söyleyiniz.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, konuşmamın başlangıcında da ifade ettiğim gibi, iktidar olarak görüşmelerden bugünden bu ölçüde korkuya ve endişeye kapılan bir heyetin Türkiye’de beklenen hizmetleri gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Söz hürriyetini sınırsız olarak tanıyacağınızı söylüyorsunuz, bizi hürriyetlerin fazlalığından şikâyetçi gibi gösteriyorsunuz, biz aslında hürriyetlerden mi şikâyetçiyiz, anarşiden mi şikâyetçiyiz, bunun cevabını vermemize fırsat bırakmıyorsunuz.

Anlaşılan, sizin tanıdığınız Söz hürriyetini bulmak için mutlaka sokağa çıkmak lâzım, mutlaka meydana çıkmak lâzım, mutlaka anarşist olmak lâzım. (*C.H.P. sıralarından gürültüler, D.P. ve A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*)

Tamam Sayın Korkmazcan, vaktiniz bitti, bağlayınız efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Biz söz hürriyetini, evvelâ milletin kürsüsünde tanıyan bir iktidar görmek istiyoruz karşımızda ve bunu bugünden göremiyoruz. Bugünden geremiyoruz, ama biz bu kürsüyü içtüzüğün verdiği imkânlar çerçevesinde kullanmanın imkânını buluruz, fakat iktidarla muhalefet arasındaki işbirliği bundan çok şey kayıp eder.

Aziz arkadaşlarım, iktidar - muhalefet çalışmalarının bugüne kadar olduğu gibi karşılıklı anlayış ve Meclisin iyi yönetimi istikametinde yürüyebilmesi için, bugün ikinci müzakerelerin açılması yolundaki önergemizin kabul buyurulması gerektiği inancındayız.

Yüce Meclise saygılar sunarım.

Teşekkür ederim, Sayın Korkmazcan.

Aleyhte Sayın Erverdi, buyurun efendim.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; Sayın Korkmazcan’ın, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkan-vekillerinin kürsüye gelip Danışma Kurulunda ikinci müzakerelerin yapılmasına karar alındığının aksini söylemelerine imkân olmadığına ifade etmiş olması üzerine huzurunuzdayım.

Danışma Kurulunda gündem tayin edilirken, 73’ncü madde gereğince, konuşmaların siyasi parti grupları için birinci defa sınırsız, Hükümet için sınırsız, kişileri adına konuşacak arkadaşlarımız için de 20’şer dakika ile kayıtlı olarak teklifi yapılmıştı. Şahsen ben iştirak etmedim, ama iştirak eden arkadaşımız kadar, her iştirak edilen konuya imzama atacak durumdayım.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Necdet Bey çıksın.

SELÇUK ERVERDİ (Devamla) — Yalnız bir şeyi dikkatinize sunayım; Sayın Feyzioğlu ile komşu olduğunuzdan olacak, şimdi; sözün sonunu dinlemeden reaksiyon geliyor. Ne söyleyeceğimi nereden keşfettiniz de itiraz ediyorsunuz? Müsaade edin bitireyim; beğenmediğiniz nokta varsa itiraz edersiniz.

Sayın Erverdi, lütfen sataşmadan devam buyurun, Sayın Feyzioğlu’nu niçin katıyorsunuz? .

SELÇUK ERVERDİ (Devamla) — Sayın Başkandan..

Sayın Feyzioğlu’nu katıyorsunuz, Sayın Hasan Korkmazcan’a hitap ederken. Sataşma vardır diye söz isteyecek, sonu nereye varacak onu merak ediyorum.

Devam buyurun lütfen.

SELÇUK ERVERDİ (Devamla) — Sayın Başkandan, İçtüzüğü bendenize uygularken gösterdiği hassasiyeti, yerinden kalkıp nutuk söyleyenlere de bir defa olsun göstermesini rica ederek, emirlerine uyacağım.

Rica ederim Beyefendi.

SELÇUK ERVERDİ (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Danışma Kurulunda tespit edilen ilke şu;

Birincisi, demin söylediğim.

İkincisi; Eğer bir önerge verilir ve yeniden müzakerelerin devamına, oylama sonucunda önergenin kabulü ile karar verilirse, o takdirde de şu sürelerle konuşmalar yapılır şeklinde karargir olmuştur.

Binaenaleyh, o önergenin kabulü hakkında kimsenin verilmiş sözü yoktur. Sayın Feyzioğlu demin burada izah ederken dediler ki; “Bir grup başkanvekili arkadaşımız geldi dedi ki, ikinci defa görüşmeye lüzum görüyor musunuz?” Bu ne demektir? İkinci defa görüşme karar altına alınmış olsa gidip sormaya gerek yok. Demek ki bir kararınız mevcut değil; ama Umumî Heyet ikinci defa görüşmenin yapılmasına karar verirse, o takdirde onlar için süre konulmuştur. (A.P. sıralarından “Konuşulursa ne olur?” sesleri)

Ha, konuşulursa ne olur? Kürre-i arz üstünde söylenmedik lâf kalmadı; sizin de, bizim de. Biz bunları seçim meydanlarında, siz bunları yine seçim meydanlarında defaatle söylediniz. Kimsenin kimseyi Meclis çatısı altında, ne bizim Adalet Partisini, ne Adalet Partisinin bizi ikna etmesi elbette ki düşünülemez. Zaten reylerinizin rengini, daha Başvekili beklemeden, dana onun cevaplarının mukni olup olmadığını gözetmeden de açıklamış bulunuyorsunuz. Peşinen reylerinizi benimsemiş, peşinen belirtmiş, ondan sonra veresiye konuşmanın yollarını arıyorsunuz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, şimdiye kadar hiçbir hükümet programı burada eleştirildiği kadar eleştirilmek imkânına sahip olmamıştır, hiç bir zaman müzakereler bugünkü “kadar uzun sürmemiştir.

Yine, Danışma Kurulunda mesele karar altına alınırken bir şey daha tespit edildi, denildi ki; “Müzakereler devam etsin, oylama imkânı ayın altısında elimize geçsin” Altısında elimize geçmediği gibi yedisinde de zor geçeceğı benzer.

İkincisi, yine Danışma Kurulunun bir önerisiyle gece saat 19’dan sonra devam etmesi istenirken, Senatoda bugün saat 15’de programın müzakeresinin yapılacağı da arkadaşlarımızın malûmu idi. Bu imkânı da, bulgun şu saatte Senato toplanmış olmasına rağmen, Sayın Başbakan dan esirgemiş durumdasınız.

Binaenaleyh, her şey söylendi; yeni şey söylenecek değil.

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Siz verdiniz önergeyi, sabaha kadar devam etseydi...

SELÇUK ERVERDİ (Devamla) — Müsaade ederseniz, biz de buradayız, siz de buradasınız; neler biliyorsanız, neler öneriyorsanız getirirsiniz. Sayın Feyzioğlu demin buyurdular, “Bizi önergelerle, şunlarla, bunlarla mücadeleye mecbur etmeyin” dediler. Muhalefetin vazifesi, önergelerle, sözlü sorularla, gensorularla neyi biliyorsa onlarla iktidarın doğru olmayan tutumunu eleştirmek, ara sıra da insaflı elverirse memleket yararına olanı benimsemektir. İkincisini beklemiyoruz, birincisine hazırız.

Saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Teşekkür ederim Sayın Erverdi.

Görüşmelerin devamına dair önergeyi okutmuş bulunuyorum. Tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Şimdi, Hükümetten başka konuşan olmamıştır. İctüzüğümüze göre son söz milletvekilinindir. Bu arada bir önerge var, onu ifade edeyim.

Ankara Milletvekili Sayın Mustafa Kemal Erkovan ve Yozgat Milletvekili Sayın Ali Fuat Eyüpoğlu, “Son söz milletvekilinindir” ibaresinin geçerliliğini muhafaza edebilmesi için grubu olmayan partilerin genel başkanlarına siyasi görüşlerini ifade edebilmek maksadıyla, kişisel konuşmalarda öncelik verilmesinin teamül haline, getirilmesini arz ve teklif ederiz diyorlar.

Son sözün İctüzük gereğı sıradan milletvekiline değil, grubu bulunmayan siyasi parti liderlerine yerilmesine dair önergenin İctüzüğü değiştirme niteliğinde olduğu aşikârdır. İctüzüğün değiştirilme biçimi, 157’nci maddesinde gösterilmiştir. Bu sebeple önergeniz hakkında bir işlem yapamıyorum.

Normal olarak sıradan bir milletvekiline söz vermem gerekir. Ancak, Adalet Partisi Grubu tarafından son söz istemi vardır, grup adına istenmiştir.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Usul hakkında söz istiyorum Sayın Başkan.

Bir dakika efendim, önergeyi takdim edeyim de.

“İctüzüğün 61, 62 ve 73’ncü maddeleri gereğince som söz milletvekilinin olmasına mebni A.P. Grubu adına söz verilmesini arz ve istirham eylerim” diyor.

İçtüzüğün 62'nci maddesinin üçüncü fıkrasında da...

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Sayın Balkan...

Gruplara öncelik verileceği aşikârdır. Bu hususta bir itirazınız mı var Sayın Erverdi?

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Efendim, 73'ncü maddeye göre bir grubun iki defa konuşması mümkün değildir. Milletvekilinin söz hakkını bir başkasına, devretmesi her zaman mümkündür. Sıradaki milletvekili arkadaşım eğer söz hakkını başkasına devrediyorsa buna bir diyeceğimiz yok, ama milletvekili sıfatıyla konuşur.

O zaman gruplara, öncelik verilmesinin 62'nci maddeye göre mânası kalmaz Sayın Erverdi.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Müsaade ederseniz arz edeyim; “Görüşmelerin devamı etmesine dair önerge verilmiş ve bu önerge de Genel Kurulun işaret oyuyla kabul edilmiş ise, 1'nci fıkra gereğince siyasi parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci defa konuşma hakkı doğar”

Bu ne demek? Milletvekilleri ve gruplar ancak bir kere konuşabilir, ikinci defa konuşulmaz.

Hayır, o, demin hallettiğimiz konu Sayın Erverdi. Önerge kabul edilse idi ikinci defa konuşma hakkı doğacaktı; fakat son söz milletvekilinin olmakla Hükümet veya komisyon adına değil, milletvekili olarak grup adına görüşmek mümkündür. Bu yönde işlem yapacağım,

Adalet Partisi Grubu adına İdim görüşecek efendim?

Buyurun Sayın Demirel (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar; (C.H.P., D.P. ve M.S.P. sıralarından gürültüler)

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Sayın Başkan, müsaade eder misiniz? (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

Çok rica ederim beyefendiler.. Rica ederim, Tüzüğün... (C.H.P. sıralarından “Hangi maddesi” sesleri) Tüzüğün okuduğum 62'nci maddesine göre söz veriyorum ve bunu yaparken... (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — İçtüzüğün hangi maddesine göre yapıyorsunuz? Usul hatası yapıyorsunuz Sayın Başkan... (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

Efendim, beni dinliyor mumunuz? Beni dinleyim lütfen, lütfen efendimi. Bu şekilde anlaşılamayız? Bu sözü verirken gayet tabii olarak, Kanunlar Müdürlüğünün müşavir heyet olarak burada görevli kişilerden de mütalâa aldım ve ben kendi bilgi-me onların da tavsiyesini katarak veriyorum sözü. Bunda usulsüzlük yoktur efendim. (C.H.P. sıralarından gürültüler) Çok rica ederim...

ETEM EKEN (Çorum) — Son söz milletvekilinindir, grup adına konuşamaz...

Milletvekilinin olması hususu komisyon veya Hükümet görüştüktan sonra müzakere bitmeyeceğı anlamındadır. Rica ederim, yapılacak başka bir husus görmüyorum, (C.H.P. sıralarından gürültüler)

NECDET ÖKMEN (İstanbul) — Sayın Başkan, niye vermiyorsunuz bir başka milletvekiline?

YUSUF ZİYA YAĞCI (Ankara) — Haksız bir emsal yaratıyorsunuz, bir tüzük tadili yapıyorsunuz.

Rica ediyorum efendim, lütfen oturunuz... (C.H.P. sıralarından gürültüler) Lütfen yerinize oturunuz, rica ediyorum..

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Usulsüzlük yapıyor Sayın Çakmak, tutumunuz hakkında söz istiyorum.

NECDET ÖKMEN (İstanbul) — Müzakereler bitti, son söz milletvekilinin, tamam. O zaman gruplara söz veremezsiniz. Son söz milletvekillinin ise sırada olan milletvekiline söz vermeniz gerekir. (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, karşılıklı konuşmalar)

Ben grup adına söz istendiğı için önceki sırasına göre verdim. İçtüzüğe uygundur yaptığım muamele. (C.H.P. sıralarından gürültüler) Rica ederim buyurun oturun... Lütfen oturunuz efendim..

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Demokratik Parti ide söz istiyor, vermiyorsunuz?

Efendim, arz ettim... Arz ettim, grup adına söz almak milletvekili olmamayı icabettirmez. Hükümet veya komisyon olarak...

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

Efendim, oturan ben tatbikatımı yaptım, Sayın sözcüyü de kürsüye davet ettim... (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, karşılıklı konuşmalar) Rica ederim... Oturun lütfen... Görüşmelerin devamı için yerinize oturmanızı bekliyorum efendim... Lütfen...

ETEM EKEN (Çorum) — Müsaade buyurur musunuz Sayın Başkan, usul hakkında...

HAYRETTİN UYSAL (Sakarya) — Yanlış tatbikat yapıyorsunuz.

Kürsüde bir hatip varken görüşme yapmamız mümkün değildir. Buyurun lütfen oturun...

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Usulsüzlük yapıyorsunuz. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Lütfen oturunuz efendim...

ŞENER BATTAL (Konya) — Grubu olmayan parti başkanına neden söz vermiyorsunuz? Aynı şeyi grubu olmayan parti başkanına neden yapıyorsunuz?

Önergeyle söz istediği için veriyorum. (*“Tarafsız hareket etmiyorsun Başkan” sesleri*) Efendim, rica ederim... Ben söyledim, yaptığım muamele İçtüzüğe tamamen uygundur. Rica ederim... (*C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler*)

ETEM EKEN (Çorum) — Sayın Başkan, yaptığınız İçtüzüğe uygun değildir.

İçtüzüğe uygundur, lütfen oturun...

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Sayın Başkan, Adalet Partisi Grubu adına mı konuşacak? (*Şiddetli gürültüler, anlaşılmayan müdahaleler*)

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Sayın Başkan, bendeniz daha evvel usul bakında söz istedim; vermediniz; davet ettiniz. Bu yanlıştır.- Yanlış bir tatbikata başlangıç olmasın diye, yerimden itiraz ettim. İçtüzüğü yanlış tatbik etmekte-siniz.

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Bu şekilde yanlış tatbikat olmaz. Kanunlar Mü-dürü, Başkanı ikaz ediniz; yanlış uygulama yapıyor.

Ben doğru uyguladığım kanaatindeyim. Rica ederim efendim, oturun... Çok rica ederim efendim; bu şekilde müzakere devanı edemez, lütfen oturun efendim.. Rica ediyorum efendim... Lütfen oturunuz efendim...

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Müsaade eder misiniz; uygun bir yol bulalım.. Sıradaki arkadaşımız sırasını Sayın Süleyman Demirel'e verebilir, mümkündür. Milletvekilli olarak konuşur, konuşmasının karşısında değiliz. Yanlış tatbikatınızı lütfen düzeltiniz. Sayın İbrahim Göktepe söz sırasını Sayın Demirel'e verirse, Sayın Demirel Isparta Milletvekili olarak konuşur...

Sayın Erverdi, o hususu arkadaşlarım demin ifade buyurdular. Yalnız...

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Sayın Başkan, yanlışlıkları düzeltmek bir fazilettir. Uygulamanızda yanlışlık vardır.

Müsaade buyurun efendim. Ben şu Oturumu yöneten Başkanınız olarak yaptığım tatbikatı İçtüzüğe uygun buluyorum. (*C.H.P. sıralarından gürültüler*) Müsaade buyurun ..

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Sayın Başkan, usul müzakeresi açalım, işi halledelim..

Müsaade buyurun... Beyefendiler müsaade buyurun... Yaptığım tatbikatın İç-tüzüğe uygun olduğunu söylüyorum.. Bu tatbikatın İçtüzüğe uygun olmadığı ka-naatinde Olanlar varsa, başka müsait bir oturumda bir usul müzakeresi... (*C.H.P. sıralarından gürültüler*)

ETEM EKEN (Çorum) — Tüzüğü alın lütfen Başkan...

Aman efendim, rica ederim, bunun başka yolu yoktur. Başka yolu yok efendim...

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) — Şu usulü halledersek iyi olur. (*C.H.P. sıralarından “İçtüzüğü al da oku” sesleri*)

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Tarafsız hareket etmiyorsunuz?

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Sayın Başkan, tarafsız hareket etmiyorsunuz, usulsüz hareket ediyorsunuz..

Söz verdim ve kürsüye davet ettim Sayın hatibi... Rica ediyorum... Müzakere-lerin devamı için lütfen oturmanızı bekliyorum. (*Sıralar arasında karşılıklı konuşmalar, gürültüler*) Lütfen yerinize oturunuz.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Tüzüğe uygun değil hareketiniz.

Sayın Erverdi, arz ettim efendim...

NECDET ÖKMEN (İstanbul) — Milletvekili olarak davet edeceksiniz. Tüzüğe bağlı olarak bu muameleleri yapacaksınız.

Evet, Tüzüğe bağlı olarak bu muameleyi yapıyorum.

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Usulsüz hareket ediyorsunuz, hatanızı düzeltin.

Sayın Mavioğlu, rica ederim; Divan üyesisiniz.. Çok rica ederim... Lütfen oturunuz efendim...

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Aç da oku; tarafsız hareket et..

Okudum da söylüyorum efendim, Başkanlığa o şekilde hitabetmeyin efendim, rica ederim... Çok rica ederim. Biz buraya otururken tarafsız ve İttüzüğü kendisine hâkim kılarak hareket ediyoruz. Rica ederim, rica ederim efendim... Efendim, lütfen yerinize oturunuz, müzakerelerimizi ikmal edelim... Lütfen oturunuz efendim.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, müsaade edin..

Efendim, kürsüye hatip davet ettim... Hatip davet ettim... Daha evvel usul hakkında talebi olsaydı yapabilirdim; hatip davet ettim efendim..

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Buradan söyleyeyim.

Efendim, İttüzüğün açık hükmünü tatbik ediyorum... Meşkûk bir durum yok... Lütfen oturunuz efendim... Lütfen oturunuz...

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, bir hususu arz etmek, istiyorum.

Duyamak imkânım yok efendim, lütfen yaklaşırsanız ne dediğinizi anlayabilirim.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Buradan söyleyeyim,

Sayın Başkan, İttüzüğümüze göre gruplar, öncelik hakikini birinci ve ikinci görüşmelerde kullanır diye bir kategoriye ayrılmıştır. Gruplar birinci görüşmede öncelik halklarını kullanmışlardır.

Müsaade buyurun, bir talepte bulunuyor, diniliyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Beş grup konuşmuştur, sonra millet-vekillerinin söz hakkı doğmuştur. Onlar da konuşmuşlardır. Yüksek Meclis bizim

verdiğimiz önergeyi kabul etseydi, müzakereler devam edecekti. O zaman bir kişi için değil, yedi kişi için söz hakkı doğmuş olacaktı.

Bu balkımdan, yaptığınız tatbikat usulsüzdür. Şayet bunu usul kabul ediyorsanız, o zaman (bendeniz Adalet Partisi Grubundan önce önerge vermiştim) Grup olarak benim hakkımdır, benim konuşmam lâzımdır.

Şimdi burada, sadece davet etmiş olmanızın yarattığı emrivaki, bir yanlış tatbikata sebep olamaz. Yanlış bir tatbikat yapmaktasınız. Verdiğim Önerge ikinci söz hakkını doğursaydı, öncelik kazanacak ve ben konuşacaktım. Şu anda ikinci konuşma hakkı doğmadığı için...

Sayın Korkmazcan, önerge göndermişsiniz. Yalnız önergenizde...

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Yanlış tatbikat yapıyorsunuz.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Adalet Partisi Grubumdan önce idi.

Müsaade buyurun, müsaade buyurun; sizi dinledim, şimdi ben size arzı cevabedeyim. Önergenizde, ikinci defa söz hakkından bahsettiniz, gayet sarihtir. Adalet Partisi Grubu adına gönderilen önergede, son söz tasrih edilerek, hangi maddelere göre son sözün istendiği de belirtilmişti.

O bakımdan size, önergemiz daha evvel gelmesine rağmen, son söz olarak kabul edemediğim için söz veremedim; bu hususu açıklamak isterim.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Sayın Başkan, tatbikat yanlıştır.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Tatbikatınız yanlış... (C.H.P. sıralarından; “Sayın Başkan, bu tutumunuzdan dolayı bundan böyle hiçbir milletvekili ileride son sözü alamayacaktır” sesi)

Efendim, İttüzüğün...

NECDET ÖKMEN (İstanbul) — “Son söz milletvekilinindir” müessesesini ortadan kaldırıyorsunuz.

Ben İttüzüğün hükümlerini tatbik ediyorum... (“Hayır hayır” sesleri, gürültüler) Lütfen oturunuz... Lütfen oturunuz...

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Sayın Başkan, “Son söz milletvekilinindir” ilkesine dayanarak bir kişiye söz vermeniz gerekebilirdi belki. Ancak bu, dün ilân ettiğiniz milletvekilleri listesinden olacaktır; yoksa, muhalefet partisi grubunun başkanına olamaz. (C.H.P. sıralarından devamlı gürültüler)

Sayın Mavioğlu, müsaade edin efendim. Ben de söz vermeden evvel, sıradan bir milletvekiline söz vereceğimi söylemiştim. (C.H.P., M.S.P., D.P. sıralarından devamlı gürültüler) Beni dinlemiyorsunuz efendim dinlemezseniz anlaşmamız mümkün değil. Son sözü grup adına istedikleri için, grubun da 62’nci maddeye göre...

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Usul müzakeresi açacaksınız Sayın Başkan..

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Söz veremezsiniz Sayın Başkan.

Çok rica ederim efendim, lütfen yerlerinize oturunuz.

SABRİ TİĞLİ (Kastamonu) — Sayın Demirel dün grup adına konuşmadı mı? (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Müsaade buyurun efendim, çok rica ediyorum efendim.

Arkadaşlar bu şekilde oturumu devam ettirmem mümkün değil. Çok rica ederim; bir dakika efendim. (C.H.P. sıralarından “Bir önerge var” sesleri)

Bir dakika; oturun efendim.

Sayın Erverdi’nin bir, önergesi var.

İçtüzüğün 62’nci maddesine göre; “Son söz milletvekilinindir” hükmüne ve 73’ncü maddesinin sarahatine rağmen gruplara ikinci defa konuşma imkânı vermeniz sebebiyle, açıkça tüzük ihlâli mahiyetinde olan bu tutumunuz hakkımda söz ve usul tartışması açılmasını istiyorum” diyor.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Hatip kürsüden inmeli ve bu müzakere açılmalıdır.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Hatip kürsüde iken bu önergeyi nasıl okursunuz Sayın Başkan?

Müsaade buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Şimdi, beyefendi görüyorsunuz; İçtüzüğe davet ediyorum, arkadaşları; buna yanaşmıyorlar. Ben söyledim; yaptığım tatbikat İçtüzüğe ve danıştığım Kanunlar Müdürlüğü uzmanlarının mütalâasına aykırı değil, uygundur. (C.H.P. sıralarından “Aykırıdır” sesleri, gürültüler) Onun için...

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Usul müzakeresi açılacaktır.

HASAN CERİT (Adana) — Son söz milletvekilinin olacaktır.

Hayır efendim, kürsüye hatip davet ettim. Bu durumda oturuma, devam edemem arkadaşlar. Yerinize oturmazsanız oturuma devam edemem, (C.H.P. sıralarından devamlı gürültüler)

Yerinize oturmazsanız oturuma ara vermek mecburiyetinde kalacağım.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Devlet memurlarını müşkül duruma sokuyorsunuz.

Oturuma 15,45’e kadar... Rica ederim, Başkanlığa saygılı olunuz ve bu aynı zamanda kendinize saygıdır, rica ederim efendim.

15 dakika sonra toplanmak üzere oturuma ara veriyorum

Kapanma Saati; 15.26

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN; Başkanvekili Ahmet Çakmak

DİVAN ÜYELERİ; İlhami Çetin (Yozgat)

Enver Akova (Sivas)

Açılma Saati; 15.47

Millet Meclisinin 37'nci Birleşiminin 2'nci oturumunu açıyorum.

III. — USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER

1. — İttüzüğün 62'nci maddesindeki grupların öncelik hakkının “Son söz milletvekilinindir” hükmünde de geçerli olup olmayacağına dair.

Değerli arkadaşlarım, evvelâ bir hususu arz etmek mecburiyetindeyim. Eski içtüzüğümüzde milletvekillerinin, gruplar daima öncelik aldığı için konuşamama durumu vardı; bundan şikâyet ediliyordu. Yeni içtüzük müzakereleri sırasında, gerek 73'ncü madde ve gerekse 62'nci maddenin müzakereleri sırasında bu hususta önergeler verilmiş, görüşmeler olmuştur. Örnek olsun diye size bu önergeyi okuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Millet Meclisi içtüzük kanunu tasarısının 62'nci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Suna Tural (Ankara)

Hilmi İşgüzar (Sinop)

“Madde 62. — Söz, kayıt ve istem sırasına göre verilir. Başkan, görüşmeye başlamadan önce; söz sırasına göre söz ilanların adlarını okur. Hükümete, esas komisyona ve siyasi parti gruplarına söz almada öncelik tanınır. İlk öncelik esas komisyona, ikinci öncelik Hükümete, üçüncü öncelik siyasi parti gruplarına aittir. Ancak, sırada bulunan milletvekilleri konuşmadan, parti gruplarına ikinci öncelik hakkı verilmez. Siyasi parti gruplarına istem sırasına göre söz verilir”

Bu bahsettiğim, Sayın Tural ve Sayın İşgüzar'ın önergesidir.

Bu hususta Komisyon, Başkanın sorusu üzerine şu şekilde cevap veriyor; “Bu önergenin muhtevası 73'ncü madde ile halledilecektir; onun için katılmıyoruz Sayın Başkan”

Bahsettiğim bu önergeyi yani bilhassa altını çizerek söylemek istediğim husus; “ancak sırada bulunan milletvekilleri konuşmadan parti gruplarına ikinci öncelik hakkı verilemez” ibaresinin bulunduğu önergeyi Umumi Heyet reddetmiş bulunuyor. Yani, eski İttüzükte şikâyet konusu olan, parti gruplarına daima öncelik tanınarak konuştuğu için milletvekillerinin konuşamama durumu 73'ncü madde hükmü ile ve demin Hükümet Programı üzerinde ki, görüşmelerde yaptığımız şekilde, mutlaka iki milletvekiline söz vermek suretiyle telafi edilmiş, bu mahzur kaldırılmış bulunuyor.

Ben Başkan olarak, şu müzakereleri yansıtan ve reddedilen önergeyi kapsayan metin ortada olduğuna göre, İttüzüğe aykırı bir tatbikat yapmadığım kanaatindeyim. Zannediyorum ki, Sayın arkadaşlarım tatmin olmuşlardır. (C.H.P. sıralarından, “Önerge var” sesleri)

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Hayır efendim, önerge vardır, işleme koyunuz. (C.H.P. sıralarından “Kanunlar Dairesinin görüşlerini aldınız mı” sesleri, gürültüler)

Peki benmeniz, yeni İttüzüğün müzakeresi sırasında çok net olarak meydana çıkmış bulunan hususu ve reddedilen önergeyi okumuş bulunuyorum. Buna rağmen, Başkanınız olarak; Meclise rağmen, Meclise karşı bir duruma gelmemek için Sayın Erverdi’nin, verdiği önergeyi bir usul meselesi kabul ederek, bu hususta iki lehte, iki aleyhte söz vermek üzere müzakere açacağım.

Sayın Durakoğlu önerge göndermişler ve uygulamam aleyhine grup adına söz istemişlerdir. Söz isteyen diğer Sayın üyeler lütfen isimlerini yazdırsınlar efendim

Efendim; söz vermeden önce meseleyi yeniden net çizgileri ile bir defa daha va’zedelim. “Son söz milletvekilinindir” hususunda son sözün gruplara verilemeyeceği veya gruplara öncelik tanınabileceği hususunda usul müzakeresi açıyorum.

Sayın Durakoğlu bu hususta grup adına söz istemişsiniz.

Buyurun Sayın Durakoğlu.

C.H.P. GRUBU ADINA AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; İttüzüğün 62’nci maddesinin bu şekli almasından önce eski içtüzükteki yerini düşündüğümüz takdirde, bugünkü usul ihtilafının neden çıktığı kesin bir şekilde anlaşılacaktır. Eski içtüzüğümüzde de, “Son söz milletvekilinindir” hükmü vardı; ama uygulama; “Son söz millet-vekilinindir” hükmüne rağmen gruplar adına da yapılabiliyordu. Ancak, 62’nci maddenin bu şekli alması hali hangi safhalardan geçmiştir?

O tarihte komisyonda bulunan ve şu İttüzük hükümlerinden 22 tanesi kendi kaleminden çıkmış bir arkadaşınız olarak, müzakereleri başından sonuna kadar dikkatle takip etmek görevimdi.

Bu sebeple; evveleminde, Komisyonda geçen müzakerelerde esas tutulan görüşlerin neler olduğunu, niçin bu maddenin bu şekli aldığını ve Başkanın uygulamasını neden İttüzüğün bu hükmüne aykırı olduğunu göstermek için söz aldım.

Sayın arkadaşlarım; eski içtüzüğümüz konuşmada öncelikleri bulunan, Grup Komisyon ve Hükümet gibi kurulların sırasını tayin etmezdi; Komisyon ve Hükümet aynı zamanda söz isterlerse, hangisi daha önce söz alacaktır? Bu, Başkanın takdirine bırakılmıştı. Bu konuda bizim, Cumhuriyet Halk Partisi olarak bir teklifimiz vardı ve aynen şu idi; “Son söz millet-vekilidir” hükmü aynen kalıyor ve buna bir ilâve yapılabiliyordu; “Bu milletvekili her hangi bir siyasi parti grubuna dahil olabileceği gibi, grubu bulunmayan bir siyasi parti müntesibi veya bağımsız olabilir” diyordu.

Bu teklifimiz Komisyonda kabul edilmedi. Niçin edilmedi? “Son söz milletvekilindir” denildiği zaman; “Son söz milletvekilinindir” hükmüne sığınarak grup adına da söz alınabileceği için değil.

Demin Sayın Kubilây’la beraber bir gözden geçirdik; ne yazık ki, o müzakere-de bulunan arkadaşlarımızın bir tanesi bile seçilememişler. Ama Sayın Kubilây’a demin, “şahit olarak da gösterebilir miyim” dedim; “Evet Meclis müzakereleri için gösterebilirsiniz” dedi. Biz burada açık açık; “Konuşma sayısı, öncelikleri belli olan grup, hükümet ve komisyon tarafından devamlı surette doldurulduğu ve tekrar söz alma imkânları bulunduğu için milletvekiline söz sırası gelmiyor. O bakımdan sarahate kavuşturalım” dedik.

O zaman Komisyon Başkanı Sayın Cevdet Akçalı idi... Demin Sayın Başkanın okuduğu önerenin reddediliş sebebi de tamamıyla ayrıdır; Sayın Başkanın anladığı şekilde de değildir; 73’ncü maddenin muhtevası, kabul edildiği şekilde değildi. Teklifte, grupların konuşmasından sonra, asgarî beş Sayın üyeye konuşma hakkı tanınıyordu ve aramızdaki anlaşma da bunun kabul edilmesi yolunda idi; ama Genel Kurulda bu, 2’ye indirtildi; Bu suretle, ret sebebi tahakkuk etmedi.

Şimdi, bütün bunlardan sonra; “Son söz milletvekilinindir” denildiği zaman, niçin, konuşma sırasının gruba değil de bir milletvekiline verilmesi lâzım? Bir hüküm, mücerret olarak bir fıkrayı ele alıp da değerlendiremezsiniz; o hükmü, İttüzü-ğün heyeti umumiyesinde hâkim olan ilkeleri nazara alarak değerlendirebilirsiniz. Yüce Mecliste bulunan değerli milletvekillerinin her birisinin her zaman söz hakkı yoktur. Niçin yoktur? Önceliği bulunanlar vardır da onun için yoktur. Söz almış olsalar bile “Mutlaka konuşacaktır” diyemezsiniz. Onun içindir ki, 62’nci maddenin 3’ncü fıkrasında bu öncelik sırası konuldu ve bunun da esas sebebi öncelik hakkı olanların bir bir tespit edilmesi idi. Bunlar kimdir? Komisyondur, Hükümettir, parti gruplarıdır. Öyle ise, bunlar üyelere devamlı surette takaddüm edecekler ve konuşma yapacaklardır. 73’ncü maddenin uygulanması, (dikkat buyurulursa) yine, 62’nci maddedeki “Son söz milletvekilinindir” hükmünün milletvekili tarafından yerine getirileceğini âmir hale getirir. Niçin? 73’ncü madde, gruplara muayyen saatler veriyor veya (Danışma Kurulunun teklifi ile özel gündem şekline sokulmuşsa) süreleri kaldırıyor.

Nitekim ne oldu; Adalet Partisi Grubu dört saat konuştu; Demokratik Parti Grubu üç saate yakın konuştu; Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu bir buçuk saat konuştu; ondan sonra Millî Selâmet Partisi Grubu konuştu; daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi Grubu konuştu. Yani, süre tahdidi olmadığı için istedikleri miktarda konuştular.

İkinci görüşme açılması niçin Genel Kurulun kararına bağlı bırakılmıştır? İki milletvekili konuştuktan sonra, konuşanlar arasında adaleti temin etmek içindir; bir gruba diğer bir grubu takaddüm ettirmemek içindir; adalet ilkelerini zedelememek içindir. Şimdi, siz tutup da 73’ncü maddenin tatbikatı böyle iken, “Son söz milletvekilinindir” diye o hakkı gruba verdiğiniz takdirde ne oluyor? Bütün gruplar birer defa konuştukları halde, A.P. Grubu iki defa konuşuyor ve bunun tabii sonucu

budur. A.P. o zaman, İttüzükte hâkim olan adalet ilkesini zedeliyor. Bunun tabii sonucu da, bu hükmün; münhasıran milletvekilinin konuşması şeklinde olması lâzımgelir. “Son söz milletvekilinindir” hükmü; avantajları bulunan, öncelik hakları bulunan, imtiyazları bulunan grupların yeniden bir imtiyaza sahip olmamalarını sağlamak için konulmuş bir hükümdür. Yani, zaman zaman konuşma zaruretinde ve hakkında bulunan bir grup, bir diğer milletvekilinin önüne geçebiliyor. Hatta komisyon, Hükümetin ve Siyasi parti grubunun önüne geçebiliyor. Öyle ise, imtiyazı bulunan, başkalarının hakkının önüne geçen, öncelik hakkı bulunan bir gruba, bu sefer münhasıran milletvekiline tanınmış olan hakkı kullandırmak da adaletsizlik olur. O zaman açık seçik, son konuşma mutlaka; Hükümet konuşmuşsa “Hükümet dışında birisi”, komisyon konuşması, “Komisyon dışında bir üye tarafından yapılır” şeklinde konulabilirdi. Hatta bir siyasi parti grubu konuşmuşsa, “Siyasi parti grubu olmayan bir üye konuşabilir” şeklinde konulabilirdi. Niçin acaba açıkça “Son söz milletvekilinindir” denilmiştir? İmtiyazlıya bir imtiyaz daha tanımamak içindir.

Böyle olunca; meseleye neresinden bakarsanız balkınız konu, Sayın Başkanın anladığı mânada değildir. Genel Kurulda ve komisyondaki müzakerelerin içinde bulunan bir arkadaşınız olarak, Sayın Cevdet Akçalı'nın burada bulunmasını çok arzu ederdim. Çünkü hiç şüphe etmiyorum, birçok hallerde kendi grubunun görüşümün de aksini, buradan söylemiştir, bu tabiatla bir kişiydi ve çıkıp konuşma imkânı olsa idi, hiç şüphe etmiyorum “Son söz milletvekilinindir” hükmünün münhasıran imtiyazlılara bir imtiyaz daha tanımak için suistimal edilemeyeceğimi ve son sözün mutlaka bir milletvekili tarafından kullanılması zaruretinde olduğunu ve bunun için İttüzüğe sokulmuş bulunduğunu ifade edecekti...

Benim mâruzâtım bu kadardır. Sayın Başkanın uygulaması İttüzük hükümlerine aykırıdır. İttüzüğü, yeni yeni tatbik ediyoruz. Müzakereleri, kötü teamüllerle çıkmaz hale getirmemenin tek yolu, İttüzük hükümlerini gerçek anlamda tatbik etmektir. Zaten bunların hepsinin mahzurlarının doğacağını (zabıtlarda vardır, okuduysanız) Millet Meclisi Başkanvekillerinin seçimi sakatlığına bağlamışmıdır şahsen; Aslı gruplardan seçmezsiniz, “Genel Kurul seçecektir” dersiniz; ama Meclis Başkanvekillerini gruplardan seçersiniz; birinci plânda, Meclisin hizmetkârı değil; gruplarının hizmetkârı haline getirirsiniz. Bu hükmün değişmesi lâzımdı, ısrar ettik; ama Sayın A.P. milletvekili arkadaşlarımız iktidarlarını garanti gördükleri için, uzun süre bundan istifade edecekleri, muhalefete söz hakkı tanıyamıyacakları ve bunun büyük bir fırsat olduğu zehabı ile bunlara sahip çıkmışlardır. Ama bunun zamanı geçti.

Sayın Durakoğlu, müsaade eder misiniz? Bir sözünüze cevap vermek istiyorum.

AHMET DURAKOĞLU (Devamla) — Tamam efendim, sözümü bağlıyorum. Zaten sürem de bitti zannediyorum.

Sayın Başkanın uygulaması yanlıştır Bu hüküm İttüzükte, arz ettiğimiz nedenlere dayanarak yer almıştır. Yarınki tatbikatlarda, müzakerelerde suhuleti temin bakımından bunda titizlik göstermek, Genel Kurulun bütün üyeleri için zaruridir.

Bu hassasiyeti, bütün arkadaşlarımızın (parti hesaplarına girmeden) göstermesini temenni eder, saygılar sunarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Teşekkür ederim Sayın Durakoğlu.

Yalnız, “Başkanın gruplarıyla ilgili ve onun temrinde” şeklindeki beyanınız, eskiden Başkan vekilliği yapmış bir arkadaşımız olarak uygun mütalâa etmedik.

AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Mecliste geçmiştir efendim. O maddenin görüşülmesi sırasındaki kanaatimi söyledim.

Peki efendim, teşekkür ederim.

Başkanlığın tutumu lehimde söz isteyen var mı efendim? Yok.

Aleyhte, Sayın Korkmazcan; D.P. Grubu adına buyurunuz efendim.

D.P. GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

İçtüzüğümüzün yeni uygulanmaya başlamış olması sebebiyle birtakım yanlış teamüllerin yerleşmemesi için İçtüzük hususunda grubumuzun hassasiyeti vardır. Şu anda, Sayın Başkanın uygulaması İçtüzüğün hükümlerine aykırıdır kanaatindeyiz. 73’ncü madde; “Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa her konuda, her siyasi parti grubunun grupları adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır” demektedir. 62’nci maddede gruplara, komisyona ve hükümete öncelik tanınmış ise de grupların buradaki önceliği, birinci söz hakkı sırası ve Mecliste yine 73’ncü maddenin 2’nci fıkrasına göre, müzakerelerin uzatılması kararı alınırsa ikinci müzakerede doğacaktır.

Bugün ve dün yapılan müzakerelerde, 73’ncü maddenin tanıdığı hakları bütün gruplar birer defa kullanmışlardır. Ondan sonra bu milletvekili arkadaşımız da konuşmak fırsatını bulmuşlardır; bilâhare Sayın Hükümet bu konuşmaları cevaplandırmıştır. Şimdi grupların, müzakerelerin uzatılması kararı alınmadığına göre ikinci defa söz hakları doğmadığından, öncelikleri de bahis konusu olamaz. Ama biraz önce Sayın Durakoğlu’nun ifade ettiği anlamda da, 62 inci maddenin koyduğu hükmü, “son sözü ancak milletvekilleri şahısları adına kullanabilirler; grupları adına kullanılamaz” mânasına da almıyoruz; o da yanlış olur. Grupların birinci müzakerede, daha doğrusu uzatma önergesi verilmeden önceki müzakerede bir kere konuşma hakları olduğuna göre bu haklarını gruplar, isterlerse Hükümetin konuşmasından önce kullanırlar (bu sefer olduğu gibi), isterlerse kullanmazlar; beklerler; Hükümet konuştuğundan sonra sıradaki diğer milletvekillerinden önce haklarını kullanmak suretiyle “Son sözü” milletvekilinin konuşması ile bir grubun konuşması arasında fark kalmaz. Esasen eski uygulamada da, yürürlükten kaldırılan İçtüzüğümüzde de “Son söz milletvekilinindir” hükmü mevcuttur ve bu “Son söz” ü gerektiği zaman gruplar da kullanabiliyordu; ama o zaman, “grupların söz hakları bir keredir” diye sarîh bir hüküm İçtüzükte yoktu; gruplar, önceliklerini her safhada kullanabiliyorlardı.

Biz, 73’ncü maddedeki önceliği şöyle anlıyoruz; Hükümet programının müzakeresi başlamıştır. Hükümet programının müzakeresinde, meselâ bizlerden (grup-

lardan) önce sıraya 20 milletvekili kaydedilmiş olabilir. Gruplar söz talebinde bulununca bu 20 arkadaşımızın önüne geçmişlerdir. Tahmin ediyorum, gruplardan önce müracaat eden milletvekili bu sefer de olmuştur; fakat gruplar öncelik hakları dolayısıyla milletvekillerinden önce konuşma fırsatı bulmuşlardır. Şayet, Yüksek Heyetimiz bizim verdiğimiz önergeyi kabul buyursaydı, grupların birer kere daha konuşma hakkı doğacaktı; O zaman gruplar milletvekillerinden önce söz almak hakkına sahip olacaktı.

Aziz arkadaşlarım, Sayın Başkanımızdan bir not gelmiştir, tahmin ediyorum meseleye ışık tutucu yönü vardır. Müsaadenizle onu okumak istiyorum.

Aziz arkadaşlarım, bugün Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarımızın gösterdikleri hassasiyetin usul ile ilgili bir hassasiyet olması gerektiği kanaatindeyim. Sayın Demirel'in konuşup konuşmaması meselesi, tartışma konusu olmamalıdır; Hakkı var ise konuşacaktır, yok ise konuşmayacaktır. Eğer grupların ikinci defa söz alma hakları bulunsaydı, böyle anlasaydık benim konuşmam gerekirdi; çünkü daha önce verilmiş önergem var; Grubumun adına ikinci defa söz istemiştin; Sayın Başkan onu muameleye koymadı ve bu konuda da hak iddia etmiyorum; Çünkü Yüksek Heyetiniz ikinci konuşmalara lüzum görmemiş bulunuyor. Ancak, Başkanlıktan "Söz sırası kimdedir?" diye sorduk; şu anda, "Son söz milletvekilinindir" hükmünden yararlanacak olan arkadaşımız Adalet Partisi İçel Milletvekili İbrahim Göktepe'dir. İbrahim Göktepe arkadaşımız, 62'nci maddenin son fıkrasına göre söz hakkını Sayın Genel Başkanlarına bırakabilir ve Sayın Demirel İçtüzüğün hükmü içerisinde, bir milletvekili... (C.H.P. sıralarından "Söz istemedi ki" sesleri) Sayın Demirel şu anda da söz isteyebilir, ismi en sona yazılabilir; fakat önceki bir milletvekili...

İstemiş bulunuyor zaten.

HASAN KORKMAZCAN (Devamla) — Sayın Demirel söz istemiş bulunuyor, şu anda da isteyebilir. Önceki bir milletvekili sırasını kendisine terk edebilir ve Sayın Demirel burada Adalet Partisi Grubu adına değil; ama İbrahim Göktepe arkadaşımızdan aldığı şahsi hakkını kullanarak konuşabilir.

Yüksek Heyetinize saygılar sunarım. (D.P. ve A.P. sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri)

Teşekkür edenim Sayın Korkmazcan.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Sayın Başkan lehinde konuşmak istiyorum,

Buyurun Sayın Ataöv.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Meclisimizi şu anda yöneten Başkanımız 1961'den beri Parlâmento üyesidir. Eski İçtüzükte ve yeni İçtüzükteki hükme göre, gruplar milletvekillerine nazaran tercihli konuşuyorlar. Bunun delili, bütün gruplara müzakerenin ilk anında söz verilmesidir.

Şimdi, yeni İçtüzüğün ilk uygulamasında Sayın Başkan gruplara olan önceliği uygulamıştır. Bunda, yeni İçtüzüğün müzakeresi sırasındaki tutum dolayısıyla, uygulamanın doğru olup olmadığını münakaşa edilir, o başka. Yalnız, İçtüzüğü savun-

nurken Meclis Başkanının bütün ihtarlarına rağmen, Meclis kürsüsünün önünün işgal edilmesi, İttüzüğe de, her şeye de, Anayasaya da aykırıdır. (C.H.P. sıralarından “onu bırakalım” sesleri) Onu bırakmayalım, onu söyleyelim ki, dokunulmaz olan bu kürsü bir daha işgal edilmesin; bir daha, Meclis Başkanı dinlenmez hale gelmesin.

Adalet Partisi Grubu eğer son sözü ayrı bir tutum, bir kasıt için istemiş olsaydı, bu hakkı zaten elde ediyordu; çünkü İbrahim Göktepe arkadaşımız müzakereler sırasında, kendi konuşma hakkını Partinin Genel Başkanına vermiş olduğunu bildirdiği önergesini Başkana yollamıştı. Buradan da belli ki, Adalet Partisi Grubunun bir art niyeti veya yanlış tüzük tatbikatı diye bir şey yok. Adalet Partisi Grubunun, Meclisi yöneten arkadaşımızın İttüzüğü uygulamasın? Ve Meclis yönetimine bir saygısı vardır; onun ifadesini vermiştir.

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Gerekçe yarattın canım sende...

Konu üzerinde devam buyurun.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Şimdi Sayın arkadaşlarım, Sayın Başkanın aslında, oturuma yeniden başlayınca, oturumdan evvelki durumu burada ihdas etmesi lâzım idi. Fakat mademki yeni tatbikatta bir teamül kurulacak, bundan sonraki teamülde Yüksek Meclisin takdiri ile son sözün gruplara değil, milletvekillerine verilmesi uygun bulunacak; bu da bir kazançtır. Ama kaybolan şey, Meclisin o saatten bu saate kadar çalıştırılmadığı zamandır; bu kaybedilmiştir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi Sayın arkadaşlarım, niçin gruplara bu kadar alerji gösterilir? Grup adına söz alan arkadaşımız da milletvekilidir. Ne Hükümet üyesidir, başka bir sıfatı vardır; ne komisyon üyesidir, ayrı bir sıfatı vardır; Yalnız, grubun bir üyesidir, milletvekilidir. “Son söz milletvekilindir” hükmünün, bu Mecliste bulunan bir arkadaşınız olarak böyle tatbikatını gördüm; ama bugün yeni İttüzüğün tatbikatı sırasında yeni bir teamül kurulacağı için Sayın Başkanın görüşmeler sonunda izhar edeceği takdire saygılı olacağız. Bu meseleyi ister oylar, ister oylamayız. Takdir Meclis Başkanımızdır. Meclis Başkanımızın vereceği kararlara; aşağıdan, ne sıra kapağı vurarak, ne bağırarak, ne isyan ederek; bir nevi böyle çirkin görüntü halinde bir koro halinde bulunmayacağımızı, Sayın Başkanın kararına saygılı olacağımızı, Adalet Partisi Grubu arkadaşlarımla böyle düşündüğünü arz eder, saygılar sunarım. (A.P. sıralarından alkışlar)

ORAL MAVİOĞLU (İçel) — Haklarınızı, gerektiği biçimde savunuyorsunuz.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ataöv.

Sayın arkadaşlarım, görüşmeler sonunda, Gruplar adına konuşan arkadaşların beyanlarıyla Sayın Genel Kurulun temayülü belli olmuştur. Kabul olunur ki, yeni İttüzüğün ilk tatbikatını yapıyoruz ve bu tatbikatın sağlam temele oturması bakımından bu usul görüşmesini açtık ve neticeye bağlamış oluyoruz.

Bu hususta bir oylamayı gerekli görmüyorum. Bu duruma göre, grupların son sözde öncelik hakkı olmadığı hususunda beliren kanaati tespit ettik.

II. - HÜKÜMET PROGRAMI (Devam)

1. — *Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu Programının görüşülmesi. (Devam)*

Şimdi son sözü, sırada bulunan İçel Milletvekili Sayın İbrahim Göktepe'nin; önergesi ile daha evvel Hükümet Programı üzerinde söz almış bulunan Sayın Süleyman Demirel'e devrettiğine dair önergesi uyarınca Sayın Süleyman Demirel'e söz veriyorum.

Sayın Demirel, son söz için buyurunuz. (A.P. sıralarından şiddetli alkışlar) (C.H.P. sıralarından "Süre ne kadar?" sesleri)

Sayın Demirel, Hükümetten sonra konuşan...

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sürem 20 dakika.

Evet; onu arza çalışıyordum efendim.

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Hepinize saygılarımı sunuyorum.

Hükümet programı üzerindeki konuşmalar bir yasama meclisinin en önemli işlerinden biridir. Hükümet önemli bir müessesedir, birçok şeyleri memleket hükümetten umar, hükümetten bekler. Hükümet de kendisinden birçok şeylerin umulması lâzımgeldiği iddialarıyla işbaşına gelir.

Hal böyle olunca bu müzakerelerin her zaman aşırı bir sükûnet içinde geçmesi beklenemez. Gayet tabii ki, karşılıklı birtakım tartışmalar olacaktır. Gurur ve ıftiharla' arz edeyim ki, demokrasi fikrinin savunucusu olarak, asgariden bu davanın davacısı olduğumuza inanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi hayatıyet dolu bir Meclistir. Birbirimizi anlamakta zaman zaman müşkülât çekeriz, bunları büyüt-müyorum. Hükümetler, yapılan tenkidleri hangi şekilde karşılırsa karşılınsınlar, bu tenkidlerin iyi niyete dayandığını kimse inkâr etmemek gerekir. Biz memleketin daha iyi olması için çalışırız, varlığımızın sebebi budur.

Muhterem Milletvekilleri, daha çok zamanımız olsa, daha çok şeyler söylemek imkânını buluruz, özgürlük savunduğunuza göre, söylenen şeylerden endişe etmemek gerekir. Biraz fazla zaman alabilir; ama neticeye ulaşılır. Biz şayet önemle meselenin üzerinde duruyorsak; hakikaten hem görevimize, hem de cereyan etmekte olan tartışmaya önem atfettiğimizden dolayıdır.

O itibarla, huzurunuzu saatlerce işgal etmek, sadece sizi uzun saatler dinlemeye mecbur etmek gibi bir arzunun içinde değiliz. Bizi huzurunuzda uzun saatler bulunmaya mecbur eden şey, memleket meseleleri hakkında görüşlerimizi söylemektir. Bu görüşleri beğenirsiniz, beğenmezsiniz; gayet tabii ki, biz kendi düşüncelerimizi, fikirlerimizi bilhassa iktidar partilerine veya bizim dışımızdaki partilere kabul ettirmeye çalışmıyoruz. Burası Türkiye'nin en önemli bir müessesesidir. Gayet tabii ki, bu hür kürsüden düşüncelerimizi hiçbir kısıntıya tabi olmadan söylemek bizim hakkımızdır. Gayet tabii ki, bunları söylerken de bir başıboşluğun savunucusu değiliz; Meclislerimizin tüzükleri vardır, onlara uyarız; bunların tat-

bikasında zaman zaman anlaşmazlıklar çıkabilir. Hele, Millet Meclisimiz yeni bir İttüzük tatbikatı yapıyor, ilk defa olarak bu tatbikat yapılıyor, ilk defa olarak Meclis müzakerelerinde böylesine önemli bir konu 1973 seçiminden sonra başlamıştır. Onun içindir ki, mesele şu noktaya gelip, bana 20 dakika bile olsa söz söyleme imkânı doğduğundan dolayı bahtıyarlığımı belirtmek istiyorum.

Muhalefet - iktidar diyalogunu fevkalâde önemli sayarım. Türkiye’de, rejimin bunalımlara uğramasında, mazide muhalefet - iktidar diyalogunun kopukluğundan önemli işler çıkmıştır. Bu diyalog ancak birbirimize tahammül ile mümkündür, birbirimizi iyi anlamaya, çalışmakla mümkündür, doğru yanlış, objektif sübjektif münakaşasından önce ne dediğimizi anlamamız lâzım. Birebirimizin ne dediğini doğru anlamamız lâzım.

Bu itibarla, şayet Muhterem Heyetiniz müzakerelerin uzatılmasına karar verseydi, daha sonraki zamanlarda, daha çok fikirlerimizi söylemek imkânını bulurduk. İktidar, bundan tedirgin olmamalıdır. Şu muamele usulen yapılmıyor, yani usul gerektirdiği için yapılmıyor; bundan bir medet umulduğu için yapılıyor, fayda umulduğu için yapılıyor. Onun içindir ki, düşüncelerle diyalogun mutlaka aydınlığa, vuzuha, mutlaka memlekette iktidar - muhalefet çatışmasını birtakım kısır münakaşalara, kısır tartışmalara sokmamasına yardımcı olduğu inancında bulunduğumdan bunları söylüyorum. Herkesin kendine göre tarzı beyanı olacak, üslubu olacak, bunlar gayet tabiidir ve bilhassa siyasetçiler arasında üslup farklılıkları, düşünce farklılıkları gibi normaldir.

Bizim için önemli olan, sistemin işlemesidir. Dün de beyan ettim; hükümetler gelir, hükümetler gider; bizim için önemli olan, bir olağanüstü dönemin son bulmuş ve millet iradesiyle yeniden bu büyük müessesenin hayatıyet kazanmış olmasıdır.

Biz program tenkidi yaptık; ne yapacaktık muhalefet olarak? Muhalefet, Program tenkidi yaparken ne yapacaktı? Düşüncelerini söyleyecekti, sorular soracaktı, cevaplar alacaktı. Sorular sorduk, cevaplar aldık. Bu bir gensoru müzakeresi değildir, bunu biliyoruz. Gensoru müzakeresi olsa; yapılmış icraat vardır, o icraat üzerinde konkre, müşahhas fikirler söylemek imkânlarımız vardır, deliller koymak imkânlarımız vardır. Bu bir program müzakeresidir. Program müzakeresinde aranan şey hiç olmazsa, meseleye biz öyle yaklaşıyoruz, getirilen programın memlekete ne fayda sağlayacağı, memleketin ana meselelerine ne ölçüde deva olacağı ve bunun karşılığında memlekete neye malolacağı ve memleketin önemli meselelerinin bir kenarda bırakılıp bırakılmadığı; memleketin kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasına doğru ileri adımların atılıp atılmadığını tespittir. Burada tercihler rol oynar, düşünce sistemi rol oynar. Bunların hepsini kabul etmek gerekiyor.

Program, yapılan yeni açıklamalarla aslında yeni bir hüviyete kavuşmuştur. Bi-naenaleyh, şimdi yapılacak müzakerelerin daha çok faydalı olduğu inancında idik; fakat tabii ki mesele burada bitmiyor, diğer Meclis vardır; o Mecliste de fikirlerimizi söylemek imkânına sahibiz; bunun ötesinde bütçe vardır; bunun ötesinde genel görüşme imkânları vardır; hükümeti denetlemek için elimizde birçok vasıtalar vardır. Gayet tabii ki, bu vasıtalarla faydalanarak hükümet denetleme görevimizi

yapacağız. “Siz yapmadınız” demek, meseleyi, yapılmış hale getirmez. Gerçi zaman zaman bu çeşit tedbirlere, bu çeşit beyanlara başvurulur; bu bir sıkışmanın işareti de addedilebilir veya meselenin içinden sıyrılmanın işareti de addedilebilir. İktidarların görevi, kendilerinden evvelki iktidarların yapmadığını tespit değildir. İktidarların görevi, kendilerinin ortaya koyduğu, işleri nasıl yapacağını söylemek ve onları yapmaktır. Çünkü kendinden evvelki iktidarların bir işi yapmamış olması, bugünkü iktidara yapmama hakkını vermez.

Binaenaleyh, “Nasıl yapacaksınız?” diye sorulduğu zaman, “Siz yapsaydınız?” gibi bir cevapla karşılaşmış olmayı, doğrusu bir üzüntü konusu sayarım.

Aslında, nasıl yapacağınızı söylerseniz bunun size de yardımı olur, nasıl yapacağınızı düşünmek imkânını bulmuş olursunuz.

Programı okumadığımdan bahsedildi. Herhalde Programı okumasam, bu kadar ayrıntılı bu meseleleri bilmem. Programınızı ezbere biliyorum. Herhangi bir sayfasını; açın sorun; ne var, söyleyeyim.

O itibarla, “Programı okumadınız” gibi bir iddiayı, doğrusu ağırlığı olan bir iddia saymıyorum. (C.H.P. sıralarından “Kaç sayfa” sesleri)

Bu müzakereler daima biraz sert cereyan eder, dozu biraz muhafaza edilebildiği takdirde, sertliğin de o kadar önemi yoktur.

Reylerimizi tespit meselesine gelince; reylerimizi apriori, peşin yargıyla tespit etmiş değiliz. Reylerimizi daha dün tespit ettik. Cuma günü program okundu, dün müzakereye aldık, tespit ettik reylerimizi. Zaten, “peşin hükümle geldiniz” gibi bir ithamı kabul etmiyoruz. Aslında, biz mademki muhalefetiz, öyleyse kırmızı oy verelim diye gelmedik karşınıza. Düşündük, taşındık ne yapalım diye; kırmızı çıktı, öyle geldik.

Geride bıraktığımız seçimlerin sonuçlarının da yanlış değerlendirildiğini görüyoruz. bundan çok yanlış şeyler çıkar. Aslında, Cumhuriyet Halk Partisi sandıktan iktidar olarak çıkmadı. Sandıktan iktidar olarak çıksa, bu hükümet müzakerelerini bizim Kasım ayının başında yapmamız lâzım gelirdi. Şubat ayının bu gününde yaptığımıza göre, sandık iktidar çıkarmadı bu defa. Mamafih, sandığın kıymetinin bilindiğine fevkalade memnunum. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar) Sekiz sene evvel bu kürsüden şu yazıyı gösterme mecburiyetinde kaldığımız günler olmuştur.

Yazı, takdir ile ifade edelim, genel oy ve onun işareti olan sandığın ki sonradan “sandıksal demokrasi”, “cici demokrasi” “biçimsel demokrasi” namıyla küçümsemişti, Türkiye’nin bunalımlara gitmesinde çok büyük rolleri olmuştur bunum; birbirimizi beğenmemekle bir yere varamayız. Sizi de seçen millettir, bizi de seçen millettir, Binlaenaleyh, size verilen reylerin değerli, bize verilen reylerin değersiz olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

O itibarla, geliniz, esasen baktığınız zaman da ahım şahım bir şey yok, Önemi yok bu işin; ama kazanmayı var. Biz seçimlere favori girdik, kazanamadan çıktık

hadise budur. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*) Ama siz de kazanarak çıkmadınız. (A.P. sıralarından *alkışlar*)

Bereket ki, Millî Selâmet Partisi imdada yetişti de iktidar oldunuz. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Bunu açıklıkla söylüyorum, gayet tabiidir ki hiçbir parti Hükümet olacak kadar rey almamışsa, yapacak iş koalisyonudur. Koalisyon bir kombinezon bulmak meselesidir; kim kiminle anlaşabilirse o Hükümet olur.

Binaenaleyh, “Biz iktidar olarak çıktık” denemez. Hep meydanlardan geldik ki müzakerelerin hızlı oluş nedeni de, meydanlarda kimse hızını alamamış gibi geliyor biraz. Ama bunda fayda vardır, geliniz bu diyalogu hakikaten milletimizin bize gösterdiği teveccüh istikametinde yaşatalım. Bunun yumuşatılması falan şart değil, sadece medenî olması lâzımdır ve kaideye uygun olmalıdır.

Muhterem Milletvekilleri, seçim kazanmamak, suçluluk ifade etmez. Yani, kimse seçimi kazanmadığı için suçlu falan olmaz. Seçim kazanırsınız, iktidar olursunuz; ebedî iktidar da olmaz, onu da hesabedelim. Bu kürsüden o intiba verilmeye çalışıldı, “Artık, bir daha biz seçim kaybetmeyiz”, falan gibi. Aslında, sizin seçim kazanmamanız için biz çalışacağız yine, o bizim gereğimiz. (Gülüşmeler) Biz kendimiz kazanmak için çalışacağız; ama burada demokratik sistemde zaten alternatif ortadan kalktı mı, rejimi işletmemiz mümkün değildir, milletin sizi de görmesi lâzımdır, göreceklidir.

Binaenaleyh, şunu ifade edelim; başarılı olursanız biz bundan seviniriz. (A.P. sıralarından *alkışlar*) Biz burada, “Aman siz başarılı olmayın, memleket zarar görsün; böylece bizim, de içimizde burukluk falan varsa, oh olsun, diyelim” diye bulunmuyoruz. Bu devir kapanmıştır, (şayet varsa böyle bir şey) Yok böyle şey. Bizim, istediğimiz, söylediğimiz şey; başarı, başında değil, sonunda belli olacak. Bizim, Türkiye’de ne bıraktığımız belli. Siz ne bırakacaksınız, onu göreceğiz. Ümidederiz iyi şeyler bırakırsınız, ümidederiz bizden daha çok şey bırakırsınız. Önemli olan Türkiye’dir. Bu yurt hepimizin, hepimiz bu milletin çocuklarıyız. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Bizim maksadımız tezyif değildir, tahkir de değildir, küçültme de değildir; ama hem bir çağrıda bulunuyorum, buna uyulur, uyulmaz, o da önemli değildir; Gelin bu gemiyi işler tutalım ve bu zeminde diyalogu muhafaza edelim ve gayet tabiidir ki, muhalefet olarak bizim söyleyeceğimiz şeylerden sıkılmayacağımızı ifade ettiniz; ama daha birinci günde sıkıldınız gibi geliyor bana, (C.H.P. sıralarından *“Hayır, hayır” sesleri*)

“Hayır” demeyin, şimdi tam yerine geldim.

Sayın Hükümet Başkanı çok tedirgin göründü. Âdeta, “Siz muhalefet vazifesi dahi yapamazsınız” gibi bizi azarladı. Muhalefet vazifesini nasıl yapacaksak? Koalisyon Hükümetinin bir kurs açması lâzım gelecek sanıyorum, bu kursu açıp bizim muhalefet vazifemizi nasıl yapacağımızı öğretir; ama o zaman da güdümlü demok-rasi olur o, o yola sapılmayacağını sanırım. Muhalefet olmazsa tek partiye gideriz. Halbuki, Anayasanın 28’nci, pardon 28’nci madde o sokaklar maddesidir. 56’nci maddesine göre, siyasi partiler ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Binaenaleyh, iktidar olarak, partile-

rim Anayasanın bu Meclisin ayrılmaz parçası, nizamın ayrılmaz parçası olduğunu bilmeniz ve muhalefetti bir işe yaramaz duruma düşürmeniz lâzımdır daha birinci günden. Muhalefetsiz bir demokrasi işlemez.

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — (A.P. sıralarını göstererek) o tarafa da anla-tın.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben gayet tabîî, buradan ne tarafa dö-neceğimi kestiremedim, ne tarafa dönmemi istiyorsanız? Yani şu sırada siz varsınız da böyle dönmem de bir garip olur, onun için söylüyorum.

NECDET UĞUR (İstanbul) — Tamam efendim, tamam, rica ederiz.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhalefetin lüzumsuz bulunduğu şek-ildeki bir hususu üzüntü ile karşıladık.

Sayın Başbakan birçok ileri iddialarda bulundu. Bu iddialar bir kesin yargı şek-lindedir. İktisadî büyüme, ekonomik kalkınma, bu memleketi ileriye götürme böyle kesin yargılarla mümkün değildir, öyle olsa oturur karar veririz, ertesi gün de ba-karız memleket güllük, gülistanlık olur. Bunun zorlukları vardır, kaideleri vardır, denenmiş yollar vardır, başarıya ulaşmış yollar vardır, başarıya ulaşmamış yollar vardır. Binaenaleyh, bunları bir kehanet şeklinde Saymıyorum şimdilik; ama gayet tabîîdir ki, önümüzdeki günlerde ne yapacağınızı hem biz, hem millet görecektir. Ümidederiz iyi şeyler yaparsınız.

Hükümetin, muhalefeti bir icraat makamı gibi görüp âdeta, bizim Hükümeti tenkid edeceğimiz yerde, Hükümetin bizi tenkid etmesini yadırgadığınızı ifade et-meliyim. Eğer biz muhalefet görevini yapamazsak bu görevi kim yapacak, muhale-fet mi ithal edilecek? Muhalefetsiz demokrasi olmayacağına göre, o zaman her iki fonksiyonu da iktidar yapacaksa boşluk çıkar, hem iktidar boşluğu, hem muhalefet boşluğu çıkar. Bu boşluk rejime hayır getirmez genellikle.

Muhterem Milletvekilleri,

“Biz halkın yararlandırılmasına çalışacağız..” Yani, siz halkın yararına çalışa-caksınız da, sizin dışınızdakiler niye halkın zararına çalışsın? Hepimiz halktan rey alıp geliyoruz buraya. Kabul etmek lâzımdır ki, hepimiz halkın faydasına çalışmışız; ama görüş, metot, düşünce farkı olabilir. Siz halkın faydasını şurada görürsünüz, biz orada değil, şurada görürüz. Öyle olmazsak zaten fırka olmaz orta yerde. (C.H.P. sıralarından “Ne fırkası?” sesi) Evet, yani parti olmaz. Parti, fırka, tefrikadan doğu-yor, farklılıktan doğuyor.

O itibarla sizin dışınızdakileri halkın zararına, kendinizi halkın yararına çalış-ır gibi ilân etmiş olmanızı yine hayretle karşılıyorum. Bizim aradığımız şey daha iyisini yapmaktır. Daha iyisinin yapılmasını sağlamaktır. Yapacak olan iktidardır, bunun yapılması için muhalefet denetleme yapacaktır.

Bana, “Fakirliğin sözünü, eder; ama hiç bu işlerle uğraşılmaz” denildi. Türkiye’yi nereden alıp nereye getirdiğimiz orta yeredir. Biz, 12 milyarlık bütçe devraldık, 80 milyarlık bütçe devredilmektedir size. Biz bankalarda 10 - 12 milyarlık halik

mevduatı devraldık, bu 70 - 80 milyar lira olarak size devredilmektedir. Biz borçlu... (C.H.P. sıralarından *gürültüler*) Bir tespit yapalım, müsaade edin. Size bir şey de demiyoruz daha, diyeceğimiz zaman, gelecek. Biz 10 - 12 milyar liralık bir yatırım hacmi devraldık, size 50 - 60 milyar liralık bir yatırım hacmi devrediyoruz; biz bankalarda 10 - 12 milyarlık mevduat devraldık, size 60 - 70 milyarlık bir mevduat devrediyoruz. Biz 6 sene 150 - 200 milyon dolar kâh borçta, kâh farkta bir Merkez Bankası devraldık; size 2 milyar dolarlık bir Merkez Bankası devredilmektedir. Kaldı ki biz... (C.H.P. sıralarından *"Sayın Başkan, süre doldu" sesleri*)

Sayın Demirel, bir dakikanız var, toparlayınız lütfen.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bir dakika mı var? Bir dakika yeter bana, bir dakikada çok şey söylerim, ben... (C.H.P. sıralarından *gülüşmeler*)

Biz aslında ne özgürlüklere karşıyız, ne şuyuz ne buyuz. Biz Türkiye’de, Devletin ve rejimin yaşaması için, komünizmin bir tehlike olduğunu söylüyoruz. Söylediğimiz bundan ibarettir.

İ. FEHMİ CUMALIOĞLU (İstanbul) — Ya Masonluk?

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Biz aslında, Türkiye’nin istihsal kapasitesini üç, dört misline çıkardık. Netice itibariyle biz, bir Türkiye’ye bir Türkiye daha ilâve ettik. Aksini bu zamana kadar kimse söyleyemedi. Biz 1969 seçim beyanmemizi tatbik imkânını bulamadık. 12 Mart 1971’den 15 Nisan 1973’e kadar biz Hükümette değiliz. Siz de vardınız 1972 Kasım ayına kadar bizimle beraber. Siz de 1972 yılı Kasım, ayına kadar, bu olağanüstü dönemin içinde vardınız. Olağanüstü dönemin müzakeresini başka bir gün yaparız. Hesaplaşmadan hiç korkmayız. Gocunacak hiçbir yaramız yoktur. Bu meseleyi böyle geçiştirmek mümkün değildir. Binaenaleyh ne çeşit hesaplaşma lazımsa hazırız. Kimin günahı, sevabı varsa hepsi çıksın orta yere. Gelin her şeyi konuşalım.

Hepinize saygılar sunuyorum. (A.P. ve C.G.P. sıralarından *"Bravo" sesleri, alkışlar*)

Teşekkür ederim Sayın Demirel.

Sayın arkadaşlarım, bu suretle Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Hükümet programının görüşülmesi tamamlanmıştır.

Anayasamızın 103 ve İçtüzüğümüzün 105’nci maddelerine göre, görüşmelerin bitiminden itibaren bir tam gün geçtikten sonra, 7 Şubat 1974 Perşembe günü güven oylaması yapılacaktır. (C.H.P. sıralarından *"Saat kaçta?" sesleri*) Beyefendiler arz edeceğim. Birleşimi talik ederken saati söyleyeceğim. Niçin istical buyuruyorsunuz?

Bu sebeple Birleşimi 7 Şubat 1974 Perşembe günü saat 15,00’te toplanılmak üzere kapatıyorum.

Kapanış Saati; 16.45

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 13 Cilt 13 Birleşim 26

Sayfa 370-442

05.02.1974 Salı

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN Başkanvekili İskender Cenap Ege

KÂTİPLER; Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Azmi Erdoğan (Diyarbakır)

Açılma Saati; 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Sayın Senatörler, gündemimizin maddesi Hükümet Programı üzerinde müzakeredir. Ancak, Millet Meclisindeki müzakereler henüz hitam bulmadığı cihetle Hükümet Senatoda bulunamıyor. O bakımdan. Hükümetin, Millet Meclisindeki müzakerelerin bitimini beklemesini ve bittikten sonra oturumun açılmasının gerektiren bir husus vardır.

Bu itibarla Millet Meclisinin müzakereleri bitinceye kadar oturuma ara veriyorum.

Kapanma Saati; 15.10

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN; Başkanvekili İskender Cenap Ege

KÂTİPLER; Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Azmi Erdoğan (Diyarbakır)

Açılma Saati; 16.50

Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — 26'ncı Birleşimin ikinci oturumunu açıyorum.

Çoğunluğumuz vardır, Hükümet Programı üzerindeki müzakerelere başlıyoruz.

Yalnız, bir hususu katiyetle hatırlatmak isterim, Sami'in localarında bulunanların ve senatörler dışında herhangi bir kimsenin müzakerelerle ilgili gösteri, nümayiş veya alkış gibi hareketlere katılmamaları gerekir; yasaktır. İlgililerin bu hususta çok uyanık olmalarını hassaten rica ederim.

Grupları adına söz talebedenler;

Sayın İhsan Çağlayangil, Adalet Partisi Grubu adına;

Sayın Mucip Ataklı, Millî Birlik Grubu adına;

Sayın Nihat Erim, Kontenjan Grubu adına söz talebetmişlerdir.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz talebediyoruz.

BAŞKAN — Şahısları adına söz talebedenler;

Sayın Ekrem Acuner, Sayın Hüsnü Dikeçligil, Sayın Hamdi Özer, Sayın Sami Turan, Sayın Sabahattin Orhon, Sayın Ömer Ucuzal, Sayın Yiğit Köker, Sayın Mehmet Özgüneş, Sayın Turgut Cebe, Sayın Hüseyin Kalpaklıoğlu, Sayın Hikmet İşmen, Sayın Tayfur Sökmen, Sayın Sait Mehmetoğlu, Sayın Mustafa Tıghı, Sayın Nejat Sarlıcalı, Sayın Hilmi Nalbantoğlu, Sayın Fethi Çelikbaş'dır.

Grupları adına söz isteyen üyelerin ilk konuşmaları sınırlı değildir.

Şahısları adına söz isteyenlerin konuşma süreleri 10 dakika ile sınırlanmıştır, efendim.

Bu durum karşısında Hükümet Programının müzakeresine geçiyorum.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın İhsan Sabri Çağlayangil, buyurunuz. (A.P. sıralarından alkışlar)

AP GRUBU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Sayın Başkan, yüce Senatonun değerli üyeleri;

Cumhuriyet Halk Partisi dile Millî Selâmet Partisinin birlikte kurdukları koalisyon Hükümetinin yüce Meclislere sunmuş bulundukları program üzerinde Ada-

let Partisi Senato Grubunun görüşlerini açıklamak üzere yüksek huzurlarımızda bulunuyoruz.

Görüşlerimizde ve eleştirilerimizde evvelâ Hükümetin yapısını, sonra da programının muhtevalarını ele alacağız.

Bugün huzurunuzda, bulunan ve kaderini Millet Meclisinde yapılacak güven oylamasına bağlayan Hükümet, 14 Ekim 1973 seçimlerinden sonra büyük gecikmeler ve güçlüklerle kurulabilmiştir.

Hükümet. Programı, bu durumun seçim sonuçlarından ve ülkemizin içinde bulunduğu koşullardan doğduğunu; fakat bu güçlüklerin içinden demokratik anlamda güçlü bir Hükümet çıktığını söylüyor. Evvelâ bu konu üzerinde durmak istiyoruz.

14 Ekim 1973 seçimleri sonucunun Hükümet kurulmasını güçleştiren bir biçimde tecelli ettiği doğrudur. Seçimler, hiçbir partiye iktidar vermedi Hükümet kurulması, değişik oranlarda oy toplayabilen siyasi partilerin kendi aralarında Mecliste güvenoyu sağlayabilecek yat erlikte bir anlaşma kurabilmelerine bağlı kaldı. Adalet Partisi ya da Cumhuriyet Halk Partisi kanatlarından biri mevcut olmadıkça, diğer partilerin bir araya gelerek Hükümet kurabilmeleri imkânsızdı.

Şu halde ya Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi birleşerek Hükümet kuracaklar, ya da bu partilerin biri çoğunluk sağlayacak ölçüde kendine bir ortak arıyacaktı.

Değişik imkânlar ve ihtimaller nazarî olarak araştırıldığı zaman Hükümet kurabilmek İçin ortaya 15'ten fazla alternatif çıkıyordu. C.H.P. ile A.P., C.H.P. ile diğer küçük partiler; C.H.P. ile A.P. diğer küçük partilerle birleşebilirler... Bu durum, nispi temsil sistemini benimsemiş demokrasilerde sık sık ortaya çıkması mukadder bir neticedir.

Zaten nispi temsil, tek parti iktidarlarına meydan bırakmamak ve memlekette yaşayan küçük büyük tüm akımların meclislerde temsil edilmelerini sağlamak için düşünülmüş bir sistemdir.

1965 ve 1969 seçimlerinde Adalet Partisinin, bir zamanlar millî bakiyeye ve nispi temsile rağmen tek parti olarak iktidara gelmesi bu sistemi uygulayan memleketlerde o zamana kadar rastlanmamış bir istisna idi.

Nispi temsilin ilk uygulandığı 1961 seçimlerinde de, bu devreye benzer neticeler ortaya çıkmıştı.

1961 - 1965 yılları arası ömürsüz koalisyon hükümetlerinin idaresinde istikrarsız ve kısır bir dönem olarak yaşanmıştı.

Siyasi partiler, bu ziyan olmuş devrenin sıkıntılarını tekrar çekmemek için Hükümet kurulması meselesinde dikkatli davranmak ihtiyacını haklı olarak duydular. Devlet Başkam, mevcut imkânları çeşitli alternatifleri sabırla itina ile denedi. Sonunda ortaya C.H.P. - M.S.P. ortaklığı çıktı.

Acaba bu Hükümet 1973 seçimlerinin verdiği sonuçlardan çıkarılabilecek istikrarlı, günün şartlarına uygun ve güçlü bir model midir?

Her ne kadar programında Hükümet, kendisine bu gözle bakmakta ise de, biz aynı fikirde değiliz.

Bunalım süresince ve birçok kereler ifade ettiğimiz gibi partimizin inancı şudur ki; ülkemizi çevreleyen bugünkü dış ortam, iç ortam, karşı karşıya bulunduğumuz önemli siyasi, ekonomik sorunlar, ağır bir rejim bunalımından taze olarak sıyrılmış bulunmamız gibi sebepler; Türkiye'nin hiç birisi seçim meydanlarında iktidar olamamış görüşler arasından bir tekinin etken olacağı ve hassas sayıda zayıf bir çoğunluk tarafından kurulmuş bir Hükümetle idaresinin, memleket yararlarına ters düşeceğidir.

Biz istiyorduk ki, ülkemiz; hiç olmazsa olağanüstü şartların devamına münhasır kısa bir süre içinde yaşadığımız ortamda bugün karşı karşıya bulunduğumuz önemli siyasi, ekonomik sorunlara, ortaklaşa düzenlenmiş bir ortay yol programı ile çözüm arayan bütün partilere açık; ama tercihan iki büyük partinin içinde yer alacağı geniş bir koalisyon Hükümeti ile idare olunsun.

İşte bunun içindir ki, çoğunluk için gerekli şartı ancak 7 sayı ile aşabilen, önemli sorunlarda çözüm yollarında ortak bir anlayışla varamadıkları için bu konuları bir araya gelmelerini engellemesin diye protokollerinin, programlarının dışında bırakmak zorunda kalan iki partiden kurulu bu Hükümete; güçlü bir siyasi iktidar gözü ile bakamıyoruz.

Bu Hükümeti güçsüz kılan sebep, sadece yapısındaki bu zoraki sakat doğuş değildir. Program üzerinde konuşulurken bu konuya zaman zaman değineceğim, ama günün şartlarına en uygun model ortaya çıkamadı; ya da bizim partimiz bu modeli güçlü bulmadı diye bu Hükümeti peşin olarak suçlamanın veya başarısızlığa mahkûm etmenin ne niyeti, ne de zihniyeti içilirleyiz.

Bu Hükümet, Türkiye'de misli görülmemiş derecede uzayan bir bunalımdan demokratik kurallara uyularak aranmış, bulunmuş Türkiye Cumhuriyeti Hükümetidir. Bizlerin menfi oylarımıza rağmen taraftarlarının desteği ile Yüce Meclisinin güvenini kazanır ve işbaşına geçebilirse demokrasimizde aşama sayılacak koşullar içinde bizi bunalımdan sıyırmış bir Hükümet olacaktır. Biz yeni Hükümete bu gözlerle bakıyoruz, eleştirilerimizi de bu anlayış içinde yürüteceğiz.

Şimdi Hükümet programı ile ilgili görüşlerimize geçiyoruz;

Program; iki partinin ne çeşit bir çalışma ile birleşebildiklerini izahtan sonra, Türk Milleti için mutlu ve yeni bir dönem başladığını müjdeliyor. Ne kadar süreceğini bugünden kestirmek zor olan bu devrenin ne dereceye kadar mutlu geçeceğini, zaman elbette ki gösterecektir, ama program ne yenilikler getiriyor? Biz bunları araştırmaya çalışacağız.

Değerli arkadaşlarım; programın göze çarpan ilk genel görüntüsü, bütün seçim kampanyası süresince, bilhassa ekonomik ve sosyal alanlarda, memleketimizin

köklü bir düzen değişikliği ihtiyacı içinde olduğunu öne sürenlerin iktidar ümitleri gerçeğe dönüşünce büyük bir ihtiyat ve teenni içine girmiş olduklarını görmektedir.

Zaten, Cumhuriyet Halk Partisinin, daima yetkililerden önce konuşan sözcüleri, bu konuda da ihtiyatlarını terk etmediler, daha koalisyon kesinleşmeden evvel taraftarlarını şöylece uyardılar; Kurulması yakınlaşan Koalisyon Hükümeti üzerinde fazla hayale kapılmayın.

Bu Hükümetin, memleketteki ekonomik ve sosyal yapıya köklü bir değişiklik getirmesini beklemeyin. Çünkü toplumdaki güçler dengesi henüz adımlar atılmasına elverişli değildir, ama bu Hükümet hiçbir şey yapmayacak da saymayın! Bu Hükümet, af gibi, ekonomik zorlukların yığınları büsbütün ezmeden çözülmesi gibi konulara ilk iş olarak el atacak.

Bunların yanında; Türkiye'yi yapısal değişikliklere götürecek tedbirlere zemin hazırlayacak ilk adımlar da dikkatle atılacak.

Hükümet, sınırlı, alçak gönüllü bir programla işe başlamalı ve hedefine zaman içinde varmalıdır”

Bize değil, Cumhuriyet Halk Partisi basın sözcülerine raci olan bu beyanları şu anda, Yüce Heyetinizin tetkik ve tenkidime arz olunan Hükümet Programı, aynen ve büyük bir sadakatle doğrulamaktadır.

Bu beyanları, toplumdaki güçler dengesinin henüz böyle adımlar atılmasına elverişli olmadığı, Türkiye'yi yapısal değişikliklere götürecek tedbirlerin zemininin şimdiden hazırlanması ve hedefe zaman içinde varılması tavsiyelerini hatırdan tutmamızda, programda Taslayacağımız bazı unsurların eleştirilmesi sırasında büyük yarar göreceğiz.

Bundan sonra programda, iktidar olmanın icaplarına uygun tavsiyeler yer alıyor;

“Milletin mutluluğu, ülkenin eskiliği, demokrasinin bütün kuralları ile ve özgürlükleri ile işlerliği için, iyi niyetler ve çabalarla sağlanan bir birlik lâzımdır bize..”

Ne güzel düşünceler; ama dün ve bugün örneklerini pek göremediğimiz düşünceler.

Yine güzel tavsiyeler var;

“İyi işleyen bir demokraside, düşünce ayrılıkları toplum yaşamını zenginleştirir, gelişmeyi hızlandırır, Devleti güçlendirir, milleti bütünleştirir”

İdeal görüşler; ama az kalsın düşünce ayrılığı, maazallah içeride birbirimize girecek hale getiriyordu.

Biz bu duyguları gönülden paylaşıyoruz. Muma lef ette kaldığımız sürece, iktidarda da olduğu gibi, bu ilkelere saygı duyacağımızdan kimsenin kuşkusu olmasın.

Ancak, hoş görürlüğün, geniş görüşlülüğün, karşıt duygulara saygının, iktidar partilerinin sadece iktidarda iken değil, iktidar dışında da hatırlayacağı ilkeler olmasını temenni ettiğimizi söylemekle yetiniyoruz.

Bundan sonra program, rejimin sıkıntılı yıllarından arta kalmış kırgınlıkları, kavgadan ortadan kaldıracak geniş kapsamlı bir af üzerinde duruyor. Af, gerektiğinde topluma huzur getirebilecek bir atıfet müessesesidir.

Memleketimizin içinde bulunduğu koşulları, Cumhuriyetimizin 50'nci yılını idrak etmiş olmasını göz önünde tutarak biz de bir genel affın en kısa zamanda gerçekleşmesi gereğine inanıyoruz. Bu maksatla hazırladığımız bir kanım teklifi de halen Yüce Mecliste kaderini bekliyor; ama af meselesiyle ilgili birtakım sorunlar da var.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, bize göre ortak bir anlayış sağlanamadığı için, belki de daha başka sebeplerle olacak, birtakım önemli konulara bu programda yer verilmemiştir.

Bu Hükümet, sanki hiçbir şey olmamış, bir 12 Mart geçmemiş, bu devreden evvel Türkiye' de önemli çalkantılar ortaya çıkmamış, sanki memleket, beynelmilel komünizmin hedefi olmaktan çıkmış gibi olaylara bakıyor ve af meselesini bu acıdan izliyor, bize öyle görünüyor. O kadar ki, dünya coğrafyasındaki yerimizin de, çağdaş dünya koşullarının da bu konuda ikili olamayacağı görüşünde, ama bize göre Türkiye'de, bir devlet güvenliği meselesi ve bu güvenliği sağlamanın, içinde yaşadığımız kollar içinde özel niteliği vardır; var olmak gerekir.

Bir bunalımdan yeni çıktık. Memleket önümüzdeki günlerde nereye gidecek? Gönül ister ki, sıkıyönetimin ve o devreden beri devam eden çalışmaların etkisi olarak, yeni iktidar huzur içinde, sükün içinde çalışmaya imkânını bulsun. Bunda birtakım şansları da var. Sokağı ekseriya rejimden, tutumdan şikâyetçi sol temayüllü çevreler karıştırırdı. Belki yeni Hükümete bir şans tanıyabilir, bir intizar devresine girebilir; ama yeni Hükümetin solculuğu onlara yetmezse, o zaman yeni problemler çıkabilir.

Biz Türkiye'ye Marksist bir rejim getirmek için eyleme girdik. Kurtuluşu bu rejimde görüyoruz" diye göğsünü gere gere, acık açık içini dışına vuranların henüz mahkemelerinin devam etmekte olduğu bir devrede, bugün askerî cezaevlerinde kendilerine nezaretle mükellef subaylarımıza, "Yine siz insaflı adamlarsınız, bizi mahkemelere falan çıkarıyorsunuz, biz iktidara gelirse sizi muhakeme etmeden asarız" diyenlerin şu havayı beraber teneffüs ettiği bir devrede Devleti yıkmak için anarşik olaylara fiilen katılanların veya bunları tahrik ve teşvik edenlerin, kapsamı geniş olması istenen bir af kanunu içine alınması elbette ki, düşünülemez.

Af meselesi için Millet Meclisinde de geniş müzakereler cereyan etti. Ben ayrıntılı olarak bu konuya inmek istemiyorum; anı a bu arada bir de fikir suçlarından söz edilmekte ve düşünce, inanç önünde sınırların kaldırılmasının kesin olarak programa alınmış bulunduğunu görmekteyiz.

Çok önemli gördüğümüz bu konuda biraz tevakkuf etmek ihtiyacı içindeyiz.

Türkiye'yi en ileri ölçüde demokratik özgürlüğe lâyık görmekte hiç kimse bizim kadar inançlı olamaz.

Altı yıllık iktidarımız süresince, kanunun kişiye tanıdığı haklara gölge düşürmemek için iktidar feda edercesine sebat gösterdik; ama Anayasamızın kişiye tanıdığı inanç, düşünce özgürlüklerinin sınırı ve niteliği üzeninde bir anlaşmaya varmaya mecburuz.

Mesele, “Biz komünizme prim verir miyiz, biz herkesten fazla komünizmin karşısındayız” gibi argümanlarla savunulamaz.

Fikir, düşünce, inanç hürriyetinin sınırı nedir? Bunda bir mutabakata varmaya mecburuz. Bu konuda yanlış anlamlar; yanlış uygulamalar Türkiye’ye Çok pahalıya malolmuştur.

Düşünce, inanç özgürlüğü hakkının kaynağı nedir?

Bu halk, Anayasanın 20’nci maddesinden güç alıyor. Bu madde, Anayasanın muhtelif tarihlerdeki değiştirmelerine muhatab olmadı.

Bu madde aynen şöyle;

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz”

Filhakika, vehle-i ulâda maddeye mutlak mânasıyla, lâfzı mânasıyla baktığınız zaman, geniş bir şekilde herkes düşünce ve kanaatlerini yazıyla sözle resimle tek başına veya toplu olarak açıklar, yayar.

O halde bunun sınırı yok mu? Sınırı var. Durum, fikir ve düşünce hürriyeti önündeki sınırları kâmilten kaldıracağız demeye müsait değil.

Muhterem arkadaşlarım, bu madde Kurucu Mecliste müzakere olunurken bir üye; Abdurrahman Altuğ itirazda bulunuyor. Bunu Millî Birlik Grubuna mensup arkadaşlarım herhalde hatırlayacaklardır. Diyor ki;

“20’nci maddenin birinci cümlesinden ve noktalı virgülden sonra düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına, toplu olarak yayar, açık” diyor. “Bunun hududu yok mudur Varsa nereye kadar? Meselâ, herhangi bir kimse fikrini, meselâ nasyonal sosyalizme kayan yahut komünizme kayan yahut irticaa kayan, ümmetçiliğe kayan fikirlerini tek başına, toplu olarak yayabilecek midir?” Bu itiraza başkaları da iltihak ediyor. Kimisi “Umumî adaba, ahlâka mugayir se yayabilecek midir?” diye sualler tevcih ediyorlar.

Komisyonun sözcüsü bu soruları karşılıyor. Şimdi bu kısmı okuyacağım;

Komisyon sözcüsü Muammer Aksoy — Muhterem arkadaşlarım bazı arkadaşlar 20’nci maddenin formülünden, komisyonun asla kasdetmediği ve kanaatimizce de, ondan çıkarılması mümkün olmayan mânalar çıkarmaktadırlar. Bu endişelerin üzerinde hassasiyetle durmak gerekir.

Tek başına veya toplu olarak fikrin açıklanabilmesinden yanlış mânalar çıkarılmıştır. Bâzı arkadaşlarımız, bu formülde değişiklik yapmamızı, bugünkü görüş-

melerden önce de bizden istediler. Bu sebeple komisyon olarak tekrar aramızda konuştuk. Komisyonun kanaati şu yoldadır; Maddeyi yalnız başına ele alarak, yani diğer hükümlerden tecridederek mânalandırmak caiz değildir. Hukukta doğru olan tefsir, (Gaitefsir) dir. Yani hükümlerin daima gayeye göre tefsir edilmesidir; hükmün niçin vazedildiğini göz önünde tutarak tefsir etme yoludur. Tefsir konusu olan hüküm, hangi kanunda ya da Anayasada ise, o kanun veya Anayasanın tümü, ruhu göz önünde tutularak, bir tefsir yapılır. Hazırladığımız Anayasa, demokratik bir Anayasadır. İnsan hak ve hürriyetlerini tanıyan bir Anayasadır. Bu Anayasa tasarısında yalnız hürriyetler tanınmamış; bir - iki hükmüyle de, katî olarak, doktrinin dahi bu istikamette olduğu ifade edilmiştir.

Demokrasilerde, bir tarafta, Hürriyetler hudutsuzdur. Hürriyet hürriyettir diyen bir görüş ve tatbikatı vardır. Diğer tarafta basın hürriyetini, söz hürriyetini, parti kurma hürriyetini, kayıtlamayı, bilhassa hürriyet nizamının muhafazası için caiz ve zarurî gören realist bir görüş yer almaktadır. Yeni Anayasalarına bu yolda kayıtlar koyan memleketler de vardır. Anayasa tasarımız, da, bu yolu tutmuş, tanımıştır.

Sadece 20'nci maddede değil, 57'nci maddede de açıkça ifade edilmiştir ki, komünizmi menediyoruz. Esasen bizde komünizm propagandası kanunla cezalandırılmıştır. Bundan sonra da böyle olacaktır. Anayasanın 57'nci maddesi bu hususta en iyi dayanağı teşkil edecektir. Siyasi partiler, ekstrem sol, ekstrem sağ fikir ve temayüllere iltifat edemezler. Bunların tüzükleri, programları, Anayasaya, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. (Bu esaslara uymayan parti, temelli kapatılır) diyen bir Anayasa, (Hürriyeti imha edici faaliyetleri meneden realist bir hürriyet anlayışının) kendisine temel yapmış bir Anayasadır. Binaenaleyh, o Anayasadaki hürriyetle ilgili hükümlere bu ışık altında mâna vermek gerekir. O halde, maddedeki fikir hürriyetine ve (Toplu veya tek başına) tâbirine mâna verirken, tefsiri bu çerçeve içinde yapmak zorunluluğu vardır. Meselâ bir şahıs fikrini bir aile toplantısında, dar bir dostlar topluluğunda ifade etmişse, fikir hürriyeti çerçevesi içinde kalmış sayılabilir; caizdir, ama bir fikri açıklama bu sınırı aşarak propaganda halini alırsa, bir şahıs kapı kapı dolaşarak Anayasanın ruhuna, açık hükümlerine zıt fikirleri yayarsa, yazarsa, meselâ komünist propagandası yaparsa, bunun 20'nci maddede ifadesini bulan fikir hürriyetinin şümulüne girmesi bahis konusu olamaz. Zira böyle bir propagandaya müsaade etmek, Anayasanın ikinci maddesinde belirtilen (Demokratik olma, insan halk ve hürriyetlerine dayanma ve hukuk devleti olma) umdeleriyle bağdaşamaz. Keza 57'nci maddedeki hükümle partilere dahi bu hakkı tanımayan zihniyetin, arkadaşların belirttiği mahzurlu yolu göz yumması tasavvur olunamaz”

Ondan sonra İnsan Haklarının ve bizim de katıldığımız beyannamelerin izahlarına geçiliyor ve deniyor ki, “İşte benim bu uzun beyanatım da zapta geçtiğine göre, bu Anayasa ancak Anayasanın dibacesinde ve Hükümeti tarif eden maddeleri içinde hürriyetler kullanılabilir. Onun dışında bu hürriyetler kullanılamaz”

Muhterem arkadaşlar, görülüyor ki, Anayasamız huzurunuzda programına tasvip bekleyen Hükümetin protokolunda ve programında kaldırılmasını öngördüğü gibi düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki bütün sınırları yıkmamanın, onların anladığı manada kaldırmamasının taraftarı değildir. Yani, isterseniz eyleme geçmek şartıyla her türlü fikri rahatça savunabilme veya yayabilme özgürlüğüne iltifat etmemiştir.

Hepimiz Türkiye’yi en ileri demokrasiye lâyık görüyoruz. Cümlemiz Türk Milletinin gelişme çizgisinin ve eğitim düzeyinin çok üstünde bir siyasal olgunluk kazandığı inancındayız, ama bu gerçekler bize düşünce ve inanç özgürlüğüne bir sınır tanımamıza mani değildir. Düşünce, Anayasa nizamı içinde kaldıkça her türlü ile özgür ve sınırsızdır, ama o nizamı taşarsa suçtur, yayılmaz, açığa vurulamaz.

Fikir suçu olur mu? Olur; buz gibi olur. İşte budur; Anayasa nizamına aykırı fikirleri ister masum, ister platonik, ister ilmi bir şekilde olursa olsun yaymaya kalktınız mı, fikir suçudur.

Bu bir akademik görüş değildir. Türk Uluyu adına yargı yetkisini kullanan en büyük yargı organlarının uygulamaları da bu yokla. Huzurunuzda kesin bir örnek getirdim;

Bir gazete bir yarışma tertip ediyor. Bir okur, “Türkiye’nin kurtuluş yolu sosyalizmidir” diye bir makale ile bu yarışmaya katılıyor. Savcı, makalede suç unsuru buluyor, mahkemeye gidiyorlar, mahkeme beraat ettiriyor. Mesele Temyize intikal ediyor. Temyizin verdiği karar şu; “Anayasanın 20’nci maddesinde tanınan düşünce ve düşüncesini açığa vurma özgürlüğü sınırsız ve Anayasanın esas müesseselerini devirmeyi sağlayacak bir biçimde kullanılamaz. Sanık bu ilkeye aykırı davranmakla Anayasanın tanıdığı bir hakkı kullandım iddiasını öne süremez”

Bu konunun önemi bizce çok büyük. Onun için düşünce ve inanç özgürlüğünün sınırsız olması, sorumlu kişiler, hele bir Hükümetin başları tarafından savunulmaya başlanınca bunu değişik şekilde yorumlayanlar ortaya çıkabiliyor.

Bu kavramlar, üzerinde rahatça oynanması kolay olmayan konulardır.

Gerçek demokrasilerde özgürlük, Anayasadan güç alarak kurulu devlet düzenini tahribe yönelemez. Bakınız, bu düşünce ve fikir özgürlüğüne sınır tanımamak münakaşaları nelere yol açıyor, sizlere bir örnek vermek istiyorum, ama ondan evvel de bir konuya dikkatinizi çekmek istiyorum;

Şimdi değiştirdiğim konuyla Hükümet Programı veya Hükümetin tutumu arasında bir bağlantı aranmamalı ve kurulmamalıdır. Hiç kimse, bilhassa bendeniz, aralarında yüreği memleket sevgisi dolu arkadaşlarım, yakın dostlarım da bulunan yeni Hükümeti herhangi bir şekilde suçlamayı aklımızdan geçirmeyiz, ama yine hiç kimse, Türkiye’de olup biten bunca olayların kızıl ideolojileri Türkiye’de yaymayı iş edinmiş yabancı radyoların tükenmez çalışmalarını, dış komünist çevrelerde hizmet görmeyi benimsemiş bazı sapıkların cümlece malûm marifetlerini görmelerine rağmen, yurdumuzda komünizmi yaymaya matuf gizli - kapalı, bazen de açık çalışmaların sürüp gittiğini inkâr edemez.

Şimdi, bu tartışmaların nelere yol açtığını belirtmek için bir misal vereceğim; Elimde bir dergi var. Bu derginin kapağında “İnsanca Yaşamı Engelleyen Zincirler Kırılacaktır” diye bir yazı var. Bu dergi bütün parlamenterlerin adına postayla gönderiliyor; sizlere de gelmiştir, ama bilmem okudunuz mu?

Dergide bir “İşçi Sözlüğü” bölümü var. Tabii bu bölüm uzun, fakat ben oradan aldığım bir-iki pasajı nakledeceğim;

Kapitalizm nedir? Kapitalist düzende toplum iki sınıfa ayrılmıştır; işveren sınıfı (Burjuvazi), işçi sınıfı (Proleterya)

İşveren sınıfı, üretim araçlarının, yani fabrikaların, toprakların, makinelerin, âletlerin; her türlü donatımın sahibi.

İşçi sınıfı, üretim araçlarından yoksun, işgücünü kapitaliste satarak geçinmek zorunda.

Kapitalist düzende üretim ileri bir teknikle pazar için yapılır. Kapitalistler üretimi kâr için düşünürler, ama kapitalist ne şekilde kâr ediyor? İşin can alıcı noktası bu. Kapitalist, işçi sınıfının yarattığı artı değeri sömürerek kâr eder. Artı değer nedir? İşveren, işçiye sekiz saatlik çalışmasının karşılığını ödemez. Onu sekiz saat çalıştırmak için para verir. İşçiye verilen ücretin değerini üretmek için gerekli zaman diyelim ki dört saattir, işçi geriye kalan dört saatte de çalışmaya devam eder. İşçi, bu ikinci dört saatte kendisi için değil, işveren için çalışır; emeğinin yarısı karşılığı ödenmemiş demektir. İşte bu karşılığı ödenmemiş emek işverenin cebine girer, bunun adına “Artı değer” denir.

Devlet nedir? Kapitalistler işçi sınıfını sömürme yolunda servete gömülmüş, güçlenmiş, saygıdeğer bir durumdayken, işçi sınıfı güvensizlik, sefalet ve katlanılmaz hayat şartları içinde kıvrılır. Açık bir şeydir ki, bu biçimde kurulu mülkiyet ilişkilerinin ki, azınlığın yararına, çoğunluğun zararınadır, devamını sağlayan bir yöntem ya da mekanizmanın olması zorunludur. İşte bu yöntem, bu mekanizma devlettir.

Sınıflar varoldukça kapitalist devlet, egemen ve güçlü olanın yanında olmak zorundadır. Kapitalist düzenlerde işçi sınıfıyla işveren arasın da uzlaşmaz bir ilişki vardır. İşçi sınıfı, devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmak için örgütlenerek mücadele vermek zorundadır. İlkel komünal kölecî topluma; kölecî toplum feodal topluma; feodal toplum kapitalist topluma nasıl yerini terk etti ise, tarihî bir zorunluluk olarak kapitalist toplum da yerini sosyalist ve Marksist, topluma terkedecektir.

Yüce Senatonun değerli üyeleri, durum bize göre ciddi; belki de vahimdir. İnşafınıza müracaat ederek soruyorum; Burası Ankara değil de kıpkızıl bir rejimin başkenti olsaydı, ya da hudâ - negerde, afedersiniz, Allah saklasın Türkiye Doğu Blokunun bir parçası olsaydı, bu memlekette komünizmi yaymak ya da övmek veya tanımlamak için bundan öte, bundan ileri ne yazılabilir? Bu yazılar kapitalizmin değil, zıddıyla komünizmin tarifi, takdiri değil de nedir?

Bu kürsüden, aşırı cereyanları takiple ilgili idare ve yargı makamlarına hitap ediyorum, ihbar ediyorum; Anayasayı, yasaları hiçe sayan pervasızlıkla suç işleniyor. Buna müdahale edilmek gerekir.

Bu derginin marifetleri bu kadarla bitmiyor; “Ateş” isimli bir şiir var. Yunanistan’da. Papadopoulos rejimi devrilirken öldürülen işçilerin yasını tutuyor. Şiiri aynen okuyorum;

ATEŞ

*Bir oyun oynanan
Aktör Gizikis - Papadopoulos
Sermayenin temsilcisi Hükümet,
Zincire vurulan HÜRRİYET
Yürüdü
Özgürlüğe susamış Halk
Zincirleri kırmak için,
Faşistler sattılar Hürriyeti
Dolar - Drahmi
Bir mitralyöz Amerikan yapısı
Bir komut vahşetin çağrısı, “ATEŞ”
Hürriyete susamış
Bir genç işçi,
Düştü toprağa
Yumruk vurdu eller
Selâm zulme karşı direnenler,
ölmesini bilmeyenler,
Hür yaşayamazlar.*

Muhterem arkadaşlarım, mülkiyeti işverenin haksız olarak işçiyi dört saat çalıştırmamasından kazanç sağlayan hırsızlık sayan ve ne olduğu belli işçilerin yasını tutan bu dergiden askerler do payını alıyorlar; bir şiir de onlar için okuyayım ister-seniz;

GENERALİM TANKINIZ NE GÜÇLÜ

*Tankınız ne güçlü, generalim,
Siler süpürür bir ormanı
Yüz insanı ezer geçer
Ama bir kusurcuğu var,
İster bir sürücü.
Bombardıman uçağınız ne güçlü, generalim,
Fırtınadan tez gider, filden zorlu
Ama bir kusurcuğu var;
Usta ister yapacak.
İnsan dediğin nice işler görür, generalim,
Bilir uçmasını, öldürmesini, insan dediğin,
Ama bir kusurcuğu var;
Bilir düşünmesini de..”*

Senin topun var, tankın var, tayyaren var kaç para eder, onu süren sürücü, onu yapan işçi benden oldukça, benim gibi düşündükçe sen güçlü değilsin.

Muhterem arkadaşlarım, demokrasilerde, partiler yelpazesinin her bölümünü Anayasa çizgileri içinde savunan partilerin varlığı da, yaşamaları da doğaldır. Sosyal adaleti korumak ise, hem Anayasamızın, hem çağımızın bir icabıdır; ama sosyal adaletçilik sınırları kapsamı belli olmayan kavramlarla her tarafa çekilmesi kabil vuzuhsuz yöntemlerle gerçekleştirilmeye kalkılırsa, felsefelerini demokratik sol sananlar kendilerini aşırı solun kucağında bulurlar, onlara yem olurlar. Bu konuda, çok dikkatli olmaya mecburuz.

Eğer düzen değişikliğinden kastedilen mâna, bugünkü düzeni kollektivist bir düzene dönüştürmek için hür teşebbüsü, karma ekonomiyi, temsil eden müesseseleri yaşatacak ortamı evvelâ izale ederek bu müesseselerin kendi kendine yok olmalarını beklemek ve hür teşebbüs kuruluşları ortadan kalktığı zaman onların yerlerini alacak kurumların çekirdeklerini de şimdiden atmak değilse, Hükümet bugün önümüzde duran programına neden, ne maksatla girdiği anlaşılamayan niteliği tereddütler uyandıran bazı konularda bizi açıklığa kavuşturmak zorunluluğundadır.

Hükümet dış ticareti devletleştireceğim demiyor; ama kamu kesimleri kendi ihtiyaçlarını kendileri ithal edecektir. Bütün kesimlerde kooperatifler kuracağım; kendi ihtiyaçlarını bunlar da kendileri ithal edeceklerdir.

OYAK, MEYAK, İYAK gibi her sınıf kendi ihtiyaçlarını kendi kurumları ile sağlayacaklar, kendi ithalâtlarını kendileri yapacaklardır. Kredilerde de kooperatiflere tercih hakkı tanıyacağım, imkânları bu sektöre kaydıracağım diyor. Özel teşebbüs, kredisiz herkesin kendi ihtiyacını kendi ithal ettiği bir ortamda kendiliğinden yok mu olacak?

Bütün bu konular açıklanmamış bir hedefin gerçekleştirilme yolları mı, yoksa özel teşebbüs de, karma ekonomi kuruluşları da eşit şartlarla hiçbir tefrike tâbi tutulmadan, hor görülmeden yaşayabilecekler mi?

Kamu kesimlerinin ihtiyacı olan ithalâtın yine bizzat kendileri tarafından yapılmasına bugün hiçbir kanunî engel yoktur; ama bunu değişmez ve bozulmaz bir politika haline getirmekte, kemikleştirmekte fayda var mı? Devlet eliyle yapılacak ithalâtın muhatabı ekseriya devlet değil; taraflardan birinin devleti temsil eden yönetici, öbür tarafının tüccar oluşunun bugüne kadar denenmiş mahzurları üzerinde duruldu mu? İdare hayatımızda hem de devletin büyük sıkıntılar içinde çırpındığı devrelerde dövizi kamu teşekkülleri tarafından sağlanan hammaddeleri iktisadî kuruluşlar eliyle ithal ettik olmadı; dövizini biz vereceğiz diye özel teşebbüs arasında açık eksiltmeye koyduk daha ucuza geldi.

Programda ne devlet plânlarında, ne de demokratik idarelerde pek sık rastlanmayan yeni bir sektörden, halk sektöründen söz ediliyor. Bu sektör ne? Karma mı, özel mi, kamu mu; hangi bölüme bağlı?

Huzurunuzu fazla işgal etmekten korkma sam T.İ.P.'nin kapanması ile ilgili gerek Anayasa Mahkemesi kararında, gerek Atatürk ilkelerinin, gerek Anayasanın memlekette sınıf yaratılmasına ne kadar karşı olduğunu ve bunun ne veciz tahlili yapıldığını ifade etmek isterdim.

Halk, kamu yönetiminde ağırlığını etken hale nasıl getirecek? Anayasa gereğince devletin, yönetim, gözetiminde olan kamu iktisadî kuruluşlarına çalışanlar, işçiler nasıl ve neyin mukabilinde girecekler?

Orman yönetim ve gözetimine etkili olarak katılmaları istenen sendikalar ve güçlü kooperatiflerin rolü, statüsü ne olacaktır?

Yetkisiz organların devleti murakabe, müdahale altında tutmasına Anayasanın sarıh hükümlerine rağmen, ne maksatla nasıl imkân aranacak?

Bizim Anayasamız toplumla ferdin hak ve menfaatlerini bir denge içinde tutan, hatta kişinin yararını başta sayan bir anlayışa sahiptir.

Bu itibarla gerek programda sık sık değinilen kooperatifler konusunda, gerek bir nebze temas ettiğim diğer meselelerde fertle toplum yararının denge halinde bulundurulması, korunması sağlanacak mı?

Hükümet programında yer alan ekonomik görüşlerde koalisyonun iki kanadını teşkil eden partilerin programı ile ve bu partilerin seçim beyannameleri ile ahenkli, ilgili bir bölüme rastlamak mümkün olmuyor. Bir yandan hızlı ekonomik kalkınmanın Anayasa çizgisinde, Atatürk ilkeleri içinde gerçekleştirileceğinden söz ediliyor, öte yandan halkın yönetime daha büyük ölçüde ağırlığını koyabileceği, başka ulusların da örnek alabileceği yeni bir Türk demokrasisi yaratılacağını söylüyor. Bu yaratılacak; yeni demokrasi bugünkü Anayasa düzeni ile nasıl bağdaşıyor? Halkoyu müessesesinin ya da (yeni bir müessesesi olarak getirilirse) referandumun dışında icra ile ne şekilde ilgi kuracak? Memleket ekonomisine hâkim olacak temel felsefe ne?

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu uygulamasından bahis yok. Acaba bu kanun ne durumda, ne yapılacak? Dünkü Meclis müzakerelerinden anladığımız kadarı ile iki parti arasında bu konuda tam bir mutabakata varılamamış ve programa bu sebeple Toprak Reformu girememiş. Bu izahat tatmin etmiyor. Toprak Reformu konusunda ne yapılacaktır?

Programda Ziraat Bankasının aracı, tefeciye muhtaç etmeden köylüyü doğrudan doğruya kredilerden faydalandıracağından bahsediliyor. Ziraat Bankası bu kredileri esasen vere gelmektedir. 1973 yılı sonu itibarıyla 2 milyondan fazla çiftçi aileye doğrudan doğruya, 1,5 milyon kooperatif üyesi çiftçiye de tarım kredi kooperatifleri vasıtasıyla 17 milyar 658 milyon lira kredi verilmiştir.

Aracı, tefeci meselesinde hassas olmak elbet teki yerinde ve lüzumludur ama bu konuda iktisadî olduğu kadar sosyal faktörler de vardır. Toplumun 6 asırlık bir sosyo-ekonomik düzenini ıslaha çalışırken dikkatli olmak ve bazı çevreleri tedirgin etmemek zorundayız.

Programda bir de bölge kalkınma ortaklıklarından söz ediliyor. Bu da vuzuha muhtaç bir konudur. Bu ortaklıkları kim kuracaktır? Kamu teşekkülleri mi olacaktır? Halkın iştiraki nasıl sağlanacaktır?

Programlarda fiyat artışlarının ne şekilde önleneceği belli değil. “Pahalılığı bizden evvelkiler yarattı; dün bir bugün iki. Durun bakalım, sabırlı olun” diye bir dav-

ranışa girmek, daha dün seçim meydanlarında bu konuyu geniş bir istismar vasıtası yapanlara yakışmıyor.

Hiçbir tedbir söylenmese bile ucuzluğa kavuşacağı ümit veya müjdesini; bu konuyu çok ustaca işleyenlerden bütün vatandaşlarımız beklemektedir.

Yanlış anlaşılmasın, biz ortalık niye ucuzlamadı demiyoruz, ama dün beceriksizlikten doğan pahalılık, bugün niye bir dünya konjonktürü, neden kaçınılmaz bir afet; niçin zorunlu bir konu haline geldi. Onu soruyoruz.

Biraz da programın eğitim konusu üzerinde durmak istiyoruz.

Sayın Talû Hükümeti zamanında hazırlanmış ve kanun haline getirilmiş bir “Millî Eğitim Temel Kanunu” var. Bu kanun, yıllardan beri Millî Eğitim Şûraları ve diğer kuruluşlar tarafından hazırlandı.

Hükümet programı, halen merî bulunan bu yasaı yok farzeden bir eda içinde. Orta öğrenimde teknik konulara yönelmek, bir yenilik değil, temel eğitim yasasının öngördüğü bir konudur.

Okullara “Ahlâk Dersi” konmasını memnunlukla karşılıyoruz.

Sınavsız üniversiteye giriş taahhütleri, programda yeni bir şekil almıştır. Üniversitelerimiz özertir. Fakülte ve yüksek okullara alınacak öğrenciler, yurdun ihtiyacını tespit eden kalkınma plânlarına göre alınması iktiza eder. Bu ihmal edilirse insan gücü plânlı bir şekilde yurt kalkınmasında ihtiyaca göre ayarlanmış hale gelmemiş olur. Plânlı dönemde, üniversite ve yüksek okullara sınavsız öğrenci alınmasını hedef tutan bir program, aydınlar enflasyonu yaratabilir.

Programın haşhaşla ilgili konusuna kısaca değinmeden geçemeyeceğiz. Biz bu konuda vuzuhtan ziyade konunun önem ve nezaketine işaret etmek istiyoruz.

Haşhaş meselesi talihsiz bir yön almıştır. Bu konuda Hükümet ne kararı almıştır? Onu kendisi bilir. Meselenin değişik yönlerini ölçer, biçer. Politikasına, davranışına göre uygun bulduğu kararı verir. Bu kararın elbette ki önemi olacaktır. Şöyle veya böyle oluşunun çok yönlü etkileri olacaktır, ama bundan daha önemli olan, konunun iç ve dış politika alanlarında müzmin bir tartışma halinde, muallakta bırakılmasıdır. Hükümet tavrını takınmak, kesin sözünü söylemeli ve gerekçeleri ile kararını açıklamalı, savunmalıdır. Bu yolun millî çıkarlarımıza en uygun şekil olduğu kanısındayız. Bu karara iç politika, parti prestiji, günlük endişeler değil, memleketin yüksek yararları, âdil ve cesur kriterler dayanak olmalıdır dersek, Hükümete yardımcı olmaktan başka bir gayemiz olmadığına inanmanızı rica ederim.

Malî konular, vergi meselelerine, çalışma, enerji, petrol, dış politika konularına ve başka değinilmeyen diğer konulara gerektiğinde Grup adına konuşacak diğer arkadaşlarımız görüşlerimizi açıklayacaklardır.

Bizim bu konular arasına sıkıştırmak istediğimiz, hava ve su kirlenmesi işlerine yeteri kadar programda önem verilmediğini işaret etmek olacaktır.

Son olarak biraz da dış politika üzerinde bazı mâruzâtta bulunmak istiyorum.

Memleketimizde öteden beri siyasi hayatımızda itinalı bir şekilde uyulan güzel bir gelenek vardır. Dış politika konuları çoğunlukla iç tartışmaların dışında tutulur. Biz bu geleneğe sadık kalacağız. Zaten dış politika konusunda tartışılacak önemli özellikler yoktur. Protokolle, program arasında hissedilen bazı farkları protokolün hazırlanışı sırasında zorunlu istişarelere fazla önem verilmemesine bağlıyoruz. Yine bu ihmalden doğduğunu sandığımız bazı görüşlere de kısaca işaret etmek isterim.

Millî davamız olan Kıbrıs meselesinin yararlarımıza uygun olarak çözülmesi, elbette ki, hepimizin ortak dileğidir. Federatif bir sonucun bu ihtilâfı çözmek için uygun bir yol olduğunda da kuşku yoktur. Ancak, ihtilâfların barış yolu ile çözülmesinin tek imkânı müzakere, yoludur. Müzakerelerde başarı, taşman siyasi desteğe, fiilî güce ve müzakere kabiliyetine bağlıdır. Bu müzakerelere hazırlanmış, hele ilân edilmiş bir formülle gitmenin, çözüme yardımcı olacağını sanmıyoruz.

Biz, bu ihtilâfın federasyon formülü ile halli mümkün olursa büyük memnuniyet duyacağız ve bu neticenin halli için iktidarla tam bir dayanışma halinde olacağız.

Konuşulmadık yönü kalmamasına rağmen Ortak Pazara da değinmek istiyoruz. Dün Mecliste yapılan tartışmalarda koalisyon partilerinin bir kanadına Ortak Pazar hakkındaki malûm görüşleri yüzünden tarizler oldu. Bu konuşmalara verilen cevaplarda üzüntü duyduğumuzu belirtmek ihtiyacındayız. Dendi ki; “Biz Ortak Pazar hakkındaki eski kanaatlerimizi saklı tutuyoruz, ama koalisyonun gerçekleştirilmesi için bunlardan fedakârlık yaptık” İşte biz bu nokta üzerinde biraz duracağız. Savundukları fikir, seçimlerde iktidar olamamış partiler bir araya gelerek Hükümet kurmak isterlerse elbette ki programlarını aynen uygulayamazlar. Elbette ki fedakârlık yapmak icabedecektir, ama bu fedakârlıklar, vaad edilen icraat üzerinde yapılabilir. Şunu yapacaktık, imkân bulamıyoruz demek mümkün. Fakat değerli arkadaşlarım, inançlardan fedakârlık yapılamaz. İnançlardan fedakârlık yapmanın; inançları, yarar için bırakmanın bu kürsüde söylemek istemediğim, yurdumun yöneticileri arasında gördüğüm, Devlet adamlarına yakıştıramadığım mânası vardır.

İnançlardan fedakârlık yapmak veya vazgeçmek mümkün ise, muhafaza edildiği iddia olunan diğer inançların ne dereceye ve ne zamana kadar geçerli olacağından haklı olarak şüphe duyulur. Üzüntüm budur. Dilerdim ki, beklerdim ki eski beyanları ile imza koydukları Hükümet Programındaki Ortak Pazarla ilgili çelişkiye Millî Selâmet Partisinin Sayın üyeleri daha başka, daha yakışıklı bir izah getirsinler.

Mâruzâtımı şöylece, özetlemek istiyorum, izim süren bir bunalımdan sonra tüm demokratik kurullara uygun bir Hükümete kavuşmuş bulunuyoruz. Bundan memnuniyet duyuyoruz. Bu Hükümetin icraatı ne olacaktır; meçhulümüz. Bunu zaman gösterecektir. Daha işe başlamadan bu Hükümeti başarısızlığa mahkûm etmeye de ne insaf ne de mantık imkân vermez. Önümüze bir program geldi. Programlar seçim beyannamesi değil. Beyannameler iyi niyetler, ümitler, temenniler, vaatler, taahhütler manzumesi olabilir. Siyasi partiler iktidar olunca programları, icraat göstergesi halini almalıdır. Bizim görüşümüz bu. Bu görüşleri ortaya koyduk.

Programda neleri uygun bulduk, neleri anlayamadık, nerelerden kuşku, nerelerden endişe duyduk, bunu dile getirmeye çalıştık.

Bunu ne üslup ile dile getirdi muhalefet partileri? Elbette ki her parti kendi anlayışına belki de mizacına göre konuştu, ama iktidar ile muhalefet ilişkileri mahsur kalelere benzer. İktidar gayeye erişmiş, kaleye yerleşmiştir. Muhalefet onu ele geçirmek durumundadır. Siyasi mücadelenin çıplak yönü budur. Muhalefet hücumda, iktidar müdafaada olacaktır. Hücumda ifrat ve acemilik saldıranları kendiliğinden tecziye eder, ama bugün Mecliste Sayın Başbakanın muhalefete verdiği cevaplarda takındığı tavır, kullandığı meydan okuyan üslup, alışılmış, işgal edilen makamla uyuşmuş bir beyan tarzı değildir. Biz barış için geldik deyip kavga çıkaracak her vesileyi kullanmak, söyleyeni avutur, dinleyeni düşündürür. Biz halk için buradayız, düzen değiştireceğiz demek de güzel ve cazip bir beyandır, ama bu günkü düzenin demokratik yollarla olduktan sonra zenginliği halka yaymağa, halkı her türlü ekonomik faaliyetlere ortak etmeye, kulaya iktidar mensuplarının üzerlerine basa bara feryada varırcasına savundukları ilkeleri uygulamaya, gerçekleşmeye mâni hangi tarafı var? Anayasa toplum yararına ilkeler getirmiştir. Doğru Anayasa ferdi menfaatlerinin de başca tutulacağını her yerinde söyler. Bu iki mefhumun birine ağırlık verip öbürünü ihmal etmek mümkün mü? İşte biz bu dengeyi savunuyoruz.

Bu programda vuzuhsuzluk var. Özgürlük istekler inden halk sektörlerine kadar öyle kavramlar var ki, şöyle uygularsanız böyle, bu türlü uygularsanız şöyle neticeler çıkması mümkün görünüyor. Bizi vuzuha kavuşturunuz diyoruz.

Kamuoyunu şüphe ve endişe içinde bırakmayınız diyoruz. Genel oylamaya katılanların Milletvekilleri seçiminde % 33 ü bir paralelde düşünüyor; bu aritmetik bir hakikat; Ama katılanların % 67'si öyle değil. Katılmayanların tümünün ne düşündüğü meçhul. Heyecanla büyük hedeflerle uğraşacağımıza, büyük iddialara başvuracağımıza; madeni barış isteniyor, bir noktada uyuşmaya çalışarak, birbirimizi kırmadan, suçlamadan, hele iktidar olmanın asgari icaplarını da unutarak yakışıklı bir üslup ve davranışa kapılmadan dünyanın bu çok nazik ve kritik devresinde şu mübarek memleketin dertlerine yan yana öğrenemez miyiz?

Başlangıç ümit verici değildir. Zaman, tecrübe bu tutumu, değiştiremeyecekse, ziyanlı ne şu, ne bu parti, ama hizmet bekleyen bu bahtsız memleket olacaktır.

Hepinize saygılarımı sunuyorum. (A.P, C.G.P, Millî Birlik ve Kontenjan Grubu sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Çağlayangil.

Millî Birlik Grubu adına Sayın Mucip Ataklı, buyurunuz efendim.

MİLLÎ BİRLİK GRUBU ADINA MUCİP ATAKLI (Tabîî Üye) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler;

Cumhuriyet Halk Partisi, Millî Selâmet Partisi Karma Hükümetinin Programını Grubumun görüşleriyle eleştirmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Atatürk'ün kurduğu ve devrimlerle perçinleşen genç Cumhuriyetimiz, kendini ölümsüzleştirecek olan demokratik rejimin gerçekleştirilmesi yolunda birçok uğraşlardan geçerek; bugüne, yeni bir dönemin eşiğine gelmiş bulunmaktadır.

Bugüne gelişin ardında Cumhuriyetimizin 50 yıllık yaşam öyküsü yatmaktadır.

Hepimizin çok iyi bildiği ve ulusal şuura yerleşmiş olan bu olaydan aynı ayrı incelemeye lüzum görmüyoruz.

Önemli olan bugünlere gelişin ve varılan merhalenin, doğru bir biçimde teşhis edilerek değerlendirilmesi ve gelecekle ilgili tedbirlerin açık yüreklilikle ve cesaretle ele alınmasıdır.

Bu düzeye varışta, 27 Mayıs Devrim Anayasasının etkin rolünü ve siyasal değerini belirtmeden geçemeyeceğiz.

Çünkü Cumhuriyetimizin ve demokrasimizin gelecekteki gelişmesine ilişkin bütün temel düşüncelerin ve tedbirlerin, bu Anayasanın ruhunda ve yapısında mevcut olduğuna inmiyoruz.

İktidarın çoğu kez, Anayasanın özüne ve sözüne ters düşen tutum ve davranışlarının kaçınılmaz sonucu, toplumumuzun sürüklendiği huzursuzluğu ve rejimin geçirdiği tehlikeleri ve neticede, demokratik düzenin tabiatına ve gelişmesine ters düşen 12 Mart dönemini hat ırlatmak ta büyük yarar vardır.

Yine hatırlatmak lâzımdır ki, yanlış bir düşünce ve yorumla suçu Anayasada gösterip onu tahribe yönelen zihniyete ve çabalara rağmen, ulusa, mal olan Anayasanın, ruhu ve dinamiği, ulusumuzun uyanık şuurunda gerekli yeri ve değeri bulmuştur.

Nitekim 1961 Anayasasının ikinci bir referandumu sayılabilecek olan son seçimlerde, Anayasanın ruhuna ve müesseselerine ters düşen birçok vaatlere rağmen ulusumuz Anayasasına sahip çıkarak, sosyal barışa, geniş anlamda özgürlüklere ve sosyal adalete dayalı bir gelişmeyi ve yönetimi tercih ettiğini göstermiştir...

Kuşkusuz diyebiliriz ki, bundan sonraki demokratik gelişmeler ve kalkınma çabaları da bu temel değerlere dayandırılmak zorunluluğundadır.

Programın özünde bu temel değerleri bulmuş olmaktan kıvanç duyuyoruz.

Ancak, demokratik mücadele tarihinde bu değerlerin kolay kazanılamadığını ve kazanıldıktan sonra da kolay korunamadığını da biliyoruz.

Bunun içindir ki, eşiğinde bulunduğumuz ve geleceğe ümitle baktığımız bu yeni dönemde bu değerleri, her türlü tehlike ve tertiplere karşı korumak, geliştirmek ve kalkınmamızın dinamizmini bunlara dayandırmak iktidarların asıl kaygısı olmalıdır.

Özgürlük ve sosyal barış ilkelerine ters düşen ve Anayasa dışı bulunan aşırı akımlarla, sosyal adalete ters düşecek kalkınmayı halkın, sırtından gerçekleştirmeye çalışan ekonomik görüş taraftarlarının bu yeni dönemde rahatsızlık duyarak girişimleri muhtemel tertip ve zorlamalara ve bunların doğuracağı büyük tehlikelere önemle değinmek isteriz.

Diğer taraftan bu özgürlüklerin ve yaygın sosyal adalet çabalarımızın yozlaştırılıp anarşiye, ülke ve ulus bütünlüğünü tehdiye imkân vermeyecek dikkatli ve basiretli bir yönetimin zorunluluğuna da aynı önemle işaret etmek istiyoruz. Bu arada bazı güvenlik kuruluşlarının, özellikle son dönemde sınır tanımaz bir biçimde kamu yönetimine nüfuz edip yetkilerini de aşarak idarî tasarruflara yön veren bir tutuma girmesinin, yönetimde tedirginlik yaratıp giderekten işi nemellâzımcılığa vardırılmalarının sakıncalarıyla da işaret etmek istiyoruz.

Bu olumsuz duruma son verilmesini ve Devletin güvenliği ve yaşaması için vücuduna mutlak bir zorunluluk duyulan güvenlik örgütlerin biçimli ve bilgili bir yapıya ve işleyişe kavuşturulmasını hayatî bir ihtiyaç olarak öneriyoruz.

Sayın Senatörler; kritik bir dönemde iş başına geçip bugüne kadar gelişen olaylarda ve özellikle 100 günlük Hükümet bunalımının mutlu bir sonuca ulaşmasında ve bu tutumuyla sadece kendilerine duyulan güveni artırmakla kalmayıp Devleti de, Devlet Başkanlığı müessesesini de güçlendiren Sayın Cumhurbaşkanımıza huzurunuzda şükran duygularımızı belirtirken kendilerini önümüzdeki dönemde de bir teminat olarak gördüğümüzü bir kez daha ifade etmek isteriz.

Siyasi partilerimizin demokratik kurallar içindeki davranışlarını ve özellikle C.H.P. ile M.S.P.'nin yurdumuzu hükümete bırakmamak için karşılıklı anlayış ve fedakârlıklarını takdirle karşılıyor, bundan sonra da aynı anlayış içinde ulusumuza yararlı hizmetler yapmalarını temenni ediyoruz.

Bunalım süresince Silahlı Kuvvetlerimizin demokratik kurallara dayalı vakar tutumunu, demokrasimizin geleceği için bir teminat olarak değerlendiriyoruz.

Sayın Senatörler; Hükümet Programı hakkındaki ayrıntılı görüşlerimize geçmeden önce, programın genel yapısı üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Bu programın temeli olan sosyal barış, özgürlük, sosyal adalet ve bunlara dayandırılarak gerçekleştirilecek hızlı kalkınma ilkelerini memnunlukla karşılıyor.

Programın bu sağlam temelleri yanında, halka dönük bir öz taşıması, halkın ekonomik gücünü artıracak ve sermayeyi tabana yayacak tedbirleri öngörmesi, ekonomik bağımsızlığa yönelerek ekonomiyi milliyetçi bir temele dayatması gibi; gerçekten övgüye değer olan ana karakterini belirtmeyi de bir görev saymaktayız.

Programda Üçüncü Beş Yıllık Plân, 1974 uygulama programı ve 1974 bütçe ilişkilerine işaret edilmemiş olmasını, zaman yetersizliğine veya bu ilişkilerin henüz plânlanamamış olmasına bağlamaktayız.

Programın bazı yerlerinde kurumsal ve yapısal tedbirlerin açıklıkla belirtilmiş olması yanında birçok yerlerde tedbirlerin açıklıkla ifade edilmemiş olmasını yeterli bulmuyoruz.

Programın genel yapısında boşluk olarak gördüğümüz bu kusurlara, Hükümet ortaklığının kuruluş dönemindeki tabiatından gelen etkilerini gözden uzak tutmakla birlikte bunların yine de açıklığa kavuşturulması samimî dileğimizdir.

Belki ilk anda bertaraf edilmemiş olan bu boşluklar, Hükümetin kurulmasından doğan demokratik güç ile açıkça ortada duran ulusal ihtiyaçlar karşısında ortaklarımız takınacakları samimî tavır ve hizmet inancı ile ileride giderilecektir. Buna inanıyoruz.

Bu açık eleştirimizin amacı, iktidara yardımcı olmaktır. Hedefi ise bizzat programda ifadesini bulan açık anlayış ile köklü ve cesaretli hamle kararıdır.

Sayın Senatörler, kitle haberleşme ve ulaştırma araçlarının dünyayı yakınlaştırdığı ve uluslararası ilişkilerin çok yoğunlaştığı bir çağda Türkiye'nin elbette yalnız başına yaşaması mümkün değildir.

Dışta gelişen olaylar ve değişen koşullardan ülkemizin de bir ölçüde etkilenmesi doğaldır.

Önemli olan bunların zamanında saptanıp, ülkemize olan etkilerinin de belirlenerek uygulanacak yeni politikaların ortaya çıkarılmasıdır.

Bu hususlara gereken önem verilmediği içindir ki, yeni Hükümeti hemen her alanda çok ağır görev ve sorumluluklar beklemektedir.

Hükümetin bu zorlukları bilerek, köklü ve cesaretli hamlelerle sorunların üstesinden geleceğini belirtmiş olmasını azimli ve yerinde bir davranış olarak değerlendiriyoruz.

Sayın Senatörler, Hükümet Programındaki, ekonominin genel yapısı ile mali işlere ve ticarete ilişkin görüşlerimiz özetle şunlardır;

Programda öngörülen ekonomik düzenin genel ve belirgin karakteri, ekonomimizi milliyetçi bir öze dayandırmak, sermaye ve geliri geniş halk kitlelerine yaymaktır.

Bu amaca ulaşmak için öngörülen tedbirlere geçmeden, karma sis temin temel işleyişine değineceğim.

Ekonomimizin istikrarsızlığının esas kaynağı, karma ekonomi modelimizin asıl unsurlarıyla açıklığa kavuşturulmamasında ve kendi ekonomik kuralları üzerine oturtulamamasında bulunmaktadır. Serbest piyasa mekanizmasının üretim arzı maliyet ve fiyat konularında plânın ana hedefleriyle ve plân disipliniyle uyumlu hale getirilmesi karma ekonomi modelinin işlemesi için kaçınılmaz bir ön koşuldur. Bu temel esas sağlanmadığı müddetçe bundan sonra değineceğimiz tedbirlerde başarı hiç de kolay olmayacaktır.

Uluslararası ve içteki fiyat artışlarının pahalılık yük altında uzun zamandan beri ezilmekte olan halkımıza en az biçimde yansımaları için, ithalâta ve yerli ürünlerin pazarlanmasında araçların kaldırılmasını uygun görüyoruz.

Yeni Hükümetten öncelikle ve ivedilikle beklenen en önemli işlerden biri' hayat pahalılığıyla mücadeledir. Bu hususta yeni Hükümetin ilgili bakanlık ve kuruluşlarla koordineli bir çabaya girmesini ditiyoruz.

Banka kredilerinin asıl ihtiyaç sahibi üretici kitlelere kaydırılması tedbirlerine yürekten katılıyoruz. Vergi yükünün kaldırılabilir âdil bir sisteme bağlanması ve vergi hâsılatının arttırılması için önerilen tedbirler manzumesini ciddi bir hamle olarak telâkki ediyoruz.

Asgarî geçim indiriminin yükseltilmesi geniş bir vergi mükellef kitlesine ferahlık getirecektir.

Büyük kısmı işçilerimizin alını terinden doğan, binbir zorluklarla biriktirdiğimiz dövizlerimizin asıl düşünce olarak temel sanayiın dış finansmanında kullanılması;

İşçilerimizde biriken büyük hacimli paranın, yine onların elleri ve katkılarıyla, temel sanayileşmemize yardım edecek projelerde değerlendirilmesi;

Banka kredilerinin, büyük kısmıyla tarım ve sanayi alanlarındaki önemli üretim dallarını desteklemesi;

Özel tüketimin ve özellikle kamu cari harcamalarının sıkı bir kontrol altına alınması gibi enflasyonun yıkıcı etkenlerini gidererek tedbirler konusunda programın öngörülerine katılıyoruz.

Bu konu, ekonomimizin hızlı, sıhhatli ve istikrarlı kalkınması için zorunlu olduğu kadar, sosyal adalet bakımından da, hızla el atılması gereken ciddi bir konudur. Bunların bir bütünlük halinde uygulanmasını, cesaretle ele alınmasını diliyoruz.

Bu tedbirlerle yakın ilişkisi bulunan 1974 bütçesinin gecikmesi, yatırımları da olumsuz yönde etkileyecektir. Bütçe konusunda hızlı ve rasyonel hareket, edilmesinin gereği buradadır.

Üreticinin yüzünü güldürmekle yakın ilişkisi bulunan taban fiyatları konusunda, programda yapıcı görüşlere yer verilmiş olması çok önemlidir.

Fiyatların, ekim ve dikim mevsiminden önce ilânı çok yerinde olacaktır.

Bu güzel tedbirlerle birlikte, üreticiyi aracı ve tefeciye muhtaç etmeden zamanında kredilendirerek ve alını teri ile elde edilen ürünü, yeni bir sigorta sistemiyle korumak gibi tedbirlerin düşünülmüş olması, uygulamayı tam bir başarıya ulaştıracak ve emeği hakikiyle değerlendirecektir.

Kamu iktisadî Teşebbüslerinin kendi kuruluş amaçları dışında kullanılmasına son verileceği ve borçlarının konsolide edileceği görüşünü olumlu karşılıyoruz. Kalkınmamızın itici gücü ve öncüsü olan bu teşebbüslerin yeni koşullara göre reorganize edilmesi kalkınmamızı hızlandıracaktır. Şimdiye kadar girilen reorganizasyon teşebbüsleri somut bir sonuca ulaşmamıştır. Kamu İktisadî Teşebbüslerinden olumlu sonuç almak, fiyat istikrar unsuru olmaları niteliğinden yararlanabilmek için bu teşebbüslerin reorganizasyona tabi tutulması gerekir.

Hükümetten bunu önleyen etkenleri bertaraf ederek Kamu iktisadî Teşebbüslerinin bir ekonomik bütünlük içinde çalışmasını sağlayacak biçimde reorganizasyona tâbi tutulmasını bekliyoruz.

Ülkemizin kronik sorunlarından biri de kaçakçılıktır. Fakat, bugün kaçakçılık geniş bir teşkilât olarak içten ve dıştan düzenli bir biçimde yapılmaktadır. Bu durum karşısında sadece Güney sınırı bölgemizdeki mayınların kaldırılması, sorana köklü bir tedbir getirmeyecektir. Kaçakçılık konusu yurt çapında ele alınıp, güvenlik tedbirleri yanında etkin ekonomik tedbirlerin de getirilmesi zorunludur.

Arap ülkelerinin petrolden artan gelirleri, piyasayı da etkileyerek kaçakçılığı hızlandıracaktır.

Gerçekte kaçakçılık bütün sınırlarımızdan ve limanlarımızdan yapılmaktadır ve bu ekonomik kalkınmamızı da olumsuz yönde etkilemektedir.

Getirilmesi düşünülen ekonomik tedbirler yanında, hudutlarda açık pazarlar kurulması, yerli sigara kalitesinin düzeltilerek üretimin artırılması, yabancı sigaralardan vergi alınarak tekel aracılığıyla satılmasını pratik bir çözüm yolu olarak görmekteyiz.

Sayın Senatörler, kamu yönetiminin etkili ve süratli bir biçim le işlemesi için bugüne kadar geciktirilmiş olan idarî reformun mümkün olan en kısa zamanda gerçekleştirileceğine inanmak istiyoruz.

Kırtasiyeciliği artıran ve işlerin süratle sonuçlanmasını engelleyen bugünkü düzen değiştirilmelidir.

Reform niteliğini daha çıkmadan yitiren Personel Kanunu ile bütçenin büyük bir kısmının personel giderlerine ayrılmasına rağmen, getirilen personel rejimi kimseyi memnun etme mistir.

Çünkü kanunda sistemin bütünlüğü ve dengesi daha baştan bozulmuştur. Personel Kanununun yeniden ele alınmasını ve Devlet Personel Dairesinin daha yetkili ve sorumlu hale getirilmesini Hükümetten bekliyoruz.

İşçilerin kıdem tazminatlarının artırılması olumlu bir tutum olmakla beraber, memurlara da bu halk tanınmalı, İşçi - memur emeklilik ve ikramiye dengesizi iği ortadan kaldırılmalıdır.

Yeni Hükümetin MEYAK gibi planlandığı halde yarım uygulamalarla ortada kalan, İYAK gibi sosyal dayanışma ve ortak fon yaşatma kurumlarına sahip çıkması isabetli olmuştur.

Anayasanın öngördüğü sosyal güvenliğin geliştirilerek tüm vatandaşlara uygulanmasını, sosyal Devlet anlayışının bir gereği sayıyoruz. Alınacak bu tedbirler her vatandaşın yarınına güvenle bakmasını sağlayacak, mutluluğunu ve Devlete güvenini artıracaktır.

Sayın Senatörler; kontrollü ziraî kredilerin yaygınlaştırılmasının ve artırılmasının, tarımımızın gelişmesinde etkili olacağına inanıyoruz.

Çiftçileri tefeci ve aracılardan elinden kurtarmayı hedef tutan taban fiyatlarının erken ilânı, kredi imkânlarının sağlanması tarımımızın gelişmesinde çok etkili olacaktır.

Yalnız, yıllardır mücadelesi yapılan ve Anayasanın gereği olan Toprak Reformu Kanunu çıkmış, uygulanmasına geçilmiş iken programda Toprak Reformuna yer verilmemiş olmasını anlamakta güçlük çekmiş bulunuyoruz. Hükümetin bu husustaki görüşünü öğrenmek istiyoruz.

Amerikan Hükümetinin isteği üzerine Türkiye’de haşhaş ekinlinin yasaklanmış olan ası, o zaman da ifade ettiğimiz gibi büyük bir bata olmuştur.

Uyuşturucu madde kaçakçılığının bedeli Türk çiftçisine ödetilmemeliydi. Bu nedenle Hükümetin, insanî kaygıları dikkate alarak haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yollarını bulacağını vaadetmesini olumlu buluyoruz. Ancak, diğer çiftçiler için düşünülen kooperatifleşmenin haşhaş üreticisi için de uygulanması ve üretilen afyonun şimdiye kadar olduğu gibi ham olarak ihracı değil, işlenerek dış piyasalara arz edilmesinin gerektiği kanısındayız.

Bu amaçla kurulacak sinâî tesisler, hem yeni bir istihdam imkânı yaratacak, hem ihracattan daha çok gelir sağlamamıza imkân hazırlayacak. Aynı zamanda ilâç sanayiimizin it halat ihtiyacını da önemli miktarda azaltacaktır.

Meyvecilik, sebzecilik, çiçekçilik, turfandacılık alanında Hükümet Programında öngörülen yetiştirme, depolama dağıtım, pazarlama ve finansman imkânlarının daha geniş çapta hayvancılık alanında da önemle ele alınmasına işaret etmek isteriz.

Gerek Türkiye’nin beslenmesinde, gerek büyük bir ihracat potansiyelini haiz olan hayvancılığa ayrı bir öncelik ve önem verilmesi kanısındayız.

Ülkemizde devamlı bir karakter arz eden enflasyon etkisiyle meydana gelen hayat pahalılığı karşısında vatandaşlarımızın, özellikle dar gelirlielerin geçimleri çok ağır şartlar altında bulunmaktadır.

Gerek piyasa ekonomisinin oluşumunda, gerek vatandaşlarımızın beslenmesinde büyük bir otken olacağına inandığımız Devlet Üretme Çiftliklerine gereken önemin verilmesi ve miktarlarının artırılması zaruretiye inanmaktayız.

Orman içinde ve çevresinde yaşayan 10 milyonu aşkın orman köylüsünün iş bulma ve geçim seviyesini artırmak amacıyla kurulması düşünülen kooperatifleri ve sendikaları olumlu bulmaktayız.

Ancak bu büyük kitleyi, verimi ve çapı sınırlı olan orman kaynaklarımızdan geçindirmek mümkün değildir. Bu nedenle gerek bu bölgelerde yaşayan vatandaşlarımızın gelirlerini yüksek seviyede tutmak, gerek ormanlarımızın varlığını korumak için, bir kısım vatandaşlarımızın Türkiye’nin başka bölgelerine yerleştirilmesinin planlanması zaruretiye beli idim ek isteriz.

Daha önce başlanmış olan teraslamaya ve ağaçlandırmaya devanı edilmelidir.

Büyük protein potansiyeline sahip denizlerimizden ve iç sularımızdan her türlü yararlanma olanakları yeterinde geliştirilmemiştir.

Su Ürünleri Kanununun uygulanması üzerinden Çok zaman geçmesine rağmen ciddiyle uğraşılmadığı için istenilen gelişme sağlanamamıştır.

Hükümetler henüz Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün ihtiyacı olan kadroları vermemiş, dolayısıyla gerekli teşkilâtlanma ve donatım eksik kalarak hizmeti yayma ve genişletme olanaklarından yoksun kılınmıştır.

Hükümetin bu soruna gereken önemi vererek ekonomik kalkınmamızdaki yerini saptayacağını ümit ediyoruz.

Sayın Senatörler; İhtiyaç duyulan maddelerin iç ve dış piyasalardan Devlet eliyle satın, alınarak stok edilmesi fikrini çok olumlu karşılıyoruz. Ulusal güvenliğimiz, istikrar içinde kalkınmamız ve sunî fiyat artışları ile halen dünya, piyasalarında baş gösteren pahalılık temayülünün etkilerini önlemek açılarından çok etkin; fakat yurdumuzda şimdiye kadar üzerinde durulmamış olan bu tedbirlerin güçlüğüne de idrak ediyoruz. Hükümetin bu yoldaki çabalarını bütün gücümüzle destekleyeceğimizi belirtmek isteriz.

Dünyanın en önemli kavşak bölgelerinden biri olan ülkemizde, kara, deniz ve hava yolu ulaştırmacılığı tüm bir düzensizlik içinde olup birbirleri aleyhine çalışır durumdadırlar.

Karayollarındaki araç sayısının 700 bin civarında olmasına rağmen, trafik sorunu tam bir keşmekeş ve kontrolsüzlük içindedir. Her yıl trafik kazalarında ölen ve yaralananların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu amaçla yıllardır komisyonlar kurulur ve Kalkınma Plân ve programlarında yer alır; fakat yine Ulaştırma, Bayındırlık ve İşçileri bakanları bir araya gelerek bu sorunun günümüzün koşullarına göre çözümlenmesi için ortaya konulmuş olan çözüm yolunu uygulamaya koyamazlar. Yeni Hükümet bu çareleri bulmalıdır.

Amerika, Birleşik Devletleriyle 1946'larda yapılmış olan bir hava anlaşması vardır ki, bütün koşullar değiştiği halde uluslararası toplantılarda, hak ve vecibeler bütün ayrıntılarıyla belirtilmiş olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri bu anlaşmayı değiştirmeye yanaşmamaktadır.

Avrupa'daki işçilerimizin taşınmasıyla çok yakından ilgili olan bu konunun süratle ele alınıp düzeltilmesini yeni Hükümetten diliyoruz.

Sayın Senatörler, sanayileşme politikasına gelince;

Ulusal nitelikli, güçlü, sürekli ve yaygın bir sanayileşmenin ana hedef olarak belirtilmesini uygun buluyoruz.

Bunun için yeni bir sanayileşme modeli öngörülmüş gibidir. Bu, modern teknoloji ile yüksek istihdamı bağdaştıran bir modeldir.

Esasında birbirine karşıt olan bu iki unsuru, bir optimum noktasında bağdaştırmak güç olmakla beraber, ülkemizin sermaye birikimi ve kaynak durumu bakımından kaçınılmaz bir zarurettir.

Bu konuda uygulanacak sistemin ve alınacak tedbirlerin açıklığa kavuşturulmasını diliyoruz.

Devlet öncülüğü, halk sektörü, bölgesel kalkınma ortaklıkları gibi tanım ve kavramlarında uygulama koşullarıyla birlikte belirli ilkeler ve tedbirler bütünlüğü halinde açıklık kazanması hayatî bir önem taşımaktadır.

Ülke jeopolitiğimizin gerekleri ve birden bire ortaya çıkarak ekonomik koşullar ve dengeleri zorlayan dünya hammadde ve doğal kaynaklar egemenliği gerçeği karşısında Türkiye'nin ne kadar hızlı kalkınma gereği ve aynı zamanda olanağı ile karşı karşıya bulunduğu, acele çözüm bekleyen temel bir sorun ve ulusal bir politika ihtiyacı olarak ortadadır.

İlk olarak Ortadoğu politik statüsünün ele alınması, Arap devletleriyle İran ile ve gelişmişlik durumları itibarıyla kategorik benzerlik gösteren öbür devletlerle karşılıklı yardımlaşmaya dayanan ekonomik kadar bütünlüğüne yönelen açık ve kesin ilişkiler kurulmalıdır.

Dostlarımız, sanayileşmiş bir Türkiye'nin güçlü ve samimî yardımına inandırılmalıdır.

Kalkınmamızdaki dar boğazların en önemlilerinden biride projelerin zamanında hazırlanmayışı, yabancılara yaptırılan proje bedellerinin çok yüksek oluşudur.

Nitekim. Birinci ve ikinci Beş Yıllık Kalkınma plânları süresince yatırımların zamanında hazırlanmamış olmasına, projelerin tamamlanmamış olmaları programlarda neden olarak gösterilmiştir.

Keza projeler için dış ülkelere çok büyük ödemeler yapılmıştır. Bu olumsuzlukları giderebilmek için Devlet Plânlama Teşkilâtına paralel bir "Devlet Proje Hazırlama Teşkilâtı" kurulmalıdır.

Bu örgütün temel görevi, hazırlanması uzun zaman alan ve maliyeti yüksek olan büyük yatırım projelerini hazırlamak olmalıdır.

Petrol üreten ülkelerin başlattıkları yeni petrol politikasıyla su yüzüne çıkan, stratejik ham maddelerin önemi, ister sanayileşmiş, ister kalkınmakta olan ülke olsun, bu maddelere sahip ülkelerin güçlerini artırmış ve yeni anlayışlar getirmiştir.

Dünyaca kabul edilen bu gerçekler karşısında Türkiye'de doğal kaynaklarını bu yeni anlayışa göre değerlendirmek zorundadır. Enerji üretimi bakımından yeni Hükümetin kömüre ve hidrolik santrallere dayalı bir enerji politikası benimsemiş olmasını memnunlukla karşılıyoruz.

Ham petrol fiyatlarındaki artış Türkiye'nin ithalatına yılda 800 milyon dolar bir ek yük getirecektir. Dış ticaret dengemize olumsuz yöndeki etkisi yanında, pahalı enerji kalkınma hızımızı da düşürecektir. Bu nedenlerle petrol aramaları hızlandırılmalı ve petrolle birlikte linyit yatakları, radyoaktif mineraller, fosfat, volfram, tungsten, manyezit, demir ve baskır madenleri Devletleştirilmelidir. Enerji açığının kısa vâdede kapatılması için, komşu ülkelere elektrik ve tabii gaz alınmasına, güneş ve nükleer enerji kaynaklarından yararlanılmasına önem verilmelidir.

Madencilüğimizin kalkınması için bir maden bankasının kurulmasının önemi ne değinmek isteriz.

Sayın Senatörler; millî eğitim sorununa bugünkü plân ve yasa mevzuatı açısından bakınca; yeni iktidarın 8 yıllık temel eğitimi bırakarak, 5 yıllık ilköğretim ve onu izleyen iki dönendik orta öğrenime geri dönmek, meslek ve sanat eğitimini

ilköğretime dayatmak ve paralı yükseköğrenimi kaldırmak gibi başlıca üç noktada kararlı olduğu anlaşılmaktadır.

Geçmişte ısrarla savunduğumuz bu değişiklikten büyük ferahlık duyduk. Ancak, sanatın objektif nitelikli bir konu olması ve beceriye dayalı fonksiyonel bir karakter göstermesi yanında meslek eğitimi genellikle sosyal ve kültürlü bir birikimle yakın ilişkili olduğundan, sanatın ilkokula dayanması kolaylığı ve zorunluğuna meslek dalları içinde geçerli saymak olağan değildir. Bir meslek adamı olarak yetişecek gencin, orta öğretiminin temel kültürünü tam olarak alması bir zarurettir. Bu hususun bir kez daha gözden geçirilmesini diliyoruz.

Bugün için gerekli görmediğimiz 8 yıllık temel eğitimin, ilerde bir zorunluk olarak karşımıza çıkacağı da gözden uzak tutulmamalı ve şimdiden bazı tedbirler alınmalıdır.

Yeni iktidarın bugünkü millî ihtiyaçlarımız karşısında üniversite ve yüksekokul tanım ve kavramları ile bunların yükseköğretimdeki oranları konusunda da açık bir görüş getirmesini yararlı bulmaktayız.

Yükseköğrenime sınıvsız giriş düşüncesi gençlerimizde yeni bir umut ve heyecan uyandırmıştır.

Programa göre bunun pek kolay olmayacağı anlaşılmaktadır. Ortaya çıkan bu çelişkili durum da tatmin edici ölçüler içinde açıklığa kavuşturulup, ilgililerin buna göre hazırlıklı olması önümüzdeki 5 - 6 aylık kısa sürenin gerektirdiği bir tutum olacaktır.

Hızla büyüyen örgün eğitim ihtiyacı karşısında, örgün eğitim kurumlarının, yazın ve kışın, geceli ve gündüzlü bir plân içinde tam kapasiteli kullanım olanakları düşünülmelidir.

Programda, kalkınma plânlarında ve bundan Önceki hükûmetlerin programlarında olduğu gibi bu programda da yaygın eğitimin önem ve ihtiyacı isabetle teşhis edilmekle beraber, etkin bir örgütlenme biçiminin, zorunlu bir yapısal değişikliğin getirilmediğini, özellikle genel yaygın eğitim ve kültürel gelişme için temel koşul olan halkın gönüllü gücünün dinamik değerine, gereken önemle işaret edilemediğini görüyoruz. Örgün eğitim kurumlarımızın bütün güç ve olanaklarıyla yaygın eğitime destek olmasının gerekliliğini, bu kurumların bizzat yaygın eğitimi yürütmeleri biçiminde yorumlamak, çok sakıncalı bir tutum ve genel yaygın eğitimin ve kültürel çabaların tabiatına aykırı bir zorlama olur.

Eğitimin bütünlüğü içinde düşünülmekle birlikte zamanı, konu, tabiat, amaç bakımından örgün eğitimden ayrı bir niteliğe sahip olan yaygın eğitimin bürokratik bir anlayış ve tutumundan kurtarılmasını, halkın gönüllü gücüne dayatılan bir kurumsal yapıya kavuşturulmasını zorunlu ilk adım olarak görüyoruz.

Meslekî ve teknik yaygın eğitim konusuna gelince; plânın ve reform yasasının öngördüğü kanunî kurumsal yapının bir an önce gerçekleştirilmesini bekliyoruz.

Türkiye'yi memur Devleti haline getirme istidadında olan eğitim düzeni, kişilerin teknik alanlara yönltilmesini sağlayacak eğitim olanaklarına kavuşturulmalıdır.

Sayın Senatörler, öğretmenlerin şimdiye kadar çektilen ısıraplarına, bu dönemde son verilmeli Cumhuriyetin öğretmeni lâıyk olduğu itibara ve refaha kavuşturulmalıdır. *(Alkışlar)* “Seyir sporundan çok kitle sporuna, profesyonel spordan çok amatör spora” dönüş ilkesini, çok isabetli açık ve tutarlı buluyoruz.

Birçok çıkarları ve yanlış geliştirilmiş huyları tedirgin etmesi bakımından uygulanması zor ve çetin olan bu ilkenin cesaretle kullanılmasını; kısaca sporun halka indirilmesini diliyoruz.

Programın, nüfus, dağılma ve yerleşme politikasında belirli bir düzen düşüncesine sahip olmasını, kategorik bir yerleşim plânını öngörmesini çok isabetli bir tutum olarak tespit ediyoruz. Köy - kentler, uydu - kentler, büyümeleri kontrol altına alınmış şehirler ve şehir plânlaması ile rasyonel ilişki kurulmuş metropoliten şehirler bütünlüğü sanayileşme, tarımsal üretim plânı, yaygın ve dengeli hizmetler gibi ekonominin temel yapısı ile doğrudan doğruya ilişkili ve kuşkusuz bunların da önünde gelen zorunlu bir adımdır.

Bu temel adımın, artık iyiden iyiye etkisini göstermekte olan halk sağlığı, hava ve su kirlenmesi, doğal yapıların tahribi gibi çevre sorunlarını da kapsaması artık ciddi bir noktaya geldiğini gösterir. Gelişi güzel büyüme baskısı altında kaynakların rasyonel kullanılmaması nedeniyle ortaya çıkan dengesizlik ve teknolojik düzensizliğin getireceği büyük tehlikeleri ve yapısal bozukluk ve verimsizliği gözden kaçırmamalıyız.

Çevre sorunları olarak nitelendirilip ihmal edildikçe gelecek kuşakların altından kalkamayacağı toplumsal maliyetlere ulaşacak olan bu konu, daha şimdiden İstanbul’un başlıca derdi ve hatta ulusal bir sorun haline gelmiştir. İzmit, İzmir ve İskenderun körfezleri, Ayvalık koyları da çeşitli bakımlardan aynı sorunun pençesindedirler. Geleceğin 20 - 30 yılı içinde de tedbiri alınmayacak tehlikelerin habercileri durumundadırlar. Yeni iktidarın günlük çıkarlar ve başıboş bir çaba yerine düzenli, hesaplı ve geleceği gözeten bilinçli bir tutuma gireceğini müjdeleyen ifadelerinden ferahlık duyuyoruz.

Meşrulaştırılacak gecekondu alanları için “Kendi evini kendi yapana yardım” mekanizmasını kullanıp bu alanları şehirlerin uyumlu bütünlüğü içine almada da yarar görüyoruz.

Toprak Reformuna dayalı kooperatifleşme ve sanayiın yurt yüzeyine yaygınlaştırılması konularında hızlı ve yeterli bir başarı kazanılmaz ise, gecekondu gerçeğinin önlenmesi mümkün olmayacaktır.

Kısa süreli ve zümresel çıkarlar karşısında bir türlü sonuca ulaşmayan sahil-ler ve organize sanayi bölgeleri derdi ciddi bir rahatsızlık ve gelişmenin ayak bağı olarak ortada durmaktadır. Bu konularda geçmiş iktidarlarca düşünülp girilmiş olan tedbir ve çabaların, kısa sürede sonuçlandırılmasını temenni ediyoruz.

Bunlar yapılmadan, turizmde gelişme, dengeli sanayileşme ve düzgün şehirleşme amaçlarına rasyonel olarak ulaşmak mümkün olmayacaktır.

Özel mülkiyet üzerindeki gecekondu sorunu da nazik bir konudur. Toplumsal yarara dayalı kamulaştırma ile bunlar arasında elbette fark vardır. Bu gibi ka-

mulaştırmalarda özel mülkiyet hukukuna olan saygının doğal bir gereği olarak bu hususta özel mülkiyetin sahiplerinin iradeleri esas alınmalıdır.

Hükümet programında sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinin devam ettirileceğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Bütün yurttaşlarımızın sağlık hizmetlerinden ücretsiz veya çok az bir ücretle faydalanmasını öngören bir kanun 27 Mayıs'tan hemen sonra çıkarılmış ve Doğu Bölgesinde uygulamaya geçmişti. Sosyal hukuk devleti anlayışının bir icabı olarak en geniş ölçüde vatandaşlarımıza hizmet götüren bu kanun, ayın zamanda en geç 15 yıl içinde Türkiye'deki bütün sağlık hizmetlerinin birleştirilmesi amacını güdüyordu.

Halen 36 ilimizde 15 milyon vatandaşımıza hizmet götüren sosyalizasyondan Hükümet programında bahsedilmemiş olması, bunun yerine "Sağlık alanında hizmetler ve kurumlar bakımından ahenksizliği ve dağınıklığı giderici bir düzen" kurulacaktır denmesi, sosyalizasyon yerine ayrı bir sağlık düzeninin mi getirileceği maksadını taşımaktadır? Bu hususun açıklığa kavuşturulmasını diliyoruz.

Türkiye'de uygulanan personel rejimi nedeni ile birçok teknik eleman gibi doktorların da yurt dışına gittiği, bu nedenle büyük ölçüde doktor sıkıntısı çekildiği malûmunuzdur.

Ayrıca sağlık hizmetlerinin sosyalleştirildiği bölgelerdeki doktor noksanlığının bir nedeni de 224 sayılı yasa gereğince bu bölgelerdeki doktorların serbest çalışma imkânlarından yoksun oluşlarıdır. Tam gün çalışma nedeniyle diğer bölgelerdeki doktorlara nazaran aldıkları fazla ücret serbest çalışmama yüzünden ortadan kalkmaktadır.

Diğer doktorların da çoğu birçok büyük şehrimizde toplanmış bulunuyor.

Bu durum karşısında Türkiye'nin doktor ihtiyacını ve sosyalizasyon bölgelerindeki doktor açığını kapatmak için Hükümet ne düşünmektedir.

Kanımızca yurdun her bölgesinde ihtiyaç duyulan çeşitli hizmetler için bir mecburi hizmet ihtiyacı ile karşı karşıya bulunuyoruz. Hükümet bu ihtiyacı duymakta mıdır, duyuyorsa ne gibi tedbirler düşünmektedir? Açıklamalarını rica ediyoruz.

Dış politika ile ilgili görüşleri benimsiyor ve bunlara katılıyor.

Özellikle Kıbrıs'la ilgili açık ve olumlu tutumundan dolayı Hükümeti kutluyoruz.

Programda "Ortak sistemlerle yetinilmeyerek kendi millî savunma politikamız, stratejimiz ve imkânlarımızla geliştirilecektir" hükmüne yer verilmesini ciddi bir düşünce sayıyoruz. Kendi imkân ve ihtiyaçlarımıza ve geleneksel yeteneklerimize dayalı bir millî savaş doktrininin geliştirilmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Bu doktrin ile birlikte uygulanacak olan askeri stratejimiz ise hiç kuşkusuz, millî politikamızın bir fonksiyonu olacaktır. Bu konularda alınacak dikkatli, ölçülü ve basiretli tedbirler, ekonomik ve malî gücümüzle orantılı olacak ve kaynak israfını önleyecektir.

Modern vurucu gücün yanında, yeni savaş doktrinine göre kurulup topraklarımızın savunulmasında sürekli savaşı yürütecek olan savunma ordusu yurt kalkınmasında da görev alacak bir nitelikte olmalıdır.

Millî güvenlik ve millî savunma konusundaki geleneksel millî hassasiyetimiz yanında, ülkenin ekonomik gücünün ve toplumun dinamik yapısının daha fazla gecikmeye tahammülü olmayan bir süre içinde gereken sağlamlığa kavuşturulması asıl düşünce olmalıdır.

Topraklarımızdaki ortak savunma tesislerinin, savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetim; altında bulunmasına itina edilmesi düşüncesini çok olumlu karşıladık.

Yıllardır savunmasını yaptığımız bu görüşün gayet açık olarak programda yer almış olması kıvancı içinde Hükümeti kutluyoruz.

Sayın Senatörler; tedbir, vaat ve umut getiren bu programın gerçekleşmesi büyük tasarruflara, dış finansmana, etkin organizasyon ve idareye; yasa değişikliklerine bütün olanak ve kaynaklarımızla yapıcı toplumsal gücümüzü ortaya koyup kısa sürede çağdaş normlara uygun biçimde sanayileşmiş ve entellektüel gücü gelişmiş bir toplum kurmaya ihtiyaç vardır.

Bu ihtiyaç, bütün tehlikeleri hesaplı olarak göze almayı, ulusça fedakârlıklara katlanmayı zorunlu kılar.

Hükümet bu gerçeklere dayalı, fedakârlıkların ölçüsünü bütün, açıklığı ile ulusuna duyurmak, onun topyekün kalkınmadaki katkısını, fedakârlıkta ona öncülük ederek sağlamalıdır. Çok güç şartlar, karışık ve çetin sorunlar içinde bulunuyoruz.

Hükümetin, bu ağır yükü taşıması ulusal fedakârlığı gerektirmektedir.

Ulusumuz her çetin dönemde layık olan yönetimler için en büyük fedakârlığı yapmıştır. Bu hasletten Hükümetimizin yararlanacağı inancındayız.

Bu inançla Millî Birlik Grubu adına Sayın Ecevit Hükümetine başarılar diler, yüce Heyetinize ve Hükümetimizin Sayın üyelerine saygılar sunarım. (C.H.P. ve M.B.G. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ataklı.

Sayın üyeler, normal çalışma süresi son bulmuştur. Ancak, bir önerge var, okutuyorum;

Yüksek Başkanlığa

Hükümet Programı üzerindeki görüşmeler bitinceye kadar oturuma aralıksız devam olunmasını arz ve teklif ederiz.

C.H.P. Grup Başkan Vekili

Salih Tanyeri (Gaziantep)

A.P. Grup Başkan Vekili

Ömer Ucuza (Eskişehir)

Kontenjan Grubu Başkanı Cumhurbaşkanınca S.Ü.

Nihat Erim.

Millî Birlik Grubu Başkanı Tabii Üye

Fahri Özdilek

BAŞKAN — Efendim, önergeyi oylarınıza arz etmeden evvel, Divan olarak bir hususun da bu önergeye ithal edilmesini rica edeceğim. O da saat 19.00'dan 20.00'ye kadar yemek arası verilmesi ve ondan sonra Birleşime devam edilmesi hususudur.

Bu şekliyle önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, Birleşime saat 20.00'de devam etmek üzere ara veriyorum.

Kapanma saati; 18.57

ÜÇÜNCÜ OTURUM

BAŞKAN; Başkanvekili İskender Cenap Ege

KÂTİPLER; Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

Azmi Erdoğan (Diyarbakır)

Açılma Saati; 20.00

BAŞKAN — 26'nci Birleşimin üçüncü oturumunu açıyorum.

III — GÖRÜŞÜLEN İŞLER (Devamı)

1. — Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu programının görüşülmesi.

BAŞKAN — Müzakerelere devanı ediyoruz.

Söz sırası Kontenjan Grubu adına Sayın Nihat Erim'indir. Buyurun efendim.

KONTENJAN GRUBU ADINA NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

14 Ekim 1973'te yapılan genel seçimlerden 110 gün sonra yeni Hükümetin programı Parlâmentoya sunulmuş bulunuyor. Cumhuriyet döneminde bir Hükümet kurulabilmesi için ilk defa bu kadar uzun bir süre gerekmiştir.

Millet Meclisinde çoğunluk oyları ile güven alacak bir Başbakanı bulmak Sayın Cumhurbaşkanının görevleridir. Bu işinde onun başyardımcıları Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Başkanlarıdır. İki Meclisin Başkanlarının seçilmesi de uzadığı için, Devlet Başkanı bir süre onların bu yardımlarından yoksun kalmışlardır. Parlâmentoda grubu olmayan, hatta orada üyesi bulunmayan, siyasi partilerin genel başkanlarına veya partisiz grupların başkanlarına kadar, doğrudan doğruya danışma çevresini genişletmek ihtiyacını duymuşlardır. Bu amaçla 25 Aralık 1973 günü hepsini Çankaya Köşkünde toplayarak görüşmüşler, Hükümet bunalımına çözüm aramışlardır.

Genel seçimler tek bir partiye milletvekili salt çoğunluğunu vermedi. 1969 seçimlerinde A.P. tek başına % 46,5 oy almıştı. 1973 seçimlerinde hiçbir parti tek başına bu neticeyi elde edemedi. En çok oy kazanan C.H.P. % 33,3 oranına ulaşabildi. A.P. ise % 29.8 oranında kaldı. M.S.P. % 11.8 oy almıştır. Bu nedenle güvenoyu için partilerarası anlaşma veya ortaklık zorunlu olmuştur.

İç ve dış koşulları göz önünde tutan Sayın Cumhurbaşkanı, Millet Meclisinde en geniş oy temeline dayanmış bir millî koalisyonu öteki şekillere yeğ tuttuğunu, 4 Aralık ve 15 Aralık 1973 tarihlerindeki kamuoyuna açıklamalarıyla ortaya koydular. Haftalarca bütün olanaklar araştırıldı. Siyasi partilerimiz takdirlerini serbestçe kullandılar. Millî denilen koalisyon, A.P. - C.H.P. koalisyonu; A.P. - D.P. - M.S.P. - C.G.P. koalisyonu sırf partilerin siyasi takdirlerini bu konularda olumlu noktalarda, her birine özgü çeşitli sebeplerle, birleştirememeleri nedeniyle gerçekleşemedi.

Sonunda, aritmetik ve hukukî bakımdan yapılması mümkün koalisyonlardan C.H.P. - M.S.P. ortaklığı kurulabildi.

Parlâmentonun önünde, Millet Meclisinde Anayasamıza göre salt çoğunluğu sağlayabilmek olanağına sahip, bir C.H.P. - M.S.P. ortak Hükümeti var. Millet Meclisine olduğu gibi, Cumhuriyet Senatosuna sunulan program böyle salt çoğunlukla güvenoyu alması, ortak iki partinin milletvekili sayılarına göre, mümkün görünen bir Hükümetin programıdır.

Senatonun Sayın üyeleri, biz, Cumhurbaşkanı'nca Seçilen Üyeler Grubu olarak, Hükümet Programı üzerinde bir siyasi parti grubu gibi durmayacağız. Dün ve bugün Millet Meclisinde siyasi partilerce yapılan uyarı veya eleştirileri, Hükümetin bunlara cevaplarını ilgi ve istifade ile dinledikten sonra, bir siyasi parti sözcüsü gibi ayrıntılara ve eleştirilere girmeyeceği Biz, parti ayrımı gözetmeksizin, Cumhuriyet rejimi bakımından milletimizin bütünlüğünü doğrudan doğruya ilgilendiren önemli saydığımız bir iki noktaya değinmek, dikkati çekmekle yetineceğiz.

C.H.P. ve M.S.P. Koalisyonunun hazırladığı protokolde ve Parlâmentoya sunulan Hükümet Programında, Atatürk ilkelerine, bilhassa lâiklik prensibine bağlı kalınacağına işaret eden sözleri memnunlukla kaydettik. Hükümetten her konuda olduğu gibi, bu konuda da kavram karışıklığına düşmeden, bir uygulama beklemekte, istemekteyiz. Bizim anlayışımızla Cumhuriyetin de, Demokrasinin de, bağımsızlığımızın da ayakta kalması Atatürk ilkelerine sınıksız sarılmakla mümkündür.

Grubumuzun önemle üzerinde durduğu noktalardan biri de şudur; Sayın Cumhurbaşkanı 11 Ocak 1974 günü yayınladıkları mesajda dikkatleri seçim ve siyasi partiler kanunlarının eksik ve sakat noktaları üzerine çekmişlerdi. Hatırlanacağı üzere, Grubumuz 14 Ekim 1973 seçimlerinden önce bu kürsüde aynı noktayı belirtmeye çalışmıştı. Ne kadar haklı olduğumuz seçimlerden sonraki uzun bunalım süresinde, Devlet Başkanımızın izlenimle iliyile de belirlenmiş olmaktadır. Ayrıca nisbî temsil sisteminin doğal sonucu olarak gelecekte de böyle bunalımlarla karşılaşıldığında, yeni seçilmiş Millet Meclisine dayanmayan istifa etmiş bir Hükümetlin uzun süre Devlet yönetme zorunda kalmasından doğacak sakıncaları, giderecek Anayasal tedbirler alınması ihtiyacına da işaret etmek isteriz.

Programın son sayfasında şu cümle ayrıca göze çarpmaktadır; Aynen okuyorum; "C.H.P. ile M.S.P. nin kurdukları Hükümet ortaklığı, uzun süre millî bütünlüğümüzü zedelemiş, kalkınma hamlelerimizi güçleştirmiş bazı tarihî yanlışların doğurduğu sunî ayrılıklarla da son veren bir dönem açmaktadır ülkemizde" denmektedir.

Sözü edilen tarihî yanlışların neler olduğu açıklığa kavuşturulmadığı için, öne sürülen bu iddia üzerinde şimdilik bir düşünce öne sürmeyeceğiz.

Ancak bu yanlış iddiası karşısında Hükümet açıklık getirinceye kadar ciddi endişe duyacağımızı kaydetmeden de geçmiyoruz.

Yeri gelmişken Hükümet Programının birçok konularda genel deyimlere, üstü kapalı bazı formüllere, müphem vaatlere itibar ettiğini söylemek isteriz.

Bu durumda her konuda ayrıntılara inip eleştiride bulunmayacağız. Birçok bakımlardan gerçekten yenilik sayılması gereken, C.H.P. ile M.S.P. Koalisyonunun iyi niyetli olduğunu kabul ediyoruz. Hükümetlerce işe başlarken söylenmesi gelenek-selleşmiş vaatlerin hangi malî kaynaklarla gerçekleştirileceğini de sormayacağız. Hükümet kanun tasarılarını getirdikçe, program açıklığa kavuştukça görüşlerimizi ortaya koymayı daha uygun bulmaktayız. Bu nedenle; 12 Mart'tan önceki bunalım, 12 Mart'tan yeni Hükümetin kumlusuna kadarki yönetim dönemi, affın kapsamı, niteliği, düşünce özgürlüğünün sınırsızlaştırılması, Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalışanların ve özel sektörde işçilerin yönetime katılmaları, kârdan pay almaları; Silahlı Kuvvetleri güçlendirme, dış politika, dış ve iç güvenlik, askerlik hizmeti, sınır boyundaki mayın tarlalarının kaldırılması, din görevlilerinden ekonomik ve sosyal kalkınmada faydalanma, İmam-Hatip Okullarının sayısı, meslek okulları, genel eğitim, üniversite ve yükseköğretim, ahlâk dersleri, sosyal adaletin yaygınlaştırılması, vergiler ve maliye sorunları gibi konularda Hükümetin açıklık getirmesinden sonra, gerekirse uyanlarda bulunacağız.

Üçüncü Beş Yıllık Plân, reformlar, özellikle Toprak ve Tarım Reformu Kanunu karşısındaki Hükümet tutumunun ne olacağından programda pek söz edilmemiş olmasını da, şu veya bu anlamda yorumlamaktan bugün kaçınacağız. İki istisna ile Hükümette hepsi yeni olan Bakanlar Kurulu Üyelerinin Devlet yönetiminin içine girdikçe, millî sorumluluğun gerçekleri ve gerekleriyle karşılaştıkça alacakları kararları beklemeyi peşin eleştiriyе yeğ tutmaktayız.

Millet Meclisinde Hükümet programı üzerinde, dün ve bugün yapılan tartışmaların ışığında bir uyarıda bulunacağız;

Sözlerimizin başında da belirttiğimiz üzere, C.H.P. - M.S.P. Koalisyon Hükümeti seçmen oylarının % 45'inin güvenini temsil etmektedir, fakat güvenoyu alırsa Millet Meclisinde' 233 milletvekili ile % 51,7 çoğunluğa dayanacaktır. Ancak, Anayasal durumu bu olmakla beraber, Hükümetin dışındaki büyük vatandaş kitlesini ve çok sayıda Parlâmento üyesini de hesaba katmak gerekir. Dengeli bir yönetim böyle sağlanabilir. Bekleyeceğiz ve göreceğiz, yurdunu seven her vatandaş gibi yüreklerinin millete hizmet aşkı ile çarptığına inandığımız Bakanlar Kurulu üyelerine iyi niyet kredisi açarak. Kontenjan Grubu olarak içten dileklerim izi sunuyoruz.

Hükümetin, yurdumuz yararına olduğuna inanacağımız her kararını, her davranışını destekleyeceğiz.

Yüce Senatoya saygılar sunuyoruz. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Erim.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Fikret Gündoğan buyurunuz efendim.

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri;

C.H.P. - M.S.P. Koalisyonu suretiyle kurulan Ecevit Hükümetinin programı müzakeresi münasebetiyle iktidarın bir kanadını teşkil eden C.H.P. Senato Grubunun

görüş ve düşüncelerini belirtmek maksadıyla huzurlarınızda bulunuyorum. Hepinizi saygıyla selâmlarım.

Bu görevi yaparken maruzatımı iki bölümde toplayacağım. Birinci bölümde, programın genel nitelikleriyle önemli maddelerinin bir ölçü içinde açıklanması üzerinde duracağım. İkinci bölümde ise, sayım muhalefet partileri sözcülerinin eleştirilerine imkânların elverdiği ölçüde ve gücümüz nispetinde cevap arzına çalışacağım.

Konuya girmeden önce, Türk siyaset hayatında büyük önem taşıyan ve hatta tarihi bir dönüm noktası teşkil eden 14 Ekim 1973 milletvekilleri genel seçimleri ve Cumhuriyet Senatosu 1/3 yenileme seçimlerinden ve sonuçlarından söz etmeyi, konuyu aydınlatma ve anlaşılmasını kolaylaştırma bakımından, zorunlu görüyoruz.

Yüce Senatonun değerli üyeleri, bizim kanımızca; 14 Ekim 1973 genel seçimleri, Türk siyaset hayatında, müstesna tarihi öneme sahip, üstün bir demokratik başarı, eşsiz bir halk zaferi olarak tanımlanacaktır.

Gerçekten; 14 Ekim seçimleri, Türk toplumunun gelişme evresinde kendini gösteren büyük ve köklü değişme ve yenileşme ihtiyaçlarına karşılık veremeyen siyasal iktidarların ve bu iktidarların koruduğu çağ dışı bütün sosyo - ekonomik kurumların direncini kırma yolunda, Türk halkının verdiği büyük bir demokratik mücadele olarak tarihe geçecektir.

Nasıl 1946'lar, 1950'ler, 1960'lar ve 1971'ler demokrasi tarihimizde büyük sonuçlar doğurmuş, önemli dönüm noktaları olmuşlarsa, 14 Ekim seçimleri de içinde oluştukları tarihi koşullar ve getirdikleri sonuçlar bakımından aynı ağırlıkta ve değerinde yeni bir dönüm noktasının başlangıcı, ilk habercisi olarak kabul edilecektir.

Türk halkı, gelişme evresinin önemli aşamalarında yaptığı gibi, 14 Ekim seçimlerinde de kendisini saran tüm olumsuzluklardan, hak ve özgürlük kısıtlamalarından, ülke yönetiminde söz sahibi olmasını kıran bütün tertiplerden, sömürüden, ezilmekten, yalnızlıktan kurtulma ve arınma savaşına girişmiş ve bu savaşta, büyük ölçüde başarıya ulaşmayı bilmiştir.

Türk halkı; yaşamından elde ettiği bilgi, sağduyusu ile edindiği sağlam bilinç ile yürüttüğü ve başarıya ulaştırdığı bu demokratik savaşı, sürdürme görevini, ilerici, yenilikçi ve halkçı C.H.P. sine yüklenmiş ve onu, kendi öz iktidarına yol açan bir iktidar adayı olarak yüceltmiş ve güçlendirmiştir.

Bugün, müzakeresini yapmakta olduğumuz programın sahibi C.H.P. - M.S.P. Koalisyonuna dayalı Ecevit Hükümeti böyle bir halk hareketinin eseri ve ürünü olarak siyaset alanına doğmuş bulunmaktadır.

Böyle bir kaynaktan, büyük halk kitlelerinin özlemlerini ve umutlarını simgeleyen demokratik şahlanıştan güç ve yetki alan C.H.P. - M.S.P. Karma Hükümetinin programı, hiç kuşkusuz, halkçı bir program olacaktır.

Temelde halkçı olan bu Hükümetin programı, elbette sosyal barışçı ve affedici bir program olacaktır.

Halkçı ve barışçı bir programın sürekli olarak yürütülebilmesi, o programın, kaçınılmaz şekilde tam özgürlükçü bir temele dayandırılmasına bağlıdır.

Yine bu nitelikte bir programın, yalnız siyasal alanda değil, ekonomi alanında da halk iktidarına yol açacak halkın kendi ekonomik örgütlerini kurmasına olanak veren bir program olacaktır.

Bu program, bütün ekonomik ve sosyal hayatta çeyrek yüzyıldır egemen kı-
lınan bozuk üretim ve gelir dağılımı düzeni yerine, sosyal adalet temeline dayalı
hakça bir düzenin hâkim olmasını öngören bir program olacaktır ve en önemlisi, bu
program, ülke ihtiyaçlarını, sosyal ve ekonomik sorunları; ülke gereklerinin, bilim
ve tecrübenin sağlam verilerine dayalı olarak Anayasa çerçevesinde çözümlemek
ve gidermekle yüküm Ki iki partiden oluşan ortak bir Hükümetin programı olarak,
kendi içlinle uyumlu ve tutarlı bir sisteme bağlı bulunduğundan, kendi dışımda, her
hangi bir sistem, dünya görüşü ya da doktrine bağlanamaz, benzetilemez yakıştırı-
rılmaz.

Değerli senatörler, programda yer alan “Halk sektörü ve kooperatifçiliği” mad-
desi en ziyade tartışma konusu olma istidadındadır. Programda bu madde ile orta-
ya konulan ve tartışma konusu olan şey, ekonomi politikasında yeni bir aşamaya
ve düzenlemeye ulaşmayı öngören ve Türkiye gerçeklerinden doğan bir ihtiyacın
ifadesidir.

Bugüne kadar ülke ekonomisinin gelişme sürecinde, özel girişimcilerin eko-
nomik faaliyetleri dışında başka bir gücün gelişme ve ilerleme sağlaması olanağı
yok tarz edilmiştir. Ekonomik gelişime, hep bu özel girişimcilerin aklına ve eline
kalmış imtiyazlı bir uğraştan beklenilmiştir. Bu anlayış ve inanış gereği olarak da,
bütün ekonomik olanakların ve kaynakların hep bu kesime aktarılmasını sağlayıcı
politikalar izlenmiştir. Bugüne dek, geniş halk kitlelerinin yaratıcı gücünden ya-
rarlanmak ve kitlelerin ekonomik gelişmeyi yaratmaları ve hızlandırmaları, bizzat
yatırımcı ve uygulayıcı olarak ekonomik alana girmeleri sistendi bir şekilde engel-
lenmiş, hiç değilse bu yolun açılmasına olanak verilmemiştir. Bunun sonucu olarak
da ülke ekonomisi kaynak israfına dayalı, çarpık, sömürücü, adaletsiz ve geniş halk
kitlelerinin yarattığı değerlerden gereği gibi yararlanamadığı, tekellilik ve aşırı ka-
ralık eğilimlerini besleyen bir içerik kazanmaktan öteye gelişme gösterememiştir.

Bugüne kadar, ekonomik gelişmenin dışında tutulmaya özel bir özen göste-
rilen geniş halk kitlelerinin bundan böyle örgütlenmelerine geniş olanaklar sağ-
lanmak suretiyle bir yandan ekonomik, gelişmenin bizzat yaratıcıları olmaları ve
yarattıkları değerlerden yarattıkları ölçüde yararlanmaları ve bu suretle bir ölçüde
de olsa demokratik bir ekonomik düzeni kurmalarına öncülük etmeye çalışacak bir
Hükümet iş başına gelmemiştir.

Ancak bu Hükümettir ki, örgütlenmiş geniş halk kitlelerinin ekonomik geliş-
meye katılmaları, özel sektör veya kamu sektörü içinde, güçsüz bir uydu şeklinde

değil, ekonomik gelişmenin yaratıcısı, aslî sahibi olarak görev yapacaklar ve doğal olarak, kendi yarattıkları değerlerden daha âdil ve daha hakça bir düzen içinde yararlanacak imkânı sağlamıştır.

Tasavvur edilen şey, küçük tasarrufların büyük yatırımlarda gerçekleşmesi ve kurulacak ekonomik birimlere küçük tasarruf sahiplerinin, geniş halk yığınlarının sahibolmasıdır. Bugün küçük tasarruflar sermayenin önemli bölümünü ellerinde bulunduran ailelerin kurdukları “Tekelci Holdingler” denizinde birer fındık kabuğu kaderindedir. Öyle görülüyor ki, bu tekelci holdingler sanayie bugünkünden daha etkin bir şekilde hâkim olacaklardır.

Halk sektörü, böyle bir gelişme sürecine düşmemesi istenen ekonominin ve özellikle sanayiın önüne konmuş ilk ve en rasyonel engel olacak ve halkın yarattığı değerler daha âdil bir ölçüde yine kendilerine dönme olanağı kazanacaklardır.

Tarımsal üretim ve pazarlama konusunda çok yaygın ve geniş bir biçimde desteklenmesi düşünülen kooperatifçilik hareketi de aynı maksatlara yönelik bir ekonomi politikasıdır.

Yüce Senatonun değerli üyeleri; bundan sonraki sözlerim Hükümet programında yer alan belli başlı maddelerin halkçı ve sosyal adaletçi bir ekonomi politikasında nasıl sistemli bir uyum içinde görev yapmaya yöneldiklerini işaret etmekten ibaret olacaktır.

Değerli arkadaşlarını, iki günden beri cereyan, eden müzakerelerin; Yüce Senato üyelerinin de takibettiği müzakerelerin Hükümet programı olarak Yüce Meclislere sunulan dokümanda yer alan önemli maddelerini teker teker ve yazıldıkları biçim dışına, taşınarak yorumlamaya ve değerlendirmeye tabi tutulmalarına gerek olmadığı kanısındayım.

Çünkü bu program, biraz evvel de arz ettiğim gibi halkçı ve sosyal adaletçi bir ekonomi politikasını giderek bu memlekette hâkim kılmak isteyen yeni bir iktidar gücünün gerçekten kendi içinde uyumlu ve tutarlı birtakım politikalar demeti olarak sunduğu bir programdır.

Ancak, bu programda insan olarak da, parti olarak da yer alan bazı konuların üzerine çok kısa birkaç cümle ile eğilmekte ve bunların gerçekten Türk halkına getirebileceği ferahlığı ve Türk ekonomisine sağlayacağı imkânları belirtmekte büyük fayda görüyorum. Bunun için izninizi rica edeceğim. Devlet personeli maaşlarının yeniden düzenlenmesi için çaba sarf edeceğini ve bu konuda Devlet Personel Dairesine yeni bir biçim ve içerik kazandıracağını ifade eden Hükümet programı bu ülkede yaşayan ve sayıları yüz binlere varan Devlet memuru zümresine ve onların çektikleri ıstırap ve azaplara gerçekten bir çare niteliğini taşır mahiyettedir. Bugün Türkiye’de gelir dağılımı adaletinin o denli bozuk olduğu meydandadır ki, (tâbirimi mâzur görünüz) memurların almakta olduğu maaşlar kanaatimce sefalet derecesinin en alt bölümünü gösterir olmuştur. Sanki bu insanlar elleri, kolları bağlı yarattıkları bütün değerleri başkasına hibe etmeye mahkûm gibi bir hayatın içine itilmiş bulunmaktadır.

Binaenaleyh, personel rejiminde yeni bir düzenlemeye gitmeyi öngören Hükümetin bu hareketini, bir sosyal tabakanın kurtuluşu müjdesi olarak kabul etmek zorunludur.

Bu konuda programda bulunan bir pasajın, Türk idare hayatında, Türk Devlet hayatında çok önemli bir aşama teşkil ettiğini işaret etmeden geçemeyeceğim;

“Kamu yöneticileri yalnız görev ve yetkilerini kötüye kullandıkları zaman değil, görevlerini yerine getirmekten ve yetkilerini kullanmaktan kaçındıkları zaman da sorumlu olacaktırlar”

Türkiye 50 yıldan çok daha uzun senelere uzanan bir tarihi dönem içinde, sanıyorum ki, bilgisizliklerinden veya kötü niyetlerinden ötürü Devlete zarar, halka zarar iras etmiş memurlardan ziyade, yetkilerini ve görevlerini kullanmakta ihmal ve tekâsül gösteren hizmetlilerin yüzünden geri kalmış denebilir. Bunu iddialı bir görüş ve düşünüş kabul etmeyin. Hatta Türkiye’de birçok dallarda ve özellikle bu Devlet dairelerinde “kaçma, karışma, çalışına” diye halk ağzında şekillenmiş bir anlayış da vardır.

Değerli arkadaşlarım, programın fikir özgürlüğü, fikir suçluları, af ve saire konularına, müsaade buyurursanız dün Millet Meclisinde cereyan eden müzakerele- rin, bugün de Senatoda cereyan eden müzakerelerin ışığında ve Sayın muhalefet sözcülerinin iddialarını cevaplandırma sırasında değinmek üzere programdaki sırasını atlayarak geçiyorum. Çok kısa bir takım değinmelerle programın gerçekten bir ilerici, bu ülke içinde ferahı ve rahatlığı getirici maddelerinin bizim gözümüzde ne olduğunu anlatmak istiyorum.

Meselâ, programda iç borçların konsolidasyonu maddesinin önemini idrak etmeyen hiç bir arkadaşımın, hatta hiç bir Türk’ün mevcut olmadığını sanıyorum. Hukukta “Müstagrık-ı düyun” diye bir tâbir vardır. Gırtlığına kadar borca batmış idareler elinde Türkiye’nin ve o idarelerle iş görmek zorunda olan Türk halkının çektiği ıstırapları ve o teşekküllerde çalışan kişilerin nasıl denetildikleri ve nasıl finanse edildikleri, maaşlarının verilmesi için nasıl Devletin plânsız, programsız birtakım özel girişimlerle o kurumlara yardım etmekte bulundukları faciasını ortadan kaldırmaya yararlı bir tedbir olarak bu iç borçlar konsolidasyonu gerçekten önemli bir anlayıştır.

Bankaların kredi düzenlerinin ne olduğunu bilmeyen Türk yok gibidir. Türkiye’nin facialarından birini (gerçekten facia kelimesini bilerek kullanıyorum) teşkil eden para alım - satımı düzeninin, resmî deyimi ile kredi düzeninin; bankalar aracılığı ile yürütülen kredi düzeninin ne denli bozuk olduğunu anlatmak için burada fazla gayrete lüzum yoktur. Devlet Plânlama. Teşkilâtından tutun da, Devletin diğer resmî kurallılarının bu kredi düzeninin ne denli bozuk, ne denli çarpık ve ne denli özel maksatlara yönelik bir politika içinde, bugüne kadar Türk sanayiinin, Türk tarımının ve Türk insanının gelişmesine nasıl engel teşkil ettiğini görmeyen, bilmeyen kalmamıştır. Buna cesaretle parmak basan Hükümetin elbette kutlanması gerekir. Fakat, içinde bulunduğum ve seneler den beri şerefle üyesi olduğum partimin kurduğu bu Hükümette, bu kredi düzeninde alacağı tedbirlerin cihette-

ki palyatif olmamasını, köklü olmasını, çek önemli, çok kudretli kurumlarla karşı karşıya geleceklerini bildiklerini ve fakat benim bir kere daha hatırlatmakta fayda gördüğümü, kendilerinden özür dileyerek söylemek zorunda olduğumu her halde mazur görür.

Merkez Bankası; Merkez Bankası aracı büyük ekonomik ve malî araç... Bunlar bir ülkede siyasal iktidara sahibolan partilerin temel ekonomik politikalarına uygun kuramlar olarak çalıştırıla, çalıştırıla Türkiye bugün erişmesi gereken seviyenin çok altında kalmış ye bu kurumlar, özellikle Merkez bankaları son çıkan kanuna rağmen Türkiye’de pahalılık denen âfetin baş yaratıcılarından biri olmuştur. Bunu muhterem Hükümetimizin, ilgili bakanlarının benden çok daha iyi bildiğini yakından biliyorum.

Bilinmesi gereken bir husus var ki, bunu inşallah pahalılık maddesinde ifade etmek isterim. Türkiye’de pahalılık, enflasyon (iki, bu terimler eşit anlamlıdır) çoğu kez şu, şu, şu nedenlerden ileri gelir diye sayarlar. Onları ben de saymak isterim; ama Türkiye’de para politikası, moneter politika pahalılığın baş yaratıcısıdır. Türkiye’de öylesine iktidarsız iktidarlar iş başında, kalmıştır ki, bir yerden kopan sert bir vaveylaya, sert bir şikâyet sözüne telâş ile kapılınmış ve Merkez Bankası kaynakları, ya açıktan para kesmek, ya da kredi musluklarını açmak suretiyle yersiz, ekonomik ihtiyaçlara uygun olmayan her türlü bilimsel, her türlü tatbiki verilerden uzak, soyut, öylesine politikalar güdülmüştür ki, o, giderek ve tabii sonuç olarak, dün Demirel’in buyurduğu gibi bir ekonomik kanunun zorunluluğu yüzünden bu memlekette pahalılık denen âfetin baş yaratıcılarından biri olma istidadını kazanmıştır.

Lütfen açar mısınız Devlet İstatistik Dairesinin koyduğu son tabloları. Bilir misiniz Türkiye’de iki sene zarfında cari para hacmi yüzde kaç yüz artmıştır? Bunun, bu politikaların giderek Türkiye’de bütün ekonomiyi alt üsteden yakıcı bir enflasyonu, tırmanan bir enflasyonu, eşsiz bir enflasyonu yarattığı; yani pahalılığı yarattığı inkâr edilir mi? Bu konuda Hükümetin hassas olacağını görmüş olmak beni sevindirecektir.

Tarım konusunda dünkü Millet Meclisi oturumunda çok söz söylendi. Bu tarım konusunda bundan evvel de çok söz söylendi. Sabrınızı tüketmemek şartıyla bazı konulara değinmek istiyorum. Çünkü bu Parlâmentonun kanadında biz uzun yıllar bundan evvelki iktidarlara muhalefet partisi olarak karşı karşıya geldik ve ekonomi politikası konularında büyük mücadeleler verdik.

Dün Sayın Adalet Partisi Genel Başkanı tarımdaki durumun ne olduğunu anlattı tarımda Türkiye ekonomisinin bugünkü düzeyini ifade etti ve kolay anlaşılması mümkün olmayan birtakım sözler söylendi durdu, ama galiba hafızayı beşer nisyan ile malûl olacak ki, 1969 yılında Hükümet programı münasebetiyle burada yaptığımız bir münakaşada Sayın Demirel’in şimdi elimde bulunan zabıtlardaki sözleri hatırıma geliyor da, çaresiz bir tebessüme mecbur kalıyorum.

Adalet Partisi tarım konusunda bir gün gerçekten bir teknik muhakeme huzuruna çıkmış olsa, Türkiye’nin bugün tarım konusunda bulunduğu düzeyin yaratıcı-

sının tek âmilinin kendisi olduğunu görecektir. O kadar çelişkin, o kadar birbirini ifna eder, o kadar konudan uzak ve Türk köylüsüyle Türk tarımının ne idüğünü bilmez insanların elinde bu ülke yıllarca kalmıştır ki, bugün Türkiye’de hakikaten tarım yürekler acısıdır ve simidi kendisinin inkârın inkârı mesabesinde birtakım konuşmalarını gördükçe gülümsemek ekle değil.

Oysa 1969 senesi Hükümet programı müzakeresi sırasında Sayın Demirel bu kürsüden şöyle buyurdular; Tarım konusunda yapılacak çok şey var, ama bu bizim çok önem verdiğimiz meselelerin başında gelse de asıl işlerimiz bu değildir.

Sonra bu tarım konusunu böyle Sayın Gündoğan’ın (o zaman ben eleştirmiştim) anlattığı gibi büyümeye de lüzum yok. Biz Türkiye olarak dışarıdan buğday, hatta arpa ithal ettiğimiz iddia ediliyor. Bu, doğru olmayan bir sözdür. Çünkü biz çok şükür buğday ihracatçısı bir ülke olduk. Hele, meselâ biz Hükümet olarak öyle mükemmel ekonomik araçlar kullandık ki, düne kadar 200 milyon lira verip yağ ithal eden bir ülke iken hemen ayçiçeğine 150 kuruş taban fiyatı koymakla Trakya köylüsü bize bütün Türkiye’ye yetecek miktarda ayçiçeği yetiştirdi. İşte böyle politikalarla biz tarımı Türkiye’nin ihtiyaçlarına yetecek düzeye getirecek dehada bir Hükümetiz” dedi. Oysa dün baktım hazin, hazin, bir çıkmaza girmiş insanların çaresiz cırpınışları içinde Türkiye’de tarım dünyasının nemene bozuk olduğunu ve tabi kendi eseri okluğunu söylemeksizin ifade ettiklerini gördüm ve gerçekten te-bessüm eyledim.

Sayın Hükümetin tarım konusunda çok ciddi tedbirlerle bu ekonomi alanını düzenleyeceğini görmüş olmam elbette ki, beni mutlu kılıyor, ama şunu söyleyeyim; Elbette ki bir programa her şeyi yazmak mümkün değildir. Hiç bir zaman hiç bir partiden veya bir koalisyondan bu programda her şeyin, bütün teferruatıyla yazılmasını istemek kimsenin hakkı değildir; önce Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel’in hakkı değildir. İşte, buradaki zabıta yazıldığı gibi “Bir programda her şeyin bulunmadı doğru değildir, âdet değildir, Bir program, o programı getiren iktidarın bağlı bulunduğu partinin seçim bildirgeleriyle tamamlanır, bütünlenir. Aslı, bütün politikaların remeli o bildirgelerde bulunur” demiştir. Şimdi bu programda tarımda yapacağınız işlerin anlatılın anı asını doğru görmüyoruz diyenlerin bundan 3-4 sene evvel nasıl bir program anlayışı içinde bulunduklarını görüp de şimdiki düşünceleriyle bunu bağdaştırmak çok zor.

Tarım girdilerinin ucuzlatılması konusu Türkiye’nin çok önemli bir meselesidir. Tarım girdileri Türkiye’de maalesef gerçek Türk ekonomik kuruluşlarının elinde değildir. Türkiye burada çok zor durumdadır. Traktör, gübre ve diğer ekipmanların Türkiye henüz yapar bir memleket değildir. Onun için tarım, girdilerinde gereken ucuzluğu temin etme yolunda adım atmaya kararlı olan Hükümetin bu konularda, hiç şüphesiz tarım girdilerini sağlayan endüstrilerde çok önemli hamleler yapması zorunluluğunu söylemek gerekir kanısındayım, ama tarım girdilerinin montajcı, işbirlikçi ekonomi birimleri elinde bulunduğunu unutmayacağım, pek muhterem Hükümetin bunu hiç aklından çıkarmayacağını bilirim.

Sulama ve saire bunlar çok güzel bir şeydir.

Kredilerde, projeye kredi verme esasını getiren Hükümet bence devrimci bir hareket yapmıştır. Medhi sena için söylemiyorum; uzun yıllardır Türkiye’de bir facia gözler önünde cereyan eder durur, durur, döner, durur, ama hiç kimse elini atmaya kadir olamaz. Sanıyorum ki, Mithat Paşa devrinden kalma bir düzenle tarımda kredi alışı - verışı yapılır. Bu memlekette tapuyu bankaya yatırmayan kişiye, o tapunun değerinin çok altında bir miktar kredi verilmektedir. Oysa bu memlekette apaçık, çok aşikâr bir gerçek vardır; bu memlekette tarım topluluklarının % 60’ına yakınının tapusuz olduğu; resmî bir gerçektir. Tapusuz tarla işleyen, 3,5-4 milyona yakın çiftçi ailesinin % 60’ının elinde tapu bulunmayan bir memlekette kredi düzenini tapu teminatına bağlayan ve bunu uzun süreler sürdüren iktidarların, proje kredisi vermeyi öngören yeni bir Hükümet karşısındaki davranışlarına şaşar kalırım.

Ne derler anlamam; tapulular, onlar da tapulu mallarının değerlerinin belli bir ölçüsünde kredi alsınlar. E! % 60 çiftçi ne yapsın acaba? Onlar kredi alamıyorlar. Çok iyi ediyorlar... Onlar gibi düşünsük, belki yıllar yılı kadaastro hareketleri yapıp herkesi tapulu ettikten sonra bankadan kredi almaya yönelteceğimiz yerde, aşkol-sun; Kristof Kolomb’un yumurtası gibi projeye kredi verin dediniz mi ne tapu, ne teminat kalmaz. Doğrusu da budur. Tüccarın yahut sanayicinin projesine kredi verilsin de, zavallı tarımcının yalnız tapulu tarlasına kredi verilsin... Böyle bir düzeni savunur durursun ve bunun adına da Anayasal düzen dersin, bunun dışındaki her düşüncüyü de biraz sonra geleceğim bilmem hangi doktrinin esintileri ya da o doktrinin yerleşmesine zemin hazırlayıcı hareket sayarsın. E! Bu 1974’te anlatılması kolay olmayan bir hikâyedir; masal demiyorum.

Haşhaş ekilecek, hiç çaresi yoktur bunun. Bunu biz çok insanî duygularla bir özel dönemde kaybedilmiş bir ekonomik değer olarak kabul ediyoruz.

Orman içindeki boşlukların güpe gündüz ve herkes tarafından tarım maksadıyla kullanıldığı 1935’lerden beri, 1940’lardan beri bunun böyle geldiği bilinir. O tarlayı eken orman köylüsüyle orman memuru; yani Devlet burun buruna, karşı karşıya silah silaha dövüşür; ama bir iktidar gelip buna son vermeye cesaret edemez. Bunu yapmak isteyen Hükümet iyi bir şey yapıyor.

Sayın Hükümetten rica ediyorum, bilmem ki nazarı itibara alınır mı? Orman köylülerinin Türkiye’de yaşayan insan toplulukları içinde en zor durumda bulundukları bir vakıadır. 1967 senesinde bir teklifim olmuştu. O zaman Adalet Partisinin Grup Başkanı olan Sayın Nusret Tuna da imzalamıştı. Şöyle bir teklifte bulunmuştum;

Orman içinde yaşayan köylülerden iş talebiyle sebillere gelenlerin İş ve İşçi Bulma Kurumunda, yazılmalarından. kayıtlarının düşürülmesinden sonra hiç değilse yüzde bir ölçüde, öncelikle sanayi alanlarında iş sahibi edilmeleri iki büyük ekonomik fayda sağlar. Biri; orman köyünün, nüfusunu sabit tutar. Diğeri; orman ürününün bugün olduğu gibi Devlet - insan mücadelesi şeklinde yok olması önlenir. Bu, sanıyorum ki; absürd bir teklif değildir. Muhterem, Hükümetin böyle bir düzeni çok makul bir şekilde ele alacağını Umarım.

Orman köylüsünün iş isteyen insanlar içinde belli bir ölçüde öncelik kazanmasının zararını anlamak mümkün değildir; ama faydasını hesaplamak kolaydır.

Sanayi stratejisinde gerçekten iyi düşüncelere sahip bir Hükümetle karşı, karşıyayız; ama hemen söyleyeyim ki yerli teknolojinin yaratılması için. Türkiye’de yeni bir düzen kurulmasına ihtiyaç vardır. Bunu Hükümette bulunan, çok genç ve bütün modern ekonomi politikalarını yakından bilen üyelerin derinden derine hissettiklerini sanırım. Yerli teknoloji üretmeyen, ülkede sanayileşme olanağı yok gibidir diye iddialı, bir görüşü ileri sürebilirim. Teknoloji sermayeden önemli olmuştur. Teknolojinin her bakımdan çok önem kazandığı bir dünyada yaşıyoruz.

Enerji konusuna gidince; Bu, hakikaten senelerin ihmalinin sonucu Türkiye’yi bugünkü bir bunalım dönemine getirmiştir. Bu kürsüden yıllar yılı şu mücadeleyi yapmışızdır; Su gücünden yararlanmak suretiyle enerji üretmeye yanaşmayan iktidarların akıbeti, dün Millet Meclisi kürsüsünde olduğu gibi; “Nereden bulursanız, kaçta buyursanız ne kadar bulursanız enerji ithal ediniz” e gider. Oysa su gücünden enerji istihsal, etmeyi önleyici uluslararası kartelin önemli rolünü elbette ki, bir mahkemede yazılı delil ibraz etmek gibi bir usulle ispat etmek mümkün değildir, ama Türkiye’de bu maalesef olmuştur. Hele bu enerji üretiminde barajlar kralı sıfatını ihraz ettiği ve o sıfatıyla övündüğü bilinen muhterem Demirel’in, o başarıları kaçta malettğine dair bir resmî istatistiği hâlâ hatırlarım da şimdi dünkü telâşını anlamak mümkün olur.

Bor minerallerinin devletleştirilmesine karşı duruyorlar. Bor stratejik bir madendir. Bor, bilebildiğim kadar bu feza işlerinde kullanılan bir madendir. Bor Türkiye’de dış ekonomilerin etkinliğini göstermeye yeterli bir işarettir. Bir İngiliz şirketi bor madenlerimizin istihsalinden ihracına, fiyatına kadar söz sahibidir. Bu, özel kişilerin indinde kalsın, ya da devletleştirilsin münakaşasının içinde Borax Consalidatet Limited Şirketinin marifetleri yatar ve durur. Bunu önlemenin çaresi devletleştirmektir. Şöyle olurmuş, böyle olurmuş... Hiç başka bir şey olmaz.

Gecekonduların meşrulaştırılması kadar doğal ya da gerekli ne vardır? Adalet Parti iktidarları bir kanun çıkarmışlardır. Gecekondu, yapımını önlemek Ve onları belli bir sahada, geliştirmeye çalışmak; ama görülmüştür ki, ona rağmen bu iş yürüyor. Demek ki. yasaklayıcı veya birtakımı palyatif tedbirler yerine, bu Hükümet programında olduğu gibi meseleyi kökünden kesici bir politikaya girmek elbette çok doğrudur, çok lâzımdır.

Tarımda sigorta kurumunu kurmak bir âbide, eser olacaktır. Afetlerden ve diğer ürün kaybettirici etkenlerden Türk köylüsünü kurtarıcı bir düzeni getirirse bu Hükümet başka hiç bir şey yapmasa Türk köylüsü ona ömrü boyunca medyun ve şükran, kalacaktır.

Cumhuriyetin 50’nci yılında Türkiye’de bir tarım sigortası bulunmaması şaşılacak şeydir.

Arkadaşlarım, bu arada Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerimizin umduğumun üstünde ve maalesef konunun önemiyle bağdaştıramayacağım bir

takını polemiklerin açıldığına şahit olmak beni üzdü. Sanıyorum ki; Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan münasebetlerimizin ne olduğu hakkında bu ülkede yıllar yılı iktidarda bulunmuş olmasına rağmen Adalet Partisi yöneticilerinin, özellikle Dışişleri Bakanının tam, bir bilgiye sahibolduğuna kani değilim. Çünkü 1971 yılında burada bir bütçe müzakeresi sırasında Adalet Partisi Hükümetinin 1970 Kasımında imzaladığı Katma Protokolle Türk Ekonomisine verdiği ve vereceği zararların ne olduğunu saatlerce dile getirdiğimiz zaman cevap olarak “çok sıkıştık, 190 milyon dolar bir borç vereceklerdi, hemen hemen gözümüzü kapadık, imzaladık” demeye gelen cevaplar aldık. Oysa Avrupa Ekonomik Topluluğuna geçiş döneminin şartlarını içeren Katma Protokolün imzalanmasından önce bu memleketin resmî kuruluşu Devlet Plânlama Teşkilâtı çok uzun bir çalışma yapmış ve bu Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Katma Protokolünün düzenlenmesinde Türkiye yararlarının nasıl korunacağını o Katma Protokolü imzalayan Dışişleri Bakanına âbide eserlerle öğretmiş bulunmasına rağmen Katma Protokol maalesef Türk ekonomisinin gelişmesine engel olacak biçimde imzalanmıştır. Bunu ben söylüyorum, ben böyle yorumluyorum sanmayınız. Hayır. 1973 yılının başında bu ülkede, bu Parlâmentoda Üçüncü Beş Yıllık Plân adı altında bir plân müzakeresi yapıldı ve kabul edildi. Yüzlerce sayfalık bu plânı açınız. Mübalâgasız söylüyorum, her iki sayfasından birinde mutlaka şöyle bir işarete tanık olacaksınız. Plân her iki sayfasının birinde; “Eğer 1970 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu ile imzaladığımız Katma Protokol hükümleri değiştirilmezse, eğer Katma Protokol hükümleri Türkiye lehine iyileştirilmezse, eğer Katma Protokol hükümleri şu, şu, şu hale dönüştürülmezse Türkiye’nin sanayileşmesi mümkün değildir,” der ve ben burada eleştiride bulunurken şu hükmü koyduğum zaman, plâncılar aynen onaylamışlardır ki, siz bu plânın başarı şansının Katma Protokolün Türkiye aleyhine işleyeceğini açıkça, gördüğünüz ve gösterdiğiniz hükümlerinin değiştirilmesine bağladınız öyle mi? Evet Plânın başarı şansının buna bağlı olduğunu iddia ediyoruz, dediler. Fakat görüyorsunuz bugün, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile yaptığımız bu Katma Protokolün Türkiye aleyhine işleyen hükümlerinin değiştirilmesine değin itirazlarımız âdeta ve Üçüncü Beş Yıllık Plânın behemahal değiştirilmesini öngördüğü bu Katma Protokol hükümlerine yaptığımız itiraz, bugün nerdeyse bizim koalisyon ortağımızla aramızdaki derin bir anlaşmazlığın varlığının delili gibi gösterilmeye çalışılması hazindir. Hazindir, çünkü Katma Protokol gerçekten büyük sorumluluğu gerektirir biçimde, Türkiye aleyhine hükümleri ihtiva eder biçimde 1970 yılındaki iktidar sahipleri tarafından Türkiye aleyhine imzalanmış bir belgedir.

Sayın Hükümete sanıyorum ki, bundan sonra plânın başarı şansını hatta yapacak her plânın başarı şansının bu Katma Protokol hükümlerindeki Türkiye aleyhinde mevcut durumların iyileştirilmesi çabasıyla geçirmesi kaçınılmaz olacaktır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile yaptığımız bu Katma Protokolün elbette ki, günün birinde Türkiye’de hesabını herkes halk önünde verecektir.

İşçilerin kıdem tazminatı gerçekten bir ihtiyaca cevaptır.

Yetki referandumu. Bunda ben de şahsen söylüyorum, henüz daha aydınlığa kavuşmuş değilim; muhterem Hükümet Başkanının verdiği izahattan da anlıyorum ki, bu bir teknik meseledir, bunu halletmek için uğraşacaklardır.

Çıralık Kalfa Kanunu, Türkiye’de belli bir yaşta iş hayatına atılma zorunda bulunanların hiç bir teminata sahibolmadıkları defalarca bu kürsüden ifade edildiği halde hiç kimsenin zahmet edip bir düzenleme getirmediği ve ama bu Hükümetin bunu ele aldığı fevkalâde nefis bir anlayıştır.

NATO, millî savunma konuları da; bunlar benim, programda yazılı olduğundan başka söyleyeceğim konular değildir.

Şimdi izin verirseniz dün ve bugün cereyan eden müzakereler sırasında muhalefet partisi Sayın sözcülerinin Hükümet programını eleştirme çabaları içinde söyledikleri sözlere kısa kısa değinmek suretiyle arzı cevabetmeme müsaade buyurunuz. Elbette ki, pek muhterem Hükümet Başkanı ve Hükümet, üyeleri, benim gibi bu meseleleri ancak kendi ölçüsünde bilebilen bir kişiden çok daha doğru bir şekilde cevaplandırmaya kadirdirler. Dün de zaten öyle bir nefis cevaplandırma ziyafetine hepimiz mazhar olduk; ama ben de söylemek zorundayım; Cumhuriyet Halk Partisinin bir Senato grubu var, onun da bir görüşü var.

Değerli arkadaşlarını, konuyu ikilemeden, savsaklamadan apaçık ortaya koyayım. Bakınız dün de bugün de kürsülerden özellikle Adalet Partisi sözcüleri, bizim Cumhuriyet Halk Partisi olarak öteden beri, şimdi koalisyonda bulunan bir parti olarak Hükümet programında ileri sürdüğümüz çok önemli ve benim anlayışımla Türkiye’de yeni bir dönemin başlangıcına gerçekten medar olacak ve ancak böyle yapıldığı takdirde bir yeni dönemin açılması mümkün olacak hususlara muhalefet partilerinin ne gözle baktığını ifade edeyim.

Arkadaşlarım, muhalefet partileri sözcüleri, bizim fikir özgürlüğü ve fikir suçu kavramları üzerinde serdettiğimiz görüş ve düşünceleri, meselelerin tarihî gelişimini bilmeyenler çoğu kez birtakım masum kuşkuvar, birtakım aklanmış olma ihtimalimizi hesabederek ortaya konmuş tatlı uyarılar gibi göstermeye yahut görmeye eğilimlidirler.

Değerli arkadaşlarım, muhalefet partilerinin Cumhuriyet Halk Partisine ve şimdi Hükümete yönelttikleri bu özgürlük ve fikir özgürlüğü ve onun hayata geçirilmesinden doğan birtakım, sonuçları memleket ve Devlet hayatı için büyük bir tehlike olarak görme çabaları yeni değildir. Muhalefet partileri Cumhuriyet Halk Partisiyle başka hiç bir alanda savaşa tutuşmaya yeterli güce, görüşe, düşünüşe, ekonomi politikasına veya sosyal politikaya sahip değildirler. Bu zaafalarını örtmenin yolunu daima şunda aramışlardır; Cumhuriyet Halk Partisi özgürlükçülük, fikir özgürlükleri ve onun sonuçlarında doğan hadiselerle bakış açısıyla bu ülkede bir kavram kargaşası yaratmak suretiyle, bir töhmetler bulutu yığmak suretiyle Cumhuriyet Halk Partisini sola, aşırı sola yatkın bir parti görüntüsüne sokmak için ardi arası kesilmez çabaların eseridir.

Bugünkü itirazlar, bugünkü ifadeler bu Hükümet programına has, özgü özgü değildir; çok eskiden beri bizimle mücadele eden partiler hep bu konuda bizi halkın gözünden düşürmek çabalarıyla uğraşırlar, dururlar. Tarizî birtakım imkânlardan yararlanırlar, o bizim, tarih içinde yaptığımız devrimlerden yüksünenlerin, o bizim, bu memleketin ilerlemesi ve gelişmesinde aklığımız çok önemli kararlarda

gösterdiğimiz yürekliliği kıskananlar velhasıl Türk halkını cehaleti ile gelenekselliğe bağlılığıyla öyle görerek, onları belki Cumhuriyet Halk Partisi hakkında kuşkuya düşürürüm amacı ile bu yüklemeleri yaparlar ve bize dün Millet Meclisinde bugün de burada gördüğümüz gibi bu bitmez tükenmez birtakım vesikalar okumak, iddianamelerin metinlerini sunmak veya bir dergide yazılan yazıları göstermek veya şu veya bu yerde konuştuğumuz her hangi bir sözü yorumlamak veya Hükümet programında söylediğimiz fikir özgürlüğü konusundaki sözlerimizin ananasını bilmem nereye çekmek suretiyle hep belli bir amacı, bir gizli Mc Carthy'ciliği devam ettirir giderler.

Oysa şunu söylemek gerekir, biz açık ve seçik olarak ifade etmişizdir ve ediyoruz; insanlar, insanlık haysiyetine ancak fikren özgür oldukları zaman sahiptirler. Fikir özgürlüğü, insanlık tarihinin hep can damarını, kan damarını, teşkil etmiş, sıcak yüreğini teşkil etmiş, beynini teşkil etmiş mücadelelerin ta ortasında bulunur. Galille'lerden tutunuz da bilmem kimlere kadar herkesin bu insanlık tarihi içinde fikir yüzünden suçlandığı ve birçok cezalara çarptırıldığı dünya evrimi içinde bizim gelip, inandığımız bir husus şudur; İnsanlar, haysiyet sahibi mahluklar; fikir, kanaat ve inanç özgürlüklerine sahip oldukları ölçüde eşrefi mahlukattandır ve değerlidir. Bunların fikirlerine her ne suretle olursa olsun ve onları yayma özgürlüğüne kaydolduğu takdirde belki o dönemde, tarihin o döneminde bazı geçici sonuçlar elde edersiniz; ama elde ettiğiniz bu sonuçlar belki sizin yakın çıkarlarınızı korumaya yeter; ama insanlık tarihinin ilerlemesine mani olur. Türkiye, ilerleme ve gelişme evresinde bulunan bir ülkedir. Burada ilerlemeyi ve gelişmeyi sağlayacak dinamik fikir özgürlüğüdür. Bundan yoksun kalmış Türkiye'nin bütün ırmaklarından kevser şarabı aksa, bütün dağları pırlantalarla dolsa hiç bir zaman Türkiye'de ilerleme, gelişme ve gerçekten Türkiye'nin belli bir insanlık düzeyinde yaşayan insanlar ülkesi olması mümkün değildir.

Bu itibarla biz fikir özgürlüğünün ve fikirleri yayma özgürlüğünün gerçekten tam taraflısı ve yanlısı olmakta devanı edeceğiz. Bunda ne şu, ne bu anlayıştaki insanları koruma; ne şu, ne bu anlayıştaki insanlara ışık tutma hevesi ile arzusu ile hareket etmiyoruz. Türkiye'nin ilerletmesi ve kalkınmasının fikir özgürlüğüne bağlı okluğuna, fikirlerin serbestçe tartışılan bir ülke bulunması halinde Türkiye'nin gelişeceğine inandığımız içindir ki, fikir özgürlüğünü savunuyoruz ve fikre giderek kayıt koyan ortamda yaşayan Türk insanını da başka memleket insanlarından daha küçük görenlerle mücadele ediyoruz.

Sayın Hükümet Başkanımızın dün de ifade ettikleri gibi Avrupa ülkeleri ile bir aile birliği kurmak isteyenlerin o aile birliği içinde o ülkelerin düzeyinde bir Türk insanını tasavvur etmeleri zorunludur. Aksi takdirde bağdaşmamız, barışmamız, anlaşmamız mümkün değildir.

Ne var ki, biz, fikir özgürlüğünü tahrip özgürlüğü, zorla, başkasına kabul ettirilen anlayış ve düşünce aktarma, özgürlüğü anlamına da almıyoruz; ama fikirlerin yayılmasına ve söylenmesine müsaade edilen bir toplum olmasını istiyoruz.

Arkadaşlarım, bu memlekette kitaplar yazılması yasaklanmış, “ders kitabı okut” diye yazılan ve okutulan kitapların bilmem ne propagandası yaptığı iddia edilerek o insanların büyük ölçüde hürriyet kısıtlamaları ile cezalandırıl diki arı görülmüş bir vakıadır. Böylesine bir ülkeyi düşünemiyoruz. Kitap yayımlanmayan makale yazılmayan, fikir ve kanaatlerini açıkça ifadeden mahrum bırakılan insanların yaşadığı ülkede Türklerin gelişeceğine kani değiliz.

Sayın Çağlayangil, konuşmasının bir yerinde, bir dergide; “sosyalizmin tarif edildiğini ve değerini, işçi emeğinden doğduğunu” söyleyen, yazıyı çok tehlikeli, toplumun geleceği için büyük bir felâket olarak niteledi. Onun anlayışı böyle olabilir. Ne var ki. Türkiye’de sosyalizm denilen ekonomi politikası veya başka bir anlamda doktrin Türkiye’de resmi okullarda üniversitelerde okunuyor. İki tanesi tesadüfen elime geçti; bir tanesi “Kamu Hürriyetleri” adı altında Münici Kapanı’nın eseri, bir tanesi “Ekonomi Doktrinleri Tarihi” adlı Mahmut Koloğlu’nun eseri. Bunlar mektep kitabı imişler, aldığımıza göre.

Kaldı ki, bu sosyalizm üzerine çok çok şeyler konuşanların bir şeyde, özel bir konuda bir anlaşmaya varmaları yahut bir anlamaya varmaları gerekir. Biraz evvel Sayın Çağlayangil buradan “bakınız değeri yaratan unsurun emek olduğunu söylüyor. Bu mecmuadaki makale” diyor.

Ben bilgiçlik taslamak için söylemiyorum; burada bir bilimsel eserde de gördüm bilir misiniz? Bilirsiniz yahut bilmeleri gerekir diye söylüyorum, bu değer emekten doğduğunu yahut değeri yaratan emek olduğu, emek unsuru olduğunu ilk söyleyen ne Marx ne Lenin, ne Mao, ne Che Guavera. Galiba Ricardo, hatta Adam Smith, Liberal ekonomi politisinin büyük ustaları ekonomi nazariyesini ortaya koydukları zaman değerini hangi unsur tarafından yaratıldığını söylerken bunu söylemişlerdir. Ricardo’yu veya Adam Smith’i de sosyalist farzetmek çok güçtür kanısındayım.

Her ne ise, “Sosyalizm” bir doktrindir. “Sosyalizm” bir dünya görüşüdür, “Sosyalizm” bir ekonomi politikasıdır, “Sosyalizm” bir ilim dalıdır, bugün Türkiye’de de ve başka yerlerde de okunmaktadır. Bir mecmuada yazılmasını “felâket” diye göstermek bu ülkede gerçekten neden korkulduğunu anlamaya imkân bulamıyorum.

Bu konuda başka bir şey de söylemek gerekiyor; bu sosyalistler veya onların daha da korkutucu terimiyle söylendiği gibi komünistlerden ürkmeye elbette ki helkesin böyle bir düşüncenin yahut bu düşüncenin eyleme geçmiş şekline karşı durması kadar tabii bir şey olamaz, ya da bu tercih onların, bileceği şeydir.

Ama bir şey var arkadaşlarım, bunu da açıklığa kavuşturmak lâzım. Bu komünizmin, sosyalizm veya bunun taraftarları, özellikle bu anarşistler ve gençler, bunlar çok çok çok Türkiye’de önem kazandılar. Elbette ki yaptıkları hareketleri bir tarih içinde değerlendirmek de mümkün. Bugün adalet mekanizmalarının değerlendirdiği gibi değerlendirmek mümkün. Bugün siyasi partilerin değerlendirdiği gibi değerlendirmek de mümkün. İstenilen gözle bakmak mümkün; Doğru, doğru, doğru hepsi doğru; ama bir şey var ki, yanlış. Bunu bu ülkeyi bugünden yarına, hemen mahvedecek bir harekete kapılmış - adedinin ne kadar olduğunu bilmediğim - in-

sanların başarıya ulaştıracakları bir anlayış ve görüş olarak sunmak, toplumları böyle bir ürkütme içine sokmak, böyle bir korkunun Türkiye kapılarında beklediğini, Türkiye'nin sabahtan akşama hemen komünist olmak üzere bulunduğunu ifade eden ve çok çok telâşa kapılmış ifadelerle bunu dile getirenlere şu açıdan katılıyorum;

Komünist, anarşiyi ve silahlı eylemciler var. Bu her yerde var; ama bu komünist, anarşist, silahlı eylemciler var diye Türkiye'de hemen sabahtan akşama komünizmi gelmek üzeredir gibi bir telâş anlamak mümkün değildir. Burası bir evrensel gerçektir; komünist veya sosyalist silahlı devrimler bugün Türkiye'de olduğu gibi veya başka yerde gözüktüğü gibi bir avuç veya 5 ilâ 10 bin neyse olabilir, militanın başarabileceği bir eylem ve işlem değildir. Bu, teori ve pratiği belli olan bir dünya görüşüdür. Bizden uzak olsun, bu bir sınıfın işidir. Eğer buna bir sınıf baş koymazsa, özellikle endüstride çalışan işçi sınıfı bu işin takipçisi olmazsa, ona yatkın örgütlenmeler içinde bulunmazsa, o bilfiil, ayağa kalkıp silahlanıp devrim hareketine geçmezse, anarşistlerin, bir avuç anarşistin bir memlekette komünist idareyi kurduğuna ben rastlamadım.

Başka yerlerde böyle olmuştur diyemezsiniz. Çünkü başka yerlerde bütün sosyalist devrimler mi diyeyim, komünist ihtilâller mi diyeyim hep işçi sınıfının eseri, mahsulü olmuştur.

Bu itibarla, bunu elbette ki azımsamıyorum, elbette ki küçümsemiyorum, elbette ki takdir ve tahsinle mükafatlandırmak istemiyorum, ama Türkiye'de böyle bir âcil tehlikenin, bir anarşist grubu tarafından Türkiye'ye deli gömleği geçirir gibi sabahtan akşama geçirmeye müsait bir ortam yaşandığı iddia edilemez. Öyle ise Türkiye çok büyük bir felâket içinde duruyor demektir. Çünkü bu takım düşüncelerin kaynağı, sıtma mikrobi yaratan bataklıkların mevcudiyetini nasıl o hastalık için kabul edersek. Türkiye toplumunun, ekonomsal ve sosyal düzeninin de böyle olduğunu kabul etmek gerekir; ama biz ne Af Kanunumuzda ne de başka bir beyanımızda anarşist, komünist militanların taraflısı ve yanlısı olmadık. Ancak, bu komünist ve anarşist militan eylemcilerin bu Türkiye toplumu içinde ve tarihî içinde nasıl doğduğunu burada anlatmaya vakit yok. Çünkü herkesin yavaş yavaş sabrı tükenmek üzere.

Yalnız şu kadarını söyleyeyim; Sayın Demirel dün bunları hep ortaya koyduktan sonra kalktı yeni bir anlayışını da ortaya koydu. Oysa eskiden böyle düşünmüyordu. Sayın Demirel, eskide demokrasiyi şimdi burada okuyacağım gibi; "Ferdidir, kişisel bir iştir, kişi işidir. Demokrasi esas itibarıyla siyasi mahiyettedir. Demokrasi bir içtimâî muavenet ve bir iktisadî teşkilât sistemi değildir. Demokrasi maddî refah meselesi de değildir. Böyle bir nazariye, vatandaşların siyasi hürriyet ihtiyacını uyutmayı istihdaf eder. Bizim bildiğimiz demokrasi siyasidir. Onun hedefi milleti idare edenler üzerindeki murakabesi sayesinde siyasi hürriyet temin etmek demektir. Binaenaleyh, sosyal devletle, hürriyetçi devleti karıştıranlara bunu ithaf ediyorum. Demokrasi fikridir, bir kafa meselesidir, her halde bir mide meselesi değildir. Hükümet prensibi de bir adalet muhabbeti ve ahlâk fikri icabettirir. Demokrasi

esasen ferdidir” dedi, ama dünkü konuşmasında bu biraz evvel zabıtlardan okuduğum görüş ve düşüncesini temelden değiştiren, o zaman yanlış olarak tanımladığı demokrasiyi, şimdi doğru tanımıyla ekspozé etti, teşhir etti; ama şüphesiz ki, bu doğru tanımlamasını yaparken de gerçekten demokrasi üzerinde sağlam bilgi sahibi olduğundan değil, bir kuşkusunu yenmek için böyle yaptı.

Çünkü Demirel bizim Hükümetimizin, koalisyon Hükümetinin giderek Türkiye’de ferdi teşebbüsü, özel teşebbüsü yok edecek, yerine nasıl olduğunu kendisinin de tarif edemediği ve fakat bizim hiçbir zaman düşlemediğimiz bir başka sisteme terk edeceği korkusu ve saiki ile yaptı.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan bir noktayı işaret etmek mecburiyetindeyim.

Dün Millet Meclisinde Program üzerinde müzakere yapıldı. Sayın Demirel Millet Meclisinde konuştu ve Sayın Başbakan gerekli cevapları orada verdi. Bir iki hususta Sayın Demirel’in konuşmalarına dokunduğunuz zaman bunları müsamaha ile karşıladım; ama dikkat ediyorum ki, Program üzerindeki bütün konuşmalarınız sadece Sayın Demirel’in daha evvel yapmış olduğu konuşmaların tenkidi şekline büründü, Çok istirham edeceğim, mevzu biraz sadet dışı hal alıyor, Cumhuriyet Senatamızın kendi hudutları içerisinde bu mevzuu görürseniz daha iyi olur kanaatindeyim.

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sayın Başkan, anlayışınızı anlamamak mümkün değil. Ancak, anlayışınızın temelinde yatan fikir şu olsa gerek; sanki ben Sayın Demirel’i hedef almış da onunla burada cedel halinde bulunduğum sanılıyor. Hayır. Ben, Demirel’in şahsını hedef almış değilim, bizim karşımızda muhalefet olma görevini yüklendiklerini söyleyen bir partinin en yetkili kişisinin yine bu Parlâmentonun bir kanadı olan Millet Meclisinde belli bir biçimde ortaya koyması, artık onun kişiliğini aşan bir hareket olmuş; bir parti görüşü, bir muhalefet partisi anlayışı haline gelmiştir.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, bilirsiniz münakaşayı sevmem ve arkadaşlarımla söz hakkına ve hürriyetine de müdahalede bulunmak istemem. Ancak, Sayın Demirel’in burada kendisi hakkında söylenenlere cevap vermeye yetkisi var mıdır? Yoktur. Öyle ise, bu kürsüden görüşmek, bu kürsüden kendini müdafaa edememek durumunda olanları lütfen burada eleştirir duruma girmeyelim. Benim istirhamım bu.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sayın Başkan, ben Demirel’in bana cevap vermesini.. Peki, anonim şekilde konuşayım; bizim karşımızdaki muhalefet partilerinin anlayışlarıyla, bizim anlayışlarımız arasındaki farkı belirtmek istiyorum, daha doğrusu şimdi husule gelen yeni dengenin ne idüğünü, eski dengenin de ne idüğünü, eskiden iktidar partileri olan bugünkü muhalefet partilerinin bu konularda ne düşündüğünü ifade etmek her halde hürriyetim içinde olması gerekir?

BAŞKAN — Gayet tabîi, gayet tabîi buyurunuz efendim.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, şimdi muhalefet partileri esinden demokrasiyi ferdi fikrî bir konu, içtimâî muavenet ve iktisadî

teşkilât konusu olmadığını söylemiş bulunuyorlardı, halbuki şimdi yaptıkları tenkitde; “Ekonomik sistem yeni, bir memlekette cari ekonomik düzenle siyasi rejim bir birinden bağımsız kavramlar değildir. İktisadî sistem birtakım temel hukuk kurallarına dayanır, bu temel hukuk kuralları her rejimin değil belli iktisadî sistemin yaşamasına ve gelişmesine elverişli olabilir. Hürriyetçi demokrasi, demokratik düzen ferde sadece siyasi kişilik değil iktisadî kişilik de tanıyan bir nizamdır. Kişiyi iktisadî faaliyetlerin mevzuu değil sahibi, hâkimi yapan nizamdır. Hür iradesiyle karar veremeyen kişinin hürriyete sahibolduğundan, hele siyasi hürriyetlerini kullanabileceğinden bahsetmeye imkân yoktur” diye demokrasinin bir sosyo - ekonomik içeriği bulunduğunu kabul etmiş bulunuyorlar. Tıpkı dünden beri cereyan eden müzakerelerde, bugünkü sözcülerin de ifade ettikleri gibi, ticaretin, özellikle dış ticaretin C.H.P. hükümetleri eliyle kamulaştırılması tehlikesine karşı çıkmalarını yadırgamamak elde değil. Çünkü bakınız 1969 yılında muhalefet partileri ticaret hakkında ne buyurmuşlar ve biz o buyurduklarına ne miktar uzak düşmüşüz veya yakın düşmüşüz, şimdi bu programın tenkidi bakımından bize çok önemli bir konu gibi geliyor.

Muhterem Senatörler, Türk tüccarının bugünkü durumu, daha ileri bir ticaret seviyesini kaldırma bakımından teşvike muhtaçtır. Nedenini söyleyeyim;

Bugün Türk tüccarı, geniş çapta ihracat yapan Türk tüccarı başka dış memleketlerdeki diğer firmaların aracılığını yapmaktadır. Ticaret, bu değildir. Ticaret, gidip piyasalara yerleşmek, o piyasalarda mal satmaktır.

Bugün ise dün tüccarların tüccar olmadıklarını, başka memleketlerin ekonomik araçları olarak bu ülkede onların menfaatlerini savunduğunu söylüyorlardı, şimdi bizim dış ticaret hakkında veya ticaret hakkında Hükümet Programına koyduğumuz düzenleyici maddeyi nasıl kınıyorlar, bunu anlamak mümkün değildir.

İdeoloji kavgalarının ve anarşik olayların bugün C.H.P. ve M.S.P. Koalisyonu tarafından önlenmesi için alınması gereken tedbirleri Hükümet Programına koymadığından bahseden muhalefet partisi sözcüleri bakınız bu hususta dün ne diyorlar, onu da size arz edeyim.

“Biliyoruz ki, hür bir düzende ideoloji kavgalarını yasaklarla önlemek mümkün değildir. Her zaman gayet tabii ki, polis vazife görecektir; ama ideoloji kavgalarını ekonomik ve sosyal meselelerle ilerleme kaydetmeden daha tesirli bir şekilde ortadan kaldırmak ancak mümkündür. Ayrıca, demokratik rejim kendi kendini ayakta tutacak güce sahibolduğunu göstermek mecburiyetindedir”

Şimdi, Hükümetin komünizmle mücadele anarşizmle mücadele için hiçbir zabıta tedbiri getirmediğini, oysa ülkenin çok âcil bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğunu söyleyen ve böylece programı beğenmediğini ifade eden muhalefet partileri daha dün bu polisiye tedbirlerle ideoloji kavgalarının önlenemeyeceğini, ancak bunun geniş ve köklü ıslahat hareketleriyle giderileceğini söylemişler. Şimdi bizim Hükümetimiz de sanıyorum ki, bu yolu tercih etmiş olmasına rağmen neden dolayı bu tenkide mâruz kalıyor, onu anlamak mümkün değildir.

Bizim bir başka yönümüze de çok dokunuyorlar. “Yaptığınız şeyler büyük değişikliklerdir, bu değişiklikler Türk toplumunun nizamını değiştirir” diyorlar. Oysa, yine aynı muhalefet partisi sözcüleri dün, yine bu zabıtlarda olduğu gibi, “Topyekûn ıslahat hareketi kaçınılmaz hale gelmiştir” şeklinde ifadede bulunuyorlar.

Demek ki, dünkü düşüncelerini bugün neden dolayı değiştirdiklerini anlamak mümkün olmasa dahi, bir yerde elbette ki, tenkidlerinin de yersiz olduğunu söylemeye bize hak verir.

Değerli arkadaşlarım, daha çok şeylerden bahsetmek mümkün; ancak bir konuya değineceğim ve sözlerimi bitireceğim.

Arkadaşlarım, muhalefet sözcüleri, özellikle A.P. 28 Ocak 1974 tarihinde “İktidarda olabilmek ve kalabilmek için yalnız Millet Meclisinde 226 oya sahip olmak yetmez, aynı zamanda Parlâmentonun diğer kanadı Cumhuriyet Senatosunda da oy gücüne sahibolmalıdır” dediler.

Arkadaşlarım, bu sözü dikkat nazarınıza, hatta Türk kamuoyunun dikkat nazarına açıklıkla ve üstüne basa basa arz ederim.

A.P. Cumhuriyet Senatosunda Anayasa gereği yapılan seçimler dolayısıyla bugün belli bir Ölçüde üyeye sahip partidir. Hemen hemen Cumhuriyet Senatosu genel mevcudunun yarısına yakın bir üye topluluğuna sahiptir.

A.P. 14 Ekim 1973 genel seçimlerinde yenildikten sonra C.H.P’nin iktidar olma şansının belirgin hale geldiği günlerde ve fevkalâde özenle hazırlanmış bir tertiple Cumhuriyet Senatosunda öylesine bir Başkanlık Divanı teşkili peşine düştü ki, maksat gayet açık ve aşikâr idi. Maksat, C.H.P. iktidarların, özellikle yasama faaliyetlerinde Cumhuriyet Senatosunda büyük bir engellemeye mâruz bırakmaktı.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, çok istirham ediyorum; şu konuşmanızın Hükümet Programıyla ne ilgisi var efendim?

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Bir dakika efendim. Siz..

BAŞKAN — Şimdi aynı şeye cevap vermeye kalkacaklar. Şu müzakereler gayet iyi sürüp giderken, ille bir noktada mesele mi çıkaralım?

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) Sayın Başkan, sizin itirazlarınız benim fikir silsilemi bozmaya matuf ise, bunda başarı kazanamayacaksınız.

BAŞKAN — Hiç alâkası yok efendim. Şimdiye kadar hiç müdahale etmedim; ama Hükümet Programıyla buradaki Başkanlık Divanı seçiminin hiç alâkası yok. Onun yeri gelecek, bol bol konuşabileceksiniz.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Bunu kamuoyuna arz etmek zorundayım ki. C.H.P. iktidarının sunî tertiplerle, Cumhuriyet Senatosunda Başkanlık Divanı tertipleriyle şu veya bu tertiplerle akamete uğratılması girişimleri Türk kamuoyu önünde gereken niteliği, gereken damgayı yiyecek ve A.P. yi çok zor duruma düşürecektir. Bundan yılmayacağız; ama göreceksiniz ki, C.H.P. iktidarlari böyle tertipleri aşacak kadar halkla bütünleşmiş bir iktidar olarak hayatına devam edecektir.

Bir tarihte şimdiki Sayın muhalefet partisi Genel Başkanı “Bizim neden dolayı seçimleri kazandığımıza muhalefet partisi sözcüleri akıl erdiremiyorlar. Bu bizim sanatımızda, bunu söylemeyiz, sonra elimizden alırsınız” demişti ve ilâve etmişti “Yalnız hemen bir noktasını söyleyeyim, biz kendimizi halktan sayarız, halk da bizi kendinden sayar. Demek ki, devir değişti, demek ki, Adalet Partisi artık halktan sayılan parti olmaktan çıktı. Halk, Adalet Partisini kendi partisi olmaktan uzaklaştırdı. Şimdi, kendi partisine, Cumhuriyet Halk Partisine re onun ortağına eskiden olduğundan çok daha şevkle, hararet, inanç ve içtenlikle inanacaktır ve bu Hükümet herkesin gözü önünde, herkesin içine sindire, sindire, herkesi âdil ölçüler içinde memnun ede ede, Türk Halkının kaderini değiştirmeye muktedir olacak kir içtenlik, bir iyi niyet Hükümeti olarak tarihe geçecektir. Tanrı onlara ve hepimize yardımcı olsun.

Saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Gündoğan.

Adalet Partisi Grubu adına ikinci kez söz talebeden Sayın Ömer Ucuzal buyurun efendim.

Sayın hatip, bu konuşmanız yarım saati geçemez efendim.

A.P. GRUBU ADINA ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, değerli senatörler.

Altı saate yakın bir zamandan beri Ecevit Hükümetinin Programı üzerinde yüce huzurunuzda görüşmeler yapılmaktadır. Müzakerenin mevzuu, Ecevit Hükümetinin Programı üzerinde devam etmiş olsa idi, ikinci kez Adalet Partisi Grubu adına huzurunuzda gelmeyecektim. Hepinizin de şahit olduğu gibi Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Hükümet Programı üzerindeki görüşlerini beyan etmek üzere huzurunuzda konuşan Cumhuriyet Halk Partisi Grubu sözcüsü, Programı bir tarafa bırakıp, Adalet Partisinin iktidar döneminden. Adalet Partisinin çok yakın muhalefetine ve dünkü, bugünkü yapmış olduğu konuşmaları ele aldılar. Böylece programı bir tarafa bıraktılar. Tetkik buyurduğunuz Programda Hükümet bir hoşgörü havası ile Hükümet müsamaha ile göreve başlayacağını ilân ediyordu. Ama öbür Mecliste Programın müzâkeresinin hitamına doğru Millet Meclisi Cumhuriyet Halk Partisi Grubu da Hükümet Programının o güzel çerçevesini bir anda kırdı, aynen buradaki gibi muhalefete, iktidar dönemini, de ele almak suretiyle haksız ve yersiz isnadlarda bulunmaktan çekinmediler.

Sayın Gündoğan'ın konuşması sırasında Sayın Başkanın bir müdahalesi oldu. “Gayet normal seyrinde yürüyen müzakereyi, müzakerenin hududunu aşarak bir istikamete götürüyorsunuz” dediler. Bu Sayın Başkanın takdiri idi. Anladık ki, Sayın Gündoğan, dün Hükümetin Programı üzerinde Adalet Partisi Grubu adına Adalet Partisi Genel Başkanı tarafından yapılan haklı ve yerinde ileri sürülen fikirlere Sayın Hükümet Başkanı tarafından verilen cevabı kâfi görmemişler, onu tamamlama arzusu içerisinde hareket ettiler ve böylece Hükümet ortaklarını da unutarak, sadece bu programın sahibi kendileri olduğunu, sadece Türkiye’de iktidar olarak kendilerinin bulunduğunu ilâna çalıştılar.

Bir hususu daha tespit etmeden geçemeyeceğim; Neden seçime yakın zaman içerisinde Cumhuriyet Halk Partisi birdenbire isminin başına “Yeni” kelimesini ilâve etmek ihtiyacım duydu? O zamandan beri düşünür, birtakım sebeplere bağ-lardım; ama şimdi daha iyi tespit ettim. Bu kürsülerde kendilerini müdafaa etmek için sanki Cumhuriyet hükümetlerinin Türkiye Cumhuriyetinin elli yıllık, dö-ne-minde Cumhuriyet Halk Partisi iktidarda bulunmuş olsa da, Yeni Cumhuriyet Halk Partisinin o parti ile alâkasının olmadığını ve böylece kendilerini müdafaaada rahat hissetmenin hesabı içerisinde isim değiştirmiş oluyorlar.

Değerli senatörler. Cumhuriyet Halk Partisi yeri gelince 1920’lerden, büyük Türk Milletinin siyasi ve iktisadi kaderinde hizmeti bulunduğunu övüne övüne ilân ederler. Cumhuriyet Halk Partisinin 1920’lerden 1938’lere kadar geçen dönemine saygı ile bağlıyız. Bunun birinci sebebi, Cumhuriyetin ve büyük Türk Milletinin var oluşunun yegâne sahibi Atatürk’ün o dönemde büyük millete seve seve hizmet ederek getirdiği inkılâplarıyla bu fakir milleti nereden alıp nereye getirdiğini gayet iyi bilmemizdir.

Şunu da hatırlatmak isterim ki, 1938 tarihine kadar Türkiye’de bir tek parti vardı da o partide bütün millet birlik içinde idi. O partinin yapmış olduğu hizmeti, tek başına bugünkü Cumhuriyet Halk Partisi kendisine mal edemez. Asıl sahip çık-mak istedikleri Cumhuriyet Halk Partisinin hizmet dönemi budur. Şayet sahip çık-madıkları Cumhuriyet Halk Partisi dönemi 1938 - 1950 dönemi ise, ona da yıllarca bu kürsüden sahip çıktıklarını kendilerine hatırlatmak isteriz. 1960’dan 1964’e ka-dar da üç koalisyon hükümetinde Cumhuriyet Halk Partisi bu memlekette iktidar yapmıştır, Şimdi, bu kadar yıl Türk Milletinin kaderinde görev vermiş bir parti bu dönemlerin hepsini, ne halkın gözünden, ne milletin hafızasından silemez. Onun için, yeni kurulan Hükümetin programına kemali ciddiyetle sahip çıkarak, işçinin, köylünün, esnafın, sanatkârın bütün dertlerine çare bulacağım derken, geçmiş dö-nemlerde niçin çare bulmadınız sualini kapatmak için bir “Yeni” kelimesinin gölge-sine sığınamazlar.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — 25 seneden beri biz yokuz Sayın Ucuza.

HALİL GORAL (Aydın) — Siz Adalet Partisi olarak ne yaptınız?

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Biz de Adalet Partisi olarak; iktidar dönemimiz olan 6,5 yılda Büyük Türk Millete açık alınla ve huzuru vicdanla hizmet ettiğimizi söyleyebiliriz ve tarih bunu yazacaktır, kimsenin bunu inkâra gücü yetmeyecektir.

NİYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — 12 Mart’a getirdiğinizi de yazacaktır.

BAŞKAN — Efendim lütfen müdahale etmeyiniz, çok rica ederim karşılıklı konuşmayınız.

NİYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — Bu sözlerin de alâkası yok ama...

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Yeni arkadaşlarım, benim bu kürsüde, ken-dilerinden gelen sözlerle itidalimi kaybedeceğimi zannetmesinler, bir kaç ay sonra bunu anlarlar.

BAŞKAN — Lütfen mevzua devam ediniz Sayın Ucuza, lütfen efendim.

NİYAZİ UNSAL (Erzincan) — Sizi çok iyi tanıyoruz!

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Tanımanız da lâzım.

NİYAZİ ÜNSAL (Erzincan) — Tanışırız!

ÖMER UCUZAL (Devamla) — Şimdi, birtakım şeyleri sıraladılar. Sıralanan bu şeyleri teker teker ele almaya Sayın Başkanın tayin ettiği müddet içerisinde imkân bulamayacağım. Teker teker cevaplarını arz edemeyeceğini, ama birkaçını da cevaplandırmadan geçemeyeceğim.

“Adalet Partisi olarak, Hükümet programında getirmiş oldukları halk sektörünün ne olduğunu takdir edemediğimizi” ifade buyurdular. Hakikaten öyle, değendi arkadaşlarım;

Anayasamızın sektörleri tanzim eden maddelerine baktığımız zaman, biri kamu, biri özel diye iki teşebbüs görürüz. Açıklamaya lüzum yok; kamu ve özel. Vatandaşın yapamayacağı, milletin ihtiyacı bulunan malları üretmek için Devletin bazı kesimlere girerek hizmet gördüğü bir gerçektir. Bu dönem de rahmetli Büyük Atatürk’ün devrinde başlamıştır. Buna rağmen o devirde de özel sektör vardı ve bizzat Büyük Atatürk tarafından da himaye gördü. Bunu, Türkiye İş Bankasının, taraflarından kurulmuş olması misaliyle Yüce Heyete arz etmek isterim.

Şimdi gide gide her iki sektör de büyüdü, Allah’a çok şükür Türkiye de büyüdü, ama halk sektörü diye bir sektörle karşılaştık. Elbette bunun ne maksatla getirildiğini, neye hizmet edeceğini, bunun Anayasada ve mevcut mevzuatta yeri nerede diye sorduksak haklı olarak sorduk. Özel sektör, halk sektörü... İkisi de vatandaşın kuracağı teşebbüslerin isimi olarak akla geliyor. Kamu sektörü belli, ama görüyoruz ki ormanda, görüyoruz ki, kooperatifleşmelerde, görüyoruz ki iktisadî teşebbüsler meselesinde bu halk sektörü, sağında bulunan kamu Sektörünü, solunda bulunan özel sektörü tahrip ede ede bitirmenin de yollarını açmış bulunmaktadır. Peki, ekonomik hayatta böyle bir halk sektörüne ihtiyaç var diyebilirsiniz. E, bunun bir siyasi yönü yok mu? Siyasal sahada böyle bir kuruluşa ihtiyaç hissedildi mi ki, mevcut iki sektör arasına yeni bir sektör sokup, her iki tarafındaki sektörü tahrip etmenin endişesi içerisinde kaldık ve sorusunu sorduk.

Arkadaşını, birtakım şeyleri götüre götüre geldi tarım bölümüne. Tarım bölümünde bugün Türkiye’nin içinde bulunduğu şartları yaratanın rahatlıkla Adalet Partisi iktidarı olduğunu beyan buyurdular.

Sevgili arkadaşlarım, Türkiye’nin 1965’e kadar tarım sahasındaki durumunu, 1971’lere kadar olan durumunu, Devletin, resmî istatistikleri tespit etmiş durumdadır. Tanım sahasında biz köylüyü ihmal etmişiz, tarımımız bugün bu hale gelmiş... Nasıl ihmal etmişiz; 1965’te iktidara gelince. Türk köylüsünün tarım, sahasında çalışabilme imkânı sağlayabilmek için kendisine kredi açan müessesenin; Ziraat Bankası olduğu hepinizin malûmu. Ziraat Bankasının hesaplarına bakarsak, 1965’te Türk köylüsüne açtığı kredinin yekûnunu 2,5, milyar lira olarak görürüz. Altı sene sonra iktidardan ayrıldığımız zaman bu kredi altı sene içinde artırılı

artırıla 11,5 milyar liraya çıkarılmış; Devletin imkânı buna müsaade etmiş. Türk köylüsü iyi mahsûl alsın diye sulama yatırımlarına Devletin imkânları nispetinde bütçede yer ayırmışız. Türk köylüsü iyi mahsûl alsın diye iyi tohum aramışız, ıslah edilmiş tohumu köylüye vermişiz. Türk köylüsü iyi mahsûl alsın diye 1965’lerde 500.000 ton kimyevî gübre kullanırken 1970’lerde aynı gübrenin 2,5 milyon tona çıkmasını temin etmişiz, Dışarıdan ithal etmişiz, içeride 4 tane fabrika kurmuşuz. Kütahya’da vaktiyle kurulan fabrikayı da tevsî ederek bir misli artırmışız.

Küçük esnaf ve sanatkârlara geliyoruz; Türkiye Halk Bankası kredisini 50 milyon lira ile devraldık, küçük esnaf ve sanatkâra açtığı kredi 280 milyon lira. İki defa sermaye tezyidine gittik Halk Bankasının sermayesini 1 milyar liraya çıkardık, kredi miktarı da hepinizin bildiği gibi 1 milyar 980 milyon liraya çıkarıldı. Kâfi mi? Değil, İmkân? Bu kadar.

Sayın Erim, biraz evvel burada grubu adına beyanda bulunurken şöyle buyurdular; “Hükümet Programında birtakım şeyleri gördük bunların tahakkuku için gereken paraların nereden temin edileceğini soramıyoruz, yeri gelip onların kanunu görüşülünce onları araştıracağız” buyurdular.

Demek ki sadece yapacağız demek kâfi değil. Mesele yapmakta. Y yapmak için şartlar, Devletin imkânı, Devletin yetişmiş elemanı, verdiğiniz de geri alma imkânı... Projeye kredi vereceklermiş. Üç sayfalık proje getirene 1 milyon vereceklermiş. Sadece projeye kredi verdiğinizizi ilân ediyorsunuz. Günde 1 milyar gelirse, 360 günde 360 milyar eder.

Efendim, Türk köylüsünün sahibolduğu toprağın % 60’nın kadastro su, tapusu yokmuş. Günahkârı ben miyim sevgili arkadaşım? Yeri gelince 30 sene iktidarda kaldım diyeceksin, sonra da kendi yapmadığın işin hesabını benim 6 yıllık devreme sokup benden soracaksın. Devletin bütçesini 10 yıldan beri sizinle beraber biz yapıyoruz burada. Her yıl Tapu Kadastro Umum Müdürlüğünün bütçesini Devletin imkânı nispetinde hep beraber artırıyoruz.

Niçin artırıyoruz? Bu imkânları köylü vatandaşımıza biran evvel götürmek için. Bir yönü ile de yıllarca tutturduğunuz reform meselesini ciddî ve hiç kimseyi kırmamak, hiç kimsenin hakkına tecavüz etmemek için toprak reformunu hukuk nizamı içinde uygulamak için.

BAŞKAN — Beş dakikanız var efendim.

ÖMER UCUZAL (Devamlı) — Sayın arkadaşım, “Efendim, 50 yıldan beri bu memleketin geri kalış sebebini açıkça ifade ediyorum, Devlet memuru müsebbibi dir. Bir kalemde yüzbinlerce insanı itham etmeye hakkınız yoktur. 50 yıldan beri bu memlekete hizmet edip ömrünün 30 yılını vermiş bugün tekaüt olmuş, (C.H.P. sıralarından emekli olmuş, sesi...) Emekli olmuş kişilere buradan çalışmadınız demeye ne hakkınız var? Devlet sektöründe halen vazife gören insanlara çalışmıyorsunuz demeye ne hakkınız var? Yani, Hükümet Programına koyduğunuz o iki cümlelik hüküm zannediyor musunuz bütün memurları suçlamak için konu du?

Efendim, biz fikir suçluluğunun karşısındaymışız. Biz fikir suçluluğunun karşısında değiliz sevgili arkadaşlarım; Ama millî, demokratik, lâik, sosyal hukuk dev-

letini yıkıcı, tahribedici bütün fikirlerin karşısındayız, bu fikirler ebediyen suçluluk vasıtası olacaktır.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Eylem..., ya nasıl..., ah iyi vallahi.

A.P. GRUBU ADINA ÖMER UCUZAL (Devamla) — Eylem değil. İşte o sizin dediğiniz gibi söylenirse, yazılırsa yine suç olacak.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Kitaplarda yazıyor.

A.P. GRUBU ADINA ÖMER UCUZAL (Devamla) — O kitaplarda, Engels'in, Marx'ın karşısında aksi fikirleri beyan eden profesörlerin de fikri var; ama sabah-tan akşama tek taraflı propagandaları yapmaya kalkarsanız evvelâ gelip Anayasanın 2'nci, 11'nci, 21'nci maddesinden 29'ncu maddesine kadar hepsini değiştirmeniz lâzım. İşte bir noktada bunu söylemek istiyor. Sözüünüz biterken ifade ettiniz. "Efendim, o Mecliste çoğunlukta kalmış, bu Mecliste azınlıkta olmalarının hükmü yokmuş" Siz Anayasayı değiştirmek için zannediyor musunuz? Anayasanın kapısında bulunan tokmak çevrilince açılacak. 301 milletvekili orada, 123 senatör de burada ister o tokmağı çevirmek için; ama programınızı getirmişsiniz işletmek için hangi kanuni yola, hangi prensiplere başvuracağınızı ifade etmiyorsunuz; Sanki iktidar olup Hükümete gelmek istediğinizi yapmak... O devirler çoktan bitti değerli arkadaşlarım.

"Efendim, komünistlikten ne korkuyorsunuz" Evet şeytandan korkar gibi korkuyoruz, onun için de tedbir alacağız sevgili arkadaşlarım.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Biz de tedbir alacağız gayet tabii.

A.P. GRUBU ADINA ÖMER UCUZAL (Devamla) — Çekoslovakya'da da, Macaristan'da da böyle söylediler. Nerede şimdi onlar? Sonra da geleceksiniz programınızın başında; demokratik, lâik, sosyal hukuk devletine saygılı olduğunuzu ilân edeceksiniz. Bu Cumhuriyetin adını ne koyacaksınız?

BAŞKAN — Lütfen bağlayınız.

A.P. GRUBU ADINA ÖMER UCUZAL (Devamla) — Onun için Adalet Partisini kötüleye kötüleye bu getirdiğiniz programı tatbik edeceğinizi zannetmeyin ve bugünden bize taktığınız gözlükle başka gözlerle bakmayın. Memleket meselelerinde asgarî sizin kadar ciddî hareket edeceğimizi biliriz.

Saygılar sunarım efendim. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Ucuza.

Sayın Çağlayangil bir dileğiniz var efendim, tam anlıyamadım lütfen yerinizden ifade eder misiniz?

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Sayın Başkan, Dışişleri Bakanı olduğum sırada imzaladığım bir Katma Protokolün zarar iras ettiğini bahisle Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Grup Başkanvekilinin beyanları oldu. Bunu tavzih etmek istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanını, Sayın Çağlayangil'in Dışişleri Bakanı olduğu zaman imzaladığı Katma Protokol adı ile mâruf protokolün imzalanışından sonra kanunlarımıza göre burada bir hüküm ifade etmesi için müzakereler oldu. Bu bir. Ondan sonra bir Hariciye Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yine bu Katma Protokol konusu burada konuşuldu. Gerek partilerin gerekse bizim grubumuz bu konuda saatler tutan sözler söylendi ve mesele bir yerde iki tarafın görüşleri alındıktan sonra bağlandı. Şimdi söylediğim şey, yeni ve o vakit söylemediğim bir konu değil ki Sayın Başkan ve onu da bırakın ben bu Katma Protokolün bugünkü maddeleri ile 3'ncü 5 Yıllık Plândan anladığım gibi, Türk ekonomisine faydalı olmayacaktır, yazılı olduğundan bahsettim Çekinmiyorum çıksın; ama bu konu çok çok tartışıldı.

BAŞKAN — Hayır, müsaadenizle gayet sarîh size bir şey soruyorum; gayet sarîh, sizin görüşmenizde Dışişleri Bakanı iken tarafımdan imzalanan Ortak Pazar Katma Protokolü için memlekete zarar getirdi şeklinde burada bir beyanda bulundunuz mu?

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Memlekete zarar getirecek şekilde hayır. Katma Protokolün bugün kapsadığı metinler, maddeler memlekette sanayileşmeye mâni olacak birtakım engeller halinde duruyor ve bunu Plânlama da böyle kabul etti dedim.

BAŞKAN — Sayın Çağlayangil, tatmin oldunuz mu efendim?

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Konuşacağım.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarını; huzurunuzu tekrar işgal etmek mecburiyetinde kaldığım için özür dilerim.

Yalnız Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın sözcüsü Plânlamanın elime âdeta beni tedris edercesine verdiği çarşaf gibi talimata, öğütlere rağmen, benim imzaladığım bir Protokolla bugün sanayii dar boğazlara sokan, müşkül durumlar ihdas eden bir vaziyetin âmili ve müsebbibi olduğum şeklinde beyanlarda bulunuldu.

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Öyle bir şey söylemedi.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Zabıtlar var, belki mealen değil. Şimdi iki noktaya arzı cevap edeceğim. Bir kere Dışişleri Bakanı bu önemde Katma Protokolü yetkisiz, tetkiksiz imzaya selâhiyettar değildir. “Sen Brüksel’e git de bak. Eğer bu protokol işine gelirse imza edersin, gelmezse itirazlarını yaparsın” diye bir hadise olamaz Bu protokolün mazisi var, macerası var. Üç defa gittik, müzakereler inkıtaa uğradı, biz direndik, onlar direndiler. Her gidişimizde de Plânlamanın adamları, Maliyenin adamları, ilgili bütün vekâletlerin adamları beraberdi ve imza edeceğimiz metin de Ankara’ya intikal ettirilip alâkalı kütün dairelerce tetkik ve tavsiye edildikten sonra imzalandı.

Bu tarafı geçelim, şimdi önemli bir noktaya geleceğim. Biz bu metni 23 Kasını 1970 tarihinde imzaladık. Metnin son maddesi şöyle; “Bu Protokol imza eden dev-

letlerin kendi anayasaları usullerine uyularak Meclislerinde onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir” Tarih 23 Kasım 1970 Yürürlüğe girdiği tarih; yani bu Protokolün bu Mecliste onaylandığı tarih, 1448 sayılı kanun ve 22.7.1971 tarih. Bu protokolü bu Meclise imza için sevk eden Hükümet Sayın Erimin Hükümeti, tıpkı Sayın Gündoğan gibi Ortak Pazara bakan, onun gibi düşünüp, onun gibi konuşan bir beyin takımı Hükümetin içinde. Ayrıca sevk imzasının altında üç tane değerli imza. Başbakan Yardımcısı Sadi Koçuş Adalet Bakanı İsmail Arar ve Enerji Bakanı Topaloğlu. Madem bu protokol memleketi Bu kadar dar boğazlara sokacak, biz bir hata ettik imzaladı. Aradan dört ay sonra en yetkili makamlarda bulunan bugün şikâyetle bulunan partinin en vekili kimseleri işgal ederek ne diye getirmişler huzurunuzda? Simdi gelip de bana Çağlayangil gitti, protokolü imzaladı, Plânlamanın eline verdiği çarşaf gibi talimatı hiçe saydı, ona rağmen memleketi dar boğazlara soktu demek, bu Senatoda bir grup adına yapılan konuşmada hafiflik midir, ciddi-yet midir? Takdirini size terk ederim.

Saygılarımla. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim. Sayın Gündoğan buyurun efendim.

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan değerli arkadaşlarım; biraz evvel yaptığım konuşmaya ve cevap veren arkadaşlarıma karşılık vermek için huzurunuzda bulunuyorum, ama sonundan başlamak üzere arzı cevap edeceğim.

Değerli arkadaşlarını, Sayın Çağlayangil’in çoğu kez bu kürsüden güçlü bir konuşucu intibasını vermece çok özen bir gayret sarf ettiğini hep müşahade etmişsinizdir. Gücünü de maalesef söylediği fikirlerin doğruluğundan ve güçlülüğünden almaz da, işte böyle hafiflik midir, ağırlık mıdır gibi aslında o yaşta, o başta devlet yönetmiş bir kişiye başkasına taan etmek için başka söz bulamıyarak böyle sıfatlar izafe etmesine müracaat etmesi, asıl hafiflik değil midir yani? Hadi biz devletli değiliz, eski bir “Ministre Des Affairs Etranger” değiliz. Ama hadi yaptık, e, pekiyi siz bunu yaptınız, bunu söyler misiniz? Sizin diliniz özel diplomatik dildir. Ama bakıyorum, bundan kurtaramıyorsunuz kendinizi. Bu da çaresizliğinizden, o beyin takımınızın, sizin beyin takımınızın iyi mahsul vermediğinden. Bu böyle kalsın, istemiyordum fakat, söyledim.

Arkadaşlarım, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye denilen ülkenin ilişkileri tarihi yazılacaktır. Birçok kitaplar var bu hususta; ama okuyan beri gelsin. Bu tarihin içinde, belli, kilometre taşları, yahut dönüm noktaları çok önemli, birer nirengi olarak duracaktır. Bunlardan en önemlisi kısa söylemek için söylüyorum. 23 Kasım 1973 tarihinde, Sayın Çağlayangil’in Dışişleri Bakanı olduğu zaman kendisinin imzaladığı, geçiş döneminin şartlarını ihtiva eden Katımı Protokol teşkil edecektir. Bunun ilginç bir macerası vardır. Bildiğiniz gibi bu Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasındaki münasebetleri başlatan ve belli aşamalar içinde gelişmesini sağlayan temel andlaşma 1963 Ankara Andlaşmasıdır. Bu Ankara Andlaşmasında önemli iki madde Türkiye menfaatlerini ebede kadar korunmaya yeterli

güçte, bir hâkimiyet, hükümrânlık hakkı maddesi olarak, durur ve gerçekten konanlara da Türkiye şükran borcu ile borçludur.

Ankara Andlaşmasının 3'ncü maddesi, derki; "Bu Avrupa Ekonomik Topluluğuna Türkiye hızlandırılmış kalkınması için ve eşit tavizler dengesi içinde katılmayı öngörür. Karşılıklı eşit Ödüller dengesi içinde katılmayı öngörür" Ve bu Andlaşma böyle yapıldıktan sonra bildiğiniz gibi bir hazırlık dönemi, sonra bir geçiş dönemi, ondan sonra da bir tam üyelik dönemi gelecektir. Bildiğiniz gibi bu hazırlık dönemi ilk önce beş yıldır; fakat eğer Türkiye hazırlık döneminde gereği gibi Avrupa Ekonomik Topluluğunun üyesi olmağa yeteri kadar hazırlanamamış ise, o Konseyin ve Türkiye'nin isteği ile bu hazırlık dönemi bir yıl, iki yıl, hatta üç yıl hatta dört yıl uzatılması olanağı Öngörülmüş gene o andlaşmada. 1970 yılından önceki bir yıl, yani 1969 senesinde Türkiye'nin hazırlık dönemi; beş senelik dönemi bitti. O sırada Türkiye bir tarihi karar vermekle karşı karşıya idi. Ya gerçekte bu beş senelik hazırlık dönemi içinde Türkiye geçiş dönemine girecek ve o dönem de ekonomisini, o dönemin şartlarına uygun biçimde yürütecek güçte idi, imkânlarla sahip olmuş idi, o hazırlıktan gereği gibi yararlanmış idi, ya da Türkiye henüz geçiş dönemine girmeye yeterli bir ekonomik dikeye gelmemiş idi. Bu tarihi kararı vermek Türkiye'nin zorunlu bir görevi idi.

Şimdi, 1969 senesinde Türkiye, onu idare edenlerin elinde hazırlık döneminden, yeteri kadar istifade etmemiş bir ülke olarak görülmesine rağmen, onlar görmüyorsa Türkiye'yi yönetimde gerçekten çağdaş düzeyde bilgiyle teçhiz edecek birtakım teşekküller Türkiye'nin beş yıllık hazırlık döneminde geçiş dönemine girmeye yetecek düzeye gelmediğini gösterecek bilgileri o günün iktidarlarına verdi. Uzun çalışmalar sonucunda Devlet Plânlama Teşkilâtı ve başka diğer örgütler Türkiye'yi beş sene için de geçiş dönemime gelecek duruma getiremediğimizi açıkça ifade ettiler ve dediler ki. "Bu geçiş dönemine girmeyi birkaç yıl geciktirmekte Türkiye'nin sayılmayacak kadar büyük yararları vardır"

Bu konu Avrupa Ekonomik Topluluğunun Brüksel'deki merkezinde de böylece bilinen bir konu idi. Oradaki teknisyenler buradaki Devlet plânlama Teşkilâtı gibi örgütlerin de verdiği bilgilerle gerçekten Türkiye'nin Beş Yıl sonra geçiş dönemine girmeye hazır olmadığını söylerken ve böylece müzakereleri hazırlık dönemini biraz daha uzatmaya doğru sevkederken birdenbire devrin iktidarı Sayın Çağlayangil oradaki teşkilatımıza emir buyurdu; hercibâdabad, şartlar ne olursa olsun uzatmayın, bu geniş dönemi Protokolünü imzalayın dedi ve kesilmiş müzakereleri devanı ettirdi, başlattı. Çırpındı oradaki delikanlılar, oradaki mütehassıslar, ne yapıyor-sunuz dediler, elimizdeki imkândan istifade edelim, daha üç yıl hazırlık dönemini uzatabiliriz dediler. Dediler; ama dinleyen beri gelsin.

İşte o sırada bir dış kredi ihtiyacı çok âcıl idi, birtakım başka propagandalar da yapılyordu; Güya Avrupa devletleri entegre oluyormuş siyaseten biz geç ka-lyormuşuz gibi bir telâşlar da girdi işin içine. Tabii bilemediğim birtakım devlet sırları da girdi işin içine ve gidildi gözleri yaşlı yaşlı - evet, bunu bir dramatik bir söz olarak söylemiyorum. Devlet Plânlama Teşkilâtı mensupları ve Dışişleri Bakanlığı-

nın o teknik adamları gözleri yaşlı yaşlı bu Protokolü, Türkiye aleyhine hükümler taşıyan Protokolün Hükümetin isteği ile imzaladı ve gerçekten Türkiye o protokolü imzaladığı zaman Ankara Andlaşmasının Türkiye'nin hızlı kalkındırılması ve karşılıklı eşit ödüller ilkesini bozucu bir protokol olarak meydana doğdu ve ondan sonra Plânlama Teşkilâtı ne kadar uğraştıysa ne kadar çabaladıysa bunu başka bir biçime getirmeye muvaffak olamadı.

Katma Protokol böyle imzalandı; o da yetmedi; Katma Protokolün geniş dönemi daha bu Türkiye'nin Parlamentosu tarafından tasdik edilip gerçek hukukî hüviyete kavuşmadan bir özel anlaşma yaptı Adalet Partisi Hükümeti. Geçici olarak Katma Protokol hükümlerini yürütmek için bir anlaşma yaptı, özel ticarî hükümler anlaşması yaptı. Afedersiniz, tâbiri mazur görün cayır cayır Protokol işler oldu, o özel anlaşmayla. Henüz bu memleketin Parlamentosu ye Protokolü tasdik etmediği, bir dönemde o Protokol, işledi ve bir sürü neticeler doğurdu. Sonra 12 Mart'ta bildiğimiz sebeplerle bir muhtıra ile terki iktidar eyleyen partinin arkasından gelen, bizimle alâkasını nasıl kurduklarını bir türlü anlayamadığım çok muhterem Erim. Hükümetlerinin döneminde de artık yıllarca böyle uluslararası bir anlaşmanın tasdikten geçmeksizin uygulanması geçici anlaşmalar uygulanmasını Avrupa ülkeleri kabul etmedi de. Onlar da getirdiler Osman Olcay'ın zamanında burada müzakereye koydular.

Yalvardık Osman. Olcay'a; sen bari onlar gibi yapma dedik. Bilmiyordum, bilmiyorum hâlâ neden öyle yaptı, niçin öyle yaptılar, o zaman Hükümet niye öyle karar verdi. Onu ne bulmaya.. Ama Osman Olcay veya Nihat Erim Katma Protokole bir şey verdi mi? Tasdik etmediği zaman iki yıla yakın zaman geçmişti. O özel geçici anlaşmayla o doğan sonuçlar ne olacaktı! Tahmin ederim Hükümet ondan korktu da buraya geldi.

Pekâlâ söylüyorsunuz çoğunlukta olduğunuzu ve öyleydiniz filhakika ve Koalisyon Hükümetiyle idare ettiniz bu memleketi 8 ay ve sonra da üç ay bu Hükümet buhranında. Çoğunlukta olan parti olarak mademki şimdi kabul ediyorsunuz bizim itirazlarımızı, neye oy vererek onu tasdik ettiniz, niye değiştirmediniz, uyanmadınız?

Dahası var; Katma Protokolün değiştirilmesi gereği Plân maddeleri içine girdikten sonra Adalet Partisi şimdi bugün geldiği intibah ile ha evet Plân doğru söylüyor, eğer bu Katma Protokol hükümleri değişmezse bu Plânın başarı şansı yok gibidir dedi mü. Demedi. Neydi benim Nihat Erim Hükümetleri içindeki rolüm! Benim rolüm belli tarih içinde. 12 Mart 1971 Muhtırası ile ben demokrasiyi bağdaşır bulmayan bir parti idim. Ama böyle; ama şöyle iştiraklerim oldu. Bu benim gönlümde beğenerek, seçerek yaptığım bir şey değildi. Hem ne söylüyorsunuz; benim iddia ettiğim hususları 12 Mart 1971 tarihinden sonra gelen Nihat Erim Hükümetinin Programının birinci sayfasında ne diyor biliyor musunuz?

“Adalet Partisi İktidarlara zamanında bu memlekette gerekli köklü reformlar yapılmadığı için bugünkü anarşi doğmuştur” diyor. İşte Başbakan burada. Elimde

de 1971 senesinde iktidara gelen Birinci Nihat Erim Hükümetinin Programı. Öyle mi? Yine Genel Başkanınız,

“Anarşi refah işaretidir” diye beyanda bulundu, zabıta var. Anarşiyi refahın meydana getirdiği bir suç diye beyanda bulundu.

Şimdi, Ömer Ucuza diyor ki, siz yeni Halk Partisi... Biz devrimci bir partiyiz. O devrimci parti ülke hayatı içinde, tarih içinde nerede yenileşmek, nerede ilerlemek, nerede yeni bir dünya görüşüne sahip olmak gerekirse tereddütsüz kendi iç dinamiği ile ve kendi iç meşruiyeti ile yeni olur.

Ben sana bir kere daha cevap vermiştim Sayın arkadaşım. “Hangisi yeni Halk Partisi, hangisi eski Halk Partisi” demiştin. Kınamak için söylemiyorum; bizim eski halimiz sizsiniz o eski Halk Partisi, yeni halimiz de bizim, yeni Halk Partisi demiştim.

Şimdi, dediği gibi bunların açık ve seçik muhasebesini yapmaya insanların mecali, takatı yok.

Halk sektörü nedir, özel sektör ne olacaktır? Ne telâşa kapılıyorsunuz kuzum. Kim dedi size özel sektörün elindeki bütün üretim araçlarını alacağız da Devlete vereceğiz diye? Kim dedi size özel sektör denilen özel girişimciler, Türkiye’de artık bugünkü gibi yaşamayacaklar, şu teşebbüste bulunmayacaklar? Hayır; ama bir şeyi bilmeniz lâzım, özel sektör adı altında kaynakta ve mansapta ücrette ve fiyatta, bütün Türk halkını dilediği gibi soyma özgürlüğü artık yok. Böyle bir sermaye birikimi sürecine dur demek istiyoruz. İşte elimde bir gazete makalesi var. Resmî adanı, Maliye Vekâleti beş hesap danışmanı, bu Türkiye’nin nasıl bir vergi sistemi içinde yaşadığını yazıyor. “Türkiye’nin kanunları büyük bir soygun düzenini meşrulaştırmıştır” diyor. Makale orada. Yerinde resmen oturuyor. Doğru söylüyor. İşçinin ücretini kısacaksın, halkı en pahalı hayatı yaşatmaya medbur bırakacaksın, Devletin bütün kaynaklarını o ne idüğü belirsiz sektöre, aktaracaksın. Hükümet karışmayacak, kimse karışmayacak. O da isterse gazoz yapacak, isterse holding olacak, isterse tekeli olacak. Fiyat artışları diyeceksiniz. A kardeşim, fiyat artışları Türkiye’nin özel tarihî bir ekonomik vâkıasıdır. Bir başka başbakana bunu söylemiştim. Biraz evvel enflasyona, para basmaya vesaireye bir miktar dokunmuştum.

Bugün Türkiye’de hâkim ekonomik tepelerde cirit atan büyük, tekeli sermaye hatta bazıları işbirlikçi sermaye, aşırı kâr denilen illetin zebunu mudur, değil midir? Böyle bir illet var mı, yok mu? Vardır. Türkiye’de pahalılığın büyük bir unsuru da budur. Üretim eksikliği de pahalılığı yaratır. Elbette yaratır. Dağıtım eksikliği de yaratır; ama Sayın Başbakanın dediği gibi pahalılık aslında bir ülkede insanları kut-î lâyetim geçinmeye, Tanrı kaderidir diye inanmaya kalkanların o memleket insanının başına belâ ettiği bir musibettir. 1971 den bu yana ücretlerle fiyatlar arasındaki artış ya da spiral dediğimiz münasebet ne haldedir. Çiftçi malları fiyatlarındaki artışla çiftçilik yapmak için gerekli araçların fiyatlarındaki artış nedir? 1968,

1969, 1970 yıllarına kadar yüzde bir artış dahi kaydetmeyen çiftçi malları fiyatlarının karşısında montajcı traktör fiyatları?

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, lütfen kürsüye vurmayınız efendim. Sesler kayıtlara geçerken gürültü ile kayboluyor.

C.H.P. GRUBU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Peki efendim % 40 - 50 civarında artmıştır. Bunu hep biliyoruz. “Türk çiftçisine biz ne verdik?” Ne verdiniz Türk çiftçisine? Şunu bilirsiniz. Türkiye’de tarım alanında kurum olarak ne varsa Cumhuriyet Halk Partisinin eseridir; ama elinizde hep saptırılmış, hep başka bir kesime, merkantil burjuvaya akıtılmış birer mali kaynaktan başka bir şey olmamıştır. O bakımdan siz halk sektörünü anlayacaksınız. Çünkü halk sektörü halkın kendi kendine ekonomik faaliyette bulunma, kendi kendinin yarattığı değerlere sahip olma ve tekelci kapitalizme böylece, bir ölçüde engel olma, giderek bu ülkede küçük sermayenin büyük tekelci holdingler içinde erimesini önleme yolunda, dışa bağıllığı önleme yolunda atılması düşünülen bir adımdır. Dilerim ki başarı kazanır.

Türkiye’de sosyalist ekonomi politiği câri değil; ama Türkiye’de yozlaşmış ve insana tiksinti verici bir tekelci ve dışa bağlı montajcı, gayet kaynak israfçısı bir kapitalist ekonomi politiği de hâkimdir. Ne ondan, ne bundan yanayız, Anlaşıldı mı? Teşekkür ederim. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Gündoğan.

Sayın İhsan Topaloğlu, zatiâlinizden hiç bahsedilmedi. Bir yazı göndermişsiniz.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Giresun) — Kararnamede ismimin geçtiğini zannediyorum.

BAŞKAN — Aman efendim, zatiâlinizin isminden bahsedilmedi. *(C.H.P. sıralarından gürültüler anlaşılmayan müdahaleler)* Müsaadenizle efendim. Müsaadenizle arkadaşlar.

DOĞAN BARUTÇUOĞLU (Manisa) — Üç bakan dendi Sayın Başkan.

BAŞKAN — O zaman, burada o Hükümetin Başkanı var efendim. İcap ediyorsa kalkar o izahat verir. Şimdi, isminizden bahsedilmedi. Hiç kimse sizin için böyle bir şey düşünmedi.

DOĞAN BARUTÇUOĞLU (Manisa) — Evvelâ ona sorun. *(C.H.P. sıralarından gürültüler)*

BAŞKAN — Çok istirham ederim. Biz burada Hükümet Programını mı müzakere edeceğiz, yoksa Katma Protokolün müzakeresine mi gireceğiz? İstirham ederim. Çok istirham ederim, çok rica ederim arkadaşlar. Çok rica ederim. Ben büyük bir müsamahanın içindeyim. Siz iktidar kanadısınız. Siz daha çok bana yardımcı olacaksınız. Siz daha çok yardımcı olacaksınız ki ben bu işi daha rahatlıkla yürüteyim; ama bir nevi muhalefetmiş gibi hareket ederseniz ben bu idareyi götüremem müşkülâtle karşılaşırım. Daha söz almış 20 tane arkadaşımız var. Bunlar da bu yüksek Heyetin üyeleridir. Onların da söz hakkı vardır. Müsaade ediniz. Karşılıklı iki parti grubunun çekişmesinden bu işi çıkaralım; Senato genişliğinde, Senatonun bütün diğer üyelerini de katacak şekilde müzakereyi başladığımız gibi bir nezahet ve nezaket çerçevesi içerisinde yürütmek imkânına sahip olalım. Bunu başışlayın lütfen efendim.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Giresun) — Müsaade eder misiniz? Sayın Başkanım.

Sayın İhsan Sabri Çağlayangil isiminden bahsederek, Halk Partisinin bir üyesi olarak oradaki konuşmasını tekzip eden yahut bana cevap verecek şekilde konuştu. Burada anlayışıma göre gerçeği açıklamak istiyorum.

BAŞKAN — İki kelime ile söyleyiniz efendim. Gerçek nedir?

M. İHSAN TOPALOĞLU (Giresun) — Müsaade ederseniz kürsüye gelip iki dakikanızı alayım.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

Çok istirham edeceğim yardımcı olun arkadaşlar. Bu böyle olur.

M. İHSAN TOPALOĞLU (Giresun) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Ortak Pazar Katma Protokolü hususunda Sayın İhsan Sabri Çağlayangil isiminden bahsederek, Cumhuriyet Halk Partisi üyelerinin de bu Anlaşmayı Meclise sevkettiğini söyleyerek bu işin içine benim de ismimi katmış oldu.

Bu konuda benim Protokolle ilk temasım, Karma Komisyonunda üye olmakla başlar. Orada üye olarak dört Cumhuriyet Halk Partili bu Protokolün memlekete zararını anlatmak için günlerce mücadele ettik. Karma Komisyonun bütün tavsiyelerinin altında şerhlerimiz vardır. 12 Mart olayı geçtikten. Hükümet kurulduktan sonra bütün konularda olduğu gibi bir miras olarak Protokolü karışımızda imzalanmış bulduk. Bu Protokolün Meclise sevk edilmesi lâzım geliyordu. O zaman şartlı olarak, oradaki ilgililere bildirerek bunun şartlı kabul edileceğini konuşarak, zabıtlarda olduğu gibi Sayın Osman Olcay'ın beyanlarıyla o şekilde buradan geçirmek mecburiyeti hâsıl oldu. Bu Protokolü imzalatan ve bunun mesuliyetini taşıyan tabiidir ki imzalayan Adalet Partisi Hükümeti idi.

Bu Anlaşma nitekim daha sonra Birinci Erim Hükümeti zamanında ekim ayında bunları düzeltmek için Plânlama Müsteşarı Brüksel'e gitti ve müzakerelere başlandı. Sonunda nasıl bir netice alındı, onu katı olarak bilmem; ama ben burada bir devri de savunmak için bulunmuyorum. Yalnız bir gerçeği açıklamakta kendimi görevli gördüm. Çünkü dolaylı yoldan Cumhuriyet Halk Partisinin bunun içerisine karıştırılması bir haksızlık olurdu. Hatta Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'e şu kapının önünde şunu söylemişimdir; "Karma Komisyonunda bizim, mücadelemizi, kendisine zorluk çıkarıldı şeklinde kabul ettiği için kendisine rica etmiştim. Böyle bir muhalefet var. Onun için bu muhalefetin baskısını kullanarak belki memleketin lehine bazı avantajlar sağlayabilirsiniz" diye de burada böyle bir konuşma geçmişti. Herhalde hatırlarlar.

Onun için bizim burada yapmış olduğumuz mecburî bir görev olarak gelmiş bir şeyi imzalayıp, sevk etmekten ibarettir ve bunu da şartlı olarak yapmışızdır. Bu, o Hükümetin anlayan ayı imzalaması dolayısıyla doğrudan doğruya onlara ait bir husus olması lâzım gelir.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim. Teşekkür ederiz Sayın Topaloğlu.

Efendim, gruplar adına konuşmalar burada son bulmuştur. Şahısları adına söz alan arkadaşlara geçiyorum. Ancak, şahısları adına söz alan ondokuz arkadaşımız vardır, bunlara söz vermeden önce lehinde, aleyhinde veya üzerinde ne şekilde konuşacaklarını tek tek sorup karşılırlarına işaret edeceğim ve ondan sonra söz vermeye başlayacağını.

Bilindiği gibi, şahısları adına söz alan arkadaşların süresi on dakikadır. Sayın Ekrem Acuner?

EKREM ACUNER (Tabii Üye) — Lehinde.

BAŞKAN — Lehinle. Sayın Dikeçligil?

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Aleyhinde.

Sayın Hamdi Özer...

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Lehinde

BAŞKAN — Lehinde.

Sayın Sami Turan, yazılı olarak söz sırasını yine listede yazılı bulunan Sayın Fethi Çelikbaş'a vermiştir.

Sayın Fethi Çelikbaş, zatiâliniz?

FETHİ ÇELİKBAŞ (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Aleyhte.

Sayın Sabahattin Orhon?

SABAHATTİN ORHON (Giresun) — Aleyhle.

BAŞKAN — Sayın Ömer Ucuzal, söz sırasını Kâmran İnan'a vermiştir.

Sayın Kâmran İnan, zatiâliniz.

KÂMRAN İNAN (Bitlis) — Üzerinde.

BAŞKAN — Üzerinde. Sayın Mehmet Özgüneş?

MEHMET ÖZGÜNEŞ (Tabii Üye) — Lehinde.

BAŞKAN — Lehinde.

Sayın Turgut Cebe?

TURGUT CEBE (Ankara) — Üzerinde.

BAŞKAN — Üzerinde

Sayın Kalpaklıoğlu?

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Aleyhinde. Sayın İşmen?

FATMA HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Lehinde

BAŞKAN — Lehinde. Sayın Tayfur Sökmen.

TAYFUR SÖKMEN (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Üzerinde.

BAŞKAN — Üzerinde.

Sayın Sait Mehmetoğlu?

SAİT MEHMETOĞLU (Mardin) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Tıgılı?

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Aleyhinde.

Sayın Nejat Sarlıcalı?

NEJAT SARLICALI (Balıkesir) — Lehinde.

BAŞKAN — Lehinde. Sayın Hilmi Nalbantoğlu?

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Lehinde.

BAŞKAN — Lehinde. Sayın Sami Turan?

SAMİ TURAN (Kayseri) — Aleyhinde.

DOĞAN BARUTÇUOĞLU (Manisa) — Demin vardı yine.

BAŞKAN — Yer değişti efendim, yer değişti; müsaade edin efendim, müsaade edin; biraz itimat ediniz muhterem arkadaşlarım,

Sayın Mehmet Feyyat?

MEHMET FEYYAT (İstanbul) — Lehinde.

BAŞKAN — Lehinde.

Efendim, İttüzüğün 56'nci maddesi mucibince bir lehte, bir aleyhte, bir üzerinde olmak üzere sıra ile söz vereceğim.

Simdi, lehinde Sayın Ekrem Acuner.

Saat yirmi iki kırk beş, efendim.

EKREM ACUNER (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Sayın Hükümet üyeleri, Sayın Senatörler;

Hükümet programı üzerinde söz alışımın amacı, programı eleştirmekten daha çok, programa hâkim olan fikir ve icraata katkıda bulunmak, gerekli gördüğüm uyarı ve önerileri kendilerine iletmektir.

Görüşlerimi açıklarken bir kör dövüşü haline getirilmiş olan konuları tekrarlamaktan sakınmaya ve teknik yeteneği gerektiren düşünce ve girişimlere de değinmemeye özellikle dikkat ve itina göstereceğimi belirtmek isterim.

Sayın Hükümet üyeleri, Sayın Senatörler; Çağımızın son yıllarda ulaştığı düzey; bireyleri, toplulukları, ulusları, uluslar ailesini çok yakından ilgilendiren ortak sorunlar, ortak çıkarlar ve ileri teknoloji konularıdır. Cihangir olmak, imparator-

luklar kurmak, diktatörlükler ve totaliter rejimler yaratmak nasıl çekiciliğini yitirmiş ise, devlet güdümünde şimdi yedek uygulanan doktrinler, sistemler, ideolojiler de tüm insanlığın karşılaştığı sorunları çözmekte ortak çıkarları sağlamakta gerekli unsurlar olmuşlardır; ama yeterli unsurlar olamamışlardır.

Nasıl ki, çağ kendine özgü koşullar içerisinde akıcını sürdürüp gidiyorsa, bu akışın getirdiği ortamda meydana yelen sorunlar da kendine özgü yeni çözüm şekilleri ve biçimleri istemektedir.

Uzaya atılan bir uydu ile evrende yer almış tüm doğal kaynakların yerlerinin tespit ve tayin edilmesinin olanak hale getirilmesi ileri bilim ve teknolojinin çıkar kaynaklarının belirlenmesinde ve sağlanmasında devletlerin izleyeceği iç ve dış politikaya nedenli etken olduğu bilinmelidir.

Eğer, uygulanmakta olan sistemler, doktrinler, ideolojiler sonuç almak için her konuda yeterli olsalardı zıt sistemler uygulayan devletlerin kimi sorunlar ve çıkarlar karşısında sıkı işbirliğini, aynı sistemleri uygulayanların ise birbirlerine karşı vaziyet alışlarını görmezdik, yaşamazdık.

İç sorunlarla dış sorunların, iç çıkarlarla dış çıkarların birbirleriyle olan bağlantılarını görmemek, anlamamak, ya da var olan bu bağlantıları kesebileceğini düşünmek, yanlışların en büyüğüdür.

NATO'daki başkaldırmaları kırmak, Avrupa, özellikle Japonya'nın dünya pazarlarına egemen olma eğilimini taşıyan sanayi ve üretim gücünü kösteklemek için Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin ortaklaşa yarattıkları petrol sorunu ortak çıkarların kimleri bir araya getirebileceğinin en belirgin örneğidir.

Sayın Hükümet üyeleri; Bu gerçeklere yeterince önem verilmediği takdirde, Devlet güdümünde alınacak her tedbir kısa süreli olmaya, etkenliğini yitirmeye mahkumdur. İster yurt içi ister uluslararası kurulması düşünülen ilgi ve ilişkilerde olsun, bu ilgi ve ilişkiler hangi alan ve konularda bulunursa bulunsun, yurt içinde birlik ve beraberliğin, huzur ve güvenin temin ve tesisi, sosyal barışın kurulması ve sürdürülmesi uluslararası kurulacak her türlü ortaklık ve birliklerde de ortak çıkar ve ortak sorunların bulunması en azından ortaklar arasında çıkar dengelerinin tesisi gereklidir.

Sayın Hükümet üyeleri; iktidar yolculuğunuzda sayılması bitmeyecek kadar görünen sorunlarla karşı karşıyasınız. Bu nedenle sizlere kendi inançlarıma göre önemli gördüğüm samimi önerilerim olacaktır.

Mevcut sorunlar, ne kadar sayı çokluğuna sahip olurlarsa olsunlar, bu sorunların büyük çoğunluğu teferruatla ilgilidir ve ana sorunların çözülmesi ile birlikte kendiliğinden ve rahatlıkla çözebilir.

İlk önerim, her yerde birden netice almak arzusu hiçbir yerde başarıya ulaşmamayı sonuçlar.

O halde, önce ana sorunlar üzerinde tüm güç kuvvet ve olanaklarla yüklenmek, ardı sırada da bu konularda sonuçlar aklıktan sonra diğerlerine yönelmektir.

Benim görebildiğim kadarı ile ülkemiz için ilk anda çözüm bekleyen ana sorunlar şunlardır; Tarımsal ve sanayi alanlarında öngörülen kalkınmayı sağlayacak olan temel kaynak enerji;

Aynı ölçüde etkili olacak diğer kullanım alanlarındaki su;

Huzur ve güvenliği, sosyal barışı, çok partili demokratik düzeni sağlayacak ve bunların sürekliliğini koruyacak olan sosyal sınıflar, gruplar ve coğrafi bölgeler arasında çıkar dengelerinin kurulması;

Uygar insan düzeyine ve onuruna yaraşır ölçüde fikir ve inanç özgürlüğünün yeniden getirilecek yasalarla pekleştirilmesi;

Sosyal hukuk devletinin tüm kuralları ile uygulanması; doğada ve halkta mevcut üretim gücü ve potansiyelinin ulusal güdüm altında olarak demokratik yöntemlere göre harekete geçirilmesidir.

Sayın Hükümet üyeleri, dışa yönelik ve dıştan yönelen sorunlar için de bu sorunlara bakış açısını ve izlenmesini gerekli gördüğüm yolları şu biçimde önermek istiyorum. Bu önerilerimi genel doğrultular halinde belirlemek ve ayrıntılarına girmemek niyetindeyim.

Bir ülkeyi, özellikle gelişmekte olan ülkeleri ilk önce en yakın komşularını içrisine alan bölgesel sorunlar ve çıkarlar ilgilendirir. Bölgede vukua gelecek bir bunalım ya da sorun yakın çevreyi tehdit, uzak çevreyi sıkıntı, daha uzağını üzüntü, daha da uzağını ise ilgisizlik şeklinde etkiler, Bunları bilmemek, ihmal etmek, bunları görmemezlikten gelerek gereğinden fazla uzak çevrelerin sorunları ile uğraşı kurmak ve böylece büyük politika yapıyorum izlenimi uyandırmaya çalışmak hem mevcut gücün ölçüsü ile orantılı olmaz, hem de bu politika kendisi için, ülkesi için yarar sağlamaz.

Haysiyetli, itibarlı, bağımsız politika demek, ulusal çıkarlarını bilen, ulusal sorunlarına teşhis koyan ve bu sorunlara, çıkarlara ortak katabilen politikadır. Ulusal hedeflerin sağlanmasında başarılı bir dış politikanın izlenmesinde esas, ülkemiz ve içinde bulunduğumuz uluslararası bölgenin sorunlarını ve çıkarlarını iyi bilmek ve bu sorunları, çıkarları bölgesel ortak sorunlar ve çıkarlar haline getirmek, süper devletlerin bu sorun ve çıkarlarla bağlantı kurabileceği noktaları bulabilmek ve buna dayanarak uluslararası birlikler ve ortaklıklar kurmak.

Orta - Doğu bunalımı ve bunalımın getirdiği sonuçlar dikkatle izlendiği takdirde dış politikamızın hassasiyet ve itina ile bütün gücünü toplayacağı yönü kendiliğinden ortaya koyar. Ümit etmek isterim ki, ulusal güvenliğimizi sağlayan Silahlı Kuvvetlerimizin teşkil, teçhiz, eğitim ve konusu da, ağırlığı bu yönde olsun. NATO, CENTO Ortak Pazar, Avrupa Asamblesi gibi andlaşma ve andlaşmalar bugün erişilen düzeyde gerekliliğini sürdürmekte iseler de, yeterliliği bizim yönümüzden kanıtlayamamışlardır.

Sayın Hükümet üyeleri, 1961 yılından bu yana iktidar kurma olanağına sahip siyasi partilere, gerek başkanlarına yürekten ilettiğim dileklerimi sizlere de bu kürsüden iletmış bulunuyorum. Parlâmentodan alacağınız güvenoyunun ardı sıra

Türk siyasi tarihi bir süre de sizin çizdiğiniz mecradan akacaktır. Tarihin dönemeç noktalarında iktidar olmak sorumluluğunu yüklenenlerin durumları gerçekten zor ve ilginçtir Ulusal özlemler için bağlanan umutlar bu dönemde çoklukla duygunurlar. Bu duygunluğa gerekli özen gösterilmezse toplumda mutsuzluklar her an yeniden başlayabilir. Kuşkusuz olarak diyebilirim ki, ülkemiz için böyle bir durumdan doğacak olumsuz sonuçları kestirmek de güç değildir.

O halde ulusal özlemler mutlaka hedeflerine ulaştırılmalıdırlar.

Bir de türlü deneylerden öğrenilen bir gerçek vardır. En içten yapılan eleştiriler, uyarılar, öneriler bir gün gelir zamanla iktidar çevresinde çok yönlü olarak kurulacak olan çemberi delemeyiz. İşte bu andan itibaren iktidar körleşir, sağırlaşır, hırçınlaşır, tutarsız, dengesiz, çağ dışı uygulamalar birbirlerini izler durur. Artık Devlet birimi yörüngesinden çıkmıştır. Bu gidişin sonunda iktidar çöker. Çöker; ama demokratik alternatifini de yok ederek çöker. Böyle bir iktidarın kimseye sorumluluk yüklemeye hakkı yoktur. Çünkü kendi kaderini yine kendi eliyle yazmıştır. Gerçekten demokrasiye inanan iktidarlar etraf çemberini kıran, lâik, sosyal hukuk devleti ilkelerini tüm kuralları ile uygulayan, demokratik alternatifleri sürekli olarak açık tutan iktidarlardır.

Beni dinleyen arkadaşlarıma saygılar sunar, İktidar kanadını oluşturan partilere ve Hükümetine sürekli, sağlıklı başarılar dilerim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Acuner.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın hatibin sözünü kesmemde için, zaten zamanı az, ikazda bulunmadım. Hitapların Başkanlığa yapılması lâzım, “Sayın Hükümet üyeleri, Sayın Senatörler” diye bir başlangıç ki, burada ilik önce Başkanlık ve tabii ki öncelikle Senato gelir. Bu bakımdan bu hitaplarımızda biraz dikkatli olmamız gerekir.

Sayın Hüsnü Dikeçligil, buyurunuz, aleyhinde.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Sayın Başkan;

10 dakikalık zaman içerisinde burada, gördüğüm bazı mühim noktalar üzerinde duracağım. Şimdiye kadar, hatırımda kaldığına göre 10’a yakın Hükümet programı okundu. Bu Hükümet programlarının hepsi iddialı idi; ama sonunda baktık ki bunların hepsinin tahakkuk etmesine imkân görülmedi.

Bu Hükümet Programında da elbette Cumhuriyetçi Hareket Partisinin programından tutunuz başkalarından da buraya aktarmalar olmuştur, alınmıştır. Meselâ, köy-kentleri, kooperatifler meselesi Cumhuriyetçi Hareket Partisinin ilk defa programa aklıgı meselelerdir. Yeni bir şey yoktur.

Yeni bir şey umumiyet itibariyle var; ama çok vaatler de var. Bu vaatlerin altından Türkiye’nin bu şartları altında nasıl kalkacağını hakikaten düşünüyorum. Bu vaatlerini yerine getiremediği takdirde elbet teki millet içine gömülecektir ve bir gayrimemnun durum meydana gelecektir. Türkiye’nin bütçesi ve imkânları malûm. Malûmoğlu malûm... Bugün bir sıkıntı içinde bulunan bir millet var ve bunlarla ilgili olarak her iki parti de büyük vaatlerde bulundular. Bulunuldu.

Bu sıkıntı nasıl giderilecek? Bence, bunu öncelikle ele alması lâzımdı. Bir pahalılık yoktur diye bir terane tutturuldu. Fakat, bunun aslı ve astarı yok. Ben, halkın içerisinde yaşayan bir insanım ve her Cuma - bilhassa araçlardan değil - pazardan alış verişimi yaparım. Bilâkis artış vardır. Şimdi, dünya fiyatları da malûm. İthalât pahalı olacak, pahalılık alıp yürüyecektir ve bugün bir liraya yediği ekmeği 3 - 4 liraya kadar yiyecektir. Bu sıkıntıyı nasıl giderebilecek? Engin tarihimizden bahsedeni Sayın Hükümet engin tarihimizin durumundan ibretle ders alması lâzımdı. Meselâ, memleketleri sıkıntıya düşüren nokta şu, Osmanlılar zamanında ekmeğin narhını doğrudan doğruya Padişah tâyin ederdi. Sadrazam da ekin, yakacak ve yağın narhını tâyin ederdi. Bu dört maddenin bulunmasına ve bunları halkın ucuz yemesine yardımcı olurdu. Bunlar olmadığı takdirde memlekette huzursuzluk olacağını biliyorlardı.

Şimdi soruyorum, ekmek seneye kaç liraya yenecek? Benim bugün piyasada gördüğüm buğdayın fiyatı 250 kuruştur. Bunu nasıl önleyebilecekler? İhtiyacı olanlar gıdasını ucuz olarak temin edebilecek mi?

Şeker fiyatında artış olacak mı? Şekerde mühim gıdalardan birisi. Türkiye'nin odun gibi yakacak ihtiyaçları sağlanabilecek mi? İşte üzerinde durulması gereken meseleler bunlardır, yani günlük meseleyi halletme keyfiyetidir. Halktan yana olma edebiyatı bir şey ifade etmez. Halkın bu zarurî ihtiyaçlarını gidermediğin takdirde, halktan yana değil, halka ters düşersiniz. Bu programda bu hususlara öncelik veren noktalara ben rastlamadım ve rastlanamaz da. Geniş vaatlerden önce, sözcüsünün söylediklerini giderici tedbirleri önceden almak mecburiyeti dedir. Bunları önceden almadığı takdirde, ne milletin güvenini, ne de parlamentonun güvenini kazanabilir.

Arkadaşlar iktidar oldular kendilerinden rica ediyorum, iktidar kanadı sakın olmalıdır, gürültüye meydan vermemeli. Ancak böylelikle Parlamentonun itimadını kazanabilir. Yoksa Mecliste olduğu gibi burada olduğu gibi eğer hırçınlıkların içine girerse, ne halkın, ne Parlamentonun itimadını kolay kolay kazanamaz ve mümkün olmayacaktır.

Arkadaşlarım, Sayın Erim burada bahsettiler, ama ben bunu biraz açıklayacağım, açıklamaya mecburum.

Bir noktaya rastladım, bizim ecdadımız tarih boyunca imarethaneler kurmuş, vakfiyeler kurmuş, düşkünlere yardım etmiş, Orhan Gazi, bimarhanede düşkünlere bizzat yemek yedirmiştir. Bu insanlar sağcıydı. Hatta koalisyonun ortağı parti mensupları da rozetini sağ tarafına takar. Sağcılığı yanlış anlamayınız, sağcılık bütün haksızlıkların karşısında, ilim irfanla beraber, yükselmekle beraber hak ve hukukla beraber ve alın teriyle kazancın dışındaki bir kazancı kabul etmeyen bir düşünce tarzıdır. Bunu Sayın Ecevit'ten bilerek ve Hükümet ortağı olan partiyi de üzmeden söylemesini, sağcılığı iyi bilmesini, engin tarihinden ders almasını çok isterdim, arzuldum. Maalesef bu ders alınmamıştır, meseleler tek taraflı mütalâa edilmiştir.

Sayın Ecevit'in Ak Günlere adlı kitabını okudum. Atatürk devrimlerini de okudum. Ben Atatürk inkılâplarını daha hoş görüyorum.

Şöyle bir tabir var, bizde anarşik olaylar öyle oluyor; Yeniçeri teşkilâtı kaldırıldığı vakit günü o şairi şöyle demiş ebcet hesabıyla; “İkide birde koyup kaldırmakta kazan devrildi ocağı söndürdü”

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Ne çabuk oldu efendim insaf edin.

Şimdi, arkadaşlar, bakıyorsunuz Atatürk devrine taban tabana zıttır. Ho Şi Minh, Che Guavera’nın karşısında kilitli kapılar vardı, onlar bu kilitleri kırmak mecburiyetindeydi, ama buna şimdi lüzum yoktur, tokmakları çevirdiğin vakit açabilecek. Hangi anahtarla açacak bunu acaba? Selâmet Partili arkadaşlarımız bu anahtarlarını acaba kullanıracak mı? Bu meselelerin üzerinde ısrarla durmak ve eğilmek mecburiyetindeyiz.

Düşünce özgürlüğü; arkadaşlar düşünce Özgürlüğü bu millete pahalıya mal olur. Çok pahalıya mal olacaktır kardeşliği sağlayamayacaktır. Siz buna güleceksiniz, ama ben Türkiye’yi bölmekten, parçalamaktan korkuyorum, ümitsizim. Birkaç tane misâl verelim; Türkiye’nin yapısını ve tarihî akışını iyi bilmek lâzım. Meşrutiyet devrinde uhuvvet, müsavat, adalet, hürriyet çılgınlıkları ve sosyalizmi hareketleri Filibeli Zaden’in konferansında görürdünüz. İmparatorluğu yemiş bitirmiştir. Türkiye daha kültür bakımından tamamen milliliğe kavuşmamıştır. Yani milletlik vasfını bütünüyle taşıyor kabul etmeyiniz. Yarın çıkıp Barzani’ye mehdi resul derse, nitekim aralarında vardır. Bunun da özgürlüğü olacak anı? Hizbüt Tahrir Türkiye’yi bölmek için kalkarsa, onların hareketleri düşünce özgürlüğü olacak mı? Yahova şahitleri takip ediliyor, bu düşünce özgürlüğü sayılacak mı? Arkadaşlar bunlar, üzerinde durulacak meselelerdir. Ben doğrusu atımızdan ürküyorum, korkuyorum. Alabildiğine fikir özgürlüğü, anarşi yaratır...

BAŞKAN — Lütfen bağlayın efendim.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Fikir başkadır onu, o fikri eyleme geçirmek için talebeyi teşvik etmek başkadır. Arkadaşım burada söyledi ve bunlar kitaplarda yazılı, fakat siz onu tahrik edip eyleme geçirecek olursanız, bu fikir olmaz, sadece tahrik olur, memleketi bölmek olur.

Bu arada 12 Martı da unutmayalım. 12 Mart belki parti olarak bizim aleyhimize olmuştur, fakat ben milliyetperver olarak defalarca ifade ettim; Türk Ordusu en büyük millî vazifesini yaptı. Bugün bunlar fikir özgürlüğü olduğuna dair gazetelerde yazılar görüyoruz. Bu ne demektir? Eğer öyle olmasaydı. Türkiye komünizmin pençesine düşecek son Türk Devleti olacaktır. Tarihin enginliğinden ders alırken Sayın Ecevit’in kitabına Atatürk’ün gençliğe hitabesini koymasını isterdim.

BAŞKAN — Bağlayınız efendim vaktimiz geçiyor.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Devamla) — Orhun kitabelerinden ders alınmasını isterdim. Dışarıdan gelen fikirlerle Türk devletleri nasıl parçalanmış ve yıkılmıştır. Maalesef Türkiye’imizde Türklüğünü inkâr eden var. Dindar arkadaşlarımız ben İslâmım diyor. O zaman da İslamcılık vardı, ama İmparatorluğun o devrinde ne getirdi. Ben burada kürsüde ilk defa kaydetmiştim, Müslüman Türküm diye. İftihar

edeyim, bunlar birbirinden ayrılmayan unsurlardır. Ne yazık ki bugün Türkiye’de tarihin derinliğine inmeyen kişilerde bu fikirlerde var.

BAŞKAN — Efendim vaktiniz tamam.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Şunu da sormak istiyorum; yine kitaplar piyasaya çıktı, milliyetperver çocuklara baskılar başladı. Halbuki Hükümetin bunu şimdiden durdurması lâzım.

HÜSEYİN ATMACA (Denizli) — Kitaptan korkma.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Ben kitaptan korkmam, fakat o kitaplar memleketi ne hale getirdi ve sıkıyönetim onları toplattı. Onları piyasaya sürüp çocukları eyleme mi teşvik edeceksiniz?

HÜSEYİN ATMACA (Denizli) — Öğretmen olarak kitaptan korkma.

BAŞKAN — Lütfen karşılıklı konuşmayalım efendim.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Ben öğretmen olarak korkmuyorum, ben okuyorum. Bir defa tahammülü olan, benim zamanım olsaydı size bunların neler doğurduğunu açıkça söyledim. Bu fikir özgüllüğü mü olacak? Mülkiyede genç Kuseyri arkadaşı tarafından öldürülecek. Şu beyaz kitap elimizde, bundan ibretle ders almalıyız.

BAŞKAN — Evet efendim vaktiniz doldu.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Her halde Melen Hükümeti yayımladı, bundan ibret dersi almalıyız. Arkasından hocalar yürüyüşe geçecek, bu hocalık vasfına sığar mı soruyorum?

BAŞKAN — Lütfen efendim vaktiniz geçti.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — 12 Mart’tan sonra meydana çıkacak, biz öldürdük te sağçıların üzerine attık, diyecekler milliyetperver 17 tane vatansever evlât şehit edildi, gitti ve Türk Ordusuna komutanına silah atıldı, bunlar fikir suçu sayılmayacak mı? Tekrar karışıklığa meydan mı verilecek?

BAŞKAN — Sayın Dikeçligil, sözünüzü keseceğim.

HÜSEYİN ATMACA (Denizli) — O fikir suçu değil.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Fikir onu eyleme sevk etmiştir. Şimdi yine aynı boşluktan faydalanmak suretiyle siz bu hareketleri Türkiye’de doğurduğunuz gün mesul olacaksınız.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Atmaca ile münakaşanızı dışarıda yapın, vaktiniz doldu.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Her halele şimdiden ben Hükümeti teyakkuza davet ederim. Bu hulusların üzerinde titizlikle durmayı, lâzımdır. Arkadaşlarıma soruyorum, müfredat programları milliyetçilik esasına müstenit, bunu hangisi yapıyor? Gençleri alabildiğine tahrik edecektir, kendi fikir istikametine doğru çekmeye çalışacaktır.

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, biz de 20 dakika konuşacak mıyız?

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Sayın Başkan, vakit kısa, yalnız.

BAŞKAN — Vakit geçti efendim, kısa değil.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Çok teşekkür ederim. Konuşmamı bağlıyorum efendim. Müsadenizle bitiriyorum.

BAŞKAN — Efendim, konuşmanızı bitiriniz artık.

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL (Devamla) — Sayın Başkanım, bir cümle ile bağlıyorum.

Şimdi, arkadaşlarımız kafalarına yerleştirdiklerini atmalı ve ondan sonra Türkiye'nin, gerçeklerine samimiyetle eğilmeli, ideolojik münakaşa veya doktrinlerin, inançların Türkiye'yi Demirperde gerisine atacağını düşünmeli ve de Cumhuriyet Halk Partisi arkadaşlarımız Milliyet Gazetesinde çıkan ve "İkinci Dünya Harbine Türkiye hiç girmedir" diye Menemencioğlu ve etrafımdakilerin komünist tehlikesini Avrupa'ya ilk defa duyurduklarını ve Avrupa'yı istila edeceklerini söylediklerini kulaklarından çıkarmamalıdır.

Bunun için, ileri düşünce ve fikir özgürlüğünden de bu kadar müsamaha ile Türkiye'nin, kardeş olacağım, hilafı kanaatımca düşünmemeli. Bu hususta basiretli olmaya davet ederim. Saygılarımla. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın üyeler, bazı muhterem arkadaşlarım "Biz de 20 dakika konuşacak mıyız?" diye soruyorlar.

Arkadaşlar, Başkan ne yapabilir! Ben ikazımı yapıyorum. Kaç defa ikaz ettim. Başka ne yapabilirim? Lütfen arkadaşlar Divana yardımcı olsunlar. Kimseyi zorla kolundan tutarak aşağıya in diremeyiz. Çok istirham ederim.

Sayın Kâmrân İnan, üzerinde buyurunuz.

KÂMRAN İNAN (Bitlis) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Hükümet programının dış politikayla ilgili bölümü hakkında görüşümüzü sunmadan önce Cumhuriyetimizin 51'nci yılının ilk Hükümetini, memlekette alışılmamış derecede uzayan Hükümet bunalımını sona erdirmek konusunda gösterdiği başarıdan dolayı tebrik etmek isterim.

Çalışmaları millî menfaatlerimize uygun düştüğü sürece bizi karşılarında bulmayacaklardır.

Gerek Koalisyon Protokolü ve gerek Hükümet Programında dış politikadaki millî tercihlerimizin muhafaza edilmekte bulunduğunu memnuniyetle görmekteyiz.

"İçinde bulunduğumuz ortak güvenlik sistemine ve mevcut ittifaklarımıza bağlı barınacaktır" denmektedir.

Seçim konuşmalarında, C.H.P. 1973 seçim bildirgesinde. Koalisyon Protokolünde ve Hükümet Programında "NATO" kelimesinin kullanılmasından itina ile

kaçınılmış, ortak güvenlik sistemlerinden söz edilmiştir. Siyasi hayatta bu kamuflâjı mazur görmek gerektiğini kabul ediyoruz. Ancak, memnuniyetle beyan edeyim ki, 1 Şubat 1974 tarihli gazetelerde çıkan Sayın Başbakanın dış politikayla ilgili bir beyanatında şu cümleyi memnuniyetle kaydettim.

“NATO üyesi bir memleket olarak kalmaya ve Avrupa Ekonomik Topluluğuyla tam üye olmak yolundaki çalışmalarımıza devam edeceğiz”

Buradaki cevaplarında aynı cümleyi tekrar suretiyle bunu tescil ve beyan etmelerini kendilerinden istirham edeceğim.

“Millî güvenliğimiz ve savunmamız için yalnız ortak sistemlerle yetinilmeyecek, kendi millî savunma politikamız, stratejimiz ve imkânlarımızla geliştirilecektir” denilmektedir.

Bu sözler, senelerden beri takip edilegelmekte olan ve tatbik edilen bir siyasetin ifadesidir. Bu beyana aynen katılıyoruz.

“Topraklarımızdaki ortak savunma tesislerinin, savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetimi altında bulunmasına daima itina edilecektir.” denilmektedir.

Burada Koalisyon Protokolü ile Hükümet Programı arasındaki ufak fakat ileri-ci bir farkı da dikkatlerinize arz etmek isterim.

Buna rağmen bu cümle, konuyu yakından bilmeyen, senelerce bilgi veya iyi niyet noksanlığıyla sürdürülen propagandaların tesiri altında kalmış kimselere hitap etmektedir, gerçeği yansıtmamaktadır ve bunu sahipleri de bilmektedir.

Ordumuz, müşterek savunma kuvvet hedefleri ihtiyacı olan ortak savunma tesisleri, plânlama inşa ve kullanma safhalarından tamamıyla millî makamlarımızın kontrolü altında bulunmaktadır. Bunlarla ilgili müşterek kaidelerin tespiti dahi yetkili makamlarımızın iştirak ve muvafakatiyle olmaktadır. İki taraflı ilişkiler çerçevesine giren ortak savunma tesisleri üzerinde dahi 1969 anlaşmalarıyla tam kontrol hakkımız sağlanmıştır. Uygulamada bir noksanlık veya ihmal mevcut ise, bu millî hayatımızın her alanında görülen hepimizin şikâyet ettiğimiz, fakat bir türlü düzeltilmediğimiz ihmallerin bir devamından ibarettir. Kontrol hakkı hukuken mevcuttur.

İkili anlaşmalar, yapılmasında hiçbir kusuru olmayan A.P. iktidarı tarafından önemle ele alınmış, büyük bir itina ve başarıyla ıslah edilmiş, dış politikamızın bağımsızlığını kemaliyle koruyacak bir hale sokulmuştur.

Bunların neresini kusurlu buldukları ve meyi düzeltecekleri anlaşılamamaktadır.

Protokolün dış politika temel görüşleri arasında “Kışkırtıcı olmayan bir politika izlemek ten” söz edilmektedir.

Şimdiye kadar dış politikasında kışkırtıcı olmayı bir temel görüş olarak alan bir Devlet gösterilemez. Başkasından farklı olmak ihtiyacını lüzumsuz ile karşılamak yoluna gitmemelidir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam edileceği teminatı verilmekte, “ancak ek protokoller yeniden ele alınacak” denmektedir.

Koalisyon ortaklarından birisinin Avrupa Ekonomik Topluluğu karşısındaki tutumu seçimler sırasında söyledikleri ve seçim beyannamesinde ilân ettikleri bilinmektedir.

Bunları okumak, burada tekrar etmek suretiyle kendilerini Yüksek Heyetiniz, basın ve kamuoyu karşısında güç durumda bırakarak içtinap edecek, memleket menfaatına bulduğumuz bu hayırlı değişikliği memnuniyetle kaydetmekle yetineceğiz. Kendilerini, bu konuda gösterdikleri anlayış ve feragattan dolayı tebrik etmek isteriz.

Ek protokollerin yeniden ele alınması hususuna gelince, bunu memlekete dahi çok faydalı olmak yarışının samimi bir ifadesi olarak kabul ediyoruz.

Bu mevzudaki muhtemel teşebbüslerini şimdiden gölgelendirmemek için münakaşasını yapmaktan, kesin bir hüküm beyanından kaçınacağız.

C.H.P. nin 1973 Seçim Bildirgesinde “C.H.P. Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üye olarak katılmasını ekonomik açıdan olduğu kadar” Altını çiziyorum, “siyasal açıdan da yararlı görüş” denmektedir.

Bu amaçta, hedefte birleşiyoruz. Bu hedefe ulaşmak için seçilecek yol ve metot-ta şüphesiz serbestileri olacaktır. Yalnız daha fazlayı sağlama gayreti içinde eldekini kaçırmamak gerekir.

Ayrıca, burada müsaadenizle bu Katma Protokol hakkında çok şeyler söylendi, yakında bir fırsat doğmaktadır. Biliyorsunuz, Katma Protokol altı üye arasında yapılmıştı. Bilâhare Avrupa Ekonomik Topluluğunun altı üyelikten dokuza çıkması üzerine bu protokol hükümlerinin yeni üç üye için de geçerli olmadı hususunda müzakereler yapıldı. Bu müzakerelerin yapılması ve bu yeni Katma Protokolün imzası sırasında A.P. iktidarda bulunmamaktaydı ve bu protokoller yakında Sayın Hükümet tarafından Yüksek Meclislerin önüne sevk edilecektir. Şayet bu protokol uygun görülüyorsa bunun sevkinden vazgeçilebilir, yeniden müzakereye gidilebilir veya Hükümet bu protokolü Yüksek Meclislere sevk ediyorsa, o zaman 1’nci Ek Protokolü aynen kabul etmiş sayılır.

Dış meselelerimizin başında gelen, etrafında hepimizin birleştiği bir milli dava olan Kıbrıs konusuna gelince;

Hükümet bu mevzuda şimdiye kadar takip edegelmekte bulunan tutumdan farklı yeni bir görüş getirmektedir. Bu görüşü eleştirmeyeceğiz.

Kıbrıs üzerindeki ahali haklarımızın korunması, bu milletlerarası andlaşmalarla oradaki soydaşlarımıza tanınan haklardan en ufak bir kısmının dede edilmemesi, Ada ile Anavatan arasındaki bağların muhafazası ve her ne pahasına olursa olsun “Enosis’in” önlenmesi kayıt ve şartıyla Hükümete bütün teşebbüslerinde yardımcı ve destek olacağız.

Koalisyon Protokolünde yer alan ve Hükümet Programına yansıtılmış bulunan başlıca meseleler hakkında görüşümüzü böylece tespit ettikten sonra dış politika ile ilgili bazı mülâhazalarımızı bu vesile ile Yüksek Heyetinizin bilgilerine sunmak isteriz;

Değerli arkadaşlarım; dış meselelerin iç soranlar kadar yoğunlaştığı, önem kazandığı bir devrede bulunuyoruz. Enerji buhranı dünyadaki ekonomik ve sosyal dengeyi tehdit etmektedir. Gelişen dünya ticareti, Amerika Birleşik Devletleri dış ödemeler dengesindeki devamlı açıklar, 1944 Broton Wool's'de temeli atılan dünya para sistemini geçersiz hale getirmiş, reform yolunda çalışmalar yapıldığı, formüller arandığı sırada baş döndürücü bir şekilde artan petrol fiyatları yepyeni bir durum yaratmıştır.

BAŞKAN — Üç dakikanız kaldı efendim.

KÂMRAN İNAN (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Bu yeni durumdan en çok gelişme halinde bulunan memleketlerin ve bu arada memleketimizin müteessir olacağı genellikle kabul edilmektedir. Gelişme halinde bulunan memleketlerin halen aldıkları yıllık dış yardım toplamı 8,5 milyar dolar civarındadır. Akaryakıt fiyatlarına yapılan zamların aynı memleket için ilâve maliyetin 14 milyar dolar civarında olacağı hesaplanmaktadır. Buna ayrıca yatırım mallarında baş gösterecek fiyat artışlarını da katmak gerekecektir.

Bu her iki faktöre ilâveten memleketimiz yönünden işçi gelirlerinde kaydedilecek düşmeyi de hesaba katmak icabetmektedir. Batı Avrupa ülkelerinde enflasyonun çift rakamlara ulaşmış bulunması ve daha da artmak temayülünü göstermesi, memleketimizde son üç yıldan beri % 20'leri bulan fiyat artışlarını daha da kamçılacaktır. Hükümeti bekleyen birinci sorun iktisadidir ve bu yalnız millî tedbirlerle çözülebilecek karakterde değildir.

Diğer önemli bir konu; Batı dünyasındaki gelişmelerdir. Amerika Birleşik Devletleri Atlantik ilişkilerini, Avrupa ile olan münasebetlerini de gözden geçirmek lüzumunu hissetmektedir. Şartlar beş yıl öncesine nazaran değişmiştir. Avrupa'da birleşme hareketi geçici bazı zorluklara rağmen kuvvet kazanmaktadır. Ekonomik bütünleşme, siyasi birlikle tamamlanmak yolundadır. Savunma alanında da işbirliği ihtiyacı duyulmakta, münakaşası yapılmaktadır. Son Orta - Doğu krizi Yalta devri hatıralarını geri getirmiş, başta Fransa olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde bir çok tesiri yaratmıştır. Tek ağızdan konuşmadıkça dinlenmeyecekleri, kaale alınmayacakları hakikati ile uyanmışlardır ve tek ağızdan konuşmaya başladılar bile. Cenevre'deki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansında bu görülüyor, Viyana'daki karşılıklı kuvvet İndirimi görüşmelerinde bu görülüyor, 11 Şubat'ta Washington'da yapılacak enerji konferansında bu görülecek. Bu gelişmeler bizi, izole olmak tehlikesi ile karşı karşıya getiriyor.

Bir taraftan Amerika Birleşik Devletleri, diğer taraftan Dokuzlar Avrupa'sı bizim söz ve menfaat sahamızı daraltıyor. NATO'da biz artık kanat değil, kenar memleketi haline düşeceğiz. NATO'ya girişimizden 22 sene sonra İrlanda da ki, daha 1,5

yıl önce Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılmıştır, daha az müessir, daha az söz sahibi bir duruma düşüyoruz.

BAŞKAN — Lütfen bağlayınız efendim.

KÂMRAN İNAN (Devamla) — Sayın Başkan, Yüksek Heyet müsaade buyurlarsa 5 dakikalık ilâve zaman rica edeceğim.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Hatip 5 dakikalık bir zaman arzu ediyorlar, oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir. Buyurun efendim.

KÂMRAN İNAN (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Diplomasımız bu alanda gerekli uyanıklığı maalesef göstermemiş, kazanılmış haklarımızı koruyamamış (Kelimenin burada sırası gelmiştir) renksiz bir politika gütmüştür. Vakit kaybetmeden Dokuzlar siyasi danışma mekanizması ile ilişkilerimizi geliştirmeli, bir sisteme bağlamalı ve bilgi verilen bir üye değil, danışılan birliye olmalıyız. Unutulmamalı ki, Avrupa Ekonomik Topluluğuna girişimiz her şeyden önce siyasi bir tercihtir. Hükümetin bu alanda çok aktif bir politika gütmesi, Dokuzlarla olan bağlarımızı enine ve derinliğine geliştirmesi gerekecektir. Bu istikametteki çalışmalarda kendilerine destek olacağız. Bu mevzua bütçe görüşmelerinde daha geniş bir şekilde dönebilir, münakaşa edebiliriz. Memleketimizin uzun vadeli istikbalinin bulunduğu bir konudur bu.

Dünyadaki ve özellikle Avrupa'daki bütün yumuşama ve işbirliği belirtilerine Cenevre ve Viyana'daki çok taraflı Doğu-Batı müzakerelerine, Cenevre'de halen ara verilmiş bulunan iki taraflı SALT-II görüşmelerine, Federal Almanya'nın bütün Doğu Avrupa memleketleriyle münasebetlerini normalleştirmesi ve her iki Almanya'nın Birleşmiş Milletlere girmelerine, Sovyetler Birliği ile Amerika arasında 25'e yakın anlaşma imzalanmış bulunmuş olması ve nihayet Çin'in Milletler Topluluğuna alınmış olmasına rağmen ihtilâf hatta ihtilâflar devam etmekte. Son Orta-Doğu krizinde görüldüğü üzere nükleer savaş tehlikesi devam etmekte, Amerika Birleşik Devletleri 1974 - 1975 bütçesinde savunma masrafları olarak 99 milyar dolar teklif ederken, Sovyetler Birliği millî gelirinin % 9,2'sini askeri masraflara ayırmaktadır. Böyle bir dünyada uyanık bulunmaya, ittifaklarımızı canlı tutmaya mecburuz. Türkiye'yi yalnızlığa itici her türlü davranıştan kaçınmak gerekir. Türkiye, sözüne, ittifakına güvenilir bir Devlet karakterini muhafaza edecektir. Bu hepimizin müşterek görevidir. Bütün bunları Millete anlatmak, izah etmek gerekecektir.

Millî destekten mahrum bir dış politika, bugünkü dünyada bilhassa demokratik ülkelerde itibar bulamaz. Dış politikayı artık kapalı kutu olmaktan, bakanların inhisar ve zevkine terkedilmiş bir saha olmaktan çıkarıp, demokratize etmek, Millete götürmek lâzımdır.

Birçok meselemizin dışarıda kâfi kuvvet ve anlayışı bulamaması, millî destekten mahrum oluşundandır. Parlâmento ve kamuoyunu, çeşitli konular karşısındaki tutumumuzun tespiti, görüşümüzün olgunlaşması münakaşa ve çalışmalarına iştirak ettirmek gerekmektedir. Demokrasimiz artık bu aşamaya gelmiştir. Günümüz-

de iç politika ile dış politika birbirinin fonksiyonu haline gelmiş bulunmaktadır. Bir memleketin iç rejimi, onun milletler topluluğundaki yerini tayin etmektedir. Batı demokratik sistemini benimsemiş olan memleketimizin aynı rejimi uygulayan memleketlerle işbirliği yapması tabiidir. Batılılaşma hareketimizin amaç ve icabı da budur. Dış alanda millî tercihlerimize istikametimiz belirlenmiştir; devamlılık karakteri arz etmektedir. İktidar değişikliği, aynı hedeflerin takibinde bir stil değişikliğinin ötesine geçmemelidir.

Bulunduğumuz yer, dış politikada fantezilere müsaade etmemektedir. Dış politikada tek geçerli kaide gerçekçi olmaktır. Tek objektif değerlendirme kıstası ve aynı zamanda hareket noktası millî menfaatlerimizdir. Bu doğrultuda kalındığı sürece Hükümete destek ve yardımcı olacağız. Herhangi bir inhiraf gördüğümüzde ikaz vazifemizi yapacağız. Bunu müsamaha ile karşılayacaklarını umarız.

Bu amaçlara ulaşmak, bu politikayı sıhhatli bir şekilde uygulamak için lüzumlu vasıta, teşkilât hakkında da bazı düşünce ve temennilerimizi ifadeye müsaadelerinizi rica edeceğiz.

Son iki yıllık sakat ve maalesef biraz da keyfi tatbikat neticesi hariciyemizin kıymetli genç elemanları şevk ve ümitlerini kaybetmiş bulunmaktadırlar. Kalite bir tarafa itilmiş, kantite ile iş görülmüştür. Bunu düzeltmek, gençlere imkân tanımak lâzımdır.

Geçmiş iktidarların müştereken sorumlu oldukları diğer bir durum da dışarıda maliyeti gittikçe artan, verimliliği ise ters orantılı bir şekilde düşen teşkilâtın dağınık halidir. Muhtelif bakanlıklarda dışarıya adam göndermek yarışı başlamıştır. Halen yılda 45 milyon doları aşan dış hizmetler masraflarının 15 milyon doları hiçbir hizmet karşılığı olmaksızın ve maalesef himaye ve şahsî mülâhazalarla tayin edilmiş 200 kadar insana verilmektedir. (*Alkışlar*) Sunî şekilde görevler icad edilmekte, mahdut kaynaklarımız bazı şahısların refah ve konforu yolunda heba edilmektedir. Dışarıda görevli kimselerden vazifenin aradığı şartlara haiz olanların nispeti % 20'yi geçmez. Bu durum, maliyetinden başka memleketimizin dış imajını da tahrip etmektedir. Bu meselenin üzerine ciddi bir şekilde eğilmenin zamanı gelmiştir. Hükümete bu sahada yardımcı olacağımızı peşinen arz ve beyan ederiz.

Teşekkür ederim. (*Sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın İnan.

Sayın Hamdi Özer lehinde buyurunuz efendim.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler;

Yeni Hükümetin Programı hakkında görüş ve dileklerimi sunacağım. Bu Hükümet Programı başarı ile uygulama yoluna girince, bu yol üzerine dikilecek iki zıt engelle savaşmak zorunda kalacaktır. Bunlardan biri vurgun ve sömürücüler, diğeri de komünizm ve her çeşit dikta niyetleridir.

Yem Hükümetin özellikle bunlara karşı çok uyanık ve güçlü bulunmasını diliyorum.

Vurgun ve sömürü anarşisi yok edilince eylemli anarşiler ve dolayısıyla her renk dikta, girecek kapı bulamayacaktır.

Tabana yayılan sosyal adalet ve refah, Cumhuriyetimizin kalesi olacak, namuslu, dürüst, vicdanlı ve uyanık her vatandaş onun en güçlü muhafızı olarak Hükümetinin safında yer akacaktır.

Tarih göstermiştir ki, bir Hükümet halkını koruduğu ve kolladığı ölçüde halk tarafından korunur ve yaşatılır.

Sayın Senatörler; bu Hükümet bir koalisyon Hükümetidir. Koalisyon Hükümetleri birden fazla siyasi partiden vücut bulacağı için programları da hiçbir zaman tek bir partinin programı olamaz. İşte bu nedenle koalisyon partilerinden hiç biri millete sundukları kendi programlarındaki vaatlerden ötürü tanı bir sorumluluk içinde bulunamaz. Çünkü her sorumluluk bir yetkiye dayanır. Milletin verdiği yetki ölçüsünde her parti kendi programlarına göre iktidar veya muhalefet yapabilir.

Sayın Ecevit Hükümetinin Programı C.H.P. ve M.S.P.'nin ortak görüşleri olduğu halde, bu partilerden hiç birinin programı değildir.

Ancak, bu Hükümetin en üstün gücü, her iki patinin siyasal, sosyal ve ekonomik görüşlerindeki uyumludur. Bunun içindir ki, bu alandaki başarısızlığına mazeret bulamaz ve millete kabul ettiremez.

Öyle ise bu Hükümet, kendi partilerinin de kaderini çizen bir sorumluluğu yüklendiğini düşünerek birlik ve uyumluluk içinde çalışmak zorunda olduğunu unutmamalıdır.

Sayın Senatörler; koalisyon hükümetleri, bir bakıma muhalefetleri kendi bünyelerinde taşırlar. Bununla beraber demokrasinin tabiatında olan bu biçim siyasi iktidarlar. İleri demokrasilerde oldukça güçlü, inandırıcı ve ömürlü olabilmektedir. Çünkü onlarda iyi niyet, insafli muhalefet ve milletin hakemliğine, takdirine hürmet vardır.

İktidar görevini elinden aldı diye millete küsmek ve kendisine rahmet okutmak için gelecek iktidarlara bir harabe bırakmak yoktur.

Savaş kaybeden ordular geri çekilirken, terk ettikleri alanı yağmalar sonra yıkar, yakar ve düşman için bir ölüm batağı haline sokarlar. Bu bataklık temizlenmedikçe bir adım ileri atılamaz.

Şimdi bu Hükümeti Millet ve tarih huzurunda uyarıyorum. Sayın Hükümet, Türkiye'miz yıllardan beri iktidar çatanalarının savaş harabesi haline gelmiş ve Milletimiz bir bunalım batağına saplanmış. Onu kurtarma, koruma ve ileriye yürütme görevini aldın. Bütün yollar vurguncuların istifleriyle barikatlanmış ve pusullarla kordon altına alınmıştır.

Yürütme organı olarak bu engelleri temizlemeden ne kendin yürüyebilecek ve ne de yürütebileceksin. Bunun için derhal cesaretle harekete geç. Bütün istiflere baskınlar yap, herkesi, mal bildirimine tabi tut, fazla malları normal fiyatla satın al ve piyasaya halkın ihtiyacına sun. Yanlış beyanda bulunanlar için namuslu vatan-

daşların ihbarlarını teşvik et ve mükâfatlandır. Malî polis ve diğer Devlet görevlileri tarafından baskınlar yapılsın, saklı istifler kaçak mal gibi müsadere edilsin ve sahipleri Millî Koruma Mahkemelerinde ağır müeyyidelerle cezalandırılsın. Bunlar Devlet yapısını tahrip eden suçlular olarak asla af yüzü görmesinler. Vergi kaçakçılığı önlensin. Küçük esnaf, eğlence yerleri ve her çeşit kulüplerle açık ve gizli çalıştırılan evlere götürü vergi sistemi uygulansın. Devlet adına bunları soyanlar, mühürleme ve mühür açma oyunları ile toplumu maddî ve mânevi çöküntülere sokmasın. Devletin bünyesinden, maaşlı soyguncular ve rüşvet kadroları çıkartılsın.

Sayın Senatörler, Milletin ve rejimin bağrına çevrilmiş olan vurgun ve sömürü silahlarını müsadere etmenin bir yolu da varlık vergisidir. Buna bilhassa bugün daha çok ihtiyaç ve zaruret vardır.

Bir azınlık gruba, 40 milyon insanı köle olmaktan kurtarmalıyız. Bunlar vatanımızı ve millî servetlerimizi parsellemiş ve talan etmişlerdir. Küçük dereceli bir memur ve işçi kadar bunlar Devlete vergi ödemiyor ve Devlet bunların hilelerine karşı âciz kalıyor. Bunlar bütün giyecek, yiyecek maddelerini para zoruyla istifleyip, toplumu kıtlıkla terbiye ederek teslim almaya çalışıyorlar. Bunlara Devlet ve Millet olarak karşı koyamazsak, kıtlıktan kopacak kızıl kıyamet rejimleri en son Türk Devletini de sürükleyip götürecektir.

BAŞKAN — İki dakikanız kaldı Sayın Özer.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Bir eliyle yurttan toplayıp diğer eliyle yurt dışına kaçıran vatan hainlerine “Bu vatan bizimdir” demenin zamanı tükenmek üzeredir.

Sayın Senatörler; 67 ilimizde belirli maddeleri depo edenler vardır. Bunlar Millete karşı cephe almış “Ne varsa topla, Millettten sakla” parasıyla Millete saldırmaktadırlar. Bunun için millî korunmaya muhtacız. Bu ihtiyacın örnek bir gerekçesi olarak Malatya halkının şu ihbarını duyuruyorum;

Malatya’da şeker fabrikası var, fakat şeker yok. Çünkü Malatya’ya tahsis edilen şeker fabrikadan Malatya plâkalı nakil araçlarına yükleniyor, 3 kilometre ötede Gaziantep plâkalı araçlara aktarılarak bu ilin istifçilerine götürülüyor. Bu şekerleri şu anda onların ambar ve depolarında veya Suriye sınırından geçerken yakalamak mümkündür. Bu da gösteriyor ki, bu toplum yağma ve talan içinde uçuruma doğru sürüklenmektedir. Buna karşı Hükümetin güçlü tedbirler almasını Millet ve Parlamento olarak desteklemeye mecburuz. Destek yerine köstek olmaya çalışanların ömürleri kısa sürecektir.

Komünizm veya faşizmin gelmesini istemeyenler bu konuda birlik olmaya mecburdur. Birkaç yıl önce söylediğim gibi, kurşunlar boş tenekeleri deler geçer, fakat dolu tenekeleri patlatır. Fakir, fukaranın nafakasını istifleyen ambar mideler bunu bilmelidir.

BAŞKAN — Lütfen bağlayınız efendim.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Muhterem Başkanım, çok istirham ediyorum, iki dakikalık müsaadenize de benim ihtiyacım var, bir arkadaşım müsaade almadan 15 dakika konuştular.

BAŞKAN — Efendim, ben ikâz etmekle vazifeliyim, siz de tecrübeli parlamentsiniz, devam edersiniz.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Hükümet, güçlü, inandırıcı ve ömürlü olmak istiyorsan, kasırğa kanatlı fiyatları halkım yetiştirgeği düzeye indirmeye ve durdurtmaya mecbursun.

Bugün fiyatların katsayısı 5 artmış, maaş ve ücretlerde bir artış olmamış; fakat halkımızın katsayısı sıfıra düşünüş ve sabrı patlama noktasına gelmiştir. O, bir tek umutla beklemektedir. O umut sensin. Bu bağ da koparsa korkarım ki, halk katsayısı olarak kendi merdivenini kendisi kuracak ve onun basamakları vurguncuların kendileri olacaktır.

Sayın Senatörler; Anarşiye, isyana ve her çeşit diktaya yeşil ışık tutarak, onlar ortaklık davetiyesi gönderen vurguncu cambazların elinden bu Milletin hayat ve haysiyetini haraç mezat olmaktan kurtaralım. Bunun için Hükümete yardımcı olalım.

Sayın Hükümet, görevini yaparken ne vurguncular ve ne de onların avukatları seni yıldırmasın. Çünkü Türk Milleti onlara karşı senin safında ve seninle. Hak, yenemeyeceği hiç bir kuvveti yaratmamıştır. Türk Milleti haklı ve sana karşı umutludur. Bu umudun şerefi, senin yegâne servetindir. Sana olan güveni bu umuda lâayk olmakla sürdüreceksin. Ben de bu umudun ışığı altında sana başarı ve aziz Milletime mutluluk diler, yüce Senatoya saygılar sunarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Özer.

Sayın Fethi Çelikbaş, aleyhte; buyurunuz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, Cumhuriyet senatosunun değerli üyeleri;

Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisinden oluşan Ecevit Hükümetinin Programı üzerinde söze başlarken, uzun yılların badirelerinden geçerek Milletimizin bugüne ulaşmasını mesut bir netice olarak karşılıyor ve Türk siyasi hayatında sorumluluk deruhte eden her kişinin bu neticenin kadir ve kıymetini ilelebet muhafaza etmesini, takdir etmesini temenni ediyorum.

Derhal ifade edeyim ki, Milletimiz bu noktaya kolay gelmemiştir. Hadiselere isabetli teşhis koyamamak bunun başlıca âmili olmuştur. 12 Marttan bu yana vazife gören Hükümetlerin sıkıyönetim makamlarının ve fedakâr, vazifeşinas kolluk kuvvetlerinin gayretlerini bugün küçümsemek isteyenlere karşı, Cumhuriyet Hükümetinin eğer kusurları varsa tecziye etmesinin, kusursuzlar ise onları savunmasının vazifesi olduğunu belirtmek istiyorum.

Türkiye’de nasıl düşünersek düşünelim, Cumhuriyetin bekasına karşı göz dikmiş, son müstakil Türk Devletini imha etmek için pusu kurmuş kuvvetler maalesef mevcuttur. Bunu görmemezlikten gelmek tarihin ve milletin sorumluları affetmeyeceği bir sonuç olacaktır; ama memlekette bundan büyük, telâfisi mümkün ol-

mayan elim neticelere gark olacaktır. Bu itibarla, geçmiş hadiseleri küçümsemeden başta Hükümet ve iktidar bütün partilerin ve sorumluların hadiseleri layık olduğu ölçülerde değerlendiren, memleketimizin bir daha bu noktalara gelmemesinde müşterek bir hattı harekette ittifak etmesini temenniye şayan görmekteyim. Bu da gayet kolaydır. Hükümet, kanun hâkimiyetinde titiz davranmalıdır. Kanunları uygulamasında kendisine taraf olan veya kendisine yardımcı olan kuvvetlerin ki bugün sağda solda birtakım kıpırdanmalar görülmektedir, Hükümeti taciz eder duruma gelmeleri muhtemeldir; bunlar karşısında cesaretle kanun hâkimiyetini tesis etmeli ve Hükümet, kanun hâkimiyetini tesis ederken, muhalefette vazife gören veya bitaraf vazife görenler de Hükümetin bu noktada sendelemesine meydan vermeden takviye edecek kararlı bir tutumun sahibi olmalıdır. Eğer kanunlar kendi nokta-i nazarımıza uygun düşmüyorsa yapılacak iş, süratle kanunların değiştirilmesidir.

Bu itibarla, memleketimizin selâmetli bir idareye kavuşabilmesi, kurulabilmesi, yürütülebilmesi; her ne pahasına olursa olsun kanunların ivazsız, garazsız uygulanmasına bağlıdır. İktidar ve muhalefet bu noktada müşterek bir anlayış içerisinde bulunmalıdır.

Hükümet programı, başlarken ve bağlanırken bir netice üzerinde durmaktadır. Türkiye'nin, bu koalisyon Hükümeti ile bir mutlu devreye açılmış okluğunun beyanı ile başlıyor. Mutluluk subjektif bir halettir. Bugün hapishanede çilesini dolduran vatandaş için mutluluk derhal hürriyetine kavuşmasıdır; işsiz bir vatandaş için mutluluk bir iş sahibi olup para kazanmak, çocukluğunun, ailesinin nafakasını sağlamaktır. Pahalılıktan müstarib olan bir ailenin mutluluğu, bu pahalılığı yenmesi, gelirini bu pahalılığı yenecek seviyeye yükseltmesi veyahut da umumî fiyat seciyesini, istihlâk maddelerinin fiyatlarını düşünerek onun hayat pahalılığının ıstırabından kurtarılmasıdır. Bunun gibi olaylar. Bu itibara, hapishanede yatan vatandaşın hürriyetine kavuşturulması güç bir şey değildir, bu konudaki görüşlerimizi genel af tasarısı geldiğinde elbette söyleyeceğiz, onun üzerinde durmayacağım; fakat ne Hükümet programında layıkı veçhile yer aldığım gördüğüm, ne ele konuşmalarda üzerine eğildiğini göremediğim Türkiye'yi büyük ıstıraplar içerisinde kıvrandıran mühim dava, ekonomik sosyal dava, Sayın arkadaşlarım bilirsiniz ki, işsizlik davasıdır. Bendeniz 20 yıl fasıla ile her 10 yılda bir Hükümet sorumluluğu almak durumunda bulunan bir arkadaşınızım. 1953 - 1954 yılında ayda iki - üç kişi iş isterdi, 1962 - 1963'te bu haftaya çıktı, fakat son defa gördüğüm günde düzinele vatandaş ve insan haysiyetine yakışmayacak şekilde yal-vararak vazife ister durumdadır. Türkiye'nin nüfusu büyük ölçüde artmaktadır. Buna iş sahaları açmak lâzım gelir. Hükümet programına baktım, Hükümet programında istihdam politikası ile alâkalı yeni iş sahalarının açılmasına imkân verecek sarıh bir politikayı görmediğim gibi, böyle bir imkânın açılması yollarının, ürkütülme yolu ile daraltılması neticelerine varabilecek haller gördüğüm için onlara temas edeceğim.

BAŞKAN — İki dakikanız var.

FETHİ CELİKBAŞ (Devamlı) — Muhterem arkadaşlarım, ben iki dakikadan fazla konuşmayacağım ve sözlerimi bağlayacağım.

Türkiye’de Devlet yatırımları ile iş sahası açılabilir, özel sektör yatırımı ile iş sahası açılabilir, kooperatif sektörü ile açılabilir. Yani bir halk sektörü ile açılabilir. Hükümet bu halk sektörünü ne cins bir üretim ünitesi olarak görüyorsa, bunu süratle uygulamaya geçmelidir. Ağır sanayide geçilebileceğini söylüyor, tekilde geçilebileceğini söylüyor. Buna geçildiği takdirde bir tereddüt zail olacaktır. Bunun gibi, iş âlemini tereddüt içerisinde bulunduran son derece bulutlu birtakım ifadelerden memleketi süratle sıyrıp, hakikaten 15 - 20 yıldan beri büyük yatırım gayretleri içinde bulunan iş âlemini süratle yatırıma teşvik edebilmek için, yeni sügenerist bu halk sektörü ne ise, onun kuruluşuna geçmeli, bir örnekle başkalarına bir zararı olmayacağı meydana çıkarılmalıdır. Banka sistemi böyledir, kredilerden faydalanma böyledir ve çeşitli teşvik belgelerinden istifade edilmesi konusu böyledir.

Müsaade ederseniz bir noktaya daha temas edeyim. Mühim bir nokta; ihracatın geliştirilmesidir. Gerçekten Türkiye’de ihracatın geliştirilmesi, istihdam politikası da dahil olmak üzere. Türkiye’nin pek çok derdine deva olma imkânına sahip büyük bir potansiyel karakteri taşır.

Pazarların çeşitlendirilmesi öteden beri hükümetlerin üzerinde durduğu bir konudur. Ortadoğu’da, Afrika’da, Asya’da, hatta Uzakdoğu’da yeni pazarlar bulmak öteden beri hükümetlerin üzerinde çalıştığı bir konudur, yeni bir şey değildir; ama bu konuda sadece gayret sarf etmek kâfi değildir. Bunun için Türkiye’nin cihazlanması zaruridir.

Bu mühim bir konudur, temas edildi; ama ben de hal yolu da göstermek suretiyle pahalılık konusuna temas etmek istiyorum. Bugün vatandaş en büyük ıstırap içinde kıvrandıran konu, işçide işsizlik, onun yanı başında da pahalılıktır. Pahalılık; üretim, dağıtım, tüketim münasebetlerimi zaman ve mekân içerisinde rasyonel bir organizasyona kavuşturmakla giderilebilir. Çeşitli tabirler kullanıyor, bırakınız onları. Ne yapacaksanız yapınız; ama her halükârda üretilen bir malı az fire vererek, dağıtıma tabi tutarak değer fiyatı ile müstehlike intikal ettirmenin cihazlanmasını kurunuz. Memleket bunları bekliyor; uzun vadeli programların verdiği neticeleri beklemek, sıkışık vatandaşın derdine deva olmak değildir. Hükümetin âcil tedbirlerle - daha evvel bir arkadaşım konuştu - merkezî sıklet kurmak suretiyle bazı neticeler alması, nihayet uzun vâde de tahakkuk edecek neticelere ulaşması için kendine, sabırlı olmasını temenni etmek imkânını verecektir. Böyle bir çalışma içerisinde bulunmasını temenni eder, bunun bütün Hükümet içerisinde kendine yegâne müttefik olacak cihazın, idare olduğunu da sözlerime ilâve etmek suretiyle belirtmek isterim. Bugün sağda, solda çıkan yazılar, idarede vazife gören ve yerlerine yetiştirilmesi sanıldığı kadar kolay olmayan üst kademedeki memurları haklı, haksız taciz etmiştir. Memurun, teknik bilgilerini Bakana ulaştırması vazifesidir; fakat Bakanın aldığı siyasi karara da müdahale etmemesi yine ona düşen bir vazifedir. Bu münasebetlerle Hükümet, administrasyon memleketin birçok problemlerine çare bulabilir. Aksi takdirde idareye ters düşen hükümetlerin muvaffak olduğunu tarih yazmamıştır arkadaşlar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Çelikbaş. Sayın Turgut Cebe, üzerinde.

TURGUT CEBE (Ankara) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri;

Uzun bir devreden sonra büyük seçimleri takip eden günler içinde sıkı olarak cereyan eden siyasi bir takım görüşmeler, münakaşalar, mücadeleler neticesinde millî iki partinin bir araya gelmek suretiyle bir koalisyon Hükümeti kurmalarını, geç olmasına rağmen takdirle ve sevinçle karşıladığımı evvelemirde ifade etmek isterim.

Benim iki partinin protokolünden sonra meydana getirmiş olduğu Program üzerinde önemli saydığım birkaç noktaya temas etmek suretiyle maruzatımı tamamlayacağım. Bu önemli gördüğüm noktalardan bir tanesi, Hükümetin Programının başında millî mahiyette bütün partileri ve tarafları içine almak suretiyle bir hükümet kuruluşu olduğunu ilk defa beyan edişidir. Yalnız mesele beyandan ibaret olmamak kayıt ve şartıyla tatbikatta da bunu görebilmeyi ümit ederek, kendilerini bu ifadelerinden dolayı tebrik etmek isterim.

Bu programda benim naçiz görüşüme göre en fazla noksanlık olarak telâkki edilecek bir bahis var. Bu husus şudur; İktidar grubunun, iktidar ortaklarının ve bunların kurmuş olduğu Hükümetin, Programında memleketin alanını, ortamını nasıl teslim aldıklarını beyan etmemeleri bir sakıncalı durum ortaya koymuştur. Nereden başlıyor Hükümet? Hangi noktalar üzerinde titizlikle durulmuştur da, bu noktaları mepde ittihaz ederek Devletin yeni yeni bir takım kuruluş içine girmesini temin edecek hangi mütalaaları ele almak durumunu hissetmiştir? Programda bu belirtilmiyor. Türkiye'nin enerji durumu, Türkiye'nin tarım politikası, Türkiye'nin siyasi durumu, Türkiye'nin içtimaî durumu, Türkiye'nin iktisadî durumunun evvelemirde noktalarla tespit edilmesi, nirengi noktalarıyla tespit edilmesi, ondan sonra kanavanın üzerine çizgilerin çizilmesi icap ederdi. Bunu bir noksanlık olarak telâkki ediyorum.

Ayrıca Sayın Başbakanı Hükümeti kurduğundan itibaren, Parlamentodaki davranış ve tutumlarını müşahade ettiğim için, bir noksanlığa bu vesileyle temas etmek istiyorum. Şimdiye kadar Parlamento hayatımızda görmüş olduğumuz, gelip geçmiş Başbakanların yalnız kaldığını belirtmek istiyorum. Sayın Ecevit'in ele partinin içinde Hükümet de yalnız işe başladığını müşahade ettiğim için tehlikeyi önceden kendilerine işaret etmeği önemli sayıyorum. Bir liderin, bir Başbakanın bir istişari organla mücehhez olmadan, bir danışma kurulunun desteğine ihtiyaç hissetmeden yol alması, hiçbir zaman sıhhatli bir neticeye vasıl olmayana sebep olmaz. Bunun üzerinde önemle durmasını ve ileride yapacağı hamlelerde yorulmamasını teminen bu önemli noktaya, mazide geçen hadiseleri göz önüne alarak zikretmeği faydalı mütalaa ediyorum.

Programda önemli gördüğüm ve ileride seçimlerde memleket sathında mühim izler bırakacağına kani olduğum 18 yaş meselesine geliyorum. Orta tedrisat içinde

öğretim görenlerin 18 yaşını doldurmasına rağmen, şayet 18 yaşını mepe kabul edeceksek, seçimden uzak tutulmasını ben hayretle karşılıyorum. 18 yaşında değil, 15 yaşından itibaren diyebilirim. Parti kademelerinde gençlik teşkilâtı namı altında vazife gören genç dimağları, genç vücutları nazarı dikkate almadan, orta öğretimde bulunuyor diye 18 yaşına gelmiş bir kimseyi sevmen sandığının uzağındı tutmak hatalı olur. Yine söylüyorum, eğer 18 yaşını mepe olarak tayin edeceksek, ister okul dışında, ister okul içinde olsun onun muhakkak surette sandık başına gitmesini temin etmeye gayret edelim. Üniversite çağında bulunan bir kimse de okul içinde bulunmaktadır. 18-17 yaşını bitirmiş kimseler bugün üniversitede öğretim görmektedir. Bunlara bu hakkı verirken, orta öğretimde bulunuyordu ve bunları bu haktan mahrum etmek abes olur kanısındayım.

Mali meseleler kısmında fazla vergi sağlama problemine gelirsek; Bunu sadece vergi mükelleflerinin hatalarından, kasıtlarından, ahlâkî redâetinden neşet ediyor düşüncesi içinde olunmamak lâzım gelir; Devlet adamlarının, Devlet nizamının tutarlı, sıhhatli, dürüst olmasına bağlıdır. Balık baştan kokar kanısı içindeyim. Vergi mükellefine itimad telkin etmek lâzım. İtimad verilmediği müddetçe ondan hâsıl almak mümkün değildir.

Diğer bir meseleye geliyorum. Bu mesele, Cumhuriyet devrinden beri ilk defa tatbik göreceği anlaşılan bir mesele; mecburî ahlâk elerdi koymak. Ahlâk üzerinde evveleminde ittifak etmek zarureti vardır. Ahlâk nedir? Evvelâ bunu bilmemiz zaruret vardır. Ahlâk dersi lüzumlu mudur, değil midir? Ne zaman ahlâkî birtakım değerlerde değişiklikler olur? Ahlâkî değerlerin değişmesinde sebepleri evveleminde kestirmek lâzım gelir. Düne nazaran ahlâkî olan bir mesele, yarın gayriahlâkî telâkki edilebilir.

Dün gayri ahlâkî telâkki edilen bir mesele, yarın ahlâkî telâkki edilebilir. Kıstaslar ne olacaktır, ne diyeceğiz, dersanede hangi hoca, hangi öğretmen ne suretle ahlâk empozesi cihetine gidecektir, doneler nasıl hazırlanacaktır, nasıl aşılanacaktır? Memlekette belki de yarın birtakım uçurumlar hâsıl olacaktır. Çok kritik bir meseledir. Din probleminden, dinî terbiyeden daha önemlidir. Din ile ahlâk arasındaki çatışmaları ileride geniş kapsamlı olarak Önlemeye matuf tedbirler kâfi gelmeyebilir. Bu bakımdan bu meseleyi bir ahlâk buhranı içindeyiz gibi gösterip de ahlâk dersleri Cihetine gitmemiz lâzım geldiğini ifade etmeyi ben doğru bulmuyorum.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

TURGUT CEBE (Devamla) — Bu cemiyette de ahlâksız kimse olduğuna kani değilim. Değer anlayışdır bu. Şarkta ahlâkî olan mesele Batıda gayriahlâkî olabilir. Anadolu'nun Doğusunda, Şarkında farklılıklar vardır. Bu bakımdan meseleye eğilirken çek titizlikle neşter vurmak zarureti vardır; ama programda vardır, tatbik ederler, sonra da programı değiştirirler.

Sağlık kısmında gördüğüm önemli bir husus şudur ve takdire değer bir husustur. Bunun için Hükümeti de bu yönden tebrik etmekten uzak kalamıyorum. Kan ürünlerinin istihsalı, nakli ve saklanmadı hususunda disiplinli bir kan politikasının geliştirilmesi... Bu fevkalâde iyi bir düşüncedir. Çünkü birçok hastanelerimizde kan

stoklarına rastlamak bazen mümkün olmuyor. Ciheti askeriyede ordunun içinde büyük kan stokları vardır. Bu kan stoklarını bir yerde, bir noktada, bir müessesede toplamının önemli faydaları olacağı zannındayım. Bu bakımdan da Sayın Hükümetin bu tasavvurunu, bu düşüncesini takdirle karşılıyorum.

Bir meseleye daha işaret edeceğim. Mesele tatbikattadır, nazariyatta da değildir. Kâğıt üzerindeki bazı ifadeler yarın su yüzüne çıkamayabilir. O bakımdan programın içine meseleleri, sorunları dâhil ederken tatbik edilip edilmeyeceği üzerinde evveleminde durmanın herhalde daha faydalı olacağı kanısındayım. Çünkü önemli bir mevzu; haşhaş sorunu. Bu meseleyi halle çalışacağız deniyor. Bu müphem bir şey. Haşhaş sorununu öyle kolaylıkla bugünkü şartlar içinde, bugünkü dünya şartları içinde halletmenin kolay olmayacağı kanısındayım. Zaten ifade de müphem bir maliyet arz ediyor. Onun için diyorum ki, müphem olan, yapılması mümkün olmayan şeylerden bahsetmenin doğru olmayacağı kanısındayım.

Bütün bunlara rağmen Hükümetin muvaffak olmasını şahsen arzularım. İnşallah memlekete hayırlı hizmetler getirirler. Çalışmadan baharı sağlamanın mümkün olmayacağını ifade ederek, çalışan bir Başbakanın elinde, fakat evveleminde danışma heyetlerinin de muhakkak yanında bulunması lâzımdır, çünkü yorulacaktır Sayın Başbakan. Kolay değildir Devleti idare etmek. O bakımdan iştisareye ehemmiyet vermek suretiyle memleket hayrına hizmetler yapabileceğine inanıyorum.

Teşekkür ederim, kendilerine muvaffakiyetler dilerim, cümlenize sağlıklar sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Cebe.

İki lehte, iki aleyhte ve iki üzerinde 6 arkadaşımız konuşmuş bulunmaktadır. Elimizde 4 tane yeterlik önergesi vardır. Bu yeterlik önergelerine göre... *(A.P. sıralarından “Son söz” sesleri)* Hükümet programının müzakerelerinde son söz yoktur. Bizim İttüzüğümüzün 130’ncu maddesi buna âmirdir ve bugüne kadarla tatbikatımız da budur. Başbakan konuşur ve müzakereler son bulur.

Şimdi bu önergelerden bir tanesini okutuyorum, çünkü hepsi aynı mahiyette

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Altı arkadaşımız konuşmuş bulunmaktadır. Gecenin geç saatlerine geldiğimize nazaran müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Fakih Özlen (Konya)

BAŞKAN — Diğerleri de aynı mealdedir; müsaadenizle okumayı zait buluyorum.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Önergenin aleyhinde söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Saat 24,00 Dün Mecliste grup hatiplerini dört saat, beş saat dinledik Bütün gruplar konuştu, Sayın Başbakan da konuştu. Konuşma ve müzakereler 15 saati buldu. Bizim şurada beş saati bulmayan konuşmamızda hemen bir sıkıntı başladı ve bazı arkadaşlarımız da 10 dakikacık bir konuşmayı dahi fazla görerek, bir yeterlik takriri ile işin içinden çıkmak istiyor.

Muhterem arkadaşlar; aylardan beri milletin tehalükle beklemiş olduğu zorla kurulan bir Hükümetin hakikaten tenkit ve temenniye muhtaç olan şu programı üzerinde üç, beş arkadaşın 10'ar dakikacık konuşması memleket vazifesi yapması bakımından mühim telâkki ediliyor mu? Bugün konuşmayacağız, bu program üzerinde fikirlerimizi arz etmeyeceğiz... Tasvip ediyorsak neden tasvip ettiğimizi, neresini tasvip ettiğimizi; etmiyor isek, niçin etmediğimizi ve onun da dışında üçüncü bir şık olacak Hükümete karınca kaderince her hatibin yol göstermesi bakımından söyleyeceklerimiz sözler kalmadı mı?

Ben öyle zannediyorum ki, hepimizin söyleyeceklerinde memleketin çok lehine olacak, müspet neticeler çıkacak fikirler vardır. O halde müsaade buyurunuz, bu fikirleri arz edelim, izah edelim. Zaten söze başlarken arz ettiğim gibi, on dakikacık bir konuşma; dört saat değil, beş saat değil. Ne için grup sözcülerine saatlerce konuşma hakkı tanınıyor da, Parlâmentonun diğer üyelerine on dakikacık konuşma hakkı tanınmıyor ve bir takrirle bunun önüne geçilmek isteniyor.

Sayın Başbakanın ve Hükümetin söylediği, memleketin her işinde arzu ettiği, sokakta arzu ettiği düşünce özgürlüğü, fikir özgürlüğü memleketin Parlamento-sunda olmasın mı? Arzu edilmez mi, Sayın Başbakan, Sayın Hükümet?

Müsaade ederseniz, meselâ, benim askerlik mevzuunda, seçim mevzuunda söyleyeceğim birkaç sözüm var. Bunlar birkaç dakikanın içine girecek meselelerdir.

Muhterem arkadaşlarım, öteden beri bildiğiniz bir askerlik meselesi var. Cesur hareket edeceğini söyleyen Hükümetin, yepyeni bir zihniyetle vazifeye başladığını ifade eden Hükümetin bu askerlik mevzuunu ele alarak bedeli nakdî usulünü ihdas etmesi ve altı ayda askerliğin bedeli nakdî suretiyle bitirilerek, iki senede bir asker-in terhisi yerine iki sene de dört asker-in terhisi mümkün olacaktır. Meselâ kendilerinin söylediği, Programda ileri sürdüğü fikre inanmak mümkün değil.

BAŞKAN — Yeterlik önergesi üzerinde konuşuyorsunuz, değil mi Sayın Kalpaklıoğlu?

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan, esas fikrimi söylüyorum ve izah zımında misal veriyorum. Biliyorum; sadet dışına çıkmama mani olmak istiyorsunuz. Ben de o tarafa girmek istemiyorum; ama bunun faydasını işaret için misal vermeye çalışıyorum. Zatiâlinizin vazifesine müdahale aklımdan geçmez. Müsaade etmiyorsanız inebilirim.

BAŞKAN — Estağfurullah.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet diyor ki; “Ben askerlik mevzuunu halledeceğim” Nasıl halledeceksiniz? “İhtiyaç olan kadarını, istihdam edebileceğim miktarı alacağım, geri kalanı da, herkesi kendi ihtisas sahasında Devletin diğer işlerinde çalıştıracam” Kaç Hükümet bunu söyledi? Sıra sıra kaç Başvekil ve omun kurduğu hükümetler bunu söyledi? Muhterem arkadaşlar, hangisi yaptı, yapabildi?

HÜSEYİN ATMACA (Denizli) — Onlarla mukayese etme.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Hangi çadırdı, hangi esliha ile hangi yiyecek, hangi alet ve edevatla, hangi masrafla, hangi tasarrufla bu işler yapılacak? Bu yüzbinler nasıl, nerede istihdam edilecek? Sayın Başbakan eliyor ki...

BAŞKAN — Eğer önerge kabul edilmezse, söz hakkınız mahfuz efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Haklısınız Sayın Başkan, ben her ne kadar hüsnüniyetle burada bu müzakerenin biraz daha devamında fayda olduğunu ifadeye çalışırken, bu misali vermekle sizin vazifenize müdahale etmeden bu işin içinden çıkmak istiyorum. İkazınızda da sizi haksız bulmama imkân yok. Bir hakkın müdafaasını yapmak üzere buraya gelen ben, Tüzüğün size verdiği hakkı da çiğnemek istemem. Mademki, Sayın Başkan müsaade de etmiyorsunuz; o halde ben sizden istirham ediyorum. Müsaade ediniz, taktiri veren arkadaşlarınsın geri alsın. Şura la birkaç arkadaş onar dakika daha konuşsun ve bu meseleyi öylece halledelim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Kalpaklıoğlu.

Çok muhterem arkadaşlarım, önergeyi biraz sonra oylayacağımı. Yalnız Sayın hatip konuşurken bir noktaya işaret ettiler. O noktaya Senatoda Başkanlık yapan bir arkadaşınız olarak dokunmadan geçemeyeceğim.

Bazen arkadaşlarımız kürsüden iki Meclis arasında mukayeseler yapıyorlar. O Mecliste şu kadar konuşuldu, bu Mecliste bu kadar konuşuldu diyorlar. Konuşmanın, müzakerenin saatle değeri, kıymeti ortaya konamaz. Mesele müzakerenin tarzıdır. Müzakerede faydalı, lüzumlu olan tarafların ortaya konup konmamış olmasıdır. Kurulduğu günden bugüne Cumhuriyet Senatosunu hiçbir Meclisle mukayese etmiyoruz; fakat hiçbir Meclisten geri olmadığımızı söylüyoruz. Müzakerelerimizde mevzularımıza çok dikkatle, çok ciddiyetle, çok enine boyuna vukufla bu kürsüde temas edildiği konuşulduğu, müzakere edildiği hepimiz tarafından yakından takib edilmiş ve görülmüştür. Bu Türk efkârı umumiyesine de böylece aksetmektedir. Kaldı ki, şu günkü müzakere dahi şu ana kadar yedi saati bulmuştur. O bakımdan önergeyi kabul edip etmemek yine Yüksek Heyete ait bir husustur.

Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendimi.

Söz Sayın Başbakanda. Sayın Ecevit buyurunuz. (Alkışlar)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Bu yedi saatlik müzakereleri, yorucu bir çalışmanın sonuna gelmesine rağmen yapılan konuşmaların yararlılığının verdiği dinlendiricilikle dinledim. Gerçekten her bakımdan uyarıcı, aydınlatıcı konuşmalar yapıldı. Onun için Yüce Senatonun değerli üyelerine konuşmama başlarken şükranlarımı sunarım.

Gecenin bu geç saatinde uzun bir konuşma yaparak sizleri daha çok yormak istemiyorum. Esasen konuşmalar sırasında bazı Sayın hatiplerin söyledikleri, ileri sürdükleri bazı iddiaları veya sordukları bazı sorulan başka bazı Sayın hatipler karşılادılar, cevapladılar. O konulara mümkün olduğu kadar girmemeye çalışarak sözlerimi toplamaya çalışacağımı.

Değerli arkadaşlarım, Adalet Partisi sözcülerinden Sayın İhsan Sabri Çağlayangil yaptıkları ilk konuşmada hem programımızdaki bazı hususların açıklığa kavuşturulması isteğinde bulundular, hem de bazı Sayın grup sözcüleri ve hatipler de kısmen ayın noktalarda, kısmen başka bazı noktalarda hem daha çok aydınlık istediler, hem de bazı sorular yönelttiler.

Değerli arkadaşlarım; Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'in üzerinde durmamızı istediği konulara değinerek konuşmama giriyorum. Sayın Çağlayangil'in ileri sürdüğü sorularda, Adalet Partisi ile bugünkü koalisyon Hükümeti ortaklarının bazı sorunlara bakışlarındaki farklılık da kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Özellikle ekonomik ve siyasal konularda partiler arasında ayrılıklar olması çok doğaldır, hatta demokrasinin gereğidir. Buna karşılık partilerin rejim anlayışları konusunda ufak da olsa farklılıkların bulunması için aynı şeyi söylemenin doğru olmadığı kanısındayım. Gönül ister iki; tartışa tartışa, aramızdaki diyalogu sürdürür sürdürür ekonomik, konulardaki görüş ayrılıklarımız devam etse bile rejimin unsurları ve kuralları konusunda oyun kuralları konusunda gitgide birbirimize daha çok yaklaşalım. Bununla beraber, rejimin kuralları üzerimde uygar bir düzeyde partiler arasında bir tartışmanın başlamış olması ve bu tartışmanın gerek dünkü ve bugünkü Millet Meclisi görüşmelerinde gerek bu akşamki Cumhuriyet Senatosu görüşmelerinde ileri bir aşamaya varmış olması bence çok sevindirici ve umut vericidir. Çünkü bir ikaz bu düzeyde rejim sorunlu tartışılır hale geldikten sonra, bu eninde sonunda mutlaka partilerin rejim kuralları üzerinde birleşmeleri veya birbirine çok yakınlaşmaları sonucunu doğurur umudundayım.

Değerli arkadaşlarım; rejim konusundaki rejim konusundaki ayrılığımız özellikle özgürlüklerin kapsamı, düşünce ve anlatım özgürlüğünün, örgütlenme özgürlüğünün kapsamı konusundadır. Bu, küçümsenebilecek bir ayrılık konusu değildir. Çünkü bizim görüşümüze göre demokrasiyi başka rejimlere üstün kılan temel unsur, demokrasinin düşünce ve anlatım özgürlüğüne, örgütlenme özgürlüğüne verdiği değerdir. Şekli de olsa biçimsel de olsa, hemen bütün başka rejimler de de parlamento vardır; biçimsel ve aldatıcı da olsa, demokratik sayılamayacak rejimlerde seçimler de vardır, sardık da vardım; ama bizim anladığımız şekilde düşünce ve anlatım özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü demokratik olmayan rejimlerde yoktur.

Demek ki, demokrasiyi özde, gerçekte başka rejimlerden ayıran temel unsur, özgürlüklerdir. O halde özgürlükler üzerinde partiler arasında görüş ayrılıkları bulunması bence demokrasimiz bakımından, küçümsenemeyecek bir eksikliktir; aramızda bu diyalogu sürdürmek suretiyle bu konudaki görüş ayrılıklarımızı da kısa zamanda tüm kapatamasa bile daraltabileceğimizi umuyorum, öyle umarım ki, gene bu düzeyde cereyan edecek münakaşalarla genel af konusu görüşülürken onu hemen izleyeceğini umduğumuz düşünce özgürlüğünü daha sağlam esaslara bağlayacak, kavuşturacak kanun tasarımız üzerinde bunu süratle hazırlamaya çalışacağız; bu tasarı üzerimde yapılacak görüşmelerde ele partilerin özgürlükler konusundaki düşüncelerini birbirlerine daha yaklaştırma vesilesini bulabilelim temennisindeyim.

Değerli arkadaşlarım; özgürlük anlayışımız arasındaki farkı bizzat Sayın Çağlayangil'in verdikleri bir somut örnekle göstermeye çalışmak isterim.

Sayın Çağlayangil, burada Marksist teori açıdan bazı açıklamalar yapan bir iki paragraf okudular, bir dergiden. Ondan sonra bu konuda şu mütalaayı belirttiler. Dediler ki Sayın Çağlayangil. "Durum ciddî hatta vahimdir." Yani, Türkiye'de yayımlanan bir dergide böyle bir paragrafın, bu cümlelerin yer almış olması için söylüyorlar; "Durum ciddî hatta vahimdir. İnsafınıza müracaat ederek soruyorum; burası Ankara değil de kıpkızıl bir rejimin başkenti olsaydı, bu memlekette komünizmi yaymak ya da övmek ve tanımlamak için bundan öte bundan ileri ne yazılabilirdi"

Şimdi, Sayın Çağayangil'in müsamahalarına sığınarak ben de kendilerine bir başka soru yöneltmek isterim. Kendileri eski Dışişleri Bakanı olarak bütün dünyayı görmüşlerdir; özellikle birçoğu yakın dostumuz veya müttefikimiz olan demokratik ülkelerle yakın temasları olmuştur. O demokratik ülkelerden herhangi birinin başkentindeki veya bir kasabasındaki herhangi bir kitapçıda bu gibi cümlelerin içinde bulunduğu, hatta daha ileri ölçüde Marksist cümlelerin içinde bulunduğu kitaplara rastlarsa mı bunu yadırgarlar, yoksa o kitaplara rastlamadıkları zaman mı bunu yadırgarlar?

Aşağı yukarı kader birliği yaptığımız bütün demokratik Batı ülkelerinin en küçük kasabasının bile kitapçısında, istasyonundaki kitapçısında bu gibi konulara geniş yer veren kitaplar serbestçe satılır, serbestçe alınır ve kimse de, böyle kitaplar niçin satılıyor, nasıl okunuyor; burası kıpkızıl bir komünist ülkenin kasabası mı, başkenti mi, diye bir soru sormayı aklından geçirmez Böyle bir soru parlamento kürsülerine gelmez.

Değerli arkadaşlarım; bu gibi yasaklara asıl komünist ülkelerde rastlanır. Marksist doktrinin tartışmaları içinde bazen ufak nüans ayrılıkları vardır; bir cümleyi, proleteryanın meselâ bir tarifini şu türlü değil de bu türlü yaptı diye bir kitap falanca komünist ülkenin başkentinde veya kitapçılarında veya bir başka komünist ülkenin kitapçılarında yasak edilebilir veya komünistliğe karşı olan kitaplar yasak edilebilir; ama demokratik ülkeleri başta, komünist ülkeler olmak üzere dikta ile yönetilen ülkelerden ayıran başlıca özellik, bizim, demokrasiyi benimsememize neden olan özellik, demokratik ülkelerde her fikrin serbestçe yazılabilmesidir. Biz, Türkiye'yi

de o ülkelerdeki kadar ileri ve gerçek bir demokrasiye layık bir ülke olarak görüyoruz. (C.H.P. sıralarından alkışlar ve “Bravo” sesleri) Türk Milletinin tarihi bütün o değindiğim milletlerin tarihinden daha eskidir. Türk Milletinin çok daha uzun bir bağımsız devlet geleneği vardır ve bu bağımsız devlet, geleneği tarihi içinde Türk Milleti büyük bir olgunluk, erginlik düzeyine erişmiştir. Batının çağdaş gelişmişlik ölçeklerine vurulduğunda Türkiye, az gelişmiş veya gelişme halinde bir ülke sayılabilir. Ekonomik açıdan, eğitim yüzeyi açısından az gelişmiş veya gelişme halinde bir ülke sayılabilir; fakat Türk toplumunun kendi uzun tarihindeki tecrübeleri içinde ortaya çıkmış kendine özgü bir olgunluğu bir erginliği, bir gelişmişliği vardır. Bu olgunlukla, bu erginlikle, bu gelişmişlikle Türk toplumu çoğu zaman demokrasinin çok kökleşmiş olduğu ülkeler hakkının çözemediği bazı sorunları çözebilmektedir.

Son iki buçuk yıl içinde demokratik ülkelerin gözlemcileri, devlet adamları, diplomatları, gazetecileri Türkiye’de demokrasinin temelinden çökmek üzere olduğu kanısındaydılar, bunun bekleyişi içindeydiler; zaman oldu burada gazetecilerle, yabancı televizyoncularla görüştük, “Bu gece sona eriyor mu, ermiyor mu?” diye merak içinde bizlere soruyorlardı; fakat ertesi gün demokrasinin eskisinden daha sağlam olarak, biraz daha sağlamlaşmış olarak yürümeye, işlemeye devam ettiğini hayretle görüyorlardı ve bunu izah edemiyorlardı. Gerçekte bunun izahı, Türk Milletinin kendi uzun tarihi içinde erişmiş olduğu olgunluk düzeyidir. Böyle bir olgunluğa erişmiş bir Milletten hiçbir düşünce ve ifade özgürlüğü esirgenemez, kanısındayım.

Demokrasimizin henüz bu bakımdan eksiklikleri vardır. Demokrasimizin bu bakımdan eksiklikleri olduğunun somut bir delili “Böyle bir parçanın yer aldığı bir kitap Ankara’nın kitapçılarında satılabilir mi?” diye bu mevzuun Cumhuriyet Senatosu kürsüsüne getirilebilmiş olmasıdır, hem de uzun yıllarını müttefiki olduğumuz, dostu olduğumuz demokratik ülkelerin başkentlerine ziyaretle geçirmiş bir değerli devlet adamı, bir değerli senatör tarafından. Bunun buraya getirilebilmiş olması en azından zihniyet bakımından henüz Türkiye’nin demokrasi konusunda bazı eksiklikleri bulunduğunu gösterir. İnşallah aramızda bu gibi konuları müzakere ede ede bu eksikliklerimizi ele gidermenin yolunu demokrasimizin koruyucusu olan şu çatının altında, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında elbirliği ile bulacağız. Türkiye’de yeni Hükümetin yeni bir dönem açtığını söylüyoruz. Bu dönem, her şeyden önce demokrasiyi yeni bir genişliğe kavuşturması bakımından değer taşıyacaktır.

Değerli arkadaşlarım; ben düşünce özgürlüğüne, ifade özgürlüğüne genişlik kazandırılması istekleri, eğilimleri karşısında Türkiye’nin coğrafi durumunun bir mazeret olarak ileri sürülmesini de kabul edemiyorum, Hükümet olarak bunu kabul edemiyoruz. Bizim komünizm tehlikesine coğrafi olarak yakın olmamız, düşünce özgürlüğüne karşı ancak komünist ülkelerde rastlanabilecek kaygıları benimsememizin nedeni olamaz. Tersine, bizim komünizm tehlikesi karşısındaki başlıca silahımız, komünizmin elinde olmayan bir silah olmalıdır. O da, özgürlüktür, düşünce özgürlüğüdür. Biz o özgürlüğe sahip olduğumuz vakit insanları daha mutlu kılan bir rejim içinde yaşıyor olmanın bilinci ve sevinci ile komünizme her zaman-

kinden daha fazla karşı oluruz; demokrasiye, kendi rejimimize o nispette daha çok sahip çıkarız.

Değerli arkadaşlarım; Sayın Çağlayanlı tarafından ekonomik, sosyal konulardaki görüş ayrılıklarını açık seçik ortaya koyan bazı kaygılar ileri sürüldü ve bazı sorular soruldu. O konuda açıklamalarda bulunmak isterim. Yalnız Sayın Çağlayanlı değil, bazı başka Adalet Partili Sayın hatipler de bu konuda sorular sordular ve kaygılar belirttiler.

En başta “Halk sektörü” konusu üzerinde ve adı üzerinde kaygılar belirtildi. Bir değerli hatip “Bizim bildiğimiz, Anayasamıza göre bir devlet sektörü vardır, bir de özel sektör vardır; bir Devlet teşebbüsü, bir de özel teşebbüs vardır. Bunun dışında teşebbüs biçimi, sektör adı Anayasamızda ve bizim Devlet düzenimizde yoktur. Bu halk sektörü de nereden çıktı?” tarzında konuştular.

Değerli arkadaşlarım, bir defa bizim Anayasamız sadece bir tek sektörden bahsetmez. Anayasamızın bir maddesi özel sektörden bahseder, kamu işletmelerinden bahseder; fakat bir başka maddesi de kooperatiflerden, kooperatifçilikten bahseder ve özel sektöre Devletin destek olacağını söylemez, kamu yararına işletmek için özel sektörle ilgili olarak Devletin tedbir alacağını söyler; ama bu Anayasa kooperatiflerle ilgili maddesinde Devletin kooperatiflere destek olacağını açıkça ifade eder. Kooperatifler de bizim Hükümet olarak “Halk sektörü” diye tanımladığımız sektörün içinde önemli bir unsur olarak yer almaktadır ve alacaktır. Kaldı ki, o iki sektör içinde bir üçüncü sektör kavramı Türkiye’ye ve Türk Devlet düzenine ilk defa biz getiriyor da değiliz. Böyle bir yeni sektörü özellikle Sayın Adalet Partili senatörlerin, burada konuşan değerli sözcülerin niçin ve nasıl yadırgayabildiklerini anlamak çok güçtür. Çünkü özellikle Adalet Partisinin benimsemiş olduğu, Meclislerde desteklemiş olduğu Üçüncü Beş Yıllık Plânda açıkça üçüncü sektörden söz edilir. İzin verirseniz aynen okuyayım; Üçüncü Beş Yıllık Plânın 37’nci sayfasında, şöyle denilmektedir, “Üçüncü Sektör” anabashiğı adı altında;

“Beş Yıllık Plânlarda ve programlarda kamu ve özel kesimin plân dönemindeki pay ve sorumluluklarının belirlenmesi yanında kanunlar ve diğer kamu tasarrufları ile kurulmuş olup, kamu fonlarını veya iştirakçilerinin tasarruflarını kullanan kurum, dernek ve vakıf, üçüncü kesim gibi tüzelkişiliklerin teşebbüsleri için de görev ve hedefler verilecektir”

Demek, resmen üçüncü sektör Adalet Partisinde oyları ile kabul edilmiş olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında yer almaktadır; Devletin bunlara plânla hedefler ve görevler vereceğı tespit edilmektedir ve bu üçüncü sektörün içinde yer alacak olan unsurlar da kısmen de olsa sayılmaktadır.

Değerli arkadaşlarım; halk sektörünü teşebbüs özgürlüğünün karşıtı olarak görmemek gerekir. Eğer teşebbüs özgürlüğü herkesin yararlanabileceğı, herkesin yararlanmak hakkı olan bir özgürlük ise, herkesi bundan yararlandırabilmenin yolu maddi bakımdan güçlü olanların yanı sıra, maddi güçleri yetersiz olanları da teşebbüs özgürlüğünden yararlanabilmenin, istifade edebilmenin yollarına, kurumlarına, mekanizmalarına kavuşturmadır.

Çağımızda artık bir kişinin tek başına kurabileceği girişimler veya küçük, mütevazı bir aile topluluğu olarak kurabileceği girişimler gitgide geçerliliğini yitiriyor. Bugün dünya pazarlarında, hatta kendi ülkemizin pazarlarında geçerli olabilecek, tutunabilecek bir sanayi kurabilmek için, konusuna ve yerine göre milyonlar, yüz milyonlar, milyarlar değerinde yatırımlar yapmak gereklidir. Eğer özel teşebbüsü sadece ferdi teşebbüs olarak anlarsak, sadece toplumun varlıklı çevrelerinin inhisarında bir imtiyaz olarak görürsek o zaman Anayasamızın da gerekli kıldığı şekilde teşebbüs hürriyetinden herkesi yararlandırmış olamayız. Tek başlarına bu özgürlüğü kullanabilecek güçte olmayanlara Hükümet olarak olanak vereceğiz, güç katacağız. Onlar yüz kişilik, bin kişilik, on bin kişilik, yüz bin kişilik kooperatifler, örgütler halinde bir araya gelecekler. Paralarını başkalarına teslim etmeyecekler, kendi ortak sermayeleri olarak meydana koyup, gerekirse Devletten de yardım alıp plân hedeflerine uygun olarak yatırımlara yöneltecekler. Bundan niçin endişe duyulduğunu anlamakta güçlük çekiyoruz. Biz demiyoruz ki, üretim araçlarını Devlet eline alsın. Tam tersine, halkın büyük sermayeye karşı olduğu kadar, Devlete karşı da güçlü olmasını istiyoruz. Devletin karşısında da boynu dik olabilmesini istiyoruz. Servetin karşısında da, Devletin karşısında da hür olabilmesini istiyoruz, halkın. Eğer halk ekonomik bakımdan güçlü olmazsa, ona Anayasa ile tanıdığımız özgürlükler, Anayasanın sayfalarında, kâğıt üzerinde yazılar olarak kalır. Siyasal güç, ekonomik güçle desteklenirse bir anlam taşır. Biz halkın bu gibi halk girişimleriyle ekonomik gücünü artırdığımız oranda, onun siyasal gücünü de artırmış olacağız ve o zaman demokrasimize yeni bir boyut kazandırmış olacağız, demokrasimize gerçeklik kazandırmış olacağız; fakat görüyoruz ki Sayın Adalet Partili konuşmacıların Sözlerinden, halkın ekonomik gücünü artırabilecek, halkı büyük sermayeye bağımlılıktan kurtarabilecek ne tedbir önersek ve hatta halkı Devlete karşı bağımlılıktan kurtarabilecek ne tedbir önersek buna karşı büyük kaygı duyuyorlar.

Bu arada örneğin yine Sayın İhsan Sabri Çağlayangil orman konusu ile ilgili olarak Hükümet Programımızda yer alan sözlere değindiler ve şunları söylediler; “Ormanların yönetimine orman işçileri ve köylüleri, sendikaları veya kooperatifleri vasıtasıyla katılacak, iştirak edecek diyorsunuz. Bunların statüsü ne olacaktır? Yetkisiz organlar Devleti murakabe mi edecektir, denetleyecek midir? Anayasamız sarıh olarak bunu reddettiği halde nasıl ve ne maksatla bu imkân sağlanmaktadır?” tarzında bir soru sordular.

Anayasamız bunu reddediyor mu, etmiyor mu? İzin verirsiniz evvelâ buna bakalım.

Değerli arkadaşlarım; Anayasamızın ormanla ilgili maddesinin bir paragrafında aynen şöyle denir; 131’nci maddenin 4’ncü paragrafı; “Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği yapmasını sağlayıcı tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir.”

Ormanların gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle halkın işbirliği yapması... Bu...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — 2'nci fıkra nedir?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — Efendim, Bu 4'ncü fıkra efendim. 2'nci fıkra; “Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir” fakat aynı maddenin 4'ncü fıkrasında, “Bu ormanların gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle halk işbirliği “yapar” deniliyor. Anayasaya - yanlış hatırlamıyorsam bu maddenin bu fıkrası Kurucu Meclis tarafından konulmamıştır; 1970'de Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisinin mutabık kaldıkları bir metin olarak bu fıkra Anayasamıza eklenmiştir.

O halde, şimdi Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'in bu maddenin de gereği olarak getirmek istediğimiz bir yönetim biçimi konusunda kuşklar öne sürmesinin nede-nini anlamak, bizim için biraz güç oluyor.

Değerli arkadaşlarım; halkın kendi ortaklıkları, kooperatifleri, girişimleri yoluyla ekonomik alanda güç kazanması, faaliyet göstermesi biraz önce belirttiğim gibi demokrasimizin işlerliği ve güçlülüğü açısından da gereklidir. Çağımızda artık halk bu günlere kadar sürmüş olan demokrasiyle yetinmiyor. Dünyanın hemen her ülkesinde, demokrasinin çok kökleşmiş olduğu ülkelerde bile demokratik rejim şu veya bu ölçüde bir bunalım döneminden geçiyor. Bir bakıma bunun nedeni şudur;

Çağımız yaygın haberleşme ve eğitim çağıdır. Artık halk her şeyi, toplum sorunlarını, yönetimle ilgili sorunları eskisinden, geçen yüz yılda olduğundan, 50 yıl önce olduğundan, 20 -25 yıl önce olduğundan çok daha iyi bilmektedir. Ne kadar iyi bilirse, işlere o kadar çok karışmak da istemektedir ve bu hakkı kendinde görmektedir. Mademki demokrasi halkın kendi kendini yönetimidir. O halde, ben kendi kendimi doğrudan doğruya yönetebilmeliyim düşüncesi, özlemi, her demokratik ülkenin yurttaşlarının zihninde gitgide yer etmektedir, bilinçli olarak veya bilinç altında Halktaki bu özlem kimi yerde yöneticileri ürkütmekte, onlar Devlet yetkilerini eskisinden daha büyük ölçüde merkezî otoritenin elinde toplamaya kalkışmaktadır, fakat bu toplumdaki gelişmeye karşıt bir tutum olduğu için toplumda daha büyük tepkiler yaratmaktadır. Bence, halktaki bu eğilim karşısında izlenebilecek en tutarlı davranış, halkın yönetimdeki etkinliğini artırmak, halkın Devlet yönetimindeki yetkilerini genişletmektir.

Yine orman misaline döneyim; Eğer ormanların işletilmesinde orman köylüleri etkin biçimde rol oynayacak olurlarsa, ormanlarda köylülerin emeğiyle meydana getirilen serveti, ormanın kahrını çekmeyen bir avuç insan paylaşacak yerde, ömürlerini ormanda geçiren insanlar Devletle bölüşecek olurlarsa, o zaman Devletin artık ormanlarımızı korumak için yüz milyonlarca lira masraf etmesine gerek bile kalmayacaktır; çünkü o ormanlara en az Devlet kadar, Devlettten daha çok o ormanlarda yaşayan ve çalışan köylüler ve işçiler sahip çıkacaklardır.

Değerli arkadaşlarım; yine Sayın İhsan Sabri Çağlayangil, şöyle bir cümle kullandılar “Bizim Anayasamız, toplumda ferdin hak ve menfaatlerini bir denge içinde tutan, hatta kişinin yararını başta sayan bir anlayışa sahiptir” dediler. Biz, bizim Anayasamızın böyle bir anlayışa sahip olmadığı, kişinin yararını başta sayan bir Anayasa olmadığı kanısındayız. Bizim Anayasamız toplum yararını başta sayar, ki-

şinin özgürlüğüne büyük değer verir; fakat siz kişinin özgürlüğünü kırmak, ama kişinin yararını ön plâna çıkartmak istiyorsunuz.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Orada elinizde Anayasa var Sayın Başbakan; dibacesini lütfen okur musunuz?

BAŞKAN — Lütfen efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bu bir paragraf başı Sayın Çağlayangil...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Hayır, hayır. Elinizdeki Anayasanın dibacesini lütfen okur musunuz?

BAŞKAN — Lütfen efendim, lütfen karşılıklı olmasın.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Tarihî boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan; Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve (Yurtta Sulh, Cihanda Sulh) ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Başta neyi saymış, Sayın Başbakan?

BAŞKAN — Lütfen karşılıklı konuşmayınız efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “İnsan hak ve hürriyetleri” tamam.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — “Ferdin” diye başlamış.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk Devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için...” diye devam ediyor.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Evet, başta “Ferdin”

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım; izin verirseniz, Anayasamızdan madem başlangıcı okuduk, başka maddelerini de okuyup hatırlamakta yarar vardır. Anayasamızın 36’ncı maddesi; Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz”

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Her Anayasada var.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Demek ki, kişinin yararını başta saymıyor, Anayasamız; toplum yararını başta sayıyor. Bunu anlatmaya çalışıyorum. Sayın Çağlayangil.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, çok istirham edeceğim efendim; karşılıklı Anayasa müzakeresi yapmıyoruz.

SIRRI ATALAY (Kars) — Sayın Çağlayangil yapıyor, neye ona söylemiyorsunuz, Sayın Başkan?

BAŞKAN — Efendim, ben her iki tarafa da hatırlatıyorum.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkan konuşmamın başında belirtmiştim, koalisyonu meydana getiren partilerle Adalet Partisi arasındaki temel ayrılık, Anayasayı anlayışımız ve özgürlük anlayışımız bakımındandır. Sosyal ve ekonomik konulardaki ayrılıklarımızın devam etmesinde hiçbir sakınca yoktur. Ama bir memleketin başta gelen partileri, hepsini bağlayan Anayasayı anlayışlarında ayrılıyorlarsa, özgürlük ve demokrasi anlayışlarında ayıkılıyorlarsa, o memleketin demokrasisinde ciddi bir aksaklık, bir hastalık var demektir. Bunu ancak bu gibi diyaloglarla, tartışmalarla ortadan kaldırmayı umabiliriz. Onun için biraz müsahahanızı rica ediyorum.

Gene Anayasamızın 37’nci maddesi der ki; “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir...” ve saire.

38’nci madde, kamu yararına yapılabilecek kamulaştırmalarla ilgilidir.

39’ncü madde şöyle der;

“Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla Devletleştirilebilir”

40’nci maddenin bir paragrafını okuyorum; Özel teşebbüsler kurmanın serbest olduğu belirtildikten sonra “Devlet, özel teşebbüslerin Millî İktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır”

Demek ki, değerli arkadaşlarım; kişinin yararı değil, toplumun yararı başta sayılıyor; ama toplum yararının kişi özgürlüğünü, özellikle düşünce özgürlüğünü kısıpmaması, kısmak için gerekçe olarak kullanılmaması, gene Anayasamızın buyrukları arasında yer alıyor, özellikle 20’nci maddesiyle. Bunu tersine çevirmeye kimsenin hakkı olmadığı kanısındayız; yani kişinin yararı, ferdin yararı önplâna çıkarılacak, buna mukabil ferdin özgürlüğü ikinci plâna itilecek. Bu Anayasa karşısında buna

hiç birimizin hakkı olmadığı kanısındayız. Onun içindir ki, bu Hükümet iktisadi hayatta toplum yararına ve siyasi hayatta kişi özgürlüğüne, düşünce özgürlüğüne eşit değer veren bir temeli dünya görüşü üzerine, bir temel anlayış üzerine kurulmuştur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Sayın Çağlayangil, “Hükümet Programında kalkınma plânlarımızın temel prensibini teşkil eden karma ekonomi konusunda bir açıklık yoktur” buyurdular. Bunu Sayın Demirel de Millet Meclisinde söylemişti.

Sayın Senatörler; Hükümet Programında bir tek şeyin Devletleştirileceğinden söz ediliyor, boraks. ki, yanlış hatırlamıyorsam, bundan birkaç yıl evvel Cumhuriyet Senatosunun bir araştırma komisyonu raporu da boraksın Devletleştirilmesi gereğini ortaya koymuştu.

Şimdi, bir Hükümet programında sadece bir maden cevherinin devletleştirilmesinden söz edildiğine göre, artık o Hükümet programının karma ekonomiyi reddettiği kuşkucu nasıl duyulabilir, bunu anlayamıyorum.

Karma ekonominin devam edeceği bu kadar aşikârken, bir komplekse kapılıp “Biz karma ekonomiye bağlıyız, bağlı kalacağız” gibi programa bir hüküm, bir ibare koymak gereğini duymadık. Ama Sayın Çağlayangile bana burada bu açıklamayı yapma fırsatını verdikleri için teşekkür ederim. Mademki, böyle bir kuşkuları varmış, böylelikle bu kuşkuyu da giderme olanağını bulduğumuzu ümit ederim. Bugün Millet Meclisinde de söylediğim gibi, biz aslında karma ekonomiyi kaldırmıyoruz, kısırmıyoruz, tersine genişletiyoruz, ona yeni bir boyut ekliyoruz; halk sektörü boyutunu ekliyoruz.

Gerek Sayın Çağlayangil, gerek Sayın Profesör Nihat Erim Kontenjan Gurubu Başkanı olarak yaptıkları konuşmalarda programa değinirken, Toprak ve Tarım Reformu Kanunundan ve bunun uygulanmasından bahis olmadığını, belirttiler. Bu konuda etraflı açıklamayı bugün Millet Meclisinde benzeri sorular ve hatırlatmalar üzerine yapmıştım, huzurunuzda da bunu kısaca tekrarlayayım.

Sayın Senatörler; toprak reformu konusunda gerçek şudur;

Koalisyonu meydana getiren iki parti birçok ekonomik ve sosyal konularda anlaşmışlardır. Ancak, önemli iki konuda tam anlaşma olanağını bulamamışlardır Bunlardan birisi Avrupa Ekonomik Topluluğuyla ilgili ilişkilerimizdir, öbürü de toprak reformudur.

Muhtemelen birçok savın üyelerin bildiği gibi, Cumhuriyet Halk Partisi geçen dönemde Yüce Meclisin kabul etmiş olduğu Toprak ve Tarım Reformu Kanununu yeterli bulmamaktadır. Millete ilân etmiştir ve vaat etmiştir, C.H.P. iktidara geldiği takdirde, bu Toprak ve Tarım Reformu Kanununu değiştirecek, onu kendi görüş açısından daha yeterli hale, daha ileri bir reform kanunu haline getirecektir, fakat iktidara geldik, ama tek başımıza gelmedik, bir koalisyon Hükümeti kurma durumundayız. Koalisyon ortağımız Millî Selâmet Partisiyle bu konuyu görüşürken, Millî Selâmet Partisinin bu konuda bazı kaygıları bulunduğunu gördük ve bunun üzerine Toprak ve Tarım Reformu Kanununda yapmak istediğimiz değişiklikleri

Protokol veya Programda belirtmeyi doğru bulmadık, bunu ertelemeyi daha uygun bulduk. Bu konuda tartışmaları uzatmak için bir gerek görmedik.

Bu konunun programa girmemiş olmasının anlamı şudur. Bu cevabımın, özellikle Sayın Profesör Nihat Erim’i tatmin edeceğini tahmin ediyorum.

Bu konuya Programda değinilmemiş olmasının anlamı, yürürlükte bulunan Toprak ve Tarım Reformu Kanununun uygulanacağı demektir. Uygulanacak olan her yürürlükteki kanundan bir programda bahsedilmesine gerek olmadığı içindir ki, programda buna ayrıca değinilmemiştir. Yeni bir unsur getirme olanağını bulamadığımız için değinilmemiştir; fakat hiç kuşku duyulmasın ki, iki parti bu konuda mutabıktırlar. Yürürlükteki Toprak ve Tarım Reformu Kanununun uygulanmasına devam edilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi toprak reformunu öteden beri ısrarla savunan ve yürürlükteki Toprak Reformu Kanununu dahi yeterli bulmayan bir parti olarak buna niçin rıza göstermiştir, bunun nedenini de açıkça takdirlerinize sunayım.

Bizim anlayışımıza göre toprak reformu, kuru bir toprak dağıtımı değildir, olmamalıdır. Eğer toprak reformu kuru, soyut bir toprak dağıtımı biçimde uygulanırsa, hiç değilse ilk yıllarda büyük verim düşüklükleri olabilir ve toprak dağıtımından yaralanan köylüler de “Toprak reformu dedikleri bu muymuş” diyebilir. Üstelik Devlete bunun maliyeti çok ağır bir yük olabilir. Toprak reformundan beklenen olumlu sonuçların elde edilebilmesi için kendisine verilecek mütevazı toprak üzerinde köylülerin verimli, yoğun tarım yapabilmeleri gerekir, modern tarım teknolojilerinden yararlanabilmeleri gerekir. Bugünkünden çok daha geniş kredi olanaklarına kavuşabilmeleri gerekir, bugünkünden çok daha gerçek, güçlü ve çok sayıda kooperatiflere ve kooperatif üst kuruluşlarına kavuşmuş olmaları gerekir.

Bu Ön hazırlıklar yapılmadan uygulanacak bir toprak reformu, başarısızlık tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu başarısızlığın yaratacağı hayal kırıklığı ise toprak reformu için çok kötü bir sonuç ortaya çıkarabilir.

Onun için biz, kendi istediğimiz anlamda toprak reformunu ertelemekte bir zarar görmedik. Çünkü tarım alanında, köylünün kalkındırılması alanında Millî Selâmet Partisi ile hiç güçlük çekmeden tam mutabakat halinde birleştiğimiz noktalar, esasen bizim görüşümüze göre başarılı bir toprak reformuna hazırlık yapabilmek için gerekli tedbirleri kapsamakta idi. Kooperatifçiliği güçlendirici tedbirler, politikalar; bu arada bir kooperatifler bankası, öyle bir banka ki, kredi vereceği kimseden tapulu mal istemeyecek, ipotek olarak bana ne gösteriyorsun demeyecek. Bunu dediği zaman köylümüzün, üreticimizin yarıdan çoğu bankalardan kredi alamıyor. Çünkü henüz tapu - kadastro işlemleri tamamlanmamış. Ürünü, emeği hatta beklenen ürünü, emeği ve gerekirse Devletçe hazırlanıp köylüye verilecek projeyi köylülerin kuracakları kooperatiflere yeterli kredi verecek şekilde değerlendiren bir kooperatifler bankası kurulacak Bu, bugün olduğu gibi, artık düğüne bile yetmeyen 500 liralık, 1.500 liralık, 2.500 liralık krediler olmayacak; projeye göre gerektiğinde 500 bin liralık, 1 milyon liralık, 5 milyon liralık krediler olacak, kooperatiflere ve-

rilme üzere proje karşılığı olacak ve kontrollü olarak verilecek. Bunu işletecek bir kredi ve banka mekanizması kurulacak.

Tarımdan köylünün elde ettiği gelirin, aracı, tefeci elinde kalmasına yol açan bozuk pazarlama düzeni ortadan kaldırılacak. Koalisyon ortakları olarak bunda da mutabıkız. Tarımın modernleştirilmesinde mutabıkız Bunlarda mutabık olmakla alabileceğimiz, alma olanağını bulabileceğimiz tedbirler, esasen başarılı bir toprak reformu uygulamasına geçmeden alınması bizce zorunlu olan tedbirlerdir. Bu tedbirler alınır, köylü yeni kooperatifçilik düzeni ile yeni kredi ve pazarlama düzeni ile güçlendirilir, ondan sonra yürürlükteki Toprak Reformu Kanunu yeterli midir, değil midir, daha ilerisine gitmek gerekli midir, değil midir? Bu, önyargısız olarak zamanı geldiğinde yeniden düşünülür, tartışılır. Toprak reformu ile ilgili bir atıfta bulunulmamasının nedenini bu şekilde açıklamış bulunuyorum.

Şimdi sırası gelmişken iki Hükümet ortağı arasındaki ikinci önemli ayrılık konusuna da değinmek isterim. Çünkü bu konuda Sayın Çağlayangil Hükümet ortağımız olan Millî Selâmet Partisini çok üzen ve rencide eden, bizce de haksız bazı beyanlarda bulundular. Millî Selâmet Partisini inançsızlıkla itham ettiler. Tabii Millî Selâmet Partisini savunmak bana düşmez; fakat Hükümet adına Yüce Senatamızın Tüzüğüne göre program müzakerelerinde sadece Başbakan konuşabileceği için, Sayın Erbakan bu konuda söz alamıyor. Onun için kendilerinin müsaade ve müsahabalarına sığınarak, kendileriyle mutabık kaldığımız ölçüler içerisinde bu konudaki gerçek durumu da açıklamak isterim.

Hükümet ortağı olan Millî Selâmet Partisinin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin nihai hedeflerine karşı olduğu, bu bakımdan ciddi kuşkuları bulunduğu bilinen bir gerçektir; fakat Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin bugünkü aşamasında yapılabilecekler ve yapılması gerekenler bakımından, bugünkü aşamada yapılabilecekler bakımından Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisi arasında herhangi bir ayrılık yoktur. İktisadî, malî ve ticarî uygulamalarla ilgili olan bugünkü aşamada Millî Selâmet Partisinin görüşlerine uymayan bazı protokol hükümlerini millî yararımıza uygun bir biçimde değiştirmekte iki parti zaten, birleşmektedir. Cumhuriyet Halk Partisinin de Seçim Bildirgesinde bugün burada tartışma konusu olan ek protokollerin bazı hükümlerinin mutlaka değiştirilmesi, Türkiye yararına değiştirilmedi gerektiği ver almaktadır. Nitekim biz, iki parti olarak bunu söylemeye başladıktan yıllar sonra Üçüncü Beş Yıllık Plâna dahi bu zorunluk girmiştir Bu konuda millî yararımız açısından bu düzeltmeleri yapabilmek, yaptırabilmek için ciddi girişimlerde bulunmak konusunda iki parti tam mutabakat halindedir ve o mutabakat protokolde belirtilmiştir.

Millî Selâmet Partisi uzun vadede Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin alabileceği biçim bakımından görüşlerini ve kaygılarını saklı tutmaktadır ve koalisyon müzakerelerinin başlangıcından itibaren büyük bir açıklıkla bu kaygılarını saklı tuttuğunu bize bildirmiştir. Bu bakımdan Millî Selâmet Partisinin bir inanç tavizi vermiş olduğu yolundaki ithamın çok haksız bir itham sayılmasının gerektiğini belirtmem hem Sayın Erbakan'ın, hem de Sayın Çağlayangil'in müsaadelerini rica ederim.

Eğitim konusunda Sayın Çağlayangil, Adalet Partisinin Millet Meclisinde belirtmiş olduğu endişelerden çok farklı, hatta bir bakıma o endişelerle çelişen bazı endişeler öne sürdüler. Bir yanlış anlama ile yanlış yorum ile Millet Meclisindeki Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Demirel, özet olarak “Siz herkes için, bütün lise mezunları için üniversiteye girişin sınavsız olacağını söylemişsiniz. Halbuki Hükümet Programında bazı kayıtlar getiriyorsunuz” dediler. Bu kayıtların varit olmadığını Mecliste uzun uzadıya anlattık ve zannederim kabul ettiler.

Burada Sayın Çağlayangil tam aksi endişeyi ileri sürüyor, “Siz herkese kapıları açacaksınız, bu durumda herkes üniversitelere girecek. Bu bir aydın enflasyonu yaratıyor” diyorlar. “Hayır” diye işaret ediyorlar; fakat cümle aynen şöyle; Planlı dönemde üniversite ve yüksekokullara sınavsız öğrenci alınmasını hedef tutan bir program, aydın enflasyonu yaratır, kişilerin yetenek ve kabiliyetleri de hiçe sayılmış olur”

Değerli arkadaşlarım; aslında Hükümet Programının eğitimle ilgili bölümü ayrıntılı olarak incelendiği vakit, Adalet Partisi Grubu adına Millet Meclisinde belirtilmiş olan kaygının da, burada belirtilmiş olan kaygının da geçerli olmadığı görülür.

Biz Hükümet Programında özetle şunu söylüyoruz; Üniversite sorununu muslukta değil kaynakla Çözmeye çalışacağız; yani ortaöğretimden itibaren eğitim sorununu yeniden ele alınıp düzenlemek suretiyle üniversite sorununu ve üniversite kapılarında yığılan yüzbin aşkın genç sorununu çözmeye çalışacağız. Nasıl, gecekondu Sorunu şehirde çözülemezse, kaynağına giderek çözülmek gerekirse, aynı şekilde üniversite sorunu da üniversite kapısında çözülemez. Onun için meseleyi kaynağından ele alıyoruz; yeni bir ortaöğretim, anlayışı getiriyoruz; Buna göre, meslek okulları ve teknik okullar beş yıllık ilkokula dayalı hale getirilecektir. Millî Birlik Grubu sözcüsü Sayın Ataklı, “Uzun vadede sekiz yıllık ilköğretimin daha iyi olabileceğini” belirtmişlerdir, bu görüşlerine iştirak etmek mümkündür; fakat kendileri de Türkiye’nin bugünkü koşullarında sekiz yıllık ilköğretimin Türkiye için biraz lüks olduğunu kabul eder bir ifade kullanıyorlardı. Biz, kapatılmış bulunan ortaokul düzeyindeki meslekî ve teknik okulları yeniden açmak kararındayız; fakat hiçbir çocuğun ve gencin eğitim bakımından önü tıkanmasın istiyoruz. Ortaokulda sanat öğrenimi yapan bir genç, ileride fikrini değiştirirse edebiyat öğrenimine, fen öğrenimine, din öğrenimine geçebilecektir; din öğrenimi yapan genç fikrini değiştirirse teknik öğrenime geçebilecektir; buna göre hazırlayıcı kurslar, programlar düzenlenecektir. Lisede ise, bir çatı altında değişik bölümler veya programlar yer alacaktır. Bir kısım lise öğrencileri üniversite için değil, doğrudan doğruya teknik alanda bir mesleğe atılmak için eğitim yapacaklardır; fakat bu gençler isterlerse, fikir değiştirirlerse aynı çatı altında başta programları da ek olarak izlemek suretiyle üniversiteye de girme şansına sahibolacaklarını bileceklerdir. Öylelikle, hiçbir genç başlangıçta bir yola girmişti diye sonuna kadar o yolda yürüme mecburiyetini kendinde duymayacaktır; kendisini genç çağında yol değiştirme, karar değiştirme bakımından serbest durumda hissedebilecektir. Bu durumda üniversite kapılarına, ne yığılma olacaktır ne de üniversite kapılarını gençler kendilerine kapalı bulacaklardır.

Değerli arkadaşlarımı; Sayın Profesör Nihat Erim, yeni Hükümete destek olan, fakat bu arada bazı temennilerini ve kaygılarını da belirten konuşmalarında, programda yer alan bir cümleye değindiler ve bu cümleye, bu konuya açıklık getirilmesini istediler. O cümle şu; “Cumhuriyet Halik Partisi ile Milli Selâmet Partisinin kurdukları Hükümet ortaklığı, uzun süre millî bütünlüğümüzü zedelemiş, kalkınma hamlelerimizi güçleştirmiş, bazı tarihî yanlışların doğurduğu sunî ayrılıklara da son veren bir dönem, açmaktadır ülkemizde” Programda bu cümle yer alıyor ve başka bir cümleyle tamamlanıyor.

Sayın Profesör Nihat Erim, “Sözü edilen tarihî yanlışların neler olduğu açıklığa kavuşturulmadığı için öne sürülen bu iddia üzerinde şimdilik bir düşünce öne sürmeyeceğim” diyorlar, fakat bir kaygıları olduğunu örtülü ve nazık bir ifadeyle belirttikleri için bu konuya değinmeyi yararlı görüyorum; zaten daha sonra endişelerini de belirtiyorlar.

Değerli arkadaşlarım, bundan kastımız şudur; Geçmişle dini bir sömürü aracı olarak kullanmak isteyenler, toplumdaki fikir ayrılıklarını, sataşmaları din esasına dayandırmaya çalışmışlardır ve bu taktiğin sonucu olarak dinine bağlı bazı kimşeler, din duyguları tahrik edilmek, suretiyle geçmişte birtakım yeniliklerin, kendi hayırlarına olabilecek yeniliklerin karşısına çıkarılabilmişlerdir. Bu durumu gören bazı aydınlar da yanlış bir mantık bağlantılı kurarak dinine bağlı olan, her yeniliğe, ilericiliğe karşı oluyor yanlışlığına, yanlış sanısına kapılmıştır; bu yüzden, topluma yenilikler getirmek isteyen iyi niyetli aydınlarla o yeniliklerden yararlanabilecek olan geniş halk toplulukları arasında bir uçurum açılmıştır ve aslında çok ilerici bir halk olan, her yeniliğe açık bir halk olan Türk halkı, Türk köylüsü, Türk işçisi, esnafı haksız olarak, tutuculukla, gericilikle itham edilmiştir uzun zaman. Biz bu ithamı tarihî bir yanlışlık olarak görüyoruz. Dine bağlılığın, yeniliğe, ilericiliğe, halk yararına yeniliklere, devrimlere, reformlara karşı olmadığını aksine onları kolaylaştırıcı bir etken olacağını düşünüyoruz. Onun için bu tarihî yanlışlığın ortadan kalkmasını, esasen ortadan kalkmakta olan bu yanlışlığın ortadan büsbütün kalkmasını hızlandırıcı bir Koalisyon kuruluşunu bu açıdan da sevinçle ve ümitle karşıladığımızı ifade etmiş oluyoruz. Artık, falan kimse dinine daha çok bağlı, diğeri dinin gereklerini daha az yerine getiriyor gibi mülâhazalarla siyaset alanında ayrılıklar olmayacak, ekonomik ve sosyal çıkarlara ve görüşlere göre saflaşmalar, ayrılıklar olacak. Demokraside, sağlıklı olan ayrılık budur; kalkınma halinde ve zorunluğunda bulunan bir toplumda da gerekli sataşmalar, sağlıklı fikir ayrılıkları ekonomik ve sosyal konulardaki fikir ayrılıklarıdır. Kısacası, tarihî yanlışlıktan, ortadan kalkmakta olan ve büsbütün kalkmasına katkıda bulunabileceğimizi umduğumuz tarihî yanlışlıktan kastımız bundan ibarettir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Senatörler; Sayın Mucip Ataklı, bize çok güç katan konuşmalarında, yararlanarak dinlediğimiz konuşmalarında, hayat pahalılığı ile mücadelenin önemini haklı olarak belirtiyorlar.

Sayın Fethi Çelikbaş da bu konunun Hükümet gündeminde öncelik taşıması gerektiğini haklı olarak belirttiler.

Öyle inanıyoruz ki, Hükümet Programında bu konuya geniş yer ayrılmıştır. Bugün Millet Meclisinde de izah ettiğim gibi, Hükümet meseleyi fiyat meselesi olarak almamıştır; pahalılığı önleme meselesi olarak almıştır. Şöyle ki; bir memlekette fiyatlar yüksek olabilir, ama hayat pahalılığı bulunmayabilir. Buna bugün Mecliste bir örnek verdim; İsveç'te ekmek Türkiye'dekinin dokuz on misli fiyata satılır; ama İsveç'te ortalama vatandaş için hayat, Türkiye'dekinden çok daha ucuzdur.

Biz şunu yapmaya çalışacağız; Elbette yeni dünya konjonktürü, özellikle üretim bakımından kullanılması kaçınılmaz olan bazı temel maddelerin, bazı hammaddelerin fiyatlarındaki yükselişi ister istemez Türk ekonomisine de yansıtacaktır. Bunun gereği olarak zincirleme bazı fiyat ayarlamaları yapılması zorunluğunda doğacaktır; fakat biz sosyal adaletçi bir görüşle fiyatları ve gelirleri dinamik ve adaleli bir denge içinde tutmayı kendimize ödev bileceğiz, yapılmak zorunluğunda ortaya çıkabilecek, hatta kısmen bazı alanlarda geçikmiş olduğunu bildiğimiz fiyat ayarlamalarının yükünün dar ve orta gelirli halkın omuzuna binmemesi için her tedbiri alacağız. Bu konuda şimdiden düşündüğümüz bazı somut tedbirler de vardır. Bunların ilk uygulamalarını en kısa zamanda, ortaya koyabileceğimize inanıyoruz.

Sayın Ataklı, konuşmalarında Hükümet Programında Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinin devam ettirileceğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır dediler ve bunun önemine değindiler.

Bu konuya sarahatle girmeyişimizin nedeni şudur; Bu açıklama fırsatını verdikleri için Sayın Ataklıya teşekkür ederim. Programımızda genel sağlık sigortasının biran önce kurulacağını söylüyoruz, Türkiye'ye yaygın olarak. Bir yandan Sosyal Sigortalar Kurumu var ve bunun sağlık sigortası var, bir yandan Emekli Sandığı var şimdi o da sağlık hizmetine başladı, BAĞ - KUR var, başka birtakım sosyal güvenlik müesseseleri yardımlaşma kurumları var, bir yandan Doğudan Orta - Anadolu'ya doğru ilerleyen sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu var, bir yandan da bütün Anadolu'ya yaymak istediğimiz ve sosyal güvenlik sistemimizdeki sağlık açısından boşlukları, gedikleri kapatacak genel sağlık sigortası projemiz kararımız var. Bu konuda bizden öncede yapılmış hazırlıklar esasen vardı.

Şimdi bu durumda bütün sağlıkla ilgili sosyal yardım ve sosyal güvenlik müesseselerini bir arada düşünmek gerekiyor, bunlar arasında bir uyum sağlamak gerekiyor. Bunların birbiri ile ilişkisi ne olacaktır, bunlar birbiri ile nasıl bağdaştıracağız, nasıl mükerrer hizmet götürmekten kaçınacağız? Bunu ayrıntıları ile saptamak imkânını Hükümet olmadan önce bulamadığımız içindir ki, bu konuda bir şey söylememeyi daha uygun bulduk; fakat buna mukabil Doğu ve Güney Doğudaki sağlık ocaklarının; evlerinin ve merkezlerini her bakımdan yeterli hale getirilmesine önem verileceğini ilk ve âcil bir tedbir, bir zorunluk olarak Hükümet Programında belirttik; ama müessese olarak sosyalizasyon nereye kadar ilerleyecekti nerede duracaktır, ne biçim olacaktır genel sağlık sigortası ile ve genel -sosyal güvenlik düzeni ile ilgili olarak bunu ayrıntıları ile düşünmeden programda bir şey söylemeyi doğru bulmadık.

Sayın Mucip Ataklı konuşmalarının sonunda millî savunma, millî güvenlik sorunlarına değinerek şöyle diyorlar; “Programda (Ortak sistemlerle yetinilmeyerek kendi millî savunma politikamız, stratejimiz ve imkânlarımızla geliştirilecektir) hükmüne yer verilmesini ciddi bir düşünce sayıyoruz. Kendi imkân ve ihtiyaçlarımıza ve geleneksel yeten eklerimize dayalı bir millî savaş doktrininin geliştirilmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Bu doktrinle birlikte uygulanacak olan millî askerî stratejimiz ise, hiç kuşkusuz millî politikamızın bir fonksiyonu olacaktır. Bu konularda alınacak dikkatli, ölçülü ve basiretli tedbirler ekonomik ve malî gücümüzle orantılı olacak ve kaynak israfını önleyecektir”

Sayın Millî Birlik Grubu sözcüsünün bu konudaki sözlerine yürekten katılıyoruz. Esasen Hükümet Programında da millî savunma ihtiyaçlarımızla, ekonomik ihtiyaçlarımızın bağdaştırılacağı hükmü yer almaktadır. Bunun dışında, kendi imkân ve ihtiyaçlarımıza ve geleneksel yeteneklerimize dayalı çağımızın gereklerine uygun bir millî savaş doktrininin geliştirilmesi hiç şüphesiz çok yerinde bir düşüncedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir özelliği, yalnız başka- ülkelerde olabileceği gibi, millî güvendiğimizizin teminatı, koruyucusu olması değildir, bundan ibaret kalmamaktadır, Türk Silahlı Kuvvetleri aynı zamanda Türkiye’deki birçok yenileşme hareketlerinin de öncülüğünü yapmıştır ve bu dinamizmi bir gelenek olarak sürdürmektedir. Hiç şüphesiz bunun doğal sonucu olarak kendi strateji anlayışı, savaş doktrini anlayışı bakımından da çağın gereklerine ve memleket ihtiyaçlarına en uygun formülleri, en geçerli formülleri bulmaktadır ve bulacaktır. Bu bakımdan Sayın Ataklı’nın görüşlerine katılıyorum.

Değerli arkadaşlarım; Sayın Kâmrân İnan’ın konuşmalarını gerçekten çok istifade ederek dinledik, Hükümet olarak kendilerine teşekkür ederim. Bâzı önemli uyarılarını dikkate alacağız. NATO’dan kelime olarak bahsetmeyişiimizin tek nedeni; zaten üyesi bulunduğumuz ortak güvenlik sisteminin NATO’dan ibaret bulunuşudur, başka bir şey akla gelmeyeceği içindir. CENTO’da gerçi var; fakat mahdud bir etki alanı olduğunu Sayın İnan benden daha iyi bilirler, savunma açısından hiç değilse; ama bağlı bulunduğumuz ortak savunma sistemi denince NATO akla geleceği için bunu ayrıca belirtme zorunluluğunu duymamıştık; fakat hatırlatmaları üzerine kastımızın o olduğunu zapta geçirmiş oluyorum

KÂMRÂN İNAN (Bitlis) — Teşekkür ederim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sağ olun efendim.

Dokuzlarla, yani Avrupa Ekonomik Topluluğunun tam üyeleri ile ilgili olarak Sayın Kâmrân İnan’ın söylediklerine yürekten katılıyorum. Son zamanlarda bu dokuz devletin ilişkilerinde siyasal konular, zannederim evvelce beklendiğinden değişik olarak zamanı gelmeden önce önplâna geçmiştir. Öyle bekleniyordu ki, uzun süre iktisadî konularda işbirliği yapılacak, ondan sonra siyasal konularda daha yakın bir işbirliği içinde hareket etme zorunluluğu ortaya çıkacak; fakat dünyadaki umulmadık bazı değişiklikler, gelişmeler karşısında Ortak Pazar üyesi devletlerin siyasal alanda istişare mekanizmasını, çok yakın sıkı bir istişare mekanizmasını önplânda harekete geçirmeleri zorunluluğu ortaya çıkmıştır ve bu zorunluluk özellikle Orta -

Doğu sorunları ile ilgili olarak ortaya çıkmasına rağmen, Türkiye'nin bu mekanizma ile ilgisi kendisine uzaktan bilgi verilmesinden ibaret kalmıştır. Halbuki özellikle Orta - Doğu meseleleri, petrol meseleleri söz konusu olduğu vakit, Ortak Pazar üyesi ülkelerin Türkiye ile ilişkilerini, siyasi ilişkilerini ona kendi toplantıları hakkında uygun görecekları ölçüde bilgi vermenin çok ötesine götürmeleri beklenirdi. Yalnız Türkiye açısından değil, o memleketlerin salim kararlara ve Orta - Doğu için geçerli olabilecek kararlara varabilmeleri bakımından da doğru olurdu. Çünkü Türkiye'nin tam tasvibi olmaksızın alınabilecek bazı kararlara uygulamada güçlük çekebileceklerini veya uygulandığı zaman bunların Türkiye bakımından bazı problemler yaratabileceğini elbette o dost ülkeler de takdir ederler. Sayın Kâmrân İnan'ın bu temennisine yürekten katılıyoruz. Dışışleri Bakanımızla da uyarıları üzerine görüştüm, bu konuda gereken girişimlerde bulunmayı biz de çok yerinde sayıyoruz.

Yine Sayın Kâmrân İnan'ın dış politika sorunlarının kamuoyu önünde, kamuoyu tarafından açıkta tartışılması zamanının, çağının gelmiş olduğu yolundaki uyarıları çok yerindedir. Dış politika sorunlarının ve millî güvenlik sorunlarının kamuoyu önünde, geniş bir serbestlik içinde tartışılmasında büyük yarar olduğuna inanıyoruz. Bunun devletlerarası ilişkilerde Hükümetlere güç katacağına da inanıyoruz. Eğer bir konuyu, bir meseleyi müzakere etmek üzere masa başında oturduğumuz başka devletler, Türk dış politikasının oluşturulmasından, Türk kamuoyunun yeteri kadar etkisi, ağırlığı olmadığı gibi bir zehaba kapılacak olurlarsa, karşılardaki Hükümeti etki altına alabileceklerini düşünebilirler. Fakat dış politikanın oluşmasında, dış politika kararlarda o memleketteki, Türkiye'deki kamuoyunun ihmal edilmez bir etken olduğunu bilirlerse, o zaman Türk Hükümeti müzakere masalarında çok daha güçlü olur. Bunun önemini, değerini biliyoruz. Demokrasi anlayışımızın da, millî güvenlik anlayışımızın da gereğı olarak buna dikkat edeceğimizden hiç şüpheleri olmasın.

Sayı İnan eski bir diplomat olarak, Dışışleri Bakanlığı ile ve dış Devlet örgütümüze ilgili olarak çok yerinde bazı uyarılarda bulundular. O arada dışardaki Devlet örgütümüzün dağınıklığından, hizmetlerin dağılmış ve çelişmiş halele bulunmasından şikâyet ettiler. Bu şikâyet konusu Hükümetin daha kurulmadan önce ele aldığı ilk konulardan biri olmuştur.

Bunun iki örneğini vereyim. Birincisi; daha protokol müzakerelerinde, başta Sayın Kâmrân İnan'ın belirttiğı nedenle Basın Yayın Genel Müdürlüğünün yeniden eski ocağına, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bağlanması konusunda iki parti olarak mutabık kaldık. Bunun da nedeni şu idi. Özellikle dışa dönük Devlet çalışmaları bir ikilik meydana geliyordu. Basın Yayın aynı hizmeti bir doğrultuda yaparken, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ya bir başka doğrultuda yaparak onunla çelişiyor veya aynı doğrultuda yaparak mükerrer iş yapıyordu. Bunun ikisi de sakıncalıydı. Onun için bu hizmetleri yeniden birleştirmeyi uygun gördük ve bunun daha ileri bir aşamasında, bu Bakanlığın dışardaki temsilciliklerini de birleştirme yoluna gitmeyi düşünüyoruz. Nihayet turizm ateşelikleri bilet acentası değildir. Bunların görevi memleketi tanıtmadır. Basın ateşeliklerimizin görevi de öncelikle memleketi tanıtmadır. Bu iki görevin değişik personel tarafından olsa da, aynı bürolardan

yönetilmesi gerektiğine inanıyoruz, bu yolda bir adımı dediğim gibi daha Hükümet kurulmadan atmış bulunuyoruz.

Ayrıca Hükümet kurulur kurulmaz hukuken yapmak zorunda kaldığı ilk işlerden biri de, daha önceki Hükümetin hiçbir hukukî mesnedi olmaksızın ihdas ettiği bazı yeni dış görevleri kaldırmak oldu. Bu da, Çalışma ateşelikleri nezdinde basın müşavirlikleridir. Turizm ateşeliklerimiz var, basın ateşeliklerimiz, müşavirliklerimiz var, bir de alelacele çalışma ateşelikleri nezdinde basın müşavirlikleri kurulmuştu ve buna bazı değerli gazeteci arkadaşlarımız gönderilmişti; fakat bu tamamiyle hukukî mesnetten, dayanaktan yoksun olduğu için Sayıştay buna itiraz etmişti, Maliye itiraz etmişti; değerli gazeteci arkadaşlarımızın mukavelelerini yenileyeme, sürdürmemeye durumu lortaya çıkmıştır, buna rağmen çaresi bulunamıyordu. Hükümet kurulur kurulmaz bu sorunu da ele aldı. Bu müesseseyi daha doğru halinde iken ortadan kaldırdı ve gazeteci arkadaşlarımızı da yanlış bir uygulamanın kurbanı olmamaları için gerçekten gazeteci olanları imkân nispetinde Basın Yayma bağlı dış görevlerde görevlendirme yoluna gitti, ileride dış Devlet teşkilâtında dağınıklığın önlenmesine daha geniş ölçüde dikkat edeceğiz ve özellikle (Burada kişisel kanaatimi söylüyorum) muhtelif bakanlıklara bağlı dış temsilciliklerimiz üzerinde büyükelçinin otoritesini daha geçerli hale getirmenin, büyükelçilikle ilişkilerini daha uyumlu hale getirmenin yollarını da arama zorunluğuna inanıyorum.

Sayın Fethi Çelikbaş'ın değindikleri pahalılık konusuyla ilgili düşüncelerimi söylemiştim. Ayrıca pahalılığı önleyici ne gibi mekanizmaları düşündüğümüz de Programda ayrıntılarıyla yazılıdır, özellikle temel tüketim maddeleri bakımından Devlete ve kooperatiflere verilen bazı ödevler ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Bunun dışında Sayın Çelikbaş, işsizlik sorunu karşısında, "Programda hiçbir şey söylenmiyor" dediler; fakat işsizlik sorununu çözeceğimiz yolunda bir cümlenin bu anlama gelecek bir paragrafın fazla bir değer taşımayacağı düşüncesinde idik. İşsizliği önlemenin çaresi, iş alanları yaratmaktır, iş alanlarını çok daha hızlı ölçüde ve yurda çok daha yaygın biçimde nasıl yaratacağımız, bunun için nasıl finansman mekanizmaları, teşvik politikaları uygulayacağımız ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Hele köy -kentler yolu ile kırsal bölgelere kadar sanayileşmeyi, hiç değilse sanayinin köklerini, kılcal damarlarını oksun yaymanın yolları, mekanizmaları üzerinde durulmuştur. Bütün bunlar işsizlik sorununu, istihdam sorununu da çözmenin en etkin tedbirleri olacaktır kanısındayım.

Bu konuda özellikle köye dayalı sanayileşme konusunda büyük ümitlerimiz var. Hele köylerden yurt dışına giden vatandaşlarımızın edindikleri tecrübeler ve özelemler bu konuda köylerimizde yeni heyecanlar uyandırmıştır. Türkiye'nin birçok yerinde, sizlerde benim gibi biliyorsunuzdur, Türk köylüleri aralarında topladıkları, yiyeceklerinden, içeceklerinden toplayıp biriktirdikleri küçük sermayeleri dışarıdaki hemşehrilerinden gelen sermayelerle birleştirerek halk girişimlerinde bulunmaktadırlar. Halk sektörünün temelleri köylerde istesek de istemesek de, çok şükür atılmaktadır. Bu, daha eskiden atılmaya başlamıştır. Örneğin, Kurtuluş Savaşında Ordumuza silah tamir etme geleneğini sürdüren Konya'nın Huğlu köyü

bugün küçük bir İsviçre kasabası gibidir. Evlerinin altı ahır değildir, atölyedir; camisinin altı dükkân değildir, fabrikadır. Bu köy bir küçük sanayi şehri haline gelmiştir. Böylesine bir sanayileşme heyecanının, özleminin bulunduğu köylerimize kadar sanayileşmeyi yaymak, daha doğrusu sanayileşmeyi oradan da başlatmak azmindeyiz. Bu da istihdam sorununa, o arada yerleşim sorununa biraz önce değindiğim gibi kaynağında çözüm bulmamızı kolaylaştırıcı bir yol olacaktır.

Sayın Turgut Cebe çok yararlanarak dinlediğim konuşmasında bir eksiklik gördüğünü belirtti. Sayın Cebe “Nasıl bir yönetim, nasıl bir ekonomi, nasıl bir maliye, nasıl bir miras devir aldığını Hükümet Programda yazmamış” dedi. Bunu ihmal edişimizin bir tek nedeni vardır, tesadüfi kir ihmal değildir, kasıtlı bir ihmaldir. Dedik ki, yeni bir döneme başlıyoruz, bu dönemin memlekete huzur ve barış getirmesini istiyoruz ve bu barışın yalnız halk arasında, yalnız aydınlar, gençler arasında değil, partiler arasında ve Parlamento içinde de olmasını istiyoruz. Onun için geçmişin hesabına eğilerek işe başlamayalım. Aşağı yukarı herkes nasıl bir miras devir aldığımızı biliyor, özellikle ekonomik alanda; ama bunlar için tarizlerde bulunarak, bunları ileride belki kolay başaramayacağımız işlerin ön mazereti olarak ileri sürmeyelim eledik, bunu protokol müzakereleri sırasında açıkça görüştük ve sırf bu nedenle ve böyle bir iyi niyetle Sayın Turgut Cebe’nin bir bakıma haklı olarak gördükleri bir eksikliği - gerçekten bu eksiklik vardır, o anlamda haklıdır diyorum - bile Programda bıraktık.

Sayın Turgut Cebe’nin yine bir uyarısına da teşekkür ederim. Danışmanlar, uzmanlar kadrosunun gereğini belirttiler, Devleti yönetecek kimseler için ve bir Başbakan için. Yalnız, bir endişeleri hiç değilse benim için varit değil. Yalnız değilim; politikada bu bakımdan yalnız olmamaya daima dikkat ettim ve bunun büyük değerini gördüm. Parti yönetiminde görev aldığımndan beri geniş bir uzman kadrosuyla birlikte çalışmaya dikkat ettim ve beni son Anayasa değişikliklerinde en çok üzen nokta bu vesile ile bir yürek acımı belirtmek isterim üniversite hocalarının partilerin merkez organlarında görev almalarını yasaklayan hüküm olmuştur. Bu, maalesef siyasi partileri Sayın Cebe’nin belirttiği çek yerinde ihtiyacı karşılayabilme olanağından geniş ölçüde yoksun bırakmıştır. Bunun, bu eksikliğin kısa zamanda yine Yüce Meclis tarafından giderileceğini ümit ederim.

Hükümet olarak da Başbakanlıkta ve Bakanlıklarda kendimizi bize yardımcı olarak gerçek danışman kadrolarıyla takviye etmeyi gerekli görüyoruz, bunu ödev bileceğiz. Müşavirliği, danışmanlığı halk deyimiyle bir kızağa çekilme yeri olmaktan çıkarmaya kararlıyız. Gerçek anlamını ve değerini kazandırmak istiyoruz. Bugünün karmaşık toplum sorunlarına en bilgili kişinin bile tek başına aklının ve bilgisinin ermeyeceği kanısındayız. Eksikliğimizi bilebildiğimiz ölçüde eksiklerimizi giderebileceğimize inanıyoruz. Bu bakımdan Sayın Cebe, uyarılarına dikkat edeceğimizden emin bulunsunlar.

Değerli arkadaşlarım, fazla vaktinizi almamak için konuşmamı burada kesiyorum. Bazı değerli senatörlerin sorularını bilmeden ihmal ettiysem, cevaplandırmadıysam sizlerden özür dilerim.

Sözlerimin başlangıcında, belirttiğim gibi Cumhuriyet Senatosunun bu seviyeli müzakeresi, eğer Meclisten güvenoyu alabilirse işine, görevine devam edecek olan yeni Hükümet için son derecede uyarılı ve faydalı olmuştur. Sık sık Senatamızın bu uyarılarından ve eleştirilerinden yararlanma olanaklarını arayacağız.

Hükümetimiz adına hepinize şükranlarımı sunarım, saygılar sunarım. *(Sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Sayın Başbakanın görüşmeleriyle Hükümet Programı üzerindeki müzakereler son bulmuştur. Programın uygulanmasında Milletimize ve memleketimize hayırlı olması temennisiyle Hükümete başarılar dilerim. *(Alkışlar)*

7 Şubat 1974 Perşembe günü saat 15,00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati; 01.45

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 4 Cilt 1 Birleşim 38****Sayfa;548-561****7.2.1974 Perşembe****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN;** *Kemal Güven***DİVAN ÜYELERİ;** *Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)**Enver Akova (Sivas)***Açılma Saati;** 15.00**Güvenoylaması****BAŞKAN** — Millet Meclisinin 38'nci Birleşimini açıyorum.

Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'ncü maddesi uyarınca güvenoylaması

Gündemimize göre Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103, içtüzüğümüzün 105'nci maddesi gereğince güven oylaması yapılacaktır.

Güven, oylamasının açık oyla yapılması İchtüzük gereğidir. Açık oylama şekline Genel Kurul karar verecektir.

Güven oylamasının ad okunmak suretiyle yapılması hususunu oylarınıza sunuyorum.

Kabul edenler... Etmeyenler Kabul olunmuştur efendim.

Sayın arkadaşlarım, oylama hususunda bir hatırlatma olacaktır. Güvenoyu verenler lütfen ayağa kalkarak yüksek sesle, Başkanlık kürsüsünden duyulacak biçimde kabul edenler kabul, reddedenler ret, çekinse kalan arkadaşlarım da çekinse kelimelerini kullanmak suretiyle oylarını izhar edeceklerdir.

Adana seçim çevresinden oylamaya başlıyorum.

ADANA

Mehmet Can	Kabul
Hasan Cerit	Kabul
Erol Çevikçe	Kabul
Osman Çıtak	Kabul
İlter Çubukçu	Kabul
Yılmaz Hocaoglu	Ret
Selâhattin Kılıç	Ret

Battal Koksall	Ret
Mehmet Hulusi Özkul	Kabul
İbrahim Tekin	Ret
Ahmet Topaloğlu	Ret
Emin Bilen Tümer	Kabul
Alparslan Türkeş	Ret

ADİYAMAN

Halil Ağar	Yok
Kemal Tabak	Kabul
Abdurrahman Ünsal	Kabul
Ramazan Yıldırım	Kabul

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel	Ret
İbrahim Elmalı	Ret
Rasim Hancıoğlu	Kabul
Süleyman Mutlu	Kabul
Mete Tan	Ret
Ali İhsan Ulubahşi	Ret
Şükrü Yübaşoğlu	Kabul

AĞRI

Cemil Erhan	Kabul
Rıza Polat...	Ret
Kerem Şahin	Ret
Mir Bahattin Yardımcı	Kabul

AMASYA

Yavuz Acar	Ret
Hasan Bütüner	Kabul
Hüsnü Cahit Koçkar	Kabul
Vehbi Meşhur	Kabul

ANKARA

Hüsameddin Akmumcu	Kabul
Muammer Alıcı	Kabul
Orhan Alp	Ret
Oğuzhan Asiltürk	Kabul
Kemal Ataman	Kabul
Oğuz Aygün	Ret
Osman Ceran	Kabul

Orhan Eren	Ret
Mustafa Kemal Erkovan	Ret
Necdet Evliyagil	Ret
Mustafa İmirzalıoğlu	Kabul
M. Rauf Kandemir	Kabul
Cahit Kayra	Kabul
İsmail Hakkı Ketenoğlu	Ret
Kâmil Kırıkoğlu	Kabul
İsmail Hakkı Köylüoğlu	Ret
İbrahim Saffet Omay	Kabul
Cevat Önder	Ret
Hasan Özçelik	Ret
Feriha Fatma Öztürk	Kabul
Fikri Pehlivan	Ret
Önder Sav	Kabul
İlyas Seçkin	Kabul
Sabahattin Selek	Kabul
Hayrettin Turgut Toker	Ret
Yusuf Ziya Yağcı	Kabul

ANTALYA

İhsan Ataöv	Ret
Deniz Baykal	Kabul
Ömer Buyrukçu	Kabul
Abdurrahim Erdem	Ret
Fahri Özçelik	Kabul
Faiz Şarlar	Ret
Remzi Yılmaz	Kabul

ARTVİN

Turgut Altunkaya	Kabul
Sabit Osman Avcı	Ret
Ekrem Şadi Erdem	Kabul

AYDIN

İsa Ayhan	Kabul
M. Şükrü Koç	Kabul
Mutlu Menderes	Ret
Nahit Menteşe	Ret

Kemal Ziya Öztürk	Ret
İsmet Sezgin	Ret
Behiç Tozkoparan	Ret

BALIKESİR

Ahmet Akçael	Kabul
Mustafa Kemal Alver	Ret
İlhan Aytekin	Ret
Cihat Bilgehan	Ret
Necati Cebe	Kabul
İbrahim Behram Eker	Ret
Ahmet İhsan Kırımlı	Ret
Sadullah Usumi	Kabul
Orhan Üretmen	Kabul

BİLECİK

Muzaffer Erdem	Ret
Mehmet Ergül	Kabul

BİNGÖL

Abdullah Bazencir	Kabul
Hasan Celâlettin Ezman	Kabul

BİTLİS

Abidin İnan Gaydalı	Ret
Muhyettin Mutlu	Yok

BOLU

Harun Aytaç	Kabul
Müfit Bayraktar	Ret
Ahmet Çakmak	Ret
Kemal Demir	Ret
Abdi Özkök	Kabul

BURDUR

Osman Aykul	Kabul
Faik Kırbaşı	Ret
Ali Sanlı	Kabul

BURSA

Emin Acar	Yok
Mehmet Emekli	Kabul
Hasan Esat Işık	Kabul

Halil Karaatlı	Ret
Cemal Külâhlı	Ret
Kasım Önadım	Ret
Hüseyin Suat Sungur	Ret
Mustafa Tayyar	Ret
Mehmet Turgut	Ret
Ahmet Türkel	Ret

ÇANAKKALE

Murat Bayrak	Ret
Osman Orhan Caneri	Kabul
Zekiye Gülsen	Ret
Hasan Sever	Kabul
Refet Sezgin	Ret

ÇANKIRI

Mehmet Ali Arsan	Yok
Nurettin Ok	Ret
Arif Tosyalıoğlu	Ret

ÇORUM

Cahit Angın	Kabul
Yakup Çağlayan	Ret
Etem Eken	Kabul
Yasin Hatiboğlu	Kabul
Kasım Parlar	Kabul
İhsan Tombuş	Ret
Turhan Utku	Kabul

DENİZLİ

Sami Arslan	Ret
Fuat Avcı	Ret
Hüseyin Erçelik	Kabul
Rıza Gençoğlu	Ret
Hasan Korkmazcan	Ret
Hüdaî Oral	Kabul

DİYARBAKIR

Hasan Değer	Ret
Abdüllâtîf Ensarioğlu	Ret
Recâî İskenderoğlu	Kabul

Halit Kahraman	Kabul
Bahattin Karakoç	Kabul
Mahmut Kepolu	Ret
Mahmut Uyanık	Kabul

EDİRNE

İlhami Ertem	Ret
Veli Gülkan	Yok
İlhan Işık	Kabul
Cevat Sayın	Kabul

ELAZIĞ

Atilla Atilâ	Kabul
Ömer Naim Barım	Kabul
Hasan Buz	Kabul
Rasim Küçükkel	Ret
A. Orhan Senemoğlu	Kabul

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli	Ret
Hasan Çetinkaya	Kabul
Nurettin Karsu	Kabul

ERZURUM

Yahya Akdağ	Kabul
Rasim Cinisli	Ret
Rıfkı Danışman	Ret
Selçuk Erverdi	Kabul
Mehmet Fuat Fırat	Kabul
Gıyasettin Karaca	Kabul
Korkut Özal	Kabul
Zekâi Yaylalı	Kabul
İsmail Hakkı Yıldırım	Ret

ESKİŞEHİR

Ayşe Aliye Koksall	Kabul
İbrahim Ethem Güngör	Ret
Keyfi Öztürk	Ret
Murat Kâhyaoğlu	Kabul
Niyazi Onat	Kabul
Orhan Oğuz	Ret

GAZİANTEP

İbrahim Hortoğlu	Kabul
İmam Hüseyin İncioğlu	Ret
Mehmet Bozgeyik	Kabul
Mehmet Özkaya	Ret
Mehmet Üzmen	Kabul
Mustafa Güneş	Kabul
Orhan Tokuz	Ret
Yusuf Öztürkmen	Kabul

GİRESUN

Hasan Vamık Tekin	Kabul
İbrahim Etem Kılıçoğlu	Ret
Mehmet Emin Turgutalp	Ret
Mustafa Kemal Çilesiz	Kabul
Nizamettin Erkmen	Ret
Orhan Yılmaz	Kabul

GÜMÜŞHANE

Erol Tuncer	Kabul
Mehmet Orhan Akkoyunlu	Kabul
Mustafa Karaman	Ret
Turgut Yücel	Ret

HAKKÂRİ

Mikail İlçin	Kabul

HATAY

Abdullah Çilli	Ret
Ali Yılmaz	Ret
Malik Yılman	Kabul
Mehmet Sait Reşa	Kabul
Mehmet Sönmez	Kabul
Sabahattin Adalı	Ret
Sabri İnce	Kabul

ISPARTA

Ali İhsan Balım	Ret
Mustafa Cesur	Ret
Süleyman Demirel	Ret (AP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)
Yusuf Uysal	Ret

İÇEL

Çetin Yılmaz	Kabul
Hikmet Baloğlu	Kabul
İbrahim Göktepe	Ret
Nazım Baş	Ret
Oral Mavioğlu	Kabul
Rasim Gürsoy	Ret
Süleyman Şimşek	Kabul

İSTANBUL

A. Bahir Ersoy	Kabul
A. Doğan Öztunç	Kabul
Abdullah Baştürk	Kabul
Abdurrahman Köksaloğlu	Kabul
Ali Nejat Ölçen	Kabul
Ali Topuz	Kabul
Cemal Suer	Ret
Cemil Yavaş	Ret
Engin Ünsal	Kabul
Fatma Gülhis Mankut	Ret
Ferruh Bozbeyli	Ret
Halûk Ülman	Kabul
Hasan Aksay	Yok
Hasan Basri Akkiray	Kabul
Hüsamettin Tiyanşan	Ret
Hüseyin Özdemir	Ret
İ. Fehmi Cumalıoğlu	Kabul
İhsan Toksarı	Ret
İlhami Sancar	Ret
İlhan Özbay	Kabul
İsmail Hakkı Tekinel	Ret
M. Kâzım Özeke	Kabul
Mehmet Emin Sungur	Kabul
Metin Tüzün	Kabul
Mustafa Kara	Ret
Mustafa Parlar	Ret
Necdet Ökmen	Kabul

Necdet Uğur	Kabul
Nilüfer Gürsoy	Yok
Orhan Birgit	Kabul
Orhan Eyüboğlu	Kabul
Osman Özer	Ret
Reşit Ülker	Kabul
Sadettin Bilgiç	Ret
Servet Bayramoğlu	Ret
Süleyman Arif Emre	Kabul
Şükriye Tok	Kabul
Vahit Yaşar Çalın	Kabul

İZMİR

Talât Asal	Ret
Kaya Bengisu	Kabul
Alev Coşkun	Kabul
Yüksel Çakmur	Kabul
Adil Demir	Ret
Yücel Dirik	Ret
Ali Naili Erdem	Ret
Yılmaz Ergenekon	Ret
Süleyman Genç	Kabul
Coşkun Karagözoğlu	Kabul
Şinasi Osma	Ret
A. Kemal Önder	Kabul
Remzi Özen	Kabul
Orhan Demir Sorguç	Ret
İsmail Taşlı	Ret
Cemal. Tercan	Ret
Neccar Türkcen	Kabul
Mahmut Türkmenoğlu	Kabul

KAHRAMAN MARAŞ

İsmet Ağaoğlu	Kabul
Halit Evliya	Ret
Mehmet Özdal	Kabul
Ahmet Tefvik Paksu	Kabul
Mehmet Pamuk	Kabul
Oğuz Söğütlü	Kabul

Ali Zülfikârîoğlu Ret

KARS

Davut Aksu Kabul

Dağın Araslı Kabul

Yasin Bozkurt Ret

Abdülkerim Doğru Kabul

Kemal Okyay Kabul

Cemil Ünal Ret

Hasan Yıldırım Kabul

KASTAMONU

Vecdi İlhan Kabul

Mehdi Keskin Ret

Sabri Keskin Ret

Hilmi Öztürk Ret

Sabri Tıgılı Kabul

Hasan Tosyalı Ret

KAYSERİ

Mehmet Altmışyedioğlu Ret

Tufan Doğan Avşarğil Kabul

Cemal Cebeci Kabul

Turhan Feyzioğlu Ret (C.G.P. sıralarından alkışlar)

Selçuk İmamoglu Ret

Hayrettin Nakiboğlu Ret

Kâmil Özserinyıldız Ret

Mehmet Yüceler Kabul

KIRKLARELİ

Tankut Akalın Kabul

Mehmet Atagün Ret

Mehmet Dedeoğlu Kabul

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy Kabul

Memduh Erdemir Ret

Sait Saylam Kabul

KOCAELİ

Sedat Akay Ret

İbrahim Akdoğan Kabul

Turan Güneş Kabul

Şevket Kazan	Kabul
Sabri Yahşi	Ret
KONYA	
Reşat Aksoy	Kabul
Mehmet Oğuz Atalay	Ret
Şener Battal	Kabul
İsmet Büyükyaylacı	Kabul
Bahri Dağdaş...	Ret
Muzaffer Demirtaş	Ret
Necmettin Erbakan	Kabul

(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar; dinleyicilerden A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar, “Dinleyiciler yuh çekiyorlar” sesleri)

Efendim.. Bir dakika efendim. Efendim, bir dakikanızı rica edeyim.

FERRUH BOYBEYLİ (İstanbul) — Sayın Başkan, böyle müsamahalı davranırsanız, şişe de atarlar bir gün buraya, bomba da atarlar.

Efendim, bir dakikanızı rica edeyim. (A.P. sıralarından, Dinleyiciler yuh çekiyorlar, Meclise yuh çekemezler, sesleri, şiddetli gürültüler)

MEHMET ERSOY (Kütahya) — Niçin tedbir almadınız Sayın Başkan?

İdareci üyeler, lütfen sükûneti muhafaza ediniz. (A.P. ve C.H.P. sıralarından karşılıklı “Yuh” sesleri)

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya) — Tedbir almadınız, ikaz etmediniz.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Sayın Başkan, buna siz sebebiyet verdiniz. Şimdi seyrediniz bu manzarayı. İkaz etseydiniz.

Efendim, sükûneti muhafaza edeyim, sonra anons yapacağım.

CEVAT ÖNDER (Ankara) — Sayın Başkan, dinleyicileri tamamen çıkarmadıkça gürültü bitmez, sükûnet olmaz.

Efendim, ikaz edeceğim sükûneti muhafaza ettikten sonra ancak.

CEVAT ÖNDER (Ankara) — İkaz kâfi değil, sükûneti muhafaza ediniz.

Sükûneti muhafaza edeyim, ikaz edeceğim efendim. Sükûneti muhafaza edeyim. (Başkanın çana vurması)

Efendim, İdareci üyeleri göreve çağırıyorum; İdareci Üye arkadaşlarım.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sükûneti muhafaza ediniz. Burası C.H.P. Kurultayı değildir.

İkaz edeceğim efendim, sükûneti muhafaza edin.

Efendim, İttüzüğümüze göre dinleyicilerin alkış veya herhangi bir şekilde tezahüratta bulunmaları mümkün değildir. Kendilerini ve İdareci Üyeleri ikaz ediyorum, göreve davet ediyorum.

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Sayın Başkan, Meclise yuh çeken dinleyici burada bulunamaz; yuh çeken çıkartılır. Ayıp bu, ayıp (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

Anlamıyorum dediğinizi.

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Meclise yuh çeken dinleyiciler burada bulunamaz. (A.P. sıralarından ayağa kalkmalar, şiddetli gürültüler)

Efendim, yerinize oturunuz.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — İkazınız kâfi değil.

Efendim, yerlerinize oturunuz. Görevlileri vazifeye davet ediyorum. Ben kalkıp onları sükûnete davet edemem. Görevli arkadaşlarımı vazifelerinin ifası için davet ediyorum. Sükûneti temin edemiyorum, sesimi işittiremiyorum. Yerlerinize oturunuz, yerlerinize oturunuz efendim. (A.P. ve C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler; Başkanın çana vurması)

Efendim, oylamaya devam ediyorum. (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, “Oylamaya devam etmeyiniz” sesleri)

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir) — Meclise yuh çekiyorlar. Seyirciler yuh çekiyorlar Sayın Başkan. Yuh çekmeye hakları yok. (A.P. sıralarından ayağa kalkmalar, şiddetli gürültüler)

Efendim, yerlerinize oturunuz lütfen. Yerlerinize oturunuz.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir) — Yuh çekenler dışarı çıkartılsın.

Efendim, ilk defa siz sükûneti muhafaza ediniz. İlk defa Meclisin sükûnetini temin etmek zorundayız. (A.P. sıralarından “Yuh çekenleri çıkartın dışarıya” sesleri, şiddetli gürültüler)

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya) — Sayın Başkan, Tüzüğü okuyunuz ve onları dışarı çıkartınız. (A.P. sıralarından ayağa kalkmalar, ön sıralara doğru yürümeler)

Efendim, ikaz edeceğim. Siz yerinize olurunuz lütfen. (A.P. sıralarından “Evvelâ yuh çekenleri dışarı çıkarttırın” sesleri, şiddetli gürültüler)

Efendim, sükûneti muhafaza edelim. İkaz edeceğim. Vazifelileri göreve davet edeceğim. (A.P. sıralarından “Vazifeni yap Başkan” sesleri, şiddetli gürültüler)

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan, söz istiyorum, izah edeceğim. Efendim? Sayın Avcı?

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan ikaz ediyorum, oylamayı yapamazsınız.

Sayın Avcı. İlk önce Mecliste arkadaşlarımızın sükûnetini temin edeyim, sonra dinleyicileri ikaz edeceğim.

SABÎT OSMAN AVCI (Artvin) — İçtüzüğe aykırı tatbikat yaptınız.

Sayın Avcı, evvelâ yerinize oturunuz, lütfen yerinize oturunuz; siz Başkanlık yaptınız; arkadaşlarınızı da yerlerine oturmaya davet ediniz lütfen.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — İkazınızı baştan yapmadınız.

Efendim, yerlerinize oturunuz, yerlerinizden konuşunuz.

FUAT AVCI (Denizli) — Vazifenizi yapınız Sayın Başkan.

Efendim, ihtar edeceğim, ikaz edeceğim. Yalnız sükûneti de.. (A.P., C.H.P., D.P. sıralarından şiddetli gürültüler; A.P. ve C.H.P. sıralarından karşılıklı ayağa kalkmalar ve sataşmalar)

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Onları dışarı çıkartın, sonra oturacağız.

Efendim, ben bu hususla görevli değilim. Görevli arkadaşlarımı görevlerini yapmaya davet ediyorum.

Sayın İdareci Üyeleri, vazifeye davet ediyorum, sükûneti temin ediniz... Bu şekilde oylamaya devam edemeyeceğiz. Efendim, yerlerinize oturun, tekrar dinleyicilere ihtar bulunacağım... (A.P. sıralarından "İhtar yetmez, çıkartmanız lâzım" sesleri, şiddetli gürültüler) Görevlileri vazifeye davet edeceğim, sükûneti muhafaza edin Oylama... Lütfen arkadaşlarım, herkes yerine otursun.

Ne istiyorsunuz efendim... Anlayamadım.. (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler; "Meclisin manevî şahsiyeti tahkir edilmiştir, müeyyideleri uygulamanızı istiyoruz" sesleri)

SABÎT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

Söz olmaz, oylama sırasında söz veremem Sayın Avcı. Siz benden iyi bilirsiniz bu usulleri...

SABÎT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan, bu mecliste...

Dinlemeden ifade edemezsiniz, dinleyiniz bir dakika.. Size yardımcı olmak istiyorum.

Sayın Avcı, size söz vermem mümkün değildir. Oylama sırasında söz verilmeceğini benden daha iyi bilirsiniz. Rica ediyorum, rica ediyorum.

SABÎT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan, Sayın Başkan...

İmkân yok efendim.. İfade ediyorum, veremem. Oylama sırasında söz verilemez.. Siz benden daha iyi bilirsiniz.

SABÎT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan, bu Mecliste buna benzer aynı olaylar olmuştur. Hatta rahmetli Fuat Arna'ya bu hususta usul için söz verilmiştir.

Efendim, bir dakikanızı rica edeyim.. Evvelâ.. Evvelâ...

SABÎT OSMAN AVCI (Artvin) — Aynı şekilde söz rica ediyorum, size yardımcı olmak istiyorum.

Evvelâ Mecliste sükûneti temin edeyim, sonra dinleyicileri ikaz edeceğim, fırsat ve imkân bırakmıyorsunuz, efendim.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Söz vermeniz mümkündür, emsali vardır..

Lütfen oturun, lütfen oturun söz veremem efendim.. Söz vermem mümkün değil.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Tatbikatı vardır.

Söz vermem mümkün değil efendim.. Oylama sırasında söz veremem efendim.

FUAT AVCI (Denizli) — Oylama esnasında söz vermeniz mümkündür, tatbikatı vardır.

Efendim, dinleyicilere müteaddit defa gerekli ikaz yapılmıştır. (A.P. sıralarından gürültüler, “hayır”, “ikaz yapılmamıştır” sesleri) Görevliler... Efendim, gürültüden anlamanız mümkün değil, gürültüden anlamanız mümkün değil.

FUAT AVCI (Denizli) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî şahsiyeti.. (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler; “Dışarıya çıkacaklar” sesleri)

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Usul bakımından söz vermeniz mümkündür...

Anlayamadım efendim Lütfen yerlerinize oturun efendim... Oylamaya devam ediyoruz.

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — “Dinleyici localarını göstererek” Bunları dışarıya çıkartacaksınız..

Sayın Kemalettin Gökakın.. (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, “oylama yapamazsınız” sesleri)

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Boşaltın, Meclisin haysiyetini kurtarın.. (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, C.H.P. sıralarından “halkı Meclisten nasıl kovarlar?” sesleri)

Efendim, dinleyicileri tekrar ikaz ediyorum.. Dinleyicilerin herhangi bir şekilde tezahürata iştirak etmeleri, alkışlamaları mümkün değildir. Görevlileri, görevlerini ifaya davet ediyorum..

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Olmaz Beyefendi... Boşaltacaksınız..

Buyurun efendim, yerinize oturun Allah aşkına.. Oylamaya devam ediyorum efendim...

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Emir verin boşalttırın, lütfen boşalttırın.. (A.P. sıralarından “Sayın Başkan, emir verin yapsınlar”, “Meclise hakaret ettiremezsiniz; C.H.P. sıralarından oylamaya devam” sesleri, gürültüler)

Bir dakikanızı rica edeyim efendim, bir dakikanızı rica edeyim, bağışlamakla hiçbir şey halledilmez... Bağışlamakla bir şey halledilemez, efendim... Efendim, bir dakika müsaade edin, bir dakika müsaade edin.. Sayın Avcı rica ediyorum, siz Meclis Başkanlığı yapmışsınız, öneyak olmayınız rica ediyorum, efendim. Sayın Avcı

lütfen oturunuz, siz örnek olunuz, rica ediyorum.. Örnek olunuz rica ediyorum, Mecliste ayakta durulmayacağını bilirsiniz efendim

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Meclisi terk mi edelim, bunu mu istiyorsunuz?

FUAT AVCI (Denizli) — Meclisi terk edeceğiz...

Sayın Avcı, bir dakikanızı rica ediyorum, oturun diyorum... Rica ediyorum.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Söz istiyorum.

Söz veremeyeceğim efendim, söz vermem mümkün değildir... Söz veremem efendim.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Söz vermeniz mümkündür. Meclise hakaret edilmiştir.

Söz vermem mümkün değildir. Söz veremeyeceğim.. (A.P. sıralarından gürültüler, "Meclise hakaret edilmiştir" sesleri) Sayın Avcı, oturduğunuz yerden, bulunduğunuz yerden ne demek istiyorsanız açıkça ifade edin.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Efendim, evvelâ ben size yardım etmek istiyorum, sonra Mecliste sükûnetin temininde yardımcı olacağım. Sonra Mecliste yapılan muameleyi protesto edeceğim; ondan sonra da usulsüz hareketinizi, tutumunuzu, sizi ikaz edeceğim, uyaracağım. Emsali var.

Söz veremeyeceğim. Oylama sırasında söz vermem mümkün değil, efendim..

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Emsali var, sataşmadan söz istemiyorum. Cumhurbaşkanlığı seçiminde de olmuştur.

Hayır efendim, oylama devam ederken söz vermem mümkün değil efendim.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Ben süse yardımcı olmak istiyorum Bu bana sataşma değil, Sayın Başkan.

Hayır efendim, oylama devam ederken söz vermem mümkün değil efendim.

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Son Cumhurbaşkanlığı seçiminde de olmuştur

Oylama Sırasında mümkün değildir, efendim.. Oylama sırasında mümkün değil efendim. (A.P. sıralarından "Neyi oyluyoruz?" sesleri) Güven oylaması yapıyoruz efendim, güven oylaması yapıyoruz.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir) — Açın Tüzüğü okuyun.. (A.P. sıralarından "Tüzüğü okuyun" sesleri)

Sayın İdareci üyeler, Sayın İdareci Üyeler.. Lütfen vazifeye davet ediyorum, sükûneti muhafaza edin. (A.P. sıralarından "Başkan, Meclisin hakarete uğramasına mâni olun" "Tüzüğü okuyun" sesleri, gürültüler)

Tüzüğü sizden iyi okudum ve sizden iyi biliyorum efendim. (A.P. sıralarından "Bilmiyorsun" sesleri) Gerekli ikaz yapılmıştır, gerekli ikaz yapılmıştır... Gerekli ikaz yapılmıştır efendim. Vazifeliler göreve davet edilmiştir, görevlerini ifa edeceklerdir.

Her halde Başkan buradan kalkıp dinleyicileri dışarı çıkaracak değildir. Vazifeli arkadaşlar göreve devam edeceklerdir.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Bu sizin Meclisiniz..

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Söz verin, size yardımcı olmak istiyorum. Vazifenizi yapmıyorsunuz.

Sayın Avcı, Sayın Avcı.. Başkan olarak vazifelilerin dikkatini çekmekten öteye ne yapabilirim? (*Gürültüler, “Ara verin” sesleri*) Ara veremeyeceğim efendim, oylamaya devam edeceğiz..

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Meclisi boşaltın, dinleyicileri boşaltınız, Meclisin haysiyetini kurtarınız.

Sayın Yahşi, Sayın Yahşi, görevli arkadaşlarımı ikaz ettim, görevlerini yapmaya davet ettim...

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Boşaltacaksınız; sokaktan Meclis idare edilmez, boşaltacaksınız.

Bunu görevli arkadaşlarım yapacaktır... Görevli arkadaşlarım yapacaktır; Başkan bunu yapamaz. Görevli arkadaşım yapacaktır, lütfen yerinize oturun.. Sayın Bilgehan, lütfen yerinize oturun, Grup Başkanvekilisiniz. (*A.P. sıralarından gürültüler; C.H.P. sıralarından “oylamaya devam” sesleri*)

SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan, daha önce emsalleri olmuştur, söz vermeniz gerekli Cumhurbaşkanlığı seçiminde olmuştur.

Sayın Avcı görevli arkadaşlarım vazifeye davet edilmişlerdir... Görevlerini yerine getireceklerdir.

SABRİ YAHŞİ (Kocaeli) — Sayın Başkan, lütfediniz, emir veriniz de boşalttırınız. (*Gürültüler, C.H.P. sıralarından “oylamaya devam edelim”, A.P. sıralarından “Divan eksildi” sesleri*)

(*Divan Üyesi Sivas Milletvekili Enver Akova’nın yerine Divan Üyesi Erzurum Milletvekili Zekâi Yaylalı geçti*)

CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Sayın Başkan bu sözleriniz karşısında Meclisi terk ediyoruz. (*A.P. Milletvekilleri Genel Kurul salonunu terk etti*) (*C.H.P. sıralarından “Yuh” sesleri*)

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Bu Meclisi idare edilmez duruma getirdiniz. İhtüzük emirleri yerine getirilmeyince oylamaya gidilemez...

MUSTAFA KUBİLÂ YİMER (Konya) — Dinleyiciler dışarı çıkarılmazsa oylamaya devam edilemez. Yaptığınız doğru mu Sayın Başkan?

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — İdareniz kifayetsiz Sayın Başkan, böyle idare edilmez.

VEDAT ÖNSAL (Sakarya) — Anarşi Meclise girdi, anarşi Meclise girdi..

Sayın Önsal.. Sayın Bozbeyli, Sayın Bozbeyli... Görevlileri, görevlileri.. (C.H.P. ve D.P. sıraları arasında karşılıklı gürültüler) Sayın Önsal.. Görevlileri vazifeye davet ettim, gerekli ikazı yaptım, gerekli ihtarı yaptım...

VEFA TANIR (Konya) — Sayın Başkan 10 dakika ara veremez misiniz? Başka ne zaman ara verilir?

NAZIM BAŞ (İçel) — Sayın Başkan görüyorsunuz değil mi? Burası stadyum değil.

Arkadaşlar sükûneti muhafaza edelim.. (C.H.P. sıralarından “Oylamaya devam edelim” sesleri)

Efendim, bâzı arkadaşlarımız dinleyicilerimizin Meclisten çıkarılmalarını talebetmektedirler. Gerekli ikaz yapılmıştır. Görevli arkadaşlarımı vazifeye davet etmişimdir. Görevli arkadaşlarım vazifelerini yerine getireceklerdir. Ben buraya gelen milleti buradan kovamam. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar, D.P. sıralarından “Ayıp, bir Başkan böyle konuşmaz” sesleri, dinleyici localarından alkışlar)

EKREM DİKMEN (Trabzon) — Gördünüz mü Başkan yine halk localarından alkışlar var, alkışlıyorlar.

Gerekli vazife yapılmıştır efendim. Başkanlığımız gerekli ihtarını yapmıştır.. (D.P. ve C.G.P. grupları Genel Kurul salonunu terk ettiler)

Oylamaya devam ediyorum arkadaşlar;

Kemâlettin Gökakın	Yok
Ali Kökbudak	Kabul
Mustafa Kubilây İmer	Yok
Mehmet Necati Kalaycıoğlu	Yok
Hüseyin Keçeli	Kabul
Özer Ölçmen	Yok
Faruk Sükan	Yok
Vefa Tanır	Yok
Mustafa Üstündağ	Kabul

KÜTAHYA

Ahmet Mahir Ablum	Yok
Ahmet Haşim Benli	Kabul
Hüseyin Cavit Erdemir	Yok
İlhan Ersoy	Yok
Mehmet Ersoy	Yok

MALATYA

Mehmet Turhan Akyol	Kabul
Mehmet Delikaya	Kabul
Hüseyin Deniz	Kabul
Hakkı Gökçe	Kabul

Ahmet Karaaslan	Yok
Celâl Ünver	Kabul

MANİSA

Veli Bakırlı	Kabul
Ahmet Balkan	Yok
Süleyman Çağlar...	Yok
Mustafa Ok	Kabul
Hilmi Okçu	Yok
Necmi Özgür	Yok
M. Gündüz Sevilgen	Kabul
Önol Şakar	Yok
Süleyman Tuncel	Yok
Hasan Zengin	Kabul

MARDİN

Fehim Adak	Kabul
İbrahim Aysoy	Çekinser
Seyfi Güneşan	Yok
Talât Oğuz	Yok
Ahmet Türk	Yok
Nurettin Yılmaz...	Kabul

MUĞLA

Adnan Akarca	Yok
Ahmet Buldanlı	Yok
Ünal Demir	Yok
Halil Dere	Kabul
Ali Döğerli	Kabul

MUŞ

Ahmet Hamdi Çelebi	Kabul
Tekin İleri Dikmen	Kabul
Kasım Emre	Çekinser

NEVŞEHİR

Mehmet Sabri Dörtkol	Kabul
Mehmet Zeki Tekiner	Kabul
Ragıp Üner	Yok

NİĞDE

Mehmet Altınsoy	Yok
Ş. Yaşar Arıbaş	Yok
Mehmet Bıyık	Yok
Haydar Özalp	Yok
Azmi Yavuzalp	Kabul

ORDU

Ata Bodur	Yok
Memduh Ekşi	Kabul
Mehmet Said Erbil	Kabul
Mustafa Kemal Gönül	Kabul
Ferda Güley	Kabul
Kemal Şensoy	Yok
Bilâl Taranoğlu	Yok
Senai Yazıcı	Yok

RİZE

O. Yılmaz Karaosmanoğlu	Kabul
Sami Kumbasar	Kabul
Sudi Reşat Saruhan	Kabul
Cevat Yalçın	Yok

SAKARYA

Nuri Bayar	Yok
Kenan Durukan.	Kabul
Nadir Lâtif İslâm	Yok
İsmail Müftüoğlu	Kabul
M. Vedat Önsal	Yok
Hayrettin Uysal	Kabul

SAMSUN

Ali Acar	Kabul
Fahri Birer	Kabul
Mustafa Dağıstanlı	Yok
İlyas Kılıç	Kabul
Doğan Kitaplı	Yok
Hüseyin Özalp	Yok
Hayati Savaşçı	Yok
Hilmi Türkmen	Yok
Fuat Uysal	Kabul
İrfan Yankutan	Kabul

SIİRT

İdris Arıkan	Yok
Abdülbâki Cartı	Kabul
Mehmet Nebil Oktay	Yok
Abdülkerim Zilân	Kabul

SİNOP

Mustafa Kaptan	Yok

Yalçın Oğuz	Kabul

Tevfik Fikret Övet	Kabul

SİVAS

Enver Akova	Yok

Ahmet Arıkan	Kabul

N. Nazif Arslan	Kabul

Vahit Bozatl	Yok

Ahmet Durakoğlu	Kabul

Ekrem Kangal	Kabul

Vahdettin Karaçorlu	Kabul

Mehmet İhsan Karaçam	Kabul

Mustafa Timisi	Kabul. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar)

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan	Kabul

Halil Başol	Yok

Nihan İlgün	Yok

Ömer Kahraman	Kabul

TOKAT

Hüseyin Abbas	Kabul (Alkışlar)

Cevat Atılğan	Yok

İsmail Hakkı Birler	Kabul

Feyzullah Değerli	Yok

Ali Şevki Erek	Yok

Ali Kurt	Kabul

Haydar Ulusoy	Kabul

TRABZON

Mehmet Aslantürk	Kabul

Âdil Ali Cinel	Kabul

Ömer Çakıroğlu	Yok

Ekrem Dikmen	Yok

Hüseyin Kadri Eyüpoğlu	Kabul

Lütfi Köktaş	Kabul

Mehmet Özgür	Yok

Ahmet Şener	Kabul

TUNCELİ

Nihat Saltık	Kabul

Süleyman Yıldırım	Kabul

URFA

Mehmet Aksoy	Yok

Necati Aksoy	Kabul
Mehmet Celâl Bucak	Yok
Necmettin Cevheri	Yok
Mustafa Kılıç	Yok
Abdülkadir Öncel	Kabul
Celâl Paydaş	Kabul

UŞAK

Orhan Dengiz	Yok
Kadir Özpak	Kabul
Ahmet Yılmaz	Kabul

VAN

İhsan Bedirhanoglu	Yok
Muslih Görentaş	Yok
Kinyas Kartal	Yok
Mehmet Salih Yıldız	Yok

YOZGAT

İhsan Arslan	Yok
İlhami Çetin	Kabul
Ali Fuat Eyüpoğlu	Yok
Nedim Korkmaz	Kabul
Mustafa Asri Ünşür	Yok
Ömer Lûtfi Zararsız...	Kabul

ZONGULDAK

Ahmet Nihat Akın	Yok
Zekâi Altınay	Kabul
Kemal Anadol	Kabul
Bülent Ecevit	Kabul (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo”

sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Fevzi Fırat	Yok
Orhan Göncüoğlu	Yok
Cahit Karakaş	Kabul
Sadık Tekin Müftüoğlu	Yok
Mehmet Zeki Okur	Kabul

Oylama sırasında bulunmayanları tekrar okuyacağım.

Sayın Halil Ağar	Yok
Sayın Muhyettin Mutlu	Kabul (Alkışlar)
Sayın Emin Acar	Yok
Sayın Mehmet Ali Arsan	Yok

Sayın Veli Gülkan	Yok
Sayın Hasan Aksay	Kabul (<i>Alkışlar</i>)
Sayın Nilüfer Gürsoy	Yok
Sayın Kemâlettin Gökakın	Yok
Sayın Mustafa Kubilay İmer	Yok
Sayın Necati Kalaycıoğlu	Yok
Sayın Özer Ölçmen	Yok
Sayın Faruk Sükan	Yok
Sayın Vefa Tanır	Yok
Sayın Ahmet Mahir Ablum	Yok
Sayın Hüseyin Cahit Erdemir	Yok
Sayın İlhan Ersoy	Yok
Sayın Mehmet Ersoy	Yok
Sayın Ahmet Karaaslan	Yok
Sayın Ahmet Balkan	Yok
Sayın Süleyman Çağlar	Yok
Sayın Hilmi Okçu	Yok
Sayın Necmi Özgür	Yok
Sayın Önel Şakar	Yok
Sayın Süleyman Tünedi	Yok
Sayın Seyfi Güneştan	Yok
Sayın Talât Oğuz	Yok
Sayın Ahmet Türk	Yok
Sayın Adnan Akarca	Yok
Sayın Ahmet Buldanlı	Yok
Sayın Ünal Demir	Yok
Sayın Kasım Emre	Çekimser
Sayın Ragıp Üner	Yok
Sayın Yaşar Arıbaş	Yok
Sayın Mehmet Altınsoy	Yok
Sayın Mehmet Bıyık	Yok
Sayın Haydar Özalp	Yok
Sayın Ata Bodur	Yok
Sayın Kemâl Şensoy	Yok
Sayın Bilâl Taranoglu	Yok
Sayın Senai Yazıcı	Yok
Sayın Cevat Yalçın	Yok
Sayın Nuri Bayar	Yok
Sayın Nadir Lâtif İslâm	Yok

Sayın Vedat Önsal	Yok
Sayın Mustafa Dağıstanlı	Yok
Sayın Doğan Kitaplı	Yok
Sayın Hüseyin Özalp	Yok
Sayın Hayati Savaşçı	Yok
Sayın Hilmi Türkmen	Yok
Sayın İdris Arıkan	Yok
Sayın Mehmet Nebil Oktay	Yok
Sayın Mustafa Kaptan	Yok
Sayın Enver Akova	Yok
Sayın Vahit Bozatlı	Yok
Sayın Halil Başol	Yok
Sayın Nihat İlgün	Yok
Sayın Cevat Atılğan	Yok
Sayın Feyzullah Değerli	Yok
Sayın Ali Şevki Ereğ	Yok
Sayın Ömer Çakıroğlu	Yok
Sayın Ekrem Dikmen	Yok
Sayın Mehmet Özgür	Yok
Sayın Mehmet Aksoy	Yok
Sayın Mehmet Celâl Bucak	Yok
Sayın Necmettin Cevheri	Yok
Sayın Mustafa Kılıç	Yok
Sayın Orhan Dengiz	Yok
Sayın İhsan Bedirhanoglu	Yok
Sayın Muslih Görentaş	Yok
Sayın Kinyas Kartal	Yok
Sayın Mehmet Salih Yıldız	Yok
Sayın İhsan Arslan	Yok
Sayın Ali Fuat Eyüpoğlu	Yok
Sayın Mustafa Asri Ünsür	Yok
Sayın Mehmet Nihat Akın	Yok
Sayın Fevzi Fırat	Yok
Sayın Orhan Göncüoğlu ...	Yok
Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu	Yok

Sonradan gelip de oyunu kullanmayan arkadaşım var mı efendim?

Oyunu kullanmayan Sayın milletvekili? ... Yok.

Oylama işlemi bitmiştir,

Efendim dinleyicileri tekrar ikaz etmek lüzumunu duyuyorum. Dinleyicilerin herhangi bir surette Meclisteki tezahürata iştirak etmeleri, alkışlamaları İçtüzüğü-müze göre sureti katiyede menedilmiştir. Bu şekilde davrananları dışarı çıkarttıracağım.

(Oyların ayrımı yapıldı)

Oylama sonuçları gelmiştir, arz ediyorum;

Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulunun güven oylamasına 373 üye katılmış; 235 kabul, 136 ret, 2 çekinser oy kullanılmıştır. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Bu suretle Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Hükümete Millet Meclisince güvenoyu verilmiştir. Kendilerini kutlar, ulusumuz ve yurdumuz için hayırlı olmasını dilerim. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Söz istiyorum Sayın Başkan.

Buyurunuz Sayın Ecevit (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

Bakanlar Kurulu adına göstermiş olduğunuz güven için teşekkür ederim. Dünya ve ülke koşulları bakımından, oldukça çetin bir ortamda büyük bir sorumluluk yüklendiğimizi biliyoruz. Fakat milletimizin engin tecrübesinden ve zor durumlar karşısında daima ağırlığını duyuran üstün yeteneklerinden alacağımız güçle bu sorumluluğu taşıyabileceğimize güveniyoruz. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Yüce milletimiz sivil, asker bütün fertleriyle ve kurumlarıyla demokrasiye bağlılığının sarsılmazlığını bu dönemde bir kez daha göstermiştir. Demokratik rejimin işleminde Türkiye Büyük Millet Meclisi ve bütün partilerimiz her sınavdan dünyanın hayranlığını kazanan başarılarla çıkmışlardır. Bütün bunlar içinde bulduğumuz ortamın sorunlarını ve güçlüklerini azimle ve cesaretle göğüsleyebilmemizi kolaylaştırıcı etkenlerdir.

Görevimizi yerine getirirken Türkiye Büyük Millet Meclisimizin ve partilerimizin yalnız desteğine değil, uyarılarına eleştirilerine ve denetimine de büyük değer vereceğiz. Özgürlükçü demokratik rejim ve sosyal adalet içinde ülkemizin kalkınması ve ulusumuzun mutluluğu uğrunda var gücümüzle çalışmayı ödevlerin, en şerefli sayacağız. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Yüce Meclisimizi Bakanlar Kurulu adına şükranla ve saygı ile selâmlarım. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve “Bravo” sesleri)

Teşekkür ederim, Sayın Başbakan.

Sayın Milletvekilleri, bugün gündemimizde görüşülecek başkaca bir konu kalmamıştır.

Sözlü soruların görüşülmesi için 12.2.1974 Salı günü saat 15.00’de toplanılmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati; 16.25

Güvenoylaması

Program; 01.02.1974

Güvenoylaması; 07.02.1974

Üye Sayısı; 450

Oy Verenler; 373

Kabul edenler; 235

Reddedenler; 136

Çekinserler; 2

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR